

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

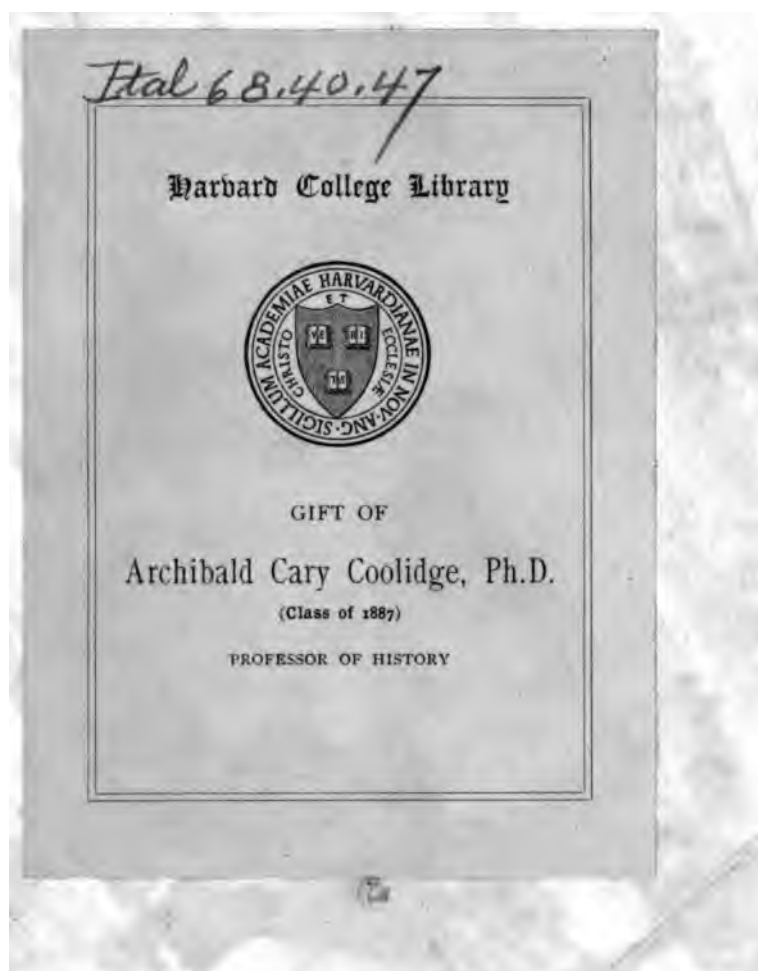

3 2044 020 595 823

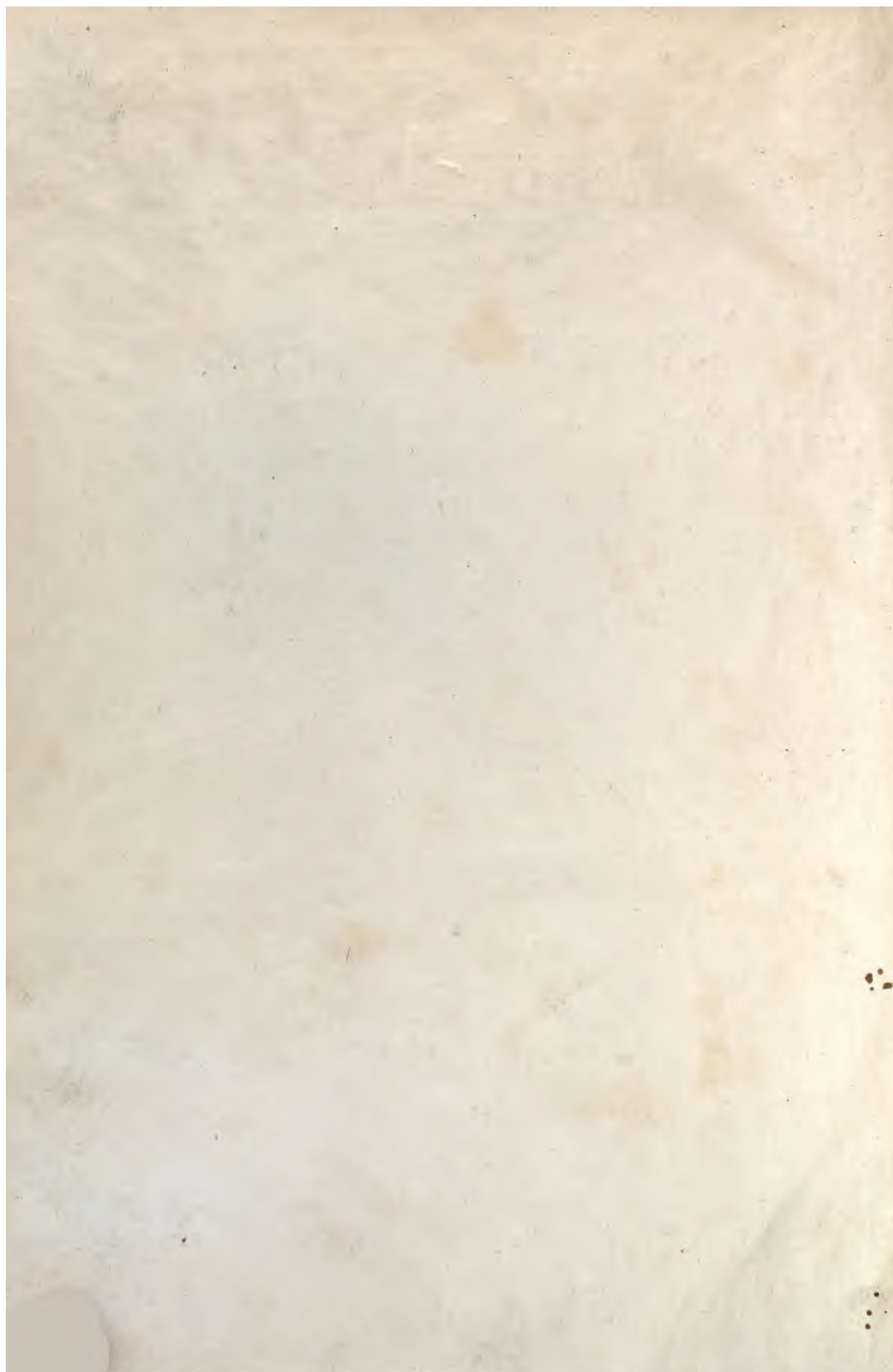
10

Rom

FRANCISCI MARIÆ
CONSTANTINI
J. C. NOBILIS ASCULANI,

Comitis Palatini, olim in Tribunali Gubernatoris Urbis Locumtenentis, exinde in Capitolii subselliis Primi Collateralis & Judicis; necnon in Romana Curia Advocati, ac Sacri Palatii Pontificii Causarum Patroni &c.

OBSERVATIONES

Forenses Practicabiles,

SEU COMMENTARIA

Ad varia Capita Statutorum Almæ Urbis;

*QUIBUS MULTA, NEDUM IPSIS STATUTIS, VERUM JURI
Communi accommodata, clara methodo explanantur, & dilucidantur.*

TOMUS SECUNDUS,

IN QUO MATERIÆ COMPREHENSÆ IN ELENCHO
Capitum, ac Indice Argumentorum exprimuntur.

*CUM TRIPLICI INDICE: PRIMO CAPITUM STATUTORUM:
Secundo Argumentorum: Tertio Rerum ac Verborum locupletissimo.*

ADDITIS DECISIONIBUS SACRÆ ROTÆ ROMANÆ,
nullibi adhuc impressis, Materias commentatas confirmantibus.

= Philippus Cap. Summolinus =

*Ex Libry
Capitane
Summolin
Sublaccis*

VENETIIS, M.DCCXII.

Apud Paulum Balleonium.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

ITAL. 68.40.47

Harvard College Library

JUN 2 1913

Gift of
Prof. A. C. Coolidge

ELENCHUS

Particularium Capitum Statutorum Almæ Urbis , quæ in hoc Secundo Tomo continentur .

D E Lucro Dotis.	C A P. CXXXI. LIB. I.	pag. 1.	C A P. CLIX.	De Præscriptione Pensionum , Canonum , & Censuum .	238.
De Fructibus dotalibus.	C A P. CXXXVII.	19.	C A P. CLXI.	De Cessione Bonorum , & induciis quinquennalibus .	241.
Quod filia , ac neptes debeant esse contentæ dote data , vel relicta à Patre , vel Avo .	C A P. CXL.	33.	C A P. CLXIV.	De Obligatis ad factum .	257.
De Filiis in conditione positis .	C A P. CXLII.	42.	C A P. CLXVII.	De Jurisdictione Judicis , seu Capitanei Appellationum , & nullitatum Urbis .	261.
Filiis illegitimis quantum possit relinqui , stantibus legitimis .	C A P. CXLIII.	60.	C A P. CLXVIII.	Intra quantum tempus appelletur .	295.
Filii legitimati in quo succedere possint , stantibus legitimis .	C A P. CXLIV.	65.	C A P. CLXIX.	De Tempore redeundi pro Apostolis .	298.
De Successionibus ab intestato .	C A P. CXLV.	80.	C A P. CLXXX.	Ne in una , eademque causâ secundo liceat provocare .	302.
De Successione fratrum .	C A P. CXLVI.	99.	C A P. CLXXXVI.	De Suspicionem Capitanei .	307.
Ut possessio bonorum defuncti continuata censetur in hæredes suos .	C A P. CXLVII.	103.	C A P. CXC.	De Causis nullitatum .	311.
De Novi operis nuntiatione .	C A P. CXLVIII.	110.	C A P. CXCIII.	De Electione executionis rei judicatæ .	320.
De Donationibus insinuandis .	C A P. CL.	117.	C A P. CXCVI.	De Expensis litis .	325.
De Solemnitatibus in contractibus minorum , & mulierum .	C A P. CLI.	127.	C A P. XLI. LIB. III.	De Arte Bobatteriorum .	349.
De Contractibus prohibitis cum filiis familiaribus .	C A P. CLII.	181.	C A P. XLIX.	De Nundinis , & ordine in eis servando .	376.
De Læsione .	C A P. CLIV.	195.	C A P. LIII.	De Monopoliis .	381.
Ut Fidejussor petere possit se à fidejussione eximi .	C A P. CLVII.	213.	C A P. XCII.	De Saliis Advocatorum , & Procuratorum .	395.
De Præscriptionibus .	C A P. CLVIII.	220.	DISCURS. UNIC.		
			De Cauthela Angeli .		411.

I N D E X

Argumentorum, & Materiarum discussarum in hoc Tomo Secundo,

In quo continentur sequentes Annotationes, & Commentaria.

Ad Statut. Urbis cap. 131. lib. 1.

A N N O T. XXXIII.

A R T I C. I. pag. 1.

Discutitur in primo Articulo, an statuta super lucro Dotis sint favorabilia, vel odiosa; an debeatur lucrum ex Dote solum promissa, & non soluta; an ex Dote excessiva, vel nulliter constituta; an ex donatione propter Nuptias, Dotis augmento, & bonis extradotalibus; & an ex bonis fideicommissi, feudilibus, Emphytheuticis; & an ex subsidiis Dotalibus locorum Piorum.

A R T I C. II. pag. 7.

Lucrum Dotis, quando debeatur in quantitate, vel in specie; quando sit debitum voluntarium, vel necessarium: an ad illud acquirendum requiratur Matrimonii consumatio: an cesset, si Matrimonium declaratur nullum. Debetur solum quoad usum fructum existentibus filiis. Lucro quando sit renunciatum, nec ne, & quando conjux superstes illo priveretur. Ad lucrum consequendum an attendatur Statutum Domicilij Mariti, vel Uxoris. An sit as alienum, & quo titulo deferatur.

A R T I C. III. pag. 14.

Lucrum Dotis quando debeatur solum in usufructu à Patre, qui una cum filio contrahente Matrimonium se obligavit pro restitutione Dotis, & lucris Dotalis, si filius præmoriatur suæ Uxori, relictis filiis, quorum illa non sit hæres.

Ad Statut. Urbis cap. 137. lib. 1.

A N N O T. XXXIV.

A R T I C. I. pag. 19.

Discutitur plenè materia fructuum Dotalium debitorum constante Matrimonio; à quo tempore illi etiam ex mobilibus debeantur, etiam sine interpellatione, ac pendente dilatione ad solvendam Dotem: qua actione petantur; quo tempore, & quando censeantur remissi, vel per præscriptionem pro illis sit sublata actio. Et an decursi, & non soluti constante Matrimonio spectent ad Mariti hæredes, vel ad Uxorem.

A R T I C. II. pag. 29.

Latè firmatur, fructus Dotis soluto Matrimonio non deberi, etiam si ex illo supersint filii, & si fuerint percepti, imputantur in sortem; & quando vidua tam de jure, & ex hoc Statuto possit fructus validè percipere, stante præcipuè interpellatione facta pro restitutione Dotis; & an interpellatio debeat esse judicialis, vel sufficiat etiam extrajudicialis.

Ad Statut. Urbis cap. 141. lib. 1.

A N N O T. XXXV.

A R T I C. I. pag. 33.

Discutitur plenè, quando filia, vel neptis debeat esse contenta dote sibi data, vel relicta à Patre, vel Avo, & non possit conqueri de ea, etiam si non attingat quantitatem legitimam; & resolvitur, quod debeat acquiescere; at secus, si dos sit nimis exigua, & in illa femina sit enormissimè læsa. Statutum Urb. 141. quando

non procedat, si Pater, vel Avus Filias, vel Neptes agnoverit in suas, vel si per illos non fuerint instituti hæredes illi de agnatione, sed extranei, plenè discutitur.

A R T I C. II. pag. 37.

Dos ex hoc Statuto 141. succedit loco legitimæ, non sic ex Stat. 145.: ratio diversitatis assertur. Dilucidatur quando ex Statutis exclusivis fœminarum dos succedat, nec ne loco legitimæ, & de diversis effectibus resultantibus inter utrumque casum. Dos succedens loco legitimæ, quando possit fideicommissio, vel alio onere gravari. Et demum quando portio legitimæ fœminarum exclusarum à Statuto accrescat, Masculis uti talibus, vel uti Patris hæredibus.

Ad Statut. Urb. cap. 142. lib. 1.

A N N O T. XXXVI.

A R T I C. I. pag. 42.

Filii in conditione positi ex hoc Statuto Urbis sunt dispositivè vocati, tam in ultima voluntate, quam in contractibus, & quando etiam ad portionem nedum Patris, sed Patruj. An hoc Statutum procedat in Nepotibus, Clericis, Forensibus, ac Filiabus fœminis.

A R T I C. II. pag. 46.

Discutitur, quod filii in conditione positi non censentur de jure dispositivè vocati, secus si concurrant conjecturæ pro vocatione. Conjecturarum qualitas, & pondus pro vocatione plenè ponderatur, tam si agatur inter descendentes, quam inter transversales, & quod pro harum vocatione conjecturæ debeant esse magis urgentes, ostenditur. Quæ autem conjecturæ in proposito sint relevantes, & efficaces, & quomodo Judex in illis admittendis, vel rejiciendis se gerere debeat, proponitur, ac resolvitur latissimè.

A R T I C. III. pag. 56.

Referuntur, ac examinantur plures conjecturæ non concludentes vocationem filiorum in conditione positorum, ac simul latè ponderatur, quomodo Judex in conjecturarum admissione, vel rejectione se gerere debeat, & si adsint conjecturæ hinc inde, quid tunc Judex facere debeat. Ponitur, quando inter filios in conditione positos adsit reciproca, & quando ex conjecturis iidem de jure dicantur vocati nedum ad portionem Patris, sed Patruj.

Ad Statut. Urb. cap. 143. lib. 1.

A N N O T. XXXVII. pag. 60.

Discutitur de multiplici differentia spuriorum; & qui ex illis, & in quo succedere possint ab intestato, vel ex Testamento Patri, ac Matri, & quando non; & quomodo, & quantum illis in vim præsentis Statuti relinquatur. Firmatur, quod hoc Statutum est correctorium Juris communis, & quod non comprehendit forenses. Ostenditur, quod spurietatis qualitas præfertur turpitudini in persona spuria, & quando macula spurietatis non obsit. Et demum ostenditur, quod filiis, ac filiabus quomodolibet spuriiis debentur ubique alimenta, ac dotes, & in qua quantitate.

Ad

Index Argumentorum, & Materiarum.

Ad Statut. Urb. cap. 144.

A N N O T. XXXVIII.

A R T I C. I. pag. 60.

Agitur hic quomodo præsens Statutum sit interpretandum, & quos comprehendat. Latè ostenditur, quando legitimatio spuriorum sit plena, nec ne; an sit favorabilis, vel odiosa, & quomodo interpretetur; & an pluries obtineri possit. Referuntur facultates legitimandi competentes Comitibus de Campeggiis, Collegio Prothonotariorum, ac Archivii Urbis. Examinatur lato calamo, quid importet clausula *sine præjudicio venientium ab intestato* apposta in legitimatione filii legitimari, & quando succedat in fideicommissio, ad quod sunt vocati filii legitimi, & naturales.

A R T I C. II. pag. 72.

Qui legitimari possint, & quæ requirantur, necne pro valida legitimatione, & signanter an consensus legitimandi, præcipuè si idem sit Religiosus professus; & quando legitimatio sit nec ne obreptitia, plenè examinatur. Princeps quando possit legitimare ad succedendum in bonis sitis extra proprium Territorium. Constitutio Beati Pii V. quando nec ne obfit legitimationibus, & legitimatis. Et plenè differitur, quando legitimati sint capaces succedendi in majoratibus, fideicommissis, feudis, ac emphyteusi.

Ad Statut. Urbis cap. 145. lib. 1.

A N N O T. XXXIX.

A R T I C. I. pag. 80.

Ostenditur plenè, quòd Statuta excludentia fœminas propter masculos, fundata sunt in ratione conservandi agnationem, etiam si talis ratio in illis non sit expressa. Et simul lato calamo examinatur articulus, an illa sint favorabilia, vel odiosa, & an extendi, vel restringi debeant: materia latè examinatur, & contrarietates opinionum super hoc referuntur, & concordantur. Examinatur infimul, quando talia Statuta egeant confirmatione Principis in forma specifica, vel sufficiat confirmatio in forma communi.

A R T I C. II. pag. 85.

Statutum Urbis 145. exclusivum fœminarum, & alia similia in quibus hæreditatibus procedant, nec ne. An comprehendant Clericos, Religiosos, ac Moniales: an legitimatis, adoptatis, arrogatis, & Judæis suffragentur; & an procedant in bonis Emphyteuticis Ecclesiasticis.

A R T I C. III. pag. 91.

Fœmina dotata ab uno, quando excludatur à successione dotantis tantum, vel etiam aliorum non dotantium, latè examinatur. Differitur, quando Statutum dicatur excludere fœminas à successione propter masculos, vel propter dotem, & ratio differentiae in hoc ponitur. Dos ad effectum excludendi fœminas an debeat esse data, vel sufficiat solum promissa; & an masculi teneantur illis offerre Dotem, vel fœminæ teneantur illam petere. Et demum an dos à fœminis non petita transmittatur in illarum hæredes, & possint illæ de ea disponere.

A R T I C. IV. pag. 98.

Fœminæ per Statutum quando dicantur perpetuò exclusæ, vel temporaliter, quousque existant Masculi, ita ut his deficientibus illæ reintegrentur ad successionem, latè discutitur.

Ad Statut. Urb. cap. 146. lib. 1.

A N N O T. XL. pag. 99.

Agitur de exclusionem Sororum, ac Amatarum ab hæreditate Fratrum tam utrinque conjunctorum, quam consanguineorum tantum ex hoc Statuto; & an procedat in bonis Fratri obventis ex linea Materna, vel provenientes à Sorore. An hoc Statutum procedat inter Fratres Patruales; & an profit Uterinis. An excludat propter Masculos, vel propter Dotem. Excludit ab hæreditate omnium propter unicam Dotem, & sufficit

quòd Frater, vel Nepos sit paratus dotare Sororem, vel Amitam. Pro exclusionem fat est assignatio pro dote alicujus Juris certi in substantia, licet incerti in quantitate. Et demum quando filii Fratrum in vim hujus Statuti succedant in capita, vel in stirpes, si non concurrant patruus in successione.

Ad Statut. Urb. cap. 147. lib. 1.

A N N O T. XLI. pag. 103.

Possessio ex hoc, vel aliis Statutis, quando nec ne continuata in hæredem, & quæ remedia hæredi competant pro tuenda possessione Statutaria in ipsum translata, & quid ad hunc effectum sit per hæredem probandum. Et ponuntur plures casus, in quibus tale Statutum continuativum non procedit; & quòd hoc Urbis suffragatur tantum hæredibus suis.

Ad Statut. Urbis cap. 148. lib. 1.

A N N O T. XLII. pag. 110.

Nunciatio novi operis quando nec ne procedat, & quòd non habeat locum nisi in ædificiis, & quidem futuris, & non factis. Nunciatio, sive jure, sive injuria fiat, attendi debet, & omnia post nunciationem gesta, sunt revocanda, tanquam attentata. Nunciatus, durante termino à jure, vel Statuto hic dato nuncianti ad probandum, non potest procedere ad ulteriora in fabrica, etiam data cautione de moliendo, & quando secus præstita tali cautione. Accessus ad locum differentiae in materia nunciationis omninò attendi debet. Præceptum nunciativum novi operis non resolvitur per comparisonem citati, nec potest incipi ab illius revocatione, aliàs datur à revocatione appellatio. Ostenditur demum, quando, quibus, & per quos nunciari possit, nec ne.

Ad Statut. Urb. cap. 150. lib. 1.

A N N O T. XLIII. pag. 117.

Insinuatio ex hoc Statuto, & de jure in quibus donationibus requiratur, nec ne, & in quibus Statutum differat in hoc à jure præsens communi. Insinuatio ad quid inventa. Illius defectus quando nec ne tollatur per juramentum, vel præsentiam Judicis; & à quo probanda sit insinuationis solemnitas, an à donante, vel donatario. Insinuatio facta à Procuratore quando valeat, si facta sit post revocatum mandatum datum ad insinuandum. Quando præsumatur ex lapsu temporis. Defectus insinuationis à quo allegari possit: Et nullitas procedens ex defectu insinuationis quando possit, ac debeat sanari à Principe.

Ad Statut. Urbis cap. 151. lib. 1.

A N N O T. XLIV.

A R T I C. I. pag. 128

Agitur de solemnitatibus in genere requisitis in contractibus minorum, ac mulierum, & quare introductæ, & an sint de forma; & quando nec ne præsumantur ex lapsu temporis. Quanto tempore nullitas contractus ex defectu solemnitatum præscribatur. Defectus solemnitatum quid operetur. Absolutio à juramento interposito in contractu nullo an requiratur. Minor ætas quomodo probetur. Et demum an minor major infante teneatur ipse intervenire in contractu, & non possit tutor sine ipso eundem obligare.

A R T I C. II. pag. 132.

De solemnitate interventus, ac consensus Proximorum, & Curatoris eorum loco, si illi non adsint, necessaria ex hoc, & similibus statutis, latè agitur.

A R T I C. III. pag. 138.

Causæ solemnitas in contractibus minorum, & mulierum ex hoc statuto exigita, latè examinatur.

A R T I C. IV. pag. 143.

Super solemnitate Decreti Judicis ex dispositione præsentis Statuti expostulata in contractibus minorum, & mulierum, & de illius vi, & effectu, plenè differitur.

Index Argumentorum,

- ARTIC. V. pag. 146.
Latè proponuntur casus, in quibus, sub pœna nullitatis, solemnitates ab hoc Statuto præscriptæ requiruntur in actibus contractibus minorum, & mulierum.
- ARTIC. VI. pag. 161.
Proponuntur, & resolvuntur casus, & contractus, in quibus solemnitates ab hoc Statuto præscriptæ non requiruntur.
- ARTIC. VII. pag. 170.
De nullitate contractus ob non servatas solemnitates hujus Statuti possunt dicere solum minor, vel mulier, ac eorum hæres, non verò tertius, & quando secus; & aliqua alia miscellanea differuntur de materia videnda in Summario.
- ARTIC. VIII. pag. 173.
Agitur de solemnitatibus Constitutionum Ægidianæ, & Carpenfis requisitis in contractibus minorum, & mulierum, etiam majorum, quando necne illæ requirantur, ubi dictæ Constitutiones procedant necne; & quod Carpenfis procedit in donationibus quibuscumque factis etiam à majoribus, sed solum in Provincia Marchiæ. Agitur de conditoribus dictarum Constitutionum, & de illarum confirmatione facta in forma specifica. Et simul plenè ostenditur, quando Ægidiana non intret quoad solemnitatem insinuationis in illis locis, ubi particularia vigent Statuta super solemnitatibus, si illa cum Ægidiana non sint compatibilia.
- Ad Statut. Urb. cap. 152. lib. 1.*
- ANNOT. XLV.
- ARTIC. I. pag. 181.
Filii familias, qui sint, & qui veniant sub hoc Statuto, & quando sine consensu Patris, vel Avi de Jure, vel ex hoc Statuto se obligare possint necne.
- ARTIC. II. pag. 185.
Consensus Patris, vel Avi ex hoc, vel simili Statuto requiritur, non ad integrandam personam filii, & per modum auctoritatis, sed ratione præjudicii, ac interesse Patris, vel Avi. Consensus, quod exigatur per modum auctoritatis, & ad integrandam personam, vel ratione præjudicii, multum differt, & affertur ratio differentiae. Filii familias in quibus casibus, non obstante hoc Statuto, possint contrahere sine consensu Patris, plenè ponitur. Filius familias sui Juris effectus quando dicatur ratificasse contractum à se gestum, dum erat filius familias. Beneficium l. 1. & 2. ff. & C. quod cum eo, quando non profit filiis familias, & censeatur illi renunciatum.
- ARTIC. III. pag. 192.
Consensus, vel præsentia Mariti, ac filiorum, si exigatur à Statuto (ut est illud Civitatis Asculi) in testamento mulieris, ille requiritur ratione præjudicii, & interesse Mariti, & filiorum, non autem ad integrandas personas mulierum; undè potest à marito, ac filiis talis consensus præstari etiam in testamento facto à muliere favore mariti, & filiorum: materia latè discutitur, & respondetur contrariis.
- Ad Statut. Urb. cap. 154. lib. 1.*
- ANNOT. XLVI.
- ARTIC. I. pag. 195.
Agitur de læsione, quando sit enormissima, & ultra bessellem, tam de jure, quàm ex statuto hic; & in quo differant simplex læsio enormissima ultra dimidiam de jure, vel tertiam ex Statuto, ac illa ultra bessellem, & de diversis utriusque læsionis effectibus.
- ARTIC. II. pag. 198.
Plenè ostenditur, quod læsio non præsumitur, & quod illa est probanda concludenter, & quomodo illa probetur, vel excludatur. Et quomodo valor prædiorum tam rusticorum, quàm urbanorum, probetur, & an ex fructibus; & simul recensentur plures casus, in quibus potest dari de læsione.
- ARTIC. III. pag. 208.
Discutitur, ex quibus cesset læsio, & simul in quibus contractibus, & casibus illa allegari non possit.
- Ad Statut. Urb. 157. lib. 1.*
- ANNOT. XLVII. pag. 213.
Ostenditur, quod hoc Statutum est decisorium, & sub illo non comprehenduntur Clerici, quatenus eo uti nolint uti privilegio. Et simul firmatur, quod fidejussio per hoc statutum præstanda pro securitate fidejussoris debet esse, & probari idonea. Et firmatur etiam illud habere locum in obligatione conditionali pro evictione, tutela, & cura, censibus, ac similibus. Et discutitur demùm, quando ex hoc statuto competat via executiva, vel solum summaria.
- Ad Statut. Urb. 158. lib. 1.*
- ANNOT. XLVIII.
- ARTIC. I. pag. 221.
Discutitur, an præscriptio statutaria sexdecim annorum sit odiosa, necne, an procedat cum mala fide, & in quibus personis, ac casibus illa procedat.
- ARTIC. II. pag. 225.
Præscriptio ab hoc statuto inducta in quibus casibus non procedat, plenè examinatur, & simul quando adversus hujusmodi præscriptionem competat, & concedatur restitutio in integrum.
- ARTIC. III. pag. 231.
Examinatur, quando, & quomodo præscriptio statutaria interrumpatur, & quando semel interrupta iterum renovetur, ac si nunquam fuisset interrupta.
- ARTIC. IV. pag. 234.
Solutionis probatio fieri potest etiam per conjecturas, & conjecturæ illam concludentes referuntur; & simul discutitur, quando conjecturæ pro solutione adductæ non concludant, sed potius vincant aliæ solutionem excludentes; & super tali materia registrantur duo vota decisiva facta ab Authore.
- Ad Statut. 159. lib. 1.*
- ANNOT. XLIX. pag. 238.
Examinatur, quando præscriptio decennialis ab hoc Statuto inducta procedat necne; & simul plenè enucleatur, quando ex tribus solutionibus pro saldo annuarum præstationum, canonum, affectuum, censuum censeatur probata solutio, etiam in præteritum.
- Ad Statut. 161. lib. 1.*
- ANNOTATIO. L.
- ARTIC. I. pag. 242.
Latè agitur de dilatione quinquennali, quæ conceditur debitori à majori parte creditorum, quid pro illius validitate requiratur, & qualia credita ad hunc effectum considerentur; & simul firmatur, quod ex Statuto Urbis illa concedi non potest reluctantis creditoribus etiam minoris partis sine cautione cum fidejussoribus danda de solvendo finita dilatione. Et simul discutitur, quando dilatio concessa principali debitori profit ejus fidejussori.
- ARTIC. II. pag. 249.
Debitor quando necne ex dispositione Juris communis, Statuti Urbis, ac Constitutionum Apostolicarum admittatur necne ad miserabile beneficium cessionis Bonorum, & quid facere debeat, ut tali beneficio perfruatur, & simul tanguntur aliqua, quando ex gratia Principis debitor ad talem cessionem admittatur absque ignominia.
- ARTIC. III. pag. 254.
Privilegium, ac beneficium *Cap. Odoardus* de solutionibus Clericis quando competat, necne, & quibus Clericis, & quid requiratur ad hoc, ut illius concessionis locus sit.

Et Materialium

Ad Statut. 164. lib. 1.
ANNOTATIO LI.
 Latè discutitur super adimplemento facti proprii præcisè faciendi, quando adimpleri potest, & quid quando agitur de adimplemento facti alieni promissi, quando promittens excusetur ob solas diligentias, vel teneatur præcisè. Et simul tangitur, quando promissor facti alieni cum obligatione de proprio excusetur, ex quo tertius, qui adimplere debet, recusat adimplere ex capite enormissimæ lésionis.

Ad Statut. 167. lib. 1.
ANNOTATIO LII.
ARTIC. I. SECT. I. pag. 262.
 Agitur plenè de Tribunali Signaturæ Justitiæ, ejusque facultatibus, & simul de illis Cardinalis Præfecti, ac Auditoris Signaturæ, & simul ponuntur casus, & causæ, in quibus Signatura se non intromittit. Enucleatur quoque materia recursus ad plenam Signaturam, & quando nec ne, pendente recursum ad illam, omnia interim gesta sint attentata.

SECTIO II. pag. 265.
 Signatura Justitiæ, quando rescribat cum clausulis tantum suspensivis executionis, & quæ sint tales clausulæ, & quid operentur; & agitur signanter de clausulis *Si quid exequendum*, *Alteri qui ad legitimam*, *Alteri qui ad ulteriorem legitimam*, *Alteri cum facultate manutenendi*, *Alteri confitito quod sit locus Agidiana*.

SECTIO III. pag. 269.
 Agitur plenè de Agidiana respiciente appellationem in possessorio, quando illa nec ne procedat, in quibus locis, causis, & personis.

SECTIO IV. pag. 276.
 Clausulæ *Parito Literis*, vel *Brevi arbitrio*, *Confitito de re judicata*, *Confitito de tribus*, *Confitito quod sit locus statuto de duabus*, appositæ à Signatura in commissionibus causarum sunt suspensivæ, & quos effectus producant, plenè discutitur.

SECTIO V. pag. 278.
 Agitur de appellatione simpliciter, & ad utrumque effectum per Signaturam admissa, & quid operetur, discutitur.

SECTIO VI. ibidem.
 Ex rescripto Signaturæ cum clausula *Sine præjudicio legitimæ executionis* non impeditur Judici à quo executio sui mandati, & decreti. Et quid dicendum, si à Signatura rescribatur *Sine præjudicio trium conformium in ea parte in qua sunt conformes*, an conformitas sit cognoscenda per Judicem à quo, vel ad quem.

SECTIO VII. pag. 281.
 Signatura per clausulas *Parito judicato*, *Parito literis*, vel *Brevi*, *Purgatis attentatis*, *Refectis expensis*, & similes, rejicit totaliter appellationem etiam in devolutivo, & sic ante partitionem appellans non potest audiri, nec Judex ad quem habet tanquam Jurisdictionem.

SECTIO VIII. pag. 283.
 Signatura Justitiæ quando relaxet, vel retineat, vel moderetur commissiones appellationum signatas sub banca; remittat causas ad partes; præcipiat Judicibus, ut aliquid faciant; concedat facultates A. C.; & quandoque jndicet, plenè examinatur.

ARTIC. II. pag. 286.
 Recensentur multiplices casus, in quibus est locus admissioni appellationis simpliciter, vel saltem ad effectum suspensivum, & simul multi alii in quibus rejicienda est appellatio saltem in suspensivo.

Ad Statut. 168. lib. 1.
ANNOTATIO LIII. pag. 295.
 Appellatio intra quod tempus interponi debeat, & an illud currat à die sententiæ prolata, vel à die scientiæ, discutitur, & an in termino decem dierum computetur dies prolata sententiæ, differitur, & firmatur, ta-

lem diem non comprehendit. Examinatur, quando appellatio sit legitimè interposita, & quando possit illi per appellantem invito appellato renunciari.

Ad Statut. 169. lib. 1.
ANNOTATIO LIV. pag. 298.
 Discutitur materia apostolorum in appellatione petendorum, qui, & quot illi sint, & de eorum differentiis, quando peti debeant, & quando elapso termino redeundi pro illis, si causa appellationis non sit interim commissa, illa remaneat deserta, non factis diligentibus pro obtinenda commissione causæ; & quomodo, & quando tales diligentia fiant, & dicantur legitimè factæ.

Ad Statut. 180. lib. 1.
ANNOTATIO LV. pag. 302.
 Examinatur, quando Statutum Urbis de duabus confortibus procedat, & quas personas comprehendat nec ne: quando sententiæ dicantur ad hunc effectum conformes; & tales non esse illas, quæ clara nullitati, vel injustitiæ sunt obnoxia.

Ad Statut. 186. lib. 1.
ANNOTATIO LVI. pag. 307.
 Examinatur ad ornatum hujus Statuti, quando Senator, vel Capitaneus appellationum Capitolii debeant procedere cum Voto Consultoris, & quo tempore tale Votum peti debeat. Etiam Rota à Papa in causis appellationum pendendum in Curia Capitolina solet deputari in Consultorem. Votum Consultoris post tempus præscriptum à Statuto, & Reform. Pauli V. prolatum, est nullius roboris, nec potest sustineri ex partium consensu præstito in Consultorem.

Ad Statut. 191. lib. 1.
ANNOTATIO LVII. pag. 311.
ARTIC. I.

Enucleatur materia nullitatum rejectarum ab hoc Statuto post annum, & quando Statutum non intret, & possint nihilominus nullitates deduci.

ARTIC. II. pag. 315.
 Nullitates tres tantum, nempe ex defectu jurisdictionis, citationis, & mandati, attenduntur in Urbe, ac toto Statu Ecclesiastico ex Constitutionibus Apostolicis, & quæ aliæ nullitates substantiales non sint spernendæ, examinatur. Agitur plenè, in quibus A. C., Cardinalis Vicarius, ac Judices Capitolii non habeant Jurisdictionem. Et demum quando sententia nulla possit confirmari.

Ad Statut. 193. lib. 1.
ANNOTATIO LVIII. pag. 320.
 Variatio in executivis quando admittatur de re ad rem, de re ad personam, & de persona ad rem, & quando non tam stante obligatione Camerali, quam aliàs quomodocumque agatur executivè.

Ad Statut. 196. lib. 1.
ANNOTATIO LIX. pag. 326.
ARTIC. I.

Expensæ debitæ ex Statuto, vel conventionem peti possunt etiam post sententiam, secus de jure, si in sententia non sit in expensis facta condemnatio. Et an Judex possit absolvere ab expensis debitis jure actionis, valeatque absolutio facta ab expensis, quatenus victus sententiæ acquiescat.

ARTIC. II. pag. 328.
 In expensis de jure, ac stylo Curia, & Rotæ Romanæ quando fiat condemnatio, & quando ab illis non excuset justa causa litigandi. Et an petens plus debito condemnatur in expensis, vel potius si debitor non fateatur summam debitam, ad illas teneatur: & quando in casu promiscuæ victoriæ fiat illarum compensatio.

Cedens

Index Argumentorum, & Materialium.

Cedens liti ad quas expensas, & à quo tempore ad illas teneatur. Et ponuntur plures casus, in quibus expensa debentur, vel non debentur, de quibus in Summario.

A R T I C. VIII. A pag. 335.
Agitur de expensis contumacialibus reficiendis, & in qua summa, & quando ad illas teneatur Clericus conventus coram Iudice laico; & tali casu si debentur, certius est, quod taxentur à Iudice Ecclesiastico.

A R T I C. IV. A ibidem
Plenè discutitur de expensis attentatorum rigorosè reficiendis per attentantem, ac in primis, & ante omnia reficiendis, ad hoc, ut possit attentans audiri in negotio principali; & quando sufficiat depositum unius Iudicii cum obligatione solvendi illarum residuum, quando erunt liquidata.

A R T I C. V. A pag. 338.
Expensæ ob recursus factos ad Iudices Laicos sunt à recurrente integrè, & effectivè reficiendæ, tam judiciales, quàm extrajudiciales, tanquam damna, & interesse, & quando non sufficiat illarum depositum.

A R T I C. VI. A pag. 339.
Expensæ, quæ vivæ, & judiciales, & quæ mortuæ, ac extrajudiciales dicantur, quomodo justificentur, & taxentur, & in qua quantitate per peritum Curialem, vel alio modo. Quando taxari possint appellatione pendente super negotio principali, & ab illarum taxatione excessiva quando admittatur appellatio.

A R T I C. VII. A pag. 343.
Super expensis varia Miscellanea in praxi frequentia discutuntur, de quibus habes in Summario.

A R T I C. VIII. A pag. 347.
Ponuntur plura super expensis, ac sumptibus litis Pauperi litiganti subministrandis, quando, & in quibus casibus sit locus tali subministrati, vel illæ denegentur.

Ad Statut. Urb. 41. lib. 3.

A N N O T. LX.

A R T I C. II. A pag. 349.

Agitur de arte Agricultura, de illius in Republica necessitate, & utilitate, quod sit nobilis, ac plura Agriculis illam exercentibus esse ex juris communis dispositione inducta privilegia, quæ recensentur. Et simul discutitur, quando Consules, & homines Artis Agrariæ in Alma Urbe possint condere Statuta.

A R T I C. II. A pag. 353.
Annona quid sit, & quotuplex, quid sub illius nomine veniat, ad quos ejusdem Cura spectet, & quomodo illius exuberantia conservetur.

A R T I C. III. A pag. 356.
Annonæ privilegia tempore caristiae referuntur, & quid tunc illi praesidentes facere debeant, discutitur. Pretium frumenti quale statuendum, & à quibus, etiam pro Ecclesiasticis, & Clericis. Et quomodo divisio frumenti, & panis fiat tempore caristiae, & alia plura utilia resolvuntur, de quibus in Summario.

A R T I C. IV. A pag. 366.
Materia assignationum, ac revelationum frumenti, & segetum, latè examinatur, & quomodo illæ, & quo tempore fieri debeant, & quando quis excusetur à poenis

inflictis in Aedictis publicatis super assignationibus faciendis. Agitur simul de tractis, seu extractionibus frumenti, & bladorum, quando, & quomodo sint concedendæ, vel denegandæ, & quando jam concessæ debeant revocari. Et simul registratur Aedictum Cardinalis. Camerarii super bono Regimine Annonæ publicatum.

Ad Statut. Urbis 49. lib. 3.

A N N O T. LXI. A pag. 376.

Nundinarum publicarum, ac privatarum materia discutitur, & in quo hæ ab illis differant. Nundinæ publicæ ex concessione Principis, vel ex immemorabili fieri possunt, secus Nundinæ privatae, seu mercatus, qui fieri possunt absque licentia, & privilegio. Nundinæ publicæ quibus privilegiis gaudeant, & quando illæ possint revocari à Principe, vel aliis concedi, ut eodem tempore fieri possint. Et demùm quando nec ne privilegium Nundinarum per non usum amittatur.

Ad Statut. Urbis 53. lib. 3.

A N N O T. LXII. A pag. 381.

Monopolii materia latè examinatur, quando illud intret, vel excludatur. Possè monopolium exerceri per Principem in certis casibus, vel alium ex ejus concessione demonstratur. Et signanter latè differitur super validitate Privilegii concessi Typographis, quod certi Libri non possint nisi ab ipsis imprimi. Et ostenditur plenè, quando Princeps non debeat Privilegium super hoc à suo Antecessore concessum revocare, nisi sit subreptitium, vel obreptitium; & ex quibus subreptio, vel obreptio cesset.

Ad Statut. Urbis 92. lib. 3.

A N N O T. LXIII. A

A R T I C. I. A pag. 396.

Salarium Advocatis, vel Procuratoribus, etiam non conventum, quando debeatur, præcipuè Romæ, & in qua quantitate. Merces originalium informationum, qualis esse debeat. Et demùm agitur de pacto quotæ litis prohibito Advocatis, ac Procuratoribus, quando illud intret, nec ne.

A R T I C. II. A pag. 404.

Munus Advocati, & Procuratoris laudatur, & quomodo illud exerceri debeat, ostenditur. Examen Procuratorum pro scribendo in Causis Rotalibus rigorosè faciendum. Advocati, vel Procuratores in scribendo quomodo se gerere debeant, & in auctoritatibus allegandis quid ab illis servandum sit, plenè ponitur.

DE CAUTELA ANGELI.

DISCURSUS UNICUS. A pag. 411.

Cautela Angeli à quo inventa, & ad quid. Quando nec ne servari debeat, & quis probare debeat pro justificatione Cautelæ, an illam allegans, vel prætendens executionem esse faciendam, non obstante Cautela. Cautela Angeli quibus personis non suffragetur, & quando, ea non attenta, sit procedendum ad executionem, quia vel non justificata, vel per creditorem volentem facere executionem ostendatur clarum jus sui debitoris elidens jus tertii, qui intimavit Cautelam.

NOVÆ ANNOTATIONES,
AC COMMENTARIA
AD PLURA CAPITA
STATUTORUM URBIS

Complectentia diversas materias

Nedum juxta dictorum Statutorum, Verum etiam Juris Communis dispositionem.

TOMUS SECUNDUS.

De Lucro Dotis, seu donatione propter nuptias.

C A P. CXXXI.

SI Uxor post consummatum matrimonium, marito superstitie liberis extantibus, decedat, maritus totam dotem lucretur, quam tamen secundum juris dispositionem liberis communis matrimonii reservare teneatur, liberis tamen non extantibus, maritus quartam partem dotis ad usumfructum, & proprietatem lucretur. Si vero maritus, uxore superstitie, cum liberis decedat, uxor quantum est quarta pars dotis pro donatione propter nuptias, ad usumfructum tantum de bonis mariti lucretur, pro qua cavere teneatur, quod usumfructu finito illam restituat, quibus de jure restitui debet, liberis verò non extantibus dictam donationem tam quoad usumfructum, quam quoad proprietatem lucretur. Hujus autem donationis propter nuptias, seu lucris dotalis pactum semper in instrumentis dotalibus censeatur appositum, & stipulatum, nisi expresse de partium contrahentium voluntate fuerit remissum, aut aliter conventum.

P R Æ L U D I U M.

Materia lucris dotalis conjugii superstiti in casum dissolutionis matrimonii ab hoc statuto cōcessi est in foro frequens, cum passim in Italia vigeant statuta de lucro dotis, idcirco super illa plura hic ad ornatum nostri statuti, & aliorum similium adnotanda esse censui, ut autem cum majori claritate procedatur, totam lucris hujusmodi materiam perstringam in tribus articulis; & quidem in primo agatur, an hoc, & alia statuta super lucro dotis sint nec ne favorabilia, ac extendenda, vel restringenda; an debeatur ex dote solum promissa, vel confessata; & an ex dote excessiva; & quid ex bonis fideicommissi, emphytheuticis, vel feudaliis, & an ex subsidiis dotalibus, ex augmento dotis, acconcio, & donatione propter nuptias.

In secundo articulo, demonstrabitur, quando lucrum debeatur in pecunia, vel in specie; an sit nec ne debitum matri-

Constant. ad Stat. Tom. II.

monio non consummato, in casum separationis thoris; quomodo illud, & in qua quantitate, & an solum in usufructu debeatur, si superint filii ex matrimonio dissoluto, & quando illud debeatur integrum. Lucrum ex hoc statuto præsumitur conventum; potest tamen illi renunciari. Quando sit debitum voluntarium, vel necessarium. Ad illud acquirendum quale statutum, an viri, vel uxoris attendatur. An sit æs alienum, & ex quo titulo illud deferatur, & quando illi censeatur renunciatum, an possit constante matrimonio per Mulierem renunciari sine solemnitatibus statutariis. Demum quando conjux lucro privetur.

In tertio demum discutietur an Avus qui est debitor dotis, & non filius, si hujus filia non sit hæres Avi, sed alter, teneatur solvere lucrum in proprietate uxori hæredi filia susceptæ ex communi matrimonio, materia discutitur, & resolvitur, quod non teneatur ex opinione Cardin. de Luc. de Dot. disc. 133. amplexa per Rotam.

A R T I C U L U S P R I M U S.

A R G U M E N T U M.

Discutitur plenè, an statuta super lucro dotis sint favorabilia, vel odiosa, & an lata, vel strictam recipiant interpretationem. Lucrum dotis ex qua causa introductum sit, quando debeatur ne dum ex dote data, sed etiam promissa; & an ex dote solum confessata, & non vera; & an ex dote excessiva, vel nulliter constituta; an ex bonis fideicommissariis, feudaliis, an emphytheuticis; an ex subsidiis dotalibus locorum Piorum. Dicitur pars dotis, & illi accessorium. Discutitur demum, an debeatur ex donatione propter nuptias, augmento dotis, acconcio, & bonis extradotalibus.

S U M M A R I U M.

- 2 Statuta de lucro dotis sunt correctoria Juris communis, & strictè sunt intelligenda & n. 249.
- 3 Esse favorabilia tenent alii.
- 4 Loquentia de lucro dotis generaliter extenduntur etiam ad dotem promissam.
- 5 Distingunt alii, esse favorabilia respectu mariti, non filiorum.
- 6 Firmatur, statuta prædicta esse simpliciter favorabilia, & de ratione n. 7. & 9.
- 8 Statuta super lucro dotis vigent universaliter per totam Italiam.
- 10 Statutum Urbis super lucro dotis, est favorabile, quia lucrum potest tolli per pactum.
- 11 Lucrum dotis, ex Statuto Urbis debetur tam marito, quam

13 ut Civitates liberis hominibus repleantur, & hominum multitudinem Imperium amplietur, Peregrin. *conf. 85. n. 20. lib. 1.* & late probat Philippucc. *Sen. apud Massin. de confiscat. q. 31. nu. 143. & seq.* Boff. *de Dot. cap. 2. §. 1. n. 60.* Rot. *decif. 250. n. 2. coram Seraph.* & propterea tanquam honesta, ac favorabilia esse extendenda plenè probat d. Philippucc., & præcisè id tenet etiam Rot. *dec. 248. & 250. coram Seraphin.* in quibus decisionibus in terminis statuti Auximani disponentis generaliter super lucro dotis, quod illud uti favorabile non sit restringendum ad solam dotem datam, ac solutam, sed extendendum etiam ad dotem tantum promissam, & latissimè hanc opinionem probat Rub. *de validit. legal. c. 61. n. 129. & seq.* & non dissentit Zaul. *alleg. Rubr. 25. nu. 11. cum duobus seq. & n. 17.* adducens ad hoc etiam rationes, Doctores, ac decisiones concordantes, & n. 14. id firmat licet statutum deferat lucrum soli marito, & non uxori superstiti: hinc talia statuta super lucro dotis vigent ferè per totam Italiam, Urceol. *consult. forens. cap. 10. n. 21. & cap. 11. n. 7. in fine,* & ibi Ronconius in Curia Romana omni ævo Advocatus celeberrimus *n. 75. Rot. decif. 853. n. 9. & 10. coram Merlin. et in alia decif. registrata apud Urceol. alleg. cap. 10. num. 37. Zaul. dict. Rubr. 25. n. 15.*

5 In hac opinione contrarietate Pigant. *ad stat. Ferrar. 107. n. 30.* dicit, esse favorabilia, & benignè interpretanda, sed *nu. 32.* refert Doctores tenentes esse stricte intelllegendas; postea nititur concordare opiniones, cum distinctione, quod sint favorabilia in quantum favent marito, & sic illius favore late, ac humaniter esse intelligenda, sed in quantum nocent filiis strictè; & demum *nu. 33.* relidet in ea opinione, quod sint simpliciter favorabilia, cum in hoc attendatur principalis intentio statuentium favendi maritis, & ad hoc ut homines alliciantur ad matrimonia contrahenda; & cum hac opinione, quod sint simpliciter favorabilia, tanquam veriori ego resideo, quam benè probant dicti Philippucc. & Rubens *ubi supra*, & etiam Rot. *in alleg. decif. 248. & 250. coram Seraphin.* ad hoc enim ut statutum dicatur favorabile attenditur principalis intentio statuentium, ac ratio fundamentalis statuti, etiam si in consequentiam ex illo resultet odium, undè cum talium statutorum ratio, ubi alia non reperitur expressa, sit, ut matrimonia facilius contrahantur, quæ continet magnum favorem, non est attendendum odium proveniens in consequentiam, præcipuè dum similia statuta vigent universaliter per totam Italiam, Rot. *dec. 853. nu. 9. & 10. coram Merlin. & dec. 992. nu. 9. coram Amat. Dunozett.* ob quod eo magis debent dici favorabilia, Rot. *dec. 53. per tot. & signanter n. 7. & seq. p. 3. recen.* maxime cum favor hoc casu non possit separari ab odio, nam non potest pro lucro statuario responderi, nisi simul intret odium contra illum qui remanet privatus successione in tali portione lucris; idè in tali casu inseparabilitatis favoris, & odii debet præferri favor, & non considerari odium, Molin. *de primogen. Hispan. lib. 1. cap. 18. num. 6. & 7.* Adden. *ad Rot. decif. 199. n. 21. & seq. part. 8. recen.* & Rot. *alleg. decif. 53. n. 9. par. 3. recen.*

Et hæc opinio in terminis nostri statuti hic magis de plano procedit, ex quo tale lucrum potest per pactum reici, cum illud deferat voluntariè, & possit per partes contrahentes pacisci, quod lucro non sit locus, ideoque dum per pactum non fuit rejectum, illius acquisitio provenit non minus à statuto illud deferente, quam à voluntate partium, & sic non potest in lucro ab hoc statuto delato considerari odium, dum erat in contrahentium voluntate convenire, quod non deberetur, ut præcisè advertit Rub. *de validit. legal. c. 61. n. 120. & seq.*

Eoque magis illud est favorabile, quia ex hoc statuto debetur nedum marito, sed etiam uxori, & sic est respectivum, nec in eo potest considerari damnum, cum sit eventuale, & possit præmori tam maritus, quam uxor, ut advertit Rub. *alleg. c. 61. n. 112. & infra;* ubi ad hoc considerat etiam, quod debetur ex titulo oneroso.

12 Esleque favorabile saltem respectu matrimonii post *Rolan. conf. 62. n. 26. lib. 3.* firmat Cavagnol. *ad decret. Montisferr. decret. 74. §. 1. n. 46.*

At licet opinio, quod talia statuta super lucro sint favorabilia, sit verior, & illa in puncto nostri statuti hic ob supra allatas rationes sit retinenda, nihilominus in aliis statutis, quando ageretur de re dubia, & ad exclusionem filiorum, tunc cesset inclinandum pro stricta illorum interpretatione firmat

14 Rot. *de c. 38. n. 14. & 15. coram Merlin.* maxime si ageretur de statutis præcisè de mantibus lucrum omnino deberi, & quod

non possit illi renunciari, ut est statutum Ferrariæ *Rubr. 107.*

An autem tale lucrum deferatur à statuto ob onera matrimonii, vel propter ipsum fœdus matrimonii principaliter, ad hoc ut homines facilius invitentur ad contrahenda matrimonia, vel in præmium amissæ virginitatis, & defloratæ pudicitie, vel in solatium amissæ conjugis, non satis conveniunt scribes; Alii quippè dicunt dari ex causa onerum matrimonii principaliter, ut post alios tenent doctissimus Cravett. *conf. 623. n. 3. & 6. in fine,* & plenius *conf. 116. per tot.* Decian. *respons. 31. n. 5. lib. 2.* Peregr. *conf. 89. n. 19. vol. 1.* Tort. *ad stat. Pap. Rubr. 121. n. 50. & 51.* Pigant. *ad stat. Ferrar. rubr. 107. n. 22. vers. & ratio est,* & *nu. 23. & 24.* Galganett. *hic circa finem.* Gratian. *dec. 185. n. 5. ad 7. Rot. dec. 43. n. 10. post Gilian. ad stat. Perus. & dec. 72. post Fenzon. ad stat. Urb.*

Alii putant, quod detur in præmium amissæ virginitatis, & passæ deflorationis, ut sunt Faber. Cutell. Fontanell. & alii relati per Rot. *dec. 67. n. 11. vers. siue demum coram Cerr. & post alios Reverendiss.* Zaulus post hæc scripta longè in lucè æditus *ad stat. Favent. tom. 1. lib. 3. Rubr. 25. nu. 7. vers.* & ubi defertur, ubi id probat quando statutum illud defert mulieri. Alii volunt quod detur in solatium amissæ conjugis, ut post Mangil. *de Imputat. q. 27. nu. 8.* & alios refert etiam Pigant. *dict. rubr. 107. nu. 25.* Rot. *in Romana dotis, & l. cri 18. Aprilis 1698. §. verum talis donatio coram Priolo,* quæ decisio prodiit longè post hæc scripta. Alii demum tenent, quod detur propter ipsum matrimonium immediate, & quod hoc sit causa immediata, ut scilicet matrimonia promptius contrahantur, & Respublica hominibus replea- 18

19 tur Soccin. Jun. *conf. 36. nu. 36. & infra lib. 5.* ubi adducit optimas rationes, Aldobrand. *conf. 9. nu. 15. lib. 1. Spad. conf. 214. nu. 11. lib. 2.* Phanucc. *de Lucr. dot. gloss. 7. nu. 9. & seq.* plenè Michalor. *de fratr. p. 1. c. 8. nu. 11. ad 13.* Rot. *dict. decif. 67. nu. 11. coram Cerr.*

Quæ autem ex dictis rationibus prævalere debeat, vel omnes simul sint considerandæ parum refert, licet forte solidior sit illa, quod detur ob ipsum matrimonium, & ut homines facilius alliciantur ad contrahendum matrimonium, & in terminis huius statuti non est improbabilis opinio, quod deferatur, ob onera matrimonii, dum illud non debetur, nisi post consummatum matrimonium, nec sufficit matrimonio solum contractum per verba de præsentibus.

At illa ratio, quod deferatur in solatium defunctæ conjugis non placet Cavagnol. *dict. decret. 74. §. 1. n. 19. ad 21.* ubi quod dicta ratio non quadrat, & quod sola amissio uxoris, etiam sine lucro dotali est species lucris, & addit, quod proverbialiter dici solet, dolor mariti super uxoris morte durat usquequò illius cadaver fuerit extra portam Domus.

Cum ex firmatis statuta super lucro dotis sint favorabilia, uti tot rationibus suffulta, & vigeant per totam Italiam, hinc licet condita sint à Populis subjectis, ac superiorem recognoscentibus, adhuc valida sunt, & sufficit illorum confirmatio etiam in forma communi, & cum clausula dummodò sint licita, & honesta, & ecclesiastica libertati non adversentur, Rot. *decif. 992. nu. 9. coram Amat. Dunozett. Urceol. consult. forens. cap. 21. n. 73. & seq.*

Hoc statutum super lucro dotis est decisorium, & servatur in omnibus Curis, ac Tribunalibus Urbis inter Cives Romanos, Incolas, ac Districtuales, ac cæteros quoscunque, qui se submiserunt circa restitutionem dotis, ac illius lucrum statutus Urbis, & non est ordinatorium pro sola Curia Capitolina, ut apparet ex tot Rotæ decisionibus, quæ emanarunt in causis, vel ex integro Rotæ commissis, vel in gradu appellationis à sententiis, vel mandatis super lucro prolatis, ac relaxatis in aliis Tribunalibus Urbis extra illud Capitolii.

Procedit quoque hoc statutum in locis districtus Urbis per quadraginta milliaria, in quibus super lucro non adsunt particularia statuta, vel consuetudo, quæ adversentur huic statuto, plenè Rot. *dec. 937. n. 17. & seq. coram Amat. Dunozett.* & consuetudo super non solutione lucris dotalis in aliquo loco districtus inducitur per 40. annos, & etiam minori tempore, Rot. *dict. dec. 937. n. 29. & seq.* quæ loquitur de Civitate Ducali Bracchiani posita in districtu Urbis, quod ibi vigeat statutum, ac consuetudo non solvendi lucrum dotis, & ita alias judicavi, ac votum protuli in quadam causa lucris prætensi à conjugè superstiti de Terra Cere Ducatus Excellentissimi D. Principis Don Livii Odescalchi, ex quo in dicta Terra Principis cum Civitate Bracchiani vigeat similis consuetudo circa lucrum non deferendum, & insimul adest decretum antiquum Ducis Cere, quod in eadem Terra serventur statuta, & consuetudines Ducalis Civitatis Brachia-

theccariis à dotante contractis antè dotis promissionem, apparuit non adesse in hereditate bona pro satisfactione dotis promissa ex autoritatibus suprà relatis, & solum in casum negligentie mariti, (quæ hoc casu non aderat, dum pro dotis exactione non competeat actio nisi dotante mortuo) in exigendo dotem, quæ aliàs potuisset exigì, si fuisset pro ea actum, datur actio ad lucrum, etiam pro dote promissa, & non exacta, & in his terminis loquitur Rot. *decis. 60. coram Coccin. decis. 67. nu. 4. & seq. & decis. 664. nu. 5. & infra coram Cerr.* nam aliàs iniquum esset, quod maritus teneretur solvere quantum dotale pro dote, quæ tantum nominaliter fuit promissa, & quæ nunquam adfuit in substantia, remota quippe essentia, ac substantia dotis, quæ est subiectum lucri dotalis, & quod doti est accessorium, necesse est, ut deficiat lucrum tanquam accessorium ex suprà firmatis.

Hinc non obstat, quod lucrum dotis debeat, ac detrahatur ex toto dotis patrimonio tanquam corpore universali, quod corpus universale consistit in tota dote promissa licet in totum non soluta, Rot. *decis. 117. n. 11. p. 8. recen.* quia obiectum procedit si tota dos promissa exigì potuit, non autem habet locum in dote diminuta, & quæ ob egestatem dotantis non potuit exigì, ut respondetur in *alleg. decis. 117. nu. 12. p. 8. recen.* hoc namque casu cum deficiat substantia dotis, ac subiectum lucri, quod est pars quotitativa dotis, deficit etiam lucrum, cum partes non possint dari, ubi deficit præsentia subiecti, cuius debent esse partes, ex suprà probatis.

Cæterum super hoc articulo, quando lucrum dotis debeat, ne dum ex dote data, & soluta, sed etiam ex dote promissa videantur Altograd. *conf. 29. & 30. lib. 2. Post. resol. 81.*, Andreol. *contr. 18. & 386.*, Mantica. *de tacit. lib. 12. tit. 5.* Thefaur. *q. forens. 75. lib. 2.*, Mans. *consult. 102.*, Philippucci. *apud Massim. de Confiscat. q. 31.*, Boli. *de Dot. c. 2. §. 1. a. n. 1. & seq.* Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 121. a. n. 35.*, Gratian. *decis. March. 230.*, & ibi Scopp. *Monach. decis. Bonon. 6.*, Peregrin. *decis. Patavin. 34.*, Rot. *decis. 5. & 21. coram Gregor. decis. 337. coram Mantica. decis. 43. p. 10. recen.*, *decis. 67. coram Cerr.*, & *decis. 72. post Fenzon. ad Stat. Urb.*

An autem tale lucrum debeat ex dote, de cuius constitutione non constat, nec per Instrumentum, nec per alia documenta, sed solum ex præsumptionibus affirmat Menoch. *conf. 5. n. 24. & per tot.*, ubi testatur, hanc esse magis communem opinionem, & cum illa secundo loco relata videtur residere Tort. *alleg. Rubr. 121. n. 34. & 82.*, Pigant. *Rubr. 107. n. 43.*, & plenè Peregrin. *dec. Patavin. 34. per tot.*, & videantur ad materiam Cyriac. *contr. 527.*, Merlin. *de legitim. lib. 2. tit. 1. q. 22. n. 30. & seq.* Pigant. *alleg. n. 43.*, qui dat declarationes.

Et debetur etiam ex dote probata per unum testem mediatorem, si accedant conjecturæ lucentes veritatem dotis constituit, Post. *resol. 81. n. 19. ad 23.*

Similiter debetur ex dote præsumptivè constituta in secundo matrimonio, cum regulariter secundo viro censetur constituta dos data primo, etiam si non sit dictum, & hoc etiam ad effectum consequendi lucrum, benè Ruin. *conf. 151. lib. 5.*, Menoch. *conf. 5. per tot. dict. Cavagnol. decret. 74. §. 1. q. 11.* Pigant. *Rubr. 107. n. 42.* Rot. *dec. 59. n. 1. in fine p. 5. recen.* præcipue si non adsit præiudicium filiorum primi matrimonii, ita ut maritus plus non lucretur, quam filii, Pigant. *Rubr. 107. n. 41. & 43.* Leoncill. *decis. Ferrar. 18.* Rot. *decis. 173. coram Gregor.*, & videat. r. Cavagnol. *ad decret. Montisferr. decret. 74. §. 1. q. 15.*, & aliqua per Rot. *decis. 98. & 194. par. 15. recen.*

Et idem procedit in dote confessata per primum maritum, & relicta uxori iure legati, si mulier denuò nubat, nam ex tali dote secundo marito debetur lucrum, Cavagnol. *alleg. §. 1. q. 12. per tot.*, ubi declarat contraria.

Ex dote autem nulliter constituta à minore sine solemnitatibus Statutariis an detrahi possit negant Rolan. *de lucr. dot. q. 45. nu. 3. ad 6.* Altograd. *conf. 31. nu. 9. & 10. lib. 2.* Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 121. nu. 25. & 29.* Pigant. *Rubr. 107. n. 49.*, Gratian. *cap. 367. nu. 2. & seq. & nu. 24. & infra*, ex quo, ut pluries fuit dictum, lucrum est pars quotitativa dotis, qua non subsistente, nec habet locum lucrum, Card. de Luc. *de dot. discurs. 136. nu. 2. & seq.*, & videatur Surd. *decis. 268.*

Sed contrarium tenent Tort. ubi proximè n. 49., & plenè Cirocc. *discrpt. 35. per tot.*, at horum opinio potest forte admitti in dote congrua, quam non in stabilibus, sed in quantitate minores sibi constituerunt sine solemnitatibus, secus quando pro dote fuere à muliere minore assignata bona stabilia, cum enim hoc secundo casu insubstans sit constitutio dotis facta sine solemnitatibus ita nec nomen lucri dari potest, Tort. *dict. n. 49.*, Andreol. *contr. 296. n. 5. & seq.*, dict. de Luc. *alleg. discurs. 136.* & plenè Gratian. *discrpt. 267.*

At si à Patre filia minori certa quantitas dotis ex certis bonis fuerit relicta, si filia minor illam sibi constituerit eodem modo, quo à Patre relicta fuit, tunc lucrum debetur, etiam si dos constituta fuerit in stabilibus sine solemnitatibus, secus si forma dotationis ab illa legati paterni variata fuerit, Andreol. *contr. 296. n. 8. & infra.*

Nec lucrum dotale debetur ex dote excessivè constituta, ultra summam scutorum 5500. inter Romanos prohibitam per *Constit. 52. Sixti V.* Card. de Luc. *de Dot. discurs. 128. n. 12.*, & *disc. 142. n. 2.*, ubi reddit sæpè adductam rationem, quod cum lucrum sit pars quotitativa dotis, dum hec ultra dictam summam scutorum 5500. à constitutione Sixtina improbat, ita & lucrum ex tali dote excessiva est indebitum, idem firmat Rot. *decis. 160. & 172. p. 8. recen. Romana lucri dotis 2. Decembris 1680. §. quarto verò coram Rondinino.*

Hoc tamen non procedit in muliere externa nupta Civitatis Romano, cum intentio Sixti V. fuerit non depauperare Civitates Romanas cum dotibus excessivis ultra scuta 5500., & ad hoc ut facilius Romana puella possent in matrimonio collocari, dum ad hunc effectum non requirebantur dotes excessivæ, unde quoad exterarum mulierum potest constitui maior dos favore Romanorum, cum ex hoc Romanis divitiæ, & non paupertas resultent, & licet restitutio quarti dotalis sit majoris summe, adhuc id tanquam merè eventuale, ex quo potuit uxor forensis præmori marito Romano, non debet attendi, ut in puncto firmat Rot. *decis. 160. & 172. par. 8. recen.*, & plenius in eadem Causa *decis. 175. par. 9. Romana Dotis 6. Junii 1662. §. non obesse coram Versipio*, ubi contrarium firmatur in *§. siquidem*, quando forensis quoad restitutionem dotis, ac ejus lucrum se remittit ad consuetudinem Urbis.

Intra tamen summam dictorum scutorum 5500. sustinetur dos, licet illa fuerit constituta in majori quantitate, etiam inter Romanos Cives, & sic pro dicta rata debetur lucrum tanquam accessorium ipsi doti juxta firmata per Rot. *dec. 199. n. 18. & 19. coram Otthobon.*, & in allegata *Romana lucri dotis §. quinto verò coram Rondinino.*

Lucrum autem prædictum an debeat ex bonis fideicommissi subiectis anceps est quæstio, & super illa non bene conveniunt scribentes, unde faciunt varios casus, ut videri potest apud Fular. *de substit. qu. 663.*, Peregrin. *de fideicommiss. art. 42. a. num. 96.*, Urceol. *consult. forens. cap. 10. & 11.* ubi registrantur etiam super hoc responsa Juris Advocatorum Ronconi, Torelli, & Santronqueti, Rot. *decis. 592. & 639. coram Cerr.*, & *decis. 371. coram Celf.* (qui Urceol. scripsit in causa, in qua emanarunt dictæ decisiones Cerr. & Celfi) *decis. 45. coram Comitul.*, & *decis. 28. coram Otthobon.* & plenè Card. de Luc. *de Dot. discurs. 137. & 138.*

Et licet regula sit, quod possit ex illis detrahi in subsidium, & quatenus non adsint bona libera, Rot. *decis. 45. nu. 24. & 26. coram Comitul.*, & *decis. 371. nu. 6. & 7. coram Celf.*; secus si aliunde dos congrua adest extrâ fideicommissum, tunc enim pro rata excessiva dotis ex bonis fideicommissi lucrum non debetur, ut in *alleg. decis. Comitul. & Celfi.* & post plures decisiones relatas firmat Zaul. *alleg. Rubr. 25. n. 50. & 52.* ubi id probat, si lucrum debeat ex pacto, vel ex statuto, Rot. *decis. 228. n. 7. coram Peninger.*

Quando autem fuit constituta dos partim in bonis liberis, & partim in bonis fideicommissi subiectis, debetur lucrum ex toto asse dotis conflato tam ex bonis liberis, quam fideicommissariis, detrahendum tamen in totum ex portione bonorum liberorum, Urceol. *consult. forens. cap. 11. n. 2. & seq. & nu. 12. & infra*, Peregrin. *decis. Patavin. 154. nu. 1.* Rot. *decis. 592. n. 12. coram Amat. Dunozett.*, & alii relati per Rot. *decis. 592. n. 5. coram Cerr.*, & in alia decisione registrata apud Urceol. *consult. forens. 10. n. 41.*

Quæ conclusio sic generaliter accepta, non est vera, sed intelligenda est cum distinctionibus variorum casuum factis per Rot. *dec. 592. & 639. coram Cerr. & dec. 371. coram Celf.* & primus casus est, quod aut maritus decipit scienter in dote bona fideicommissi subiecta pro parte, & pro alia parte bona libera, & hoc casu non consequitur lucrum ex portione bonorum fideicommissi subiectorum, cum censeatur illa recepisse cum sua causa, qualitate, & onere reversionis, & solum illud potest pretendere in bonis liberis, pro rata tantum bonorum liberorum, Rota in allegata *dec. 592. nu. 11. & seq.*

- confirmata *decif. 639. n. 1. & infra coram Cerr., decif. 371. coram Celf., & decif. 992. n. 13. coram Amat. Duno.*
- Alter casus est, si maritus ignorat bona data in dotem esse subjecta fideicommissio, quinimmo eidem assignantur tanquam omnino libera, & tali casu dotans, ac uxor tenentur marito de evictione pro lucro integræ dotis super parte bonorum liberorum, *Cephal. cōf. 365. n. 7. Rot. dec. 592. n. 6. & 7. & dec. 639. coram Cerr., & dec. 371. n. 3. & seq. coram Celf.,*
- 76 ubi quod aliàs maritus remaneret deceptus, nisi consequeretur lucrum integrum ex bonis liberis, quas decisiones *Cerr.* laudat, ac sequitur *Card. de Luca de Dot. disc. 137. n. 3. & seq., & disc. 138. n. 3., Urceol. alleg. cap. 10. a. n. 22., & in addit. ad dictum cap. 10. versic. Tertiò limitatur, Romana lucris dotis coram Rondonino impress. in recent. decif. 525. n. 2. & infra p. 18. tom. 2. recent. confirmata 2. Decembris 1680. §. Primò igitur*
- 78 *in fin. coram eodem*, ubi allegatur dicta ratio, ne maritus remaneat deceptus, & in damno, & mulier decipiens sentiant lucrum.
- Alter verò casus est, quando maritus, non obstante expressione fideicommissi facta in dotis constitutione expressè sibi cavit de lucro super tota dote, mediante præciso pacto; hoc namque casu non censetur acceptasse bona obnoxia restitutioni, nisi cum dicta qualitate acquirendi lucrum, *Rota decif. 592. n. 9. & 10. coram Cerr., decif. 371. n. 5. coram Celf., & bene facit decif. 43. n. 3. & 4. coram Coccin., Card. de Luca de Dot. disc. 138. n. 2.*
- Demum, quod lucrum possit detrahi ex bonis fideicommissi procedit si intrat remedium subsidiarium *Auth. resque, C. commun. de legat.*, ut quia agatur de fideicommissio ascendente, & non adint bona libera, ex quibus mulier possit se dotare, tunc enim sicut valide, & licite potest sibi dotem constituere in subsidium ex bonis fideicommissi, ita etiam ex tali dote liberè distracta, ac exempta à fideicommissio vigore talis *Auth. Resque* potest detrahi lucrum dotis à Statuto delatum, *Tort. dicta rubr. 121. n. 24. vers. similiter, Rot. dec. 592. n. 8. coram Cerr., & dec. 371. n. 7. coram Celf., & prædictas distinctiones casuum videtur attigisse brevibus verbis Cirocc. discept. 48. n. 82. ad 84., & hoc idem tradit Urceol. consult. forens. 10. in addit. vers. Secundo limitatur, & facit Rota decif. 228. n. 6. & 7. coram Pentinger.*
- Et quando semel fuit facta detractio lucris dotalis ex bonis fideicommissi subjectis, illud non revertitur amplius ad fideicommissum, licet detractio facta fuerit favore mariti, vel uxoris, quoad usumfructum, quia extent filii ex matrimonio, plenè *Rota decif. 209 p. 1. recent., & decif. 244. n. 1. coram Rembold.*
- Quod tamen declaratur procedere, si ex fideicommissio dos legitime detrahi potuit in casu à lege permissio in vim dictæ *Auth. Resque*, vel quia adit permissio testatoris, secus si mulier aliunde dotari potuit, nec intrat dispositio dictæ *Auth.*, minusque assistat voluntas testatoris, ut bene declarat *Rota dec. 45. n. 22. & seq. coram Comitul.*
- Prout lucrum ex bonis fideicommissi non detrahitur, quando illa data fuerunt talia, qualia, & cum vinculis, oneribus, ac legibus, quibus subjecta reperiuntur, *Card. de Luc. de Emphytheut. disc. 24. n. fin. vers. Sed Rota, Rot. decif. 43. & 213. coram Coccin.*
- Positis prædictis distinctionibus firmatis per *Rot. in allegat. decif. coram Cerr., & Celf.* non turbant *decif. 43. & 83. coram Orithobon. decif. 228. coram Pentinger., & decif. 209. par. 1. rec., & alia, in quibus firmatur lucrum huiusmodi à Statuto delatum deberi etiam ex bonis fideicommissi subjectis, quia*
- 85 procedunt secundum distinctiones casuum, ac declarationes supra factas, & signanter quando est locus dictæ *Auth. Resque, C. commun. de legat.*, cum tali casu exemptis bonis à fideicommissio pro constitutione, vel restitutione dotis, sit etiam locus detractio lucris dotalis, & signanter dictæ decisiones coram *Orithobon.* sic declarantur per *Rot. decif. 371. n. 6. & 7. coram Celf.*
- Nec lucrum dotis potest detrahi ex re emphytheutica assignata in dotem, sibi enim imputet maritus, si voluit recipere pro dote rem subjectam restitutioni, & ex qua eveniente casu restitutionis non poterat detrahre lucrum,
- 87 *Carpan. alleg. c. 298. n. 142. tom. 1., Pigant. Rubr. 107. n. 29. vers. in bonis porro, Cirocc. discept. 48. n. 73., Fulgin. de iure emphyth. tit. de success. in bon. emphytheut. q. 24. per tot., Urceol. consult. forens. 10. in addit. in princip., Rota decif. 43. n. 1. & 2., & decif. 413. n. 1. coram Coccin.*
- 88 Idem dicas de re feudali, quod nec ex ea debeatur lucrum, *Tort. Rubr. 121. n. 40.*

Si tamen in Instrumento dotali reservatum sit lucrum, tunc cum hoc sit pars dotis, & omnia capitula sint correspondiva, non videtur facta acceptatio dotis in bonis emphytheuticis, nisi cum sua qualitate, quod eidem conjugii deberetur lucrum, *Rot. in alleg. decif. 43. n. 4. & 5., & decif. 213. vers. Quia ideo, coram Coccin., & sequuntur Cirocc. discept. 48. n. 74., & Urceol. alleg. cap. 10. in addit. versic. hac autem conclusio, Fulgin. ubi supra n. 7.*

Prout si assignata sint bona tamquam libera marito nescienti onus emphytheutis, tunc debetur lucrum, ac si de lucro expressè fuisset facta conventio, *Fulgin. ubi supra n. 8., & conferunt supra firmata de lucro debito ex bonis fideicommissi, saltem ex portione bonorum liberorum, quando marito inficio fideicommissi fuere pro dote assignata bona fideicommissaria, & dum ex Stat. Urb. lib. 1. c. 122. res emphytheutica potest in dotem dari sine consensu domini directi, facilius procedit, quod debeatur ex illa lucrum cum suo tamen onere favore domini directi.*

Subsequitur ex prædictis videre, an lucrum dotis debeatur marito ex subsidiis dotalibus Locorum Piorum Urbis datis cum expresso pacto, quod illa redeant ad illa dantes in casum prædecessus uxoris sine filiis, quod pactum regulariter reperitur appositum in cedulis dorum, quæ dantur ab Archiconfraternitate Sanctissimæ Annuntiæ, ac aliis diversis Locis Pii Urbis, & illud non deberi dicendum est, ex quo maritus sciens recipit talia subsidia dotalia vincularia, & reversioni obnoxia, cum in cedulis eorumdem expressè legatur appositum tale vinculum reversionis, & sic illa recipiens cum tali vinculo non facta conventionione de lucro consequendo integrè ex alia parte dotis libera, videtur noluisse lucrum pro portione dotis consistentis in præfatis subsidiis vincularis ex bene firmatis in *alleg. decif. 43. & 213. coram Coccin., & plenius in dicta dec. 592. & 639. coram Cerr., quæ sunt duplicata in recent. p. 13. dec. 18. & 294., ubi quod tali casu maritus videtur recepisse dotem cum sua causa; & licet præfatæ decisiones loquantur in terminis dotis constitutæ vel ex bonis emphytheuticis, vel fideicommissio subjectis, adhuc rationes in illis allatæ militent, ut pater sensui etiam in dote constituta ex subsidiis dotalibus, & facit *Cardin. de Luca de Dot. disc. 137. & 138.**

Hoc tamen fallit, & sic in casu occurrenti judicavi, quando post constitutam integram dotem, comprehendentem etiam subsidia dotalia Locorum Piorum, fuit conventum, quod eveniente casu obitus sit locus lucro dotali super tota, & integra dote assignata ad formam Statutorum Urbis, tali namque casu debetur quantum dotale, sive lucrum dotis etiam pro subsidiis dotalibus, detrahendum tamen ex alia portione dotis libera, nam attentata tali conventionione apparet, quod partes voluerunt lucrum dotis habere locum etiam in parte dotis subjecta reversioni, detrahendum tamen ex parte dotis libera ex firmatis in dicta *decif. 592. n. 9. & 10. coram Cerr., & decif. 371. n. 5. coram Celf., Card. de Luca de Dot. disc. 138. n. 2., & ego sic aliàs judicavi, & Partes acquieverunt meæ resolutioni.*

Debetur lucrum dotis, etiam ex augmento dotis, quia augmentum dotis, ac dos à pari procedunt, & dispositum in uno habet locum in alio, *Post. resolut. 46. n. 37. & seq., Gratian. cap. 498. feri per tot., & latè decif. 213., Amat. decif. March. 28. n. 5. 6. & 8., Rub. in annotat. ad hoc Stat. 131. n. 23. & 24., Fenzon. hic n. 47.*

Et hoc procedit, sive tale augmentum sit constitutum ante matrimonium, sive in ipso matrimonio, sive incontinenti post, & etiam constante matrimonio, *Post. resolut. prædicta 46. n. 48.*

Quod dictum Postii patitur difficultatem, & non est verum in terminis *Stat. Urb. lib. 1. cap. 135.* dum irritat constante matrimonio quasvis donationes etiam juratas inter conjuges, & actum esset de dicto Statuto, si illud posset eludi, fingendo loco donationis augmentum dotis, ut advertit etiam *Gratian decif. 213. n. 12. vers. Dicit tamen Baldus.*

Similiter lucrum debetur ex acconcio, vestibus, & apparatu datis in causam matrimonii, cum hæc magis accedant doti, quam paraphrenalibus, *Gratian. c. 671. n. 8., Thesaur. decif. 191., Rota decif. 72. n. 4. p. 4. recent., decif. 403. n. 14. p. 5., et decif. 624. per totam coram Coccin.*

Et tenentes contrarium procedunt, quando acconcium fuisset promissum separatim à dote, cum tunc non sit pars dotis, secus dum sub nomine dotis, & in talibus dotalibus promissum fuit, quo sanè casu lucrum ex illo debetur, cum sortiatur naturam dotis, *Rota in puncto allegata decif. 404. n. 14.*

- num. 14. par. 5. recent. , Romana Salviani 4. Decembris 1643.
fere per tot. coram Verospio.
- 100 At non debetur ex bonis paraphrenalibus, Gratian. c. 671.
n. 6., Paitell. expedit. civil. 36. nu. 17., Rot. decis. 172. nu. 17.
coram Priolo.
- 101 Si tamen data fuerint uti de appendicibus dotis, & sint
modicæ quantitatis, tunc etiam ex illis deberi tenet idem,
Paitell. n. 14. & in fine, nec dissentit Cirocc. discept. 48. n. 72.

ARTICULUS II. ARGUMENTUM.

Lucrum Dotis quando debeat in pecunia, seu quantitate, vel in fundo dotali, & specie. Quando sit nec ne debitum voluntarium, vel necessarium, an debeat matrimonio non consumato; & quid si matrimonium sit nullum, vel si separatur quoad thorum. Quando, & in qua quantitate, & an solum in usufructu debeat, si superint filii ex eodem matrimonio; quidque dicendum sit, quando adsunt filii ex alio matrimonio, an in horum præjudicium debeat lucrum, & quando per Statutum de lucro dotis censeatur derogatum l. Hac edictali, C. de secundis nuptiis: Lucrum ex Stat. Urbis præsumitur conventum, si expresse illi non fuerit renunciatum, prout renunciari potest. Circa lucri dotalis acquisitionem an Statutum domicilii mariti, vel uxoris attendatur, discutitur; & an illi constante matrimonio renunciari possit per mulierem sine solemnitatibus. An sit as alienum, & ex quo titulo deferatur, & quando, & ob quas causas conjux illo privetur.

S U M M A R I U M.

- 102 Lucrum Dotis si hac consistat in fundo dotali debetur ex fundo dotali.
- 103 Debetur tamen in una solum re prævia affirmatione, non in omnibus, si omnia corpora non sint divisibilia.
- 104 Lucrum debetur in quantitate, si dos in quantitate fuit constituta, licet fuerint postea data species in solutum.
- 105 Lucrum debitum super corporibus dotalibus solvitur juxta pretium, quod valent tempore lucri.
- 106 Lucrum dotis an debeat matrimonio non consumato, est opinio controversa.
- 107 Sunt in hac attendenda verba Statutorum, & hoc Urbis requirit consumationem, & n. 108.
- 109 Matrimonii consummatio debet concludenter probari per conjugem, qui petit lucrum.
- 110 Matrimonium non fuisse consumatum probatur ex confessione conjugis petentis lucrum, & quia inventa sit virgo.
- 111 Matrimonium, ad effectum lucri habetur pro consumato in odium conjugis, qui noluit illud consummare.
- 112 Uxor interpellata ad accedendum ad domum viri, si accedere recusat, maritus acquirit lucrum.
- 113 Conjux dicens, matrimonium non fuisse consumatum culpa alterius conjugis, debet ipse culpam probare.
- 114 Conjux consumationi matrimonii debet prestare patientiam successivam, alias dicitur in culpa.
- 115 Lucrum dotis non competit si matrimonium non potuit consumari, vel quia mulier sit arcta, vel alias conjuges sint impotentes.
- 116 Lucrum non debetur ubi non adest titulus dotis, & hic cessat, ubi non subsistit matrimonium.
- 117 Lucrum non debetur, quando matrimonium est nullum.
- 118 Non debetur ex matrimonio putativo, sed non vero.
- 119 Matrimonium dicitur consumatum momento temporis, & per unicam vicem ad effectum lucri.
- 120 Fallit si Statutum super lucro dotis requireret permanentiam cum marito per certum tempus.
- 121 Tempus à Statuto præscriptum quando nec ne debeat esse completum, vel sufficiat esse captum, & n. 122.
- 123 Lucro dotis est locus emissæ per conjugem professione in Monasterio post contractum matrimonium.
- 124 Lucrum dotis debetur etiam quando fuit consumatum matrimonium cum spuria, & de ratione & n. 125.
- 126 Lucrum dotis debetur etiam in casu separationis thori constante matrimonio.
- 127 Ancharan. consil. 273., & decis. 494. Coccin. contrarium firmantes reiciuntur.
- 128 Lucrum ex Statuto Urbis si superint filii ex communi matrimonio, maritus lucratur ex tota dote, quoad usufructum.
- 129 Maritus tali usufructu non potest ab uxore privari.
- 130 Lucrum uxor marito defuncto cum filiis communis matrimonii lucratur in usufructu tantum, & n. 228. & 236.
- 131 Uxor tenetur cavere tali casu de restituenda proprietate filiis.
- 132 Uxor si non inveniat fidejussorem, lucri quantitas investitur in stabiliibus, cum onere reversionis proprietatis ad filios.
- 133 Lucrum debitum uxori quoad usufructum extantibus filiis communis matrimonii, remanet quod proprietatem in hereditate mariti.
- 134 Fideicommissum ordinatum à patre continet tale lucrum.
- 135 Creditores mariti defuncti uxore super dicto lucro possunt satisfieri, nec filii patris heredes possunt contradicere.
- 136 Filii licet præcedant matri habenti usufructum in lucro, adhuc hoc semper remanet in hereditate mariti.
- 137 Lucrum in usufructu totius dotis, quod consequitur maritus existentibus filiis, respicit solum favorem mariti.
- 138 Lucrum integrum totius dotis quoad usufructum adeo debetur marito, ut non possit illo ab uxore privari.
- 139 Nec heredes uxoris possunt in dicto usufructu molestare maritum, etiam si illo acquisitio præcedant filii.
- 140 Mulier potest in proprietate plus uni filio relinquere, quam alteri.
- 141 Testamentum uxoris habet tali casu effectum solum post obitum mariti usufructuarii.
- 142 Mulier ex Statuto Urbis quando extant filii, & maritus lucratur usufructum dotis, potest disponere pro anima de decima parte dotis.
- 143 Maritus ex Statuto Urbis non extantibus filiis lucratur quartam partem dotis etiam quoad proprietatem.
- 144 Mulier non extantibus filiis potest libere disponere de aliis tribus partibus dotis.
- 145 Statutum hoc de lucro dotis non habet locum extantibus filiis tam ex primo, quam secundo matrimonio.
- 146 Procedit licet pactum sit de consequendo lucro ad formam Statuti.
- 147 Lucrumstantibus filiis ex utroque matrimonio maritus consequitur quoad usufructum in parte bonorum spectantium ad ejus filios.
- 148 Maritus non extantibus filiis ex secundo matrimonio consequitur lucrum etiam in proprietate, quoties filii primi matrimonii remaneant legitimi, & n. 149. declarantur contraria.
- 150 Lucrum dotis excessivè constituta in secundo matrimonio in fraude filiorum maritus non consequitur in excessu dotis.
- 151 Fallit si Statutum de lucro dotis deroge: l. Hac edictali.
- 152 L. Hac edictali non est derogatum per Statutum Urbis.
- 153 L. Hac edictali quando est derogatum à Statuto, tunc maritus consequitur integrum lucrum.
- 154 L. Hac edictali non censetur tacite derogatum, nisi quando Statutum super lucro est cum illa incompatible.
- 155 L. Hac edictali in dubio per Statutum non censetur derogatum.
- 156 Lucrum dotis detrahatur integrè à marito antè legitimam debitam matri uxoris defuncte.
- 157 Contraria opinio in terminis Statuti Urbis refertur uti verior.
- 158 Liberatorum nomine ex hoc Statuto circa reservationem proprietatis lucri veniunt etiam nepotes ex filiis.
- 159 Lucrum dotis ex Statuto Urbis censetur conventum, nisi expresse fuerit remissum.
- 160 Contraria voluntas super remissione lucri potest probari per testes, ac conjecturas.
- 161 Lucrum dotis ex Statuto Urbis est debitum voluntarium, nec compensatur cum legato, & n. 163.
- 162 Decis. 168. coram Cavalier. contrarium tenens fuit revocata.
- 164 Lucrum dotis est debitum necessarium, & compensatur cum legato secundum plerumque sententiam.
- 165 Prior sententia approbatur, & declaratur contraria, & signanter Gabr. consil. 16. n. 30. & seqq. lib. 1.
- 166 Lucrum dotis est debitum necessarium, & compensandum, quando Statutum illud necessario deferri, & illi non potest renuncari, & n. 167.
- 168 Lucrum dotis etiam voluntarium compensatur, si pro compensatione concurrant conjectura.
- 169 Lucrum non compensatur cum legato, quando ultra legatum

- tum maritus mandat uxori restituere dotem, & donationem propter nuptias.
- 170 Lucrum dotis compensatur cum legato, quando fuit relitum pro lucro.
- 171 Conjectura pro compensatione legati cum lucro, quando adsint, vel potius compensationem excludentes vide remissive.
- 172 Maritus possidens dotem habet retentionem pro rata lucris dotis.
- 173 Præcedit licet maritus promiserit restituere dotem cum clausula constituti.
- 174 Retentio tamen non competit pro lucro debito ex rata dotis debita in diem.
- 175 Lucrum an debeatur, attenditur Statutum domicilii mariti, non autem loci contracti matrimonii, & num. 176.
- 177 Domicilium uxoris attenditur, quando vir contraxit matrimonium animo eundi ad perpetuam habitandum ad domum uxoris, & n. 178.
- 179 Domicilium promissionis dotis, & loci contractus non mariti attenditur quoad lucrum, quando alter pro muliere dotem promissit.
- 180 Non attenditur domicilium loci mariti, quando dos consistens in stabilibus stantibus extra territorium loci mariti.
- 181 Circa lucrum si fuerit conventum, quod stetut Statuto alicujus loci, illud est attendendum.
- 182 Nec domicilium mariti attenditur, si fuerit dictum, quod servari debeat domicilium uxoris.
- 183 Circa lucrum dotis, quale domicilium attendi debeat vide remissive.
- 184 Lucrum dotis potius competere ex causa onerosa, quam lucrativa.
- 185 Lucrum dotis debitum ex titulo oneroso non potest mulier diminuire per alienationem partis dotis.
- 186 Lucrum dotis est debitum hereditatis, & ab illa solvi debet, & quando secus, & n. 187.
- 188 Filii non possunt impedire de rationem lucris, si sint heredes matris cum debeatur ex Statuto.
- 189 Lucrum dotis etiam non agnatum transmittitur ad heredes.
- 190 Lucrum dotis, quod defertur filio percipit pater, qui sustinuit onera matrimonii, & n. 191.
- 191 Contraria opinio refertur, & approbatur, quod scilicet spectet ad filium, uti peculium adventitium.
- 192 Dec. consil. 67. & Surd. consil. 150. declarantur, & probantur.
- 193 Lucrum dotis communicatur à socio omnium bonorum aliis sociis.
- 194 Societas tamen omnium bonorum probari debet, cum illa non presumatur.
- 195 Maritus pro rata lucris tenetur contribuere ad expensas funus uxoris, ac etiam ultima infirmitatis, & num. 198.
- 196 Impensa funus est etiam alienum dotis, & præfertur lucro dotali etiam ex Statuto Urbis, & n. 198. & 200.
- 199 Maritus tenetur propriis sumptibus funus defunctæ uxoris facere, si hæc non habeat dotem, nec alia bona.
- 200 Lucro dotis ex Statuto Urbis potest renunciari.
- 201 Lucro potest per maritum tacite renunciari dando licentiam uxori disponendi de tota dote.
- 202 Lucro censetur renunciatum ex promissione facta à marito restituendi totam, & integram dotem.
- 203 Lucro dotali non censetur renunciatum ex promissione facta restituendi dotem liberè.
- 204 Nec per promissionem restituendi pradium datum in dotem integre pro eodem pretio.
- 205 Lucro dotali non censetur renunciatum per renunciationem factam cuicumque iuri, & quare, & n. 207.
- 206 Renunciatio à tutto quello potest prætere amplè concepta intelligitur de jure de presenti, non de lucro dotis de futuro.
- 207 Renunciatio doti, ac cuicumque interesse dotali facta à muliere in venditione importat lucrum dotale.
- 208 Renunciatio facta doti extenditur ad lucrum dotale, tamquam dotis partem.
- 209 Renunciatio licet stricta iuris extenditur ad connexa, & accessoria.
- 210 Lucrum dotis est accessorium doti, & sine illa subsistere non potest.
- 211 Renunciatio lucro dotali potest à muliere fieri sine solemnitatibus Statuti, si correspondit eadem fiat à marito, & n. 21.
- 212 Idem dic de minore.
- 213 Decis. 347. par. 18. recen. in quibus terminis procedat, declaratur.
- 214 Renunciatio lucro facta à muliere sine solemnitatibus non tenet, si inter conjuges adsit disparitas ætatis.
- 215 Lucro dotali potest renunciari in præjudicium creditorum, & n. 217.
- 216 Contrarium tenentes referuntur.
- 217 Hæc opinio non recipitur in lucro dotali expresse convento, cum tunc agatur de jure quesito, non quærendo, & num. 220.
- 218 Lucro dotali nec expresse potest renunciari, quando Statutum hoc prohibet.
- 219 Maritus quando privetur lucro dotis, quia malè tractavit uxorem, & quando secus.
- 220 Savitia, & mala tractamenta facta à marito erga uxorem, ad effectum illum privandi lucro, non probantur per testes de auditu.
- 221 Lucrum, cessante obligatione Camerali, vel alio pacto, vel Statuto concedente viam executivam, non petitur via executiva.
- 222 Competit pro lucro via executiva ex pacto restituendi dotem ad formam Statuti, si per hoc sit dispositum de lucro.
- 223 Pro lucro dotis ex Statuto Urbis competit via executiva.
- 224 Mulier non potest præjudicare marito in lucro dotali.
- 225 De materia lucris dotalis, ac Statutorum de lucro dependentium, vide Doctores relatores.
- L**ucrum dotis quando debeatur in pecunia, vel in fundo dotis nunc videndum, & dic quod si dos consistat in fundo dotali, ac specie, debetur in specie, & fundo dotali pro rata in quolibet corpore dividuo, Rot. decis. 101. num. 3. & 4. coram Card. Ubald. & decis. 234. n. 2. p. 15. recen.
- At hoc procedit, si dos consistat in censibus, vel locis montium, tunc enim super illis pro rata debetur lucrum, secus si consistat in Domibus, vel vineis indivisibilibus, tunc enim non debetur ex quolibet fundo pro rata, si commodè dividi non possint, sed solum in aliquo corpore prævia æstimatione, quod non sit de melioribus, vel de peioribus, plenè Rot. decis. 234. per tot. p. 15. recen.
- At quando præcessit constitutio dotis in quantitate, & fuere in illius solutionem data species in solum tunc dos remanet in quantitate, & lucrum non debetur pro rata, ex Corporibus bonorum datorum in solum, sed in pecunia pro rata dotis constitutæ in quantitate Rot. dec. 15. n. 6. & seq. & dec. 260. n. 9. & infra coram Cerr., & hoc habui de facto in dote scutorum 5000. promissa in quantitate, & in cujus solutionem fuerant marito tradita, ac resignata tot loca montium tunc valoris scutorum 117. pro quolibet loco, & cum de tempore obitus viri uxor prætenderet lucrum dotale in scutis 1250. quæ sunt quarta pars dictæ dotis scutorum 5000. constitutæ in quantitate, & heredes mariti prætenderent eadem mulieri pro quarto dotali dare quartam partem dictorum locorum montium, quorum valor decreverat ad scuta 105. pro quolibet loco ego censui, lucrum deberi mulieri ex dote scutorum 5000. in pecunia, non autem ex locis montium, cum hæc non essent data pro fundo dotali, sed in solum pro extinguendo debito dotis, & sic illorum dominium transiverat in maritum, & consequenter eorum decrementum in pretio cedere debebat damno mariti, ac ejus heredum.
- Et quando debetur ex corporibus datis pro solutione dotis, tunc solvitur juxta pretium quod res valet de tempore obitus, quo tempore debetur lucrum, & non secundum valorem, quo data fuerunt de tempore dotationis, & sic de tempore lucris delati omnia bona æstimantur, & juxta valorem tunc currentem assignatur lucrum, itaut si tunc res assignata minus valet, id minus debetur, Rub. singul. p. 6. in annot. ad hoc Stat. 151. num. 20., Rot. decis. 450. num. 6. coram Royas.
- Lucrum dotis à Statuto delatum an debeatur non consumato matrimonio, est articulus controversus, & quidem deberi etiam non consumato matrimonio tenet post alios Zaul. ad Stat. Favent. lib. 2. Rub. 25. nu. 1. ad 15. sed Peregrin. decis. Paravin. 15. in terminis Statuti Paduæ tenet, quod non;

- non; at Rot. *decif.* 361. nu. 2. *coram Amat. Dunozett.*, dicit quod in hoc articulo ad sunt Doctores attestantes de communi opinione hinc inde, unde attendenda sunt verba particularium statutorum, nam si illa respiciunt solum ipsum fœdus matrimonii, & tunc opinio Peregrini, & aliorum relatorum per Zaulum esset attendenda, si verò respiciunt onera post matrimonium, vel tangunt matrimonii consumationem, & tunc est recipienda alia opinio, & videatur plenè Corn. *conf.* 248. lib. 2. & Honded. *conf.* 3. lib. 2.
- 108 At hæc controversia cessat in terminis nostri statuti hic, ubi requiritur expresse consumatio matrimonii, Rot. *decif.* 237. p. 6. *recen. dec.* 320. n. 2. & 3. & *decif.* 361. n. 3. *coram Amat. Dunozett.* Cardin. de Luc. de *Dot. discurs.* 135. *in fin.*, Zaul. *diff. Rubr.* 25. n. 26.
- 109 Et consumatio matrimonii debet concludenter probari per illum conjugem, qui petit lucrum, Tort. *Rubr.* 121. n. 13, Pigant. *Rubr.* 107. n. 46. *vers. hic tamen*, Fenzon. *hic n. 6. in fine*, Rot. *decif.* 320. num. 3., & *decif.* 361. num. 10. *coram Amat. Dunozett.*, quæ sunt duplicata *decif.* 237. & 307. *par. 6. recen.*
- Non consumatio autem probatur ex confessione conjugis petentis lucrum, vel si agatur de muliere, quæ ex inspectione matronarum fuit inventa Virgo, Rot. *diff. decif.* 320. n. 4. *coram Amat. Dunozett.*
- Quando verò culpa unius conjugis matrimonium non fuit consumatum, tunc habetur pro consumato in odium culposi ad effectum consequendi lucrum, Pigant. *Rubr.* 107. n. 46, Rot. *decif.* 235. n. 5. *par. 16. recen.* & *in alleg. decif.* 320. n. 5., & *decif.* 361. n. 9. *coram Amat. Dunozett.*, & *dec.* 5. nu. 6.
- 112 *coram Gregor.*, ubi quod uxore interpellata ad accedendum ad Domum Viri, si accedere recusat, maritus acquirit lucrum.
- Conjux tamen dicens, non fuisse consumatum culpa alterius, & ex hoc capite prætendens lucrum, debet ipse talem culpam probare, Carpan. *cap.* 298. n. 198. *tom. 1.*, Rot. *dec.* 361. n. 10. *coram Amat. Dunozett.*
- Culpa autem conjugis nolentis pati consumationem matrimonii, quando fuit requisitus non excluditur, ex quo aliquando præstiterit patientiam consumationi, cum ad hunc effectum requiratur patientia successiva, aliàs non potest dici per ipsum non stetit, quin consumaretur, Rot. *dec.* 361. n. 12. & 13. *coram Amat. Dunozett.*
- Si verò matrimonium non fuerit consumatum, quia vir sit frigide naturæ, mulier arcta, vel aliàs sint impotentes, ac inhabiles ad consumationem, tunc non debetur lucrum, cum non addit matrimonium, & dos dari non potest sine matrimonio, Peregrin. *decif. Patavin.* 154. n. 2., & deficiente titulo dotis, non habet locum lucrum dotale, cum hoc sit pars dotis, & ad dotem accessorium, in puncto Rot. *in allegat. decif.* 320. n. 6. ad 8., & *decif.* 399. n. 3. *coram Amat. Dunozett.*, & sequitur Episcopus Zaul. ad *Stat. Favent. Rubr.* 25. n. 30. lib. 3. *tom. 1.*
- 117 Et generaliter lucrum non debetur, quando matrimonium est nullum, Tort. *Rubr.* 121. n. 18. & 23, Pigant. *Rubr.* 107. n. 49. *vers. idemque est.*
- 118 Nec debetur ex matrimonio putativo, & non vero, Soccin. Jun. *conf.* 39. n. 28. lib. 3. Cavagnol. ad *decret. Montisferr. decret.* 74. §. 3. q. 5.
- Quando verò matrimonium est consumatum, tamen si conjuges diu non cohabitaverint, debetur lucrum prædictum, tamen si maritus unica tantum vice steterit cum uxore, & postea discesserit, cum consumationis matrimonii conditio momento temporis ad hunc effectum adimpleatur, Aldobrand. *conf.* 9. num. 14., Rot. *decif.* 5. num. 9. & 10. *coram Gregor.*
- Fallit si per statutum diceretur, quod uxor stare debeat per certum tempus in domo mariti ad effectum, ut lucrum habeat locum, ut est statutum Maceratense requirens habitationem cum marito octo menses, qui octo menses debent esse completi, ut super dicto statuto censuit Rot. *decif.* 543. *per tot. coram Pamphil.*, quicquid in contrarium super eodem statuto teneat Rub. de *va. ludi. legal. cap.* 61. num. 118. & *seq.* existimans ratione favorabilitatis statuti mensem octavum captum haberi pro completo, nam cum statutum velit, quod mulier per octo menses adminis debeat cohabitare ex hoc insurgit, quod mensis octavus debet esse completus, ut bene probatur *in alleg. 543. coram Pamphil.*
- Quando verò uxor contracto matrimonio per verba de præfenti ingressa fuit Monasterium, & in eo emisit professionem, & sic non potuit esse locus consumationi matrimo-

nii, tunc statim debetur lucrum non expectato obitu uxoris professæ, nec Monasterium habetur tali casu loco filii, cum per maritum non steterit quin fuerit consumatum matrimonium, Fenzon. *hic num. 5.*, Rot. *decif.* 92. *per tot. part. 2. divers.*

Lucrum præfatum debetur quando fuit contractum matrimonium etiam cum Spurio, Monach. *decif. Bonon.* 6. n. 11. & 12., considerat, quod debetur multo magis, nam aliàs daretur major occasio abhorrendi nuptias cum fœminis Spuriis, quæ ex communiter accidentibus non sic facilius inveniunt maritos, prout legitime, & adest alia ratio, quia statutum nostrum hic ad effectum consequendi lucrum consideravit solam dotem, ac matrimonii consumationem, quæ equaliter concurrunt in Spuriis nuptis, ac in legitimis.

Prout hujusmodi lucrum debetur nedum defuncto altero ex conjugibus, sed etiam in casum separationis thori matrimonialis ipsis conjugibus viventibus, Rolan. de *lucr. dot.* 9. §. 5. n. 10. & *seq.*, Rot. *decif.* 92. p. 2. *divers.*, & *decif.* 399. nu. 5. & 6. *coram Duran.*, ubi advertitur, quod *decif.* Coccin. 494. contrarium determinans fundatur *in conf.* 273. Ancharan. communiter reprobato, & quod Auditores, qui in Rota sedebant de tempore dictæ *decisionis Coccini*, dum facta fuit dicta resolutio contraria coram Durano attestati sunt, Rotam statim post captam dictam resolutionem coram Coccino agnovisse illius infirmitatem, & notat etiam Sabell. *in summa divers. tom. 3. verbo lucrum §. 22. nu. 10. fol. 626.*

Lucrum dotis ex hoc statuto delatum conjugibus, quando adsunt filii communis matrimonii, tunc si præmoriatur uxor, maritus lucratur totam dotem quoad usum fructum, etiam si filii postea moriantur, quam tamen reservare tenentur filiis communis matrimonii ex verbis statuti hic, Rot. *decif.* 308. n. 3. & *seq. coram Merlin.*, *decif.* 85. n. 6. & 7., & *decif.* 155. nu. 2. *par. 14. recen.*, qui usufructus debetur marito jure proprio, & propterea non potest ab uxore illo privari *diff. decif.* 308. *coram Merlin.*

Et è contrà defuncto marito relicta uxore cum filiis communis matrimonii ipsa lucratur quartam partem dotis quoad usufructum tantum, salva tamen proprietate pro filiis, ut disponit statutum hic, ubi Fenzon. *num. 35.* Rot. *decif.* 240. *per tot. p. 6. recen.*, *decif.* 86. nu. 1. & 2. *par. 8. decif.* 281. nu. 3. & 4. *par. 14.*, & *decif.* 178. n. 5. & 6. *coram Otthobon.* & *in Romana Dotis & Lucri.* 15. Martii 1697. circa princip. *coram R. P. D. Dell'Olmo* confirmata 18. Aprilis 1698. *coram R. P. D. Priolo.*

Itaut uxor tali casu sit lucri prædicti mera usufructuaria, & propterea cavere debet de conservando quartam partem dotis superlucratam, & ipsi traditam ad usufructum tantum pro filiis & hæredibus Patris, & de illam restituendo post ejus obitum, Rot. *decif.* 281. n. 4. & 5. *par. 14. recen.*, & tali casu si mulier non inveniatur fidejussorem pro quantitate pecuniæ datæ pro lucro ad usufructum solet fieri investimentum favore ipsius mulieris quoad usufructum cum vinculo reversionis ad filios, vel hæredes mariti, quoad proprietatem ipsa muliere defuncta, & ita pluries judicando servavi.

Quocirca proprietas rei assignata viduæ, pro lucro dotali ad usufructum tantum existentibus filiis communis matrimonii nunquam speratur ab hereditate mariti, sed semper remanet in illa, itaut terminato usufructu per mortem mulieris, statim usufructus consolidetur cum proprietate pleno jure, & redeat ad hereditatem, & filii in bonis assignatis matri ad usufructum pro lucro dotali non succedunt ea defuncta, tanquam Matris hæredes, cum omne matris jus per ipsius obitum remanserit extinctum, sed succedunt Patri, & quidem non tanquam filii, sed uti illius hæredes, Fenzon. *hic n. 35.* & *seq.*, Rot. magistraliter *decif.* 1981. *coram Coccin. decif.* 398. *coram Gregor. decif.* 138. nu. 3. *coram Pentinger.*, *decif.* 244. n. 2. *coram Rembold.*, *decif.* 178. nu. 6. *coram Otthobon.*, *decif.* 39. n. 20. *coram Ubag.*, *decif.* 117. n. 3. & *infra par. 6. recen.*, *decif.* 86. n. 1. & 2. *par. 8. decif.* 3. n. 1. p. 11., & *in Romana Dotis & Lucri.* 15. Martii 1697. §. neque demum *coram R. P. D. Dell'Olmo* confirmata 18. Aprilis 1697. §. & hoc etiam *coram R. P. D. Priolo*, ubi dicitur quod est communis opinio, cum qua procedit Tribunal Rota.

Ideoque si Pater super suis bonis, ac hereditate ordinavit fideicommissum, tale lucrum comprehenditur sub illo, cum semper remanserit in ejus hereditate, Honded. *conf.* 16. n. 9. & *seqq. lib. 2.* Rot. *decif.* 398. n. 9. *coram Gregor.*, & *diff. dec.* 1981. n. 5. *coram Coccin.*

formatione Juris doctissima elucubrata à bon. mem. Advocato Joanne Baptista Arrigho postea sanct. mem. Innocentii XL. Auditore à quo fortè habuit fundamenta Episcopus Zaulus.

- 158 Denum notandum, quod ex hoc Stat. 131. sub nomine liberorum circa reservationem proprietatis lucri veniunt etiam Nepotes ex filiis, Roman. conf. 149., Cavagnol. ad decret. Montisferr. decret. 74. §. 3. num. 93. Rot. decis. 140. nu. 7. par. 3. recen.

- Lucrum ex hoc statuto delatum semper censetur conventum, & stipulatum, quoties partes illud expresse non remiserint contraria conventionem, cum contrahentes cessante contrario pacto censentur voluisse, quod lucrum habeat locum ad formam statuti, Rot. decis. 318. n. 3. coram Cavalier. decis. 608. nu. 3. & 4. coram Merlin., decis. 160. nu. 5. par. 8. recen. decis. 98. n. 4. p. 15. & alias decisiones refert Rub. de validit. legal. cap. 61. n. 123. & 124. de contraria verò voluntate non est opus, quod constet per Instrumentum, sed sat est probatio per testes, ac conjecturas, Rub. in annot. ad hoc stat. 131. n. 16. Rot. decis. 36. coram Mantie.

- Cumque repositum sit in voluntate partium illud remittere per contrariam conventionem, subsequitur conclusio, quod in terminis nostri statuti tale lucrum dicatur debitum voluntarium non compensandum cum legato facto conjugii, cui debetur lucrum, ex quo poterat pacto contrario tolli, Fenzon. hic n. 50. Rub. in annot. ad hoc stat. 131. n. 8. & 9., Surd. conf. 196. n. 36. & seq., Sperell. dec. 176. n. 83. Urceol. consult. forens. cap. 36. nu. 18. Rot. dec. 318. per tot. coram Cavalier. in qua solè de receditur à decis. 188. coram ipso emanata contrarium firmante, decis. 291. n. 5. & 6. coram Buratt. dec. 169. n. 5. p. 3. recen. decis. 13. n. 12. & 13. & decis. 79. nu. 25. p. 13. decis. 348. n. 10. p. 14. decis. 89. n. 11. post Pacific. de Salvian., & dec. 79. n. 3. versic. verumtamen post Mangil. de Subhast., ex quibus autoritatibus habetur, quod quando lucrum ex nostro Statuto delatum non fuit remissum, illud provenit non ex statuti necessitate, sed ex præsumpta voluntate contrahentium, qui poterant illud remittere, & non remiserunt, & sic dicitur debitum voluntarium, non necessarium, ut advertit etiam de Angel. de Impens. & melior. artic. 24. n. 7.

- 164 Non obstat, quod tale lucrum dicatur debitum necessarium, & sit compensandum cum legato, Gabr. conf. 16. nu. 30. & seq. lib. 1. Decian. respons. 31. nu. 6. lib. 2., Mantie. de Conjectur. ultim. volunt. lib. 10. tit. 2. n. 7. Peregrin. conf. 89. n. 4. & infra lib. 1. Pigant. Rubr. 107. n. 56., ubi quod hæc opinio ipsi videtur verior in terminis Statuti Ferrariæ, Sperell. dec. 176. nu. 82. 86. & seq. Card. de Luc. de legat. disc. 15. nu. 2. Rot. decis. 168. n. 3. coram Cavalier. dec. 148. n. 10. post Tarr. de pat. futur. success. & plenè decis. 548. n. 5. ad 9. p. 14. recen. ac latè Rub. de validit. legal. c. 61. n. 135. & seq.

- Quia tale objectum, ac autoritates in eo allatæ non procedant in terminis nostri statuti, nam licet in decis. 168. coram Cavalier., & decis. 457. n. 8. & 9. coram Coccin. fuerit processum cum opinione, de qua in objecto, nihilominus postea Rota articulo melius perpenso à dictis decisionibus recessit, & tenuit pro debito voluntario, & non compensando, ut in decis. 318. coram Cavalier.; quam semper postea Rota amplexa fuit, & antiquitus super eodem Statuto Urbis idem censuit in decisione relata in dicta decis. 318. Cavalier., & in decis. 79. n. 4. post Mangil. de Subhast. refertur quod Rota relidet cum opinione ultimo loco firmata coram Cavalier., & respondet ulterius dict. conf. 16. Gabriel. contrarium tenentis, & hoc idem benè notat Mansi. consult. 36. nu. 30. & infra.

- Opinio autem contraria volens tale lucrum esse debitum necessarium, & compensandum procedit in illis statutis, ex quibus lucrum dotis necessariò defertur, & non potest illi renunciari, & sic non pendet illius rejectio à partium voluntate, prout dependet in vi nostri statuti, ut benè distinguit Post. resol. 21. nu. 3. & seq. de Angel. de Impens. & melior. artic. 24. n. 29. Mansi. consult. 36. n. 25. & seq. Pigant. Rubr. 107. n. 56. Rot. decis. 79. n. 3. post Mangil. de Subhast. dec. 79. n. 24. p. 13. recen. & decis. 348. n. 5. & infra p. 14., & ad hanc distinctionem fovendam dat concordantes Sabell. in summ. divers. §. lucrum 21. num. 22. versic. intellige, & novissimè Episcopus Zaul. ad stat. Favent. Rubr. 25. num. 48. & 49. lib. 3. tom. 1.

- At etiam in casu, quo lucrum sit debitum voluntarium, ut in puncto statuti nostri hic, adhuc esset locus compensationi, si pro hac inducenda concurrerent conjecturæ vehementes, dict. de Angel. alleg. artic. 24. num. 33. Rot. de-

cis. 291. num. 4. coram Buratt. & decis. 63. num. 15. post Merlin. de pign.

Excluditur tamen compensatio legati cum lucro, quando maritus post factum legatum uxori mandat illi restituere suam dotem, ac donationem propter nuptias, Rot. decis. 169. 291. nu. 7. coram Buratt.

Et è contrà intrat compensatio legati cum lucro, si illud sit relictum pro dote, vel lucro, cum tali casu non possit duplicari præstatio in legato, & in lucro, Pigant. Rubr. 107. n. 56. versic. quod si legatum Rot. decis. 88. nu. 8. & 9. post Pacific. de Salvian.

Ceterum, quando adsint conjecturæ pro compensatione legati cum lucro, vel compensationem excludentes videantur Malvas. conf. 72., Surd. conf. 112., Menoch. conf. 162. & 236., Cost. Sicul. conf. 81., Altograd. conf. 68. lib. 1., Gratian. cap. 134. Mantie. de conjectur. ultim. volunt. lib. 10. tit. 2. Marellott. var. resol. lib. 2. cap. 86., Peregrin. decis. Patavin. 49., Sperell. decis. 186., Rota decis. 249. coram Merlin., & decis. 63. post Merlin. de pignor.

Quando ex statuto marito debetur lucrum si possideat, & retineat dotem, non potest dotans obtinere restitutionem totius dotis, sed marito datur retentio pro rata lucris dotalis, Angel. conf. 300. n. 2. versic. eveniente igitur & n. 3. in fine, Gratian. cap. 300. n. 35., Urceol. consult. forens. c. 10. per tot., ubi refert decisionem Rotalem, Rot. decis. 101. nu. 3. & seq. coram Ubaldo, & talis retentio marito competit, etiam si promississet restituere dotem cum clausula constituti, cum tale lucrum non dicatur remanere in hæreditate uxoris, sed confidere- tur uti patrimonium mariti, cui debetur, Rot. decis. 992. nu. 4. ad 6. coram Amat. Dumozett., & apud Urceol. dict. cap. 10. nu. 32. & 33.

Non competit tamen talis retentio pro lucro debito ex rata dotis promissa in diem, & cujus dies non advenit de tempore obitus conjugis, quando petitur lucrum, plenè Mansi. consult. 102. num. 42. & infra, & dictum fuit supra nu. 35. & 37.

Ad acquirendum lucrum dotis regulariter attenditur statutum domicilii mariti, non autem loci contractus matrimonii, ac dotis ad text. in Lexigereff. de fur. dor. quæro ff. de solut., Surd. conf. 483. n. 1. & 2. lib. 4., Altograd. conf. 27. & 28. lib. 2., Rolan. de lucro dor. q. 13. n. 3. & seq., Caren. ref. 116. num. 1. & 2., Cavagnol. ad decret. Montisferr. decret. 74. §. 1. quæst. 6. num. 2. & seq., Pigant. Rubr. 107. num. 53. versic. secundus est, Rota decis. 160. & 172. part. 8. recen., decis. 93. num. 3. & 9. part. 15., & decis. 608. num. 5. & 6. coram Merlin.

Ideoque quando de lucro nihil dictum, vel pactum fuit, sed simpliciter fuit data dos, tacitè intelligitur conventum de lucro, quod debetur in loco, ubi maritus inhabitat, Rot. decis. 272. n. 4. & 5. post Zacch. de oblig. Camer., & decis. 98. n. 10. par. 17. recen.

Fallit primo prædicta conclusio, & attenditur domicilium uxoris, & non viri, quando hic contraxit matrimonium animo eundi ad perpetuò habitandum ad domum, ac domicilium uxoris, Rolan. de lucro dor. q. 16. Emil. Gall. de except. circa success. p. 2. tit. 4. except. 12. n. 26. & 27., Conciol. Rub. 46. n. 13., Mainin. alleg. q. 31. n. 40. Mart. Medic. decis. Senen. 71. n. 41. & 42., Monach. decis. Bonon. 6. n. 15., & alios congerit Cirocc. discept. 48. n. 49. & seq., ubi ponit, ex quibus colligatur, maritum habuisse animum se transferendi ad domum uxoris, ac in ea perpetuò habitandi, & benè Cavagnol. alleg. q. 6. n. 10.

Fallit secundo, si non uxor, sed Pater, vel alter pro ea dotem promissit, quo casu inspicitur locus celebrati contractus, & domicilium promissoris dotis ad effectum lucris, Emil. Gall. dict. except. 12. n. 18., Fenzon. hic n. 36., Rot. decis. 608. n. 7. & seq. coram Merlin.

Fallit tertio, quando dos consistens in bonis stabilibus existeret extrà territorium loci mariti, Mainin. dict. qu. 32. n. 39. & infra, Conciol. Rubr. 46. n. 13. in fine, Tort. alleg. Rubr. 121. nu. 41. Pigant. Rubr. 107. n. 53. vers. primus est. Caren. ref. 116. n. 4. ubi testatur de veriori opinione.

Fallit quarto si circa lucrum fuerit conventum, quod stetur alicui certo statuto, ut si fuerit dictum, quod circa illud servetur statutum Urbis, tunc enim cessat omnis altereatio, Pigant. Rubr. 107. num. 54. versic. hac autem omnia, Rot. decis. 606. nu. 3. par. 3. recen., decis. 194. nu. 7. par. 15. decis. 608. n. 9. coram Merlin. decis. 361. nu. 4. & infra coram Amat. Dumozett.

Fallit quinto si fuerit dictum, quod servetur statutum

domicilii uxoris, Caren. *resol.* 116. n. 2. *versic. unde si expresse*, Peregrin. *decis.* Patavin. 18. n. 13. Menoch. *decis.* Bonon. 6. n. 6. & *seq.* ubi idem si fuerit habita relatio ad statutum loci contractus.

Super quo articulo quale statutum, ac domicilium attendatur circa lucrum, an illud mariti, vel uxoris, vel loci contractus, si alia scire desideras vide Altograd. *conf.* 27. & 28. lib. 2., Carpan. *ad Stat. Mediolan. cap.* 298. & n. 191. & *seq.* Caren. *resol.* 116., Gratian. *cap.* 609., Emill. Gall. *alleg. except.* 2. Cirocc. *discept.* 48. & n. 45., Cavagnol. *decret.* 74., La-rea *decis.* Granaten. 62. Rot. *decis.* 608. coram Merlin. *decis.* 757. coram Amat. Dunozett., *decis.* 174. p. 4. tom. 2. *recen. dec.* 250. p. 6. *decis.* 165. p. 7., *decis.* 160. & 172. par. 8. *decis.* 85. & 155. par. 14., *decis.* 98. & 194. p. 15.

Lucrum dotis à statuto delatum cum debeat marito, five uxor decedat cum testamento, five ab intestato, Rot. *decis.* 189. n. 19. coram Dunozett. Sen., & habetur tanquam es alienum irrevocabile, & corresponsivum, & onerosum magis, quam lucrativum, cum propriè illud non competat ex causa lucrativa, Gratian. *decis.* 185. n. 5. & 7., hinc non potest uxor in præjudicium talis lucri constante matrimonio donare certam partem suæ dotis, nam non obstante dicta donatione integrum lucrum ex tota dote debetur, Soccin. Jun. *conf.* 103. n. 21. & *seq.* lib. 1., Camarell. *de legat. lib.* 12. illat. 13. n. 1. & 2. plenè Cardin. de Luc. *de donat. disc.* 50. ferè per tot. & in illa causa, Rot. *decis.* 47. p. 17. *recen.* & *decis.* 606. n. 15. & *seq.* p. 18. tom. 2.

186 Et tale lucrum est æs alienum hæreditatis, à qua illud debetur, Sperell. *decis.* 176. n. 2. unde si hæres debitoris lucri illud solvat de proprio potest repetere ab hæreditate, Rot. *decis.* 544. coram Manzaned.

Respectu verò conjugis, cui lucrum debetur non est de hæreditate uxoris, sed detrahitur tanquam æs alienum ex 187 juris municipalis dispositione, & beneficio, non autem ex titulo hæreditario, Surd. *conf.* 91. n. 14., Belmont. *decis.* 3. n. 5. Rot. *decis.* 992. n. 6. & 7. coram Amat. Dunozett., & *dec.* 606. n. 3. p. 18. tom. 2. *recen.*, quo circa filii non possunt impedire illius detractionem, cum teneantur illud præstare, tanquam 188 hæredes matris, ex quo nunquam tale lucrum pro rata à statuto præscripta fuit in bonis uxoris, Surd. *dict. conf.* 91. & plenius *conf.* 401., Tondut. *resol. civil. p.* 1. c. 46. n. 7. Rot. *dict. decis.* 992. n. 5. & 6. coram Amat., Dunozett.

Et ex quo tale lucrum non deferatur titulo hereditario, sed titulo singulari ex statuti dispositione, & providentia, 189 hinc etiam non agnatum transmittitur ad hæredes, Aldobrand. *conf.* 9. n. 10. & *seq.* lib. 1., Rolan. *de lucro dot. qu.* 47. Fenzon. *hic* n. 31., Conciol. *alleg. Rubr.* 46. n. 22. Post *resol.* 2. n. 2., Gratian. *decis.* 235. n. 10.

Hoc lucrum dotis, si filius habeat uxorem, & illius Pater sustineat onera matrimonii decedente uxore, tale lucrum 190 non spectat ad filium, sed ad Patrem, qui sustinet onera matrimonii, Dec. *conf.* 67., Surd. *conf.* 150. n. 13. lib. 1. latè Tort. *Rubr.* 121. n. 31., qui tenent deferri Patri tanquam peculium profectitum.

191 At quod dicatur peculium adventitium, & quod deferatur filio, etiam si Pater sustinuerit onera matrimonii plenè probant Soccin. Jun. *conf.* 36. n. 37. & *seq.* lib. 5., Nevizzan. *conf.* 76. n. 12. & *seq.*, Caball. *conf. decis.* 147. n. 1. lib. 1., Merlin. *de legum. lib.* 2. tit. 2. q. 28. n. 6. & *seq.*, Paschal. plenè *de patr. potest.* p. 2. c. 7. n. 87. & prius n. 82. & *seq.*, Mangil. *de impu. et. q.* 27. n. 5. ad 11., cujus rationes sunt satis urgentes, Michalor. *de fratrib.* p. 1. cap. 8. & n. 7. & cum hac opinione refidet 192 Petr. Barbof. in l. si cum dote 22. §. transgrediamur n. 40. ad 43. ff. *solut. matrim.* & relict Dec. contrarium tenentem 193 *alleg. conf.* 67. nec Surd. *conf.* 150. n. 13. figit pedes in contraria opinione; & dict. Barbof. solum firmat deberi Patri, quando statutum defert lucrum illi, qui sustinuit onera matrimonii, ac dotem recepit.

An autem tale lucrum dotis communicetur à Socio omnium bonorum, qui illud lucratur ob mortem uxoris suæ 194 aliis Sociis, si societas universalis inter ipsos vigeat affirmant Carpan. *alleg. cap.* 298. n. 167. Conciol. *dict. Rubr.* 46. n. 23., Pigant. *Rubr.* 107. n. 28. ubi brevibus verbis hoc probat, quia alii Socii omnium bonorum una cum marito sustinerunt onera matrimonii, Mantie. *de tacit. lib.* 12. tit. 15. n. 17. & *seq.*, Michalor. *de fratrib.* p. 2. cap. 2. & de veriori, ac communi opinione testatur Borgnin. Cavalcan. *decis.* 11. alias 57. n. 25. part. 2.

Cessante autem societate universali omnium bonorum contrarium dicendum est, cum cesset ratio communicatio-

nis, hinc prætendens lucrum huiusmodi participationem ex capite societatis universalis omnium bonorum debet ipse 195 talem societatem probare, cum illa non præsumatur, Felic. *de Societ. c.* 31. n. 57., Michalor. *de fratrib.* p. 2. c. 19. n. 1. & 2., Rot. *decis.* 467. n. 6. coram Buratt. plenè *decis.* 126. p. 8. *recen.*, & *decis.* 129. n. 14. & *seq.* p. 10.

Licet lucrum dotis non deferatur ex dictis titulo hæreditario, sed titulo singulari ex providentia statuti, nihilominus maritus pro rata lucri tenetur contribuere ad expensas 196 funeris uxoris *lin. cum* 16., l. *impensa* 18., & l. *Celsus* 22. ff. *de relig.* & *sumpt. funer.*, Carpan. *dict. cap.* 298. n. 17., Cost. *de port. rat. q.* 37. n. 4. & *seq.* Conciol. *Rubr.* 46. n. 28., Pigant. *Rubr.* 107. n. 47., Rot. *decis.* 573. n. 9. coram Gregor., & in terminis nostri statuti *decis.* 26. n. 70. & 71. coram Arguell., ubi quod dicta impensa funeris dicitur æs alienum dotis, & præfertur 197 cuicumque alteri debito & etiam lucro dotali, & *decis.* 3. n. 2. & *seq.* p. 11. *recen.*, ubi similiter in terminis huius statuti firmatur, quod impensa funeris detrahitur integrè ex ipsa 198 dote, nisi adsint alia bona uxoris, & quod illius quantitas remittitur arbitrio Judicis, idemque procedit quoad expensas pro ultima infirmitate uxoris, ad quas pariter tenetur maritus contribuere pro rata lucri dotis, Boer. *decis.* 248. n. 9. Cardin. de Luc. *de Dot. discurs.* 68. n. 3. & Rota in illa Causa, *decis.* 86. n. 13. & 14. par. 11. & *decis.* 79. n. 26. par. 13. *recen.*

Quinimmo si uxor non haberet nec dotem, nec aliud in 199 bonis, tunc teneretur maritus propriis sumptibus funus defunctæ uxoris explere *l. quod si nulla ff. de relig.* & *sumpt. funer.*, Pigant. *Rubr.* 107. n. 47. *versic. et si mulier.*

Cui conclusioni, quod maritus teneatur contribuere ad expensas funeris uxoris pro rata lucri non obstat *Stat. Urb. lib. 1. cap. 136. in fine*, ubi statuitur, quod lucrum dotale semper intelligitur deducta funeris impensa, quia hoc faver, & non contradicit ex ibi notatis per Fenzon. n. 10. & 11., ubi 200 dicit, quod maritus habebit lucrum huiusmodi integrum, & immune post deductam funeris impensam, & sic passim Rota tale statutum intellexit, uti satis licetale, & probat Spad. *conf.* 179. n. 11. *versic. ubi concludit lib. 3.*

Est nunc breviter videndum, an tali lucro possit renunciari, & quando dicatur illi renunciatum, & an in præjudicium Creditorum; quod statutum nostrum hic res est clara, 201 quod potest illi renunciari, & pacisci, quod lucrum non procedat ex supra firmatis.

Pariter si à principio non fuerit illi renunciatum, potest per maritum illi renunciari, etiam tacitè, dando licentiam uxori disponendi de tota dote, cum tali casu maritus privetur beneficentia statuti lucrum deferentis ex propria voluntate, 202 Pigant. *Rubr.* 107. n. 36., Rot. *decis.* 69. n. 4. coram Duran.

Idem evenit si maritus in Instrumento dotali promiserit 203 restituere totam, & integram dotem, Decian. *respons.* 31. n. 7. lib. 2. Carpan. *cap.* 298. n. 179. & *seq.*, Gratian. *cap.* 609. n. 7. & *infra* ferè per tot. Urceol. *consul. forens.* cap. 10. n. 28. & ibi Rot. n. 38., Rot. *decis.* 174. n. 1. & 2. par. 4. tom. 2. *recen.*, & *decis.* 992. n. 12. coram Amat. Dunozett., Zaul. *alleg. Rubr.* 25. n. 68.

Non dicitur tamen renunciatum lucro per simplicem 204 promissionem de restituendo dotem liberè, quia hoc intelligitur liberè, detracto lucro ad formam statuti, Urcel. *dict. c.* 10. n. 28. *in fine* Rot. *dict. decis.* 992. n. 11. coram Amat. Dunozett., Zaul. *alleg. Rubr.* 25. n. 67.

Prout non dicitur illi renunciatum per promissionem restituendi prædium datum in dotem integrè pro eodem pretio, quando fuit datum pro parte dotis, plenè Simon. de Petr. 205 *conf.* 111. per tot. *Centur.* 2.

Renunciatio tamen facta cuicumque juri, quod utraque pars pretendere posset ex quavis causa non importat renunciationem lucri dotalis non competentis de tempore renunciationis, sed in futurum, cum talis renunciatio intelligatur de iuribus competentibus de præsentibus, & non de futuro, Cravett. *conf.* 880. n. 19., Natt. *conf.* 103., Tondut. *resol. civil.* par. 2. cap. 171. n. 29. ad 32., Hodiern. in l. hac edita l. 9. q. 2. n. 23. & *seq.* Actolin. *resol.* 56. per tot. & signanter à n. 26., Rot. *decis.* 275. n. 5. par. 7. *recen. decis.* 492. n. 26. & *seq.* & n. 36. & 37. coram Bich. repetita *decis.* 3. post Salgad. *labyrinth. credit. Rub.* in addit. ad *decis.* 523. n. 4. et 5. part. 4. tom. 3. *recen.*

Ex quo natura renunciationis amplè etiam per verbum potesse pretendere importans tempus futurum intelligitur, restringitur ad ea tantum, quæ habent causam de præsentibus, vel

vel præterito, hoc est, quæ tempore renunciationis ex causa præteriti, vel præterita jam erant radicata, & orta in ipso renunciantem, & non trahitur ad ea, quæ ex nova causa supervenire, ut est lucrum, quod vivente uxore non potest dici radicum, nec minus potest maritus tunc habere jus ortum, ac in esse deductum, nec minus spem probabilem de præteriti pro illo consequendo, Port. Imol. *conf. 142. nu. 14.* Cyriac. *contr. 292. n. 8. & 9.* Actolin. *resol. 55. n. 19. & seq. & resol. 56. n. 1. & 2.*

At quando mulier in venditione rei, vel impositione census super aliquo fundo renunciavit cuicumque hypothecæ, ac furi pro sua dote, & quovis interesse dotali, quod tunc non possit super fundo vendito, vel censui subjugato præteriti lucrum dotale etiam superveniens post venditionem, vel census impositionem, ex quo sub nomine dotis venit lucrum dotale, Gratian. *cap. 82. nu. 16. Rot. decis. 399. nu. 11. coram Duran.* & idem consensus, ac renunciatio facta dori extenditur ad lucrum dotale, tanquam dotis partem, ac illi accessorium, Bald. in *Letiam in princip. & nu. 4. C. de jur. dot. Rot. decis. 244. coram Coccin. decis. 399. nu. 11. coram Duran. & decis. 228. nu. 5. coram Peninger.* nam aliàs illa verba pro quocumque interesse dotali essent superflua, Gratian. *cap. 566. n. 67. & 68.*

Et licet renunciatio ex sui natura non extendatur tanquam odiosa, & stricti Juris, nihilominus hoc procedit in omnino separatis, secus in connexis, & accessoriis, Gallerat. *de renunciat. lib. 1. cap. 9. n. 15. & seq. & cap. 12. nu. 11. & infra,* ubi bene, & est ratio sæpe allegata, quia lucrum uti pars dotis venit illius appellatione, ac sub dispositione dotis comprehenditur, ut post alios tradit Silvius Torell. *apud Urceol. consult. forens. c. 11. n. 14.* & est dotis accessorium, & provenit ab eodem fonte, à quo dos, & sine illa subsistere nequit, Gallerat. *de renunt. dist. cap. 9. nu. 20.* & hoc decilivè, ac plenè alias particulari Voto contrariis respondendo firmavi.

Renunciatio autem lucro dotali an possit constante matrimonio fieri per mulierem sine solemnitatibus statutariis, dic quod sic, si fiat pro bono pacis, & causa conservandi quietem, & amorem conjugalem, si similis renunciatio fiat reciproce à marito, dum enim uterque conjux est floridæ, ac vegetis ætatis, ac in eodem statu bonæ valetudinis constitutus, & incertum est, quis eorum debeat præmori, & acquirere lucrum, ideò in hujusmodi juris merè eventualis renunciatione non potest considerari aliqua læsio, ob quam requirantur solemnitates, ut firmat præcisè Gabriel. *conf. 6. n. 3. vers. aut vis capit. & n. 4. lib. 2. Rot. decis. 225. n. 10. par. 15. recen. & decis. 347. n. 5. & 6. p. 18.* & in fortioribus terminis quod propterea nec tali casu sit locus restitutioni in integrum favore minoris, qui renunciavit, Rot. *decis. 172. n. 15. par. 8. recen. & decis. 347. part. 18.* quia ibi agebatur de quarta debita uxori inopi in bonis mariti ex legis dispositione omnino debita, non autem de hoc lucro voluntario, quam renunciationem in opprobrium contracti matrimonii mulier facere non potest ne cogatur mendicare, quod longè distat à renunciatione lucris dotis voluntariè facta a conjugibus parvis ætatis, & valetudinis pro bono pacis.

Et hanc opinionem pro valida renunciatione credo probabilem, si inter conjuges adsit ætas, ac valetudo æqualis, & renunciatio sit reciproca, secus si sit aditus inequalitas ætatis, & roboris virium, & facta sit quando maritus jam infirmabatur, vel erat senio confectus, & uxor erat ætatis floridæ, ac sana, & ideò in casu, quo vir senex suspicabatur de uxore juvene, quod ipsi seni infelici infidias parasset circa vitam, qua de causa inter ipsos natæ erant discordiæ, dixi adhibendas esse solemnitates, & renunciationem solemniter factam habere robur, cum pro bono pacis, & reconciliandis conjugibus reciproce facta esset, & ampliùs poterat uxor licet junior, ac magis robusta præmori etiam seni, cum non semel Agni pereant ante oves.

An autem lucrum dotale possit renunciari in præjudicium creditorum illius, qui illi renunciare vult, responderetur affirmativè, cum talis remissio, & renunciatio, seu repudiatio non possit dici alienatio, & patrimonii diminutio, sed potiùs abstentio ab acquisitione, Dec. *conf. 260. Soecin. Jun. conf. 109. nu. 5. & seq. lib. 3. Phanucc. de jur. dot. gloss. 8. nu. 16. & seq. Pigant. Rubr. 107. nu. 36.* ubi quod creditores non possunt revocare hujusmodi renunciationem, Torr. *de pact. futur. success. lib. 2. cap. 46. nu. 82. & infra, Caren. resol. 202. Gratian. cap. 271.* plenè in voto Gratiani *apud Massin. de confiscat. q. 36. nu. 71. & seq. Mansi. consult. forens. 24. nu. 31. &*

infra & n. 41. Rocc. Episc. Isclan. disput. jur. select. som. 1. c. 79. nu. 71. & novissimè Zaul. Episcop. Verulanus ad Stat. Favent. alleg. rub. 25. n. 72. lib. 3.

At Hodiern. in *l. hac adit. lib. 9. q. 35. d. n. 29. & seq.* & post eum Mansi. *dist. consult. 24. nu. 42. & infra hoc admittunt*, si lucrum sit simpliciter delatum per ultimam voluntatem, secus si per statutum, vel contractum; verum talis opinio, quoad lucrum delatum à Statuto Urbis est improbabilis, nam licet à Statuto deferatur, hoc tamen procedit volentibus partibus, & non de necessitate, & sic non agitur de lucro, quod importet jus qualitatis, & radicum, & opinio Hodiern. & aliorum potest solum admitti in lucro dotis expressè in contractu deducto, & stipulato, cum tunc verè, ac propriè agatur de jure quæsito, cui non potest per debitores renunciari in præjudicium creditorum, ut post dict. Mansi. hoc probat Torr. *alleg. cap. 46. nu. 81.* & in puncto hujus Statuti post alios hoc firmat. dict. Rocc. *cap. 49. n. 74. ad 76.* at super hoc videatur Berlicch. *decis. 114. tom. 1.*

Nec potest lucro renunciari etiam expressè, quando statutum hoc prohibeat, Simon. de Petr. *conf. 111. nu. 9. & seq. centur. 2.*

Cæterum tali lucro privatur maritus, ex quo uxorem male tractavit, illi non præstando necessaria, nec adhibendo Medicum temporalem, ac spiritualem in infirmitate, ac si prohibuit, quod conjuncti uxoris non accederent ad illam visitandam, & quando maritus excusetur, videantur plenè Alex. *conf. 123. lib. 7.* Anton. Perez. *conf. 28. nu. 5. Gratian. decis. 185.* & Scopp. in *observ. ad ipsum Simon. de Petr. conf. 113. d. nu. 21. & seq. Centur. 2.* Cyriac. *contr. 527. d. nu. 13.* Molfes. *ad consuetud. Neapol. tom. 1. par. 7. qu. 13.* Boer. *decis. 244.* Gratian. *decis. 185.* Cavagnol. *ad decret. Montisferr. decret. 74. §. 2. quæst. 4.* Altograd. *conf. 22. lib. 2.* Hieron. de Laurent. *decis. 21. Rot. decis. 274. nu. 18. & seq. coram Burrat. & decis. 752. nu. 3. & 4. coram eodem Zaul. ad Stat. Favent. tom. 1. lib. 3. Rubr. 26. nu. 10. & seq. ubi quando secus.*

At ad hunc effectum non probantur sevitæ, ac mala tractamentis ex testibus deponentibus de simplici auditu, Rot. *decis. 164. n. 3. p. 14. recen.*

Pro lucro tandem dotis consequendo cessante guarantee, obligatione Camerali, vel alio pacto executivo, vel statuto dante viam executivam, hæc non competit, Fenzon. *hic n. 54.* Post. *resol. 81. n. 28.* secus si adsit obligatio Cameralis, Rot. *decis. 54. 197. & 260. coram Cerr.* & sufficit pro via executiva, quod fuerit promissa in Instrumento habente viam executivam pacto, vel statuto, vel si fuerit promissa restitutio dotis ad formam statuti, nam si in hoc sit dispositum super lucro venit pro illo via executiva stante relatione prædicta, cum via executiva competat etiam pro his, quæ tacitè, & virtualiter continentur in Instrumento habente viam executivam, ut in propriis terminis tenet Andreol. *contr. 18. nu. 23. & seq.* Rot. *decis. 260. nu. 3. & infra coram Cerr.*

Talis tamen discussio in terminis Statuti Urbis cessat, ex quo pro dote, ad lucro datur via executiva, quando de dote constat per Instrumentum, vel aliud documentum ex dispositione Statuti Urbis *lib. 1. cap. 8. §. Rot. decis. 54. nu. 7. decis. 197. n. 4. confirmata decis. 260. n. 2. coram Cerr.*

Notandum est hic, quod lucrum à statuto delatum est adeò debitum, ut non possit mulier aliquid facere, nec disponere, tam in vita, quam per ultimam voluntatem, per quod fiat præjudicium tali lucro dotali, Castren. *conf. 82. nu. 2. lib. 2. Card. de Luc. de donat. discurs. 50. nu. 6.* cum cumulatim per Urceol. *consult. forens. 10. nu. 15. Rot. decis. 162. nu. 8. coram Dunozer. Sen. & decis. 128. nu. 23. par. 5. recen.*

Demum ad materiam lucris dotalis, qui plura scire cupit adeat, ultra Rolan. & Phanucc., qui super illo fecere peculiare tractatus, Sord. *conf. 549. Altograd. conf. 29. ad 32. lib. 2. Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 298. to. 1. Tort. ad Stat. Pap. Rub. 121. Cavagnol. ad decret. Montisferr. decret. 74.* Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 56.* Fenzon. & Galganetti. *hic, Rub. singul. par. 6. in annot. ad hoc Stat. 131. Mangil. de Imput. q. 26. & 27.* Post. *resol. 21. & 81. Massin. ad Guazzin. de confiscat. q. 31. Rub. de validit. legal. cap. 61.* Merlin. *de legitim. lib. 2. tit. 1. q. 22.* Molfes. *ad consuetud. Neapol. tom. 1. par. 7. q. 1. & seq. Urceol. consult. 24. & 102. Cirocc. discip. 35. & 48. Sabell. in summ. divers. lit. L. §. lucrum 21. fol. 125.* Gratian. *dec. 230.* Armenzan. *dec. Jannen. 35. Rot. dec. 172. par. 8. dec. 47. & 384. p. 17. recen. dec. 257. coram Bich. dec. 754. & 888.*

coram Cerr. Gutier. præf. 99. lib. 2. q. 116. ad 120. & lib. 3. q. 68. Fontanell. de pat. nupt. claus. 11. glos. univ. per 108. Caren. refol. 116. Urceol. consuls. 10. & 11. Zaul. ad Stat. Favent. Rub. 25. lib. 3. som. 1.

ARTICULUS III. ARGUMENTUM.

Lucrum Dotis ex hoc statuto delatum si debetur à Patre, qui unâ cum filio se obligavit pro restitutione dotis, & lucri dotalis uxori filii prædefuncti, si illa habeat ex communi matrimonio filios, & hi non sint hæredes Avi debeatur quoad usumfructum tantum, non quoad proprietatem, licet uxor fuerit hæres filiorum, si tamen hi non fuerint hæredes Avi; articulus hic ferè novus tactus à Cardinali de Luca, à Rota discussus sic fuit resolutus. Registrantur scripta contra sensum Rotæ per DD. Advocatos de Ferrariis, & Authorem, sed refertur decisum contra eorum scripta.

S U M M A R I U M.

- 229 *Lucrum dotis debitum à patre, qui cum filio se obligavit debetur conjugi filii prædefuncti quoad usumfructum tantum, etiamsi remanserint filii, si hi non fuerint hæredes Avi* & n. 230. 268. 287. & 288.
- 231 *D. Petrus Andreozzius causarum Patronus laudatur.*
- 232 *R. P. D. Anfaldus Sacræ Rotæ Auditor laudibus extollitur,* & 292.
- 233 *Stat. Urb. 131. de lucro dotis stricte intelligitur, & non extenditur ultra id, quod in illius verbis legitur,* & num. 249.
- 234 *D. Carolus de Ferrariis Advocatus encomiis extollitur,* & n. 270.
- 235 *Dos qua solvitur patri dum nubit filius in ejus potestate existens, debet à Patre restitui.*
- 236 *Lucrum dotis ex Stat. 131. debet restitui finito usumfructu filiis communis matrimonii hæredibus patris.*
- 237 *Dotis debitor, ac lucri est pater filii, qui duxit uxorem, non filius dum illi fuit soluta dos.*
- 238 *Relatio semper intelligitur facta relicto themate illius, ad quod sit relatio.*
- 239 *Nepos in jure non dicitur hæres, sicut filius, qui eo ipso quod est filius dicitur hæres.*
- 240 *Iniquum est, quod sub bona fide quis decipiatur.*
- 241 *Lucrum dotis censetur à patre donatum filio, nec ab hoc in divisione conferri ab illo debet inter fratres,* & n. 242. 243. 271. & 272.
- 244 *Relatio facta ad Statutum fit cum omnibus qualitatibus statuti.*
- 245 *Successio præservata filiis à Stat. 131. intelligitur de hæreditate paterna, & non de aliis,* & n. 246. & 247.
- 248 *Stat. Urbis 180. de duabus conformibus non habet locum stante injustitia sententiarum.*
- 249 *Statuta super lucro dotis sunt exorbitantia, & non extendenda, sed stricte intelligenda.*
- 250 *Stat. Urb. 131. stricte debet intelligi.*
- 251 *Statuta contra jus, licet favorabilia, adhuc stricte sunt intelligenda.*
- 252 *Voluntas testatoris præcisè servanda est.*
- 253 *Relatio ad statutum non potest intelligi de eo, quod in statuto non est expressum.*
- 254 *Deferens, & contentum in referente est attendendum, & non relatum, quando illud est clarum, & referens poterat disponere.*
- 255 *Discretiva locutio circa unum præfert diversam dispositionis voluntatem.*
- 256 *Decisio in Romana dotis, & lucri 18. Aprilis 1698. coram dell'Olmo expenditur.*
- 257 *Cardin. de Luc. de dote disc. 133. declaratur.*
- 258 *Equiparatorum idem est iudicium.*
- 259 *Determinatio unica respiciens plura determinabilia, aequaliter illa determinare debet.*
- 260 *Procedis licet inter unum, & alium determinabile adesse diversitas.*
- 261 *Voluntas Testatoris debet servari prout fieri observata.*
- 262 *Observantia habet vim non contrahens.*
- 263 *Observantia prævalet etiam statuto contrario.*
- 264 *Observantia hæredis nocet ipsi, et aliis ab eo causam habentibus.*
- 265 *Hæres presumitur conscius mentis Testatoris.*
- 266 *Voluntas Testatoris sæpè observata non potest contraveniri.*
- 267 *Lucrum dotis debitum ex statuto dicitur respectivum, & irrevocabile uti et alienum.*
- 269 *Statutum de lucro dotis in quantum prodest filiis est benignè non stricte interpretandum.*
- 273 *Lucrum dotis ex statuto debetur ob onera matrimonii.*
- 274 *Ex Stat. Urb. 131. lucrum dotis debetur tantum post consummatum matrimonium.*
- 275 *Expensa considerabiles sunt, quando contrahitur matrimonium.*
- 276 *Lucrum non deferitur ob solatium amissa conjugis, & quare?*
- 277 *Ratio plus valet, quam autoritas Doctorum.*
- 278 *Novatio hodie non inducitur, nisi expresse dicatur.*
- 279 *Vel nisi secundus altus sit omnino incompatibilis cum primo, ac invicem repugnans.*
- 280 *Legatum stricte est interpretandum.*
- 281 *Præcipue dum præstari debet ab hærede filio, vel alia persona conjuncta.*
- 282 *Obligatio non nascitur, nisi expresse illa facta sit.*
- 283 *Et nisi ex verbis illa necessario inferatur.*
- 284 *Verba præsuppositiva non disponunt, & non attenduntur.*
- 285 *Nec obligant.*
- 286 *Reservatio jurium præservat illa, qua adsunt, non autem illa dat, si non competant.*
- 289 *Lucrum dotis debitum uxori per prædecessum mariti non censetur à patre donatum filio, & quare.*
- 291 *Auctor excusandus, quia raptim scripsit super hoc articulo ob importunitatem Impressoris.*

Lucrum dotis deberi conjugi superstiti quoad usumfructum tantum ejus vita durante, quando supersunt filii ex communi matrimonio habiti, reservata pro filiis proprietate, quatenus tamen illi sint hæredes patris ex cujus hæreditate lucrum fuit detractum, ut firmatum fuit supra hic & n. 231., & comprobatur ex relatis infra hic n. 236.; nunc opportunè videndum, an tale lucrum ab Avo, qui una cum filio se obligavit pro restitutione dotis, & quarti dotalis favore Nurus, ac respectivè uxoris suæ li ex hoc supersint filii debeatur Nurui quoad proprietatem, ex quo illa sit hæres filiorum, sed hi non fuerint hæredes Avi, Cardin. de Luc. de dote disc. 133. brevibus verbis, sed succo plenis, licet auctoritate destitutus, in hoc articulo tenet, lucrum tali casu deberi ab Avo quoad usumfructum tantum, & eisdem de Luca auctoritatem probavit Rot. in Romana Dotis, & lucri 15. Martii 1697. coram R. P. D. dell'Olmo; & licet pro recessu à decisiis egregiè, ac solide more suo scripserit celeberrimus in Urbe Advocatus D. Carolus de Ferrariis, nihilominus Rota in secunda instantia resolutionem primam confirmavit sub die 18. Aprilis 1698. coram R. P. D. Priolo, & cum ex Signature rescripto causa fuerit denuò commissa cum clausula confitto quod sit locus statuto de duabus, eadem Rota non obstantibus scriptis contra dictas decisiones per D. Petrum Andreozzium probatum causarum patronum, & per me in ultima instantia Advocatum, sub die 26. Aprilis 1700. coram R. P. D. Anfaldo, responsum dedit, esse locum Statuto, & sic pro executione duarum conformium, à quo Auditore celeberrimo ob profundam doctrinam, ac eximiam integritatem super hoc speratur decisio doctrinalis super puncto in Rota aliàs non deciso, nisi in dictis decisionibus Romana Dotis, lucri, & decisio extendenda, Deo dante, ponetur inter imprimendas in fine hujus tom. 2. mearum Annot. ad Statut. Urb.

Et Rotæ iudicium mihi etiam contra resolutiones priores ab illa captas ad causæ defensionem scribenti visum fuit probabile, juridicum, & statuentium intentioni satis consonum; & licet in hac ultima instantia D. Andreozzius causæ Patronus excitaverit novum motivum, per me etiam in jure comprobatum, quod Statutum Urb. 131. de Lucro Dotis tanquam juris communis correctorium deberet stricte intelligi in casu de quo loquitur, hoc est de lucro inter conjuges, & propterea non posset extendi ad lucrum debitum ab Avo Nurui ex auctoritatibus cumularis infra hic num. 49., adhuc eo non obstante resolutio benè subsistit, & illud habet suas juridicas responsiones, quæ à R. P. D. Anfaldo dabuntur in decisione, adenda, & aliqua etiam nos (præcendendo ab iis, quæ scripsimus ad causæ oppos-

opportunitatem, & quæ nec nostro Intellectui benè satisfaciebant) pro veritate scripsimus commentando hoc Statutum supra num. 5. & seq., & aliqua tangemus infra hic.

234 At prius pro debito erga D. Advocatum de Ferrariis Eminentissimi ingenii virum, & quia ea, quæ hic scribo, à tanti viri responso decus, ac ornamentum recipient, operæ pretium esse duxi inferere ejusdem D. de Ferrariis Juris allegationem in dicta causa *Romana Dotis*, & *Lucri coram R.P.D. Priolo* factam, & simul meam longè inferiorem factam coram R. P. D. Anfaldo; & illa D. Ferrariis est tenoris, ut sequitur.

Infirmenda videtur Rotalis Sententia denegans Lucrum Victorie Puteæ de Antonuccis ex bonis hæreditariis Domini Putei sui Avi Paterni.

235 Ipse enim Dominicus Puteus in Capitulis Matrimonialibus, quando Franciscus Puteus ejus filius in Uxorem duxit Luciam Bettam, se obligavit ad restitutionem Dotis, & Lucri *Summar. præterit. n. 1. in fin.* Ideoque remansit debitor ejus hæreditas tam Dotis, quàm Lucri, prout etiam est de Jure, ut cum solvitur Dos Patri nubente Filio in ejus potestate constituto, ipse Pater remaneat ad hæc obligatus, juxta *Textum in leg. si cum dotem §. transgrediamur ff. solut. matrimon. atque admittit contraria decisio 15. Martii 1697. §. finali coram R.P.D. dell'Olmo*, atque in antecedenti super altero articulo 26. *Novembris 1696. §. penultimo coram eodem, ubi concordant.*

236 Hoc præsupposito tanquam indubitato, inquit contraria decisio, quod cum Dominicus Avus paternus Actricis se obligaverit ad restitutionem Dotis, & solutionem Lucri ad formam Statuti Urbis, illud *lib. 1. cap. 131.* deferat lucrum Uxori superstiti quoad usumfructum tantum, prædefuncto Marito, ut contigit in hoc casu cum filiis, ita ut caveat debeat Mulier, quod usufructu finito proprietatem restituat quibus de Jure restitui debet. De Jure autem juxta opinionem, quam servant S. Rota Romana, & Curia restitui debere proprietatem Filiis communibus ejusdem Matrimonii, hæredibus tamen Patris: In quibus terminis cum versetur, quia Domina Victoria Felix Principalis nostra est hæres Francisci sui Patris, purificata est obligatio Domini Avi, ejusque bonorum hæreditariorum pro restituenda proprietate, prout utrumque admittit, & probet respectivè ipsa contraria decisio 15. *Martii 1697. §. Non etiam*, & *seq. coram R.P.D. Olmo*, juxta notas resolutiones hujus supremi Tribunalis, ut Filiis hæredibus Patris proprietatem debeatur apud Fenzon. *ad Statut. Urb. decis. 79. & rec. p. 6. decis. 117. n. 3. & 6. p. 15. decis. 64. nu. 15. & decis. 277. nu. 6. & coram Sanct. mem. Alexandro VIII. decis. 178. nu. 6. & coram Ubag. decis. 39. nu. 20.*

237 Ut evitet hoc motivum prædicta contraria decisio eodem §. *Non etiam* inquit non sufficere, quod nostra Principalis fuerit hæres sui Patris, quia ipse non est debitor Dotis, nec Lucri, sed Dominicus Avus, cui dos soluta fuit, adducendo *disc. 133. Card. de Luc.*, qui sine ulla autoritate inquit, quod quando Socer dotem habuit, & est Lucri, juxta opinionem, quàm Curia, & quàm comprobatur eadem contraria *Decisio in fine princip. & in §. penultim.* nunquam dicitur proprietatem avulsam ab hæreditate debitoris ejusdem Lucri, sicque attendi debet, quis sit hæres ejusdem Lucri debitoris, in cujus hæreditate remanet proprietatem; ideoque cum nostra Principalis non fuerit hæres Domini Avi, non profit ei qualitas hæreditaria Patris.

In hoc itaque articulo exemplari nunquam antea resolutum, & quotidie contigibili supplico R.R. PP. Animadvertere quicquid disputari posset in abstracto; in concreto nos verari extra disputationem juridicam, quia Pater Lucia Bettæ voluit quidem obligationem Patris Francisci Putei, cui in Uxorem tradebat suam Filiam, se cogitando de liberis ex eo Matrimonio suscipiendis, consulere illis voluit, obligando Dominicum Patrem Sponsi ad Lucrum, non per rationem legalem Statuti Urbis simpliciter, sed per relationem ad Statutum inter ipsos Conjuges *Summ. præterito eodem n. 1. in fin. ibi Et Lucrum Dotale convenerunt, quod inter Conjuges servari debeant Statuta Urbis.* Si itaque dictum fuisset, quod Pater Sponsi se obligaret ad Lucrum juxta Statuta Urbis, quæri posset, an requireretur, quod Nepos, vel Neptis essent hæredes Avi, sed cum Lucrum conventum sit ad formam Statuti, prout loquitur, & servandum convenitur inter ipsos Conjuges, clarè videtur apparere intentio etiam litteraliter expressa, ut Statuti dispositio qualificet Conjuges, sicque

quod Filii sint hæredes Patris Conjugis, non Avi debitoris verba enim illa *inter Conjuges* ad istos restringunt operationem Statuti veluti sequentia, qualificantia proinde, & modificantia illam relationem ad Statutum retento semper themate alterius ex Conjugibus, juxta *decis. Coccini 138 350. num. 8. vers. & verba*, Dunozett. *Jun. 748. num. 57. post med. vers. Idque magis*, & *rec. par. 9. decis. 237. num. 4. & decis. 387. num. 13. in fin. vers. Quinto verba sequentia cum concordant.*

Et ratio rationis, quia Sponsa, & Patritius Bettus ejus Pater fidebant quidem, & fidere poterant, ut filii illius Matrimonii essent hæredes Patris ex Testamento, vel ab intestato, juxta votum naturæ, non sic autem fidere poterant, ut futuri essent hæredes Avi, qui habebat Donatum alterum Filium, prout eventus docuit, dum Avus in Testamento non instituit Neptem; Unde non dicitur in Jure Nepos, ergo hæres Avi sicut dicitur Filius ergo hæres, juxta illud *Pauli ad Roman. cap. 2. latè Post. de manutenen. observat. 87. num. 6. Rot. rec. p. 5. dec. 540. n. 4. & 5. cum similibus.*

240 Alias enim fieret fraus Statuto, & inentioni, ac bonæ fidei contrahentium sub hac lege, & quotidie deciperentur Sponsæ, & istarum Parentes, à quibus passim nuptiæ contrahuntur, cum Filiis familias, si recepta dote à Patre Sponsi, Filii illius Matrimonii licet hæredes Patris non consequerentur proprietatem Lucri conventi, nam iniquum esset ex consensu Soceri, Filiam Sponsam, istiusque Patrem decipi, inquit in proximis terminis *Theaur. lib. 2. quest. forens. 46. nu. 4. post princip. vers. Quia iniquum esset.* Eatenus enim sit relatio ad Statutum, & quoad Lucrum obligato Patre Sponsi mandatur servari Statutum inter ipsos Conjuges, quatenus ipsorum Conjugum, non Avi persona spectanda sit pro regulanda operatione Statuti quoad Lucrum deferendum. Licet enim Pater Sponsi sustineat onera Matrimonii, non inde tamen ad ejus hæreditatem debet redire proprietas, quia cum sustinuerit eadem onera contemplatione Filii, perinde est, ac si illi, & ejus Filiis donationem fecerit de hac proprietate, sicque Lucrum dotis acquiratur Filio, subtracta portione ex bonis Patris sic obligatis, neque in legitimam Filii, vel partem ei debitam in divisione bonorum Patris imputatur, ut respondendo contrariis communiter tradunt ex gratia videndi *Petr. Barbof. in l. si cum dotem 23. §. Transgrediamur n. 39. in fin. vers. his ita expeditis, & seqq. & præsertim n. 40. in fin. vers. ceterum ff. solut. Matrimon. latè Nevizan. consil. 76. n. 12. & seqq. Caball. consil. decis. 147. nu. 1. & seqq. volum. 1. Viv. commun. opinion. 815. n. 12. Merlin. de legitim. lib. 2. tit. 2. q. 18. nu. 6. & seqq. Mangil. de imputation. q. 27. n. 4. & seqq. Palchal. de patr. potest. p. 2. c. 7. n. 87. junctis num. 82. & seqq. latè fundans hanc opinionem Michalor. de Fratr. p. 1. cap. 3. d. nu. 7. usque ad fin. ex gratia viden. ubi concordant.*

241 Quas Authoritates si expendisset Card. de Luc. *dict. discurs. 133. de dor.* in quo unice fundatur Decisio, non dixisset, Lucrum hoc non separari ab hæreditate Patris Sponsi, dum communis opinio Jurisperitorum mox relatorum est, quod separatur, ac censeatur donatum Filio, sicque cessat ratio decisionis contrariæ §. *Non etiam* quod D. Victoria nostra Principalis non possit prætere uti hæres Patris, quod nunquam fuit de ejus bonis, & substantia, quia de ejusdem sui Patris substantia, & bonis dicitur hoc esse per donationem, quàm Avus fecisse censetur, patiens Lucrum ita stipulari relativè ad ipsum Statutum, ut præ ceteris explicat idem *Petr. Barbof. in dict. leg. si cum dotem 23. §. transgrediamur num. 39. in fin. vers. his ita expeditis, & num. 40. in fin. vers. ceterum ff. solut. Matrimon. & post Phanuccium de Lucro dotis idem Michalor. de Fratr. par. 1. dict. cap. 8. num. 14. ubi quod contrarium dicere est inducere scrupulosam, & judicam verborum interpretationem, quia licet Pater recipiat dotem, & teneatur principaliter eam restituere, intentio tamen dirigitur in Filium Sponsum pro Lucro.*

242 Observantia autem ipsius Domini Avi ponit rem magis in aperto, dum in ejus Testamento legavit Luciam Nuri Matri nostræ Principalis habitationem, manendo Domini cum Donato altero Filio Domini *Altrimente se le debba consegnare la sua Dote con il quarto dotale Summar. præterit. nu. 3.* super quo motivo latè scribit D. Cause Patronus, de quo nullum verbum habet contraria decisio. Etenim agnovit Dominicus ab ejus hæreditate eodemque penitus modo extrahendam esse dotem, & Lucrum dotale ex verbis mox recensitis, comprobantibus, mentem contrahentium fuisse, ut segregarentur prædicta bona pro Lucro restituendo, vel juxta dispositionem Juris, cui censetur

independenter à Statuto, quod non loquitur ex dictis in hoc casu, nec ad illum potest, nec debet extendi, præcipue in præjudicium neptis.

Et prædicta comprobantur ex quo in decisionibus coram R.R. PP. DD. Priolo, & dell'Olmo pro restitutione dotis favore nostræ Principalis, fuit constitutum maximum fundamentum super testamento Dominici, illam restitui mandantis, quocirca dum in eodem periodo, verborum contextu, eademque dispositione, & determinatione, qua fuit ordinata restitutio dotis fuit quoque demandata solutio lucri, non possunt dos, ac lucrum ad imparia judicari, & determinari, & ratione æquiparatorum, quæ æqualiter, eodemque judicio sunt determinanda, Barbof. axiom. 14. num. 1. & seq. Thomat. decis. 92. n. 7. Rot. decis. 270. n. 3. vers. quia cum isti par. 3. rec. & dec. 334. n. 22. p. 18. ubi quando agitur de dispositione facta à testatore, & etiam ex axiomate, quod una determinatio respiciens plura determinabilia illa æqualiter determinat, *hanc hoc jure, ff. de vulgar. & pupill. Altograd. sen. consil. 13. n. 10. lib. 1. Altograd. jun. contr. 1. n. 22. & contr. 26. n. 22. & in proximis terminis Rot. decis. 98. n. 14. p. 18. recen.*

Nec replicetur, quod adfit diversitas inter legatum dotis, & lucri, quia hoc debeat solùm quoad usufructum, & sic quoad hunc censeatur relictum, quia hoc est supponere id, super quo cadit quæstio, dum Statuti dispositio, ex dictis, non comprehendit hunc casum lucri inter avum, & nepotem, & ulterius conclusio, quod una determinatio respiciens plura determinabilia, illa æqualiter determinet, procedit licet inter unum, & aliud determinabile adesset diversa, ac major ratio, Altograd. d. consil. 13. n. 11. lib. 1. alter Altograd. contr. 1. n. 22. vers. hanc regulam.

Dictum motivum non comprehensionis casus præsentis sub Statuto, & lucrum liberè relictum ab Avò auctrici nostræ Principalis, videtur sufficere pro recessu, absque eo, quod fundamenta contrariæ decisionis obstant, nihilominus addimus, quod tale lucrum semper erit debitum tam inspecta mente Dominici Avi, quam illa statuentium.

Voluntas quippe, ac mens Dominici resultat ex legato lucri ab eo facto, ac simul ab observantia hæredis in solvendo illius fructus, ac etiam ex quo in quietantia fructuum, de qua in *Summ. num. 4.*, clarè approbatur lucrum esse debitum in proprietate, ex illis verbis: *Firmis tamen, & in suo robore permanentibus supradicta dote, & quarto dotali, & respectivè fructibus*; ex quibus verbis non potest magis clarè id exprimi, dum discretivè, ac positivè disponitur de proprietate dotis, ac lucri, & de eorum fructibus, & sic insurgit ex prædicta observantia, quatenus voluntas Dominici Testatoris esset dubia, interpretatio, quod lucrum à Dominico avo fuit relictum in proprietate, & non in solo usufructu, cum voluntas Testatoris observata uno modo non admittat aliam interpretationem, *Surd. consil. 224. n. 7. lib. 2. & consil. 370. num. 19. lib. 3. Noal. consil. 6. num. 5. & 6. Gratian. decis. 43. num. 20.*; & talis observantia tanti valet, ut habeat vim novi contractus, *Rot. decis. 190. num. 6. coram Cels.* quinimodò prævalet etiam Statuto contrario, quatenus esset tale, & illud intraret, (prout non intrat ex dictis) *Rot. dicta decis. 190. num. 6. vers. & prævalet, coram Cels.*, & talis observantia proveniens ab hærede Dominici legantis lucrum eo magis illi, ac ab eo causam habentibus præjudicare debet, bene *Menoch. consil. 451. num. 14. & seq. plenè Decian. respons. 1. num. 310 ad 312. lib. 1. Gratian. cap. 941. num. 20. et 21. cum aliis relatis per Mans. consultat. 621. num. 21. tom. 7. Rot. in Bononien. Fideicommissi de Foscherariis 3. Junii 1678. §. ad stipulat. et 23. Junii 1681. §. praxim, et observantiam, coram bon. mem. Pauluccio*; præsumitur enim, quod hæres bene sciverit mentem testatoris, *Decian. dict. respons. 1. numer. 312.* & dum non semel, sed reiterato fuit consensus super lucro quoad proprietatem, non potest hodie amplius contradici, *Cephal. consil. 489. num. 58.* loquens in terminis interpretationis voluntatis testatoris, quem sequitur *Surdus dicto consil. 370. numer. 29. Paris. consil. 11. numer. 30. et 42. lib. 3.*

Mens autem statuentium colligitur ex eodem Stat. 131., dum filiis existentibus datur matri lucrum in solo usufructu, illis verò non existentibus, nedum in usufructu, sed in proprietate, & sic Statutum in hoc consideravit solum existentiam, vel non existentiam filiorum.

Præterea cum idem Statutum 131. indistinctè velit deberi lucrum, (excepto casu voluntariæ conventionis, quod illud non currat,) & illud habeatur tanquam es alienum irrevocabile, correspectivum, & onerosum, *Gratian. decis. 185. Constant. ad Statut. Tom. II.*

num. 5. et 6. & facit plenè Cardin. de Luca de Donat. disc. 50. num. 6. & Rot. decis. 162. num. 8. coram Dunozer. sen. decis. 47. num. 12. par. 17. recen. & decis. 606. n. 10. & seq. par. 18. tom. 2. dum firman, quod non potest fieri aliqua dispositio, ac donatio in præjudicium talis lucri; si negamus filiis lucrum, in casu, quo illud, ut hic, debetur ab Avò, hoc esset dare novam limitationem Statuto, ab hoc non datam in damnum, & præjudicium filiorum, quorum favor fuit unice à statuentibus consideratus, dum pro illis fuit reservata proprietas, & solùm attributus usufructus matri, ex firmatis per *Rot. decis. 281. num. 3. ad 5. par. 14. recen. & decis. 278. num. 3. & 6. coram Othobon.*, & sic dispositio statutaria filiorum favore inducta retorqueretur in odium, & in dubio faciendi est interpretatio, quæ favor filiis, non autem, quæ illis præjudicat, in quantum enim statuta de lucro dotis nocent filiis, strictè sunt intelligenda, nè illis præjudicent, ut notat *Pigant. ad Statut. Ferrar. Rubr. num. 32.* Unde multò magis id procedere debet in nostra hypothese, dum agitur de casu in Statuto non comprehenso ex firmatis.

Ceterùm, licet ex prædictis pro justitia sit recedendum à prioribus judicatis, nihilominus supplicamus reflecti etiam ad motivum doctissimè de more excitatum à D. meo Advocato de Ferrariis in ejus Informatione data in die resolutionis Cause 18. Aprilis 1698. coram R. P. D. meo Priolo in *§. alias enim*, quod & ipse cum iisdem auctoritatibus pro veritate in meis *Annotat. ad dict. Statut. 131.*, quæ sub prelo sunt, prius firmaveram, nempe, quod licet pater sponsi sustineat onera matrimonii, non exinde ad ejus hæreditatem debet redire proprietas lucri, cum enim illa sustinuerit contemplatione filii, perinde est, ac si illi, & ejus filiis donationem fecerit de hac proprietate, sicque lucrum dotis acquiritur filio, subtrahita portione ex bonis patris sic obligatis, ex quo habetur uti peculium adventitium, & deferatur filio, ac spectat ad illum, etiam si pater sustinuerit onera matrimonii, *Soccin. jun. consil. 36. num. 37. & seq. lib. 5. Caball. consil. decis. 147. num. 1. & seq. lib. 1. Mangil. de Imput. qu. 27. numer. 5. ad 11.*, ubi adducit rationes, *Michalor. de Frat. par. 1. cap. 8. num. 7. & per tot. & plenè, ac doctè Petr. Barbof. in l. si cum dote 22. §. transgrediamur num. 40. ad 43. ff. soluto matrim. & alii relati in dict. alleg. juris D. Ferrarii in §. alias enim.*

Decisio contraria R. P. D. mei Prioli in *§. verum talis Donatio* evadit motivum dicendi, quod auctoritates prædictæ loquuntur in casu donationis propter nuptias, non verò lucri, & aliæ loquuntur in casu, quo pater sponsi sustinuit onera matrimonii, & lucrum debetur non propter onera matrimonii, sed propter ipsum matrimonium, vel propter solatium prædefunctæ uxoris. Verùm, quod Doctores prædicti loquantur de lucro dotali patet ex *Soccin. Caball. Mangil. Michalor. & aliis per eos allegatis, qui Mangil. nu. 9. & seq.*, addit optimas rationes. Quod autem lucrum debeat ob solùm fœdus matrimonii, & ut homines spe lucri alliciantur ad contrahenda matrimonia, & etiam in solatium amissæ uxoris, dubium non est, quod hoc multi Doctores asserunt, sed magis communis opinio est, quod illud debeat ex causa onerum matrimonii principaliter, ut probant *Paris. consil. 62. num. 10. & seq. lib. 4. qui num. 23. testatur, quod hæc opinio est magis communis, & magis vera, & uti consuetudine observata sequenda; & num. 24. quod est magis æqua, Cravett. consil. 631. num. 3. & 6. in fine, & plenius consil. 816. per tot. & signanter num. 1. §. sententiam, ubi approbat dictum Paris., & dicit, usu judiciorum hanc sententiam receptam esse, & pro ea catervam Doctorum cumulat, *Decian. respons. 31. num. 5. lib. 2. Peregr. consil. 89. n. 19. lib. 1. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 121. n. 50. & 51. Galganett. ad Statut. Urb. 131. circa finem, Gratian. decis. 185. num. 5. cum duobus seqq. Rot. decis. 43. num. 10. ubi testatur de magis communè opinione post Gilian. ad Stat. Perus. & dec. 72. circa princip. versum ex identitate rationis post Fenzon. ad Stat. Urb. idque videtur carere dubio in Statuto Urbis, dum requirit ad effectum consequendi lucrum matrimonii cōsumationem, *Rot. decis. 320. n. 2. & 3. & melius decis. 361. n. 3. coram Amat. Dunozer.* dicto enim tempore præcesserunt magnæ expensæ, quæ fieri solent in vestibus, & aliis ornamentis, quod omnibus innotescit, & advertit *Cavagnol. ad decret. Montis Ferrat. decret. 74. §. 1. qu. 9. num. 11.***

Quod verò lucrum debeat in solatium conjugis defunctæ, hæc ratio non multum quadrat, quia ut plurimum amissio uxoris, etiam si eveniat absque lucro dotis, species

cedunt in lucro delato per Statutum soli marito per prædeceßum uxoris, & per eundem exacto, tali quippe casu illud censetur à patre donatum filio, nec hic illud tenetur conferre in divisione cum aliis fratribus coheredibus; sed contrarium procedere debet in lucro debito uxori per prædeceßum mariti, ut est casus controversæ, de qua in dictis *Romana Dotis*, & *Lucris*, hoc enim casu cum illud pater non dederit filio prædeceßo, nec avulserit ab ejus patrimonio, ex quo non erat debitum uxori filii antè hujus obitum, frustra præten ditur, quod ex filii persona fuerit aulsum à patrimonio patris, & translatus in illud filii, dum non venerat casus illud lucrandi, ac separandi, & solum de illo agi debet uti superlucrato post obitum mariti, quo casu cum hic reliquerit filiam, quæ non fuit hæres Avi, propterea non potest intrare acquisitio lucris quoad proprietatem deficiente in illa qualitate hæreditaria quoad Avum.

Qua responsione satis juridica posita non est opus indagare quoad hunc casum, an Statuta super lucro dotis facta sint ob onera matrimonii, vel ob sedus ipsum matrimonii, vel ob solatium amissæ conjugis, nam Doctores super hoc varii sunt, ex firmatis supra num. 15. & seq., & licet super hoc Statuto illud solum deferente post consummatum matrimonium sit fortè verior opinio, quod fuerit conditum ob onera matrimonii ex allegatis supra hic num. nihilominus secundum terminos aliorum Statutorum sanior, ac probabilior videtur opinio, quod talia Statuta prodierint ob ipsum sedus matrimonii, adhuc scilicet, ut homines sub spe talis lucris invitarentur ad facilius contrahenda matrimonialia, juxta opinionem supra firmatam num. 272. & seq. sed in quavis ex dictis rationibus Statuta hujusmodi fundata sint, quantum ad quæstionem nostram pertinet, nihil refert, dum ex dictis lucrum debitum uxori hoc casu non potuit dici donatum, nec avulsum à patrimonio patris favore filii, dum hic prædeceßit patri, & lucrum tunc solum fuit delatum quando filius, & respectivè maritus obiit.

Hæc raptim, quia Impressor hujus tom. 2. mearum Annot. ad Stat. Urb. instat pro traditione materialium super aliquibus statutis jam digestarum, & prima Annot. secundi tom. 1. incipit super hoc Statuto. 131. de lucro dotali, & super puncto discusso hoc artic. 3. nihil tetigeram, & interim venit occasio scribendi ad causæ defensionem in dicta Romana dotis, & lucris coram R. P. D. Anfaldo. & sic hæc pauca conglomeravi, non bene fortè digesta, ut fateor, quia immature edita paucarum horarum intervallo, quas subtraxi ab aliis curis, quibus premor; atque ipse male digessi clara sunt ex decisionibus D. D. dell'Olmo, & Prioli in hac causa factis, & clarescent amplius ex decisione exaranda in eadem causa per disertissimum, ac profundissimi ingenii virum R. P. D. Anfaldum de Anfaldis, juxta resolutionem emanatam sub die 26. Aprilis 1700. & ego hac die 29. ejusdem mensis, & anni post causæ resolutionem hæc pauca libavi ad ornatum presentis Stat. 131. à veritatis pondere pressius, ob quam juxta sensum Philosoph. lib. 1. Ethicor. relati per Eminentissimum Card. Mantica de conjectur. ult. volum. lib. 4. tit. 9. n. 24. fas est etiam propria scripta impugnare.

De fructu Dotis pro alimentis.

CAP. CXXXVII.

Dotis fructus secundum antiquam consuetudinem redacti sunt ad rationem septem cum dimidio pro quolibet centenariio, & anno, & sic taxentur post moram non solutæ dotis marito promissæ, & post judicialem interpellationem per viduam factam pro illius restitutione, necnon & pro alimentis ipsius viduæ, etiam habentis pignus dotale, ex quo possit percipere fructus loco alimentorum, et non computetur in fortem, et similiter maritus soluto matrimonio cum liberis, percipiens fructus ex pignore dotali, non computet fructus in fortem, sed sint ipsius pro alendis communibus filiis, donec dos à quocumque debita, restituta sit, si in pecunia debeatur.

Constant. ad Stat. Tom. II.

PRÆLUDIUM.

1 Materia fructuum dotalium dividitur.

Fructus seu usuras dotales deberi marito constante matrimonio, vel viduæ eo soluto disponitur ab hoc Statuto, & cum materia sit in foro frequentissima, ideò de talibus fructibus dotalibus, tam ex dispositione Statuti hic, quam ex illa Juris Communis plura adnotabimus, illorum materiam distinguendo in duos articulos; in quorum primo erit sermo de fructibus dotis debitis marito sustinenti onera matrimonii, & hoc costante; in secundo de fructibus debitis soluto matrimonio.

ARTICULUS I.
ARGUMENTUM.

Fructus dotis debentur marito sustinenti onera matrimonii etiam sine interpellatione, & ex dote promissa ad beneplacitum, & in pecunia, vel mobilibus: & quando debiti sint pendente dilatione ad solvendam dotem. Qua actione petantur, in qua quantitate, & quo tempore; an à marito cedi possint actione separata ab ipsa dote: & pro illis an detur actio, vel competat solum officium Judicis, & quo tempore præscribantur. An mortuo marito tales fructus spectent ad illius hæredes, vel ad uxorem.

SUMMARIUM.

- 1 Fructus dotis debentur marito à die, quo sustinuit onera matrimonii absque alia interpellatione, & num. 29. & 36.
- 3 Fructus dotis debentur marito ratione damni, quod sentit in alenda uxore.
- 4 Fructus dotis debentur marito etiam non promissi.
- 5 Fructus dotis debentur marito in compensationem onerum matrimonii.
- 6 Fructus dotis à Patre dotante debentur, tanquam alimenta, & loco illorum succedunt à die contracti matrimonii.
- 7 Etiam si filia nupsit sine consensu Patris.
- 8 Fructus dotis promissi ab extraneo non debentur nisi elapso biennio.
- 9 Contrarium quod debeantur à die, qua maritus sustinere capit onera matrimonii.
- 10 Onus fructuum dotalium transit etiam in hæredes dotantis.
- 11 Fructus dotis debentur à quocumque post elapsam diem præscriptam ad solvendum dotem, non tamen pendente dilatione, & n. 17. 19. & 30.
- 12 Dies adjecta solutioni interpellat ad effectum, ut debeantur fructus à die maturata solutionis, & n. 13.
- 13 Fructus dotis debentur à die contracti matrimonii, licet dos sit promissa ad omne beneplacitum, & ad omnem requisitionem.
- 15 Contrarium tenentes referuntur.
- 16 Prima opinio approbatur.
- 18 Maritus potest pacisci super fructibus dotis.
- 19 Fructus dotis debentur absque interpellatione statim elapsa dilatione concessa ad solvendam dotem.
- 20 Fructus dotis debentur etiam pendente dilatione, si expresse fuerint conventi, etiam in dictum casum.
- 21 Debentur etiam ex dote incerta in quantitate, sed certa in substantia, & postea declarata quoad quantitatem.
- 22 Debentur ex dote, cujus quantitas fuit remissa arbitrio tertii, cum declaratio retrahatur an diem promissionis, & quando secus num. 23.
- 24 Fructus dotis non debentur ex dote generaliter relicta puella cum nupsit & num. 25.
- 25 Fallit si legatum dotis succedit loco legitime.
- 26 Fructus dotis debentur etiam ex dote promissa in pecunia.
- 27 Debentur etiam ex dote promissa in mobilibus, ac localibus, & n. 33.
- 28 Borgnin. Cavalcan. decis. 22. num. 39. lib. 4. reprobatur, & num. 34. & 35.
- 31 Fructus dotales veniunt sub obligatione Camerali continente promissionem damnorum, & interesse, & num. 74.
- 32 Fructus dotis debentur statim, quando illa succedit loco legitima.

- 140 *Fructus dotis non censentur remissi ob receptionem sortis dotis, quando fuit protestatum super illorum consecutione.*
- 141 *Non censentur remissi recepta sorte, si debentur ex conventionione, vel statuto, & n. 144.*
- 142 *Non censentur remissi stante obligatione ad damna, & interesse.*
- 143 *Idem si in Instrumento dotali adsit juramentum.*
- 145 *Idem stante consuetudine solvendi fructus.*
- 146 *Cessante actione pro fructibus competit pro illis actio negociorum gestorum.*
- 147 *Contrarium refertur, si dos sit constituta ab extraneo, sed prior opinio etiam in extraneo firmatur, & num. 148.*
- 149 *Protestatio de consequendis fructibus optima est.*
- 150 *Fructus dotis censentur remissi, si maritus per decennium in illis petendis tacuit.*
- 151 *Contrarium firmatur, & quod requiratur prescriptio 30. annorum.*
- 152 *Procedit conclusio, licet cum silentio decennali concurrat mors mariti.*
- 153 *Refertur contraria opinio.*
- 154 *Declaratur dicta contraria opinio, quando procedat, & referuntur super hoc Doctores ad materiam remissive, & num. 155.*
- 156 *Fructus dotales non fuisse remissos in dubio respondendum, & n. 157.*
- 158 *Fructus quando nec ne censentur remissi vide Doctores remissive.*
- 159 *Fructus dotis marito debiti non possunt ab hoc cedi, & n. 151. & 162.*
- 163 *Contrarium firmatur quousque durat matrimonium, & num. 163. 164. & seq. ubi reiciuntur contrarii, & num. 168. 169. & 170.*
- 167 *Decis. 117. coram Seraph. & decis. 182. p. 4. tom. 2. recent. declarantur.*
- 171 *Fructus dotales cadunt sub prescriptione 16. annorum Statuti Urbis.*
- 172 *Prescriptio inducta ex Statuto Urbis est fundata in presumpta solutione, unde in ea non potest considerari mala fides.*
- 173 *Panimoll. decis. For. Eccles. 3. à num. 28. contrarium tenens reicitur, & declaratur.*
- 174 *Prescriptio fructuum dotaliū statutaria currit à die cuiuslibet paghe dotis maturata, & tot requiruntur prescriptiones, quot anni.*
- 175 *Fructus dotales de iure communi si in promissione dotis adsit juramentum non prescribuntur minori spatio 40. annorum.*

FRUCTUS dotis debentur marito à die qua cœpit sustinere onera matrimonii absque alia interpellatione, cum onera matrimonii satis interpellent, ac omnem interpellationem suppleant per tex. in cap. Salubriter, & ibi Canoniste de usuris, Cost. Sicul. conf. 10. num. 6. & seq. Altograd. conf. 32. n. 5. lib. 1. Mant. de tacit. & ambig. lib. 12. tit. 29. num. 14. & 15. Castill. contr. fur. lib. 8. cap. 50. num. 27. ad 35. Urceol. consult. forens. cap. 15. num. 9. & seq. Boss. de Dot. cap. 20. num. 28. & infra, Leotard. de usur. qu. 28. num. 3. 13. 16. & 19. Thomat. decis. 83. per tot. Sperell. decis. 84. n. 2. Rot. decis. 244. num. 1. & decis. 255. num. 6. par. 4. divers. decis. 159. num. 1. & ibi Add. num. 13. coram Buratt. decis. 471. num. 5. par. 1. recent. decis. 20. num. 5. & decis. 25. num. 5. & 6. par. 13. decis. 313. num. 1. & decis. 382. num. 6. par. 14. decis. 127. num. 1. & seq. par. 17. decis. 171. num. 5. & decis. 226. num. 2. post Zacch. de oblig. Cameral. & plenè in Bononien. Dotis 13. Maii 1598. coram Lancellotto.

Tales namque fructus dotales debentur, tanquam usurae compensativæ, & æquiparantur fructibus compensativis rei emptæ juxta dispositionem l. Curabit C. de empt. & vendit. nam mulier, vel alius dans dotem habetur loco vendentis, & onera matrimonii, quæ sustinet maritus sunt loco pretii dotis, quæ datur propter dicta onera, quæ dum maritus sustinuit, dicitur quasi pretium solvisse, Honded. conf. 30. num. 52. & seq. lib. 1. Peregrin. conf. 99. num. 4. lib. 3. Cost. Sicul. conf. 11. num. 14. & seq. Petr. Barbof. in l. de divisione num. 12. & 40. ff. solut. matrim. Leotard. de usur. quæst. 28. num. 3. 16. & 19. Cardin. de Luc. de Dot. discurs. 112. num. 3. versic. non sic est & num. 4. & discurs. 161. num. 19. Thesaur. decis. 239. n. 14. Panimoll. decis. For. Eccles. 3. nu. 4. & 7. ubi subdit, quod tales fructus præstantur marito non tanquam usurae, sed ratione Constant. ad Statut. Tom. II.

damni, quod sentit in præstando de proprio alimenta uxori, dum soluta dote ex hac illa præstaret.

Et debentur licet non promissi, Capicc. Galeott. contr. 56. n. 15. & 16. lib. 1. Thomat. decis. 43. n. 1. & seq. Urceol. consult. 15. n. 9. & infra, Cardin. de Luc. de Dot. discurs. 161. à num. 7. Palma Nep. decis. Lucen. 31. n. 24. par. 1. Rot. in Romana fructuum dotis 19. Januarii 1596. §. fin. coram Orano, ea ratione, quia debentur in compensam onerum matrimonii Gratian. 5. c. 72. n. 3. & seq. Capicc. Galeott. ibid. Rot. decis. 603. num. 2. coram Rembold. ubi n. 3., id maxime firmat procedere contra Patrem dotantem, ac ejus heredes.

Quodque quando agitur pro illis contra Patrem mulieris dotatæ, debeantur à die contracti matrimonii absque alia interpellatione, & ex eo solum quod maritus cepit sustinere onera matrimonii, cum succedant loco alimentorum, quæ Pater filia præstare tenetur, & à quibus maritus exgravat ipsum focerum, Altograd. conf. 32. num. 19. lib. 1. Cost. Sicul. conf. 10. num. 6. Gratian. cap. 244. num. 10. Cyriac. contr. 30. num. 15. Cancer. var. resolut. par. 1. cap. 9. num. 10. Staiban. de interess. in spec. lib. 2. tit. 3. quæst. 1. num. 1. & seq. Mant. de tacit. lib. 12. tit. 29. num. 14. & 15. Magon. decis. Florent. 83. num. 1. Panimoll. decis. for. Eccles. 3. num. 5. Rota decis. 310. n. 4. & seq. & dec. 413. n. 1. ad 10. par. 14. recent., ubi id firmatur licet filia nupserit absque Patris consensu personæ dignæ, Panimoll. dec. for. Eccles. 3. n. 8.

Quando verò dos fuit promissa ab extraneo dotante, cessante interpellatione, tales fructus non debentur, nisi elapso biennio per tex. in l. fin. §. præerea C. de iure Dot. tenent Cost. Sicul. conf. 10. n. 5. & 13. Cyriac. contr. 30. n. 15. Gratian. c. 823. num. 6. Cancer. var. resolut. par. 1. cap. 9. num. 160. Magon. decis. Florent. 83. num. 2. Sperell. decis. 84. num. 2. Panimoll. dict. dec. 3. num. 6.

At quod non sit expectandum biennium, etiam quod dos sit promissa ab extraneo, sed debentur fructus dotales à die, qua maritus cepit sustinere onera matrimonii firmant Augustin. Barbof. in cap. salubriter num. 4. de usuris, Gratian. cap. 143. num. 2. & 3. Fontanell. de pact. nupt. claus. §. gloss. 8. par. 15. nu. 16. Leotard. de usur. qu. 28. num. 8. & seq. & num. 12. & infra Boss. de Dot. cap. 20. à nu. 19. Cardin. de Luc. eodem tract. disc. 118. nu. 7. & disc. 161. num. 9. vers. affirmativam vero ubi quod hæc opinio est in foro recepta, Castill. de alimen. cap. 50. nu. 13. Mart. Medic. examin. Senen. 7. num. 38. & 39. Thomat. dec. 161. num. 7. & 8. Rot. decis. 244. num. 2. & 9. par. 4. divers.; quæ opinio nititur supradictæ rationi, quia fructus dotales æquiparantur fructibus compensativis, & sic statim debentur in compensam onerum matrimonialium marito illa sustinenti.

Et tale onus solvendi fructus dotales transit etiam in filios hæredes dotantis, Altograd. conf. 32. num. 10. lib. 1. Sperell. decis. 84. num. 24. Panimoll. dict. decis. 3. nu. 9.

Si tamen solutioni dotis sit constituta certa dies ad illam solvendam, tunc tali die elapsa absque dubio debiti sunt fructus dotales à quocumque dos promissa sit, absque alia interpellatione, Cost. Sicul. conf. 47. num. 17. in fine et nu. 18. Altograd. conf. 32. num. 6. et 7. lib. 1. Cancer. dict. cap. 9. num. 160. versic. hæc tamen, Gratian. cap. 143. num. 20. Castill. alleg. cap. 50. num. 15. Rot. decis. 252. num. 4. par. 4. divers. decis. 188. p. 10. recent. decis. 127. num. 1. et seq. par. 17. decis. 162. et decis. 796. utrobique num. 2. coram Amat. Dunozett. decis. 95. num. 11. coram Cels. et decis. 433. numer. 6. et 7. coram Peutinger. quando enim dies est adjecta solutioni dies interpellat ad effectum constituendi in mora, Rota decis. 162. numer. 2. coram Amat. Dunozett., & post alios Panimoll. decis. 3. num. 18.; & sic elapsa tali die illico debentur, non expectato biennio, Gratian. cap. 143. num. 20. Rot. decis. 252. numer. 4. par. 4. divers. et decis. 331. numer. 8. et 9. coram Peutinger.

Unde statim elapsa dilatione ad solvendum dotem incertis paghis, pro terminis dotis maturatis incipiunt debentur fructus, Rota in Bononien. Dotis 13. Maii 1598. §. et quamvis coram Lancellotto & in alia Bononien. dotis 14. Maii 1604. coram Liita, et dec. 334. n. 2. et 3. p. 17. recent.

Debentur pariter à die contracti matrimonii, licet dos fuerit promissa marito ad omnem ejus requisitionem, & voluntatem, ac ad omne ejus beneplacitum, cum talia verba censentur apposita solum favore mariti, Ruin. conf. 132. num. 2. lib. 1. Cost. Sicul. conf. 10. num. 7. Gratian. cap. 143. num. 14. & 15. Staiban. de Interess. in spec. lib. 2. tit. 3. quæst. 1. num. 10. Cardin. de Luc. de Dot. discurs. 161. numer. 16. Ludovic. decis. Lucen. 21. num. 48. Mart. Medic. decis. Senen. 14. num.

num. 43. Sperell. *decis.* 84. num. 13. Panimoli. *decis.* 3. annot. 3. numer. 4.

- 15 Et licet Spad. *conf.* 178. num. 3. lib. 3. Adden. ad Buratt. *dec.* 159. num. 14. Rot. *decis.* 471. num. 4. par. 1. recen. & *decis.* 668. n. 3. p. 4. ro. 3. contrarium teneant sub motivo, quod tali casu censetur data dilatio usque ad diem petitionis, pro qua opinione faciunt tradita per Cyriac. *contr.* 677. num. 14. & *seq.* Post. *resol.* 94. num. 5. & videtur facere Rot. *decis.* 471. num. 4. par. 1. recen. nihilominus non recedas à prima opinione, pro qua magis firmanda videatur Card. de Luc. de *Dor. discurs.* 161. per tot. & signanter num. 16. & in *versic. contrarium in fine*, quem sequitur Conciol. ad *Statut. Eugub. lib. 2. Rubr.* 47. num. 21. & 22. Raudens. *conf.* 39. num. 15. lib. 1., qui hanc verior sententiam firman, ex quo dicta verba ad beneplacitum potius admonitionem, ut citius impleatur, importare videntur.

- Non tamen debentur dilatione pendente ad solvendam dotem, cum tunc cesset mora, & simul videatur conventum, quod nihil debeatur ante finitam dilationem, & hoc casu dilatio est pars contractus dotalis, Spad. *conf.* 178. num. 4. lib. 3. Boff. de *dor. cap.* 20. num. 3. Castill. *contr.* 30. num. 53. som. 8. Leotardi de *usur. qu.* 28. num. 19. & *seq.* Mel. *alleg.* 52. nu. 11. lib. 2. Staiban. de *interess. in spec. lib. 2. tit. 3. qu. 1. num. 7.* Cardin. de Luc. de *dor. disc.* 114. n. 3. & *disc.* 161. n. 30. Ludovic. *decis.* Luten. 21. n. 44. & *seq.* Rot. in *Bononien. Dotis* 13. Maii 1598. §. Et quamvis coram Lancelotto, quam sequitur aia Bononien. *Dotis* 14. Maii 1604. coram Litta, *decis.* 94. n. 7. post *Aerlin. de pignor. decis.* 162. n. 2. coram Amat. *Dunozett.* & *decis.* 331. coram Peusinger.

- Quam dilationem ad solvendam dotem, & quod interim non currant fructus potest concedere maritus constante matrimonio, cum tali tempore sit fructuum dominus, Rot. *decis.* 382. coram Amat. *Dunozett.*

- Terminata vero dilatione ad solvendam dotem concessa, fructus debentur, cum incuratur mora absque alia interpellatione, Altograd. *conf.* 32. nu. 6. & 7. lib. 1. Panimoll. *alleg. dec.* 3. n. 18. Rot. *dec.* 152. n. 4. & 5. & *decis.* 162. num. 2. coram Amat. *Dunozett.* & *decis.* 331. num. 8. & *seq.* coram Peusinger., ubi quod censetur conventum, quod statim terminata dilatione fructus debeantur, & in *allegatis Bonon. Dotis coram Lancelotto*, & Litta.

- Debentur tamen fructus dotis etiam pendente dilatione, si expresse fuerit conventum, quod illi debeantur etiam ea pendente, Gratian. *cap.* 143. n. 13. Castill. *disc. cap.* 50. num. 53. ubi benè, Capicc. *Galcott. contr.* 56. num. 15. & 16. lib. 1. Conciol. ad *Stat. Eugub. lib. 2. Rubr.* 47. num. 4. Cardin. de Luc. de *Dor. discurs.* 114. num. 3. Ludovic. *decis.* Luten. 21. num. 42. & 43. Giurb. *decis.* 72. num. 3. Sesse *decis.* Aragon. 68. nu. 17. & *seq.* ubi benè, & adducit rationes, & contrariis respondet Sperell. *decis.* 84. nu. 3. & contra Castrensem hanc opinionem egregie firmat Canet. *var. resol. par. 5. cap. 7. num. 58.* & *infra juxta ultim. impress.*

- Fructus hujusmodi debentur ex dote etiam incerta in quantitate, certa tamen in substantia, quia scilicet debita erat à dotante, unde facta declaratione, dotem deberi in certa quantitate determinata, talis declaratio retrahitur ad diem contractus matrimonii, & ab illa die debentur fructus, Cost. Sicul. *conf.* 10. num. 6. Card. de Luc. de *Dor. discurs.* 117. n. 7. & *seq.* & *discurs.* 161. num. 17. Rot. in *dicta Bononien. Dotis* 14. Maii 1604. coram Litta, ubi quod sententia declarans dotem deberi nihil de novo inducit, *decis.* 20. p. 12. rec. & *decis.* 318. n. 15. & 16. p. 14.

- Debentur quoque ex dote, cujus quantitas remissa fuit arbitrio tertii, etiam donec fiat declaratio, cum hæc retrahatur, Cost. *allegat. conf.* 10. num. 8. Cyriac. *contr.* 30. num. 10. Leotardi de *usur. quest.* 28. num. 14. Staiban. de *Interesse in Spec. lib. 2. tit. 3. quest.* 1. num. 23. & *infra*, Cardin. de Luc. de *dor. discurs.* 161. nu. 17. qui contrariam opinionem reprobatur.

- Si tamen dilatio doti solvendæ remissa sit arbitrio tertii, tunc fructus non debentur per tempus arbitrio boni viri stabilendum, Card. de Luc. *ibid.* n. 18.

- Prout non debentur ex dote generaliter promissa, vel legata puellæ, quando nupserit, nam si puella contraxerit matrimonium, & assignaverit ejus futuro marito dotem sic generaliter promissam, vel legatam, non præcedente interpellatione contra promissorem, vel hæredes legantis, non possunt præcendi fructus, ex quo non adest mora in dotem solvere debente ex tali generali promissione, vel legato doto facto puellæ, quando nupserit, cum adit etiam ignoran-

tia, quod puella contraxerit matrimonium, Vegg. benè *conf.* 72. num. 29. & 30. Rot. *decis.* 182. par. 4. tom. 2. recen. Cardinal. de Luc. de *dor. discurs.* 117. num. 18. *versic. aliud autem.*

Unde fructus medio tempore percepti per legatarium non spectant ad puellam, cui fuit factum legatum, Vegg. *ibidem*; qui tamen n. 31. & 32. limitat, quando legatum dotis succedit loco legitimæ, tunc enim juxta quantitatem legitimæ fructus medio tempore percepti spectant ad filiam legatariam.

Qui fructus dotales debiti sunt etiam ex dote consistente in pecunia, Boff. de *Dor. c.* 20. n. 50. Sperell. *decis.* 84. n. 3. & *infra* par. 1. ex supradicta ratione, quod debentur in reparationem damni, quod patitur maritus in sustinendis gravibus oneribus matrimonii.

Debentur similiter de dote promissa in mobilibus, ac etiam ornamentis muliebribus, Cost. Sicul. *conf.* 47. n. 16. & 21. Cyriac. *contr.* 30. n. 12. Staiban. *disc. quest.* 1. num. 20. & *seq.* Cardin. de Luc. de *Dor. discurs.* 161. num. 13. & *seq.* Urceol. *conf. forens.* 15. num. 18. Mut. *decis.* 52. n. 54. de Ponte *decis.* 29. in fine, Thomat. *decis.* 83. num. 2. & *ferè per tot.* Panimoll. *disc. decis.* 3. annot. 3. num. 3. & videtur idem probare Rot. *dec.* 287. num. fin. coram Buratt., ubi firmat, illos deberi ex rebus pro dote promissis, etiam non fructiferis, qui Staiban, & de Luca reiciunt Borgnin. Cavalcan. *dec.* 22. num. 39. vol. 4. contrarium tenentem, & idem de Luc. *ibidem*, ac Boff. de *dor. c.* 20. num. 40. refellunt Leotard. de *usur. qu.* 28. num. 29., qui adhæret Cavalcani opinioni, & ego sic judicavi in causa Romana Dotis inter D. Thomam Boncompagnum, & D. de Bonadies ex rationibus, de quibus in voto sequentis tenoris.

Super dote scutorum 5000. promissa pro scutis 4500. in pecunia, & pro scutis 500. in tot mobilibus à Domina Bonadies D. Boncompagno marito D. Lauræ Catherinæ filię dictæ Bonadies, agebat Boncompagnus, ac simul pro fructibus dotis, tam pro rata dotis consistente in pecunia, quam pro illa promissa in mobilibus, & in utroque juxta formam sequentis Voti auctori annuendum esse existimavi.

Nam quoad fructus ex dote scut. 4500., illos fuisse debitos à die, qua D. Boncompagnus sustinuit onera matrimonii absque alia interpellatione res videbatur indubitata ex firmatis per Cyriac. *contr.* 30. n. 17. & *infra*, Staiban. de *Interess. in spec. lib. 2. tit. 3. qu. 1. num. 1.* & *seq.* Rot. *dec.* 382. n. 1. ad 6. par. 14. & *decis.* 127. num. 1. & *infra* par. 17. recen., ubi maxime id firmatur, quando prout hic certa dies solutioni dotis est præfixa; attenta maxime obligatione Camerali contenta in Instrumento dotali importante promissionem damnum, & interesse, sub quorum nomine veniunt fructus dotales, Card. de Luc. de *Dor. disc.* 116. nu. 7. Rot. *decis.* 244. num. 4. & *decis.* 272. n. 3. post *Zacch. de oblig. Camer. decis.* 331. n. 5. & 7. coram Peusinger. & in recen. par. 10. *dec.* 206. n. 7. & 8. par. 17. *dec.* 127. num. 5.; præcipue, quia dos hoc casu succedebat pro rata scutorum 4000. in locum legitimæ, quia Lauræ dos fuerat relicta à Patre, Rot. *dec.* 84. *Summè cum dos vers. & hoc casu apud Fenzon. ad Stat. Urb.*, ubi plures cumulantur.

Prout debiti erant fructus ex rata dotis promissa in accancio, & mobilibus ad *text. in l. fin. §. præterea C. de jur. dot. Ripam observ.* 72. num. 1. Cost. Sicul. *conf.* 47. nu. 16. Cyriac. *contr.* 30. num. 12. Staiban. *disc. qu.* 1. n. 20. & *seq.* Fontanell. de *pat. nupt. claus.* 6. glof. 2. par. 6. num. 12. cum quatuor *seq.* Cardin. de Luc. de *Dor. discurs.* 161. num. 13. Giurb. *decis.* 72. per tot. & signanter num. 13. Thomat. *dec.* 83. num. 2. & *dec.* 239. num. 3. Rot. *dec.* 287. n. 13. coram Buratt., ubi approbatur dicta *dec. Giurba.*

Et licet contrarium velit Cavalcan. *decis.* 22. p. 4. laudatus à Leotard. de *usuris qu.* 28. num. 29. tamen Cavalcanus reicitur per dictos Ripam; Giurb. Fontanell. & de Luc., qui ulterius reprobatur Leotardum Cavalcano assentientem, quæ opinio contra Cavalcanum est verior, magis communis, & solidioribus rationibus innixa, ut benè illam defendit Cavalcanum impugnando Giurb. *alleg. dec.* 72., quem communi plausu Doctores extollunt.

Et quando de opinione certè minus vera Cavalcani, & Leotardi esset habenda aliqua ratio, illa posset solum procedere, quando mobilia fuissent data inæstimata, secus dum æstimata, ut in nostra hypothese, quo secundo casu etiam secundum sensum præfatorum Cavalcani, & Leotardi fructus ex bonis mobilibus pro dote, debentur, ut advertit Cost. Sicul. *conf.* 47. n. 24. *vers. non obstat.*

Nec obstat, quod fructus dotales ex dote non deberentur D. Boncompagno, dum deficiebat interpellatio, nam siue illi ex dictis erant debiti, cum ipsa sola onera matrimonii satis ex se interpellent, præcipue dum solutioni dotis fuit præscripta certa dies, & amplius interpellatio tunc requiritur, quando agitur pro restitutione dotis contra hæredes mariti defuncti, secus quando agitur pro solutione dotis contra promissorem, vel ejus hæredes, Rot. dec. 84. §. & ad illud post Fenzon. ad Stat. Urb. & decis. 341. num. 10. par. 11. recent.

At quoad dotem promissam in mobilibus, & acconcio valoris scutorum 500. circiter plus, & minus ego dixi, sat esse, quod relaxaretur mandatum pro solis 400. cum dictio circiter importet etiam quartam partem minus arbitrio Judicis, Rot. dec. 73. nu. 3. par. 2. rec. decis. 327. num. 3. & 4. par. 11. decis. 415. num. 7. cum duobus seqq. par. 13. & decis. 95. nu. 11. & seqq. par. 16. quod arbitrium ratione subjectæ materiæ, verisimilitudinum, & circumstantiarum casus propositi videtur satis regulatum pro solis 400., & quia agitur de obligatione semper strictè, & quanto magis fieri potest minus intelligenda; & quia agitur de dote, in qua ex communi usu hujusmodi mobilia in pretio exorbitanti æstimari solent, & quia data fuerant liberè, & sine onere restitutionis, etiam quoad pretium, in casum restitutionis dotis, & demum quia tempore celebrati Instrumenti dotalis, & promissæ dotis mobilia promissa in scutis 500. fuere Sponso, me presente, in quadam lista patefacta, & Sponsus renuebat Instrumentum dotale celebrare, ex quo mobilia in lista data comprehensa non ascenderent in valore ad scuta 250., & tunc me suadente, & ut consuleretur indemnitati utriusque partis, & ne ob talem repugnantiam matrimonium retardaretur, fuere addita verba valoris scutorum 500. circiter plus, & minus, & quibus partibus tunc insinuavi, mobilia debere dari valoris saltem scutorum 400. & non minus, quæ circumstantiæ meo videri videbantur me trahere in arbitrium justum, ut dari deberent mobilia solum valoris scutorum 400.

Hactenus Votum.

Dictique fructus dotales sunt etiam debiti à minore absque alia interpellatione ex eadem ratione, quia onera matrimonii satis interpellant, Pedrocch. cons. 14. per tot. sequitur Cyriac. contr. 30. num. 19. & contr. 32. num. 17. ubi quod Maritus facit fructus suos ex dote nulliter à minore constituta, Cardin. de Luc. de dot. discurs. 160. nu. 26. vers. de primo casu, ubi id admittit, si fructus onera matrimonialia non excedant.

Et adverte quod interpellatio ab hoc Statuto. 137. requisita procedit, quando Mulier soluto matrimonio agit pro restitutione dotis contra hæredes viri, non autem quando constare matrimonio agit contra Patrem promissorem dotis, vel ejus hæredes, hoc enim casu necessaria non est alia qua interpellatio, Rot. dec. 84. §. & ad illud post Fenzon. ad Stat. Urb. & decis. 25. num. 5. & 6. par. 13. recent. & alias decis. adducit Panimoll. dict. dec. for. Eccles. 3. num. 11. & 12.; unde licet ab hoc statuto disponatur, quod fructus dotales debeantur marito post moram non solutæ dotis, adhuc talis mora ex firmatis incurritur absque alia interpellatione per sustentationem onerum matrimonii, & per advenientem diem solutioni dotis præscriptam, si certa dilatio ad dotem solvendam data sit; & quando dos succedit loco legitimæ illius fructus debentur à die obitus Patris, ex qua die apertum fuit jus illam consequendi, latè Cardin. de Luc. de Dot. discurs. 110. num. 5. & discurs. 160. nu. 3. §. sub primo casu, Rot. in Asculana Dot. 4. Junii 1688. §. fin. & 19. Januarii 1691. §. nec etiam coram bon. mem. Emerix Decano, confirmata 8. Junii 1693. coram Muto, quod non est verum ex statuto Urbis, cujus vigore filia donec nubat potest solum petere alimenta à fratribus.

Sicut autem marito debentur fructus ex dote etiam promissa, & constituta in pecunia, vel mobilibus, ac jocalibus, ita etiam idem maritus licet percipit fructus ex pignore ipsi dato à dotante, donec solvatur dos, cap. salubriter, & ibi communiter Canonistæ de usur. Boss. de dot. cap. 20. nu. 43. & seq. ubi adducit rationes, super quibus est fundata dispositio dict. cap. salubriter.

Debentur pariter hujusmodi fructus dotales etiam si maritus non fecerit renunciare uxorem juxta promissionem ab eo factam, Gratian. cap. 726. num. 6. & seq. Pigant. ad Statut. Ferrar. Rubr. 143. num. 45. par. 2. Rot. decis. 777. per tot. coram Rembold.; nam exceptio non adimplementi ob renuncia-

Constant. ad Stat. Tom. II.

tionem non factam obest quidem petitioni ipsius dotis, non autem fructuum, qui debentur ex sola sustentatione onerum matrimonii, Gratian. ibidem, & facit Cost. Sicul. consil. 10. num. 27. et seq., & benè Cardin. de Luc. de Dot. disc. 112. per tot. et disc. 161. num. 19., ubi hoc dicit verum, quando agitur cum Patre, vel cum alio, qui dotare tenetur, secus in extraneo, qui non tenetur dotare, huic namque prius est adimplendum, aliàs fructus non debentur, licet hoc contradicat iis, quæ tradit idem de Luc. dict. discurs. 112. num. 4. versic. hac autem, ubi in extraneo firmat idem procedere, ex quo ipse quoque tenetur ad fructus dotales ex supra firmatis.

At si Pater, vel alter, qui dotavit, pecuniam in Banco deposuisset, vel vendidisset res suas, ut cum illarum pretio solveret dotem, tunc non teneretur ad usuras, cum culpa viri non adimplentis tenuerit pecunias otiosas, Cardin. de Luc. dict. disc. 112. et disc. 161. num. 19. Rot. decis. 85. post collect. legal. Bonden. tom. 1., ubi firmatur, sat esse oblationem judicalem dotis in illo, qui verè habebat pecunias in Banco publico depositatas, & quando apparebat, quod Maritus volebat recipere dotem, ut consequeretur fructus dotales ad taxam rigorosam taxatam ab hoc Statuto 137. & in dicta decis. hoc firmatur pro indubitato, quando fuit factum judiciale depositum in Monte Pietatis.

Speçant hujusmodi fructus dotales liberè ad Maritum, ideò deductis ex eis, quibus commodè familiam sustentet, potest de aliis liberè disponere, illos remittendo, & condonando, Molin. de iust. et iur. tom. 2. tract. 2. disp. 432. num. 4. et seq. Fontanell. de pact. nupt. claus. 6. glos. 2. num. 5. par. 2. Amat. Panormit. resolut. 83. num. 2. & 3. Ludovic. decis. Lucen. 21. numer. 46. Rot. decis. 62. num. 12. post Merlin. de pignor.

Et sunt debiti illi, qui sustinet onera matrimonii, ac ejus hæredibus, & non alteri, Medic. decis. Senen. 50. num. 4. vers. & non solum, Thomat. dec. 83. à nu. 15. Rot. dec. 495. nu. 1. p. 9. tom. 2. rec.

Unde cum debeantur marito onera matrimonii sustentanti, non autem uxori, ideò illo defuncto, jus illos exigendi spectat ad mariti hæredes, non autem ad uxorem l. pro oneribus 2. C. de iur. dot. l. dotis fructus, ff. eodem, Aldovin. consil. 83. num. 6. Molfes. cons. 11. num. 38. & seq. Surd. de alim. qu. 44. in fine, & qu. 45. num. 49. & 50. Fontanell. de pact. nupt. claus. 6. glos. 1. par. 1. num. 42. plenè Conciol. alleg. civil. 27. num. 25. & infra, Thomat. dec. 143. num. 18. & 19. Rot. decis. 113. num. 2. par. 9. recen. dec. 391. num. 2. coram Amat. Dunozett. decis. 274. num. 3. coram Priolo, ubi fructus dotis decursi constante matrimonio, & debiti marito per uxorem exacti tanquam indebiti fuere huic computati in sortem crediti dotalis, & decis. 176. n. 7. coram Durano.

Sed si in promissione dotis adsit obligatio Cameralis pro omnibus, quorum interest, poterit constante matrimonio agere etiam uxor, Rot. dec. 105. par. 4. tom. 2. recen. dec. 44. nu. 12. ad 20. p. 6. & dec. 97. coram Gregor., ubi quod potest mulier pro suo interesse agere, si maritus negligat exigere dotem, & præcipue si ille sit absens, ut cum dote se sustentet, & quod dicitur de dote, idem procedit in fructibus, ut in dictis decis. 105. & 97. & facit decis. 603. numer. 6. coram Remboldo.

Debentur dicti fructus dotales etiam secundo marito à debitoribus dotis promissæ primo viro, & non solutæ, quando mulier cessit secundo viro dotem constitutam in primo matrimonio, Cost. Sicul. consil. 10. num. 17. et infra; & illos debere ab hæredibus primi mariti, ubi mulier transivit ad secundas, vel tertias nuptias, Cyriac. contr. 262. num. 55. et contr. 263. num. 5. Cirocc. discept. 67. nu. 43. Castald. consult. forens. 274. num. 8.

Quod intellige verum si præcessit mora hæredum primi viri in facienda restitutione dotis, quia intra tempus conventum illam non restituerint, vel quia in restitutione defecerint postquam ad illam faciendam fuere interpellati, & in his terminis loquitur Rot. decis. 736. par. 4. tom. 3. rec. allegata per Castald. d. consult. 274.

Pariter debentur ex augmento dotis, quando constituitur à muliere ante matrimonium, vel de tempore constitutæ dotis, cum tunc habeat privilegia dotis, etiam quoad fructus, Cost. Sicul. consil. 47. num. 14. et infra, Cardin. de Luc. de Dot. discurs. 161. num. 78. Rot. decis. 250. num. 1. par. 19. recent., ubi hoc probat tam secundum terminos Juris Communis, quam Statuti Urbis, et decis. 362. num. 4. coram Pamphil., ubi quod hoc Statut. Urb. 137. habet locum.

B 4 tam

Hinc inferitur, quod recipiens aliquam summam pro dote si est creditor fructuum dotis, censetur etiam recepisse pro fructibus, quinimmo prius in illorum causam, Rot. dict. dec. 603. num. 7. coram Rembold.

Debentur tales fructus dotis in principio anni, Conciol. 85 ad Statut. Eugub. lib. 2. Rubr. 47. num. 3. Thomat. decis. 161. num. 10. & idem probatur in Voto Camilli Burghesii postea Pauli V. impress. decis. 428. num. 5. par. 3. recen. Urceol. consultat. forens. cap. 89. num. 68. ubi laudat dictam decis. Thomati.

Dicti fructus dotales debentur in quantitate promissa, si non sit multum excessiva respectu onerum matrimonialium, ac interesse, quod maritus percepisset ex dote, si ipsi fuisset a dotante soluta, ut late post alios probat Sesse decis. Aragon. 68. num. 10. & seq.

Si vero super illorum quantitate certa non adfit conventio, nec statutum, nec consuetudo illos taxantia, tunc debentur ad rationem quinque pro centenario, quantum reddere solent bona stabilia, Cardin. de Luc. de dot. discurs. 161. num. 44. vers. cessantibus autem, Sperell. dec. 84. num. 49. & seq. Panimoll. decis. forens. Eccles. 3. annot. 2. nu. 10. Rot. dec. 117. num. 16. & dec. 119. num. 4. post Gilian. ad Sta. Perus. decis. 736. num. 4. par. 4. tom. 3. recen. decis. 6. num. 5. p. 8. decis. 50. num. 18. par. 9. decis. 127. num. 4. par. 17. decis. 121. num. 16. coram Pentinger. decis. 185. num. 15. coram Royas, decis. 537. num. 2. coram Merlin. & decis. 88. num. 10. coram Ninot.

Et si fuerint in loco difformiter soluti, nempe aliquando quinque, aliquando plus, tunc talis difformitas non tollit dispositionem Iuris communis illos taxantis ad rationem quinque pro centenario, & anno, Rot. dict. dec. 88. num. 11. coram Ninot.

Quinimmo stante varietate in illorum solutione, modo in majori, modo in minori quantitate facta, attenditur quod est minus, vel arbitrio Iudicis tali casu remittitur taxatio, habito respectu ad maiorem, vel minorem supportationem onerum facta a marito, ut opinatur Card. de Luc. de dot. discurs. 161. num. 20.

Sed tu non recedas ab opinione Rotæ, quod stante difformitate sit attendenda dispositio Iuris communis illos taxans ad rationem quinque pro centenario, cum consuetudo difformis, & non constans non tollat dispositionem Iuris communis, plenè Sperell. dec. 67. num. 33. & seqq. Rot. decis. 4. num. 3. par. 4. divers. & in specie alleg. decis. 88. num. 11. coram Ninot.

At si dos sit promissa in stabilibus, fructus taxantur ad rationem quinque pro centenario juxta dictorum bonorum redditum, non autem in majori summa per statuta, vel consuetudines locorum præscripta, Thomat. decis. 161. num. 13. & 14. Rot. dec. 226. num. fin. & dec. 247. num. 4. post Zacch. de oblig. Cameral. dec. 112. num. 1. coram Buratt. decis. 457. num. 16. decis. 437. num. 2. & seq. coram Merlin. decis. 77. num. 2. coram Royas decis. 292. num. 4. & 5. par. 1. rec. & decis. 98. num. 1. par. 18. plenè Cardin. de Luc. de dot. discurs. 113. num. 3. & seq. & alii cumlati per Panimoll. decis. forens. Eccles. 3. Annot. 2. num. 14. licet statutum in majori summa illos taxaret, nam adhuc debentur ad rationem quinque dumtaxat, quando dos consistit in stabilibus, Rot. dec. 537. num. 3. coram Merlin. & decis. 292. num. 4. & 5. par. 1. recen.

Quod intellige si stabilia promissa sint pro fundo dotali, nam cessante fundo dotali fructus debentur ad rationem taxæ statutarie, Rot. decis. 287. a princip. et per tot. coram Buratt. dec. 457. n. 16. et 17. coram Merlin. et decis. 98. par. 18. recen.

Prout fructus debeantur ad rationem quinque, si dos promissa erat investienda in stabilibus, vel si in censibus, vel locis Montium debebat investi, tunc debentur juxta redditum censuum, ac locorum Montium, Cardinal. de Luc. de dot. discurs. 161. num. 45. Rot. decis. 292. num. 4. & 5. par. 1. recen.

Quod est certum quoad loca Montium, cum illa ex lege Principis habeant omnia uniformem redditum, sed quoad census cum privatis, diversi sunt fructus, cum alii constituantur in majori, vel minori summa, unde si adsint in loco census ad rationem, quatuor, quinque, sex, septem, crederem, quod deberent eligi census summæ mediæ, itaut redditus non excedant quinque pro centenario.

At quod fructus dotis debeantur ad rationem quinque pro centenario, quando dos fuit promissa in stabilibus pro

fundo dotali, non est ita planum, nam quod bona stabilia reddere præsumantur fructus in tali summa, nisi contrarium probetur juxta opinionem Glossæ in Auth. præerea C. de sacros. Eccles. hodie non obstant opinione talis Glossæ antiquitus inconcussæ per Rotam recepta ob pecuniarum excrecentiam solent taxari solum in scutis quatuor pro centenario, ut servavit Rot. in Fanen. Fructum 5. Maii 1679. §. attamen coram 6. M. Pauluccio cum qua decisione per tres vices eadem Rota processit in Asculana Dotis 12. Februarii 1683. §. itaque sententia 6. Martii 1684. §. quo verò, et 20. Junii 1685. §. posito igitur coram clar. mem. Card. Matthejo, & easdem decisiones amplexa fuit Rota in Romana, seu Albanen. Vinearum 28. Martii 1689. §. quo verò coram Reverendissimo D. Emerix Decano, ubi subdit, quod hodie hæc est æquior, & verior opinio.

Quando vero dos fuit promissa, vel in stabilibus, vel in pecunia, si dotans fuit constitutus in mora solvendi, & eligendi, tunc non debentur fructus ad rationem quinque pro centenario, prout de dote consistente in stabilibus, sed ad rationem taxatam a statuto, vel consuetudine, licet majorem, Rot. dec. 287. per tot. coram Buratt. & post illam bene, ac plenè Thomat. dec. 161. num. 16. et infra.

Et quando super fructuum hujusmodi quantitate in loco extat Statutum, vel consuetudo, debet attendi taxa a Statuto, vel consuetudine inducta, Rota dec. 34. nu. 2. p. 2. rec. dec. 300. n. 11. p. 6. dec. 6. n. 5. p. 8. dec. 457. n. 2. coram Merlin. et dec. 312. n. 1. coram Cels. Adden. ad Buratt. dec. 65. n. 4. vers. ex quibus, Urceol. consult. forens. cap. 15. a num. 34. et seqq. Cardinal. de Luc. de dot. discurs. 161. num. 20. vers. Statutaria vero.

Quodque circa fructuum quantitatem cessante Statuto attendatur consuetudo loci, Gratian. discept. 726. n. 14. Leoncil. dec. Ferrar. 91. n. 4. Thomat. dec. 235. n. 4. Rot. decis. 13. n. 2. coram Martin. Andr. dec. 301. num. 11. par. 6. rec. dec. 6. num. 5. p. 8. dec. 87. num. 8. apud Zuff. de process. crimin. legitim. Urceol. & de Luc. ubi proximè.

Quando autem a Statuto fructus sunt taxati in certa summa, tunc dicuntur certi, nec pro illis requiritur aliqua liquidatio, nec taxatio, cum solum sufficiat dinumeratio annorum per calculum arithmeticum, Rot. dec. 7. n. 8. coram Comitul. et dec. 395. num. 12. et 13. p. 13. rec.

Et in casu, quo fructus hujusmodi dotales sint a statuto, vel consuetudine taxati in certa summa determinata, tunc si partes illos taxarunt in majori summa, non valet conventio in excessu, sustinetur tamen intra summam legitimam a Statuto, vel consuetudine taxatam, ad Text. in leg. usuris, & l. placuit ff. de usur. Vvamel. conf. 589. n. 6. tom. 2. Bosi. de dot. c. 20. n. 54. vers. quantitas solvenda, Conc. all. Rub. 47. num. 9. Cardin. de Luc. de dot. discurs. 161. n. 44. Sperell. decis. 84. num. 49. et seq. Panimoll. decis. forens. Eccles. 3. annot. 2. num. 11. Rot. dec. 129. in fine post. 1. vol. Conf. Farinacc.

Quæ taxa Statutaria est omnino attendenda, nec venit minoranda, licet ageretur de bonis fideicommissi, quia tali casu non de proprietate, sed de redditibus bonorum fideicommissi fructus hujusmodi dotales sunt solvendi, Urceol. consult. for. c. 15. num. 36. Rot. decis. 237. num. 17. coram Otthobon.

At si non obstante taxa Statutaria majori creditor illos peteret in minori summa, esset facienda condemnatio, & reductio juxta petitionem, & non juxta Statutum, cum volenti non fiat injuria, Panimoll. dict. dec. 3. Annot. 2. n. 12. Rot. decis. 893. num. 9. coram Amat. Dinezzi.

Si tamen fructus dotales a Statuto taxati essent nimis rigorosi, & valde excessivi, tunc essent moderandi, Rot. decis. 457. num. 7. coram Merlin. ubi fructus dotales taxati a Statuto Anconæ in scutis decem pro centenario censuit esse moderandos ad rationem septem cum dimidio, Urceol. d. cap. 15. num. 35. prout Rot. in dec. 13. coram Martin. Andr. & prius A. C. in illa causa fructus dotis ex consuetudine in Civitate Macerata præstari solitos in scutis octo pro centenario moderarunt ad scuta sex.

Unde in taxatione talium fructuum plurimum pollere debet arbitrium Iudicis, ut censuit Rot. dict. decis. 457. n. 4. coram Merlin. decis. 300. num. final. par. 6. recen.

Taxa prædicta fructuum dotantium a Statuto præscripta habet locum etiam in fructibus donationis propter nuptias, Fenzon. hic numer. 37. & 38. Urceol. dict. capit. 15. numer. 37. & plures cumulat Adden. ad Buratt. decis. 65. num. 5.

A nostro Statuto Urbis hic taxantur juxta antiquam

consuetudinem in scutis septem cum dimidio pro centenario, plenè Rot. dec. 378. par. 8. rec.

At si per contrahentes in minori summa fuerint taxati, pactum prævalet statuto, & taxa conventionalis tali casu attenditur, & non Statuta, Rot. dec. 113. & 495. num. 19. p. 9. tom. 2. rec. Card. de Luc. de Dote disc. 161. n. 44. vers. in concursu autem.

Adverte tamen, quod si Rota in Urbe aliquando dictos fructus taxavit ad rationem quinque, hoc processit, quia dos promissa fuerat in stabilibus, secus in pecunia, nam hoc casu semper illos taxavit ad rationem septem cum dimidio, Rot. dec. 413. n. 12. & 113. p. 14. rec.

Ceterum hodie taxa fructuum ab hoc statuto præscripta non procedit amplius, dum ex ultima Reformatione Tribunalium Urbis in Constitutionem redacta à sanct. mem. Innocentio XI. in Rubr. de variis Provision. §. fructus dotales, tales fructus in Urbe fuere redacti, ac moderati ad scuta quatuor, extra verò Urbem in districtu ad rationem quinque, non obstante hoc Statuto Urbis, vel alio statuto loci.

Quæ Reformatio in dotibus hæcenus constitutis, Creditoribus reductioni prædictæ acquiescere nolentibus dedit facultatem petendi sortes principales dotium, quacumque conventionione non obstante, nisi debitores dotis velint continuare in majori taxa statutaria, vel conventionali.

Statutum nostrum hic, (excepta moderatione quantitatis fructuum facta per dictam Constitutionem Innocentianam) in reliquis, quoad interpellationem requisitam pro fructibus soluto matrimonio, & cetera in eo contenta remanent in suo robore.

Cum dicta Reformatio Innocentiana reduxerit solum fructus dotales in Urbe, ac illius districtu intra quadraginta milliaria, hinc in aliis locis extra districtum debent solvi intra taxas à Statutis, ac consuetudinibus locorum præscriptas, & his deficientibus ad rationem quinque juxta taxam legalem, ut fuit supra firmatum.

Quod tamen Author in hoc modum impressione declaravit, prout infra in parva appendice impressa hic in fine 2. articuli hujus annot. 34.

Et quidem in Civitate Asculi Patria mea taxantur ad rationem quinque, cum ibi non adsit aliqua consuetudo, vel Statutum illos taxans in majori quantitate, Rot. dec. 285. n. 6. coram Royas, & dec. 121. n. 16. ad 18. coram Peuting. repetita decif. 116. apud Post. de subhastat. ubi quod in illa causa nunquam nec Statutum, nec consuetudo probata fuit, & in alleg. dec. 185. coram Royas respondetur dec. 471. par. 1. recent.

Nec officit decif. 65. num. 3. coram Buratt. ubi fuere in Civitate Asculi taxati fructus dotis ad rationem septem cum dimidio sub prætextu, quod talis erat consuetudo dictæ Civitatis, quia talis dec. 65. fundatur in alleg. dec. 471. p. 1. rec. ubi fuit supposita talis consuetudo, prout illam sub clipeo dictarum decisionum asserit probatam Thomat. decif. 239. num. 4. loquens pariter in causa Asculana, attamen in præfatis posterioribus decif. coram Royas, & Peuting. supra allegatis fuit, discussio sedulo articulo, decisum super non existentia talis consuetudinis, & quod illa non fuerat probata, & cum hac opinione pertranseo, quod scilicet in dicta Civitate non adsit talis consuetudo, sed fructus taxentur secundum dispositionem Iuris Communis ad rationem quinque pro centenario, & sic de facto pluries vidi judicatum contra prætensam consuetudinem.

Bononiæ taxantur ad rationem septem pro centenario, Alex. conf. 63. n. 6. lib. 4. & conf. 31. n. 7. lib. 6. Rot. decif. 796. n. 3. coram Amat. Dunozett. dec. 423. num. 3. coram Peuting. & in Bononiæ bonorum 5. Iulii 1695. §. excessus in fine coram Ursino.

Macerate ad rationem octo, Rot. dec. 13. num. 2. coram Martin. Andr. licet ibi utendo arbitrio illos taxaverit ad rationem sex.

Anconæ ex Statuto taxantur ad rationem decem pro centenario, Rot. decif. 457. n. 3. & 4. coram Merlin. licet ibi talis taxa uti nimis rigida, ac excessiva fuerit moderata ad septem cum dimidio, ut dictum fuit supra hic n. 103.

Melitæ taxantur ad rationem septem, Anton. de Amat. ref. 43. n. 8. Rot. dec. 382. n. 3. ad 5. p. 14. rec. Neapolis ad rationem octo inter Barones, & Magnates, Gramatic. decif. 103. num. 100. in fine, Rot. dec. 179. num. 4. coram Corill.

Perusæ ad rationem septem, ac octo, Corn. conf. 166. n. 9.

ubi ad rationem octo lib. 4. Rot. dec. 26. n. 3. & dec. 79. num. 5. post Gilian. ad Stat. Perus.

Ravennæ ad rationem septem ex particulari Statuto dec. 93. coram Gregor. dec. 59. n. 13. coram Ubag. & dec. 334. in fine par. 17. rec.

Hujusmodi Statuta taxantia fructus dotales ad certam summam etiam ultra quinque esse valida & justa, ex quo ex causa frequentis emptionis annuorum reddituum quantitas à Statutis præscripta censetur justum lucri cessantis interesse, ut post alios firmat Carlevall. de Judic. par. 2. lib. 1. tit. 3. disput. 8. sect. 3. num. 37. & cum hodie fructus officiorum vacabilium, ac locorum Montium non vacabilium Romanæ Curiae, ac censuum multum decreverint, hinc taxa scutorum septem cum dimidio pro quolibet centenario ab hoc Statuto præscripta habito respectu ad hujusmodi interesse lucri cessantis visa fuit satis rigorosa, & excessiva, & propterea fuit per dictam Constitutionem Innocentianam ad justitiam redacta cum æqua reductione ad scuta quatuor.

Prout hoc Statutum taxans fructus etiam super dote restituenda mulieri viduæ juxta ea, quæ adnotavimus hic artic. 2. dicitur justum, & validum, & non dicitur permittere usuras, quia post interpellationem judicalem factam pro restitutione dotis, ratione moræ imponit penam debitori moroso in restitutione, in qua pœne constitutione non potest considerari usura, nam si debitor solvisset, ac restituisset viduæ suam dotem, hæc potuisset illam implicare in rebus fructiferis, & ex illis fructus percipere, Carlevall. ubi proxime num. 40. ad 42. ubi hoc notat etiam in specie præfatis Statuti Urbis, Rot. decif. 269. coram Gregor. & ibi Adden. num. 9. decif. 104. num. 5. & 6. par. 4. tom. 2. recent. & decif. 325. num. 2. coram Rembold. in puncto simili Statuti Civitatis Bononiæ, & bene decif. 219. num. 4. & seq. post. 1. vol. conf. Farinacc. Panimoll. allegat. decif. 3. annot. 2. n. 26. & 28. ubi refert alias decisiones, & contraria declarat, & testatur, quod hæc est verior opinio, & idem firmat Molin. de Inst. & Jur. de contract. tract. 2. disput. 322. in fine, ubi hoc dicit verum accedente culpa non restituentis dotem, ac voluntate viduæ in dotis repetitione.

Fructus autem dotis etiam durante matrimonio non debentur, & cessat illorum cursus, si dotis debitor sit ex alia causa creditor mariti, cum tali casu ad evadendum cursum usurarum ipso jure sit à lege facta compensatio, Aldov. conf. 84. n. 14. Peregrin. conf. 70. n. 1. lib. 4.

At conclusio procedit, si creditum debitoris dotis sit liquidum, aliàs non retardatur executio pro fructibus dotis liquidis resultantibus ex Instrumento dotali, & taxa legali, vel Statutaria, Rot. decif. 7. num. 8. coram Comitul. & faciunt scripta per Castald. consult. forens. 171. & Urceol. consult. forens. cap. 89.

Et amplius, quando etiam creditum promissoris dotis sit liquidum, adhuc si illud creditoris dotis sit in majori quantitate pro illa majori parte currunt fructus dotales, Hermosill. ad Lopez. tom. 1. glos. 4. leg. 10. tit. 1. part. 5. numer. 210.

Nec fructus dotis debentur pro rata dotis constitutæ ad pompam, si tamen de hoc clarè constet, cum pro tali rata non adsit titulus productivus fructuum, Rota plenè decif. 495. par. 9. recent.

Nec propterea debentur in Alma Urbe ex dote constituta ultra scut. 5500. cum illam infringat Conf. 52. Sixti V. Bullar. nov. tom. 2. nam ultra talem summam à Sixtina permiffam non adest dos, nec illius titulus fructuum productivus, quinimò si fuerint excessivè ultra dictam summam percepti ipso jure imputantur in sortem, cum deficiente substantia dotis, deficient fructus accessorii, à dote derivantes, Panimoll. dec. for. Eccles. 3. Annot. 2. num. 19. Rot. dec. 413. num. 14. & 15. par. 14. rec. ubi in puncto, dec. 179. num. 20. p. 17. & in Romana lucri dotis 2. Decembris 1680. §. sexto coram Rondinino.

Debentur tamen non obstante dicta Constitutione Syxtina, si fuerit per Papam eidem constitutioni derogatum à principio constitutionis dotis, secus si solum ex nunc indulserit, ut non obstante Syxtina possit à Iudice arbitrari, & constitui etiam major dos, quam permiffa à Syxtina, hoc enim secundo casu dispensatio, seu derogatio non retrahitur, & non debentur fructus, pro summa majori dotis declarata nisi à die declarationis, Rot. dec. 413. n. 17. & seq. p. 14. rec. Panimoll. dict. annot. 2. n. 20. ad 24.

An autem fructus dotales debeantur actione de dote, vel officio

133 officio Iudicis, quando non sunt conventi, nec à Statuto taxati, est opinio satis controversa, ut videri potest apud Amat. Panormitanum *resol.* 43. Andreol. *contr.* 13. Card. de Luc. *de dot. discurs.* 161. num. 49. & esse opinionem controversam testatur Rot. *decis.* 217. num. 5. coram Cardin. Millino.

134 Et quidem deberi officio Iudicis post plures relatos tenet Iranc. *de protest.* *considerat.* 50. n. 23. ubi testatur de receptiori opinione, Rot. *decis.* 93. coram Puteo lib. 1. in *Correft.* Antonin. de Amat. *resol.* 43. num. 24. cum plurib. *seq.* qui n. 55. videtur residere cum opinione Putei.

Hinc si debiti sunt officio Iudicis, recepta sorte dotis censentur remissi fructus, nec amplius pro illis iudicio separato agi potest, si pro illorum consequutione non sit facta expressa protestatio, ac reservatio, Peregrin. *conf.* 70. num. 18. & *seq.* lib. 4. Spad. *conf.* 178. n. 10. lib. 3. & hanc opinionem mordicus tuetur Amat. Panormit. *alleg.* *resol.* 43. & illam amplectuntur de Marin. *quotid. resol.* lib. 2. *resol.* 198. lib. 2. Surd. *de alim.* tit. 1. *quest.* 43. num. 8. & *seq.* Urceol. *consult. forens.* cap. 15. num. 38. & *seq.* Cardinal. de Luc. *de Dot. disc.* 161. num. 49. qui videtur illam admittere de stricto Iuris rigore, Mart. Medic. *decis.* Senen. 16. num. 21. & *seq.* ubi contrarius respondet, Chartar. *decis.* Iannen. 38. per tot. & plenè Rot. *dec.* 245. part. 16. *rec.* & est in hoc trita distinctio, quod si fructus debentur jure actionis, recepta sorte non censentur remissi, sed adhuc remanet actio pro illis

136 petendis iudicio separato, secus si debeantur officio Iudicis, cum hoc casu recepta sorte principali, ac facta liberatione super illa, fructus amplius peti non possint, Gratian. *cap.* 33. n. 13. & *seq.* Leotard. *de usur.* q. 91. n. 1. ad 3. Chart. *dict. decis.* 38. Mans. *consult. for.* 534. n. 15.

At contraria opinio, quod scilicet debeantur actione de dote, vel saltem officio Iudicis nobili, & sic quod recepta sorte dotis, adhuc peti possint videtur magis probabilis, Cardinal. de Luc. *de Dot. discurs.* 161. num. 50. *versic. contrariam sententiam*, & *versic. prima opinio*, Conciol. *allegat. Rubr.* 47. num. 20. bene Magon. *decis.* Florent. 37. num. 7. & 8. & *decis.* 83. num. 5. & *seq.* Panimoll. *decis. forens.* Eccl. 3. num. 44. ubi quod hæc opinio est verior, & tenenda, Rot. *decis.* 127. num. 23. part. 17. *recent.* cum tales fructus dotales dicantur usuræ favorabiles, & non odiosæ, &

137 quod in usuris odiosis procedat contraria opinio tangit idem de Luc. *de dot. discurs.* 115. num. 27. Sperell. *decis.* 84. num. 46. & 47. Urceol. *allegat. cap.* 15. num. 56. ubi testatur de veriori opinione, & quod pro uxore dotante, & illius favore tantum censentur remissi, non quod alios dotantes, & hæc opinio placuit Rotæ *decis.* 451. coram Pen. *juxta impress.* Lugdunen. quam sequitur *decis.* 93. num. 2. coram Gregor. & *decis.* 127. num. 17. & *seq.* part. 17. *recent.* ubi adducuntur dictæ decisiones Penæ, & Gregorii, & additur ulterius, quod Magon. *dict. dec.* Florent. 83. satisfacit contrariis, Panimoll. *allegat. decis.* 3. num. 44.

Non obstat *decis.* 245. part. 16. *recent.* nam licet in illa videatur firmari, fructus dotis deberi officio Iudicis, tamen 139 postea non audet improbare allegatas *decis.* Pen. & Gregorii, sed potius illas admittit, eas tamen declarando, quod in casibus earundem concurrebat Statutum, vel æquitas super fructuum non remissione, quæ æquitas in casu, *decis.* 245. part. 16. cessabat ex variis facti circumstantiis in ea relatis n. 4 ad 7. ob quas potius retorquebatur æquitas in hoc considerari solita pro fructuum non remissione.

Quando verò adest protestatio mariti de tempore petitiæ, vel receptæ dotis de fructibus consequendis, tunc absque dubio possint peti iudicio separato, nec censentur remissi 140 per receptionem fortis, ut rejectis contrariis, & pluribus pro se cumulatis firmat Amat. Panormit. *resol.* 43. num. 61. & *seq.* Staiban. *de intereff.* in specie lib. 2. *quest.* 3. num. 15. & *seq.* Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 6. *glos.* 2. p. 6. n. 50. Peregr. *conf.* 70. n. 15. lib. 4. Rot. *dec.* 93. coram Ludovis.

Prout recepta sorte principali dotis non censentur remissi fructus, si illi debeantur ex conventionem, vel Statuto, præcipue si adest talis protestatio super fructibus consequendis, Cost. Sicul. *consult.* 86. num. 2. & *seq.* Gratian. *cap.* 634. n. 14 & 15. Amat. *dict. resol.* 43. num. 75. Iranc. *de protestat. consider.* 50. num. 23. in fine, Mart. Medic. *examin.* Sen. 8. n. 17. & *seq.* Fontanell. ubi supra n. 37. & *seq.* Merlin. Pignatell. *contr. for.* 38. n. 22. centur. 1. Card. de Luc. *de Dot. disc.* 116. n. 6. & 7. Thomat. *dec.* 161. n. 20. Rot. *dec.* 127. n. 14. & *seq.* p. 17. *rec.*

Nec recepta sorte censentur remissi, quando instrumen-

to dotis adest promissio refectionis damnorum, & interesse, cum tunc debeantur jure actionis, Cost. Sicul. *dict. consult.* 86. num. 7. de Amat. *resolut.* 43. a numer. 75. Rot. *decis.* 206. num. 8. & 9. part. 10. *recent.* & *decis.* 127. num. 13. & *seq.* part. 17.

Idem dic si in Instrumento dotis adest juramentum, Gratian. *c.* 143. n. 18. *dist.* de Amat. *res.* 43. n. 73. & 74. alter Amat. *dec.* March. 90. n. 8. ad 10.

Similiter quando debentur ex Statuto, & sic conditione 144 ex lege possunt peti iudicio separato, Panimoll. *dec.* 3. n. 45. Rot. *dec.* 93. num. 3. coram Gregor. & *dec.* 893. num. 9. coram Amat. *Dimoz.*

Idem dicendum si adest consuetudo illos solvendi, cum 145 tunc debeantur pariter jure actionis, & propterea peti possunt iudicio separato. Thomat. *dec.* 239. n. 6. & *seq.*

Et licet recepta sorte deficeret actio, vel officium Iudicis nobile pro dictis fructibus consequendis separato iudicio, prout ex dictis magis probabile, ac verius est, quod non 146 deficiat, adhuc competet actio negotiorum gestorum pro petendis à Socero fructibus tanquam alimentis, Leotard. *de usur.* q. 91. n. 47. & *seq.* Cardin. de Luc. *de Dot. disc.* 161. n. 50. *vers.* aliqui priori sententia.

At Iranc. *de Protestat. alleg. consider.* 50. n. 25. & 26. contrarium videtur velle, si dos debeatur à persona extranea, quæ non tenetur dotare, cum tunc requiratur protestatio 147 de percipiendis fructibus ex post, nonobstante receptione dotis, sed postea n. 27. indistinctè firmat, etiam contra dotantem extraneum competere negotiorum gestorum actionem interessuræ dotis petenda, idemque firmat dict. Leotard. *de usur.* q. 28. n. 45.

Ut autem tollantur discussiones, quando agitur contra extraneum, convenientissimum est, quod fiat talis protestatio de percipiendis fructibus, Leotard. *de usur.* q. 91. n. 55. Iranc. *dict. consider.* 50. n. 28.

Breviter nunc videndum, quando tales fructus censentur 150 remissi, si maritus per decennium tacuit in illis petendis, & affirmat Bald. *conf.* 474. lib. 3. per text. in l. cum quidam §. divus ff. *de usur.* & plures alios pro hac opinione adducit Surd. *de Aliment.* tit. 1. q. 42. n. 89. et 90. plenè Camerat. *respons.* 10. per tot. tom. 2.

Sed posse per maritum, ac illius hæredes peti non obstante lapsu decennii, & requiri præscriptionem triginta annorum contra Baldum tenent Corn. *consult.* 145. n. 15. et *seq.* lib. 2. Nat. *consult.* 495. num. 3. et *infra*, qui respondet Bald. plenè Cost. Sicul. *conf.* 47. num. 28. et *seq.* Rolan. *conf.* 65. per tot. lib. 4. Altograd. *conf.* 39. lib. 1. Valasc. *consult.* 8. n. 84. Surd. *allegat. quest.* 42. num. 91. et *seq.* Staiban. *de intereff.* in spec. lib. 2. *quest.* 2. num. 5. et *seq.* ubi quod hæc est verior, & in subselliis recepta opinio Castill. *contr. lur.* tom. 2. cap. 50. num. 38. et *seq.* Cancer. *variar. resolut.* part. 1. cap. 9. nu. 161. *versic. contrarium tamen*, et num. 163. Boss. *de dot. cap.* 20. n. 27. et *seq.* Sperell. *dec.* 84. n. 4. Panimoll. *alleg. dec.* 3. nu. 27. Magon. *dec.* Florent. 83. nu. 10. & hanc opinionem contra Bald. tenet etiam Rota. *dec.* 144. n. 3. apud Post. *de manut.* et *dec.* 252. par. 4. *divers.*

Quæ conclusio procedit licet cum silentio decennali mariti concurrat ejusdem etiam mors, Cost. Sicul. *alleg. conf.* 47. n. 29. Mut. *super Rit. Sicil. Rit.* 189. n. 8. tom. 4. ubi dicit hanc opinionem meliorem, & veram esse, Sperell. *dec.* 84. ubi plenè, Rot. *dec.* 127. a n. 6. p. 17. *rec.*

Et licet Aldovin. *conf.* 84. num. 12. Conciol. *alleg. Civil.* 27. 153 num. 35. Boss. *de Dot. cap.* 20. num. 70. et *infra*, Olasch. *decis.* 132. num. 19. Magon. *dec.* Florent. 83. n. 10. Sess. *dec.* Aragon. 68. n. 53. teneant, quod fructus prædicti non possint peti ab hæredibus mariti, quando cum lapsu temporis, ac decennii concurrat insimul mors mariti, qui vivens nunquam illos petiit, mori ex text. qui videtur literalis in l. vir usufras ff. *de donat. inter vir. et uxor.*

Nihilominus eorum opinio, ac dictæ l. vir usufras dispositio potest procedere, vel quando dos est promissa ab ipsa 154 uxore, cum tunc maritus videatur illos per talem taciturnitatem donasse, ac donationem morte confirmasse, secus si dos sit promissa à Socero, vel ab alio, Cost. Sicul. *conf.* 47. num. 32. Medic. *decis.* 60. num. 2. 3. et *seq.* Noguera. *alleg.* 17. num. 40. Palm. *decis.* Lucen. 31. num. 27. Sperell. *decis.* 84. numer. 37. Rot. *decis.* 127. num. 10. part. 17. *recent.* vel dicta leg. vir usufras non procedit extantibus filiis ex eodem matrimonio, cum tunc non præsumatur illorum donatio, Dec. *conf.* 571. per tot. Surd. *conf.* 290. num. 51. et *seq.* Card. de Luc. *de Dot. discurs.* 115. cum aliis allegatis per Palm. *decis.* Lucen. 13.

een.31.num.27.par.1. vel non habent locum in promissione jurata, ac in fructibus dotis usuris favorabilibus; vel habet solum locum stante expressa fructuum donatione, super quibus limitationibus videantur Altograd. *conf.30.lib.1. Medic. decis. Senen.60. Leotard. de usur. quest.92. Castill. contr. Jur. tom.8. capit.50. à num.44. & seqq. Urceol. consultat. forens. cap.15. à numer.50. & seqq. plenè, ac doctè Sperell. decis.84. Panimoll. decis. forens. Eccles.3. nu.23. & seq. Rot. dec.903. coram Rembold. dec.127. par.17. recen. & dec.108. part.19.*

Et in dubio respondendum est pro non remissione talium fructuum, ut in terminis dictæ leg. *vir usuras*, latè Medic. *decis. Senen.60. Rot. dec.603. n.8. coram Rembold.* ubi quod excluditur remissio, ex quo maritus recepit partem fructuum dotalium, etiam sub nomine dotis, cum sub hujus nomine veniunt etiam fructus uti doti accessorii, ut in eadem *dec.603. n.6. coram Rembol.*

Et ex quibus circumstantiis tales fructus censeantur remissi, ac condonati, & e contra videantur *Surd. de alim. tit.1. quest.42. à num.90. Anton. de Amat. resol.43. Staiban. de Interess. lib.2. quest.2. Leotard. de usur. quest.92. Cardinal. de Luc. de Dot. discurs.161. num.51. & seq. Urceol. conf. for. c.15. Boff. de Dot. cap.20. n.70. ad 74. Camerat. respons.10. per tot. tom.2. Mart. Medic. decis. Senen.60. Olasch. dec.132. Sperell. decis.84. Rot. decis.245. part.16. recent. & decision. 127. part.17.*

Quæritur modo, an dicti fructus dotalis debiti ratione onerum matrimonii possint à marito cedi, & negativam opinionem sub prætextu, quod talia onera sint affixa ossibus mariti, & sic illi correspondere ad hujusmodi onera debiti non sint cessibiles, tenent *Surd. consult.269. Gratian. cap.143. num.39. & seq. & cap.846. num.25. et 26. Olea de Cess. Jur. tit.6. quest.2. num.39. ad 45. Rot. decis.182. numer.12. et seq. par.4. tom.2. recent. et decis.334. num.11. part.17. in qua decis.334. num.12. dicitur ulterius, tunc solum cessionem talium fructuum sustineri, quando facta fuit pro solvendo, quæ licet non liberat cedentem, ita etiam idem cedens remanet creditor fructuum, secus si cessio facta fuit in solutum, recepto pretio.*

At quod maritus possit cedere commoditatem percipiendi dictos fructus, quousque in ipso durat titulus illos percipiendi, & quando cessionarius emit nomen debitoris dotis cum omni iure competente marito cedenti tenent *Boff. de Dot. cap.20. num.66. et seq. ubi quod hæc est magis communis opinio, magisque recepta, Cancer. variar. resolut. par.3. cap.7. num.46. et infra, qui stricte, sed solide more suo idem probat, late Hermosill. ad Lopez. tom.1. gloss.4. leg.10. tit.1. par.5. num.179. et infra, Cardinal. de Luc. de Dot. discurs.133. num.11. et discurs.161. num.37. versic. contrarium verò, Leotard. de usur. quest.29. n.16. Merlin. de pignor. lib.3. quest.8. n.16. Sesse dec. Aragon.68. n.24. et seq. ubi quod hæc est verior opinio quousque durat matrimonium Sperell. dec.84. n.15. & ego alias sic judicavi, prout in voto sequentis tenoris.*

Cessio crediti dotalis scutorum 500. solvendi in certis paghis una cum fructibus dotalibus facta à Mauricio marito dicebatur insubstans, ex quo tales fructus, ac jus illos exigendi adeo adhæreant ossibus mariti, ut non possint cedi alteri, ex *Theor. Bald. in Rubr. C. de usur. n.5. cum qua theoricæ per plures rationes per transit *Surd. consult.269. per tot. & signanter à num.9. et infra, Gratian. cap.143. num.39. et seq. et cap.848. num.25. et infra, & alios congerit Olea de Cess. Jur. tit.6. quest.2. num.40. & plures contra morem cumulat Card. de Luc. de Dot. discurs.123. num.10. & dictam Bald. Theoricam sequitur Rot. dec.51. num.2. et 3. coram Seraphin. et dec.182. n.12. et seq. p.4. tom.2. rec. ubi additur ratio, quia tales fructus dotalis debentur ratione onerum matrimonialium, quod privilegium est personale, & mutata persona cessat, & dicta dec.182. Rotæ magis placuit hæc opinio.**

At his non obstantibus contrarium censeo, ex quo potest quis licite, ac valide vendere, ac cedere fructus commensuratos sibi debitos vigore leg. *curabit. C. de empt. et vendit. ac* alios debitos ex alio contractu fructifero, unde potest etiam maritus cedere, ac dare in solutum fructus dotalis ac creditum dotalis fructiferum pro tempore constantis matrimonii, in quo ipsi marito cedenti tales fructus debentur, & tali casu cessionarius repræsentatur fructibus dotalibus vigore utilium translationum, *Leotard. de usur. quest.29.*

*num.19. et seq. Cardin. de Luc. de Dot. discurs.161. num.37. versic. contrarium verò, Merlin. de pignor. lib.3. quest.80. num.16. et seq. qui latè tuentur hanc sententiam, & rejicit *Surdum consult.269. contrarium tenentem, Boff. de Dot. cap.20. à num.66. Cancer. variar. resolut. par.3. cap.7. nu.46. et infra, ubi recedit ab opinione contraria, quam alias tenuerat, & adducit rationem, quia alias inducta in favorem retorquerentur in odium, nam si cessionarius non faceret non fructus suos, maritus non inveniret, qui emeret creditum dotalis, cum nemo velit emere credita debenda ad tempus, & in frusta infructifera, & pro illis exbursare pretium integrum, & incontanti sine aliquo commodo fructuum, & hanc eandem opinionem sequitur cum Leotardo Olea de Cession. Jur. tit.6. quest.2. num.45. in postrema edition.**

Et hæc opinio est verior, æquior, ac rationabilior, si enim quis non prohibetur alteri cedere credita fructifera, cur hoc debet denegari marito creditori dotis, ac illius fructuum, nam licet ipsum jus formale percipiendi fructus inherens personæ mariti non esset cessibile, erit tamen cessibilis ipsa commoditas percipiendi fructus ad instar usufructuarii, qui licet non possit alteri cedere ipsum usum fructum formalem, ac jus usufructus, potest tamen cedere commoditatem percipiendi fructus ex ipso usufructu, ut ad rem nostram arguit doctus *Cancer. allegat. cap.7. num.47. ad 49. ubi testatur decisum per suum Senatorem Cathalonie, interessurium dotalis marito, vel uxori debitum posse alteri cedi, & bene hoc dicit Merlin. de pignor. alleg. q.80. n.16. quem refert Rot. dec.47. n.11. coram Ubag.*

Qua opinione retenta non obstant autoritates contrariæ supra allegatæ, & signanter *Rot. decis.517. coram Seraphin. et decis.181. par.4. tom.2. recent.* Si quidem in dicta decis.182. ubi latius de hoc disceptatur, referuntur Doctores pro nostra opinione, & licet *num.14. inlstat in opinione contraria, quod tales fructus dotalis non transeant in cessionarium, adhuc Rota ibi fundatur in eo motivo, quod quando cessionarius solvit dotem marito, ac creditum dotalis extinguit, sibi imputare debet, si emit creditum infructiferum, quod non adaptatur ad nostrum casum, ubi per cessionem non fuit extinctum creditum dotalis, sed potius fuit processum per viam emptionis ejusdem uti fructiferi cum expressa etiam emptione fructuum, in his namque terminis dubitandum non est, quod in cessionarium transeant fructus crediti dotalis non extincti, sed cessi, tanquam vivi, & fructiferi ex autoritatibus supra relatis, & præcipue hoc bene probat Merlin. alleg. q.80. num.16. ad 18.*

Et hæc opinio nec displicet ipsi Rotæ, nam *coram Ubag. decis.47. num.9. et 10. refert utramque opinionem, & quidem secundo loco hanc, quod fructus transeant in cessionarium, & adducit Boff. de Dot. cap.20. num.66. & licet Rota ibidem profiteatur nolle super hoc articulo aliquid definire, ut apparet *allegat. num.10. ibi -- quam tamen questionem Domini non intendebant definire --* adhuc ex tali decis. Ubagi moderna habetur, quod non obstantibus dictis decisionibus antiquioribus supra relatis contra cessionarium, Rota habuit difficultatem super resolutis in eisdem, unde fas est judicare debenti in articulo, in quo ipsamet Rota dubitavit, sequi illam opinionem, quam agnoscit rationabilem, & æquior, prout magis rationabilis, æquior, ac magis solida est opinio, quod in cessionarium transeant fructus dotalis, quam amplectitur Rota si bene perpendatur *decis. final. nu.9. et 10. post Pacific. de Salvian. & si in Rota talis articulus iterum examinandus proponeretur in his terminis, absque difficultate teneret favore cessionarii, nec in hoc recederet à dictis antiquis decis.517. coram Seraphin. et decis.182. par.4. tom.2. recent. quia sunt extra cancellos casus, de quo nunc disceptatur, dum in illis creditum dotalis fuit solutum, ac extinctum, & non fuit conventum super acquisitione crediti dotalis fructiferi, prout in hoc casu emptum fuit creditum dotis una cum fructibus dotis decursis, ac decurrendis.**

Hæstenus Votum.

Fructus dotalis, etiam si debeantur ex contractu jurato, & obligatione Camerali vallato, cadunt sub præscriptione sexdecim annorum, de qua in *Stat. Urb. lib.1. Marefcott. var. resol. lib.2. cap.67. n.45. ad 48. Urceol. consult. for. 15. num.61. Fenzon. hic num.97. Panimoll. decis. forens. Ecclesiast. 3. à num.28.*

At dum Panimoll. subdit, quod talis præscriptio Statuti Urbis

172 Urbis non currit ob malam fidem debitoris, qui scit se debere, ejus dictum est poenitus insubstans, nam statutum 158 non fundatur in solo lapsu temporis 16. annorum, sed in praesumpta solutione post tale tempus, unde excluditur mala fides, & inducitur bona, & spectat ad creditorem probare, non fuisse solum, ut post Gabr. *conf. 4. n. 4. et 8. lib. 1. Fenzon. ad diff. Stat. 158. n. 8. Thomat. dec. 222. n. 2. 10. & seq. Rot. decis. 388. n. 14. coram Rembold. & benè dec. 98. n. 3. coram Pamphil. & ibi Adden. n. 8.* & Doctores allegati in contrarium per Panimoll. procedunt, ut ex lectura, in terminis statutorum inducentium simpliciter praescriptionem ex solo lapsu temporis, quæ non habent locum stante mala fide debitoris scientis, se debere, ac etiam ejus hæredum, in quos transit mala fides secus in *Stat. Urbis 158.* fundato in praesumpta solutione ex firmatis.

Ad inducendam tamen prædictam præscriptionem statutariam in fructibus dotalibus debet calculari tempus secundum præstationes annuas, in quibus tot requiruntur præscriptiones, quot sunt anni, Marefcott. *dicto cap. 67. n. 48. Urceol. allegat. cap. 15. num. 61. Rot. decis. 671. nu. 7. par. 4. tom. 3. recent.*

At in terminis Iuris communis (preciso *Stat. Urb. 158. de praescript.*) si in Instrumento dotali adsit promissio fructuum, vel damnorum, & interesse juramento munita, tunc actio pro fructibus perpetuatur ad quadraginta annos vigore Juramenti, Gratian. *c. 2. n. 5. Rot. dec. 106. num. 16. post Merlin. de pignor. dec. 190. n. 23. post Zacch. de oblig. Cameral. dec. 373. n. 11. par. 9. recent. dec. 371. nu. 4. p. 10. & in Hydruntina Pecuniaria 19. Junii 1658. §. Non urget exceptio, coram Bevilacqua.*

ARTICULUS II.

A R G U M E N T U M.

Fructus Dotis soluto matrimonio non debentur, etiam si super sint filii, & de facto percepti imputantur in sortem, & quando secus; & quando vidua ex dispositione juris communis, vel hujus Statuti possit illos percipere, præcedente interpellatione; & quando hæc debet esse judicialis, vel sufficiat extrajudicialis.

S U M M A R I U M.

- 176 Fructus dotales soluto matrimonio non debentur.
- 177 Fructus dotales debentur ratione onerum matrimonii, quæ cessant defuncta uxore.
- 178 Procedit licet ex matrimonio dissoluto supersint filii & num. 179.
- 180 Spad. consult. 177. libr. 3. contrarium firmanis impugnatur.
- 181 Non debentur, licet adsit conventio illos solvendi, etiam soluto matrimonio, & n. 182.
- 183 Pro fructibus dotalibus soluto matrimonio non potest relaxari mandatum.
- 184 Maritus fructus percipiens soluto matrimonio, tenetur illos restituere.
- 185 Fructus percepti soluto matrimonio imputantur in sortem.
- 186 Possunt repeti etiam sponte soluti.
- 187 Fructus dotales repetens tanquam indebitos, debet probare non esse debitos.
- 188 Contrarium firmatur, si solutio fructuum facta sit marito soluto matrimonio.
- 189 Decis. 38. par. 6. rec. declaratur.
- 190 Fructus dotis soluto matrimonio non debentur, etiam si dos fuisset investienda in stabilibus, si maritus non interpellavit pro solutione dotis.
- 191 Fructus dotis dicuntur indebitè percepti, ex quo ostenduntur soluti post dissolutum matrimonium.
- 192 Maritus percipiens fructus ex pignore dotali soluto matrimonio, si habeat filios, illos lucratur ex hoc statuto.
- 193 Fructus dotis loco alimentorum soluto matrimonio debentur, si agatur de dote promissa à Patre.
- 194 Fructus dotis vidua soluto matrimonio ex Statuto Urbis debentur facta judiciali interpellatione pro restitutione Dotis contra hæredes viri, & n. 229.
- 195 Interpellatio debet esse judicialis, & non sufficit extrajudicialis.
- 196 Interpellatio extrajudicialis sufficit ex Statuto Bononia, & praesumitur ex longa solutione fructuum.

- 197 Interpellatio judicialis dicitur adesse ex instantia judiciali facta à vidua pro restitutione dotis.
- 198 Interpellatio judicialis pro fructibus consequendis à vidua requiritur etiam de Iure communi.
- 199 Interpellatio judicialis ex hoc statuto requiritur pro forma.
- 200 Contrarium, quod talis interpellatio possit adimpleri per æquipollens, & quomodo, & n. 201.
- 202 Interpellatio judicialis resultans ex processu nullo ad consequendos fructus non suffragatur, & n. 203.
- 204 Statutum Urbis 137. procedit etiam in vidua, quæ postea transivit ad secunda vota.
- 205 Fructus dotis mulieri binuba post interpellationem debentur, tanquam fructus antiqua dotis.
- 206 Fructus dotis percipiendi jus competens vidua, post interpellationem transfertur in ejus hæredes.
- 207 Fructus post interpellationem debentur etiam ex lucro dotis.
- 208 Etiam ex paraphreno constituto tanquam parte dotis.
- 210 Fructus de lucro dotis non debentur secundo viro, si mulier illud retinuit pro se, tanquam extradotale.
- 211 Fructus ex hoc statuto post interpellationem debentur vidua, licet habuerit aliunde unde viveret.
- 212 Et si vidua sit dives, si vix pauper, & si dos fuerit assignata à Patre, si vix ab extraneo.
- 213 Fructus dotis debentur etiam ex bonis fideicommissi post factam interpellationem contra hæredes fideicommissarios, & non illos mariti, & num. 249.
- 214 Vidua percipiens fructus dotales ex pignore illos facit suos etiam absque interpellatione.
- 215 Fructus dotis vidua post interpellationem debentur juxta taxam statutariam, & non illam minorem conventam cum ejus viro defuncto.
- 216 Fructus dotis de Iure communi vidua non debentur, non factis diligentibus pro dote recuperanda, & simul quod non habeat unde se alat.
- 217 Vidua præcedens fructus debet probare dicta requisita.
- 218 Vidua dicitur habere, unde se alat ex hoc, quod habet consanguineos divites, à quibus alii possit.
- 219 Vidua non dicitur habere, unde se alat ex hoc, quod habet consanguineos divites, à quibus alii possit.
- 220 Paupertas praesumitur in muliere, nisi contrarium probetur.
- 221 Mulier non praesumitur habere aliud patrimonium nisi dotem.
- 222 Paupertas est probanda à muliere, si agat pro fructibus, secus si illos percepit.
- 223 Paupertas mulieris cessat, si à marito fuit instituta hæres usufructuaria.
- 224 Paupertas debet solum probari de Iure, dum ex Statuto Urbis post interpellationem fructus debentur vidua, etiam diviti.
- 225 Fructus dotis filia dotata à Patre debentur tanquam alimenta, si dos ab illo non sit soluta absque interpellatione.
- 226 Pariter si dos debeatur filia exclusa à statuto à successione, non sic ejus hæredibus, & n. 227.
- 228 Similiter si filia renunciavit bonis paternis, & maternis.
- 230 Fructus percepti per mulierem soluto matrimonio, dummodo absit usura, non restituntur.
- 231 Fructus dotis liciti sunt postquam hæredes mariti interpellati pro restitutione dotis assignarunt tot bona.
- 232 Fructus percepti à vidua cedunt ex æquitate in causam alimentorum, nec imputantur in sortem.
- 233 Intellige, si congruam alimentorum metam non excedant, & n. 234.
- 235 Fructus excedere congrua alimenta est probandum ab allegante, & num. 236.
- 237 Uxor relicta hæres à marito, si sit beneficiata facit fructus suos, si institutio non sit facta habito respectu ad dotem.
- 238 Filii & Nepotes etiam de jure habent & ipsi jus percipiendi fructus ex dote materna, & n. 239.
- 240 Fructus dotis non debentur vidua iurici filiorum, & quæ cum illis percepit alimenta, eo quia debebat exigere dotem.
- 241 Vidua, quando dos consistit in pecunia, non debet restituere, nisi post annum, & sic illi non debentur fructus, sed sola alimenta, & n. 243.

192 tortum, quorum onus spectabat ad Patrem, ac ejus hæredes, Menoch. *conf. 81. n. 61. & seq. Sperell. dec. 84. n. 43.* Cardinal. de Luc. de *Dot. disc. 113. n. 5. & 6. Rot. dec. 603. n. 12. coram Rembold. & dec. 796. n. 5. & 6. coram Amat. Duno. super quo videantur Panimoll. dec. for. Episc. 3. n. 15. & seq. Rot. dec. 81. n. 48. post Fenzon. dec. 156. & 171. p. 15. rec.*

194 Quo verò ad fructus dotales debitos viduæ post solum matrimonium, quosque illi non fuerit restituta dos, ex lictera statuti hic, illi debentur post judicalem interpellationem factam contra hæredes mariti pro habenda restitutione dotis, Rot. *decif. 268. num. 4. par. 16. recent. dec. 184. & decif. 214. num. 9. par. 19. & dec. 178. num. 8. coram Orthobon.*

195 Et non sufficit interpellatio extrajudicialis in puncto hujus statuti, Rot. *dec. 129. n. 95. & seq. p. 12. rec.*

196 Ex statuto tamen Bononiæ sat est interpellatio extrajudicialis, quæ præsumitur ex longa exactione fructuum dotaliū, Rot. *dec. 153. p. 4. 10. 2. rec. confirmata dec. 125. coram Rembold. que sunt super hoc puncto magistrales.*

197 Dicitur autem pro forma hujus Statuti Urbis intercessisse interpellatio judicialis, postquam vidua instet pro relaxatione mandati contra bona hæreditaria mariti pro restitutione dotis, Rot. *dec. 237. n. 8. & 9. coram Orthobon.*

198 Et etiam de jure communi talis interpellatio judicialis requiritur ad hoc ut vidua possit prætere fructus, Rot. *decif. 106. num. 5. in fine par. 2. recent. et decif. 103. n. 5. coram Orthobon.*

199 Et ex hoc Statuto 137. talis interpellatio judicialis requiritur pro forma, Rot. *dec. 1206. n. 11. & 12. coram Penia, dec. 103. n. 4. et dec. 178. n. 8. coram Orthobon. et dec. 208. n. 4. p. 16. rec. Card. de Luc. de Dot. disc. 161. nu. 76. vers. ut sit locus Statuto, Panimoll. alleg. dec. 3. n. 10.*

200 Sed quod possit adimpleri per æquipollens tenet Fenzon. *hic num. 49. Conciol. alleg. Rubr. 47. num. 34. & plenè Rot. decif. 1237. num. 14. et 15. coram Penia, ubi adducit bonas rationes; unde si debitor dotis per multum tempus solverit viduæ fructus dotis, præsumitur, quod talis interpellatio præcesserit ad formam statuti, & ille qui solvit prætendens, interpellationem non præcessisse, debet ipse hoc probare, Rot. dec. 74. n. 7. coram Bichio duplicata in rec. dec. 69. p. 9. Panimoll. in annot. 1. n. 22. ad 23. ad dec. 3. for. Eccles. ubi dicit, quod sufficit, debitorem se habuisse pro interpellato, vel interpellationem remiserit, & quod dicitur illam remississe, si solverit fructus dotis.*

201 Hinc licet fructus conventi favore viduæ etiam per viam transactionis, cessante interpellatione sint illiciti ex plenè firmatis per Rot. *decif. 39. num. 13. et infra coram Ubag. nihilominus Iudex pro licita conventionem illorum potest arbitrari attentis circumstantiis consideratis per Cardin. de Luc. de Dot. discif. 124. & Leotard. de usur. q. 30. nu. 41. et seqq. & præcisè super hoc Statuto, quod debeantur conventi etiam non constituto de præcisè interpellatione ob circumstantias consideratas à Rot. *decif. 1206. et 1277. coram Penia, quæ ad materiam omnino videantur, quia sunt magistrales.**

202 Cum ex Statuto hic requiratur interpellatio judicialis, hæc non refultat ex processu nullo, cum habeatur pro extrajudiciali ad tradita per Rot. *decif. 733. num. 3. et 4. par. 3. recent. & præcisè decif. 103. num. 15. et 16. coram Orthobon. propterea aliàs censui, non suffragari interpellationem judicialiter factam à vidua contra Clericum hæredem mariti coram uno ex Collateralibus Curie Capitoline, cum esset Iudex Laicus, & penitus in capax jurisdictionis erga Clericos, & sic talis interpellatio facta coram Iudice incompetente radicatus ad summum poterat admitti pro interpellatione extrajudiciali, quæ in terminis hujus Statuti non erat sufficiens.*

203 Hoc Statutum procedit etiam favore mulieris binubæ, quæ transivit ad secunda vota, & quæ non est amplius vidua, cum Statutum non taxet fructus ratione viduitatis, sed propter moram debitoris in restituenda dote, postquam fuit interpellatus, & sic non ex personali privilegio viduæ, sed ex reali privilegio dotis post factam interpellationem, plenè Rot. *dec. 737. p. 18. 10m. 2. recent. dec. 5. 174. et 184. p. 19. quæ decisiones super hoc puncto sunt magistrales, et in dict. dec. 5. respondetur contrariis.*

205 Quinimodò tales fructus post interpellationem debentur mulieri secundo loco nuptæ ab hæredibus primi viri tanquam fructus antiquæ dotis, plenè Rot. *dec. 527. par. 5. rec. et dec. 727. num. 23. par. 18.*

Et cum tale privilegium percipiendi fructus ex dote concessum viduæ post judicalem interpellationem sit reale, idè si post factam interpellationem mulier decessat, Justa- 206 les fructus percipiendi transit ad hæredes etiam extraneos, & durat quousque dos restituta sit, Rot. *dict. decif. 5. nu. 5. ad 7. par. 19. recent.*

Tales fructus ex dote debiti viduæ ex hoc statuto post judicalem interpellationem debentur etiam ex lucro dotis, 207 Gramat. *decif. 130. num. 98. Theaur. decif. 45. num. 3. Rot. decif. 45. num. 3. coram Ubald. Sen. decif. 217. num. 9. coram Millin. dec. 893. num. 17. coram Amat. Duno. et dec. 750. n. 3. coram Cerr. dec. 383. n. 8. par. 5. rec. dec. 676. n. 9. & dec. 727. p. 18. 10m. 2. quæ dec. 676. fuit confirmata dec. 39. num. 11. & seq. coram Ubag.*

Debentur etiam ex augmento dotis, Rot. *dec. 246. per 208 tot. p. 2. rec. & dec. 750. n. 5. coram Cerr.*

Pariter ex paraphreno constituto tanquam parte dotis, seu 209 cus si fuerit constitutum tanquam quid separatum ab ipsa dote, Rot. *decif. 72. par. 2. recent. & decif. 177. nu. 3. & seq. par. 18. 10m. 1.*

Non debentur tamen fructus ex lucro dotali, quando mulier secundo nubens illud non assignavit in dotem secundo viro, sed pro se tanquam extradotale retinuit, latè 210 Rot. *decif. 676. par. 18. 10m. 2. recent. confirmata decif. 39. coram Ubag. & dec. 727. n. 22. in fine eadem p. 18.*

Habet locum hoc Statut. 137. & viduæ debentur fructus 211 post judicalem interpellationem, etiam si aliundè habeat unde se alat, Fenzon. *hic num. 51. Rot. dec. 727. n. 13. par. 18. 10m. 2. recent.*

Et procedit si vidua sit inops, si non, & si vidua sit 212 sit Pater, si extraneus, Rot. *dec. 88. post Fenzon. Cardin. de Luc. de Dot. disc. 161. n. 64.*

Tales fructus debentur viduæ etiam ex bonis fideicom- 213 missi à die interpellationis factæ contra fideicommissarios pro restitutione dotis, non autem à die interpellationis contra hæredes mariti, plenè Rot. *decif. 103. num. 6. & seq. decif. 201. et dec. 237. coram Orthobon. Card. de Luc. de Dot. disc. 111. n. 9. vers. circa vero interpellationem.*

Et si vidua possideat pignus dotale, ex eo potest percipere fructus loco alimentorum alia interpellatione, & non computantur in sortem dotis, Rot. in puncto Statuti 137 *decif. 1237. num. 15. coram Pen. et in Romana sen Civitatis Castellis Dotis 17. Martii 1681. §. nec relevat coram Albergato.*

Si autem fructus dotis fuerint inter dotantem, & maritum stabiliti in minori summa, quam disponat Statutum hic, mortuo marito, quando dos repetitur ab uxore post factam interpellationem, debentur juxta taxam Statutariam, & non juxta illam minorem conventam à marito, qui non 215 potuit præjudicare uxori, Rot. *decif. 39. n. 8. & 9. p. 10. recent. & decif. 176. n. 1. & 2. p. 18.*

Etiam de Jure Communi soluto matrimonio viduæ non debentur fructus pro dote non restituta, nisi factis diligentibus pro dote recuperanda, & simul, quod non habeat aliundè unde se alat, Cyriac. *contr. 542. num. 7. & seq. Theaur. decif. 43. Thomat. decif. 196. num. 6. Rot. decif. 14. num. 12. & 13. par. 5. recent. decif. 3. n. 1. post Merlin. de pignor. ubi quod Rota sæpè approbavit, quod viduæ debeantur fructus sub tali conditione decif. 176. nu. 2. & seq. & decif. 1641. n. 10. coram Coccin. & in Fanen. Dotis 11. Novemb. 1681. §. de Jure coram Emerix.*

Et onus probandi prædicta, & quod non habuerit unde 217 se alere, incumbit viduæ, Cyriac. *contr. 542. n. 10. & 11. Rot. decif. 14. n. 14. p. 5. recent. & decif. 176. n. 3. coram Coccin.*

Ad effectum tamen, ut vidua habeat unde vivere possit, ad hoc ut consequatur fructus, non consideratur proprietas bonorum, quæ possidet, sed illorum fructus, cum pro alimentis non teneatur vendere proprietatem, Rot. *decif. 1273. 218 nu. 8. coram Penia.*

Nec minus consideratur, quod vidua habeat con sanguineos divites, à quibus alii possit, cum de proprio debeat alii ab hæredibus mariti qui fructus dotis percipiunt, Rot. *dict. disc. 137. n. 7. coram Pen.*

At in muliere paupertatem præsumi, nisi per hæredes mariti probetur contrarium, Cardin. de Luc. de Dot. disc. 161. nu. 63. ca ratione, quia mulier non præsumitur habere aliud 221 patrimonium nisi dotem, ut in his terminis præcisè ponderat Rot. *decif. 171. n. 6. p. 15. recent.*

Cyriac. *verò alleg. contr. 542. num. 12. & 13. firmat, paupertatem esse probandam à muliere, si ipsa agat pro fru-*

- fructuum consecutione, at si illos jam perceperit, & agatur de illorum imputatione in sortem dotis, tunc spectat ad hæredes mariti probare, quod mulier habuerit aliunde unde se aleret, & favet dictæ distinctioni Rot. dec. 153. n. 6. & 7. p. 4. to. 2. rec. ubi quod si vidua non agat ad fructus dotis, sed illos perceperit, & hæredes mariti illos prætendant indebitos ob defectum interpellationis, debent probare indebitam solutionem, & interpellationis defectum, cum in hoc sint Actores.
- 222 Cessat verò paupertas mulieris ad hunc effectum, quando à marito fuit instituta hæres usufructuaria una cum filiis, & consecuta est alimenta, Rot. dec. 14. n. 15. p. 5. rec.
- Adverte tamen quod probatio paupertatis mulieris procedit ex dispositione Iuris Communis, secus ex hoc Statuto Urbis 137. juxta quod facta interpellatione fructus dotales sunt debiti etiam viduæ diviti, & à quocumque dotis debitore, Card. de Luc. de dot. disc. 161. n. 64.
- 224 Debentur tamen post solum matrimonium fructus ex rata dotis non solutæ filiæ à Patre dotatæ saltem loco alimentorum, nec est necesse, quod hoc casu doceatur de paupertate, & interpellatione, quæ regulariter requiruntur ad hoc ut viduæ fructus sint debiti, Sperell. dec. 84. num. 43. & seq. Panimoll. der. for. Eccles. 3. num. 11. 12. & 20. Rota dec. 84. post Fenzon. dec. 603. n. 13. coram Rembold. & dec. 796. n. 5. coram Amat. Duno.
- Prout debentur soluto matrimonio etiam hæredibus mulieris tanquam alimenta, quando dos illi debetur uti exclusæ à statuto à successione propter masculos, & dos succedit loco legitimæ, Panimoll. post alios dict. dec. 3. n. 3. Rot. dec. 68. n. 14. post Torr. de pact. futur. success.
- 225 Sed quod hoc procedat solum favore filiæ simpliciter exclusæ per Statutum à successione, non verò favore illius heredum etiam filiorum, Rota dec. 91. post Fenzon. & dec. 94. n. 2. & seq. post Merlin. de pignor. Cardinal. de Luc. de dot. discurs. 161. n. 62. vers. ubi verò.
- Similiter tales fructus debentur soluto matrimonio filiæ sine dictis requisitis, quando illa renunciavit hereditati paternæ, & maternæ, cum tunc dos succedat in locum bonorum renunciatorum, & censeatur facta quedam permutatio, & subrogatio dotis promissæ in quantitate, loco bonorum stabilium, quibus mulier renunciavit, Rot. dec. 110. num. 24. par. 8. rec. & præclare dec. 156. num. 18. & seq. part. 15.
- 227 Licet regula sit ex dictis contra viduam, quod illi non debeantur fructus ab hæredibus viri cessante interpellatione, latè Manent. dec. 76. & 77. Cyriac. contr. 542. numer. 1. & seq. Cardinal. de Luc. de dot. disc. 161. nu. 66. vers. tertia vero opinio, plenè Gobbi. consult. dec. 24. nihilominus si mulier de facto alimenta ab hæredibus mariti perceperit ex annua præstatione illi data, vel ex continuatione in perceptione fructuum ex bonis, quæ mulier possidebat, etiam constante matrimonio, si in muliere non adfit dolus, nec in debitore suffocatio, fructus non imputat in sortem, cum non sit excogitabilis usure labes ex traditis per Cyriac. contr. 542. num. 7. & seq. Leotard. de usur. q. 41. Card. de Luc. de dot. discurs. 111. num. 11. & discurs. 161. num. 67. ad 79. & in terminis hujus Statuti 137. faciunt plenè firmata per Rot. dec. 1206. et 1273 præcipue in fine coram Penia.
- 228 Prout quando vidua instituit pro restitutione dotis, & pro ea fuere assignata bona, fructus illi debentur, cum tunc heredes habuerint se pro interpellatis, Cyriac. contr. 542. num. 18. Rot. in Fanen. Dotis 9. Novembris 1681. §. de iure coram Emerix.
- Ita ut fructus percepti à vidua ex bonis viri de æquitate cedant in causam alimentorum, nec sint imputandi in sortem de communiori, & æquiori sententia, Card. de Luc. de dot. disc. 161. num. 68. Rot. dec. 1406. num. 6. coram Seraphin. & in dicta Fanen. Dotis §. de æquitate coram Emerix. & verè hoc potius de æquitate, quam de Iuris rigore, dum aliàs, cessante paupertate mulieris, ac mora in restituenda dote, tales fructus regulariter non debentur.
- 229 At vidua tali casu facit fructus suos retinendo bona mariti pro rata crediti dotalis, & non ultra, Giurb. dec. 16. num. 17. & seq. & quidem illos facit suos, quoties alimentorum contentum in sortem non excedat, Cardinal. de Luc. de dot. disc. 5. & discurs. 161. num. 68. & in Romana Castellis Dotis 17. Maii 1681. §. Tum etiam coram Albergato.
- 230 Præterea tamen, quod fructus percepti excedant contentum, debet hoc probare, cum excessus non præsumatur, Cardin. de Luc. de dot. disc. 161. num. 68. Rota in dicta Romana seu Civitatis Castellis Dotis §. Tum etiam coram Albergato, & nihilominus excluditur excessus, si reditus bonorum non sint ita pingues, ut consideratis qualitate mulieris, quæ debet consequi alimenta, ac quantitate dotis, vix sufficiant pro alimentis, Rot. in dicta Romana seu Civitatis Castellis Dotis §. Tum etiam vers. & qui præcedit coram Albergato.
- 231 Et si uxor fuit instituta hæres à marito non habito respectu ad dotem, si sit hæres beneficiata, ex hoc quoque capite facit fructus suos, Rot. dec. 680. n. 3. & 4. p. 1. divers. dec. 1406. n. 6. coram Seraph. & in dicta Romana, seu Civitatis Castellis Dotis, §. præterea coram Albergato.
- 232 Tale jus, ac privilegium retinendi pro dote, ac percipiendi fructus ex illa, quod competit mulieri, transit etiam in ejus filios, ac nepotes, ut post Cancer. & Fontan. firmat Rot. dec. 120. n. 33. p. 9. rec. & plenè Quæd. Pilos. contr. for. c. 33. sed Fontanella, Cancer. & Quæd. loquuntur in terminis iustitiam Constitutionis particularis Principatus Cathalonie.
- 233 Nihilominus quod etiam de Iure Communi talia privilegia doti concessa transeant in filios, nepotes, ac alios descendentes tenent Boss. de dot. cap. 18. n. 94. Rot. in Romana Censu 20. Februarii 1682. §. æquior enim coram Pauluccio, ubi testatur de veriori, magis communi, magisque recepta opinione, & addit in §. quibus terminis, quod contraria procedunt quando agitur de hæredibus extraneis, vel cessionariis, & facit Peregrin. conf. 99. à num. 9. lib. 3.
- 234 Fructus tamen dotis soluto matrimonio vidua non potest prætere, si fuit tutrix ejus filiorum, & cum illis defuncto marito habitavit, & recepit alimenta, etiam in terminis Statuti illos concedentis, si non fiat restitutio dotis post certum tempus, cum tali casu mora non sit considerabilis, prout nec interesse viduæ videtur habere locum, dum percepit alimenta, & quando posset considerari aliquod interesse, debet eidem viduæ tutrici imputari, dum debebat exigere dotem à se ipsa, ut advertunt Socc. Sen. conf. 126. n. 5. lib. 1. Raudens. conf. 39. n. 19. lib. 1. Panimoll. dec. for. Eccles. 3. annot. 1. n. 39.
- 235 Advertendum tamen est, quod si dos sit constituta in pecunia hæredes mariti non tenentur illam restituere viduæ soluto matrimonio nisi post annum ex dispositione Iuris Communis l. unica §. exactio C. de rei ux. act. quod tempus annale à Stat. Urb. lib. 1. cap. 133. fuit redactum ad sex menses, & vidua durante anno de Iure Communi, & in Urbe ex dicto Stat. 133. durantibus sex mensibus, non potest interpellare heredes mariti pro restitutione dotis, nec consequenter prætere fructus, dum cessat mora in restituendo ob dilationem concessam à Iure, vel statuto, cum dominium fructuum dotis spectet ad dictos hæredes cum onere alendi viduam, Panimoll. dec. for. Eccles. 3. annot. 1. n. 33. & 34. & plenè Rot. dec. 462. coram Gregor.
- 236 Cum teneantur hæredes mariti intra tale tempus à Iure, vel statuto præscriptum ad restituendam dotem solum alere viduam in domo mariti defuncti, vel etiam extra illam, si subsit iusta causa alimenta non recipiendi in domo hæredum, ut ex dict. Stat. 133. & de Iure hoc probat, Tondut. res. Civil. p. 2. c. 155. n. 2. & seq.
- 237 At huiusmodi dilatio legalis, vel statutaria respectivè ad restituendam dotem præscripta fuit favore heredum mariti, unde si intra annum à Iure, vel sex menses à Statuto Urbis præfixos velint restituere dotem, eximuntur ab onere alendi viduam, Leotard. de usur. q. 20. n. 8. Surd. de aliment. tit. 1. q. 44. n. 18. 51. & 52. dict. Tondut. num. 6. Boss. de dot. cap. 20. num. 91.
- 238 Si verò dos consistat in stabilibus, vel æquipollentibus (ut sunt loca montium, vel census,) vel in mobilibus, & se moventibus, dos non expectato anno, vel sex mensibus restitui debet, etsi interim hæredes mariti fructus ex stabilibus, locis montium, grege, vel similibus dotalibus percipiant, tenentur illos restituere viduæ l. unica §. fin. autem vers. facilius Cod. de rei ux. action. Molin. de iustit. & Jur. tom. 2. tractat. 2. disput. 442. num. 3. Rot. dec. 383. nu. 2. & 3. par. 5. rec.
- 239 Quomodo autem fiat divisio fructuum adhuc non perceptorum ex rebus dotalibus, quando dissolvitur matrimonium per mortem mariti inter huius hæredes, & viduam, tractant Doctores in leg. divorcio ff. solut. matrim. & præteris plenè ibi Petr. Barbos. præclare Ferrer. ad Constitut. Cathalon. declarat. 12. ad 1. tempus num. 9. & seq. fol. 259. & infra, Harmanh. Pistor. lib. 1. quest. 24. per tot. latissime Bar.

Barbat. de divis. fruct. p. 2. cap. 3. Coler. decis. German. 252. & ibi late in addit.

247 Fructus huiusmodi dotales non debentur ex bonis fideicommissi, sed solvi debent ex fructibus, ne alius hæredes gravati percipiendo fructus, ac dotes non solvendo evantant fideicommissa, & quia mora hæredum gravatorum non debet nocere fideicommissariis, Franch. decis. 613. Barz. decis. 108. num. 15. & seq., Rot. decis. 481. num. 2. & seq. coram Seraph. decis. 3. nu. 9. & 10. post Merlin. de pignor. decis. 43. num. 7. coram Otthobon. decis. 12. num. 21. & 22., & decis. 112. nu. 7. coram Zarar. decis. 260. num. 24. par. 11. recen. decis. 25. num. 3. & decis. 424. num. 1. par. 13. decis. 96. num. 17. par. 18. & in Ravennaten. Bonorum 2. Martii 1662. in principio coram Alberгато.

248 At conclusio procedit, quoties fructus bonorum fideicommissi sint sufficientes, Rot. decis. 112. nu. 7. coram Zarar. & decis. 96. n. 20. p. 18. recen.

Et quando fideicommissarii fuere interpellati pro restitutione dotis tenentur ad fructus ex bonis fideicommissi à die interpellationis factæ contra hæredes mariti, Rot. decis. 103. n. 6. & seq. decis. 201. & decis. 237. coram Otthobon.

249 Huiusmodi tamen exceptio, quod fructus dotis non debeantur ex bonis fideicommissi potest solum proponi à fideicommissariis, non autem à creditoribus hæredis gravati, Rot. decis. 96. n. 18. & 19. par. 18. recen.

251 Fructus dotis restituitæ uxori constante matrimonio obvergentiam ad inopiam, cum talis restitutio non sit proprietas talis, sed potius assecratio, hinc deductis ex illis alimentis necessariis pro ipsa uxore, ac ejus familia, si quid superest spectat ad creditores mariti, Amat. Panormit. resol. 83. nu. 7. & seq., Moll. conf. 10. nu. 42. & seq. post. 1. vol. ad consuetud. Neapol. Card. de Luc. de Dot. discurs. 160. num. 15. Giurb. decis. 16. num. 18. Rot. decis. 3. num. 5. post Merlin. de pignor. & super hoc videantur, quæ plenè dixi ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 139. Gratian. decis. 194.

252 Nec potest maritus in præjudicium ejus creditorum nolle querere istos fructus, nam hoc esset jus quælitum dimittere, quod debitori in præjudicium creditorum non permittitur, Card. de Luc. dict. num. 15. versic. quinimmo neque volens.

Similiter dissoluto matrimonio post mortem uxoris possint filii impedire bonorum, ac fructuum dotalem distractionem pro eorum alimentis, & quatenus dictis fructibus pro eorum congruis alimentis egeant, Surd. de aliment. tit. 7. q. 18. n. 23. Amat. Panormit. dict. resol. 83. n. 5.

253 Cæterum de materia fructuum dotalem, si alia desideras vide Canonistas in cap. salubriter de usur. Cist. Sicul. conf. 11. & 47. Spad. conf. 177. & 178. lib. 3. Peregrin. conf. 98. lib. 3. Gratian. cap. 140. 244. & 427. Surd. de aliment. tit. 1. q. 42. & 43. Castald. consult. Forens. 171. & in eadem causa Vrecol. consult. Forens. cap. 89. & prius cap. 15. Castill. contr. Jur. tom. 8. cap. 50. & 51. Giballin. de usur. lib. 4. artic. 14. & seq., Leotard. eodem tract. qu. 28. 79. & 91. Hermosill. ad Lopez. tom. 1. glos. 4. leg. 10. tit. 1. par. 5. d. num. 149. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. glos. 8. par. 15. Amat. Panormit. resol. 43. & 83. Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 47. & ibi Romaguer., Card. de Luc. de Dot. discurs. 161. Boil. de dot. c. 20. Staiban. de Interess. in specie lib. 3. q. 1. plenè Gobbi. consult. dec. 27. Sefse decis. Aragon. 63. Sperell. decis. 84. Panimoll. decis. For. Eccles. 3. & ibi in annot. Ludovic. decis. Lucen. 21. Thomat. decis. 43.

APPENDIX.

Dixi supra hic art. 1. n. 113. quod Reformatio fa. me. Innocentii XI. emanata de anno 1679. quoad articulum reductionis fructuum dotalem, habebat locum solum in Urbe, & districtu per quadraginta millia ria, non autem extra districtum in cæteris locis Status Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Sed quia Amicus quidam meus, occasione qua præsentia mea Commentaria ad Statuta Urbis, Romæ impressa, denuò Venetijs prælo donantur, mihi retulit, quod Innocentius XI. sua particulari Constitutione facta de anno 1689. extendidit Reformationem, de ejus ordine factam, ad totum Statum Ecclesiasticum, etiam quoad reductionem fructuum dotalem; idcirco volui videre Constitutionem Innocentianam impressam in folio volanti, quæ hoc clarè dicit; sed parcendum meo justo errori, in eo fundato, quod de tempore quo elucubravi mea Commentaria super hoc puncto, processu cum Reformatione impressa apud Constant. ad Stat. Tom. II.

Ubert. in suo tract. de citat. juxta ultimam impressionem Romanam de anno 1688. p. 3. pag. 68., quæ Reformatio per eundem Innocentium approbata fuit de mense Junii 1679. Et in §. fin. ejusdem Reformationis in extensione illius facta ad totum Statum Ecclesiasticum Italiæ in §. & quarto, sic dicitur - & ut observentur pariter decreta contenta sub tit. de var. provisionibus n. 6. 7. 8. 11. & 12.

In nullo ex dictis §§. 6. 7. 8. 11. & 12. sub tit. de var. provis. legitur facta extensio Reformationis super fructibus dotalibus, sed benè legitur super illis facta provisio in §. 9. sed pro sola Urbe, & ejus districtu, ut clarè legitur in eodem §. 9. Et ex hoc prodiit error justus, quod Reformatio quoad fructus dotales non fuerat extensa ad universum Statum Ecclesiasticum. Quia verò Reformatio prædicta facta de anno 1679. fuit per decem annos post in Constitutionem redacta, nempe de anno 1689. paulò ante obitum ejusdem gloriosissimi Pontificis Innocentii XI. hinc parcendum errori causato ex justa causa, ut supra, & non erubescio hoc dicere, ad hoc ut veritas in scribendo à me semper præ oculis habita, in hoc etià nota sit; nec enim pro veritatis cultu erubescerem palinodiam recantare; & gratias ago eidem Amico meo, qui me certioravit de tali meo errore, ex justa tamen causa exorto, ut supra, illumque rogavi, in moderna impressione Veneta, hæc additio & declaratio apponeretur.

Quod filia femina, vel neptes paterno, & avito testamento acquiescant.

C A P. CXLI.

Filia femina, vel neptes nata ex filiis, seu filiabus præmoris dotata à Patre, vel Avo sint contentæ dotibus, quas Pater, vel Avus earum in testamento, vel alia ultima voluntate, seu inter vivos dederit, vel reliquerit, nec occasione falcidiæ: seu supplementi debiti jure naturæ possint aliquid petere ab hæredibus patris, vel avi de agnatione, etiam transversali ultra id quod pater, vel avus earum reliquit, seu dedit in vita, sed semper testamentum, & ultima voluntas patris, & avi robur habeat, nec possit per ipsas filias, & neptes, seu ipsarum hæredes per quamcumque viam, seu alio modo impugnari, non obstante jure Canonico, Civili, & Constitutionibus in contrarium facientibus, salva tamen filiali successione ab intestato secundum formam infra traditam.

P R Æ L U D I U M.

Commentando hoc Statutum, quod emanavit favore agnationis, ac masculorum, tota illius materia in foro frequens, & utilissima in duobus articulis perstringetur. In primo agetur quando dote à patre, vel avo filiabus, vel neptibus constituta, seu relicta, illæ debeant acquiescere dispositioni paternæ, & non possint de ea conqueri, nec petere valeant supplementum congruæ dotis, etiam sub prætextu, quod dos data, seu relicta sit minor legitima, & quando secus. In secundo ostendetur, quod dos in terminis hujus Statuti succedit loco legitimæ, & quomodo in terminis aliorum Statutorum excludentium fœminas cognoscatur, an succedat loco legitimæ, & recensentur differentia, ac effectus diversi inter dotem succedentem loco legitimæ, & illam, quæ legitimæ naturam, ac locum non fortitur.

A R T I C U L U S I. A R G U M E N T U M.

Filia, vel Neptis dotata à Patre, vel Avo vivente, vel cui in ultima voluntate fuit relicta dos, quando debeat esse contenta dote data, vel relicta, nec possit petere supplementum congruæ dotis etiam ex capite supplementi legitimæ, plenè discutitur; & quid si dos sit multum exigua, & fœmina fuerit in dotatione enormissimè læsa enucleatur; & quando hoc Stat. 141. non procedat, quia pater, vel avus, filias, vel neptes instituerit hæredes in quota, vel in legitima, & sic agnoverit in suas, vel si fœminæ, ac personæ extraneæ, & quæ non sint de agnatione, fuerint institutæ hæredes.

C

SUM.

- supplementum legitimæ, de cujus Statuti præcisi validitate hæitari nequit, licet sit contra jus, dum Statuta Almæ Urbis fuere in forma specifica confirmata à Gregorio XIII. ejus *Constit. 61. Bullar. nov. tom. 2.*, & advertit Fenzon. in præmio Statut. Urb. num. 43. & seq. & nos plenè adnotavimus in *Prelud. eorumdem Stat. Urb. artic. 1. num. 46.*, & seq.
- Simile Statutum huic nostro adest in Civitate Bononiæ, per quod pariter fuit sancitum, quod filia, vel neptis conquiri non possit de dote data, vel relicta à Patre, & vel Avo, licet non ascendat ad legitimam, Rot. *decis. 195. nu. 5. par. 2. recen. & decis. 316. nu. 27. par. 6.*
- In Terra Fabriani in Piceno vigere simile Statutum ferè iisdem verbis conceptum dicunt Corn. *conf. 86. lib. 1. & Non. conf. 17. à nu. 14.*
- Et etiam in Civitate Vicentiæ, super quo scripsit Peregr. *conf. 86. nu. 5. & 9. lib. 1.*
- In Civitate quoque Mutinæ, Emilian. *conf. 1. n. 12. & seq.* Attento hoc Statuto adeo generali, ac præcisè, & effrenatis verbis disponente, coguntur, filia, ac neptes esse omninò contenta dotibus datis, vel relictis à Patre, vel Avo, itaut nec possint petere supplementum congruæ dotis, vel legitimæ, Peregr. latè ac solidè more suo *conf. 22. lib. 5. Aldovin. conf. 104. nu. 16. & per tot. Mazzol. conf. 39. num. 30. 33. & seq.* Honded. plenè *conf. 10. lib. 1. Franch. Monald. conf. 13. nu. 10. & 13. Altograd. conf. 17. num. 19. & seq. lib. 2. Cirocc. discept. 33. num. 28. & seq. & discept. 40. nu. 8. ad 12. Zaul. post hæc scripta visus ad Stat. Favent. tom. 2. lib. 3. Rubr. 20. n. 10. & 11.*
- Ludovic. *decis. Perus. 21. n. 41. & seq.*, & præcisè super hoc Statuto Urbis Rot. *decis. 760. nu. 1. & 2. par. 1. divers. & decis. 287. num. 5. & decis. 316. num. 11. & seq. decis. 45. num. 1. & 2. par. 18. recen. & decis. 326. num. 9. & seq. par. 19. & decis. 2141. num. 10. coram Coccin.*, ubi quod in hoc verba Statuti sunt clara.
- Non attenta contraria opinione Galganett. in *notis ad hoc Stat. 141. §. an ista clausula*, qui dicit, posse à filia, vel nepte peti supplementum congruæ dotis, si incongruè sint dotata, quia illa non venit attendenda, uti devians à claris verbis Statuti, & ab opinione contraria Rotæ in *decis. 760. par. 1. divers.*, & ab aliis decisionibus mox recensitis *nu. 14.* in quibus decisionibus firmatur, non esse locum petitioni talis supplementi, & quod in hoc verba Statuti sunt clara, & in concursu authoritatis excellæ Sacre Rotæ silere debet illa Galganett. 1. qui regulariter materias non discutit, & hoc idem super simili Statuto firmat Ruin. *conf. 58. n. 18. vers. 4. non possunt lib. 3.* & non dissentit Joseph. Ramon. *conf. 1. n. 3. & 4.*
- Hinc idem Galganett. in subsequenti *Stat. 145.* hunc articulum reassumens *n. 30.* licet se referat ad scripta per ipsum super hoc *Stat. 141.* nihilominus pressus ab authoritate Rotæ in fine, subdit quod super hoc puncto videnda est *decis. 760. par. 1. divers.*, quocirca tacitè recedit à sua falsa opinione, & ulterius opinio firmata in *dict. decis. 760.* pluries postea à Rota fuit inconcussè firmata, ut patet ex decisionibus supra relatis, & quidem recentius in *alleg. dec. 329. p. 19. recen.*, unde quicquid malè senserit Galganett. stat firma nostra opinio contraria, dum habet ducem securam authoritatem Sacre Rotæ.
- Et licet Fenzon. *hic nu. 28. & seq.* idem malè sentiat, dum credit, quod non obstante hoc Statuto possit à filia, vel nepte peti supplementum congruæ dotis, arguendo à subsequenti *Stat. 145.* in quo dicitur, quod dos debeat constitui congrua, & de paragio, & quod in hoc unum Statutum suppletur, & declaratur ab alio, & Fenzon. licet ad alium effectum sequitur Rot. *decis. 499. nu. 22. & seq. p. 18. tom. 2. recen.* idemque super similibus Statutis firmarunt Raudens. *conf. 28. num. 12. lib. 2.*, & plenè Carol. Anton. à Put. Archiep. tunc Pisarum in suo celebri *conf. impress. post conf. Odd. num. 41. & seq.*
- Nam quoad Raudens., & Put. dicitur, quod in eorum casibus verba Statutorum non erant ita generalia, & effrenata, sicut illa nostri Statuti, & propterea ex illis non poterat inferri prohibitio supplementi congruæ dotis, ac Statutum hic in verbis supra relatis, & ponderatis est adeo generale, ac præcisum, ut excludat nedum à supplemento congruæ dotis, sed etiam ab illo legitimæ ex firmatis per Cirocc. *discept. 33. nu. 28. & seq.* & probant tot authoritates, ac decisiones supra hic relatæ *n. 6. & seq.*, quocirca insubstans, & falsa detegitur opinio Fenzonii qui male infert à *Stat. 145.* ad hoc *Stat. 141.*, & quod hoc suppleatur, & declaratur per illud, dum *Stat. 141.* est adeo clarum, & præcisum, ut non
- egeat suppleri, & declarari à *Stat. 145.*, dum maximè inter utrumque Statutum viget diversa ratio, ob quam diversum jus venit statuendum ex firmatis in proximis terminis per Rot. *decis. 196. n. 9. & 10. coram Dunozett. Sen.*, & in puncto *decis. 215. n. 12. in fine coram Buratt.*
- In hoc namque *Stat. 141.* agitur de dote data, vel relicta filiabus, vel neptibus à patre, vel avo, qui præsumuntur bonum pro illis capere consilium, & sic quod congruam dotem filiabus, ac neptibus assignaverint, vel reliquerint, Castrens. *conf. 275. lib. 1.*, Ruin. *conf. 56. num. 15. lib. 3.*, Peregr. *conf. 22. n. 13. lib. 5.*, Ramon. *conf. 1. n. 3. & seq.* Merlin. Pignatell. *contro. forens. cap. 3. n. 4. centur. 1.*, Scopp. in *observat. & schol. ad dict. cap. 3. n. 17. & seq.*, Mans. *consult. 640. nu. 3. & infra, ubi latè tom. 7.*
- In *Stat. verò 145.* agitur de dote constituenda à fratribus, vel patruis, quibus nec jus commune, nec Statutum habuerunt illam fidem, quam præstiterunt patri, vel avo, ex quo hi plus diligunt filias, ac neptes descendentes, quam fratres, ac patruus diligant sorores, ac neptes transversales, unde meritò statuentes in hoc *Stat. 141.* detulerunt plenè voluntati, ac facti patris, & avi in dotando, qui ratione majoris affectionis præsumuntur satisfacere proprio debito, ac amoris ergà filias, ac neptes in constituendo iis congruam dotem, præcipuè quando illas jam cum dote data collocarunt in matrimonium cum maritis condignis, & illi dotem datam acceptarunt, Soccin. *Sen. conf. 288. lib. 2.*, plenè Ramon. *conf. 1. n. 3. ad 12.*, Mans. *consult. 640. nu. 3. & seq. tom. 7.*, ac in *Stat. 145.*, in quo agitur de successione ab intestato, & sic quando pater, vel avus, filias, vel neptes nec dotarunt, nec dotes illis reliquerunt, sed masculi, qui patri, vel avo succedunt ab intestato tenentur dotare, tali quippè casu statuentes fratribus, vel patruis hæredibus ab intestato injunxerunt onus dotandi fœminas de paragio, & noluerunt illis dare latum arbitrium in constituenda dote, sicut illud dederunt patri, & avo in *Stat. 141.* ex dicta certa ratione, quia in illis non concurrit eadem sanguinis conjunctio, nec similis affectio ergà sorores, vel neptes, quæ concurrat in patre, vel avo, ergà filias, vel neptes descendentes, ut benè distinguit Castrens. *conf. 275. n. 6. vers. 2. lib. 1.*, Peregrin. *conf. 22. n. 9. vers. & subdit lib. 5.*, Mans. *consult. 640. n. 6. & 7. tom. 2.*
- Hujus Statuti, & aliorum similium dispositio, licet dos constituta, vel relicta sit minor legitima, est rationabilis, cum ad fœminarum exclusionem statuit, quod illæ collocentur in matrimonium constituta, vel relicta dote, inspectis qualitate personarum, consuetudine Regionis, & quantitate patrimonii, licet sit minor legitima, Peregrin. *conf. 39. nu. 9. lib. 1.*, & *conf. 22. nu. 9. & 10. lib. 5.*, Menoch. *conf. 251. num. 1. & seq. lib. 3.*, Ramon. *conf. 1. n. 3. & seq.* Merlin. *de legit. lib. 3. tit. 1. quest. 12. & 36.*, Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 95. num. 25. cum tribus seq.*, Fenzon. *hic num. 30.*, plenè Mans. *consult. 640. tom. 7.*, qui videatur, Grammat. *decis. 101. num. 63.*, Rot. *decis. 215. num. 1. in fin. coram Buratt.*, *decis. 289. nu. 8. & seq. coram Cels.*, *decis. 10. num. 11.*, & *12. par. 15. recen.*, & *decis. 100. par. 16.*, in quibus decisionibus firmatur, quod quantitas dotis à patre, vel avo assignata, vel relicta est loco legitimæ.
- Potest enim dari casus, quod legitima sit notabilis quantitatis ob amplissimum patrimonium patris, vel avi, unde non est necesse, quod congruitas dotis tunc desumatur à quantitate legitimæ, & secundum illam constitui debeat, sed fat est, quod aliàs inspectis qualitate personarum, ac consuetudine Regionis sit congrua etiam infra quantitatem legitimæ, Becc. *conf. 112. nu. 16. & seq.*, Gargiar. *conf. 45. n. 46.*, & infra Pecian. *conf. 38. nu. 1. & seq.*, Grammatic. *decis. 101. n. 63.*, Ludovic. *decis. Perus. 21. n. 41. & seq.*
- Si autem dos sit adeo exigua, ac incongrua in magno excessu, tunc posse peti supplementum congruæ dotis existimat Fenzon. *hic n. 45.*, quia ex dote minima sequitur dolus patris, ac avi dotantis, & cessat præsumptio, quod in dotando bonum consilium ceperint pro filiabus, vel neptibus.
- At opinio Fenzonii videtur repugnare verbis nimis claris, & effrenatis nostri Statuti supra ponderatis à *n. 5. & seq.*, dum mandat, quod filia, vel neptes debeant omninò acquiescere dispositioni factæ super hoc per patrem, vel avum, nec possint aliud petere per quamcumque viam, etiam per supplementum legitimæ, ut fuit firmatum supra *n. 13. & infra*, quod Statutum, licet contineat duritiem servandum est, Bonden. *colluct. legal. 31. n. 12. cum duobus seqq. tom. 2.*, & præcisè id probant Eugen. *conf. 35. nu. 75. & 76. lib. 9.*, Peregrin. *conf. 22. num. 2. et seq. lib. 5.* Si tamen dos relicta à patre,

49 *nu. 23. & seq. coram Coccin.*, ubi propterea firmat, quod hoc casu filia fœminæ non poterunt aliquam detractiōem petere etiam ex capite supplementi legitimæ, trebellianicæ, vel falcidicæ.

Hoc, & alia similia statuta habent locum si Pater, vel Avus aliquid filia, vel nepti reliquerit titulo institutionis (licet in hac non expresse sit titulum legitimæ) cum ex solo titulo institutionis factæ per Patrem, vel Avum censeatur filia, vel neptis agnita in suam, ac restituta ad jura suavitatis, ac simul quod fuerit recessum à statutaria dispositione, titulus namque institutionis est magis honorabilis, quam ille resultans ex mentione legitimæ, Soccin. Sen. *conf. 75. nu. 3. & seq. lib. 3. Rot. decis. 113. §. neque licet post Fenzon. ad Stat. Urb. decis. 10. n. 16. cum trib. seq. p. 15. rec. decis. 100. n. 14. & 15. p. 16. decis. 76. n. 4. & 5. & decis. 112. n. 2. & seq. p. 17.*

At quod non sufficiat titulus institutionis in dote, sed requiratur quod dos expresse, ac nominatim loco legitimæ continetur in institutione, vel quod fœmina instituitur in quota hæreditatis, nam alias ex simplici institutione filia in dote non expresse titulo legitimæ præsumitur, quod Pater, vel Avus voluerit se conformare cum dispositione statuti, nempe dotem relinquere voluisse eodem modo, & forma, quibus filia illam fuisset consequuta ex dispositione statuti, non autem ad illam reintegrandam ad successiōnem, ac jura suavitatis, Gabr. *conf. 140. lib. 2. Marefcott. var. resol. lib. 1. c. 28. n. 6. cum duob. seq. lib. 1. Rot. decis. 565. n. 9. coram Gregor. dec. 421. nu. 10. coram Ubald. decis. 113. §. neque hæc, vers. & hujus rei ratio post Fenzon. ad Stat. Urb. & decis. 137. num. 8. coram Bich.* & contraria opinio potest procedere, quando institutio fœminæ est in quota hæreditatis, secus in sola dote, tunc enim non expresse in institutione in dote titulo legitimæ non præsumitur, quod Pater, vel Avus voluerit recedere à dispositione statuti.

Quando verò filia fœmina fuit instituta in legitima etiam in modica quantitate dicitur agnita in suam, & recessum à dispositione statuti, Ruin. *conf. 18. nu. 24. vers. sed ista opinio lib. 3. Rot. decis. 112. n. 11. p. 17. rec.*

Si tamen Pater, vel Avus filias, vel neptes non titulo particulari dotis agnovit, sed illas æqualiter cum filiis masculis hæredes instituit, tunc illarum successiō non potest dici esse ex titulo dotis pro exclusiōne statutaria, sed est successiō plena secundum dispositionem Juris Communis æqualiter in successiōne faventis tam masculis, quam fœminis, Cravett. *conf. 62. §. nu. 3. & per tot.*, Minent. *conf. 13. nu. 32. Cyriac. contr. 316. n. 8. & 9. Rot. decis. 137. n. 9. & seq. coram Bich.* duplicata *decis. 209. par. 9. recent. plenè decis. 110. & 165. part. 7. decis. 100. n. 13. & seq. par. 16. & decis. 557. num. 7. & 8. coram Amat. Dunoze.*

In casibus, in quibus non obstantibus statutis exclusivis est locus supplemento legitimæ favore filiarum fœminarum, licet hæc viventes illud non petierint, adhuc jus petendi tale supplementum transferunt in earum hæredes etiam extraneos cum iisdem privilegiis, quæ competebant filiabus, Noal. *de transmiss. cas. 10. num. 5. & seq.*, Rot. *decis. 8. n. 1. & seq.*, & *decis. 126. n. 16. coram Cardin. Cerr.*

Adverte tamen super hoc statuto, quod cum præcisè loquatur de successiōne Patris, vel Avi ex testamento, non extenditur ad testamentum Matris, cum sit correctorium Juris Communis, unde sub hujus dispositione hic casus remanere debet, Rot. *dec. 256. n. 5. vers. quoad caput coram Cardin. Cavalier. dec. 134. n. 19. post Merlin. de legitim. & dec. 112. nu. 12. & 13. par. 17. recent.* & hoc elicitur etiam ex verbis hujus statuti, à quo geminatè nominatur Pater, & Avus, & nunquam mater, quam statuētes expresseissent, si illius testamentum comprehendere voluissent.

Et ob eandem rationem, quod præsens statutum est correctorium Juris communis, dum loquitur de filiabus, & neptibus non habet locum in Pronepibus, ac aliis descendentiis, ut notat Fenzon. *hic n. 15. & seq.*

Demum unum advertit hic, quod in casibus, in quibus fœmina, quæ ob dotem receptam renunciavit amplissimo patrimonio, si prætendit uti enormissimè læsa supplementum congruæ dotis, vel rescissionem renunciationis ex capite læsionis non potest judicio immisionis agere, sed debet judicio petitorio, ac via ordinaria agere ad rescissionem renunciationis, & interim quousque hæc non fuerit rescissa per tres sententias conformes, debet observari, Donad. *de renunc. cap. 32. nu. 252. & 256.*, Cardin. de Luc. *cod. tract. disc. 14. n. 2.*, & præcisè Rot. in Romana Successionis 14. Januarii 1660. §. neque relevat coram Melio.

Constant. ad Stat. Tom. II.

Plura alia de materia hujus statuti habebis infra in Annot. ad Stat. 145. cum exclusio fœminarum facta ibi per statutum favore masculorum in aliquibus congruat determinatis in presenti statuto.

ARTICULUS II.

ARGUMENTUM.

Dos ex hoc Stat. Urb. 141. succedit loco legitimæ, non sic ex subsequenti Stat. 145. & ratio diversitatis inter utrumque statutum affertur. Referuntur conjecturæ in terminis statutorum excludentium fœminas propter masculos, quando dos fœminis reservata succedat loco legitimæ nec ne. Discutitur simul de effectibus diversis, quando dos succedit loco legitimæ, & quando hujus naturam non assumit. Ostenditur etiam, quando dos, quæ succedit loco legitimæ possit fideicommissio, vel alio onere gravari. Et demum quando filia fœminæ exclusæ per statutum à successiōne faciant numerum ad augendam legitimam masculorum de triente in semissem; & an legitima aucta favore masculorum per fœminas spectet ad masculos uti tales, vel uti hæredes Patris.

S U M M A R I U M.

- 58 Dos ex Stat. Urb. 141. lib. 1. succedit loco legitimæ, & num. 63.
- 59 Stat. Urb. 141. non excludit fœminas à successiōne propter masculos simpliciter, sed propter dotem, & n. 62.
- 60 Decisiones firmantes ex Statuto Urbis dotem non succedere loco legitimæ loquuntur super Stat. 145. & non super Stat. 141.
- 61 Fœmina totaliter exclusæ à successiōne dicuntur etiam exclusæ à legitimæ, & n. 64.
- 62 Dos ex Statuto Bononiæ succedit loco legitimæ.
- 63 Pariter ex Statuto Perusino.
- 64 Et ex Statuto Civitatis Asculi.
- 65 Et ex Statuto Civitatis Casena.
- 66 Dos non succedit loco legitimæ ex Statuto Civitatis Firmi.
- 67 Dos ex Statuto succedit loco legitimæ, si ex eo pro dote fœminis jura successiōnis tribuantur.
- 68 Pariter si tribuat fœminis dotem, antequam masculis aperiat jura successiōnis.
- 69 Proinde si dotem fœminis reservet congruum juxta patrimonii vires, qualitatem dotanda, & persona defuncti, & nu. 75.
- 70 Idem si dos sit assignanda arbitrio conjunctorum fœmina dotanda, & non arbitrio masculorum, qui conjuncti non poterunt assignare dotem minorem legitimæ.
- 71 Et quando si in statuto non fiat mentio legitimæ, secus sit, vide remissivè.
- 72 Dos congruè, ac competenter ex statuto assignanda fœminis succedit loco legitimæ, & transmittitur ad illarum hæredes.
- 73 Dos succedit loco legitimæ, si sit correspondivè data ad renunciationem faciendam bonis paternis, & maternis.
- 74 Dos in quantitate correspondivè ad renunciationem assignata dicitur subrogata in locum legitimæ & parit fructus.
- 75 Præcipuè si bona, quibus fuit renunciatum, sint stabilia.
- 76 In dubio est respondendum, dotem succedere loco legitimæ.
- 77 Dos non succedit loco legitimæ, quando statutum incipit ab exclusiōne fœminarum.
- 78 Dos ex Stat. Urb. 145. lib. 1. non succedit loco legitimæ, & prius n. 60.
- 79 Dos non succedit loco legitimæ, quando statutum fœminas ab illa, ac ejus supplemento excludit.
- 80 Proinde quando statutum reservat dotem fœminis, quando nubent, & interim quod alantur à masculis.
- 81 Legatum dotis dandum filia quando nubet, & interim quod alatur, non succedit loco legitimæ, non transmittitur.
- 82 Legem dotem dandam quando nubet præsumitur se conformasse cum statuto exclusivè dotem tali tempore tribuente.
- 83 Fallit si filia sit in dote instituta sub titulo legitimæ, nam

- nam tunc etiam si decedat innupta illam etiam suavitie ad suos heredes.
- 87 Idem si fuerit facta simplex institutio in dote, licet non fuerit expressus titulus legitima.
- 88 Contrarium firmatur, quod scilicet debeat exprimi titulus legitima, vel fieri institutio in quota hereditatis.
- 89 Dotis legatum succedit loco legitima, quando Pater noluit illud praestari filia statim sequuto ejus obitu.
- 90 Dos non succedit loco legitima, quando statutum mandat, quod filia nihil aliud petere possit etiam ratione supplementi legitima.
- 91 Dos succedens loco legitima transmittitur ad heredes feminarum, licet decedat innupta, & licet statutum velit, quod dos solvatur tempore nuptiarum.
- 92 Ex dote succedente ex statuto loco legitima semper debentur fructus.
- 93 Fructus ex dote succedente in locum legitima debentur, licet dos consistat in quantitate.
- 94 Præcipue quando à femina fuit renunciatum bonis stabilibus.
- 95 Doctores tenentes non debent fructus ex dote etiam succedente loco legitima ante nuptias, sed solum alimenta declarantur, & n. 96.
- 97 Dos succedens loco legitima non potest gravari aliquo onere, & gravamen super illa impositum reuocatur ipso jure.
- 98 Dos ex Stat. Urb. 141. potest minui quoad quantitatem, sed cum succedat loco legitima non potest aliquo onere gravari, & n. 99.
- 100 Dos ex Stat. Urb. 145. lib. 1. potest gravari onere fideicommissi, vel alio, quia ex illo non succedit loco legitima.
- 101 Marefcott. var. refol. lib. 1. cap. 8. num. 11. & seq. tenens dotem juxta terminos Statut. Urb. 141. posse gravari, reprobatur.
- 102 A decis. Rotæ in Romana Dotis de Marganis coram Robusterio fuit recessum in dec. 215. coram Buratt.
- 103 Dos succedens loco legitima licet gravata fideicommissio, vel alio onere liberè transit in heredes feminae dotata.
- 104 Decis. 177. n. 9. & 10. par. 11. recen. volens non posse per heredem mulieris opponi contra onus appositum super dote, declaratur, & n. 105.
- 106 Femina si expresse accepit onus illi impositum super dote non potest ab illius heredibus impugnari.
- 107 Secus si non sit expresse acceptatum, cessante namque expressa acceptance potest per heredes impugnari.
- 108 Acceptatio oneris, & gravaminis in dote facta à muliere debet esse clara, non autem dubia, & ad aliud referibilis.
- 109 Acceptatio oneris, & fideicommissi cessat, ex quo mulier non habuit illius scientiam.
- 110 Mulier de sua dote succedente loco legitima potest liberè disponere, non obstante quovis onere in illa appposito.
- 111 Dos in excessu legitima potest fideicommissio, pacto reversionis, vel alio onere gravari.
- 112 Legitima in excessu potest gravari.
- 113 Dotem excedere quantitatem legitima, & sic posse gravari, debet probari ab eo, qui pretendit excessum.
- 114 Dotis excessus ultra quantitatem legitima si sit turbidus non retardat rejectionem oneris.
- 115 In dote succedente loco legitima sustinetur onus durante vita Patris dotantis.
- 116 Dos, qua non succedit loco legitima, non detrahatur de legitima filiorum, sed de toto patrimonio Patris.
- 117 Sed si succedit loco legitima tunc detrahatur de portione legitima, non ex toto corpore hereditatis.
- 118 Dos si sit major legitima illud plus cedit damno heredis.
- 119 Legitima masculinorum augetur à feminis exclusis à statuto, & haec faciunt numerum, & partem masculinis volentibus.
- 120 Conclusio procedit, si hoc redundet in utilitatem masculinorum, & hi hoc velint.
- 121 R.P.D. Severolus laudatur.
- 122 Femina faciunt numerum ad augendam legitimam masculinorum etiam quoad hereditatem matris, à qua sunt exclusæ.
- 123 Angelus Rudolphinus uti Advocatus insignis commendatur.
- 124 Femina faciunt numerum pro augenda legitima masculinorum, etiam si omnes masculini non sint heredes Patris.

- 125 Conclusio procedit licet solum aliqui ex masculinis velint quod feminae faciant numerum.
- 126 Idem procedit, licet filia femina emiserint professionem in aliquo Monasterio.
- 127 Nec procedit si versetur in filiis diversi matrimonii.
- 128 Femina faciunt numerum ad augendam legitimam masculinorum uti filiorum, non uti heredum patris.
- 129 Legitima aucta pro masculinis per filias feminas est pro illis libera, & non cadit sub restitutione fideicommissi paterni.
- 130 Gabr. conf. 15. n. 21. lib. 2. notatur.
- 131 Legitima aucta per feminas favore masculinorum ex Stat. Urb. 141. cadit sub fideicommissio patris.
- 132 Contraria opinio ob auctoritatem Rota remanet dubia.
- 133 Filia femina agnita à patre in legitima omnino faciunt numerum, etiam si masculini hoc nolint.
- 134 Dos quando succedat nec ne loco legitima, & quid intersit inter utrumque casum vide remissive Doctores relatores.
- 135 Author annotationes super hoc Stat. 141. perfecit Tusculi anni 1699. die commemorationis fidelium Defunctorum.

DOS ex hoc statuto succedit loco legitima, ut in puncto ejusdem firmat Gratian. cap. 700. n. 29. & 30. & perpetuo hoc firmavit Rot. decis. 215. n. 11. coram Buratt., decis. 235. n. 3. Coram Coccin., decis. 215. n. 7. coram Cavalier., decis. 134. n. 17. coram Priol. decis. 266. n. 3. & 4. p. 1. divers. decis. 180. n. 9. p. 11. recen., decis. 138. n. 14. p. 13., decis. 10. n. 12. & seq. decis. 156. n. 14. & decis. 158. n. 5., ubi quod passim Rota sequitur hanc opinionem p. 15., decis. 100. num. 8. & 9. par. 16., decis. 309. n. 6. p. 17. & dec. 499. n. 14. cum duob. seq. p. 18. & passim.

Et est ratio, quia per hoc statutum excluduntur feminae à successione non propter masculos simpliciter, sed propter dotem, ac cum supposito dotis illi datæ, vel relicte ab avo, & quod illi acquiescere debeant, & non possint ultra eam aliquid aliud petere etiam ratione supplementi, Castren. conf. 22. n. 5. lib. 2. Morott. respons. 43. n. 2. §. sed licet hac opinio, Rot. decis. 565. n. 4. coram Gregor., decis. 156. n. 4. §. & 9. p. 15. rec., & decis. 10. n. 5. post tract. de Inconf. in judic. Cardin. Albit.

Non obstant decis. 316. n. 1. & 2. par. 6. recen., decis. 108. n. 6. par. 8., decis. 128. n. 9. par. 13., decis. 112. ubi plenè post Fenzon. ad Stat. Urb. & decis. 23. n. 5. apud Ole. de cess. jur., quia dictæ decisiones, quæ firmant, dotem ex Statuto Urbis non succedere loco legitima, procedunt in terminis Stat. subsequenter 145., ubi agitur de successione ab intestato, in qua filia vel neptes sunt exclusæ à successione in bonis patris, vel avi simpliciter propter masculos, & non propter dotem, & sic dum ex Stat. 145. feminae sunt simpliciter exclusæ à successione dicuntur exclusæ à legitima, quæ est portio successione, ut firmatur in decis. mox allegatis, & signanter in alleg. decis. 113. §. & incipiendo, & §. licet post Fenzon. ad Stat. Urb.

Hoc quippe statutum 141. incipit à dotatione feminarum, & procedit quando illis dos fuit constituta, vel relicta; Stat. vero 145. procedit ab intestato, & incipit ab exclusionem feminarum propter masculos, & non propter dotem, dum solum feminas simpliciter exclusas à successione mandat dotari, quo casu dos non succedit loco legitima, sed solum quando feminae sunt exclusæ propter dotem principaliter, & hæc est causa exclusionis, & non favor masculinorum juxta distinctionem famigeratam Castren. in l. Titio centum §. Titio genero n. 8. versic. ego pluries consulens ff. de condit. & demonstrat. quam Castren. distinctionem probant Morott. respons. 23. n. 2. versic. sed licet, Mans. consult. 14. n. 22. & seq. Card. de Luc. de dot. discurs. 13. n. 4. Zaul. post hæc scripta in lucem editus ad Stat. Favent. Rubr. 28. n. 2. lib. 3. to. 1. Rot. decis. 317. n. 4. & 5. coram Millin. decis. 421. n. 22. coram Vbald., decis. 405. p. 5. recen., decis. 128. n. 9. & decis. 342. n. 9. & seq. p. 13. decis. 156. num. 16. par. 15. ubi quod cum hac distinctione procedit Rota, decis. 5. num. 9. & seq. apud Patell. expedit. caus. civil. decis. 10. num. 19. post tract. Cardin. Albit. de inconf. in judic., & in puncto hujus statuti bene Rot. in allegat. decis. 113. §. & licet post Fenzon. ad Stat. Urb.

Unde exclusis filiabus à successione remanent etiam exclusæ à legitima, cum hæc sit portio successione ab intestato, nec propterea, potest adesse titulus legitima in personis, quæ

quæ ab intestato succedere non possunt, Angel. *conf.* 362. Cephal. *conf.* 5. n. 42. & seq., Peregr. *conf.* 27. n. 5. lib. 1., & bene Rot. super hoc statuto *dict. decis.* 113. §. & incipiendo in fine post Fenzon. ad Stat. Urb.

Generaliter autem in terminis aliorum statutorum quando succedat loco legitimæ nec nunc breviter videndum, & quidem ex statuto Bononiæ, dotem succedere loco legitimæ, probant Gargiar. *conf.* 45. n. 61. & seq., Castald. *consult. forens.* 129. n. 10. Rot. *decis.* 179. n. 9. p. 13. recentior.

Idem dic in terminis Statuti Perusini, Merlin. *de legitim. lib. 3. tit. 1. q. 8. n. 12.* Rot. *decis.* 106. n. 3. post Merlin. *de legitim. & decis.* 156. n. 7. p. 15. recentior.

Succedit quoque dos loco legitimæ ex Statuto Civitatis Asculi Patriæ meæ ut super dicto statuto hoc firmat plenè Gratian. *cap.* 556. n. 62. & seq., quod super statuto Asculano caret omni dubio, dum statuentes fœminis dotatis, & exclusis reservat supplementum legitimæ, ut patet ex Stat. ejusdem Civitatis lib. 1. Rubr. 5. relato à Cardin. de Luc. ad Stat. *success. Particul.* 16. fol. 206.

Hoc idem procedit ex Statuto Civitatis Cæsena, Merlin. *de legitim. ubi proximè allegat. nu.* 23. Rot. *decis.* 156. num. 6. par. 5. recentior.

Non succedit tamen loco legitimæ ex Statuto Civitatis Firmi, cum fœminas excludat propter masculos, & deinde illas mandat dotari, Rot. *decis.* 74. post Merlin. *de legitim. & decis.* 156. n. 10. p. 15. recentior.

Ad dignoscendum vero, quando ex Statuto dos succedat loco legitimæ plures sunt constituendæ regulæ, ac conclusiones, & quidem prima quod succedit loco legitimæ, quando statutum mandat, quod filiæ fœminæ in dotibus succedant, & sic pro dote jura successionis fœminis attribuit, Rot. *dec.* 208. n. 13. p. 8. recentior., repetita *decis.* 197. post Merlin. *de legitim.*

Secundo dos succedit loco legitimæ quando statutum exclusivum fœminarum, antequam aperiat successionem masculis, mandat detrahi dotes pro fœminis ex universa hæreditate, Morott. *respons.* 23. n. 3. & seq. Rot. *decis.* 208. n. 11. & 12. p. 8. recentior., confirmata *decis.* 288. n. 1. coram Bich., & *dec.* 156. n. 4. p. 15. recentior.

Tertio quando per statutum reservatur dos congrua assignanda secundum patrimonii quantitatem, & juxta qualitatem tam defuncti dotare debentis, quam ipsius personæ dotandæ, cum ex mensura legitimæ dos dicatur congrua, Rot. *dict. decis.* 208. n. 16. p. 8. recentior., *decis.* 15. n. 12. & 13. par. 15., *dec.* 421. nu. 3. & 4. coram Vald. *decis.* 88. n. 8. & seq. coram Bich., & *decis.* 10. num. 8. & 9. post tract. Cardin. Albit. *de inconst. in judic.*

Quarto si ex statuto dos congrua sit assignanda arbitrio duorum conjunctorum, & non arbitrio masculorum vocatorum ad successionem, qui conjuncti hoc casu non poterunt arbitrari minorem dotem legitimæ, Morott. *respons.* 23. n. 11., Merlin. *de legitim. lib. 3. tit. 1. quest.* 8. num. 12. in fine *vers. sed si dotatio*, Rot. *decis.* 156. nu. 15. ubi de ratione par. 15. recentior., *decis.* 88. n. 8. coram Bich., & *dict. decis.* 10. num. 13. post Card. Albit.

Et quando contrarium sit dicendum, si in statuto non fiat mentio legitimæ vide Rot. *decis.* 241. nu. 5. & seq. coram Vald., cum qua procedit *decis.* 65. n. 11. post *dict.* Card. Albit. *de inconst. in judic.*

Quinto dos succedit loco legitimæ, quando statutum mandat congruè, competenter, vel legitimè fœminas dotari & hoc etiam ad effectum illam transmittendi ad hæredes fœminarum, & quoad alios omnes juris effectus competentes legitimæ, Paris. *conf.* 36. n. 11. & seq. par. 3., Morott. *respons.* 23. nu. 3., Cardin. de Luc. *de dot. discurs.* 13. nu. 2. *Surd. de alim. tit. 3. quest. 1. num.* 60. cum trib. seq. Capicc. Galeott. *contr.* 15. nu. 26. lib. 2.

Sexto idem procedit, quando dos fuit assignata fœminæ pro portione paterna, & materna cum renunciatione amplissima ad favorem dotantis de bonis paternis, maternis, & avitis, & generaliter omnibus aliis renunciandi competentibus, & competituris ex quovis capite, etiam legitimæ, tunc enim assignatio dotis, ac correspondiva illius acceptatio censetur subrogata loco legitimæ, & ejus naturam sortitur ad l. fin. C. de dot. promiss. Castr. *conf.* 372. num. 4. lib. 1. Rot. *decis.* 156. n. 17. p. 15. recentior.

Et hoc casu dotis constitutæ cum tali correspondiva renunciatione, illa licet in pecunia dicitur subrogata loco legitimæ, & ex ea debentur fructus etiam soluto matrimonio, Rot. *decis.* 110. n. 24. p. 8. recentior. & *dec.* 156. nu. 18. cum trib. Constant. ad Stat. Tom. II.

seq. par. 15. & maximè hoc procedit quando hæreditas, cui per mulierem fuit renunciatum, consistebat in stabilibus, 78 Rot. *dict. decis.* 156. n. 22. p. 15. recentior.

Quando vero adest dubium an dos ex statuto succedat loco legitimæ, quia adfint conjecturæ hinc inde, ea est capiendi interpretatio, ut dos locum legitimæ fortiat cum per talem interpretationem minus recedatur à jure communi, quinimò ad illud fiat reditus, Capicc. *Latr. consult.* 93. nu. 10. & seq. Cardin. de Luc. *de dot. discurs.* 13. n. 8. *vers. verior tamen*, ubi quod hæc opinio est verior, & in foro recepta, idem de Luc. *de legitim. disc.* 1. n. 15. *vers. verior tamen* & n. 16.

Dos autem non succedit ex statuto loco legitimæ, quando illud incipit ab exclusione fœminarum, & illas excludit simpliciter propter masculos, & non propter dotem, quo casu cum legitima sit portio portionis hæreditatis debita ab intestato, dum fœminæ sunt exclusæ à successione intestata, remanet etiam exclusæ à legitimæ, & sic tali casu in dote non potest considerari titulus legitimæ, Alex. *conf.* 68. num. 6. cum duob. seq. ubi testatur de communi lib. 4., Gabr. *conf.* 116. n. 37. lib. 1. Peregr. *conf.* 27. n. 5. lib. 5. Cirocc. *discurs.* 33. nu. 28. & seq. Rot. *decis.* 5. n. 10. & seq. apud Patell., & in terminis subsequenti Statut. Urb. 145. loquentis de successione intestata exclusiva fœminarum firmavit Rot. *decis.* 260. n. 1., & seq. coram Cavalier., & *decis.* 113. §. & licet post Fenzon. ad Stat. Urb., & dixi etiam supra hic n. 60. & 61., ubi vide.

Nec succedit loco legitimæ, quando statutum excludit fœminas etiam à legitimæ, ac ejus supplemento, Add. ad Gregor. *decis.* 565. n. 11. Rot. *decis.* 9. n. 3. & 4. p. 6. recentior.

Idem quando fœminis exclusis illis reservatur dos constitutenda, quando nubent, & interim quod masculi illas alant, Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 95. in civil. nu. 51. Rot. *decis.* 197. n. 10. post Merlin. *de legitim. dict. decis.* 5. n. 12. post Patell. *expedit. causæ civil.*, & *decis.* 123. n. 8. p. 10. recentior.

Quocirca legatum dotis factum filiæ à patre, quando nubet, & interim quod alatur, non assumit naturam legitimæ, sed est conditionale, & debetur solum si nubet, nec illud, si moriatur innupta, transmittit ad suos hæredes, Altograd. plenè *conf.* 87. nu. 11. & 12. lib. 1. ubi infinitos congerit, Rot. *decis.* 5. n. 12. post Patell. *decis.* 123. n. 13. & seq. p. 10. recentior.; ex quo Pater testator ita legando videtur se conformasse cum Statuto Urbis 145. exclusivo fœminarum, Gabr. *conf.* 140. n. 7. & seq. lib. 1. Rot. *dict. decis.* 123. n. 17. p. 10. recentior. & *dec.* 290. n. 24. coram Carill. ubi laudatur *dict. conf.* 140. Gabriel.

Fallit conclusio si filia fœmina in legato dotis sit instituta sub nomine legitimæ, tunc enim succedit loco legitimæ, & transmittitur ad fœminæ legataria, licet moriatur innupta, hæredes, Morott. *respons.* 23. num. 13. Capicc. Galeott. *contr.* 15. nu. 44. ad 48. lib. 2., Cardin. de Luc. *de dot. disc.* 13. n. 2. Rot. *decis.* 565. nu. 10. & seq. & ibi Add. num. 11. & 12. coram Gregor., *decis.* 290. nu. 24. coram Carill., & *decis.* 123. nu. 19. par. 10. recentior.

Prout si fuerit in legato dotis expressus titulus institutionis, licet fuerit tacitus illa legitimæ, Rot. *decis.* 215. nu. 12. coram Buratt. & *decis.* 10. nu. 20. par. 15. recentior. super quo tamen vide quæ dixi supra hic nu. 51., & simul Rot. *dec.* 421. nu. 11. & 12. coram Vald., ubi quod in relicto pro dote debet fieri expressa mentio legitimæ, aliàs illud non succedit loco legitimæ.

Prout si pater legatum dotis non distulit in tempus nuptiarum, sed illud præstari voluit statim sequuto ejus obitu, tunc succedit loco legitimæ, Rot. *decis.* 10. num. 21. par. 15. recentior.

Nec dos succedit loco legitimæ, quando statutum mandat, quod fœminæ dotatæ debeant esse contentæ dote data, nec aliud prætereendere possint ex quovis titulo, & causa etiam ratione supplementi legitimæ, Paris. *conf.* 36. num. 3. & seq. lib. 3. Honded. *conf.* 53. n. 9. & infra lib. 2. Morott. *respons.* 23. n. 13. *vers. septimo dum Statutum*, *Surd. de alim. tit. 3. q. 1. nu.* 63. & seq. Capicc. Galeott. *dict. contr.* 15. nu. 29. lib. 2. Carlin. *contr.* 167. n. 16. Bossi. *de dot. cap.* 7. n. 81., Card. de Luc. *cod. tract. disc.* 13. nu. 9. *vers. quarta satis fortis*, Zaul. ad Stat. Fa. ven. tom. 1. lib. 3. Rubr. 28. nu. 3. Rot. *decis.* 10. nu. 14. & seq. post tract. Card. Albit. *de inconst. in judic.*

Quando autem dos succedit ex statuto loco legitimæ, tali casu resultant diversi effectus, ac diversa privilegia, quæ non competant doti non succedenti loco legitimæ, & primus effectus consistit in eo, quod transmittitur ad hæredes mulieris non dotatæ, licet ejus solutio per statutum sit dilata ad tempus nuptiarum, Cardin. de Luc. *de dote discurs.* 13. nu. 10. Rot. *decis.* 538. nu. 4. & 5. p. 1. *divers.* & *decis.* 10. nu. 20. post tract. C. 4. tract.

tratt. Cardin. Albit. de inconst. in judic., Zaul. diſt. Rubr. 28. nu. 4. & licet cælibatum mulier eligat, & innupta decedat dotem etiam non petitam transmittit in suos hæredes, Morott. respons. 23. n. 13. Galeott. contr. 15. n. 44. & seq. lib. 2. Boff. de Dot. disp. 7. n. 45. Card. de Luc. eodem tratt. discurs. 13. nu. 2. & seq.

Secundus effectus, est quia ex dote, quæ succedit ex Statuto loco legitimæ debentur fructus fœminæ, tam ante matrimonium, quam post illud, & etiam eo dissoluto per obitum, quousque non fuerit integrè persoluta, sicuti illi fuissent debiti, & percipi potuissent à legitima in cujus locum dos fuit subrogata, Gabr. conf. 15. nu. 61. & seq. lib. 1. Zaul. diſt. Rubr. 28. n. 13. Rot. decis. 34. s. unde cum dos post Fenzon. ad Stat. Urb. late decis. 68. post Torr. de pact. futur. success. decis. 156. num. 2. & seq. & decis. 158. num. 5. & 6. part. 15. recent.

Quod procedit licet dos consistat in quantitate, cum hæc sit subrogata loco bonorum hereditariorum fructiferorum, à quibus filia fœmina fuit exclusa, dum legitimam non tenebatur recipere in pecunia, præclare Rot. decis. 156. num. 19. & decis. 158. num. 7. par. 15. recent.; idque maximè habet locum, si fœmina renunciavit bonis paternis, & maternis, cum tali casu pecunia, & quantitas censeatur subrogata loco bonorum stabilium, quibus fuit renunciatum, Rot. diſt. decis. 157. n. 18. & seq. p. 15. recent.

Et licet Ciarlin. contr. 43. nu. 39., Michalor. de fratr. par. 3. cap. 4. n. 25. & 29. Joseph. de Rot. consulti. 29. n. 82. & seq. Franch. decis. 559., & Carol. Ant. de Luc. in obser. ad ipsum teneant, quod ante nuptias fructus dotis succedentis loco legitimæ debita fœminæ exclusæ, per statutum non debeantur, sed solum alimenta, attamen opinio contraria supra firmata per Rotam uti verior est retinenda; & opinio, quod fructus non debeantur ante nuptias potest procedere, quoties statutum mandaret, dotem etiam succedentem loco legitimæ non posse peti ab hæredibus masculis nisi de tempore nuptiarum, & quod interim fœmina non possit petere nisi alimenta; vel potest admitti, quod si fœmina ante nuptias recepit in domo hæredis masculi, qui successit, alimenta, non possit simul prætere fructus.

Tertius effectus præcipuus consistit in eo, quod dos succedens ex Statuto loco legitimæ non potest gravari aliquo onere, & quodcumque onus, ac gravamen super illa impositum ipso jure reiicitur, Paris. conf. 36. n. 7. & seq. lib. 3., Altograd. conf. 17. nu. 1. & seq. lib. 2. late Capiet. Galeott. contr. 15. n. 52. & seq. lib. 2. Zaul. diſt. Rubr. 28. n. 5. Rot. decis. 289. nu. 4. coram Cels. decis. 235. n. 18. coram Orthobon. decis. 208. n. 3. & seq. par. 8. recent. decis. 100. num. 7. par. 16. & decis. 76. num. 6. & seq. par. 17.

Idque procedit etiam in terminis hujus Stat. 141., cum per illud fuerit solum derogatum quantitate legitimæ, itaut possit pater, vel avus relinquere pro dote filiabus, vel neptibus etiam minus legitimæ, nec possint ex hoc filia, vel neptes impugnare factum patris, vel avi in dote data, vel relicta sub prætextu, quod sit minor legitima, non autem pater, vel avus potest super dote succedente loco legitimæ apponere onus, & gravamen, Rot. in magistrali decis. 215. coram Buratt. (in qua fuit recessum à decisione contraria prius in illa causa facta, & quæ reperitur impress. dec. 116. post Merlin. de legitim.) decis. 208. n. 22. & seq. p. 8. recent. decis. 10. n. 15. par. 15. recent. ubi nedom testatur de tali recessu, sed subdit quod in hac opinione pro rejectione oneris, & gravaminis firmiter semper permansit Tribunal Rotæ, decis. 100. n. 10. & 11. & decis. 396. nu. 12. par. 16. decis. 76. n. 6. & seq. p. 17. decis. 2355. n. 3. coram Coccin. decis. 267. n. 2. & seq. coram Amat. Dunozett. decis. 289. nu. 9. coram Cardin. Cels. & decis. 60. nu. 14. post Michalor. de Fratr.

Et solum gravamen potest apponi in dote ex subsequenti Stat. 145. loquente de successione ab intestato, quia ex illo dos ex supra firmatis non succedit loco legitimæ, unde illud Statutum non potest extendi ad hoc Stat. 141. in quo agitur de dote constituta, vel relicta à patre, vel avo, Bald. conf. 452. & 453. lib. 1. Rot. decis. 10. num. 16. par. 15. recent. decis. 100. num. 13. par. 16. decis. 36. num. 8. & decis. 112. num. 5. & seq. p. 17. Nec meretur attendi Marefcott. var. resol. lib. 1. c. 28. nu. 11. & seq. qui in terminis hujus Statuti 141. putat, posse dotem gravari onere fideicommissi, quia Marefcott. fundat suam opinionem in autoritate Rotæ in Romana Dotis de Mar-ganis coram Robustorio, a qua fuit recessum in decis. 215. coram Buratt., unde dum Marefcott. nititur decisioni revocata non meretur attendi, ut præcisè advertit Add. ad Bu-

ratt. diſt. decis. 215. lit. 43; maximè dum postea Rota semper processit cum dicta decis. 215. coram Buratt.

Hinc quando super dote succedente loco legitimæ est appositum onus, & gravamen illud reiicitur ipso jure absque alia reclamazione fœminæ, cui illa debetur, & exempta, ac libera omni onere, & gravamine transit in hæredes mulieris cui legitima, ac dos illius loco subrogata debebatur, Buratt. conf. 249. n. 19. ubi testatur de communi opinione lib. 3., Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 2. qu. 17. n. 8. cum duob. seq. Cyriac. contr. 148. n. 27. ad 29. Rot. decis. 342. n. 4. cum duob. seq. par. 5. recent. decis. 228. n. 14. p. 8. præclare decis. 100. nu. 18. cum duob. seq. ubi respondetur contrariis par. 16. decis. 76. n. 17. & decis. 267. num. 9. par. 17. ubi ex dicto Buratt. hæc opinio approbatur pro communi super quo dixi etiam supra ad Stat. 130. num. 80. & 81.

Non obstat quod de onere, & gravamine hujusmodi non possit opponi, nisi per ipsam mulierem, Rot. decis. 77. n. 11. et 12. par. 19. recent. quia id procedit quando ipsa mulier vivens nedum onus non impugnavit, sed illud approbavit ut patet ex eadem decis. 77. & dixi in annot. ad Stat. Urb. 130. nu. 98. & 99. nam stante tali approbatione expressa oneris, & gravaminis facta per mulierem, frustra per ejus hæredem opponitur contra illud per ejus authorem approbatum Peregr. conf. 79. num. 30. lib. 1. Rot. decis. 113. s. quibus accedebat post Fenzon. ad Stat. Urb. & decis. 340. num. 7. & seq. part. 17. recent.

Si tamen gravamen, & onus non fuerit per mulierem expresse acceptatum, tunc non est opus aliqua conquestione mulieris, ex quo illud reiicitur ipso jure, Rot. decis. 49. nu. 13. & seq. par. 18. recent., & probant ceteræ autoritates supra hic allegatæ nu. 103.

Ad hoc autem ut acceptatio oneris, & gravaminis impositi super dote succedente loco legitimæ afficiat, debet esse omnino clara, explicita, & sufficiens, nec sufficit vaga, & quæ ad aliud potest referri, Rot. decis. 317. num. 7. & 8. coram Millin. dec. 189. n. 12. coram Card. Cels. dec. 133. n. 9. post Merlin. de legitim. decis. 10. n. 25. p. 15. recent. & decis. 100. n. 16. p. 16.

Et acceptatio excluditur, si mulier non habuit scientiam explicitam fideicommissi, & oneris apposti super dote, Rot. decis. 76. n. 13. & seq. p. 17. recent.

Potest propterea mulier de sua dote, quæ succedit in locum legitimæ, liberè disponere, non obstante quovis gravamine fideicommissi, pacti reversivi, vel alio onere doti appposito, ac si illa sine onere, ac liberè tradita fuisset, ut probant Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 1. q. 1. num. 2. & seq. Hodier. contr. forens. cap. 34. n. 3. & infra lib. 1., Card. de Luc. de Dor. discurs. 90. n. 7. & 8. & plenius discurs. 97. Magrett. ad Conf. pragmat. Ducis Sermonetæ decis. 9. num. 3. fol. 365. ubi alios refert.

At dos etiam succedens loco legitimæ potest gravari fideicommissi, pacto reversivo, vel alio onere in ea parte, in qua excedit quantitatem legitimæ, Altograd. conf. 18. nu. 21. & seq. lib. 2. Fontanell. de pact. nupt. claus. 5. glos. 10. p. 1. n. 28. & seq., Card. de Luc. de Dor. decis. 155. nu. 14. vers. prout Rot. decis. 381. n. 4. p. 3. recent. Zaul. alleg. Rubr. 28. nu. 6. sicut & ipsa legitima, in cujus locum dos succedit, potest in excessu gravari onere fideicommissi, Castren. conf. 59. num. 1. vers. vera per statutum lib. 1. Gabr. conf. 116. n. 8. & seq. Rot. decis. 113. s. & ita post Fenzon. ad Stat. Urb. decis. 381. n. 4. vers. fuit dictum p. 2. recent. decis. 10. n. 22. & decis. 144. n. 2. p. 15. decis. 637. num. 11. coram Amat. Dunozett., & decis. 391. num. 2. coram Cels.

Quod autem dos sit excessivè constituta ultra quantitatem legitimæ, & sic quod onus fideicommissi, pacti reversivi, vel aliud gravamen appositum super dote possit sustineri in excessu debet ab illo, qui præterit sustinere gravamen sub prætextu excessus, concludenter probari excessus, cum dos excessiva, & ultra quantitatem legitimæ non præsumatur assignata, Altograd. conf. 18. n. 10. & seq. lib. 2., Cirrocc. discurs. 3. n. 50. Boff. de Dor. cap. 7. n. 18. Cardin. de Luc. eodem tratt. discurs. 90. n. 17. & discurs. 155. n. 19. Magrett. ad Conf. Sicil. Ducis Sermonetæ decis. 9. num. 4. & 5. fol. 565. Rot. decis. 1189. num. 1. & 2. coram Cardin. Seraph. decis. 928. nu. 12. & 13. coram Amat. Dunozett. decis. 144. nu. 3. & 4. p. 15. recent. decis. 396. num. 8. cum duob. seq. par. 16. decis. 78. num. 18. confirmata decis. 267. num. 9. & 10. par. 17.; itaut si præensus excessus sit turbidus, non possit per illum impediri restitutio dotis favore hæredis mulieris sub prætextu fideicommissi, ex quo excessus habet ultra turbiditatem præsumptionem contra se.

Sustinetur etiam onus, & gravamen impositum à patre super dote succedente loco legitimæ, ad ipsius patris vitam, ex quo eo vivente filia legitimæ non debetur, & sic dos legitimæ naturam non sortitur, nisi patre defuncto, & tunc solum onus reicitur, & dos uti succedens loco legitimæ remanet libera ab omni gravamine, *Altograd. conf. 18. num. 29. lib. 2. Rot. decis. 815. num. 4. & seq. coram Seraph. Zaul. dist. Rubr. 28. nu. 7.*

Quartus effectus resultans, quando dos non succedit loco legitimæ, est, quod si filia femina per Statutum sint simpliciter, & absolute exclusæ à successione, & filii masculi illas velint haberi uti extraneas, & nolint quod numerentur ad augendam legitimam, tunc dos detrahatur tantumquam æs alienum de toto patrimonio patris defuncti, non autem de legitima filiorum, *Gabr. conf. 11. num. 10. lib. 1., Cardin. de Luc. de legitim. disc. 7. n. 6. ubi testatur de opinione magis communiter recepta, Rot. decis. 4. & 5. post Merlin. de legitim. & decis. 65. nu. 3. ad 7. post tract. Card. Albit. de inconst. in judic.*

Si vero dos succedat loco legitimæ, tunc detrahatur de portione trientis, vel semissis debiti filiis pro legitima, non autem tanquam æs alienum ex toto corpore hereditatis, *Morott. respons. 23. n. 24. §. quarto quaritur, & n. 25., Rot. dec. 309. nu. 12. par. 17. recen.*

Dote autem existente majore, quam sit portio legitimæ, illud plus cedit damno ipsius hæredis, & non detrahatur ex triente, vel semisse legitimæ, *Rot. dist. decis. 309. num. 12. par. 17. recen.*

Quintus effectus resultans, ex eo quod dos succedit loco legitimæ, est, quod licet femina sint per statutum exclusæ à successione, & non admittantur ad partem, faciunt tamen numerum, & partem favore filiorum masculorum ad augendam eorum legitimam à triente in semissem, si filii masculi, & feminae insimul sint quinque, vel plures ultra talem numerum, *Decian. respons. 46. nu. 21. ad 30. lib. 3., Curt. Sen. conf. 5. per tot. Morott. respons. 23. nu. 20., Bellon. de jur. accresc. cap. 6. q. 15. n. 8. cum trib. seq. tom. 1. Rot. decis. 106. n. 9. post Merlin. de legitim. decis. 10. nu. 19. p. 12. recen. decis. 138. nu. 15. p. 13. decis. 10. n. 3. decis. 64. n. 1. & 8. decis. 66. n. 13. dec. 67. n. 2. cum duob. seq. & decis. 68. et 69. post tract. Cardin. Albit. de inconst. in judic.*

Declara præfatam conclusionem procedere, ex quo faciunt numerum ad impugnandam legitimam masculorum, id redundet in utilitatem masculorum, & quatenus ipsi id velint, cum hoc eorum favore sit inductum, *Card. de Luc. de legitim. disc. 2. n. 2. & 3. Rot. in dist. dec. 66. n. 15. dec. 67. n. 13. dec. 68. n. 2. & 3. & dec. 69. n. 6. post dist. tract. Card. Albit. & dec. 499. n. 11. & seq. p. 19. recen., & doctè non minus, quam latè id probat R. P. D. Marcellus Severolus (Votans Signaturæ Justitiæ, Prælati nedum in legalibus disciplinis profundissimi, & perspicacissimi, ac solidissimi Ingenii, verum in omni politiori litteratura excultissimi) in suo doctissimo responso impresso dec. 63. n. 14. & seq. post dist. tract. Card. Albit., ubi quod hæc opinio est communiter recepta, verior, & magis juri consona, & quod secundum ea perpetuò Tribunalia judicaverunt.*

Et præfata conclusio, quod feminae faciant numerum ad augendam legitimam favore masculorum, procedit, licet agatur de detrahenda legitima ab hereditate materna, à qua filia feminae fuere exclusæ, *Rot. dec. 137. n. 15. p. 6. recen. dec. 128. n. 10. p. 13. dec. 11. n. 8. p. 19. dec. 134. n. 13. coram Priol. & dec. 67. n. 3. post dist. tract. Card. Albit.*

Principalis conclusio, quod filia feminae faciant numerum ad augendam legitimam filiorum masculorum, si hoc ipsi velint, procedit licet non omnes filii masculi sint patris hæredes, *Angel. Rodolph. (olim in Romana Curia celeberrimus Advocatus in Civitate Camerini sua Patria in bona senectute defunctus (in sua alleg. 130. n. 4. & 5., Mart. Medic. dec. Senen. 7. n. 5. & per tot. Rot. dec. 309. n. 8. p. 17. recen. & dist. dec. 69. n. 7. & 8. post tract. Card. Albit. de inconst. in judic., ubi quod feminae faciunt numerum, etiam ad commodum, & utilitatem fratrum non hæredum.*

Procedit pariter, licet aliquis ex filiis masculis dissentiat, nam filia feminae numerantur ad augendam legitimam de triente in semissem, si alii masculi hoc velint, ut doctè, ac solidè more suo firmat R. P. D. Severolus *dist. respons. impress. decis. 67. nu. 110. & seq. post tract. Card. Albit. de inconst. in judic., Rot. decis. 128. n. 9. coram Coccin. decis. 128. nu. 11. par. 13. recen. & decis. 10. nu. 21. post dist. tract. Card. Albit., ubi testatur de æquiori opinione.*

Procedit eadem conclusio, etiam quando filia feminae professionem emisissent in monasterium Monialium, nam adhuc volentibus masculis faciunt partem ad augendam illorum legitimam, *Rot. dec. 64. post dist. tract. Card. Albit.*

Conclusio tamen non procedit in filiis diversi matrimonii, vel si unus tantum filius masculus sit hæres patris, & alii filii non hæredes repugnarent, ac nollent, quod feminae numerarentur ad augendam legitimam, *Card. de Luc. de legitim. disc. 2. & 3. n. 7. ubi quod in hoc consideratur jus filiorum, tanquam filiorum, non tanquam hæredum, & sic si filii uti filii velint, vel nolint secundum eorum utilitatem, & voluntatem quod feminae numerentur pro augenda eorum legitima, debet attendi eorum voluntas, cum hæc det regulam in tali materia.*

Subsequitur ex hac conclusione, quod si spectat ad filios masculos uti filios, & non uti hæredes velle, quod feminae faciant numerum ad augendam legitimam, tale augmentum non spectat ad hereditatem paternam, sed ad ipsos filios, quorum favore aucta est, & uti filios, licet non hæredes patris, & sic in restitutione fideicommissi ab illo ordinati non venit talis portio legitimæ aucta favore filiorum masculorum, sed remanet pro illis libera, sicut legitima eorum propria, *Curt. Jun. conf. 268. n. 50. & seq. Decian. respons. 46. nu. 31. ad 36. ubi testatur de communi, Morott. respons. 23. n. 21. & 22., Brun. de stat. exclus. famin. art. 12. n. 45. & seq., ubi profutur, hanc opinionem esse veriore, & ita obtinuisse Rot. decis. 266. nu. 1. & 2. p. 1. divers., & decis. 499. nu. 17. p. 18. tom. 5. recen.*

Et quamvis *Gabr. conf. 15. n. 21. lib. 2.* huic opinioni non assentiat, nihilominus fatetur, illam esse frequentius approbatam, ut advertit *Morott. dist. respons. 23. n. 22. in fin.*

At quod in dote quæ ex hoc *Stat. Urb. 141.* succedit loco legitimæ, si feminae faciant numerum ad augendam legitimam, illud plus quod accrescit masculis ex persona feminarum, spectet ad filios uti hæredes patris, & tale augmentum iidem capiant tanquam hæredes, & non uti filii, & sic veniat sub fideicommissio à patre ordinato firmat *Rot. dec. 2119., & dec. 2158.* illius confirmatoria *coram Coccin.*, unde attenta hac opinione per *Rot. in dist. decis. sedulo discussa materia, ac rejectis contrariis firmata, remanet eversa, vel saltem dubia contraria conclusio supra firmata n. 129. & 130. ubi fuere relatæ autoritates dicentes, quod filii non uti hæredes, sed uti filii capiant tale augmentum procedens à personis filiarum facientium numerum.*

Quando tamen filia feminae sunt agnitæ à patre in legitima, tunc omnino faciunt numerum, & partem ad illam augendam sive masculis expediat, sive non, cum statutum exclusivum feminarum procedat ab intestato, si fecus si in testamento filiae sint agnitæ, unde hoc casu habentur, ac si à Statuto non fuissent exclusæ, *Alex. conf. 131. lib. 1., Bellon. de jur. accresc. c. 6. q. 15. n. 15. & seq. tom. 1., Cyriac. contr. 71. n. 16. 17. & 26. Rot. decis. 137. nu. 9. p. 6. recen. decis. 128. nu. 10. & seq. p. 13. decis. 112. nu. 1. ad 7. & decis. 329. nu. 7. par. 7.*

Ceterum super hac materia, quando stantibus Statutis exclusivis feminarum dos succedat, nec ne loco legitimæ, & de effectibus diversis resultantibus inter utrumque casum vide *Gabr. conf. 11. lib. 1., Honded. conf. 53. lib. 2. Morott. respons. 23. Altograd. conf. 18. & 87. lib. 2., Redenasc. conf. 85. Cyriac. contr. 71., Caren. resol. 33. Post. resol. 67. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 83., Merlin. de legitim. lib. 1. tit. 4. q. 6. & lib. 3. tit. 1. q. 6. Mangil. de impur. q. 57. Mart. de success. legal. p. 1. q. 13. artic. 2. Bossi. de Dot. cap. 7., Card. de Luc. cod. tract. disc. 13. & 91. & de legitim. disc. 1. cum plurib. seq. Rot. decis. 106. 114. 119. 139. & 197. post Merlin. de legitim. dec. 5. post Paitell. dec. 10. 64. ad 69. post tract. Cardin. Albit. de inconst. in judic. decis. 431. coram Bald. decis. 88. coram Bich., decis. 308. par. 1. recen. decis. 399. p. 5. decis. 208. p. 8. dec. 329. p. 9. decis. 123. p. 10. dec. 156. & 158. p. 15. & dec. 344. p. 19.*

Et hæc elucubrata ex foliis volantibus ab Alma Urbe ad Civitatem Tusculi asportatis modo quæ supra ad Dei, & Gloriosissimæ Virginis ejus Matris honorem, & gloriam Tusculi complevi hac die secunda Novembris anni 1699., in qua sancta Mater Ecclesia facit piam commemorationem omnium fidelium defunctorum, qui ad Paradisi gloriam electi, dum in æterna gloria manebunt, dignentur pro me miserrimo peccatore Deum exorare, ut me tandem à culpis expiatum dignetur misericorditer ad æterna pacis gaudia perducere.

De Filiis in conditione positis.

CAP. CXLII.

Filii positi in conditione Fideicommissi censeantur ad fideicommissum tacite vocati,

PRÆLUDIUM.

Hoc Statutum voluit obtruncare controversiam antiquitus non mediocrem exortam inter Doctores, an filii in conditione positi censeantur dispositivè vocati ad successione, affirmantibus multis, negantibus aliis pluribus ex autoritate Gloſæ in l. Lucius l. 2. ff. de heredib. instit. quæ gloſa opinio prævaluit apud diverſa Tribunalia, & signanter in Tribunali Rotæ, quæ semper illi adhæſit pro non vocatione dispositiva, quoties pro illa non concurrant efficaces, ac concludentes conjecturæ; unde ſtante hoc ſtatuto ceſſat talis altercatio, dum per illud ſtatuentes adhæſerunt opinioni contra gloſam pro dispositiva vocatione filiorum in conditione poſitorum.

Quia verò materia hæc eſt ſatis quotidiana, & ſuper illa in dies ubique locorum contingit diſceptari, etiam ſecundum diſpoſitionem Juris communis, hinc illam latiori calamo ad ornatum præſentis ſtatuti examinare decrevi, dividendo materiam in tres articulos; In primo agetur de vocatione filiorum in conditione poſitorum diſpoſitiva juxta cenſuram præſentis ſtatuti; In ſecundo de vocatione ex conjecturis juxta diſpoſitionem Juris, & quæ conjecturæ in hoc attendantur, & quomodo illæ uniantur nec ne ad inducendam vocationem diſpoſitivam. In tertio demùm referuntur aliquæ conjecturæ, ex quibus vocatio diſpoſitiva non reſultat; & ſimul libabitur materia quando filii in conditione poſiti, & ex conjecturis vocati dicantur diſpoſitivè vocati ſolum ad portionem Patris, vel etiam Patruum: & quando nec ne dicantur inter ſe reciproce ſubſtituti.

ARTICULUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Filii in conditione poſiti ab hoc ſtatuto cenſentur diſpoſitivè vocati; & an ad ſolam portionem Patris, vel etiam Patruum; quas perſonas comprehendant, an forenſes, Clericos; ac Nepotes; an procedat in vocatione facta etiam in contractibus, & plura alia diſcutiuntur, de quibus in ſummario.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum Urbis de filiis in conditione poſitis non eſt novæ legis inductivum, ſed Juris controverſi declarativum & nu. 11.
- 2 Statutum Urb. 142. factum fuit pro correptione gloſæ in l. Lucius.
- 3 Statutum 142. expreſſè vocat filios in conditione poſitos, ac ſi diſpoſitivè eſſent vocati à Teſtatore.
- 4 Diſpoſitiva vocatio facta à ſtatuto Urbis non differt ab expreſſa vocatione facta à Teſtatore.
- 5 Vocatio diſpoſitiva facta per ſtatutum intelligitur jure obliquo, & per fideicommiſſum, non autem jure directo.
- 6 Vocatio inducta à ſtatuto deſervit pro primo requiſito vocationis in reciproca.
- 7 Statutum 142. non procedit ſi contra vocationem diſpoſitivam urgeat voluntas teſtatoris, & nu. 86.
- 8 Statutum 142. comprehendit ſucceſſiones purificatas poſt conditum ſtatutum.
- 9 Non comprehendit forenſes, & bona ſita extra territorium.
- 10 Fallit ſi forenſis in Urbe teſtamentum condidit, & nu. 12.
- 11 Statutum 142. non eſt correctorium Juris communis, ſed declaratorium.
- 13 Statutum 142. comprehendit etiam Clericos.
- 14 Statutum 142. uti declaratorium comprehendit teſtamenta condita ante ſtatutum.
- 15 Statut. 142. habet locum in diſtrictu Urbis.
- 16 Statut. 142. procedit in fideicommiſſis ordinatis, tam in contractibus, quàm in ultimis voluntatibus.
- 17 Contrariæ opinio Galganetti, refertur, & reprobat.
- 18 Statut. 142. procedit in donatione facta occasione certi monii, ac in pactis dotalibus ſuper reversione de & nu. 19.

- 20 Card. de Luca, & Rot. contrarium tenentes declarantur, & nu. 21.
- 22 Statut. 142. procedit tam in deſcendentibus, quàm in tranſverſalibus.
- 23 Procedit etiam ſi filii poſiti fuerint in conditione ſub nomine agnatorum, vel deſcendentium, & non filiorum.
- 24 Stat. 142. ſub nomine filiorum comprehendit tam maſculos, quàm fæminas.
- 25 Præcipue ſi teſtator vocaverit filios ſub nomine deſcendentium comprehenſivo etiam fæminarum.
- 26 Fæmina ſub nomine filiorum veniunt ſub hoc ſtatuto, licet excluſa per ſtatutum à ſucceſſione.
- 27 Fæmina non veniunt ſub hoc ſtatuto, ſi ex conjecturis appareat, quod teſtator vocavit ſolum maſculos.
- 28 Stat. 142. comprehendit etiam nepotes, & deſcendentes.
- 29 Intellige ſi à teſtatore hi etiam ſint in conditione poſiti.
- 30 Decif. 939. & 957. Coccin. declarantur.
- 31 Cardin. de Luc. de fideicommiſſ. diſcurſ. 75. reprobat.
- 32 In fideicommiſſi excluſione poſſeſſori ſat eſt dicere; fideicommiſſum de te non loquitur, & nu. 33.
- 34 Filii verbum prolarum à teſtatore comprehendit nepotes.
- 35 Ex Statut. 142. ſub nomine filiorum veniunt nepotes, & quando hoc procedat nu. 60. 61., & 63.
- 36 Filiorum appellatione non veniunt nepotes, quando filii nomen Italico ſermone fuit expreſſum, & nu. 37. & 38. ubi in fideicommiſſi.
- 39 Verba prolata à teſtatore litterarum ignaro intelliguntur ſecundum communem uſum loquendi.
- 40 Nepotes non veniunt nomine filiorum, quando agitur ad excluſionem proximiorum & nu. 42.
- 41 Nepotes veniunt appellatione filiorum quando agitur de excluſendo extraneum à ſi deicommiſſo.
- 43 Nepotes ſub nomine filiorum non poſſunt venire quando non ſunt nec vocati, nec poſiti in conditione.
- 44 Nepotes non veniunt ſub nomine filiorum, quando teſtatur diſcretivè de filiis, ac nepotibus in alia parte teſtamenti loquutus fuit.
- 45 Nepotes non poſſunt concurrere cum Patruo in ſucceſſione fideicommiſſi, ſed ſolum ad excluſionem extranei.
- 46 Nepotes in caſum vocationis poſſunt ſuccedere ſolum poſt Patruos.
- 47 Statutum vocans filios in conditione poſitos intelligitur de filiis primi gradus, quando ſuccedere poſſunt, non de nepotibus.
- 48 Nepotes ſuccedunt jure repræſentationis in fideicommiſſis, ſi adſit eorum vocatio ſaltem ex conjecturis & nu. 56. 57. & 58.
- 49 Repræſentatio in fideicommiſſo tranſverſali regulariter non datur deficientibus conjecturis, & nu. 50.
- 51 In fideicommiſſo tranſverſali ſucceditur prout ab inſteſtato.
- 52 Nepotes ſubintrant in locum Patris, ſi non ſuccedunt ab inſteſtato.
- 53 Repræſentatio in Tranſverſalibus in ſucceſſione non datur ultra filios fratrum.
- 54 Procedit etiam in ſucceſſione fideicommiſſi, & nu. 55.
- 59 Subſtitutio vulgaris anomala, qua ſit, & quando illa non procedat favore nepotum.
- 62 Decif. perſunctoriè, & articulo non diſcuſſo loquentes non attenduntur.
- 64 Card. de Luc. de fideicommiſſ. diſcurſ. 75. notatur, ac declaratur nu. 65. & 66.
- 67 Stat. 142. non procedit favore filiorum tacite vocatorum ad excluſionem extranei vigore l. cum Avus ff. de condit. & demonſtrat.
- 68 Contrarium eſt verius, & reiicitur contraria opinio Card. de Luc. de fideicommiſſ. diſcurſ. 74.
- 69 Stat. 142. procedit etiam in bonis filii pupilli, ſi Pater ſecerit illi ſubſtitutionem pupillarem.
- 70 Card. de Luc. de fideicommiſſ. diſcurſ. 79. contrarium tenens declaratur, & reprobat.
- 71 Stat. 142. procedit favore filiorum in conditione poſitorum etiam poſtquam elapſum eſt certum tempus illis ſtatutum de non alienando.
- 72 Diſtiones dicti, & ſupradicti operantur etiam in filiis in conditione poſitis.
- 73 Vocatio filiorum in conditione poſitorum ſi eſt per vulgarem, talis eſt etiam ſtante hoc ſtatuto 142.
- 74 Filii in conditione poſiti, & activè vocati à Statut. 142. non

non censetur passivè gravati restituere.

75 Fallit si ex conjecturis constet de voluntate inducendi perpetuum fideicommissum.

76 Prout fallit, si filii in conditione positi sint gravati restituere.

77 Filii in conditioe positi ex hoc statuto censentur solum vocati dispositive ad portionem Patris, non Patru, & nu. 78. & 296.

79 Secus si ex conjecturis eliciatur vocatio etiam ad portionem Patru, & n. 297.

80 Conjectura pro vocatione etiam ad portionem Patru præcipue in transversalibus debent esse urgentes, & quales sic dicantur, & n. 81.

82 Conjectura pro vocatione etiam ad portionem Patru debent unitim considerari.

83 Filii censentur vocati etiam ad portionem Patru quando hic prædecessit testatori, qui filios in conditione posuit.

84 Etiam si Pater non agnovit portionem Patru cum in Negotem fuerit transmissum Ius agnoscendi fideicommissum.

85 Filii in conditione positi, & ex statuto vocati non dicuntur præelecti regulariter in portione Patru, & quando secus n. 86.

Circà hoc statutum primò adverte, quod non dat in hac materia novam legem dispositivam, sed potius est Juris controversi, ac dissidentium opinionum declaratorium, Fenzon. hic in princip. Castald. consulti forens. 52. in fine, Rot. decis. 274. n. 18. p. 4. recen. decis. 355. nu. 2. p. 5. decis. 447. nu. 3. 1. coram Merlin. decis. 436. n. 5. & seq. coram Priol. & in Romana Dotis 13. Januarii 1680. §. tale autem coram Rondinino; & quod hoc statutum factum sit pro correctione glosæ in dist. l. Lucius, Rot. decis. 176. n. 1. p. 18. recen.

3 Et per hoc statutum inducitur expressa, ac dispositiva vocatio filiorum in conditione positorum, ac si essent expressè vocati, ac substituti ab ipso testatore, Gabr. cons. 115. n. 11. lib. 1. & cons. 91. n. 3. & 4. lib. 2. Bellon. Jun. cons. 86. n. 30. Fusar. cons. 31. n. 4. & cons. 51. n. 11. Peregr. de fideicom. art. 28. nu. 3. & 4. Rot. decis. 14. n. 1. post repert. ult. volunt. Farinac. decis. 185. n. 2. p. 7. recen. decis. 28. nu. 3. p. 8. decis. 337. nu. 4. coram Ludovis. decis. 1. n. 20. coram Otthob. decis. 22. nu. 2. & 3. coram Arguell. decis. 331. n. 7. coram Amat. Dunozett. Romana fideicommissi 27. Maii 1641. coram Ghislerio.

4 Nec differt dicta vocatio inducta à statuto ab illa, quæ provenit ab expressa vocatione facta ab homine, Rot. decis. 248. n. 1. p. 7. recen.; & vocatio intelligitur Jure obliquo, & per fideicommissum, non autem Jure directo, plenè Rocca Episcopus Isclanus disput. Jur. Select. tom. 1. cap. 41. n. 2. §. & seq. ubi declarat contraria.

6 Quocirca talis vocatio inducta à statuto deservit etiam pro primo requisito vocationis in reciproca substitutione lineali, Rot. decis. 271. nu. 20. & infra coram Bich., & in Romana fideicommissi de Ursinis 7. Februarii 1680. §. primum requisitum coram Alberгато.

Cum hoc statutum inducat, quod voluntas testatoris sit vocandi filios in conditione positos, hinc talis voluntas à statuto præsumpta contraria probatione, ac fortioribus conjecturis, ac præsumptionibus eliditur, & sic præsens statutum non procedit, si pro filiorum in conditione positorum non vocatione stet voluntas testatoris expressa, vel etiam tacita ex conjecturis elicitæ, Card. de Luc. de fideicom. discurs. 80. nu. 9. & seq.

8 Comprehendit statutum successiones apertas, & purificationes post conditum statutum, Rot. disc. 199. n. 7. p. 17. recen.

9 Non comprehendit forenses, & bona sita extrà territorium, & districtum Urbis, Fenzon. hic nu. 17. in fine, Rot. decis. 169. n. 7. pariter in fine coram Milin.

10 Declara hoc procedere si agatur tam de forensibus, ac bonis extra Districtum, quàm de testamentis ab illis conditis extrà Urbem, ac ejus Districtum, secus si agatur de successione vigore testamenti conditi à forensi in Urbe, ubi diu moram traxit, ac in ea mortuus est, tunc enim filii in tali testamento in conditione positi censentur vocati, & statutum comprehendit forenses, qui Romæ testamentum condidere, nam præsumuntur se conformasse cum dispositione hujus statuti, & sic filios vocare voluisse, Card. de Luc. de fideicom. disc. 73. n. 7. & 8. Rot. decis. 1329. nu. 10. ad 12. coram Seraph. decis. 355. nu. 1. & 12. part. 5. recen. decis. 328. n. 3. p. 12. decis. 113. nu. 5. coram Alexandro VIII. decis. 346. nu. 6. &

seq. coram Priol., & in Romana, seu Verulana Fideicommissi 27. Januarii 1683. §. siquidem coram Rondinino, ubi quod cum tale statutum non sit correctorium Juris Communis, sed declaratorium, & interpretativum, hinc procedit etiam in bonis sitis extrà Territorium statuentium, cum testator præsumatur voluisse vocare filios in conditione positos ad bona sua juxta dispositionem statuti vigentis in loco, ubi condidit testamentum, cui censetur voluisse suam voluntatem accommodare, Rot. decis. 1329. n. 10. coram Seraph. decis. 447. n. 12. & seq., & n. 31. coram Merlin. Add. ad Buratt. decis. 385. n. 10. vers. decimaquinta.

13 Et ob prædictam rationem, quod non est correctorium Juris Communis, sed solum declaratorium juris controversi, comprehendit etiam Clericos, Rot. in alleg. Romana, seu Verulana Fideicommissi 27. Januarii 1683. §. quidem coram Rondinino.

14 Hinc tanquam declaratorium comprehendit etiam testamenta præterita ante statutum, Pedrocch. inter cons. Fusar. 145. nu. 8. Andreol. contr. 85. nu. fin. Rota in Romana Dotis 11. Januarii 1680. §. tale autem coram bo. me. Rondinino.

15 Prout hoc statutum habet locum etiam in districtu Urbis per quadraginta millia, Add. ad Buratt. decis. 834. n. 15. Rot. decis. 176. n. 2. p. 18. recen.

16 Procedit dispositio hujus statuti, tam si filii sint in conditione positi in ultimis voluntatibus, quàm si in contractibus, cum generaliter loquatur, & indefinite de filiis in conditione positis, nec sit restrictum ad fideicommissa ordinata in ultima voluntate, Rot. decis. 114. nu. 3. & 4. part. 7. recen. decis. 102. nu. 2. & seq. ubi quod Rota sequitur hanc opinionem par. 8. decis. 939. nu. 2. & 3. coram Coccin. dec. 441. nu. 1. & decis. 713. nu. 9. coram Cerr., decis. 514. nu. 9. & decis. 610. nu. 1. coram Bich., & decis. 221. nu. 10. coram Cels.

17 Non obstat contraria opinio Galganett. hic in fine, & rursum de condit., & demonstrat. part. 2. cap. 1. quest. 97. nu. 15., quia in concursu authoritatis Rotæ debet Galganettus silere, præcipue, quia ipse movetur autoritate Tiraquelli, & aliorum loquentium super statutis contra jus, quæ strictè interpretantur, & non extenduntur, at hoc statutum ex firmatis non est contra jus, sed interpretativum, & declaratorium juris, & sic non est odiosum, unde dum generaliter, & indefinite loquitur non est restringendum ad ultimas voluntates juxta optimum sensum Sacre Rotæ.

18 Hinc præsens statutum habet etiam locum in donatione facta occasione certi matrimonii, & in pactis factis super restitutione dotis, Rot. decis. 114. nu. 3., & 4. part. 7. recen.

19 Similiter habet locum, quando filii sunt in conditione positi in pacto reverlivo appposito, favore dotantis, vel donantis, Card. de Luc. de fideicom. disc. 80. nu. 7., qui testatur hanc esse veriore opinionem, Rot. decis. 441. nu. 8. ad 15. coram Cerr.

20 Et licet de Luc. ibidem prius referat opinionem contrariam, & quod pluries Rota super hoc puncto dubitavit, prout fecit in decis. 409. coram Cerr., nihilominus postea Rot. à dist. decis. 409. recessit in alleg. decis. 441. coram eod. Cerr., ubi n. 16. pro vocatione tali casu dicit stare veriore opinionem.

21 Quamvis autem in alleg. decis. 441. in illo casu resolvatur pro non vocatione, nihilominus id evenit, ex quo concurrerant urgentes conjecturæ pro non vocatione ibidem adductæ, & elicitæ ex decis. 401. p. 9. recen., & ex dec. 145. coram Cels.; at cessantibus conjecturis pro non vocatione verior est prima opinio, quod filii in conditione positi in pacto reverlivo sint vocati, quam tenet præcisè eadem Rota in decis. 114. n. 3. & 4. part. 7. recen., & secundum hanc opinionem alias judicavi.

22 Cum hoc statutum absolutè, ac generaliter loquatur, procedit tam in descendentes, quàm in transversalibus, Peregr. cons. 55. nu. 2. lib. 4. Galganett. de condit., & demonstrat. p. 2. cap. 1. quest. 97. nu. 14. idem ad hoc Stat. 142. vers. tenui ego quod non, Gratian. discept. 571. n. 49. Rot. dec. 248. part. 7. recen. decis. 1. n. 21., & decis. 28. n. 6. coram Otthob. decis. 264. n. 2. & decis. 1155. nu. 4. coram Coccin., & decis. 499. nu. 8. coram Amat. Dunozett.

23 Quinimò procedit etiam si filii fuerint positi in conditione sub nomine agnatorum, vel descendendum, & non filiorum, & etiam si fuerit posita in conditione universa linea, vel descendencia, Spad. cons. 344. & 345. lib. 2., quem in illa

- part. 4. tom. 2., & decis. 262. num. 13. part. 17.
 45. Et magis præcisè, quod nepotes non possint concurrere cum Patruo ad successionem in fideicommissio, sed solum ad exclusionem extranei, Add. ad decis. 199. num. 5. part. 8. recent. Rot. decis. 118. num. 18., & decis. 262. num. 5. & infra part. 17.
 46. recen.; & nepotes in casum vocationis solum possunt venire ordine successivo post Patruos, bene Mantic. de conject. ultim. volunt. lib. 8. tit. 8. num. 5., & in puncto statuti vocantis filios in conditione positos, quod intelligatur de filiis primum gradum obtinentibus, & non veniant nepotes, si successio potest verificari, & sortiri effectum in filiis, Thesaur. qq. forens. lib. 1. q. 97. num. 7. Surd. de aliment. tit. 9. quest. 36. nu. 19. ad 23. & num. 31. in fine, & facit Rot. decis. 473. nu. 19. part. 4. tom. 2. recen., & decis. 262. n. 3. p. 17.

- Nec dictis nepotibus est danda immisio ex capite, & jure representationis, quia hac mediante allumant locum Georgii Patris alterius filii Magdalene, & per talem representationem sint in eodem gradu cum Christopharo Patruo altero filio Magdalene ex Rot. decis. 65. post Vrecol. de transact., quæ pertransit cum decis. 355., & 406. coram Priol. confirmatis decis. 94., & 147. par. 19. recen., super quibus informantes pro nepotibus faciunt vim, & quæ in aliis tribus causis propositionibus fecerunt impressionem aliis Dominis de Affettamento; siquidem talis representatio in fideicommissio transversalis regulariter non admittitur, ut post Peregrin., & Mantic. dicit Rot. dec. 9. n. 6. coram Royas, ubi testatur de receptissima Doctorum sententia, præcipue quando deficiunt conjecturæ pro representatione admittenda, Rot. dec. 258. n. 19. coram Penninger; ex quo in tali fideicommissio transversali succeditur prout ab intestato, Rot. dict. dec. 9. n. 7. coram Royas; & nepotes non subingrediuntur in locum Patris, si non sunt successuri ab intestato, Gratian. c. 76. n. 10. Cyriac. contr. 8. n. 83; quocirca cum representatio in transversalibus in successione ab intestato non detur ultra primum gradum, nempe ultra filios fratrum in successione Patruum, Avunculi, vel Amici l. jubemus C. ad S. Conf. Trebell. §. Fratrum Auth. de hered. ab intest. venien. & in Auth. cessante de legitim. hered. Rot. dec. 48. n. 17. & infra, & dec. 279. n. 5. ad 7. p. 6. recen. non possunt propterea agentes pro immisione perfrui jure representationis, cum sint pronepotes, & in quarto gradu respectu Fumagalli Avunculi magni, de cujus hereditate agitur, ut in terminis fideicommissi pro exclusione representationis ut bene firmat Rot. dict. decis. 9. coram Royas decis. 279. n. 5. & infra p. 6. recent. decis. 194. n. 5. & 6. par. 12. decis. 383. n. 14., & magis præcisè decis. 314. n. 5. coram Priol., & in recen. p. 17. dec. 183. n. 6. & seq., ubi quod filii non subintrant in locum matris, quando agitur de hereditate transversalis, & avunculi magni, ex quo sunt in quarto gradu de jure Civili, Ciardin. contr. forens. lib. 2. cap. 150. nu. 1. & seq. & dict. decis. 183. par. 17. recen.

36. Quibus politis, decis. 355. & 406. coram Priol. confirmata decis. 94. & 147. par. 19. recen. & decis. 65. post Vrecol. de transact. allegata in objecto non refragantur, quia in illis admittitur representatio favore nepotum ad effectum, ut succedere possint in fideicommissio simul cum Patruo, & quod in hoc attendatur proximitas gravati, & non gravantis præsupposita favore nepotum existentia fideicommissi, & illorum vocatione, at si illi non sint ad fideicommissum vocati, nec ex verbis per illorum nominationem, nec ex conjecturis vocationem suadentibus (prout utrumque deficit in presenti) frustra disputatur de representatione in fideicommissio transversali, præclare Rot. dec. 597. per tot. coram Rembold. & dec. 788. n. 2. ad 4. coram Vbald. in quibus decis. declarantur contraria, & in casibus decis. allegatarum in objecto non dubitabatur de vocatione nepotum saltem per conjecturas, & signanter in dec. 65. post Vrecol. disputatio solum reducebatur ad proximitatem, quæ dat esse representationi nepotum cum Patruo, ad hoc ut possint cum eo succedere in fideicommissio, cæterum in eadem decis. præsupponitur pro certa vocatio nepotum; nam cessante vocatione, impertinens est disputatio super representatione.

- Nec turbat, quod dictis nepotibus sit saltem danda immisio, tanquam vocatis per substitutionem anomalam, hoc est, quod cadocato gradu Gregorii eorum Patris ipsi subintrent in ejus locum ad succedendum tanquam pares in gradu cum Christopharo Patruo, quia cessantibus conjecturis pro vocatione nepotum, dicta vulgaris anomala non habet locum, nec est locum representationi gradus caducati, ut bene firmatum per Rot. decis. 194. p. 12. rec.

Non obstat, quod ex Stat. Urb. lib. 1. cap. 142. sub nomine

filiorum in conditione positum, & dispositivè vocatorum veniant nepotes ex decis. 939. & decis. 957. coram Coccin. præcipue dum agitur de dispositione conditionali, Card. de Luc. de fideicom. disc. 75., & in supplem. p. 3. de fideicom. disc. 228. quia dictæ decis. Coccini supponunt vocationem expressam nepotum, ut apparet ex figuratone casus primæ decis. 939. ibi - in evenum, in quem Joannes, & ipsius filii, & filii filiorum decederent sine filiis -, unde nil mirum si in illis fuit firmatum, sub nomine filiorum venire nepotes, quando etiam filii filiorum fuerant in conditione positi, alias dictæ decisiones non deberent attendi, dum articulo non discusso, nec aliqua autoritate, vel ratione adducta procedunt, ut Rota de suis decisionibus per functionariè loquentibus, quod non sint attendenda dixit in decis. 218. n. 25. & 27. p. 19. recen. præcipue dum alias eadem Rota articulo mature discusso in hoc puncto tenuit, nepotes in terminis allegati Stat. 142. non venire sub nomine filiorum in conditione positum, ut in decis. 84. p. 9. recen., & probant etiam autoritates supra hic relatæ in §. & magis præcisè.

Nec dictæ decis. 84. bene respondet Card. de Luc. de fideicom. disc. 75., quia ut ipse testatur in illa causa erat arbiter, & alter cum ipso Judex Compromissarius erat contrariæ sententiæ, & propterea nihil fuit decisum, ut ipse fatetur in fine discursus, & sic eadem de Luca non deferendum, cum Doctores sint tanquam testes juris, & sicut testes super eodem facto discordes, ac contrarii non probant, ita nec Doctores super eodem puncto contrarii; & amplius totum fundamentum Card. de Luc. consistit in eo, quod quando veritas in dispositione conditionali, & non dispositiva, nepotes, & alii quicumque descendentes veniunt appellatione filiorum, at autoritates ab eo allegatæ id probant, quoties ageretur ad excludendum substitutum extraneum, hoc enim casu non posset ille admitti existentibus nepotibus, vel aliis in dispositione conditionali positis, ut loquuntur Fusar. de substitut. q. 413. n. 1. & seq. Rot. decis. 467. nu. 1. coram Coccin. & alii ibi relatæ de Luca, secus vero dum agitur inter Patrum, & nepotem, & Patruus proximior reperitur in possessione bonorum fideicommissi, hoc enim casu intrat contraria, ac verissima conclusio, quod nepotes non veniant appellatione filiorum, cessante eorum vocatione facta à Testatore expresse, vel per conjecturas concludentes ab ejus dispositione resultantibus, ut probatur ex pluribus decisionibus supra relatæ, quibus debent cedere ratiocinia Cardin. de Luc., ut monet Rot. dec. 233. nu. 18. & 19. p. 10., & decis. 337. par. 17. recen., ubi loquitur de eodem Cardin. de Luca.

Et per prædicta motiva, quæ placuerunt aliis DD. de Affettamento fuit datum votum pro denegatione immisionis, & successivè fuit prolata sententia, cui nepotes acquievere, ex quo scribentes pro immisione presci à fundamentis, de quibus in meo voto satius duxerunt litem ulterius non prosequi. *Hactenus Votum.*

Redeundo ad materiam nostri Statuti, est videndum, an sub hoc Statuto sint dispositivè vocati filii, qui ex dispositione l. cum Avus ff. de condit., & demonstrat. & l. cum acutissimi C. de fideicom. sunt tacite vocati, etiam si de illis à testatore in substitutione non sit facta mentio, & sic illorum existentia faciat deficere conditionem fideicommissi aliorum favore ordinati negat, Card. de Luc. de fideicom. disc. 74. per tot., ubi per plures rationes nititur hoc probare, asserens, hoc statutum procedere in filiis verè, & expresse à testatore in conditione politis, non autem in filiis per dictas leges tacite vocatis, & subintellectis, & ante dict. de Luca hoc idem voluit Galgannet. de condit. & demonstrat. par. 2. cap. 1. qu. 7. nu. 6. & seq.

At contrarium tene tanquam verius cum Rot. decis. 308. nu. 20. p. 14. recen. ubi firmatur, quod vocatio inducitur à dict. leg. cum Avus; & leg. cum acutissimi non potest dici tacita, cum lex de mente testatoris expresse illam inducat, & idem de Luca alleg. disc. 74. in fine ingenuè fatetur, quod contra ipsum fuit judicatum, Statutum nempe hoc casu habere locum.

Et ex hoc Statuto si Pater filiis fecit substitutionem pupillarem, filii in conditione positi, & vocati succedunt nedum in bonis propriis Patris testatoris, sed etiam pupilli ejus filii, cui Pater fecit substitutionem pupillarem, Rot. decis. 1002. n. 3. coram Amat. Dianozett., quicquid contrarium in illa causa pro suo cliente scripserit de Luca de fideicom. disc. 79. n. 5. & infra, quia ipse in sua opinione non figit pedes, dum sibi reservat melius cogitare, & sincerè fatetur nu. 2. quod Signatura Justitiæ in illa causa approbavit judicium Rotæ, rescribendo sine præjudicio.

Haber

- 92 Filii in conditione positi ex glos. in l. Lucius veniunt tantum ab intestato, non ex fideicommissis.
- 93 Filii in conditione positi etiam in contractibus non sunt dispositivi vocati, & n. 94. 95, & 96.
- 97 Referuntur D.D. volentes in contractibus non procedere opinionem glos. in l. Lucius.
- 98 Prior opinio uti verior, & magis recepta probatur, & num. 99.
- 100 Conjectura pro vocatione quando sumus in contractibus requiruntur urgentiores.
- 101 A Glosa opinione in l. Lucius receditur stantibus conjecturis pro vocatione.
- 102 Procedit siue agatur de filiis in conditione positis in contractu, siue in ultima voluntate.
- 103 Conjectura pro vocatione in transversalibus debent esse magis urgentes, & concludentes.
- 104 Conjectura leviores sufficiunt in descendentes.
- 105 Conjectura tamen, etiam inter descendentes, debent esse in sua specie concludentes, & a jure approbata.
- 106 Conjectura inter descendentes non debent ex capite, & propria opinione effingi, sed debent esse juri immixta.
- 107 Procedit etiam in dispositione facta in contractu.
- 108 Conjectura etiam inter descendentes debent esse tales, ut probabiliter vocationem suadeant.
- 109 Conjectura debiles, subtiles, ac a jure non approbata non inducunt vocationem etiam inter descendentes.
- 110 Conjectura pro vocatione debent desumi a testamento.
- 111 Sufficiunt etiam deducta ex dictis a testatore ante, vel post testamentum, si legitime probentur.
- 112 In conjecturarum admissione est caute procedendum.
- 113 Arbitrio iudicis remittitur quam conjectura sint nec ne admittenda.
- 114 Arbitrium iudicis in admittendis conjecturis debet esse regulatum, ut admittat tantum illas approbatas a jure, & non de suo capite, & quare n. 117.
- 115 Conjectura una, vel altera non sufficit pro vocatione, nisi sint valde urgentes, sed requiruntur plures.
- 116 Iudex debet diligenter scrutari conjecturas, & videre, an sint casui, de quo agitur, accommodata.
- 118 Conjectura pro vocatione debent initim considerari, nam quae seorsim non prosunt, simul unita juvant.
- 119 Maxime si agatur pro mera vocatione activa filiorum in conditione positorum.
- 120 Conjectura plures seorsim considerata, si omnes sint inefficaces etiam simul sumptae non prosunt pro vocatione.
- 121 Conjectura si adsint hinc inde pro vocatione, & non vocatione praferuntur illa pro non vocatione, & exclusionem fideicommissi, & n. 280.
- 122 Conclusio facilius procedit favore creditorum volentium fideicommissum.
- 123 Circa vocationem standum est verbis testatoris, non menti, & ad conjecturas tollendas sat est illas debiles reddere.
- 124 Conjectura efficaciae deducta pro non vocatione excludunt fideicommissum.
- 125 Conjectura pro vocatione redduntur inefficaces cessante digressu ad plures gradus substitutionum, ac ratione conservandae agnationis, & n. 126.
- 127 Praecipue id procedit si agatur de transversalibus.
- 128 Et si filii transversales vellet etiam succedere in bonis Patruum, secus si in bonis proprii parentis, & n. 129.
- 130 Contemplatio agnationis, & digressus ad plures gradus substitutionum non est praecise necessarius in descendentes, sed sufficiunt aliae conjecturae.
- 131 Procedit siue filii sint in conditione positi in contractibus, vel in ultima voluntate.
- 132 Conjectura pro vocatione est, ex quo agitur de descendentes.
- 133 Contrarium est verius, & talis conjectura reiicitur.
- 134 Inter descendentes sat sunt solum leviores conjecturae.
- 135 Conjectura pro vocatione est qualitas masculinitatis, cum quasi filii fuere positi in conditione.
- 136 Praecipue si masculinitatis qualitas sit repetita in pluribus, & diversis substitutionibus.
- 137 Ex repetita qualitate masculinitatis censetur habita ratio conservandae agnationis.
- 138 Qualitas masculinitatis facilius deservit pro vocatione, si sint exclusae feminae, illis relictae solum dote.
- 139 Praecipue si feminae semper sint exclusae durante linea masculina.
- 140 Ratio conservandae agnationem, & bona in masculis est conjectura potens pro vocatione.
- 141 Conjectura deducta pro vocatione ex qualitate masculinitatis aliis conjecturis destituta non sufficit pro vocatione.
- 142 Praecipue in locis, ubi adsunt statuta exclusiva feminarum.
- 143 Statutum tamen exclusivum non officit, si testator disposuit circa feminas diversimode a statuto.
- 144 Conjectura deducta ex qualitate masculinitatis vestita ratione conservandae agnationis, & bona in illa, est relevans pro vocatione.
- 145 Conjectura deducta a masculinitate aliis conjecturis unita deservit.
- 146 Praecipue repetita, & si agatur inter descendentes.
- 147 Qualitas masculinitatis repetita, & unita aliis conjecturis suffragatur pro vocatione, etiam si agatur de nepotibus masculis ex filia testatoris.
- 148 Qualitas masculinitatis quibus concurrentibus omnino inducat vocationem.
- 149 Conjectura pro vocatione est, si filii positi sint in conditione cum qualitate, quod sint legitimi, & naturales.
- 150 Praecipue si addita sit dictio & non aliter.
- 151 Et si sit conjuncta cum aliis conjecturis, & n. 157.
- 152 Conjectura posita n. 149. pro vocatione reiicitur maxime in transversalibus, & n. 153.
- 154 Reiicitur pariter si vocata sint feminae, & cesset ratio conservandae agnationis, & si sit destituta aliis conjecturis, & n. 155.
- 156 Conjectura pro vocatione est, si sint positi in conditione filii ex legitimo matrimonio nati, secus si legitimi, & naturales.
- 158 Conjectura pro vocatione deducta ex legitimitatis qualitate potens est, ex quo sint exclusi legitimi.
- 159 Et quid quando sunt positi in conditione etiam filii naturales.
- 160 Conjectura urgens pro vocatione est ratio habita conservandae agnationem, & bona in familia, maxime posita in praemio testamenti, ac dispositionis, & n. 174.
- 161 Conjectura pro vocatione facilius procedunt stante tali ratione conservandae agnationis.
- 162 Alia conjectura pro vocatione frigescent, si deficiat illa conservandae agnationis.
- 163 Agnationis ratio dicitur habita ex perpetua vocatione masculorum, & simili exclusionem feminarum.
- 164 Agnatio dicitur contemplata, ex quo vocati filii filia femina cum onere assumendi cognomen, & insignia testatoris.
- 165 Idem si fuerint vocati bastardi, vel adoptivi post deficientiam masculorum.
- 166 Ex solo praecepto assumendi cognomen absque insigniis, & impositio certis personis non deducitur ratio contemplata agnationis.
- 167 Ratio conservandae agnationis cessat, ex quo testator non expressit masculinitatem, & si illam non repetit numer. 170.
- 168 Idem si in aliquem casum sint vocatae feminae.
- 169 Idem si testator decedentibus primis institutis sine filiis vocavit extraneos.
- 171 Ratio conservandae agnationis in transversalibus omnino requiritur pro inducenda vocatione.
- 172 Agnationis conservandae ratio sufficit tacita deducta ex conjecturis, & quales haec sint n. 173.
- 175 Conjectura pro vocatione est exclusio feminarum facta a testatore, relicta illis sola dote, & n. 176.
- 177 Conjectura praedicta non procedit in locis, ubi feminae sunt exclusae a statuto.
- 178 Nec ubi exclusio feminarum est particularis, sed solum si generalis, & n. 179.
- 180 Feminarum exclusio generalis praefert dilectionem masculorum, & rationem conservandae agnationis.
- 181 Conjectura pro vocatione est exclusio feminarum si sit unita cum vocatione masculorum.
- 182 Conjectura pro vocatione est digressus ad plures gradus substitutionum.
- 183 Referuntur contrariae opinionis Sectatores, si non concurrat contemplatio agnationis, & n. 184.
- 185 Conjectura vocationis resultans ex digressu ad plures gradus

vocati ex fideicommissio testatoris, qui illos posuit in conditione, *Surd. dec. 162. n. 1. & 2. Rot. dec. 1265. nu. 1. coram Seraph. & dec. 526. n. 2. p. 13. rec.*

Quæ glossæ opinio procedit etiam in contractibus, itaut
93 in illis filii in conditione positi non censeantur dispositive vocati, *Joseph. Ramon. conf. 110. num. 46. & 47. Cancet. var. resol. p. 1. cap. 1. num. 101. & 102. Barr. de success. lib. 8. tit. 2. num. 28.* qui testatur de veriori sententia, ubi eam adducit rationem, quia si in testamentis filii in conditione positi non sunt vocati, multo minus debent dici vocati in contractibus, in quibus fit strictior interpretatio, & *Ramon. dict. num. 46.* addit, quod in contractibus imputari debet stipulatori, cur verba latius non conceperit, unde vel major ratio non vocationis viget in contractibus, quam in ultimis voluntatibus, vel saltem æquiparantur, ita sicut in his procedit opinio glossæ, pro non vocatione dispositiva, ita & in illis, *Rolan. conf. 58. num. 36. & 37. lib. 3. Ramon. allegat. consultat. 100. numer. 477. Bim. consult. 229. numer. 9.* ubi loquitur in contractu donationis lib. 3. *Peregr. de fideicom. art. 28. num. 29. vers. sed male, Caren. resol. 91. num. 11. & seqq. Add. ad Buratt. decif. 385. num. 10. vers. quod procedit, Rot. decif. 209. numer. 18. coram Dunozett. Sen. dec. 145. n. 5. coram Celf. & dec. 401. n. 28. & 29. p. 9. rec.* ubi quod decisiones super hoc contrariæ non figunt pedes, sed loquuntur dubitative.

Et quamvis contrarium velint, *Honded. conf. 29. n. 103. lib. 1. Soccin. Jun. conf. 108. num. 7. & 8. lib. 2. Menoch. conf. 1080. num. 5. Gabr. conf. 96. num. 19. lib. 2. Ger. Spin. conf. 14. numer. 11. Mart. de Success. legal. part. 1. quest. 9. artic. 7. Petr. Placent. de fideicom. quest. 9. num. 227. Andreol. controu. 68. n. 22. Actolin. resol. 73. nu. 4. & in hanc opinionem videatur inclinasse Rot. decif. 732. num. 1. par. 3. recent. & dec. 191. num. 3. vers. quod adhuc coram Ubald. Sen. nihilominus non recedas à priori opinione magis fundata, & ratione suffulta, ac per Rotam amplexa in decisionibus supra relatis, nam dicta decisio 732. sub dubio solum opinionem contrariam refert, prout titubanter contrarium dicit in dict. decif. 191. num. 3. coram Ubald. ibi - data veritate illius opinionis.*

Unde Rot. decif. 401. num. 29. part. 9. recent. benè infert quod etiam in contractibus pro vocatione filiorum in conditione positorum requiruntur concludentes conjecturæ, sicut in ultimis voluntatibus, & hoc probant etiam, *Fontanell. de pact. nuptial. claus. 4. glos. 24. num. 17. et seqq. tom. 1. Caren. resol. 91. n. 10. et seqq.* ubi quod hæc est communis opinio, & in Tribunalibus recepta, quinimodò in contractibus requiruntur urgentiores conjecturæ, *Ramon. dict. conf. 100. n. 46. et 76. Cancet. var. res. par. 1. cap. 1. nu. 34. Cutell. dec. 12. n. 16. et 17.*

At licet filii in conditione positi non dicantur dispositive vocati juxta dictam opinionem receptam glossæ, nihilominus à dicta opinione glossæ receditur stantibus conjecturis pro illorum vocatione, plenè Rot. Bonon. apud Giovagnon. respons. 79. n. 92. et 94. lib. 1. Card. de Luc. de fideicom. disc. 73. n. 4. Rot. dec. 518. n. 1. coram Amat. Dunozett. dec. 514. n. 8. coram Manzaned. dec. 526. n. 3. et 4. p. 13. rec. & est conclusio à nemine controversa.

Quæ vocatio ex conjecturis procedit in filiis in conditione positis, tam in ultima voluntate, quam in contractibus, *Hodiern. ad Surd. decif. 162. num. 26. versicul. sed contrarium, Cancet. var. resol. par. 1. cap. 1. num. 101. vers. contra quam, Rot. dec. 401. num. 28. et 29. par. 9. rec. et dec. 383. num. 8. par. 18. & firmavimus supra hic in versic. unde, Rota num. 99.*

Quando verò agitur inter transversales conjecturæ pro vocatione debent esse validiores, & magis concludentes, *Caren. resol. 47. num. 8. & resol. 91. num. 22. Cirocc. disceptat. 61. num. 48. Zuccar. decif. Lucen. 65. n. 10. Castill. decif. 64. numer. 19. part. 1. Rot. decif. 311. num. 5. & ibi Add. num. 8. coram Gregor. decif. 385. num. 3. & ibi Adden. num. 10. §. est controversa vers. ubi, quod debent coram Buratt. decif. 110. num. 4. et dec. 123. num. 4. coram Royas decif. 63. n. 18. coram Zaratt. et dec. 287. n. 3. par. 19. rec.* ubi quod sæpius hoc dixit Rota.

In descendentes tamen sufficiunt leviores conjecturæ, & hoc propter naturalem affectionem, quam tenent homines erga suam descendentiæ, quæ operatur, ut testator censeatur voluisse illis prospicere, & curare, ut bona potius ad ipsos, quam ad extraneos perveniant *argum. text. in leg. cum acutissimi 30. C. de fideicom. Giovagn. respons. 79. n. 7. Constant. ad Stat. Tom. 11.*

& ibi Rot. num. 34. lib. 1. Bellon. Jun. conf. 19. num. 3. Capicci. Latr. decif. 1. num. 13. & ibi Gizz. num. 16. Rot. decif. 487. coram Rembold. decif. 209. num. 3. coram Dunozett. Sen. decif. 267. num. 6. coram Coccin. decif. 518. n. 11. coram Amat. Dunozett. decif. 223. num. 7. & 8. coram Priol. decif. 266. nu. 6. part. 1. rec. decif. 526. num. 5. part. 13. decif. 16. num. 9. & dec. 383. num. 3. part. 15. decif. 383. nu. 4. part. 18. & decif. 97. num. 11. par. 19.

At licet inter descendentes non requirantur conjecturæ adeo urgentes, & concludentes, sicut inter transversales, nihilominus etiam inter illos conjecturæ debent esse urgentes, & in suo genere concludentes, & à jure approbatæ, *Bellon. Jun. conf. 26. n. 46. & 47. ubi de ratione, Anell. Amat. conf. 91. nu. 7. & 8. (ubi quod conjecturæ non debent esse ex capite, & ex propria cujusque opinione firmatæ, sed debent esse iuri innixæ, & judicantis moderato arbitrio comprobari, Castald. consult. for. 34. num. 10. Conciol. alleg. civil. 41. num. 28. & 34. Rot. dec. 145. num. 3. & decif. 228. nu. 2. coram Celf. decif. 32. num. 3. & infra, ubi de rationibus coram Arguelli.*

Idque procedit etiam si agatur de dispositione facta in contractu, *Rot. dec. 79. n. 1. & 2. p. 18. rec. & prius dec. 244. n. 3. & 5. par. 11.*

Quodque licet inter descendentes leviores conjecturæ sufficiant, nihilominus debeant esse tales, quæ saltem probabiliter vocationem suadeant, *Rot. dec. 383. nu. 4. par. 15. rec. dec. 387. n. 2. coram Buratt.*

Nam si non sunt conjecturæ à jure approbatæ, sed frivola, & à Supremis tribunalibus reprobata, non profunt pro vocatione etiam inter descendentes, cum ex illis voluntas testatoris pro vocatione non resultet, ex quo tales debiles conjecturæ potius à Doctorum subtilitatibus, quam à testatoris voluntate sumantur, *Anell. Amat. conf. 91. nu. 6. & seq. Petr. Placent. de fideicom. q. 9. num. 123. Hodiern. controuers. forens. 10. num. 33. & 34. qui declarat contraria, præclare Grivell. decif. Dolan. 125. numer. 55. & seqq. & nu. 90. ubi pro hac conclusione firmanda ponderat bonum text. in l. hæredes mei §. cum in ff. ad Trebell. Scain. decif. Bonon. 2. num. 106.*

Conjecturæ autem pro vocatione debent esse depromptæ ex verbis testamenti, *Viv. dec. 262. num. 4. sed quod sufficiant etiam conjecturæ deductæ ex dictis à testatore antè, vel post testamentum, si legitime probentur per testes, plenè Cavagnol. ad conf. Menoch. 135. num. 63. & seqq. & melius num. 80. ad 85. Fufar. de substitut. q. 437. nu. 12. & 13. & n. 18. & 19.*

Et in conjecturis admittendis non temerè, sed cautè est agendum, *Cirocc. discept. 61. num. 48. in fine, plene Anell. Amat. conf. 91. num. 6. & infra, & cum in jure non sit definitum, nec à Doctoribus intrepidè traditum, quæ conjecturæ sint admittendæ; ideo remittitur arbitrio Iudicis determinare quæ, & quales sint nec ne admittendæ, Giovagn. respons. 79. num. 93. & 95. lib. 1. Post. resol. 99. num. 46. Fufar. de substitut. quest. 437. num. 11. Jo. Paul. Mel. allegat. 121. num. 5. lib. 3. Magon. decif. Florent. 27. numer. 3. & 13. Surd. decif. 162. num. 11. Thesaur. decif. 96. n. 9. Thomat. dec. 23. n. 21. Sperell. decif. 151. num. 29. Rot. decif. 329. num. 11. coram Gregor. decif. 501. num. 3. coram Amat. Dunozett. & dec. 276. nu. 1. p. 18. rec. Add. ad Buratt. decif. 385. n. 10. §. fin. vers. quæ conjecturæ.*

Veniuntque admittendæ illæ solum conjecturæ, quæ iuri, & rationi nituntur, quæque discreto, & composito Iudicis arbitrio probari possunt, cum non possit Iudex admittere conjecturas de suo capite, sed solum à jure approbatæ, *Peregr. conf. 91. n. 34. lib. 1. & alios cumulat Mel. dict. alleg. 121. num. 29. lib. 3. Petr. Placent. de fideicom. quest. 9. n. 92. ad 102. Fufar. de substit. quest. 437. n. 15. & Urceolapud Castald. consult. 66. num. 31. Add. ad decif. 432. num. 32. par. 4. tom. 2. rec.*

Et conjectura unica, vel altera non sufficit, adhuc ut Iudex arbitrari possit pro vocatione, nisi sint valde urgentes, sed debent plures concurrere, *Add. ad Buratt. dec. 385. num. 10. versic. prædicta conjecturæ in fine Rot. decision. 209. numer. 13. & seqq. coram Dunozett. Sen. Petr. dict. quest. 9. numer. 109. ad 192. ubi quod debent à Iudice admitti solum conjecturæ à jure approbatæ, & non aliæ, Bim. consult. 17. num. 5. lib. 1. ubi quod Iudex debet diligenter scrutari conjecturas, & eas investigatas debet prudenter casui, de quo agitur, ac commodare, Capicci. Latr. decif. 1. num. 33. & seqq.*

resultat conjectura pro vocatione, ex quo censetur habitatio agnationis ex perpetua vocatione masculorum, & exclusione foeminarum, Magon. *decif. Florent.* 27. num. 4. & 5. Sperell. *decif.* 151. num. 23. ad 25. Rot. *decif.* 344. num. 6. part. 2. recent.

Cum ex ratione habita conservandæ agnationis, & quod bona in ea conservari debeant, tunc filii masculi in conditione positi absque dubio censentur vocati, Sperell. *decif.* 151. num. 26. Rot. *decif.* 147. num. 6. & seq. coram Cels. *decif.* 383. num. 6. cum tribus seq. par. 15. recent. & *decif.* 276. n. 11. & 12. part. 18. tom. 1.

At quod conjectura pro vocatione deducta, ex qualitate masculinitatis sit levis, ac reprobata, & aliis conjecturis destituta, non deserviat pro vocatione tenent Gabr. *conf.* 93. num. 39. & seq. lib. 2. Ioseph. Ramon. *conf.* 100. num. 42. Caren. *resol.* 91. n. 34. Magon. *decif. Florent.* 27. num. 5. et 7. Viv. *decif.* 262. n. 9. & infra, Sess. *decif.* 64. num. 20. lib. 2. Rota *decif.* 387. num. 3. coram Buratt. *decif.* 145. num. 6. & seq. coram Cels. *decif.* 110. numer. 10. coram Royas *decif.* 297. numer. 18. & *decif.* 401. num. 17. part. 9. tom. 2. recent. & *decif.* 60. n. 15. par. 10.

Et talis conjectura ed minus concludit vocationem, quando sumus in loco, ubi viget statutum exclusivum foeminarum, quo casu masculi præferuntur foeminis etiam ab intestato, Giovagn. *conf.* 82. n. 46. lib. 1. Petr. de fideicom. 9. n. 185. vers. secundus casus, Viv. *decif.* 262. n. 8. Castald. *consult.* for. 34. n. 15. Rot. *decif.* 387. n. 4. coram Buratt. & *decif.* 110. n. 9. coram Royas.

Si tamen testator circa successionem aliter disposuerit, quam à Statuto foeminarum exclusivo disponitur, tunc ad elidendam conjecturam Statutum non refragatur, Altogr. Jun. *contr.* 36. n. 41. tom. 1.

Inter prædictas pugnantibus opiniones dic, quod si qualitas masculinitatis expressa à testatore est vestita ratione conservandæ agnationis, & bona in illa conservandi, & tali casu est conjectura deserviens pro vocatione, secus si sola sit, cum ex illa nuda non censetur contemplata agnatio, Caren. *resol.* 91. n. 35. Rot. *decif.* 145. n. 6. & seq. coram Cels. *decif.* 200. num. 16. *decif.* 383. num. 6. ad 9. par. 15. rec. & *decif.* 79. numer. 6. par. 18.

Prout conjectura deducta ex qualitate masculinitatis deservit, si sit unita cum aliis conjecturis, Gabr. *consult.* 123. num. 28. & 29. lib. 2. Viv. *decif.* 267. num. 7. & 12. præcipue quando agitur inter descendentes, & fuit pluries repetita. Port. Imolen. *conf.* 40. n. 29. & 30. Giovagn. *respons.* 80. n. 21. lib. 1. Bim. *conf.* 149. num. 6. & 7. lib. 2. Decian. *respons.* 103. num. 12. & 14. lib. 2. Bellon. Jun. *conf.* 50. num. 24. & 25. Petr. de fideicom. *quest.* 9. num. 123. vers. veruntamen, Caren. *resol.* 91. num. 35. Thesaur. *decif.* 96. num. 23. Rot. *decif.* 359. n. 4. vers. præsertim coram Merlin. & *decif.* 276. num. 11. & 12. part. 18. recent.

Quinimo conjectura qualitatis masculinitatis sæpius repetita juncta cum aliis conjecturis, suffragatur pro vocatione, etiam si agatur de nepotibus masculis ex filia testatoris, Decian. *respons.* 102. n. 15. & seq. lib. 2. Surd. *conf.* 69. n. 31. Bellon. Jun. *conf.* 50. n. 26. Thesaur. *decif.* 96. n. 24. nec dissentit Buccaferr. *conf.* 101. n. 10. et seq. quando adest verisimilitudo, & eadem ratio vocationis.

Conclude super hac conjectura vocationis desumpta ex qualitate masculinitatis, quod illa admittatur, si testator exclusiverit proprias filias, relicta eisdem sola dote, & si ad sit digressus ad plures gradus substitutionum semper de masculis loquens, & sic pluries qualitas masculinitatis fuerit à testatore repetita, & quando deficientibus masculis testator substituit filias foeminas, vel quando aliæ concurrunt conjecturæ pro vocatione, præcipue si concurrat ratio conservandæ agnationis ex plenè traditis per Surd. *conf.* 67. lib. 1. & præclare per doctissimum Giovagn. *conf.* 79. n. 10. ad 14. lib. 1. et *conf.* 80. n. 21.

Tertia conjectura pro vocatione desumitur, ex quo testator posuit filios in conditione cum qualitate, quod sint legitimi, & naturales, & ex legitimo matrimonio nati, cum talis qualitas censetur appposita ad exclusionem legitimatorum, qui alias successissent cum legitimis ab intestato, Soccin. Jun. *conf.* 110. num. 25. & seq. lib. 3. qui hanc conjecturam dicit concludentem, & quod contra eam nihil opponi potest, Giovagn. *conf.* 79. num. 17. & ibi Rot. numer. 96. vers. occurrit autem lib. 1. Riminald. Jun. *consultat.* 21. num. 44. ad 48. Fab. ad Ann. *conf.* 9. num. 10. & 51. Barthol. Silvati. *conf.* 48. num. 4. Redenasc. *conf.* 56. num. 10. & 11. lib. 1. Constant. ad Statut. Tom. II.

Fufar. de subfist. *quest.* 437. num. 34. Mans. *consult.* 346. nu. 3. Castald. *consult. forens.* 52. num. 3. & 4. Surd. *decif.* 162. per tot. Sess. *decif.* 65. num. 3. Camuncul. *decif.* Bonon. 58. num. 16. vers. tertia, Rot. *decif.* 239. n. 6. coram Gregor. *decif.* 309. n. 4. coram Duno. Sen. *decif.* 359. n. 5. coram Merlin. *decif.* 487. n. 10. & 11. coram Amat. Duno. *decif.* 181. n. 12. coram Cels. & *decif.* 526. n. 8. p. 13. rec.

Quæ conjectura fortius operatur si post verba filii legitimi, & naturalibus sit apposita immediatè clausula, & non aliter, Rot. *decif.* 42. n. 12. & 13. p. 11. rec. quæ est repetita inter illas Bich. *decif.* 424.

Et facilius operatur si juncta sit cum aliis conjecturis, Surd. *decif.* 162. Rot. Bonon. apud Giovagn. *respons.* 79. n. 96. vers. & licet, lib. 2.

At quod dicta conjectura deducta ex qualitate, quod filii sint legitimi, & naturales, sit vana, ac levissima, & magis communiter reprobata, ac rejecta etiam à Rota, tenent, Ramon. *consult.* 100. num. 45. Jo. Paul. Mel. *alleg. Jur.* 122. n. 14. & 15. lib. 3. Cirocc. *disceptat.* 61. num. 56. & 57. Conciol. *alleg. civil.* 41. num. 30. Castald. *consult. forens.* 34. num. 16. & 17. Caren. *resol.* 91. n. 25. & seq. ubi reprobat *decif.* Surd. 162. (& *resol.* 147. num. 9. & 10. ubi adducit doctores, ac rationes, Sperell. *decif.* 151. num. 21. ubi partes reprobat, Surd. *decif.* 162.) Zuccar. *decif. Lucens.* 65. numer. 13. vers. & quod pariter, Hodiern. ad Surd. *decif.* 162. num. 23. qui pariter refutat Surdum, Thesaur. *decif.* 96. num. 6. Rot. *decif.* 221. num. 12. par. 5. recent. ubi quod talis conjectura magis communiter reprobat *decif.* 160. num. 16. par. 10. *decif.* 244. numer. 10. & 11. part. 11. ubi quod illam tanquam vanam pluries rejecit Rota, etiam inter descendentes, *decif.* 385. num. 8. coram Buratt. *decif.* 110. num. 10. coram Royas, & *decif.* 145. num. 11. coram Cels. & hoc præcipue procedit in transversalibus, Cirocc. *disceptat.* 61. num. 68. Grivell. *decif. Dolan.* 125. num. 77. Rot. *decif.* 110. nu. 10. coram Royas, plenè Mel. *alleg. Jur.* 115. n. 16. *alleg.* 121. num. 4. & *alleg.* 122. num. 4. lib. 3. ubi quod inter transversales talis conjectura, vel absolute rejicitur, vel est valde debilis, & interfecta, & fortius in testamento foeminae foeminas instituentis, ut post alios, & cum ratione firmat Mel. *alleg.* 122. n. 16. lib. 3.

Idque de plano procedit si vocatae sint etiam foeminae, & cessat ratio conservandæ agnationis, Rot. *decif.* 221. nu. 12. & 13. part. 5. recent. & si aliæ non concurrant conjecturæ, Bellon. Junior *consultat.* 49. num. 36. Sperell. *decif.* 151. numer. 21.

Declarat, quod talis conjectura deducta ex qualitate legitimatis deserviat pro vocatione, si sint positi in conditione filii de legitimo matrimonio nati, secus si simpliciter legitimi, & naturales, cum inter se differant, Giovagn. *respons.* 79. num. 18. lib. 1. ubi plures Doctores, ac decisiones cumulat, Riminal. Jun. *conf.* 21. num. 46. & 47. lib. 1. Aldovin. *conf.* 107. num. 18. Non. *conf.* 32. num. 11. præclare Bellon. Jun. *conf.* 19. num. 3. & 5. Anell. Amat. *conf.* 91. nu. 31. qui procedit cum dicta distinctione, Altograd. Jun. *contr.* 36. n. 43. ad 45. Magon. *decif. Florent.* 73. n. 8. Viv. *decif.* 262. n. 16. ubi hoc firmat ex auctoritate Rotæ Romanæ sic distinguens, & cum eadem distinctione procedit Rot. *decif.* 200. n. 17. & seq. par. 15. rec. & non dissentit Castald. *consult. forens.* 52. num. 4.

Retenta tali distinctione, adhuc si cum conjectura deducta ex qualitate legitimatis concurrant aliæ conjecturæ pro vocatione, illa non erit spernenda, cum passim à Doctores, ac Rota saltem cum aliis juncta fuerit considerata, & admissa, Mel. *alleg.* 122. n. 15. lib. 3. Sperell. *decif.* 151. num. 20. & 21.

Et hujusmodi conjectura est maximi ponderis, quando extantibus legitime natis, expressè sunt exclusi legitimi, & sunt solum vocati in defectum legitimorum, tunc enim oportet dicere, legitime natos intelligi vocatos ex testamento, quia aliàs ab intestato succederent legitimati cum legitime natis, ut post Rotam notat Giovagnon. *respons.* 79. num. 17. vers. & quamvis lib. 1. Surd. *decif.* 162. numer. 7.

Et si positi sint in conditione etiam naturales, quibus non potest dici præservata successio ab intestato secundum *glos. in l. Lucius la 2. ff. de hered. instit.* exinde oritur conjectura illorum vocationis, nè aliàs positio in conditione remaneat superflua, & sic etiam censentur vocati alii filii legitimi sub eadem conditione positi, ne una, & eadem substitutio diverso jure censetur, benè Rot. *decif.* 276. nu. 13. & seq. par. 18. rec.

Et quod talis conjectura non sit considerabilis si deficiat contemplatio agnationis, Giovagn. *respons.* 82. num. 168.
184 *seq. lib. 1. Castald. consult. forens. 34. nu. 24. Grivell. decis. Dolan. 125. num. 67.*

Vel talis conjectura procedit in descendentes, secus in transversalibus, Cirocc. *discept.* 61. num. 50. Manf. *consult.* 346. num. 17. & plures cumulat Mel. *alleg. Jur.* 121. num. 23. & 26. lib. 3. Zuccar. *dict. decis.* 63. num. 13. in fine, Thomat. *decis.* 23. num. 24. Rot. *dec.* 385. num. 6. *vers. & considerabilis coram Buratt.*

Eo minus talis digressus est considerabilis pro vocatione, si factus sit per simplicem substitutionem vulgarem per verba, si non extabunt, Castald. *consult. forens.* 34. num. 22. & 23. ubi plures cumulat, Rot. *dec.* 145. num. 17. & 18. coram Cels. *dec.* 63. n. 10. coram Zaratt. cum in proposito debeat esse per plures substitutionum gradus reciproce, & per fideicommissum, Rot. *dec.* 63. num. 13. coram Zaratt. & *dec.* 79. num. 11. par. 18. rec.

Retinenda est prima opinio, quod talis conjectura ex digressu ad plures gradus substitutionum sit valida pro vocatione filiorum in conditione, si sit unita cum aliis conjecturis, Bellon. Jun. *conf.* 50. num. 28. & *seq. Surd. conf.* 344. num. 28. Simon. de Petr. *conf.* 27. num. 24. centur. 3. Hier. Leo *decis.* Valent. 209. num. 41. Thesaur. *dec.* 96. num. 17. Sess. *decis.* Aragon. 65. num. 6. Viv. *dec.* 262. n. 13. ad 15. Rot. *decis.* 461. num. 5. par. 4. tom. 3. *recen. decis.* 688. num. 8. coram Merlin. *decis.* 209. num. 5. coram Duno. *Sen. dec.* 315. num. 4. & *dec.* 329. num. 5. coram Gregor.

Utque dicta conjectura deducta ex digressu ad plures gradus substitutionum suffragetur, talis digressus debet esse in diversis casibus, & gradibus substitutionum, secus si omnes substitutiones sint dependentes ab unico casu obitus institutorum sine filiis, Bellon. Jun. *conf.* 26. num. 62. in fine, Giovagn. *conf.* 82. num. 20. *vers. sex. lib. 1. Buccaferr. conf.* 101. num. 18. Mel. *alleg. Jur.* 122. num. 4. lib. 3. Castald. *consult. forens.* 34. num. 21. & 25. Cirocc. *discept.* 61. nu. 51. Grivell. *decis.* 125. num. 67. Sess. *decis.* 264. num. 22. & 23. tom. 2. Viv. *dec.* 262. num. 14. Scain. *dec.* 2. num. 84. Rot. *dec.* 221. n. 10. & 11. par. 5. *recen. decis.* 401. num. 19. par. 9. *decis.* 80. nu. 23. & *seq. & dec.* 383. num. 12. par. 15. *dec.* 385. n. 6. coram Buratt. *decis.* 145. num. 18. et 19. coram Cels. et *dec.* 258. num. 12. coram Peuting. ubi quod si omnes substitutiones ab unico eventu obitus institutorum sine filiis dependeant pro unica tantum substitutione reputantur, talisque digressus non considerabilis.

Quando enim adsunt plures, ac diversi gradus substitutionum, itaut in illis sint postea ultimo loco vocati etiam extranei, tunc ratio naturalis suadet, quod filii in conditione positi sint vocati, ne dicamus, testatorem habuisse majorem affectionem ad extraneos, & remotiores, quam ad proprios descendentes proximiores in conditione positos, Riminal. Iun. *conf.* 456. num. 39. et 40. Simon. de Petr. *conf.* 27. n. 26. centur. 3. Redenasc. *conf.* 26. n. 28. lib. 1. Rot. *dec.* 315. n. 5. et 6. coram Gregor. ubi tali casu illam appellat conjecturam magis considerabilem.

Septima subsequitur conjectura pro vocatione, affinis predictæ, ex quo pluries filii fuere positi in conditione, nam ex hoc insurgit per necesse, quod fuit factus digressus ad plures substitutionum gradus, cum dictæ duæ conjecturæ coincident inter se, & tanquam una considerentur, ut bene post alios ponderat Mel. *allegat. Jur.* 121. num. 20. & *alleg.* 122. num. 5. lib. 3. & quod valida sit conjectura pro vocatione, ex quo pluries filii sunt in conditione positi, Surd. *conf.* 375. num. 12. lib. 3. Peregrin. *conf.* 41. num. 3. lib. 3. Petr. de fideicom. *quest.* 9. num. 205. Mel. *allegat.* 38. num. 6. & *allegat.* 121. num. 19. lib. 3. Camuncul. *decis.* Bonon. 58. num. 15. *vers. quarta erat*, Thomat. *decis.* 23. nu. 9. & *seq. Rot. dec.* 1329. num. 11. coram Seraph. *decis.* 359. n. 6. coram Merlin. *dec.* 418. n. 3. & *dec.* 518. n. 7. coram Amat. Duno. *dec.* 281. n. 1. coram Cels. *dec.* 266. n. 11. par. 1. *rec. dec.* 661. n. 4. par. 4. tom. 3. *dec.* 389. num. 6. et *seq. p. 8. dec.* 18. num. 5. p. 14. et *dec.* 178. n. 32. par. 18.

At hujusmodi conjecturam pro vocatione esse nullius momenti, nisi fuerit habita ratio conservandæ agnationis, præcipue quando sumus in transversalibus, Ramon. *conf.* 100. num. 42. Redenasc. *conf.* 14. num. 21. et *infra*, Mel. *alleg. Jur.* 121. num. 18. & *alleg.* 122. num. 6. & 9. lib. 3. Caren. *resolut.* 91. num. 34. & *seq. & resolut.* 147. nu. 11. *versic. vel loquuntur*, Castald. *consult. forens.* 34. num. 19. Grivell. *decis.* Dolan. 125. num. 63. & *seq. Thomat. dec.* 23. n. 9. *vers. neque Constant. ad Statut. Tom. 11.*

obstat, Rot. *dec.* 110. num. 7. coram Royas, ubi quod Doctores, & Sacra Rota non attendunt dictam conjecturam, nisi quando fuit habita ratio conservandæ agnationis.

Admittitur tamen, si cum illa concurrant aliæ conjecturæ pro vocatione, Thomat. *dec.* 23. n. 10. Rot. *dec.* 418. n. 4. coram Amat. Duno.

Vel si cum pluries filii sint positi in conditione, hoc factum sit cum repetitione masculinitatis in filiis in conditione positis, tunc enim videtur per testatorem habita ratio conservandæ agnationis, & sic tali casu bene procedit dicta conjectura pro vocatione, Caren. *resolut.* 91. num. 35. & *resolut.* 147. num. 11. *versic. vel loquuntur*, & post plures Doctores, ac decisiones Mel. *dict. alleg.* 122. num. 7. & 8. lib. 3. Rot. *dec.* 110. n. 7. coram Royas, ubi quod dicta conjectura præcipue admittitur, si fuit habita per testatorem ratio conservandæ agnationis.

Vel ad hoc, ut dicta conjectura procedat, requiritur, quod filii sint reiteratè positi in conditione in diversis, & separatis substitutionibus, nec sufficit geminatio in eodem gradu substitutionum, præclare Anell. de Amat. *conf.* 91. n. 28. & 29. Caren. *resolut.* 91. n. 36. & *resolut.* 147. n. 11. *vers. vel loquuntur* il. 2. quod idem dictum fuit supra super alia conjectura deducta ex digressu ad plures substitutionum gradus, quod illa suffragetur tantum si agatur de substitutionibus diversis, & factis in gradibus separatis, secus si digressus sit super eodem gradu.

Octava conjectura solet colligi, ex quo filii in conditione positi in alia parte testamenti sint expressè vocati, & substituti, Redenasc. *conf.* 8. num. 9. & *conf.* 56. n. 14. lib. 1. Fusar. de substit. 9437. num. 84. Camuncul. *decis.* Bonon. 58. nu. 15. *vers. quinta efficax*, Thomat. *decis.* 23. num. 12. & 13. ubi declarantur contrarii, Rot. *decis.* 183. num. 3. coram Millin. *decis.* 1297. num. 3. & *decis.* 1338. num. 4. 5. & 7. coram Pen. ubi quod hæc conjectura cum aliis juncta semper à Rota probata fuit *dec.* 83. n. 9. coram Merlin. *dec.* 315. n. 3. coram Gregor. *dec.* 43. n. 3. coram Pamphil. *dec.* 605. n. 14. coram Bich. & *dec.* 353. n. 12. p. 13. rec.

At quod ex vocatione expressa filiorum in conditione positorum in una parte testamenti arguatur exclusio in alia parte, ubi solummodo reperiuntur positi in conditione, cum expressum faciat cessare tacitum, & sicut testator illos vocavit in certo casu, ita scivisset vocare in alio, si voluisset, Soccin. *Sen. conf.* 116. num. 1. & *seq. lib. 3. Buccaferr. conf.* 101. num. 7. ad 9. Bellon. Jun. *consult.* 26. numer. 49. Anell. Amat. *conf.* 91. num. 18. Adden. ad Pamphil. *decisione* 43. numer. 7. *versic. in contrarium*, Rot. *decisione* 1297. numer. 6. coram Penia, ubi quod ab una substitutione non inferitur ad aliam.

At prima opinio videtur tenenda tanquam verior, cum pro ea sentent tot insignes Doctores, ut testatur Rot. *decis.* 1384. num. 4. coram Pen. & absque amaritudine est cum illa procedendum, si sit unita cum aliis conjecturis, Bellon. Jun. *consult.* 50. num. 44. Decian. *respons.* 44. num. 20. lib. 3. nec dissentit Petr. de fideicom. *quest.* 9. num. 189. *vers. quarto videndum, in fine*, Thomat. *dec.* 23. n. 13. Rot. *dec.* 1338. n. 5. coram Penia.

Nona conjectura deducitur ex vocatione minus dilectorum, ac remotiorum, nam non est verisimile, nec credendum, quod testator voluerit prospicere remotioribus, & minus dilectis, quam filiis in conditione positos proximioribus, & magis dilectis, Giovagn. *respons.* 79. num. 77. lib. 1. Bim. *conf.* 149. num. 8. ad 10. lib. 2. Menoch. *conf.* 152. nu. 21. lib. 2. Peregrin. *conf.* 131. num. 6. in fine lib. 5. Cephal. *consult.* 22. num. 83. Altograd. Jun. *contr.* 36. num. 55. & 56. ubi post cumulat Doctores, & decisiones testatur, hanc esse receptissimam sententiam, Actolin. *resolut. for.* 73. nu. 15. & *seq.* ubi contraria declarat, Castald. *consult. forens.* 52. numer. 6. Capicc. Latr. *decis.* 110. nu. 20. & 22. Leo *decis.* Valent. 209. n. 40. lib. 2. Rot. *decis.* 487. num. 5. coram Rembold. *decis.* 387. n. 6. in fine coram Buratt. *dec.* 418. num. 5. & *dec.* 501. nu. 11. coram Amat. Duno. *decis.* 181. num. 13. coram Cels. *decis.* 223. n. 5. coram Priol. *dec.* 16. n. 6. & 7. p. 14. rec. & *dec.* 276. n. 33. & *infra* par. 18.

Et propterea ex vocatione filiarum, & filiorum earumdem, quando filii masculi decederent sine filiis deducitur conjectura pro vocatione, si enim testator voluit succedere filios filiarum, fortius censendum est succedere voluisse filios filiorum in conditione positos ad tollendum absurdum, quod testator magis voluerit prospicere filiis, ac descendentes ex filiabus ultimo loco vocatis minus dilectis, quam

& alia *decif. apud Castald. consult. 191. num. 48. tom. 2. & decif. 119. n. 5. p. 17. recen.*

- Decima octava affinis insurgit ex prohibita alienatione bonorum facta à testatore ea addita ratione, ut bona conserventur inter institutos, & substitutos, cum per eam inducatur reciprocum, & perpetuum fideicommissum inter substitutos, unde adhuc ut voluntas testatoris pro perpetuitate fideicommissi sortiatur effectum, filii in conditione positi censentur vocati, Ruin. *conf. 108. num. 12. & seq. lib. 2. plenè Surd. conf. 96. lib. 1. Eugen. conf. 44. num. 60. & seq. num. 71. & infra Petr. de fideicommiss. quest. 9. num. 206. & Altograd. Jun. conf. 36. num. 49. & 50. Manf. consult. 346. nu. 22. Rot. in Perusina fideicommissi de Bizazzinis coram Litt. a apud Giovagn. respons. 75. num. 72. lib. 1. decif. 429. num. 2. p. 2. recent. decif. 422. num. 5. part. 4. tom. 3. decif. 185. ferè per tot. par. 7. decif. 276. num. 33. & seq. & decif. 500. nu. 7. & 8. part. 18. decif. 223. num. 9. coram Priol. decif. 63. num. 6. ad 8. coram Zarat. & in Comen. fideicommissi 5. Junii 1682. §. existentia coram Albergato.*

- 230 Dicta tamen conjectura procedit, si prohibitio habeat annexam rationem, & causam, quia testator voluit bona sua perpetuo conservari in agnatione, Buccaferr. *conf. 101. num. 16. Zuccar. decif. Lucens. 65. nu. 11. Rot. decif. 489. n. 1. & seq. coram Rembold.*

- Prout talis conjectura habet locum, si prohibitio alienationis sit generalis quo ad omnes personas, secus si restricta ad certas personas vocatas in testamento, Buccaferr. *dict. conf. 101. num. 16. versic. in proposito, Rot. decif. 1373. coram Seraph. decif. 385. num. 3. coram Buratt. & decif. 63. num. 6. coram Zarat.*

- 232 Nec prohibitio alienationis etiam generalis deservit pro vocatione, quando est restricta ad hæredes institutos, Rot. post Giovagn. *conf. 97. num. 12. & seq. lib. 1. Rot. decif. 387. num. 10. coram Buratt. decif. 228. num. 5. coram Cels. & decif. 287. nu. 8. p. 19. recen.*, ubi id maxime dicit procedere quando in casum alienationis sunt vocati extranei.

- 234 Non obstant Redenasc. *conf. 14. num. 13. & seq. Hodiern. contr. forens. cap. 10. nu. 22. Castald. consult. forens. 34. num. 26. tenentes*, ex prohibitione alienationis filios in conditione positos non censeri vocatos, talis namque opinio procedit, quoties prohibitio alienationis est simpliciter facta, secus si favore agnationis conservandæ, ne bona exeant extra familiam, hoc enim casu verissima est prima opinio pro vocationis conjectura, esse admittendam hanc deductam ex prohibitione alienationis, Caren. *resol. 91. num. 47. & 48.*, & probant decisiones Rotæ supra relatæ; ex generali namque prohibitione alienationis in quovis casu, & quovis modo per orationem separatam, ac independentem facta ea addita ratione, quia testator vult sua bona conservari inter suos filios, & descendentes perpetuo, & in infinitum, tunc dicitur inductum perpetuum, & absolutum fideicommissum inter omnes, Surd. *conf. 539. num. 5. versicul. quarta*, Gratian. plenè *discept. forens. cap. 828. Thesaur. decif. 96. num. 2. Rot. decif. 424. numer. 9. coram Bich. decif. 65. coram Cerr. decif. 684. part. 18. recen. confirmata decif. 89. part. 19.*, & plenè in *Tusculana Vineæ 15. Januarii 1682. coram Albergato*, in qua decif. latè declaratur,

- 235 quando prohibitio alienationis sit facta per caput separatam, ac substitutionem independentem, ac per se stantem, & plenissime prius in *Inveramnen. fideicommissi 15. Junii 1678. & in Reatina fideicommissi 17. Maii 1680. coram eodem Albergato.*

- 236 Quando verò prohibitio alienationis est personalis, sive dependenter, ac consecutivè posita ad aliquam præcedentem substitutionem, tunc non est conjectura valida pro vocatione, Surd. *decif. 85. Rot. post Giovagn. conf. 39. nu. 47. & seq. lib. 1. decif. 228. nu. 6. coram Cels. & in Narmen. bonorum 23. Junii 1631. §. quinta coram Pirovano*, & quando sit personalis videatur dicta *decif. 228. coram Cels. ad materiam magistralis.*

- Decimanona colligitur, ex quo testator in casum delicti privavit sua hereditate nedum filios institutos, sed & eorum hæredes, ac alios substitutos, & descendentes, ea addita ratione, ut bona perpetuo conserventur in familia,

- 239 ex tali quippe privatione insurgit præambula vocatio, Cephal. *conf. 251. nu. 53. & 54. Rot. decif. 306. nu. 19. p. 12. recen. & decif. 605. n. 2. & seq. coram Bich.*

- 240 Sed quod ex privatione limitata ad casum delicti non insurgat conjectura vocationis, Caren. *resol. 91. num. 38. & 39. Cutell. decif. Sicil. 12. n. 2. ad 22. Constant. ad Stat. Tom. 11.*

Declara quod si in casum delicti, & confiscationis filii in conditione positi in alia parte testamenti sint expressè vocati, tunc inducitur vocatio eorumdem, Rot. *decif. 183. nu. 3. coram Milin. decif. 329. n. 4. coram Gregor. & dict. decif. 605. nu. 2. & seq. coram Bich.*, ubi privatio referebatur etiam ad filios in conditione positos.

Vigesima resultat ex quo sint exclusa Monasteria, Ecclesiæ, & Religiosi, & quod sub nomine filiorum, nec in conditione, nec in dispositione veniant Monasteria, in quæ descendentes, ac vocati ingressi sunt, Caren. *resol. 128. nu. 22. & 23.*

Vigesima prima resultat, ex quo testator ultimo loco substituto, & decedenti sine filiis dederit facultatem liberè disponendi de bonis, ex tali namque prohibitione etiam tacita facta in favorem filiorum in conditione positorum, hi censentur vocati, Peregr. *de fideicommiss. artic. 28. nu. 17. cum aliis apud Sess. decif. Aragon. 264. num. 18. & 19. tom. 3. Cresp. de Valdaur. obser. 20. num. 53. & 54. Fontanell. decif. 254. n. 2. & 3. qui nu. 10. & seq. hoc limitat, quando substitutio est solum in certa quantitate, & facultas testandi, & disponendi est de reliquo, & ad hoc refert decisionem sui Senat. nu. 11.*

Vigesima secunda resultat pro vocatione conjectura urgentissima, ac magis communiter recepta, ex quo filii in conditione positi sint expressè vocati ad portionem Patru, unde fortius censentur vocati ad portionem Patris longe plus eis debitam ex communi Parentum, & naturæ voto, Eugen. *conf. 52. num. 27. & seq. lib. 1. Fufar. de substit. quest. 487. num. 83. ubi testatur de magis recepta sententia, Cirocc. disceptat. 61. num. 65. Leoncill. decif. Ferrar. 82. num. 10. Ad den. ad Buratt. decif. 385. num. 10. vers. duodecima conjectura, Rot. decif. 1338. num. 5. vers. & in terminis coram Penia, decif. 521. nu. 2. coram Buratt. decif. 487. num. 6. coram Rembold. decif. 359. num. 7. coram Merlin. & dec. 16. num. 3. & 4. par. 14. recen.*

At hæc conjectura cessat, quando vocatio filiorum in conditione positorum ad portionem Patru facta est in diversa oratione, & diverso capitulo, Fufar. *dict. q. 437. n. 86. Cirocc. discept. 61. n. 65. vers. & ulterius.*

Vigesima tertia conjectura vocationis est si filii in conditione positi non possent succedere ab intestato, Cyriac. *controver. 96. num. 83. Censal. ad Peregr. de fideicommiss. art. 28. §. quinto observo fol. 153. col. 1. Sess. decif. 264. numer. 2. tom. 2. Rot. decif. 1297. num. 7. in fine coram Penia*, quomodo autem hoc procedat videantur Ruin. *conf. 129. n. 18. ad 20. lib. 2. Giovagn. respons. 79. n. 21. & seq. & respons. 80. n. 25. lib. 1.*

Vigesima quarta conjectura insurgit, si agatur de filiis in conditione positis super fideicommissis, & re particulari, & non super tota hereditate, & dicitur fideicommissum particulare, si sit restrictum ad bona stabilia, Riminald. *lun. conf. 123. n. 16. & seq. lib. 2. ubi testatur de communi opinione, Ciarli. contr. 26. n. 26. & 27. lib. 1. Fufar. de substit. q. 437. n. 20. Thomat. dec. 23. n. 8. & 10.*

At quod hæc conjectura non sit recepta, & habeat plures contradictores post alios tenet Cavagnol. *ad conf. Menoch. 135. num. 86. Rot. dec. 401. num. 24. par. 9. tom. 2. recent. ubi num. 25. subdit*, quod aliis delictis conjecturis non admittitur, & *num. 26. & 27. dicit*, quod illa solum potest procedere in legato rei particularis, non autem in fideicommissis ordinato in contractu, in quo strictior sit interpretatio.

Est bene verum, quod in fideicommissis particulari facilius, & ex minoribus conjecturis filii in conditione positi censentur vocati, Decian. *respons. 41. n. 45. lib. 1. Bellon. lun. conf. 50. num. 36.*

Vigesima quinta resultat, ex quo expressè sint in conditione positi etiam filii foeminae, & in loco adsit statutum exclusivum foeminarum, cum hoc casu non possit dici illis reservata successio ab intestato ob exclusionem statutariam, & propterea debent dici vocatæ ex testamento post relatos, Redenasc. *conf. 56. num. 12. lib. 1. Peregrin. conf. 54. n. 16. lib. 4. ubi prius refert in eadem causa Rotæ decisionem in Recanaten. hereditatis coram Pen. quæ est inter ejus impressas decisiones 1297. n. 7.*

Vigesima sexta colligitur ex clausula codicillari apposita in testamento, ut post dec. relatas, Rot. *dec. 518. n. 9. coram Amat. Dunoz. & dec. 63. n. 14. coram Zarat.*

Sed ex clausula prædicta suppleri tantum defectum solennitatum, non voluntatis, & sic per illam non induci vocationem, si ex aliis conjecturis illa non resultet, Rot. *dec. 63.*

- 298 *Filii ex conjecturis vocati per reciprocam, ex quibus succedant etiam in portione Patris, & n. 299.*
- 300 *Conjectura concludentissima requiruntur ad effectum succedendi in portione Patris vigore reciproca.*
- 301 *Conjectura vehemens pro vocatione ad portionem Patris est illa deducta à ratione conservanda agnationis, & bona in familia.*
- 302 *Filii in conditione positi, quando ex conjecturis vocati dicantur nedum ad portionem Patris, sed Patris, vide remissive.*
- 303 *Nepotes quando veniant sub nomine filiorum in conditione positorum ex conjecturis.*
- 304 *Et quando secus.*
- 305 *Nepotes in fideicommissi quando veniant sub nomine filiorum, vide remissive.*
- 306 *Regula est quod non veniant cessantibus conjecturis pro illorum vocatione.*
- 307 *Filiorum in conditione positorum appellatione veniunt etiam feminae, etiam si testator aliquando masculos nominasset, & n. 309.*
- 308 *Facilius veniunt feminae, quando positi sunt in conditione descendentes.*
- 310 *Femina non veniunt sub nomine filiorum in conditione positorum, si à statuto sint exclusae.*
- 311 *Conclusio procedit stantibus masculis, secus illis deficientibus.*
- 312 *Femina tamen veniunt non ebstante statuto, quando testator illas vocavit, si masculi deficerent sine filiis.*
- 313 *Femina non veniunt sub nomine filiorum, quando testator semper de masculis loquutus fuit, & habuit rationem conservanda agnationis.*
- 314 *Filii legitimati ex conjecturis veniunt etiam sub nomine filiorum in conditione positorum.*
- 315 *Filii in conditione positi, & ex conjecturis vocati succedunt ex dispositione testatoris expressa.*
- 316 *Filii vocati ex conjecturis revocant alienationes factas per heredem gravatum.*
- 317 *Filii in conditione positi, & ex conjecturis vocati, licet instanti heredes ab herede gravato capiunt ex fideicommissi.*
- 318 *Secus si heres gravatus habebat facultatem disponendi favore illius, cui placuerit.*
- 319 *Heres institutus tali casu tenetur ad debita heredis gravati.*
- 320 *Secus si sit vocatus ex fideicommissi ex conjecturis ex propria persona.*
- 321 *Aditio hereditatis excluditur, ex quo quis pro fideicommissi potuit possidere, & in hoc statuitur declarationi possidentis, & n. 322. 323. & 324.*
- 325 *Fideicommissarius, si non capit possessionem bonorum fideicommissi cum auctoritate iudicis efficitur heres.*
- 326 *Fallit si fideicommissarius declaraverit se accepisse possessionem titulo fideicommissi.*
- 327 *Aditio hereditatis non excluditur ex titulo fideicommissi, si heredi gravato competeat detractio legitima.*
- 328 *Fallit si heres fideicommissarius sit Creditor heredis gravati.*
- 329 *Fallit pariter si heres fideicommissarius, & simul heredis gravati adeat hereditatem cum Inventario.*
- 330 *Filii in conditione positi, & ex conjecturis vocati succedunt in fideicommissi post professionem emissam ab herede gravato in Religione bonorum incapaci.*
- 331 *Pariter si heres gravatus sit bannitus in penam ultimi supplicii cum publicatione bonorum.*
- 332 *Materia filiorum in conditione positorum valde differt ab illa, de qua in conf. Oldradi 21.*
- 333 *Atamen symbolizare, licet in aliquibus differat, tenet Cardin. de Luca.*

ET primo non est conjectura relevans pro vocatione, ex quo filii sint in conditione positi sub nomine collectivorum, Ramon. conf. 100. num. 48. Rot. decif. 401. num. 28. & 29. par. 9. tom. 2. recent., ubi limitat quoties tale verbum collectivum liberorum habeat concomitantiam alterius verbi denotantis tractum temporis successivum, secus è contra, cum sine illo censentur vocati solum per vulgarem in primis gravatis, qui adiverunt, expiratam.

Secundo nec suffragatur conjectura deducta, ex quo filii in conditione positi sint in substitutione compendiosa facta moriente, vel quandocumque moriente sine filiis, Anell.

Amat. conf. 91. num. 17. Fusar. de substitut. qu. 437. nu. 221. Rot. decif. 200. num. 21. ad 26. p. 1. s. recent. & quod passim talis conjectura tanquam levissima à Rota reiiciatur appareat ex dec. 221. num. 15. p. 5. recent. decif. 79. nu. 16. p. 18. & decif. 115. nu. 10. coram Royas.

Et licet illam admittant Socin. Jun. conf. 174. num. 24. & seg. lib. 2. Giovagn. conf. 79. num. 24. & 25. lib. 1. Fusar. de substitut. qu. 437. num. 220. Sperell. decif. 151. num. 31. Rot. decif. 387. num. 13. coram Amat. Dunozett., ex quo talis compendiosa comprehendat nedum vulgarem, sed etiam fideicommissariam, & sic vocationem filiorum in conditione positorum.

Prima tamen opinio videtur tanquam verior retinenda, quam bene tueretur Anell. Amat. conf. 91. num. 17. & illam sequitur Rot. in tot. decisionibus supra relatis; at secunda non est spernenda, si pro vocatione habeat alias conjecturas concomitantes.

Tertio, non est conjectura relevans pro vocatione illa deducta ex onere perpetuo Missatum, vel alio à testatore injecto, cum tale onus possit transire ad quoscumque heredes, & successores in bonis, absque eo quod positi in conditione sint vocati, Tornelli. inter conf. Port. Imolen. conf. 43. num. 21. Rot. decif. 385. num. 4. & 5. & decif. 387. num. 7. & seq. coram Buratt. decif. 123. num. 10. coram Royas, decif. 200. nu. 8. & 9. decif. 383. num. 10. & 11. par. 1. s. recent. dec. 287. n. 11. par. 19. & in Narnien. Bonorum 23. Iunii 1631. s. septima coram Pirovano.

Fallit si tale onus perpetuum sit injectum descendenti- bus masculis vocatis, & concurrant aliae conjecturae, Port. Imolen. conf. 40. num. 13. & seq. Rot. dec. 424. n. 6. & 7. confirmata dec. 608. n. 3. & seq. coram Bich.

Quarto, nec suffragatur illa deducta ex clausula codicillari, vel alia omni meliori modo, Rot. dec. 221. n. 16. p. 5. recent. & fuit supra probatum hic n. 254.

Quinto, nec relevat pro conjectura vocationis testatoris voluntas, quod si filia feminae nuptae remaneant viduae possint redire ad testatoris Domum, Rot. decif. 387. num. fin. coram Buratt.

Sexto, nec est conjectura relevans illa deducta ex prohibitione alienationis, si sit restricta ad heredes institutos, & non sit generalis, Rot. dec. 387. n. 9. & 10. coram Buratt. & plenè dec. 228. coram Cels., & dictum fuit supra hic; prout quando prohibitio non est facta favore agnationis, & familiae, Caron. resol. 91. n. 47. & 48.

Septimo, non est conjectura urgens illa deducta, ex quo per testatorem expressè sint vocati extranei, & transversales, ac eorum filii, & sic multò magis filii in conditione positi magis dilecti, ex quo alias nunquam daretur casus, quod ita argumentari non liceret, & quod filii in conditione positi non essent vocati, Castald. consult. forens. 34. num. 13. Cresp. de Valdaur. obser. 20. num. 45. & seq. ubi de ratione Scain. dec. Bononien. 2. num. 91. Grivell. decif. Dolan. 12. s. num. 73. & infra, Rot. dec. 160. num. 18. & seq. par. 10. recent. bene decif. 383. num. 27. par. 15., ubi de ratione decif. 79. num. 12. p. 18., ubi quod argumentum prædilectionis procedit dumtaxat negativè inferendo exclusionem remotioris ex non admissione proximioris, non autem affirmativè inducendo vocationem proximioris ex admissione remotioris dec. 145. n. 27. coram Cels.

At concurrentibus aliis conjecturis crederem, quod dicta conjectura sit admittenda, præcipue si remotiores, & extranei alias non possent succedere, si non admitteretur vocatio magis dilectorum in conditione positorum, cum alias dictam conjecturam probent alii relati supra hic in §. Decima conjectura, à n. 207.

Octavo, nec deferuit pro conjectura vocationis, ex quo filii sint positi in conditione per ablativos absolutos, Mart. Venturin. conf. 2. num. 380., ubi testatur de veriori, & magis recepta opinione, Gratian. cap. 928. num. 8. & 9., ubi pariter testatur de veriori opinione, Andreol. contr. 16. num. 5. Mel. alleg. 121. n. 21. lib. 3. qui nu. 22. ibidem, & prius alleg. 3. n. 3. lib. 2. hoc limitat inter descendentes.

Plures aliae conjecturae pro non vocatione possent adduci, sed ne actum agam, quia plenè haberi possunt conjecturae reprobatae, & non sufficientes apud Doctores, ac decisiones infra scriptas, ideo videantur, & sunt Socin. Sen. conf. 116. lib. 3. Palm. Sen. conf. 55. Rovit. conf. 70. lib. 2. Bellon. Jun. conf. 12. & 26. Buccaferr. conf. 102. Mart. Venturin. latè conf. 2. Peregrin. conf. 91. lib. 1. Surd. conf. 448. Casanatt. conf. 4. Altograd. conf. 60. lib. 1. Turrett. conf. 33. lib. 2. & conf. 25. lib. 3. Odd. conf. 66. &

coram Albergato, ubi cumulantur dictæ conjecturæ, ac aliæ pro reciproca lineari, & fideicommissio perpetuo inter omnes vocatos.

- Et contrarii volentes, filios in conditione positos ex conjecturis vocatos non censi gravatos restituere aliis, nec inter se esse reciprocè substitutos, procedunt quotiescumq;
- 293 non adsint tales conjecturæ, ex quibus verissimiliter appareat, testatorem noluisse inducere perpetuum, & absolutum fideicommissum, Theaur. decis. 96. num. 34. ubi testatur de magis communi opinione, & quod ita fuit decisum, Castil. dec. 25. n. 28. vers. ex quibus, & ita loquitur Rot. decis. 235. nu. 24. & seq. p. 16. recen., ubi quod pro inducenda reciproca lineari conjecturæ debent esse urgentissimæ, & concludentissimæ.

- Quando autem vocatio ex reciproca resultans procedat solum inter vocatos ejusdem lineæ, & non extendatur de linea ad lineam, vel è contra videantur Fusar. conf. 17. & conf. 59. & 60. Menoch. conf. 376. dec. 300. p. 1. recen. decis. 126. & 192. par. 8. decis. 313. par. 10. dec. 68. p. 15. dec. 271. & 287. coram Bich. dec. 113. & 187. coram Otthob. dec. 276. coram Cels. decis. 190. coram Carill. decis. 32. coram Arguell. dec. 71. post discept. Contr. repetita post conf. 58. Fusar. ubi item alias decisiones refert de materia loquentes.

- Advertendum est hic, quod quando filii in conditione positi sunt ex conjecturis vocati, dicuntur regulariter solum vocati ad portionem Patris, & non Patruj, ut firmatum fuit supra hic num. 77. & seqq. per tex. in l. heredes mei §. cum i. d. ff. ad Trebell. Gabr. conf. 2. n. 6. & 13. lib. 2. Rot. dec. 403. nu. 2. & 3. coram Rembold. i. nihilominus ex conjecturis censentur vocati etiam ad portionem Patruj, quando versamur in descendibus testatoris, si alias excluderentur à transversalibus, & à minus dilectis, cum non sit verissimile, quod testator voluerit propriæ soboli alienam posteritatem præferre, Rot. dec. 266. num. 3. & seq. p. 1. recen. dec. 513. & 539. coram Cerr. & dec. 487. nu. 30. & 31. coram Amar. Dunozett. & super hoc videantur Giovagn. conf. 79. d. n. 38. & conf. 80. & 81. lib. 1. Gabr. conf. 2. lib. 2.

- Et quod filii in conditione positi, & ex conjecturis vocati per reciprocam succedant etiam in portione Patruj, si concurrant conjecturæ masculinitatis, contemplatio agnationis, digressus ad plures gradus substitutionum, vel si adsit inter illos, ac vocatos reciproca expressa, & facilius si agatur inter descendentes, & non inter transversales, Rot. in alleg. decis. 513. & 539. coram Cerr. & dec. 403. nu. 4. & 5. coram Rembold. ubi quod ad hunc effectum requiruntur conjecturæ urgentes, nempe digressus ad plures gradus substitutionum, repetitio qualitatis masculinitatis, ac ratio conservandæ agnationis, aliàs stat firma conclusio, quod censentur solum vocati ad portionem Patris, & plenè in decis. 258. nu. 3. & infra coram Peuting. er.

- Quinimò quando agitur de succedendo in portione Patruj ultimo loco defuncti, requiruntur concludentes conjecturæ, etiam si adsit reciproca inter filios primi gradus, Redenal. conf. 13. num. 20. & conf. 14. num. 51. & seq. Castald. consult. forens. 34. num. 5. plenè Rot. dec. 71. post discept. Contr. dec. 401. num. 16. & seq. p. 9. recen. dec. 344. num. 6. & infra p. 10. dec. 383. num. 3. par. 18. & plenè decis. 258. num. 3. & seq. coram Peuting. & sola reciproca ad hunc effectum non sufficit, plenè Episcop. Rocc. disp. jur. Select. tom. 1. c. 18. nu. 14. Rot. dec. 1470. n. 1. & 8. coram Seraph.

- Et hoc casu inter vehementes conjecturas pro vocatione etiam ad portionem Patruj precipua est illa deducta ex voto conservandæ agnationem, & bona in familia, Castald. dict. consult. 34. num. 6. Rot. decis. 110. & 123. utrobique num. 2. coram Royas decis. 266. num. 15. & seq. par. 1. recen. & decis. 241. num. 4. p. 9.

- Cæterum quando filii in conditione positi, & ex conjecturis vocati succedant nedum in portione Patris, sed etiam Patruj videantur Bardellon. conf. 107. & 118. lib. 2. Giovagn. resp. 79. num. 35. & seq. & respons. 81. lib. 1. Thomat. dec. 23. Fusar. de substit. quest. 440. Rot. dec. 337. coram Greg. dec. 128. & 113. coram Otthob. dec. 268. & 274. coram Peuting. dec. 513. & 539. coram Cerr. dec. 266. & 300. p. 1. rec. Rocca disp. jur. Select. tom. 1. cap. 18. n. 4. & seq.

- An autem sub nomine filiorum in conditione positorum veniant Nepotes, ac descendentes, dic quod sic, si positi sint in conditione filii, & alij nascituri, ac descendentes, & quando adeest digressus ad plures gradus substitutionum, & ultimo loco post plures fuit vocata pia causa, & quia fuit habitata ratio conservandæ agnationis, & repetita qualitas masculinitatis, vel si adsit reciproca cum perpetuo fideicommissio, Rot. decis. 216. & 269. par. 5. recen. decis. 36. coram Dunozett. sen. decis. 487. coram Dunozett. jun. & videantur de materia Buccaferr. conf. 36. Menoch. conf. 215. Caball. conf. decis. 9. Mans. Consult. 346. d. n. 28. tom. 4. Rocc. Disp. Jur. Select. tom. 1. cap. 27. Camuncul. decis. Bonon. 58.

Et quod non veniant Nepotes sub nomine filiorum, si vocatio eorumdem resultaret in gravamen filiorum, secus si ageretur de excludendo substituto favore nepotum, Bellon. Jun. conf. 2. num. 55. & seq. Rot. decis. 81. num. 3. & 8. coram Dunozett. Sen.

- Et signanter quando in fideicommissio sub nomine filiorum veniant nec ne Nepotes, videndi Riminald. Jun. conf. 75. Rovit. conf. 50. ubi Altimar. lib. 1. plenè Episcopus Rocca disp. jur. Select. tom. 1. cap. 27. Leo decis. Valent. 173. lib. 2. Sess. decis. Aragon. 64. Rot. decis. 507. par. 2. recen. decis. 279. & 480. coram Bich. decis. 81. coram Dunozett. Sen. decis. 1162. & dec. 1130. coram Coccin. decis. 34. coram Cels. & decis. 26. post repert. ult. vol. Farinacc. in quibus decisionibus, firmatur quasi pro regula, quod sub nomine filiorum non veniunt Nepotes, nisi ex conjecturis concludentibus de contraria voluntate testatoris appareat, & quæ sint conjecturæ, vide apud Doctores, ac Decisiones proximè adductas, & aliquid dixi supra hic art. 1. n. 36. & seq.

- Sed dubitatur, an appellatione filiorum in conditione positorum veniant tam masculi, quam feminae, & sic in tacita illorum vocatione ex conjecturis veniant quoque feminae, affirmant Honded. conf. 65. num. 45. ad 48. lib. 1. Palm. Jun. alleg. contr. 34. num. 3. & seq. Rot. decis. 514. num. 1. coram Gregor. dec. 10. num. 2. & 3. & dec. 166. num. 2. coram Ubald. Sen. decis. 686. num. 3. coram Merlin. dec. 499. n. 5. & dec. 1002. nu. 6. ubi hoc firmat etiam in terminis hujus statuti coram Amat. Dunozett. dec. 223. num. 11. coram Priol. & decis. 16. nu. 14. p. 14. recen.

- Quod facilius procedit si positi sint in conditione descendentes, quorum appellatione veniunt feminae, Rot. dict. dec. 490. n. 6. coram Amat. Dunozett.

- Et conclusio habet etiam locum licet testator aliquando masculos nominaverit, si quando posuit filios in conditione masculinitatem non expressit, prout fecisset, si hoc voluisset, ut fecit in aliis partibus testamenti, maxime, si agatur de substitutionibus diversarum personarum, quo casu qualitas masculinitatis multò minus censetur repetita, Honded. conf. 57. num. 32. ubi testatur de magis communi lib. 1. Rot. decis. 166. num. 5. & seqq. coram Ubald. Sen. ubi refert concordantes.

- At stante statuto exclusivo feminarum sub nomine filiorum in conditione positorum non veniunt feminae, cum testator censetur voluisse suam voluntatem accommodare cum dicto statuto, & sic filios masculos vocare exclusis feminis, Gabr. conf. 115. n. 2. lib. 1. qui dicit Doctores ita communiter tenere, Honded. conf. 65. nu. 49. & seq. lib. 1. Rot. decis. 142. n. 31. & seq. p. 17. recen.

- Statutum autem exclusivum feminarum hoc casu procedit solum extantibus masculis, secus illis deficientibus, cum tunc feminae admittantur, Rot. dec. 387. num. 11. & 12. coram Rembold. decis. 223. num. 13. coram Priol. et decis. 16. nu. 18. par. 14. recen.

- At etiam stante statuto exclusivo feminarum sub nomine filiorum in conditione positorum veniunt feminae, quando testator in defectum masculorum, si decederent sine filiis vocavit feminas, tunc enim non videtur se conformasse cum statuto feminarum exclusivo, Rot. dec. 387. num. 11. vers. vel quando coram Rembold. decis. 223. num. 12. coram Priol. et dec. 16. n. 16. p. 14. recen.

- Quando tamen constat de voluntate testatoris feminas excludendi, quia pluries testator in testamento de masculis loquutus fuit, & habuit rationem conservandæ agnationis, tunc sub nomine filiorum non veniunt feminae, Altograd. conf. 146. n. 27. et seq. ferè per tot. lib. 2. Hodiern. contr. forens. 11. Hyer. Leo decis. Valent. 170. lib. 2. Rot. dec. 36. n. 1. et seq. coram Dunozett. Sen. et dec. 351. per tot. coram Mant. ubi dicit, contraria procedere, quando non fuit habita ratio conservandæ agnationis.

- Sub nomine filiorum in conditione positorum, & ex conjecturis vocatorum veniunt etiam filii legitimati ex voluntate testatoris, Rot. decis. 217. par. 15. recen. confirmata decis. 11. par. 16. ex circumstantiis ibidem consideratis.

Quando autem filii in conditione positi sunt ex conjecturis

& ex quovis damnato coitu procreatis deberi ex æquitate naturali alimenta congrua ubique, etiam in Terris Imperii, ac filiabus spurii dotes, & quomodo talia alimenta, & dotes taxentur.

S U M M A R I U M.

- 1 Verbum liceat tribuit facultatem, non necessitatem aliquid faciendi.
- 2 Illegitimi de jure sunt incapaces succedendi Patri naturali tam ab intestato, quam ex testamento.
- 3 Statutum admittens ad successionem illegitimos est correctorium juris Communis, & eget confirmatione Principis.
- 4 Statutum Urbis permittit relinqui certam portionem illegitimis pro eorum sustentatione.
- 5 Statutum Urbis circa successionem spuriorum loquitur de Civibus Romanis, & non comprehendit forenses.
- 6 Fenzon. hic tenens hoc statutum comprehendere Incolas reiicitur.
- 7 Filii naturales de jure Civili dicuntur omnes nati extra matrimonium in schemate concubinatus, sed de jure Canonico omnes nati ex soluto, & soluta, inter quos poterat contrahi matrimonium, & n. 19. 10. & 17.
- 8 Requisita concubinatus de jure Canonico non requiruntur ad effectum, quod filii sint naturales, & reprobandur contrarium tenentes, & n. 8. & 16.
- 11 Filii naturales dicuntur nati ex Clerico in minoribus, etiam beneficiato, cum muliere soluta.
- 12 Spuri dicuntur omnes nati ex damnato coitu, & ex illis, inter quos non potest consistere matrimonium.
- 13 Dicuntur spurii nati ex uxorato, & soluta.
- 14 Filius presumitur naturalis, & non spurius ad excludendam majoris delicti presumptionem.
- 15 Assertio Patris, quod filius sit naturalis prodest, si non probetur spurietas, & n. 16.
- 18 Filii naturales, non extantibus filiis legitimis, ac conjuge, de jure ex bonis Patris ab intestato capiunt duas uncias, hoc est sextam partem hereditatis, & n. 19.
- 20 Filii naturales ex testamento Patris existentibus filiis legitimis possunt capere solum unciam.
- 21 Filii naturales repudiantibus legitimis hereditatem paternam, vel his consentientibus, quod succedant ultra unciam, possunt succedere.
- 22 Filiis naturalibus ultra unciam ad Patre non poterit relinqui etiam extante unica filia legitima, qua renuntiavit ejus hereditati etiam cum juramento, & numer. 23.
- 24 Filii naturales possunt à Patre in totum institui heredes non existentibus filiis legitimis.
- 25 Sed ex statuto Urbis possunt solum institui in medietate.
- 26 Filii naturales non possunt impugnare testamentum Patris, si aliquid illis in eo non fuit relictum, & de ratione num. 27.
- 28 Filii naturales testamentum matris, in quo sunt prateriti possunt quærelare, cum succedant matri etiam cum legitimis.
- 29 Testamentum matris, in quo instituit heredes filios naturales valet, licet conditum coram duobus tantum Testibus.
- 30 Mater succedit suis filiis naturalibus.
- 31 Spuri omnes nati ex damnato coitu, & ex illis, inter quos matrimonium consistere non potest, sunt omnino insuccessibiles Patri, tam ab intestato, quam ex testamento, & num. 32.
- 33 Non succedunt spurii prædicti etiam deficiente legitima prole.
- 34 Etiam de consensu heredum legitimorum non succedunt, & quando secus num. 35.
- 36 Relictum à Patre filio spurio devolvitur ad proximiorum in gradu ab intestato.
- 37 Filius spurii nec succedunt Patri in substitutione pupillari facta fratri quoad bona Patris.
- 38 Filiis spurii aliquid dari nequit à Patre etiam ex titulo donationis.
- 39 Fallit ex Statuto Urbis deficientibus Filiis, Nepotibus, vel Pronepotibus legitimis.
- 40 Spuri sub nomine proximiorum in fideicommissis non veniunt.
- 41 Fallit in simpliciter naturalibus.

- 42 Spuri possunt institui heredes à Collateralibus, & aliis extraneis, & à Clericis, & n. 43.
- 44 Spurius potest fieri donatio à Collateralibus, licet hereditibus Patris filiorum spuriorum.
- 45 Extraneus, qui instituit heredem spurium, si habeat fratrem, debet illi aliquid relinquere loco legitima etiam ex titulo legati, alias testamentum corrumpit.
- 46 Spurius dicitur turpis persona, & ideo si fuerit institutus heres potest à fratre testatoris præterito testamentum quærelari.
- 47 Fallit si Spurius sit bonis moribus, & virtutibus præditus, & fratre præterito dignior, sed contrarium n. 49.
- 48 Si Spurius institutus heres fuerit effectus Clericus est capax, & non est turpis persona, & n. 50.
- 51 Spurius plene legitimatus non est turpis persona, & num. 52.
- 53 Quærela non intrat favore fratris instituto spurio in dimidia deficientibus legitimis.
- 54 Spuri succedunt Matri etiam exclusa Avia à legitima, & si ab illa sint præteriti rumpunt testamentum matris.
- 55 Fallit in Matre Illustri.
- 56 Matri Illustri succedunt Spuri deficientibus filiis legitimis.
- 57 Filii Adulterini, Incestuosi, Sacrilegi, ac nefarii non succedunt matri, nec mater illis.
- 58 Spuriis non potest relinqui etiam indirectè factò relicto alius eorum contemplatione.
- 59 Filiis Spuriis quibuscumque debentur alimenta ubique, etiam in Terris Imperii.
- 60 Alimenta, ac Dotes Spuriis non fuere sublata per Cōst. 117. Beati Pii V. & num. 61.
- 62 Alimenta, ac dotes Filiis Spuriis Clericorum debent præstari etiam ex fructibus beneficiorum, & etiam à Cessionario Camera, et num. 63.
- 64 Alimenta filiis Spuriis fortiori ratione debentur ex bonis Matris.
- 65 Alimenta, ac dos filiis Spuriis quomodo taxentur, & num. 66.
- 67 Alimenta filiis Spuriis non debentur, si aliunde etiam ex artificio vivere possint.
- 68 Declara si de facili, et certè ex artificio Spuri vivere possint.
- 69 Alimenta filiis Spuriis debentur, etiam si ex artificio vivere possint, quando sine dedecore illud exercere possint.
- 70 Spurio si fuerit relicta uncia, si hac non sit sufficiens pro alimentis debent suppleri.
- 71 Relictum à Patre factum spurio pro alimentis si sit excessivum reducitur ad congrua alimenta, secus ex Statuto Urbis quoad dimidiam bonorum, ut n. 72.
- 73 De Spuriis, coram qualitate, ac differentis, ac de illorum successione vide D. D. ac decil. remissive relatos.

EX hoc statuto habetur, quod liceat Civil Romano non habenti filios legitimos, & naturales, seu Nepotes, seu Pronepotes ex eis descendentes donare, vel relinquere filiis suis naturalibus, Spuriis, ac quomodolibet illegitimis medietatem suorum bonorum.

Ex quo verbo liceat deducitur, quod statuentes dederunt facultatem donandi, vel relinquendi illegitimis, si Pater hoc facere velit, non autem quod teneatur hoc facere l. sapè audiri ff. de offic. Præsid. Rot. decis. 739. num. 3. coram Seraph. decis. 71. num. 11. par. 18. recen. & decis. 27. num. 7. p. 19. ita ut si à Patre filiis illegitimis non fiat donatio, vel relictum talis medietatis, illis remaneat tantum Jus succedendi, vel Alimentorum juxta dispositionem Juris Civilis, ac Canonici infra hic expressam.

Pariter ex eodem statuto habetur, quod sit correctorium Juris communis, quoad Spuriis, & quomodolibet illegitimos, dum hi sunt prorsus incapaces succedendi Patri naturali, tam ab intestato, quam ex testamento juxta Tex. in l. Auth. ex complexu C. de incest. nupt. Auth. licet in fine Cod. de natural. liber. cap. per venerabilem 13. in fine, qui filii sint legitimi. & dictum fuit latè infra hic à num. 31. & seq. unde si non esset confirmatum à Papa in forma specifica esset nullum, ut post alios firmat in puncto Honded. conf. 68. num. 30. & seq. lib. 1. ubi testatur de communi, & vera opinione; at de validitate nostri statuti dubitari nequit cum sit conditum de mandato Papæ, & postea in forma specifica confirmatum.

per Gregorium XIII. unde statuentes ne apparerent, quod cum tali dispositione vellent dare ansam suis Civibus habendi filios ex coitu illicito, restrinxerunt facultatem disponendi, quando adsunt filii legitimi, & amplius illis non extantibus facultas fuit restricta ad dimidiam, & quidem expresse in causam alimentorum ibi — *pro sustentatione eorum*.

Præterea advertendum est, quod hoc statutum loquitur de Cive Romano, unde non potest extendi ad forenses in Urbe degentem ex causa mercaturæ, dum præcipue non loquitur de Incola, sed simpliciter de Cive ut in terminis subsequenti *Statut. 144.* pariter loquentis de Cive Romano firmavit Rot. *decif. 905. nu. 12. & seqq. coram Cerr. & decif. 529. n. 5. p. 18. recen.*

6 Et licet Fenzon. *hic num. 8. & seqq.* concludat, quod hoc statutum loquens de Cive comprehendat Incolas, quia est favorable, tanquam consulens sustentationi illegitimarum decernendo medietatem bonorum pro eorum alimentis; attamen cum de Jure tales filii Spurii sint solum capaces alimentorum, quæ persæpe non capiunt dimidiam hereditatis, nec creditur Patri, quod pro alimentis sit necessaria dimidia pars bonorum, hinc perfisti potest in ea opinione, quod tanquam Juris communis correctorium, dum loquitur de Cive, non comprehendat Incolam ex mente Rotæ, quæ expresse hoc firmavit in subsequenti *Stat. 144.* ubi pariter statutum loquitur simpliciter de Cive, & dicit non comprehendendi Incolam ex quo est correctorium Juris communis, tu verò cogita, si casus occurrer, quia veneror Rotæ auctoritatem, at rationes Fenzonii non sunt debiles.

Quia verò statutum hic providet solum in casu, quo Pater non habens filios legitimos, ac Nepotes, & Pronepotes descendentes ab eis, quod tunc possit filiis illegitimis donare, vel relinquere medietatem suorum bonorum, nihil autem determinavit circa illorum successionem, tam ex testamento, quam abintestato, quando adsunt filii legitimi, & naturales, quod reliquerunt sub dispositione Juris communis; propterea hic videndum prius de qualitate Spuriarum, & postea quando nec ne de Jure communi succedant, vel illis debeantur mera alimenta; & quidem nomen illegitimum est generale complectens sub se omnes species filiorum naturalium, bastardorum, spuriorum, nefariorum, natorum ex incestis nuptiis, & aliorum quorumcumque procreatorum extrâ figuram legitimi matrimonii; at hodie propriè filii naturales (quicquid sit de rigore Juris Civilis illos tantum filios naturales denominantis, qui nati sunt in schemate concubinitus cum muliere contubernali, quasi semiuxore in schemate concubinitus, & animo ex illa filios procreandi Domi retenta) de Jure Canonico, & de consuetudine, & ex communi usu loquendi dicuntur omnes illi, qui sunt procreati, & nati ex soluto, & soluta, inter quos poterat contrahi matrimonium tempore natiuitatis absque necessitate concubinitus expresse per sacros canones omnino ratione damnati, ut plenè probant Cravett. *conf. 166. num. 8. vers. sed ad istud, & seqq.* Valenz. *lib. 2. conf. 169. num. 4. lib. 2. Rovit. conf. 74. num. 8. & ibi Altimar.* plenè in additione *num. 21.* Gratian. *cap. 958. num. 1.* præclare Thesaur. *quæst. 22. num. 2. vers. sed hodie de consuetudine, & num. 17. lib. 1.* Hyer. *Leo. decif. Valent. 8. num. 13.* Fontanell. *decif. 415. nu. 4. & seqq.* Capicc. *Latr. decif. 14. num. 12. & decif. 166. num. 93. & seqq.* Rot. *decif. 642. num. 7 par. 18. tom. 2. recent. decif. 377. n. 26. p. 19. & decif. 217. nu. 7. coram Ubald. Sen.* plenè Sadarim. *respons. 38. per tot.* qui doctè, ac solidè per Iura, Doctores, ac rationes probat, sat esse tempus natiuitatis filii, ad hoc ut sit naturalis, si eo tempore poterat inter mulierem, & masculinum tunc solutos contrahi matrimonium.

8 Et licet Lucidor in suo tract. de illegitim. in *pralud. num. 3. & seqq.* ex mente aliorum referat contrariam sententiam, & quod filii naturales non dicantur nati ex virgine honesta stuprata, vel ex vidua, & quod exposcantur requisita Juris Civilis, vel saltem protestatio super concubinitu, attamen ejus opinio non placet, quia talis protestatio super concubinitu nedum non requiritur, sed nec fieri potest, cum concubinitus sit à Sacris Canonibus prohibitus, ut appositè advertit ad rem nostram Fontanell. *decif. 415. num. 3.* & notat Rovit. *dist. conf. 74. num. 8.* & ibi Altimar, qui ulterius considerat, quod si essent necessaria requisita concubinitus, vel protestatio super eo, ad hoc ut filii nascantur naturales, non daretur hodie casus, in quo adesset aliquis filius naturalis, dum concubinitus est prohibitus, unde sat est, ad hoc ut filius dicatur naturalis, quod procreatus, ac progenitus sit ex

personis, inter quas poterat contrahi legitimum matrimonium, ut probant auctoritates supra allegatæ, & tradit post alios Bosl. *de patr. potest. par. 2. de aliment. cap. 6. §. 1. num. 157. & 158.* & hanc opinionem tenet Rot. in *Bononiens. fideicommissorum 16. Januarii 1682. §. quamvis coram bon. mem. Pauluccio*, unde intrepidè cum hac opinione procedi potest, quicquid in contrarium velit Lucidorus cum aliis.

Naturalium loco veniunt nati ex Clerico in minoribus ordinibus constituto, etiam beneficiato, & ex muliere soluta, cum inter illos possit sequi matrimonium, Ricciulli. *de jur. personar. quæ in stat. reprob. versan. lib. 2. c. 27. per tot.* Spin. *de testam. glos. 16. princip. num. 93. vers. sed contraria sententia*, & post alios congestos hoc firmat Lucidor. *de illegitim. cap. 1. num. 1. & seqq. & num. 4.* dicens, quod Doctores tenentes hanc opinionem melius sentiunt, & non dissentit Peregr. *decif. Patavin. 42. num. 6. vers. si verò Clericus, & n. 7.*

Omnes autem alii filii procreati ab illis, inter quos non potest contrahi matrimonium, dicuntur propriè spurii, licet ratione personarum, à quibus sunt progeniti dicantur etiam nefarii, adulterini, incestuosi, vel sacrilegi, quia nati sint ex Sacerdotibus, Religiosis Professis, Monialibus, Adulteris, Consanguineis, vel Affinibus, & in substantia omnes prædicti filii nati ex damnato, & odibili coitu, & à personis, inter quas non potest contrahi matrimonium, dicuntur spurii, Cephal. *conf. 186. num. 72. & seqq.* Valenz. *Velasq. conf. 169. nu. 68. lib. 2.* cum aliis adductis per Lucidor. *de illegitim. in pralud. num. 14. & seqq.* & benè Fontanell. *decif. 415. num. 8. & 9.* & in specie quod nati ex soluta, & uxorato dicantur spurii ob dictam rationem, quia inter illos non poterat contrahi matrimonium tenet post alios Castald. *consul. forens. 213. n. 1. Rot. decif. 765. n. 11. coram Ubald. Sen.*

Advertendum tamen est, quod in dubio filius ex illicito coitu procreatus præsumitur potius naturalis, quam spurius ad excludendam majoris delicti præsumptionem, ex quo naturales non sunt adeo contemptibiles, & odiosi, sicut spurii, Bald. *conf. 448. num. 4. vers. tertio queritur lib. 2.* Valenz. *Velasq. conf. 169. num. 73. lib. 2.* Mantica. *de conjectur. ult. volunt. lib. 4. tit. 3. num. 31. vers. quamvis spurius*, Leo *decif. Valent. 81. a. n. 9. lib. 1.* Sell. *decif. Aragon. 284. num. 9. tom. 3.* Fontanell. *dec. 415. n. 24.* Capicc. *latr. decif. 14. n. 6.* & cum hac opinione procedit post alios Rot. *decif. 84. num. 21. & 22. post Torr. de patr. futur. success.*

Assertio tamen facta à patre in testamento, quod filius sit naturalis, non prodest, nec illi creditur, quando maximè apparet de contrario, Marcian. *disp. 29. tom. 1.* & in illa causa Capicc. *Latr. dec. 14. num. 20.* sed tu tene, quod profit, & præsumatur naturalis ex supra firmatis, quoties non probetur contrarium, & quod sit spurius, scilicet procreatus sit à personis, inter quos non poterat consistere legitimum matrimonium.

Non est tamen necessarium filio prætendenti se naturalem, quod ostendat requisita concubinitus à Jure Civili exigita, ad hoc ut filius dicatur naturalis, cum de Jure Canonico, & ex communi usu sat sit, quod sit procreatus ex soluto, & soluta, inter quos poterat sequi matrimonium ex supra firmatis, nam alias inter Catholicos foveretur concubinitus, quod pias aures offendit, & præfertur manifestam impietatem, cum ille sit Deo odibilis, & ab Ecclesia damnatus, uti perniciosus saluti Animarum, unde sat est, filios fuisset procreatos ex furtivo, & verecundo accessu inter solutum, & solutam, ut post Fontanell. *decif. 415. num. 3.* ejus verba referendo arguit Lucidor. *de illegitim. in pralud. nu. 14. vers. maxime tamen.*

Præmissa distinctione filiorum illegitimarum in naturales, & spurios, nunc aliqua libanda sint circa illorum successionem, tam ex testamento, quam abintestato secundum dispositionem Juris Communis; Et quidem quoad successionem naturalium, hoc est procreatorum ab illis, inter quos poterat sequi matrimonium, & tunc quando non extant filii legitimi, & naturales, ac conjux, illis debentur ab intestato ex bonis Patris duæ uncie, hoc est sexta pars bonorum Patris *§. Si quis autem defunctus Auth. quibus mod. nati. eff. legit. Morott. respons. 94. num. 1.* Cancer. *var. resol. p. 1. cap. 5. num. 46.* Fragos. *de Regim. Reipub. p. 3. lib. 1. disp. 2. §. 6. n. 167.* Bottillier. *de success. ab intest. theor. 6. num. 8.* Sell. *decif. Aragon. 43. n. 41. & dec. 182. n. 5.*

Cur autem leges consideraverint etiam existentiam conjugis, quamvis illa non succedat, ultra non existentiam filiorum legitimarum, dic quod filii naturales, existente uxore legitima Patris habentis filios naturales, fuere prohibiti succedere

cedere in dictis duabus uncias in memoriam præteriti matrimonii, & ne uxor videndo mariti prolem illegitimam scandalizetur, Bottilier. de success. theore. 6. numer. 7. in fine.

Ex testamento autem Patris dicti filii naturales extantibus filiis legitimis, & naturalibus possunt solum capere unciam, duodecimam nempe partem bonorum Patris, & non majorem quantitatem, l. Matre C. de natural. liber. Surd. conf. 177. num. 15. & 16. Fragos. dict. num. 167. versic. existente vero, Fontanell. decis. 415. n. 22. Sess. decis. 282. n. 3. tom. 3.

At si Pater haberet unicam tantum filiam legitimam, quæ fecit amplam renunciationem eidem Patri de omnibus bonis paternis, nihilominus tali casu nec poterit ultra unciam relinquere filiis naturalibus, & si ultra illam reliquerit, poterit ab eisdem avocari per legitimos hæredes, Fontanell. decis. 417. per tot.

Quod ampliatur licet talis renunciatio esset Juramento vallata, Fontanell. decis. 418.

Non existentibus autem filiis legitimis, & naturalibus potest tota substantia à Patre relinqui in testamento filiis naturalibus, Auth. licet C. de natural. liber. Morott. respons. 94. n. 4. Cancer. var. resol. p. 1. c. 5. n. 46. vers. & Patrem, Fontanell. decis. 415. n. 20. & seqq.

Sed hæc facultas per statutum hic quoad Cives Romanos est restricta ad medietatem bonorum, & non ultra.

Successio filiorum naturalium ex testamento Patris est reposita in mera hujus voluntate, quod possit ut supra illorum favore disponere, ideo si nihil in testamento illis reliquerit, nec de illis mentionem fecerit, non possunt querelare testamentum paternum, nec aliquid prætere ex titulo successionis, vel legitimæ, ut probatur ex l. humanitatis ibi — si hoc scilicet Pater naturalis voluerit, — & Auth. licet C. de natural. liber. & plenè probat Morott. respons. 94. per tot. ubi testatur de receptissima opinione Royas de success. cap. 11. nu. 12. Mart. de Success. legal. p. 1. qu. 16. art. 1. num. 7. & 8. Fragos. de Regim. Reipub. p. 3. lib. 1. disp. 2. §. 6. n. 169. Cancer. var. resol. p. 1. c. 5. n. 46. vers. si tamen Pater, Boff. de marim. p. 2. de Alim. oblig. c. 6. n. 168. vers. Pater autem.

Conditio quippe per Patrem testamento, filius naturalis habetur pro extraneo, Hier. Gabr. conf. 25. num. 9. & 10. lib. 1. Morott. alleg. respons. 94. n. 5. vers. ubi ait.

Respectu tamen Matris filii naturales etiam extantibus filiis legitimis cum illis succedunt, & si in testamento Matris sint præteriti possunt illud querelare tanquam inofficiosum l. si suspecta §. 1. ff. de inoffic. testam. Bottilier. de success. theore. 6. n. 55. Cancer. var. resol. p. 1. c. 5. n. 46. vers. secus tamen, Sess. decis. Aragon. 43. n. 40. & 42.

Unde Mater potest filios suos naturales hæredes instituire coram duobus tantum testibus, & testamentum sic factum tanquam inter liberos valet, Clar. in §. testamentum qu. 12. nu. 2. Cancer. dict. n. 46. vers. & sic Mater. Bottilier. d. theore. 6. num. 36.

Prout mater succedit filiis suis naturalibus l. si Spurius ff. unde cognat. Cancer. alleg. num. 46. vers. & contrario, plenè Pacian. conf. 76. per tot.

Successio autem spuriorum quorumcumque, hoc est naturum extra figuram matrimonii inter illos, inter quos non poterat contrahi legitimum matrimonium est in omnibus prohibita, tam ab intestato, quam ex testamento, ita ut nullatenus Patri succedere possint; & hoc leges statuerunt, ut homines procreationi liberorum ex legitimis nuptiis incuberent, & à libidinis reatu, ac damnato coitu se abstinere,

videntes hos filios Spuriis carere omni spe hæreditatis paternæ Auth. ex complexu C. de incest. nupt. Auth. licet in fine C. de natural. liber. cap. per venerabilem 13. qui fil. sint legitim. Gabr. conf. 150. num. 22. & 23. lib. 1. Carvall. de utraque Quart. p. 1. num. 490. & 491. Mart. de Success. legal. par. 1. qu. 16. art. 1. num. 15. & seqq. Lucidor. de Illegitim. in Pralud. num. 34. D. Advocatus Tartalea apud Palm. Nepot. allegat. 241. nu. 2. tom. 3. Castald. consult. forens. 213. num. 4. & 5. Ludovic. decis. Perus. 18. num. 13. & seqq. Sess. decis. Aragon. 43. num. 70. & decis. 281. nu. 3. & seqq. Fontanell. decis. Cathalon. 415. n. 8. & 9. Rot. decis. 316. num. 7. confirmata decis. 334. num. 10. coram Cels. & decis. 197. n. 4. coram Royas.

Maximè quando spurii sunt adulterini, qui sunt abominabiles Deo, & hominibus, Rot. decis. 316. n. 8. confirmata decis. 334. n. 17. & seqq. coram Cels.

Et quæ dicta sunt de insuccessibilitate spuriorum hujusmodi procedunt etiam deficiente legitima prole, Mart. de success. legal. par. 1. quæst. 16. art. 1. num. 9. & 10. Lucidor. de Il-

legitim. in Pralud. num. 34. in fine, Ludovic. decis. Perus. 18. num. 13. & 18. Rot. dict. decis. 334. num. 10. circa finem coram Cels.

Quinimmo tales filii spurii nec possunt capere relictum à Patre vigore consensus hæredum legitimorum, cum talis consensus expressus ex supra firmatis suffragetur favore filiorum naturalium, sed non spuriorum, cum in his incapacitas succedendi procedat à potestate Supremi Principis, & ideo hæredes contra illam non possunt consentire actui reprobato non eorum favore tantum, ut evenit in filiis naturalibus, sed ob coitus damnati (à quo procreati sunt spurii) odibilitatem, Surd. decis. 249. n. 25. & 26. Lucidor. de Illegitim. in Pralud. num. 37.

At si postquam hæredes legitimi successerunt velint ipsi ex propria persona dare talibus spurii, eorum dispositio sustinetur, cum tunc non capiant directè ab hæreditate Patris, cujus sunt omnino incapaces, sed potius ab hæredibus extraneis, qui post acquisitum dominium dictæ hæreditatis non prohibentur donare, ac relinquere spurii, ut probat Lucidor. ibid. num. 38. & dicam infra hic plenius.

Quocirca relictum à Patre filiis spurii factum contra legis dispositionem corrumpit, & hæreditas spectat ad proximorem in gradu ab intestato venientem l. 1. C. de natural. liber. & plenè post alios idfirmat Honded. conf. 68. n. 23. lib. 1.

Nec possunt spurii ex damnato coitu succedere etiam per pupillarem substitutionem factam à Patre fratri, quoad bona Patris, cum tunc diceretur illa habere à iudicio Patris, & sic dum spurii sunt incapaces succedendi in bonis paternis à principio, & in illis non possunt institui hæredes, ita nec remedio substitutionis pupillaris illa capere possunt, & sic tali casu fit separatio bonorum Patris, ab illis fratribus, cui est facta substitutio pupillaris, & in bonis fraternis tantum succedunt spurii, & non in provenientibus à Patre, Bellon. de iure accresc. c. 7. qu. 53. n. 22. et seqq. Fragos. de Regim. Reipub. cap. 3. lib. 1. disp. 2. §. 4. n. 146. vers. ubi ait, Rot. dec. 334. num. 13. et 14. coram Cels.

Nec illis potest aliquid dari etiam per viam donationis inter vivos, cum omnibus modis aliquid illis dare directè, vel indirectè quocumque modo sit prohibitum, ut habetur ex verbis Auth. licet C. de natural. liber. ibi — ex damnato coitu geniti omni prorsus beneficio excludantur, & ex Novell. 74. cap. 6. ibi — ut cognoscant, eos nihil habituros — Honded. conf. 68. n. 17. lib. 1. Fragos. dict. §. 4. n. 148.

Ex Statuto tamen hic, si filii legitimi, & Nepotes ex eis non existant, conceditur, quod tam ex donatione, quam ex ultima voluntate possit relinqui, vel donari à Patre filiis etiam quomodocumque illegitimis medietas bonorum.

Et sub nomine proximiorum vocatorum in substitutionibus, & fideicommissis, non veniunt spurii, & adulterini, nam tale verbum proximiorum, denotat quidem naturalitatem, & sic ex illo possunt dici vocati naturales, non tamen spurii, & adulterini, Rot. dict. decis. 334. num. 15. et 16. coram Cels. ubi redditur ea ratio, quia si tales spurii non possunt succedere etiam expressè vocati, multò minus successionem prætere possunt sub tacita vocatione proximiorum, ne plus operetur tacitum, quam expressum.

Hoc tamen fallit, si agatur de simpliciter illegitimis, naturalibus, & non natis ex adulterino, vel alio damnato coitu, illi enim veniunt sub fideicommissis, ad quod sunt vocati proximiores, Ludovic. decis. Perus. 18. num. 12. & plenè Dominus Advocatus Tartalea in Viterbien. fideicommissi, & in eadem causa Rota in duabus decisionibus coram R. P. D. Ursino, de quibus apud Palm. nepot. allegat. 241. 242. et 243. tom. 3.

Possunt tamen etiam spurii, & alii illegitimi ex damnato coitu nati ex illis personis, inter quas non poterat adesse matrimonium, institui hæredes à Collateralibus, ac aliis extraneis, Lucidor. de Illegitim. cap. 13. num. 8. et seqq. dictus Tartal. apud Palm. Nepot. allegat. 241. num. 2. vers. vel prout in presenti, Mans. consult. 787. num. 12. Castald. consult. forens. 254. num. 1. tom. 2. Rot. decis. 334. n. 11. et 14. coram Cels. decis. 171. num. 31. par. 17. recent. et in Viterbien. fideicommissi coram R. P. D. Ursino in decisionibus impressis apud Palm. Nepot. allegat. 242. et 243.

Et etiam Clerici possunt validè disponere ad favorem illegitimorum collateralium, Mans. alleg. consult. 787. num. 12. vers. concludit, Lucidor. de illegitim. cap. 13. num. 2. Rot. dec. 505. par. 1. divers.

Prout iisdem spurii potest fieri donatio à Collateralibus, & aliis extraneis etiam hæredibus Patris spuriorum, Rubec. de re

ab eorum hæredibus debita sunt nedum alimenta filiis spuriis, sed etiam dotes loco alimentorum filiabus similibus, ad hoc ut nubere possint, plenè Spad. in alleg. conf. 132.222. & 223. lib. 3. Boff. de matrim. par. 2. de obligat. aliment. cap. 6. num. 267. & plenè Lucidor. de illegitim. cap. 29. num. 20. & seqq. Molin. Theolog. de iust. & iur. disput. 146. num. 9. ad 11. Ripoll. var. resol. cap. 9. num. 24. Rot. decis. 671. num. 9. & seqq. coram Merlin.

Et talia alimenta, ac dos loco illorum pro maritandis filiabus spuriis Clericorum deficientibus bonis patrimonialibus eorumdem, debent præstari etiam ex fructibus beneficiorum Ecclesiasticorum, Ripoll. var. resol. cap. 9. n. 23. Mel. ad Castill. de alim. cap. 66. n. 24. Rot. decis. 671. n. 36. cum duob. seqq. coram Merlin.

Prout præstari debent etiam à cessionario Camerae, Rot. decis. 464. n. 3. & decis. 413. coram Pen. cum ad illas teneatur Fiscus prout ad alimenta, plenè Andr. Alfer. conf. 37. n. 34. cum trib. seqq.

Prædicta, quæ de alimentis filiis spuriis præstandis ex bonis Patris, ac ab ejus hæredibus firmata sunt, procedunt etiã in matre, ac ejus hæredibus, dum fortior ratio, & obligatio militat in matre alendi filios spurios, Surd. de alim. tit. 1. qu. 23. n. 13. & 22. Castill. eodem tract. c. 66. n. 47.

Alimenta hujusmodi præstanda filiis spuriis non debentur strictè secundum præcisam necessitatem attento solo jure naturali, quatenus cum ipsi vivere possint, sed secundum qualitatem personarum, earundem nobilitatem, ac facultates patrimonii, moderata tamen, & minora illis, quæ competunt filiis legitimis, cum spurii sint minus digni, Spad. conf. 222. num. 4. lib. 3. Surd. de alim. tit. 4. qu. 18. num. 50. Lucidor. de illegitim. cap. 21. num. 29. & 30. Boff. de matrim. par. 2. de aliment. oblig. cap. 6. num. 162. & 163. Fragos. plenè de Regim. Reipub. p. 3. lib. 1. disp. 2. §. 4. n. 153.

Idem dicās de dote debita filiæ spuriae, quod debeatur moderatè, & restricta ad quantitatem alimentorum, ut supra, & dos talis dari debet, & non ultra, juxta notata per Boff. allegat. cap. 6. num. 268. & seqq., ubi pariter dicit, quod non debetur tanta dos, quanta debetur filiabus legitimis.

Talia alimenta non debentur filiis spuriis, quando non sunt pauperes, & habent aliundè, unde se alant, vel ex artificio vivere possunt, Spin. de testam. gloss. 36. princip. nu. 116. Surd. de alim. tit. 1. qu. 23. n. 10. Castill. eodem tract. c. 66. n. 48. Boff. alleg. c. 6. n. 164. Fontanell. decis. 415. n. 14. Rot. decis. 8. num. 36. par. 10. recent.

Declara, si spurius possit artem, quam callet exercere ad libitum, itaut ex illa victum sibi querere possit, secus si non de facili possit illam exercere, quia vel infirmus, vel in illa arte non inveniat tantum, quod sufficiat pro alimentis, unde in hoc Judex debet procedere cum magna æquitate favore alimentarii, & pensatè librare, an spurius ex artificio possit lucrari alimenta nec ne, quia quandoque non invenitur occasio laborandi in illo artificio, vel ob infirmitatem quis non potest laborare, nam sub incerto eventu spurius non debet privari alimentis, cum venter non vivat cum incertis, ut bene advertit Rot. decis. 8. num. 38. par. 10. recent.

Quæ autem dicta sunt de alimentis non præstandis filio spurio, quando ex artificio vivere potest procedunt, si agatur de persona, quæ sine dedecore, & injuria suæ personæ potest artem exercere, secus si sit natus ex persona nobili, cui dedecet artem exercere, ut post Paschal. de patr. potest. par. 2. cap. 3. num. 34. & 35. & alios firmat Boff. allegat. cap. 6. num. 198.

Adverte tamen, quod si Pater filio naturali reliquerit unciam à jure relinqui permissam ex supra firmatis num. 19. si talis uncia non sufficiat pro alimentis, hæc suppleri debent ab hæredibus Patris ad quantitatem congruam, Surd. de alim. tit. 7. qu. 10. num. 10. & seqq. Boff. alleg. cap. 6. de aliment. num. 166.

Et è contra si Pater filio spurio legaverit pro alimentis certam quantitatem, vel speciem, & tale legatum sit excessivum, quia tantum non debeatur pro alimentis, non sufficitur ultra alimenta verè debita, ut post congestos tenet d. Boff. num. 197. & num. 203. ubi idem de dote excessiva data, vel relicta filiæ spuriae, & facit Spad. consil. 222. num. 5. & seqq. libr. 3.

Quod fallit ex statuto hic, quia permittit posse donari, vel relinqui filiis spuriis per Patrem dimidiam bonorum, quam spurii legitimè consequi, & retinere possunt, licet Constant. ad Stat. Tom. II.

talis dimidia excedat quantitatem congruorum alimentorum.

Plura alia ad materiam hanc spuriarum, de illorum differentiis, eorumdem successione, etiam inter se, & quando, & quomodo succedant etiam Collateralibus, & quomodo illis dicebantur alimenta, & quando nec ne sint capaces dignitatum, ac officiorum, vide apud Natt. conf. 421. Cravett. conf. 166. Gabr. conf. 103. lib. 2. Honded. conf. 68. lib. 1. Morott. respons. 94. Rovit. conf. 74. & ibi Altimar. lib. 2. Valenz. Velasq. conf. 169. lib. 2. Spad. conf. 132.222. & 223. lib. 3. Pacian. conf. 76. per tot. Marcian. disp. 29. Paleott. in tract. de Noth. & Spur. Lup. de illegitim. Lucidor. in simili tract. de illegitim. Cleric. Peregrin. de jure Fisc. lib. 3. tit. 18. Argel. de acquir. poss. quest. 3. art. 10. & 11. Royas in epitom. de success. cap. 10. & 19. latè, ac doctè Thesaur. quærens. 22. lib. 1. Mart. de success. legal. par. 1. quest. 16. art. 1. Didac. Spin. de testam. gloss. 16. princip. de fil. spur. Surd. de alim. tit. 7. quest. 10. & 11. Fragos. de Regim. Reipub. par. 3. lib. 1. disp. 3. §. 4. & seqq. Carvall. de testam. seu utraque Quart. par. 1. à num. 490. & infra Bottillier. de success. ab intest. theor. 6. Andreol. controuv. 150. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 5. à num. 46. Castald. consult. forens. 213. & consult. 254. Mans. consult. 785. Palm. Nep. alleg. 241.242. & 243. tom. 3. Cardin. de Luc. de testam. disc. 52.53. & 74. Torr. de success. in primogen. & majorat. cap. 28. §. 1. latissimè Peregr. decis. Patav. 42. Ludovic. decis. Perus. 18. Sess. dec. Aragon. 43. Fontanell. decis. Cathalon. 415.416. & 417. Sess. decis. Aragon. 43.180. ad 184. Rot. decis. 316. & 334. coram Cels. decis. 22. post Torr. de pact. futur. success. decis. 8. par. 10. recent.

Filii legitimati quantum ex testamento, vel ab intestato capere possint stantibus filiis legitimis.

C A P. CXLIV.

Civi Romano habenti filios legitimos, & naturales, seu nepotes, & pronepotes per rectam masculinam lineam descendentes, & filios spurios, & quomodolibet illegitimos, per habentem potestatem legitimandi legitimatos, non liceat ex testamento, vel quavis ultima voluntate eisdem illegitimis relinquere plusquam uni ex legitimis, cui minus relinquet. Si verò dicto testatori filia legitima, & naturalis superesset, seu frater carnalis conjunctus ex utroque parente, vel ex parte tantum, seu nepotes ex fratre prædicto, tunc non possit idem legitimatis, nisi medietatem suorum bonorum relinquere, & non ultra. Ab intestato verò si dicti legitimatorem habuerint, non plusquam supradictum est in casibus prædictis capere possint.

P R Æ L U D I U M.

In antecedenti Stat. 143. fuit per statuentes provisum, quid & quantum à Patre filiis naturalibus, spuriis, & quomodolibet illegitimis relinqui possit, deficientibus filiis, nepotibus, ac pronepotibus ab eo descendentes; per hoc Stat. 144. determinatur quid, & quantum relinqui possit filiis spuriis, & quomodolibet illegitimis, legitimatis per habentem potestatem legitimandi; & quia materia contenta in hoc statuto, est utilis, & non semel humana fragilitas labitur, itaut peccaminosè etiam uxorati ex alienis mulieribus suscipiant filios, illosque legitimare faciant, ad effectum ut possint esse capaces succedendi; & quia legitimatio ex hoc statuto illos reddit capaces tantum ad succedendum in certa portione, & quod illa sola illis relinqui possit; hinc ut clara methodo in hac materia procedatur, illa licet latissima in duobus articulis perstringetur.

Et quidem in primo ostendetur, an hoc statutum sit correctorium Juris Communis, & odiosum, & an extendatur, & quos casus, quasque personas comprehendat; inde ostendetur quid sit legitimatio per subsequens matrimonium, quæ est plenissima, & quid illa per rescriptum Principis, &

E quan-

- gitimorum, & naturalium.
- 60 Admittuntur propterea ad fideicommissa, ad quae sunt vocati legitimi, & naturales.
- 61 Comites de Campegiis non possunt legitimare ad effectum succedendi in bonis feudatibus, ac Emphyteuticis Ecclesiasticis.
- 62 Comitibus Campegiis facultas legitimandi quoad feuda, ac emphyteutes Ecclesiasticas fuit sublata à Beato Pio V.
- 63 Contrarium si in legitimatione voluerunt etiam ad talia bona legitimare, dum illorum privilegium est etiam Papale, & n. 64.
- 65 Papa est absolutus dominus bonorum Ecclesiasticorum.
- 66 Legitimatio Comitum de Campegiis quoad bona Ecclesiastica si facta sit de voluntate testatoris, qui poterat de illis disponere, tenet.
- 67 Comites de Campegiis possunt legitimare etiam non citatis interesse habentibus.
- 68 Et etiam sine consensu patris filii spurii legitimandi.
- 69 Possunt legitimare etiam Civem Romanum, extra tamen mentem Urbis.
- 70 Comites de Campegiis non possunt legitimare filios spurios Illustrium Principum, & Baronum.
- 71 Declara si habeant feuda Illustria cum supremo imperio, ac omnimoda jurisdictione, secus si non habeant feuda cum supremo imperio & n. 72.
- 72 Comites Campegi non habent facultatem legitimandi ad fideicommissa agnita etiam per possessionem adeptam ante legitimationem.
- 73 Princeps supremus non potest quis alteri questum tollere.
- 74 Legitimatio etiam ad fideicommissa agnita per alios facta per Comites de Campegiis tenet in praedictum tertii, si facta sit ex voluntate fideicommittentis.
- 75 Comites Campegi si plenior legitimationem fecerunt ultra aliam concessam à Collegio Archivii, illa est attendenda.
- 76 Legitimatio secunda plenior obtineri potest, si dubitetur de prima.
- 77 Secunda legitimatio, etiam post motam litem obtenta, suffragatur.
- 78 Et retrahitur, si illegitimus sit vocatus, & habeat facultatem se faciendi legitimare, & n. 80.
- 79 Secunda legitimatio Papae plenior est attendenda etiam quoad bona Ecclesiae.
- 80 Habens duas legitimaciones potest uti magis utili.
- 81 Collegium Prothonotariorum Urbis habet facultatem legitimandi, sed non contra formam Const. Beati Pii V.
- 82 Similem facultatem habet Collegium Scriptorum Archivii Urbis, sed magis debilem.
- 83 Collegium Archivii non potest legitimare in praedictum tertii.
- 84 Non potest concedere legitimationem sine clausula sine praedictum viventium ab intestato.
- 85 Clausula praedicta licet non expressa in legitimatione Collegii Archivii subintelligitur.
- 86 Clausula praedicta praeservat filiis omnia iura fideicommissi.
- 87 Clausula praefata excludit legitimatum ab intestato, & n. 96.
- 88 Legitimus cum dicta clausula non potest petere legitimam.
- 89 Clausula praedicta habilitat solum ad succedendum ex testamento, & ab intestato non existentibus aliis usque ad quartum gradum.
- 90 Talis clausula excludit solum ab intestato, non autem ex testamento.
- 91 Legitimatio facta de consensu patris, & qua non resistit ejus voluntati facit, ut super bonis patris succedi plenè possit.
- 92 Collegium Archivii potest legitimare etiam filios Sacerdotum, ac Infantes.
- 93 Et etiam spurios natos ex quocumque illicito coitu.
- 94 Clausula sine praedictum venientium ab intestato admittit cum illa legitimatione facultatem impugnandi testamentum ex capite praerogationis.
- 95 Clausula praedicta operatur quod filius legitimatus nihil etiam ex capite legitima, vel ejus supplementi possit petere.
- Constant. ad Stat. Tom. II.
- 99 Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 28. contrarium tenens reiicitur.
- 100 Cephal. conf. 117. adductus à Maceraten. reprobatur.
- 101 Legitimus potest querelare testamentum patris si sit praeteritus, quando legitimatio facta fuit tali clausula.
- 102 Spiritus legitimatus ad hoc ut succedere possit in eo quod sibi fuerit relictum, nihil potest pretendere ab intestato.
- 103 Clausula sine praedictum venientium ab intestato continet aliam sine praedictum venientium ex fideicommissum.
- 104 Clausula hujusmodi posita legitimatus non succedit cum legitimis ab intestato.
- 105 Legitimatus cum dicta clausula capiunt ex testamento patris, quod ipsis relictum est.
- 106 Talis clausula non tollit legitimam filiorum legitimorum, si fuerit institutus haeres legitimatus.
- 107 Clausula praedicta impedit immissionem legitimis existentibus filiabus legitimis.
- 108 Talis clausula praeservat nedum jus quassum, sed etiam quarendum venientibus ab intestato.
- 109 Legitimatio cum plena restitutione naturalium est vera legitimatio, licet contineat dictam clausulam.
- 110 Legitimatio est quid separatum à successione, & potest quis esse legitimatus, & insuccessibilis.
- 111 Legitimatio in se individua potest esse dividua quoad successionem.
- 112 Legitimatio potest esse ampla quoad restitutionem naturalium, & limitata quoad successionem.
- 113 Const. 45. Beati Pii V. sustulit facultates legitimandi in praedictum substitutorum.
- 114 Talis Constitutio Piana procedit solum, si legitimationi resistat voluntas testatoris.
- 115 Secus si assistat voluntas testatoris, cum tunc illa, non autem legitimatio praedictum substitutis.
- 116 Voluntas testatoris in proposito debet esse dispositiva, & non deducta in consequentiam.
- 117 Sufficit de tali voluntate constare ex testamento, & etiam alio modo extra illud.
- 118 Voluntas testatoris tacita pro facienda legitimatione deducitur, si vocavit filios legitimos, & naturales.
- 119 Legitimationi quando assistat, vel resistat voluntas testatoris.
- 120 Legitimatio, quando assistit voluntas patris, potest obtineri quandocumque etiam post ejus obitum, & agnatum fideicommissum à substituto.
- 121 Contrarium tenent plures, quando substitutus actualem possessionem bonorum fideicommissi accepit, & n. 122.
- 122 Prior opinio probatur, quando legitimationi assistit voluntas testatoris, tunc enim facta legitimatione resolvitur possessio fideicommissarii, & n. 124. 126. 127. & 128.
- 123 Hac opinio firmatur, & declarantur contraria allata n. 121.
- 124 Secunda opinio contra legitimatos procedit si sint solum vocati filii de legitimo matrimonio nati.
- 125 Legitimus ex voluntate testatoris succedit in fideicommissum, non obstante clausula sine praedictum cuiuscumque fideicommissi.
- 126 Testator censetur vocasse filios legitimatos in defectum filiorum legitimorum, & naturalium, non autem extraneos.
- 127 Secus si reliquit filios legitimos & naturales, tunc enim non est admittendus nepos legitimatus.
- Super hoc Statuto nota quod est correctorium juris communis, ac odiosum ex quo aufert facultatem testandi in totum ad favorem propriae sobolis legitimatae intuitu etiam transversalium, & hic venit restringendum, Rot. decis. 905. n. 8. ad 12. coram Card. Cerr. dec. 169. n. 13. p. 17. recen. et decis. 529. n. 2. p. 18.
- Comprehendit tantummodo Civem Romanum, de quo loquitur, unde non extenditur ad forenses, & in Urbe degentem occasione mercaturae, Rot. dict. decis. 529. n. 4. par. 18. non suffragatur nisi Civi Romano, ac super bonis subjectis jurisdictioni statuentium, Rot. dec. 3. n. 24. p. 9. recen. et decis. 54. n. 26. et 27. coram Bich.
- E 2 Nec

Nec præsens statutum comprehendit Incolas Urbis, dum
4 hi in odiosis, & correctoriis non veniunt sub nomine Ci-
vium, Cardin. de Luc. de testam. discurs. 52. num. 19. & 20. &
in eadem causa, Rot. dec. 905. num. 12. & seqq. coram Cerr.
5 ubi advertit, quod quando Statuta Urbis voluerunt com-
prehendere Incolas id expresserunt, decis. 529. num. 12. &
seq. & num. 22. & infra, ubi respondetur contrariis par. 18.
tom. 2. recent.

Ex quo est correctorium juris communis, & odiosum,
dum loquitur de dispositione, ac relicto facto in ultima vo-
luntate, non debet extendi ad contractus factos inter vivos,
6 Rot. alleg. decis. 905. n. 15. cum duob. seq. coram Cerr. Card. de
Luc. di. disc. 52. n. 4. & 14. qui dicit in illa causa adesse binas
7 resolutiones coram Cerr. prout apparet num. 2. ubi illas re-
fert cum suis temporibus, sed secunda decis. coram Cerr. non
reperitur inter illius impressas, & sequitur Rot. d. decis. 529.
n. 27. & seq. par. 18. tom. 2. recent.

Ob eandem rationem, quod est correctorium, non
procedit, si instituantur nepotes ex filio legitimo, cum
enim prohibeat relinquere filiis legitimatis, non est exten-
dendum, quando sunt instituti nepotes ex filio legitimo,
8 d. decis. 905. n. 19. & seq. coram Cerr. decis. 169. n. 15. par. 17. rec.
& decis. 529. n. 7. & 8. p. 18. tom. 2.

Præsumitur enim, quod testator habuerit respectum ad
personas nepotum, & non filiorum legitimorum ad effe-
9 ctum sustinendi dispositionem, Rot. alleg. decis. 905. num. 22.
& seq. coram Cerr. & etiam decis. 529. nu. 30. cum duob. seq. p. 18.
tom. 2. recent.

Quod præcipue procedit, si agatur de nepotibus jam
10 natis, & cognitis testatoris, Rot. decis. 905. num. 24. cor-
am Cerr.

Et quando in institutione nepotum ex filio legitimo
cessat fraus, & quod non sit facta in personam nepotum
dolose, eo quia illis sit relicto contemplatione eorum pa-
11 tris legitimi cui relinqui non poterat, sustinetur institutio
nepotum, & quando nec ne cesset fraus vide plenè Card. de
Luc. de testam. disc. 52. & 54. n. 6. & 7. Lucidor. de illeg. cap. 10.
& 11. latissime.

Licet ex hoc statuto testator, quando habet fratrem car-
nalem, non possit relinquere filio legitimo ultra dimi-
diam, adhuc non cogitur relinquere fratri aliam dimidiam,
12 sed potest de illa disponere ad libitum favore alterius extra-
nei, Rot. decis. 169. n. 12. par. 17. recent. ubi quod per hoc sta-
tutum non prohibetur patri, quod non possit disponere de
alia dimidia.

Potest propterea pater super dicta dimidia, quam non po-
13 test relinquere filio legitimo, constituere fideicommissum,
Rot. decis. 169. n. 11. & seq. p. 17. recent.

Cum hoc statutum loquatur de solis nepotibus, hinc uti
14 juris communis correctorium, non extenditur ad pronepo-
tes, Caltr. conf. 385. in fine lib. 2. Rot. dec. 905. n. 27. coram Cerr.
& decis. 529. n. 9. p. 18. tom. 2. recent.

Nec idem statutum habet locum, quando fuit accepta-
15 ta dispositio facta à testatore, Rot. decis. 169. num. 24. par. 17.
recent.

Quando vero est dubium, an sit locus presenti statuto,
donec discutitur, an illud intret, non debet legitimatus,
qui possidet, amoveri à sua possessione, & ad petitorium,
16 ac iudicium ordinarium est reiicienda cognitio super pun-
cto, an statutum habeat locum, Cardin. de Luc. de te-
stam. disc. 55. num. 21. vers. nihilominus, Rot. decis. 54. nu. 28.
coram Bich.

Hoc statutum loquens de legitimatione procedit solum
in illa facta per Principem, vel per alium ab eo potestatem
habentem, non autem de legitimatione meliore, & pleniore
17 per subsequens matrimonium, ut patet ex littera statuti hic
in illis verbis: *per habentem potestatem legitimandi legiti-
ma os* - & observat ibidem Fenzone. num. 4.

Legitimatio quippe per subsequens matrimonium est tan-
te efficacæ, ut per illam legitimati æquiparentur in omni-
bus, & per omnia quoad successiones, ac alios effectus filiis
natis ex legitimo matrimonio, itaut illi veniant sub qua-
cumque dispositione loquente de filiis legitimis, & natu-
ralibus, & ex legitimo matrimonio natis, quoties non
sint in fideicommissis, in vulturis, vel alia dispositione ad-
dita verba, - *quod sine nate ex legitimo matrimonio verè*, &
non fidei, - vel si addita sūt in illis verba talia, ex quibus ap-
18 pareat, fuisse solum vocatos filios procreatos secundum ve-
ritatem ex legitimo matrimonio contracto de tempore
procreationis eorum, super quo videantur Pascth. conf.

98. Bellon. jun. conf. 34. Fufar. conf. 102. Peregr. de fideicom.
art. 24. Mant. de conjectur. lib. 11. tit. 12. Jo: Paul. Mel. alleg.
22. lib. 2. Palm. alleg. 213. tom. 3. Urceol. doctè consult. forens.
cap. 57. Hyer. Rocc. disp. jur. Select. om. 1. cap. 8. Hyer. Leo
decis. Valent. 93. lib. 1. Rot. decis. 1369. & 1453. coram Coccin.
& apud hos habebis alios de materia legitimationis per sub-
sequens matrimonium loquentes.

Agendo solum hic de legitimatione per rescriptum Prin-
cipis, vel alterius ab illo facultatem legitimandi habente,
dic quod si Princeps, vel Comes Palatinus, vel alter à Prin-
cipe Supremo habens amplissimam facultatem legitimandi
fecerit legitimationem plenam cum o mnimoda restitutio-
ne legitimati ad primeva jura naturæ, cum totali abolitio-
ne maculæ genitricis, & quod in omnibus pro legitimè ge-
nito habentur, tali casu quis non dispensatus, sed plenè le-
gitimatus sit capax successioneum ut probant Roland. consil. 19
96. n. 26. & seq. lib. 3. Spad. conf. 358. n. 16. cum trib. seq. lib. 2. &
conf. 141. n. 1. lib. 3. Intrigl. decis. Sicil. 3. n. 6. Rot. decis. 335. alias
5. coram Achill. de Grassi. decis. 200. nu. 1. p. 2. recen. & decis. 35.
num. 1. par. 8.

Quod maximè procedit, quando in legitimatione fuit ul-
terius dictum, quod legitimatus habeatur, ac si esset de legi-
20 timo matrimonio natus, & quod in nihilo ab eo differat,
Surd. conf. 1. n. 97. & seq. & conf. 75. num. 1. cum trib. seq. Mare-
scott. var. resol. lib. 2. c. 88. n. 9. Rot. decis. 600. n. 3. p. 3. recen. decis.
241. n. 19. p. 9. & dec. 88. n. 7. p. 19.

Unde sub nomine filiorum, & descendantium legitimo-
rum, & naturalium veniunt filii plenè legitimati ut supra
per rescriptum Papæ, Imperatoris, vel alterius Principis
Supremi, vel Comitis Palatini ab illis plenam facultatem
21 legitimandi habentis, Peregr. conf. 61. n. 7. lib. 5. Bim. conf. 55.
num. 23. lib. 1. Giovagn. conf. 21. num. 2. & seq. lib. 1. Cyriac.
contr. 207. num. 46. & infra, Merlin. Pignatell. contr. forens.
cap. 1. num. 27. & 28. centur. 1. & cap. 89. num. 2. ad 8 centur. 2.
Gobb. consult. dec. 9. num. 14. & seq. Card. de Luc. de fideicom.
disc. 68. num. 1. Intrigl. dec. Sicil. 3. num. 14. cum duob. seq. & nu.
23. & infra, Rot. dec. 388. num. 7. p. 1. recen. dec. 394. num. 18.
par. 4. tom. 2. decis. 217. num. 21. par. 15. decis. 642. num. 2. par. 18.
tom. 2. dec. 173. n. 4. p. 19. dec. 172. num. 7. coram Coccin. decis.
681. nu. 8. coram Ubald. Sen. & dec. 981. num. 1. coram Amat.
Dunozett.

Quia sic plenè legitimati habentur, ac si legitimè nati
fuisent, & nihil prorsus à filiis legitimis, & naturalibus, ac
22 legitimè natis differunt §. *sic igitur licentia Aust. quib. mod.
natur. eff. sui*. Surd. conf. 303. num. 5. lib. 3. Pacian. conf. 36. n. 14.
Cyriac. contr. 207. n. 45. Lucidor. de illegit. n. 2. 5. n. 2. Revert. dec.
102. & ibi de Marin., Intrigl. dec. 3. d. n. 6. Castill. dec. 70. n. 12.
Rot. dec. 173. nu. 5. & 6. p. 9. rec. & idem probant autoritates
supra relatæ n. 21.

Nec ad effectum, quod tali modo plenè legitimati succe-
dant, opus est, quod in legitimatione dicatur, quod possint
23 succedere, Eugen. plenè conf. 52. & 53. lib. 1. & præcisè post
alios relatos Intrigl. di. dec. 3. n. 13.

Quando tamen ad fideicommissum, feudum, emphyteu-
sim, vel aliam dispositionem sunt vocati filii de legitimo
matrimonio nati, tunc non veniunt legitimati per rescri-
ptum Principis, latè Manenti. conf. 135. per tot. impress. post
ejusdem decis. Menoch. conf. 20. num. 27. Spad. conf. 364. num.
5. & 9. lib. 2. Castill. contr. jur. lib. 5. cap. 82. num. 46. Rot. decis.
255. n. 9. par. 9. recen. dec. 96. num. 7. & decis. 167. n. 33. cum duob.
seq. par. 14.

Idem dicas, si ex conjecturis appareat, testatorem vo-
luisse solum vocare legitimè natos, & non legitimatos, &
25 quæ sint tales conjecturæ vide latè apud Hier. Palm. conf. 25.
per tot.

Nam contra voluntatem testatoris, & contra leges inve-
stiturarum, vel aliarum dispositionum legitimatio facta à
Principe Supremo, licet in ampla forma, non est extenden-
26 da, dum Princeps tenetur illas servare, Lup. de illegitim. com-
ment. 3. §. 2. n. 18. Cyriac. contr. 21. n. 14. Ciarlin. contr. forens.
lib. 2. c. 172. n. 62. & 63.

Fallit conclusio si Princeps utens, seu potius abutens ple-
nitudine potestatis, expressè in legitimatione mandaret,
quod sic plenè legitimati succedere debeant, ac si essent na-
ti, & procreati de legitimo matrimonio, tali quippe casu le-
gitimatio suffragatur attentata clara voluntate Principis Su-
premi, ex quo de ejus potestate nephas est disputare, ex ple-
nè firmatis per Osasch. conf. 68. Rolan. conf. 97. n. 26. cum duob.
seq. lib. 4. Pacian. conf. 36. nu. 165. & seq. Ger. Spin. conf. 63. num.
35. & 36. qui id probat etiam in Principe layco, qui licet
non

num. 70. & seq. lib. 2. Gobbi. *consul. decis. 9. n. 21.* Card. de Luc. *de fideicom. disc. 14. per tot.* Peregr. *decis. Patav. 11. n. 10. vers. Nam dicebam.* Rot. *decis. 37. & 66. coram Comitib. & decis. 197. in fine coram Royas.*

Ita ut possint legitimare spurios natos ex Sacerdotibus, 58 Episcopo, & Moniali, & ex quovis alio quantumvis damnato coitu, Rot. *decis. 57. n. 4. ad 16. & per tot. & decis. 68. coram Comitib. decis. 832. n. 20. & 21. coram Merlin. decis. 13. n. 14. & seq. coram Ninot. decis. 673. n. 3. & decis. 751. n. 11. & seq. p. 18. tom. 2. recent.* Bononien. *Fideicommissorum de Victoris 16. Januarii 1682. §. Vocationi coram Pauluccio, & in Romana Fideicommissi de Griphonibus 5. Junii 1682. §. probata coram Rondinino.*

Unde nati ex quovis nefando, incestuoso, vel alio etiam magis damnato coitu, si sint per dictos Comites de Campegiis plenè legitimati, veniunt sub dispositione filiorum legitimorum, & naturalium, Rot. *decis. 673. n. 29. cum duobus seq. p. 18. tom. 2. recent.*

60 Et admittuntur ad omnia fideicommissa, ad quæ vocati sunt legitimi, & naturales, Fufar. *de subst. qu. 408. n. 19. & seq. Rot. in allegata Bononien. Fideicommissorum de Victoris §. vocationi coram Pauluccio.*

Non possunt tamen iidem Comites legitimare ad effectum succedendi in bonis feudalibus, vel emphyteuticis Ecclesiasticis, Cirocc. *discep. 57. n. 7. & seq. Rot. decis. 214. p. 1. divers. & decis. 387. n. 2. par. 2. tom. 3. recent.*; ex quo talis 61 facultas fuit illis sublata per *Coff. 117. Beati Pii V. Rot. in allegat. decis. 414. p. 1. divers. ad materiam magistrali, & dec. 387. p. 4. tom. 3. recent.*

Sed contraria opinio in puncto privilegiorum dictorum Comitum de Campegiis, quod iidem si hoc in legitimatone exprefferint, possint legitimare, etiam quoad successionem in bonis feudalibus, & emphyteuticis Ecclesiasticis, firmatur per Giovagn. *conf. 16. n. 51. & seq. lib. 2. Gratian. cap. 218. n. 41. & 42. Lucidor. de illegitim. cap. 24. n. 38. Rot. decis. 13. n. 22. coram Ninot.*; & hæc secunda opinio nititur solidæ rationi, quia scilicet iidem Comites habent facultates 62 amplissimas legitimandi etiam à Papa, Rot. *decis. 331. n. 13. coram Seraph.*; qui Papa est absolutus Dominus bonorum Ecclesiasticorum, Rot. *decis. 151. per tot. p. 1. divers. & facit Cirocc. d. septe. 57. n. 10.*

Quod præcipue procedit, si legitimatio à dictis Comitibus de Campegiis facta sit secundum voluntatem testatoris, qui poterat disponere de bonis Ecclesiasticis ad instar alodialium, cum in his terminis allegata *Conf. Beati Pii V. non habeat locum, Rot. in allegat. decis. 13. n. 22. & 28. coram Ninot.* super quo tamen dicam latius infra hic *numer. 115. & seq.*

Potest ab iisdem Comitibus de Campegiis fieri legitimatio etiam non citatis interesset habentibus, sic enim legitur in eorum privilegiis, Cyriac. *controv. 268. n. 44. & seq. Rot. decis. 74. n. 27. coram Comitib. decis. 11. n. 32. & decis. 81. n. 20. par. 16. recent. decis. 673. n. 12. & 13. part. 18. tom. 2. cum aliis per Add. ad Pamphil. decis. 317. numer. 13. in fine.*

Prout potest ab iisdem Comitibus fieri legitimatio in Vito Patre filii spurii, qui legitimitur, & sine illius consensu, Gozadin. *conf. 92. n. 4. & 15. Rot. decis. 317. n. 15. coram Pamphil.*

Potest etiam ab illis legitimari Civis Romanus, & Incola Urbis, dummodò ipsum legitimatorem actum non faciant intus Urbem, & coram Papa, sed extra portas, ac mœnia 69 Urbis, Rot. *decis. 430. n. 8. & seq. par. 4. tom. 2. recent.* confirmata *decis. 137. & decis. 161. coram Ubald. Senen. & in Romana Fideicommissi de Griphonibus 5. Junii 1682. §. fin. coram Rondinino, Add. ad Pamphil. decis. 317. n. 12. versic. Privilegia.*

Non possunt tamen à dictis Comitibus de Campegiis legitimari filii spurii Illustrium Principum, Comitum, & Baronum, cum in privilegiis eisd. concessis tales personæ fuerint exceptæ, ut firmanant Bim. *conf. 206. lib. 3. Mans. & alii Jurisconsulti apud ipsum consul. 608. n. 7. Rot. decis. 74. n. 5. coram Comitib.*

Declara conclusionem procedere, si agatur de Principibus, & aliis Titulatis habentibus feuda illustria, ac cum Supremo Imperio, & de maioribus, Regiam fore dignitatem præferentibus, non autem de aliis Titulatis inferioribus feuda cum dominio subalterno, & non supremo possidentibus, Rot. *in Cremonen. hereditatis coram Pauluccio in decis. impress. apud Mans. consul. 602. n. 10. & consul. 603. n. 5. & 6.*

& quando Comitibus Palatini possint legitimare filios Baronum, Ducum, Comitum, ac aliorum Titulatum vide Peregr. *conf. 20. lib. 1.*

An autem DD. Comites de Campegiis habeant facultatem legitimandi ad succedendum in fideicommissis agnitis ab aliis etiam per adeptionem possessionis bonorum fideicommissariorum ante factam legitimatorem, negant Giovagn. *conf. 17. n. 14. versic. & pro hac opinione lib. 2. Rot. decis. 320. n. 16. & 17. confirmata decis. 426. n. 11. & decis. 673. & 751. par. 18. recent.* cum plus non concedatur dictis Comitibus, quam liceat ipsi Principi supremo, qui privilegium legitimandi illis concessit, dum ille de plenitudine potestatis non potest tollere jus quæsitum alteri per agnitionem fideicommissi etiam mediante actuali possessione, ut appositè firmat Rot. *decis. 310. n. 4. & seq. par. 18. recent.*

At conclusio procedit, quoties legitimatorem ad veretur voluntas testatoris, secus si pro illegitimis legitimatis illa assistat, hoc namque casu legitimatio tenet, & retrahitur in præjudicium illorum, qui agnoverunt fideicommissum, & acceperunt possessionem, plenè Rot. *decis. 310. n. 19. & seq. par. 18. recent.* & idem probant recentiores *decis. impress. apud Mans. consul. 603. & 604.* super quo latius dictum fuit infra hic *n. 115. et seq.*

Et quando spurius fuit legitimatus à Collegio Scriptorum Archivi Urbis, & postea idem obtinuit aliam legitimatorem à Comitibus de Campegiis, & in hac fuerit registrata illa prior, sed non sit appositæ clausula sine præjudicio venientium ab intestato, quæ inerat in illa Archivi, ex hoc apparet, quod ab iisdem Comitibus plenior legitimatio facta fuit, Rot. *dec. 317. n. 6. cum duobus seq. coram Pamphil.*

Quocirca, si legitimatus timeat de insufficientia legitimatorem obtente, poterit ad cautelam aliam pleniorē obtinere, cum una legitimatio det robur alteri, Socin. *Jun. conf. 154. n. 9. lib. 2. Menoch. conf. 19. n. 25. vers. non obstat sexum, Surd. conf. 522. n. 39. lib. 4. Grillenzon. conf. 100. n. 10. fin. Buccaferr. conf. 55. n. 16. Gaill. observ. 142. in fine lib. 2. Gratian. cap. 635. n. 26. Cated. dec. Lusit. 62. n. 12. par. 2. Rot. dec. 1354. n. 7. coram Coccin. decis. 197. n. 5. coram Royas, dec. 54. n. 4. coram Bich. & dec. 11. n. 22. par. 16. recent.*

Et secunda legitimatio obtenta etiam post motam litem suffragatur legitimo, Rot. *decis. 263. n. 1. par. 8. recent. decis. 11. n. 23. p. 16. dec. 1331. n. 10. in fine, & n. 11. coram Seraph. & decis. 2254. n. 9. coram Cocin.*, ubi quod legitimatio obtenta post obitum Patris, & post motam litem retrahitur.

Quæ multiplicatio legitimatorem est permessa post motam litem super legitimatorem, quando constat de vocatione illegitimi, & quod illi fuit data facultas faciendi se legitimum, & legitimatio tunc retrahitur, Gratian. *cap. 635. n. 23. Rot. decis. 1331. n. 11. coram Seraph. & decis. 147. n. 7. post Merlin. de legit.*

Quocirca si secunda legitimatio facta à Papa contineat confirmationem alterius prius nulliter factæ à Principe layco, vel alio ab eo facultatem habente, etiam ad bona emphyteutica Ecclesiastica, si sit in legitimatorem Papæ confirmante insertis tenor legitimatorem factæ à laicali potestate, vel in hac secunda Papæ legitimatorem fiat gratia nova, utique legitimatio comprehendit etiam bona Ecclesiæ, Rot. *decis. 297. per tot. par. 4. tom. 2. recent.*

Et ideo habens duas legitimatorem potest ea uti, quæ est sibi magis utilis, Decian. *respons. 42. n. 20. lib. 1. Eugen. conf. 53. n. 58. & seq. lib. 1. Surd. conf. 552. numer. 39. versic. ubi inquit lib. 4.* (qui malè postea tenet contrarium.) Rauden. *decis. 43. n. 3. vers. & habens duas, Rot. decis. 197. n. 5. coram Royas, decis. 14. n. 4. coram Bich. & decis. 11. n. 22. par. 16. recent.*

Collegium quoque Prothonotariorum Urbis ex privilegio Sixti V. habet facultatem legitimandi, at non contra formam *conf. 117. Beati Pii V. cum Sixtus eidem Collegio facultatem legitimandi indulserit citra derogationem dictæ Constitutionis Pianæ, Ciarlin. controuv. forens. cap. 172. n. 59. lib. 2.*

Eandem facultatem legitimandi habet etiam Collegium Scriptorum Archivi Almar Urbis ex concessione Pauli III.; sed legitimatorem ab hoc Collegio concessam esse satis debilem, & siccam, dicunt Gratian. *cap. 496. n. 1. & cap. 934. n. 3. Tondut. resol. canon. par. 2. cap. 134. numer. 11.*

Ita ut tale Collegium Archivi non possit legitimare in præ-

- cum muliere, ad quam plures habebant accessum.
- 139 Princeps sua potestate non potest facere, quod quis sit filius certa persona, si talis non est.
- 140 Filiatio ad effectum legitimacionis obtinenda probatur conjecturis, ac confessione patris.
- 141 Filiatio probatur ex sola confessione Patris, si legitimatio non petatur ad aliquem excludendum.
- 142 Causa requiritur pro valida legitimacione, & qua.
- 143 Causa precipua est, si volens legitimare filium illegitimum careat legitima sobole.
- 144 Legitimatio si obtineatur à patre in persona filii non requiritur aliqua causa.
- 145 Causa non requiritur in legitimacione, quasit à Principe Supremo.
- 146 Comites de Campegiis habent privilegium legitimandi absque causa.
- 147 Legitimatio facta cum clausula ex certa scientia non evertitur ex defectu causa.
- 148 Legitimatio facta non citatis interesse habentibus illis non præjudicat.
- 149 Citatio etiam habentium interesse solum in spe, & probabile requiritur.
- 150 Citatio non requiritur quando legitimans habet facultatem legitimandi citatis, vel non citatis.
- 151 Comites de Campegiis possunt legitimare sine citatione.
- 152 Contrarium tenentes circa necessitatem citationis declarantur.
- 153 Citatio non requiritur, quando sit legitimatio ex voluntate testatoris, ac disponentis super feudo, vel emphyteusi.
- 154 Citatio non requiritur, quando legitimatio est obtenta ab eo, qui de bonis suis poterat liberè disponere.
- 155 Etiam si legitimatio sit obtenta pendente lite.
- 156 Citatio non requiritur in legitimacione obtenta de consensu patris, & in qua secus mentionem filiorum legitimorum.
- 157 Et etiam si non sit facta mentio legitimorum, & obtenta post obitum patris de ejus consensu, & n. 158.
- 159 Citari non debent agnati in legitimacione, quasit vivente patre.
- 160 Clausula citatis & non citatis appositae in privilegio legitimantis operatur sine citatione, si legitimans scivit jura non citati.
- 161 Legitimans non attendit tali clausula debet scire existentiam illorum, qui non citantur.
- 162 Clausula citatis, & non citatis non suffragatur in alieno territorio.
- 163 In legitimacione obtinenda debet exprimi qualitas spurietatis.
- 164 Spurietas si sit duplex, utraque exprimi debet.
- 165 Legitimatio tenet, licet spurietas procedat ex multiplici capite si legitimans habens facultates voluerit quoad omnes legitimare.
- 166 Legitimatio facta à Principe Supremo, & super spurietate expressa, & aliis majoribus tenet, licet majores non fuerint expressa.
- 167 Precipue si agitur de legitimacione facta motu proprio, & fuerit derogatum omnibus legibus de spuris loquentibus.
- 168 In legitimacione nomen matris spurii, ac ejus qualitas est exprimenda.
- 169 Contrarium est verius de stylo.
- 170 Prior opinio procedit si qualitas matris talis sit, qua si immotisset legitimanti, ejus filium spurium non legitimasset.
- 171 Legitimans si voluit legitimare spurium quavis illegitimitate notatum tunc legitimatio tenet, licet spurietatis qualitates non fuerint expressa.
- 172 Spurietas nati ex conjugata, ex quo sit ex conjugato expressa male legitimanti, non irritat legitimacionem.
- 173 In legitimacione debet exprimi existentia filiorum legitimorum, & quando secus n. 174 & prius n. 157.
- 175 Legitimacione facta cum clausula sine præjudicio venientium ab intestato dicitur cognitum de filiis.
- 176 In legitimacione debet fieri mentio agnatorum, si agatur de illis præjudicando in feudo antiquo.
- 177 Secus extra casum feudi agnatiis.
- 178 In legitimacione debet fieri mentio substitutorum.
- 179 Secus si filii legitimati sint vocati ex voluntate testatoris.
- 180 Princeps potest præjudicare agnatis legitimando, si expresse hoc fecerit, & non sub involucrio verborum & n. 181.
- 182 Legitimatio est valida licet Principi aliquid non fuerit expressum, quod illum non retraxisset à concedenda legitimacione.
- 183 Legitimatio corrumpitur, si Principi sit expressum falsum.
- 184 In legitimacione requiritur consensus Patris pro forma, & n. 185.
- 186 Consensus patris potest præcedere, & subsequi legitimacionem.
- 187 Legitimatio præsumitur obtenta ad instantiam patris concurrentibus conjecturis.
- 188 Sufficit, quod ab alio obtenta fuerit postea ratificata à patre.
- 189 Legitimatio facta de absente non valet, si in privilegio non fuerit specialiter hoc concessum.
- 190 Pariter Infans sine speciali privilegio non potest legitimari.
- 191 Infans potest legitimari ex potestate legitimandi tam absente, quam presentes.
- 192 Infans sine proprio consensu legitimatur, si adsit facultas legitimandi infantes.
- 193 Fallit si agatur ad effectum illum redigendi sub patria potestate.
- 194 Infantis legitimatio requirit consensum tutoris, vel quod infans factus major illam ratificet.
- 195 Ratificatio legitimacionis potest fieri etiam post mortem patris.
- 196 Et etiam post mortem Principis legitimantis.
- 197 Infans præsumitur ratificasse legitimacionem de se factam, si factus major illam scivit, & non reclamavit.
- 198 Consensus legitimati facilius præsumitur ex favorabilitate actus.
- 199 Legitimatio assumit robur à ratificatione legitimati, ac ejus consensu.
- 200 Legitimatio pro sui validitate requirit consensum legitimandi.
- 201 Consensus legitimandi requiritur, licet ob prædecessum patris non sit recusurus sub ejus potestate.
- 202 Legitimatio est beneficium Principis, quod potest renunciari, & non conferri in invitum, & n. 203.
- 204 Consensus monaci professi legitimandi requiritur.
- 205 Advocatus Jo: Baptista Constantinus frater Authoris laudatur.
- 206 Legitimatio Religiosi professi non potest eo dissentiente obtineri à Procuratore Generali Religionis.
- 207 Legitimari invitum quis non potest.
- 208 Legitimandi ius non est cessibile, non transmissibile.
- 209 Principis legitimantis potestas non extenditur ad bona existentia sub jurisdictione alterius Principatus & n. 210. sed vide n. 215. & 216.
- 211 Factis in legitimacione, seu dispensatione facta à Papa in radice matrimonii.
- 212 In Papa residet duplicis gladii potestas.
- 213 Legitimaciones facta ab Imperatore, vel Comitibus Palatinis tolerantur in Statu Veneto, si facta sint secundum voluntatem testatoris.
- 214 Obstacle quod Princeps non potuerit legitimare in statu alieno potest solum allegari à Principe alterius territorii.
- 217 Legitimatio in territorio alieno potest fieri de consensu patris, & super bonis, de quibus poterat disponere.
- 218 Clericus à Principe laico, quando quoad bona temporalia possit legitimari, & etiam à Comitibus Campegiis & n. 219. & 220.
- 221 Legitimatus ab Imperatore non est capax succedendi in feudo vel emphyteusi Ecclesiastica.
- 222 Fallit in legitimo à Papa, vel ab alio ad hoc facultatem habente n. 226. & 235.
- 223 Legitimatus à Papa ad feuda non censetur legitimatus ad feuda Ecclesiastica.
- 224 Fallit in legitimacione generali, in qua sit derogatum Bulla Beati Pii V.
- 225 Principibus laicis fuit per Pium V. sublata potestas legitimandi ad feuda, ac Emphyteuses Ecclesiasticas.
- 226 Stante Bulla Pii V. Papa si non exprimat in legitimacione feuda, ac bona Emphyteutica Ecclesiastica, hac non veniunt.
- 227 Comites Campegi possunt legitimare ad succedendum in em-

- in Emphyteusi Ecclesiastica.
- 228 Bulla Pii V. comprehendit bona emphyteutica Ecclesie, quæ possidentur à laicis.
- 229 Pariter locationem perpetuam bonorum Ecclesie.
- 230 Bulla Pii V. inspicit etiam possessionem quoad spurios legitimatos.
- 231 Bulla Pii V. procedit solum, si petatur successio iure speciali legitimati, secus si legitimati sint vocati de iure communi.
- 232 Spurio iura alimenta in bonis patris Sacerdotis nihil debetur.
- 233 Bulla Pii V. non procedit quando concessio bonorum est facta filio spurio.
- 234 Bulla Pii V. non prohibet, quod à principio non possint spurii investire de feudis, ac emphyteuticis bonis Ecclesie.
- 235 Bulla prædicta non procedit, quando Papa generaliter illi derogavit.
- 236 Bulla prædicta non est recepta quoad bona temporalia existentia in Statibus Principum Secularium extrâ Statum Ecclesie.
- 237 Non intrat, ubi moribus non fuit recepta, ut in Ducatu Mantuano.
- 238 Præsumitur usu recepta, nisi contrarium probetur.
- 239 Bulla Piana non procedit in bonis merè laicalibus.
- 240 Bulla Piana procedit etiam quoad bona patrimonialia, ut filii Clericorum legitimati non possint succedere eisdem.
- 241 Legitimatio contra formam Bullæ Pii V. non suffragatur.
- 242 Fallit si facta sit à Papa cum derogatione eidem Bullæ.
- 243 Bulla prædicta stricte, non largè est interpretanda.
- 244 Legitimatio quando nec ne valida sit, vel nulla, & non suffragatur, vide D.D., ac decisi relatas remissive.
- 245 Legitimati per rescriptum quando succedant in feudis.
- 246 Legitimati quando succedant in bonis emphyteuticis Ecclesie non obstante Bulla Beati Pii V.
- 247 Marchio Julius Caesar Nigrellus olim Senator Urbis laudatur.
- 248 Testamentum fratris, in quo fuit instituta turpis persona præterito fratre, est nullum.
- 249 Spurius præfulgens virtutibus, ac Doctor non dicitur turpis persona & n. 250.
- 250 Contraria opinio refertur.
- 251 Spurius legitimatus non dicitur amplius persona turpis.
- 252 Spurius etiam adulterinus potest per Principem Supremum, vel per alium ab illo ad hoc potestatem habentem legitimari, vel dispensari ad succedendum, & ad alia.
- 253 Legitimatio obventa à Patre uti favorabilis late est interpretanda.
- 254 Legitimatio facta spurii etiam non citatis Agnatis, vel substitutis tenet, quando ille qui petiit filium legitimari, poterat libere de bonis disponere & n. 256.
- 255 In legitimatione filii non requiritur causa, sed sufficit voluntas Patris supplicantis, ac potestas concedentis legitimati.
- 256 In legitimatione non requiritur citatio ex facultate amplissima legitimantis, quod possit legitimare, tam citatis, quam non citatis.
- 257 Pater habens facultatem disponendi suo arbitrio potest relinquere, & donare Nepotibus legitimis ex filio spurio.
- 258 Pater donando, vel relinquendo Nepotibus ex filio spurio censetur illarum personas contemplasse, non illam Patris.
- 259 Clausula sine præiudicio venientium ab intestato non operatur quoad bona, de quibus Pater filii legitimari poterat disponere & n. 262.
- 260 Clausula prædicta præservat solum successiones debitas ex dispositionibus antenatorum.
- 261 Filius natus ex muliere conjugata præsumitur mariti, & non adulteri.
- 262 Fallit si adsit conjectura, & probationes suadentes, quod sit filius adulteri.
- 263 Conjectura quales sint recensentur.
- 264 Conjectura urgentes super filiatione, & quod quis sit natus ex adultero, & non marito, faciunt cessare præsumptionem quod quis sit filius mariti.
- 265 Conjectura ad probandum an quis sit filius alicujus debent conjungi, & unitim considerari.

- 269 Filius constituitur per plures actus in quasi possessione filiationis præsumitur talis etiam in petitorio, si contrarium in illo non probetur.
- 270 Contraria procedunt, si filius non sit constitutus in quasi possessione filiationis, & non possideat, sed agat contra tertium.

Legitimatio illegitimorum, ut subsistat plura requiruntur; & quidem primo, & principaliter, quod constet de filiatione legitimandi, quod nempe hic sit filius petentis legitimati, et si illam petat spurio patre naturali defuncto, eandem filiationem probare debet, cum filiatio sit fundamentum legitimati, & sine illa qualitas civilis legitimati stare non possit, Grat. conf. 158. num. 1. & seq. Surd. conf. 1. num. 1. & infra, & conf. 552. a num. 17. lib. 4. Gargiar. conf. 52. num. 1. & 2. lib. 1. Cavagnol. ad Menoch. conf. 19. num. 10. Bardellon. conf. 68. num. 95. & seq. Gratian. cap. 744. num. 4. & 5. Ciarlin. contr. forens. cap. 172. num. 18. & ibi Rot. n. 90. Peregr. dec. Patav. 11. n. 1. in fine, Rot. dec. 222. nu. 2. & 3. coram Greg. dec. 232. nu. 3. et 6. coram Amat. Dunozei. et dec. 347. n. 45. par. 12. recent.

Filius namque alterius legitimari non potest, Pacian. conf. 1. num. 52. Gargiar. conf. 52. num. 2. & conf. 97. num. 37. lib. 1. Rot. dec. 347. num. 12. par. 12. recent.; & semper Doctores, ac Rota agendo de legitimatione illegitimorum, vel præsupponunt filiationem pro illa concedenda, vel legitimatiorem reiciunt ex capite non probate filiationis, ut apparet ex dec. 88. 173. & 177. par. 19. recent. in quibus decisionibus fuit plenè firmatum, adesse filiationem legitimati ad effectum succedendi etiam in fideicommissis, & in dec. 347. par. 12. recent. fuit rejecta legitimatio ex capite non probata filiationis nati ex muliere, quæ habebat maritum.

Et filiatio in proposito magis rigorosè est probanda, si agatur de legitimando filio spurio nato ex conjugata, vel ex muliere libera, quæ multos amafios admittit ad concubitus, cum respectu filii nati ex conjugata, si non adducantur probationes urgentissimæ, quod maritus non potuerit cum ea habere usum matrimonii, sed illa fuerit sub arcta custodia adulteri retenta, & quod propterea filius ab hoc fuerit procreatus, præsumitur potius natus ex marito, quam ex adultero per rex. in l. miles §. defuncto ff. ad l. ful. de adulter. plenè Rot. dec. 347. par. 12. recent. & videantur Surd. conf. 552. a num. 25. lib. 4. & Gargiar. conf. 52. lib. 1. super quo tamen vide quæ scripsi infra num. 264. & seq. pro ut filius natus ex muliere, ad quem plures habuerunt accessum præsumitur vulgo quælitus, si non ostendatur conclusivè, quod fuerit progenitus ab illo, qui prætendit illum legitimare, quod moraliter videtur improbabile, si non ostendatur præcisè, quod de tempore conceptionis partus talis mulier non faciebat aliis copiam corporis sui, quam illi qui prætendit ex illa progenuisse filium.

Quippe nec Princeps Supremus, qui in legitimando est supra leges positivas, potest esse supra naturam, & sic non potest facere, quod secundum naturam quis sit filius alicujus, si verè non est, ut ponderant ad hunc effectum legitimati, Peregr. conf. 17. num. 3. lib. 5. Cirocc. discept. 57. num. 4.

Attamen, si non agatur de legitimatione facienda in præiudicium tertii, sed solius patris, qui petit filium legitimari, tali casu filiatio probatur ex confessione patris petentis aliquem tanquam filium legitimari, præcipuè si pro filiatione concurrant conjecturæ educationis, & tractatus facti de spurio tanquam filio, Surd. conf. 352. num. 21. lib. 4. Rot. dec. 430. num. 19. cum duob. seq. par. 4. tom. 2. recent. & dec. 232. num. 4. ad 6. coram Amat. Dunozei. ubi dicit, quod Doctores tenentes, filiationem esse concludenter probandam procedunt, quando legitimatio tendit ad aliquem excludendum, secus quando agitur de solo præiudicio patris.

Secundo pro legitimatione obtinenda requiritur legitima causa, ob quam illa petitur; & quidem ob tres causas illa peti potest, nempe ex causa necessitatis, quia scilicet pater careat filiis legitimis, & sic cum filiis legitimis possit conservare suam agnationem; vel ex causa utilitatis, quæ consistit in mera patris voluntate, qui vult legitimare filios spurios, licet habeat legitimos, quod facere patri non prohibetur; vel demum ex causa prerogativæ personæ legitimandæ, quia scilicet spurio legitimandus sit valde benemeritus, virtutibus ornatus, ac bonæ conditionis, & famæ, ut prædicta late ponit, & probat Merlin. Pignatell. contr.

143 *contr. forens. cap. 1. num. 22. ad 33. centur. 1. & Scopp. ad ipsum Pignatell. dict. cap. 1. in Schol. num. 51. & seq.* ubi eadem causas legitimas pro legitimatione obtinenda recenset, sed præcipuam ponit illam, quæ consistit in carentia proles legitimæ pro conservanda agnatione, cum principaliter legitimatione inventa sit in solatium eorum, qui legitima prole sunt destituti. *Sic igitur licentia Auth. quib. mod. natural. eff. sui, Gobbb. consult. decis. 9. num. 59. Urceol. consult. forens. cap. 93. num. 10. Rot. decis. 501. num. 2. par. 5. recent. in resid.*

144 Cum igitur legitimatione fieri possit etiam ex mera voluntate patris, hinc si pater illam petat, nulla requiritur causa, sed sit est pro causa sola voluntas patris petentis legitimationem, *Gozadin. conf. 6. num. 37. Socin. Jun. conf. 97. num. 22. & seq. lib. 2. Eugen. conf. 52. num. 63. lib. 1. Surd. conf. 1. n. 104. Menoch. conf. 19. num. 21. & 22. Buccaferr. conf. 55. num. 18. Cirocc. discept. 63. n. 28. Scopp. in addit. ad Merlin. Pignatell. alleg. c. 1. in Schol. n. 49. Peregr. decis. Patavin. 11. n. 11. Rot. decis. 74. n. 5. & 6. p. 2. coram Verall. & decis. 430. num. 22. par. 4. tom. 2. recent.*

145 Nec requiritur causa in legitimatione quæ fit à Principe Supremo, sed solum quando fit à Comite Palatino, cum Principi non possit dici cur ita facis, *Grat. conf. 6. nu. 34. Surd. conf. 1. n. 106. & 107. Ger. Spin. conf. 62. n. 22. & 23. Intrigl. dec. Sicil. 3. num. 118.*

146 Si tamen Comites Palatini, ut sunt Comites de Campegiis, habeant amplissimas facultates legitimandi eorum arbitrio, tunc legitimatione ab ipsis, licet sine causa facta, sufficitur, *Surd. conf. 1. num. 106. & 107. Buccaferr. conf. 55. nu. 18. & 19. Giovagn. conf. 16. num. 66. et 67. lib. 2. Rot. Bonon. divers. decis. 30. num. 67. & 141. Scopp. ad Pignatell. ubi proximè nu. 47. & 48.*

147 Pariter causæ defectus opponi nequit, quando legitimatione facta reperitur cum clausula *ex certa scientia*, *Gozad. conf. 6. n. 36. Intrigl. dec. 3. num. 119.*

148 Tertiò ad legitimationis validitatem requiritur citatio agnatorum, substitutorum, ac aliorum interesse habentium, alias illis non citatis legitimatione facta non præjudicat, *Ripoll. de Regal. cap. 22. num. 42. cum duob. seq. Castald. consult. forens. 213. num. 13. Peregr. decis. Patav. 10. num. 4. in fine, qui dicit, hanc conclusionem non habere difficultatem.*

149 Quæ citatio requiritur, etiam si prædicti habeant tantum jus ad rem, & in sola spe, ac solum probabile, *Castald. consult. forens. 213. num. 13. Rot. decis. 501. numer. 5. par. 5. recent.*

150 Citatio tamen non requiritur, quando legitimatione fit ab eo, qui habet facultatem legitimandi *citatis*, vel non *citatis* interesse habentibus, cum ex illa tollatur necessitas citandi, *Surd. conf. 1. num. 96. Cyriac. contr. 208. num. 44. & seq. Castald. consult. forens. 201. num. 4. Peregr. decis. Patav. 10. numer. 10. versic. sed contra, Rot. decis. 33. num. 14. par. 9. recent.*

151 Quæ clausula *citatis*, vel non *citatis* continetur in privilegiis legitimandi, quæ habent DD. Comites de Campegiis, & propterea ipsi possunt concedere legitimationem absque citatione, *Rot. decis. 33. num. 14. par. 9. rec. & dictum fuit supra num. 67. & contrarium tenens debent intelligi, quando deficit potestas, & voluntas legitimantis, Rot. in alleg. decis. 33. 14. part. 9. recent.*

152 Nec citatio requiritur in legitimatione, quæ fit ad feudum, emphyteusim, vel fideicommissum, ad quæ sunt vocati, & invitati filii legitimi, & naturales ex voluntate acquiruntis, vel testatoris disponentis, *Albert. Brun. conf. feudal. 15. num. 16. plenè Surd. conf. 1. num. 93. & seq. Eugen. conf. 51. nu. 64. lib. 1. Cyriac. contr. 208. n. 42. & seq. Rauden. dec. Pisan. 43. n. 37. Rot. dec. 111. n. 31. p. 16. rec. & dec. 377. n. 22. cum duob. seq. par. 19.*

153 Prout non requiritur citatio venientium ab intestato, quando legitimatione obtenta est ab eo, qui de bonis ab ipso professis libere disponere poterat, *Bellon. de jur. accresc. cap. 10. q. 4. n. 17. & seq. Rot. dec. 74. nu. 7. par. 2. coram Verall. decis. 319. num. 7. & 8. p. 5. rec. & dec. 33. num. 15. & seq. par. 9. quod procedit etiam pendente lite, Rot. decis. 569. num. 1. et 2. par. 4. divers.*

154 Nec minus requiritur in legitimatione, quæ obtinetur de consensu patris, & in qua fuit facta mentio filiorum legitimorum, *Ripoll. de Regal. cap. 22. num. 40. et 41. Castald. consult. forens. 101. num. 5. Rot. decis. 33. num. 15. et seq. par. 9. recent.*

Quinimò id habet locum tali casu etiam cum præjudicio venientium ab intestato, etiam si filiorum legitimorum non sit facta mentio, dum excepta legitima pater potest liberè disponere de bonis suis, *Honded. conf. 89. num. 42. lib. 2. Menoch. conf. 20. num. 44. et seq. Ger. Spin. conf. 62. num. 24. et seq. qui videatur Merlin. Pignatell. contr. forens. cap. 1. nu. 34. Barz. decis. Bonon. 15. num. 25. et 26. Rot. dec. 33. n. 16. et seq. par. 9. rec. decis. 319. num. 12. par. 15. et decis. 232. num. 7. coram Amat. Dunozet.*

155 Idque procedit, etiam si legitimatione obtenta sit post patris obitum, sed de ejus consensu, & voluntate, *Jaf. conf. 127. lib. 4. Marcell. de Maur. alleg. 88. num. 2. et 3. ubi benè Ripoll. de Regal. cap. 22. n. 41. Merlin. Pignatell. dict. cap. 1. nu. 6. & Scopp. in Schol. ad dict. cap. 1. num. 26. et 27. ubi alios cumulat.*

Nec agnatorum citatio requiritur, quando legitimatione filii fit à patre vivente, quia non agitur de aliquo illorum præjudicio considerabili, nam licet filius non fuisset legitimatus, adhuc agnati necessario non successissent, quia pater potuisset aliis bona sua relinquere, *Eugen. conf. 51. num. 63. lib. 1. Menoch. conf. 19. numer. 37. Bim. conf. 393. num. 23. lib. 4. Jo. Paul. Mel. observ. 34. num. 8. & votum Cameræ post ipsum dec. 12. num. 9. et 11. dict. Scopp. in Schol. ad Pignatell. c. 1. num. 29. et seq. Rot. decis. 148. num. 12. et 13. par. 2. coram Verall. et decis. 1331. nu. 10. coram Seraph.*

160 At clausula *citatis*, et non *citatis* contenta in privilegio legitimantis tunc solum operatur, quod legitimatione rite procedat sine citatione, quando legitimans habuit plenam notitiam, & cognitionem jurium interesse habentium, qui non fuerunt citati, & nihilominus voluit legitimare, & illorum jus tollere, *Surd. conf. 1. nu. 94. et conf. 158. nu. 25. lib. 2. Rauden. dec. Pisan. 43. n. 38. versicem clausula, Intrigl. dec. Sicil. 3. n. 145. et 146.*

161 Habenti tamen facultatem legitimandi sine citatione agnatorum, ac interesse habentium debet narrari existentia illorum, qui non citantur, ad hoc ut sciat, quod agit, *Surd. conf. 526. num. 15. & 16. Buccaferr. consult. 56. num. 21.*

162 Talis clausula *citatis*, et non *citatis* non suffragatur in alieno territorio, *Rauden. dict. decis. 43. numer. 38. versic. item operatur.*

163 Quartò requiritur ad validitatem legitimationis expressio qualitatis spurietatis personæ legitimandæ, ex quo scilicet illicito, & damnato coitu natus sit spurius, *Garc. de nobil. gl. 2. 1. n. 85. Ripoll. de Regal. cap. 22. n. 38.*

164 Et si spurietas sit duplex, ut quia legitimandus natus sit ex conjugato, & moniali, ex conjugata, & Sacerdote, vel Religioso professso, debet legitimanti utriusque spurietatis fieri mentio, alias legitimatione corrumpitur, *Rot. dec. 1721. n. 12. & seq. dec. 1846. n. 2. & 3. coram Coccin.*

165 Fallit, si ex verbis legitimationis factæ à Principe Supremo, vel ab alio inferiore habente ab ipso Principe amplissimas facultates legitimandi, appareat, quod fuit facta, etiam si spurius esset notatus multiplici macula spurietatis provenientis à quovis illicito, & damnato coitu, *Spad. conf. 141. num. 9. & 10. lib. 3. Marefcott. variar. resol. lib. 2. cap. 87. n. 7. plenè, ac doctè more suo, Merlin. Pignatell. contr. forens. cap. 87. n. 10. & seq. centur. 2. Rot. magistraliter in decis. 1721. num. 17. & seq. & decis. 1846. num. 14. & infra coram Coccin.*

166 Unde quando à Principe, vel alio inferiore habente facultatem amplam quovis spurios legitimandi, fuit facta legitimatione, non solum super spurietate expressa, sed amplissimè etiam super alia proveniente à graviore, & execrabiliori concubitu, legitimatione tali casu tenet, etiam non expressa duplicitate spurietatis, dum legitimans, se non restrinxit ad spurietatem expressam, *Surd. conf. 303. n. 14. 15. & 33. lib. 3. Rot. dec. 1721. n. 17. et seq. et dec. 1846. nu. 4. & infra coram Coccin.*

167 Quod maximè procedit in legitimatione facta motu proprio, in qua generaliter, & specialiter fuit derogatum omnibus legibus in corpore juris quomodocumque de filiis spurii loquentibus, latè Merlin. Pignatell. dict. cap. 87. numer. 14. & seq. Rot. decis. 1721. num. 21. cum trib. seq. coram Coccin.

168 An autem in legitimatione sit exprimendum nomen matris spurii, qui legitimatur, cum suo nomine, & cognomine, & quod erat monialis, vel conjugata, affirmat *Menoch. conf. 181. n. 15. lib. 2.*

Sed contrarium est verius, ex quo talis expressio esset con-

- 9 Statuta fœminarum exclusiva sunt contra ius, & odiosa.
- 10 Contraria opinio refertur, quod scilicet sint favorabilia.
- 11 Statuta exclusiva fœminarum non sunt odiosa odio irrationabili.
- 12 Statuta prædicta reducunt successionem ad ius antiquum duodecim tabularum, per quod excluderentur fœmina.
- 13 Statuta prædicta sunt rationabilia, & favorabilia ob plures rationes relatas, & n. 17 & 35.
- 14 Statutum si in eo, quod principaliter disponit, est favorabile, tale dicitur in aliis.
- 15 Decis. 51. num. 13. par. 1. recen. declaratur, quod præfereatur dubium Auditoris extensoris decisionis, & non Rota num. 16.
- 18 Statuta exclusiva fœminarum stricte intelliguntur, & non patiuntur extensionem, etiam ex majoritate rationis ex plurium sententia, & nu. 20.
- 19 Stat. Urb. 145. lib. 1. non extenditur ultra personas, & casus in eo expressos, & n. 23.
- 21 Argumentum ab exheredatione ad exclusionem valet in materia successionis.
- 22 Ratio conservanda agnationis expressa in Statuto exclusivo restringitur ad personas, & casus in Statuto expressos.
- 24 Statutum exclusivum extenditur ex majoritate rationis, cum tunc non agatur proprie de extensione, sed de comprehensione, & n. 27. & 29.
- 25 Idem procedit in terminis Statutorum Urbis, et n. 26.
- 28 Constitutio Gregorii XIII. super retrattu licet stricte intelligatur, nihilominus ex majoritate rationis extenditur.
- 30 Declarantur auctoritates, ac decisiones denegantes, extensionem etiam ex majoritate rationis quomodo procedant, & nu. 31.
- 32 Statuta exclusiva tunc non extenduntur etiam in majoritate rationis, quando specificè, & restrictivè loquuntur in certis casibus, & personis, & n. 46.
- 33 Decis. 46. & 438. par. 14. recen. decis. 277. p. 16. decis. 396. par. 17. & decis. 68. & 165. par. 19. declarantur & n. 36.
- 34 Decis. 277. par. 16. declaratur in quibus terminis procedat, & nu. 35.
- 37 Card. de Luc. de success. ab intest. disc. 15. à n. 6. impugnat decisiones relatas hic nu. 33.
- 38 Rot. in decis. 693. par. 18. tom. 2. recen. recessit à decis. relatis supra à hic nu. 33.
- 39 Card. de Luc. nri. Doctor magnus laudatur.
- 40 Rota loquente alii privati Doctores filere debent.
- 42 Statutum exclusivum quando non loquitur generaliter, sed specificè est restrictum ad certas personas, & casus, non potest extendi.
- 43 Statuta exclusiva non possunt extendi ad casus expressos, si hoc ex mente, ac verbis Statuti prohibeatur.
- 44 Statuta exclusiva non restricta specificè ad certos casus, & personas, sed generaliter loquentia extenduntur ex majoritate rationis.
- 45 Statuta exclusiva extenduntur, quando mens statuentium non repugnat, & quando per illa fuere vocati soli masculi.
- 46 Statuta exclusiva præcisè loquentia de certis personis non debent extendi, cum sint contra iuris dispositionem, & restrictivè loquantur, & nu. 100. & 104.
- 47 Contraria opinio procedit, quando statuta generaliter, & non restrictivè loquuntur.
- 48 Exclusa per statutum sorore, censetur eo magis exclusa neptis ex sorore uti remotior.
- 49 Exclusi filiiabus per statutum multo magis censentur exclusi nepotes ex illis descendentes.
- 50 Idem procedit in terminis Stat. Urb. 145. lib. 1.
- 51 Exclusa per statutum matre, multo magis censetur exclusa avia, tanquam remotior.
- 52 Exclusa matre, non possunt venire illius filii ad successionem avia etiam respectu legitima.
- 53 Masculi ex fœminis non veniunt sub nomine illorum de agnatione stante statuto exclusivo fœminarum, ubi quando secus.
- 54 Masculus ex fœmina non succedit existente filio vel Nepote masculino ex patre, vel patruo.
- 55 Exclusa matre non censetur exclusa neptis, si hac veniat ex propria persona.
- 56 Exclusi fœminis, quando nec ne censeantur exclusi de Constant. ad Stat. Tom. II.

scendentes ex illis vide remissivè.

- 57 Statutum excludens ad hereditate ascendentis non procedit in hereditate transversalis, & patrum.
- 58 Excludens ab hereditate patris, avi, matris, & avia, non procedit in hereditate patrum, vel avunculi.
- 59 Fœmina non censetur exclusa nisi in casibus, expressis tam in parte inclusiva, quam exclusiva statuti.
- 60 In dubio pronunciandum est favore fœminarum, non habere locum statutum illas excludens à successionem.
- 61 Fallit in statu temporali S. R. E. ex Constitutione Innocentii XI. volente, in dubio esse pronunciandum pro exclusionem fœminarum.
- 62 Statuta exclusiva fœminarum condita à subditis egent confirmatione Principis Supremi.
- 63 Sufficit tamen illorum confirmatio in forma communi.
- 64 Et confirmatio in forma communi sat est illa deducta ex lapsu temporis cum observantia statuti exclusivi.
- 65 Ex Constitutione Innocentii XI. in Statu Ecclesiastico sat est tacita observantia statuti per longissimum tempus.
- 66 Statutum exclusivum fœminarum proximiorum ob masculos remotiores eget confirmatione in forma specifica.
- 67 Statutum excludens fœminas proximiores ob masculos remotiores est irrationabile, & impium.
- 68 Confirmatio statuti excludentis fœminas proximiores ob masculos proximiores an debeant esse in forma specifica Rota revocavit in dubium.
- 69 Statuta Urbis fuere confirmata in forma specifica à Gregorio XIII.

HOc, & similia statuta exclusiva fœminarum propter masculos vigent fore per totam Italiam, ut testantur Morott. respons. 34. nu. 11. Eugen. conf. 37. num. 70. vers. & hodie lib. 2. Franc. Monald. conf. 13. num. 9. et conf. 14. num. 7. lib. 2. Cla. in §. testamentum quest. 42. num. 6. Odd. de restit. in integr. par. 1. quest. 8. nu. 99., ubi quod Doctores ubique hoc testantur, Bonden. Collut. legal. 31. n. 102. & seq. tom. 2. Manf. consult. 674. nu. 27. tom. 7. Pigant. ad Statut. Ferrar. Rubr. 139. n. 1. Armenzan. decis. Landen. 2. num. 11. Rot. decis. 438. nu. 98. & seq. par. 4. tom. 2. recen. decis. 177. nu. 7. & 8., decis. 405. n. 31. par. 5., decis. 342. nu. 8. par. 8. decis. 432. nu. 8. par. 12. decis. 5. n. 7. post Patell. expedit. conf. civil., & in Imolen. successionis 4. Iunii 1632. & simile statutum coram Motmanno.

Et talia statuta sunt fundata in potissima, ac unica ratione conservationis agnationis, ob quam fœmina censetur exclusæ, & talis ratio dicitur præcipua, & finalis pro illorum interpretatione, Non. conf. 12. nu. 5., Burfatt. conf. 302. nu. 10. lib. 3. Eugen. conf. 37. nu. 56. & seq. lib. 2., Bardellon. conf. 187. nu. 115. lib. 2., Bellon. Jun. conf. 74. nu. 73., Gargiar. conf. 45. num. 4. & seq. & num. 40. lib. 1., Altograd. conf. 86. nu. 27. lib. 1. Spad. conf. 318. lib. 3. Cyriac. contr. 400. nu. 60. ad 75., Cirocc. discept. 23. num. 18., Bellon. de jure accresce. tom. 3. cap. 9. q. 12. num. 21. & seq. Thomat. decis. 152. num. 4. Rot. decis. 520. num. 6. coram Buratt., decis. 126. num. 14. coram Cerr., præclare decis. 53. à num. 12. par. 3. recen. decis. 405. num. 30. & 31. par. 5., ubi quod talia statuta per observantiam totius Italiae sic à Doctoribus fuere interpretata decis. 68. part. 6., & decis. 383. part. 9., quæ tres ultimæ decisiones loquuntur in puncto huius Statuti Urbis 145., & præcedentis 141. lib. 1.

Quæ ratio conservandæ agnationis, etiam in huiusmodi statutis non fuerit specialiter expressa, adhuc illa subintelligi debet, & quod ob eam statuentes moti fuerint ad excludendas fœminas, & à tali ratione, licet non expressa, ad talium statutorum interpretationem argui potest, ac si in illis fuisset literaliter expressa, ut uno ore hoc dicunt scribentes, nempe Angel. conf. 281. n. 4., ubi testatur de communi, Dec. conf. 672. per tot., Soccin. Sen. conf. 83. n. 3. & 4. lib. 1., Odd. conf. 13. num. 22. & 23., & conf. 59. num. 17. Bardellon. conf. 81. num. 5. lib. 1. Ruger. conf. 25. nu. 41. & 42. ubi de communi, Turrett. conf. 30. num. 17. lib. 2. Burfatt. conf. 302. n. 12. lib. 3., Ger. Spin. conf. 101. num. 5. Vegg. conf. 63. nu. 22. & seq. Gabr. conf. 1. num. 8. lib. 1., Jo. Baptista Silvatic. conf. 21. nu. 39., Cyriac. contr. 400. num. 71., Cirocc. discept. 58. nu. 20. & 21., Manf. consult. 14. num. 7., consult. 20. nu. 95., consult. 276. n. 6., consult. 315. num. 21., & consult. 398. num. 29. Actolin. resol. 13. num. 57., Episcop. Rocca disput. jur. Select. cap. 37. nu. 12. vers. quod cum non possit, Cavagnol. ad decret. Montisferr. part. 2. decret. 73. q. 2. nu. 7. Bellon. de jure accresce. cap. 9. q. 12. nu. 29. & 30. tom. 3., Noal. de transmiss. cap. 21. n. 2. & seq. Rot. decis. 12. nu. 30. post Michalor. de fratr.

Ratio namque conservanda agnationis etiam specificata in statuto exclusivo censetur restricta ad casus, & personas in Statuto expressas, cum in illis tantum censetur statuentes voluisse conservare agnationem, Altograd. *conf.* 48. n. 17. & *seq. lib. 2.* Valenz. *Velaliqu. conf.* 55. a. num. 7. lib. 1. Cyriac. *contr.* 400. n. 27. & 28. Tondut. *resol. civil.* 70. n. 22. Palm. *Nepos alleg.* 150. num. 48. & 49. tom. 3. & *allegat.* 153. num. 33. Rot. *decis.* 388. num. 29. & 30. par. 5. *recen. decis.* 110. nu. 15. par. 7. & *decis.* 4. num. 11. post Tort. de pact. *futur. success.* & in terminis præsentis *Statut. Urbis* 145. quod uti literaliter

excludens in certis casibus, & personis non extendatur ad casus, & per diversas Rot. *dec.* 207. n. 6. p. 9. *rev.* & *dec.* 557. n. 13. *coram Amat. Duno.*

At contraria opinio, quod talia statuta exclusiva fœminarum tanquam favorabilia, uti fundata in ratione conservanda agnationis, ex supra firmatis, extendantur ad casus, & personas in illis non expressas, saltem ex majoritate rationis, quia scilicet in casu non expresso insit major ratio, quam in expresso, tali namque casu non dicitur proprie extensio statuti, sed comprehensio in illo, ut præter firmata supra in *Prælat. ad Stat. Urb. art. 4. n. 255.* & *seq. tom. 1.* firmant in specier. Hier. Gabr. *conf.* 14. nu. 14. 33. & 39. lib. 1. Odd. *conf.* 56. n. 9. & *seq. Non. conf.* 10. n. 19. & 20. & *conf.* 17. n. 7. præclare Burfatt. *conf.* 302. num. 1. & *seq. lib. 3.* Bellon. Jun. *conf.* 75. num. 74. & *infra*, Fab. de Ann. *conf.* 128. nu. 18. lib. 2. Eugen. *conf.* 37. n. 66. lib. 2. Negusant. *respons.* 450. n. 10. & *seq. Mans. consult.* 81. nu. 21. ad 25. *consult.* 276. num. 8. & *seq.* & *consult.* 398. num. 42. Bellon. de jure accresc. tom. 3. cap. 9. qu. 12. nu. 18. ad 50. ubi doctè more suo plures rationes ad hoc adducit Rot. *dec.* 496. per tot. *coram Seraph. repetita dec.* 686. par. 1. *divers. decis.* 196. num. 8. *coram Duno.* *reit. Sen. dec.* 426. num. 2. & *decis.* 351. num. 10. *coram Duno.* *reit. Jun. decis.* 644. nu. 4. par. 2. *recen. decis.* 447. nu. 5. & *seq. par. 5. tom. 2. decis.* 115. nu. 17. p. 8. *decis.* 94. n. 17. & 18. par. 17. & *decis.* 15. nu. 1. & ibi *Add. num. 10. coram Pamphil.* ubi quod

ad hac opinione non est recedendum; & in puncto Statutorum Urbis, Rot. *dict. decis.* 406. *coram Seraph.*

Et pro hac opinione facit optima ratio considerata per Rot. *decis.* 53. nu. 7. *versic. item quia part. 3. recent.*, scilicet quod per hoc *Statut.* 145. masculi non prohibentur testari favore fœminarum, & illi vocantur ad successionem ab intestato, & sic videtur concurrere tacita voluntas defuncti pro exclusionem fœminarum, qui poterat testando favore fœminarum prohibere successionem masculorum statutariam ab intestato.

In hoc opinionum conflictu mihi verior, ac magis rationabilis videtur hæc secunda opinio, & cum ea procedi tunc posse existimo, cum stante majoritate rationis in casibus, & personis non expressis non agatur de extensione statuti, sed proprie de comprehensione sub illo, quam opinionem probant tot Doctores classici, ac decisiones de quibus supra, & lignanter Rot. *decis.* 496. per tot. *coram Seraph.*, pro qua opinione facit, quod Constitutio 22. Gregorii XIII. super Jure congrui in Alma Urbe est odiosa, & exorbitans, non admittens extensionem, & strictè intelligenda, nihilominus ex majoritate rationis extenditur, cum hoc casu non sit propriè extensio, sed potiùs comprehensio, ut probant, Spad. *conf.* 282. nu. 2. lib. 2. & alii per nos adducti in *Annot. ad Stat. Urb.* 110. art. 1. n. 255. tom. 1. Rot. *decis.* 326. n. 20. confirmata *decis.* 351. nu. 5. *coram Amat. Duno.* *reit.*, in quibus decisionibus habetur, quod in hujusmodi statutis non fit extensio ex identitate, sed solum majoritate ratione, Aldobrand. *conf.* 62. nu. 17. lib. 1. Gratian. *cap.* 15. n. 20. ubi quod ex majoritate rationis dicitur comprehensio, non extensio.

Non obstant autoritates allegatæ pro contraria opinione denegantes extensionem in hujusmodi statutis exclusivis, quia vel procedunt, & loquuntur in statutis excludentibus fœminas propter dotem, & non propter agnationem, vel quando excludunt filias à successione, & vocant masculos omnino extraneos, & existentes in quarto vel ulteriori gradu, ut sunt casus *decis.* 252. num. 4. & *decis.* 740. nu. 3. *coram Ubald.*, *decis.* 369. num. 2. par. 17. *recen.* cum aliis apud Mans. *consult.* 398. nu. 4. Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr.* 139. nu. 19. qui dicit, statuta excludentia fœminas ob agnatos remotissimos esse iniquum.

Vel procedunt quando in statuto exclusivo personæ ita individualiter, ac taxativè sunt expressæ, itaut ex verbis statuti clare resultet, statuentes voluisse comprehendere personas nominatas, ac casus expressos tantum, & non alios juxta firmata per Rot. *decis.* 388. n. 30. cum duob. *seq. p. 5. recent.* *Constant. ad Stat. Tom. II.*

Vel habent locum, quando in statuto, post nominationem certarum personarum, sit dictum à prædictarum hereditate fœminæ sint exclusæ, tunc enim ob talem expressionem restrictivam factam per hujusmodi dictionem prædictarum non potest fieri extensio ad alias personas, vel hereditates ob individualement restrictionem ad certas personas, ac hereditates, & in his terminis loquuntur Conciol. *alleg. civil.* 70. n. 23. & *seq.*, & Rot. *dec.* 557. n. 13. *coram Amat. Duno.* *reit.*

Nec officiunt *dec.* 267. par. 16. *rec.*, & aliæ quinque, quæ emanarunt super statuto Civitatis Fani, quæ sunt *decis.* 46. & 438. par. 14. *recen.*, *decis.* 396. par. 17. & *decis.* 68. & 165. par. 19.

Nam *dict. dec.* 267. par. 16. *rec.* loquitur in casu, in quo agebatur de exclusionem Amittæ ab agnatis masculis existentibus ultra quartum gradum, & quidem in nono gradu, quod præfert summam exorbitantiam, intollerabilitatem, ac iniquitatem, Manent. *conf.* 1. nu. 33. & *seq. conf.* 2. num. 108. ad 111. & rursus *conf.* 2. num. 26. 35. & 50. allas eadem decisio n. 16. in principio admittit, talia statuta esse favorabilia, vel saltem non odiosa odio irrationabili, & sic loquitur etiam *dec.* 94. n. 12. & 13. par. 17.

Decisiones verè 46. & 438. par. 14. *recen. decis.* 396. par. 17. & *decis.* 68. & 165. par. 19, quæ omnes emanarunt in puncto Statuti Civitatis Faventis, non obstant; nam omisso quod duæ priores impugnantur solidissimè per Card. de Luc. de *success. ab intest. discurs.* 15. num. 6. & *seq.*, ubi adducit optimas rationes, ob quas asserit, sibi impossibilem videri intellectum datum à Rota Statuto Fanenli in prædictis decisionibus, & subdit, quod postea ab illis recessit in *decis.* 693. par. 18. tom. 2. *recen.* licet ab hac *decis.* 693. eadem Rota recesserit in *alleg. decis.* 68. & 165. par. 19. *recen.*, in quibus confirmavit priores decisiones in illa causa factas, quod non innotuit, Card. de Luc., dum à statu Advocati ad majores gradus evehctus non scripsit ampliùs in causa, quando emanarunt dictæ duæ ultimæ decisiones.

Verùm postposita in hoc autoritate Card. de Luc., alioquin Eminentissimi Jurisconsulti (quia esset temerarium ob autoritatem unius Doctoris licet magni, & cum gravibus rationibus scribentis, ad causæ tamen defensionem, recedere ab opinione sedulo per tot vices per Rotam firmata, dum Rota loquente, cæteri Doctores filere debent) dicitur, quod præfatæ decisiones improbatæ per Card. de Luc., possunt salvari ab irrationabilitate per eum illis impicta ob tres peculiare facti circumstantias, quæ concurrebant in Statuto Civitatis Fani.

Et prima est, quia tale Statutum non respexit ad agnationem, dum vocat etiam sorores, & illarum filios, per quas personas non conservatur agnatio, & sic illud non emanavit principaliter ratione conservanda agnationis ex firmatis per Rot. *decis.* 529. n. 18. & *seq. p. 18. tom. 2. recent.*

Secunda, quæ reperitur considerata in omnibus causæ decisionibus, est, quia per statutum Fanense personæ vocatæ ad successionem ad exclusionem Matris à luctuosa filiorum hereditate non erant per verba generalia, sed individualiter nominatæ, & sic ad excludendam Matrem non erat faciendi extensio ad personas in statuto non nominatas, & quas statuentes in specie nominassent, prout nominarunt alias, si voluissent illas comprehendere, cum persona non nominata in statuto, censetur ab eo per statuentes exclusæ, Capr. *conf.* 59. num. 3. Ruin. *conf.* 19. nu. 7. & *seq. lib. 2.* Conciol. *alleg. Civil.* 70. nu. 23. & 24. Palm. *Nep. alleg.* 150. nu. 49. ubi plenè exemplificat, Rot. *decis.* 135. num. 1. & 2. *coram Royas.* & in *Imolen. successionis 4. Junii* 1632. §. *nec obstat coram Motmano.*

Tertia demùm circumstantia urgens desumitur, ex quo ibi statutum in casibus non specificatis disposuit, quod servaretur jus commune, & non admitteretur extensio, undè hæc contra mentem statuti non poterat fieri ad personas in illo non expressas, ut apparet ex *decis.* 46. num. 9. par. 14. *dec.* 396. nu. 2. *vers. nec urget.* & nu. 3. p. 17. *dec.* 68. nu. 15. & *seq.*, & *dec.* 165. n. 1. & *infra p. 59. recent.*

Quibus circumstantiis inspectis decisæ per Rotam super statuto Fanense bene procedunt, & injustæ sunt acres querimonie contra illam factæ à Card. de Luc., qui alias deficientibus talibus circumstantiis non sine fundamento conquereretur, dum verior, ac sanior est opinio supra jacta, & firmata, quod statuta exclusiva fœminarum generaliter loquentia, uti fundata in ratione conservandi agnationem, & bona in familia, sunt favorabilia, & extenduntur ad personas, & casus non expressos ex majoritate saltem rationis, cum tali casu

At confirmatio in forma communi non sufficit, sed requiritur, quod sit in forma specifica, quando statutum excludit feminas proximiores ob masculos remotiores, Card. de Luc. de success. ab intest. disc. 8. n. 6. & seq., Zaul. d. Rubr. 27. nu. 7. Rot. dec. 780. par. 1. divers., decis. 267. nu. 17. & seq. p. 16. recent. confirmata dec. 94. n. 11. par. 17. & dixi in Pralud. stat. artic. 1. nu. 87.

Et est ratio, quia tale statutum excludens feminas proximiores propter masculos remotiores est nedum irrationabile, sed impium, ut probat Manent. conf. 1. nu. 33. conf. 2. num. 108. ad 111. & consil. 3. n. 26. 35. & 50.

Hæc tamen opinio circa requisitam confirmationem in forma specifica in casu prædicto fuit revocata in dubium per Rot. in dec. 637. n. 5. p. 18. tom. 2. recent., ut patet ex ejus lectione, & appositè hoc advertit Zaul. d. Rubr. 27. n. 7. in fine, & facit dec. 644. n. 2. p. 2. rec., ubi stante ratione statuti exclusivi conservandæ agnationis, fuit per Rotam resolutum; statutum exclusivum feminarum proximorum propter masculos in gradu remotiores non esse irrationabile, & quod licet contrarium fuerit decisum in dec. 780. par. 1. divers., tamen fuit per Rotam ordinatum, quod dicta decisio revideretur, & idem firmat Rot. dec. 438. n. 67. & 68., & n. 73. & seq. par. 4. tom. 2. recent.

Cessat hæc discussio pro nostro statuto hic, dum est certissimum, quod statuta Urbis sunt confirmata in forma specifica à Gregorio XIII., ut firmatum fuit supra in Pralud. stat. art. 1. n. 46. et seq.; & quando non haberemus confirmationem in forma specifica, sed in forma communi, adhuc sufficeret, quia statutum nostrum non excludit feminas ob masculos remotiores.

ARTICULUS II.

ARGUMENTUM.

Quando, & in quibus hæreditatibus hoc Statutum exclusivum procedat, & quando non intret, discutitur. An comprehendat Clericos, eorumque hæreditates, Religiosos, ac Moniales; an bona emphyteutica Ecclesiastica. Legitimati an sub hoc Statuto sint comprehensi; & an adoptati, & arrogati, & an Judæi.

SUMMARIUM.

- 70 Statuta exclusiva feminarum procedunt tantum ab intestato.
- 71 Stat. Urb. 145. procedit solum ab intestato.
- 72 Statuta exclusiva feminarum non intrant quando pater illas vel instituit hæredes, vel aliquid illis reliquit titulo legitime.
- 73 Fæmina possunt à patre institui hæredes, non obstante statuto illas excludente, & n. 74.
- 75 Statuta exclusiva ut non intrent, sat est, quod fæminis aliquid sit relictum titulo institutionis.
- 76 Filia instituta hæres conferendo dotem habitam succedit aequaliter cum aliis fæminis non dotatis.
- 77 Filia fæmina veniunt sub institutione generali filiorum.
- 78 Statuta exclusiva intrant etiam condito testamento, si illud rumpatur per præteritionem.
- 79 Statut. Urb. 145. intrant, quando filia veniunt contra testamentum, in quo sunt instituti hæredes masculi.
- 80 Statuta exclusiva non intrant, si in testamento patris sint instituti hæredes extranei.
- 81 Et non sufficit pro institutione masculorum, ut illis relicta legitima ad effectum excludendi feminas.
- 82 Causa finalis stat. 145. non est pro exclusionem dotatio, sed agnationis conservatio.
- 83 Filia fæmina ex stat. 145. non excluditur ab hæreditate matris, dum hæc non devenit ad agnatos, sed ad extraneos.
- 84 Fæmina non excluduntur à fratre uterino, cum non sit agnatus.
- 85 Statuta exclusiva non prosunt fratri masculo alterius matrimonii ad excludendam sororem uterinam ab hæreditate matris, fratris, vel sororis uterine.
- 86 Honored. conf. 1. lib. 2., & Gabr. conf. 1. n. 35. & seq. lib. 1. reiciuntur.
- 87 Statutum exclusivum ab intestato non procedit, si non adsint masculi.

Constant. ad Stat. Tom. II.

- 88 Nec procedit, si masculi velint cum ipsis admittere feminas ad successionem.
- 89 Statutum si non intrat in capite inclusivo, nec habet locum in capite exclusivo.
- 90 Statutum non intrat ad excludendam fæminam, si adsit masculus Religiosus incapax succedendi.
- 91 Idem, si masculi repudient hæreditatem, & illam non adeant & n. 92.
- 93 Fæmina semel exclusæ per existentiam masculorum, semper remanent exclusæ, etiamsi masculi deficiant.
- 94 Sufficit pro illarum exclusionem, quod masculi per momentum temporis fuerint hæredes.
- 95 Masculus si hæreditate non adita decedat, transmittit jus excludendi feminas in ejus hæredes, & n. 96.
- 97 Statuta exclusiva feminarum procedunt etiam in hæreditate intestabilis, & n. 98. & 99.
- 101 Fæmina ex stat. Urbis 145., quæ non sunt exclusæ ab hæreditate patris, nec remanent exclusæ ab illa matris, & n. 102., nec ab illa avia n. 103.
- 103 Filia, ac nepotes ex stat. 145. non excluduntur à patruis, & de ratione n. 104.
- 105 Nec quando fuit filia fæmina instituta hæres una cum masculis, nulla facta mentione dotis.
- 107 Nec quando filia fuere dotata à personis in statuto non expressis.
- 108 Stat. 145., & alia statuta exclusiva feminarum habent locum in hæreditate Clericorum, & n. 109., & n. 112. adducitur ratio.
- 110 Cardinalis Taja prius Sacra Rota Auditor laudatur.
- 111 Opinio Rota adharens pro non comprehensione hæreditatis Clericorum sub hujusmodi statutis est minus recepta.
- 112 Masculis suffragantur statuta exclusiva feminarum etiam adversus Moniales.
- 114 Statuta exclusiva prosunt Clericis, ac Religiosis masculis ad exclusionem feminarum.
- 115 Statuta exclusiva non habere locum in hæreditate Clericorum tenent plures Doctores, & hæc opinio Rota Romana, & de ratione n. 116.
- 117 Idem procedit quoad Moniales, nam succedunt secundum dispositionem juris communis, non attento statuto feminarum exclusivo.
- 118 Utraque opinio, tam prima pro comprehensione, quam secunda pro non comprehensione habet suos affectas, sed secunda habet pro se Rota opinionem.
- 119 In causis discutiendis in Rota servatur opinio pro non comprehensione, & in aliis Principatibus illa pro comprehensione, & n. 120.
- 121 Constitutio Innocentii XI. in Statu Temporalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ voluit, quod talia statuta procedant etiam in hæreditate Clerici, & licet adsit Monialis, & num. 122.
- 123 Constitutio Innocentiana in hoc laudatur.
- 124 Statuta laicalia exclusiva non procedunt in bonis Clericorum provenientium ab Ecclesiâ, & à Beneficiis Ecclesiasticis.
- 125 Statuta exclusiva laicorum quando comprehendant bona emphyteutica Ecclesiastica ex pacto, & providentia, vel hæreditaria, & numer. 126., & 127.
- 128 In Statu Temporalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ex dict. Constit. Innocentii XI. etiam emphyteusis Ecclesiastica comprehenditur sub statutis exclusivis.
- 129 An sub talibus statutis veniat fupatronatus, & numer. 130.
- 131 Statuta exclusiva feminarum non extenduntur ad bona sita extra territorium, nec comprehendit forenses.
- 132 Procedit conclusio, si statutum loquatur in rem, si in personam.
- 133 Statuta exclusiva ut operentur requiritur utraque subiectio, personarum nempe, & rerum.
- 134 Nec statutum exclusivum unius loci conjungitur cum statuto exclusivo alterius loci ad effectum excludendi.
- 135 Contraria opinio Bellon. conf. 74., & Card. de Luc. de success. disc. 4. declaratur.
- 136 Statutum exclusivum loci, ubi adest major pars bonorum,

- conf. 82. lib. 2. Non. conf. 121. num. 4. & seq. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 95. num. 137. Cirocc. discept. 23. num. 26. vers. ideog; contraria opinio, Michalor. de fratr. par. 1. cap. 9. n. 4. & 5. Peregr. decis. Patav. 74. nu. 2. Rot. 137. & decis. 200. num. 3. coram Du-*

86 *nozetti. Sen. (ubi reicit, ac declarat Honded. conf. 1. lib. 2. & Gabr. conf. 15. num. 35. & seq. lib. 1. contrarium tenentes) Rot. decis. 160. num. 26. & 27. par. 6. recen. & decis. 134. num. 6. coram Priol.*

87 *Hinc hoc Statutum loquens ab intestato non habet locum, si masculi non exstant, Rot. decis. 289. num. 6. & 7. coram Cels.*
 Prout talia statuta exclusiva, quæ emanarunt favore masculinorum, non habent locum, si hi renunciando eorum favori volunt admittere ad successionem cum ipsis etiam filias feminas, Honded. *conf. 1. num. 89. lib. 2. Manent. conf. 13. n. 15. & 17. Rot. Bonon. divers. decis. 112. nu. 21. cum duob. seq. Rot. decis. 146. n. 7. p. 10. recen., Calareg. ad Stat. Genuæ de success. ab intest. in princip. verbo masculini n. 68. & seq.*

88 *Similiter talia Statuta non procedunt, si masculi contemplati à Statutis non succedunt, quia nolint, vel non possint succedere, ac esse hæredes, ex quo huiusmodi Statuta habent duo capita, unum exclusivum feminarum, & aliud inclusivum masculinorum, & ex horum inclusione, & quia hi sunt hæredes, succedit aliud exclusivum, unde si caput inclusivum non habet suum effectum, ex quo masculi non succedunt, nec habet locum caput exclusivum ob cessantem unicam rationem conservandæ agnationis à Statutis exclusivis feminarum consideratam, Surd. conf. 416. num. 14. & seq. Manent. conf. 1. n. 59. & conf. 3. nu. 28. Gargiar. conf. 56. nu. 1. & seq. lib. 2., Molin. de primogen. lib. 1. cap. 9. n. 29. Zaul. ad Stat. Favent. lib. 3. Rubr. 37. n. 13. tom. 1. Censal. decis. Lucen. 58. per tot. & in puncto huius Statut. 145. Rot. decis. 228. n. 19. p. 6. recen. decis. 375. n. 14. par. 8. decis. 146. nu. 10. par. 10. decis. 180. num. 11. par. 11. decis. 287. nu. 6. & seq. p. 16. & dec. 45. num. 8. & 9. par. 18. & conferunt per nos scripta supra ad Stat. 141. num. 44. & seq.*

90 *Quocirca si agnatus masculus excludens sit Religiosus profectus incapax succedendi, femina non excluditur, Caron. resol. 69. nu. 16. Mart. Medic. decis. Senen. 52. num. 5. & seq. Rot. decis. 59. num. 4. p. 1. recen. & in Imolen. succession. 4. Junii 1632. §. neque obstat coram Motmanno.*

91 *Idem dic, si masculi repudient hereditatem, nam tunc femina succedunt tam dotata, quam indotata, latè Vegg. conf. 4. nu. 2. & seq., masculis enim non extantibus, vel nolentibus succedere est locus successioni favore feminarum, Surd. conf. 85. n. 9. & seq. cum aliis relatis per Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 139. nu. 5.*
 Ad effectum namque ut sit locus statuto exclusivo requiritur, quod masculus positivè adeat hereditatem, alias femina non remanet exclusa à successionem, Altograd. *conf. 82. per tot. lib. 1. Cirocc. discept. 42. n. 26. & seq. Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 62. n. 13. Card. de Luc. de success. ab intest. disc. 15. nu. 15. Magon. decis. Florent. 148. nu. . . Rot. decis. 504. n. 4. coram Cavalier.*

92 *Facta tamen per masculos aditione, si Statutum excludat simpliciter feminas, masculis existentibus, illæ remanent perpetuò exclusæ, licet postea masculi deficiant, Altograd. conf. 82. n. 26. lib. 1., Zaul. dict. Rubr. 27. n. 14. Rot. dec. 320. n. 3. coram Cardin. Cerr. & latè dictum fuit in Asculana successionis 20. Junii 1666. §. aliter verò, & seq. coram bon. mem. Bourlemont.*

93 *Et sufficit in proposito, quod masculi per momentum temporis fuerint hæredes, Monald. conf. 13. nu. 4. lib. 2. Altograd. dict. conf. 82. nu. 27. lib. 1. Zaul. ubi proximè nu. 15., Calareg. ad Stat. Genuæ de success. ab intest. verbo masculini nu. 67. fol. 140.*

94 *Si autem hereditate non adita masculus à Statuto vocatus decedat transmittit jus excludendi feminas in suos hæredes, Altograd. conf. 82. facere per tot. lib. 1., Cirocc. discept. 42. n. 27.*

95 *super quo tamen quomodo procedat, vide distinctiones factas per Card. de Luc. de success. ab intest. dict. disc. 15. nu. 16. cum quo pertransit Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 62. num. 14.*
 Cum ex firmatis hoc, & similia statuta exclusiva feminarum procedant ab intestato, num procedant etiam in hereditate intestabilis, puta Infantis, furiosi, vel alias inhabilis ad testandum, dic quod sic, cum intestabilis habeatur pro intestato, Cephal. *conf. 339. a num. 17. Riminal. Jun. conf. 82. n. . . Menoch. conf. 569. nu. 1. & seq. Gabr. conf. 14. per tot., qui testatur de receptiori opinione, Altograd. conf. 76. nu. 18. Constant. ad Stat. Tom. II.*

lib. 1. Redenasc. conf. 23. & 24. per tot. Gratian. cap. 309. n. 28., Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 139. nu. 33. & 34. Thesaur. q. forens. lib. 2. q. 18. ubi benè Molfel. ad consuetud. Neapol. tom. 1. par. 4. de success. ab intest. q. 23., Giurb. ad consuetud. Messan. cap. 5. glos. 1. num. 9. & seq., Actolin. resol. 13. nu. 35. Cardin. de Luc. de success. ab intest. d. isc. 7. n. 5. & seq. Calareg. post hæc scripta in lucem æditus ad Stat. Genuæ de success. ab intest. in princip. n. 3. fol. 109., ubi quod hæc sententia ipsi semper placuit, & adducit alios concordantes, Rot. decis. 125. nu. 13. & seq. coram Cels., & videantur ad materiam Soccin. Jun. conf. 23. lib. 1., Dec. conf. 466., Gozadin. conf. 35. Paris. conf. 22. lib. 2. Redenasc. conf. 22. & 23.

96 *Idque procedit per viam comprehensionis, non extensionis, cum militet eadem prorsus ratio in successione intestati, ac intestabilis, Rot. decis. 169. n. 16. & 17. p. 11. recen. & dict. decis. 125. nu. 15. coram Cels., quicquid illis in contrarium Andreol. cum aliis ab eo allegatis contr. 330.*

97 *An autem hoc Statutum extendatur ad alias personas ultra illas in statuto expressas, videtur negativè resolvendum ex firmatis supra n. 46., cum enim præcisè consideret, ac nominet certas personas, & casus, egredi non potest personas, quæ oculis corporeis in eo non leguntur, stantibus illis verbis statutis: prædictis personis, casibus prædictis, quæ dictiones prædictis, & prædictis de earum natura solum ad personas nominatas in statuto, & non ad alias per interpretationem referri potest, Rot. dec. 110. n. 14. cum duob. seq. p. 7. rec., dec. 207. n. 21. & seq. p. 9. & decis. 557. nu. 13. & infra coram Amat. Dunozetti, & faciunt tradita per Conciol. alleg. civil. 70. nu. 23. & 24., & per Rot. dec. 60. nu. 19. dec. 110. nu. 13. & 14., ac in illarum confirmatoria dec. 175. num. 9. & seq. par. 7., dec. 183. num. 1. & seq. part. 8., & decis. 331. numer. 6. & 7. part. 17.*

98 *Propterea si filia ab hoc statuto non excluduntur ab hæreditate patris, ut quia ab eo sint instituta hæredes, nec tali casu excluduntur ab hereditate matris, plenè Rot. decis. 557. coram Amat. Dunozetti, prout in omni casu, quando non sunt exclusæ ab hereditate patris, nec remanent exclusæ ab hereditate matris, Rot. dec. 176. n. 20. & seq. p. 7. rec., & decis. 207. n. 10., & infra p. 9.*

99 *Per hoc statutum filii, ac nepotes excludunt filias, non autem per illud filia excluduntur per patruos, ex firmatis per Bertazzol. conf. civil. 95. lib. 1., Rot. decis. 10. n. 8. coram Vbald. Sen., & probat post alios Fenzon. hic n. 6. cum duob. seq., ubi quod præsens Statutum loquitur, quando ad sunt filii, vel nepotes masculi, & agitur de successione ascendentium, non autem quando patruus vult excludere filiam à successionem sui patris, & hoc probatur ex conclusione supra firmata, quod statutum restrictivè loquitur de certis personis, nec propterea extendi potest ad patruos in illo non nominatos ex Rot. dec. 110. n. 14. cum duob. seq. p. 7. rec.*

100 *Nec hoc stat. 145. intrat, nec filia femina remanet exclusa, quando fuit hæres instituta à patre unà cum mascululis, nulla facta mentione dotis, & quando pro dote, nulla constituta summa pecuniaria, fuit factum fideicommissum, ac substitutio inter illos, ut latè firmat Rot. dec. 129. confirmata decis. 175. part. 7. rec., & rursus, dec. 183. part. 8.*

101 *Et quando hoc statutum non excludit feminas ab hereditate patris, nec minus illas excludit ab hereditate matris, & avia, Rot. decis. 405. nu. 8. vers. neque his p. 5. recen., & dec. 17. n. 20. & seq. p. 7.*

102 *Nec illas excludit, quando fuere dotata ab aliis personis in statuto non nominatis, Rot. decis. 1158. num. 4. & seq. & decis. 1177. num. 1. coram Coccin. & dec. 183. num. 12. & 13. p. 8. rec.*

103 *An autem hoc, & similia statuta exclusiva feminarum, procedant in hereditate Clericorum, ac personarum Ecclesiasticarum, affirmant Mazzol. conf. 86. n. 30. & seq. Bursatt. conf. 93. num. 36. Altograd. conf. 66. num. 37. lib. 1. Natt. conf. 44. num. 5. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 95. n. 77. ad 130. & seq. ubi refert responsum Oddi, Grass. de effect. Cleric. effect. 2. n. 366. ubi testatur de magis vera, & communi opinione, Thesaur. qq. forens. lib. 2. quæst. 2. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 1. q. 19. ubi hanc sententiam communiorem dicit Michalor. de fratr. par. 3. cap. 8. n. 5. & seq. & facere per tot. Cirocc. discept. 33. n. 22. & seq. ubi testatur de magis communi sententia, & num. 26. quod pluries vidit secundam illam iudicari Conciol. allegat. civil. 50. num. 56. & 57. Urceol. consule. forens. cap. 50. Cancer. var. resol. par. 3. cap. 11. num. 197. Actolin. resol. for. 13. num. 36. & seq. Mans. consule. 239. ubi hanc*

104 *opinio-*

- cessionis considerari potest.
- 229 Et hoc procedit in Stat. Urb. 145.
- 230 Jus dotandi feminas exclusas propter masculos ex Stat. Urb. 145. transmittitur in heredes masculorum, si hi non fuerunt in mora dotandi, & n. 231.
- 232 Fratres ex Stat. Urb. 145. dicuntur ex hoc parati dotare, quia adiverunt hereditatem patris.
- 233 Et ex quo frater sorori reliquit dotem in testamento.
- 234 Fratres presumuntur parati dotare, si contrarium per sorores non probetur.
- 235 Sorores debent concludenter probare, quod fratres fuerint in mora illas nubendi, & dotandi.
- 236 Soror etiam si sit in aetate nubili, ut constituat fratrem in mora debet illum interpellare ad dotandum.
- 237 Interpellatio ad dotandum debet esse judicialis cum præfixione termini faciendæ fratri, aliis ob non dationem fæmina ex Stat. Urb. 145. non succedunt.
- 238 Interpellatio prædicta debet esse præcisa, & quare.
- 239 Creditores fratris heredis patris ex Statut. 145., facta à fratre aditione hereditatis paternæ, possunt offerre dotem sorori innuptæ.
- 240 Fratribus dissipantibus hereditatem patris potest soror petere sibi assecurari quantitatem sufficientem pro dote, ac pro alimentis, quousque nubat.
- 241 Cessante interpellatione judiciali ad dotandum sibi facta à sorore non tenetur frater illi offerre dotem.
- 242 Fratres eorum arbitrio possunt vel dare dotes sororibus ad illas excludendas, vel easdem admittere ad æqualem successionem.
- 243 Fratres etiam invitis eorum Creditoribus possunt admittere ad successionem cum ipsis fæminas à statuto exclusas.
- 244 Intellige si per masculos non fuerit adita hereditas, secus ea adita.
- 245 Masculi si non sint minores non possunt revocare admissionem factam feminarum ad successionem patris.
- 246 Fæmina dicitur admissa à fratre ad successionem in hereditate paternæ, quando illa se dotavit cum parte bonorum patris de consensu fratris.
- 247 Dos à fratre oblata sorori de huius bonis propriis, vel cum responsione, quod aliunde dotem poterat habere non sufficit pro exclusione statutaria sororis.
- 248 Prout si frater interpellatus ad dotandum à sorore illi respondiderit negativè, vel obscure.
- 249 Fæmina decedens innupta ex hoc Stat. 145. non transmittit suam dotem in ejus heredes, nec de illa disponere potest.
- 251 Dos solum succedens loco legitima transmittitur in heredes fæminæ, quæ decessit innupta, secus si non succedit loco legitima.
- 252 Idem dicitur in legato dotis factò à patre filia, quando dos ex statuto exclusivo non succedit loco legitima.
- 253 Fæmina exclusa à statuto competit pro dote actio conditione ex statuto, & etiam officium iudicis nobile.
- 254 Fæmina quousque dotetur habet etiam pro alimentis, ac dote jus reale.
- 255 Dos danda mulieri taxatur arbitrio iudicis, inspectis qualitate mulieris, mariti, consuetudine loci, viribus patrimonii, ac numero filiorum.
- 256 Dos de paragio ex Stat. Urb. 145. debet constitui secundum prædictas circumstantias, & n. 257.
- 258 Dos Roma ex Constitutione Sixti V. non potest constitui ultra scuta 5500., & ultra dictam summam ex ea non debetur lucrum dotale.
- 259 Constitutioni Sixtina super excessiva dote passim derogatur per Papam, & indulget derogatoria nemini denegantur.
- 260 Dos danda filiabus exclusis à statuto quanta esse debeat, & an possit constitui minor legitima, vide Doctores relatos remissive.
- 261 Dos potest constitui minor legitima in terminis Statut. Urb. 145., & similium, ex quibus dos non succedit loco legitima.
- 262 Dos quod sit congrua attenditur tempus dationis, & non habetur respectus ad facultates postea auctas.
- 263 Dos congrua danda moniali est illa dari solita monasterio, in quod fæmina profectur, additis aliquibus aliis expensis fieri solitis ingressu, & n. 265.
- 264 Dos danda fæminæ, quæ vult esse monialis, si in loco non adest monasterium, attenditur pro ea constituenta dos dari solita monasterio loci viciniore.
- 265 Sub nomine dotis danda moniali veniunt etiam ea quæ expendi solent occasione ingressus in Monasterium.
- 266 Dos assignanda puella nobilis professura Religionem debet esse illa, quæ dari solet monasteriis nobiliorum puellarum, & non aliis inferioribus, & nu. 267.
- 268 Gratian. cap. 945. nu. 23. & Scopp. ad Pignatell. contr. forens. 3. m. 27. in fine declarantur.
- 269 Dos congrua ex Stat. Urb. 141. lib. 1. est illa à patre filia data, vel relicta.
- 270 In terminis similium statutorum idem procedit.
- 271 Dos promissa, vel relicta dicitur vera dos, & quando secus nu. 272.
- 273 Stante statuto excludente feminas propter dotem, dotatio debet probari, & non sufficit ostendere, fæminas fuisse maritatas.
- 274 Dotatio requiritur, quod probetur facta de tempore, quo agitur de successione, si statutum excludat fæminas propter dotem, & non propter masculos.
- 275 Mulier maritata quod presumatur dotata, quando procedat.
- 276 Cirocc. discept. 23. à num. 28., Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 2. num. 12., & decis. 195. p. 2. recen. declarantur.
- 277 Ex Statut. Urb. 145. fæmina maritata, etiam si non probetur dotata, non concurret ad successionem, si non probet interpellasse pro dote habenda.
- 278 Dos assignanda per masculos fæminis exclusis per statutum debet constitui in pecunia, & non in speciebus.
- 279 Affertur ratio.
- 280 Mulieres facilius inveniunt maritos, si habeant dotem in pecunia, quam si in corporibus, ac speciebus.
- 281 Dotem in Corporibus potest masculus constituere fæminæ, si sit impossibilitatis illam tradere in pecunia.

In terminis statuti exclusivi feminarum est supponendum pro regula, quod dotata ab uno censetur exclusa ab hereditate solius dotantis, & non aliorum, qui non dotarunt, Paris. conf. 47. nu. 77. & seq. lib. 3. Aldobrand. conf. 2. nu. 115. & seq. lib. 1. Fulv. Pacian. conf. 39. num. 9. & seq. Valenz. Velasq. conf. 55. nu. 19. & seq. lib. 1. Jo. Vincent. de Ann. allegat. 117. à n. 1. Peregr. conf. 27. n. 6. lib. 5. Conciol. allegat. Civil. 70. nu. 13. & seq. Mans. consult. 397. à nu. 19. Mart. de Success. legal. p. 1. q. 13. artic. 5. n. 1., & seq. Thomat. decis. 187. nu. 1., ubi quod hoc est verissimum, & extra controversiam, Rot. decis. 46. nu. 2. & 3. decis. 66. nu. 2. & decis. 87. nu. 2. cum duob. seq. coram Cardin. Cels., & decis. 46. n. 1., ubi quod est certissimum axioma post. Bonden. collect. legal. tom. 1.

Statuta quippe excludentia fæminas dotatas ab hereditate patris, matris, vel fratris intelliguntur disjunctivè, itaut dotatæ à patre excludantur ab hereditate patris, dotatæ à matre excludantur ab huius hereditate, dotatæ à fratre ab illa fratris, & non ab hereditate non dotantium, Soccin. Sen. conf. 241. nu. 9. lib. 2. Castrenf. conf. 91. nu. 3. lib. 2. benè Corn. conf. 170. nu. 1. & 2. lib. 2. Albert. Brun. de stat. exclus. fæmin. artic. 8. quest. 16. num. 59. & seq. Rot. decis. 66. nu. 17. coram Pentinger., decis. 247. nu. 9. & 10. & num. 17. cum duob. seq. part. 5. recen. decis. 329. num. 17. & seq. part. 6., decis. 20. num. 5. & infra part. 8., decis. 38. num. 16., & decis. 329. nu. 6. & 7. par. 10. & decis. 273. num. 2. & seq. & num. 13. & infra part. 15.

Itaut in dubio fieri debeat omnis interpretatio, ut fæminæ dicantur exclusæ ab hereditate dotantis tantum, etiam si statuti verba multum repugnarent, dummodò totaliter non resisterent, Peregr. conf. 27. n. 6. versic. ubi quod statutum lib. 5. Rot. decis. 329. num. 9. & seq. part. 6. recen. decis. 37. num. 11. & decis. 65. nu. 2. & seq. & nu. 20. coram Pentinger. decis. 46. nu. 2. coram Cels. & decis. 273. nu. 15. par. 15. recen., ubi adducit rationem, quia agitur de statuto correctorio juris communis, & si debet intelligi per illud fieri exclusionem à bonis dotantis tantum, ut quo minus fieri potest corrigat jus commune.

Similiter talia statuta dicuntur excludere ab hereditate dotantis tantum, si enumerando personas, à quarum hereditate excludunt, procedant per dictiones alternativas, Rot. decis. 329. nu. 16. & infra par. 6. recen., decis. 329. n. 6. p. 10. decis. 46., & 66. coram Cels. confirmatis decis. 929. à mm. 9. coram Amat. Dunozett., quæ tres ultimæ decisiones prodierunt super Statuto Civitatis Asculi Patriæ meæ.

At hæc conclusio procedit, si statutum, tam in parte dota-
 174 tionis, quam in illa exclusionis fœminarum, procedat per
 dictiones alternativas, Aldobrand. *conf. 2. nu. 132. lib. 1.* Becc.
conf. 112. nu. 22. lib. 1. & conf. 189. nu. 37. lib. 2. de Angel. de Confess.
part. 1. q. 7. effect. 8. nu. 6. Rot. decis. 329. a. nu. 11. par. 6. recen. &
decis. 329. nu. 6. & 7. par. 10.

Si verò statutum excludens in parte dotationis tantum
 procedat per dictiones alternativas, sed in parte exclusionis
 disponat per dictiones conjunctivas, & copulativas, tali casu
 dotatio facta ab uno sufficit pro exclusione ab hæreditate
 175 omnium personarum in statuto copulativè specificatarum,
 Becc. *conf. 53. nu. 3. versic. nam respondetur lib. 1. Jo. Ant. Bellon.*
conf. 74. nu. 84. de Angel. de Confess. alleg. effect. 8. nu. 8. Cavagnol.
ad decret. Montisferr. p. 2. decret. 93. q. 5. §. 22. nu. 2. Mans.
consult. 397. nu. 24. & 25. Rot. decis. 247. nu. 18. & 19. p. 5. recen.
decis. 329. nu. 15. & seq. par. 6. decis. 329. nu. 8. p. 10. repetita co-
ram Cerr. decis. 303.

Hoc quoque procedit, quando statutum generaliter fœ-
 minam ab uno dotatam excludit ab hæreditate omnium, ut
 si dicat, quod femina dotata non succedat patri, matri, &
 176 fratribus, tunc enim incontrovertibiliter remanet exclusa ab
 hæreditate etiam non dotantium, Dec. *conf. 379. nu. 8. Corn.*
conf. 123. nu. 2. & seq. lib. 3. & conf. 42. nu. 64. lib. 4. Curt. Jun.
conf. 10. nu. 6. Non. conf. 12. nu. 1. Jacob. Gall. conf. 61. nu. 40.
Merioch. conf. 3. nu. 7. versic. 9. Rot. decis. 115. nu. 7. ad 11 p. 8. rec.
& decis. 369. no. par. 17.

Prout dotata ab uno excluditur ab hæreditate etiam non
 dotantium, quando statutum enumerat personas à quarum
 successione intendit excludere dotatam, ex tali quippè ex-
 pressionem colligitur, statuentes considerasse principaliter fa-
 vorem masculorum excludentium, & exclusionem esse
 consequutivam ad dotem ab uno datam pro omnibus perso-
 nis in Statuto nominatis, Aldobrand. *conf. 2. nu. 123. & seq.*
 177 *lib. 1. Becc. conf. 112. nu. 18. lib. 1. & conf. 189. nu. 34. lib. 2. Tho-*
mat. decis. 182. nu. 2. & seq. Rot. dec. 405. nu. 28 & 29. par. 5. recen.
decis. 342. nu. 21. p. 12. decis. 630. nu. 8. & 9. & ibi Add. nu. 16. co-
ram Pamphil. & decis. 46. nu. 12. & seq. post Bonden. col-
luct. legal. tom. 1.

Idem dicas, si ex verbis, & mente Statuti appareat, quod
 statuentes intellexerunt feminas excludere ab hæreditate
 178 omnium ob dotationem ab una persona factam, latè, ac sub-
 tiliter Soccin. Sen. *conf. 127. per tot. lib. 4. plenè Altograd. conf.*
2. nu. 123. ad 135. lib. 1. Gabr. conf. 15. nu. 38. lib. 1. Peregr.
conf. 27. nu. 6. vers. resolvit hæc lib. 5. Honded. conf. 10. nu. 42.
 179 *ad 48. lib. 1. ubi enumerat ad propositum conjecturas præ-*
ferentes talem mentem statuentium, Gratian. discept. 15.
nu. 1. & seq. Rot. decis. 411. nu. 4. divers. & decis. 439. nu. 8.
coram Royas.

Et quando Statutum excludit indistinctè propter mascu-
 los ab hæreditate patris, avi, matris, & avia, mandans dum-
 taxat feminas non dotatas dotari, tunc feminæ habentur pro
 180 extraneis, itaut dotatæ ab uno excludantur ab hæreditate
 omnium, plenè Negulanti. *respons. 493. nu. 24. & seq. Rot. de-*
cis. 375. nu. 17. & 18. par. 17. recen. confirmata decis. 165. nu. 19.
 181 *par. 19. ubi firmatur, quod quando Statutum etiam non*
dotatas excludit, & solum dat illis retentionem quousque
dotentur, ex hoc colligitur, quod Statutum semper vo-
luit excludere feminas à successione, dummodo habeant
dotem.

In terminis autem hujus Stat. Urbis 145. cessat talis con-
 troversia, dum femina dotata à patre, vel aliqua alia ex per-
 182 sonis nominatis in Statuto excluditur nedum ab illius hæ-
 reditate, sed etiam matris, & avia, ac illorum qui non do-
 tarunt, Rot. *decis. 316. nu. 4. & seq. p. 6. recen. & decis. 390. nu. 10.*
 183 *coram Merlin. ubi quod ex hoc Statuto exclusio est facta*
propter masculos, undè constituta dote ab uno procedit ex-
clusio ab hæreditate omnium, & sic filia dotata ab una ex
personis nominatis in hoc Statuto excluditur à successione
intestata, nec potest propterea prætere tendere legitimam, vel
eius supplementum, ex quo legitima est portio hæreditatis
ab intestato debite, & à tali successione intestata fœmina per
 184 *dotationem est penitus exclusa, & sic à legitima, quæ est por-*
tio hæreditatis, Rot. deo. 316. nu. 1. & 2. p. 6. recen. decis. 48. la 1.
nu. 5. vers. sed etiam à legitima coram Royas, & in Terrancien.
legati coram Reverendis. Manuel Episcopo Zamoren. im-
press. apud Palm. Nepot. allegat. 318. nu. 10. tom. 3.

Hoc tamen Stat. 145. non excludit dotatam à successione
 aliarum personarum in ipso Statuto non nominatarum,
 Rot. *decis. 1158. nu. 4. & seq. & decis. 1177. nu. 1. coram Coccin.*
decis. 183. nu. 22. & 13. p. 8. recen. & decis. 557. nu. 11. coram Amat.

Dunozetti, & facit decis. 463. nu. 4. par. 1. recen.

Prout dotata ab extraneo in terminis hujus Statuti non
 186 excluditur ab hæreditate patris, cum debeat esse dotata de
 hujus bonis, Rot. *decis. 825. nu. 3. & 4. decis. 1158. a. nu. 2. decis.*
1177. & 1242. utrobique nu. 1. coram Coccin.

Nec in terminis hujus Statuti dotatio facta ab avunculo
 facit, quod sit exclusa ab hæreditate patris, dum non facit
 mentionem de avunculo, & loquitur excludendo ab hære-
 ditatibus personarum in eo nominatarum, si ab aliqua ex
 illis femina sit dotata, & sic talis casus remanet sub disposi-
 187 tione juris communis, Rot. *decis. 346. nu. 8. & 9. par. 6. recen.*
decis. 110. nu. 21. & seq. par. 7. & decis. 1158. nu. 2. coram
Coccin.

Idem dicendum est, si filia sit dotata ex ejus bonis pro-
 188 priis, nam non excluditur ab hæreditate patris, Gratian.
cap. 259. nu. 23. & cap. 504. nu. 10. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 1.
q. 17. nu. 2.

Et quando sumus in casu, in quo hoc Statutum non ex-
 cludit filiam ab hæreditate patris, nec minus illam excludit
 189 ab hæreditate matris, & avia, Rot. *decis. 405. nu. 18. vers. neque*
pars p. 5. rec. in resid. & decis. 176. nu. 20. & 22. p. 7.

Quia vero super hoc puncto, quando dotata ab uno re-
 maneat exclusa ab hæreditate aliorum non dotantium, scri-
 pli in una Spoletana successione coram A.C. pro DD. An-
 gelo, & aliis de Fusconis, contra D. Monicam Delphinam
 de Fusconis, & juxta per me scripta fuit judicatum, non ob-
 stantibus doctè adductis per D. Jo. Baptistam Riccium judi-
 190 ciosum, ac elaboratum Advocatum Monicæ, qui prius pro
 hac scripserat pro veritate, & exinde ad defensam, & qui-
 dem judicatum per AC. uti justum approbavit fœmina re-
 cedendo postea à lite, & tunc in scriptura juris per me facta
 coram AC., responsiva alteri doctissimæ D. Riccii, fuere
 adducta fundamenta tenoris, qui sequitur.

Manutentio est debita DD. de Fusconis masculis non D.
 Monicæ adversariæ exclusæ uti dotatæ à Statuto Civitatis
 Nursiæ, ex quo habent possessionem anteriorem, quæ sola
 pro obtinenda manutentione sufficit, dum in judicio sum-
 mariissimo manutentionis inspicitur nudum factum posses-
 191 sionis, rejecta discussione tituli ad petitorium, Rot. *decis. 302.*
nu. 18. & 19. p. 8. rec. decis. 407. nu. 4. coram Duran. & decis. 109.
nu. 1. & 2. coram Royas, & nihilominus eo facilius illa est co-
 192 medenda, ex quo possessio DD. de Fusconis est etiam titu-
 lata, Rot. *decis. 63. nu. 5. p. 8. recen. & decis. 575. nu. 3. & 4. p. 18.*
tom. 2. & titulus profluit ex Statuto Nursiæ exclusivo fœmi-
narum stantibus masculis.

Quod Statutum exclusivum fœminarum, ex quo unice
 respicit conservationem agnationis, est etiam favorabile,
 & propterea talia Statuta exclusiva vigent ferè per totam
 193 Italiam, & ad hoc probandam adducebam autoritates cu-
 mulatas supra hic *artic. 1. nu. 10. & seq.*

Posita favorabilitate Statuti ob dictam unicam, & opti-
 mam rationem conservandi bona in familia, & agnatione
 pro exclusionem Monicæ fœminæ à successione in hæredita-
 te fratrum, sat est, quod quomodocumque, & à quavis per-
 sona etiam extranea sit dotata, dum exclusio à Statuto facta
 fuit generaliter propter masculos ob unicam dotem à quo-
 cumque constitutam, & sic unica dos præfert exclusionem
 ab hæreditate etiam aliorum, qui non dotantur, & in hoc
 verba Statuti Nursiæ sunt satis ampla, & effrenata, & illis pro-
 194 pterea est inhærendum, ut probant Aldobrand. *conf. 2. nu. 123.*
in fine, & nu. 124. & 125. lib. 1. Peregr. conf. 27. nu. 6. vers. resolvit
lib. 5. Honded. conf. 10. nu. 44. lib. 1. Cirocc. discept. 23. nu. 20. i
dum enim Statutum amplè expresse it personas, à quarum suc-
cessione voluit excludere fœminas, etiam si ab illis non fu-
erint dotatæ, sed ab alio, ex hoc insurgit, quod Statutum prin-
cipaliter consideravit favorem masculorum excludentium,
 & quod unica dos à quovis data esset consecutiva, & causa
 195 secundaria ad exclusionem ab hæreditate omnium, Becc.
conf. 112. nu. 18. lib. 1. & conf. 184. nu. 84. lib. 2. Aldobrand.
ubi proximè, Thomat. decis. 187. nu. 2. & seq. tom. 2. (qui
loquitur super Statuto Camerini, Statuto Nursiæ simili)
 Rot. *decis. 405. nu. 25. & seq. par. 5. recen. decis. 115. §. accedit,*
 196 *quod Statutum apud Fenzon. ad Statut. Urb. præclare decis.*
630. nu. 8. & 9. ibi Add. nu. 16. coram Pamphil. & decis. 46.
nu. 13. post colluct. Bonden. duplicata dec. 5. post Paitell. ex-
pedi. caus. civil. nam alias sequeretur absurdum notabile
contra mentem, ac verba generalia Statuti, quod mulieri
plures essent constituendæ dotes, & toties quoties agitur de
 illa excludenda ab aliqua successione, ut benè ponderat,
 197 *decis. 115. §. & attenta mente post Fenzon. ad Stat. Urb.*
Add.

ad Stat. Urb. decis. 112. §. & licet decis. 540. n. 1. & seq. par. 1. divers. decis. 46. n. 10. post Bonden. colluct. legal. tom. 1. & decis. 329. nu. 3. par. 10. recen.

- 219 Talisque exclusio propter masculos, & non propter dotem inducitur à Statuto Civitatis Asculi Patriæ meæ, cujus particulam refert Card. de Luc. de Statut. success. verbo *Asculana Civitatis*; eo quia, ut mox firmatum fuit, per illud excluduntur à successione etiam feminae indotatae, inuncto onere masculis illas dotandi.

- Similiter statutum dicitur excludere propter masculos, & non propter dotem, quando excludit feminas dotatas, & mandat, illas debere esse contentas dote data absque spe aliud ulterius petendi, Becc. conf. 107. nu. 21. & seq. lib. 1. Surd. conf. 438. nu. 39., Bardellon. conf. 187. n. 28. & seq. lib. 2. Medic. dec. March. 41. nu. 5. vers. nam respondetur.

- Statutum verò dicitur excludere propter dotem, quando supponit dotationem pro exclusione, & dos est causa exclusionis, tali namque casu exclusio feminarum non habet locum, si de tempore delatæ hereditatis non sunt actualiter dotatae, Natt. conf. 74. nu. 9. & 10. Eugen. conf. 4. nu. 55. & seq. lib. 2. Surd. conf. 45. nu. 34. & seq., Morott. respons. 23. ubi plenè Gratian. cap. 15. nu. 25. & 26. & cap. 157. nu. 17., Cirocc. discept. 34. nu. 4. & 9. vers. quoniam respondetur, Capicc. Galeott. contr. forens. 15. nu. 25. & seq. lib. 2. latè Medic. decis. March. 42. Rot. decis. 326. nu. 5. & infra, confirmata decis. 351. nu. 6. 9. & 11. coram Amat. Dunozett. decis. 264. nu. 6. par. 6. recen., & decis. 241. nu. 2. & seq. p. 18.

- Et quando statutum excludit propter dotem, tunc cessante dotatione de tempore delatæ successione feminae succedunt cum masculis, nec possunt ab his excludi per dotis oblationem, cum hanc possint reculare, ne amittant successionem, Alex. conf. 83. nu. 10. lib. 3. Surd. conf. 45. d. nu. 33. plenè Gratian. cap. 15. nu. 25. ad 28. Thesaur. decis. 101. nu. 1., & seq. Rot. decis. 264. nu. 5. & infra par. 6. recen.

- 223 Itaut tali casu jus dotandi, ac offerendi dotem nec transmittatur in hæredes, cum dotatio debeat adesse de tempore successione, Noal. de transmiss. cap. 21. nu. 9. vers. quam tamen.

- Quando verò exclusio est propter masculos, tunc ad effectum excludendi feminas non est necesse, quod sint dotatae de tempore successione, cum favor masculorum, illorum existentia, ac conservatio agnationis sit causa finalis, & principalis statuti exclusivi, non autem dotatio, dum etiam non dotata ab illo excluduntur, Soccin. Sen. conf. 127. n. 5. & seq. lib. 4., Gabr. conf. 5. n. 10. lib. 1. Mart. de success. legal. par. 1. q. 13. art. 6. per tot. Rot. decis. 540. n. 10. & seq. p. 1. divers., decis. 329. n. 2. & infra p. 10. recen. decis. 200. n. 2. p. 13., decis. 112. per tot., & decis. 303. n. 3. & 4. coram Card. Cerro.

- Dos verò, quando à statuto dicitur, quod si mulier non est dotata, dotetur, considerata qualitate mulieris, viri, & patrimonii, non debetur nisi sequutis nuptiis, cum tales qualitates non possint considerari in persona viri, ac facultatibus patrimonii, nisi postquam contractum fuit matrimonium, Gabr. conf. 5. nu. 10. lib. 1. & consil. 139. nu. 22. lib. 2. Gratian. cap. 360. nu. 31. Rot. decis. 342. nu. 18. & 19. par. 12. recen., & decis. 200. nu. 2. & 3. par. 13.

- Ex hoc tamen Stat. 145., dum excludit feminas propter masculos, & non propter dotem, fat est pro illarum exclusione, quod fratres, vel patrui parati sint dotare, etiam post delatam successionem, cum debeant esse contentæ dotibus datis, vel dandis, & sic sufficit, quod frater dicat, se esse paratum dotare de paragio de tempore nuptiarum, Gabr. conf. 139. nu. 15. & seq. lib. 2., Gratian. cap. 157. nu. 16. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 139. nu. 41. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. quest. 10. nu. 18., & 19. Rot. decis. 9. nu. 1. & 2. par. 6. rec., decis. 153. nu. 14. par. 16. decis. 112. nu. 1. coram Seraph., decis. 118. nu. 8. & 9. decis. 1177. nu. 2. & 3. coram Coccin., & decis. 46. n. 13. post Bonden. colluct. legal. tom. 1.

- Satque est ad feminarum exclusionem in terminis huius statuti, quod masculi illas alant, quousque in matrimonium collocentur, vel moriantur, Gabr. dict. conf. 139. nu. 29. lib. 2., Gratian. cap. 579. nu. 31. Capicc. Galeott. contr. 15. lib. 2. Card. de Luc. de Dot. disc. 4. nu. 10., ubi quod propterea femina innupta dotem non transmittit, Fenzon. hic nu. 11., Zaul. ad Statut. Favent. lib. 3. Rubr. 27. nu. 17. tom. 1. Rot. decis. 46. nu. 4. post Bonden., & decis. 342. nu. 12. & 13. par. 12. recen.

Nam quando exclusio statutaria est propter masculos, ac favore agnationis, & non propter dotem, tunc dotatio for-

malis femina non requiritur de tempore successione, cum causa exclusionis non sit ipsa dos, sed solus masculorum favor, ac ratio conservandæ agnationis, & sic tali casu quoad feminas non adest aliquis titulus successione, Cirocc. discept. 42. n. 40. & seq. Rot. decis. 399. nu. 32. & seq. decis. 405. nu. 23. & infra par. 5. & dict. decis. 46. nu. 7. post Bonden., & in puncto huius Statuti Urbis, Rot. decis. 545. par. 1. divers., & decis. 329. nu. 4. & 5. par. 5. recen.

Unde ex hoc Statuto excludente feminas propter masculos, si hi, quibus est delata per Statutum successio, viventes illas non dotarunt, transferunt jus dotandi in eorum hæredes ad effectum illas excludendi à successione, cessante tamen mora in dotando, Noal. de transmiss. cap. 21. nu. 7. 230 cum duobus seqq. Rot. decis. 1158. nu. 8., & decis. 1242. nu. 2. coram Coccin.; dum enim exclusio est favore masculorum, fat est illorum existentia de tempore delatæ successione, itaut etiam hereditate per ipsos non adita femina remaneant exclusæ per hæredes masculorum, in quos transmittitur jus adeundi, & excludendi, Noal. de transmiss. cap. 8. nu. 30. & seq., Hodier. controuv. 34. nu. 8. & seq., Bellon. de jur. accresc. cap. 7. quest. 41. nu. 97. tom. 2. bene Calareg. ad Stat. Genuæ de success. ab intest. verbo mascul. nu. 75. ad 79.

Fratres autem in proposito præsumuntur parati ad dotandum eo ipso, quo paternam hereditatem adiverunt, Fenzon. ad hoc Stat. 145. nu. 22., Rot. decis. 140. nu. 6. par. 1. divers.

Pariter ex quo frater se fecerit promptum dotare relinquendo forori dotem in testamento, & hoc sufficit ad illam excludendam à successione, Rot. decis. 2003. nu. 12. coram Coccin.

Quinimò fratres præsumuntur parati dotare, si contrarium per ipsas feminas non probetur, Rot. decis. 2003. nu. 9. coram Coccin. & decis. 200. nu. 15. par. 13. recen.

Et quidem debet per feminas concludenter probari, quod aderat occasio nubendi viro æqualis conditionis, & quod fratres noluerunt illam nubere, & sic horum culpa nuptiæ sequutæ non fuerint, Rot. decis. 539. nu. 1. par. 1. divers., & decis. 200. nu. 16. par. 13. recen.

Mora autem in dotando ad effectum, quod femina ob non dotationem factam à fratre succedat non obstante Statuto exclusivo, non inducitur, ex quo femina sit ætatis nubilis, sed requiritur ulterius interpellatio fratris per eam facta ad dotandum, Fenzon. hic nu. 21. & seq. Dec. conf. 265. nu. 2. ad finem Ruin. consil. 74. numer. 13. lib. 2. Menoch. consil. 131. nu. 4. Becc. conf. 112. nu. 2. & 3. Rot. decis. 203. nu. 11. coram Coccin., & decis. 200. nu. 10. & 11. par. 13. recen.

Et quidem talis interpellatio ad dotandum à femina debet fieri judicialiter cum præfixione termini ad constituendam dotem faciendam à Iudice, alias, tali interpellatione judiciali deficiente, cessat mora, nec femina potest ob non dotationem prætereundam successionem, à qua fuit per Statutum exclusa, Gabr. conf. 5. nu. 24. & seq. lib. 1. & conf. 139. nu. 5. & infra lib. 2. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 178. nu. 157. & 158. tom. 1. Rovescall. ad Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 95. nu. 209. & seq. & nu. 216. & infra Afflict. decis. 159. nu. 1. & ibi Ursill., Cardin. de Luc. de Dot. disc. 2. nu. 6. & seq. Rot. decis. 541. nu. 4. & seq. coram Pamphil. decis. 2003. nu. 10. coram Coccin. decis. 200. à nu. 9. par. 13. rec. & in Tusculana vinea 22. Maii 1694. §. nam consideratum coram R. P. D. Priolo.

Quæ interpellatio ideo fieri debet à femina, quia conditio, & dies nuptiarum, tanquam incerta, & dependens à voluntate feminae nubendæ, non constituit in mora sine præcisa interpellatione, Rot. decis. 541. nu. 5. coram Pamphil. Hinc dum quædam mulier quinquagenaria, quæ patre defuncto vitam cælibem duxerat in domo paternâ unâ cum fratre hærede, & ab hoc sempre alimenta receperat, prætendebat fratre decocto in concursu creditorum sibi competere successionem æqualiter cum fratre in bonis paternis, ex quo frater illam non collocasset in matrimonium, nec dotasset debito tempore, ego judicavi, non competere eidem mulieri successionem petitam, dum deficiebat interpellatio facta contra fratrem ad dotandum, & si non aderat mora ex autoritatibus supra allegatis; at existimavi, quod poterat soror in concursu petere sibi poni in tutum quantitatem congruæ dotis, quinimò poterant ipsimet Creditores fratris, super cujus bonis aderat concursus creditorum, stante aditione hereditatis paternæ per

legitima, vide Ruin. *conf. 56. lib. 3.* Gerard. Mazzol. *consul. 89. Paris. conf. 26. lib. 3.* Manent. *conf. 33.* Aldovin. *mer. conf. Peregr. 21. num. 85. et seq. lib. 4.* & ipsum Peregr. *conf. 22. lib. 5.* Michalor. *de fratr. par. 3. cap. 12. à nu. 90.* Scopp. ad Merlin. Pignatell. *contr. for. cap. 3. in Schol. num. 20. & seq. tom. 1.* & dixi particulariter ad *Stat. Urb. lib. 1. cap. 141. annot. 35. num. 27. & seq.* ubi fuit firmatum, quod in terminis huius Statuti, & aliorum, in quibus dos non succedit loco legitimæ, ritè illa constitui potest etiam minor legitima, dummodo aliàs sit de paraggio, & congrua.

Advertendum tamen est, quod pro statuenda congruitate dotis non attenditur quantitas, ac valor bonorum relictorum de tempore mortis Patris, sed de tempore dotationis, cum ex augmento facultatum patris post dotationem non possit prætendi lætio, nec supplementum congruæ dotis, Ruin. *conf. 56. n. 14. & 15. lib. 3.* ubi bene, Peregr. *conf. 22. n. 10. & seq. lib. 5.* ubi in puncto Statuti exclusivi, Paris. *conf. 26. n. 86. & infra lib. 3.* Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 95. nu. 249. vers. verum in contrarium*, ubi testatur de magis recepta Doctorum sententia.

Dos vero pro moniali congrua dicitur illa dari solita monasterio, in quod fœmina ingreditur, & fit monialis, cum possit esse minor legitima, & paraggio, nam illa taxata pro ingressu est sufficiens paraggio, nec debet esse talis, ac tanta, quantâ constituitur pro nuptiis in sæculo, dum enim fœmina contrahit nuptias in sæculo requiritur major dos, ut cum illa possit se, filios, & familias alere, ac aliis oneribus matrimonii occurrere cum dotis fructibus, sed quando fœmina fit monialis agitur solum de alimentis ipsius mulieris, & de aliquibus aliis expensis, quæ fieri debent pro necessitatibus in monasterio, & sic habita consideratione istorum omnium est taxata dos ingressarum in monasterium, ut optimè probat Molfes. *ad consuetud. Neapol. tom. 1. par. 4. de success. ab intest. q. 16. num. 11. cum tribus seq.* Michalor. *de fratr. par. 3. cap. 12. nu. 94.* Merlin. Pignatell. *contr. for. c. 3. n. 6. & seq. cent. 1.* & Scopp. *in observ. ad dict. c. 3. n. 27. cum duob. seq.* Franch. *dec. 44. Rot. decif. 63. n. 1. et seqq. coram Gregor.*

Et si in loco, ubi puella est dotanda non adest monasterium monialium, tunc debet assignari dos congrua juxta consuetum loci viciniore, ubi adest monasterium, Rota *dec. 771. n. 5. et 6. coram Merlin. et in Camerinen. dotium 4. Decembris 1681. §. pro nuptiis coram bo. mem. Rondinino*, ubi additur in proposito, quod sub nomine dotis monialis venit omne id, quod solet impendi occasione ingressus in monasterium, cum hoc sit pars dotis.

Si autem agatur de muliere nobili, quæ vult quidem effici Monialis, sed in monasterio nobiliori, in quo solent regulariter recipi tantum puellæ nobiles, & in illo solet dari major dos, ac ratione ingressus fiunt majores expensæ, & frater prætendat non teneri constituere hanc dotem majorem dari solitam monasterio tali, ego extrajudicialiter consultus super hoc puncto dixi, esse dandam dotem dari solitam monasterio puellarum nobilium, licet majorem, nam licet nubentes in Christo spiritualiter benè hoc faciant in quovis monasterio, etiam mediocri conditionis cum servire Deo æquè benè fiat in quovis monasterio, adhuc negari non potest, quod aliqua monasteria non sint nobiliora, ac magis commoda ob divitias, ac conversationem, cum puellis nobilioribus, & sic dum puella nobilis loco matrimonii carnalis eligit statum Religiosum, non ob hoc debet quead electionem monasterii fraudari sub prætextu majoris dotis, sicut enim si nupisset in sæculo, eadem erat constituenda dos congrua, & de paraggio attenta ejus, & viri qualitate, ac consuetudine loci, ita etiam dos de paraggio eidem assignanda est pro monasterio, attentis iidem qualitatibus, & præcipuè attenta consuetudine loci, quod puellæ nobilitatis primariæ vitam monasticam in tali monasterio ducere soleant unde illud dictum quod fœminæ, quæ vult effici monialis debeat constitui dos juxta statum, & consuetudinem monasterii, debet intelligi de monasterio in quo puella juxta suam conditionem, & nobilitatem est monacanda; & additur ratio, quia puella talis si nupisset in sæculo majorem longè dotem prætereundere potuisset, ut nuberet pari, & sic non debet designari frater eandem profiteri volentem in Religione providere de dote congrua pro monasterio nobili, quæ est longè minor illa, quam erogasset in illa nubenda in sæculo; & hoc tandem frater factò admittit, dum assentiit sororem monachare, ac eidem dotem tradere pro monasterio nobili; & super

Constant. ad Stat. Tom. II.

hoc, quod credo certum, faciunt verba statuti volentis, quod detur dos de paraggio; & comprobatur ex regulis supra firmitatis, quod in constituenda dote est attendenda particulariter qualitas mulieris nubendæ, & consuetudo loci, quæ assistebant pro monacanda ob magnam illius nobilitatem in Civitate; & quia puellæ tales divites solebant profiteri in monasterio tali magis nobili, & commodo.

Nec prædictis obstant tradita per Gratian. *cap. 945. nu. 23.* & Scopp. *in observ. ad Merlin. Pignatell. contr. for. cap. 3. num. 27. in fine centur. 1.* volentes, non intrare in monialibus qualitatem majoris dotis, nec nobilitatem puellæ profiteri volentis, quia adhuc non potest prætereundere nili dotem dari solitam monasterium, in quod ingreditur, nam dicti Doctores loquuntur postquam puella determinavit fieri monialis in certo, ac determinato monasterio, tunc enim debet esse contenta dote dari solita tali monasterio, etiam ad effectum ut intret fœminæ exclusio statutaria, at secus dicendum est ante electionem monasterii, ac ingressum in illud, tali namque casu potest puella nobilis eligere monasterium cœquale suæ conditioni, etiam cum majori dote, ad effectum recipiendi in nobiliori, ac ditiori monasterio meliora, ac magis commoda tractamenta, quæ non possit recipere in alio monasterio non ita divitiis affluente, & in quo vel nunquam, vel rarissimè profitentur puellæ eximie nobilitatis.

Pro exclusione tamen statutaria sat est per *Statut. Urb. 141. lib. 1.* quod dos fuerit filiæ fœminæ à patre constituta, vel relicta, Galganc. *ad dict. Statut. 145. in princip. §. per hoc statutum*, & hoc latè dixi ad idem *Stat. 141. num. 3. & seq. & in terminis aliorum statutorum similium idem dixerunt Peregrin. conf. 27. num. 2. & 3. lib. 5.* Noal. *de transmiss. cap. 11. num. 9.* Lodovic. *dec. Perus. 21. num. 9. & seq.* cum ex communi usu loquendi talis dos promissa, vel relicta dicatur vera dos, Thesaur. *decif. 101. num. 10.* nec dissentit Cavagnol. *ad decret. Montisferr. part. 2. decret. 73. quest. 9. §. 5. num. 29.* qui solum id limitat, si statutum diceret, quod fœmina dote data sit contenta, licet hæc limitatio non satisfaciatur, dum dos relicta, vel promissa habetur pro data ad effectum exclusionis, quoties in statuto non fuerit dictum, quod dos debeat esse actualiter, vel verè data, seu tradita, tunc enim limitatio Cavagnoli posset admitti.

Quando tamen statutum excludit fœminam propter dotem, si illa reperitur maritata, non præsumitur dotata ad effectum illam excludendi, si dotationem allegans illam non probet, Cavagnol. ubi proximè §. 6. *quæst. 3. per tot.* Cirocc. *discept. 70. num. 35. & 36.* Conciol. *allegat. Civil. 70. num. 35. & 36.* Rot. *dec. 213. num. 3. par. 4. tom. 3. rec.* & reddunt de hoc prædicti Doctores rationes, quia plerumque matrimonia contrahuntur sine dote, & quia exclusio fœminarum procedit à dotatione, & sic masculi volentes excludere fœminas qualitatem dotationis probare debent.

Quando namque dos est causa exclusionis fœminarum, & non favor masculorum, tunc ad illas excludendas requiritur dotatio facta de tempore, quo prætenditur illarum exclusio, Ruin. *conf. 74. nu. 11. & seq. lib. 2.* Rot. *dec. 342. n. 12. & seqq. par. 12. recent. repetita decif. 5. post Paitell. expedit. caus. civil.*

Non obstat, quod mulier maritata præsumatur dotata, Cyriac. *contr. 29. num. 5.* Conciol. *ad Statut. Eugub. libr. 2. Rubr. 2. num. 12.* Cirocc. *discept. 23. à num. 28.* Rot. *dec. 195. part. 2. recent.* nam tales auctoritates non loquuntur in dote necessaria danda fœminis pro illarum exclusionem statutaria à successione; & amplius in calibus, Cirocc. & *dicta dec. 195.* concurrebant validæ conjecturæ pro traditione congruæ dotis; at quando agitur de dote danda fœminis ad effectum illas excludendi à successione, cum tali casu dos sit causa exclusionis, debet propterea masculus volens excludere probare concludenter dotis assignationem, & non sufficit, quod fœmina sit maritata, cum hoc fieri poterit sine dote, vel hac constituta ab alia persona diversa ab ea, de qua loquitur statutum, quæ non suffragatur pro exclusionem statutaria.

In terminis autem nostri statuti hic, cum excludat propter masculos, & non propter dotem, hinc si fœmina reperitur maritata, & non dotata, non potest ex capite non constituta dotis prætereundere successione cum masculis, si hos non interpellavit judicialiter ad dotandum, cum solum possit prætereundere quod sibi dos congrua constituatur, quando illam judicialiter petet ex firmatis supra hic

Dos autem, quæ debetur fœminis exclusis à statutis favore masculorum, constitui debet à masculis in pecunia, non in speciebus, Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 278. nu. 272. tom. 1.* Casareg. *ad Stat. Genuæ de success. ab intest. verbo habent num. 35. & seqq.* ubi reddit rationem, quia talis dos constituitur fœminis in recompensationem damni illati per statutum exclusivum favore masculorum in virili portione, vel legitima, Capicc. *Latr. decis. 18. num. 30. & seqq. Rot. decis. 329. num. 39. & seq. & nu. 52. par. 6. rec.* Casareg. ubi proximè *num. 36.* eo quia fœminis, sic exclusis, & damnum ab exclusione recipientibus utilis est habere dotem in pecunia, dum facilius cum illa inveniunt maritos, & quia dos consistens in pecunia periculum transit in maritos, & pro ea habent omnia illorum bona obligata, Casareg. *ibid. num. 37.*

Si tamen masculus esset impossibilitatus solvere dotem in pecunia, licet in hac fuisset promissa, posset illam solvere in stabilibus, ac speciebus, Cost. *remed. subsid. 3.* Casareg. ubi supra *n. 38.*

ARTICULUS IV. ARGUMENTUM.

Ostenditur hic quando fœminæ dicantur perpetuo exclusæ à successione per statuta propter masculos, & ob illorum solam existentiam, vel potius temporaliter quousque masculi existant, itaut illis deficientibus reintegrentur ad succedendum.

SUMMARIUM.

- 282 Statutum excludens fœminas per verba quousque, & donec extiterint masculi illas excludit temporaliter.
- 283 Fœmina stante exclusione temporali succedunt tanquam substituta per statutum.
- 284 Reintegratio fœminarum facta à statuto illas reponit in eorum statu, ac si nunquam fuissent exclusæ.
- 285 Exclusio fœminarum non dicitur temporalis, sed perpetua si non adsint dictiones donec, & quousque & num. 286.
- 287 Exclusio fœminarum propter masculos est perpetua, & sufficit semel, adfuisse masculos, cessantibus verbis statuti temporalitatem denotantibus.
- 288 Fœminæ sunt perpetuo exclusæ, si illas dotatas mandare esse contentas sua dote.
- 289 Fœmina, si sint simpliciter exclusæ propter masculos, hi statim sunt domini hereditatis, & illam transmittunt in eorum heredes, & n. 291.
- 290 Sufficit quod masculus etiam per momentum fuerit heres.
- 291 Masculi ius exclusivum fœminarum, non adita per ipsos hereditate, transmittunt in eorum heredes, etiam si hi sint filia fœmina.
- 292 Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 95. num. 174. & seqq.* non recipitur.
- 294 Exclusio non dicitur temporalis ex verbis si masculi sint superstitibus, vel quod superstitibus masculis fœmina non succedant.
- 295 Dicitur tamen temporalis, si statutum deficientibus masculis vocat fœminas, earumque filios, ac nepotes.
- 296 Fœminas, cui competeat reintegratio ob exclusionem temporalem, si masculi ea vivente deficiunt, transmittit ius succedendi in ejus heredes.
- 297 Ius succedendi ex reintegratione competit etiam post triginta annos, si fœmina erat minor, ex capite restitutionis in integrum.
- 298 Statutum dans reintegrationem ab intestato non procedit condito matrimonio.
- 299 Stat. Urb. 145. & 146. non dant reintegrationem fœminis, cum non habeant verba temporalem exclusionem earumdem suadentia.
- 300 Statutum Civitatis Asculi non reintegrat fœminas deficientibus masculis, & n. 301.
- 302 Exclusio statutaria quando sit perpetua, vel temporalis, vide Doctores relatos remissive.
- 303 Reintegratio fœminarum per statuta exclusarum, quando competit, ex quo pater illas instituerit in legitima, vel cohæredes cum masculis, vide remissive.
- 304 Reintegratio filiarum facta per patrem in ejus testamento procedit quoad ejus hereditatem tantum, non aliarum personarum.

305 De statutis exclusivis fœminarum generaliter vide Doctores.

Statutum excludens fœminas quousque, ac donec existunt masculi – illas excludit temporaliter, & sic masculis deficientibus, ac non extantibus fœminæ reintegrantur ad successionem, Gabr. *conf. 7. 14. & 18. lib. 2.* Gratian. *c. 218. n. 85.* Cirocc. *discept. 34. n. 13. & seq.* Urceol. *consul. for. c. 78. n. 12. & 13. Surd. dec. 95. n. 28. & 29. Rot. decis. 475. n. 1. & 2. p. 2. rec. & dec. 390. n. 9. coram Buratt.* Zaul. post hæc scripta visus *ad Stat. Favent. lib. 3. Rubr. 27. n. 16. tom. 1.*

Idcoque quando adest exclusio temporalis, & suspensiva fœminarum, tunc illæ veniunt quasi per substitutionem filiis masculis, Cirocc. *discept. 34. n. 31.* Viv. *dec. 541. n. 16. & seq.* qui respondet *conf. 7.* Gabriellii *lib. 2.* contrarium tenentis, & Vivio adhæret dictus Cirocc.

Et reintegratio reponit fœminas in primevo statu, & eo modo, quo successissent à principio, si non adfuisset statutum illarum exclusivum, Rot. *dec. 363. n. 5. & 6. coram Royas.*

Ut tamen exclusio dicatur temporalis requiritur, quod præcisè facta fuerit per verba suspensiva donec, quamdiu, & quousque, nec sufficit si facta sit simpliciter favore masculorum, & hi defecerint, Morott. *respons. 23. num. 15. cum duob. seq.* Peregrin. *conf. 73. num. 2. lib. 3.* Bellon. Jun. *conf. 74. num. 24.* Menoch. *conf. 1170. num. 28.* plenè Merlin. *de legitim. lib. 3. tit. 1. quest. 3. num. 15. & seq.* Cirocc. *discept. 34. n. 13. & infra.* Urceol. *dist. cap. 78. n. 5 in fine & n. 12. & seqq.* Rot. *decis. 434. & decis. 469. coram Penia, dec. 145. et decis. 243. utrobique num. 2. coram Royas, et dec. 186. num. 6.* post Merlin. *de legitim.*

Cessantibus quippe dictis verbis suspensivis, & temporalitatem denotantibus exclusio fœminarum remanet perpetua, etiam masculis deficientibus post delatam successionem, Morott. *resp. 7. num. 8.* Franc. Monald. *conf. 13. nu. 4. lib. 2.* ubi quod ab hac opinione in consulendo, & judicando non est recedendum, Bellon. Jun. *conf. 74. num. 25. et seq.* Urceol. *d. c. 78. n. 4. Rot. dec. 243. n. 2. coram Royas, et dec. 527. num. 11. p. 14. rec.* Zaul. *ad Stat. Favent. lib. 3. Rubr. 27. num. 16. tom. 1.*

Nam sufficit, quod masculi extiterint de tempore successionis, quando statutum simpliciter & perpetuo excludit fœminas, propter masculos, & agnatos, & non propter dotem, dum mandat non dotatas dotari, Colleg. Bonon. *inter conf. Honded. 14 n. 51. ante finem, et n. 52. lib. 2.* Urceol. *dist. c. 78. n. 1. et seq.* Rot. *dec. 851. nu. 4. vers. loquitur in statuto coram Buratt. decis. 445. num. 4. coram Royas, et decis. 337. n. 40. par. 11. rec.*

Proût statutum dicitur fœminas perpetuo excludere, si illas ab aliquo dotatas adeo excludit à successionem, ut aliquid de bonis prætereundum non possit, Bellon. *dist. conf. 74. num. 15. et 25.* Menoch. *consul. 1170. num. 29.* Urceol. *dist. cap. 78. num. 5.*

Et quando exclusio est perpetua, masculi statim acquirunt successionem, & bona efficiuntur illorum patrimonium irrevocabiler, & de illis possunt liberè disponere, nec fœminæ reintegrantur ad successionem, licet masculi postea deficiant, Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 95. num. 146. cum trib. seq.* Urceol. *dist. c. 78. n. 6. et infra,* itaut sufficiat, quod per momentum masculus fuerit hæres, Altoogr. *conf. 82. n. 27. lib. 1.* Zaul. *dist. Rubr. 27. n. 15.*

Quocirca existentia masculorum de tempore obitus Patris, & aditio hereditatis paternæ per illos facta sufficit pro perpetua exclusionem, adita namque per masculos hereditate, non agitur amplius de hereditate Patris, sed de illa filiorum, & exclusio, cessantibus in statuto exclusivo verbis suspensivis, & temporalitatem denotantibus ut supra, dicitur perpetua, Altoogr. *conf. 82. num. 26. et seq. lib. 1.* Redenasc. *conf. 1. n. 6. et infra,* Tort. ubi proximè, Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 139. n. 7.* Molin. *de primogen. Hispan. lib. 1. c. 6. n. 22. vers. ad ipsum autem,* Rot. *dec. 469. n. 8. et decis. 870. n. 6. coram Pen.*

Quinimò masculus heres Patris transmittit in ejus filias fœminas dictum jus exclusivum fœminarum à statuto inductum favore masculorum, licet non adiverit hereditatem, Alex. *conf. 20. n. 7. lib. 1.* Carpan. *ad Stat. Mediol. c. 278. n. 84. tom. 1.* Surd. *dec. 138. n. 16. & ibi Hodiern. n. 2. et seq.* Mart. *de success. legal. par. 1. quest. 4. art. 1.* Urceol. *consul. 78. nu. 9. et 10. & hæc opinio retinenda est uti magis vera, non attentata contraria opinione Torti ad Stat. Papal. Rubr. 95. numer. 174. et seq.*

Non dicitur tamen exclusio temporalis, per verba *si masculi sint superstites*, vel *quod superstiti masculino foemina non succedant*; ut rejectis Abb. *consult. 92. libr. 2.* & aliis firmat Merlin. *de legitim. lib. 3. tit. 1. §. 3. n. 11. cum duob. seq.* cum aliis cumulatis per Urceol. *d. consul. 78. n. 15. et seq.* ubi contraria declarat Michalon. *de fratr. p. 3. c. 10. n. 1. et 2.*

Dicitur tamen exclusio temporalis, quando statutum. 295 masculis deficientibus expresse reintegration foeminas, earumque filios, & nepotes, Tort. *d. rubr. 95. nu. 149. et seq. Rot. dec. 447. et 458. cor. Penia dec. 796. et 841. coram Buratt.*

Jus verò reintegrationis ad successionem foeminae temporaliter exclusae competens, & purificatum, quia masculi ea vivente defecerint, & sic tempore, quo erat locus reintegrationi, transmittitur ab ea in suos descendentes, Bald. *consil. 69. n. 3. et per tot. lib. 1. Noal. de transmiss. cas. 8. Rot. dec. 316. n. 9. et dec. 331. n. 4. et dec. 363. n. 9. et 10. coram Royas.*

Idque verum est etiam post triginta annos, si sumus in minore, cui competit restitutio, ad quam petendam non currit tempus, nisi à die, qua mulier major evasit, Rot. *dec. 316. n. 24. et dec. 331. n. 11. coram Royas.*

Quando verò statutum concedit reintegrationem foeminae ab intestato, illa non habet locum, quando masculus decessit condito testamento, Hier. Gabr. *consil. 7. n. 11. et 12. lib. 2. Rot. dec. 85. n. 2. cor. Buratt. et dec. 145. n. 7. cor. Royas.*

Hoc Stat. Urb. 145. & subsequens 146. simpliciter excludunt foeminas propter masculos, nec continent verba *quousque, et quamdiu adsunt masculi*, temporalem exclusionem denotantia, & sic ex illis etiam si masculi deficient post successionem habitam foeminae non reintegantur ad succedendum ex firmatis supra hic n. 305.

Idem procedit in terminis statuti Civitatis Asculi *lib. 1. Rubr. 5.* quia licet in illo dicatur, quod si non extarent filii masculi ex patre, vel ex filiis, vel ex fratre remanentes post mortem Patris, tunc filiae, ac sorores nuptae cum innuptis dotem conferendo, aequaliter ad successionem admittantur, adhuc ex talibus verbis deducitur ad litteram solum, quod si post mortem Patris non remanerent filii masculi ex Patre, vel ex filiis, vel ex fratre, tunc foeminae succedant, secus autem quando Pater decedit relictis filiis, vel nepotibus ex filiis, vel ex fratre, nam si dicti masculi nominati in statuto remaneant superstites, ipsi succedunt, & foeminae remanent exclusae; unde postquam masculi fuerint haeredes, dum in tali statuto non leguntur verba denotantia temporalem foeminarum exclusionem, illae dicuntur perpetuo exclusae, & hereditas per masculos agnita effecta fuit proprium eorum, patrimonium ex plenè firmatis per Merlin. *de legitim. lib. 3. tit. 1. §. 3. n. 1. et seq.* & praesè super dicto Statuto Asculano id firmavit saeculo Rot. in *Asculana Successionis 21. Junii 1666. coram Bourlemont.*

Si verò plura desideras super hoc articulo, quando exclusio foeminarum statutaria sit temporalis, vel perpetua, & quando foeminae exclusae deficientibus masculis reintegrentur nec ne ad successionem videndi sunt Gabr. *consil. 7. 14. et 85. lib. 2. Odd. consil. 13. Tort. ad Stat. Pap. rubr. 95. n. 146. et seq. Michalon. de fratr. p. 3. c. 10. Merl. de legitim. lib. 3. tit. 1. §. 3. Ciroc. discep. 34. Urceol. consul. for. c. 78. Rot. dec. 434. 469. et 870. coram Pen. dec. 145. et 243. coram Royas, et in Asculana Successionis 21. Junii 1666. cor. bo. m. Bourlemont.*

Quia verò reintegratio ad successionem non obstante exclusionem statutaria datur foeminis etiam ex testamento Patris, ex quo illae fuerint agnitae tanquam suae per aliquod relictum factum titulo legitime, vel quia fuerint institutae haeredes unà cum masculis, ideo super hoc vide quae adnotavi supra hic *art. 2. n. 84. et seq.* & aliqua require apud Casareg. ad *Stat. Genua de success. ab intest. verbo masculi n. 84. ad 87.*

Declara tamen, quod reintegratio filiarum foeminarum, facta per Patrem, ex quo illis aliquid reliquerit titulo legitime, vel eas instituerit haeredes unà cum masculis, procedat quoad successionem in hereditate Patris reintegrantis, non autem quoad alias transversalium hereditates, à quibus vigore statuti exclusivi erant exclusae propter agnatos masculos, Hodiern. *contr. for. 24. nu. 5. et seq. Bottillier. de success. c. 1. Theorem. 40. n. 12. et seq. Casareg. ubi proximè n. 87. qui ad hoc adducit rationem.*

Quia verò materia haec statutorum excludentium foeminas propter masculos est amplissima, nedum quia in Italia frequentia sunt huiusmodi statuta, verum quia etiam diversimodè sunt concepta, & sic diversum jus circa illa cadit, hinc qui ampliorem messem super illa scire cupit, adeat inter alios plenè Tort. ad *Stat. Pap. rubr. 95. in Civil. qui ma-* Constant. ad *Stat. Tom. II.*

teriam doctè, examinat, Galganetti. & Fenzon. hic, Bottin. ad *Stat. Genua lib. 5. c. 2. et lib. 5. c. 23. Casareg. pariter ad Stat. Genua. tit. de success. ab intest. Pigant. ad Stat. Ferrar. rubr. 139. et 140. Carpan. ad Stat. Mediol. c. 278. tom. 1.*

De Successione fratrum.

CAP. CXLVI.

Defuncto fratre sine filiis ab intestato, germani fratres tam utrinque conjuncti, quam ex Patre tantum, illorumque filii masculi in stirpes simul succedant, exclusa matre, praeterquam à legitima, & si sive omnes succedant, sive ipsorum aliquis, excludant etiam sorores, & amitas, etiam utrinque conjunctas respectivè, dummodò dictae sorores, & amita congruè dotatae existant, vel eas fratres, & nepotes similiter congruè dotare parati sint. In illius autem bonis maternis succedant, prout Ius Commune disponit.

ARGUMENTUM.

Stat. Urb. 146. procedit solum ab intestato. Quando habeat locum in Districtu Urbis in locis, ubi adsunt particularia statuta disponentia super successionem fratrum. An hoc statutum sit favorabile, & in quibus casibus nec ne procedat. Quando nec ne tam frater utrinque conjunctus, quam etiam consanguineus tantum succedat ad exclusionem sororis, ac amita, & quid in bonis fratri obventis ex linea materna. Stat. 146. in quo discrepet à Stat. 145. & an procedat in successionem bonorum sororis; & an favore fratris uterini, & quid inter fratres patruales. An sit fundatum in ratione conservandae agnationis, & an excludat sorores propter masculos, vel propter dotem. Statutum hoc excludit sororem, ac amitam, dummodò frater, vel nepos, vel alter congruè illas dotet, vel paratus sit dotare, & pro exclusionem sufficit, quod dos data sit a quavis persona, licet non ab illa de cujus successionem agitur; & sat est pro exclusionem, quod soror habeat jus aliquod certum in substantia pro dote, licet incertum in quantitate. Ostenditur demum, quando filii fratrum inter se etiam in vim huius statuti succedant in capita, non in stirpes, si non adsint patrui, cum quibus concurrant.

SUMMARIUM.

- 1 Stat. 145. & 146. Urbis lib. 1. in pluribus fraternizant.
- 2 Stat. Urb. 146. procedit ab intestato, sicut Stat. 145.
- 3 Stat. 146. procedit in omnibus locis districtus.
- 4 Fallit si in aliquo loco districtus adsit statutum particulare dans normam diversam succedendi.
- 5 Statutum districtus mandans servari Ius commune intelligitur de Iure communi Iustiniano, non de Statutis Urbis.
- 6 Contraria opinio firmatur, et n. 7.
- 7 Utraque opinio cum distinctione recipitur.
- 8 Stat. 146. uti conditum favore agnationis extenditur, et de ratione n. 10.
- 9 Fratres utrinque conjuncti de jure in successionem excludunt fratres, ac sorores consanguineas tantum; vel uterinas solum.
- 10 Frater utrinque conjunctus excludit consanguineam tantum.
- 11 Stat. Urb. 146. aequalem successionem attribuit fratri utrinque conjuncto; ac consanguineo tantum ad exclusionem sororis, et amita.
- 12 Sorores de jure equaliter succedunt cum fratribus, et ex Stat. 146. remanent exclusae à fratribus.
- 13 Successio de jure debetur Monasterio ex persona Monialis professae, et non dotata pro ejus portione.
- 14 Stat. Urb. 146. Suffragatur Religioso professio capaci successionis, ad effectum ut eo vivente Monasterium succedat.
- 15 Frater consanguineus tantum, stante statuto exclusivo foeminarum, praefertur sorori utrinque conjunctae.

Tertio adverte, quod hoc statutum est conditum principaliter favore agnationis, & pro illius conservatione, & illam pro causa finali respexerunt providi statuentes, unde illud extenditur etiam ad casus improprios, Alsograd. 9 *consult. 62. numer. 4. & seqq. lib. 2. & in puncto hujus statuti Rot. in Romana successione 11. Februarii 1697. §. eadem coram bon. mem. Ursino*, ubi considerat etiam, quod hoc statutum est favorabile, magis quam antecedens *Statut. 145.* dum in illo excluduntur filiae foeminae propter masculos ex sola dote data, vel danda, ac offerenda, etiam à supplemento legitimae, quae omni jure debita est filiis, & hoc *Stat. 146.* excludit sorores ab hereditate fratris, super qua illae talem legitimam, nec aliquod jus contra voluntatem fratris possunt pretendere, nisi in casu, quo frater sibi instituisset heredem turpem personam ex firmatis praecise in dicta Romana successione §. in dubio coram Ursino.

Quarto notandum, quod hoc statutum in pluribus discrepat à dispositione juris communis; & primo quod ex defuncto ab intestato fratre utrinque conjuncto eidem succedunt fratres pariter utrinque conjuncti, ac sorores simili duplici vinculo conjunctae pro virili, exclusis fratribus consanguineis, vel uterinis tantum, cum duplex vinculum magis stringat ad effectum succedendi, *Auth. defuncto C. ad Tertull. Auth. cessante C. de legitim. hered. Cancr. var. res. p. 1. c. 5. n. 23. Rot. dec. 50. n. 1. coram Cavalier. decif. 162. n. 2. coram Amat. Dunoze. decif. 272. num. 1. par. 15. rec. & dec. 173. nu. 1. p. 16.* quae decisiones emanarunt in terminis hujus *Stat. 146.*

Quinimmo soror utrinque conjuncta succedit fratri utrinque conjuncto, excluso fratre consanguineo tantum 12 *dict. Auth. cessante C. de legitim. hered. Rot. dec. 36. num. 27. & dec. 111. n. 9. coram Duran. dec. 399. n. 1. confirmata dec. 423. n. 2. coram Royas.*

Ex statuto vero nostro hic Jus Commune circa hoc in duobus reperitur mutatum, nempe quod ad exclusionem sororum à successione succedunt fratres nedom utrinque conjuncti, sed consanguinei tantum, & ex parte solius patris conjuncti, & sic ab hoc statuto fuit rejecta duplicitas vinculi, dum aequalem statuit successionem in bonis fratribus ab intestato defuncti, tam fratribus utrinque conjunctis, quam consanguineis tantum, Soccin. Jun. *conf. 67. num. 37. lib. 3. Caren. resolut. 183. num. 7. & seqq. & super hoc statuto Penzon. hic nu. 1. Rot. dec. 166. nu. 3. coram Amat. Dunoze.*

Et amplius remanet jus commune correctum in eo, quod sorores ex illo succedunt aequaliter cum fratribus, & ab hoc statuto remanent exclusae per fratres, *Rot. decif. 1291. coram*

14 *Scraph. & dec. 272. n. 6. p. 16. rec.*

Quando autem succeditur ex dispositione juris communis fratri defuncto ab intestato Monasterio, ex persona Monialis sororis defuncti, quae non fecit renunciationem, & non fuit dotata, nec eidem fuit oblata dos, debetur sua portio hereditatis, *Rot. decif. 401. per tot. coram Cavalier. decif. 272. num. 3. part. 15. recent. confirmata decif. 153. nu. 2. part. 16. & è converso praesens statutum suffragatur etiam monacho, quousque vivit, cum retineat jura sanguinis, & agnationis, Rot. dec. 272. n. 7. p. 15. rec.*

Ex hoc statuto igitur, & simili exclusivo foeminarum praefertur in successione frater consanguineus sorori utrinque conjunctae, *Surd. conf. 31. num. 34. Gratian. cap. 661. n. 8. & seq. Cyriac. contr. 253. num. 68. & 69. Viv. decif. 459. per tot. Rot. dec. 399. n. 4. vers. contrarium verò, & decif. 413. n. 3. coram Royas*, quae duae ultimae decisiones emanarunt super Statuto Civitatis Afculi Patriae meae.

18 An autem frater consanguineus ex statuto excludens sororem utrinque conjunctam succedat fratri in omnibus bonis, tam provenientius ex linea paterna, quam materna, in omnibus succedere ad exclusionem sororis videtur firmare relati per *Rot. dec. 399. n. 4. & dec. 413. n. 3. coram Royas.*

Sed contrarium tenent alii quod scilicet excludat sororem in bonis fratri obventis à patre, vel ab eo acquisitis, non autem in provenientius à matre, & ex linea materna, in quibus succedit frater uterinus, & etiam soror uterina, & non frater consanguineus tantum, *Tort. ad Statut. Pap. rub. 95. n. 246. Mans. conf. 251. per tot. Medic. de Senen. 52. n. 2. & seq. Rot. dec. 564. n. 18. coram Merlin. & alios refert Rot. dict. dec. 399. n. 4. vers. in aliis, & dec. 413. n. 3. vers. nec relevat coram Royas.*

Unde *Rot. dict. decif. 413. num. 5.* non adhæsit alicui ex dictis opinionibus, prout dubius in hoc extitit Cardin. de 21 *Luc. de success. ab intest. disc. 11. nu. 5. & soror in casu dicta Constant. ad Statut. Tom. II.*

rum *dec. coram Royas* fuit exclusa, ex quo generaliter renunciaverat favore Patris, ac ejus hereditatem etiam bonis matris.

Verum quod quando hereditas materna fuit per fratrem adita, quod tunc etiam quoad illum succedat frater consanguineus exclusis sororibus utrinque conjunctis, ex quo non dicitur amplius hereditas matris, sed patrimonium fratris 23 *adenatis tenet Card. de Luc. dict. disc. 11. n. 2. & seq. ex dictis dec. 399. & 413. n. 5. coram Royas, & facit Rot. dec. 390. n. 2. & seq. & n. 28. & dec. 429. n. 17. & 18. coram Merlin.*

Statutum tamen nostrum hic sustulit hanc controversiam, dum quoad bona materna voluit succedi, prout jus commune disponit, & sic hoc statutum favore fratrum consanguineorum non procedit ad excludendas foeminas à successione in bonis provenientius à matre ut advertit *Rot. dec. 50. n. 2. coram Cavalier. & dec. 168. n. 3. vers. utamen admissa coram Amat. Dunoze.*

Quocirca si pater, & frater aliquantulum successerunt filiae, ac sorori respectivè, & sic portio patris sit acquisita, & non agatur de succedendo amplius sorori, sed patri, ex cujus persona defertur successio filiis secundi matrimonii ab eo contracti, nihilominus cum per transitum ad secunda vota pater teneatur reservare filiis primi matrimonii, id quod habuit ex successione filiorum ex eodem primo matrimonio natorum, tali casu non intrat hoc *Stat. 146. Rot. dec. 50. n. 4. & 5. coram Cavalier.*

Subsequitur videre quando hoc statutum procedat nec ne; & quidem procedit solum in fratre Germano, non in fratre patruelo vulgo *Cugino Grat. conf. 38. n. 4. lib. 1. Hened. conf. 2. n. 10. & seq. & n. 46. ubi de communi lib. 2. Menoch. conf. 684. n. 3. & lacte, ac doctè per optimas rationes, Redenasc. conf. 40. n. 7. & infra lib. 1. Rot. decif. 464. nu. 9. coram Greg. & decif. 526. n. 2. & seq. coram Merlin.*

Quod in nostro statuto redditur indubitatum ex verbis cubitalibus ejusdem statuti praecise loquentibus de fratribus germanis, & sic etiam esset interpretandum, ut minus corrigit, quam fieri possit, jus commune, dum est contra jus, & sic non extendendum, cessante praecipue diversitate rationis inter fratres germanos, & patruelos, quia hi sunt 27 remotiores ex firmatis in antecedent. *Stat. 145. n. 46. & probat Bertazzol. conf. civil. 62. n. 37. & 38. lib. 1. Redenasc. conf. 40. n. 7. & seq. lib. 1. & Menoch. conf. 684. n. 4. & 5.*

Hinc respuenda contraria opinio Decian. *responf. 43. lib. 2.* tanquam devians à ratione, & illam rejicit in specie Redenasc. *dict. conf. 40. nu. 35. vers. quinimò Decianus, & Redenasc. plenissime examinat materiam, & contrariis omnibus satisfacit.*

Quando igitur sumus inter patruelos, & agitur de successione in hereditate patris, tunc cum statutum non disponat super hoc casu, dicti patruelos succedunt ex juris communis dispositione in capita, non in stirpes, *Calganet. hic §. quando extant, super quo plenius dixi infra hic nu. 73. & 74.*

Sed quaeritur, si addit statutum excludens sorores propter fratres, si adliant fratres utrinque conjuncti, & consanguinei tantum, an illi praefertantur in successione ex statuto juxta 30 juris communis dispositionem fratribus consanguineis tantum, ex quo habent duplex vinculum, est opinio controversa; pro praelatione namque fratrum utrinque conjunctorum stant *Ruin. conf. 28. lib. 3. Paris. conf. 59. lib. 3. Bertazzol. plenè conf. 22. lib. 1. Cephal. conf. 223. lib. 3. Cravett. conf. 653. Riminald. Jun. conf. 407. Buccaferr. conf. 64. quod conf. in illa causa approbavit doctissimus Mantica, tunc in minoribus existens, jura civilia, docens in florentissimo Gymnasio Patavino, ut patet ex ejus responso impresso apud eundem Buccaferr. *conf. 65. Peregr. decif. Patavina. 75. n. 4. & quadraginta duos Doctores pro hac opinione refert Cyriac. contr. 353. n. 11.**

Sed pro aequali successione fratrum consanguineorum tantum cum utrinque conjunctis, quando statutum excludens foeminas propter masculos respexit ad agnationem, illiusque conservationem tenent *Mandell. Alb. conf. 81. Non. conf. 12. nu. 56. Cephal. conf. 291. num. 9. & seq. benè Peregr. conf. 38. num. 4. ubi de rationibus lib. 4. Franc. Monald. conf. 13. numer. 4. & 5. lib. 2. Ger. Spin. conf. 78. per tot. Menoch. conf. 187. Antopell. Jun. conf. 76. Peregrin. conf. 147. lib. 5. dicens sic fuisse decisum in pluribus locis, plenè Cyriac. contr. 353. num. 12. & seq. qui pro hac sententia refert quinquaginta octo Doctores, & in fine refert super hoc judicatum per Senatum Mantuanum, *Cirocc. discep. 23. n. 21. & 22. ubi quod favore consanguineorum stat magis communis, & verior**

opini o Mans. *consult. 21. à num. 3. per tot. Magon. dec. Florent. 82. Minad. decis. 36. per tot. & signanter num. 9. & 10. Rot. dec. 36. n. 45. p. 5. rec. dec. 399. nu. 14. & dec. 413. num. 3. coram Rojas.*

At Card. de Luc. magni quidem ingenii, & melioris iudicii vir de *success. ab intest. disc. 18.* videtur scire in totum recedere ab hac secunda opinione magis fortè vera, nihilominus advertit, quod in hoc est reflectendum ad particulares Statutorum dispositiones, super quo in casu occurrenti quoad alia statuta videantur de Luc. *ibid. Cirocc. disc. 23. Milanen. decis. 8. num. 113. ad 188. & Peregrin. decis. Patavin. 35.*

Ex censura tamen nostri Statuti hic cessat super hoc talis quaestio, dum expresse etiam fratres consanguineos tantum admittit cum utrinque conjunctis ad successionem fororum, Rot. *dec. 118. apud Fenzon. ad Stat. Urb. & dec. 565. n. 2. coram Coccin.*

Idemque super Statuto Civitatis Asculi censuit Rot. *dec. 399. & 413. coram Rojas.*

Corrigit hoc Statutum juris dispositionem in alio, ex quo de jure fratri defuncto, succedunt nedum fratres, sed pater, ac mater *l. nam et si parentibus ff. de inoffic. testam. Auth. defuncto, C. ad Tertull. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 5. nu. 24.* at præsens Statutum voluit, exclusa matre præterquam à legitima, deferre totam successionem fratribus, tam utrinque conjunctis, quam consanguineis tantum, ex firmatis in simili Statuto per Rot. *in Imolen. successionis 4. Junii 1632. §. ut tamen in Civitate coram Motmanno.*

Si vero statutum matrem non excludat expresse utique succedet filia iuxta cum hujus fratribus, dum in dubio mater à luctuosa filii hereditate non debet excludi, Curt. Jun. *consult. 134. num. 6. Rot. in dicta Imolen. & §. ut tamen vers. at in dubio.*

Cum autem Statutum hic excludat solam matrem, & non faciat mentionem de patre, utique quoad personam patris jus successionis in bonis filii remanet sub dispositione juris communis; & sic succedit una cum fratribus filii defuncti super hujus hereditate, ex regula, quod talia Statuta exclusiva non extenduntur ad personas in illis non expressas, ex plenè firmatis *ad Stat. 145. n. 146. & quia in dubio ea fieri debet interpretatio, ex qua minus corrigatur jus commune, quam sit possibile cap. cum dilectus de consuetudin. Auth. quas actiones C. de Sacrosanct. Eccles. & in his terminis Statuti exclusivi foeminarum, Rot. in Urbevetana hereditatis 20. Novembris 1598. §. nec quod coram Litta, & facit Rot. dec. 247. num. 12. & decis. 388. num. 30. & 31. par. 5. recen. ubi quod in hujusmodi Statutis non est recedendum: ab eorum verbis, nec facienda extensio; & est etiam ratio, quia in parte concurrat agnationis ratio, & conservatio, sicut in fratribus.*

Ex Statuto hic tam fratres, quam eorum filii masculi excludunt sorores, ac amitas à successionem, & ex aliis Statutis exclusivis foeminarum favore fratrum, si ex his remanent Nepotes masculi, hi excludunt amitam, ac sororem fratris prædefuncti, ut latè firmatum fuit per Rot. *in Urbevetana hereditatis 28. Maii 1599. coram Litta, & super antiquo Statuto Urbis exclusivo fororum propter fratres magistratraliter fuit decisum per octo Auditores in Rota presentes de ordine Signaturæ Gratiae in Romana successionis de Girona 23. Junii 1574. coram Robustorio, quæ decisio Robustorii forte dedit anam statuentibus id clarè declarandi in hoc statuto novo 146.*

Præsens tamen Statutum in multis casibus non procedit, & primo non intrat favore fratris uterini, ex quo per hunc non conservatur agnatio, nec est de agnatione sororis exclusæ, super cupis agnationis conservazione hoc Statutum est fundatum, Rot. *decis. 461. n. 6. & 7. & dec. 112. nu. 14. ad 16. par. 17. recen.*

Nec Statutum excludens sororem à successionem fratris favore alterius fratris excludit neptem à successionem patris propter existentiam alterius patris, Cephal. *conf. 616. Eugen. conf. 83. lib. 1. Andreol. contr. 138. qui scripserunt super decreto exclusivo foeminarum Ducis Urbini, & adducunt rationes, cum declaratione contrariorum, quod non videtur procedere in terminis præsentis Statuti, si enim etià filii fratrum excludunt sorores, ac amitas, ita etiam à fortiori excludunt Neptes, dum exclusa sorore, & sic radice productiva Neptis remanet exclusa hæc ab ea descendens ex firmatis in *Annor. ad Stat. 145. n. 49.**

Minusque præsens Statutum suffragatur ad effectum ex-

cludendi sorores, ac amitas, si insimul non probetur Incolatus in Urbe illius, qui vult excludere, & ex quibus cesset Incolatus videnda *dec. 599. coram Buratt. & facit bene Soccin. Sen. conf. 128. n. 5. & seq. lib. 4.*

Prout hoc Statutum, & similia exclusiva foeminam condita ratione conservandæ agnationis non procedunt favore fratris uterini ad excludendam sororem uterinam ab hereditate matris, sororis, vel fratris uterini (quicquid in contrarium autem Honded. *conf. 1. num. 18. & seq. lib. 2. & 49. Gabr. consult. 15. num. 35. & seq. lib. 1.*) Soccin. *consult. 84. lib. 1. Non. conf. 121. numer. 4. & seq. Tort. ad Statut. Pap. Rubr. 95. num. 137. Cirocc. disc. 23. numer. 26. vers. ideoque contraria opinio, Mans. consult. 14. nu. 11. & seq. & consult. 254. numer. 1. & infra, Michalor. de frat. par. 3. cap. 9. num. 9. & seq. Rot. decis. 137. num. 8. & dec. 200. num. 4. & seq. coram Dunozett. Sen. in qua dec. 200. num. 7. & seq. rejiciuntur dicti Honded. & Gabriel. prout eosdem Gabr. & Honded. improbat Rot. dec. 461. n. 7. par. 2. recen. ubi quod contraria opinio Baldi, & Soccini videtur magis communiter recepta.*

An autem hoc Statutum procedat in hereditate sororis defunctæ, itaut ab illo excludantur sorores ob fratres, ac nepotes masculos, vel succedant cum ipsis fratribus, ac nepotibus ex fratribus etiam sorores, dic, quod hoc statutum non excludit sorores ab hereditate sororis, sed æqualiter illæ cum fratribus succedunt forori, Rot. plenè in puncto hujus Statuti *decis. 388. per tot. par. 5. recen. quæ est repetita inter illas Merlin. decis. 471. & in dicta decis. 388. num. 32. refutatur Gratian. disc. 449. ubi quod loquitur uti Advocatus in illa causa, & rejicitur etiam Manzol. consult. 8. & 9. contra quem fuit judicatum, & ulterius Rot. dict. numer. 32. testatur quod receptior, ac verior Doctorum opinio est, quod hoc Statutum non procedat in hereditate sororis, super quo videantur Capoll. *consult. civil. 21. Soccin. Jun. conf. 3. num. 48. & 57. lib. 1. Eugen. conf. 83. num. 24. lib. 1. Hier. Palm. conf. 53. per tot. Becc. consult. 209. Bim. conf. 113. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 95. à n. 18. Michalor. de frat. par. 3. cap. 11. num. 150. & seq. Medic. examinata. Senen. 31. n. 20. & seq. Mart. Var. 227. Surd. decis. 9. num. fin. qui idem volunt, ea ratione, quia talia Statuta debent intelligi proprie, prout loquuntur, & secundum proprietatem sermonis sub nomine fratris non venit soror, nec masculinum concipit foemininum, Negusant. *respons. 82. n. 2. Hyer. Palm. consult. 53. num. 17. & 18. per tot. Rot. dict. decis. 471. num. 7. coram Merlin.***

Hoc tamen Statutum ut habeat locum ad effectum excludendi sororem, ac amitam, requiritur, quod sint congruè dotatae; ut patet ex illis verbis Statuti *dummodo dictæ sorores, & amita sint congruè dotatae*, quæ dictio *dummodo* generalitatem exclusionis modificat, & restringit dispositionem exclusivam, cum qualitate dotationis ex firmatis plenè per Barbof. *dict. 95. num. 8. & 9. Paris. in his forè terminis conf. 47. num. 7. lib. 3. Rot. decis. 1111. numer. 2. coram Coccin. & expresse super hoc Statuto 136. quod ad effectum excludendi sororem, vel amitam requiratur quod sint dotatae, Fenzon. hic num. 15. Rot. decis. 372. num. 8. p. 15. rec. confirmata decis. 153. num. 4. & 5. par. 16. & videatur Gabr. *conf. 5. lib. 1. sorores enim non prohibentur succedere fratri, quando hic non dotavit, nec alii fratres superflites parati sunt dotare, Rot. dec. 153. n. 14. vers. quia posset, & n. 15. & 16. par. 16. rec.**

Nec sufficiunt pro sororis exclusionem solæ nuptiæ, sed requiritur ulterius illius effectiva dotatio, cum ex nuptiis non inferatur ad dotem, necessariam pro effectu exclusionis, Rot. *dec. 153. n. 13. p. 16. rec. ubi declarat Soccin. Sen. conf. 127. n. 8. & 9. lib. 4.*

Ad effectum tamen exclusionis fororum ex hoc Statuto fat est, quod quomodocumque, & à quocumque fuerint dotatae, etiam si dotatio non sit facta de bonis illius de cuius hereditate agitur, Rot. *decis. 1297. num. 1. coram Seraphin. quam confirmavit Rot. decis. 1115. post Fenzon. ad Stat. Urb. decis. 153. num. 6. par. 16. recen. & plenè in Romana successionis 17. Februarii 1697. §. in dubio coram bon. me. Vrsino.*

Et in hoc præsens Statutum 146. differt ab antecedenti Statuto 145. dum hujus vigore ad exclusionem filiarum requiritur, quod sint dotatae à patre, matre, avo, vel avia, vel quod dotari debeant à filiis masculis dictorum ascendentium, & hoc quia Stat. 145. est odiosissimum, dum excludit foeminas à successionem proprii parētis, etiam infra portionem

nem legitimæ de jure illis debitæ, & sic in compensatio-
nem talis exclusionis necessariò requirit Statutum, quod
sint dotatæ ab ipsis ascendentibus, vel filiis earundem,
quod non venit in successione fratrum, uti transversa-
lium, quibus nulla debetur legitima, nisi in casu institu-
tionis turpis personæ, unde sufficit in fratribus, ac transver-
salibus dotatio facta quocumque modo, & à quavis perso-
na, & non requiritur, quod facta sit de bonis fratris, de cu-
jus successione agitur, Rot. dec. 129. coram Seraph. dec. 115.
§. verum, & seq. post Fenzon. ad Stat. Urb. dec. 345. nu. 22.
& 23. p. 4. tom. 2. rec. & in dicta Romana successione §. in du-
bio coram Ursino ubi approbatur d. dec. 129. coram Seraph.
tanquam individuitatis.

- Non obstante dec. 82 §. n. 2. & seq. coram Coccin. ubi vi-
detur innuere, quod nulla super hoc sit differentia inter hoc
Stat. 146. & antecedens 145. quia ultra quod eadem decisio
prius appositè præsupponit adesse inter dicta Statuta super
hoc differentiam, ut appareat num. 10. & 11. & quod Po-
stea dicit, non est decisio Rotæ pro causâ resolutione, sed
simplex discursus extensoris ad excitandas difficultates pro
faciliori, ac maturiori causâ resolutione exaratus, ut ipse
64 Coccin. protestatur in §. finali ejusdem dec. 285. & sic
illam declarat Rot. in allegata Romana successione §. & li-
cet, Rota coram Ursino.

- Quinimmo ex hoc Statuto pro sororis exclusione fat est,
quod eadem de tempore successione, vel nuptiarum habeat
jus aliquod certum in substantia, licet incertum, & illiqui-
dum in quantitate, cum quo decenter se dotare possit, nam
potest tale jus assignari pro dote, quicquid contrarium di-
cendum sit, si tale jus esset etiam incertum in substantia,
65 Card. de Luc. de success. ab intest. disc. 4. n. 4. & seq. Rot. de-
cis. 303. n. 3. & seq. coram Cerr. & præclare in dicta Romana
successione §. cum hac animadversione, & §. minusque officit
coram Ursino, ubi declarantur contraria.

- Et ex quo hoc Statutum pro causa finali exclusionis non
respexit ad dotationem feminarum, sed ad existentiam
masculorum, dum præfert in successione fratrem consan-
guineum tantum forori ntrinque conjecturæ, Gabr. consul.
66 19. n. 1. & seq. lib. 2. Rot. dec. 203. n. 2. & infra coram Cerr.
& in dicta Romana successione coram Ursino §. & ratio ra-
tionis: hinc non requiritur pro exclusione fororis expressa,
& actualis dotatio, sed fat est dotatio virtualis hoc est, quod
67 soror habeat aliquod jus ex quo dotari possit, Rot. dec. 203.
n. 3. cum duob. seq. coram Cerr. & in dicta Romana successio-
nis §. ratio, vers. ideoque non requiritur coram Ursino.

- Dos tamen ex hoc Statuto pro feminarum exclusione
non sufficit illa, quæ ipsis data non fuit, sed solum fuit as-
signata pro dote monasterii à fundatore pro recipiendis in
68 genere in perpetuum puellis gratis, Rot. dec. 153. n. 7. & seq.
par. 16. recen.

- Prout dos ex hoc Statuto debet tradi libera ab oneribus,
& periculis evictionis, ac restitutionis, alias est locus suc-
cessioni favore feminarum, cum dos, quæ debet deservire
pro oneribus matrimonii, non debeat dependere ab incerto
eventu, sed debet esse irrevocabiler acquirit viro, & uxori,
alias nomen dotis non meretur ex firmatis per Rot. dec.
69 153. n. 12. coram Royas & in puncto in dicta Romana succe-
ssione §. fin. coram Ursino.

- Diximus, quod ab hoc statuto non excluditur pater, quod
non succedat unâ cum filiis, & respectivè fratribus defun-
cti, nunc videndum, an talis successio patri debeat etiam
70 in bonis maternis filio delatis, negat Bart. in Auth. itaque C.
comm. de success. & illius opinionem post Thesaur. decis. 27.
dicit potioribus rationibus fulcitam, Cancer. var. resp. par. 1.
cap. 5. num. 20.

- Sed quod pater æqualiter in omnibus bonis filio obven-
tis, etiam ex hereditate matris succedat unâ cum filiis, ac
fratribus respectivè defuncti firmant Gratian. cap. 97. n. 5.
Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. glos. 24. num. 62. & seq. tom.
1. Caren. resol. 203. per tot. qui contraria declarat, Censal.
ad Peregr. de fideicom. artic. 28. §. decimo fol. 177. Castill.
decis. 59. num. 95. & seq. Rot. decis. 126. & decis. 218. utro-
que per tot. coram Merlin. ubi contrariis respondet, & cum
hac opinione refideo, ex quo enim bona materna per adi-
tionem affecta sunt proprium patrimonium filii defuncti,
ideò non consideratur amplius in illis qualitas bonorum
matris, sed uti proprium patrimonium filii, æqualiter capit
pater una cum suis filiis fratribus defuncti, ex supra firmatis,
& faciunt dec. 390. num. 2. & seq. & dec. 429. nu. 17. et 18. co-
72 ram Merlin. sed in puncto nostri statuti hinc contrarium
Constant. ad Statut. Tom. II.

firmatur in dec. 50. cor. Cavalier. & diximus supra hien. 24.

Advertendum est in puncto hujus statuti, quod licet con-
currentibus fratribus hinc inde conjunctis, ac consangui-
neis, ac eorum filiis, hi concurrant in stirpes cum patris,
hoc est representent personam eorum Patris, attamen nihil
dicit, quando concurrunt plures filii plurium fratrum præ-
defunctorum, itaut nullus patruus concurrat, quid tali casu
dicendum, an scilicet tales nepotes concurrant ad succeden-
dum in stirpes, vel in capita, ego censeo, debere omnes
concurrere in capita, & non in stirpes per representatio-
nem eorum Patris juxta opinionem Azon. magis, com-
muniter receptam in sua Summ. in Auth. cessante, C. de le-
gitim. hered. Morott. respons. 1. Zaf. cons. 4. Cephal. cons. 341.
omnes per tot. Gratian. cap. 709. num. 10. Facchin. contr. jur.
lib. 6. cap. 3. per tot. Fenzon hic num. 8. Thesaur. decis. 182.
Rot. decis. 391. per tot. par. 4. divers. ubi omnia contraria de-
clarantur, decis. 392. eadem par. 4. dec. 570. num. 12. et decis.
632. num. 9. et seqq. coram Merlin. decis. 27. per tot. par. 1. re-
cen. decis. 196. num. 2. et seq. et decis. 484. num. 1. par. 4. decis.
600. n. 5. ad 10. par. 5. tom. 2. decis. 290. num. 8. par. 8. et decis.
24. num. 1. post Merlin. de legitim. & Fenzon. ad hoc statut.
num. 7. vers. verum, et num. 8. dicit, quod super hoc statu-
to illius conditores nihil statuerunt, sed id reliquerunt sub
74 Iuris Communis dispositione, secundum quod plures filii
fratrum, quando concurrunt inter se, & non cum patris,
succedunt in capita, non in stirpes, ex veriori, & magis in
Tribunalibus recepta sententia juxta auctoritates mox cu-
mulatas.

Cæterum materiam hujus statuti hic stricto calamo exa-
ratam supple ex latius annotatis in antecedenti Stat. 145. ne
multa, quæ promiscuè conferunt ad intelligentiam hujus
statuti, inutiliter hic repetantur.

Ut possessio bonorum defuncti in suos hæredes
continuata censeatur.

C A P. CXLVII.

Possessio quorumcumque bonorum testatorum,
vel ab intestato defunctorum in hæredes suos
tantum presentium Statutorum auctoritate conti-
nuata censeatur, Senatorque, & Judices eosdem hæ-
redes in possessione manutenerent, & reducere juris,
& facti remediis opportunis omnino teneantur.

A R G U M E N T U M.

Possessio de jure non transfertur in hæredem absque
actuali apprehensione, secus ex hoc statuto in hæredes suos,
& non emancipatos. Quibus personis hoc statutum suffra-
getur, & quibus non, plenè ostenditur. Continuatio pos-
sessionis ex hoc statuto in hæredem operatur, ut illi com-
petant remedia possessoria, etiam manutentionis, probata
tamen possessione defuncti de tempore obitus, secus si hic
tali tempore non possidebat. Discutitur pariter an hoc sta-
tutum procedat in juribus incorporalibus: an comprehen-
dat Clericos; an bona existentia sub directo dominio Ec-
clesiæ. Ostenditur simul, quando nec ne procedat in pos-
sessione, quam defunctus habeat ad sui vitam. Et de-
mum ponuntur plures casus, in quibus hujusmodi statuto
non est locus.

S U M M A R I U M.

- 1 Referuntur DD. super materia statuti continuantis pos-
sessionem in hæredes.
- 2 Possessio defuncti de jure Communi non transfertur in
hæredem sine actuali apprehensione.
- 3 Possessio in vim statuti illam continuantis transfertur ip-
so jure.
- 4 Statutum de continuanda possessione est contra jus, &
strictè interpretandum, & n. 5.
- 5 Statutum Urbis continuat possessionem defuncti in hæ-
redes suos tantum.
- 6 Statutum hoc non habet locum in filiis quoad heredita-
tem matris, & n. 9.
- 7 Nec procedit in hereditate Patris quoad filios emanci-
patos, cum hi non sint hæredes sui, & num. 9. & 10.

- 111 *Legatarius habens facultatem capiendi possessionem rei legata, an possit hoc facere non citato heredem possessore vigore statuti, vide remissive.*
 112 *Statutum de continuanda possessione non procedit, si filius, ac heres petat immisionem.*
 113 *Fallit si immissio petita sit ad cautelam, vel pro confirmatione possessionis translata per Statutum.*

Continuatur ab hoc statuto possessio defuncti, tam ex testamento, quam ab intestato in heredes suos tantum, & in eodem præcipitur, quod Senator, & Judices eisdem heredes in possessione manuteneant, & reducere juris, & facti remediis opportunis omnino teneantur.

Materia, de qua in hoc Statuto est quotidiana, & utilis, & frequentia sunt Statuta similia vigentia præcipue in Italia, & etiam magis ampla favore heredum quamvis extraneorum, cum hoc sit restrictum ad heredes suos tantum, & licet de materia hujusmodi Statutorum plenè videri possint, Garon. in *Commentar. ad nov. Const. Mediol. tit. de continuat. possess. defuncti*. Tiraquel. in *tract. Le. mort. Saisit. par. 2. per tot.* Pigant. ad *Stat. Ferrar. Rubr. 82.* Menoch. de *retinen. possess. remed. 3.* Pacific. de *Salvian. Inspect. 3. cap. 2. nu. 1347.* & *seqq.* Marefcott. var. *resol. lib. 2. cap. 116.* Amat. Panorm. *resol. 39. per tot.* Post. de *manut. observat. 55. latè, ac doctè Redenasc. conf. 4. 12. 66.* & *95. lib. 1.* Camerat. *respons. 5. tom. 1.* Cyriac. *contr. 12.* Gratian. *cap. 113.* & *732.* Cancer. var. *resol. par. 2. cap. 7.* Actolin. plenè *resol. 78.* Cardin. de *Luc. de feud. disc. 43.* & *de hered. disc. 26.* Milanen. *decis. Sicil. 3. lib. 1.* Censal. *decis. Lucen. 5.* Fenzon. & Galganett. ad *hoc Stat. 147.* & super eodem Statuto Rot. *dec. 36. coram Martin. Andrea decis. 1.* & *227. coram Othob. dec. 128. p. 4. tom. 2. recen.* in qua causa scripsit Gratian. *dist. c. 732.* & generaliter Carol. Rub. post hæc scripta in lucem æditus in *suo tract. de confus. jur. cap. 2. n. 61.* & *62.* Palm. *decis. Lucen. 24. tom. 1.*

Nihilominus ad ornatum nostri Statuti, & poterit deferre etiam pro aliis similibus Statutis, vel Pragmaticis, sequentia adnotanda sunt.

Et primo quod de jure communi in heredem non transfertur possessio, nisi actualiter apprehendatur aliquo actu corporeo, ex quo mors omnia solvit, & sic etiam possessionem defuncti, & possessio est potius facti, quam juris, & sic eget apprehensione mediante facto hominis, ad hoc ut nobis acquiratur ad *text. in l. possideri 3.* & *l. quemadmodum 8. ff. de acquir. possess. Redenasc. conf. 4. n. 14. lib. 1.* Post. de *manut. observat. 55. n. 33.* & *seqq.* Card. de *Luc. de hered. & hered. disc. 26. num. 3.* & *seqq.* Actolin. *resol. 78. num. 32.* Carol. Rub. *dist. cap. 2. num. 63.* & *seqq.* ubi jura, Doctores, ac rationes adducit.

At potentia Statuti continuantis possessionem transfertur vera possessio ipso jure, nullo actu, nulloque verbo interveniente, Camerat. plenè *respons. 5. num. 9.* Actolin. *resol. 78. num. 33.* & latissime probat Rub. ubi proximè *num. 72.* & *seqq.*

Hinc tale Statutum est correctorium juris communis, & propterea stricte est intelligendum, & interpretandum, & non extendendum, Bald. *conf. 141. n. 3. vers. quod immò est lib. 1.* Paseth. *conf. 140. num. 9.* & *seqq.* Menoch. *conf. 139. num. 10.* Cyriac. *contr. 12. num. 61.* Post. de *manut. dist. observat. 55. n. 25.* & *26.* Pigant. ad *Stat. Ferrar. dist. Rubr. 82. num. 3. in fine.* Cancer. var. *resol. p. 2. c. 7. num. 87.* & *88.* Card. de *Luc. de feud. disc. 43. num. 22.* Actolin. *dist. resol. 78. num. 26.* & *infra* Rot. *decis. 473. num. 6. coram Pamphil. & decis. 14. num. 2. coram Card. Cerr.* exinde sequitur, quod quando est dubium, an tale Statutum intret, interpretatio ex dictis stricte sumenda est, potius pro illius exclusione, quam pro extensione, & sat est quod operetur, quid etiam minimum, ut post congestos benè hoc probat Actolin. *alleg. resol. 78. num. 29.* & *seqq.*

Nostrium Statutum continuat possessionem Defuncti in heredes suos tantum, unde excludit heredes extraneos, & non suos, ex vi dictionis taxativæ tantum exclusivæ omnium aliorum heredum, qui non sint sui, Fenzon. *hic nu. 14.* Rot. *decis. 473. n. 5. coram Pamphil. & decis. 1. nu. 14. cum duobus seqq. coram Alexandro VIII.*

Hinc non habet locum in filiis heredibus matris, ex quo his deest sinitas, ob defectum patriæ potestatis in matre, quæ patriæ potestas est fundamentum sinitatis, & filii respectu matris dicuntur heredes extranei, §. *ceteri Instit. de hered. dist. qual. & differ.* Fenzon. ubi proximè Rot. *decis. 51. n. 11.* & *12. coram Bichio.*

Nec propterea procedit in hereditate patris respectu filiorum emancipatorum, & qui sub patris potestate non sunt de tempore obitus ejusdem, & quando sit locus successioni, ob allegatam rationem, quia Statutum taxativè loquitur de heredibus suis tantum, & sinitas cessat, sublatâ per emancipationem, vel alio modo legitimo patriæ potestate, & tales filii emancipati, à patre etiam heredes instituti, dicuntur heredes extranei, & non sui per *Tex. claros in §. si autem; & §. ceteri Instit. de hered. qual. & differ. in dist. namque §. ceteri* verbis rotundis hoc Statutum fuit ibi — *itaque liberi quoque nostri, qui in potestate nostra non sunt, heredes à nobis instituti extranei heredes, nobis videtur, quia de causa, & qui heredes à matre instituuntur eodem numero sunt, quia femina in potestate liberos non habent.* —

Et cum alias hoc diceretur esse nimis durum, ego respondi tam dispositionem juris communis, de quo in *alleg. §. ceteri*, quam Statuti hic esse claram, dum requiritur sinitas in filio heredem, & taxativè pro heredibus suis tantum providet Statutum, unde non potest extendi ad filios emancipatos heredes sinitate carentes, quæ eradicata, patriæ potestate, à qua ipsa sinitas nascitur, & fovetur, evanescit, & sic Statutum continuativum possessionis non potest ultra ejus verba extendi ex benè traditis super hoc Statuto per Gratian. *c. 732. nu. 45. ad 50.*

Ob similem defectum sinitatis hoc Statutum non prodest filiis spuris, & quomodolibet procreatis ex damnato coitu, cum enim tales filii non sint nati ex iustis nuptiis, à quibus procedit patriæ potestas principium radicale, ac conservativum sinitatis, propterea ex defectu sinitatis excluduntur à beneficio præsentis Statuti, Paseth. *conf. 140. nu. 11.* Tort. ad *Stat. Pap. Rubr. 51. nu. 21.* Rot. *decis. 920. num. 7. coram Amat. Dunozer.*

Quod procedit licet filius spuris post obitum Patris fuisset legitimatus, cum talis legitimatio non suffragetur in præjudicium illius, qui Patre spurii defuncto possessionem bonorum hereditariorum ejusdem apprehendit, Post. *dist. obser. 55. num. 77.* Rot. *decis. 920. num. 8. coram Amat. Dunozer.* & facit etiam ratio, quia talis legitimatio non potest retraheri ad acquirendam sinitatem ex defectu patriæ potestatis, à qua sinitas procedit, dum Pater tunc est defunctus, & sic non possunt dari termini habiles retrotractionis, quæ non inveniunt terminum patriæ potestatis, cum quo possit conjungi.

Si tamen filius patre vivente esset in quasi possessione filiationis, legitimatis, & sinitatis, tunc præsens Statutum tali filio opitaretur, non obstante exceptione illegitimitatis, quæ cum requirat altiore indagine, & filius sit in quasi possessione legitimatis, debet tanquam heres suus manuteneri in possessione bonorum Patris defuncti, & exceptio illegitimitatis est reiicienda ad petitorium, benè Gratian. *cap. 732. num. 10. 20.* & *seqq.* & *num. 40. 47. ad 49.* Post. *dist. obser. 55. num. 78.* Rot. *decis. 1065. num. 1. coram Seraphin.*

Insuper ex nostro Statuto, quod illo uti volens, debet probare concludenter, quod sit filius, & quidem suus, & heres patris, alias prædictis cessantibus commodo præsentis Statuti gaudere non potest, Post. *dist. obser. 55. nu. 88.* benè Pigant. ad *Stat. Ferrar. Rubr. 82. num. 4.* Rot. *decis. 473. num. 6. coram Pamphil. & decis. 920. num. 6. coram Amat. Dunozer.*

Debet ulterius filius, vel alter heres suus agens pro manutentione vigore continuatæ possessionis in vim præsentis Statuti probare possessionem defuncti de tempore obitus, tanquam terminum à quo profuit continuatio possessionis in ipsos heredes suos, alias illius favore non potest concedi manutentio, cum Statutum non suffragetur deficiente probatione possessionis defuncti, Surd. *conf. 491. n. 1. lib. 4.* Post. *observat. 55. num. 63.* Pigant. *dist. Rubr. 82. num. 49.* Rot. *decis. 307. num. 3. coram Gregor. decis. 74. num. 3.* & *4. coram Pamphil. decis. 185. num. 18. coram Durano, & decis. 313. num. 3. coram Royas.*

Et quod prætendens continuationem possessionis ex hoc Statuto debeat docere de veritate hoc est de vera possessione defuncti, & se esse verum heredem, cum contra talem sic agentem adduci possint omnes exceptiones, quæ perimere petitionem hereditatis, cum & eadem perimant vim, ac fictionem præsentis Statuti, Actolin. *resol. 78. num. 39.* præclare Rot. *decis. 14. num. 22. par. 2. divers. & decis. 263. num. 5. par. 2. recen.* unde possessorium proveniens ex hoc Statuto continuatio dicitur quoad hoc mixtum, ex quo quis debet probare

34 à defuncto in heredem demandatur, & quidem cum præcepto imposito Judicibus, quod tales heredes debeant, omnino manuteneant, & in possessionem reducere juris, & facti remediis opportunis, ad quid deserviret manutentio in vim possessionis continuatæ per statutum, si possessio fuisset interrupta per acquisitionem factam à tertio, quod circa statutum voluit excludere, & irritare possessionem alterius, dum illam defuncti voluit continuari in heredem ad effectum manutentionis, & mihi videntur in hoc advertenda etiam illa verba in possessione manuteneant, & reducere, dum statuentes per illud verbum reducere videntur considerasse casum occupatæ possessionis à tertio, sed illa non obstante mandata Judicibus, quod heredes in possessione continuata manuteneant, & reducant, alias frustratoria redderetur privilegium statutaria super manutentione, si possessio per tertium occupata interverteret possessionem heredis sui per statutum in illum translatam, & continuatam.

35 Omnis quippe possessio apprehensa, & occupata per aliū, quam per verum heredem, in quem ex statuto continuatur possessio defuncti, priusquam per heredem actualiter possessio apprehendatur, est nulla, & irrita, nec præjudicat heredi, licet capta sit cum mandato de immittendo per Judicem concessio Post. de manut. observat. 55. num. 84. cum aliis cumulatim per Redenasc. conf. 4. num. 11. cum duobus seqq. lib. 1. ubi de ratione, unde sic immisso etiam cum mandato Judicis habente clausulam dummodo possessio sit vacans, stante hoc statuto continuante possessionem, possessio non potest dici vacans, nec potest contra heredem suum possidentem in vim statuti concedi manutentio, Gratian. cap. 732. num. 12. & seqq. Rot. decis. 1. num. 3. & 4. coram Otthobon.

37 Est bene verum, quod dictus tertius occupator non potest expelli de facto ab heredem continuato per statutum in possessionem, sed semper expulsio debet fieri cum citatione Redenasc. conf. 4. num. 10. lib. 1. Carol. Rub. allegat. c. 2. num. 95. licet ipse num. 96. hoc teneat pro majori cautela, sed dicit verius esse, quod possit possessor vigore talis statuti expellere occupatorem absque alia citatione et num. 125. et 126. ex Cancr. var. resol. p. 2. cap. 7. num. 67. et seqq. idem Rub. num. 128. et seqq. dicit, tutius esse procedere autoritate Judicis, & citata parte.

38 Cum hoc statutum resistat cuicumque occupationi possessionis factæ à tertio, cum omnis apprehensio possessionis sit occupatio ex statuti auctoritate, hinc extra titulum possessionis statutaria in heredem non potest tertius occupator se tueri sub prætextu iustitiæ possessionis adeptæ, cum talis iustitia solum faveat heredi, qui possidet virtute operativa statuti, Pigant. alleg. Rubr. 82. num. 14. Leoncill. dec. Ferrar. 155. num. 5. & hoc colligitur ex verbis nostri statuti ibi: Judices in possessione manuteneant, et reducere juris, et facti remediis omnino teneantur, & sic statuentes considerant occupationem alterius, & noluerunt, illam suffragari contra heredem, cui voluit dare manutentionem, ac reductionem in possessionem habitam à statuto, nam sine possessione vera heredem ex statuto, male statutum mandasset illos esse manutendendos, Gratian. cap. 732. num. 9. & bene Rot. in Romana Officii coram Scotto num. 7. & ultra quod, & §. quod videtur apud Marchesani. de Commiss. par. 1. cap. 2. fol. 139.

39 Quando autem Statutum expressè, ac explicitè, vel tacitè, ac implicitè, seu virtualiter irritat possessionem ab alio captam, ut hic implicitè Statutum continuans possessionem in heredem suum, irritat possessionem captam ab alio, quam ab alio heredem, possessio tradita alteri, vel occupata ab alio habetur pro vacua, & resolvitur in simplicem detentionem, & censetur possessio habita sub conditione, dummodo non adsit alter hæres, & possessor, qua conditione purificata, actus resolvitur à principio cum retrotractione, Amat. Panorm. resol. 39. num. 29. Camerat. respons. 5. num. 11. ad 14. & respons. 7. per tot. tom. 1. Card. de Luc. de Hæred. & heredit. diff. curs. 26. nu. 14. cum duobus seqq.

41 Si tamen possidens vigore statuti passus fuit possessionem naturalem ab altero occupari, & detineri per decennium, non potest juvari dicto statuto, quoties tamen non fuisset legitime impeditus, quo casu legitimi impedimenti non currit aliquod tempus, plenè Camerat. resp. 5. art. 3. num. 119. cum pluribus seqq.

At si ante obitum defuncti hic amiserit possessionem, cum tunc non adsit in defuncto possessio quæ possit continuari in heredem, tunc Statutum non habet locum, nec ex

eo dari potest manutentio, deficiente possessione, quæ est principium radicale continuationis in heredem, cum in hunc non possit continuari possessio, quam non habebat defunctus, Riminal. Jun. conf. 269. num. 82. ubi de communi, Surd. conf. 491. num. 12. vers. & quando possessio lib. 4. Post. dict. observ. 55. num. 63. in fine, Mariscot. var. resol. lib. 2. c. 116. num. 8. in fine, Rot. decis. 1212. num. 8. coram Penia decis. 258. num. 5. coram Greg. decis. 488. nu. 3. coram Coccin. decis. 234. & decis. 300. utrobique num. 1. coram Merlin. & decis. 313. nu. 2. & 3. coram Royas.

43 Quæ conclusio procedit licet dubitetur de iustitia possessionis adeptæ per tertium, nam adhuc defunctus non dicitur possidere, & statutum de continuanda possessione ejus heredi non suffragatur, Rot. decis. 234. n. 3. coram Merlin. ex ratione, quia licet dictus tertius esset prædo, & occupator, adhuc termini continuationis possessionis inductæ per statutum non possunt applicari, cum non possit dari continuatio possessionis, quæ deest in defuncto, si illa iuste, si vè injustè amissa fuerit, & idè si defunctus fuit sua possessione privatus, licet de facto, & super ea movit litem contra turbatorem, sed possessionem vivens non recuperavit, beneficium huius Statuti est inalleabile, licet Instantia coepa per defunctum super recuperatione possessionis transeat in heredem, qui potest prosequi Judicium ab illo motum, Mariscot. allegat. cap. 116. num. 9. lib. 2. Rot. decis. 100. num. 4. par. 16. recen.

45 Hoc statutum super continuatione possessionis in heredes suos procedit etiam in iuribus incorporalibus, nempe locis montium, censibus, cambiis, societatibus officiorum, ac in jure exigendi quasvis annuas præstationes, in quibus defunctus reperiebatur habere quasi possessionem, Gratian. cap. 732. num. 62. & seqq. Cancr. alleg. c. 7. num. 73. Amat. Panorm. resol. 39. num. 23. Post. dict. observ. 55. num. 60. Pigant. alleg. Rubr. 81. n. 24. ubi reicit Paseth. contrarium tenentem, Fenzon. hic n. 25. & seqq. Rot. decis. 122. vers. quæ quasi post ipsum Fenzon.

46 Quod clarè ex hoc Statuto deducitur ex illis verbis effrenatis ibi: possessio quorumcumque bonorum, cum appellatione bonorum veniant etiam nomina debitorum, jura, & actiones lib. bonorum in fine, & l. rei appellati me ff. de verb. signific. Post. resol. 1. num. 13. Rot. decis. 153. num. 5. par. 4. recen. decis. 483. num. 8. apud Post. de manut. & bene in Romana bonorum 29. Martii 1680. §. nec contrarium coram Albergato, ubi etiam dictum sit li beni che da me si possiedono, quod sub dictis verbis veniant nomina debitorum, quia appellatione possessionis venit quasi possessio, & nomina debitorum quasi possidentur, & licet hoc sit certum, statuentes sustulere omnem ansam super eo disputandi per illud verbum quorumcumque universale, ut appositè advertit Gratian. cap. 732. num. 36.

49 Nec huic conclusioni verissimè obstat alia, quod scilicet quasi possessio juris præsentandi non comprehendatur sub hoc Statuto, dum sine actuali præsentatione facta per heredem huic non suffragatur quasi possessio præsentandi, in qua reperiebatur defunctus, ex quo per Statutum hæc non transfertur, Post. alleg. observ. 55. num. 3. vers. ubi etiam, & nu. 69. Rot. decis. 260. num. 4. p. 2. recen. decis. 62. nu. 15. coram Duran. & decis. 464. num. 4. coram Coccin. in qua decisione Coccini. & in Add. ad Gregor. decis. 222. nu. 7. ulterius dicitur, quod decisio contraria Verall. 211. par. 3. semper à Rota fuit rejecta; nam respondetur, quod conclusio supra firmata non fundatur in eo, quod hoc Statutum non comprehendat quasi possessionem præsentandi, uti versantem circa incorporalium quasi possessionem sed quia jus præsentandi versatur circa spiritualia, & ob hoc non comprehenditur sub Statuto Laycali, Rot. decis. 62. n. 5. coram Durano.

51 Prodest hoc Statutum etiam Infanti heredi suo, cum enim possessio transferatur, si vè continuata censetur ex potentia, & virtute Statuti, nihil refert, an hæres habeat intellectum nec nò; cum pro ejus parte nihil veniat exercendum, nam pro eo facta est translatio, ac continuatio possessionis ex potentia Statuti, Post. de observ. 55. num. 58. Cancr. d. cap. 7. num. 97. Amat. Panorm. resol. 39. n. 11. Gratian. c. 700. nu. 41. & 42. & c. 732. num. fin. Rot. decis. 36. nu. 2. coram Martin. Andr.

52 Hinc negligendus Pacific. de Salv. Inspect. 3. c. 2. num. 360. contrarium tenens ex insubsistenti motivo, quod Infans non habeat affectum retinendi, dum ex firmatis continuatione non derivat à facto, vel affectione Infantis, sed ex vi operativa statuti.

Et dicta exceptio terminati juris in Patre, licet videatur respicere petitorium, potest opponi etiam in possessorio contra filium, cum omnis exceptio, quæ pertinet ad petitionem bonorum, perimat fictionem, & beneficium statuti, nec hoc procedat, quando constat nullum jus competere filiis in petitorio, bene Bald. *conf. 141. num. 3. lib. 1.* quem sequitur Rot. *decif. 750. n. 7. coram Ubaldo. decif. 1814. nu. 19. coram Coccin. decif. 195. num. 5. cum duobus seq. & decif. 499. nu. 7. & 8. apud Post. de manut.*

Hinc mortuo Patre possessio bonorum, quæ sunt recasura in alium vigore fideicommissi, non transfertur, nec continuatur in heredem suum, cum tunc resolvatur jus, & possessio patris, nec propterea adsit possessio, quæ possit continuari in heredem, ad quem non transeunt bona, quæ cum vita defuncti ad alium vadunt, Marefcott. *cap. 116. num. 7. lib. 2.* Rot. *decif. 1. num. 9. cum tribus seq. & decif. 195. num. 8. coram Orthob.*

At dictæ conclusiones veniunt declarandæ, ut procedant, si clarum omnino sit, quod jus defuncti sit extinctum, & fideicommissum sit undique clarum, secus si turbidum, & patiatu controverfiam, Pigant. *dict. Rubr. 82. num. 45. & seq. Rot. decif. 195. nu. 9. coram Orthob.* ubi quando fideicommissum dicatur turbidum, nec ne.

Prout conclusio non procedit, si ex fideicommissio sint faciendæ detractiones, quando enim hæ competunt, vel fideicommissum est turbidum, statutum continuativum, favore hæredis habet locum, & possessio Patris defuncti continuatur in filium, Rot. *decif. 36. num. 3. coram Mart. Andr. & dec. 1. nu. 13. coram Orthob. & facit Milanen. dec. 3. nu. 245. & 246. lib. 1.* ubi quod tale Statutum non procedit, quando est certum, quod hæres non habet jus, & quod propterea alter legitime, ac jure permittente accepit possessionem.

Non procedit propterea hoc statutum in bonis, in quibus Pater vivens erat merus usufructuarius, nam cum hoc casu per ejus obitum expiret possessio naturalis, quam ipse habebat, & civilis, quæ residet penes heredem proprietarium, traxerit ad se naturalem, quæ residet penes usufructuarium per consolidationem usufructus ipso jure factam cum proprietate, per obitum usufructuarii, Milapen. *decif. 3. nu. 246. lib. 1. & eadem decif. 3. qu. 18. num. 39. & facit Rot. decif. 120. & 172. par. 9. recent.* Hinc nihil potuit continuari in filios hæredes usufructuarii, ut bene firmant Menoch. *conf. 139. n. 15. & seqq. lib. 2.* Tort. *Rubr. 55. num. 26. & 27. Cancer. par. 2. c. 7. num. 80. Actolin. resol. 78. num. 15. & 16. Fenzon. hic num. 20. Cardin. de Luc. de success. ab intestat. disc. 24. num. 4. & 5. Milanen. decif. 3. num. 31. & seqq. Peregr. decif. 127. per tot. & signanter a num. 7. Thomat. decif. 177. num. 28. ad 41. tom. 2. Leoncill. decif. Ferrar. 142. n. 1. & dec. 154. n. 7. & 8. Rot. decif. 299. n. 5. apud Post. de manut. dec. 1972. num. 4. & seqq. & decif. 1814. num. 17. cum duobus seq. coram Coccin. & decif. 559. nu. 5. coram Amat. Dunozett.*

Conclusio præfata procedit, quando certum est, defunctum fuisse merum usufructuarium, & ejus jus cum morte expirasse, secus si super proprietatis pertinentia adsit dubiū, & altercatio, hoc namque casu manutentio in vim presentis statuti debet concedi hæredi defuncti, qui pretenditur usufructuarius, Gratian. *cap. 899. n. 10. Cyriac. contr. 12. n. 71. Post. dict. observ. 55. n. 65. Pigant. dict. Rubr. 82. n. 30. vers. certe Leoncill. decif. Ferrar. 148. num. 8. & dec. 154. n. 9. vers. vel procedit.*

Vel principalis conclusio procedit, quando proprietarius ageret contra heredem usufructuarii, cujus jura per ejus mortem sunt extincta, secus si ageret contra tertium, Menoch. *conf. 139. n. 26. & 27. Actolin. resol. 78. n. 30. 35. & seq. ubi testatur de magis æqua, & rationabili opinione.*

Hec hoc statutum habet locum in bonis emphyteuticis ad alium reversionis post mortem Patris, cum statutum ex firmatis non procedat, quando jus est personale, & terminatur per mortem defuncti, Marefcott. *cap. 116. nu. 6. lib. 2. Post. observ. 55. num. 64. Fenzon. hic num. 17. & seq. Rot. decif. 65. nu. 3. coram Millin. decif. 1212. num. 9. coram Pen. dec. 488. num. 5. & seq. coram Coccin. dec. 750. n. 8. coram Ubaldo. dec. 939. n. 11. vers. & in terminis coram Amat. Dunozett.*

Itaut tali casu absque vitio spoliis possit dominus directus capere possessionem, nec filiis ex persona Patris defuncti profit statutum continuativum possessionis, bene Peregrin. *decif. Patavin. 137. num. 7. & seqq. Rot. decif. 1814. num. 20. coram Coccin. & decif. 939. num. 9. & 10. coram Amat. Dunozett.*

Idem dic in bonis feudalibus reversionis ad dominum di-

rectum post obitum Patris, Cyriac. *contr. 12. num. 59. & seqq. 89. Actolin. resol. 78. n. 27. Pigant. Rubr. 82. nu. 36. Rot. decif. 65. nu. 3. coram Millin.*

Quando tamen non est certum, emphyteusim, vel feudum esse terminatum per mortem defuncti, sed pretenditur transire debere in illius hæredes, vel tanquam comprehensos, & vocatos in investitura, vel quia feudum, ac emphyteusim pretenduntur hereditaria, tunc stante tali dubietate, statutum continuativum procedit favore hæredum defuncti, etiam in bonis emphyteuticis, vel feudalibus, Menoch. *conf. 696. nu. 9. lib. 7. Gratian. cap. 732. nu. 36. & seqq. Pacific. de Salvian. inspect. 3. c. 2. n. 39. & infra Tort. Rubr. 55. nu. 33. Rot. decif. 488. num. 10. & 11. coram Coccin. & clarius decif. 750. num. 7. versic. & ideo debet, coram Ubaldo.*

Prout statutum continuativum possessionis procedit etiam in bonis emphyteuticis, & feudalibus, quando dubitatur, an sint talia, sed potius pretenduntur bona libera defuncti, Rot. *decif. 36. nu. 3. coram Martin. Andr. & dec. 499. n. 10. apud Post. de manut.*

Idemque dicendum est, quando à domino directo pretenditur devolutio, & illa negatur per filium heredem, & super hoc, an re vera adsit devolutio, emergat probabile dubium, tali casu datur vigore statuti manutentio filio hæredi emphyteutæ defuncti, qui fuit possessor rei emphyteuticæ, vel feudalæ, Post. *de manut. observ. 55. n. 65. Thomat. decif. 177. n. 41. tom. 2. Rot. alleg. dec. 36. n. 7. coram Andr.*

Pariter intrat hoc statutum, quando controverfia super possessione rei emphyteuticæ, vel feudalæ non est cum domino directo, sed cum tertio, tunc enim dabitur manutentio hæredi ex possessione continuata per statutum, Fenzon. *hic n. 23. Post. observ. 55. n. 65. in fine.*

Nec similia statuta continuativa possessionis procedunt in bonis emphyteuticis Ecclesiasticis, Cyriac. *contr. 12. num. 63. & seq. Post. observ. 55. num. 66. Pigant. Rubr. 82. num. 38. & in terminis nostri statuti, Rot. decif. 443. num. 3. & seqq. apud Post. de manut. decif. 939. num. 11. coram Amat. Dunozett. decif. 313. num. 4. coram Royas, & decif. 21. num. 7. & 8. coram Priol.*

Et generaliter quod statuta Urbis non comprehendant bona emphyteutica Ecclesiæ, nisi sub magna universalitate bonorum sint specificata, Rot. *decif. 58. n. 28. & seqq. p. 9. recent. & dec. 280. n. 30. coram Peutingger.*

Licet autem verba nostri statuti hic sint ampla ibi: *Possessio quorumcumque bonorum* - Nihilominus cum Rota in decisionibus allegatis contrarium super hoc statuto tenuerit circa bona emphyteutica Ecclesiastica, propterea non est à tali opinione recedendum, licet Rota in suis decisionibus nihil dixerit, nec aliquid consideraverit super universalitate verborum presentis statuti, quorum tamen verborum universalitas bene salvatur in bonis laycalibus, super quibus statuentes layci disponente poterant, absque eo quod extendi possint ad bona emphyteutica Ecclesiastica, super quibus illi non habebant facultatem disponendi, metiendo, ut fieri debet, voluntatem à potestate, ut arguit in his fere terminis Mart. *de jurisdict. part. 4. centur. 1. cas. 40. num. 23. & 24.*

Similiter hoc statutum non procedit, quando Pater possidebat jure familiaritatis non jure proprio, Paseth. *conf. 54. per tot. Post. alleg. observ. 55. num. 68. Pigant. Rubr. 82. num. 7. Leoncill. decif. Ferrar. 154. ubi late, qui num. 6. firmat ob hoc, quod bona spectantia ad uxorem possessa per Patrem, & respectivè maritum jure familiaritatis, eo defuncto non transferuntur in ejus hæredes.*

Nec procedit tale statutum in testamento nullo ex vitio visibili, secus si ageretur de aliquo vitio invisibili requirente altiore indagine, Pigant. *dict. Rubr. 82. num. 82. & 83.*

At Rota *decif. 476. num. 4. coram Bich.* cum concordantibus decisionibus relatis firmat, statutum de continuanda possessione non habere locum, quando dubitatur de viribus testamenti, & sat est dubietas sola ad perimendam fictionem continuationis ex beneficio statuti, donec discutatur de titulo testamenti, an subsistat.

Similiter tale statutum non prodest hæredi conditionali, Amat. *Panorm. resol. 39. n. 92. & seqq. ubi etiam ponit, quando quis dicatur hæres conditionalis, Pigant. Rubr. 82. n. 5. & 6. ubi addit, quomodo interim, quò pender conditio, possit hæres administrare.*

Et quando filius non venit ex voluntate testatoris, sed potius, impugnando testamentum paternum, venit ex alio

- dente nihil est innovandum.
- 8 Talis nunciatio afficit etiam minorem, & quomodo.
  - 9 Demolitio operis facti post nunciationem sit pendente lite super negotio principali, an licita sit edificatio.
  - 10 Appellatio non datur à decreto mandante demolitionem operis facti post nunciationem.
  - 11 Spretores nunciationis eorum expensis debent demoliri opus factum post nunciationem.
  - 12 Edificanti post nunciationem denegatur audientia ante demolitionem.
  - 13 Nunciatus edificans etiam post quinquennium à die nunciationis male agi, & edificium destruetur.
  - 14 Nunciatio siue iusta, siue iniusta attendenda est, & debet adiri iudex super remissione nunciationis.
  - 15 Procedit, licet illa facta sit ab eo, qui ius nunciandi non habet.
  - 16 Fallit si clare appareat, quod facta sit ab eo, qui ius nunciandi non habet.
  - 17 Nunciatus potest procedere ad ulteriora in fabrica, si notorie constet de ejus bono jure, per instrumentum, rem iudicatam, vel per accessum, ac evidenciam facti.
  - 18 Requiritur tamen super tali claro, malo, vel bono jure declaratio iudicis citata parte.
  - 19 Iudex si agnoscat citata parte clarum malum ius nunciantis, non debet decernere demolitionem operis facti, etiam post nunciationem.
  - 20 Intelligence, si malum ius nunciantis, & bonum nuncianti sit clarum, & notorium, secus si egeat discussione.
  - 21 Demolitio sub pretextu mali juris nunciantis non potest evitari ex probatione per testes.
  - 22 Ex accessu habetur probatio notoria super bono, vel malo jure nunciantis.
  - 23 Probatio resultans ab accessu iudicis ad locum differentia dicitur evidentissima.
  - 24 Probatio per accessum praefertur quibuscumque aliis probationibus.
  - 25 Probatio omnis contraria confunditur, si aspectus in contrarium testificetur.
  - 26 Testibus, si contradicat accessus, ac facies loci, non est credendum.
  - 27 Exclusa omni probatione, non censetur rejecta probatio per accessum.
  - 28 Probatio per accessum potest fieri post didicita testificata.
  - 29 Probatio per accessum nunquam censetur prohibita, nec aliqua lege tolli potest.
  - 30 Accessus fieri potest etiam in gradu appellationis.
  - 31 Accessus potest reiterari, cum non possit in probatione faciendi per novum accessum considerari subornatio, & num. 32.
  - 32 Probatio per accessum admittitur etiam contra obligationem Cameralem, juramentum, ac rem iudicatam.
  - 33 Accessus potest fieri, quando adsunt relationes peritorum contrariae, ad hoc, ut ex eo habeatur, quae relatio sit vera, & n. 41.
  - 34 Iudex debet propriis oculis videre loci differentiam, ut bene iudicet.
  - 35 Probatio per accessum praevalet relationi contrariae Peritorum.
  - 36 Novo accessui non est locus, si mutata sit facies loci.
  - 37 Facies loci, ex quibus non dicatur mutata.
  - 38 Accessui non profuturo ad causam non est locus, & numer. 40.
  - 39 Accessus à iudice non debet decerni, quando sine illo causam potest expedire.
  - 40 Nunciatus coram iudice de partibus si vigore privilegii l. unica eligat forum A.C. non potest cum huius inhibitione fabricam prosequi, & n. 44.
  - 41 Inhibitio est communis tam inhibenti, quam inhibito, & inhibens habet, & ipse manus ligatas, & si aliquid faciat contra illam attentat, & n. 45.
  - 42 Nunciatus si demolitionem operis post nunciationem facti non petierit, sed litem super meritis fuerit contestatus, tunc non procedit demolitio via attentatorum.
  - 43 Nunciatus de jure habet terminum ad docendum de jure suo, & interim impedit edificium.
  - 44 Est in electione nunciantis, an intra dictum tempus, vel sex dierum ex statuto hic velit recipere cautionem de demoliendo, cum non cogatur, & num. 50.
  - 45 Conclusio procedit licet nunciatus adificet in solo suo, & à se possessio.
  - 46 Nunciatus si obtulerit cautionem intra trimestre, vel sex dies ex statuto, & nunciatus nihil opposuerit, censetur remisisse nunciationem.
  - 47 Nunciatus transacto trimestre, vel sex diebus ex statuto, si non deduxerit clare ius suum non potest impedire prosecutionem fabricae cum cautione de demoliendo in casum succumbentiae.
  - 48 Procedit, licet nunciatus fecisset aliquas probationes, sed insufficientes, & n. 54.
  - 49 Nunciatio si est calumniosa notorie, dicti tres menses non sunt expectandi, & n. 56.
  - 50 Declara, si res sit omnino notoria, & iudex super illa pronunciaverit.
  - 51 Iudex durante termino trium mensium, vel sex dierum ex statuto hic potest remittere nunciationem cum cautione, si periculum est in mora, & cementa, & alia possent perire, & n. 59.
  - 52 Idem procedit in operibus publicis, ac in cloacarum, & rivorum purgatione.
  - 53 Iudicis declaratio debet praecedere, quod agatur de opere publico, vel quod mora sit periculum allatura.
  - 54 Appellatio non datur à decreto concedente licentiam edificandi data cautione de demoliendo in casibus à jure permixtis.
  - 55 Contrarium procedit, si licentia fabricandi sit concessa durante trimestre, vel facta probatione à nunciantis super suo jure.
  - 56 Appellatio secundum alios datur à sententia data super licita fabrica prosecutione, vel quod non liceat edificare.
  - 57 Appellatio datur à sententia, in qua dicitur, non licere edificare.
  - 58 Leges antiquae volentes, oblata cautione de demoliendo remitti nunciationem, sunt correctae, & n. 67.
  - 59 Thesaur. decis. 204. num. 3. reuocatur, & defenduntur Canonista à Thesauri moribus, & n. 69.
  - 60 Praeceptum nunciativum novi operis per comparisonem nuncianti non resolvitur, licet contineat clausulam Verum si quis &c.
  - 61 Contrarium tenentes referuntur.
  - 62 Prior opinio uti verior probatur, & n. 73.
  - 63 Praecepta nunciativa novi operis sunt fundata in jure, & conceduntur etiam sine dicta clausula Verum si quis.
  - 64 Iudex revocans praecceptum nunciativum novi operis intra trimestre, vel sex dierum ex statuto hic, gravat, & à revocatione datur appellatio, & n. 76.
  - 65 Reuocantur Doctores tenentes praecceptum nunciativum novi operis per comparisonem resolvit, ac posse per iudicem revocari, & n. 78.
  - 66 Praeceptum potest revocari in casum clari mali juris nunciantis, & clari boni juris nuncianti.
  - 67 Nunciare qui possint, & qui non & in quibus casibus remissive.
  - 68 Nunciare quilibet potest, ne fiat edificium in loco publico.
  - 69 Idem si agatur favore Ecclesiae.
  - 70 Nunciare potest quilibet, qui ab edificio damnum recipit.
  - 71 Nunciare potest Creditor retinens pradium urbanum jure pignoris.
  - 72 Pariter habens servitutem, ac ius reale in re, quod sibi diminueretur, vel tolleretur per novum opus.
  - 73 Item emphyteuta.
  - 74 Non tamen usufructuarius nomine proprio, bene tamen procuratorio nomine proprietarii.
  - 75 Potest fieri à procuratore speciali.
  - 76 Habens mandatum ad nunciandum novum opus, potest nunciationem remittere.
  - 77 Nunciari potest à procuratore sine mandato, si caveat, dominum rati habiturum.
  - 78 Nunciatio potest fieri tutori, vel curatori.
  - 79 Non potest fieri à pupillo, si non habeatur rata à tutore.
  - 80 Nunciatio an possit fieri pupillo aetatis octo annorum.
  - 81 Nunciatio potest fieri etiam operariis in loco operis.
  - 82 Potest fieri etiam diebus feriatis.

- 96 Potest fieri existenti in Magistratu, & quomodo & numer. 97.
- 98 Nunciatio fieri potest tam in Civitate, quam extra in edificiis faciendis.
- 99 Nunciatio respicit tantum fabricas in prædiis urbanis, unde non potest fieri plantanti, vel incidenti arbores.
- 100 Nunciatio fieri non potest ad impediendam fabricam Ecclesia.
- 101 Nunciatio facta pro impedienda fabrica Ecclesia post tres menses, ut tollatur, ultra cautionem, in Decreto ponitur, quod interim non habeatur pro Ecclesia.
- 102 Nunciatio non potest fieri à socio contra socium edificantem.
- 103 Nunciatio novi operis est remedium extraordinarium, & non datur, ubi adsunt alia remedia ordinaria.
- 104 Nunciatio non datur contra rescientem antiquam fabricam.
- 105 Intellige, si vetus edificium fulciatur, secus si illo destructo novum fiat.
- 106 Nunciatio competit rescienti antiquam fabricam, si illius forma mutetur, & in mensura excedatur.
- 107 Nunciatio fit solo verbo nunciantis, qui nunciat novum opus.
- 108 Item per iactum lapilli ac lapidum in opere, & tunc nuncians dicit, quod per illud factum nunciat.
- 109 Item fit cum mandato iudicis per notarium, vel nuncium.
- 110 Nunciatio facta domi cum citatione dimissa copia tenet.
- 111 Contrarium resolvitur.
- 112 Nuncians novum opus est Reus, & propterea nunciatio facta Clerico à laico coram iudice seculari valida est.
- 113 Contrarium est verius, & reprobat Sanfelice. decis. 379. Author prima opinionis.
- 114 Nuncians calumniose debet rescire nunciato expensas, ac omnia damna passa occasione calumniae nunciationis.
- 115 Nunciationis materia per quos Doctores examinatur vide remissive.

Nunciatio novi operis, super qua disponit hoc statutum, & de qua reperitur late dispositum tot. tit. ff. de nov. oper. nunc. & in l. unica C. eodem, & in cap. 1. & 2. eodem tit. continet materiam quotidianam, & utilem, idcirco super ea ad praxim hujus statuti, & simul juxta censuram Juris Communis plura hic adnotanda sunt.

Et primo advertendum quod hoc ædictum Prætoris super nunciatione novi operis respicit opera futura, & non facta, cum provideat super actu futuro tantum, non præterito, unde in libet opus faciendum, ne fiat, non autem opus factum & sic non competit circa opera jam facta l. 1. §. hoc autem ædictum ubi D.D. communiter, & signanter Zaf. n. 1. ff. de nov. oper. nunciat. Gomez. ad leg. Taur. 46. n. 20. Greve. ad Gaill. conl. 16. n. 8. Censalad Peregrin. de fideicom. art. 16. vers. alia etiam Cavalcan. decis. 23. num. 16. p. 2. Thomat. decis. 34. n. 2.

Adversus quippe opera facta ante nunciationem, ac pro illorum remotione, succurritur per interdictum, quod vi, aut clam, dicto §. hoc autem ædictum vers. nam si quid operis l. 1. & seq. ff. quod vi aut clam Gomez. ad leg. Taur. 46. n. 20. Christin. decis. Belgic. 148. n. 2. vol. 4.

Quocirca datur cautela, ut statim facta nunciatione mensuretur locus, ubi edificatur, & sit opus novum, adhuc ut cognoscatur, an post nunciationem fuerit edificatum, cum alias sit difficilis probatio adificationis post nunciationem, ad effectum ut demoliat post illam edificatum, Carpan. ad S. ar. Med. ol. cap. 340. num. 6. p. 2. Gomez. dict. leg. 40. num. 33. vers. in quo attende, Christin. alleg. decis. 148. num. 5. vol. 4.

Nam non facta tali descriptione tempore nunciationis, si nuncians præterit demolitionem operis, ex quo post nunciationem facti, debet probare specificè, quid, & quantum fuit edificatum post nunciatum novum opus, aliàs non est locus demolitioni, Greve. conl. 16. num. 9. & 10. lib. 1. Cavalcan. decis. 23. n. 17. & seq. p. 2.

Hoc ædictum, seu præceptum nunciativum novi operis habet vim Inhibitionis prohibentis opus futurum nunciato, si tamen sit speciale de non edificando, Panimoll. decis. for.

Eccles. 11. Annot. 1. num. 5. Rot. decis. 834. num. 5. coram Seraphin. itaut si edificetur post nunciationem, opus post illam factum debet demoliri, tanquam attentatum expensis nunciat, & illius, qui edificavit in spectum nunciationis l. Prætor. ait 20. §. Interdictum & seq. ff. de nov. oper. nunciat. l. 1. ff. quod vi aut clam, Surd. conl. 154. num. 1. lib. 2. Gaill. observ. 16. num. 1. & 2. lib. 1. Greve. ad ipsum conl. 16. num. 3. Lancellott. de assen. p. 3. c. 28. num. 49. & seq. & præcisè num. 63. & 64. Gratian. cap. 84. num. 7. Salgad. de Reg. Protect. par. 2. cap. 12. num. 4. & 5. Capicc. Latr. consult. 64. num. 9. Capon. discept. 171. num. 2. vers. etsi nunciatus, plenè doctus ac elaboratus Urceol. consult. forens. cap. 30. num. 1. & seq. Magon. decis. Lucen. 29. num. 2. ad 6. Amat. decis. March. 64. num. 6. & infra Thomat. decis. 34. num. 3. cum duobus seq. & num. 2. 5. & seq. Panimoll. decis. for. Eccles. 11. Annot. 1. num. 2. & 3. par. 1. Rot. decis. 834. n. 1. & 4. coram Seraphin. & decis. 472. n. 1. & ferè per tot. coram Merlin.

Quinimmo hoc ædictum nunciativum novi operis, ac remedium super demolitione operis post illud facti est magis privilegiatum, quam remedium attentatorum, Franc. Marc. decis. 588. n. 4. par. 2. Thomat. dict. decis. 34. num. 5. talis quippe nunciatio habet vim appellationis extrajudicialis, qua pendente sicut in appellatione judiciali nihil est innovandum, cum contineat legis prohibitionem de non faciendo opere, quod fortius procedit, quando etiam Judex inhibuit, plenè Urceol. allegat. c. 30. n. 3. & in addit. num. 1. Amat. dict. decis. 64. n. 7. & seq. Rot. decis. 472. n. 2. coram Merlin. & decis. 52. num. 1. & 2. p. 11. recen.

Quod habet locum etiam in nunciatione facta minori, itaut si post illam edificet, opus ab eo factum sit demolendum, tanquam attentatum, nec restituitur in integrum adversus fabricam factam post nunciationem, licet data cautione de demoliendo in casum succumbentia, debeat prius audiri super suo Jure citra demolitionem, quæ non debet decerni præstita cautione prædicta, quousque non fuerit cognitum, an ritè nec nè edificaverit, plenè Urceol. alleg. cap. 30. n. 5.

Et talis demolitio operis facti post nunciationem debet fieri (extra casum minoris) etiam lite super negotio principali, an licita sit adificatio, non terminata, Facchin. controu. jur. lib. 8. cap. 55. Greve. ad Gaill. conl. 16. numer. 7. lib. 1.

Hinc cum opus factum post nunciationem tanquam attentatum demolendum sit, propterea à decreto, seu sententia demandante demolitionem, non datur appellatio, cum hæc reiiciatur à decretis factis pro purgatione attentatorum, Carpan. dict. cap. 340. num. 24. Lancellott. de assen. par. 3. cap. 28. num. 63. & 64. Gratian. cap. 384. num. 27. Salgad. de Reg. protect. par. 2. cap. 8. num. 48. & 49. & cap. 12. num. 6. Scacc. de appell. quest. 17. limitat. 31. Rugineil. eodem tract. §. 2. cap. 3. num. 262. Capon. discept. 169. num. 7.

Spectores quippe hujusmodi nunciationis adeo legibus sunt exoli, ut nedum illos puniant cum tali demolitione operis post nunciationem facti, sed ulterius mandent demolitionem fieri expensis ipsius nunciat cap. ex injuncto, & ibi Abb. & Fagnan. n. 2. & 3. de nov. oper. nunciat.

Itaut edificanti post nunciationem tanquam spernenti ædictum Prætoris denegetur etiam audientia ante demolitionem l. 1. §. sed si l. ff. de nov. oper. nunciat. dict. c. p. 2. extra eodem tit. Carpan. c. 340. n. 31 p. 2. Gratian. cap. 384. n. 27. Thomat. decis. 34. n. 8.

Unum nota hic, quod si post nunciationem novi operis partes acquirerunt, & nunciatus post quinquennium edificaverit, edificium destruetur tanquam factum contra ædictum Prætoris, cum hoc interdictum sit perpetuum, & tunc incipit fortiri effectum, quando sit edificium post nunciationem, ut benè probat Alberic. de Rosat. in Rubr. C. de nov. oper. nunciat. num. 3. Gomez. ad l. Taur. 46. num. 39. ubi præclare.

Adverte, quod nunciatio attendenda est, & afficit, sive jure, sive injuria fiat, & tam si justè, quam si injustè sit nunciatum, cum non spectet ad privatas personas judicare, an nunciatio justa, vel injusta sit, sed debet adiri Judex, & ab eo obtineri declaratio super nunciationis remissione cap. 1. extr. de nov. oper. nunciat. ubi glossa in litt. F. adducit concordantia Jura, Surd. conl. 154. num. 1. lib. 2. Capicc. Latr. consult. 64. num. 4. & seq. Gaill. observ. 16. num. 2. lib. 1. Maufon. de caus. execut. ampliat. 38. num. 18. & seq. Cardin. de Luc. de Servit. disc. 7. num. 8. vers. dicebat enim, Capon. disceptat. 171. num. 3. in fine tom. 3. plenè Urceol. allegat. cap. 30. num. 8. &

8. & infra Rot. *decif.* 472. *numer.* 7. *coram Merlino*.
 Quod procedit, licet nunciatio facta fuerit ab eo, qui
 15 Jus nunciandi non habet, Thomat. *dec.* 34. n. 16., & 17.
 Fallit si clarè appareat, nunciationem factam esse ab eo,
 16 qui jus nunciandi non habet, tunc enim potest impurè sperni, Ruin. *conf.* 46. *num.* 16. & 17. *lib.* 1. plenè Gaill. *observat.* 16. n. 4. & 5. *lib.* 1. Gomez. *ad leg. Taur. leg.* 46. n. 56. *vers. secundum est*, Sesse *dec.* Aragon. 418. *num.* 19., & 20. *tom.* 4. Rot. *decif.* 472. *num.* 8. *coram Merlino*.
 Adverte tamen, quod quis potest procedere ad ulteriora in fabrica post nunciationem, & excusatur à demolitione, uti attentata, si constet de malo jure nunciantis, & bono jure nuncianti notoriè, ac clarè, per Instrumentum, vel confessionem partis in judicio factam, vel rem
 17 judicatam, vel per accessum, & per evidentiam facti, *ad text. in l. 1. §. fin. cum l. seq. ff. de nov. oper. nunciat.* Carpan. *allegat. c.* 340. n. 40., & *seqq.* Gaill. *dict. observat.* 16. n. 4. ubi adducit bonas rationes, & n. 7. Niger *de except. contra rem judicat. cap.* 12. §. 12. n. 32., qui testatur in contingentia facti cum hoc defendisse causam propriam, Urceol. *allegat. c.* 30. n. 9. *vers. aut intellige*, Sesse. *decif.* Aragon. 418. n. 11. & *seqq. tom.* 4., duplicata *decif.* 428.
 At de tali malo jure debet notoriè constare, & super illo debet, citata parte, precedere Judicis declaratio, qui attento malo jure nunciantis notorio, & claro, remittat nunciationem, non autem quod nunciato id ex suo capite asserenti, credi debeat, & propria autoritate fabricam sibi licitam faciat, quam Judex inhibuit per præceptum nunciativum novi operis, Ciarlin. *contr.* 30. n. 12. & 13., & illo laudato, Urceol. *consult. forens. c.* 30. n. 7. & *seqq.*
 Si tamen nunciatus attento notorio malo jure nunciantis resultante ex Instrumento, confessione partis judiciali, re judicata, vel rei evidentia per accessum, ac loci visitationem, à qua resultat evidentissima probatio, post nunciationem ædificaverit, debet Judex de tali notorietate cognoscere, & super ea audire nunciatum, antequam decernat demolitionem; si enim nunciatus, qui ædificavit etiam post nunciationem probet notorium defectum juris nunciantis, Judex non debet decernere demolitionem operis, cum
 19 jura super attendenda nunciatione non faveant nuncianti calumniosè, & cujus malum jus est notorium, Surd. *conf.* 154. *numer.* 26., & 27. Gratian. *cap.* 84. *numer.* 35. *cum trib. seq.*, & post alios cumulos late, ac magistraliter probat Urceol. *alleg. c.* 30. n. 9., ubi circa finem ostendit, quod hæc opinio est majori Doctorum calculo recepta, verior, æquior, ac rationabilior.
 At tale bonum jus nuncianti, & malum nunciantis debet
 20 esse clarum, & notorium, ad hoc ut possit sperni nunciatio, ac præceptum Judicis de non ædificando, plenè Zaf. *in l. hoc addito n. 22. & 24. ff. de nov. oper. nunciat.*, præclare Gaill. *observat.* 16. n. 4. & *seq. lib.* 1. Sesse *decif.* Aragon. 418. *num.* 9. & *seq.* aliàs si super eo cadat aliqua discussio, cessat notorietas, & non potest evitari demolitio operis post nunciationem, ac inhibitionem etiam Judicis, aliàs faciliter nuncians amitteret jus, quod habet à lege, deducendi jura sua intra tres menses, & ex Statuto hic intra sex dies utiles, ut benè firmat Cardinal. de Luca *de servit. disc.* 7. *num.* 10. & 11. Rot. *decif.* 472. *num.* 8. *coram Merlino*.
 Et ad hunc effectum inducendi notorium non jus nunciantis pro evadenda demolitione operis facti post nunciationem non sunt admittendæ probationes per testes, Surd. *conf.* 154. n. 27. *in fine lib.* 2.; cum de tali notorio in proposito debeat ex firmatis, per Instrumentum publicum, rem judicatam, confessionem partis, vel per accessum, & evidentiam rei, constare, Gaill. *observat.* 16. *num.* 7. *lib.* 1.
 22 Quia ex dictis, & observant præcæteris, Ludovic. Bell. *conf.* 100. n. 4. Gaill. *dict. observat.* 16. n. 4. & *seq.* & Urceol. *alleg. cap.* 30. n. 9. *vers. aut denique per evidentiam*, probatio resultans ex accessu, & per evidentiam rei, inducit notorietatem boni, vel mali juris nunciantis, Post. *resol.* 130. n. 56. Panimol. *decif. For. Eccles.* 11. *annot.* 1. *num.* 30., hinc Votum quod alias decisivè exaravi super accessu Judicis ad locum differentia, & de probatione excelsa ex illo resultante, hic referre non incongruum existimavi, & est tenoris sequentis.
 Super controversia, an quoddam terrenum per conductorem fuisset relictum in tali planitie, ut super illo possent herbae falce fenaria secari, prodierant discordantes peritorum relationes, & super hoc verificando accesserat etiam

Judex primæ instantiæ ad locum differentia, & cum nec ex relationibus, nec ex accessu haberetur concors veritas facti pro decisione causæ, petebatur per alterum ex collitigantibus in alia instantia fieri novum accessum, quem impugnabat altera pars; at ego censui, esse locum novo accessui; probatio namque resultans ab oculari inspectione est inter omnes probationes excelsior, & dicitur evidentissima; ma, *ad text. in l. contra negantem n. 10. C. ad l. Aquil. Alex. conf.* 35. *num.* 8. *lib.* 4. Gozadin. *conf.* 34. *num.* 10. Ricc. *dec. Cur. Archiepisc. Neapol.* 86. *num. fin. par.* 2. Rot. *decif.* 58. *num.* 3. *coram Ninot*.
 Et talis probatio per accessum est adeo privilegiata, ut quibuscunque aliis probationibus præferatur, Gabr. *conf.* 24. *num.* 17. *lib.* 1. Cyriac. *contr.* 229. *num.* 21., & *contr.* 580. n. 52. Barz. *dec. Bonon.* 2. n. 57. Magon. *dec. Floren.* 55. *num.* 43. Fontanel. *decif. Cathal.* 600. *num.* 8. Sperell. *decif.* 178. n. 29. *cum duob. seq.* Rot. *dec.* 96. *num.* 9. post Zacch. de Salar. *dec.* 575. n. 6. coram Gregor., & *dec.* 819. n. 3. *par.* 18. *tom.* 2. *recent.*; adeo ut omnis alia probatio sileat, & confundatur, si aspectus rei in contrarium testificetur, Fontanell. *dec.* 381. n. 3. & 4.; etli testes uno modo deponant, & facies loci per accessum judicalem præferat contrarium, testibus nulla est præstanda fides, cum convincantur
 26 de mendacio ex probatione infallibili per evidentiam, Cyriac. *contr.* 229. n. 21. & 22. Molegnan. *altercat. forens.* 46. n. 31. & 32. Fontanell. *dec.* 600. n. 4. Medic. *dec. Senen.* 40. n. 6. Rot. *dec.* 819. n. 9. & 10. *par.* 18. *tom.* 2. *recent.*.
 Hinc prohibita omni probatione, non censetur exclusa
 27 probatio per accessum, loci inspectionem, ac rei evidentiam, Mascard. *de probat. conclus.* 8. *num.* 8. & *seq.* Post. *de manut. observat.* 101. *num.* 5. Cancer. *var. resol. par.* 13. c. 17. n. 29. *vers. & similiter*, Barz. *decif.* 2. *num.* 58. Fontanell. *decif.* 239. *num.* 22. & *decif.* 381. *num.* 1. & 2. & plenè Ricc. *decif. Archiepisc. Neapol.* 86. *per tot. p. 2*.
 Et propterea licet post didicita testificata non possint fieri
 28 probationes, attamen potest fieri probatio per accessum, Alexan. *conf.* 116. n. 2. *lib.* 2. Vermigliol. *conf.* 364. late Luc. Pet. *in prax. for. Capitol. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 2. Cost. *remed. subsid.* 101. *num.* 1. Conciol. *ad Stat. Eugub. lib.* 6. *Rubr.* 7. *nu.* 5. Ricc. *dict. dec.* 86. n. 1. & *seq. par.* 2. Fontanell. *dec.* 381. n. 1. & 2.; ex quo nunquam censetur prohibita probatio per accessum, ac visitationem loci differentia, cum
 29 illa lege aliqua tolli non possit, Post. *de manut. obser.* 101. n. 5. Cost. *in tract. Aut sciebat, aut ignorabat, distinct.* 59. n. 3. Atliet. *decif.* 23. n. 6. Fontanell. *dict. dec.* 381. n. 1. & 2., ubi quod potest fieri etiam in gradu appellationis, licet essent prohibita aliæ probationes; & præcisè quod factio semel accessu, si rursus aliquid probandum remanet, quod ex novo accessu haberi possit, iterum ille possit fieri, cum in tali probatione facienda per aspectum rei non possit cadere
 31 subornatio, Fontanell. *dec.* 382. n. 22. *cum tribus seq.*, ubi quod si Judex cognoscit, expedire novam loci visitationem debet illam concedere, Tryltan. *decif. Cathal.* 19. *num.* 24.; & ob hoc probatio per accessum, uti per evidentiam demonstrativa veritatis, admittitur etiam contra obligationem Cameralem, contra rem judicatam, & etiam contra
 33 jumentum litis decisivum, benè Ricc. *dict. dec.* 86. *par.* 2.
 Nec novus accessus retardari potest, ex quo adit relatio peritorum conformis alteri accessui, cum enim adfint in contrarium relationes aliorum peritorum, & cum his sententia, ad inveniendam veritatem facti, novus accessus est necessarius, ut ex facie loci innotescat, quænam relationes subsistant, & quæ illarum sit vera, vel falsa, ex firmatis per Fontanell. *decif.* 600.
 Quod facilius procedere existimavi, ex quo cum & ipse in causa judicare deberem, & votum proferre, & super puncto explanationis contrariæ adessent relationes, ego pro certo judicio efformando volebam deferre oculis meis per ocularem inspectionem, non oculis aliorum, præcipue peritorum, qui fortè ad complacentiam partium diversas, ac contrarias dederant relationes, ut appositè ponderat Sperell. *decif.* 178. n. 32. & Fontanell. *decif.* 600. *in fin.*, qui hoc casu firmat ulterius, probationem per accessum præferendam esse relationi contrariæ peritorum ex
 36 peritorum.
 Non refragatur quod non sit locus novo accessui ob mutatam faciem loci, Bursatt. *conf.* 235. n. 6. & *seq. lib.* 3. Cost. *tract. aut sciebat, aut ignorabat, distinct.* 59. n. 4.; quia hoc non subsistit, tum ob temporis brevitatem à die primi
 H ac-

tio habet præsumptionem calumniæ, Theaur. dec. 204. n. 5. Post. resol. 130. n. 57.

Quod intellige, ut etiam fuit firmatum supra, si res sit omnino notoria, & Judex super illa pro nunciaverit, aliàs nunciatio non potest sperni, Gratian. c. 384. nu. 4. Ciarlin. contr. 30. n. 7. lib. 1. Rot. dec. 472. n. 7. coram Merlin.

Potest etiam Judex durante termino trium mensium, vel sex dierum utilium ex statuto hic, præceptum nunciativum novi operis revocare, ac nunciationem remittere, data cautione de demoliendo in casum succumbentiæ, si periculum esset in mora, vel si nunciatus fecisset magnam impensam in camentis, & materiam ad ædificandum parasset, quæ, si expectarentur tres menses, posset devastari, ad Text. in l. de pupillo, §. si Rivos, ff. de nov. oper. nunciat. Gomez. ad l. Taur. 46. nu. 37. §. Item quod in causa vers. quantum remedium, Ludovic. Bell. conf. 100. n. 6. Carocc. decis. seu cas. 19. n. 23. Grev. ad Gaill. conclus. 16. nu. 19. lib. 1. Capon. discep. 169. n. 9. vers. qua conclusio lib. 3. Capyc. Latr. consult. 64. n. 33. Urceol. sèpe alleg. c. 30. n. 11. Borgnin. dec. 23. n. 7. & 9. Theaur. dec. 204. n. 4. & 5. Thomat. dec. 33. n. 7. Sperell. dec. 56. in fin. Rot. dec. 744. in fine p. 3. rec. dec. 685. nu. 4. p. 4. tom. 3. & decis. 113. nu. 16. part. 19. Ex quibus autoritatibus bene haberi potest, quando tali casu si ædificium cceptum esset, & periculum esset in mora cum damno imminente nunciato, si ædificii prosequutio prolongaretur, posset Judex arbitrari pro prosequutione fabricæ, data cautione de demoliendo, & facit Card. de Luca de servit. disc. 5. n. 10. & plenè videndus Ludovic. Bell. conf. 100. per tot. & signanter à num. 9.

Similiter remittitur nunciatio in illis operibus, in quibus mora est periculum allatura, vel si per illam impediat. Cloacarum, & Rivorum purgatio, cum publica salutis, & securitatis interfit, Rivos purgari, & Cloacas mundari, Tex. litteralis l. de pupillo, §. si quis Rivos, ff. de nov. oper. nunciat. ita tamen, quod præcedat Judicis declaratio super eo, quod agatur de operibus concernentibus publicam utilitatem, & quod mora sit periculum allatura dicto §. si quis Rivos, Thomat. dec. 33. n. 7. & bene Card. de Luca de servit. disc. 5. n. 10.

An autem Decreto remittente nunciationem & concedente licentiam fabricandi, data cautione, detur appellatio in casibus, in quibus est locus remissioni nunciationis, dic quod non, cum sapiat hoc Judicium naturam summarissimi possessorii, & dicatur tale Decretum provisionale, ut latè probatur in responso Fabritii Pontiroli impressi apud Urceol. dict. cap. 30. n. 46. & seq. Post. resol. 130. nu. 66. & 67. & licet ipse Urceol. ibidem num. 31. & seqq. conetur probare contrarium, tamen fatetur n. 39. vers. sed parum, quod contra se in illa causa fuit decisum, & ipsius opinio potest admitti, quando ellemus intra trimestre, vel terminum sex dierum ex statuto hic, & nuncians diceret, velle docere de suis juribus, nec esse contentum cautione, vel si intra trimestre, vel dictos sex dies per nunciantem fuisset facta relevans probatio justificativa mali juris nunciat, ob quod non possit fabricare.

Sed Scacc. de appellat. q. 17. limit. 35. Capon. discep. 169. & Salgad. de Reg. proect. p. 2. c. 8. n. 50. ex tex. in c. significantibus de nov. oper. nunc. tenent à sententia post nunciationem prolata, sive affirmativa, quod liceat ædificare, vel negativa, quod non liceat, datur appellatio ad utrumque effectum, cum nullibi inveniatur prohibita, nec dissentit Urceol. d. c. 30. n. 31. & seq. qui bene conqueritur, quod Judex ibi voluit contrarium.

Et quando fuit pronunciatum, quod non liceat fabricare, certum est, quod non remanet nisi remedium appellationis, cum non possit tali casu amplius prætendi per nunciatum prosequutio fabricæ, cum cautione de demoliendo, sed debet expectari finis litis cum re judicata, Salycet. in l. unica nu. 2. vers. si autem nunciatur, Cod. de oper. nov. nunc. Gomez. ad l. Taur. 46. n. 34. vers. item adde.

Adverte hic ad tollendas discussiones in iudicio nunciationis novi operis, quod licet passim ex tit. ff. de nov. oper. nunciat. habeantur plures leges, quæ videntur firmare, & decidere, quod oblata per nunciatum quandocumque cautione de demoliendo in casum succumbentiæ, possit hic procedere ad ulteriora in fabrica, nec teneatur expectare lapsum trium mensium, adhuc dicta jura fuisse correctæ per leg. unicam Cod. de nov. oper. nunciat. secundum communem illius intellectum, unde cautio hodie intra trimestre non admittitur pro remotione nunciationis, si nuncians recuset il-

Constant. ad Stat. Tom. II.

lam recipere, & velit intra dictum tempus docere de jure suo ut tenet Zas. in l. Prætor ait, §. Si quis paratus, n. 2. ff. de nov. oper. nunc. ubi quod omnia alia jura super cautione sunt limitata per dict. l. unicam, Gomez. ad leg. Taur. 46. nu. 34. ubi quod dicta lex unica corrigit jura antiqua, idemque tenet Mauson. de caus. execut. ampliat. 38. n. 34. & seq. & n. 30. unde male Theaur. dec. 204. n. 3. asserit, Canonistas id ita fuisse juxta solitos eorum errores, dum Canones in hoc adhaerunt Juri Civili in dict. leg. unica, unde Canonistæ non merebantur morsus Theauri, & propterea bene ipse Theaurus reprehenditur à Mauson. de caus. execut. ampliat. 38. nu. 42. & 43. ubi respondet illius rationibus, & cum hodie hoc sit certissimum, & in Foris admittum, irridendum est de contraria opinione Theauri, quæ potest dici singularis, habito respectu ad tot autoritates Classico-rum Doctorum supra relatorum n. 48. & seq.

Hinc subsequitur firmanda conclusio, quod præceptum nunciativum novi operis non resolvitur in vim simplicis citationis per comparitionem nunciat, etiam contineret clausulam justificativam Verum si quis senserit se gravatum, quinimmo si Judex revocaret tale præceptum intra trimestre, vel sex dies utiles, ex hoc Statuto (exceptis ali-quibus casibus supra relatis) à tali revocatione uti facta contra dispositionem l. unica C. de nov. oper. nunc. & c. 1. & 2. extra eod. daretur appellatio, ut aliàs judicavi ex rationibus deductis in voto tunc super hoc puncto exarato, tenoris sequentis.

Prætenditur præceptum nunciativum novi operis, præcipuè continens clausulam justificativam Verum si quis, per comparitionem nunciat, resolvi in vim simplicis citationis, & haberi, pro revocato, ac posse nunciatum ad ulteriora procedere in fabrica, non obstante præcepto ex doctrina Bald. hujus opinionis Antesignani in conf. 245. in fin. lib. 2. qui testatur, sic vidisse teneri, & servari per Curiales Curie Romanæ, & hanc opinionem dicit verior, Gramatic. conf. civil. 72. n. 5. Gratian. c. 384. n. 24. Greve. ad Gaill. conclus. 19. n. 5. Carocc. dec. seu cas. 19. n. 22. ubi testatur de veriori, & æquiori opinione, & post alios cum hac opinione residet Fenzon. ad Stat. Urb. 148. n. 2. Magon. dec. Lucen. 29. in addit. litt. A. in princ.

At ego contrarium censeo, & existimo, à tali opinione, uti non vera, & à clara juris dispositione aberrante, esse recedendum, & potius residendum esse in opinione contraria, uti juri, rationi, ac æquitati innixa, & veriori, ac magis communi, cum opinio, quod præceptum nunciativum novi operis non remaneat revocatum per simplicem comparitionem sit fundata super legibus, & canonibus litteralibus nempe in l. de Pupillo, §. meminisse, & ibi glos. in verb. manum, ff. de nov. oper. nunc. in l. unica C. eodem, & c. penult. extra eod. tit. per quæ jura inhietur nunciato, ne post nunciationem ædificet, si nuncians intra tres menses velit docere de jure suo, & per dicta jura DD. tenent, non posse per nunciatum comparentem præceptum sperni, etiam si contineat clausulam Verum si quis, nisi per Iudicem fuerit expresse revocatum, ac remissa nunciatio per licentiam concessam fabricandi, ut probant præ ceteris præclarè Franc. Ripa in l. de Pupillo, §. meminisse nu. 19. ad 23. ff. de nov. oper. nunc. ubi adducit optimas rationes, Zas. in l. in Provinciali, §. meminisse n. 13. vers. hac conclusio, & seq. ff. eod. Joan. de Amic. conf. 36. n. 5. & seq. & à n. 10. fere per tot. Gratian. c. 384. n. 25. ubi quod hæc opinio est verior, Scacc. de iudic. lib. 1. c. 57. n. 18. ubi testatur de practica, & de communi opinione, Gaill. observat. 16. n. 12. vers. idco autem lib. 1. ubi quod propterea hujusmodi præcepta nunciativa novi operis conceduntur etiam sine dicta clausula justificativa Verum si quis, cum concedantur lege sic mandante, Capicci. Latr. consult. 64. numer. 2. & 3. ubi quod propterea Judex concedit hujusmodi præcepta causa non cognita, Urceol. consult. for. c. 30. n. 6. Borgnin. dec. 23. n. 9. p. 2. Amat. dec. March. 64. n. 27. & 28. Thomat. dec. 34. n. 11. & seq. Sperell. dec. 53. n. 13. & infra, & admittunt plures relati per Carocc. dec. seu cas. 19. n. 21. & in puncto Stat. Urb. lib. 1. c. 148. ipsum statutum videtur esse litterale.

Et si Judex de facto tale præceptum nunciativum revocaret durante trimestre à jure, & durante termino sex dierum utilium à Statuto Urbis præscripto, nuncianti ad justificandum jura sua, gravamen inferret, & à tali revocatione posset nuncians cum omni justitia appellare, Thomat. di-
ta dec. 34. nu. 9. & seq. & nu. 23. & infra bene Sebast. Me-
dic. decis. March. 13. per tot. ubi Rota Provincia Marchiæ,
H 2 no-

Declara etiam, principalem conclusionem non procedere, si antiquæ fabricæ mensura excedatur, ac illius forma-
 106 mutetur, Gratian. cap. 84. num. 19. & seqq. Actolin. resol. 59. n. 7. Censal. ad Peregrin. de fideicom. art. 16. nu. 21. vers. addo Jacob. Fontanell. de jurepair. lib. 5. cap. 16. nu. 5. vers. sit aut reparatio.

Nunciatio autem novi operis fit tripliciter; primo solo
 107 verbo nunciatis, qui illud nunciat, l. de Pupillo §. meminisse, ff. de nov. oper. nunciat. secundo per jactum Lapilli, quia nuncians proicit unum, vel plures lapides in ædificio, di-
 108 cendo qualiter per illud factum nunciat novum opus, dist. §. meminisse; tertio autoritate Judicis, qui ad instantiam nunciantis per se, vel per Tabellionem, vel per Nuncium
 109 nunciat novum opus, & jubet, ne illud fiat, registrando in actis tale mandatum, & præceptum nunciativum novi operis, dist. §. meminisse, & plenè de his modis nunciandi, Gomez. ad leg. Taur. 46. nu. 3. l. 1. & 32. ubi ponit, in quibus differant, sed melior tutior, ac magis usitatus modus nunciandi est ille, qui fit mediante præcepto, ac autoritate Judicis.

An autem nunciatio facta coram Judice in foro, vel in
 110 domo nunciati afficiat negant, Jaf. in l. 1. num. 3. vers. quasdam alias de oper. nov. nunciat. Gaill. observat. 16. num. 10. lib. 1.

111 Sed contrarium tenent, Castrensis in l. de pupillo, §. nunciationem nu. 3. ff. de oper. nov. nunciat. & ibidem Bald. num. 2. ubi de citatione facta domi dimissa copia, & rursus idem Bald. in eadem leg. de Pupillo, §. si quis fore num. 1. unde Jaf. & Gaill. in contrarium allegati debent intelligi de citatione verbali facta domi, non autem de citatione in scriptis, seu litteratoria, ut illam appellat Baldus, & ampliùs, etiam si ageretur de sola citatione verbali facta coram Judice in foro, hæc exuberaret, cum sit personalis, & solum posset excusari citatus, si longè distaret à loco operis quoad opus factum, antequam posset certiorare laborantes in opere.

Sed an nuncians novum opus sit Actor, vel Reus, itaut si faciat nunciationem Clerico, vel Ecclesiæ possit illam facere coram Judice Laico, vel debeat illam proponere coram
 112 Judice Ecclesiastico, Sanfelice. decis. 379. par. 3. tenet, quod nuncians novum opus, sit Reus, & Rei figuram faciat, & propterea quod possit nunciare novum opus Clerico coram suo Judice Laico.

At contrarium est verius, & in praxi tenendum, quod scilicet nuncians novum opus sit Actor, & non Reus, & nunciatus habeatur pro Reo, & propterea Clerico sit facienda nunciatio coram suo Judice Ecclesiastico, ut plenè hoc probat Jo. Gutierrez. per plura fundamenta conf. 48. per tot. Salgad. de Reg. protect. p. 2. c. 8. num. 55. qui licet num. 54. solum referat dictum conf. Gutierrez. & dicat nolle hoc disputare, & examinare tamen num. 55. fatetur quod praxis obtinet, nunciantem sequi forum nunciati, & latè hanc opinionem verissimam tuetur Capon. discept. 172. ubi refert in idem doctissimum Iuris responsum Caroli Vergare, & dicti Capon. & Vergara ex professo reiiciunt, & redarguunt Sanfelice. d. decis. 379. tenentem contrarium.

Tandem adverte, quod si quis calumniosè nunciaverit novum opus, & in causa succubuerit debet condemnari in
 114 expensis, ac damnis passis per nunciatum occasione dictæ calumniosæ nunciationis per actionem de dolo, ac actione injuriarum, Carpan. dist. cap. 340. num. 62. & 63. Sperel. decis. 53. num. 17.

Cæterum de materia nunciationis novi operis si alia desideras, ulteriori calamo scripta, hic tantum libata, adeas D.
 115 D. scribes super cit. ff. & Cod. de oper. nov. nunciat. & super cap. 1. & 2. extr. eod. & signanter Bartol. Bald. Jaf. Paris. Zaf. super dist. tit. ff. de oper. nov. nunciat. Bald. conf. 245. lib. 2. Castrel. conf. 412. lib. 2. Surd. conf. 154. lib. 1. Ludovic. Bell. conf. 100. Altograd. conf. 100. lib. 1. Carpan. ad Stat. Med. ol. cap. 340. tom. 2. Gaill. observat. 16. lib. 1. Grev. ad Gaill. conclus. 16. lib. 1. Gratian. cap. 84. & 384. Post. resol. 130. Ciarlin. controuv. for. lib. 1. cap. 30. Urceol. consult. forens. cap. 30. & in addit. ad dist. cap. 30. Capic. Latr. consult. 64. & 116. Gomez. ad l. Taur. 46. d. num. 20. & seqq. Maufon. de caus. execut. ampliat. 38. Rub. de validit. legal. cap. 12. Antonell. de temp. legal. lib. 3. cap. 9. Concio. ad Statut. Engub. lib. 2. Rubr. 70. Rificat. de Stat. Homin. cap. 2. de nov. oper. nunciat. fol. 303. & seqq. Cardin. de Luca de Servit. disc. 4. & 5. Galganett. & Fenzon. ad hoc Statut. Urbis 148. Cavalcan. decis. 23. par. 2. Amat. decis. March. 64. Carocc. decis. seu cas. 19. Magon. decis. Lucen. 29. Thesaur. decis. 204. Franc. Marc. decis. 588. par. 2. Medic. decis. March. 13. Thomat. decis. 33. & 34. par. 1. & decis. 179. par. 2. Panimol. Constant. ad Stat. Tom. II.

decis. For. Ecclesiast. par. 1. decis. 11. & ibi Annot. 1. per tot. Rot. decis. 124. lib. 2. in correct. coram Puteo. decis. 472. coram Merlino decis. 685. par. 4. tom. 3. decis. 50. & decis. 113. par. 19. recent. & c.

De Donationibus insinuandis.

CAP. CL.

Vicumque donatio quæ de Jure insinuationem requirit, excedit summam, seu valorem ducatorum, insinuari debeat infra sex menses à die donationis factæ per acta alterius Notarii actuarii, aliàs ultra summam dictorum ducatorum sit nulla, nec renunciari possit solemnitate insinuationis legitimè faciendæ, & juramentum, tam in ipsa donatione, quàm in renunciatione ipsius insinuationis censeatur fraudolenter appositum, nec contrarium probari, vel adminiculari possit. Ad validitatem autem actus insinuationis, seu Instrumēti de dicto actu insinuationis celebrati sufficientiant duo testes, etiam quod se non subscribant.

A R G U M E N T U M.

Agitur de insinuationis solemnitate requisita ab hoc statuto in donationibus excedentibus valorem ducatorum 200.; in quibus donationibus illa requiratur, & in quibus non; & in quibus differat circa solemnitatem insinuationis in donationibus præfens statutum à Jure communi. Defectus insinuationis tollitur per Juramentum de Jure; secus ex hujus statuti dispositione; & an suppleatur per præsentiam Judicis. Ad quid Insinuatio fuerit inventa ostenditur. Illius defectus an probandus à donante, vel donatario. Mandatum datum ad insinuandum quando nec nè possit revocari; & insinuatio facta à procuratore post revocatum mandatum, quando non suffragetur. Ostenditur simul, quando illa ex lapsu 30. annorum præsumatur intervenisse. Enucleatur etiam, à quo dari possit de defectu insinuationis; & demum quando illius defectus possit sanari à Principe Supremo, & an post allegatam judicialiter nullitatem.

S U M M A R I U M.

- 1 Insinuatio ex Statuto Urbis requiritur in iis tantum donationibus, quæ de Jure insinuationem requirunt.
- 2 Insinuatio donationis potest fieri usque ad 30. annos de Jure communi.
- 3 Ex Statuto Urbis debet fieri intra sex menses à die donationis.
- 4 Facta post sex menses ex hoc statuto non relevat.
- 5 Insinuatio facta post sex menses suffragatur, si Princeps adversus lapsum temporis concesserit restitutionem.
- 6 Insinuatio donationi de Jure si extendit solidos, sive aureos 500. fieri debet.
- 7 Solidi quingenti aurei constituent summam scutorum 500. & ultra moneta Romana.
- 8 Ex Statuto Urbis requiritur insinuatio in donatione excedente ducatos 200. facientia scuta 150. moneta Romana.
- 9 Donatio pro dictis scutis 150. valet sine insinuatione, & ex illa transfertur possessio, & n. 10.
- 10 Donatio sine insinuatione corrumpit solum in excessu, & sustinetur pro summa permissa à Jure, vel statuto hic.
- 11 Donatio inter virum, ac uxorem corrumpit in totum.
- 12 Insinuationis defectus de Jure communi tollitur per Juramentum.
- 13 Amplia licet expressè cum Juramento non fuerit renunciatio insinuationi, dum sufficit promissio jurata de observanda donatione.
- 14 Procedit etiam in præjudicium tertii, & creditorum posteriorum.
- 15 Donator si expressè voluit donationem insinuari, tunc insinuatio non supplebitur per Juramentum.
- 16 Juramentum non supplet defectum insinuationis in donatione

- tione ex Statuto Urbis, cum illud presumat fraude extortum.
- 18 Statutum 140. tollens vires Juramenti est servandum, uti confirmatum à Papa in forma specifica.
- 18 Donatio omnis excedens scuta 150. ex Statuto Urbis debet insinuari.
- 19 Insinuatio requiritur etiam in renunciatione ut bene actionis, si ab illa dependeat hujus validitas.
- 20 Insinuatio requiritur etiam in renunciatione juris quasi perfecte acquisiti.
- 21 Requiritur in retrodonatione facta ex intervallo, & post quod perfecte acquisitum ex donatione, & n.22.
- 23 Secus si prima donatio sit nulla.
- 24 Insinuatio requiritur in renunciatione doti facta à muliere.
- 25 Requiritur etiam in renunciatione facta cum pacto de non petendo.
- 26 Requiritur etiam in donatione facta per epistolam, vel per Apocham privatam.
- 27 Mans. consil. 191. num. 15. contrarium tenens reprobat, & n.28.
- 29 Requiritur etiam in remissione debiti liquidi.
- 30 Secus in remissione debiti illiquidi, vel inexigibilis & num.31.
- 32 Non requiritur in remissione debiti facta per viam transactionis.
- 33 Insinuatio requiritur in donatione tacita.
- 34 Requiritur in confessione de dote recepta facta à marito.
- 35 Secus si pro confessione concurrant adminicula pro vera receptione dotis, cum tunc cesset tacita donatio.
- 36 Insinuatio requiritur etiam in donatione facta inter Patrem, & filium & n.39. & 43.
- 37 Similiter in donatione inter Matrem, & filium.
- 38 Decis. 17. num. 1. par. 4. diversimodè declaratur.
- 40 Donatio nulla ex defectu insinuationis non tollit dominium donanti, & sic potest denuo disponere.
- 41 Insinuatio fuit inventa, ad hoc ut ex iteratione actus appareat de perseverantia voluntatis in donando.
- 43 Procurator constitutus ad insinuandam donationem, dum fuit revocatus, ex hoc deducitur animus non perseverandi in voluntate donandi.
- 44 Insinuatio non requiritur in donatione remuneratoria, & facta ob servitia prestita, & prestanda.
- 45 Insinuatio requiritur in donationibus puris, & non ob causam.
- 46 Donatio facta à Patre filiis non potest dici ob servitia prestita, nec ob causam.
- 47 Servitia non specificata non faciunt donationem remuneratorem, & ob causam.
- 48 Donationes respectiva, & remuneratoria, qua sint.
- 49 Servitia, & merita donatarii, in genere expressa à donante non probantur in assertionem ejusdem.
- 50 Donatio ex capite meritorum non subsistit sine insinuatione, si merita aliunde non justificentur.
- 51 Merita inter personas prohibitas debent aliunde probari, quam per assertionem donantis.
- 52 Donatio inter Patrem, & filium firmatur Juramento, & meritis in illa assertis stante Juramento creditur.
- 53 Declarata, in terminis Juris communis id procedere, secus stante hoc Statuto 150.
- 54 Insinuatio non requiritur in donatione ob causam certi, & determinati matrimonii cum certa persona contrahendi, & n.56.73. & 75.
- 55 Fallit si filia donataria de tempore donationis erat dotata condecenter, & alia causa sint expressa & n.57.
- 56 Causa in donatione expressa sunt attendenda, & n.58.59. & 60.
- 62 Insinuatio fuit inventa ad evadendas fraudes.
- 63 Fraus in donatione inter vivos facta à persona idiota presumitur, ex quo illi facti suppositum, quod donabat causa mortis.
- 64 Exceptio defectus Insinuationis est reicienda ad petitionem.
- 65 Intellige si ille, qui mittit donationem, contra quam opponitur defectus insinuationis possideat, & de ratione ibidem.
- 66 Secus si quis possidens donationem, tunc etiam debet hoc docere de donationis insinuatione.
- 67 Insinuatio requiritur in donatione facta ad vitam donatarii, & tunc valor computatur juxta l. hereditatum ff. ad leg. falcid.
- 68 Requiritur in remissionibus, & renunciationibus jurium.
- 69 Intellige de juribus certis, & quasitis, secus si incertis, & non dum delatis.
- 70 Insinuatio requiritur etiam in renunciationibus & donationibus, quae fiunt per minores inter se.
- 71 Requiritur quando fit renuntiatio ex precepto paterno, si illa plus contineat quam preceptum patris.
- 72 Requiritur in donatione facta à minore ex causa dotis, si non tenebatur dotare.
- 73 Secus si facta sit ex causa dotis à majore etiam muliere.
- 74 Non requiritur in donatione facta occasione certi, & determinati matrimonii & n.76. & 79.
- 75 Insinuatio requiritur in donatione ex causa dotis facta pro matrimonio in genere.
- 77 Solemnitates prescriptae à Statuto Urbis 151. requiruntur, quando fit donatio ex causa certi matrimonii non mulieri nubenti, sed masculo uxorem ducenti & num.78.
- 78 Insinuatio requiritur in donatione ex causa dotis pro certo, & determinato matrimonio, quando hoc erat sequentum de tempore donationis.
- 80 Insinuatio non requiritur in donatione causa mortis.
- 81 Donatio causa mortis est improprie donatio.
- 82 Fallit si ex conjecturis appareat, esse donationem inter vivos.
- 83 Non requiritur in donatione facta ob ingressum Religionis.
- 84 Idem procedit, si donatio facta sit à Novitio post susceptum habitum, si ante ingressum, sed ex causa ingressus in Religionem.
- 85 Decis. 121. coram Durano contrarium firmans non est recepta.
- 86 Donatio ex causa ingressus in Religionem non potest revocari.
- 87 Insinuatio non requiritur in renunciatione juris quatenus eventualis conditionalis, & incerti.
- 88 Nec in renunciatione fideicommissi adhuc non delati.
- 89 Nec in repudiatione hereditatis delata, sed non adita.
- 90 Secus in hereditate adita, & acquisita, ac in jure acquisito, cum tunc agatur de vera donatione.
- 91 Nec requiritur in donatione facta ex causa transactionis.
- 92 Fallit quoad insinuationem requisitam à Conf. March. & quoad solemnitates Stat. Urbis 151.
- 93 Insinuatio non requiritur in donatione facta emptori à venditore de eo, quod res vendita plus valere posset.
- 94 Non requiritur in donatione respectiva habente onus alendi donantem, vel illi dandi certam quantitatem quolibet anno.
- 95 Donatio cum talibus oneribus est potius species permutationis.
- 96 Procedit, licet respectivitas tacite resultet ex donatione.
- 97 Insinuatio non requiritur, licet onus concernat commodum, non solum donatarium, sed tertium.
- 98 Insinuatio in donatione respectiva requiritur, in eo, quod excedit onera.
- 99 Insinuatio non requiritur in donatione remuneratoria.
- 100 Merita donatarii, ad effectum excludenda insinuationis, debent aliunde probari, quam per assertionem donantis.
- 101 Intellige pro concurrenti rata meritorum.
- 102 Solemnitates Statut. Urb. 151. requiruntur, quando minores, vel mulieres donant ex causa meritorum donatarii.
- 103 Insinuatio non requiritur in donatione cum perpetuo fideicommissi favore agnationis.
- 104 Intellige, si sit favore agnationis ipsius donantis, secus si alterius.
- 105 Requiritur insinuatio, si non sit contemplata agnatio, sed donatio recepta sit à donatario pro se & heredibus & num.106.
- 107 Non requiritur in omni donatione ob causam, qua respicit commodum donantis.

- 108 Statuta loquentia de insinuandis donationibus procedunt in donationibus liberis, non in illis ob causam.
- 109 Non requiritur insinuatio in donatione facta ex causa studii, etiam extraneo.
- 110 Non requiritur in donatione, vel remissione geminata, ac pluries facta, cum geminatio equipolleat insinuationi, & n. 111.
- 112 Non requiritur in donatione, quam Pater facit filii pro legitima.
- 113 Requiritur tamen in excessu legitima.
- 114 Nec requiritur in donatione facta pro alimentis futuris.
- 115 Non requiritur in donatione jurispatronatus.
- 116 Decisio Rote in Asculana Parochialis 10. Aprilis 1682. coram Albergato contrarium tenens fuit revocata, & n. 117.
- 118 Insinuatio ex Stat. Urbis non requiritur in donatione facta à Clerico.
- 119 Contrarium tenent Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 2. num. 77. & Grossus, sed non approbantur.
- 120 Non requiritur in donatione facta Ecclesie, vel Pie cause.
- 121 Insinuatio requiritur in donatione facta Clerico à Layco.
- 122 Contrarium firmatur.
- 123 Prima opinio à Cardinali de Luca firmatur si Laycus donet Clerico, secus si Clericus donet Layco.
- 124 Non requiritur in donatione facta à Principe Supremo in Terris suo Imperio subjectis.
- 125 Secus in donatione facta à Baronibus, etiam Status Ecclesiastici, recognoscentibus Superiorem.
- 126 Non requiritur in donatione facta à limite in expeditione ac loco hostili, & in actu pugnandi.
- 127 Non requiritur in solutione indebiti scienter facta, si precipue recipiens credebatur, illum teneri ad solutionem.
- 128 Non requiritur in donatione, qua fit sine scriptis, & qua consistit in traditione pecuniarum, vel mobilium, & n. 129.
- 130 Secus si donatio pecuniarum consistat in promissione, & non per traditionem actualem.
- 131 Insinuationis defectus causat defectum consensus.
- 132 Insinuatione deficiente non transfertur, nec dominium, nec possessio.
- 133 Insinuatio est actus confirmationis.
- 134 Insinuatio fuit inventa, ad hoc ut donans medio tempore inter donationem, & insinuationem deliberet, an sibi expediat donationem confirmare.
- 135 Insinuatio fuit inventa, ut fraudibus, & falsis probationum modis occurratur.
- 136 Insinuatio nihil aliud est, nisi donationem publice legere coram Iudice Ordinario.
- 137 Insinuatio facta post revocationem mandati ad insinuandum factam à donante non suffragatur, & n. 138. & 139.
- 140 Procedit, licet revocatio mandati non fuerit intimata procuratori, & de ratione.
- 141 Donatio quando non fuit sincere facta, ad effectum ut non possit insinuari, sufficiunt conquisitiones extrajudiciales donantis super extorta donatione.
- 142 Insinuatio non potest fieri intra 30. annos de Jure, & intra sex menses ex Statuto Urbis, si interim fuit opposita nullitas donationis.
- 143 Mandatum datum ab insinuandum potest re integra revocari, non obstante juramento, & n. 144.
- 145 Mandatum ad insinuandum sine actuali insinuatione non suffragatur.
- 146 Insinuatio si non requiritur, tunc procurator constitutus ad insinuandum intelligitur, quatenus insinuatio requiratur.
- 147 Insinuatio non necessaria, si facta sit, sed non bene, adhuc donatio sustinetur.
- 148 Insinuatio non retrahitur in prejudicium tertii, cui medio tempore fuit jus quesitum, cum operetur prout ex nunc.
- 149 Insinuationis defectus sanatus à Principe intelligitur prout ex nunc, quoad prejudicium Creditorum.
- 150 Et contrarium rescriptum Principis, non citato tertio, concessum, non est attendendum.
- 151 Insinuationis non est amplius locus post mortem donantis.
- 152 Etiam si mors sit civilis per professionem in Religione.
- 153 Insinuationem faciendi facultas non transit ad heredes donarii.
- 154 Insinuatio mortuo donante non fit, nisi de consensu heredis donatoris, & n. 157.
- 155 Procurator post mortem donantis non potest facere insinuationem, licet habeat ad hoc facultatem, contrarium vide n. 158.
- 156 Rocca disput. Jur. Select. cap. 60. num. 58. reijcitur, & n. 157.
- 159 Insinuatio ex lapsu 30. annorum cum observantia donationis, & possessione donarii presumitur intervenisse.
- 160 Observantia probatur ex possessione donarii.
- 161 Observantia donationis excluditur, ex quo donatarius pacifice non possedit, & n. 162.
- 162 Insinuatio per lapsum 30. annorum cum observantia presumitur, licet in Instrumento donationis de insinuatione non sit facta aliqua mentio.
- 163 Ex observantia donationis cum lapsu temporis non presumitur insinuatio, si fuerit allegata nullitas donationis intra 30. annos.
- 164 Insinuatio ex lapsu temporis cum observantia non presumitur, quando illa debet fieri in certo loco, & in eo non reperitur, & n. 165.
- 166 Insinuatio nulla si fuerit producta, cessat presumptio facta insinuationis deducta ex lapsu temporis.
- 167 Insinuationem fuisse factam, est probandum ab allegante, contractum fuisse insinuatum.
- 168 Contrarium quod negativa non facta insinuationis sit probanda ad illam allegante.
- 169 Negativa debet probari, quando quis tamquam Actor proponit defectum insinuationis, quando vero quis est Reus, & convenitur ex contractu, tunc insinuatio debet ostendi ab agente.
- 170 Insinuationis defectus donatario possidenti non potest opponi, nisi in iudicio ordinario, non in illo manutentionis, & n. 171.
- 172 Insinuationis defectus potest allegari in quovis iudicio summano, ac executivo, si de eo appareat incontinenti.
- 173 Insinuatio est Statuto Urbis non suppletur ex presentia Iudicis, cum debeat registrari per acta alterius Notarii.
- 174 Insinuationis solemnitas non suppletur ex decreto Iudicis mandante Instrumentum haberi pro insinuato.
- 175 Nec suppletur per presentiam Iudicis, quando hic fuit aditus ad alium effectum, & ad servandas solemnitates Stat. Urb. 151.
- 176 Insinuatio tamen ex dispositione juris communis suppletur ex presentia Iudicis.
- 177 Insinuatio fieri debet in loco celebrati contractus, ac donantis.
- 178 Fieri quoque debet in loco bonorum donatorum, si sita sint extra locum donantis, & agatur ad tertii prejudicio.
- 179 Nullitas ex defectu insinuationis potest solum allegari ab eo, ad cuius favorem inductus est, & ab ejus herede, non à tertio.
- 180 Potest allegari etiam à tertio ad effectum tuendi propriam possessionem pro suo interesse.
- 181 Insinuationis defectus quoties absit fraus, & concurrant alia solemnitates, potest sanari per Supremum Principem.
- 182 Insinuationis defectus non debet à Principe sanari in prejudicium tertii, & creditorum.
- 183 Nec quando in actis fuit allegata nullitas ex defectu insinuationis, & n. 184. & 185.
- 186 Solemnitates exigunt à Carpense lib. 1. c. 24. requiruntur, etiam quando mulier contrahit cum Loco Pio.
- 187 Insinuationis defectus à Principe non debet sanari, quando apparet, quod mulier ex contractu nihil recepit, & quando sanatio à Rota conceditur ex clausula arbitrio.
- 188 De Insinuationis materia vide D. D. relatos remissive.

Insinuationis solemnitas in contractu donationis prescribitur ab hoc statuto, prout de jure, hoc est quod illa adhibeatur in iis tantum donationibus, quæ de jure insinuationem exposcunt, & non in illis, quæ ex Juris communis dispo-

nationis excedit onus alimentorum, vel alia onera corre-
 98 pectiva appositæ donationi, donatio remanet pura, & sim-
 plex, & propterea insinuanda, aliàs esset nulla, Gross. *dict.*
§. 2. num. 163. Peregrin. *conf. 76. num. 29. & 36. lib. 1.* Micha-
 lor. *de Palac. de contratt. & restit. lib. 6. cap. 3. §. verum,* &
seq. fol. 521. Card. de Luc. *de Donat. disc. 60. n. 41. Rot. dec.*
115. n. 15. coram Durano, & in *Perusina hereditatis 10. De-*
cembriis 1628. §. prorsus non facit coram Cardinali Virili,
 quæ est *dec. 79. post Gilian. ad Stat. Perus.*

Septimo non requiritur in donatione remuneratoria ad
 Text. in l. *Aquilus ff. de Donat.* usque tamen ad mensuram
 99 meritorum, secus in excessu, Peregrin. *conf. 76. num. 27. &*
38. lib. 1. Cardinal. de Luc. *de Donat. disc. 20. num. 6. ad 8.*
Carpan. cap. 324. à nu. 50. Hermosill. ad Lopez. glos. 16. leg. 9.
tit. 4. par. 5. num. 16. Gratian. cap. 343. n. 6. Rot. dec. 200. n. 12.
par. 5. rec. & decis. 327. num. 1. coram Penia, & faciunt au-
 ctoritates adductæ in antecedenti *vers. at si correspondit*
numer. 98.

At merita debent concludenter probari à donatario, nec
 100 super illis statui assertioni donantis, ac partium, nè fiat
 fraus statuto, Peregr. *conf. 76. n. 27. vers. ubi probat lib. 1. Rot.*
decis. 81. n. 10. & 11. & dec. 817. n. 12. coram Amat. Duno.
dec. 242. num. 20. & seq. par. 18. rec. & dec. 19. num. 25. & in-
fra part. 19. quæ ultimæ decisiones hoc probant in terminis
 hujus statuti.

Adverte tamen, quod donatio remuneratoria, ac corre-
 pectiva, licet non subiaceat solemnitati insinuationis pro
 concurrenti, quantitate meritorum, & quatenus possit in
 101 ea considerari correspondit, adhuc tamen si illa fiat à
 minore, vel muliere, requiruntur aliæ solemnitates præ-
 scriptæ à *Statut. Urb. 151. lib. 1.* quia in ponderatione me-
 ritorum, & valore rei, quæ donatur pro remuneratione,
 102 vel in æstimatione onerum corresponditorum decipi pos-
 sunt, Rot. *decis. 327. num. 2. & 5. coram Pen. dec. 380. nu. 9.*
ad 14. p. 14. rec. dec. 57. num. 10. & 11. & decis. 157. n. 3. ad 6.
par. 15. & non dissentit Card. de Luc. de Donat. discurs. 27.
num. 9. & seq.

Octavo nec insinuatio requiritur in donationibus, quæ
 fiunt cum perpetuo fideicommissio, vel primogenitura fa-
 vore agnationis ipsius donantis, Antonell. *de tempor. legal.*
 103 *lib. 1. cap. 34. num. 50. & seq. Cardin. de Luc. de Donat. disc.*
60. num. 42. plenè Episcopus Rocca disp. jur. select. tom. 1. c.
10. num. 43. & 44. & cap. 60. num. 54. Rot. decis. 460. part. 4.
tom. 2. rec. dec. 118. num. 10. & 11. & dec. 334. à nu. 31. p. 9.
decis. 430. numer. 4. coram Rembold. decis. 794. num. 18. ad
20. coram Amat. Duno. et. & decis. 182. num. 17. & 24. co-
ram Alex. VIII.

Fallit, si donatio facta sit non favore descendendum agna-
 104 tionis donantis, sed alterius, Rot. *dec. 924. nu. 9. coram Bu-*
ratt. & dec. 241. n. 7. p. 13. rec.

Fallit pariter, si donatio recepta fuerit à donatario pro se,
 & suis heredibus, cum tunc non possit dici facta pro con-
 servatione bonorum donatorum in agnatione, Rot. *decis.*
 105 *57. num. 6. & 7. part. 15. rec. cum expressio splendoris fami-*
 liæ, sine perpetuitate fideicommissi, non faciat, quod
 donatio dicatur ab causam, & subiaceat solemnitati insi-
 106 nuationis, ac aliis præscriptis à statutis de donationibus lo-
 quentibus, Rot. *dec. 794. n. 19. coram Amat. Duno.*

Nono non requiritur in quavis donatione ob causam,
 107 quæ respiciat commodum donantis, cum hæc non dicatur
 simplex donatio sed impropria, Carpan. *cap. 324. numer. 62.*
& seq. Cyriac. contr. 128. num. 109. Rot. decis. 223. num. 4. &
infra, & decis. 598. num. 15. coram Amat. Duno. et. dec. 240.
n. 2. coram Coccin. dec. 10. num. 37. & decis. 182. num. 17. co-
ram Orthob. dec. 460. n. 7. & 11. p. 4. tom. 2. rec. dec. 69. nu. 87.
p. 7. dec. 305. n. 18. & 19. p. 19. & quando dicatur ob causam,
 itaut non sit necessaria insinuatio videatur Peregr. *conf. 76.*
n. 30. & seq. lib. 1.

Et generaliter, quod non requiratur insinuatio in dona-
 tionibus, quæ liberalitatem excludunt, nec statuta loquen-
 108 tia de insinuandis donationibus procedant extra donatio-
 nem simplicem, Natt. *con-*
Donat. disc. 1. special. 4. n. 4
& dec. 430. n. 7. coram Rem-
bold.

Decimo non requiritur in donatione facta ex causa stu-
 dii etiam si facta sit extra
 109 Michalor. *de fratr. par. 1.*
numer. 38.

Undecimo nec requi-
 ritur in donatione, vel remissio-
 ne gratuita debiti gemi-
 ut quia pluribus vicibus, ac

sapè fuerit reiterata, & observata, cum talis geminatio
 æquipolleat insinuationi, Gratian. *cap. 531. num. 31. & seq.*
 Marcian. *disputat. 54. num. 18. tom. 2.* Cardinal. de Luc. *de*
 110 *Donat. disc. 33. num. 9. Rot. decis. 640. num. 8. coram Buratt.*
decis. 226. num. 7. decis. 247. num. 13. & decis. 332. numer. 18.
coram Peuringer. dec. 68. n. 14. p. 8. rec. & in Avenionen. Do-
nationis 28. Junii 1680. §. nullitas donationis, & non refra-
 111 *gante confirmata 31. Januarii 1681. §. quomodo coram Al-*
bergato, ubi loquitur de simili statuto, seu Regulamento
 Avenionense mandante, donationes insinuari, quod non
 procedat in donatione geminata.

Duodecimo non requiritur in donatione, seu assignatio-
 ne bonorum, quam præventivè facit Pater ejus filiis pro
 legitima, vel ad evitandas lites pro omni, & toto eo, quod
 filii, & nepotes possent prætere, Peregrin. *conf. 76. nu-*
 112 *mer. 34. lib. 1. Altograd. consul. 8. num. 67. & 68. lib. 2. ubi*
 respondet contrariis, Gross. *alleg. §. 2. num. 30. Rot. decis. 32.*
n. 26. coram Zarat. dec. 385. num. 15. & 16. par. 18. rec. & de-
cis. 305. n. 19. p. 19.

Fallit in excessu legitime, Peregr. & Altogr. ubi proxi-
 113 mè, Gross. *§. 2. n. 167.*

Decimo tertio non habet locum in donatione ex causa
 alimentorum futurorum, si facta sit à Patre, si ab ex-
 114 traneo, Gross. *dict. §. 2. n. 70. & seq.*

Decimo quarto non requiritur in donatione juris patrona-
 tus facta cum consensu Episcopi, ex quo agitur de re spi-
 rituali, Decian. *conf. 124. num. 3. vers. sexto, Marefcott.*
variar. resolut. lib. 3. cap. 9. num. 4. Carpan. cap. 324. num. 74.
 Rot. *decis. 707. num. 3. part. 1. rec. & in Asculana Parochia-*
 115 *lis 12. Februarii 1683. §. tertio denique coram Reverendis.*
Hervault.

Non obstante decisione in eadem Asculana Parochialis
 10. Aprilis 1682. *§. minus afficit coram Albergato*, in qua
 fuit firmatum contrarium, nam in subsequenti decisione
 coram Hervault fuit conclusum, & quidem cum veritate,
 116 non esse necessariam insinuationem, & decisio Alber-
 gati adducit Marefcott. & de Marin. & hic allegat Vivianum,
 qui non percutiunt, nec discutunt hunc articulum,
 & ipsamet decisio Albergati in *alleg. §. minus afficit, vers. in*
omnem verò casum agnovit conclusionis insubsistentiam, 117
 dum pertransit ad aliam responsionem per hæc verba – *In*
omnem verò casum donatio legitur restricta &c. unde imper-
 turbabiliter tene primam opinionem, quod in donatione
 juris patronatus non requiratur insinuatio, juxta firmata in
 secunda decisione in Asculana Parochialis coram Hervault.

Decimo quinto non requiritur in donatione facta à Sa-
 118 cerdote, ac persona Ecclesiastica, cum hæc non sit subje-
 cta huic statuto de insinuatione loquenti, Cirocc. *discept.*
54. num. 34. latè Sperell. dec. 10. Rot. dec. 52. & 264. p. 12. rec.
& dec. 528. n. 9. p. 18. 10. 2. & præcisè coram Coccin. dec. 1951.
n. 28. & seq. n. 51. & infra.

Et licet contrarium teneant Tort. *ad Stat. Pap. rubr. 62.*
 in *Civil. n. 77.* & plenè Gross. *alleg. §. 2. n. 57. & seq. nihilo-*
 119 *minus non recedas à prima opinione, tanquam veriori.*

Nec in donatione facta Ecclesiæ, vel piæ causæ, l. *sancti-*
mus, §. exceptis, & §. aliis verò, C. de donat. ea ratione,
 120 quia fraudes non possunt præsumi in donatione ad piæ cau-
 sas, plenè Riminal. in *§. 1. de donat. nu. 376. ad 431. Fragos.*
de Regim. Reipublica p. 1. lib. 2. disp. 4. §. 1. n. 271. vers. hac ta-
men doctrina, Cirocc. discept. 54. n. 36. Gross. dict. §. 2. nu. 74.
ad 145. ubi rejicit contrarios, latè Sperell. decis. 10. & 100.
Rot. dec. 7. n. 9. coram Buratt. dec. 773. n. 11. coram Amat.
Duno. & dec. 458. n. 7. p. 2. rec.

Si verò donatio fiat Clerico, non ratione suæ Ecclesiæ,
 sed contemplata simpliciter propria ipsius Clerici persona,
 an talis insinuatio requiratur, affirmant Tort. *ad Stat. Pap.*
rubr. 62. n. 76. Carpan. d. c. 324. n. 78. sed quod non requira-
 121 *tur, ex quo Clerici non subijciuntur huic statuto laicali,*
 Rot. *dec. 58. n. 27. & seq. p. 6. rec. Card. de Luc. de donat. disc.*
32. n. 6. & 7. qui vanum putat contrarium velle tentare coram
 122 *Judicibus Status Ecclesiastici: sed n. 8. videtur contrarium*
 velle, quoties donans sit laicus, licet donet Clerico, & con-
 123 trariam opinionem admittit, si donans sit Clericus, licet
 sub dubio hanc distinctionem relinquat.

Decimosexto non requiritur in donatione facta à Princi-
 pe Supremo, & habente jura Supremi Domini, nec reco-
 gnoscante Superiorem in suis Terris, Aldobrandin. *conf. 99.*
n. 20. lib. 2. Carpan. c. 324. n. 78. Hermosill. ad Lopez ad leg. 9.
tit. 4. par. 5. glos. 1. nu. 36. & seq. Antonell. de tempor. legal.
lib. 1.

lib. 1. c. 34. n. 26. & 27. Rot. dec. 242. n. 15. & seq. par. 18. rec.

Secus in donatione facta à Barone recognoscente Superiorem, Aldobrandin. d. conf. 99. n. 21. Rot. dec. 382. n. 7. coram Cels. dec. 1475. n. 11. p. 14. rec. & d. dec. 224. n. 17. p. 18. ubi loquitur de Baronibus Status Ecclesiastici.

Decimo septimo non requiritur in donatione facta à milite, etiam minore, si tamen sit in expeditione, in ipso loco hostili, ac in ipso actu pugnandi, vel loco pugnae expolito, Rot. dec. 166. n. 5. & 6. p. 14. rec.

Decimo octavo non requiritur in solutione indebiti scienter facta, cum hec non præferat veram, & propriam donationem, sed sit quadam irrevocabilis datio, præcipue quando in recipiente adest iusta credulitas, quod solvens teneretur ad solutionem, Fenzon. hic n. 56. & 57. Magrett. ad Const. Pragm. Ducis Sermoneta, §. 17. obser. 2. nu. 2. Rot. dec. 145. n. 8. & 9. p. 3. rec.

Decimonono non requiritur in donatione, quæ sit sine scriptis, & quæ consistit in ipsa traditione pecuniarum, gemmarum, ac rerum mobilium, Mans. conf. 191. n. 14. to. 2. Rot. dec. 69. n. 84. p. 7. rec. quæ est inter illas, Merlin. dec. 692. ubi quod non est habenda ratio de Doctoribus, qui contrarium dixerunt, quia Rota sequitur hanc opinionem, & dec. 315. n. 1. p. 11. rec. & cum eadem opinione resident Tondut. resol. civil. p. 1. c. 56. n. 26. ubi quando sit donatio pecuniarum per actualem traditionem, non per promissionem, Card. de Luca de donat. disc. 32. n. 4. & disc. 60. n. 28.

Circa defectum insinuationis in donatione, quando illa requiritur, plura advertenda sunt, & primo, quod illius defectus causat nullitatem ex defectu consensus, quem lex fingit abesse, donec insinuatio superveniat, Gabr. conf. 158. n. 6. lib. 1. Antonell. Jun. conf. 77. n. 20. Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 32. n. 33. & 34. Gratian. c. 483. n. 9. & seq. Post. resol. 75. n. 10. idem de manum. obs. 37. n. 4. Barz. dec. 94. n. 8. Gratian. dec. March. 211. n. 5. & 6. Thomat. dec. 168. n. fin. Rot. dec. 97. n. 14. post Gilian. ad Stat. Perus. dec. 260. nu. 21. & seqq. p. 5. rec. dec. 68. n. 2. p. 8. & propterea deficiente insinuatione non transfertur nec dominium, nec possessio, & consequenter datur reintegratio dict. dec. 260. p. 5. rec. & facit dec. 456. à n. 2. p. 4. to. 2. rec. & in Faventina Fideicommissi 5. Junii 1665. §. reintegratorem coram Verospio.

Secundo adverte, quod ante insinuationem donatio non habet suum robur, ex quo per illam confirmatur, & insinuatio dicitur actus confirmationis, l. sancimus, §. alia verò, Cod. de Donat. Post. ref. 75. n. 9. & seq. Rota Senen. apud Magon. dec. Florent. 64. n. 44. & seq.

Insinuatio quippe inventa fuit, ad hoc ut donans medio tempore inter donationem, & insinuationem deliberet, an sibi expediat donationem per actum insinuationis confirmare, nec ne, Rot. dec. 456. n. 2. & seq. p. 4. to. 2. rec. dec. 241. n. 1. & seq. p. 13. & dec. 321. n. 9. p. 14. & ut ex iteratione actus ostendatur mentis perseverantia in facienda donatione, nec non ut deceptionibus, & fraudibus, ac falsis probationum modis occurratur, Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 62. n. 67. Cander. var. ref. p. 1. c. 8. n. 13. Post. ref. 75. n. 7. & seq. Magon. dict. dec. 64. n. 45. & 46. Boccacc. ad Constit. March. glos. 5. n. 2. Rot. dec. 63. n. 4. post Zacch. de obligat. Camerali, ubi quod insinuatio nihil aliud est, quam donationem publice coram Iudice Ordinario legere, ut ad notitiam publice deveniat, Cutell. de donat. tract. 1. disc. 3. particul. 6. n. 15. & seq. Grossi §. 2. n. 194. Boccacc. dict. glos. 5. n. 1. vers. dicit quod insinuatio, & n. 3. Rot. dec. 1190. n. 7. coram Coccin.

Insurgit tertia animadversio, quod si insinuatio est actus confirmationis, & demonstrativus perseverantiae donatoris in effectuanda donatione jam facta, hinc si ante insinuationem donans penitentia ductus revocet donationem, vel mandatum procuræ datum ad insinuandum, ex hoc colligitur voluntas donatoris non perseverandi in donatione, & quod non vult illam perficere, & propterea insinuatio post dictam revocationem non potest amplius fieri, Post. ref. 75. n. 13. & 14. Card. de Luca de donat. disc. 60. n. 7. Rot. dec. 456. n. 3. & 4. p. 4. to. 2. rec. & dec. 245. n. 2. & 3. p. 13.

Et insinuatio facta post revocatam donationem, vel post revocatum mandatum datum ad insinuandum, vel post motam litem super nullitate donationis, ex capite non facit insinuationem, non suffragatur, Aretin. conf. 12. n. 6. Cirocc. discept. 70. n. 16. & 17. Sesse dec. Aragon. 25. n. 1. et seq. Rot. dec. 161. n. 16. coram Cels. dec. 353. nu. 3. & 4. coram Amat. Dunoz. dec. 114. n. 8. p. 12. rec. dec. 241. n. 3. & 4. p. 13. dec. 226. n. 11. confirmata dec. 338. n. 11. et 12. p. 17. et dec. 321. n. 9. p. 14. ubi quod insinuatio facta à procuratore post revoca-

tum mandatum non tenet, dict. dec. 226. n. 1. p. 17. rec. Card. de Luca de donat. disc. 60. n. 23.

Quod procedit, licet revocatio mandati procuratori non fuerit intimata, ea ratione, quia cum facere insinuationem dependeat à consensu, & voluntate donantis, illo dissentiente per revocationem donationis, ac mandati dari ad insinuandum, vel ex deducta nullitate donationis in iudicio, illa non potest amplius fieri, ex quo fieret contra voluntatem donatoris, in cuius libero arbitrio residet donationem revocare, vel confirmare per insinuationem, Gratian. c. 531. n. 2. & seq. Cirocc. discept. 45. n. 23. discept. 70. n. 17. & discept. 73. n. 24. Thomat. dec. 162. n. 15. & 16. Rot. dec. 114. n. 8. p. 12. rec. & dec. 353. coram Amat. Dunoz.

Quinimo, si donationis contractus non est omnino sincerus, eo quia in illo intervenerit fraus, machinatio, & circumventio, ad effectum ne fiat insinuatio, non est tali casu necessaria expressa, ac formalis revocatio donationis, sed sat est, quod donator ante insinuationem declaraverit suam voluntatem non perseverandi in donatione, & se illam fecisse penituerit, etiam per conquestiones extrajudiciales, ad effectum ut non possit amplius fieri insinuatio, Card. de Luca de donat. disc. 28. n. 19. ad 23.

Conclusio namque quod insinuatio possit semper fieri intra 30. annos de Jure Communi, & intra sex menses ex dispositione præsentis statuti, procedit re integra, secus si antequam illa fiat, dictum sit de nullitate, Cyriac. contr. 10. n. 76. & contr. 128. n. 17. Grossi. dict. §. 2. n. 196. & 197. Carol. Anton. de Luca ad Gratian. c. 783. n. 6. Rot. dec. 353. n. 3. coram Amat. Dunoz. dec. 88. n. 10. coram Priol. & dec. 161. n. 16. coram Cels.

Potest enim mandatum datum ad insinuandum re integra revocari, Gratian. c. 783. n. 35. Post. ref. 75. n. 13. & 14. & hoc est verum, licet procurator fuisset constitutus cum iuramento irrevocabiler ad insinuandum, Surd. conf. 264. n. 40. & 41. lib. 2. Gratian. dict. n. 35. Rot. dec. 38. nu. 10. post Zacch. de obligat. Camer. cum ante factam effectivè insinuationem à procuratore, mandatum simplex ad insinuandum non suffragetur, Post. ref. 75. n. 12. Cirocc. discept. 45. nu. 24. vers. neque sat est. Rot. dec. 393. n. 3. coram Cavalier.

At si insinuatio non est necessaria, tunc procurator constitutus ad insinuandum intelligitur, quatenus insinuatio sit necessaria, Rot. dec. 711. n. 4. coram Seraph. dec. 919. n. 10. & 11. & dec. 953. n. 9. coram Amat. Dunoz. & dec. 10. n. 49. & 50. coram Otthob.

Quinimo tali casu si facta sit insinuatio, sed malè, quia vel extrà tempus à statuto præfixum, vel à non habente facultatem insinuandi, sustinetur donatio, ac si à principio nulla insinuatio, uti non necessaria, intervenisset, plenè Salgad. labyr. credit. par. 2. cap. 17. num. 74. ad 76. Rot. dec. 643. num. 5. in fine par. 3. rec. & præclare dec. 363. num. 11. & 12. par. 6.

Quarto notandum est, quod insinuatio facta ex intervallo longè post donationem, & postquam alteri est jus quæsitum per contractum validum gestum cum donante, non retrahitur in præjudicium tertii, cui medio tempore est jus quæsitum, cum insinuatio perficiat donationem, ut ex nunc de tempore insinuationis, non verò prout ex nunc de tempore donationis, Grossi. dict. §. 2. num. 186. Magon. dec. Florent. 124. n. 6. Giurb. dec. 37. num. 8. Rot. dec. 68. num. 2. & 3. par. 8. rec.

Et si defectus insinuationis fuerit sanatus à Principe Supremo per speciale rescriptum, seu commissionem, tunc valet donatio usque à principio, si agatur de solo præjudicio donantis, secus si de illo creditorum, Grossi. dict. §. 2. n. 172. & seqq. Giurb. observat. 37. num. 21. Carus. in Sylva termin. Arbor. 9. num. 220. Rot. dec. 917. num. 13. & 14. coram Amat. Dunoz.

Et amplius si Princeps mandaret fieri insinuationem, etiam in præjudicium tertii non citati, tale mandatum esset invalidum, & non servandum, Grossi. d. §. 2. n. 175. & 176.

Quintò adverte, quod insinuationi non est amplius locus post mortem donantis, ex quo mortuus non potest amplius donare, nec donationem mediante insinuatione confirmare, Peregr. conf. 76. num. 23. lib. 1. Cyriac. contr. 10. nu. 75. Gratian. cap. 783. num. 2. & seq. & cap. 887. n. 13. et infra, Boccacc. ad Constit. March. glos. 5. num. 18. Grossi. dict. §. 2. numer. 187. & 188. Rub. de testament. cap. 91. num. 42. & seq. Rot. dec. 114. num. 8. part. 12. rec. & dec. 97. num. 10. & 11. post Gilian. ubi etiam si mors non sit naturalis, sed civilis ob professionem.

Et quando Judex fuit aditus ad alium effectum, puta pro illius decreto requisito, pro solemnitate ad tenorem *Statut. Urbis lib. 1. c. 151.* multo minus insinuatio per ejus presentiam suppletur, Gratian. *c. 483. n. 11. & seq. Rot. dec. 361. nu. 12. part. 13. rec.*

Præcis tamen nostro statuto hic, ac *Constitut. March. lib. 5. c. 25.* si agatur juxta terminos juris communis, & ubi cum illius dispositione proceditur, ex sola presentia Judicis suppletur insinuatio, Alex. *conf. 157. nu. 2. & seq. lib. 2. Corn. conf. 22. n. 2. in fine lib. 2. Clar. in §. donatio quest. 15. Rot. dec. 291. n. 8. coram Gregor. Add. ad ipsum dec. 260. nu. 20. dec. 24. n. 32. post Censal. ad Peregrin. de fideicom. & dec. 361. n. 9. & 10. p. 13. rec.*

Nono nota, quod insinuatio fit est, quod fiat in loco celebrati contractus, ac donatoris, Rot. dec. 665. numer. 8. p. 1. rec. Boccacc. ad *Constitut. March. glos. 5. nu. 8. & 9.* quod credo verum; licet Tondut. *resol. Civil. part. 1. cap. 57.* hoc solum admittat, si agatur de solo præjudicio donantis, secus si tertii, quo casu illam esse simul faciendam in loco bonorum donatorum, si sint polita extra territorium loci contractus donationis.

Decimo adverte, quod nullitas ex defectu insinuationis procedens potest solum allegari ab eo, ad cujus favorem illa fuit inducta, vel ab illius hærede, non autem à tertio, Cyriac. *contr. 10. n. 77. Card. de Luc. de donat. disc. 60. n. 26. Rot. dec. 449. n. 37. p. 1. to. 2. rec. dec. 126. n. 15. p. 7. & dec. 114. nu. fin. par. 12.*

At potest allegari etiam à tertio habente interesse ad tuendam propriam possessionem, & ad excludendam immisionem in Salviano, vel ex alio remedio agentem ex donatione, ac contractui nullo ex defectu insinuationis, Pacific. de Salvian. *interdict. inspect. 2. c. 2. nu. 61. & seq. Post. res. 115. nu. 3. Thomat. dec. 101. nu. 17. & seq. Rot. dec. 447. n. 45. p. 5. to. 2. rec. & dec. 97. n. 3. coram Duran. & conferunt plenè per nos adnotata ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 151. artic. fin. nu. 732.*

Observe demùm, quod defectus insinuationis potest per Papam, ac Supremum Principem sanari, etiam si requireretur pro solemnitate contractus in vim hujus Statuti, vel *Constitutionis Marchie*, si contractus habeat alias solemnitates, & cesset in eo fraus, plenè Rot. *dec. 468. part. 4. tom. 2. rec. & id procedit licet nullitas fuisset in judicium deducta, ut in dict. dec. 468. in figuratone casus, & dec. 917. nu. 14. coram Amat. Dunozett.* præcipue si sanatio talis defectus tendat ad solum præjudicium donantis, & debitoris principalis, non autem Creditorum, vel alterius tertii dicta *dec. 917. numer. 14. coram Dunozett. jun.*

Si verò agatur de præjudicio tertii, ac creditorum, tunc talis solemnitas insinuationis non debet per Principem suppleri, Giurb. *observat. 37. nu. 18. & seq. Capicc. Latr. dec. 68. n. 6.*

Sanatio tamen nullitatis ex defectu insinuationis, quando fuit per partem acceptata, & in judicium deducta non debet ita de facili per Principem concedi, ex Rot. *dec. 114. nu. 7. par. 12. rec.* quæ est coram Zaratt. inter ejus impresas *dec. 97.* ex qua apparet, quod innocentius X. revocavit gratiam sanationis ab Urbano VIII. ejus Antecessore concessam in casu, de quo in dict. *dec. 917. coram Amat. Dunozett.* licet enim Princeps Supremus in iis, quæ pendent ab ejus potestate habeat latas habenas, & non possit redargui, cur ita faciat, nihilominus quando jus quæsitum est parti per acceptationem nullitatis, non debet esse pronus in concessione talis sanationis, cum enim insinuationis solemnitas præferat defectum consensus, ex supra firmatis *n. 131.* justum non est, quod Princeps velit supplere consensum partis, quæ jam dissentit, sine urgentissima causa.

Quo circa alias dixi, non posse concedi sanationem nullitatis ex defectu insinuationis acceptatæ per mulierem, quæ in Provincia Marchie fidejusserat in censu imposto ab ejus marito absque insinuatione, ac acceptaverat judicialiter nullitatem ex defectu insinuationis, cum Princeps non deberet supplere consensum mulieris, præcipue dum maritus de tempore, quo petebatur solutio fructuum census, & ille impugnabatur à muliere ob defectum insinuationis, evaserat non solvendo, unde tali casu erat potius locus arbitrio pro non concessione sanationis prout fecit iustissimus, non minus quam doctissimus Innocentius X. in causa dicta *dec. 97. coram Zaratt.*

Et quamvis ageretur de censu imposto favore loci pii,

adhuc locus pius non erat privilegiatus, cum in ipso etiam deberent servari solemnitates *Constit. Carpen. libr. 5. cap. 25.* & sic insinuatio ab illa exigita, ut firmat Pic. ad *Statut. Urb. 151. glos. 7. numer. 222.* qui testatur de veriori opinione, & prolequitur Cardinal. de Luc. de alienat. & *contratt. prohib. disc. 32. nu. 9. & 10. tom. 7.* & arbitrium solum pro sanatione interponi potuisset, si ipsa mulier recepisset pecunias, & à contractu commodum reportasset, secus dum illa simpliciter fidejusserat, & à contractu census nullum commodum reportaverat, sed solum damnum erat evidens concessa sanatione, dum maritus decesserat ære alieno gravatus, & notorie non solvendo, & quando Papa remittit sanationem ex defectu insinuationis arbitrio Rotæ, tunc Rota non solet impartiri arbitrium, nisi concurrente *187*

Qui alia scire desiderat de materia insinuationis, quando nec ne illa requiratur, & quomodo probetur, vel præsumatur, videantur Peregr. *conf. 76. lib. 1. Aldobrand. conf. 99. lib. 2. Altograd. conf. 7. & 8. lib. 1. Marcian. disput. for. 54. to. 2. Rebus. ad Constit. Gall. tom. 2. de insinuat. donat. per 8. glos. sat, Canar. in tract. de insinuat. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 34. Tondut. *resol. civil. part. 1. cap. 56. & 57. Gross. ad Constit. Pragm. Ducis Sermonetæ §. 16. & 17. Card. de Luc. de Donat. disc. 60. Cartul. in sylvat. termin. Arbor. 9. Boccacc. ad Constit. March. glos. 5. Gratian. cap. 783. & 887. & ibi Carol. Anton. de Luca, Giurba *observat. 37. plenè Sabell. in summ. divers. litt. 1. §. Insinuatio 24. fol. mihi 507. Rube. de testam. cap. 91. & seq. Post. resol. civil. 75. Cirocc. discip. 45. Cyriac. contr. 10. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 34. latissimè.***

De contractibus sine certa solemnitate non valituris.

CAP. CLI.

Volentes etiam fraudibus obviare, ne mulieres ex earum simplicitate, & puberes etiam masculi, qui adhuc imperfectæ ætatis existunt, defraudentur: statuiimus, ut pacta de non petendo, Refutationes, Quietationes, & Donationes, quæ à quibuscumque mulieribus, vel minoribus viginti annis masculis, sive sub patria potestate, sive sui juris existentibus fient, nullius sint roboris, vel momenti, nisi duobus conjunctis proximioribus adhibitis, quorum non interfit, etiam mediò juramento approbantibus, non esse in præjudicium earundem mulierum, vel minorum, & si sub patria potestate existant, vocentur ex linea materna, & nihilominus presentia Patris interveniat, & si aliqui conjuncti non existerent, cum Curatoris legitimi auctoritate, ac semper cum Judicis competentis decreto, causa in scriptis illi expressa, & insinuata, ac plenè cognita contrahere debeant, & juramentum alias præstitum censeatur dolo, & metu extortum, & nihil operetur.

PRÆLUDIUM.

Præscribuntur ab hoc statuto solemnitates servandæ in contractibus minorum, & mulierum, etiam majorum, & quia super contractibus prædictis sustinendis, vel irritandis ob non servatas, vel male adhibitas solemnitates, vel quia adhiberi non debuerunt, in dies in Tribunalibus Urbis disputari contingit, nedum ad præscriptum præsentis Statuti, sed etiam Constitutionis *Egidianæ lib. 5. c. 25.* hinc materia hæc latiori calamo erit pertractanda, præcipue quia quandoque super eodem ferè articulo reperitur diversimodè per Doctores responsum, ac per Tribunalia judicatum, & sic concilianda sunt, & declaranda ea, quæ videntur inter se contraria.

Ut autem longitudo non pariat confusionem, & suo ordine materia proluxa digeratur, in octo articulos illa dividitur:

6. *seq. lib. 1.* Rolan *conf. 33. nu. 9.* & *infra lib. 3.*, Pigant. *dict. Rubr. 90. n. 36. versic. extenditur*, Gratian. *cap. 69. n. 2.* & *seq.*, Gross. *de minor. etat. inspect. 1. q. 3. per tot.*, Monteren. *ad Stat. Bonon. lib. 3. Rubr. de contract. minor. litt. E. fol. 64.*
7. Ideoque forma prædicta non servata, etiam in minimo contractus à minoribus, vel mulieribus celebrati, sunt nullius roboris, & momenti, Cirocc. *discept. 54. num. 2.* & *seq.*, Pigant. *d. Rubr. 90. n. 4.*, Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 56. num. 2.* Gross. *de contract. minor. in prælud. nu. 61. ad 63.*, & *inspect. 1. quæst. 4. per tot.*, & super hoc statuto id firmat Fenzon. *hic num. 22.*, Pic. *dict. gloss. 11. num. 3.* & *seq.* Rub. *ad dict. Statut. 151. num. 5.*, Rub. Jun. *ad decis. 81. nu. 3.* & *seq. part. 8. rec.*, Rot. *decis. 547. nu. 11.* & *infra*, & *decis. 623. num. 11.* & *seq. par. 18. som. 2. rec.*
8. Et cum tales solemnitates requirantur pro forma substantiali, & introductæ sint ad integrandas personas minorum, & mulierum, Rot. *decis. 924. nu. 3. coram Burrat.*, & *decis. 294. nu. 12.* & *seq. par. 6. recen.*; hinc prout illæ Egidianæ, & Carpenis non possunt per partes remitti, & debent intervenire in ipso actu, ac contractu qui geritur, nec possunt adimpleri per æquipollens, Rot. *decis. 294. nu. 13.* & *seq. part. 6. recen.*, & *decis. 361. n. 13. par. 13.*; nec propterea possunt adhiberi ex intervallo, ante, vel post contractum; quod deducitur etiam ex ipsismet verbis statuti, dum solemnitates præscriptas mandat conjunctim adhiberi in ipso contractu, ibi: *contrahere debeant*. Simoncell. *de decret. in præfat. num. 34.*, & 35, & n. 49, Rub. *ad hoc cap. 15. n. 31.* Granut. *theor. 2. 5. nu. 9. in fin.* Actolin. *resol. 110. nu. 18.* Rot. *decis. 83. num. 5.* & *seq. coram Duran.*
9. Unde solemnitates hujus statuti nedum intervenire debent, quando contrahitur, & in ipso contractu, sed ulterius debent apparere descriptæ in instrumento super contractu celebrato, ut innuunt verba statuti, & advertit Rot. *dec. 120. cor. Burrat.* duplicata *decis. 723. par. 2. rec.*
10. Quod circa ex cursu temporis triginta annorum, etiam cum observantia, non possunt præsumi, dum ex lectura instrumenti apparet, illas non fuisse servatas, præsumptio quippe deducta ex lapsu temporis cessat, dum instrumentum evidenter demonstrat defectum solemnitatum, quæ de forma substantiali, & ad integrandas personas mulierum, & minorum debebant intervenire in ipso instrumento contractus, Natt. *conf. 162. Spad. conf. 77. n. 9. lib. 3. Surd. conf. 28. n. 110.* & *seq.*, Palma Nepos *allegat. 37. num. 87.*, & *infra*, Actolin. *resol. 110. n. 13.* & *seq. plenè* Gross. *de contract. minor. inspect. 1. quæst. 20. per tot.*, & signanter à nu. 7. & *infra*, & *quæst. 21. n. 4.* Gobb. *consult. decis. 5. num. 39.* & 40. ubi testatur de magis vera, & communi opinione, Olasch. *decis. 173. nu. 7.* & 8, Ad-den. *ad Burrat. decis. 120. nu. 41.*, Rot. *decis. 294. nu. 29. ad 33. part. 6. recen.*, *decis. 535. num. 8. coram Rembold.*, ubi benè; & præclare Bimius *conf. 37. num. 24.* & 25. lib. 1, & in puncto
11. similitum solemnitatum requisitarum pro forma à Constitutione Marchiæ lib. 5. cap. 25. in contractibus minorum, ac mulierum, Boccacc. *ad eandem Const. gloss. 8. nu. 308.* & *seq.*, Pigant. *dict. Rubr. 90. num. 71.*, Gross. *dict. quæst. 20. num. 14. ad 20. plenè* Bonden. *colluct. legal. 39. num. 82.* & *seq. tom. 1.* Cyriac. *contr. 111. num. 13.* & 14. Spad. *conf. 98. num. 20.*, & *conf. 173. nu. 55. lib. 3.*, & præclare Rot. *decis. 294. nu. 29.* & *seq. par. 6. recen.*
12. Non obstat, quod ex lapsu 30. annorum cum observantia præsumantur intervenisse solemnitates extrinsecæ, Cost. Sicul. *conf. 69. nu. 5.* & *seq.*, plenè Camerat. *resp. decis. 21. nu. 33.* & *seq. tom. 1.* Ger. Spin. *conf. 46. Surd. dec. 231. ferè per tot.* Castill. *decis. 74. num. 35.* Barz. *decis. 122. num. 13.* Rot. *decis. 67. nu. 14. par. 17. recen.*; & si agatur de lapsu centum annorum, quod tunc præsumantur intervenisse, non obstante quod in instrumento non fuerint enunciata, Cyriac. *contr. 111. num. 7.* & *seq.*, Mel. *allegat. 1. nu. 48. tom. 2. plenè* Urceol. *consult. forens. cap. 76. num. 18.* & *seq.*, & in illa causa Rot. *in decis. apud ipsum ibi registrata nu. 30.* & *seq.*, & *decis. 1042. num. 3. coram Seraphin.*, & hoc procedit etiam si ex lapsu 30. annorum cum observantia, & adminiculis per talem præsumptionem solemnitatis extrinsecæ insurgeret grave præjudicium tertii, Camerat. *plenè resp. 21. n. 33.* & *seq. tom. 1.* Bonden. *colluct. legal. 39. n. 79.*, & tenent ferè communiter omnes.
13. Quia respondetur, quod aut agitur de solemnitate extrinsecæ, quæ potest præcedere, vel sussequi ipsum contractum, vel de solemnitate, quæ debet esse contemporanea in ipso contractu: primo casu procedit opinio Doctorum, de quibus in obiecto, quod ex lapsu temporis cum observantia solemnitas præsumatur, Cyriac. *contr. 111. num. 14.* Gross. *de Constant. ad Stat. Tom. II.*
14. *contract. minor. inspect. 1. q. 20. num. 20.* Andreol. *contr. 134. num. 89. cum duob. seqq.*; secus in secundo casu, dum de illa non apparet ex contractu, in quo contemporaneè pro forma debuit adhiberi, Dec. *conf. 334. nu. 20.* Cost. Sicul. *conf. 77. n. 27.* benè Surd. *conf. 28. n. 115. ad 117. l. 1.*, & ita etiam distinguit Camerat. *allegat. resp. 21. n. 40.* Gross. *d. q. 20. n. 14.* & *seq.* Surd. *dec. 34. nu. 20.* impressa post *l. 4. conf. ejusdem Surd.*, & in puncto hujus Stat. Urb. 151. Rot. *in Romana Hereditatis de Salvianis 29. Novembris 1602. §. & ad illud cor. Litta.*
15. Nec à tali opinione, quod solemnitates hujus Stat. 151. non possint præsumi ex lapsu temporis est recedendum ob contrarias *decis. 117. num. 5. coram Amat. Dunozett.*, *decis. 600. num. 5. coram Cerr.*, & *decis. 67. num. 14. par. 17. recen.*; *decis.* quippe 117. *coram Dunozett.* allegat Doctores loquentes in terminis solemnitatum, quæ possunt intervenire ex post, nam Decius *conf. 409.* & Cephal. *conf. 47.* in eadem *decis.* adducti, non percutiunt casum statuti requirentis solemnitates pro forma registrandas in ipso contractu, ut est hoc Statutum Urbis, dum Dec. loquitur de consensu Capituli requisito pro illius interesse, qui ex lapsu temporis cum observantia præsumitur intervenisse, quia potuit intervenire prius, vel post, dum non requirebatur pro forma actus, ac ad integrandum contrahentes, sed pro solo interesse Capituli, Cyriac. *contr. 111. num. 9.* & 11. Rot. *decis. 1027. num. 9.* & *decis. 1174. num. 3. coram Seraphin.* & benè Rot. *decis. 34. post Zaich. de Salar.*
16. Cephal. verò *conf. 47.* in eadem *decis. Dunozzetti* allegatus tenet oppositum, & præclare firmat nostram conclusionem, & solùm admittit contrarium in prædictis terminis, quando solemnitates potuerunt intervenire ex post.
17. *Decisio* autem 600. *num. 5. coram Cerr.* perfunctoriè super hoc articulo loquitur, & non discussio articulo, nec trutinatis Doctoribus, ac rationibus contrariis, & amplius auctoritates in eadem *decis.* adductæ loquuntur de solemnitatibus extrinsecis, quæ non debent pro forma substantiali intervenire in ipso actu, sed possunt accedere ex post ex intervallo, ut sunt Licentia Principis, Beneplacitum Apostolicum, Consensus Ordinarii, Confirmatio Apostolica, consensus alicujus requisitus pro interesse consentire debentis, & similia, quæ ex cursu 30. annorum cum observantia intervenisse præsumuntur ex traditis per Adden. *ad Burrat. decis. 120. nu. 41.* Rot. *decis. 89. num. 9. coram Dunozett.* *Sen. decis. 702. num. 6. coram Burrat.* & *decis. 280. n. 17. par. 18. recen.*, & ita appositè contraria declarat Gross. *allegat. quæst. 20. num. 24.* (licet hodie quoad præsumendum Beneplacitum Apostolicum ex Constitutione Urbani VIII. non sufficiat lapsus 30. annorum cum observantia, sed requiratur centenaria;) *Decisio* demum 67. *num. 14. part. 17. recen.* refert solùm Gabriel. *conf. 36. num. 49. vol. 1.* relatum per Barz. *decis. 122. num. 14.* in eadem *decis. 67.* allegatum, & materiam non dispungit; & amplius Barz. ibidem refert Laderch. *conf. 116.* in aliquibus contradicentem Gabrielio, & ulterius Laderch. loquitur de licentia Antianorum, quæ est quid extrinsecum, & ex lapsu 30. annorum poterat præsumi, dum aderat decretum Judicis, & hoc supponit licentiam Antianorum, quæ debet præcedere.
18. Præterea quando contraria opinio esset admittenda, tunc solùm procedere posset, quando ageretur de tempore immemorabili, tali namque casu, licet de solemnitatibus non appareat ex contractu, adhuc præsumitur novus actus cum necessariis solemnitatibus, Gabriel. *conf. 88. num. 17.* & *seq. lib. 2.*, & consonat Urceol. *consult. forens. cap. 76. num. 9.* & *seqq.* & ibi Rota *num. 30.* & 31. & *decis. 613. nu. 3. coram Cavaler.*
19. Super qua tamen limitatione satis dubitarem, si fuisset productum instrumentum nullum, secus si fuisset producta observantia contractus centenaria, vel immemorabilis principaliter, & incidenter instrumentum non solemnne, tali quippe casu potest præsumi novus titulus cum solemnitatibus, secus si principaliter fuit productus titulus nullus, cum tunc immemorabilis, vel centenaria non tollat titulum infectum expresse productum, & de cujus initio constat juxta benè distincta in proximis terminis per Cardin. de Luc. *de alienat. & contract. prohib. disc. 3.*
20. An autem hujusmodi nullitas præscribatur, ac tollatur per lapsum 30. annorum, itaut post dictum tempus non possit amplius allegari affirmat Cyriac. *contr. 181. nu. 88.* & 79, ubi in puncto contractuum minorum, & Ecclesiæ, & hanc opinionem tenet Rot. *decis. 215. num. 8.*, & *decis. 854. num. 11. coram Merlin.* *decis. 274. num. 23. coram Pentinger.*
21. *decis.*

& metu extortum, est obligatorium ad effectum incurrendi perjurium, & quia nemo debet esse Judex proprii juramenti, & ex se judicare, an obliget nec ne, ac illud spernere propria autoritate, Marefcott. *var. resol. lib. 2. cap. 84. nu. 10.* & 11. Gratian. *decif. March. 185. n. 3.* & 4. qui Marefcott. hoc idem tenet in terminis Constitutionis Marchie *lib. 5. cap. 25.* Adden. *ad Greg. decif. 64. nu. 14.* & hoc pro certo præsupponitur in *dict. decif. 36. post Pic.*, ubi solum fuit discussum, an esset locus concessioni absolutionis à juramento, ut apparet à tota decisione, & signanter *nu. 15. versic. & hoc videbatur;* & in eadem causa *decif. 54. post Pic. nu. 3.* & seq. fuit resolutum, mulierem ob non petitam absolutionem à juramento in contractu prætenso nullo ob non servatas solemnitates hujus statuti, esse perjuram.

Non est tamen necessaria absolutio à juramento, quando nullitas contractus deducitur excipiendo à convento vigore contractus nulli, Barz. *decif. Bonon. 67. n. 20.* Sperell. *dec. 47. nu. 20.* & idem supponit Rot. *decif. 64. nu. 4. coram Gregor.*, & hoc servatur in praxi.

Advertas etiam quod ex contractu nullo ex solo defectu solemnitatum, de quibus in hoc statuto transfertur possessio, nam cum hæc transferatur per actum ficti, tale factum non impeditur ob defectum solemnitatum, Rub. *d. annor. ad Stat. 151. nu. 69.* & seq. Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 96. n. 44.* Gratian. *decif. 211. nu. 4.* Rot. *decif. 194. n. 23.* & ibi Adden. *num. 27. coram Gregor. dec. 270. n. 6. coram Royas decif. 93. p. 2. divers. dec. 35. nu. 16.* & seq. *decif. 251. nu. 12.* & 14. *par. 6. recen. decif. 60. n. 7.* & 8. *par. 7. decif. 322. nu. 12. par. 14.* & *decif. 623. nu. 22. par. 18. tom. 2.* & quando secus, si fuerit translata possessio per actum irritatum ab ipso statuto, Rot. *decif. 547. n. 18.* & *decif. 623. nu. 23.* & seq. *p. 18. tom. 2. rec.* & in puncto hujus statuti *decif. 251. nu. 12.* & 13. *par. 6.*

Et hæc conclusio procedit etiam si possessio ex contractu nullo sit translata per solam clausulam constituti, Rot. *dec. 503. num. 2. coram Cavalier.* & *decif. 251. nu. 12.* & 13. *par. 6. recen.*

At si contractus sit nullus ex defectu consensus, tunc ex eo non transfertur possessio, Gratian. *decif. 211. nu. 15.* Rot. *decif. 332. n. 3.* & 6. *coram Pentinger. decif. 322. n. 11.* & 12. *p. 14. recen.* & *decif. 657. n. 12. p. 18. tom. 2.*

Nullitas autem ex defectu consensus in proposito resultat primo, ex quo in contractu sit necessaria insinuatio, & illa deficiat, Maceraten. *var. resol. lib. 2. cap. 31. nu. 30. ad 34.* Rot. *decif. 155. nu. 24. coram Duran. decif. 323. n. 3. coram Pentinger.* & *decif. 178. nu. 7. par. 7. recen.*

Secundo ex quo in contractu minoris, vel mulieris inter venerit falsa causa, quo casu datur minori, vel mulieri reintegratio, ex quo possessionem non transtulerunt ob defectum consensus resultantem ex falsa causa, Rot. *decif. 205. nu. 4. lib. 3. in correct. coram Puteo.* & *decif. 251. nu. 5. ad 11. par. 6. recen.* idem si statutum adimat fidem contractui, si non sint servatæ solemnitates in eo præscriptæ, tunc enim ex tali contractu non probatur consensus, Rot. *decif. 623. n. 23. par. 18. tom. 2. recen.*

Prout datur reintegratio, quando Pupillus sine autoritate tutoris transtulit possessionem, cum hoc facere non potuerit, Rub. *ad dictum Stat. 151. nu. 72.* & 73. Rot. *decif. 93. nu. 3.* & seq. *p. 2. divers.*

Quinimodò etiam si tutor alienando transferat possessionem nihil agit, quoties non confecit inventarium, & non adimplevit alia solemnia, & propterea competit tali casu pupillo reintegratio, Honded. *plenè conf. 23. nu. 48.* & seq. & *nu. 53.* & *infra lib. 3.* Rot. *decif. 178. nu. 11.* & 12. *p. 7. recen.* & *decif. 322. nu. 7. coram Pentinger.* super quibus conclusionibus, quando nec ne pupillo, nel minori competat reintegratio, vide quæ dixi *ad Stat. 113. art. 3. à nu. 197.*

Hinc nota unum in quo Rota Romana fuit varia, an scilicet Pupillus contrahens mediante tutore, si sit major Infante, & pubertati proximus, debeat & ipse in contractu intervenire ad evadendam illius nullitatem, & in partem affirmativam videtur inclinasse, in *decif. 191. nu. 8. coram Carill.* ubi adducit Doctores testantes de communi, *decif. 349. n. 14. coram Bich. decif. 178. n. 6. coram Royas decif. 228. n. 22. coram Priol.* & *decif. 470. n. 11. par. 19. rec.*

At pro opinione negativa per optimas rationes stat Card. de Luc. *de alienat. & contract. prohib. discurs. 35. nu. 16. versic. hoc autem fundamentum,* qui pro sua opinione adducit Rot. *decif. 296. n. 8.* & seq. *par. 4. tom. 2. recen.* & *decif. 187. n. 16.* & 17. *par. 10.* & cum hac secunda opinione uti veriori alijs judicando procedendum esse censui, quando agitur de contra-

Constant. *ad Stat. Tom. II.*

ctibus, vel alienatione factis à Tutore, qui à lege habet administrationem cum libera, ut præclare probat Mandell. Alb. *conf. 205. nu. 38.* & seq. approbatus in allegatis *decif. 296.* & 187. & per præfatum Card. de Luc. ubi proximè, qui more suo super hoc benè discursit, & de hoc dictum fuit plenius supra *ad Stat. 113. art. 1. n. 55.* & seq. ex quo verissima est opinio, quod solemnitates statutariæ non requiruntur in actu gesto per tutorem, qui solemnia adimplevit, Cephal. *conf. 579. nu. 6.* ubi testatur de veriori, Gabr. *conf. 29. nu. 45. in fine & seq. lib. 2.* Gratian. *cap. 878. nu. 5.* Rot. *decif. 309. nu. 16. coram Merlin.* licet ageretur de tutrice quæ esset mulier, Rot. *dict. decif. 309. num. 16.* & *decif. 250. num. 3.* & 4. *par. 19. recen.*

Quia statutum hic exposcit solemnitates in contractibus mulierum, & minorum, hinc breviter super minori ætate (quæ ex Statuto Urbis *lib. 1. cap. 47.* est infra vigesimum annum) advertendum est, quod ætas viginti annorum, debet esse completa, itaut si deficiant pauci dies ad complendum vigesimum annum, non possit minor contrahere sine solemnitatibus præsentis statuti, cum ætas in proposito computetur de momento ad momentum *l. 3. §. Minores. ff. de minor.* & melior *tex. in l. 1. ff. eod.* Monterent. *ad Stat. Bonon. lib. 3. Rubr. de contract. minor. litt. G. pag. 67.* Gros. *de contract. Minor. in praludio n. 45.* & seq. *fol. 9.* ubi de rationibus, Rot. *decif. 38. n. 3.* & 4. *coram Dunozer. Sen.* & ea est ratio, quia sicut de jure communi, ante completum vigesimum quintum annum, leges in minore putarunt, non adesse totalem perfectionem ingenii, ut in *dict. l. 1. ff. de minor.* ita & fortius hoc debet procedere in minoribus viginti annorum, si enim statutum minoritatem restrinxit ab annis 25. ad 20., non est dicendum, quod voluerit vigesimum annum, subrogatum in locum vigesimi quinti de jure communi, non debere esse completum, sicut de jure communi vigesimus quintus pro majori ætate inducenda debet esse completus ad rationem *tex. rotundi in d. l. 1. ff. de minor.*

Quando tamen agitur ad nullitatem contractus ex capite minoris ætatis ob non servatas solemnitates hujus statuti, debet minor ætas probari ab ipso minore, nec ea probatur ex deputatione Curatoris illi facta in alio actu tamquam minori, cum talis deputatio Curatoris probet minorem ætatem solum in præjudicium illius, qui fecit deputare Curatorem, Gratian. *cap. 155. n. 5.* & 6. Rot. *decif. 50. n. 4. p. 4. divers.* quæ est *coram Seraphin. decif. 1155. num. 7.* & *decif. 1169. num. 4. coram eodem.*

Et deputatio Curatoris facta uno tempore non concludit minorem ætatem in alio tempore subsequenti, cum tractu temporis successivo potuerit fieri major, Gratian. *cap. 155. nu. 9.* & 10. Rot. *dict. decif. 50. num. 5. par. 4. divers.* unde in casu occurrenti, in quo agebatur de contractu antiquo, & non ostendebatur fides baptismatis, nec aliqua concludens probatio super ætate, dixi, non remanere probatam minorem ætatem, ex alio contractu celebrato cum eadem persona uti minore per mensem ante contractum, qui pretendebatur nullus, tamquam celebratus sine solemnitatibus statutariis, fretus super prædictis autoritatibus, quæ magis urgebant in dicto casu, ex quo minor in contractu medio juramento, se asseruerat majorem viginti annorum, & sic tali casu debuit minor ætas concludenter, & clarè ostendi ad evitendum contractum, pro cuius validitate præsumitur, ut in terminis firmat Rot. *decif. 483. n. 2. p. 2. recen.* approbata in *decif. 211. n. 4.* & 5. *p. 18.*

Quo verò ad mulieres majores (exceptis statuto hic, vel *Constit. March. lib. 5. cap. 25.*, vel alijs statutis particulariter prohibentibus, quod non possint contrahere sine certis solemnitatibus) de jure communi ubi non adsunt talia statuta, vel non servatur dicta Constitutio Marchie possunt absque alia solemnitate alienare, ac se obligare, Adden. *ad Pamphil. decif. 111. nu. 14.* Rot. *dec. 409. nu. 1. coram Priol.* & *decif. 86. n. 16. p. 16. recen.*

Ex Constitutione tamen Carpeni inter *Constit. March. lib. 5. cap. 25.* mulieres etiam majores in illa Provincia non possunt se obligare sine solemnitatibus ab Ægidiana ibi præscriptis in contractibus, & obligationibus Minorum, Rot. *decif. 216. n. 2.* & seq. *apud Post. de subhast. in. addit.*

At talis Constitutio Carpeni observatur solum in Provincia Marchie, & non extenditur ultra illam, cum Cardinalis de Carpo ejusdem Constitutionis conditor haberet solum Iurisdictionem in eadem Provincia, ubi erat Legatus, & Paulus III. *ejus Const. 17. §. 3.* solum in eadem Provincia voluit, eandem Constitutionem Carpensem servari, ut

- ce, antequam deveniat ad deputationem Curatoris.
- 137 *Lis tamen, si sit allegata iudici in contractu, presumitur de ea cognitum.*
- 138 *Proximiore ex linea materna sunt adhibendi, quando agitur de contractibus filii familias minoris existentis sub potestate Patris.*
- 139 *Sed si non existant conjuncti ex parte Matris debent adhiberi illi ex parte Patris, & non deputari Curator.*
- 140 *Idem si conjuncti ex latere materno sint inimici, male affecti, vel habeant lites cum minore, vel muliere.*
- 141 *Consensus Patris ultra proximiore debet intervenire in contractu filii familias minoris.*
- 142 *Limita si Patri esset interdicta bonorum administratio a testatore.*
- 143 *Minores viginti annorum ex Statuto Urbis non possunt autorizare contractum minoris, vel mulieris uti proximiore.*
- 144 *Ætas 20. annorum debet esse completa.*
- 145 *Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 98. num. 88. & sequaces reprobandur, & nu. 146.*
- 147 *Statutum de solemnitatibus adhibendis in contractibus mulierum comprehendit etiam mulieres sagaces.*
- 148 *Minor licet I. V. D. non admittitur ad autorizandum.*
- 149 *Minor non potest deputari Curator in locum proximiorum.*
- 150 *Major 25. annis, non 20. debet deputari Curator, si non deputerur Civis Romanus, sed Forensis.*
- 151 *Cæcus potest adhiberi uti proximior, & n. 152.*
- 152 *Clericus secularis pariter.*
- 153 *Non potest tamen adhiberi Religiosus professus.*
- 154 *Licet sit Monachus, & non ex ordine mendicantium.*
- 155 *Nec Bannitus capitalis.*
- 156 *Nec damnatus ad triremes perpetuas.*
- 157 *Contrarium firmatur verius.*
- 158 *Prima opinio procedit, si adsit etiam pœna confiscationis cum illa ad triremes perpetuas.*
- 159 *Confiscatio bonorum non habet locum, ubi non intrat pœna ordinaria ultimi supplicii.*
- 160 *Judaus in contractu Christiani non potest adhiberi proximior.*
- 161 *In alienatione stabiliū minoris requiritur duplex Curator unus ratione minoris ætatis, & alter loco proximiorum, & Stat. 13. & 151.*
- 162 *Secus si agatur de mera obligatione personali, nam tunc sufficit curator in locum proximiorum ex hoc Stat. 151.*
- 163 *Curator duplex non requiritur in contractu mulieris.*
- 164 *Proximiore, vel Curatores illorum loco deputati debent advertere, ut contractus ab ipsis autorizati non sint damnosi, ne puniantur, & damna patiantur.*

Circa hanc solemnitatem interventus, ac autoritatis proximiorum est primò notandum, quod dicti proximiores debent jurare nullum habere interesse in contractu, quem autorizant, & ulterius, quod idem contractus non tendit in damnum minoris, vel mulieris, & dicta verba sunt ab ipsis proximioribus formaliter exprimenda cum juramento, & registranda in instrumeto, aliàs contractus est nullus, Rot. decis. 223. par. 2. recen., quæ est coram Buratt. dec. 120. decis. 924. nu. 12. & 13. coram eodem, & decis. 278. n. 8. par. 14. recen.

Nec sufficit, quod solum jurent, non habere interesse in contractu, sed debent etiam jurare, contractum non tendere in præjudicium minoris, vel mulieris, Rot. dicta decis. 294. nu. 12. & 13. coram Buratt., & decis. 455. nu. 6. & ibi Adden. nu. 13. coram Pamphil.; nec tale juramentum probatur ex ditione cæterata posita post verba cum præsentia Seii, & Caii proximiorum, &c. Rot. decis. 120. nu. 4. & seq. coram Buratt. repetita decis. 723. par. 2. recen. ubi fuit rejecta contraria attestatio super hoc facta à Notariis Curie Capitoline, & decis. 924. coram eodem Buratt.

Et pro validitate contractus non sufficit, quod proximiores, ad alium finem illius celebrationi intervenerint, quam ad autorizandam, & integrandam personam minoris, vel mulieris Adden. ad Pamphil. decis. 219. nu. 11. versic. immò nec validus, Rot. decis. 309. n. 4. post Cenc. de Censib.

Ex quo non sufficit ad hunc effectum illorum præsentia, & non contradicatio, sed debent expresse consentire contractui, ex verbis præcisus nostri statuti hic, dum debent approbare etiam cum juramento actum, qui geritur à minore, vel Constant. ad Stat. Tom. II.

muliere, Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 89. in Civilibus num. 85. & super hoc statuto Granut. theor. 25. nu. 10. & hoc quia talis proximiorum interventus, & autoritas requiritur ad integrandas personas minorum, ac mulierum, & infimul debent iidem jurare, nullum in contractu, quem autorizant, habere interesse; hinc si in contractu autorizando habeant interesse, nedum non possunt in illo adhiberi uti proximiores, sed omninò reiiciendi sunt, Tort. allegat. Rubr. 98. n. 81., Gratian. cap. 647. n. 20., Pigant. Rubr. 90. n. 98., Conciol. alleg. Rubr. 56. n. 36. & 37. lib. 2., Rot. decis. 473. nu. 10. & ibi Adden. nu. 23. coram Greg., decis. 182. nu. 5. & seq. coram Otthobon. decis. 174. nu. 3. & infra apud Pacificum de Salvia. decis. 58. nu. 2. par. 14. recen. & decis. 57. nu. 12. par. 15.

Hinc Pater non potest autorizare contractum filii minoris ad sui favorem, Pigant. dicto num. 98. versic. immò nec Pater, Rot. decis. 153. nu. 7. par. 1. recen., Add. ad Pamphil. decis. 219. nu. 15.

Intellige hoc, si interesse sit principale, ac directum dependens ab ipso contractu, qui autorizatur à proximio, secus si extrinsecum, & in consequentiam, hoc enim casu poterunt autorizare, nec ratione interesse repelluntur, Spad. conf. 316. nu. 1. lib. 3. Pigant. Rubr. 90. nu. 98. versic. non possum Add. ad Greg. decis. 473. nu. 23. versic. interesse autem, Add. ad Pamphil. decis. 219. nu. 23., Rot. decis. 241. nu. 25. par. 7. recen. decis. 25. nu. 1. ad 4. post Pic. ad Stat. Urb. & decis. 182. n. 8. & 9. coram Otthobon., cum aliis cumulatis per Panimoll. decis. For. Eccles. 53. annot. 1. nu. 30. par. 2.

Prout nec attenditur interesse omninò incertum de tempore, quo proximior intervenit contractui, Rot. allegat. decis. 182. nu. 11. coram Otthobon.

Hinc si proximior post autorizatum contractum minoris, vel mulieris, pro illis fidejubeat, & se obliget, dum ex principali obligatione, seu contractu inito cum muliere, vel minore nullum reportat commodum, nec in eo habet interesse, hinc contractus per proximiozem sic fidejubentem autoratus non est nullus, ut aliàs habui de facto, & hoc decidit in puncto Pic. hic gloss. 14. nu. 17., & 18., qui testatur, hoc sibi evenisse, & ampliùs ultra cessantem causam interesse adducit adhuc satis convincentem rationem, quod scilicet dum proximiores fidejubent in contractu, quem autorizant pro minore, vel muliere, censentur magis cautè se gerere in advertendo, & perferutando utilitatem mulieris, vel minoris, adhuc ut validè geratur, & possint ipsi obtinere efficacem relevationem indemnitàtis à fidejussione pro illis præstita.

Possunt etiam proximiores autorizare contractum, in quo habent interesse extra casum præsentis statuti, quando ex lege vel statuto requiritur consensus ratione proprii præjudicii, & interesse, non autem ad integrandam personam mulieris, vel minoris, Adden. ad Pamphil. decis. 219. nu. 26. Rot. decis. 34. post Zacch. de Salar., super quo latè dixi in Annotat. ad Statutum Urbis lib. 1. cap. 152. art. 2. n. 93.

Cumque ex hoc statuto proximiorum consensus, & autoritas requiratur ad integrandas personas mulierum, & minorum, hinc debet intervenire in ipso contractu, nec potest præcedere, vel subsequi, Pic. hic gloss. 14. n. 10. & 11., ubi quod in terminis hujus statuti hoc transit sine difficultate, Rot. decis. 241. post Zacch. de Oblig. Camer. duplicata decis. 34. post eundem Zacch. de Salar., quæ decisio fuit confirmata decis. 224. n. 2. versic. quia consensus post eundem Zacch. de oblig. Camer., & decis. 7. n. 8. & seq. p. 15. rec. & ipse plenè dixi in Annot. ad dictum Statut. 152. art. 2. n. 97. 202. & seq.

Et Doctores ac decisiones volentes, consensum hujusmodi posse quandocumque præstari, vel in ipso contractu, vel ante, vel post actum, procedunt, quando consensus requiritur ratione præjudicii, ac interesse consentire debentis, ut est casus consensus Patris requisiti in contractibus filiorum familias ex Stat. Urb. lib. 1. c. 152. non autem si requiratur ad integrandam personam contrahere debentis, ut eleganter distinguit Olasch. decis. 165. n. 8. & seqq. Gros. de contract. minor. inspec. 2. q. 47. n. 21., & præclare Rot. decis. 34. post Zacch. de Salar. & latè dixi in annot. ad Stat. 152. art. 2. n. 96., & 226.

Hinc cum consensus proximiorum ex hoc statuto requiratur pro forma substantiali, & ad integrandas personas mulierum, & minorum de tempore contractus, propterea non possunt proximiores consentire, & autorizare per Epistolam, Nuncium, vel Procuratorem, Lambertengh. de contract. sint certa solemn. gloss. 7. in versic. consensus nu. 14. cum duob. seq. Carpan. dict. cap. 328. nu. 246. & seq. tom. 1., Tort. alleg. Rubr. 98. nu. 94. Pigant. Rubr. 90. nu. 102. Conciol. I 3 dict.

- solemnitas in contractu interpositas.*
- 182 Licet decretum potuisset ex alia causa vera interponi.
- 183 Causa expressa Iudici in contractu debet attendi.
- 184 Causa falsa in parte viciat contractum in totum, & num. 185.
- 186 Minor vel mulier si ex pecuniis receptis extinxerit debita, quibus premebatur in parte, pro dicta parte sustinetur obligatio, & n. 187. & 188.
- 189 Falsitas causa ostenditur, ex quo apparet, rem, aliter se habere, & n. 190.
- 191 Censu impositus a minore, vel muliere pro extinguendo censu, quo premebatur, nullo ex defectu solemnitatum, est nullus.
- 192 Contrarium firmatur, & declaratur decis. 282. par. 12. recent.
- 193 Causa si apparet falsa, vel inepta, tunc pro illa non potest presumi ex decreto Iudicis.
- 194 Causa expressa si est falsa non convallidatur contractus ex enunciata minoris, vel mulieris expressa in Instrumento esse vera.
- 195 Falsitas causa non presumitur, sed debet ab allegante probari.
- 196 Falsitatis causa presumptio cessat ex decreto Iudicis, & observantia contractus per 40. annos.
- 197 Causa expressa in contractu sufficit, quod sit vera a principio.
- 198 Causis pluribus alternativè expressis sufficit quod una sit vera pro validitate contractus, & n. 203.
- 199 Causa plures si fuerint copulativè expressa, omnes debent esse vera pro sustinendo contractu, & num. 301. & 302.
- 200 Causa una ex pluribus alternativè expressis sufficit pro validitate contractus, quoties in se sit sufficiens.
- 205 Causa ex statuto Urbis debet esse utilis, & non damiosa.
- 205 Contrarium quod sufficiat, causam esse veram, honestam, ac congruam, licet non contineat mulieris, vel minoris utilitatem, & n. 209. & seq. 212. & 215. 222. & 223.
- 206 Causa pro impositione census ad effectum excoassandi Vineam Marui expressa ab Uxore est inepta, & n. 226, contrarium n. 208, & n. 213, & 227.
- 207 Causa per Iudicem in contractu examinata & admissa presumitur sufficiens, & talis qualis a statuto requiritur, & n. 224.
- 210 Decis. 31. p. 14. recent. requirens causa utilitatem ex Statuto Urbis 151. declaratur, & n. 216, & 218.
- 212 Decis. 33, & 365. coram Gregor. declarantur, & ab illis Rota recessit, & n. 217.
- 213 Fenzonio, qui fuit Senator Urbis, super observantia Statutorum Urbis venit valde deferendum.
- 219 Auctoris iudicatum de causa, de qua in voto relato a num. 206. ad 218. fuit approbatum a Capitaneo appellationum.
- 220 Causa magis iurgens requiritur in minoribus, quando alienant stabilia.
- 221 Secus in simplici obligatione personali.
- 224 Causa qua dicitur congrua remittitur arbitrio Iudicis, & ab illo admissa censetur talis.
- 225 Fallit sed ineptitudine, & falsitate causa appareat.
- 228 Causa dicitur inepta si pro Vineam fuerit data Domus fructifera, & non supposita dislocationibus.
- 229 Causa si appareat inepta ex Instrumento retardatur illius executio.
- 230 Si tamen clare constet de ineptitudine, secus si adsit dubium.
- 231 Causa excarcerandi Patrem, vel maritum, vel illos liberandi ab imminente carceratione est legitima, & num. 232.
- 233 Mulier amasia se obligans pro excarcerando amasio, tanquam uxor, nulliter se obligat.
- 234 Transactio fieri potest etiam ex timore litis non iuridice, dummodo absit dolus, & n. 235.
- 236 Causa de lure in obligatione personali minorum non requiritur.
- 237 Causa non requiritur a Constitutione Marchie in contractibus minorum, vel mulierum.
- 238 Causa copulativè cum aliis solemnitatibus requiritur a statuto Urbis, nec una solemnitas ab alia suppletur.

Super hac solemnitate causæ est advertendum, quod ex statuto hic debet illa specialiter in ipso Instrumento exprimi in scriptis, ac plenè discuti, Rot. decis. 370. num. 13. 166 p. 4. tom. 2. recent. decis. 479. n. 3. part. 13. decis. 43. num. 5. p. 18. dec. 410. n. 6. & dec. 924. n. 11. coram Burrat. decis. 714. n. 34. coram Merlin. & decis. 240. n. 7. coram Bich.

Et ratio est, ut possit apparere super causa fuisse cognitum, & per Iudicem super ea factum condignum examen, Rot. decis. 163. n. 1. par. 14. recent.

Unde causa debet esse specifica, & individua, nec sufficit generalis, & vaga pro variis indigentis, vel ad omnem meliorem finem, & effectum, nam non potest dici, causam per Iudicem fuisse benè examinatam, nisi specificè eidem fuerit expressa, Rot. decis. 714. n. 35. coram Merlin. decis. 232. num. 8. p. 12. decis. 521. num. 3. part. 13. & decis. 31. num. 3. par. 14. recent. nam alias actum esset de solemnitatibus statutaris, ac præcipuè solemnitate causæ, Rot. decis. 167. nu. 19. & decis. 226. n. 15. par. 17. recent.; & numquam daretur contractus sine causa, si fat esset causa generalis, nec daretur casus quod illa posset redargui de falsitate, vel ineptitudine, & penitus tolleretur facultas impugnandi contractum ex capite falsæ causæ, si non exprimeretur causa particularis, Pic. gloss. 22. n. 4. præclare Rot. decis. 203. nu. 22. ad 24. & decis. 370. nu. 14. & seq. part. 4. tom. 2. recent. decis. 109. nu. 1. confirmata decis. 193. n. 6. & dec. 232. num. 8. par. 12. decis. 714. nu. 35. & seq. coram Merlin, reposita, decis. 594. par. 5. tom. 2. recent., decis. 737. num. 16. & seq. coram eodem Merlin. decis. 521. num. 4. ad 6. par. 13. decis. 167. num. 19. & decis. 226. num. 15. par. 17. rec., decis. 792. num. 18. coram Amat. Danozetti. & decis. 233. nu. 5. & 6. coram Cels., Panimoll. post hæc scripta visus dec. For. Eccles. 53. Annot. 1. num. 64., Nepefina Salviani 9. Decembris 1680. §. nulla pariter coram bon. mem. Rondinino; cum aliis cumulatis a R. P. D. Ansaldo. post hæc scripta visio de commerc. & mercatur. cap. 62. num. 23.

Et ad hunc effectum non reputatur causa sufficiens illa expressa a minore, vel muliere, ex causis honestis eorum animi moventibus, ex quo causa sic expressa nimis generalis, & non potest redargui de falso, quia obligatio semper remaneret cum causa, si talis expressio generica suffragaretur, Rot. decis. 233. nu. 5. & 6. coram Cels. decis. 167. num. 19. & decis. 226. num. 14. & 15. par. 17. recent. & dict. de decis. 714. n. 35. & seq. coram Merlin.

Nec prædictis obstat decis. 33. nu. 1. & seq. p. 4. tom. 2. recent., ubi fuit admissa pro causa legitima illa generalis expressa in contractu pro nonnullis suis, & suæ Domus negociis, & indigentis, vel quia dicta decis. non videtur attendenda, uti contra dispositionem statuti hic volentis causam in scriptis Iudici insinuari, & ab eo cognosci, quod non potest adaptari ex dictis causæ generali, & propterea contrarium postea semper Rota constanter tenuit, articulo maturè discussio in decisionibus supra relatis; vel dicta decis. 33., potest in illo casu salvari, ex quo ut in eo apparet num. 2. & 3., fuerat probata vergentia mariti ad inopiam de tempore obligationis uxoris, & hæc tenebatur subvenire mariti necessitatibus, unde stante quod super dicta causa, variorum negociorum, & necessitatum Domus Iudex interposuerat decretum, præfumebatur pro decreto, & quod Iudex verè examinasset, & cognovisset super dictis necessitatibus verisimilibus ob viri inopiam, de qua etiam constitit ex post eidem Rote in discussione illius causæ; & ulterius dictæ decis. 33. respondetur benè per Rot. decis. 109. num. 2. ad 6. par. 12. recent., quæ videatur.

Si verò in Instrumento obligationis fuerit expressa causa extinguendi plura debita enunciata relative ad Instrumenta rogata per acta alicujus notarii, relicta tamen in albo in dicto Instrumento, quoties de dictis debitis relatis, & enunciatis appareat, presumitur proximiores, ac Iudicem de tempore impositi census, vel contracti alterius debiti pro extinguendis præfatis debitis enunciatis, & in albo relictis habuisse de illis informationem ex Instrumentis tunc ostensis, & ob sollicitudinem, vel incuriam Notarii in Instrumento obligationis omissis, Rot. decis. 462. num. 11. & seq. part. 18. tom. 2. recent. confirmata decis. 65. nu. 3. & infra p. 19. & in Romana Domus 20. Iunii 1685. §. etenim cum probetur coram bon. mem. Benincasa.

Quinimò quando verificatio causæ generalis expressæ pro extinguendis debitis adest in promptu, qui probetur, pecunias receptas a minore, vel muliere cessasse in extinctionem huius vel illius debiti in specie, tunc causa generalis ex post verificata sat est ad sustinendum contractum, Rot.

- Rot. *decif. 33. num. 8. & seqq. coram Martin. Andr. decif. 193. num. 9. par. 12. recen. decif. 400. n. 27. & infra par. 13. & decif. 11. num. 4. par. 18.*; unde in casu quo mulier se obligaverat in censu pro extinguendis variis debitis mariti contractis ex causa exercitii artis Pistoriæ, dixi esse validam ex ostensione erogationis pecuniarum acceptarum ad censum in causam solutionis debiti ex causa pretii frumenti, quo maritus de tempore obligationis uxoris reperiatur gravatus.
- 174 Unde non sufficit pro legitima causa enunciatio litium in genere, si de illis in specie non constet, nec super illis statueretur assertioni minoris, vel mulieris, plenè Rot. *decif. 312. nu. 24. & seq. par. 16. recen.*
- 175 Et si in contractu minoris, vel mulieris deficiat causa, vel addit, sed falsa sit, tunc non est agendum à minore, vel muliere pro rescissione contractus, sed est allegare illius nullitatem, cum sit ipso iure nullus, Gratian. *cap. 691. num. 2. ad 4. Rot. decif. 312. num. 20. & 21. p. 16. & decif. 317. nu. 27. p. 17. recen.*
- 176 Prout si causæ expressæ sint ineptæ, & inefficaces non sufficiunt ad sustinendum minoris, vel mulieris contractum, Rot. *decif. 793. nu. 18. & decif. 805. num. 3. coram Amat. Dunoze. & decif. 60. n. 6. p. 16. recen.*
- 177 Idem si causæ expressæ sint falsæ, confictæ, & inverisimiles, Rot. *decif. 312. num. 26. & seq. & decif. 412. ferè per tot. p. 16. recen.*
- 178 Falsitas quippe causæ irritat obligationem minoris, & mulieris, cum adimat consensum contrahentium ab actu, & illum Judicis à decreto, Pic. *gloss. 22. ferè per tot. Gratian. cap. 691. num. 30. & seq. Rot. decif. 333. num. 7. & seq. coram Gregor., decif. 603. num. 2. coram Merlin., decif. 247. num. 8. & 9. coram Duran. decif. 193. nu. 1. part. 12. recen., decif. 261. num. 10. par. 13. & decif. 331. nu. 14. par. 17. & decif. 346. n. m. 1. & seq. par. 19. & præcisè in terminis hujus statuti, quod falsitas causæ operetur defectum consensus, Rot. *decif. 317. nu. 26. & 27. par. 17. recen.**
- 180 Et est tanta malignitas falsæ causæ, ut irritet contractum mulieris, vel minoris, & simul decretum Judicis super eo interpolatum, ac cæteras solemnitates, Gratian. *cap. 691. nu. 31. ad 33. Rot. decif. 181. num. 1. & 2. post 2. vol. cons. Farinacc., decif. 342. num. 1. 3. par. 6. recen. decif. 200. nu. 2. & seq. decif. 355. num. 24. & decif. 387. nu. 7. & infra par. 12. decif. 261. nu. 11. & decif. 479. n. 7. & seq. par. 13. decif. 60. n. 7. par. 16. & decif. 540. num. 12. & 11. coram Merlin., cum aliis plenè relatis per Adde. ad *decif. 81. nu. 21. & 22. p. 8. recen. & per Panimoll. alleg. decif. 53. annor. 1. n. 57. 62. & 63. p. 2.**
- 181 Quod procedit licet decretum potuisset ex alia causa vera & legitima non expressa interponi, Rot. *decif. 190. num. 12. part. 6. recen.*, cum illa causa solum debeat attendi, quæ Judici fuit expressa, & ab eo examinata, & super qua suum decretum interpolavit, & non alia Judici non expressa, & illi incognita, & quæ aliàs fuisset sufficiens pro sustinendo contractu, Rot. *decif. 331. n. 19. & 20. p. 17. recen.*
- 182 Et causæ expressæ falsitas est adeo malignantis naturæ, ut etiam in sola parte falsa, in totum vitiet contractum ob individuitatem consensus, ac decreti Judicis, Rot. *decif. 222. nu. 8. & 9. par. 7. recen. decif. 63. n. 5. & 6. confirmata decif. 200. per tot. part. 12. decif. 267. num. 11. par. 13. decif. 163. num. 15. & decif. 269. nu. 12. p. 14. decif. 17. p. 17. decif. 447. nu. 6. & seq. par. 18. som. 2. decif. 346. num. 1. part. 19. decif. 279. num. 6. coram Carill. decif. 240. num. 12. coram Rich. & in Romana Cens. 23. Februarii 1685. §. non in totum coram R. P. D. Ursino, in quibus decisionibus plenè firmatur, quod si minor, vel mulier se obligavit pro extinctione certorum debitorum si aliqua illorum non subsistant, obligatio ratione falsæ causæ in parte, corrumpit in totum, bene Rot. *decif. 378. num. 6. & 9. part. 14. recen.*, ubi quod quando unico Instrumento, Juramento, & decreto omnia fuerunt concepta, & constat de actu individuitate, tunc uno actu ex pluribus comprehensis in Instrumento corrumpente ex falsa causa, cæteri omnes ratione individuitatis corrumpunt, & *decif. 17. num. 5. par. 17. recen. R. P. D. Anfald. de commerc. & mercatur. discurs. 62. nu. 25.**
- 183 At si pro certa opinione revera constet, quod pecuniæ receptæ ad censum, vel cambium per mulierem, vel minorem versæ fuerint in extinctionem debitorum extinctionum, vel minor ac mulier locupletarentur cum aliena iactura, licet pro alia parte causa debitorum sit falsa, remanent obligati, & talis eorum contractus ex æquitate sustinetur pro rata debitorum, quæ aderant, & soluta sunt, cum agatur de materia dividua ad rem in se pro parte 10. §. in rem autem ff. de in rem vers. Rot. *163. nu. 16. & 17. confirmata decif. 265. n. 13. & 14. p. 14. recen., decif. 365. n. 10. & infra p. 15. & decif. 88. n. 29. in fine coram Priol. R. P. D. Anfald. allegat. discurs. 62. nu. 25. vers. licet contrarium;* præcipue quia tali casu mulier, vel minor tenentur actione de in rem verso, ne locuplentur cum damno dantis pecunias, Rot. *decif. 88. n. 29. in fin. coram Priol. in dict. decif. 163. nu. 18., decif. 265. num. 14. par. 14. recen. decif. 283. nu. 16. & 17. p. 16., & in Romana Cens. 11. Martii 1682. §. fin. coram b. m. Emerix Decano, & in alia Romana Cens. 23. Februarii 1685. §. cum magis coram Ursino.*
- 184 Quod declaratur procedere si pecuniæ probentur versæ in utilitatem expressam ipsius mulieris, cum non sit satis, fuisse versas in causam non expressam, sed falsam pro alio, Rot. *decif. 378. nu. 10. p. 14. recen. & decif. 97. n. 8. p. 15.*
- De falsitate verò causæ tunc dicitur constare, quando apparet, rem aliter se habere, ac fuit expressum in contractu, Rot. *decif. 496. nu. 3. par. 9. recen. latè decif. 63. & decif. 200. n. 8. & seq. p. 12. & decif. 17. n. 3. p. 17.*
- Ideoque si fuit in Instrumento expressum, aliquid fuisse antecederet promissum per minorem, vel mulierem per apocham, & talis apocha non continet talem promissionem dicitur ex hoc apparere de falsa causa, Rot. *decif. 72. n. 9. p. 2. recen., & decif. 346. ubi latè p. 19.*
- An autem mulier dicatur ex falsa causa obligata, quando imposuit censum pro extinguendo alio, quo premebatur sub gravioribus usuris, sed erat nullus, quia contractus sine solemnitatibus statuti, hunc casum habui de facto, & prima facie inclinabam pro nullitate secundi census, dum videbatur impositus ex falsa causa, ex quo primus erat nullus, & ex eo non poterat mulier judicialiter urgeri ex punctuali *decif. 383. part. 12. recen., & facit decif. 737. n. 19. & seq. coram Merlin., & decif. 13. n. 23. & 24. coram Arguell.*
- Sed contrarium postea judicavi auctoritate ejusdem Rot. *decif. 495. nu. 9. & infra par. 13. recen., in qua fuit declarata decif. in Narnien. census coram Albergato, quæ est dicta dec. 383. par. 12. recen., & cum dicta decif. 495. processit, Rot. in Romana Cens. 11. Martii 1682. §. nil refragante coram b. m. Emerix Decano, & in alia Romana Cens. 22. Februarii 1685. §. secundum autem coram Ursino, & in allegata dec. 495., adducitur ratio, quia primus census impositus erat nullus muliere volente, unde non deducta per ipsam nullitate, interim habebat implicitum statum validitatis, & sic dum mulier non dixit de primi census nullitate, sed potius voluit illum approbare, & habere pro valido eundem extinguendo per novi census impositionem, non potest hic secundus dici impositus ex falsa causa, & cum hac opinione videtur procedendum, uti magis rationabili, & æqua, dum enim potest minor, vel mulier rite solvere, & adimplere contractum nullum, cum nullitas sit introducta ad ipsorum favorem, ex quo imposuere censum, vel contraxere aliud debitum pro extinguendo dicto debito prius nulliter contracto, non potest dici quod contraxerint ex falsa causa, dum in ipsorum voluntate residebat nullitatem allegare, vel ea uti.*
- Quando autem de falsitate, vel ineptitudine causæ apparet, tunc pro illius veritate, & subsistentia non potest præsumi ex decreto Judicis, ex quo statutum copulativè requirit causam veram, ac decretum, & ex quo præsumptio cedit veritati, & sic præsumptio, quam habet pro se decretum Judicis, evanescit, quoties causa apparet falsa, vel inepta, Rot. *decif. 805. n. 4. & 5. coram Amat. Dunoze. decif. 540. nu. 2. & seqq., & decif. 575. a nu. 1. coram Merlin., & decif. 151. n. 9. p. 11. recen.*
- Et si contractus mulieris, vel minoris corruat ex falsitate causæ, tunc licet ipsi pro exoneratione conscientie dixerint, expressa in Instrumento esse vera, ex tali assertione non convalidatur contractus ex falsa causa nullus, & qui etiam à majore uti talis potuisset impugnari, ne mulieres, & minores decepti in principali dispositione alliciantur per fraudes, ad hujusmodi enunciativas, & assertivas accessorias faciendas, Rot. *decif. 346. n. 11. & infra p. 19. recen.*
- Adverte tamen, quod falsitas causæ non præsumitur, ideo debet ab illam allegante concludenter probari ad retardandam obligationem Cameralem, Panimoll. *dict. decif. 53. annor. 1. n. 65. & 66. Rot. decif. 406. n. 8. coram Gregor., decif. 245. n. 6. p. 2. recen., & decif. 106. n. 17. p. 5.*
- Et cessat falsitatis causæ præsumptio multò magis, quando contractus est munitus decreto Judicis, & adest illius observantia per 40. annos, tunc enim expressa in Instrumento præsumuntur vera, Rot. *decif. 106. num. 18. p. 5. recen., Panimoll. dict. annor. 1. n. 61.*

decif. 326. num. 5. par. 3. recen. decif. 92. nu. 7. par. 4. decif. 34. n. 21. par. 8. decif. 406. num. 15. coram Gregor. & decif. 568. num. 6. coram Amat. Dunozett.; & eo ipso probatur falsitas, quo
242 ostenditur fuisse suppositum aliquid non verum, Rot. *decif. 326. n. 5. p. 3. recen.*

Et hoc procedit, licet decretum esset interpositum ex causa partim vera, & partim falsa, nam adhuc corrumpit in totum ratione individuitatis ejusdem, & pro eo non potest
243 præsumi, Pic. *dict. gloss. 21. n. 36. & 37. Rot. decif. 31. num. 26. decif. 200. n. 3. & decif. 340. n. 9. par. 12. recen. decif. 540. & 575. utrobique n. 16. coram Merlin.;* & plenè dictum fuit supra hic *artic. 3. nu. 184. & 185.*

Et adeò vero est, decretum interpositum ex falsa causa non subsistere, ut hoc procedat, etiam si falsa causa non sit expressa in decreto, sed talis probetur aliundè, cum stante
244 falsitate causæ aliundè probatæ non præsumatur pro decreto, Pic. *hic gloss. 21. nu. 39. & 41.*

At si falsa causa expressa non est principalis, ex qua Judex motus fuit ad interponendum decretum, sed secundaria, ita
245 ut, sine illa adhuc decretum interponendum fuisset tunc falsitas causæ, non vitiat decretum, Pic. *dict. gloss. 21. n. 38.;* quæ conclusio venit declaranda, ut procedat, quando aliqua alia causa principalis, & sufficiens fuit Judici in contractu exposita, super qua possit fundari ejus decretum, aliàs super cau-
246 sa ab eo non cognita, tamquam non proposita, licet postea de illa doceretur, non potest fundari decretum, Simoncell. *de decret. lib. 1. tit. 1. num. 22. & dictum fuit supra hic artic. 3. nu. 182. & 183.*

Falsitas tamen causæ non præsumitur, sed potius, quod omnia fuerint ritè, & solemniter gesta, stante decreto Judicis, cum præsumatur, hunc diligenter scrutatum fuisse super
247 veritate causæ, & decretum interposuisse ex iusta, & sufficienti causa ab eo examinata, Alex. *conf. 80. num. 11. lib. 6. Gratian. cap. 564. num. 22. & seq. Maslin. ad Guazzin. de confisecat. quest. 20. num. 70. & seq. Gamm. decif. 37. num. 1. Rot. decif. 245. nu. 5. p. 2. & decif. 96. n. 3. p. 4. recen. decif. 406. n. 7. coram Gregor. & decif. 482. n. 5. coram Cavalier.*

Id maxime procedit, quando Judex testatur, decretum interposuisse causa cognita, cum ex simili testimonio argua-
248 tur cognitio causæ, Rot. *decif. 103. num. 5. & decif. 287. num. 5. par. 3. recen.*

Decretum quippe Judicis habet ratam præsumptionem pro se, ut pro eo omninò præsumatur, & faciat cessare omnem præsumptionem doli, & fraudis, Honded. *consil. 33. nu. 24. 25. & 27. vol. 2. dict. Maslin. allegat. quest. 20. num. 72. & 73. Cyriac. contr. 182. num. 7. & seq. Thomat. decif. 274. num. 3.;* donec probetur concludenter contrarium ab eo, qui vult venire contra ipsum decretum, Pic. *hic gloss. 21. nu. 23. Rot. decif. 103. nu. 6. versic. concurrente, & decif. 643. n. 1. par. 3. recen. decif. 85. n. 1. & decif. 345. par. 1. nu. 1. & decif. 546. num. 2. par. 4. recen.;* ubi quod dum quis venit contra decretum imputat culpam Judici, quæ propterea debet con-
250 cludenter ab allegante probari, *decif. 11. num. 3. par. 18. decif. fin. coram Achill. de Grassi. de præsumpt. decif. 482. num. 4. coram Cavalier. & decif. 58. num. 10. & infra coram Bich.*

Quæ præsumptio urgens pro Judicis decreto habet locum, etiam si illud fuerit interpositum statim in ipso contractu, nam adhuc causa cognita præsumitur interpositum, & quod Judex super omnibus extrajudicialiter se informa-
252 verit, Pic. *dict. gloss. 21. num. 12. Rot. decif. 27. nu. 7.;* & benè *decif. 345. nu. 4. p. 4. recen.;* ubi in terminis hujus statuti firmatur, non esse necessarium quod de hujusmodi causæ cognitione, ante decretum Judici constet ex actis, sed potest idem de ea à propinquis, curatore, vel aliis ante decreti interpositionem extrajudicialiter se informare, & hæc est notoria praxis Urbis, de qua testatur Pic. ubi proximè *n. 4.;* & ego etiam de ea testari possum, dum dicta decreta vidi interponi, & spatio tresdecim annorum interposui ferè semper causa examinata in ipso actu celebrationis contractus, & ante decreti interpositionem; & quod talia decreta de consuetudine interponantur incontinenti, & adhuc dicantur interposita causa cognita, post Doctores, ac decisiones relatas hoc firmat Urceol.
254 *consil. forens. c. 28. n. 26. & 27. qui nu. 28. id præcipuè firmat, quando Judex in illius interpositione expressit hoc facere causa cognita.*

Fortius præsumitur pro decreto Judicis, & quod fuerit interpositum causa cognita, quando Judex in illius interpositione expressit, quod causa cognita illud interposuit, Pic. *hic gloss. 21. n. 27. & 33. Rot. dec. 11. n. 2. p. 18. rec. & dec. 65. n. 2. p. 19.*

Et assertiones factæ per minores, vel mulieres in contractu præsumuntur veræ, dum Judex super eo interposuit decretum, & attestatus fuit, omnia fuisse legitime gesta, cum
25 ex tali attestatione, & assertione Judicis deducatur saltem indirectè causæ cognitio, Rot. *decif. 103. n. 5. p. 2. rec. dec. 345. n. 6. & 7. par. 4. & decif. 74. num. 8. par. 5.;* ubi quod tali casu præsumitur in Judice extrajudicialis informatio cum causæ cognitione, itaut causæ expressæ præsumantur veræ, donec erroneæ convincantur, *decif. 276. n. 4. p. 10. recen.*

Hæcque præsumptio pro decreto Judicis operatur infirmum, quod causa in contractu, super quo interposuit decretum, præsumatur vera, sufficiens, ac talis, qualis à statuto desideratur, Rot. *dec. 23. nu. 32. & 33. & decif. 171. num. 4. par. 11. recen.;* in qua *decif. 23. nu. 33. id præcipuè admittitur,;* si decretum fuit interpositum cum autoritate consanguineorum, vel Curatoris.

Facilius si ultra decretum Judicis, ac alias solemnitates concurrat quoque aliqua alia præsumptio pro causa narrata, & assertionem facta per minorem, vel mulierem, Rot. *decif. 345. n. 5. p. 4. recen.*

Talis præsumptio pro decreto Judicis procedit ex dictis, licet sit interpositum à Judice incontinenti in contractu coram ipso celebrato, cum potuerit Judex ante illius interpositionem extrajudicialiter se informare de causis, & earum
26 veritate, ut testatur de stylo Almæ Urbis Gratian. *cap. 153. num. 11. & seq. & cap. 657. num. 16. Surd. decif. 334. num. 6. ad 23. impressa post tertium vol. Consil. ejusdem Surdi.*

Præfata præsumptio, quam habet pro se decretum Judicis, in pluribus casibus cessat, & sic pro decreto non præsumitur; & primò si contractus, super quo fuit interpositum, est nullus ob non interventum proximiorum, vel alia de
26 causa per *Tex. in l. cum his §. si Prætor. ff. de transact. Cirocc. discept. 54. n. 9. Rot. decif. 178. nu. 7. versic. quia, & decif. 345. n. 4. in fin. p. 4. recen.;* ea ratione, quia statutum hic pro forma requirit interventum proximiorum, ac illis deficientibus Curatoris in eorum locum deputandi, causam legitimam, ac Judicis decretum, & sic copulative omnes dictæ solemnitates sunt servandæ, Rot. *decif. 177. num. 6. par. 1. recen. & decif. 365. nu. 5. par. 1. 5.;* unde dictis solemnitatibus deficientibus ex sola solemnitate decreti Judicis, non possunt præsumi cuncta ritè gesta, dum ex facie contractus apparet defectus cæterarum solemnitatum, sed potius præsumitur contra decretum Judicis, qui non videtur benè processisse in contractu authorando eum suo decreto, dum videbat illum defectuosum circa alias solemnitates, nec enim ex Judicis solo decreto induci potest, quod præsumantur adhibita cætera solemnitates non enunciata in Instrumento, & decreto, Rot. *decif. 535. nu. 3. al. 2. coram Rembold.*

Secundò præsumptio pro decreto Judicis non procedit circa causæ veritatem, & subsistentiam, quando constat ex lectura instrumenti, quod causæ sunt inefficaces, cum decretum Judicis operetur tantum præsumptionem in dubio, secus quando apparet causam esse inefficacem, Rot. *decif. 33. 1. 4. & 6. post Pic. ad Stat. Urb. decif. 175. n. 9. p. 11. recen. & dec. 355. n. 2. p. 12.;* nec enim decretum Judicis supplet defectum causæ, Dec. *conf. 403. nu. 20. Rot. decif. 408. n. 21. & seq. par. 5. recen. decif. 48. n. 6. & decif. 160. n. 11. & 12. p. 6.*

Tertiò quando apparet de falsitate causæ, super qua fuit interpositum decretum, cum tunc ex facto contrario cesset præsumptio generalis, quam habet pro se Decretum Judicis, Pic. *allegata gloss. 21. num. 35. Rot. decif. 708. nu. 7. coram Merlin. decif. 389. num. 17. & 18. par. 12. recen. & decif. 97. nu. 6. par. 15.*

Quartò talis præsumptio cessat, quando Judex, qui interposuit decretum in contractu, habet in illo proprium interesse, Rot. *decif. 335. n. 33. p. 12. recen. & decif. 400. n. 12. p. 13.;* super quo tamen adverte, quod si quis tamquam Judex, vel Gubernator interposuit decretum in aliquo contractu, non prohibetur illum impugnare tamquam persona privata, Rot. *decif. 37. nu. 16. par. 5. recen.;* ea ratione, quia tale decretum interponitur à Judice ratione ejusdem publici Officii, quod nemini debet esse damnosum, ut in simili diximus supra de proximioribus authorantibus contractus mulierum, vel minorum, quod non prohibentur ex hoc deducere postea proprium interesse.

Quintò cessat talis præsumptio, si Judex interposuit decretum in contractibus minorum, qui non exceperunt infantiam, ex quo infantes, qui non fuere transgressi septimum annum, non habent nec velle, nec nolle, nec possunt ipsi ex
se

tione decreti erit adeundus Iudex Ecclesiasticus, cum enim tale decretum requiratur à Statuto hic ad integrandas personas mulierum, vel minorum, ac ad autorandos contractus ab illis gestos, talis autoritas non potest prastari a Iudice laico erga personas Ecclesiasticas.

At si agatur de puellis, quæ habitum Monasticum non susceperunt, nec sunt in novitiatu, sed in Monasteriis, vel Conservatoriis permanent seculari habitu vestitæ solum pro educatione, tunc posse in illorum contractibus interponi decreta huiusmodi à Iudicibus laycis, est praxi inconcussa receptum in Urbe, ac sapissime dum eram Iudex in Capitolio talia decreta interpolui, & per alios Iudices seculares vidi interpolita, & hoc censuit Sac. Congr. Concil. in una Anconitana 18. Novemb. 1645. quæ super hoc dubio sic censuit — *Sacra Congr. &c. inherendo declarationibus alijs factis respondit, ad Iudices quidem laycos spectare decreta interponere in contractibus Virginum existentium in Monasteriis pro educatione, per eosdem tamen Iudices esse prius obtinendam licentiam accedendi ad Monasteria, & alloquendi, quibus ab Episcopo, nisi ex legitima causa, deneganda non erit* — At hæc secunda pars licentiæ concernit tantum accessum, & colloctionem, quæ in Urbe non practicatur, cum ratione pietatis, religionis, ac probitatis quibus præfulgent Roma, ac monialium Monasteria non cadat periculum circa accessum ad illa, præcipue in Iudicibus Ordinariis selectis à Papa inter viros doctrinæ, ac ceteris virtutibus præstantes, unde Iudices passim accedunt ad monasteria ad interponenda huiusmodi decreta sine tali licentia, & taliter interpolita valent, ex quo dicta licentia Episcopi non respicit nisi accessum, & allocutionem, ut innuunt verba prædictæ declarationis Sacre Congreg. non autem præferat aliquam autoritatem circa contractum celebrandum per puellam secularem omnino dependentem ab autoritate Iudicis layci, & in Urbe talis licentia non practicatur, & ad omne pejus alibi extra Urbem talia decreta interpolita sine dicta licentia essent valida, & solum Iudex laycus ob temeritatem posset ab Episcopo puniri.

Decreta autem à Iudicibus in vim huius, vel similium statutorum an possint interponi in diebus festis, ac feriatis in honorem Dei, dic quod non, si sint dies festivi de præcepto Ecclesiæ, Gros. de contract. minor. Inspec. 4. q. 3. n. 3. & seqq. (quæ autem sint festa de præcepto est hodie definitum per Constitutionem 291. Urbani VIII. Bullar. nov. to. 5.) secus si sint solum dies festivi ex devotione, in quibus, exceptis negociis forensibus telam judicariam exposcentibus, omnia alia opera, etiam servilia facere, ac expedire licet absque peccato, & sic etiam decreta voluntariæ Jurisdictionis interponere, cum non spectent ad telam Judicariam, ut distinguit Pic. hic gloss. 21. n. 4. & cum ista distinctione concurrat praxis Urbis, nam licet ex Stat. Urb. lib. 1. c. 58. in Curia Capitolij sint præscripti dies festivi in honorem Dei, in quibus forensis strepitus silere debet, & jus non redditur, nihilominus in talibus diebus, quoties non sint festivi de præcepto Ecclesiæ, talia decreta interponuntur.

At etiam in diebus festis de præcepto possunt interponi talia decreta, si agatur de obligationibus faciendis per mulieres, vel minores pro excarcerandis maritis, vel Parentibus, ex quo carceratorum causa est nedum pia, sed piissima, & concernit opus misericordiæ, unde cum carceratorum liberationem pietas suadeat, illa non debet retardari sub prætextu dierum festivorum in honorem Dei, per Tex. in cap. fin. versic. vel pie: as suadeat, & ibi Glossa in verb. Pieras de fer. latè Antonel. conf. 81. n. 2. & 14. & sicut in diebus festis de præcepto etiam Dominicis, ac solemnibus in Iudicio contentioso, ac forensi Ius redditur favore carceratorum, multo magis possunt interponi decreta huiusmodi extrajudicialia voluntariæ Jurisdictionis, prout si immineret necessitas actus gerendi, tunc posset interponi decretum etiam die feriata, & licet requireretur causæ cognitio, Simoncell. de decret. lib. 1. tit. 1. n. 87.

Quando autem Iudices interponunt huiusmodi decreta debent prius plenè, & accuratè advertere, ne in contractibus, ac obligationibus minorum, vel mulierum intercedant fraudes, & bene examinare causas propositas in contractibus, an sint nec ne congruæ, & sufficientes, non autem debent ex abrupto, & re bene non perspecta procedere ad solum finem consequendi illam parvam pecuniæ quantitatem, quæ solet pro decreti interpositione ipsis Iudicibus dari, cum talis pecunia debeat esse merces bene acti muneris, ac ritè interpoliti decreti, causa prius bene, ac ma-

turè cognita, non autem finis primarius Iudicium, qui solum conqueruntur, quando pauca ab ipsis interponuntur decreta, quando dolere deberent illa pauca interpoluisse, si in illis satisfecerunt solum desiderio recipiendi pecunias, & non proprio muneri, in illis causa cognita interponendis, quibus Iudicibus (si aliqui reperiuntur) Animæ perditio, ac ignis æterna gehenna imminet, ut advertit, & exclamat Simoncell. de decret. lib. 1. n. 9.

Et si ob Dei timorem, qui ante omnia præ oculis habendus est, Iudices nolunt in decretorum interpositione, maturè, ac causa bene cognita procedere, saltem hoc facere debent, ex quo dum interponunt decreta, non interponenda, etiam damno bursali, & exultimationis, ac dignitatis iacturæ se exponunt, dum tenentur erga mulieres, & minores pro decretis male interpositis, Pic. hic gloss. 21. num. 44. et 45. & scio sub Alexandro VIII. Summo Pontifice quemdam Iudicem ordinis conspici, ob malè interpolitum decretum in alienatione plurimorum locorum montium non vacabilium spectantium ad mulierem pro sua dote, ea expressa futili causa, quod cum illorum pretio ipsa, & maritus volebant emere Apothecam ad usum artis albæ, fuit de ordine Papæ condemnatus ad reponendum in pristinum loca montium favore mulieris, dum maritus exterius, & Ultramontanus recepto pretio locorum Montium venditorum ab Urbe cum pecuniis ab illis retractis aufugit, apotheca artis albæ non fuit empta, sed conficta pro causa ad effectum dissipandi loca montium, & sic mulier remanserat sine dote, quam Iudex fuit coactus pro majori parte de suo reponere in pristinum, & pro uno scuto recepto pro mercede decreti perperam interpoliti solvit plura centena scutorum, quod damnum evasisset, si contractum venditionis considerasset, & non scuti receptionem.

Et licet in omnibus contractibus, alienationibus, ac obligationibus minorum, ac mulierum, debeant Iudices bene advertere, ut procedant, sine fraude, ac dolo, & cum omni sinceritate, toto negotio, quod in illis geritur, maturè perspecto, nihilominus id exactius facere debent, quando agitur de alienatione, ac resignatione locorum Montium, cum enim hæc post admittam illorum resignationem à secretariis vigore consensus præstiti in contractibus gestis à minoribus, vel mulieribus cum decreto Iudicis, transcant libera, & exempta in emptores vigore Constitutionis notissimæ Urbani VIII. actum est de illorum recuperatione, & potest facilius Iudicibus incautis resultare periculum, & damnum illa reponendi in pristinum, unde debent Iudices ante decretorum interpositionem super alienationibus locorum montium sedulo advertere.

Vnum nota hic per me passim practicatum, licet Procuratoribus non bene placeret quod si minores, vel mulieres ex iustis causis à jure permittis procedant ad venditionem locorum montium, vel stabiliū mediante Procuratore ad hoc constituto cum solemnitatibus præsentis statuti, & alterius 113. quoad minores bona stabilia alienantes, talis Procurator non constituatur ad liberè recipiendum pretium bonorum per ipsum vendendorum, sed ad effectum illud deponendi unico contextu in Sacro Monte Pietatis Urbis ad creditum ipsorum minorum, vel mulierum, quæ cautela est valde proficua, & Iudices illa utantur, quia non semel vidit, Procuratores constitutos ad vendendum, ac liberè recipiendum pretium, alienasse bona, vel loca Montium, & pretium recepisse, & disperdisse, & pro eo recuperando minores, vel mulieres longas passos fuisse lites, & quandoque lite terminata frustratus fuit effectus iudicati contra Procuratores condemnatos ob illorum inopiam.

Demum adverte hic quod decretum Iudicis regulariter potest in principio contractus intervenire, & in fine plenè, Ricc. decis. Archiepiscopalis Neapolitan. 227. per tot. par. 1.

ARTICULUS V.

ARGUMENTUM.

Solemnitates ab hoc statuto præscriptæ in contractibus minorum, ac mulierum, in quibus contractibus, & actibus requirantur, & quando, & ex quibus contractus nullus ob non servatas solemnitates dicatur, nec ne ratificatus.

SUMMARIUM.

- 301 Solemnitates Statutaria requiruntur quando mulier, vel minor dant, vel recipiunt ad societatem officii pecunias.
- 302 Solemnitates non requiruntur quando a minore vel muliere dantur pecunia ad censum vitalitium.
- 303 Requiritur in contractu fidejussionis.
- 304 Similiter in constitutione Procuratoris ad actus extrajudiciales.
- 305 Procurator minoris, vel mulieris servat solum solemnitates statuti proprii loci.
- 306 Intellige si sit Procurator specialiter constitutus ad certum actum, secus si generalis.
- 307 Mandatum si non habeat solemnitates, sat est illas servari in ipso contractu.
- 308 Mandatum speciale ad transigendum requiritur sic, & sic cum solemnitatibus.
- 309 Solemnitates requiruntur etiam in constitutione Procuratoris ad lites, & num. 310. 316. 312. & 314. & 337.
- 311 Eminentissimus D. Cardinalis Marefcottus laudatur.
- 313 Solemnitates statutaria requiruntur in omnibus actibus, in quibus minores, vel mulieres etiam indirecte ladi possunt, & n. 335. & 343.
- 315 In Civitate Asculi in constitutione Procuratoris ad lites facta a minore, vel muliere requiruntur solemnitates Const. Marchie.
- 316 Doctore attestanti de consuetudine loci, in quo versatus, est creditur.
- 317 Stylus notarius probatur etiam ex informatione extrajudiciali iudicis.
- 318 Juramentum non supplet defectum solemnitatum, quando illa una cum juramento pro forma copulativè exiguntur, & n. 319. & 320.
- 321 Solemnitates Constitutionis Marchie copulativè requiruntur de forma, & non possunt adimpleri per acquiescentem.
- 322 Juramentum nihil operatur, quando statutum illud presumit fraude, & dolo extortum, & n. 384.
- 323 Constitutio Carpensis tollit vim etiam duplicis juramenti.
- 324 Solemnitates in mandato Procuratoris ad lites constituto a minore, vel muliere requiruntur etiam si in iudicio conveniantur.
- 325 Gratian. cap. 738. n. 37. declaratur, et n. 327. 328. & 330.
- 326 Doctore scribenti tanquam Advocato parum creditur.
- 329 Solemnitates Constitutionis Marchie requiruntur etiam in actibus judicialibus.
- 332 In iudiciis possessoriis constitutio Procuratoris ad lites sine solemnitatibus.
- 333 Similiter in beneficiis.
- 334 Solemnitates statutaria requiruntur in contractu mutui facto a minore, vel muliere, quia in illo ladi possunt, & num. 336.
- 335 Gratian. c. 879. n. 9. & Rot. decis. 60. p. 13. recent. declaratur, & n. 345. & 347.
- 336 Læso potest cadere in contractu mutui celebrando a minore, vel muliere, & n. 343. & 344.
- 337 Mutuum non probatur per testes patientes plures exceptiones.
- 338 Testis post lapsum plurium annorum, dum recordatur de minutis, dicitur suspectus.
- 339 Inversimilitudo tollit fidem testibus, & n. 340.
- 341 Testis amicus, & valde confidens partis est suspectus.
- 342 Testes inter se contrarii sunt suspecti, & non probant.
- 346 Minor, vel mulier quando receperunt pecunias sine solemnitatibus, est probanda versio in illorum utilitatem.
- 348 Minor vel mulier, si sine solemnitatibus receperunt, tenentur in conscientia, si ex pecuniis receptis agnoscant percepisse utilitatem, secus è contra, & num. 349. & 350.
- 351 Solemnitates statutaria requiruntur in contractu emptionis.
- 352 Pariter in contractu permutationis.
- 353 Similiter in datione insoluum, quam facit, vel recipit minor, vel mulier.
- 354 In tractatu quoque societatis, etiam tacita.
- 355 Contraria decis. Buratt. 408. fuit revocata. Costant. ad Stat. Tom. II.
- 356 Requiritur etiam in contractu dotis, quando minor datur voluntarie, vel excessive.
- 357 Requiritur, si minor pro dote alienat stabilia, vel imponat censum.
- 358 Minor si tenetur dotare ex necessitate, potest tunc hoc facere sine solemnitatibus.
- 359 Minor dicitur voluntarie dotare, si dote una cum Patre, & requiruntur solemnitates.
- 360 Similiter si mortuo Patre minor constituat sorori minorem dotem illa, quam Pater dederat aliis filiabus ab eo nuptis.
- 361 Dos congrua assignata a minore etiam sine solemnitatibus tenet.
- 362 Et in parte excessiva solum corrui.
- 363 Minor pro restitutione dotis sine solemnitatibus efficaciter se obligat etiam cum hypotheca, & n. 364.
- 365 Solemnitates requiruntur in donatione facta a muliere contemplatione dotis, si legatur facta favore viri solum, & non mulieris.
- 366 Requiritur in donatione.
- 367 Etiam in donatione remuneratoria.
- 368 Etiam in donatione corresponsiva.
- 369 In retrodonatione, quando prima donatio est perfecta.
- 370 In compromisso voluntario similiter requiruntur, & num. 371. 376. 380. & 385.
- 372 In compromisso coacto in vim statuti non requiruntur solemnitates quando minores, vel mulieres compromittunt.
- 373 Compromissum dicitur voluntarie factum si de statuto in illo non fuerit facta mentio, & quando secus, & num. 374.
- 375 Compromissum dicitur voluntarium si factum sit contra formam a statuto prescriptam, & in casibus, in quibus illud non intrat, & num. 385.
- 377 Mandatum speciale requiritur ad compromittendum.
- 378 Mandati fines a Procuratore non debent excedi.
- 379 Compromissum est laevum, si in eo renunciatur appellationi.
- 381 Compromisso voluntario pendente potest adiri iudex ordinarius, & n. 382. declaratur contraria.
- 383 Amat. decis. March. 90. declaratur, & n. 384.
- 386 Panimoll. decis. For. Eccles. 53. annot. 2. n. 2. ad 4. loquitur indigestè.
- 387 Solemnitates requiruntur, quando mulier, vel minor imponunt servitutem passivam.
- 388 Requiritur quando mulier, vel minor se obligant pro excarcerando marito, vel Patre, & n. 390. & 393.
- 389 Surd. conf. 367. n. 18. ad 27. & Gratian. cap. 108. & cap. 952. n. 5. & 6. contrarium tenentes reprobantur, & n. 491. & 392.
- 394 Requiritur solemnitates in contractibus qui sunt inter Patrem, et filios minores, & num. 395. declaratur contraria.
- 396 Et quod requirantur in donatione inter Patrem, & filium.
- 397 Requiritur in divisione.
- 398 Intellige, si fiat divisio extrajudicialiter secus si judicialiter.
- 399 Requiritur quando mulieres, vel minores remittunt eorum fura etiam tacite, & n. 400. & 401.
- 402 Requiritur quando mulier remittit suam hypothecam dotalem.
- 403 Requiritur ad hoc ut minores dicantur consentisse Parentibus secundo nubentibus.
- 404 Requiritur in aditione hereditatis, quæ sit a muliere, vel minore, & n. 415. ubi etiam si hereditas prætendatur opulenta.
- 406 Referuntur contrarium tenentes quoad mulieres, sed reiiciuntur num. 407.
- 408 Non requiruntur quando aditio sit cum beneficio inventarii, & num. 408.
- 409 Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 90. num. 33. contrarium tenens reiicitur.
- 410 Minori ob vexationes datur restitutio in integrum adversus aditam hereditatem etiam cum inventario.
- 411 Restitutio minori datur refusus prius receptis ex hereditate.
- 412 Restitutio non datur post quadriennium a die majoris ætatis.
- 413 Non requiruntur solemnitates in aditione hereditatis opulente.

- Etibus utilibus minori, vel mulieri si illos nolint probare, & num. 515. & 521.
- 516 In contractibus ultro citroque obligatoriis utilitas illos non sustinet, & num. 517.
- 518 Contractus minorum, & mulierum absque solemnitatibus ratione utilitatis sustentantur tantum, si utilitas sit evidens.
- 519 Utilitas dicitur evidens, si ex contractu commodum tantum, & nulla obligatio minoris, vel mulieris habeatur.
- 520 Utilitas evidens debet probari ab obligante, quando minor, vel mulier contraxit sine solemnitate.
- 522 Solemnitates requiruntur etiam in contractibus minorum, ac mulierum Baronum, non habentium altum, & supremum dominium, & n. 523.
- 524 Requiritur etiam in contractibus mulierum meretricum.
- 525 Fallit in conductione mobilium, qua meretrices conducunt pro sternenda Domo.
- 526 Requiritur in contractibus mulierum, vel minorum Hebraeorum.
- 527 Ratificatio requirit solemnitates requisitas in principali contractu, etiam si agatur de ratificatione tacita, & num. 528. ad 531.
- 532 Ratificatio non procedit non data scientia explicita nullitatis, nec sufficit dubia, & deducta ex acta equivoco, & num. 533. 534. 535. 538. & 539.
- 536 Nec sufficit scientia dubia, generica, & presumpta, & num. 537. ad 539.
- 537 Nec suffragatur scientia generica, & sub involucrio verborum, & de ratione num. 538. & 539.
- 540 Non sufficit scientia deducta ex relatione ad alium actum, si hic non sit specificè enunciatus, & num. 541.
- 542 Scientia explicita in ratificante requiritur, siue actus sit gestus cum tutore, vel alio, nomine minoris, siue cum ipso minore.
- 543 Ratificatio census nulli ex solutione fructuum illius non deducitur, non probata in solvendo scientia explicita nullitatis, & num. 544.
- 545 Nec inducitur ex quo minor, vel mulier receperint fructus rei nulliter alienata, cessante scientie nullitatis.
- 546 Scientia nullitatis explicita in ratificante ideo requiritur, quia aliàs subintelligitur, quod contractum crediderit validum.
- 547 Ratificatio quando fit à maiore non requiruntur solemnitates, secus si à minore.
- 548 Ratificatio actus nulli est novus actus.
- 549 Ratificatio actus nulli operatur, ut ex nunc, non prout ex tunc, & non retrahitur ad diem actus nulliter gesti.
- 550 Ratificatio actus nulli non praejudicat tertio, cui medio tempore fuit ius quaesitum.
- 551 Retrahitur ad principium actus, quando hic aliquo respectu erat validus, secus si omnino nullus.
- 552 Solemnitates Stat. Urbis 141. requiruntur in omnibus contractibus, in quibus minores, vel mulieres directè, vel indirectè ladi possunt, & n. 570.

Solemnitates praesentis statuti requiruntur primò, quando minores, vel mulieres dant eorum pecunias ad societatem officii, Castracan. de societ. offic. c. 12. n. 9. Zacch. eod. tract. n. 190. & multò magis si passivè illas recipiunt ad societatem huiusmodi, Zaccibid. n. 144. & seqq. & ratio primè partis conclusionis ea est, quia in dando pecunias mediante dicto contractu possunt ladi ob amissionem capitalis; ratio verò secundæ partis, quia se obligant, & quidem sub usuris rigorosis, licet Spad. Conf. 160. lib. 3. & Gratian. cap. 756. n. 3. & seq. Hodiern. in l. hac editali q. 32. n. 9. teneant non requiri solemnitates, quando minor, vel mulier dant pecunias ad censum vitalitium, vel super societatibus officiorum.

301 **S**ecundò requiruntur in contractu fideiussionis, Carpan. ad Stat. Mediolan. c. 338. n. 48. tom. 1. Lambertengh. de contract. sine cert. solemn. gloss. 1. verb. alienationibus n. 48. & infra, Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 90. n. 27. Fenzon. hic n. 105. in voto Affertamenti, Rot. decis. 18. n. 7. coram Duran. & plenè decis. 6. post Pic. ad Stat. Urb. & hoc ea palpabili ratione, quia fideiussionis contractus est de sui natura læsivus, & ars fideiubendi, & perdendi, est eadem.

Tertiò requiruntur in constitutione Procuratoris ad contractus, ac actus extrajudiciales peragendos, eo modo pro-

Constant. ad Stat. Tom. II.

ut requiruntur in ipsis actibus, & contractibus, ad quos celebrandos constituitur Procurator, Pic. gloss. 7. n. 124. Actolin. resolut. 66. n. 31. & 32. Rot. decis. 643. n. 5. coram Pen. juxta impress. Lugdunen.

Quando tamen Procurator contrahit, non est necesse, quod servet solemnitates statuti loci ubi contrahit, sed sat est quod servat solemnitates statuti loci, unde sunt minores, vel mulieres, quæ dederunt mandatum, Cyriac. contr. 308. num. 17. & seq. Gratian. cap. 644. num. 14. decis. 37. num. 7. coram Millin. & decis. 608. num. 9. coram Amat. Dunoze. Quæ conclusio declaratur, ut procedat quoties fuerit datum mandatum procuræ cum solemnitatibus, ac certum actum specialiter peragendum, secus si fuerit datum mandatum generale procuræ ad omnia peragenda, hoc enim secundo casu requiruntur solemnitates statuti loci, ubi Procurator facit aliquem particularem actum, ac contractum, Carpan. alleg. cap. 328. num. 99. Tor. ad Stat. Papiæ Rubr. 98. num. 92. & 93. Rub. singular. par. 6. in annot. ad hoc Stat. 151. num. 14. Cyriac. controvers. 308. num. 18. Barz. decis. 95. per tot. Gros. de contract. min. inspect. q. 26. num. 17. Castald. consult. forens. 3. num. 2. & 3. Rot. decis. 37. num. 8. coram Millin. & decis. 200. num. 3. versicul. quia Doctores, coram Cerr. duplicata decis. 259. num. 4. & 5. post Zacch. de oblig. Camer. Pacion. de locat. & conduct. cap. 8. num. 16. ubi extollit dict. decis. Millin. unde dato à muliere, vel minore mandato generali ad transigendum etiam cum solemnitatibus facto, debent in transactione adhiberi à Procuratore solemnitates, cum ad transigendum requiratur mandatum speciale, ad lic. & sic transigendum, Gros. de contract. minor. inspect. 2. q. 26. n. 12. Rot. in Romana hereditatis de Salvat. 29. Novembris 1602. coram Litta.

Et si in mandato dato à muliere ad contrahendum deficiunt solemnitates, adhuc sufficit, illas servari in ipso contractu, Rot. decis. 40. num. 9. coram Ubald. Sen.

Quartò requiruntur etiam in constitutione Procuratoris ad lites, quam faciunt minores, & mulieres, Pic. hic gloss. 7. n. 125. Maceraten. var. resolut. lib. 2. resolut. 29. n. 9. Gratian. decis. March. 45. per tot. Gros. de contract. minor. inspect. 2. q. 26. n. 8. & seqq.

Et licet Panimoll. post relatos decis. For. Eccl. 53. annot. 2. num. 5. & 6. referat utramque opinionem, adhuc tu non recedas à prima, quàm aliàs in terminis Constit. March. lib. 5. cap. 25. tenui, & secundam meam opinionem fuit iudicatum ab Eminentiss. Cardinali Marefcotto, tunc Prelato, Civitatis Asculi Patriæ meæ Gubernatore dignissimo, ac eximio Juris Consulto, & licet tunc deducta fuerint scripta in viridi ætate viginti trium annorum, tamen quia continent veritatem, hic registrantur prout tunc ab Adolescente scripta fuere tenoris sequentis.

Solemnitates exigite à Constit. March. lib. 5. cap. 25. in contractibus minorum, vel mulierum requiruntur etiam quando ab illis sunt mandata procuræ ad lites, ut in puncto id firmat Alexan. conf. 189. per tot. lib. 7. & latè Gratian. decis. March. 45. per tot. eo quia dicta Constitutio extenditur ad quasi contractus, & in iudiciis quasi contrahitur, Pic. ad Stat. Urb. gloss. 7. n. 125. Boccac. ad d. Constit. gloss. 8. nu. 7. Gros. de contract. minor. inspect. 1. q. 26. Baron. de effect. minor. at. circa iudicia effect. 12. n. 17. & 75. qui Gros. & Baron. post hæc scripta fuere additi Gratian. d. decis. 45. n. 15. & 16. & quia solemnitates præscriptæ à prædicta Constitutione requiruntur in omnibus illis actibus, in quibus minores, vel mulieres ladi possunt, etiam possibiliter, Rot. decis. 260. n. 3. coram Gregor. & ibi Adden. n. 18. & in Anconitana nullitatis concordia 16. Aprilis 1646. §. quod autem coram Arguel. quæ nunc est inter suas decis. 13. num. 8. & non est ambigendum, minores, vel mulieres litibus se exponentes in magna pericula, ac expensas se ponere, ut præcisè advertit Boccac. alleg. gloss. 7. n. 125. ubi considerat ulterius, quod possunt ladi in electione personæ, ac industriæ Procuratoris, quodque lites afferant damna, & expensas non eget probatione, cum experientia sit rerum omnium magistra, & hoc bene exprimitur in illo Axiomate — litiget, adificet qui vult cito pauper haberi.

Et id comprobatur ab observantia, quæ viget in hac Civitate Asculi, & tota Provincia Marchiæ, dum semper in huiusmodi mandatis procuræ ad lites factis per minores, ac mulieres fuere adhibite solemnitates à Constitutione præscriptæ, ut testatur Gratian. alleg. dec. 45. n. 18. cui attestanti de tali observantia, & consuetudine tanquam versato in Tribunalibus Provinciæ Marchiæ, ex quo per plures annos

398 illa servata sit forma præscripta à Stat. Urb. lib. I. cap. 101. divisio absque interventu solemnitatum debet servari, etiam per pupillos ex ejusdem Stat. 101. verbis.

399 Decimo octavo requiruntur, quando mulieres, vel minores remittunt eorum Jura etiam tacite, sicut enim non possunt illa remittere expresse sine solemnitatibus, ita nec tacite, ne quod expresse fieri non potest, tacite permittatur, Rot. decis. 82. n. 13. coram Buratt.

400 Et sic requiruntur in contractu tacito sicut in expresso, Gratian. capit. 519. num. 54. unde si mulier nubat cum capitulis matrimonialibus, ubi adest pactum faciendæ renunciationis in initum sine solemnitatibus statutariis, ex tali consensu tacito sine solemnitatibus non potest mulieri insurgere præjudicium ex traditis per Gross. de Contract. minor. inspect. 2. q. 3. num. 13. & seqq. & præcisè Rot. decis. 160. num. 4. p. 3. recent. decis. 170. nu. 18. p. 8. prout requiruntur, quando mulier remittit suam hypothecam dotalem, Rot. decis. 650. n. 36. coram Amat. Dunozet.

402 Similiter requiruntur ad hoc, ut filii minores dicantur legitime consentisse Parentibus secundo nubentibus, & renunciassè pœnis impositis ob secundas nuptias, Rub. singul. par. 6. in ann. ad statut. 151. n. 44. Rot. dec. 638. n. 1. p. 1. rec.

404 Decimo nono requiruntur in aditione hereditatis, Vegg. plenè conf. 39. per tot. loquens super simili statuto Papiæ, lo. Franc. à Ponte conf. 33. n. 3. lib. 1. loquens de muliere, & reddit rationem, & plenè etiam Altograd. Jun. contr. 14. n. 2. & seqq. qui pariter id firmat in puncto mulieris, Tort. ad idem Stat. Rubr. 98. n. 33. Carpan. alleg. cap. 328. nu. 14. & seq. Bocca ad Conf. March. gloss. 6. n. 21. & gloss. 8. n. 130. Conciol. Rub. 56. n. 46. lib. 2. Pic. hic. gloss. 7. n. 108. & facit n. 123. plenè Gross. contr. minor. inspect. 395. n. 1. ad 5. & n. 21. ad 23. ubi hoc extendit ad hereditatem lucrosam, & rationem palpabilem adducit Card. de Luc. de Hered. & heredit. discurs. 14. n. 3. & discurs. 15. n. 2. Ludovic. dec. Lucen. 45. Chart. decis. lanuen. 74. n. 7. & infra, Thomat. decis. March. 23. nu. 8. Rot. decis. 888. n. 2. & 3. coram Merlin. decis. 129. n. 4. coram Celf. decis. 95. num. 10. & decis. 110. n. 4. coram Othob. decis. 21. num. 5. coram Cerr. decis. 84. n. 8. p. 18. & dec. 8. nu. 31. post Card. Albit. de Inconstant. in Iudic. ubi loquitur de muliere.

405 Et licet contrarium quoad mulieres teneant Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 11. num. 25. Post. resol. 28. nu. 65. & seqq. Chart. decis. lanuen. 46. nu. 15. Thomat. decis. 118. nu. 23.

406 attamen non recedas à prima opinione, præcipue in terminis Statuti Urbis, cujus solemnitates requiruntur in omnibus actibus, in quibus mulieres etiam indirectè lædi possunt; & Thomat. decis. 23. n. 80. tenuit contrarium; Maceraten. movetur falso motivo, quod aditio tendat principaliter ad acquirendum, & non considerat, quod per illam contrahitur per heredem obligatio de servando factum defuncti; Post. dict. resol. 28. nu. 66. loquitur in hereditate lucrosa; Chart. dict. decis. 46. n. 16. pariter loquitur de hereditate lucrosa; & hanc opinionem quod solemnitates requirantur in aditione hereditatis, quæ fit à muliere tenet plenè Gross. alleg. quest. 5. n. 7. & seq. ubi declarat contraria, Rot. dec. 25. n. 13. par. 1. recen.

407 At si aditio à minoribus, vel mulieribus facta sit cum beneficio legis, & Inventarii non requiruntur solemnitates, quia illis tali casu ex aditione non potest resultare læsio, Lamberteng. de Contract. sine cert. solemn. vers. ex contr. vel quasi n. 6. Pic. hic. gloss. 7. num. 109. ad 112. ubi respondet contrariis, Carpan. dict. cap. 328. nu. 54. Thomat. decis. 265. n. 14. tom. 2. Rot. decis. 349. num. 31. coram Royas, ubi quod stante beneficio inventarii, etiam si hereditas esset damnosa, sine aliquo periculo adiri potest decis. 110. n. 11. coram Othobon. dec. 137. n. 22. cor. Priol. & dec. 67. n. 15. par. 17. recen.

408 Et pro nono necessitate solemnitatum in aditione cum beneficio Inventarii potest addi ratio, quia quando illa fit cum Inventario proceditur judicialiter, & sic calore iudicii solemnitates non requiruntur, ut probatum fuit infra artic. 6. n. 602. & hæc est praxis Tribunalium Urbis.

409 Et licet Pigant. post alios ab eo relatos insurgat contra supradictam limitationem Rubr. 90. n. 33. ver. addo, nihilominus ab illa non recedas, quia illam tenent tot DD. ac eam approbat Rota, cujus auctoritati est deferendum, cum Rota iudicium prevalere debeat, præcipue dum dictæ limitationi assistit palpabilis ratio supra relata, quod quando fit aditio cum beneficio inventarii non potest ex illa resultare damnum, cum aditio à tali casu habeatur, ac si facta non esset, dum Inventarium separat bona defuncti ab illis hereditatis adeuntis.

Attamen licet aditio cum beneficio legis, & Inventarii facta sine solemnitatibus sit valida, ad huc minori ob vexationes, quas pateretur occasione aditionis competit restitutio in integrum etiam adversus aditionem factam cum inventario, Surd. conf. 87. num. 9. in fine, & num. 10. conf. 95. num. 11. & seqq. & conf. 365. num. 14. ad 16. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 98. num. 12. & 13. Caren. resol. 178. n. 5. Gross. alleg. quest. 5. n. 24. Ludovic. decis. Perus. 55. num. 19. & seqq. coram Gregor.

Ita tamen ut prius minor restituat quidquid ex hereditate percepit, nam aliàs dicta restitutio non competit, ne locupletetur cum alterius iactura, Lamberteng. gloss. 3. verbo ex contractu n. 3. Odd. de rest. in integr. par. 2. q. 62. artic. 14. nu. 133. versic. & si quid ex ea, Gratian. cap. 767. ante n. 47. & n. 50. Cirocc. discept. 21. 65. Rot. decis. 92. n. 8. p. 4. tom. 2. recent.

Quæ ramen restitutio non competit post quadriennium effluxum à die maioris ætatis cap. 1. de rest. in integr. l. fin. C. de tempor. in integr. restit. Rot. decis. 219. nu. 12. coram Coccin. decis. 105. n. 4. coram Carill. dec. 79. confirmata decis. 87. post Urceol. de transact. repetita dec. 793. par. 18. tom. 2. rec. confirmata rursus decis. 311. par. 19.

Nec solemnitates requiruntur in aditione hereditatis, quoties hereditas sit opulenta, & lucrosa, Granut. theor. 25. num. 25. Chart. decis. lanuen. 46. n. 16. & præsumitur quod sit opulenta, Angel. conf. 317. num. 2. ubi quod hereditas dicitur opulenta, si debitis, ac legatis non reperiatur gravata, & sic aditio illius non possit subverti, ex quo adita sine solemnitatibus statuti, Dec. conf. 330. n. 4. Carpan. cap. 328. num. 150. & infra, Lamberteng. gloss. 3. verbo ex contractu n. 4. et seq. Post. resol. 28. n. 68. et infra, Granut. theor. 25. n. 35. Rot. decis. 4. nu. 15. post Merlin. de pignor. Altograd. Jun. contr. 14. n. 7. et 8. & plene Mans. consult. 549. n. 17.

At hæc conclusio videtur solum admittenda minore, vel muliere volentibus, quia ipsi velint approbare aditionem tamquam ipsis utilem ex eo capite, quod sit lucrosa, & opulenta, secus in eorum odium, si conveniantur pro aliquo debito hereditario, tunc enim cessat talis titulus opulentæ, ad præclare firmata per Altograd. Jun. contr. 14. n. 8. 13. et infra, & confert bonus rex in l. obligari 9. §. pupillus ff. de author. tutor. & per rationes ac Doctorum auctoritates hoc late firmatur in quodam responso Advocati Philippucci Senioris in una Esina repetitionis Alimentorum addito de anno 1667. §. si quidem cum pluribus sequitur, & hæc opinio veritati, & summæ æquitati nititur statim enim ac minor, vel mulier vexantur pro debito hereditario, cessat opulentia, & nascuntur vexationes habentes originem ab aditione, cum per illam quis dicatur contrahere obligationem de observando factum defuncti, Rot. decis. 41. n. 6. par. 11. rec. & propterea sine solemnitatibus facta remanet inefficax, & hanc opinionem firmat Gross. alleg. qu. 5. nu. 21. et 22. & dict. Altograd. Jun. contr. 14. num. 13. et seqq. qui plenè hoc discutit, & videtur hoc admittere Mans. consult. 549. n. 16. versic. sed qualicumque, et n. 17.

Et præsumptio quod hereditas sit opulenta, & lucrosa potest procedere in maioribus, qui possunt libere hereditatē adire, & adeundo se obligare, non autem in minore, vel in muliere qui ex se sine solemnitatibus non possunt se obligare.

At si per minorem factum majorem facti sunt plures actus aditionem hereditatis præferentes, tunc nullitas aditionis factæ sine solemnitatibus remanet sublata, & amplius non suffragatur, Rot. decis. 110. n. 5. coram Othob. decis. 137. n. 3. coram Priol. & in Tiburtina redditionis rationis 28. Novembris 1650. §. final. coram Albergo; Quod intellige, si minor major factus habuit scientiam præcisam nullitatis aditionis, Rot. decis. 873. num. 12. versic. que dicuntur coram Merlin. & in Senogalien. fideicommissi 30. Aprilis 1677. §. nec dici potest confirmata 21. Aprilis 1679. §. sed etiam versic. & nova aditio coram Bourlemont. & facit Mans. consult. 571. n. 7. ubi quod solemnitates requiruntur etiam in ratificatione aditionis. Prout si per triginta annos mulier possederit bona hereditaria, ex lapsu tanti temporis præsumitur aditio cum solemnitatibus, Rot. decis. 348. num. 11. coram Priol.

Si autem minor, vel mulier expresse non adiverint hereditatem, sed prætendatur tacita aditio ex possessione bonorum hereditariorum, an tali casu illis noceat, deficientibus solemnitatibus, affirmat post aliquos alios Pigant. Rubr. 90. num. 33. versic. si tamen; at contraria opinio tanquam magis fundata, & uti verior est retinenda, quia minores, vel mulieres sicut non possunt obligari expresse sine solemnitatibus, ita nec tacite, ne plus operetur tacitū quam expressum, Pigant.

Pigant. dict. Rubr. 90. num. 45. versic. quod sane, Rot. decis. 385. n. 6. par. 1. recen. decis. 137. n. 8. & decis. 170. n. 18. p. 8. & decis. 888. n. 3. coram Merlin.

Solemnitates necessariae in aditione hereditatis intervenire in ipso actu aditionis, nec sufficit illas adhiberi in contractu, ex quo sequitur aditio, unde si minor, vel mulier vendant, vel transigant tanquam heredes, & pro validitate venditionis, ac transactionis fuerint adhibita solemnitates statutariae, haec non suffragantur pro legitima, ac valida aditione, cum pro hac non fuerint adhibita, Rot. decis. 888. n. 6. & seq. coram Merlin. approbata dec. 229. n. 6. coram Cels. & decis. 21. n. 6. & seq. coram Cerr.

420 Et si aditio fiat a minore septem annorum, ad hoc ut sit legitima, tunc debet ipsemet adire cum autoritate tutoris, vel Patris, si hunc habeat. *l. si infanti* 18. §. si autem C. de lre deliber. Rot. decis. 50. nu. 18. & 19. post Salgad. Labyrinth. Credit. decis. 326. n. 9. coram Amat. Duno. et. & dec. 35. n. 4. p. 16. recen. sed quando est major infans debet adire ipsemet, ac aditionem facere cum solemnitatibus statutariis, Rot. decis. 857. n. 7. coram Merlin. decis. 95. num. 10. coram Otthob. & dec. 35. n. 6. p. 16. rec.

421 At si filius aditionem a Patre factam de tempore, quo ipse non erat amplius infans, ratificaverit ex post, sustinetur aditio facta per Patrem, quasi denuo filius ipse adiverit, Rot. dec. 50. n. 21. post Salgad. Labyrinth. credit.

422 Unum ad materiam adverte hic quod habui de facto; agebat mulier uti heres mariti pro certo credito hereditario, opponebat debitor, ipsam non esse legitimam heredem, quia non adiuerat cum solemnitatibus statutariis, sed mulier praevia restitutione in integrum quatenus opus esset, adivit cum Inventario, ac solemnitatibus hereditatem, fuit iudicatum, bene potuisse hoc facere, & aditionem retrahere, Carpan. ad Stat. mediol. cap. 328. nu. 157. & ego addebam rationem, quia talis nullitas ob aditionem factam sine solemnitatibus fuit inducta favore minorum, ac mulierum, & ipsis volentibus, unde dum ab ipsis non opponitur, sed tanquam heredes agunt pro consecutione creditorum hereditarium, habentur pro veris heredibus ad proprium favorem, quousque illis non opponatur, quod debeant adire cum solemnitatibus.

423 Vigesimo requiruntur etiam in confessione de recepto, aliis minoribus, vel mulieribus non praedictat, Granut. theor. 25. n. 21. plenè Gross. de contract. minor. inspect. 3. qu. 21. Rot. decis. 485. n. 15. coram Pentinger. & decis. 306. n. 33. par. 18. recen.

424 Idemque procedit in omni alia confessione facta a minoribus, vel mulieribus, Carpan. cap. 328. n. 65. & seq. Pigant. Rubr. 90. nu. 25. de Angel. de Confess. lib. 2. quast. 23. n. 1. vers. nam mulier, Crescent. decis. 2. de Confess. Rot. decis. 7. & 55. coram Puteo lib. 3. in correct. decis. 713. n. 2. part. 2. recen. dec. 245. n. 1. par. 7. decis. 321. n. 10. part. 14. decis. 24. nu. 2. & 3. post Zacch. de oblig. cameral. dec. 188. n. 7. & ibi Add. n. 111. coram Gregor. & dec. 2242. n. 7. coram Coccin. etiam si confessio sit jurata, ex quo iuramentum praesumitur dolo, & metu extortum, & sic non suffragatur, nisi aliunde verificetur confessio, Gratian. cap. 498. n. 5. & seqq. & cap. 669. n. 5. ubi testatur de communi, dict. de Angel. alleg. quast. 23. nu. 6. & seq. & fufius prius quast. 3. nu. 15. & 52. eodem lib. 2. Sperell. dec. 46. n. 14. & 16. versic. postrema, & super hoc statuto late Rot. decis. 18. coram Duran.

425 Prout requiruntur in confessione extrajudiciali, ex quo sicut non possunt minores, vel mulieres se obligare sine solemnitatibus praedictis, ita nec possunt facere confessiones, & assertiones, ex quibus sequatur obligatio, Gratian. c. 669. n. 3. & seqq. Altograd. conf. 44. lib. 2. Rot. dec. 7. & 33. lib. 3. correct. coram Puteo decis. 4. n. 24. & 25. coram Comitul. decis. 24. n. 3. & seq. post Zacch. de societ. offic. decis. 168. n. 16. p. 12. rec. dec. 52. n. 14. par. 15. & decis. 316. nu. 5. par. 17. unde assertioni minoris vel mulieris in actu minus solemniter facta non creditur, nisi ea aliunde justificetur, Rot. dec. 216. n. 16. apud Post. de subast. in addit.

426 Fallit conclusio si confessio sit aliunde adminiculata, & habeat praesumptionem pro se, & ex adminiculis cesset fraus, quae potest fieri statuto, Pigant. Rubr. 90. n. 25. & 95. Fenzon. hic n. 1. in princip. Thomat. decis. 196. n. 18. & seqq. Rot. dec. 188. n. 8. & ibi Add. n. 10. vers. tamen id non procedit, coram Gregor. decis. 225. n. 29. par. 10. recen. dec. 250. n. 7. part. 19. dec. 63. n. 37. coram Arguell. & dec. 2242. n. 7. versic. secus autem, ubi plura adducuntur adiminicula coram Coccin. Rub. ad hoc stat. 151. nu. 49. & 50. ubi hanc limitationem ad-

mittit si adminicula sint praeponderantia, & urgentia.

Fallit quoque in confessione emissa pro exoneratione conscientiae, cum hoc casu assimiletur dispositioni factae favore Animae, & pia causa, quo casu non sunt necessariae solemnitates, Franch. dec. 237. n. 2. & 4. Thomat. dec. 293. n. 1. p. 2. Rot. dec. 2242. n. 19. ad 24. coram Coccin. ubi quod incausa pia cessat omnis fraus, quae decis. est duplicata decis. 245. p. 5. recen. ita ut talis confessio facta favore Animae, & ad pias causas nec possit revocari, Urceol. consult. forens. cap. 21. a. n. 8. & seqq. Thomat. dict. dec. 293. n. 2. par. 2. Rot. dec. 63. n. 11. & seq. par. 11. recen.

431 At talis limitatio simpliciter sumpta non videtur nec vera, nec recipienda, uti destructiva mentis, ac rationis statuti, quia mulieres, ac minores prohibiti contrahere sine solemnitatibus, ad eludendum statutum, confitendo fingerent, se debitores, & quod obligationes faciunt pro exoneratione conscientiae, unde cessantibus conjecturis, ac adminiculis, ex quibus elici possit veritas confessionis, sola, & nuda expressio facta in confessione, quod illa sit pro exoneratione conscientiae eam non eximit a solemnitatibus statutis, ut declarando dict. decis. 237. Franchi, & allegatam decis. 247. part. 7. recen. coram Coccin. bene advertunt Tondut. resol. benef. part. 1. cap. 108. num. 22. versic. quod tamen ego, & Castald. consult. forens. 127. num. 10.

432 Nec confessio facta per minores, vel mulieres per viam recognitionis bonae fidei, & declarationis actus de praeterito eget solemnitatibus huius statuti, Curt. Jun. conf. 168. n. 8. & seq. Afflict. decis. 375. n. 4. Altograd. conf. 5. n. 7. ad 14. lib. 1. Rub. in annot. ad hoc stat. 151. n. 52. Pigant. Rubr. 90. n. 25. vers. rursus, Add. ad Greg. dec. 188. n. 10. vers. item confessio, Rot. dec. 24. n. 3. vers. non obstat. post Zacch. de societ. offic. dec. 63. n. 38. coram Arguell. & decis. 318. n. 13. par. 10. recen.

433 Declaratur conclusio, ut procedat si agatur de confessione continente nudam declarationem qualitatis actus in se solemniter, ac valide gesti, & ad confirmationem crediti jam praesistentis, plenè Altograd. conf. 5. n. 8. & seq. lib. 1. Rot. in Anconitana pecuniaria 15. Martii 1680. §. nec relevare versic. aut loquitur coram Rondinino: secus si actus, qui declaratur sit de per se nullus, vel si de novo fiat per viam recognitionis bonae fidei, & tendat ad liberandum, & habeat vim pacti de non petendo, nam his casibus requiruntur solemnitates, Rot. decis. 24. n. 4. post Zacch. de Societ. offic. quam sequitur Add. ad Gregor. decis. 168. n. 10. in fine, nec dicta decisione relata dissentit Altograd. conf. 5. n. 8. ver. & licet eadem Rot. l. 1. & videatur idem conf. 44. fare per tot. l. 2.

434 Quando autem confessio facta fuit cum solemnitatibus, & decreto Iudicis, tunc praesumitur vera, Rota decis. 644. num. 5. coram Cerr.

435 Vigesimo primo solemnitates huius statuti debent etiam servari in quietantiis, ac liberationibus, quae fiunt a minoribus, vel mulieribus ad litteram statuti hic, Rot. dec. 145. num. 4. par. 3. recen. & decis. 291. num. 8. par. 18. late Gross. de Contract. minor. inspect. 3. quast. 18.

436 Vigesimo secundo requiruntur in cessione Jurium, Gratian. cap. 27. n. 47. in fine, Rot. dec. 1133. n. 3. coram Seraph.

437 Vigesimo tertio in transactione, cum in hac facienda minor, vel mulier laedi possint, Rub. in annot. ad hoc stat. 151. n. 9. Pic. hic quast. 7. n. 51. & 52. Baron. plenè de effect. min. atar. effect. 9. a. n. 1. & seq. late Gross. de contract. min. inspect. 3. quast. 26. Urceol. de transact. quast. 1. num. 4. ubi quod transactio venit sub statuto loquente de refutationibus, & cessionibus, Rot. decis. 473. n. 5. & 6. coram Gregor. decis. 58. num. 3. par. 14. recen. & decis. 546. n. 6. par. 18. tom. 2. unde transactio facta contra formam statuti, si per eam minor, vel mulier dimiserint bona, ex capite nullitatis transactionis non censetur amissa possessio, Rot. dec. 547. num. 7. & 8. & num. 17. & 18. confirmata decis. 623. num. 22. et infra part. 18. tom. 2. recen.

438 At conclusio, quod ex transactione nulla non amittatur possessio non videtur subsistere, ex traditis supra art. 1. n. 45. ubi fuit firmatum, ex contractu nullo ex defectu solemnitate transferri possessionem, & hoc dicitur etiam in dicta dec. 623. p. 18. unde contraria opinio firmata in dicta decis. 547. & 623. patitur maximam difficultatem, quam agnovit, Rota in ipsa decis. 623. ubi propterea num. 23. & 24. ut illam evitaret transit ad motivum, quod in casu statuti Bononiae, de quo ibi agebatur, illud adimit fidem contractibus sine solemnitatibus celebratis, unde non potest ex illis constare de consensu necessario ad transferendam possessionem, & amplius idem statutum ne dum irritat contractus, sed illos

illos reputat pro non factis, & proinde possessio ex illis non potest haberi pro translata, quæ circumstantiæ non concurrunt in terminis nostri statuti hic, cum annullat quidem contractus sine solemnitatibus gestos, non tamen adimat fidem scripturis super illis factis.

Quando autem a minore de Jure possit nec ne sine solemnitatibus requisitis in alienatione bonorum minoris fieri transactio, videatur plenè Urceol. *de transact. quasi. 22. per tot.*

Vigesimo quarto requiruntur in alienatione locorum montium non vacabilium Romanæ Curie, Rot. *dec. 114. n. 11. post Merlin. de pignor. ex quo connumerantur inter stabilia, Rot. decif. 353. n. 38. & seq. coram Merlin. sed contrarium tenet Rot. decif. 216. per tot. coram Seraph. & sequitur decif. 14. n. 7. & 8. coram Ubald. sen. ubi quod à mulieribus fiunt alienationes, ac resignationes locorum montium sine solemnitatibus statutariis, quia Pontifices in erectione montium derogarunt statutis super solemnitatibus, & dict. decif. 216. coram Seraph. loquitur de Monte Fidei.*

Conciliari possunt dictæ decisiones, & opiniones contrariæ, ut prima procedat quando alienatio locorum montium fit à personis non habentibus ex dispositione Juris communis liberam administrationem rerum suarum, ut sunt minores, ac pupilli, nam tunc cum autoritate tutoris, vel curatoris requiruntur etiam aliæ solemnitates statutariæ, Rot. *decif. 679. coram Seraph. ubi sic declarat dictam suam antecedentem decif. 216. contrariam, & coram Ubald. dict. decif. 14. n. 9.* Secunda verò opinio procedat quando fit alienatio à muliere majori, quæ de Jure communi habet liberam suorum bonorum administrationem, & solum à statuto hic habet prohibitionem, cui ex dictis fuit derogatum in cedulis, & privilegiis erectionum montium.

At in praxi Secretarii locorum montium non sic de facili admittunt resignationes etiam faciendas per mulieres nisi cum decreto Judicis, ac aliis solemnitatibus statutariis, & sic hoc modo fuit consultum etiam mulieribus, quæ alias ob facilem occasionem alienandi sine solemnitatibus, perpessæ manebant seductæ, deceptæ, ac spoliatæ locis montium, at si causa, autoritas proximiorum, cum decreto Judicis adhibentur, non ita de facili possunt seduci, vel fraudari, nam proximiores, & multo minus Judices præstabant assensum, ac auctoritatem alienationi sine legitima causa.

Vigesimo quinto debent adhiberi etiam quando mulier ad instantiam creditorum consignantur mobilia mariti ad effectum illa restituendi ad omne mandatum Judicis, Rot. *decif. 1559. per tot. coram Coccin.*

At hæc conclusio hodie in Urbe non recipitur in executionibus bonorum consignatorum mulieribus ob decretum factum de mandato sanctæ mem. Innocentii XI. de mense Octobris 1676 à Cardinali de Luca ejus Auditore, tunc Prælo, in quo decreto præcipitur, ac mandatur, quod nõ obstantibus inhibitionibus dotalibus, instantibus creditoribus mariti fiat executio super mobilibus maritorum, & prævia illorum descriptione, relinquatur loco depositi penes ipsas mulieres cum obligatione earundem de illa consignando ad omne mandatum illius Judicis, cum cujus mandato fuit facta executio, & ita practicitur.

Et licet in certa causa diceretur, tale decretum debere intelligi prout de Jure, & sic quod consignatio mulieribus deberet fieri cum solemnitatibus statutariis, attamen fuit responsum, quod in dicto decreto aliquid non dicitur de solemnitatibus prout revera Cardinalis de Luca decreti extensor, si illas voluisset adhiberi hoc expressisset, cum ageretur de circumstantia notabili: & amplius pro illarum non requisitione urget palpabilis ratio, nam si fuit demandatum, quod executores facta executione, si ipsis in actu executionis ostendatur inhibicio dotalis à muliere, teneantur mobilia executatâ relinquere loco depositi penes ipsam mulierem, si essent necessariae solemnitates hujus statuti opus esset quod executores haberent secum promptos proximiores, ac Judicem pro habenda tali obligatione de consignando mobilia ad omne mandatum Judicis, quod absonum est dicere, & repugnat menti talis decreti facti, ad hoc ne executiones retardarentur, ut prius, cum similibus inhibitionibus, & dum disputatur coram Judice inhibitionis dotalis, an ea sit servanda, vel moderanda, interim mobilia occultentur, & amplius cum tali casu mulieres faciant

talem obligationem vigore præcisi mandati Papæ contenti in hujusmodi decreto dicuntur se obligare necessario de mandato Papæ, & sic tales solemnitates non requiruntur, Granut. *theor. 25. n. 44.*

Præciso hujusmodi edicto, ac decreto facto de ordine Papæ, quod, adhuc eo defuncto, servatur, quoties mulier haberet penes se mobilia salva, & inutiliter ea non consumpisset, ad huc tenetur illa consignare, ac restituere licet sine solemnitatibus se obligasset, secus si inutiliter illa consumpisset, Lambertengh. *gloss. 1. verbo alienationibus n. 65. Rot. decif. 1159. in fin. coram Coccin.*

Vigesimo sexto requiruntur, quando minor, vel mulier subscribunt aliquam scripturam, ex qua illis possit resultare præjudicium etiam circa solam hypothecam, Rot. *decif. 650. n. 35. coram Amat. Dunozer.*

An autem requirantur in schedulis, & scripturis de recepto factis à mulieribus, negat Mar. *Vol. Pisano 136. per tot. ubi quod statuta requirunt solemnitates in quietationibus non comprehendunt quietantias factas per a pochâs privatas, maxime si agatur de quietantia facta super debito ipsius mulieris favore contracto, sequitur Pigant. Rubr. 90. n. 91. adducens etiam rationem, quia talis actus quietationis est absolute necessarius in persona mulieris recipientis.*

At super dictâ opinione Martæ cadit maximum dubium in puncto hujus statuti, ubi expresse quietationes subjacent solemnitatibus ab illo præscriptis ex decisionibus supra relatis hoc *art. 5. & n. 258. & plenè hoc firmavi in meo votodecisivo aliâs facto sequentis tenoris.*

Cum super bonis Mariani defuncti concurrerent Dianora pro restitutione dotis Annæ suæ authricis in summa scutorum 2000. & Fallarinus ex causa pretii Apothecæ vasculariæ, & simul pro scutis 300. ex causa pretii plumbi, & aliarum mercium, fuit pro exclusione crediti dotalis Annæ producta quadam recepta scutorum 1400. ut prætendebatur ab illa signo Crucis subscripta, unde cum super substantia dictæ receptæ fuerit orta difficultas, causa delata per b. mem. Ricciardum tunc Secundum Collateralem Capitoli ad Assamentum sub die 5. Martii 1674 dilata fuit resolutio, & sub die 23. Julii ejusdem anni fuit responsum ad D. Secundum Collateralem pro concordia, qua desperata, idem Secundus Collateralis sine præjudicio Jurium partium mandavit, consignari Fallarino scuta 179. 30. & Dianoræ 315. præstita hinc inde cautione de restituendo prioribus, & potioribus creditoribus Mariani, etiam quoad citatos: & cum de anno 1682. coram me successore in munere Secundi Collateralis pro parte Dianoræ contra Fallarinum peteretur restitutio dictorum 179. 30. ego inclinabam pro relaxatione mandati de restituendo favore Dianore, & cum pro parte Fallarini diceretur, in causa aliâs Assestamentum cognovisse, & propterea illius judicio esse causâ decisionem remittendam, hinc sub die 19. Januarii 1683. consulto Assestamento, habui responsum pro mandato de restituendo favore Dianore, & causâ repropoita sub die 23. Martii ejusdem anni, prior resolutio confirmationis robur obtinuit.

Et fundamentum resolutionis fuit prioritas & anterioritas crediti dotalis Annæ de quo constabat ex publico Instrumento dotali, quod facit probationem probatam, & evidentissimam, Rot. *dec. 26. n. 1. & dec. 79. n. 2. coram Mantie.*

Quo circa cum scuta 179. 30. fuissent recepta per Fallarinum creditorem posteriorem cum cautione de restituendo, etiam quoad Dianoram, pecuniæ cum tali cautione receptæ dicuntur ad huc extare in bonis Mariani debitoris Dotis, ac si consignatæ non essent, & consequenter super illis est debita prælatio pro dote credito anteriori, Fontanell. *de pact. nupt. Claus. 5. gloss. 8. p. 6. n. 32. & seq. Rot. dec. 1396. n. 1. & 2. coram Seraph. decif. 1953. n. 6. coram Coccin. dec. 650. n. 33. coram Amat. Dunozer. dec. 114. n. 18. coram Pentinger. dec. 97. n. 7. & dec. 206. n. 2. coram Cels. & bene dec. 514. n. 4. coram Merlin.*

Non obstat quod creditum dotis fuerit per solutionem sublatum, & de solutione appareat per receptam scriptam manu tertii, & subscriptam à Dianora scribere nesciente cum signo Crucis, si quidem illa expresse negata fuerat à Dianora, nec depositio illius, qui illam non sine fraude scripsit, ut faveret Mariano ejus conjuncto, sat erat ad justificandum, quod ipse scripserat de mandato Dianoræ, Dec. *conf. 510. n. 2. Gratian. dec. 114. n. 8. & dum caret testibus nihil probat, Roman. conf. 207. n. 3.*

Quæ recepta ex dictis impugnata per Dianoram, nec recognita probat solutionem dum est destituta solemnitatibus *Stat. Urbis lib. 1. cap. 1.* quod ex littera statuti habet locum etiam in quietationibus, ex quo tale statutum procedit indistincte in omnibus actibus, & contractibus in quibus mulieres directe, vel indirecte fraudari possunt, Fenzon. *ad dict. stat. 151. n. 38. & seq. Rot. dec. 675. n. 7. p. 18. r. 2. rec.*

460 Haud relevante, quod agatur de actu præcise necessario dum recipiens tenetur facere quietantiam, & sic attentata necessitate non deberent in illa servari solemnitates statutarie, quia ultra solidam responsionem, quod statutum præcise requirit solemnitates in quietationibus, respondetur ulterius quod asserta apocha quietantie continet etiam solidationem computorum del *dare, & habere*, & ex hoc capite revisorum computorum requirebantur solemnitates, *Rot. decif. 347. n. 11. p. 18. recen.*

461 Et amplius præfata scriptura non carebat manifesta fraude, dum ille tertius, qui illam composuerat, ut faveret Mariano debitori, ageret coram A.C. nomine Dianoræ pro solis scutis 350. residuo dotis, supponendo dictam quietantiam 1400. sed negatis per Dianoram, nedum quietantia, sed etiam ordine dato dicto tertio ad agendum, idem A.C. relaxavit mandatum pro tota dote favore Dianoræ, non attenta tali quietantia, ac petitione in minori summa facta à dicto tertio, uti Procuratore, cum hujus confessio non potuerit præjudicare Dianoræ sine speciali mandato, *Rot. decif. 331. n. 20. coram Gregor. & decif. 593. n. 5. in p. 2. recen. & multo minus attentata præcisa negatione facta à Dianora iustissime admissa ab A.C.*

462 Non obstante quod in folio hujus quietantie 1400. ad sint alia recepta à Dianora non controversa, & sic debeat præsumi vera, acceptata, ac ratificata quietatio præcedens, si quidem cum omnes scriptæ sint à tertio consanguineo Mariani debitoris, potuit dictus tertius ex integro fabricare omnes receptas, & ponere primo loco illam 1400. nec Dianora litterarum ignara scit quid subscripsit, unde ex confessione, quod recepit certas partitas specificatas, non potest deduci ratificatio receptæ 1400. impugnata, cum 463 ratificatio requirat scientiam explicitam nullitatis quietantie cum omnibus suis qualitatibus, tam Juris, quam facti, *Rot. decif. 410. n. 11. coram Buratt. & decif. 42. n. 10. p. 18. recen.* & amplius in ipsa ratificatione actus nulli requirebantur etiam eadem solemnitates statutarie, plene 464 *Gross. de contract. minor. Inspect. 3. quest. 3. a. n. 1. Rot. decif. 190. n. 25. & 26. p. 6. decif. 324. n. 16. & 17. p. 12. & decif. 230. n. 8. & 11. p. 14. recen.* nam sicut Dianora non poterat sibi præjudicare expresse sine solemnitatibus, ita nec tacite, ne plus operetur tacitum, quam expressum, *Rot. decif. 160. n. 3. part. 3. recen. & decif. 42. n. 16. & seq. coram Zarati. Gross. dict. 9. 3. n. 7.*

465 Nec approbatio salis quietantie potest dici facta ex confessione judiciali in responsione ad positiones emissæ per Dianoram; si quidem ex facto visum fuit cessare tale suppositum, nam licet in vigesima positione fuerit positum, *che alcuna di dette ricevute fussegnata con un segno di Croce di essa Dianora*, & hæc dederit responsum *credit de una tantum*, adhuc in vigesima tertia positione, quæ dicit, *che detta ricevuta fu di scudi 1400. respondit non credit*, & in tali negativa persistit in responsione ad sequentes positiones, ubi fit repetitio dictæ receptæ 1400. unde confessio Dianoræ non potest verificari in dicta recepta 1400. expresse, & geminate negata, sed debet verificari in aliqua alia, quæ non exhibetur; ad hoc enim ut confessio præjudicaret contenti debet esse clara, certa, & per necesse concludens, *certum in princip. ff. de confess. Rot. decif. 72. n. 3. & dec. 174. n. 9. par. 17. recen.* & ita debet interpretari, ut minus 466 præjudicaret contenti, *Surd. decif. 219. numer. 23. & seq. Rot. dec. 433. n. 4. & 5. coram Buratt. & decif. 136. n. 5. coram Cerr.* ubi in puncto confessionis emissæ in responsione ad positiones.

467 Minusque urgere visum fuit obiectum, quod per scribentes pro Fallarino dicebatur inevitabile, in eo fundatum, quod Dianora falsa fuerit subscripsisse se signo Crucis unam tantum receptam, & inter productas solum illa scutorum 1400. reperiretur tali signo munita, & sic confessio ad illam tantum esset referibilis, nam cum Dianora in individuo negaverit dictam receptam 1400. à se signo Crucis subscripsitam, talis confessio ad illam referri non potest ut sensui patet, præcipue dum quietantiam à se subscripsitam dicit, fuisse scutorum sex, quæ quietantia scutorum sex in-

inter productas non aderat, nec exhibebatur, unde ille tertius conjunctus Mariani debitoris, qui quietantiam 1400. composuit cum aliis ex integro, præsumitur illas fecisse, auferendo illam scutorum sex; & hoc præsumi debet favore mulieris litterarum ignaræ, & legere, ac scribere nescientis; unde cum confessio semper interpretari debeat ad favorem respondentis, *Rot. decif. 57. n. 7. p. 17. recen.* ejus confessio clara relativa ad quietantiam scutorum sex in ea debet verificari, & non potest referri ad quietantiam scutorum 1400. expresse negatam, & per Fallarinum non probatam

468 Quæ licet præferant clarum bonum lus Dianoræ, & insubstantiam quietantie 1400. stantis sub sola fide unici scriptoris, & conjuncti Mariano debitoris, nihilominus contra talem assertam quietantiam urgebant validæ conjecturæ illius fidem enervantes, & prima quod Marianus debitor dotis erat mercator, & persona sagax, & sic non est verisimile, quod voluerit incaute solvere mulieri adeo considerabilem quantitatem 1400. sub sola fide receptæ sine 469 testibus factæ à tertio consanguineo ipsius Mariani cum simplici Crucis mulieris, *Rot. dec. 283. n. 12. p. 5. recen.*

470 Secundo urgebat quod talis quietantia summæ adeo considerabilis reperitur facta in occulto, & sine testibus, ex traditis per Rolan. *conf. 93. n. 29. & seq. lib. Honded. conf. 46. n. 19. & 20. lib. 1. Rot. decif. 61. n. 13. p. 5. & decif. 3. n. 4. p. 9. recen.*

471 Tertio quia solutio summæ adeo conspicue prætenditur facta mulieri, nec apparet, quod cum dictis pecuniis, vel debita extinxerit, vel aliquid acquisiverit, & si vera esset solutio contenta in tali quietantia, utique appareret de aliqua versione, cum mulierum genus sit avarissimum, & non solum dispendere, Fenzon. *ad stat. 151. n. 33. Rot. dec. 594. n. 26. p. 5. recen.*

472 Quarto, quia in libro negotii dicti Mariani mercatoris, in quo descriptæ erant summæ etiam minimæ ab eo solutæ, non aderat hæc solutio 1400. considerabilis quantitatis, *Rot. decif. 3. n. 8. & 9. p. 1. recen.*

473 Quinto urgebat, quod Marianus de tempore solutionis erat decoctus, vel decoctioni proximus, & eo paulo post defuncto super ejus modicis bonis fuit efformatus concursus creditorum, unde ratione qualitatis debitoris oberrati non est verisimile, quod potuerit persolvere summam considerabilem scutorum 1400. in quietantia contentam, Rolan. *conf. 40. n. 37. lib. 2. Cravett. conf. 156. n. 13. lib. 1. Rot. dec. 419. n. 7. coram Merlin. decif. 22. n. 6. & seq. post Salgad. Labyrinth. credit. & dec. 2. n. 8. p. 9. recen.*

474 Sexto cuncta prædicta confirmabantur, ex quo dicta quietantia rejecta fuerat ab A.C. mediante relaxatione mandati executivi pro restitutione dotis contra bona hereditaria Mariani, & à tali judicato non fuit appellatum, unde contra quietantiam ex prædictis confictam, & non substantem urget etiam res judicata, quæ facit de albo nigrum.

475 Non obstat, quod admissa etiam insubstantia quietantie adhuc Fallarinus creditor pretii apothecæ vasculariæ ab eo venditæ Mariano cum reservatione domini esset preferendus super ejus pretio Dianoræ, & sic non possent ab eo advocari 179. 30. eidem consignata, & provenientia ex pretio vasculariæ ex firmatis per Castald. *consult. Forens. 93. n. 3. & 4. Reverter decif. 8. & ibidem de Marin. Rot. decif. 127. n. 10. coram Peutinger.* nam obiectum verum in Jure, labascit in facto, cum vascularia vendita cum reservatione domini esset æstimata à peritis in scutis 542. 60. demptis à dicto pretio scutis 108. pro defaleo scutorum viginti pro quolibet centenario pretii juxta stylium artis vasculariæ non controversum, demptis etiam scutis 82. 50. persolutis pro pensionibus apothecæ vasculariæ anterioribus, & potioribus, detractis etiam scutis 3. 50. persolutis æstimatori apothecæ demptis demum scutis 50. persolutis per Marianum eidem Fallarino ac posito, quod prius ex bonis concursus Fallarinus receperat alia scuta 320. ex hoc appareret quod nihil amplius remanebat ex pretio vasculariæ favore Fallarini.

476 Non relevante quod Fallarinus dicta scuta 50. eidem soluta velit cedere in causam pretii plumbi dati eidem Mariano, de quo pretio solum apparebat ex ejus libris, nam talis solutio debet cedere in causam pretii vasculariæ debitori durioris, & magis urgentis, uti resultantis ab Instrumento sub obligatione camerali, *l. cum ex pluribus ff. de solut. Rot. decif. 52. n. 18. & seq. par. 4. recen. & decif. 429. num. 4. coram Peutinger.* nec Fallarinus tali casu poterat declarare recepisse in aliam causam, Gratian. *c. 224. n. 5. & 62. Rot. dec. 113. n. 8. par. 1. divers.* maxime quia Pretium vasculariæ erat debitu sub hypotheca, & solutio reddere debet in causam de-

*decif. 114. n. 7. & 11. p. 14. recent. & cum hoc præsupposito diff-
currit Pic. gloss. 7. n. 82. & 83.*

Trigefimo requiruntur, quando minor, vel mulier alie-
nant de mandato testatoris pro solvendo illius debito hare-
ditario, & dat insolutum bona creditor i hereditario, *Surd.*
493 *decif. 177. & plenè Gratian. dec. 131. per tot.*

Declaratur conclusio, ut procedat si testator in genere
mandavit vendi bona pro satisfactione propriorum debito-
rum, cum tale mandatum testatoris, ac licentia alienandi,
494 intelligi debeant servatis solemnitatibus de jure, ac statuto
adhuc bendis, *Gratian. decif. dict. 131. n. 4. ad 7. Rot. dec. 355. n.*
55. & *seq. par. 12. recent. secus si præcepit specificè, vendi tale*
pradium, vel talem rem assignari suo creditori, hoc enim

secundo casu non requiruntur solemnitates, *Rolan. conf. 99.*
495 *n. 45. & 47. lib. 1. Surd. conf. 191. n. 19. Olea de cess. Jur. sit. 2. q. 2.*
n. 8. Gratian. dict. decif. 131. n. 8. Rot. dec. 361. n. 15. p. 12. & dec.
212. n. 9. par. 18. recent. : & cum hac distinctione est intelli-

gendus Galganett. hic limit. 33. generaliter ponens conclusio-
nem, solemnitates non requiri, quando à muliere, vel mi-
nore fit alienatio de mandato testatoris, & videantur Con-
ciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 58. n. 41. & *seq. Rot. dec. 2267.*
496 *n. 83. & infra coram Coccin. : & licet talis distinctio non*

placeat Card. de Luc. de Alien. & contract. prohib. discurs.
35. n. 6. attamen ab illa non est recedendum ob Rotæ autho-
ritatem, & quia est distinctio rationalis, nam in casu spe-
cificæ rei alienandæ de mandato testatoris videtur ipse alie-

nasse, in casu verò genericæ facultatis, cum tunc in electio-
ne rei alienandæ possit nasci læsio, ac deceptio, propterea
hoc casu requiruntur solemnitates, & requiri pariter so-
lemnitates, quando minor, vel mulier alienant ex necessita-

te legis in executionem sententiæ Judicis, ac de ejus manda-
to plenè firmat *Gross. de contr. minor. Inspect. 2. q. 4. per tot.*
498

At ego in casu occurrenti, quo mulier in vim Bullæ Gre-
gorii XIII. de Jure congrui fecerat vicino venditionem
Domus in vim retractus coactivi vigore sententiæ Magi-

strorum viarum, ac Auditoris Cardinalis Camerarii, dixi,
499 talem venditionem fuisse validam sine solemnitatibus sta-
tuti, ex quo aderat necessitas præcisa vendendi certam Do-
mum, & ex constitutione Gregoriana, & ex sententia Judi-

cum, nec læsio aliqua in pretio cadere poterat, dum erat de-
terminatum à peritis, & augmentum illius ab eadem Gre-
goriana.

Trigefimo primò non sunt exempti à solemnitatibus sta-
tutariis contractus initi à minoribus, vel mulieribus cum
Ecclesia, vel loco pio, si non animo donandi, vel disponen-

di ad pias causas, sed animo faciendi tantum contractum ul-
trocitroque obligatorium fuerit processum, *Cancr. var.*
500 *resol. par. 2. cap. 5. n. 117. Card. de Luc. de alienat. & contr. pro-*
hib. discurs. 32. n. 9. 16. & 14. ubi refutat contrarios. Pic. hic gloss. 7.
n. 223. & 224. ubi quod cum à statuto sit data certa forma in

contractibus minorum, ac mulierum, si Clericus, vel Ec-
clesia vult illos obligare, necesse est, ut servet talem formam,
501 *Manent. decif. 6. per tot. Rot. dec. 163. n. 12. & 13. confirmata*
dec. 265. n. 8. & 9. p. 14. recent. & dec. 1798. per tot. coram Coccin.

Non obstat, quod *Rot. decif. 197. n. 28. par. 6. recent. firmet*
502 *contrarium, & dicat quod Domini exultimarunt, hanc*
opinionem esse retinendam pro constanti, quicquid dixe-
rint Pic. & Manent. supra allegati, & idem teneant Gal-

ganett. hic n. 10. versic. Item vigesimo secundo *Carpan. cap. 328*
503 *n. 111. & seq. Pigant. dict. Rubr. 90. n. 68. Conciol. alleg. Rub. 56.*
n. 32. lib. 2. Gross. de contract. minor. Inspect. 2. q. 17. n. 4. & seqq.
idem contr. 30. à n. 24. quia prima opinio uti pluries à Rota

approbatà, & pro qua urgent solidæ rationes adductæ per
præfatos, Pic. ac Card. de Luc. proximè allegatos videtur re-
tinenda, & hæc secunda opinio contraria potest admitti,

quando minor, vel mulier disponunt per contractum favo-
re Ecclesiæ, & ad pias causas illis donando, & tradendo, secus
dum contrahunt per contractus correspectivos, & obligato-

rios cum Ecclesia, vel loco pio, tanquam cum persona pri-
vata, ut quia Ecclesia, vel locus pius dent pecunias ad cen-
sum minori, vel mulieri, ut præclare utrumque casum di-

stinguunt *Rot. in alleg. dec. 1798. coram Coccin. & in dict. dec.*
504 *163. & 165. par. 14. recent. & sic videtur sentire Gross. de cont.*
minor. Inspect. 2. q. 29. n. 6. & seq. loquens, quando minor fun-
dat, ac dotat Ecclesiam, vel Cappellam, licet postea idem

Gross. Inspect. 3. q. 11. teneat, minorem non posse donatio-
nem ad pias causas facere, sine solemnitatibus, cui tamen in
hoc non adharco.

Nec à solemnitatibus hujus statuti sunt immunes con-
tractus, & obligationes, quæ fiunt à minoribus, vel mulie-

ribus favore Reipublicæ, ac Communitatis, *Rovit. dec. 69.*
505 *n. 19. & infra, ubi refutat, ac respectivè declarat contrarium*

tenentes, & requiruntur etiam in contractibus initis cum
fisco, ac ejus ministris, *Farinacc. conf. 183. per tot. Ho-*
diern. ad *Surd. decif. 13. n. 24. et seq. plenè Gross. de contract.*

minor. Inspect. 2. q. 16. per tot. Rovit. dict. dec. 69. n. 6. et seqq. qui
dicit solum contrarium procedere, quando contractus cele-
bratur directè cum ipso Principe.

Trigefimo secundo requiruntur in contractibus, & obli-
gationibus minorum, licet Juris Utriusque Doctorum, cū
non minùs hi, quam alii minores non Doctores sint subje-

cti fraudibus, & deceptionibus, alias illis non adhibitis eo-
rum contractus sunt nulli, *Gabr. conf. 20. n. 63. & seq. lib. 2.*
506 *Simonce l. de Decret. lib. 3. tit. 8. n. 44. & 45. Pigant. Rubr. 91. n. 5.*
versic. et idem Pic. hic, gloss. 7. n. 141. et infra, ac in addit. n. 293.

Card. de Luc. de alien. et contract. prohibitis discurs. 30. per tot.
Odd. de rest. in integr. q. 23. art. 7. n. 33. et infra *Gross. de contr.*

minor. Inspect. 2. q. 53. n. 5. et seq. Rot. dec. 372. à n. 10. p. 17. recent.
et dec. 59. n. 11. ad 12. p. 18. ubi quod aliàs privilegium Docto-

ratus in eorum odium retorqueretur.
Et auctoritates, quæ possunt adduci in contrarium pro-
cedunt, quando minor Doctor allegaret nullitatem, quæ re-

sultaret ex aliquo articulo Juris, quam Doctor non potest
allegare, nam esset ignorantia Juris, quæ per Doctorem, qui
507 circa Jus versatur, non potest deduci, *Pic. dict. gloss. 7. n. 293 in*
add. Gross. alleg. q. 53. n. 12. Rot. dec. 373. n. 11. et 12. p. 17. recent.
et dec. 59. n. 13. p. 18.

Trigefimo tertio sunt servandæ à minore, vel muliere fo-
rensis hic in Urbe contrahentibus, cum in respicienti-
bus formam, ac solemnitates contractus attendatur statu-

tum loci, ubi ille celebratur, *Surd. conf. 257. n. 1. et 36. l. 2. Gra-*
508 *tian. c. 555. n. 5. et 6. Lambertengh. gloss. 2. verbo mulierum n.*
28. et *seq. Granut. theor. 25. n. 25. plenè Bonden. Colluct. legal.*
41. n. 3. et *seq. Rot. dec. 643. n. 4. coram Pen. dec. 218. n. 5. p. 2. re-*
cent. dec. 412. n. 36. p. 16. recent. et dec. 284. n. 7. p. 17.

Quo circa si à minoribus, vel mulieribus fiat mandatum
procure ad contrahendum non requiruntur solemnitates
loci, ubi fit mandatum, sed loci ubi contractus gerendus est,

509 *Pic. hic gloss. 2. n. 45. et 46. Castald. conf. forens. 117. n. 2. l. 2. Con-*
ciol. alleg. civil. 38. n. 14. et 15. & alli cumulati per Bonden.
Colluct. legal. 41. n. 3. ad 5. et n. 141. sed sufficere solemnitates re-
quiritas à statuto loci in quo mandatum fuit stipulatum,

Gratian. c. 644. n. 14. Cyriac. contr. 308. n. 17. & seq. Rot. dec. 608
510 *n. 9. coram Amat. Dunozett. & dec. 259. n. 3. post Zaccch. de ob-*
ligat. Cameral. quando mandatum est specificè factum ad
aliquem certum actum, vel contractum peragendum, secus
si generaliter, cum hoc secundo casu requirantur solemn-

itates loci contractus, & quando hic fit à Procuratore, Cy-
riac. contr. 308. n. 18. Barz. dec. 95. Rot. dec. 37. n. 7. & *seq. coram*
511 *Millin. duplicata dec. 5. apud Pic. ad Stat. Urb.*

Quinimò si minor forensis, qui contrahit in Urbe sit
subditus Status Ecclesiastici Temporalis Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ, tenetur ultra solemnitates hujus statuti servare

etiam illas *Const. Egid. lib. 5. c. 25. (ex quo dicta constitutio*
512 *per Sixtum IV. Const. 15. §. 12. & Paulum III. Const. 17. §. 1. fuit*
extensa ad totum Statum Ecclesiasticum) Rot. dec. 204. n. 3.
coram Pentinger. dec. 200. n. 4. & dec. 229. nu. 22. & 25. coram
Bich. & dec. 13. n. 1. & seq. coram Arguelli.

Adverte tamen, quod si forensis contrahens in Urbe sit
minor vigintiquinque annorum, licet major viginti non
habilitatur à Stat. Urb. l. 1. c. 47. disponente, majorem vigin-

ti annorum haberi pro majore, cum hoc statutum 47. sit di-
rectum in personas subditas Statuto Urbis, & non compre-
hendat forenses, *Rot. dec. 675. nu. 5. coram Amat. Dunozett.*

undè forensis minor 25. annorum, licet major viginti, tene-
tur servare solemnitates hujus statuti, & etiam illas *Egidia-*
513 *næ, si sit subditus, & de Statu Temporalis Sanctæ Romanæ*
Ecclesiæ, Rot. plenè dec. 200. & 229. coram Bich. & dec. 13.
coram Arguelli. super quo vide Gross. de contract. minor. In-
spect. 2. q. 65. & 66.

At contra si Civis Romanus major viginti annorum fa-
ciat ratificationem contractus gesti extrà Districtum Vr-
bis in loco, ubi viget statutum, quod minores viginti quin-

te potest illam facere sine certa solemnitate statutum loci præ-
dicti, in quo ratificat, *Rub. in annot. ad hoc Statut. 152. nu. 48.*
514 *late Rot. decif. 448. coram Rembold. & dec. 746. n. 2. coram Se-*
raph. ubi loquitur de Romano Cive existente Perusino, quod
non teneatur servare solemnitates statuti Perusini, loquen-
tis de minoribus.

Merlin. Pignatell. *controv. forens. cap. 79. num. 8. & 9. centur. 1.* & alii apud Grossi. *de contract. minor. allegat. quest. 4. num. 21. & 22.*

Minusque pro ratificatione actus nulli potest deservire scientia præsumpta, Rot. dec. 612. n. 26. ad 28. coram Cava-
536 ler. dec. 410. n. 11. & ibi Add. n. 15. coram Buratt. decif. 384. n. 5. coram Aderlin. dec. 204. n. 7. coram Otthob. dec. 48. n. 16. & seq. p. 8. rec. & dec. 539. n. 15. p. 13.

Nec sufficit scientia generica, & sub involucrio verbo-
537 rum, Rot. dec. 262. nu. 13. seq. par. 9. rec. dec. 230. nu. 9. p. 14. & dec. 49. n. 13. coram Ubag. ubi quod non sufficit, quod in Instrumento ratificationis fuerint apposita verba—*Etiā quod in instrumento, quod ratificatur, intervenerint defectus*—cum præcisa scientia expressa, & explicita semper in
538 ratificatione subintelligatur, si aliās actus sit firmus, & val-
539 idus, Rot. dec. 191. n. 20. coram Otth. & quia ratificans po-
tuit credere, obligationem fuisse validam d. dec. 191. n. 21. & dec. 98. n. 9. p. 11. rec.

Hec sufficit scientia per relationem ad alium actum,
540 enunciatur, Menoch. conf. 439. n. 43. Mastrill. dec. 121. n. 36. quod fallit si actus, vel Instrumentum relativè enuncia-
541 tum contineat diem, mensem, & annum, Baron. de effect. minor. at. effect. 1. n. 807. Mastrill. decif. 121. num. 38. versic. nisi fieret mentio.

Et talis scientia explicita requiritur, si agatur de con-
tractu inito à tutore, vel alio nomine minoris, si de
542 gesto immediate cum ipso minore, nam adhuc in eo præ-
sumitur ignorantia nullitatis, non probata scientia ex-
plicita in contrarium, Urceol. alleg. civil. 6. nu. 21. contra-
rium tenentem, Rot. dec. 204. n. 11. & seq. coram Otthobon.

Que scientia explicita nullitatis, omninò necessaria in
543 minore, vel muliere, non insurgit à solutione fructuum.
census nulli, non data tali scientia expressa nullitatis, tam
Juris, quam facti, & sic ex illa non inducitur illius ratifi-
cationis, plenè Bonden. colluct. legal. 43. num. 63. & seq. tom.
2. ubi de ratione, qui plures congerit, Rot. decif. 260. nu.
11. & 12. part. 6. recen. & decif. 217. num. 3. part. 10. nec mi-
544 nus cessante tali scientia ex taciturnitate, vel aliis acti-
bus, plenè Rot. dec. 98. n. 6. & infra p. 11. rec. & bene Acto-
lin. ref. 111. n. 76. et 77.

Quod procedit licet minor, vel mulier, qui nulliter
545 alienaverunt, receperint postea fructus ex pretio rei aliena-
te, Menoch. conf. 439. n. 41. & seq. lib. 5. Castill. dec. 18. n. 53. et infra, Mastrill. dec. 121. n. 37.

Talique scientia explicita ideo requiritur in ratificante,
546 quia alias præcisa tali scientia, in ratificatione subintelli-
gitur illa conditio, si actus firmus sit, & validus, Rot. dec.
98. num. 9. p. 11. rec.

Notandum tamen est, quod si ratificatio fiat à majore,
cum tunc illi sit permilla libera administratio, ac facultas
contrahendi, nulla requiritur solemnitas, sed ex confir-
matione per ratificationem confirmatur actus nullus ante-
cedens, posita tamen scientia actus nulli antecederet ge-
sti, & quem non obstante nullitate voluit major ratifica-
re, quod non est ita in minori ratificante: cum hoc casu
547 ratificatio non pendeat liberè ab ejus voluntate, sed solum
cum solemnitatibus, Surd. decif. 15. num. 21. versic. non ad-
versatur, Conciol. alleg. civil. 6. n. 19. Grossi. de contract. mi-
nor. inspect. 3. q. 4. n. 12. & 13.

Prout advertendum est, quod ratificatio actus nulli est
novus actus, Franc. Aretin. conf. 128. n. 2. Bilon. conf. 10. n.
548 4. post ejus decif. Beneven. Thomat. dec. 100. n. 13. Rot. dec.
395. nu. 10. coram Gregor. unde tanquam novus actus non
549 retrahitur ad tempus celebrati contractus, & actus nulli,
& non valet prout ex tunc, sed prout ex nunc, & de tem-
pore ratificationis, Surd. dec. 69. nu. 16. & 17. Rot. dec. 395.
n. 9. & infra coram Gregor.

Hinc talis ratificatio actus nulli non præjudicat tertio, cui
medio tempore inter actum nullum, & ratificationem fuit
jus quesitum, cum valeat tanquam novus contractus à die
550 ratificationis, Angel. conf. 279. in fine, Laurent. à Pinu.
conf. 78. num. 2. Honded. conf. 38. num. 23. & seq. lib. 1. Cy-
riac. contr. 293. à nu. 53. & seq. Merlin. Pignatell. *controver.
for. cap. 19. num. 7. et 8. centur. 1.* Grossi. de contract. minor. in-
spect. 3. q. 4. num. 14. cum duob. seqq. Hodiern. ad Surd. dec.
70. nu. 1. et 4. Card. de Luc. de alien. et contract. prohib. disc.
37. num. 13. Olasch. dec. 119. nu. 28. et dec. 166. nu. 6. Sperell.
decif. 154. num. 60. Rot. dec. 34. nu. 36. et 37. part. 8. recent.
decision. 122. num. 9. part. 9. decif. 471. numer. 6. part. 13. deci-
sion. 45. num. 1. & 2. & decif. 165. num. 9. part. 14. decif. 304.
Constant. ad Statut. Tom. II.

num. 12. par. 15. dec. 72. n. 7. par. 18. & dec. 25. num. 60. & seq.
coram Arguell.

Sed retrotractionem fieri ad principium actus, quando
hic à principio aliquo respectu est validus, secus si sit om-
551 ninò nullus, Merlin. Pignat. alleg. c. 19. num. 8. Sperell. dec.
154. num. 61.

Possent alii casus enumerari, in quibus solemnitates hu-
jusmodi statutarie debent adhiberi, sed ego contentus præ-
fatos casus retulisse, tu si alios scire desideras videas ad ma-
teriam Doctores relatos in calce annotationis ad hoc statu-
tum 151. hoc solum benè adverte, quod licet statutum no-
strum hic enumeret solum quatuor contractus, attamen
solemnitates ab illo præscriptas adhibendas, ac servandas
esse in omnibus aliis actibus, & contractibus, in quibus
mulieres, vel minores directè, vel indirectè ladi possunt,
552 tenent Pic. hic glos. 7. n. 6. & 7. Galgannet. in princip. Rubr.
super hoc eodem stat. 151. n. 2. Pigant. Rubr. 90. n. 13. Rot. de.
cif. 1549. n. 2. dec. 1647. n. 20. & dec. 2039. n. 8. coram Coccin.
dec. 38. n. 1. coram Duno. Sen. dec. 568. num. 3. coram Du-
no. lun. dec. 18. n. 6. coram Duran. dec. 164. n. 4. dec. 333. n. 1.
& ibi Add. n. 9. & dec. 490. n. 8. coram Gregor. dec. 40. num. 6.
coram Comitul. et dec. 7. nu. 4. post Pic. ad Stat. Urb.

ARTICULUS VI. ARGUMENTUM.

Ponuntur, & discutiuntur plures casus, in quibus mino-
res, vel mulieres possunt contrahere, & se obligare sine
solemnitatibus hujus est similitum statutorum.

S U M M A R I U M.

- 553 Solemnitates statutarie non requiruntur in contracti-
bus modica summa initis à mulieribus, vel minori-
bus.
- 534 Modicum, & nihil equiparantur, & de modicis non cu-
rat Prator.
- 555 Modica summa qua sit refertur.
- 556 Modica summa, qua sit remittitur arbitrio Judicis, et
quid Iudex in hoc considerare debeat, & n. 557.
- 558 Modica summa debiti contracta in pluribus vicibus de-
betur non obstante defectu solemnitatum.
- 559 Solemnitates non requiruntur quando mulieres, vel mi-
nores conducunt Domos ad habitandum, & nu. 559.
563. & 566.
- 560 Plures insolidum obligati tenentur omnes, ac singuli pro
oto debito, & n. 562. 576. 579.
- 561 Per obligationem insolidum quilibet ex obligatis dicitur
debitor totius.
- 567 Doctore attestanti de consuetudine loci, ubi versatus est,
creditur.
- 568 Observantia interpretativa statuti probatur ex dicto ali-
cujus insignis Doctoris præcipue si sit administrata
aliunde.
- 569 Statut. Urb. 151. loquitur solum de certis contracti-
bus.
- 570 Statut. 151. procedit in omnibus contractibus, in quibus
minores, vel mulieres ladi possunt.
- 571 Doctore attestanti de observantia statuti dubii est dese-
rendum.
- 572 Observantia non eget præscriptione formali, quando illi
non repugnat expresse lex, vel statutum.
- 573 Observantia notoria in loco non est probanda, sed sufficit
illius allegatio.
- 574 Super consuetudine, ac observantia notoria potest Iudex
se extrajudicialiter informare.
- 575 Observantia, & consuetudo eo magis est servanda, si
alias illa non observata nascerentur lites.
- 578 Domo congrua quoad pensionem conductà à minore te-
net conductio, & bona investita sunt tacite hypotheca-
ta pro pensione, & n. 570.
- 580 D. Advocatus Lanfrancus Zacchias Capitaneus Ap-
pellationum laudatur.
- 581 Pic. ad Stat. Urb. glos. 7. n. 96. ad 100. declaratur & n.
582. & 584.
- 584 Solemnitates statutarie non requiruntur pro iis, qua
mulieres, vel minores recipiunt pro necessitate victus,
& vestitus, & n. 485. & prius n. 559.
- 586 Solemnitates non requiruntur, quando minores, vel
mulieres conducunt mobilia necessaria pro sternenda
Domo.

692 *Versionis probatio non requiritur, quando fuit contractum cum solemnitatibus statutariis.*

693 *Fallit si minor contrarium probet.*

694 *Versio in utilitatem presumitur in contractu mutui, & gratuito, etiam contracto sine solemnitatibus.*

685 *Contraria opinio firmatur.*

696 *Non requiruntur in donatione Iuris patronatus laicalis, licet aliqui contrarium teneant, & numer. 697.*

698 *Non requiruntur inter mulieres egregia nobilitatis, & ordinis Magnatitii.*

699 *Contrarium firmatur.*

700 *Non requiruntur in contractu gesto per outorem, qui sollemnia adimplevit.*

Solemnitates, de quibus in hoc statuto, non requiruntur; Primo in contractibus modicæ summæ initis per minores, vel per mulieres, Carpan. ad stat. Mediol. c. 328. *num. 215. & seqq. tom. 1. Pigant. ad stat. Ferrar. Rubr. 90. num. 83. versic. decimosextio, Conciol. ad stat. Engub. lib. 2. Rubr. 56. num. 15. Gratian. cap. 879. nu. 19. Galganett. hic limit. 17. §. nec minus fol. 255. col. 2. Pic. gloss. 7. n. 263. ad 273. quem sequitur Rot. decis. 454. n. 10. p. 5. rec. Panimoll. decis. for. Eccles. 53. annotat. 2. numer. 22. & eam præfati Doctores adducunt rationem, quod modicum, & nihil æquiparatur, & de modicis non curat Prætor, ut post Roman. singular. 334. & Marfil. singular. 276. ubi plura ad hoc adducit latè inter ceteros, Pic. ubi proximè, Hyer. Leo decisio. Valent. 113. lib. 3.*

Quæ autem in proposito sit summa modica, non bene inter se conveniunt scribes, nam Pic. alleg. gloss. 7. num. 267. & seqq. refert opiniones illorum, qui dicunt, modicam summam dici duorum scutorum aureorum, aliorum, qui tenent, dici talem etiam illam scutorum quinque, & aliorum etiam tenentium pro majori summa, prout sic tenent, ac referunt quoque, Menoch. de arbitr. judic. lib. 2. cas. 72. n. 9. & seq. Jo. Anton. ab Eccles. obser. for. 37. num. 1. & seq. p. 1. Gratian. c. 879. ante n. 1. qui hoc extendit ad scuta quinquaginta.

Nihilominus cum in hoc non possit statui certa regula, hinc arbitrio Iudicis remittitur decernere an aliquid sit modicum, vel multum, & in hoc arbitrando considerare debet qualitatem personarum, negotii, loci, ac temporis, Menoch. de arbitr. judic. dict. cap. 72. num. 9. & seqq. Ab Eccles. allegat. obser. 37. num. 7. & magis præcisè Pic. dict. gloss. 7. n. 71. & infra: unde in pauperibus, & infimæ conditionis mulieribus, ac minoribus exigua summa in hoc dici potest illa scutorum decem ad summum, in personis verò nobilibus, ac honestis, & divitibus, summa etiam scutorum triginta, in illis verò magnatitii ordinis, scutorum etiam centum, verum in hoc prudens Iudex dilatabit, vel restringet fimbrias sui arbitrii, bene pensatis prædictis circumstantiis, qualitatis præcipuè personarum, & negotii, prout ipse aliàs iudicavi, esse validum mutuum scutorum decem contractum per mulierem, licet per duas vices, se-

parato tamen tempore, fuisset habitum in eadem summa, ut præcisè hoc firmat etiam in summis modicis diverso tempore contractus Pigant. rubr. 90. n. 74.

Secundo tales solemnitates non requiruntur, quando

338 *mulier, vel minor conducunt domos ad habitandum ad breve tempus, dum in similibus Instrumentis locationum domorum, de consuetudine notoria, ac irrefragabili Almæ Urbis, tales solemnitates non adhibentur, & nihilominus tenentur ad pensiones, cum habitatio sit pars alimentorum, in quibus emendis, vel recipiendis minores, vel mulieres non servant solemnitates præsentis statuti, Cap-*

359 *pucc. in prax. part. 2. tom. 2. in notab. ad hoc stat. 151. num. 9. & seqq. Cardinal. de Luc. de credit. & debit. discurs. 146. nu. 13. versic. ac etiam, & de Regal. discurs. 163. num. 19. & ego alias articulo maturè discusso firmavi meo voto decilvo super hoc facto, cujus tenorem hic inferendum esse existimavi, & est ut sequitur.*

Censui favore D. Lercarii locatoris esse relaxandum mandatum pro pensionibus domus conductæ per Cæciliam, & alias duas sorores insolidum absque solemnitatibus statuti Urbis lib. 1. cap. 151. etiam contra solam Cæciliam.

Si quidem cum omnes tres sorores insolidum sint obligatæ in locatione pro pensionibus domus, unaquæque illarum tenetur ad totam pensionem, & sic sola Cæcilia urgeri

560 *potest ad solutionem l. Reos 11. ff. de duobus Reis; & præ-*

cisè in terminis contractus locationis probat tex. clarus in leg. cum apparebit. 50. ff. locat. Clausula quippè insolidum appolita in obligatione operatur, ut quilibet ex obligatis dicatur debitor potius, Barbof. claus. 72. nu. 13. Rot. decis. 22. nu. 19. & decis. 23. nu. 3. post Zacch. de oblig. Cameral. & attenta tali clausula nulla ex sororibus obligata dicitur pro alia fidei iussisse, cum omnes uti singulæ dicantur ad totum principaliter obligatæ, Barbof. dict. claus. 72. n. 3. 6. & 7. bene Rot. decis. 121. n. 1. & seq. par. 1. divers. & decis. 80. num. 6. par. 2. rec.

Non obstat nullitas contractus locationis, ex quo in eo mulieres non servaverint solemnitates, stat. Urb. lib. 1. cap. 151. siquidem talis nullitas non refragatur ex quo Romæ, ex notoria consuetudine inconcussè observata, tales solemnitates in contractibus locationum domorum ad tempus non servantur, ut præcisè observat. Cardin. de Luc. de credit. et debit. disc. 146. num. 13. vers. etiam, & de Regal. discurs. 163. n. 9. vers. ut etiam in supplem. p. 1. tom. 16. & rursus de alienat. & contract. prohib. disc. 65. num. 5. in supplem. p. 2. tom. 16. nec dissentit D. Pacion. in suo elaborato tract. de locat. & conduct. c. 10. n. 4.

Et hoc introductum est; vel quia habitatio est pars alimentorum necessaria pro humanæ vitæ sustentatione, & in alimentis comparandis non requiruntur huiusmodi solemnitates, ut advertit dict. de Luc. vel ad hoc ut minores, & mulieres promptius invenient habitationem, & sic facilioris commercii causa, præcipuè in Alma Urbe, in qua habitantes pro magna parte sunt foræ, & sic facilius inveniunt domos ad habitandum, non indagatis solemnitatibus, & si sint minores, non inspecto, an habeant, nec ne curatores, ut præcisè loquens, non solum de Civitate Perusii, sed de Alma Urbe bene ratiocinatur Ludovic. decis. Perus. 75. nu. 13. & seq. & signanter, n. 16. in fine, & facit pro hac opinione plenè Gross. de contract. minor. inspect. 3. qu. 28. num. 5. & seqq. ubi firmat, quod si minor conducat domum necessariam ad habitandum, bona per ipsum in vecta ad talem domum remanent tacitè hypothecata pro pensione domus conductæ, cum minori non sit prohibitum à lege conducere domum pro habitatione, & consequenter, nec tacitè hypothecare in vecta pro pensione domus, etiam sine decreto Iudicis, cum ad sit decretum legis, hoc permittentis.

Nec refragatur, quod dict. Card. de Luc. Doctori attestanti de consuetudine non sit credendum, quia cum faciat testimonium de consuetudine Almæ Urbis, in qua diu versatus fuit, & Advocationis munus cum magna sui nominis fama exercuit, eidem credendum est, Dec. conf. 472. post n. 15. Mandos. conf. 54. nu. 13. vers. accedat, & n. 14. Surd. conf. 74. num. 14. lib. 1. bene Rota Avenion. apud Tondur. de prævem. Iudicial. par. 3. cap. sen. resol. 10. num. 9. Add. ad Gregor. dec. 474. & dec. 193. n. 14. par. 6. rec. cui attestatio adeo celebris Doctoris, & postea Cardinalis absque dubio est credendum, quia illius veritas recipit adminiculum à Notariis senioribus Tribunalium Urbis, qui uno ore testantur, in huiusmodi locationibus domorum ad habitandum factis minoribus, vel mulieribus nunquam in Urbe vidisse servatas solemnitates statutarias, & ego spatio videntique annorum prius in foro causas agens, postea in diversis Urbis subfelliis Jus dicens nunquam vidi tales solemnitates adhibitas.

Haud urget replicatio, quod talis consuetudo non potuerit introduci contra hoc stat. 151. à Papa in forma specifica confirmatum, nam responderetur, quod tale statutum in verbis quatuor tantum contractus prohibet minoribus, & mulieribus sine solemnitatibus ab eo præscriptis, nempe pacta de non petendo, Refutationes, Quærationes, & Donationes, & licet Fenzon. ibid. nu. 46. & seq. referat quod Assettamentum fori Capitolini in suo particulari voto facto de anno 1629. censuerit, etiam alios contractus comprehendendi sub dicto statuto, quoties in aliis inesset unus ex illis quatuor in statuto recensitis sub quæsito colore aliorum, & num. 47. & infra idem Fenzon. advertit, quod Capitaneus Appellationum illius temporis impugnavit votum prædictum Assettamenti, & luculenter firmavit, sub eodem stat. 151. ultra contractus in eo expressos, indistinctè comprehendendi omnes, & quoscunque contractus, in quibus mulieres, vel minores ladi possunt, & hæc opinio posterior in Rota, & Curia est recepta, ex dicto voto Capitanei relato, per Fenzon. post dict. stat. 151. plenè Pic. ad idem stat. gloss. 7. nu. 1. & seq. Rot. decis. 345. num. 11. coram Cels. L. 2. & de-

transit, Rot. decif. 636. & 627. utrobique per tot. coram Pamphil.

Non obstante, quod Galganett. hic in versic. vigesimo-sexto dubitet de hac opinione, & quod contrarium tenent Gratian. cap. 975. nu. 70. Lambertengh. gloss. 3. verbo nec in donatione causa mortis n. 2. & seq. Pigant. Rubr. 91. n. 30. versic. decimo amplia, & prædicti moventur, ex quo talis donatio causa mortis, quoad ordinem, & in fieri, habeat speciem contractus, nam respondetur, quod in effectu, ac substantia est ultima voluntas, dum est revocabilis semper, & quodcumque, & sic non cadit sub hoc statuto loquente de actibus, & contractibus inter vivos irrevocabilibus; & amplius in tali donatione cessat ratio lationis, & præiudicii minorum, vel mulierum donantium, cum possint semper donationem revocare, Card. de Luc. alleg. disc. 34. n. 11. de donat. & plenè firmatur in alleg. dec. 726. et 695. coram Pamphil.

Quinto non requiruntur in solutione computorum, cum semper, & quodcumque revideri possint juxta opinionem, Rot. dec. 640. n. 2. coram Buratt. et decif. 322. nu. 23. part. 9. recent.

At talis opinio non caret difficultate, quando cum revisione, & solidatione computorum concurrat etiam liberatio, & quietatio facta à minore, vel muliere, cum tunc requirantur solemnitates, ex plenè firmatis per bon. mem. Massinum Avunculum meum semper colendum dum hæc scripta revidere, hoc anno 1696. fato functum, virtum semper desiderandum ob summam ejus doctrinam, ac ingenii acumen de confiscat. q. 44. nu. 112. quocirca simplex solidatio facta sine solemnitatibus non posset impedire executionem instrumenti, vel alterius obligationis claræ, quibus mulieres, vel minores essent suffulti: nam autoritates allegatæ in decif. 322. part. 9. rec. in contrarium adductæ pro non necessitate solemnitatum, non videntur concludere, id ad quod allegantur decifio quippe 640. n. 2. coram Buratt. loquitur in majore, & in contractu donationis, ac solemnitate insinuationis in illa requisita à stat. Urb. lib. 1. c. 150. quæ insinuatio requiritur solum in vera, & propria donatione, non autem in impropria, & quæ resultat ex remissione debiti illiquidi, & dependentis à redditione rationis, qui est casus præcisus dictæ dec. 640. Buratt. dec. verò 74. par. 5. rec. allegata in prædicta decif. 322. loquitur in casu remissionis factæ ex causa transactionis ob recessum à lite, & causa firmandæ primogenituræ favore transigentium, & successorum; decif. demum 188. nu. 8. et infra coram Gregor. loquitur solum de recognitione bonæ fidei, quæ semper fieri potest, accedentibus ad minuculis pro veritate recognitionis, ut aderant in casu ejusdem decif. Gregor. & quod in recognitione bonæ fidei super credito jam præexistente, & solidato non requirantur solemnitates, Altograd. conf. 5. n. 8. lib. 2. Rot. dec. 63. n. 38. coram Arguelles, et in Anconitana Pecuniaria 15. Martii 1680. §. nec relevare versic. aut loquitur coram bo. mem. Rondinino; unde decisiones allegatæ in decif. 322. part. 9. rec. non percutiunt casum quietantiæ factæ super solidatione computorum, ac super redditibus rationibus, in qua cum minores, & mulieres possint certè ladi, propterea desiderantur solemnitates, & ita censeo non obstante dict. dec. 322. quæ perfunctorie loquitur, & non examinata materia, & ita etiam judicavi in casu occurrenti.

Sexto non requiruntur in renunciatione lucris dotalis facta à minore, vel muliere constante matrimonio, cum sit renunciatio Iuris eventualis, dum potest mulier præmori marito, & illud non lucrari, & è contrà, Rot. dec. 347. n. 5. et 18. p. 18. rec. & dixi in annot. ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 131. ubi vide, quomodo hoc procedat.

Sicut regulariter non requiruntur in renunciatione Jutis querendi incerti, & eventualis, Gratian. c. 132. nu. 20. & infra, Rot. decif. 149. nu. 25. part. 12. rec. decif. 241. nu. 13. part. 13. decif. 333. nu. 4. coram Buratt. et decif. 767. nu. 9. coram Cerr.

At si agatur de renunciatione Jutis querendi eventuri, in quo possit considerari læsio, tunc requiruntur solemnitates, Rot. dec. 723. nu. 13. & seq. par. 2. rec. quæ est repetita decif. 120. coram Buratt. & sequitur Pigant. Rubr. 90. numer. 79. versic. aliis seculis, plenè Gross. de contract. minor. Inspect. 3. qu. 17.

Septimo non requiruntur in actibus judicialibus, cum tunc calore judicii sustineatur sine solemnitatibus, Gratian. cap. 704. nu. 3. Card. de Luc. de hæred. discurs. 14. n. 6. Constant. ad Statut. Tom. II.

Rot. dec. 54. n. 13. apud Gilian. ad Stat. Perus. dec. 301. n. 9. coram Buratt. dec. 158. n. 8. coram Priolo dec. 232. n. 10. decif. 396. n. 9. et 10. p. 13. rec. et dec. 202. n. 17. p. 18. Add. ad Pamphil. dec. 111. n. 15.

Ut autem dicatur processum in forma judicii, & actus dicantur judiciales, requiritur, quod adsint Actor, Reus, & Judex, & quod in forma contentiosa actus emanaverit, alias non eximitur à solemnitatibus statutariis, cum definiat calor judicii, Cardinal. de Luc. dict. disc. 14. nu. 7. & consonat Rot. dec. 273. n. 11. et 12. p. 17. rec. ubi quod ad hunc effectum actus non dicitur judicialis, si factus sit nemine urgente, sed sponte.

Et amplius quicquid sit in aliis statutis, solemnitates Constit. Agidianæ requiruntur etiam in actibus, qui fiunt apud acta Curie, & sic judicialibus, Rot. dec. 273. nu. 13. part. 17. recent.

Octavo non requiruntur in actu necessario, quem mulier, & minor faciunt ex dispositione legis, vel statuti, Peregr. decif. Patavin. 88. nu. 2. Rot. dec. 111. nu. 8. post Zacch. de Oblig. Cameral. quod intellige si necessitas sit precisa, secus si solum causativa, Pigant. Rubr. 90. nu. 85. Rot. decif. 40. n. 3. ad 5. et dec. 413. n. 3. coram Ubold.

Et quod non requiratur decretum in alienatione necessaria rei minoris, ut quia testator mandaverit, talem rem minoris alienari, Olea de Cess. Jur. tit. 2. quest. 2. à nu. 6. & infra, Arias de Mesa var. res. lib. 3. cap. 26. et seqq. Cyriac. contr. 309. nu. 4. ad 9. Gratian. dec. 131. nu. 1. Rot. dec. 578. n. 4. coram Merlin. dec. 361. nu. 15. part. 16. rec. et dec. 212. n. 9. p. 18. rec. ubi idem firmatur in obligatione facta de mandato Patris, cum tunc potius dicatur facta ex consensu Patris, quàm ex novo consensu filii minoris, et dec. 125. n. 5. post obser. Mel. super quo tamen videantur dicta supra art. 5. n. 194. et seq.

Prout dicitur actus necessarius, ob quem non sunt necessariae solemnitates, si agatur de investitis, & illatis in Domum conductam per minorem, vel mulierem, quæ sunt tacite obligata pro pensione sine solemnitatibus, Gratian. c. 27. n. 44. ad 46. ubi testatur de veriori opinione, & hoc in Urbe caret dubio, dum ex firmatis supra lationes domorum ad tempus sunt sine solemnitatibus statutariis.

Nonò non requiruntur, quando à minore, vel muliere apponitur pactum de retrovendendo unico contextu in contractu emptionis, & venditionis, secus si tale pactum post expictum contractum apponeretur, Carpan. cap. 328. nu. 10. Boccacc. ad Const. March. gloss. 8. nu. 44. at talis distinctio in prima parte videtur superflua, dum enim pactum hujusmodi apponitur in ipso contractu emptionis, & venditionis, & hic est celebrandus cum solemnitatibus, utique solemnitates, quæ adhibentur in contractu principali emptionis, & venditionis deserviunt etiam pro dicto pacto de retrovendendo, quod est pars, & conditio principalis contractus, Gross. de contract. minor. inspect. 2. nu. 1. & seqq. ubi de rationibus; Et secunda pars distinctionis caret dubio, si enim quis emit liberè, dum postea se obligat ex intervallo retrovendere dicitur propriè alienare, & de facto læsionem recipit, & si elapso tempore ad redimendum legitime concessio minor, vel mulier pactum de retrovendendo prorogent, debent id facere cum solemnitatibus statutariis, cum enim tali casu res evaserit libera à nexu pacti redimendi, dum novum gravamen rei libera effecta imponunt, recipiunt læsionem, ac verè alienant, quod facere non possunt, sine solemnitatibus, ut post Altograd. conf. 68. n. 10. et seq. lib. 2. & alios firmat Gross. de minor. inspect. 2. q. 6. n. 5. 6. & 7.

Decimo non requiruntur in repudiatione hereditatis, Carpan. cap. 328. n. 158. Gratian. c. 132. nu. 20. et seq. et c. 562. n. 52. & infra, Massin. de confiscat. qu. 45. n. 32. et seq. Gross. de contract. minor. inspect. 3. q. 6. n. 1. et seq. Gratian. dec. 17. à n. 22. Rot. dec. 320. n. 27. et infra p. 6. rec. dec. 345. nu. 6. et in fine coram Cerr.

Et conclusio procedit, si agatur de hæreditate solum competente in spe, si vè etiam delata de præsentis, ut contra Gabr. conf. 6. n. 6. et seq. tenet Rot. decif. 320. à nu. 13. et infra par. 6. rec.

At in terminis hujus statuti, quod in repudiatione hereditatis requirantur solemnitates, latè tuetur Pic. hic. gloss. 8. per tot. cujus opinio uti verior est retinenda, cum nostrum statutum in verbis contineat refutationem, quæ propriè refertur ad Jus competens in spe, sed non radicatum, nec acquisitum per formalem additionem, Gratian. c. 131. n. 21.

postea prætenderet, talem promissionem factam post matrimonium esse nullam ob defectum solemnitatum, & quod talis assertio jurata præferens promissionem factam ante matrimonium non esset attendenda, uti extorta ad fraudandum statutum, dixi esse relaxandum mandatum. pro dictis scutis 200. ex quo per unum ex testibus Instrumentariis, qui interfuerat de tempore Instrumenti dotalis confecti inter futurum Sponsum, & Parentes puellæ, & fuerat adhibitus pro teste, habebatur, quod matrimonium fuerat conclusum consensu dictæ mulieris, & promittente dicta scuta 200. & quod super illis fecisset obligationem, qui testis fuit etiam adhibitus in Instrumento promissionis factæ ante matrimonium urgebat, quod eadem puella, cui fuerat promissum augmentum, steterat ab Infantia usque ad ætatem viginti annorum cum eadem muliere, & ab ea fuerat educata, ac si fuisset filia; unde prædictis concurrentibus censui obligationem, ac promissionem fuisse reverà factam ante matrimonium, prout ipsa mulier in Instrumento medio juramento asseruerat, & sic non eguisse solemnitatibus ex dict. decis. 241. num. 4. & seq. par. 7. recen. addito pro conjectura, & adminiculo veritatis assertionis factæ à dicta muliere, quod quantitas dotis scutorum 150. promissa à Parentibus erat nimis exigua, & videbatur inverisimile, quod futurus Sponsus Artifex non miserabilis voluerit ducere uxorem cum tam exigua dote, & quod dicta mulier nobilis fuerit inducta fraude ad faciendum huiusmodi augmentum post contractum matrimonium favore artificis mariti mulieris, quæ fuerat loco famule ipsius promittentis augmentum.

Requiruntur, tamen solemnitates statutarie, si dos promissa fuerit à muliere minore, Rot. dec. 561. nu. 3. et 4. coram Amat. Dunozett. & plenè Rota Lucensis apud Palm. Nep. alleg. 137. num. 39. & seq. tom. 2. quod est indubitatum, quando minor non tenetur dotare, Rot. dec. 450. nu. 4. coram Royas dec. 55. nu. 9. p. 6. rec. dec. 241. n. 11. et seq. p. 7. dec. 13. n. 9. p. 15. et dec. 331. n. 12. par. 17. & dictum fuit supra articulo 5. n. 356. & seq.

Quodque non possit per mulierem minorem constitui dos super immobilibus æstimatis, sine solemnitatibus, & decreto Judicis l. 1. C. si adversus dot. plenè Altogr. conf. 31. lib. 2. Lancellott. Gall. conf. 50. num. 65. et seq. plenè Boff. de Dot. cap. 8. d. num. 67. Gratian. cap. 27. num. 16. & seqq. latè Baron. de effect. minor. atar. effect. 6. num. 2. & seqq. Cyriac. contr. 29. num. 20. & infra, Andreol. contr. 296. num. 7. Surd. dec. 287. n. 17. & infra, Card. de Luc. de dot. disc. 21. per tot. Rot. dec. 324. n. 14. par. 11. rec. & dec. 146. nu. 8. coram Dunozett. Sen. & si adsit Statutum in lucro dotis, illi non erit locus in dote data æstimata in stabilibus, ac etiam inestimata, sine solemnitatibus, & decreto Judicis, Surd. dec. 278. numer. 3. & 4. & tibi Hodiern. numer. 10. & 12. dict. Boff. num. 71.

Fallit si mulier minor assignet marito pro dote bona stabilia inestimata, cum tunc assignatio sustineatur sine solemnitatibus, ex quo non sapit alienationem, Altograd. conf. 31. n. 4. lib. 2. Surd. dec. 287. n. 21. & seq. Rot. alleg. dec. 146. n. 11. coram Dunozett. Sen. & facit dicta decis. 324. num. 13. & 14. p. 11. rec.

Si tamen cum solemnitatibus statutaris fuerint à muliere minore assignata pro dote bona stabilia, & durante adhuc minori ætate dissolvitur matrimonium, & mulier minor transeat ad secunda vota, in secunda constitutione ejusdem dotis cum iisdem stabilibus non requiruntur amplius novæ solemnitates, Boff. de Dot. cap. 8. n. 75. Surd. dec. 278. num. 4. & 5.

Prout non requiruntur solemnitates, quando mulier minor assignat marito pro dote bona stabilia in individuo illi à Patre pro dote relicta, cum tunc potius dicantur data à Patre, ac ex huius voluntate, quàm ab ipsa filia minore, & tali casu voluntas testatoris habetur loco decreti Judicis, ac aliarum solemnitatum, Surd. conf. 191. num. 3. Hodiern. ad Surd. dec. 278. num. 16. Boff. de Dote cap. 8. num. 72. versic. limitatur primo.

Requiruntur etiam solemnitates in donatione ex causa dotis, quando dos non est causa finalis donationis, sed solum impulsiva, cum causa finalis sint illæ amoris, benevolentie, meritorum, vel consanguinitatis donatarie, Surd. conf. 361. nu. 14. & seq. Rot. dec. 120. num. 5. & infra coram Buratt. dec. 229. & 332. coram Merlin. plenè dec. 17. nu. 5. & seq. confirmata decis. 145. & 314. p. 13. rec. in quibus declarationibus declarantur contraria, & ostenditur quando causa

dotis, ac matrimonii non sit finalis, sed solum occasionalis, & impulsiva.

Nec requiruntur tamen in donatione ex causa dotis facta puellis pauperibus, cum tunc dicatur dispositio facta ad causam piam, quæ non subest huiusmodi solemnitatibus, Rub. ad hoc Statut. 151. num. 75. vers. & quod maxime, Rot. dec. 13. num. 7. post Pic. dec. 919. num. 6. coram Amat. Dunozett. & in eadem causa dec. 17. num. 11. & dec. 45. num. 19. part. 13. rec.

Fallit conclusio, si probetur, puellas donatarias possidere mobilia, ac stabilia, ex quibus excluditur paupertas, Rot. dec. 17. num. 13. par. 13. rec.

Fallit quoque, quando in donatione nulla de paupertate fuit facta mentio, sed solum expressa fuit consanguinitas, nam hoc casu etiam si concurrat paupertas, illa præsumitur potius causa finalis, quàm ista paupertatis, Rot. dict. dec. 17. num. 14. ad 16. confirmata dec. 145. n. 17. & dec. 314. n. 13. p. 13. rec. ubi quod præsumitur potius facta donatio ex conjunctione sanguinis in Instrumento expressa, quàm ex paupertate non nominata.

Qui verò plura alia desiderat super hoc puncto dotis, illius augmenti, donationis propter nuptias, vel occasione matrimonii promissæ, vel factæ à minore, vel muliere, quando nec ne egeant solemnitatibus statutaris, videat Hyer. Gabr. conf. 20. lib. 2. Menoch. conf. 242. lib. 3. Altograd. conf. 24. lib. 1. & conf. 31. lib. 2. Andreol. contr. 112. Post. resol. 46. Marefcort. var. resol. lib. 2. cap. 45. Cirocc. discept. 35. Capon. contr. 68. Gratian. cap. 367. Boff. de dot. cap. 8. d. n. 64. & seq. Card. de Luc. eodem tract. disc. 16. ad 19. Gross. de contract. minor. inspect. 1. quest. 23. Merlin. Pignat. contr. forens. capit. 56. centur. 1. plenè Palma Nep. allegat. 136. & plenius Rota Lucen. apud ipsum allegat. 137. ubi materiam latè explanat contraria etiam declarando, Sperell. dec. 83. Rot. dec. 264. & 274. par. 4. divers. dec. 291. par. 4. tom. 3. rec. dec. 168. & 241. par. 7. dec. 95. par. 8. de cis. 262. part. 9. dec. 39. part. 11. dec. 17. 145. & 314. part. 13. dec. 433. coram Coccin. dec. 919. coram Amat. Dunozett. dec. 588. coram Bich. dec. 433. coram Royas dec. 907. coram Cerr. dec. 7. post Michalor. de fratr. et in Spoletana manutentionis 30. Maii 1659. coram Meltio.

Duodecimo non requiruntur in muliere, vel minore mercatoribus, cum mercator præsumatur industrius, & expers, ac fraudibus non obnoxius, quibus fraudibus, & deceptionibus statutum voluit obviare, Monteren. ad sta. Bonon. lib. 2. Rubr. de contract. minor. litt. A. B. pagin. 69. Pic. hic glof. 7. nu. 291. et infra, Gratian. cap. 279. nu. 46. et seq. Pigant. Rubr. 90. num. 92. Cardin. de Luc. de Alienat. et contract. prohib. disc. 34. num. 4. et seqq. ubi de Muliere mercatrice, Panimoll. dec. for. Eccles. 53. annot. 2. num. 26. Rot. in Romana Negotiationis coram Robustero apud Marchesan. de Commiss. part. 1. fol. 728. dec. 267. n. 2. p. 3. rec. de cis. 284. n. 11. et infra p. 9. repetita dec. 192. post Zacch. de oblig. Camer. dec. 122. num. 3. coram Zaratt. et dec. 303. nu. 10 part. 18. rec.

Procedit conclusio etiam si minor in matriculata mercatorum non reperitur descriptus, si tamen publicè negotiatur, & se pro mercatore gerebat, Rot. dec. 303. n. 11. p. 18. rec. fortius si minor, vel si minor, vel mulier negocium, ac mercaturam sub nomine rationis bancariæ eorum autoris exerceant, ut benè firmat Card. de Luc. d. disc. 34. n. 10.

Et hoc habet locum tam quoad contractus concernentes mercaturam, ac illius exercitium initos à minoribus, vel mulieribus, quàm quoad ceteros contractus etiam extra causam mercaturæ, Roman. conf. 318. Rot. dec. 407. num. 9. part. 3. rec. dec. 284. num. 20. & 21. par. 9. dec. 129. nu. 6. post observ. for. Mel.

Non obstat, quod solemnitates cessent solum in contractibus concernentibus mercaturam, ac illius exercitium, & quod in aliis extra causam mercaturæ requirantur solemnitates, ut tenent Boccacc. ad Const. March glof. 9. n. 31. ad 38. Macerat. var. res. lib. 2. res. 3. n. 19. Mel. ad Castill. de aliment. cap. 16. num. 14. qui hoc de jure verius esse dicit: quia contraria opinio est verior, quod scilicet in quibuscumque contractibus, ex quavis causa factis à minore, vel muliere mercatoribus non requirantur solemnitates ex dict. conf. Roman. 318. cum quo passim Rota procedit, ut ex declarationibus supra relatis, & dixi etiam in Annot. ad Statut. Urb. 152. & hæc opinio est magis fundata, nam intantum in contractibus minorum, ac mulierum requiruntur tales solemnitates, in quantum contrahendo possunt fraudari,

Vigesimo quarto non requiruntur in contractu gesto per tutorem, qui solemnità tutelæ adimplevit, Cephal. conf. 579. n. 6. testans de veriori, Gabr. conf. 29. n. 45. in fine, & seq. lib. 2. Gratian. c. 828. n. 5. ; quod procedit etiam si mulier sit tutrix, Rot. dec. 250. n. 3. & 4. par. 19. recen.

Alios casus, in quibus solemnitates non sint necessariae, vide per doctores relatos in calce subsequenti articuli septimi.

ARTICULUS VII.

ARGUMENTUM.

De nullitate contractus ob non servatas solemnitates statutarias an possint opponere solum ipsi Minores, vel mulieres; & quando etiam Terti, præcipue possesores; & ponuntur aliqua miscellanea super solemnitatibus, de quibus in Summario.

SUMMARIUM.

- 701 Solemnitates statutariae adhibita super contracta principali porriguntur ad omnia pacta in ea apposta & numer. 702.
- 702 Fallit si sint restricta ad aliquod particulare.
- 703 Solemnitates, quando non requiruntur, si fuerint adhibita, sed nulliter contractus sustinetur, & n. 705.
- 705 Solemnitatum reservatio in contractu intelligitur, quatenus de jure requirantur.
- 707 Servata in uno contractu non facit, quod debeant servari in alio, & de ratione num. 708.
- 709 Solemnitates adhibita ad cautelam non vitiant contractum, si male fuerint servata.
- 710 Decis. 40. n. 14. coram Cels. declaratur.
- 711 Executio Instrumenti, in quo non sunt servata solemnitates retardatur, non obstante obligatione Camerali.
- 712 Solemnitatum non adhibitarum rigor non attenditur, quando mulier, vel minor viventes non impugnant contractum.
- 713 Declara, si solemnitates in substantia non deficiant, & cesset fraus.
- 714 Defectus solemnitatum potest solum allegari à mulieribus, vel minoribus, ac eorum heredibus, non ab aliis, & num. 715.
- 716 Defectus solemnitatum non attenditur, quando minor, vel mulier agunt ad observantiam contractus, & num. 716. & 717.
- 718 Minor, vel mulier si nulliter contraxerunt possunt cogi ad declarandum, an velint stare contractui nullo.
- 719 Nullitas ex defectu solemnitatum statuti potest allegari per heredem mulieris, vel minoris.
- 720 Fallit si minor, vel mulier viventes in testamento, vel alio modo approbaverint contractum nullum, & numer. 721.
- 722 Nullitas ex defectu solemnitatum non potest allegari à tertio, & n. 723.
- 724 Potest allegari à tertio ex stat. Urbis hic, in illis verbis sint nullius roboris, & monumenti.
- 725 Contraria opinio retinetur uti verior, & num. 726. & 727.
- 728 Censuræ valide impositus à minore, vel muliere pro dissolvendo alio debito nulliter contracto tenet, & n. 729.
- 730 Decis. 383. part. 12. recent. declaratur in decis. 495. part. 13.
- 731 Nullitas ex defectu solemnitatum potest etiam allegari à tertio, quando nullitas est inducta favore publico.
- 732 Item à tertio Reo convento, possessore, vel concreditor, & n. 738. & 740.
- 733 Potest allegari etiam à tertio quando nullitas est detecta & canonizata, & n. 734.
- 735 Pariter si à principali nullitas fuerat opposita.
- 736 Pariter quando ille, qui habet principale interesse non contradicit oppositori.
- 737 Pariter potest opponi à tertio, qui habet obligata omnia bona, & iura debitoris, cujus favore fuit inducta nullitas.
- 739 Potest aliter agi à tertio incidenter, & per viam exceptionis, & replicationis.
- 741 Potest aliter agi in concursu creditorum.
- 742 Nullitas Instrumenti non potest allegari ab eo, qui illo usus est, & ex eo commodum reportavit.

743 Nullitas ex defectu solemnitatum favore minoris, vel mulieris non potest deduci ab illorum fideiussore, & num. 745.

744 Nec à fideiussore tanquam principali, & insolidum obligato.

746 Nec quando fideiussor se obligavit etiam in casum nullitatis contractus.

747 Mulier, vel minor impugnantes contractum ex capite nullitatis, non tenentur in primis restituere ex eo recepta.

748 Limita si facti sint locupletiores.

749 Quod debeat fieri obligatio de restituendo non procedit, quando impugnatur contractus ex capite nullitatis, & 750.

751 Impugnans contractum, non ex capite nullitatis, sed lationis, tenetur prius restituere ex illo recepta.

752 Mulier, si ex restitutione perceptorum ex contractu remaneret indotata, non debet audiri, non restituitur prius perceptis.

753 Impugnans contractum ex capite lationis non tenetur restituere recepta, quando potest retinere ex alia causa.

754 Idem si plus debet impugnans consequi, quam receperit.

755 Referuntur DD. loquentes super solemnitatibus requisitis in contractibus minorum, vel mulierum.

Adverte primo, quod solemnitates prædictæ servatæ in contractu principali porriguntur ad omnia pacta in eo apposta, nec enim super quolibet pacto sunt specialiter, & singulariter servandæ, Pic. glos. 21. num. 18. & seq. Rot. decis. 364. num. 2. coram Merlin. dec. 440. num. 11. coram Cerr. decis. 174. num. 9. & 10. coram Priol. & dec. 276. num. 9. par. 13. recent.

Et servatæ in principali contractu deserviunt pro omnibus ab eo dependentibus, accessoriis, consecutivis, ac in eo enunciatis, Pic. ad stat. Urb. glos. 21. num. 20. Novar. dec. Apul. 235. num. 8. Rot. decis. 364. num. 2. & 7. coram Merlin. & decis. 276. n. 8. par. 13. recent.

Si tamen decretum Judicis cum aliis solemnitatibus esset restrictum ad aliquem actum particularem, & non generaliter ad omnia contenta in Instrumento, tunc non posset extendi ad alia diversa, licet contenta in eodem Instrumento, Rot. decis. 440. num. 12. coram Cardin. Cerr., & latius dixi supra hic, art. 4. n. 279.

Adverte secundo, quod si in aliquo casu non requirantur solemnitates hujus statuti, tunc si illæ fuerint adhibita, sed nulliter, non ob hoc contractus corrumpitur, sed sustinetur, ac si nulla à principio solemnitas intervenisset, l. 1. §. fuit questum, & ibi Rip. n. 13. ff. ad Trebell. Cammill. Medic. conf. 150. num. 34. Spad. conf. 78. num. 5. verf. & propterea lib. 3. Gratian. cap. 555. num. 23., & 24. Salgad. Labyrinth. credi. par. 2. c. 17. n. 74. ad 76. Pigant. Rubr. 90. nu. 89., Valeron. de transact. tit. 5. q. 4. n. 20., ubi ponderat ad hoc tex. elegantem in l. forma §. fin. ff. de Cens., cujus verba bene probant conclusionem, Surd. dec. 248. nu. 22. Rot. dec. 363. n. 11 & 12. par. 6. recent., ubi post relatam opinionem contrarium firmatur, quod hæc est verior de Jure decis. 919. nu. 9. & 10. coram Amat. Dunozeit. dec. 206. nu. 20., & seqq. coram Priol., & dec. 141. n. 23. coram Ortoth.

Et reservatio solemnitatum in contractu semper intelligitur, quatenus de Jure requirantur, Rot. decis. 643. n. 5. in fine part. 3. recent. dec. 350. n. 6. coram Priol., decis. 10. nu. 50. & 51. coram Ortoth., ubi quod semper inest tacita conditio, quatenus solemnitates sint necessariae, & dist. dec. 919. n. 9. & seqq. coram Amat. Dunozeit.

Ita ut si fuerint servatæ in uno contractu, si non debebant servari, ex hoc non potest inferri, quod debeant servari in alio contractu, cum in illo potuerint adhiberi ad majorem tantum cautelam, Rot. decis. 55. num. 10. coram Priol.; & ultra dicta rationem, quod quando non sunt necessariae potuerunt adhiberi ad cautelam, urget, quod non debet contra voluntatem contrahentium irritari contractus ob solemnitates adhibitas, sed malè servatas, ad magis confirmandum contractum, nam alias dum partes illas servarunt ex intentione, ut actus esset firmior, & majoris roboris, licet illis non egeret, elegissent viam non pro roborando actu, sed pro illo destruendo, quod nec rationi, nec voluntati partium congruit.

Procedunt prædicta absque hesitatione, quando solemnitates non

- do post orationem negativam prohibitivam contractus, subdit dictionem Nisi cum certa solemnitate.
- 805 Statutum dicitur incompatible cum Egidiana, quando adhibitis in contractu minoris certis solemnitatibus, mandat illum exequi.
- 806 Incompatibilitas sufficit, siue adsit in sensu directo, siue à contrario sensu.
- 807 Statutum quando est compatibile cum Egidiana, tunc etiam hujus solemnitates sunt servanda, non obstante quovis usu in contrarium.
- 808 Usus contrarius Egidiana reprobatur in Const. 17. Pauli III.
- 809 Egidiana non usus non probatur per fides extrajudiciales Curialium.
- 810 Usus contrarius Egidiana debet esse obtentus in contradictorio iudicio, & quod potuerit ex multiplicitate actuum devenire ad notitiam Populi.
- 811 Bonden. colluct. legal. 38. n. 65. & seq. tom. 1. rejicitur, & n. seq.
- 812 Confirmationes Egidiana facta à Sixto IV., & Paulo III. sunt in forma specifica, & num. 813.
- 814 Confirmatio statutorum dicitur in forma specifica, si facta sit de illis distributis in certo numero librorum ex certa scientia, ac cum clausula sublata.
- 815 Pariiter ex revisione illorum demandata à Papa petitis cum successiva illorum confirmatione ex certa scientia.
- 816 Et ex quo facta revisione, ac confirmatione, Papa mandat illa inviolabiliter observari, & juxta illa judicari.
- 817 Constitutiones Carpenfes fuere confirmata in forma specifica à Paulo III.
- 818 Usus contrarius Egidiana admittitur, si sit dubium, an statutum sit compatibile, vel incompatible cum illa, & n. 819.
- 820 Insinuationis solemnitas requisita per Egidianam non suppletur juramento, cum hoc copulative requiratur una cum Insinuatione.
- 821 Nec suppletur per decretum iudicis.
- 822 Egidiana quando contractus à minoribus celebrati sunt destituti solemnitatibus, tollit vires juramenti.
- 823 Tollit etiam duplex juramentum, & de ratione num. 824.
- 825 Bonden. colluct. legal. 38. n. 54. & seq., & decis. 124. & 153. coram Carill. contrarium tenentes rejiciuntur, & n. 826. 827. & 829.
- 828 Juramentum annullatum ob publicam utilitatem nihil operatur.
- 830 Juramentum, stante dolo presunto per Constitutionem Egidianam, nihil operatur, stante maxime confirmatione Papa, & n. 131.
- 832 Idem in contractibus mulierum, attenta Constitutione Carpenfi.
- 833 Bonden. colluct. legal. 38. n. 22. ad 39. statuens diversitatem circa solemnitates inter Egidianam, & Carpensem, reprobatur, & n. 839. & 840.
- 834 Dictio eandem est relativa precedentium cum omnibus suis qualitatibus, & num. 837. & 838., & 839. in fine.
- 835 Licet talis dictio posita sit in statuto.
- 839 Constitutio Carpenfis est favorabilis, & extendenda.
- 841 Egidiana comprehendit Clericos.
- 842 Contraria opinio firmatur, ex quo Cardinalis Egidius fuit Legatus, et Vicarius in temporalibus, et n. 843. et 845.
- 844 Confirmatio Papa non extenditur ultra personas comprehensas in confirmato.
- 846 Leges Laycales non comprehendunt Ecclesiasticos.
- 847 Declarantur decis. in Tridentina Donationis 9. Junii 1679., et 10. Februarii 1681. coram Pauluccio.
- 848 Clerico si danteur à layco requiruntur solemnitates statuti.
- 849 Constitutio Carpenfis non ligat Clericos, ac Ecclesiasticos, et n. 850.
- 851 Confirmatio Carpenfis facta à Paulo III. non operatur extensionem ad Clericos.
- 852 Statuta Urbis licet confirmata in forma specifica non comprehendunt Clericos.
- 853 Causa in contractibus minorum ab Egidiana, ac à Statuto Bononia non requiritur.
- 854 Contrarium firmatur.
- 855 Causa, quod non requiratur in contractibus minorum ab Egidiana, vel Statuto Bononia procedit in simplici obligatione personali, non in alienatione stabilium.
- 856 Minor, vel mulier si justificent causa insubsistentiam, licet illa ex statuto non requiratur, adhuc contractus corrumpit.
- 857 Causa falsa, vel erronea existente, contractus non tenet, et n. 858.
- 859 Causa falsa, vel erronea posita cessat consensus.
- 860 Falsa causa facit abesse consensum à decreto.
- 861 Causa falsa, vel erronea vitiat contractum, si sit casualis.
- 862 Egidiana non requirit deputationem Curatoris.
- 863 Curator si sit deputatus, sed nulliter, non vitiat contractum, si Curator non erat necessarius.
- 864 Egidiana solemnitates requiruntur in omnibus actibus, in quibus minores directe, vel indirecte ladi possant.
- 865 Requiritur in contractu transactionis.
- 866 Etiam in compromisso, et num. 867., et quando secus num. 868.
- 869 Requiritur in actibus judicialibus.
- 870 Requiritur quando minor renunciat Emphyteusi jam agnita, et petita.
- 871 Requiritur, quando minor contrahit cum alio minore.
- 872 Procedit licet alter minor receperit ex contractu pecunias, si non probetur versio in ejus utilitatem.
- 873 Minor, vel mulier contrahens cum alio minore, vel muliere quando teneatur servare solemnitates, vide remissive.
- 874 Requiritur in Donationibus, & contractibus inter Patrem, & filium.
- 875 Idem procedit in Solemnitatibus Carpenfis.
- 876 Requiritur in Constitutione Procuratoris ad lites.
- 877 Etiam in repudiatione, licet judiciali, hereditatis etiam solum delata.
- 878 Etiam in aditione hereditatis, qua fit per minorem.
- 879 Et vigore Carpenfis in aditione hereditatis facienda à muliere, & n. 880. & 882.
- 881 Cardin. de Luc. contrarium tenens quoad mulierem reprobatur & n. 881.
- 882 Requiritur in confessione emissa in scriptis.
- 883 Carpenfis solemnitates requiruntur in quibuscumque donationibus, etiam inter Patrem, & filium & n. 684.
- 885 Donationes in Provincia Marchia, licet jurata, sine solemnitatibus Carpenfis non subsistunt.
- 886 Secus in donationibus factis extra Provinciam Marchiam.
- 887 Solemnitates Carpenfis in donationibus requiruntur, si continent meram liberalitatem, secus si sint corrispectiva, & onerosa.
- 888 Non requiruntur in datis, ac donatis ex causa transactionis.
- 889 Solemnitates Carpenfis requiruntur in donationibus etiam minima summa.
- 890 Instrumentis celebratis sine solemnitatibus Egidiana, ac Carpenfis est adempta fides.
- 891 Contrarium uti verius resolvitur.
- 892 Minor dolose asserens media juramento se majorem, dum non erat talis, non debet audiri, ne ejus dolus noceat innocenti.
- 893 Contrarium defenditur, quod possit dicere de nullitate contractus celebrati sine solemnitatibus Statuti, vel Constitutionibus.

EO, quia solemnitates præscriptæ ab hoc Stat. 191. fraternizant ferè in omnibus cum illis demandatis à Const. Egidian., & Carpenf. lib. 5. c. 25., & persapè Doctores, ac Rota promiscue in casibus præsentibus statuti adducunt auctoritates, ac rationes adductas in casibus Egidianæ, ac Carpenfis, & è contra; hinc ratione connexionis materiæ, dum Egidiana servatur regulariter etiam in toto Statu Ecclesiastico, & Carpenfis in tota Provincia Marchiæ: & in aliquibus hoc statutum, & dictæ Constitutiones differunt, hinc aliqua specialia certè practicabilia, & in foro versantibus utilia hic super solemnitatibus præfatarum Egidianæ, ac Carpenfis observare decrevi.

Et primò adverte, quod Constitutio Ægidiana, loquens de filiis contractibus minorum, sic appellatur ab ejus
 756 Conditor: Cardinali Ægidio Albernozzio, in Statu Ecclesiastico de anno 1353. Legato, ac Vicario Generali in Temporalibus deputato ab Innocentio VI., dum Avenionæ Curia Papæ residebat: Carpenfis verò sic dicitur à Cardinali Rodulpho Pio, de Carpo nuncupato, ejusdem Constitutionis Conditor, qui fuit solum legatus Provinciæ Marchiæ.

Cardinalis autem Ægidius in Italiam delegatus cum suprema potestate Vicarii Generalis in temporalibus ab Innocentio VI., ut patet ex hujus *Const. 1. Bullar. nov. 10. 1. Civitates, Arces, ac Oppida à variis Tyrannis occupata, propter absentiam ab Urbe, & longam moram Pontificum in Civitate Avenionensi, illis vel sua dexteritate, ac prudentia spontè ad obedientiam Romani Pontificis redactis, vel vi, & armis subactis spatio paucorum annorum in possessione, ac quieto dominio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ reposuit, ut post Historicis illorum temporum ægregia facta, ac sedulam pro Sancta Romana Ecclesia operam præstitam per Cardinalem Ægidium semper præclare, ac recolendæ memoriæ refert Pater Raynald. in suis *Annal. Eccles. addit. ad Cardinal. Baron. in annis 1353. & seq.* & tempore suæ Legationis, ac Vicariatus, ut arma legibus decorata, ac unita strictiori scedere sub dominio Ecclesiæ retineret loca per ipsum recuperata, Constitutiones Ægidianæ promulgavit, quæ nunc ad totum Statum Ecclesiæ extensæ in illo servantur.*

Cardinalis verò Pius de Carpo nuncupatus, à quo prodire Constitutiones Carpenfes, fuit Provinciæ Marchiæ Legatus, & obijt Sacri Collegii Decanus, cujus virtutes, ac merita marmoreo, ac perpetuo testimonio celebravit Beatus Pius V., qui in Sepulchrali lapide, in Ecclesia Sanctissimæ Trinitatis in Monte Pincio illi erecto, de eo sic loquitur.

762 Qui dormiunt in terræ pulvere evigilabunt.
 RODULPHO PIO CARDINALI CARPENSI PRINCIPI SENATUS.

Amplissimis Ecclesiæ Dei muneribus singulari prudentia perfuncto, Juris Eccles. defensori, à gratia, terrore, voluptatum illecebris, & adversus, æquè invicto, ad beneficentiam nato.

P I U S V. P O N T. M A X.
 Salutaris Officii in Custodia Catholicæ veritatis Consorti, perpetuis de Christiana Republica sensibus, studiisque conjunctissimo, hoc amoris, & judicii sui monumentum posuit. Anno Salut. MDLXIV. Quarto Nonas Mayas.

Exuberaret pro attestazione perpetua eximæ gloriæ, ac summorum meritorum Cardinalis de Carpo hujusmodi expressio in marmore celte insculpta, dum prodiit à Pontifice, ejus memoria nunc Beati titulo recolitur: sed non modica eidem Cardinali gignitur gloria; ex quo adeo dilexit vivens Fratrem Felicem Perettum de Monte Alto, ordinis Seraphici Minorum Conventualium, hujusque merita adeo dilexit, ut illum clientelæ Cardinalis Alexandrini, postea Pii V. commendaverit, itaut ab hoc meruerit in Amplissimum Cardinalium Senatum coopari, & deinde ad Supremum Summi Pontificatus fastigium idem Perettus ascendit sub nomine Sixti V.; quid mirum? virtutes, ac merita Peretti in existimatione habita à Cardinali Carpenfi probatissimo viro illum impulerunt ut Cardinali Alexandrino Collegæ optimo, & postea ad Pontificatum evecto, eum commendaret; magna laus Cardinalis Carpenfis, habuisse in Clientelâ Perettum, summus honor, illius personam, ac virtutes commendasse Cardinali Alexandrino; probati ac docti viri à probatissimis, & optimis Principibus diliguntur, ac eliguntur, qualia fuerint Peretti summa merita, ob quæ fuit dilectus à Cardinali de Carpo, & ad Pontificatus fastigium postea evectus, Urbs, & Orbis per omne ævum testabitur, dum excelsa, & admiranda per ipsum in Cardinalatu, & postea in Pontificatu gesta sunt potius cū stupore admiranda, quam scriptis defectuosè celebranda.

Hæc pauca in laudem, & honorem Cardinalium Ægidii, & de Carpo referre non fuit, nec superfluum, nec inutile, ad hoc ut pateat, à quibus conditoribus prodierint Constitutiones Ægidianæ, & Carpenfes, & ut virorum amplissi-

orum memoria semper in scriptis celebrata reviviscat, ut excitentur, qui legunt ad illorum virtutes imitandas, & ut Constitutiones à tantis viris promulgatæ majori existimatione præfulgeant.

Constitutiones prædictæ, tam Ægidiana, quam Carpenfis fuere confirmatæ, quoad Ægidianam à Sixto IV. ejus *Const. 15. Bullar. nov. 10. 1.*, & quoad utramque à Paulo III. ejus *Const. 17. eodem 10. 1.*; & quidem illarum confirmatio est in forma specifica, Rot. dec. 294. n. 6. part. 6. recent.

Et quoad Ægidianam ab ipsodem Sixto, & Paulo in prælibatis Constitutionibus 15., & 17. fuit extensa ad totum Statum Ecclesiasticum, unde ubique in dicto statu servandæ sunt solemnitates ab illa præscriptæ in contractibus minorum, Rot. dec. 260. n. 4. part. 6. recent. dec. 119. n. 1. par. 7., decif. 205. num. 3. decif. 502. num. 16. coram Merlin. decif. 97. post Gilian. ad Stat. Perus., & decif. 66. n. 19. coram Rojas Add. ad Gregor. dec. 260. n. 17.

Itaut etiam in Alma Urbe illa procedat ex Bullis prædictis, nempe ex illa Sixti IV. §. 1. & §. fin., & ex illa Pauli III. in §. 4. Rot. dec. 229. n. 10. & seq. & n. 25. coram Bich.

Quodque solemnitates Ægidianæ servandæ sint in contractibus minorum forensium, qui Romæ contrahunt, Rot. dec. 294. n. 7. & seq. par. 6. recent. decif. 204. n. 2. & 3. coram Pentinger., decif. 229. n. 10. & infra, & n. 23. coram Bich., & dec. 13. n. 1. & 2. coram Arguell.

Quocirca minor forensis, de statu tamen Ecclesiastico, contrahens in Urbe debet servare solemnitates demandatas ab Ægidiana, ac simul illas præscriptas ab hoc Stat. 151. Rot. decif. 200., & decif. 229. coram Bich., & dec. 13. n. 4. coram Arguell.

Ægidiana debet servari etiam in Civitate Perusina, Rot. dec. 22., & dec. 97. n. 2. post Gilian. ad Stat. Perus., dec. 385. n. 5. & seq. par. 2. recent., dec. 260. n. 4. coram Duran. dec. 205. n. 2. coram Merlin., & dec. 307. n. 5. coram Amat. Dumozet.

Procedit dispositio Ægidianæ etiam in Provincia Romandiola, seu Flaminia, & signanter in Civitate Arimini, Rot. dec. 591. n. 15., & dec. 610. n. 1. par. 4. tom. 3. recent. decif. 361. p. 13., dec. 320. par. 14., dec. 91., & 239. par. 15.; licet quoad Civitatem Arimini contrarium postea Rota tenuerit ex firmatis infra hic n. 819.

Ægidiana tamen non habet locum in Civitate Bononiæ quoad solemnitates in contractibus minorum, cum ibi addit particulare statutum circa illas, nec propterea ibi requiritur solemnitas insinuationis ob statuti Bononiensis incompatibilitatem, Rot. decif. 74. num. 10. post obser. Mel., decif. 151. num. 11. par. 11. recent., & facit dec. 323. coram Buratt.

At contrariam opinionem super eodem statuto firmavit Rot. decif. 352. n. 15. part. 17. recent.; ego verò sum in sensu, quod verior sit prima opinio, & magis congruat verbis statuti, ac intentioni statuentium, dum statutum Bononiæ servatis solemnitatibus ab eo præscriptis denegat minoribus contrahentibus etiam restitutionem in integrum, ex quo ad evidentiam desumitur, quod statutum pro validitate contractuum à minoribus initorum voluit solum solemnitates ab eo expressas, & sic est incompatible cum Ægidiana, & propterea sat est servari solemnitates in eo præscriptas, sprete insinuatione demandata ab Ægidiana ex firmatis infra hic n. 799.

Nec Ægidiana servatur in Civitate Anconæ ob prædictam rationem, quia ibi adest particulare statutum dans formam contractibus minorum, itaut ea servata, non sit opus servare ulteriores solemnitates, Rot. decif. 152. num. 12. post Zacch. de obligat. Camer., & decif. 89. num. 9. part. 16. recent.

Non obstat contraria decif. 273. n. 2. ad 5. coram Pentinger., quia in illa allegantur decisiones coram Bichio, & Arguell. nunc impressæ decif. 229. inter illas Bich., & dec. 13. coram Arguell., quæ loquuntur in minore forense Anconitano contrahente Romæ, in cujus contractibus servanda est dispositio statuti hic, ac simul Ægidianæ, non tamen procedunt in contractu celebrato à minore in ipsa Civitate Anconæ, in quo sat sunt solemnitates statuti ejusdem Civitatis, ut firmat in puncto Rot. in alleg. dec. 192. post Zacch., quam super eodem statuto probavit Rot. dec. 86. n. 9. part. 16. recent.

Nec Ægidiana habet locum in Civitate Recanatensi quoad solemnitatem insinuationis, cum statutum dictæ Civitatis sit incompatible cum Ægidiana, Rot. dec. 343. coram Seraph., & dec. 323. n. 5. coram Buratt.

- Cirocc. *discept. 46. nu. 49. & seq.* Sperell. *decif. 10. nu. 18. & infra. & decif. 123. à n. 5.* cum verba Ægidiana Constitutionis laicalis sint præceptiva, & personas principaliter respiciant, unde non possunt comprehendere Clericos penitus exemptos à legibus Principum, ac Magistratum laicalium, Card. de Luc. *de alien. & contr. prohib. discurs. 30. num. 10.* Sperell. *dict. decif. 123. nu. 5. & seq.* & in puncto Rot. *decif. 240. n. 5. coram Carill.*
- 847 Hinc *decisiones in Tudertina Donationis coram bo. mem. Pauluccio* unica tantum informante emanata, & deviantes à contraria opinione veriori, ac magis fundata, non sunt attendendæ, dum in illis non referuntur nec autoritates, nec rationes, ob quas Ægidiana non comprehendit Clericos, & uti unica parte informante emanata materiam non discutunt, nec contrariis in illis non factis non respondent, & iisdem decisionibus Paulucii fuit per nos responsum *rot. decif. 169.* ubi fuit etiam consideratum, quod in casu dictarum *dec. Paulucii* ille Clericus uxorem duxerat, evaserat miles, & militiam Armatam exercuerat per longum tempus, & sic privilegiis Clericalibus perfrui non poterat.
- Contraria tamen opinio pro comprehensione Clericorum sub Ægidiana potest procedere, quando laicus esset ille, qui donaret Clerico, tunc enim requiruntur solemnitates, *Surd. conf. 2. n. 40.* *Cirocc. discept. 46. n. 55.* prout procedit, si Clericus à principio contractus declaravit velle uti Ægidiana, quod quomodo procedat vide quæ dixi *supra hic artic. 6. n. 670. cum duobus seq.*
- 849 Constitutio Carpenlis est similiter lex laicalis uti condita à Cardinali de Carpo habente solum Jurisdictionem in temporalibus in Legatione Provinciæ Marchiæ, unde nec ipsa comprehendit Clericos, ac personas Ecclesiasticas, plenè *Post. resol. 128. n. 42. & seq.* *Bon ten. collut. legal. 38. num. 68. tom. 1.* Rot. *decif. 153. n. 6. & 7. & decif. 240. n. 5. coram Carill.* & *decif. 399. n. 5. & seq. coram Rembold.* ubi propterea fuit firmatum, quod sub illa non venit cessio fructuum beneficii uti facta de re Ecclesiastica.
- Nec confirmatio illius facta in forma specifica à Paulo III. operatur comprehensionem Ecclesiasticorum, dum in illa nulla fit mentio Clericorum, & sic ad illos non extenditur, cum confirmatio addat tantum robur rei confirmatae, non autem extendatur ultra personas in illa comprehensas, ut plenè firmat *Post. resol. 128. nu. 52. ad 16.* *Urceol. consult. forens. cap. 50. n. 33. & seq.* & in fortioribus terminis statutorum Urbis conditorum de mandato Papæ, & ab eo specificè confirmatorum, quod non comprehendant Clericos, ac Ecclesiasticos firmavit Rot. *decif. 490. 542. 773. & 900. coram Cardin. Cerr. decif. 252. p. 16. recen. & decif. 387. p. 17.* & ego latè dixi in *Præjud. stat. Urb. artic. 3.*
- An autem ultra quatuor solemnitates requisitas ab Ægidiana, & super relatas *nu. 784.* requiratur causa, videtur dicendum quod non, dum Constitutio nullam de causa facit mentionem, & sic sat esse debet, quod servantur illæ quatuor solemnitates ab Ægidiana præscriptæ, ut in similibus terminis statuti Bononiæ non requirentis causam fuit decisum per Rot. *decif. 74. nu. 4. & 10. post obser. Mel.* confirmata *decif. 151. p. 11. recen. & decif. 43. n. 2. part. 18.* ubi referuntur, & probantur prædictæ decisiones, & in terminis Carpenlis, Rot. & *decif. 86. n. 16. part. 16. recen.*
- At contrarium est verius, cum Ægidiana non corrigat jus commune, quoad solemnitates, sed illas augeat, & pinguius provideat minoribus, *Boccacc. ad Const. March. gloss. 1. n. 29. & seq.* *Tho. nat. decif. 23. nu. 82. & seq.* Rot. *decif. 200. n. 3. coram Bich. decif. 393. nu. 9. & 10. p. 15. recen. & decif. 352. n. 5. & seq. p. 17.*
- 855 Declara ut prima opinio procedat in simplici obligatione personali minorum, secunda verò quando per eosdem fit alienatio stabilium, *Urceol. consult. forens. cap. 63. n. 15. & 16.* super latè dixi *ad stat. Urb. 113. artic. 2. num. 138. cum duobus seq.* ubi vide.
- Prout quod non requiratur causa in obligationibus minorum, si statutum, vel constitutio illam non exigit est intelligendum, ut adhibitis solemnitatibus materialibus ab illis præscriptis, intret præsumptio, quod obligatio, ac contractus minoris præsumatur ritè gestus, & cum causa legitima, neque teneatur alter contrahens cum minore, vel muliere causam justificare eo modo, quo illa justificari debet, quando statutum expressè causam exigit, sed si ex parte minoris, vel mulieris doceatur de injustitia, erroneitate, vel ineptitudine causæ expressæ in contractu, tunc non dicitur satisfactum statuto, vel constitutioni, & contractus corrui, *Constant. ad Stat. Tom. II.*
- Card. de Luc. *de alien. & contr. prohib. discurs. 32. nu. 21. & 22.* *Thomat. disc. 23. n. 82. & seq.*
- Quocirca si doceatur de ineptitudine, erroneitate, vel falsitate causæ expressæ in contractu, tunc hic corrui una cum decreto Judicis desuper interposito, Rot. *decif. 233. nu. 8. coram Cels. & decif. 212. num. 6. part. 16. recen.* & in puncto Ægidianæ Antonell. Jun. *conf. 77. num. 3. ad 10.* eo quia in contractibus causa expressa attendi debet tanquam Regina voluntatis, & consensus, & sic ea cessante ex capite ineptitudinis, erroris, vel falsitatis cessat consensus, & actus, ac contractus super illa fundatus, Rot. *decif. 84. n. 9. & 10. apud Post. de subhast.*
- Falsa namque causa facit abesse Judicis consensum à decreto, ac si illud non fuisset interpositum, Antonell. *dict. conf. 77. n. 8. & 9.* Rot. *decif. 120. n. 18. coram Buratt. decif. 603. n. 1. & 2. coram Merlin. dec. 44. n. 4. apud Fenzon. ad stat. Urb.*
- Quod intellige procedere, si causa expressa, & quæ reperitur inepta, vel falsa, vel erronea, sit finalis, & quod ex ea quis motus fuerit ad contrahendum, aliàs non contracturus, *Gibr. conf. 146. n. 7. lib. 1.* *Cyriac. contr. 181. nu. 84. cum duobus seq.* super quo dixi plenè *hic ad stat. 151. artic. 3. num. 176. & seq.*
- Nec Ægidiana in contractibus minorum ultra solemnitates in ea præscriptas requirit deputationem curatoris, Rot. *decif. 58. n. 6. coram Zarat. & decif. 294. num. 12. & seq. part. 6. recen.* itaut si curator ad cautelam fuerit adhibitus, talis cautela superabundans non vitiet, Rot. *dict. decif. 58. nu. 8. coram Zarat.*
- Licet ex notatis supra hic *artic. 5. & 6.* fuerint satis amplè relati plures casus, in quibus solemnitates *stat. Urb. 151.* requiruntur, vel non exposcuntur, & illi optimè adaptantur etiam Ægidianæ, & Carpenli, ex quo inter se fraternizant, & habent Symbolum, nihilominus præcisè hic aliquos casus super Ægidiana, & Carpenli referre erit nedum incongruum, sed valde utile, & opportunum.
- Ei primo solemnitates Ægidianæ, licet in illa exprimantur solum certi contractus, requiruntur universaliter in omnibus aliis, in quibus minores directè, vel indirectè lædi possunt, *Eugen. conf. 88. n. 48. & seq. lib. 1.* Rot. *decif. 40. n. 6. coram Comit. decif. 260. n. 3. & ibi Add. nu. 18. coram Gregor. decif. 204. nu. 8. coram Merlin. decif. 13. nu. 8. coram Arguell. & decif. 100. n. 8. p. 7. recen.*
- Secundò requiruntur in contractu transactionis, *Urceol. de transact. q. 22.* Rot. *dict. decif. 260. n. 3. coram Gregor. decif. 2302. n. 16. coram Coccin. & decif. 13. nu. 8. coram Arguell.* at vide super hoc aliquas declarationes apud *Urceol. dict. q. 22.*
- Tertiò exposcuntur in Compromisso, Rot. *decif. 205. n. 3. coram Merlin. & decif. 307. n. 2. coram Amat. Dumozert.* ubi *nu. 6. & 7.* additur, quod si compromissum est nullum ex defectu solemnitatum respectu minoris, est etiam tale respectu majoris cum illo compromittentis, cum contractus compromissi non possit elidicare; quando autem in contractu compromissi non requirantur solemnitates statutarie, ac Ægidianæ vide, quæ dixi *supra hic art. 5. n. 370. & seq.*
- Quartò requiruntur in actibus judicialibus, *Boccacc. ad Const. March. gloss. 8. nu. 7. versio. & ideo habetur.* Rot. *decif. 273. nu. 13. par. 17. recen.* super quo quales illi sint vide *supra hic art. 6. n. 602.*
- Quintò quando minor renunciat renovationi emphyteutis jam petite, & agnitæ, cum tunc agatur de renunciando juri quæsito, Rot. *decif. 418. p. 1. recen.*
- Sextò habet quoque locum si minor contrahat cum alio minore, *Boccacc. ad Const. March. gloss. 6. n. 1. & seq. & nu. 7.* Rot. *decif. 229. nu. 27. cum duob. seq. coram Bich.* ubi ad hoc perpendit verba clara Ægidianæ, *decif. 13. nu. 16. coram Arguell. decif. 298. n. 3. & 4. coram Cardin. Cerr. & decif. 215. n. 4. cum trib. seq. coram San. mem. Alexandro VIII.*
- Quod procedit licet minor, qui contraxit cum alio minore receperit ex contractu pecunias, si non probetur versio in ejus utilitatem, Rot. *decif. 240. coram Peuting. & decif. 298. n. 5. & 6. coram Card. Cerr.* ubi in terminis Constitutionis Marchiæ, & *decif. 229. nu. 31. & seq. coram Bich.* super quo puncto, quando minor contrahens cum alio minore, vel mulier cum alia muliere, vel minore teneantur servare solemnitates Ægidianæ, vel Statut. Urbis 151., vide Rot. *decif. 273. coram Peuting.* confirmata *decif. 218. coram Cerr. decif. 215. coram Othob. & decif. 229. coram Bich.* & latè per nos scripta *hoc cap. 151. art. 5. n. 487. & seq.*
- Septimò requiruntur etiam in donationibus, & contractibus factis inter Patrem, & filium, *Boccacc. ad Const. March. gloss. 3.*

cenſum, ſed potius voluit primum extinguere cum pecuniis receptis ex ſecundo cenſu valido. Contra hanc meam ſententiam, Juri ac æquitati conſonam, probabiliorem, & toties à Rota amplexam, D. Advocatus Anibal Tartaglia in ſuo recenti tract. de Reſervat. ſtatut. artic. 41. à nu. 9. & ſeq. inſurgit cum variis ratiociniis; ideò ego veritatis cultor, ruſus ad ſevereſorem trutinam, & ſtateræ juſtitie appenſa motiva D. Tartaglia, & propria, cenſeo ſtare firmam & plus ponderare meam opinionem, & ſuper hoc efformavi *Votum deciſivum*, quod erit 437. in ordine meorum Votorum, quæ ſub prælo ſunt, ubi pro mea opinione vindicanda, adduxi alias Rotæ Romanæ deciſiones, ultra allegatas ſupra hic n. 192. & n. 727. & ſeq. & plenè reſpondi ſcriptis in contrarium per eundem D. Tartagliam, qui certè pro veritatis cultu, ſi melius advertiſſet cardinem difficultatis, & materiæ diſcuſſæ momentum, & ipſe etiam in vitis ſteriſſet cum mea opinione juridica, & in Tribunalibus Urbis, præcipuè in illo Supremo Rotæ Romanæ recepta, & in praxi ſervata, & ita paſſim ego ſecundum illam judicavi, dum eram ſecundus, & poſtea primus Collateralis & Judex Curie Capitoliæ.

De Contractibus prohibitis cum filiis familias.

C A P. CLII.

Authoritate Sanctiſſimi Domini noſtri Papæ in hac parte nobis ſpecialiter attributa ſtatuiſmus, ut filiifamilias Romani Cives, vel Incolæ, etiam Clerici ex nullo contractu poſſint ſe, aut ſua bona quouomodo obligare, etiamſi cum alio filiofamilias contrahat, & liquido conſtet, bona, & pecunias, pro quibus ſe obligaverunt ad eos cum effectu perveſſiſſe; ſed contractus, & obligationes ab eiſdem, & eorum ſidejuſſoribus etiam principaliter obligatis factæ, nullius ſint roboris, vel momenti, etiamſi contractus prædicti quovis Juramento, quod dolo, & metu extortum eſſe cenſeatur, & nil operetur obligatione Camerali, cenſurarum, aut mandati executivi, ſive termini ſuſceptione, vel quocumque alio arctiori vinculo fuerint roborati. Nec ſi ipſi filiifamilias quodcumque ſui juris effecti fuerint, hujusmodi contractus unquam robur aliquod accipiant, aut convaleſcant. Excipimus autem, ſi iidem filiifamilias de conſenſu, & voluntate, aut mandato Patris, vel Avi, in cujus poteſtate ſunt, contraxerint, vel ſi acceptam pecuniam in rem Patris, vel Avi, ſeu in id, quod oneribus Patris, vel Avi incumbit verte- rint, aut ſi Mercatores, negociis præpoſiti, inſtitoreſve ſint, aut à patre ſeorſim habirent, & publicè pro patribus familias habeantur, & reliquos caſus, quibus filiifamilias ex cauſa mutui de Jure communi, ſine Juramento, non obſtante Senatus Conſulto Macedoniano, obligantur.

P R Æ L U D I U M.

Hoc ſtatutum de contractibus filiorum familias non valituris, etiamſi illi juramento vallati ſint, continet materiam in Urbe, & pluribus in locis utilem, ideò latiori calamo ſuper illo diſcurrere cenſui, & materiam in tres articulos diſtinguere; In primo diſcutietur, quando dictum ſtatutum procedat, & quas perſonas, & caſus comprehendat; in ſecundo quando ſtatutum habeat locum, & quando conſenſus Patris, vel Avi in contractibus filiorum familias requiratur ad integrandas illorum perſonas, vel potiùs pro intereſſe, & ratione præjudicii Patris, vel Avi; & quando talis conſenſus intervenire debeat, & poſſit à Patre, vel Avo ad proprium commodum præſtari; & demum alia miſcellanea ponentur, & ſignanter quando ſit renunciatum beneficio l. 1. & 2. ff. de C. quod cum eo, qui in alien. poteſt.; & an talis renunciatio teneat; in tertio demùm examinabitur diſpoſitio ſtatuti Aſculani ſuper eo, an poſſit uxor reſtari, ſine conſenſu mariti, ac filiorum, & an talis conſen-

Conſtant. ad Stat. Tom. II.

ſus requiratur ad integrandam perſonam mulieris, vel pro intereſſe mariti, & filiorum, & an tale ſtatutum valeat.

ARTICULUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Filiifamilias qui ſint, & qui veniant ſub hoc ſtatuto, & quando, & in quibus calibus de jure, & ex ſtatuto hic non poſſint ſe obligare ſine conſenſu Patris, vel Avi.

S U M M A R I U M.

- 1 Filiifamilias de jure, excepto mutuo, & voto, poſſunt ſe obligare in omni contractu ſine conſenſu Patris.
- 2 Poſſunt ſe obligare etiam ſidejubendo pro aliis.
- 3 Filiifamilias tenetur votum implere, ſi ex illo Patri in ejus bonis non fiat præjudicium.
- 4 Filiifamilias ex ſtatuto hic nullum contractum facere poſſunt, ſine conſenſu Patris, vel Avi.
- 5 Juramentum ex ſtatuto Urbis non validat contractus filiorum familias.
- 6 Statutum Urbis irritans juramentum eſt ſervandum uti confirmatum in forma ſpecifica à Papa.
- 7 Juramentum metu, & dolo extortum non validat contractus nullos.
- 8 Juramentum non validat contractus filiorum familias, licet ſtatuto cum juramento renunciaveſſent.
- 9 Statuta laicalia non confirmata à Papa in forma ſpecifica non comprehendunt contractus juratos.
- 10 Contrarium ſuper Pragm. Regni Neapolis tenent aliqui.
- 11 Sed reiicitur eorum opinio, & prior probatur.
- 12 Statutum laicale comprehendit etiam contractus juratos, quando contractus præſumit dolo, & metu extortos, vel tollit fidem ſcripturis.
- 13 Statutum hoc 152. procedit, etiamſi filiifamilias ſe obligaverint cum obligatione Camerali, vel alia executiva.
- 14 Procedit licet filiifamilias aſſeruerit in contractibus ſe eſſe Patrem familias, & vivere ſeorſim à Patre.
- 15 Filiifamilias non obſtante tali aſſertione etiam jurata, poteſt dicere de nullitate contractus.
- 16 Filiifamilias habetur pro tali non obſtante aſſertione contraria, quando renunciavit beneficiis competentibus filiifamilias.
- 17 Secus ſi renunciatio facta ſit ad cautelam, & filiifamilias probetur, quod publicè, & palam ſe gerebat pro Patre familias.
- 18 Statutum hoc 152. habet locum in Diſtrictu Urbis.
- 19 Procedit in filiifamilias forenſe contrahente in Urbe.
- 20 Contrarium firmatur verius, & n. 23.
- 21 Solemnitates Stat. 151. debent ſervari à minore, vel muliere forenſibus, dum contrahunt in Urbe, & n. 22.
- 22 Filiifamilias Romanus contrahens extra Diſtrictum, non ligatur hoc ſtatuto.
- 23 Fallit, ſi ad fraudandum ſtatutum hoc fecerit, & de fraude dicatur apparere, ſi ſtatim geſto contractu rediit ad locum ſtatuti.
- 24 Statutum hoc 152. procedit etiam in filiifamilias arrogato, & n. 27.
- 25 Etiam in filio legitimo per reſcriptum Principis.
- 26 Procedit in Nepotibus ex filio, & etiã Pronepotibus n. 30.
- 27 Nepos ſi contrahat requiritur conſenſus Avi, non Patris.
- 28 Requiritur conſenſus Patris, ſi Nepos natus ſit ex Patre emancipato.
- 29 Filiifamilias Clericus comprehenditur ſub hoc ſtatuto.
- 30 Idem procedit in aliis ſtatutis laicalibus.
- 31 Contrarium, quod Clerici non comprehendantur ſub aliis ſtatutis laicalibus ex defectu poteſtatis ſtatuentium.
- 32 Statuta de filiifamilias comprehendunt filium familias Doctorem.
- 33 Filiifamilias comprehenditur ſub hoc ſtatuto.
- 34 Maſculi, & femina non debent ad imparia judicare, ſi de jure diverſimodè non ſit deciſum.
- 35 Referuntur, & reiiciuntur DD. tenentes ſub nomine filiorum familias, non venire filias, & n. 30.
- 36 Conſenſus Patris, vel Avi in contractibus filiorum familias requiritur ratione eorum præjudicii ex Stat. 152.
- 37 Filiifamilias, cujus Pater captus manet apud hoſtes comprehenditur ſub hoc ſtatuto, & n. 43.
- 38 Decretum Iudicis ſupplet conſenſum Patris captivi, ac abſentis.
- 39 Statutum hoc 152. procedit etiam in filiis Hebræorum.

- 46 Non procedit inter plures filios familias insimul contrahentes.
- 47 Contrarium concluditur, & n. 48.
- 49 Consensus Patris tacitus deductus ex presentia illius in contractu, sufficit ex hoc statuto.
- 50 Contractus refutationis, remissionis, ac liberationis comprehenditur sub hoc statuto, & n. 51.
- 52 Filius familias stante tali statuto non potest comparere in iudicio, sine consensu Patris.
- 53 Contrarium est verius in terminis huius statuti 152.
- 54 Filius familias stante hoc statuto potest se obligare pro dote, sine consensu Patris.
- 55 Contrarium firmatur, & n. 57. declarantur contraria.
- 56 Declara, non requiritur consensum Patris, si pro dote se obliget pro Patre.
- 58 Statutum 151. per interpretationem fuit extensum ad omnes contractus, in quibus minores, vel mulieres etiam indirecte ladi possunt.
- 59 A Statuto 151. ad Stat. 152. Urbis non licet arguere.
- 60 Donatio causa mortis quoad effectum est ultima voluntas.
- 61 In donatione causa mortis, quæ sit à filiofamilias requiritur consensus Patris expressus in ipso actu donationis.
- 62 Referuntur D.D. tenentes, talem consensum requiri rationi præiudicii Patris, & sic posse Patrem authorare donationem ad proprium commodum, sed dicta opinio reiicitur.
- 63 Donatio si fiat à filio favore Patris melius est, quod adhibeatur decretum Iudicis.
- 64 Consensus Patris ex hoc statuto requiritur etiam, quando filius donat inter vivos bona, in quibus Pater non habet usumfructum.
- 65 Contrarium refertur, & declarantur decisiones contrariae n. 66. 67. & 68.
- 69 Filius adeundo hereditatem non subiacet huic statuto, & n. 70. & quando secus n. 72.
- 71 Statuta contra Ius strictè intelliguntur, & non extenduntur.
- 73 Filius familias etiam si contrahat cum Matre subiicitur huic statuto.
- 74 Contractus gestus à filiofamilias tempore pestis, quoties necessitas non urgeat subiicitur huic statuto.
- 75 Filius familias ex hoc statuto non obligatur, licet revera receperit.
- 76 Fallit si habeat salvam rem habitam ex contractu, & n. 77. & 78.

EX dispositione Juris communis possunt filii familias sine consensu Patris liberè se obligare ex omni contractu (exceptis mutuo, ex voto) per text. claros in l. tam ex contractibus 57. ff. de iudic. & l. cum filiusfam. 38. ff. de act. & oblig. Crot. 135. n. 4. lib. 1. Penzon. hic n. 13. & seq. & n. 21. & 22. Bottin. ad stat. Genulib. 4. cap. 20. §. Alasculi n. 2. ubi alia Jura adducit, Cyriac. contr. 387. nu. 2. & infra, Mart. Medic. exam. Senen. 14. n. 1. & 2. Castald. conf. forens. l. 1. n. 1. Carol. Anton. de Luc. ad Grat. cap. 667. n. 2. Card. de Luc. de credit. & debit. disc. 146. nu. 3. Thor. Pot. decis. 97. nu. 93. tom. 1. Rot. decis. 548. n. 26. par. 18. tom. 2. recen.

- 2 Itaut possint etiam fidejube pro aliis l. si filiusfam. ff. de fidejussor. Virgil. de legit. person. c. 4. nu. 1. vers. amplia, Henrigh. de fidejussor. c. 7. n. 327. & seq. Castald. dict. consult. 1. n. 2. At quoad mutuum filii familias prohibitum ex dispositione Senatus consulti Macedoniani, in certis casibus illud posse à filiiis familias contrahi, & non intrare Macedonianum, dicam infra.

Quo verò ad Votum filii familias de Jure canonico valide se obligant, & tenentur Votum factum adimplere, nec in eo tanquam re spirituali attenditur patria potestas, quoties Patri Voto non fiat in ejus bonis præiudicium, Carocc. dec. seu Cas. 94. n. 10. & 11.

- Ex statuto autem nostro hic filii familias ultra mutuum, & votum fuere prohibiti omnes contractus, ex quibus possunt se eorumque bona obligare, etiam si contractus ab iisdem gesti sint jurati, & amplius idem statutum irritavit simul fideiussiones pro filiiis familias factas, etiam si fideiussores cum illis infolidum se obligaverint, & quod juramentum actus gestos à filiiis familias, ad licteram huius statuti firmatur, Rot. decis. 106. n. 2. coram Pentinger. dec. 16. n. 1. & infra, & decis. 204. n. 1. coram Othob. & decis. 102. nu. 3. coram Prior.

Quod statutum irritans vires juramenti, licet laicale, est attendendum, tanquam confirmatum à Papa in forma specifica, Galganet. hic in princip. latè Gramatic. decis. 12. n. 12. & seq. Rot. decis. 283. n. 2. p. 5. recen., decis. 16. n. 5. & seq. coram Othobon. Card. de Luc. de alienat. & contract. prohib. disc. 37. nu. 4.

Eoque magis tale statutum tollens vires juramenti est attendendum, quia illud presumitur dolo, & metu extortum, & sic juramenti vires non possunt convalidare contractus metu, & dolo extortos, Card. de Luc. de credit. & debit. disc. 146. n. 3. versic. quando isto etiam, Rot. decis. 127. n. 26. p. 17. ec.

Quæ juramenti irritatio inducitur ab hoc statuto procedit, etiam si filii familias cum juramento renuntiassent statuto, dum illi non potest renunciari, & quia concernit favorem publicum, ac interesse, & præiudicium Patris, & quia alias statutum redderetur elusorium, Paschal. de patr. potest. p. 1. cap. 6. nu. 7. versic. verum & hoc videtur, Tapia super Iur. Regni Neapol. tom. 2. lib. 4. Pragm. 1. de S. C. Macedon. nu. 7. versic. adeo autem, Cancer. var. resol. part. 2. cap. 1. nu. 109. & seq. Penzon. hic n. 79. & seq. Rot. decis. 155. nu. 4. & 5. coram Merlin.

Præciso tamen hoc statuto Urbis confirmato in formâ specifica per Papam, alia statuta laicalia similia, carentia simili confirmatione, non comprehendunt contractus juratos initos à filiiis familias, cum statuta laicorum ex defectu potestatis non possint disponere super juramento, ut præcisè super simili pragmatica laicali Regni Neapolis, & quod non comprehendat contractus juratos gestos per filios familias, Rot. decis. 338. n. 3. p. 3. recen. confirmata decis. 44. nu. 4. coram Buratt. & generaliter Rot. decis. 127. nu. 25. & seq. p. 17. rec., ubi quod potestati laicali non licet infringere vires juramenti, nec directè, nec indirectè, & decis. 81. n. 7. & 8. coram Amat. Dunozer.

Et quamvis super dicta Pragmatica Regni Neapolis aliqui Doctores Regnicolæ teneant, per illam irritari etiam contractus juratos, inter quos sunt Molfes. conf. 4. n. 26. & seq. Novar. super eadem Pragmatica ad S. C. Macedonianum n. 4. & novissime Marade. super Reg. Pragmat. singular. 376. & nihilominus Merlin. Pignatell. contr. Forens. cap. 100. nu. 7. & seq. centur. 2. & Rot. in dictis decis. 338. part. 3. recen., & dec. 44. coram Buratt. tenent contrarium, & authoritati Rotæ in hoc est deferendum ex irrefragabili motivo defectus potestatis laicalis disponendi super juramento, tamquam re spirituali.

At si huiusmodi statuta laicalia annullarent contractus, & disponerent, quod illi præsumantur metu, & dolo extorti, vel quod instrumenta, & scripturæ nullam probationem, nec fidem faciant, nec in iudicio, nec extrâ, tali casu per indirectum esset etiam sublatum juramentum, cum hoc non confirmet contractus meticulosos, ac dolosos, nec probentur ex instrumento, cui fides à statuto est adempta, bene Rot. decis. 127. n. 2. ad 27. par. 17. recen. decis. 559. n. 24. coram Bichio, & plenè in Ravenmten. Donationis 23. Junii 1679. & 13. Junii 1681. coram clar. mem. Card. Vicecomite Archiep. scopo Mediolan.

Hoc statutum procedit, licet filii familias se obligaverint cum obligatione Camerali, vel alia via executiva, & privilegiata ad licteram statuti hic, ubi Penzon. n. 85. & in simili statuto Mediolanense, Carpan. ad stat. Mediol. cap. 416. n. 56. tom. 1. Conciol. ad stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 57. n. 17.

Similiter procedit, etiam si filii familias in contractu asseruerint, se vivere seorsim à Patre, & esse exemptos à patria potestate, ut in terminis similium statutorum, Cyriac. contr. 321. n. 92. Gramat. decis. 12. nu. 9. & seq. Manent. decis. 71. n. 1. & seq. Armenzan. decis. Ianuen. 40. n. 3. & præcisè super hoc statuto, Rot. decis. 16. nu. 5. & seq. coram Othob., & conferunt tradita per Gratian. decis. Marchia 234. nu. 8. & seq., & Rot. decis. 155. n. 1. coram Merlin.

Nam non obstante tali assertione, etiam jurata, facta à filiiis familias, quando contraxerunt, & se obligarunt, possunt dicere de nullitate eorum obligationis, Gratian. cap. 667. nu. 5. & infra, Armenzan. dict. decis. 40. nu. 10. & 11. ubi declarat contraria, Rot. decis. 111. p. 8. recen., & decis. 16. n. 5. & seq. coram Othob.

Idque de plano procedit, quando contrahens cum filiofamilias voluit, quod hic renunciaret beneficio l. 1. & 2. ff. & C. quod cum eo, & aliis beneficiis, & privilegiis quomodo libet filiiis familias competentibus, ex hoc quippe defumitur, quod contrahens cum filiofamilias non credidit huius assertionis, quod vivebat seorsim à Patre, & quod publicè habebatur pro

pro Patre familias, sed voluit cum illo contrahere tanquam
16 cum filiofamilias, alias talis renunciatio fuisset superflua,
Rot. dec. 106. n. 6. ad 12., & decif. 151. n. 16. coram Pentinger,
& decif. 16. n. 9, & seq. coram Ottob.

At si talis renunciatio fuerit tantum ad cautelam procu-
rata, & obtenta, si alias appareat, quod filiusfamilias, qui
fecit talem renunciationem, vivat seorsim à Patre, & publi-
cè, ac palam se gerat pro Patrefamilias, non obitante tali
17 renunciatione ad cautelam solum obtenta filius remanet ef-
ficaciter obligatus, & statutum non jurat, Rot. præcisè
decif. 688. n. 7. ad 13. coram Bich.

Quando autem talis assertio jurata facta à filiofamilias illi
præjudicet, dixi plenè infra hic artic. 2. n. 123. & seq.

Hujus statuti dispositio habet locum etiam in districtu
18 Urbis, licet loquatur de Civibus, & Incolis, quoties in locis
districtus particularia super hoc non vigeant statuta ex præ-
scriptio stat. Urb. 42. lib. 1., & facit Rot. decif. 161. nu. 1. & 2.
coram Seraphin., & decif. 541. n. 3. & seq. coram Pamphil., &
præcisè Card. de Luc. de credit., & debitor. disc. 146.

Prout videtur habere locum in filiofamilias forense, qui
19 Romæ contrahat, Rot. super Pragm. Regn. Neapol. ad S.C.
Macedonianum num. 16., & infra Card. de Luc. de alien. &
contract. prohib. discurs. 27. n. 12.

At dubia est talis opinio, si agatur de forense extrà di-
strictum Urbis, cum hoc statutum loquatur solum de Civi-
bus, & Incolis, & ad forenses districtuales tantum proce-
dit extensio ex stat. 42. lib. 1., non autem ad alios forenses ex-
trà districtum, cum statuentes voluerint prospicere solum
20 Civibus, & Incolis, & non exteris ex traditis per Rot.
decif. 102. num. 3. & 4. coram Priol., & decif. 675. num. 5. coram
Amat. Dunozer.

Nec turbat, quod mulieres, vel minores forenses con-
trahentes in Urbe debeant servare solemnitates præscriptas
à stat. Urb. 151. lib. 1., ex quo in respicientibus formam, &
21 solemnitate contractus attendatur locus, ubi ille celebra-
tur, Rot. decif. 412. n. 36. part. 16. recen., & decif. 284. n. 7. part.
17. cum aliis per nos adductis in annot. ad stat. 151. artic. 5.
num. 185.

Nam respondetur, quod dictum statutum 151. generali-
ter loquitur, & non est restrictum ad Cives, & Incolas, prout
22 est hoc statutum 152. unde nil mirum, si minores, vel mu-
lieres, licet forenses contrahentes in Urbe tenentur servare
solemnitates ab eodem stat. 151. præscriptas ad integran-
das personas minorum, & mulierum, & ad evitandas frau-
des, quod non evenit in hoc statuto 152., particulariter tan-
tum disponente pro Civibus, & Incolis, & quidem non ad
integrandas personas filiorum familias, nec ad authoran-
dum eorum contractus, sed solum ob interesse, ac præjudi-
cium Patris, vel Avi, ut probabitur plenè infra, & ita alias
23 judicavi contra filiumfamilias forensium de Provincia Pice-
ni, qui dum Romam acceperat voluptatis causa, & ibi con-
traxerat cambium, recurrebat pro illius nullitate ad hoc sta-
tutum de filiisfamilias, sed succubuit, quia non erat, nec
Civis, nec Incola Urbis.

Si autem filiusfamilias Civis, vel Incola Urbis contrahat
cum forense extrà Urbem, ac ejus districtum, ubi reperitur,
24 præsens statutum non procedit, Manent. decif. 71. n. 13., ubi
quod ita indicavit Senatus Mantuanus.

Quod credo verum, quoties filiusfamilias sine fraude ex-
trà locum statuti contraxerit, secus si recesserit ab Urbe, &
extrà locum statuti se contulerit animo fraudandi statutum,
25 statim post contractum ad Urbem rediturus, Pigant. ad stat.
Ferrar. Rubr. 90. n. 90., & plenè dixi in annot. ad stat. Urb. 151.
artic. 6. n. 760. & seqq.

Hoc statutum procedit etiam in filio arrogato, nam licet
Rota super hoc puncto in dec. 1286. coram Seraph., collatis
hinc inde rationibus, articulum reliquerit indecisum, tamen
causa reposita in dec. 1350. coram eodem Seraphin. eadem
decif. supponitur, fuisse per Rotam in illa causa decisum,
26 quod hoc statutum procedat etiam in filio arrogato, & ibi-
dem in apostilla marginali antè n. 1. dicitur, talem resolutio-
nem emanasse sub die 2. Junii 1599. coram eodem Seraphin.,
licet inter hujus impressas non reperiatur, sed eandem deci-
sionem in dicta apostilla indicatam refert, & sequitur etiam
Novar. super pragm. Regn. Neapolis ad Pragm. 1. ad S.C. Ma-
cedon. collect. 1. n. 5.

Et hæc opinio videtur verior in terminis nostri statuti
hic, dum generaliter loquitur de filiisfamilias existentibus
27 sub Patris, vel Avi potestate, & sic non respexit ad filios fan-
guinis, & secundum naturam, vel ad solam qualitatem pa-
Constant. ad Stat. Tom. II.

trix potestatis, quæ æquè viget in Patre erga filios legitimos,
& naturales, vel alios legitimatos, ac vigeat erga filios civi-
les ex legitima arrogatione ascitos.

Habet quoque locum nostrum statutum in filiis legiti-
matis, etiam per rescriptum principis, Rot. super dicta
28 Pragm. ad S.C. Macedon. n. 5. & 6., Cancr. var. resol. par. 2.
cap. 1. n. 158. versic. contrarium, & seq.

Procedunt statuta hujusmodi de filiisfamilias loquentia
29 etiam in Nepotibus ex filio ad l. penul. C. ad S.C. Macedon.,
Barbob. de filiisfamilias q. 2. n. 8. & 9., & nu. 38., & infra, ac
rursus n. 60., & seq., ubi quod est par ratio in filiis, ac nepoti-
bus, Linglois decif. 13. q. 3. n. 13. versic. & hoc, Christin. decif.
Belgic. 35. n. 12. part. 3., & in terminis nostri statuti hic res-
cariet dubio, cum expresse nominetur Avus, Fenzon. bio
30 n. 93. ad 95., ubi quod comprehendit Nepotes, ac Pronepo-
tes sub Avi, ac Proavi potestate existentes.

Quinimmo, quando Nepos contrahit, & se obligat, con-
sensus Avi, & non Patris requiritur, cum ille sit sub Avi po-
testate, & hic non habeat filium suum sub sua potestate, sed
31 hæc relideat pœnes Avum, Bald. in l. si permittendo 4. nu. 1.
& 2. C. ad S.C. Macedon., ubi dicit, id esse menti tenendum,
Cavalcan. decif. 31. n. 41. par. 1.

At si Nepos sit natus ex Patre emancipato, tunc in ejus
contractibus Patris, non Avi requiritur consensus, ex quo
32 non Avus, sed Pater habet tali casu filium sub potestate pa-
tria, à qua pendet dispositio statuti.

Sub hoc statuto non comprehenduntur etiam filii fami-
lias Clerici, ex quo in illo literaliter sunt nominati, & cum
agatur de statuto à Papa in forma specifica confirmato, non
est dubitandum, quod ligentur ab eodem statuto speciali
33 autoritate Papæ condito, ut plenè diximus in Præludio sta-
tutorum Urbis art. 3. n. 173.

In terminis aliorum statutorum laicalium similiū idem
34 tenent Crot. conf. 135. num. 7. ad 14. lib. 1. Tort. ad stat. Pap.
Rubr. 119. num. 34. Borgnin. decif. 31. num. 41. part. 1.

Sed tu tenè contrarium tanquam verius, quod scilicet fi-
liisfamilias Clericis (excepto hoc statuto specificè de illis
mentionem faciente) non comprehenduntur sub statutis
laicorum ex defectu potestatis statuientium, qui tanquam
35 laici non possunt disponere de personis Clericorum, ut pro-
bant relati per Crot. dict. conf. 135. n. 2., & infra, Cancr. var.
resol. par. 2. cap. 1. nu. 124., ubi dicit hoc esse verius, Gratian.
cap. 781. num. 40., Paschal. de patr. potest. part. 1. cap. 6. n. 39.,
Merlin. Pignatelli. contr. forens. cap. 99. nu. 39., & seq. centur. 2.
Caltad. consult. forens. 1. n. 4., ubi in terminis similiū statuti
Bononiæ, Rot. decif. 129. n. 35. coram Bichio.

Procedit etiam hoc statutum in filiofamilias Doctore,
quia Doctoratus non liberat à patria potestate, Bald. in l. si
36 Maritus C. de patr. potest. Barbob. de filiisfam. quest. 9. n. 23.
Carpan. allegat. cap. 416. nu. 11. Tort. ad stat. Pap. Rubr. 119.
nu. 37., & hoc in puncto nostri statuti caret dubio, dum in
eo consideratur solum patria potestas, quæ non cessat per
Doctoratum, & quia ex eodem statuto consensus Patris,
vel Avi requiritur non ad integrandam personam filii fami-
lias, sed ratione præjudicii, & interesse Patris, quæ ratio vi-
get in filio etiam Doctore.

Comprehenditur sub hoc statuto etiam filiafamilias, cum
appellatione filiorum veniant etiam filiaæ sceminae l. filii ap-
pellatione & l. iusta interpretatio ff. de verb. & rer. significat.,
37 latè Barbob. de filiisfam. quest. 3. n. 38. & infra, ubi adducit
rationem, quia filius est nomen appellativum naturæ, & se-
cundum naturam veniunt sub illius nomine tam masculi,
quàm sceminae, & in puncto tradit Cancr. var. resol. part. 2.
cap. 1. n. 149. & seq., ubi subdit, quod ita fuit judicatum, &
Thor. vot. decif. 97. n. 11. & seq. rom. 1., & uterque addit, quod
38 etiam majori ratione sub his statutis sub nomine filiorum
veniunt filiaæ sceminae, & ubi inter masculos, & sceminas à
jure non reperitur aliquid diversimodè decisum, non de-
bent ad imparia judicari, Franch. decif. 259. nu. 8.

Et licet Galganetti. hic num. 50. vers. septimo non procedit
39 fol. 265. col. 2. & post alias relatos Borgnin. decif. 31. num. 37.
part. 1. teneant, sub nomine filiorum familias, non venire
filias, nihilominus non recedas à prima opinione, tanquam
veriori, & rationabiliori, maxime in puncto statuto
40 rum Urbis, & hujus nostri hic, dum ex antecedenti Stat.
151. lib. 1. minores, ac mulieres etiam majores contrahen-
do, ultra alias solemnitates, debent adhibere etiam con-
sensus Patris, & per hoc Statut. 152. non sunt subla-
tæ solemnitates requisitæ à dicto Statuto 151. ad inte-
grandas personas mulierum, ac minorum, cum ad hoc

ma, & ad integranda personam filii, Mart. de success. legal. par. 4. g. 26. artic. n. 8. & seqq., & plenè dict. Rocca alleg. cap. 28. nu. 56. & seqq.

- 63 Unde in hac materia ad tollendas disputationes, quando à filio fit donatio favore Patris, melius est, quod in illa interveniat decretum Judicis, Peregrin. decis. 51. part. 4. Cancer. dict. cap. 1. n. 63., dictus Rocca. n. 57.

- Hoc statutum habere locum etiam in donatione inter vivos, quæ fit à filiofamilias de bonis, in quibus Pater non habet usufructum tenet Gratian. cap. 78. n. 10. & 54., & allegat decis. Verospii, & Cavalieri in illa causa factas, quæ sunt decis. 596. part. 2. recent. & decis. 442. n. 7. & 8. inter illas Cavalier., & plenè Conciol. alleg. Civil. 20. nu. 23., & seqq.

- Sed hæc opinio non est tuta, nec videtur veritati innixa, cum in talibus bonis cesset interesse, & præjudicium Patris, quorum intuitu ex hoc statuto requiritur Patris consensus ex traditis per Tondut. resolut. civil. part. 1. cap. 63. num. 19. Thesaur. decis. 150. nu. 15. & 16., plenè Marcian. conf. 68. n. 1. & seqq. som. 2.

- 66 Et decis. 596. par. 2. rec. confirmata in dicta decis. 442. coram Cavalier., super quibus se fundat Gratianus, loquitur in casu donationis bonorum, in quibus Pater habebat usufructum, tunc enim statutum benè procedit, quia Pater habet interesse, secus illo cessante, quia Pater careat usufructu, Gutierrez in repetit. Auth. Sacramenta Puberum nu. 51. C. si adversus vendit. Fragos. allegat. §. 8. nu. 44., & facit Rota decis. 24. n. 6. & 7. part. 1. 4. recent.

- Nec obstat generalitas verborum nostri statuti hic, quia cum consensus Patris requiratur ratione præjudicii, & interesse ejusdem, hoc cessat, quoties Pater non habet in bonis usufructum, ut in terminis notat Cardin. de Luc. super hoc statuto de alienat., & contract. prohib. disc. 37. num. 29., & seqq.

- 68 Et ampliùs Rota dec. 34. n. 14. post Zacch. de Salar. advertens, dictas decisiones Verospii, & Cavalieri non esse benè substantientes, dicit, quod in casu illarum decisionum non fuit intentio Dominorum de Rota firmare hunc articulum, quod hoc statutum 152. requirat consensum Patris pro solemnitate, & ad integrandam personam filiofamilias.

- 69 Si tamen filiofamilias se obliget ex quasi contractu per additionem hæreditatis, hoc statutum non procedit, Fenzon. hic n. 18. & infra Grivell. decis. Dolan. 14. n. 16. Marade. filius in addit. ad Patrem super Reg. Pragmat. singular. 376. n. 20. & benè Cancer. part. 2. cap. 1. num. 83. & seqq., ubi quod talia statuta debent intelligi, quando principaliter se obligat, non autem, quando obligatio venit in consequentiam, & per posterius ab additione; & urget pro hac sententia ratio, quia hoc statutum est correctorium Juris communis, secundum quod filiofamilias ex omni contractu (exceptis mutuo, & voto) permillum est se obligare, unde non debet extendi ad quasi contractus, dum loquitur solum de contractibus, cum statuta præcipue contra Jus sint stricti Juris, & non extendantur, Surd. decis. 56. num. 4., Rot. decis. 110. nu. 14. & 15. par. 7. rec.

- At si filiofamilias per fraudem creditorum, ac legatario- rum addiviserit hæreditatem damnosam sine inventario, tunc eidem succurrendum esset, & aditio illi non præjudicaret, Fenzon. hic nu. 88.

- 73 Procedit hoc statutum etiam in contractu à filiofamilias gesto cum matre, stante ejus generalitate, Rot. decis. 442. nu. 7. coram Cavalier.

- Nec à statuti dispositione est exceptus contractus gestus tempore pestis à filiofamilias, qui non poterat ob pestem grassantem habere consensum Patris, quoties tamen agatur de contractu non habente præcisam necessitatem illum faciendi, secus necessitate urgente, Cancer. allegat. cap. 1. n. 55. & infra.

- 75 Similiter hoc, statutum procedit etiam si filiofamilias evidenter, & cum effectu receperit pecunias, pro quibus se obligavit ex lictera nostri statuti hic.

- At si filiofamilias emisset aliquam rem, quæ pœnes ipsum remaneret salva, vel ex pecunia recepta ex contractu emisset rem, quam habet illæsam, tunc non poterit allegare nullitatem contractus deductus ex hoc Statuto, Castren. in l. si filius 6. C. ad Sen. Conf. Macedon. Gutierrez in repetit. Auth. Sacramenta puberum n. 82. ad 84. C. si adversus vendit., Cancer. alleg. cap. 1. nu. 63. & seqq. latè Fenzon. hic nu. 65. & infra; & ita judicavi contra filiofamilias conventum ad solvendum pretium Equi cum Chisio, seu Adello vulgò

Caleffe, & allegantem nullitatem obligationis, nam cum pœnes ipsum remaneret salvus Equus cum Adello, decrevi mandatum pro illorum restitutione, & ne occultaretur fuit statim executatus Equus cum Adello, cum non sit justum, quod tali casu filiofamilias locupletetur cum aliena jactura, sed debet rem, quam habet ex contractu impugnato salvam, reddere, ut benè probant dicti Fenzon., & Gutierrez, nec dissentit Galgannet. hic nu. 40. vers. 153. idque non eget probatione, ac autoritatum fulcimine, cum exuberet ratio naturalis, quæ omnibus prævalere debet, dum est anima cujuscunque dispositionis.

Nec contrarium disponit statutum hic, nam statuentes solum voluerunt tollere quæstionem illam, an filiofamilias, qui verè recepit ex contractu remaneat obligatus, ac teneatur solvere, & voluerunt quod non, & sic ex hoc statuto effectiva receptio ex contractu nullo non suffragatur ad sustinendam obligationem filiofamilias nunquam tamen statuentes determinarunt, quod non teneatur restituere pecunias, vel res receptas, quas salvas habet, ut plenè notat Fenzon. hic nu. 65. & infra.

ARTICULUS II. ARGUMENTUM.

Consensus Patris, vel Avi in contractibus filiorumfamilias, quando requiratur per modum autoritatis, ac ad integrandas filiorum personas, vel pro Patris, & Avi interesse, & ratione eorum præjudicii. Ostenditur, quod ex statuto hic requiratur ratione præjudicii, an interesse Patris. Ostenditur differentia inter consensum ratione præjudicii, & per modum autoritatis. Ex hoc statuto filiofamilias, qui seorsim à Patre habitant, & publicè habentur pro Patribus familias validè contrahunt; & quando dicantur à Patre seorsim habitare, ac pro Patribus familias, ostenditur. Discutitur, quando contractus nulliter initus à filiofamilias possit ab eo sui juris effecto ratificari, & an talis ratificatio retrotrahatur, vel afficiat tantum prout ex nunc. Demum ostenditur quid operetur beneficium l. 1. & 2. ff. de C. quod cum eo &c. & quando illi dicatur renunciatum.

S U M M A R I U M.

- 79 Referuntur Doctores super puncto an consensus patris requiratur in contractibus filiofamilias ad integrandam illius personam, vel pro interesse patris.
- 80 Consensus patris requiratur ad integrandas personas filiorum in terminis statuti Bononia, Florentie, & Pragm. Neapolis.
- 81 Contrarium in terminis dictæ Pragmaticæ, & hujus statuti probatur tanquam verius, & n. 87. & 91. & 94.
- 82 Pragmat. Regni Neapolis non requirit consensum patris pro forma, sed solum imponit pœnam Notariis.
- 83 Rejicitur Manfredi ad decis. 143. Capicci. Latr. num. 29. & seqq. & defenduntur Merlinus Pignatelli, & Ganaver. ab illo impugnati, & nu. 74. & seqq.
- 88 Decisiones Rotæ Romanæ adductæ à Manfredi declarantur, & retorquentur, & n. 89.
- 90 Stat. 151. requirit consensum, & autoritatem pro forma, non sic hoc Stat. 152.
- 92 Consensus Interesse habentis quando requiritur, dicitur requiri ratione præjudicii consentire debentis.
- 93 Consensus Patris in contractu filii potest ab eo præstari ad proprium commodum.
- 95 Filiofamilias, quando se obligat favore patris sufficit, quod id faciat cum illius consensu, nec requiritur decretum Judicis.
- 96 Consensus requisitus ratione præjudicii potest præstari ante, & post contractum ex intervallo, & n. 226.
- 97 Contrarium tenentes procedunt, quando consensus requiritur ad integrandam personam contrahentis per modum autoritatis, & n. 202. & seqq.
- 98 Consensus, qui potest præstari ex intervallo præsumitur ex lapsu 30. vel 40. annorum.
- 99 Consensus ratione præjudicii, & pro interesse potest præstari per procuratorem, & per Epistolam n. 101.
- 100 Secus si requiratur per modum autoritatis, & ad integrandam personam contrahentis.
- 102 Consensus etiam tacitus patris sufficit, quando requiritur pro ejus interesse.
- 103 Consensus tacitus elicatur, ex quo pater scivit contra-

vel subsequi; & quidem consensus debet esse expressus, nec sufficit tacitus, nec illum potest Pater prestare ad sui favorem.

- 81 Sed contrariam opinionem etiam in terminis dictæ Pragm. Regni Neapolis de S. C. Macedon. quod scilicet talis consensus, licet pro forma requiratur, nihilominus non sit ad integrandas personas filiorum, sed ratione præjudicii, & interesse Patris, tenent Merlin. Pignatell. *dict. cap. 39. num. 6.* qui refutat dictum Rovitum contrarium tenentem, & latius idem Pignatell. *cap. 99. § 100. centur. 2.*, Novar. *quest. forens. 117.*, qui plenè omnibus contrariis respondet idem Novar. *super eadem Pragm. num. 18.*, Episcopus Marant. *si ve Rota apud ipsum respons. 50. num. 9. § 10. part. 2.* Gannaver. *decis. 54. nu. 29.*, qui laudat dictum Merlinum Pignatell. Sanfelice. *decis. 190. nu. 3. § 4. par. 2.*, qui testatur secundum hanc opinionem fuisse judicatum per Sacrum Consilium Neapolitanum, Thor. *in compend. decis. tom. 3. verbo contract. celebratus fol. 228. col. 2.*, & in terminis ejusdem Pragm., Rota *decis. 580. par. 1. recen.*, duplicata *decis. 44. n. 3. coram Buratt.*, quam *decis. 580.* laudat Gannaver. *alleg. decis. 54. n. 37. § seq.*, & illam vindicat à jurgiis Roviti, *decis. 48. in fine part. 2. recen.*, & *decis. 172. nu. 5. § 6. post Zacch. de oblig. Cameral.*, ubi quod super intellectu dictæ Pragmaticæ hoc semper placuit Rotæ; & idem in terminis similis consuetudinis Leodiensis, quod uxor non possit alienare, vel disponere sine consensu mariti, quod talis consensus requiratur solum ratione præjudicii, & non ad integrandam personam mulieris firmat Carol. de Meati. *ad Jus civil. Leodiens. tom. 1. observ. 58. num. 12.*

- Quinimodò, quod talis Pragmatica non requirat aliquo modo consensum Patris pro forma ad authorandum, & integrandum personas filiorum, cum solum imponat pœnam Notariis, qui fecerunt contractus filiorum familias, tenent Marant. live Rota apud ipsum *respons. 50. nu. 9. § 10. tom. 2.*, Merlin. Pignatell. *alleg. cap. 99. nu. 2. § infra*, Gannaver. *decis. 54. nu. 10. § seq.*, & n. 18., & hoc tenet etiam Rot. *decis. 580. part. 1. recen. à dicto Gannaver. laudata.*

- 83 Nec est attendendus Manfrell. *in obser. ad dec. 134. Capicc. Latr. nu. 29. § seq.*, qui impugnatur dictos Merlin. Pignatell., & Gannaver., & nititur probare, à dicta Pragmatica exposci consensum Patris ad integrandam personam filii familias, & pro forma, ac solemnitate contractus, & quod propterea non possit per Patrem talis consensus præstari in contractu inito ad ejus favorem, ac commodum; siquidem Manfrella non respondet motivis Caravitæ, qui primus tenuit, à dicta Pragmatica requiri consensum ratione præjudicii, ac interesse Patris, nec subvertit fundamenta contraria Merlini Pignatelli, Gannaver., & Sacre Rotæ.

- 84 Recurrit Manfrella ad miserabile refugium, quod sit introductus mos judicandi, talem consensum requiri ad integrandam personam, at talis mos, ac observantia non est constitans, sed varia, prout testatur Gannaver. *dicta decis. 54. nu. 58. § seq.*, & Sanfelice. *decis. 190. nu. 3. § 4.*, testatur & ipse, fuisse per Sacrum Concilium decisum, talem consensum

- 85 requiri ratione præjudicii, & interesse Patris, & secundum hanc opinionem super eadem Pragmatica judicavit Rot. *decis. 580. part. 1. recen. decis. 172. n. 5. § 6. post Zacch. de oblig. Cameral.*; quo circa ex diffinitate judicatorum non potuit per Manfrellum deduci mos, ac stylus judicandi juxta suam opinionem; & amplius si attendantur rationes adductæ per Doctores tenentes, talem consensum requiri pro interesse, & ratione præjudicii Patris sunt validiores, prout qualitas Doctorum magni nominis hanc opinionem tutant unita eximie auctoritati Sacre Rotæ debet prevalere Manfrellæ indigesto potius collectori, quam scientifico Doctori.

- Præterea Manfrella cum aliis Doctoribus Regnicolis in 86 contrarium allegatus confundit terminos consensus requisiti pro solemnitate, ac forma actus, & per modum auctoritatis, & ad integrandam personam, & consensus requisiti solum pro interesse consentire debentis, & tamen longè, lateque inter se differunt, licet enim consensus debentis consentire sit de forma, attamen non est per modum auctoritatis, & ad integrandam personam filii, sed pro solo interesse, ac ratione præjudicii ipsius Patris consentire debentis, Merlin. Pignatell. *cap. 100. nu. 18. § seq.* Thor. *in compend. decis. p. 4. verbo contractus fol. mibi 228. col. 2.* Rot. *decis. 34. n. 9. § infra post Zacch. de Salar.*

- Et decisiones Rotæ Romanæ adductæ, sed non degustatæ 88 à Manfrella n. 30. *versic. § in decisionibus* non favent illius

assumpto, nec ejus intentionem probant, nam loquuntur in terminis *Stat. Urb. lib. 1. cap. 151.*, à quo solemnitates inibi præscriptæ in contractibus mulierum, & minorum requiruntur ad integrandas illorum personas, & ad authorandum eorumdem contractus, non ratione præjudicii, & interesse proximiorum, qui ex statuto contractus mulierum, ac minorum authorare debent, ut apparet ex lectura ejusdem statuti 151., & in his terminis loquuntur *decis. 153. § 177. p. 1. recen.* à Manfrella allegatæ, ut liquet ex illarum lectura; *decis. vero 59. § 60. post Pic. ad Stat. Urb.*, quas pariter adducit Manfrella sunt eadem cum dictis *decis. 153. § 177. dec. 218. part. 2. recen.* est duplicata, & eadem cum dicta *dec. 153. part. 1. recen. decisio vero 18. post Cenc. de cens. est eadem cum dictis decis. 153. § 218. decis. tandem 20. post Cenc.* loquitur quidem in Patre, sed quando ex eodem statuto 151. debet autorizare contractum filii, dum in eadem *decis. 20.* allegatur Rota in Bonon. *census 7. Martii 1606. coram Merque montio*, quæ est sæpe allegata *decis. 153. p. 1. recen.*, quæ loquitur quando à Patre uti proximior præstatur consensus in contractu filii minoris per modum auctoritatis, & ad integrandam illius personam ex *dict. stat. 151.* non requirente simplicem consensum proximiorum, sed quod iidem expressè approbent contractus gerendos per mulieres, vel minores, & quidem ad evitandas fraudes, ne mulieres, vel minores, ex eorum simplicitate, & respectivè imperfecta ætate fraudentur; hinc consensus, & approbatio proximiorum, & sic Patris tanquam talis, hoc casu requiritur per modum auctoritatis, & ad integrandas personas, earumdem mulierum, & minorum.

Idque præcipue, quia ex eodem *stat. 151.* debent adhiberi proximiores non interessati, & qui medio juramento approbent, contractum non esse in præjudicium eorumdem minorum, vel mulierum, & sic dum ab authorando excluduntur proximiores interessati palam fit, quod illorum interventus, & consensus deservit pro autoritate contractus, & ad integrandas personas, unde tali casu reluctante *stat. 151.* non possunt consensus præstare ad proprium commodum, & in contractu, in quo habent interesse, qui sunt casus decisionum supra relatarum, ac male pro sua opinione inductarum à Manfrella confundente *stat. 151.* cum hoc *stat. 152.*

Et amplius, quod ex hoc *stat. 152.* consensus Patris non requiritur ad authorandum, nec ad integrandam personam filii familias videtur colligi ex eodem statuto ibi *de consensus, & voluntate, aut mandato Patris, vel Avi*, & sic excluditur auctoritas, & approbatio contractus in actu, & contemporaneè, quando geritur, dum sit est consensus, voluntas, vel mandatum: unde Galgannett. *hic n. 20. fol. 268. col. 2.*, & magistraliter Rot. *decis. 34. per tot. post Zacch. de Salar.* tenent, in terminis hujus statuti consensum requiri ratione præjudicii, & interesse Patris, & conferunt omnes rationes adductæ per Caravitæ, Merlin. Pignatell., Novar., ac Gannaver. super relatos, quæ omnes adaptantur etiam huic statuto, & illis cerè non satisfacit Manfrella, & contrariis objectis respondetur plenè in *dict. decis. 34. post Zacch. de Salar.*, quæ loquitur magistraliter in puncto hujus *stat. 152.*

Et additur, quod quando in actu requiritur consensus interesse habentis, tunc dicitur requiri ratione præjudicii consentire debentis, non autem ad integrandam personam, bene Gabr. *conf. 2. n. 3. § 8. & 13. lib. 1.*, Merlin. Pignatell. *alleg. cap. 39. n. 37. centur. 1. § cap. 99. nu. 48. § seq. cen. 2.*, & hoc motivum super statuto nostro hic adducit Rot. *decis. 34. n. 10. § infra post Zacch. de Salar.*; quinimodò præfatus Pignatell. *cap. 100. nu. 20.* addit, quod quando etiam talis consensus Patris requireretur pro forma, & solemnitate contractus, adhuc talis forma, ac solemnitas esset pro interesse Patris, non autem ad integrandam personam filii.

Cum talis consensus Patris, vel Avi requiratur pro solo eorum interesse, ac præjudicio, subsequitur, quod potest à Patre, ac Avo præstari ad proprium commodum, Roman. *conf. 51. per tot. Gabr. conf. 2. n. 6. lib. 1.*, Gratian. *c. 5. § 6. n. 18. ad 25.* Carpan. *ad Stat. Mediolan. cap. 416. n. 107.*, Andreoli. *controver. 39. n. 17.* Mauson. *de caus. execut. ampliat. 10. nu. 83. § infra*, ubi testatur de magis vera, & æquiori opinione, Merlin. Pignatell. *allegat. c. 39. n. 32. § 36. c. 99. nu. 20. § seq.*, & *cap. 100. à n. 77. § infra*, & ferè per tot., ubi refert, sic decisum per sacrum Consilium Neapolitanum.

Et Soccin. Sen. *conf. 2. lib. 4.*, Molles. *conf. 4. n. 24. § 25. post Bald. conf. 289. § 290. lib. 3.*, Rovit. *super alleg. Prag. de S. C. Macedon. n. 12.*, Manfrell. *ad decis. 134.*, Capicc. Latr. Manf. *consult. 66. n. 2. § seq.*, & alii Doctores contrarium tenentes

non sunt attendendi, cum nitantur falso fundamento, quod talis consensus requiratur pro forma, & solemnitate ad authorandum actum, ac ad integrandas personas filiorum familias, quod fundamentum, ac suppositum ex dictis est erroneum, cum requiratur tantum ratione præjudicii, ac interesse Patris, quo casu omnes admittunt, posse Patrem consensum præstare ad proprium commodum.

Hinc in terminis hujus statuti, & aliorum requirementum in contractibus filiorum familias consensum Patris ratione præjudicii, ac pro interesse Patris non requiritur decretum Judicis, quando filius se obligat favore Patris, sed sat est
95 solus illius consensus, quem potest præstare ad proprium commodum, ut firman Doctores mox allegati, & plenè Novar. q. forens. 17.

Et ex quo talis consensus requiritur ratione præjudicii, & interesse Patris, potest ab hoc quodcumque præstari etiam
96 ex intervallo, & tam antè, quàm post contractum gestum à filio, Gabr. conf. 2. nu. 21. & 22. lib. 1. & conf. 181. nu. 12. lib. 2. Novar. super Pragmat. Regni de S. C. Macedon. nu. 13., ubi testatur hic decisum per Sac. Conf. Pignatell. dist. cap. 100. nu. 34. & seq., ubi declarat contraria, Gratian. cap. 667. n. 10., Torr. de pact. futur. success. lib. 1. cap. 29. num. 27. & 28., Palm. Nep. allegat. 114. n. 6. tom. 2. Carol. de Mean. ad Jus Civ. Leodien. tom. 1. observ. 58. nu. 12. Rot. decis. 272. n. 13. p. 4. divers., & in terminis hujus statuti, Card. de Luc. de alienat. & contract. prohib. dist. 37. nu. 27., ubi testatur de magis communi, & ubique recepta opinione, præsertim verò in Rota, & Curia, & Rot. pariter in puncto præsentis statuti decis. 34. nu. 4. post Zacch. de Salar.

Illi verò Doctores, qui tenent, quod talis consensus debeat intervenire in ipso contractu procedunt in illis statutis, quæ requirunt consensum per modum auctoritatis, ac
97 parabola, ac ad integrandam personam contrahentis, ut advertit Rota alleg. decis. 34. n. 14. post Zacch. de Salar., qualia sunt Statuta Mediolani, & Bononiæ, cum illud requiratur parabola, quod verbum importat auctoritatem, & hoc Bononiæ expressè exposcit, consensum, ac simul auctoritatem Patris, ut notat dist. decis. 34. post Zacch.; & ex quo potest
98 præstari extra contractum ex intervallo, sequitur, quod ille præsumitur ex cursu temporis 30., vel 40. annorum intervenisse, latè Andreol. contr. 134. num. 89. & 90., Palm. Nepos alleg. 114. n. 3. 4. & 7. tom. 2.

Potest talis consensus ab Avo, vel Patre præstari etiam per Procuratorem ab illis antecederet constitutum ad illum
99 præstandum, Linglois. decis. 13. q. 4., Rot. decis. 34. nu. 16. post Zacch. de Salar., & probatur ex verbis nostri statuti ibi de mandato Patris.

100 Non obstat contraria opinio Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. glof. 7. p. 3. n. 42. tom. 2. & Cancer. var. resp. 2. c. 1. n. 115., quia ipsi hoc firman in terminis Constitutionis Cathalonie, quæ requirit consensum ad integrandam personam filii etiam emancipati, & non ratione præjudicii, quo casu requiritur consensus contemporaneus in ipso contractu, non autem præambulus mediante Procuratore constituto.

101 Et potest præstari etiam per Epistolam post Gabr. conf. 2. lib. 1., & alios, Barz. decis. Bonon. 94. n. 24. & 25., nam si ex statuto talis consensus præstari potest per Procuratorem cum mandato Patris, ita & per Epistolam.

102 Quinimodò in puncto hujus, & similium statutorum requirementum consensum ratione præjudicii, & interesse Patris sufficit etiam consensus tacitus, Cancer. dist. cap. 1. n. 95., Linglois. decis. 13. q. 3. n. 7. & 8., Palm. Nep. allegat. 114. nu. 5., ubi si statutum non requirat præsentiam Patris, sed tantum consensum, & in puncto hujus statuti Rot. decis. 106. nu. 3. coram Peutinger.

203 Et sufficit, quod Pater sciverit debitum contractum à filio, & non contradixerit, Gratian. cap. 667. n. 10., Rot. decis. 527. n. 4. p. 1. recent., quæ est inter illas Dunoz. Sen., decis. 14., & in Romana Societatis Officii 27. Januarii 1653. §. Plerique in fine coram Albergato impress. dec. 81. n. 5. post obser. Mel.

104 Ac suffragatur etiam consensus elicitus ex signis, & conjecturis, Mar. Anguill. conf. 66. nu. 10. lib. 1. Borgnin. decis. 31. nu. 16., versic. qui consensus p. 1., & sic ego judicavi in causa Romana inter Ferrarium, & Pacianum, & licet meum iudicatum revocaverit D. Capitaneus appellationum, tamen sententia Capitanei revocata, illud confirmatum postea per alias duas sententias in iudicatum transactas.

105 Cumque sufficiat consensus tacitus, ideo dicitur satisfactum statuto, ex quo Pater fidejusserit in contractu filii, Cancer. dist. 1. n. 51. & 52., ubi idem firmit, si Pater, & filius si-

mul contrahant, Tort. ad Statut. Pap. Rubr. 119. n. 49., Rot. decis. 719. n. 3. p. 1. divers., & dec. 406. n. 10. coram Pamphil.

Idem dicendum est, quando Pater, vel Avus contrahunt cum filio, vel Nepote, Penzon. hic n. 97., Rot. decis. 1027. coram Seraphin.

Prout si Pater, & filius, se obligent in eodem Instrumento, Bald. in l. si filius familias 7. n. 7. C. ad S. C. Macedon., & sufficit, quod Pater interveniat contractui ex dicto motivo, quod sat est tacitus consensus, Panimoll. decis. Forens. Eccles. 11. n. 12. Rot. decis. 566. n. 19. coram Buratt.

Ex quo consensus requiritur ratione præjudicii Patris, & sufficit etiam tacitus: hinc si ille in contractu filii intervenit ex intervallo ex post, contractus valet, prout ex tunc de tempore gesti contractus, & non prout ex nunc de tempore præstati consensus, & ratificationis per text. rotundum in l. fin. C. ad S. C. Macedon., ubi Bartol., & Bald., hic nu. 1., ille in versic. quandoque consensus, ubi quod quando consensus non requiritur aliquo tempore limitato, potest quodcumque præstari, & retrotrahitur, Novar. q. forens. 117. nu. 128., Merlin. Pignatell. allegat. cap. 100. n. 40. & 41., Petra super Ritib. tom. 1. Rit. 13. n. 23., versic. quod talis, & facit bene Torr. de pact. futur. success. lib. 1. c. 29. n. 27. & 28.

Nec sunt attendendi Paschal. de patr. potest. p. 1. cap. 6. n. 18., de Marin. quotid. resol. lib. 1. cap. 14. n. 26. ad 28., idem ad Revert. decis. 127. n. 7., Thor. vot. decis. 28. tom. 2., tenentes non fieri retrotractionem, sed consensum operari, prout ex nunc, & de tempore, quo ille præstatur, quia præfati Doctores hoc firman sub supposito, quod consensus requiratur pro forma, & solemnitate contractus, & ad integrandam personam filii familias, quo casu consensus debet esse contemporaneus in ipso contractu, nec potest præcedere, vel sublequi, aliàs contractus est nullus, undè si ex intervallo Pater consentiat, & ratificet non poterit validare contractum à principio nullum pro defectu forme substantialis, prout ex tunc, sed solum prout ex nunc; quod fecis est quando consensus requiritur ratione præjudicii, & interesse consentire debentis, nam hoc casu retrotrahitur ad diem contractus, cum possit quodcumque præstari, ut bene distinguunt prædicti Doctores.

An autem per consensum generaliter præstitum à Patre, ut filius possit se obligare liberè pro omni contractu, & in quovis negotio veniat facultas fidejubendi affirmat in terminis præcis hujus statuti Rot. decis. 34. nu. 17. post Zacch. de Salar., ex dictorum verborum generaliter, & quia ex pluries dictis filii familias (exceptis mutuo, & voto) possunt se obligare ex omni contractu etiam fidejussionis, undè Pater præstando consensum generalem ad omnes contractus, & negocia videtur voluisse tollere de medio obstaculum hujus statuti, & dare filio liberam facultatem contrahendi, & se obligandi, etiam fidejubendo, quam habebat à Jure communi, solum ab hoc statuto suspensam ob interesse Patris consentientis, & sic renunciantis proprio interesse, & præjudicio.

Et licet ad fidejubendum requiratur speciale mandatum, & non sufficiat generale cum libera, ex quo fidejubere est perdere, & malè uti substantia sua, plenè Capicc. Galeott. contr. 29. n. 1. ad 5. lib. 2., & propterea sub generalitate mandati non videtur data facultas fidejubendi, Rot. decis. 359. n. 2. coram Merlin., & plenè decis. 143. n. 2. ad 8. p. 17. recent.; nihilominus dictæ autoritates non officiant, cum loquantur, quando agitur de obligando mandante, tunc enim requiritur specialissimum mandatum ab eo datum ad fidejubendum, & non sufficit generale cum libera, secus quando filius familias vigore consensus sibi à Patre dati ad se obligandum pro quacumque persona, & pro quavis summa & negotio, suam tantum personam, ac bona propria obligat, non autem Patrem consentientem, ut in puncto declarat Rot. decis. 224. nu. 3., versic. quia non versamur post Zacch. de obligat. Camer., quæ est confirmatoria alleg. decis. 34. post eundem Zacch. de Salar.

Adverte, quod si Pater renuat filio contrahere volenti præstare consensum ab hoc statuto desideratum, poterit idem contrahere cum decreto Judicis, citato Patre ad præstandum consensum præcisum in tali, & tali contractu, vel ad allegandam causam, quare illum præstare recuset, Cancer. var. resol. p. 2. c. 1. n. 100., Rot. dec. 272. n. 14. p. 4. divers., ubi quod debens præstare consensum potest Judicis autoritate cogi ad illum præstandum, si non habeat justam causam contradicendi, Olea de Cess. Jur. tit. 5. q. 9. n. 20., Marad. filius in addit. ad Patrem super Reg. Pragmat. singular. 376. n. fin.

Si vero Pater habeat iustam causam contradicendi, tunc si Judex non attento dissensu legitimo, mandet procedi ad actum sine consensu consentientis debentis, gravat, & datur appellatio, plenè Thomat. *decis. 245. nu. 2. & seq.*, Rot. *decis. 278. nu. 36.*, & *infra part. 9. rec.*, quæ est *decis. 175.* inter illas Bichii, & facit *dict. decis. 272. n. 14. par. 4. divers.*

117 Et quando Pater est absens, sufficit pro consensu supplendo, quod Judex interponat suum decretum super contractu filiofamilias, Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 57. nu. 23.*, Rot. *decis. 25. n. 3. p. 9. recen.*

118 Si vero Pater sit furiosus, & sic non habilis ad consentiendum, poterit filius se obligare cum consensu Curatoris Patris, vel cum decreto Judicis, plenè Mart. Medic. *decis. Senen. 24. per tot.*

Cum à statuto hic excipiantur contractus gesti à filiisfamilias cum consensu Patris vel Avi, sub quorum potestate existunt, qui validi sunt; hinc in Castrensis, vel quasi possunt iidem filii sine tali consensu contrahere, ex quo in illis habent liberam administrationem, cum in talibus pecuniis reputentur Patresfamilias, ac sui Juris, Gutier. *in Auth. Sacramenta puerum nu. 49.*, & 50. C. *si adversus vendit.* Rovit. *super Pragmat. Regni de S. C. Macedon. n. 14. & seq.* Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 57. n. 13.*, Cancer. *alleg. cap. 1. n. 176.*, Fontanell. *de pact. Nupt. claus. 4. glos. 7. par. 3. n. 44.* Marade. *filii in addit. ad Patrem super Pragm. Regn. singular. 376. n. 22.* Linglois. *decis. 13. n. 9.* plenè Gannaver. *decis. 54. n. 105. & seq.*, & in puncto hujus statuti Card. de Luc. *de alien. & contract. prohib. disc. 37. n. 28.*, Rot. *decis. 34. n. 18. post Zacch. de Salar.*, ubi loquitur de filiofamilias habente officium Notariatus præcipue in Curia Principis.

120 Nec propter hoc, vel similia statuta procedunt in filiofamilias simplici milite per *text. in l. final. §. C. autem miles C. ad S. C. Macedon.*, Gannaver. *decis. 54. n. 109.*

121 At prædicta procedunt juxta quantitatem peculii Castrensis, vel quasi, & non ultra ad verba *text. in l. 2. ff. ad S. C. Macedon.* ibi: *quod in tali peculio Patrum-familias vices fungantur* - Cancer. ubi proximè Gutierrez. *dict. n. 50. & 51. versic. ex quibus infertur.*, & n. 53.

122 Et licet Carpan. *cap. 416. nu. 42. & seq.*, & Fontanell. ubi proximè *nu. 46. & infra* teneant, quod nec in Castrensis, vel quasi possint filiofamilias contrahere, sine consensu Patris, adhuc in terminis Constitutionis Cathalonie, super qua loquitur Fontanella, contrarium tenet Cancer. *allegat. cap. 1. n. 176.*, nihilominus quando opinio Carpani, & Fontanellæ esset recipienda, illa procedere potest in terminis statuti Mediolanensis, ac Constitutionis Cathalonie requirunt, quod statutum Mediolani *parabolam* Patris, hoc est auctoritatem, & quoad Constitutionem Cathalonie auctoritatem Patris, & sic tali casu consensus requiritur ad authorandum, ac ad integrandam personam filii, qui semper est incapax ad contrahendum, sine tali auctoritate, quod non applicatur statuto nostro consensum Patris ob ejus solum interesse expolcenti.

Nec hoc statutum procedit, quando filiusfamilias seorsim à Patre habitat, & publicè pro Patre-familias habetur ex licetera ejusdem statuti, & super eo plenè Rot. *decis. 40. 106. 151. & 494. coram Peuting. decis. 16. coram Orthob. dec. 568. coram Bich. decis. 527. par. 1. recent.*, *decis. 104. par. 8.*, & *decis. 81. post obser. Mel.*, ex quibus decisionibus habetur, quando, & ex quibus quis dicatur habitare seorsim à Patre, & habeatur pro Patre-familias.

Ut autem ex hoc capite sustineri possit contractus filiofamilias intus sine consensu Patris, debet copulativè probari, 125 qualitas separatæ habitationis, & simul quod publicè habeatur pro Patre-familias de tempore contractus, ac obligationis, quæ prætenitur ex hoc capite sustineri, Fenzon. *hic n. 101.*, & Galgannett. *nu. 40.*, & 50. *fol. 264. col. 2.*, Rot. *dec. 382. nu. 22.*, & *decis. 568. n. 10. & seq. coram Bich.*, & *decis. 16. n. 18. coram Orthob.*

Quando verò copulativè dictæ duæ qualitates concurrunt non est hæsitandum de validitate obligationis, cum tunc 126 non intret statutum, Rot. *decis. 527. n. 6. & seq. p. 1. rec. decis. 182. nu. 2. coram Gregor.*, & *decis. 568. nu. 5. coram Bich.*; itaut contractus concurrentibus dictis duabus qualitatibus sustineatur, licet in illis ad cautelam per filiumfamilias fuerit renunciatum beneficio l. 1. & 2. ff. C. *quod cum eo*, Rot. *dict. decis. 568. nu. 6.*, & *infra coram Bich.*, ubi contraria declarantur.

Si autem dictarum duarum qualitatum probatio sit dubia, in tali dubietate pronunciandum est pro nullitate con-

tractus, Jo: Paul. Mel. *obser. vat. 30. nu. 3.*, Pigant. *ad Statut. Ferrar. Rubr. 8. nu. 50.* Rot. *decis. 16. n. 19. & 20. coram Orthobon.*, ubi de ratione, quia filius in dubio præsumitur vivere cum Patre, & faciunt tradita per Magon. *decis. Lucen. 27. nu. 47. & seq.*

Et quando filiusfamilias asseruit in contractu, se vivere seorsim à Patre, & quod reputatur publicè pro Patre-familias, talis assertio licet jurata in terminis hujus statuti non suffragatur ad sustinendum contractum gestum sine consensu Patris, quoties talis assertiva non fuerit ab extrà justificata, & comprobata, quia verè constet de habitatione seorsim à Patre, & quod plures contractus, & actus fecerit ex se publicè, itaut ex illis argui possit se gerere pro Patre-familias cum tunc insurgat in contrahente cum filiofamilias iusta credulitas illum habendi pro Patre-familias, & tunc talis jurata assertio præjudicat filiofamilias ad effectum sustinendi contractum ab eo gestum, Cancer. *var. resolut. part. 2. alleg. cap. 1. n. 175.* Rot. super hoc statuto *decis. 40. n. 4. & infra.*, & *decis. 106. nu. 12. coram Peuting.*, & *decis. 24. nu. 21. & seq. par. 14. recen.*

Quæ assertio jurata, comprobata ab extrinseco ut supra, eo magis nocet filiofamilias contrahenti cum tali assertione, si illa emissasit à majore, Rot. *decis. 40. nu. 9. coram Peuting.*

Fortius si facta sit à filiofamilias cum forense cum eo contrahente, Rot. *dict. decis. 40. n. 8. coram Peuting.*, & *dec. 104. n. 12. par. 8. recen.*

Et quando in contrahente cum filiofamilias adest, ut supra, iusta credulitas illum habendi pro Patre-familias, tunc non potest Pater pro suo interesse dicere de nullitate contractus filii, dum executio à creditore, qui cum filio contraxit petitur super honis filii, & non Patris, & filius sibi imputare debet, si sub dolosa assertione, se esse, & haberi pro Patre-familias, creditorem induxit ad secum contrahendum, Cyriac. *contr. 387. n. 1. & seq.* Rot. *dec. 40. n. 16. coram Peuting.*

Quinimò quando non habet locum Macedonianum, sola assertio jurata à filio in contractu, quod sit Paterfamilias, si cesset dolus, & agatur de contrahente forense incio status filiofamilias, fat est ad sustinendam obligationem filiofamilias, Rota *decis. 104. n. 12. p. 8. rec.*

Et quando filiusfamilias ad sic asserendum non fuit indutus dolo adversarii cum eo contrahentis, sed potius ipse dolosè hoc asseruit, tunc contractus sustinetur ratione doli, quando cum illo contrahens habuit iustam causam credendi tali assertioni, saltem non probato per filiumfamilias, ipsum vivere cum Patre, & haberi pro filiofamilias, ut plenè firmat Rot. *dec. 104. & 111. p. 8. recen.*

Dicta autem iusta credulitas, quod filiusfamilias habetur pro Patre-familias cessat, quando ex publica voce, & fama fuit probatum, quod vivebat cum Patre, & habebatur pro filiofamilias, cum nemo excusetur ob ignorantiam illius, quod publicum est, Rota præcisè *decis. 16. nu. 16. coram Orthob.*

Advertas tamen, quod ad hoc ut filiusfamilias ad hunc effectum dicatur habitare seorsim à Patre, sufficit, quod eidem à Patre fuerint assignata alimenta separatim, nec fuerit Patris Commenfalis, licet in eadem domo cum Patre habitaverit, Surd. *conf. 459. nu. 22. lib. 4.*, Paschal. *de patr. potest. p. 4. cap. 12. nu. 20. & 23.*, Rovit. *super Pragm. de S. C. Macedon. n. 5.*, Mauson. *de caus. execut. ampl. 10. n. 66.* & in puncto hujus statuti, Rot. *decis. 527. n. 6. p. 1. recent.*

Prout, quando Pater dedit peculium filio cum administratione libera, illum constituit in possessione sui Juris, itaut possit dictum peculium sine patris consensu alienare, & obligare, nec tali casu intrat exceptio Macedoniani, Rot. *dict. decis. 527. n. 7. p. 1. rec.*, ubi idem firmatur, si à Patre filio facta fuit donatio, & assignat rationem, secus si donatio non sit pura, super quo videatur Cardin. de Luc. *de alienat.*, & *contract. prohib. disc. 37.*

Quando verò, & ex quibus excludatur, quod filiusfamilias de tempore contractus haberetur pro patrefamilias, & sic contractus ab eo gesti sine consensu patris non sustineantur, videatur Rot. *decis. 106. & 151. coram Peuting.*, & *decis. 16. coram Orthob.*

Et è contrà ex quibus concludatur, quod habitabat seorsim à Patre, & haberetur pro patre-familias ad effectum sustinendi contractus initos etiam sine consensu patris, videantur *decis. 40. & 494. coram Peuting. decis. 527. par. 1. recent. decis. 104. & 111. par. 8. & decis. 24. p. 14.*, Card. de Luc. *de alienat. & contract. prohib. disc. 37.*, Gratian. c. 820. Mel. *obser. 30.*

- Non obstantibus Doctoribus firmanibus, non posse renunciari beneficio deducto ne egeat, quia sunt intelligendi, ut procedant, quando illud competit Patri, Fratri, Marito, vel aliis ob naturalem reverentiam ratione personæ, vel sanguinis debitam, secus quando illud competit ex natura contractus, puta donationis, societatis, vel ex præfatis l. 1. & 2. ff. & C. quod cum eo, & c. cum hoc sit inductum solum ex quadam æquitate, cui potest renunciari, Gratian. cap. 799. n. 15. in fine, & nu. 49. & 50., Giurb. decis. 42. num. 11. & 12., & decis. 45. n. 14. & 15., Rot. apud Marant. respons. 50. p. 2., & decis. 594. n. 6. & seq. p. 4. tom. 2. recen.
- 188 Ceterum de materia dictæ l. 1. & 2. ff. & C. quod cum eo, & c., quando beneficium à dictis legibus indultum, competit nec ne, & quando illi possit renunciari, ac dicatur renunciatum, videndi Massin. de confisc. q. 32. Marant. respons. 49. & 50. part. 2. Gratian. c. 997., Adden. ad Buratt. doc. 281., Giurb. decis. 43. 44. & 45., Rot. decis. 281. coram Buratt. decis. 782. coram Merlin., decis. 594. par. 4. tom. 2. recen., & decis. 50. parte 18.

ARTICULUS III. ARGUMENTUM.

Statuta disponentia, quod Mulier non possit testari absque præsentia, consensu, vel requisitione Mariti, vel filiorum, an præsentiam, ac consensum requirant ad integrandam personam mulieris, vel ratione præjudicii, & interesse mariti, ac filiorum, discutitur: & in puncto statuti Asculani concluditur requiri ratione præjudicii, ac interesse, & sic posse per maritum, vel filios præstari præsentiam, vel consensum ad proprium commodum.

S U M M A R I U M.

- 189 *Author scripsit super materia, de qua in præsentis articulo in prima juventute.*
- 190 *D. D. Advocati Severolus, & Ciminus, ac Patruus Auditoris laudantur.*
- 191 *Cardinalis de Luca olim Advocatus, & D. Advocatus Carbonus laudibus extolluntur.*
- 192 *Decis. 164. parte 14. recen. ponderatur, & n. 204. & 278.*
- 193 *Statutum Asculi in testamento uxoris requirit præsentiam mariti, vel filiorum.*
- 194 *Præsentia requisita à statuto dicitur de forma.*
- 195 *Præsentia mariti in testamento uxoris eo magis dicitur de forma, si ea sprete annullat testamentum.*
- 196 *Præsentia requisita pro forma non potest adimpleri per equipollens, & per Procuratorem, & n. 197.*
- 198 *Præsens ille dicitur, qui oculis corporeis exhibetur, & num. 199.*
- 200 *Discretivus modus loquendi præfert diversam voluntatem.*
- 201 *Præsentia alienius si requiritur ad integrandam personam non potest adhiberi ad proprium commodum.*
- 205 *Testamentum, in quo uxor instituit maritum cum hujus consensu requisito à statuto pro interesse mariti, tenet, & n. 208. 209. & 227.*
- 206 *Maximè si maritus genericè præstitit consensum ad testandum, & n. 207.*
- 210 *Forma requisita ad certum effectum potest adimpleri per equipollens, & n. 220. & 221.*
- 211 *Nullitas inducta ob interesse certa persona ab ea solum allegari potest, & n. 212. & 222.*
- 213 *Statutum Asculanum, & alia similia requirentia præsentiam mariti, & filiorum in testamento mulieris, illam requirunt pro interesse mariti, & filiorum.*
- 214 *Statutum respexit interesse mariti, & filiorum colligitur, si sprete illorum præsentia, & consensu in testamento bona defert marito, & filiis.*
- 215 *Similiter si statutum loquatur tantum de mulieribus nuptiis, ubi de ratione.*
- 216 *Minores non possunt authorare.*
- 217 *Statutum dicitur respicere interesse mariti, & filiorum, quando vidua in testamento debet filios etiam minores ad interveniendum vocare.*
- 218 *Et ex quo absentibus marito, & filiis statutum mandat requisitionem, & præsentiam consanguineorum mariti & filiorum.*
- 219 *Quando statutum requirit simplicem requisitionem mariti, ac filiorum, ex hoc deducitur illam requiri pro simplici interesse illorum.*

- 223 *Consensus tacitus mariti sufficit deductus ex approbatione testamenti.*
- 224 *Forma præscripta cum decreto irritante debet præcisè adimpleri.*
- 225 *Fallit si inducta sit favore certarum personarum, & hac velint actum sustineri, & n. 226.*
- 228 *Decis. 710. parte 1. recen. declaratur.*
- 229 *Motiva decisionum, quando à Rota agnita sunt insubsistentia in posteriori resolutione deberet hoc exprimi, & quare.*
- 230 *Judices inferiores non audent judicare contra auctoritatem Rotæ.*
- 231 *Judices boni, & recti, quando Rota decisiones non sunt fundatæ judicant, prout jus præcipit, non ut Rota dicat, & refertur casus.*
- 232 *Statuta super consensu mariti, vel filiorum adhibendis in testamentis mulierum non procedunt in testamentis ad pias causas.*

Congruit materiæ contentæ in hoc statuto, & de qua supra actum fuit illa, super qua aliàs vix adolescentiæ annos egressus de annis 1664. 1665. scripsi, & cum contineat veritatē tunc agnitā à viris insignibus, ideo opportunè tunc in prima juventute scripta hic ponere decrevi, ut sequitur.

Domini de Peroctiis de Asculo agentes pro restitutione dotis ab ipsis datæ Clorindæ sorori nuptæ D. Cœlestino de Cœlestinis, & quæ moriens in testamento illum instituit heredem, & in quo testamento eidem Clorindæ per Cœlestinum fuit præstitus consensus mediante Procuratore ab ipso generaliter constituto ad consentiendum testamento per Clorindam condendo, sunt reiciendi, quia talis restitutio dotis promissa Peroctiis dotantibus à Cœlestino in casu dissoluti matrimonii sine filiis intelligitur quatenus Clorinda decessisset intestata, secus dum condidit testamentum, ut in terminis hujus pacti, & statuti Asculani firmat Rot. decis. 710. parte 1. recen.

Et licet in partibus DD. Ciminus celebris Advocatus, & olim recol. mem. Coccini Sacræ Rotæ Decani Coadjutor Studiorum, & Franciscus Constantinus Patruus meus vir non minùs doctrina, quam integritate præfulgens (& cui debeo prima principia facultatum legalium tradita, cum peculiaribus monitis illis utendi cum candore, & integritate) & hic in Curia b. mem. Nicolaus Severolus Sacri Concistorii, & in Romana Aula Advocatus celeberrimus omnes contra meum sensum tenerent pro nullitate testamenti, & sic esse locum restitutioni dotis, ac si non adesset testamentum; nihilominus coram A. C. fuit judicatum contra D. D. de Peroctiis pro validitate testamenti, & non esse propterea locum restitutioni dotis, & cum Peroctiis mihi satis Juveni contra ipsos motivanti non arriderent, ipsos consului, ut de veritate alios doctiores, & ob ætatem magis expertos Juris Consultos consularent, prout clar. mem. Card. de Luc. tunc Advocatus magni nominis, & eximii judicii, & postea Innocentii XI. Auditor, & tandem ab eodem Cardinalis creatus, & D. Carbonus Concivis meus tunc Coadjutor Studiorum b. m. Bevilacqua Sacræ Rotæ Auditoris, & postea Eminentissimi D. Cardinalis Caroli Barberini Auditor, & per insignis Collegiatæ Sancti Laurentii in Damaso Canonicus dum hæc scripta revideo factò functus, maturo super causa factò judicio adhæserunt meæ sententiæ, quod testamentum esset validum, & quod propterea Peroctii etiam in aliis instantiis succubissent; hinc acquieverunt.

Quia verò in dec. 164. p. 14. rec. super statuto Civitatis Asculi, & super simili testamento condito favore mariti fuit dictum, testamentum fuisse invalidum, & sub clipeo dictæ decis. Peroctii moverunt judicium super restitutione dotis ob præsentiam nullitatem testamenti, hinc ne cum dicta dec. 164. impofterum super dicto, vel aliis similibus statutis contingat dubitari, fundamenta tunc deducta pro nullitate testamenti prius deducam, postea illa pro validitate, cum quibus fuit processum, & meo judicio bene, & demum responditur dict. decis. 164. par. 14. rec., & aliis contrariis adductis pro nullitate testamenti.

Pro testamenti nullitate deducebatur, quod in testamento uxoris ex statuto Asculi exposcebatur requisitio, & præsentia mariti, vel filiorum, ut super dicto statuto consuluit Angel. conf. 88. & decidendo Rot. decis. 710. p. 1. rec., quæ est coram Coccini inter ejus impress. 960. & dict. decis. 164. à nu. 7. par. 14. recen.

Et quod talis præsentia requiratur pro forma, dum à Statuto est præscripta aliter, quam à Jure communi sit dispositum, Cyriac.

Cyriac. *contr.* 62. nu. 43. Thomat. *decis.* 94. n. 17. Rot. *decis.* 18. n. 17. *coram* Duran. & in puncto simili statuti, Dec. *conf.* 455. n. 7. & *conf.* 612. n. 1. & 2.

Quæ solemnitas requisitionis, & presentie mariti eo magis dicebatur de forma, quia statutum mandat, illam servari per dispositionem negativam, & per modum præcisi ordinis annullando testamentum aliter factum, Soecin. *Iun. conf.* 57. n. 12. lib. 2. Thomat. *alleg. decis.* 94. nu. 18. & 19. Rot. *decis.* 395. n. 6. *coram* Gregor.

Unde presentia mariti pro forma requisita, realiter, & cum effectu debuit adimpleri, non autem per equipollens, & mediante procuratore à marito constituto, Rot. *dec.* 518. n. 3. & *seq. coram* Gregor. *dec.* 85. nu. 15. & *decis.* 325. nu. 6. parte 10. *recen.* & in puncto forma à statuto præscriptæ, Alex. *conf.* 189. n. 2. & 11. lib. 7. Perez. *de testam. Coniug. cap.* 15. per tot. *Surd. decis.* 122. nu. 2. Thomat. *dec.* 94. nu. 24. Rot. *decis.* 394. nu. 6. par. 6. *recen.* & magis præcisè in terminis similis statuti, Dec. *conf.* 455. nu. 8. *versic. cum enim à statuto*, & *conf.* 612. nu. 3. nam non potest pro veritate dici, quod presentia Procuratoris sit illa principalis, Alex. *conf.* 189. n. 11. lib. 7. præsens quippe dicitur, qui oculis corporeis exhibetur, *glosa in Clement. dudum versic. ac deinde verbo presentia de sepult.* & ibi Card. & Abb. dicit dictam *glosam* notabilem in *cap. cum parati n. 5.* & ibi Dec. n. 10. & *seq. extra de appell. qui Abb. & Dec. dicunt*, hoc esse notandum pro statutis, & aliis dispositionibus requirentibus presentiam alicuius ad certum actum, Bald. in l. 1. nu. 61. & 69. C. qui admitt. *Medic. examin. Senen.* 93. n. 5.

Et quod presentia mariti debeat esse realis, & non ficta per Procuratorem deducebatur ex eodem statuto Asculano in quo disponitur, quod uxor volens facere testamentum possit requirere maritum per procuratorem ad interveniendum testamento per ipsam faciendo, quod non dixit in presentia prestanda per maritum, unde ex hoc discretivo modo loquendi apparet, ac dignoscitur diversitas voluntatis statuentium, & quod requisitionem mariti voluit posse expleri per procuratorem, non autem presentiam, Rot. *decis.* 244. n. 25. p. 11. *recen.* & *dec.* 304. n. 12. par. 19. nam sicut expresserunt, quod posset mulier requirere maritum per procuratorem, ita hoc idem fecissent, quoad presentiam prestandam, si voluissent, quod cum non fecerint, censentur noluisse.

Et ulterius dicebatur, quod talis presentia mariti requirebatur pro integranda persona mulieris, & sic non poterat à Cælestino marito præstari ad proprium commodum, & in testamento, in quo ab uxore instituebatur hæres, Pancirol. *conf.* 157. quem in puncto huius statuti sequitur Rot. *dec.* 710. n. 2. par. 1. *recen.* & *dec.* 164. n. 7. p. 14.

Amplius dum presentia requirebatur ad integrandam personam mulieris, illa debuit contemporaneè adhiberi in ipso testamento, nec potuit antè, vel post ex intervallo præstari per procuratorem, Gabriel. *conf.* 2. nu. 2. & 23. lib. 1. Gratian. *cap.* 647. n. 3. Cæncer. *var. resol. part. 2. cap. 1. nu.* 70. Merlin. Pignatell. *controv. forens. centur. 2. cap. 100. n. 34. Medic. examin. Senen.* 57. nu. 97. *versic. & quando consensus*, Tondut. *resol. civil. c. 64. nu. 24. lib. 1. Revert. dec.* 127 & ibi de Marin. nu. 1. & *seq. Rot. decis.* 34. n. 6. & in frâ post Zaech. de Salar. & dixi supra hic *art. 2. nu. 94.* & in terminis similis statuti, Rot. in *Civitat. Castell. Bonorum* 26. Martij 1599. *accedit coram* Litta, & magis præcisè, quod quando consensus requiritur ad integrandam personam mulieris non possit præstari per procuratorem, Lambertengh. *de contr. sine solemn. non valitur. glos. 7. verbo consensus n. 14. & seq. Pic. ad stat. Urb.* 151. *glos. 14. n. 2. & infra*, & nu. 13. & sic aliàs ipse iudicavi declarando nullum contractum mulieris, in quo proximior consensus suum præstiterat per procuratorem.

His tamen non obstantibus pro validitate testamenti, & sic quod non esset locus restitutioni dotis ab intestato, ego adducebam in frâ scripta in pluribus prius præoccupata per scribentes in alia simili causa Asculana, de qua in dicta *decis.* 164. & 259. p. 14. *recen.* hinc licet in dicta prima *decis.* 164. fuerit responsum pro invaliditate testamenti ex prædicto capite, quod maritus autoraverat testamentum, in quo fuerat institutus hæres, nihilominus in posteriori *decis.* 239. confirmata *decis.* 333. eadem part. 14. *recen.* Rota agnoscendo insubsistentiam motivi prædicti, de eo amplius non habuit rationem, sed pro nullitate testamenti respondit ex solo fundamento, quod illud metu, ac ad interrogationem alterius à puella morti proxima fuerat extortum.

Motiva autem pro validitate testamenti etiam contra *Costant. ad Stat. Tom. II.*

sensum præfatorum DD. Severoli, Cimini, ac Constantini Patru per me deducebantur ex Gabr. *conf.* 2. lib. 1. Decian. *respons.* 2. lib. 5. Non. *conf.* 18. (qui omnes scripserunt contra Pancirol. *conf.* 187. admissum in *dec.* 710. par. 1. *recen.* & *dec.* 164. par. 14.) Andreol. *contr.* 72. & 73. Rota *decis.* 346. la 1. p. 2. *recen. decis.* 353. par. 3. & in *Civitat. Castell. Bonorum* 26. Martij 1599. *coram* Litta, et ex Rocca *disput. iur. select.* 10 m. 1. cap. 36. longè post hæc scripta viso, qui scripsit in dicta causa, de qua in *decis.* 164. et 239. part. 14. *recen.* ex quibus habetur validum testamentum Uxoris ab illa conditum cum consensu Mariti, licet hic in illo fuerit hæres, institutus, præcipue quando maritus specificè non præstitit consensum ad se ipsum institutum hæredem, sed solum genericè ad testandum, hoc namque casu generici consensus validè uxor instituit hæredem maritum, bene Bald. *conf.* 78. per tot. & signanter circa finem lib. 4. Corn. *conf.* 242. n. 2. lib. 4. qui amplius considerat, quod absolum esset, quod uxor vigore talis statuti non posset instituere hæredem proprium Maritum, Gabr. *conf.* 2. n. 7. et *infra* et nu. 22. lib. 1. Non. *conf.* 18. nu. 2. Decian. *respons.* 2. nu. 45. et *seqq. lib. 5.* Andreol. *contr.* 73. nu. 14. et 15. Merlin. Pignatell. *dict. c. 100. n. 23. et infra*, & præcisè super hoc statuto Asculano, Gratian. *cap.* 556. n. 18. et *seq. et Rocca* post hæc scripta in lucem aditus *disput. iur. select. c. 36. n. 7. et 8.* loquens in causa in qua prodiit *decis.* 164. p. 14. *recen.*

Et hoc ea ratione, quia prædictum statutum emanavit pro interesse, & ratione præiudicii mariti, & filiorum, & sic ritè possunt maritus, & filii uxori, vel matri volenti facere testamentum præstare presentiam, & consensum ad proprium commodum, & quando ipsi instituuntur hæredes, Palat. Ruv. in *repet. Rubr. de donat. inter Virum et uxorem*. §. 68. nu. 2. et *seq. Gomez. ad leg. Taur.* 55. n. 1. in fine Ciracc. *discept.* 37. n. 7. et 8. Barz. *decis.* 94. nu. 24. et 25. Rot. *decis.* 380. n. 3. par. 1. *rec. Rocc. dict. cap. 36. nu. 9. 11. et seq.* nam aliàs contra omnes juris regulas favor retorqueretur in odium, & maritus si non posset institui hæres, esset peioris conditionis quocumque alio, ut advertunt Angel. in l. 1. §. *fuit quasi* tum n. 1. *versic. tertio quia aff. ad Trebell. Ranchin. ad Guidopap. decis.* 223. *versic. alioquin redderetur*, & plenè Cirocc. *dict. discept.* 37. Rocc. *dict. c. 37. n. 10.*

Hinc licet admittatur, quod talis requisitio ac presentia mariti sit de forma, aliàs testamentum sit nullum, nihilominus uti requisita ad certum effectum, scilicet pro interesse, & ratione præiudicii Mariti, & filiorum, potest adimpleri per equipollens, & sic etiam per procuratorem à Marito constitutum, cum tali casu effectus potius inspicitur, quam modus, Rot. *decis.* 33. nu. 4. & 5. par. 2. & *decis.* 272. nu. 11. p. 4. *divers. & coram* Merlin. *dec.* 558. n. 14. & 15.

Et amplius cum talis forma sit introducta favore mariti, & filiorum, & ob eorum interesse, ac præiudicium, illius defectu ab ipsis tantum marito, vel filiis, quorum interest potest opponi, & non ab aliis, Menoch. *cons.* 153. n. 31. & *infra*, Grivell. *decis.* Dolan. 105. nu. 5. Rot. *decis.* 133. nu. 10. & 11. part. 2. *divers.* & alii apud Andreol. *controv.* 341. nu. 29. quo circa cum Cælestinus maritus non opponat contra testamentum Clorindæ uxoris, sed potius infet pro illius validitate, frustra opponitur ab aliis nullitas eius favore tantum inducta, ut in puncto respondit Decian. *respons.* 2. nu. 5. & 47. lib. 5.

Quod autem statutum Asculanum exposcat requisitionem, & presentiam mariti, & filiorum ratione præiudicii, & interesse eorundem, probant in terminis similium Statutorum, Non. *conf.* 18. nu. 2. Gabr. *conf.* 2. *ferè per tot. lib. 1.* Decian. *respons.* 34. nu. 10. et *infra* lib. 5. Merlin. Pignatell. *contr. forens. cap. 99. nu. 20. & seq. et cap. 100. à nu. 22. centur. 2. Mar. Medic. examin. Senen.* 57. nu. 9. Rot. *decis.* 44. nu. 3. *coram* Birrart. *decis.* 336. la 1. n. 6. par. 2. *rec. et decis.* 353. nu. 1. part. 3. & in puncto huius statuti Asculani, Gratian. *cap.* 556. n. 23. et *infra*, & latissimè, & profundè more suo Rocc. *d. c. 36. n. 5. ad 5.*

Idquæ ad evidentiam ex pluribus statuti partibus colligitur, & primo quia statutum testamenta mulierum condita sine requisitione, & presentia mariti, & filiorum annullat, & illarum hæreditates, ac bona ipso iure, & facto vult devenire in filios, & maritum, ex quo innotescit, statuentes replexisse interesse, ac præiudicium mariti, & filiorum, ut in puncto advertit Hier. Gabr. *conf.* 2. n. 3. et *infra* et n. 8. et *seq. l. 1.*

Secundo idem colligitur, ex quo statutum loquitur tantum de mulieribus nuptis, de innuptis autè nullā facit mentionem ex quo resultat, quod statutum habuit respectum ad mariti, ac filiorum interesse, non autem ad integrandas personas

- nas mulierum, nam alias loqueretur etiam de mulieribus in nuptis, si ad sexus muliebris imbecillitatem, illamque integrandum respexisset, cum talis imbecillitas æquè cadat in omnibus mulieribus, tã nuptis, quam innuptis ut ad rem
- 215 advertunt Non. *conf. 18. nu. 4. Gabr. conf. 2. nu. 11. lib. 1. Decian. respons. 2. n. 31. versic. septimo considerandum lib. 5. Honded. conf. 32. n. 108. lib. 1. Tiraquell. ad leg. Connub. glos. 6. verbo consenserunt n. 40. & 41. Andreol. contr. 72. nu. 14. & contr. 73. n. 2. Mart. Medic. d. exam. 57. n. 9. versic. sed requiritur, & in puncto similis Statuti Rot. in Civitatis Castell. Bonorum 26. Martij 1599. §. quia statutum, coram. Litta, & super statuto Civitatis Asculi, Rocc. alleg. cap. 36. n. 16. & 17.*
- Tertio hoc refutat ex quo statutum in casum mariti premortui cum filiis ante uxorem requirit in testamento mulieri viduæ præsentiam filiorum, etiam minorum, qui non possunt ob defectum naturalem minoris etatis autorare, & integrare aliorum personas, ac actus, & dispositiones ab aliis faciendas, dum & ipsi in rebus propriis gerendis non
- 216 sunt integri, & aliorum egent autoritate ad text. in §. virisus instit. qui testam. facer. pass. Rot. dec. 535. n. 9. ad 12. coram. Merlin. & propterea hoc demonstrat, quod statuentes respexerunt solum præjudicium, & interesse filiorum, ut in puncto advertit Rota decif. 193. n. 2. ad 4. par. 9. recen.
- Quarto idem concluditur, ex quo statutum in defectum filiorum absentium expostulat requisitionem, ac præsentiam consanguineorum mariti, & filiorum, quod non esset, si requisitio, ac præsentia exigeretur ad autorandum testamentum, vel integrandam personam mulieris, cum tali casu debuissent intervenire consanguinei ex parte mulieris ut in puncto observant, Gabr. *conf. 2. n. 11. lib. 1. Decian. respons. 2. n. 32. lib. 5. Andreol. contr. 73. n. 3.*
- 218 Quinto tandem idem deducitur, quia statutum non requirit de necessitate præsentiam mariti, & filiorum, sed contentatur simplici requisitione eorumdem, ad hoc ut pro eorum interesse sciant, mulierem velle testari, nam si requireretur pro integranda persona mulieris, præsentia deberet esse actualis, & quidem de tempore testamenti, ex traditis in his terminis per Bald. *conf. 82. lib. 4. & in puncto similis statuti Rota decif. 353. n. 4. p. 3. rec. & in terminis statuti Civitatis Asculi Cardin. de Luc. de testam. disc. 31. n. 2. & 4. d. Rocc. alleg. cap. 36. n. 23.*
- Posito ex prædictis pro irrefragabili, quod requisitio, ac præsentia mariti, & filiorum requiratur pro eorum interesse, & præjudicio: contraria supra allegata pro nullitate testamenti Clorindæ non obstant; & primo non officit, quod forma à statuto præscripta debeat præcisè adimpleri, & non sufficiat illius adimplementum per æquipollens, & sic non potuerit per procuratorem à marito constitutum præstari præsentia, & consensus testamento faciundo, sed debuerit intervenire ipse maritus sua præsentia corporali; siquidem obiectum urget si præsentia, vel consensus requireretur ad integrandam personam mulieris, & ad autorandum illius testamentum, secus dum requiritur ratione præjudicii, & interesse mariti, & sic ad certum effectum, quo casu licet forma sit præcisa, adhuc potest adimpleri per æquipollens, & sat est, quod finis desideratus suum fortior effectum
- 219 non considerato modo adimple menti formæ Rot. dec. 272. n. 11. par. 4. divers. & in his terminis decif. 34. nu. 8. & 9. post Zacch. de Salar. & in puncto similis statuti Rota decif. 353. in fine par. 3. recen. & dictum fuit supra hic n. 210. ideoque eum præsentia mediante procuratore, quantum attinet ad interesse, & præjudicium mariti pariat eundem effectum secundum intentionem statuentium, dum maritus voluit præsentiam à statuto pro ejus interesse exigitam præstare per organum procuratoris, æquipollens præsentia physica ipsius mariti, quoad ipsius interesse, ex hoc non potest
- 221 prætendi imaginabilis transgressio formæ, ob quam testamentum irritari possit ex traditis per Andreol. *contr. 73. n. 5. Mart. Medic. d. exam. 57. n. 8.*
- Et in omnem eventum, si quæ nullitas ex forma præcisa non servata posset somnari, ab ipso solum marito pro suo interesse posset allegari, & non ab aliis, ut precise firmat Andreol. *contr. 341. nu. 19. & firmatum fuit supra hic nu. 221. & 212.* cum ergo Cælestinus Maritus non solum non impugnaret testamentum, sed à pluribus annis tanquam hæres uxoris possideat, ac fructus bonorum hereditariorum percipiat, hinc ex hoc elicitur etiam consensus tacitus mariti præstitus testamento uxoris, ac illius approbatio, ut in puncto similis statuti firmat Rot. decif. 336. n. 6. p. 1. rec. confirmata decif. 353. n. 3. par. 3.

Nec obstat, quod statutum contineat decretum irritans in casum non servatæ formæ ab eo præscriptæ, ex quo inducitur forma præcisa, quæ non potest adimpleri per æquipollens, cum non possit renunciari legi habenti decretum irritans, sed illa ad unguem sit servanda, Marefcott. *var. resol. lib. 1. cap. 68. n. 6. & 7. Thomat. decif. 94. nu. 36. & 37.* siquidem obiectum non procedit, quando decretum irritans est appositum in lege, vel statuto favore certarum personarum ut evenit in hoc statuto, tunc enim illud operatur solum favore dictarum personarum, & actum annullat, & irritat, si is, ejus favore, & commodo appositum est, actum irritari velit, aliàs non, cum talis forma illum tantum respiciat, & non alios, Menoch. *conf. 153. ferè per tot. & signanter n. 32. Gratian. cap. 516. n. 8. Rota decif. 229. coram. Onob. & præclare in his terminis Rot. dec. 34. n. 8. & 9. post Zacch. de Salar.*

Nec officit, quod talis præsentia, ac consensus debeat intervenire præcisè de tempore testamenti, & non possit accedere ex post, sive ante ex intervallo, quia tale obiectum procedit tantum, quando præsentia, vel consensus requiritur ad integrandam personam mulieris, secus dum ut hic, requiritur ob interesse, & præjudicium mariti, quo casu potest quodcumque, & qualitercumque intervenire, tam ante, quam post testamentum, etiam ex intervallo, Gabr. *conf. 2. n. 1. lib. 1. Bertazzol. conf. civil. 34. per tot. Andreol. contr. 73. n. 24. & bene Rot. decif. 353. n. 1. par. 3. recen. & diximus supra hic art. 2. n. 96. & seq.*

Hinc nec relevat, quod Maritus non possit præstare consensum ad sui commodum in testamento, in quo instituitur hæres, quia tale obiectum haberet locum, si consensus esset necessarius ad integrandam personam mulieris, secus dum requiritur pro solo interesse ipsius Mariti consentientis, quo casu potest esse præsens, & præstare consensum testamento ad ejus favorem condendo, & in quo ipse instituitur hæres, latè Gabriel. *conf. 2. lib. 1. Decian. respons. 2. n. 45. & seq. lib. 5. Andreol. contr. 73. n. 4. & 13. & in puncto hujus statuti Asculani, Gratian. cap. 556. n. 23. & seq. & conferunt allegati supra art. 2. num. 93.*

Demum non obstant decif. 710. p. 1. recen. & dec. 164. p. 14. recen. (quæ dec. 164. dedit causam huic liti) in quibus videtur decisum, quod Maritus non possit consentire testamento ad sui favorem condendo per uxorem, & quod alias sit nullum, siquidem decif. 710. perfunctorie loquitur, & articulo non examinato, nec perpensis verbis, ac mente statuti supra latè ponderatis, ut apparet ex illis verbis decif. n. 2. versic. quicquid dicendum esset, cum quibus relinquit articulum indecisum, & divertit ad motivum, quod ibi Maritus erat legatarius, non hæres, dec. verò 164. p. 14. recen. ad trutinam revocata in posterioribus decisionibus in eadem causa emanatis, quæ sunt 230. & 333. p. 14. rec. super hoc motivo tanquam insubsistente Rota amplius non fundavit suam resolutionem, sed eo sub silentio involuto ex alio capite censuit pro nullitate testamenti, sed si expressè decisionem revocasset, quoad dictum motivum insubsistens, utique causa hæc per DD. de Perottiis ad aleam judicalem non fuisset deducta, prout fuit mota lis sub fragili clipeo dictæ decisionis 164. tacite in subsequentibus decisionibus revocata, dum super motivo statuti principaliter deducto in eadem decif. 164. posteriores decisiones nedum non fixerunt pedes, sed nec verbum quidem ferunt, divertentes ad alia motiva: & in dicta causa dicebam, quod extensores decisionum, quando inveniunt aliquod motivum adductum in prioribus decisionibus in jure non subsistere, deberent in subsequentibus decisionibus in eadem causa emanatis, in quibus tale motivum non placuit, de hoc facere mentionem saltem per verba, ex quibus appareat, quod super tali motivo Rota habuit difficultatem, aliàs propter magnam Rotæ auctoritatem Judices inferiores, ac causarum Patroni cum talibus motivis postea à Rota expressè non reprobat, & cetera fide procedunt, ex quo credunt, non esse contra Rotæ motiva studendū, licet apud probatos, & doctos Judices id non eveniat, quia non deposita veneratione debita Rotæ decisionibus, procedunt ad examen auctoritatum Doctorum, ac rationum in decisionibus allegatarum, & si rationum, & auctoritatum pondus stet contra decisiones, causas expediunt prout jus, ac ratio postulat, & non prout decisiones loquuntur, & ita fecit, & quidem rectè A. C. in hac causa, & Clientibus à principio causæ insinuaveram insubsistentiam dictæ decif. 164. par. 14. & quod etiam ipsa Rota, si formiter denuo fuisset discutiendus articulus super hoc puncto, recess-

recessisset à dicta decisione uti insubstante ob rationes, & auctoritates supra relatas, prout tacite recessit, dum in posterioribus decisionibus super tali fundamento non fundavit resolutiones, ut super dicta causa scribens advertit Rocca longè post hæc scripta visus *disp. jur. select. tom. i. c. 37. n. 48.*

Visus per Clientes prædictis motivis, partim per me adductis, & aliis per dictos DD. Advocatos Carbonum, & de Luca (cujus scripta sunt in suo *Theatr. Veritat. & Justit. discurs. 31. de testam.*) item amplius non sunt prosequuti.

Unum tamen nota hic, quod hujusmodi statuta super consensu proximiorum prestando in testamentis mulierum non habent locum in testamentis ab illis ordinatis ad alias causas, plenè Andr. Alfer. *conf. 16. per tot.* qui loquitur super statuto Anconæ.

A D D I T I O

Post impressa mea Commentaria prodiit, in lucem de anno 1707. Tract. D. Advocati Anibalis Tartaglia de *Reservat. Statutaria*, in quo idem Tartaglia *art. 28. a n. 38. & seq.* voluit impugnare per me firmata in supradict. *annor. 45. art. 3. n. 205. ad 231.* asserens statutum Civitatis Asculi Patriæ meæ, super præsentia mariti requisita in Testamento uxoris, requirere talem solemnitatem pro forma, & ad integrandam personam mulieris, non autem pro interesse & ratione præjudicii mariti, & filiorum, prout pro me fuit firmatum supradict. *n. 205. & seqq.* ex auctoritate Gratiani, Card. de Luca, Episcopi Rocc. & aliorum Verum quia D. Tartaglia, nec ratione aliqua, nec auctoritate legitima hoc probat, idè illum refellere cum omni facilitate curavi in particulari *Verbo decis.* in ordine 436. mox imprimendo, ubi ad oculum demonstravi, quod D. Tartaglia non possit cum suis ratiociniis meam opinionem profligare, pro qua adduxi inter cæteros, Gratian. Card. de Luc. & Roccam ante acti seculi famulos Doctores, quos glorior sectatorem fuisse, & si illos, ac illorum solida & ineluctabilia fundamenta D. Tartaglia advertisset, utique me illorum sectatorem, & veneratorem non carpsisset.

De Læsione.

C A P. CLVI.

IN omnibus contractibus, & negociis ubi quis masculus, seu femina reperiatur læsus ultra tertiam partem ejus, quod agitur, procedi possit ad rescissionem: & juramentum similiter censeatur dolo extortum, & nihil operetur.

P R Æ L U D I U M.

L 2. C. de rescind. vendit. venditoribus læsis ultra dimidiam iusti pretii succurrit, ut illis suppleatur iustum pretium rei venditæ, vel res ipsa restituatur; at statutum nostrum hic tale remedium voluit competere læsis ultra tertiam partem, super qua læsione tam Juris communis, quam statutaria ad ornatum hujus statuti plura notabilia ad praxim (quia agitur de materia in foro quotidiana, ac utili) adnotanda sunt, & ut in illa sine confusione procedatur in tres articulos discutietur. In primo ponetur, qualis dicatur læsio enormis ultra dimidiam, vel tertiam ex hoc statuto, & quæ enormissima, & in quibus differant; simulque ponetur quomodo læsio ultra tertiam ex hoc statuto procedat, & dicatur subrogata in locum læsionis inducæ à jure communi, & quos contractus, quasve personas hoc statutum comprehendat. In secundo articulo discutietur, quod læsio in contractibus non præsumitur, & quod illa est probanda per allegantem, & quidem de tempore contractus, & quomodo illa probetur. In tertio habebitur sermo quando læsio remaneat exclusa, & in quibus contractibus non procedat. Et demum libabuntur aliqua pauca miscellanea, quando nec ne exceptio læsionis retardet iudicium summarissimum manutentionis, vel executivum obligationis Cameralis, vel ex alio capite, & simul adnotabuntur aliqua alia, de quibus habebis in Summario.

A R T I C U L U S P R I M U S.

A R G U M E N T U M.

Læsio enormis ultra dimidiam, vel tertiam ex statuto hic, ac enormissima longè ultra dimidiam quæsit, & in quo ultra

que læsio differat. Stante læsione enormissima præsumitur in contractu intervenisse dolum re ipsa, qui æquiparatur dolo ex proposito, & causat malam fidem, & defectum consensus, itaut illa stante præcise debeat restitui res, super cuius læsione agitur, una cum fructibus perceptis à die contractus; & tali casu contractus non corrumpitur per viam rescissionis, sed nullitatis, cum fuerit nullus usque à principio. Læsio enormissima nunquam censetur reiecta, nec illi dicitur renunciatum, etiam stante juramento absolutio tamen a juramento tali casu quando sit petenda. Demum ostenditur, quod læsio ultra tertiam ex statuto hic est subrogata in locum læsionis ultra dimidiam a Jure communi præscriptæ, & quomodo computetur: & quando hoc statutum non procedat, & quas personas non comprehendat.

S U M M A R I U M.

- 1 Læsio enormis dicitur, si parum excedat dimidiam iusti pretii, enormissima si longè excedat dimidiam.
- 2 Læsio enormissima, & magna idem sunt.
- 3 Læsio an adsit, & si nec ne enormissima remittitur arbitrio Iudicis.
- 4 Læsio ultra tertiam ex Statuto Urbis commensuratur cum proportionem læsionis ultra dimidiam de iure communi.
- 5 Læsio ultra dimidiam de iure communi procedit, si excessus adsit etiam in obolo ultra dimidiam.
- 6 Læsio ex Statuto Urbis 154. adesse dicitur, si adsit excessus etiam minimus ultra tertiam.
- 7 Læsio si procedat de iure communi, vel statuto, dimidia, vel tertia debet superaddi rei data, ac vendita, non minui.
- 8 Læsio enormissima longè ultra dimidiam operatur, quod contractus sit ipso iure nullus, & non egeat rescissione.
- 9 Læsio enormissima operatur, quod nunquam ex stante sit translacum dominium.
- 10 Etiam si contractus gestus sit cum maiore.
- 11 Ex læsione enormissima insurgit dolo re ipsa, qui æquiparatur dolo ex proposito.
- 12 Læsione enormissima stante debent restitui fructus à die emptionis, & n. 266.
- 13 Fructus stante læsione enormissima compensantur cum credito conventi in iudicio læsionis, & n. 19.
- 14 Fructus in simplici læsione non debent restitui, nisi percepti à die mota litis, & n. 235. & 274.
- 15 Læsio, si non sit enormissima longè ultra tertiam, non operatur nullitatem contractus à principio, sed illius rescissionem prout ex nunc.
- 16 Decis. 159. n. 9. & seqq. coram Pamphil. declaratur, & nu. 17. & 18.
- 20 Fructus si sint restituendi venditori ob læsionem, debent compensari cum interesse pretii iam soluti venditori.
- 21 Emptor si agatur de simplici læsione enormi potest iudicium læsionis evitare restituendo rem, vel supplendo pretium, & n. 252. & 273.
- 22 Talis obligatio debet esse iudicialis.
- 23 Talis obligatio cessat, si adsit læsio enormissima ultra tertiam, tunc enim emptor præcise tenetur ipsam rem emptam restituere.
- 24 Læsio enormissima non tollitur per iuramentum appositum in contractu.
- 25 Tollitur per iuramentum simplex læsio enormis.
- 26 Statutum Urbis annullat iuramentum, etiam in læsione simplici ultra tertiam.
- 27 Læsio enormissima non tollitur ex geminato consensu in contractum læsivum.
- 28 Læsio non tollitur, ex quo contractus sit celebratus cum decreto Iudicis, & alijs solemnitatibus.
- 29 Læsio non tollitur per clausulam appositam in contractu venditionis, & si quid plus valet donat.
- 30 Talis clausula prodest solum in excessu modico, non in magno.
- 31 Donatio expressa cum tali clausula non sustinetur sine solemnitatibus requisitis in donationibus.
- 32 Læsio in sexta parte sufficit in subhastatione.
- 33 Contrarium, quod in illa requiratur læsio ultra dimidiam.
- 34 Decis. 69. coram Bich. declaratur, & n. 35.
- 36 Læsionem præcedens in subhastatione si ea sit enormis, debet procedi iudicio ordinario ad illius rescissionem, & potest deliberatarius rem deliberatam restituere, vel iustum pretium supplere.

numer. 16. versic. & quod coram Pamphil.

Adverte tamen, quod si emptor in iudicio læsionis eligat restituere rem, licet teneatur restituere venditori fructus perceptos post litem contestatam, nihilominus eidem emptori solvendum est, ac compensandum interesse pretii per ipsum jam soluti venditori, Garz. de expens. cap. 18. n. 16. & segg. Fabr. in Codic. lib. 4. tit. 30. de rescind. vendit. de finit. 31.

Pariter inter læsionem simplicem parum ultra dimidiam de jure, vel ultra tertiam ex statuto, & læsionem enormissimam, ac ultra bessem, ea etiam versatur differentia, quod in primo casu simplicis læsionis, contra illam deducentem potest emptor, vel deliberatarius se liberare, si offerat rem emptam, vel deliberatam, restituere pro pretio, pro quo emit, facta sibi restitutione pretii in emptione, vel deliberatione soluti, vel si offerat pretium justum supplere, cum in emptoris arbitrio sit, vel pretium supplere, vel rem restituere cap. cum dilectis 3. de empt. & vendit. Caball. conf. decis. 144. nu. 306. lib. 1. ubi testatur de communi scribentium opinione, Gomez. var. resol. lib. 2. cap. 1. n. 22. Rot. dec. 7. nu. 1. post Urceol. de transact. dec. 112. n. 16. p. 10. recen. decis. 270. n. 14. p. 14. recen. decis. 268. nu. 10. p. 18. & in Romana læsionis 27. Junii 1672. §. & omne, coram clar. mem. Cardin. Tania, quæ pariter emanavit in casu dictæ decis. 268. p. 18. recen. talis tamen oblatio in proposito debet esse judicialis, nec sufficit extrajudicialis, Merlin. de pignor. lib. 4. q. 38. n. 14. & segg. Rot. decis. 42. n. 9. part. 15. recen.

In secundo verò casu enormissimæ læsionis emptor ob præsumptum dolum in contractu perdit tale privilegium electionis, & tanquam malæ fidei possessor usque à principio, tenetur præcisè ipsam rem emptam restituere, Faber in Codic. l. 4. tit. 30. de fin. 3. & 30. Ybanes de Faria ad Covarr. var. resol. lib. 2. cap. 4. n. 33. versic. hinc est, Magrett. ad Const. Prag. mat. Ducis Sermoneta Pragm. 10. obser. 2. n. 1. & 2. Fontanell. dec. 64. n. 2. & segg. Rot. dec. 7. n. 2. confirmata dec. 8. nu. 2. & 3. post Urceol. de transact.

Et enormissima læsio est adeo exosa legibus, ut nec renunciatio etiam specifica cum juramento illam tollat, sed non obstante quocumque Juramento, ac quavis renuntiatione illi facta possit de illa dari, cum Juramentum non tollat læsionem enormissimam, Lancellot. Gallia conf. 39. num. 36. Alb. conf. 81. n. 49. ad 53. Cirocc. discept. 70. n. 32. Andreol. contr. 214. n. 27. & segg. Valleron. de transact. tit. 6. quest. 2. nu. 51. Noguero. alleg. 34. n. 17. & 18. Caltald. d. consult. forens. 19. n. 11. & segg. & consult. 151. n. 20. Gallerat. de renunciati. centur. 2. renunc. 102. n. 24. versic. quinimò stante, Gratian. cap. 108. n. 12. Cancer. var. resol. p. 1. cap. 13. n. 22. & 23. Altograd. Jun. contr. 23. n. 20. Castill. contr. l. 3. cap. 2. n. 39. & segg. del Bene de iuram. cap. 3. dub. 19. petit. 44. n. 6. Urceol. de transact. quest. 94. n. 25. Ludovic. dec. Lucen. 27. n. 7. & infra, Gamm. decis. 66. & decis. 95. utrobique n. 3. Olafsch. latè decis. 41. Mastrill. decis. 33. n. 13. & segg. Castill. decis. 14. n. 18. & infra Rot. decis. 127. confirmata decis. 156. n. 10. & 11. coram Dunoze. Sen. decis. 121. n. 28. & 29. coram Duran. dec. 75. n. 6. cum duob. segg. coram Buratt. ubi testatur de receptissima sententia, & tenenda, & quod illam uti æquiores Rota servat, quæ nunquam attendit juramentum stante enormissimæ læsione Adden. ad Pamphil. dec. 49. n. 15.

At læsio enormis tollitur per Juramentum, Rot. dec. 127. n. 11. coram Dunoze. Sen.

Ex statuto verò nostro hic quælibet læsio ultra tertiam in minimo, & non enormissima potest allegari, & deduci, ac ex illa obtineri, non obstante Juramento in contractibus appposito, cum statutum, stante læsione ultra tertiam, Juramentum præsumat dolo extortum, & quod nihil operetur, & sic voluit, quod ex læsione ultra tertiam inducta per ipsum statutum resultaret dolo.

Nec damnum ex læsione enormissima procedens cessat ex geminato consensu in contractum, Socin. Jun. conf. 86. n. 6. lib. 1. Natt. conf. 68. n. 12. optimè del Bene de iuram. c. 3. dub. 11. n. 17. ubi de ratione.

Minusque tollitur enormissima læsio, ex quo contractus reperitur celebratus cum decreto Judicis, & consensu proximiorum, nam attentata enormissima læsione præferente dolum saltem præsumptum, contractus non habet præsumptionem pro se, nec sustinetur, ut post alios relatores plenè firmat Altograd. Jun. contr. 23. num. 27. & segg. licet probabiliter dici possit, quod ex læsione enormissima resultet non solum dolo re ipsa, verum etiam dolo ex proposito, Dec. conf. 180. n. 7. Decian. respons. 78. n. 35. lib. 5. Eugen. conf. Costant. ad Stat. Tom. II.

29. n. 76. lib. 1. Altograd. dict. contr. 23. num. 38. & 39.

Quinimò, nec tollitur per clausulam appositam in Instrumento venditionis, & si quid plus valet donat, Castill. contr. l. 4. cap. 52. n. 38. Faria ad Covarr. var. resol. lib. 2. cap. 4. nu. 34. versic. verius tamen est, Theaur. decis. 65. talis namque clausula tollit tantum læsionem modicam, & paruum excessum, non autem magnum, & ultra dimidiam, Bim. conf. 223. num. 32. lib. 3. Cravett. conf. 394. n. 6. cum tribus segg. Lancellot. Gall. conf. 39. n. 34. præclare Cancer. var. resol. part. 1. cap. 13. n. 25. & amplius tali casu donatio nec sustinetur, si non contineret solemnitates requisitas in donationibus, Pinell. in l. 2. p. 1. cap. 2. n. 20. & segg. C. de rescind. vend. qui n. 24. & 25. testatur de receptiori opinione, Lancellot. Gall. conf. 39. n. 37.

Ex statuto nostro hic habetur, quod in omnibus contractibus, & negotiis sufficit læsio ultra tertiam partem, etiam si excessus sit in obolo, & de Jure communi ultra dimidiam, etiam si excedat in modica parte, an in subhastatione judiciali requiratur talis læsio ultra dimidiam, vel tertiam, vel sufficiat læsio in sexta parte, Rot. dec. 609. coram Bich. quæ refertur in decis. 178. recen. tenet sufficere sextam partem, ex quo agitur de coacta venditione per subhastationem, in qua sufficit minor læsio, quàm in venditione voluntaria, & idem refert Rot. dec. 268. n. 4. ad 7. p. 16. recen.

At quod etiam in subhastatione requiratur de Jure læsio ultra dimidiam, & ex statuto hic ultra tertiam, est verior, & magis approbata opinio, & quod illa cessante non possit subhastatio ex capite læsionis everti, probat Rot. decis. 270. nu. 14. & 15. par. 14. recen. & dec. 268. n. 14. & 15. par. 18. nam prima opinio, volens in subhastatione sufficere læsionem in sexta, fundatur in sola opinione ipsius Bichii, non Rotæ, quæ opinio Bichii ad trutinam revocata in allegat. dec. 278. par. 14. & decis. 268. par. 18. fuit articulo discusso improbata, & in simul animadversum, quod bo. mem. Bichius in sua dec. 609. firmavit contrariam opinionem per modum discursus ex proprio sensu, non Rotæ, & quod ita tunc temporis se declaravit in Rota, ut patet ex iisdem dec. 270. n. 14. p. 14. rec. & dec. 268. n. 4. ad 7. par. 18.

Quocirca etiam in subhastatione, si modica læsio ultra dimidiam irrepperit, illam passo non competit iudicium extraordinarium reintegrationis, sed debet idem agere Iudicio petitorio, ac via ordinaria ad rescissionem subhastationis, Rot. decis. 270. n. 10. par. 14. recen. & dec. 237. n. 1. & 2. p. 15. ubi etiam, quod tunc deliberatarius potest rem deliberatam restituere, vel justum pretium supplere, si verò læsio sit enormissima, & longè ultra bessem, cum tunc dolo censeatur inesse subhastationi, competit remedium extraordinarium reintegrationis, & deliberatarius, ac emptor amittit hujusmodi privilegium, ac arbitrium restituendi rem, vel supplendi pretium, Rot. dict. dec. 270. n. 9. cum quatuor segg. p. 14. recen. & conferunt supra hic tradita in §. posita autem, & segg. ex quibus signanter habetur, quod stante enormissima læsione ultra bessem, res non fuit translata in dominium emptoris.

Læsione enormissima posita, cum tunc contractus ex firmatis non rescindatur, prout ex nunc, sed sit nullus usque à principio, & talis declaretur ex nunc, prout ex tunc, impugnans contractum transactionis nullum ex capite enormissimæ læsionis auditur etiam non restitutus habitis extranfectione, ex firmatis per Fontanell. dec. 64. Rot. decis. 87. num. 3. & 4. coram Ubaldo, Add. ad Pamphil. dec. 49. n. 16. versic. sic ampliatur.

Idem dic, si adsit alia legitima causa retinendi ex alio titulo, ut si transactionem impugnans sit creditor in majori summa, cujus vigore habeat justam causam retinendi, Rot. supra dict. decis. 192. n. 25. p. 10. decis. 244. n. 15. p. 18. super quo dixi, etiam supra ad Statut. 151. artic. 7. nu. 750. & segg.

Adverte hic, quod hoc statutum super læsione admittenda ultra tertiam non comprehendit Ecclesiasticos, Clericos, ac Ecclesiasticas personas, quicquid dubius dicar hic Fenzon. n. 12. ex quo agitur de Statuto laycali, & de Clericis non faciente mentionem, ex plenè firmatis super hoc in Præludio ad Stat. Urb. artic. 3. latissimè; unde in illis non læsio ultra tertiam, sed ultra dimidiam juxta dispositionem Juris communis est attendenda, ut in specie hujus statuti 154. firmat Rot. dec. 468. n. 11. versic. & quidem p. 14. recen. & dec. 1951. n. 33. coram Coccin.

Demum nota hic, quod etiam stante enormissima læsione non potest quis pro illa agere non petita prius absolutione à Juramento interposito in contractu, qui præten-

- ditur nullus ex capite enormissimæ læsionis, quia an hæc adlit, pendet à futuris probationibus, & nemo debet esse iudex proprii Juramenti, Nevizzan. *conf.* 22. per tot. Natt. *conf.* 144 per tot. Simon. de Pretr. *conf.* 150. n. 5. Gabr. *conf.* 9 per tot. lib. 2. Marefcott. *var. resolut.* lib. 2. cap. 84. num. 16. Andreol. *contr.* 2. 14. n. 8. Ybanes de Faria ad Covarr. *var. resolut.* lib. 2. cap. 4. num. 31. ubi dicit, hanc opinionem esse magis communem, & magis tutam, Fenzon. *hic* n. 11. Altograd. *Iun. contr.* 23. n. 22. del Bene de Iuramen. *cap.* 3. dubitat. 12. Add. ad Gregor. *decis.* 64. n. 14. Cirocc. *discept.* 70. n. 45. Cammarat. *respon.* 11. n. 6. Barz. *dec.* Bonon. 67. n. 19. ubi testatur de communi, Sperell. *dec.* 83. n. 29. Rot. *dec.* 59. n. 2. post. 2. *vot. conf.* Farinac. *dec.* 72. n. 4. coram Martin. Andr. & *dec.* 1450. n. 9. & 10. coram Coccin.

- Et opinio contraria potest admitti, quando enormissima læsio fuisset detecta, & clara, itaut manifestè de illa constet, & nulla egeat probatione, de Faria *dict.* n. 31. Gabr. *conf.* 9. n. 1. & 3. lib. 2. Cirocc. *dict.* n. 45. *versicul.* quorum opinio, Cammarat. *dict.* *respon.* 11. nu. 7. ubi quod debet constare de læsione per tres sententias conformes, aliàs semper potest poni de periurio ob non petitam absolutionem, & facit Fenzon. *hic* n. 11. & *ibidem* Galganett. in *S. an autem* Sperell. *dec.* 83. n. 29. in princip. ubi dicit, Doctores contrarios sic esse intelligendos.

ARTICULUS II.

ARGUMENTUM.

Ostenditur hic, quod læsio non præsumitur, sed est probanda per allegantem, & quidem de tempore contractus: & quomodo in illius probatione debeat haberi ratio omnium contentorum in Instrumentis, ac contractibus: & quomodo illa probetur per peritos, vel testes ex communi æstimatione: & quando ex quantitate fructuum, qui ex re percipiuntur desumatur valor ad effectum illam probandi, & quando quantitas fructuum pro arguenda læsione habeatur ex Instrumentis locationum. Prædij urbana tam in Civitate, quam Ruri existentia, quomodo æstimentur, & quomodo Domus annexæ prædiis rusticis. Demum referuntur plures contractus, ac casus, in quibus potest dari de læsione.

SUMMARIUM.

- 44 Læsiōem allegans habet præsumptionem contra se.
45 Præteritum conventum præsumitur iustum, & illius iniustitiam præiudens debet ipse probare, & n. 263.
46 Læsiō debet probari ab allegante, cum non præsumatur, & n. 216. & 264.
47 Læsiō debet probari concludenter, nec sufficit probatio præsumptiva.
48 Læsiō contractus, qui præiudicatur læsiōis debet probari concludenter de tempore initi contractus, & nu. 49. 242. & 261. & non per tempus ante vel post *dict.* num. 49.
49 Læsiō non probatur per testes non percipientes tempus contractus.
50 Ex valore temporis presentis infertur ad valorem de tempore contractus, si modicum tempus intercessit.
51 Etiam in transatione læsiō considerari debet de tempore quo facta fuit.
52 Et in renunciatione pariter attenditur tempus, quo illa emanavit.
53 Et in adiudicatione.
54 Idem in dote, si præiudicatur læsiō, & quando secus ibidem.
55 Læsiō cum debeat probari de tempore contractus, propterea non potest allegari ex futuro eventu.
56 Læsiō non consideratur in contractu, ex quo quis potest recipere commodum, & incommodum.
57 Læsiō consideratur etiam in futurum in contractu inito super re habente tractum successivum.
58 Valor rei ad effectum læsionis probatur per testes deponentes de communi valore, & non de particulari æstimatione ex proprio iudicio.
59 Valor rei probatur melius per testes partis, qua intendit excludere læsiōem.
60 Valor rei non probatur per testes non informatos, & deponentes de proprio iudicio, & non regulato à communi valore, in regione, & n. 261.

- 61 Valor non probatur per testes non deponentes de qualitatibus pretium rei diminuentibus.
62 Valor non probatur per testes de auditu.
63 Nec per testes, qui ignorant, quot fructus percipiuntur ex pradio, de cuius valore agitur.
64 Testes super valore deponentes debent esse informati de omnibus qualitatibus rei, ac de quantitate fructuum qui ex ea percipiuntur.
65 Testes deponentes super valore debent reddere causam scientia, etiam non interrogati.
66 Testes non habentes regulas, ac peritiam super æstimatione rei non probant valorem.
67 Testes super valoris probatione, si patiantur exceptiones, non probant.
68 Testes in probatione valoris præferuntur, qui sunt Periti, Coloni, Factores, ac bene informati, & qui rationem eorum dicti reddunt, & n. 72.
69 Testes in probatione præferuntur, qui sunt adminiculati ex circumstantiis minuentibus, vel augmentibus valorem.
70 Testes etiam numero pauciores in probando valore præferuntur numero pluribus, si legitime, & per bonas rationes concludunt valorem.
71 Et præferuntur testes Coloni, Factores, ac Ministri.
72 In probatione valoris periti præferuntur depositionibus testium.
73 Periti maxime præferuntur, si concordent cum valore, pro quo res vendita fuit.
74 Periti tamen in iudicio læsionis debent produci tanquam testes, & iurales examinari, & n. 77. 246. & 247.
75 Periti æstiment tantum id quod eorum oculis subiicitur, non autem rem de tempore præterito.
76 Fallit si idem sit valor probatus de presenti, ac de præterito, & n. 80.
77 Periti quando deponunt de valore uti testes, debent hoc facere cum omnibus requisitis testium.
78 Valor stabilium intra decennium non præsumitur mutatus, nisi contrarium probetur.
79 Valor rei probatur ex quantitate fructuum ad rationem quinque pro centenario, itaut ex calculo fructuum 20. annorum desumatur verus illius valor, & numer. 265.
80 Talis probatio valoris ex fructibus procedit in dubio, secus si probetur, quod minor, vel maior quantitas fructuum ex re percipiatur.
81 Fructuum taxa ad rationem quinque pro centenario hodie non procedit ob affluentiam pecuniarum.
82 Taxa fructuum ad rationem quatuor facta à Rota incipit de anno 1679. & non comprehendit contractus prius gestos, & n. 86.
83 Taxa fructuum in scutis quatuor non procedit, si maior quantitas fructuum ostendatur ex re, de cuius valore agitur, percepta, & n. 87. & 88.
84 Valor rei probatur ex pretio, quo vendita fuerunt bona adiacentia, vel paulo distantia.
85 Declara si prædij adiacentia probentur eiusdem qualitatis, & venditiones plures adducantur.
86 Valoris diversitas arguitur à diversitate locorum, ubi illa sita sunt.
87 Valor rei non probatur ex quantitate fructuum contentorum in illius locatione, & n. 267.
88 Secus si concurrant plures locationes diverso tempore factæ, & effectum sortite.
89 Provi si locationes sint aliunde adminiculatæ, ex illis probatur quantitas fructuum.
90 Valor Domorum, ac prædiorum urbanorum non æstimantur ex materia, sed secundum annum reddituum ad rationem scutorum quinque pro centenario ex opinione non nullorum.
91 Valor Domorum secundum alios non probatur ex redditibus, sed ex earum materia, qualitate, forma, ac usu Regionis.
92 Valor Domorum secundum alios firmatur habendo simul rationem ad illarum fructus, ac ad illarum formam sine peculiari æstimatione materia.
93 Valor Domorum ex alijs, & ex opinione Rota constituitur ex quantitate reddituum ad rationem quinque pro centenario, & ex æstimatione materia, itaut medietas dictarum æstimationum sit valor, & num. 99.

- 100 Domus existentes in prædijs rusticis non æstimantur de per se separatim, sed tanquam accessoria ad prædium rusticum non habentur in consideratione.
- 101 Procedit licet agatur de conspicuo Palatio posito in Prædio rustico, & n. 102.
- 103 In valore prædij rustici debet haberi aliqua ratio dictarum domorum.
- 104 Contrarium si Domus sita in prædio rustico deservit solum pro Colonis, & est ætèrns insalubris, nam non æstimatur de per se.
- 105 Decisiones contrariæ referuntur in Palatio nobili, & declarantur n. 106. & 107.
- 108 Testes, vel Periti, si in valore prædij probando habuerunt etiam rationem ad Domum in illo existentem, tunc super particulari pretio talis Domus non est immorandum.
- 109 Columbarium ad usum pipionum plus damni, quam utilitatis affert, ideo si existat in prædio rustico non æstimatur, & n. 110.
- 111 Valor rei diminuitur, si longè distet à loco emptoris.
- 112 Diminuitur si agatur de prædio diviso in plures pectias, & intersectato à prædijs vicinorum.
- 113 Pariter si prædium sit in confinibus status exteri, & subiectum incursioni latronum, ac alijs casibus fortuitis, & num. 271.
- 114 Diminuitur etiam, ex capite mali vicini, & loci non tui, sed periculosi.
- 115 Valor diminuitur etiam ex qualitate rei posita in aere insalubri, & sic difficilius cultura.
- 116 Valor rei diminuitur etiam in sexta parte ex pacto perpetuo redimendi rem venditam, n. 268.
- 117 Valor rei diminuitur in sexta parte, ex quo illa sit sub directo dominio alterius, & n. 269.
- 118 Valor rei, ex quo sit subiecta fideicommissio, diminuitur in sexta parte.
- 119 Valor rei diminuitur, ex quo vendita à paupere, sine cautione evictionis, & n. 272.
- 120 Valor Domorum, quando constituitur est habenda ratio reaptationum illarum in scutis quinque pro quolibet centenariis pensionum in Urbe, & n. 270.
- 121 Merces vectura fructuum à loco prædij distantis detrahi debent, si ibi fructus non possint vendi, vel non pro tanto pretio.
- 122 In valore statuendo sunt consideranda omnia gravamina decimarum, collectarum, & similia.
- 123 Valor rei ad effectum læsionis an sit probatus remittitur arbitrio iudicis, & quæ hic considerare debent.
- 124 Iudex in arbitrando, an læsio sit probata, multum attendere debet testes super illa deponentes, si sint producti pro exclusione læsionis.
- 125 Probationes super læsione si concurrunt cum alijs pro exclusione læsionis præferuntur probatione, pro læsione.
- 126 Contraria opinio refertur, & tanquam verior approbatur, & n. 127.
- 128 Prior opinio, quando possit recipi.
- 129 Læsio ex statuto hic procedit in omnibus contractibus, & negotiis.
- 130 Læsionis iudicium de jure procedit principaliter in contractu emptionis, & venditionis.
- 131 L. 2. C. de rescind. vendit. procedit per extensionem etiam in emptore læsio ultra dimidiam.
- 132 Vrecol. Consult. forens. 3. contrarium autem non reprobat.
- 133 L. 2. C. de rescind. vendit. & statutum hic procedunt etiam in subhastatione, & n. 134.
- 135 Læsionis iudicium ultra dimidiam habet etiam locum in datione insolutum facta pro dote, nec sufficit favore dotis minor læsio.
- 136 Læsio vigore l. 2. procedit etiam in transactione, & num. 137.
- 138 Læsio in transactione consideratur habito respectu ad dubium litis eventum, & ad omnia, super quibus fuit transactum.
- 139 Læsio in transactione maior desideratur, quam in alijs contractibus, & in magno excessu ultra dimidiam.
- 140 In transactione quanta læsio sufficiat remittitur arbitrio iudicis.
- 141 Iudex in transactione ex quibus colligere debent læsionem.
- 142 Læsio in transactione non potest probari per testes, sed solum per peritos Iuris.
- 143 Dubietas litis, à quo probari debeat pro sustinenda transactione?
- 144 Transactio per dolum extorta, licet non probetur læsio de iure, vel ex statuto hic, est nulla.
- 145 Læsio in transactione non resultat, ex quo post decretum in Iudicio manutentionis fuerit transactum super proprietate.
- 146 Pro læsionis exclusione in transactione debet etiam considerari, quod facta fuit inter consanguineos, & pro bono pacis.
- 147 Læsio maior requiritur in rescindenda transactione confirmata à Sede Apostolica.
- 148 Transactionem impugnans ex capite læsionis debet restituere ex illa percepta.
- 149 Transactio si prætendatur læsiva, quousque non fuerit rescissa per tres sententias conformes, adversus illam non datur immissio.
- 150 Idem procedit, si prætendatur rescissio renunciationis tanquam læsiva.
- 151 Transactione tamen existente nulla ob defectum intrinsecam causæ, vel solemnitatum, tunc illa non retardat immisionem.
- 152 Laudum sicut transactio rescinditur ex læsione enormissima.
- 153 Procedit, licet in compromisso revisioni, ac læsioni fuisset renunciatum.
- 154 Læsionis enormissima iudicium procedit in renunciatione etiam jurata, quando in illa adest læsio enormissima, & n. 155.
- 156 Læsio in renunciatione facta à congruè dotata non potest opponi.
- 157 Læsio consideratur in muliere renunciente, quoad dotem, non quo ad bona renunciata.
- 158 Mulier, quæ renunciavit, quando possit opponere se læsam, vide remissivè.
- 159 Læsio in renunciatione ob ignorantiam valoris bonorum renunciatorum potest opponi, & n. 160.
- 161 Læsio non potest considerari in renunciatione facta ob ingressum in Religionem.
- 162 Læsio quando possit opponi in contractu emphyteutico, & quod res non reddat nec dimidiam Canonis.
- 163 In Canone non potest prætendi læsio, nec illius reductio, nisi in totum res emphyteutica perierit.
- 164 Læsio habet etiam locum in venditione stabilium ad vitam, & quando secus n. 165.
- 165 Læsio potest opponi etiam in venditione negotii mercium.
- 166 Læsio cadit etiam in locatione, si non sint ex illa percepti tot fructus, qui attingant dimidiam pensionis.
- 167 Læsio tamen in locatione facta pro pluribus annis non consideratur solum in uno anno, sed debent considerari omnes anni, cum annus sterilis compensetur cum fertili.
- 168 Læsio in una specie fructuum rei locata non est considerabilis, sed inspicere debent fructus omnium corporum contentorum in locatione, & n. 170.
- 171 Læsio in sexta parte fructuum sufficit pro obtinendo restituto in locatione rerum fiscalium, & Cameralium.
- 172 Contrarium est verius, & quod conductores appaltum Cameralium debeant probare damnum intolerabile ultra dimidiam, & n. 173. 174. & 180.
- 173 Cardin. de Luc. de Regal. discurs. 65. notatur, & declaratur, & n. 179.
- 174 Ecclesia, fiscus, vel minor soli ex speciali privilegio restituntur si sunt læsi in sexta parte, & hoc non competit alijs.
- 175 Argumentum à correlativis non procedit, quando in uno illorum militat diversa ratio, ac diversum Ius.
- 176 Locator, & conductor equaliter privilegiati sunt correlativi, secus si conductor sit persona privata, & locator sit fiscus, Ecclesia, vel minor.
- 181 Conductor ex capite læsionis turbida non potest retardare solutionem assuetum debitorum sub obligatione Camerali.
- 182 Læsio procedit etiam in contractu sponsonis facta super deditione alicujus Arcis, & quando nu. 183. 184. & 185.

Non probatur tamen valor rei per testes non informatos & deponentes solum de proprio iudicio, & non regulato à communi usu Regionis emendi, & vendendi pro tanto pretio, Rot. decif. 553. numer. 5. part. 4. divers. decif. 40. numer. 36. apud Mangil. de subhast. decif. 44. numer. 8. p. nes Post. simil. tract. decif. 836. n. 3. & 4. coram Seraph. decif. 113. nu. 20. coram Amat. Dunozett. decif. 210. num. 6. coram Carill. decif. 297. n. 9. part. 9. recen. decif. 71. num. 11. par. 19. & in Asculana Dotis 11. Maii 1680. §. idco que coram bon. mem. Rondinino.

Nec probatur per testes non deponentes de qualitatibus, & circumstantiis pretium rei minuentibus, cum illæ demendæ sint à rei valore, Menoch. conf. 358. n. 26. cum tribus seq. Surd. conf. 451. nu. 35. & 36. plenè Andreol. contr. 390. à n. 76. Rot. dec. 136. num. 7. & seqq. part. 16. recen. & decif. 364. nu. 14. par. 17. recen.

Nec per testes deponentes de auditu, Post. de subhast. in speil. 60. n. 87. Rot. dec. 264. n. 7. par. 3. coram Verall. decif. 538. n. 11. coram Buratt. & decif. 297. n. 11. p. 19. recen.

Minusque probatur per testes, qui ignorant, quot fructus percipiuntur ex prædio, de cuius valore deponunt, Gratian. cap. 461. num. 24. Caren. resol. 64. n. 7. versum quia ignorant. Rot. decif. 100. n. 5. post 2. vol. conf. Farin. & in Pisauren. Rescissionis contractus 15. Iunii 1665. §. inefficax coram bon. mem. Bevilacqua.

Testes quippe, ad hoc ut concludere possint super probatione valoris rei, debent esse informati, ac habere particularem notitiam qualitatis, ac quantitatis rei, ac omnium circumstantiarum ejusdem, ac simul fructuum, qui ex illa annuatim percipiuntur, alias non relevant, Alex. conf. 54. n. 4. lib. 6. Rot. dec. 1377. n. 4. & 5. coram Seraph. decif. 538. n. 14. & ibi Add. litt. C. coram Buratt. decif. 100. num. 3. decif. 256. n. 6. post 2. volum. conf. Farin. & decif. 272. n. 21. par. 5. recen.

Quinimò testes in probatione valoris etiam non interrogati debent bonam causam scientiæ, & concludentissimam reddere, cum agatur de re non cadente directè sub sensu corporis, Cirocc. discept. 76. n. 32. Card. de Luc. de empr. & vendit. discurs. 24. n. 3. Rot. decif. 388. num. 7. coram Coccin. decif. 538. nu. 12. & 16. coram Buratt. dec. 836. num. 3. coram Seraph. & dec. 648. n. 3. par. 1. recen.

Et sic testes deponentes super valore rei de credulitate, vel auditu, & ignorantes valorem rerum sitarum in territorio, ac loco, ubi sita est res, super cuius valore deponunt, nec habentes peritiam, ac regulas, super quibus fundant æstimationem, ac valorem rei, nihil prorsus probant super valore, ut ex eo defumi possit læsio, ut plenè de his per Mandell. conf. 266. per tot. Caren. resol. 64. & 65. plenè etiam Rot. decif. 100. & decif. 266. post 2. volum. conf. Farin. decif. apud 44. Post. de subhast. dec. 297. n. 10. & seqq. p. 19. recen. & in allegata Pisauren. Rescissionis contractus per tot. coram Bevilacqua.

Et si testes deponentes super valore patiantur notabiles exceptiones, illum non probant, cum illis non sit præstanda fides, Rot. decif. 75. n. 1. par. 17. recen. & dec. 297. n. 7. & seqq. part. 19.

In concursu autem testium deponentium super valore rei præferuntur testes periti in æstimandis bonis, Coloni, factores, ac alias benè informati de qualitate Prædii, de cuius valore deponunt, ac de annuo illius fructu, & qui reddunt rationes eorum dicti considerando qualitates intrinsecas, & extrinsecas prædii, Mandell. conf. 266. n. 2. ad 15. & n. 18. 19. & 32. Menoch. conf. 358. num. 33. Andreol. contr. 390. n. 23. & 24. Mans. consult. 583. num. 18. Pacion. de Locat. & conduct. cap. 19. n. 97. & 104. Card. de Luc. de empr. & vendit. discurs. 24. n. 6. Rot. decif. 44. num. 7. apud Post. de subhast. & decif. 297. n. 20. part. 19. recen.

Et præferuntur testes, qui aliunde sint adminiculati ex circumstantiis faventibus eorum depositioni super majori, vel minori valore, Pacion. alleg. cap. 19. num. 118. & 119. Rot. decif. 205. numer. 21. part. 8. recen. decif. 53. numer. 17. part. 13. decif. 9. numer. 7. part. 18. decif. 206. numer. 9. coram Priol. & præcisè in terminis probandi valorem in Asculana Dotis 11. Martii 1680. §. idcoque coram Rondinino: & quod præferantur testes Rei super non læsione, si sint melius informati, ac meliores, magisque concludentes rationes scientiæ reddant, Card. de Luc. de empr. & vendit. discurs. 24. num. 8.

Prout si testes deponentes super valore patiantur notabilissimas exceptiones, etiam si sint numero plures, cedere debent testibus contrarium deponentibus, licet numero minoribus, qui legitime, & per bonas rationes deponunt di-

versumodè super eodem valore, Corn. conf. 301. lib. 3. Mandell. conf. 266. latè Tusc. litt. V. conclus. 12. num. 23. & 24. Rot. decif. 2126. n. 8. coram Coccin. & decif. 819. num. 7. & 8. par. 18. recen. & in Terracinen. Manutenitionis 23. Ianuarii 1697. §. vindicato coram R. P. D. Priolo.

Quodque Coloni, præcipuè partiarum in prædio, super cuius valore deponunt, tanquam magis informati præferantur Rot. dec. 10. nu. 4. de test. coram Casar. de Grass. dec. 474. nu. 1. & 2. par. 4. divers. Pacion. alleg. cap. 19. n. 120.

Vnde Coloni, Factores, ac Ministri, qui interfuerunt recollectioni fructuum in prædio, de cuius valore probando agitur, apprimè sunt attendendi, cum deponant de visu, à quo resultat superlativa probatio, Andreol. contr. 390. num. 9. & 28. Rot. decif. 445. n. 3. coram Cerr. & dec. 445. nu. 11. p. 1. recen.

At in concursu testium, & peritorum in hac materia probandi valorem præferri debent testes periti depositionibus testium non peritorum, Bardellon. conf. 58. nu. 85. lib. 1. Menoch. conf. 358. num. 31. & infra, Noguerol. alleg. 18. num. 20. Paitell. filius in annor. ad expedit. Civil. 6. num. 8. Rot. decif. 17. num. 9. coram Zarat. decif. 114. num. 11. part. 17. recen. Gratian. cap. 600. num. 23. & seqq. et cap. 926. num. 16. benè Cirocc. discept. 76. num. 37. et seqq. ubi adducit ad hoc bonas rationes decif. 297. num. 19. par. 19. dec. 44. n. 7. apud Post. de subhast. et decif. 113. n. 24. coram Amat. Dunozett.

Præcipue debent in probatione valoris præferri periti, si iidem concordent cum valore, pro quo res, de qua agitur, vendita fuit, Rot. decif. 1374. num. 3. coram Penia, decif. 206. n. 9. coram Priol. et dec. 297. n. 21. p. 19. recen.

Quod intellige si periti tanquam testes producantur ad effectum probandi valorem, non autem uti simplices periti ad æstimationem, cum læsio ad terminos l. 2. C. de rescind. vendit. non probetur per peritos æstimatores, Rot. dec. 53. num. 5. apud Post. de subhast. decif. 375. num. 34. et 35. par. 13. recentior. et decif. 270. num. 7. par. 14. ea ratione quia periti uti tales faciunt æstimationem rei prout eorum oculis subicitur de tempore præsentis, & venditio, vel deliberatio illius facta fuit de tempore præterito, secundum quod non possunt de præsentis æstimare, cum status rei præteritus eorum oculis non subiciatur, sed solum præsens, & in probanda læsione attenditur tempus contractus, Bim. conf. 376. num. 1. lib. 4. plenè Pacion. de locat. et conduct. cap. 19. num. 68. ad 75. Rot. decif. 278. num. 5. et 6. par. 4. tom. 2. recen. dec. 580. num. 10. et 12. par. 5. tom. 2. decif. 203. n. 2. cum duobus seq. et dec. 437. nu. 38. p. 9. et decif. 270. n. 5. et 6. par. 14.

Vnde tali casu periti debent induci, & examinari ad probandum valorem uti testes, Pacion. ubi proximè, Rot. dec. 53. num. 5. apud Post. de subhast. decif. 291. num. 4. et 5. coram Pen. decif. 270. num. 7. et dec. 468. nu. 21. p. 14. recen. & magis præcisè in puncto rescissionis contractus ex capite læsionis in Romana Rescissionis contractus 11. Februarii 1671. §. non obstat. confirmata 5. Aprilis 1677. coram Reverendiss. Bourlemont. ubi tamen resolvitur contrarium, si valor de præsentis probetur idem cum valore de tempore præterito.

Et quando periti inducuntur tanquam testes ad probandum valorem debent deponere cum omnibus requisitis testium, & sic etiam de communi valore, alias non probant, Rot. decif. 40. num. 4. versic. secus autem post Mangil. de Subhast.

At si facta fuerit probatio, quod valor bonorum de præsentis est idem cum illo, quo vendita fuere bona, & illorum status, & valor non fuit immutatus, tunc benè probatio, ac æstimatio valoris fieri potest per peritos, Pacion. dict. cap. 19. num. 21. Rot. in alleg. Romana Rescissionis contractus coram Bourlemont. ex quo verus valor verè probatur per æstimationem peritorum, Gratian. cap. 600. nu. 21. & seqq. Rot. decif. 40. num. 4. post Mangil. de subhast.

Et quidem valor rei stabilis absque alia probatione non præsumitur intrà decennium mutatus, si contrarium non probetur à prætendente mutationem, Surd. conf. 151. nu. 71. vers. tamen hoc Rot. decif. 69. num. 11. coram Bich. secus post decennium, plenè Vrcceol. consult. forens. 3. à num. 22. ad 26.

Valor stabilium probatur etiam ex quantitate fructuum qui percipiuntur ex prædio, de cuius pretio agitur, illos calculando ad rationem quinque pro centenario, itaut calculatis fructibus viginti annorum ex illis constituatur verus valor rei iuxta glosam in Authen. perpetua C. de Sacr. Sanct. Eccles. communiter receptam Spad. conf. 284. num. 4. l. b. 2. Gobbi. consult. decif. 124. num. 17. Niger de Subhast. cap. 15. §. 1.

- fioni mercedis, cum ad effectum læsionis, ac damni intolerabilis ultra dimidiam in fructibus rei locatæ, debeant inspicere
- 169 fructus omnium corporum contentorum in locatione, non autem unius tantum rei, *Surd. conf. 34. n. 11. versic. secunda questio, & n. 12. & infra, Giurb. observat. 24. num. 16. & 17. Mantica. de tac. lib. 5. tit. 8. n. 40. Cyriac. contr. 50. n. 10. Capice. Galeott. respons. Fiscal. 17. n. 40. Milazz. assert. legal. 17. num. 23. & 24. Rot. decis. 422. n. 1. coram Coccin. & decis. 553. cor. Manzanet. Card. de Luc. de Regal. disc. 65. ubi quod Curia, Romana in hoc procedit cum dicta decisione Coccini, & sic obtinuit sub San. mem. Innocentio XI. iudicari pro Sacro Palatio Apostolico contra D. Philippum Mariam Maheinum conductorem proventuum Civitatis Tusculi spectantium ad Sacrum Palatium, nam pretendente dicto Domino Mancino huiusmodi proventuum conductore, quod ob incendium sequutum ex causa fulguris in certa Area, ubi aderat non modica pars frumenti membrum proventuum ab eo*
- 170 conductorum, ipsi esset faciendum restaurum ex causa frumenti ab incendio consumpti, fuit Palatium absolutum à tali pretensione ex motivo principaliter, quod agebatur de damno passo solum in certa specie, & quidem modica fructuum, & quia attento quod locatio erat pro septem annis debebat ad effectum damni intollerabilis, ac læsionis inspicere totum septennium, juxta conclusiones supra firmatas.
- At autem in locationibus proventuum Cameralium, & Fisci sufficiat læsio in sexta parte, ad effectum obtinendi restaurum, vel requiratur similiter, prout in locationibus bonorum factis inter privatas personas, læsio intollerabilis
- 171 ultra dimidiam, est controversia inter Doctores, tenentibus aliis sufficere læsionem in sexta parte, qui sunt Cardin. de Luc. de Regal. discurs. 65. n. 17. & Pacion. de locat. & conduct. c. 47. n. 2. versic. quod læsio.
- At tu tene contrarium, quia licet Fisco læsio in sexta parte succurrat ex particulari privilegio, adhuc si contra illum conductores rerum fiscalium agant pro defalco, non poterunt illud obtinere, nisi probent damnum per ipsos passum in rebus conductis à Fisco esse intollerabile, & ultra dimidiam, ut bene hoc probant Capice. Galeott. respons. fiscal. 17. nu. 39. ad 48. Amat. Panormit. resol. 18. nu. 20. qui num. 21. subdit, quod contraria procedunt, quando damnum provenit ex facto Principis locatoris, de Marin. quotid. resol. lib. 2. cap. 186. nu. 1. & 2. qui post relatos dictos Capice. Galeott. & Amat. firmanter, requiri læsionem ultra dimidiam, postea subdit quantitatem læsionis esse reponendam in arbitrium Iudicis, & concludit, idem procedere
- 173 in conductione vectigalium, & idem de Marin. capit. 187. ubi allegatur à Cardinal. de Luca allegat. discurs. 65. agit de damno causato facto Principis locatoris, & eandem opinionem pro læsione ultra dimidiam etiam in appaltibus fiscalibus tenent Capice. Latr. consult. 40. ad n. 40. & per tot. & decis. 171. n. 39. cum duob. seq. Altograd Jun. dist. decis. unica n. 31. 48. & seqq. post eius controvers. som. 1. Reverter. decis. 509.
- 175 Et ratio Cardin. de Luca adducta in alleg. discurs. 65. quod Fisco competat jus rescindendi locationem, ac contractum à se factum, si ex illo adsit læsio in sexta parte non est bona, quia hoc competit fisco locatori ex particulari, ac extraordinario privilegio restitutionis in integrum, & non de Jure, ut possit rescindere, tam venditiones, quam locationes, sive in eis novas oblationes, ac ad auctiones admittere, quo privilegio sunt etiam suffulti Ecclesia, ac minores, unde tale privilegium personale, ac singulare non potest extendi ad privatos cum Fisco, Ecclesia, vel minore contrahentes, qui utuntur Jure communi, secundum quod requiritur læsio ultra dimidiam, dum ipsis non competit tale privilegium extraordinarium, Cala de restit. in integr. quest. 20. n. 30. cum pluribus seqq. & signanter n. 31. & 34. Ganaver. conf. 2. n. 26. & infra, & n. 58. & seqq. post eius decisiones, & in his terminis restitutionis in integrum loquuntur alii Doctores ab eodem Cardin. de Luca allegati, & signanter Amat. Panormit. resol. 38. n. 19. & seq. Galeott. alleg. Fiscal. 17. ad n. 29. ad quam se refert in alleg. 23. n. 48. Maltrill. bene decis. 91. num. 6. cum duob. seqq. quocirca tale privilegium restitutionis speciale, personale, ac extraordinarium Fisco, Ecclesia, ac minori competens, non potest extendi ad privatos cum illis contrahentes, qui utuntur Jure communi, juxta cujus dispositionem debent probare læsionem ultra dimidiam.
- Nec officit ratio correlativorum inter locatorem, & conductorem, & sic si Fisco locatori suffragatur læsio in sexta

parte, sufficere etiam ⁱⁿ debeat favore ceductoris, nam ratio, ac argumentum deductum à correlativis non procedit, quando eorum unum, vel habet diversum Jus, vel pro eo militat diversa ratio, ut evenit in pacto fisci privilegio, solum Fisci personæ coherenti, ex traditis per Gabriel. commun. conclus. lib. 4. de legib. & constit. com. clus. 3. n. 51. Petr. Barbosa. in l. maritum 13. n. 53. §. quinto, versic. quæ tamen ratio off. solut. matrim. par. 2. *Surd. conf. 250. nu. 13. idem decis. 63. n. 8. & decis. 64. n. 27. Castill. contr. lur. som. 6. c. 1. 36. n. 26. ad 30.*

Altera verò ratio servandæ æqualitatis, neque attendi potest, quia non datur æqualitas inter Fiscum privilegiatum jure speciali, & non privilegiatum, aliàs transfundi deberet in conductorem personam privatam privilegium restitutionis in integrum competens in hoc solis minori, Fisco, ac Ecclesiæ, quod non competit personæ privatæ atate majori ab illis ementi, vel conducenti, de quo non agit Pacion. de locat. & conduct. cap. 18. nu. 32. per Cardinalem de Luca allegatum, sed n. 39. agit tantum de locatore, & conductore non privilegiatis æqualiter tractandis, cum par sit de Jure eorum conditio, & procedat inter illos regula correlativorum, at Pacion. non descendit ad casum Fisci locatoris, cujus Jura speciali privilegio restitutionis nituntur, ut bene firmat Maltrill. dec. 91. n. 6. & seq.

Quatenus autem idem Cardin. de Luca allegat. discurs. 65. n. 17. asserit, quod Congregatio Cameralis servet opinionem, quod conductori Fisci læsio in sexta parte fiat restaurum, redarguitur ex ipso facto de contrariis, dum refert, quod non fuit iudicatum, sed transactum, & quidem non ex imaginaria distinctione facta per ipsum de Luca de admitenda læsione in sexta parte in appaltibus fiscalibus, sed ex speciali pacto in illo appaltu adiecto, ut fatetur idem de Luca eodem discurs. 65. in fine, & discurs. 66. quod nil il super hoc puncto fuit resolutum per Congregationem Cameralem pro defalco favore conductorum, sed fuit transactum.

Et per prædicta per me adducta coram Illustrissimo Domino Thesaurario Generali pro Sacro Palatio Apostolico contra Dominum Mancinum conductorem Gabellæ nuncupate della Botte di vino à gratia pretendente defalcum ex læsione in sexta parte, & ultra per ipsum passa in appaltu, consideratis proventibus ex eo perceptis per integrum novennium tempus appaltus, Auditor ejusdem Thesaurarii in Juris rigore inclinabat favore Sacri Palatii, ac Fisci, & quod requireretur contra ipsum læsio ultra dimidiam, nec sufficeret in sexta parte, sed quia Mancinus conductor diligens in administratione appaltus, dum ex causa belli ferè universalis inter Catholicos Principes, vinum per mare non securum ad Urbis Ripas in aediocri quantitate appulerat, & ob hoc in proventu gabellæ super Doliis vini Ripalis fuerat læsus ferè in quarta parte: hinc porrectis per ipsum precibus Sanctissimo D. N. Innocentio XII. hic ad equitatem justè deflectens per speciale Chirographum mandavit quod solutis scutis mille pro residuo appaltus in reliquis non molestaretur, & fieret eidem quietatio, & sic ex hoc patet, quod ex Juris mera censura remanet firma opinio, conductori Fisci non suffragari læsionem in sexta parte, licet Summi Pontifices consueverint ex speciali gratia aliquid remittere conductoribus proventuum Camera-
lium læsis, non ex iuris rigore, sed ex mera æquitate, & gratia.

Notandum tamen est, quod quando conductor ex capite damni intollerabilis, & læsionis ultra dimidiam præten-
dit, sibi deberi defalcum, cum tali exceptione non potest retardare executionem pro affectibus, quoties super læsione adest turbiditas, ut in puncto firmat Rot. decis. 42. et 151. post Zacch. de Oblig. Camer.

Læsio procedit etiam in contractu sponsonis, ut si fuerit facta sponso super deditione alicujus Arcis, vel illius liberatione ab obsidione intra certum tempus, nam si de tempore sponsonis certum erat, apud alterum ex spondentibus, quod Arx obsessa jam capta erat, adest læsio clarissima in totum, ac injustitia contractus sponsonis, & sic summa in illo contenta non debetur victori certo de deditione Arcis de tempore sponsonis, cum in tantum huiusmodi sponsones super tali honesta in se sint licite, in quantum uterque spondens est in spe lucrandi, & perdendi ob incertitudinem, an sit in manibus illam obsidentium deventura, vel ab obsidione liberanda, secus quando in altero ex spondentibus adest certitudo, quod illa sit jam capta, vel ab obsidione liberata, ut firmatur in celebri conf. Dec. 115. & non dissentit Laderch. conf. 88. nu. 1. versic. plane si certus, & alias super hoc interrogatus,

236. n. 7. Donat. de renunc. c. 9. n. 195. & 196. 10. 1. benè Manf. consult. forens. 320. n. 33. versic. unde quando, & n. 34. Rot. dec. 367. n. 21. coram Priol. & in Romana Censur. 23. Martij 1689. Nec afficit coram bon. mem. Benincasa.

ARTICULUS III. A R G U M E N T U M

Lesio quando, & ex quibus cesset, & in quibus contractibus non procedat, & alia miscellanea discutiuntur super lesione, de quibus habes in Summario.

S U M M A R I U M

- 204 Lesio non cadit in donatione licet indiscreta, & omnium bonorum, & n. 205.
- 206 Lesio cadit, & allegari potest in donatione facta à minore vel muliere.
- 207 Lesio allegari, & cadere potest in donatione corresponsiva, & non simplici.
- 208 Lesio non cadit in iure quarendo, & eventuali, nec in fideicommissio conditionali, & quando secus vide remissive n. 209.
- 210 Lesio cessat ex incertitudine pretij rei in contractum deducta.
- 211 Lesio non potest considerari in merè eventualibus, & ubi lucrum aequè, ac damnum contingere potest, & num. 221.
- 212 Lesio non potest allegari ab eo, qui sciebat valorem rei suae, & quando secus, vide n. 213.
- 214 Lesio in nominibus debitorum venditis non potest considerari, nisi probetur illorum exigibilitas.
- 215 Lesionis exceptio non retardat executionem obligationis Cameralis, & n. 237. & 279.
- 217 Lesio in contractu ad vitam quomodo probetur, & supputetur vita contrahentis, & n. 218.
- 219 Lesio in contractibus ad vitam considerari non potest, & de ratione n. 220.
- 221 Dispositio l. hereditatum, ff. ad l. falcid. procedit tantum in taxa da falcidia ex legatis, non autem in contractibus.
- 223 Contraria opinio refertur, & recipitur, & quomodo n. 224.
- 225 Ex contractu vitalitio ob vita incertitudinem percipi licet possunt scuta duodecim pro quolibet cemenario, & anno, & de ratione n. 226.
- 227 Ususfructus aestimatur pro dimidia minus, quam proprietatis.
- 228 Lesio tollitur, ex quo poterant ex locis montium venditis ad vitam percipi minores fructus ob illorum reductionem.
- 229 Dispositio l. hereditatum, ff. ad l. falcid. in vita hominis supputatione quomodo procedat, & num. 230. & 231.
- 232 Iudex, an in contractu vitalitio adsit lesio, ac iniustitia contractus, quid considerare debeat, & n. 233.
- 234 In contractu vitalitio circa lesionem non attenditur tempus, quo quis vixit post contractum, sed illud quod vivere poterat de tempore contractus.
- 236 Appellatio non datur à mandato relaxato in vim obligationis Cameralis.
- 238 Lesionis exceptio, de qua constat incontinenti, retardat executionem obligationis Cameralis, & num. 281. & 282.
- 239 Lesio non dicitur probata incontinenti, si ejus probatio sit facienda per testes.
- 240 Lesionis indicium debet cognosci per tres sententias conformes, & n. 241.
- 241 Valor mobilium post decennium presumitur mutatus.
- 242 Valor mobilium debet precise probari de tempore contractus, & n. 260.
- 244 Valor mobilium de tempore praterito non probatur per peritos aestimantes de tempore praesenti, & numer. 245.
- 248 Pretium omnium rerum venditarum non unius tantum debet probari in iudicio lesionis, si omnes simul vendita sunt unico pretio, & n. 249. & 251.
- 250 Secus si res plures diverso, & distincto pretio vendita sint.
- 253 Lesio intrat in contractum sponsonis à tempo, & me-

- 254 Contrarium firmatur, & quod talis contractus sit licitus, & n. 255.
- 256 Pactum reddendi duplum, & plus in contractu à tempo e moglie valet, & non est laesum, & numer. 257.
- 258 Cardin. de Luc. discurs. 36. de Usur. reprobat, & defenditur, Thesaur. qu. forens. 14. l. 2.
- 259 Opinio Cardin. de Luc. dict. discurs. 36. fuit contrario iudicato reiecta.
- 275 Lesio enormissima si adsit, potest agi contra tertium possessorem.
- 276 Lesio si agatur de minore, licet non sit ultra dimidiam operatur, quod intra quadriennium possit agi contra tertium possessorem.
- 277 Minor si ex lesione ultra dimidiam rem recuperaret, fideiussor de evictione tali casu non tenetur.
- 280 Lesionis exceptio non admittitur in iudicio manutentionis.
- 283 Author annotationes super lesione ad ornatum huius Statuti elucubravit, dum deliciarum causa commorabatur Tusculi in Autumno anni 1697. & n. 284.
- 285 De materia lesionis concludenda, vel excludenda, vide Doctores relatos remissive.

Lesionis exceptio in multis casibus proponi non potest, & primo non cadit in donatione, alias omnes donationes, quae in se sunt laevae rescinderentur, Buccaferr. conf. 79. n. 33. Pacion. conf. 52. nu. 8. Cyriac. contr. 130. nu. 16. & 17. Gallerat. de renunc. centur. 102. nu. 21. Andreol. contr. 6. nu. 51. et segg. Caren. resol. 6. Card. de Luc. de Donat. discurs. 27. n. 3. Castald. consult. forens. 151. nu. 4. tom. 2. Rot. decis. 102. n. 2. par. 2. divers. decis. 318. n. 8. par. 4. tom. 2. recen. & plenè decis. 125. n. 2. et segg. par. 5.

Quae conclusio procedit, licet donatio esset indiscreta, & omnium bonorum, dummodo aliquid ad testandum fuerit reservatum, plenè Andreol. contr. 6. numer. 60. et segg.

Fallit conclusio, & potest allegari lesio in donatione facta à muliere, vel minore, non obstante etiam scientia quantitatis rei donatae, plenè Palm. Nep. alleg. 145. n. 5. ad 8. latè Andreol. contr. 239. nu. 82. et segg. ubi loquitur de donatione facta à minore, Rot. decis. 318. n. 10. et 11. p. 4. l. 2. recen. et dec. 125. n. 33. p. 5.

Pariter lesio allegari potest contra donationem, ac renunciationem, quae non est pura, & simplex, sed corresponsiva ad dotem receptam, vel ad aliud datum, vel promissum, vel quia facta sit in compensationem, tunc enim cum donatio non sit mera liberalitas donantis, sed corresponsiva ad datum, vel promissum per illum, cui fit donatio, vel nunciatio, propterea circa supputationem quantitatis rei donatae, & quantitatis corresponsivè pro ea datae, vel promissae potest cadere lesio, ac de illa dari, Bim. conf. 233. n. 33. lib. 3. Andreol. contr. 366. n. 16. et contr. 399. nu. 12. Palm. Nepos alleg. 145. nu. 9. et 10. Rot. dec. 102. n. 7. part. 2. divers. dec. 130. nu. 7. confirmata decis. 318. par. 4. tom. 2. recen. decis. 125. nu. 26. et segg. part. 5. decis. 193. num. 10. par. 15. et decis. 328. n. 24. part. 17.

Nec lesio considerari potest in iure quarendo, vel fideicommissio conditionali, ex quo pendet à futuro eventu, in quo actus potest se habere ad commodum, & incommodum, l. de fideicommiss. C. de transact. Surd. conf. 451. n. 40. et 41. lib. 3. Decian. respons. 6. n. 51. versic. et praemissa, et n. segg. lib. 1. Odd. conf. 60. nu. 10. et 11. Rot. decis. 517. nu. 7. et 10. cor. Pend. decis. 38. num. 11. coram Peuting. decis. 292. nu. 28. part. 6. recen. decis. 459. num. 43. par. 9. tom. 2. et decis. 150. num. 12. part. 11.

Et quando secus videantur Andreol. contr. 399. à num. 13. Altograd. Iun. contr. 23. num. 6. et segg. Palm. Nep. alleg. 313. et 314.

Lesio pariter cessat ex incertitudine pretii, ac valoris materiae, quae in contractu deducitur, Gratian. cap. 861. n. 6. et 7. Cyriac. contr. 410. nu. 1. ad 7. Rot. dec. 64. n. 29. par. 11. rec. dec. 128. n. 6. par. 12. decis. 408. n. 11. p. 16.

Nec potest considerari lesio in merè eventualibus, & ubi lucrum aequè, ac damnum contingere potest ratione incerti futuri eventus, Menoch. conf. 156. num. 26. & segg. Palm. Nepos alleg. 386. n. 14. & 15. Rot. decis. 374. nu. 14. & segg. p. 13. recen. decis. 6. num. 15. & segg. part. 14. & decis. 408. num. 11. par. 16.

Nec læsio potest allegari ab eo, qui sciebat valorem rei
 212 suæ, cum tunc non præsumatur deceptus, sed potius voluisset donare, Rolan. *conf. 59. n. 10.*, & *seqq. lib. 1. Non. conf. 67. n. 18.*, & *seqq.*, & signanter *n. 23. Cyriac. controver. 68. nu. 10. Rot. dec. 790. n. 4. part. 3. recen.*

213 At contrarium tenet post alios relatos Yhanes de Faria ad Covarr. *var. resol. lib. 2. cap. 4. num. 10. ad 13.*, quatenus cum scientia non concurrant plura alia requisita ab ipso recensita.

Minusque læsio in nominibus debitorum venditis considerari potest, ex quo nomen debitoris scutorum bismille fuerit venditum, vel deliberatum pro scutis 995. nisi probetur etiam illius exigibilitas, cum nomina debitorum tanti non valeant, quantum à debitoribus debetur, ob pericula decoctionum, & executionum, quæ succedere possunt, benè Cyriac. *controver. 169. n. 21.*, & *seqq. Rot. decis. 287. n. 25.*, & *26. coram Peuting.*

Quando autem læsio cesset in contractibus ad vitam, ut quia venditor sua vita durante vendiderit rem propriam alteri recasura post ejus obitum, super hoc articulo habui casum de facto, & in illo judicavi, non adesse læsionem, & sequens votum super hac materia tunc efformavi.

Loca 27. montium Cameralla non vacabilia ex fideicommisso alteri recasura post obitum Ludovici, hic cum pacto quancumque redimendi pro scutis 800. vendiderat Vincentio, dictumque pactum redimendi cum post plures annos subhasta emisset Dominicus pro scutis 50., infertur hic contra Vincentium pro retrovenditione præfatorum locorum montium, sed Vincentius, ut retrovenditionem evaderet curavit, quod Ludovicus veniret ad causam, & opponeret de enormissima læsione venditionis à se factæ eorumdem locorum montium, & simul quod deberent fructus ex iisdem locis montium percepti restitui à die venditionis; at causa plenè examinata censui, esse locum retrovenditioni, læsionis exceptione, uti insubstante, rejecta.

Erat quippè Vincentius emptor locorum montium sub obligatione Camerali adstrictus illa retrovendere, unde per mendicantem exceptionem læsionis simulatè sub nomine Ludovici venditoris oppositam non poterat retardari retrovenditio favore Domini emptoris pacti redimendi, quod Ludovicus sibi reservaverat in venditione locorum montium, cum exceptio læsionis non retardet executionem obligationis Cameralis, Rot. *dec. 147. n. 5. & 9. post Zacch. de obligat. Cameral. decis. 783. num. 5.*, & *decis. 914. num. 3. coram Buratto*; maxime quia læsio non præsumitur, unde ab illam allegante debet plenè probari, Cyriac. *contr. 130. n. 15.*, Rot. *dec. 673. n. 1. coram Pamphil.*; quæ læsio nedum non probatur, verum excluditur.

Licet enim Ludovicus de tempore venditionis esset ætatis annorum 30., & sic supputata illius vita juxta præscriptam ætatem in *l. hereditarium, ff. ad l. falcid.* posset idem vivere per alios annos viginti duos, intra quod tempus ex præfatis locis montium ad rationem scutorum quatuor pro quolibet loco, & anno percepisset scuta 2376., & omnia loca montium vendita fuerint pro solis scutis 800., & pro scutis 50. emptum fuerit pactum redimendi, & ex hoc adesse videretur læsio nedum enormissima ultra bessem ex *Statut. Urbis lib. 1. c. 154. disponente*, læsionem ultra tertiam sufficere ad irritandos contractus, & etiam ex dispositione Juris communis in *l. 2. C. de rescind. vendit.*, nam scuta 825. respectu scutorum 2376. præferunt enormissimam læsionem, etiam ultra bessem.

Adhuc prætensa læsio apparenter enormissima penitus cessabat, ex quo vel in hujusmodi contractibus ad vitam læsio considerari nequit, Cepoll. *conf. civil. 14. n. 4.*, Cyriac. *controver. 325. nu. 27.*; ea solida ratione, quia incertum est tempus vitæ hominis, & nemo sibi crastinum polliceri potest, & sic sub tali incertitudine erat vita Ludovici, qui potuisset in dies mori, & quidem statim facta per Vincentium retrovenditione ad *Text. in l. sancimus, §. finali, vers. incertus etenim, C. de donation. Emilian. conf. 18. num. 3.*, Gaill. *observ. 8. n. 2. lib. 2.*, Cyriac. *controver. 1. n. 33. & seqq.*, & in proximis terminis Rot. *dec. 408. n. 9. vers. ubi altero, & n. 10. part. 16. recent.*; ideoque dum Ludovicus poterat statim mori post factam retroemptionem locorum montium per Dominicum, hic fecisset jacturam scutorum 825. erogatorum in causam redemptionis prædictorum locorum montium; ex qua incertitudine vitæ, à qua Dominicus

Constant. ad Statut. Tom. II.

non minus lucrum, quàm damnum recipere poterat, 221 non potest considerari aliqua læsio *l. si jactum retis, ff. de act. empt. l. si de fideicommisso 11. C. de transact.*, Cyriac. *controver. 325. n. 26. Rot. dec. 49. num. 4. & sequentib.*, & *num. 10. coram Peuting.*

Ob talem propterea incertam aleam non est improbabilis sententia Doctorum volentium, dispositionem *l. hereditatum* procedere tantum in taxanda falcidia ex legatis ad vitam, non in contractibus, Petr. Barbof. in *l. maritum 13. num. 12. vers. Sed cavendum, ff. solut. matrim. par. 2.*, ubi dicit hoc esse verius, Afflict. *dec. 34. n. 3.*, Grivell. *dec. Dolan. 25. n. 17. & 18.*, Rot. *dec. 514. n. 8. post Cenc. de cens. dec. 127. n. 3.*, *vers. & quamvis, & n. 4. coram Dunozett. sen.*, ubi tamen refert, quod ob pugnantem D. D. opiniones nihil super hoc articulo fuit resolutum; at Rot. *dec. 408. n. 6. par. 16. rec.* refert D. D. attestantes de veriori opinione, quod dicta *l. hereditatum* non procedat in contractibus.

At admissa etiam pro magis vera, ac probabiliori opinione, 223 ne, quod *l. hereditatum* procedat etiam in contractibus, aliis negociis juxta sensum Gloss. in *l. omnium, ff. de usufruct. Surd. de aliment. tit. 9. q. 11. n. 26. cum duobus seqq.*, ubi dicit quod Afflictus contrarium sentiens communiter reprobat, Laurent. *dec. Aven. 99. n. 6. in fin.*, ubi ait, quod hæc est communior opinio; adhuc pro statuenda læsione in his contractibus ad vitam non est procedendum eo modo, ut contendeant scribentes pro Vincentio, ac Ludovico, sed modo sequenti; admissa namque quantitate fructuum, quæ percipi poterat ex locis montium in scutis 2376., si Ludovicus vixisset per annos vigintiduos, adhuc ex dicta summa scutorum bis mille, & tercentum septuaginta sex, sunt prius demenda dicta scuta octingentum quinquaginta erogata in emptionem pacti redimendi, ac in redemptionem locorum montium; Secundo detrahi debent scuta septingentum quadraginta octo, quæ Dominicus ad rationem saltem quatuor pro centenatio percepisset spatio viginti duorum annorum pro fructibus dictorum scutorum octingentum quinquaginta, ut in puncto ponderat Rot. *dec. 127. num. 5.*, & melius *n. 7. vers. quod autem, coram Dunozett. sen.*, quæ scuta septingentum quadraginta octo addita dictis scutis octingentis quinquaginta conflant summam scutorum mille, quingentum nonaginta octo; quibus scutis 1598. debent addi pro firmanda læsione ultra tertiam ex Statuto Urbis alia scuta 792., & ultra, quæ sunt tertia pars dictorum scutorum bismille tercentum septuaginta sex, & cum dictæ tres partitæ scutorum septingentum quadraginta quinque, scutorum 830., & scutorum 792. conflent scuta 2390. ad oculum demonstratur Iustitia contractus, & quod nulla adest læsio imaginabilis.

Præterea pro læsione excludenda urgere visa fuit solida consideratio, quod versamur in contractu ad vitam, quæ ex dictis incerta est, cum in dies moriamur, nec quis licet Juvenis, fortis, ac robustus potest sibi polliceri de vita in die crastina, hinc ob talem vitæ incertitudinem, & periculum ex dictis scutis 850. erogatis in emptione Juris redimendi, ac in effectiva redemptione locorum montium poterant per Dominicum absque labe usurarum percipi scuta duodecim pro quolibet centenatio, & anno ex firmatis per Gaill. *observat. 8. numer. 2.*, & *infra, lib. 2.*; & sic posita supputatione fructuum in tali quantitate per annos viginti duos (prout tale tempus supputabatur per Ludovicum in calculatione fructuum locorum montium) prorsus elisa remanebat omnis læsio; quod motivum mirificè fulciebatur, ex quo majus versatur periculum in hoc contractu, quàm in illo societatum officii vacabilium, & tamen in his tempore contractus percipiebantur scuta decem pro quolibet centenatio, & anno, & sic ex hoc contractu ad vitam poterat percipi major summa, ratione majoris periculi, dum in societate officii potest creditor mutare periculum vitæ à persona imbecilli, vel Sene, vel vitam non regulatam agente, in personam robustam, Juvenem, ac vitam regulatam ducentem; & amplius dantur multi casus mortis violentæ, in quibus non est locus lucro societatis; & ulterius potest creditor illam didicere, & sic post magnum lucrum fructuum ex illa perceptorum recuperare capitale salvum, & integrum, quæ non contingunt in hoc contractu ad vitam, in quo cogitur emptor experiri suam sortem in sola vita unius, & non potest altera invita à tali periculo divertere.

Excludebatur amplius læsio, ex quo emptio, de qua agit

agitur erat propriè solius ususfructus locorum montium, durante vita venditoris, qui ususfructus debet aestimari pro medietate tantum, & fortè minus quam valeat proprietas, Rot. in his terminis *decis. 127. num. 6. coram Dunozett. Sen.*, quo posito læsionis umbra in hoc contractu non aderat.

Arridebat etiam ad evertendam exceptionem læsionis incertitudo quantitatis fructuum percipiendorum ex locis montium, dum hæc ex solito, & ut eventus paulò post docuit, sunt subiecta extractionibus, & reductionibus fructuum, quo casu minores fructus fuissent percepti, & sic ex hoc capite etiam aliquid surgebat pro exclusione læsionis ex firmatis in his terè terminis per Rot. *dec. 408. n. 7. & seqq. part. 16. recen.*

Et pro totali læsionis exclusione ponderabam auream doctrinam Rodoric. *de annu. reddit. lib. 1. quæst. 5. num. 16.*, qui dicit, quod dispositio *leg. hereditatum ff. ad leg. Falcid.* circa supputationem annorum, pro arguenda iustitia, vel iniustitia contractus ad vitam, non est ad litteram severè intelligenda, ex quo in illa lege circa ætatem non supponitur aliquid tanquam indubitatum, sed est fundata in simplici præsumptione, & super re penitus incerta, unde si ille, de cuius vita agitur ex præsumptione dictæ legis potest vivere annos viginti duos, ut in nostro casu pro dimidia tantum ætatis annorum viginti duorum fundata super mera præsumptione incerta sit æstimatio & sic pro annis undecim, cum alia medietas annorum compensetur cum incertitudine vitæ, & huic doctrinæ Rodorici, favet Rot. *decis. 127. coram Dunozett. Sen.*

Quæ doctrina roboratur à ratione, & à communi D. D. schola, dum communi plausu tenent, quod dispositio *leg. hereditatum* non est severè intelligenda juxta corticem verborum, sed prudentis iudicis arbitrio, qui considerata ætate, ac qualitate personæ, illius officio, vel artificio, complexione, temperamento, modo vivendi, qualitate loci, in quo inhabitat, & aliis circumstantiis vitam hominis abbreviantibus, vel protrahentibus, ac simul inspecta quantitate fructuum, qui percipiuntur, statuet, quantum verisimiliter quis vivere possit, & an adsit nec ne his inspectis læsio, ac iniustitia contractus, ut firmiter Molin. *de primog. Hispan. lib. 1. cap. 19. num. 39. versic. sed quamvis*, & *num. 40. in fine*, alter Molin. *Theologus disput. dur. tom. 2. disputat. 388. n. 3.*, & *seqq. Petr. Barbos. in l. maritum 13. num. 12. versic. in aliis vero ff. solut. m. rim. part. 2. Cancer. var. resol. part. 2. cap. 11. num. 179. Rot. decis. 26. n. 17.*, & *dec. 128. n. 4. apud Merlin. de legitim.*, & bene in *alleg. dec. 127. n. 4. 5. & 8. coram Dunozett. Sen.*, Adden. ad Buratt. *dec. 675. n. 14.*, hinc cum Ludovicus vagaretur per diversas mundi partes, & sic expositus esset variis vitæ periculis, quæ regulariter imminere itinérantibus, & simul vitam parum regulatam duceret, ex hoc non potui, nec debui arbitrari, cum persona tali esse procedendum cum severa supputatione ætatis posita in dicta *l. hereditatum*.

Non obstat, quod Ludovicus post venditionem jam supervixerit per decem annos, etenim adhuc remanent duodecim inspectis verbis ejusdem *l. hereditatum*, in quibus cadit incertitudo, & nihilominus in hac materia non attenditur tempus, quo quis supervixit, sed illud, quod verisimiliter vivere potuit juxta regulas prudentiales mox relatas, cum attendatur tempus contractus cum præfatis regulis mensurandum, & non eventus postea subsequutus, tanquam dubius, & incertus, quia potuit sequenti die post factam venditionem mori, quo casu venditor illico fecisset magnum lucrum, & emptor magnum damnum passus fuisset, dum statim amisisset scuta 850., Cravett. *conf. 149. n. 6.*, & *7.*, Gabr. *conf. 168. n. 98. lib. 2.*, ubi bene, Petr. Barbos. in *l. maritum n. 12. versic. sed quicquid sit ff. solut. m. rim. part. 2.*, Laurent. *dec. Avenion. 95. n. 7. Rot. dec. 127. n. 9. & 10. coram Dunozett. Sen.*

Profligata nedum enormissima, sed omni prorsus læsione ex prædictis cessabat restitutio fructuum, vel compensatio illorum in pretium prætenfa per venditorem, cum cessante enormissima læsione talis fructuum restitutio esset indubitata, Rot. *dec. 165. n. 2. part. 15. recen.*

Hæc tunc Votum.

Licet ex firmatis supra *artic. 2. num.* ex statuto hic videntur, posse proponi læsionem etiam in venditione mobilium attentata statuti generalitate, nihilominus non attentata exceptione læsionis allegata per Casamuratam emptorem, apothecæ, ac negocii profumariæ illi venditæ per Lucatel-

lum, bon. mem. Salvanus olim Primus Collateralis Curie Capitolii relaxavit mandatum pro residuo pretii Apothecæ contra Casamuratam, qui pro habenda commissione causæ in suspensivo ad Assettamentum, in foro Capitolino vires Signaturæ Iustitiæ gerens, habuit recursum, sed gemina resolutione sub diebus 9. & 16. Decembris 1681. fuit rejecta appellatio in suspensivo, ex quo agebatur de mandato relaxato in vim obligationis Cameralis, à qua non dabatur appellatio suspensiva, & ex præcisâ dispositione *Stat. Urb. lib. 1. c. 179.* & de Jure, ac praxi Curie Romanæ, Zacch. *de oblig. Camer. q. 37. n. 8. & infra, Rot. dec. 67. n. 1. & seq. 236 post ipsum.*

Exceptio verò læsionis deducta per Casamuratam in contractu emptionis non poterat retardare iudicium executivum obligationis Cameralis, sed erat tanquam altioris indaginis rejicienda ad iudicium ordinarium, Rot. *decis. 114. per tot. post Zacchiam. de Oblig. Cameral. decis. 783. num. 15. et 19. coram Buratt. & in Romana fidei commissi de Alberinis 10. Decembris 1664. S. de veniendo coram bon. me. Bevilacqua.*

Nec valuit replicatio, quod exceptio læsionis, de qua constat incontinenti, sit admittenda ad retardandam executionem Rot. *alleg. decis. 114. n. 2. & 3. post Zacch.* quia cum positiones datæ per Casamuratam ad probandam læsionem sint negatæ, probationes faciendæ super illa per testes, vel peritos non possunt esse incontinenti, & eo tempore factæ, quo iudicium executivum obligationis Cameralis, hinc requirunt altiore indaginem, & non admittendæ ad retardandam executionem ex firmatis per Molin. *de primogen. Hispan. lib. 3. c. 15. n. 16. Cancer. var. resol. p. 2. c. 16. n. 25. Rot. dec. 416. n. 9. p. 5. rec.*

Decisiones autem 326. part. 12. recent. *decis. 72. part. 13. & decis. 698. part. 18. tom. 2.* allegatæ per informantes pro Casamurata non faciebant ad rem, cum in casu dictarum decisionum super læsione fuerit processum in petitorio per tres sententias conformes, non autem ad impediendam executionem obligationis Cameralis contentæ in transactione læsiva, ut ex illarum lectura dignoscitur.

Præterea læsio proposita per Casamuratam in emptione apothecæ profumariæ, post tresdecim annos à die emptionis, videbatur etiam inverisimilis, ac improbabilis per fide extrajudiciales peritorum, nam si valor stabilium post decennium præsumitur mutatus, *Surd. conf. 151. n. 71. Add. ad Gregor. decis. 553. num. 15. Rot. in Romana rescissionis contractus 5. Maii 1636. S. final. coram Moymanno*, multo magis præsumitur mutatus valor mobilium, ac Chirothecarum tam intrinsecus ob deteriorationem ex lapsu temporis, quam extrinsecus ob mutationem usus illarum, cum usus vigens de tempore venditionis fuerit aboletus, & post tresdecim annos novus modus illa consulendi inductus, & tamen ad effectum probandæ læsionis inspicitur valor rei de tempore contractus *cap. cum dilectus de emption. & vendit. leg. 2. & leg. si voluntate 6. C. de rescind. vendit. Rot. decis. 239. n. 5. coram Mantio. decis. 538. num. 4. et seq. coram Buratt. decis. 420. num. 10. & 11. coram Amu. Dunozett. et decis. 253. n. 23. et 24. p. 4. rec.* quod fortius procedit in probando valore mobilium, cum tunc debeat magis præcisè probari illorum valor de tempore venditionis, *Add. ad Buratt. decis. 538. numer. 22. et decis. 706. numer. 4. coram Pen. cum allegatis per Pacion. de location. et conduct. cap. 19. nu. 183. et 184.*

Quocirca talis valor mobilium venditorum antè tresdecim annos probari non potuit per peritos deponentes de tempore præsentis, cum periti æstiment solum, quod eorum oculis nunc subijcitur, Rot. *decis. 706. num. 4. coram Pen.* loquens in puncto æstimationis mobilium, & generaliter, Rot. *dec. 253. nu. 18. et seq. part. 4. tom. 2. recen. et decis. 532. num. 15. part. 5. in residuo ex inspectione quippè de Præsentis tempore rei æstimandæ non possunt periti judicare illius qualitatem, & præferre super ea æstimationem de tempore præterito, cum secundum tale tempus præteritum rem non viderint, Rot. dec. 283. num. 20. coram Dunozett. Sen. dec. 53. n. 6. apud Post. de subhast. et dec. 100. n. 8. post 1. vol. conf. Farinac.*

Et quando periti potuissent habere notitiam valoris mobilium etiam temporis præteriti, adhuc super illorum qualitate, ac valore probando debebant induci, & examinari tanquam testes, & non tanquam periti, plenè Pacion. *alleg. cap. 19. num. 68. ad 75. Rot. dist. decis. 285. num. 20. coram Dunozett. Sen. decis. 203. num. 2. cum duob. seq. part. 12. recen.*

opportunitum, ac laudabile esse dixit solita sua eruditione post Odd. de restit. in integr. quæst. 7. nu. 135. & 139. Petr. Bim. conf. 203. n. 52. lib. 2. & adnotavit etiam Renat. Choppin. de privileg. Rusticor. in præfat. circa princip. vers. alii studiorum causa tract. illustr. diversor. jur. tom. 18. fol. mihi 90. col. 1. ibi refert, quod Labeo sex anni mensibus ab Urbe secedere solitus erat, ut libris conscribendis operam daret, & magis eruditè id comprobatur idem Choppin. ibid. par. 3. lib. 2. c. 3. fol. 101. dict. tom. 18.

Cæterum si aia super materia læsionis quando illa adsit, 285 & quando non, & ex quibus probationibus ea concludatur, vel excludatur, scire cupis, adeas Manent. consil. 142. Rolan. conf. 59. lib. 1. Non. conf. 65. Lancellott. Gall. conf. 32. & 39. Caball. conf. dec. 144. lib. 1. Valenz. Velasq. conf. 156. lib. 2. Bardellon. conf. 58. lib. 1. Surd. conf. 566. Mantie. de tacit. lib. 12. tit. 28. Gros. contr. forens. 8. Urceol. de transact. quæst. 94. Valeron. eod. tract. tit. 6. quæst. 2. Mans. consult. 616. Caltald. consult. forens. 261. Cagnol. & Pinell. latè in l. 2. c. de rescind. vendit. Cirocc. discept. 70. & 76. Covar. var. resolut. lib. 2. c. 3. & 4. & utrobique latè Yhanes de Faria in addit. ad ipsum Cancer. var. resolut. part. 1. c. 13. Castill. contr. jur. lib. 4. cap. 12. Contr. discept. forens. caus. 10. Caren. resolut. 14. Androcol. contr. 214. & 390. Palm. Nep. alleg. 211. Bonden. colluct. legal. 10. & 31. Urceol. plenè consult. forens. 3. Gratian. c. 600. Nogueroll. alleg. 18. Niger. de subhast. §. 10. c. 15. latè Pacion. de locat. & conduct. cap. 19. Capicc. Latr. consult. 36. Card. de Luc. de empt. & vendit. discurs. 24. & 43. Fontanell. decis. 62. & seqq. Caltill. decis. 34. Franch. decis. 119. Surd. decis. 155. Rot. decis. 86. & decis. 553. par. 4. divers. dec. 539. par. 1. recen. decis. 715. part. 2. decis. 253. & decis. 278. part. 4. tom. 2. decis. 581. part. 4. tom. 3. decis. 532. & decis. 576. part. 5. in resid. decis. 330. par. 10. decis. 64. & decis. 488. part. 11. decis. 375. part. 13. dec. 248. & 274. & decis. 468. part. 14. decis. 237. part. 15. decis. 136. part. 16. decis. 293. 364. 383. & 390. part. 17. decis. 208. 561. & decis. 605. part. 18. decis. 318. & 369. part. 19. & decis. 406. & decis. 553. coram Gregor. decis. 127. coram Dunozett. Sen. decis. 312. & decis. 400. coram Amat. Dunozett. decis. 836. Seraphin. dec. 1374. coram Pen. decis. 17. Zarat. decis. 695. coram Merlin. Buratt. dec. 58. dec. 50. Peutingen. dec. 49. & ibi Add. decis. 159. decis. 354. & 673. coram Pamphil. Bich. decis. 609. decis. 152. coram Carill. decis. 7. & 8. post Urceol. de transact.

Ut Fidejussor petere possit se à fidejussione eximi.

CAP. CLVII.

Fidejussores, aut expromissores, qui se obligaverint pro aliquo, possint compellere principales, aut eorum hæredes, ut eos extrahant de fidejussionibus, vel expromissionibus pro eis factis, vel dent eis fidejussores idoneos de conservando eos indemnes, & hæc fieri possint, antequam fidejussor, vel expromissor sit condemnatus, vel si diu non steterit in obligatione, vel etiam si principalis non dilapidet bona sua, & contra dictos principales, & hæredes Senator, & ejus Judices procedant ad petitionem fidejussorum, vel expromissorum summarie, ut superius de causis summariis dictum est. Et si solverit fidejussor, non obstante temporis longinquitate, similiter principales, & eorum hæredes cogere teneantur, ut conservent solventem indemnem, & per eundem Judicem, per quem ad instantiam Creditoris proceditur contra fidejussorem, vel expromissorem eodem modo, & forma procedatur ad fidejussoris instantiam, contra illum: pro quo intercessit, si fidejussor voluerit. Possit quoque, & debeat Senator, & illius Judices mandare Dominis locorum, & Communitatibus, in quibus dicti debitores degunt, ut eos ad eundem fidejussorem relevandum indemnem, seu ad illum Constant. ad Statut. Tom. II.

extrahendum, ut supra, sub pœna debiti cogant, & compellant, quibus cessantibus contra ipsos Barones, & Communitates exequi debeat pro debito prædicto.

ARGUMENTUM.

Ad ornatum hujus Statuti ostenditur prius, quàm periculum sit pro aliis fideiubere; exinde quod hoc Statutum est decisorium, & non comprehendit Ecclesiasticos, licet eo uti favorabili uti possint. Fidejussores præstandi ex hoc statuto debent esse idonei, & probari idoneitas, nec sufficiunt divitiæ principalis debitoris. Fideiussor potest suo arbitrio ex hoc statuto petere, vel totalem liberationem à fideiussione, vel quod sibi præstetur fideiussor idoneus, & hoc licet diu non steterit in obligatione, nec principalis dilapidet bona sua. Dispositionem hujus statuti procedere etiam in fideiussore Evictionis, Censui, Tutelæ, ac Curæ, licet non venerit evictio, nec casus molestiarum pro censu, vel redditione rationis Tutelæ, ac Curæ, cum statutum hic consideraverit nudum factum obligationis factæ à fideiussore. Non procedit tamen hoc statutum favore fideiussoris contra confideiussorem, & quare; procedit tamen contra mulierem, quæ fideiussit. Fideiussor ex dispositione Juris Communis quomodo, & quando, & in quibus casibus possit petere relevationem à fideiussione, & an relevatio procedat in fideiussione præstita pro evictione, pro tutela, & cura, vel in censu perpetuo. Fideiussori an vigore hujus statuti, & alterius Stat. 94. competat via executiva, vel summaria discuitur. Fideiussor dandus de iure, vel ex hoc statuto debet esse de personis Urbis, vel illius Districtus.

SUMMARIUM.

- 1 Fideiussor ex hoc statuto debet liberari à fideiussione, vel eidem etiam non molestato dandi sunt fideiussores pro relevatione indemnitate.
- 2 Fideiubere pro aliis est res damnoza, & qui fideiubet se preparat ad solvendum.
- 3 Solutione fideiussoris obligatio tollitur, si non fuerit novata, & legislatores post titulum de fideiussoribus posuere illum de solutionibus, & n. 4.
- 5 Fideiussoribus favere sanctum est, dum morbo alieno laborant.
- 6 Fideiussores ex Statuti Urbis possunt petere liberationem à fideiussione summarie.
- 7 Fideiussor de Jure Communi non potest agere contra principalem debitorem pro liberatione, si non sit condemnatus, vel solverit.
- 8 Statutum Urbis concedens fideiussori, ut possit agere pro liberatione, antequam sit condemnatus, vel solvat est correctorium Juris Communis, & stricte intelligendum.
- 9 Statutum hoc est decisorium.
- 10 Ligat tamquam decisorium etiam forenses in Urbe contrahentes, & num. 11.
- 12 Ligat Clericos, & Ecclesiasticas personas ex Fenzon. hic.
- 13 Contrarium est verius, & impugnatur Fenzonius, & num. 14.
- 14 Statuta Urbis licet laycalia, sed confirmata à Papa in forma specifica comprehendunt Clericos, quando de illis in aliquo statuto est facta expressa mentio.
- 15 Clerici, & Ecclesiastici possunt uti hoc statuto laicali favorabili, si velint.
- 16 Fideiussores præstandi ex hoc statuto debent esse idonei, & num. 29.
- 17 Idoneitas fideiussoris probari debet ab eo, qui illum dare debet, et num. 18.
- 19 Fideiussores idonei qui sint, vide remissive.
- 20 Divitiæ principalis debitoris non excusant à præstatione fideiussoris idonei ex hoc statuto, et sic non sufficit obligatio principalis debitoris, et n. 21. 23. & 24.
- 22 Cautio idonea si fuit demandata per statum, debet præstari per fideiussorem, & non sufficit simplex obligatio ipsius debitoris, et n. 23.
- 25 Assertioni alicujus super possessione stabilium, et quod sint propria non creditur, nisi id probeat.
- 26 Fideiussoris novi præstationi pro relevatione indemnitate est

- 10 Et tanquam decisorium ligat etiam forenses, Rot. *decif.* 320 n. 3. *coram Cavalier.*, & *dec.* 139 n. 4. apud Cenc. *de Cens.* ubi agebatur de censu imposito Romæ à Bononiense, & *dec.* 75 n. 18., & 20., ubi id firmatur in censu imposito hinc in Urbe per procuratorem nomine forensis.
- Licet hoc statutum sit decisorium adhuc ligat Clericos, ac Ecclesiasticas personas, Fenzon. *hic n.* 20.; sed contraria opinio est verior, & retinenda, quam præcisè tenet Rot.
- 13 *decif.* 901. *coram Merlin.*, cum qua procedit *decif.* 1951. n. 34. *coram Coccin.*, & super simili Statuto Ferrariæ idem dicit Pigant. *Rubr.* 136. nu. 18., & super Statuto Eugub. Conciol. *ad idem Stat. Rubr.* 60. n. 1. *vers.* & *ideò non ligat lib. 2.*, & hæc opinio imperturbabiliter est tenenda ex sententia Rotæ sedulo firmata in *dec.* 490. n. 542. 773., & 900. *coram Cerr.* confirmatis in *dec.* 252. par. 16. *recen.*, & rursus *decif.* 377. part. 17., in quibus luculenter, & magistraliter deciditur, quod Statuta Urbis tanquam laicalia, licet confirmata à Papa in forma specifica, non comprehendunt Clericos, nec Ecclesiasticas personas, nisi quando in ipsi Statutis foret de illis facta expressa mentio, quam opinionem late firmat etiam Marchesan. *de commiss.* par. 3. §. 5. *de commiss.* nullit. Sanator. numer. 67. ad 84. fol. 170., & nos plenè diximus in Præudio *Stat. Urbis* supra artic. 3. tom. 1.
- Possunt tamen Clerici, & Ecclesiastici uti activè contra laicum tali statuto, si velint non tanquam lege arctante, sed tanquam privilegio, & dispositione favorabili,
- 15 quando pro layco ipsi fideiussurunt, cum sit ipsis favorabile, ex firmatis per Sperell. *dec.* 11 n. 7., & *seq.*, ac per totam, Rot. *dec.* 251 n. 8. par. 8. *rec.*, & *dec.* 231 n. 11., & infra par. 10. & in terminis similis statuti hoc nbtat Conciol. *dict.* *Rubr.* 60 n. 1. *vers.* licet Clerico lib. 2.
- Adverte autem, quod fideiussores pro relevatione indemnitis ex hoc statuto præstandi per principalem debitorem favore fideiussoris, aut expromissoris debent esse idonei, ex verbis Statuti ibi – *vel dent eis fideiussores idoneos* :
- 17 & idoneitas debet probari ab illo, qui fideiussorem indemnitis dare debet, quia licet unusquisque præsumatur idoneus moribus, non tamen præsumitur idoneus quoad facultates, & propterea divitiæ sunt probandæ ab eo, qui in iis se fundat, Surd. *decif.* 295. num. 10. Rot. *post conf.* 268. Spad. num. 10., & 11. lib. 2. *decif.* 320. n. 1. *coram Coccin.*, & *dec.* 391 n. 17. *coram Bich.*
- 19 Qui autem sint fideiussores idonei in proposito, & ex quibus idoneitas dicatur probata, consule Carpan. *ad Stat. Mediol.* c. 44. à n. 17., & *seq.* tom. 2. Rot. *dec.* 428. *coram Rembold.*, & *dec.* 391. *coram Bich.*
- Et pro tali idoneitate fideiussionis exigita à Statuto hinc non sufficiunt divitiæ principalis debitoris ad relevationem indemnitis obligati, nec enim dicitur satisfactum statuto per nudam obligationem cum hypotheca bonorum facta à principali debitore, licet divite, Fenzon. *hic numer.* 3. Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr.* 136. nu. 14. *vers.* *habet enim*; & sic in casu occurrenti iudicavi ex rationibus, & motivis, de quibus in Voto, quod hinc sequitur.
- Censeo esse relaxandum mandatum pro præstatione fideiussoris idonei pro relevatione indemnitis D. Francisci Senepæ, qui fideiussit pro D. Jacobo Philippo fratre pro scutis 4500. favore D. Rondini, non obstantibus allegatis divitiis, & idoneitate ejusdem Jacobi Philippi principalis debitoris, ex quo per *Stat. Urb. lib. 1. cap. 157.* debent præstari
- 21 fideiussores idonei pro tali relevatione, & sic relevatio debet fieri per idoneos, ac effectivos fideiussores, nec sufficit obligatio bonorum debitoris per text. rotundum in leg. si mandato Titii 59. §. final. ff. mandat. Gratian. cap. 13. nu. 11., & infra, qui testatur de veriori opinione, & c. 147. n. 19., & 20. Ludovic. *dec.* Perus. 63. nu. 15. Surd. *dec.* 295. nu. 13., qui omnes firmant, quod debeat caveri per fideiussorem, quando per legem, vel statutum, fuit dictum, quod idonee caveatur, & in puncto hujus statuti firmat Marefc. *var. resol. lib. 1. c. 67. n. 17.*; & contraria opinio procedit de jure communi, & quidem cum maxima difficultate, non autem attenta dispositione præfati Statuti 157.
- Idque videtur clarè defumi ex verbis, & mente ejusdem statuti, dum in illo statuitur, quod fideiussores debeant omnino extrahi ab onere fideiussionum, vel per actualem liberationem eorumdem ab obligatione fideiussoria, vel per præstationem fideiussorum idoneorum pro relevatione indemnitis, & sic per statutum fuit considerata, vel totalis liberatio; vel saltem omnimoda securitas fi-
- Constant. ad Statut. Tom. II.*

deiussorum, quæ non potest haberi per simplicem obligationem debitoris, ac ejus bonorum, cum ille, & hæc sint jam obligata favore Francisci fideiussoris per obligationem factam à Jacobo Philippo de illum relevando indemnem, & sic debet caveri per alium fideiussorem idoneum, ut bene advertit Gratian. c. 147. n. 21.

Quod clarius videtur probari ex eodem statuto, dum principalis debitor tenetur liberare fideiussorem ab obligatione, vel ejusdem favore præstare fideiussores idoneos pro relevatione indemnitis, etiam si ipse debitor principalis non dilapidet bona sua, unde statutum supponit, quod debitor principalis possideat, ac habeat bona, & nihilominus vult, quod fideiussori petenti liberationem, vel relevationem indemnitis præstentur fideiussores idonei.

Præterea ex alio capite excludatur præsentio Jacobi Philippi, quia bona per ipsum indicata erant satis pauca, & non fuerat probatum, quod sua essent, prout probare debebat, nec enim standum erat ejus assertioni l. si verò §. §. qui pro rei ff. qui satisd. cogant. Alex. *conf.* 37. num. 3. lib. 2. Gratian. c. 289. n. 10., & c. 528. n. 27., & *seq.* Rot. *dec.* 320. & 342. utrobique n. 1. *coram Coccin.*, & *dec.* 391. n. 7. *coram Bich.*, & præcisè Surd. *dec.* 295. n. 12.

Additur, quod inter principalem debitorem, & fideiussorem adsunt monstruosæ, ac inextricabiles lites, ex quibus inter illos rancores, & inimicitia graves subortæ fuerunt, unde magis consulendum est indemniti fideiussoris per præstationem alterius idonei fideiussoris, Roman. *conf.* 459. n. 7. Larea *dec.* Granat. 93. n. fin.

Non obstat, quod stantibus divitiis, & idoneitate Jacobi Philippi principalis debitoris non teneatur præstare aliam cautionem per leg. 1. §. magistratus ff. de magistr. convenien. Maur. *de fideiuss.* cap. 28. num. 1. Trentacinq. *var. resol.* lib. 3. tit. de empr. & vendit. *resol.* 16. num. 4. ubi testatur de communi opinione, Afflict. *decif.* 171. num. 3. Surd. *dec.* 295. n. 13. Rot. *dec.* 281. num. 4. part. 2. *divers.*, & *dec.* 1243. n. 3. *coram Seraphin.*; & hoc procedat, licet agatur de fideiussione requisita vigore statuti, Maur. *de fideiuss.* cap. 20. num. 1. in fine, & num. 6., & 7., ubi testatur de communi, quia respondetur primo, quod tales divitiæ non erant probatæ, & sic cessabat obiectum ex facto; secundo respondeatur, quod etiam probatis divitiis, adhuc obiectum procedit, quando quis debet simpliciter cavere de jure communi, secus quando debet præstari fideiussor idoneus de jure, vel ex statuto, ut hic, Gratian. cap. 13. nu. 11., & *seq.* Surd. *decif.* 295. num. 13. Rot. *decif.* 281. num. 40. circa fin. par. 2. *divers.*

Nec talis præstatio fideiussoris idonei potest à Jacobo Philippo evitari sub pretextu, quod scuta 1950. remanentia pretii Officii Notariatus ab eo debita sint solvenda Ven. Archiconfraternitati Sanctissimæ Conceptionis erectæ in Ecclesia Sancti Laurentii in Damaso, cujus favore Franciscus non fideiussit, sed favore Rondini venditoris Officii, cum enim Rondinus esset obligatus favore Archiconfraternitatis, & Jacobus Philippus se obligaverit solvere pretium cum obligatione Camerali, dum hæc operatur favore omnium, quorum interest, Rot. *dec.* 97., & ibi Add. nu. 6. *coram Gregor.* *dec.* 247. num. 2. *coram Duran.* *decif.* 97. nu. 1., & *decif.* 221. n. 5. post Zacch. *de oblig. Camer.*, dum. Archiconfraternitas est creditrix pro pretio ejusdem Officii venditi olim per eius auctores cum reservatione domini, & sic habet primarium interesse super pretio, utique Francisci fideiussoris obligatio pro solutione dicti pretii operatur favore Archiconfraternitatis, Gratian. cap. 723. num. 5. Rot. *decif.* 191. nu. 12., & *dec.* 273. nu. 6. post Zacch. *de oblig. Camer.*, & in Romana scutorum triginta milium 9. Aprilis 1660. §. opponi autem coram Albergato; & hoc redditur evidentissimum, ex quo Jacobus Philippus in emptione Officii se obligavit ad solutionem talis debiti, & pro eo fideiussit Franciscus, qui nunc petit relevationem.

Cumque postea Franciscus fideiussor insteterit pro liberatione totali ab onere fideiussionis, ego existimavi, illius favore esse pronuncianum, ex quo *Stat. Urb. hoc c.* 157. ex lectura ejusdem remittit in arbitrio fideiussoris, vel petere liberationem, vel præstationem fideiussoris idonei pro relevatione indemnitis, ut advertit Fenzon. *hic n.* 13. in fine, & facit Ruin. *conf.* 88. nu. 5. lib. 1.

Denegavi tamen mandatum contra personam Jacobi Philippi dum erat frater carnalis Francisci fideiussoris, & petentis liberationem à fideiussione, cum pro

- debito civili non debeat ad instantiam fratris contra fratrem permitti carceratio, ut plenè probat doctissimus Altograd. *conf.* 39. *per tot. lib.* 1. Zacch. *de obligat. Camer. quest.* 36. *num.* 17. Vilof. *de fugitiv. cap.* 19. §. 2. *n.* 27. ubi adducit plures concordantes, & laudat *diff. conf.* 39. Altograd. *Thesaur. dec.* 119. *per tot. Rot. decis.* 165. *n.* 17. & 18. post Zacch. *de oblig. Camer.*; & licet non desint multi contrarium tenentes, attamen opinio pro non carceratione est verior, humanior, magis communis, ac in Curia Romana passim practicata.

Hactenus Votum.

- An autem ad satisfaciendum huic statuto mulier dicatur fidejussor idoneus pro relevatione indemnitis, si principalis debitor fidejussionem mulieris recuset, ego in casu occurrenti dixi, quod non, & nunc sum in eodem sensu, ex quo mulier honesta non potest pro debito Civili carcerari, & habet à legibus plura alia privilegia, & signanter quod ultra medietatem dotis non potest se obligare, & potest contingere, quod de tempore fidejussionis dictam medietatem vel effectivè alienaverit, vel saltem obligaverit, & his casibus ejus obligatio fidejussoria esset prorsus inefficax, & consequenter non potest mulieris fidejussio dici idonea, ut hoc videtur decidi *per text.* litteralem in *l. de die 8. §. qui mulierem ff. qui satisd. cogant.* Carpan. *ad Stat. Mediolan. c.* 44. *num.* 29. *lib.* 1. & *per dictum text.* idem statuitur in minore, & milite, quod scilicet non sint fidejussores idonei.

- Hoc statutum comprehendit etiam fœminas, itaut si pro illis fuerit præstita fidejussio, possint remedio ab hoc statuto præscripto urgeri ad liberandos fidejussores à fidejussione, vel pro relevatione indemnitis eorumdem ad præstandos fidejussores idoneos, non obstante contraria opinione Carpan. *ad Stat. Mediol. cap.* 413. *n.* 14. *lib.* 1. qui pro sua opinione adducit Cott. in *suis memorialibus verbo masculinum, vers. proinde, fol. mihi 453.* nam dictio *Aliquis*, qua utitur nostrum statutum, est de sui natura universalis, & prolata in genere masculino comprehendit etiam fœmininum *per text. in l. 1. ff. de verb. & rer. significat.* Alexand. *conf.* 24. *n.* 13. *lib.* 2. & bene Dec. *conf.* 507. *n.* 1. ubi quod hæc dictio *Aliquis* intelligitur scilicet *Aliquis homo*, verbum comprehensivum maris, & fœminæ, & hoc est ex proprio significato, non autem improprio, ut advertit Alex. ibidem & propterea etiam si agatur de statuto correctorio, adhuc dum non versamur in extensione, sed comprehensione, sub dicto verbo *Aliquis* venit etiam fœmina; quinimò major ratio statuti militat in fœmina, quam in masculino, dum fidejubentes pro mulieribus sunt in majori periculo, ex quo illæ nedum ob varia privilegia ipsis concessa, sed ob ingenii imbecillitatem, & rerum gerendarum imperitiam possunt facilius evadere deterioris conditionis, & parare majus præjudicium earum fidejussoribus, quam mascululi, ex bene traditis in his ferè terminis per Alex. *diff. conf.* 24. *n.* 34. *lib.* 2.

- Non obstant motiva Cottæ, super quibus se fundat Carpan. in contrarium allegatus, quia ille adducit duas rationes; primam quod statutum Mediolani, super quo loquitur, mandat non exonerantes fidejussorem posse personaliter capi, quæ captura non competit contra mulierem honestam; secundam quod tale statutum est correctorium juris communis; at dictæ rationes in terminis nostri statuti hic non efficiunt, quia ab illo mandatur relaxari mandatum realiter, & personaliter exequendum, quod intelligitur de mandato reali, & personali copulativè quoad masculos, de reali verò solum quoad fœminas; quo verò ad aliud motivum, quod hoc statutum sit correctorium juris communis, nec refragatur, nam non agitur de statuti extensione, sed de comprehensione, cum dictio, vel verbum *Aliquis* ex propria natura, & non per extensionem comprehendat tam masculinum, quam fœminam, & ita non obstante auctoritate Cottæ, & Carpani aliàs judicavi.

Acriter fuit coram me discussum in quadam causa, an esset in electione fidejussoris petere fidejussorem relevationis indemnitis, vel totalem exemptionem, ac liberationem à fidejussione, & prætendebatur esse in arbitrio principalis debitoris eligere an vellet penitus liberare fidejussorem, vel potius fidejussores pro relevatione indemnitis præstare, & electionem in alternativis esse ipsius debitoris, & dicebatur hoc deduci ex *Stat. Urb. lib.* 1. *c.* 94. quod in hac materia est relativum, ad hoc *Stat.* 157. ubi habentur hæc ver-

ba *si cessaverint* (nempe principales debitores obligati) cum à fidejussione eximere, aut fidejussorem de relevando indemnem præstare, mandatum executivum relaxet.

At contrarium fuit decisum, nam statuentes in *diff. Stat.* 94. quo ad modum indemnitis præstandæ fidejussoribus se remiserunt ad hoc *Stat.* 157. in quo alternativa liberationis à fidejussione, vel præstationis idonei fidejussoris pro relevatione indemnitis est appositæ favore ipsorum fidejussorum relevandorum ibi – *ut possint compellere principales debitores, vel eorum hæredes, ut extrahant à fidejussionibus, & expromissionibus pro eis factis, vel ut dent eis fidejussores idoneos de conservando eos indemnes* – unde alternativa posita favore fidejussorum relevandorum est attendenda, & unum ex remediis alternativè ab ipsis propositum est servandum, & sic si petant eximi, & liberari à fidejussione illis annuendum est, ex traditis in his ferè terminis per Ruin. *conf.* 88. *n.* 5. *lib.* 1. & certum est unum statutum ab alio suppleri, & declarari, Patif. *conf.* 97. *n.* 15. & 16. *lib.* 3. Rot. *decis.* 16. *n.* 6. *par.* 8. *recen.*; præcipue dum hoc *Stat.* 157. est posteriùs, & *Stat.* 94. est ad hoc relativum; ut bene notat Fenzon. *ad Statut.* 94. *in fine*, ubi dicit, prædicta duo remedia fuisse data favore fidejussorum, & in *alleg. Stat.* 94. de hac materia fuit breviter actum solum ad effectum illam referendi inter causas summarias, quas ibi statuentes profitebantur referre.

Idque videtur comprobari ex littera *Stat.* 94. ibi – *ita ut per unius via electionem alteri non præjudicetur* – ideòque fidejussor per electionem viz, quod præstetur fidejussor pro relevatione sibi non præjudicat in petitione liberationis, ut notavit Fenzon. *ad diff. Stat.* 94. *n.* 13. *circa finem*.

Non obstat, quod dicta verba – *& per unius via electionem* referenda sint ad illa verba proximiora ibi – *ad relaxationem mandati executivi realiter, & personaliter exequendi*, non ad variationem super remedio, vel exemptionis à fidejussione, vel præstationis fidejussorum pro relevatione indemnitis, est sic quod electa via personaliter exequendi, non sit prohibita alia exequendi realiter, & è contra; nam talis intellectus, taleque objectum tollitur ex accurata perpenzione verborum statuti, dum ex dictis verbis – *ad relaxationem mandati executivi realiter, & personaliter exequendi* – non inducitur aliqua alternativa duorum factorum, sed solum injungitur Judici unicuique actus relaxationis mandati realiter, & personaliter exequendi copulativè per copulam &, unde præfata verba – *per unius via electionem* debent referri ad variationem super duplici remedio dato favore fidejussorum, ac expromissorum, vel obtinendi exemptionem à fidejussione, vel habendi idoneum fidejussorem relevationis indemnitis, ut brevibus verbis notavit Fenzon. *diff. c.* 94. *in fine*, & clariùs hoc expresserunt statuentes hoc *Stat.* 157. dum in illo alternativa claro fuit appositæ favore fidejussorum, & sic quatenus *Stat.* 94. esset dubium remanet declaratum ex hoc *Stat.* 157. claro ex suprâ firmatis.

Dispositio præsentis statuti non prodest favore fidejussoris contra confidejussorem infolidum obligatum, cum inter confidejussores nulla contrahatur fidejussio, stipulatio, vel alia obligatio, quæ est mater actionis, Mart. Medic. *examin. Senen.* 27. *num.* 30. & præcisè Valasc. *consult.* 36. *numer.* 2. *circa medium*, qui hoc refert de mente Senatus Lusitani; & licet contra determinationem Senatus postea insurgat, attamen Senatus opinio in terminis nostri statuti est omninò retinenda, cum enim tale statutum sit correctorium juris communis, & loquatur simpliciter de fidejussore, quod possit agere contra illum, pro quo se obligavit, non potest propterea extendi, ut possit agi contra fidejussorem, cujus favore confidejussor verè se non obligavit, sed solum favore principalis creditoris, ut ferè in puncto ratiocinatur Tort. *ad Statut. Pap. Rubr.* 43. *in Civil.* *n.* 6. & idem videtur repetere *Rubr.* 44. *num. fin.*

Et licet Tort. *diff. Rubr.* 43. *n.* 63. dicat, quod correo infolidum obligato competat beneficium hujus statuti pro ea parte, pro qua est fidejussor, & idem velit Valasc. *alleg. consult.* 36. dum recedit à contraria opinione Senatus, attamen eorum dicta procedunt, & recipi possunt facta solutione totius principali creditori, & reportata cessione contra confidejussorem, vel saltem facta oblatione à confidejussore, quod vult solvere ratam suam, & se eximere ab obligatione solidi, quam habet erga principalem creditorem per extinctionem totius debiti, nam aliàs non videtur recedendum ab opinione, quod beneficium

præsentis statuti correctorii Juris Communis non suffragetur fidejussori contra confidejussorem.

- Non obstat *dec. 246. num. 15. par. 16. rec.* qua talis decisio non firmat, quod fidejussor possit agere pro relevatione contra fidejussorem, sed solum, quod præscriptio *Statut. Urb. de qua in c. 158. lib. 1.* non comprehendit fidejussorem, qui vult agere pro relevatione contra principalem debitorem, cum sit casus exceptus in hoc *Statut. 157.* & exceptionis ratio, licet à statuentibus non expressa, ea est, quia petitio talis liberationis à fidejussione, vel relevationis indemnitis per fidejussores idoneos contra principalem debitorem potest peti à fidejussore ad libitum, si velit, cum sit repositum in ejus arbitrio agere, vel non agere ex remedio à statuto concessio, ideo non potest dici præscripta actio ad liberationem, vel relevationem petendam per lapsum sexdecim annorum, dum actio non nascitur, nisi quando fidejussor vult uti beneficio statuti, cum possit eo non uti.

- Et solum in allegat. *decif. 346. num. 16. & seq. & num. 26.* 54 & infra firmatur, quod præstatum *Statut. 158. de præscript.* procedit etiam contra confidejussorem, quando hic solvit totum debitum, & reportavit cessionem jurium contra confidejussorem, hoc namque casu evadit purus, & verus creditor confidejussoris à die reportata cessionis, & propterea debet agere, alias illi obstat præscriptio à dicto *Statut. 158.* inducta, & sic non procedit amplius hoc *Statut. 157.* loquens solum in terminis exemptionis à fidejussione, vel præstationis fidejussoris idonei pro relevatione indemnitis, sed intrant termini actionis pro puro credito consequendo, quod tollitur per lapsum sexdecim annorum.

- Quando autem fidejussor solvit principali creditori potest petere relevationem indemnitis contra principalem debitorem coram eodem Judice, qui contra fidejussorem ad instantiam creditoris processit, & iisdem modo, & forma judicii, quibus fuit processum contra ipsum fidejussorem, ex littera statuti hic.

- Fuit coram me diu discussum, an præsens statutum procedat favore fidejussorum pro evictione, tutela, & cura, administratione, ac censibus perpetuis, itaut possint etiam diu non steterint in obligatione, nec venerit casus evictionis, finis tutelæ, & curæ, ac administrationis, & non obstante census irrepitibilibus, & statuta hujusmodi in calibus prædictis non intrare communiter tenent Doctores, ex quo hujusmodi fidejussorum obligatio est accessoria ad obligationem principalem, & debet juxta hanc regulari, & sic cum fidejussores de tempore eorum obligationis præviderint, vel prævidere debuerint metam principalis obligationis semper duraturam, quousque eveniret casus evictionis, esset finita tutela, cura, & administratio, ac quousque duraret census, tibi imputari debent, si tali obligationi sic duraturæ accedere voluerunt simpliciter, non conveniendo expressè super ipsorum liberatione, etiam non sequuta evictione, nec finita tutela, cura, ac administratione, ac durante censu, ut plenè tradunt Fenzon hic *num. 3. & seq. Gaill. præf. obser. lib. 2. obser. 29. n. 6. & 7. Cenc. de cens. quæst. 76. num. 6. Cencer. var. resol. p. 2. c. 5. n. 89. & infra, de Marin. ad Reverter. dec. 449. n. 1. Muscatell. in prax. p. 2. q. 4. n. 12. fol. mihi 755. Rot. dec. 60. nu. 8. coram Bich.* quæ autoritates ferè per omnes promiscuè loquuntur in omnibus prædictis calibus.

- Et specificè in censu, quod cum ejus fors sit irrepitibilis etiam post centum annos, non possit per fidejussorem in illo peti, ut à fideiussione eximatur, Cencer. Cenc. & Reverter. ubi supra Duard. de cens. §. 3. quæst. 14. num. 5. Rot. dec. 404. coram Manzaned. decif. 629. la 2. coram Cavalier. dec. 27. & 75. coram Duran. dec. 157. per tot. coram Cerr. decif. 498. n. 10. & dec. 528. n. 7. post Cenc. de cens. & alii apud Card. de Luc. de credit. & debit. disc. 27. n. 6.

- Solumque potest fidejussor in censu, licet diu steterit in obligatione, agere, ut sibi præstetur fideiussor, & expromissor pro solutione fructuum census, ut innuunt allegatæ decisiones, & signanter *decif. 27. & 75. coram Duran. & decif. 157. coram Cerr.* in quibus *decif.* declarantur decisiones contrarie, & hanc opinionem quoad censum etiam in terminis hujus *Statut. 157.* quod solum pro fructibus, non autem pro sorte possit fideiussor petere liberationem à fideiussione, probari videtur in allegat. *decif. coram Duran. &*

- 59 Cerr. At quod fidejussor in censu possit petere liberationem, etiam quoad sortem, quando diu stetit in obligatione, ex quo prohibitio repetendi sortem insit solum in principali

creditore census, non autem in fidejussore, qui illam petit, ut se liberet à fideiussione firmant Duard. de cens. §. 3. quæst. 14. num. 7. & 8. Add. ad Pamphil. decif. 279. num. 7. Rot. decif. 460. post Cenc. de cens. dec. 57. n. 35. & dec. 278. nu. 2. ad 4. par. 8. rec.

Ceterum quicquid sit de Jure Communi, ac secundum dispositionem aliorum statutorum simpliciter disponentium de liberatione fidejussoris ab obligatione, cujus actio est purificata, qualis propriè non est illa pro evictione, pro tutela, cura, administratione, vel censu; secus autem est in terminis statuti nostri hic, per quod fuit habitus respectus ad nudum factum obligationis factæ, nec est opus, quod sit obligatio efficax de præsentis, vel purificanda, & sic statutum nostrum procedit etiam favore fidejussoris pro evictione, tutela, cura, ac administratione, & ita alias judicavi per motiva, & autoritates, de quibus in Voto tunc exarato, sequentis tenoris.

Pro evictione vineæ, quam Cæcilia vendiderat Cesono fidejusserat Philippis, qui post biennium petebat contra Cæciliam extrahi ab onere fideiussionis, vel sibi dari fideiussorem idoneum pro relevatione indemnitis in casum, quo sequeretur evictio juxta dispositionem *Statut. Urbis capit. 94. & 157. lib. 1.* At Cæcilia talem petitionem esse in tempestivam prætendebat, dum adhuc evictio non erat sequuta, & sic nec obligatio pro liberatione ab illa, ex motivo, quod ante sequutam evictionem fideiussor pro illa datus non dicatur steterit in obligatione, & quod talis obligatio sit conditionalis, nec purificata dicatur ante evictionis eventum, unde etiam si per mille annos fideiussor evictionis staret in fideiussione, nihilominus non posset agere pro liberatione, nisi præcedentibus molestiis super evictione ex cap. pervenit extr. de fidejussor. leg. 1. C. eod. Cyn. in leg. si pro ea num. 4. Cod. mandat. & sequuntur communiter Doctores in leg. facere 29. & signanter Bartol. numer. 3. Bald. & Castrenf. utrobique num. 2. Alexan. num. 1. Imol. num. 2. ff. de solut. matrim. de Marin. ad Reverter. decif. 499. num. 2. versic. est tamen notandum, Afflic. decif. 241. num. 4. & 5. Rot. decif. 50. & 75. utrobique num. 4. & decif. 209. n. 6. & 11. coram Duran. dec. 150. n. 6. p. 19. rec. & in puncto hujus stat. Urb. 157. Fenzon. ibid. n. 4. & 5. & dec. 209. n. 6. & 11. coram Duran.

Et ob eandem rationem nec fideiussor Tutoris, Curatoris, vel alterius administratoris, licet diu steterit in obligatione potest agere, ut à fideiussione liberetur ante expletum officium tutelæ, curæ, vel administrationis, Cencer. var. ref. p. 2. c. 5. n. 89. de Marin. ad Revert. dec. 499. num. 3. Rot. dec. 27. nu. 6. & 7. confirmata decif. 75. num. 15. ad 17. coram Duran.

Histamen licet verissimis de Jure Communi, contrarium tamen in terminis statuti Urb. lib. 1. cap. 157. existimavi, & sic esse relaxandum mandatum favore Philippi fidejussoris contra Cæciliam pro præstatione fideiussoris pro relevatione indemnitis in casum, quo sequeretur evictio: & motus fui, quia præstatum *statut. 157.* est in verbis generale, & non respicit efficacem obligationem fideiussoris, cuius vigore possit urgeri, sed nudum factum fideiussionis, & obligationis ex verbis Statuti, ibi - Fidejussores, vel expromissores, qui se obligaverint pro aliquo, possint competere principales, aut eorum hæredes, ut eos extrahant de fideiussionibus, vel expromissionibus pro eis factis, vel dent eis fidejussores idoneos de conservando illos indemnes, - per quæ verba designatur ad oculum, statuentes respexisse ad nudum factum obligationis, & fideiussionis, ut ferè præcisè advertit Magon. decif. Lucen. 6. n. 34. illa enim verba - qui se obligaverint pro aliquo, prolata non per verba de præsentis, qui obligati sunt, evidenter demonstrant, quod doctissimi statuentes respexerunt nudum factum, non efficaciam de præsentis obligationis, & clarius hoc elicitur ex illis aliis verbis, ibi - ut eos extrahant de fideiussionibus pro eis factis - per quæ verba non potuit magis præcisè ostendi, quod Statuentes respexerunt ad nudum factum fideiussionis, & solum voluerunt, quod fidejussores laborantes morbo alieno liberarentur à fideiussionibus factis, sive illæ habeant causam perpetuam, sive temporalem, sive puram de præsentis, sive purificandam.

Quod magis roboratur, ex quo statuentes in hac materia voluerunt largè favere fideiussoribus laborantibus morbo alieno, recedendo à contraria dispositione Juris communis, dum illis indulserunt agere, licet diu non steterint in obli-

fecit non examinatis verbis, ac ratione statuti, eidem Rotæ non deductis, non enim ipsi Rotæ Auditores, licet doctissimi, brevissimo temporis spatio, quod habent pro decidendis multiplicibus, & gravissimis causis, possunt ita defacili, & indifferenter ex non deductis Jus efformare.

- Nota tamen, quod fidejussor debet in terminis quoque Juris communis omnino liberari etiam in contractu census, in quo se obligavit, quando illi fuit promissa liberatio
85 à fidejussione intra certum tempus, cum in hoc non sit recedendum à lege conventionis, Duard. de cens. §. 3. q. 14. nu. 14. & 15. Cenc. eod. tract. q. 76. n. 1. Peguer. dec. 190. §. hanc difficultatem, vers. additur alius, Larea dec. Granat. 94. nu. 10. Rot. dec. 149. n. 5. coram Amat. Dunozett.

Ex statuto hic fidejussores possunt petere liberationem à fidejussione, vel ut ipsi præstentur fidejussores idonei pro relevatione indemnitate, & hoc etiam si fidejussor non sit condemnatus, vel si diu non steterit in obligatione, vel etiam si principalis debitor non dilapidet bona sua, & in his certe discrepat à Jure communi.

- Attenta quippe Juris communis dispositione, ubi tale statutum non viget, non potest fidejussor petere liberationem à fidejussione, si diu non steterit in obligatione, quod verbum diu alii ad biennium, alii ad decennium, alii ad majus, vel ad minus tempus extendunt, nihilominus remittitur arbitrio Judicis discernere, quando quis diu dicatur steterit in obligatione, qui pensatis circumstantiis boni, vel mali status principalis debitoris, & an fidejussor fuerit
86 alias, nec ne molestatus, majus, vel minus tempus arbitrabitur, Menoch. de Arbitr. cas. 41. n. 3. Valasc. consult. 36. nu. 2. Peguer. dec. 190., Tort. ad Statut. Pap. Rubr. 43. nu. 45. & 46. Prat. in annot. ad prax. Muscatell. part. 2. q. 4. §. quo vero ad quartum fol. mihi 755. Add. ad decis. 17. lutt. A in fine post Merlin. de legitim. Rot. dec. 195. n. 4. post Cenc. de Cens. dec. 101. n. 15. post Zacch. de obligat. Camer. decis. 100. n. 2., & dec. 181. n. 1. coram Coccin.

- Prout etiam de Jure communi potest fidejussor petere se liberari à fidejussione, etiam si diu non steterit in obligatione, & etiam ante solutionem, quando fuit conventum,
87 quod intra certum tempus à fidejussione liberaretur, Gaill. pract. obser. lib. 1. obser. 29. n. 14. Tort. dict. Rub. 43. num. 42. Rot. dec. 149. n. 7. coram Amat. Dunozett.

- Pariter potest fidejussor etiam de Jure communi liberationem petere, si inter ipsum, & principalem debitorem supervenerunt inimicitie post factam fidejussione, & hoc etiam si diu non steterit in obligatione fidejussoria,
88 Roman. cons. 459. num. 7. Gratian. decis. March. 133. num. 18.

- Quod intellige si Inimicitia sit gravis, & non levis, & ulterius quod illa non processerit culpa fidejussoris, ne sit in hujus potestate sub prætextu affectatæ inimicitie petere
89 hujusmodi liberationem, Tort. dict. Rubr. 43. num. 38. Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. glos. 18. part. 3. num. 19., & seq. tom. 1. Muscatell. in prax. civil. part. 2. qu. 4. num. 6. & 7. fol. mihi 754.

- Potest etiam fidejussor ante solutionem, & licet diu non steterit in obligatione agere pro liberatione, quando est vel condemnatus, vel proxima sit ejus condempnatio, vel si reperiatur obligatus per Instrumentum continens guarantee, vel obligationem Cameralem, vel alias viam executivam habens ex partium conventionem, vel ex forma
90 Statutorum, Pragmaticarum, ac particularium Constitutionum, Surd. cons. 365. n. 19., & seq. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 43. à n. 41. Muscatell. in prax. part. 2. q. 4. num. 10., & ibi Prat. §. respectu vero, plenissime Episcopus Rocca disp. Jur. Select. tom. 2. c. 104. n. 1. & seq., qui contraria declarat, Card. de Luc. de credit., & debit. discurs. 103. n. 5., Larea decis. 93. n. 9. Rot. dec. 75. n. 3. & seq. coram Duran.

- Et licet Prat. ad Muscatell. in alleg. qu. 4. §. casui septimo versic. ego vero dicat, quod conclusio prædicta non sit vera, attamen ipse decipitur, dum non distinguit obligationem per simplex Instrumentum, quod de Jure non habet executionem paratam, seu viam executivam, & illam, quæ resultat ex Instrumento munito guarantee, obligatione Camerali, vel alio pacto executivo, ex conventionem, vel ex statutis, ac Pragmaticis particularibus locorum, nam primo casu deficientis viæ executivæ non est verum, dictum Prat. quod semper posset fidejussor per Instrumentum obligatus petere liberationem, cum solum possit illam petere, quando Instrumentum fidejussionis habet in ven-

tre guarantee, obligationem Cameralem, vel alias ex pacto, statuto, vel Pragmatica viam executivam, cum his casibus viæ executivæ fidejussor habeatur pro condemnato, & possit illico cogi ad solvendum, rejecta appellatione suspensiva, quod non evenit, quando cessat ex Instrumento via executiva; unde contra Prat. & alios paucos stat communis opinio, quod quando fidejussor habetur pro condemnato, quia obligatus per Instrumentum executivæ, potest petere liberationem, non facta solutione, nec expectata formali condemnatione, ut post Revert. dec. 449. & ibi de Marin. num. 2. & alios testatur Episcopus Rocca dict. c. 104. nu. 14. & seq.

Similis actio petendi liberationem competit fidejussori ante solutionem, & licet diu non steterit in obligatione, quando debitor, pro quo fidejussit, prodigaliter vivendo labatur facultatibus, & dilapidet bona sua, nec enim
93 fidejussor debet expectare, quod debitor omnia, in sum, & cinerem redigat l. Lucius Titius citra finem ff. mand. l. si pro ea C. eod. cap. fin. de fidejussor. Tort. dict. Rubr. 43. n. 35., & 36., Gaill. obser. 39. num. 8. lib. 2. Duard. de cens. §. 3. q. 14. n. 13. Card. de Luc. de cred., & debit. disc. 103. n. 6., Rocca dict. cap. 104. n. 3. Larea decis. Granaten. 93. n. 3. Revert. decis. 499.

Quod intellige, si dilapidatio sit magna, itaut fidejussor
94 possit timere, quod per illam debitor deveniat ad egestatem, ob quam non possit relevari, Tort. alleg. Rubr. 43. num. 37.

Secus dicas, si prodigalitas aderat de tempore factæ fideiussionis, Gaill. obser. 39. nu. 8. lib. 2.; quod intellige verum, si fideiussor de tempore factæ fideiussionis innotuit prodigalitas, secus è contrà; prout si post captam dilapidationem debitor redeat ad bonam frugem, & cesset dilapidare, non potest tali casu fideiussor petere liberationem
96 ex causa prodigalis dilapidationis, Prat. ad Muscatell. in prax. part. 2. q. 4. §. nosse vero in fine.

Potest pariter à fideiussore peti liberatio, si debitor post illi factam fideiussionem labatur facultatibus, & deterioret suam conditionem, etiam si deterioratio, paupertas, ac iactura bonorum non proveniat ex culpa debitoris, Larea
97 decis. Granat. 93. num. 3. & 4., ubi refert decisionem sui Senatus, dict. Rocca alleg. cap. 104. n. 17. & seq.

Quinimodò si adsit deterioratio magna debitoris, & possit de facili fideiussor subjici solutioni debiti, pro quo fidejussit, tunc potest Iudex arbitrari, si non liberationem fideiussoris, saltem quod ejus indemnitate consultatur per aliam idoneam cautionem, etiam in debitis conditionalibus, super quo videatur latè dict. Rocca alleg. cap. 104. per tot., qui in suo casu refert sic judicatum per A. C. Areostum.

Est etiam locus liberationi fideiussoris, si velit se absentare ex causa necessaria, & probabili, ut quia vellet ire ad studium, & hoc favore causæ publicæ studii, Tort. Rubr. 43. n. 42. Muscatell. alleg. q. 4. n. 5. & ibi Prat. in addit. §. ad casum octavum.

Pariter est locus liberationi, si fideiussor plures pro fideiussione molestias passus fuit, ut quia singulis ferè annis pro afflictibus, fructibus censuum, dotis, ac similibus fuit molestatus, tunc enim etiam aliis non concurrentibus de plano competit liberatio, ne in futurum cogatur ulteriores molestias ex fideiussione sentire, Tort. dicta Rubr. 43. num. 50. Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. glos. 18. part. 3. nu. 16. & 17. tom. 1. Peguer. dec. 190. circa finem.

Si alias limitationes scire peroptas in hac materia, quando de Jure fideiussor possit petere liberationem à fideiussione, etiam antequam solvat, & licet diu non steterit in fideiussione, adeas Carpan. ad Statut. Mediolan. c. 413. lib. 1. Gaill. plenè obser. 39. lib. 2. Tort. Rubr. 43. Cancer. var. resol. part. 2. c. 5. à n. 84. Revert. dec. 449., & ibi de Marin., Peguer. decis. 190. Larea dec. 93. Cenc. de Cens. q. 76., Duard. eod. tract. §. 3. q. 14. Valasc. consult. 36. Mantica de ræit. lib. 16. tit. 21. Rocca disp. Jur. Select. to. 2. c. 104. Rot. dec. 27. & 75. coram Duran. dec. 157. coram Cerr., & dec. 149. coram Amat. Dunozett.

Ad evadendas tamen discussiones, ac difficultates, quando nec ne locus sit liberationi fideiussoris, & quando nec ne intrent præfatæ limitationes, optimum erit, ut fideiussor, quando se obligant, pacificentur expresse cum debitore liberationem toties, quoties requisitus fuerit, Tort. Rubr. 43. n. 48.

Quando autem petitur ex nostro statuto hic à fideiussore liberatio à fideiussione, vel quod præstentur fideiussores
ido-

De Præscriptionibus.

CAP. CLVIII.

idonei pro relevatione indemnitate, an sit procedendum executivè, vel solum summariè, sed non executivè, fuit coram me acerrimè discussum & dicebatur esse solum procedendum summariè; sed non executivè ex verbis statuti hic in illis verbis - *summarie ut supra de causis summaris dictum est* - & sic licet in antecedenti Statut. 94. pro his dicatur esse relaxandum mandatum executivum realiter; & personaliter exequendum, nihilominus à tali relaxatione mandati facta in solo iudicio summario; & non executivo esse admittendam appellationem; ex quo causæ summariæ longè differunt ab executivis, cum omnis causa executiva sit etiam summaria, sed non omnis causa summaria sit executiva ex firmatis per nos in *Annotat. ad Statut. 88. artic. 3. num. 155. & 156.* & propterea, ex quo statutum hic mandavit procedi summariè, non ob hoc censetur concessa via executiva; & licet in *cap. 94.* dicatur, esse relaxandum mandatum executivum realiter, & personaliter exequendum; nihilominus cum dictum Statut. 94. sit relativum ad formam super hac materia traditam per hoc Statut. 157. hinc cum hic dicatur, esse procedendum summariè; cessat via executiva: & relaxatio mandati executivi potest etiam fieri in iudicio summario, ac causis summaris; sed non ob hoc denegatur appellatio ex plenè per nos firmatis ad Stat. Urb. 88. art. 3. n. 152. et 153.

Licet prædicta satis urgere videantur; nihilominus non est improbabilis opinio, quod in hoc procedatur executivè, dum in Statut. 94. nedum decernitur, quod procedatur ad relaxationem mandati executivi; sed etiam quod possit exequi realiter, & personaliter, & sic statutum non stetit in puris terminis causæ summariæ, sed processit ad terminos causæ executivæ; & amplius pro hac opinione advertet, quod fideiussor per Instrumentum, vel etiam scripturas privatas obligatus ex dispositione Statutorum Urbis habet privilegium viæ executivæ, cum enim tam Instrumentum, quam scripturæ privatae ex Stat. 82. et 83. habeant viam executivam, & ex firmatis tam principalis debitor; quam fideiussor censeantur se obligasse ad formam Statutorum Urbis pro habenda liberatione; vel relevatione indemnitate, propterea ex proprio etiam consensu dicuntur se obligasse executivè iuxta formam Statutorum Urbis; ego in hoc puncto aliàs consultus fui dubius ob prædicta; unde cum ageretur de admittenda appellatione petita à principali debitore, contra quem ad instantiam fideiussoris fuerat relaxatum mandatum executivum pro liberatione à fideiussione; ego inclinabam pro appellationis admissione saltem per dationem Apostolorum reverentialium in in forma, ex regula quod appellatio semper est admittenda, quoties non reperiatur expressè prohibita, Soccin. Sen. conf. 155. n. 1. lib. 1. Barz. dec. 87. num. 21. & dixi plenè in *Annot. ad Stat. 167. art. 2. num. 445. et 446.* & quia ex hoc *cap. 157.* videtur solum concessa via summaria, & non executiva, quinimodò statutum hic utitur verbis compellere, prout supra in causis summaris dictum est, & sic non intellexit de via executiva, quæ egebat speciali nota; prout Statut. Urb. lib. 1. c. 82. et 83. quando Instrumentis, & apochis, aliisque scripturis privatis concessit viam executivam usum fuit verbis *executioni demandentur*.

Quando autem est præstandus fideiussor pro relevatione indemnitate ad præscriptum huius statuti, debet dari in loco contractus, & de personis eiusdem loci, Vermigl. conf. 310. Gratian. c. 13. num. 18. Staiban. resol. for. 25. num. 1. et seqq. centur. 1.

At cum agatur de cautione coacta, si non potest præstari in Urbe, ac loco contractu, sat est, quod præstetur in Provincia, ac districtu Urbis per *tex. in l. si fideiussor 7. §. si necessaria ff. qui satisd. cogant. Vermigl. d. conf. 310. n. 3. et seq.* Henrig. de fideiussor. c. 14. n. 25.

Cæterum de aliis pertinentibus ad hoc statutum ultra scripta per Fenzon. hic, et ad Stat. 94. & Galganett. ad dict. Stat. 94. videantur Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 43. in Civil. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 136. p. 2. Maur. de fideiussor. c. 3. Scacc. de sent. et re indic. glof. 14. qu. 24. Episc. Rocc. Select. Jur. disp. tom. 2. c. 104. Muscatell. in prax. civil. par. 2. q. 4. & ibi Prat. Carpan. ad Stat. Mediol. c. 13. to. 1. Magon. decif. Lucen. 6. Larcà dec. Granat. 93. Rot. dec. 201. post Cenc. de cens. decif. 28. 75. 50. et 209. coram Duran. & decif. 320. coram Cardin. Cavaler.

SI creditor ex causa mutui, depositi, vel cuiuscumque generis contractus per annos sexdecim negligens fuerit in petendo debitum, etiam si creditor ipse habeat hypothecam generalem, vel specialem, tacitam, vel expressam, si corporalem, actualemque creditor ipse pignoris, & hypotheca possessionem adeptus non fuerit, vel nisi in quolibet casuum prædictorum de iudiciali; vel extrajudiciali interpellatione creditor legitime docuerit, præsumatur juris præsumptione facta solutio, nisi contrarium per creditorem legitime probetur, vel nisi contraria præsumptio præponderans, ac prævalens adducatur, & durante præsumptione prædicta instrumenta quæcumque, tam publica, quam privata, & codices quarumcumque rationum, quibus de iure, vel ex quocumque privilegio fides adhibetur, nec non scripturæ; & cautiones quæcumque, etiam viventibus debitoribus post cursum sexdecim annorum, nullam omnino faciant fidem, nullumque sortiri possint iuris; aut executionis effectum, exceptis dotibus, donationibus propter nuptias, tributis, & censibus Camerae Urbis debitis, ac censibus quibusvis aliis personis super bonis stabilibus, vel illis æquipollentibus venditis, vel constitutis, & eo, quod supra de fideiussoribus dictum est, in quibus quidem casibus præsumptio prædicta non obstat. Creditor autem in vim chyrographi, aut schedulæ sive apochæ privatae, si per decennium post mortem debitoris in petendo debitum in dicta apocha contentum negligens, ut supra dictum est, fuerit, etiam si anni sexdecim à die confectiois apochæ lapsi non sint, similiter solutio facta præsumatur, nec vigore huiusmodi apochæ post dicti temporis lapsus, & moram quicquam amplius ab hæredibus Debitoris petere possit.

SUMMARIUM.

- 1 Præscriptio nitens assimilatur piscatori anguillarum.
- 2 Præscriptio facilius evitatur, vel quia non currit, vel dormit, vel interrumpitur, vel adversus illam datur restitutio, vel quia in dubio contra illam est indicandum.
- 3 Præscriptionis statutoria materia in quatuor articulos dividitur.

P R Æ L U D I U M.

PRÆSCRIPTIONIS materia definita per hoc statutum sapissimè ad aleam iudicalem deducitur, licet rarissimè ex illa obtineatur, ex quo illius refugium per plura remedia à iure indulta de facili confunditur, & propterea præscriptioni nitens assimilatur piscatori anguillarum, qui dum credit anguillam in sui posse habere, statim illa aufugit ex aliqua parte, ut ex dicto eruditi Alciati sui præceptoris refert Plot. conf. 59. nu. 3. Cost. de fact. Scien. et ignor. centur. 2. distinct. 60. num. 19. Caren. resol. 210. num. 7. et resol. 243. num. 115. Cardin. de Luc. de credit. et debit. discurs. 151. num. 12. Rot. decif. 666. num. 12. par. 18. tom. 12. rec. et decif. 366. num. 2. par. 19.

Et hoc ea ratione, quia tot sunt limitationes, ob quas præscriptio non intrat, vel dormit, vel interrumpitur, vel adversus illam datur restitutio, & quia in dubio contra præscriptionem est indicandum, ut raro illi locus sit iuxta monitum Plot. allegat. conf. 59. num. 3. & Cardin. de Luc. ubi proximè: itaut Ursill. ad Afflict. decif. 329. num. final. asserat, quod per annos viginti sex, quibus exercuit munus Advocati, nunquam potuit in causis videre, vel obtinere,

tinere, quod feratur sententia ex solo capite præscriptionis, & sequitur Caren. ref. 243. n. 16.

Quia verò præscriptio à Jure inducta est à statuto hoc restricta circa tempus, & quia illam inducit ex præsumpta solutione, & sapientissime illa procedit, propterea de ea agendum est hic ad ornatum nostri statuti, & in quatuor articulos præscriptionis statutaria materia perstringetur. In primo ostenditur natura præscriptionis statutariae, & an sit odiosa, & procedat cum mala fide, & simul discutitur quando illa procedat. In secundo articulo quando hæc præscriptio statutaria non procedat. In tertio quando, & quomodo illa interruptatur, & quando semel interrupta rursus renovetur. In quarto demum, quia hoc statutum est fundatum super præsumpta solutione aliqua deducuntur super solutionis probatione, & præsumptione ex conjecturis desumpta, & quæ conjecturæ solutionem, de qua non apparet expresse, illam concludant, nec ne.

ARTICULUS PRIMUS. ARGUMENTUM.

Præscriptio statutaria cujus naturæ sit, an sit odiosa, nec ne, an procedat cum mala fide, & quos casus, & personas comprehendat.

SUMMARIUM.

- 4 Præscriptio Statuti Urbis est subrogata in locum præscriptionis juris communis.
- 5 Præscriptio statutaria recipit restrictiones, & declarationes, quas recipit illa juris communis.
- 6 Præscriptio statutaria restringens tempus ad præscribendum statutum à Jure communi est odiosa, & restringenda, et in dubio judicandum est contra illam.
- 7 Decif. 6. num. 6. part. 3. recent. contrarium tenens declaratur.
- 8 Præscriptio de Jure communi, ut currat, requiritur bona fides omni tempore, nempe in principio, medio, & fine.
- 9 Mala fides si per minimum temporis spatium concurrat, tollitur præscriptio, et bona fide sublata nec minus per mille annos inducitur, & n. 68.
- 10 Præscriptio de Jure communi stante juramento in contractu perpetuatur usque ad 20. annos.
- 11 Statutum Urbis abbrevians tempora præscriptionum est validum, et fundatur in præsumpta solutione post lapsum 16. annorum.
- 12 Statutum Urbis de præscriptionibus est decisorium, & servatur in omnibus Tribunalibus Urbis.
- 13 Præscriptio statutaria sexdecim annorum, ut profuit, sexdecim anni debent esse completi, & si una dies deficiat, non intrat.
- 14 Præscriptionis tempora computantur de momento ad momentum.
- 15 Præscriptionis vis tota consistit in ultimo temporis momento.
- 16 Statutum hoc post sexdecim annos tollit vires quibuscumque scripturis etiam juratis, cum illis sit à statuto fides adempta, & n. 20. et 21.
- 17 Contrarium tenentes, quando adest juramentum, quod hæc præscriptio statutaria non intret, referuntur.
- 18 Prior opinio probatur in terminis statuti Urbis, et secunda procedit in aliis statutis non adimentibus fidem scripturis, vel non confirmatis à Papa.
- 19 Decisiones dicentes, Statutum Urbis de præscriptionibus non comprehendere contractus juratos, procedunt in statuto subsequenti 159.
- 22 Præscriptio de Jure communi requirit bonam fidem, probandam ab illo, qui in ea se fundat.
- 23 Bona fides ad effectum præscriptionis non potest considerari in debitore, qui scit se debere, nec in ejus heredem.
- 24 Præscriptio ex hoc Statuto Urbis procedit etiam in principali debitore, ac ejus heredem cum post lapsum sexdecim annorum præsumatur solutio, nec consideretur aliqua mala fides.
- 25 Solutio præsumpta ab hoc Statuto semper procedit, quousque creditor non probet non solutionem.
- 26 Bona fides requiritur in præscriptione statutaria ab hoc Statuto inducta.

- 27 Contrarium est verius, et auctoritates contraria procedunt in aliis statutis, non in hoc Urbis præsumente solutionem, & numer. 28. & 29. declarantur contraria.
- 30 Statutum Urbis super præscriptione fundatum in in præsumpta solutione coadjuvatur, quando in aliquo casu adsunt præsumptiones ab extra pro solutione.
- 31 Statutum hoc de præscriptionibus procedit in deposito.
- 32 Procedit etiam in debito ex causa tutela, et cura, et redditionis rationis.
- 33 Fallit si ab administratore fuerint subtrahæta pecunia, & de hoc non fuerit habita notitia.
- 34 Procedit hæc præscriptio statutaria etiam in debito ex quasi contractu.
- 35 Procedit quoque in sententia, qua non poterit exequi post sexdecim annos et in laudo.
- 36 Gratian. cap. 944. num. 7. & 8. contrarium tenens reprobat.
- 37 Præscriptio ex hoc Statuto comprehendit etiam officium iudicis tam nobile, quam mercenarium.
- 38 Habet locum etiam in fructibus dotibus.
- 39 In fructum dot alium, ac aliorum debitorum conditionalium præscriptione tot requiruntur præscriptiones, quot sunt anni.
- 40 Præscriptio contra cedentem currit etiam contra cessionarium, cum in hæreat credito.
- 41 Præscriptio currit etiam contra hereditatem jacentem, quando fuit capta cum defuncto, vel fuit datus Curator hereditati jacenti, et num. 45.
- 42 Contrarium tenentes referuntur, ex quo hereditas jacentis non potest ex se, nec solvere, nec recipere, et num. 43. et 46.
- 44 Prior opinio procedit, si fuerit deputatus Curator hereditati jacenti, et num. 45.
- 47 Statutum Urbis de præscriptionibus loquitur de persona creditoris, non de ejus hereditate.
- 48 Præscriptio Statutaria potest in concursu creditorum opponi à concreditores, si alterius creditoris creditum sit præscriptum.
- 49 Præscriptio potest opponi à tertio emptore pro suo interesse.
- 50 De præscriptione excipiens, si non habet interesse, non auditur.
- 51 Exceptionem præscriptionis à debitore non oppositam non potest Iudex ex officio admittere, & de ratione num. 52.
- 53 Præscriptio debet specificè opponi in actis, nec est satis illam oretenus allegare coram Iudice.
- 54 Iudex si velit, licet non teneatur, potest se fundare in præscriptione, de qua clarè constat ex actis.
- 55 Conclusio procedit in terminis præscriptionis inductæ ab hoc Statuto.
- 56 Præscriptione debitoris decoctus si uti nolit, non præjudicat in hoc aliis creditoribus habentibus credita non præscripta.
- 57 Præscriptio hujus statuti favet forensibus Roma conventis ad solvendum, cum attendatur in hoc locus, ubi sit petitio crediti.
- 58 Præscriptio statutaria non intrat, si contractus gestus sit in loco statuti, & solutio sit alibi destinata.
- 59 Forensi adversus hanc præscriptionem statutariam ex capite ignorantie conceditur restitutio in integrum.
- 60 Ignorantia tamen ad hunc effectum debet esse ex omni parte probabilis, alias non suffragatur.
- 61 Ignorantia probabilis cessat, ex quo forensis diu habitavit in Alma Vrbe.
- 62 Debitor forensis, qui pluries fuit in Vrbe, & à Creditore Urbis intra sexdecim annos non fuit conventus, gaudet præscriptione statutaria.
- 63 Statuta de præscriptionibus comprehendunt Clericos, ac alios Ecclesiasticos.
- 64 Contrarium est verius, & in puncto Statuti Urbis numer. 65.
- 66 Contraria opinio Fenzonii, Mareseotti & Card. de Luc. pro comprehensione Clericorum rejicitur, et n. 67. et 68.
- 69 Clericus, ac Ecclesiastica persona potest allegare præscriptionem statutariam ad sui favorem per modum privilegii.
- 70 Procedit licet Clericus non declaraverit à principio contractus velle uti hoc Statuto.

- 71 *Præscriptio statutaria Urbis non comprehendit Clericum heredem laici, si præscriptio non sit completa vivente laico.*
 72 *Adversus præscriptionem locis piis datur de jure communi restitutio in integrum ob administratorum negligentiam.*
 73 *Etiam adversus præscriptionem 40. annorum.*
 74 *Et etiam non probata læsione, cum hac satis resultet ex lapsu temporis.*
 75 *Ignorantia probationem ad effectum restitutionis consequendæ adversus præscriptionem Ecclesiæ facere non debet.*
 76 *Restitutio locis piis ex capite probabilis ignorantie, ex quo in dies mutantur Officiales, competit.*

PRæscriptio à statuto hic inducta, est subrogata in locum præscriptionis triginta annorum juris communis, Roman. *conf. 33. num. 2. & seq. Castrenf. conf. 439. num. 3. lib. 4.* Monteren. *ad Statut. Bononien. lib. 2. Rubr. de præscription. fol. 216. col. 2. litt. B. vers. sed ego dico, Fenzon. hic num. 59.* Marefcott. *var. resol. lib. 2. cap. 57. num. 7. 14. 18. & 20.* Gratian. *cap. 994. num. 4.* Ciarlin. *controv. forens. lib. 1. cap. 32. n. 13.* Antonell. *de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. num. 1.* Francif. Merlin. *decif. Lucen. 70. num. 45.* Rot. *decif. 298. numer. 3.* S. *nec ad rem, versic. quoniam ista, part. 4. divers. Romana redditionis rationis 27. Novembris 1598. S. præscriptio enim coram Orano, & decif. 614. nu. 3. coram Seraphin. dec. 758. num. 4. coram Ubal. et dec. 147. num. 6. coram Royas;* quocirca hæc præscriptio statutaria recipit interpretationes, & declarationes, quas illa juris communis, & ab hac passivam recipit interpretationem, quamvis sit ejusdem juris communis correctoria, Rot. *dec. 6. n. 3. p. 3. rec.*

Hæc nihilominus præscriptio statutaria sexdecim annorum cum exorbitet à dispositione Juris communis, tempora præscriptionum 40. annorum restringens, dicitur odiosa, & restringenda, Ancharan. *conf. 258. num. 3. vers. est enim tale statutum, Carpan. ad Statut. Mediol. cap. 112. num. 65. tom. 1.* Monteren. *ad Statut. Bonon. lib. 2. Rubr. de Præscript. fol. 215. col. 2. vers. & nunquid, Cancer. var. resol. part. 1. cap. 15. num. 30.* Xammar. *rer. judicat. part. 1. definit. 50. num. 15. & 16.* Pacion. *de locat. et conduct. cap. 52. num. 41.* Sperelli. *decif. 135. num. 105.* & in puncto hujus statuti Rot. *decif. 100. num. 10. coram Dunozett. Sen. & decif. 758. num. 3. coram Ubal. & in dubio judicandum est contra præscriptionem, cum sit iniquissimum, & odiosissimum præsidium, Rot. dec. 881. n. 4. coram Merlin. & Rot. Lucen. apud Palm. dec. 10. num. 26.*

Non obstant *decif. 6. num. 6. versic. quo fit part. 3. recent.* ubi fuit dictum, hanc præscriptionem statutariam esse minus odiosam, quam illam juris communis, ex quo fundatur in præsumpta solutione, & excluditur per probationem contrariam ex eodem statuto, nam ex hoc non cessat odium, & exorbitantia; tum quia dicta probatio in contrarium non facta solutionis difficulter fieri potest, & amplius debet esse valde præponderans, itaut excludat præsumptionem solutionis à statuto inductam, quod regulariter est improbable; & ulterius exorbitantia præsentis statuti resultat, ex quo sub præscriptione 16. annorum comprehendit debita jurata & etiam quia illa currit cum mala fide, ut mox dicemus, cum tamen de jure communi præscriptio 30. annorum non procedat cum mala fide, dum ad præscribendum omnino requiritur bona fides, & ex mala fide excluditur prorsus principium, continuatio, & terminus præscriptionis, cum ad præscribendum in omni tempore requiratur bona fides, nempe in principio, medio, & fine *cap. final. de præscript. Gratian. cap. 403. nu. 14. et 23. Rota decif. 300. num. 13. part. 7.* ubi quod si per minimum temporis spatium cessat bona fides, tollitur præscriptio, & bona fide sublata, nec minus per mille annos præscriptio inducitur, Cyriac. *controv. 321. num. 4. Rot. decif. 190. num. 16. et decif. 280. num. 15. part. 7. recent. et dec. 144. num. 21. post Merlin. de pignorib. nec quando agitur de contractu jurato, cum virtute juramenti actio perpetuetur usque ad quadraginta annos, Gratian. cap. 2. num. 5. & hanc opinionem passim firmavit Rota, ut coram Penia dec. 271. num. 10. decif. 457. num. 1. coram Buratt. decif. 190. num. 23. post Zacch. de Obligat. Cameral. decif. 106. numer. 16. post Merlin. de pignor. decif. 373. num. 11. part. 9. rec. et decif. 311. part. 4. part. 10.*

Hoc tamen statutum, licet exorbitans, est validum,

tanquam ex justa causa factum, ex quo credidit, per tale tempus 16. annorum debita posse præsumi soluta, & sic inducit novam formam probandi solutionem per lapsum temporis ab ipso statuto præscripti, Altograd. *conf. 53. nu. 14. et seq. lib. 2.* Conciol. *alleg. civil. 11. n. 1.* Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. n. 2.* Thomat. *dec. 155. n. 4.* & non potest super talis statuti validitate hæsitari, cum sit confirmatum à Papa in forma specifica.

Et presens statutum est decisorium, & servatur in omnibus Tribunalibus Urbis, Theodof. *Rubr. singular. Rotæ tom. 2. part. 6. ad hoc stat. 158. num. 34.* & passim habetur ex Rotæ decisionibus, quæ admiserunt præscriptionem in causis extra forum Capitolinum coram A. C. vel in aliis Urbis Tribunalibus extra illud Capitolii agitatis, & hoc est tritum in Curia.

Ut autem præscriptio hæc statutaria procedat, sexdecim anni debent esse completi, & si unica dies ad illam complendam deficeret, non haberet effectum, Rot. *decif. 304. num. 2. part. 1. recent. decif. 519. num. 1. & 2. part. 4. tom. 3. decif. 334. num. 10. par. 5.* ubi propterea firmatur, quod præscriptionis tempora computantur de momento ad momentum *dec. 226. n. 48. et 49. p. 6.* ubi quod tota vis præscriptionis in ultimo temporis momento perficitur, et *dec. 758. num. 2. et 3. coram Ubal.*

Primo autem procedit hæc statutaria præscriptio in quocumque contractu, instrumento, ac obligatione, etiam juramento vallatis, ex quo statutum post lapsum 16. annorum adimit fidem instrumentis, ac scripturis, in quibus continetur juramentum, unde hoc non potest probari ex scripturis, quibus à statuto fides est adempta, Gabr. *conf. 8. num. 6. et 7. lib. 2.* Gratian. *cap. 57. num. 21. & cap. 490. nu. 11. et seq.* Marefcott. *var. resol. allegat. cap. 67. num. 37. lib. 2.* Cancer. *variar. resol. part. 1. cap. 15. nu. 11. versic. ubi tamen subdit.* Theodof. *Rubr. singular. Rot. tom. 2. part. 6. ad hoc stat. 158. num. 1. 2. et 4.* ubi quod non est recedendum ab hac opinione tanquam magis tuta, & communi, Conciol. *ad stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 30. num. 5. et alleg. civil. 11. num. 6.* Pigant. *alleg. Rubr. 128. num. 43. vers. declaratur, & vers. 3. respondetur, Fenzon. hic num. 38.* Mart. *Vot. Pisan. 133. fere per tot.* Thomat. *decif. 222. num. 7. Rot. decif. 5. alias 227. de præscript. coram Mohedan. decif. 500. num. 3. lib. 2. in correct. jux. ultim. edit. Romanam coram Pueo, Romana Pecuniaria coram Sacro apud Marchesan. de commiss. par. 1. fol. 765. dñc. 150. S. quia clara, post Fenzon. ad stat. Urb. & prius dec. 149. benè dec. 8. n. 4. et per tot. p. 3. divers. dec. 199. n. 4. et 5. p. 4. dec. 124. n. 2. coram Merlin. dec. 346. n. 4. p. 6. rec. & dec. 379. n. 4. p. 17.*

Et licet contrarium super his statutis de præscriptionibus velint *Surd. conf. 58. nu. 4. & dec. 158. Galganett. hic nu. 50. S. final. fol. 297.* Marefcott. *variar. resol. alleg. cap. 67. nu. 34. & seq. Gratian. cap. 490. num. 6. 7. & 15. Post. resol. 127. num. 1. & infra Cancer. var. resol. par. 1. cap. 15. num. 11.* Antonell. *de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. numer. 25. & seqq. Rot. dec. 721. num. 12. coram Pen. quod scilicet non procedant in contractibus, ac obligationibus juratis, attamen talis opinio potest admitti, ut procedat in statutis, per quæ non fuit adempta fides Instrumentis, ac scripturis in quibus continetur juramentum, vel quando agitur de statutis laicorum non confirmatis à Papa in forma specifica, secus dum fuit adempta fides scripturis, vel versatur in statuto à Papa in forma specifica confirmato, ut distinguunt auctoritates supra relatæ pro opinione, quod hoc statutum comprehendat etiam debita jurata, & sic tenent etiam Monteren. *ad Statut. Bononien. lib. 2. Rubr. de Præscription. fol. 220. column. 1. & 2.* & alii apud Conciol. *allegat. civil. 11. numer. 6.* & ipsimet Galganett. & Marefcott. pro opinione contraria allegant auctoritatem Rotæ in Romana Pensionis Domus 16. Januarii 1598. coram Lancelloto, quæ reperitur impressa *decif. 199. part. 4. divers. duplicata decif. 159. post Fenzon. ad Statut. Urb. & cum hac decisione pertransit Rot. in Romana Pensionis Palatii 27. Januarii 1645. S. nec pariter obstat coram Melitio, confirmata decif. 22. & seqq. part. 10. recent. quæ decif. 199. non favet eorum opinioni, dum non loquitur de hoc Statut. Urb. 158. sed de subsequenti 159. a quo non adimitur fides scripturis, ut fit in stat. 158. & sic nil mirum, si dictum Statut. 159. non comprehendit contractus juratos.**

Ideoque idem Marefcott. *num. 37.* & Galganett. loco citato resident postea in verissima opinione, quod præscriptio ab hoc

ab hoc Statut. 158. inducta comprehendat etiam contractus juratos, quod inniti fateri debent, dum allegata per ipsos *decis. in Romana Pensionis Domus coram Lanceloto* post factam distinctionem inter Statut. 158. et 159. expressè firmat Statut. 158. comprehendere contractus etiam juratos, dum adimit fidem scripturis, ut apparet in dict. *decis. 169. num. 4. ad 6. par. 4. divers. & idem dicit Antonell. dict. cap. 25. num. 16.*

- Secundo, licet de jure, ad hoc ut possit intrare præscriptio, requiratur bona fides in præscribente, quæ probari debet ab eo, qui in ea se fundat, *Gabr. cons. 145. num. 4. & lib. 1. Antonell. alleg. cap. 25. n. 9. & seq. Rota dec. 721. nu. 8. coram Pen. & bona fides non possit considerari respectu ipsius debitoris, qui scit, se debere, nec in ejus hærede, cum tali casu mala fides debitoris transeat ad successorem, Hyer. Palm. cons. 25. num. 23. plenè Andreol. contr. 142. num. 1. & seq. Rot. Bonon. divers. decis. 21. num. 1. & 13. & in eadem causa, Rot. dict. decis. 721. num. 9. coram Penia plenè in Auximan. tutela 23. Januarii 1585. per tot. coram Gipro, & dec. 249. n. 1. & ibi Add. n. 6. coram Gregor. licet Bim. consil. 241. n. 1. vers. & non versemur, & n. 42. & 43. lib. 3. contrarium dicat de successore singulari.*

- At præscriptio ex hoc Statuto 158. inducta procedit etiam, non probata bona fide in præscribente, & etiam existente mala fide, ex quo agatur de debitore sciente, se debere ex contractu per ipsum inito, nam ex Statuto post lapsum sexdecim annorum auferatur fides Instrumentis, ac scripturis, & insimul præsumitur solutio, & præsumpta solutio præsupposita statutum mandat, quod Instrumenta, & scriptura nullam faciant fidem, & nullum fortiri possint viris, & executionis effectum, *Gabr. cons. 4. nu. 5. & infra lib. 1. & cons. 148. num. 11. lib. 2. Theodos. Rubr. ad hoc stat. 158. nu. 5. Pigant. alleg. Rubr. 128. n. 4. Conciol. ad Stat. Eugub. dict. Rubr. 30. n. 7. et 8. lib. 2. idem alleg. civil. 11. n. 12. Pacion. de locat. & conduct. c. 52. n. 58. & seqq. Fenzon. hic n. 7. & 8. Thomat. dec. 222. n. 2. & 3. Mohedan. decis. 5. alias 227. de præscrip. Rot. dec. 6. nu. 7. vers. & procedit par. 3. recent. decis. 175. num. 2. part. 18. decis. 321. num. 1. coram Duno. Sen. decis. 619. num. 3. coram Seraphin. decis. 388. n. 14. coram Rembold. dec. 124. n. 2. coram Merlin. & decis. 98. n. 3. coram Pamph.*

- Et adeo præsumpta hæc solutio, per statutum inducta, procedit, ut semper intret præscriptio, & excludatur mala fides, ac bona inducatur, quousque per creditorem non probetur, solutionem verè non fuisse peractam, *Conciol. alleg. 11. n. 14. bene Thomat. dec. 222. n. 2. 10. & seq. Add. ad Pamph. dec. 98. n. 8. Rot. dec. 124. n. 15. coram Merlin.*

- Non obstat, quod hæc præscriptio statutaria non procedat cum mala fide, sed omnino requiritur bona fides, Gratian. in puncto huius statuti cap. 52. nu. 9. ad 17. & cap. 994. nu. 5. & 6. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. num. 9. & seqq. Paninoll. decis. 614. & 632. coram Seraph. ex quibus movetur dict. Gratian. & dec. 119. nu. 1. & seqq. apud Post. de subhast. quia dictæ decisiones Seraphini non loquuntur in puncto huius statuti Urbis, super quo expressè firmant contrarium tot decisiones supra relatæ ex dicto motivo, quod hoc statutum fundatur super præsumpta solutio, *Rot. in Romana Pecuniaria coram Sacrato apud Marches. de commiss. par. 1. fol. 765. decis. 678. nu. 11. coram Seraph. & dec. 158. n. 8. coram Ubald. & prædictis auctoritatibus addendi sunt Carpan. ad stat. Mediol. c. 112. n. 67. et 68. to. 1. Card. de Luc. de credit. & debit. disc. 129. nu. 2. et 3. ubi refert decisiones concordantes, Conciol. alleg. civil. 11. n. 11. & 12. & super antiquo Statuto Urb. de præscrip. Bov. de stat. Urb. præscrip. gloss. 1. n. 29. vers. ego autem, & n. 30.*

- Et auctoritates contrariæ volentes, quod præscriptio statutaria non procedat cum mala fide, procedunt in præscriptione fundata in solo cursu temporis, ut si fuerit per statutum dictum, quod non petente creditore creditum intra certum tempus, non possit illud amplius petere, vel cadat à jure suo, cum tunc inducat præscriptionem cum mala fide, & sic non sit attendendum, secus quando præsumit solutionem, *Altograd. cons. 53. numer. 44. & seq. lib. 2. Theodos. Rubr. singular. tom. 2. p. 6. ad hoc stat. 158. nu. 7. Pigant. ad stat. Ferr. rubr. 128. nu. 31. Conciol. ad stat. Eugub. alleg. Rubr. 30. n. 8. et alleg. civil. 11. n. 11. Thomat. dec. 222. n. 10. et seq. & sic distinguit præcisè Rot. dec. 124. nu. 12. coram Merlin.*

- Prout ipsemet Gratian. cap. 52. n. 18. firmat, non requiri bonam fidem, quando statutum præsumeret solutionem ob

taciturnitatem creditoris, & Panimoll. pariter contrarium firmans est simplex relator Gratiani, & aliorum loquentium in terminis aliorum statutorum, & sicco pede more suo pertransiens, non indagavit nec verba, nec mentem statuti nostri.

Unum nota hic, quod præscriptio hæc statutaria fundatur super præsumpta solutio inducta per lapsum sexdecim annorum, unde si cum tali præsumptione concurrant etiam aliæ conjecturæ ab extra suadentes, solutionem revera factam esse, tunc per illas coadjuvatur solutio præsumpta à statuto, *Conciol. dict. alleg. civil. 21. nu. 17. ad 20. Rot. dec. 98. n. 5. coram Pamph. dec. 124. n. 18. et seq. dec. 147. n. 18. vers. in proposito, et infra coram Royas, dec. 175. n. 15. et 17. et dec. 379. n. 13. et seq. p. 17. rec.*

Tertiò hoc statutum procedit in Deposito, ut liquet ex verbis statuti hic, *Theodos. Rub. in Annot. ad hoc stat. 158. n. 10. & 28. Rot. dec. 388. n. 11. coram Rembold.*

Quarto habet locum in debito ex causa tutelæ, & redditionis rationis, *Rub. ubi proximè num. 9. Marefcott. dict. cap. 67. num. 2. & 3. Fenzon. hic nu. 11. ad 13. Rot. dec. 692. 718. et 730. coram Seraph. et dec. 591. num. 16. par. 18. tom. 2. rec. & idem dicas favore negociorum gelloris, Gratian. cap. 52. num. 20.*

Fallit si fuerint ab administratione subtractæ pecuniæ, & de hoc non fuerit habita notitia, *Rot. decis. 151. §. fin. post Fenzon. ad Stat. Urb. ubi de ratione.*

Quintò procedit etiam in debito ex quasi contractu ob eandem rationem, quæ viget in contractibus, & ob verborum amplitudinem, de quibus in statuto ibi. *Si creditor ex causa mutui, depositi, vel cujuscunque generis contractus* — Fenzon. hic n. 13. & seq. Marefcott. alleg. c. 67. n. 2. & 3. Conciol. dict. Rubr. 30. n. 19. & 20. Pigant. Rubr. 128. n. 10. Rot. dec. 730. n. 3. & seq. coram Seraph. dec. 124. n. 2. vers. & procedit coram Merlin. dec. 453. n. 1. p. 4. divers.

Sextò procedit in sententia, quæ non potest exequi post 16. annos, Fenzon. hic nu. 67. Pigant. Rubr. 128. nu. 34. vers. & quoad debitorem, Conciol. alleg. Rubr. 30. n. 27. Rot. dec. 124. n. 14. coram Merlin. dec. 6. per tot. part. 3. rec. decis. 346. num. 7. vers. nec ex eo, & infra par. 6. & Romana Pecuniaria coram Sacrato apud Marches. de commiss. part. 1. fol. 765. per tot.

Septimò in executione laudi, *Bov. de Stat. Urb. præscrip. gloss. 19. n. 135. et 136.*

Et licet contrarium velit Gratian. cap. 994. n. 7. & 8. ea ratione fretus, quia executio laudi, sicut executio sententiæ Judicis ordinarii non præscribitur nisi spatio triginta annorum, attamen non est recedendum ab opinione Bovii uti magis fundata, dum suppositum paritatis inter sententiam, & laudum factum per Gratianum non subsistit, ex quo etiam executio sententiæ præscribitur, & non habet locum post 16. annos, hinc Gratian. ibidem n. 12. videtur venire in hanc sententiam.

Octavò ex hoc Statuto præscribitur, & tollitur etiam officium Judicis, tam nobile, quam mercenarium, quod defervit actioni per statutum sublata, unde creditor exclusus à propositione actionis per præscriptionem, nec potest juvari officio Judicis, ut plenè probat Marefcott. dict. cap. 67. num. 4. ad 7. Pigant. Rubr. 128. num. 11. Fenzon. hic nu. 17. & seq. Theodos. Rubr. ubi supra n. 8. Rot. dec. 730. coram Seraphin.

Nonò habet locum etiam in fructibus dotalibus, *Rubeus num. 10. & 28. Fenzon. hic nu. 7. Marefcott. num. 45. & seq. Conciol. dict. Rubr. 30. n. 24. Panimoll. dec. for. Eccles. 3. nu. 28. vers. tamen procedit, Rot. dec. 151. n. 4. coram Mantice. et dec. 671. per tot. p. 4. tom. 3. rec.*

In illis tamen præscribendis tot requiruntur præscriptiones, quot sunt anni, ideo pro decursis in annis, pro quibus non poterant peti, quia non maturatis, non intrat præscriptio, nisi à die, qua peti poterant, *Marefcott. dict. c. 67. num. 48. Carlevall. de Judic. lib. 1. tit. 3. disputat. 4. num. 18. & 19. tom. 2. Rota decis. 671. numer. 6. et 7. part. 4. tom. 3. recentior.*

Decimò præscriptio coepta contra cedentem currit etiam contra cessionarium, & successores, tanquam inherens credito, & non personæ, *Pigant. Rubr. 128. n. 32. Rot. dec. 346. nu. 5. & 6. par. 6. rec.*

Undecimò procedit etiam contra hereditatem jacentem, quando fuit coepta cum defuncto, *Rot. decis. 346. numer. 6. & infra par. 6. recen. ubi hæc opinio firmatur pro veriori, quando coepta fuit cum defuncto, vel fuit datus cura*

curator hereditati jacenti, & idem tenent Marefcott. d. c. 67. n. 19. & Fenzon. hic n. 58. et 59.

- At hæc conclusio revocatur in dubium per Cardinal. de Luc. de credit. & debit. discurs. 129. num. 20. eo quia præscriptio hæc à Statuto nostro inducta fundata est super præsumpta solutione, quæ non videtur posse præsumi in hereditate jacente, siue hereditas jacens sit creditori defuncti, siue debitoris, cum ex se tanquam persona ficta non possit, nec solvere, nec recipere, & solum solvere, vel recipere potest curator hereditatis jacentis, vel hæres post aditam hereditatem, & ob hoc præscriptionem non currere hereditate jacente firmant Bald. conf. 150. nu. 8. libr. 2. Nat. conf. 488. nu. 7. & seq. Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 112. nu. 47. tom. 1. & idem Bald. conf. 48. lib. 1. post deductas in hoc puncto varias subtilitates juxta suum morem, tandem concludit, non currere præscriptionem hereditate jacente, & in decis. 353. confirmatoria decis. 346. part. 7. recent. firmatur quidem, esse veriorum opinionem pro cursu præscriptionis statutarie, quando est cepta cum defuncto, sed cum temperamento, ac declaratione, si fuit datus curator hereditati jacenti juxta d. conf. Bald. 48. libr. 1. & Marefcott. c. 67. n. 19. & Fenzon hic n. 58. et 59. fundantur in allegato conf. Bald. 48. qui loquitur sub supposito deputati curatoris hereditati jacenti.

- Et licet Castren. in leg. ea que 4. §. si quando nu. 5. C. de tempor. in integr. restituit. allegatus à Marefcott. Fenzon. & Rot. in allegatis decisionibus videatur indistinctè firmare, præscriptionem ceptam cum defuncto currere contra hereditatem jacentem, cum hæc in omnibus repræsentet personam defuncti, attamen hæc ratio Castrensis quoad præscriptionem juris communis, quæ fundatur in solo lapsu temporis potest habere locum, non tamen in hac præscriptione statutaria inducente præsumptam solutionem, nam licet hereditas sit quædam persona ficta per legem introducta, ad hoc, ut defunctus per eam repræsentetur, quousque hæres illam adeat, attamen dicta hereditas persona ficta, siue sit creditrix, siue debitor, non potest ex se tanquam res inanimata, nec solvere, nec recipere, quousque non sit adita, vel saltem illi non sit datus curator, & sic non potest prætendi præsumpta solutio facta hereditate jacente.

- Quod videtur facilius, & absque discussione procedere, quando sumus in hereditate jacente creditoris, quia concurrit ulterius ignorantia crediti, quod habebat defunctus, qua ignorantia attenta, quatenus præscriptio concurrisset, adversus illam datur ex capite ignorantie restitutio in integrum, ut probabitur infra.

- Prædicta in quadam causa, licet viderentur subtilitates Metaphysicæ à subfelliis rejiciendæ, dum maxime videntur aliene ab autoritate eximia Sacre Rotæ, nihilominus ego dicebam ab ea non deviare, eo quia verba statuti videntur loqui præcisè de persona ipsius creditoris, si attentè perpendantur, unde non possunt extendi, nec intelligi de eius hereditate, vel hærede, ut præcisè in terminis similis statuti advertit Caren. ref. 138. n. 3.

- Duodecimò, hæc præscriptio statutaria in concursu creditorum super bonis alicujus debitoris decocti, vel defuncti non solvendo contra aliquem creditorem habentem creditum præscriptum, potest allegari ab aliis creditoribus concursu pro eorum interesse, ne bona concursu in eorum damnum diminuantur per credita anteriora per præscriptionem sublata, ut per bonas rationes hoc probat A. Colt. de Privil. credit. in præfat. reg. 1. nu. 94. & seq. Salgad. Labyrinth. credit. par. 1. cap. 40. num. 14. 16. & seqq. ubi respondet etiam contrariis, Cancr. var. resol. par. 1. cap. 15. nu. 25. & ante ipsos hoc voluit Bertran. conf. 184. num. 10. §. ad ultimum quæsitum vol. 3. par. 2. & facit etiam Bim. conf. 292. n. 22. ad 26. lib. 3. ubi quod potest opponi à tertio emptore pro suo interesse; & facit ratio palpabilis, quia in concursu Creditores inter se sunt Actores, & Rei, & unus de alterius exclusionem tractat, ut perpendit Suarez de jure adherendi cap. 50. num. 27.

- At si excipiens de præscriptione non habet interesse, non auditur super illa, Alex. cor. 187. n. 27. in fine lib. 2. Novar. dec. Apul. 230. n. 7.

- An autem Judex ex officio possit habere rationem præscriptionis prædictæ, & repellere creditorem venientem cum credito præscripto, si per partes litigantes præscriptionis exceptio non deducatur, alias hoc fuit discussum coram me in quadam causa concursus, in qua concurrebat Mercator pro credito mercium, & dicebatur, quod hujusmo-

di præscriptionem non oppositam per debitorem non poterat Judex de officio admittere, bene Jo: Franc. de Ponte conf. 48. num. 3. 9. & 10. lib. 1. Cyriac. contr. 28. num. 8. contr. 307. n. 7. et contr. 338. n. 22. & 23. ubi adducit rationem, quia præscriptio non tollit ipso jure actionem, sed parte opponente, & quatenus hæc illa uti velit per viam exceptionis, Hodiern. ad Surd. dec. 24. n. 2. & 4. Gait. de credit. cap. 3. tit. 11. n. 1152. et 1653. Pigant. Rubr. 128. nu. 24. Pacion. de locat. & conduct. c. 52. n. 63. Boer. dec. 344. per tot. qui n. 8. testatur de communi, Magon. dec. Lucen. 62. n. 5. Surd. dec. 24. n. 1. ad 4. & ibi Hodiern. n. 1. 2. & 4. Giurb. dec. 13. n. 4. et infra, Thomat. dec. 44. n. 20. ad 24.

Quod est adeo verum, ut nec sufficiat præscriptionem allegare in genere, scilicet, quod agens caret actione, sed debeat specificè allegari in processu, nec sat sit illam ore tenus deducere coram Iudice, Riminal. Jun. conf. 107. nu. 26. lib. 1. de Ponte alleg. conf. 48. n. 9. et 10. lib. 1. Guidop. dec. 221. Giurb. dec. 13. n. 4. et seq. Ansid. dec. Bonon. 45. n. 3. Thomat. dec. 45. num. 24.

At ego dicebam, quod dum ex actis clarè constabat, creditum mercatoris esse præscriptum, poteram ego Judex, etiam si de præscriptione non fuisset oppositum super illa me fundare, & repellere creditorem carentem actione, si tamen volebam hoc facere, nam ad hoc peragendum non eram adstrictus, Cancr. var. resol. par. 1. cap. 18. nu. 24. ad 26. et n. 28. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. c. 25. nu. 8. Boer. decis. 344. num. 4. et 8. Merlin. Pignatell. contr. frenscen. 1. cap. 44. nu. 4. et cap. 52. num. 97. Magon. dec. Florent. 42. num. 17.

Que opinio videbatur satis probabilis, saltem in terminis nostri statuti hic, dum post lapsum sexdecim annorum adimit omnem fidem scripturis, & mandat illas nullum posse juris, ac executionis effectum fortiri, ex quibus verbis videtur colligi, quod possit Judex (licet non cogatur) retardare executionem, quando videt ex actis, clarè resistere præscriptionem, & prædicta in dicta causa per me motivata, licet non habuerint effectum præcisum, adhuc creditores concursus allegarunt postea præscriptionem contra Mercatorem, & sic causativè, ex motivatis per me, præscriptio statutaria habuit suum effectum.

Et licet debitor decoctus, & super ejus bonis penderat concursus, eo pendente declaraverit se non solvisse, & propterea nolle uti præscriptione statutaria; nihilominus talis declaratio facta in fraudem à decocto pendente concursu in præjudicium aliorum creditorum non fuit attenta, ex allegatis per nos in Annot. 26. ad Statut. Urb. lib. 1. cap. 114. num. 55. & seqq.

Decimotertiò hæc præscriptio statutaria comprehendit forenses Romæ conventos ad solvendum, nam licet regulariter statuta non ligent forenses, attamen id procedit in his, quæ oriuntur à principio, & ex natura contractus, secus in his, quæ procedunt ex post facto, & post ipsum contractum, scilicet propter negligentiam, vel moram, tunc enim si solutio non sit destinata in certo loco, sed simpliciter, attenditur statutum loci, ubi est facta petitio, quia ibi dicitur contracta negligentia, & mora, ex theoric. Bartol. in l. cum totos populos nu. 18. & 19. C. de summ. Trinit. & Fid. Catholic. Conciol. alleg. Civil. 11. n. 22. & seq. idem ad Stat. Eugub. Rubr. 30. nu. 9. Pacion. de locat. & conduct. c. 52. num. 97. & infra, Fenzon. hic num. 61. & 62. Thomat. dec. 155. in fine, tom. 2. Rot. decis. 602. part. 1. divers. & decis. 764. part. 4. ubi magistraliter conclusio firmatur cum declaratione contrariorum decis. 555. num. 1. & 2. part. 4. 10. 3. recent. decis. 63. num. 9. & dec. 175. n. 11. par. 17. dec. 392. n. 14. & seq. p. 18. dec. 158. per tot. post Fenzon. ad Statut. Urb. dec. 388. n. 12. coram Rembold. dec. 321. n. 2. coram Dunozett. Sen. dec. 157. n. 3. coram Amat. Dunozett. & dec. 147. nu. 11. coram Card. Cerr.

Limitatur prædicta conclusio, si contractus sit celebratus in loco statuti, & solutio alibi destinata sit, quo casu non locus statuti, ubi fuit celebratus contractus, sed destinata solutio attendenda est, Rubeus singular. Rot. ad hoc Statut. 158. n. 13. vers. quando etiam solutio, Conciol. dict. rubr. 30. n. 10. et alleg. civil. 11. n. 24. Ridolphin. in prax. p. 1. c. 8. a n. 20. Add. ad dec. 6. n. 53. et seq. p. 3. rec. dec. 3. n. 10. p. 8. dec. 552. nu. 5. coram Manzaned. & dec. 548. num. 11. coram Amat. Dunozett.

Ex capite tamen probabilis ignorantie in forense absente ab Urbe, eo quia verisimiliter præsumitur ignorare dispositionem hujus statuti, datur restitutio in integrum adversus hujus-

huiusmodi præscriptionem statutariam, Conciol. *dict. alleg. 11. n. 27. et seq.* Pacion. *de locat. & conduct. c. 52. n. 99.* Card. de Luc. *de credit. & deb. disc. 129. n. 21.* Add. ad *Burratt. dec. 98. n. 6.* Rot. *dec. 555. n. 6. & 7. p. 4. tom. 3. recen. decis. 124. n. 5. & infra, post Gilian. ad Stat. Pernf. & dec. 147. n. 12. coram Cerr.*

Ad hoc autem, ut ignorantia suffragetur debet esse ex omni parte probabilis, & nulla scientiæ præsumptione obnubilata, alias pro restitutione non suffragatur, Add. *ad dec. 3. num. 67. & infra p. 3. rec. Rot. dec. 321. num. 7. coram Dinozett. Sen. & plenè post alios relatos, Conciol. dict. alleg. 11. n. 27. ad 29. ubi habes etiam, ex quibus excludatur ignorantia; & in proposito ignorantia non est probabilis, & non excusat, si forensis diu habitavit in Alma Urbe, & ex quo passim per totam Italiam vigent statuta abbreviantia præscriptionum tempora, Conciol. *dict. alleg. 11. n. 29. plenè Rot. dec. 321. n. 8. ad 13. coram Dinoz. Sen. dec. 92. n. 9. & 10. post Zacch. de Salar. dec. 175. n. 6. ad 8. p. 17. recen. confirmata dec. 392. n. 3. et 4. p. 18.**

E converso verò, qui habet pro debitore forensis, si hic pluries fuerit in Urbe, ac in illa moram traxerit, si interim lapsi sint sexdecim anni, intrat præscriptio statutaria: imputet namque sibi creditor, si debitorem non convenit debito tempore, & præscriptionem, dum potuit, interrumpere non curavit, Rot. *decis. 392. num. 18. & 19. part. 18. recen.*

An autem hoc statutum de præscriptionibus comprehendat Clericos, & Ecclesiasticas personas, affirmativam partem tenent Fenzon. hic *num. 98.* Marefcott. *alleg. cap. 67. n. 20. ad 24. lib. 2. & Card. de Luc. de credit. & deb. disc. 130. num. 9. & 10.*

Sed contraria opinio, tanquam verior, & magis fundata, videtur amplectenda, nam talia statuta laicorum non comprehendunt, nec ligant Clericos, & Ecclesiasticos ex defectu potestatis, præclare Ancharan. *cons. 258. n. 2. & 3. quem sequitur Menoch. in suo oper. posthum. de iurisdic. lib. 2. c. 9. §. tertium est exemplum fol. 125. col. 2. Cancer. var. res. p. 1. c. 15. n. 2. ubi quod non comprehendit Ecclesiam, nec loca Pia, Conciol. d. Rub. 30. n. 2. Pacion. de locat. & conduct. c. 52. n. 96. & plenius c. 53. n. 60. ad 71. Sperell. *dec. 135. per tot. & signanter n. 85. & in puncto huius statuti Rot. dec. 39. n. 15. p. 11. rec. et dec. 175. n. 12. p. 17.**

Et spernenda est contraria opinio Fenzonii, Marefcotti, & Card. de Luc. quia contra illos stat verior opinio, & contra dictum de Luca decisum fuit in *all. dec. 175. p. 17. rec. & dec. 392. p. 18.* quæ decisiones emanarunt in causa, in qua scripsit de Luc. d. *disc. 130. & hodie in Curia vivitur cum irrefragabili opinione favore Clericorum, quod non ligentur Statutis Urbis ex defectu voluntatis statuentium fundata: in defectu potestatis ex famosis dec. super hoc puncto, acriter discussio, emanatis coram Card. Cerr. inter ejus impress. *dec. 490. 542. 773. et 900. postea confirmatis dec. 252. p. 16. rec. et dec. 377. p. 17.**

Hoc amplius animadverso quod Card. de Luc. pro sua opinione altruenda supponit fundamentum falsum, quod scilicet hoc statutum non sit exorbitans, nec contineat aliquam correctionem juris communis, quod non subsistit, dum de jure communi requiritur lapsus triginta annorum ad inducendam præscriptionem, & ulterius de jure per lapsum sexdecim annorum non præsumitur solutio à statuto post dictum tempus præsumpta: & amplius hoc statutum ex firmatis procedit etiam non docto de bona fide, & etiam in contractibus juratis, & tamen de Jure Canonico non currit præscriptio etiam per mille annos cum mala fide illius, qui scit se debere c. *fin. de præscrip. Gratian. c. 52. n. 23. & 24. Cyriac. contr. 321. n. 48. Rot. dec. 137. n. 25. & infra coram Orth. dec. 513. n. 10. et 11. p. 4. to. 3. rec. dec. 93. n. 33. & 34. p. 7. et dec. 373. n. 9. & infra p. 9. prout de Jure Canonico, quando agitur de debito jurato, ad præscribendum est necessarium tempus quadraginta annorum, ex supra allegatis.*

At licet verior sit opinio, hoc, & similia statuta Laicorum non ligare Clericos, nec Ecclesiasticas personas, nec loca Pia, potest tamen Clericus contra laicum creditorem agentem adversus ipsum Clericum allegare præscriptionem statutariam per modum privilegii, Pacion. *de locat. & conduct. c. 52. n. 96. et c. 63. n. 62. et seq. Conciol. d. Rub. 30. n. 3. Cancer. var. res. p. 1. c. 15. n. 36. Sperell. dec. 135. n. 131. & plenè articulo discussio firmat Rota dec. 175. n. 13. et 14. p. 17. rec. confirmata dec. 392. n. 20. et infra p. 18. ubi sedulo firmatur conclusio, licet Clericus non declaraverit à principio contractus, velle*

uti prefato statuto, nam cum tunc non egeret, ex quo præscriptio, & damnum ab ea resultans, succedit post contractum, unde quando convenitur de tempore explete præscriptionis, potest allegare illius beneficium à statuto resultans.

Nec tale statutum comprehendit Clericum heredem laici, quando præscriptio non fuit completa illo vivente, *dict. Conciol. Rub. 30. n. 2. vers. itaut non comprehendat, Antonell. de temp. leg. lib. 1. c. 25. n. 20. et 21. Sperell. dec. 135. n. 24. et seq.*

Et amplius locis piis datur restitutio in integrum etiam de jure communi ob administratorum negligentiam, Rot. *dec. 35. n. 26. post Merlin. de pignor. etiam adversus præscriptionem 40. annorum, Rot. dec. 774. n. 6. coram Burratt. & etiam non probata lesione, cum solus lapsus temporis hoc casu lædat, Rot. in Volaterrana Bonorum 23. Aprilis 1583. per tot. coram Sa. me. Clem. VIII. & licet non sit probata aliqua ignorantia, de Jure speciali talis restitutio Ecclesiæ conceditur, Barz. *dec. 101. n. 18. quinimodò locis piis talem restitutionem adversus præscriptionem, etiam longissimi temporis dari ob negligentiam officialium, qui cum in dies mutentur, præsumuntur ignorare facta Ecclesiæ, vel Monasterii, Honded. cons. 80. n. 82. & seq. lib. 2. Surd. cons. 520. n. 6. et 10. ver sic. quinimodò si lapsus esset, lib. 4. Hodiern. ad Surd. de- cis. 4. n. 6. et infra.**

ARTICULUS II. ARGUMENTUM.

Præscriptio ab hoc statuto inducta, in quibus casibus non procedat, hic plenè ostenditur; & si mul quando adversus huiusmodi præscriptionem competat, & concedatur restitutio in integrum.

S U M M A R I U M.

- 77 Statutum Urbis de præscriptionibus non procedit quoties assertur probatio, & præsumptio preponderans super non solutione.
- 78 Statutum hoc non inducit præscriptionem simplicem, sed desumptam à præsumpta à solutione, unde si ostendatur, hanc non fuisse factam, præscriptio non procedit.
- 79 Solutionis præsumptio cessat in debitore decocto, et non solvendo.
- 80 Cessat etiam, ex quo bona assignanda pro solutione semper fuerunt panes allegantem præscriptionem.
- 81 Solutio si faciendâ sit in certo loco, et Banco, et ibi non reperitur facta, cessat præscriptio, ac præsumpta solutio.
- 82 Solutionis præsumptio cessat ex variis coniecturis præponderantibus pro non solutione, & quales sint.
- 83 Præscriptiones super non solutione debent esse præponderantes, & concludentes, & non equivocæ.
- 84 Præsumptio præponderans pro non solutione non deducitur, ex quo creditor non adnotavit solutionem in libro, in quo solutiones adnotare consuevit.
- 85 Debitor post lapsum 16. annorum tenetur respondere positionibus datis à creditore super non solutione, & nu. 86. & 87.
- 86 Debitor si post lapsum 16. annorum fateatur debitum debet condemnari.
- 88 Debitor qui revera non solvit, sed solum nititur præsumpta solutioni inducta per statutum, non est tutus in conscientia, & n. 89. & 90.
- 91 Solutionem allegans ex statuto præscriptionem brevioris temporis inducente potest cogi ad jurandum super solutione.
- 92 Apocham præscriptam non cogitur quis recognoscere.
- 93 Fallit ex hoc statuto Urbis, si creditor velit probare, non fuisse factam solutionem crediti contenti in apocha.
- 94 Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 112. num. 79. declarat.
- 95 Præscriptio statutaria non procedit in debito impugnato.
- 96 Præscriptio excluditur, si opponitur solutio certo modo facta, quæ non probatur.
- 97 Præscriptio debiti excluditur per exceptionem compensationis contra illud per debitorem oppositam.
- 98 Creditum compensandum si adsit, non currit præscriptio, cum quis non egerit, ex quo ipse erat debitor ex alia parte sui creditoris.
- 99 Præscriptio statutaria non potest allegari contra debita, quæ testator mandavit solvi pro exoneratione conscientia.

Innotescit quoque urgens conjectura non factæ solutionis ex recognitione debiti postea facta, & ex variis assignamentis factis pro illius satisfactione, & si ex aliis præponderantibus conjecturis appareat, quod debitum viget, & non est solutum. Rot. decis. 595. in fine par. 2. recen. decis. 678. n. 12. & 13. & decis. 758. num. 9. coram Ubald. & videatur Pacion. alleg. cap. 52. nu. 69. & infra.

At præsumptiones super non solutione debent esse præponderantes, & concludentes, non autem equivocæ, & quæ conquassentur à præsumptionibus super solutione. Rota decis. 353. nu. 27. & 28. par. 6. recen., plene decis. 285. num. 16. ad 20. par. 18. decis. 155. §. fin. & dec. 157. §. quia & si statutum post Fenzon. ad Stat. Urb., & conferunt tradita per Pacion. dict. cap. 52. num. 72. & infra, ubi ex hoc infert, quod licet in libris debitoris, ubi adnotari solent solutiones, non adlit solutio debiti, quod prætenditur solutum per lapsum temporis sexdecim annorum, adhuc quantumvis dictus liber esset legaliter tentus, inducere solum simplicem conjecturam pro non solutione, non tamen esset relevans per se sola ad tollendam præsumptionem solutionis inductam per statutum, cum in tali libro potuerit non adnotari solutio per oblivionem, vel alia de causa.

Posita pro indubitata conclusione, quod præscriptio deducta ex hoc statuto est fundata in præsumpta solutione, debitor tenetur respondere positionibus datis à Creditore continentibus non solutionem, & quod debitor durante tempore sexdecim annorum pluries fuit extrajudicialiter requisitus ad soluendum, & quod semper dedit bona verba pro danda satisfactione, cum tales positiones contineant exclusionem solutionis præsumptæ ob lapsum sexdecim annorum, dum intra dictum tempus creditor licet extrajudicialiter instet pro solutione: talis quippe probatio licet sit facienda ex statuto per creditorem, nulla tamen datur melior probatio, quam proprii oris confessio, & propterea debitor non poterit recusare responsionem, Carpan. ad Stat. Modiol. cap. 112. num. 82. lib. 1. & faciunt tradita per Cancr. var. resol. part. 1. cap. 15. num. 12., qui firmat, quod allegans solutionem præsumptam ex temporis statuti lapsu, potest cogi ad jurandum, saltem de credulitate super solutione facta, scilicet quod solutionem se fecisse jurejurando affirmet, & facit Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. nu. 3. & 4., ubi quod si post dictam præscriptionem, quis fatetur debitum, debet condemnari non obstante statuto, & melius idem Antonell. nu. 18.

Et contrarium obiectum, quod quis per præscriptionem fit tutus ab omni molestia, procedit in præscriptione simplici, non autem in illa deducta ex præsumpta solutione post lapsum certi temporis, hoc namque secundo casu potest creditor negativam non factæ solutionis probare, per propriam confessionem debitoris conventi ad soluendum.

Quod confirmatur, ex quo debitor, qui revera non solvit, sed solum nititur dictæ præsumptæ solutioni inductæ per statutum non est tutus in conscientia. Carpan. alleg. cap. 112. num. 80. Cancr. dict. cap. 15. num. 24. versic. licet hac opinio, & nu. 25. Xammar. rer. judicat. part. 1. definit. 50. num. 29. & 30.; ea ratione, quia præscriptio de jure Canonico non procedit cum mala fide, qua semper est maculatus debitor, qui scit, se non solvisse, & debitorem propterea esse; & licet statutum nostrum hic procedat, ex firmatis artic. 1. num. 24., etiam non probata bona fide, attamen id procedit ob præsumptam solutionem ab eodem statuto post lapsum sexdecim annorum inductam, quæ præsumptio statuti cessat data veritate in contrarium super non solutione, quam creditor vult probare, & si illam non probet, prout persæpe probare nequit, non ob hoc in foro Poli debitor, qui revera non solvit, & scit, se non solvisse, est tutus in conscientia, sed debet solvere, prout ad soluendum cogi posset etiam in foro fori, si Creditor probaret negativam non factæ solutionis, ob quod motivum in dicto casu facilius inclinavi contra debitorem, quod deberet respondere positionibus, potuit enim esse, quod conscientia stimulus agitatus jure jurando non affirmasset, fecisse solutionem debiti, revera non soluti, præcipue quia super hujusmodi præscriptionibus brevioris temporis, qui prætendit solvisse, potest cogi ad jurandum super solutione facta, Florez. de Men. var. qu. 8. de Salaris famul. §. 2. num. 42. versic. nec etiam si Domino, Cancr. var. resol. p. 1. cap. 15. num. 12.

In alio casu, dum agebat creditor vigore Apochæ pri-
Constant. ad Statut. Tom. II.

vata contra suum debitorem, instando post lapsum sexdecim annorum eam recognosci, præten debitor non posse cogi ad talem recognitionem faciendam, dum hæc ad nihilum deserviebat, ex quo illi post sexdecim annos omnis fides à statuto hic erat adempta ex Carpano, qui hoc determinat in puncto alleg. cap. 112. num. 79. ego verò censui, & nunc sum in eadem sententia, quod debitor tali casu secundum terminos, & mentem nostri statuti hic teneatur recognoscere scripturam privatam ea palpabili ratione, quia hoc statutum non tollit simpliciter fidem scripturis crediti, sed solum durante præsumptione solutionis factæ, unde si creditor velit probare, solutionem non fuisse factam, vel allegat præponderantes præsumptiones, & conjecturas super non solutione, tali casu scriptura crediti reviviscit, & habet effectum tanquam non præscripta, & non soluta, unde debet recognosci ad hoc, ut possit executioni demandari, & Carpanus tenens contrarium, procedit in terminis statuti Mediolanensis, vel similis violentis, quod Creditor post duodecim annos non possit vigore scripturæ ejus favore factæ amplius agere, & sic simpliciter præscribens, non autem disponit, ut hoc nostrum hic, quod post lapsum sexdecim annorum præsumatur solutio, & quod possit probari contrarium, nempe solutionem non fuisse factam, etiam per præponderantes conjecturas in contrarium, quo statuto attento, scriptura est inæquibilis ob præsumptam solutionem inducta à statuto non simpliciter sed donec non solutio probetur per ipsum creditorem, ut bene perpendit Rot. decis. 226. num. 17. post Zacch. de oblig. Camer.

Secundo præscriptio hæc non procedit in debito impugnato, nam cum privato supponat habitum, & solutio sit destructio debiti præexistens, nec possit dari destructio individui, nisi eo prius supposito, frustra propterea à debitore convento allegatur præscriptio, ac præsumpta solutio debiti, quod fuit negatum, Pigant. Rubr. 128. num. 28. vers. quantumvis contrarium, Conciol. dict. Rubr. 30. num. 23. Cardin. de Luc. de creat. & debit. discurs. 129. num. 19. & disc. 130. num. 12. Rot. dec. 192. num. final. dec. 219. num. 11. versic. sed etiam, & decis. 265. num. 7. apud Zacch. de Oblig. Cameral. decis. 44. num. 6. post Merlin. de pignorb. dec. 548. num. 11. decis. 558. num. 7. & decis. 849. in fine coram Amat. Duno. decis. 176. num. 7. part. 8. recen. decis. 283. num. 4. & seqq. part. 9. decis. 509. num. 16. part. 13. decis. 358. num. 1. & decis. 717. num. 13. part. 18. & plene Add. ad decis. 6. num. 69. & infrap. 3. rec.

Tertio præscriptio hæc statutaria excluditur, quando per debitorem excipitur de solutione particulari debiti certo modo facta, quæ tamen non probatur, tunc enim frustra recurritur ad solutionem præsumptam, cum hæc non intret, ubi expressa solutio fuit deducta, & non probata, Paril. conf. 114. n. 10. et seq. lib. 1. Honded. conf. 82. n. 43. lib. 1. Gratian. c. 441. n. 17. et seq. Rot. dec. 44. n. 11. & seq. post Merlin. de pign. quæ est inter alias Bich. dec. 50. et in Romana pecuniaria 9. Decembris 1680. §. finali coram Emerix.

Quarto non procedit, quando debitor allegat compensationem alterius crediti, quod ipse habere prætendit contra creditorem agentem, ex hoc namque excluditur præscriptio statutaria, ac solutio per hoc statutum præsumpta, dum enim contra creditum peritum opponitur compensatio, ex hoc arguitur illius non solutio, nam si fuisset solutio, non fuisset opus illud tollere per compensationem debitor fatetur extare debitum, & noluisse præscribere, plene Surd. dec. 24. n. 5. et infra, & bene facit Rot. dec. 572. n. 3. coram Merlin. et dec. 33. n. 2. p. 5. rec.

Et si debitum compensandum est reale, & subsistens, tunc omnino excluduntur termini præscriptionis, exceptio quippe compensationis, quæ potest opponi contra creditorem per ipsum debitorem, impedit præscriptionem, cum hæc fundetur præcipue in negligentia creditoris, & non possit hic dici negligens in petendo à debitore suo, quem ex alia causa habet creditorem, Ancharan. conf. 5. numer. 5. versic. istud est pulchrum dubium, & n. 12. & seq. Bov. de Statut. Vrb. præscript. gloss. 29. num. 12. Gutier. de Juram. confirm. part. 3. cap. 1. num. 21. & seqq. Cyriac. contrav. 397. n. 2. & 3. Pigant. ad stat. Ferr. Rubr. 128. nu. 33. Salgad. labyrinth. credit. p. 2. cap. 28. num. 14. & 52. ad 54. Cancr. p. 1. cap. 15. num. 69. Mariscott. alleg. cap. 67. nu. 30. Leoncil. dec. Ferrar. 37. n. 8. ad 10. Rot. dec. 3. alias 200. de præscript. coram Mohedan.

Quinto sub hoc statuto non comprehenditur debitum pro
P 2 exone

- ligatione Camerali, quæ pariter continet hypothecam, & cuius vigore competit actio realis, & Salvianum, nunquam credita possent dici præscripta, & tamen sub hoc statu-
 124 tuto comprehendit etiam debita cum obligatione Camerali, firmat Rot. dec. 346. num. 3. par. 3. recent. Conciol. dict. Rubr. 30. n. 18. ubi quod aliàs nunquam haberet locum præscriptio, dum semper in Instrumentis, ac scripturis apponitur hypotheca, ac obligatio Cameralis, & dictis instrumentis, & scripturis à statuto post sexdecim annos est sublata fides, & vis, ex illis nec competit actio realis vigore hypothecæ sublata.
- Et licet Scappucc. de Salvian. inerd. lib. 2. quest. 23. per
 125 tot. & Surd. decif. 174. cum quo videtur procedere dictus Scappuccin. teneant, quod hoc statutum vel simile de præscriptionibus non procedat in actione reali, & hypothecaria contra tertium, & sequitur Hodiern. ad Surd. dict. dec. 174. n. 1. et 2. qui eam adducunt rationem, & quod creditor actione reali non dicitur propriè creditor per tex. in l. debitor. 108. ff. de verb. signific.
- Nihilominus placet prima opinio Concioli, ac aliorum
 per ipsum allegatorum, nam Surd. decif. 174. allegatus pro
 127 punctuali à Scappuccino loquitur in illo, qui actione reali petit rem suam, qui non dicitur propriè creditor, dum petit rem suam, non creditum, ut ex eadem dec. num. 3. 4. & 5. ubi tali casu considerat, quod nulla adest obligatio cum illo, qui convenitur, prout alia argumenta Scappuccini pro maiori parte concludunt in illo, qui agit actione reali ad rem suam recuperandam, & Franch. dec. 714. loquitur pariter, ubi non est obligatio ex contractu, sed de
 128 jure pro vita, & militia, quæ debentur ex bonis nullo precedente contractu, & sic agitur de mera actione reali, non dependente à personali, nec agitur de credito, & debito ex contractu.
- Prout Tex. in leg. debitor. 108. ff. de verb. signif. dicit so-
 129 lum, quod debitor est propriè ille, à quo invito exigere pecunia potest, & talis debitor est obligatus in actione personali cum hypotheca; & licet huiusmodi crediti vigore stante hypotheca possit agi actione reali in Salviano, attamen substantia crediti, & debiti proprii cadit in primo debitor, à quo fuit contractum debitum, & sic si cum eo fuit præscriptum, non remanet amplius hypotheca exercibilis in actione reali contra tertium, nedum quia est sublata personalis, à qua dependente hypothecaria, sed etiam quia post lapsum sexdecim annorum ex instrumento, cuius vigore agitur non probatur amplius nec creditum, nec hypotheca.
- Nonò. Non procedit præscriptio statutaria in canonibus,
 130 Rot. dec. 372. n. 17. p. 4. tom. 2. rec. & dec. 311. num. 32. & seq. coram Bich.
- Decimò. Nec in censibus, ac eorum fructibus ex verbis
 131 statuti hic, Rub. in dict. adnotat. ad stat. 158. num. 68. & 69. Marefcott. dict. c. 67. n. 28. Conciol. Rubr. 30. n. 36. Fenzon. hic n. 51. et seq. Rot. dec. 725. p. 1. divers. dec. 3. n. 11. p. 8. decif. 330. n. 18. p. 17. dec. 202. num. 6. post Pacific. de Salvian. dec. 33. n. 15. et dec. 315. n. 23. coram Bich.
- Unde nec comprehendit Dominum census retrahere volentem fundum censitum vigore Bullæ Beati Pii V. cum statutum loquatur de creditore; qualis non potest dici Dominus census quoad retractum, Rot. dec. 425. n. 10. coram Gregor. & etiam de ratione, quia pro retractu favore creditoris census competit actio realis ex dicta Bulla Piana, etiam contra tertium possessorem fundi censiti, quæ actio realis ex firmatis non comprehenditur sub hoc statuto de præscriptionibus.
- Nec minus sub tali statuto comprehenditur fidejussor in contractu census, qui non potest allegare hanc statutariam
 133 præscriptionem, cum talis fidejussio dicatur pars contractus censualis, & ab illo omninò dependens, Rot. dec. 311. num. 23. coram Bich.
- Undecimò. Non currit contra fidejussorem, qui pro alio, se obligavit, & postea cogitur solvere pro debitor
 134 principali, Fenzon hic n. 55. Rot. decif. 500. & ibi plenè in apostilla coram Put. lib. 2. in correct. juxta ultim. edit. Romanam, decif. 1. de præscript. alias 208. n. 1. coram Achill. de Grass. dec. 100. num. 5. coram Dumoz. Sen. decif. 751. n. 8. coram Pen. dec. 346. nu. 14. & 15. par. 9. rec. & dec. 124. nu. 24. coram Merlin.
- Procedit conclusio etiam quoad correum, si alter rece-
 135 perit, nam adhuc fidejussor obligatus tanquam correus non subjacet dictæ præscriptioni quoad principalem debitorem, Constant. ad Statut. Tom. II.
- Rot. alleg. dec. 500. n. 2. coram Put. & ibi in apostilla vers. non obstat & dec. 100. n. 6. & 7. coram Dumoz. Sen.
- Idque habet locum, etiam si fidejussor de solutione à se facta non fecerit intimationem principali debitori dict. dec. 136 1. alias 208. de præscript. n. 1. coram Achill. de Grass.
- Procedit pariter contra alium quemcumque solventem pro tertio, & non pro se dict. dec. 1. coram Achill. de Grass. 137 n. 3. dec. 751. n. 8. in fine coram Pen. dec. 100. n. 5. ad 10. coram Dumoz. Sen. Fenzon. hic n. 55.
- At prædicta conclusio firmata favore fidejussoris procedit tantum in fidejussore contractus, non in illo iudicii, Rot. 138 dec. 124. n. 25. coram Merlin.
- Potest tamen etiam fidejussor iudicii allegare præscriptionem non completam cum principali ante motam litem, sed ceptam, & completam post sententiam, & rem judicatam 139 cum ipso fidejussore, Rot. dec. 124. n. 25. & 26. coram Merlin. ubi adducit rationem.
- Et quando sunt plures confidejussores, & unus illorum solvit, & reportat cessionem contra confidejussorem, tali casu à die cessionis reportatæ intrat præscriptio statutaria, 140 Fenzon. hic n. 56. Rot. dec. 346. n. 18. ad 31. p. 6. rec.
- Duodecimò. Præscriptio hæc statutaria non procedit quando creditum proponitur non per viam actionis, sed exceptionis, cum statutum loquatur de creditore, qui petit, unde si huic petenti aliquod creditum proponatur per debitorem aliud creditum, quod ipse habet contra creditorem agentem, contra hoc creditum propositum per viam exceptionis, non potest allegari præscriptio, nam ea, quæ sunt temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipien- 141 dum, Marefcott. alleg. cap. 67. nu. 42. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. numer. 31. & 32. Zacch. de Saler. quest. 105. nu. 58. & seq. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 57. Leoncill. decif. Ferrar. 37. num. 8. ad 10. Rot. dec. 379. n. 10. p. 18. recent. & dictæ conclusionis est ratio, quia debitori non potest imputari negligentia, ac mora, cur non exegerit, dum ex altera parte erat debitor, & è contra non potest prætendi præsumpta solutio debiti facta illi, cujus debitor ex alia causa erat creditor.
- Attamen quando exceptio, ac jus accipiendi descendit à jure agendi, & exceptio ideo est exceptio, quia competit actio, hoc casu exceptio ipsa est subiecta præscriptioni, si- 142 cut ipsa actio, Rot. decif. 379. n. 12. p. 17. rec. quando autem jus excipiendi descendat à jure agendi, & jus excipiendi præscribatur, quia poterat præventivè deduci agendo non satis clare de hoc loquuntur scribentes, super quo tamen vide Cancer. var. ref. part. 1. cap. 13. nu. 6. & seq. & Rot. dec. 43. coram Bich.
- Decimotertiò non currit non valenti agere leg. 1. in fine. C. de annal. except. leg. 1. C. de bon. matern. Zacch. de salar. 143 q. 105. n. 22. & seq. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 55. & 56. decif. 218. num. 10. p. 14. recent. Romana Censur. 14. Junii 1677. §. neque coram Vicecomite, hinc in materia evictionis antequam illa sequatur non currit, cum prius quis agere non possit, Abb. conf. 22. per tot. p. 2. Magon. dec. Florent. 95. n. 10. & 11.
- Decimoquartò non currit grassante peste, vel bello, cum sint hostilitates divinæ, & humanæ, si dictis temporibus 144 jus non redditur, Pancirol. conf. 96. num. 34. & conf. 186. nu. 15. Gratian. cap. 403. n. 24. et 25. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 72. num. 2. ad 4. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. nu. 48. ubi adducit rationem, quia belli, & pestis flagella, & calamitates ponunt homines in mortis articulo, ac solvunt jura judiciorum.
- Decimoquintò non procedit contra filios familias existentes sub patria potestate, Bald. in Auth. hoc nisi num. 1. C. de bon. matern. Jason. conf. 7. num. 39. & 40. lib. 3. Simon. de 145 Pret. conf. 45. nu. 22. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 112. num. 52. tom. 1. Gratian. cap. 433. nu. 86. Xammar. rer. judicat. p. 2. definit. 87. n. 8. Pigant. Rubr. 128. nu. 47. Rot. dec. 346. num. 6. coram Cavalier. & dec. 63. n. 13. coram Cels. duplicata in rec. par. 10. dec. 302. nu. 12.
- Decimosexto nec contra pupillum durante pupillari ætate leg. si cu. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Carpan. cap. 112. num. 48. tom. 1. Marefcott. allegat. cap. 67. numer. 25. et 26. Capicc. Latr. consultat. 99. num. 4. & 5. Xammar. rer. judicat. part. 2. definit. 87. num. 1. Surd. decif. 41. num. 1. Olasch. dec. 69. n. 14. Rot. dec. 404. per tot. p. 3. divers. dec. 298. n. 2. et 3. p. 4. dec. 372. n. 9. p. 4. to. 2. rec. dec. 28. n. 40. p. 8. dec. 149. n. 13. p. 9. dec. 193. n. 21. p. 10. dec. 202. n. 1. & seq. post Pacific. de Salvian. et dec. 230. n. 1. et infra, post Cens. de cens. & ideo ab illa 147

scientia; ob quam præscriptio procedit, adhuc minori, ac pupillo competit restitutio in integrum in subsidium ad effectum agendi contra debitorem, non obstante præscriptione, Natt. conf. 492. n. 9. to. 2. nam alias minor, ac pupillus essent in evidenti damno, quod leges abhorrent, cum intentæ sint ad illos præservandos ab omni damno.

ARTICULUS III.

ARGUMENTUM.

Discutitur hic, an, & quomodo præscriptio interrumpatur, & quando semel interrupta rursus renovetur, & illius tempora currant de novo, ac si non fuisset interrupta.

SUMMARIUM.

- 172 Præscriptio statutaria interruptitur per conquestiones, ac requisitiones judiciales, & extrajudiciales creditoris ante lapsum sexdecim annorum.
- 173 Interrumpitur per actus gestos etiam coram Iudice incompetente, cum præferant interpellationem extrajudicialem, & n. 174. & 178.
- 175 Interrumpitur ex citatione nulla, si citatus habuit illius notitiam.
- 176 Referuntur contrarium tenentes.
- 177 Procedit secunda opinio solum, si citatio non contineat petitionem certam crediti, secus si certam, licet citatio sit nulla, & declarantur contraria n. 179. & 180.
- 179 Surd. dec. 5. n. 6. & 7. declaratur.
- 180 Rota dec. 689. n. 5. par. 1. rec. in quibus terminis procedat, declaratur.
- 181 Præscriptio interruptitur per citationem, ac interpellationem judicalem factam ad solvendum certum debitum.
- 182 Pariter per monitorium executum contra debitorem.
- 183 Præscriptio non interruptitur per citationem ad videndum examinari testes.
- 184 Fallit si talis citatio exprimeret specificè creditum, super quo sit citatio.
- 185 Præscriptio interruptitur solum ex citatione specifica super certo credito, & non sufficit citatio obscura, & generica, & n. 186.
- 187 Præscriptio non interruptitur per mandatum suspitionis fugæ, non citatio debitore expeditum.
- 188 Procedit licet fuerit executum mandatum per capturam debitoris.
- 189 Contrarium quando est sequuta captura, & reprobatum Leoncill. dec. Ferrar. 66. incautè tenens pro præscriptione, & n. 190. & 191.
- 192 Præscriptio interruptitur per confessionem debiti factam à debitore etiam per litteras missivas, si sit clara.
- 193 Interrumpitur per recognitionem debiti, ac solutionem partis illius, vel fructuum libere factam.
- 194 Præscriptio medelarum in Urbe non interruptitur per solutionem partis debiti.
- 195 Præscriptio sexdecim annorum, & non quinquennalis circa medelas, quando procedat in Urbe.
- 196 Præscriptio de jure non currit extra Urbem contra libros Aromatariorum, si quis continuaverit recipere res, & medelas ex eadem officina.
- 197 Præscriptio etiam completa non officit, si debitor post illam fateatur se debitorem, & non solvisse.
- 198 Statuta de præscriptionibus non procedunt stante confessione debitoris super non solutione, & n. 199.
- 200 Præscriptio non interruptitur ex compromisso facto super credito, illo non acceptato.
- 201 Nec interruptitur, si compromissum factum sit de jure, & de facto, ac in arbitratores.
- 202 Non interruptitur præscriptio per compromissum de jure communi, secus ex Sauto Urbis, si super certo credito fuerit compromissum.
- 203 Præscriptio interrupta quoad unum Rei debendi operatur quoad alium.
- 204 Fallit si unus tantum Reus debendi præ rata sua fuerit conventus.
- 205 Præscriptio interrupta facta contra principalem debitorem, non nocet fidejussori.
- 206 Fallit si fidejussor sit obligatus in solidum.
- 207 Fallit etiam in præscriptione Statuti Urbis, licet agatur de simplici fidejussore, et n. 208. & 209. declarantur contraria.

Constant. ad Statut. Tom. II.

- 210 Opinio hac contra fidejussorem revocatur in dubium.
- 211 Præscriptio interrupta cum aliquo ex tertiis possessoribus alteri tertio possessori non obest.
- 212 Præscriptio interrupta cum debitore putativo, cum quo fuit litigatum, non prodest debitori vero, cum cesset negligentia.
- 213 Præscriptio statutaria semel interrupta, an currat postea alia præscriptio statutaria, vel illa juris communis est opinio controversa.
- 214 Præscriptio statutaria interrupta extrajudicialiter, vel per simplicem petitionem absque litis contestatione, incipit nova præscriptio statutaria sexdecim annorum.
- 215 Lite verò contestata, vel si fuerit deventum ad aliquem actum merita causa respicientem, & tunc perpetuatur actio usque ad triginta annos.
- 216 Sententia vero prolata, vel mandato relaxato pro credito, tunc intrat nova præscriptio sexdecim annorum, & n. 219.
- 217 Litis tempora sunt subducenda à tempore præscriptionis, cum lite durante non potuit inchoari nova præscriptio.
- 218 Lis non prosequuta ob legitimum impedimentum probatum facit, quod post litem non currat nova præscriptio.
- 219 Lite terminata per cessionem illi factam, vel relaxationem mandati, ac sententiam cum re judicata, currit nova præscriptio.
- 220 Instantia perpetua solum in Rota procedit, & tunc perpetuatur, & non præscribitur nisi per rem judicatam.
- 222 Præscriptio non debet allegari simpliciter, sed quod creditor jus non habet, quia petit id, quod fuit solutum, & præsumitur solutum ex lapsu temporis à statuto præfixi.
- 223 Debitor post lapsum sexdecim annorum opponens, se esse tutum ex dispositione huius statuti, censetur allegasse præsumptam solutionem.
- 224 Præscriptioni nedum statutaria, sed etiam illi iuris communis, licet centenaria, potest per pactum renunciari.
- 225 Præscriptioni statutaria quod possit pacto renunciari adducitur ratio.
- 226 Præscriptionis statutaria materiam qui tractent vide remissivè.

PRÆSCRIPTIO statutaria sexdecim annorum interruptitur; primò per conquestiones, requisitiones, ac interpellationes extrajudiciales ex littera statuti ibi -- vel nisi &c. de iudiciali, vel extrajudiciali interpellatione creditor legittime docuerit -- & firmant Bov. de Statut. Urb. præscrip. glos. 21. n. 16. vers. sed ista, & glos. 22. n. 1. & seq. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. n. 22. Cancer. var. resol. part. 1. c. 15. n. 43. ubi id firmat, quando statutum, ut nostrum hic, utitur verbo petere, Pacion. de locat. & conduct. c. 52. n. 80. Add. ad dec. 6. n. 35. part. 2. rec. Rot. decif. 718. n. 4. coram Seraph. decif. 613. numer. 9. coram Manzaned. dec. 147. n. 9. coram Cerr. dec. 301. n. 3. post Pacific. de Salviand. dec. 92. m. 6. & 7. post Zacch. de Salar. dec. 286. num. 20. part. 1. recent. dec. 519. n. 16. p. 4. tom. 3. dec. 99. n. 18. & seq. par. 8. dec. 225. n. 24. p. 10. dec. 285. n. 18. & dec. 591. n. 16. p. 18. & in Romana pecuniaria 9. Decembris 1680. circa finem coram bon. me. Emerix.

Hinc interruptitur per actus gestos coram Iudice incompetente, non quidem virtute iudicii, sed ob malam fidem, quæ insurgit ex petitione crediti coram eo facta, quæ inducit saltem interpellationem extrajudicialem, inquam resolvitur dicta petitio crediti facta coram Iudice incompetente, Rot. dec. 94. n. 37. & seq. p. 7. rec. dec. 362. n. 1. & 2. & dec. 2149. n. 13. & 14. coram Coccin.

Unde si debitor fuerit citatus coram Iudice, cui non est subiectus, si tamen de petitione certi crediti appareat ex citatione facta per creditorem, interruptitur præscriptio tanquam ab interpellatione extrajudiciali, plene Rot. decif. 515. n. 6. & per tot. p. 4. tom. 3. rec. dec. 99. n. 18. ad 20. par. 8. decif. 21. num. 9. part. 18. latè dec. 263. num. 11. & infra coram Priol. & dec. 124. num. 5. coram Merlin. Fenzon. hic num. 23. et seqq.

Quo circa interruptitur etiam ex citatione nulla, Rot. dec. 21. n. 10. p. 18. rec. ubi præcipuè, quando citatus habuit notitiam citationis, & comparuit etiam per Procuratorem

dict. dec. 21. nu. 11. bene Bovius de Stat. Urb. prescrip. glos. 21. nu. 8. & seq.

- Et licet contrarium teneat Monteren. *ad Statut. Bonon. lib. 2. Rubr. de prescript. fol. 218. col. 2. litt. D. Surd. decif. 5. num. 5. & infra*, Rot. *decif. 689. nu. 5. part. 1. recen.* attamen hæc opinio potest procedere, quando nullitas provenit, ex quo citatio sit vaga, & generalis, & non contineat certitudinem crediti, quod petitur, secus si illa contineat certitudinem crediti petiti, nam tunc licet citatio sit nulla, quia facta coram Iudice incompetente, adhuc deferretur ad interruptendam præscriptionem statutariam in terminis nostri statuti hic, cum contentetur sola extrajudiciali interpellatione, in quam resolvitur dicta citatio, & sit talis qualis interruptio, Rot. *decif. 148. versic. quo vero*, post Fenzon. *ad Statut. Urb. & decif. 147. numer. 9. eam Cerr.*

- Et in casu *decif. Surd. 5.* ut apparet *num. 6. & 7.* non sufficiebat ex illo statuto interpellatio extrajudicialis, & *dec. 689. num. 5. p. 1. rec.* non loquitur in puncto hujus statuti, tum quia decretum, ex quo prætendebatur ibi interrupta præscriptio erat cum intimatione, quæ nunquam facta fuerat, quinimmo nec ipsa citatio cujus vigore emanaverat decretum relaxationis mandati fuerat in actis reproducta debito tempore, tum quia ibi citatio reproducta fuerat post completam præscriptionem, & sic non poterat suffragari, etiam si bene executam fuisset.

- Interrumpitur facilius cursus præscriptionis per interpellationem judicalem, & citationem legitime factam per creditorem ad solvendum certum debitum, plenè Monteren. ubi proxime *fol. 217. col. 2. litt. K. Bov. de statutar. Urb. prescrip. glos. 21. n. 1. & 2. Rot. dec. 758. nu. 5. coram Ubald. & consonant verba ipsius statuti; & etiam per monitorium executum contra debitorem, plenè Rot. dec. 22. & 358. p. 18. rec. confirmatis dec. 92. 149. & 281. p. 19.*

- Non interruptitur tamen per simplicem citationem ad videndum examinari testes ad perpetuam rei memoriam, *Surd. decif. 5. nu. 7. versic. & idem est*, at hoc dictum Surdi credo verum, si talis citatio non exprimeret, super quo prætenduntur examinari testes, secus si contineret etiam creditum certum super quo prætenditur examen, nam tali casu debitor absque dubio constitueretur in mala fide ob petitionem judicalem crediti, & facit Bov. *de stat. Urb. prescrip. glos. 21. n. 4. in fine*, ubi quod sufficit citatio talis, ex qua Reus possit instrui de eo, quod ab ipso petitur.

- Debet enim citatio ad effectum interruptendæ præscriptionis esse specifica super certo credito, nec sufficit citatio obscura, & generica, bene *Surd. dec. 5. n. 4. & facit Rot. dec. 758. n. 1. coram Ubald. Bov. de stat. Urb. prescrip. glos. 21. n. 4. in fine tract. divers. fo. 17. fol. 193.*

- Ideoque dum in certa causa creditor ex causa mutui vigore Instrumenti rogati per acta certi Notarii citasset suum debitorem genericè per acta certi Notarii, expressis in citatione his præcisus verbis — *ad solvendum summam debiti tam juxta formam jurium, de quibus in actis infra scriptis Notarii* — & nulla facta nec productione, nec repetitione Instrumenti mutui per acta alterius Notarii rogati, obtinisset in contumaciam decretum relaxationis mandati, & postea per aliquot annos creditor siluisset, intra quos fuit completa præscriptio sexdecim annorum, dum debitor fuit denique pulsatus pro expeditione mandati alias relaxati, fuit opposita præsumpta solutio, & præscriptio, ab hoc statuto inducta, & cum fuisset allegata illius interruptio ex prædicta citatione, ac interpellatione judiciali, ego censui, præscriptionem non fuisse interruptam, cum dicta citatio ad solvendum esset generica, & nullum certum creditum contineret, prout nec in actis fuerat repetitum, productum, vel saltem indicatum Instrumentum mutui, & super hoc adest punctualis doctrina, Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 112. n. 38. tom. 1.* nec dissentit Monter. *ad Stat. Bonon. lib. 2. rubr. de prescript. fol. 218. col. 1. litt. A.*

- An autem præscriptio interruptatur per mandatum suspensionis fugæ relaxatum non citato debitore, ad cujus notitiam præterea non devenit petitio crediti facta à creditore, negat Leoncill. *dec. Ferrar. 66. n. 11. ad 13.* qui conclusio nem in casu suo absque necessitate extendit etiam si mandatum fuerit effectivè executum per capturam debitoris, quia adhuc secundum ipsum Leoncill. non inducitur litis pendentia.

At hæc extensio Leoncilli falsa est, & caret fundamento, tum quia per capturam debitoris vigore mandati suspicio-

nis fugæ, quando valida est, inducitur litis pendentia, ut plenè post alios probat Fenzon. *ad Stat. 98. num. 49. & seqq.* 189 tum & fortius, quia quando etiam ex tali captura non induceretur litis pendentia, adhuc per tale mandatum cum captura debitoris subsequuta non potest negari, quod debitor non fuit pulsatus ad solvendum certum debitum, & propterea non potest amplius habere locum præsumpta solutio per statutum inducta post lapsum sexdecim annorum, dum dicto tempore durante creditor fecit carcerare debitorem, & in hoc ceteri vident, quod Leoncillus perperam loquutus fuit, si enim ex firmatis per simplicem interpellationem extrajudicalem præscriptio hæc statutaria interruptitur, quanto magis per capturam, quæ præfert plusquam simplicem interpellationem, quinimmo potentior est captura personæ, quam ipsa citatio realis ad solvendum certum debitum, per quam certè interruptitur præscriptio.

Hæc positi ut videatur, quod Leoncill. non bene sentit, & amplius proposuit articulum ferè idealem, cum sequuta captura debitoris cum mandato suspensionis fugæ non soleat hic relaxari nisi data cautione de se repræsentando quoad Curiam Capitolii, & de stando Juri, & judicatum solvendo in aliis Tribunalibus, unde ex hac nova obligatione, quis audebit dicere, quod possit continuari præscriptio, & quod tempus anteccedens talem obligationem possit conjungi cum tempore subsequenti.

Interrumpitur pariter præscriptio ex confessione debiti facta per debitorem, etiam per literas missivas, si tamen confessio sit clara, secus si dubia, Cancr. *dec. 15. p. 1. n. 34. Rot. dec. 285. n. 17. ad 20. p. 18. rec.* 192

Pariter per recognitionem debiti, ac solutionem partis illius liberè factam, & per solutionem fructuum, Cancr. *var. ref. p. 1. c. 15. n. 29. ad 33. Zacch. de Salar. g. 105. n. 55. & seq. Pacion. de locat. & conduct. c. 52. n. 81. & seq. Olafsch. de ci. 102. n. 1. Rot. dec. 758. n. 6. & 7. coram Ubald.* 193

At hoc in Urbe non procedit, quoad credita Aromatariorum pro pretio medicinalium, nam elapso quinquennio, licet medullarum debitores ad computum pretii illarum aliquid solverint durante quinquennio, vel intra idem tempus quinquennii continuaverint recipere medelas ex eadem officina, adhuc præscriptio quinquennalis non interruptitur ex *Constit. 71. Pauli V. Rubr. de Probomed. & Aromat. §. pro pretio*, Antonell. *de tempor. legal. libr. 1. cap. 25. nu. 28.*

Si tamen præscriptio judicialiter intra quinquennium per Aromatarios fuerit interrupta, vel aliunde, quam per eorum libros probent eorum creditum, his casibus in declaratione *Reform. facta per eundem Paulum V. impress. post Constit. 73. §. dum in præfata* fuit sancitum, quoad præscriptionem medelarum non quinquennalem, sed hanc Statuti Urbis sexdecim annorum esse servandam, & advertit Antonell. *dict. c. 25. n. 28. vers. nisi forte.*

Præcisè tamen Constitutione prædicta Pauli V. locali pro Alma Urbe, si per alia locorum statuta disponatur, quod credita reluctantia ex libris Aromatariorum, vel mercatorum decennio, quinquennio, vel alio minori tempore prescribantur, talis præscriptio non procedit, quando debitor per plures annos continuavit recipere medelas, vel merces ex eadem officina, Cancr. *var. ref. p. 1. c. 15. n. 8. vers. dicta constitutio*, & *p. 3. c. 3. n. 460. Antonell. dict. c. 27. n. 27. de Laurent. dec. Avenion. 86. n. 10.* 196

Et interruptitur, etiam si sit completa, quoties debitor post præscriptionem fateatur, se non solvisse, nam tali casu non obstante præscriptione ille debet condemnari ad solvendum, Cuman. *conf. 77. n. 4. & 5. Carpan. cap. 122. num. 82. p. 1.* nam statutum non procedit stante confessione partis super non solutione, Rot. *dec. 1699. n. 2. coram Coccin. & hujus confusionis duæ sunt solidæ rationes, prima est, quod præscriptionis remedium procedit solum debitore volente, ex supra firmatis, unde dum fatetur debitum, & non opponit præscriptionem declarat nolle illa uti; & quia præscriptio tota fundata est ex statuto hic, quod post cursum temporis statutarii ad præscribendum præfiniti, præsumitur facta solutio, quæ præsumptio tollitur ex confessione debitoris fatentis debitum.* 197

An autem præscriptio interruptatur per compromissum factum super credito, Gratian. *cap. 516. num. 28. & 29. & Tondut. resol. civil. cap. 182. n. 2. & seq. par. 2. tenent*, quod non, cessante acceptatione compromissi facta ab arbitris, & Tondut. subdit, nec interrupti, si compromissum 201

quibus hæc præscriptio statutaria intrat ad hoc, ut illa procedat, & suum sortiatur effectum non debet simpliciter allegari per debitorem, sed cautè, & cum grano salis, scilicet, quod creditor jus non habet, quia quod petit, ei solum est, & quod ita præsumitur per lapsum tempori à statuto præfinito, nam si simpliciter diceret, creditum esse præscriptum, nihil ageret, & præscriptio non proderet, Gabr. *conf. 8. num. 3. & seq. lib. 2. Gutier. in leg. nemo potest num. 200. & seq. ff. de leg. 1. Pigant. Rubr. 128. n. 27. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 18. num. 28. Andreol. contr. 171. num. 3. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. Rubr. 30. num. 23. Surd. decis. 24. n. 8. Giurb. dec. 13. nu. 11. Rot. decis. 311. n. 22. coram Bich.*

At in casu occurrenti, in quo debitor conventus ad solvendum post sexdecim annos fecerat protestationem, nihil habere agere cum Adversario, ex quo erat tutus ex dispositione Statuti Urbis 158. lib. 1. auferentis creditori omnem jus, omnemque actionem post lapsum sexdecim annorum, dixi, quod talis allegatio præscriptionis suffragabatur, quia non fuerat simpliciter deducta præscriptio crediti, sed etiam præsumpta solutio juxta statutum hic, ad quod fuerat facta relatio.

Demum nota hic unum, quod habui de facto, quod scilicet præscriptio statutaria, si illius effectus potest per partes suspendi, & illi renunciari, ex quo illa primario respicit favorem privatum, & sic possunt partes pacisci, quod agi possit, non obstantè lapsu sexdecim, & etiam centum annorum, Gutier. plenè in *l. nemo potest nu. 470. & seq. ff. de leg. 1. Cancer. var. resol. p. 3. cap. 15. nu. 81. & 82. & n. 88. & infra*, ubi adducit rationes, nec dissentiunt Boy. de Stat. Urb. præscript. glof. fin. n. 25. & seq. Palm. Nepos alleg. 1. n. 44. & Rot. Lucen. in eadem causa in decis. impress. apud dict. Palm. alleg. 2. n. 136.

Et hoc in terminis statuti nostri hic videtur indubitatum, ex quo per illud non præscribitur simpliciter creditum, sed ob negligentiam creditoris post sexdecim annos præsumit solutionem, donec per creditorem probetur contrarium, unde talis negligentia benè per debitorem ex pacto remitti potest illi renunciando, præcipuè si pactum sit restrictum ad hoc, quod solutio nunquam possit allegari per præsumptiones, sed illa probari debeat per instrumentum publicum, nec suffragetur pro solutione aliqua præscriptio, vel præsumptio solutionis deducta ex lapsu temporis, hoc namque casu judicavi, solutionem præsumptam deductam ex lapsu sexdecim annorum non suffragari pro præscriptione, sed solutio probanda erat expressè per instrumentum publicum, prout per partes fuerat conventum.

226 Si verò de materia præscriptionis statutariæ alia desideras, videndi sunt Galgancit., & Fenzon. hic Boy. de Stat. Urb. præscript. intrat. divers. illustr. tom. 17. à fol. 176. Carpa. ad Stat. Mediolan. c. 112. 10. 1. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. Concol. alleg. Civil. 11. & ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 30. Montcren. ad Stat. Bonon. lib. 2. Rubr. de præscript. fol. 215. tom. 2. Theodos. Rub. singular. Rot. tom. 2. par. 1. ad Statut. 158. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 67. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. Zacch. de Salar. qu. 105. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 15. Caren. resoluit 128. Grat. cap. 52. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. Cardinal. de Luc. de credit. & debit. discurs. 129. & 130. Surd. decis. 138. Manent. decis. 46. Zuccar. decis. Lucen. 52. Panimoll. decis. For. Ec. les. 3. à num. 28. Thomat. decis. 155. & 22. Rot. decis. 8. & ibi Ald. & decis. 98. coram Buratt. decis. 124. coram Merlin. decis. 100. & 321. coram Dumozet. Sen. decis. 758. coram Ubald. dec. 346. par. 6. rec. dec. 379. part. 17.

ARTICULUS QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Solutionis præsumptæ ex conjecturis materia hic discutitur, & referuntur conjecturæ ex quibus solutio concludi potest; & simul discutitur quando conjecturæ adductæ pro præsumenda solutione non concludant, & referuntur quoque duo Vota decis. 1. a Authoris, unum pro solutione ex conjecturis, & aliud pro solutionis exclusione.

SUMMARIVM.

226 Solutio probatur ex conjecturis, & referuntur D.D. de illis agentes.

227 Coniectura pro arguenda solutione debent esse concludentes.

228 Coniectura solutionis resultat ex lapsu octo, vel decem annorum, à die quo maturata erat solutio, & num. 229.

230 Solutionis conjectura est, si sit dilata petitio debiti post mortem debitoris ac solutione informata.

231 Solutionis conjectura est, si creditor egit, & obtinuit solutionem pro alio credito posteriori contra eundem debitorem.

232 Pariiter ex quo creditor obtinuit per confessionem fieri instrumentum super debito.

233 Solutionis præsumptio insurgit ex quo creditor sit pauper.

234 Coniectura solutionis resultat, ex quo debitor sit dives, & debitis temporibus satisfacere solius ejus creditoribus.

235 Resultat etiam ex quo plures lites intercesserunt inter creditorem, & debitorem, & nunquam creditor deduxit creditum, quod nunc petitur.

236 Coniectura solutionis resultat ex quo creditor vigore mandati solvit debitum suo creditori.

237 Pariiter si quis se obliget solvere favore sui debitoris.

238 Coniectura pro solutione magis procedunt, si agatur inter conjunctos.

239 Coniectura pro solutione debent unitim considerari.

240 Probationes, ac conjectura pro solutione an sint sufficientes plurimum pollet arbitrium Iudicis.

241 Pro solutione, ac liberatione uti favorabili in dubio est judicandum.

242 Coniectura solutionis est si versetur in mercatore creditore.

243 Et si agatur de creditore Habreo.

244 Ex quo creditor consuevit esse diligens in exigendo sua credita.

245 Ex quo consuevit à suis debitoribus petere debita alias soluta.

246 Ex quo creditor in universali nota suorum bonorum non posuit creditum, quod petit.

247 Ex quo creditor vivens nunquam petiit creditum, sed post ejus obitum fuit petiitum ab illius hæredibus.

248 Et ex quo creditor recusat presentare libros negotii, in quibus consuevit describere eius debitoribus.

249 Ex quo creditor obtinuit mandatum executionum pro credito, nam præsumitur, quod fuerit etiam diligens in exigendo.

250 Coniectura solutionis colligitur ex verisimilitudine, quæ in hac materia multum attenditur.

251 Pariiter, ex quo debitor solitus sit promptè solvere etiam ante tempus.

252 Præsumpta solutio magis intrat in debito modica summa.

253 Instrumentum in supplementum plena probationis admittitur, si adsint conjectura graves pro præsumpta solutione arbitrio Iudicis, secus è contra n. 273.

254 Solutio debet probari ab allegante.

255 Coniectura pro non solutione, si sint specifica, graves, & verisimiles, præferuntur.

256 In materia præsumpta solutionis deducta ex conjecturis, una conjectura tollit aliam, & fortior debilitatem.

257 Solutio debiti de quo constat per scripturam, non censetur facta per personam sagacem sine quietantia.

258 Solutio ab hominibus solet in longum protrahi, & non properari.

259 Solutio alteri, quam creditori non præsumitur.

260 Amicitia cum creditore non excusat à reportatione quietantia, quando ille pro suo credito voluit reportare scripturam.

261 Lapsus temporis decem annorum non est conjectura pro solutione, aliis præscriptio esset frustratoria.

262 Coniectura levis pro solutione est illa deducta ex solo lapsu temporis, & n. 265.

263 Creditor præsumitur differre petitionem sui crediti, quia scit jus suum durare, & n. 272.

264 Decis. 379. n. 17. par. 17. recen. confirmata dec. 99. par. 18. declarantur, et n. 266. et 267.

268 Coniectura solutionis deducta ex lapsu temporis tunc solum est considerabilis, quando habet assistentiam aliarum conjecturarum, et n. 269.

- 270 Paupertas creditoris debet probari ad effectum deducendi conjecturam solutionis ex illius paupertate, & quando hac cesserit.
- 271 Divitia debitoris, & promptitudo in solvendo debent probari ab hoc dicente.
- 274 In concursu conjecturarum pro solutione, & non solutione preferuntur illa pro solutione, si tamen sint graves, & concludentes, & num. 275.
- 276 Præsumptio præsumptionis non admittitur.
- 277 Fallit si una præsumptio veniat in consequentiam alterius.
- 278 Præsumptio quando non veniat in consequentiam alterius.
- 279 Productio scripturae limitatæ facta ad certum effectum, non præjudicat in aliis, & num. 280.
- 281 Scriptura continens plura connexa non potest pro parte approbari, & pro alia reprobari.
- 282 Solutio deducta ex conjecturis, ex quibus remaneat exclusa vide Doctores relatos.
- 283 Conjectura excludens solutionem est, si agatur de magno debitore resultante ex instrumento, quod non præsumitur solum sine quietantia.
- 284 Præcipue si debitor de summis etiam minimis consuevit reportare quietantias.
- 285 Solutionis præsumptiones, ac probationes contra publicum instrumentum debent esse maiores.
- 286 Coniectura pro solutione non relevant in debitore decotto, vel ingenti are alieno gravato.
- 287 Coniectura pro solutione deducta ex dilata petitione crediti post mortem debitoris parum relevat, & n. 288.
- 289 Maxime si agatur de minore, vel muliere, ac successoribus in suis creditis.
- 290 Solutionis exclusiva conjectura est, si ostendatur solutio partis, ex hoc enim tollitur conjectura solutionis residui, & n. 291.
- 292 Solutionis præsumptio excluditur ex quo debitum fuit impugnatum.
- 293 Solutionis præsumptio deducta, ex quo creditor sit mercator, cessat, quando pecunia erat pænes debitorem sub usuris.
- 294 Cessat præsumptio solutionis, quando apparet, quod debitor suo tempore propria debita non persolvit.
- 295 Coniectura pro solutione non est, quod creditor solverit suo debitori, cum adhuc possit petere suum creditum.
- 296 Fallit si alia coniectura concurrant pro solutione.
- 297 In concursu coniecturarum pro solutione, & non solutione, preferuntur illa pro non solutione, vel illa qua sunt fortiores prævalent.

DICTUM fuit supra hic artic. 1. num. 30. quod præsumptio solutionis post lapsum sexdecim annorum inducta ab hoc statuto valde coadjuvatur si concurrant conjecturæ suadentes, solutionem verè factam esse: hinc non est extra propositum aliquas adnotare hic præsumptiones, & conjecturas, ex quibus desumi possit, verè solutionem factam esse, licet de illa expressa non ostendatur quietantia, ex quo etiam per conjecturas, ac præsumptiones solutio deduci potest, quas conjecturas enumerant Paris. conf. 83. lib. 1. & conf. 137. lib. 4. Menoch. conf. 457. & 1277. Trentacinq. conf. 69. Bertazzol. conf. Civil. 118. Gargiar. conf. 100. lib. 1. Merlin. Pignatell. contr. forens. centur. 1. cap. 87. Mart. Medic. decis. Senen. 84. & 85. Censal. decis. Lucen. 3. Afflict. decis. 13. Surd. decis. 107. Trystan. decis. Cathalon. 36. Monach. decis. Florent. 2. Rot. decis. 125. coram Merlino, & in Romana concursus creditorum 13. Junii 1681. §. non obstat, & seq. coram bon. mem. Emerix dec. 379. n. 13. par. 17. recent. Cyriac. contr. 516. Andreol. contr. 57. Post. resol. 50. Caren. resol. 108. Gratian. c. 739. n. 38.

Conjecturæ tamen ad hunc effectum debent esse valde urgentes, & perneceesse concludentes solutionem, ita ut ex illis animus judicantis possit induci ad credendum, solutionem fuisse revera factam, Conciol. alleg. 8. n. 22. Rot. in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. Nihilominus coram R.P. D. Ursino.

Et quidem prima conjectura pro solutione est diuturnitas temporis, & lapsus decem, vel octo annorum à die maturatæ solutionis, cum non sit præsumendum, quod creditor tamdiu distulerit exigere suum creditum, Bertazzol. conf. civil. 118. n. 8. Menoch. conf. 457. n. 1. & 2. conf. 1257.

num. 9. seqq. ubi contraria declarat, Simon. de Pret. conf. 68. nu. 1. & seqq. centur. 1. Trentacinq. conf. 69. nu. 10. & 11. lib. 1. Ger. Spin. conf. 17. num. 14. Capic. Galeott. contr. 14. nu. 8. lib. 2. Afflict. dec. 13. n. 21. Mart. Medic. decis. Senen. 85. nu. 5. Censal. dec. Lucen. 3. n. 21. & seqq., ubi respondet contrariis; Trystan. decis. Cathalon. 36. num. 2. Rot. decis. 877. num. 4. coram Penia, & in Romana locorum montium 21. Junii 1660. §. concurrentibus coram bon. mem. Bevilacqua; hinc aliàs judicando tenui, quod mutuum scutorum centum contractum de anno 1669 à Carolo favore Francisci, & Antonii fratrum restituendum intra sex menses, censetur solutum per lapsum quatuordecim annorum, dum per Franciscum fuit petitum solum de anno 1682., & tamen peti poterat de mense Februarii anni 1669, ut ad rem advertunt Bertazzol. d. conf. 118. nu. 10., & 11. Ger. Spin. conf. 17. n. 16.

DICTO lapsui temporis accedebat, quod fuerat dilata petitio mutui post obitum Caroli debitoris de solutione informati, & hoc ex industria, ut perirent probationes super solutione, quarum notitiam non habebant heredes debitoris, quam conjecturam pro solutione adducunt, Paris. conf. 83. num. 27. lib. 1. Menoch. conf. 1257. num. 13. Trentacinq. conf. 69. num. 11. Simon. de Pret. conf. 68. n. 4. & seqq. Pedrocc. conf. 3. n. 75. cum pluribus seqq. Capic. Galeott. contr. 14. n. 6. 7. & 10. Escobar. de ratiocin. c. 37. num. 10. Medic. decis. 85. n. 9. Censal. dec. Lucen. 3. n. 25. et 26. Rot. decis. 125. n. 23. coram Merlino.

Tertia conjectura resultabat ex quo idem Carolus favore præfati Antonii contraxerat post hoc mutuum, aliud scutorum 50., pro quo Antonius obtinuerat mandatum executivum, ac successivè solutionem, unde sicut fuit diligens in exigendo mutuo postea contracto, etiam judiciali via, ita etiam egisset pro hoc scutorum centum prius contracto, si de illo non fuisset satisfactus. Menoch. conf. 457. n. 6. Afflict. decis. 13. n. 18. vers. sexta conjectura, & præcisè Medic. decis. 85. n. 10.

Quarta urgebat conjectura, ex quo dicta duo mutua contracta fuerant per simplicem confessionem de recepto mediantibus publicis Instrumentis, unde eadem diligentia, qua creditores curarunt ipsis fieri Instrumenta confessionata ad effectum consequendi satisfactionem, præsumenda est in exactione, cum ad hunc finem procurentur obligationes, ut in puncto arguit Menoch. conf. 1257. num. 15.; quæ conjectura facilius erat admittenda, dum ex firmatis pro mutuo posteriori fuit actum, & obtenta satisfactio, & sic actum fuisset pro priori, si de illo non fuisset obtenta satisfactio.

Quinta adducebatur, ex quo mutui creditores erant pauperes, dum alter ex illis uti tali fuerat aliquot annos à die contractus mutui uti Clericus admissus ad beneficium cap. Odoardus de solut., quod ex dispositione dicti textus non conceditur nisi pauperi, & alter frater conventus à suis creditoribus, ut eluderet executionem mandatorum, ab illis contra ipsum obtentorum, curavit per ejus matrem illam impediri cum sua dote anteriori, quo circa non est credendum, quod personæ sic egentes, tamdiu distulerint exactionem mutui ex publico Instrumento resultantis, Paris. conf. 83. num. 28. & 29. lib. 1. Pedrocc. conf. 3. num. 71. Pacian. conf. 113. n. 6. Gargiar. conf. 100. num. 17. Cyriac. contr. 516. num. 18. Andreol. contr. 57. num. 12. Afflict. dec. 13. n. 5. Surd. dec. 105. num. 1. Rot. decis. 125. n. 22. coram Merlino.

Sexta concurrebat, quia debitor mutui divitiis affluebat, erat vir probus, & suis creditoribus erat solitus satisfacere, Paris. conf. 83. num. 29. lib. 1. Bertazzol. conf. civil. 118. nu. 17. Ger. Spin. conf. 17. n. 15. Andreol. contr. 57. nu. 12. Cyriac. contr. 516. num. 19. Surd. decis. 105. num. 1. Rot. dec. 125. num. 22. coram Merlino. Nec hæc conjectura prostermitur, ex quo pro alio mutuo fuerat relaxatum mandatum, & ex hoc excludatur diligentia debitoris in solvendo, cum enim mandatum fuerit obtentum vigore obligationis Cameralis in Urbe contractæ per contradicthas, debitor forensis, & ab Urbe absens statim habita notitia mandati solvit, non expectata executione.

Septima irrefragabilis accedebat coniectura ex quo defuncta sine filiis Laura sorore Caroli debitoris mutui, ac uxore Francisci creditoris ejusdem mutui, inter dictos Franciscum, & Carolum acres lites intercesserunt pro restitutione dotis, quæ terminatæ fuerunt cum re judicata favore Caroli, & Franciscus nunquam opposuit dictum

Innotescit quoque urgens conjectura non factæ solutionis ex recognitione debiti postea facta, & ex variis assignamentis factis pro illius satisfactione, & si ex aliis præponderantibus conjecturis appareat, quod debitum viget, & non est solutum. Rot. decis. 595. in fine par. 2. recen. decis. 678. n. 12., & 13., & decis. 758. num. 9. coram Ubald., & videatur Pacion. alleg. cap. 52. nu. 69. & infra.

At præsumptiones super non solutione debent esse præponderantes, & concludentes, non autem equivocæ, & quæ conquassentur à præsumptionibus super solutione. Rota decis. 353. nu. 27. & 28. par. 6. recen., plenè decis. 285. num. 16. ad 20. par. 18. decis. 155. §. fin., & deo. 157. §. quia & si statutum post Fenzon. ad Stat. Urb., & conferunt tradita per Pacion. dict. cap. 52. num. 72. & infra, ubi ex hoc inferit, quod licet in libris debitoris, ubi adnotari solent solutiones, non adit solutio debiti, quod prætenditur solutum per lapsum temporis sexdecim annorum, adhuc quantumvis dictus liber esset legaliter tentus, inducere solum simplicem conjecturam pro non solutione, non tamen esset relevans per se sola ad tollendam præsumptionem solutionis inductam per statutum, cum in tali libro potuerit non adnotari solutio per oblivionem, vel alia de causa.

Posita pro indubitata conclusione, quod præscriptio deducta ex hoc statuto est fundata in præsumpta solutione, debitor tenetur respondere positionibus daris à Creditore continentibus non solutionem, & quod debitor durante tempore sexdecim annorum pluries fuit extrajudicialiter requisitus ad soluendum, & quod semper dedit bona verba pro danda satisfactione, cum tales positiones contineant exclusionem solutionis præsumptæ ob lapsum sexdecim annorum, dum intra dictum tempus creditor licet extrajudicialiter instet pro solutione: talis quippe probatio licet sit facienda ex statuto per creditorem, nulla tamen datur melior probatio, quam proprii oris confessio, & propterea debitor non poterit recusare responsionem, Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 112. num. 82. lib. 1. & faciunt tradita per Cancr. var. resol. part. 1. cap. 15. num. 12., qui firmat, quod allegans solutionem præsumptam ex temporis statutarii lapsu, potest cogi ad jurandum, saltem de credulitate super solutione facta, scilicet quod solutionem se fecisse jurejurando affirmet, & facit Antonell. de tempor. legal. lib. 2. cap. 25. nu. 3. & 4., ubi quod si post dictam præscriptionem, quis fatetur debitum, debet condemnari non obstante statuto, & melius idem Antonell. nu. 18.

Et contrarium obiectum, quod quis per præscriptionem sit tutus ab omni molestia, procedit in præscriptione simplici, non autem in illa deducta ex præsumpta solutione post lapsum certi temporis, hoc namque secundo casu potest creditor negativam non factæ solutionis probare, per propriam confessionem debitoris conventi ad soluendum.

Quod confirmatur, ex quo debitor, qui revera non solvit, sed solum nititur dictæ præsumptæ solutioni inductæ per statutum non est tutus in conscientia. Carpan. alleg. cap. 112. num. 80. Cancr. dict. cap. 15. num. 24. versic. licet hæc opinio, & nu. 25. Xammar. rer. judicat. par. 1. definit. 50. num. 29. & 30.; ea ratione, quia præscriptio de jure Canonico non procedit cum mala fide, qua semper est maculatus debitor, qui scit, se non solvisse, & debitorem propterea esse; & licet statutum nostrum hic procedat, ex firmatis artic. 1. num. 24., etiam non probata bona fide, attamen id procedit ob præsumptam solutionem ab eodem statuto post lapsum sexdecim annorum inductam, quæ præsumptio statuti cessat data veritate in contrarium super non solutione, quam creditor vult probare, & si illam non probet, prout persæpe probare nequit, non ob hoc in foro Poli debitor, qui revera non solvit, & scit, se non solvisse, est tutus in conscientia, sed debet solvere, prout ad soluendum cogi posset etiam in foro fori, si Creditor probaret negativam non factæ solutionis, ob quod motivum in dicto casu facilius inclinavi contra debitorem, quod deberet respondere positionibus, potuit enim esse, quod conscientia stimulis agitur jure jurando non affirmasset, fecisse solutionem debiti, revera non soluti, præcipue quia super hujusmodi præscriptionibus brevioris temporis, qui prætendit solvisse, potest cogi ad jurandum super solutione facta, Florez. de Men. var. qu. 8. de Salaris famul. §. 2. num. 42. versic. nec etiam si Domino, Cancr. var. resol. p. 1. cap. 15. num. 12.

In alio casu, dum agebat creditor vigore Apochæ pri-
Constant. ad Statut. Tom. II.

vatæ contra suum debitorem, instando post lapsum sexdecim annorum eam recognosci, præten debitor non posse cogi ad talem recognitionem faciendam, dum hæc ad nihilum deserviebat, ex quo illi post sexdecim annos omnis fides à statuto hicerat adempta ex Carpano, qui hoc determinat in puncto alleg. cap. 112. num. 79. ego verò censui, & nunc sum in eadem sententia, quod debitor tali casu secundum terminos, & mentem nostri statuti hic teneatur recognoscere scripturam privatam ea palpabili ratione, quia hoc statutum non tollit simpliciter fidem scripturis crediti, sed solum durante præsumptione solutionis factæ, unde si creditor velit probare, solutionem non fuisse factam, vel allegat præponderantes præsumptiones, & conjecturas super non solutione, tali casu scriptura crediti reviviscit, & habet effectum tanquam non præscripta, & non soluta, unde debet recognosci ad hoc, ut possit executioni demandari, & Carpanus tenens contrarium procedit in terminis statuti Mediolanensis, vel similis volentis, quod Creditor post duodecim annos non possit vigore scripturæ ejus favore factæ amplius agere, & sic simpliciter præscribens, non autem disponit, ut hoc nostrum hic, quod post lapsum sexdecim annorum præsumatur solutio, & quod possit probari contrarium, nempe solutionem non fuisse factam, etiam per præponderantes conjecturas in contrarium, quo statuto attento, scriptura est inæquibilibus ob præsumptam solutionem inducta à statuto non simpliciter sed donec non solutio probetur per ipsum creditorem, ut bene perpendit Rot. decis. 226. num. 17. post Zacch. de oblig. Camer.

Secundo præscriptio hæc non procedit in debito impugnato, nam cum privato supponat habitum, & solutio sit destructio debiti præexistens, nec possit dari destructio individui, nisi eo prius supposito, frustra propterea à debitore convento allegatur præscriptio, ac præsumpta solutio debiti, quod fuit negatum, Pigant. Rubr. 128. num. 28. vers. quamvis contrarium, Conciol. dict. Rubr. 30. num. 23. Cardin. de Luc. de creat. & debitor. discurs. 129. num. 19. & disc. 130. num. 12. Rot. dec. 192. num. final. dec. 219. num. 11. versic. sed etiam, & decis. 265. num. 7. apud Zacch. de Oblig. Cameral. decis. 44. num. 6. post Merlin. de pignoris. dec. 548. num. 11. decis. 558. num. 7. & decis. 849. in fine coram Amar. Duno. decis. 176. num. 7. part. 8. recen. decis. 283. num. 4. & seqq. part. 9. decis. 509. num. 16. part. 13. decis. 358. num. 14. & decis. 717. num. 13. part. 18. & plenè Add. ad decis. 6. num. 69. & infra p. 3. rec.

Tertio præscriptio hæc statutaria excluditur, quando per debitorem excipitur de solutione particulari debiti certo modo facta, quæ tamen non probatur, tunc enim frustra recurritur ad solutionem præsumptam, cum hæc non intret, ubi expressa solutio fuit deducta, & non probata, Paris. conf. 114. n. 10. et seq. lib. 1. Honded. conf. 82. n. 43. lib. 1. Gratian. c. 441. n. 17. et seq. Rot. dec. 44. n. 11. & seq. post Merlin. de pign. quæ est inter alias Bich. dec. 50. et in Romana pecuniaria 9. Decembris 1680. §. finali coram Emerix.

Quarto non procedit, quando debitor allegat compensationem alterius crediti, quod ipse habere prætendit contra creditorem agentem, ex hoc namque excluditur præscriptio statutaria, ac solutio per hoc statutum præsumpta, dum enim contra creditum petiti opponitur compensatio, ex hoc arguitur illius non solutio, nam si fuisset solutum, non fuisset opus illud tollere per compensationem debitor fatetur extare debitum, & noluisse præscribere, plenè Surd. dec. 24. n. 5. et infra, & bene facit Rot. dec. 574. n. 3. coram Merlin. et dec. 33. n. 2. p. 5. rec.

Et si debitum compensandum est reale, & subsistens, tunc omnino excluduntur termini præscriptionis, exceptio quippe compensationis, quæ potest opponi contra creditorem per ipsum debitorem, impedit præscriptionem, cum hæc fundetur præcipue in negligentia creditoris, & non possit hic dici negligens in petendo à debitore suo, quem ex alia causa habet creditorem, Ancharan. conf. 5. numer. 5. versic. istud est pulchrum dubium, & n. 12. & seq. Bov. de Statut. Urb. præscript. gloss. 29. num. 12. Gutier. de Juram. confirm. part. 3. cap. 1. num. 21. & seqq. Cyriac. controu. 397. n. 2. & 3. Pigant. ad stat. Ferr. Rubr. 128. nu. 33. Salgad. labyrinthi. credit. p. 2. cap. 28. num. 14. & 52. ad 54. Cancr. p. 1. cap. 15. num. 69. Marefcott. alleg. cap. 67. nu. 30. Leoncil. dec. Ferrar. 37. n. 8. ad 10. Rot. dec. 3. alias 200. de præscript. coram Mohedan.

Quinto sub hoc statuto non comprehenditur debitum pro
P 2 exone.

- ligatione Camerali, quæ pariter continet hypothecam, & cuius vigore competit actio realis, & Salvianum, nunquam credita possent dici præscripta, & tamen sub hoc statuto comprehendit etiam debita cum obligatione Camerali, firmat Rot. dec. 346. num. 3. par. 3. recent. Conciol. dict. Rubr. 30. n. 18. ubi quod aliàs nunquam haberet locum præscriptio, dum semper in Instrumentis, ac scripturis apponitur hypotheca, ac obligatio Cameralis, & dictis instrumentis, & scripturis à statuto post sexdecim annos est sublata fides, & vis, ex illis nec competit actio realis vigore hypothecæ sublata.
- Et licet Scappucc. de *Salvian. inerd. lib. 2. quest. 23. per tot.* & *Surd. decif. 174.* cum quo videtur procedere dictus Scappuccin. teneant, quod hoc statutum vel simile de præscriptionibus non procedat in actione reali, & hypothecaria contra tertium, & sequitur Hodiern. ad *Surd. dict. dec. 174. n. 1. et 2.* qui eam adducunt rationem, & quod creditor actione reali non dicitur propriè creditor *per tex. in l. debitor. 108. ff. de verb. signific.*
- Nihilominus placet prima opinio Concioli, ac aliorum per ipsum allegatorum, nam *Surd. decif. 174.* allegatus pro punctuali à Scappuccino loquitur in illo, qui actione reali petit rem suam, qui non dicitur propriè creditor, dum petit rem suam, non creditum, ut ex eadem *dec. num. 3. 4. & 5.* ubi tali casu considerat, quod nulla adest obligatio cum illo, qui convenitur, prout alia argumenta Scappuccini pro maiori parte concludunt in illo, qui agit actione reali ad rem suam recuperandam, & *Franch. dec. 714.* loquitur pariter, ubi non est obligatio ex contractu, sed de jure pro vita, & militia, quæ debentur ex bonis nullo precedente contractu, & sic agitur de mera actione reali, non dependente à personali, nec agitur de credito, & debito ex contractu.
- Prout *Tex. in leg. debitor. 108. ff. de verb. signific.* dicit solum, quod debitor est propriè ille, à quo invito exigi pecunia potest, & talis debitor est obligatus in actione personali cum hypotheca; & licet huiusmodi crediti vigore stante hypotheca possit agi actione reali in Salviano, attamen substantia crediti, & debiti proprii cadit in primo debitore, à quo fuit contractum debitum, & sic si cum eo fuit præscriptum, non remanet amplius hypotheca exercibilis in actione reali contra tertium, nedum quia est sublata personalis, à qua dependente hypothecaria, sed etiam quia post lapsum sexdecim annorum ex instrumento, cuius vigore agitur non probatur amplius nec creditum, nec hypotheca.
- Nonò. Non procedit præscriptio statutaria in canonibus, 130 Rot. dec. 372. n. 17. p. 4. tom. 2. rec. & dec. 311. num. 32. & seq. coram Bich.
- Decimò. Nec in censibus, ac eorum fructibus ex verbis statutis hic, Rub. in dict. adnotat. ad stat. 158. num. 68. & 69. Marefcott. dict. c. 67. n. 28. Conciol. Rubr. 30. n. 36. Fenzon. hic n. 51. et seq. Rot. dec. 725. p. 1. divers. dec. 3. n. 11. p. 8. decif. 330. n. 18. p. 17. dec. 202. num. 6. post Pacific. de *Salvian. dec. 33. n. 15. et dec. 315. n. 23. coram Bich.*
- Unde nec comprehendit Dominum census retrahere volent fundum censitum vigore Bullæ Beati Pii V. cum statutum loquatur de creditore; qualis non potest dici Dominus census quoad retractum, Rot. dec. 425. n. 10. coram Gregor. & etiam de ratione, quia pro retractu favore creditoris census competit actio realis ex dicta Bulla Piana, etiam contra tertium possessorem fundi censiti, quæ actio realis ex firmatis non comprehenditur sub hoc statuto de præscriptionibus.
- Nec minus sub tali statuto comprehenditur fidejussor in contractu census, qui non potest allegare hanc statutariam præscriptionem, cum talis fidejussio dicatur pars contractus censuales, & ab illo omninò dependens, Rot. dec. 311. num. 23. coram Bich.
- Undecimò. Non currit contra fidejussorem, qui pro alio, se obligavit, & postea cogitur solvere pro debitore principali, Fenzon hic n. 55. Rot. decif. 500. & ibi plenè in apostilla coram Put. lib. 2. in correct. iuxta ultim. edit. Romanam, decif. 1. de præscript. alias 208. n. 1. coram Achill. de Grass. dec. 100. num. 5. coram Dumoz. Sen. decif. 751. n. 8. coram Pen. dec. 346. nu. 14. & 15. par. 9. rec. & dec. 124. nu. 24. coram Merlin.
- Procedit conclusio etiam quoad correum, si alter receperit, nam adhuc fidejussor obligatus tanquam correus non subiacet dictæ præscriptioni quoad principalem debitorem, Constant. ad Statut. Tom. II.
- Rot. alleg. dec. 500. n. 2. coram Put. & ibi in apostilla *vers. non obstat & dec. 100. n. 6. & 7. coram Dumoz. Sen.*
- Idque habet locum, etiam si fidejussor de solutione à se facta non fecerit intimationem principali debitori dict. dec. 136. 1. alias 208. de præscript. n. 1. coram Achill. de Grass.
- Procedit pariter contra alium quemcumque solventem pro tertio, & non pro se dict. dec. 1. coram Achill. de Grass. 137 n. 3. dec. 751. n. 8. in fine coram Pen. dec. 100. n. 5. ad 10. coram Dumoz. Sen. Fenzon. hic n. 55.
- At prædicta conclusio firmata favore fidejussoris procedit tantum in fidejussore contractus, non in illo iudicii, Rot. dec. 124. n. 25. coram Merlin.
- Potest tamen etiam fidejussor iudicii allegare præscriptionem non completam cum principali ante motam litem, sed ceptam, & completam post sententiam, & rem judicatam cum ipso fidejussore, Rot. dec. 124. n. 25. & 26. coram Merlin. ubi adducit rationem.
- Et quando sunt plures confidejussores, & unus illorum solvit, & reportat cessionem contra confidejussorem, tali casu à die cessionis reportatæ intrat præscriptio statutaria, 140 Fenzon. hic n. 56. Rot. dec. 346. n. 18. ad 31. p. 6. rec.
- Duodecimò. Præscriptio hæc statutaria non procedit quando creditum proponitur non per viam actionis, sed exceptionis, cum statutum loquatur de creditore, qui petit, unde si huic petenti aliquod creditum proponatur per debitorem aliud creditum, quod ipse habet contra creditorem agentem, contra hoc creditum propositum per viam exceptionis, non potest allegari præscriptio, nam ea, quæ sunt temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, Marefcott. alleg. cap. 67. nu. 42. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. numer. 31. & 32. Zacch. de Salar. quest. 105. nu. 58. & seq. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 57. Leoncill. decif. Ferrar. 37. num. 8. ad 10. Rot. dec. 379. n. 10. p. 18. recent. & dictæ conclusionis est ratio, quia debitori non potest imputari negligentia, ac mora, cur non exegerit, dum ex altera parte erat debitor, & è contra non potest prætendi præsumpta solutio debiti facta illi, cuius debitor ex alia causa erat creditor.
- Attamen quando exceptio, ac jus accipiendi descendit à jure agendi, & exceptio ideo est exceptio, quia competit actio, hoc casu exceptio ipsa est subiecta præscriptioni, si cut ipsa actio, Rot. decif. 379. n. 12. p. 17. rec. quando autem jus excipiendi descendat à jure agendi, & jus excipiendi præscribatur, quia poterat præventivè deduci agendo non satis clare de hoc loquuntur scribentes, super quo tamen vide Cancer. var. res. part. 1. cap. 17. nu. 6. & seq. & Rot. dec. 43. coram Bich.
- Decimotertiò non currit non valenti agere leg. 1. in fine. C. de annal. except. leg. 1. C. de bon. matern. Zacch. de Salar. q. 105. n. 22. & seq. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 55. & 56. decif. 218. num. 10. p. 14. recent. Romana Censur. 14. Junii 1677. §. neque coram Vicecomite, hinc in materia evictionis antequam illa sequatur non currit, cum prius quis agere non possit, Abb. conf. 22. per tot. p. 2. Magon. dec. Florent. 95. n. 10. & 11.
- Decimoquartò non currit grassante peste, vel bello, cum sint hostilitates divinæ, & humanæ, si dictis temporibus jus non redditur, Pancinol. conf. 96. num. 34. & conf. 186. nu. 15. Gratian. cap. 403. n. 24. et 25. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 72. num. 2. ad 4. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. nu. 48. ubi adducit rationem, quia belli, & pestis flagella, & calamitates ponunt homines in mortis articulo, ac solvunt jura iudiciorum.
- Decimoquintò non procedit contra filios familias existentes sub patria potestate, Bald. in Auth. hoc nisi num. 1. C. de bon. matern. Jason. conf. 7. num. 39. & 40. lib. 3. Simon. de Pret. conf. 45. nu. 22. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 112. num. 52. tom. 1. Gratian. cap. 433. nu. 86. Xammar. rer. judicat. p. 2. definit. 87. n. 8. Pigant. Rubr. 128. nu. 47. Rot. dec. 346. num. 6. coram Cavalier. & dec. 63. n. 13. coram Cels. duplicata in rec. par. 10. dec. 302. nu. 12.
- Decimosexto nec contra pupillum durante pupillari ætate leg. si quis. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Carpan. cap. 112. num. 48. tom. 1. Marefcott. allegat. cap. 67. numer. 25. et 26. Capic. Latr. consultat. 99. num. 4. & 5. Xammar. rer. judicat. part. 2. definit. 87. num. 1. Surd. decif. 41. num. 1. Olafch. dec. 69. n. 14. Rot. dec. 404. per tot. p. 3. divers. dec. 298. n. 2. et 3. p. 4. dec. 372. n. 9. p. 4. to. 2. rec. dec. 28. n. 40. p. 8. dec. 149. n. 13. p. 9. dec. 193. n. 21. p. 10. dec. 202. n. 1. & seq. post Pacific. de *Salvian. et dec. 230. n. 1. et infra, post Cens. de cens. & ideo ab illa*

subducitur tempus pupillaris ætatis, Capicé. Latr. *consultar.* 99. nu. 4. & 5. Marefcott. *diff. cap.* 67. nu. 24. Gratian. *cap.* 33. nu. 2. Rot. *dec.* 193. nu. 2. i. par. 10. *reten.* & in terminis hujus præscriptionis statutariæ; Rot. *dec.* 298. nu. 2. & 3. *part.* 4. *divers.* & dictam *decif.* refert Marefcott. *diff. v.* 67. nu. 24. *vers. sed quamvis*, *dec.* 372. n. 9. p. 4. *tom.* 2. *rec. et dec.* 193. n. 21. *part.* 10.

Quæ conclusio procedit etiam in minoribus, cum quoad ipsos præscriptio prædicta, vel non currat *l. sicut*; ubi glossa in verbo *servanda*; *versic. item nota Cod. de præscrip.* 30. *vel* 40. *ann.* & clarius in *leg. fin. Cod. in quibus caus. in integr. rest. non est necess.* Spad. *conf.* 897. nu. 11. lib. 3. Rot. *dec.* 774. n. 3. & ibi Add. *litt. A. coram Buratt.* *dec.* 487. nu. 40. *coram Amat. Duno.* *dec.* 435. n. 21. *coram Cerr.* *dec.* 63. n. 10. & *dec.* 383. *coram Celf.* *dec.* 258. n. 7. & *dec.* 334. nu. 4. *coram Mill.* *dec.* 38. nu. 40. *dec.* 105. nu. 17. & 18. *par.* 8. *rec. & dec.* 193. nu. 21. p. 10.

Vel si præscriptio cœpta contra aliquem curreret, etiam contra minorem illius successorem, ut voluit Surd. *dec.* 4. nu. 16. & 17. Rot. *decif.* 105. nu. 20. *par.* 8. *recen.* *dec.* 317. nu. 13. *coram Royas*; datur eidem restitutio in integrum ob probabilem ignorantiam ex capite minoris ætatis glossa in *leg. ult. verbo in suo statu Cod. in quibus causis restit. in integr. non est op.* Alex. *conf.* 116. nu. 1. *versic. post verò pupillarem lib.* 5. Pigant. *Rubr.* 128. nu. 45. *Odd. de restit. in integr. quest.* 90. nu. 3. *et seq.* Marefcott. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 67. nu. 38. & *seq.* Antonell. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 25. nu. 23. Panimoll. *decif. foren. Eccles.* 3. nu. 39. & 40. Rot. *dec.* 372. n. 10. p. 4. *tom.* 2. *rec. decif.* 28. n. 4. p. 8. *decif.* 389. nu. 14. *coram Gregor.* *dec.* 316. nu. 23. *coram Royas*, *et decif.* 63. nu. 11. *coram Celf.*

Ad quam restitutionem petendam tempus non incipit currere minori, nisi à die completæ majoris ætatis, Rot. *dec.* 316. n. 24. *coram Royas per lex. in leg. fin.* ubi id notant omnes *C. de tempor. in integr. restit.*

Et quod præscriptio non currat in proposito, neque contra majorem habentem creditum commune cum pupillo, nam hic communicat suum privilegium majori in credito communi, & indiviso, Panciroli. *conf.* 96. n. 35. Cancer. *var. res. par.* 1. *cap.* 15. n. 27. *Post. resol.* 113. nu. 50. Panimoll. *dec. for. Eccles.* 3. n. 41.

Hoc procedit ante divisionem crediti inter majorem, & minorem, cum tunc agatur de re indivisa, secus post factam divisionem, Afflict. *dec.* 213. n. 3. *et* 4. & ibi Urill. n. 1. & 2. Panimoll. *diff.* n. 41. *vers. tanto magis.*

Decimoseptimo non currit contra furiosos, vel mente captos, cum æquiparentur pupillis, Rot. *dec.* 356. nu. 7. *coram Bich.*

Nec contra mutos, & surdos, & quatenus contra illos curreret, competit restitutio in integrum, Rot. *dec.* 76. n. 12. & 13. *coram Zaratt.* repetita in *rec. p.* 12. *dec.* 20.

Decimo octavo non currit contra creditorem ignorantem jus suum, cum in hoc non possit considerari negligentia, nam qui ignorat, non negligit, Rub. in *diff. stat.* 138. nu. 23. Marefcott. *alleg. cap.* 67. n. 38. & 39. Cyriac. *contr.* 321. n. 69. & *seq.* Cancer. *var. res. p.* 1. c. 15. nu. 26. ad 28. Antonell. *de tempor. legal. lib.* 1. c. 25. nu. 22. & 23. Pigant. *Rubr.* 128. n. 44. Rot. *dec.* 44. n. 1. *et seq.* post Merlin. *de pignor. dec.* 302. n. 1. p. 11. *rec. et dec.* 218. n. 14. p. 14.

At ad hoc ut ignorantia listat cursum præscriptionis, vel ob eam detur restitutio in integrum; debet esse ex omni parte probabilis, & verisimilis, & citra omnem conjecturam scientiæ, Roman. *conf.* 127. nu. 2. Rub. *ad hoc stat.* 158. in *singular.* nu. 20. *et* 21. Marefcott. *cap.* 67. nu. 40. Conciol. *alleg. Rubr.* 30. n. 32. Rot. *decif.* 443. nu. 6. *par.* 18. *tom.* 2. *rec. dec.* 6. n. 44. *et* 45. *coram Bich.* *dec.* 70. n. 10. *et dec.* 147. nu. 6. *coram Royas decif.* 92. nu. 13. *ad* 15. *coram Arguell.* *decif.* 321. nu. 7. *coram Duno.* *Sen. et decif.* 92. à nu. 8. *et per tot.* post Zacch. *de Salar.* quinimodò ignorantia debet esse talis, ut nulla possit considerari negligentia, Mandell. *Alb. conf.* 18. nu. 1. *lib.* 1. Rota *decif.* 321. nu. 15. *coram Duno.* *Sen.*

Unde non procedit, & non currit contra heredem, cum hic censetur ignorare factum defuncti, & in eo ignorantia præsumitur, & non potest dici negligens, Alex. *conf.* 89. *per tot. et conf.* 138. nu. 6. *lib.* 2. Surd. *conf.* 226. nu. 11. & *seq.* Cancer. *variar. resol. diff. capit.* 15. *numer.* 26. loquens in terminis similis præscriptionis statutariæ, Caren. *resol.* 138. n. 3. Rot. *decif.* 303. n. 8. post Cenc. *de cens. decif.* 353. *per tot. part.* 4. *divers. decif.* 358. nu. 4. *part.* 3. *recen. decif.* 218.

n. 10. p. 14. *dec.* 21. nu. 8. *par.* 18. & *decif.* 173. *per tot. coram Othobon.*

Quinimodò in herede ignorantia dicitur probabilissima, & excusatissima *leg. qui in alterius ff. de regul. jur. leg. v. rurs ff. de probat.* Alexan. *consult.* 89. *per tot. lib.* 2. Rot. *decif.* 189. *numer.* 5. *coram Cavalier.* *decif.* 773. *numer.* 9. *versic. heredi competit coram Penia decif.* 173. *numer.* 10. *coram Othobon.* *decif.* 92. nu. 17. *coram Arguell.* *decif.* 63. nu. 12. *coram Celf.* & in terminis præscriptionis statutariæ, *Rubr. singular.* Rot. *tom.* 2. *ad stat.* 158. nu. 22. Rot. *dec.* 189. n. 5. & 6. *coram Cavalier.*

Et quatenus contra ignorantem præscriptio curreret, daretur restitutio in integrum ex capite probabilis ignorantia, Bov. *de Statut. Urb. præscript. gloss.* 19. nu. 1. & *seqq.* Fenzon. *hic numer.* 68. *ad* 71. Marefcott. *allegat. capit.* 67. nu. 38. & 39. Cancer. *var. resol. lib.* 1. *cap.* 15. à nu. 26. Antonell. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 25. nu. 22. Rot. *dec.* 453. nu. 1. *par.* 4. *divers. decif.* 573. nu. 3. *par.* 3. *recen. decif.* 105. nu. 21. p. 8. *dec.* 443. nu. fin. *par.* 18. *decif.* 425. n. fin. *coram Gregor.* *dec.* 776. nu. 6. *coram Buratt.* & *dec.* 221. nu. 9. *coram Amat. Duno.* *Sen.*

Et in specie, quod detur heredi restitutio ex capite ignorantia, Surd. *conf.* 226. nu. 11. & *seq.* Rot. *dec.* 44. nu. 4. post Merlin. *de pignor. decif.* 145. nu. 15. *decif.* 156. nu. 11. & 12. & *decif.* 173. nu. 10. *coram Othob.* & *dec.* 47. nu. 12. *part.* 13. *recenior.*

Ad excludendam ignorantiam in proposito sufficit scientia generica scripturarum, ex quibus quis potuit instrui de juribus suis, etiam in diverso judicio contra ipsum productarum, Rot. *decif.* 443. *numer.* 9. *ad* 12. *parte* 18. *recenior.*

At quod requiratur ad præscriptionem concludendam, scientia explicita sui juris, ac actus, & rei, de cujus præscriptione agitur, & non sufficiat scientia generica, Rot. *decif.* 621. nu. 5. & *seqq.* *part.* 1. *recen. decif.* 262. nu. 4. & *infra part.* 6. *decif.* 143. n. 13. confirmata *dec.* 348. nu. 6. *par.* 15. nec scientia in proposito præsumitur ex cohabitatione, vel conjunctione sanguinis, cum ex his arguatur scientia circa respicientia sanguinem, & actus successivos, non autem circa actus momentaneos, & illa quæ continentur in contrahibus, & instrumentis, Surd. *conf.* 7. nu. 52. & 53. *lib.* 1. & præcisè Rot. *decif.* 541. nu. 42. *ad* 44. *part.* 5. *recen. tom.* 2. *dec.* 262. nu. 3. p. 6. & *decif.* 173. nu. 19. & 20. *coram Othobon.*

Unde ignorantia præsumitur etiam in filio herede Patris, qui censetur ignorare instrumentum confectum cum Patre, Rot. *dec.* 427. n. 9. & 10. *coram Duran.*

Dicta restitutio in integrum ex capite ignorantia datur à die scientia, unde si ignorans staret per centum annos, nihil hoc illi obesset, sed solum si peteretur post lapsum quadriennium à die scientia *cap. 1. de restit. in integr. in 6. Paris. in cap. 1. nu. 23. de præscript.* ubi de communi Abb. *conf.* 32. n. fin. *par.* 2. Bald. in *l. falsam n. 3. ad medium, vers. sed restitutio in integrum C. si ex fals. instrum.* Bald. *ad præscrip. in 4. p. 4. p. princip. q.* 29. nu. 10. *Odd. de restitut. in integr. par.* 2. q. 90. n. 27. ubi testatur de veriori, & securiori opinione, Rot. in *Volateranna bonorum* 22. *Aprilis* 1583. *§. fin. coram Aldobrandino postea Clemente VIII.*

Et dicta restitutio in integrum ex capite probabilis ignorantia datur tam agenti, quam excipienti, & tam minori, quam majori, Fenzon. *hic n.* 74. & 75.

Si verò agatur de herede pupillo, & habente tutorem, si sic habeat scientiam crediti, oritur præjudicium contra pupillum, si fuit completa præscriptio, ex quo potest agere contra tutorem, qui non exegit, & exigere neglexit, ob quam negligentiam orta est præscriptio, si verò finita tutela præscriptio non erat completa, & sic adhuc remanebat tempus, intra quod creditum pupilli poterat exigi, cum tali casu tutor ad aliquid non teneatur favore pupilli ob non factam exactionem, propterea tunc contra ipsum pupillum hoc secundo casu non currit præscriptio, vel saltem datur restitutio in integrum, ut plenè distinguit Rot. *decif.* 173. n. 11. *et seq. cor am Othob.*

Si tamen tutor non habuit scientiam crediti cum tunc cesset negligentia Tutoris hinc nec pupillus potest contra ipsum habere regressum, & propterea præscriptio pupillo non præjudicat, ut non possit agere contra debitorem, Surd. *benè conf.* 226. n. 15. *et seq. lib.* 2. *Natt. conf.* 492. n. 6. *et seq. Rot. d. de c.* 173. n. 17. *coram Othob.*

Prout si tutor non esset solvendo, tunc data etiam illius scientia.

scientia; ob quam præscriptio procedit, adhuc minori, ac pupillo competit restitutio in integrum in subsidium ad effectum agendi contra debitorem, non obstante præscriptione, Natt. conf. 492. n. 9. to. 2. nam alias minor, ac pupillus essent in evidenti damno, quod leges abhorrent, cum intentæ sint ad illos præservandos ab omni damno.

ARTICULUS III.

ARGUMENTUM.

Discutitur hic, an, & quomodo præscriptio interrumpatur, & quando semel interrupta rursus renovetur, & illius tempora currant de novo, ac si non fuisset interrupta.

SUMMARIUM.

- 172 Præscriptio statutaria interruptitur per conquestiones, ac requisitiones judiciales, & extrajudiciales creditoris ante lapsum sexdecim annorum.
- 173 Interrumpitur per actus gestos etiam coram Iudice incompetente, cum præferantur interpellationem extrajudicialem, & n. 174. & 178.
- 175 Interrumpitur ex citatione nulla, si citatus habuit illius notitiam.
- 176 Referuntur contrarium tenentes.
- 177 Procedit secunda opinio solum, si citatio non contineat petitionem certam crediti, secus si certam, licet citatio sit nulla, & declarantur contraria n. 179. & 180.
- 179 Surd. dec. 5. n. 6. & 7. declaratur.
- 180 Rota dec. 689. n. 5. par. 1. rec. in quibus terminis procedat, declaratur.
- 181 Præscriptio interruptitur per citationem, ac interpellationem judicialem factam ad solvendum certum debitum.
- 182 Pariter per monitorium executum contra debitorem.
- 183 Præscriptio non interruptitur per citationem ad videndum examinari testes.
- 184 Fallit si talis citatio exprimeret specificè creditum, super quo sit citatio.
- 185 Præscriptio interruptitur solum ex citatione specifica super certo credito, & non sufficit citatio obscura, & generica, & n. 186.
- 187 Præscriptio non interruptitur per mandatum suspitionis fuga, non citato debitore expeditum.
- 188 Procedit licet fuerit executum mandatum per capturam debitoris.
- 189 Contrarium quando est sequuta captura, & reprobatum Leoncill. dec. Ferrar. 66. incaus tenens pro præscriptione, & n. 190. & 191.
- 192 Præscriptio interruptitur per confessionem debiti factam a debitore etiam per litteras missivas, si sit clara.
- 193 Interrumpitur per recognitionem debiti, ac solutionem partis illius, vel fructuum liberè factam.
- 194 Præscriptio medelarum in Urbe non interruptitur per solutionem partis debiti.
- 195 Præscriptio sexdecim annorum, & non quinquennalis circa medelas, quando procedat in Urbe.
- 196 Præscriptio de jure non currit extra Urbem contra libros Aromatariorum, si quis continuaverit recipere res, & medelas ex eadem officina.
- 197 Præscriptio etiam completa non officit, si debitor post illam fateatur se debitorem, & non solvisse.
- 198 Statuta de præscriptionibus non procedunt stante confessione debitoris super non solutione, & n. 199.
- 200 Præscriptio non interruptitur ex compromisso facto super credito, illo non acceptato.
- 201 Nec interruptitur, si compromissum factum sit de jure, & de facto, ac in arbitratore.
- 202 Non interruptitur præscriptio per compromissum de jure communi, secus ex Statuto Urbis, si super certo credito fuerit compromissum.
- 203 Præscriptio interrupta quoad unum Rei debendi operatur quoad alium.
- 204 Fallit si unus tantum Reus debendi præ rata sua fuerit conventus.
- 205 Præscriptio interruptio facta contra principalem debitorem, non nocet fidejussori.
- 206 Fallit si fidejussor sit obligatus in solidum.
- 207 Fallit etiam in præscriptione Statuti Urbis, licet agatur de simplici fidejussore, et n. 208. & 209. declarantur contraria.

Constant. ad Statut. Tom. II.

- 210 Opinio hac contra fidejussorem revocatur in dubium.
- 211 Præscriptio interrupta cum aliquo ex tertiis possessoribus alteri tertio possessori non obest.
- 212 Præscriptio interrupta cum debitore putativo, cum quo fuit litigatum, non prodest debitori vero, cum cesset negligentia.
- 213 Præscriptio statutaria semel interrupta, an currat postea alia præscriptio statutaria, vel illa juris communis est opinio controversa.
- 214 Præscriptio statutaria interrupta extrajudicialiter, vel per simplicem petitionem absque litis contestatione, incipit nova præscriptio statutaria sexdecim annorum.
- 215 Lite vero contestata, vel si fuerit deventum ad aliquem actum merita causa respicientem, & tunc perpetuatur actio usque ad triginta annos.
- 216 Sententia vero prolata, vel mandato relaxato pro credito, tunc intrat nova præscriptio sexdecim annorum, & n. 219.
- 217 Litis tempora sunt subducenda à tempore præscriptionis, cum lite durante non potuit inchoari nova præscriptio.
- 218 Lis non prosequuta ob legitimum impedimentum probatum facit, quod post litem non currat nova præscriptio.
- 219 Lite terminata per cessionem illi factam, vel relaxationem mandati, ac sententiam cum re judicata, currit nova præscriptio.
- 220 Instantia perpetua solum in Rota procedit, & tunc perpetuatur, & non præscribitur nisi per rem judicatam.
- 222 Præscriptio non debet allegari simpliciter, sed quod creditor jus non habet, quia petit id, quod fuit solutum, & præsumitur solutum ex lapsu temporis à statuto præfixi.
- 223 Debitor post lapsum sexdecim annorum opponens, se esse tutum ex dispositione huius statuti, censetur allegasse præsumptam solutionem.
- 224 Præscriptioni nedum statutaria, sed etiam illi iuris communis, licet centenaria, potest per pactum renunciari.
- 225 Præscriptioni statutaria quod possit pacto renunciari adducitur ratio.
- 226 Præscriptionis statutaria materiam qui tractent vide remissive.

Præscriptio statutaria sexdecim annorum interruptitur; primò per conquestiones, requisitiones, ac interpellationes extrajudiciales ex littera statuti ibi -- vel nisi &c. de indiciali, vel extrajudiciali interpellatione creditor legitime docuerit -- & firmant Bov. de Statut. Urb. præscript. 172 glos. 21. n. 16. vers. sed ista, & glos. 22. n. 1. & seq. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. nu. 22. Cancer. var. resol. part. 1. c. 15. n. 43. ubi id firmat, quando statutum, ut nostrum hic, utitur verbo petere, Pacion. de locat. & conduct. c. 52. nu. 80. Add. ad dec. 6. n. 35. part. 2. rec. Rot. decif. 718. nu. 4. coram Seraph. decif. 613. numer. 9. coram Manzaned. dec. 147. nu. 9. coram Cerr. dec. 301. n. 3. post Pacific. de Salvia. dec. 92. nu. 6. & 7. post Zacch. de Salar. dec. 286. num. 20. part. 1. recent. dec. 519. n. 16. p. 4. tom. 3. dec. 99. nu. 18. & seq. par. 8. dec. 225. nu. 24. p. 10. dec. 285. nu. 18. & dec. 591. n. 16. p. 18. & in Romana pecuniaria 9. Decembris 1680. circa finem coram bon. me. Emerix.

Hinc interruptitur per actus gestos coram Iudice incompetente, non quidem virtute iudicii, sed ob malam fidem, quæ insurgit ex petitione crediti coram eo facta, quæ inducit saltem interpellationem extrajudicialem, inquam resolvitur dicta petitio crediti facta coram Iudice incompetente, Rot. dec. 94. n. 37. & seq. p. 7. rec. dec. 362. nu. 1. & 2. & dec. 2149. n. 13. & 14. coram Coccin.

Unde si debitor fuerit citatus coram Iudice, cui non est subiectus, si tamen de petitione certi crediti appareat ex citatione facta per creditorem, interruptitur præscriptio tanquam ab interpellatione extrajudiciali, plene Rot. decif. 515. n. 6. & per tot. p. 4. tom. 3. rec. dec. 99. n. 18. ad 20. part. 8. decif. 21. num. 9. part. 18. latè dec. 263. num. 11. & infra coram Priol. & dec. 124. num. 5. coram Merlin. Fenzon. hic num. 23. et seqq.

Quo circa interruptitur etiam ex citatione nulla, Rot. dec. 21. n. 10. p. 18. rec. ubi præcipuè, quando citatus habuit notitiam citationis, & comparuit etiam per Procuratorem

P. A. dict.

dict. dec. 23. nu. 11. bene Bovius de Stat. Urb. præscrip. glos. 21. nu. 8. & seq.

- Et licet contrarium teneat Monteren. *ad Statut. Bonon. lib. 2. Rubr. de præscrip. fol. 218. col. 2. litt. D. Surd. decif. 5. num. 5. & infra*, Rot. *decif. 689. nu. 5. part. 1. recen.* attamen hæc opinio potest procedere, quando nullitas provenit, ex quo citatio sit vaga, & generalis, & non contineat certitudinem crediti, quod petitur, secus si illa contineat certitudinem crediti petiti, nam tunc licet citatio sit nulla, quia facta coram Iudice incompetente, adhuc deferretur ad interruptendam præscriptionem statutariam in terminis interstiti statuti hic, cum contentetur sola extrajudiciali interpellatione, in quam resolvitur dicta citatio, & sit talis qualis interruptio, Rot. *decif. 148. versic. quo verò*, post Fenzon. *ad Statut. Urb. & decif. 147. numer. 9. coram Cerr.*

- Et in casu *decif. Surd. 5. ut apparet num. 6. & 7.* non sufficiebat ex illo statuto interpellatio extrajudicialis, & *dec. 689. num. 5. p. 1. rec.* non loquitur in puncto hujus statuti, tum quia decretum, ex quo prætendebatur ibi interrupta præscriptio erat cum intimatione, quæ nunquam facta fuerat, quinimmo nec ipsa citatio cujus vigore emanaverat decretum relaxationis mandati fuerat in actis reproducta debito tempore, tum quia ibi citatio reproducta fuerat post completam præscriptionem, & sic non poterat suffragari, etiam si bene executi fuisset.

- Interrumpitur facilius cursus præscriptionis per interpellationem judicalem, & citationem legitime factam per creditorem ad solvendum certum debitum, plenè Monteren. ubi proximè *fol. 217. col. 2. litt. K. Bov. de statutar. Urb. præscrip. glos. 21. n. 1. & 2. Rot. dec. 758. nu. 5. coram Ubald.* & consonant verba ipsius statuti; & etiam per monitorium executum contra debitorem, plenè Rot. *dec. 22. & 358. p. 18. rec. confirmatis dec. 92. 149. & 281. p. 19.*

- Non interruptitur tamen per simplicem citationem ad videndum examinari testes ad perpetuam rei memoriam, *Surd. decif. 5. nu. 7. versic. & idem est*; at hoc dictum Surdi credo verum, si talis citatio non exprimeret, super quo prætenduntur examinari testes, secus si contineret etiam creditum certum super quo prætenditur examen, nam tali casu debitor absque dubio constitueretur in mala fide ob petitionem judicalem crediti, & facit Bov. *de statutar. Urb. præscrip. glos. 21. n. 4. in fine*, ubi quod sufficit citatio talis, ex qua Reus possit instrui de eo, quod ab ipso petitur.

- Debet enim citatio ad effectum interruptendæ præscriptionis esse specifica super certo credito, nec sufficit citatio obscura, & generica, bene *Surd. dec. 5. n. 4. & facit Rot. dec. 758. n. 1. coram Ubald. Bov. de statutar. Urb. præscrip. glos. 21. n. 4. in fine trakt. divers. 10. 17. fol. 193.*

- Ideoque dum in certa causa creditor ex causa mutui vigore Instrumenti rogati per acta certi Notarii citasset suum debitorem genericè per acta certi Notarii, expressis in citatione his præcis verbis: *ad solvendum summam debiti tam juxta formam jurium, de quibus in actis infra scripti Notarii* - & nulla facta nec productione, nec repetitione Instrumenti mutui per acta alterius Notarii rogati, obtinisset in contumaciam decretum relaxationis mandati, & postea per aliquot annos creditor siluisset, intra quos fuit completa præscriptio sexdecim annorum, dum debitor fuit denuo pulsatus pro expeditione mandati alias relaxati, fuit opposita præsumpta solutio, & præscriptio, ab hoc statuto inducta, & cum fuisset allegata illius interruptio ex supra dicta citatione, ac interpellatione judiciali, ego censui, præscriptionem non fuisse interruptam, cum dicta citatio ad solvendum esset generica, & nullum certum creditum contineret, prout nec in actis fuerat repetitum, productum, vel saltem indicatum Instrumentum mutui, & super hoc adest punctualis doctrina, Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 112. n. 38. tom. 1.* nec dissentit Monter. *ad Stat. Bonon. lib. 2. rubr. de præscrip. fol. 218. col. 1. litt. A.*

- An autem præscriptio interruptatur per mandatum suspensionis fugæ relaxatum non citato debitore, ad cujus notitiam præterea non devenit petitiō crediti facta à creditore, negat Leoncill. *dec. Ferrar. 6. n. 11. ad 13.* qui conclusio nem in casu suo absque necessitate extendit etiam mandatum fuerit effectivè executum per capturam debitoris, quia adhuc secundum ipsum Leoncill. non inducitur litis pendentia.

At hæc extensio Leoncilli falsa est, & caret fundamento, tum quia per capturam debitoris vigore mandati suspicio-

nis fugæ, quando valida est, inducitur litis pendentia, ut plenè post alios probat Fenzon. *ad Stat. 98. num. 49. & seqq.* 189 tum & fortius, quia quando etiam ex tali captura non induceretur litis pendentia, adhuc per tale mandatum cum captura debitoris subsequuta non potest negari, quod debitor non fuit pulsatus ad solvendum certum debitum, & propterea non potest amplius habere locum præsumpta solutio per statutum inducta post lapsum sexdecim annorum, dum dicto tempore durante creditor fecit carcerare debitorem, & in hoc ceteri vident, quod Leoncillus perperam loquutus fuit, si enim ex firmatis per simplicem interpellationem extrajudicalem præscriptio hæc statutaria interruptitur, quanto magis per capturam, quæ præfert plusquam simplicem interpellationem, quinimmo potentior est captura personæ, quam ipsa citatio realis ad solvendum certum debitum, per quam certè interruptitur præscriptio.

Hæc posui ut videatur, quod Leoncill. non bene sentit, & amplius proposuit articulum ferè idealem, cum sequuta captura debitoris cum mandato suspensionis fugæ non soleat hic relaxari nisi data cautione de se repræsentando quoad Curiam Capitolii, & de stando Juri, & judicatum solvendo in aliis Tribunalibus, unde ex hac nova obligatione, quis audebit dicere, quod possit continuari præscriptio, & quod tempus antecedens talem obligationem possit conjungi cum tempore subsequenti.

Interrumpitur pariter præscriptio ex confessione debiti facta per debitorem, etiam per literas missivas, si tamen confessio sit clara, secus si dubia, Cancr. *dec. 15. p. 1. n. 34. Rot. dec. 285. n. 17. ad 20. p. 18. rec.* 192

Pariter per recognitionem debiti, ac solutionem partis illius liberè factam, & per solutionem fructuum, Cancr. *var. ref. p. 1. c. 15. n. 29. ad 33. Zacch. de Salar. g. 105. n. 55. & seq. Pacion. de locat. & conduct. c. 52. n. 81. & seq. Olafch. de cit. 102. n. 1. Rot. dec. 758. n. 6. & 7. coram Ubald.* 193

At hoc in Urbe non procedit, quoad credita Aromatariorum pro pretio medicinalium, nam elapso quinquennio, licet medullarum debitores ad computum pretii illarum aliquid solverint durante quinquennio, vel intra idem tempus quinquennii continuaverint recipere medelas ex eadem officina, adhuc præscriptio quinquennalis non interruptitur ex *Constit. 71. Pauli V. Rubr. de Probomed. & Aromat. §. pro pretio*, Antonell. *de tempor. legal. libr. 1. cap. 25. nu. 28.*

Si tamen præscriptio judicialiter intra quinquennium per Aromatarios fuerit interrupta, vel aliunde, quam per eorum libros probent eorum creditum, his casibus in declaratione *Reform.* facta per eundem Paulum V. *impress. post Constit. 73. §. dum in præfata* fuit sancitum, quoad præscriptionem medelarum non quinquennalem, sed hanc Statuti Urbis sexdecim annorum esse servandam, & advertit Antonell. *dict. c. 25. n. 28. vers. nisi forte.* 195

Præcisè tamen Constitutione prædicta Pauli V. locali pro Alma Urbe, si per alia locorum statuta disponatur, quod credita resultantia ex libris Aromatariorum, vel mercatorum decennio, quinquennio, vel alio minori tempore prescribantur, talis præscriptio non procedit, quando debitor per plures annos continuavit recipere medelas, vel merces ex eadem officina, Cancr. *var. ref. p. 1. c. 15. n. 8. vers. dicta constitutio*, & p. 3. c. 3. n. 460. Antonell. *dict. c. 27. n. 27. de Laurent. dec. Avenion. 86. n. 10.* 196

Et interruptitur, etiam si sit completa, quoties debitor post præscriptionem fateatur, se non solvisse, nam tali casu non obstante præscriptione ille debet condemnari ad solvendum, Cuman. *conf. 77. n. 4. & 5. Carpan. cap. 122. num. 82. p. 1.* nam statutum non procedit stante confessione partis super non solutione, Rot. *dec. 1699. n. 2. coram Coccin. & hujus confusionis duæ sunt solidæ rationes, prima est, quod præscriptionis remedium procedit solum debitore volente, ex supra firmatis, unde dum fatetur debitum, & non opponit præscriptionem declarat nolle illa uti; & quia præscriptio tota fundata est ex statuto hic, quod post cursum temporis statutarii ad præscribendum præfiniti, præsumitur facta solutio, quæ præsumptio tollitur ex confessione debitoris fatentis debitum.* 197

An autem præscriptio interruptatur per compromissum factum super credito, Gratian. *cap. 516. num. 28. & 29. & Tondut. resol. civil. cap. 182. n. 2. & seq. par. 2. tenent*, quod non, cessante acceptatione compromissi facta ab arbitris, & Tondut. subdit, nec interrupti, si compromissum 200 sum 201

sum factum sit, tam de Jure, quam de facto, & sic in arbitratores.

Tu vero firmata per Gratian., & Tondut. dic. esse vera in terminis præscriptionis juris communis, vel quando in genere fuit compromissum super variis præten-
202 tionibus nullo in compromisso expresse certo credito, secus si illud super specificato credito emanaverit, tunc enim præscriptio statutaria interruptetur, & non habebit locum, ea ratione, quia illa interruptitur etiam per interpellationes, & actus extrajudiciales, & negari non potest, quod à dicto compromisso, super certo credito facto, non resultet quædam interpellatio extrajudicialis, ex qua colligitur, non fuisse solutum debitum, super quo fuit ob illius dubium factum compromissum, nam non potest præsumi solutio debiti non admissi, & per arbitros certificandi, vel rejiciendi ex supra firmata conclusione, quod quis non potest dici soluisse debitum impugnatum, cum privatio supponat habitum ex firmatis supra hic num. 95.

Præscriptio autem interrupta quoad unum Reum debendi operatur interruptionem quoad omnes per Text. in leg. fin. C. de duob. Reis. Alex. cons. 138. n. 6. lib. 2. Carpan. cap. 112. n. 59. tom. 1. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 15. n. 48. Thesaur. decif. 203. per tot. Rot. dec. 452. n. 3. & 4. coram Buratt., & dec. 21. n. 18. par. 18. rec.

Fallit, si unus tantum Reus pro rata sua fuerit conventus, tunc enim præscriptio non interruptitur quoad cor-
204 reum non lacesitum, Thesaur. alleg. dec. 203. n. 1.

Interruptio vero facta contra principalem debitorem, non nocet fideiussori, Cancer. allegat. cap. 15. par. 1. num. 45., & 46. Manent. dec. 46. num. 3. versic. hactenus, at idem
205 Cancer. num. 47. tenet contrarium, quando fideiussor est obligatus in solidum, cum tunc habeatur pro correo, & sic interruptio facta contra principalem debitorem noce-
206 bit tali casu fideiussori, tanquam correo ex obligatione in solidum.

At ego existimo etiam in simplici fideiussore interruptionem præscriptionis statutariæ factam cum principali debitore nocere fideiussori, itaut non possit hic allegare
207 præscriptionem tanquam interruptam, & moveor solido fundamento, quia præscriptio à nostro statuto inducta fundatur in præsumpta solutione, quam principalis obligatus prius debet facere, quam fideiussor non obligatus in solidum, tanquam correo; si igitur principalis debitor revera non solvit, dum ante præscriptionem completam fuit pulsatus ad solvendum, & sic interrupta remansit præscriptio, live præsumpta solutio inducta à statuto, quomodo poterit fideiussor juvari præscriptione, ac præsumpta solutione, ad quam ipse non tenebatur ante principalis debito-
208 ris excussionem, dum hic revera non solvit; & Cancer. loco citat. n. 44. adducit duas glosas pro hac opinione, & ejus rationes non possunt procedere in puncto hujus statuti præsumptæ solutionem ex lapsu sexdecim annorum, quæ utique excluditur ex petitione crediti facta contra principalem creditorem; nihilominus pro opinione Cancer. urget decif. Manent. 46. per tot. qui nu. 31. versic. hactenus patet testatur decifum per Senatum Mantuanum, quod præscriptio interrupta cum principali debitore etiam per litem contestationem non nocet fideiussori; at ego persisto in meo
209 sensu, quod opinio Cancerii, Manentis, & aliorum tenentium, hoc casu pro non interruptione præscriptionis contra fideiussorem, procedat in terminis Juris communis, vel statutorum simpliciter præscriptionem inducentium ex solo lapsu temporis ob negligentiam creditoris in petendo creditum, secus autem in terminis nostri statuti non inducentis ex lapsu sexdecim annorum simplicem præscriptionem, sed præsumptam solutionem, ac præscriptionem tollentis, quoties de non solutione doceatur, vel præponderantes afferantur conjecturæ, quod solutio facta
210 non sit; si vero opinio mea non placet, sequere aliam Cancerii, & Manent. fortè minus probabilem.

Nec interruptio præscriptionis facta cum aliquo ex tertius possessoribus alteri tertio possessori obest, Cancer. alleg. c. 15. n. 48., ubi quod hoc est indubitatum, Magon. dec. Florent. 79. n. 9. versic. fuit conclusum.

Adverte hic, quod interruptio præscriptionis facta cum debitore putativo, ex quo cum illo fuit litigatum, non
212 opitulatur debitori vero, cum quo non potuit currere, præscriptio, ex quo cessat negligentia, in qua illa fundatur, Rot. dec. 50. n. 4. coram Bich. dec. 92. num. 14. dec. 149. n. 12. & dec. 285. n. 1. p. 19. rec.

An autem interrupta præscriptione statutaria per interpellationem judicalem incipiat nova præscriptio statutaria sexdecim annorum, vel requiratur nova præscriptio trigeneria à jure communi inducta, super hoc alias Rota
213 dubitavit, ut videre est in decif. 6. par. 3. recen. dec. 519. p. 4. tom. 2. decif. 346. par. 6., & decif. 379. par. 17.; at Rot. decif. 124. coram Merlin. distinguit plures casus, quos reasumit Add. ad Buratt. dec. 8., & cum illorum distinctione reducit ad concordiam Doctores, ac decisiones inter se ad-
214 versantes.

Et indubia distinctio est, quod aut fuit interrupta hæc præscriptio statutaria per simplicem interpellationem extrajudicalem, vel per solam judicalem petitionem crediti absque litem contestatione, & tunc incipit nova
215 præscriptio statutaria sexdecim annorum, Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. numer. 22. versic. sed notandum plenè Rot. decif. 124. num. 5., & 6. coram Merlin. Add. ad Buratt. dec. 8. n. 10. versic. primus est.

Si vero ultra petitionem judicalem crediti fuerit etiam devenum ad litem contestationem, vel ad aliquem actum merita causæ respicientem, qui in causis ordinariis litem contestationem sequi consuevit, is enim in causis summaris, vel executivis, in quibus litem formiter non contestatur, ipsius contestationis vim habet, & tunc perpetua-
216 tio actio usque ad 30. annos, Carpan. alleg. cap. 112. nu. 19. ad 21., & n. 55. tom. 1. Petr. Barbof. in leg. fin. n. 48. Cod. de præscript. Marescott. alleg. cap. 67. n. 8., ad 16. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 89. ad 92. Rot. dec. 6. n. 4. ad 7. par. 3. recen., & magistraliter allegat. dec. 124. num. 7., & infra coram Merlin., & sequitur Add. ad Buratt. dist. decif. 8. num. 10. versic. secundus casus.

Et amplius si ultra petitionem crediti judicialiter factam, ac litem contestationem concurrat etiam sententia prolata, vel mandatum relaxatum favore creditoris cum re judicata, vel quia debitor litem cessit, tunc in terminis statutorum simpliciter disponentium, quod actio certo temporis spatio tollatur, vel quod creditor non petens sibi debitum intra certum tempus, cadat à jure suo, & amplius non audiat, præscriptio ob malam fidem debitoris, qui scit, se esse debitorem, amplius non currit, secus ex hoc statuto præsumente solutionem post lapsum sexdecim annorum, cum tunc post dictum tempus orta sit nova præscriptio, ac solutionis præsumptio, quoniam fortior, licet enim quis fuit diligens in obtinendo sententiam, vel mandatum cum re judicata pro consecutione crediti, ita verisimile est, quod eadem diligentia illud exegerit, nec est credibile, quod neglexerit exactio-
216 nem crediti, quod per sententiam canonizari obtinuit, si non fuisset satisfactus, Fenzon. hic num. 67. Rot. in alleg. dec. 124. n. 12. & 13., & 16. coram Merlino, & bene reasumit eadem Rot. dec. 346. n. 7., & infra par. 6. recen., & cum dicta decif. 124. Merlin. Cardinal. de Luca de credit., & debit. discurs. 129. nu. 11.

Advertendum tamen est, quod si litem per creditorem fuit prosequuta, semper à præscriptione erit subducendum tempus, quo litem duravit, illa namque durante nun-
217 quam potuit inchoari nova præscriptio, Gratian. cap. 2. num. 46., & seq. Rot. decif. 519. num. 8. par. 4. tom. 3. rec. & dec. 758. n. 10. coram Ubald.

Quando tamen litem non fuit prosequuta non docto de legitimo impedimento, ob quod quis litem non fuit prosequutus, currit nova præscriptio statutaria, secus eo probato, Pacion. alleg. c. 52. n. 93., & 94. Rot. dec. 124. n. 7. coram Merlino Add. ad Buratt. dist. dec. 8. n. 10., versic. cessat præscriptio, Rot. dec. 379. n. 7. & 8. p. 17. rec.

Prout si litem fuerit terminata per cessionem illi factam à debitore, vel per relaxationem mandati, vel per sententiam cum re judicata, cum tunc cesset instantia, & mala fides, iterum current nova præscriptio statutaria, non autem perpetuabitur instantia jam extincta, Pacion. alleg. cap. 52. num. 95. Rot. decif. 124. num. 12. & infra coram Merli-
219 no ubi assignat rationes.

Quando tamen litem non fuit in Rota introducta, instantia non est perpetua, cum solum in causis in Rota introductis instantia sit perpetua, & non præscribatur, nec
220 extinguatur nisi per desertionem, & sententiam super eadem desertione latam, ac per rem indicatam, Rot. dec. 294. num. 13. & 14. coram Royas, & decif. 379. numer. 10. par. 17. rec.

Pro coronide hic adverte, quod in illis casibus, in

- 270 Paupertas creditoris debet probari ad effectum deducendi conjecturam solutionis ex illius paupertate, & quando hac cesset.
- 271 Divitiæ debitoris, & promptitudo in solvendo debent probari ab hoc dicente.
- 274 In concursu conjecturarum pro solutione, & non solutione præferuntur illa pro solutione, si tamen sint graves, & concludentes, & num. 275.
- 276 Præsumptio præsumptionis non admittitur.
- 277 Fallit si una præsumptio veniat in consequentiam alterius.
- 278 Præsumptio quando non veniat in consequentiam alterius.
- 279 Productio scripturae limitatæ facta ad certum effectum, non præjudicat in aliis, & nu. 280.
- 281 Scriptura continens plura connexa non potest pro parte approbari, & pro alia reprobari.
- 282 Solutio deducta ex conjecturis, ex quibus remaneat exclusa videtur Doctores relatos.
- 283 Conjectura excludens solutionem est, si agatur de magno debito resultante ex instrumento, quod non præsumitur solutum sine quietantia.
- 284 Præcipue si debitor de summis etiam minimis consuevit reportare quietantias.
- 285 Solutionis præsumptiones, ac probationes contra publicum instrumentum debent esse maiores.
- 286 Conjectura pro solutione non relevat in debitore decotto, vel ingenti ære alieno gravato.
- 287 Conjectura pro solutione deducta ex dilata petitione crediti post mortem debitoris parum relevat, & n. 288.
- 289 Maxime si agatur de minore, vel muliere, ac successoribus inscius crediti.
- 290 Solutionis exclusiva conjectura est, si ostendatur solutio partis, ex hoc enim tollitur conjectura solutionis residui, & n. 291.
- 292 Solutionis præsumptio excluditur ex quo debitum fuit impugnatum.
- 293 Solutionis præsumptio deducta, ex quo creditor sit mercator, cessat, quando pecunia erat pænes debitorem sub usuris.
- 294 Cessat præsumptio solutionis, quando apparet, quod debitor suo tempore propria debita non persolvit.
- 295 Conjectura pro solutione non est, quod creditor solverit suo debitori, cum adhuc possit petere suum creditum.
- 296 Fallit si alia conjectura concurrant pro solutione.
- 297 In concursu conjecturarum pro solutione, & non solutione, præferuntur illa pro non solutione, vel illa qua sunt fortiores prevalent.

DICTUM fuit supra hic artic. 1. num. 30. quod præsumptio solutionis post lapsum sexdecim annorum inducitur ab hoc statuto valde coadjuvatur si concurrant conjecturæ suadentes, solutionem verè factam esse: hinc non est extra propositum aliquas adnotare hic præsumptiones, & conjecturæ, ex quibus desumi possit, verè solutionem factam esse, licet de illa expressa non ostendatur quietantia, ex quo etiam per conjecturas, ac præsumptiones solutio deduci potest, quas conjecturas enumerant Paris. conf. 83. lib. 1. & conf. 137. lib. 4. Menoch. conf. 457. & 1277. Trentacinq. conf. 69. Bertazzol. conf. Civil. 118. Gargiar. conf. 100. lib. 1. Merlin. Pignatell. contr. forens. centur. 1. cap. 87. Mart. Medic. decis. Senen. 84. & 85. Censal. decis. Lucen. 3. Afflict. decis. 13. Surd. decis. 107. Trystan. decis. Cathalon. 36. Monach. decis. Florent. 2. Rot. decis. 125. coram Merlin. & in Romana concursus creditorum 13. Junii 1681. §. non obstat, & seq. coram bon. mem. Emerix dec. 379. n. 13. par. 17. recent. Cyriac. contr. 516. Andreol. contr. 57. Post. resol. 50. Caren. resol. 108. Gratian. c. 739. n. 38.

Conjecturæ tamen ad hunc effectum debent esse valde urgentes, & perneceffe concludentes solutionem, ita ut ex illis animus judicantis possit induci ad credendum, solutionem fuisse verè factam, Conciol. alleg. 8. n. 22. Rot. in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. Nihilominus coram R.P. D. Ursino.

Et quidem prima conjectura pro solutione est diuturnitas temporis, & lapsus decem, vel octo annorum à die maturatæ solutionis, cum non sit præsumendum, quod creditor tamdiu distulerit exigere suum creditum, Bertazzol. conf. civil. 118. n. 8. Menoch. conf. 457. n. 1. & 2. conf. 1257.

num. 9. seqq. ubi contraria declarat, Simon. de Pret. conf. 68. nu. 1. & seqq. centur. 1. Trentacinq. conf. 69. nu. 10. & 11. lib. 1. Ger. Spin. conf. 17. num. 14. Capic. Galeott. contr. 14. nu. 8. lib. 2. Afflict. dec. 13. n. 21. Mart. Medic. decis. Senen. 85. nu. 5. Censal. dec. Lucen. 3. n. 21. & seqq., ubi respondet contrariis; Trystan. decis. Cathal. 36. num. 2. Rot. decis. 877. num. 4. coram Penia, & in Romana locorum montium 21. Junii 1660. §. concurrentibus coram bon. mem. Bevilacqua; hinc aliàs judicando tenui, quod mutuum scutorum centum contractum de anno 1669 à Carolo favore Francisci, & Antonii fratrum restituendum intra sex menses, censetur solutum per lapsum quatuordecim annorum, dum per Franciscum fuit petitum solum de anno 1682, & tamen peti poterat de mense Februarii anni 1669, ut ad rem advertunt Bertazzol. d. conf. 118. nu. 10. & 11. Ger. Spin. conf. 17. n. 16.

DICTO lapsui temporis accedebat, quod fuerat dilata petitio mutui post obitum Caroli debitoris de solutione informati, & hoc ex industria, ut perirent probationes super solutione, quarum notitiam non habebant hæredes debitoris, quam conjecturam pro solutione adducunt, Paris. conf. 83. num. 27. lib. 1. Menoch. conf. 1257. num. 13. Trentacinq. conf. 69. num. 11. Simon. de Pret. conf. 68. n. 4. & seqq. Pedrocc. conf. 3. n. 7. cum pluribus seqq. Capic. Galeott. contr. 14. n. 6. 7. & 10. Escobar. de ratiocin. c. 37. num. 10. Medic. decis. 85. n. 9. Censal. dec. Lucen. 3. n. 25. & 26. Rot. decis. 125. n. 23. coram Merlino.

Tertia conjectura resultabat ex quo idem Carolus favore præfati Antonii contraxerat post hoc mutuum, aliud scutorum 50., pro quo Antonius obtinuerat mandatum executivum, ac successivè solutionem, unde sicut fuit diligens in exigendo mutuo postea contracto, etiam judiciali via, ita etiam egisset pro hoc scutorum centum prius contracto, si de illo non fuisset satisfactus. Menoch. conf. 457. n. 6. Afflict. decis. 13. n. 18. vers. sexta conjectura, & præcisè Medic. decis. 85. n. 10.

Quarta urgebat conjectura, ex quo dicta duo mutua contracta fuerant per simplicem confessionem de recepto mercatoribus publicis Instrumentis, unde eadem diligentia, qua creditores curarunt ipsis fieri Instrumenta confessionis ad effectum consequendi satisfactionem, præsumenda est in exactione, cum ad hunc finem procurentur obligationes, ut in puncto arguit Menoch. conf. 1257. num. 15. & quæ conjectura facilius erat admittenda, dum ex firmatis pro mutuo posteriori fuit actum, & obtenta satisfactio, & sic actum fuisset pro priori, si de illo non fuisset obtenta satisfactio.

Quinta adducebatur, ex quo mutui creditores erant pauperes, dum alter ex illis uti tali fuerat post aliquot annos à die contractus mutui uti Clericus admissus ad beneficium cap. Odoardus de solur., quod ex dispositione dicti textus non conceditur nisi pauperi, & alter frater conventus à suis creditoribus, ut eluderet executionem mandatorum, ab illis contra ipsum obrentorum, curavit per ejus matrem illam impediri cum sua dote anteriori, quo circa non est credendum, quod persona sic egentes, tamdiu distulerint exactionem mutui ex publico Instrumento resultantis, Paris. conf. 83. num. 28. & 29. lib. 1. Pedrocc. conf. 3. num. 71. Pacian. conf. 113. n. 6. Gargiar. conf. 100. num. 17. Cyriac. contr. 516. num. 18. Andreol. contr. 57. num. 12. Afflict. dec. 13. n. 5. Surd. dec. 105. num. 1. Rot. decis. 125. n. 22. coram Merlino.

Sexta concurrebat, quia debitor mutui divitiis affluebat, erat vir probus, & suis creditoribus erat solitus satisfacere, Paris. conf. 83. num. 29. lib. 1. Bertazzol. conf. civil. 118. nu. 17. Ger. Spin. conf. 17. n. 15. Andreol. contr. 57. nu. 12. Cyriac. contr. 516. num. 19. Surd. decis. 105. num. 1. Rot. dec. 125. num. 22. coram Merlino. Nec hæc conjectura prostermitur, ex quo pro alio mutuo fuerat relaxatum mandatum, & ex hoc excludatur diligentia debitoris in solvendo, cum enim mandatum fuerit obtentum vigore obligationis Cameralis in Urbe contractæ per contradicatas, debitor forensis, & ab Urbe absens statim habita notitia mandati solvit, non expectata executione.

Septima irrefragabilis accedebat conjectura ex quo defuncta sine filiis Laura sorore Caroli debitoris mutui, ac uxore Francisci creditoris ejusdem mutui, inter dictos Franciscum, & Carolum acres lites intercesserunt pro restitutione dotis, quæ terminatæ fuerunt cum re judicata favore Caroli, & Franciscus nunquam opposuit dictum

exoneratione conscientie, cum favore anime non debeat extendi præscriptio descendens à Foro Civili, & sic testator mandans pro exoneratione conscientie solvi omnia sua debita, tenetur hæres solvere etiam præscripta, Genuen. *quest. practicabil. q. 168.* Pigant. *dict. Rubr. 129. nu. 49.* Sexto præsens statutum non habet locum in credito dotis, ac donationis propter nuptias, ut apparet ex verbis eiusdem statuti, ut notant super eo Fenzon. hic *n. 44. & seq.* Marefcott. *dict. cap. 67. nu. 43. & 44.* Card. de Luc. *de dot. disc. 29. num. 9. & discurs. 164. num. 5. vers. nec non hæc species, & n. 13.* Pigant. *Rubr. 128. n. 2.* Panimoll. *dec. for. Eccles. 3. n. 28.* & super antiquo statuto Urbis, Bov. *de stat. Urb. præscript. glos. 3. facere per tot.*

Idem dic in augmento dotali, Marefcott. *n. 44.* Zuecar. *dec. Lucen. 52. n. 10. & 11.*

At soluto matrimonio statutum procedit, cum ab illa die desinat esse dos, & assumat naturam meri crediti pecuniarii, & ab illo tunc incipit subiacere præscriptioni statutaria, Pigant. *dict. Rubr. 128. num. 42. vers. sed & hoc intelligendum,* Card. de Luc. *de dot. disc. 164. n. 5. vers. quatenus tamen,* Rot. *dec. 156. post Fenzon.*

Prout si dos consistat in pecunia subiaceat præscriptioni, cum tunc periculum sit mariti, ut si esset inchoata præscriptio ante matrimonium, currit eo durante, idem dic, viro vergente ad inopiam uxor egit pro dotis consignatione, ab illa namque die, quæ assignata fuit, adversus mulierem incipit currere præscriptio, quas fallentias ponit post relatos Tondut. *resol. civil. part. 2. cap. 182. num. 9. 10. & 11.* at dictæ limitationes allate per Tondut. procedunt in præscriptione iuris communis, non statutaria, nam cum generaliter statutum hic excipiat dotes, & versemur in statuto odioso, restringente longiora tempora præscriptionis quam sint illa à iure communi determinata, non debet propterea dotis contractus dicto statuto subiacere, sed limitationes Tonduti servari debent de iure communi, in cuius terminis loquuntur.

At præscriptio ex hoc statuto inducta procedit in fructibus dotalibus, Marefcott. *allegat. cap. 67. num. 45.* Pigant. *Rubr. 129. num. 42. vers. secundo est intelligendum,* Rota *dec. 151. num. 5. & 6. coram Mantio. & dictum fuit supra artic. 1. num. 38.*

Et in huiusmodi fructibus dotalibus, fructibus censuum, annuis præstationibus, legato annuo, vel alio debito condicionali solvendo, ac maturando quolibet anno, tot requiruntur præscriptiones, quot sunt anni, ita ut à die, qua quælibet annua præstatio incipit deberi, incipiat pro illa præscriptio, Rot. *dec. 4. alias 226. coram Mohedan. per tot. dec. 294. num. 8. part. 4. divers. dec. 202. num. 9. ad 11.* post Pacific. *de Salvian. dec. 105. num. 8. & 9.* apud Merlin. *de pignor. plenè dec. 643. & ibi Add. coram Burat. dec. 1599. n. 5. cum trib. seq. coram Coccin. & dec. 62. nu. 11. coram Nino.* ea ratione, quia in huiusmodi debitis conditionalibus, & annuis incipit currere negligentia solum ab illa die, qua est purificatum debitum illius anni, quo peti, & exigi potest.

Sexto non procedit in actione reali, Theodos. *Rub. in alleg. adnot. ad hoc stat. 158. nu. 14. par. 2. fol. 670.* Marefcott. *d. c. 67. n. 37.* Rot. *dec. 1290. n. 2. ad 6. coram Seraph. dec. 751. num. 6. coram Pen. dec. 46. nu. 9. coram Manzaned. dec. 210. nu. 9. coram Duran. dec. 156. num. 10. & dec. 173. n. 9. coram Othob. dec. 372. num. 17. et 18. par. 4. tom. 2. recent. & dec. 300. num. 9. p. 3.*

Nec in actione mixta, ut in petitione hereditatis, Gabr. *conf. 8. num. 14. & seqq. lib. 1. Rub. ubi proximè num. 17.* Pigant. *Rubr. 128. num. 41. vers. amplius,* Conciol. *allegat. Rubr. 30. num. 13.* Rot. *dec. 489. num. 16. & ibi Add. num. 26. coram Gregor.*

Unde quod non habeat locum in petitione hereditatis, ac fideicommissi, cum sit actio realis, Conciol. *dict. Rubric. 30. num. 15.* Pigant. *num. 41. vers. quod propterea dec. 300. num. 9. & 10. part. 5. recent. repetita inter illas Duran. dec. 210.*

Hinc etiam contra filium petentem legitimam, vel ejus supplementum, talis præscriptio statutaria non procedit, cum pro legitima competat petitio hereditatis, quæ est actio realis, Gabr. *conf. 8. num. 14. & infra lib. 1. Rub. ubi proximè num. 23.* Conciol. *allegat. Rub. 30. num. 12.* Rot. *dec. 489. n. 15. & 16. & ibi Add. nu. 26. coram Ludovif. & dec. 256. n. 5. coram Cavalier. & etiam ob aliam rationem legitima non subiacet præscriptioni statutaria, quia sub generali*

dispositione statuti non venit legitima, tanquam speciali nota digna, Rot. *dec. 489. n. 18. & 19. coram Ludovif.*

Et licet Marefcott. *alleg. cap. 67. n. 17. 18. lib. 2.* contrarium teneat, attamen non est attendendus, dum non consideravit, quod actio pro legitima, & ejus supplemento est realis, vel saltem mixta, nec advertit ad alias rationes adductas in *d. dec. 489.* Ludovifii, quas si advertisset utique erroneam opinionem suam non tenuisset.

Nec adversatur, quod pro supplemento legitime non competat actio realis, sed tantum personalis contra hæredes, contra quos illud est petendum, Rot. *dec. 11. n. 4. et 5. post Merlin. de Legitim. dec. 60. num. 3. & infra,* post Pacific. *de Salvian. dec. 642. num. 7. coram Merlino.* maxime, quando petitur supplementum legitime contra voluntatem testatoris, quia hic certum quid reliquerit filio pro legitima, quo filius non sit contentus, Ruin. *conf. 57. num. 7. & 8. lib. 2. plenè Giovagn. conf. 2. n. 1. 2. & 5. lib. 2. Pererg. dec. Patav. 37. n. 10. et seq. Rot. dec. 184. num. 6. p. 4. divers. dec. 184. n. 6. p. 4. divers. & aliis cumulatim Doctoribus,* ac decisionibus plenè in Bononien legatis, et legitima 2. Maii 1661. *Siffridamentum resolutionis coram Bevilacqua;* unde si datur tantum actio personalis contra hæredem, cum hic adeundo hereditatem quasi contrahat cum creditoribus, & statutum comprehendat ex firmatis etiam quasi contractus, videtur propterea pro tali supplemento intrare præscriptio statutaria; nihilominus contrarium tenendum est, cum legitima non subiaceat generali dispositioni statuti ex dictis, & quia licet pro tali supplemento legitime consequendo competat tantum actio personalis, & conditio ex lege, attamen huiusmodi actio est personalis in rem scripta quæ datur in subsidium etiam contra tertium Possessorem, Rot. *dec. 2124. n. 9. & seq. coram Coccin. & propterea participat de actione reali, & sic est mixta, & consequenter non comprehenditur in statuto, cum equiparetur actioni reali, Gabr. conf. 8. lib. 1. & conf. 148. nu. 8. & 9. lib. 2. Conciol. alleg. Rubr. 30. n. 17. Rot. dec. 419. n. 4. vers. quia pro ea p. 2. rec. & probant alii adducti supra hic n. 108.*

Septimo. Non comprehendit hoc statutum vindicantem rem propriam non jure crediti, sed jure domini, Fenzon. hic *n. 20.* Conciol. *alleg. Rub. 30. n. 16.*

Octavo. Non procedit in actione reali competente pro legato, Rub. *dict. annot. ad stat. 158. n. 16.* Conciol. *Rubr. 30. n. 15.* Rot. *dec. 597. n. 9. et 10. coram Amat. Duno.*

Procedit tamen in actione personali competente pro legato Bov. *de stat. Urb. præscript. glos. 19. n. 61. et 69.* Gratian. *c. 118. n. 19. et seq. Pigant. dict. Rubr. 128. n. 34. vers. unde legati creditor,* Rot. *dec. 453. p. 4. divers. et dict. dec. 597. n. 4. et 5. coram Amat. Duno.* ubi adducitur ratio.

At dicta decisio bene perpenfa videtur continere non modicam repugnantiam, si enim præscriptio statutaria in actione personali comprehendit legatum, & in casu eiusdem decisionis Dunoze agatur de mandato executivo pro legato in actione personali, non autem in actione reali, relaxato ab A. C. pro summa, & quantitate legata, quomodo potest subsistere conclusio ibi firmata per Rotam, mandatum relaxatum fuisse justum, ea ratione, quia pro legato competit actio realis, dum hæc ibi non fuerat proposita, sed personalis.

Et Fenzon. hic *n. 20.* allegatus in *dict. dec. 597. n. 10. coram Duno.* loquitur in actione reali competente pro legato, quod illa non comprehendatur sub hoc statuto, non autem quando est relaxatum mandatum in actione personali, prout in casu dictæ decisionis, tunc enim comprehenditur sub statuto.

Unde dum aliàs fuit allegata dicta decisio, ego dicebam, quod si petatur legatum speciei legatæ in actione reali, & procedat exclusio præscriptionis statutaria, aut petitur legatum quantitatis in actione etiam reali via Salviani contra tertium vigore hypothecæ competentis pro legato, & tunc dixi esse verius, quod si ipsa quantitas legata erat sublata per præscriptionem statutariam, frustra pro ea dirigebatur actio in Salviano realis, quæ procedebat à credito legati præscripto: nam alias omnes creditores hypothecarii exclusi à consecutione eorum crediti in actione personali, per statutariam præscriptionem sublata, recurrent ad Salvianum, quod præsertim actionem realem, quod tamen est filium, cum sublato credito in actione personali per statutum cesset etiam hypothecaria, quæ illi adheret, Surd. *decision. 174. numer. 20.* nam alias actum esset de præscriptione statutaria, cum enim passim debita contrahantur cum hypotheca, ac cum obligatione

- ligatione Camerali, quæ pariter continet hypothecam, & cuius vigore competit actio realis, & Salvianum, nunquam credita possent dici præscripta, & tamen sub hoc statuto comprehendit etiam debita cum obligatione Camerali, firmat Rot. dec. 346. num. 3. par. 3. recent. Conciol. dict. Rubr. 30. n. 18. ubi quod alias nunquam haberet locum præscriptio, dum semper in Instrumentis, ac scripturis apponitur hypotheca, ac obligatio Cameralis, & dictis instrumentis, & scripturis à statuto post sexdecim annos est sublata fides, & vis, ex illis nec competit actio realis vigore hypothecæ sublata.
- Et licet Scappucc. de Salvian. imerd. lib. 2. quest. 23. per tot. & Surd. decif. 174. cum quo videtur procedere dictus Scappuccin. teneant, quod hoc statutum vel simile de præscriptionibus non procedat in actione reali, & hypothecaria contra tertium, & sequitur Hodiern. ad Surd. dict. dec. 174. n. 1. et 2. qui eam adducunt rationem, & quod creditor actione reali non dicitur propriè creditor per tex. in l. debitor. 108. ff. de verb. signific.
- Nihilominus placet prima opinio Concioli, ac aliorum per ipsum allegatorum, nam Surd. decif. 174. allegatus pro punctuali à Scappuccino loquitur in illo, qui actione reali petit rem suam, qui non dicitur propriè creditor, dum petit rem suam, non creditum, ut ex eadem dec. num. 3. 4. & 5. ubi tali casu considerat, quod nulla adest obligatio cum illo, qui convenitur, prout alia argumenta Scappuccini pro majori parte concludunt in illo, qui agit actione reali ad rem suam recuperandam, & Franch. dec. 714. loquitur pariter, ubi non est obligatio ex contractu, sed de jure pro vita, & militia, quæ debentur ex bonis nullo præcedente contractu, & sic agitur de mera actione reali, non dependente à personali, nec agitur de credito, & debito ex contractu.
- Prout Tex. in leg. debitor. 108. ff. de verb. signif. dicit solum, quod debitor est propriè ille, à quo invito exigere pecunia potest, & talis debitor est obligatus in actione personali cum hypotheca, & licet huiusmodi crediti vigore stante hypotheca possit agi actione reali in Salviano, attamen substantia crediti, & debiti proprii cadit in primo debitore, à quo fuit contractum debitum, & sic si cum eo fuit præscriptum, non remanet amplius hypotheca exercibilis in actione reali contra tertium, nedum quia est sublata personalis, à qua dependente hypothecaria, sed etiam quia post lapsum sexdecim annorum ex instrumento, cuius vigore agitur non probatur amplius nec creditum, nec hypotheca.
- Nonò. Non procedit præscriptio statutaria in canonibus, Rot. dec. 372. n. 17. p. 4. tom. 2. rec. & dec. 311. num. 32. & seq. coram Bich.
- Decimò. Nec in censibus, ac eorum fructibus ex verbis statuti hic, Rub. in dict. adnotat. ad stat. 158. num. 68. & 69. Marefcott. dict. c. 67. n. 28. Conciol. Rubr. 30. n. 36. Fenzon. hic n. 51. et seq. Rot. dec. 725. p. 1. divers. dec. 3. n. 11. p. 8. decif. 330. n. 18. p. 17. dec. 202. num. 6. post Pacific. de Salvian. dec. 33. n. 15. et dec. 315. n. 23. coram Bich.
- Unde nec comprehendit Dominum census retrahere volentem fundum censitum vigore Bullæ Beati Pii V. cum statutum loquatur de creditore, qualis non potest dici Dominus census quoad retractum, Rot. dec. 425. n. 10. coram Gregor. & etiam de ratione, quia pro retractu favore creditoris census competit actio realis ex dicta Bulla Piana, etiam contra tertium possessorem fundi censiti, quæ actio realis ex firmatis non comprehenditur sub hoc statuto de præscriptionibus.
- Nec minus sub tali statuto comprehenditur fidejussor in contractu census, qui non potest allegare hanc statutariam præscriptionem, cum talis fidejussio dicatur pars contractus censualis, & ab illo omninò dependens, Rot. dec. 311. num. 23. coram Bich.
- Undecimò. Non currit contra fidejussorem, qui pro alio, se obligavit, & postea cogitur solvere pro debitore principali, Fenzon hic n. 55. Rot. decif. 500. & ibi plenè in apostilla coram Put. lib. 2. in correct. iuxta ultim. adit. Romanam, decif. 1. de præscript. alias 208. n. 1. coram Achill. de Grass. dec. 100. num. 5. coram Dumoz. Sen. decif. 751. n. 8. coram Pen. dec. 346. nu. 14. & 15. par. 9. rec. & dec. 124. nu. 24. coram Merlin.
- Procedit conclusio etiam quoad correum, si alter receperit, nam adhuc fidejussor obligatus tanquam correus non subiacet dictæ præscriptioni quoad principalem debitorem, Constant. ad Statut. Tom. II.
- Rot. alleg. dec. 500. n. 2. coram Put. & ibi in apostilla vers. non obstat & dec. 100. n. 6. & 7. coram Dumoz. Sen.
- Idque habet locum, etiam si fidejussor de solutione à se facta non fecerit intimationem principali debitori dict. dec. 136. 1. alias 208. de præscript. n. 1. coram Achill. de Grass.
- Procedit pariter contra alium quemcumque solventem pro tertio, & non pro se dict. dec. 1. coram Achill. de Grass. 137. n. 3. dec. 751. n. 8. in fine coram Pen. dec. 100. n. 5. ad 10. coram Dumoz. Sen. Fenzon. hic n. 55.
- At prædicta conclusio firmata favore fidejussoris procedit tantum in fidejussore contractus, non in illo iudicii, Rot. dec. 124. n. 25. coram Merlin.
- Potest tamen etiam fidejussor iudicii allegare præscriptionem non completam cum principali ante motam litem, sed ceptam, & completam post sententiam, & rem judicatam cum ipso fidejussore, Rot. dec. 124. n. 25. & 26. coram Merlin. ubi adducit rationem.
- Et quando sunt plures confidejussores, & unus illorum solvit, & reportat cessionem contra confidejussorem, tali casu à die cessionis reportatæ intrat præscriptio statutaria, 140 Fenzon. hic n. 56. Rot. dec. 346. n. 18. ad 31. p. 6. rec.
- Duodecimò. Præscriptio hæc statutaria non procedit quando creditum proponitur non per viam actionis, sed exceptionis, cum statutum loquatur de creditore, qui petit, unde si huic petenti aliquod creditum proponatur per debitorem aliud creditum, quod ipse habet contra creditorem agentem, contra hoc creditum propositum per viam exceptionis, non potest allegari præscriptio, nam ea, quæ sunt temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum, Marefcott. alleg. cap. 67. nu. 42. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. numer. 31. & 32. Zacch. de Salar. quest. 105. nu. 58. & seq. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 57. Leoncill. decif. Ferrar. 37. num. 8. ad 10. Rot. dec. 379. n. 10. p. 18. recent. & dictæ conclusionis est ratio, quia debitori non potest imputari negligentia, ac mora, cur non exegerit, dum ex altera parte erat debitor, & è contra non potest prætendi præsumpta solutio debiti facta illi, cuius debitor ex alia causa erat creditor.
- Attamen quando exceptio, ac jus accipiendi descendit à jure agendi, & exceptio ideo est exceptio, quia competit actio, hoc casu exceptio ipsa est subjecta præscriptioni, si cut ipsa actio, Rot. decif. 379. n. 12. p. 17. rec. quando autem jus excipiendi descendat à jure agendi, & jus excipiendi præscribatur, quia poterat præventivè deduci agendo non satis clare de hoc loquuntur scribentes, super quo tamen vide Cancer. var. res. part. 1. cap. 13. nu. 6. & seq. & Rot. dec. 43. coram Bich.
- Decimotertiò non currit non valenti agere leg. 1. in fine. C. de annal. except. leg. 1. C. de bon. matern. Zacch. de Salar. q. 105. n. 22. & seq. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. n. 55. & 56. decif. 218. num. 10. p. 14. recent. Romana Censur. 14. Junii 1677. §. neque coram Vicecomite, hinc in materia eversionis antequam illa sequatur non currit, cum prius quis agere non possit, Abb. conf. 22. per tot. p. 2. Magon. dec. Florent. 95. n. 10. & 11.
- Decimoquartò non currit grassante peste, vel bello, cum sint hostilitates divinæ, & humanæ, si dictis temporibus jus non redditur, Pancirol. conf. 96. num. 34. & conf. 186. nu. 15. Gratian. cap. 403. n. 24. et 25. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 72. num. 2. ad 4. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. nu. 48. ubi adducit rationem, quia belli, & pestis flagella, & calamitates ponunt homines in mortis articulo, ac solvunt jura iudiciorum.
- Decimoquintò non procedit contra filios familias existentes sub patria potestate, Bald. in Auth. hoc nisi num. 1. C. de bon. matern. Jason. conf. 7. num. 39. & 40. lib. 3. Simon. de Pret. conf. 45. nu. 22. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 112. num. 52. tom. 1. Gratian. cap. 433. nu. 86. Xammar. rer. judicat. p. 2. definit. 87. n. 8. Pigant. Rubr. 128. nu. 47. Rot. dec. 346. num. 6. coram Cavalier. & dec. 63. n. 13. coram Cels. duplicata in rec. par. 10. dec. 302. nu. 12.
- Decimosexto nec contra pupillum durante pupillari ætate leg. si cur. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Carpan. cap. 112. num. 48. tom. 1. Marefcott. allegat. cap. 67. numer. 25. et 26. Capicc. Latr. consultat. 99. num. 4. & 5. Xammar. rer. judicat. part. 2. definit. 87. num. 1. Surd. decif. 41. num. 1. Olafch. dec. 69. n. 14. Rot. dec. 404. per tot. p. 2. divers. dec. 298. n. 2. et 3. p. 4. dec. 372. n. 9. p. 4. to. 2. rec. dec. 28. n. 40. p. 8. dec. 149. n. 13. p. 9. dec. 193. n. 21. p. 10. dec. 202. n. 1. & seq. post Pacific. de Salvian. et dec. 230. n. 1. et infra, post Cens. de cens. & ideo ab illa 147

scientia; ob quam præscriptio procedit, adhuc minori, ac pupillo competit restitutio in integrum in subsidium ad effectum agendi contra debitorem, non obstante præscriptione, Natt. conf. 492. n. 9. to. 2. nam alias minor, ac pupillus essent in evidenti damno, quod leges abhorrent, cum intentæ sint ad illos præservandos ab omni damno.

ARTICULUS III.

ARGUMENTUM.

Discutitur hic, an, & quomodo præscriptio interrumpatur, & quando semel interrupta rursus renovetur, & illius tempora currant de novo, ac si non fuisset interrupta.

SUMMARIUM.

- 172 Præscriptio statutaria interruptitur per conquestiones, ac requisitiones judiciales, & extrajudiciales creditoris ante lapsum sexdecim annorum.
- 173 Interrumpitur per actus gestos etiam coram Iudice incompetente, cum præferant interpellationem extrajudicialem, & n. 174. & 178.
- 175 Interrumpitur ex citatione nulla, si citatus habuit illius noticiam.
- 176 Referuntur contrarium tenentes.
- 177 Procedit secunda opinio solum, si citatio non contineat petitionem certam crediti, secus si certam, licet citatio sit nulla, & declarantur contraria n. 179. & 180.
- 179 Surd. dec. 5. n. 6. & 7. declaratur.
- 180 Rota dec. 689. n. 5. par. 1. rec. in quibus terminis procedat, declaratur.
- 181 Præscriptio interruptitur per citationem, ac interpellationem judicalem factam ad solvendum certum debitum.
- 182 Pariter per monitorium executum contra debitorem.
- 183 Præscriptio non interruptitur per citationem ad videndum examinari testes.
- 184 Fallit si talis citatio exprimeret specificè creditum, super quo sit citatio.
- 185 Præscriptio interruptitur solum ex citatione specifica super certo credito, & non sufficit citatio obscura, & generica, & n. 186.
- 187 Præscriptio non interruptitur per mandatum suspensionis fuga, non citato debitore expediri.
- 188 Procedit licet fuerit executum mandatum per capturam debitoris.
- 189 Contrarium quando est sequuta captura, & reprobatum Leoncill. dec. Ferrar. 66. incautè tenens pro præscriptione, & n. 190. & 191.
- 192 Præscriptio interruptitur per confessionem debiti factam a debitore etiam per litteras missivas, si sit clara.
- 193 Interrumpitur per recognitionem debiti, ac solutionem partis illius, vel fructuum libere factam.
- 194 Præscriptio medelarum in Urbe non interruptitur per solutionem partis debiti.
- 195 Præscriptio sexdecim annorum, & non quinquennalis circa medelas, quando procedat in Urbe.
- 196 Præscriptio de jure non currit extra Urbem contra libros Aromatariorum, si quis continuaverit recipere res, & medelas ex eadem officina.
- 197 Præscriptio etiam completa non officit, si debitor post illam fateatur se debitorem, & non solvisse.
- 198 Statuta de præscriptionibus non procedunt stante confessione debitoris super non solutione, & n. 199.
- 200 Præscriptio non interruptitur ex compromisso facto super credito, illo non acceptato.
- 201 Nec interruptitur, si compromissum factum sit de jure, & de facto, ac in arbitratore.
- 202 Non interruptitur præscriptio per compromissum de jure communi, secus ex Statuto Urbis, si super certo credito fuerit compromissum.
- 203 Præscriptio interrupta quoad unum Rei debendi operatur quoad alium.
- 204 Fallit si unus tantum Reus debendi præ rata sua fuerit convectus.
- 205 Præscriptio interruptio facta contra principalem debitorem, non nocet fidejussori.
- 206 Fallit si fidejussor sit obligatus in solidum.
- 207 Fallit etiam in præscriptione Statuti Urbis, licet agatur de simplici fidejussore, et n. 208. & 209. declarantur contraria.

Constant. ad Statut. Tom. II.

- 210 Opinio hac contra si de jussorem revocatur in dubium.
- 211 Præscriptio interrupta cum aliquo ex tertiis possessoribus alteri tertio possessori non obest.
- 212 Præscriptio interrupta cum debitore putativo, cum quo fuit litigatum, non prodest debitori vero, cum cesset negligentia.
- 213 Præscriptio statutaria semel interrupta, an currat postea alia præscriptio statutaria, vel illa juris communis est opinio controversa.
- 214 Præscriptio statutaria interrupta extrajudicialiter, vel per simplicem petitionem absque litis contestatione, incipit nova præscriptio statutaria sexdecim annorum.
- 215 Litis verò contestata, vel si fuerit deventum ad aliquem actum merita causa respicientem, & tunc perpetuatur actio usque ad triginta annos.
- 216 Sententia vero prolata, vel mandato relaxato pro credito, tunc intrat nova præscriptio sexdecim annorum, & n. 219.
- 217 Litis tempora sunt subducenda à tempore præscriptionis, cum lite durante non potuit inchoari nova præscriptio.
- 218 Litis non prosequuta ob legitimum impedimentum probatum facit, quod post litem non currat nova præscriptio.
- 219 Litis terminata per cessionem illi factam, vel relaxationem mandati, ac sententiam cum re judicata, currit nova præscriptio.
- 220 Instantia perpetua solum in Rota procedit, & tunc perpetuatur, & non præscribitur nisi per rem judicatam.
- 222 Præscriptio non debet allegari simpliciter, sed quod creditor jus non habet, quia petit id, quod fuit solutum, & præsumitur solutum ex lapsu temporis à statuto præfixi.
- 223 Debitor post lapsum sexdecim annorum opponens, se esse tutum ex dispositione huius statuti, censetur allegasse præsumptam solutionem.
- 224 Præscriptioni nedum statutaria, sed etiam illi iuris communis, licet centenaria, potest per pactum renunciari.
- 225 Præscriptioni statutaria quod possit pacto renunciari adducitur ratio.
- 226 Præscriptionis statutaria materiam qui tractent vide re. missivè.

Præscriptio statutaria sexdecim annorum interruptitur; primò per conquestiones, requisitiones, ac interpellationes extrajudiciales ex littera statuti ibi -- vel nisi &c. de iudiciali, vel extrajudiciali interpellatione creditor legitime docuerit -- & firmant Bov. de Statut. Urb. creditor. glos. 21. nu. 16. vers. sed ista, & glos. 22. n. 1. & seq. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. nu. 22. Cancer. var. resol. part. 1. c. 15. n. 43. ubi id firmat, quando statutum, ut nostrum hic, utitur verbo petere, Pacioni. de locat. & conduct. c. 52. nu. 80. Add. ad dec. 6. n. 35. part. 2. rec. Rot. decif. 718. nu. 4. coram Seraph. decif. 613. numer. 9. coram Manzaned. dec. 147. nu. 9. coram Cerr. dec. 301. n. 3. post Pacific. de Salvian. dec. 92. m. 6. & 7. post Zacch. de Salar. dec. 286. num. 20. part. 1. recent. dec. 519. n. 16. p. 4. tom. 3. dec. 99. nu. 18. & seq. par. 8. dec. 225. nu. 24. p. 10. dec. 285. nu. 18. & dec. 591. n. 16. p. 18. & in Romana pecuniaria 9. Decembris 1680. circa finem coram bon. me. Emerix.

Hinc interruptitur per actus gestos coram Iudice incompetente, non quidem virtute iudicii, sed ob malam fidem, quæ insurgit ex petitione crediti coram eo facta, que inducit saltem interpellationem extrajudicialem, inquam resolvitur dicta petitio crediti facta coram Iudice incompetente, Rot. dec. 94. n. 37. & seq. p. 7. rec. dec. 362. nu. 1. & 2. & dec. 2149. n. 13. & 14. coram Coccin.

Unde si debitor fuerit citatus coram Iudice, cui non est subiectus, si tamen de petitione certi crediti appareat ex citatione facta per creditorem, interruptitur præscriptio tanquam ab interpellatione extrajudiciali, plene Rot. decif. 515. n. 6. & per 101. p. 4. tom. 3. rec. dec. 99. nu. 18. ad 20. part. 8. decif. 21. num. 9. part. 18. latè dec. 263. nu. 11. & infra coram Priol. & dec. 124. num. 5. coram Merlin. Fenzon. hic num. 23. et seqq.

Quo circa interruptitur etiam ex citatione nulla, Rot. dec. 21. n. 10. p. 18. rec. ubi præcipue, quando citatus habuit notitiam citationis, & comparuit etiam per Procuratorem

dist. dec. 21. nu. 11. bene Bovius de Stat. Urb. præscrip. glos. 21. nu. 8. & seq.

- Et licet contrarium teneat Monteren. *ad Statut. Bonon. lib. 2. Rubr. de præscript. fol. 218. col. 2. litt. D. Surd. decis. 5. num. 5. & infra, Rot. decis. 689. nu. 5. part. 1. recen.* attamen hæc opinio potest procedere, quando nullitas provenit, ex quo citatio sit vaga, & generalis, & non contineat certitudinem crediti, quod petitur, secus si illa contineat certitudinem crediti petiti, nam tunc licet citatio sit nulla, quia facta coram Iudice incompetente, adhuc deservit ad interrompendam præscriptionem statutariam in terminis nostri statuti hic, cum contentetur sola extrajudiciali interpellatione, in quam resolvitur dicta citatio, & sit talis qualis interruptio, *Rot. decis. 148. versic. quo vero, post Fenzon. ad Statut. Urb. & decis. 147. numer. 9. coram Cerr.*

- Et in casu *decis. Surd. 5. ut apparet num. 6. & 7. non sufficiebat ex illo statuto interpellatio extrajudicialis, & dec. 689. num. 5. p. 1. rec.* non loquitur in puncto hujus statuti, tum quia decretum, ex quo prætendebatur ibi interrupta præscriptio erat cum intimatione, quæ nunquam facta fuerat, quinimmo nec ipsa citatio cujus vigore emanaverat decretum relaxationis mandati fuerat in actis reproducta debito tempore, tum quia ibi citatio reproducta fuerat post completam præscriptionem, & sic non poterat suffragari, etiam si bene executam fuisset.

- Interrumpitur facilius cursus præscriptionis per interpellationem judicalem, & citationem legitime factam per creditorem ad solvendum certum debitum, plenè Monteren. ubi proximè *fol. 217. col. 2. litt. K. Bov. de statutar. Urb. præscrip. glos. 21. n. 1. & 2. Rot. dec. 758. nu. 5. coram Ubald. & consonant verba ipsius statuti; & etiam per monitorium executum contra debitorem, plenè Rot. dec. 22. & 358. p. 18. rec. confirmatis dec. 92. 149. & 281. p. 19.*

- Non interruptitur tamen per simplicem citationem ad videndum examinari testes ad perpetuam rei memoriam, *Surd. decis. 5. nu. 7. versic. & idem est; at hoc dictum Surdi credo verum, si talis citatio non exprimeret, super quo prætenduntur examinari testes, secus si contineret etiam creditum certum super quo prætenditur examen, nam tali casu debitor absque dubio constitueretur in mala fide ob petitionem judicalem crediti, & facit Bov. de stat. Urb. præscrip. glos. 21. n. 4. in fine, ubi quod sufficit citatio talis, ex qua Reus possit instrui de eo, quod ab ipso petitur.*

- Debet enim citatio ad effectum interrompendæ præscriptionis esse specifica super certo credito, nec sufficit citatio obscura, & generica, bene *Surd. dec. 5. n. 4. & facit Rot. dec. 758. n. 1. coram Ubald. Bov. de stat. Urb. præscrip. glos. 21. n. 4. in fine tract. divers. 10. 17. fol. 193.*

- Ideoque dum in certa causa creditor ex causa mutui vigore Instrumenti rogati per acta certi Notarii citasset suum debitorem genericè per acta certi Notarii, expressis in citatione his præcis verbis: *ad solvendum summam debiti tam juxta formam jurium, de quibus in actis infra scripti Notarii* - & nulla facta nec productione, nec repetitione Instrumenti mutui per acta alterius Notarii rogati, obtinisset in contumaciam decretum relaxationis mandati, & postea per aliquot annos creditor filuisset, intra quos fuit completa præscriptio sexdecim annorum, dum debitor fuit denuo pulsatus pro expeditione mandati alias relaxati, fuit opposita præsumpta solutio, & præscriptio, ab hoc statuto inducta, & cum fuisset allegata illius interruptio ex prædicta citatione, ac interpellatione judiciali, ego censui, præscriptionem non fuisse interruptam, cum dicta citatio ad solvendum esset generica, & nullum certum creditum contineret, prout nec in actis fuerat repetitum, productum, vel saltem indicatum Instrumentum mutui, & super hoc adest punctualis doctrina, *Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 112. n. 38. tom. 1. nec dissentit Monter. ad Stat. Bonon. lib. 2. rubr. de præscript. fol. 218. col. 1. litt. A.*

- An autem præscriptio interruptatur per mandatum suspensionis fugæ relaxatum non citato debitore, ad cujus notitiam præterea non devenit petitio crediti facta à creditore, negat Leoncill. *dec. Ferrar. 66. n. 11. ad 13. qui conclusio nem in casu suo absque necessitate extendit etiam si mandatum fuerit effectivè executum per capturam debitoris, quia adhuc secundum ipsum Leoncill. non inducitur litis pendentia.*

At hæc extensio Leoncilli falsa est, & caret fundamento, tum quia per capturam debitoris vigore mandati suspicio-

nis fugæ, quando valida est, inducitur litis pendentia, ut plenè post alios præbat Fenzon. *ad Stat. 98. num. 49. & seqq. 189* tum & fortius, quia quando etiam ex tali captura non induceretur litis pendentia, adhuc per tale mandatum cum captura debitoris subsequuta non potest negari, quod debitor non fuit pulsatus ad solvendum certum debitum, & propterea non potest amplius habere locum præsumpta solutio per statutum inducta post lapsum sexdecim annorum, dum dicto tempore durante creditor fecit carcerare debitorem, & in hoc ceteri vident, quod Leoncillus perperam loquutus fuit, si enim ex firmatis per simplicem interpellationem extrajudicalem præscriptio hæc statutaria interruptitur, quanto magis per capturam, quæ præfert plusquam simplicem interpellationem, quinimmo potentior est captura personæ, quam ipsa citatio realis ad solvendum certum debitum, per quam certè interruptitur præscriptio.

Hæc positi ut videatur, quod Leoncill. non bene sentit, & amplius proposuit articulum ferè idealem, cum sequuta captura debitoris cum mandato suspensionis fugæ non soleat hic relaxari nisi data cautione de se repræsentando quoad Curiam Capitolii, & de stando Juri, & judicatum solvendo in aliis Tribunalibus, unde ex hac nova obligatione, quis audebit dicere, quod possit continuari præscriptio, & quod tempus antecedens talem obligationem possit conjungi cum tempore subsequenti.

Interrumpitur pariter præscriptio ex confessione debiti facta per debitorem, etiam per literas missivas, si tamen confessio sit clara, secus si dubia, *Cancer. dec. 15. p. 1. n. 34. Rot. dec. 285. n. 17. ad 20. p. 18. rec.*

Pariter per recognitionem debiti, ac solutionem partis illius libere factam, & per solutionem fructuum, *Cancer. var. res. p. 1. c. 15. n. 29. ad 33. Zacch. de Salar. q. 105. n. 55. & seq. Pacion. de locat. & condut. c. 52. n. 81. & seq. Osasch. dec. 102. n. 1. Rot. dec. 758. n. 6. & 7. coram Ubald.*

At hoc in Urbe non procedit, quoad credita Aromatariorum pro pretio medicinalium, nam elapso quinquennio, licet medullarum debitores ad computum pretii illarum aliquid solverint durante quinquennio, vel intra idem tempus quinquennii continuaverint recipere medelas ex eadem officina, adhuc præscriptio quinquennalis non interruptitur ex *Constit. 71. Pauli V. Rubr. de Prothomed. & Aromat. §. pro pretio, Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. nu. 28.*

Si tamen præscriptio judicialiter intra quinquennium per Aromatarios fuerit interrupta, vel aliunde, quam per eorum libros probent eorum creditum, his casibus in declaratione *Reform. facta per eundem Paulum V. impress. post Constit. 73. §. dum in præfata fuit sancitum*, quoad præscriptionem medelarum non quinquennalem, sed hanc Statuti Urbis sexdecim annorum esse servandam, & advertit Antonell. *dist. c. 25. n. 28. vers. nisi forte.*

Præcisam tamen Constitutionem prædictam Pauli V. locali pro Alma Urbe, si per alia locorum statuta disponatur, quod credita resultantia ex libris Aromatariorum, vel mercatorum decennio, quinquennio, vel alio minori tempore præscribantur, talis præscriptio non procedit, quando debitor per plures annos continuavit recipere medelas, vel merces ex eadem officina, *Cancer. var. res. p. 1. c. 15. n. 8. vers. dicta constitutio, & p. 3. c. 3. n. 460. Antonell. dist. c. 27. n. 27. de Laurent. dec. Avenion. 86. n. 10.*

Et interruptitur, etiam si sit completa, quoties debitor post præscriptionem fateatur, se non solvisse, nam tali casu non obstante præscriptione ille debet condemnari ad solvendum, *Cuman. conf. 77. n. 4. & 5. Carpan. cap. 122. num. 82. p. 1. nam statutum non procedit stante confessione partis super non solutione, Rot. dec. 1699. n. 2. coram Coccin. & hujus conclusionis duæ sunt solidæ rationes, prima est, quod præscriptionis remedium procedit solum debitore volente, ex supra firmatis, unde dum fatetur debitum, & non opponit præscriptionem declarat nolle illa uti; & quia præscriptio tota fundata est ex statuto hic, quod post cursum temporis statutarii ad præscribendum præfiniti, præsumitur facta solutio, quæ præsumptio tollitur ex confessione debitoris fatentis debitum.*

An autem præscriptio interruptatur per compromissum factum super credito, *Gratian. cap. 516. num. 28. & 29. & Tondut. resol. civil. cap. 182. n. 2. & seq. par. 2. tenent, quod non, cessante acceptatione compromissi facta ab arbitris, & Tondut. subdit, nec interrupti, si compromissum*

quibus hæc præscriptio statutaria intrat ad hoc, ut illa procedat, & suum sortiatur effectum non debet simpliciter allegari per debitorem, sed cautè, & cum grano salis, scilicet, quod creditor jus non habet, quia quod petit, ei solutum est, & quod ita præsumitur per lapsum temporis à statuto præfinito, nam si simpliciter diceret, creditum esse præscriptum, nihil ageret, & præscriptio non proderet, Gabr. *conf. 8. num. 3. & seq. lib. 2. Gutier. in leg. nemo potest num. 200. & seq. ff. de leg. 1. Pigant. Rubr. 128. n. 27. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 18. num. 28. Andreol. contr. 171. num. 3. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. Rubr. 30. num. 23. Surd. decis. 24. n. 8. Giurb. dec. 13. nu. 11. Rot. decis. 311. n. 22. coram Bich.*

At in casu occurrenti, in quo debitor conventus ad solvendum post sexdecim annos fecerat protestationem, nihil habere agere cum Adversario, ex quo erat tutus ex dispositione Statuti Urbis 158. lib. 1. auferentis creditori omnem jus, omnemque actionem post lapsum sexdecim annorum, dixi, quod talis allegatio præscriptionis suffragabatur, quia non fuerat simpliciter deducta præscriptio crediti, sed etiam præsumpta solutio juxta statutum hic, ad quod fuerat facta relatio.

Demum nota hic unum, quod habui de facto, quod scilicet præscriptio statutaria, siue illius effectus potest per partes suspendi, & illi renunciari, ex quo illa primario respicit favorem privatum, & sic possunt partes pacisci, quod agi possit, non obstantè lapsu sexdecim, & centum annorum, Gutier. plene in *l. nemo potest nu. 470. & seq. ff. de leg. 1. Cancer. var. resol. p. 3. cap. 15. nu. 81. & 82. & n. 88. & infra*, ubi adducit rationes, nec dissentiunt Boy. de Stat. Urb. præscript. glos. fin. n. 25. & seq. Palm. Nepos alleg. 1. n. 44. & Rot. Lucen. in eadem causa in decis. impress. apud dict. Palm. alleg. 3. n. 136.

Et hoc in terminis statuti nostri hic videtur indubitatum, ex quo per illud non præscribitur simpliciter creditum, sed ob negligentiam creditoris post sexdecim annos præsumit solutionem, donec per creditorem probetur contrarium, unde talis negligentia bene per debitorem ex pacto remitti potest illi renunciando, præcipue si pactum sit restrictum ad hoc, quod solutio nunquam possit allegari per præsumptiones, sed illa probari debeat per instrumentum publicum, nec suffragetur pro solutione aliqua præscriptio, vel præsumptio solutionis deducta ex lapsu temporis, hoc namque casu judicavi, solutionem præsumptam deductam ex lapsu sexdecim annorum non suffragari pro præscriptione, sed solutio probanda erat expressè per instrumentum publicum, prout per partes fuerat conventum.

226 Si verò de materia præscriptionis statutaria alia desideras, videndi sunt Galgancet., & Fenzon. hic Boy. de Stat. Urb. præscript. intrat. divers. illustr. tom. 17. à fol. 176. Carpa. ad Stat. Mediolan. c. 112. 10. 1. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 128. Conciol. alleg. Civil. 11. & ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 30. Monteren. ad Stat. Bonon. lib. 2. Rubr. de præscript. fol. 21. tom. 2. Theodol. Rub. singular. Rot. tom. 2. par. 1. ad Statut. 158. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 67. Pacion. de locat. & conduct. cap. 52. Tacch. de Salar. qu. 105. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 15. Caren. resol. 138. Grat. cap. 52. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. cap. 25. Cardinal. de Luc. de credit. & debit. discurs. 129. & 130. Surd. decis. 138. Manent. decis. 46. Zuccar. decis. Lucen. 52. Panimoll. decis. For. Ec. les. 3. à num. 28. Thomat. decis. 155. & 22. Rot. decis. 8. & ibi A. Id. & decis. 98. coram Buratt. decis. 124. coram Marlin. decis. 100. & 321. coram Dunozen. Sen. decis. 758. coram Ubald. dec. 346. par. 6. rec. dec. 379. part. 17.

ARTICULUS QUARTUS. ARGUMENTUM.

Solutionis præsumptæ ex conjecturis materia hic discutitur, & referuntur conjecturæ ex quibus solutio concludi potest; & simul discutitur quando conjecturæ adductæ pro præsumenda solutione non concludant: & referuntur quoque duo Vota decisiva Authoris, unum pro solutione ex conjecturis, & aliud pro solutionis exclusione.

SUMMARIUM.

226 Solutio probatur etiam conjecturis, & referuntur D.D. de illis agentes.

227 Coniectura pro arguenda solutione debent esse concludentes.

228 Coniectura solutionis resultat ex lapsu octo, vel decem annorum, à die quo maturata erat solutio, & num. 229.

230 Solutionis conjectura est, si sit dilata petitio debiti post mortem debitoris ac solutione informati.

231 Solutionis conjectura est, si creditor egit, & obtinuit solutionem pro alio credito posteriori contra eundem debitorem.

232 Pariter ex quo creditor obtinuit per confessionem fieri instrumentum super debito.

233 Solutionis præsumptio insurgit ex quo creditor sit pauper.

234 Coniectura solutionis resultat, ex quo debitor sit dives, & debitis temporibus satisfacere solitus ejus creditoribus.

235 Resultat etiam ex quo plures lites intercesserunt inter creditorem, & debitorem, & nunquam creditor de auxilii creditum, quod nunc petitur.

236 Coniectura solutionis resultat ex quo creditor vigore mandati solvit debitum suo creditori.

237 Pariter si quis se obliget solvere favore sui debitoris.

238 Coniectura pro solutione magis procedunt, si agatur inter conjunctos.

239 Coniectura pro solutione debent unitim considerari.

240 Probationes, ac conjecturæ pro solutione an sint sufficientes plurimum pollet arbitrium iudicis.

241 Pro solutione, ac liberatione uti favorabili in dubio est judicandum.

242 Coniectura solutionis est si versetur in mercatore creditore.

243 Et si agatur de creditore Hebreo.

244 Ex quo creditor consuevit esse diligens in exigendo sua credita.

245 Ex quo consuevit à suis debitoribus petere debita alias soluta.

246 Ex quo creditor in universali nota suorum bonorum non posuit creditum, quod petit.

247 Ex quo creditor vivens nunquam petiit creditum, sed post ejus obitum fuit petendum ab illius heredibus.

248 Et ex quo creditor recusat presentare libros negotii, in quibus consuevit describere eius debitores.

249 Ex quo creditor obtinuit mandatum executionum pro credito, nam præsumitur, quod fuerit etiam diligens in exigendo.

250 Coniectura solutionis colligitur ex verisimilitudine, quæ in hac materia multum attenditur.

251 Pariter, ex quo debitor solitus sit promptè solvere etiam ante tempus.

252 Præsumpta solutio magis intrat in debito modica summa.

253 Juramentum in supplementum plena probationis admittitur, si adsint conjecturæ graves pro præsumpta solutione arbitrio iudicis, secus è contra n. 273.

254 Solutio debet probari ab allegante.

255 Coniectura pro non solutione, si sint specifica, graves, & verisimiles, præferuntur.

256 In materia præsumpta solutionis deducta ex conjecturis, una conjectura tollit aliam, & fortior debiliores.

257 Solutio debiti de quo constat per scripturam, non censetur facta per personam sagacem sine quietantia.

258 Solutio ab hominibus solet in longum prorahi, & non properari.

259 Solutio alteri, quam creditori non præsumitur.

260 Amicitia cum creditore non excusat à reportatione quietantia, quando ille pro suo credito voluit reportare scripturam.

261 Lapsus temporis decem annorum non est conjectura pro solutione, alias præscriptio esset frustratoria.

262 Coniectura levis pro solutione est illa deducta ex solo lapsu temporis, & n. 265.

263 Creditor præsumitur differre petitionem sui crediti, quia scit jus suum durare, & n. 272.

264 Decis. 379. n. 17. par. 17. recen. confirmata dec. 99. par. 18. declarantur, et n. 266. et 267.

268 Coniectura solutionis deducta ex lapsu temporis tunc solum est considerabilis, quando habet assistentiam aliarum conjecturarum, et n. 269.

- 270 Paupertas creditoris debet probari ad effectum deducendi conjecturam solutionis ex illius paupertate, & quando hoc cesset.
- 271 Divitia debitoris, & promptitudo in solvendo debent probari ab hoc dicente.
- 274 In concursu conjecturarum pro solutione, & non solutione præferuntur illa pro solutione, si tamen sint graves, & concludentes, & num. 275.
- 276 Præsumptio præsumptionis non admittitur.
- 277 Fallit si una præsumptio veniat in consequentiam alterius.
- 278 Præsumptio quando non veniat in consequentiam alterius.
- 279 Productio scripturæ limitatæ facta ad certum effectum, non præjudicat in aliis, & num. 280.
- 281 Scriptura continens plura connexa non potest pro parte approbari, & pro alia reprobari.
- 282 Solutio deducta ex conjecturis, ex quibus remaneat exclusa vide Doctores relatos.
- 283 Conjectura excludens solutionem est, si agatur de magno debito resultante ex instrumento, quod non præsumitur solutum sine quietantia.
- 284 Præcipue si debitor de summis etiam minimis consuevit reportare quietantias.
- 285 Solutionis præsumptiones, ac probationes contra publicum instrumentum debent esse maiores.
- 286 Conjectura pro solutione non relevat in debitore decotto, vel ingenti ere alieno gravato.
- 287 Conjectura pro solutione deducta ex dilata petitione crediti post mortem debitoris parum relevat, & n. 288.
- 289 Maxime si agatur de minore, vel muliere, ac successoribus inficis crediti.
- 290 Solutionis exclusiva conjectura est, si ostendatur solutio partis, ex hoc enim tollitur conjectura solutionis residui, & n. 291.
- 292 Solutionis præsumptio excluditur ex quo debitum fuit impugnatum.
- 293 Solutionis præsumptio deducta, ex quo creditor sit mercator, cessat, quando pecunia erat pænes debitorem sub usuris.
- 294 Cessat præsumptio solutionis, quando apparet, quod debitor suo tempore propria debita non persolvit.
- 295 Conjectura pro solutione non est, quod creditor solverit suo debitori, cum adhuc possit petere suum creditum.
- 296 Fallit si alia conjectura concurrant pro solutione.
- 297 In concursu conjecturarum pro solutione, & non solutione, præferuntur illa pro non solutione, vel illa qua sunt fortiores prævalent.

Dictum fuit supra hic artic. 1. num. 30. quod præsumptio solutionis post lapsum sexdecim annorum inducta ab hoc statuto valde coadjuvatur si concurrant conjecturæ suadentes, solutionem verè factam esse: hinc non est extra propositum aliquas adnotare hic præsumptiones, & conjecturas, ex quibus desumi possit, verè solutionem factam esse, licet de illa expressa non ostendatur quietantia, ex quo etiam per conjecturas, ac præsumptiones solutio deduci potest, quas conjecturas enumerant Paris. conf. 83. lib. 1. & conf. 137. lib. 4. Menoch. conf. 457. & 1277. Trentacinq. conf. 69. Bertazzol. conf. Civil. 118. Gargiar. conf. 100. lib. 1. Merlin. Pignatell. contr. forens. centur. 1. cap. 87. Mart. Medic. decis. Senen. 84. & 85. Censal. decis. Lucen. 3. Afflict. decis. 13. Surd. decis. 107. Trystan. decis. Cathalon. 36. Monach. decis. Florent. 2. Rot. decis. 125. coram Merlin. & in Romana concursus creditorum 13. Junii 1681. §. non obstat, & seq. coram bon. mem. Emerix dec. 379. n. 13. par. 17. recent. Cyriac. contr. 516. Andreol. contr. 57. Post. resol. 50. Caren. resol. 108. Gratian. c. 739. n. 38.

Conjecturæ tamen ad hunc effectum debent esse valde urgentes, & perneceffe concludentes solutionem, ita ut ex illis animus judicantis possit induci ad credendum, solutionem fuisse verè factam, Conciol. alleg. 8. n. 22. Rot. in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. Nihilominus coram R. P. D. Orsino.

Et quidem prima conjectura pro solutione est diuturnitas temporis, & lapsus decem, vel octo annorum à die maturatæ solutionis, cum non sit præsumendum, quod

num. 9. seqq. ubi contraria declarat, Simon. de Pret. conf. 68. nu. 1. & seqq. centur. 1. Trentacinq. conf. 69. nu. 10. & 11. lib. 1. Ger. Spin. conf. 17. num. 14. Capic. Galeott. contr. 14. nu. 8. lib. 2. Afflict. dec. 13. n. 21. Mart. Medic. decis. Senen. 85. nu. 5. Censal. dec. Lucen. 3. n. 21. & seqq., ubi respondet contrariis; Trystan. decis. Cathalon. 36. num. 2. Rot. decis. 877. num. 4. coram Penia, & in Romana locorum montium 21. Junii 1660. §. concurrentibus coram bon. mem. Bevilacqua; hinc aliàs judicando tenui, quod mutuum scutorum centum contractum de anno 1669 à Carolo favore Francisci, & Antonii fratrum restituendum intra sex menses, censebatur solutum per lapsum quatuordecim annorum, dum per Franciscum fuit petitum solum de anno 1682., & tamen peti poterat de mense Februarii anni 1669., ut ad rem advertunt Bertazzol. d. conf. 118. nu. 10., & 11. Ger. Spin. conf. 17. n. 16.

Dicto lapsui temporis accedebat, quod fuerat dilata petitio mutui post obitum Caroli debitoris de solutione informati, & hoc ex industria, ut perirent probationes super solutione, quarum notitiam non habebant hæredes debitoris, quam conjecturam pro solutione adducunt, Paris. conf. 83. num. 27. lib. 1. Menoch. conf. 1257. num. 13. Trentacinq. conf. 69. num. 11. Simon. de Pret. conf. 68. n. 4. & seqq. Pedroc. conf. 3. n. 70. cum pluribus seqq. Capic. Galeott. contr. 14. n. 6. 7. & 10. Escobar. de ratiocin. c. 37. num. 10. Medic. dist. dec. 85. n. 9. Censal. dec. Lucen. 3. n. 25. et 26. Rot. decis. 125. n. 23. coram Merlino.

Tertia conjectura resultabat ex quo idem Carolus favore præfati Antonii contraxerat post hoc mutuum, aliud scutorum 50., pro quo Antonius obtinuerat mandatum executivum, ac successivè solutionem, unde sicut fuit diligens in exigendo mutuo postea contracto, etiam judiciali via, ita etiam egisset pro hoc scutorum centum prius contracto, si de illo non fuisset satisfactus. Menoch. conf. 457. n. 6. Afflict. decis. 13. n. 18. vers. sexta conjectura, & præcisè Medic. dist. decis. 85. n. 10.

Quarta urgebat conjectura, ex quo dicta duo mutua contracta fuerant per simplicem confessionem de recepto mediantibus publicis Instrumentis, unde eadem diligentia, qua creditores curarunt ipsis fieri Instrumenta confessionata ad effectum consequendi satisfactionem, præsumenda est in exactione, cum ad hunc finem procurentur obligationes, ut in puncto arguit Menoch. conf. 1257. num. 15.; quæ conjectura facilius erat admittenda, dum ex firmatis pro mutuo posteriori fuit actum, & obtenta satisfactio, & sic actum fuisset pro priori, si de illo non fuisset obtenta satisfactio.

Quinta adducebatur, ex quo mutui creditores erant pauperes, dum alter ex illis uti tali fuerat post aliquot annos à die contractus mutui uti Clericus admissus ad beneficium cap. Odoardus de solut., quod ex dispositione dicti textus non conceditur nisi pauperi, & alter frater conventus à suis creditoribus, ut eluderet executionem mandatorum, ab illis contra ipsum obtentorum, curavit per ejus matrem illam impediri cum sua dote anteriori, quo circa non est credendum, quod personæ sic egentes, tandiù distulerint exactionem mutui ex publico Instrumento resultantis, Paris. conf. 83. num. 28. & 29. lib. 1. Pedroc. conf. 3. num. 71. Pacian. conf. 113. n. 6. Gargiar. conf. 100. num. 17. Cyriac. contr. 516. num. 18. Andreol. contr. 57. num. 12. Afflict. dec. 13. n. 5. Surd. dec. 105. num. 1. Rot. decis. 125. n. 22. coram Merlino.

Sexta concurrebat, quia debitor mutui divitiis affluebat, erat vir probus, & suis creditoribus erat solitus satisfacere, Paris. conf. 83. num. 29. lib. 1. Bertazzol. conf. civil. 118. nu. 17. Ger. Spin. conf. 17. n. 15. Andreol. contr. 57. nu. 12. Cyriac. contr. 516. num. 19. Surd. decis. 105. num. 1. Rot. dec. 125. num. 22. coram Merlino. Nec hæc conjectura prosternitur, ex quo pro alio mutuo fuerat relaxatum mandatum, & ex hoc excludatur diligentia debitoris in solvendo, cum enim mandatum fuerit obtentum vigore obligationis Cameralis in Urbe contractæ per contradictas, debitor forensis, & ab Urbe absens statim habita notitia mandati solvit, non expectata executione.

Septima irrefragabilis accedebat conjectura ex quo defuncta sine filiis Laura sorore Caroli debitoris mutui, ac uxore Francisci creditoris ejusdem mutui, inter dictos Franciscum, & Carolum acres lites intercesserunt pro restitutione dotis, quæ terminatæ fuerunt cum re judicata favore Caroli, & Franciscus nunquam opposuit dictum

21. num. 56., & faciunt tradita per Rot. dec. 721. n. 16. coram Penia, & dec. 184. n. 8. coram Celf.

Secundo pro non solutione urgebat receptus hominum mos protrahendi, non properandi solutionem, Rot. dec. 721. n. 19. coram Pen.

Tertio ad oculum cessabat solutio, dum Curialis dicebat, solvisse non Canoro creditori, sed Bertozzio huius cognato, qui impugnabat solutionem, & omni iure, quia inverisimile est, quod legum Doctor voluerit debitum Canori solvere alteri, quam creditori, Rot. dec. 184. n. 9. coram Celf.; eoque maxime sine recepta, ut posset repetere solutum à Bertozzio, quando Canorus non accepto ferret solutionem huic factam.

Nec à reportatione quietantiæ excusare potuit arcta amicitia inter Curialem, & Bertozzium, ob quam iuste credidit, quietantiæ esse superfluum, cum enim favore Canori cantaret schedula Pagherò ab ipso met Bertozzio procurata, & tunc fuerit non obstante amicitia volita obligatio in scriptis, & non fuit creditum solæ fidei debitoris, talis credulitas in debitore non reportandi quietantiæ fuit vana, & non excusat, ut in his terminis advertit Medic. dec. Senen. 85. n. 10. vers. quod tanto magis.

His positis coniecturæ allatæ pro præsumpta solutione labascunt, nam omisso, quod prima deducta ex lapsu temporis decem annorum est controversa, quia aliàs esset frustratoria præscriptio, & propterea illa reprobat per Garciar. conf. 7. numer. 10. lib. 1. Andreol. contr. 315. numer. 2. & seqq. Conciol. alleg. civil. 8. numer. 12., & 13. Rot. Bonon. divers. dist. decis. 21. numer. 72. Rot. decis. 788. n. 12. par. 1. divers. adhuc admittit pro magis vera contraria opinione, nihilominus talis præsumptio deducta ex lapsu temporis est levis, & inducit tantum suspensionem solutionis, ut post alios cumulos firmat Conciol. alleg. civil. 8. numer. 15. Rot. decis. 184. numer. 14., & 15. coram Celf., nam præsumitur, creditorem differre, quia scit, jus suum durare, & salvum esse, Hier. Palm. conf. 45. numer. 17. cum duobus seqq. Andreol. contr. 136. numer. 2. Conciol. dist. alleg. 8. n. 15. vers. cum tacens.

Haud obstat decis. 379. n. 17. par. 17. recent. confirmata decis. 99. par. 18., in quibus talis coniectura pro solutione deducta ex lapsu temporis fuit habita pro vehementi ex Menochio, Carena, & aliis, quia præterquam quod Menoch. & alii reprobantur post alios à Conciol. dist. alleg. 8.; & quod sit levis coniectura dixit Rot. dec. 184. n. 14., & 15. coram Celf.; responderetur ulterius, quod in casu distarum dec. 379., & 99. aderat lapsus temporis ultra 60. annos, & sic poterat in illo considerari etiam præscriptio ordinaria; & amplius ibi inter debitorem, & creditorem intercesserant lites super variis rebus, & creditor petierat alia credita sibi debita ex eodem Instrumento, & non petierat illud, quod petebatur post tam longum tempus, & super hoc sit præcipuum fundamentum in præfatis decisionibus, & quæ pro præsumpta solutione ex lapsu temporis per nos fuere considerata in alio voto supra relato numer. 229. & seqq., alias prædictis circumstantiis deficientibus Rota talem coniecturam in iisdem decisionibus parvi fecisset, prout fecit coram Celf. in alleg. decis. 184., illam levem reputando.

Nec Rota in hoc potest dici varia, vel contraria, dum hanc coniecturam ex cursu temporis modo dixit gravem, & modo levem, nam quando est addita aliis coniecturis gravibus suadentibus solutionem, tunc est considerabilis, quando autem caret assistentia aliarum præsumptionum, & tunc est levis, ut in simili Rota in materia, quando filii in conditione positi ex coniecturis censeantur dispositivè vocati, in certis casibus aliquas coniecturas pro vocatione dispositiva appellat graves, & in aliis casibus leves, nam quando leves habent concomitantiam coniecturarum fortium, à Rota habentur in consideratione, ratione coniecturarum concomitantium, si verò sint destitutæ concursu aliarum coniecturarum gravium, & concludentium, & tunc de illis tanquam de per se levibus Rota non habet aliquam rationem, ut plenè dixi ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 142. art. 2. n. 276. hinc in casu dec. 13. Afflict. decis. 105. Surd. decis. 2. Florent. Monachi, & decis. Senen. 84. Medic. fuit admittit coniectura solutionis ex lapsu temporis, quia concurrebant aliæ graves coniecturæ pro solutione, prout concurrebant in alio casu per me deciso in voto supra relato numer. 229., alias huiusmodi aliis coniecturis deficientibus, levis, & nullius ferè momenti est

illa deducta ex lapsu temporis, Rot. in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. eamque coniecturam coram R. P. D. Vrsino.

Quod Canorus posset exigere ad libitum, hoc non præferret coniecturam diversam à prima deducta ex lapsu temporis, cui fuit responsum, nam si non potuisset exigere, nec intraret coniectura deducta ex lapsu temporis.

Non obstat secunda coniectura deducta ex paupertate Canori creditoris, quia illa non probabatur, & cessabat ex facto, dum ultra salarium congruum, in Decanatu famulorum Cardinalis Principis percipiebat ex tali servitio multa emolumenta extraordinaria ex traditis per Conciol. in his terminis dist. alleg. 8. numer. 17. & 18.; ultra quod talis coniectura erat idealis, dum solutio prætendebatur facta alteri, quam ipsi Canoro creditori.

Tertia coniectura deducta ex divitiis creditoris hæstabant sub fide asserentis, & tamen debitor debebat divitias probare, & simul quod ipse esset vir probus, & solutus debito tempore satisfacere promptè ejus creditoribus, & præsupposita prædictorum probatione Doctores admittunt huiusmodi coniecturam, & non alias.

Minusque relevat quarta coniectura, quod creditor vivens taceret, & veniant ejus hæredes, quia talis coniectura est eadem cum prima, & creditor ideo tacuit, quia sciebat, creditum, ac jus suum salvum esse, & auctoritates relate in decis. 88. numer. 17., & 18. coram Argmell., & si gnanter decis. 877. numer. 7. coram Pen. loquuntur in casu, quo creditor expectaverat petere creditum post obitum debitoris de solutione informati, non autem in casu contrario obitus creditoris superstitie debitore, ut hic; ultra quod semper recurrit responsio, quod debitor hic allegavit solvisse alteri, quam verò creditori, & sic talis coniectura uti extranea poterat dissimulari.

Aerea est quinta coniectura, dum in facto non probatur, & si probaretur tale novum mutuum, esset etiam probandum, quod verum fuerit incommodum Canori, quod est improbabile, dum ipse nihil recepit, & solutio facta prætenditur Bertozzio.

Haud autem potest esse locus juramento in supplementum super præsumpta solutione, quia coniecturæ pro illa asserenda adductæ, & figuratæ labascunt ex prædictis, & in casibus Bertazzol. conf. civil. 118., Cyriac. controu. 516., & Hieron. Leo decis. 139., in quibus tale juramentum fuit admissum, concurrebant plures, & urgentes coniecturæ pro præsumpta solutione, & hic è converso adsunt vehementes præsumptiones supra adductæ pro non solutione quinimodò pro rejectione talis juramenti urget expressa confessio partis asserentis, solvisse non Canoro creditori, sed Bertozzio.

His positis non officit, quod in concursu præsumptionum, & coniecturarum pro solutione, vel non solutione, sint præferendæ illæ pro solutione favore Rei, ac debitoris, Cravett. conf. 148. n. fin. Monach. dec. Florent. 2. n. 39.; quia id est verum, si pares hinc inde adessent præsumptiones, secus dum illæ pro solutione frigescent, & non habent subsistentiam, illæ verò pro non solutione sunt magis specificæ, graves, & præponderantes, ut hic Rot. Bonon. divers. dec. 21. n. 43., & seqq. & in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. quibus sic stantibus coram R. P. D. Vrsino.

Idealis, & à bene sentiente inalegabilis est prætensio, quod ex solutione debiti facta Bertozzio præsumatur, quod hic postea solverit Canoro, nam hoc esset deducere præsumptionem præsumptionis, nempe quod Curialis solverit Bertozzio, & simul, quod hic solverit Canoro, quod de jure non licet, Ruin. conf. 66. n. 20. lib. 3. Rot. dec. 21. n. 1. coram Mantie., & dec. 184. n. 5. coram Merlin., & in his terminis Hier. Palm. conf. 45. n. 9., & quamvis conclusio limitetur, quando una præsumptio venit in consequentiam alterius, Rot. alleg. decis. 21. numer. 2., & 3. coram Mantie. decis. 184. n. 6. coram Merlino dec. 77. n. 3. coram Bich., & dec. 189. n. 20. post Zacch. de oblig. Camer.; attamen hæc limitatio in facto nostro non potest procedere, cum ex somniata potius, quam præsumpta solutione facta Bertozzio non veniat in consequentiam solutio ab hoc facta Canoro, cum sint actus omninò disparati, & unus non influat in alium, & adsit ulterius diversitas personarum, & impugnetur etiam prima solutio, quæ prætenditur facta Bertozzio.

Non facit ad rem, quod N. Curialis artificiosè scripserit Bertozzio Epistolam super tali mutuo continentem,

quod illud restituerat eidem Bertozzio, & quod hic semper dederat verba, quod pecunias solverat Canoro, cum
 278 que hæredes Canori produxerint hanc Epistolam ex hoc approbaverint contenta in illa, & sic solutionem, quia cum Epistola fuerit præcisè producta ad effectum probandi, non esse veram solutionem mutui factam Canoro, ex tali productione ad certum tantum, & limitatam effectum facta, nullum in reliquis irrogavit præjudicium
 279 producentibus, Rot. decis. 377. numer. 5. coram Seraph. & decis. 351. num. 6. & 7. part. 4. recen. repetita inter illas Andr. 87. eo maxime, quia producentes expressè impugnabant solutionem Canoro eorum Patri factam, & sic productio tali casu limitatè facta multò minus præjudicat, Surd. decis. 267. n. 3.

Demum non obstat, quod dicta Epistola contineat mutuum, ac solutionem illius, & sic non possint hæredes Canori illa uti, nisi cum qualitate solutionis illi annexa, Surd. dec. 258. n. 10. & 11. quia hoc procederet si hæredes Canori deducerent creditum mutui à tali Epistola, secus dum eorum creditum defumunt à schedula Pagherò clara, & epistolam produxerunt limitatè ad docendum, quod eorum Patri non fuerat facta solutio.

281 Hæc causa quoad summam modici momenti non merebatur tantam dotem, sed deturpata, & denigrata facto Curialis tot cavillationes necessitas ad effugiendam solutionem, non poterat cum veritate, & iustitia definiri, nisi multa dote constituta ad tollendas tot idèales, & mendicatas difficultates.

Tametsi ex supra deductis in duobus Votis ad decisionem duarum causarum plures resultent conjecturæ concludentes, vel excludentes præsumptam solutionem, nihilominus pro exclusione solutionis deductæ ex conjecturis, vide plenè Honded. conf. 39. lib. 2. Riminald. Jun. conf. 315. Gargiar. conf. 7. lib. 1. Palm. conf. 145. Andreol. contr. 135. Conciol. alleg. civil. 8. Rot. Bonon. divers. decis. 21. n. 55. & 56. 721. per tot. coram Penia dec. 562. coram Bich. dec. 184. coram Cels., & latissimè in Bononien. Dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. coram R. P. D. Vrsino.

Et ultra supra ponderata adverte, quod urgens conjectura pro non solutione insurgit, ex quo agatur de magno debito resultante ex publico instrumento, cum non sit verisimile, quod debitor tale debitum solverit non reportatis quietantiis, Hier. Palm. conf. 45. num. 3. Andreol. contr. 136. num. 6. Rot. Bonon. divers. decis. 21. n. 55. & 56. dec. 721. n. 16. coram Pen. dec. 195. n. 1. coram Millin. dec. 184. num. 8. coram Cels. decis. 562. nu. 16. coram Bich., & in Bononien. Dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. Denique coram Vrsino.

Idque maxime procedit, quando debitor de summis etiam minimis consuevit reportare quietantias, Andreol. dict. contr. 135. n. 7. Rot. alleg. dec. 562. n. 17. coram Bich., & quod quando agitur de probatione solutionis debiti, de quo constat per publicum Instrumentum, debeant probationes, & præsumptiones solutionis esse majores, & magis concludentes, probat Gargiar. conf. 7. num. 12., & 14. lib. 1. Hier. Palm. conf. 45. n. 3.

286 Frigescunt conjecturæ pro solutione, quando debitor erat ingenti seris alieni mole gravatus, Rot. dict. decis. 562. n. 19. coram Bich., & dec. 844. nu. 11. coram Amat. Dunozett., ubi si sumus in debitore decocto, & cujus bona assignata sunt creditoribus.

Nec est conjectura sufficiens tarditas creditoris in petendo suum creditum post mortem debitoris, dum alias esset frustratoria præscriptio, Camill. de Larath. conf. 65. num. 6. cum duobus segg. Rot. decis. 721. num. 13. coram Pen. decis. 184. num. 14., & 15. coram Cels. in Anconitana pecuniaria 1. Julii 1680. §. minus relevat coram bon. mem. Rondinino, & in dicto Bononien. coram R. P. D. Vrsino §. Coniectura; quinimodò talem conjecturam esse levem, & ferè nullius momenti firmat Conciol. alleg. civil. 8. num. 14., & 15., & Rota in dicta Bononien. coram Vrsino §. hancque conjecturam, & latè fuit supra probatum hic n. 264., & segg.

Idque fortius procedit, si agatur de minore vel muliere inficis crediti, quia hæredibus, & successoribus in jus alterius, Rot. dec. 184. n. 14. coram Cels. dec. 488. n. 10. par. 18. rec., & in dicta Bononien. coram Vrsino §. si verò.

290 Coniectura exclusiva solutionis resultat, ex quo ostendatur solutio partis, ex hoc enim tollitur conjectura solutionis residui, Cravett. conf. 313. n. 5. Rot. dec. 721. n. 7. coram Pen. & in alleg. Bonon. coram Vrsino §. in his; si major quippe

summa fuisset soluta, utique quietantia, prout de summa soluta reperiretur, & fuisset reportata, Post. resol. 30. n. 17. 291 & segg. Rot. dec. 184. n. 7. coram Cels., & in alleg. Bonon. dicto §. in his coram Vrsino.

Solutionis præsumptio excluditur etiam, ex quo quis debitum impugnavit, Rot. dec. 849. nu. 16. coram Amat. Dunozett., & dec. 304. n. 5. coram Cels., privatio enim supponit habitum, & sic solutio supponit præexistentiam debiti, unde si hoc fuit impugnatum, non potest prætendi, quod fuerit solutum ex firmatis supra hic num. 95.

Nec pro conjectura solutionis facit, quod creditor sit mercator, si diligens in exigendo, quoties pecunia existebat penes debitorem sub usuris, & sic intererat creditori, quod illa conservaretur, Hier. Palm. conf. 45. num. 17., & 18. Conciol. alleg. civil. 8. n. 15. Rota in dicta Bononien. coram Vrsino §. nec magis.

Excluditur etiam præsumpta solutio, quando apparet, quod debitor alia sua debita tempore debito non persolvit, 294 Rot. in alleg. Bononien. coram Vrsino §. aertia pariter.

Minusque est conjectura sufficiens pro solutione facta, ex quo creditor solverit suo debitori, ex hoc enim, quod sit 295 creditor illius, cui solvit, non prohibetur petere creditum, quod debet consequi, l. si cum dosffer. amot. Cance. var. resolut. par. 2. cap. 6. n. 41.

Fallit si aliæ concurrant conjecturæ, tunc enim d. l. si cum dos non procedit, cum non sit verisimile, quod quis solvere voluerit, si erat creditor, Ancharam. conf. 434. n. 4. Cravett. conf. 129. n. 9. Cance. dict. c. 6. n. 42.

Ceterum super hac materia, an debeat prævalere conjectura, ac præsumptiones pro solutione, vel illa pro non solutione, si concurrant conjecturæ hinc inde, dic, quod conjectura pro non solutione præferuntur, quando adfunt instrumenta debiti, & semper in concursu præferuntur 297 conjecturæ fortiores, ut firmatum fuit in d. Bononien. coram Vrsino §. quibus sic stantibus.

De præscriptione Pensionum, Canonum, & Censuum.

CAP. CLIX.

Dominus rei ad modicum, vel longum tempus locatæ, vel proprietarius rei in emphyteusim, vel ad censum concessæ, & census empti, vel quomodolibet constituti, non possit petere pensiones, canones, aut census, nisi pro decem proximè præteritis annis tantum, & pro reliquis ultra decem annos sibi satisfactum præsumatur, nisi de interpellatione judiciali, aut præscriptionis interruptione legitimè doceat. Sed, & si conductor, aut censuum, vel canonum debitor per continuum triennium præteritum pensionem, canonem, vel censum solvisse demonstraverit, præsumatur pro toto præterito tempore satisfecisse, & molestari non possit.

ARGUMENTUM.

Præscriptio decennialis ex hoc statuto inducta in quibus casibus procedat, & an comprehendat contractus juratos, & an Ecclesias, & Ecclesiasticas personas. Solutio canonum, pensionum, & aliorum creditorum facta per triennium, ex statuto hîc, & ex dispositione Juris communis, quando nec ne, & in quibus casibus inducat probationem solutionis in præteritum.

SUMMARIUM.

- 1 Solutio pensionum, canonum, vel censuum non censetur neglecta spatio longi temporis decem annorum.
- 2 Stat. 159. circa interruptionem præscriptionis procedit etiam in interpellatione extrajudiciali, & n. 4. & 7.
- 3 Dictio Aut ponitur inter diversa.
- 5 Statum Vrb. 158. minuens tempora præscriptionum est odiosum.

- 52 Bon. mem. R. P. D. Petrus Franciscus de Rubis Fiscis Advocatus laudatur.
- 54 Cautio juratoria sufficit etiam stante statuto requirente idoneam cautionem, si debitor per fidejussores ob ejus paupertatem cavere non potest.
- 55 Fallit ex hoc statuto Urbis, & quare.
- 56 Cautio juratoria decoitorum fides prestari non potest.
- 57 Cautio juratoria illius, qui tempore debito debitum juratum non persolvit, non est standum.
- 58 Cautio omnino requiritur de solvendo finita dilatione, quando agitur de dilatione concessa à Principe.
- 59 Fallit si Princeps in suo rescripto cautionem remiserit.
- 60 Major pars creditorum potest concedere dilationem debitori, illi remittendo cautionem de solvendo finita dilatione, & nu. 62.
- 62 Major pars creditorum potest debitori oberato remittere partem debiti.
- 64 Cautio juratoria de jure debet sufficere debitori in dilatione quinquennali, alias dilatio deserviret de vento, cum non posset prestare fidejsores, & n. 65.
- 67 Statutum hic quoad cautionem prestandam emanavit favore creditorum, unde ipsi possunt proprio favori renunciare.
- 68 Casus mixtus non comprehenditur sub statuto loquente de casu simplici.
- 69 Dilatio concessa sine cautione, ut durante quinquennio debitor solvat certam summam, non tenet ex Statuto Urbis.
- 70 Dilatio quinquennalis non potest concedi à Judicibus inferioribus, sed à solo Principe.
- 71 Contrarium defenditur, & nu. 72. 73. & 74. ubi reicitur Viv. decif. 38.
- 75 Dilationes quinquennales conceduntur à Collateralibus Capitoli.
- 76 Clerici, ac persona Ecclesiastica in dilatione, qua conceditur coram Iudice laico, debent coram hoc comparere.
- 77 Fidejissor dicitur ille, qui pro debito alterius se obligavit.
- 78 Dilatio concessa principali debitori suffragari debet ejus fidejssori, dum debitor assumpsit in se onus illum defendendi.
- 79 Contrarium tenentes referuntur, sed prima opinio firmatur uti verior n. 81.
- 80 Barz. decif. 56. Scaini decisionem 78. transcripsit, & furtum litterarium commisit.
- 82 Fidejssori principaliter, ac insolidum obligato non suffragatur dilatio quinquennalis concessa principali debitori.
- 83 Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. refol. 32. n. 4. notatur, & nu. 84.
- 84 Fidejssori opitulatur dilatio concessa principali debitori quoad creditores, qui consenserunt dilationi, secus quoad dissentientes, & n. 86.
- 87 Dilatio secunda quinquennalis non conceditur post primam, & nu. 105, ubi quod nova non conceditur, vel saltem non ita de facili.
- 88 In claris non egemus auctoritate.
- 89 Dilatio non prodest non prestata cautione idonea de solvendo in fine dilationis.
- 90 Cautio juratoria sufficit, quando debitor ob paupertatem fidejsores idoneum dare non potest.
- 91 Cautio juratoria ex statuto Urbis in dilationis concessione non sufficit.
- 92 Dilatio concessa debitori quando nec ne suffragetur ejus fidejssori, vide D.D. relatos remissive.
- 93 Dilatio quinquennalis non conceditur debitoribus Pistorum Urbis ex causa pretii Panis, & aliarum rerum ad artem pistariam spectantium.
- 94 Nec debitoribus Aromatariorum Urbis ex causa medicinalium.
- 95 Dilatio quinquennalis concessa à majori parte creditorum non praedat creditoribus ex causa alimentorum, pensionum Domus, ac pretii comestibilium, & nu. 96, & 97.
- 98 Dilatio quinquennalis non conceditur, nec suffragatur debitori ex causa depositi.
- 99 Nec debitori vigore schedula Pagherò.
- 100 Nec contra creditores ex causa mercedis.
- 101 Nec contra debitum fiscale, secus si sit debitum ex contr. Constant. ad Stat. Tom. II.

- tractu, & nu. 102.
- 103 Dilatio concessa debitori non suffragatur ejus heredi beneficiato, si debitor illa pendente moriatur.
- 104 A dilatione concessa cum fraude à majori parte creditorum poterunt creditores dissentientes appellare, & appellatio admittenda est etiam in suspensivo.
- 106 Debitor finita dilatione quinquennali non admittitur ad cessionem bonorum, & nu. 107.
- 108 Dilatio quoad personam tantum non potest concedi à majori parte creditorum.
- 109 Dilatio quinquennalis, in quibus differat, vel conveniat cum cessione bonorum, vide remissive.
- 110 Major pars creditorum an possit praedicare minori in remissione partis debiti faciendae debitori, est opinio controversa, sed approbatur opinio affirmativa.
- 111 Major pars creditorum facilius potest remittere partem debitori, qui obiit decoctus, & nemo velit adire ejus hereditatem.
- 112 Remissio partis debiti fieri non potest in praedictum creditorum hypothecariorum, sed contrarium tenentes referuntur 114.
- 113 Major pars creditorum potest praedicare minori in omnibus, quando agitur de providendo super bonis debitoris à solutione cessantis.
- 115 Referuntur Doctores agentes super dilationibus quinquennalibus, qua conceduntur à creditoribus, vel à Principe.

Dilationum quinquennalium usus sub fari. mem. Innocentio XI. ferè in totum rejectus fuit, ex quo Cardinalis de Luca ejusdem Pontificis Auditor malè sentiebat contra illas, ut apparet ex ejus discurs. 120. nu. 8. & 9. ac credit. & debitor. itaut dilationes à Judicibus in anteacto Pontificatu concessas sine cautionibus de solvendo in fine dilationum paucorum dierum intercapedine revocaverit; at quia dictus Auditor non poterat tollere dispositionem juris, de qua in l. fin. C. qui bon. ceder. poss., & statuti hic, tales dilationes, ac inducias quinquennales concedentium; hinc non semel ad illarum concessionem censui posse deveniri, dummodo requisita dicta l. final. & hujus statuti in illarum concessione servarentur.

Et quidem ex statuto hic praescribitur pro forma, & per verba praecisa, quod non admittantur ad tales inducias quinquennales, nisi qui fatalia damna, calamitates, & fortuitos casus, vel alia adversa post contracta debita incurrisse docuerint, ex quibus verbis junctis illi dictioni *Nisi*, colligitur, quod per modum conditionis, & formae debet fieri talis probatio infortuniorum superventorum, hoc enim importat illa dictio *nisi* Barbof. dict. 217. n. 9. & 10.

Quod clarescit ex subsequentibus verbis statuti, per quae à tali dilacione fuere omnino exclusi, lufores, dilapidatores, & fraudatores omnes, qui scientes, se solvendo non esse, multiplicia debita contraxerunt, quae dictio omnino est praecisa, Barbof. dict. 240., unde magis insurgit mentem statuentium fuisse, quod debitores facere debeant probationem talium infortuniorum, super quo consonat dispositio juris communis, de qua per Henrig. de fidejssor. cap. 5. n. 103. & seqq. Maufon. de caus. execut. limit. 6. n. 65., qui volunt, non concedi tallem dilacionem debitoribus eorum culpa decoctis.

Est bene verum, quod praeciso hoc statuto, dilatio quinquennalis juxta formam l. fin. C. qui bon. ced. poss., cum concedatur ex voluntate majoris partis creditorum, sic lege permittente, talis probatio infortuniorum non est probanda, Paris. conf. 100. latè lib. 3. Gratian. cap. 222. nu. 14. Amat. Panorm. resol. 22. nu. 4.

Sed qui praetendit, illam non esse concedendam, quia non ex infortuniis superventis, sed ob dolum, & fraudem sequutus sit malus status debitoris petentis dilacionem, juxta juris communis dispositionem, debent creditores probare fraudem, & dolum, cum hic non praesumatur, veluti delictum, & amplius posse inducias quinquennales de jure (non tamen ex hoc statuto) obtineri per debitorem, qui in paupertatem incidit ex proprio vitio, & culpa tenet Amat. Panorm. ref. 22. n. 4. quem refert Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 29., licet in fine referat contrarium tenentes.

Ut autem talis dilatio concedi possit à majori parte Creditorum requiritur probatio crediti in majori summa, & quod illud sit verum, ex verbis statuti, & ex l. fin. Cod. qui bon. ceder. poss.

Itaut concessa à minori parte nullatenus suffragetur, 13

- 270 Paupertas creditoris debet probari ad effectum deducendi conjecturam solutionis ex illius paupertate, & quando hac cesset.
- 271 Divitia debitoris, & promptitudo in solvendo debent probari ab hoc dicente.
- 274 In concursu conjecturarum pro solutione, & non solutione præferuntur illa pro solutione, si tamen sint graves, & concludentes, & num. 275.
- 276 Præsumptio præsumptionis non admittitur.
- 277 Fallit si una præsumptio veniat in consequentiam alterius.
- 278 Præsumptio quando non veniat in consequentiam alterius.
- 279 Productio scripturae limitatæ facta ad certum effectum, non præjudicat in aliis, & nu. 280.
- 281 Scriptura continens plura connexa non potest pro parte approbari, & pro alia reprobari.
- 281 Solutio deducta ex conjecturis, ex quibus remaneat exclusa vide Doctores relatos.
- 283 Conjectura excludens solutionem est, si agatur de magno debito resultante ex instrumento, quod non præsumitur solutum sine quietantia.
- 284 Præcipue si debitor de summis etiam minimis consuevit reportare quietantias.
- 285 Solutionis præsumptiones, ac probationes contra publicum instrumentum debent esse maiores.
- 286 Coniectura pro solutione non relevat in debitore decocto, vel ingenti ere alieno gravato.
- 287 Coniectura pro solutione deducta ex dilata petitione crediti post mortem debitoris parum relevat, & n. 288.
- 289 Maxime si agatur de minore, vel muliere, ac successoribus insciis crediti.
- 290 Solutionis exclusiva conjectura est, si ostendatur solutio partis, ex hoc enim tollitur conjectura solutionis residui, & n. 291.
- 292 Solutionis præsumptio excluditur ex quo debitum fuit impugnatum.
- 293 Solutionis præsumptio deducta, ex quo creditor sit mercator, cessat, quando pecunia erat pænes debitorem sub usuris.
- 294 Cessat præsumptio solutionis, quando apparet, quod debitor suo tempore propria debita non persolvit.
- 295 Coniectura pro solutione non est, quod creditor solverit suo debitori, cum adhuc possit petere suum creditum.
- 296 Fallit si alia coniectura concurrant pro solutione.
- 297 In concursu coniecturarum pro solutione, & non solutione, præferuntur illa pro non solutione, vel illa quæ sunt fortiores prævalent.

DICTUM fuit supra hic artic. 1. num. 30. quod præsumptio solutionis post lapsum sexdecim annorum inducta ab hoc statuto valde coadjuvatur si concurrant conjecturæ suadentes, solutionem verè factam esse: hinc non est extra propositum aliquas adnotare hic præsumptiones, & conjecturas, ex quibus desumi possit, verè solutionem factam esse, licet de illa expressa non ostendatur quietantia, ex quo etiam per conjecturas, ac præsumptiones solutio deduci potest, quas conjecturas enumerant Paris. conf. 83. lib. 1., & conf. 137. lib. 4. Menoch. conf. 457., & 1277. Trentacinq. conf. 69. Bertazzol. conf. Civil. 118. Gargiar. conf. 100. lib. 1. Merlin. Pignatell. contr. forens. centur. 1. cap. 87. Mart. Medic. decis. Senen. 84., & 85. Censal. decis. Lucen. 3. Afflict. decis. 13. Surd. decis. 107. Trystan. decis. Cathalon. 36. Monach. decis. Florent. 2. Rot. decis. 125. coram Merlin., & in Romana concursus creditorum 13. Junii 1681. §. non obstat, & seq. coram bon. mem. Emerix dec. 379. n. 13. par. 17. recent. Cyriac. contr. 516. Andreol. contr. 57. Post. resol. 50. Caren. resol. 108. Gratian. c. 739. n. 38.

Conjecturæ tamen ad hunc effectum debent esse valde urgentes, & perneceffe concludentes solutionem, ita ut ex illis animus judicantis possit induci ad credendum, solutionem fuisse verè factam, Conciol. alleg. 8. n. 22. Rot. in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. Nihilominus coram R. P. D. Orsino.

Et quidem prima conjectura pro solutione est diuturnitas temporis, & lapsus decem, vel octo annorum à die maturatæ solutionis, cum non sit præsumendum, quod creditor tamdiu distulerit exigere suum creditum, Bertazzol. conf. civil. 118. n. 8. Menoch. conf. 457. n. 1. & 2. conf. 1257.

num. 9. seqq. ubi contraria declarat, Simon. de Pret. conf. 68. nu. 1., & seqq. centur. 1. Trentacinq. conf. 69. nu. 10. & 11. lib. 1. Ger. Spin. conf. 17. num. 14. Capic. Galeott. contr. 14. nu. 8. lib. 2. Afflict. dec. 13. n. 21. Mart. Medic. decis. Senen. 85. nu. 5. Censal. dec. Lucen. 3. n. 21. & seqq., ubi respondet contrariis; Trystan. decis. Cathal. 36. num. 2. Rot. decis. 877. num. 4. coram Penia, & in Romana locorum montium 21. Junii 1660. §. concurrentibus coram bon. mem. Bevilacqua; hinc aliàs judicando tenui, quod mutuum scutorum centum contractum de anno 1669 à Carolo favore Francisci, & Antonii fratrum restituendum intra sex menses, censetur solutum per lapsum quatuordecim annorum, dum per Franciscum fuit petitum solum de anno 1682., & tamen peti poterat de mense Februarii anni 1669., ut ad rem advertunt Bertazzol. d. conf. 118. nu. 10., & 11. Ger. Spin. conf. 17. n. 16.

DICTO lapsui temporis accedebat, quod fuerat dilata petitio mutui post obitum Caroli debitoris de solutione informati, & hoc ex industria, ut perirent probationes super solutione, quarum notitiam non habebant heredes debitoris, quam conjecturam pro solutione adducunt, Paris. conf. 83. num. 27. lib. 1. Menoch. conf. 1257. num. 13. Trentacinq. conf. 69. num. 11. Simon. de Pret. conf. 68. n. 4. & seqq. Pedrocc. conf. 3. n. 70. cum pluribus seqq. Capic. Galeott. contr. 14. n. 6. 7. & 10. Escobar. de ratiocin. c. 37. num. 10. Medic. diff. dec. 85. n. 9. Censal. dec. Lucen. 3. n. 25. & 26. Rot. decis. 125. n. 23. coram Merlino.

Tertia conjectura resultabat ex quo idem Carolus favore præfati Antonii contraxerat post hoc mutuum, aliud scutorum 50., pro quo Antonius obtinuerat mandatum executivum, ac successivè solutionem, unde sicut fuit diligens in exigendo mutuo postea contracto, etiam judiciali via, ita etiam egisset pro hoc scutorum centum prius contracto, si de illo non fuisset satisfactus. Menoch. conf. 457. n. 6. Afflict. decis. 13. n. 18. vers. sexta conjectura, & præcisè Medic. diff. decis. 85. n. 10.

Quarta urgebat conjectura, ex quo dicta duo mutua contracta fuerant per simplicem confessionem de recepto mediantibus publicis Instrumentis, unde eadem diligentia, qua creditores curarunt ipsis fieri Instrumenta confessionis ad effectum consequendi satisfactionem, præsumenda est in exactione, cum ad hunc finem procurentur obligationes, ut in puncto arguit Menoch. conf. 1257. num. 15.; quæ conjectura facilius erat admittenda, dum ex firmatis pro mutuo posteriori fuit actum, & obtenta satisfactio, & sic actum fuisset pro priori, si de illo non fuisset obtenta satisfactio.

Quinta adducebatur, ex quo mutui creditores erant pauperes, dum alter ex illis uti tali fuerat post aliquot annos à die contractus mutui uti Clericus admissus ad beneficium cap. Odoardus de solut., quod ex dispositione dicti textus non conceditur nisi pauperi, & alter frater conventus à suis creditoribus, ut eluderet executionem mandatorum, ab illis contra ipsum obtentorum, curavit per ejus matrem illam impediri cum sua dote anteriori, quo circa non est credendum, quod persona sic egentes, tamdiu distulerint exactionem mutui ex publico Instrumento resultantis, Paris. conf. 83. num. 28. & 29. lib. 1. Pedrocc. conf. 3. num. 71. Pacian. conf. 113. n. 6. Gargiar. conf. 100. num. 17. Cyriac. contr. 516. num. 18. Andreol. contr. 57. num. 12. Afflict. dec. 13. n. 5. Surd. dec. 105. num. 1. Rot. decis. 125. n. 22. coram Merlino.

Sexta concurrebat, quia debitor mutui divitiis affluebat, erat vir probus, & suis creditoribus erat solitus satisfacere, Paris. conf. 83. num. 29. lib. 1. Bertazzol. conf. civil. 118. nu. 17. Ger. Spin. conf. 17. n. 15. Andreol. contr. 57. nu. 12. Cyriac. contr. 516. num. 19. Surd. decis. 105. num. 1. Rot. dec. 125. num. 22. coram Merlino. Nec hæc conjectura prostermitur, ex quo pro alio mutuo fuerat relaxatum mandatum, & ex hoc excludatur diligentia debitoris in solvendo, cum enim mandatum fuerit obtentum vigore obligationis Cameralis in Urbe contractæ per contradictas, debitor forensis, & ab Urbe absens statim habita notitia mandati solvit, non expectata executione.

Septima irrefragabilis accedebat conjectura ex quo defuncta sine filiis Laura sorore Caroli debitoris mutui, ac uxore Francisci creditoris ejusdem mutui, inter dictos Franciscum, & Carolum acres lites intercesserunt pro restitutione dotis, quæ terminatæ fuerunt cum re judicata favore Caroli, & Franciscus nunquam opposuit dictum

mutuum, quia sciebat, illud solutum, aliàs illud deduxisset, ut appositè ponderat Medic. *decif. Senem. 84. num. 4. ibi* — hoc adiuncto, quod plures inter ipsos intercesserant lites.

Octava addebatur alia à prædicta profluens, quod Franciscus ad effugiendam executionem mandat relaxati pro restitutione dotis scut. 2000. favore Caroli, retentis pro se scutis 500. pro quarto dotali, pro aliis scutis 1500. dedit in solutum Carolo certa bona stabilia, & nihil tunc dixit de hoc mutuo, cuius si fuisset creditor, utique opposuisset compensationem, cum esset clarum, & res ultans à publico Instrumento obligatione Camerali vallato, & non solvisset (præcipue coactus post longam litem,) ut postea repeteret, Menoch. *conf. 457. num. 13. & 14. præcisè Paris. conf. 83. num. 28. lib. 1. Hodiern. contr. 13. num. 37. Rot. decif. 430. num. 15. coram Pen. juxta impress. Lugdunen.*

Non emanabat, ex quo Instrumento dationis insolutum factæ pro restitutione dotis, idem Franciscus se obligaverat favore Caroli solvere expensas factas in Iudicio restitutionis dotis, statim facta illarum taxatione absque aliqua exceptione, prout illas postea taxatas solvit, unde non est credendum, quod si fuisset creditor mutui, voluisset illo non opposito restituere dotem, & simul se obligare ad expensarum restitutionem, ac illas effectivè solvere ex bene ponderatis per Rot. *decif. 305. n. 3. p. 5. recen.*

Quæ conjecturæ adeò valide eo magis urgebant in casu proposito ex quo agebatur inter cognatos carnales, & sic sanguine conjunctos, Gratian *cap. 826. num. 48. Rot. decif. 30. n. fin. coram Merlin.*

Cumque in hac materia conjecturæ simul sumi debeant, Bertazzol. *dict. conf. 118. num. 1. cum duobus seqq. Ger. Spin. conf. 17. num. 20. Capicc. Galeott. contr. 14. num. 11. Rot. in dict. Romana concursus creditorum coram Emerix §. probata*; ut quæ singulæ non juvant, unitæ prosint ad faciendam plenam probationem, ut in his terminis post alios firmant Tryltan. *dec. Cathal. 36. nu. 3.*, post factum præsens votum in lucem editus, videbatur ex prædictis resultare superlativa probatio præsumptæ solutionis; & cum in materia probationum, an illæ sint necne sufficientes, plurimum polleat arbitrium Iudicis, ut in his terminis præcisè probandæ solutionis ex conjecturis, & præsumptionibus id firmat Surd. *decif. 105. n. 12. & 13.*, non poterat in casu tot conjecturarum, & præsumptionum arbitrari contra præsumptam solutionem, dum ultra Instrumentum publicum super solutione urgentior, ac magis concludens probatio non poterat dari, præcipue favore liberationis, quæ favorabilior est quam obligatio ad leg. *Urbanus 4. ff. de oblig. & act.*, & in his terminis Tryltan. *decif. 36. n. 4. vers. & etiam.*

Causa hæc diù discussa, & prædictis omnibus plenè examinatis, & in præsens votum redactis, non fuit per Actorem prosequuta.

Redeundo ad conjecturas solutionis, decima adduci potest, si versemur in mercatore, quem non est credendum dici disferre exactionem sui crediti, nec retinere suas pecunias otiosas, Paris. *conf. 83. num. 27. lib. 1. Rot. decif. 125. num. 19. coram Merlin.*; & in Romana concursus creditorum 13. Junii 1681. §. si extra demum coram bon. mem. Emerix; ubi id maxime dicit procedere, si agatur de credito infructifero.

Undecima consideratur ob rationem allatam in antecedenti conjectura in creditore Hæbreo, qui cum fœnorari, ac negotiis sit addictus non præsumitur diù disferre exactionem proprii crediti, Pacian. *plenè conf. 113. Cyriac. contr. 516. num. 15. Rot. decif. 974. n. 13. & 14. coram Amat. Dumozett.*

Duodecima resultat, ex quo creditor consuevit esse diligens in exactione propriorum creditorum, Menoch. *conf. 457. num. 6. Gargiar. conf. 100. n. 16. Cyriac. contr. 516. nu. 17. Prat. discept. forens. tom. 3. cap. 8. num. 16. Surd. decif. 105. num. 1. & 2.*

Decima tertia si agatur de creditore, qui consuevit ab aliis denuo petere credita semel soluta, Cyriac. *controver. 516. num. 23.*

Decima quarta, ex quo creditor obtulit notam omnium suorum bonorum, & in illa non descripsit creditum, quod postea petit, Cyriac. *ibid. n. 20.* & facit Rot. in alleg. Romana concursus creditorum 3. Junii 1681. §. non minus coram Emerix.

Decima quinta, ex quo creditor vivens nunquam petiit creditum, & solum sequuta illius morte petitum fuit ab ejus hæredibus, Rot. *decif. 88. numer. 17. & 18. coram Arguell.*; quod quomodo procedat declaratum fuit infra hic.

Decima sexta, si creditor recuset præsentare libros negotii in quibus consuevit describere suos debitores, Cyriac. *dict. contr. 516. nu. 21. & 22.*

Decima septima, ex quo creditor obtinuit mandatum executivum pro credito, sicut enim fuit diligens in obtinendo mandato, ita est verisimile, quod fuerit prosequutus diligentias pro consequenda solutione, Prat. *alleg. cap. 8. n. 17. Afflict. dec. 13. num. 19. Surd. decif. 105. num. 2. Rot. dec. 125. n. 21. coram Merlin.*

Decima octava resultat, quando ex facto patet, inverisimile esse, quod solutio sequuta non sit, & sic in hoc plurimum attendi debet verisimilitudo, vel inverisimilitudo, Pacian. *conf. 113. n. 8. 40. in fine, & 43. Prat. dict. cap. 8. num. 21. & 22.*

Et conjectura, ac verisimilitudo pro præsumenda solutione magis urget, si simus in debitore, qui solitus sit solvere ante tempus, nam magis præsumitur solvisse, dum advenit tempus, Gargiar. *conf. 100. n. 19. & 20.*

Præsumpta autem solutio ex conjecturis eo magis procedere debet, si agatur de debito modicæ quantitatis, Pacian. *conf. 113. num. 4. & seqq. Paris. conf. 137. num. 13. & infra lib. 4. Prat. dict. c. 8. n. 17.*

Quando autem super solutione concurrunt plures conjecturæ, & præsumptiones validæ arbitrio Iudicis, ut supra ponderandæ, tunc pro plena probatione solutionis potest debitori Reo convento deferri iuramentum in supplementum plenæ probationis, Bertazzol. *conf. civil. 118. num. 20. Cyriac. contr. 516. num. 6. Hier. Leo. decif. Valent. 139. n. 15. cum duobus seqq. lib. 2.*

Si verò conjuncturæ pro præsumpta solutione adductæ illam non concludunt, tunc excluditur probatio solutionis; hinc cum quidam Canorus esset Creditor N. Curialis in sentis viginti vigore schedulæ Paghero, & elapsis decem annis à die obligationis contractæ, hæredes Canori instarent coram me Primo Collaterali pro relaxatione mandati ad formam Paghero, dictus Curialis nitebatur præsumptæ solutioni ex quinque propositis conjecturis; nempe prima ex lapsu decem annorum à die contracti debiti, quod poterat exigi ad libitum creditoris; secunda ex qualitate debitoris famuli paraphrenarii, pauperis, & filiis gravati; tertia ex divitiis debitoris ultra lucrum proveniens à ministerio Procuratoris; quarta, quia creditum fuit solum petitum post mortem creditoris; quinta, quia idem Curialis paulo post contractum debitum in dicto Paghero contentum contraxerat debitum mutui, ut satisfaceret Canoro, quas conjecturas simul unitas exuberare dicebat ad probandam præsumptam solutionem ex firmatis supra hic *num. 228. & seqq.*

Verum prædictis non refragantibus audito in causa modici valoris ultra debitum Curiali, contra ipsum censui, esse relaxandum mandatum, ex quo solutio allegata non probabatur concludenter, prout fieri debebat per allegantem leg. *quingenta 12. ff. de probat. leg. 1. C. eod. l. ultim. Cod. de solut. Hier. Palm. conf. 45. num. 1. Gratian. c. 739. n. 38.*

Et licet solutio possit probari etiam per conjecturas, & præsumptiones, attamen hæc debent esse urgentes, & concludentes, itant Judex ex illis intrepidè arbitrari possit, solutionem re vera factam fuisse, secus autem si illæ sint generales, & non concludentes, & è contra pro non solutione urgeant præsumptiones speciales, verisimiles, & validiores, hoc enim casu hæc sunt præferendæ, cum sint magis naturales, ac verisimiles, quia non solutio competit magis statui naturali, quam solutio, Rot. Bonon. *divers. decif. 21. n. 43. & seqq.* quæ decisio fuit in eadem causa approbata coram Pen. *dec. 721.*, & idem firmatur in *dec. 184. n. 13. coram Card. Cels.*, ubi quod in hac materia una conjectura tollit aliam, & fortior tollit debiliorem.

Pro excludenda autem præsumptione solutionis urgebat, quod excludenda erat Doctor legum, & causarum Patronus, unde si re vera solvisset debitum mutui contentum in pagella Paghero, illam vel recuperasset, ut fieri solet, vel saltem dumerat per scripturam obligatus vir talis, per scripturam procurasset sibi fieri quietantiã, Riminal. *jun. conf. 489. nu. 5. lib. 5. Rot. Bonon. divers. dict. dec. 21.*

21. num. 56., & faciunt tradita per Rot. dec. 721. n. 16. coram Penia, & dec. 184. n. 8. coram Celf.

Secundo pro non solutione urgebat receptus hominum mos protrahendi, non properandi solutionem, Rot. dec. 721. n. 19. coram Pen.

258 Tertio ad oculum cessabat solutio, dum Curialis dicebat, solvisse non Canoro creditori, sed Bertozzio huius cognato, qui impugnabat solutionem, & omni iure, quia inverisimile est, quod legum Doctor voluerit debitum Canori solvere alteri, quam creditori, Rot. dec. 184. n. 9. coram Celf.; eoque maxime sine recepta, ut posset repetere solum à Bertozzio, quando Canorus non accepto ferret solutionem huic factam.

Nec à reportatione quietantiæ excusare potuit ætate amicitia inter Curialem, & Bertozzium, ob quam iuste credidit, quietantiæ esse superfluum, cum enim favore Canori cantaret schedula Pagherò ab ipso met Bertozzio procurata, & tunc fuerit non obstante amicitia voluta obligatio in scriptis, & non fuit creditum solæ fidei debitoris, talis credulitas in debitore non reportandi quietantiæ fuit vana, & non excusat, ut in his terminis advertit Medic. dec. Senen. 85. n. 10. vers. quod tanto magis.

His positis coniectura allata pro præsumpta solutione labascunt, nam omissio, quod prima deducta ex lapsu temporis decem annorum est controversa, quia aliàs esset frustratoria præscriptio, & propterea illa reprobat per Gargiar. conf. 7. numer. 10. lib. 1. Andreol. contr. 315. numer. 2. & seqq. Conciol. alleg. civil. 8. numer. 12., & 13. Rot. Bonon. divers. dict. decif. 21. num. 72. Rot. decif. 788. n. 12. par. 1. divers. adhuc admilla pro magis vera contraria opinione, nihilominus talis præsumptio deducta ex lapsu temporis est levis, & inducit tantum suspicionem solutionis, ut post alios cumulos firmat Conciol. alleg. civil. 8. num. 15. Rot. decif. 184. numer. 14., & 15. coram Celf., nam præsumitur, creditorem disferre, quia scit, jus suum durare, & salvum esse, Hier. Palm. conf. 45. num. 17. cum duobus seqq. Andreol. contr. 136. num. 2. Conciol. dict. alleg. 8. n. 15. vers. cum tacens.

264 Haud obstat decif. 379. n. 17. par. 17. recent. confirmata decif. 99. par. 18., in quibus talis coniectura pro solutione deducta ex lapsu temporis fuit habita pro vehementi ex Menochio, Carena, & aliis, quia præterquam quod Menoch. & alii reprobantur post alios à Conciol. dict. alleg. 8.; & quod sit levis coniectura dixit Rot. dec. 184. n. 14. & 15. coram Celf.; respondetur ulterius, quod in casu dictarum dec. 379., & 99. aderat lapsus temporis ultra 60. annos, & sic poterat in illo considerari etiam præscriptio ordinaria; & amplius ibi inter debitorem, & creditorem intercesserant lites super variis rebus, & creditor petierat alia credita sibi debita ex eodem Instrumento, & non petierat illud, quod petebatur post tam longum tempus, & super hoc sit præcipuum fundamentum in præfatis decisionibus, & quæ pro præsumpta solutione ex lapsu temporis per nos fuere considerata in alio voto supra relato numer. 229. & seqq., alias prædictis circumstantiis deficientibus Rotatalem coniecturam in iisdem decisionibus parvi fecisset, prout fecit coram Celf. in alleg. decif. 184., illam levem reputando.

267 Nec Rota in hoc potest dici varia, vel contraria, dum hanc coniecturam ex cursu temporis modo dixit gravem, & modò levem, nam quando est addita aliis coniecturis gravibus suadentibus solutionem, tunc est considerabilis, quando autem caret assistentia aliarum præsumptionum, & tunc est levis, ut in simili Rota in materia, quando filii in conditione positi ex coniecturis censeantur dispositivè vocati, in certis casibus aliquas coniecturas pro vocatione dispositiva appellat graves, & in aliis casibus leves, nam quando leves habent concomitantiam coniecturarum fortium, à Rota habentur in consideratione ratione coniecturarum concomitantium, si verò sint destitutæ concursu aliarum coniecturarum gravium, & concludendum, & tunc de illis tanquam de per se levibus Rota non habet aliquam rationem, ut plenè dixi ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 142. art. 2. n. 276.; hinc in casu dec. 13. Afflict. decif. 105. Surd. decif. 2. Florent. Monachi, & decif. Senen. 84. Medic. fuit admilla coniectura solutionis ex lapsu temporis, quia concurrebant aliæ graves coniecturæ pro solutione, prout concurrebant in alio casu per me decif. in voto supra relato num. 229., alias huiusmodi aliis coniecturis deficientibus, levis, & nullius ferè momenti est

illa deducta ex lapsu temporis, Rot. in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. eamque coniecturam coram R. P. D. Vrsino.

Quod Canorus posset exigere ad libitum, hoc non præferret coniecturam diversam à prima deducta ex lapsu temporis, cui fuit responsum, nam si non potuisset exigere, nec intraret coniectura deducta ex lapsu temporis.

Non obstat secunda coniectura deducta ex paupertate Canori creditoris: quia illa non probabatur, & cessabat ex facto, dum ultra salarium congruum, in Decanatu famulorum Cardinalis Principis percipiebat ex tali servitio multa emolumenta extraordinaria ex traditis per Conciol. in his terminis dict. alleg. 8. num. 17. & 18.; ultra quod talis coniectura erat idealis, dum solutio prætendebatur facta alteri, quam ipsi Canoro creditori.

270 Tertia coniectura deducta ex divitiis creditoris hæ stabant sub fide asserentis, & tamen debitor debebat divitias probare, & simul quod ipse esset vir probus, & solutus debito tempore satisfacere promptè ejus creditoribus, & præsupposita prædictorum probatione Doctores admittunt huiusmodi coniecturam, & non alias.

271 Minusque relevat quarta coniectura, quod creditor vivens tacuerit, & veniant ejus hæredes, quia talis coniectura est eadem cum prima, & creditor ideo tacuit, quia sciebat, creditum, ac jus suum salvum esse, & auctoritates relatæ in decif. 88. num. 17., & 18. coram Argnell., & si gnanter decif. 877. num. 7. coram Pen. loquuntur in casu, quo creditor expectaverat petere creditum post obitum debitoris de solutione informati, non autem in casu contrario obitus creditoris superstitie debitore, ut hic; ultra quod semper recurrit responso, quod debitor hic allegavit solvisse alteri, quam verò creditori, & sic talis coniectura uti extranea poterat dissimulari.

272 Aerea est quinta coniectura, dum in facto non probatur, & si probaretur tale novum mutuum, esset etiam probandum, quod verum fuerit incommodum Canori, quod est improbabile, dum ipse nihil recepit, & solutio facta prætenditur Bertozzio.

Haud autem potest esse locus juramento in supplementum super præsumpta solutione, quia coniectura pro illa astruenda adductæ, & figuratæ labascunt ex prædictis, & in casibus Bertazzol. conf. civil. 118., Cyriac. contrav. 516. & Hieron. Leo decif. 139., in quibus tale juramentum fuit admissum, concurrebant plures, & urgentes coniecturæ pro præsumpta solutione, & hic è converso adsunt vehementes præsumptiones supra adductæ pro non solutione quinimò pro rejectione talis juramenti urget expressa confessio partis asserentis, solvisse non Canoro creditori, sed Bertozzio.

His positis non officit, quod in concursu præsumptionum, & coniecturarum pro solutione, vel non solutione, sint præferendæ illæ pro solutione favore Rei, ac debitoris, Cravett. conf. 148. n. fin. Monach. dec. Florent. 2. n. 39.; quia id est verum, si pares hinc inde adessent præsumptiones, secus dum illæ pro solutione frigescent, & non habent substantiam, illæ verò pro non solutione sunt magis specificæ, graves, & præponderantes, ut hic Rot. Bonon. divers. dec. 21. n. 43., & seqq. & in Bononien. dotis, & pecuniaria 15. Maii 1682. §. quibus sic stantibus coram R. P. D. Vrsino.

273 Idealis, & à bene sentiente inalegabilis est prætenso, quod ex solutione debiti facta Bertozzio præsumatur, quod hic postea solverit Canoro, nam hoc esset deducere præsumptionem præsumptionis, nempe quod Curialis solverit Bertozzio, & simul, quod hic solverit Canoro, quod de jure non licet, Ruin. conf. 66. n. 20. lib. 3. Rot. dec. 21. n. 1. coram Mantio, & dec. 384. n. 5. coram Merlin., & in his terminis Hier. Palm. conf. 45. nu. 9., & quamvis conclusio limitetur, quando una præsumptio venit in consequentiam alterius, Rot. alleg. decif. 21. num. 2., & 3. coram Mantio. decif. 384. n. 6. coram Merlino dec. 77. n. 7. coram Bich., & dec. 189. n. 20. post Zacch. de oblig. Camer.; attamen hæc limitatio in facto nostro non potest procedere, cum ex somniata potius, quam præsumpta solutione facta Bertozzio non veniat in consequentiam solutio ab hoc facta Canoro, cum sint actus omnino disparati, & unus non influat in alium, & adsit ulterius diversitas personarum, & impugnetur etiam prima solutio, quæ prætenditur facta Bertozzio.

277 Non facit ad rem, quod N. Curialis artificiosè scripserit Bertozzio Epistolam super tali mutuo continentem, quod

- 6 Statutum 159. est magis odiosum cum tempora præscriptionis magis abbreviet.
- 8 Statut. 159. de præscriptionibus non comprehendit contractus juratos.
- 9 Juramentum non cadit sub generali dispositione, sed de eo debet fieri expressa mentio, & n. 10.
- 10 Statut. 159. non tollit fidem scripturis.
- 11 Statut. Urb. 159. non comprehendit tributa, ac census debitos Camere Urbis.
- 12 Nec si debita sint Camera Principis.
- 13 Præscriptio ex Stat. 159. quando non currat, vel adversus illam detur restitutio.
- 14 Stat. Urb. 159. circa præscriptionem non comprehendit Ecclesiasticas personas.
- 15 Statut. Urb. 159. præsumens solutionem per solutionem factam per tres annos, procedit cum dispositione juris communis.
- 16 Solutio facta per triennium ex presumptione juris facit presumere solutionem in præteritum.
- 17 Solutio per saldo facta per tria semestria facit de jure presumere solutionem in præteritum.
- 18 Cenc. de Cens. quest. 87. num. 31. & seq. rejicitur, & declaratur respectu, & n. 19.
- 21 Alex. conf. 107. n. 10. lib. 3. exploditur.
- 22 Ex Statut. Urb. 159. non sufficit in solutione censuum solutio tria semestralis, sed requiritur triennialis.
- 23 Solutio triennalis per saldo operatur presumptionem solutionis in præteritum licet facta à tertio.
- 24 Solutio triennalis procedit quoad presumptionem solutionis in præteritum, tam in censu reali, quam in censu personali.
- 25 Idem ex Stat. Urb. 159. lib. 1.
- 26 L. quicumque ff. de apoch. pub. lib. 10. loquens in tribus procedit in qualibet annua responsione, & n. 27.
- 28 Solutio triennalis esse debet per saldo per tres annos distinctos, & non sufficit unica solutio pro tribus annis.
- 29 Sufficerent tamen tres solutiones facta singula pro quolibet triennio.
- 30 Solutio per tres annos debet esse continuata, nec sufficit tertia facta post elapsum triennium in quarto anno.
- 31 Solutio triennalis debet probari per scripturas, nec sufficit illius probatio per testes.
- 32 Solutiones triennales debent omnes esse per saldo, nec sufficit, quod illarum aliqua sit facta ad compium.
- 33 Solutiones facta sine præjudicio quorumcumque jurium non suffragantur ad præsumendam solutionem in præteritum, & n. 36.
- 34 Secus si debitor dictæ protestationi contradixerit, & creditor acquieverit.
- 35 Cenc. de Cens. quest. 87. num. 40. vers. dummodo protestatio refellitur.
- 37 Solutio recepta specificè pro illis tribus annis tantum inducit presumptionem solutionis in præteritum.
- 38 Solutio triennalis ut inducat solutionem in præteritum debet esse semper facta eidem persone, & exactori.
- 39 Secus si solutio facta sit Collegio, vel Universitati, nam tunc non officit diversitas exactoris.
- 40 Solutio fructuum census per triennium facta cessionario census non nocet cedenti quoad fructus præteritos cum eo decursos.
- 41 Solutio triennalis ut noceat debet esse facta persona legitimè, ac procuratori speciali, nec sufficit facta persona coniuncta.
- 42 Solutio triennalis non suffragatur, si facta sit per depositum, & non ipsi creditori, & n. 44.
- 43 Contrarium tenet Mascard. conclus. 1327. n. 17., quando creditor non vult recipere, sed rejicitur, & n. 44.
- 45 Solutio triennalis dubia, & qua ad diversum debitum referri potest, non prodest ad præsumendam solutionem in præteritum.
- 46 Solutio triennalis non inducit presumptionem solutionis in præteritum, quando per spatium 30. annorum v. g. debet fieri solutio certa quantitatis quolibet anno.
- 47 Contraria opinio uti verior retinetur, & n. 48.
- 49 Solutio triennalis non suffragatur, si à debitore ultra recepturas triennii fuerint producta alię non continentes solutionem pro aliquibus annis.

50 Contrarium firmatur, si pro solutione omnium annorum concurrant adminicula.

51 Quiescentia finalis si adsit, tunc non est insistendum super præsumpta solutione deducta ex triennali solutione.

52 Solutio triennalis desumpta ex l. quicumque non est vera, & realis, sed solum præsumpta.

53 Et contra talem præsumptam solutionem admittitur probatio in contrarium.

54 Dispositio l. quicumque, & conclusiones super ea à Doctoribus firmata procedunt in Statut. Urb. 159. lib. 1.

56 Materia solutionis in præteritum desumpta ex solutione triennali de qua in l. quicumque, per quos Doctores tractetur vide remissivè.

HOc statutum pro pensionibus rei locatæ, canonibus, vel censibus abbreviavit tempora præscriptionum ad decem annos, itaut solum pro decem proximis præteritis annis pensiones, canones, aut census peti possint, & pro reliquis ultra decem annos supra præsumatur satisfactio, cum non sit præsumendum, quod quis in huiusmodi annuis debitis, quæ quolibet anno peti possunt, voluerit per tot annos tacere, si non fuisset satisfactus, ex traditis per Fenzon. ad Statut. antecedens 158 n. 28. & infra.

An autem hoc statutum procedat, si præscriptio interrupta fuerit per extrajudicalem interpellationem, Fenzon. hic num. 1. videtur innuere, quod non, cum statutum loquatur solum de interpellatione Judiciali: ego vero firmiter teneo, quod facta probatione per creditorem canonis, pensionum, vel censuum, quod intra decem annos extrajudicialiter interpellavit pro solutione, quod præscriptio hæc decennalis non procedat, & colligitur ex verbis eiusdem statuti, dum alternativè excludit talem præscriptionem decennalem, quando docetur de interpellatione judiciali, aut legitimè de præscriptionis interruptione, quæ dictio aut ponitur inter diversa ex plenè traditis per Barbof. dist. 46. & præscriptio dicitur legitimè interrupta per petitionem crediti extrajudicialiter factam, cum ex illa incipiat nasci mala fides, & simul principium, quod quis non solvit, sed quodolvere debet, ex plenè per nos firmatis in Annot. ad Stat. 158. Artic. 3. num. quinimodò huic statuto magis congruit talis interpretatio, quod interruptio fiat etiam per Interpellationem, & petitionem extrajudicalem, ex quo si statutum antecedens, restringens tempora præscriptionum à Jure communi statuta ad tempus sexdecim annorum, est odiosum, Rot. dec. 758. n. 1. & 4. coram Ubald., & probatum fuit supra ad Statut. 158. artic. 1. num., quanto magis est odiosum hoc illam restringens ad brevius tempus decem annorum, & propterea licet statuentes explicitè, & expressè non fuerint loquuti de interpellatione extrajudiciali, adhuc sub illis verbis — *at præscriptionis interruptione legitimè doceat* — venit interruptio facta per interpellationes, petitiones, ac conquestiones extrajudiciales super creditis pensionum, canonum, vel censuum, nam aliàs illorum debitor contradixisset petitioni, ac conquestioni extrajudiciali ipsi factæ per creditorem, si verè solvisset; & in specie hujus Statuti 159. quod præscriptio interrumpatur ex quacumque instantia, protestatione, ac interpellatione etiam extrajudiciali, Rot. dec. 225. n. 24. par. 10. recen.

Hoc statutum non comprehendit contractus juratos, 8 Fenzon. hic num. 2., & super hoc eodem statuto Galganetti. in §. verum his non obstantibus, Rot. decis. 199. nu. 1. & 2. par. 4. divers., ubi adducitur ratio, quia Juramentum nunquam cadit sub generali dispositione, nisi de illo fiat clara, & expressa mentio, prout non fit in hoc statuto, 9 quæ est repetita dec. 29. post tract. de Juramen. Thoni. del Bene, & sequitur Rot. in Romana Pensionis Palatii 27. Januarii 1645. §. nec pariter obstat coram Meltio confirmata in recen. par. 10. decis. 225. num. 22., & 23., & Galganetti. hic respondet contrariis, & signanter motivo, quod licet hoc statutum veniat consecutivè ad primum, adhuc cum in hoc non sit sublata fides Instrumentis, & scripturis, sicut in antecedenti Statut. 158., ideo remanet vis Juramenti ab hoc statuto non sublata.

Nec hoc statutum comprehendit tributa, vel census debitos Camere Urbis, ex Statut. Urb. lib. 1. cap. 158. & notat Galganetti. ad hoc statut. in §. non obstat vers. sciendum est etiam fol. 301., & hoc multò magis procedit, si ageretur de

videtur negare recepiſſe pro annis præteritis, Cravett. *conf.* 313. n. 5. *verſic. 8.* Maſcard. *concluſ.* 1327. n. 13.

Prout ad effectum ut dictæ tres ſolutiones annales ſuffragentur requiruntur, quod ſemper fuerit idem exactor, nam ſi exactores fuiſſent diverſi hæc præſumptio ſolutionis in præteritum ex ignorantia probabili facti antecelloris ceſſat, Menoch. *diſt. præſumpt.* 139. n. fin. Gratian. *cap.* 716. n. 28. Cancer. *diſt. cap.* 14. n. 73. Antonell. *de tempor. legal. alleg. cap.* 54. n. 8. Gratian. *decif.* 152. n. 7. Thomat. *decif.* 2. n. 21. Rot. *dec.* 268. n. 5. *coram Celf.*

Quando tamen ipſi Collegio, vel Univerſitati, fuiſſet facta ſolutio, non autem ejus Exactori per tres annos, tunc præſumitur ſolutio etiam in præteritum, & habet locum diſpoſitio dictæ *l. quicumque*, Cancer. *diſt. cap.* 14. n. 74. Gratian. *decif.* 152. n. 5.

Si autem quis habeat cenſum, & illum cedat alteri cum fructibus decurrentibus, ſi cenſionario per tres annos continuos exegerit fructus cenſus, talis exactio non nocebit cedenti quoad fructus præteritos, ad hoc ut illos non poſſit exigere, cum talis ſolutio fructuum trium annorum facta cenſionario non ſuffragetur contra cedentem, quia hic dictis tribus ſolutionibus non conſentit, & nihil recepit à debitoribus Cenſus, unde ipſe eſt tanquam tertius, & propterea illi nullum potuit parari præjudicium ex facto alterius, Cenc. *de cenſ. diſt.* 9. 87. n. 42. Antonell. *alleg. cap.* 54. n. 8. Gratian. *decif.* 152. n. 5. & 6. & Scopp. *in obſerv. ad eundem diſt. decif.* 152. n. 12. Thomat. *decif.* 2. n. 22. & 23. Rot. *decif.* 254. n. 12. apud Zacch. *de oblig. Camer. & decif.* 21. n. 12. *coram Arguell.*

Hæc receptio facta per tres ſolutiones annales non ſuffragatur, ſi non conſtet de ſpeciali facultate illius, qui exegit, & fecit ſaldum, Cancer. *diſt. cap.* 14. n. 76. Thomat. *decif.* 2. n. 24. cum duobus ſeqq., ubi id extendit ad conjunctos, conjunctio etiam paterna, vel materna, qui ceſſante qualitate legitime adminiſtrationis non habent facultatem recipiendi, ad effectum ut cum tribus ſolutionibus præſumatur ſolutio in præteritum.

An autem loco trium receptarum, ac ſolutionum ſufficiat depositum factum pro tribus annis à debitoribus summæ debite petite à debitoribus, negat, & rationabiliter Cravett. *conf.* 313. n. 4. *verſic. ideo ille textus*, cum deponere non ſit ſolvere, & refert Maſcard. *concluſ.* 1327. n. 16.

Contrarium firmat Maſcard. *ibid.* n. 17, quando debitor deponit, quia creditor non vult recipere ſine cauſa.

Attamen ego reſideo cum Cravetta, & Maſcardus allucinetur, nam præſumptio ſolutionis in præteritum deducta ex diſpoſitione dictæ *l. quicumque* fundatur in eo, quod per receptionem voluntariam trium annorum pro ſaldo factam à Creditore abſq; aliqua proteſtatione, ac reſervatione de non ſatisfactione ſequuta in præteritum, præſumitur ſatisfactione de præterito, quod non adaptatur, quando debitor non ſolvit, ſed deponit, tunc enim Creditor nullum actum poſitivum facit, ex quo appareat recepiſſe in præteritum, quinimo potius diſſentire videtur, unde diſpoſitio *l. quicumque* tanquam exorbitans, dum loquitur de ſolutione, non poteſt adaptari deſcripto, ut bene arguit Cravett. *diſt. conf.* 313. n. 4. Antonell. *de tempor. legal. diſt. cap.* 54. n. 7.

Si obſcure ſint ſolutiones factæ per triennium, & non clare, nec certo concludant factas fuiſſe pro debito, ſuper quo cadit controverſia, tunc non intrat diſpoſitio dictæ *l. quicumque*, cum ad illam excludendam ſat ſit, quod aliqua ex ſolutionibus ſit obſcura, & poſſibile ſit, quod facta fuerit pro alio debito, & quod ad debitum diverſum referri poſſit, nam dubia probatio in propoſito non relevat, Cenc. *de Cenſ. diſt.* 9. 87. n. 31. *verſic. quantum ad effectum*, Rot. *poſt ipſum decif.* 332. n. 10. Add. ad Buratt. *decif.* 382. n. 12.

Non procedit diſpoſitio dictæ *l. quicumque* in ſolutione irregulari, puta ſi teſtator gravavit hæredem ſuum per triginta annos ſolvere alicui certam ſummam quolibet anno, tunc enim ex ſolutione trium annorum in hac irregulari præſtatione non præſumitur ſolutio in præteritum, Cremen. *ſingular.* 79. Gabr. *de præſumpt. concluſ.* 11. n. 15. Maſcard. *concluſ.* 1327. n. 8. lib. 3. Gratian. *decif.* March. 152. n. 4.

Contrarii tenent Menoch. *alleg. præſumpt.* 139. n. 27, qui poſt relatam ſupradictam opinionem contrariam, hanc ſequitur, Cancer. *diſt. cap.* 14. n. 72. Antonell. *de tempor. legal. diſt. cap.* 54. n. 9. ubi quod hæc ſententia videtur verior, quia eadem videtur addeſſe ratio in debito reali, ac personali, ut etiam advertit dict. Menoch., & cum hac ſecunda opinione veriori, & rationabili pertranſeo.

Nec minus diſpoſitio dictæ *l. quicumque* procedit quando *Conſtant. ad Stat. Tom. II.*

debitor conventus ad ſolvendum ultra receptas ſolutionum ultimarum trium annorum producit etiam antiquiores aliorum annorum præcedentium, ex quibus apparet quod pro omnibus annis non fuit facta ſolutio, ſi enim reverſa facta fuiſſet integra ſolutio per prius, ſicut aliqua recepta producta fuerunt, ita producta fuiſſent alie, Cravett. *conf.* 313. n. 5. *verſic. itaque textus*, Maſcard. *concluſ.* 1327. n. 14. & 15. Scopp. *in obſerv. ad Grat. dec.* 152. n. 3. & ſeqq., unde ſis cautus in producendo ſolum tres receptas ultimarum trium annorum, ſi vis eſſe tutus pro tempore præterito.

Bene verum eſt, quod ſi plures addeſſent præſumptiones pro ſolutione cenſuum, ac aliarum annuarum præſtationum in annis antecedentibus, pro quibus non exhibentur omnes receptæ, adhuc ſolutio præſumitur, cum non ſit veriſimile, quod quis feciſſet ſaldum pro tribus annis ultimis ſine aliqua proteſtatione, ſi de præterito non fuiſſet ſatisfactus, Rot. *decif.* 962. n. 2. & 6. *coram Amat. Dunozett.*

Ad tollendas difficultates, quæ ſuboriri poſſent, antres ſolutiones annales per triennium ſeparatim quolibet anno factæ ſuffragentur, ad hoc ut præſumatur ſolutum in præteritum, cautius eſt, quod debitor procuraret quietantiam pro ſaldo à tempore præterito uſque ad tempus, quo fit ſolutio, cum tunc ſufficiat unica quietantia abſque alia præſumptione deducta ex dict. *l. quicumque*; ex quo talis quietantia ſic concepta adeo præjudicat ut nihil amplius peti poſſit ex *l. ſi ex plurib. cauſis* 89. in princip. ff. *de ſolut.* Grat. *c.* 3. n. 2. & ſeqq. Scopp. *in obſerv. ad Gratian. dec.* 152. n. 14. cum tribus ſeqq.

Solutio namque deducta ex dicta *l. quicumque* non eſt vera, & realis, ſed ſolum præſumpta, Colta *de retrotrah. cap.* 8. *caſ.* 14. n. 12. *verſic. in omnem caſum*, Cancer. *var. reſol. par.* 1. *cap.* 14. n. 77. *verſic. cum ſolutio.*

Unde contra dictam præſumptionem admittitur probatio in contrarium, Bald. in *l. quicumque* n. 9. & 10. Antonell. *alleg. cap.* 54. n. 11. cum duobus ſeqq. ubi ponit etiam, quando adit talis probatio contraria.

Que dixi ſuper *l. quicumque* adaptantur noſtro ſtatuto hic, dum hoc præſumptione ſolutionis in præteritum arguit ex tribus ſolutionibus per tres annos factis, & ſic procedit cum diſpoſitione Juris communis, de qua in dict. *l. quicumque*.

Generaliter autem ad materiam dictæ *l. quicumque* quando nec ne procedat, vide Cravett. *conf.* 313. Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 139. Maſcard. *concluſ.* 1327. lib. 3. Gabr. *de præſumpt. concluſ.* 11. Carocc. *de locat. & conduct. p.* 4. Rubr. *de Paleis. Oliv. & Gland. Trentacinq. var. reſol. lib.* 2. *reſol.* 2. *de ſid. Inſtrum. Caſtill. de alim. cap.* 39. Gratian. *cap.* 716. Poſt. *reſol.* 49. Colta *de retrotrah. cap.* 8. *caſ.* 14. Cancer. *var. reſol. p.* 1. *cap.* 14. n. 70. & ſeqq. Antonell. *de tempor. legal. lib.* 2. *c.* 54. Gratian. *decif.* 152. Scopp. *in obſerv. ad diſt. decif.* 152. Thomat. *decif.* 2. Rot. *decif.* 254. apud Zacch. *de oblig. Camer. decif.* 962. *coram Amat. Dunozett. decif.* 1474. *coram Coccin. decif.* 268. *coram Celf. & decif.* 31. *coram Arguell.*

De Ceſſione bonorum, & induciis quinquennialibus.

C A P. CLXI.

Ad ceſſionem bonorum, vel ad quinquennales inducias non admittantur, niſi, qui ſe fatalia damna, calamitates, & fortuitos caſus, vel alia adverſa poſt contracta debita incurriſſe docuerint; & tunc de conſenſu majoris partis creditorum. Luſores autem, dilapidatores, fraudatores omnes, & qui ſciētes, ſe ſolvendo non eſſe, multiplicia debita contraxerunt, omnino excludantur; in electione verò alterius ex beneficiis prædictis, illi præferantur, qui ſe veros creditores eſſe, delato calumniæ juramento, legitimis documentis, vel per idoneos teſtes docuerint. Chirographarios autem creditores, niſi ſcripturæ tempus contineant, & ſint trino, vel ſaltem bino teſte notatæ, numerum facere nolumus, omnibus colluſionibus, fictionibus, & fraudibus, quas debitores, & creditores ex mutua intelligentia machinari ſolēt, penitus excluſis. Deprehenſi autem in aliqua fraude, fictione, vel mendacio, indigni omnino habeantur.

- 52 Bon. mem. R. P. D. Petrus Franciscus de Rubis Fiscus Advocatus laudatur.
- 54 Cautio juratoria sufficit etiam stante statuto requirente idoneam cautionem, si debitor per fidejussores ob ejus paupertatem cavere non potest.
- 55 Fallit ex hoc statuto Urbis, & quare.
- 56 Cautio juratoria decoctorum fides prestari non potest.
- 57 Cautio juratoria illius, qui tempore debito debitum juratum non persolvit, non est standum.
- 58 Cautio omnino requiritur de solvendo finita dilatione, quando agitur de dilatione concessa à Principe.
- 59 Fallit si Princeps in suo rescripto cautionem remiserit.
- 60 Major pars creditorum potest concedere dilationem debitori, illi remittendo cautionem de solvendo finita dilatione, & nu. 63.
- 62 Major pars creditorum potest debitori oberato remittere partem debiti.
- 64 Cautio juratoria de jure debet sufficere debitori in dilatione quinquennali, aliàs dilatio deserviret de vento, cum non posset prestare fidejussorem, & n. 65.
- 67 Statutum hic quoad cautionem prestandam emanavit favore creditorum, unde ipsi possunt proprio favori renunciare.
- 68 Casus mixtus non comprehenditur sub statuto loquente de casu simplici.
- 69 Dilatio concessa sine cautione, ut durante quinquennio debitor solvat certam summam, non tenet ex Statuto Urbis.
- 70 Dilatio quinquennalis non potest concedi à Judicibus inferioribus, sed à solo Principe.
- 71 Contrarium defenditur, & nu. 72. 73. & 74. ubi reicitur Viv. decif. 38.
- 75 Dilationes quinquennales conceduntur à Collateralibus Capitulis.
- 76 Clerici, ac persona Ecclesiastica in dilatione, qua conceditur eorum Iudice laico, debent coram hoc comparere.
- 77 Fidejussor dicitur ille, qui pro debito alterius se obligavit.
- 78 Dilatio concessa principali debitori suffragari debet ejus fidejussori, dum debitor assumpsit in se onus illum defendendi.
- 79 Contrarium tenentes referuntur, sed prima opinio firmatur uti verior n. 81.
- 80 Barz. decif. 56. Scaini decisionem 78. transcripsit, & furtum litterarium commisit.
- 82 Fidejussori principaliter, ac insolidum obligato non suffragatur dilatio quinquennalis concessa principali debitori.
- 83 Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 32. n. 4. notatur, & nu. 84.
- 84 Fidejussori opitulatur dilatio concessa principali debitori quoad creditores, qui consenserunt dilationi, secus quoad dissentientes, & n. 86.
- 87 Dilatio secunda quinquennalis non conceditur post primam, & nu. 105. ubi quod nova non conceditur, vel saltem non ita de facili.
- 88 In claris non egemus auctoritate.
- 89 Dilatio non prodest non prestita cautione idonea de solvendo in fine dilationis.
- 90 Cautio juratoria sufficit, quando debitor ob paupertatem fidejussorem idoneum dare non potest.
- 91 Cautio juratoria ex statuto Urbis in dilationis concessione non sufficit.
- 92 Dilatio concessa debitori quando nec ne suffragetur ejus fidejussori, vide DD. relatos remissive.
- 93 Dilatio quinquennalis non conceditur debitoribus Pistorum Urbis ex causa pretii Panis, & aliarum rerum ad artem pistoriam spectantium.
- 94 Nec debitoribus Aromatariorum Urbis ex causa medicinalium.
- 95 Dilatio quinquennalis concessa à majori parte creditorum non præjudicat creditoribus ex causa alimentorum, pensionum Domus, ac pretii comestibilium, & nu. 96. & 97.
- 98 Dilatio quinquennalis non conceditur, nec suffragatur debitori ex causa depositi.
- 99 Nec debitori vigore schedula Pagherò.
- 100 Nec contra creditores ex causa mercedis.
- 101 Nec contra debitum fiscale, secus si sit debitum ex contrahant. ad Stat. Tom. II.

tractu, & nu. 101.

- 103 Dilatio concessa debitori non suffragatur ejus heredi beneficiato, si debitor illa pendente moriatur.
- 104 A dilatione concessa cum fraude à majori parte creditorum poterunt creditores dissentientes appellare, & appellatio admittenda est etiam in suspensivo.
- 106 Debitor finita dilatione quinquennali non admittitur ad cessionem bonorum, & nu. 107.
- 108 Dilatio quoad personam tantum non potest concedi à majori parte creditorum.
- 109 Dilatio quinquennalis, in quibus differat, vel conveniat cum cessione bonorum, vide remissive.
- 110 Major pars creditorum an possit præjudicare minori in remissione partis debiti faciendæ debitori, est opinio controversa, sed approbatur opinio affirmativa.
- 111 Major pars creditorum facilius potest remittere partem debitori, qui obiit decoctus, & nemo velit adire ejus hereditatem.
- 112 Remissio partis debiti fieri non potest in præjudicium creditorum hypothecariorum, sed contrarium tenentes referuntur 114.
- 113 Major pars creditorum potest præjudicare minori in omnibus, quando agitur de providendo super bonis debitoris à solutione cessantis.
- 115 Referuntur Doctores agentes super dilationibus quinquennalibus, qua conceduntur à creditoribus, vel à Principe.

Dilationum quinquennalium usus sub facti. mem. Innocentio XI. ferè in totum rejectus fuit, ex quo Cardinalis de Luca ejusdem Pontificis Auditor malè sentiebat contra illas, ut apparet ex ejus discurs. 120. nu. 8. & 9. ac credit. & debit. itaut dilationes à Judicibus in anteacto Pontificatu concessas sine cautionibus de solvendo in fine dilationum paucorum dierum intercapedine revocaverit; at quia dictus Auditor non poterat tollere dispositionem juris, de qua in l. fin. C. qui bon. ceder. poss. & statuti hic, tales dilationes, ac inducias quinquennales concedentium; hinc non semel ad illarum concessione censui posse deveniri, dummodò requisita dicta l. final. & hujus statuti in illarum concessione servarentur.

Et quidem ex statuto hic præscribitur pro forma, & per verba præcisa, quod non admittantur ad tales inducias quinquennales, nisi qui fatalia damna, calamitates, & fortuitos casus, vel alia adversa post contracta debita incurrisse docuerint, ex quibus verbis junctis illi dictioni *Nisi*, colligitur, quod per modum conditionis, & formæ debet fieri talis probatio infortuniorum superventorum, hoc enim importat illa dictione *nisi* Barbof. dict. 217. n. 9. & 10.

Quod clarescit ex subsequentibus verbis statuti, per quæ à tali dilatione fuere omnino exclusi, lufores, dilapidatores, & fraudatores omnes, qui scientes, se solvendo non esse, multiplicia debita contraxerunt, quæ dictio *omnino* est præcisa, Barbof. dict. 240., unde magis insurgit mentem statuentium fuisse, quod debitores facere debeant probationem talium infortuniorum, super quo consonat dispositio juris communis, de qua per Henrig. de fidejussor. cap. 5. n. 103. & segg. Maufon. de caus. execut. limit. 6. n. 65., qui volunt non concedi talem dilationem debitoribus eorum culpa decoctis.

Est benè verum, quod præciso hoc statuto, dilatio quinquennalis juxta formam l. fin. C. qui bon. ced. poss., cum concedatur ex voluntate majoris partis creditorum, sic lege permittente, talis probatio infortuniorum non est probanda, Parif. conf. 100. latè lib. 3. Gratian. cap. 222. nu. 14. Amat. Panorm. resol. 22. nu. 4.

Sed qui prætendit, illam non esse concedendam, quia non ex infortuniis superventis, sed ob dolum, & fraudem sequutus sit malus status debitoris petentis dilationem, juxta juris communis dispositionem, debent creditores probare fraudem, & dolum, cum hic non præsumatur, veluti delictum, & amplius posse inducias quinquennales de jure (non tamen ex hoc statuto) obtineri per debitorem, qui in paupertatem incidit ex proprio vitio, & culpa tenet Amat. Panorm. ref. 22. n. 4. quem refert Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 29., licet in fine referat contrarium tenentes.

Ut autem talis dilatio concedi possit à majori parte Creditorum requiritur probatio crediti in majori summa, & quod illud sit verum, ex verbis statuti, & ex l. fin. Cod. qui bon. ceder. poss.

Itaut concessa à minori parte nullatenus suffragetur, 13

Benè verum est, quod si in aliquo loco vigeat consuetudo concedendi dilationem sine collegiali convocatione creditorum, & per simplicem subscriptionem folii separatim factam à creditoribus, tunc talis consuetudo esset attendenda; Gratian. *cap. 222. num. 7.* Salgad. *dist. cap. 30. num. 71.* Sanct. de Mel. *de induc. debitor. q. 10. nu. 20.* Palm. *Nepos decis. Lucen. 51. n. 12.* ita tamen ut consuetudo probetur plenè, ac concludenter, aliàs cessante tali probatione, remanet firma conclusio supra firmata super invaliditate dilationis concessæ à majori parte creditorum, quoties collegialiter illam non concesserit, ut plenè firmat dict. Palm. *decis. 51. fere per tot.*

Et ampliùs ad hoc ut dilatio concessa à majori parte creditorum præjudicet minori parti dissentienti, requiritur, quod super tali concessione dilationis fiat processus coram 35 Iudice omnibus creditoribus auditis, non autem extrajudicialiter per simplicem subscriptionem folii dilationis, Sanct. de Mel. *de induc. quæst. 16. num. 5.* Simoncell. *de decret. in præfat. nu. 112. & 113.* Palm. *decis. 51. n. 8.*

Notandum est in hac materia, quod antequam per majorem partem creditorum collegialiter congregatorum subscribatur folium dilationis, debet pro parte debitoris præcedere libellus judicialis citatis omnibus creditoribus, in quo idem debitor exponat, quod vult cedere bonis, quatenus ipsi non concedatur dilatio quinquennalis, cum major pars creditorum in proposito possit præjudicare minori, in quantum debitor prius se declarat velle cedere bonis, nam tunc major pars creditorum volens retinere debitorem in suo credito, ne cedat bonis, potest aliis in minori numero dissentientibus præjudicare in concessione dilationis, ut præclare notant Alex. *conf. 205. num. 2. lib. 2.* Roman. *conf. 439. num. 6.* Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 2. num. 9. vers. ideo quando debitor* Sanct. *de induc. debitor. quæst. 2. num. 11.* Afflict. *decis. 288. num. 3.* Viv. *decis. 38. num. 5. lib. 1.*

At in casu occurrenti dicebam, & sic judicavi, quod cum in folio dilationis subscripto collegialiter à majori parte creditorum diceretur, quod in tantum debitori concedebatur dilatio, in quantum extrajudicialiter se expressebat, quod aliàs intendebat cedere bonis, dixi hoc æquipollere libello in hac materia, dum creditores fuerant intimati in Edibus Sapientiæ Urbis, & ibi creditores in modica parte, qui noluerant subscribere folium dilationis publice lectum, fuerant audit, sed rejecti, eo quia major pars exultimaverat dilationis folium, in quo erat expressum, quod aliàs debitor volebat cedere bonis, esse subscribendum, & cum postea tale folium, judicialiter petendo non gravetur à me Iudice Ordinario ad formam dilationis quinquennalis in eo concessæ, fuisset productum, dicebam, quod satis constabat de voluntate debitoris, quod volebat cedere bonis, si ipsi non concedebatur dilatio, nam talis libellus super cessione non est pro forma substantiali, sed ad effectum, ut creditores possint eligere an ipsis magis expediat, quod debitor cedat bonis, vel remaneat cum credito in Platea, & Civitate cum dilatione, & sine cessione, quæ debitori tollit creditum, undè cum talis libellus non requiratur pro forma, sed solum ad certum effectum, scilicet ad hoc ut creditoribus constet de voluntate debitoris, quod vult facere cessionem, ideo benè potuit adimpleri per æquipollens voluntatem exprimendo in dicto folio in congressu lecto ad præclare firmata per Rot. *decis. 33. nu. 4. & 5. p. 2. decis. 272. nu. 11. p. 4. divers. & decis. 558. nu. 14. & 15. coram Merlin.*, & partes in casu prædicto acquievere.

Adverte hic, quod durante tempore dilationis quinquennalis currunt favore creditorum usura legitima in eorum creditis fructiferis, Sanct. de Mel. *de induc. quæst. 34. num. 28.* Salgad. *alleg. cap. 30. num. 49.* Rot. Lucen. apud Palm. *Nep. decis. 51. nu. 11.* ubi refert, quod si creditores in concedenda dilatio quinquennali indulgant debitori, quod non debeant currere fructus dicuntur remittere partem debiti, & sic ex hoc capite etiam requiritur omnium creditorum coadunatio.

41 Quia ex presenti statuto debitor petens dilationem quinquennalem debet portare biretum viride eodem modo, ac si cederet bonis, cum statuentes hic pariformiter hoc demandaverint tam in cessione bonorum, quam in concessione induciarum quinquennalium, itaut per Iudices tam cessiones, quam induciæ quinquennales non possint concedi, & concessæ non suffragentur, si debitores tale biretum viride omnibus patens in capite non deferant: at statutum quoad

inducias quinquennales indulsit, quod si debitor ad illas admittitur idoneè caverit de solvendo in fine dilationis, ad delationem bireti viridis non teneatur; hinc remanet examinanda ardua quæstio, an talis cautio debeat esse per fideiussores, vel sat sit cautio juratoria debitoris cum hypotheca priorum bonorum, & an possit cautio hujusmodi per fideiussores remitti à majori parte creditorum, si enim sat est cautio juratoria, & illa per fideiussores remitti potest per majorem partem creditorum in præjudicium minoris partis, actum est de delatione bireti viridis, cum statuti dispositio in hoc possit faciliter eludi mediante juratoria cautione: super quo puncto cum aliàs irrepsisset in Romana Curia facilitas concedendi hujusmodi inducias quinquennales sine cautione per fideiussores, quod multum turbabat commercium, & erat alienum à mente statuti, & finita dilatione quinquennali creditores nihil consequi poterant à debitore, qui durante quinquennio non solum ad meliorem statum non redierat, sed ea pauca, quæ habebat, consumpserat, hinc sub Sm. Innocentio XI. *Cardinalis de Luca prius in Curia Advocatus* 42 *celeberrimus*, & ob ejus summam doctrinam, ac eximiam integritatem ab eodem Pontifice ad munus sui Auditoris evocatus contra talium dilationum frequentem usum, vel abusum infurrexit, antiquas, & jam concessas sine cautione de medio tollendo, & novas sine tali cautione concedi prohibendo; & quia super hoc mali debitores conquirebantur de hao, ab ipsis nominata asperitate dicti de Luca; hinc ipse usque tunc Iudicis munere in Urbe perfungens dicebam, proxim tales dilationes concedendi sine fideiussore, ac cautione idonea non posse subsistere etiam cum consensu majoris partis creditorum.

Ex quo per statutum hic requiritur cautio idonea præstanda per debitorem, si vult perficere commodum induciarum quinquennalium absque gestatione bireti viridis in capite, quod prius favore Incliti populi Romani indulsit Paulus 43 IV. ut testatur *Beatus Pius V. eius Const. 112. §. 1. Bullar. nov. tom. 2.* undè dum cautio à statuto exigitur idonea ab illo, qui non vult gestare biretum hujusmodi, non potest suffragari cautio juratoria, cum hæc non sit talis, sed solum illa per fideiussores, vel pignora *l. si mandato Titii §. fin. ff. mand. & l. ergo quamdiu 4. §. addici ita demum ibi - ergo cavendum est idoneè, quid est idoneè satisfacto utique, aut pignoribus datis - ff. de fideicom. libert. glos. in cap. fin. in verbo cautionem idoneam de pignor. Fagnan. in c. Odoardus n. 59. vers. tamen cum additur de solut. in 1. p. 3. lib. decretal. Gratian. c. 147. n. 21.* ubi quod si fuerit dictum, quod idoneè caveatur, intel- 45 ligitur cum fideiussore, Ludov. *dec. Pernf. 63. n. 15.*

Et hoc caret dubio, dum fideiussio hic exigitur ob debitoris suspicionem, ex quo petens inducias quinquennales fatetur se pauperem, & non solvendo, quinimmo hoc probare debet ex firmatis supra hic n. 5. quo casu cautio debet omnino esse cum fideiussoribus in quibuscumque actionibus, tam bonæ fidei, quam stricti Juris, nec sufficit juratoria Ludov. *dec. Pernf. 63. n. 12. & 13.* Giurb. *dec. 4. n. 55.* & in puncto dilationis quinquennalis concessæ tam à Principe quam à Creditoribus tenet Dian. *oper. moral. tom. 6. tract. 5. ref. 34.* 46 nam alias mens statuti eluderetur, si admitteretur cautio juratoria, & forma adeo præcisa ab illo tradita, quod dilatio non suffragetur, si debitor non deferat biretum viride, inanis esset.

Clarius quia per statutum idonea cautio in proposito demandata fuit, adhuc ut debitor eximeretur ab onere delationis bireti viridis; unde dum statuentes doctissimi sciebant privilegia concessa à Paulo IV. & Beato Pio V. Populo Romano de non admittendis debitoribus ad dilationem sine gestatione talis bireti viridis, & illis adhærendo idem præcisè voluerunt in hoc statuto, & solum exceperunt ab onere reportandi tale biretum illum, qui idoneè cavisset de solvendo in fine dilationis, absolum est dicere, quod intellexerint de cautione juratoria ex benè ponderatis per Giurb. *dec. 4. n. 41. & 42.* ubi advertit, quod si lex voluisset admittere cautionem juratoriam faciliter hoc dixisset in casu, in quo debitor ob suum malum statum fideiussorem, vel pignus dare verisimiliter non potuisset.

Et hoc comprobatur, quia per statutum hic traditur forma in concedenda dilatio quinquennali, & quod ea non suffragetur, ac irrita remaneat, si debitor, cui illa concessa fuit, non gestet biretum viride, & per viam limitationis à dicta forma receditur, si debitor idoneè caveat de solvendo in fine dilationis, undè stante forma inducta à statuto cautio debet præstari idonea per fideiussores, vel 49 pignora

Alter articulus, dum in Capitolio eram Primus Collateralis super hac materia dilationis coram me fuit discussus; ad eludendam hujus statuti dispositionem quidam debitor ingenti ære alieno gravatus petebat admitti ad dilationem sine cautione, & sine onere gestandi biretum viride cum obligatione solvendi scuta decem pro quolibet centenariio cuiuslibet creditori quolibet anno, durante dilatione quinquennali, & prætendebatur, hunc casum mixtum non comprehendendi sub statuto loquente in casu simplici de solvendo solum finita dilatione quinquennali, ad tradita post cumulatam per Roccam *disp. l. r. Select. tom. 2. cap. 164. n. 16.*; cum statuta operentur solum in casibus literaliter expressis, juxta regulam in materia statutorum firmatam communiter per Doctores, & de qua Thomat. *decif. 46. n. 24. Rot. decif. 171. nu. 4. par. 15. recen. decif. 163. nu. 13. & 14. par. 17. & decif. 167. nu. 19. par. 19.*

At ego contrarium censui, & dilationem etiam in dicto casu denegavi ex defectu cautionis non præstitæ, ex quo habui pro certo, rationem, & mentem statuti etiam hunc casum comprehendere, dum nec per dictum modum obtinendæ dilationis cum tali cautela est consultum creditoribus, nam sola expromissio jurata debitoris solvendi scuta decem pro quolibet centenariio, & anno, etiam durante quinquennali dilatione non potest dare aliquam cautelam creditoribus, sed potius talis modus consequendi dilationem proponebatur cum tali extrinseca speciositate ad eludendum statutum, & creditores, nam poterat debitor dilapidando totum consumere in primo anno, nec statuti solus cortex verborum, sed mens inspicere debet.

Talis dilatio quinquennalis ad formam *l. fin. C. qui bon. ceder. poss.* non potest secundum Viv. *decif. 38.* concedi à Judicibus Inferioribus, sed à solo Principe Supremo; at ejus dictum potest procedere in dilatione, ac moratoria, quæ conceditur ex gratia, quæ a solo Principe concedi potest, secus in dilatione quinquennali ex *dict. l. fin.*, quæ potest concedi etiam à Judicibus Inferioribus, cum potius hæc concernat justitiam, Gratian. *cap. 221. nu. 26. Sanct. de Induc. Debitor. quest. 16. n. 6.*, & post alios probat Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 1. nu. 4. fol. mihi 58. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 23. in fine Molegnan. altercat. legal. 62. num. 2.*, ubi rejicit dictum Viv. *allegat. decif. 38.*; & ex statuto nostro hic res redditur clara, dum in verbis Judicibus datur facultas talem dilationem concedendi juxta formam in ipso statuto traditam.

Nec obstat Viv. *decif. 38.*, quia ejus opinio caret fundamento, dum *glosa in l. final. verbo majestati C. qui bon. ceder. poss.* addit vel aliqui iudice, & sic Imperator non loquitur taxative de sua potestate immediata, sed loquitur etiam de potestate mediata repræsentata per suos Judices Ordinarios, qui omnes possunt concedere dilationem illis, quorum Jurisdictioni præfunt, ut firman Doctores mox allegati, quam *glosam* non vidit, vel non consideravit Viv.; & Franch. *decif. 82.* ab eodem Vivio allegatus nihil dicit, quod illi faveat.

Unde passim tales dilationes conceduntur à Collateralibus Curie Capitolii, cum sint Judices Ordinarii, & omnia per ipsos fieri possint, quæ fieri valent à Judicibus Ordinariis, & quæ in Statutis Urbis continentur ex *Stat. Urb. cap. 8. & 9. lib. 1.*, & advertit Fenzon. *hic n. 2.*

Adverte hic quod si vigore consensus majoris partis creditorum sit concedenda dilatio debitori laico, & hæc petatur coram Collateralibus Curie Capitolii Judicibus laicis, vel alio Judice laico, si in causa adsit Clericus, vel alia persona Ecclesiastica, creditor non poterit declinare illorum Jurisdictionem, Anell. Amat. *conf. 28. num. 17. Gratian. cap. 222. n. 35. & 36. Urfill. ad Afflict. decif. 288. nu. 8. in fine & decif. 380. n. 7.*, qui refert, in certa causa sic fuisse decisum, Mastrill. *decif. 79. n. 4.* ubi pariter testatur sic sæpius judicatum, & sic praticari vidi, & consonat R. P. D. Anfaldus post hæc scripta visus de *commerc.*, & *mercatur. disc. 11. nu. 17.*, ubi alios congerit.

Dilatio verò concessa principali debitori an profit ejus fidejussoribus, articulus est satis controversus, & quia ex casu alias per me deciso videtur posse resolvi, hinc votum tunc factum hic inferendum esse duxi, sequentis tenoris.

Quia Petrus mercator æris alieni mole pressus erat decorationi proximus, hinc creditores ad illum sustinendum, facta remissione tertie partis eorum crediti, eidem concesserunt dilationem triennalem, cum hoc, quod pro dimidia debiti remanentis solvendi finita dicta dilatione fidejuberet

Antonius, prout fidejussit, sed trienni termino adhuc durante cum idem Petrus aliam dilationem quinquennalem de consensu majoris partis creditorum obtinisset, petebat Antonius fidejussor hac secunda dilatione concessa principali debitori juvari; at ego existimabam, fidejussoris instantiam non esse fundatam.

Nam licet Antonius esset fidejussor, dum pro debito spectante ad Petrum se obligaverat ex pleno *conf. 157. per tot. Laurent. de Pinu.*, & consequenter deberet perfrui commodum dilationis concessæ Petro principali debitori, qui assumpserat in se onus defendendi ipsum fidejussorem juxta opinionem Surd. *conf. 426. n. 19. lib. 4. plenè Sanct. de Mel. de Induc. debitor. q. 25. per tot.*, qui adducit bonas rationes, & contrariis respondet, Maur. *de fidejussor. Sect. 9. cap. 10. n. 11. & seqq.*, ubi quod hæc opinio est verior, & tenenda, Henrig. *eodem tract. cap. 22. num. 82. cum quatuor seqq. & num. 12. & cap. 27. nu. 76. & seqq.* Guzman. *de evict. quest. 10. nu. 32. cum duobus seqq.* A Cost. *de privil. credit. Regul. 3. ampliat. 2. n. 98. Cancr. var. resol. p. 2. cap. 5. nu. 108. Villadieg. in sua politica cap. 2. §. Maslo contrario in fine, Petr. Barbol. in l. maritum n. 87. ff. solut. matrim.*, Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 3. n. 1. & seqq. Surd. decif. 301. nu. 16.*

Nihilominus, quod talis dilatio non profit fidejussori principalis debitoris uti concessa habito respectu ad hujus personam, & paupertatem tenent Marefcott. *var. resol. lib. 2. cap. 130. per tot. Salgad. Labyr. credit. part. 2. cap. final. nu. 31. & seqq.* Scain. *decif. Bonon. 78. per tot. Barz. decif. Bonon. 56.*, qui furtum licetarium committendo, transcripsit decisionem Scaini longè ante ipsum Barzium in Rota Bononiensi Auditoris, cum differant solum dictæ decisiones, quod illa Originalis Scaini continet nomina litigantium, sed Barzium ad tenendum furtum illa non posuit, & simile furtum Barzium fecit Scaino in alia decisione, ut notat Fundat. *ad decif. Bonon. divers. decif. 25. in fin.*, cui est credendum cum in impressione decisionum Giptius, & Fundat. viderint originalia Auditorum, qui illas compilaverunt.

At quod talis dilatio quinquennalis competat etiam fidejussori videtur opinio magis vera, & solidioribus fundamentis munita, ex quo quando illa est concessa à Creditoribus dicitur quasi ex Justitia concessa, ut profit etiam ejus fidejussoribus, Mauson. *de caus. execut. limit. 6. nu. 75. ad 78. A Cost. de privil. credit. Regul. 3. ampl. 2. num. 97. Salgad. Labyr. credit. part. 2. cap. 30. nu. 74. Carol. Anton. de Luc. ad Grat. cap. 12. num. 3. & seqq. Sanct. de Melo de Induc. debitor. q. 25. a num. 7. & per tot.*

Et Doctores in contrarium allegati, quod non suffragetur fidejussori loquuntur pro majori parte in dilatione concessa à Principe ex gratia, vel quando fidejussor est obligatus tanquam principalis principaliter, & in solidum, hoc namque casu cessat titulus, & nomen fidejussoris, dum creditor illum voluit habere pro principali, & sic dilatio concessa uni, non prodest alteri correo principaliter coobligato, Coler. *de process. execut. part. 1. c. 4. nu. 14. in fin. Sanct. de Melo de Induc. quest. 25. num. 15. versic. semotis Carol. Anton. de Luc. ad Gratian. cap. 12. n. 9. Mart. Vot. 44. n. 3. Fontanell. dec. 472. num. 13. & decif. 473. Cart. de Luc. de credit. & debit. disc. 98. nu. 2. & 3.*

Super quo male Dian. *oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 32. num. 4.* tenet contrarium auctoritate Mauson. *de caus. execut. limit. 6. nu. 36.*, dum Mausonius tenet contrarium, ut apparet ex lectura, & ex Doctoribus per ipsum relatis, licet errore Impressoris apud Mauson. relicta sit dictio Non, quæ tamen legitur in summario *dicti n. 36.*, & si Diana benè vidisset Doctores relatos per Mauson., & examinasset illius sensum, non errasset in firmanda conclusione insubsistente.

Ut cumque autem prædicta in se vera procedant, adhuc in casu, de quo agitur censui, dilationem non opulari fidejussori, ex tribus motivis; & primum est, quod talis dilatio potest benè suffragari fidejussori quoad creditores, qui consenserunt dilationi concessæ principali debitori, secus quoad illos, qui disenserunt, nam ab his, qui non consenserunt dilationi fidejussor potest molestari, Farin. *q. 29. num. 26. versic. & licet, Mauson. dict. limit. 6. nu. 79. Carol. Anton. de Luc. ad Gratian. dict. cap. 12. num. 5. Fontanell. decif. 47. num. 19. & 20. & decif. 473. nu. 7.*, qui in hoc considerant, quod creditores consentientes dilationi videntur quoque illam concessisse fidejussori, quia alias dilatio remaneret inutilis, vel creditores tenerentur cedere Jura favore fidejussoris contra debitorem, quæ essent frustratoria pendente dilatione.

qui adeat hereditatem cum tali remissione, Aff. i. c. decis. 88. nu. 2. Pigant. dict. Rubr. 134. num. 16. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 3. in 4. vers. communis Doctorum.

- 112 Sed talis remissio in præjudicium minoris partis creditorum habentium pignus, vel hypothecam fieri non potest, Dian. alleg. resol. 3. in 4. vers. modo tamen habeat, & facit Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 5. quest. 126. nu. 20.

- Et quod major pars creditorum possit præjudicare minori sit procedit in omni casu, in quo certant, quid faciendum sit super bonis debitoris à solutione cessantis, Gratian. cap. 222. n. 2. Franc. Rocc. de spons. 1. n. 7. lib. 2. ; & sic etiam in remissione partis debiti ut testatur sic decisum, Rocc. ibid. n. 9. & plenè Ansaldo. de Commer. & mercatur. disc. 11. ubi hoc tenet etiam contra creditorem hypothecarium, qui sequestravit effectus debitoris, quando hic est notoriè decoctus, & factus non solvendo, licet talis adhuc non declaratus.

- Plura de Induciis quinquennalibus, quæ conceduntur à majori parte creditorum, & etiam de induciis, ac moratoriis, quæ conceduntur à Principe, de illarum requisitis, & quando necne suffragentur vide Sanct. de Melo de induc. debitor. toto tract. Rodrigue. de execut. sent. & rei judicat. cap. 8. & de privil. credit. in genere fol. 2. par. 1. à n. 7. Salgad. labyrin. credit. par. 2. cap. 2. à n. 69. & cap. 30. Gratian. cap. 222. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. Amat. Panormit. resol. 22. Franc. Rocc. respons. legal. 1. lib. 2. Molegnan. altercat. legal. 62. Pacific. de Salvian. Inspect. 3. cap. 2. à num. 411. Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 5. qu. 136. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de solut. resol. 1. 2. & 3. Mut. super cap. Regni Sicil. tom. 6. cap. 24. Scannarol. de visit. Carcer. lib. 3. §. 9. cap. 7. & seq. & cap. 11. Fenzoni. & Galganetti. ad hoc Stat. 161. Cost. de rat. rate q. 139. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 130. Mart. vot. 138. Fontanell. decis. 472. & 473. Barz. decis. 78. Afflict. decis. 288. Franch. decis. 22. Viv. decis. 38. Rot. decis. 440. & 884. coram Coccin. & decis. 497. par. 18. recen.

ARTICULUS II. ARGUMENTUM.

Debitor quando admittatur, necne ad cessionem bonorum, tam ex dispositione Juris, quam statuti hic, & Constitutionum Apostolicarum. Et quando ex rescripto Principis quis ad illam admittatur absque ignominia.

SUMMARIUM.

- 116 Cessio bonorum fuit inventa, ne debitor in carceribus marcescat, & ut ab illis liberetur.
- 117 Cessio bonorum non potest à creditoribus impediri debitori illam petenti sub prætextu, quod illi velint concedere dilationem quinquennale.
- 118 Fallit ex Statuto Urbis, & n. 119.
- 120 In praxi tale statutum ex Constitutionibus Apostolicis non servatur, & quare.
- 121 Reformatio Pauli V. derogavit Statutis Urbis in his, quæ essent contraria contentis in Reformatione.
- 122 Cessio ut concedi possit requiritur de jure præambula probatio paupertatis, & ex Statuto Urbis n. 123.
- 124 Probatio paupertatis in praxi non fit, quando ceditur bonis.
- 125 Debitor volens cedere bonis debet se constituere in Carceribus, & n. 182.
- 126 Cedens bonis debet ex Statuto Urbis, & etiam ex Constitutione Pii IV. deferre biretum viride, & n. 127.
- 128 Cessio bonorum, quæ fit servata forma motus propriis Pii IV. importat, quod cedens bonis debeat deferre biretum viride sub pœna fustigationis pro prima vice, & tririmum pro secunda.
- 129 Biretum viride debet dari debitori, qui cedit bonis à creditoribus, & n. 130.
- 131 Biretum viride, si ob antiquitatem amisit colorem, debitor ob hoc non debet carcerari, si novum non fuit exhibitum à creditoribus.
- 132 Congregatio Visita carceratorum non potest remittere dilationem bireti viridis.
- 133 Hebraei cedentes bonis, & ipsi debent deferre biretum partim viride, & partim flavum.
- 134 Delatio bireti viridis potest remitti à Principe Supremo.
- 135 Principes non debent de facili concedere, quod debitores admittantur ad cessionem bonorum absque ignominia, sed solum ex urgente causa.
- 136 Cessio bonis ut ritè fiat, debet debitor citare creditores,

qui illam carcerari fecerunt, ad actum cessionis.

- 137 Cessio bonis à debitore cum uno ex creditoribus, suffragatur quoad omnes alios creditores, quorum credita debitor in cessione passus fuit.
- 138 Debitor, qui cessit bonis, potest cessionem nec agere, nec conveniri potest, attamen adhuc retinet dominium bonorum, & n. 139.
- 140 Cessione bonorum facta à debitore quomodo procedatur in distractione bonorum ejusdem.
- 141 Cessionem factam bonis potest debitor re integra revocare, si creditoribus satisfaciatur de eorum creditis.
- 142 Cedens bonis, si postea acquirat bona, tenetur ex illis satisfacere creditoribus.
- 143 Debitor cedens bonis debet cautione juratoria se obligare de solvendo, si devenerit ad pinguiorem fortunam.
- 144 Cedens bonis etiam cum ignominia tenetur solvere debita, si devenerit ad pinguiorem fortunam.
- 145 Contrarium firmatur, cum ignominia succedat loco solutionis, etiam in foro conscientia, & n. 146.
- 147 Cessio tamen nunquam liberat à solutione debitorum, quando creditores se opposuerunt cessionis.
- 148 Cessionis beneficium non datur illis, qui luxuriose vivendo propria bona dissiparunt.
- 149 Nec illis, qui dissiparunt cum fraudibus, ac ludis, vel dolose alienarunt eorum bona, & n. 151.
- 150 Dolus ut privet beneficio cessionis debet esse verus, non presumptus.
- 152 Cessio non competit illi, qui sciens, se non esse solvendo, contrarium expresse asseruit in contractu.
- 153 Non competit fallitis, ac fraudolenter decoctis.
- 154 Pœna ultimi supplicii contra dolosos decoctores fuit decreta per Constitutionem Beati Pii V.
- 155 Debitorem fraude decoxisse debet probari à creditoribus.
- 156 Contrarium firmatur uti verius, præcipue ex Statuto Urbis.
- 157 Cessionis beneficium non competit illi, qui negavit debitum.
- 158 Debitum sat est, quod sit confessatum post sententiam, & in gradu appellationis.
- 159 Debitor, qui passus fuit debitum post sententiam non admittitur ad cessionem, si non reficiat prius expensas.
- 160 Debitor Collectarum debitarum Principi, ac appaltum Cameralium non admittitur ad cessionem bonorum.
- 161 Contrarium de jure esse verius tenent plures.
- 162 Prima opinio servatur in praxi, & n. 163. & 164. ubi refertur sic decisum, & n. 160. & 166.
- 165 Congregatio Visita carceratorum Urbis procedit cum prima opinione.
- 166 Rovit decis. 86. declaratur.
- 167 Cessio bonorum debitori fisci ex contractu, & extra causam Collectarum, ac datiorum, competit.
- 168 Talis opinio non recipitur in Statu Ecclesiastico.
- 169 Debitor fisci ex causa delicti non admittitur ad cessionem bonorum.
- 170 Debitor etiam privati ex causa delicti, & occasione injuriarum non gaudet beneficio cessionis bonorum; contrarium refertur n. 173, sed prior opinio tenetur n. 174. & 175.
- 171 Fidejussor pro carcerato, quod non aufugiet à Carceribus, cum non deliquerit, gaudet beneficio cessionis bonorum, & refertur casus in praxi n. 172.
- 174 Reicitur Thesaur. decis. 182. & contra illius opinionem fuit judicatum, & n. 175.
- 176 Cessio bonorum non suffragatur obligato ad factum, quod potest adimplere.
- 177 Secus si factum amplius non possit adimplere.
- 178 Non competit cessio bonorum heredi, qui non confecit Inventarium.
- 179 Non competit in Urbe debitoribus Pistorum ex causa pretii panis.
- 180 Nec competit debitoribus Aromatariorum Urbis ex causa pretii medicinalium.
- 181 Nec competit debitoribus ex causa pretii mercium emptarum in utraque Ripa fluminis Tyberis Urbis.
- 183 Cessio facta bonis non suffragatur, si integrè facta non sit indicatio bonorum.
- 184 Bonorum indicatio à cedente bonis debet fieri medio juramento.
- 185 Cedenti bonis præter unam subuculam, & vestem quotidianam,

Quicumque verò petierint se admitti, interim, dum petunt, etiam si in vim Apostolici rescripti id petant, non audiantur, nisi publice, & palam biretum viride ita discoopertum, quod ab omnibus videri possit, in capite deferant, nec Judex aliter, nec in vim commissionis, nec litis pendentiae possit inhibere, & facta inhibito non teneat, & tam is, qui ad cellionem, quam is, qui ad quinquennales inducias fuerit admittus, dictum biretum portare debeat, alioquin ipso jure privilegio privatus censeatur, & mandata etiam alias contra eos relaxata sine novo decreto, & citatione contra eosdem, si sine bireto viridi reperti fuerint, executores quicumque exequi possint. Is verò, qui ad quinquennales inducias admittus fuerit, si idonee caverit de solvendo in fine dilationis, seu termini hujusmodi, ad dicti bireti delationem non teneatur.

S U M M A R I U M.

- 1 Cessionis bonorum, & dilationum quinquennalium materia est in foro quotidiano.
- 2 Materia dilationum quinquennalium cessionis bonorum, ac cap. Odoardus de solut. dividitur.

P R Æ L U D I U M.

PER hoc statutum debitoribus, qui ob fatalia damna, casus fortuitos, ac alia adversa post contracta debita lapsi sunt, duo remedia, cessionis scilicet bonorum, & induciarum quinquennalium concessa fuere, & super illorum concessione, vel denegatione tradidit formam, & quia de utroque remedio in dies in foro disceptari contingit, & materia est quotidiana, ut notat Castren. in l. fin. in fin. C. qui bon. ceder. poss. ideo super illis methodice hic multa pertractanda sunt secundum terminos juris communis, ac statuti hinc, & licet in pluribus dilatio quinquennalis, ac cessio bonorum ab hoc statuto sint exequatæ quoad requirita in illarum concessione, nihilominus in pluribus unum remedium differt ab alio, propterea super utroque separatim agendum est, & prius erunt aliqua adnotanda in primo articulo super dilatione, seu induciis quinquennalibus; & in secundo aliqua ponentur super cessione bonorum; & quia beneficium cap. Odoardus ac solut. concessum à Jure Canonico Clericis in honorem Ordinis Clericalis est quædam species cessionis bonorum, non tamen ignominiosa, dum per illam reservatur Clericis portio congrua pro eorum alimentis, ne in opprobrium ordinis Clericalis mendicare cogantur, & in reliquis alia bona assignentur creditoribus, propterea de dicto beneficio aliqua ad praxim adnotabuntur hic in tertio articulo.

A R T I C U L U S P R I M U S.

A R G U M E N T U M.

Dilatio quinquennalis à majori parte creditorum concessa debitori ut suffragetur, quæ requirantur, & an illam obtinens teneatur cavere de solvendo in fine quinquennii; & quando talis cautio debeat esse cum fidejussoribus, vel sufficiat sola juratoria, tam de jure, quam ex hoc Statuto. Pro quibus debitis, & quando talis dilatio non suffragetur.

S U M M A R I U M.

- 3 Dilationes quinquennales sub Innocentio XI. operæ ejus Auditoris fere in omnibus fuere sublata.
- 4 Auditor Papa non potest tollere leges.
- 5 Inducia quinquennales ex Statuto Urbis non conceduntur, nisi probata defectione per infortunia, & nu. 6. 8. & 9., ubi idem de jure communi.
- 7 Dilectio omnino est precisa.
- 10 Probatio infortuniorum de jure pro consequenda dilatione à majori parte creditorum non est facienda, & dolus est probandus ab allegante.
- 11 Dilatio quinquennalis potest concedi à majori parte creditorum etiam illi, qui in paupertatem incidit ex propria culpa, licet alii contrarium sentiant.
- 12 Major pars creditorum, qui verè sint tales, potest concedere talem dilationem.
- 13 Dilatio concessa à minori parte creditorum non suffragatur.

- 14 Major pars creditorum intelligitur respectu majoris crediti, non numeri personarum.
- 15 In majori parte creditorum computantur creditores consanguinei debitoris, qui ceteris paribus præferuntur.
- 16 Creditoribus paribus in concessione, vel denegatione dilationis, præferuntur illi, qui volunt assensiri concessioni dilationis.
- 17 Credita pro concessione dilationis, ut numerentur, debent esse vera, & non simulata.
- 18 Exceptiones competentes contra legalitatem creditorum possunt opponi etiam à concrescitoribus.
- 19 Credita per scripturas privatas si non sint bino teste munita, non attenduntur pro concessione Induciarum, secus ex Stat. Urb. n. 26.
- 20 Secus si aliunde appareat de illarum veritate, & cesset fraus, & nu. 21.
- 21 Suspicio, de qua in l. scripturas non attenditur, si aliunde comprobetur veritas scriptura privata.
- 22 Creditores chirographarii, & sine hypotheca, quoties cesset fraus connumerantur pro concedenda dilatione quinquennali, & nu. 24.
- 25 Major pars creditorum non præjudicat minori in concedenda dilatione, si hujus creditum sit juratum.
- 27 Creditores in diem, & qui agere non possunt, quia credita non sunt debita, non connumerantur ad faciendum majorem numerum creditorum, & nu. 28.
- 29 Major pars in concedenda dilatione potest præjudicare etiam doli.
- 30 Major pars creditorum præjudicat minori si illi collegialiter congregentur in certo loco omnibus creditoribus vocatis.
- 31 Dilatio concessa à majori parte creditorum collegialiter non congregata, sed separatim per subscriptionem folii dilationis non suffragatur.
- 32 Contraria opinio rejicitur.
- 33 Dilatio concessa sine congregatione collegiali tenet si in loco adit consuetudo.
- 34 Consuetudo predicta est plenè probanda, alias debet servari dispositio juris, quod dilatio concedatur collegialiter.
- 35 Dilatio concessa à majori parte creditorum collegialiter congregata ut suffragetur, debet à Iudice cum processu confirmari.
- 36 Dilatio quinquennalis ut possit à majori parte creditorum concedi, requiritur, quod debitor prius iustè pro facienda cessione bonorum.
- 37 Cessionis petitio judicialis non requiritur, si creditores in folio dilationis exprefferunt, quod debitor volebat cedere bonis.
- 38 Forma requisita ad certum effectum potest per equipollens adimpleri.
- 39 Dilationis quinquennalis tempore durante fructus currunt favore creditorum, qui habent credita fructifera.
- 40 In dilatione concedenda si creditorum major pars remittat cursum fructuum, dicuntur remisisse partem debiti.
- 41 Debitor, qui impetrat dilationem quinquennalem ex Statuto Urbis, & Constitutionibus Pontificiis debet deferre biretum viride, si non caveas idonei de solvendo finita dilatione, & n. 43., & 48.
- 42 Cardinalis de Luca Auditor Innocentii XI. dilationes quinquennales concessas sine cautione irritas declaravit.
- 44 Cautio, ad effectum se eximendi à dilatione bireti viridis, quando conceditur dilatio ex statuto, debet esse idonea per fidejussores, vel pignora.
- 45 Cautio idonea dum requiritur debet esse per fidejussores, vel pignora.
- 46 Cautio quando exigitur ob debitoris suspicionem debet esse cum fidejussoribus, & n. 47.
- 48 Cautio juratoria non sufficit quando illa est requisita ad effectum excludendi debitorem ab alio remedio, ac onere posito in defectum cautionis idonea, & num. 50. 53. & 66.
- 49 Cautio debet esse idonea per fidejussores, vel pignora, quando est indulta pro forma à Statuto.
- 51 Cautio juratoria sufficit stante inopia debitoris, qui fidejussorem non potest invenire, & quando secus numer. 53.

- 52 Bon. ment. R. P. D. Petrus Franciscus de Rubis Fiscus Advocatus laudatur.
- 54 Cautio juratoria sufficit etiam stante statuto requirente idoneam cautionem, si debitor per fidejussores ob ejus paupertatem cavere non potest.
- 55 Fallit ex hoc statuto Urbis, & quare.
- 56 Cautio juratoria decoctorum fides prestari non potest.
- 57 Cautio juratoria illius, qui tempore debito debitum juratum non persolvit, non est standum.
- 58 Cautio omnino requiritur de solvendo finita dilatione, quando agitur de dilatione concessa à Principe.
- 59 Fallit si Princeps in suo rescripto cautionem remiserit.
- 60 Major pars creditorum potest concedere dilationem debitori, illi remittendo cautionem de solvendo finita dilatione, & nu. 63.
- 62 Major pars creditorum potest debitori oberato remittere partem debiti.
- 64 Cautio juratoria de jure debet sufficere debitori in dilatione quinquennali, alias dilatio deserviret de vento, cum non posset prestare fidejussorem, & n. 65.
- 67 Statutum hic quoad cautionem praestandam emanavit favore creditorum, unde ipsi possunt proprio favori renunciare.
- 68 Casus mixtus non comprehenditur sub statuto loquente de casu simplici.
- 69 Dilatio concessa sine cautione, ut durante quinquennio debitor solvat certam summam, non tenet ex Statuto Urbis.
- 70 Dilatio quinquennalis non potest concedi à Judicibus inferioribus, sed à solo Principe.
- 71 Contrarium defenditur, & nu. 72. 73. & 74. ubi reuicetur Viv. decif. 38.
- 75 Dilationes quinquennales conceduntur à Collater alibus Capitoli.
- 76 Clerici, ac persona Ecclesiastica in dilatione, qua conceditur coram Iudice laico, debent coram hoc comparere.
- 77 Fidejussor dicitur ille, qui pro debito alterius se obligavit.
- 78 Dilatio concessa principali debitori suffragari debet ejus fidejussori, dum debitor assumpsit in se onus illam defendendi.
- 79 Contrarium tenentes referuntur, sed prima opinio firmatur uti verior n. 81.
- 80 Barz. decif. 56. Scaini decisionem 78. transcripsit, & furtum litterarium commisit.
- 82 Fidejussori principaliter, ac insolidum obligato non suffragatur dilatio quinquennalis concessa principali debitori.
- 83 Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 32. m. 4. notatur, & nu. 84.
- 84 Fidejussori opitulatur dilatio concessa principali debitori quoad creditores, qui consenserunt dilationi, secus quoad dissentientes, & n. 86.
- 87 Dilatio secunda quinquennalis non conceditur post primam, & nu. 105. ubi quod nova non conceditur, vel saltem non ita de facili.
- 88 In claris non egemus auctoritate.
- 89 Dilatio non prodest non praestita cautione idonea de solvendo in fine dilationis.
- 90 Cautio juratoria sufficit, quando debitor ob paupertatem fidejussorem idoneum dare non potest.
- 91 Cautio juratoria ex statuto Urbis in dilationis concessione non sufficit.
- 92 Dilatio concessa debitori quando nec ne suffragetur ejus fidejussori, vide DD. relatos remissive.
- 93 Dilatio quinquennalis non conceditur debitoribus Pistorum Urbis ex causa pretii Panis, & aliarum rerum ad artem pistoriam spectantium.
- 94 Nec debitoribus Aromatariorum Urbis ex causa medicinalium.
- 95 Dilatio quinquennalis concessa à majori parte creditorum non praedat creditoribus ex causa alimentorum, pensionum Domus, ac pretii comestibilium, & nu. 96, & 97.
- 98 Dilatio quinquennalis non conceditur, nec suffragatur debitori ex causa depositi.
- 99 Nec debitori vigore schedula Pagherò.
- 100 Nec contra creditores ex causa mercedis.
- 101 Nec contra debitum fiscale, secus si sit debitum ex contrarium, ad Stat. Tom. II.

- tractu, & nu. 102.
- 103 Dilatio concessa debitori non suffragatur ejus heredi beneficiato, si debitor illa pendente moriatur.
- 104 A dilatione concessa cum fraude à majori parte creditorum poterunt creditores dissentientes appellare, & appellatio admittenda est etiam in suspensivo.
- 106 Debitor finita dilatione quinquennali non admittitur ad cessionem bonorum, & nu. 107.
- 108 Dilatio quoad personam tantum non potest concedi à majori parte creditorum.
- 109 Dilatio quinquennalis, in quibus differat, vel contrariet cum cessione bonorum, vide remissive.
- 110 Major pars creditorum an possit praedat minor in remissione partis debiti faciendae debitori, est opinio controversa, sed approbatur opinio affirmativa.
- 111 Major pars creditorum facilius potest remittere partem debitori, qui obiit decoctus, & nemo velit adire ejus hereditatem.
- 112 Remissio partis debiti fieri non potest in praedat creditorum hypothecariorum, sed contrarium tenentes referuntur 114.
- 113 Major pars creditorum potest praedat minor in omnibus, quando agitur de providendo super bonis debitoris à solutione cessantis.
- 115 Referuntur Doctores agentes super dilationibus quinquennalibus, qua conceduntur à creditoribus, vel à Principe.

Dilationum quinquennalium usus sub fari. mtem. Innocentio XI. ferè in totum rejectus fuit, ex quo Cardinalis de Luca ejusdem Pontificis Auditor malè sentiebat contra illas, ut apparet ex ejus discurs. 120. nu. 8. & 9. ac credit., & debitor.; itaut dilationes à Judicibus in anteacto Pontificatu concessas sine cautionibus de solvendo in fine dilationum paucorum dierum intercapedine revocaverit; at quia dictus Auditor non poterat tollere dispositionem juris, de qua in l. fin. C. qui bon. ceder. poss., & statuti hic, tales dilationes, ac inducias quinquennales concedentium; hinc non semel ad illarum concessionem censui posse deveniri, dummodò requisita dicta l. finali, & hujus statuti in illarum concessione servarentur.

Et quidem ex statuto hic praescribitur pro forma, & per verba praecisa, quod non admittantur ad tales inducias quinquennales, nisi qui fatalia damna, calamitates, & fortuitos casus, vel alia adversa post contracta debita incurrisse docuerint, ex quibus verbis junctis illi dictioni *Nisi*, colligitur, quod per modum conditionis, & formae debet fieri talis probatio infortuniorum superventorum, hoc enim importat illa dictione *nisi* Barbof. dict. 217. n. 9. & 10.

Quod clarescit ex subsequentibus verbis statuti, per quae à tali dilatione fuere omnino exclusi, lufores, dilapidatores, & fraudatores omnes, qui scientes, se solvendo non esse, multiplicia debita contraxerunt, quae dictione omnino est praecisa, Barbof. dict. 240., unde magis insurgit mentem statuendum fuisse, quod debitores facere debeant probationem talium infortuniorum, super quo consonat dispositio juris communis, de qua per Henrig. de fidejussor. cap. 5. n. 103. & segg. Maufon. de caus. execut. limit. 6. n. 65., qui volunt non concedi talem dilationem debitoribus eorum culpa decoctis.

Est bene verum, quod praeciso hoc statuto, dilatio quinquennalis juxta formam l. fin. C. qui bon. ced. poss., cum concedatur ex voluntate majoris partis creditorum, sic lege permittente, talis probatio infortuniorum non est probanda, Paris. conf. 100. latè lib. 3. Gratian. cap. 222. nu. 14. Amat. Panorm. resol. 22. nu. 4.

Sed qui praetendit, illam non esse concedendam, quia non ex infortuniis superventis, sed ob dolum, & fraudem sequutus sit malus status debitoris petentis dilationem, juxta juris communis dispositionem, debent creditores probare fraudem, & dolum, cum hic non praesumatur, veluti delictum, & amplius posse inducias quinquennales de jure (non tamen ex hoc statuto) obtineri per debitorem, qui in paupertatem incidit ex proprio vitio, & culpa tenet Amat. Panorm. ref. 22. n. 4. quem refert Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 29., licet in fine referat contrarium tenentes.

Ut autem talis dilatio concedi possit à majori parte Creditorum requiritur probatio crediti in majori summa, & quod illud sit verum, ex verbis statuti, & ex l. fin. Cod. qui bon. ceder. poss.

Itaut concessa à minori parte nullatenus suffragetur, 13

plenè Gratian. *cap. 222. Rot. decis. 497. num. 4.* & 5 *part. 18. recent.*

Et talis major pars creditorum non intelligitur respectu numeri personarum, sed quantitatis crediti, unde possunt adesse decem; ac plures creditores, ac octo, vel sex illorum dissentire, & duo, vel tres, ac etiam unus assentire pro dilatione, si dicti duo, vel tres, ac etiam unus habent creditum in maiori quantitate, præferuntur in concessione dilationis ad verba *text. in l. fin. C. qui bon. ced. poss.*, & non dissentit statutum hic, ac probant Gratian. *cap. 222. nu. 18.* & *seqq. Salgad. labyr. credit. part. 1. cap. 7. nu. 72.* Franc. Rocc. *respons. legal. 11. n. 5. lib. 2.* Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. num. 4.* Sanct. de Melo *de judic. q. 8. nu. 7.* & *seqq. Rot. decis. 884. n. 4.* & 5. *coram Coccin.*, & plenè *decis. 497. n. 2.* & 3. *p. 18. rec.*

In dicta maiori parte Creditorum computantur etiam Consanguinei debitoris, si eorum credita sint realia, ac fraude, & collusionione careant; quinimodò Consanguinei cum eorum creditis cæteris paribus præferuntur in dilatione huiusmodi concedenda, Gratian. *cap. 222. n. 22.* Rocc. *respons. legal. 11. n. 5. lib. 2.* Amat. Panorm. *resol. 22. n. 6.* & 7.

Et quando creditores sunt in æquali numero circa quantitatem crediti, & alii assentiant, & alii dissentiant circa dilationis concessionem, prævalet sententia assentientium tanquam benignior *l. finali §. si verò plures*, ubi communiter scribentes, *C. qui bon. ceder. poss. Viv. decis. 38. nu. 6.* Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 5. vers. prævalet*; ita tamen, quod credita in proposito sint vera, & non simulata, vel conficta Gratian. *cap. 222. n. 21.* benè Angel. *conf. 213. nu. 1.*, ubi quod omnes exceptiones, quæ à debitore possunt opponi contra creditum transeunt in creditores, & opponi valent ab eisdem ad impediendas inducias quinquennales.

Undè major pars creditorum ex statuto hic debet probare, eorum credita esse contracta per legitima documenta, vel idoneos testes, & non per scripturas privatas, si non contineant tempus, & non sint trino, vel bino teste munitæ, ex plenè traditis per Sanct. de Melo *de induc. debitor. quest. 11. per tot.* Salgad. *labyr. credit. part. 2. cap. 30. n. 77.*; & id sancitum fuit, ad hoc ut collusiones, fictiones, & fraudes tollantur, at si privatæ scripturæ etiam sine testibus exaratae careant suspitione fraudis, & fictionis, & debita in illis contenta appareant verè contracta de tempore in illis contento, ut quia repositæ fuissent in Archivio publico, ad tradita per Rot. *decis. 17. n. 7.* apud Merlin. *de pignor.*; vel ageretur de credito proveniente ex solutione pecuniæ habitæ per medium Montis Pietatis Urbis, Banche S. Spiritus, vel alterius loci publici, ex quibus excludatur fictio, ac fraud, tali casu non obstante hoc statuto, huiusmodi creditores essent admittendi in concessione dilationis, dum hoc statutum emanavit non pro forma, sed solum ad effectum evitandi fraudes, ac machinationes, & sic illis cessantibus, cessare debet statuti dispositio, ut in simili dicitur, quod licet creditor ex scriptura privata, si non sit trino teste munita, non possit concurrere cum Instrumento publico, nihilominus etiam si deficiat numerus trium testium, ad huc concurrat cum Instrumento, & illi prævalet juxta tempus in ea oppositum, quoties revera constet aliundè, scripturam privatam fuisse confectam de tempore in illa contento, licet careat tribus testibus, quia dicta *l. scripturas* non emanavit pro forma, sed solum ad effectum tollendi suspitionem antedatæ, ac fraudem in scriptura privata, & sic cessante in hac tali suspitione prævalet Instrumento, Antonell. *Jun. conf. 99. num. 28.* Mans. *consul. 569. n. 17.*, & 18. *tom. 6.* Magon. *decis. Florent. 122. nu. 11.* benè Rot. *decis. 69. nu. 7. coram Manzaned. decis. 135. num. 4.* & *seqq. coram Merlin.* plenè *decis. 879. per totam coram Seraphin. decis. 10. n. 7. coram Ninot. & decis. 336. nu. 7. & seqq. p. 13. recent.*

Hinc in casu occurrenti dixi, creditum resultans vigore apochæ solum subscriptæ à debitore, & pro quo actum fuerat, & relaxatum mandatum judicialiter, benè suffragari pro numero creditorum, dum ferè per biennium antequam esset actum pro dilatione quinquennali creditor vigore talis apochæ obtinuerat mandatum, nec propterea intrabat fraud, ac machinatio à statuto præsumpta.

Cessante verò fraude omnes creditores etiam chirographarii, & sine hypotheca connumerantur pro constituenda maiori parte creditorum, ut de jure probat Angel. de Ubal. *conf. 213. num. 1. circa princ.*, & statutum hic admittit etiam creditam probatum per idoneos testes, quod certè non habet hypothecam, & idem de jure communi, Gratian. *capit. 222. num. 15.*, & 16., & plenè Sanc. *de Induc.*

quest. 8. num. 11. 134. num. 5.

Major autem pars creditorum non habentium credita iuramento munita non potest præjudicare minori, si hujus debitum est juratum, Rot. *coram Coccin. decis. 440. n. 3.*

At ex dispositione præsentis statuti hic ego tenco contrarium constantissimè, dum statutum pro constituenda maiori parte creditorum admisit credita chirographaria, & resultantia ex scripturis privatis, & etiam ex testibus, dummodò in illis cesserit fraud, ac deceptio aliorum creditorum, & sic non respexit ad credita jurata, cum illud præcipue resultans ex dispositione testium, non continet iuramentum.

Creditores autem in diem ex causa cambiorum, societatum officii, vel aliorum creditorum, quorum solutionis dies adhuc non venit, & pro quibus debitor urgeri non potest, non possunt connumerari pro constituenda maiori parte creditorum, ex quo huiusmodi creditores non sunt propriè tales, dum non possunt urgere debitorem, sicut possunt illi, qui sunt creditores de præsentis, & habent actionem exercibilem pro eorum creditis ad *text. in l. cedere diem 213. ff. de verb. signif. & l. quod in diem ff. de compensat. & præcisè hoc tenet Angel. de Ubal. conf. 213. nu. 1. vers. illi autem consensur*, ubi dicit, quod illi in proposito sunt creditores, quibus nulla obstat exceptio.

Et major pars creditorum in concedenda dilatione potest præjudicare etiam doti; Gratian. *cap. 222. nu. 32.* Sanc. à Melo *de induc. quest. 8. n. 16.*

Ad hoc autem ut major pars creditorum in concedenda dilatione possit præjudicare in minori requiritur, quod omnes collegialiter sint congregati in certo loco, & ad hoc pro certa die, & hora sint intimati, & citati, alias sine tali citatione, sive intimatione congregatio facta, ac dilatio concessa etiam à maiori parte creditorum est nullius roboris, ac momenti, Maccraten. *var. resol. lib. 2. resol. 18. nu. 4.*, & 5. Salgad. *labyr. credit. part. 1. cap. 2. num. 14.* & *part. 2. cap. 30. num. 64.* & *seqq. R. P. D. Ansald. de commerc. & mercatur. disc. 11. num. 6.* & *seq. Dian. oper. moral. tom. 6. srat. 5. resol. 36. num. 3.* Rodriguez *de execut. rei judic. cap. 8. num. 37.* ubi hoc requisitum ponit pro necessario, plenè Palm. *decis. Lucen. 51. n. 3.*, & 7.

Undè dilatio concessa à maiori parte creditorum per subscriptionem folii dilationis ab illis non collegialiter congregatis, sed separatim factam non tenet, nec illius vigore potest, nec debet à iudice concedi non gravetur, ex quo talis major pars creditorum collegialiter non congregata non potest præjudicare minori, ea ratione, quia creditor quod illi, qui separatim subscripserunt folium concessionis dilationis, auditis in congressu Collegiali aliis creditoribus non consentientibus, potuissent recedere à placito illam concedendi, ad verba *text. in l. final. ibi— ut omnibus in unum coadunatis, & debitis eorum computatis*— & ibi Baldus *nu. 3. C. qui bon. ceder. poss. Alex. conf. 205. n. 1. lib. 2.* Angel. de Ubal. *conf. 213. n. 1. vers. ad validandum autem*, Gratian. *cap. 222. n. 4.* & 5. ubi quod de tali coadunatione creditorum debet constare, Salgad. *labyr. credit. p. 2. c. 2. nu. 69.*, & *seqq.* & *cap. 30. à n. 68.* & *infra Fontanell. de pat. nupt. tom. 2. claus. 5. glos. 8. p. 2. nu. 42.* Maccraten. *benè dict. resol. 18. n. 5.* Rodriguez *de concurs. credit. in prat. n. 27.* Merlin. *de pignor. lib. 2. q. 136. n. 9.*, & 10. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 2. n. 6.*, qui dicit, hanc opinionem esse veram, & ab ea non esse recedendum, Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. §. 1. c. 2. nu. 14.* & 15. Sanct. de Melo *de induc. q. 10. per tot.* plenè Palm. *decis. Lucen. 51. per tot.* Rot. *decis. 1233. n. 1. coram Seraph. decis. 440. nu. 2.* & *seqq.* confirmata *decis. 884. coram Coccin. & decis. 3. n. 2.*, & 3. *post Rodriguez de concurs. creditor.*

Non obstat contraria opinio Paris. *conf. 100. num. 5. lib. 3.* Sanct. de Mel. *de induc. debitor. quest. 6. n. 10.* & *seqq.* & Scannarol. *dict. cap. 2. nu. 17.*, & *seqq.* volentium, talem coadunationem creditorum pro concedenda dilatione non esse necessariam, quia contraria opinio per tot Doctores, ac per Rotam, ut supra approbata est verior, & Parisius reprobatur à Rota in *dict. decis. 440. coram Coccin.*, & Sanct. de Mel. *impugn. Salgad. labyr. credit. p. 2. c. 30. n. 69.*, & 70. & Scannarol. melius sentiens in hoc adhuc prior opinionem lib. 3. c. 7. n. 25. & 26., & Salgadum sequitur relicto do Sanctium, & Scannarolam Rot. Lucen. apud Palm. Nepot. *decis. 51. num. 5. cum duob. seqq.*, & n. 10., hinc prior opinio omnino retinenda est, nedum uti magis communis, ac verior, sed ex quo per Rotam approbata, & illam in praxi vidi Romæ inconcussè servatâ.

Benè

- Benè verum est, quod si in aliquo loco vigeat consuetudo concedendi dilationem sine collegiali convocatione creditorum, & per simplicem subscriptionem folii separatim factam à creditoribus, tunc talis consuetudo esset attendenda; Gratian. *cap. 222. num. 7.* Salgad. *dict. cap. 30. num. 71.* Sanct. de Mel. *de induc. debitor. q. 10. nu. 20.* Palm. *Nepos decis. Lucen. 51. n. 12.* ita tamen ut consuetudo probetur plenè, ac concludenter, aliàs cessante tali probatione, remanet firma conclusio supra firmata super invaliditate dilationis concessæ à majori parte creditorum, quoties collegialiter illam non concesserit, ut plenè firmat dict. Palm. *decis. 51. fere per tot.*

- Et ampliùs ad hoc ut dilatio concessa à majori parte creditorum præjudicet minori parti dissentienti, requiritur, quod super tali concessione dilationis fiat processus coram
35 Judice omnibus creditoribus auditis, non autem extrajudicialiter per simplicem subscriptionem folii dilationis, Sanct. de Mel. *de induc. quest. 16. num. 5.* Simoncell. *de decret. in prefat. nu. 112. & 113.* Palm. *decis. 51. n. 8.*

- Notandum est in hac materia, quod antequam per majorem partem creditorum collegialiter congregatorum subscribatur folium dilationis, debet pro parte debitoris præcedere libellus judicialis citatis omnibus creditoribus, in quo idem debitor exponat, quod vult cedere bonis, quatenus ipsi non concedatur dilatio quinquennalis, cum major pars creditorum in proposito possit præjudicare minori, in quantum debitor prius se declarat velle cedere bonis, nam tunc major pars creditorum volens retinere debitorum in suo credito, ne cedat bonis, potest aliis in minori numero dissentientibus præjudicare in concessione dilationis, ut præclare notant Alex. *conf. 205. num. 2. lib. 2.* Roman. *conf. 439. num. 6.* Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 2. num. 9. vers. ideo quando debitor* Sanct. de *induc. debitor. quest. 2. num. 11.* Afflict. *decis. 288. num. 3.* Viv. *decis. 38. num. 5. lib. 1.*

- At in casu occurrenti dicebam, & sic judicavi, quod cum in folio dilationis subscripto collegialiter à majori parte creditorum diceretur, quod in tantum debitori concedebatur dilatio, in quantum extrajudicialiter se expressebat, quod aliàs intendebat cedere bonis, dixi hoc æquipollere libello in hac materia, cum creditores fuerant intimati in Aedibus Sapientie Urbis, & ibi creditores in modica parte, qui noluerant subscribere folium dilationis publice lectum, fuerant auditi, sed rejecti, eo quia major pars existimaverat dilationis folium, in quo erat expressum, quod alias debitor volebat cedere bonis, esse subscribendum, & cum postea tale folium, judicialiter petendo non gravetur à me Judice Ordinario ad formam dilationis quinquennalis in eo concessæ, fuisset productum, dicebam, quod satis constabat de voluntate debitoris, quod volebat cedere bonis, si ipsi non concedebatur dilatio, nam talis libellus super cessione non est pro forma substantiali, sed ad effectum, ut creditores possint eligere an ipsis magis expediat, quod debitor cedat bonis, vel remaneat cum credito in Platea, & Civitate cum dilatione, & sine cessione, quæ debitori tollit creditum, unde cum talis libellus non requiratur pro forma, sed solum ad certum effectum, scilicet ad hoc ut creditoribus constet de voluntate debitoris, quod vult facere cessionem, ideo benè potuit adimpleri per æquipollens voluntatem exprimendo in dicto folio in congressu lecto ad præclare firmata per Rot. *decis. 33. nu. 4. & 5. p. 2. decis. 272. nu. 11. p. 4. divers. & decis. 558. nu. 14. & 15. coram Merlin.*, & partes in casu prædicto acquievere.

- 39 Adverte hic, quod durante tempore dilationis quinquennalis currunt favore creditorum usura legitime in eorum creditis fructiferis, Sanct. de Mel. *de induc. quest. 34. num. 28.* Salgad. *alleg. cap. 30. num. 49.* Rot. Lucen. apud Palm. *Nep. decis. 51. nu. 11.*, ubi refert, quod si creditores in concedenda dilatione quinquennali indulgeant debitori, quod non debeant currere fructus dicuntur remittere partem debiti, & sic ex hoc capite etiam requiritur omnium creditorum coadunatio.

- 41 Quia ex presenti statuto debitor petens dilationem quinquennalem debet portare biretum viride eodem modo, ac si cederet bonis, cum statuentes hic pariformiter hoc demandaverint tam in cessione bonorum, quam in concessione induciarum quinquennalium, itaut per Judices tam cessiones, quam inducias quinquennales non possint concedi, & concessæ non suffragentur, si debitores tale biretum viride omnibus patens in capite non deferant: at statutum quoad

inducias quinquennales indulsit, quod si debitor ad illas admittit idoneè caverit de solvendo in fine dilationis, ad delationem bireti viridis non teneatur; hinc remanet examinanda ardua quæstio, an talis cautio debeat esse per fidejussores, vel sit cautio juratoria debitoris cum hypotheca priorum bonorum, & an possit cautio hujusmodi per fidejussores remitti à majori parte creditorum, si enim sit est cautio juratoria, & illa per fidejussores remitti potest per majorem partem creditorum in præjudicium minoris partis, actum est de delatione bireti viridis, cum statuti dispositio in hoc possit faciliter eludi mediante juratoria cautione: super quo puncto cum aliàs irreplisset in Romana Curia facilitas concedendi hujusmodi inducias quinquennales sine cautione per fidejussores, quod multum turbabat commercium, & erat alienum à mente statuti, & finita dilatione quinquennali creditores nihil consequi poterant à debitoribus, qui durante quinquennio non solum ad meliorem statum non redierat, sed ea pauca, quæ habebat, consumpserat, hinc sub Sm. Innocentio XI. *Cardinalis de Luca prius in Curia Advocatus celeberrimus*, & ob ejus summam doctrinam, ac eximiam integritatem ab eodem Pontifice ad munus sui Auditoris evocatus contra talium dilationum frequentem usum, vel abusum infurrexit, antiquas, & jam concessis sine cautione de medio tollendo, & novas sine tali cautione concedi prohibendo; & quia super hoc mali debitores conquerebantur de hac, ab ipsis nominata asperitate dicti de Luca; hinc ipse usque tunc Judicis munere in Urbe perfungens dicebam, præxim tales dilationes concedendi sine fidejussore, ac cautione idonea non posse subsistere etiam cum consensu majoris partis creditorum.

Ex quo per statutum hic requiritur cautio idonea præstanda per debitorem, si vult perfrui commodò induciarum quinquennalium absque gestatione bireti viridis in capite, quod prius favore Incliti populi Romani indulsit Paulus IV. ut testatur *Beatus Pius V. eius Const. 112. §. 1. Bullar. nov. tom. 2.* unde dum cautio à statuto exigitur idonea ab illo, qui non vult gestare biretum hujusmodi, non potest suffragari cautio juratoria, cum hæc non sit talis, sed solum illa per fidejussores, vel pignora *l. si mandato Titii §. fin. ff. mand. & l. ergo quamdiu 4. §. addici ita demum ibi - ergo cavendum est idoneè, quid est idoneè satisfactio nique, aut pignorum datis - ff. de fideicom. libert. glos. in cap. fin. in verbo cautionem idoneam de pignor. Fagnan. in c. Odoardus n. 9. vers. tamen cum additur de solut. in 1. p. 3. lib. decretal. Gratian. c. 147. n. 21.* ubi quod si fuerit dictum, quod idoneè caveatur, intelligitur cum fidejussore, Ludov. *dec. Perus. 63. n. 15.*

Et hoc caret dubio, dum fidejussio hic exigitur ob debitoris suspicionem, ex quo petens inducias quinquennales fatetur se pauperem, & non solvendo, quinimmo hoc probare debet ex firmatis supra hic n. 5. quo casu cautio debet omnino esse cum fidejussoribus in quibuscumque actionibus, tam bonæ fidei, quam stricti Juris, nec sufficit juratoria Ludov. *dec. Perus. 63. n. 12. & 13.* Giurb. *dec. 4. n. 55.* & in puncto dilationis quinquennalis concessæ tam à Principe quam à Creditoribus tenet Dian. *oper. moral. tom. 6. tract. 5. ref. 34.* nam alias mens statuti eluderetur, si admitteretur cautio juratoria, & forma adeò præcisæ ab illo tradita, quod dilatio non suffragetur, si debitor non deferat biretum viridè, inanis esset.

Clarius quia per statutum idonea cautio in proposito demandata fuit, ad hoc ut debitor eximeretur ab onere delationis bireti viridis; unde dum statuentes doctissimi sciebant privilegia concessa à Paulo IV. & Beato Pio V. Populo Romano de non admittendis debitoribus ad dilationem sine gestatione talis bireti viridis, & illis adherendo idem præcisè voluerunt in hoc statuto, & solum exceperunt ab onere reportandi tale biretum illum, qui idoneè cavisset de solvendo in fine dilationis, absolum est dicere, quod intellexerint de cautione juratoria ex benè ponderatis per Giurb. *dec. 4. n. 41. & 42.* ubi advertit, quod si lex voluisset admittere cautionem juratoriam faciliter hoc dixisset in casu, in quo debitor ob suum malum statum fidejussorem, vel pignus dare verisimiliter non potuisset.

Et hoc comprobatur, quia per statutum hic traditur forma in concedenda dilatione quinquennali, & quod ea non suffragetur, ac irrita remaneat, si debitor, cui illa concessa fuit, non gestet biretum viridè, & per viam limitationis à dicta forma receditur, si debitor idoneè caveat de solvendo in fine dilationis, unde stante forma inducta à statuto cautio debet præstari idonea per fidejussores, vel

Alter articulus, dum in Capitolio eram Primus Collateralis super hac materia dilationis coram me fuit discussus, ad eludendam hujus statuti dispositionem quidam debitor ingenti ære alieno gravatus petebat admitti ad dilationem sine cautione, & sine onere gestandi biretum viride cum obligatione solvendi scuta decem pro quolibet centenario cuiuslibet creditori quolibet anno, durante dilatione quinquennali, & prætendebatur, hunc casum mixtum non comprehendendi sub statuto loquente in casu simplici de solvendo solum finita dilatione quinquennali, ad tradita post cumulatos per Roccam *disp. l. r. Select. tom. 2. cap. 164. n. 16.*; cum statuta operentur solum in casibus literaliter expressis, juxta regulam in materia statutorum firmatam communiter per Doctores, & de qua Thomat. *decif. 46. n. 24. Rot. decif. 171. nu. 4. par. 15. recen. decif. 163. nu. 13. & 14. par. 17. & decif. 167. nu. 19. par. 19.*

At ego contrarium censui, & dilationem etiam in dicto casu denegavi ex defectu cautionis non præstitæ, ex quo habui pro certo, rationem, & mentem statuti etiam hunc casum comprehendere, dum nec per dictum modum obtinendæ dilationis cum tali cautela est consultum creditoribus, nam sola ex promissio jurata debitoris solvendi scuta decem pro quolibet centenario, & anno, etiam durante quinquennali dilatione non potest dare aliquam cautelam creditoribus, sed potius talis modus consequendi dilationem proponebatur cum tali extrinseca speciositate ad eludendum statutum, & creditores, nam poterat debitor dilapidando totum consumere in primo anno, nec statuti solus cortex verborum, sed mens inspicere debet.

Talis dilatio quinquennalis ad formam *l. fin. C. qui bon. ceder. poss.* non potest secundum Viv. *decif. 38.* concedi à Judicibus Inferioribus, sed à solo Principe Supremo; at ejus dictum potest procedere in dilatione, ac moratoria, quæ conceditur ex gratia, quæ a solo Principe concedi potest, secus in dilatione quinquennali *ex dict. l. fin.*, quæ potest concedi etiam à Judicibus Inferioribus, cum potius hæc concernat justitiam, Gratian. *cap. 221. nu. 26. Sanct. de Induc. Debitor. quest. 16. n. 6.*, & post alios probat Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 1. nu. 4. fol. mihi 58. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 23. in fine Molegnan. altercat. legal. 62. num. 2.*, ubi rejicit dictum Viv. *allegat. decif. 38.*; & ex statuto nostro hic res redditur clara, dum in verbis Judicibus datur facultas talem dilationem concedendi juxta formam in ipso statuto traditam.

Nec obstat Viv. *decif. 38.*, quia ejus opinio caret fundamento, dum *glosa in l. final. verbo majestati C. qui bon. ceder. poss.* addit *vel aliquo iudice*, & sic Imperator non loquitur taxative de sua potestate immediata, sed loquitur etiam de potestate mediata repræsentata per suos Judices Ordinarios, qui omnes possunt concedere dilationem illis, quorum Jurisdictioni præfunt, ut firmant Doctores mox allegati, quam *glosam* non vidit, vel non consideravit Viv.; & Franch. *decif. 82.* ab eodem Vivio allegatus nihil dicit, quod illi faveat.

Unde passim tales dilationes conceduntur à Collateralibus Curie Capitolii, cum sint Judices Ordinarii, & omnia per ipsos fieri possint, quæ fieri valent à Judicibus Ordinariis, & quæ in Statutis Urbis continentur *ex Stat. Urb. cap. 8. & 9. lib. 1.*, & advertit Fenzon. *hic n. 2.*

Adverte hic quod si vigore consensus majoris partis creditorum sit concedenda dilatio debitori laico, & hæc petatur coram Collateralibus Curie Capitolii Judicibus laicis, vel alio Iudice laico, si in causa adsit Clericus, vel alia persona Ecclesiastica, creditor non poterit declinare illorum Jurisdictionem, Anell. Amat. *conf. 28. num. 17. Gratian. cap. 222. n. 35. & 36. Urfill. ad Afflict. decif. 288. nu. 8. in fine & decif. 380. n. 7.* qui refert, in certa causa sic fuisse decisum, Mastrill. *decif. 79. n. 4.* ubi pariter testatur sic sæpius judicatum, & sic praticari vidi, & consonat R. P. D. Anfaldus post hæc scripta visus de *commerc.*, & *mercatur. disc. 11. nu. 17.*, ubi alios congerit.

Dilatio verò concessa principali debitori an prodest ejus fidejussoribus, articulus est satis controversus, & quia ex casu alias per me deciso videtur posse resolvi, hinc votum tunc factum hic inferendum esse duxi, sequentis tenoris.

Quia Petrus mercator æris alieni mole pressus erat decorationi proximus, hinc creditores ad illum sustinendum, facta remissione tertiæ partis eorum crediti, eidem concesserunt dilationem triennalem, cum hoc, quod pro dimidia debiti remanentis solvendi finita dicta dilatione fidejuberet

Antonius, prout fidejussit, sed trienni termino adhuc durante cum idem Petrus aliam dilationem quinquennalem de consensu majoris partis creditorum obtinuisse, petebat Antonius fidejussor hac secunda dilatione concessa principali debitori juvari; at ego existimabam, fidejussoris instantiam non esse fundatam.

Nam licet Antonius esset fidejussor, dum pro debito spectante ad Petrum se obligaverat ex pleno *conf. 157. per tot. Laurent. de Pinu.*, & consequenter deberet perfrui commodum dilationis concessæ Petro principali debitori, qui assumpsit in se onus defendendi ipsum fidejussorem juxta opinionem Surd. *conf. 426. n. 19. lib. 4. plenè Sanct. de Mel. de Induc. debitor. q. 25. per tot.*, qui adducit bonas rationes, & contrariis respondet, Maur. *de fidejussor. Sect. 9. cap. 10. n. 11. & seqq.*, ubi quod hæc opinio est verior, & tenenda, Henrig. *eodem tract. cap. 22. num. 82. cum quatuor seqq. & num. 12. & cap. 27. nu. 76. & seqq.* Guzman. *de evict. quest. 10. nu. 32. cum duobus seqq.* A Cost. *de privil. credit. Regul. 3. ampliat. 2. n. 98. Cancer. var. resol. p. 2. cap. 5. nu. 108. Villadieg. in sua politica cap. 2. §. Maslo contrario in fine, Petr. Barbol. in l. maritum n. 87. ff. solut. matrim.*, Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 3. n. 1. & seqq. Surd. decif. 301. nu. 16.*

Nihilominus, quod talis dilatio non prodest fidejussori principalis debitoris uti concessa habito respectu ad hujus personam, & paupertatem tenent Marefcott. *var. resol. lib. 2. cap. 130. per tot. Salgad. Labyr. credit. part. 2. cap. final. nu. 31. & seqq.* Scain. *decif. Bonon. 78. per tot. Barz. decif. Bonon. 56.*, qui furtum licitarium committendo, transcripsit decisionem Scaini longè ante ipsum Barzium in Rota Bononiensi Auditoris, cum differant solum dictæ decisiones, quod illa Originalis Scaini continet nomina litigantium, sed Barzium ad tenendum furtum illa non posuit, & simile furtum Barzium fecit Scaino in alia decisione, ut notat Fundat. *ad decif. 80 Bonon. divers. decif. 25. in fin.*, cui est credendum cum in impressione decisionum Giptius, & Fundat. viderint originalia Auditorum, qui illas compilaverunt.

At quod talis dilatio quinquennalis competat etiam fidejussori videtur opinio magis vera, & solidioribus fundamentis munita, ex quo quando illa est concessa à Creditoribus dicitur quasi ex Justitia concessa, ut prodest etiam ejus fidejussoribus, Mauson. *de caus. execut. limit. 6. nu. 75. ad 78. ACost. de privil. credit. Regul. 3. ampl. 2. num. 97. Salgad. Labyr. credit. par. 2. cap. 30. nu. 74. Carol. Anton. de Luc. ad Grat. cap. 12. num. 3. & seqq. Sanct. de Melo de Induc. debitor. q. 25. a num. 7. & per tot.*

Et Doctores in contrarium allegati, quod non suffragetur fidejussori loquuntur pro majori parte in dilatione concessa à Principe ex gratia, vel quando fidejussor est obligatus tanquam principalis principaliter, & in solidum, hoc namque casu cessat titulus, & nomen fidejussoris, dum creditor illum voluit habere pro principali, & sic dilatio concessa uni, non prodest alteri correo principaliter coobligato, Coler. *de process. execut. part. 1. c. 4. nu. 14. in fin. Sanct. de Melo de Induc. quest. 25. num. 15. versic. semotis Carol. Anton. de Luc. ad Gratian. cap. 12. n. 9. Mart. Vot. 44. n. 3. Fontanell. dec. 472. num. 13. & decif. 473. Cart. de Luc. de credit. & debit. disc. 98. nu. 2. & 3.*

Super quo male Dian. *oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 32. num. 4.* tenet contrarium auctoritate Mauson. *de caus. execut. limit. 6. nu. 36.*, dum Mausonius tenet contrarium, ut apparet ex lectura, & ex Doctoribus per ipsum relatis, licet errore Impressoris apud Mauson. relicta sit dictio Non, quæ tamen legitur in summario *dicti n. 36.*, & si Diana benè vidisset Doctores relatos per Mauson., & examinasset illius sensum, non errasset in firmanda conclusione in subsistente.

Ut cumque autem prædicta in se vera procedant, adhuc in casu, de quo agitur censui, dilationem non opulari fidejussori, ex tribus motivis; & primum est, quod talis dilatio potest benè suffragari fidejussori quoad creditores, qui consenserunt dilationi concessæ principali debitori, secus quoad illos, qui dissenserunt, nam ab his, qui non consenserunt dilationi fidejussor potest molestari, Farin. *q. 29. num. 26. versic. & licet*, Mauson. *dict. limit. 6. nu. 79. Carol. Anton. de Luc. ad Gratian. dict. cap. 12. num. 5. Fontanell. decif. 47. num. 19. & 20. & decif. 473. nu. 7.*, qui in hoc considerant, quod creditores consentientes dilationi videntur quoque illam concessisse fidejussori, quia alias dilatio remaneret inutilis, vel creditores tenerentur cedere Jura favore fidejussoris contra debitorem, quæ essent frustratoria pendente dilatione.

Secundum motivum pro exclusione fidejussoris à com- modo dilationis concessæ principali creditori in hoc casu insurgerebat, ex quo hæc secunda dilatio post primam erat insubstans, cum una tantum competat, ad hoc ut debitor possit respirare, & pecuniâs dilatione pendente parare pro creditoribus, cum secunda dilatio, nec secunda cessio bonorum non concedatur post primam dilationem *glos. commu- niter recepta in l. fin. verbo, etiam transacto C. qui bon. ced. poss. Amator. Rodriguez. de execut. rei judic. cap. 8. nu. 42. Guzman. de evict. q. 10. n. 27. & 28. Escalon. in Gazophiliac. Regii Perubic. lib. 1. cap. 10. n. 5.*

Tertium motivum resultabat, ex quo Petro fuerat remis- sa portio debiti, ac concessa prima dilatio triennalis hac le- ge, quod daret pro fidejussore Antonium pro solutione post triennium dimidiâ partis debitorum contentorum in dila- tione, unde dum Antonius fidejussit habito respectu ad dic- tam dilationem habentem conditionem dandi fidejussor- tem, frustra prætendit, quod creditores non consentientes secundæ dilationi non possint ipsum molestare, dum Doctores certantes super puncto, an fidejussori suffragetur dilatio concessa debitori principali loquantur in debitis contractis cum fidejussore ante dilationem, non autem in fidejussione præcisè præstita, ad hoc ut debitor possit consequi dilatio- nem à suis creditoribus, hoc namque secundo casu non cadit questio, quod fidejussor teneatur, & hoc non eget au- thoritate, cum in claris illa non egeamus ad text. in l. ille, aut ille §. cum in verbis ff. ad leg. 3.

Adducebatur etiam per scribentes pro creditoribus, qui non consenserant secundæ dilationi quartum motivum fun- datum in eo, quod in secunda dilatione, ex dictis nulla, non fuerat præstita idonea cautio de solvendo in fine dilationis, Salgad. *Labyr. credit. part. 2. cap. 30. n. 6. & seqq. Escalon. alleg. cap. 10. num. 10. Afflict. decis. 378. nu. 1. & ibi Ursill. n. 3. & colligitur ex lectura Statut. Urb. lib. 1. cap. 161. & licet re- plicaretur, quod attenta magna paupertate debitoris ob in- fortunia lapsi non poterat invenire fidejussorem idoneum, unde satis erat juratoria cautio, Fenzon. ad Stat. Urb. 161. n. 17. & 18. Rodriguez. de execut. Senten. cap. 8. nu. 40. Castill. de Alimen. lib. 8. cap. 12. nu. 19. Jo. Paul. Mel. in observ. ad dict. cap. 12. n. 11. Escalon. dict. cap. 10. num. 11. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 16. & 17. nihilominus replicatio poterat procedere ex dispositione Juris communis, non autem Stat. Urb. 161. & ex cuius verbis, & mente cautio debet esse idonea, si debitor obtinens dilationem vigore consensus majoris partis credi- torum vult effugere gestationem bireti viridis, ex consi- deratis per nos in annor. ad dict. stat. 161. artic. 1. num. 43. & seqq.*

Hætenus Votum.
At super hoc puncto, quando, nec ne dilatio concessa principali debitori suffragetur fidejussori, vide plenè Grat. cap. 12. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 130. Salgad. *labyr. cre- credit. par. 2. cap. fin. ad nu. 27. ad 61. qui Salgad. eodem cap. fin. n. 74. ex Sanctæ de Melo de Induc. qu. 25. per tot. & signanter nu. 7. dicit, quod illa concessa per partes, & non à Principe suffragatur fidejussori.*

Dilatio quinquennalis etiam legitime concessa in multis casibus non suffragatur, illosque non comprehendit.

Et primo in Urbe illa non præjudicat Pistoribus credito- ribus ex causa pretii panis, ac aliarum rerum ad artem pisto- riam spectantium, ex privilegiis diversorum Pontificum, & signanter ex plenissimo Indulto Urbani VIII. ad licentiam reiicente pro tali credito dilationem quinquennalem, ac etiam cessionem bonorum, super quo non spernendas edidit annotationes Antolinus Jurisconsultus Picens, & in Ro- mana Curia Advocatus.

Secundò idem procedit quoad Aromatarios Urbis pro pretio medelarum, dum simili privilegio potiuntur ex Con- stit. 47. Clementis VIII. §. neque sub aliqua Bull. nov. tom. 3.

Tertiò extra Urbem licet Constitutio Urbana quoad pretium panis non intret, nihilominus ex dispositione juris communis major pars creditorum in concedenda dilatione non potest præjudicare creditoribus ex causa alimentorum, pensionum domus, ac pretii commextibilium, cum contra

creditoribus ex hujusmodi causis non concedantur dilationes, si ipsi dissentiant, Gratian. cap. 222. num. 34. Ursill. ad Afflict. decis. 88. num. 1. vers. quod

huiusmodi dilatio, Boer. dec. 296. num. 6. ubi sive victualia vendita sint in foro, sive extra il- lum, & in debito ex causa locationis descendente idem pro- bant Tort. ad Stat. Pa. Rubr. 64. in civil. n. 11. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. re- ol. 27. nu. 4. & in debito alimento-

rum, Dian. resol. 28. nu. 1. vers. secundo non conceditur.

Quartò, nec adversus depositum admittitur dilatio quin- quennalis, cum celeriter, sine mora, & seclusa omni exce- ptione sit restituendum l. penult. C. deposit. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 27. nu. 1. idem dic de debito ex causa pa- gellæ Pagherò, super qua plenè dixi ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 83. annot. 12.

Quintò, nec contra debitum mercedis debite artificibus, & famulis, Dian. dict. resol. 28 §. tertio dilationes.

Sextò, nec suffragatur contra debitum fiscale ratione col- lectarum, ac dationum, Peregr. de fur. fisc. lib. 6. tit. 7. nu. 22. & seqq. Maufon. de caus. execut. limit. 6. n. 46. Dian. alleg. resol. 28. §. quarto nec ob debitum.

Quod tamen declaratur non procedere, si agatur de debi- to ex contractu, cum tunc fiscus non habeat tale privile- gium, sicut non habet privatus, Rovit. decis. 88. n. 2. & 3. ubi quod hæc opinio fuit usu recepta, super quo tamen latius dicam infra hic artic. secundo.

Septimò, nec suffragatur hæredi debitoris adeuntis hære- ditatem cum beneficio legis, & Inventarii, si enim debitor, qui obtinuit dilationem, ea pendente moriatur, non potest hæres beneficiari ea uti, sed potest statim exequi super bo- nis, bene Franch. decis. 179. per tot. & signanter n. 5. & 6. ubi adducit concludentes rationes, quem sequitur Salgad. *labyr. credit. p. 2. cap. 30. n. 78.*

Quando autem fuit concessa dilatio quinquennalis debi- tori à majori parte creditorum cum fraude, tunc major pars non præjudicabit minori, quinimmò hæc poterit appellare, & appellatio erit admittenda, tam in devolutivo, quam in suspensivo, Scanarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 1. cap. 2. n. 24. & 25. fol. mihi 398.

Finito autem tempore dilationis non poterit nova dilatio concedendi in præjudicium creditorum, quibus ex illa dam- num resultat, vel saltem non ita de facili, Rot. decis. 497. n. 6. & 7. par. 18. recen.

Nec minus poterit debitor finita tali dilatione admitti ad cessionem bonorum *glos. fin. in dict. l. fin. C. qui bonis ceder. poss. Gutier. de juram. confirm. part. 1. cap. 18. num. 2. & 3. Rodriguez. de execut. sent. & rei judic. cap. 8. n. 42. qui di- cit, dictam glosam esse communiter receptam, Marchesan. de commiss. par. 3. cap. 1. de admiff. ad cess. bonor. §. 1. n. 85. Barz. decis. 78. n. 3. circa fin. & consonat ratio statuti hic, & l. fin. C. qui bon. ceder. poss. & si enim remedium dilationis, ac ces- sionis bonorum alternativè peti debet, concessa dilatione, perperam recurritur ad cessionem bonorum, cum hæc sit sublata per electam remedium dilationis, in qua fuit etiam data cautio de solvendo illa finita.*

Nec minus major pars creditorum potest concedere dila- tionem quinquennalem debitori in præjudicium minoris partis quoad personam tantum, & non in bonis, Franch. decis. 179. nu. 9. ubi adducit rationem convincentem apud ipsum videndam, & testatur, licet decusum per sacrum Conf., & quod hoc amplius non possit in dubium refricari.

Adverte demum, quod licet ex statuto hic videantur pa- rificari cessio bonorum, & dilatio quinquennalis, & ad plu- res effectum statutum in uno ex dictis remediis procedat in aliis, nihilominus in pluribus differunt, & differentias post alios ponit Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. num. 6. & seqq.

An autem sicut major pars creditorum potest præjudica- re minori in concedenda dilatione quinquennali, ita etiam possit præjudicare in remissione debiti, itaut debitor tenea- tur solvere tantum certam ratam ex debito, quo adstrictus reperitur, super hoc variæ sunt Doctorum sententiæ, alii enim tenent non posse, nempe Gratian. cap. 222. n. 15. & 16. Afflict. decis. 288. nu. 3. in fine, Rodriguez. de execut. senten. & rei judic. cap. 8. nu. 38. Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 18. num. 6. vers. sed quando agitur, & alii apud Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 13.

Alii tenent quod sic, si debitor aufugisset, & esset diffici- lis exactionis, Fenzon. hic n. 12. Afflict. decis. 288. n. 3. Pigant. dict. Rubr. 134. nu. 15. ubi testatur, quod sic vidit servatum in pluribus causis, Franc. Rocc. respons. 11. nu. 4. lib. 2. Salgad. *labyrinth. credit. part. 2. cap. 2. n. 69. & seqq.* & hanc opinionem contra Afflict. optime firmat R. P. D. Ansaldo. post hæc scri- pta visus de commer. & mercatur. discurs. 11. nu. 4. & 5. & hæc opinio passim recipitur.

Prout si debitor mortuus esset, nec aliquis adivisset, nec adire veller illius hæreditatem major pars, tali casu præju- dicaret minori in remissione debiti, ad hoc ut adire hæres, qui

- qui adeat hereditatem cum tali remissione, Aff. iet. decis. 88. nu. 2. Pigant. dict. Rubr. 134. num. 16. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 3. n. 4. vers. communis Doctorum.
- 112 Sed talis remissio in præjudicium minoris partis creditorum habentium pignus, vel hypothecam fieri non potest, Dian. alleg. resol. 3. n. 4. vers. modo tamen habeat, & facit Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 5. quest. 126. nu. 20.
- Et quod major pars creditorum possit præjudicare minori procedit in omni casu, in quo certant, quid faciendum
- 113 sit super bonis debitoris à solutione cessantis, Gratian. cap. 222. n. 2. Franc. Rocc. de spons. 1. n. 7. lib. 2. ; & sic etiam in remissione partis debiti ut testatur sic decisum, Rocc. ibid. n. 9.
- 114 & plenè Ansaldo. de Commer. & mercatur. disc. 11. ubi hoc tenet etiam contra creditorem hypothecarium, qui sequestravit effectus debitoris, quando hic est notoriè decoctus, & factus non solvendo, licet talis adhuc non declaratus.
- Plura de Induciis quinquennalibus, quæ conceduntur à majori parte creditorum, & etiam de induciis, ac moratoriis, quæ conceduntur à Principe, de illarum requisitis, & quando necne suffragentur vide Sanct. de Melo de induc. debitor. toto tract., Rodriguez. de execut. sent. & rei judicat. cap. 8. & de privil. credit. in genere fol. 2. par. 1. d. n. 7. Salgad. labyrinth. credit. par. 2. cap. 2. d. n. 69. & cap. 30. Gratian. cap. 222. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. Amat. Panormit. resol. 22. Franc. Rocc. respons. legal. 1. lib. 2. Molegnan. altercat. legal. 62. Pacific. de Salvian. Inspect. 3. cap. 2. d. num. 411. Merlin. de Pignor. lib. 4. tit. 5. qu. 136. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de solut. resol. 1. 2. & 3. Mut. super cap. Regni Sicil. tom. 6. cap. 24. Scannarol. de visit. Carcer. lib. 3. §. 9. cap. 7. & seq. & cap. 11. Fenzoni. & Galganetti. ad hoc Stat. 161. Cost. de rat. rata q. 139. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 130. Mart. vot. 138. Fontanell. decis. 472. & 473. Barz. decis. 78. Afflict. decis. 288. Franch. decis. 22. Viv. decis. 38. Rot. decis. 440. & 884. coram Coccin. & decis. 497. par. 18. recen.
- qui illam carcerari fecerunt, ad actum cessionis.
- 137 Cessio bonis à debitore cum uno ex creditoribus, suffragatur quoad omnes alios creditores, quorum credita debitor in cessione passus fuit.
- 138 Debitor, qui cessit bonis, potest cessionem nec agere, nec conveniri potest, attamen adhuc retinet dominium bonorum, & nu. 139.
- 140 Cessione bonorum facta à debitore quomodo procedatur in distractione bonorum ejusdem.
- 141 Cessionem factam bonis potest debitor re integra revocare, si creditoribus satisfaciatur de eorum creditis.
- 142 Cedens bonis, si postea acquirat bona, tenetur ex illis satisfacere creditoribus.
- 143 Debitor cedens bonis debet cautione juratoria se obligare de solvendo, si devenerit ad pinguiorem fortunam.
- 144 Cedens bonis etiam cum ignominia tenetur solvere debitum, si devenerit ad pinguiorem fortunam.
- 145 Contrarium firmatur, cum ignominia succedat loco solutionis, etiam in foro conscientia, & n. 146.
- 147 Cessio tamen nunquam liberat à solutione debitorum, quando creditores se opposuerunt cessionis.
- 148 Cessionis beneficium non datur illis, qui luxuriose vivendo propria bona dissiparunt.
- 149 Nec illis, qui dissiparunt cum fraudibus, ac ludis, vel dolose alienarunt eorum bona, & n. 151.
- 150 Dolus ut privet beneficio cessionis debet esse verus, non presumptus.
- 152 Cessio non competit illi, qui sciens, se non esse solvendo, contrarium expresse asseruit in contractu.
- 153 Non competit fallitis, ac fraudolenter decoctis.
- 154 Pœna ultimi supplicii contra dolosos decoctores fuit decretata per Constitutionem Beati Pii V.
- 155 Debitorem fraude decoxisse debet probari à creditoribus.
- 156 Contrarium firmatur uti verius, præcipue ex Statuto Urbis.
- 157 Cessionis beneficium non competit illi, qui negavit debitum.
- 158 Debitum sat est, quod sit confessatum post sententiam, & in gradu appellationis.
- 159 Debitor, qui passus fuit debitum post sententiam non admittitur ad cessionem, si non respiciat prius expensas.
- 160 Debitor Collectarum debitarum Principi, ac appaltum Cameralium non admittitur ad cessionem bonorum.
- 161 Contrarium de jure esse verius tenent plures.
- 162 Prima opinio servatur in praxi, & n. 163. & 164. ubi refertur sic decisum, & n. 160. & 166.
- 165 Congregatio Visita carceratorum Urbis procedit cum prima opinione.
- 166 Rovit decis. 86. declaratur.
- 167 Cessio bonorum debitori fisci ex contractu, & extra causam Collectarum, ac datiorum, competit.
- 168 Talis opinio non recipitur in Statu Ecclesiastico.
- 169 Debitor fisci ex causa delicti non admittitur ad cessionem bonorum.
- 170 Debitor etiam privati ex causa delicti, & occasione injuriarum non gaudet beneficio cessionis bonorum; contrarium refertur n. 173, sed prior opinio tutatur n. 174. & 175.
- 171 Fidejussor pro carcerato, quod non aufugiet à Carceribus, cum non deliquerit, gaudet beneficio cessionis bonorum, & refertur casus in praxi n. 172.
- 174 Reicitur Thelaur. decis. 182. & contra illius opinionem fuit judicatum, & n. 175.
- 176 Cessio bonorum non suffragatur obligato ad factum, quod potest adimplere.
- 177 Secus si factum amplius non possit adimplere.
- 178 Non competit cessio bonorum heredi, qui non confecit Inventarium.
- 179 Non competit in Vrbe debitoribus Pistorum ex causa pretii panis.
- 180 Nec competit debitoribus Aromatariorum Urbis ex causa pretii medicinalium.
- 181 Nec competit debitoribus ex causa pretii mercium emptarum in utraque Ripa fluminis Tyberis Urbis.
- 183 Cessio facta bonis non suffragatur, si integrè facta non sit indicatio bonorum.
- 184 Bonorum indicatio à cedente bonis debet fieri medio iuramento.
- 185 Cedenti bonis præter unam subuculam, & vestem quotidianam,

ARTICULUS II ARGUMENTUM.

Debitor quando admittatur, necne ad cessionem bonorum, tam ex dispositione Juris, quam statuti hic, & Constitutionum Apostolicarum. Et quando ex rescripto Principis quis ad illam admittatur absque ignominia.

SUMMARY.

- 116 Cessio bonorum fuit inventa, ne debitor in carceribus marcescat, & ut ab illis liberetur.
- 117 Cessio bonorum non potest à creditoribus impediri debitori illam petenti sub pretextu, quod illi velint concedere dilationem quinquennalem.
- 118 Fallit ex Statuto Urbis, & n. 119.
- 120 In praxi tale statum ex Constitutionibus Apostolicis non servatur, & quare.
- 121 Reformatio Pauli V. derogavit Statutis Urbis in his, quæ essent contraria contentis in Reformatione.
- 122 Cessio ut concedi possit requiritur de jure præambula probatio paupertatis, & ex Statuto Urbis n. 123.
- 124 Probatio paupertatis in praxi non fit, quando ceduntur bonis.
- 125 Debitor volens cedere bonis debet se constituere in Carceribus, & nu. 182.
- 126 Cedens bonis debet ex Statuto Urbis, & etiam ex Constitutione Pii IV. deferre biretum viride, & n. 127.
- 128 Cessio bonorum, quæ sit servata forma motus propriis Pii IV., importat, quod cedens bonis debeat deferre biretum viride sub pœna fustigationis pro prima vice, & tririmum pro secunda.
- 129 Biretum viride debet dari debitori, qui cedit bonis à creditoribus, & n. 130.
- 131 Biretum viride, si ob antiquitatem amisit colorem, debitor ob hoc non debet carcerari, si novum non fuit exhibitum à creditoribus.
- 132 Congregatio Visita carceratorum non potest remittere dilationem bireti viridis.
- 133 Hebraei cedentes bonis, & ipsi debent deferre biretum partim viride, & partim flavum.
- 134 Delatio bireti viridis potest remitti à Principe Supremo.
- 135 Principes non debent de facili concedere, quod debitores admittantur ad cessionem bonorum absque ignominia, sed solum ex urgenti causa.
- 136 Cessio bonis ut rite fiat, debet debitor citare creditores,

Et etiam Hebræi cedentes bonis debent in Urbe deferre pileum, seu biretum partim viride, & partim flavum, ut ex tali colore flavo in parte cognoscatur persona Hebræi, Scannarol. *dict. cap. 10. n. 6. & 7.*, ubi refert Constitutiones Pontificias, & decreta Vilitæ.

Solet tamen Papa in Urbe dispensare, ut cessio fiat etiam extra carceres, & sine ignominia delationis bireti viridis, prout alii Principes Supremi in eorum Dominiis solent & ipsi derogare statutis, ac pragmaticis volentibus cessionem fieri cum ignominia, ut observant Tort. *dict. Rubr. 64. n. 27. il. 1. vers. cui plerumque* Thesaur. *decis. 36. n. 4. circa medium*, ubi monet Principes, quod de facili hoc non faciant, ex quo alias multe fraudes committerentur in præjudicium creditorum, & idem advertit Addit. *ibid. in versic. neque debent*, ubi quod literæ, quod cessio non fiat cum ignominia, non solent dari, nisi ex urgenti causa, & quando inopia debitoris sine ejus culpa processit, & melius hoc notat Thesaur. *decis. 182. n. 7. in fine*.

Quando autem debitor vult facere cessionem bonorum debet ad actum cessionis citare creditores, qui illum carcerare fecerunt, ad hoc ut possint opponere, si sit casus, in quo non sit locus cessionis, sed non debet citare alios, plenè Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 7. n. 13. & seqq.*

Sufficit enim, quod unus creditor faciat incarcerare debitorem, & cum illo fiat cessio, & sic facta præjudicat etiam aliis creditoribus, quorum credita in cessione falsus fuit l. 4. ff. de cess. bonor., Gratian. *cap. 486. n. 13. & seqq.* Carpan. *ad Stat. Mediol. cap. 408. n. 105.*, & 106. Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 64. n. 23.* Cancer. *var. resol. part. 2. cap. 9. n. 28.* Castill. *quotid. contr. lib. 8. cap. 37. §. 4. n. 17. versic. & sufficit*, Sabell. *resol. 54. n. 8.* Rodriguez. *dict. cap. 8. n. 17. versic. idem questio*.

Facta autem legitima cessione bonorum debitor non solum non potest amplius molestari, sed nec agere pro ejus creditis, nec conveniri pro debitis, cum exceptio cessionis impediatur litis ingressum, Gratian. *cap. 486. n. 11.*, & 12., & n. 19. & seqq. reicit contrarios Sabell. *resol. 54. n. 10.*, & 11. Pigant. *Rubr. 134. n. 31.*; licet debitor post cessionem remaneat dominus bonorum, quousque fuerint vendita, & distracta à creditoribus l. 3. ff. de cess. bonor. l. 2. C. eod. Salgad. *labyr. credit. part. 1. cap. 14. n. 33.*, & seqq. Grossi. *dict. §. 40. n. 16.*

Unde creditores post factam cessionem non possunt propria autoritate occupare bona debitoris, qui cessit bonis, sed debet deputari Curator bonis cessis, ut illa vendantur, & pretium ex illis retrahendum distribuetur inter creditores juxta illorum anterioritatem, & posterioritatem, Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 64. n. 36.*, & 37. Cancer. *var. resol. part. 2. cap. 9. n. 30.*, & 31. Cost. *remed. subsid. 27. n. 17.*

Si tamen ante bonorum distractionem re integra velit debitor, qui cessit bonis, cessionem revocare, & bona cessã creditoribus, recuperare, poterit hoc facere, si illos satisfaciatur de eorum creditis, Gratian. *cap. 486. n. 24.*, & 25. Tort. *dict. Rubr. 64. n. 30.*, Cuenc. *de deposit. instrum. claus. 32. n. 30.* Cancer. *dict. cap. 9. n. 50.* Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 1. n. 2.*, & 3. Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 32.* Christin. *decis. Belgic. 123. n. 8. vol. 4.* Amat. *decis. March. 43.*

An autem facta cessione bonorum debitor remaneat plenè liberatus, vel potius si deveniat ad pinguorem fortunam bona acquirendo teneatur ad solutionem debitorum contentorum in cessione, dic quod tenetur etiam in foro exteriori, cum debitum per cessionem non extinguatur, Card. de Lugo *de just. & jur. tom. 2. disp. 21. sect. 3. n. 40.* Cost. *remed. subsid. 27. n. 6.*, & 20. Tort. *dict. Rubr. 64. n. 26. 39.*, & 40. Dian. *oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 20.*

Et ob hoc debitor, qui cedit bonis debet cavere saltem per juratoriam cautionem, si non invenit fidejussores, de solvendo, si deveniat ad pinguorem fortunam, Maur. *de fidejussor. par. 1. sect. 3. cap. 25. n. 10.*, & seqq. Rodriguez. *de execut. rei judic. cap. 8. n. 22.* Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 8. n. 4.*, & 5. Sabell. *var. resol. cap. 54. n. 6.*

Quod procedit, etiam si cessio facta sit cum ignominia in loco publico, juxta diversorum statutorum præscriptum ex sensu Cost. *remed. subsid. 27. n. 20. in fine*, Dian. *resol. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 2.*, & 22., Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 73. n. 11.*

Sed contrarium in cessione ignominiosa, eo quia ignominia habetur pro pœna corporali, & succedit loco solutionis debiti, Tort. *dict. Rubr. 64. n. 28.* Cancer. *var. resol. p. 2. cap. 9. n. 26.* Cost. *remed. subsid. 27. n. 3.* Guidop. *quest. 343. fere ab*

omnibus approbatus, teste Cuenc. *de deposit. instrum. claus. 32. in addit. n. 10.* Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 27.* Mauson. *limit. 5. n. 44.* Castill. *plures cumulans quotid. contr. lib. 8. cap. 37. §. 4. n. 4.* Giurb. *decis. 41. n. 21.*, & hanc opinionem post plures congestos amplectitur Rodriguez. *de execut. rei judic. cap. 8. n. 23.* illamque pluribus relatis sequitur Amoltaz. *de caus. Piss lib. 7. cap. 7. n. 6.* plenissimè Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 8. n. 7.*, & seqq., ubi quod non tenetur etiam in foro conscientie.

Quando tamen cessio facta fuit invitis creditoribus, eo quia se opposuerunt cessionem, tunc debitorem non remanere liberatum, si deveniat ad pinguorem fortunam, tenet post alios Tort. *dict. Rubr. 64. n. 29.*, Cost. *remed. subsid. 27. n. 4.*

Sunt tamen plures casus, in quibus cessionis bonorum miserabile beneficium non competit; Et primo non competit debitori, qui bona sua luxuriosè, ac prodigaliter vivendo consumplit, vel ludendo dilapidavit, Bald. *in l. 1. n. 8. in fine C. qui bon. ceder. poss.* Dian. *resol. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 11. n. 4.* Thesaur. *decis. 36. n. 5. in fine vers. ab hoc vero*, Afflict. *decis. 278.*, & 279. Jo: Franc. Balthassar. *pract. resol. p. 3. tit. 13. resol. 5. n. 10.*, & consonat statutum hic.

Secundo non competit dolosis debitoribus, ac lusoribus, qui fraudolenter, & proprio vitio in paupertatem devenere, vel in fraudem creditorum alienarunt, ac dissiparunt, Bald. *in l. 1. n. 4. C. qui bon. ceder. poss.* Anell. *Amat. conf. 50. n. 16.* Mauson. *de caus. execut. limit. 6. n. 32.* Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. n. 28.* Cuenc. *de deposit. instrum. claus. 32. n. 10.* Dian. *dict. tract. 5. resol. 11. n. 1.* Rovit. *decis. 86. n. 7.* Giurb. *decis. 41. n. 9.*, & seqq. Mastrill. *decis. 310. n. 4.*, ubi plures cumulat; dolus tamen debet esse verus, & non præsumptus, Cost. *remed. subsid. 27. n. 13.*, & 14. Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 73. n. 4.*; ratio autem, cur doloso debitori non competat beneficium cessionis bonorum, ea est, quia est beneficium miserabile introductum in subsidium miserorum, non dolosorum, Natt. *conf. 361. n. 7.* Mastrill. *decis. 310. n. 5.*

Tertiò, nec competit illi, qui sciens, se non esse solvendo, contraxit debitum, si tamen expressè in contractu asseruerit, se esse solvendo, Dian. *alleg. resol. 11. n. 2.*, & 3. Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 2. n. 7.* Jo: Franc. Balthassar. *alleg. resol. 5. n. 23.*

Quartò non competit decoctoribus, vel fallitis, qui dolo decoxerunt in fraudem creditorum, plenè Natt. *conf. 361.* Cancer. *var. resol. part. 2. cap. 9. n. 46. cum duobus seqq.* Cost. *remed. subsid. 27. n. 11. versic. quarto.*, & n. 20. in fine, ubi exaggerat contra decoctores, Cuenc. *de deposit. instrum. claus. 32. n. 10.*, latè Scannarol. *de visit. carcer. lib. 3. cap. 4. per tot.*, & signanter n. 22, & seqq. Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 73. n. 5.* Giurb. *decis. 41. n. 9.*, & infra; & contra tales decoctores fraudolentos utinam fervaretur salubris *Constit. 112. Beati Pii V. Bullar. nov. tom. 2.*, in qua contra illos pœna ultimi supplicii uti contra fures, ac latrones statuitur, nam tanta est hodie in mercatoribus facilitas cedendi foro, dilapidatis prius bonis, & aliis de tempore decoctionis subreptis in præjudicium creditorum, & publici boni, ut nostris temporibus videamus mercatores palam viventes cum magno splendore insignis negotii, domus conspicuas habitando, currus, ac famulos retinendo, & cras sunt ex improvviso intus aliquam Ecclesiam, bonis omnibus melioribus, scripturis etiam, ac libris negotii, occultatis.

An autem debeat per creditores probari debitorem dolo, & fraude decoxisse, affirmat Sabell. *resol. 54. n. 15.*

Negat Cancer. *var. resol. part. 2. cap. 9. n. 52.*, & 53., & in terminis Statuti nostri hic hæc opinio videtur tenenda, dum mandat debere probari per volentem cedere bonis, se incidisse in paupertatem post contra debita ob infortunia, calamitates, & casus fortuitos, & sic præsumit dolum, si non probetur contrarium per ipsum debitorem petentem admissionem ad bonorum cessionem.

Quintò beneficium cessionis non competit illi, qui negavit debitum, Thomas Maul. *de cess. bonorum tit. 2. n. 9.* Balthassar. *alleg. resol. 5. n. 28.*; licet fat sit, quod illud fateatur ante sententiam, vel etiam post in gradu appellationis, bene Bald. *in l. 1. n. 1. C. qui bon. ceder. poss.*; nisi negatio facta sit cum evidenti calumnia, Conciol. *ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 73. n. 6.* Cost. *remed. subsid. 27. n. 14. in fine.*, & n. 15. Cancer. *var. resol. part. 2. cap. 9. n. 22.*, & 23., qui tamen dicit, quod si debitor fateatur debitum post sententiam, non debet audiri in petitione cessionis, si non reficiat prius expensas.

Sextò non admittitur ad cessionem bonorum debitor

- non suffragatur, si omnia bona non fuerint indicata, sed aliqua etiam minima fuisse occultata, cum debeant a cedente specificè indicari omnia bona usque ad obolum, Bald. in l. final. nu. 5. C. qui bon. ced. poss. Tort. ad Statut. Pap. Rubr. 64. nu. 33, & 34. Cancer. var. resol. par. 2. cap. 9. m. 18, & 19. Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 7. n. 2, & seqq. Dian. resol. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 5, plene Carol. Vvolesleger. de cess. bonor. conclus. 6. Balthassar alleg. resol. 5. fere per tot. Rodriguez de execut. rei judic. cap. 8. n. 18.
- 184 Et quidem talis indicatio a cedente debet fieri medio juramento, Cancer. & Dian. ubi proximè, Scannarol. dict. lib. 3. §. 9. cap. 8. nu. 2.
- Nam debitori cedenti bonis nihil est relinquendum, nisi unica subucula, & vestis quotidiana, cum qua cooperiatur, prout fit in damnato ad mortem, Bald. in l. cum solito 8. nu. 1. C. qui bon. ceder. poss. Rodriguez de execut. rei judic. cap. 8. n. 2. vers. vestes vero, Sabell. resol. 54. n. 19. Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 17. nu. 6. 9. & 10. Balthassar alleg. resol. 5. n. 9, qui subdit, quod illi non relinquuntur vestes pretiosæ; debent tamen cedenti bonis relinqui instrumenta artis, cum quibus sibi victum, & vestitum solet lucrari, Vvolesleger. de cess. bonor. conclus. 10. Balthassar dict. resol. 5. nu. 9. §. deinde bonis Rodriguez dict. cap. 8. n. 2. vers. dimittuntur etiam.
- 188 Hinc male opinatur Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 4, qui probabiliter adhæret opinioni, quod illi sint relinquenda alimenta, cum contrarium servetur in praxi, & hoc cum ratione procedit, ut plene probat Castill. de Aliment. cap. 37. §. 4. nu. 1. in fine, & n. 2, qui dicit, solum in bonis quælitis post cessionem bonorum deberi alimenta, & cedentem non teneri nisi in quantum facere potest, & hoc idem probat Cancer. alleg. cap. 9. n. 4, & seqq., & non dissentit Dian. resol. 8, & secundum opinionem, quod cedenti bonis aliquid non relinquatur pro victu concludit Balthassar dict. num. 9. vers. immo etiam in fine, & hæc opinio servatur in praxi.
- 192 Decimoquinto cessionis beneficium non competit debitori, si creditores renuncient juri illum incarcerandi, Bald. in l. 1. nu. 11. vers. quæro si creditores, C. qui bon. ceder. poss. Tort. dict. Rubr. 64. n. 24. Cost. remed. subsid. 27. n. 9. Machell. patrocini. 42. n. 5, ea fortè ratione, quia cessionis miserabile beneficium adhuc fuit inventum ne debitores marcescant in carceribus, ut dictum fuit supra hic n. 116, & quod morivum cessat quando creditores nolunt incarcerare debitorem.
- Decimosexto tale beneficium cessionis non competit fidejussori, & concessa debitori principali non suffragatur fidejussori, cum sit personale beneficium, & detur, si principalis solvere non possit l. hæres a debitore, §. quod si stipulator, in fine ff. de fidejussoribus Rodriguez de execut. rei judic. cap. 8. n. 29. Maufon. limit. 6. nu. 29. Salgad. Labyrinth. credit. p. 2. cap. 30. nu. 38. Dian. resol. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 18. num. 1. Fenzon. hic n. 39. Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 73. n. 9.
- 194 Decimoseptimo non competit illi, qui prius obtinuit dilationem quinquennalem a majori parte creditorum l. ult. C. qui bon. ceder. poss., & ibi glos. Jo. Carol. Vvogeller. de cess. bonor. conclus. 6. Thomaf. Maul. simil. tractat. tit. 2. num. 15. Franch. decis. 251. n. 2. dict. Balthassar ref. 5. n. 2, qui cum dicto Maulio hoc limitat si quis habeat rescriptum Principis, ut non obstante quinquennali admittatur ad cessionem bonorum.
- 196 An autem tale beneficium cessionis competat, quando illi fuit renunciatum cum juramento negant Gutierrez. de juram. confirm. part. 2. cap. 18. nu. 14. Rodriguez de execut. rei judic. c. 8. num. 28, & post plures relatos Cuenc. de deposit. Instrum. claus. 32. num. 15, & seqq.; sed contrarium tenet Tort. Rubr. 64. n. 42, & 43. Cost. remed. subsid. 27. n. 10, ubi testatur de opinione in praxi recepta, Zacch. de oblig. Cameral. qu. 19. n. 3, & 4. plene Balthassar alleg. ref. 5. nu. 19. §. verum posteriorem, & seqq., ubi dicit, hanc opinionem humaniorem, & æquiores, & quod illam communiter sequuntur Interpretes, Thesaur. dec. 36. num. 1. & seqq. Ludovic. decis. Perus. 64. Giurb. dec. 41. n. 3, & 4. Christin. decis. Belgic. 123. n. 3. vol. 4, & cum hac opinione pertransit postea dict. Cuenc. alleg. claus. 32. n. 18, & seqq., quando cessat dolus, & in addit. n. 2.
- 198 Nec tali beneficio censetur renunciatum per obligationem Cameralem, Zacch. de oblig. Cameral. quest. 19. n. 6, ubi reicit Amat. decis. March. 80. Rot. decis. 51. n. 3, & 4. post tract. Card. Albit. de inconst. in judic., ubi hoc firmat in privilegio septuagenarie, quod non sit illi renunciatum per obligationem Cameralem, & quod nec possit illi renunciari.

Stante autem juramento appolito in contractu, an petens cessionem debeat petere absolutionem a juramento, affirmat Ludovic. decis. Perus. 64. n. 21, ubi testatur de stylo Provinciae Marchie, ac aliorum locorum subsectorum Summo Pontifici.

At contrarium tenet Guidop. quest. 211, qui sic Judicatum refert, & cum hac opinione proceditur, quia cum debitor sit carceratus, & non opponat debito jurato, adversus quod petit cessionem, sed illud fateatur, propterea nullum eidem potest opponi perjurium, dum petit cessionem, ut a carceribus liberetur, cui nunquam potuit renunciare.

Si verò debitor, qui cessit bonis post factam cessionem alia debita de novo contraxerit, pro his cessio non suffragatur, sed hic non attenditur potest pro debitis contractis post cessionem carcerari, Brun. de cess. bonor. quest. 2. princip. nu. 8. & 9. Cuenc. de Deposit. Instrum. claus. 32. n. 28, & faciunt in hoc decreta Visita relata per Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 1. n. 27. Sabell. resol. 54. n. 7, ubi ait, quoad novos creditores esse faciendum novam cessionem.

Sed quaritur, an cedens bonis efficiatur infamis, dic quod non si, agatur de simplici cessione facta secundum dispositionem Juris communis l. debitores C. ex quibus causis infamia, & 9. Cuenc. de Deposit. Instrum. claus. 32. n. 28, & faciunt in hoc decreta Visita relata per Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 1. n. 27. Sabell. resol. 54. n. 7, ubi ait, quoad novos creditores esse faciendum novam cessionem.

Sed quaritur, an cedens bonis efficiatur infamis, dic quod non si, agatur de simplici cessione facta secundum dispositionem Juris communis l. debitores C. ex quibus causis infamia, & 9. Cuenc. de Deposit. Instrum. claus. 32. n. 28, & faciunt in hoc decreta Visita relata per Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 1. n. 27. Sabell. resol. 54. n. 7, ubi ait, quoad novos creditores esse faciendum novam cessionem.

Sed quaritur, an cedens bonis efficiatur infamis, dic quod non si, agatur de simplici cessione facta secundum dispositionem Juris communis l. debitores C. ex quibus causis infamia, & 9. Cuenc. de Deposit. Instrum. claus. 32. n. 28, & faciunt in hoc decreta Visita relata per Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 1. n. 27. Sabell. resol. 54. n. 7, ubi ait, quoad novos creditores esse faciendum novam cessionem.

Unum finaliter adverte hic, quod regulariter sententia prolata super cessione bonorum non est appellabilis, Mut. super Rit. Regn. Sicil. tom. 4. cap. 190. num. 5, si tamen notoriè appareret, fuisse debitorem admissum ad cessionem bonorum in aliquo casu, in quo Jura, vel Statuta cessionem reiciunt, tunc erit locus appellationi, cum in omni materia quamvis alias inappellabili concedatur appellatio, quoties sententia sit notoriè injusta, ut evenit in Judiciis possessoriis, ac obligationis Cameralis, in quibus licet ex Constitutione Egidiana, & ex natura Judicii executivi contenti in obligatione Camerali non detur appellatio suspensiva, adhuc illa admittitur, attenda notoria injustitia, & simili quod detur appellatio suspensiva in concessione dilationis quinquennalis facta a majori parte creditorum, quando nulliter, vel injustè illa sit concessa, probat Maceraten. var. resol. lib. 2. resol. 18. circa principium.

Ne autem simplices Annotationes excrecant ultra debitum, si alia desideras ad materiam cessionis bonorum, quando nec ne illa concedi possit, de ejus requisitis, & effectibus, videndi sunt Doctores in l. fin. C. qui bon. ceder. poss., Brun. de cess. Bonor. Apicell. Tutamen Pauper. de dilat. quinquennal., & cess. bonor. Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 480. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 64. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 134. Menoch. de arbitr. Judic. lib. 2. centur. 2. cas. 183. B. et. de Inop. debitor. cap. 1, & seq. latè Covar. var. resol. lib. 2. cap. 1. Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 73. Gross. ad Const. Pragm. Regni Sicil. §. 40. fere per tot., qui alios congerit loquentes de materia Marchelan. de commiss. part. 3. cap. 1. §. 1. de admiff. ad cess. bonor. Fenzon, & Galganet. ad hoc stat., & Cuenc. de Deposit. Instrum. claus. 32. Trentacinq. var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 1. & seq. Mut. de consuetud. Panhorn. cap. 57, & rursus super cap. Regn. Sicil. tom. 4. cap. 190. Cost. remed. subsid. 27. §. 1. Cancer. var. resol. part. 2. cap. 9. Castill. de aliment. cap. 37. §. 4. Sabell. resol. 54. Rodriguez de execut. Sentent., & rei judic. cap. 8. Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. cap. 1, & seqq. fol. mihi 504. Gratian. cap. 222. Dian. oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 1, & seqq. Sabell. in summa divers. tom. 1. lit. C. verbo Cessio §. 14. Salgad. Labyrinth. credit. part. 1. cap. 26, Carol. Vvogeller. de cess. bonor., Thom. Maul. eod. tract. Jo. Franc. Balthassar pract. resol. part. 3. tit. 13. resol. 4, & seq. Giurb. decis. 41. Christin. decis. Belgic. 123. vol. 4. Grivell. decis. Dolan. 78.

A R T I C U L U S III.
A R G U M E N T U M.

Beneficium cap. Odoardus de solut. favore Clericorum inductum, quando nec ne illis competat: & quæ requisita concurrere debeant, adhuc ut illi sit locus, plene discutitur.

S U M M A R I U M.

- 208 Clerici non possunt conveniri pro debito civili, nisi in quantum facere possunt.
- 209 Clericis est indultum beneficium cap. Odoardus ne servitium divinum deserant, & in opprobrium ordinis Clericalis mendicare cogantur.
- 210 Clerico in vim cap. Odoardus reservantur alimenta secundum statum, & decemiam ejusdem etiam si pluries petat denuo admitti ad tale beneficium.
- 211 Clericus petens admitti ad beneficium cap. Odoardus non potest carcerari, quousque pendet lis, an illud competat.
- 212 Clerici non possunt renunciare etiam cum juramento beneficio cap. Odoardus.
- 213 Clericus quando renunciavit tali beneficio cum juramento, si agendo velit illo uti, debet petere absolutio- nem à juramento, secus si excipiendo, & n. 214.
- 215 Absolutio à juramento, quando excipitur non est necessaria.
- 216 Clericus ad hoc ut admittatur ad tale beneficium debet docere de Clericali.
- 217 Clericis etiam prima Tonsura competit hujusmodi bene- ficium.
- 218 Clericus ut perfruatur dicto privilegio debet incedere in habitu, & tonsura, & alicui Ecclesie servitio esse ad- scriptus, vel beneficium Ecclesiasticum obtinere.
- 219 Contraria opinio refertur, & admittitur.
- 220 Clericus non habens prædicta requisita privatur solum privilegio fori, sed omnia alia privilegia Clericis com- petentia remanent illa.
- 221 Clericus publicè se gerens, & reputatus pro laico non gaudet hoc beneficio.
- 222 Clericus conjugatus non gaudet privilegio cap. Odoar- dus.
- 223 Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. cap. 3. num. 24. decla- ratur.
- 224 Clericus conjugatus etiam habens requisita, quoad ali- menta illi reservanda non gaudet beneficio cap. Odo- ardus, & de ratione nu. 225, & 226.
- 225 Clerici conjugati ultra privilegium canonis, & fori ha- bentur pro laicis, & nu. 226.
- 227 Clericus volens admitti ad beneficium cap. Odoardus debet docere de paupertate, & n. 228.
- 229 Paupertas, & impossibilitas solvendi est fundamentum Clerici pro obtinendo beneficio cap. Odoardus.
- 230 Clerico non sufficit dicere, se esse paratum tradere fru- ctus sui beneficii creditoribus, sed debet probare prius paupertatem.
- 231 Praxis aliquarum Iudicum Urbis. admittendi Clericos ad beneficium cap. Odoardus sine probatione pauper- tatis damnatur.
- 232 Paupertas ad effectum obtinendi tale beneficium proba- tur summarie, nec in illius probatione proceditur cum rigore.
- 233 Paupertas quomodo in proposito probetur vide D. D. re- missive.
- 234 Clericus effectus pauper, quia meretricando, ac ludendo suum patrimonium consumpserit, non gaudet privile- gio cap. Odoardus, & n. 245.
- 235 Contraria opinio firmatur, & retinetur, & adducitur ratio n. 236, & 246.
- 237 Clericus potest allegare beneficium cap. Odoardus etiam post tres sententias conformes.
- 238 Clericis, qui dolose, & aervicose negarunt debitum postea probatum, beneficium cap. Odoardus non competit.
- 239 Falli, si ante, vel post sententiam Clericus fateatur debitum.
- 240 Beneficium cap. Odoardus non competit contra literas executoriales relaxatas pro solutione expensarum.
- 241 Non competit contra eam pauperem.
- 242 Non competit Clerico doloso, qui falsò asseruit, se esse

Clericum idoneum facultatibus, & solvendo.

- 243 Non competit illi, qui tempore contracti debiti finxit, se non esse Clericum, & cum eo contrahens ignorabas clericatum.
- 244 Ne quando pendente Iudicio Clericus alienavit bona in extraneos.
- 247 Nec competit Clerico condemnato ex causa delicti, si pena pecuniaria sit applicanda fisco.
- 248 Competit si pena sit applicanda parti ob interesse.
- 249 Clericus gaudet tali beneficio in multis debitis fisco ex quacunque causa.
- 250 Beneficium cap. Odoardus non competit Clerico debito- ri ex causa depositi restituendi, secus si depositum am- plius non extet absque culpa Clerici.
- 251 Nec competit Clerico heredi sine beneficio Inventarii.
- 252 Nec Clerico tutori, ac administratori doloso, & qui ra- tionem non redit, vel male, & n. 253.
- 254 Neo Clerico convento in actione reali, & in re non spe- ctante ad ipsum Clericum.
- 255 Nec adversus pensionarium ad effectum effugiendi solu- tionem pensionis, præcipue si adsit obligatio Camera- lis, & n. 256.
- 257 Conclusio procedit in Curia Romana, secus extra illam.
- 258 Clerico excommunicato non competit beneficium cap. Odoardus.
- 259 Contraria opinio probatur uti verior.
- 260 Beneficium cap. Odoardus in Curia non competit Cle- rico obligato in forma camera.
- 261 Clerici obligati in forma Camera pro obtinendo beneficio cap. Odoardus solent adire Papam.
- 262 Cardinalis Vicarius Urbis potest vigore suarum faculta- tum admittere Clericos obligatos in forma Camera ad dictum beneficium.
- 263 Clericis de lure, præfata Const. 28. Pauli V., etiam obli- gatis in forma Camera, competit beneficium cap. Odo- ardus, & n. 264, & 265. asseritur ratio.
- 266 Clericus obligatus in forma Camera, si sit carceratus an- te oppositum beneficium cap. Odoardus, remanet in carceribus, donec discutitur, an tale beneficium com- petat.
- 267 Clericus negotiator non gaudet beneficio cap. Odoardus.
- 268 Intellige in contractibus provenientibus ex illicita nego- tiatione, secus extra illam.
- 269 Clerico Spoliatori, ubi concurrat dolus, non competit tale beneficium.
- 270 Clerico de fuga suspecto non competit.
- 271 Nec illo gaudet Clericus debitor Fisci, ac Camera Apo- stolica.
- 272 Beneficium cap. Odoardus competens Clerico non suf- fragatur ejus fidei jussori.
- 273 Clericus fidei jussor Luci gaudet beneficio cap. Odoar- dus.
- 274 Clerico, cui datur hoc beneficium, reservantur alimenta congrua ex fructibus, & reliqua bona assignantur pro satisfactione creditorum.
- 275 Clericus, si post obtentum beneficium cap. Odoardus evadat laicus, potest uti dicto beneficio jam obtento coram Iudice laico.
- 276 De materia beneficii cap. Odoardus qui D. D. agant, remissive referuntur.

Quando Clerici non habent, unde suis Creditoribus sa- tisfacere possint, in cap. Odoardus de solut. fuit illorum favore sancitum, quod non possint conveniri pro debito civili, nisi in quantum facere possunt, & propterea in carceribus non mancipantur, nec excommunicantur, nec tenentur cedere bonis, sed facta illorum assignatione credito- ribus, ac etiam reddituum beneficalium, pro iisdem Cleri- cis deducitur tantum, quantum sufficit pro illorum honesta sustentatione, itaut non egeant, præfata cautione saltem ju- ratoria, si cum fidei jussoribus, vel pignoribus illam præsta- re non possunt, de solvendis debitis, quoties eos ad pinguio- rem fortunam pervenire contingeret, & hoc fuit indultum, ne Clerici in sortem domini, ac uti illius milites assumpti deserant servitium Divinum, & ne in opprobrium ordinis clericalis mendicare cogantur, ut super dict. cap. Odoardus tradunt communiter canonistæ, & signanter Fagnan. nu. 2, & notant Genuen. in prax. Archiepis. Neapol. cap. 3. n. 1. & 2. & decis. Archiepis. 173. n. 1. & seq. & decis. 308. a num. 1. part. 4. Squillant.

- Squillant. de privileg. Cleric. cap. 10. nu. 1. Gutier. de furam. confirm. par. 1. cap. 17. n. 7. Rodriguez de execut. rei judic. c. 8. n. 33. § pro qua vera Egid. Ranbek. de Immun. Eccles. disp. 2. sect. 2. cap. unico de privileg. cap. Odoardus §. 1. n. 2. 12. & 13. Gross. ad Const. Pragmat. Comit. Castrensis. §. 40. n. 17. & seq. & nu. 117. & 118. & Cauchius in sua allegat. impress. apud eundem Gross. ibid. §. non nego fol. 367. plenè Amoltazz. de caus. Pius lib. 7. cap. 7. n. 21. ubi subdit, quod reservantur Clerico vigore talis privilegii alimenta secundum decentiam, & statum personæ, & tale beneficium competit, etiam si alias Clericus fuisset ad illud admittendus, nam adhuc iterum peti potest, Fagnan. in dict. cap. Odoardus num. 66. Squillant. dict. cap. 10. n. 48. Gross. dict. §. 40. n. 66.
- 210 Et quando Clericus instat pro admissione ad beneficium dicti cap. Odoardus non potest carcerari, donec pender lis super illius concessione, Squillant. allegat. cap. 10. dubitat. 3. n. 36. Ranbek. alleg. §. 1. n. 11. Ricc. decis. Archiep. Neapol. 81. num. 1. p. 1. Amoltazz. dict. cap. 7. n. 5. vers. tam, quia, plenè Gross. dict. §. 40. n. 18. & seq.
- 211 Et cum Clericus tale privilegium cap. Odoardus sit concessum in honorem totius ordinis clericalis, ne scilicet Clerici cum dicti ordinis dedecore mendicare cogantur, hinc illi renunciari non potest, & renunciatio facta etiam cum juramento est invalida, & ei non obstante adhuc Clericus ad beneficium huiusmodi est admittendus, Genuen. in prax. alleg. cap. 3. nu. 4. Antonin. Maceraten. var. resol. lib. 1. resol. 41. n. 5. Squillant. dict. cap. 10. n. 49. Colt. remed. subsid. 29. num. 8. Covar. pract. resol. lib. 2. cap. 1. n. 38. Egid. Ranbek. alleg. §. 1. n. 14. plenè Fagnan. in cap. Odoardus n. 70. ad 78. de solut. latissimè Amoltazz. dict. cap. 7. nu. 64. & seq., ubi post relatas hinc inde opiniones, tandem cum hac relidet, & rationibus eam comprobat Ricc. decis. Archiep. 173. n. 7. in fine & n. 8. par. 4. plenè Gross. dict. §. 40. n. 49. & seq.
- 212 At stante juramento debet Clericus, antequam cedat dies solutioni, petere absolutionem à juramento, Squillant. dict. nu. 49. Ricc. decis. 173. n. 7. vers. dummodo praeveniat p. 4. at talis conclusio potest solum procedere si Clericus tanquam Actor se faciat iudicem proprii juramenti, non petita ab illo absolutione, petat agendo admitti ad beneficium dicti cap. Odoardus, secus si ipse Clericus conventus à creditoribus ad solvendum debitum, cui remanet adstrictus, excipiendo opponat tale beneficium, & quod eo stante non
- 213 potest carcerari, & tunc eidem sunt relinquenda alimenta congrua, cum quibus possit vivere secundum suum statum clericalem; ex quo absolutio à juramento est necessaria solum quando quis tanquam Actor intendit iudicium proponere, per quod contravenit propriae obligationi juratæ, secus si excipiendo, cum tunc non sit necessaria talis absolutio, nec quis illa carens repellitur à limine iudicii tamquam perjurius ob non petitam absolutionem, cum ad effectum excipiendi illa non sit necessaria, Cirocc. discept. 36. num. 129. Barz. decis. 67. n. 20. Sperell. decis. 47. nu. 20. Cortiad. decis. Cathalon. 185. n. 13. tom. 4. Rot. decis. 64. n. 4. coram Gregor.
- 214 Plura autem requiruntur, ad hoc ut Clericus possit admitti ad beneficium dicti cap. Odoardus, & primo quod doceat de clericatu, ut post alios probat Fagnan. in eodem cap. Odoardus n. 14. & seq. de solut., ubi quod hoc probatur ex licentia text. ibi - Odoardus Clericus.
- 215 Et competit tale beneficium, nedum Clericis in sacris ordinibus constitutis, verum etiam in minoribus, ac prima tonsura initiatis, Squillant. de privileg. Cleric. cap. 10. n. 6. vers. sed an Clericus, Fagnan. in alleg. cap. Odoardus nu. 20. & 21. Amoltazz. dict. cap. 7. nu. 23. Gross. dict. §. 40. n. 28. & seq., ubi de rationibus.
- 216 An autem Clericus ad effectum gaudendi beneficio cap. Odoardus debeat, juxta Sacri Concilii Tridentini Sanctionem in Sess. 23. cap. 6. de Reformat., incedere in habitu, & tonsura, & alicui Ecclesiae servitio esse adscriptus, vel beneficium Ecclesiasticum obtinere, affirmant Covar. var. resol. lib. 2. cap. 1. n. 9. Carol. de Grassi. de effect. Cleric. effect. 7. in ampliat. n. 4. Scannarol. de visit. carcer. lib. 3. §. 9. cap. 3. n. 6.
- 217 At contrarium firmat Fagnan. in dict. cap. Odoardus n. 21. cum pluribus seqq., ubi dicit, quod Sac. Concil. Trident. dict. cap. 6. Clericis non habentibus requisita ibi praescripta non ademit nisi privilegium fori, cetera vero privilegia, ut canonis, exemptionis à vestigialibus, & consimilia remanserunt pro clericis illæsa juxta dispositionem Juris communiis, qui
- 218 Fagnan. nu. 22. & 23. refert, sic pluries fuisse decisum per sacram Congregat. Concilii, & hanc opinionem rejecta contraria, & laudato Fagnano tenet aliis etiam relatis Gross. dict. §. 40. n. 35. & seq. usque ad n. 42., ubi solide illam probat, ac rationes adducit.
- 219 Si tamen Clericus minorum ordinum, abjecto panitus habitu Clericali, pro laico publice se gerat, tunc reputatur etiam quoad hoc beneficium uti laicus, secus si publice non se gerat pro laico, sed vestigia Clericatus retineat, habitum clericalem gestando, licet alicui Ecclesiae non interserviat, ut bene distinguit Fagnan. ubi proximè nu. 23. vers. pro concordia, & n. 24. & 25., & non dissentiunt super hoc declarationes consideratæ per Amoltazz. alleg. cap. 7. n. 23. ad 29.
- 220 Clericus tamen conjugatus non gaudet tali beneficio cap. Odoardus, Ancharam. in cap. unico nu. 4. ad finem de Cleric. conjug. in 6. Natt. conf. 319. nu. 6., Gutier. de furam. confirm. p. 1. c. 17. n. 11., qui dicit, hanc opinionem uti verissimam esse tenendam, Campanil. divers. iur. canon. Rubr. 11. cap. 10. nu. 50. Scannarol. dict. cap. 3. n. 23. vers. negativam, & nu. 24. Barbof. & Fagnan. in cap. Odoardus de solut. hic n. 23. vers. & tamen non gaudet, ille n. 9. Ricc. decis. 308. nu. 3. par. 4., Gross. dict. §. 40. n. 84. & 85.
- 221 Et licet post aliquos DD. relatos Scannarol. dict. cap. 3. nu. 24. velit, quod Clerici conjugati gaudeant tali privilegio, si cum Clericali habitu, & tonsura incedant, ac alicujus Ecclesiae servitio, vel ministerio ab Episcopo sint deputati, Ricc. decis. Archiep. 412. p. 3.
- 222 Attamen hæc opinio potest admitti, ut gaudeant quoad personam tantum, ne scilicet Clerici conjugati possint carcerari, secus quoad bona, & ut illis debeant relinqui congrua alimenta ex glof. in cap. un. de Cleric. conjug. in 6. communiter recepta testatur Scannarol. dict. cap. 3. n. 25. Squillant. de privileg. Cleric. cap. 10. nu. 7., quæ distinctio est verissima, & excerpta à DD. scribentibus super tex. in alleg. cap. unico, qui communi plausu testantur, quod Clericis conjugatis in dict. cap. unico, exceptis privilegiis Canonis, & fori, nullum aliud privilegium fuit reservatum, & quod in reliquis habeantur pro laicis, & tanquam tales tractentur, & præcisè notat Ricc. in prax. rer. Eccles. p. 1. resol. 265.
- 223 Ultra Clericatum, ad effectum perfruendi privilegio cap. Odoardus, debet Clericus docere de ejus paupertate ex licentia text. in dicto cap. Odoardus de solut., & ibidem glof. hoc notat Anton. Maceraten. var. resol. lib. 1. resol. 41. nu. 3. §. ceterum. Squillant. alleg. cap. 10. n. 10. Fagnan. in dict. cap. Odoardus n. 26. & 31., Ricc. decis. Archiep. 173. n. 3. p. 4. & præcisè Rot. decis. 470. n. 1. & 2. coram Rembold.; & omnis ratio etiam suadet, quod sit probanda paupertas, dum tex. in cap. Odoardus vult, quod illa sit talis in Clerico, ut neque in totum neque in parte solvere possit, Ricc. decis. 308. n. 2. & 3. part. 4.; un. le non potest cognosci an Clericus hoc facere possit, si non constet de ejus paupertate, Lotter. de re benefic. lib. 1. quest. 38. nu. 246., & præcisè Rot. decis. 207. num. 12. par. 15. recen.
- 224 Quinimò paupertas, ac solvendi impossibilitas est fundamentum intentionis Clerici pro obtinendo hoc beneficio, unde illam debet omnino probare, Egid. Ranbek. alleg. §. 1. n. 5. fol. 289. Amoltaz. dict. cap. 7. n. 22.
- 225 Itaut nec sufficiat, quod Clericus sit paratus cedere fructus sui beneficii favore creditorum, sed debet prius probare ejus paupertatem in bonis patrimonialibus, Rot. in alleg. decis. 470. n. 3. & 4. coram Rembold.
- 226 Hinc mihi tanquam devians à tramitibus juris, & communi Doctorum Schola numquam placuit praxis quandoque tenta per aliquos Judices Ecclesiasticos Urbis admittendi Clericos ad beneficium prædictum cum sola indicatione bonorum facta à Clerico, quasi hæc deferviret ad ostendendum, quod Clericus aliud non habebat in bonis, cum tex. in dict. cap. Odoardus ad licentiam, ac DD. communiter velint, esse probandam paupertatem, & Judices non possunt transgredi Jura.
- 227 Bene verum est, quod in proposito in probanda paupertate, non est procedendum cum rigore, & scrupulositate, sed sat est, quod super illa fiat summaria probatio, Rodriguez de execut. rei judic. cap. 8. n. 33. §. unde circa beneficium, Lotter. de re benefic. lib. 1. q. 38. nu. 247. Scannarol. dict. cap. 3. nu. 11. & 12. Ranbek. alleg. §. 1. nu. 5. vers. hæc tamen, Amoltazz. dict. cap. 7. n. 22.
- 228 Quomodo autem probetur paupertas, & ex quibus deducatur, vide Fagnan. in dict. cap. Odoardus n. 31. & seqq. Ranbek. alleg. §. 1. n. 5. & seqq.
- 229 An autem paupertas Clerici, quæ evenit eius culpa, quia ludendo, meretricando, ac in aliis vitiis profundendo suum patrimonium consumpserit, suffragetur ad effectum obtinendi

nendi beneficium prædictum; negant Ferret. *conf. 144. n. 3.* Scannarol. *dict. cap. 3. nu. 15.*; & 16. Barbol. *in cap. Odoardus nu. 21. de solut.*

- 235 At contrariam opinionem ex autoritate antiquorum Canonistarum sustinet Fagnan. *in dict. cap. Odoardus n. 41. & seq.*, & aliis relatis huic opinioni adheret rationem adducens Amoltazz. *alleg. cap. 7. nu. 31.*, & 32., & eum hac opinione Ordini Clericali favorabili ego etiam pertranseo; nam tale beneficium *cap. Odoardus* ex sæpè dictis fuit concessum favore totius Ordinis Clericalis, ne scilicet in illius dedecus Clerici carceribus mancipentur, ac mendicare cogantur, unde talis ratio remanet vigens, licet aliquis Clericus particularis ludendo, vel luxuriose vivendo sua bona patrimonialia consumplerit.

- Et quando tale beneficium competit Clerico, tunc potest ab eo allegari nedum post sententiam, sed etiam post tres sententias conformes contra Clericum prolatas, cum exceptio talis beneficii non impugnet, sed tantummodo moderetur, seu molificet illarum executionem; Gutier. *de iur. ram. confirm. part. 1. cap. 17. nu. 31.*, & 34. Barbol. *in cap. Odoardus n. 17. de solut.* Ricc. *in praxi rer. Eccl. sp. part. 1. ref. 261.*; & 266.; idem *decis. 173. n. 6.*; & 7. p. 4. Co. *remed. subsid. 29.*; & 6.; & 7. Squillant. *dict. cap. 10. nu. 20.* Egid. Ranbek. *alleg. §. 1. n. 15. cum a nobis seq. 7.* Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 60.*, & 61. Grossi. *dict. §. 40. n. 67.* & 79.

- In pluribus tamen calidis beneficiis *cap. Odoardus* Clericis non competit. Et primo quantum proprium debitum nedum non recognoverunt, verum in cervicose illud impugnaverunt; ac negarunt, & postea per probationes fuere convicti debitorum, & ret. *conf. 144. n. 2.* Lotter. *alleg. §. 38. nu. 24.*; Gutier. *dict. cap. 17. n. 2.* Barbol. *in cap. Odoardus n. 11. de solut.*, & ibid. Fagnan. *nu. 56.* & 57. Ranbek. *alleg. cap. unico §. 2. n. 6. fol. 297.* Amoltazz. *dict. cap. 7. n. 34.* Rot. *decis. 2. n. 2.*, & 3. *coram Mohedan.*, & *decis. 32. lib. 2. coram Puceo*, cum aliis cumulatis per Grossi. *dict. §. 40. n. 88.* & seq.

- Si verò Clericus, qui à principio negavit debitum, illud spontè postea, antè, vel post sententiam fateatur, non excluditur ab huiusmodi beneficio, Afflict. *decis. 379.* Ricc. *ref. 258. n. 2. part. 1.* Barbol. *in dict. cap. Odoardus n. 11.* Scannarol. *alleg. cap. 3. n. 10.* Ranbek. *n. 7.* Amoltazz. *dict. n. 34. versic. si vero non per in acriter*, plenè Grossi. *dict. §. 40. n. 93.*

- 240 Secundò, non competit tale beneficium contra literas executoriales relaxatas pro solutione expensarum temerè factarum; Squillant. *dict. cap. 10. n. 28.* Scannarol. *cap. 3. nu. 19.* Barbol. *in dict. cap. Odoardus nu. 17.* Ranbek. ubi proximè *nu. 14.* Rot. *decis. 418. nu. 3.*, & *decis. 470. n. 5.*, & 6. *coram Rembold.* & in *Mediolanen. fructuum coram Cardinali Hieronymo Pamphil. n. 2.* apud Marchesani. *de Commis. p. 2. fol. 550.*

- Tertio, nec competit contra æquè pauperem, nam stante æquali paupertate creditoris, ex quo hic tractat de damno evitando; præfertur Clerico debitori, ad hoc ut hic excludatur à beneficio prædicto, Genuen. *in praxi. Archiepif. cap. 3. n. 14.* Squillant. *dict. cap. 10. nu. 40.* Scannarol. *alleg. cap. 3. nu. 3.* Barbol. *in cap. Odoardus nu. 7. de solut.* Fagnan. *ibidem nu. 30.* Ranbek. *alleg. §. 2. nu. 8. fol. 298.* & post plures alios Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 70. versic. quibus casibus*, Grossi. *dict. §. 40. nu. 86.*

- 242 Quarto, non competit Clerico doloso, ut quia dum solvendo non erat falso asseruit, se bona possidere, & esse idoneum facultatibus, & per consequensolvere posse Ferret. *conf. 144. n. 5.* Squillant. *dict. cap. 10. n. 14.* Genuen. *alleg. cap. 3. n. 6.* Scannarol. *dict. cap. 3. n. 16.*, & 17. Ranbek. *alleg. §. 2. n. 10.* Barbol. *in cap. Odoardus n. 17.* Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 3. la. e.* Grossi. *dict. §. 40. nu. 101. cum plurib. seq.*; unde ratione docti nec competit illi, qui tempore contracti debiti finxit, se non esse Clericum, altero contrahente Clericatum ignorante; Gutier. *alleg. c. 17. n. 33.* Squillant. *alleg. cap. 10. n. 17.*; prout quando Clericus animo fraudandi creditores alienavit bona in extraneos pendente iudicio super credito ab his prætenso, Gutier. *alleg. cap. 17. nu. 20.*, & 21. Barbol. *in cap. Odoardus n. 17. de solut.* latè Jo. Anton. Cauch. *in sua alleg. impress.* apud Grossi. *dict. §. 40. fol. 367.* & seq. ubi latè deducit, ex quibus probetur dolus.

- 245 Quintò, nec competit Clericis, qui bona sua ludendo, vel alias luxuriose vivendo consumplerunt, Ferret. *conf. 144. n. 3.* Genuen. *dict. cap. 3. nu. 8.* Barbol. *in cap. Odoardus nu. 21.* & Fagnan. *ibid. nu. 35.* & 39. & de solut. Grossi. *dict. §. 40. n. 112.* Ricc. *in praxi rer. Eccl. sp. part. 1. ref. 259.* Scannarol. *dict. c. 3. nu. 16. in fin.* Egid. Ranbek. *alleg. §. 2. nu. 11.*, plenè Rot. *decis. 207. part. 1. §. 1. recem. super* quo tamen retuli contrarium te-

nentes *num. 235.* sed hæc opinio non caret probabilitate, cum dolus, ac delictum nemini debeat suffragari, & multò minus Ecclesiasticis, in quibus candor, & rectus vivendi modus debet magis excellere, quàm in laicis.

Sextò, nec competit Clerico condemnato ex causa delicti, si poena pecuniaria sit applicanda fisco, nam tunc intrat regula, qui non habet in ære, luat in corpore, Scannarol. *dict. cap. 3. nu. 17.* Ranbek. *dict. §. 2. nu. 21.* Amoltazz. *alleg. cap. 7. nu. 35.* & 38.; secus si poena non sit applicanda fisco, sed parti ob interesse, tunc enim competit; Ricc. *in praxi Eccl. sp. part. 1. ref. 263. nu. 3. §. ceterum*; & *num. 4.* Squillant. *dict. cap. 10. n. 27.* Scannarol. *alleg. cap. 3. nu. 18.* Ranbek. *§. 2. nu. 21.*; prout Clericus gaudet tali beneficio in multis debitis fisco ex quacumque causa, cum Clerico ob pauperem illa remittantur etiam in totum, Farinacc. *quæst. 18. nu. 57.* Scannarol. *dict. cap. 3. nu. 20.* Squillant. *dict. cap. 10. nu. 31.* Ranbek. *§. 2. nu. 15. fol. mibi 303.* Amoltazz. *cap. 7. nu. 36. 37.*, & 50. & plenè Grossi. *dict. §. 40. nu. 74. ad 76.*

Septimò, non competit Clerico debitori ex causa depositi reitituenti, Mathenian. *singular. 60. nu. 1.* Squillant. *dict. cap. 10. nu. 42.* Ranbek. *dict. §. 2. nu. 18.* Barbol. & Fagnan. *in cap. Odoardus de solut.* hic *nu. 54.* & ille *nu. 13.* cum aliis relatis per Grossi. *dict. §. 40. n. 94.*, & 95. Amoltazz. *alleg. cap. 7. nu. 55.*, qui *n. 54.* limitat conclusionem, quando depositum est contumptum, & amplius illud non extat, nulla accedente culpa Clerici depositarii.

Octavò, nec tali privilegio gaudet Clericus hæres sine beneficio Inventarii, Ricc. *ref. Eccl. sp. part. 1. ref. 265. nu. 3.* Squillant. *dict. cap. 10. n. 43.* Barbol. *in univers. Eccl. sp. cap. 39. §. 1. nu. 22.* Ranbek. *alleg. §. 2. nu. 19. fol. 301.* Trivisan. *dec. 8. part. 1.* Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 70. vers. aut quando hæres*, Grossi. *dict. §. 40. nu. 111.*

Nonò, excluditur à tali beneficio Clericus conventus ut tutor, curator, vel Administrator rerum alienarum, si rationem, vel non reddat, vel malam, Ferret. plenè *conf. 144.* Grassi. *de effect. Cleric. effect. 7. nu. 53.* Squillant. *alleg. cap. 10. nu. 44.* Ranbek. *dict. §. 2. nu. 20.* Barbol. *in dict. cap. Odoardus nu. 22. de solut.* Amoltazz. *cap. 7. n. 70.* Grossi. *alleg. §. 40. n. 97.*, & 98. Rot. *decis. 207. part. 1. §. 1. recem.*, ubi agebatur de Clerico Administratori, qui luxuriose vivendo dissipaverat, & non poterat reitituere reliquatum.

Decimò, non competit Clerico convento in actione reali, & super re propria agentis, sed solum si conveniatur actione personali, & super persona, & rebus propriis Clerici, Squillant. *dict. cap. 10. §. dubit. n. 25.* Barbol. *in cap. Odoardus nu. 20.*, & Fagnan. *ibidem n. 52.*, & 53. *de solut.* Ranbek. *alleg. §. 2. n. 16.*, & bene Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 51.*, & 52. Grossi. *dict. §. 40. n. 110.*

Undecimò, non suffragatur Clerico adversus Pensionarium ad effectum evadendi solutionem pensionis, Brun. *de cess. bonor. quæst. 3. n. 14.* Gratian. *c. 222. n. 50.* Scannarol. *alleg. cap. 3. nu. 22.* Barbol. *in cap. Odoardus n. 6.* ubi contrarios reitit Grossi. *dict. §. 40. nu. 82.* & 83. Lotter. *de re benefic. lib. 1. quæst. 38. nu. 22. aa. 242.*, ubi id magis dicit procedere, si addit obligatio Cameralis, & *n. 252. ad 256.*, ubi adducit rationes Squillant. *dict. cap. 10. §. dubit. n. 22.* Tondut. *de pens. cap. 21. nu. 10.* Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 56.*, & 58.; ubi admittit hoc procedere sine difficultate in Curia Romana, extra tamen illam videtur amplecti contrariam sententiam.

Dodecimò, non competit Clerico excommunicato, Barbol. *in univers. Eccl. sp. cap. 39. §. 6. n. 18.*, & alii apud Scannarol. *alleg. cap. 3. nu. 26.*, & alios refert Amoltazz. *dict. cap. 7. nu. 71.*

At contraria opinio videtur tanquam magis probabilis, & rationabilis retinenda, ex qua tale beneficium non competit potius per viam exceptionis, quæ à Reo excommunicato proponi potest, & quia Clericus licet excommunicatus gaudet privilegiis Clericatus, Squillant. *dict. cap. 10. n. 6.*, quem laudat, & fortioribus fundamentis niti testatur Scannarol. *dict. cap. 3. nu. 20. versic. firmiteribus fundamentis*, Riccius *in praxi Eccl. sp. part. 1. ref. 262.*, & hanc opinionem multum probabilem asserit Ranbek. *alleg. §. 2. n. 21.*, & cum illa procedit, rationes etiam adducens Amoltazz. *alleg. cap. 7. n. 73.*, & 74., ubi respondet contrariis, & alios pro tali opinione cumulât dict. Grossi. *alleg. §. 40. n. 70. cum trib. seq.*

Decimotertio, Clerico obligato in forma Camere adversus hanc non competit in Curia tale beneficium ex *Conf. 28. §. 26. Pauli V. Bullar. nov. rom. 3.* & ex illa Scannarol. *dict. c. 3. n. 36.*; unde ex praxi Curie Clerici obligati in forma

non obstant argumenta ad fin. Vela dict. disert. 20. n. 6. vers. sed ex iure communi; præcipue si illud sit promissum cum
12 guarantigia, vel obligatione Camerali, Carlevall. de induc. tom. 1. tit. 1. disput. 2. q. 8. sect. 2. n. 1036.

Factum autem proprium promissum quando nec ne-
adimpleri possit præcisè, vel sit locus solutioni interesse lo-
co facti videndus Carlevall. qui doctè, ac sedulo more suo
13 hanc materiam per varios casus distinguit, & resolvit de
Iudic. tom. 2. lib. 1. tit. 3. disp. 3. per tot.

Interesse autem, si factum promissum non adimpletur,
debetur illud, quod ratione pænæ, vel interesse fuit in con-
tractu stabilitum in casum non adimplementi, plenè post
14 alios Carlevall. de iud. tom. 2. lib. 1. tit. 3. disp. 3. n. 15. & 20. &
& optima cautela est, quod exprimitur certa quantitas pro
pænâ, vel interesse, non autem conveniantur simpliciter
15 damna, & interesse in genere, cum hæc sint difficilis proba-
tionis ad Luth. ff. prætor. stipul. Carlevall. dict. disp. 3. n. 23.

Verùm statutum nostrum hic relativum ad antecedens
16 Statut. 163. circa interesse etiam taxatum à partibus noluit
stari illarum assertioni etiam jurata, sed statuit, quod super
vero interesse præcedat taxatio Iudicis, antequam pars super
illo præstet iuramentum.

Poterit tamen ille, qui promisit certum interesse in ca-
sum facti non impleti, probare contrarium, quod scilicet
tanti non interest, non obstante statuto quod super quan-
18 titate interesse stetur iuramento damnum passi, Carlevall.
dict. n. 23. vers. ea tamen doctrina.

In casibus autem, in quibus promittens factum pro-
prium, si debet illud præcisè adimplere, potest ad facien-
dum, ac adimplendum factum compelli per carcera-
19 tionem, Coler. de process. execut. p. 1. c. 6. n. 17. Carlevall. alleg.
disp. 3. n. 27. Rot. dec. 197. n. 2. post Cenc. de Cens.; vel captis
20 pignoribus, ac multa pænali indicta l. 1. §. si in ra diem ff.
21 de damn. infest. Carlevall. ubi proximè num. 28.; & de utro-
que remedio, Rot. dec. 284. num. 32.; & 33. p. 9. recen. tom.
22 1.; cum factum proprium præcipue juratum adimplere
dependeat à mera voluntate promittentis, Rot. dec. 41. n. 7.
coram Arguell.

Et ulterius si quis agat, antequam faciat, quod debet,
23 & proprium factum adimpleat, non erit audiendus, Aven-
dan. de exequen. mandat. l. p. c. 30. n. 11. §. secunda ratio, &
n. 12. §. quarta ratio, Carlevall. de iudic. tom. 1. lib. 1. tit. 1. disp. 2.
q. 1. n. 42. Rot. dec. 25. coram Pamphil.

Factum vero promissum dicitur proprium non alienum,
quando quis promisit, quod alter non petet aliquid, tali
namque casu absque promissione pænæ venit interesse, hoc
24 est illud, quod petitur ab eo, pro quo fuit promissum, quod
non petet, Laurent. dec. Avenion. 103. n. 4.

Quocirca si quis tanquam principalis, & nomine proprio
promiserit observantiam contractus gesti per minorem, vel
mulierem, vel aliam personam, licet quoad has personas ef-
fer nullus, tenetur promittens ex sua propria obligatione
fundata in sua propria virtute, non autem in virtute con-
tractus prohibiti, ac nulli quoad minorem, vel mulierem,
25 Natt. conf. 272. per tot. Medic. conf. 113. n. 11.; & seq. Laurent.
dict. dec. 103. n. 5.

Quando verò agitur de facto alieno, tunc illud promit-
tens etiam cum iuramento liberatur adhibendo omnem di-
ligentiam, itaut si factis diligentis pro habendo adimple-
26 mento facti, & tertius requisitus ad adimplendum recuset
adimplere, ad aliud non tenetur, Dec. conf. 313.; ubi testatur
de communi, & in praxi sequenda opinione, Ludovic. Al-
fer. conf. 5.; & seq. ubi sunt registrata consil. cum subscriptioni-
27 bus plurium Doctorum, & signanter Gabriellii, & Viccei
de Civitate Asculi in Piceno (quorum familia nobiles nunc
adsunt in eadem Civitate) Guzman. de evict. q. 59. Mantic.
de tacit. lib. 14. tit. 34. n. 9.; & seq. & tit. 35. n. 33. vers. sed de
Iure Pontificio, Galganett. hic n. 50. §. sed si quis, Mans. consil.
619. n. 12. tom. 7. Rot. decif. 64. num. 1.; & seq. coram Buratt.
decif. 777. n. 10.; & infra coram Manzaned. decif. 363. n. 5.;
& seq. coram Card. Cerr. dec. 119. n. 1.; & seq. & dec. 279. n.
10.; & 11. p. 13. recen. Add. ad Gregor. dec. 241. num. 8. vers.
28 conclusio, ubi quod est conclusio receptissima; eo quia pro-
missio facti alieni resolvitur in promissionem diligentia,
itaut promissor teneatur curare, quod quis faciet, sed si fa-
ctis diligentis, illæ non habuerunt effectum promittens ad
aliud ultra non tenetur, Gabr. conf. 131. num. 3.; & seq. lib. 2.
Guzman. de evict. q. 59. n. 17. infin. Ayllon. ad Gomez. var.
resol. lib. 2. cap. 10. n. 24. Mans. consil. 619. n. 28. tom. 7. Hodier.
ad Surd. decif. 234. n. 5. Scopp. ad Merlin. Pignatell. contr. for.
Constam. ad Statut. Tom. II.

cap. 4. n. 21. tom. 1. Rot. decif. 67. num. 1.; & 2. p. 4. recen.; &
dec. 64. num. 2. coram Buratt.

Quæ conclusio procedit licet promissio facti alieni in
ampla forma sit concepta de faciendo ratificare, vel de ob-
29 tinenda renunciatione cum effectu, Paris. conf. 110. n. 42.;
& seq.; & n. 61.; & 84. lib. 1. Surd. conf. 3. n. 12. Ruin. conf. 67.
lib. 4. Eugen. conf. 90. n. 46. lib. 1.; ubi testatur de veriori, & ma-
gis communi sententia, Guzman. de evict. q. 59. n. 13. Ludo-
vic. dec. Perus. 27. nu. 8. vers. Melchior autem, Rot. dec. 363. n.
7. coram Cerr. duplicata dec. 150. p. 11. recen. cum adductis
per Add. ad Buratt. decif. 64. num. 17.; ubi testatur de com-
muni, & usu recepta opinione, Add. ad Gregor. dec. 241.
n. 8. vers. quid autem.

Nec propterea attendendi sunt, Eugen. sibi varius conf. 30
12. num. 92.; & seq. lib. 1.; & Mantic. de tacit. lib. 14. tit. 35.
nu. 26., quia natant contra veriore, ac magis communem
Doctorum sententiam supra firmatam.

Ampliatur conclusio, licet ulterius fuerit promissum,
quod promittens factum alienum faciendo possibilia non
31 possit excusari, nam adhuc peractis diligentis ad aliud non
teneatur, Gabr. conf. 131. n. 5. cum duob. seq. lib. 2. Rot. dec. 363.
num. 9. coram Cerr.

Idemque procedit, licet adsit clausula alias ad omnia dam-
32 na, & interesse, Rot. dec. 41. n. 5.; & seq. p. 14. recen.

Promittens tamen factum alienum urgetur cum manda-
to ad factum, ad effectum, ut ostendat diligentias à se factas,
& si hæc factæ non ostendantur, tenetur pro adimplimento
ad interesse, quod dicitur certum, cum sit ipsa fors principa-
33 lis debita loco damnorum, & interesse, Rot. præclare dec.
67. n. 5.; & seq. p. 4. recen.

Diligentia autem in proposito debent esse veræ, ac sincæ-
ræ, & bona fide factæ, non autem fictæ, & collusivæ cum
fraude, alias qui ad diligentias faciendas tenetur non excu-
34 fatur, Mans. consil. 619. n. 10. tom. 7. Rot. dec. 64. nu. 1.; & seq.
coram Buratt.; & dec. 363. n. 6. coram Card. Cerr.

Diligentia verò probantur veræ, & non collusivæ, ex
quo requisitio ad adimplendum facta fuit per literas, op-
amorum, & etiam via judiciali, & semper fuit habita
declaratio enixa super recusatione adimplenti facti pro-
missi; præcipue si ille à quo petebatur facti adimplemen-
tum judicialiter se opposuit, movendo iudicium contra-
35 rium, & oppositum facto adimplendo, Rot. decif. 64. nu.
7. coram Buratt.

Et amplius diligentia præsumuntur factæ bona fide, &
36 non collusivæ, Paris. conf. 110. n. 3. lib. 1. Mantic. de tacit. lib.
14. tit. 35. nu. 25. Rot. dec. 64. n. 8. coram Buratt.

Conclusio supra firmata, quod promittens factum alie-
num excusetur per diligentias sincere, ac bona fide factas,
& quod ad aliud non teneatur, fallit, quoties ex verbis obli-
gationis appareat, promissorem facti alieni voluisse se obli-
gare effectivè ad illud adimplendum, & non ad solas dili-
37 gentias, Dec. conf. 313. n. 5. vers. sed responderetur, Pancirol. conf.
45. n. 29. Cravett. conf. 272. n. 13. Cyriac. contr. 103. nu. 15. Rot.
dec. 64. n. 4. coram Buratt.; & dec. 479. n. 12. p. 13. recen.

Et de tali voluntate se obligandi ad factum implendum
dicitur constare; Primo, ex quo quis factum alienum præ-
cisè in se assumpsit cum clausula alias de proprio, tunc enim
non excusatur promittens factum alienum propter diligen-
tias factas, sed in casum non sequuti adimplenti facien-
38 di ab alio, tenetur ad damna, & interesse de proprio, Cra-
vett. conf. 272. nu. 13.; & conf. 957. n. 21.; & seq. Paris. conf. 110.
nu. 10.; & seq. lib. 1. Ferrett. conf. 128. n. 10. lib. 1. Pancirol.
conf. 45. nu. 39. Eugen. conf. 12. nu. 96. lib. 1. Cardin. de Luc.
de cred. & debitor. disc. 124. n. 13. Gramat. disc. 102. nu. 110.; qui
testatur de communi, Ludovic. dec. Perus. 27. nu. 8. Add. ad
Gregor. dec. 241. nu. 8. vers. hæc conclusio, ubi quod non est
recedendum ab hac opinione, Add. ad Pamphil. dec. 25. nu.
6. vers. aliud autem, Rot. dec. 1008. n. 4. coram Amat. Duno-
zett. dec. 330. n. 4. coram Cardin. Cels. decif. 777. n. 13. & 14.
coram Manzaned. dec. 363. n. 14. coram Cerr. dec. 43. n. 38. p. 10.
rec. dec. 150. n. 8.; & seq. p. 11. & dec. 119. n. 3. p. 13.

Idem dicas, si promissio facti alieni facta sit cum clausu-
39 la alias, & c. ita quod, & c. Rot. dec. 41. num. 7. p. 14. & dec.
305. nu. 21. p. 19. recen.

Estque propterea spernenda contraria opinio volen-
tium, quod promissio facti alieni cum clausula alias de pro-
prio intelligatur sub conditione, si diligentia non fuerint
adhibite, & quod sic promittens voluerit solum teneri in
casum, in quo debitas, & oportunas diligentias non adhi-
bisset, Gabr. conf. 131. num. 5. lib. 2. Mantic. de tacit. lib. 14. tit. 35.
nu. 26.

35. num. 14., & alii relati per Mans. *consult.* 629. num. 14. tom. 7.; siquidem talis opinio falsa est, & in puncto juris non potest admitti, Alciat. in l. 4. §. *caro num.* 132. ff. de verb. oblig. Mantici. *dict.* num. 34. in fine, Merlin. Pignatell. *contr. forens. cap.* 4. num. 16. centur. 1. Franch. *dec.* 624. quam decisionem extollit Merlin. *ibid.* Mans. *dict. consult.* 619. num. 15., & seq., qui dicit hanc opinionem communi Doctorum plausa esse approbatam, Add. ad Buratt. *dec.* 64. num. 19., & probant ceteræ autoritates supra cumulate num. 38.; & eadem obligatio afficit etiam hæredes promittentis, licet ageretur de re ad eos spectante diverso jure, & ex eorum persona propria, Peregr. *conf.* 101. n. 2. & 3. lib. 1. & *de fideic. arv.* 52. n. 97. Rot. in *Fulginate. Pecuniaria* 6. Junii 1698. *at in longe, coram R. P. D. Pio.*
- Maximè si etiam filii, ac hæredes in promissione fuerint considerati, & pro illis facta obligatio de proprio & ad damna, & interesse, Covarr. in *c. quamvis pactum* p. 2. §. 5. n. 3. *vers. ceterum hanc opinionem, de pact. in* 6. Fachin. *contr. jur. lib.* 3. c. 20. *vers. sumum est illud.*
- Secundo promittens factum alienum non excusatur ob diligentias adhibitas quando promisit non allegare impossibilitatem, & noluit excusari, etiam si factum alienum promissum non posset obtinere, dum voluit teneri in hoc etiam ad impossibile, Peregr. *conf.* 131. n. 3. lib. 5. Cyriac. *contr.* 103. num. 15. Rot. *dec.* 363. num. 15. confirmata *dec.* 399. num. 2. *coram Cerr.*
- Unde quando promissio facti alieni concepta est cum verbis, quod debeat sequi cum effectu modis omnibus, ita quod faciendo posse suum promittens non excusetur, tali casu patet de mente contrahentium, quod non fuere contenti diligentis etiam exquiritis, ut bene probat Franch. *dec.* 624. numer. 12., & seq. Rot. *dec.* 67. n. 3. p. 4. *rec.*
- Tertio, promittens factum alienum non excusatur ob diligentias, sed tenetur de proprio illud adimplere, quando promisit relevare indemnem stipulantem tui favore factum alienum, cum per promissionem indemnitis intelligatur promissum interesse in casum non sequuti effectus adimplementi promissi, Paris. *conf.* 110. num. 9. lib. 1. Mantici. *dict. tit.* 35. n. 31. Urceol. *consult. forens. c.* 12. n. 11., & 13. Gizzarell. *dec.* 22. num. 31. Add. ad Buratt. *dec.* 64. num. 20. Rot. *dec.* 67. n. 3. p. 4. *rec.*
- Quando enim quis voluit teneri de proprio, vel promisit indemnitem, vel fecit factum alienum casum proprium, tali casu in facto proprio mere voluntatis non consideratur aliqua impossibilitas, Dec. *conf.* 345. in fine, Paris. *conf.* 110. n. 80., & seq. lib. 1. Peregr. *conf.* 131. numer. 3. lib. 5. Cyriac. *conf.* 103. numer. 69., & seq. Add. ad Buratt. *dec.* 64. num. 10.
- Quarto nec excusatur per diligentias sed tenetur promittens factum alienum de proprio, quando in casum facti non sequuti se obligavit de evictione, Gizzarell. *dec.* 22. num. 31.; eo quia promissio evictionis, & indemnitis idem important, Rot. *dec.* 76. num. 13., & 14. *coram Coccin.*; unde sicut promittens factum proprium cum promissione indemnitis, tenetur de proprio, ita & promittens de evictione, Mangii. *de evict.* q. 2. n. 13.
- Quarto idem dicendum, quando factum alienum promissum fuit sub pœna, vel interesse in casum, quo quocumque modo illud non adimpleretur, tunc enim omnino debetur interesse, & diligentia non excusant, Paris. *conf.* 110. num. 61., & 63. lib. 1. Gabr. *conf.* 131. num. 6. lib. 2. Cyriac. *contr.* 103. n. 69. & 70. Card. de Luc. *de cred.* & *debit. disc.* 124. num. 13. Franch. *dec.* 624. num. 12., & seq. Rot. *dec.* 67. n. 3. p. 4. *recen.*, *dec.* 43. n. 9. p. 10. *dec.* 150. num. 9. p. 11., & *dec.* 1008. n. 4. *coram Amat. Dunozett.*
- Quinto favore dotis factum alienum quis præcisè præstare cogitur, Bald. Novell. *de dot. p. 7. privi.* 4. Rot. *dec.* 67. num. 6. p. 4. *recen.*
- Sexto si maritus promiserit, uxorem renunciaturam successionibus, ac hæreditatibus parentum, ac aliorum, non excusatur ob diligentias factas pro habenda renunciatione, sed debet illam omnino, & cum effectu obtinere, si vult consequi dotem correspectivè in tali, & tanta quantitate promissam, alias non potest tali casu maritus ex sua promissione correspectiva prius non impleta agere ante obtentam renunciationem, Card. de Luc. *de renunciat. disc.* 13. n. 11., & *de dot. disc.* 63. n. 5. *vers. 1. nempe,* & n. 7. Merlin. Pignatell. *contr. forens. c.* 4. n. 18. centur. 1. Franch. *dec.* 624. num. 15. Rot. *dec.* 64. *per tot. coram Cavalier. dec.* 25. *coram Pamph.*, & ibi Add. n. 8. *dec.* 22. n. 7. *coram Cels.*, & *dec.* 54. p. 4. *divers.*

Nec tali casu sufficit, quod maritus fecerit diligentias pro habenda renunciatione, Card. de Luc. *de credit.* & *debit. disc.* 124. n. 11. Rot. *dict. dec.* 64. *coram Cavalier.*, & *dec.* 25. num. 3., & 4. *coram Pamph.*

Quinimodò tunc, ad hoc ut maritus possit agere pro dote, debet prius præstare cautionem pro damnis, & interesse ex causa non factæ renunciationis, Rot. *dict. dec.* 25. num. 5. *coram Pamph.*, & facit *dec.* 54. p. 4. *divers.*

Attamen debentur marito fructus dotis non obstante tali promissione renunciationis, cum illi debeantur ex sola sustentatione onerum matrimonii, & correspectivitas renunciationis consideratur solum quoad sortem dotis, non quoad illi fructus, Rot. *dec.* 82. n. 4. *coram Pen.*, & bene *dec.* 777. n. 15., & seq. *coram Manzaned.*

Septimo factum alienum reputatur factum proprium, & omnino adimpleri debet, quando illius adimplementum dependet ad ipso promittente, de Ponte. *conf.* 6. numer. 38., & seq. lib. 1. Merlin Pignatell. *contr. forens. cap.* 4. num. 9., & seq. centur. 1.

Octavo in promissione facti alieni debentur omnino damna, & interesse, quando fuit in illius promissione appositum pactum resolutivum, & apparet de præcisâ voluntate stipulatoris, & promissoris, quod in casum facti non sequuti voluerunt teneri ad damna, & interesse, Add. ad Buratt. *dec.* 64. num. 18.

Adverte tamen, quod in casibus, in quibus factum alienum præstari debet, illud implendum est in forma juris valida, & efficaci, alias promittens tenetur de proprio, si promissa renuntiatio faciendâ per alium sit nulla, cum promissio intelligatur de actu valido, Cravett. *conf.* 272. n. 13. Panciroli. *conf.* 45. num. 23. 26., & seq. *Surd. conf.* 157. n. 15., & 16. qui rejicit Rolan. *conf.* 8. lib. 4. contrarium tenentem, & cum Surdo stat Add. ad Buratt. *dec.* 64. n. 21.

Factum tamen alienum promittens excusatur ab illius adimplemento, quoties adit immodica læsio illius, cujus factum fuit promissum, vel dolus, ac iniquitas in contractu, vel alia rationabilis causa, Anchar. *conf.* 330. n. 10. bene Osasch. *conf.* 75. num. 12., & seq. Peregr. *conf.* 131. num. 4. *vers. in idem lib.* 5. Eugen. *conf.* 12. n. 101., & seq. lib. 1. Anell. Amat. *conf.* 54. *per tot.* Cyriac. *contr.* 103. n. 95., & 96. Mantici. *de tac. lib.* 14. tit. 35. n. 32. Laurent. *dec.* Aven. 103. num. 8. Franch. *dec.* 247. num. 2., & ibi Carol. Anton. de Luc. in *observ.* Card. de Luc. *de credit.* & *debit. disc.* 124. num. 12. Gramat. *dec.* 102. num. 105. et 106. Ludovic. *dec.* Perus. 27. num. 13. Rot. *dec.* 64. n. 10. & seq. *coram Buratt. dec.* 363. num. 15. *coram Cerr.*, & *dec.* 150. num. 11. p. 11. *recen.* Add. ad Pamphil. *dec.* 25. n. 8. *vers. nisi tamen.*

Læsio tamen debet probari de tempore contractus, & factæ promissionis, nec sufficit, si postea superveniat, Rot. *dec.* 399. num. 4. *coram Cerr.*

Et cessat prorsus læsio quando mulier fuit congruè dotata, licet renunciaret pingui hæreditati, cum in proposito illa non consideretur habito respectu ad bona renunciata, sed ad dotem, an sit congrua, Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 9. *glos. unic. p.* 1. num. 35., & seq. Add. ad Buratt. *dec.* 894. n. 8. Rot. *dec.* 399. num. 7. *coram Cerr.*

Prout est inalegabilis læsio, quando renunciatio promissa respicit hæreditatem viventis, ex quo tunc agitur de jure quarendo, & sola spe succedendi omnino incerta, & eventuali, utpote pendente à bonorum conservatione, & dispositione, qualia illa poterant disperdi, & alienari, vel de illis poterat in obitu fieri dispositio extra personam renunciantis, seu renunciare debentis, Fontanell. ubi proximè nu. 22. et 23. Rot. *dec.* 363. num. 17., & *dec.* 399. num. 4. et 5. *coram Cardin. Cerr.*

Bene tamen læsio in renunciatione potest allegari quando versamur in hæreditate delata, ac adita, cum agatur de iure quæsito, Rot. *dict. dec.* 399. num. 4. *coram Cerr.*

Læsio tamen ad effectum, ut illa stante non teneatur promittens factum alienum illud implere, debet esse immodica, & enormissima, Amat. *conf.* 54. num. 5., & seq. Gram. *dec.* 102. num. 103. Ludovic. *dec.* Perus. 27. n. 11. Rot. *dec.* 64. n. 10. *coram Buratt. repetita dec.* 38. post Zacch. *de oblig. Camer. dec.* 363. n. 16., & *dec.* 399. n. 2. *coram Card. Cerr.*

Quæ læsio enormissima exposcit damnum ultra bessem, vel saltem longè ultra dimidiam, Decian. *respons.* 6. nu. 54., & seq. lib. 1. Seraph. *de privileg. juram. privi.* 21. num. 13. Staiban. *resol. forens.* 28. numer. 11., & seq. ubi testatur de communi, Galerat. *de renunciat. lib.* 3. cap. 2. n. 52., et infra Castill. *contr. jur. lib.* 3. cap. 2. numer. 39., & seq. Cardin. de Luc.

fecto, vel Auditore, sed solum reproducta in actis loco furium & n. 43. & 44.

45 Citatio cum supersefforia coram Auditore post elapsam diem Signatura non officit, & non causat attentata.

46 Cardinalis Praefectus, ac ejus Auditor ultra binas supersefforias non concedit, & trina citatio sperni potest.

47 Signatura potest pluries adiri, cum illius rescripta nunquam transeant in indicatum, uti facta in Concistorio Principis.

48 Licentia redeundi ad Signaturam conceditur à Cardinali Praefecto vel eius Auditore.

49 Si in rescripto Signatura fuit apposta clausula, & amplius non proponatur, tunc licentia redeundi petitur à plena Signatura.

50 Vel ab Auditore Papa, qui raro se ingerit, vel remittit ad Signaturam Gratia, & n. 51.

52 Signatura rescribens si quid exequendum, & postea sine praedjudicio, & tertia vice in primo loco decisis, ac si secundum rescriptum non emanasset, si fiat executio ex secundo rescripto est attentata.

53 Declarantur decisiones contrariae & n. 45.

55 Inhibitio moderata à Cardinali Praefecto non causat attentata & n. 56.

57 Auditor Signatura non potest immutare rescripta plena Signatura.

58 Potest tamen illa iuxta Iuris dispositionem declarare, & de ratione n. 59.

60 Auditor Signatura mandans procedi ad ulteriora non obstante rescripto Signatura contra Ius, illud de medio tollit.

61 Auditor Signatura debet rescripta clara Signatura venerari, & ipsa Signatura debet consuli pro illorum moderatione.

62 Decis. 85. coram Ninot. declaratur.

63 Cardinalis Praefectus, ac ejus Auditor habent amplas facultates declarandi, ad quos causas spectent.

Signatura Iustitiae est Tribunal Supremum, in quo de mandato Papae cognoscitur, quomodo causae appellationum sint committendae, vel rejiciendae, & representatur per duodecim Praelatos Referendarios olim antiquiores, & in eo praesidet Cardinalis Praefectus; at hodie dum haec scripta revideo, dicti duodecim Referendarii non amplius componunt Signaturam juxta antiquitatem Praelaturae, sed à Sanctissimo D. N. Innocentio XII. fuere electi etiam Juniores Praelati, sed docti, ac experientia praediti, unde multos ad dictum Tribunal adscivit etiam ex ordine Advocatorum, illos creādo Praelatos Referendarios: qui duodecim Praelati certa die congregati cum Cardinali Praefecto, vel etiam si aliqui, vel plures ex illis sint impediti, illi, qui accedunt ad Signaturam, decidunt, ac committunt causas, & ubi major pars praesentium in Signatura concurrat eorum votis, juxta praeponderantiam votorum fit resolutio, & illa dicitur facta in plena Signatura licet multi votantes non sint praesentes, cum dicatur resolutio emanasse à plena Signatura; quoties major pars Praelatorum praesentium in illa (addito illis voto Praelati Referendarii in illis causis, quae à quolibet Praelato tanquam Ponente proponuntur) in unum conveniant, Card. de Luca de Relat. Curia forens. cap. 31., & antiquitus hoc dixit Vestr. in praxi lib. 1. c. 3. n. 3. in fine.

Non solet Cardinalis Praefectus in Signatura Praesidens suum votum dare in resolutione causarum, licet si vota sint paria, possit votare, adhuc ut nascatur causae resolutio cum sui voti praeponderantia, licet raro hoc facere soleat, sed potius in paritate votorum solet resolutio causae differri ad aliam Signaturam, adhuc ut in nova discussione causae possit magis ponderata, & iusta capi resolutio.

Advertendo quod quandoque vota scinduntur, alii enim ex Votantibus puta quinque ex duodecim rescribunt sine praedjudicio, tres si quid exequendum, quatuor de appellatione, tali casu solet procedi eum rescripto si quid exequendum suspensivo executionis, cum in substantia septem dederint votum pro commissione causae appellationis, licet alii simpliciter, & alii cum clausula suspensiva si quid exequendum, nam absque dubio illi quatuor, qui votum dederunt pro appellatione simpliciter, multo magis inclinarunt pro simplici suspensione iudicati cum dicta clausula si quid exequendum, quae certe multo minus praedjudicat, quam alia alteri de appellatione, ut videbimus infra hic.

Constan. ad Statut. Tom. II.

Tribunal hoc Signaturae licet sit Iustitiae, attamen representat Papam, & iphus nomine rescribit, Rota dec. 384. nu. 28. coram Bichio, & dec. 434. n. 5. coram Priolo.

Non facit tamen rescripta gratiosa, & aberrantia à Iuris dispositione, cum solum rescribat prout de Iure, Rebuffi in Praxi par. 1. de differentiis Rescripti. Gratia, & Iustitia nu. 15., Sarnen. in compend. utriusque Signatur. vers. & si queratur cum seqq. Staphil. de liter. Iust. in princip., & versic. secundum est, cum duobus seqq., Adden. ad Gregor. dec. 189. n. 8., Rot. dec. 1031. n. 5. coram Card. Seraph. dec. 154. & dec. 223., utrobique n. 4. par. 12. rec. dec. 311. nu. 13. par. 17. dec. 378. n. 6. p. 18. tom. 1. decif. 469. n. 20. dec. 658. nu. 1., & decif. 672. nu. 4. & 5. par. 18. tom. 2.

Hinc Signaturae Rescripta intelliguntur prout de Iure, Roman. cons. 334., Staphil. & Sarnen. ubi supra, 13 Marchesan. de Commiss. part. 1. cap. 3. num. 121. fol. 162. Rot. decif. 1031. nu. 5. coram Seraph., decif. 83. nu. 3. coram Amat. Dmozetti., decif. 43. nu. 2. coram Celf. decif. 218. nu. 13. & seqq. par. 8. recen., decif. 52. nu. 3. par. 14., & dec. 672. nu. 5. par. 18.

Si tamen à Signatura Iustitiae fuit signata commissio appellationis simpliciter, non potest Inhibitio vigore talis commissionis emanata sperni sub praetextu, quod causa non erat de Iure appellabilis, sed debet adiri eadem Signatura pro moderatione, Rot. dec. 108. n. 9. coram Otthobon.

Quod procedit, licet commissio appellationis sit signata sub Banca, & non in plena Signatura, nam adhuc afficit, 15 & sperni non potest, nisi prius obtenta illius reformatione, quamvis de Iure alio modo fuisset rescribendum, & hoc ob facilem recursum ad Signaturam plenam, vel ad Principem, Rot. dec. 396. nu. 6. & 7. coram Cardin. Cerr., & dec. 222. nu. 12. par. 16. recen.

Rescripta autem Signaturae Iustitiae, ac ejus Cardinalis Praefecti habent eandem vim, ac tribuunt Iurisdictionem, ac si essent signata manu Papae, cum rescribant de mandato Papae, Vestr. in praxi lib. 1. cap. 3. nu. 2. in fine, Rota dec. 102. nu. 7. & 8., & dec. 289. nu. 17. part. 6. recen., & coram Priolo dec. 432. n. 2. & 13.

Ita ut nephas sit dubitare de Iurisdictione, ac potestate Signaturae, & ipsa Rota non consuevit illam ponere in controverfiam, Rot. decif. 36. nu. 5. vers. has tamen par. 4. divers., decif. 857. nu. 12. & 13. coram Seraphino & decif. 132. nu. 8. & 9. coram Duran.; unde Rota Signaturae rescriptis paret, nec ab illorum forma recedere solet, Rot. dec. 602. n. 9. part. 18. recen.; & quando rescripta Signaturae sunt praecisa, praecise, & ad unguem à Rota sunt servanda, Rot. dec. 357. n. 6. coram Seraph., & dec. 127. nu. 7. ad 9. coram Carill.

Quinimodo Signatura Iustitiae praecipue, & praecise aliquando rescribit Rotae, ut admittat articulos, vel quod non procedat in causa, nisi transportatis integre actis, ut de hoc secundo patet ex decif. 658. nu. 1. & 2. p. 18. tom. 2. recen., & de primo habetur in famosa causa Romana Pecuniaria inter D. Comitem de Vufeld, & D. Marchionem Azzolinum, in qua Rota eidem Marchioni de anno 1695. denegaverat admissionem articulorum, & examinis in Curia, & Signatura praecise rescripsit Rotae, ut admitteret articulos, ac testium examen, prout Rota sine alia discussione illud admisit, & postea in meritis causam resolvit favore D. Marchionis pro eo scribente D. Hilario de Amicis meo Comprovinciali ex ordine Procuratorum S. Palatii Iuriconsulto discretissimo.

Et quandoque Signatura committit eidem Rotae, ut iterum audiat super certo puncto jam deciso, ut apparet factum in causa, de qua coram Ubald. Sen. decif. 169. in principio; quod hodie non practicitur quoad Tribunal Rotae, cum solum Signatura rescripto iterum audiat utatur cum aliis Iudicibus ordinariis.

Plena autem Signatura Iustitiae causas non appellabiles in suspensivo non solet suspendere cum rescriptis, & clausulis suspensivis, nisi gustatis meritis causae, & cognito, quod probabiliter sententia primi Iudicis ob injustitiam possit in gradu appellationis revocari, Marchesan. de Commiss. par. 3. de commiss. nullitat. Sanat. nu. 66. fol. 10.; & quoties dubium est, an appellatio sit admittenda, & probabiles rationes assistant pro illius admissione solet de facili inclinare pro appellatione, juxta tradita per Soccin. Sen. conf. 155. n. 1. lib. 2., Valenzuol. conf. 76. nu. 24. & seqq. lib. 1., Surd. de alim. privil. 60. n. 1., & seqq.

Et quando etiam in interlocutoriis, & in aliis, in quibus non solet dari appellatio, Signatura, gustatis meritis cau-

se, appellationem, admisit videtur agnovisse, causam fuisse appellabilem, Rot. dec. 453. n. 15. & 16. & decis. 39. num. 5 & 10. coram Bich.

Signatura tamen non rescribit, nec se ingerit in causis Sacra Congr. Sancti Officii, etiam concernentibus merum interesse Ministrorum ejusdem tremendi, ac Supremi Tribunalis, cum cognoscantur in ipsamet Congregatione, & ab illa committantur, Marchesan. de commiss. part. 1. cap. 3. n. 201. ad 203. fol. 168. & dum quidam Minister audacter contrarium tentavit sub San. Mem. Innocentio XI. hic non arrisit ausui temerario.

Nec minus se ingerit in causis decisis in aliis Sacris Congregationibus Cardinalium Urbis, sed revilio judicatorum in illis fit per easdem Congregationes, & quatenus revisionem denegent, & agitur de articulo gravi solet Papa mandare eisdem Congregationibus, ut iterum audiant, & procedant cum voto Rotæ, licet ipsæmet Congregationes, in quibus præsent Cardinales purpura, & doctrina simul Eminentissimi, soleant ex se in causis arduis, & in puncto Juris difficillimis exquirere votum Rotæ, ut sapientissime videtur factum præcipue à Sacra Congregatione Concilii.

Tertio Signatura se non ingerit in causis decisis per Congregationem Visitationis Carceratorum Urbis, ex quo ob ejus amplissimas facultates in procedendo solus Papa potest apponere manus circa decreta facta in Visita, quod tamen raro facit, Marchesan. de commiss. part. 3. de admiff. ad bonor. cess. §. 1. n. 67. fol. 99.

Quarto non habet facultatem super causis decisis per Congregationem Baronum, cum hæc procedat appellatione remota, & solus Papa, & ejus Signatura Gratiæ possit admittere appellationem, Rot. dec. 230. à princip. & num. 1. & seq. & per tot. p. 19. rec.

Quinto Signatura Iustitiæ se non ingerit ob defectum Jurisdictionis in causis Cameralibus, sed committuntur Clericis Camera ab ipso Tribunali Camera, quod procedit in causis Cameralibus decisis per Cardinalem Camerarium, Thesaurarium Generalem, ac alios Judices Camerales; & tali casu, si quis timet executionem sententiæ, de sui natura non appellabilis, prolata per dictos Camerarium, Thesaurarium, vel alios Judices Camerales, solet citare coram Clerico Decano Tribunalis Camera pro habenda superfloria, ad effectum disputandi dubium in plena Camera, an & quomodo sit inhibendum, & hæc est praxis, & si Camera Clericus Decanus nolle talem superfloriam concedere, est adeundus Papa, vel ejus Auditor.

Sexto antè Pontificatum Sanctissimi D. N. Innocentii XII. Signatura non se ingerebat in causis decisis per Cardinales Archipresbyteros S. Ioannis Lateranensis, Divi Petri in Vaticano, & Sanctæ Mariæ Majoris, nec in illis decisis per Cardinalem Protectorem, vel Iudicem Sacri Montis Pietatis Urbis ex variis Indultis Apostolicis illis concessis: at hodie sublata per sanctissimum Iurisdictione dictis Archipresbyteris, & Protectori, ac aliis similibus Iudicibus, causæ Capitulum Patriarchalium, Montis, ac aliorum locorum piorum spectant indifferenter ad Iudices Ordinarios, prout aliæ privatarum personarum, unde Signatura in hoc reassumpsit suam Iurisdictionem.

Septimo Signatura Iustitiæ se non ingerit, nec rescribit in causis iudicatis per Iudices Fori Capitolini, Marchesan. de commiss. par. 3. de commiss. prorogat. faral. numer. 109. fol. 407. Scacc. de appellat. q. 8. n. 156. ex quo per Statuta Urbis, appellationes devolvuntur ad Capitaneum, vel Senatorem, & quatenus super appellatione ab iis admittenda, vel jam admissa sublata per sanctissimum Iurisdictione spectat ad Senatorem fungentem vices Præfetti Signaturæ Iustitiæ in foro Capitolino, vel ad Asseramentum juxta Sanctionem Innocentianam supra relata n. 2. & 3.

Octavo non potest Signatura Iustitiæ aperire os adversus clausulas *sublata & decretum irritans*, vel quod de subreptione, vel obreptione dari non possit, appositæ in Literis Apostolicis, Chirographis, vel Brevibus Papæ, Rot. decis. 1020. n. 2. coram Card. Seraph.

Nono nec commissio Signaturæ Iustitiæ prodest, quando adest commissio signata manu Papæ, Rot. dec. 127. num. 3. coram Seraph.

Decimo Signatura Iustitiæ non potest immutare Iudices datos à Papa executores Literarum Apostolicarum, cum ille solus possit illos mutare, unde ad illum est recurrendum, Marchesan. de commiss. par. 1. de commiss. appell. ab execut. Brev. cap. 2. num. 46. fol. 402. Amyden. de stylo Datar. lib.

1. cap. 5. num. 4. 1. Rosa de executor. Literar. Apostolic. cap. 2. numer. 74. in fine, Rot. decis. 394. numer. 4. & seqq. part. 19. recentior.

Undecimo non potest Signatura committere causam appellationis antè prolatam sententiam, & si de facto quis obtinuerit commissionem antè sententiam, illa non causabit attentata, Rot. dec. 23. num. 2. decis. 56. num. 1. et dec. 85. n. 1. & 2. coram Ninot.

Duodecimo non rescribit cum clausula *appellatione remota*, cum hæc solum à Papa, non autem à Signatura Iustitiæ; quinimò nec à Congregationibus Cardinalium, possit apponi ad text. in l. 1. §. In eadem, ff. de quib. appell. non lic. Marchesan. de commiss. part. 1. cap. 8. num. 1. & seqq. fol. 297. Lotter. de re beneficiar. in apparat. lib. 1. nu. 117. Fagnan. in cap. Pastoralis n. 3. & seqq. de appellat. ca. ratione, quia Signatura Iustitiæ exequitur ea, quæ sunt de Iure, & non rescribit contra Ius, & de Iure præscriptum est, quod bis appellari possit ut advertit Marchesan. ibidem.

Quia verò Cardinalis Præfetus Signaturæ Iustitiæ, ac ejus Auditor non modicam habent Iurisdictionem, ideo circa illam aliqua hic libanda sunt; & primo adverte, quod Cardinalis Præfetus, & passim hodie illius Auditor, nuncupatus Auditor Signaturæ concedant superflorias ad effectum adeundi Signaturam pro habendis commissionibus causarum appellationum de sui natura non appellabilium, si banca, vel pro reparandis aliis gravaminibus illatis per Iudices, Rot. dec. 451. n. 3. coram Bich.

Et quando quis fuit citatus coram Præfecto, vel Auditore prædictis pro obtinenda superfloria ad effectum adeundi Signaturam, si citatus pendente tali recursum aliquid gerat, remanet attentatum, Cappucc. in prax. tom. 1. par. 3. cap. 4. art. 1 §. n. 238. Magon. dec. Lucen. 23. per tot. & præcisè Rot. decis. 134. n. 6. coram Buratt. dec. 276. n. 2. 1. et dec. 539 n. 1. coram Bich.

Per solam quippè citationem factam pro habenda superfloria coram Cardinali Præfecto, sive ejus Auditore inducitur litis pendencia ob recursum factum ad Principem, unde omnia gesta post dictam citationem sunt attentatorum vitio obnoxia, & per viam attentatorum revocanda, Cappucc. ubi proxime num. 238. Rot. dec. 409. num. 31. par. 9. decis. 325. num. 19. part. 1 §. recent. decis. 47. num. 1. & decis. 342. num. 5. coram Rojas; dec. 276. num. 21. coram Bich. & in Civitatis Castellii Bonorum 27. Aprilis 1667. Attentatorum autem coram b. m. Bevilacqua; & contraria assertio; Cappucc. in loco mox allegato n. 239. quod per simplicem recursum ad Signaturam non causentur attentata, procedit, si possessio capta sit post recursum concessum sine superfloria, & sic loquitur dec. 276. n. 21. coram Bich. per ipsum allegata non autem possessio capta est adhuc pendente recursum, & facit Rot. dec. 134. n. 6. coram Buratt.

Et conclusio procedit, licet hujusmodi citatio non fuerit lecta coram Præfecto Signaturæ, seu ejus Auditore, sed fuerit solum reproducta in actis loco Iurium ad docendum de attentatis, & de possessione capta post hujusmodi citationis executionem, & in illius scriptum, ut est casus dictæ decisionis Civitatis Castellii Bonorum coram Bevilacqua: & ita partibus acriter informantibus, fuit resolutum per binas vices à Signatura Iustitiæ in Romana Beneficiatus Sancti Ioannis in Laterano inter Marchesium, & Satum sub diebus 1. et 29. Septembris 1667 Ponente R. P. D. Inghirami, nunc Sacra Congregationis Rituum Secretario, in qua causa per me tunc diligenter visa, quia studebam apud b. m. R. P. D. Iacobum de Tassis Signaturæ Iustitiæ Votantem, fuit resolutum pro circumscriptioe possessionis Beneficiatus capta, per Satum post citationem ad videndum superfederat factam coram Auditore Signaturæ, quæ citatio non fuerat lecta coram dicto Auditore, sed solum in actis reproducta loco Iurium, & facit dec. 276. n. 21. coram Bichio, de qua resolutione Signaturæ in dicta Romana Beneficiatus in proposito facit etiam mentionem Tarquin. Urbanus meus Comprovincialis olim in Curia excellens causarum Patronus in suo voto impress. post decis. Rembold. vot. 6. numer. 81. & seqq.

Quodque talis citatio ad videndum superfederi, & inhiberi, ex quo prima superfloria ad effectum adeundi Signaturam regulariter conce litur, causat attentata, cum habeat vim inhibitionis formalis, etiam si Iudex postea non inhibeat, tenet Uberr. de citat. part. 2. versic. citatio ad videndum inhiberi juxta modern. impress. fol. 52. Gratian. decis. March. 74. nu. 3.

At ad vertendum, quod citatus pro habenda supersefforia coram Præfecto, vel Auditore Signaturæ non tenetur perpetuo expectare, sed solum ultimam diem Signaturæ, Rot. 45 *dec. 276. n. 2. coram Bich.* quod testatur de stylo Signaturæ; unde attentata est possessio capta post citationem intra dictum tempus, Rot. *dec. 135. n. 4. in fine p. 1. rec.* & sequitur Cappucc. *in prax. tom. 1. p. 3. c. 4. art. 15. n. 238. vers. aut processu;* quod procedit, etiam si citatio fuerit tantum reprodu- cta loco Jurium ut supra, non verò si capta sit dictis die- bus elapsis.

Signaturæ tamen Præfectus, vel ejus Auditor ultra binas supersefforias non concedunt, & si post binas superseffo- rias sit capta possessio, & facta executio, non erit attentata, 46 *ut ex antiquo Edicto Signaturæ, quod servatur, testatur Rot. decif. 181. n. 2. p. 15. rec.*

Quando tamen post habitam supersefforiam fuit adita plena Signaturæ, & rescriptum in causa, potest denuo adiri eadem Signaturæ pro habenda revisione causæ, & reforma- tione rescripti, cum enim rescripta, & decreta facta in plena 47 Signaturæ, tanquam in Concistorio Principis, nunquam transeant in judicatum, possunt semper revideri, & revoca- ri, præcisè Rot. *decif. 384. n. 27. cum duob. seq. coram Bich. & facit dec. 536. n. 10. coram Amat. Dunoz.*

Et talis nova audientia conceditur per dictos Cardina- lem Præfectum, vel ejus Auditorem, quando illam petens habuit in prima resolutione aliquod votum favorabile, vel 48 si ostendat aliquod novum motivum in facto, vel in Jure, adeo subsistens, ex quo possit sperari recessus à prima reso- lutione.

Si verò in prima resolutione Signaturæ rescripserit præci- se addendo, & amplius non proponatur, hoc casu debet pro 49 nova audientia adiri per memoriale plena Signaturæ, vel re- curri ad Papam, ac ejus Auditorem, qui tamen non solet ad 50 versus resolutiones plene Signaturæ de facili apponere ma- nus, sed solum in casu manifesti gravaminis solet remittere novam causæ revisionem eidem Signaturæ Justitiæ, at rarissi- me, & non nisi consulto Papa talem revisionem remittit ad Signaturam Gratiæ, ut caveatur in *Const. 71. Pauli V. Rubr. de Signaturæ Gratiæ, & Justitiæ §. 5.* ubi licet decernatur, 51 hoc debere fieri per Cardinalem Præfectum Signaturæ Gra- tiæ, nihilominus praxis hodie est, quod talis cognitio fiat ab Auditore Papæ, qui ipsum Papam, signanter in materiis Justitiæ civilibus, consulit.

Adverte hic, quod si Signaturæ rescripserit in causa cum clausula suspensiva si quid exequendum, de qua late actum, fuit infra hic §. 2. à n. 64. & postea in nova repositione re- scripserit cum clausula sine prejudicio, per quam rejecta fuit appellatio in suspensivo, & vigore hujus secundi rescripti 52 Judex à quo devenerit ad executionem, si tertia vice fiat re- cursus ad plenam Signaturam, & hæc rescribat in primo lo- co decilis, ac si secundum rescriptum non emanasset, execu- tio facta vigore secundi rescripti remanet attentata, dum fa- cta fuit non obstante tertio recurso facto ad Signaturam, planè Rot. *dec. 642. per tot. coram Amat. Dunoz.*

Et licet contrarium videatur decifum per Rot. *dec. 305. n. 14. & seq. p. 6. rec. & dec. 389. per tot. cor. Amat. Dunoz.* at- tamen hæc decisiones non contrariantur dictæ *dec. 642. coram eodem Dunoz.* quia in casu hujus decisionis aderat recursus ad Signaturam impediens executionem, & ampliù tertium rescriptum rediens ad primum erat præcisum, & tollens se- cundum, ac si hoc non emanasset, quæ circumstantiæ impe- dimentum novi recursus, ac ultimi rescripti redeuntis ad pri- mum, ac si secundum non emanasset, non concurrunt in ca- 54 su decisionum prædictarum in contrarium allegatarum, un- 54 de tales decisiones ob facti diversitatem nullatenus sunt in- ter se contrariæ, ut præcisè advertit *all. dec. 642. n. 9. cor. Amat. Dunoz.* & facit *dec. 612. n. 3. coram Manz. aned. pro casibus decisionum. 305. p. 6. rec. & dec. 389. coram Amat. Dunoz.*

Tanta est Cardinalis Præfecti Signaturæ Justitiæ potestas, quod si decernant, inhibitionem non afficere, illa non po- terit ampliù causare attentata, ubi sublata à Papa Supremo Principe, cujus nomine Cardinalis præfectus procedit, Rot. 55 *dec. 281. n. 4. coram Card. Cels.*

Quo circa si pro fructibus census certorum annorum, causa pendeat in Rota per commissionem vigore appella- tionis, etiam continentem clausulam quam & quas, & pro aliis fructibus postea decursis fuerit aditus A. C. & Præ- 56 fectus signaturæ, vel ejus Auditor declaraverit, causam novorum fructuum spectare ad A. C. non potest Debitor vi- gore litis pendentis in Rota pro primis fructibus prætende- re attentata circa mandatū relaxatum pro fructibus postea

decursis, Rot. *decif. 16. nu. 1. coram Zarat. & plenè in Bo- nonien. Prædii 12. Januarii 1680. per tot. coram bon. mem. Pauluccio.*

Non potest tamen Auditor Signaturæ hujus mentem, ac rescripta in illa facta destruere, ac immutare, Rot. *dec. 218. n. 7. coram Cels. et dec. 23. n. 4. coram Ninot.* 57

Licet possit juxta Juris dispositionem illa declarare, cum tunc illorum naturam non immutat, sed ad mentem Juris, 58 reducat, Rot. *decif. 23. nu. 5. coram Ninot.* & hoc quia cum Signaturæ non possit rescribere, nisi prout de Jure ex supra 59 firmatis, hinc Cardinalis Præfectus uti Caput Signaturæ, vel illius Auditor, uti ejusdem Signaturæ organum faciendo ta- les declarationes ad formam Juris, non immutant rescripta Signaturæ, nec illa destruunt, sed illius mentem juxta Juris dispositionem declarant, ut firmat Rot. *in Bonon. Prædii 12. Januarii 1680. §. Nec audiendam coram bo. me. Pauluccio,* ubi de Jure & stylo id probat.

Ideoque dum Auditor Signaturæ mandat procedi ad ulte- riora non obstante rescripto Signaturæ, hujus rescriptum, contra dispositionem Juris emanatum de medio tollit, Rot. 60 *dec. 85. n. 5. coram Ninot.*

At verius esse existimo, quod Auditor Signaturæ non possit, nec debeat destruere rescripta clara Signaturæ plene, 61 sed debeat partes remittere ad ipsam Signaturam, quæ mo- derabitur sua rescripta à Juris tramitibus deviantia.

Nec casus dictæ *decif. 85. coram Ninot.* est trahendus in exemplum, quia est singularis, dum ibi rescriptum Signa- turæ sublatum de medio per Auditorem fuerat attentate ob- 62 tentum ante sententiam, & non transmissa parti juxta Edi- ctum ac stylum Signaturæ, commissione per octo dies antè, ut advertitur in eadem *dec. 85. nu. 1. cum tribus seq. coram Ninot.*

Demum dictus Auditor Signaturæ seu Cardinalis Præfe- 63 ctus habent amplissimas facultates declarandi ad quos Judi- ces causæ spectent, *Marches. de commiss. p. 2. de commiss. avo- cat. caus. §. 1. Rot. in Bononien. Prædii 12. Januarii 1680. §. potissimum coram Pauluccio, & in Viterbien. Attentatorum 20. Februarii 1681. §. fin. coram eodem.*

SECTIO II. ARGUMENTUM.

Signaturæ Justitiæ quando rescribat cum clausulis suspen- sivis, & quid illæ operentur, & ostenditur, quod clausulæ suspensivæ sunt — Si quid exequendum; Alteri qui ad legiti- mam; Alteri qui ad ulteriorem legitimam; Alteri cum fa- cultate manutenendi; Alteri Constito, quod sit locus Egidi- anæ.

SUMMARYUM.

- 64 Clausula si quid exequendum quomodo extendatur.
- 65 Signaturæ cum clausula si quid exequendum rescribit in causis executivis, quando dubitat de validitate, vel justitia judicati.
- 66 Pariter cum illa rescribit adversus mandatum de assa- ciando.
- 67 Clausula si quid exequendum continet conditionem, quatenus aliquid sit exequendum.
- 68 Stante dicta clausula coram Indice appellationis, debet precedere cognitio, an sit decernenda executio.
- 69 Si non est locus executioni, Judex appellationis revocat judicatum.
- 70 Clausula prædicta tollit jurisdictionem Judici à quo, & illam transfert in Judicem ad quem.
- 71 Judex à quo post commissam causam cum tali clausu- la caret facultate exequendi.
- 72 Intellige post incapsatam commissionem, ac factam cita- tionem ad dicendum contra, non prius.
- 73 Clausula prædicta irritat executionem faciendam, non autem executionem prius legitime factam.
- 74 Clausula præfata non vulnerat obligationem Camera- lem sed solum suspendit, & nu. 75.
- 76 Causa per talem clausulam non fit appellabilis, sed so- lum suspenditur executio.
- 77 Commissa causa cum dicta clausula, si mandatum rela- tum patitur difficultatem, sed sit de novo relaxan- dum, potest relaxari novum mandatum, & n. 78. & 88.
- 79 Relaxatio novi mandati procedit solum pro credito con- tento in primo iudicio.
- 81 Clausula prædicta operatur, quod mandatum solum pro parte justum pro ea possit exequi.

- 16 *Damna cum sint difficilis probationis, debent stipulari in determinata summa.*
- 17 *Interesse taxatum à partibus etiam cum iuramento reprobatur Stat. Urb. 164. lib. 1.*
- 18 *Interesse conventum loco facti potest probari quod sit minus.*
- 19 *Factum proprium promissum adimplere quis cogitur per carcerationem, vel capris pignoribus, & multa inducta, & nu. 20. & 21.*
- 22 *Facti proprii adimplementum dependet à sola voluntate promittentis.*
- 23 *Factum proprium adimplere recusans non auditur antequam adimpleat.*
- 24 *Factum proprium dicitur promissum, quando quis se obligavit, quod alter non petet.*
- 25 *Promittens tanquam principalis in contractu minoris, vel mulieris, si quando hic sit nullus, adhuc promittens tenetur servare contractum.*
- 26 *Promittens factum alienum etiam cum iuramento, factis diligentibus pro habendo implemento liberatur, licet illud non sequatur & n. 27. & 28.*
- 28 *Promissio facti alieni resolvitur in diligentias.*
- 29 *Promissio facti alieni etiam obtinenda cum effectu resolvitur in diligentias; & quod promittens cum effectu curabit.*
- 30 *Eugen. Conf. 12. n. 92. & seq. lib. 1. & Mantici de tacit. lib. 14. tit. 35. n. 26. reprobantur.*
- 31 *Promissio facti alieni cum clausula, quod faciendo possibilia non possit excusari, resolvitur in diligentias.*
- 32 *Etiamsi ad sit clausula alias ad omnia damna.*
- 33 *Promittens factum alienum debet ostendere fecisse diligentias, alias tenetur ad damna, & interesse.*
- 34 *Diligentia à promittente facti alienum debent fieri sincere, & sine fraude, alias non relevant.*
- 35 *Diligentia quando dicantur à promittente factum alienum, bene, sincere, ac sine fraude facta.*
- 36 *Diligentia à promittente factum alienum presumuntur sincere, & sine fraude facta.*
- 37 *Promittens factum alienum tenetur de proprio illud implere, & non sufficiunt diligentias, quando constat de voluntate promittentis.*
- 38 *Promittens factum alienum cum clausula alias de proprio non excusatur ob diligentias adhibitas, sed tenetur de proprio, si factum non adimpleatur.*
- 39 *Idem stance clausula Alias, &c. ita quod, &c.*
- 40 *Contraria opinio refertur, & rejicitur.*
- 41 *Promissio facti alieni cum clausula alias de proprio afficit etiam heredes promittentis.*
- 42 *Maxime si in promissione facti alieni fuerint nominati etiam heredes.*
- 43 *Promittens factum alienum tenetur ad illud etiam de proprio, si se obligavit non allegare impossibile, & n. 46.*
- 44 *Vel quando voluit, quod etiam faciendo posse suum non excusetur.*
- 45 *Vel si promiserit indemnizatem in casum non adimpleri facti alieni.*
- 46 *Factum alienum, quando est effectum proprium per obligationem promittentis, tunc debet omnino adimpleri.*
- 47 *Promittens factum alienum cum promissione evictionis tenetur de proprio, & n. 48. & 49.*
- 48 *Promissio indemnizatis, & evictionis idem sunt.*
- 50 *Promissio facti alieni sub pœna, casu quo quocumque modo non adimpleretur, facit, quod promittens teneatur ad interesse.*
- 51 *Factum alienum favore dotis est præcisè præstandum.*
- 52 *Promissio facta à marito de faciundo renunciare uxorem operatur, ut ille non possit agere pro dote, nisi sequatur renuntiatio, & n. 53.*
- 54 *Maritus stante tali promissione non potest agere pro dote non præstita cautione, quod uxor non inferet molestiam.*
- 55 *Poterit tamen agere pro fructibus dotalibus, & quare.*
- 56 *Factum alienum debet omnino adimpleri, si adimplementum pendet ab ipso promittente.*
- 57 *Prout si ad sit pactum resolutionum, & promittens omnino voluit tenere de suo ad facti alieni observantiam.*
- 58 *Factum alienum, quando adimpleri debet, id fieri debet valide, & cum solemnitatibus statutariis.*
- 59 *Rolani. conf. 8. lib. 4. rejicitur.*
- 60 *Factum alienum promittens excusatur ab adimplemento ob enormissimam lesionem.*
- 61 *Lesio debet probari de tempore contractus.*
- 62 *Lesio consideratur habito respectu ad congruam dotem, non ad bona renunciata.*
- 63 *Lesio non est considerabilis in renuntiatione hereditatis solum deferenda, sed solum in delata, & n. 64.*
- 65 *Lesio ad effectum ut quis excusetur ab adimplemento facti alieni debet esse novissima ultra bessem.*
- 66 *Lesio quando dicatur enormissima.*
- 67 *Promissio renuntiationis facienda per eius uxorem promissa à marito debet ab ipso expleri non obstante lesione, & quare? & nu. 68. & 69.*
- 70 *Opinio hæc contradicit opinioni Rota, & an sit sequenda, et n. 71.*
- 72 *Promissio renuntiationis promissa à marito censetur ratificata per contractum matrimonii, & acquiescentiam data scientia uxoris, & n. 73.*
- 74 *Intellige si intervenerint solemnitates statutaria etiam in ratificatione tacita, & n. 75.*
- 76 *Expressum facit cessare tacitum, nec plus operari potest tacitum, quam expressum, et n. 75.*
- 78 *Promittens factum alienum, quando tenetur ad interesse sine interpellatione.*
- 79 *Referuntur D. D., ac decis. loquentes de promissione facti proprii, vel alieni.*

Hoc statutum intelligitur de præstando præcisè factum proprium per ipsum promittentem explicabile, non autem de facto alieno promisso, & cujus adimplementum omnino pendet ab aliena voluntate, nam hoc quoad promittentem videtur impossibile, nam etiamsi velit illud ex se adimplere, non potest; idcirco hoc statutum voluit tollere illam juris determinationem, e qua simpliciter obligatus factum proprium præstare, si illud nolit adimplere, præstando interesse liberetur, l. si quis ab alio 12. §. 1. in fine ff. de re judic. l. stipulationes non dividuntur 72. vers. Celsus ff. de verb. oblig. Surd. conf. 331. nu. 21. lib. 3. Vela differt. Jur. 20. nu. 8. tom. 1. Carleval. de indic. tom. 1. lib. 1. tit. 1. disp. 2. qu. 8. sect. 2. num. 1021. Rot. decis. 913 nu. 1. coram Buratt. & decis. 4. nu. 20. apud Cenc. de cens. & sic præsens statutum electionem competentem debitori præstandi factum proprium, vel loco illius interesse, transtulit in creditorem, ut post alios probat Mans. consule. 619. n. 18. cum trib. seq. 10. 7. i unde ex hoc statuto quis tenetur præcisè rem trahere, & factum adimplere, si habet facultatem rei tradende, & factum adimplendi, ut in puncto super eodem statuto sæpe firmavit, Rot. dec. 805. n. 7. coram Seraph. dec. 87. num. 1. coram Martin. Andr. & dec. 41. n. 3. coram Arguelli. cum allegatis per Add. ad Gregor. dec. 241. n. 7.

Multo magis quis obligatur præcisè ad adimplendum factum proprium, quando illud fuit promissum cum iuramento, Barz. dec. 36. n. 21. & seq. Fontanell. dec. 153. nu. 6. Rot. decis. 805. num. 3. coram Seraph.

Et tale iuramentum appositum in promissione facti proprii afficit etiam heredes jurantis, itaut, & ipsi teneantur ad præcisam observantiam facti promissi per eorum auctorem, Paris. conf. 16. n. 126. & 127. lib. 2. Surd. conf. 3. n. 7. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 39. n. 6. Add. ad Gregor. dec. 241. num. 7. vers. hoc non procedit, Rot. dec. 805. n. 3. coram Seraph. & dec. 87. pariter n. 3. coram Martin. Andr.

Non obstat quod contrarium voluerit Rota quoad heredes in dec. 63. n. 2. vers. nam hoc procedit p. 4. recen. quia à tali decisione in eadem causa fuit recessum in dec. 67. dist. 4. recen. & verior est opinio contraria firmata in allegatis 8 decisionibus coram Seraph. & Martin. Andr.

Quando verò factum proprium, promissum etiam cum iuramento, non potest præcisè præstari, tunc illud promittens non tenetur ad illius adimplementum præcisum, sed ejus loco præstando interesse liberatur, Cravett. conf. 12. n. 1. vers. sed in casu isto, Gratian. c. 708. n. 4. Marefcott. var. resol. lib. 1. c. 88. n. 17. & seq. Fontanell. dec. 253. n. 7. Rot. dec. 67. nu. 10. p. 4. rec., ubi subdit, quod licet conde natio præcisè ad factum emanaverit, adhuc illius loco solvi potest interesse, quia idem censetur juris interpretatione.

Hoc statutum concordat cum iure communi, secundum quod verius est, quod promittens factum proprium teneatur illud præcisè adimplere, si hoc facere potest, Cravett. conf. 12. nu. 10. Menoch. conf. 92. nu. 61. Fontanell. decis. 253. num. 11. & seqq. Facchin contr. lib. 7. cap. 32. vers. sic.

- fecto, vel Auditore, sed solum reproducta in actis loco furium & n. 43. & 44.
- 45 Citatio cum supersectoria coram Auditore post elapsam diem Signatura non officit, & non causat attentata.
- 46 Cardinalis Praefectus, ac ejus Auditor ultra binas supersectorias non concedit, & trina citatio sperni potest.
- 47 Signatura potest pluries adiri, cum illius rescripta nunquam transeant in indicatum, uti facta in Concistorio Principis.
- 48 Licentia redeundi ad Signaturam conceditur à Cardinali Praefecto vel eius Auditore.
- 49 Si in rescripto Signatura fuit apposta clausula, & amplius non proponatur, tunc licentia redeundi petitur à plena Signatura.
- 50 Vel ab Auditore Papa, qui raro se ingerit, vel remittit ad Signaturam Gratia, & n. 51.
- 52 Signatura rescribens si quid exequendum, & postea sine praedjudicio, & tertia vice in primo loco decisit, ac si secundum rescriptum non emanasset, si fiat executio ex secundo rescripto est attentata.
- 53 Declarantur decisiones contrariae & n. 45.
- 55 Inhibitio moderata à Cardinali Praefecto non causat attentata & n. 56.
- 57 Auditor Signaturae non potest immutare rescripta plenae Signaturae.
- 58 Potest tamen illa iuxta Iuris dispositionem declarare, & de ratione n. 59.
- 60 Auditor Signaturae mandans procedi ad ulteriora non obstante rescripto Signaturae contra Ius, illud de medio tollit.
- 61 Auditor Signaturae debet rescripta clara Signaturae venerari, & ipsa Signatura debet consuli pro illorum moderatione.
- 62 Decis. 85. coram Ninot. declaratur.
- 63 Cardinalis Praefectus, ac ejus Auditor habent amplas facultates declarandi, ad quos causa spectent.

Signatura Iustitiae est Tribunal Supremum, in quo de mandato Papae cognoscitur, quomodo causae appellationum sint committendae, vel rejiciendae, & representantur per duodecim Praelatos Referendarios olim antiquiores, & in eo praesidet Cardinalis Praefectus; at hodie dum haec scripta revideo, dicti duodecim Referendarii non amplius componunt Signaturam juxta antiquitatem Praelaturae, sed à Sanctissimo D. N. Innocentio XII. fuere electi etiam Juniores Praelati, sed docti, ac experientia praediti, unde multos ad dictum Tribunal adscivit etiam ex ordine Advocatorum, illos creādo Praelatos Referendarios: qui duodecim Praelati certa die congregati cum Cardinali Praefecto, vel etiam si aliqui, vel plures ex illis sint impediti, illi, qui accedunt ad Signaturam, decidunt, ac committunt causas, & ubi major pars praesentium in Signatura concurrat cum eorum votis, juxta praeponderantiam votorum sit resolutio, & illa dicitur facta in plena Signatura: licet multi votantes non sint praesentes, cum dicatur resolutio emanasse à plena Signatura; quoties major pars Praelatorum praesentium in illa (addito illis voto Praelati Referendarii in illis causis, quae à quolibet Praelato tanquam Ponente proponuntur) in unum conveniant, Card. de Luca de Relat. Curiae forens. cap. 31. & antiquitus hoc dixit Vestr. in praxi lib. 1. c. 3. n. 3. in fine.

Non solet Cardinalis Praefectus in Signatura Praesidens suum votum dare in resolutione causarum, licet si vota sint paria, possit votare, adhuc ut nascatur causae resolutio cum sui voti praeponderantia, licet raro hoc facere soleat, sed potius in paritate votorum solet resolutio causae differri ad aliam Signaturam, adhuc ut in nova discussione causae possit magis ponderata, & iuxta capi resolutio.

Advertendo quod quandoque vota scinduntur, alii enim ex Votantibus puta quinque ex duodecim rescribunt sine praedjudicio, tres si quid exequendum, quatuor de appellatione, tali casu solet procedi cum rescripto si quid exequendum suspensivo executionis, cum in substantia septem dederint votum pro commissione causae appellationis, licet alii simpliciter, & alii cum clausula suspensiva si quid exequendum, nam absque dubio illi quatuor, qui votum dederunt pro appellatione simpliciter, multo magis inclinarent pro simplici suspensione iudicati cum dicta clausula si quid exequendum, quae certe multo minus praedjudicat, quam alia alteri de appellatione, ut videbimus infra hic.

Constan. ad Statum. Tom. II.

Tribunal hoc Signaturae licet sit Iustitiae, attamen representat Papam, & ipsius nomine rescribit, Rota dec. 384. nu. 28. coram Bichio, & dec. 434. n. 5. coram Priolo.

Non facit tamen rescripta gratiosa, & aberrantia à Juris dispositione, cum solum rescribat prout de Jure, Rebuff. in Praxi par. 1. de differen. inter Rescript. Gratia, & Iustitia nu. 15., Sarnen. in compend. utriusque Signatur. vers. & si queratur cum seqq. Staphil. de liter. Iust. in princip., & vers. sic. secundum est, cum duobus seqq., Adden. ad Gregor. dec. 189. n. 8., Rot. dec. 1031. n. 5. coram Card. Seraph. dec. 154. & dec. 223., utrobique n. 4. par. 12. rec. dec. 311. nu. 13. par. 17. dec. 378. n. 6. p. 18. tom. 1. decis. 469. n. 20. dec. 658. nu. 1., & decis. 672. nu. 4. & 5. par. 18. tom. 2.

Hinc Signaturae Rescripta intelliguntur prout de Jure, Roman. conf. 334., Staphil. & Sarnen. ubi supra, 13 Marchesan. de Commis. part. 1. cap. 3. num. 121. fol. 162. Rot. decis. 1031. num. 5. coram Seraph., decis. 83. num. 3. coram Amat. Dmozett., decis. 43. num. 2. coram Cels. decis. 218. num. 13. & seqq. par. 8. recen., decis. 52. num. 3. par. 14., & dec. 672. nu. 5. par. 18.

Si tamen à Signatura Iustitiae fuit signata commissio appellationis simpliciter, non potest Inhibitio vigore talis commissionis emanata sperni sub praetextu, quod causa non erat de Jure appellabilis, sed debet adiri eadem Signatura pro moderatione, Rot. dec. 108. n. 9. coram Oribobon.

Quod procedit, licet commissio appellationis sit signata sub Banca, & non in plena Signatura, nam adhuc afficit, 15 & sperni non potest, nisi prius obtenta illius reformatione, quamvis de Jure alio modo fuisset rescribendum, & hoc ob facilem recursum ad Signaturam plenam, vel ad Principem, Rot. dec. 396. num. 6. & 7. coram Cardin. Cerr., & dec. 222. num. 12. par. 16. recen.

Rescripta autem Signaturae Iustitiae, ac ejus Cardinalis Praefecti habent eandem vim, ac tribuunt Iurisdictionem, ac si essent signata manu Papae, cum rescribant de mandato Papae, Vestr. in praxi lib. 1. cap. 3. num. 2. in fine, Rota dec. 102. nu. 7. & 8., & dec. 289. num. 17. part. 6. recen., & coram Priolo dec. 432. n. 2. & 13.

Ita ut nephas sit dubitare de Iurisdictione, ac potestate Signaturae, & ipsa Rota non consuevit illam ponere in controversiam, Rot. decis. 36. nu. 5. vers. has tamen par. 4. divers., decis. 857. nu. 12. & 13. coram Seraphino & decis. 132. nu. 8. & 9. coram Duran.; unde Rota Signaturae rescriptis parer, nec ab illorum forma recedere solet, Rot. dec. 602. n. 9. part. 18. recen.; & quando rescripta Signaturae sunt praecisa, praecise, & ad unguem à Rota sunt servanda, Rot. dec. 357. n. 6. coram Seraph., & dec. 127. nu. 7. ad 9. coram Carill.

Quinimodo Signatura Iustitiae praecipit, & praecise aliquando rescribit Rotae, ut admittat articulos, vel quod non procedat in causa, nisi transportatis integre actis, ut de hoc secundo patet ex decis. 658. nu. 1. & 2. p. 18. tom. 2. recen., & de primo habetur in famosa causa Romana Pecuniaria inter D. Comitem de Vufeld, & D. Marchionem Azzolinum, in qua Rota eidem Marchioni de anno 1695. denegaverat admissionem articulorum, & examinis in Curia, & Signatura praecise rescripsit Rotae, ut admitteret articulos, ac testium examen, prout Rota sine alia discussione illud admisit, & postea in meritis causam resolvit favore D. Marchionis pro eo scribente D. Hilario de Amicis meo Comprovinciali ex ordine Procuratorum S. Palatii Iuriconsulto disertissimo.

Et quandoque Signatura committit eidem Rotae, ut iterum audiat super certo puncto jam deciso, ut apparet factum in causa, de qua coram Ubaldo Sen. decis. 169. in principio; quod hodie non practicitur quoad Tribunal Rotae, cum solum Signatura rescripto iterum audiat utatur cum aliis Iudicibus ordinariis.

Plena autem Signatura Iustitiae causas non appellabiles in suspensivo non solet suspendere cum rescriptis, & clausulis suspensivis, nisi gustatis meritis causae, & cognito, quod probabiliter sententia primi Iudicis ob injustitiam possit in gradu appellationis revocari, Marchesan. de Commis. par. 3. de commiss. nullitat. Sanat. num. 66. fol. 10.; & quoties dubium est, an appellatio sit admittenda, & probabiles rationes assistant pro illius admissione solet de facili inclinare pro appellatione, juxta tradita per Soccin. Sen. conf. 155. n. 1. lib. 2., Valenzuol. conf. 76. nu. 24. & seqq. lib. 1., Surd. de alim. privil. 60. n. 1., & seqq.

Et quando etiam in interlocutoriis, & in aliis, in quibus non solet dari appellatio, Signatura, gustatis meritis cau-

se, appellationem, admisit videtur agnovisse, causam fuisse appellabilem, Rot. dec. 453. n. 15. & 16. & decis. 539. num. 3. & 10. coram Bich.

Signatura tamen non rescribit, nec se ingerit in causis Sacrae Congr. Sancti Officii, etiam concernentibus merum interesse Ministrorum ejusdem tremēdi, ac Supremi Tribunalis, cum cognoscantur in ipsamet Congregatione, & ab illa committantur, Marchesani. de commiss. part. 1. cap. 3. n. 201. ad 202. fol. 168. & dum quidam Minister audacter contrarium tentavit sub San. Mein. Innocentio XI. hic non arrisit ausui temerario.

Nec minus se ingerit in causis decisis in aliis Sacris Congregationibus Cardinalium Urbis, sed revisio judicatorum in illis fit per easdem Congregationes, & quatenus revisio nem denegent, & agatur de articulo gravi solet Papa mandare eisdem Congregationibus, ut iterum audiant, & procedant cum voto Rotæ, licet ipsæmet Congregationes, in quibus præsent Cardinales purpura, & doctrina simul Eminentissimi, soleant ex se in causis arduis, & in puncto Juris difficillimis exquirere votum Rotæ, ut sæpissime vidi factum præcipue a Sacra Congregatione Concilii.

Tertiò Signatura se non ingerit in causis decisis per Congregationem Visitæ Carceratorum Urbis, ex quo ob ejus amplissimas facultates in procedendo solus Papa potest apponere manus circa decreta facta in Visita, quod tamen raro facit, Marchesani. de commiss. part. 3. de admiff. ad bonor. cess. §. 1. n. 67. fol. 99.

Quartò non habet facultatem super causis decisis per Congregationem Baronum, cum hæc procedat appellatione remota, & solus Papa, & ejus Signatura Gratiæ possit admittere appellationem, Rot. dec. 230. à princip. & num. 1. & seq. & per tot. p. 19. rec.

Quintò Signatura Iustitiæ se non ingerit ob defectum Jurisdictionis in causis Cameralibus, sed committuntur Clericis Camerae ab ipso Tribunali Camerae, quod procedit in causis Cameralibus decisis per Cardinalem Camerarium, Thesaurarium Generalem, ac alios Judices Camerales; & tali casu, si quis timet executionem sententiæ, de sui natura non appellabilis, prolata per dictos Camerarium, Thesaurarium, vel alios Judices Camerales, solet citare coram Clerico Decano Tribunalis Camerae pro habenda superflatoria, ad effectum disputandi dubium in plena Camera, an & quomodo sit inhibendum, & hæc est praxis, & si Camerae Clericus Decanus nollit talem superfloriam concedere, est adeundus Papa, vel ejus Auditor.

Sextò antè Pontificatum Sanctissimi D. N. Innocentii XII. Signatura non se ingerebat in causis decisis per Cardinales Archipresbyteros S. Ioannis Lateranensis, Divi Petri in Vaticano, & Sanctæ Mariæ Majoris, nec in illis decisis per Cardinalem Protectorem, vel Iudicem Sacri Montis Pietatis Urbis ex variis Indultis Apostolicis illis concessis: at hodie sublata per sanctissimum Iurisdictione dictis Archipresbyteris, & Protectori, ac aliis similibus Iudicibus, causæ Capitulum Patriarchalium, Montis, ac aliorum locorum piorum spectant indifferenter ad Iudices Ordinarios, prout alia privatarum personarum, undè Signatura in hoc reassumpsit suam Iurisdictionem.

Septimò Signatura Iustitiæ se non ingerit, nec rescribit in causis iudicatis per Iudices Fori Capitolini, Marchesani. de commiss. par. 3. de commiss. prorogat. fac. al. numer. 109. fol. 407. Scacc. de appellat. q. 8. n. 156. ex quo per Statuta Urbis, appellationes devolvuntur ad Capitaneum, vel Senatorem, & quatenus super appellatione ab iis admittenda, vel jam admissa nascatur controversia, illius decisio spectat ad Senatorem fungentem vices Præfetti Signaturæ Iustitiæ in foro Capitolino, vel ad Assettamentum juxta Sanctionem Innocentianam supra relatam n. 2. & 3.

Octavò non potest Signatura Iustitiæ aperire os adversus clausulas *sublata & decretum irritans*, vel quod de subreptione, vel obreptione dari non possit, appositæ in Literis Apostolicis, Chirographis, vel Brevibus Papæ, Rot. decis. 1020. n. 2. coram Card. Seraph.

Nonò nec commissio Signaturæ Iustitiæ prodest, quando adest commissio signata manu Papæ, Rot. dec. 127. num. 3. coram Seraph.

Decimò Signatura Iustitiæ non potest immutare Iudices datos à Papa executores Literarum Apostolicarum, cum ille solus possit illos mutare, undè ad illum est recurrendum, Marchesani. de commiss. par. 1. de commiss. appell. ab execut. Brev. cap. 2. num. 46. fol. 402. Amyden. de stylo Datar. lib.

1. cap. 5. num. 41. Rosa de executor. Literar. Apostolic. cap. 2. numer. 74. in fine, Rot. decis. 394. numer. 4. & seqq. part. 19. recentior.

Undecimò non potest Signatura committere causam appellationis antè prolata sententiam, & si de facto quis obtinuerit commissionem antè sententiam, illa non causabit attentata, Rot. dec. 23. num. 2. decis. 56. num. 1. et dec. 85. n. 1. & 2. coram Ninot.

Duodecimò non rescribit cum clausula *appellatione remota*, cum hæc solum à Papa, non autem à Signatura Iustitiæ, quinimò nec à Congregationibus Cardinalium, possit apponi ad text. in l. 1. §. In eadem, ff. de quib. appell. non lic. Marchesani. de commiss. part. 1. cap. 8. num. 1. & seqq. fol. 297. Lotter. de re beneficiar. in apparat. lib. 1. nu. 117. Fagnan. in cap. Pastoralis n. 3. & seqq. de appellat. ca. ratione, quia Signatura Iustitiæ exequitur ea, quæ sunt de Iure, & non rescribit contrà Ius, & de Iure præscriptum est, quod bis appellari possit ut advertit Marchesani. ibidem.

Quia verò Cardinalis Præfectorum Signaturæ Iustitiæ, ac ejus Auditor non modicam habent Iurisdictionem, ideo circa illam aliqua hic libanda sunt; & primo adverte, quod Cardinalis Præfectorum, & passim hodie illius Auditor, nuncupatus Auditor Signaturæ concedent superflorias ad effectum adeundi Signaturam pro habendis commissionibus causarum appellationum de sui natura non appellabilium sub banca, vel pro reparandis aliis gravaminibus illatis per Iudices, Rot. dec. 451. n. 3. coram Bich.

Et quando quis fuit citatus coram Præfecto, vel Auditore prædictis pro obtinenda superfloria ad effectum adeundi Signaturam, si citatus pendente tali recursum aliquid gerat, remanet attentatum, Cappucci. in prax. tom. 1. part. 3. cap. 4. art. 15. n. 238. Magon. dec. Lucen. 23. per tot. & præcisè Rot. decis. 134. n. 6. coram Buratt. dec. 276. n. 2. 1. et dec. 539. n. 1. coram Bich.

Per solam quippè citationem factam pro habenda superfloria coram Cardinali Præfecto, sive ejus Auditore inducitur litis pendentia ob recursum factum ad Principem, undè omnia gesta post dictam citationem sunt attentatorum vitio obnoxia, & per viam attentatorum revocanda, Cappucci. ubi proximè num. 238. Rot. dec. 409. num. 31. par. 9. decis. 325. num. 19. part. 15. recent. decis. 47. num. 1. & decis. 342. num. 5. coram Rojas; dec. 276. num. 21. coram Bich. & in Civitatis Castellii Bonorum 27. Aprilis 1663. Attentatorum autem coram b. m. Bevilacqua; & contraria assertio; Cappucci. in loco mox allegato n. 239. quod per simplicem recursum ad Signaturam non censentur attentata, procedit, si possessio capta sit post recursum concessum sine superfloria, & sic loquitur dec. 276. n. 21. coram Bich. per ipsum allegata non autem possessio capta est adhuc pendente recursum, & facit Rot. dec. 134. n. 6. coram Buratt.

Et conclusio procedit, licet hujusmodi citatio non fuerit lecta coram Præfecto Signaturæ, seu ejus Auditore, sed fuerit solum reproducta in actis loco Iurium ad docendum de attentatis, & de possessione capta post hujusmodi citationis executionem, & in illius scriptum, ut est casus dictæ decisionis Civitatis Castellii Bonorum coram Bevilacqua: & ita partibus acriter informantibus, fuit resolutum per biras vices à Signatura Iustitiæ in Romana Beneficiatus Sancti Ioannis in Laterano inter Marchesium, & Satum sub diebus 1. et 29. Septembris 1667 Ponente R. P. D. Inghirami, nunc Sacrae Congregationis Rituum Secretario, in qua causa per me tunc diligenter visa, quia studebam apud b. m. R. P. D. Iacobum de Tassis Signaturæ Iustitiæ Votantem, fuit resolutum pro circumscriptione possessionis Beneficiatus capta, per Satum post citationem ad videndum superfedere factam coram Auditore Signaturæ, quæ citatio non fuerat lecta coram dicto Auditore, sed solum in actis reproducta loco Iurium, & facit dec. 276. n. 21. coram Bichio, de qua resolutione Signaturæ in dicta Romana Beneficiatus in proposito facit etiam mentionem Tarquin. Urbanus meus Compromissialis olim in Curia excellens causarum Patronus in suo voto impress. post decis. Rembold. vot. 6. numer. 81. & seqq.

Quodque talis citatio ad videndum superfederi, & inhiberi, ex quo prima superfloria ad effectum adeundi Signaturam regulariter conceditur, causet attentata, cum habeat vim inhibitionis formalis, etiam si Iudex postea non inhibeat, tenet Uberr. de citat. part. 3. versic. citatio ad videndum inhiberi juxta modern. impress. fol. 52. Gratian. decis. March. 74. nu. 3.

- 81 *Mandatum attentis dicta clausula debet justificari ex iuribus productis in prima instantia.*
- 82 *Non potest stante tali clausula creditum liquidari post relaxationem mandati.*
- 83 *Appellans potest impugnare mandatum ex novis iuribus producendis coram Iudice appellationis.*
- 84 *Potest appellatus tali casu producere nova iura ad elidendas exceptiones appellantis, & n.85.*
- 86 *Legitimatio persona non opposita in prima instantia, potest fieri in secunda.*
- 87 *Appellans etiam stante tali clausula potest facere probationes novas, quando tendunt ad corroboracionem factarum in prima instantia.*
- 88 *Mandatum novum potest relaxari in secunda instantia ex novis iuribus justificatum.*
- 89 *Clausula si quid exequendum prestita cautione non dat iurisdictionem Iudici ad quem priusquam prestatetur cautio.*
- 90 *Signatura per talem clausulam declarat causam executivam.*
- 91 *Contrarium est verius, si negotium, super quo Signatura refcribit, non habeat viam executivam, & de hoc clare constet.*
- 92 *Declarantur auctoritates contrariae.*
- 93 *Clausula Alteri quid ad legitimam transfert cognitionem executionis in Iudicem ad quem, & est similis clausula si quid exequendum, & num. 94. & 100.*
- 95 *Causa commissa cum dicta clausula, non potest per Iudicem ad quem procedi non precedente cognitione, an sit procedendum ad legitimam executionem.*
- 96 *Mandatum attentis tali clausula debet justificari ex iisdem actis.*
- 97 *Creditum solum contentum in mandato discutitur stante dicta clausula.*
- 98 *Per talem clausulam appositam à Signatura Gratia dicitur preservata via executiva.*
- 99 *Sed quid si sit appositae à Signatura Iustitia.*
- 100 *Clausula - Alteri qui ad legitimam regulatur ferè in omnibus cum clausula si quid exequendum.*
- 101 *Clausula, Alteri qui ad ulteriorem legitimam qui importet, & quando Signatura ea utatur, & n.102. ad 104. & 108.*
- 105 *Attenta dicta clausula Iudex ad quem solum declarat, an sit nec ne locus ulteriori executioni.*
- 106 *Talis clausula dat facultatem Iudici ad quem procedendi executioni.*
- 107 *At super hoc dubitatur.*
- 109 *Clausula Alteri cum facultate manutenendi apponitur, quando dubitatur de iustitia mandati de manutenendo, vel reintegrando, & suspendit.*
- 110 *Rescriptum cum dicta clausula non facit causam appellabilem, sed solum suspendit quousque cognoscatur super validitate, ac Iustitia mentionis.*
- 111 *Rescriptum prefatum irritat possessionem capiendam non capiam.*
- 112 *Possessio capta post dictum rescriptum cum citatione ad dicendum contra commissionem est attentata, & numer. 113.*
- 114 *Clausula praedicta operatur, ut cognitio super possessione spectet ad Iudicem ad quem.*
- 115 *Possessio capta illegitime ante dictum rescriptum irritatur.*
- 116 *Possessio capta intra tempus datum à Iure ad appellandum, vel post appellationem interpositam non suffragatur.*
- 117 *Declarantur decisiones, quae videntur contrariari.*
- 118 *Possessio legitime continuata non irritatur per dictam clausulam, sed solum si continuatio pretenditur per viam contentiose Iurisdictionis.*
- 119 *Fallit si inhibitio sit praecise etiam super continuatione possessionis.*
- 120 *Vigore talis clausula dicitur introducta causa in possessorio, & nu. 121.*
- 122 *Manutentio spoliato facilius conceditur stante commissione causa cum tali clausula.*
- 123 *Procedit quoque in spoliato per sententiam excessivam etiam in modico.*
- 124 *Clausula Constituto quod sit locus Egidianae est suspensiva, sed non tollit possessionem prius legitime captam.*
- 125 *Stante dicta clausula Iudex ad quem concedis mentionem appellanti, si Iudex à quo iniuste processu.*
- 126 *Secus si Iudex à quo rite processu.*
- 127 *Materia Constitutionis Egidianae in Statu Ecclesiastico est in foro frequens.*

Inter clausulas suspensivas, quibus utitur Signatura Iustitiae, quando gustatis meritis causae cognoscitur Iudicatum in Iudicio executivo laborare nullitate, vel iniustitia tali, ut probabiliter possit sperari illius revocatio in gradu appellationis, est clausula *si quid exequendum*, quae extenditur *si quid exequendum est exequatur*, *sin minus causam appellationis cognoscatur*.

Et cum tali clausula, & aliis suspensivis, Signatura refcribit regulariter, quando actum fuit executivè vigore obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi, ex pacto, lege, vel statuto, & probabiliter dubitatur de iustitia iudicati, etiam in causa alias non appellabili, cum agatur de levi praedicio, nec perpetuo, cum solum superledeatur in executione, quousque cognoscatur de iustitia iudicati, ex traditis per Rot. dec. 122. nu. 7., & decif. 561. n. 3. coram Buratt., & coram Celf. dec. 43. nu. 11., & decif. 206. n. 3.

Cum eadem clausula procedit Signatura ad suspendendum mandatum de associando concessum in vim clausulae constituti, & in vim reservationis domini ut apparet ex dec. 237. par. 19. recen., & colligitur ex decif. 149. num. 6. apud Post. de subhaft. in addit.

Talis clausula *si quid exequendum* continet implicitè conditionem, quatenus de Iure aliquid exequendum sit, Rot. dec. 166. nu. 5. p. 10. recen.

Unde debet prius coram Iudice appellationis praecedere cognitio, an constet de validitate, ac iustitia sententiae, vel mandati, ad hoc ut sit decernenda executio, Rot. decif. 487. numer. 7., & decif. 423. num. 1. p. 3. divers., decif. 206. numer. 3. coram Celf. decif. 166. num. 4., & seq. p. 10. cum aliis cumulatis in decif. 79. num. 2. ad 5. p. 12. recen., & per Androsill. Vol. 3. numer. 16., & seq. post decif. Rembold.; si verò constat de iniustitia iudicati, tunc non solum non datur illi executio, sed per sententiam Iudex cum tali clausula procedens illud revocat.

Et per dictam clausulam auferitur iurisdictione Iudici à quo, & transfertur in Iudicem ad quem, Rot. dec. 556. num. 4. cum duobus seqq. coram Penia, decif. 680. num. 4. & 5. coram Manzaned. decif. 16. num. 12. coram Zaratt., & decif. 166. n. 3. p. 10. recen.

Hinc post commissam causam appellationis cum tali clausula, Iudex à quo caret facultate exequendi suam sententiam, etsi ad executionem procederet, illa esset attentata, cum facultas exequendi sit illi sublata, & translata in Iudicem ad quem Cappucci. in prax. tom. 2. de execut. artic. 12. num. 585., & 588. Rot. decif. 680. num. 5. coram Manzaned. decif. 16. num. 14., & 15. coram Zaratt., dec. 79. num. 1. ad 5. p. 12. recen., & plenè in Romana Attentatorum 28. Martii 1680. §. verum & in hoc, & §. seqq. coram b. m. Pauluccio.

At hoc declarare procedere, postquam appellans incapavit Commissionem signatam cum clausula - *Si quid exequendum* - & citavit ad dicendum contra Commissionem, alias secus, licet Commissio fuisset signata in plena Signatura utraque parte informante, plenè Rot. dec. 384. num. 4. & seqq. coram Bichio, & facit decif. 264. num. 4. & infra part. 10. recen.

Licet autem talis clausula suspendat executionem faciendam, non irritat tamen executionem prius legitime factam, Add. ad Buratt. dec. 36. num. 6. & 7. Rot. decif. 4. num. 5. dec. 14. & decif. 43. utrobique num. 12. coram Celf. & dec. 208. nu. 10. par. 10. rec.

Per talem clausulam solum suspensivam non vulneratur obligatio Cameralis, ac via executiva, Lotter. de re benef. lib. 3. q. 11. n. 121. Rot. dec. 92. n. 16. coram Celf. et dec. 150. nu. 1. part. 11. recen. sed constituto de validitate, & iustitia mandati in vim talis obligationis relaxati, per Iudicem appellationis ad illius executionem proceditur, Gratian. cap. 988. num. 2. & seqq. Rot. decif. 62. num. 4. & decif. 206. nu. 3. coram Celf. ex quo per illam tantummodo suspenditur executio, donec de iustitia mandati cognoscatur, Rot. dec. 216. n. 3. & dec. 730. n. 1. coram Coccin. dec. 404. coram Bich. decif. 184. nu. 2. coram Celf. decif. 166. n. 6. p. 10. rec. Adden. ad

ubi non competit, à Signatura Tribunali rescribente tantum prout de iure; & quoad non habet facultatem rescribendi contra Ius. Clausula *Alteri qui ad legitimam est pariter suspensiva*; & similis supradictæ clausulæ *Si quid exequendum*; & recipit ejusdem regulas; & declarationes fieri in omnibus; Rot. decif. 283. n. 4. coram Pentinger. un-

93 *de* & ipsa privat Iudicem à quo facultate exequendi, & illam transfert in Iudicem ad quem, Marefcott. var. ref. lib. 1. c. 86. n. 6. & seq. Cappucc. in prax. tom. 2. de Iudic. execut. art. 12. n. 592. Rot. dec. 642. n. 2. coram Amat. Duno. duplicata dec. 112. apud Post. de subhast.

94 Quocirca attentata tali clausula non potest causa per Iudicem appellationis expediri; nisi cognito; an sit procedendum ad legitimam executionem; Rot. decif. 283. n. 3. coram Pentinger. sed eadem clausula attentata Iudex Commissarius cognoscit, an sit locus executioni, Rot. dec. 215. n. 7. post Zacchi de oblig. Camer.

95 Prout vigore talis clausulæ debet mandatum justificari ex iisdem actis, & probationibus, non autem ex novis, Rot. dec. 639. n. 5. coram Amat. Duno. & decif. 469. num. 7. coram Pentinger.

96 Similiter tali clausula attentata; debet strictè disputari super credito contento in mandato, à cuius executione fuit appellatum; & non potest agi de aliis creditis diversis in mandato non comprehensis, Rot. decif. 215. n. 7. post Zacchi de oblig. Camer. & dec. 268. n. 8. p. 16. rec.

97 At in vim talis clausulæ positæ in commissione à Papa, & Signatura Gratiæ dicitur præservata via executiva citrà ulteriorem disputationem super competentia viæ executivæ, Rot. decif. 357. n. 5. & 6. coram Seraphin. & dec. 63. n. 12. p. 19. rec. & in hoc non cadit difficultas, & non intrat dubium supra excitatum, quod via executiva si aliàs non competit non sit à tributa per clausulam *Si quid exequendum* appositam à Signatura Iustitiæ in Commissione appellationis; ex quo Signatura Gratiæ, & Papæ habet amplissimas habenas faciendi rescripta gratiosa etiam contra Ius, quod non evenit in Signatura Iustitiæ, quæ rescribit prout de Iure tantum.

98 Ceterum circa hanc clausulam *Alteri qui ad legitimam* possunt applicari cætera suprà firmata super clausula *Si quid exequendum*, cum ex dictis sint ejusdem naturæ, solum in hoc differentibus, quod hæc apponitur quando Causa committitur à simplici mandato relaxato, & non executo in prima instantia; illa autem solet apponi, quando in secunda instantia Iudex appellationis mandavit exequi mandatum, vel si Iudicis primæ instantiæ mandatum fuit antè commissionem appellationis caprum exequi, & Signatura cognoscit perperam fuisse processum, ut notat Cappucc. in prax. 16. 2. art. 12. de Iudic. execut. n. 190. & 191. Marefcott. var. ref. lib. 1. c. 86. n. 10.

99 Fraternizat pariter cum prælibatis clausulis *Si quid exequendum*, & *Alteri qui ad legitimam* clausula *Alteri qui ad ulteriorem legitimam*, quæ apponitur à Signatura, quando Iudex appellationis in secunda instantia mandavit exequi mandatum, & Iudex tertiæ instantiæ, cui Signatura commisit Causam cum clausula *Alteri qui ad legitimam*, mandavit procedi ad legitimam executionem; tali quippe casu, si adhuc recurratur ad Signaturam pro nova Commissione Causæ appellationis, & Signatura cognoscit in iudicatis adesse injustitiam, & gravamen, tunc denudò causam committit cum dicta clausula *Alteri qui ad ulteriorem legitimam*; cum enim in secunda Causæ Commissione Signatura rescripserit *Alteri qui ad legitimam*, & Iudex cum dicta clausula datus pronunciaverit, esse procedendum ad legitimam executionem; in tertia instantia Commissione additur illi verbo *legitimam*; aliud ad ulteriorem; quasi dicat, quod Iudex ad quem procedat ad ulteriorem legitimam executionem; si illi locus est, sin minus Causam appellationis cognoscit, & revocet antecedentia iudicata, ut apparet servatum in causa Romana Pecuniaria inter Cincium, & Santacrucium in decif. 252. par. 16. rec. dec. 377. part. 17. & similis casus habetur in decifione 466. & clariùs decif. 691. part. 18. tom. 2. recent. idemque apparet servatum in Causa Romana Melioramentorum prima Februarii 1689. coram R. P. D. Molines, in qua Signatura à mandato relaxato per Summum Pontificem Clementem Undecimum tunc Prælatus, & in illa causa Iudicem deputatum rescripsit cum clausula *Si quid exequendum*, & concessa per Rotam coram D. Molines executione, Signatura rescripsit *Alteri qui ad legitimam*, ut apparet in eadem

Romana Melioramentorum 29. Januarii 1693. coram Reverendissimo D. Manuel nunc Episcopo Zamoren. & cum Rotam pronunciaverit esse procedendum ad legitimam executionem, rursus revocante parte victa, Signatura rescripsit, *Alteri qui ad ulteriorem legitimam*, ut apparet ex decifione emanata in eadem Causa, rursus commissa R. P. D. Molines sub die 26. Junii 1693.

Attenta tali clausula Iudex ad quem solum declarat, an sit nec ne locus ulteriori executioni, Rot. dec. 215. n. 7. post Zacchi de oblig. Camer. & per eam tribuitur Iudici ad quem facultas, ac Iurisdicctio procedendi executivè, Marefcott. var. ref. lib. 1. c. 86. n. 7. & seq. Rot. dec. 58. n. 28. coram Orthob. & dec. 691. n. 16. p. 18. 10. 2. rec. licet in hoc possint opponi ea, quæ suprà tacta sunt super clausula *Si quid exequendum*, quod non tribuat viam executivam, si aliàs agitur de materia clare non executiva.

Apponitur etiam talis clausula, quando Literæ Apostolicæ fuere executæ favore alicujus, & alter habens similes Literas præten dit super beneficio habere meliora Jura, tunc enim transfunditur per dictam clausulam jus exequendi Literas Apostolicas favore illius, qui illas justificavit, Rot. dec. 58. n. 8. coram Orthob.

Subsequitur clausula *Alteri cum facultate manutenendi quem de iure*, quæ passim apponitur, quando possessio est turpida, ut per Rot. dec. 615. n. 3. coram Cavalier. & plenè Viterbien. bonorum 27. Junii 1635. S. hac autem possessio coram Cardinali Hieronymo Verospicio; & quando dubitatur de iustitia manutentionis, vel reintegrationis concessæ, quia alter præten dit sibi uti possessori legitimo vigore associationis, immisionis, vel deliberationis deberi manutentionem, tunc enim ob turbiditatem iudicati super manutentione, vel reintegratione committitur Causa cum dicta clausula; quæ est suspensiva mandati de manutenendo, seu reinte grando, & ligat manus Iudicis à quo, ut non possit exequi suum mandatum, Rot. dec. 905. n. 4. coram Amat. Duno. & in rec. p. 17. dec. 222. n. 2.

Et per tale rescriptum causa non declaratur appellabilis, sed quia dubitatur de validitate, ac iustitia, suspenditur executio, Rot. dec. 305. n. 15. p. 6. rec. dec. 43. n. 11. & dec. 112. num. 10. coram Card. Cels.

At quod per tale rescriptum suspendatur executio intelligitur in futurum; non in præteritum, undè non reddit attentatam possessionem legitime captam ante tale rescriptum, sed solum captam post illud, Rot. dec. 39. n. 22. & 23. dec. 441. n. 16. & 17. & dec. 582. ferè per tot. coram Bich. decif. 14. & 43. utrobique n. 11. & dec. 112. n. 10. coram Cels. dec. 498. n. 13. cor. Pentinger. dec. 189. n. 17. & seq. coram Orthobon. dec. 509. n. 6. coram Cerro, dec. 85. n. 5. coram Ninot. dec. 305. n. 14. & seq. p. 6. recen. dec. 208. n. 9. p. 10. dec. 101. n. 13. & dec. 401. n. 7. p. 19.

Undè annullantur omnia gesta post signatam Commissionem cum dicta clausula, Rot. dec. 615. per tot. coram Cavalier. dec. 509. n. 6. coram Cerro, & dec. 187. n. 4. p. 16. rec.

At hoc intellige; si ne dum sit signata Commissio cum tali clausula, sed ulterius illa fuerit incapsa, & facta citatio appellati ad dicendum contra Commissionem; cum aliàs ad effectum nullitatis, & attentatorum non sufficiat sola Commissio, Rot. decif. 384. num. 3. & seq. & decif. 582. num. 5. ad 20. coram Bich. & decif. 574. n. 2. & infra coram Amat. Duno. etc.

Cumque Commissio Causæ facta cum dicta clausula non tollat possessionem legitime captam, sed solum illam declarat turbidam per viam suspensionis, hinc talis turbiditas cognoscenda remittitur Iudici ad quem, Rot. dec. 305. num. 15. & 16. p. 6. recen. dec. 116. n. 26. & 27. coram Orthob. & dec. 509. n. 2. coram Cerro.

Si verò possessio illegitimè capta fuerit, tunc per Commissionem appellationis cum dicta clausula redditur attentata, & illegitima possessio capta etiam ante rescriptum Signaturæ, Rot. dec. 242. n. 3. & 4. coram Rotas, dec. 509. n. 5. coram Cerro, dec. 155. n. 12. & 13. coram Orthob. dec. 112. n. 11. coram Cels. & in recen. p. 8. dec. 208. num. 17. p. 17. dec. 222. ferè per tot. p. 18. dec. 293. num. 24. & 25. & p. 19. dec. 401. num. 7.

Dicitur autem illegitimè capta possessio, si intra decennium à Iure datum ad appellandum, vel post appellationem interpositam capta fuerit, cum tali casu huiusmodi rescriptum ex sui natura suspendens executionem retrahatur & sic nulla sit, ac attentata gesta post appellationem, ac intra tempus datum ad appellandum, Rot. dec. 440. num. 16. & dec. 582.

dec. 582. nu. 12. & 13. coram Bich. ubi idem si iudicium erat de sui natura appellabile, dec. 498. n. 14. & 15. cor. Peuting. dec. 155. n. 12. et 13. coram Oth. dec. 242. n. 3. et 4. coram Royas, dec. 112. n. 11. cor. Celf. dec. 509. n. 2. & 3. coram Cerr. dec. 151. n. 11. p. 17. rec. & dec. 293. n. 25. p. 18.

Et decisiones, quæ in hac materia videntur inter se contrariari, conciliantur, ut scilicet illæ, quæ firmant, possessionem captam ante commissionem cum tali clausula procedant, quando possessio fuit legitime capta nullo præexistente impedimento, nec hominis, nec legis, illæ verò, quæ firmant, possessionem captam esse nullam, & commissionem appellationis cum tali clausula retrahi ad tempus capte possessionis, si aderat impedimentum legis, vel hominis mandantis superfieri in executione, ut quia fuerat appellatum, vel adhuc currebat tempus datum ad appellandum, vel causa ob iniustitiam, & gravamen erat appellabilis, ut bene utrumque casum distinguit Rot. dec. 305. n. 14. ad 19. p. 6. rec. dec. 392. n. 12. et 13. p. 12. dec. 293. n. 24. et 25. p. 18. dec. 243. n. 3. in fine, et n. 4. cor. Royas, dec. 39. n. 22. et 23. et dec. 440. n. 16. et 17. cor. Bich. ubi laudatur præfata distinctio, & comprobatur allegata decisio coram Royas.

At sedulo advertendum est, quod clausula prædicta non reddit attentatam continuationem possessionis, quam quis habebat legitimam ante obtentum mandatum de manutentione, sed solum si non habebat possessionem, vel turbidam, & vellet solum illam continuare per viam contentiosæ Jurisdictionis vigore mandati de manutentione suspensi per dictam clausulam, plenè Rot. dec. 75. p. 14. rec. et in Romana Attentatorum 4. Julii 1664. coram bo. me. Otalora.

Quando tamen super tali continuatione possessionis specialiter emanavit inhibicio Rotalis intimata, tunc continuationis pretextus non excusat ab attentatis, plenè Rot. dec.

119 610. n. 4. et segg. coram Amat. Duno.

Per dictam clausulam dicitur introducta causa etiam in possessorio, Rot. dec. 214. nu. 1. vers. quandoquidem p. 7. rec. & in illa continetur summarissimum possessorium ante omnia terminandum, præcipue adversus alium possessorem possidentem ex facto iudicis nulliter, & injustè procedentis, Rot. dec. 277. n. 28. coram Peuting. et dec. 67. n. 6. et infra p. 15. rec.

Unde attendita dicta clausula facilius datur manutentio possessori privato possessione per sententiam nullam, & injustam, Rot. dec. 214. n. 6. par. 7. recen. et dec. 309. n. 18. par. 17.

Quod procedit, etiam si quis fuerit spoliatus, & privatus possessione per sententiam excessivam, etiam in parte, ac etiam in modico, quia adhuc revocatur executio in totum, & datur spoliato manutentio, Afflict. dec. 358. n. 7. Rot. dec. 309. n. final. par. 15. rec.

Subsequitur clausula *Confito quod sit locus Agidiana*, per quam suspenditur executio sententiæ prolata in possessorio, quoties sententia sit nulla vel iniusta, vel si non agatur inter laicos de bonis laicalibus, & in foro seculari, & talis clausula superveniens non tollit possessionem prius legitime captam, Rot. dec. 372. n. 17. coram Royas; si tamen Iudex à quo injustè processit, potest Iudex ad quem concedere manutentionem appellanti, Rot. dec. 292. n. 6. et 7. part. 18. recent.; quando tamen Iudex à quo bene processit, & sententia est valida, & iusta, tunc appellanti non datur manutentio diff. dec. 372. n. 17. coram Royas.

Et quia hæc materia Agidiana in Statu Ecclesiastico in iudiciis possessoriiis est frequens, ac utilis, hinc fore opportunum existimo, discursum aliàs per me exaratum super illa inserere.

SECTIO III.

ARGUMENTUM.

Agitur plenè de Constitutione Agidiana rejiciente appellationem in possessorio, quando illa procedat, nec ne, & in quibus locis, & causis. Signaturæ rescriptum cum clausula *Confito quod sit locus Agidiana* quid importet, plenè ostenditur.

SUMMARIUM.

128 Constitutio Agidiana habet locum etiam Roma, et in toto Statu Ecclesiastico, et n. 139.

129 Ius Civile in quolibet possessorio rejicit appellationem et n. 130.

131 Appellatio suspensiva etiam in possessorio datur de Iure Canonico.

132 Fallit in possessorio summarissimo manutentionis.

133 Agidiana reducit appellationem in possessorio ad terminos juris Civilis.

134 Agidiana comprehendit omne possessorium.

135 Agidiana pari passu ambulat cum disposit. l. unic. C. si moment. posses.

136 Agidiana servatur in toto Statu Ecclesiastico, si agatur inter Laicos, & de bonis laicalibus.

137 Procedit licet possessorium sit terminatum per cedula sententia definitiva.

138 Habet locum, licet appellatum fuerit ad Papam.

139 Habet locum etiam in Alma Urbe.

140 Non habet locum Bononia, nec ubi adsunt particularia statuta permittentia appellationem in possessorio.

141 Fallit si causa tanquam in prima tractetur in Curia Romana.

142 Agidiana habet locum etiam in Statu mediato subiecto Sedi Apostolicæ.

143 Contraria opinio placet aliis, qua probatur, & numer. 144.

145 Prima opinio procedit, si agatur de utroque litigante subiecto immediate Papa super bonis existentibus in Statu mediato.

146 Agidiana servatur in Civitate Beneventana.

147 Pariter in Civitate Avenionensi.

148 Contraria opinio refertur.

149 Opinio pro non comprehensione Rota visa fuit dubia.

150 Retinetur opinio, quod procedat in Civitate Avenionensi.

151 Agidiana est favorabilis, & extendenda.

152 Agidiana ubi habet locum non datur appellatio in summarissimo possessorio, etiam terminato per cedula sententia definitiva.

153 Possessorium summarissimum quando est terminatum per cedula est appellabile in locis, & causis, in quibus non procedit Agidiana, & nu. 154. 155. & 166. ubi de ratione, & n. 537.

157 Doctores, ac decisiones volentes in summarissimo possessorio terminato per cedula non dari appellationem declarantur, & n. 158. ad 165.

166 Agidiana præservat Jurisdictionem Iudici à quo exequendi sententiam non obstante appellatione.

167 Procedit licet Iudex appellationi dedisset cum clausula si & in quantum, cum videatur illam rejecisse.

168 Appellationi tamen per talem clausulam videtur Iudex dedisse ex iniustitia, vel nullitate sententiæ, vel quia Agidiana non intret.

169 Agidiana semper habet locum in possessorio inter laicos, & de re laicali, & si sententia sit valida, & iusta.

170 Appellationem habere locum in possessorio, & Agidiana non intrare, debet probari, ac ad speciem deduci in appellatione.

171 Agidiana habet locum in quacunque instantia.

172 Etiam si in prima instantia lata sit sententia contra Actorem, & in secunda pro Actore, & n. 174.

174 Et licet prima sententia iniusta non sit revocata.

175 Agidiana comprehendit etiam Fiscum.

176 Agidiana non procedit, si cum possessorio fuerit complicatum petitorium.

177 Complicatio, & mixtura dicitur adesse, si in sententia fuit concepta cum expressione petitorii.

178 Petitorium debet exprimi in sententia, & illius tenor attenditur, nec sufficit, quod illud sit deductum in actis, & nu. 184.

179 Agidiana disponit de appellatione, qua datur à sententia, & hac est appellationis subiectum.

180 Titulus fideicommissi, donationis, vel alter, si fuerit expresse canonizatus in sententia, cessat Agidiana.

181 Idem si quis canonizetur expresse in sententia tanquam heres.

182 Proit si in sententia canonizetur pactum resolutivum.

183 Complicatio petitorii debet esse in dispositiva parte sententiæ, & non sufficit, quod sit in narrativa, & numer. 485.

184 Dominium, ac petitionem in actis deductum pro colorando possessorio, si in sententia non fuerit expresse, non facit cessare Agidiana.

186 Agidiana non iurat, quoties sententia in possessorio con-

- ad sedem s. de restit. spoliat, Clem. unic. de caus. poss. & propriet. Cancer. var. ref. p. 1. cap. 17. n. 24. vers. de iure vero Canonico, Rot. dec. 391. n. 3. p. 2. rec. dec. 305. n. 8. coram Duno. Sen. dec. 434. n. 2. coram Duno. Jun. dec. 1598. n. 4. coram Coccin. dec. 274. nu. 5. coram Rich. dec. 45. n. 4. & dec. 56. n. 5. et 6. coram Arguell. & dec. 62. n. 2. coram Card. Cerr.
- Verum Jus Canonicum quoad possessorium summariissimum manutentionis nihil innovavit, cum in illo etiam de iure Canonico non detur appellatio suspensiva, Rot. dec. 404. n. 4. p. 2. rec. dec. 31. n. 29. et 30. coram Arguell. et dec. 170. n. 2. coram Ottob.
- Cardinalis verò Ægidius Carillus in Italia Legatus, ac Vicarius Generalis in temporibus de tempore, quo Summi Pontifices morabantur in Civitate Avenionensi, ut patet ex facultatibus Legationis illi concessis per Innocentium VI. eius Const. i. Bull. nov. tom. 1. remoto obstaculo Juris Canonici reduxit materiam appellationis in possessorio ad supra dictam dispositionem Juris Civilis, de qua in alleg. l. unica
- 133** C. si de moment. poss. appellationem rejiciendo in quolibet possessorio ut patet ex Const. Ægidian. lib. 6. c. 2. & observat Ridolph. in prax. p. 2. c. 6. n. 132. Thomat. dec. 183. nu. 5. et 6. Rot. dec. 98. n. 3. apud Pacific. de Salvian. & licet dicta Constitutio Ægidiana utatur verbis *momentanea possessionis*, tamen sub illis voluit comprehendere omne possessorium,
- 134** prout in omni possessorio ex firmatis procedit dispositio dicta l. unica, Rot. dec. 98. n. 3. et dec. 228. n. 1. post Pacific. de Salvian. et dec. 238. n. 1. coram Peuting.
- Ægidiana quippe pari passu ambulat, & procedit cum dispositione prefata l. unica, & recipit easdem limitationes, ac declarationes, quas illa admittit, Marefcott. var. ref. lib. 2. cap. 75. nu. 3. & 4. Post. de manut. observ. 8. num. 82. Thomat. dec. 55. nu. 44. Rot. dec. 252. nu. 2. apud Pacific. de Salvian. dec. 150. n. 3. p. 2. rec. et dec. 105. n. 2. p. 8. Prefata Constitutio Ægidiana uti confirmata, & extensa per Sixtum IV. & Paulum III. debet servari in toto Statu Ecclesiastico,
- 136** si agatur de bonis laicalibus, & inter personas laicas, Rot. dec. 371. nu. 4. par. 4. rec. dec. 25. num. 16. et 17. apud Post. de manut. dec. 210. n. 2. coram Duran. & dec. 238. num. 6. coram Peuting.
- Procedit etiam quando possessorium est terminatum per Cædulam sententiæ definitivæ, nam adhuc, ubi servatur Ægidiana, non datur appellatio, Rot. dec. 79. num. 18. p. 5. rec. et dec. 238. nu. 3. coram Peuting. Ridolph. in prax. p. 2. cap. 6. num. 141.
- Habet locum, etiamsi appellatio in possessorio interposita fuisset ad Papam, Rot. dec. 690. numer. 4. coram Amat. Duno. et.
- 139** Pariter habet locum in Alma Urbe ex all. Const. 15. §. 12. Sixti IV. et Const. 17. §. 3. Pauli III. & firmat Rot. dec. 126. n. 1. coram Rembold. dec. 295. n. 13. apud Post. de manut. et dec. 129. nu. 7. p. 7. recen.
- Licet autem Ægidiana habeat locum in toto Statu Ecclesiastico, attamen in illis locis ubi adiunt particularia statuta disponentia circa appellationes recipiendas in possessorio iudiciis, tunc talia statuta confirmata à Sede Apostolica sunt attendenda: unde non habet locum in Civitate Bononiæ, quæ habet super hoc particulare Statutum confirmatum à Sede Apostolica, Rot. dec. 562. n. 5. apud Post. de manut. repetita dec. 330. p. 2. divers. & triplicata dec. 248. post. Pacific. de Salvian.
- Prefatum tamen Statutum Bononiæ, & alia similia non procedunt, quando causa in prima instantia tractatur in Rota, vel in illa proceditur tanquam in prima, tunc enim servatur Ægidiana, cum Statutum Bononiæ, & alia ordinatoria non comprehendant Causas terminatas in Urbe, ac in Rota tanquam in prima, Rot. dec. 51. n. 2. p. 5. rec. et dec. 305. nu. 10. p. 6.
- An autem Ægidiana habeat locum in locis mediate subiectis Statui Ecclesiastico, ut sunt Civitates Parmæ, & Placentiæ affirmat Rot. dec. 24. num. 16. & 17. apud Post. de manut.
- Contrarium firmant Pacific. de Salvian. Inspect. 4. c. 2. n. 23.
- 143** Marefcott. var. ref. lib. 2. c. 75. n. 35. Gratian. dec. March. 55. n. 8. ubi quod ampliat, etiamsi causa terminaretur Romæ, sed super bonis sitis in locis mediate subiectis, Rot. dec. 79. nu. 19. p. 5. rec.
- Hec secunda opinio videtur retinenda tanquam verior, ex quo Const. 17. §. 3. Pauli III. extendens Ægidianam ad totum statum Ecclesiasticum loquitur præcisè de statu immediato, ac ejus Gubernatoribus, & Officialibus, ut in puncto
- advertit Marefcott. var. ref. lib. 2. c. 75. n. 35. et 36. qui solum admittit, illam habere locum in statu mediato, quando uterque litigans esse subiectus immediate Romano Pontifici, & lis esset in Curia Romana super possessione rei, vel Castri mediate subiecti, quia tunc Causa tanquam agitata in Statu immediato subjaceret Ægidianæ, Pacific. de Salv. interd. inspect. 4. c. 2. n. 25. et 26. Marefcott. var. ref. lib. 2. c. 76. n. 36. & in his terminis videtur loqui dec. 24. n. 18. apud Post. de manut. in contrarium allegata, dum ibi utraque Communitas litigans erat immediate subiecta Sedi Apostolicæ.
- Similiter habet locum in Civitate Avenionensi, Pacific. de Salvian. Inspect. 4. c. 4. n. 84. Rot. dec. 226. lib. 1. coram Verrall. dec. 372. nu. 2. vers. ultra quod coram Rojas, et dec. 43. n. 22. coram Cels.
- At Contard. de moment. poss. verbo Ægidiana §. 3. per tot. tenet contrarium, & dicit, quod dicta decisio coram Verrallo vel falso, vel per errorem fuit illi attributa, & super hoc articulum reliquit indecisum, Rot. dec. 43. n. 2. vers. nam quicquid sit, coram Cels.
- Hæc tamen secunda opinio visa fuit dubia, Rot. in dec. 812. n. 3. p. 18. to. 2. rec. ubi propterea non fuit habita pro attentata possessio capta stante tali dubitate.
- Ego verò, ut meum sensum aperiam, adherendum esse puto primæ opinioni, uti magis rationabili, dum Ægidiana fuit extensa per Paulum III. ad totum Statum Ecclesiasticum immediate subiectum, & etiam ad Urbem Romanam, & ad omnes Provincias etiam specialis Commissionis, sub quo Statu immediato, certum est, quod venit Civitas Avenionensis, & etiam pro extensione ad dictam Civitatem, facit, quod dicta Ægidiana est favorabilis, quia per illam abbreviantur lites, Gratian. dec. 55. n. 3. & 4. & sic stante universalitate extensionis factæ per Paulum III., & favorabilitate materiæ, æqualiter militante pro dicta Civitate, ad illam est facienda extensio.
- In Locis & Causis, in quibus habet locum Ægidiana appellatio non datur in possessorio summariissimo manutentionis etiam terminato per Cædulam Sententiæ definitivæ, Rot. dec. 79. nu. 18. & dec. 173. num. 1. p. 1. recen. Ridolph. in prax. p. 2. c. 6. nu. 141.
- Et contraria opinio procedit in Locis, & Causis, in quibus non habet locum Ægidiana, sed servatur Ius Canonicum, tunc enim in possessorio summariissimo terminato per Cædulam Sententiæ definitivæ datur appellatio, Rot. dec. 98. n. 1. cum duobus seqq. p. 4. tom. 2. recen., & ita gemina resolutione aliàs censuit Signatura in Causa Pisana Tenute inter Archiepiscopum Pisani, & Ducem Salviatum, in qua Causa ego tunc satis juvenis studens apud b. m. R. P. D. Jacobum de Tassis Signaturæ Votantem efformavi sequens votum, quod valde placuit.
- Manutentio per Rotam prævia revocatione sententiæ Nuncii Florentini concessa per caput separatim in Cedula sententiæ definitivæ favore mensæ Archiepiscopalis Pisanae contra D. Ducem Salviatum, est suspendenda mediante appellatione, dum cessante Ægidiana, ex quo agitur de Causa Ecclesiæ, & capta extra Statum Ecclesiasticum, est locus dispositioni Juris Canonici, secundum quod datur à tali manutentione concessa per cædulam ipso iure appellatio suspensiva, Boccacc. de Interdict. uti possid. c. 17. n. 5. & seqq. Post. de manut. observ. 106. n. 68. & 78. Sperell. dec. 96. n. 3. & 4. & hanc opinionem inconcussè tenuit Rot. dec. 62. n. 3. & seqq. coram Martin. Andr. ubi dicit, hoc non habere contradictorem, dec. 183. num. 4. p. 2. recen. dec. 287. numer. 7. & 8. part. 10. dec. 31. nu. 30. et seq. coram Arguell. & in Auximana bonorum 8. Junii 1663. §. Nec excluditur coram Alberga. to, & de Ilylo Tribunalis Signaturæ testatur Marches. de Commiss. appellat. in possess. part. 1. §. 2. numer. 100. et 123.
- Ratio hujus conclusionis solidissima est, quia à manutentione concessa per decretum in summariissimo possessorio ideo non datur appellatio, etiam de iure Canonico, quia est decretum interlocutorium pro interim, & provisionale, a quo potest idem Iudex reponere, & alteri parti manutentionem concedere, quod tamen facere non potest, quando processit per Cædulam Sententiæ definitivæ, cum tunc plene functus sit officio suo, & amplius in Causa non possit se ingerere, & sic manutentionem passio per Cædulam non competit aliud remedium, nisi illud appellationis, quæ de iure Canonico hoc casu conceditur, ut probant autoritates supra relatæ, & signanter dec. 183. n. 4. p. 2. rec.

decif. 145. n. 4. p. 17., ubi quod sententia est appellationis subiectum, & sic quod in ea exprimitur, & non quod in libello fuit petitorium, & super quo Iudex cognovit, attenditur ad effectum appellationis, ac Ægidiana & *decif. 297. nu. 5. & 6.* apud Pacific. de Salvian., & hæc est receptissima conclusio ut testatur Rot. *decif. 258. n. 10. coram Bich.*

Hinc quando in sententia fuit expressæ canonizatus titulus donationis, testamenti, vel fideicommissi, productus, tunc absque dubio Ægidiana non intrat, & datur appellatio, Rot. *decif. 221. nu. 3. par. 4. recen.*, & *decif. 187. nu. 19. par. 7.*

Idemque procedit, quando quis in sententia immissionis declaratur heres ex testamento, & quod bona, ad quæ conceditur immissio, sunt hereditaria, Bald. *conf. 141. n. 8. lib. 1.* Rot. *decif. 236. nu. 2.* apud Pacific. de Salvian., & *decif. 641. nu. 3. coram Rembold.*

Pariter dicitur adesse mixtura, & complicatio petitorii, & sic non intrat Ægidiana, quando in sententia est canonizatum etiam tacite pactum revolutivum, Rot. *decif. 114. nu. 2. coram Amat. Dunoze.*

At quando complicatio petitorii adesse solum in narrativa sententiæ, non autem in illius dispositiva, tunc non alterat possessorem, & propterea Ægidiana intrat, ex quo hæc excluditur tantum, quando complicatio petitorii est expressæ facta in parte dispositiva sententiæ, in qua dicuntur verba Iudicis, non autem in narrativa, Rot. *decif. 616. nu. 7. coram Seraphin.*, & *decif. 297. n. 7.* post Pacific. de Salvian.

Prout complicatio domini, & petitorii in actis deducti ad melius colorandum possessorem non facit, quod non intret Ægidiana, si postea de dominio, ac petitorio nulla in sententia fiat intentio explesio *conf. Decian. 28.* per Rotam canonizato *decif. 243.* apud Pacific. de Salvian. *decif. 24. n. 17.* apud Post. de manu. *decif. 12. nu. 6. coram Pamphil.* *decif. 792. nu. 10.*, & *decif. 1006. n. 9. cum duobus seqq. coram Amat. Dunoze.* plenè Thomat. *decif. 183. n. 11. cum duobus seqq.*, & hoc ob rationem supra allegatam, quod in proposito ad effectum, an intret necne Ægidiana, & appellatio, attenditur sola sententia, quæ est subiectum appellationis, & à qua appellatur, Corn. *conf. 10. n. 3. lib. 4.* Rot. *decif. 452. nu. 1. & 2. coram Seraphin.* *decif. 10. n. 5. coram Pamphil.* *dec. 66. n. 3. coram Ubag.* & *decif. 145. n. 4. p. 17. recen.*

Secundo Ægidiana non habet locum, quando sententia excedit fines possessorii continens etiam condemnationem fructuum, Rot. *dec. 354. nu. 19.* & *seqq. par. 9. recen. decif. 502. nu. 11. par. 14. decif. 297. n. fin.* apud Post. de manu. & *dec. 114. nu. 2. coram Dunoze.* Sen., ubi idem firmatur, si contineat etiam condemnationem expensarum, & *decif. 774. n. 5. coram Amat. Dunoze.*

Declaratur hæc conclusio non procedat, si condemnatio fructuum, & expensarum facta sit in capitulo separato sententiæ diverso ab illo, in quo fuit simpliciter terminatum possessorem, tunc enim tot dicuntur sententiæ, quot capita separata, & sic effectus Ægidianæ non retardatur quoad possessorem terminatum per caput separatum, Rot. *decif. 305. n. 13. p. 6. recen. decif. 354. n. 21. par. 9. decif. 198. n. 13. p. 13. & decif. 502. n. 12. & 13. par. 14.*

Idem dic, quando in Iudicio possessorio fuerunt deducta melioramenta, nam si super illis fuit per sententiam pronunciatum per caput separatum, diversum ab illo, super quo fuit terminatum possessorium, Ægidiana respuens appellationem procedit quoad caput possessorii; & stante separatione capituli pars appellabilis non trahit secum partem possessorii inappellabilem terminatam per caput separatum, Rot. *dec. 305. n. 12. & seqq. p. 6. recen. & decif. 233. n. 18. p. 12.*

At præfata cautela pronunciandi per capita separata pro evadenda mixtura non prodest, & datur appellatio, non obstante Ægidiana, quando possessorium omnino pendet à petitorio, & utrumque fuit principaliter complicatum per fideicommissi, donationis, aut petitorii canonizationem, Rot. *decif. 196. n. 2. & 3. p. 13. recen.*

Idem dic, ubi concurrunt connexitas, & dependentia unius capituli ab alio, tunc enim non obstante separatione capitulorum facta in sententia, Iudicium possessorium evadit ordinarium, & appellabile, Rot. *decif. 385. n. 5. p. 13. recen.*

Nam quoad possessorium non efficiatur mixtum, si super petitorio non fuit pronunciatum expresse, procedit si petitorium solum incidenter, & per modum causæ fuit enunciatum in sententia, veluti si fuisset petita, ac concessa immissio in vim fideicommissi purificati, Rot. *decif. 196. n. 4. par. 13. recen.*; secus verò quando non solum fuit facta

Constant. ad Stat. Tom. II.

mentito petitorii, ac fideicommissi, sed ulterius directè fuit obtenta illius canonizatio, tunc enim complicatio non potest dici facta incidenter, & implicite, sed principaliter, & expresse, & sic Ægidiana non habet locum, Gratian. *cap. 694. num. 34. & seqq. Rot. decif. 196. nu. 5. part. 13. recen.*

Tertio Ægidiana non intrat, quando agitur de sententia expresse revocatoria alterius, cum tunc dicatur continere mixturam, Thomat. *decif. 193. n. 4.* ubi prima sententia fuerat expresse revocata, dicendo bene appellatum, & malè iudicatum, Rot. *decif. 505. n. 1. coram Cavalier.* *decif. 120. nu. 5. coram Rembold.* *decif. 114. n. 3. coram Dunoze.* Sen. *decif. 793. nu. 2. & decif. 1006. n. 6. coram Dunoze.* Jun. *decif. 144. nu. 6. cum duobus seqq.* post Pacific. de Salvian., & *decif. 293. nu. 21. & 22. par. 18. recen.* ubi agebatur de mandato de associando relaxato post sententias contrarias prolatis pro denegatione associationis, & dum postea hæc revocate fuere, & simul relaxatum mandatum de associando, fuit responsum, adesse mixturam, & dari appellationem.

Hæc conclusio non procedit, si revocatio sententiæ facta sit per caput separatum, & diversum ab illo, super quo fuit iudicatum in possessorio, Rot. *decif. 612. n. 4. & decif. 1006. n. 12. coram Amat. Dunoze.*

Hoc namque casu datur solum appellatio à capitibus distinctis à possessorio, non autem ab ipso possessorio per caput separatum terminato, ut de stylo Rotæ testatur Marchesan. de commiss. par. 1. de commiss. appellat. in possessor. Salvian. *nu. 58. & seqq. fol. 1003.*, Rot. *decif. 1006. n. 12. coram Amat. Dunoze.*

Nec in sententia dicitur adesse mixtura, ex quo concedatur immissio super certis corporibus, vel super certa rata, & quantitate illorum, Rot. *decif. 164. n. 1. & seqq. & decif. 452. n. 2. & 3. coram Seraphin.* *decif. 1006. n. 10. coram Amat. Dunoze.* *decif. 371. n. 5. p. 4. tom. 1. recen. decif. 792. n. 20. p. 5. & decif. 354. n. 22. cum duobus seqq. p. 9.*

Hinc quando valor totius alius hereditarii est in actis certus à parte rei, & in sententia fit tantum liquidatio consistens in Arithmetica dinumeratione, tunc cum super facto requirente discussionem cadat dicta impropria liquidatio, non excluditur effectus Ægidianæ in possessorio, Rot. *decif. 354. n. 24. & seqq. p. 9. recen. & decif. 309. nu. 12. cum duobus seqq. coram Priol.* & facit Thomat. *decif. 183. n. 15. & 16.* ubi quod summa expressa in sententia ad effectum excludendi Ægidianam non facit liquidationem, quando de tali summa apparet ex Instrumento.

Quarto Ægidiana non intrat, quoties Sententia lata in possessorio sit nulla, vel injusta, cum illa procedat tantum in sententia valida, & iusta, ut ad licentiam disponitur ab ipsa *Constit. Ægid. lib. 6. cap. 2.* Post. de manu. obser. 8. num. 79. Ridolph. in prax. p. 2. cap. 6. n. 142. & sapissime hoc firmavit, Rot. ut in *decif. 150. n. 1. p. 4. tom. 2. recen. decif. 80. nu. 2. & 21. p. 4. tom. 2. decif. 105. n. 3. p. 8. decif. 45. n. 13. par. 9. decif. 89. nu. 15. par. 10. coram Buratt.* *decif. 630. nu. 1. & 2. & decif. 850. n. 4.* ubi quod sapissime ita decisum fuit in Rotæ coram Merlin. *decif. 11. nu. 23. & decif. 29. nu. 6. coram Rembold.* *dec. 128. nu. 3. coram Otthobon.* *decif. 155. nu. 15. & coram Ubag.* *dec. 74. nu. 4.*

At hoc intellige si nullitas, vel injustitia sit adeò notoria, ut nullo velamine offuscari possit, Rot. *decif. 86. nu. 6. coram Cardinal. Ubald.* *decif. 352. nu. 2. & 34. coram Pentinger.* *decif. 59. nu. 3. coram Zarat.* & *decif. 86. nu. 2. in fine par. 9. recen.*

Et talis notorietas cessat in proposito, quotiescumque aliqui probabile pro illa excludenda deducitur, Rot. *dec. 409. num. 2. coram Rembold.* & *decif. 248. num. 8. coram Dunoze.* Sen.

Uterius de tali nullitate, vel injustitia notoria ad effectum excludendi Ægidianam debet constare ex eisdem actis, Marefcott. var. res. lib. 2. cap. 75. nu. 28. Ridolph. dist. cap. 6. nu. 167. Rot. *decif. 1006. n. 13. coram Amat. Dunoze.* *decif. 274. n. 11. coram Bich.* *decif. 331. n. 1. coram Cels.* *decif. 45. n. 13. coram Arguell.* *decif. 59. nu. 3. coram Zarat.* *decif. 285. n. 22. p. 19. recen. & dec. 372. in princip. coram Royas.*

Non relevant propterea probationes factæ per Reum post sententiam ad effectum excludendi Ægidianam, cum de injustitia debeat constare ex iisdem actis, Rot. *decif. 80. nu. 10. & seqq. par. 4. tom. 2. recen. & decif. 352. n. 27. coram Pentinger.*

E converso autem adhuc ut Ægidiana habeat locum, sententia per Actorem debet justificari ex iisdem actis, & non ex probationibus postea factis, Rot. *decision. 319.*

Nec prædictæ Conclusioni adversatur alia firmata per Rotam, quod quando corpora bonorum laici, & Clerici, si-
 225 vè Ecclesiæ sunt distincta, & separabilia, tunc ob dividi-
 tatem sententiæ, & separabilitatem realem, ac Physicam bo-
 norum laici ab illis Ecclesiæ, vel Clerici, Ægidiana cesset
 quidem quoad bona Ecclesiæ, vel Clerici, procedat tamen
 226 quoad bona laici, Adden. ad *Buratt. decis.* 368. n. 12., præcla-
 re Rot. *decis.* 1859. coram Coccin. *decis.* 371. n. 10. par. 4. som. 1.
recen. decis. 258. nu. 11. coram Bich., & *decis.* 63. num. 9. coram
 Cerr.; nam conclusio firmata in objecto est vera, & proce-
 dit, quando connexitas, & individuitas est tantum in sen-
 tentiæ, & in reliquis adest separatio, & est diversa causa de-
 fensionis laici ab illa Ecclesiæ, vel Clerici, secus autem est,
 quando concurrunt idem remedium, eadem actio proposita
 eodem Libello, seu Monitorio, unica citatio, ac individua
 determinatio causæ complectens tam bona Ecclesiæ, vel
 Clerici, ac illa laici, hoc enim casu non suffragatur, quod
 materia contenta in sententiâ sit separabilis, & dividua
 227 partes Physicas, cum individuitas sententiæ non contidere-
 tur ratione materiæ dividuæ in illa contentæ, sed ratione
 formæ, quæ est individua, ut præclare distinguit Rot. *de-*
cis. 283. nu. 20. & *seqq. par. 9. recen.*, quæ est inter illas Cerr.
decis. 132.

Si tamen fuerit processum contrâ Clericum, & laicum
 distinctis petitionibus, separatis citationibus, & sententiis
 super diversis Prædiis laici, & Clerici, tunc quoad laicum in-
 228 trat Ægidiana, cum hoc casu Ius laici sit separatum, & di-
 stinctum ab illo Clerici, nec cum eo habet connexitatem,
 Rot. *dec.* 46. confirmata *dec.* 372. p. 15. *rec.*, in quibus fuit re-
 cessum à *dec.* 472. p. 14. in eadē causâ emanata, ex quo in præ-
 229 fatis posterioribus decisionibus ex facto apparuit, non fuisse
 actum unica citatione, petitione, ac sententiâ, prout fuerat
 præsuppositum in antecedenti *decis.* 472., & sic cessabat con-
 nexitas, & individuitas causæ inter Clericum, & laicum,
 ob quam etiam quoad laicum debuisset cessare Ægidiana.

Sed an Clericus auctor laudatus à laico in Iudicio contrâ
 hunc moto veniens ad causam faciat cessare Ægidianam,
 230 negat Rot. *decis.* 498. coram Peuting. ea ratione, quia iu-
 dicium est principaliter radicatum cum laico, qui subjacet
 Ægidianæ, & sic reicitur appellatio.

Declara conclusionem procedere, si Clericus veniat ad
 causam adhærensivè, assistendo laico emptori tamquam neces-
 sarius defensor, secus si uti principalis compareat, & pro
 231 suo interesse, quo secundo casu intrat Ægidiana, & datur
 appellatio, Rot. *decis.* 498. num. 6. & 11. coram Peuting.

Ad hoc ut non intret Ægidiana, & sit locus appellationi in
 possessorio fat est, quod in causâ ad sint Ecclesiæ, vel Cle-
 ricus, vel agatur de eorum bonis absque eo, quod Iudex
 hoc sciat, cum exclusio Ægidianæ non dependeat in hoc
 232 à scientiâ, vel ignorantia Iudicis, sed ex quo intrinsecè Ec-
 clesiæ, Clerici, ac bona Ecclesiastica non subjacent Con-
 stitutioni Ægidianæ, uti laicali, Rot. *decis.* 280. num. 10.
 & *seqq. par. 9. recen.*, & *decis.* 117. num. 10. cum tribus
seqq. par. 10.

At hoc procedit, si agatur de suspendenda executione fa-
 cienda, ad quem effectum, fat est Clericatum, vel qualita-
 tem bonorum Ecclesiasticorum innotescere etiam post sen-
 233 tentiam prolatam in possessorio, Rot. *decis.* 152. n. 6. post Mer-
 lin. de pign., & *decis.* 117. n. 15. p. 12. *recen.*; sed si agatur de re-
 vocanda executione jam factâ per viam attentatorum hoc
 234 casu requiritur scientia saltem præsumptiva antecedens in
 Iudice Clericatus, vel quod bona erant Ecclesiæ, Rot. *decis.*
 180. n. 12. coram Carill. *decis.* 65. nu. 2., & *decis.* 152. nu. 12. post
 Merlin. de pign., *decis.* 117. n. 14. p. 12. *recen.*, & benè *dec.* 63.
 nu. 3. & *seqq. coram Cerr.*

At talis distinctio videtur reiicienda, nam etiam si ex post
 appareat, bona esse de directo dominio Ecclesiæ, vel in cau-
 235 sa adesse Clericum, debet revocari possessio capta per viam
 attentatorum, ex quo de Jure dabatur appellatio, Rot. *decis.*
 152. num. 7. post Merlin. de pign., & *decis.* 283. num. 13. &
seqq. par. 9. recen., quæ est coram Cerr. *decis.* 132., & est revo-
 catoria antecedentis *decis.* 63. coram eodem; & ego vidi per
 236 Signaturam (dum studebam apud bon. mem. R. P. D. de
 Talsis Signaturæ Iustitiæ Votantem) rescriptum de appella-
 tione, in casu, quo Clericatus fuerat productus per diem
 ante sententiam prolatam contrâ eum in Salviano, & fuerat
 repetitus in appellatione interpolata à dictâ sententiâ intrâ
 decem dies datos ad appellandum, & cum Victor accepisset
 possessionem intrâ dictos decem dies, Signatura ex capite
 solius Clericatus rescripsit de appellatione, & possessione
 Constant. ad Stat. Tom. II.

coram Auditore Signaturæ fuit per viam revocationis at-
 tentatorum restituta Clerico, & in his terminis allegabatur
 237 *decis.* Cerr. 132. n. 1. & 2. tunc non impressa; & idem firma-
 tum fuit per Rot. in Viterbien. Bonorum 27. Junii 1635. §. ter-
 tio denique coram Cardinali Hieronymo Verospio, ubi quod
 Iudex in proposito potest reddi certus de Clericatu, qui
 est in actis.

Qualitas autem Clericatus, vel quod bona sint sub dire-
 cto dominio Ecclesiæ debet probari, & justificari ab alle-
 238 gante, ad hoc ut sententiæ prolata in possessorio executio-
 nem retardare possint, Rot. *dec.* 180. coram Carill. & *dec.* 66.
 nu. 5. coram Ubag.

Et directum dominium Ecclesiæ ad hunc effectum pro-
 239 batur levioribus probationibus, cum de eo agatur inciden-
 ter, Rot. *decis.* 180. nu. 6. coram Carill. *decis.* 45. n. 9. coram Ar-
 guell. *decis.* 74. n. 3. coram Ubag., *decis.* 466. n. 10. & 18. p. 9. *rec.*,
 & *decis.* 190. n. 14. p. 15.

Ad effectum ut non procedat Ægidiana, & intret appella-
 tio, non est opus discutere super invaliditate, vel injustitia
 sententiæ, quando in causâ adsunt Ecclesiastici, vel agitur
 de bonis de directo dominio Ecclesiæ, cum pro appellatione,
 240 & exclusionem Ægidiana fat sit, vel Clericatus, vel quod
 agatur de bonis Ecclesiæ, Rot. *decis.* 1598. n. fin. coram Coccin.

Quinimò si agat laicus cessionarius nomine personæ Ec-
 clesiasticæ, cui aliquid sit restituendum in casum victoriæ,
 Ægidiana non intrat, cum jus à laicis deductum in iudicio
 241 sit personæ Ecclesiasticæ, & in hujus commodum sit cessu-
 rum pro rata, Rot. *decis.* 673. n. 1. cum duobus *seqq. p. 18. recen.*;
 secus tamen dicat, si Clericus totum cessit laico, subducendo
 se de medio per receptionem pretii cessionis tempore,
 242 quo hæc facta fuit, cum tunc non possit amplius considerari
 interessè aliquod imaginarium ipsius Clerici, Rot. in Mace-
 raten. hereditatis 12. Maii 1681. §. at pro, coram R. P. D.
 Ursino.

Prout, si pendente lite ab ipso Clerico introducta una
 243 cum laico, ille renunciaverit Iuri suo, pariter intrat Ægidia-
 na, Rot. *dec.* 118. n. 1. p. 16. *recen.*, & *decis.* 42. n. 13. p. 19.

Idem dicendum si Clericus de tempore sententiæ dimi-
 244 sisset Clericatum, Rot. *decis.* 51. n. 14. & 15. p. 15. *rec.*; eo quia
 ad effectum ut intret Ægidiana attenditur tempus senten-
 tiæ, non petitionis, ac motæ litis, Rot. *ibidem*, & *decis.* 118. n. 1.
 245 & 2. par. 16. *recen.*, & *decis.* 118. n. 4. & 5. p. 19., & coram Amat.
 Dunozeri. *decis.* 793. nu. 4., & idem firmat Card. de Luc. de
 Iudic. discurs. 44. n. 85.

E converso autem si de tempore moti Iudicii lis erat in-
 246 ter merè laicos, si ea pendente, & antè sententiam alicui su-
 perveniat Clericatus, Ægidiana non intrat, Thomat. *decis.*
 128. n. 18. cum tribus *seqq.*, Rot. *decis.* 6. num. 7. & *seqq. coram*
 Cerr., ubi quod fat est, Clericum fuisse admissum ad causam,
 & citatum in citatione ad sententiam, cum in hoc ex-
 247 pluries dictis, ad effectum an intret nec ne Ægidiana, atten-
 datur tempus sententiæ, quod est subiectum appellationis,
 & *decis.* 793. coram Amat. Dunozeri.

Et ad effectum excludendi Ægidianam fat est, quod bona,
 super quibus fuit mota lis, fuerint etiam lite pendente assi-
 248 gnata à Patre filio pro patrimonio Ecclesiastico ad effectum
 suscipiendi ordines sacros, cum non possit talis assignatio hoc
 casu dici facta in fraudem, Rot. *dec.* 6. n. 9. & *seqq. coram Cerr.*

Sicut autem Ægidiana non habet locum in causis Eccle-
 siarum, & Ecclesiasticorum, & eorum bonis, ita nec procedit
 in causis in foro Ecclesiastico agitaris, & decilis, licet agatur
 249 inter laicos, & de bonis laicalibus, Post. de manut. obser. 8.
 num. 71. & *seqq.* Thomat. *decis.* 3., & *decis.* 58. utrobique nu. 4.,
decis. 62. n. 6. & *decis.* 275. pariter n. 6., Gratian. *decis.* 52. n. 6.,
 Rot. *dec.* 424. coram Seraphin. *decis.* 574. n. 34. coram Coccin.,
 & *decis.* 334. n. 19. apud Post. de manut.

Nota tamen, quod si Iudex appellationis, cui commissa
 est causâ cum clausula *Confito quod sit locus Ægidianæ* co-
 gnoscit, sententiam Iudicis à quo prolatam in possessorio
 esse validam, & justam, sed non habere locum Ægidianam,
 ex quo in causâ adsint Ecclesiæ, personæ Ecclesiasticæ, vel
 250 earum bona, tunc procedet non per viam executionis, sed
 confirmationis sententiæ, Rot. *decis.* 190. n. 15. par. 15. *recen.*,
decis. 118. nu. 2. in fine par. 16., & *decis.* 480. coram Bich., ubi
 fuit responsio super immixtione.

Declara Conclusionem procedere, si Iudex à quo non
 processit ad executionem sententiæ, secus si illam execu-
 tionem demandavit, tunc enim cum possessio illegitimè capta
 251 sit intrâ tempus datum ad appellandum, vel post appella-
 tionem, & propterea debet prius spoliato dari manutentio, ea
 S 2 ratione

ratione supra adducta *num. 115.*, quod talis clausula non foveret possessionem injuste, & illegitimè captam, & facit bene Rot. *decis. 825. nu. 8. coram Amat. Dunozett.*, prout idem dicendum est, si Judex à quo injustè processit, tunc enim

252 stante tali clausula appositâ in commissione, potest Judex ad quem concedere manutentionem appellanti, Rot. *dec. 292. n. 6. 7. p. 18. recen.*

Advertendum quoque est, quod quando clarè constat, quod bona contenta in sententia prolata in possessorio, sunt sub directo dominio Ecclesiæ, cum tunc pro indubitato non intret Ægidiana, solet Signatura rescribere etiam de

253 Appellatione simpliciter, & non cum dictâ clausula *Constituto quod sit locus Ægidiana*, Rot. *decis. 712. n. 5. & seqq. part. 4. tom. 3. recen.*, quæ est inter illas Dunozett. *Sen. decis. 264.* & rescriptum de appellatione, & illud cum clausula *Constituto quod sit locus Ægidiana* valde differunt, cum illud declararet causam appellabilem usque à principio, & retrahatur ad diem sententiæ, ut dictum fuit infra *n. 289.*, hoc verò regulariter suspendit executionem faciendam, & non irritat illam jam factam legitimè, ut dictum fuit supra hic *nu. 114.*

Pro coronide super materia Ægidiana placet hic referre, quod sub San. mem. Innocentio XI. Cardinalis de Luca ejusdem Pontificis dignissimus Auditor, vir quidem summi, ac perspicacissimi Ingenii, sed admodum de cætero intentus ad tollendas illas inveteratas in Foro opiniones, quas in suo privato sensu de tempore ejus Advocacionis veluti (ut ipse putabat) irrationabiles improbare studuerat; quia proinde in suo *discurs. 37. n. 60. §.* sed quoniam de *Judic.* dixerat, leguleico, & indiscreto rigore introductum esse, quod Constitutio Ægidiana sit lex laicalis, & non comprehendat bona laicorum directo dominio Ecclesiæ subjecta, & quod hæc sit res irrisione digna, & exinde nascantur lites, & quæstiones super attentatis, & quod propterea abolenda sint hujusmodi Cabalarum, & Calumniarum fomenta, sunt verba ferè præcisâ ejusdem de Luca; hinc factus Auditor Papæ sedulo in Congregatione Reformationis Tribunalium Urbis insudavit, ad hoc ut fieret declaratio, quod dictâ Constitutio Ægidiana comprehenderet etiam possessoria terminata cum Ecclesiis, ac Ecclesiasticis, & eorum bonis, sed cum

256 ab eodem de Luca tunc Auditore, non adhuc Cardinali super hoc fuerim requisitus, ego constanter dixi, nihil esse innovandum, prout dictâ Congregatio obstitit novitati, & idem Innocentius XI. summæ prudentiæ Princeps non arripuit sensui dicti Auditoris, & tunc ego deducebam.

Primo, quod talis declaratio nimis lædebat summam, ac auream auctoritatem Sacræ Rotæ Romanæ, quæ semper antiquitus, & de recenti solide firmaverat sub dictâ Constitutione Ægidiana, uti laicali, non comprehendi Ecclesias, Clericos, eorumque bona, etiam simpliciter subjecta directo dominio Ecclesiæ, ex quo Cardinalis Ægidius Constitutionis conditor fuit solum Legatus, & Vicarius in temporalibus, non autem in spiritualibus ex rationibus, & auctoritatibus supra allegatis *n. 207. & seqq.* unde talis declaratio exoptata per eundem de Luca detrahebat Rotæ auctoritati, & veritati, & opinioni Doctorum, ac Rotæ pro non comprehensione, & non erat Cabalarum, & Calumniarum hgenium, cum à Sacra Rota venerabilissimo Tribunali, & æquitatis cultore non cabalæ, sed æquissimi sensus Juris interpretentur, & decidentur: & talis declaratio contraria interpretationi per tot sæcula sedulo data Constitutioni Ægidianæ, demonstrasset, quod hoc sæculo tantum Iura bene intellecta fuerint ab uno tantum viro, qui licet celebris Ingenii, non tamen poterat superare tot alios celeberrimos Iuris consultos, qui per tot sæcula floruerunt, & contrarium firmarunt.

Et ampliùs si Cæsares eorum Sanctionibus abrogarunt leges non favorabiles Ecclesiis, ac Clericis, eorumque bonis

259 juxta Auth. Cassa *C. de Sacr. Sanct. Eccles.*, absolum esset, quod Papa Summus Princeps Ecclesiasticus, & Universalis Ecclesiæ Caput vellet in præjudicium Ecclesiarum, Ecclesiasticorum, ac eorumdem bonorum derogare canonibus eisdem indulgentibus appellationem etiam in possessorio, remedium quippe appellationis est favorabile, & sic illud tollere esset præjudicium inferre, & cassare leges favorabiles

260 Ecclesiis, & Clericis, ac eorum bonis, quod non erat permit-tendum vel justissimum, ac Sanctissimo Pontifice, sub quo vigili cura Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum Iura, ac bona sacra recta retinebantur.

Demum advertebam, quod in officiis Notariorum A.C., & Rotæ in notabili parte agitantur causæ in Iudiciis possessorii, discussæ in prima instantia in partibus, quæ per appel-

lationem devolvuntur ad A.C., & ad Rotam, quando in illis adsunt Ecclesiæ, vel Clerici, vel agitur de directo dominio bonorum Ecclesiæ, unde si fieret hæc nova declaratio, Notarii A.C., & Rotæ habentes officia Notariatus ex titulo oneroso, & qui illa emerunt habito respectu ad dictas causas, pro justitia peterent defalcum, & reductionem omnino illis concedendam, dum pro parte ex facto Principis eisdem tollerentur emolumenta pars officiorum locatorum; non omisso motivo politico, quod deficientibus hujusmodi causis in Romana Curia, tot Advocati, causarum Patroni, Sollicitatores, & Scriptores paterentur non modicum detrimentum, & hoc præfert damnum publicum Almæ Urbi.

SECTIO IV. ARGUMENTUM.

Clausulæ *Parito literis, Parito Brevi arbitrio, Constituto de re judicata, Constituto de tribus, Constituto quod sit locus Statuto de duabus* sunt suspensivæ, quando illæ apponantur à Signatura Iustitiæ in Commissionibus appellationum, & quid operentur, discutitur.

S U M M A R I U M.

- 262 Clausula *Parito Brevi, vel Literis arbitrio suspendit executionem Brevis, ac Literarum Apostolicarum, donec Iudex ad quem declaret, an sit locus arbitrio pro executione, & n. 263.*
- 263 Dicta Clausula Arbitrio apponitur solum in Commissionibus directis Rota.
- 264 Clausula arbitrio non facit causam appellabilem, & retardat executionem faciendam, & legitime factam non retractat.
- 265 Executio si non sit consumpta, supersederetur ob commissionem cum dictâ clausula arbitrio superventam.
- 266 Litera Apostolica justificata debent exequi non obstante dictâ clausula arbitrio, & n. 271.
- 267 Clausula arbitrio appositâ à Signatura Iustitiæ parum operatur, secus si à Signatura Gratiæ.
- 268 Appositâ etiam à Signatura Iustitiæ multum remittit de rigore Iuris, si adsit causa & n. 269.
- 270 Non tribuit facultatem recedendi totaliter à regulis Iuris.
- 272 Clausula *Constituto de re judicata est suspensiva executionis faciendæ, non factæ in vim rei judicatæ.*
- 273 Clausula *Constituto de tribus conformibus est suspensiva, & transfert cognitionem super executione in Iudicem ad quem.*
- 273 Signatura, quando adsunt tres sententiæ hinc inde, rescribit pariter cum clausula *Constituto de tribus.*
- 274 Iudex ad quem exequitur tres sententiæ stante dicto rescripto, si sententiæ sint validæ, & justæ.
- 275 Sententiæ stante tali rescripto, ut possint exequi debent esse conformes, & non disformes.
- 276 Conformitas sententiarum sat est in substantia, licet discordent in cortice verborum.
- 277 Statutum de duabus conformibus exequendis intelligitur de validis, & justis.
- 278 Signatura rescribit cum clausula *Constituto quod sit locus Statuto de duabus, quando dubitat de validitate, & justitia duarum conformium.*
- 279 Clausula, *Constituto, quod sit locus Statuto de duabus est suspensiva.*
- 280 Signatura facilius ob turbiditatem committit causam appellationis à duabus sententiis ex Statuto, quam ex tribus de Iure.
- 281 Statuta restringentia numerum appellationum sunt exorbitantia, & stricte intelligenda.
- 282 Statuta laicalia de duabus conformibus non comprehendunt Clericos, & Ecclesias, si non fuerit de illis facta mentio, ac accesserit confirmatio specialis Papæ.
- 283 Statutum Urbis de duabus conformibus comprehendit Ecclesias, loca Pia, & Ecclesiasticos.
- 284 Iudex ad quem cum clausula *Constituto quod sit locus Statuto de duabus debet pronunciare, sententiæ esse, vel non esse exequendas.*
- 285 Clausula de Præfixione termini explicatio.
- 286 Rescriptum de præfixione termini non impedit executionem captionem etiam per relaxationem mandati, vel executorialium.
- 287 Non infringit executionem jam factam.

Adsunt alie clausulae suspensivae, cum quibus Signatura suspendit iudicatum Iudicis à quo; & primo se offert illa *Parito Literis, Parito Brevis arbitrio*, & sic clausula *Parito* modificatur cum dicto verbo *Arbitrio*, per quam clausulam transfertur in Iudicem ad quem cognitio, an intret arbitrium pro retardatione executionis Literarum Apostolicarum, vel Brevis, & antequam Iudex ad quem cognoscat, an sit locus arbitrio, non est locus executioni, Rot. decif. 1057. n. 3. coram Coccin., & decif. 339. n. 8. & 9. coram Amat. Dunozezz. & vigore talis rescripti statim potest concedi Inhibitio ad hoc, ut supersedeatur, quousque cognoscitur, an sit locus arbitrio, Coccin. Annot. 80.

Quando enim Signatura apponit dictam clausulam *Arbitrio*, agnoscit, materiam esse dubiam, & propterea, quod per Iudicem ad quem debeat cognosci, an intret arbitrium pro executione, vel non executione: sed tale arbitrium committitur soli Rotæ, & non alteri Iudici, Marchesin. de Commiss. par. 2. de Commiss. appell. ab execut. Brev. cap. 2. n. 39. cum duobus seqq.

Talis clausula *Arbitrio* est solum suspensiva executionis, non autem reddit causam appellabilem: hinc retardat solum executionem faciendam, & operatur, ut possit supersederi in ulteriori executione, sed non retractat executionem jam legitimè factam, Rot. decif. 275. in fine coram Bich., decif. 1057. n. 1. & decif. 2210. n. 2. & seqq. coram Coccin., & decif. 276. n. 9. & 10. par. 19. recen., & in Forolivien. Canonatus Theologalis 25. Iunii 1700. §. Posthabita etiam coram R. P. D. Ansaldo; si tamen executio non sit consumpta, talis clausula vigore potest supersederi in ulteriori executione dict. decif. 2210. coram Coccin. n. 2. & seqq.

Quando tamen Literæ Apostolicæ sunt iustificatæ, dicta clausula *Arbitrio* non operatur, quod debeat retardari illarum executio, Rot. decif. 385. n. 1. & 2. coram Duran., dec. 54. nu. 7. par. 12. recen., & in Suesana Canonatus 14. Ianuarii 1692. §. cunctique nihilominus, coram Reverendissimo D. Emerix Decano, sed non potest procedi ad executionem absque vitio attentatorum quousque à Rotâ cognoscatur an intret arbitrium, Rot. in Valentina Præceptorie 10. Maii 1627. §. satis constare coram bo. mem. Cardinali Virili, ubi fuit declarata attentata executio data Brevis ab A. C. postquam Signatura causam commiserat Rotæ cum clausula *Parito Brevis arbitrio*.

Talis clausula appositæ à Signatura Iustitiæ, ex quo hæc ex firmatis supra n. 13. rescribit tantum prout de Jure, & non facit rescripta gratiosa, parum operatur, & solum appositæ à Signatura Gratiæ tribuit facultatem sequendi æquitatem, relicto Juris rigore, Rot. decif. 154. n. 4. p. 12. recen., & bene decif. 311. n. 1. cum duobus seqq. p. 17. Card. de Luc. de relat. Cur. disc. 30. nu. 34. & seqq., & decif. 34. nu. 16. confirmata decif. 37. n. 18. post tract. Card. Albit. de Inconstant. in Iudic.

Nihilominus etiam appositæ à Signatura Iustitiæ multum remittit de rigore Juris, Rot. decif. 632. n. 5. & decif. 684. n. 9. coram Coccin.; aliàs redderetur inanis, si non servaretur æquitas, omisso Juris rigore, Rot. dec. 428. nu. 6. apud Post. de manu., dec. 363. n. 1. in fine p. 2. rec., et dec. 23. 30. n. 5. coram Coccin.

Ut tamen talis æquitas, & remissio rigoris Juris procedat, debet intervenire aliqua causa, Rot. decif. 642. nu. 4. coram Coccin.

At licet talis clausula remittat aliquid de rigore Juris, non tamen tribuit facultatem recedendi totaliter à regulis Juris, Rot. decif. 154. n. 2. par. 12. recen., & decif. 278. n. 2. p. 17., unde si Brevis, vel Literæ Apostolicæ sint de jure iustificate debent exequi, non obstant tali clausula, Rot. decif. 385. nu. 1. & 2. coram Duran., & decif. 154. nu. 7. par. 13. recen., & millies dixit Rota.

Clausula *Constituto de re iudicata* est pariter suspensiva, & à Signatura solet adhiberi, quando pretenditur, adesse rem iudicatam, vel quia non sit appellatum à sententia, vel non appellatum in tempore, vel sit deserta appellatio, sed super re iudicata adit turbiditas, vel adit probabilis spes, quod sententia possit revocari ex capite nullitatis, vel injustitiæ; & talis clausula suspendit executionem faciendam, non autem factam, si verè aderat res iudicata, & propterea tunc non est agendum de revocatione attentatorum, Rot. decif. 217. nu. 20. & 21. coram Bich.

Clausula *Constituto de tribus* utitur Signatura, quando appellatur à tribus sententiis conformibus, & dubitatur de illarum conformitate, & Iustitia, tunc enim si detur contra illas fumus de injustitia, solet cum tali clausula rescribi, & eadem est suspensiva, & non potest Iudex à quo se ingerere

in executione trium conformium, sed debet Iudex quartæ instantiæ cognoscere, an sit locus executioni illarum, & in substantia per tale rescriptum habetur quarta instantia, & attentata tali clausula Iudex non pronunciat super respicientibus merita causæ, sed tantum super executione aliarum sententiarum, Card. de Luc. de Iudic. discurs. 36. nu. 54. Rot. decif. 8. nu. 2. & 3. par. 19. recen., & decif. 189. nu. 1. coram Amat. Dunozezz.

Et tali rescripto utitur præcipue Signatura, quando ad sunt tres sententiæ hinc inde, ut meo tempore vidi per Signaturam præfictam in Bononiens. fideicommissi de Pepulis, diu in Rota agitata, cum enim prius prolata fuissent tres sententiæ conformes favore Comitum Joannis de Pepulis, & postea alie tres posteriores revocatorie contra illum, Signatura rescripsit *Constituto de tribus*.

Attento tali rescripto Iudex ad quem non exequitur tres sententiæ, si non sint validæ, & iustæ, cum tale rescriptum de tribus sententiis exequendis intelligatur, quoties illæ validæ sint, & iustæ, Rot. decif. 38. nu. 1. & seqq. par. 7. recen., decif. 21. n. 3., & decif. 264. n. 2. p. 8., decif. 252. n. 1., & decif. 748. n. 9. par. 18., & coram Bich. decif. 466. n. 1., Adden. ad Buratt. decif. 567. n. 7.

Prout debent esse conformes in substantia, & non difformes, Adden. ad Buratt. decif. 567. n. 10., decif. 466. nu. 2. coram Bich., & decif. 292. nu. 1. & seqq. p. 6. recen.

At non tollit conformitatem difformitas in cortice verborum, si alias sententiæ conveniant in substantia, Rot. decif. 264. n. 1. p. 18. recen.

Clausula *Constituto*, quod sit locus statuto de duabus utitur Signatura, quando vigore statutorum binæ sententiæ habent vim trium, tunc enim licet denegetur per statutum secunda appellatio, nihilominus cum talia statuta de duabus conformibus intelligantur de sententiis validis, & iustis, Rot. decif. 292. n. 10. p. 6. recen.; si duæ sententiæ probabiliter ob illarum nullitatem, & injustitiam possint revocari in tertia instantia, solet Signatura illas suspendere cum dicta clausula *Constituto*, quod sit locus statuto, ut fuit servatum in casu dictæ decif. 292. p. 6. recen., & sepius.

Et talis clausula est suspensiva transferens in Iudicem ad quem cognitionem, an duæ sententiæ sint validæ, ac iustæ, & conformes, & an illarum executioni sit locus, ut dictum fuit in antecedenti clausula *Constituto de tribus*, dum in omnibus cum illa fraternizat.

Hoc advertendum est, quod facilius Signatura ob probabile dubium nullitatis, injustitiæ, vel difformitatis rescribit adversus duas conformes vigore statuti, quam adversus tres conformes ex dispositione Juris Communis, ex quo præfata statuta restringentia numerum sententiarum, & appellationum, & permittentia semel tantum appellare, sunt contra dispositionem Juris binam appellationem indulgentis, & sic tanquam exorbitantia à dispositione Juris stricte intelligi debent, & restringi quantum fieri potest, Gabriel. conf. 56. n. 11. lib. 1. Gilian. ad Stat. Perusin. verbo appellatio n. 3. fol. 17., Fenzon. ad Statut. Urb. 180. lib. 1. n. 36. & seqq.; unde si adit probabile dubium super illarum injustitia, vel difformitate, facile Signatura inclinat pro commissione appellationis.

Talia statuta de duabus conformibus laicalia non comprehendunt Ecclesias, Ecclesiasticas personas, ac earum bona, quoties in statutis de illis non fuerit facta specialis mentio, & ulterius requiritur, quod eadem statuta speciali confirmatione Sedis Apostolicæ fuerint communita, ut latè dixi in Præfatio ad Stat. Urb. artic. 3. n. 177.

At quod Statutum Urbis de duabus conformibus contrarium dicendum est, quia illud in littera debet servari in omnibus Curis, & sic statuentes voluerunt comprehendere quasvis personas litigantes, etiam Ecclesias, & Ecclesiasticos, ut præcisè super Stat. Urb. 180. de duabus conformibus firmat Rot. decif. 197. n. 1. & ibi Adden. n. 3., & decif. 253. per tot. coram Buratt. decif. 63. nu. 3. coram Ottobon., & decif. 3. §. nam quod apud Fenzon. ad Stat. Urbis; unde dum postea Gregorius XIII. Statuta Urbis in forma specifica confirmavit, non cadit dubium super Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum comprehensione.

Vigore talis rescripti *Constituto, quod sit locus statuto de duabus*, Iudex ad quem debet pronunciare, sententiæ esse exequendas, vel non exequendas, non autem procedere super aliis concernentibus merita causæ, Rot. decif. 166. nu. 3., & decif. 189. n. 1. coram Amat. Dunozezz.

Clausula de *Præfatione termini* à Signatura apponi solet, quando pretenditur ex aliqua causa exclusio rei iudicatæ, S. 3. & quod

- 318 *Signatura quando rescribit sine præjudicio trium conformium in ea parte, in qua sunt conformes cognitio super conformitate spectat ad Iudicem à quo & n. 319.*
- 320 *Contrarium fuit practicum in casibus relatis per Rotam Romanam.*
- 321 *Prior opinio uti verior, & rationabilior retinetur.*
- 322 *Iudex à quo si excedat in executione stante clausula sine præjudicio, cognitio super excessu, an spectet ad Iudicem à quo dubitatur.*
- 323 *Concluditur spectare ad Iudicem à quo.*
- 324 *Contraria opinio non recipitur, sed prima, & secundum hanc iudicavit Assettamentum & n. 326.*
- 325 *Rota non potest recedere à decisionibus antiquis, nisi cum maxima ratione, & omnibus votis, vel saltem horum duabus partibus concurrentibus.*
- 327 *Signatura rescribens sine præjudicio pro certa summa, pro illa præservat sui exequendi Iudici à quo.*
- 328 *Clausula sine præjudicio apponitur contra heredem non docentem de Inventario, nec reddentem rationem de Inventariatis.*
- 329 *Sed rescribitur cum clausula si quid exequendum, si non sit bene probata qualitas hereditaria.*
- 330 *Exequatur si contra heredem fuit relaxatum ob Inventarium defectuosum, vel ob non bene redditam rationem, Signatura rescribit cum clausula si quid exequendum & n. 331.*
- 332 *Signatura si rescribat cum clausula S. P. quo ad bona hereditaria, & si quid exequendum contra bona propria, debet creditor ostendere bona deliberanda esse hereditaria.*

Clausula sine præjudicio legitima executionis à Signatura apponitur in commissionibus appellationum à mandatis executivis relaxatis in vim obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi, pro alimentis, mercede, Collectis, Decimis, restitutione depositi, & similibus materiis executivis, tali quippe casu quoties mandata relaxata sint valida, & iusta, & exceptiones oppositæ contra actionem elaram sint turbidæ, adversus illa non admittitur appellatio suspensiva, & sic rescribitur sine præjudicio legitima executionis, Cappucc. in prax. tom. 2. de Iudic. execut. art. 12. n. 573. per quam clausulam præservatur Jurisdictio Iudicis, à quo, ac facultas exequendi propriam sententiam absque vitio attentatorum, dict. Cappucc. n. 575. Adden. ad Greg. decis. 232. nu. 4. Rot. decis. 695. nu. 7. coram Coccin. decis. 642. nu. 4. coram Amat. Dunozett. decis. 414. nu. 2. coram Peuting. decis. 218. nu. 2. decis. 348. nu. 7. & decis. 352. nu. 2. coram Bich. decis. 228. nu. 3. & 4. coram Othobon. decis. 16. nu. 9. coram Zarat. decis. 302. nu. 6. & 7. & decis. 330. nu. 15. coram Royas decis. 685. nu. 1. par. 18. tom. 2. recen. decis. 412. nu. 4. & seqq. par. 19. & in Cefenaten. Dotis 15. Martii 1694. §. absque eo coram R. P. D. Muto.

298 *Nec Iudex ad quem stante tali clausula præstat impedimentum Iudici à quo in executione propriæ sententiæ, Marrescott. var. resol. lib. 1. cap. 86. n. 4. & 5. Rot. decis. 414. nu. 2.*

299 *coram Peuting. cum per tale. n. clausulam separaretur Jurisdictio executiva ab ordinaria, illa præservetur Iudici à quo ad effectum exequendi, & hæc in Iudicem ad quem transferatur, Rot. decis. 666. n. 2. apud Post. de manut. dec. 16. n. 8. coram Zarat. plenè Rot. in Romana Dotis, & Salviani 24. Iannarii 1631. §. cui expeditioni & §. nec obstare coram Queipo.*

Quod procedit etiam si in commissione adsit clausula quam, & quas, nam stante rescripto sine præjudicio legitima executionis non tollitur Jurisdictio exequendi Iudici à quo, nec aliquid clausula quam, & quas tali casu operatur, Rot. decis. 487. n. 5. coram Amat. Dunozett. & in dicta Cefenaten. Dotis coram Muto §. absque eo in fine.

301 *Et si fuerit expedita inhibitiō vigore commissionis factæ à Signatura cum tali clausula sine præjudicio, eadem clausula censetur appositæ etiam in ipsa inhibitione, nec potest causare attentatam, Adden. ad Gregor. decis. 232. n. 4. vers. adeo quod, Rot. dec. 695. n. 5. & 6. coram Coccin. & decis. 56. n. 12. p. 16. rec.*

302 *Prout si possessio capta vigore rescripti sine præjudicio executionis Literarum Apostolicarum, præservatur à vitio attentatorum, licet capta sit lite pendente, Rot. decis. 144. n. 7. & 8. coram Coccin. & dec. 410. n. 7. & 8. coram Merlin.*

303 *Et quando fuit rescriptum sine præjudicio executionis Literarum Apostolicarum, vel sine præjudicio executionis Literarum Apostolicarum, tunc Executor datus in Literis ritè processant. ad Stat. Tom. II.*

dit ad executionem illarum absque vitio attentatorum, licet in vim commissionis sic signatæ fuisset expedita inhibitiō, cum hæc non possit operari ultra formam commissionis, Rot. decis. 56. n. 3. 11. & 12. p. 13. recen.

Iudex tamen à quo, licet attentata tali clausula possit exequi suam sententiam, tamen non potest facere novum decretum, neque etiam in consecutivis & dependentibus ab executione, quando cum novo decreto faceret præjudicium irreparabile, Rot. decis. 626. n. 5. & 6. & seqq. coram Cerr., & decis. 432. n. 5. part. 14. recen.

Et potest Iudex à quo procedere ad executionem super iis tantum, super quibus pronuntiavit, unde super non pronuntiatis debet adiri Iudex appellationis, Rot. decis. 238. nu. 7. coram Ubald. Sen. & decis. 372. n. 11. coram Card. Cels.

Quando adversus mandatum de manutenendo Signatura rescripsit sine præjudicio, ex hoc apparet, quod noluit retardare illius executionem, Rot. decis. 302. nu. 5. coram Amat. Dunozett. decis. 166. n. 9. coram Othobon. decis. 12. n. 4. part. 11. recen. & decis. 6. n. 18. p. 17.

Et talis clausula sine præjudicio mandati de manutenendo comprehendit etiam fructus, ex quo sunt pars possessionis, etiam si in mandato de manutenendo de fructibus non sit facta mentio, plenè Rot. decis. 166. coram Othobon. decis. 751. n. 2. coram Cerr. decis. 260. n. 23. par. 12. recen. decis. 312. nu. 3. & decis. 312. n. 2. ad 7. par. 19. & etiam expensas, damna, & interesse, si clausula sit appositæ adversus mandatum de manutenendo relaxatum pro purgatione attentatorum, Rot. decis. 412. n. 6. & 7. p. 19. recen.

Ita ut attentata tali clausula possit Iudex, qui concessit manutentionem devenire ad liquidationem fructuum, & executionem contra illum, qui passus est mandatum de manutenendo, Rot. decis. 102. n. 2. & seqq. coram Ubald. Sen. decis. 228. n. 5. coram Othobon. & decis. 412. n. 4. & seqq. p. 19. recen., licet si in liquidatione fructuum fuerit excessum, detur postea appellatio ab excessiva tantum.

Licet autem per talem clausulam præservetur Jurisdictio Iudicis à quo in exequendo, nihilominus si Iudex ad quem agnoscat nulliter, & injuste fuisse processum per Iudicem à quo, poterit non obstante dicta clausula malè gesta per Iudicem à quo revocare etiam per viam extraordinariam attentatorum, & manutentionis, Post. de manut. obfer. 12. nu. 46. Rot. post ipsum decis. 668. n. 2. & seqq. decis. 535. n. 6. coram Calvaler. decis. 997. n. 1. & 2. coram Manzaned. decis. 410. nu. 8. cum tribus seq. coram Merlin. decis. 185. n. 6. & 7. & ibi Add. lit. B. coram Buratt. decis. 541. nu. 8. coram Amat. Dunozett. decis. 57. n. 3. coram Carill. decis. 218. n. 3. coram Bich. decis. 98. n. 9. & seqq. par. 4. tom. 2. recen. decis. 331. nu. 8. & seqq. par. 7. decis. 381. n. 6. par. 12. decis. 292. n. 7. par. 19. & antiquitus magistraliter idem firmatum fuit in Hispalen. Caurien. Permutationis 11. Martii 1595. per totam coram Gipsio, quæ est apud Marchesan. de commiss. par. 2. fol. 490. & eam sequitur Rot. decis. 32. n. 7. coram Ubald. Sen.

Mox firmata conclusio procedit, etiam si possessio capta sit vigore rescripti sine præjudicio executionis Literarum Apostolicarum, cum per tale rescriptum solum relinquatur facultas Iudici à quo exequendi, sed non tollitur potestas Iudici ad quem revocandi gesta per Iudicem à quo, etiam per viam nullitatis attentatorum, & manutentionis, Coccin. Annot. 36. per tot. Cappucc. in prax. par. 3. cap. 4. artic. 14. n. 235. & 236. tom. 1. Rot. decis. 91. n. 11. & ibi Adden. nu. 13. coram Gregor. decis. 171. nu. 8. & decis. 185. nu. 7. & ibi Adden. lit. B. & decis. 490. n. 9. coram Buratt. decis. 410. nu. 9. & 10. coram Merlin. decis. 78. n. 4. coram Ubald. decis. 852. n. 5. & 6. coram Manzaned., ubi quod Rota sequitur hanc opinionem decis. 541. n. 8. coram Amat. Dunozett., decis. 2144. n. 5. coram Coccin. decis. 668. n. 2. & seqq. apud Post. de manut. decis. 151. n. 7. & seqq. par. 9. recen. decis. 319. n. 11. par. 10. decis. 114. nu. 15. par. 15. ubi quod Rota firmiter semper remansit cum hac opinione, decis. 590. nu. 7. par. 18. tom. 2. & in Beneventana Parochialis 15. Iulii 1682. §. Neque vis coram Pauluccio, unde potest Iudex ad quem, si fuit capta possessio beneficii in vim executionis literarum Apostolicarum, quando illarum executor non erat merus, sed mixtus apponere sequens, si possessio fuit capta intra decem dies datos ad appellandum, licet causa commissæ fuerit cum dicta clausula sine præjudicio executionis Literarum Apostolicarum, & hoc etiam ex officio, per viam purgationis attentatorum, Rot. decis. 414. coram Duran. decis. 91. & ibi Adden. coram Gregor. decis. 148. coram Ubald. Sen., & plenè decis. 319. coram Royas.

- 312 Unde potest non obstante tali clausula Judex ad quem concedere manutentionem adversus deliberationem nullam, ac injustam; Rot. *decis.* 122. n. 9. & 10. apud Post. *de subbasit. in addit.*
- 313 Idem dic, quando fuit rescriptum cum clausula *sine prejudicio trium conformium*; nam adhuc Judex ad quem potest concedere manutentionem adversus possessionem captam vigore trium conformium; Rot. *decis.* 365. n. 13. *coram Penzinger.* & *decis.* 319. n. 11. par. 10. *recen.*
- Hoc idem dic, si fuerit per Signaturam rescriptum cum clausula *sine prejudicio rei judicata* stante spolio resultante ex injustitia sententiæ Judicis à quo; Rot. *decis.* 45. num. 19. par. 9. *recen.*
- 314 Prædicta facilius procedunt, si ulterius supervenerit commissio particularis ejusdem Signaturæ *cum facultate manu tenendi quem de jure*; Rot. *decis.* 91. n. 11. & ibi Adden. n. 13. *in fine coram Gregor.* & *decis.* 53. nu. 3. *coram Carill.* *decis.* 132. nu. 9. confirmata *decis.* 309. n. 18. p. 17. *recen.*
- 315 Et fortius si supervenerit etiam commissio super attentatis; Rot. *decis.* 360. n. 10. par. 15. *rec.*
- Adverte tamen ad unum notabile, quod licet stante tali clausula *sine prejudicio legitima executionis* Judex ad quem non possit impedire Judicem à quo, ne procedat ad executionem suæ sententiæ; nihilominus talis clausula non est conditionalis, nec operatur, quod Judex ad quem careat Jurisdictione; & quod non possit procedere in petitorio ante executionem; & antequam fiat solutio; Rot. *decis.* 6. num. 18. par. 17. *recen.*
- Quandoque inter litigantes adest controversia, tres, vel duas sententias esse in totum conformes, & Signatura rescribit *sine prejudicio trium, vel duarum conformium in ea parte, in qua sunt conformes*; cognitio super conformitate sententiarum; & pro quâ parte sint conformes, & veniant exequenda tali casu an spectet ad Judicem à quo, vel ad Judicem appellationis; super hoc puncto vidi acriter actum in
- 318 Signatura in quadam causa Anconitana Pecuniaria inter D.D. de Triumphis, & D.D. de Aptis, & ego existimabam; hujusmodi cognitionem esse faciendam per Judicem à quo, Rot. *decis.* 180. nu. 2. & 3. *coram Cels.* & sic fuit practicum in *dec.* 240. n. 1. p. 18. *rec.*; & hanc esse praxim Signaturæ patet ex tribus resolutionibus postea ab ea factis, nempe in una *Bono. ien. inter Zannum, & Patres Servorum sub die 9. Julii, & 27. Augusti 1682. Ponente R. P. D. Severolo*; Prælatone dum in legalibus disciplinis veratissimo, sed omnigena eruditione excultissimo, & in una Romana Dotis Ponente Eminentiſſimo D. Cardinali Homodeo tunc Prælatone sub die 30. Julii 1682.
- 319 Et licet adſint etiam *decisiones Rota Juvenacen. Jurisdictionis 4. Julii 1681. coram Reverendiſſimo Emerix Decano, & in Spoletana Hereditatis 23. Januarii 1682. coram bo. me. Guixardo*, in quibus stante tali rescripto *sine prejudicio trium conformium in ea parte in qua sunt conformes* fuit examinata conformitas coram Judice ad quem, nihilominus mihi magis arridet prior opinio, uti verior, & magis rationabilis, ex quo cum dicta clausula *sine prejudicio* præſervet Jurisdictionem Judicis à quo in ea parte, in qua sententiæ sunt conformes, propterea ut possit illas exequi in partibus conformibus, debet ipse cognoscere super conformitate; & auctoritates contrariæ non nocent, quia non apparet, quod partes ibi reclamaverint, quod conformitas ad effectum exequendi esset cognoscenda coram Judice à quo.
- Quando autem Judex à quo procedens ad executionem stante rescripto *sine prejudicio legitima executionis*, si in executione commiserit excessum, de tali excessu, an debeat cognoscere Judex à quo, vel Judex ad quem, cui commissæ est causa in devolutivo, super hoc articulo, Rot. in Romana *Census, seu Asentatorum 10. Maii 1666. coram Albergato*, quæ est in *rec. p. 14. dec. 466.*, ob discrepantiam Votorum non deſuit resolutionem, licet n. 3. dicat aliquos ex Dominis existimasse per dictam clausulam *sine prejudicio* præſervari Jurisdictionem Judicis à quo circa executionem faciendam, sed excessum executionis esse cognoscendum per Judicem ad quem.
- 320 Non pertingo unde nata fuerit talis discrepantia inter D.D. in dicta causa Romana *coram Albergato*, dum hic articulus fuit aliàs sedulo discussus per Rot. *decis.* 8. nu. 2. & seqq. p. 6. *rec.*; & in ea fuit dictum cognitionem excessus spectare ad Judicem à quo, & cum in dicta decisione proceditur coram
- 321 *Ortob. dec. 146. n. 5. & per tot.*, idemque fuit firmatum in Romana *Dati, & Salvat.* 24. Januarii 1631. §. cui expeditioni
- coram Queipo*, & probationes super excessu esse propterea faciendas coram Judice à quo fuit firmatum in dicta decisione *coram Queipo*, ubi quod contrarium esset absurdum, à qua decisione 8. donec revocetur non est recedendum ob dictam decisionem moderniore coram Albergato, dum in hac nihil fuit resolutum, & solum fuisse in illa relatæ opinionis D.D. Auditorum, & omnes sciunt, non posse per Rotam recedi à decisionibus antiquis impressis, nisi cum maxima ratione, & discussione, omnibus votis, vel saltem illorum duobus tertiis partibus concurrentibus pro recessu, ut caveatur præcisè in *Constit. 71. Pauli V. Rubr. de Auditorio Rota §. item Decanus*; & secundum opinionem firmatam in allegata *dec. 8. p. 6. rec.*; & approbatam in *dec. 146. coram Ortob.*, fuit resolutum per Assettamentum Fori Capitolini, sub die 25. Maii 1685; dum opposito excessu executionis factæ super certis locis montium, cum mandato Primi Collateralis (quod munus tunc ego exercebam) fuit prætenſum super tali excessu esse cognoscendum per Judicem appellationis in devolutivo, sed adito Assettamento figuram Signaturæ in Tribunali Capitolii representante, fuit rescriptum, talem cognitionem spectare ad me Primum Collateralem Judicem à quo.
- Signatura non semel rescribit *sine prejudicio* quoad certam summam contentam in mandato, & in reliquis *Si quid exequendum*, & tali casu Jurisdictione Judicis à quo in executione remanet præſervata pro parte, & pro alia parte suspensa, & Signatura rescribens nomine Principis, licet agatur de summa individua contenta in eodem mandato; bene facit, cum non sit æquum quod pars crediti clari, & incontestabilis retardetur per partem illiquidam, ut advertit Card. de Luc. *de Relat. Curia discurs. 31. n. 7.* & facit Gratian. *cap. 183. n. 30. in fine*.
- An autem relaxato mandato contra bona hereditaria alicujus, & exequatur contra personam, & bona propria hæredis, rescribatur contra hunc cum clausula *sine prejudicio*, vel potius cum alia suspensiva *si quid exequendum*, in hoc invaluit stylus Signaturæ, quod aut hæres incontestabiliter talis, interpellatus ad docendum de Inventario, ac de Inventariis reddendam ratione, Inventarium non ostendit, vel illud ostendit, sed non reddit rationem de Inventariis, & tunc Signatura rescribit *sine prejudicio* juxta creditam per Rot. *decis.* 582. nu. 10. *cum pluribus seqq.* apud Post. *de manus. dec. 721. n. 1. & 2. coram Merlin.*; & præcisè per Rot. *decis.* 685. *in figuratone casus 5. hæredes p. 18. tom. 2. recen.*
- Si verò exequatur contra personam, & bona propria prætendatur injultum, vel ex quo non bene per Actorem sit probata qualitas hereditaria per expreſſam additionem, sed per probationes æquivocas, & non bene concludentes, & tunc quoad exequatur prædictum solet Signatura rescribere cum clausula *Si quid exequendum*.
- Quando verò Inventarium per hæredem fuit exhibitum, ac simul facta redditio rationis de bonis Inventariatis, sed exequatur fuit contra personam, & bona propria hæredis relaxatum sub prætextu Inventarii nulliter confecti, vel rationis non perfecte redditæ; & tunc solet rescribere cum clausula suspensiva *Si quid exequendum* ea ratione, quia exceptio nullitatis Inventarii vel non bene redditæ rationis, debet reici ad petitorium, ac ad Judicium ordinarium, & interim in judicio executivo hæres debet perſui beneficio Inventarii, quousque in Judicio ordinario fuerit cognitum de validitate Inventarii, ac de valida, & perfecta redditione rationis, Cardin. de Luc. *de hæred. & hæredit. discurs. 1. n. 7. & discurs. 21. n. 17.* Rot. Lucen. apud Saminias. *contr. 48. nu. 31. & 32. Rot. decis. 151. n. 3. coram Coccin.*; & in Romana de Præſis 29. Januarii & 12. Novembris 1629. *coram clar. mem. Cardinali Hieronymo Verospio*, quas sequuta fuit Rota in Romana annua præſtationis 6. Junii 1664. §. *final. circa finem coram Bevilacqua*, & ita fuit resolutum per Signaturam partibus acriter in formantibus in Romana *Augumenti Dotis Aprilis 1659. Ponente R. P. D. Accorambono*, & postea in eadem causa Rota commissa idem firmatum fuit in *decis. 720. n. final. coram Cerr.*, & post alios sic concludit Reverendiſſ. Zaul. Episcopus Verulanus post hæc scripta viſus ad Sr. ac. Favent. *to. 1. lib. 3. Rubr. 13. n. 18. & 19.*, qui n. 20. subdit etiam referendò varias resolutiones factas per Signaturam, quod si jam facta sit executio personalis, tali casu Signatura solet rescribere *per pravia exarceratione si quid exequendum*.
- Si verò mandatum relaxatum contra bona hereditaria non impugnetur, vel creditum in eo contentum sit clarum, & executium, tunc Signatura rescribit *sine prejudicio* quoad bona

bona hereditaria, & in casibus mox consideratis, quoad personam, & bona propria si quid exequendum; & tali casu ob præservatam Jurisdictionem Judicis à quo exequendi contra bona hereditaria, si Creditor vult procedere ad subhastationem bonorum uti hereditariorum debet ipse ostendere, bona executata esse hereditaria, aliàs attentat, Rot. dec. 683. n. 2. & seqq. p. 18. tom. 2. recent.

SECTIO VII. ARGUMENTUM.

Recensentur clausulae reicientes appellationem totaliter tam in devolutivo, quam in suspensivo, & sunt signanter 4. Parito Iudicato, Parito Literis, Parito Breui, Refectis expensis, Purgatis attentatis, Apposito Sequestro, Non retardata solutione Decimarum, vel Pensionis, Subministratis expensis, & sumptibus litis.

S U M M A R I U M.

- 333 Clausula Parito Iudicato operatur, quod Index ad quem non possit procedere non docto de paritione.
- 334 Paritio omnimoda debet ostendi ab appellante, aliàs non auditur, & n. 336. & 337.
- 335 Clausula Parito tribuit conditionalem Jurisdictionem, hoc est, quod prius fiat paritio.
- 338 Index ad quem, stante tali clausula, non habet aliquam Jurisdictionem ante paritionem.
- 339 Appellans, stante tali clausula, antequam audiat, debet etiam restituere fructus, & reficere expensas.
- 340 Declara quoad expensas, quoties sub dicta clausula Parito continetur.
- 341 Clausula Parito non comprehendit expensas, quando adest unica sententia.
- 342 Contrarium est verius.
- 343 Paritio quoad fructus, & expensas, quando sufficit per depositum unius liti cum obligatione solvendi residuum.
- 344 Clausula Parito non est satisfactum per compensationem.
- 345 Contrarium tenentes referuntur, & n. 353.
- 346 Secunda opinio probatur, quia compensatio est solutio, & contraria declarantur n. 350.
- 347 Compensatio parit effectum pecunia numerata.
- 348 Compensatio admittitur in terminis statuti reiciendis omnem exceptionem, præter illam solutionis.
- 349 Compensationem recusans dicitur recusare solutionem.
- 351 Compensatio non datur de quantitate ad speciem, & de ratione n. 353.
- 354 Compensatio non satisfacta clausula Parito, quando creditum compensandum est illiquidum, & deductum etiam ante causam commissionem.
- 355 Clausula Parito Iudicato non solet à Signatura apponi, quando agitur de duabus conformibus vigore statuti.
- 356 Nec adversus unicam sententiam in iudicatum transactam.
- 357 Contrarium firmatur tanquam verius, & n. 358. & 359.
- 360 Signatura rescribenti præcisè cum clausula Parito Iudicato, Refectis expensis, Purgatis attentatis, est parendum quatenus de iure.
- 361 Contrarium, quod sit præcisè parendum dictis rescriptis præcisè, & n. 362. & 363.
- 364 Clausula Parito arbitrio habet modificationem quatenus de iure sit parendum.
- 365 Clausula Parito arbitrio stante, quando quis non sit audiendus, capta executione.
- 366 De clausula Parito vide remissivè.
- 367 Clausula Parito Literis, vel Breui tollit Jurisdictionem Iudici ad quem ante paritionem.
- 368 Fallit si sit modificata cum clausula - Arbitrio.
- 369 Clausula Parito Breui non comprehendit refectiorem expensarum.
- 370 Comprehendit fructus restituendos etiam à tertio veniente ad causam, qui velit audiri, licet fructus non perceperit.
- 371 Clausula Purgatis attentatis est præcisè, & quis non audiat ante purgationem attentatorum.
- 372 Referuntur auctoritates contrariæ.
- 373 Prima opinio videtur, & n. 375.
- 374 Clausula cum facultate purgandi attentata non est præcisè, sed intelligitur prout de iure, quatenus adsint attentata.
- 376 Signatura, quando super attentatis rescripsit Nihil, su-

per illis amplius agi non potest.

- 377 Clausula Refectis expensis est præcisè, & aufert Jurisdictionem Iudici ad quem ante illarum refectiorem.
- 378 Expensa, attento dicto rescripto, debet effective refici.
- 379 Intellige, si adsint expensa, & iudicè facta sint.
- 380 Clausula Refectis expensis, Signatura quandoque addit, transportatis actis, & tunc appellans debet utrumque adimplere, & n. 381.
- 382 Signatura rescribit refectis expensis, & transportatis actis S. P. rei iudicata, quando moderata inhibitione fuit capta possessio.
- 383 Clausula Transportatis actis intelligitur de actis, & iuribus relevantibus.
- 384 Clausula Non retardata solutione pensionis importat, quod Index non possit procedere, si illi non constet de solutione.
- 385 Etiam si opponatur exceptio oriens ex ventre Literarum reservationis pensionis.
- 386 Clausula Subministratis alimentis, vel expensis ac sumptibus litis, est pariter præcisè, & adimplenda.
- 387 Non datur appellatio à taxatione talium alimentorum, & expensarum.
- 388 Fallit, si addita sint verba Arbitrio Rotæ, tunc enim est prius disputandum, an sit locus arbitrio pro subministratione.
- 389 Sed si sit dictum Subministratis alimentis, & sumptibus litis arbitrio Rotæ taxandis, tunc arbitrium cadit solum super quantitate.
- 390 Negotium principale silet, donec sit discussum super alimentis, & sumptibus litis, si per appellantem velit agi super negotio principali n. 91.
- 392 Etiam tertius possessor tenetur ad talem subministrationem, si rescriptum cum ipso emanaverit.
- 393 Clausula Apposito Sequestro apponitur à Signatura, quando capta fuit possessio attentatè, & quia datur appellatio.
- 394 Signaturamet solet ipsa apponere Sequestrum.

Primo loco se offert clausula Parito Iudicato, qua utitur regulariter Signatura post tres sententias conformes prolatas in Curia, & præcipue in Rota, & talis clausula operatur, ut Index, cui commissæ fuit causa appellationis, non possit procedere, & careat omni prorsus Jurisdictione, si prius non constet concludenter de paritione ad text. in cap. cum dilectus 22. de Rescriptis, & cum olim de off. Deleg. Marefcott. var. resal. lib. 2. cap. 87. n. 2. & 3. Rot. decif. 510. n. 1. & seqq. coram Cavalier. decif. 48. num. 1. coram Manzaned. decif. 250. nu. 4. coram Rembold. decif. 1169. nu. 2. coram Coccin. decif. 991. nu. 1. coram Amat. Dunozent. plenè decif. 175. ferè per tot. coram Cerr. decif. 335. nu. 2. & 3. par. 16. recent. & decif. 335. n. 4. par. 18.

Et debet ab appellante ostendi omnimoda paritio, aliàs non auditur, Rot. decif. 1080. nu. 1. coram Coccin. decif. 175. num. 6. coram Cerr. decif. 235. num. 5. & decif. 365. num. 3. par. 18. recent.

Per huiusmodi quippè clausulam Iudici ad quem tribuitur Jurisdictio condicionalis, quatenus scilicet constet de paritione, unde hac non præcedente non potest Index appellationis procedere, cum careat Jurisdictione, Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 18. n. 127. Rot. decif. 566. n. 2. & ibi Adden. n. 3. coram Gregor. decif. 52. n. 2. coram Pgn. & decif. 72. nu. 9. coram Martin. Andr. ubi quod ante paritionem non potest cognosci de iustitia, vel iniustitia sententiæ, itaut mandatum de manutenendo relaxatum ante paritionem sit nullum, & veniat revocandum, Rot. in Reginen. Benefic. 13. Ianuarii 1597. coram Litta, ob dictam rationem, quia Index caret Jurisdictione, priusquam paritum sit, & sequitur Marefcott. var. resal. lib. 1. cap. 87. n. 10. Coccin. in Annot. 64. plenè Rot. 175. coram Cerr.

Quinimodò stante dicta clausula, antequam quis audiat, debet etiam restituere fructus, & reficere expensas, Rot. decif. 123. n. 1. & 8. par. 4. tom. 2. recent. & decif. 412. nu. 1. par. 19. Coccin. Annot. 127. n. 1. & 2. ubi de restitutione fructuum, Rot. decif. 175. nu. 7. coram Cerr. & n. 10. & 11. subdit, quod pendente etiam appellatione ab excessiva liquidatione fructuum non sufficit obligatio de illos solvendo ad effectum, ut quis audiri possit super negotio principali.

Declara quoad expensas, quoties super illis adsit res iudicata, aliàs sub dicta clausula Parito non continentur, nec quis tenetur illas reficere, Rot. decif. 102. nu. 2. & seqq. coram

- coram Millin. & decis. 322. l. 1. n. 15. par. 12. recen.
- 341 Nec dicta clausula *Parito* comprehendit expensas, quando adest unica tantum sententia, Barbof. claus. 37. n. 19., Rot. in Elven. Archidiaconatus 3. Julii 1662. in fine coram clar. mem. Cardin. Taja.
- 342 At contrarium est verius, & ita servari per Rotam, & Signaturam tenet Coccin. in Annot. 306. per ot., ubi refert resolutiones Rotæ, & Signaturæ, & advertit etiam Marefcott. var. resol. lib. 1. cap. 87. n. 27. & 28.
- Ad effectum tamen partitionis quoad restitutionem fructuum, & expensarum sufficit, quod fuerit petita illarum liquidatio cum præfixione termini ad liquidandum, quo elapso, & facto deposito unius Julii, & obligatione solvendi residuum sequuta liquidatione, proceditur in negotio principali, Rot. decis. 128. n. 30. p. 12. rec., Coccin. Annot. 77. n. 11.
- 344 An autem sit satisfactum dictæ clausulæ *Parito* per compensationem, & hæc habeat in proposito vim solutionis, negat decis. 123. par. 4. tom. 2. recen.
- Affirmat decis. 342. n. 1. & seqq. coram Gregori; & articulum indecisum relinquit Rot. coram Arguelli. decis. 64. n. 6.; dum adducit solum Adden. ad Gregor. decis. 342. n. 7.; qui refert tantum auctoritates pro utraque parte.
- 346 In hoc articulo super quo alias fui requisitus dixi, sequendam esse opinionem affirmativam, ex quo compensatio est solutio, & qui compensat solvere dicitur l. si constat 4. C. de compensat. Rot. decis. 54. n. 4. & decis. 463. n. 29. coram Merlin., & decis. 148. n. 6. par. 6. recen.; & compensatio parit effectum pecunie numeratæ l. si debitor 4. ff. qui potior in pignori habet, plenè Cyriac. contr. 34. n. 22. cum duobus seqq., ubi quod compensatio admittitur etiam, quando statutum reitit omnem exceptionem præter illam solutionis, Surd. decis. 91. n. 9. & seqq.; & qui recusat compensationem dicitur recusare solutionem, Surd. ibidem n. 11.
- 349 Nec huic opinioni obest decis. 123. p. 4. tom. 2. recen. tenens contrarium, & quæ decisio dedit ansam dubitandi Beltraminò, & Arguelli supra allegatis, tum quia dicta decis. 123. perfunctorie loquitur, & supponit, materia non discussa, realem partitionem non resultare per compensationem, quod non est verum, etiam quando conditio debet adimpleri in forma specifica, Cyriac. contr. 34. n. 34.; tum quia in dicta decis. 123. compensatio petebatur de quantitate ad specimen, quo casu illa non datur per text. clarum in l. 2. §. mutui actio, ff. si certi petat. Surd. conf. 246. n. 11. cum duobus seqq. lib. 2.; Rot. decis. 695. n. 11. & decis. 724. n. 8. coram Merlin.; ea ratione, quia compensatio est solutio, nec unum pro alio invito creditore solvi potest, ut ad rem ponderat Surd. dicit. conf. 246. n. 13.; & demum in casu dict. decis. 123., non bene constabat de credito petentis compensationem; ceterum quando de credito compensando clare constat, ac illud est certum, & liquidum, compensatio debet admitti loco solutionis ad effectum satisfaciendi dictæ clausulæ *Parito*, & hanc opinionem præcisè amplectitur Lotter. de re benefic. lib. 5. q. 18. n. 131.
- 354 Quod limitata, si creditum compensandum sit deductum ante commissionem causæ cum dicta clausula *Parito*, tunc enim non potest denuò adduci loco partitionis, & solutionis, cum tale creditum hoc casu habeatur pro illiquido, Rot. decis. 64. n. 6. vers. cessat, & n. 7. coram Arguelli.
- Talis clausula *Parito* per Signaturam non solet apponi in commissione, quando agitur de duabus sententiis habentibus vim trium vigore statuti, Adden. ad Gregor. decis. 361. n. 4. vers. & propterea, ea ratione, quia tale statutum minuens numerum appellationum est contra Jus, & sic non est æquum, quod ulterius victus per duas conformes stranguletur cum clausula *Parito*.
- 356 An autem Signatura rescribat cum tali clausula adversus unicam sententiam in iudicatum transactam negat Rot. decis. 361. n. 1. & ibi Adden. num. 4. coram Gregori; & decis. 446. num. 2. & 3. coram Coccin.; ubi propterea non obstante clausula *Parito* fuit processum ad ulteriora in cognitione causæ, non præcedente partitione, & decis. 1340. n. 3. coram eodem Coccin.
- Sed contrarium est verius, quod scilicet talis clausula apponatur a Signatura etiam adversus unicam sententiam in iudicatum transactam, ita ut sit tali casu omnino parendum de stylo Signature attestato per Giptum Rotæ Auditorem, qui dicit sic fuisse ordinatum in Rota, ut refert Marefcott. var. resol. lib. 1. cap. 87. n. 27. & 28., Coccin. in annot. 306., Rot. decis. 1340. n. 4. coram Coccin.; & præclare decis. 335. n. 11. cum duobus seqq. par. 16. recen.; & hæc secunda opinio in Rota

recepta, uti magis consona Juri, & rationi, est sequenda, ex quo circa modum committendi causas Signatura repræsentat ipsum Papam, & de ejus mandato rescribit, Rot. decis. 384. n. 28. coram Bich., unde absonum est dicere, quod Rota, ac alii Judices appellationum possint contravenire rescripto præcisè Signaturæ, dum ipsamet Rota profutur nolle recedere à forma rescriptorum ejusdem, ut fuit supra probatum, præcipue dum Signatura rescribendo cum dicta clausula *Parito* adversus unicam Sententiam absque dubio hoc facit examinatis meritis Causæ, & cognito, quod agitur de unica Sententia in iudicatum transacta, & sic dum rescribit *Parito* agnoscit, merita Causæ assistere pro Sententia in iudicatum transacta, & recusat dare appellanti commissionem non præcedente partitione, & si appellans per tale rescriptum prætendit, se gravatum debet obtinere illius moderationem, vel ab ipsa Signatura, vel à Papa, alios non poterit coram Judice appellationis procedente cum clausula *Parito* audiri ante actualem partitionem.

Hoc pro indubitato positum non satisfaciunt tradita per Rot. decis. 574. n. 3. ad 20. coram Amat. Dumozet. repetita decis. 218. p. 8. recen., dum in dicta decis. dicitur clausulas *Parito* quancumque, Rescriptis expensis, Purgatis attentatis, & similes apponitas in commissionibus, & rescriptis Signaturæ intelligi prout de Jure, quatenus scilicet constet de re iudicata, quatenus expensæ refici debeant, & quatenus adlint attentata; nam cum Signatura facta discussione meritorum super re iudicata, super expensarum refectio, ac super purgatione attentatorum, rescripserit præcisè per ablativum absolutum, ut supra, debet hujusmodi rescriptis Signaturæ, quinimo Papæ præcisè factis omnino pareri, ut materia melius perpenia tenet præcisè Rot. decis. 7. n. 8. cum duobus seqq. coram Martin. Andr. & plenius decis. 335. p. 16. recen., ubi quod stante clausula *Parito* iudicato non poterat Rota ante partitionem procedere cum illi esset adempta Jurisdicatio per tale rescriptum præcisum cum ablativo absoluto conceptum, eo quia alias actum esset de dicto rescripto præcisò, & allegat Rot. decis. 1309. num. 8. & 9. coram Pan. ubi Rota Causa per tres vices propolita stante clausula *Parito* iudicata, nunquam voluit capere resolutionem ante partitionem, ita ut ad effectum audien. si non præcedente partitione fuerit necessarius ordo Papæ datus eidem Penæ, ut procederetur cum clausula *Parito* Arbitrio, per quam clausulam Arbitrio moderatoriam rigoris clausula *Parito* poterat procedi ante partitionem, dicta namque clausula Arbitrio addita alteri *Parito*, operatur, quod Judex ad quem possit cognoscere super meritis ante partitionem, & si cognoscet, sententias esse injustas, non dabit illis executionem, si vero illas inveniat iustas, tunc arbitrium non poterit retardare effectum clausulæ *Parito*, ut bene distinguit Rot. decis. 96. per tot. coram Martin. Andr.

At etiam stante rescripto *Parito* Arbitrio est parendum, si executio sit capta, & alias quis in restitutione petita fuerit rejectus, eo maxime si dictæ clausulæ *Parito* Arbitrio fuerint adjecta verba. Prout de Jure. plenè Rot. decis. 54. coram Obala. Sen.

Ceterum plura alia de clausula *Parito* iudicato, quando apponatur per Signaturam, & quid operetur vide plenè Marefcott. var. resol. lib. 1. cap. 86. & 87., Rot. decis. 123. part. 4. tom. 2. recen.

Arter clausula *Parito* Literis, vel *Parito* Brevi tollit jurisdictionem Judicis appellationis ante partitionem, ita ut Judex procedere, nec pars audiri possit, Ridolph in. in prax. p. 2. cap. 8. h. 161. Rot. decis. 36. n. 1. & ibi Add. litt. A. coram Ludovis. plenè decis. 175. coram Cels.; nisi fuerit modificata per clausulam Arbitrio, tunc enim non est parendum, antequam sit cognitum, an sit locus Arbitrio, Rot. decis. 55. num. 2. coram Cels.

Dicta tamen clausula *Parito* Brevi non comprehendit restitutionem expensarum litis, Ridolph in. in prax. p. 2. cap. 8. n. 160. Rot. decis. 36. n. 4. coram Gregori; & decis. 319. in fine p. 2. recen.

Et talis clausula importat restitutionem fructuum perceptorum faciendâ à quocumque veniente ad Causam, qui vel lit audiri, etiam si ipse fructus non perceperit, Rot. alleg. decis. 36. n. 2. & 3. coram Gregori; & facit Rot. decis. 181. n. 2. p. 8. rec.

Præcisè etiam est clausula *Purgatis attentatis* apposita in Commissionem per Signaturam, ita ut Judex ad quem circa attentatum cognitionem non possit se ingerere, sed munus suum sit in primis, & ante omnia decernere illorum purgationem, antequam possit procedere ad ulteriora in cognitione

371 ne Cause super meritis, cum tale rescriptum conceptum per ablativum absolutum sit præcisum, Rot. decis. 520. num. 3. coram Bich., nec dissentit eadem Rot. decis. 232. p. 16. recen., ubi Causa fuerat per Signaturam commissa cum dicta clausula, & licet ibidem Rota super hoc puncto profiteatur vel plures casus distinguere, adhuc, ut apparet ex fine decisionis, prius voluit purgari attentata.

372 Et licet dictam clausulam *Purgatis attentatis* debere intelligi prout de Jure, & quatenus attentata adint, teneat Rot. decis. 218. n. 12. & seqq. p. 8. recen. decis. 400. nu. 5. p. 14. decis. 574. n. 13. & seqq. coram Amat. Dunozett., & decis. 85. nu. 7. & 8. coram Ninot., & decis. 305. n. 16. & seqq. p. 16. recen.; vel si in rescripto Signaturæ fuerit dictum *Purgatis attentatis prout de Jure* ut est casus dec. 230. p. 19. recen.; & quando particulariter in Signatura actum fuit super attentatis, & præcisè hæc

373 referipit per ablativum absolutum, *Purgatis attentatis*, hoc casu tali rescripto præcisè parendum est, nec Judex ad quem potest cognoscere super substantia attentatorum per Signaturam præsupposita, & faciunt adducta supra hic 371. & seqq.

374 Quando verò Signatura super petita purgatione attentatorum rescripserit *Nihil*, tunc Judex ad quem non potest amplius super attentatorum purgatione procedere, Rot. decis. 672. n. 9. p. 18. tom. 2. recen.; & quando secus, licet à commissione fuerit deleta dicta clausula *purgatis attentatis* vide Rot. decis. 230. n. 8. p. 19. recen.

375 Est pariter præcisum rescriptum - *Refectis expensis* - factum per Signaturam, dum dat Jurisdictionem conditionalem, ita ut ante expensarum nullam Judici ad quem competat Jurisdictio, Rot. decis. 1626. n. 3. coram Coccin.

Adeoque pro adimplemento talis rescripti non sufficit oblatio expensarum, sed debeant illæ effectivè refici, Rot. decis. 492. n. 9. coram Gregor., decis. 267. n. 8. & seqq. & lignanter n. 11. & decis. 297. n. 2. coram Pentinger., & in recen. p. 10. decis. 16. n. 7. & seqq.

377 Quod intellige verum, si expensæ adint, & justificentur, secus è contrà, vel si illæ non sint juridicæ, Rot. decis. 84. n. 3. & infra p. 16. recen.

378 Quandoque dictæ clausulæ *Refectis expensis* additur per Signaturam, & *transportatis actis*, & hoc evenit, quando appellans tempore debito non transportavit acta coram Iudice appellationis, & appellatus obtinuit legitimè moderationem Inhibitionis vigore appellationis ob non factam transportationem actorum in tempore; tali namque casu, si appellans velit appellationem prosecui, & petat reintegrationem Inhibitionis jam moderatæ, Signatura solet rescribere: *Refectis expensis, & transportatis actis reintegret*, & hoc casu debet appellans nedum transportare acta, sed simul reficere appellato expensas, quas erogavit in obtinenda moderatione inhibitionis, ut enim perfruatur commodo dicti rescripti, debet illud adimplere, aliàs Jurisdictio Iudicis appellationis, conditionaliter restituta, non reviviscit.

380 Si tamen moderata Inhibitione ob non transportationem actorum, appellatus ulterius acceperit possessionem, vel fecerit executionem concessam in Sententia, tunc Signatura solet rescribere, *Refectis expensis, & transportatis actis reintegret sine præjudicio rei judicæ*.

381 Dicta tamen clausula *transportatis actis* appositæ à Signatura intelligitur prout de Jure de actis, ac Juribus relevantibus, Rot. decis. 658. n. 1. & seqq. p. 18. tom. 2. recen.

382 Clausula *Non retardata solutione Pensionis* est pariter præcisæ, & suspensiva Jurisdictionis Iudicis ad quæ ante solutionem integram terminorum Pensionis, & de solutione debet constare in actis, antequam Judex procedere possit, plenè Rot. decis. 36. n. 3. coram Gregor. dec. 91. n. 1. & 4. coram Uald. Sen. decis. 620. nu. 3. coram Manzaned. decis. 999. nu. 17. coram Amat. Dunozett., decis. 326. & 604. utrobique n. 1. coram Coccin., decis. 157. n. 1. & per tot., & decis. 342. n. 1. p. 16. rec. Coccin. Annot. 303. n. 2.; quæ conclusio procedit etiam pendente lite super nullitate pensionis, Rot. decis. 996. nu. 18. coram Amat.

Dunozett.; super qua clausula vide plenè Tondut. de passion. cap. 80.

Nec exceptio oriens etiam ex ventre Literarum super reservatione pensionis retardat effectum dictæ clausulæ *Non retardata solutione pensionis*, Rot. dec. 604. n. 5. coram Coccin., ubi testatur de declaratione super hoc facta per Gregorium XIII.

386 Clausula *Subministratis alimentis, ac sumptibus litis* præferit, ut Judex vigore talis commissionis debeat in primis, & ante omnia decernere expensas, & sumptus litis, Rot. decis. 189. n. 5. coram Gregor., & dec. 113. n. 5. coram Bich.; & à taxatione dictarum expensarum, & sumptuum litis non datur appellatio, nec in integrum restitutio ad retardandam executionem, Caren. resol. 21. n. 1. Jo: Paul. Melius ad Castill. de Aliment. cap. 1. n. 15., Gizzad. Capic. Latr. decis. 119. n. 24.

387 Si verò Signatura rescripserit *Subministratis expensis arbitrio Rota*, tunc rescriptum pro subministratione non est præcisum, sed debet prius in Rota disputari, an sit locus arbitrio pro illarum subministratione, ut factum fuit per Rot. dec. 189., & ibi Adden. coram Gregor., & decis. 50. p. 9. recen.

388 At si fuerit rescriptum *Subministratis alimentis, & sumptibus litis, arbitrio Rota taxandis*, tunc subministratio illorum omnino fieri debet, & arbitrium Rotæ cadit solum super illorum quantitate taxanda, & non super substantia per Signaturam præcisè ordinata, Rot. dec. 189. n. 4. & ibi Adden. n. 9. in fine coram Gregor. decis. 390. n. 1. coram Coccin., & dec. 121. n. 8. coram Carill.

389 Et tali casu donec fuerit disputatum super alimentis, & sumptibus litis præstandis, causa super negotio principali sistet, & suspenditur, Mel. ad Castill. de aliment. cap. 1. nu. 6. Rot. decis. 22. lib. 1. coram Verall. & decis. 189. n. 5. coram Gregor.

At ex tali rescripto nulla acquiritur actio appellato, nisi quando appellans voluerit causam appellationis prosecui, cum tunc solum impediatur exercitium Jurisdictionis inter ipsas partes Rot. decis. 113. n. 20. coram Bich.

391 Tale rescriptum *Subministratis alimentis, & sumptibus litis* appositum favore mulieris repetentis dotem contra tertium possessorem suffragatur ad hoc, ut dictus tertius volens uti commissione assignata cum dicta clausula teneatur ad illorum subministrationem, Rot. decis. 404. nu. 6. & seqq. p. 18. tom. 2. recen.

392 Clausula *Apposito Sequestro* solet Signatura uti, quando quis adeptus fuit possessionem beneficii attentatæ, quia ab executione data Literis Apostolicis ab Executore mixto, vel ab institutione judiciali dabatur appellatio, & possessio beneficii capta fuit post appellationem, vel intra tempus datum ad appellandum, cum enim in casibus Executoris mixti, vel institutionis judicialiter factæ daretur appellatio, hinc ne attentates perfruantur commodò vitiosæ, ac attentatæ possessionis, de Stylo Rotæ apponitur sequester, Rot. decis. 166. per tot., & dec. 202. n. 5. p. 16. rec., & alibi passim: & ad effectum parcendi expensis necessariis pro disputatione dubii in Rota, an sit locus appositioni sequestri, Signatura in casibus prædictis mixti Executoris, ac institutionis Judicialis, si sequuta sit adeptio possessionis post appellationem, vel intra tempus à Jure concessum ad appellandum, solet ipsa rescribere *Apposito sequestro alteri de appellatione*, quo casu Judex ad quem non potest procedere, nisi apposito sequestro, & solet etiam per ipsum Auditorem Signaturæ tali casu in vim dicti rescripti apponi Æconomus, qui administret beneficium ejusque redditus, donec lis sit terminata.

SECTIO VIII. ARGUMENTUM.

Signaturæ Justitiæ, quando retineat, vel relaxet, vel moderetur Commissiones signatas sub banca; quando remittat Causas ad partes, vel retineat in Curia; quando rescribat Iudicibus, ut iterum audiant, vel præcisè, ut aliquid faciant, etiam Rotæ: quando Causas committat cum facultatibus A. C., & quando talibus facultatibus A. C. sit, nec ne locus. Eadem Signatura super controversia Jurisdictionis, & pertinentia Causarum declarat ad quos Iudices Causæ spectent. Excedit quandoque Signatura fines commissionis Causarum, & more Principis judicat, & referuntur exempla. Demum tangitur, quid operetur commissio signata in plena Signatura.

S U M M A R I U M.

- 395 *Signatura rescribendo Nihil totum denegat.*
- 396 *Nihil rescribit quando condemnati ad reddendam rationem petunt causam committi, & nu. 586. & quando detur appellatio n. 587. 588. & 589.*
- 397 *Pariiter si appelletur à decreto de exhibendis Libris, vel Scripturis.*
- 398 *Fallit si in casum non exhibitionis facta fuerit condemnatio ad interesse, tunc enim datur appellatio.*
- 399 *Signatura rescribendo Nihil non adimit Jurisdictionem Iudici à quo.*
- 400 *Signatura rescribens Nihil super aliqua nullitate censetur illam rejecisse, nec potest amplius deduci.*
- 401 *Idem si Nihil rescripserit super purgatione attentatorum.*
- 402 *Commissio sig. nata sub banca afficit, ac si esset signata in plena Signatura.*
- 403 *Commissio signata sub banca si petatur in Signatura reformari, & hac rescribat Nihil, declarat causam usque à principio appellabilem.*
- 404 *Signatura, quando commissio sub banca non est signata juxta terminos Iuris, illam reformatur.*
- 405 *Signatura quandoque rescribit pro laceratione, vel reprobatione commissionis.*
- 406 *Commissionem retentam cum Nihil transeat in banco Cursum, Signatura vel relaxari decernit, vel Nihil de relaxatione rescribit.*
- 407 *Signatura quandoque rescribit, ut Iudex procedat non obstante inhibitione Rotali, vel alterius Iudicis.*
- 408 *Signatura, si petenti moderationem inhibitionis Rotalis rescribat Nihil de moderatione, declarat causam spectare ad Rotam.*
- 409 *Auditor Camera in prima instantia in Causis ordinariis de partibus, si non adsit privilegium Lunica &c. non habet Jurisdictionem.*
- 410 *Nec in gradu appellationis, si causa non excedat valorem Scutorum 50.*
- 411 *Signatura moderatur Inhibitiones A.C. in prima instantia, & si Causa in secunda non sit valoris Scutorum 50. illam remittit ad partes.*
- 412 *Si Causa ex aliquo privilegio, vel ex consensu prestito in Curia non est remittenda ad partes rescribit Nihil de moderatione.*
- 413 *Cardinalis Praefectus Signatura, ac ejus Auditor manu Regia declarat, ad quos Iudices Causa pertineant.*
- 414 *Signatura facit similes declarationes, si partes non acquiescant declarationi Cardinalis Praefecti, vel ejus Auditoris.*
- 415 *Rescribit Signatura super suspicionem Iudicis, si recusentur suspecti, illam admittendo, vel reiiciendo prout de Iure.*
- 416 *Signatura deputans Iudicem ex integro, tunc acta facta coram alio Iudice, habet pro circumscriptis.*
- 417 *Secus si deputatio fiat in statu, & terminis.*
- 418 *Iudicum suspicio in foro Capuolino cognoscitur à Senatore, & si partes huius iudicio non acquiescant ab Assesamento.*
- 419 *Cardinalis Praefectus, vel ejus Auditor si aliquid decreverit, & partes non acquiescant tunc Signatura, si illi bene gesserunt, rescribit Nihil, & servetur Decretum Eminentissimi.*
- 420 *Si vero Signatura agnoscat, male per illos fuisse processum rescribit, tollendo eorum decreta prout de Iure, & secundum factorum circumstantias.*
- 421 *Signatura non semel, & in certis casibus rescribit eidem Iudici Causa, ut iterum audiat, & tunc primum Decretum evanescit.*
- 422 *Iudex si persistat in primo Decreto, tunc Signatura committit Causam prout de Iure.*
- 423 *Signatura quandoque rescribit praecise Iudici, ut admittat articulos, positiones, vel quid simile.*
- 424 *Signatura si A.C. in prima instantia processerit, vel in Causa valoris infra sent. 50. remittit Causam ad partes, & nu. 425.*
- 426 *Signatura quandoque iudicat, quia adversus mandatum relaxatum ad effectum libere solvendi rescribit Sine praedictio ad effectum investiendi.*
- 427 *Vel rescribit Si quid exequendum, data cautione, si agatur de debito forense.*
- 428 *Signatura si agatur de mandato relaxato contra Socerum, vel Fratrem rescribere solet Sine praedictio, deducto ne egeat.*
- 429 *Si fiat executio tali casu, non relictis alimentis attentatur, & quando non, & n. 430.*
- 431 *Signatura, si agatur de mandato relaxato contra Mulierem dotatam, solet rescribere Sine praedictio, salva medietate Dotis.*
- 432 *Signatura rescribit etiam Cum facultatibus A.C., hoc est, quod possit procedi executive.*
- 433 *Rescriptum Cum facultatibus A.C. intelligitur, quatenus illis sit locus, & competat via executiva, & n. 434.*
- 435 *Obligatio Cameralis si sit vulnerata, procedendum est via ordinaria per tres Sententias conformes, non obstantibus facultatibus A.C. & n. 436.*
- 437 *Signatura rescribens Cum facultatibus A.C. prout de Iure, ha non habent locum, quando via executiva fuit vulnerata.*
- 438 *Obligatio Cameralis non vulneratur per Sententiam notorie nullam, & injustam, & tunc procedant facultates A.C. attributa per Signaturam & n. 439.*
- 440 *Sententia non vulnerat obligationem Cameralem, quando illam non tangit.*
- 441 *Author discursus super Clausulis, cum quibus rescribit Signatura, fecit in prima juventute, & qua occasione nu. 442.*
- 443 *Author discursus dedit varias copias, sed postea in revisione anni 1696. illam in multis immutavit.*
- 444 *Commissio signata in plena Signatura non inducit litem penitentiam ante citationem ad dicendum contra commissionem, sed solum operatur, ut appellatus possit ea uti, etiam invito appellante.*

Signatura Iustitiae quandoque rescribit *Nihil*, & cum talis dictio *Nihil* sit universalis negativa, Barbof. *dict. 214. d. m. 1.* cum ab eo allegatis, ex hoc colligitur, Signaturam omnem appellationem rejecisse, & in totum negasse id, quod fuit ab ea petitum.

Et tali rescripto *Nihil* utitur Signatura quando Tutor, Curator, vel quivis Administrator, ac exactor pulsatus, & damnatus ad reddendam rationem administrationis Tutelae, & Curae, vel alterius administrationis rationem impedire facit per appellationem, cum enim talis redditio rationis omnino à perlonis praedictis fieri debeat, nec circa decretum super redditione rationis cadat imaginabile gravamen, propterea tali casu rescribitur *Nihil*, cum tale decretum super redditione non terminet negotium principale, sed post redditam rationem, quae est quid facti, expectet sententiam super restitutione reliquatus, vel absolutioem, si ex redditione rationis apparebit, nihil amplius esse restituendum unde taliter damnati ad reddendam rationem non appellant, ex quo decretum super redditione rationis est interlocutorium, Munoz. *de ratiocin. c. 4. n. 5. in princip. Salgad. de reg. protect. p. 2. c. 11. & 12. & seqq. de Marin. ad Revert. dec. 518. n. 2. & 3.*

Et eodem rescripto *Nihil* utitur, si appellatur à decreto de exhibendo libros, vel scripturas, quoties de existentia, ac interesse legitime doctum fuerit: ea ratione, quia à tali decreto non datur appellatio, Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 6. membr. 8. n. 21. & seqq. Salust. Tiber. in prax. A.C. lib. 2. c. 18. n. 8.* ubi quod pluries vidit hoc in contradictorio Iudicio decusum, & practicum Ridolphin. *in prax. p. 2. c. 3. n. 72.*

Hoc tamen procedit, quoties decretum sit in puris terminis exhibitionis, secus si in casum non exhibitionis facta fuerit condemnatio ad interesse, Scacc. *ibidem n. 19. & seqq.* Ridolphin. *dict. cap. 3. n. 73.*

Et quando Signatura denegat appellationem rescribendo *Nihil*, tunc non adimit Jurisdictionem Iudici à quo, sed illam eidem plenam, & intactam relinquit, Rot. *dec. 2088. n. 15. coram Coccin.* & praecise in Romana *Attentatorum* 18. Maii 1680. *S. finali coram Pauluccio.*

Unde si in Signatura fuerit deducta aliqua nullitas, & ea non attentata rescripserit *Nihil*, ex tali rescripto habetur illius rejectio, & sic eadem non potest amplius in Rota, vel coram aliis Iudicibus deduci, Rot. *dec. 815. n. 33. p. 18. tom. 2. recen.*

Idem dic, si ad Signaturam fuerit recursus pro purgatione attentatorum, & illa rescripserit *Nihil*, nam tunc Iudex ad quem ad purgationem attentatorum per tale rescriptum rectorum non potest amplius procedere, Rot. *dec. 672. n. 9. p. 18. tom. 2. rec.*

Signatura quandoque rescribit reformat la commissiones sub banca signatas, si Iuris ratio hoc expostulet, cum enim commissio signata sub banca afficiat, ac si signata esset in plena Signatura, Rot. *dec. 222. n. 12. p. 16. recen.* quo circa si con-

si contra Iuris tramites prætendatur admissa appellatio non admittenda, tali casu est ad eundem Signaturam pro commissionis reformatione, quæ, si meritis causæ gustatis, agnoscat, 403
 commissionem sub banca ritè fuisse signatam rescribit *Nihil de reformatione*, quo casu Signatura supponit causam usque à principio appellabilem, Rot. dec. 386. n. 5. coram Priolo; Si verò Signatura cognoscat, commissionem appellationis simpliciter sub banca signatam esse reformatandam, rescribit 404
Ac si cum clausula sine præjudicio legitimæ executionis, rei judicatae, vel alia simili.

Et si commissio cum fraude contrà formam rescripti Signaturæ, vel pendente superflatoria ad effectum adeundi Signaturam pro habenda commissione, fuerit sub banca extorta, tunc solet Signatura rescribere *Reportetur*, vel *Laceretur*, vel *Relaxetur commissio* cum clausula ab ipsa Signatura plene prout de jure appolita.

Si verò commissio signata sub banca retineatur in Banco Curforum cum *Nihil transeat* Cardinalis Præfecti Signaturæ, vel ejus Auditoris, vel Regentis Cancellaria, si hi nolint 405
 tollere impedimentum dicti *Nihil transeat*, recurritur ad Signaturam, quæ si agnoscat, commissionem, ut supra retentam, fuisse ritè obtentam, solet rescribere *Relaxetur commissio*; Si verò existimat, commissionem nullo modo debuisse signari, rescribit *Nihil de relaxatione Commissionis, vel Laceretur commissio*, & si debebat signari sed cum aliqua clausula, rescribit *Relaxetur commissio ac si cum clausula sine præjudicio legitimæ executionis; sine præjudicio Literarum Apostolicarum; sine præjudicio trium conformium*, vel alia congrua, secundum diversarum Causarum circumstantias.

Quando verò pendente aliqua Causa in Curia Romana coram A.C., vel alio Iudice, vel etiam extrà illam, fuit obtenta commissio appellationis in Rota ad retardandum Iudicium coram A.C., & aliis Iudicibus prædictis, tunc solet 407
 Cardinalis Præfectus, vel ejus Auditor moderari talem inhibitionem Rotalem, & si illi nolint moderari, vel partes non acquiescant eorum Iudicio, solet adiri Signatura, quæ rescribit, *Rota moderetur suam inhibitionem*, vel *A.C., Vicarius, Curia Capitolina, Rota Macerataensis procedat obstanti Inhibitione Rotali*; at si rescribat *Nihil de moderatione*, tunc Signatura sic rescribendo declarat, Causam spectare ad Rotam, Rota dec. 434. n. 1. & 2. coram Priolo, dec. 289. n. 14. p. 6. 408
recen. quæ est inter illas Coccin., dec. 2088. n. 15. ad 19., ubi quod Signatura tali casu per rescriptum *Nihil videtur sentisse*, causam spectare ad Rotam.

Quia A.C. in prima instantia, exceptis causis obligationis Cameralis, executionis Literarum Apostolicarum, vel illis, in quibus habet locum privilegium *Lunica C. Imperator etc.* 409
 non habet Iurisdictionem in Causis de partibus, nec in gradu appellationis, si Causa non excedat valorem Scutorum 50., hinc si in casibus prædictis A.C. nolit moderari suas inhibitiones, & Causas remittere ad partes, & hoc idem noluerit facere Cardinalis Præfectus Signaturæ, vel ejus Auditor, tunc 410
 Signatura ipsa rescribit, *A.C. moderetur, & remittat Causam ad partes* ut notat Marchesani. de Commiss. p. 1. de Commiss. appellat. ab interloc. §. 1. num. 63. fol. 1206. & p. 2. de Commiss. advocat. caus. §. 1. n. 56. & 57. Cappucc. in prax. p. 3. c. 2. art. 2. m. 43. tom. 1.3; vel si agnoscat, Causam non esse remittendam, vel 411
 quia adit aliquod privilegium, vel consensus in Iurisdictionem juxta notata per Marchesani. p. 3. de Commiss. jact. jactation. §. unico n. 22., & tunc rescribit *Nihil de moderatione*; & si ipse A.C. moderatus fuerit inhibitionem non moderandam, tunc Signatura, si causa est appellabilis, vel alias debet remanere in Curia rescribit *A.C. reintegret suam Inhibitionem*.

Quando verò adest controversia inter diversa Tribunalia Urbis, ut quia quis prætendat tanquam Civis Romanus, Causam spectare ad Curiam Capitolinam, & alter quod spectet ad A.C., vel ad alium Iudicem Ordinarium Urbis, & tunc Cardinalis Præfectus, vel ejus Auditor declarat manu regia super pertinentia Iurisdictionis ad unum potius, quam ad alium Iudicem, & si partes eorum declarationi non acquiescant, Signatura ipsa rescribit ad A.C., ad Curiam Capitolinam, ad Governatorem, vel ad alium Iudicem, prout Iuris ratio postulat.

Si autem quis Iudex recusetur tamquam suspectus, & Auditor Camera met in suo Tribunali, Vicarius in suo, ac Governator in illo Gubernii, vel nolint dare alium Iudicem non suspectum, vel illum dent, sed alia pars prætendat non esse locum deputationi alterius, tunc si partes super tali controversia non acquiescant declarationi factæ per Cardinalem Præfectum Signaturæ, vel ejus Auditorem, tunc Signa-

tura plena super hoc providebit, & si erit locus allegationi suspecti rescribit, A.C., Vicarius, Governator deputet alium, vel si non est locus allegationi suspecti ob consensum, vel alia de causa, tunc Signatura rescribit *Nihil, & A.C. Thomatus, Vicegerens &c. procedat*, ut est Casus decisionis 368. h. 2. & 3. coram Buratt.

Quando autem est locus deputationi alterius Iudicis, & Signatura illam facit ex integro, tunc omnia gesta coram Iudice allegato suspecto habet pro circumscriptis, ac si facta non essent, Gratian. c. 734. n. 2. Rot. dec. 68. n. 11. p. 16. rec.

Secus tamen est, si deputatio alterius fiat in statu, & terminis, tunc enim acta facta ante deputationem alterius remanent firma, Rot. dec. 222. n. 13. p. 16. recen. hoc enim casu Iudex dicitur deputatus non rejecta antecedenti Iurisdictione, Rot. dec. 317. n. 8. p. 11.

Adverte tamen, quod in foro Capitolino quando aliquis Iudex Tribunalis allegatur suspectus, & Senator Caput in dicto Tribunali non vult admittere recusationem, vel illam non admittendam admittit, tunc si partes non acquiescant Iudicio Senatoris, Signatura Iustitiæ se non ingerit, sed Affettamentum in illo Foro facit figuram Signaturæ, & rescribit prout de Iure circa admissionem, vel rejectionem recusationis juxta praxim Tribunalis Capitolini, & ad formam ultimæ Reformationis sub S.M. Innocentio XI. editæ.

Quando autem Auditor Signaturæ remittit Causam ad aliquod Tribunal, moderatus fuit aliquam inhibitionem A.C. vel Rote, vel relaxavit mandatum pro purgatione attentatorum, vel aliud simile fecit, si litigantes non acquiescant provisionibus, ac decretis factis per dictum Auditorem, & adeat 418
 Signaturam, hæc si agnoscat, bene fuisse provisum per dictum Auditorem rescribit *Nihil, & servetur Decretum Eminentissimi*, hoc est Cardinalis Præfecti, cujus nomine præfatus Auditor facit decreta; si verò Signatura agnoscat, dictum Auditorem malè providisse, tunc juxta singularium casuum circumstantias rescribit ad A.C., si Auditor remittit ad Curiam Capitolinam, vel A.C., procedat si Auditor moderatus fuit illius Inhibitionem, & remittit Causam ad partes, vel facit alia rescripta congrua, per quæ improbantur decreta Auditoris prædicti.

Non semel Signatura agnoscens, Iudicem in aliquod manifestum facti, vel Iuris errorem incidisse, & propterea omnino sperandum sit, quod tali errore agnito revocet suum mandatum, vel sententiam, vel in Signatura exhibeantur nova Instrumenta, ac Iura omnino tollentia Iustitiam iudicati, & quibus visis idem Iudex deberet recedere à suo Iudicio, his casibus non semel Signatura, ut pareat expensis necessariis in gradu appellationis, causam appellationis omnino admittendam non admittit, sed eidem Iudici rescribit *Iterum audiat*, & hoc habetur passim in praxi, ut advertit Marchesani. de Commiss. appell. in possessor. p. 2. §. 2. nu. 75. fol. 1005., quo casu primum iudicatum evanescit, & debet idem Iudex denuò audire in causa, & si nihilominus tenaciter persistat in primo iudicato, tunc denuò recurritur ad Signaturam, quæ rescribit super appellatione admittenda, vel rescicienda, prout Ius, & ratio expostulat.

Et quando præceptivè, & præcisè mandat Iudici Causæ, ut admittat positiones, vel articulos, mandet exhiberi libros, concedat Compulsoriam, & quid simile, ut dictum fuit supra hic Sect. I. n. 18. & 19. & aliquando etiam circumscriptis, & tollit de medio Sententias, vel mandata, quia scilicet A.C. processerit in prima Instantia in causa ordinaria, vel minoris valoris Scutorum 50., vel in causa beneficiaria, ex quo in prædictis non habet Iurisdictionem ex notatis per Marchesani. de Commiss. p. 1. de Commiss. appell. in possessor. §. 1. n. 83. fol. 931., & sæpe vidi per Signaturam rescriptum ad partes, licet adestent Sententiæ prolatae in Curia in prima instantia in Causa ordinaria, quoties non adfuisset consensus legitimus Rei conventi.

Quandoque Signatura transgrediendo terminos committendi appellationes munus iudicandi circa merita assumit, & in hoc laxat quandoque ex quadam æquitate habenas cum prudentialibus, & æquissimis motivis, ut lites terminentur: undè si pecuniæ, pro quibus Iudex relaxavit mandatum ad effectum liberè solvendi, sint investienda pro evictione, vel securitate dotis Signatura solet rescribere *Sine præjudicio ad effectum investiendi*.

Si agatur de mandato relaxato contrà Debitorem Forensem, vel decoctioni proximum, tunc licet aliqua turbiditas adit in credito, quæ in aliis fortè mereretur Causæ commissionem in suspensivo, adhuc Signatura arbitrando more

Principis solet rescribere *Data cautione si quid exequendum*, & hoc facit, quia dum queritur in secunda instantia executio iudicati, hoc posset deservire de vento ob recessum Forensis, vel decoctionem formalem debitoris; at huiusmodi rescripta non sunt facienda, nec vidi facta, nisi cum magna circumspectione, ne debitor gravetur prestare cautionem, quam invenire difficile est ex Juris presumptione, Cyriac. contr. 10. n. 64. Gjur. decis. 4. n. 9. & seq.

Solet etiam Signatura aliquando favore Soceri, vel Fratris (contra quos ad instantiam Generi, vel Sororis fuit relaxatum mandatum liberè pro dote, non attento beneficio deducto ne egeat ab illis judicialiter allegato propter eorum paupertatem) rescribere *Sine prajudicio deducto ne egeat*, quo casu non potest iudex à quo procedere, nisi salvis alimentis congruis pro Socero, vel Fratre contentis in dicta clausula deducto ne egeat modificativa alterius antecedentis sine prajudicio, alias attentat, Cappucc. in prax. 10. 2. de Iudic. execut. art. 11. nu. 577. fol. 212. Rot. dec. 16. nu. 10. coram Zarat.; non censetur tamen attentasse, nec excessisse in executione, etiam stante dicto rescripto, licet Creditor Dotis fecisset executionem super certis corporibus, dum in aliis possunt remanere alimenta congrua, Rot. dist. decis. 16. n. 11. coram Zarat.

Similiter si fuerit relaxatum mandatum contra Mulierem obligatam pro marito, vel filiis, & ipsa alleget, se remanere indotatam, tunc enim si Iudex mandati Mulieri non preservavit dimidiam Dotis, ipsa Signatura rescribit *sine prajudicio salva medietate Dotis*, & ita sæpe vidi rescriptum.

Quandoq; Signatura faciendo figuram Principis in Commissionibus causarum directis Iudicibus addit clausulam *Cum facultatibus A.C.*, hoc est procedendi executivè sicut A. C. Rot. in Romana Ferracci 28. Februarii 1681. §. cum enim coram Albergato; super quo est bene advertendum, quod tale rescriptum intelligitur, prout de Jure, & quatenus via executiva de Jure competat, Rot. decis. 93. num. 13. & 14. apud Post. de Subst. dum Signatura, rescribens prout de Jure, non potest tales facultates concedere, ubi deficit via executiva, Rot. ibidem & decis. 353. n. 11. par. 10. rec., Rocca disput. Jur. Select. tom. 2. cap. 153. n. 14. & 15.

Hinc si obligatio Cameralis sit vulnerata per sententiam, procedendum est per tres conformes via ordinaria, & non executiva, ex plenè firmatis per Zacch. de obligat. Cameral. q. 37. n. 23. & seqq., & consonant magistrales decisiones Rotæ coram Coccin. decis. 78., coram Zarat. decis. 103., decis. 88. par. 12. recen., & decis. 168. par. 13.

Et propterea si obligatio Cameralis sit vulnerata, non obstantibus facultatibus A.C. attributis per Signaturam, debet procedi via ordinaria, nec tali casu facultates A.C. suffragantur, Rot. decis. 45. n. 4. post Zacch. de obligat. Cameral. dec. 103. n. 10. & seqq. coram Zarat., & bene dec. 353. n. 11. p. 11. rec.

Nec super hoc cadit dubium, quando Signatura rescripsit cum facultatibus A.C. prout de Jure, Rot. decis. 103. num. 11. coram Zarat.

Si tamen sententia vulnerans viam executivam, & obligationem Cameralem, esset notoriè nulla, vel injusta, tunc vulnus aliquod non infligitur obligationi Camerali, Zacch. de oblig. Cameral. q. 37. n. 35. & 36., Rot. dec. 45. n. 5. post ipsum ead. tract. dec. 78. n. 2. coram Coccin., dec. 302. n. 6. p. 6. rec., & sic commissio facta cum facultatibus A.C. tali casu prodesset, si tamen agatur de nullitate, vel injustitia jam declarata, alias procedendum est ordinariè, ut probant decisiones supra allegata coram Coccin. dec. 78. n. 5. coram Zarat. dec. 103. latissimè.

Idem dic quando sententia vulnerans non tangit ipsam obligationem, sed decretum solum relaxationis mandati, quia non ritè processum ad illius relaxationem, tunc enim potest, ritè facto processu, procedi executivè ad novam relaxationem mandati, cum vulnus obligationis non adit, ut bene declarat Zacch. de oblig. Cameral. q. 37. n. 38. & seqq.

Plures aliæ Rescriptorum formulae, quibus utitur Signatura adesse possunt, sed ad prædicta referri valent, cortice tantum verborum mutato, & super aliis non insisto contentus hic retulisse illas, quas satis Juvenis de anno 1667. una nocte hyberna collegi juvenili ardore commotus, ex quo dum tunc studebam apud bo. me. R. P. D. Jacobum de Tassis Signaturæ Iustitiæ Votantem, quidam vir qualificatus, & doctus quadam die clavis verbi dixit, apud Supremi Tribunalis Signaturæ Iustitiæ Votantes causas strangulari ex relaxatione illarum facta per Juvenes inexpertos, qui dum student, ut discant apud Prælatos Votantes, persæpe nec facta causarum, nec Iura partium intelligunt, nec vim rescriptorum, ac clausularum, quibus Signatura, pertingunt,

ita ut causas inappellabiles persæpe faciant appellabiles, & e contra, unde miseris litigantibus magna resultent gravamina; & cum hanc censuram satis pungentem sustinere nequirem, propriæ existimationis vindex, ac severus cultor currenti calamo discursum exaravi super auctoritate, Iurisdictione, ac clausulis, cum quibus Signatura rescribere solet, auctoritatibus tunc destitutum, illumque inter horrores nocturnos à tirone unica nocte raptim paratum, die sequenti transcriptum exhibui dicto bo. me. de Tassis, qui illum tradidit dicto qualificato viro Juvenum Spretori, & inveni apud illum nedum commiserationem, sed non modicam laudem, unde tractu temporis ætate maturiori accedente, illum in hanc meliorem formam reduxi, & auctoritatibus communivi, & quia plures Prælati huius discursus habuerunt copias, & hoc anno 1696. de Mense Iulii rursus fuit revisus, & in satis diversam methodum redactus, hinc de hoc Lectorem monitum esse velim, protestans, me præfenti discursu voluisse tueri Juvenes, à quibus expecto defensionem, à Senibus verò ob ætatem, ac experientiam venerabilibus commiserationem, si in re ad alienam fortè messem spectante falcem ruvidam assumpsi.

Demum pro coronide rescriptorum, ac commissionum Signaturæ, adverte hic, quod commissio signata in plena Signatura, etiam utraque parte informante non inducit litis pendentiam coram Iudice appellationis, nec efficitur communis antè citationem ad dicendum contra commissionem, ac citationis prædictæ reproductionem, nam antè operatur tantum, ut appellatus possit ea uti, illamque incipere etiam invito appellante, Marchesan. de commiss. p. 1. c. 3. n. 39. ad 45. fol. 154., Rot. dec. 264. p. 10. rec., quæ est dec. 344. coram Pentinger. dec. 1630. n. 8. coram Coccin., & dec. 384. n. 3. et seqq. coram Bich., ex quibus decisionibus habetur etiam, quod antè dictam citationem ad dicendum contra commissionem, ac illius reproductionem factam in actis, gesta coram Iudice à quo non sunt attentata, dum coram Iudice ad quem nulla fuit introducta litis pendentia.

ARTICULUS II. ARGUMENTUM.

Recensentur hic plures casus, & causæ in quibus est locus admisioni appellationis simpliciter, vel in devolutivo tantum, & non retardata executione iudicati; & quando non sit locus admisioni appellationis ad effectum retardandi executionem iudicati etiam in terminis Statutorum Urbis.

S U M M A R I U M.

- 445 Causa qualibet præsumitur appellabilis, nisi ostendatur contrarium, & n. 520.
- 446 In dubio respondendum pro admisionem appellationis.
- 447 Fallit in executivis, in quibus in dubio appellatio est reiicienda.
- 448 Fallit etiam in possessorio vigore Egidiana.
- 449 Appellatio in quovis iudicio executivo, ac possessorio datur, stante notoria injustitia, & n. 450.
- 451 Appellare semel licet in quolibet possessorio ex Statuto Bononia.
- 452 Procedit tale statutum, si vè manutentio sit concessa per decretum, si vè per cedulam, sed referuntur contrarium tenentes n. 455.
- 453 Procedit non obstantibus contrariis Constitutionibus Cardinalium Justiniani, & Sacchetti.
- 454 Legati à latere non possunt tollere statuta confirmata à Papa.
- 456 Appellationes quando sint admittenda, vel reiicienda vide remissivè.
- 457 Appellatio datur à pronuncia, qua Iudex declarat, se competentem; etiam tacite per processum ad ulteriora.
- 458 Iudex post appellationem tali casu si procedat, attentat.
- 459 Appellatio semper admittitur, quando sententia est nulla, vel injusta notoriè.
- 460 Statutum prohibens appellationem intelligitur, si sententia sit valida, & iusta.
- 461 Injustitia notoria dicitur illa, qua nullo velamine offuscari potest.
- 462 Appellatio datur à decreto admisionis, vel rejectionis Testium.
- 463 Idem à decreto admisionis, vel non admisionis articulorum.
- 464 Appellatio datur à decreto reiiciente probationes.
- 465 Datur.

- 465 Datur à decreto denegante, vel concedente Literas monitoriales pro habendis revelationibus certis capitibus.
- 466 Appellatio à non admissione articulorum datur, quatenus agatur de articulis relevantibus.
- 467 Appellatio datur à decreto peremptorio prefixionis termini ad probandum.
- 468 Datur à sententia prolata in Iudicio finium regundorum.
- 469 Pariter à sententia lata super educatione pupillorum, & num. 470.
- 471 Pariter à decreto declarante aliquem creditorem anteriorem, vel potius in concursu creditorum, & n. 472.
- 473 Datur à decreto dicente, licuisse, & licere aliquid facere.
- 474 Datur à sententia liquidatoria quantitatis, præcipue si fuerit excessum in liquidatione, & n. 476.
- 475 Etiam si esset liquidatoria per Iuramentum in litem.
- 477 Non datur à sententia liquidatoria, quando quantitas est clara ex Instrumento.
- 477 Nec datur quando liquidatio facta fuit ad effectum solius possessorii.
- 478 Datur appellatio, quando quis se excusavit à tutela, & excusatio non fuit admissa.
- 479 Datur à sententia mixti Executoris.
- 480 Executor quando dicatur mixtus, vide remissive.
- 481 Appellatio quando datur à reiectione in examine, vel ab irrationabili Iudicio Episcopi, & n. 482.
- 483 Appellatio datur à quocunque excessu commissio in executione sententia.
- 484 Datur etiam in Iudicio possessorio, quando continet mixturam.
- 485 Mixtura adest, si sit in dispositive sententia canonizatum fideicommissum.
- 486 Datur appellatio à sententia prolata super remedio l. difamari C. de ingen. & manumill.
- 487 Datur à sententia reiiciente melioramentorum exceptionem, & denegante terminum ad illa liquidanda.
- 488 Appellatio an datur à provisionibus factis ab eo, cujus conscientia aliquid fuit remissum.
- 489 Datur à sententia fundata super relatione peritorum, præcipue quando hac fuit impugnata, & quando secus.
- 490 Datur à sententia institutionis etiam super Parochiali judicialiter facta, & n. 491.
- 492 Datur appellatio à denegata Iustitia, quando Iudex requisitus distulit pronunciare.
- 493 Fallit in Alma Urbe, & quare?
- 494 Appellatio datur à calculis factis per calculatores, & quando secus n. 495. & 496.
- 497 Datur à decreto, quod positiones habeantur pro confessatis.
- 498 Datur à remissione causa facta à Iudice Ecclesiastico ad Secularem, & è contrà.
- 499 Datur, si non admittitur exceptio preventionis facta coram uno Iudice.
- 500 Datur, quando sententia est lata in petitorio, & quando dicatur sic lata, & n. 501. & 502.
- 503 Datur etiam post rem iudicatam, attento notorio gravamine.
- 504 Datur ab excessiva taxatione expensarum.
- 505 Et ab excessiva taxatione fructuum, & Interesse.
- 506 Appellatio ab excessiva taxatione ex Stat. Urb. admittitur, etiam non facto deposito.
- 507 Datur à sententia revocatoria alterius.
- 508 Datur à sententia nulla prolata extra terminum citationis ad sententiam.
- 509 Datur à decreto de restituendo pecunias, facto in vim obligationis de restituendo prioribus, & potioribus.
- 510 Datur à revocatione præcepti nunciativi novi operis.
- 511 Datur etiam adversus obligationem Cameralem, probatam solum per testes.
- 512 Datur adversus obligationem Cameralem, si sit rejecta aliqua exceptio, qua contrà illam admitti debet.
- 513 Datur adversus obligationem Cameralem vulneratam per sententiam.
- 514 Datur in causis electionum.
- 515 Datur non obstantibus dictionibus, statim, illicò, & sine mora.
- 516 Contrarium tenentes referuntur.
- 517 Prior opinio retinetur, & respondetur contrariis, & num. 518.
- 519 Datur appellatio à sententia prolata ex Iuramento in supplementum, vel ex causa Iuramenti in litem, non autem ex Iuramento decisivo.
- 521 Appellatio in executivis in dubio non admittitur, non probata nullitate, injustitia, ac gravamine.
- 522 Appellationum commissiones sub banca signantur cum clausula dummodo non fuerit actum in vim processus executivi.
- 523 Signatura plena in Causis executivis, ac aliis in appellabilibus non admittit appellationem, non ostenso gravamine.
- 524 Appellatio non permittitur confesso.
- 525 Non datur appellatio in causa alimentorum futurorum, qua petita sunt officio Iudicis, & etiam si petantur iure actionis à paupere, & n. 526.
- 527 Datur appellatio, si agatur de alimentis præteritis.
- 528 Appellatio datur etiam in alimentis futuris, si in illorum taxatione fuerit excessum.
- 529 Contrarium firmatur, & quare?
- 530 Alimenta dicuntur futura à die, qua petita sunt.
- 531 Appellatio non datur in causa mercedis petita à Mercenario, vel famulo paupere.
- 532 Secus si famulus non sit pauper, & habeat unde vivere possit.
- 533 Paupertas tamen in mercenario præsumitur, si non probentur divitiae.
- 534 Appellatio pro mercede reicitur solum pro duobus, aut tribus annis ultimis.
- 535 Appellatio non datur in Iudicio summarissimo maintenance.
- 536 Procedit etiam in fructibus, qui sunt pars maintenance.
- 538 Appellatio datur in Iudicio maintenance stante injustitia.
- 539 Appellatio de Iure Canonico datur in Iudicio possessorio reintegranda.
- 540 Contrarium est verius.
- 541 Non datur à Decreto mandante purgari attentata & num. 542.
- 543 Non datur in quovis possessorio, ubi habet locum Agidiana.
- 544 Non datur à Decreto facto, quod quis recognoscat scripturam.
- 545 Nec admittitur à decreto de exhibendo libros, vel Scripturas.
- 546 Fallit si contineat condemnationem ad interesse.
- 547 Non admittitur in causa decimarum.
- 548 Fallit si exhibeatur privilegium exemptionis à decimis.
- 549 Prout in causa decimarum datur appellatio, si fuerit pro illis concessa maintenance per cedulam Sententia definitiva.
- 550 Prout in decimis datur, si agatur inter duas Ecclesias illas pretendentes.
- 551 Appellatio non datur in causa Tributorum, & Collectarum.
- 552 Nec à decreto mandante restorationem Ecclesia Parochialis.
- 553 Etiam si agatur contrà heredes beneficiarii.
- 554 Nec datur à decreto facto super refectione, & expurgatione Viarum, ac Pontium, & n. 555.
- 556 Nec datur, si agatur de Collecta imposita ad pauperes Infames expositos alendos.
- 557 Non datur in quavis materia concernente cultum Divinum, veluti si agatur de comparanda suppellectili Ecclesiastica.
- 558 Non admittitur in causa terminanda cum celeritate.
- 559 Contrarium resolvitur.
- 560 Appellatio non permittitur depositario.
- 561 Nec debitor in vim schedula Pagherò.
- 562 Non datur à præcepto nunciativo novi operis, & sic à Sententia de demoliendo adificatum post præceptum & nu. 563.
- 564 Appellatio non admittitur in causa Dotis.
- 565 Contrarium firmatur tanquam verius, & n. 566. declarantur contrarium tenentes.
- 567 Prima opinio potest admitti in Muliere paupere petente dotem.
- 568 Appellatio non datur pro fructibus Dotis subrogatis loco alimentorum.
- 569 Non datur in Iudicio affectuationis dotis cum deserviat pro alimentis.

- 570 *Dos ex Statuto Urbis habet viam executivam, etiam contra tertium.*
- 571 *Non datur à decreto decernente tutelam, vel educationem, & declarantur contraria n. 572.*
- 573 *Non datur in causa a minorum maiorum.*
- 574 *Nec à penis inflittis in Statu Ecclesiastico, nisi facto deposito, vel nisi remaneat Reus in Carceribus.*
- 575 *Non datur à decreto prastationis Iuramenti calumnia, & quando secus n. 576.*
- 577 *Appellatio suspensiva non datur à Sententia excommunicationis, vel à declaratoria super excommunicatione incurta.*
- 578 *Intellige si censura, rite, ac rectè inflitta sint, secus si nulliter, vel in exemptos & n. 579. 580. & 581.*
- 582 *Appellatio quando nec ne detur à declaratoria incurtus censuratum vide remissive, & prius n. 579. 580. & 581.*
- 583 *Appellatio non datur à decreto provisionali.*
- 584 *Decretum quando non dicatur provisionale, licet à Iudice tale dictum sit, & sic detur ab eo appellatio & n. 585.*
- 590 *Ab Executoribus facti non datur appellatio.*
- 591 *Nec à mandato de exfractando, & n. 592.*
- 593 *Declaratur, si agatur inter Locatorem, & Conductorem, secus si inter duos conductores.*
- 594 *Declaratur etiam si clare constet de terminatione locationis, secus è contrà.*
- 595 *Non datur à decreto interlocutorio.*
- 596 *Fallit si gravamen non possit reparari in definitiva.*
- 597 *Fallentia procedit, etiam si ante statuto resciente appellationem.*
- 598 *Idem procedit, si gravamen in totum, vel cum maxima difficultate non potest reparari in definitiva.*
- 599 *Non datur à decreto mandante restrictivè denudò responderi certis positionibus, secus in generaliter mandante denudò responderi positionibus.*
- 600 *Appellatio suspensiva non datur à decretis factis ab Episcopo in Visitatione.*
- 601 *Intellige, si Episcopus solum ad correctionem morum processerit.*
- 602 *Datur etiam appellatio, si fuerit excessum in correctione, & n. 605.*
- 603 *Idem si in Visitatione fuerit processum judicialiter, citata parte, & compilato processu.*
- 604 *Datur pariter, si fuit processum judicialiter ad punitionem, & privationem.*
- 606 *Datur appellatio, si Visitator processerit contra Exemptos, si de exemptione clare constet, & n. 608.*
- 607 *Capitula Cathedralium etiam exempta subiacent Visitationi Episcoporum.*
- 609 *Appellatio devolutiva datur à decretis factis in Visitatione.*
- 610 *Appellatio non datur à decreto super contributione taxa facienda Seminario.*
- 611 *Non datur à decreto de exequendo sententiam.*
- 612 *Fallit, si decretum de exequendo contineat novum gravamen.*
- 613 *Non datur appellatio adversus obligationem Cameralè.*
- 614 *Nec in executivis.*
- 615 *Appellatio datur etiam adversus obligationem Cameralè, quando Instrumentum illam continens non est liquidum, & quando sit liquidatio.*
- 616 *Nec datur in causis pensionum Domorum saltem in Alma Urbe & n. 617. & 618.*
- 619 *Non datur à sententia privationis ob non residentiam in Beneficio Curato.*
- 620 *Non appellatur à Statuto generaliter condito, secus à particulari condito in odium particularium personarum.*
- 621 *Nec à Mandato relaxato vigore Literarum Cambii.*
- 622 *Appellatio in foro Capitolino non datur in Causis Notariorum ejusdem Curia, & n. 623.*
- 624 *Non datur in foro Capitolino in causis infra scata decem decis per Senatorem, vel Collaterales, & n. 625.*
- 626 *Non datur à provisione Parochialis per Concursum.*
- 627 *Nec à relatione Examinatorum, vel mala electione Ordinarii.*
- 628 *Datur etiam à provisione Parochialis, quando super patronatu est lis inter presentatos.*
- 629 *Datur etiam à provisione Parochialis unita alteri Ecclesie, vel Capitulo, tunc enim Ecclesia, cui fuit facta unio, licet appellare.*
- 630 *Appellatio quando datur in provisione Parochiali, possessio capta remanet attentata, & est locus sequestro.*
- 631 *Appellatio in devolutivo datur à mala praelectione Episcopi.*
- 632 *Non datur à provisionibus factis per Episcopum super praelectione inter Ecclesiasticos, etiam Regulares.*
- 633 *Non datur in materia concernente Annonam.*
- 634 *Non datur in iudicio sorte, & fortuna deciso.*
- 635 *Fallit, si divisio facta per sortes contineret partes multum inaequales.*
- 636 *Non datur à revocatione executionis nulliter, & injustè facta.*
- 637 *Referuntur contrarium tenentes, & n. 638. conciliantur opiniones.*
- 639 *Non datur à simplici interpellatione etiam cum comminatione, cum non transeat in iudicatum.*
- 641 *Non datur in iudicio Salviani, nec de jure, nec vigore Aegidiana, & n. 642.*
- 642 *Appellatio suspensiva, quando non sit locus vide DD. remissive.*
- 643 *Capitaneus Appellationum in foro Capitolino potest dare superfessoriam ad effectum determinandi, an appellatio debeat admitti, nec ne, & n. 644.*
- 645 *Capitaneus, cognito quod causa non est appellabilis, debet revocare superfessoriam.*
- 646 *Contraria praxis damnatur.*
- 647 *Affertamentum Capitolii providet circa appellationes male admissas, vel rejectas à Capitaneo Appellationum.*

Primò notandum est, quod appellatio est de genere permissorum, & quælibet causa præsuntur appellabilis, nisi petens rejectionem appellationis ostendat, illam esse expressè prohibita n. Soccini. Sen. conf. 155. num. 2. lib. 2. Valenzuol. conf. 76. num. 9 & seqq. & num. 21. Barz. decis. Bonon. 87. num. 21. ubi ad lucit iura concordantia, & prius decis. 71. nu. 7. versu. Nisi reperitur, Gomez Bayo in prax. Eccles. par. 3. lib. 1. cap. 2. num. 11. novissimè Pegal. resol. forens. cap. 15. nu. 46. tom. 2. Amat. decis. March. 19. nu. 5. & 6. cum in dubio sit pronuntiandum pro appellationis admissione, Valenzuol. Velasq. dicit. conf. 76. nu. 22. lib. 1. Gratian. decis. 214. nu. 9. Sord. decis. 36. nu. 4. Pegal. resol. forens. cap. 15. num. 6. & seqq. Thomat. decis. 1. nu. 1. Ricc. decis. Archiepisc. 26. nu. 1. p. 1. decis. 54. nu. 13. & decis. 47. nu. 29. Rot. decis. 1087. num. 5. in fine coram Pen.

At si versetur in executivis, tunc in dubio appellatio non erit admittenda, Giurb. decis. 57. nu. 30.

Idem dic in possessorio, stante Aegidiana, si non ostendatur nullitas, vel injustitia sententiae, vel nisi agatur inter Ecclesias, Ecclesiasticas personas, ac eorum bona, juxta firmata supra artic. 1. sect. 3. d. n. 169.

Datur tamen appellatio in omni materia, etiam executiva, & non appellabili, & in summarissimo possessorio manutentionis, etiam ad utrumque effectum, stante notoria injustitia, Gratian. cap. 550. n. 36. & seqq. & cap. 595. n. 16. & 24. & decis. 9. nu. 4. & 8. Ludovic. decis. Perus. 20. nu. 24. & decis. 39. nu. 7. cum duobus seqq. Rot. decis. 39. nu. 9. coram Bich; & quod stante notorio gravamine semper possit appellari, Rot. decis. 33. nu. 2. par. 1. coram Verali, Gardin. de Luc. de Dot. discurs. 91. n. 2., ubi quod in Signatura, in Rota, & apud omnia Tribunalia est receptissimum, quod etiam in executivis, & aliis privilegiatis detur appellatio suspensiva.

Et vigore Statuti Bononiæ licet semel appellare in quocumque possessorio, quamvis summarissimo, plenè Barz. decis. 71. nu. 7. & seqq. Rot. decis. 220. nu. 4. & 5. coram Buratt., decis. 671. nu. 21. apud Post. de manus. & decis. 381. per tot. coram Bich.

Quod statutum procedit, si vè manutentio concessa sit per cedulam sententiae, si vè per decretum, Rot. allegat. decis. 381. n. 10. & 11. coram Bich.

Et hoc procedit, non obstantibus Constitutionibus Cardinalium Iustiniani, & Sacchetti Bononiæ Legatorum prohibentibus appellationem in summarissimo possessorio, quia Statutum Bononiæ à Papa confirmatum non potuit tolli per Legatos de latere, ut in puncto talis statuti permittentis in quolibet possessorio semel appellare firmat, Rot. decis. 672. nu. 20. apud Post. de manus. & decis. 381. nu. 26. & seqq. coram Bich.

At quod tale statutum nō procedat in possessorio summarissimo manutentionis, quod non est propriè possessorium, sed

sed quædam detentio, & quidam status detinendi rem, donec de plenario possessorio cognoscitur, Tort. ad Statut. Pap. Rubr. 4. n. 36. Bellon. de his, quæ fiunt. incontin. cap. 153. n. 11. in fine, vers. imò non debetur, & in specie Barz. dec. Bonon. 71. n. 15. & seq.

Et licet esset actum agere, & sæpe dicta repetere, si casus, in quibus appellationes sint recipiendæ, vel rejiciendæ, hic recenserentur, cum illi plene videri possint apud Scacc. & Ruginell. in eorum tractat. de appell. Salgad. de Reg. prot. test. per plura capita, Ridoiph. in prax. p. 1. cap. 13. & novissimè Pegaf. resol. forens. 15. to. 2. Nihilominus aliquos casus hic recensere non erit extrà rem, nam ultra casus manifesti gravaminis, ac notoriæ injustitiæ, vel nullitatis, de quibus mox dictum est, appellatio admittitur.

Primò à pronuncia, quæ Judex declarat se competentem, etiam si tacite talem se declaraverit per processum ad ulteriora, cum talis pronuncia habeatur pro definitiva, & defectus Jurisdictionis cetera omnia excludit, & per hujusmodi declarationem infertur gravamen irreparabile, quod amplius reparari non potest, Gratian. cap. 76. nu. 2. Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. membr. 7. n. 51. plenè Amat. dec. March. 76. num. 1. ad 5. Thomat. decis. 183. num. 8. & 14. & decis. 21. nu. 9. & seqq. Rot. decis. 246. nu. 4. coram Bich. dec. 36. nu. 22. cum duobus seqq. par. 10. & decis. 748. nu. 6. p. 18. to. 2. recen. ubi quod si talis Judex post appellationem procedat in causa dicitur attentare, Tondut. de Prevent. judic. par. 2. cap. 38. num. 6.

Secundò appellatio ad utrumque effectum datur in omni materia, & in omnibus casibus, in quibus est prohibita, quando sententia est nulla, & injusta, & non justificatur ex actis, ut ultra supra hic relatos nu. 449. probant Gratian. cap. 41. nu. 7. & 31. Cancer. var. res. p. 3. c. 18. n. 14. & 18. Pegaf. res. forens. tom. 2. cap. 15. n. 57. & 76. Ludovic. decis. Perus. 39. n. 9. Thom. decis. 49. num. 8. & seqq. Rot. decis. 41. nu. 4. apud Zacch. de obligat. Cameral.

Et in terminis Statuti, vel Constitutionis prohibentis appellationem, quod intelligatur, si sententia justa sit, plenè Thomat. dec. 49. n. 11. vers. ubi loquitur, et n. 12. & 13.

Notoria tamen iniustitia ad hunc effectum dicitur illa, quæ nullo velamine offuscari potest, Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 18. n. 125. Rot. dec. 85. n. 4. & 5. par. 1. divers. dec. 503. num. 18. part. 4. tom. 2. recent. & decis. 337. numer. 2. coram Cavalier.

Tertiò datur à decreto admissionis, vel non admissionis testium, Gratian. c. 74. n. 15. et c. 76. n. 13. Ludov. dec. Perus. 38. n. 4. et per tot. Giurb. dec. 56. n. 5.

Idem dic de decreto admissionis, vel non admissionis articulo, à quo pariter datur appellatio, ut de primo, Giurb. dec. 56. n. 8. & 14. Rot. dec. 354. n. 6. et 7. coram Bich. & de secundo, Olasch. dec. 25. n. 14. vers. contrarium tamen, Laurent. decis. Avenion. 102. nu. 2. Surd. decis. 36. per tot. Rot. decis. 795. n. 2. coram Merlin. & quod à decreto reiiciente probationes detur appellatio, Surd. decis. 36. per tot. unde datur etiam appellatio à decreto concessionis, vel denegationis literarum monitorialium pro habendis revelationibus super certis capitibus, cum hoc concernat admissionem, vel rejectionem probationum, Thomat. decis. 99. per tot. tom. 1.

Intellige, procedere appellationem à non admissione articulo, quando sunt relevantes, secus è contrà, Scacc. de appell. qu. 17. limit. 47. membr. 1. nu. 140. Rot. decis. 795. nu. 3. coram Merlin.

Quartò datur appellatio à decreto peremptorio præfixionis termini ad probandum absque spe ulterioris prorogationis, Rot. dec. 38. per tot. p. 1. coram Verall. et dec. 752. n. 7. coram Merlin.

Quintò datur à sententia prolata in actione, seu iudicio finium regundorum, & quod ponantur confines in certo loco, Amat. dec. March. 19. per tot. Gratian. dec. 92.

Sextò datur ad utrumque effectum à sententia lata super educatione pupillorum, Quésad. Pilos. contr. forens. c. 16. n. 47. vers. à sententia, usque ad n. 52. ea ratione, quia licet arbitrium & iudici decernere, apud quas personas fieri debeat æducatio, nihilominus cum agatur de materia gravi, & magni præjudicii, verius est, quod à tali decreto æducatio, licet arbitrario detur appellatio, ut servatum etiam fuit apud Thor. For. 11. to. 1.

Sepimò datur à Decreto, seu sententia declarante aliquem anteriorem, seu potiore creditorem in concursu, licet Judex expresse non decidat super prælatione, sed tacite Constant. ad Statut. Tom. II.

decernendo consignationem favore alterius Creditoris, plenè Thomat. decis. 57. n. 3. 8. 27. & seqq. ubi etiam stante obligatione Camerali, Pegaf. res. for. c. 15. nu. 81. tom. 2. qui asserit Judicatum per Senatum Lusitanum; ea ratione, vel quia Judex tali casu facit quamdam speciem liquidationis, præferendo unum alteri, in quo decipi potest; vel quia creditores in concursu, licet alias habeant obligationem Cameralem, vel quia pacta executiva, agunt via ordinaria, & non executiva, cum unus Creditor non habeat obligatum alium, Rodriguez. de execut. sentent. c. 8. n. 2. & 3. Gutier. in repetit. l. nemo potest n. 390. & 391. ff. de legat. 1. Salgad. labyrinth. credit. p. 1. cap. 16. nu. 28. 31. & 32. & sic cessante via executiva datur appellatio, Quésad. Pilos. differt. 12. n. 63. Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. memor. 4. num. 42. & seqq. benè Thomat. dec. 57. & facit Rot. dec. 503. n. 1. et 2. p. 14. recen. et dec. 76. n. 1. cum duob. seq. p. 15.

Octavo datur à decreto dicente, licuisse, & iicere aliquid facere, vel Instrumentum fore, ac esse approbandum, Thomat. dec. 129. n. 35. to. 2.

Nonò. Datur à Sententia liquidatoria quantitatis, Scacc. de appell. q. 17. limit. 9. n. 36. et seqq. Gratian. decis. 212. nu. 12. Thomat. decis. 183. n. 14. etiam si esset liquidatoria per lura-mentum in litem, Thomat. dec. 103. n. 2. & 3. Rot. dec. 258. vers. & quod à liquidatione, & decis. 917. n. 18. coram Amat. Duno. decis. 232. n. 2. & ibi Add. n. 5. coram Greg. præcipue datur appellatio si fuerit excessum in liquidatione, & executione, Gratian. cap. 987. n. 28. Salgad. de Reg. prot. p. 4. c. 10. n. 31. & seqq. Pegaf. res. for. to. 2. c. 15. n. 55. ad 57. Unde datur appellatio à liquidatione fructuum, ita ut pendente termino ad appellandum executio pro illis facta sit attentata, Rot. dec. 917. n. 18. coram Amat. Duno.

Declara hoc non procedere, si de quantitate certa liqueat ex Instrumento, cujus vigore actum fuit, nam tali casu propter enunciationem quantitatis factæ in sententia non inducitur liquidatio, nec datur appellatio, Thomat. diff. decis. 183. nu. 15. et 16.

Declara pariter non procedere, quando agitur de sententia prolata in simplici possessorio, cum tunc liquidatio facta sit ad solum effectum possessorii, & sic non obstante liquidatione super immisione danda super tali, & tali corpore, non datur appellatio, Rot. dec. 452. n. 3. et 5. coram Seraph. et dec. 452. coram Royas.

Decimò datur à datione Tutoris, quando quis se excusavit à tutela, & excusatio non fuit attentata, Gratian. decis. 50.

Undecimo datur à sententia mixti Executoris Literarum Apostolicarum ad utrumque effectum, cum tunc non sit iudicium executivum, sed ordinarium, Zabarell. conf. 63. n. 1. & seqq. Thomat. dec. 219. n. 7. et 8. tom. 2. plenè Rot. decis. 114. p. 15. rec. dec. 166. n. 3. p. 16. et decis. 412. nu. 6. p. 18. & quando sit mixtus Executor, vide auctoritates prædictas, & signanter d. dec. 114. et dec. 360. p. 15. et dec. 412. p. 18. to. 2. rec. Arguell. dec. 10. Royas dec. 319. per tot.

Duodecimo favore reiecti in examine ab examinadoribus, ac à mala prælatione data, & ab irrationabili iudicio ordinarii, provocando ad novum examen coram Iudice appellationis præelectum ad Parochialem ex Const. 33. Beati Pii V. to. 2. Rot. decis. 5. & 24. coram Celf. & dec. 477. per tot. p. 18. tom. 2. rec. quod intellige in devolutivo ex traditis per Rot. dec. 114. n. 9. p. 15. rec.

Et contrariæ decisiones admittentes appellationem suspensivam procedunt in Beneficiis Calaguritane Diocesis ex particulari motu proprio Clementis VIII. Rot. dec. 329. et 350. part. 14. recent. & sæpissimè, & vide infra hic numer. 526. et seqq.

XIII. admittitur appellatio à quocumque excessu commissio in executione sententiæ, plenè post congestos Pegaf. res. for. tom. 2. cap. 15. n. 72. Salgad. de Reg. prot. p. 4. c. 10. n. 31. et seqq. Post. res. civil. 57. n. 43. cum duob. seqq. Zacch. de oblig. Camer. q. 37. n. 52. et 53. Rot. dec. 639. n. 29. et seqq. p. 18. tom. 2. recent.

XIV. Datur à sententia prolata etiam in iudicio possessorio ad utrumque effectum, quando hoc continet mixturam, & expressam canonizationem fideicommissi, ac articuli, Gratian. decis. March. 150. num. 1. et seqq. plenè Rot. decis. 149. coram Priolo dec. 131. coram eodem, & in Romana Domus 27. Iunii 1681. coram Rondinino confirmatoria dicta dec. 131. coram Priolo.

Mixtura autem in proposito dicitur adesse, si complicatio petitorii, & canonizatio fideicommissi sit principaliter, & ex

485 & expressè facta in dispositiva Sententiæ, secus si in pro-
mio, vel alio loco sententiæ enunciative, Marescott. *var.*
ref. lib. 2. cap. 75. num. 45. & 46. Adden. ad Gregor. dec. 232.
n. 6. Rot. dec. 139. n. 5. & 6. coram Priol. super qua mixtura,
quando adfit, dictum etiam fuit supra hic *art. 1. Sect. 3. n.*
177. & seqq.

486 XV. Datur à Sententia lata super remedio l. diffamari C.
de Ingeni. & manumiss. Maceraten. var. ref. lib. 2. ref. 47. nu.
15. & plenè Blaret. super repetit. dict. l. diffamari c. 10. n. 81.
& seqq. fol. 125.

487 XVI. A Sententia rejiciente exceptionem melioramento-
rum; & denegante terminum ad illa liquidanda; Ciroc. *di-*
scep. 57. n. 38. Pegas. ref. for. tom. 2. c. 15. n. 37. & 38. qui refert,
sic iudicatum.

488 XVII. An detur appellatio à decretis, & provisionibus
factis ab eo, cuius arbitrio, & conscientia aliquid fuit re-
missum, vide Rot. *dec. 10. coram Merlin. et dec. 156. p. 18. to. 1.*
rec. ubi negativè; si fuerit conscientia alicuius aliquid re-
missum, ut puta executoribus testamentariis, secus si Judi-
cibus, qui formam iudicariam servare debent.

489 XVIII. Datur à Sententia fundata super relatione perito-
rum, quando præcipuè talis relatio semper fuit impugnata;
& qui appellavit à tali Sententia noluit approbare talem re-
lationem erroneam; Rot. *dec. 202. n. 8. et seq. p. 17. rec. ubi ad-*
ducit rationem, & vide Rot. *dec. 317. n. 5. ad 7. p. 11. rec. ubi*
secus, si periti sint electi à parte.

390 XIX. Datur appellatio suspensiva, etiam si agatur de Pa-
rochiali, à Sententia institutionis Judicialiter prolata inter
comprehensatos, Garc. *de benefic. p. 9. cap. 4. n. 16. Gonzal. ad*
Reg. 8. Cancell. gloss. 9. n. 208. Rot. dec. 114. n. 11. & dec. 360.
n. 6. p. 15. recen. & prius dec. 399. n. 4 p. 14. ubi quod admitti-
tur appellatio ad utrumque effectum, quando institutio in
391 contradictorio Iudicio partium & ser. ser. processit, *dec. 48.*
& 123. coram Peninger. latè dec. 39. coram Bich. itaut execu-
tio mandati de immittendo facta pendente termino ad
appellandum, & multo magis post appellationem sit atten-
tata, & saltem per viam nullitatis veniat revocanda, *Gan. d.*
c. 4. n. 22. et 23. Rot. d. dec. 48. n. 3. coram Peninger.

492 XX. Datur à denegata Iustitia, seu negligentia Iudicis,
quando rei requisitus pro Sententia, distulit pronunciare, &
sententiare, Olasch. *dec. 12. n. 6. Card. de Luc. de Iurisdict.*
disc. 68. num. 7. & seqq. Zaul. ad Statut. Favent. tom. 1. lib. 3.
Rubr. 7. n. 14. & 15. Cancer. var. ref. par. 1. cap. 17. n. 69. Rot.
dec. 514. n. 4. & 5. p. 1. divers. at dicta praxis appellandi à de-
negata Iustitia non habet locum in Urbe, vel ob notoriam
493 vigilantiam, in egrè ateni, & applicationem Iudicium, ut
testatur Zaul. *nu. 16. vel quia, cum in Urbe sit præsens Pa-*
pa, facilis est recursus ad illum, ad hoc ut mandat Iudici
causæ expeditionem, nec est credendum, quod Iudices co-
ram Papa velint se ponere sub censura negligentie in admi-
nistranda Iustitia.

494 XXI. Datur appellatio à calculis factis per Calculatores
etiam ad utrumque effectum, *Gross. in §. Economos, verbo re-*
petitio Auth. de Sanctis. Episc. Scacc. de appell. q. 17. limit. 35.
nu. 5. Gratian. c. 183. n. 29.

495 Declara, si agatur de calculis factis à calculatoribus ele-
ctis à partibus, ut Arbitris, secus si facti sint à calculatoribus
electis à partibus, vel à Iudice non ad decidendum, sed so-
lum ad referendum sine iurisdictione, quo casu calculi per
Iudicem retractari possunt, & sic non datur appellatio, plenè
Thomat. *dec. 1. per tot. & lignanter n. 2. 9. et 10.*

496 Prout si prætendatur gravamen solum in certis partitis
contentis in calculo, tunc enim appellatio solum datur in-
partitis illi quidvis, & controversis, Gratian. *dict. c. 183. num.*
30. & 31.

497 XXII. Datur appellatio à decreto, quo positiones habentur
pro confessatis, & cum tale decretum contineat grava-
men irreparabile, *Dec. conf. 34. n. 2. et per tot. Cavagn. ad de-*
cret. Montis Ferr. decret. 12. §. 8. q. 2. n. 14. ad 23. et per tot. qui
contrariis respondet, & latè dixi *ad stat. Urb. 10. l. c. 68. annot.*
8. art. 3. n. 367. cum plurib. seqq.

498 XXIII. Datur appellatio à remissione causæ factæ à Iudi-
ce Ecclesiastico ad Iudicem Sæcularem, vel è contrà, quia
continet præiudicium irreparabile, *Marchef. de commiss. p. 1.*
n. 127. et seq. fol. 1212. Tondut. de prævent. Iudic. p. 2. c. 38. n.
499 *fin. prout datur appellatio, si non admittatur exceptio præ-*
ventionis coram uno Iudice super certa causâ, *Tondut. cap.*
39. nu. 5. p. 2.

500 XXIV. Datur appellatio, quando sententia est lata in peti-
torio, & continet verba *Speculare et pertinere*, Gratian. *c. 157.*

num. 20. et seqq. Rot. decis. 315. nu. 6. par. 13. rec. idem si con-
tineat verba *Ius competere*, Gratian. *ibidem*; idem si habeat
verba *Licuisse, et licere*; Thomat. *dec. 129. nu. 35. pariter si*
contineat verba, *teneri, et obligatum esse*, Gratian. *dict. c. 157.*
n. 13. et seqq. & super prædictis quando actum sit, & pronun-
ciatum super petitorio, vide quæ scripsi supra hic *art. 1. sect. 3.*
num. 176. et seqq.

XXV. Datur etiam post rem iudicatam ubi gravamen est
notorium, & iniustitia patens, cum tunc semper possit ap-
pellari, Rot. *dec. 33. n. 2. p. 1. coram Verall.*

XXVI. Datur ab excessiva taxatione expensarum, Rot. *dec.*
123. nu. 1. coram Bich. prout ab excessiva taxatione fru-
ctuum damnorum, & interesse, *Salust. Tyber. in prax. lib.*
1. cap. 27. num. 24. cum duobus seqq. Rot. dec. 100. nu. 29. &
20. par. 1. divers.

Et ex *Statut. Urb. lib. 1. cap. 175.* appellatio ab excessiva
taxatione relevat, etiam non factò deposito summæ in re
iudicata contentæ, *Galganett. ibid. n. 50. ubi reddit rationem.*

XXVII. Datur à Sententia revocante aliam ob grava-
men, quod infert, & de Jure ab omni gravamine licet ap-
pellare *capit. ut debuit de appellat. Rot. in Savonen. Ar-*
sentatorum 11. Decembris 1680. §. quod autem coram R. P.
D. Ursino.

XXVIII. Datur à Sententia nulla, uti prolata extrâ termi-
num citationis ad Sententiam, *Rot. in dicta Savonen. §. quod*
autem, vers. sed etiam coram Ursino.

XXIX. Datur à decreto de restituendo pecunias alicui
Creditori tanquam anteriori, seu potiori vigore obligatio-
nis Cameralis de restituendo prioribus, & potioribus ad
omne mandatum Domini sine Copula *Et ad omne manda-*
tum Domini, secus si adfit obligatio cum dicta Copula *Et*
ad omne mandatum Domini, *Marchef. de commiss. p. 1. de*
309 *commiss. appell. de oblig. Camer. §. 1. nu. 171. ad 176. fol. 709.*
Gratian. c. 772. n. 6. tom. 4.

XXX. Appellatio admittitur à revocatione præcepti nun-
ciativi novi operis facta intra terminum à Jure concessum.
nuncianti ad ducendum Ius suum, *Medic. dec. March. 13.*
per tot. Thomat. dec. 34. n. 9. & seq. & n. 23. & infra, & dixi
latè ad stat. Urb. 148.

XXXI. Datur etiam ab obligatione Camerali quando hec
non fuit probata per Scripturam, sed per testes, *Zacch. de*
oblig. Camer. q. 37. n. 17. 18. & 21. ubi etiam, quod datur ap-
pellatio à decreto de extendendo obligationem Camera-
lem, probatam solum per testes.

XXXII. Datur etiam adversus obligationem Cameralem,
Quando Iudex expressè, vel tacitè, rejecisset aliquam ex-
ceptionem oppositam à Reo, quæ sit de illis, quæ admittun-
tur ad retardandam obligationem Cameralem, *Scacc. de ap-*
pell. q. 17. limit. 9. n. 61. Zacch. dict. q. 37. nu. 22. prout datur
512 *appellatio adversus obligationem Cameralem vulneratam*
per Sententiam, quia tunc non potest executivè procedi, sed
expectande sunt tres sententiæ conformes, ut post Docto-
res, ac decisiones cumulas probat *Zacch. alleg. q. 37. nu. 23.*
& seq. ubi reddit rationes; pariter datur appellatio, si in vim
obligationis Cameralis processum fuerit executivè contrà
tertium, *Zacch. alleg. 37. n. 44. Rot. dec. 96. n. 1. & 2. post ipsum.*

XXXIII. Datur appellatio suspensiva in causis electio-
num, sive judicialiter sive extrajudicialiter procedatur, & in
omnibus casibus in quibus fit electio, seu provisio per con-
cursum oppositorum, si debita forma non servetur, vel mi-
nus idoneus eligatur, plenè *Valenzuol. Valasq. conf. 76. per*
totum libr. 1.

XXXIV. Appellatio non denegatur ex verbis *statim, illi-*
cò, sine mora, & similibus apposis in lege, constitutione:
statuto, vel pacto, Gratian. *c. 41. n. 11. & seq. Bellon. de his,*
quæ sunt incontinen. c. 159. n. 8. vers. verum huiusmodi, & n.
9. qui sequitur dictum Gratian. Rot. *dec. 1087. num. 5. et 6.*
coram Penia.

Contrarium tenet *Ruginell. de appell. §. 9. gloss. 2. n. 49. &*
Rot. acc. 175. n. 5. post Zacch. de oblig. Camer.

At non recedas à primâ opinione rationibus comprobata
à Gratiano, *all. c. 41. & à Rot. cor. Pen. dec. 1087. & Ruginel-*
lus refertur, sed non approbatur à dicto Bellono; & ampliùs
517 *Ruginellus in fine n. 49. se remittit ad Gratian. d. c. 41. quando*
nec nè ex præfatis dictionibus excludatur appellatio, & sic
suam opinionem finaliter corrigit juxta scripta à Gratiano
et dec. 175. post Zacch. confunditur ab illa contraria, & soli-
diori coram Penia in ordine 1087. & ampliùs dicta dec. 175.
loquitur cum motivis, quibus respondent Gratianus, Bel-
lonus, & dicta *dec. coram Pen.*

XXXV. Da-

XXXV. Datur appellatio à Sententia prolata ex Iuramento in supplementum ob defectum probationis, vel ex causa Iuramenti in litem, Scacc. de appell. q. 17. limit. 34. n. 7. secus in Iuramento litis decisivo, Menoch. conf. 217. late Ruginell. videndus de appell. §. 2. cap. 3. à nu. 519. & quando etiam datur appellatio in Iuramento litis decisivo relato, Ofsch. dec. 61. dict. Ruginell. ibidem.

Quia nimis longum esset numerare omnes casus, in quibus permitta est appellatio, hinc illis omissis, iterum repetenda est regula, quod qualibet Causa est appellabilis, & semper appellatio conceditur, præterquam ubi Iure ostenditur prohibita ut bene probat Christin. dec. Belgic. 113. nu. 1. vol. 4. & dictum est supra hic n. 445. & 446. at si sumus in Causis obligationis Cameralis, vel aliis executivis, tunc cum regula stet pro reiectione appellationis in suspensivo, ut post congestos probat Bayo c. 22. n. 40. in prax. Eccl. p. 3. lib. 1., appellans, qui pretendit suspendere viæ executivæ consumptionem per appellationem, debet ostendere notoriam nullitatem, vel Injustitiam & gravamen, ob quæ sit locus appellationi, & non executioni Sententiæ, etiam prolata in Iudicio executivo, aliàs in dubio tali casu appellatio non erit admittenda, Thomat. dec. 57. n. 30. bene Pacion. de locat. & conduct. c. 39. n. 49. & 50. & hæc est praxis Curia, quando enim appellatur sub banca semper commisiones appellationum signantur cum clausula dummodo actum non sit in vim obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi, & sic appellationes non frustrantur, nec præstant impedimentum executioni, si actum sit in vim obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi; quando verò in ipsa Signatura Iustitiæ citata parte victrice petitur commissio appellationis adversus obligationem Cameralem, vel aliud iudicatum in vim viæ executivæ, tunc debet ostendi nullitas, injustitia, vel gravamen, ad hoc ut Signatura rescribat, & committat causam appellationis cum clausulis suspensivis, aliàs rescribit cum clausula sine præiudicio legitime executionis, ut supra firmatum fuit.

Nunc non erit incongruum, etiam aliquos casus recensere, in quibus non datur appellatio suspensiva, & primo confessus non appellat ad effectum suspensivum contra propriam confessionem, Aldovin. conf. 56. n. 1. Pegas ref. for. tom. 2. c. 15. nu. 194. Thom. dec. 75. qui nu. 11. id ampliat, etiam si confessio emissæ sit in iudicio nullo.

Secundo non datur in Causa alimentorum futurorum, quando petuntur non Iure actionis, sed officio Iudicis l. fin. ff. de appell. recip. Cancer. var. resol. p. 1. c. 16. nu. 22. Salgad. de Reg. protecl. p. 3. cap. 1. n. 3. & 4. Pegas dict. cap. 15. nu. 103. & 110. Gomez Bayo in prax. Ecclesiast. p. 3. lib. 1. c. 22. num. 47. Milanen. decif. 5. nu. 32. & segg. lib. 1. Fontanell. plenè decif. 296. Thomat. decif. 10. num. 2. Gratian. decif. 53. nu. 10. Rot. dec. 166. p. 12. recen.

Sed quod etiam si petantur Iure actionis (si agitur de alimentis futuris, quæ petuntur à paupere, & qui aliundè se alere non potest) non datur appellatio, Surd. de alim. tit. 8. privil. 60. n. 22. Ridolphin in prax. p. 2. c. 5. nu. 169. Amostazz. de Caus. Pius lib. 4. c. 10. n. 70. & 71.

Si verò agatur de alimentis præteritis, datur appellatio suspensiva, Surd. dict. privil. 60. n. 15. & segg., Ridolphin. alleg. c. 5. n. 166. Rot. decif. 94. n. 8. post Zacch. de Salar.

Et etiam in futuris datur appellatio suspensiva, si fuerit in illorum taxatione excessum, Ridolphin. ibidem n. 172. at verius est, quod præteritus excessus in alimentorum taxatione non retardet, sed rejiciatur ad peritorium, in quo si apparebit excessus, poterit excomputari in sequentibus annis, Rot. dec. 549. n. 4. & 5. p. 4. n. 3. rec., & dec. 166. n. 20. p. 12.

Et alimenta dicuntur futura, & non præterita à die petitionis illorum judicialiter factæ, & decursa etiam ante Sententiam, post tamen litem motam, & à die petitionis, Surd. dict. privil. 60. nu. 16. Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 83. nu. 2. Giurb. ad consuetud. Mellan. c. 7. verbo alimenta, gl. 15. nu. 13. idem dec. 4. n. 47. Gratian. dec. 53. n. 10. & 11. Rot. dec. 208. nu. 4. & segg. coram Buratt. dec. 73. nu. 4. coram Carill. decif. 34. n. 17. dec. 71. nu. 29. & dec. 250. nu. 27. coram Bich. dec. 94. n. 9. post Zacch. de Salar., dec. 690. n. 11. p. 4. tom. 3. recen., & decif. 472. n. 25. p. 9.

Tertio denegatur appellatio suspensiva in Causa mercedis debita famulo, ac mercenario pauperi, qui non habet undè aliundè vivere possit, tali quippe casu merces sortitur naturam alimentorum, ad effectum rejiciendæ appellationis, Salgad. de Reg. protecl. p. 3. c. 3. nu. 78. & segg., Zacch. de Salar. q. 107. nu. 4. & segg. Pacion. de Locat., & Conduct. cap. 39. nu. Constant. ad Statut. Tom. II.

31. & infra Gomez. Bayo in prax. Eccles. p. 3. lib. 1. cap. 22. nu. 46. Pegas. dict. resol. 15. nu. 184. Gratian. decif. 53. plenissime per tot., & in addit. nu. 2. & 3. Thomat. dec. 10. nu. 2. & segg., plenè etiam Rot. dec. 94. & 95 apud Zacch. de Salar.

At datur appellatio etiam suspensiva, quando cessat paupertas, & famulus, ac mercenarius habet aliundè undè vivere possit, Thomat. dict. dec. 10. nu. 6. & 7. Rot. dec. 95. nu. 3. apud Zacch. de Salar.; talis tamen paupertas in mercenario præsumitur, nisi contrarium probetur, ad effectum excludendi appellationem, Scacc. de appell. quest. 17. limit. 8. nu. 9. Pacion. dict. cap. 39. nu. 34. & appellatio rejicitur tantum pro mercede debita pro duobus, vel tribus annis ultimis, nō si pro pluribus annis retrò; undè Signatura solet præservare executionem pro mercede dictorum duorum annorum ultimarum, & in reliquis committere causam appellationis in suspensivo, Zacch. dict. q. 107. nu. 14. Pacion. alleg. cap. 39. n. 35. dict. Bayo alleg. n. 46.

Quarto non datur in Iudicio summarissimo manutentionis, Vermigliol. conf. 337. n. 4. Cancer. var. resol. par. 1. cap. 17. nu. 26. Post. de manu. observ. 106. n. 7. & segg., Pegas ref. 15. nu. 153. Rot. dec. 231. nu. 5. & segg. & dec. 381. nu. 9. cor. Bich., Garz. Bayo dict. cap. 22. n. 30. & hoc procedit etiam quoad fructus debitos in Iudicio manutentionis, cum sint huius pars, & veniant consecutivè ad mandatum de manutendo, licet illorum specialis mentio in dicto mandato facta non fuerit, & peti possunt coram Iudice à quo, stante rescripto Signaturæ cum clausula sine præiudicio mandati de manutendo, Rot. dec. 166. nu. 9. & dec. 228. nu. 4. et 5. coram Orthob., dec. 12. nu. 3. et 4. et decif. 260. nu. 21. & segg. par. 12. rec., et dec. 312. nu. 3. par. 19.

Fallit si sit concessa per cedulam sententiæ definitivæ, Thomat. dec. 163. per tot. Rot. dict. decif. 381. n. 9. coram Bich. & super hac limitatione, quod illa non procedat in Statu Ecclesiastico, quando habet locum Ægidiana dixi supra, hic art. 1. Sect. 3. nu. 152. et segg.

Fallit pariter, stante injustitia manutentionis, quia tunc, quomodocumque concessa sit, datur appellatio, Post. de manu. observ. 106. nu. 83. Rot. dec. 39. nu. 9. coram Bich.

An autem datur appellatio de Iure Canonico in possessio rio reintegrandæ, negat Ansaldo. conf. 62. per tot., et conf. 63. nu. 1. et segg.

Sed contrarium tene cum auctoritate Rotæ cor. Ubald. dec. 227. nu. 1. dec. 236. nu. 3. coram Orthob., et in Melevitana Attentatorum 28. Iunii 1660. coram Bevilacqua.

Quinto non datur in causa attentatorum, & à decreto facto pro illorum purgatione, Lancellott. de attentat. par. 3. cap. 28. num. 49. Ridolphin. in prax. par. 2. cap. 15. nu. 98. Salgad. de Reg. protecl. p. 2. cap. 12. à nu. 3. Rot. decif. 52. n. 14. et segg. p. 11. recen., decif. 380. nu. 10. par. 18., et dec. 412. nu. 3. par. 19. ea ratione, quia decretum super purgatione attentatorum est merè interlocutorium, Rot. dict. decif. 52. nu. 15. par. 11. recen.

Sexto. Nec admittitur in quovis possessorio in Statu Ecclesiastico in locis, & causis, ubi viget Ægidiana, ut latè firmatum fuit supra hic art. 1. Sect. 3.

Septimo. Nec datur à decreto, seu præcepto facto à Iudice de recognoscenda Scriptura, Ruginell. de appellat. §. 2. c. 3. n. 827. et 828. Salgad. de Reg. protecl. par. 2. cap. 1. n. 171. Pegas alleg. resol. 15. n. 128.

Octavo. Nec admittitur adversus præceptum, five decretum de exhibendo libros, Scripturas, & quid simile, Ridolphin. in prax. par. 2. c. 3. n. 72. et 73. Pegas resol. 15. n. 142. Gratian. dec. 97. plenè, ubi de ratione n. 13.

Fallit si in casum non exhibitionis, ulterius contineat condemnationem ad interesse, Pegas dict. n. 142. vers. secus quando est, Gratian. allegat. dec. 97. nu. 10.

Nono non admittitur in suspensivo, in causa decimarum, sicut enim non appellatur in causa Tributorum debitorum Principibus Mundi, ita multo minus est locus appellationi in decimis debitis Deo, ac ejus Ecclesiæ, cap. tua nobis in fine de decim. Ruginell. de appellat. §. 2. cap. 3. nu. 256. Gomez. Bayo in prax. Eccles. par. 3. lib. 1. cap. 22. nu. 46. Monet. de Decim. c. 8. nu. 58. Salgad. de Reg. protecl. par. 2. c. 2. n. 83. Pegas allegat. resol. 15. nu. 160. Gratian. dec. 100. nu. 1. cum duobus segg. et n. 6. et 7. Thomat. dec. 57. nu. 9. et dec. 163. nu. 2. Rot. dec. 223. nu. 5. et 6. par. 12. recen. & novissime Carol. de Mean. ad Ius Leodien. tom. 5. obser. 716. n. 5.

Declara conclusionem procedere, si laicus conventus pro decimis allegaret simplicem præscriptionem, vel consuetudinem

dinem illas non ſolvendi, ſecus ſi privilegium clarum exemptionis, vel compositionis, hoc enim ſecundo caſu dabitur appellatio, Scacc. *de appell. q. 17. limit. 18. n. 2.* Cancer. *var. ref. p. 1. c. 23. n. 29.* dict. de Mean. *alleg. n. 5. verſ. ſecus ſi allegaret.* Gratian. *dec. 100. n. 4.* Thomat. *dec. 162. n. 3.*

Fallit etiam quando data eſt manutentio in quaſi poſſeſſione exigendi decimas per cedulam ſententiæ definitivæ, non per decretum, Thomat. *dec. 153. per tot. p. 2.* cum enim hoc caſu, (dum agitur cum Eccleſia) ceſſet Aegidiana, cedula ſententiæ definitivæ facit cauſam appellabilem, juxta ſuprà per nos firmata hic *art. 1. ſect. 3. à n. 153.*

Fallit pariter ſi controverſia ſuper decimis ſit inter duas Eccleſias, quarum utraque ſuper illarum exactiōe pretendat ſe potiorē, Salgad. *de Reg. proteſt. p. 3. c. 2. n. 77.* Balmaſed. *de collect. c. 106. n. 6.* ubi quod hæc limitatio quo idem in Tribunalibus aſſertur, Scacc. *de appell. q. 17. limit. 18. n. 3.* Gratian. *dec. 100. n. 5.* Thomat. *dec. 57. n. 10.*

Decimò non admittitur in cauſis Collectarum, & Tributorum, l. *abſtinendum*, & *leg. fin. C. quor. appell. non recip.* Scacc. *de appell. q. 17. n. 1.* Gutier. *de Gabell. q. 171.* Salgad. *de Reg. proteſt. p. 3. c. 2. n. 70.* Balmaſed. *de Collect. q. 106. n. 105.* Pegas *ref. 15. n. 161.* nec aliàs debitori Supremi Principis conceditur appellatio l. *abſtinendum* q. *C. quor. appell.* Bayo *dicto cap. 22. nu. 32.*

Undecimò. Nec à decreto mandante reſtaurationem, vel conſtructionem Eccleſie Parochialis minantis ruinam cōpetat Parocho, vel Parochianis, Conc. Trid. *c. 7. ſeſſ. 21. de Reſorm. Salgad. de Reg. proteſt. p. 3. c. 5. n. 14. et 15.* Franceſ. *de Eccleſ. Cathedral. cap. 10. num. 193.* nec datur favore hæreditum beneficiati, qui tenebatur reſtaurare Eccleam, ſicut enim hic ad reſtaurationem tenebatur rejecta appellatione, ita & eius hæredes, cum ex perſona hæredis qualitas obligationis non mutetur, Salgad. *de Reg. proteſt. p. 3. c. 5. n. 25.* Franceſ. *de Eccleſ. Cathedral. c. 13. n. 34.* Balmaſed. *de collect. q. 106. n. 8.* Pegas *d. ref. for. 13. n. 164.*

Duodecimò. Non datur à decreto facto ſuper reſeſtione, reſtauratione, & expurgatione Viarum, & Pontium, Cancer. *var. ref. p. 3. c. 4. n. 273.* Modernus Zaul. *Episcopus Verulanus ad Stat. Favent. tom. 2. lib. 7. Rubr. 4. n. 14. et 15.* ubi idem firma ſupra taxa pecuniaria facta pro reſtaurandis viis Urbis ex particularibus motibus propriis Alexandri VII. & Clementis X.

XIII. Nec datur appellatio, ſi agatur de collecta impoſita ad pauperes Infantes expoſitos alendos, Balmaſed. *de Collect. qu. 106. num. 10.*

XIV. Non appellatur in quavis materia, quæ perineat ad Cultum Divinum, puta ſi agatur de paramentis, ac ſupelleſtile Eccleſiaſtica pro cultu Eccleſiæ comparanda, Balmaſed. *dict. qu. 106. num. 9.* Tondut. *quaſt. Canon. cap. 11. num. 14. & 15. par. 1.*

XV. Non admittitur in cauſa terminanda cum celeritate *argum. fin. ff. de appell. recip.* Pegas *alleg. ref. 15. n. 158.* Gratian. *dec. 72. n. 6.* Thoma. *dec. 7. n. 20.* ſuper cuius tamen conſuſionis veritas non inſiſto, cum contrarium fortè ſit verius ex deductis ſupra hic à *n. 151. & ſeq.*

XVI. Non datur adverſus reſtitutionem depoſiti, cum depoſitarius non appellet, ex quo depoſitum habet executionem paratam, ſicut res indicata *leg. ſi quis Cod. depoſit.* Novar. *decif. Apulens. 4. n. 4. & 5.* Thomat. *decif. 27. n. 15.*

Idem dici adverſus mandatum relaxatum in Curia Romana in vim Pagellarum, ſeu Schedularum *Paghero*, quæ ex praxi Urbis, habent vim depoſiti, & celerem viam executivam, ex firmatis ſupra per nos *annot. 12. tom. 1. ad Stat. Urb. libr. 1. cap. 83. nu. 24.*

XVII. Non datur appellatio à præcepto nunciativo novi operis, quinimò cum illud ſit fundatum in Jure, ſi revocaretur, daretur à ali revocatione appellatio ex firmatis ſupra hic *nu. 510.* & propterea cum tale præceptum afficiat, a ſententia de demoliendo ædificatum poſt præſentatum præceptum nunciativum novi operis, non datur appellatio, Salgad. *de Reg. proteſt. p. 2. c. 8. n. 48. et ſeq.* Pegas *ref. 15. nu. 137.* Thomat. *dec. 34. num. 6.* & probatum fuit latè ſupra *ad Stat. Urb. 148.* ex ratione ibi adducta, quia dicta nunciatio novi operis habet vim remedii Inhibitorii, & cauſat attentatam.

XVIII. Nec regulariter admittitur in cauſa dotis, Bim. *conf. 167. n. 12.* Medic. *dec. Senen. 80. n. 6. & ſeq.* Poſt. *ref. Civ. 108. n. 19. et 20.* Gratian. *dec. March. 72. n. 2. & ſeq.* Thomat. *dec. 75. n. 12.* Pegas *alleg. ref. 15. n. 199.* & probant aliqui reſati per Card. de Luc. *de Dor. diſc. 59. n. 5.*

At opinio contraria, quod pro dote non competat via executiva, & ſic datur appellatio probant plures relati per Pegas *diſc. ref. 1. n. 199.* & in ſubſtantia ſic fuit decifum apud Gratian. *alleg. dec. 62.* ubi Rota Maceratenſis noluit moderare Inhibitionem vigore appellationis in cauſa dotis, Rot. *dec. 37. n. 4. et 6. coram Duran. & infinitos congerit Card. de Luc. de Dor. diſc. 59. n. 4.* ubi quod de Jure Communi non reperitur cautum, quod pro dote competat via executiva, & n. 5. dicit, quod tenentes contrarium non ſunt attendendi, quia aliqui loquuntur ſine auctoritate & alii fundantur in auctoritate Baldi Novelli, qui explicite firmat regulam in contrarium, & hæc opinio videtur verior: & juxta ſcripta per dictum de Luca in eadem cauſa reſpondit Rot. *dec. 138. num. 6. & decif. 163. numer. 11. Coram Cerr.*

Et fortè opinio contraria procedere poteſt, ſi agatur à muliere paupere pro dote, ita ut loco alimentorum deſervire debeat, nec mulier habeat aliunde unde vivere poſſit, & in his terminis loquitur Gratian. *dec. March. 72. n. 2. et ſeq.*

Undè pro fructibus dotis ſubrogatis loco alimentorum, (quicquid contrarium verius ſit in ipſa dote) competit privilegium viae executivæ, ſicut pro alimentis, ex quo illi debent marito ſuſtineri onera matrimonii, tanquam alimenta, Rot. *dec. 875. n. 5. coram Merlin.* cum aliis Cumulatis per Card. de Luc. *de Dor. diſc. 59. n. 7.* Rot. *dec. 138. n. 7. & 8.* confirmata *dec. 163. n. 12. coram Cerr.* quæ deciſiones emanarunt in cauſa, ſuper qua ſcripſit de Luc. *diſc. 59.*

Ob eamdem rationem ſi agatur de aſſecuratione dotis facta favore uxoris ob vergentiam Mariti ad inopiam, cum tunc debeat deſervire pro alimentis, nec datur appellatio ſuſpenſiva, Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 109. n. 20.* Sanſelicio. *decif. 132. p. 1. & ex aliis dixi in annot. ad Stat. Urb. 129. annot. 31. n. 136. tom. 1.*

At in Urbe ceſſat hæc diſputatio, cum ex *Stat. Urb. libr. 1. c. 85.* doſi ſit attributa via executiva, etiam contra tertium, & ſic non dabitur appellatio, cum via executiva poſſit attribui per ſtatutum, Rot. *decif. 177. numer. 9.* poſt Zacch. *de obligat. Cameral.*

XIX. Non competit appellatio ſuſpenſiva à decreto, quo decernitur, tutelam ad aliquem ſpectare, vel educationem eſſe faciendam penes certam perſonam, cum prius datus tutor debeat tutelam acceptare, vel ſi habet excuſationem à tutela, debet illam proponere l. 1. *ſi quis tutor. ff. quando appelland. ſit Aſſict. dec. 267. n. 1. verſ. decretum,* & ibi Urſili. n. 3. Hyer. Leo *dec. Valent. 151. per tot. libr. 2. qui n. 3. & 4.* aſſerit, ſic judicatum in Regia Auctoritate Regni Valentie, bene Valleron. *de tranſact. 11. 3. q. 1. n. 82. & 83.* Salgad. *de Reg. proteſt. p. 3. c. 8. n. 24. & 25.* Pegas *ref. 15. n. 114.* Gomez Bayo in *prax. Eccleſ. p. 3. libr. 1. c. 22. n. 31.*

Et quamvis quoad educationem videatur contrarium firmatum ſupra hic *nu. 469.* attamen ibi agebatur in concurſu plurium contententium ſuper educatione: at hic agitur cum ſolo tutore deputato, vel alio, apud quem pupilli educatio fieri debet, & ſic non agitur in præjudicium alterius concurrentis.

XX. Non datur appellatio ſuſpenſiva in cauſis damnorum datorum, Vermigliol. *conf. 236. n. 9. et conf. 337. n. 2. & ſeq.* ubi teſtatur de ſtylo omnium Curiarum, Pegas *alleg. ref. 15. nu. 152.* Zaul. *Episcopus Verulanus in obſer. ad Stat. Favent. to. 2. libr. 5. Rubr. 1. nu. 6.*

XXI. Non competit pro penis inſiſtis pro criminibus in ſtatu Eccleſiaſtico, niſi facto depoſito ex Conſtitutionibus Apoſtolicis, & quando tale depoſitum non ſit faciendum ob paupertatem, vel non integrum, ſed arbitrio Judicis, quando agitur de magna pena pecuniaria, vel ſi Reus appellans velit, dum revidetur condemnatio ſuper pena pecuniaria, remanere in Carceribus, vide Zaul. *ad Stat. Favent. to. 1. libr. 4. Rubr. 19. per tot.*

XXII. Non datur à decreto interlocutorio præſtationis Juramenti calumniæ, Thomat. *decif. 31. num. 1. & ſeqq.* nec diſſentit Anton. del Rè in *ſuo tractat. de Jurament. calum. capit. 14. numer. 11. & 14.* licet faciat aliquas diſtinctiones apud ipſum videndas, quæ in ſubſtantia non tollunt conſuſionem pro non competentia appellationis, quando ſimpliciter per decretum interlocutorium fuit demandata præſtito Juramento calumniæ, & nulla cauſa legitima allegata fuit, cur præſtandum non ſit.

XXIII. Non datur ad effectum ſuſpenſivum à ſententia excommunicationis, vel à declaratoria ſuper excommunicatione jam incurſa *textus clarus in cap. Paſtoralis S. verum de appell. de Marin. quotid. ref. libr. 1. c. 113. n. 12. & 3.* Thomat. *decif. 18.*

dec. 18. per tot. Pegas ref. for. 15. n. 131. et 197. Rot. dec. 3. n. 1. vers. quamvis p. 2. rec.

- Non procedit conclusio si nulliter fuit processum ad censuras absque citatione personali vel in-exemplos, Rot. dec. 496. p. 14. rec. & facit plenè Quesad. Pilo contr. for. c. 32. per tot. qui in casu oppositæ nullitatis contra declarationem incursum censurarum probat, non esse locum affixioni cedulorum, si fuerit interposita appellatio à censurarum inflictione non legitime facta; tunc enim denunciare aliquem excommunicatum per cedulones, non obstante appellatione interposita à censuris inflictis, licet, quando illa legitime inflicta sunt cum declaratio per cedulones, sit actus sublequens excommunicationem, novum gravamen secum non trahens, & sic absque metu attentatorum affigi possunt pendente appellatione, secus si illegitime inflicta sint ex c. Passoralis 35. §. verum de appell. Quesad. sic declarat dictam dec. Thomat. 18. & in fine fatetur, cedulones in illo casu fuisse affixos de facto, licet de hoc conqueratur, & in substantia pro admissione appellationis in casum nullitatis simplicis declaratorie super excommunicatione inflicta à Canone, eo quia factæ sint citationes tenent latè Chart. dec. Crimin. Mediolan. 61. per tot. & de Marin. quotid. ref. c. 112. num. 5. cum duob. seq. lib. 1. qui dicit, dari appellationem à sententia declaratoria incursum censurarum, idemque tenet Ricc. dec. Archiep. Neapol. 102. nu. 1. & seq. p. 3. & prius dec. 215. p. 2. licet sit verius contrarium, quando citati sunt contumaces, & non comparent, & agitur de notorio, Ricc. dec. 102. p. 3. n. 6. Macerat. var. ref. lib. 1. ref. 71. n. 12. & 13. quem sequitur dict. de Marin. n. 8. qui dicit, non suspendi declaratoriam, si Judex excommunicatum declarans appellationem non admittit; sed quod stante appellatione suspendatur executio declaratorie, tenet Ricc. in alleg. dec. 215. par. 2. & dec. 102. part. 3.

- At quando necne in hac materia detur, vel denegetur appellatio videantur dicti de Marin. Maceraten. Quesad. Char. & Thomat. Genuen. in prax. Archiep. cap. 28. Scacc. de appell. q. 17. limit. 22. Ricc. dec. Archiep. Neapol. p. 3. dec. 102. per tot. Rot. dec. 241. p. 14. rec.

- XXIV. Non datur à sententia provisionali, ex quo est revocabilis, Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. membr. 2. n. 14. Rot. dec. 28. num. 5. et 7. coram Bich. & dec. 600. num. 1. coram Amat. Dumoz.

- At adverte, quod sententia, siue decretum provisionale debet esse tale in substantia, & non in verbis, quod scilicet fuerit facta provisio, quæ revocari quodcumque possit in definitiva, secus si solum in verbis sit provisionale, & factum per verba per modum provisionis, nam si decidat negotium, de quo est controversia, & eius effectus sit irreparabilis, tunc dabitur appellatio, cum verba Judicis provisionalia in cortice deciderint totum negotium, hinc aliàs vidi, per Signaturam admissam causam appellationis à decreto, fieri mensuram licet esset conceptum per modum provisionis, & sine præjudicio iurium partium, & poni ad partes, non attentis namque tot cautelis fuit admissa appellatio, ex quo decidebat totum negotium principale, & controversiam, de qua agebatur, quia Reus pretendebat, post 40. annos non esse locum mensuræ, unde dum Judex pro illa facienda decretum faciebat licet provisionale, & cum aliis cautelis supra relatis, adhuc apparebat, quod mensura impugnata admittebatur, & sic gravamen non poterat reparari in definitiva, quo casu à quocumque decreto, etiam interlocutorio, appellari potest, ut dixi infra hic n. 596.

- XXV. Non datur appellatio suspensiva (quinimmo Signatura Justitiæ solet rescribere Nihil, & sic tollere omnem appellationem) adversus decretum factum super redditione rationis contra Tutores, Curatores, & alios Administratores, tam locorum piorum, quam personarum secularium, Salgad. de Reg. protect. part. 2. c. 11. num. 5. & seqq. Borgnin. de Tutor. & Curat. n. 222. & seqq. Ruginell. de appell. §. 2. cap. 3. num. 56. Scacc. eodem tract. q. 17. limit. 29. de Marin. ad Revert. dec. 518. n. 1. cum duob. seq. & dixi supra hic n. 396.

- At si ratio offeratur, & reddatur, sed in redditione rationis, ac calculis factis per Peritos, vel alio modo per contractum non approbatis, appareat in aliqua summa debitor, & in illa condemnetur, si appelletur, appellatio erit admittenda, Salgad. dict. c. 11. n. 37. & seqq. at si executivè cum guarantee, obligatione Camerali, vel alio pacto executivo, administrator se obligasset nedum rationem reddere, sed & reliquum restituere, tunc tenebitur executivè, ut post cumulos tenet Anton. de Amat. resol. 59. num. 26. cum Constant. ad Statut. Tom. II.

trib. seq. cessante tamen pacto executivo, licet quoad restitutionem reliquatus det. r appellatio, nihilominus quoad ipsum factum redditionis rationis tenetur administrator executivè adimplere, & sine appellatione, cum ab eo nihil aliud queratur, nisi redditio rationis, quam quilibet administrator de Jure reddere debet, & solum evitabit viam executivam, offerendo rationes, Amat. all. ref. 59. n. 24. & 25.

Datur tamén appellatio suspensiva etiam favore Tutoris, ac alterius universalis administratoris, si fuerint condemnati ad restituenda certa bona descripta in Inventario, præmissis prius Judicio super generali redditione rationis, cum possit esse, quod dispendis calculis totius administrationis remaneant creditores, & nihil teneantur restituere ad leg. §. præterea si tutela, ff. de contr. & util. act. tutel. Gratian. dec. 179. num. 1. & generaliter, quod ab executionibus factis, quia à debitore obligato ad aliquid faciendum solum factum exposcitur, nulla detur appellatio sancitum fuit per Stat. Fr. bis 171. lib. 1.

XXVI. Non datur appellatio suspensiva à mandato de migrando, seu extractando facto contra Conductorem Domus, & prædii urbani, Merlin. Pignat. contr. for. cap. 89. num. 8. centur. 1. Ricc. dec. 272. par. 2. Castill. dec. 42. nu. 7. Giurb. dec. 59. num. 21. Thomat. dec. 57. n. 11. et dec. 112. nu. 23. Sanfelice. dec. 132. num. 3. vers. nec à qualibet sententia 10. 1. Pegas resol. forens. c. 15. nu. 155. & 193. Pacione. de locat. & conduct. cap. 65. num. 146. versic. et idem si decretum, & num. 147. & seqq. ubi ex aliis ad hoc adducit duas rationes: primam, quia agitur de Judicio momentanee possessionis secundam, quia contractus locationis circa restitutionem rei locatæ celeritatem deliderat, Grammatic. dec. 58. nu. 15. & 16. quidquid in contrarium teneat Salust. Tyber. in praxi lib. 2. cap. 45. num. 2. quia in contrarium est veritas, ac praxis omnium Tribunalium Urbis rejicientium appellationem.

Declarata si agatur inter Dominum, & Conductorem, seu alium ex eius Juribus, secus si agatur inter duos conductores, Thomat. dec. 57. n. 12. Pacione. de c. 65. n. 152. Pegas d. c. 15. n. 155. vers. & postea declaratum.

Declarata, etiam si clarè non constet de terminatione locationis, quia Inquilinus hoc negaret, & ex Instrumento non appareret de locationis fine, Scacc. de appell. q. 16. limit. 1. n. 54. Ridolph. in prax. p. 2. c. 13. n. 119. Pacione. ibid. n. 156. qui etiam adducit aliquas declarationes apud ipsum videntas.

XXVII. Non datur à decreto interlocutorio l. 2. ff. de appell. recip. l. à sententia, C. quorum appell. non recip. Giurb. dec. 56. n. 6. Thomat. dec. 8. n. 12. & 13. & consonat Statut. Urb. 173. lib. 1.

Limita conclusionem, si gravamen illarum per decretum interlocutorium non potest reparari in definitiva l. 1. §. Quasitum ff. de appell. & relat. Becc. conf. 31. nu. 2. & seq. Surd. dec. 36. n. 13. Giurb. dec. 56. n. 8. et seq. Thom. dec. 54. n. 5. et seqq. n. 8. & prius d. dec. 8. nu. 15. & 20. & consonat Statut. Urb. 173. lib. 1.

Hanc declarationem amplia, procedere etiam stante statuto rejiciente appellationem, quia si gravamen est manifestum, & illud non potest reparari in definitiva, non obstante statuto appellatio est admittenda, Gratian. c. 76. n. 7. et seq. Giurb. dec. 56. n. 8. vers. ubi etiam, et n. 14. Surd. dec. 36. n. 18. Ludovic. dec. Perus. 38. nu. 6. Thomat. dec. 8. nu. 17. cum duob. seqq.

Quinimmo datur appellatio à decreto interlocutorio continente gravamen, quod in definitiva in totum non potest reparari, vel cum maxima difficultate, Gratian. c. 76. n. 9. et seqq. Giurb. allegat. dec. 56. num. 11. Thomat. dec. 54. num. 8.

XXVIII. Datur à decreto generaliter mandante, denuò responderi positionibus, & non restrictivè ad certas, & determinatas positiones, ex quo quis, per novam responsum sic generaliter demandatam, posset incidere in periculum, Thomat. dec. 94. n. 3. cum duob. seq.

XXIX. Non datur appellatio suspensiva à decretis factis ab Episcopo in actu visitationis cap. ad nostram, & ibi Fagnan. n. 4. & seq. de appellat. & cap. irrefragabili de offic. Ordinar. Concil. Tridentin. sess. 22. cap. 1. & sess. 24. cap. 20. de Reformation. plenè Pereir. de Castro de man. Reg. tom. 1. cap. 7. num. 12. §. Quibus si constituimus, Thomat. dec. 14. num. 29. & seqq. dec. 27. num. 14. & dec. 29. num. 5. & 6. Rot. dec. 258. nu. 6. p. 19. rec. & dec. 330. numer. 3. coram Peutingen.

Procedit conclusio, si Episcopus in Visitatione ad cor-

427 Principis solet rescribere *Data cautione si quid exequendum*, & hoc facit, quia dum queritur in secunda instantia executio iudicati, hoc posset deservire de vento ob recessum Forensis, vel decoctionem formalem debitoris; at huiusmodi rescripta non sunt facienda, nec vidi facta, nisi cum magna circumspectione, ne debitor gravetur prestare cautionem, quam invenire difficile est ex Juris presumptione, Cyriac. *contr. 10. n. 64. Gjur. decis. 4. n. 9. & seq.*

428 Solet etiam Signatura aliquando favore Soceri, vel Fratris (contra quos ad instantiam Generi, vel Sororis fuit relaxatum) mandatum liberè pro dote, non attento beneficio deducto ne egeat ab illis judicialiter allegato propter eorum paupertatem) rescribere *Sine prejudicio deducto ne egeat*, quo casu non potest iudex à quo procedere, nisi salvis alimentis congruis pro Socero, vel Fratre contentis in dicta clausula *deducto ne egeat* modificativa alterius antecedentis sine prejudicio, aliàs attentat, Cappucc. *in prax. 10. 2. de Iudic. execut. art. 11. nu. 577. fol. 2. 12.*, Rot. *dec. 16. nu. 10. coram Zarat.*; non censetur tamen attentasse, nec excessisse in executione, etiam stante dicto rescripto, licet Creditor Dotis fecisset executionem super certis corporibus, dum in alijs possunt remanere alimenta congrua, Rot. *dist. decis. 16. n. 11. coram Zarat.*

430 Similiter si fuerit relaxatum mandatum contra Mulierem obligatam pro marito, vel filijs, & ipsa alleget, se remanere indotatam, tunc enim si Iudex mandati Mulieri non preservavit dimidiam Dotis, ipsa Signatura rescribit *sine prejudicio salva medietate Dotis*, & ita sæpè vidi rescriptum.

432 Quandoq; Signatura faciendo figuram Principis in Commissionibus causarum directis Iudicibus addit clausulam *Cum facultatibus A.C.*, hoc est procedendi executivè sicut A. C. Rot. *in Romana Ferracci 28. Februarii 1681. §. cum enim coram Albergato*; super quo est bene advertendum, quod tale rescriptum intelligitur, prout de Jure, & quatenus via executiva de Jure competat, Rot. *decis. 93. num. 13. & 14. apud Post. de Subhast.*; dum Signatura, rescribens prout de Jure, non potest tales facultates concedere, ubi deficit via executiva, Rot. *ibidem & decis. 353. n. 11. par. 10. rec.*, Rocca *disput. Jur. Select. tom. 2. cap. 153. n. 14. & 15.*

435 Hinc si obligatio Cameralis sit vulnerata per sententiam, procedendum est per tres conformes via ordinaria, & non executiva, ex plenè firmatis per Zacch. *de obligat. Cameral. q. 37. n. 23. & seqq.*, & consonant magistrales decisiones Rote *coram Coccin. decis. 78.*, *coram Zarat. decis. 103.*, *decis. 88. par. 12. recen.*, & *decis. 168. par. 13.*

436 Et propterea si obligatio Cameralis sit vulnerata, non obstantibus facultatibus A.C. attributis per Signaturam, debet procedi via ordinaria, nec tali casu facultates A.C. suffragantur, Rot. *decis. 45. n. 4. post Zacch. de obligat. Cameral. dec. 103. n. 10. & seqq. coram Zarat.*, & bene *dec. 353. n. 11. p. 11. rec.*

437 Nec super hoc cadit dubium, quando Signatura rescripsit *cum facultatibus A.C. prout de Jure*, Rot. *decis. 103. num. 11. coram Zarat.*

438 Si tamen sententia vulnerans viam executivam, & obligationem Cameralem, esset notoriè nulla, vel injusta, tunc vulnus aliquod non infligitur obligationi Camerali, Zacch. *de oblig. Cameral. q. 37. n. 35. & 36.*, Rot. *dec. 45. n. 5. post ipsum ead. tr. art. dec. 78. n. 2. coram Coccin.*, *dec. 302. n. 6. p. 6. rec.*, & sic commissio facta cum facultatibus A.C. tali casu prodesset, si tamen agatur de nullitate, vel injustitia jam declarata, aliàs procedendum est ordinariè, ut probant decisiones suprà allegatæ *coram Coccin. dec. 78. n. 5. coram Zarat. dec. 103. latissimè.*

439 Idem dic quando sententia vulnerans non tangit ipsam obligationem, sed decretum solum relaxationis mandati, quia non ritè processum ad illius relaxationem, tunc enim potest, ritè facto processu, procedi executivè ad novam relaxationem mandati, cum vulnus obligationis non adsit, ut bene declarat Zacch. *de oblig. Cameral. q. 37. n. 38. & seqq.*

441 Plures aliæ Rescriptorum formulæ, quibus utitur Signatura adesse possunt, sed ad prædicta referri valent, cortice tantum verborum mutato, & super alijs non insisto contentus hic retulisse illas, quas satis Juvenis de anno 1667. una nocte hyberna collegi juvenili ardore commotus, ex quo dum tunc studebam apud bo. me. R. P. D. Jacobum de Tassis Signaturæ Iustitiæ Votantem, quidam vir qualificatus, & doctus quadam die claris verbis dixit, apud Supremi Tribunalis Signaturæ Iustitiæ Votantes causas strangulari ex relaxatione illarum facta per Juvenes inexpertos, qui dum student, ut discant apud Prælatos Votantes, sæpè nec facta causarum, nec Iura partium intelligunt, nec vim rescriptorum, ac clausularum, quibus utitur Signatura, pertingunt,

ita ut causas inappellabiles sæpè faciant appellabiles, & è contrà, undè miseris litigantibus magna resulent gravamina; & cum hanc censuram satis pungentem sustinere nequirem, propriæ exultationis vindex, ac severus cultor currenti calamo discursum exaravi super auctoritate, Iurisdictione, ac clausulis, cum quibus Signatura rescribere solet, auctoritatibus tunc destitutum, illumque inter horrores nocturnos à tirone unica nocte raptim paratum, die sequenti transcriptum exhibui dicto bo. me. de Tassis, qui illum tradidit dicto qualificato viro Juvenum Spretori, & invenit apud illum nedum commiserationem, sed non modicam laudem, unde tractu temporis ætate maturiori accedente, illum in hanc meliorem formam reduxi, & auctoritatibus communivi, & quia plures Prælati huius discursus habuerunt copias, & hoc anno 1696. de Mense Iulii rursus fuit revisus, & in satis diversam methodum redactus, hinc de hoc Lectorem monitum esse velim, protestans, me præsentis discursu voluisse tueri Juvenes, à quibus expecto defensionem, à Senibus verò ob ætatem, ac experientiam venerabilibus commiserationem, si in re ad alienam fortè messem spectante falcem ruvidam assumpsi.

Demum pro coronide rescriptorum, ac commissionum Signaturæ, advertè hic, quod commissio signata in plena Signaturæ, etiam utraque parte informante non inducit litis pendentiam coram Iudice appellationis, nec efficitur communis antè citationem ad dicendum contra commissionem, ac citationis prædictæ reproductionem, nam antè operatur tantum, ut appellatus possit ea uti, illamque incipere etiam invito appellante, Marchesan. *de commiss. p. 1. c. 3. n. 39. ad 45. fol. 154.*, Rot. *dec. 264. p. 10. rec.*, quæ est *dec. 344. coram Pentinger. dec. 1630. n. 8. coram Coccin.*, & *dec. 384. n. 3. et seqq. coram Bich.*, ex quibus decisionibus habetur etiam, quod antè dictam citationem ad dicendum contra commissionem, ac illius reproductionem factam in actis, gesta coram Iudice à quo non sunt attentata, dum coram Iudice ad quem nulla fuit introducta litis pendentia.

ARTICULUS II. ARGUMENTUM.

Recensentur hic plures casus, & causæ in quibus est locus admisioni appellationis simpliciter, vel in devolutivo tantum, & non retardata executione iudicati; & quando non sit locus admisioni appellationis ad effectum retardandi executionem iudicati etiam in terminis Statutorum Urbis.

S U M M A R I U M.

- 445 *Causa qualibet presumitur appellabilis, nisi ostendatur contrarium, & n. 520.*
- 446 *In dubio respondendum pro admisione appellationis.*
- 447 *Fallit in executivis, in quibus in dubio appellatio est reiicienda.*
- 448 *Fallit etiam in possessorio vigore Egidiana.*
- 449 *Appellatio in quovis iudicio executivo, ac possessorio datur, stante notoria injustitia, & n. 450.*
- 451 *Appellare semel licet in quolibet possessorio ex Statuto Bononia.*
- 452 *Procedit tale statutum, si vè manuentio sit concessa per decretum, si vè per cedula, sed referuntur contrarium tenentes n. 455.*
- 453 *Procedit non obstantibus contrariis Constitutionibus Cardinalium Justiniani, & Sacchetti.*
- 454 *Legati à latere non possunt tollere statuta confirmata à Papa.*
- 456 *Appellationes quando sint admittende, vel reiiciende vide remissivè.*
- 457 *Appellatio datur à pronuncia, qua Iudex declarat, se competentem; etiam tacitè per processum ad ulteriora.*
- 458 *Iudex post appellationem tali casu si procedat, attentat.*
- 459 *Appellatio semper admittitur, quando sententia est nulla, vel injusta notoriè.*
- 460 *Statutum prohibens appellationem intelligitur, si sententia sit valida, & iusta.*
- 461 *Injustitia notoria dicitur illa, qua nullo velamine offuscari potest.*
- 462 *Appellatio datur à decreto admisionis, vel rejectionis Testium.*
- 463 *Idem à decreto admisionis, vel non admisionis articulorum.*
- 464 *Appellatio datur à decreto reiiciente probationes.*

485 & expresse facta in dispositiva Sententiæ, secus si in proemio, vel alio loco sententiæ enunciative; Marefcott. *var. ref. lib. 2. cap. 75. num. 45. & 46. Adden. ad Gregor. dec. 232. n. 6. Rot. dec. 1. 19. n. 5. & 6. coram Priol. super qua mixtura, quando adlit, dictum etiam fuit supra hic artic. 1. Sect. 3. n. 177. & seqq.*

486 XV. Datur à Sententia lata super remedio l. diffamari C. de Inven. & manumiss. Maceraten. *var. ref. lib. 2. ref. 47. nu. 15. & plenè Blaret. super repetit. dicta l. diffamari c. 10. n. 81. & seqq. fol. 125.*

487 XVI. A Sententia rejiciente exceptionem melioramento- rum; & denegante terminum ad illa liquidanda; Ciroc. *discep. 57. n. 38. Pegas. ref. for. tom. 2. c. 15. n. 37. & 38. qui refert, sic iudicatum.*

488 XVII. An detur appellatio à decretis, & provisionibus factis ab eo, cuius arbitrio, & conscientia aliquid fuit remissum, vide Rot. *dec. 10. coram Merlin. et dec. 1. 56. p. 18. to. 1. rec. ubi negativè, si fuerit conscientia alicuius aliquid remissum, ut puta executoribus testamentariis, secus si Iudicibus, qui formam iudiciariam servare debent.*

489 XVIII. Datur à Sententia fundata super relatione perito- rum, quando præcipue talis relatio semper fuit impugnata, & qui appellavit à tali Sententia noluit approbare talem relationem erroneam; Rot. *dec. 202. n. 8. et seq. p. 17. rec. ubi adducit rationem, & vide Rot. dec. 317. n. 5. ad 7. p. 11. rec. ubi secus, si periti sint electi à parte.*

390 XIX. Datur appellatio suspensiva, etiam si agatur de Pa- rochiali, à Sententia institutionis Judicialiter prolata inter comprehensatos, Garc. *de benefic. p. 9. cap. 4. n. 16. Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. gloss. 9. n. 208. Rot. dec. 114. n. 11. & dec. 360. n. 6. p. 15. recen. & prius dec. 399. n. 4. p. 14. ubi quod admittitur appellatio ad utrumque effectum, quando institutio in contradictorio Iudicio partium & ser. ser. processit, dec. 48. & 123. coram Peninger. latè dec. 39. coram Bich. itaut executio mandati de immittendo facta pendente termino ad appellandum, & multo magis post appellationem sit atten- tata, & saltem per viam nullitatis veniat revocanda, Gan. d. c. 4. n. 22. et 23. Rot. d. dec. 48. n. 3. coram Peninger.*

492 XX. Datur à denegata Iustitia, seu negligentia Iudicis, quando ter requisitus pro Sententia, distulit pronuciare, & sententiare, Ofasch. *dec. 12. n. 6. Card. de Luc. de iurisdict. disc. 68. num. 7. & seqq. Zaul. ad Statut. Favent. tom. 1. lib. 3. Rubr. 7. n. 14. & 15. Cancer. var. ref. par. 1. cap. 17. n. 69. Rot. dec. 514. n. 4. & 5. p. 1. divers. at dicta praxis appellandi à denegata iustitia non habet locum in Urbe, vel ob notoriam vigilantiam, in egrum ateni, & applicationem Iudicium, ut testatur Zaul. nu. 16. vel quia, cum in Urbe sit præsens Papa, facilis est recursus ad illum, ad hoc ut mandat Iudici causa expeditionem, nec est credendum, quod Iudices co- ram Papa velint se ponere sub censura negligentie in admi- nistranda Iustitia.*

494 XXI. Datur appellatio à calculis factis per Calculatores etiam ad utrumque effectum, Grossin *S. Economos, verbo re- petitio Auth. de Sanctiss. Episc. Scacc. de appell. q. 17. limit. 35. nu. 5. Gratian. c. 183. n. 29.*

495 Declara, si agatur de calculis factis à calculatoribus ele- ctis à partibus, ut Arbitris, secus si facti sint à calculatoribus electis à partibus, vel à Iudice non ad decidendum, sed so- lum ad referendum sine iurisdictione, quo casu calculi per Iudicem retrahari possunt, & sic non datur appellatio, plenè Thomat. *dec. 1. per tot. & lignanter n. 2. 9. et 10.*

496 Prout si prætendatur gravamen solum in certis partitis contentis in calculo, tunc enim appellatio solum datur in partitis illiquidis, & controversis, Gratian. *dict. c. 183. num. 30. & 31.*

497 XXII. Datur appellatio à decreto, quo positiones habentur pro confessatis, & cum tale decretum contineat grava- men irreparabile, Dec. *conf. 34. n. 2. et per tot. Cavagn. ad de- cret. Montis Ferr. decret. 12. §. 8. q. 2. n. 14. ad 23. et per tot. qui contrariis respondet, & latè dixi ad stat. Urb. to. 1. c. 68. annot. 8. art. 3. n. 367. cum plurib. seqq.*

498 XXIII. Datur appellatio à remissione causæ factæ à Iudi- ce Ecclesiastico ad Iudicem Sæcularem, vel è contrà, quia continet preiudicium irreparabile, Marches. *de commiss. p. 1. n. 127. et seq. fol. 1212. Tondut. de prævent. iudic. p. 2. c. 38. n. 59. fin. prout datur appellatio, si non admittatur exceptio præ- ventiois coram uno Iudice super certa causâ, Tondut. cap. 39. nu. 5. p. 2.*

100 XXIV. Datur appellatio, quando sententia est lata in peti- torio, & continet verba Spectare et pertinere, Gratian. *c. 157.*

num. 20. et seqq. Rot. *decis. 315. nu. 6. par. 13. rec. idem si con- tincat verba lites competere, Gratian. ibidem; idem si habeat verba Licuisse, et licere; Thomat. dec. 129. nu. 35. pariter si contineat verba, teneri, et obligatum esse, Gratian. dict. c. 157. n. 13. et seqq. & super prædictis quando actum sit, & pronun- ciatum super petitorio, vide quæ scripsi supra hic art. 1. sect. 3. num. 176. et seqq.*

XXV. Datur etiam post rem iudicatam ubi gravamen est notorium, & iniustitia patens, cum tunc semper possit ap- pellari, Rot. *dec. 33. n. 2. p. 1. coram Verall.*

XXVI. Datur ab excessiva taxatione expensarum, Rot. *dec. 123. nu. 1. coram Bich. prout ab excessiva taxatione fru- ctuum damnorum, & interesse, Salust. Tyber. in prax. lib. 1. cap. 27. num. 24. cum duobus seqq. Rot. dec. 100. nu. 29. & 30. par. 1. divers.*

XXVII. Datur ab excessiva taxatione relevat, etiam non facto deposito summæ in re iudicata contentæ, Galganett. *ibid. n. 50. ubi reddit rationem.*

XXVIII. Datur à Sententia revocante aliam ob grava- men, quod infert, & de Jure ab omni gravamine licet ap- pellare capit. ut debuit de appellat. Rot. in Savonen. At- tentatorum 11. Decembris 1680. §. quod autem coram R. P. D. Ursino.

XXIX. Datur à Sententia nulla, uti prolata extrâ termi- num citationis ad Sententiam, Rot. in dicta Savonen. §. quod autem, vers. sed etiam coram Ursino.

XXX. Datur à decreto de restituendo pecunias alicui Creditori tanquam anteriori, seu potiori vigore obligatio- nis Cameralis de restituendo prioribus, & potioribus ad omne mandatum Domini sine Copula Et ad omne manda- tum Domini, secus si adlit obligatio cum dicta Copula Et ad omne mandatum Domini, Marches. *de commiss. p. 1. de commiss. appell. de oblig. Camer. §. 1. nu. 171. ad 176. fol. 709. Gratian. c. 772. n. 6. tom. 4.*

XXXI. Appellatio admittitur à revocatione præcepti nun- ciativi novi operis facta intra terminum à Jure concessum, nuncianti ad ducendum Ius suum, Medic. *dec. March. 13. per tot. Thomat. dec. 34. n. 9. & seq. & n. 23. & infra, & dixi latè ad stat. Urb. 148.*

XXXII. Datur etiam ab obligatione Camerali quando hec non fuit probata per Scripturam, sed per testes, Zacch. *de oblig. Camer. q. 37. n. 17. 18. & 21. ubi etiam, quod datur ap- pellatio à decreto de extendendo obligationem Camera- lem, probatam solum per testes.*

XXXIII. Datur etiam adversus obligationem Cameralem, Quando Iudex expresse, vel tacite, rejecisset aliquam excep- tionem oppositam à Reo, quæ sit de illis, quæ admittuntur ad retardandam obligationem Cameralem, Scacc. *de ap- pell. q. 17. limit. 9. n. 61. Zacch. dict. q. 37. nu. 22. prout datur appellatio adversus obligationem Cameralem vulneratam per Sententiam, quia tunc non potest executive procedi, sed expectande sunt tres sententiæ conformes, ut post Docto- res, ac decisiones cumula. as probat Zacch. alleg. q. 37. nu. 23. & seq. ubi reddit rationes, pari et datur appellatio, si in vim obligationis Cameralis processum fuerit executive contra tertium, Zacch. *alleg. 37. n. 44. Rot. dec. 96. n. 1. & 2. post ipsum.**

XXXIV. Datur appellatio suspensiva in causis electio- num, sive judicialiter sive extrajudicialiter procedatur, & in omnibus casibus in quibus fit electio, seu provisio per con- cursum oppositorum, si debita forma non fuerit, vel mi- nus idoneus eligatur, plenè Valenzuol. Valasq. *conf. 76. per totum libr. 1.*

XXXV. Appellatio non denegatur ex verbis statim, illi- co, sine mora, & similibus appolitis in lege, constitutione, statuto, vel pacto, Gratian. *c. 41. n. 11. & seq. Bellon. de his, quæ sunt in continen. c. 159. n. 8. vers. verum huiusmodi, & n. 9. qui sequitur dictum Gratian. Rot. dec. 1087. num. 5. et 6. coram Penia.*

Contrarium tenet Ruginell. *de appell. §. 9. gloss. 2. n. 49. & Rot. dec. 175. n. 5. post Zacch. de oblig. Camer.*

At non recedas à primâ opinione rationibus comprobata à Gratiano, *alleg. c. 41. & à Rot. cor. Pen. dec. 1087. & Ruginel- lus refertur, sed non approbatur à dicto Bellono; & amplius Ruginellus in fine n. 49. se remittit ad Gratian. d. c. 41. quando nec nè ex præfatis dictionibus excludatur appellatio, & sic suam opinionem finaliter corrigit juxta scripta à Gratiano; et dec. 175. post Zacch. confunditur ab illa contraria, & soli- diori coram Penia in ordine 1087. & amplius dicta dec. 175. loquitur cum motivis, quibus respondent Gratianus, Bel- lonus, & dicta dec. coram Pen.*

XXXV. Da-

XXXV. Datur appellatio à Sententia prolata ex Iuramento in supplementum ob defectum probationis, vel ex causa Iuramenti in litem, Scacc. de appell. q. 17. limit. 34. n. 7. secus in Iuramento litis decisivo, Menoch. conf. 217. latè Ruginell. videndus de appell. §. 2. cap. 3. à nu. 519. & quando etiam detur appellatio in Iuramento litis decisivo relato, Ofsch. dec. 61. dict. Ruginell. ibidem.

Quia nimis longum esset numerare omnes casus, in quibus permitta appellatio, hinc illis omissis, iterum repetenda est regula, quod quælibet Causa est appellabilis, & semper appellatio conceditur, præter quam ubi Iure ostenditur prohibita ut bene probat Christin. dec. Belgic. 113. nu. 1. vol. 4., & dictum est supra hic n. 445. & 446. at si finis in Causis obligationis Cameralis, vel aliis executivis, tunc cum regula stet pro rejectione appellationis in suspensivo, ut post congestos probat Bayo c. 22. n. 40. in prax. Eccl. p. 3. lib. 1., appellans, qui pretendit suspendere viæ executivæ consumptionem per appellationem, debet ostendere notoriam nullitatem, vel Injustitiam & gravamen, ob quæ sit locus appellationi, & non executioni Sententiæ, etiam prolata in Iudicio executivo, aliàs in dubio tali casu appellatio non erit admittenda, Thomat. dec. 57. n. 30. bene Pacion. de locat. & conduct. c. 39. n. 49. & 50., & hæc est praxis Curia, quando enim appellatur sub banca semper commissiones appellationum signantur cum clausula dummodo actum non sit in vim obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi, & sic appellationes non suffragantur, nec præstant impedimentum executioni, si actum sit in vim obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi; quando verò in ipsa Signatura Iustitiæ citata parte victrice petitur commissio appellationis adversus obligationem Cameralem, vel aliud iudicatum in vim viæ executivæ, tunc debet ostendi nullitas, injustitia, vel gravamen, ad hoc ut Signatura rescribat, & committat causam appellationis cum clausulis suspensivis, aliàs rescribit cum clausula sine præiudicio legitime executionis, ut supra firmatum fuit.

Nunc non erit incongruum, etiam aliquos casus recensere, in quibus non datur appellatio suspensiva, & primo confessus non appellat ad effectum suspensivum contra propriam confessionem, Aldovin. conf. 56. n. 1. Pegas. ref. for. tom. 2. c. 15. nu. 194. Thom. dec. 75. qui nu. 11. id ampliat, etiam si confessio emissæ sit in iudicio nullo.

Secundo non datur in Causa alimentorum futurorum, quando petuntur non Iure actionis, sed officio Iudicis l. fin. ff. de appell. recip. Cancer. var. resol. p. 1. c. 16. nu. 22. Salgad. de Reg. protecl. p. 3. cap. 1. n. 3. & 4. Pegas. dict. cap. 15. nu. 103., & 110. Gomez Bayo in prax. Ecclesiast. p. 3. lib. 1. c. 22. nu. 47. Milan. decif. 5. nu. 32., & segg. lib. 1. Fontanell. plenè decif. 296. Thomat. decif. 10. nu. 2. Gratian. decif. 53. nu. 10. Rot. dec. 166. p. 12. recen.

Sed quod etiam si petantur Iure actionis (si agitur de alimentis futuris, quæ petuntur à paupere, & qui aliundè se alere non potest) non detur appellatio, Surd. de alim. tit. 8. privil. 60. n. 22. Ridolphin in prax. p. 2. c. 5. nu. 169., Amostazz. de Caus. Pii lib. 4. c. 10. n. 70., & 71.

Si verò agatur de alimentis præteritis, datur appellatio suspensiva, Surd. dict. privil. 60. n. 15., & segg., Ridolphin. alleg. c. 5. n. 166. Rot. decif. 94. n. 8. post Zacch. de Salar.

Et etiam in futuris datur appellatio suspensiva, si fuerit in illorum taxatione excessum, Ridolphin. ibidem n. 172.; at verius est, quod præteritus excessus in alimentorum taxatione non retardet, sed rejiciatur ad peritorium, in quo si apparebit excessus, poterit excomputari in sequentibus annis, Rot. dec. 549. n. 4., & 5. p. 4. to. 3. rec., & dec. 166. n. 20. p. 12.

Et alimenta dicuntur futura, & non præterita à die petitionis illorum judicialiter factæ, & decursa etiam ante Sententiam, post tamen litem motam, & à die petitionis, Surd. dict. privil. 60. nu. 16., Marefcott. var. resol. lib. 2. cap. 83. nu. 2. Giurb. ad consuetud. Mellan. c. 7. verbo alimenta, gl. 15. nu. 13. idem dec. 4. n. 47., Gratian. dec. 53. n. 10. & 11., Rot. dec. 208. nu. 4. & segg. coram Buratt. dec. 73. nu. 4. coram Carill., decif. 14. n. 17. dec. 71. nu. 29., & dec. 250. nu. 27. coram Bich. dec. 94. n. 9. post Zacch. de Salar., dec. 690. n. 11. p. 4. tom. 3. recen., & decif. 472. n. 25. p. 9.

Tertio denegatur appellatio suspensiva in Causa mercedis debita famulo, ac mercenario pauperi, qui non habet undè aliundè vivere possit, tali quippe casu merces sortitur naturam alimentorum, ad effectum rejiciendæ appellationis, Salgad. de Reg. protecl. p. 3. c. 3. nu. 78., & segg., Zacch. de Salar. q. 107. nu. 4. & segg. Pacion. de Locat. & Conduct. cap. 39. nu.

Consuet. ad Statut. Tom. II.

31., & infra Gomez. Bayo in prax. Eccles. p. 3. lib. 1. cap. 22. nu. 46. Pegas. dict. resol. 15. nu. 184.; Gratian. decif. 53. plenissimè per tot., & in addit. nu. 2., & 3. Thomat. dec. 10. nu. 2., & segg., plenè etiam Rot. dec. 94., & 95. apud Zacch. de Salar.

At datur appellatio etiam suspensiva, quando cessat paupertas, & famulus, ac mercenarius habet aliundè undè vivere possit, Thomat. dict. dec. 10. nu. 6. & 7., Rot. dec. 95. nu. 3. apud Zacch. de Salar.; talis tamen paupertas in mercenario præsumitur, nisi contrarium probetur, ad effectum excludendi appellationem, Scacc. de appell. quest. 17. limit. 8. nu. 9., Pacion. dict. cap. 39. nu. 34.; & appellatio rejicitur tantum pro mercede debita pro duobus, vel tribus annis ultimis, nõ si pro pluribus annis retrò; undè Signatura solet præservare executionem pro mercede dictorum duorum annorum ultimarum, & in reliquis committere causam appellationis in suspensivo, Zacch. dict. q. 107. nu. 14. Pacion. alleg. cap. 39. n. 35. dict. Bayo alleg. n. 46.

Quartò non datur in Iudicio summarissimo manutentionis, Vermigliol. conf. 337. n. 4., Cancer. var. resol. par. 1. cap. 17. nu. 26., Post. de manut. observ. 106. n. 7. & segg., Pegas. ref. 15. nu. 153., Rot. dec. 231. nu. 5. & segg. & dec. 381. nu. 9. cor. Bich., Garz. Bayo dict. cap. 22. n. 30.; & hoc procedit etiam quoad fructus debitos in Iudicio manutentionis, cum sint huius pars, & veniant consecutivè ad mandatum de manutendo, licet illorum specialis mentio in dicto mandato facta non fuerit, & peti possunt coram Iudice à quo, stante rescripto Signaturæ cum clausula sine præiudicio mandati de manutendo, Rot. dec. 166. nu. 9., & dec. 228. nu. 4. et 5. coram Otthob., dec. 12. nu. 3. et 4. et decif. 260. nu. 21. & segg. par. 12. rec., et dec. 312. nu. 3. par. 19.

Fallit si sit concessa per cedulam sententiæ definitivæ, Thomat. dec. 163. per tot. Rot. dict. decif. 381. n. 9. coram Bich. & super hac limitatione, quod illa non procedat in Statu Ecclesiastico, quando habet locum Egidiana dixi supra hic art. 1. Sect. 3. nu. 152. et segg.

Fallit pariter, stante injustitia manutentionis, quia tunc, quomodocumque concessa sit, datur appellatio, Post. de manut. observ. 106. nu. 83., Rot. dec. 39. nu. 9. coram Bich.

An autem detur appellatio de Iure Canonico in possessio rio reintegranda, negat Anfald. conf. 62. per tot., et conf. 63. nu. 1. et segg.

Sed contrarium tene cum auctoritate Rotæ cor. Ubald. dec. 227. nu. 1. dec. 236. nu. 3. coram Otthob., et in Melevitana Attentatorum 28. Iunii 1660. coram Bevilacqua.

Quintò non datur in causa attentatorum, & à decreto facto pro illorum purgatione, Lancellott. de attentat. par. 3. cap. 28. nu. 49. Ridolphin. in prax. par. 2. cap. 15. nu. 98., Salgad. de Reg. protecl. p. 2. cap. 12. à nu. 3. Rot. decif. 52. n. 14. et segg. p. 11. recen., decif. 380. nu. 10. par. 18., et dec. 412. nu. 3. par. 19.; ea ratione, quia decretum super purgatione attentatorum est merè interlocutorium, Rot. dict. decif. 52. nu. 15. par. 11. recen.

Sextò. Nec admittitur in quovis possessorio in Statu Ecclesiastico in locis, & causis, ubi viget Egidiana, ut latè firmatum fuit supra hic art. 1. Sect. 3.

Septimò. Nec datur à decreto, seu præcepto facto à Iudice de recognoscenda Scriptura, Ruginell. de appellat. §. 2. c. 3. n. 827. et 828., Salgad. de Reg. protecl. par. 2. cap. 1. n. 171., Pegas. alleg. resol. 15. n. 128.

Octavò. Nec admittitur adversus præceptum, five decretum de exhibendo libros, Scripturas, & quid simile, Ridolphin. in prax. par. 2. c. 3. n. 72. et 73., Pegas. resol. 15. n. 142., Gratian. dec. 97. plenè, ubi de ratione n. 13.

Fallit si in casum non exhibitionis, ulterius contineat condemnationem ad interesse, Pegas. dict. n. 142. vers. secus quando est, Gratian. allegat. dec. 97. nu. 10.

Nonò non admittitur in suspensivo, in causa decimarum, sicut enim non appellatur in causa Tributorum debitorum Principibus Mundi, ita multo minus est locus appellationi in decimis debitis Deo, ac ejus Ecclesiæ, cap. tua nobis in fine de decim. Ruginell. de appellat. §. 2. cap. 3. nu. 256. Gomez. Bayo in prax. Eccles. par. 3. lib. 1. cap. 22. nu. 46. Monet. de Decim. c. 8. nu. 58., Salgad. de Reg. protecl. par. 2. c. 2. n. 83., Pegas. allegat. resol. 15. nu. 160., Gratian. dec. 100. nu. 1. cum duobus segg. et n. 6. et 7. Thomat. dec. 57. nu. 9., et dec. 163. nu. 2. Rot. dec. 223. nu. 5. et 6. par. 12. recen. & novissimè Carol. de Mean. ad Ius Leodien. tom. 5. obser. 716. n. 5.

Declaro conclusionem procedere, si laicus conventus pro decimis allegaret simplicem præscriptionem, vel consuetudinem

dec. 18. per tot. Pegas. res. for. 15. n. 131. et 197. Rot. dec. 3. n. 1. vers. quamvis p. 2. rec.

- Non procedit conclusio si nulliter fuit processum ad censuras absque citatione personali vel in exemptos, Rot. dec. 496. p. 14. rec. & facit plenè Quesad. Pilo. contr. for. c. 32. per tot. qui in casu oppositæ nullitatis contrà declarationem incursum censurarum probat, non esse locum affixioni cedulorum, si fuerit interposita appellatio à censurarum inflictione non legitime facta; tunc enim denunciare aliquem excommunicatum per cedulones, non obstante appellatione interposita à censuris inflictis, licet, quando illæ legitime inflictæ sunt cum declaratio per cedulones, sit actus subsequens excommunicationem, novum gravamen secum non trahens, & sic absque metu attentatorum affigi possunt pendente appellatione, secus si illegitimè inflictæ sint ex c. Pastoralis 35. §. verum de appell. Quiciad. sic declarat dictam dec. Thomat. 18. & in fine fatetur, cedulones in illo casu fuisse affixos de facto, licet de hoc conqueratur, & in substantia pro admissione appellationis in casum nullitatis simplicis declaratoriae super excommunicatione inflictæ à Canone, eo quia factæ sint citationes tenent latè Chart. dec. Crimin. Mediolan. 61. per tot. & de Marin. quotid. res. c. 112. num. 5. cum duob. seq. lib. 1. qui dicit, dari appellationem à sententia declaratoria incursum censurarum, idemque tenet Ricc. dec. Archiep. Neapol. 102. nu. 1. & seq. p. 3. & prius decisi 215. p. 2. licet sit verius contrarium, quando citati sunt contumaces, & non comparent, & agitur de notorio, Ricc. dec. 102. p. 3. n. 6. Macerat. var. res. lib. 1. res. 71. n. 12. & 13. quem sequitur dict. de Marin. n. 8. qui dicit, non suspendi declaratoriam, si Judex excommunicatum declarans appellationem non admittit; sed quod stante appellatione suspendatur executio declaratoriae, tenet Ricc. in alleg. dec. 215. par. 2. & dec. 102. par. 3.

- At quando necne in hac materia detur, vel denegetur appellatio videantur dicti de Marin. Maceraten. Quesad. Char. & Thomat. Genuen. in prax. Archiep. cap. 28. Scacc. de appell. q. 17. limit. 22. Ricc. dec. Archiep. Neapol. p. 3. decisi. 102. per tot. Rot. dec. 241. p. 14. rec.

- XXIV. Non datur à sententia provisionali, ex quo est revocabilis, Scacc. de appell. q. 17. limit. 6. membr. 2. n. 14. Rot. dec. 28. num. 5. et 7. coram Bich. & decisi. 600. num. 1. coram Amat. Dunoz.

- At adverte, quod sententia, siue decretum provisionale debet esse tale in substantia, & non in verbis, quod scilicet fuerit facta provisio, quæ revocari quandoque possit in definitiva, secus si solum in verbis sit provisionale, & factum per verba per modum provisionis, nam si decidat negotium, de quo est controversia, & eius effectus sit irreparabilis, tunc dabitur appellatio, cum verba Judicis provisionalia in cortice deciderint totum negotium, hinc aliàs vidi, per Signaturam admittam causam appellationis à decreto, fieri mensuram licet esset conceptum per modum provisionis, & sine præiudicio iurium partium, & poni ad partes, non attentis namque tot cautelis fuit admittita appellatio, ex quo decidebat totum negotium principale, & controversiam, de qua agebatur, quia Reus pretendebat, post 40. annos non esse locum mensuræ, unde dum Judex pro illa facienda decretum faciebat licet provisionale, & cum aliis cautelis supra relatis, adhuc apparebat, quod mensura impugnata admittebatur, & sic gravamen non poterat reparari in definitiva, quo casu à quocumque decreto, etiam interlocutorio, appellari potest, ut dixi infra hic n. 596.

- XXV. Non datur appellatio suspensiva (quinimmo Signatura Justitiæ solet rescribere Nihil, & sic tollere omnem appellationem) adversus decretum factum super redditione rationis contra Tutores, Curatores, & alios Administratores, tam locorum piorum, quam personarum secularium, Salgad. de Reg. protect. part. 2. c. 11. num. 5. & seqq. Borgnin. de Tutor. & Curat. n. 222. & seqq. Ruginell. de appell. §. 2. cap. 3. num. 56. Scacc. eodem tract. q. 17. limit. 29. de Marin. ad Revert. dec. 518. n. 1. cum duob. seq. & dixi supra hic n. 396.

- At si ratio offeratur, & reddatur, sed in redditione rationis, ac calculis factis per Peritos, vel alio modo per contractum non approbatis, appareat in aliqua summa debitor, & in illa condemnatur, si appelletur, appellatio erit admittenda, Salgad. dict. c. 11. n. 37. & seqq. at si executivè cum guarantee, obligatione Camerali, vel alio pacto executivo, administrator se obligasset nedum rationem reddere, sed & reliquatum restituere, tunc tenebitur executivè, ut post cumulat tenet Anton. de Amat. res. 59. num. 26. cum Constant. ad Statut. Tom. II.

trib. seq. cessante tamen pacto executivo, licet quoad restitutionem reliquatus detur appellatio, nihilominus quoad ipsum factum redditionis rationis tenetur administrator executivè adimplere, & sine appellatione, cum ab eo nihil aliud queratur, nisi redditio rationis, quam quilibet administrator de Jure reddere debet, & solum evitabit viam executivam, offerendo rationes, Amat. all. res. 59. n. 24. & 25.

Datur tamén appellatio suspensiva etiam favore Tutoris, ac alterius universalis administratoris, si fuerint condemnati ad restituenda certa bona descripta in Inventario, præmissio prius Judicio super generali redditione rationis, cum possit esse, quod disunctis calculis totius administrationis remaneant creditores, & nihil teneantur restituere ad leg. §. præterea si tutela, ff. de contr. & util. act. tutel. Gratian. decisi. 179. num. 1. & generaliter, quod ab executionibus facti, quia à debitore obligato ad aliquid faciendum solum factum exposcitur, nulla detur appellatio sancitum fuit per Stat. Urbis 171. lib. 1.

XXVI. Non datur appellatio suspensiva à mandato demigrando, seu extractando facto contrà Conductorem Domus, & prædii urbani, Merlin. Pignat. contr. for. cap. 89. num. 8. centur. 1. Ricc. dec. 272. par. 2. Castill. dec. 42. nu. 7. Giurb. dec. 59. num. 21. Thomat. dec. 57. n. 11. et dec. 112. nu. 23. Sanfelice. decisi. 132. num. 3. vers. nec à qualibet sententia to. 1. Pegas. res. forens. c. 15. nu. 155. & 193. Pacion. de locat. & conduct. cap. 65. num. 146. versic. et idem si decretum, & num. 147. & seqq. ubi ex aliis ad hoc adducit duas rationes: primam, quia agitur de Judicio momentaneæ possessionis: secundam, quia contractus locationis circa restitutionem rei locatæ celeritatem deliderat, Grammatic. decisi. 58. nu. 15. & 16. quidquid in contrarium teneat Salust. Tyber. in praxi lib. 2. cap. 45. num. 2. quia in contrarium est veritas, ac praxis omnium Tribunalium Urbis rejicientium appellationem.

Declara si agatur inter Dominum, & Conductorem, seu alium ex eius Juribus, secus si agatur inter duos conductores, Thomat. dec. 57. n. 12. Pacion. d. c. 65. n. 152. Pegas. d. c. 15. n. 155. vers. & postea declaratum.

Declara, etiam si clarè non constet de terminatione locationis, quia Inquilinus hoc negaret, & ex Instrumento non appareret de locationis fine, Scacc. de appell. q. 16. limit. 1. n. 54. Ridolph. in prax. p. 2. c. 13. n. 119. Pacion. ibid. n. 156. qui etiam adducit aliquas declarationes apud ipsum videndas.

XXVII. Non datur à decreto interlocutorio l. 2. ff. de appell. recip. l. à sententia, C. quorum appell. non recip. Giurb. decisi. 56. n. 6. Thomat. dec. 8. n. 12. & 13. & consonat Statut. Urb. 173. lib. 1.

Limita conclusionem, si gravamen illarum per decretum interlocutorium non potest reparari in definitiva l. 1. §. Quasitum ff. de appell. & relati. Becc. conf. 31. nu. 2. & seq. Surd. dec. 36. n. 13. Giurb. dec. 56. n. 8. et seq. Thom. dec. 54. n. 5. et seqq. n. 8. & prius d. dec. 8. nu. 15. & 20. & consonat Statut. Urb. 173. lib. 1.

Hanc declarationem amplia, procedere etiam stante statuto rejiciente appellationem, quia si gravamen est manifestum, & illud non potest reparari in definitiva, non obstante statuto appellatio est admittenda, Gratian. c. 76. n. 7. et seq. Giurb. dec. 56. n. 8. vers. ubi etiam, et n. 14. Surd. dec. 36. n. 18. Ludovic. decisi. Perus. 38. nu. 6. Thomat. decisi. 8. nu. 17. cum duob. seqq.

Quinimmo datur appellatio à decreto interlocutorio continente gravamen, quod in definitiva in totum non potest reparari, vel cum maxima difficultate, Gratian. c. 76. n. 9. et seqq. Giurb. allegat. decisi. 56. num. 11. Thomat. dec. 54. num. 8.

XXVIII. Datur à decreto generaliter mandante, denuò responderi positionibus, & non restrictivè ad certas, & determinatas positiones, ex quo quis, per novam positionem sic generaliter demandatam, possit incidere in periculum, Thomat. dec. 94. n. 3. cum duob. seqq.

XXIX. Non datur appellatio suspensiva à decretis factis ab Episcopo in actu visitationis cap. ad nostram, & ibi Fagnan. n. 4. & seq. de appellat. & cap. irrefragabili de offic. Ordinar. Concil. Tridentin. sess. 22. cap. 1. & sess. 24. cap. 20. de Reformation. plenè Percir. de Castro de man. Reg. tom. 603. l. cap. 7. num. 13. §. Quibus si constituitis, Thomat. decisi. 14. num. 29. & seqq. decisi. 27. num. 14. & decisi. 59. num. 5. & 6. Rot. dec. 258. nu. 6. p. 19. rec. & dec. 330. numer. 3. coram Peutinger.

Procedit conclusio, si Episcopus in Visitatione ad cor-

rejectionem morum tantum processit; it, Gratian. *dec.* 188. n. 2.
601 *Rot. dec.* 330. coram *Peuring.*

Fallit, si fuerit excessum in correctione, *Rot. dec.* 639. nu.

602 31. et 32. p. 18. *rec.*

Fallit pariter, si in Visitatione fuerit processum judiciali-
ter citata parte, & compilato processu, Thomat. *dec.* 259. n. 7.

603 *Rot. dec.* 496. n. 10 p. 14. *rec.*

Et quod quando Episcopus in Visitatione non se conti-
net in morum correctione extrajudicialiter sine processu,
& sine scriptis, sed judicialiter processit cum causa cogni-
tione, etiam ad punitionem, & privationem, & quando
604 adest magnum præjudicium, quod tali casu detur appellatio,
plenè Fagnan. in c. ad nostram n. 11. ad 15. de appellat. Bar-
bos. de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 83. n. 32. & seq. Thomat.
dec. 259. n. 7. et seq. *Rot. dec.* 272. n. 7 p. 8. *rec.* & *dec.* 277. n. 26. p.
16. & *dec.* 343. n. 3. coram *Amat. Duno.*

Pariter datur appellatio suspensiva, quando Visitator in
correctione etiam morum excessit, Salgad. de Reg. protell.
605 p. 2. c. 15. n. 61. & seq. Pegas. ref. 15. n. 188. Ciarlin. contrav. 65.
n. 18. *Rot. dec.* 330. num. 5. coram *Peuring.* Sarav. de Ad-
junct. q. 26. n. 8.

Idem dic, si Visitator processerit contra exemptos, Sal-
gad. d. cap. 15. n. 58. Pegas. d. resol. 15. n. 188. *vers.* Et etiam
606 quod tamen non credo verum in Visitatione Capitulum,
etiam exemptorum, cum decretum Concil. Triden. sess. 24.
607 cap. 10. habeat locum in visitatione Capitulum, etiam
exemptorum, ut censuit *Rot. in Osen. Jurisdictionis* 24.
Mais 1591. in principio coram *Blanchetto*, ubi refert sic fuisse
se resolutum in Sacra Congregatione Concilii; at ad effe-
ctum, quod detur appellatio ex capite exemptionis, debet
608 illa clarè constare; alias non suffragatur, Scacc. de appell. q.
11. n. 33. Barbos. ad Concil. sess. 23. c. 1. n. 5. *Rot. in Spiren. censu-*
rarium 25. Junii 1668. §. Unde coram *Otorà*.

Adverte tamen, quod in casibus, in quibus à decretis fa-
ctis in visitatione non datur appellatio, intelligitur quoad
609 suspensivum, cum Sacrum Concilium non sustulerit devo-
lutiivum, ut ex declaratione Sacre Congreg. Concil. hoc
probat Fagnan. in d. c. ad nostram n. 9. de appell. Pereir. de
Castr. de man. Reg. p. 1. c. 7. nu. 14. §. Quibus si constitutis *vers.*
non operabitur talis appellatio fol. 16. col. 2.

XXX. Nec datur appellatio suspensiva à provisione, &
610 executione relaxata pro taxa contribuenda Seminario,
Francel. de Eccles. Cathed. c. 28. n. 517.

XXXI. Nec datur à decreto de exequendo sententiam
611 iudiciali à quo *Lab. exequore. ff. de appellat.* Vermigliol. *conf.*
337. n. 1. Gratian. c. 73. n. 1. *Paitell. expedit. civil.* 25. per tot.
& ibi Add. n. 17. cum plurib. seq. S. acc. de appellat. q. 17. li-
mit. 10. num. 8. *vers.* contrariam opinionem, & seq. *Ridolph.*
in *prax.* p. 3. c. 5. n. 295. *Amat. dec.* Ferrar. 43. n. 1. et 2. Tho-
mat. *dec.* 3. n. 4. et 10. & *dec.* 337. n. 2. & 20. *Rot. dec.* 198. n. 6.
coram *Duran.* et *dec.* 312. n. 2. coram *Caval.*

Fallit si sententia, seu mandatum de exequendo contineat
612 novum gravamen, Scacc. d. limit. 10. n. 18. *Rot. dec.* 758. n. 7.
coram *Amat. Duno.*

XXXII. Nec datur appellatio suspensiva, quando agitur
de executione obligationis Cameralis ex præciso *Stat. Urb.*
613 lib. 1. cap. 179. & item de jure tenent *Medic. dec.* March. 1.
num. 3. *Rot. dec.* 117. nu. 1. et *dec.* 120. num. 1. post. *Zacchi.*
de obligat. Camer. & *dec.* 4. num. 1. coram *Cardin. Celf.* &
614 generaliter non datur in causis executivis, Scacc. de appell.
quest. 17. limit. 10. n. 22. *Cancer. var. ref. par. 1. cap. 17. num.*
29. & 33.

Declara tamen, ab instrumento cum obligatione Came-
615 rali, vel aliàs executivo, dari appellationem suspensivam,
quando illud non est liquidum, & fit liquidatio, cum tunc
detur appellatio à sententia liquidationis, *Cancer. var. ref. d.*
c. 17. n. 36. qui testatur, sic de facto obtinuisse.

XXXIII. Non dari appellacionem pro pensionibus Do-
616 mus, t. net *Rot. dec.* 526. nu. 10. *vers.* ad textum, & num. 23.
coram *Bich.* ex verbis *tex. in l. Præses C. locat.* licet teneat
eadem decilio, pro illis non competere de jure viam execu-
tivism.

At affirmative in Alma Urbe, quod pro pensionibus do-
morum competat via executiva *ex Stat. Urb. lib. 1. c. 88.* *Rot.*
617 *dec.* 507. n. 3. et seq. p. 18. & *dec.* 265. n. 2. et *infra* p. 19. & *dec.*
339. n. 3. & 4. coram *Rojas*, ubi de via executiva ob clausu-
618 las simpliciter de plano, & sola facti veritate inspecta com-
prehensas in dict. *Stat.* 88.

XXXIV. Non datur appellatio suspensiva à sententia
619 privationis ob non residentiam in beneficio curato *ex Con-*

stit. 65. B. Pii V. & Concil. Triden. sess. 23. de Reform. c. 1. *Rot.*
dec. 889. n. 3. coram *Amat. Duno.* scus in beneficiis non
Curatis, *Rot. ibid. n. 4.*

XXXV. Non potest appellari à statuto in generali cōdito
ab habente potestatem, licet sit durum, secus in præjudicium 620
particularium personarum, Scacc. plenè videndus de appell.
q. 17. limit. 20. *Rot. dec.* 41. nu. 13. & plenius in eadem causa
dec. 50. p. 2. *divers.*

XXXVI. Nec à mandato relaxato pro solutione, & adim-
plemento literarum cambii, nam Mercator tam scribens,
quàm acceptans literas, tenetur illas executivè solvere, cum 621
habeant vim rei iudicatæ, & executionem paratam, & hoc
servatur ubique locorum, & signanter in Tribunali A. C. Sa-
lust. Tiber. in *prax.* A. C. lib. 2. c. 21. n. 1. & seq. *Rot. dec.* 523.
n. 7. coram *Seraph.* *dec.* 250. n. 3. coram *Duno.* Sen. *dec.* 501.
n. 14. & *dec.* 519. n. 2. coram *Bich.* *dec.* 334. n. 1. et seq. p. 5. *rec.*
& plenè *dec.* 531 apud Post. de *manut.*

XXXVII. Non datur appellatio ad Capitaneum Appella-
tionum in Curia Capitolii, nec ad alium Judicem in causis
Notariorum eiusdem Curie, concernentibus tam ipsos No- 622
tarios, quàm eorum familias, ex motu proprio Sixti V. in
erectione Collegii triginta Notariorum Tribunalis Capito-
lii: sed in talibus causis privativè quoad alios quoscumque
Judices procedunt Senator, vel ejus Collaterales, & quod ab
aliquò illorum iudicatum fuerit, debet executioni deman-
dari, etiam cum refectione expensarum: & in causa succum-
bens auditur semel in Assesamento, paritè tamen prius ju-
dicato, & refectionis expensis, ex verbis præcis ejusdem mo- 623
tus propii Sixtini, qui est in viridi observantia, & sapè
iuxta illum vidi processum, dum in Tribunali Capitolii
iuridicando præeram, prius Secundus, postea Primus Col-
lateralis.

XXXVIII. Ex *Stat. Urb.* 96. lib. 1. in causis decisis per Se-
natorem, vel ejus Collaterales infra summam scutorum 624
decem executioni demandari debet iudicatum omni prorsus
appellatione remota, & sic non potest in huiusmodi cau-
sis Capitaneus appellationum neque in devolutivo procede-
re, Fenzon. ad idem *Stat.* 96. n. 13. & 14. Scacc. de appell. q. 17.
limit. 42. nu. 3. & super simili *stat. Lucano Censal. dec.* Lu-
tens. 52. nu. 1. & 2. & cum aliàs meo tempore quidam Ca-
pitaneus in certa causa infra scuta decem admisisset appella-
tionem, ea non obstante demandavi executionem mei ju-
dicati, & cum coram Senatore contra me fuisset factus ma-
gnus strepitus, & quod inhibitiō vigore appellationis de-
creta per Capitaneum sive iusta, sive iniusta erat timenda, 625
ego dixi, & ita fuit servatum, pro reiectione attentatorum,
quia appellatio fuerat admilla cum inhibitione decreta per
Capitaneum ad formam Statutorum Urbis; unde dum ex
Stat. Urb. 96. appellatio fuerat expresse prohibita, non pote-
rat, prout voluerat Capitaneus, illam admittere contra for- 626
mam statutorum.

XXXIX. Non datur appellatio suspensiva à provisione
Parochialis per concursum, & quando facto concursu ap-
pellatur à relatione Examinatorum, seu à mala electione 627
Ordinarii ex *Const.* 32. *Beati Pii V. & ex Sacro Concil. Tri-*
den. sess. 24. de reform. c. 18. *Garc. de benef.* p. 9. c. 2. §. 1. à n.
239. Bayo in *prax. Eccles.* p. 3. lib. 1. c. 42. n. 39. *Rot. dec.* 237.
n. 10. et *dec.* 369. n. 7. coram *Bich.* *dec.* 47. n. 5. coram *Arguell.*
dec. 240. n. 12. coram *Cerr.* *dec.* 379. nu. 6. & 8. p. 8. *rec.* & in
Bonomi. Parochialis 24. Aprilis 1651. in princip. coram
Meltio.

Fallit conclusio, quando contenditur super pertinentia
Jurispatronatus & ius conferendi, & lis orta est inter præsen- 628
tatos, tunc enim est locus appellationi, *Rot. dec.* 625. n. 5. co-
ram *Buran.* cum aliis per *Rot. dec.* 337. nu. 12. coram *Bich.*
dec. 47. nu. 6. coram *Arguell.* & *dec.* 240. numer. 13. co-
ram *Cerr.*

Fallit etiam, si agatur de Ecclesia Parochiali unita alteri
Ecclesiæ, tunc enim si concursus fuerit indictus, ab Ordina-
rio, Capitulo, vel Ecclesiæ, quibus facta fuit unio, licet appel- 629
lare, *Rot. dec.* 240. n. 13. confirmata *dec.* 251. n. 2. coram *Cerr.*
et *facit dec.* 113. n. 10. p. 15. *rec.*

Et hoc casu possessio capta pendente termino ad appellan-
dum est attentata, plenè *Rot. dec.* 114. per tot. par. 15. *rec.*
& venit apponendum sequestum, & interim, ne Ecclesia
debito careat servitio, deputandus est Æconomus cum con- 630
grua fructuum assignatione, Rota plenè *dec.* 47. per tot. co-
ram *Arguell.*

Ad effectum tamen devolutivum datur appellatio ab irra- 631
tionabili præelectione Episcopi eligentis ad Parochialem
ini-

minus dignum, Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 31. n. 115. & seq.

XL. Non datur contra provisiones factas per Episcopum in materia precedentiarum in processionibus, & tumulatione Cadaverum inter Ecclesiasticos & Regulares, & Seculares, Conc. Triden. sess. 25. c. 25. de Regular.

XLI. Non datur quando agitur de re frumentaria, & Annona, Rot. dec. 423. n. 3. coram Bich.

XLII. Non datur in Judicio per sortem, & fortunam de ciso, Bald. in l. fin. in princip. vers. sed numquid potest C. de commun. de legat. Mandell. Alb. conf. 286. n. 12.

Fallit, si ex divisione facta Judicio sortis portiones essent multum inæquales, & adesset magnus excessus, ac lesio, Dec. in capit. licet causam, numer. 211. ibique addit. liter. B. de probat.

XLIII. Non datur à revocatione executionis nulliter, & injuste factæ, quia sicut à prima sententia, cujus vigore fuit facta executio non datur appellatio, ita non debet dari ab illius revocatoria, Gratian. decis. March. 220. per tot. ubi rejecta fuit appellatio à sententia super retractione executionis, ut apparet, nu. 10. in fine, & n. 42. & seq. respondet contrariis, & hoc idem sentit Cavalcan. dec. 10. num. 42. & seqq. par. 3.

Sed contrarium tenet Andreol. contr. 26. per tot. & ante ipsum Gutierrez. pratt. qq. lib. 1. q. 146. qui respondent Cavalcano, & rationibus Gratiani, licet Andreolus de ipso non faciat mentionem.

Hec secunda opinio quando executio est totaliter consumpta videtur admittenda prior, tamen servatur in praxi, quando fuit facta, seu cepta executio, capitis tantum pignoris, vel tenuta ad effectum deliberandi bona executata, & ita vidi servatum in subseclis, nam si post factam executionem compareat tertius dicens, & probans, executionem esse nullam, tanquam factam super bonis à tertio possessis, vel alterius, quam debitoris, sicut executio processit de facto, & nulliter, ita quoque revocatur rejecta appellatione.

XLIV. Non datur à simplici interpellatione cum comminatione, cum non inferat gravamen, nec habeat vim sententiæ, & non transeat in rem judicatam, Franch. in c. cum cessante n. 6. ad finem vers. aliquando de appellat. Rot. dec. 36. n. 5. ad 7. p. 10. rec.

XLV. Non datur in Judicio Salviani, nec de jure communi, Contard. in l. unica limit. 14. nu. 10. C. si de moment. possess. Scacc. de appellat. q. 17. limit. 6. membr. 4. n. 3. & membr. 9. n. 88. & 93. vers. non discedo, & n. 107. nec illa datur vigore Ægidianæ, Thomat. dec. 27. n. 2. Rot. dec. 98. n. 1. post Pacifici. de Salvian.

Possent alii casus recenser, in quibus non datur appellatio suspensiva, sed illi videri possunt apud Ruginell. Scacc. 643. Ridolph & Pegas supra relatos, & latè etiam apud Galgannetti. ad hoc statutum 167. Sabell. in summa diversit. A. verbo appellatio § 32.

Quia ex statuto hic debet Capitaneus Appellationum bene advertere, an appellatio sit admittenda, nec ne, hinc non est dampnandus, si facta citatione coram ipso pro admissione appellantis rejectæ per Judicem à quo, dat superfloriam in causis ex sui natura inappellabilibus ad effectum examinandi, an ob notorium gravamen, injustitiam, vel nullitatem, sit necne admittenda appellatio, ex traditis per Thomat. dec. March. 111. n. 5. et 6. ubi quod in Rota Macerateni servatur, quod donec disputatur, ad sit admittenda appellatio, concedatur superfloria.

At cognitio per Capitaneum, quod appellatio non est admittenda in suspensivo, sed solum in devolutivo, debet revocare superfloriam, & causam solum retinere in devolutivo, juxta bene tradita per Thomat. d. dec. 111. n. 9. vers. ita & in casu et n. 10. et seq. unde dampnanda est praxis tenta ab aliquibus Capitaneis, qui pluries, ac pluries prorogant superfloriam, quousque appellans transportet acta prioris instantiæ, ad effectum confirmandi, vel infirmandi decretum, seu sententiam Judicis à quo, & recipiendi insimul Sportulas: si enim causa est executiva vigore obligationis Cameralis, vel alterius processus executivi, vel sumus in causis possessoriis, vel aliis in appellabilibus in suspensivo, debet rejici appellatio in suspensivo, & ob hoc Congregatio Reformationis sub S. M. Innocentio XI. providè sancivit, quod tali casu provideat Senator, vel Allectamentum super modo admittendi, vel rejiciendi appellationem, & sic hodie non sic de facili partes litigantes in hoc gravari possunt à Capitaneo ob hanc novam, & fortem necessariam legem.

Constam. ad Statut. Tom. II.

Intra quantum tempus appelletur.

C A P. CLXVIII.

IN omnibus casibus, in quibus appellare permittitur debeat appellans intra octo dies, à die latæ sententiæ computandos, suam appellationem interponere, aliàs censeatur suæ appellationi renunciassè, & prima sententia firma remaneat, nec ignorantia allegari possit, si citatio ad sententiam audiendam juxta formam supra traditam præcesserit, & sententia in loco publico fuerit promulgata.

A R G U M E N T U M.

Ad ornatum huius statuti discutitur, quod terminus decem dierum concessus à Jure, & octo ab hoc statuto ad appellandum à die sententiæ, incipit post diem sententiæ, & sic dies prolata sententiæ stat exclusivè, & ita servatur de stylo Curie Romanæ, & totius Status Temporalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Ostenditur simul, quod talis terminus ad appellandum currit à die sententiæ, si hæc prolata fuit prævia citatione personali ad sententiam: à die verò habitæ notitiæ, si prolata fuit cum citatione facta domi dimissa copia; & ex quibus deducatur notitia sententiæ. Possessio capta post decem dies datos ad appellandum, quando sit attentata, nec ne, si sententia prolata sit cum citatione executi domi dimissa copia. Appellatio ut suffragetur debet fieri coram Judice à principali met, vel procuratore speciali. Interposita etiam in die feriata in honorem Dei, ac Sanctorum tenet; & interponi potest etiam ante sententiam cum clausula, quatenus contra ipsum appellantem feratur sententia, Appellationi demum interpositæ, quando appellans possit renunciare, invito appellato.

S U M M A R I U M.

- 1 Dies termini non computatur de Jure in termino, sed stat exclusivè.
- 2 Statutum volens appellari intra octo dies à die sententiæ, dies sententiæ non computatur in termino octo dierum ob dictionem A. exclusivam, & n. 3. & 11.
- 4 Dictione A. vel Ab ponitur pro post, & est separativa illius diei, ac temporis, cui adjicitur.
- 5 Dies termini non computatur in termino, quando materia sic suadet ob odiositatem, vel favorabilitatem.
- 6 In appellatione de stylo Curie, & Status Ecclesiastici terminus decem dierum non incipit à die sententiæ, & sic appellatio potest interponi in ultima die decem dierum.
- 7 Contrarium tenentes referuntur, quod scilicet tempus decem dierum currat de momento ad momentum.
- 8 Prior opinio probatur, & retinetur, quod dies prolata sententiæ non comprehendatur in termino decem dierum, & n. 9.
- 10 A sententia prolata die vigesima Septembris sufficit appellare die ultima dicti mensis.
- 12 Tempus ad appellandum ex Statuto Urbis incipit à die sententiæ prolata cum citatione executi juxta formam Statutorum Urbis.
- 13 Tempus decendi ad appellandum de Jure Communi currit à die sententiæ, quoties quis fuit ad illam citationem personaliter.
- 14 Idem si sententia sit lata per contradictas contra procuratorem absentem, si citatio fuit personalis.
- 15 Si tamen procurator acceptavit mandatum, & illud produxit.
- 16 Verus contumax, de stylo Curie, ac in toto Statu Ecclesiastico, appellat.
- 17 Appellatio à sententia prolata cum citatione domi dimissa copia sat est, quod interponatur intra decem dies à die scientiæ sententiæ late.
- 18 Appellatio presumitur interposita tali casu à die habitæ notitiæ, nisi contrarium probetur.
- 19 Attentata est possessio capta intra tempus decendi dari ad appellandum, etiamsi decem dies sint elapsi à die sententiæ, cum non currant nisi à die notitiæ.
- 20 Contrarium, quod possessio capta post decem dies ab illa lata sententia non sit attentata, & n. 21.
- 22 Talis opinio est controversa.
- 23 Prior opinio procedit indubie, si sententia sit nulla, ac

T q inju-

- injusta notorie, tunc enim erit locus manifestationi per viam attentatorum.
- 24 Citatio personalis ad sententiam si fieri non potuit dolo, & fraude citandi, tunc tempus ad appellandum currit à die sententia, non notitia prædictæ sententia.
- 25 Dolus citandi in proposito ex quibus probetur.
- 26 Appellatio intra decendium à die sententia prolata cum citatione personali debet fieri, etiam si quis sit carceratus per duos dies post sententiam.
- 27 Appellatio debet interponi intra decem dies à die sententia cum citatione domi dimissa copia, si constet de scientia prolata sententia.
- 28 Appellatio intra decendium debet interponi etiam à decreto conditionali facto, nisi ad primam diem, vel nisi infra tres dies, vel quindecim.
- 29 Appellatio debet interponi, vel à principali, vel à procuratore cum speciali mandato.
- 30 Ad appellandum sufficit mandatum generale ad omnes causas presentes, & futuras.
- 31 Appellatio interposita à procuratore, sine mandato valida est, si ratificetur per principalem intra decendium datum ad appellandum.
- 32 Appellatio potest interponi die festivo.
- 33 Appellatio ante sententiam cum clausula quatenus contra se feratur sententia, suffragatur.
- 34 Appellatio debet interponi coram iudice met.
- 35 Appellatio si non interponatur de iure intra decendium, & ex hoc statuto intra octo dies, dicitur illi renunciatum, sententia approbata.
- 36 Appellatio est communis tam appellanti, quam appellato.
- 37 Appellans non potest in præjudicium appellati renunciare appellationi.
- 38 Appellans non potest renunciare appellationi iam introducta citato appellato coram iudice appellationis.
- 39 Nec quando appellatus appellationi adhaesi.
- 40 Appellans post obtentam commissionem appellationis antequam citet appellatum ad dicendum contra commissionem, potest commissioni renunciare, secus post citationem.
- 41 In foro Capitolino citatio ad dicendum contra Instrumentum appellationis coram Capitaneo equipollet citationi ad dicendum contra commissionem.
- 42 Appellans potest renunciare appellationi interposita à decreto interlocutorio invito appellato.
- 43 Contrarium est verius.
- 44 Sententia non dicitur interlocutoria ex verborum structura, sed est definitiva, vel vim illius habens, si definit totum negotium.
- 45 Appellans in parte, & partibus præjudicialibus, debet appellatus, & ipse appellare à partibus præjudicialibus, vel appellationi adherere.
- 46 Secus si agatur de decreto conexo, & individuo, tunc enim appellato suffragatur appellatio victi.

Tempus decem dierum à die late sententia concessum à Iure ad appellandum fuit ab hoc statuto restrictum ad octo dies, computandos à die late sententia, qui octo dies non incipiunt currere, nisi post diem prolata sententia, & sic dies sententia non computatur in dictis octo diebus, sed remanet exclusus, unde si proferatur sententia die quinta Maii poterit victus suam appellationem interponere die 13. ejusdem mensis, cum dies quinta stet exclusivè, & non computetur in termino octo dierum, ne dum quia secundum communior, ac verior opinionem, de Iure dies termini non computatur in termino, Svelves. *conf. 15. n. 4. & 5.* ubi testatur de communi veriori, & in praxi recepta opinione *lib. 1. plenè Gratian. discep. 161. nu. 17. & seq. idem decis. March. 124. & Scopp. in obs. ad dict. dec. 124. n. 6. et 7. & infinitis relatis Vela dissertat. 18. nu. 8. et seq.* ubi contrariis respondet Prat. *pract. obs. 40. n. 7.* qui pariter dicit, hanc esse verior, & in praxi receptam opinionem.

Et in terminis statuti simili mandantis appellari intra tot dies à die sententia, quod dies termini non computetur in termino ob illam dictionem *A vel Ab*, que ponitur exclusivè termino, qui adjungitur, Svelves. *d. conf. 15. n. 6. vers. omnemque dubium*, ubi quod tali casu tempus nunquam computatur de momento ad momentum, sed solum exclusivè à die prescripta sit computatio, Gratian. *cap. 161. num. 1. et seq. Scacc. de appellat. q. 12. n. 5. & 6. et 17. Prat. dict. obs. 40. n. 28. et 29.*

& n. 34. & infra, Gratian. *d. dec. 124. n. 1. & seq. Scopp. in obs. ad d. dec. 124. n. 8. & 9. & alii relati per doctissimum Iuriconsultum, ac Sacri Cœsistorii præclarissimum Advocatum Nicolaum Severol. in Vor. 5. n. 16. & 18. post dec. Rembold.*

Præfata namque dictiones *A* vel *Ab* ponuntur pro ditione Post, quæ separativa illius temporis, ac diei, cui adjicitur, ac illam non comprehendit, Galgannet. *hic. §. in causa propria vers. hoc statuto*, Gratian. *c. 161. n. 6. & 7. Prat. alleg. obs. 40. n. 30. et seq. Scopp. ad Gratian. dec. 124. n. 9. Bellon. de potest. cor. que fiunt. incontinent. lib. 1. c. 94. n. 17.*

Facilius hoc procedit, quando versatur in materia odiosa, vel favorabili, tunc enim stante favorabilitate, vel odiositate materie, de qua agitur, terminus prescriptus ad aliquid faciendum stat inclusivè, vel exclusivè, & sic cum hoc statutum restringens tempus datum ad appellandum à decem, ad octo dies, dicitur correctorium Iuris Communis, & sic potius odiosum, ideo multo magis debet interpretari, ut terminus octo dierum non comprehendat diem sententia, ut bene distinguunt circa actus favorabiles, & odiosos, Svelves. *dict. conf. 15. n. 9. Bellon. dict. c. 94. n. 19. Gratian. c. 161. n. 23. et 24. Scopp. ad Gratian. in obs. ad dec. 124. n. 11. Prat. dict. obs. 40. n. 38. et 39. Rot. dec. 319. n. 7. coram Priol. et dec. 188. n. 17. p. 18. to. 2. rec.*

Et quod de stylo Curia Romane, & in Statu Ecclesiastico obstrictum circa appellationis tempora, quod dies termini non computetur in termino, & sufficiat appellare in ultima die decendii, & in qualibet dictæ ultimæ diei parte, nec attendatur, quod decendium currat de momento ad momentum docent Spad. *conf. 7. n. 3. lib. 1. Ridolph. in prax. p. 1. c. 13. n. 120. Scacc. de appellat. q. 12. n. 53. & seq. Prat. dict. obs. 40. n. 44. Gratian. dict. dec. 124. n. 11. Rot. in puncto dec. 90. n. 1. par. 10. rec.* ubi quod in termino decem dierum dato ad appellandum non computatur dies, qua lata fuit sententia, sed incipit currere die sequenti, & de stylo status Ecclesiastici, ac ferè omnium Europæ Tribunalium post alios relatos testatur Petrus super Rit. *Magn. Cur. Rit. 252. nu. 7. vers. contrarius tamen tom. 2.*

Non obstat, quod tempus decem dierum datum ad appellandum computetur de momento ad momentum, & incipiat currere à die notitie, Gratian. *discep. 161. num. 4. plenè Thomat. dec. 36. per tot.* nam quod non currat de momento ad momentum, & in decem diebus datis ad appellandum, non comprehendatur dies late sententia, sed ille stet exclusivè à termino decem dierum tenet post alios Rot. *decis. 180. numer. 2. coram Carillo, & plenius alleg. dec. 90. n. 1. p. 10. rec.* ubi fuit dictum quod non obstante, quod aliqui controvertant hanc opinionem, illa est verior, & communior, & plures Doctores pro illa congerit: unde si sententia prolata sit die 16. alicujus mensis, & capiatur possessio, illius vigore die 26. ejusdem mensis, dicitur capta intra terminum decem dierum datum ad appellandum, cum debeat expectari tota dies 26. dempta enim die 16. qua prolata fuit sententia, decendium non completur nisi terminata die vigesima sexta, Rot. *dict. dec. 180. n. 2. coram Carill. ubi ex Vestr. lib. 7. c. 3. nu. 26. dicit*, quod ita servatur in Curia Romana, & alios congerit b. m. Tarquin. Urbanus olim in Urbe excellens causarum Patronus in suo *vor. 6. n. 73. & seq. post dec. Rembold. impresso*, ubi testatur de stylo Sacri Palatii, ac totius Status Ecclesiastici, & hanc opinionem ego sequor, cum illam servet Curia in omnibus causis, etiam extra Rotam, & totius Status Ecclesiastici, quicquid in contrarium autemet Thomat. *alleg. dec. 36.*

Que ex dispositione Iuris verissima, irrefragabiliter procedunt in terminis præsentis statuti hic, per quod tempus decendii à Iure concessis ad appellandum fuit restrictum ad octo dies à die late sententia computandos, & sic statutum voluit tollere super hoc puncto omnem discussionem.

An autem tempus decendii de Iure, vel octo dierum ex statuto hic prescriptum ad appellandum, incipiat currere à die late sententia, vel à die notitie, quo illa fuit prolata, dic quod secundum dispositionem statuti hic terminus octo dierum currit à die late sententia, & sic victus debet intra illos appellare, itaut transactis octo diebus à die prolata sententia, si non fuerit appellatum, victus censeatur appellationi renunciasse, & sententia transit in judicatum, nec potest allegari ignorantia sententia prolata, si citatio ad sententiam facta fuerit, etiam domi dimissa copia in manibus Domesticorum, juxta formam pro citationibus exequendis supra à stat. *51. lib. 1. prescriptam*, ut præcisè caveatur in hoc statu. 168.

Si verò res agatur secundum dispositionem Juris Communiis, & tunc si tractatur de vero contumace, qualis verè, ac propriè dicitur citatus personaliter ad sententiam, & tunc tempus decendii ad appellandum currit à die latæ sententiæ, Rot. dec. 599. n. 6. & 7. coram Buratt. dec. 139. num. 1. par. 13. rec. & dec. 55. n. 3. par. 14. dec. 2. n. 6. & 7. confirmata dec. 217. n. 4. & 5. & dec. 242. n. 1. coram Bich. & est conclusio indubitata, in quibus decisionibus Bichii fuit propterea firmatum, possessionem captam post decendium à die latæ sententiæ tali casu non esse attentatam.

Procedit conclusio, & tempus ad appellandum currit à die prolata sententiæ, & non à die notitiæ, etiam si sententia in Curia prolata sit per contradiclas contra procuratorem, qui post acceptatum mandatum à Curia etiam recreationis causa se absentavit, quoties præcessit in principio causæ citatio personalis principalis, qui constituit procuratorem predictum, qui de tempore sententiæ se absentaverat, Ridolph. in prax. par. 1. c. 13. num. 128. Rot. dec. 745. n. 9. & seqq. coram Merlin. dec. 139. n. 1. vers. vel si Procuratorem par. 13. recen. & decif. 55. num. 3. versic. & in puncto par. 19.

Quod declarare procedere, si agatur de procuratore, qui acceptavit mandatum, illudque produxit, & non fuit revocatum, secus è contra, juxta declarationes factas per Rot. dec. 371. n. 3. & seqq. par. 10. rec.

Unum adverte hic, quod licet personaliter citatus dicatur verus contumax, qui regulariter non appellat, nihilominus in Tribunali Rotæ, ac in Curia Romana, & toto Statu Ecclesiastico verus contumax potest appellare intra decem dies à die latæ sententiæ, Fenzon. hic n. 19. & seq. Ridolphin. alleg. c. 13. nu. 125. & 126.

At si citatio ad sententiam facta fuerit domi dimissa copia, tunc de Iure Communi, ex quo sic citatus non dicitur verus contumax, sed fictus, tempus prædictum decendii ad appellandum non currit à die prolata sententiæ, sed à die habitæ notitiæ, & sic fit est, quod appelletur à die habitæ scienciæ, quo sententia fuit prolata, Scacc. de appellat. qu. 12. num. 13. & 24. Ridolphin. in praxi par. 1. c. 13. n. 127. Rot. decif. 248. nu. 5. apud Post. de marit. dec. 155. n. 10. & 11. confirmata decif. 170. num. 14. & 15. coram Othobon. dec. 280. num. 3. coram Carill. dec. 97. nu. 8. par. 8. recen. dec. 139. nu. 2. & 3. dec. 394. n. 4. & dec. 450. num. 1. par. 13. decif. 75. num. 5. & dec. 325. n. 14. p. 115. & plenè dec. 365. num. 17. cum plurib. seqq. par. 19.

Et præsumitur interposita appellatio à die habitæ notitiæ, quando non processit citatio personalis, nisi contrarium probetur, Rot. dec. 450. nu. 2. & 3. par. 13. recen. & decif. 365. num. 22. & 23. par. 19.

Ita ut si fuerit capta possessio intra decem dies datos ad appellandum, detur manutentio victo, qui appellavit à die habitæ notitiæ, cum sua possessione privatus non fuerit, cum enim tali casu competat jus appellandi à die habitæ notitiæ: propterea etiam si executio sit facta post elapsum decendium datum ad appellandum à die latæ sententiæ, executio dicitur facta intra tempus competens ad appellandum, & sic est revocanda, tanquam attentata, etiam per viam manutentionis, Rot. dec. 192. n. 7. & 8. coram Royas dec. 155. nu. 10. & 11. coram Othob. decif. 75. nu. 5. & dec. 225. nu. 15. par. 15. rec. & dec. 365. nu. 21. & infra par. 19.

Licet contrarium super hoc puncto late tueatur Tarquin. Urban. in suo vor. 6. per tot. impres. post decif. Rembold. volens, possessionem captam post decem dies datos ad appellandum à die sententiæ, & non à die scienciæ, non esse attentatam, nec Iudex post elapsos decem dies ab illa prolata sententiæ, etiam vigore citationis domi dimissa copia, tenetur amplius expectare, & dictus Urban. profitetur declarare decisiones contrarias, unde possessio capta post decem dies, etiam vigore sententiæ prolata domi dimissa copia, non debet revocari ex privilegio attentatorum, vel nullitatis, sed tantum per viam iniustitiæ discutienda in gradu appellationis, dict. Urban. ibid. n. 88. & n. 90. ubi refert, sic fuisse decisum per Signaturam in una Spoletana per ipsum relata in calce dicti voti.

Ego verò, licet multi faciam dictum votum exaratum ab insigni Doctore, nihilominus & ipse n. 89. non diffidit, super hoc adesse conflictum opinionum, & ut vides adsumt decisiones pro contraria parte supra relatas, unde in casu occurrenti cogita super veritate opinionis firmatæ ab Urbano, contra quam pro certo cederent esse judicandum, quoties sententia prolata, iniustitia, vel nullitate clara laboraret, vel aliàs daretur appellatio, tunc enim ipsa lex statim de-

fert appellationi, & sic dum gravatus appellat à die habitæ notitiæ prolata sententiæ, gaudebit privilegio attentatorum, & nullitatis, nec opus erit tali casu via ordinaria procedere per viam revocationis, sed poterit via extraordinaria nullitatis revocari possessio per viam manutentionis, Rot. dec. 102. coram Amat. Dunozeit. cum aliis decisionibus supra relatis n. 19.

Licet autem deficiat citatio personalis ad sententiam, nihilominus, si illa fieri non potuit personaliter ex dolo illius, qui citari debebat, & latitavit, ut non citaretur, & de latitatione constet per attestationem Curforis, tunc talis dolose latitans habetur pro personaliter citato, & debet appellare à die sententiæ, aliàs illa transit in iudicatum, & possessio illius vigore capta non potest prætendi attentata, Rot. decif. 242. n. 10. cum duob. seqq. confirmata dec. 217. n. 6. & infra, & rursus dec. 242. num. 2. & seqq. coram Bich. in qua ultima ostenditur etiam clarus dolus citandi, qui latitavit, ne personaliter citaretur.

Nec ab appellatione interponenda intra decem dies ab illa prolata sententiæ, quando adest citatio personalis, vel illi æquipollens, excusat carcerario victi, qui fuit carceratus propria culpa post duos dies à die latæ sententiæ, quia poterat appellare per procuratorem, Rot. dec. 2. n. 13. confirmata dec. 217. nu. 15. & decif. 242. n. 12. coram Bichio.

Quando autem citatus domi dimissa copia habuit notitiam, sententiam fuisse prolatam, quia fuerit illi inimata, vel aliunde exactis constet de sciencia sententiæ, tunc non obstante quod non fuerit citatus personaliter, habetur pro vero contumace, & debet appellare intra decendium à die sententiæ, Scacc. de appellat. quæst. 12. n. 25. & seqq. & num. 31. Ridolphin. in praxi par. 1. c. 13. n. 130. & 131.

Adverte autem, quod talis appellatio intra decem dies procedit etiam in sententia, seu decreto condicionali factis, nisi ad primam diem, nisi infra tres, infra quindecim, vel aliud tempus Iudici benè visum, quia sententia, ac decretum incipit gravare statim, & per talem conditionem non pender, sed tantum illius effectus, & executio suspenditur, quousque elaboratur tempus in sententia, vel decreto præscriptum, Scacc. de appellat. quæst. 12. nu. 111. Ridolphin. dict. cap. 13. nu. 121.

Talis appellatio, intra octo dies ex statuto, vel intra decendium de Iure, debet interponi, vel per ipsum principalem appellantem, vel per procuratorem habentem mandatum speciale ad appellandum, Rolan. conf. 26. nu. 6. & 23. lib. 2. Golin. de Proc. p. 2. c. 5. n. 11. & 12. Borgnin. dec. 33. n. 9. lib. 2.

At quod procurator habens mandatum generale ad omnes causas præsentis, & futuras possit, immo debeat appellare, cum sit factus dominus litis *litivus*, & *litæ demum ff. de Procur. Golin. dict. cap. 5. n. 115. cum duob. seqq.* Thesaur. decif. 107. n. 3. vers. *Senatus*; aliàs si procurator talis non appellat tenetur ad interesse, cum non appellando delinquat, Golin. ibidem n. 119. & 120.

Prout potest procurator sine speciali mandato appellare, & appellatio tene, si dominus intra decem dies habet ratam appellationem, secus illis elapsis, Golin. ibidem n. 124.

Appellatio autem potest interponi die feriato, etiam in honorem Dei, & etiam die Dominico, & quia est actus extrajudicialis, & quia agitur de re tempore peritura, nam si appellatio non admitteretur, & expectaretur lapsus diei festivi, sententia transiret in iudicatum, Scacc. de appellat. quæst. 12. num. 51. & 58. Ruginell. eodem tract. §. 2. c. 4. num. 16. Gratian. decif. March. 5. per tot. Scopp. in obser. ad dict. dec. 5. n. 6. & seq.

An autem de Iure, & etiam stante hoc statuto possit præventivè appellari ante latam sententiam cum clausula *quatenus contra a dic*, quod sic, taliter quod à sententia postea emanata dicitur appellatum legitime, & in tempore, Vestr. in praxi lib. 7. c. 3. n. 19. in fine, Rot. dec. 391. n. 3. p. 3. divers. lib. 3. decif. 373. n. 6. coram Amat. Dunozeit. & dec. 240. n. 1. coram Bich.

Et appellatio debet interponi coram Iudice, nec sufficit illius cedulam relinquere in manibus Notarii, quoties Iudicis copia haberi potest, & cedula appellationis produci debet in actis per verba *coram Domino*, meque & c. ut post DD. ac decisiones concordantes probat Ridolphin. in praxi p. 1. c. 13. n. 132. ad 135.

Adverte tamen, quod si intra octo dies quis non appellet à sententia contra se prolata, censetur appellationi renunciasse, & facto proprio sententiam confirmasse ex dispositione præsentis statuti, & idem est de Iure, Rot. dec. 5. nu. 21. post Massobr. Trimegist. legal. & facit dec. 43. nu. 2. & 3. p. 11. rec. & dec. 204. nu. 2. p. 15.

Appellatione tamen legitimè interposita non potest appellans in præjudicium appellati, & hoc re uctante, renunciare appellationi, & redire coram Iudice à quo; & cum hic articulus fuerit gemina propositione discussus meo tempore in una Romana Currus inter Righezzium, & de Rubeis sub de Mense Decembris 1681., sic fuit resolutus, & tunc in causa exaravi votum sequentis tenoris, juxta quod emanavit resolutio Assettamenti.

Antonius Franciscus de Rubeis pro debito scutorum 300., quod habebat cum Righezio, huic dedit in solum Currum non dum perfectum, juxta modulum à dicto Righezio dandum & à præfato de Rubeis Epphippario vulgo *Sellaro* perficiendum, & cum de Rubeis esset debitis involutus, timens Righezium, ne currus perficiendus executaretur ab illius creditoribus, vel alio modo in fumum abiret, instetit currum perfici per dictum de Rubeis in propria domo ipsius Righezii, illoque recusante hoc facere, D. Salvanius Primus Collateralis per modum provisionis mandavit illum elaborari in Apothea dicti de Rubeis Epphipparii, data per eundem cautione de illo liberè, vel scuta 300. illius præcium consignando Righezio; à quo decreto appellavit de Rubeis, & appellationem introduxit coram D. Capiteo Appellationum, sed poenitentia ductus appellationi renunciavit, & causam intendebat prosequi coram Primo Collaterali Iudice à quo; sed prætendente Righezio, hoc fieri non posse, D. Senator consuluit Assettamentum super hoc dubio, & plenius votis gemina resolutione responsum fuit, causam spectare ad D. Capiteum Appellationum.

Et fundamentum resolutionum fuit, quia cum appellatione fit communis tam appellanti, quam appellato *juxta ex in l. ampliore 37. C. de appell. hinc non poterat de Rubeis appellans in præjudicium Righezii appellati renunciare appellationi, Alex. conf. 183. lib. 6. Mar. in sua præcip. 6. Rubr. & quandoque appellat. nu. 44. Mut. ad Consuetud. Panhor. c. 16. num. 79. Scacc. de appellat. quest. 17. limit. 2. nu. 95. & infra Olasch. dec. 134. nu. 12. Ludovic. dec. Lucen. 59. nu. 1. cum tribus segg. Barz. decis. Bonon. 67. numer. 5. Gratian. dec. March. 23. num. 1.*

Quod fortius procedere debebat in hoc casu, dum res non erat amplius integra, ex quo ultra appellationem interpositam coram Primo Collaterali Iudice à quo, fuerat etiam citatus Righezius ad dicendum contra Instrumentum appellationis coram D. Capiteo Iudice ad quem, Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de appellat. resol. 8. n. 2. & 3. Gratian. dict. dec. 23. nu. 3. & 4., ubi idem quando appellatus appellationi adhaerit, Ludovic. alleg. dec. 59. nu. 4.

Sicuti in simili si appellans obtinuerit signari commissionem appellationis potest penitere, & renunciare commissioni appellationis, antequam citet appellatum ad dicendum contra commissionem, secus post citationem, cum post hanc commissio sit effecta communis, & possit etiam appellatus ea uti, Rot. dec. 138. n. 3. & 4. coram Buratt. & decis. 344. nu. 5. coram Pentinger., & hac est praxis Curiae Romanae, Ridolphin. in præcip. par. 1. cap. 13. nu. 519.; quod æquè procedit in foro Capitolino, ubi causae appellationum non cognoscuntur vigore specialium commissionum, sed Capiteus Appellationum illas cognoscit ex universali Iurisdictione. Illi attributa per Stat. Urbis lib. 1. c. 166.; unde dum pernecessè ex Statuto Iudex appellationum in dicto foro est Capiteus, & coram eo, post appellationem interpositam coram D. Primo Collaterali, fuit facta, & admissa citatio ad dicendum contra Instrumentum appellationis, hoc præfert introductionem judicalem causae appellationis coram Capiteo, communem etiam appellato, cum requipolleat citationi ad dicendum contra commissionem factae coram Iudicibus Commissariis Urbis vigore commissionum.

Non obstat quod fuerit appellatum à decreto interlocutorio, & provisionali facto circa locum perficiendi currum, & sic possit appellans tali casu renunciare appellationi ex relatis per Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de appellat. resol. 8. n. 101. quia contrarium tanquam verius tenet Trent. cinq. ibidem n. 10. vers. contra hanc conclus. & n. 11., ubi quod hæc secunda opinio sibi magis placet, & amplius respondetur, quod non agitur de decreto merè interlocutorio, & hic simpliciter provisionali, sed continente definitionem totius negotii, quod tractabatur coram D. Primo Collaterali, ubi scilicet currus perfici deberet, nam non ex cortice verborum, sed ex substantia desumendum est, an decretum

fit interlocutorium, vel definitivum, sive vim definitivi habens, quomodocumque enim conceptum sit, quoties determinat totum negotium, & nihil aliud remanet discutiendum, vel est definitivum, vel pro definitivo habetur, ut plenè hrmatur Cornazzan. dec. Lucen. 29. per tot. 44

Nec refragatur quod à Decreto D. Primi Collateralis sit appellatum in parte, & partibus contrariis tantum dividuis, & separatis, & Righezius appellatus non appellaverit à partibus præjudicialibus, nec appellationi adhaerit, & sic de Rubeis appellans potuerit renunciare appellationi, quæ Righezio, qui non appellavit, nec appellationi adhaerit, prod. se non possit ex decis. 288. num. 2. coram Priol. 45 quia respondetur, nos versari in decreto connexo, & individuo continente consignationem currus faciendam dicto de Rubeis cum cautione de illo, postquam erit perfectus, consignando Righezio, vel eius valorem in scutis 300., unde tale decretum nè dum ex verbis, sed ex mente Iudicis non potest dividi, & sic licet appellatio facta sit in parte, & partibus, adhuc dicitur effecta communis *glos. in l. ampliore verbo Iudicatis, C. de appellat. Rot. dict. dec. 288. num. 2. coram Priol.*; à tenta præcipue introductione causae super dicto puncto individuo facta coram D. Capiteo Appellationum per citationem reproductam ad dicendum contra Instrumentum appellationis, ob quam causa appellationis fuit effecta communis.

Et ita utraq; Parte informante bis decisum fuit per Assettamentum nemine refragante.

De tempore redeundi pro Apostolis.

CAP. CLXIX.

Quando legitimè ab appellantibus Apostoli petiti sunt, & Iudex à quo mouerit ad terminum Juris: statuimus, quod terminus juris intelligatur esse dierum quinque à die interpositae appellationis, quodque non liceat Iudici ad longiorem terminum appellantem monere in quo die quinto, & qualibet illius diei parte sufficiat pro Apostolis redire etiam si Iudex illos non dederit, aut non responderit, & Iudice non reperto, sufficiat coram Notario protestari; Et dicto tempore Apostolorum durante, nihil omnino neque per Iudicem neque per partem possit innovari, & innovatum tanquam attentatum revocetur.

ARGUMENTUM.

Apostoli Appellationis, quid sint, quotuplicis differentiae, quomodo, & quando petantur, & illorum petitio quid operetur ostenditur. Termino Juris ad redeundum pro Apostolis per Iudicem à quo dato, quid appellans intratalem terminum facere debeat, & ex quibus causis excusetur nec ne, si pro illis tempore debito non redeat; Apostolis petitis, illorumque termino durante flet Iurisdictione iudicis, ac omne ab eo, vel à parte gesta sunt attentata. Diligentiae pro committenda causa appellationis intrat terminum Juris quando non suffragentur, & quando intrat illum causa fuit commissa reditus pro Apostolis non est amplius necessarius; & simul advertuntur super Apostolis plura alia, de quibus in Summario.

SUMMARIUM.

1. Apostoli appellationis nihil aliud sunt, quam litera Iudicis à quo nunciatio Iudici ad quem super appellatione interposita.
2. Apostoli alii sunt refutatorii, alii sunt reverentiales, ac alii testimoniales, & in quibus differant.
3. Apostoli debent peti ab appellante, cum sint de substantia appellationis.
4. Apostoli licet pluries debeant peti, tamen sufficit reverentia illorum petitio in eodem actu.
5. Apostolos non fuisse petitos probatur ex inspectione processus.
6. Apostolorum petitio non fit de necessitate in ipsa cedula appellationis, sed sit est quod petantur intra 30. dies.

- 7 Apostoli censentur petiti, ex quo Iudex praefixit terminum juris ad redeundum pro illis.
- 8 Apostoli si non appareant petiti nec in appellatione, nec post, tunc non est praefigendus terminus ad docendum de appellatione, ac ejus prosecutione.
- 9 Apostoli si non fuerint concessi, sed simpliciter terminus juris ex Statuto hic, debet appellans redire pro illis intra quinque dies.
- 10 Terminus juris ex dispositione Iuris Communis est 30. dierum.
- 11 Terminus juris dato cum clausula & interim potest appellans redire pro Apostolis intra 30. dies quandoque.
- 12 Appellans rediens die sequenti pro Apostolis post lapsum terminum 30. dierum, vel quinquex Statuto hic, nihil facit.
- 13 Appellans non rediens pro Apostolis intra terminum juris non excusatur sub praetextu infirmitatis.
- 14 Nec excusatur ob aliud impedimentum superveniens.
- 15 Appellans non rediens pro Apostolis intra 30. dies censetur appellationem renunciasse.
- 16 Appellans non excusatur, si non redeat pro Apostolis ex negligentia Procuratoris.
- 17 Negligentia Procuratoris hoc casu non praefert instam causam restitutionis, sed remanet actio ad interesse contra Procuratorem.
- 18 Procurator si non sit solvendo, tali casu datur restitutio in integrum.
- 19 Apostolorum termino pendente non potest aliquid innovari, sicut non potest appellatione pendente & n. 20.
- 20 Apostoli simpliciter per Iudicem datis, non potest amplius in causa se ingerere absque vitio attentatorum.
- 21 Hoc intellige, licet appellatio non debuisset admitti.
- 22 Iudex appellanti, & Apostolos petenti si non responderit, censetur appellationem admittere, & non potest amplius se ingerere.
- 23 Possessio capta post petitos Apostolos, & non datam super illis responsionem est attentata.
- 24 Apostolorum terminus quinque dierum ex Statuto hic regulatur iuxta regulas praedictas termini triginta dierum de Iure.
- 25 Appellans non rediens pro Apostolis non excusatur a desertione ob diligentias factas in commissione Cause, si actualiter non fuerit commissa intra terminum Iuris.
- 26 Appellans licet non redeat pro Apostolis, adhuc evitat desertionem appellationis, si Commissio perveniat ad bancum cursorum intra terminum Iuris & n. 28.
- 27 Appellans fruatur commissione appellationis obienta intra terminum Iuris, licet in illa non expresse, quod pro Apostolis redire non teneatur.
- 28 Procedit, si Apostoli fuerint petiti in ipsa appellatione, alias secus, cum Apostolorum petitio sit de substantia appellationis.
- 29 Appellans, quando habuit Apostolos reverentiales in forma, teneatur intra decem dies committi facere causam appellationis, vel facere diligentias coram Rege, vel Praefecto Signatura, alias sententia transit in iudicatum & n. 32.
- 30 Appellatio datis reverentialibus in forma censetur admissa, si erat admittenda, & reiecta si erat reicienda.
- 31 Appellatio datis reverentialibus in forma si non erat admittenda, adhuc Iudex adquem, non a quo exequitur sententiam.
- 32 Iudex appellationi deferens cum clausula si, & in quantum, si appellatio non erat admittenda, & causa non sit commissa, potest exequi suam sententiam.
- 33 Iudex dans reverentiales simpliciter censetur appellationi detulisse.
- 34 Appellans, qui habuit reverentiales simpliciter, habet annum ad committendam causam.
- 35 Appellans tali casu si intra annum non praesente commissionem, causa remanet deserta.
- 36 Apostoli reverentiales in forma si dati sint, censetur etiam datus terminus decem dierum ad committendam causam, unius vero anni, si dati sint reverentiales simpliciter.
- 37 Apostoli testimoniales si dati sint, ex illis non habetur admissio appellationis.
- 38 Apostoli testimoniales de stylo Hispania important, quod causa intra annum debeat committi.

- 39 A desertione non excusat arrestatio Commissionis in banco Cursorum cum nihil transeat Cardinalis Praefecti, si non fuerit i statum pro illius remotione.
- 40 Contraria opinio refertur, & conciliantur amba opiniones & n. 44.
- 41 Pro non desertione in dubio respondendum.
- 42 Apostolis reverentialibus in forma datis evitatur desertio, si commissio pervenerit undecima die ad bancum Cursorum.
- 43 Desertio cessat si constat de diligentius factis pro causa committenda, vel si ante lapsum decem dierum supervenerint feriae Paschales, vel Nativitatis.
- 44 A desertione excusat quilibet diligentia facta pro commissione causa.
- 45 A desertione excusat recursus ad Signaturam pro habenda commissione causa inappellabilis, licet post decem dies facta sit Signatura.
- 46 Diligentia intra decem dies facta pro commissione causa probatur ex fide praesentatae Cardinalis Praefecti, vel Regentis, vel Revisoris.
- 47 Terminus decem dierum ad committendam causam, per talem praesentatam censetur prorogatus per mensem.
- 48 Appellatio in Rota Memorialium de mense Iulii debet interponi a die habiti termini pro servato intra decem dies, & non a die sententiae, vel debent fieri diligentia pro illa committenda, & n. 53. & 54.
- 49 Decis. 323. coram Priolo fuit revocata coram eodem.
- 50 Terminus decem dierum ad appellandum, sicut in Rota currit a die termini pro servato, ita currit postea a die datorum Apostolorum reverentialium in forma alter terminus decem dierum ad committendam causam.
- 51 Appellatio in termino pro servato, quatenus contra, tenet, & retrotrahitur ad diem sententiae.
- 52 Commissio obienta ante latam sententiam cum clausula quam, & quas suffragatur.
- 53 Contrarium refertur.
- 54 De Apostolis appellationum materiam qui tractent, vide DD. relatos remissive.

Apostoli ab appellante in ejus appellatione petiti, & de quibus agit Statutum hic, sunt literae nuntiatoriae, ac milive, per quas Iudex a quo significat, & nunciat Iudici adquem, in tali causa Titium appellasse a sua sententia, tali die, & simul, quod dictum appellanti a sua Iurisdictione dimittit, vel non dimittit, ut probant post Vestr. in prax. lib. 7. c. 3., & Scacc. de appell. q. 13. n. 1., Ridolphin. in praxi p. 1. c. 13. n. 154. & 155., late Marchesan. de commiss. part. 2. c. 1. de Apostol. petiti. & concess. n. 3. & seqq., & consonat Galgane. t. hic in principio.

Multiplex est talium Apostolorum differentia: alii enim sunt refutatorii, per quos Iudex a quo rejicit appellationem in causis inappellabilibus; alii reverentiales: alii testimoniales; alii reverentiales in forma; alii conventionales, de quibus, ac illorum differentiis, ne actum agam, videri possunt Vestr., Marchesan. Scacc., & Ridolph., ubi proximè, ac etiam Capucc. in sua praxi, tom. 1. c. 1. p. 3. art. 5. n. 287. & seqq. & aliqua infra hic ponentur suis locis.

Tales Apostoli debent per appellantem peti ex Statuto hic, & idem est de Iure, cum illorum petitio sit de substantia appellationis, & illis non petitis appellatio est nullius momenti, plenè Franc. in cap. ab eo n. 3. de appell. 6., Lancellott. de attentat. part. 2. c. 12. limit. 50. nu. 195. & seqq. Galgane. t. hic fol. 371. vers. nam Apostolorum petitio, Adden. ad Buratt. decis. 556. n. 12. & 13., Rot. dec. 669. nu. 3. & 6. coram Coccin.

Et licet illorum petitio debeat esse praecisa, & pluries facta, nihilominus sat est, quod in eadem cedula appellationis hoc semel fiat, instando semel, bis, tertio instantè, instantius, & instantissime sibi de Apostolis responderi, nec est opus, quod appellans per reiteratas, ac separatas vices, ac per diversos actus illos petat, Vestr. in prax. dict. cap. 3. num. 35. & 36.

Apostolos praedictos non fuisse petitos probatur ex inspectione processus, & ex illo plenè deducitur talis negativa, Surd. conf. 223. num. 1. lib. 2. plenè Rot. in Firmana Altarium 31. Januarii 1614. per tot. coram Sacrato, Rot. decis. 669. nu. 4. & seqq. coram Coccin.

At non est necesse, quod Apostoli incontinenti petantur in

in ipsa cedula appellationis, sed sat est, illos peti intra 30 dies, qui est terminus Iuris, Rot. dec. 104. n. 6. & 7. par. 10. recent., repetita dec. 251. coram Cerro, & infra quinque dies ex Statuto hic.

Et Apostoli censentur petiti, ex quo Iudex concessit terminum Iuris ad redeundum pro illis, Rot. decif. 182. n. 10. & 11. par. 16. rec.

Et quando constat clarè ex actis de non petitione Apostolorum, nec in ipsa appellatione, nec post, tunc non est necessaria aliqua præfixio termini ad docendum de appellatione ejusque legitima prosecutione, Rot. dict. dec. 669. ferè per tot. coram Coccin.

Quando verò Iudex à quo dedit terminum Iuris ad deliberandum, an sit locus appellationi, & quos Apostolos concedere debeat appellanti, & si præcisè de Apostolis non respondit, tunc ex hoc Statuto talis terminus est quinque dierum, tam pro Iudice ad respondendum, quam pro parte appellante ad redeundum pro Apostolis, itaut in qualibet quinta diei parte sufficiat pro illis redire, ut ex verbis præcisus statuti hic.

De Iure verò communi, quando Iudex appellanti dedit terminum Iuris in responsione de Apostolis, tunc talis terminus est triginta dierum, & appellans tenetur pro illis redire ad ipsum Iudicem à quò ultima die dicti termini 30. dierum, nec Iudex tenetur super illis respondere, nisi in ultimo momento dici trigesima, & ultimæ termini Iuris, Vestr. alleg. c. 3. nu. 33. & 34, Cappuc. in prax. t. 1. p. 3. c. 1. nu. 291. 292. & 323. fol. 324.

Quando verò dictus terminus Iuris fuit datus cum clausula, & interim, tunc quandocumque intra terminum triginta dierum potest appellans pro illis reverti, nec est de necesse expectare ultimum momentum dici trigesima, Vestr. alleg. n. 34. vers. raro tamen, Capucc. ubi proxime nu. 290. & 324.

Nec sufficit redire pro Apostolis die sequenti post lapsum terminum 30. dierum, Marches. de commiss. part. 2. c. 1. de Apostolorum petiti. & concess. nu. 38. fol. 6., Rot. in Perusina de Ubaldis coram Pamphil. Seniore n. 2. in fine, & in Foroliviens. fideicommissi coram Cantuccio num. 1. post Marches. de commiss. part. 2. fol. 13., in quibus fuit dictum, quod lapsus unius diei non habetur in consideratione, quando sumus in casu datorum Apostolorum reverentialem, quorum terminus est decem dierum, non autem quando sumus in termino Iuris triginta dierum, in quo versatur major negligentia ob spatium majoris temporis.

Itaut non rediens pro Apostolis intra terminum Iuris, nec à desertione appellationis excusetur sub prætextu infirmitatis, cum potuerit mittere procuratorem, Marches. alleg. c. 1. num. 37., Rot. in dictis Perusina de Ubaldis coram Pamphil., & Foroliviens. fideicommissi coram Cantuccio in utraque n. 2. apud Marches. de commiss. part. 2. fol. 13., nec excusatur ob aliud impedimentum superveniens, Rot. dec. 334. n. 3. vers. adeo autem part. 4. tom. 1. recen.

Qui enim intra triginta dies non rediit pro Apostolis censetur appellationi renunciare c. Iudicibus, C. de appell. in 6. Rota in Affisien. Canonici coram Iuston. 1. apud Marches. de commiss. p. 2. fol. 14., dec. 571. n. 1. & ibi Adden. nu. 12. coram Gregor. dec. 556. coram Buratt., dec. 696. nu. 1. coram Amat. Dunozet., & dec. 308. nu. 4. vers. nec respondisse coram Cardin. Cerro, ubi quod quando Iudex de Apostolis non respondit appellanti, & hic intra terminum 30. dierum illos non petiit, vel causam appellationis intra tale tempus committi non obtinuit, videtur appellationi renunciare, ac si nunquam appellasset, nec excusat à tali re iudicata, ob non reditum pro Apostolis, negligentia Procuratoris, Adden. ad Gregor. decif. 571. nu. 14.

Nec ob desertionem causæ dolo, vel negligentia Procuratoris exortam competit Domino restitutio in integrum, sed tantum illi remanet Ius agendi contra Procuratorem ad damna, & interesse, Rot. dec. 5. n. 1. & 2. coram Cassador. de appell., & alii apud Golin. de Procur. p. 2. c. 5. n. 125.

At si Procurator non sit solvendo, tunc Domino succurritur remedio restitutionis in integrum gloss. in cap. 2. vers. negligentia, & vers. restituimus extra de restit. in integr. Gaill. lib. 1. observ. 45. numer. 6., Golin. d. cap. 5. num. 125. vers. sed tunc demum.

Apostolorum tamen termino pendente, & post illos datos (si tamen non sint refutatorii) non potest Iudex procedere ad executionem suæ sententiæ absque vitio attentato-

rum, cum ejus officium tali termino Iuris, vel Apostolorum datorum durante conquiescat, ex quo enim Apostoli sunt pars appellationis, sicut appellatione pendente nihil potest innovari, ita nec pendente termino Apostolorum recipiendorum, vel datorum, plene Rot. dec. 355. num. 2. & seqq. p. 15. recent., confirmata decif. 182. & 311. part. 16.

Licet enim possit Iudex intra dictum terminum Iuris dare Apostolos refutatorios, & sic appellationem rejicere, nihilominus, donec ipse deliberet, quos Apostolos dare velit, & de illis successive respondeat, non potest ad executionem suæ sententiæ procedere, ne appellans sub sua bona fide decipiatur, Ridolphin. in prax. p. 1. cap. 13. num. 200. Rot. dec. 311. n. 5. cum duob. seqq. p. 16. recen.

Adverte quoque, quod si Iudex Apostolos simpliciter dederit, & non qualificatè, scilicet dimissorios, vel reverentiales, censetur simpliciter appellationi detulisse, nec propterea potest amplius in causa se intromittere absque vitio nullitatis, & attentatorum, Bald. in appellatione 3. nu. 8. in fine C. de appell. Roman. singular. 162. Rot. decif. 73. per tot. post Scacc. de appell., & decif. 401. nu. 8. cum duobus seqq. p. 19. rec. quod procedit licet appellatio non debuisset admitti, nam adhuc non potest amplius, post admissam simpliciter appellationem, in causa se ingerere, sed apostolos simpliciter dando remittit in omnibus partes ad Iudicem Superiorem appellationis, Rot. decif. 73. post Scacc. de appell.

Si autem Iudex appellanti, & Apostolos petenti non respondiderit, diceretur appellationi detulisse, itaut nec refutatorios amplius dare, nec in causa se intromittere amplius possit sine vitio attentatorum, Franch. in cap. ob eos §. illud autem n. 2. vers. & qui expressè denegat de appell. in 6., ubi ait, quod Iudex nihil respondendo super Apostolis habetur pro expressè denegante, & qui denegat expressè videtur deferre, Rot. dec. 401. n. 12. p. 19. rec.

Hinc possit capta, post petitos Apostolos, & non datam super illis responsonem, est nulla, & attentata, Rot. decif. 90. num. 4. & seqq. coram Comit. & decif. 401. nu. 13. p. 19. recen.

Prædicta omnia, que ex dispositione Iuris communis dicta sunt super termino Iuris 30. dierum procedunt in termino quinque dierum ex Statuto hic, dum statuentes longitudo litium obviantes terminum Iuris 30. dierum abbreviarunt ad quinque dies, in reliquis firma manet dispositio Iuris communis, tam quoad attentata, quam quoad reliqua; ut apparet ex verbis statuti nostri hic.

Quando verò appellanti fuit à Iudice à quo datus terminus Iuris, tunc si appellans non redeat intra terminum Iuris pro Apostolis, vel intra illum non curet committi causam appellationis, causa remanet deserta, nec sufficit ad evadendum desertionem præsentata commissionis facta coram Regente Cancellariæ, cum hæc suffragetur, quando Iudex dedit Apostolos reverentiales, tunc enim, cum nulum aliud super sit appellanti remedium, quo sibi consulere possit ad evadendam desertionem appellationis sufficit, quod ostendat diligentiam factam pro obtinenda commissione causæ appellationis, quæ diligentia satis justificata remanet ex dicta præsentata coram Regente; at quando Iudex à quo dedit terminum Iuris, tunc appellanti remanet remedium redeundi intra mensem coram Iudice, à quo pro Apostolis, unde si hoc non faciat, vel intra talem terminum non curet commissionem causæ, non poterit evitare desertionem, ut communiter tenent Doctores, & est opinio inconcussa Rotæ, Marches. de commiss. p. 2. cap. 1. de Apostol. petiti. & concess. n. 35. Cappuc. in prax. tom. 1. p. 3. c. 1. art. 5. num. 307. & 308. Adden. ad Gregor. dec. 473. n. 14. in fin., Adden. ad Bur. dec. 556. nu. 10. Rot. in Perusina de Ubaldis coram Pamphil. sen. n. 2. apud Marches. de commiss. p. 2. fol. 13., dec. 556. & per tot. coram Buratt. dec. 275. n. 4. & 5. coram Merlin., dec. 251. n. 1. ad 3., & dec. 278. n. 2. coram Bich. cum aliis per Adden. ad Pamphil. dec. 624. n. 7.

Et licet appellans non redierit tali casu coram Iudice à quo pro Apostolis intra terminum Iuris, adhuc si commissio appellationis intra mensem, ac terminum Iuris pervenerit ad bancum Curatorum, hoc sufficit pro exclusionem rei iudicatæ, Scacc. de appell. q. 13. n. 53., Ridolphin. in prax. p. 1. c. 13. n. 158. & seqq., Rot. dec. 128. n. 3. vers. quia cum infra, coram Mantuc., decif. 251. num. 2. coram Bich., decif. 24. n. 4. p. 11. recent., decif. 178. num. 5. p. 14., & decif. 91. nu. 1. p. 15., & quod pro evadenda desertione fat sit, quod commissio pervenerit intra terminum Iuris ad bancum Cur-

Curforum, licet non sit presentata Iudici, Rot. dec. 278. n. 3. coram Bichio.

- 19 Nec tali casu obtentæ commissionis intra terminum iuris tenetur appellans exprimere in commissione appellationis, quod pro Apostolis redire non teneatur, plenè Scacc. de appell. q. 14. num. 26., & benè Rota decif. 530. coram Bich. ubi de ratione.

- Prædicta declara procedere, quoties Apostoli fuerint petiti, dum fuit interposita appellatio, alias commissio appellationis non suffragatur, cum Apostolorum petitio sit pars appellationis, & de illius substantia, Rot. dec. 47. n. 8. & 9. coram Comit. dec. 24. p. 11. recent., & decif. 128. nu. 6. & 7. p. 14.

- Quando verò appellanti fuere à Iudice, à quo dati Apostoli reverentiales in forma, tunc censetur appellanti præfixus in simul terminus decem dierum ad committendam causam, intra quem debet curare, vel effectivam causæ commissionem cap. cum sit Romana de appellat. Rot. dec. 362. n. 4. p. 13. recent., vel saltem adhibere diligentias pro causæ committenda obtinendo fidem præsentatæ commissionis à Regente Cancellariæ, vel alio Officiali Revisore commissionum, vel à Cardinali Præfecto Signaturæ Iustitiæ, alias sententia transit in iudicatum, Vestr. in prax. lib. 7. cap. 3. n. 5. & 6., Lancellot. de attentat. cap. 12. in præfat. n. 59. cum duobus seqq. Scacc. de appell. q. 14. n. 17. vers. solent prætere, & vers. quod datis reverentialibus, Marchesan. alleg. cap. 1. n. 66. fol. 9. Ridolphin. in prax. p. 1. c. 33. nu. 160. ibi, Rot. decif. 171. nu. 4., & dec. 764. n. 1. coram Buratt., dec. 133. per tot. coram Merlin., dec. 325. nu. 1. & 2. coram Priol., decif. 59. nu. 1., & dec. 85. nu. 2. coram Orthob., ubi testatur de stylo Curia.

- Et amplius quando à Iudice fuere dati Apostoli reverentiales in forma, tunc censetur appellatio admittenda, si erat admittenda, & rejecta, si causa non est appellabilis, Vestr. in prax. lib. 7. cap. 3. n. 2., Ridolphin. in prax. p. 1. cap. 13. nu. 170. Rot. dec. 160. nu. 6. coram Pen. juxta impress. Lugdunen., & decif. 10. nu. 22. & 23. coram Merlin. cum aliis per Adden. ad Buratt. dec. 556. nu. 16.

- Adverte tamen, quòd Iudex, qui dedit reverentiales in forma in causa, in qua non est locus appellationi, non exequitur ipse suam sententiam, sed executioni demandatur per Iudicem ad quem, Rot. d. decif. 160. nu. 5. coram Pen., decif. 171. nu. 3., & ibi Adden. Litt. B., & rursus idem Adden. ad dec. 556. n. 17. coram Buratt.; at si Iudex appellationi interpositæ respondit cum clausula si & in quantum, tali casu, si appellatio non erat admittenda, & ulterior petitio Apostolorum facta non sit, vel non sit commissio causa appellationis, censetur sibi præservasse Iurisdictionem in causa, itaut possit exequi suam sententiam, non obstante appellatione, Rot. dec. 308. n. 7. coram Card. Cerro.

- Si verò dati sint reverentiales simpliciter, tunc Iudex censetur appellationem admisisse, & appellanti à sua potestate dimisisse, Scacc. de appell. q. 13. num. 10. & 18. Rot. decif. 376. n. 2. p. 9. recent., & tali casu appellans habet annum ad committendam causam, Rot. dec. 121. coram Manic., & dec. 376. n. 21. p. 9. recent.

- At si datis reverentialibus causa non fuerit commissio, & presentata commissio appellationis intra annum, sententia facit transitum in iudicatum, Marchesan. de commiss. p. 2. c. 1. de Apostol. petit., & concess. n. 55. fol. 7. Ridolphin. in prax. p. 1. cap. 13. nu. 162. & 163. Rot. decif. 121. coram Manic. decif. 150. n. 51. cum duobus seqq. p. 18. tom. 1. recent., & dec. 475. nu. 3. p. 18. tom. 2.

- Et hæc est differentia inter Apostolos reverentiales simpliciter datos, ac reverentiales datos cum illo addito in forma, quod primo casu datur annus appellanti ad committendam causam appellationis, in secundo verò casu Iudex præfigit in simul terminum decem dierum ad causam committendam, qui terminus decem dierum numeratur à die interpositæ appellationis, Scacc. de appellat. q. 14. n. 4. & seqq. Ridolph. in prax. p. 1. cap. 13. n. 169. & 170., & prius Vestr. in prax. lib. 7. c. 3. n. 3. & 4.

- At si dati sint simpliciter Apostoli testimoniales, per hos Iudex non dicitur admisisse appellationem: cum Apostoli testimoniales nihil aliud contineant, nisi testimonium nudi facti interpositionis appellationis, & toto Cælo distant ab admissione appellationis, Rot. decif. 379. nu. 19. & 21. vers. sic. toto tamen, p. 3. tom. 2. recent.

- De stylo tamen Hispaniæ habentur loco Apostolorum, adhuc ut intra annum appellans debeat committere cau-

sam, Rot. d. decif. 376. numer. 20. part. 9. recent.

Nec à tali desertione excusat arrestatio commissionis appellationis facta in banco Curforum cum Nihil transeat Cardinalis Præfecti Signaturæ Iustitiæ obtento ab appellato, in quo fuit demandatum, quod non incapsetur commissio, nisi citato Procuratore appellati specificato in ipso Nihil transeat; liquidem appellans debuit curare citato Procuratore appellati coram eodem Cardinali Præfecto remotionem impedimenti causati à dicto Nihil transeat, quod de facili poterat removeri, si factæ fuissent diligentia pro illius remotione, unde non docto per appellantem de diligentia prædictis, impedimentum factum super retentione commissionis in banco non excusat, plenè Rot. decif. 475. nu. 6. ad 9. p. 18. tom. 2. recent.

Contrarium tenet Rot. dec. 56. nu. 7. coram Merlin., & decif. 909. n. 9. & 10. coram Coccin., in quibus decisionibus fuit dictum, cessare desertionem, si commissio pervenit tempore debito ad bancum Curforum, licet fuerit dilata illius presentatio Iudici tempore debito, ob impedimenta præstita à parte, ne commissio presentaretur.

At credo, utramque opinionem in suis casibus esse veram; primam scilicet procedere, quando non fuit instatum tempore debito pro remotione impedimenti, & quando apparet de positiva negligentia: secundam verò, quando commissio pervenit tempore debito, & impedimentum fuit inventum in ipso actu incapsulationis commissionis ad effectum illam præsentandi Iudici appellationis, si enim postea negligentia in removendo impedimentum non sit magna, videtur retinenda hæc secunda opinio, tanquam benignior, tendens ad exclusionem desertionis causæ, pro cuius exclusionem in quantum possibile est semper inclinandum, & respondendum in dubio, Rot. dec. 416. p. 4. recent.

Quando sunt dati Apostoli reverentiales in forma, dictum fuit, causam esse committendam intra decem dies, at si commissio pervenerit undecima die ad bancum Curforum potest inclinari pro exclusionem desertionis, Rot. dec. 66. nu. 6. cor. Merlin., & probant alia decisiones supra allegatæ n. 12.

Et amplius, si ante lapsum decem dierum supervenerunt Ferie Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi, vel Paschales, & intra illas causa commissio fuerit, dum appellato nihil deperit, & si constat ex Testibus de diligentia factis intra decennium pro commissione causæ, non intrat desertio, Rot. dec. 164. n. 7. & 8. coram Pamphil.

Adverte, quòd ad evitandam, & excusandam desertionem sufficit quælibet diligentia facta pro commissione causæ, Rot. dec. 832. n. 3. coram Merlin.

Et diligentia ostenduntur pro illius commissione, quando illa non potest obtineri nisi in plena Signatura ex quo intra terminum decem dierum fuit factus recursus ad Signaturam ad effectum illam adeundi, licet Signatura longè post decem dies facta sit, Lancellot. de attentat. c. 12. in præfat. nu. 66. & 70., & Rot. dec. 171. n. 6. coram Buratt.

Prout de illis constare potest ex fide Cardinalis Præfecti Signaturæ, vel Regentis Cancellariæ, vel Revisoris Commissionum, quòd commissio appellationis fuit presentata in termino decem dierum, Adden. ad Buratt. dec. 764. Litt. B. vers. sufficit tamen.

At facta presentata commissionis coram dictis Cardinali, vel Regente, illaque producta coram Iudice à quo, terminus ad committendam causam vigore talis presentatæ, remanet prorogatus per mensem, Scacc. de appell. q. 14. nu. 37. vers. secundo quia, Add. ad Buratt. dec. 764. n. 4.

Unum digito nota pro causis Tribunalis Rotæ Romanæ, quòd terminus Proservato, qui habetur in ultima audientia Rotali ante Feras Generales mensis Iulii, licet causarum expeditiones per sententiam sequantur in fine mensis Iulii, vel in principio mensis Augusti intra mensem vigore expeditionum demandatarum in Rota Memorialium in fine mensis Iulii (cum per tantum tempus tunc in Rota daret terminus Proservato, Scacc. de appell. q. 14. nu. 11. in fine, Rot. dec. 201. n. 3. p. 13. rec., & dec. 787. p. 18. tom. 2. recent.) appella-

tio tali casu à sententia debet interponi, quatenus contra, intra decem dies à die termini Proservato habiti, Rot. dec. 201. n. 3. p. 13. rec.; & tunc datis Apostolis reverentialibus in forma, causa debet committi, vel debent fieri diligentia pro illa committenda intra decem dies incipiendos à die habiti termini Proservato, & non à die publicatæ sententiæ alias sententia facit transitum in iudicatum, & tali casu commissio impetrata ante sententiam non solum non est frustratoria, sed est necessaria, & efficax, præsumitur namque porte-

et, & signata post sententiam, & retrahitur, ex quo sententia censetur prolata in die termini *Proservato* habiti, Scacc. de appellat. qn. 14. n. 9. & 10. vers. respondeo huic oppositori, Rot. dec. 352. per tot. confirmata decif. 343. num. 1. & seqq. coram Priol.

55 Non obstat decif. 323. coram eodem Priol., in qua fuit dictum, sufficere fuisse commissam causam, siue factas diligencias pro illa committenda, intra decem dies numerandos à die publicatæ sententiæ, non à die termini *Proservato*; siquidem à dict. dec. 323. in eadem causa fuit recessum in dec. 325., & hæc secunda decisio fuit confirmata in allegata dec. 343. coram eodem, in qua fuit dictum, quod est præsumptio iuris, & de iure non admittens probationem in contrarium, quod sententia præsumitur prolata sub illa die citationis ad sententiam, in qua fuit habitus terminus *Proservato* occasione Feriarum Generalium, unde ab illa die debet fieri commissio causæ, vel debent fieri diligencias pro obtinenda fide præsentatæ commissionis à Ministris, per quorum manus debet transire commissio appellationis signanda.

Unde à die termini *Proservato* sicut currit tempus decem dierum ad appellandum, & intra quos in Rota quis debet appellare, ita à die, qua fuit responsum de reverentia libus in forma computatur alius terminus decem dierum sequentium ad curandam causæ commissionem, ad hoc ut evitetur desertio causæ, Scacc. de appell. quest. 14. n. 9. & seqq. quem laudat Rot. d. dec. 343. n. 9. coram Priol.

Estque generaliter in omnibus causis verum, quod appellatio potest interponi in termino *Proservato* ante sententiam, quatenus contra, & talis appellatio retrahitur ad tempus sententiæ, & omnia post sententiam gesta sunt attentata, Rot. decif. 182. num. 6. cum tribus seqq. confirmata decif. 311. n. 1. par. 16. recent.

57 Quando autem commissio appellationis est præsentata Regenti Cancellariæ, etiam per duos dies ante interpositam appellationem, & expeditam causam per sententiam, si contineat clausulam quam, & quas sustinetur, & desertio evitatur, cum ex hoc eliciatur animus prosequendi causam, Rot. dec. 734. per tot. coram Merlin. 3. at quod commissio obtenta ante latam sententiam, & interpositam appellationem sit nulla ipso jure, nec ullam tribuat Iurisdictionem, Rot. dec. 50. n. 2. confirmata dec. 83. n. 3. coram Ottob.

58 Aliqua alia circa causarum appellationes committendas, & intra quod tempus illæ committi debeant tetigi ad Statut. 81. lib. 1. art. 2., ubi vide.

59 Ceterum, qui hanc materiam Apostolorum plenè pertingere desiderat adeat Lancellot. de attentat. p. 2. cap. 12. in præfat. & cap. 13. Vestr. in præf. lib. 7. cap. 3., Ridolphin. in præf. p. 1. c. 13., Capucc. pariter in præf. tom. 1. p. 3. c. 1. art. 5. à n. 285. ad 329. fol. 234., & tom. 2. c. 1. art. 3. fol. 47. Marchesan. de commiss. p. 2. c. 1. de Apostol. petis. & concess. fol. 5. Scacc. de appellat. q. 13. & 14., Rota decif. 73. post Scacc. de appellat. decif. 90. coram Comit. decif. 355. p. 15. recent. decif. 183., & 311. p. 16., decif. 475. p. 18. tom. 2., decif. 401. p. 19. dec. 171., & 764. coram Buratt. decif. 261. 278., & 530. coram Bich. decif. 323. 325. & 343. coram Priol. Adden. ad Buratt. dec. 556.

Ne in una, eademque causa secundo
liceat provocare.

C A P. CLXXX.

A Sententia lata per Judicem de appellatione, seu de reductione ad arbitrium boni viri cognoscentem nullus audiatur appellans, nisi quatenus ea sententia sit infirmatoria primæ sententiæ definitivæ, seu vim definitivæ habentis, quo casu, & ab ea parte infirmationis tantum appellari possit ad Senatorem, qui si non ipse, aut illius Officiales fuerint, qui primam sententiam tulerint, de causa sicut Iudex appellationum cognoscat. Si verò idem Senator, aut illius Iudices de causa cognovissent, Consultor, ut infra dicitur, eligatur; cujus consilio causa terminetur. Declarantes, quod omnino in nulla causa, seu casu secundo liceat provoca-

re, sed duæ conformes sententiæ habeant vim trium, & rem faciant judicatam. Quod Statutum in omnibus Curis inter Cives, Incolas, & Districtuales Urbis servari volumus, & alias processus contra præsentem Constitutionem factus sit ipso jure, & perpetuo nullus.

ARGUMENTUM.

Examinatur plenè hic, quod duæ sententiæ conformes ex hoc Statuto constituunt rem judicatam, sicut tres de jure communi, & quod in omnibus binæ sententiæ æquiparantur tribus. Et quando duæ sententiæ nullæ, siue injustæ, licet conformes, non sint exequendæ: & quæ nullitas, ac injustitia in proposito requiratur. Sententiæ, ex quibus dicantur conformes, & quando in aliquibus diffformes exequantur in parte conformi; & quando dicantur diffformes, itaut sit locus ulteriori appellationi. Hoc Statutum de duabus conformibus procedit solum inter Cives, Incolas, & Districtuales Urbis, & quod quis sit Civis, Incola, ac Districtualis est probandum. Quomodo autem, & ex quibus probetur Civitas, & Incolatus etiam in Mercatoribus, Curialibus, & Scholaribus, vel excludatur, enucleatur. Quod præsens Statutum comprehendat Clericos, Prælatos, Monasteria, Collegia, Universitates, & Loca pia, & quod fervetur in omnibus Curis Urbis, ostenditur.

S U M M A R I U M.

- 1 Stat. Urb. 178. hodie est Statut. 180.
- 2 Appellare bis licet de iure communi.
- 3 Statutum de duabus conformibus circa illarum executionem ambulat cum regulis executionis trium conformium de iure.
- 4 Nullitatis exceptio contra tres sententias conformes non admittitur.
- 5 Nec contra duas conformes ex statuto.
- 6 Gabr. conf. 49. numer. 7. lib. 1. rejicitur, & n. 7.
- 8 Nullitatis exceptio contra duas sententias admittitur, si est clara, & notoria.
- 9 Sententia nulla ex defectu Iurisdictionis non meretur executionem.
- 10 Idem si sententia sit prolata contra minorem legitime non citatum.
- 11 Idem si sententia sit prolata, non visis actis, vel Testibus.
- 12 Sententia nulla ob non transportationem actorum novam censetur reiecta.
- 13 Iudex actis non transportatis caret Iurisdictione.
- 14 Iudex non potest moveri ex actis extrajudicialiter illi ostensis.
- 15 Statutum de duabus sententiis conformibus intelligitur de validis, & iustis.
- 16 Causa in appellabilis, stante iniustitia sententiæ, evadit appellabilis.
- 17 Iniustitia notoria sententiarum resultat, ex quo non justificatur ex actis.
- 18 Iniustitia notoria æquiparatur nullitati, & importat nullitatem.
- 19 Sententia dicuntur conformes, si tendant ad eundem finem, & una confirmet aliam, & num. 20.
- 21 Sententia duæ ex Statuto Urbis dicuntur conformes, si concordent in substantia, licet discordent in cortice verborum, & in accidentalibus num. 27.
- 22 Sententia dicuntur solum diffformes, si discrepent super facto principali.
- 23 Dicuntur conformes, quando omnium idem est finis, & effectus.
- 24 Et si omnes sint prolatae super eadem re, & cum huius identitatis concurrat etiam identitas personarum.
- 25 Sententia dicuntur conformes, si secunda explicet magis clarè id, quod continetur in prima.
- 26 Dicuntur conformes, si prima condemnet in summa maiori, & secunda illam confirmet in minori.
- 28 Conformitas sententiarum non cessat, ex quo prima condemnet pro damnis, & interesse, & secunda pro fructibus census loco damnorum.
- 29 Statutum de duabus conformibus procedit, etiamsi duæ sententia non successive, sed interpolatæ fuerint confirmatæ.

- 30 Sententia non sunt conformes, quando discordant in qualitate essentiali, & nu. 32.
- 33 Sententia non dicuntur conformes, si prima sit prolata super negotio principali, & secunda super defensione.
- 34 In dubio, an dua sententia in vim statuti sint conformes, est respondendum pro non conformitate.
- 35 Statutum de duabus conformibus strictè debet intelligi.
- 36 Sententia in parte conformes debent exequi in ea parte, in qua sunt conformes, etiam ex Statuto Urbis de duabus conformibus.
- 37 Declara procedere in partibus dividuis, & separatis, secus si in omnibus adsit connexio, & indivisitas.
- 38 Sententia secunda, si excedat solum in liquidatione, ab hac dabitur appellatio, firma remanente in reliquis conformitate.
- 39 Excessus si adsit circa aliquid in secunda sententia, ab illo solum dabitur appellatio.
- 40 Statutum 180. procedit solum in sententiis definitionis, non interlocutoriis.
- 41 Contraria opinio uti verior firmatur.
- 42 Stat. 180. de duabus conformibus, an comprehendat causas criminales, & n. 43. & 44.
- 43 Stat. Urbis 180. procedit solum inter Cives, Incolas, & Distrituales.
- 44 Stat. 180. procedit etiam in Cive ex privilegio.
- 45 Etiam si Cive ex privilegio non habeat domum, nec vineam in Urbe.
- 46 Procedit etiam in Barone possidente Castrum in Distritu Urbis, & quare?
- 47 Stat. 180. ut procedat sit est, quod quis sit Cive, vel Incola, nec requiritur utrumque.
- 48 Civilitas, & Incolatus, ad effectum ut procedat Stat. 180., non remanet probatus per fides extrajudiciales.
- 49 Civem quem esse, vel Incolam probatur, ex quo quis sit in contractibus se nominavit.
- 50 Item ex habitatione in Urbe ultra decennium, per uxoris ductionem, ac acquisitionem bonorum in illa & n. 53. 58. & 59., ubi etiam de mercatore, Scholari, & Curiali.
- 51 Incolatus acquiritur ex sola habitatione ultra decennium absque alia animi declaratione.
- 52 Ex quo natus, & baptizatus in Urbe.
- 53 Ex quo quis tanquam Cive Romanus fecit advocare causam ad Curiam Capitolinam.
- 54 Ex quo habuit Officia solis Civibus Romanis dari solita.
- 55 Incolatus in Urbe bene probatus, non tollitur, ex quo Incola possideat extra Distritu maiorem partem bonorum.
- 56 Incolatus probatus non cessat ex eo solum, quod quis se dixerit Civem alterius loci.
- 57 Civica qualitas quoad valde nobiles familias probatur ex solo notorio.
- 58 Statut. 180. non comprehendit Forenses, vel existentes Roma occasione mercaturae animo perpetuo ibi non permanendi, & n. 64.
- 59 Nec procedit, si unus ex colligantibus sit Forensis, licet alter sit Cive, & Incola, & n. 66.
- 60 Incolatus vel Civitas non probatur, ex quo quis se asseruit Romanum, quando clare constat de contrario, & quando secus nu. 68.
- 61 Stat. 180. servatur in omnibus Curiis Urbis inter Cives Incolas, & Distrituales.
- 62 Distrituales Urbis, qui sint.
- 63 Stat. Urbis 180. habet locum in Civitate Tyburtina, cum sit in distritu, & nu. 72.
- 64 Comprehendit Clericos, & Ecclesiasticos activè, & passivè.
- 65 Stat. 180. non comprehendit Clericos, ex quo condita de mandato Papa, & ab eo confirmata, sed ob generalitatem verborum, & n. 73. ad 78.
- 66 Stat. 180. comprehendit Capitula, Collegia, Monasteria, Universitates, & loca Pia, & nu. 81. et 82.
- 67 Contraria opinio Galganetti refellitur.
- 68 Stat. 180. procedit etiam in causis spiritualibus, et contraria opinio Galganetti reprobat n. 84.
- 69 Stat. 180. procedit in bonis Commenda sitis in Distritu Urbis, si Commendator ea possidens sit Forensis, & et non habitet in Commenda, et n. 86. et 87.
- 70 Stat. Urb. 180. habet locum etiam inter Hebraeos.

89 Executio duarum conformium potest fieri ex hoc statuto intra terminum datum ad appellandum, et non attentata appellatione.

90 Executio duarum conformium non retardatur per restitutionem in integrum petitam, postquam fuit petita executio.

91 Executio duarum conformium potest peti etiam post 30. annos post captionem executionem per decretum, vel relaxatum mandatum.

Materia, de qua in hoc statuto (hodie 180. aliàs 178. 1 saepe allegato, ut advertit Rot. dec. 292. n. 4. par. 6. rec. & dec. 535. nu. 1. p. 13.) est frequens in Curia Romana, & alibi, ubi vigent familia statuta, quod duae sententiae conformes habeant vim trium, & rei judicatae.

Et ex praesenti, & similibus statutis fuit restricta dispositio Juris Communis, de qua in *Lunicea C. ne liceat tertio provoc.* 2 verum omnes regulae, limitationes, ac rationes, quae congruunt tribus sententiis, ac rei judicatae ex eis convenientis, procedant aequa lance in duabus sententiis conformibus constitutibus rem judicatam ex hoc aliisque similibus statutis, 3 ut probant Castrenf. conf. 163. lib. 2., praclare Surd. conf. 62. n. 15. & seq., & ferè per tot. lib. 1., & conf. 277. n. 17. lib. 2. Andr. controu. 304. n. 24., ubi plures congerit, & Fenzon. hic n. 3. & seq., Pigant. ad Statut. Ferrar. Rubr. 66. n. 5.

Hinc sicut executio trium sententiarum de jure non retardatur ex capite nullitatis, cum praesumatur calumniosè nullitates proponi post tres conformes, juxta *tex. rotundum in Clem. ut calumniis de sentent., & re judic.*, ita nec per exceptionem nullitatis retardatur executio duarum conformium, 4 quae habent vim trium ex praesenti statuto, Fenzon. hic nu. 5. Parif. loquens super Statuto Urbis conf. 109. n. 15. cum duobus seq. lib. 4., cum congestis per Andreol. contr. 304. n. 24. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 66. n. 61., ubi quod dispositio hujus statuti non retardatur si nullitas, vel injustitia allegata sit turbida, & dicitur talis quando patitur aliquam offuscationem. 6

Non obstat contraria opinio Gabr. conf. 49. n. 7. lib. 1. ultimo loco relata, per Fenzon. hic n. 6., quia contra opinionem 7 Gabr. stat. Cavagnol. ad decret. Montisferr. decret. 14. §. 3. per tot. qui adducit bonas rationes, Andr. dict. contr. 304. n. 24., qui pariter refutat Gabriell., qui Cavagn. considerat amplitudinem verborum statuti generaliter loquentis, ut facit nostrum statutum hic, quo casu ex mente statuentium habetur, quod in omnibus duae sententiae conformes fuere exequatae tribus sententiis de jure, & quod omnes effectus resultantes ex tribus sententiis fuere translati in duas sententias.

At praefata conclusio videtur solum admittenda, quando nullitas est dubia, & patitur discussionem, secus si sit clara, & notoria, hoc namque casu verius est, quod praesens statutum non procedat, Natt. conf. 171. n. 5. Andr. contr. 304., & in puncto Rot. Bonon. divers. dec. 106. n. 13., Viv. dec. 495. lib. 3., quem laudat Thesaur. decis. 228. in addit. Rot. decis. 123. num. 6. confirmata dec. 145. coram Priol., in quibus decisionibus fuit dictum non esse locum huic statuto de duabus conformibus ob nullitatem sententiarum, Galganetti. hic n. 50. il 2. §. non est omittendum, Pigant. praecise dict. Rubr. 66. nu. 31. vers. hoc ipse, ubi quod adhuc ut tale statutum non procedat ex capite nullitatis, haec debet esse notoria, & quidem, quod prima sententia nulla, non sit validè confirmata, ubi etiam ostendit, quae sit notoria nullitas.

Quocirca si nullitas sententiae sit notoria ex defectu Iurisdictionis tunc absque dubio retardatur executio duarum conformium, cum talis sententia uti prolata à non habente jurisdictionem, & sic à persona privata, non mereatur nomen 9 sententiae, Grat. c. 691. n. 28. praecise loquens super hoc statuto, ubi plures decisiones adducit, vel si sit nulla ex defectu citationis, Pigant. Rubr. 66. n. 58. §. conformitas.

Prout si nullitas sententiae procedat, quia prolata erga minorem, eo legitime non citato, ut firmat Rot. dec. 123. & 145. coram Priol.

Similiter, si sententia sit prolata non viis actis, vel testibus, Rip. respons. 1. de Const. & Stat. n. 9. Scacc. in cons. impress. post tract. de sentent. & re judic. n. 78. & 79. Castill. dec. 71. n. 3. & seq. Rot. dec. 394. & dec. 416. p. 3. recen.

Quando enim sententia lata fuit non transportatis, nec visis actis non relevat, licet talis nullitas non esset de tribus, Iurisdictionis scilicet, citationis, & mandati, nam cum sit notoria, & resultet ex actis non dicitur à Papa reiecta ex sua Constitutione rejiciente omnes nullitates ultra dictas tres, 12 Scacc. de sentent. & re judic. 21. n. 9. Rot. dec. 6. n. 2. post Pacific.

effic. de Salvian., ea palpabili ratione, quia talis nullitas verè
 13 reducitur ad illam ex defectu jurisdictionis, ex quo Iudex
 sine actis, illisq; non visis, ac transportatis caret omni prorsus
 jurisdictione, Grat. cap. 121. n. 26. & 27. Rot. dec. 1463. n.
 21. coram Coccin. dec. 7. n. 8. coram Duran. dec. 9. nu. 23. coram
 S. m. Alexandro VIII. dec. 39. n. 7. coram Cardin. Cerr., &
 dec. 127. n. 9. p. 19. rece.

Quæ nullitas evitari non potest sub prætextu, quod Iudex
 moveri potuerit ex actis originalibus existentibus in mani-
 bus partis, & Iudici originaliter ostensis, cum Iudex debeat
 14 moveri ad sententiandum ex processibus judicialiter pro-
 ductis, non autem extra acta existentibus, Rot. dec. 173. n. 2.,
 & melius dec. 416. n. 4. p. 3. recen.

Nedum duæ sententiæ conformes ex hoc statuto debent
 esse validæ, sed etiam justæ, cum Doctores, ac Rota semper
 inconculse firmaverint, quod hoc, & similia statuta de dua-
 bus sententiis exequendis intelligantur de sententiis validis,
 & justis, Thesaur. dec. 22. n. 8., Pigant. dict. Rubr. 66. nu. 29. 3
 hinc, si sententiæ non sint tales, non merentur executionem,
 15 bene Nat. conf. 172. per tot., & præcisè super hoc nostro sta-
 tuto Fenzon. hic n. 54. & 55. Gratian. c. 691. n. 27. & 28., Palm.
 Nep. alleg. 9. n. 1. cum trib. seq. tom. 1., & alleg. 303. n. 18. & 20.
 tom. 4. Add. ad Buratt dec. 567. n. 6. Rot. dec. 913. n. 3. cor. Cerr.,
 dec. 123. n. 6. coram Priol. dec. 308. n. 2. & 3. p. 14. rec. dec. 598.
 n. 1. vers. & de sententiis, & dec. 812. n. 2. p. 18. tom. 2., unde
 clausula confuto de duabus conformibus non verificatur in
 sententiis nullis, & injustis, Rot. dec. 198. n. 12. coram Dur.
 Pigant. dict. Rubr. 66. n. 30.

Sententiæ quippe injustæ non merentur executionem, &
 etiam si agatur de causis ex statuto inappellabilibus, ex quo
 16 ob injustitiam causæ omnes, licet inappellabiles, evadunt ap-
 pellabiles, Card. de Luc. de Iudic. disc. 37. nu. 66. Palm. Nep.
 alleg. 303. n. 24. & 4. Rot. dec. 39. n. 12. coram Cerr.

Et sententiarum injustitia notoria resultat, quoties illæ
 17 ex actis non iustificentur, Altograd. conf. 4. n. 9. lib. 2. Palm. d.
 alleg. 303. n. 24. Pigant. d. Rubr. 66. n. 61. vers. sicut è contra, & n.
 62. Rot. dec. 1. n. 4. & ibi Add. n. 5. & seq. coram Gregor., decif.
 148. n. 3., & dec. 656. n. 2. coram Pamph. dec. 659. n. 16. p. 2. rec.
 & decif. 173. n. 1. & seq. p. 3.

Quinimò ex tali injustitia notoria resultat etiam nullitas,
 cum notoria injustitia æquiparetur nulli acti, & sententiæ
 18 notoriè injustæ, & sic nullæ, nunquā transeant in iudicatum,
 Rot. dec. 11. n. 4. cor. Casar. de Grass. de sent., & re jud. dec. 173.
 n. 1. vers. quamquam etiam, & n. 3. vers. & quod talis sententia
 & dec. 743. n. 5. p. 3. rec. & dec. 94. n. 43. p. 7. Add. ad Greg. dec. 1.
 n. 6. cum duob. seqq., quod tamen intellige si sententiæ sint
 revera notoriè injustæ, aliàs effectus statuti non retardatur,
 Pigant. Rub. 66. n. 61. & 63. vers. quia in casu.

Requirit præsens statutum, quod adsint duæ sententiæ
 conformes ad effectum ut sit locus illarum executioni, &
 tales dicuntur, si una confirmet aliam, & ambæ tendant ad
 eundem finem, & quoties secunda sententia confirmat prima-
 19 mæ, dicendo malè appellatum, & benè iudicatum, ut præci-
 sè super hoc statuto, Rot. dec. 169. §. quia conformitas, post
 Fenzon. ad Stat. Urb., dec. 980. n. 6. coram Amat. Dunoz. dec.
 364. n. 1. cor. Cels., dec. 129. n. 2. & 3. coram Otthob., dec. 43. n. 2.
 & 3. cor. Priol., dec. 137. n. 1. p. 5. rec., dec. 292. n. 2. p. 6. dec. 577. n.
 3. & 4. p. 18. to. 2., & benè in Romana Horti 29. Novembris
 1632. in princ. cor. Mormanno, & post congestos Doctores, ac
 dec. super hoc, & simili statuto Civitatis Ferrariæ, Pigant.
 Rub. 66. n. 3. & 4.

Cum enim ex firmatis hoc statutum subrogaverit duas
 sententias conformes loco trium exigitarum à Iure Com-
 muni pro constituenda re iudicata, hinc exigitur conformi-
 tas sententiarum, quæ de iure requiritur in tribus senten-
 tiis, & tres sententiæ de iure dicuntur conformes, quando
 20 tendunt ad eundem finem, & una confirmat aliam, Rot. de-
 cif. 387. cor. Cavaler. dec. 365. cor. Dur., dec. 331. cor. Merlin. in
 omnibus n. 1., dec. 2. n. 3. cum duob. seq. coram Zaratt., decif.
 251. n. 2. p. 17. rec., & in Ferrarien. Decimarum super conformi-
 tate Sententiarum 8. Iunii 1696. §. validitas coram Rever.
 D. meo Molines Decano.

Et ad hoc ut præsens statutum habeat locum, sufficit, quod
 sententiæ sint conformes in substantia, & effectu, licet inter
 21 illas in cortice verborum possit considerari aliqua discre-
 pantia, Ruginell. de appell. §. 13. gl. 1. n. 8. Barz. dec. 38. num. 10.
 Thesaur. dec. 228. n. 2. Palm. dec. Lucen. 42. n. 48., Add. ad Bur.
 dec. 567. n. 10., Add. ad Pamphil. dec. 4. n. 4. Rot. dec. 1757. n. 4.
 cor. Coccin., dec. 980. n. 7. coram Amat. Dunoz. dec. 913.
 numer. 1. coram Cerr., decif. 43. num. 2. & 3. coram Priol.,

decif. 292. num. 2. par. 6. recent., & decif. 21. num. 1. & 2. par. 8.

Ad hoc namque ut sententiæ non dicantur conformes,
 discrepantia debet esse super substantia, vel qualitate princi-
 pali, non super accidentalibus, Palm. dec. Lucen. 42. n. 43. tom.
 1. Rot. dec. 98. n. 4. vers. nam ad effectum p. 4. recen.

Dicuntur conformes, quando omnium sententiarum
 idem est finis, & effectus, Dec. conf. 385. per tot. Socinn. Iun.
 conf. 74. n. 1. & 2. l. 2. Barz. dec. 38. n. 10. Palm. dec. Lucen. 42. n. 44.

Prout dicuntur conformes in substantia, & effectu, quan-
 do omnes sententiæ condemnant super eadem re, & cum rei
 22 identitate concurrat identitas personarum, & causæ, verè, vel
 interpretativè, Ruginell. de appell. §. 12. gl. 1. num. 9. 2. et 35.
 Scacc. eod. tract. q. 17. limit. 1. num. 21. Pigant. ad Stat. Ferrar.
 Rubr. 66. nu. 4. Barz. dec. 38. n. 3. vers. nam dicebant, Palm. dict.
 decif. 42. num. 46.

Et si prima sententia continet idem, quod clarius expli-
 cat secunda, tunc dicuntur in substantia conformes, Socinn.
 Iun. conf. 74. n. 2. lib. 2. Palm. dict. dec. 42. nu. 54. et 35., & egre-
 gie Rot. dec. 194. n. 4. p. 1. rec.

Dicuntur pariter conformes, si una condemnet in sum-
 ma majori, & aliæ subsequentes in minori, cum dicatur prima
 confirmata in summa minori, & in illa sunt conformes,
 bene Surd. conf. 102. n. 8. et seq. et n. 16. et 17., & plures cumu-
 26 lat Pigant. ad Stat. Ferrar. alleg. Rubr. 66. n. 7. Rot. dec. 24. n. 2.
 coram Ninot. et in Juvenacen. Iurisdictionis 4. Iulii 1681. §. eo-
 dem modo, confirmata 26. Iulii 1682. §. quo vero, vers. et
 comprobatur coram bon. mem. Emerix.

Nec cessat sententiarum conformitas, si super negotio
 principali concordent, & solum discrepent super aliquo ac-
 27 cidentali, non tangente substantiam negotii, reservato in ul-
 timo sententia, Pigant. dict. Rubr. 66. n. 9. Rot. in Bonon. Pe-
 cuniaria 30. Aprilis 1696. §. nec conformitas coram Emerix,
 et in Ferrarien. Decimarum super conformitate sententia-
 rum 8. Iunii 1696. §. haud resistente coram Reverendiss. Do-
 mino Molines: & si difformitas sit super expensis non tollit
 conformitatem super negotio principali, Thesaur. dec. 122.
 n. 6 & 7 Pigant. dict. Rubr. 66. n. 17.

Prout conformitas sententiarum non deficit, si prima
 condemnet loco fructuum census ad damna, & interesse, &
 28 secunda ad fructus census loco damnorum, & interesse, cum
 damna, & interesse, ob pacta non servata in contractu cen-
 sus, sint illius fructus, Surd. conf. 296. n. 28, & 29 Pigant. dict.
 Rubr. 66. n. 27. Add. ad Buratt dec. 567. nu. 11. & 12. Rot. decif.
 1577. nu. 2 & 3 coram Coccin.

Et præsens Statutum de duabus conformibus procedit, si-
 ve duæ sententiæ sint successivæ una post aliam conformes,
 siue interpolatæ, quia scilicet adsit secunda sententia inter-
 media revocatoria primæ, sed tertia sit primæ confirmato-
 29 ria, Dec. conf. 385. n. 1. Surd. conf. 102. n. 16. vers. ubi concludit
 lib. 1., Scacc. de appell. quest. 17. limit. 1. num. 20. Rub. singular.
 tom. 2. part. 6. ad Stat. 178. n. 9. & alii apud Pigant. Rubr. 66. nu.
 16. Rot. dec. 120. nu. 15. coram Comit. d.

At cessat sententiarum conformitas, quando una plus alia
 30 continet, & inter se discordant in qualitate essentiali, & ten-
 dunt ad diversa, plenè Mans. consult. 4. n. 5., & seq. Pigant. d.
 Rubr. 66. n. 20. & seq. (ubi quod licet appellare respectu novi
 gravaminis, & additamenti) Add. ad Pamphil. dec. 4. n. 5. Ad-
 den. ad Buratt dec. 567. n. 8. Rot. dec. 913. n. 2. coram Cerr. Et
 generaliter quando sententiæ non dicantur conformes vi-
 31 de Cravett. conf. 183. Mans. Consult. 4. plenè Pigant. ad Sta-
 tut. Ferrar. Rubr. 66. Rot. decif. 358. par. 15. recen. & dec. 240.
 part. 18.

Cessat conformitas sententiarum, licet sint conformes in
 substantia negotii principalis, sed difformes circa modum,
 & qualitatem essentialem, si qualitas, & modus sint deducta
 in iudicium unà cum negotio principali, & super modo, &
 32 qualitate diversimodè in sententiis fuerit pronunciatum,
 Scacc. de appell. q. 17. limit. 1. n. 37. & seq. & benè Rot. in Au-
 ximana Alimentorum 9. Decembris 1682. §. è converso cor.
 clar. mem. Cardinali Caccia. Pigant. dict. Rub. 66. nu. 24., ubi
 quando tendant ad diversum finem.

Deficit etiam conformitas sententiarum, si prima fuit pro-
 lata super negotio principali, & secunda super desertione,
 cum hæc dicatur potius interlocutoria, & non lata super
 meritis, Cravett. conf. 183. n. 1. vers. ubi quod una sententia, qui
 allegat decisionem Rotæ in antiquis, Rub. singular. tom. 2. p. 6.
 in annot. ad Stat. 178. n. 17., ubi allegat Rotæ Romanæ deci-
 sionem, Pigant. dict. Rub. 66. n. 22.

Quando vero dubitatur an sententiæ sint conformes, &
 propterea an sit locus Statuto de duabus conformibus,
 in

in dubio respondendum est, quod potius sint diffformes, 34
Scacc. de appell. q. 17. limit. 1. nu. 18. vers. declar. primo, Add.
ad Pamphil. dec. 4. n. 5. vers. in dubio, Rot. dec. 138. n. 6. p. 15. re-
cent. eo quia tale Statutum est Iuris communis correctorium,
 uti restringens numerum appellationum, ut advertunt mox
 allegata auctoritates: & sic favore appellationis in dubio ve-
 nit respondendum, & ut Statutum solum procedat, quando
 35
 clarè constat de conformitate, ut minus, quam fieri possit,
 corrigat Ius commune ex traditis per *Surd. conf. 271. n. 17. &*
seq. Galganet. hic n. 50 il. 1. §. huiusmodi Statutum, Pigant.
alleg. Rubr. 66. n. 48. Add. ad Buratt. dec. 567. n. fin. bene Guaz-
zin. ad defens. 37. c. 1. n. 7. & seq.

Quando vero sententia sunt in aliqua parte conformes,
 & in alia diffformes, tunc in illa parte, in qua sunt confor-
 mes, est locus præfenti Statuto, & mandantur executioni
 circa id, in quo adest conformitas, firma remanente appel-
 latione in parte diffformi, ex quo eadem est ratio partis,
 36
 quoad partem, quæ est totius quoad totum, bene more suo
Surd. conf. 102. nu. 11. lib. 1. & conf. 277. n. 19. lib. 2. Cravett. conf.
103. n. 2. vers. quod videtur, & n. 3. Pigant. ad Stat. Ferrar. dict.
Rubr. 66. n. 6. & 19. Add. ad Buratt. dec. 567. n. 9. vers. nec non,
 Rot. dec. 93. nu. 2. & 3. part. 1. recen., & præcise super hoc
 Statuto decif. 427. nu. 3. coram Coccin. decif. 198. n. 10. & 11.
 coram Duran. & decif. 43. n. 4. & 5. coram Priol. & in hoc
 clara sunt verba nostri Statuti hic ibi — ab ea parte infirma-
 tionis tantum possit appellari — & observat Galganet. ad idem
 Stat. 180. n. 50. il. 1. vers. sed istis non obstantibus.

At conclusio venit declaranda, ut procedat, quando sen-
 tentia sunt conceptæ per capita diversa, & separata, secus si
 per capita connexa, & individua, vel si utrumque caput
 sententia sit super materia connexa, & inseparabili, ita ut
 37
 exegendo partis conformis fieri non possit non tangendo
 partem non conformem, Gabr. conf. 156. n. 6. & seq. lib. 1. Pi-
 gant. d. Rubr. 66. n. 15. vers. quod est, Add. ad Buratt. dec. 368. n.
 12. & ad dec. 567. nu. 9. vers. hoc tamen non procedit, Rot.
 decif. 4. n. 2. & 3. cor. Pamphil. dec. 198. n. 10. coram Duran.
 dec. 23. n. 7. & 8. & dec. 245. n. 10. coram Royas, et decif. 275.
 n. 2. & 3. apud Post. de manu.

Et quando sententia sunt conformes super negotio prin-
 cipali, licet in secunda sententia sit facta liquidatio defi-
 ciens in prima, adhuc conformitas sententiarum remanet
 super negotio principali, & admittitur appellatio super ex-
 38
 cessu, nempe super liquidatione, cum super hac tantum ad-
 sit novum gravamen, Scacc. de appell. q. 17. limit. 10. n. 54. &
 seqq. Guazzin. defens. Reor. defens. 36. c. 1. n. 13. Thesaur. decif.
 122. n. 6. & seq. Palm. dec. Lucen. 42. n. 56. vers. sed solum admit-
 titur & n. 61. & propterea si in secunda sententia adest ali-
 quis excessus, ac novum gravamen, ab hoc tantum admitti-
 39
 tur appellatio, firma in reliquis remanente conformitate
 sententiarum, *Surd. conf. 102. per tot.*, & signanter n. 16.

Hoc Statutum 180. procedit tantum in sententiis definiti-
 vis conformibus, non autem in sententiis interlocutoriis,
 40
 ut probat *Rub. singular. tom. 2. p. 6. in annot. ad hoc Stat. 178.*,
seu hodie 180., & non dissentiunt Doctores relati per Fen-
 zon. hic n. 34. ad 39., qui pro hac opinione adducit non leves
 rationes, & facit Rot. dec. 88. n. 1. post Zacch. de oblig. Camer.

Contrarium firmat per optimas rationes, Fenzon. ibidem
 n. 40. ad 53., cuius opinioni adhæreo ob fundatas rationes ab
 eo positas, quæ placent, cum in hoc puncto Fenzonius præ-
 41
 ter morem materiam non leviter tractaverit.

An autem Statutum hoc de duabus conformibus com-
 prehendat duas sententias conformes prolatas in causis cri-
 42
 minalibus, articulum discutit ad partes, Guazzin. ad defens.
Reor. defens. 37. c. 3. n. 7. & seq., qui pro non comprehensione
 fati probabilia adducit fundamenta, & contrariis responde-
 re facit: at postea n. 11. super hac opinione dubius rema-
 net, ex quo in Curia Romana fuerit diversimodè judica-
 tum, & refert responsum Advocati de Angelis, qui consul-
 43
 vit contrarium, & retulit tria iudicata pro comprehensione
 causarum criminalium, unde Pigant. alleg. Rubr. 66. n. 50. ma-
 le dicit, quod Guazzin. concludat, hoc Statutum non proce-
 dere in Criminalibus, dum super hoc potius dubitat.

Ego autem in hoc puncto, licet valde placeant funda-
 menta Guazzini pro non comprehensione causarum Crimi-
 naliū, nihilominus cum in harum causarum commissione
 regulari et ipse Papa sit adeundus, vel ejus Auditor Do-
 44
 mesticus ex ponderatis per eundem Guazzin. d. n. 11. vers. &
ideo totum: hinc pro novæ appellationis admissione poterit
 Princeps faciliter inclinare, si in sententiis adest clara nulli-
 tas, vel injustitia notoria, ex firmatis sup. n. 15. & seq., quæ fa-
 Constant. ad Statut. Tom. II.

cilius erunt admittenda in causis criminalibus ex earum na-
 tura gravioribus, & magis præjudicialibus.

Præfens Statutum habet tantum locum inter Cives, Inco- 45
 las, & Districtuales Urbis, Fenzon. hic n. 30, Gratian. c. 898.
 nu. 1. & 5., Rot. decif. 427. nu. 1. coram Coccin. decif. 223. n. 2.
 coram Cels., decif. 65., ante nu. 1. post Mel. ad Castill. de
 Alimen., dec. 192. nu. 1. part. 13. recen. decif. 577. nu. 2. & decif.
 598. nu. 1. & 5. part. 18. tom. 2. cum aliis adductis per Add.
 ad vot. 2. Argelin. 32. impress. post dec. Rembold.

Et comprehenditur sub hoc Statuto etiam Civis ex pri- 46
 vilegio, Rub. in annot. ad Stat. Urb. 178. n. 13. Rot. dec. 292. n.
 6. & seq. p. 6. rec. Leoncill. dec. Ferrar. 27. n. 12. & seq. Pigant. d.
 Rubr. 66. n. 40. vers. siem privilegium, quod procedit licet talis 47
 Civis ex privilegio, non habeat domum, vel vineam in
 Urbe, Rub. ibid. n. 14.

Comprehenditur etiam Baro possidens Caffrum in di- 48
 strictu Urbis, cuius respectu dicitur Districtualis, & primus
 Civis ejusdem Castri, Rot. dec. 292. n. 9. p. 6. recen.

Ad hoc autem ut præfens Statutum habeat locum, sat est 49
 quod colligantes sint Cives, vel Incolæ, nec enim requiri-
 tur quod sint simul Cives, ac Incolæ, ex verbis ipsius Sta-
 uti, & ponderat Rot. dec. 647. n. 1. p. 1. rec. & dec. 137. n. 2. p. 5. Rub.
 in annot. ad Stat. Urb. 178. n. 6.

Et qualitas Civilitatis, vel Incolatus ad hunc effectum, 50
 est concludenter probanda, nec sufficiunt fides extrajudi-
 ciales, Add. ad vot. 2. n. 29. impress. post dec. Rembold. ubi re-
 fert Rot. in Romana Arbitratorum 26. Junii 1654. §. denique
 coram Melrio.

Probat autem, quod quis sit Civis, vel Incola, ex quo in 51
 contractibus, & actibus se nominavit Romanum, Alex. conf.
 150. n. 1. & 2. lib. 2. Rot. dec. 427. n. 4. coram Coccin.

Et ex quo ultra talem nominationem habitavit in Urbe 52
 ultra decennium, familiam in illa retinuit, ac negotia in ea
 gessit, & per uxoris ductionem in eadem Urbe, Rot. plenè
 dec. 165. cor. Comitul., dec. 188. n. 6. & 7. coram Amat. Duno-
 zet. Rub. ad Stat. 178. n. 19.

Ex quo in Urbe habet majorem partem bonorum, & ibi 53
 duxit uxorem, Rot. dec. 137. n. 6. 7. & 9. p. 5. rec.

Quinimmo ad effectum ut habeat locum hoc Statutum, 54
 ex sola habitatione in Urbe ultra decennium absque alia
 animi declaratione acquiritur Incolatus, Rot. dec. 137. nu. 5.
 p. 5. recen., & dec. 253. n. 12. coram Buratt.

Pariter ex libro Baptismatis, ex quo quis natus, & bap- 55
 tizatus sit in Urbe, Rot. decif. 647. nu. 1. in fine par. 1. rec. decif.
 137. nu. 3. & 4. part. 5. & decif. 253. nu. 11. & 12. cor. Buratt.,
 ubi si cum libro Baptismi concurrat nativitas, & postea In-
 colatus in Urbe.

Ex quo quis fecit tanquam Civis avocare causam ad Cu- 56
 riam Capitolinam, Rub. in annot. ad Stat. 178. n. 23. & simul
 ex quo fuit caput Regionis, & exercuit Officia solum Ro-
 57
 manis Civibus dari solita, Rub. dicta annot. ad Stat. 178. nu.
 23. Add. ad dict. vot. 2. nu. 30. post Rembold., Rot. decif. 535.
 nu. 4. & 5. par. 13. recen.

Ita ut etiam mercator exercens mercaturam in Urbe, si in 58
 illa ultra habitationem decennalem duxerit uxorem, ac
 emerit bona, acquirat Incolatum, & comprehendatur sub
 hoc Statuto, Rub. ubi proximè n. 20. Rot. dec. 137. n. 10. p. 5.
 rec. dec. 165. coram Comitul., & latè in Romana Nullitatis
 censuum 9. Februarii 1632. §. non etiam, & seq. cor. clar.
 mem. Cardinali Hieronymo Verospio.

Hoc idem procedit in Curiali, vel Scholari, Incola in 59
 Urbe, si concurrant ultra habitationem prædicta requisita
 mox relata in mercatore, Rub. ubi proximè n. 21. Rot. decif.
 137. n. 11. p. 5. rec. dec. 165. cor Comitul. & in dicta Romana
 Nullitatis censuum coram Verospio.

Prædicta procedunt, licet huiusmodi Incolæ Urbis ha- 60
 beant majorem partem bonorum extra Districtum Urbis,
 Rub. in annot. ad Stat. 178. n. 20. Rot. dec. 165. nu. 5. coram
 Comitul.

Concurrentibus autem habitatione decennali, acquisitio-
 ne bonorum, ac ductione uxoris in Urbe, adeo acquiritur
 Incolatus, ad effectum ut habeat locum præfens Statutum, ut
 non relevet protestatio postea facta, se esse Civem alterius
 loci, & non Incolam Urbis, si expressè non sit facta protesta-
 tio à principio, quod non intendit contrahere domicilium
 61
 in Urbe, ex quo aliàs non repugnat, quod quis fortiaur plu-
 ra domicilia, unū Originis, & aliud Incolatus, Add. ad Greg.
 dec. 279. n. 26. in fine, & præcise super hoc Statuto, Rot. decif.
 137. n. 13. & 14. p. 5. rec., & dec. 120. cor. Comitul.

Quando vero sumus in Familiis Romanis valde nobilibus, 62
 tunc

- tuñc qualitas civica, ad effectum ut habeat locum præsens
- 63 Statutum, probatur ex notorietate absque alia probatione, Rot. dec. 1684. coram Penia juxta impress. Lugdunen. dec. 293. n. 5. part. 6. recen. & decis. 577. nu. 8. part. 18. tom. 2., ubi agebatur de familiis Matthela, & Santacrucia in Urbe nobilissimis.
- 63 Hoc Statutum non comprehendit Forenses extra Districtum Urbis in Curia Romana litigantes, Rot. dec. 386. n. 1. par. 19. rec. & post Doctores, ac dec. cumulat. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rub. 66. n. 37.
- Nec Romæ degentem occasione mercaturæ, tantum non animo in illa permanendi perpetuo, dum in ea non acquirit bona, & non retinuit familiam, & ad propriam Patriam postea fuit reversus, Rot. dec. 164. n. 3. coram Pamph.
- 64 Præterea nec procedit, quando altera ex colligantibus est Forensis, & de loco extra districtum Urbis, cum loquatur in casu simplici, quando agitur inter Cives, Incolas, & Districtuales, unde non habet locum, si judicium non pendeat inter omnes, qui non sint subditi Statuto, Rot. dec. 161. n. 2. cor. Millin. dec. 123. n. 2. & 3. cor. Priol., dec. 65. n. 1. post Mel. ad Castill. de Alim., cum adductis per Add. ad vot. 2. n. 33. impress. post decis. Rembold.
- Hinc si duo sint litigantes cum eadem actione, quorum
- 66 unus sit Forensis, alter Civis, vel Incola Urbis, hoc Statutum non procedit, ut est casus decis. 65. post Mel. ad Castill. de Alim.
- Et quando clarè constat de origine litigantis, & quod certè est Forensis extra districtum Urbis, licet in aliquibus actibus se enunciat Civem Romanum, non ob hoc evadit talis, ad effectum ut habeat locum hoc Statutum de duabus conformibus, si non probetur intinuit habitatio decennalis in Urbe facta animo acquirendi Incolatum, & ab ea non recedendi, Rot. dec. 123. nu. 4. & 5. coram Priol. repetita decis. 88. par. 13. recen. Addent. ad vot. 2. nu. 36. post dec. Rembold.; qui animus acquirendi Incolatum colligitur, quando cum habitatione decennali concurrens acquisitio bonorum, ductio uxoris, & acquisitio bonorum in Urbe ex auctoritatibus allegatis supra hic à n. 52. & seq.
- 67 Haec et locum ac servatur præsens Statutum in omnibus
- 69 Curiis Urbis, & etiam in Rota inter Cives, Incolas, & Districtuales, ex verbis clari Statuti hic, Rot. dec. 137. n. 2. p. 5. rec. dec. 392. nu. 4. p. 6. dec. 535. n. 2. & 3. p. 13. dec. 129. n. 3. coram Ottob., dec. 233. nu. 3. cor. Celf. dec. 197. n. 1. & ibi Add. coram Buratt. dec. 217. n. 2. cor. Pamphil., ubi quod sapissime sic fuit decisum, & decis. 427. n. 2. coram Coccin. Add. ad vot. 2. num. 34. post decis. Rembold.
- Idemque Statutum habet locum inter Districtuales in omnibus locis Districtus, & Districtuales dicuntur omnes existentes intra quadraginta milliaria circum circa Urbem, sublata in hoc differentia salis focatici, de qua in antiquo Statuto, ut post Rot. dec. 249. n. 8. & seq. post Pacific. de Salvan. firmat Rub. in annot. ad stat. 178. n. 25.
- 71 Habet quoque locum in Civitate Tyburina, quæ subjicitur huic Statuto, Rot. dec. 87. nu. 5. coram Manz. aned., & decis. 616. nu. 2. coram Cavalier. Rubeus, ubi proximè nu. 5.
- 72 vers. Statutum hoc & n. 26., ubi quod Civitas Tyburtina remanet in Districtu Urbis.
- Comprehendit etiam Clericos, Prælatos, & Ecclesiasticos active, & passive, ex quo Statuta Urbis sunt condita de mandato Papæ, & ab eodem in forma specifica confirmata, Rot. dec. 98. & decis. 104. part. 3. recen., decis. 577. nu. 9. p. 18. dec. 794. nu. 26. cor. Se. aph. dec. 1951. n. 36. cum duob. seq., ubi declarantur contraria coram Coccin. dec. 365. n. 2. coram Duran. dec. 129. n. 6. coram Ottob. Add. ad Buratt. dec. 197. nu. 4. vers. licet hæc opinio.
- 74 Conclusio est verissima, sed ratio allegata in dictis decis. Seraph., Coccini, & dec. 98. & 104. p. 3. recen. non subsistit quoad articulum, quod talis comprehensio Clericorum sub hoc, & aliis Statutis Urbis proveniat, ex quo talia Statuta sint Papalia, uti condita de mandato Papæ, & ab eo specificè confirmata, siquidem talis ratio non est vera, illamque, seriò discussa materia, pluries Sacra Rota rejecit, ut patet ex decisionibus ac rationibus lato calamo per nos adductis in Præjud. 10. 1. annot. ad Stat. Urb. art. 3. n. 164. ad n. 202. & additur Paul. Rube. de testam. c. 29. n. 461., & seq.; verum opinio Rotæ quoad comprehensionem Clericorum, & Ecclesiasticorum sub hoc Statuto remanet solida, ac verissima ex
- 76 motivo generalitatis Statuti hic volentis, quod omnino in nulla causa, & casu secundo liceat appellare, & quod tale Statutum non solum in Curia Capitolina, sed in omnibus
- Curiis servetur, & sic in prohibitione secundæ appellationis Statuentes non considerant qualitatem causarum, & personarum, an scilicet illæ essent circa spiritualia, vel temporalia, hæc laycæ, vel Ecclesiasticæ, nec in quo Tribunali ageretur, sed solum, quod litigantes essent Romani Cives, Incolæ, vel Districtuales, ut solide ponderat Rot. dec. 98. n. 6. & 7. par. 3. rec., & advertit quoque Paul. Rube. de testam. c. 29. n. 461. & seq., ubi quod Clerici sub Statutis Urbis veniunt, si specificè sint nominati, vel sub verbis generalibus, ut hic, aptis ad illorum comprehensionem, Cardin. de Luc. de Dor. disc. 22. nu. 10.
- Sub hoc Statuto ob illius generalitatem mox considerata comprehenduntur etiam Monasteria Religiosorum, Monialium, Capitula, Collegia, Loca Pia, & Universitates Urbis, & Districtus, Rube. ad Stat. 178. n. 5. Pigant. alleg. Rub. 66. nu. 53. Rot. dec. 197. n. 2. & ibi Add. n. 4., & dec. 253. nu. 2. & seq. coram Buratt., dec. 351. & dec. 365. utrobique n. 2. coram Duran., dec. 129. nu. 5. & 6. coram Ottob., dec. 616. cor. Cavalier., ubi de Collegiis Societatis Iesu dec. 98. n. 3. & seq. par. 3. recen., dec. 54. n. 2. p. 13. dec. 43. nu. 9. coram Priol., & dec. 168. §. non obstat, apud Fenzon. ad Stat. Urb., ubi quod hoc est notorium. Hinc spernenda contraria opinio Galganetti hic n. 10., & 20., cum Rota sedulo contrarium teneat, & respondeat motivis, quibus nititur Galganettus.
- Nam non repugnat proprietati verborum, quod Collegia, Capitula, Monasteria, ac Universitates non dicantur Cives, ut in his terminis firmat Rot. dec. 380. nu. 3. par. 2. rec. dec. 353. nu. 23. & 24. p. 6., & late in Romana nullitatis censuum 9. Februarii 1632. ferè per tot. coram clar. mem. Cardinali Hieronymo Verospio.
- 77 Eo quia licet Capitula, Monasteria &c. sint personæ fictæ, adhuc comprehenduntur tacite sub hoc statuto, Rot. dec. 380. n. 2. & 3. p. 1. rec., & plenè in Romana Horri 26. Januarii 1632. cor. Motmanno, & in allegata Romana Nullitatis censuum cor. Verosp. Add. ad Greg. dec. 568. n. 18.
- 78 Identidem præsens statutum procedit in Causis Spiritualibus, Rub. in alleg. anno. ad Stat. 178. n. 4. Rot. dec. 98. n. 3. & seq. par. 3. recen. & dec. 980. n. 3. & 4. coram Amat. Dunozett.; non attenda contraria opinione Galganetti hic n. 20. il. 2. & seq., quia ejus rationes confunduntur à generalitate statuti, non excipientis aliquam causam, & quod debeat servari in omni Curia, ex supra allegatis.
- Verum conclusio, quod sub hoc statuto comprehendantur Monasteria, Collegia, Universitates, Capitula, non procedit, si hæc sita sint extra Urbis Districtum, & conveniantur Romæ pro bonis in ea, vel ejus Districtu ab ipsis possessis, nam qualitas Civica, nec ficta, tali casu potest in illis verificari, cum eorum personæ uti degentes extra Urbem, ac Districtum non possint dici Cives, nec subiectæ huic statuto ex auctoritatibus supra relatis n. 65., & super hoc interrogatus hoc anno seculari 1700., dum notas ad præsens statutum consulum collectas revideret, & in meliorem formam redigo, sic respondi, & Signatura Iustitiæ non habuit dissimilem sensum, dum in causa cujusdam Commendæ positæ in Districtu Urbis, non obstante quod Sacra Religio Hierosolimitana, ac Eques Commendatarius per binas sententias fuissent condemnati, adhuc Signatura rescripsit de appellatione, ea optima ratione, quia qualitas fictæ civilitatis in loco commendæ quoad Sacram Religionem non aderat, dum in ea non habitabat, licet adesset qualitas Civica quoad Equitem ratione Commendæ possessæ in districtu Urbis, nam in tantum Monasteria, Conventus, & Capitula subiacent statuto, in quantum Canonici, & Religiosi resident, & habitant in Urbe, vel Districtu, quod non verificatur in ipsa Religione Hierosolimitana propriè degente in Insula Mele-
- 79 vitana.
- Hoc statutum habet etiam locum inter Hebreos, Rub. ad Stat. 178. n. 7. Rot. dec. 988. n. 1. coram Seraph., & dec. 188. n. 3. cor. Amat. Dunoz. Pigant. d. Rub. 66. n. 56.
- Subsequitur ex supradictis conclusio certa quod non expectato termino dato ad appellandum, & non attenda appellatione interposita potest absque vitio attentatorum deveneri statim ad executionem duarum conformium, dum ab illis non datur appellatio, Rot. dec. 42. nu. 6. coram Cavalier. dec. 500. n. 2. & dec. 743. n. 18. cor. Amat. Dunoz., dec. 351. n. 4. cor. Peusing., dec. 173. n. 3. in fine p. 1. rec. & dec. 52. n. 17. p. 11., Galganetti. hic n. 30. il. 3.
- E. iam si petita sit restitutio in integrum, per quam non potest impediri executio rei judicatæ, quando prius petita fuit illius executio, Fenzon. hic n. 56. Rot. dec. 1. n. 14. de restit.

3 cipio causæ allegetur suspectus, vel postea ex rationabili causa, est locus Consultori, aliâs sententia est nulla, ut sancitum est in *d. Stat. 181.*, dum in illo habetur, quod coram Senatore tali casu debent servari ea omnia, quæ infra (hoc est hoc *cap. 186.*) coram Capitaneo Appellationum servari debere dictum est.

Cum hac tamen differentia circa deputationem Consultoris inter Senatorem, & Capitaneum appellationis, quod Consultor quoad hunc deputatur solum, quando in principio causæ, vel ex rationabili causa in illius prosecutione al-
4 legatur suspectus, ut ex statuto hic: at quoad Senatorem, quoties procedat in gradu appellationis in causis, in quibus aliâs nec ipse, nec ejus Officiales pronunciaverunt, sed alter Iudex deputatus extra Tribunal Capitolii, & tunc procedet uti Capitaneus Appellationum, & solum erit locus Consul-
5 tori, si recusetur in principio causæ, vel postea rationabili causa interveniente; si verò agatur de causis, in quibus idem Senator aliâs pronunciavit, vel in quibus judicaverunt Collaterales, vel alii Iudices, & Officiales Capitolii, tunc indistinctè Consultor est deputandus, etiam si non allegetur suspectus, ut cavetur in *Stat. Urb. lib. 1. c. 180.*, & facit *Stat. 187. in principio*, & sic se habet praxis Fori Capitolini, & notat Fenzon. *ad d. Stat. 180. num. 25. cum tribus seqq.* ubi de ratione.

Prout Capitaneus appellationum in causis, in quibus aliâs judicavit, & rursus ob difformitatem sententiarum redeunt per appellationem ad ipsum, absque eo, quod allegetur suspectus, debet in hujusmodi causis procedere cum Voto
7 Consultoris, juxta dispositionem præsentis statuti, ut determinat *Stat. Urb. lib. 1. cap. 182.*

Antequam super hoc Voto Consultoris aliqua adnotemus ad praxin præsentis statuti, parumper hic est sub-
8 stendum, & advertendum, quod Votum Assettamenti, de quo in *Stat. Urb. 79. lib. 1.*, & de quo multa ibi observavimus in *Annot. 7. tom. 1.*, valdè differt à Voto Consultoris, de quo in hoc Statuto.

Et differt Votum Assettamenti ab illo Consultoris; Primo quia illud petitur in prima instantia coram aliquo ex Iudicibus Ordinariis Capitolii, vel aliis in eorum locum depu-
9 atis, ut apparet ex *Stat. 79.*; hoc vero Consultoris petitur in gradu appellationis in secunda, vel alia ulteriori instantia coram Capitaneo Appellationum, vel Senatore ex
10 hoc *Stat. 186.*, & priùs *c. 180. & 182.*

Secundò differunt, quia Votum Assettamenti profertur à
11 quatuor Iudicibus Capitolinis, Senatore scilicet, Primo, & Secundo Collateralibus, ac Iudice Maleficiorum congregatis per momentum Collegii in Palatio Capitolii, ac Ædibus Senatoris: Votum verò Consultoris profertur ab uno tantum, vel Prælato, vel Advocato, vel Causarum Patrono insigni deputando juxta formam *Stat. 187.*

Tertiò differunt, quia Votum Consultoris regulariter petitur, ex quo Capitaneus Appellationum, vel Senator allegantur suspecti, vel ex aliis causis, de quibus supra: sed Votum
13 Assettamenti datur, etiam si Iudex, coram quo causa pendet, non sit suspectus, nec uti talis recusetur; quinimò idem Iudex causæ, coram quo petitur Votum Assettamenti remanet Iudex, ac ipse illam proponit in Assettamento, ac primus omnium in illius decisione suum Votum profert, tanquam causæ Ponens, & Relator.

Quia super Voto Assettamenti dictum fuit supra *Tom. 1. Annot. 10. ad Stat. 79. lib. 1.*, ideo proseguendo materiam super Voto Consultoris, de quo in hoc Statuto, adverte prius, quod licet ex dictis soleat deputari in Consultorem Prælati, vel Advocatus, vel alter Iurisperitus de consensu partiū
14 eligendus, vel si non cōsenserint in aliquem, tunc extrahendus est ex Urna juxta formam præscriptam à *Stat. 187. lib. 1.* nihilominus quandoque precipuè in causis gravibus, & magni momenti, deputatur pro Consultore ipsamet Rota de
15 mandato amen Papæ, ut sunt casus *dec. 1701. & 1758. coram Coccin.*, & meo tempore in *Romana fideicommissi de Vrsinis 7. Februarii 1681.*, & 23. Februarii 1682. *cor. Albergato, & in eadem 1. Februarii 1683.*, & 14. Junii ejusdem anni *cor. Caccia*, in qua causa in prima instantia pronunciaverat b.m. Cessar Salvanus Prim. 15 Collateralis Curie Capitolii, & postea fuerat appellatum à Capitaneum Appellationum, cui Papa injunxit, ut procederet cum voto Rotæ, & revocata per Ro-
16 tam coram Albergato sententia Primi Collateralis, interposita appellatione ad Senatorem, & hic processit cum Voto Rotæ, & prævisis dictis duabus decisionibus coram Caccia fuit confirmata scilicet, & à Capitanci prolata cum Voto Rotæ.

Et super materia Consultoris ex hoc Statuto primo nota, quod quando in principio litis, & ante transportationem actorum allegatur suspectus Capitaneus, vel Senator non requiritur aliqua allegatio causæ suspicionis, sed absque aliqua
17 illius expressione admittitur recusatio, ut observat Galgan. *hic n. 40. vers. usus intellexit*, ubi quod usus sic intellexit statutum, Fenzon. *ibid. litt. A.*, ubi ait sic expertum fuisse, quando fuit Capitaneus Appellationum, & quod propterea hoc affirmare potest. At miror super hoc, quod dicti duo
18 Glosatores dicant, quod usus sic intellexit statutum, dum meo videri super hoc statuti verba sunt clara, & præcisa, nec egebant interpretatione ab observantia, & usu, cum de causa, quando fit allegatio suspecti in principio litis, nulla fiat in statuto mentio, sed solum in illius prosecutione, unde statuentes in principio causam non requisiverunt, bene tamen in illius prosecutione, & sic statuentes distinxerunt casum principii litis ab alio cœptæ, & in illo noluerunt causam in allegatione suspecti, sed bene in secundo.

Causæ autem suspicionis legitime deducendæ, & probandæ (quando fuit proposita suspicionis allegatio post litem
19 cœptam) quales sint, plures recenset Galganett. *hoc c. 186. & nos latè de hoc scripsimus Annot. 2. tom. 1. super Statut. 12. lib. 1.*, idè in casibus occurrentibus ibi recurre.

Secundò adverte hic, quod si prætenditur suspicio Capitanei, & consequenter deputatio Consultoris in litis prosecutione, tunc causa suspicionis, ut prolixi debet esse nova,
20 & superventa post litem contestatam, nam non suffragatur causæ suspicionis, quæ aderat ante, Fenzon. *ad Stat. Urb. 12. n. 39. lib. 1.*, & ad hoc *Stat. 186. Litt. B.*, at si causa suspicionis, quæ aderat, ignota erat, tunc quando sit locus recusationi, vide, quæ dixi in dict. *Annot. 2. art. 1.*, ubi an stetur Iuramento recusantis, quod prius illi non innotuit causa suspicionis, & resolvitur ibi affirmative.

Non est locus recusationi Capitanei Appellationum, & deputati Consultoris post reproductionem actorum primæ instantiæ coram Capitaneo, vel Senatore, ut advertit
21 Galganett. *hic n. 50. §. sed an, vers. post reproductionem foliis 435.*, ea ratione, quia per aalem reproductionem actorum in gradu appellationis causa dicitur instructa, ut ad litteram disponit *Stat. Urb. 184. lib. 1.*, & ita causa discussa censuit Assettamentum in Causa Romana præsentis mercedis inter Rigacciolum, & Celsum sub die 18. Maii 1686. rescribendum *Nihil de deputatione Consultoris*, quia fuerant repetita acta prioris instantiæ coram Capitaneo, & præcedenter Procurator Rigaccioli appellati, qui petebat
22 deputationem Consultoris, coram eodem Capitaneo opposuerat generalia contra fidem arrhæ, datæ Notario causæ primæ instantiæ, pro conficiendo extractu actorum.

Prædictam conclusionem intellige non procedere, si potatur deputatio Consultoris ex recusatione ratione causæ
23 suspicionis rationabilis postea superventæ ex mente, & verbis statuti hic.

Pariter dicitur consensum in Iurisdictionem Capitanei, vel Senatoris uti Capitanei (juxta casus supra distinctos quoad personam Senatoris) quando coram ipsis ab appellante fuit facta productio aliquorum Iurium, & per appellatum fuit simpliciter facta protestatio generalis contra, absque aliqua præservativa citra consensum in Iurisdictionem,
24 Marches. *de commiss. p. 1. de commiss. appell. divers. §. 1. nu. 135. vers. Et quando talia verba*, & n. 139 fol. 1306. Ridolph. *in prax. p. 1. c. 2. n. 197.*

Intellige tamen, si talis protestatio, & consensus processerint à principali, vel Procuratore habente mandatum speciale, Vant. *de nullit. ex defect. mand. nu. 102. Rot. dec. 904. nu. 3. & 4. coram Manzaned.*, *dec. 21. nu. 2. p. 4. divers.*, & *decis. 36. n. 38. p. 10. rec.*

Ac cessante tali mandato procuræ credo adhuc, quod post productionem actorum primæ, vel secundæ instantiæ coram Capitaneo, vel Senatore, cum causa dicatur instructa
26 ex *Stat. 184.*, & ex supra firmatis non sit locus deputationi Consultoris sine causâ novæ suspicionis superventæ.

An autem in articulo Iuris claro sit locus deputationi Consultoris negat Tort. *ad Stat. Pap. Rub. de ordin. Caus. Civil. vers. de commissione causa facien. Consultoris nu. 6. & 674.* ubi idem si quis sit obligatus ex Instrumento, & super
28 hoc Statuto 186. hoc notat Fenzon. *n. 7. & seqq.*

At hæc conclusio mihi non aridet, & contra eam in terminis nostri statuti hic cenfeo, esse procedendum, ex quo deputatio Consultoris ex hujus verbis præsupponit recusationem Capitanei tanquā suspecti, quæ suspicio potest cade-
re

re in omni articulo Iuris, licet claro, quando pars non confidit de Iudice, nam semper talis erit in omni articulo, vel claro, vel dubio; & sic erit etiam suspectus in iudicando, an sit locus deputationi Consultoris, & in discernendo, an articulus Iuris sit clarus, vel dubius, & ex quo Consultorem deputare spectat ad ipsum Capitaneum recusatum, Galgannett. *ad Stat. Urb. 187. vers. Consultorem dat*, semper remanet suspicio, & in Capitanei suspecti arbitrio esset denegare Consultorem sub prætecto, quod agatur de articulo Iuris claro, & Tort. ac allegati à Fenzon. loquuntur, quando Iudex, qui debet iudicare de consilio sapientis, quod non teneatur illud exquirere in articulo Iuris claro, potest bene procedere, sed tali casu Iudex, qui debet sententiare, non est suspectus, prout in casu, in quo petitur Consultor ex hoc statuto ob suspensionem Capitanei.

Et hæc opinio redditur certa ex praxi universali omnium Tribunalium Urbis, in quibus passim Iudices allegantur suspecti in causis etiam liquidis, claris, & executivis obligationis Cameralis, & hoc quia in Curia adest multitudo Iudicum doctrina, & probitate præstantium, unde facilliter admittuntur recusationes, & deputantur Iudices non suspecti, etiam si agatur de recusatione Iudicum Ordinariorum: nec aliqua causa recusationis exprimitur ex stylo Curie; & eo facilius tali admissioni recusationis in quavis causa est locus, si fuit iam proposita contra Iudicem, quia Iudices, quando allegantur suspecti solent indignari, Giurb. *decif. 48. n. 2*, Fontanell. *dec. 1. n. 4*; unde coram Iudicibus iam recusatis litigantes multo magis timere debent.

Deputationi Consultoris in Iudicio restitutionis in integrum incidenter coram Capitaneo petita non est locus, ut censuit Assettamentum sub die 11. Martii 1686. in causa Romana inter Gritens, & Antoninum juxta meum Votum, tunc de mandato Assettamenti factum, & quod fuit integrè positum in *Annot. 6. art. 1. ad Statut. Urb. lib. 1. c. 50.*, & rationes vide ibi.

Si autem Capitaneus Appellationum nolit deputare Consultorem, quid tunc agendum, dic, quod recurritur casu, quo Capitaneus nolit illum deputare, ad Senatorem in Foro Capitolino vices Præfecti Signaturæ gerentem ex *Reform. Sm. Innocentii XI. in Rub. de Capitol. ejusque Official. §. primo ut in causis* & si hic non provideat, vel ejus provisio non satisfaciatur, recurritur ad Assettamentum tanquam Signaturam Iustitiæ in Tribunali Capitolii, & per hoc rescribitur, vel pro deputatione Consultoris, vel pro illius rejectione, prout Iuris fuerit, ut fuit servatum in dictis causis supra relatis inter Rigacciolum, & Celsum sub die 18. Maii 1686, & in alia 11. Martii 1686. inter Gritens, & Antoninum, in quibus fuit per Assettamentum rescriptum, non esse locum deputationi Consultoris. In dubio tamen est rescribendum pro deputatione Consultoris, cum hic eligatur in locum Capitanei suspecti allegati, & causationis favorabilis dicatur, cum concernat defensionem, & sic in hac materia sufficit modica causa suspensionis pro recusatione, Vermigli. *conf. 432. num. 14. & 15. Rot. decif. 562. nu. 7. & 8. coram Millin.*

Adverte tamen, quod quando est locus deputationi Consultoris, si illa petita, per decem dies fuerit neglecta, ex quo intra tale tempus non fuit instatum pro effectiva Consultoris deputatione, poterit Capitaneus per se ipsum causam expedire ex *Const. 71. Pauli V. in Rub. de Capitol. ejusque Official. in princip. Fenzon. hic n. 12.*

Et amplius Consultor deputatus ex hoc statuto debet intra decem dies, à die acceptationis deputationis in Consultorem in sui personam factæ, dare suum Votum ex *Statut. sequenti 187. Rot. decif. 1701. num. 4. & decif. 1758. nu. 2. coram Coccin.*

At conclusio procedit, si Consultor fuerit deputatus à Capitaneo, vel Senatore vigore hujus *Stat. 186. & sequentis 187.* secus si fuerit deputatus in Consultorem, per commissionem signatam manu Papæ, Auditor Rotæ, *Rot. dec. 1701. n. 5. & 6. & dec. 1758. nu. 3. coram Coccin.*, nam quando in Consultorem fuit à Papa deputatus Auditor Rotæ, hic non facit acceptationem de se factam, nisi post discussam causam extrajudicialiter in Rota, præviis decisionibus, & quidem in ipsa traditione Voti, quod ab ipso Auditore datur juxta formam, & tenorem decisionum in causa factarum, *Rot. di. dec. 1701. n. 6. & 9. coram Coccin.*

Forma quippe Statuti 187. servanda à Consultore, ac tempus ab eo præscriptum pro traditione Voti, non potest in Rota servari ob causarum multipliciter, & quia sunt *Constam. ad Statut. Tom. II.*

informandi plures Auditores, *Rot. di. decif. 1701. n. 9. coram Coccin.*

Et quando semel fuit facta deputatio vigore commissionis signatæ manu Papæ, non potest amplius deveniri ad deputationem Consultoris vigore Statutorum Urbis, *Rot. dec. 1758. n. 12. vers. hic autem coram Coccin.*

Ex Statuto Urbis 187. lib. 1. decem dies præscripti Consultori ad tradendum Votum non currebant nisi à die acceptationis, at quia Consultores deputati protrahabant in damnum litigantium acceptare deputationem, hinc Paulus V. ejus *Const. 71. Rub. de Capitol. §. 4.* voluit, quod Consultor deputandus debeat intra duos menses acceptare, vel recusare deputationem de se factam, alias quod deveniatur ad alterius Consultoris deputationem, Fenzon. *ad Stat. 188. num. 1. Rot. dec. 1758. n. 4. coram Coccin.*

Hoc non procedit in Auditore Rotæ deputato in Consultorem à Papa vigore commissionis, quæ deservit non solum in prima, sed & in aliis instantiis, ac etiam in gradu restitutionis in integrum, *Rot. alleg. dec. 1758. n. 56. & seq. cor. Coccin.*, & ita fuit servatum etiam in allegata Romana *Fideicommissi de Præfinit coram Albergato, & Caccia.*

Si verò Consultor deputatus in vim *Stat. Urb. 188. lib. 1.* acceptaverit deputationem de se factam intra duos menses juxta Reformationem Pauli V., sed tradiderit Votum elapsis dictis duobus mensibus, ac decem diebus præscriptis à d. Statuto 188. ad dandum Votum, seu Consilium, an tale Votum sustineatur? hic articulus meo tempore fuit discussus in Assettamento in Romana census 26. Octobris 1683. inter Thomassinum, & Continam; & licet pro validitate Consilii adduceretur *Votum b. m. Argeli 2. impress. post dec. Rembold.*, & illo stante Informantes pro validitate Voti extemporaneæ, & temporibus à Statuto, & à Reformatione Pauli V. præscriptis elapsis datum, credebant, non esse locum deputationi alterius Consultoris: attamen causa in Assettamento sub dicta die proposita, & exarato per me super hoc articulo de ordine Assettamenti particulari Voto, fuit responsum pro nullitate Voti Consultoris, & pro deputatione alterius; tenor autem mei Voti super hac materia est, qui sequitur in paucis restrictum.

Votum prolatum à D. Advocato Tartalea post octo menses à die deputationis in sui personam factæ in Consultorem in causa vertente inter Continam, & Thomassinam non potest sustineri uti prolatum extra tempus à *Stat. Urb. 188. lib. 1. & à Const. 71. Pauli V. Rub. de Capitol. §. 4. Bullar. nov. tom. 2.*

Statutum quippe 188. mandat, quod Consultor electus debeat intra decem dies à die sue acceptationis numerandos Consilium tradere, & si hoc facere negligat, ultra prænam pecuniariam illi præscriptam, ulterius in illa causa Consultor esse non possit; Cumque Consultores deputati in longum protraherent acceptare deputationes in Consultores de ipsis factas, etiam per annos, ut advertit Luc. Pet. in *praxi p. 1. c. 5. n. 2.* hinc ad occurrendum tali longitudini, & ut Consultor sciret tempus determinatum, intra quod debebat tradere Votum, seu Consilium, Paulus V. in *alleg. Const. 71. sancivit*, quod Consultor deputatus deberet intra duos menses à die electionis de se factæ acceptare: quocirca cum D. Tartalea non tradiderit Votum, nisi post octo menses à die electionis, non potuit amplius tradere Votum ex *d. Stat. 188. & Const. 71. Pauli V.* quæ statutum reliquit in suo robore, solum statuendo tempus acceptationis faciendæ per Consultorem intra duos menses à die electionis, & si de facto Votum tradidit tanquam emanatum extra tempus, & à persona amplius in causa ex Statuto non Consultore, est nullum, ut ferè in terminis firmat Io. de Amic. *conf. 67. n. 9.* ubi quod consilium datum extra tempus statuti unà cum sententia illius vigore lata est nullum.

Non obstat quod illa verba Reformationis Pauli V. intra duos menses - à die electionis - debeant intelligi à die scientiæ electionis, & sic terminus duorum mensium datus ad acceptandum non currat à die electionis in Consultorem, sed à die scientiæ electionis, quia hoc repugnat verbis, & menti Constitutionis, verbis, quia verba à die electionis cum dictione *Apposita* tempori significat tempus immediatum diei electionis, cui talis dictio præponitur, ex plenè adductis per Barbof. *d. 1. n. 10.* benè Cened. *singular. 1. n. 23.*, ubi quod talis dictio *Apposita* tempori, aut loco, immediatum tempus, & locum significat, ut si dicatur (ut hic) *à die electionis*, & melius Frac. de Aret. *conf. 71. n. 5. vers. quod à prima hora* menti pariter, & rationi Constitutionis repugnat,

quia Paulus V. agnoscens ex *Stat.* 188. non fuisse præscriptum tempus Consultori ad acceptandum deputationem, sed solum ad tradendum votum intra decem dies à die acceptationis, & ob hoc persæpè percurrerant anni, antequam traderetur votum, hinc, ut tali longitudini obviaret, præscripsit terminum faciendæ acceptationis à statuto non præscriptum, & voluit, illam intra duos menses à die electionis esse faciendam: unde si intelligeretur Constitutio à die scientiæ electionis, remaneret eadem longitudines, quibus voluit obviare dicta Reformatio Pauli V.

Minus obstat, quod dum paries elapsis duobus mensibus non reclamantur, videantur denuo consentisse in personam D. Tartaleæ Consultoris ex praxi fori Capitolini, quæ se habet quod si Consultor elapsis duobus mensibus non fuerit recusatus, possit ferre votum, ut refert Doctor Anonymus in *addit. ad vot. 2. Argeli post dec. Rembold. n. 36.*, ubi dicit, quod sic testabatur D. Buccettus olim Capitaneus Appellationum, innixus fidei plurium Curialium, quam penes asservabat; nam respondetur primò quod Statuta Urbis, confirmata cum clausula sublata, & decreto irritante, ac Constitutio Pauli V. non possunt tolli per observantiam cōtrariam, *Rot. dec. 152. n. 4. p. 2. rec.*, & *dec. 288. n. 15. p. 16.*, præcipue non docto de scientiâ Pape, ac successiva observantia cum lapsu 40. annorum, & quod sit obtenta in contradictorio iudicio; maxime dum clausula sublata fuit appositâ in Statutis Urbis, & Constitutione Paulina favore publico, & ad obtruncandas lites, Marefcott. *var. res. lib. 2. c. 37. & 38.* utrobique *n. 1. & seqq.* *Rot. dec. 71. n. 7. cum duobus seqq. coram Royas, & dec. 260. n. 19. ad 23. p. 17. rec.*, & in puncto clausulæ sublatae cum decreto irritante appositâ in Reformatione Pauli V., *Rot. dec. 418. n. 6. ad 8. p. 17. 18. rec.*; cum contra dictam Reformationem non admittatur probatio non usus, sive contrarii usus, *Rot. dec. 418. n. 9. p. 18. rec.*

Secundò respondetur quod observantia allegata non dicitur probata ex Doctore Anonimo, qui fecit additionem ad *dist. vot. 2. Argeli*, dum præcipue testatur de observantia de auditu à Buccetto, & hic non scripsit, sed alter, cuius nomen ignoratur, ut appositè advertit Card. de Luc. *de donat. dist. 35. n. 8. & 9.*

Tertiò quia cum habeamus Statutum Urbis 188. clarum, & Reformatio solum emanaverit ad statuendum tempus intra quod Consultor acceptare debeat, in claris (attenta præcipue clausula sublata) non admittuntur probationes in contrarium, *Rot. dec. 1251. n. 19. coram Seraph. dec. 199. n. 37. & 38. & dec. 234. n. 9. p. 12. rec.*; unde iudicando est procedendum cum statuto, & Reformatione claris, non autem cum attestazione contraria unius Doctoris, ut aliàs meo tempore Assettamentum in quadam causa sprevit auctoritatem, Gratian. *cap. 946. nu. 17. & 18.* volentis quod *Stat. Urb. 51. lib. 1.* super modo exequendi citationes sit abrogatum per contrariam observantiam, & quod citationes in Curia Capitolina amplius non fierent juxta præscriptum in *d. Stat. 51.* sed sat esset, illas fuisse executas Domi dimissa copia, & dictum Gratiani placuisse aliquibus ex DD. censuit *Rot. dec. 423. n. 11. coram Ama. Damozett.*; nam cum passim in foro Capitolino fiant citationes dd. c. in manibus domesticorum, & sic mandat statutum, fuit propterea revocata deliberatio certorum bonorum facta in Capitolio per mandatarios simpliciter domi dimissa copia, sed non in manibus domesticorum, nam attestatio Gratiani licet magni Jurisconsulti, & quidem Romani contra statutum clarum munim clausula sublata, & decreto irritante non debuit attendi, & sic multo minus attestatio Doctoris Anonimi.

Quo verò ad Votum Argeli viri alioquin doctissimi, & de legali Philosophia optimè meriti & ob libros æditos, & ob Ius in Trib. nalibus accuratè redditum, non est de illo habenda ratio, quatenus enim *n. 8. & 9.* supponit, quod tempus duorum mensium currere solum incipiat à die scientiæ deputationis, & non à die deputationis responderetur, quod contrarium est verius, tam ex verbis, quam ex mente statuti ex supra firmatis; & amplius Argelus supponit id, quod Reformatio non dicit, videlicet, quod Reformatio statuerit terminum duorum mensium à die electionis ad tradendum votum, nam Reformatio solum sancivit terminum ad acceptandum, vel recusandum electionem in Consul. orem de *se factam ibi. & si Consultor electus intra duos menses à die electio: is non acceptaverit, vel recusaverit*, unde sat est, quod *infra duos menses* acceptet, & post acceptationem *intra decem dies* det votum, aliàs in illa causa amplius non possit esse Consultor juxta *Stat. 188.*, quod Reformatio so-

lum innovavit circa tempus acceptationis, & non in reliquis: quo circa non facta acceptatione, nec traditione voti juxta tempora præscripta in statuto, & Reformatione penitus cessavit omnis potestas in D. Tartalea Consultore electo, dandi amplius votum.

Et ut pateat, quod nos non temerè, sed ratione & auctoritate Doctorum pressi recedimus à voto Argeli, placuit funditus examinare auctoritates ab eo relatas pro fundanda sua opinione, quarum aliæ non faciunt ad rem, & aliæ retorquentur; nam *Jas. in Lunivers. q. n. 4. vers. se. 10. & vers. septimo, C. de precib. Imp. offeren. Alex. cons. 122. nu. 14. lib. 2.* ab Argelo allegati, & quibus addi potest *Abb. in c. fin. n. 16. de Rescript.*, & *in c. venerabilis n. 17. de Ind.* loquuntur in terminis statuti mandantis, quod si Iudex non definiat causam intra certum tempus puniri debeat certa poena, in casu namque talis Statuti Iudex non requisitus ad definiendam causam intra terminum præscriptum non punitur, cum intelligatur, si fuerit ad hoc requisitus, vel loquuntur, quando statutum mandat, quod Iudex teneatur ferre sententiam secundum Consilium sapientis, aliàs sententia non valcat, nam hoc statutum debet intelligi, si pars petierit Consilium, & in his terminis procedunt *Abb., Jas. & Alex.* supra adducti; at nos non veriamur in hoc casu, dum *Stat. 188.*, si Consultor non det Votum, seu Consilium intra decem dies post acceptationem faciendam ex Reformatione Pauli V. intra duos menses à die electionis, non solum punitur, sed amplius in illa causa Consultor esse non potest, & sic eidem adimitur Jurisdictio, & facultas amplius dandi Votum post terminum à statuto præscriptum, unde Doctores allegati ab Argelo, de quibus supra, non loquuntur in hoc casu, in quo Consultor inhabilitatur ad tradendum Consilium in futurum, cum in hoc secundo casu, in quo nos versamur, non possit elapso tempore statuario amplius illud tradere, ut bene distinguit *Abb. in c. Venerabilis n. 17. vers. quandoque tempus statuitur Iudici de Indic.*, ubi quod quando tempus statuitur Iudici, & Jurisdictioni, finito tempore à statuto præfixo, non potest Iudex aliquid facere: præcipue quando tempus ad abbreviandas lites est à statuto præfixum, bene *Roman. cons. 322. n. 2. & 4.*, & in puncto advertit *Luc. Pet.* (Statutorum Urbis, quibus nunc utimur, Compiler) *in prax. for. Capitol. lib. 5. c. 10. de off. Consultor. n. 1.*, qui expresse tradit, quod Consultor post decem dies à die acceptati muneris Consultoris debet tradere Votum, aliàs exinde jurisdictio expirat.

Præterea advertendum est ad exuberantiam, quod in casu Voti Argeli fuerat nedum datum Votum extra tempus, sed etiam juxta illius formam fuerat jam prolata sententia, ut apparet *n. 12. & 13.*, & pars ante sententiam non habuerat recursum pro habendo novo Consultore: at in hoc casu ante Voti post temporaneæ datæ apertionem fuit habitus recursum ad Senatorem pro habendo novo Consultore cum Inhibitione, ne aperiretur Votum D. Tartaleæ extra tempus ab eo prolatum.

Fuit etiam allegatum, quod aliàs sub Sa. mem. Clemente IX. fuit adita Signatura Gratiæ pro sanatione Voti Consultoris, quod datum fuerat post tempus à Reformatione, & Statuto præscriptum, quæ non fuisset necessaria, si revera adfuisset observantia contraria, quinimò ex tali recursum ad Principem pro sanatione insurgit observantia statuti, de qua testabatur testis ocularis, & omni fide dignus D. Marchio Iulius Cæsar Nigrellus prius pro Civitate Ferrariensi apud Summos Pontifices Innocentium X. & Alexandrum VII. Orator, & exinde ab eodem Alexandro ad Senatoriam Urbis dignitatem, à toga in ordinem equestrem restitutam, merito evectus, & qui ultra viginti annos Urbis Senator testabatur pro nullitate Voti traditi extra tempus, altera ex partibus nullitatem deducente.

Advertebam denum, quod si aliqui actus poterant adduci in contrarium, hi emanaverant infcio Papa, vel saltem Senatore, ad quem spectat curare, quod Statuta Urbis observentur, vel in illis partes non reclamantur, & talem nullitatem non deduxerunt, quam si deduxissent, Senator votum extra tempus prolatum rejecisset, & devenisset ad deputationem alterius Consultoris; vel hujusmodi actus tanquam gesti à particularibus personis non potuerunt tollere statutum, ac Reformationem, quæ ob publicum favorem emanarunt, & quæ clausula sublata, & decreto irritante sunt munita, *Rot. dec. 199. n. 37. & 38. p. 12. rec.*

Resolutio Assettamenti in hac causa, quæ prodijt cum voto à me proprio potius, quam informantium studio, elaborato, visa fuit nova, & antiquæ praxis, ut dicebatur destructiva, sed visis his modis partes acquieverunt, & laborem im-

- 11 *Judex Ordinarius potest revidere suam sententiam notorie injustam, sed contrarium n. 14, & 16.*
- 12 *Notoria iniustitia equiparatur nullitati.*
- 13 *Sententia, qua non justificatur ex actis, dicitur notorie iniusta.*
- 15 *Iniustitia notoria equiparatur nullitati improprie, & per modum fictum.*
- 17 *Judex qui revocat sententiam super nullitate, non potest illam revocare super meritis, & n. 22.*
- 18 *Franciscus Constantinus Patrus Authoris laudatur.*
- 20 *Carinalis Marescottus olim Gubernatur Asculi laudatur.*
- 21 *Capitaneus Appellationum Urbis, qui cognoscit super nullitate, potest etiam pronunciare super meritis causa.*
- 22 *Nullitas sententia potest proponi usque ad 30. annos.*
- 23 *Stat. Urb. 191. est decisorium, & servatur in omnibus Curis Urbis.*
- 24 *Stat. Urb. 191. non comprehendit Ecclesias, & Ecclesiasticos, & n. 25.*
- 26 *Concilium Carpentis lib. 6. c. 9. volens, non posse dici de nullitate post certum tempus, comprehendit Clericos, & causas spirituales, & quare n. 27, 28, & 29.*
- 30 *Statut. Urb. 191. procedit tam in sententiis definitivis, quam interlocutoriis.*
- 31 *Procedit etiam in nullitatibus à Statutis Urbis resultantibus, & n. 34, & 35.*
- 33 *Contraria opinio refertur, sed rejicitur.*
- 35 *Const. 71. Pauli V. derogat Statutis Urbis in eo, in quo contrariantur Reformationi à se facta.*
- 36 *Nullitas post annum ex Stat. Urb. 191. non potest proponi, nec agendi, nec excipiendo.*
- 37 *Nullitas post annum potest deduci excipiendo, & n. 28, & 39.*
- 40 *Opinio, quod post annum non possit deduci nullitas, nec excipiendo, retinetur.*
- 41 *Nullitas post annum nec per viam replicationis deduci potest ex Stat. Urbis.*
- 42 *Nec potest post annum deduci nullitas ex defectu citationis, & quare? & rejicitur contraria opinio Nigri.*
- 43 *Nec nullitas ex defectu jurisdictionis.*
- 44 *Contraria opinio refertur, & n. 45.*
- 46 *Prior opinio retinetur.*
- 47 *Comprehendit hoc Statutum Urbis etiam nullitatem notoriam.*
- 48 *Contraria opinio recensetur, & num. 49, & 50.*
- 51 *Prior opinio pro comprehensione nullitatis etiam notorie retinetur tanquam verior.*
- 52 *Stat. Urb. 191. non procedit, si cum nullitate sit admixtum spoliū.*
- 53 *De nullitate sententia exequuta potest opponi post annum.*
- 54 *Sanatio nullitatum demandata à Papa non comprehendit nullitates admixtas cum spolio.*
- 55 *Sanationi nullitatis clara non est locus, secus si sit turbida.*
- 56 *Sanatio non intrat, quando cum nullitate concurrat iniustitia.*
- 57 *Stat. Urb. 191. procedit etiam in subbastatione nulla, & n. 58. uelantur.*
- 59 *Non procedit hoc Statutum in sententia prolata à Iudice per dolum, fraudem, ac sordes.*
- 60 *Dolus censetur exceptus in quacunque dispositione.*
- 61 *Nullitas sententia confirmata, quando non possit opponi.*
- 62 *Stat. Urbis 191. procedit in nullitate principaliter, & de per se interposita, non autem si in appellatione, sit deducta.*
- 63 *Non procedit contra pupillos.*
- 64 *Nullitate una proposita contra sententiam, non licet aliam proponere ex hoc Statuto, et de ratione n. 66.*
- 66 *Nullitatem novam non deductam potest quis de auctore de jure.*
- 67 *Contraria opinio refertur.*
- 68 *Fenzon. hic n. 168. rejicitur, et n. 169.*
- 70 *Nullitate rejecta per sententiam non potest illa opponi, nec per eam impeiatur executio.*
- 71 *Executio si sit irretractibilis, & cesset calumnia in nullitate proposita, potest à Iudice interim suspendi executio, et n. 72.*

73 *Secus si ausu calumnia.*

74 *Verbum potest importat facultatem, & arbitrium, & non necessitatem.*

75 *Verbum potest importat simplex arbitrium tam in re scriptis, quam in Legibus, et contractibus.*

Licet in Tribunalibus Urbis principaliter non soleat disputari super nullitate principaliter deducta, sed solum incidenter, ad effectum inhiemandæ, vel confirmandæ sententiæ, & si sententia si jam exequuta, ad effectum videntian sit locus mentioni spoliati cum sententia nulla, vel notorie iniusta, ut ap. posite ponderat Card. de Luc. de *Indic. disc.* 38. n. 5. & 6.; adhuc in Foro Capitolino, & passim ubique, etiam de jure potest ille, qui passus fuit sententiam nullam, petere, quod illa in primis, & ante omnia revocetur tanquam nulla, vel coram eodem Iudice Ordinario, qui illam pro. ul. t. qui potest suam sententiam nulliter prolatam. denovo revidere, dum ejus officium, ac jurisdictio non expirat l. 1. c. de *sent.*, & inte. loc. om. n. *Iudic. l. si Praes.*, C. quomod. & quan. l. *uex.*, Rip. in l. quod iussit n. 62. ff. de re *judic.* Salust. Tiber. in *prax. A.C. lib. 1. cap. 52. n. 2. vers. si verò erat.* Vant. de nullit. sit. cor. a. qui poss. & uche. nullit. *deduc. n. 7. cum duob. seq.* Cancr. var. *refol. p. 2. c. 2. n. 287 & seq.* Fontanell. *dec. 458 Hier. Leo dec. Valent. 11. n. 1. lib. 1. Rot. dec. 135 nu. 2. coram Merl., & dec. 459 nu. 10. coram Royas.*

Et potest talis nullitas sententiæ principaliter proponi etiam coram Iudice Superiore, & appellationis, ut probant Salust. Tib. d. n. 2. *vers. potest nihilominus.* Hier. l. c. dec. 11. n. 2.

Estque in electione victi illam proponere coram eodem Iudice Ordinario, qui protulit sententiam nullam, vel coram Iudice Superiore, bene Felin. in *cap. per tuas 40. num. 8. vers. qui ipse petiit extra de sentent. excomm.* Hier. Leo *dict. dec. 11. nu. 2.*

Non tamen potest coram delegato ad certam causam, & quoties non sit delegatus ad universitatem causarum, proponi revocatio nullitatis sententiæ per ipsam prolata, Rip. in d. l. quod si sit n. 62. & 63. ff. de re *judic.*, Scacc. *de sentent.*, & re *judic. gloss. 14 q. 17 num. 14. & seq.* & de *appell. q. 19. remed. 1. conclus. 6. n. 19.* Salust. Tiber. d. c. 52. nu. 2. *vers. quod procedit etiam.* Cancr. *alleg. c. 2. nu. 288.*, nam in Iudice delegato ad certam causam cessat ejus jurisdictio statim, ac in illa pronuntiavit, & sic perneceesse adeundus erit Iudex superior delegati, ut probant auctoritates mox allegatae.

In Foro tamen Capitolii causæ nullitatum principaliter cognoscuntur à Capitaneo Appellationum, i. mul. Iudice nullitatum ex *Stat. Urbis lib. 1. c. 166.*, & 167., & notat Galganett. *ad hoc Stat. n. 20. vers. hoc Statutum*, & consonat Statutum hic, ex illis verbis – *per processum*, & *acta prima causa* –, quæ quod nullitas Capitaneo debeat ostendi ex actis primæ instantiæ.

Verum quod etiam in dicta Curia victus, si cognoscat, sententiam prolatam à Senatore, vel Collateralibus Iudicibus in illa Ordinariis, esse nullam, possit, parcendo expensis transportationis extractus actorum primæ instantiæ, & quia hac per sententiam nullam non expiravit, nullitatem proponere coram eodem Senatore, ac Collateralibus, qui in causa judicaverunt, sed nulliter, patet ex auctoritatibus supra relatis: & sic ego iudicando tenui per duas vices, dum in Curia iudicando præeram, prius Secundus, mox Primus Collateralis.

Propositio tamen nullitatis coram Iudice Ordinario, qui judicavit, potest proponi ad effectum revocandi sententiam ab ipso prolatam ex capite nullitatis, si hoc fiat ante appellationem, secus post illam, appellatione namque interpolata, non potest amplius coram Iudice, qui judicavit, licet Ordinario, cognosci de nullitate, sed erit cognoscenda coram Iudice Superiore, ad quem fuit appellatum, & hic solum tali casu poterit revocare sententiam nullam, Guidop. de *appell. q. 82. n. 54. ad med. tract. divers. tom. 5. fol. 59.* Hier. l. c. dec. Valent. 11. n. 4. & seq., & in puncto id videtur sancitum per *Stat. Urb. 167. in §. possit propi. rea lib. 1.*

An autem possit Iudex ordinarius revidere suam sententiam notorie injustam, affirmat in puncto Rot. dec. 459. nu. 10. coram Royas.

Et ratio talis opinionis ea allegari potest, quia notoria iniustitia equiparatur nullitati, & est vera nullitas, Peguer. in *prax. Civ. Rub. 28. n. 12. & 13.* Ridolph. in *prax. p. 1. c. 13. n. 280. & seq.* & n. 295. Rot. dec. 330 n. 4. cor. Greg. ubi quod in Rota sæpissime fuit decisum, notoriam iniustitiam equiparari nullitati, & dec. 298. n. 2. & 3. p. 19. rec.

Itaque,

Itaut, si sententia non iustificetur ex actis, & sit prolata sine probationibus, dicatur notorie iniusta, ac nulla, Ridolph. ubi proxime, *Cancer. var. res. p. 2. c. 15. n. 63. et seq.*

Ego autem, non omitta summa veneratione debita auctoritati Sacre Rotæ, in hoc sum in contrario sensu, ex quo Leges permiserunt Iudicibus Ordinariis facultatem revidendi, ac revocandi proprias sententias ex capite nullitatis, non autem ex capite iniustitiæ, & iniquitatis, cum pro hac compescenda, & revocanda sit adeundus Iudex Appellationis, ac Superior, ut præcisè notat Salust. Tyber. *alleg. c. 52. n. 3. vers. si vero erat*: aliàs actum esset de appellationibus, & simul daretur ansa fraudibus, si posset idem Iudex revidere propriam sententiam ex capite notoriæ iniustitiæ; nam licet hæc equiparetur nullitati, hoc tamen est per modum fictum, & improprium, Ridolphin. *in prax. par. 1. cap. 13. nu. 296. & 297. Rot. decis. 178. num. 2. p. 2. rec.* quocirca facultas data Iudicibus Ordinariis revidendi proprias sententias ex capite nullitatis debet intelligi de nullitate vera, ac propria, non de impropria, & per interpretationem resultantem ex notoria iniustitia, cum hæc in essentia, & formaliter in proprio significato sumpta, fundata sit super detectu boni juris non assistentis pro sententia, & sic super meritis causæ: & nullitas propriè sumpta respiciat processum, & acta causæ, vel ipsam sententiam, uti prolatam sine iurisdictione, citatione, vel mandato procuræ, & hanc credo esse puram, ac meram veritatem: & super hoc semel vidi meo tempore discussum, & nolui me ingerere in cognitione nullitatis resultantis ex notoria iniustitia, credens, hoc spectare ad Iudicem Superiorem, & appellationis.

Cui meæ sententiæ videtur valdè suffragari conclusio, quod Iudex, qui potest suam sententiam nullam revidere, & revocare, non potest in revisione se ingerere in meritis causæ, ac super illis iterato pronunciare, si dissentiat illæ, qui proposuit nullitatem, ea ratione, quia non debet esse quis cognitor suæ iniustitiæ, & iniquitatis, & quia dum idem Iudex iam pronunciavit, redditur suspectus, ut in puncto firmant Mastrill. *dec. 62. per tot. Fontanell. dec. 458. n. 10. & seq. Castill. dec. 6. nu. 2. lib. 1. & hoc habui de facto*, dum adhuc Adolescens de anno 1662. praxim legalem addiscens sub b. m. Francisco Patruo meo, optimo, ac integro Iuriconsulto, & causarum Patrono, nam obtenta sententia favorabili à Prætorè Civitatis Asculi super illicita, repletionem cuiusdam fossati facti pro derivandis aquis pluvialibus, victus dixit de nullitate sententiæ coram eodem Prætorè ob non concessas dilationes statutarias ad probandum; & quia nullitas non subsistebat, sed fuerat figurata: quia pars victa volebat revocationem sententiæ in meritis faciendam ab eodem Prætorè propterea de hoc habita notitia, fuit protestatum, quod non poterat idem Iudex revocare.

sententiam in meritis, sed frustranea fuit pro. estatio, quia Prætor nedom iniuste, sed fortè turpiter revocavit propriam sententiam, dicendo in meritis, licuisse replere fossatum: sed interpolata appellatione ad Gubernatorem ejusdem Civitatis Iudicem superiorem (qui tunc erat Eminentissimus D. meus Cardinalis Marefcottus, qui post tot præclara pro Sede Apostolica obita munera fuit ad Purpuram evectus, & in Cardinalatu semper sui similis iustitiam cum robore instantia inflexibiliter administravit) fuit sententia Prætoris revocata, & idem Gubernator satis miratus fuit, quod pars victa sub clipeo nullitatis sententiæ insubstantis redierit coram eodem Iudice pro habenda revocatione sententiæ in meritis, & quod hic nedum parum iuste, sed potiùs turpiter, & ut dicitur, iure cervellotico processerat.

Et licet ex *Statut. Urb. lib. 1. cap. 167.* possit Capitaneus Appellationum, si viderit, primam sententiam nullam pronunciare supervacuo appellatum, & causam adjicere, quia sententia est nulla, & si de nullitate appareat evidenter, tunc idem Iudex Appellationum ea nulla declarata iterato pro nunciet super causa appellationis, & super meritis, adhuc id bene procedit in Iudice Appellationis, qui super meritis aliàs non pronunciavit, super quo statutum loquitur, non autem in Iudice Ordinario, qui aliàs iudicavit super meritis, qui de iure non potest super iis amplius pronunciare, si agitur sic, ut cognoscat super nullitate, Vant. *de nullit. tit. coram quo. n. 9. Viv. dec. 53. n. 6. Mastrill. d. decis. 62. num. 1.*

Statutum nostrum hic vult, quod post annum à die sententiæ numerandum, non possit amplius agi de nullitate, super quo sequentia ad illius praxim, & ornatum notanda

sunt. Et primò, quod in hoc corrigit jus commune, dum causa nullitatis durat usque ad 30. annos, ut post concordantes relatos, firmat Rot. *dec. 399. n. 20. cor. Ubald. secundò*, quod illud non est ordinatorium, sed decisorium, & propterea servatur in omnibus Tribunalibus Urbis, Spad. *conf. 281. n. 6. lib. 2. Marefcott. var. res. lib. 2. c. 31. n. 1. Rot. dec. 10. de Const. coram Achill. de Grass. dec. 217. nu. 4. coram Merlin. dec. 60. n. 8. et dec. 87. n. 10. cor. Vbag. & dec. 388. n. 20. p. 14. rec.*

Ex quo est laicale, & decisorium non comprehendit Ecclesias, Clericos, & Ecclesiasticas personas ex firmatis generaliter super statutis Urbis, quod tales personas non comprehendant, in *Prælud. Stat. Urb. tom. 1. art. 3. n. 166. cum plurib. seqq.* dum statutum in verbis non mandat illud servari in omnibus Curiis, prout facit *statut. Urb. lib. 1. cap. 180. nec facit mentionem de Clericis, & Ecclesiasticis*, ut facit *statut. Urb. 152. lib. 1. in quibus casibus solum sunt comprehensæ personæ Ecclesiasticæ, ut de stat. 180. dixi dicto artic. 3. num. 176. & 177. & de Stat. 152. ibidem numer. 173. & 174.*

At *Constit. March. lib. 6. cap. 9.* volens, causas nullitatis contra sententias interlocutorias debere in causis Civilibus terminari intra duos menses, & contra definitivas intra tres, comprehendit etiam Clericos, ac causas spirituales, ut post Amat. *decif. March. 69. num. 7. Thomat. decif. 243. num. 16. & 17.* licet enim Constitutiones Marchiæ uti conditæ à Cardinalibus Ægidio, & Rodolpho de Carpo Legatis de Latere in Temporalibus, & propterea illis non ligentur Ecclesiæ, Clerici, ac aliæ Ecclesiasticæ personæ, nec causæ spirituales, ex firmatis per nos *annot. 94. art. 8. n. 879.* nihilominus cum *Constit. March. d. lib. 3. c. 3.* specialiter expresserit causas spirituales, & eadem Constitutio, à Cardinali de Carpo condita, fuerit in forma specifica confirmata per Paulum III. ideo debet servari contra Clericos in tota Provincia Marchiæ, ut in puncto advertit etiam Caballin. *ad dist. Constitut. lib. 3. cap. 3. §. Hæc Constitutio*, dum ex tali confirmatione in forma specifica insurgit quod illa ligentur etiam Clerici, & causæ spirituales, non in vim Constitutionis Carpenlis, sed vigore confirmationis Papæ in forma specifica factæ, ex plenè traditis in *Prælud. annot. ad statut. Urb. to. 1. art. 3. n. 176. & 178.*

Secundò hoc statutum, quod non possit agi de nullitate post annum, procedit tam in sententiis definitivis, quam interlocutoriis, etiam si de nullitate principaliter dicatur, & sine commissione causæ appellationis, & nullitatis, Marefcott. *var. res. lib. 2. c. 51. n. 3.*

Tertiò procedit, etiam si agatur de aliqua nullitate inducitur ab eodem statuto Urbis, ut post Rotam firmat idem Marefcott. *ibid. n. 6.*

Contrarium tenet Grass. *except. 22. q. 32. n. 2. et seq. Altimar. de nullit. Rubr. 8. q. 3. n. 70. to. 1.*

At mihi non videtur recedendum à priori opinione, tum ob Rotæ auctoritatem, tum quia statutum nostrum loquitur generaliter, tum demum, quia ex *Constit. 71. Pauli V. Rubr. de Iudic. in caus. Civil. §. Non attendant Bullar. nov. 10. 3.* fuere sublata omnes nullitates, præter tres provenientes ex defectu iurisdictionis, citationis, & mandati; & fuit demandatum omnibus Iudicibus Romane Curie, etiam Capitoli, & prius in *Constit. 18. Clementis VIII. §. 1. eodem tom. 3.* ut solum dictas tres nullitates attendant, propterea si quæ aliæ nullitates fuerunt per statuta Urbis inducitur, remanent sublata per d. *Constit. 71. Pauli V.* posteriorem statutis Urbis, & hæc venit attendenda circa tres nullitates, & non dispositionem statutorum Urbis, dum in eadem *Constit. 71. Rubr. Pænæ Constitutionis derogatur statutis Urbis in his, quæ contrariantur Reformationi Tribunalium, & sancitis in eadem Constit. 71. ibi, non obstantibus &c. ac Urbis &c. confirmatione Apostolica roboratis Statutis.*

Quartò, hoc statutum habet locum, siue nullitas opponatur per modum actionis, siue exceptionis, ac replicationis, cum statutum generaliter post annum denegat audientiam super propositione nullitatis sententiæ, Scopp. *ad dec. Gratian. 51. num. 2. cum duob. seq. Altimar. de nullit. Rubr. 8. q. 3. n. 34. et 39.* ubi testatur de veriori opinione, latè Gratian. *dec. March. 151. num. 14. & per tot. & in puncto nostri statuti Marefcott. allegat. cap. 51. num. 7. Rot. decis. 16. de Constitut. coram Achill. de Grass. et decis. 60. numer. 7. coram Vbag.*

At quod possit post annum proponi nullitas per viam exceptionis, ex quo temporalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum firmant Fenzon. hic n. 11. et seqq. Altimar. d. q. 3.

94.3. num. 36. & seqq. Gratian. *dist. decis. 151. num. 10. et seq. decis. 7. num. 2. de Constitut. coram Achill. de Grass.* loquens in terminis statuti Urbis antiqui 157. habentis similia verba.

Et hæc secunda opinio videtur plausibilis, dum statutum loquitur per verbum *agere*, & non per verbum *dicere*: & 38 Dec. *conf. 8. ac las. conf. 302. lib. 2.* qui sunt prioris opinionis Coriphei, loquuntur super statuto generaliter prohibente opponi de nullitates per verbum *dicere*, & non quando statutum loquitur per verbum *agere*, prout facit nostrum 39 statutum, ut distinguunt, & declarant, Gratian. *decis. 151. num. 6. cum trib. seq. & Rot. dec. 7. nu. 3. de Constitut. coram Achill. de Grass.*

Nihilominus prior opinio videtur magis recepta in Roma, & ideo illi inhærendum est, ut patet ex *decis. 5. num. 1. et 2. de Constit. coram Casar. de Grass. dec. 293. coram Puteo lib. 2. in correct. decis. 753. vers. demum non obstat. coram Merlin. et dec. 168. n. 10. coram Merlin.*

Nec potest opponi nullitas sententiæ post annum per viam replicationis ex lictera statuti hic, alias illud redderetur elusorium, Rot. *dec. 293. n. 1. et 3. coram Puteo.*

Quintò hoc statutum procedit etiam in nullitate ex defectu citationis, dum non rejicit simpliciter nullitates, sed illas supponit, & non rejicit, at solum præscribit tempus ad 42 illas proponendum, eoque elapso prohibet, amplius de illis agi posse, juxta distinctionem Franch. in *c. dilecta q. 54. de appell. Cumia super Rit. Sicil. c. 17. n. 60. Borgnin. Cavalcan. dec. 54. n. 11. par. 1. et dec. 19. n. 6. et 13. par. 3. Gratian. decis. 151. n. 1. et 2. Rot. dec. 15. de Const. coram Achill. de Grass.* unde insubstans detegitur contraria opinio Nigri de *subhast. p. 2. c. 35. §. 8. n. 10.*

Sextò habet locum præfens statutum etiam in nullitate ex defectu jurisdictionis, Marcicott. *d. c. 51. nu. 4. et seq. Borgnin. alleg. dec. 19. n. 6. et 7. p. 3. Gratian. dec. 151. n. 4. Rot. dec. 8. n. 2. ac Const. coram Achill. de Grass.*

Et in hoc contrarium super hoc statuto tenet Rot. *decis. 1268. n. 7. coram Penia juxta impress. Longum. et dec. 753. nu. 13. coram Merlin.* ex quo nullitas ex defectu jurisdictionis nunquam à statuto censetur sublata, Aicx. *conf. 77. nu. 8. et 9. Becc. conf. 40. n. 7. et 8. Altimar. de nullit. Rubr. 8. q. 6. nu. 35. Gratian. dec. March. 231. n. 12.*

Hæc secunda opinio rejicitur tanquam non vera, & potest solum procedere, si statutum simpliciter rejiceret nullitates, secus dum illas præsupponit, & permittit illas deduci posse, verum restituit tempus ad illas proponendum ob bonum publicum, ut lites abbrevientur, Galganett. hic n. 20. Gratian. *dec. 151. n. 1. et 2. bene Thomat. dec. 243. n. 6. ad 13. Rot. dec. 8. et 15. de Const. coram Achill. de Grass.*

Sextò ob eandem rationem, quod non excludit nullitates simpliciter, sed solum restringit tempus ad illa proponendum, comprehendit quoque nullitatem notoriam, quando enim quis illam non proponit intra tempus à statuto præscriptum, videtur eidem renunciare, Caltrens. *conf. 288. n. 2. lib. 1. ubi bene Natr. conf. 120. n. 15. Buratt. conf. 73. n. 4. et 5. lib. 1. Cravett. conf. 179. nu. 4. Becc. conf. 40. n. 4. et 5. ubi testatur de veriori, & magis communi opinione, plenè Cyriac. contr. 187. n. 11. & seq. Cancer. var. res. par. 2. capit. 15. num. 45. et 46. Borgnin. dec. 19. n. 6. et 7. p. 3. Marcicott. *dist. capit. 51. num. 4. et seqq. Gratian. decis. 151. num. 12. cum duobus seqq. Fenzon. hic num. 2. et infra*: & cum hac opinione super hoc statuto perpetuò transivit, Rot. *decis. 75. n. 7. part. 7. recen. decis. 388. num. 19. part. 14. decis. 243. num. 8. par. 15. dec. 60. num. 7. decis. 87. num. 9. coram Vbag.* Contrariam opinionem amplectuntur Surd. *conf. 355. nu. 16. Cancer. var. resolut. par. 2. cap. 15. num. 42. & seqq. & par. 3. cap. 17. numer. 57. §. Neque prædictis*, & prius num. 55. adducit pro hac opinione rationes, & dicit, quòd illa est verior, Rot. *decis. 41. num. 8. coram Vbald. repetita decis. 365. parte 1. recent.**

Et quod statutum rejiciens nullitates non intelligatur de nullitate notoria, quæ potest verificari statim per inspectionem actorum, Surd. *conf. 355. num. 16. Cyriac. contr. 499. n. 8. & 9. Vant. de nullit. tit. qui dicer. poss. de nullit. num. 1. & seq. Scacc. de judic. lib. 1. c. 97. n. 134. et 192. et lib. 2. cap. 3. n. 293. vers. responderetur*, Altimar. *de nullit. Rubr. 6. q. 2. nu. 47. Thom. ec. 54. n. 11. et dec. 277. n. 5. Rot. dec. 6. n. 3. de Constit. coram Achill. de Grass.*

Vel saltem in casu notoriæ nullitatis, quando de illa dari non posset à victo, adhuc Iudex illam, præcipuè si sit an- 50 nexa notoriæ injustitiæ resultantis ex actis, poterit ex

officio illam considerare, & admittere, Cancer. *dist. cap. 15. numer. 50. & cap. 17. num. 57. versus finem, Barz. dec. 153. num. 8. & 9.*

Nihilominus persistendum est in prima opinione toties per Rotam amplexa, quòd hoc Statutum procedat etiam in nullitate notoria, quam novissimè sequitur Altimar. 51 *de nullit. Rubr. 8. q. 30. num. 30. & seq.*, ubi adducit rationes, & addit, quòd sibi semper placuit hæc opinio, nec dissentit Cyriac. *contr. 187. nu. 11. & seqq.*

Præfens tamen Statutum non procedit, quando cum nullitate est admixtum spoliū, ex quo sententia nulla fuerit 52 etiam executi, cum Statutum loquens in casu simplicis nullitatis, non procedat in casu mixto, Marcicott. *d. c. 51. nu. 9. & 10. Capucc. in sua praxi tom. 2. p. 2. in notabil. ad statut. Urbis 189. n. 1. Gratian. dec. 151. n. 5. Rot. coram Casar. de Grass. dec. 1. n. 2. de Constit. dec. 215. nu. 4. & 5. p. 1. divers. dec. 173. nu. 30. p. 5. rec. dec. 130. nu. 10. p. 7.*, ubi quòd Rota semper sic interpretata est Statutum, *decis. 1480. num. 7. coram Penia, decis. 200. num. 7. coram Buratt. & decis. 60. numer. 7. coram Vbag.*

Quocirca per hoc Statutum quis post annum non prohibetur agere, vel replicare de nullitate executionis sententiæ nullæ, cum talis executio habeat admixtum spoliū, 53 Cappucc. ubi proximè *num. 2. & dist. dec. 1. n. 5. de Constitut. coram Casar. de Grass.*

Quinimò quando Papa mandat sanationem nullitatum arbitrio, tale arbitrium pro sanatione non intrat, 54 quando nullitas est admixta spolio, Rot. *decis. 116. num. 5. coram Rembold.*

Sed hæc conclusio procedit in nullitate clara, & respiciens defensionem de jure naturali competentem, secus si nullitas sit turbida à mero juris rigore, ac subtilitate procedens, hoc namque casu est locus sanationi, Rot. *dist. decis. 116. nu. 6. & seq. coram Rembold.*

Nec arbitrium pro sanatione intrat, quando simul concurrunt injustitia, cum Papa non soleat hoc casu concedere sanationem, eum cuiquam nolit tollere jus quæsitum, Rot. 56 *decis. 450. nu. 1. p. 1. recent.*

Dum dicitur, præfens statutum procedere etiam in nullitate subhastationis, contra quam non potest dari de nullitate post annum, Rot. *dec. 79. n. 6. & 7. par. 7. rec. dec. 383. n. 18. & seq. par. 14. confirmata decis. 243. n. 7. par. 15.*, & idem tenet etiam Niger de *subhast. par. 2. cap. 25. §. 8. nu. 8.*, hoc videtur pugnare cum conclusione supra firmata, quòd statutum non intrat, quando eum nullitate est admixtum spoliū; & deliberatio, seu subhastatio nulla, est etiam spoliativa; idè pro concordia dic, quòd prior còclusio procedat, si vigore sententiæ nullæ sequuta sit executio, & subhastatio, 58 tunc enim ratione mixturæ spoliū cum nullitate statutum non procedit secunda verò conclusio, quòd statutum procedat in deliberatione nulla habet locum, quando sententia, vel mandatum, cum quibus facta fuit subhastatio, nullitate carent, & nullitas statim solum in ipsa deliberatione, quia illa non intervenerint solemnia à jure expostulata, & in terminis hujus secundæ conclusionis loquitur Niger *alleg. §. 8. n. 8. junctis n. 1. & seq.*, & in iisdem terminis loquuntur decisiones supra allegatæ, & cum hac distinctione concordant contrariæ auctoritates volentes, quòd statutum non procedat in nullitate, quæ habet admixtum spoliū.

Nec hoc statutum procedit in sententia prolata à Iudice per sordes, dolum ac fraudem, vel falsa Instrumenta, Ancharan. *conf. 111. n. 2. & seq. Niger de subhast. alleg. §. 8. n. 9.*, quæ conclusio videtur posse habere plausum, non ex quo in Iudice, qui tali modo pronunciavit, desit jurisdictio, quæ si deficeret, adhuc statutum procederet, non obstante nullitate ex defectu jurisdictionis, ex firmatis supra hic n. 43. & seq. verum ex quo in omni dispositione semper censetur exclusus dolus, Gobb. *consult. decis. 22. nu. 40.*, & in proximis terminis Manent. *decis. 78. num. 15*; unde non est præsumendum, quòd statutum voluerit victo per dolum, fraudem, vel sordes tollere remedium nullitatis per breve spatium unius anni, dum fraudes, ac sordes detegere est difficillimum, & ferè impossibile.

Minusque appellanti licet amplius dicere de nullitate primæ sententiæ confirmatæ in gradu appellationis contra appellan- 61 tem, & qui in appellatione nullitatem deduxerat ex Stat. *Vrb. lib. 1. c. 192.*

Dispositio præfentis statuti, & aliorum similium procedit, etiam si nullitas principaliter ex se in Iudicio proponatur, & non simul cum ipsa appellatione, Gratian. *decis. 151. nu. 3.*

- 108 Potest A. C. procedere super unione beneficii, si non tangatur hujus titulus.
- 109 Pariter in Cappellania ad nutum amovibili, & numer. 110.
- 111 Pariter in executione Litterarum Apostolicarum, & numer. 112.
- 112 A. C. nulliter procedit, & sine jurisdictione in causis prima instantia.
- 113 Nec Jurisdictio A. C. in prima instantia potest prorogari à procuratore sine speciali, vel generali mandato cum libera, & n. 115.
- 116 A. C. causas de partibus in prima instantia parte instante debet remittere ad partes.
- 117 Sententia prolata in Curia, postquam causa est remissa ad partes, est nulla.
- 118 Secus si Iudicis in Curia Ordinarii fuerit prorogata jurisdictione.
- 119 A. C. in causis extra quadraginta miliaria ab Urbe distantibus, non excedentibus in valore Florenis centum, non habet jurisdictionem.
- 120 Iudices Capitoli non habent jurisdictionem in causis Ecclesiasticarum, & Ecclesiasticorum.
- 121 Vicarius Urbis non habet jurisdictionem in causis Latorum.
- 122 Sententia prolata à Iudicibus Capitoli sine Voto Assentamenti in causis appellabilibus est nulla ex defectu jurisdictionis.
- 123 Nullitates ex defectu jurisdictionis, citationis & mandati si non sunt clare non attenduntur.
- 124 Citatio respicit defensionem naturalem.
- 125 Citationis nullitas est omnium nullitatum major, ideo fuit excepta à Constitutionibus Apostolicis.
- 126 Nullitas ex defectu citationis resultat, ex quo fuit citata persona carens legitimo mandato.
- 127 Sententia est nulla ex defectu citationis, si fuit prolata extra diem cadentis citationis.
- 128 Sententia excommunicationis prolata absque citatione personali est nulla ex defectu citationis.
- 129 Sententia prolata per contradictas, non precedente prima citatione personali, est nulla.
- 130 Nullitas ex defectu citationis dicitur notoria, si citatio non reperitur in actis.
- 131 Citatio non reproducta in actis est ac si non esset facta.
- 132 Nullitas ex defectu citationis non dicitur probata nisi transportatis integre actis.
- 133 Nullitas ex defectu citationis non sanatur ex commissione sanationis nullitatum cum clausula Arbitrio.
- 134 Nullitas ex defectu citationis attenditur, si omnino deficiat citatio, secus si illa aliquo modo adsit, & citatus fuit auditus.
- 135 Nullitas ex defectu citationis suppletur per intimationem sententia.
- 136 Intellige per intimationem suppleri in decretis interlocutoris.
- 137 Intimatio sententia non supplet defectum citationis, si agatur de magno præjudicio.
- 138 Intimatio non supplet, quando sumus in sententia prolata per cedulam in plenario possessorio, & petitorio.
- 139 Nullitas ex defectu intimationis continet defectum citationis.
- 140 Intimatio quando in decreto fuit demandata dicitur de forma.
- 141 Nullitas ex defectu citationis non attenditur quando si quis fuisset citatus non poterat se defendere.
- 142 Sed de non jure citandi debet constare per rem judicatam, vel confessionem partis, & non sufficiunt sola decisiones Rotales.
- 143 Nullitas ex defectu citationis quando, nec ne attendatur, vide D.D. relatos remissive.
- 144 Nullitas ex defectu mandati procura potest opponi usque ad mille annos, cum mandatum non presumatur, & numer. 151.
- 145 Nullitas ex defectu mandati est insanabilis, & continet etiam nullitatem ex defectu citationis.
- 146 Nullitas ex defectu mandati, ut resultat ex actis, dicitur notoria.
- 147 Nullitas ex defectu mandati est magis gravis, si illud fuit petitorium, & non fuit productum.
- 148 Nullitas ex defectu mandati resultat, quando illud aderat, sed limitatum, ad certam causam diversam.
- 149 Mandatum prescriptum non potest allegari, quando procurator usus est certo mandato.
- 150 Mandatum prescriptum ex productione iurium, & expensis factis in alia causa non juvat in causa diversa.
- 151 Mandatum procura, de quo fuit oppositum, non productum causat nullitatem, nec sufficit ratificatio gestorum.
- 152 Fallit si adsit mandatum prescriptum ex productione iurium, & expensis factis in causa.
- 153 Mandatum procura ad cautelam potest produci in gradu appellationis, non obstante tali oppositione.
- 154 Mandatum prescriptum ab expensis factis in causa verificatur in expensis ultra julios decem.
- 155 Nullitas ex defectu mandati procedit etiam in persona comparente, qua non sit habilis ad comparandum per se in iudicio.
- 156 Nullitas ex defectu mandati non sana ut per commissionem non sanatoriam cum clausula arbitrio, & quare.
- 157 Nullitates ultra illas jurisdictionis, citationis, & mandati, non solent considerari, si non concurrat simul injustitia sententia.
- 158 Nullitates ultra dictas tres non solent multum considerari in Tribunalibus Supremis, & in Rota.
- 159 Nullitates si non sint notoria non considerantur, quando disputatur de bono jure ad effectum manutentionis.
- 160 Sententia nullitas si non fuit oppositum de nullitate, & fuerit confirmata, & sententia confirmans transierit in iudicium, non potest amplius dari de nullitate.
- 161 Et etiam non procedit secundum aliquos licet à sententia confirmata fuerit appellatum, sed contrarium firmatur n. 168. et 169. & declarantur contraria.
- 162 Sententia nulla quando fuit oppositum de nullitate non potest confirmari, & remanet facultas dicendi de nullitate, non obstante confirmatione etiam in gradu appellationis, & n. 169.
- 163 Nullitas sententia confirmata tali casu insuit in sententiam confirmatam, & n. 167.
- 164 Nullitas prima sententia licet confirmata potest opponi, quando à sententia confirmante fuit appellatum.
- 165 Sententia nulla tantum, si acta sunt valida, potest confirmari.
- 166 Protestatio, quod sententia tanquam nulla debeat revocari, est rependa in quolibet actu, & quando procedat contrarium n. 172.
- 167 Sententia, si ejus nullitas non sit clara, potest confirmari.
- 168 Nullitas dicitur clara, & notoria, si nihil contra illam potest opponi.
- 169 Nullitas dicitur clara, si resultat ex actis, cum acta faciant notorium.
- 170 Nullitas non dicitur clara, & notoria, si patiat aliquam dubietatem facti, vel juris, vel adsit controversia inter Doctores, & n. 177.
- 171 Author elucubravit presentem annotationem in fine vite S. m. Innocentii XII. qui obiit die 27. Septembris 1700. & idem Pontifex laudatur.
- 172 Refertur Cæterva Doctorum scribentium de materia nullitatum sententiarum, & processuum.

Statutum hic non aperit, quæ nullitates possint principaliter deduci, sed solum restringit ad annum tempus ad illas proponendum, unde præstat hic parumper insistere super nullitatibus sententiarum, quæ sint, & quæ deduci possint, & quidem procedendo cum Constitutionibus Apostolicis Pii IV. ejus Const. 58. §. non attendant Bullar. nov. 10.2. Clementis VIII. ejus Const. 18. & Pauli V. Constit. 71. in Rubrica de iudic. in caus. civil. pariter §. attendant Bullar. nov. 10.3. tres tantum nullitates sunt à Iudicibus attendendæ, nempe illæ, quæ proveniunt ex defectu jurisdictionis, citationis, & mandati, ut sæpè dictis Constitutionibus relatis censuit Rota dec. 492. n. 5. coram Greg. dec. 337. nu. fin. coram Buratt. dec. 11. nu. 16. coram Merlin. dec. 210. nu. 9. coram Cels. dec. 349. n. 16. p. 4. tom. 2. recen. dec. 36. n. 1. & seq. p. 10 dec. 89. & 499. utrobique n. 1. dec. 716. n. 61. & seq. par. 18. & dec. 237. nu. 28. par. 19.

Et in Curia etiam Capitolina esse per illius Iudices attendendas solummodo dictas tres nullitates, ex firmatis supra hic art. 3. n. 33. & seq. & præcisè id statutum reperitur in al. leg. Const. 18. §. 1. in fine Clementis VIII. & denuò fuit san-

citum in ultima Reformatione p[er] mem. Innocentii X in Constitutionem redacta in Rubr. de Capitolo, eiusque Officialibus § final.

Idemque quoad totum statum Temporalem S. R. Ecclesie servari iussit Clemens VIII. dict. Const. 18. §. 1. Bullar. nov. 10. 3. & probat Pax Jordan. elucubr. divers. tom. 3. lib. 13. tit. 1. n. 70. & seq. ubi id extendit ad Ecclesias, & Tribunalia Ecclesiastica ubique Terrarum, sed male, cum dicta Const. Clementis VIII. sit restricta ad Ditionem temporalem S. R. Ecclesie, hinc cum sit contra jus non est extendenda.

Presertim tamen Constitutiones Pontificie non sustulerunt alias nullitates respicientes omissionem illorum, que sunt de substantia Iudiciorum, licet non sint de dictis tribus, ut si deficient termini substantiales, Add. ad Buratt. dec. 337. n. 4. 79 dec. 351. part. 4. divers. Card. de Luc. de Iudic. disc. 38. n. 22. vers. non tamen opus, ubi quod si nullitas sit substantialis, & notabilis cessat ratio dictae Constitutionis Pauli V. que fuit solum rescandi nullitates leves, ac resultantes a legum subtilitate, vel rigorosa formalitate, non autem nullitates substantiales, ac notabiles, licet sint ultra preservatas in eadem Constitutione.

Quinimodo etiam si termini substantiales fuerint reiterati, si prius illi nullo modo fuerant servati, reiteratio illorum non suffragatur, cum hec solum sufficiat, si prius fuerint servati termini, sed male, ac nulliter, Rot. dict. dec. 351. p. 4. divers. dec. 254. n. 5. & 6. coram Atlantic. dec. 77. nu. 10. coram Cels. dec. 29. n. 24. coram Otthob. dec. 313. n. 13. p. 7. rec.

Nec a dicta Constitutione Pauli V. videtur exclusus defectus legitimat[i]onis personarum, cum nulla maior adit nullitas, quam illa, que profuit ex non facta legitimat[i]one personarum, quando illa fuit opposita, late Fajard. alleg. Fiscal. par. 1. alleg. 9. nu. 19. ad 31. Post. de manut. obser. 87. nu. 3. & 4. Thom. dec. 217. nu. 4. dec. 286. n. 2 & dec. 294. n. 5. Censal. dec. Lucen. 61. n. 11. & 12. Rot. dec. 223. n. 3. coram Greg. dec. 42. nu. 1. & 2. coram Ubald. & dec. 310. n. 3. p. 17. 82 rec. ea ratione, quia in omni materia prius querendum est de personarum legitimat[i]one, & an sint habiles ad actum, de quo agitur, Cravett. conf. 104. nu. 1. & 2. Fajard. ubi proxime n. 28. Rot. dec. 1225. n. 1. coram Coccin.

Defectus propterea legitimat[i]onis personarum potest optime reduci ad nullitatem ex defectu citationis, & mandati ex quo persona non legitimata, ut puta si quis conveniatur tanquam heres, Tutor, & Curator, Procurator, vel agat simili nomine, non ostenso quod agens, vel conventus sit heres, 83 Tutor, Curator, vel Procurator, certe iudicium agitur, sunt acta, & obtinetur sententia sine citatione, & mandato, cum idem sit non citare, ac citare personam non legitimam.

Quae nullitas ex defectu legitimat[i]onis personarum in iudiciis executivis, ac etiam summariis cessat, si illa non fuerit opposita, secus si fuit opposita, Salust. Tiber. in prax. A. 84 C. lib. 1. c. 45. n. 3. et 4. Zacc. de oblig. Camer. q. 32. n. 5. Thom. dec. 52. n. 8. dec. 170. n. 8. dec. 217. n. 6. & dec. 294. n. 8. Censal. dec. Lucen. 61. n. 13. & 14. Rot. dec. 434. n. 6. coram Buratt. dec. 42. n. 2. coram Ubald. fun. dec. 23. n. 2. coram Cels. dec. 14. n. 3. et 4. coram Cerr. dec. 2. n. fin. p. 14. rec. & in elaborato, ac magistrali voto R. P. D. mei Severoli impresso dec. 535. n. 1. et 2. ead. p. 14. & dec. 310. n. 2. p. 17.

Et in iudicio ordinario, legitimatio personarum, etiam non opposita, omnino facienda est ad evadendam nullitatem Iudicii, Salust. Tiber. dict. c. 45. n. 4. Censal. dec. Lucen. 61. 85 nu. 15. & 16. Thom. dec. 170. nu. 7. dec. 217. nu. 6. & seq. & dec. 296. n. 8.

Sed dicta conclusio procedit solum, si in causa non adit contradictor, secus si hic adit, & citatus tanquam heres, vel ab actore uti herede, vel alio titulo pulsatus non contradixerit, nec opposuerit legitimat[i]onem personarum, hoc namque casu processus est validus, & non insurgit nullitas, etiam in iudicio ordinario, ob non factam legitimat[i]onem personarum, non oppositam, Ridolph. in prax. p. 1. c. 5. n. 35. & seq. 86 Rot. dec. 88. nu. 1. coram Gregor. Add. ad ipsum dec. 264. nu. 6. & cum hac distinctione proceditur in dec. 22. nu. 5. p. 18. rec. & concordat dec. 446. nu. 8. coram Priol. quocirca hoc casu non est querendum de nullitate sententiae ob defectum legitimat[i]onis personarum, quia illa non adest, vel saltem est poenitus turbida.

Unum nota hic, de quo actum fuit in Tribunali A. C. & super quo fui interrogatus, quod scilicet si in Curia fuit deputatus Curator Minor, vel hereditati iacenti, & eo citato

fuit contra minorem, vel hereditatem relaxatum mandatum executivum, si cum hoc fiat subhastatio in partibus, erit hec nulla, si non citetur dictus Curator ad comparandum in partibus, vel ibi constituendum Procuratorem, & defensorem pro minore, vel hereditate, cum non possit in partibus dari alter Curator super eadem causa, vel saltem de consecutivis, 87 & appendiciis ejusdem causae ex firmatis precise per Rotam dec. 104. n. 2. apud Merlin. de pignor. sicut enim creditor faciendo subhastationem in Curia, prout hic illam facere poterat, debebat absque dubio citare Curatorem deputatum, ita etiam debuit hoc facere, si voluit ad subhastationem devenire in partibus, ubi degit minor, vel est hereditas, ex quo Curator deputatus tenetur in eadem causa comparere etiam in loco diverso ab illo, in quo fuit deputatus, ut patet ex allegata dec. 104. n. 2. et 3. apud Merlin. de pignor.

Nunc deveniendo ad prefatas tres nullitates tantum preservatas a Constitutionibus Pontificiis, primo loco se offert illa proveniens ex defectu iurisdictionis, que semper (exceptis terminis nostri statuti hic) potest opponi etiam post mille annos, cum non possit considerari sententia, ubi deficit iurisdictionis, Hector. Felic. alleg. civil. 52. n. 55. & seqq. Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. conclus. 7. nu. 3. vers. confirmatur hac limitatio, Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 8. nu. 109. & seq. Salgad. de Reg. protest. p. 4. c. 3. nu. 123. Ridolph. in prax. p. 1. c. 13. nu. 267.

Qui defectus iurisdictionis, quando est clarus retardat executionem etiam trium conformium, Lotter. ibid. n. 110. 89 & seq. Hector. Felic. d. all. 52. n. 42. et 43. vers. & eo magis, Altimar. de nullit. Rubr. 6. q. 2. n. 42. et 43.

Estque talis nullitas ex defectu iurisdictionis irreparabilis, & insanabilis, Felic. d. alleg. 52. n. 32. ad 38. itaut sententia nulla ex defectu iurisdictionis non mereatur nomen sententiae, Rot. dec. 117. n. 3. p. 3. rec. et dec. 301. n. 2. par. 10. & ubi nulla ex tali capite non debet attendi, Rot. dec. 57. n. 14. part. 92 6. recent.

Potestque propterea talis nullitas ex defectu iurisdictionis 93 semper allegari, licet quis esset exclusus a iure dicendi de nullitate sententiae, Clemen. unic. de sequestr. possess. & fruct. Alex. in l. de pupillo, §. qui opus, ff. de nov. oper. nunc. Jacob. Ant. de Maur. alleg. 2. n. 3.

Nec sub generali renunciatione facta cuicumque nullitati censetur renunciatum nullitati provenienti ex defectu iurisdictionis, Rot. dec. 515. n. 5. p. 1. rec.

Mimisque talis defectus iurisdictionis tollitur ex consensu, & ratificatione partium, Gratian. c. 516. nu. 19. Barbagall. singular. 83. nu. 32. Altimar. de nullit. Rubr. 6. quest. 6. nu. 38. tom. 1.

Quod intellige verum; si in Iudice omnis prorsus iurisdictionis deficiat, cum illa dari non possit per consensum partium, secus si agatur de Iudice ordinario, cuius iurisdictionis, per comparationem coram eo factam per principalem, vel eius Procuratorem habentem etiam solum mandatum generale cum libera, prorogari potest, & hoc casu defectus iurisdictionis sanatur, ac tollitur ex consensu partium, Tondut. 96 de prevent. iudic. p. 2. c. 49. n. 4. et 5. Rot. dec. 79. nu. 10. coram Royas, & plenè dec. 36. n. 29. ad 40. p. 10. rec.

Nec sub generali commissione sanationis nullitatum venit illa ex defectu iurisdictionis, Ferret. conf. 209. n. 8. & seq. 97 Lotter. de re benefic. lib. 3. q. 18. nu. 114. vers. unde nec venit, Rot. dec. 51. n. 12. & seq. p. 4. tom. 2. recent. dec. 255. n. 2. p. 10. & dec. 593. n. 3. cor. Pamph. praecipue si cum tali nullitate sit 98 admixtum spoliū, Rot. dec. 249. n. 9. p. 4. to 2. rec.

Talis nullitas sententiae ex defectu iurisdictionis resultat, ex quo prolata fuit a Iudice non habente Iurisdictionem, & cui a Papa fuerat sublata, vel data certo modo tantum, extra quem non potuit ab illo pronunciari argument. text. in leg. iudicium solvitur, ff. de Iudic. Rot. dec. 11. n. 4. & 5. p. 6. rec. ex quo quis ultra iurisdictionem sibi attributam pronuntiavit, Ursill. ad Afflict. dec. 354. nu. 4. & seq. Rot. dec. 91. nu. 100 2. par. 6. recent.

Idem dicendum, si fuerit prolata a Iudice de partibus post commissionem avocatoriā a quibuscumque Iudicibus de partibus, Gemin. conf. 47. a. n. 1. & per tot. Rot. dec. 30. n. 2. p. 6. rec.

Prout si alicui Iudici fuit delegata, & commissa certa causa, ut puta appellationis, nam si idem in aliis non deductis in prima instantia iudicaverit, sententia erit nulla, 102 ex defectu iurisdictionis, Afflict. dec. 155. n. 3. Scacc. de appell. q. 11. n. 17. Rot. dec. 184. nu. 4. & 5. coram Puteo lib. 2. in correct. ea adducta ratione, quia Iudex Appellationis subingre-

ingreditur in locum primi Iudicis, ac in ejus jurisdictionem.

Similiter dicitur adesse nullitas ex defectu jurisdictionis, si fuerit pronunciatum super petitorio iam suspenso, ac super nullitate census, quando fuerat institutum solum procedi in possessorio, Rot. decif. 1268. numer. 7. coram Penia juxta impress. Lugdun. plenè Tondut. resol. civil. part. 1. cap. 53. num. 34 & seq.

Idem si pro lata sit sententia à Iudice recusato post recusationem, Rot. dec. 593. nu. 3. coram Pamph. super quo, quomodo procedat, plenè dixi supra tom. 1. annot. 2. art. 4. n. 148. & seq. & n. 291. & infra.

Et si sit prolata à Iudice Appellationis non transportatis actis relevantibus primæ instantiæ, cum sine illis careat iurisdictione, Gra. ian. cap. 120. n. 26. & 27. Rot. dec. 7. nu. 18. coram Duran. dec. 1463. n. 21. coram Coccin. dec. 193. nu. 3. & seq. coram Penzinger. dec. 395. n. 2. et 3. coram Cerr. dec. 29. nu. 23. coram Otthob. dec. 35. n. 20. et seq. p. 10. rec. dec. 127. n. 9. et dec. 271. n. 1. & 2. p. 19.

Est pariter evidenter nulla ex defectu jurisdictionis, si sit prolata ab A.C. vel eius Locumtenentibus in causa beneficii, ex quo in beneficialibus nullam habent iurisdictionem, Ridolph. in prax. par. 1. cap. 1. nu. 42. & seq. Post. de manu. obs. 6. num. 19. & seq. Rot. decif. 118. n. 4. & ibi Add. nu. 7. coram Gregor. dec. 244. num. 1. coram Cavalier. dec. 315. n. 3. coram Royas, dec. 434. nu. 9. & 10. apud Post. de manu. & in Civitatis Plebis Capellania 4. Decembris 1663. 15. Februarii, & 16. Junii 1664. coram clar. me. Cardinali Taia, confirmata 9. Decembris 1665. coram Eminentissimo D. Cardinali Carpineo, itaut eius iurdictio in hoc non possit prorogari, Add. ad Greg. ubi proximè, Ridolph. d. c. 1. n. 43.

Qui defectus iurisdictionis in A.C. circa causas beneficii les est adeo præcisus, ut nihil prorsus in illis possit gerere, nec etiam concedere monitoria, vel manda. a de manutenendo, & hæc est praxis Curie, & Signaturæ, quæ propterea circumscribitur gesta ab A.C. ac eius Locumtenentibus in causis beneficialibus, Post. de manu. obs. 6. n. 19. & infra, & obser. 107. n. 5. & 6. Rot. dec. 434. nu. 9. & 10. apud Post. de manu. dec. 224. per tot. coram Cavalier. Ridolphin. dist. cap. 1. num. 42.

Po est tamen A.C. procedere, si non agatur de titulo, vel possessione beneficii, sed solum super validitate unionis, cum tunc non agatur de causa beneficii, Ridolph. in prax. p. 1. c. 2. n. 45. Rot. dec. 169. n. 1. coram Coccin.

Idem dic. si agatur de Cappellania non erecta in beneficium, sed ad nutum amovibili, cum tunc dicatur simplex Legatum pium, & non beneficium, Rot. in Civitatis Plebis Capellania 9. Decembris 1665. §. Huiusmodi vero coram dicto D. Cardinali Carpineo, plenè Rot. dec. 101. coram Amat. Dunoze, & ita, causas in Foro agens cum dicta decisione. Dunoze ti tunc non impressa, obtinui de anno 1666. per Signaturam in una Cameracen. Cappellania pro Seleuco Matio rescribi pro validitate iudic. i. b. m. A. C. Bulgarini super Cappellania ad nutum amovibili, dum contradictor Massi pretendebat circumscriptionem sententiæ A.C. Bulgarini, ex defectu iurisdictionis in beneficialibus, sed Signatura canonizavit iudicatum A.C. ex quo agebatur de Cappellania ad nutum amovibili, & non erecta in titulum Beneficii.

Prout A.C. in beneficialibus procedit, si agatur de executione Literarum Apostolicarum, siue sint in forma gratiosa, siue in forma dignum, & licet in Literis sint deputati certi Executores, nam adhuc A.C. vigore suarum facultatum cumulativè procedit, Rot. dec. 315. n. 4. cum trib. seq. coram Royas, decif. 169. num. 5. coram Coccin. Ferentill. ad Buratt. decif. 909. num. 6. ubi quod Signatura Iustitiæ sic rescripsit in una Barchinonen. beneficii ipso Ferentillo scribente, super quo hodie non coningit dubitari, cum sit res notoria, & plana, Ridolph. d. c. 1. n. 50.

Est etiam nulla ex defectu iurisdictionis sententia prolata ab A.C. in prima instantia in causis ordinariis Forensium, cum in illis nullam prorsus habeat iurisdictionem cap. final. de Foro competent. §. Si ibi quoque Auth. de mand. Princip. Rot. decif. 150. num. 1. & seq. par. 4. tom. 2. recent. decif. 305. num. 3. par. 7. dec. 531. n. 1. & 2. apud Cenc. de cens. & in Romana mercium 10. Decembris 1642. §. Non obstat coram Molio.

Aut iurdictio in hoc non possit prorogari per comparisonem Procuratoris, si non habeat ad hoc speciale mandatum, Cyriac. contr. 383. num. 27. Amat. decif. March. 9.

num. 17. Rot. dec. 531. num. 5. post Cenc. de cens. vel saltem mandatum generale cum libera, cum tale mandatum æquipoletat mandato speciali, Rot. dec. 36. nu. 38. cum duob. seqq. part. 10. recent.

Debet propterea A.C. parè instante moderari monitoria concessa in prima instantia extra Curiam, & remittere causas ad partes, Spad. conf. 289. n. 2. & ibi Rot. nu. 10. lib. 2. Rot. dec. 49. n. 1. apud Post. de subhast.

Et si fuerit prolata sententia à Iudice in Curia, postquam causa fuit remissa ad partes, erit nulla ex defectu iurisdictionis, licet Iudici talis remissio non fue it intimata, Rot. decif. 255. numer. 1. & 2. & decif. 301. numer. 1. parte 10. recent.

Si tamen iurdictio A.C. fuerit prorogata per comparisonem coram eo factam per Procuratorem habentem speciale mandatum, vel generale cum libera, tunc A.C. non tenebitur remittere causam ad partes, non attenda prima instantia, sed sententia ab eo proferri potest, Rot. plenè decif. 36. part. 10. recent. in hoc puncto magistraliter loquens.

Pariter A.C. caret iurisdictione in statu Temporalis S. Romanæ Ecclesiæ ultra quadraginta milliaria ab Urbe in causis non excedentibus Florenos centum, ut cavetur in Const. 71. Pauli V. Rubr. de Auditore Camera §. Nec decernat, & in Rubr. de Notar. Tribunal. Urbis, §. Et in monitoriis.

Sunt quoque nullæ ex defectu iurisdictionis sententiæ prolata à Iudicibus Curie Capitolii in causis clericorum, ac aliorum Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum, si tanquam Rei sint conventi, ex quo illi sunt Iudices Laici Populi Romani nullam in Ecclesias, ac Ecclesiasticos iurisdictionem habentes ad lex. in cap. decernimus de Iudic. Rot. dec. 957. coram Seraph. dec. 265. n. 5. coram Penzinger. & decif. 163. nu. 17. part. 10. recent.

Est similiter nulla ex defectu iurisdictionis sententia prolata à Cardinali Vicario Urbis inter merè Laicos, Velt in prax. lib. 3. c. 16. de Vicario Urbis, Rot. dec. 241. n. 3. p. 8. rec. repetita inter illas, Royas dec. 114.

Sententia quoque dici nulla ex defectu iurisdictionis, si prolata sit à Iudicibus Capitolii in causis appellabilibus sine Voto Assestamenti, quando illud fuit petitum, ut probavimus annot. 10. n. 46. & 47. tom. 1.

Super qua nullitate ex defectu iurisdictionis adverte, quod si non sit clara, sed dubia, tunc non attenditur, ex quo Constitutio Pauli V. intelligi debet de nullitatibus claris, ac subsistentibus, non autem dubiis, & discussionem admittentibus: dum enim talis Constitutio emanavit ad obtruncandas longitudines litium, ex quo voluit servari tantum tres nullitates, ex defectu nempe iurisdictionis, citationis, & mandati, utique voluit, iuxta finem desideratum, præservare dictas tres nullitates, quando essent clare, non autem si dubie, aliàs frustraretur causa finalis intenta à Constitutione obtruncandi longitudinem litium.

Subsequitur secunda nullitas ex defectu citationis, super qua licet plura dici possent, nihilominus stricte advertendum est, quod cum citatio respiciat defensionem, quæ provenit à iure naturali cap. pastoralis §. Ceterum de re iudic. l. de unoquoque 47. ff. de re iudic. Vant. de nullitat. ex defect. citat. nu. 1. ad 6. latissimè Uberr. de citat. c. p. 8. nu. 1. & seq. ideo nullitas ex defectu citationis est omnium præcipua, inevitabilis, & insanabilis, Vant. de nullit. ex defect. citat. n. 9. Thom. decif. 227. num. 6. Rot. decif. 272. nu. 1. part. 4. rec. decif. 277. n. 16. p. 16. dec. 41. n. 3. coram Francisco Ubald. decif. 107. n. 6. coram Royas, dec. 145. n. 1. & dec. 395. n. 3. coram Priol. & propterea talis nullitas uti inexcusabilis ex defectu citationis fuit præservata in Constitutionibus Pii IV. & Pauli V. Rot. dec. 73. n. 2. & dec. 180. n. 19. p. 8. rec. et dec. 44. n. 2. & 3. coram Bich.

Nullitas autem ex defectu citationis resultat, ex quo fuit citata persona, de cuius mandato procuræ non constat, Rot. dec. 492. n. 3. apud Post. de manu. dec. 576. n. 7. & dec. 696. n. 6. coram Cerr.

Et sententia dicitur nulla ex defectu citationis, quando fuit prolata extra diem, in qua cadebat citatio ad sententiam, Gratiam. cap. 438. num. 10. Thom. dec. 277. numer. 7. tom. 2. Uberr. de citat. cap. 13. num. 65. Rot. decif. 546. num. 6. & ibi Adden. numer. 16. coram Gregor. decif. 277. numer. 18. p. 16. rec.

Prout dicitur nulla ex defectu citationis sententia promulgationis excommunicationis omnium penarum gravissimarum, si citatio non fuit personaliter exequuta, Uberr. de citat.

citat. cap. 13. num. 130. Rot. dec. 289. nu. 8. coram Bich. decis. 277. num. 18. p. 16. rec. dec. 37. num. 2. post Zacch. de Oblig. Camerali, & in Olibonen. Censurarum 15. Decembris 1653. coram Bevilacqua.

Dicitur quoque adesse nullitas ex defectu citationis, si fuerit processum per contradictas, non precedente prima citatione personali, Rot. dec. 104. n. 2. & 25. p. 6. rec. dec. 302. num. 8. part. 8. decis. 314. num. 12. par. 10. decis. 410. num. 1. coram Cavalier. decis. 393. numer. 3. coram Bich. Neapolitana Donationis 27. Februarii 1654. coram Bevilacqua, & in Cracovien. Decimarum prima Julii 1682. §. Aut allegatur coram Rondinino.

Et talis nullitas ex defectu citationis dicitur notoria, cum illa pateat ex actis, & super ea nihil sit probandum, quia quod ex actis apparere debet, & non apparet, non presumitur factum, Vant. de nullit. ex defect. citat. nu. 14. vers. consuevit, Ubert. de citat. cap. 13. num. 82. Altimar. de nullitat. Rubr. 6. q. 2. num. 33. & segg. tom. 1. Rot. dec. 9. num. 2. coram Martin. Andr. decis. 416. num. 5. coram Gregor. dec. 74. num. 3. apud Zacch. de obligat. Cameral. & decis. 165. numer. 20. part. 6. recent.

Nec sufficit, citationem fuisse factam, nisi simul fuerit in actis reproducta intra terminum, in quo actus fieri debet, Gratian. c. 71 §. n. 1. & 2.

Nullitatem tamen allegans ex defectu citationis, vel ex alio capite non potest super illa obtinere, nisi transportatis integrè actis, nam alias non potest dici constare de illius defectu ex actorum revolutione, Rot. decis. 362. nu. 7. p. 13. rec. dec. 416. n. 1. & ibi Add. n. 8. coram Gregor. & magistrat. liter. de 25. 1. cor. Buratt. & in Imolen. bonorum 4. Julii 1629. coram clar. mem. Cardinali Virili.

Et talis nullitas ex defectu citationis non sanatur, etiam si sanatio remissa sit cum clausula arbitrio Rotæ, plenè Rot. dec. 272. p. 4. rec. dec. 277. nu. 17. part. 16. & decis. 282. nu. 10. apud Post. de manut.

Talis nullitas ex defectu citationis procedit solum, si ad sit formalis defectus citationis, secus si solum addit defectus in modo non bene servato in illa exequenda, si citatio per æquipollens contineat id, super quo quis debebat citari, & quando fuit plenè auditus, Rot. præclare dec. 716. n. 10. ad 18. p. 18. 10. 2. rec.

Propterea talis nullitas ex defectu citationis suppletur per intimationem, ac notificationem sententiæ postea factam, Ubert. de citat. cap. 13. num. 161. Rot. dec. 102. num. 4. coram Carill. at hoc procedit in decretis interlocutoriis, Rot. dec. 457. num. 8. & ibi Adden. nu. 10. coram Gregor. secus si agatur de magno preiudicio, tunc enim talis intimatio non suffragatur, nec supplet defectum citationis, Add. ad Gregor. decis. 457. num. 10. vers. sed hoc non habet locum, Ubert. de citat. cap. 13. num. 161. vers. non tamen. Rot. dec. 274. n. 3. par. 1. recen. & dec. 102. num. 11. coram Carill. nec minus talis intimatio sufficit, quando sumus in sententia prolata per Cedula in plenario possessorio, & petitorio, Rot. decis. 457. num. 9. coram Gregor. & decis. 102. num. 10. coram Carill.

Et nullitas procedens ex defectu intimationis dicitur continere defectum citationis, & est una ex tribus nullitatibus contentis in prælibatis Constitutionibus Pontificiis, dum Iudex, ante intimationem factam, ac illius reproductum in actis, noluit quod suum decretum afficeret, Rot. decis. 11. n. 18. coram Merlin. dec. 715. nu. 8. & 9. p. 2. rec. & decis. 130. n. 21. par. 7. ubi quod ex demandata in iudicio fuit à decreto data forma.

Defectus tamen citationis non causat nullitatem, quando allegans illius defectum, si fuisset citatus, non poterat impedire actum, vel sententiam, quia nulla eidem compete- bat defensio, Sord. conf. 181. num. 27. & segg. & conf. 227. n. 17. Maceraten. var. ref. lib. 1. resol. 26. num. 11. Gratian. c. 502. n. 13. Mastrill. dec. 82. nu. 7. Rot. dec. 589. n. 3. cor. Bich. dec. 106. num. 24. dec. 108. num. 10. coram Arguel. & dec. 291. num. 5. par. 10. rec.

At hæc conclusio procedit, si notoriè constet per confessionem partis, vel rem iudicatam, quod nulla compete- bat defensio, cum id non probetur per solas decisiones Rota- les, Rot. dec. 272. num. 5. vers. tandem part. 2. rec.

Verum circa nullitatem ex defectu citationis, si plura alia desideras, vide Ubert. de citat. c. 13. & latissime Altimar. de nullit. tam in primo, quam in 2. tom.

Subsequitur tertia nullitas ex defectu mandati procuræ præservata in Constitut. Pii IV. de qua nullitate, ex quo

mandatum non præsumitur, semper dari potest (exceptis terminis statuti huius) usque ad mille annos ad iux. in l. licet, C. de procur. c. licet de appell. in 6. Vant. de nullit. ex defect. mandat. n. 59. & segg. Rot. dec. 264. n. 1. coram Greg. & decis. 170. n. 6. & segg. p. 6. rec.

Quæ nullitas ex defectu mandati procuræ est insanabilis, cum contineat etiam inevitabilem defectum citationis, Vestr. in prax. lib. 5. c. 13. n. 3. & Gravac. in addit. n. 14. Rot. dec. 347. n. 2. coram Vbald.

Diciturque nullitas notoria, cum resulet ab actis, Vant. de nullit. Rubr. an qualibet senten. n. 16. Altimar. eodem tract. Rubr. 6. q. 2. n. 38. 10. 1.

Et defectus mandati inducit multo magis nullitatem, si fuit petitum, & non productum, Vant. de nullit. ex defect. mandat. n. 117. & segg. Rot. dec. 330. n. 1. coram Greg. dec. 54. n. 2. coram Merlin. dec. 254. n. 22. cum duob. seq. post Zacch. de oblig. Camer.

Diciturque adesse totalis defectus mandati, quando illud aderat, sed limitatum ad certam causam, quo casu ad causam diversam non expressam deficiebat, Rot. dec. 347. num. 4. coram Vbald.

Nec potest ad evadendam nullitatem mandati allegari mandatum præsumptum, quando Procurator usus est certo mandato expresso non sufficiente, Rot. decis. 347. num. 7. coram Vbald.

Prout mandatum præsumptum à productione iurium, & ab expensis factis in una causa non iuvat in alia causa diversa, Rot. decis. 312. nu. 3. part. 4. recent. & dec. 696. num. 7. & 8. coram Cerr.

Et de nullitate procedente ex defectu mandati (extra casum huius statuti) potest dici usque ad mille annos, Ridolphin. in prax. p. 1. c. 13. n. 267. Scacc. de appell. q. 19. remed. 1. conclus. 7. vers. confirmatur.

Et quando fuit oppositum de defectu mandati procuræ, si non producatur, iudicium est nullum, nec operatur ratificatio gestorum, Rot. dec. 254. n. 22. cum duob. seq. post Zacc. de oblig. Camer. Azeved. ad leg. recopill. 10. 2. lib. 4. tit. 2. leg. 3. n. 12. plenè Post. ref. 116. n. 15. & segg.

Sed quod hoc non procedat, quando adest mandatum præsumptum ex productione iurium, ac expensis in causa factis, tunc enim licet non ostendatur mandatum procuræ expressum, adhuc non obstante tali protestatione sufficit mandatum præsumptum, plenè Rot. dist. decis. 254. nu. 24. & segg. post Zacch. de obligat. Camer. quæ est decis. 22. cor. Arguelles, Add. ad Gregor. decis. 330. num. 5. Romana Cens. 23. Martii 1689. §. Validitas versic. Quoad secundum coram bon. me. Benincasa.

Et ulterius non obstante tali protestatione, quod adhuc possit produci ad cautelam mandatum procuræ in gradu appellationis, post Rot. dec. 368. n. 1. & decis. 97. nu. 9. coram Buratt. firmat Rot. in dist. Romana Cens. 23. Martii 1689. §. validitas coram bon. me. Benincasa, super quo tamen videatur Post. ref. 116. nu. 15. ad 33.

Mandatum autem præsumptum in Procuratore, deductum ex impensa, verificatur in expensa iuliorum decem, quando idem erat procurator in aliis causis eiusdem personæ, Lotter. de re benef. lib. 2. quest. 28. num. 86. Rot. decis. 407. nu. 6. par. 1. recen. & dec. 205. nu. 11. & 12. apud Post. de Subst. stat. in addit.

Nullitas prædicta ex defectu mandati procedit etiam in persona comparente, quæ sit inhabilis ad comparandum ex se in iudicio, Altimar. de nullitat. Rubr. 6. quæ. 2. num. 39. tom. 1.

Et cum nullitas ex defectu mandati contineat etiam aliam ex defectu citationis, ideo illius sanatio non conceditur stante clausula arbitrio, Rot. dec. 396. n. 6. coram Cavalier.

Exceptis præfatis tribus nullitatibus substantialibus, circa alias respicientes ordinem, seu telam judicariam non solent considerari, nisi insimul concurrat læsio, ac iniustitia sententiæ, vel subhastationis, Rot. dec. 231. nu. 6. & 7. p. 18. rec. præcipue à Supremis Tribunalibus, & à Rota Romana, Carlevall. de iudic. 10. 2. disput. 16. num. 49. Rot. dec. 416. n. 19. p. 16. & decis. 716. nu. 18. par. 18. 10. 2. recen. & ulterius debent illæ esse clare, & notoriæ, nam si sint turbide, non solent attendi, & propterea hæc non retardant iudicium executivum manutentionis, quando agitur ad effectum videnti super bono iure ad effectum manutentionis, Rot. dec. 231. n. 6. & 7. p. 18. rec.

Nunc strictè videndum, an opposita nullitate contra sententiam possit illa confirmari, & valeat quis post confirmationem

mationem rursus dicere de nullitate: super quo articulo licet non sine contradictione Doctores diversimodè senserint, nihilominus ex illis sequentes conclusiones veriores, ac in praxi recipiendæ, sunt eliciendæ. Et quidem prima, quod si prima sententia nulla fuerit confirmata, parte non opponente super nullitate, si sententia confirmans sit valida, & simul transiverit in iudicatum, tunc non poterit amplius dari de nullitate sententiæ confirmare, Venturin. *conf. 9. n. 32.*
 161 Ubert. *de citat. c. 13. n. 75. & 76. Urceol. consult. for. c. 77. n. 5. Rot. dec. 87. n. 14. coram Manzaned. dec. 414. nu. 6. coram Merlin. dec. 127. n. 1. & 2. coram Cerr. dec. 512. nu. 1. & seq. p. 2. rec. et dec. 214. in fine p. 4. cum aliis per Add. ad Gregor. dec. 176. num. 14.*

Quinimodò secundum alios, quando non fuit oppositum de nullitate primæ sententiæ cor. Iudice ad quem, quod hic possit sententiam nullam confirmare, stante illius iustitia, & non possit amplius dici de nullitate, etiam si a secunda sententia confirmante primam nullam fuerit appellatum, probant post Alexan. *consultat. 181. numer. 15. lib. 6. Pegaf. ref. for. 2. n. 28. & seq. Barbof. plenè Rot. dec. 51 nu. 45. & seqq.*
 162 Hyer. Leo *dec. Valent. 189. per tot. lib. 2. Palm. Nep. dec. Lucen. 25. n. 13. et 14. Rot. dec. 474. n. 5. et seq. p. 2. rec.*

Verum secunda conclusio receptior, ac verior est, quod quando fuit oppositum de nullitate primæ sententiæ, & protestatum, quod super ista prius pronuncietur, quod tali casu non possit a Iudice sententia nulla confirmari in meritis, sed debeat illam revocare, aliàs gravat, & faciat iniustitiam, ac remanet jus parti dicendi de novo de nullitate, si secunda sententia confirmans non transivit in iudicatum, ut probant Gabr. *conf. 49. n. 1. et 2. lib. 1. Venturin. plenè conf. 9. d. n. 32. lib. 1. Ridolph. in prax. p. 1. c. 13. n. 275. et seq. Rocc. disput. jur. select. tom. 2. c. 158. n. 3. Ubert. de citat. c. 13. n. 77. Medic. dec. March. 26. n. 5. Amat. dec. Ferrar. 19. n. 17. Rot. dec. 555. n. 5. coram Greg. dec. 206. num. 2. et 3. coram Coccin. dec. 44. n. 1. coram Bich. dec. 474. nu. 4. et seq. et dec. 512. n. 2. p. 2. rec. dec. 80. n. 20. et seq. p. 8. et dec. 326. n. 10. coram Celsiubi approbatur dicta dec. 474. cum aliis cumulatis per Add. ad Greg. dec. 176. num. 15.*

Nullitas quippè primæ sententiæ confirmatæ tali casu influit in secundam sententiam confirmantem, & propterea, hac non attenta, potest rursus dari de nullitate, Gabr. *conf. 49. n. 5. et 6. lib. 1. Venturin. dict. conf. 9. latissimè Cyriac. contr. 187. n. 27. Post. resol. 149. nu. 9. & seq. Bonden. colluct. legal. 6. n. 74. & 75. to. 1. benè Urceol. consult. for. c. 77. nu. 3. Rot. dec. 130. num. 8. et dec. 223. num. 3. et 4. par. 7. rec. dec. 174. num. 16. apud Post. de Subhastat. in addit. et dec. 414. num. 5. coram Merlin. Add. ad Gregor. dec. 176. n. 15. vers. item si vitia.*

Et quod nullitas sententiæ confirmatæ influit in secundam confirmantem de plano procedit, quando pars ante prolatam sententiam confirmantem expressè protestata fuit de nullitate primæ sententiæ, & quod in primis & ante omnia illa erat revocanda, Granut. *theor. 17. n. 18. Gratian. disp. 16. n. 35. et dec. 144. n. 27. et seq. Amat. dec. Ferrar. 19. n. 27. Adden. ad Gregor. dec. 176. nu. 16. Rot. dec. 93. num. 7. et 8. coram Carill.*

Tertia conclusio vera, ac communis in hac materia est, quod quando secunda sententia confirmans primam nullam non transivit in iudicatum, sed ab ea fuit appellatum, tunc nullitas primæ sententiæ etiam non deducta, & non opposita in secunda instantia, potest deduci in tertia in gradu appellationis, Rot. *dec. 414. n. 5. et 6. coram Merlin. dec. 326. n. 10. coram Celsi. dec. 189. in fine p. 2. rec. et dec. 391. n. 18 p. 18. & benè hoc firmat Urceol. d. c. 77. n. 6.*

Et quod possit opponi de nullitate etiam in gradu appellationis, & tunc stante nullitate non possit sententia confirmari, Urceol. *d. c. 77. n. 4. Rot. dec. 219. n. 9. p. 4. rec.*

Conclusio autem ex aliis supra relata in §. *quinimodò secundum n. 162.* non est vera, si nullitas sententiæ principaliter de per se proponatur, & super illa instetur pronunciari, tali namque casu Iudex, ob oppositionem expressam nullitatis a parte deducta, non habet iurisdictionem confirmandi, ut declarando *conf. Alex. 181. nu. 15. lib. 6. super quo principaliter se fundant Pegaf. & alii contrariæ sententiæ sectatores, tenent Granut. Theorem. 17. n. 20. Gratian. dec. March. 144. n. 29. & cum Granutio idem tenet Amat. dec. Ferrar. 19. n. 22. cum quob. seq. Palm. Nep. dec. Luc. 25. n. 15.*

Verum quando nullitas non respicit nisi ipsam sententiam, non autem defectum actorum, ac processus in substantiis, quod tali casu possit sententia nulla confirmari, te-

nent Amat. *dec. Ferrar. 19. numer. 25. Palm. dec. Luc. 25. n. 16.*

Adverte tamen, quod talis protestatio, quod debeat revocari sententia tanquam nulla, debet repeti in omni actu, aliàs non suffragatur, Barbof. *Rot. dec. 51. n. 28. Palm. d. dec. 25. n. 17. Add. ad Gregor. dec. 176. n. 16. in fine.*

At cum ex firmatis possit semper in gradu appellationis deduci nullitas sententiæ confirmatæ, si sententia confirmans non transierit in iudicatum, & ab ea pendeat appellatio, hinc cessante etiam repetitione talis protestationis poterit in gradu appellationis fieri instantia, pronunciari super nullitate iuxta firmata supra hic *n. 166. & 167.*

Demum notandum est, quod si nullitas primæ sententiæ non sit clara, potest illa confirmari, nam quod sententia nulla non possit confirmari parte opponente, sed debeat pronunciari super nullitate, procedit, si nullitas sit clara, secus si dubia, Barbof. *Rot. dec. 51. d. n. 31. Rot. dec. 380. n. 23. ad 26. p. 9. rec. dec. 176. per tot. & ibi Add. n. 16. vers. item requiritur coram Greg. et dec. 29. n. 26. coram Orbob.*

Et nullitas dicitur solum clara, & notoria, si non recipiat disputationem, & si non possit aliquid opponi ad illam offuscandam, Menoch. *conf. 696. num. 21. cum duobus seqq. Gratian. cap. 872. n. 4. Cyriac. contr. 187. n. 27. & est illa, quæ resultat ex actis, cum acta faciant notorium, Nevizzan. conf. 82. nu. 32. Mart. Rot. Pisan. 119. n. 3. Gratian. dec. 9. n. 9. Cancer. var. ref. p. 3. c. 18. num. 27. & 28. & è contra nullitas non dicitur clara, & notoria, vel si patiat aliquam difficultatem facti, & Iuris, & si adversus illam proponantur plura in contrarium probabilia, & colorata, Intrigl. *dec. Sicil. 7. n. 14. Grat. c. 974. n. 18. prout si super nullitate Doctorum opinionones sint pugnantes, Rot. dec. 69. n. 9. apud Post. de Subhast.**

Sisto calanum super hac materia nullitatum amplissima, tempore, quo Sancta Romana Ecclesia suo remanet viduata Pastore per obitum S. m. Innocentii XII. qui sub die externa 27. Septembris currentis anni secularis 1700. plenus annorum, & meritorum, ad æterna, ut speramus, convolvit gaudia, placeat Divinæ omnipotentis oculus suæ Ecclesiæ novum dare Pastorem Innocentio similem, ut subditi, ac exteri, gloriari possint habere Summum Sacerdotem omnibus virtutibus, ac animi dotibus cumulatifimum, tum quibus de hæreticis, scismaticis, ac infidelibus triumphet ad laudem, & gloriam S. R. Ecclesiæ.

Qui vero super hac vastissima materia nullitatum, quando nec ne de illis dari possit, & quæ subsistant nec ne, plura alia meliora scire desiderat, adeat Castrenf. *conf. 228. lib. 1. Burlat. conf. 73. Becc. conf. 40. Venturin. latè conf. 9. Pigant. ad stat. Ferrar. Rubr. 65. p. 1. Fenzon. & Galgancit. ad hoc stat. Vant. de nullit. & plenius Altimar. simili tractat. Marcscott. var. ref. lib. 2. c. 51. Cyriac. contr. 187. Scacc. de appel. q. 19. remed. 1. conclus. 6. et 7. Carlevall. de Iudic. to. 2. lib. 1. tit. 3. disp. 16. Lotter. de re benef. lib. 3. qu. 18. d. nu. 109. & seqq. Pacific. de Salvian. inspect. 8. cap. 2. d. n. 133. Antonell. de tempor. leg. lib. 2. c. 94. Card. de Luc. de Iudic. disc. 38. Pax Jordan. elucubr. divers. lib. 13. tit. 1. et lib. 14. tit. 28. to. 3. Cancer. var. ref. p. 2. c. 15. d. n. 44. et seq. et p. 3. c. 17. n. 52. & infra, Borgnin. dec. 19. p. 3. Gratian. dec. 151. et 231. Scopp. ad ipsum Gratian. in dictis dec. Sabell. in summ. divers. lit. N. §. nullitas 10.*

De Electione executionis rei iudicatæ.

C A P. CXCIIL.

IS, in cuius favorem mandatum executivum realiter, & personaliter exequendum, per presentia statuta relaxatum est, possit si velit, debitorem personaliter capi facere, & ad carceres deduci, inde non relaxandum, donec solverit, vel satisfecerit ipsi creditori. Possit quoque in possessionem bonorum immobilium se immitti facere; bona quoque mobilia capere; & super nominibus debitorum, & iuribus aliis omnibus exequi; & si unam viam elegerit, alteri non præjudicasse censetur, sed de una ad aliam sibi liceat transire.

A R G U M E N T U M.

Plenè examinatur, quando in executivis, & maximè stante obligatione Camerali licita sit variatio executionis de re ad personam, & de persona ad rem, & de re ad rem succel-

successivè, & non eodem tempore; & an talis variatio impediatur, ex quo creditor habeat pignus in sui posse, vel sequestraverit aliqua bona debitoris. Recensentur aliqui casus in quibus talis variatio non procedit, & an immisso in Salviano competat variatio ad viam executivam: sed si immissus percepit fructus ex bonis, ad quæ habuit immisionem, ex quibus ejus creditum fuit redditum illiquidum, quid tali casu ante variationem agere debeat, & quomodo fructus liquidare. Firmatur postea, regulariter non esse permissam variationem à iudicio ordinario ad executivum, & quando fecus. Quando autem sit variatio à iudicio ordinario ad executivum, vel ab uno Iudice ad alium, per inconstantem, & variantem Actorem an sint reficienda expensæ, dilucidatur.

S U M M A R I U M.

- 1 Variatio in executivis de re ad personam, & de persona ad rem est permissa.
- 2 Statutum Urb. cap. 193. lib. 1. permittens talem variationem non discrepat à jure communi.
- 3 Executio realis in executivis potest fieri, non obstante captura debitoris, si hic non solvat.
- 4 Captura debitoris in executivis potest fieri non obstante executione reali prius facta.
- 5 Variatio in executivis permissa est creditori licet prius sequestraverit certa bona debitoris.
- 6 Variatio est etiam permissa circa plures executiones reales in diversis rebus, sed vide n. 30.
- 7 Variatio permittitur in executione, donec discutitur, an bona executata sint sufficientia pro satisfactione crediti liquidi.
- 8 Variatio in executivis permittitur, ad hoc ut debitor pluribus executionibus laceffitus satisfaciatur.
- 9 Variatio creditori in executivis competit etiam post obtentam immisionem in Salviano.
- 10 Ad effectum tamen exequendi in aliis bonis, vel in persona non autem substandi bona, super quibus fuit immissus, sine licentia Principis.
- 11 Creditori immisso in Salviano non competit variatio, si percepit fructus ante illorum liquidationem.
- 12 Dec. 161. n. 29. p. 6. recen. revocatur in dubium, & n. 14.
- 13 Creditor immissus in Salviano non liquidat fructuum quantitatem cum sua notula jurata, sed debet, si agit, illos concludenter aliunde liquidare.
- 15 Notula jurata fructuum perceptorum data per creditorem agentem admittitur, si illius veritas sit aliunde adminiculata.
- 16 Secus cessantibus gravibus adminiculis pro illius veritate.
- 17 Debitor passus immisionem in Salviano petens reintegrari ad bona, ex quo creditor immissus sit satisfactus ex fructibus, debet plenè probare satisfactionem, contra notulam juratam fructuum datam à creditore.
- 18 Notula jurata fructuum perceptorum data à creditore, quando agit variando, non remanet adminiculata per fides extrajudiciales factas pendente lue.
- 19 Variatio in executivis est permissa à principali debitore ad fidejussorem.
- 20 Secus post consummatam deliberationem bonorum principalis debitoris.
- 21 Variatio in executivis multo magis permittitur stante obligatione Camerali, & n. 24.
- 23 Variatio in executivis, & attempta obligatione Camerali licita est, non premissa aliqua protestatione super voluntate variandi.
- 24 Creditor cum obligatione Camerali habens facultatem capiendi fructus propria auctoritate, potest variando hoc facere licet adiverit Iudicem pro licentia.
- 25 Cardinalis Albitius ob ejus summam doctrinam laudatur.
- 26 Obligatio Cameralis habet in ventre clausulam, quod una via electa non tollatur alia.
- 27 Decis. 281. coram Rich. in quibus terminis procedat, declaratur.
- 28 Variatio contra plures obligatos in forma Camera est permissa, licet sit facta executio contra unum.
- 29 Variatio in executivis circa executionem permittitur successivè, non simultaneè, & eodem instanti.
- 31 Variatio ab executione reali ad captivam debitoris, quod Constant. ad Stat. Tom. II.

ties per illam sit creditori bene consultum, Roma non permittitur ex Reform. Pauli V. & n. 32.

- 33 Author fuit unus ex Deputatis Congregationis Visita Carcerum Urbis.
- 34 Reformatio Pauli V. circa denegatam variationem ab executione reali ad illam persona est localis pro Alma Urbe.
- 35 Variatio in executivis de jure ubique est permissa, si per primam executionem non est bene consultum, hoc est satisfactum, creditori, & n. 36.
- 37 Satisfactum dicitur plenè creditori ad hoc ut non possit variare, quando fuit perfecta deliberatio bonorum, ac sequuta satisfactio.
- 38 Variatio in executivis multo magis est permissa, si super bonis executatis fuerint mota controversia, & illa sint intricata.
- 39 Variatio arbitrio Iudicis in certis casibus potest prohiberi.
- 40 Variatio potest prohiberi, quando pignus executatum est sufficiens pro credito, & pro eo fuit oblatum pretium exuberans quantitatem crediti.
- 41 Nec datur, quando creditor ex bonis deliberatis recepit pretium pro suo credito.
- 42 Præcipue si recepit majorem partem, & potest satisfieri super aliis pignoribus remanentibus.
- 43 Variatio nunquam permittitur creditori, quoties pateat, illam fieri cum mala fide, ac fraude.
- 44 Creditor, qui deliberari fecit bona executata, non potest variare, sed debet consequi satisfactionem ex illorum pretio.
- 45 Intellige, si ex pretio potest satisfieri, & non satisfactio oriatur solum, ex quo negligitur exactio.
- 46 Variatio permittitur creditori, si pro consequutione pretii bonorum deliberatorum ab eo petatur cautio ac illud restituendo, vel aliàs offerantur pecunie vincula.
- 47 Variatio denegatur, si certa res sit petita, & concessa per sententiam canonizatam à Signatura.
- 48 Nec in Iudicio concursus creditorum, quando per sententiam Iudex dedit ordinem, & locum creditoribus, & ab ea non fuit appellatum.
- 49 Variatio in pluribus executionibus non facit, quod debitor teneatur ad plures mercedes erga Executores, sed solum ad unam.
- 50 Variatio in executivis licet etiam variando ab uno Iudice ad alium.
- 51 Variatio à Iudice de partibus ad A.C. licita est in obligatione Camerali, non obstante dispositione Conc. Tridentini circa primam instantiam favore Ordinariorum.
- 52 Variatio à Iudicio ordinario ad executivum non est permissa.
- 53 Fallit, si procedatur cum clausulis summarie, ac sola facti veritate inspecta.
- 54 Fallit pariter, si primum iudicium ordinarium sit intentatum cum clausulis, & omni alio meliori modo, ac sibi jus, & iustitiam ministrari.
- 55 Prout si per Reum non fuerit lis contestata in iudicio ordinario.
- 56 Idem si actor protestatus fuerit, nolle sibi præjudicare in iudicio executivo.
- 57 Protestatio nolle sibi præjudicare in iudicio executivo, non suffragatur post liem contestatam, non refectis expensis.
- 58 Variare licet à iudicio ordinario ad executivum, quando Reus in illo fuit contumax.
- 59 Idem, si actor in variatione offerat reficere Reo expensas passas in iudicio ordinario & n. 65.
- 60 Prout potest variare, si in iudicio ordinario non potuit consequi totum suum creditum.
- 61 Variatio competit etiam contra heredem debitoris, cum per obitum defuncti non mutetur obligatio in persona heredis.
- 62 Variatio contra heredem, ac ejus bona datur solum si ille citatus non exhibeat Inventarium, & non reddat rationem, & n. 63.
- 64 Variatio à iudicio ordinario ad executivum non est permissa etiam cum refectioe expensarum.
- 65 Contraria opinio uti verior firmatur.
- 66 Expensæ solvenda sunt Reo ab actore variante, antequam novum iudicium inchoetur.

67 *Contraria opinio refertur, & retinetur, & adducitur ratio cum declaratione contrariorum. n. 68.*

69 *Variatio stante obligatione Camerali permittitur sine renunciatione iudicio ordinario, & sine refectione expensarum, & n. 70.*

71 *Declaratur hoc procedere si non mutetur iudex, secus si à Iudice de partibus varietur ad A. C.*

72 *Variatio ad A. C. pro habendis solum censuris non operatur, quod sic varians teneatur ad expensas.*

73 *Reus preveniens creditorem in iudicio ordinario non tollit credi ori, quod non possit agere via executiva.*

74 *Etiā coram Iudice laico diverso ab Ecclesiastico Iudice electo per Reum preventivè super usuraria pravitāte contra Instrumentum crediti.*

75 *Variatio tamen creditori preventivo non permittitur, si exceptiones preventivè deducta per debitorem proveiant ab eodem Instrumento crediti.*

76 *Idem, si creditor iudicio preventivo non se opposuerit, sed passus fuerit super eo proferri sententiam.*

77 *Refertur cumulus Doctorum, ac decisionum super materia variationis, quando sit nec ne permessa.*

Hoc Statutum permittens in executivis creditori variationem, in executione, ut scilicet possit à reali ad personalem, & è contra recurrere, non discrepat à dispositione juris communis, secundum quod in executivis creditori licita est variatio usque ad integram satisfactionem, l. *consentaneum*, C. *quomod. & quand. Iudex l. carcerem*; C. *de exat. tribu. lib. 10.* Cyriac. *con. r. 318. num. 43. & seq.* Post. *de subhast. inspect. 27. num. 26.* Car. l. de Luc. *de credit. & debit. disc. 126. num. 11.* Card. Albit. *de inconst. in iudic. q. 43. num. 12.* Urceol. *consult. forens. cap. 43. num. 18.* idem *decis. Florent. 38. num. 16.* Franch. *decis. 200. num. 3.* Rot. *decis. 623. num. 3.* coram Merlin. *de. is. 163. num. 3.* & 5. apud Zacch. *de oblig. Camer. & decis. 122. n. 15. & 16. p. 6. recent.*, & in puncto præsentis Statuti id tangit Fenzon. *hic n. 41. in fine.*

Unde captus pro debito executivo, si non solvat, potest urgeri cum executione reali, Post. *dict. inspect. 27. num. 20.* Zacch. *de oblig. Camer. quest. 11. num. 9.* Garon. *var. cap. 5. n. 65. & p. 3. c. 17. n. 49.* Card. Albit. *de inconst. in iudic. q. 43. num. 14.* Urceol. *dict. cap. 43. num. 20. in fine.* Franch. *decis. 200. num. 3.* Rot. *decis. 623. num. 4. coram Merlin. decis. 53. num. 12. & seq.* post Salgad. *Labyr. credit. decis. 122. num. 16. & decis. 161. num. 24. par. 6. recent.*

4 Et è converso ab executione reali iam facta resilire, & convolare ad capturam debitoris, Dec. *conf. 12. & conf. 562.* Natt. *conf. 496. num. 18.* Garon. *dict. cap. 5. num. 52.* Cancer. *var. resol. p. 1. cap. 17. n. 49.*, ubi quod ita observatur in Principatu Cathalonie. Merlin. *de pignor. lib. 4. q. 107. num. 7.* Urceol. *dict. cap. 43. num. 20.* Card. de Luc. *de iudic. disc. 15. num. 3.* Card. Albit. *de inconst. in iudic. q. 14. n. 2. & 3. & num. 17. & 18. & q. 43. num. 15.* Chart. *decis. Lunen. 105. num. 8.* Rot. *decis. 623. n. 4. coram Merlin. decis. 73. num. 22. & seq.* post Salgad. *Labyr. credit. & decis. 122. num. 19. p. 6. recent.*

Quæ variatio creditori in executivis est permessa, non obstante, quod ille prius fecerit sequestrum super certis bonis debitoris, cum per tale sequestrum creditori non dicatur satisfactum, & variatio in executivis semper detur, quousque non sit sequuta plena satisfactio creditoris, Natt. *d. conf. 496. num. 18. & 19.* de Marin. *quotid. resol. lib. 2. cap. 58. num. 6. vers. addit.* Merlin. *de pignor. alleg. q. 105. n. 8.* Ridolph. *in prax. p. 1. c. 1. n. 126.* Card. Albit. *alleg. q. 14. n. 24. & d. quest. 43. num. 13. & seq.* Franch. *decis. 200. num. 2.* Rot. *decis. 122. num. 18. par. 6. recent.*

6 Quinimmodò licita est etiam variatio circa plures executiones reales, nam facta executione super una re potest fieri nova executio super alia, Antonell. *conf. 89. per tot.* Card. de Luc. *de iudic. disc. 15. n. 3. & disc. 40. n. 44.* Card. Albit. *d. q. 14. num. 14. & 16.* Rot. *decis. 125. n. 7.* post Guian. *ad Statut. Perus.*; licet aliqui relati infra hic contrarium teneant, sed ego persisto cum opinione hic firmata.

Et amplius quousque discutitur, an bona executata sufficiant pro satisfactione crediti liquidi, & executivi, semper est permessa talis variatio de re ad personam, de persona ad rem, & de re ad rem, ex theorica Bartol. communiter recepta in l. *consentaneum* nu. 17. C. *quand. & quomod. Iudex*; Gratian. *992. num. 6. vers. n. c. facit, & seq.* Cancer. *alleg. cap. 17. num. 49.* Rot. *decis. 161. num. 2. & seq. p. 6. recent. decis. 343. num. 22. & 23. par. 10. & decis. 623. num. 3. coram Merlin.*; & adducitur ab omnibus optima ratio, quia dum agitur de

exequendo credito executivo liquido, & claro, plura competunt remedia tendentia ad eundem finem satisfactionis, & uno remedio intentato, non fit præjudicium alteri remedio, ac via competenti pro eodem credito; & in præjudicium, odium, & contumaciam debitoris non solventis permittitur talis variatio, ad hoc ut pluribus, ac diversis executionibus debitor pressus monetur ad satisfaciendum, ut præcæteris bene ponderat oculatissimus Card. de Luc. *de iudic. disc. 15. n. 3. & disc. 40. n. 44.*

Uterius in executivis etiam post obtentam à creditore immisionem in Salviano ad effectum se satisfaciendi cum fructibus, potest idem creditor sic immisus instare pro mandati executivi relaxatione contra debitorem, ac ejus hæredes in actione personali, Merlin. *de pignor. alleg. q. 105. n. 3. & 12.* Ridolph. *in prax. par. 1. cap. 1. n. 123. & 126.* Card. Albit. *d. q. 14. num. 19.* Sabell. *var. resol. cap. 8. num. 15.* Rot. *decis. 161. num. 16. & seq. per tot. p. 6. recent.* confirmata 4. Julii 1635. in princip. coram b. m. Pirovano *decis. 343. num. 23. p. 10. & decis. 623. n. 3. & 4. coram Merlin.*

Intellige tamen ad effectum tali casu exequendi in actione personali, non super rebus, super quibus creditor fuit immisus in Salviano ad effectum illas subhastandi sine licentia Principis, sed super aliis bonis liberis debitoris, vel ejus hæredum, Rot. *decis. 161. num. 12. cum trib. seq. p. 5. recent.*

Talis tamen variatio creditori immisso in Salviano non conceditur ad effectum variandi, & convolandi ad actionem personalem, ac viam executivam, & etiam aliud iudicium Salviani super aliis corporibus, quoties creditor immisus, ex bonis, super quibus habuit immisionem, fructus percepit, ex quo per talem fructuum perceptionem creditum vel remanuit extinctum, vel altem fuit redditum illiquidum, quousque de fructibus perceptis non fuerit per creditorem reddita ratio, Surd. *conf. 113. num. 19.* Guidop. *decis. 328. n. 1.* Rot. *decis. 45. num. 2. p. 3. recent. & in Vuerbien. Pecuniaria 24. Martii 1662. §. Ex relatione coram bo. me. Leone Verospio.*

Et licet Rot. *decis. 161. n. 29. p. 6. recent.* ad hunc effectum præcisum concedendæ variationis ad viam executivam creditori immisso in Salviano censuerit, fructus in proposito ram nere liquidatos ex notula illorum jurata, exhibita per creditorem, & quod tali notulæ standum sit, donec per debitorem contrarium probetur: attamen contraria opinio, quod talis notula hoc casu non suffragetur, sed quantitas fructuum perceptorum sit aliunde concludenter probanda, & liquidanda, antequam creditor possit variare, & novum iudicium proponere, firmat Merlin. *de pignor. lib. 5. quest. 78. num. 45. & seq.* Rot. *decis. 451. num. 12. p. 13. recent. decis. 175. num. 8. par. 15. Anconuana manutentionis 15. Junii 1676. §. Nihilominus coram b. m. Emerix, & in Camerinen. Salviani 1. Aprilis 1679. §. Qui præterquamquod, & 28. Junii 1680. §. Nec relevat coram clar. me. Card. Federico Vicecomie.*

Hinc à Rota in Romana dotis 5. Julii 1635. coram b. m. Pirovano, quæ est in causa, de qua in d. *accis. 161. p. 6. recent.* post plures causæ propositiones omnibus DD. Vocantibus fuit resolutum, quod talis notula sufficiebat in illo casu, ex quo concludenter aliunde fuerat adminiculata, & clare ostensum, quod fructus percepti ex Caltro, super quo creditrix obtinuerat immisionem in Salviano, vix attingebant tertiam partem fructuum dotalem, qui annuatim decurrebant favore creditricis, nam cessantibus gravibus probationibus, & adminiculis pro veritate notulæ, hæc non relevat, quando creditor vult agere, ut firmat Rot. in Romana Vinca 13. Novembris 1623. coram Pirovano, & exatius in d. Romana Dotis 5. Julii 1635. coram eod. *decis. 451. n. 14. & seq. p. 13. recent. & in dictis Camerinen. Salvian. in utraque §. fin. coram Vicecomie.*

Et quod creditori immisso in Salviano sufficiat traditio talis notulæ juratæ procedit, si conveniatur tanquam Reus à debitore, vel tertio ad dimittendam possessionem bonorum, super quibus obtinuit immisionem, attenta satisfactione crediti sequuta ex fructuum perceptione, tali quippe casu immisus excludit agentem pro reintegratione ad bona ex capite satisfactionis cum notula jurata fructuum perceptorum, ex qua apparet, non fuisse sequutam integram satisfactionem creditoris immissi; & si agens ad reintegrationem præterit notulam esse defectuosam, & fuisse perceptam majorem quantitatem fructuum, debet ipse illam redarguere cum probatione concludenti contraria super majori quantitate fructuum, & quod cum illis

illis creditor immisus remanet satisfactus de suo credito, Thomat. *decif. 53. num. 11. & seq. Rot. decif. 314. num. 7. & 8. coram Merlin. dec. 451. n. 8. p. 13. rec. dec. 53. n. 2. & 3. p. 14. dec. 38. num. 2. p. 18. & in Romana census 10. Martii 1664. in principio coram bo. me. Albergato.*

Quando vero creditor immisus in Salviano, & qui percipit fructus, vult illos liquidare, ad effectum variandi, & de novo agendi pro eodem credito, licet ex firmatis possit talem fructuum liquidationem facere cum notula aliunde tamen adminiculata, & comprobata, adhuc ad effectum denuo agendi, ac variandi, non sufficiunt pro coadjuvanda veritate notulae, fides extrajudiciales Colonorum, ac alio. rum factae pendente lite, praecipue si in illis non sint expressae omnes species fructuum perceptorum, Rot. *decif. 451. num. 14. & seq. par. 13. rec. & in dictis Camerin. coram Vicecomite in utraque §. finali.*

19 Prosequendo articulum propositum variationis in executivis, firmandum est, quod creditor possit variare à principali debitore, & agere contra fidejussorem, *Surd. conf. 542. num. 13. lib. 4. Fenzon. hic n. 36. Post. de subhast. inspect. 27. n. 22. Card. Albit. alleg. q. 14. n. 20.*

20 At variatio contra fidejussorem permittitur post consumptam deliberationem bonorum executorum debitori, *fin. C. de fidejussor. Guidop. decif. 348. Thesaur. qq. forens. lib. 1. q. 7. num. 8. Hodiern. contr. 40. num. 3. ubi laudatur dictus Guidopap.*

21 Variatio in executivis multo magis procedit attenta obligatione Camerali, *Zacch. de oblig. Camer. q. 11. num. 8. Cyriac. contr. 318. num. 46. Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 105. num. 9. & 10. Cappucc. in prax. tom. 2. de Judic. executiv. artic. 2. num. 50. & 51. Card. Albit. alleg. quest. 43. num. 13. Cardin. de Luc. de credit. & debit. disc. 126. num. 11. vers. vel obligatio Cameralis, Rot. decif. 122. num. 19. ubi super hoc testatur de tritissimo, & vulgato stylo, & decif. 161. num. 4. & seq. part. 6. recent.*

Et attenta obligatione Camerali, & via executiva licita est variatio de re ad personam, & è contra etiam non praemissa alia protestatione super variatione faciendi, *Ridolph. in prax. par. 1. cap. 1. num. 127. in fine de Marin. quotid. resol. lib. 2. cap. 58. num. 6. Scannarol. de visit. Carcer. lib. 2. §. 3. cap. 3. num. 4. fol. 432. Franc. de protest. considerat. 53. num. 3. vers. & variare.*

Quocirca attenta obligatione Camerali locator, qui habet facultatem occupandi propria auctoritate fructus bonorum locatorum, etiam si adiverit Judicem pro licentia illos vendendi, adhuc potest illos propria auctoritate capere, *Card. Albit. d. quest. 43. num. 16. Rot. decif. 122. num. 16. & dec. 161. num. 4. par. 6. recen. ex quibus decisionibus idem de Albitiis*

25 magni ingenii, ac profunda doctrinae vir infert, quod *decif. 281. coram Bich. contrarium determinans non est attendenda, cum sit motivum ipsius Auditoris, & non Rotae, quae semper constanter tenuit contrarium, quod scilicet, quando adest obligatio Cameralis (quae habet in ventre clausulam, quod una via electa, tollatur alia, Cyriac. contr. 318. num. 46. Zacch. de oblig. Cameral. quest. 11. num. 12. Rot. decif. 623. num. 6. coram Merlin.) liceat variare, & subdit idem Albit., quod auctoritates allegatae in praefata decif. 281. Bichii procedunt in iudicio ordinario, non in executivo.*

26 Et si plures fuerint obligati in forma Camerae, iudicio cepto, ac executione facta contra unum, poterit creditor variando alios urgere *Rot. decif. 161. num. 23. & 24. p. 6. recen. confirmata 4. Iulii 1625. coram Pirovano, & decif. 369. num. 6. & 7. p. 18. tom. 2. recen.*

Variatio tamen in obligatione Camerali, & in executivis ab executione reali ad personalem, & è contra, procedit solum, si variatio fiat successivè, dum non est licita in eodem instanti cumulatō executionis realis, & personalis, *Post. de subhast. inspect. 27. num. 24. Card. Albit. de inconst. in judic. q. 14. n. 33.*

Nec minus est permessa cumulatō duplicis executionis realis, cum una impediatur aliam, sed solum variatio permittitur de re ad personam, & de persona ad rem, *Thesaur. q. forens. 7. num. 7. lib. 1. Hodiern. contr. 40. num. 28. & 29. sed contrarium tenent relati supra num. 6. ubi vide.*

31 Romae verò ex Reformat. Pauli V. ejus *Const. 71. Bullar. novo 10. 3. Rubr. de facult. Visitator. Carcer. §. 6. si creditori per executionem realem factam sit bene consultum, non est locus capturae debitoris, & si nihilominus fuerit carceratus, Congregatio Visitae Carceratorum illum exarcerat, Post. Constant. ad Stat. Tom. II.*

dict. inspect. 27. num. 25. & plenè Scannarol. de Visit. Carcer. lib. 2. §. 3. cap. 3. per tot. & sic vidi non sevel in Visita practicum, dum ipse quoque eram in illa unus ex De-

At dicta Reformatio est localis pro Alma Urbe, dum praecise loquitur pro Tribunalibus Urbis, ut patet ex proemio ejusdem Constitutionis, & sic extra Urbem, in causis obligationis Cameralis, & executivis, est locus variationi ab executione reali ad personalem, dum semper in executivis creditori licitum est variare, & facere novam executionem, si per primam executionem illi non est plenè consultum per satisfactionem, *Thesaur. q. forens. 7. num. 9. lib. 1. Gratian. cap. 593. num. 9. Capic. decif. 33. num. 1. & 2. Thomat. decif. 99. num. 60. & 61.*

Variatio tamen praedicta nec in executivis est permessa, quando per executionem factam est creditori bene consultum per illius satisfactionem, *Surd. conf. 413. num. 16. & 17. Nat. conf. 496. num. 2. Post. de subhast. inspect. 27. num. 2. Fenzon. hic num. 37. & 38. Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 105. num. 15. & 16. Urceol. consult. forens. cap. 43. num. 19. Card. Albit. alleg. quest. 14. num. 27. Rot. Bonon. decif. 107. num. 16. & seq. Rot. decif. 122. num. 14. & decif. 161. num. 24. part. 6. recent.*

Et tunc solum in proposito dicitur plenè satisfactus creditor, quando est consumpta executio, mediante adjudicatione, ac deliberatione bonorum cum translatione dominii, non autem ex simplici tenuta bonorum executorum, ac capione pignorum facta ad effectum illa deliberandi, *Thesaur. quest. forens. 7. num. 6. vers. cum iste casus & num. 7. Post. dict. inspect. 27. num. 3. in fine Merlin. de pignor. alleg. quest. 105. num. 17. & 18. latè Card. Albit. q. 14. num. 28. & seq. ubi reicit contrarium tenentes, Chart. decif. 105. num. 10. Thomat. decif. March. 99. num. 63. Urceol. decif. Florent. 38. n. 26. vers. ubi inquit Rot. dec. 623. n. 5. coram Albit. dec. 122. n. 17. & seq. & dec. 161. n. 24. & infra p. 6. rec.*

Multò magis variatio in executivis est permessa, quando super bonis executatis, & etiam subhastatis fuit mota litis, & controversia, quia alter opposuerit pretendens ad ipsum spectare, vel in illis habere jus, vel quia alias bona executata sunt intricata, (licet sine causa sit variatio permessa ante subhastationem, ex supra firmatis) *Thesaur. dict. q. 7. n. 7. vers. cum iste casus, Post. dict. inspect. 27. n. 5. & seq. Hodiern. contr. 40. n. 31. vers. quicquid esset, Guib. decif. 61. n. 8.*

Verum licet in executivis detur variatio, adhuc non est funditus sublatum arbitrium Judicis, quod non possit talem rigorem ex quadam non scripta aequitate moderari, & quandoque non permittere deliberationem bonorum qualificationum, & feudalium, ac magni valoris, quando cum mobilibus, vel stabilibus etiam minoris valoris, ac debito magis proportionatis potest creditori esse consultum pro obtinenda satisfactione sui crediti, de *Marin. dict. cap. 58. n. 11. & seq. Card. de Luc. de credit. & debit. disc. 126. n. 12. & de Judic. disc. 40. n. 19.*

Quocirca non videtur per Judicem admittenda variatio, quando pignus executatum est sufficiens, ac exuberans pro satisfactione creditoris, & pro eo fuit oblatum pretium superans creditum *Thomat. decif. 227. n. 14. tom. 2.*

Nec quando creditor ex bonis executatis, & deliberatis recepit pretium, nam videtur novasse primam obligationem, & ab illa voluisse recedere, & propterea non debet variare ad capturam debitoris ex traditis per *Rot. decif. 381. num. 7. p. 19. recen. & praecise per Urceol. decif. Florent. 38. num. 17. & praecipue si ex pretio pignoris deliberati recepit majorem partem crediti, & de residuo potest commodè satisfacere super aliis pignoribus remanentibus vendendis, quae excedunt in valore quantitatem crediti, cum pignus volente creditore vim solutionis habeat, Urceol. dict. decif. 38. n. 18.*

Et semper in omni casu, in quo creditor variando potius ostenderet malam fidem, dolum, ac fraudem, variatio non erit per Judicem permittenda, sed erit insistendum executioni jam factae, illaque erit consummanda, ne ob malitiam, ac dolum creditoris variare volentis cum mala fide resulset damnum debitoris, ac etiam aliis creditoribus, *Minad. decif. Neapol. 13. num. 2. Donad. de Remunc. tom. 1. cap. 14. num. 144. & consonant praebati Cardin. de Luc. & de Marin. hic alleg. cap. 58. & ille disc. 126. de credit. & debit. & de Judic. disc. 40.*

Hinc si creditor certa bona debitoris deliberari fecit, debet procurare satisfactionem ex pretio ab illis redacto, non autem devenire, ad aliam executionem, *Capic. dec. 33. X 1. num. 2.*

nu.2. plenè Hodiern. *contr. forens.* 40. Rot. *decif.* 210. nu. 14. apud Post. *de Subhast. in addit.*

Quod intellige, si ex pretio rei deliberatæ sequitur satisfactio creditoris, & solum illi imputari potest, quod non exigit dum exigendo poterat conicqui satisfactionem, Rot. *decif.* 161. nu. 23. & *seq. p. 6. rec.*, & *decif.* 210. nu. 15. & 16. apud Post. *de Subhast. in addit.*

Non dicitur tamen benè consultum creditori exactiorem pretii bonorum deliberatorum, si cogitur præstare cautionem de restituendo pretium receptum ex bonis subhastatis, vel si illi offerantur pecuniæ vinculatæ, Rot. *decif.* 421. nu. 10. & *seq. coram Duran.* & *decif.* 210. nu. 17. & infra apud Post. *de Subhast. in addit.*

Nec variatio permittitur, si consumata sit executio sententiæ prolata super certa re jam petita, & per rescriptum Signaturæ illa sit approbata, Rot. *decif.* 161. nu. 23. & 24. par. 6. *recen.* & *decif.* 369. nu. 6. & 7. par. 18., & facit benè Capicc. *decif.* 33. nu. 3. *vers. & super re electa.*

Minusque permittitur variatio in iudicio concursus creditorum, quando in illo graduatio creditorum facta est iuxta proprium locum, & gradum; inducitur quippè tali casu satisfactio crediti per acquiescentiam factam sententiæ, ita ut non possit amplius variari in præjudicium aliorum creditorum, ut post alios relatos firmat Merlin. *de pignor. lib. 4. quest.* 105. nu. 20.

Quando autem in executivis permittitur variatio executionis, tunc si per primam executionem, ac pretium ex bonis executatis redactum creditor non fuit plenè satisfactus, & faciat aliam executionem, & etiam plures, tali casu debitor pro mercede executionis solvet tantum unica vice, cum exequitor teneatur toties, quoties opus fuerit, facere executionem pro unica mercede usque ad integram satisfactionem creditoris, Post. *diff. inspe.* 27. nu. 36. & 37.

In executivis nedum est licita variatio in executione iuxta conclusiones supra firmatas, verum est etiam permissa variatio de uno Iudice ad alium, & potest agi coram diversis Iudicibus: cum in executivis non possit opponi litis pendentiæ, Becc. *conf.* 17. nu. 3. *Surd. conf.* 542. nu. 11. & *seq. Cyriac. contr.* 318. nu. 44. *Caren. resol.* 159. nu. 5. *Scacc. de appell. quest.* 17. *limit. 9. nu. 45. vers. & quod in executivis*, Staiban. *ref. forens.* 113. in *observ. nu. 63.* & 64. *Ridolph. in prax. p. 1. cap. 1. nu. 139.* & 140. *Card. Albit. diff. q. 14. nu. 15.* Rot. *decif.* 161. nu. 6. & *seq. & n. 20. p. 6. recen.*

Et si actum sit in partibus in vim obligationis Cameralis, potest variari, & agi coram A.C., ut firmant Doctores mox allegati, nec hoc casu intrat dispositio *Sacr. Concil. Trident. Sess. 24. cap. 20. de Reform.* de primis instantiis faciendis coram locorum Ordinariis, Gratian. *cap. 118. nu. 59.* *Ridolph. diff. cap. 1. nu. 116.* & 117. *Merlin. de Pignor. lib. 4. quest.* 105. nu. 11. & 12. *Ciarlin. contr. forens. cap. 12. nu. 93. lib. 2.* *Cardin. Albit. quest.* 14. nu. 5. & *seq.* & facit Staiban. *diff. resol.* 113. in *observ. nu. 59.*

Si verò quis elegerit agere Iudicio ordinario, an possit ab illo variare ad executivum, verior, receptior, ac magis communis opinio est, quod non possit fieri variatio, cum obstat tali casu exceptio litis pendentiæ in iudicio ordinario, *Zacch. de oblig. Camer. quest.* 11. nu. 12. *Ridolph. in prax. diff. cap. 1. nu. 117.* *Cancer. var. resol. par. 1. cap. 17. nu. 42.* *Cenc. de Cens. quest.* 95. nu. 25. *Gratian. cap. 593. nu. 8.* *Jor. Antab Eccles. obser. forens.* 38. nu. 5. & 6. par. 2. *Carlevall. de Iudic. tom. 2. disput. 14. nu. 2.* *Maltrill. decif.* 157. nu. 1., ubi testatur de veriori opinione, Capicc. *Latr. decif.* 120. nu. 19. & *seq.*, ubi testatur, quod hæc est communis opinio, *Thomat. decif.* 99. nu. 64. *Giurb. decif.* 100. nu. 53. *Rot. decif.* 561. nu. 5. *coram Buratt. decif.* 68. *per tot.* & *decif.* 177. nu. 4. post *Zacch. de oblig. Camer. decif.* 160. post *Cenc. de cens. & decif.* 65. nu. 5. par. 9. *recen.*, & late adducens ad hoc rationes hanc opinionem tuetur respondens contrariis *Card. Albit. alleg. q. 14. nu. 8.* & *seq.* & n. 16. & infra.

Hæc tamen conclusio patitur plures limitationes, in quibus à iudicio ordinario potest variari, & convolari ad iudicium executivum; & primò, quando proceditur summarie, & sola facti veritate inspecta, *Petr. super Riubus Regn. Neapol. Rit.* 134. nu. 15. in fine; *Merlin. Pignatell. contr. forens. cap. 97. nu. 14. centur. 2.*, & ibi *Scopp. in observ. nu. 7. tom. 2.*

Secundò si primum iudicium ordinarium fuerit intentatum cum clausula, & omni alio meliori modo, vel cum alia, & sibi jus, & iusticiam ministrari, ut post alios firmat Capicc. *Latr. decif.* 120. nu. 26. & 27.

Tertiò si lis per Reum non fuerit contestata in iudicio ordinario, *Guttier. pract. quest. lib. 3. cap. 39. nu. 6.* *Cardin. Albit. alleg. q. 15. nu. 20.*

Quartò quando agens via ordinaria protestatus fuit nolle sibi præjudicare in via executiva, tunc enim itante tali protestatione potest redire ad viam executivam, *Zacch. de oblig. Cameral. quest.* 11. nu. 22. *Guttier. diff. cap. 39. nu. 6. versic. secundo limitatur* *Ridolph. in prax. par. 1. cap. 1. nu. 121.* *Salgad. de Reg. protest. part. 4. cap. 7. nu. 173.* *Cancer. var. resol. par. 1. cap. 17. nu. 43.* iuxta ultimam editionem *Cenc. de cens. quest.* 95. nu. 30. *Ab Eccles. obser. forens.* 38. nu. 8. *versic. tertio*, *Iranc. de protest. consider.* 53. nu. 3. *Urceol. consil. forens. cap. 43. nu. 23.* *Gizzad Capicc. Latr. decif.* 120. nu. 37. *Giurb. decif.* 100. nu. 53. in fine.

Hæc tamen limitatio procedit ante litem contestatam in iudicio ordinario, non verò post litem contestatam, cum hoc casu non liceat variare, non resectis expensis, *Kipoll. var. resol. cap. fin. nu. 438.* *Iranc. diff. consider.* 53. nu. 4. & 5. *Sed Cancer. post alios var. resol. par. 1. cap. 17. nu. 46. circa medium tenet contrarium.*

Quintò fallit, si Reus in iudicio ordinario fuit contumax, nam tunc Actor potest à iudicio ordinario convolare ad executivum, *Zacch. diff. q. 11. nu. 18.* *Ab Eccles. obser. 38. nu. 7. par. 2.* *Gratian. cap. 118. nu. 53.* & 54. & *cap. 592. nu. 8. versic. intelligendo*, *Cancer. alleg. cap. 17. nu. 46. in fine*, *Urceol. diff. cap. 43. nu. 23.* *Scopp. ad Merlin. Pignatell. in observ. ad cap. 97. nu. 60. versic. ubi addit nu. 2.* *Guttier. diff. cap. 39. nu. 8.* *Thomat. decif.* 99. nu. 65. *Rot. decif.* 56. nu. 10. post *Zacch. de oblig. Cameral.*, & alii apud *Gizzad Capicc. Latr. decif.* 120. nu. 38.

Sextò fallit, quoties actor, qui vult variare, se facit promptum solvere expensas factas in iudicio ordinario, *Ceval. comm. contra commun. quest.* 815. nu. 21. *Guttier. diff. cap. 39. nu. 1. versic. quod verius*, & nu. 7., *Gratian. cap. 593. nu. 8.* *Zacch. alleg. q. 11. nu. 19.* *Ridolph. in prax. par. 1. cap. 1. nu. 130.* *Capicc. Latr. decif.* 120. nu. 18. & ibi *Gizzad in addit. nu. 40.* *Add. ad Buratt. decif.* 208. nu. 10.

Septimò fallit, quando creditor in iudicio ordinario non potuit consequi totum suum creditum, *Cenc. de cens. nu. 95. nu. 30. versic. tertio sublimitatur*, *Gizzad Capicc. Latr. diff. decif.* 120. nu. 39.

Et quando variatio admittitur favore creditoris in executivis contra debitorem, eadem variatio procedit etiam contra illius heredem, cum per obitum defuncti non variatur ejus obligatio in persona hæredis, & in hunc transeant omnia jura activa, & passiva *Rot. decif.* 39. nu. 7. *p. 6. recen.* & *decif.* 30. nu. 1. *coram Cels.*

At hoc declaratur procedere quoad executionem realem in bonis hæreditariis defuncti obligati, secus quoad personam, & bona propria hæredis, non ostenso prius, quod hic sit talis, & simul præmissa contra eum citatione ad docendum de Inventario, ac de inventariatis rationem reddendum, alias videntur contra ipsius personam, ac ejus bona propria exequi mandatum pro debito defuncti executivè obligati, juxta praxim Curie, ac Rotæ, de qua *Ridolph. in prax. par. 1. cap. 8. nu. 253.*, *Gratian. cap. 981. nu. 7.* & 8., & faciunt tradita per *Cancer. var. resol. par. 2. cap. 3. nu. 82. §. & licet hæres*, & n. 83. *Rot. decif.* 39. nu. 1. & *seq. p. 6. recen. decif.* 72. nu. 1. & 2. *coram Merlin. decif.* 350. nu. 2. *coram Cels. & dec. 233. nu. 1. p. 18. recen.*; nam quando ostenditur, quem esse heredem, tunc si interpellatus modo, quo supra, non doceat de Inventario legitimo, ac simul non reddat rationem de bonis inventariatis, Inventarium eadem non prodest, & tenetur in bonis suis, ac propria persona, ac si esset hæres simplex, & prout tenebatur defunctus; nec tali casu, ob confusionem, persona, ac bona hæredis differunt ab illis defuncti, & sic obligatio, quæ inhærebat omnibus defuncti, in omnibus, & ad omnes effectus fuit translata in heredem.

Quia supra hic fuit firmata conclusio, quod actor à via ordinaria potest variare, & convolare ad executivam cum refectione expensarum, libet addere quod licet contrarium teneant *Carlevall. de Iudic. lib. 1. tit. 3. disput. 14. nu. 2. cum trib. seq.*, *Scacc. de appell. q. 17. limit. 9. nu. 45. versic. & refert* *Ab Eccles. obser. 38. nu. 8. versic. sed hanc limitationem*; adhuc non discedas ab opinione supra firmata, quod liceat variare cum refectione expensarum, cum illa sit verior, magis communiter recepta, & per Rotam approbata, ut ultra relatos per *Carlevall. diff. disput. 4. nu. 5.* illam tenent *Zacch. de oblig. Cameral. quest.* 11. nu. 19. *Ridolph. in prax. part. 1. cap. 1. nu. 120.* *Cancer. var. resol. par. 1. cap. 17. nu. 48. versic. hoc*

Hoc etiam casu, Cardin. Albit. *dict. q. 15. m. 32.* Scoppad Merlin. Pignatell. *in Schol. ad cap. 97. num. 4.* ubi plures congerit concordantes *tom. 2.* Capicc. Latr. *decis. 120. n. 19. & seq.* Rot. *decis. 200. num. 12.* apud Zacch. *de obligat. Camer. decis. 1123. n. 10. coram Coccin. & decis. 82. n. 1. & seq. p. 17. recen.*

- 66 Quæ expensæ solvi debent, antequam Reus novum iudicium suscipere cogatur, Cancr. *var. resol. p. 1. c. 17. n. 48. versic. & dicta expensæ.*

At quod sufficiat illas offerre cum deposito unius Iulii, & obligatione illas solvendi, quando erunt taxatæ, tenet Rot.

- 67 *decis. 1123. n. 13. coram Coccin.* & cum hac opinione puto esse procedendum, tum ob auctoritatem excellentiam Rotæ, tum quia refectio expensarum antequam inchoetur novus processus practicitur solum in iudiciis privilegiatis attentatorum, spoli violenti, recursus ad Iudices Laicos, vel quia agatur de expensis contumacialibus, & sic in odium attentantis, spoliatoris, recurrentis ad Iudices Laicos, ac contumacis, quos leges odio prosequuntur, & ideo illos arceat ab audientia, non reiectis prius effective expensis.

Verum quando variatio prætenitur in vim obligationis Cameralis, quod tunc creditor audiatur variando absque eo quod teneatur renunciare iudicio ordinario, vel recedere expensas, & quod auctoritates contrarie, & signanter

- 68 *decis. 82. num. 1. & seq. par. 17. recen.* loquantur, quando Actor proponit certam actionem in libello, quæ illi non competit, & vult ab illa recedere variando ad aliam: seculis quando illi competunt plura remedia summaria, & executiva, & omne jus suum in principio deduxit cum clausula *quam & quas*, hoc namque casu iudicium motum ex una actione, non impedit, quod non possit variari, & cumulari abique alia refectioe expensarum, Rot. *decis. 630. num. 5. coram Seraph. decis. 484. num. 4. coram Ludovis. decis. 1123. num. 10. cum duob. seq. coram Coccin.* ubi testatur de stylo Supremorum Tribunalium, & bene in *Roman. Cens. 21. Aprilis 1692. §. etenim, & §. & quidem coram bo. me. Ursino.*

Hanc Rotæ declarationem credo veram, si agatur coram eodem Iudice, nam tunc Reus non subicitur novis expensis, cum causa terminetur etiam in iudicio variato ex iisdem actis, verum si variatio fieret ab uno Iudice ad alium, hoc est à Iudice de partibus ad Tribunal A. C. in vim obligationis Cameralis: tali casu de stylo Curie Actor variando debet recedere expensas factas in partibus à Reo, & simul transportare acta, ex illis enim potest fortè apparere de iuribus Rei, nec debet propterea gravari onere expensarum, ac transportationis actorum factorum in partibus, dum ibi Actor voluntarie voluit illum convenire, & variatio non debet fieri cum damno Rei Conventi.

Si verò Actor convolare ad A. C. pro sola relaxatione censurarum in vim obligationis Cameralis, cum tunc variatio à Iudice de partibus ad A. C. non fiat super meritis iam iudicatis in partibus, sed solum ad effectum obtinendi censuras, nec propterea Reo augeantur expensæ propter variationem, tali casu actor variando nullas tenetur recedere expensas, ut appositè ponderat Zacch. *de oblig. Camer. quest. 11. num. 27.*

- 72 Quia verò sæpè contingit, quod debitor præveniat creditorem iudicio l. *diffamari* petendo, se absolvi à petitione crediti, quod prætendi potest per creditorem vigore Instrumenti, ex quo hoc sit nullum, vel a. i. contra Instrumentum crediti competant exceptiones, an tale iudicium ordinarium præventivum tollat viam executivam à creditore

73 postea contra ipsum debitorem intentatam, vigore talis Instrumenti: dic quod non, ut bene probant Cardin. Albit. *dict. cap. 15. num. 23. & seq.* Carlevall. *de iudic. alleg. disput. 14. nu. 7. versic. in hoc casu*, Scoppad Merlin. Pignatell. *in Schol. ad cap. 97. n. 39. tom. 2.* ubi laudat Carlevall. Cancr. *var. resol. par. 2. cap. 3. n. 23. & 26.*

Quinimodò si debitor iudicium super usuraria pravitate crediti introduxerit coram Iudice Ecclesiastico, adhuc creditor poterit cum suo iudicio executivo, non obstante iudicio prædicto prævento coram Iudice Ecclesiastico, ac litis pendente agere coram Iudice Laico, cum in executivis non obstat litis pendente, Gratian. *cap. 118. n. 43. & 44.* Carlevall. ubi proximè *n. 48. & 49.* ubi reiicit contraria, Giurb. *dec. 100. nu. 7.* super quo tamen vide Cancr. *var. resol. par. 2. cap. 3. nu. 44. & seqq.*

- 74 Si verò exceptio in iudicio præventivo deducta per debitorem profluat ex eodem Instrumento crediti, tunc creditor non poterit postea petere illius executionem alibi, sed co-

Constant. ad Stat. Tom. II.

ram Iudice debitoris, ac Rei erit cognoscendum, an sit locus executioni, & interim in illa erit super sedendum, cum exceptio proposita tali casu profluat ab eodem Instrumento executivo, cui nitiur actor Carlevall. ubi proximè *nu. 10.* 75 Chart. *decis. Ianuen. 20. n. 14. cum duob. seq.* & faciunt Cardin. Albit. *alleg. quest. 15. num. 27.* & Cancr. *var. resol. par. 2. cap. 3. num. 33. & 34.*

Idem dicendum, si creditor iudicio præventivo moto per debitorem non contradixerit, sed acquieverit, patiendo super illo sententiam ferri, tali quippè casu non poterit amplius creditor executive procedere, Cappucc. *in prax. tom. 2. artic. 2. n. 23. & 24. fol. 45.* & præclare Rot. *decis. 93. n. 1. & seq.* apud Post. *de Subhast.*

Possent super hac materia variationis in executivis plura alia adnotari, sed his paucis contentus, si quis ampliorem, & uberio rem mellis super illa colligere exoptat, videat,

- 76 Natt. *conf. 496.* Surd. *conf. 413.* Gratian. *cap. 118. & cap. 593.* Merlin. Pignatell. *contr. forens. cap. 97. centur. 2.* & Scopp. *in Schol. ad dict. cap. 297.* Thesaur. *quest. forens. lib. 1. quest. 7.* Ab Eccles. *observ. forens. 38. par. 2.* Ridolph. *in prax. part. 1. cap. 1. à num. 115. & seq.* de Marin. *quotid. resol. lib. 2. cap. 58.* Post. *de Subhast. inspect. 27.* Carol. Ant. de Luc. ad Gratian. *cap. 593.* Scappucc. de Salvian. *immediat. lib. 2. quest. 5.* Staiban. *resol. 113. tom. 2.* Hodiern. *contr. 40.* idem *in addit. ad Surd. decis. 44.* Donat. de Renunciat. *cap. 14. nu. 147. & seq. tom. 1.* latissime Cardin. Albit. *de inconst. in iudic. quest. 15. & 43.* Cent. *de cens. quest. 95. à num. 28.* Ceval. *comm. contra commun. quest. 815.* Urceol. *consult. forens. cap. 43.* Zacch. *de oblig. Camer. quest. 11.* Gutier. *pract. quest. lib. 3. cap. 39.* Merlin. *de pignor. lib. 4. quest. 105.* Cancr. *var. resol. par. 1. cap. 17. à num. 41.* Capicc. *decis. 33.* & ibi Petr. *in addit. decis. 46. 80. & 126.* Franch. *decis. 52. & 200.* Afflic. & Ursill. *decis. 326.* Capicc. Latr. *decis. 120.* & ibi Gizz. & Mansirella. Milanen. *decis. 15. n. 13. & seq. li. 1.* Urceol. *decis. Florent. 58.* Rot. *decis. 210.* apud Post. *de Subhast. in addit. decis. 58. 68. 97. & 200.* post Zacch. *de oblig. Camer. decis. 623. coram Merlin. decis. 122. & decis. 161. par. 6. recen.*

De Expensis litis.

C A P. CXCIV.

IN qualibet causa victus victori expensas reficiat non obstante, quod de calumnia non sit iuratum, & in sententia sit condemnatio omilla, nisi aliter per aliquod statutum in aliqua causa disponatur, in quarum repetitione nullus ordo, nec solemnitas juris requiratur, sed folio, ubi fuerunt adnotatæ, productæ, & illarum examine Notario causæ, unica citatione prævia, commissio, per Notarium examinentur, quo facto per Iudicem taxentur, actorque iurejurando affirmet tantum erogasse, iterumque reo citato ad solvendas expensas taxatas, contra eum mandatum executivum juris ordine exequendum relaxetur, & prædicta coram quibuscumque Capirolinis Iudicibus fieri debeant. Si verò in sententia condemnatio facta fuerit, coram Iudice sententiam exequente prædicta taxatio, & executio fiat.

PRÆLUDIUM SUMMARII

1 Materia expensarum dividitur.

AD ornatum huius statuti mandantis expensas à victo victori reficiendas esse, licet in illis non sit condemnatio, ex quo continet materiam in praxi frequentem, ac utilem, plura hic adnotanda esse censui, tam circa expensas debitas ex statuto, quam ex dispositione juris communis. Ut autem materia, tam utilis, aliqua longitudine tractanda, non recipiat confusionem, ideo illa in octo articulos dividitur.

In primo quippè agatur de expensis debitis ex hoc, vel similibus statutis, vel ex conventionibus, & iure actionis.

In secundo de expensis debitis ex iure communis dispositione, quando in illis fiat, nec ne condemnatio, & quid de stylo Curie, ac Rotæ Romanæ.

In tertio erit sermo de expensis contumacialibus.

ingreditur in locum primi Iudicis, ac in ejus jurisdictionem.

Similiter dicitur adesse nullitas ex defectu jurisdictionis, si fuerit pronunciatum super petitorio iam suspensio, ac super nullitate census, quando fuerat institutum solum procedi in possessorio, Rot. *decif. 1268. numer. 7. coram Penia juxta impress. Lugdun. plenè Tondut. resol. civil. p. ut. 1. cap. 53. num. 54 & seq.*

Idem si pro lata sit sententia à Iudice recusato post recusationem, Rot. *dec. 593. nu. 3. coram Pamph. super quo, quomodo procedat, plenè dixi supra tom. 1. annot. 2. art. 4. n. 148. & seq. & n. 291. & infra.*

Et si sit prolata à Iudice Appellationis non transportatis actis relevantibus primæ instantiæ, cum tunc illis carcat iurisdictione, Gra. *ian. cap. 120. n. 26. & 27. Rot. dec. 7. nu. 18. coram Duran. dec. 1463. n. 21. coram Coccin. dec. 193. nu. 3. & seq. coram Penzinger. dec. 395. n. 2. et 3. coram Cerr. dec. 29. nu. 23. coram Otthob. dec. 35. n. 20. et seq. p. 10. rec. dec. 127. n. 9. et dec. 271. n. 1. & 2. p. 19.*

Est pariter evidenter nulla ex defectu jurisdictionis, si sit prolata ab A.C. vel eius Locumtenentibus in causa beneficii, ex quo in beneficiis nullam habent iurisdictionem, Ridolph. *in prax. par. 1. cap. 1. nu. 42. & seq. Post. de manut. obs. 6. num. 19. & seq. Rot. decif. 118. n. 4. & ibi Add. nu. 7. coram Gregor. dec. 244. num. 1. coram Cavalier. dec. 315. n. 3. coram Royas, dec. 434. nu. 9. & 10. apud Post. de manut. & in Civitatis Plebis Capellania 4. Decembris 1663. 15. Februarii, & 16. Junii 1664. coram clar. me. Cardinali Tais, confirmata 9. Decembris 1665. coram Eminentissimo D. Cardinali Carpineo, itaut eius iurdictio in hoc non possit prorogari, Add. ad Greg. ubi proximè, Ridolph. *d. c. 1. n. 43.**

Qui defectus iurisdictionis in A.C. circa causas beneficii est adeo præcisus, ut nihil prorsus in illis possit gerere, nec etiam concedere monitoria, vel mandata de manutendo, & hæc est praxis Curie, & Signaturæ, quæ propterea circumferibit gesta ab A.C. ac eius Locumtenentibus in causis beneficiis, Post. *de manut. observ. 6. n. 19. & infra. & observ. 107. n. 5. & 6. Rot. dec. 434. nu. 9. & 10. apud Post. de manut. dec. 224. per tot. coram Cavalier. Ridolphin. dict. cap. 1. num. 42.*

Potest tamen A.C. procedere, si non agatur de titulo, vel possessione beneficii, sed solum super validitate unionis, cum tunc non agatur de causa beneficii, Ridolph. *in prax. p. 1. c. 2. n. 45. Rot. dec. 169. n. 1. coram Coccin.*

Idem dic, si agatur de Cappellania non erecta in beneficium, sed ad nutum amovibili, cum tunc dicatur simplex Legatum pium, & non beneficium, Rot. *in Civitatis Plebis Capellania 9. Decembris 1665. §. Huiusmodi vero coram dicto D. Cardinali Carpineo, plenè Rot. dec. 101. coram Amat. Dunoze & ita, causas in Foro agens cum dicta decisione. Dunoze: tunc non impressa, obtinui de anno 1666. per Signaturam in una Camerinen. Cappellania pro Seleuco Matio rescribi pro validitate iudicari b. m. A. C. Bulgarini super Cappellania ad nutum amovibili, dum contradictor*

Massii pretendebat circumscriptionem sententiæ A.C. Bulgarini, ex defectu iurisdictionis in beneficiis, sed Signatura canonizavit iudicatum A.C. ex quo agebatur de Cappellania ad nutum amovibili, & non erecta in titulum Beneficii.

Prout A.C. in beneficiis procedit, si agatur de executione Literarum Apostolicarum, si sint in forma gratiosa, si in forma dignum, & licet in Literis sint deputari certi Executores, nam adhuc A.C. vigore suarum facultatum cumulativè procedit, Rot. *dec. 315. n. 4. cum trib. seq. coram Royas, decif. 169. num. 5. coram Coccin. Ferentill. ad Buratt. decif. 909. num. 6. ubi quod Signatura Iustitiæ sic rescripsit in una Barchinonen. beneficii ipso Ferentillo rescribente, super quo hodie non coningit dubitari, cum sit res notoria, & plana, Ridolph. *a. c. 1. n. 50.**

Est etiam nulla ex defectu iurisdictionis sententia prolata ab A.C. in prima instantia in causis ordinariis Forensium, cum in illis nullam prorsus habeat iurisdictionem *cap. final. de Foro competent. §. Sit ibi quoque Auth. de mandat. Princip. Rot. decif. 150. num. 1. & seq. par. 4. tom. 2. recent. decif. 305. num. 3. par. 7. dec. 531. n. 1. & 2. apud Cenc. de cens. & in Romana mercium 10. Decembris 1642. §. Non obstat coram Mallo.*

Aut iurdictio in hoc non possit prorogari per comparisonem Procuratoris, si non habeat ad hoc speciale mandatum, Cyriac. *contr. 383. num. 27. Amat. decif. March. 9.*

num. 17. Rot. dec. 531. num. 5. post Cenc. de cens. vel saltem mandatum generale cum libera, cum tale mandatum requiritur polleat mandato speciali, Rot. dec. 36. nu. 38. cum duob. seqq. part. 10. recent.

Debet propterea A.C. parte instante moderari monitoria concessa in prima instantia extra Curiam, & remittere causas ad partes, Spad. *conf. 289. n. 2. & ibi Rot. nu. 10. lib. 2. Rot. dec. 49. n. 1. apud Post. de subhast.*

Et si fuerit prolata sententia à Iudice in Curia, postquam causa fuit remissa ad partes, erit nulla ex defectu iurisdictionis, licet Iudici talis remissio non fuit intimata, Rot. *decif. 255. numer. 1. & 2. & decif. 301. numer. 1. parte 10. recent.*

Si tamen iurdictio A.C. fuerit prorogata per comparisonem coram eo factam per Procuratorem habentem speciale mandatum, vel generale cum libera, tunc A.C. non tenebitur remittere causam ad partes, non attendita prima instantia, sed sententia ab eo proferri potest, Rot. plenè *decif. 36. part. 10. recent. in hoc puncto magistraliter loquens.*

Pariter A.C. caret iurisdictione in statu Temporalis S.R. Romane Ecclie ultra quadraginta milliaria ab Urbe in causis non excedentibus Florenos centum, ut cavetur in *Const. 71. Pauli V. Rubr. de Auditore Camera §. Nec decernat, & in Rubr. de Notar. Tribunal. Urbis, §. Et in monitoriis.*

Sunt quoque nullæ ex defectu iurisdictionis sententiæ prolatae à Iudicibus Curie Capitolii in causis clericorum, ac aliorum Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum, si tanquam Rei sint conventi, ex quo illi sunt Iudices Laici Populi Romani nullam in Ecclesias, ac Ecclesiasticos iurisdictionem habentes ad *ex. in cap. devernim. s. de Iudic. Rot. dec. 957. coram Seraph. dec. 265. n. 5. coram Penzinger. & decif. 163. nu. 17. part. 10. recent.*

Est similiter nulla ex defectu iurisdictionis sententia prolata à Cardinali Vicario Urbis inter merè Laicos, Velt. *in prax. lib. 3. c. 16. de Vicario Urbis, Rot. dec. 241. n. 3 p. 8. rec. repetita inter illas, Royas dec. 114.*

Sententia quoque dicitur nulla ex defectu iurisdictionis, si prolata sit à Iudicibus Capitolii in causis appellabilibus sine Voto Assettamenti, quando illud fuit petatum, ut probavimus *annot. 10. n. 46. & 47. tom. 1.*

Super qua nullitate ex defectu iurisdictionis advertendum est, quod si non sit clara, sed dubia, tunc non attenditur, ex quo Constitutio Pauli V. intelligi debet de nullitatibus claris, ac subsistentibus, non autem dubiis, & discussionem admittentibus: dum enim talis Constitutio emanavit ad obtruncandas longitudes litium, ex quo voluit servari tantum tres nullitates, ex defectu nempe iurisdictionis, citationis, & mandati, utique voluit, iuxta finem desideratum, præservare dictas tres nullitates, quando essent claræ, non autem si dubiæ, aliàs frustraretur causa finalis intentata à Constitutione obtruncandi longitudinem litium.

Subsequitur secunda nullitas ex defectu citationis, super qua licet plura dici possent, nihilominus stricte advertendum est, quod cum citatio respiciat defensionem, quæ provenit à iure naturali *cap. pastoralis §. Ceterum de re Iudic. l. de unoquoque 47. ff. de re iudic. Vant. de nullitat. ex defect. citat. nu. 1. ad 6. latissime Uberr. de citat. c. p. 8. nu. 1. & seq. ideo nullitas ex defectu citationis est omnium præcipua, inevitabilis, & insanabilis, Vant. de nullit. ex defect. citat. n. 9. Thom. decif. 227. num. 6. Rot. decif. 272. nu. 1. part. 4. rec. decif. 277. n. 16. p. 16. dec. 41. n. 3. coram Francisco Ubald. decif. 107. n. 6. coram Royas, dec. 145. n. 1. & dec. 395. n. 3. coram Priol. & propterea talis nullitas uti inexcusabilis ex defectu citationis fuit præservata in Constitutionibus Pii IV. & Pauli V. Rot. *dec. 73. n. 2. & dec. 180. n. 19. p. 8. rec. et dec. 44. n. 2. & 3. coram Bich.**

Nullitas autem ex defectu citationis resultat, ex quo fuit citata persona, de cuius mandato procurare non constat, Rot. *dec. 492. n. 3. apud Post. de manut. dec. 576. n. 7. & dec. 696. n. 6. coram Cerr.*

Et sententia dicitur nulla ex defectu citationis, quando fuit prolata extra diem, in qua cadebat citatio ad sententiam, Gratian. *cap. 438. num. 10. Thom. dec. 277. numer. 7. tom. 2. Uberr. de citat. cap. 13. num. 65. Rot. decif. 546. num. 6. & ibi Adden. numer. 16. coram Gregor. decif. 277. numer. 18. par. 16. rec.*

Prout dicitur nulla ex defectu citationis sententia promulgationis excommunicationis omnium penarum gravissimarum, si citatio non fuit personaliter exequuta, Uberr. *de citat.*

citat. cap. 13. num. 130. Rot. dec. 289. n. 8. coram Bich. decis. 277. num. 18. p. 16. rec. dec. 37. num. 2. post Zacch. de Oblig. 128 Camerali, & in Ulisbonen. Censurarum 15. Decembris 1653. coram Bevilacqua.

Dicitur quoque adesse nullitas ex defectu citationis, si fuerit processum per contradictas, non precedente prima citatione personali, Rot. dec. 104. n. 24. & 25. p. 6. rec. dec. 302. num. 8. par. 8. decis. 314. num. 12. par. 10. decis. 410. num. 1. coram Cavalier. decis. 393. numer. 3. coram Bich. Neapolitana Donationis 27. Februarii 1654. coram Bevilacqua, & in Cracovien. Decimarum prima lulu. 1682. §. Aut allegatur coram Rondinino.

Et talis nullitas ex defectu citationis dicitur notoria, cum illa pateat ex actis, & super ea nihil sit probandum, quia quod ex actis apparere debet, & non apparet, non presumitur factum, Vant. de nullit. ex defect. citat. nu. 14. vers. consuevit, Ubert. de citat. cap. 13. num. 82. Altimar. de nullitat. Rubr. 6. q. 2. num. 33. & seqq. tom. 1. Rot. dec. 9. num. 2. coram Martin. Andr. decis. 416. num. 5. coram Gregor. dec. 74. num. 3. apud Zacch. de obligat. Cameral. & decis. 165. numer. 20. part. 6. recent.

Nec sufficit, citationem fuisse factam, nisi simul fuerit in actis reproducta intra terminum, in quo actus fieri debet, Gratian. c. 715. n. 1. & 2.

Nullitatem tamen allegans ex defectu citationis, vel ex alio capite non potest super illa obtinere, nisi transportatis integre actis, nam alias non potest dici constare de illius defectu ex actorum revolutione, Rot. decis. 362. nu. 7. p. 13. rec. dec. 416. n. 1. & ibi Add. n. 8. coram Gregor. & magistrat. liter de 251. cor. Buratt. & in Imolen. bonorum 4. Iulii 1629. coram clar. mem. Cardinali Virili.

Et talis nullitas ex defectu citationis non sanatur, etiam si sanatio remissa sit cum clausula arbitrio Rotæ, plenè Rot. dec. 272. p. 4. rec. dec. 277. nu. 17. part. 16. & decis. 282. nu. 10. apud Post. de manut.

Talis nullitas ex defectu citationis procedit solum, si ad sit formalis defectus citationis, secus si solum ad sit defectus in modo non bene servato in illa exequenda, si citatio per æquipollens contineat id, super quo quis debebat citari, & quando fuit plenè auditus, Rot. præclare dec. 716. n. 10. ad 18. p. 18. 102. rec.

Propterea talis nullitas ex defectu citationis suppletur per intimationem, ac notificationem sententiæ postea factam, Uber. de citat. cap. 13. num. 161. Rot. dec. 102. num. 4. coram Carill. at hoc procedit in decretis interlocutoriis, Rot. dec. 457. num. 8. & ibi Adden. nu. 10. coram Gregor. secus si agatur de magno prejudicio, tunc enim talis intimatio non suffragatur, nec supplet defectum citationis, Add. ad Gregor. decis. 457. num. 10. vers. sed hoc non habet locum, Uber. de citat. cap. 13. num. 161. vers. non tamen. Rot. dec. 274. n. 3. par. 1. recen. & dec. 102. num. 11. coram Carill. nec minus talis intimatio sufficit, quando sumus in sententia prolata per Censulam in plenario possessorio, & petitorio, Rot. dec. 457. num. 9. coram Gregor. & decis. 102. num. 10. coram Carill.

Et nullitas procedens ex defectu intimationis dicitur continere defectum citationis, & est una ex tribus nullitatibus contentis in prælibatis Constitutionibus Pontificiis, dum, 139 Iudex, ante intimationem factam, ac illius reproductiorem in actis, noluit quod suum decretum afficeret, Rot. decis. 11. n. 18. coram Merlin. dec. 715. nu. 8. & 9. p. 2. rec. & decis. 130. n. 21. par. 7. ubi quod ex demandata intimatione fuit à decreto data forma.

Defectus tamen citationis non causat nullitatem, quando allegans illius defectum, si fuisset citatus, non poterat impedire actum, vel sententiam, quia nulla eidem compete- bat defensio, Sord. conf. 181. num. 27. & seqq. & conf. 227. n. 17. Maceraten. var. res. lib. 1. resol. 26. num. 11. Gratian. c. 502. n. 13. Mastrill. dec. 82. nu. 7. Rot. dec. 589. n. 3. cor. Bich. dec. 106. num. 24. dec. 108. num. 10. coram Arguel. & dec. 291. num. 5. par. 10. rec.

At hæc conclusio procedit, si notoriè constat per confessionem partis, vel rem iudicatam, quod nulla compete- bat defensio, cum id non probetur per solas decisiones Rota- les, Rot. dec. 272. num. 5. vers. tandem part. 2. rec.

Verum circa nullitatem ex defectu citationis, si plura alia desideras, vide Ubert. de citat. c. 13. & latissime Altimar. de nullit. tam in primo, quam in 2. tom.

Subsequitur tertia nullitas ex defectu mandati procuræ præservata in Constitut. Pii IV. de qua nullitate, ex quo

mandatum non presumitur, semper dari potest (exceptis terminis statuti huius) usque ad mille annos ad i. ex. in l. licet, C. de procur. & licet de appell. in 6. Vant. de nullit. ex defect. mandat. n. 59. & seq. Ro. dec. 264. n. 1. coram Greg. & decis. 170. n. 6. & seq. p. 6. rec.

Quæ nullitas ex defectu mandati procuræ est insanabilis, cum contineat etiam inevitabilem defectum citationis, Vestr. in prax. lib. 5. c. 13. n. 3. & Gravac. in addit. n. 14. Rot. dec. 247. n. 2. coram Vbald.

Diciturque nullitas notoria, cum resulet ab actis, Vant. de nullit. Rubr. an qualibet sententia n. 16. Altimar. eodem tract. Rubr. 6. q. 2. n. 38. 10. 1.

Et defectus mandati inducit multo magis nullitatem, si fuit petitorium, & non productum, Vant. de nullit. sit. ex defect. mandat. n. 117. & seq. Rot. dec. 330. n. 1. coram Greg. dec. 54. n. 2. coram Merlin. dec. 254. n. 22. cum duob. seq. post Zacch. de oblig. Camer.

Diciturque adesse totalis defectus mandati, quando illud aderat, sed limitatum ad certam causam, quo casu ad causam diversam non expressam deficiebat, Rot. dec. 347. num. 4. coram Vbald.

Nec potest ad evadendam nullitatem mandati allegari mandatum presumptum, quando Procurator usus est certo mandato expresso non sufficiente, Rot. decis. 347. num. 7. coram Vbald.

Prout mandatum presumptum à productione iurium, & ab expensis factis in una causa non iuvat in alia causa diversa, Rot. decis. 312. nu. 3. part. 4. recent. & dec. 696. num. 7. & 8. coram Cerr.

Et de nullitate procedente ex defectu mandati (extra casum huius statuti) potest dici usque ad mille annos, Ridolphin. in prax. p. 1. c. 13. n. 267. Scacc. de appell. q. 19. remedi. 1. conclus. 7. vers. confirmatur.

Et quando fuit oppositum de defectu mandati procuræ, si non producatur, iudicium est nullum, nec operatur ratificatio gestorum, Rot. dec. 254. n. 22. cum duob. seq. post Zacch. de oblig. Camer. Azeved. ad leg. recopill. 10. 2. lib. 4. tit. 2. leg. 3. n. 12. plenè Post. res. 116. n. 15. & seq.

Sed quod hoc non procedat, quando adest mandatum presumptum ex productione iurium, ac expensis in causa factis, tunc enim licet non ostendatur mandatum procuræ expressum, adhuc non obstante tali protestatione sufficit mandatum presumptum, plenè Rot. dist. decis. 254. nu. 24. & seqq. post Zacch. de obligat. Camer. quæ est decis. 22. cor. Arguelles, Add. ad Gregor. decis. 330. num. 5. Romana Censur. 23. Martii 1689. §. Validitas versic. Quoad secundum coram bon. me. Benincasa.

Et ulterius non obstante tali protestatione, quod adhuc possit produci ad cautelam mandatum procuræ in gradu appellationis, post Rot. dec. 368. n. 1. & decis. 927. nu. 9. coram Buratt. firmat Rot. in dist. Romana Censur. 23. Martii 1689. §. validitas coram bon. me. Benincasa, super quo tamen videatur Post. res. 116. nu. 15. ad 33.

Mandatum autem presumptum in Procuratore, deductum ex impensa, verificatur in expensa iuliorum decem, quando idem erat procurator in aliis causis eiusdem personæ, Lotter. de re benefic. lib. 2. quest. 28. num. 86. Rot. decis. 407. nu. 6. par. 1. recen. & dec. 205. nu. 11. & 12. apud Post. de Substitut. in addit.

Nullitas prædicta ex defectu mandati procedit etiam in persona comparente, quæ sit inhabilis ad comparendum ex se in iudicio, Altimar. de nullitat. Rubr. 6. q. 2. num. 39. tom. 1.

Et cum nullitas ex defectu mandati contineat etiam aliam ex defectu citationis, ideo illius sanatio non conceditur stante clausula arbitrio, Rot. dec. 396. n. 6. coram Cavalier.

Exceptis præfatis tribus nullitatibus substantialibus, circa alias respicientes ordinem, seu telam iudiciariam non solent considerari, nisi infimul concurrat læsio, ac iniustitia sententiæ, vel subhallationis, Rot. dec. 231. nu. 6. & 7. p. 18. rec. præcipue à Supremis Tribunalibus, & à Rota Romana, Carlevall. de Iudic. 10. 2. disput. 16. num. 49. Rot. dec. 416. n. 19. p. 16. & decis. 716. nu. 18. par. 18. 10. 2. recen. & ulterius debent illæ esse clare, & notoriæ, nam si sint turbidæ, non solent attendi, & propterea hæc non retardant iudicium executivum manutentionis, quando agitur ad effectum videnti super bono iure ad effectum manutentionis, Rot. dec. 231. n. 6. & 7. p. 8. rec.

Nunc strictè videndum, an opposita nullitate contrasententiam possit illa confirmari, & valeat quis post confirmationem

mationem rursus dicere de nullitate : super quo articulo licet non sine contradictione Doctores diversimode senserint, nihilominus ex illis sequentes conclusiones veriores, ac in praxi recipiendæ, sunt eliciendæ. Et quidem prima, quod si prima sententia nulla fuerit confirmata, parte non opponente super nullitate, si sententia confirmans sit valida, & simul transiverit in iudicatum, tunc non poterit amplius dari de nullitate sententiæ confirmare, Venturin. *conf. 9. n. 32.*

161 Ubert. *de citat. c. 13. n. 75. & 76. Urceol. consult. for. c. 77. n. 5. Rot. dec. 89. n. 14. coram Manzaned. dec. 414. nu. 6. coram Merlin. dec. 127. n. 1. & 2. coram Cerr. dec. 512. nu. 1. & seq. p. 2. rec. et dec. 214. in fine p. 4. cum aliis per Add. ad Gregor. dec. 176. num. 14.*

Quinimmo secundum alios, quando non fuit oppositum de nullitate primæ sententiæ cor. Iudice ad quem, quod hic possit sententiam nullam confirmare, stante illius iustitia, & non possit amplius dici de nullitate, etiam si à secunda sententia confirmante primam nullam fuerit appellatum, probant post Alexan. *consultat. 181. numer. 15. libr. 6. Pegaf. ref. for. 2. n. 28. & seq. Barbof. plenè Pot. dec. 51 nu. 45. & seqq.*

162 Hyer. Leo. *dec. Valent. 189. per tot. lib. 2. Palm. Nep. deci. Lucen. 2. n. 13. et 14. Rot. dec. 474. n. 5. et seq. p. 2. rec.*

Verum secunda conclusio receptior, ac verior est, quod quando fuit oppositum de nullitate primæ sententiæ, & protestatum, quod super ista prius pronuncietur, quod tali casu non possit à Iudice sententia nulla confirmari in meritis, sed debeat illam revocare, aliàs gravat, & faciat iniustitiam, ac remanet jus parti dicendi de nullo de nullitate, si secunda

163 sententia confirmans non transivit in iudicatum, ut probant Gabr. *conf. 49. n. 1. et 2. lib. 1. Venturin. plenè conf. 9. d. n. 32. lib. 1. Ridolph. in prax. p. 1. c. 13. n. 275. et seq. Rocc. disput. jur. select. tom. 2. c. 158. n. 3. Ubert. de citat. c. 13. n. 77. Medic. dec. 16. n. 5. Amat. dec. Ferrar. 19. n. 17. Rot. dec. 555. n. 5. coram Greg. dec. 206. num. 2. et 3. coram Coccin. dec. 44. n. 1. coram Bich. dec. 474. nu. 4. et seq. et dec. 512. n. 2. p. 2. rec. dec. 80. n. 20. et seq. p. 8. et dec. 326. n. 10. coram Celsi. ubi approbatur dicta dec. 474. cum aliis cumulatis per Add. ad Greg. dec. 176. num. 15.*

Nullitas quippe primæ sententiæ confirmatæ tali casu influit in secundam sententiam confirmantem, & propterea, hac non attenta, potest rursus dari de nullitate, Gabr. *conf.*

164 49. nu. 5. et 6. lib. 1. Venturin. *dict. conf. 9. latissime Cyriac. contr. 187. n. 27. Post. resol. 149. nu. 9. & seq. Bonden. collut. legal. 6. n. 74. & 75. to. 1. bene Urceol. consult. for. c. 77. nu. 3. Rot. dec. 130. num. 8. et dec. 223. num. 3. et 4. par. 7. rec. dec. 174. num. 16. apud Post. de Subhastat. in addit. et dec. 414. num. 5. coram Merlin. Add. ad Gregor. dec. 176. n. 15. vers. item si vitia.*

Et quod nullitas sententiæ confirmatæ influat in secundam confirmantem de plano procedit, quando pars anteprolatam sententiam confirmantem expresse protestata fuit de nullitate primæ sententiæ, & quod in primis & ante omnia illa erat revocanda, Granut. *theor. 17. n. 18. Gratian. disp. 16. n. 35. et dec. 144. n. 27. et seq. Amat. dec. Ferrar. 19. n. 27. Adden. ad Gregor. dec. 176. nu. 16. Rot. dec. 93. num. 7. et 8. coram Carill.*

165 Tertia conclusio vera, ac communis in hac materia est, quod quando secunda sententia confirmans primam nullam non transivit in iudicatum, sed ab ea fuit appellatum, tunc nullitas primæ sententiæ etiam non deducta, & non opposita in secunda instantia, potest deduci in tertia in gradu appellationis, Rot. *dec. 414. n. 5. et 6. coram Merlin. dec. 326. n. 10. coram Celsi. dec. 189. in fine p. 2. rec. et dec. 391. n. 18. p. 18. & bene hoc firmat Urceol. d. c. 77. n. 6.*

Et quod possit opponi de nullitate etiam in gradu appellationis, & tunc stante nullitate non possit sententia confirmari, Urceol. *d. c. 77. n. 4. Rot. dec. 219. n. 9. p. 4. rec.*

Conclusio autem ex aliis supra relata in §. *quinimmo secundum* n. 162. non est vera, si nullitas sententiæ principaliter de per se proponatur, & super illa instetur pronunciari, tali namque casu Iudex, ob oppositionem expressam nullitatis à parte deducta, non habet iurisdictionem confirmandi, ut declarando *conf. Alex. 181. nu. 15. lib. 6. super quo principaliter se fundant Pegaf. & alii contrariæ sententiæ sectatores, tenent Granut. Theorem. 17. n. 20. Gratian. dec. March. 144. n. 29. & cum Granutio idem tenet Amat. dec. Ferrar. 19. n. 22. cum duobus seq. Palm. Nep. dec. Luc. 25. n. 15.*

166 167 168 169 Verum quando nullitas non respicit nisi ipsam sententiam, non autem defectum actorum, ac processus in substantialibus, quod tali casu possit sententia nulla confirmari, te-

170 nent Amat. *dec. Ferrar. 19. numer. 25. Palm. dec. Luc. cen. 25. num. 16.*

Adverte tamen, quod talis protestatio, quod debeat revocari sententia tanquam nulla, debet repeti in omni actu, alias non suffragatur, Barbof. *Pot. dec. 51. n. 28. Palm. d. dec. 25. n. 17. Add. ad Gregor. dec. 176. n. 16. in fine.*

171 At cum ex firmatis possit semper in gradu appellationis deduci nullitas sententiæ confirmatæ, si sententia confirmans non transierit in iudicatum, & ab ea pendeat appellatio, hinc cessante etiam repetitione talis protestationis poterit in gradu appellationis fieri instantia, pronunciari super nullitate iuxta firmata supra hic n. 166. & 167.

172 Demum notandum est, quod si nullitas primæ sententiæ non sit clara, potest illa confirmari, nam quod sententia nulla non possit confirmari parte opponente, sed debeat pronunciari super nullitate, procedit, si nullitas sit clara, secus si dubia, Barbof. *Pot. dec. 51. d. n. 31. Rot. dec. 380. n. 2. ad 26. p. 9. rec. dec. 176. per tot. & ibi Add. n. 16. vers. item requirunt coram Greg. et dec. 29. n. 26. coram Orthob.*

Et nullitas dicitur solum clara, & notoria, si non recipiat disputationem, & si non possit aliquid opponi ad illam offuscandam, Menoch. *conf. 696. num. 21. cum duobus seqq. Gratian. cap. 872. n. 4. Cyriac. contr. 187. n. 27. & est illa, que*

174 resultat ex actis, cum acta faciant notorium, Nevizzani. *conf. 82. nu. 32. Mart. Pot. Pisan. 119. n. 3. Gratian. dec. 9. n. 9. Cancer. var. resp. 3. c. 18. num. 27. & 28. & è contra nullitas*

175 non dicitur clara, & notoria, vel si patiatur aliquam difficultatem facti, & Iuris, & si adversus illam proponantur plura in contrarium probabilia, & colorata, Intrigl. *dec. Sicil. 7. n. 14. Grat. c. 974. n. 18. prout si super nullitate Doctorum opi-*

176 177 niones sint pugnantes, Rot. *dec. 69. n. 9. apud Post. de Subhastat.*

Sisto calamum super hac materia nullitatum amplissima, tempore, quo Sancta Romana Ecclesia suo remanet viduata Pastore per obitum S. m. Innocentii XII. qui sub die externa 27. Septembris currentis anni secularis 1700. plenus annorum, & meritorum, ad æterna, ut speramus, convolvit gaudia, placeat Divinæ omnipotentis ocyus suæ Ecclesiæ novum dare Pastorem Innocentio similem, ut subditi, ac exteri, gloriari possint habere Summum Sacerdotem omnibus virtutibus, ac animi dotibus cumulatissimum, cum quibus de hæreticis, scismaticis, ac infidelibus triumphet ad laudem, & gloriam S. R. Ecclesiæ.

178 Qui vero super hac vastissima materia nullitatum, quando nec ne de illis dari possit, & quæ subsistant nec ne, plura alia meliora scire desiderat, adeat Castren. *conf. 228. libr. 1. Burlatt. conf. 73. Becc. conf. 40. Venturin. latè conf. 9. Pigant. ad stat. Ferrar. Rubr. 65. p. 1. Fenzon. & Galgancit. ad hoc stat. Vant. de nullit. & plenius Altimar. simili tractat. Mar. scott. var. ref. lib. 2. c. 51. Cyriac. contr. 187. Scacc. de appell. 9. 19. remed. 1. conclus. 6. et 7. Carlevall. de iudic. to. 2. lib. 1. tit. 3. disput. 16. Lotter. de re benef. lib. 3. qu. 18. d. nu. 109. & seqq. Pacific. de Salvian. inspect. 8. cap. 2. d. n. 133. Antonell. de tempor. leg. lib. 2. c. 94. Card. de Luc. de iudic. disc. 38. Pax. Jordan. elucubr. divers. lib. 13. tit. 1. et lib. 14. tit. 28. 10. 3. Cancer. var. ref. p. 2. c. 15. d. n. 44. et seq. et p. 3. c. 17. n. 52. & infra, Borgnin. dec. 19. p. 3. Gratian. dec. 151. et 231. Scopp. ad ipsum Gratian. in dictis dec. Sabell. in summ. divers. lit. N. §. nullitas 10.*

De Electione executionis rei iudicatæ.

C A P. CXCIH.

IS, in cuius favorem mandatum executivum realiter, & personaliter exequendum, per presentia statuta relaxatum est, possit si velit, debitorem personaliter capi facere, & ad carceres deduci, inde non relaxandum, donec solverit, vel satisfecerit ipsi creditori. Possit quoque in possessionem bonorum immobilium se immitti facere; bona quoque mobilia capere; & super nominibus debitorum, & iuribus aliis omnibus exequi; & si unam viam elegerit, alteri non præjudicasse censeatur, sed de una ad aliam sibi liceat transire.

A R G U M E N T U M.

Plenè examinatur, quando in executivis, & maxime stante obligatione Camerali licita sit variatio executionis de re ad personam, & de persona ad rem, & de re ad rem success.

successivè, & non eodem tempore; & an talis variatio impediatur, ex quo creditor habeat pignus in sui posse, vel sequestraverit aliqua bona debitoris. Recensentur aliqui casus in quibus talis variatio non procedit, & an immissio in Salviano competat variatio ad viam executivam: sed si immissus percepit fructus ex bonis, ad quæ habuit immissionem, ex quibus ejus creditum fuit redditum illiquidum, quid tali casu ante variationem agere debeat, & quomodo fructus liquidare. Firmatur postea, regulariter non esse permissam variationem à iudicio ordinario ad executivum, & quando secus. Quando autem sit variatio à iudicio ordinario ad executivum, vel ab uno Iudice ad alium, per instantem, & variantem Actorem an sint reficiendæ expensæ, dilucidatur.

S U M M A R I U M.

- 1 Variatio in executivis de re ad personam, & de persona ad rem est permessa.
- 2 Statutum Urb. cap. 193. lib. 1. permittentialem variationem non discrepat à jure communi.
- 3 Executio realis in executivis potest fieri, non obstante captura debitoris, si hic non solvat.
- 4 Captura debitoris in executivis potest fieri non obstante executione reali prius facta.
- 5 Variatio in executivis permessa est creditori licet prius sequestraverit certa bona debitoris.
- 6 Variatio est etiam permessa circa plures executiones reales in diversis rebus, sed vide n. 30.
- 7 Variatio permittitur in executione, donec discutitur, an bona executata sint sufficientia pro satisfactione crediti liquidi.
- 8 Variatio in executivis permittitur, ad hoc ut debitor pluribus executionibus laceffitus satisfaciatur.
- 9 Variatio creditori in executivis competit etiam post obtentam immissionem in Salviano.
- 10 Ad effectum tamen exequendi in aliis bonis, vel in persona non autem subhaſtandi bona, super quibus fuit immissus, sine licentia Principis.
- 11 Creditori immissio in Salviano non competit variatio, si percepit fructus ante illorum liquidationem.
- 12 Dec. 161. n. 29. p. 6. recen. revocatur in dubium, & n. 14.
- 13 Creditor immissus in Salviano non liquidat fructuum quantitatem cum sua notula jurata, sed debet, si agit, illos concludenter aliunde liquidare.
- 15 Notula jurata fructuum perceptorum data per creditorem agentem admittitur, si illius veritas sit aliunde adminiculata.
- 16 Secus cessantibus gravibus adminiculis pro illius veritate.
- 17 Debitor passus immissionem in Salviano petens reintegrari ad bona, ex quo creditor immissus sit satisfactus ex fructibus, debet plenè probare satisfactionem, contra notulam juratam fructuum datam à creditore.
- 18 Notula jurata fructuum perceptorum data à creditore, quando agit variando, non remanet adminiculata per fides extrajudiciales factas pendente lite.
- 19 Variatio in executivis est permessa à principali debitore ad fidejussorem.
- 20 Secus post consummatam deliberationem bonorum principalis debitoris.
- 21 Variatio in executivis multo magis permittitur stante obligatione Camerali, & n. 24.
- 22 Variatio in executivis, & attentata obligatione Camerali licita est, non premissa aliqua protestatione super voluntate variandi.
- 24 Creditor cum obligatione Camerali habens facultatem capiendi fructus propria auctoritate, potest variando hoc facere licet adiverit Iudicem pro licentia.
- 25 Cardinalis Albitius ob ejus summam doctrinam laudatur.
- 26 Obligatio Cameralis habet in ventre clausulam, quod una via electa non tollatur alia.
- 27 Decif. 281. coram Bich. in quibus terminis procedat, declaratur.
- 28 Variatio contra plures obligatos in forma Camera est permessa, licet sit facta executio contra unum.
- 29 Variatio in executivis circa executionem permittitur successivè, non simultaneè, & eodem instanti.
- 31 Variatio ab executione reali ad captivam debitoris, quod Constant. ad Stat. Tom. II.
- ties per illam sit creditori bene consultum, Roma non permittitur ex Reform. Pauli V. & n. 32.
- 33 Author fuit unus ex Deputatis Congregationis Visita Carcerum Urbis.
- 34 Reformatio Pauli V. circa denegatam variationem ab executione reali ad illam personam est localis pro Alma Urbe.
- 35 Variatio in executivis de jure ubique est permessa, si per primam executionem non est bene consultum, hoc est satisfactum, creditori, & n. 36.
- 37 Satisfactum dicitur plene creditori ad hoc ut non possit variare, quando fuit perfecta deliberatio bonorum, ac sequuta satisfactio.
- 38 Variatio in executivis multo magis est permessa, si super bonis executatis fuerint mora controversia, & illa sint intricata.
- 39 Variatio arbitrio Iudicis in certis casibus potest prohiberi.
- 40 Variatio potest prohiberi, quando pignus executatum est sufficiens pro credito, & pro eo fuit oblatum pretium exuberans quantitatem crediti.
- 41 Nec datur, quando creditor ex bonis deliberatis recepit pretium pro suo credito.
- 42 Præcipue si recepit maiorem partem, & potest satisfieri super aliis pignoribus remanentibus.
- 43 Variatio nunquam permittitur creditori, quoties pateat, illam fieri cum mala fide, ac fraude.
- 44 Creditor, qui deliberari fecit bona executata, non potest variare, sed debet consequi satisfactionem ex illorum pretio.
- 45 Intellige, si ex pretio potest satisfieri, & non satisfactio oriatur solum, ex quo negligitur exactio.
- 46 Variatio permittitur creditori, si pro consequutione pretii bonorum deliberatorum ab eo petatur cautio de illud restituendo, vel aliàs offerantur pecunia vinculata.
- 47 Variatio denegatur, si certa res sit petita, & concessa per sententiam canonizantem à Signatura.
- 48 Nec in Iudicio concursus creditorum, quando per sententiam Iudex dedit ordinem, & locum creditoribus, & ab ea non fuit appellatum.
- 49 Variatio in pluribus executionibus non facit, quod debitor teneatur ad plures mercedes erga Executores, sed solum ad unam.
- 50 Variatio in executivis licet etiam variando ab uno Iudice ad alium.
- 51 Variatio à Iudice de partibus ad A.C. licita est in obligatione Camerali, non obstante dispositione Conc. Tridentini circa primam instantiam favore Ordinariorum.
- 52 Variatio à Iudicio ordinario ad executivum non est permessa.
- 53 Fallit, si procedatur cum clausulis summarie, ac sola facti veritate inspecta.
- 54 Fallit pariter, si primum iudicium ordinarium sit intentatum cum clausulis, & omni alio meliori modo, ac sibi jus, & iustitiam ministrari.
- 55 Prout si per Reum non fuerit lis contestata in iudicio ordinario.
- 56 Idem si actor protestatus fuerit, nolle sibi præjudicare in iudicio executivo.
- 57 Protestatio nolle sibi præjudicare in iudicio executivo, non suffragatur post liem contestatam, non refectis expensis.
- 58 Variare licet à iudicio ordinario ad executivum, quando Reus in illo fuit contumax.
- 59 Idem, si actor in variatione offerat reficere Reo expensas passas in iudicio ordinario & n. 65.
- 60 Prout potest variare, si in iudicio ordinario non potuit consequi totum suum creditum.
- 61 Variatio competit etiam contra heredem debitoris, cum per obitum defuncti non mutetur obligatio in persona heredis.
- 62 Variatio contra heredem, ac ejus bona datur solum si ille citatus non exhibeat Inventarium, & non reddat rationem, & n. 63.
- 64 Variatio à iudicio ordinario ad executivum non est permessa etiam cum refectioe expensarum.
- 65 Contraria opinio uti verior firmatur.
- 66 Expensæ solvenda sunt Reo ab actore variante, antequam novum iudicium inchoetur.

- 67 *Contraria opinio refertur, & retinetur, & adducitur ratio cum declaratione contrariorum.* n. 68.
- 69 *Variatio stante obligatione Camerali permittitur sine renunciatione iudicio ordinario, & sine refectione expensarum.* n. 70.
- 71 *Declaratur hoc procedere si non mutetur iudex, secus si à Iudice de partibus varietur ad A. C.*
- 72 *Variatio ad A. C. pro habendis solum censuris non operatur, quod sic varians teneatur ad expensas.*
- 73 *Reus preveniens creditorem in iudicio ordinario non tollit credi ori, quod non possit agere via executiva.*
- 74 *Etiam coram iudice laico diverso ab Ecclesiastico Iudice electo per Reum preveniunt super usuraria pravitate contra instrumentum crediti.*
- 75 *Variatio tamen creditori preventivo non permittitur, si exceptiones preventive deducta per debitorem prove-niant ab eodem instrumento crediti.*
- 76 *Idem, si creditor iudicio preventivo non se opposuerit, sed passus fuerit super eo proferri sententiam.*
- 77 *Refertur cumulus Doctorum, ac decisionum super materia variationis, quando sit nec ne permissa.*

Hoc Statutum permittens in executivis creditori variationem, in executione, ut scilicet possit à reali ad personalem, & e contra recurrere, non discrepat à dispositione Juris communis, secundum quod in executivis creditori licita est variatio usque ad integram satisfactionem, l. *consentaneum*, C. *quomod. & quand. iudex l. carcerem*; C. *de ex. ult. tribu. lib. 10.* Cyriac. *con. r. 318. num. 43. & seq.* Post. *de subhast. inspect. 27. num. 26.* Car. l. de Luc. *de credit. & debit. disc. 126. num. 11.* Card. Albit. *de inconst. in iudic. q. ult. 43. num. 12.* Urceol. *consult. forens. cap. 43. num. 18.* idem *decis. Florent. 38. num. 16.* Franch. *decis. 200. num. 3.* Rot. *decis. 623. num. 3. coram Merlin. de is. 163. num. 3. & 5.* apud Zacch. *de oblig. Camer. & decis. 122. n. 15. & 16. p. 6. recent.*, & in puncto præ-

- 2 sentis Statuti id tangit Fenzon. *hic n. 41. in fine.*
- 3 Unde captus pro debito executivo, si non solvat, potest urgeri cum executione reali, Post. *dict. inspect. 27. num. 20.* Zacch. *de oblig. Camer. quest. 11. num. 9.* Garon. *var. cap. 5. n. 65. & p. 3. c. 17. n. 49.* Card. Albit. *de inconst. in iudic. q. 43. num. 14.* Urceol. *dict. cap. 43. num. 20. in fine.* Franch. *decis. 200. num. 3.* Rot. *decis. 623. num. 4. coram Merlin. decis. 53. num. 12. & seq.* post Salgad. *Labyr. credit. decis. 122. num. 16. & decis. 161. num. 24. par. 6. recent.*
- 4 Et è converso ab executione reali jam facta resilire, & convolare ad capturam debitoris, Dec. *conf. 12. & conf. 562.* Natt. *conf. 496. num. 18.* Garon. *dict. cap. 5. num. 52.* Cancer. *var. resol. p. 1. cap. 17. n. 49.*, ubi quod ita observatur in Principatu Cathalonie. Merlin. *de pignor. lib. 4. q. 107. num. 7.* Urceol. *dict. cap. 43. num. 20.* Card. de Luc. *de iudic. disc. 15. num. 3.* Card. Albit. *de inconst. in iudic. q. 14. n. 2. & 3. & num. 17. & 18. & q. 43. num. 15.* Chart. *decis. l. unen. 105. num. 8.* Rot. *decis. 623. n. 4. coram Merlin. decis. 73. num. 22. & seq.* post Salgad. *Labyr. credit. & decis. 122. num. 19. p. 6. recent.*

Quæ variatio creditori in executivis est permixta, non obstante, quod ille prius fecerit sequestrium super certis bonis debitoris, cum per tale sequestrium creditori non dicatur satisfactum, & variatio in executivis semper detur, quousque non sit sequuta plena satisfactio creditoris, Natt. *d. conf. 496. num. 18. & 19.* de Marin. *quotid. resol. lib. 2. cap. 58. num. 6. vers. addit.* Merlin. *de pignor. alleg. q. 105. n. 8.* Ridolph. *in prax. p. 1. c. 1. n. 126.* Card. Albit. *alleg. q. 14. n. 24. & d. quest. 43. num. 13. & seq.* Franch. *decis. 200. num. 2.* Rot. *decis. 122. num. 18. par. 6. recent.*

- 6 Quinimmo licita est etiam variatio circa plures executiones reales, nam facta executione super una re potest fieri nova executio super alia, Antonell. *conf. 89. per tot.* Card. de Luc. *de iudic. disc. 15. n. 3. & disc. 40. n. 44.* Card. Albit. *d. q. 14. num. 14. & 16.* Rot. *decis. 125. n. 7.* post Guilan. *ad Statut. Perus.* licet aliqui relati infra hic contrarium teneant, sed ego persisto cum opinione hic firmata.

Et ampliùs quousque discutitur, an bona executata sufficiant pro satisfactione crediti liquidi, & executivi, semper est permixta talis variatio de re ad personam, de persona ad rem, & de re ad rem, ex theorica Bartol. communiter recepta in l. *consentaneum* nu. 17. C. *quand. & quomod. iudex*; Gratian. *92. num. 6. vers. n. c. facit, & seq.* Cancer. *alleg. cap. 17. num. 49.* Rot. *decis. 161. num. 2. & seq. p. 6. recent. decis. 343. num. 22. & 23. par. 10. & decis. 623. num. 3. coram Merlin.*; & adducitur ab omnibus optima ratio, quia dum agitur de

exequendo credito executivo liquido, & claro, plura competunt remedia tendentia ad eundem finem satisfactionis, & uno remedio intentato, non fit præjudicium alteri remedio, ac viæ competenti pro eodem credito; & in præjudicium, odium, & contumaciam debitoris non solventis permittitur talis variatio, ad hoc ut pluribus, ac diversis executionibus debitor pressus monetur ad satisfaciendum, ut præ cæteris bene ponderat oculatissimus Card. de Luc. *de iudic. disc. 15. n. 3. & disc. 40. n. 44.*

Uterius in executivis etiam post obtentam à creditore immisionem in Salviano ad effectum se satisfaciendi cum fructibus, potest idem creditor sic immisus instare pro mandati executivi relaxatione contra debitorem, ac ejus hæredes in actione personali, Merlin. *de pignor. alleg. q. 105. n. 3. & 12.* Ridolph. *in prax. par. 1. cap. 1. n. 123. & 126.* Card. Albit. *d. q. 14. num. 19.* Sabell. *var. resol. cap. 8. num. 15.* Rot. *decis. 161. num. 16. & seq. per tot. p. 6. recent.* confirmata 4. Julii 1635. in princip. coram b. m. Pirovano *decis. 343. num. 23. p. 10. & decis. 623. n. 3. & 4. coram Merlin.*

Intellige tamen ad effectum tali casu exequendi in actione personali, non super rebus, super quibus creditor fuit immisus in Salviano ad effectum illas subhastandi sine licentia Principis, sed super aliis bonis liberis debitoris, vel ejus hæredum, Rot. *decis. 161. num. 12. cum trib. seq. p. 6. recent.*

Talis tamen variatio creditori immisus in Salviano non conceditur ad effectum variandi, & convolvendi ad actionem personalem, ac viam executivam, & etiam aliud iudicium Salviani super aliis corporibus, quoties creditor immisus, ex bonis, super quibus habuit immisionem, fructus percepit, ex quo per talem fructuum perceptionem creditum vel remanet extinctum, vel altem fuit redditum illiquidum, quousque de fructibus perceptis non fuerit per creditorem reddita ratio, Surd. *conf. 113. num. 19.* Guidop. *decis. 328. n. 1.* Rot. *decis. 45. num. 2. p. 3. recent. & in Vuerbien. Pecuniaria 24. Martii 1662. S. Ex relatione coram b. m. Leone Verospio.*

Et licet Rot. *decis. 161. n. 29. p. 6. recent.* ad hunc effectum præcisum concedendæ variationis ad viam executivam creditori immisus in Salviano censuerit, fructus in proposito tam neri liquidatos ex notula illorum jurata, exhibita per creditorem, & quod tali notulæ standum sit, donec per debitorem contrarium probetur: attamen contraria opinio, quod talis notula hoc casu non suffragetur, sed quantitas fructuum perceptorum sit aliunde concludenter probanda, & liquidanda, antequam creditor possit variare, & novum iudicium proponere, firmat Merlin. *de pignor. lib. 5. quest. 78. num. 45. & seq.* Rot. *decis. 451. num. 12. p. 13. recent. decis. 175. num. 3. par. 15. Anconitana manuscensionis 15. Junii 1676. S. Nihilominus coram b. m. Emerix, & in Camerinen. Salviani 1. Aprilis 1679. S. Quia præterquamquod, & 28. Junii 1680. S. Nec relevat coram clar. me. Card. Federico Vicecomite.*

Hinc à Rota in Romana dotis 5. Julii 1635. coram b. m. Pirovano, quæ est in causa, de qua in d. *decis. 161. p. 6. recent.* post plures causæ propositiones omnibus DD. Votantibus fuit resolutum, quod talis notula sufficiebat in illo casu, ex quo concludenter aliunde fuerat adminiculata, & clare ostensum, quod fructus percepti ex Castro, super quo creditrix obtinuerat immisionem in Salviano, vix attingebant tertiam partem fructuum dotalem, qui annuatim decurrebant favore creditricis, nam cessantibus gravibus probationibus, & adminiculis pro veritate notulæ, hæc non relevat, quando creditor vult agere, ut firmat Rot. in Romana Vineæ 13. Novembris 1623. coram Pirovano, & exatius in d. Romana dotis 5. Julii 1635. coram eod. *decis. 451. n. 14. & seq. p. 13. recent. & in dictis Camerin. Salvian. in utraque s. fin. coram Vicecomite.*

Et quod creditori immisus in Salviano sufficiat traditio talis notulæ juratæ procedit, si conveniatur tanquam Reus à debitore, vel tertio ad dimittendam possessionem bonorum, super quibus obtinuit immisionem, attenta satisfactione crediti sequuta ex fructuum perceptione, tali quippe casu immisus excludit agentem pro reintegratione ad bona ex capite satisfactionis cum notula jurata fructuum perceptorum, ex qua apparet, non fuisse sequutam integram satisfactionem creditoris immisus; & si agens ad reintegrationem prætendit notulam esse defectuosam, & fuisse perceptam majorem quantitatem fructuum, debet ipse illam redarguere cum probatione concludenti contraria super majori quantitate fructuum, & quod cum illis

illis creditor immisus remanet satisfactus de suo credito, Thomat. *decif. 53. num. 11. & seq. Rot. decif. 314. num. 7. & 8. coram Merlin. dec. 451. n. 8. p. 13. rec. dec. 53. n. 2. & 3. p. 14. dec. 38. num. 2. p. 18. & in Romana census 10. Martii 1664. in principio coram bo. me. Albergato.*

Quando vero creditor immisus in Salviano, & qui percipit fructus, vult illos liquidare, ad effectum variandi, & de novo agendi pro eodem credito, licet ex firmatis possit talem fructuum liquidationem facere cum notula aliunde tamen adminiculata, & comprobata, adhuc ad effectum denuo agendi, ac variandi, non sufficiunt pro coadjuvanda veritate notulae, fides extrajudiciales Colonorum, ac alio. rum factae pendente lite, praecipue si in illis non sint expressae omnes species fructuum perceptorum, Rot. *decif. 451. num. 14. & seq. par. 13. rec. & in dictis Camerin. coram Vicecomite in utraque §. finali.*

19 Prosequendo articulum propositum variationis in executivis, firmandum est, quod creditor possit variare a principali debitor, & agere contra fidejussorem, *Surd. conf. 542. num. 13. lib. 4. Fenzon. hic n. 36. Post. de subhast. inspect. 27. n. 22. Card. Albit. alleg. q. 14. n. 20.*

20 At variatio contra fidejussorem permittitur post consumptam deliberationem bonorum executorum debitori, *fin. C. de fidejussor. Guidop. decif. 348. Thesaur. qq. forens. lib. 1. q. 7. num. 8. Hodiern. contr. 40. num. 31. ubi laudatur dictus Guidopap.*

21 Variatio in executivis multo magis procedit attenta obligatione Camerali, *Zacch. de oblig. Camer. q. 11. num. 8. Cyriac. contr. 318. num. 46. Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 105. num. 9. & 10. Cappucc. in prax. tom. 2. de Judic. executiv. artic. 2. num. 50. & 51. Card. Albit. alleg. quest. 43. num. 13. Cardin. de Luc. de credit. & debit. disc. 126. num. 11. vers. vel obligatio Cameralis, Rot. decif. 122. num. 19. ubi super hoc testatur de tritissimo, & vulgato stylo, & decif. 161. num. 4. & seq. part. 6. recent.*

Et attenta obligatione Camerali, & via executiva licita est variatio de re ad personam, & e contra etiam non praemissa alia protestatione super variatione faciendi, *Ridolph. in prax. par. 1. cap. 1. num. 127. in fine de Marin. quod resol. lib. 2. cap. 58. num. 6. Scannarol. de visit. Carcer. lib. 2. §. 3. cap. 3. num. 4. fol. 432. Franc. de protest. considerat. 53. num. 3. vers. & variare.*

Quocirca attenta obligatione Camerali locator, qui habet facultatem occupandi propria auctoritate fructus bonorum locatorum, etiam si adiverit Judicem pro licentia illos vendendi, adhuc potest illos propria auctoritate capere, *Card. Albit. d. quest. 43. num. 16. Rot. decif. 122. num. 16. & dec. 161. num. 4. par. 6. recent. ex quibus decisionibus idem de Albitiis magni ingenii, ac profunda doctrina vir infert, quod decif. 281. coram Bich. contrarium determinans non est attendenda, cum sit motivum ipsius Auditoris, & non Rotae, quae semper constanter tenuit contrarium, quod scilicet, quando adest obligatio Cameralis (quae habet in ventre clausulam, quod una via electa, tollatur alia, *Cyriac. contr. 318. num. 45. Zacch. de oblig. Cameral. quest. 11. num. 12. Rot. decif. 623. num. 6. coram Merlin.*) liceat variare, & subdit idem Albit., quod auctoritates allegatae in praefata decif. 281. Bichii procedunt in judicio ordinario, non in executivo.*

28 Et si plures fuerint obligati in forma Camerae, judicio cepto, ac executione facta contra unum, poterit creditor variando alios urgere *Rot. decif. 161. num. 23. & 24. p. 6. recent. confirmata 4. Julii 1625. coram Pirovano, & decif. 369. num. 6. & 7. p. 18. tom. 2. recent.*

Variatio tamen in obligatione Camerali, & in executivis ab executione reali ad personalem, & e contra, procedit solum, si variatio fiat successively, dum non est licita in eodem instanti cumlatio executionis realis, & personalis, *Post. de subhast. inspect. 27. num. 24. Card. Albit. de inconst. in judic. q. 14. n. 33.*

Nec minus est permessa cumlatio duplicis executionis realis, cum una impediatur aliam, sed solum variatio permittitur de re ad personam, & de persona ad rem, *Thesaur. q. forens. 7. nu. 7. lib. 1. Hodiern. contr. 40. nu. 28. & 29. sed contrarium tenent relati supra num. 6. ubi vide.*

31 Romae vero ex Reformat. Pauli V. ejus *Const. 71. Bullar. novot. 3. Rubr. de facult. Visitator. Carcer. §. 6. si creditor per executionem realem factam sit bene consultum, non est*

32 locus capturae debitoris, & si nihilominus fuerit carceratus, Congregatio Visitae Carceratorum illum exarcerat, *Post. Constant. ad Stat. Tom. II.*

dict. inspect. 27. num. 25. & plenè Scannarol. de Visit. Carcer. lib. 2. §. 3. cap. 3. per tot. & sic vidi non seiveli in Visita practicum, dum ipse quoque eram in illa unus ex Deputatis.

At dicta Reformatio est localis pro Alma Urbe, dum praecise loquitur pro Tribunalibus Urbis, ut patet ex proemio ejusdem Constitutionis, & sic extra Urbem, in causis obligationis Cameralis, & executivis, est locus variationi ab executione reali ad personalem, dum semper in executivis creditori licitum est variare, & facere novam executionem, si per primam executionem illi non est plenè consultum per satisfactionem, *Thesaur. q. forens. 7. nu. 9. lib. 1. Gratian. cap. 593. nu. 9. Capic. decif. 33. num. 1. & 2. Thomat. decif. 99. num. 60. & 61.*

Variatio tamen praedicta nec in executivis est permessa, quando per executionem factam est creditori bene consultum per illius satisfactionem, *Surd. conf. 413. num. 16. & 17. Natt. conf. 496. num. 2. Post. de subhast. inspect. 27. num. 2. Fenzon. hic num. 37. & 38. Merlin. de pignor. lib. 4. quest. 105. num. 15. & 16. Urceol. consult. forens. cap. 43. num. 19. Card. Albit. alleg. quest. 14. num. 27. Rot. Bonon. decif. 107. num. 16. & seq. Rot. decif. 122. num. 14. & decif. 161. num. 24. part. 6. recent.*

Et tunc solum in proposito dicitur plenè satisfactum creditori, quando est consumpta executio, mediante adjudicatione, ac deliberatione bonorum cum translatione dominii, non autem ex simplici tenuta bonorum executorum, ac captione pignorum facta ad effectum illa deliberandi, *Thesaur. quest. forens. 7. num. 6. vers. cum iste casus & num. 7. Post. dict. inspect. 27. num. 3. in fine Merlin. de pignor. alleg. quest. 105. num. 17. & 18. late Card. Albit. q. 14. num. 28. & seq. ubi reicit contrarium tenentes, Chart. decif. 100. num. 10. Thomat. decif. March. 99. num. 63. Urceol. decif. Florent. 38. n. 26. vers. ubi inquit Rot. dec. 623. n. 5. coram Merlin. dec. 322. n. 17. & seq. & dec. 161. n. 24. & infra p. 6. rec.*

Multo magis variatio in executivis est permessa, quando super bonis executatis, & etiam subhastatis fuit mota litis, & controversia, quia alter opposuerit pretendens ad ipsum spectare, vel in illis habere jus, vel quia alias bona executata sunt intricata, (licet sine causa sit variatio permessa ante subhastationem, ex supra firmatis) *Thesaur. dict. q. 7. n. 7. vers. cum iste casus, Post. dict. inspect. 27. n. 5. & seq. Hodiern. contr. 40. n. 31. vers. quicquid esset, Guib. decif. 61. n. 8.*

Verum licet in executivis detur variatio, adhuc non est funditus sublatum arbitrium Judicis, quod non possit talem rigorem ex quadam non scripta aequitate moderari, & quandoque non permittere deliberationem bonorum qualificatorum, & feudalium, ac magni valoris, quando cum mobilibus, vel stabilibus etiam minoris valoris, ac debito magis proportionatis potest creditori esse consultum pro obtinenda satisfactione sui crediti, de *Marin. dict. cap. 58. n. 11. & seq. Card. de Luc. de credit. & debit. disc. 126. n. 12. & de Judic. disc. 40. n. 19.*

Quocirca non videtur per Judicem admittenda variatio, quando pignus executatum est sufficiens, ac exuberans pro satisfactione creditoris, & pro eo fuit oblatum pretium superans creditum *Thomat. decif. 227. n. 14. tom. 2.*

Nec quando creditor ex bonis executatis, & deliberatis recepit pretium, nam videtur novasse primam obligationem, & ab illa voluisse recedere, & propterea non debet variare ad capturam debitoris ex traditis per *Rot. decif. 381. nu. 7. p. 19. recent. & praecise per Urceol. decif. Florent. 38. nu. 17. & praecipue si ex pretio pignoris deliberati recepit majorem partem crediti, & de residuo potest commodè satisfacere super aliis pignoribus remanentibus vendendis, quae excedunt in valore quantitatem crediti, cum pignus volente creditore vim solutionis habeat, *Urceol. dict. decif. 38. n. 18.**

Et semper in omni casu, in quo creditor variando potius ostenderet malam fidem, dolum, ac fraudem, variatio non erit per Judicem permittenda, sed erit insistendum executioni jam factae, illaque erit consummanda, ne ob malitiam, ac dolum creditoris variare volentis cum mala fide resultet damnum debitori, ac etiam aliis creditoribus, *Capic. decif. Neapol. 13. num. 2. Donad. de Remunc. tom. 1. cin. 14. num. 144. & consonant praebati Cardin. de Luc. & de Marin. hic alleg. cap. 58. & ille disc. 26. de credit. & debit. & de Judic. disc. 40.*

Hinc si creditor certa bona debitoris deliberari fecit, debet procurare satisfactionem ex pretio ab illis redacto, non autem devenire, ad aliam executionem, *Capic. dec. 33. X 2 nu. 2.*

nu.2. plenè Hodiern. *contr. forens.* 40. Rot. *decif.* 210. nu.14. apud Post. *de Subhast.in addit.*

Quod intellige, si ex pretio rei deliberatæ sequitur satisfactio creditoris, & solum illi imputari potest, quod non exigit dum exigendo poterat coniequi satisfactionem, Rot. *decif.* 161. nu.23. & *seq. p.6. rec.*, & *decif.* 210. nu.15. & 16. apud Post. *de Subhast.in addit.*

Non dicitur tamen benè consultum creditori exactiorem pretii bonorum deliberatorum, si cogitur præstare cautionem de restituendo pretium receptum ex bonis subhastatis, vel si illi offerantur pecuniæ vinculatæ, Rot. *decif.* 421. nu.10. & *seq. coram Duran.* & *decif.* 210. nu.17. & infra apud Post. *de Subhast.in addit.*

Nec variatio permittitur, si consumata sit executio sententiæ prolata super certa re jam petita, & per rescriptum Signaturæ illa sit approbata, Rot. *decif.* 161. nu.23. & 24. par.6. *recen.* & *decif.* 369. nu.6. & 7. par.18., & facit benè Capicc. *decif.* 33. nu.3. *vers.* & *super re electa*.

Minusque permittitur variatio in iudicio concursus creditorum, quando in illo graduatio creditorum facta est iuxta proprium locum, & gradum; inducitur quippe tali casu satisfactio crediti per acquiescentiam factam sententiæ, itaut non possit amplius variari in præjudicium aliorum creditorum, ut post alios relatos firmat Merlin. *de pignor.lib.4. quest.* 105. nu.20.

Quando autem in executivis permittitur variatio executionis, tunc si per primam executionem, ac pretium ex bonis executatis redactum creditor non fuit plenè satisfactus, & faciat aliam executionem, & etiam plures, tali casu debitor pro mercede executionis solvet tantum unica vice, cum exequitor teneatur toties, quoties opus fuerit, facere executionem pro unica mercede usque ad integram satisfactionem creditoris, Post. *dict. inspect.* 27. nu.36. & 37.

In executivis nedum est licita variatio in executione iuxta conclusiones supra firmatas, verum est etiam permissa variatio de uno Iudice ad alium, & potest agi coram diversis Iudicibus: cum in executivis non possit opponi litis pendencia, Becc. *conf.* 17. nu.3. Surd. *conf.* 542. nu.11. & *seq. Cyriac. contr.* 318. nu.44. Caren. *resol.* 159. nu.5. Scacc. *de appell. quest.* 17. *limit.* 9. nu.45. *vers.* & *quod in executivis*, Staiban. *res. forens.* 113. in *observ.* nu.63. & 64. Ridolph. *in prax. p.1. cap.1. n.139.* & 140. Card. Albit. *dict. q.14. n.15.* Rot. *decif.* 161. nu.6. & *seq.* & n.20. p.6. *recen.*

Et si actum sit in partibus in vim obligationis Cameralis, potest variari, & agi coram A.C., ut firmant Doctores mox allegati, nec hoc casu intrat dispositio *Sacr. Concil. Trident. Sess.24. cap.20. de Reform.* de primis instantiis faciendis coram locorum Ordinariis, Gratian. *cap.118. nu.59.* Ridolph. *dict. cap.1. nu.116.* & 117. Merlin. *de pignor. lib.4. quest.* 105. nu.11. & 12. Ciardin. *contr. forens. cap.12. nu.93. lib.2.* Cardin. Albit. *quest.* 14. nu.5. & *seq.* & facit Staiban. *dict. resol.* 113. in *observ.* nu.59.

Si verò quis elegerit agere iudicio ordinario, an possit ab illo variare ad executivum, verior, receptior, ac magis communis opinio est, quod non possit fieri variatio, cum obstat tali casu exceptio litis pendentiæ in iudicio ordinario, Zacch. *de oblig. Cameral. quest.* 11. nu.12. Ridolph. *in prax. dict. cap.1. nu.117.* Cancer. *var. resol. par.1. cap.17. nu.42.* Cenc. *de Cens. quest.* 95. nu.25. Gratian. *cap.593. nu.8.* Jo. Antab Eccles. *observ. forens.* 38. nu.5. & 6. par.2. Carlevall. *de iudic. tom.2. disput.* 14. nu.2. Maltrill. *decif.* 157. nu.1., ubi testatur de veriori opinione, Capicc. Latr. *decif.* 120. nu.19. & *seq.*, ubi testatur, quod hæc est communis opinio, Thomat. *decif.* 99. nu.64. Giurb. *decif.* 100. nu.53. Rot. *decif.* 361. nu.5. coram Buratt. *decif.* 68. per tot. & *decif.* 177. nu.4. post Zacch. *de oblig. Cameral. decif.* 160. post Cenc. *de cens. & decif.* 65. nu.5. par.9. *recen.*, & latè adducens ad hoc rationes hanc opinionem tuctur respondens contrariis Card. Albit. *alleg. q.14. n.8.* & *seq.* & n.16. & *infra*.

Hæc tamen conclusio patitur plures limitationes, in quibus à iudicio ordinario potest variari, & convolari ad iudicium executivum; & primò, quando proceditur summarie, & sola facti veritate inspecta, Petr. *super Ritibus Regn. Neapol. Rit.* 134. nu.15. in *fine*; Merlin. Pignatell. *contr. forens. cap.97. nu.14. centur.2.*, & ibi Scopp. *in observ. num.7. tom.2.*

Secundò si primum iudicium ordinarium fuerit intentatum cum clausula, & omni alio meliori modo, vel cum alia, & sibi ius, & iustitiam ministrari, ut post alios firmat Capicc. Latr. *decif.* 120. n.26. & 27.

Tertiò si lis per Reum non fuerit contestata in iudicio ordinario, Guttier. *pract. quest. lib.3. cap.39. nu.6.* Cardin. Albit. *alleg. q.15. n.20.*

Quartò quando agens via ordinaria protestatus fuit nolle sibi præjudicare in via executiva, tunc enim itante tali protestatione potest redire ad viam executivam, Zacch. *de oblig. Cameral. quest.* 11. nu.22. Gutier. *dict. cap.39. nu.6. vers.* *secundo limitatur* Ridolph. *in prax. par.1. cap.1. nu.121.* Salgad. *de Reg. protett. part.4. cap.7. nu.173.* Cancer. *var. res. par.1. cap.17. nu.43.* juxta ultimam additionem Cenc. *de cens. quest.* 95. nu.30. Ab Eccles. *observ. forens.* 38. nu.8. *vers.* *tercio*, Iranc. *de protett. consider.* 53. nu.3. Urceol. *conf. ult. forens. cap.43. nu.23.* Gizz. ad Capicc. Latr. *decif.* 120. nu.37. Giurb. *decif.* 100. n.53. in *fine*.

Hæc tamen limitatio procedit ante litem contestatam in iudicio ordinario, non verò post litem contestatam, cum hoc casu non liceat variare, non reffectis expensis, Ripoll. *var. resol. cap. fin. nu.438.* Iranc. *dict. consider.* 53. n.4. & 5. Sed Cancer. post alios *var. resol. par.1. cap.17. nu.46. circa medium tenet contrarium*.

Quintò fallit, si Reus in iudicio ordinario fuit contumax, nam tunc Actor potest à iudicio ordinario convolare ad executivum, Zacch. *dict. q.11. nu.18.* Ab Eccles. *observ.* 39. nu.7. par.2. Gratian. *cap.118. n.53.* & 54. & *cap.592. nu.8. vers.* *intelligendo*, Cancer. *alleg. cap.17. nu.46. in fine*, Urceol. *dict. cap.43. n.23.* Scopp. ad Merlin. Pignatell. *in observ. ad cap.97. nu.60. vers.* *ubi addit nu.2.* Gutier. *dict. cap.39. nu.8.* Thomat. *decif.* 99. nu.65. Rot. *decif.* 56. nu.10. post Zacch. *de oblig. Cameral.*, & alii apud Gizz. ad Capicc. Latr. *decif.* 120. nu.38.

Sextò fallit, quoties actor, qui vult variare, se facit promptum solvere expensas factas in iudicio ordinario, Ceval. *comm. contra commun. quest.* 815. nu.21. Gutier. *dict. cap.39. nu.1. vers.* *quod verius*, & nu.7., Gratian. *cap.593. nu.8.* Zacch. *alleg. q.11. nu.19.* Ridolph. *in prax. par.1. cap.1. n.130.* Capicc. Latr. *decif.* 120. n.18. & ibi Gizz. *in addit. nu.40.* Add. ad Buratt. *decif.* 208. n.10.

Septimò fallit, quando creditor in iudicio ordinario non potuit consequi totum suum creditum, Cenc. *de cens. qu.95. nu.30. vers.* *tercio sublimitatur*, Gizz. ad Capicc. Latr. *dict. decif.* 120. nu.39.

Et quando variatio admittitur favore creditoris in executivis contra debitorem, eadem variatio procedit etiam contra illius heredem, cum per obitum defuncti non varietur ejus obligatio in persona hæredis, & in hunc transeant omnia jura activa, & passiva Rot. *decif.* 39. n.7. p.6. *rec.* & *decif.* 350. n.1. coram Cels.

At hoc declaratur procedere quoad executionem realem in bonis hæreditariis defuncti obligati, secus quoad personam, & bona propria hæredis, non ostenso prius, quod hic sit talis, & simul præmissa contra eum citatione ad docendum de Inventario, ac de inventariatis rationem reddendum, alias videntur contra ipsius personam, ac ejus bona propria exequi mandatum pro debito defuncti executive obligati, juxta praxim Curie, ac Rotæ, de qua Ridolph. *in prax. par.1. cap.8. n.253.*, Gratian. *cap.381. n.7.* & 8., & faciunt tradita per Cancer. *var. resol. par.2. cap.3. n.82. §.* & *licet heres*, & n.83. Rot. *decif.* 39. nu.1. & *seq. p.6. recen.* *decif.* 721. n.1. & 2. coram Merlin. *decif.* 350. n.2. coram Cels. & *dec.* 233. nu.1. p.18. *recen.*; nam quando ostenditur, quem esse heredem, tunc si interpellatus modo, quo supra, non doceat de Inventario legitimo, ac simul non reddat rationem de bonis inventariatis, Inventarium eidem non prodest, & tenetur in bonis suis, ac propria persona, ac si esset hæres simplex, & prout tenebatur defunctus; nec tali casu, ob confusionem, persona, ac bona hæredis differunt ab illis defuncti, & sic obligatio, quæ inhærebat omnibus defuncti, in omnibus, & ad omnes effectus fuit translata in heredem.

Quia supra hic fuit firmata conclusio, quod actor à via ordinaria potest variare, & convolare ad executivam cum refectione expensarum, libet addere quod licet contrarium teneant Carlevall. *de iudic. lib.1. tit.3. disput.* 14. nu.2. cum *trib. seq.*, Scacc. *de appell. q.17. limit.9. n.45. vers.* & *refert* Ab Eccles. *observ.* 38. nu.8. *vers.* *sed hanc limitationem*; adhuc non discedas ab opinione supra firmata, quod liceat variare cum refectione expensarum, cum illa sit verior, magis communiter recepta, & per Rotam approbata, ut ultra relatos per Carlevall. *dict. disput.* 4. nu.5. illam tenent Zacch. *de oblig. Cameral. quest.* 11. nu.19. Ridolph. *in prax. par.1. cap.1. nu.120.* Cancer. *var. resol. par.1. cap.17. nu.48. vers.* *boc*

hoc etiam casu, Cardin. Albit. *dict. q. 15. m. 32.* Scopp. ad Merlin. Pignatell. in *Schol. ad cap. 97. num. 4.* ubi plures congerit concordantes *tom. 2.* Capicc. Latr. *decis. 120. n. 19. & seq.* Rot. *decis. 200. num. 12.* apud Zacch. *de obligat. Camer. decis. 1123. n. 10. coram Coccin. & decis. 82. n. 1. & seq. p. 17. recen.*

- 66 Quæ expensæ solvi debent, antequam Reus novum iudicium suscipere cogatur, Cancer. *var. resol. p. 1. c. 17. n. 48. versic. & dicta expensæ.*

At quod sufficiat illas offerre cum deposito unius Iulii, & obligatione illas solvendi, quando erunt taxatæ, tenet Rot.

- 67 *decis. 1123. n. 13. coram Coccin.*, & cum hac opinione puto esse procedendum, tum ob auctoritatem excellentiæ Rotæ, tum quia refectio expensarum antequam inchoetur novus processus practicatur solum in iudiciis privilegiatis attentatorum, spoliis violenti, recursus ad Iudices Laicos, vel quia agatur de expensis contumacialibus, & sic in odium attentantis, spoliatoris, recurrentis ad Iudices Laicos, ac contumacis, quos leges odio prosequuntur, & ideo illos arceat ab audientia, non refectis prius effective expensis.

Verum quando variatio præstenditur in vim obligationis Cameralis, quod tunc creditor audiatur variando absque eo quod teneatur renunciare iudicio ordinario, vel reficere expensas, & quod auctoritates contrariæ, & signanter

- 69 *decis. 82. num. 1. & seq. par. 17. recen.* loquantur, quando Actor proponit certam actionem in libello, quæ illi non competit, & vult ab illa recedere variando ad aliam: secus quando illi competunt plura remedia summaria, & executiva, & omne jus suum in principio deduxit cum clausula *quam & quas*, hoc namque casu iudicium motum ex una actione, non impedit, quod non possit variari, & cumulari absque alia refectioe expensarum, Rot. *decis. 630. num. 5. coram Seraph. decis. 484. num. 4. coram Ludovif. decis. 1123. num. 10. cum duob. seq. coram Coccin.*, ubi testatur de stylo Supremorum Tribunalium, & bene in *Romani Cens. 21. Aprilis 1692. §. etenim, & §. & quidem coram bo. me. Ursino.*

Hanc Rotæ declarationem credo veram, si agatur coram eodem Iudice, nam tunc Reus non subiicitur novis expensis, cum causa terminetur etiam in iudicio variato ex iisdem actis, verum si variatio fieret ab uno Iudice ad alium, hoc est à Iudice de partibus ad Tribunal A.C. in vim obligationis Cameralis: tali casu de stylo Curie Actor variando debet reficere expensas factas in partibus à Reo, & simul transportare acta, ex illis enim potest forte apparere de iuribus Rei, nec debet propterea gravari onere expensarum, ac transportationis actorum factorum in partibus, dum ibi Actor voluntarie voluit illum convenire, & variatio non debet fieri cum damno Rei Conventi.

Si verò Actor convolare ad A.C. pro sola relaxatione censurarum in vim obligationis Cameralis, cum tunc variatio à Iudice de partibus ad A.C. non fiat super meritis iam iudicatis in partibus, sed solum ad effectum obtinendi censuras, nec propterea Reo augeantur expensæ propter variationem, tali casu actor variando nullas tenetur reficere expensas, ut appositè ponderat Zacch. *de oblig. Camer. quest. 11. num. 27.*

Quia verò sæpe contingit, quod debitor præveniat creditorem iudicio l. *diffamari* petendo, se absolvi à petitione crediti, quod præstendi potest per creditorem vigore Instrumenti, ex quo hoc sit nullum, vel a. i. contra Instrumentum crediti competant exceptiones, an tale iudicium ordinarium præventivum tollat viam executivam à creditore postea contra ipsum debitorem intentatam, vigore talis Instrumenti: dic quod non, ut bene probant Cardin. Albit. *dict. cap. 15. m. 23. & seq.* Carlevall. *de iudic. alleg. disput. 14. nu. 7. versic. in hoc casu*, Scopp. ad Merlin. Pignatell. in *Schol. ad cap. 97. n. 39. tom. 2.*, ubi laudat Carlevall. Cancer. *var. resol. par. 2. cap. 3. n. 23. & 26.*

- 73 Quinimmo si debitor iudicium super usuraria pravitate crediti introduxerit coram Iudice Ecclesiastico, adhuc creditor poterit cum suo iudicio executivo, non obstante iudicio prædicto præventivo coram Iudice Ecclesiastico, ac litis pendentia agere coram Iudice Laico, cum in executivis non obstat litis pendentia, Gratian. *cap. 118. n. 43. & 44.* Carlevall. ubi proximè *n. 48. & 49.* ubi reiecit contraria, Giurb. *dec. 100. nu. 7.*, super quo tamen vide Cancer. *var. resol. par. 2. cap. 3. nu. 44. & seq.*

Si verò exceptio in iudicio præventivo deducta per debitorem profluat ex eodem Instrumento crediti, tunc creditor non poterit postea petere illius executionem alibi, sed co-

Constant. ad Stat. Tom. II.

ram Iudice debitoris, ac Rei erit cognoscendum, an sit locus executioni, & interim in illa erit supersedendum, cum exceptio proposita tali casu profluat ab eodem Instrumento executivo, cui nitiur actor Carlevall. ubi proximè *nu. 10.*, 75 Chart. *decis. Lunen. 20. n. 14. cum duob. seq.*, & faciunt Cardin. Albit. *alleg. quest. 15. m. 27.* & Cancer. *var. resol. par. 2. cap. 3. num. 33. & 34.*

Idem dicendum, si creditor iudicio præventivo moto per debitorem non contradixerit, sed acquieverit, patiendū super illo sententiam ferri, tali quippè casu non poterit amplius creditor executive procedere, Cappucc. in *prax. tom. 2. artic. 2. n. 23. & 24. fol. 45.*, & præclare Rot. *decis. 93. n. 1. & seq. apud Post. de Subhast.*

Possent super hac materia variationis in executivis plura alia adnotari, sed his paucis contentus, si quis ampliorem, & uberiores menses super illa colligere exoptat, videat, 77 Natt. *conf. 496.* Surd. *conf. 413.* Gratian. *cap. 118. & cap. 593.* Merlin. Pignatell. *contr. forens. cap. 97. centur. 2. & Scopp. in Schol. ad dict. cap. 297.* Thesaur. *quest. forens. lib. 1. quest. 7.* Ab Eccles. *observ. forens. 38. par. 2.* Ridolph. in *prax. part. 1. cap. 1. a. num. 115. & seq.* de Marin. *quotid. resol. lib. 2. cap. 58.* Post. *de Subhast. inspect. 27.* Carol. Ant. de Luc. ad Gratian. *cap. 593.* Scappucc. de *Salvian. interd. lib. 2. quest. 5.* Staiban. *resol. 113. tom. 2.* Hodiern. *contr. 40.* idem in *addit. ad Surd. decis. 44.* Donat. de *Renunciat. cap. 14. nu. 152. & seq. tom. 1.* latissime Cardin. Albit. *de inconst. in iudic. quest. 15. & 43.* Cenc. *de cens. quest. 95. a. num. 28.* Ceval. *comm. contra commun. quest. 815.* Urceol. *consult. forens. cap. 43.* Zacch. *de oblig. Camer. quest. 11.*, Gutier. *præf. quest. lib. 3. exp. 39.* Merlin. *de pignor. lib. 4. quest. 105.* Cancer. *var. resol. part. 1. cap. 17. a. num. 41.* Capicc. *decis. 33.* & ibi Petr. in *addit. decis. 46. 80. & 126.* Franch. *decis. 52. & 200.* Afflic. & Ursill. *decis. 326.* Capicc. Latr. *decis. 120.* & ibi Gizz. & Manfredella. Milanen. *decis. 15. n. 13. & seq. lib. 1.* Urceol. *decis. Florent. 58.* Rot. *decis. 210.* apud Post. *de Subhast. in addit. decis. 58. 68. 97. & 200.* post Zacch. *de oblig. Camer. decis. 623. coram Merlino. decis. 122. & decis. 161. par. 6. recen.*

De Expensis litis.

C A P. CXCIV.

IN qualibet causa victus victori expensas reficiat non obstante, quod de calumnia non sit iuratum, & in sententia sit condemnatio omiſſa, nisi aliter per aliquod statutum in aliqua causa disponatur, in quarum repetitione nullus ordo, nec solemnitas juris requiratur, sed folio, ubi fuerunt adnotata, producta, & illarum examine Notario causa, unica citatione prævia, commisso, per Notarium examinentur, quo facto per Iudicem taxentur, actorque iurejurando affirmet tantum erogasse, iterumque reo citato ad solvendas expensas taxatas, contra eum mandatum executivum juris ordine exequendum relaxetur, & prædicta coram quibuscumque Capitulinis Iudicibus fieri debeant. Si verò in sententia condemnatio facta fuerit, coram Iudice sententiam exequente prædicta taxatio, & executio fiat.

PRÆLUDIUM SUMMARII

1 Materia expensarum dividitur.

AD ornatum huius statuti mandantis expensas à victo victori reficiendas esse, licet in illis non sit condemnatio, ex quo continet materiam in praxi frequentem, ac utilem, plura hic adnotanda esse censui, tam circa expensas debitas ex statuto, quam ex dispositione juris communis. Ut autem materia, tam utilis, aliqua longitudine tractanda, non recipiat confusionem, ideo illa in octo articulos dividitur.

In primo quippè agitur de expensis debitis ex hoc, vel similibus statutis, vel ex conventionione, & iure actionis.

In secundo de expensis debitis ex iure communis dispositione, quando in illis fiat, nec ne condemnatio, & quid de stylo Curie, ac Rotæ Romanæ.

In tertio erit sermo de expensis contumacialibus.

In quarto de expensis attentatorum.
 In quinto de expensis ob recursus ad Iudices Laicos.
 In sexto quæ expensæ dicantur vivæ, sive judiciales, & quæ mortuæ, seu extrajudiciales, & quomodo fiat illarum taxatio.
 In septimo proponuntur plura miscellanea circa expensas, videnda in sumuario.
 In octavo discutietur, quando pauperi litiganti debeantur expensæ, & sumptus litis.

ARTICULUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Expensas ex statuto debitas, vel vigore conventionis, & actionis, peti posse, & deberi etiam prolata sententia ex intervallo, & separata actione, licet in illis in sententia non fuerit facta condemnatio, plenè ostenditur. De jure tamen, si in sententia non sit facta condemnatio, non potest postea Iudex super illis condemnare, & quando secus. Ab expensis, debitis ex statuto, vel jure actionis, quando Iudex possit, nec ne absolvere ex justa causa. Absolutio victi ab expensis quatenus sententiæ acquiescat praticatur per Iudices in certis casibus, & ratio, ac utilitas talis praxis adducitur.

SUMMARIUM.

- 2 Statutum Urbis super expensis reficiendis victori à victo est uniforme juri communi.
- 3 Statutum de reficiendis expensis emanavit, ad hoc ut litigantes à libris calumniosi se abstineant.
- 4 Expensa de jure communi non debetur, si victus in sententia in illis non fuerit condemnatus.
- 5 Stante statuto de reficiendis expensis, hæ peti possunt Iudicio separato, etiam si in sententia non adsit condemnatio.
- 6 Expensa debetur tali casu conditione ex statuto.
- 7 Ab expensis debitis ex statuto non excusat justa causa litigandi.
- 8 Procedit maxime, quando statutum dirigit verba in victum, non in Iudicem.
- 9 Iudex de jure non tenetur condemnare in expensis, si illa non fuerint petita in libello, vel saltem in calculo ferenda sententia, & n. 10.
- 11 Expensa non debetur peti ex Statuto Urbis.
- 12 Expensa de jure censetur petita ex clausula petens sibi jus, & Justitiam appositam in libello.
- 13 Iudex de jure potest condemnare in expensis non petitis, si velit.
- 14 Iudex condemnationem in expensis, omissam in sententia, non potest postea supplere.
- 15 Fallit si hoc faciat eadem die prolata sententia.
- 16 Fallentia non praticatur in Urbe.
- 17 Suprema Tribunalia possunt condemnare in expensis ex intervallo.
- 18 Expensa possunt peti separata actione, & Iudicio quando debentur jure actionis, ex pacto, & conventionione.
- 19 Expensa debita jure actionis petuntur tamquam quid principaliter debitum, & non officio Iudicis.
- 20 Absolutus ab expensis, non censetur absolutus ab illis, quæ debentur ex pacto, & stipulatione.
- 21 Absolutus ab expensis in sententia, intelligitur absolutio de expensis debitis officio Iudicis.
- 22 Ab expensis debitis ex conventionione non excusat justa causa litigandi.
- 23 Si in Iudicio fuerint petita etiam expensa conventionales, & sequuta sit absolutio ab illis, non possunt amplius peti Iudicio separato.
- 24 Expensa debetur jure actionis, stante obligatione Camerali, & peti possunt Iudicio separato.
- 25 Expensa debita ex conventionione, non censetur remissa per quietationem, vel transactionem super negotio principali, & n. 26.
- 27 Ab expensis debitis non ex contractu, sed vigore cautionis præstita in vim statuti de reficiendis expensis, excusat justa causa litigandi.
- 28 Iudex non potest absolvere ab expensis, etiam data justa causa litigandi, quando illa debentur ex statuto.
- 29 Contraria sententia refertur, quæ probatur, & numer. 30.

- 31 Chartar. decis. Januen. 1., & Galganett. hic reiciuntur, & declarantur.
- 32 Absolutio ab expensis solet fieri, quatenus victus sententiæ acquiescat.
- 33 Fontanell. decis. 95. n. 24. improbat.
- 34 Victus absolutus ab expensis, quatenus sententia acquiescat, statim ac appellat, censetur in illis condemnatus.
- 35 Absolutio ab expensis debitis ex statuto debet esse expressa.
- 36 Statutum, quod victus reficere debeat expensas, intelligitur de expensis legitime factis.
- 37 Statutum Urbis 196. loquens de expensis est ordinatum pro Curia Capitolina.
- 38 Iudices Capitolini qui sint.
- 39 Clausula parito judicato non comprehendit expensas debitas ex statuto, si de illis in sententiis non sit facta mentio.

Hoc Statutum consonat cum dispositione Juris communis, de qua in l. cum qui temere 79. ff. de Iudic. & in l. properandum 11. §. Sive autem C. eodem cap. finem litibus de dolo, & contumac. & cap. calumniam de pæn., ex quibus Juribus habetur, quod temere litigantes, & succumbentes condemnantur in expensis, plenè Rot. decis. 382. coram Duran.; & in simili Statuto advertunt, Rebuff. ad Const. Gall. tom. 3. artic. 5. glos. unica n. 6. ad 8., ubi adducit rationes, Christin. ad leg. municip. Melchinen. tit. 1. art. 29. nu. 2. Tort. ad Stat. Papia Rubr. 39. n. 1.

Quinimodò hoc Statutum est magis proficuum litigantibus, quam sit dispositio Juris communis, eo quia disponit, quod victus absque alia condemnatione reficiat expensas Victori, & sic etiam si Iudex omiserit in illis condemnare, adhuc victus debet illas reficere; & hoc Statutum emanavit, ad hoc ut litigantes metu expensarum, pro certo reficiendarum, à calumniosi litibus se abstineant, ut advertit Mieres ad Const. Cathal. p. 1. collat. 8. n. 10. vers. & non sine causa.

De jure namque communi expensæ litis non possunt à victore peti, si victus in illis non fuit condemnatus in sententia, ex quo veniunt accessorie ad rem, de qua litigatur officio Iudicis mercenario, quod, prolata sententia, exprimitur terminato C. de fruct. & litis expens. Gabr. conf. 145. n. 8. & 15. lib. 2. Xammar. de offic. Iudic. & Advocat. part. 1. q. 9. num. 73. Gratian. decis. 126. num. 14. & 20. Peguer. in prax. civil. Rubr. 30. num. 30. ver. illa autem, Fontanell. decis. 315. plenè Thor. Rot. decis. 28. n. 8. & seq. Rot. decis. 371. n. 1. & 2. coram Manzaned.

Stante verò hoc Statuto possunt expensæ peti Iudicio separato, ex quo non requiritur præcedens condemnatio in illis facta à Iudice, nam illa etiam omissa remanet condemnatio facta à Statuto, & solum Iudex illas taxat, & liquidat, dum debentur conditione ex Statuto, Rolan. conf. 62. n. 13. lib. 4. Alin. in prax. §. 32. limit. 32. n. 2. Marlian. decis. Januen. 34. n. 3. Chart. decis. pariter Januen. 1. n. 2. Monter. decis. Aragon. 36. nu. 30. Thor. Rot. decis. 28. nu. 18. & seq. som. 1. & decis. 45. num. fin. tom. 2. Castill. decis. Sicil. 86. nu. 1. & seq. usque ad n. 8., ubi etiam, quod tales expensæ debite ex Statuto debentur jure actionis, Rot. decis. 371. num. 3. coram Manzaned., Fenzon. hic nu. 23.

Et quod debeantur conditione ex Statuto, quando pro illis in sententia non fuit facta condemnatio, Mieres ad Const. Cathal. p. 1. collat. 5. nu. 9. & 10. fol. mihi 178. Thor. Rot. decis. 45. nu. 20. to. 2. & in puncto hujus statuti Rot. de c. 357. num. 2. coram Coccin.; & debentur usque ad triginta annos, Thor. ibid.

Et stante hoc Statuto justa causa litigandi non excusat ab expensis, cum semper illæ debeantur, Molegan. altercat. leg. 1. §. n. 10. Marlian. d. decis. 24. nu. 5. Gratian. decis. 126. n. 15.

Præcipue dum Statutum circa condemnationem expensarum non dirigit verba in ipsum Iudicem, sed in victum, quod debeat reficere expensas, bene Cancer. var. resol. p. 1. cap. 21. nu. 32. & 33. Cirocc. discept. 60. nu. 90. ad 93. Fenzon. hic num. 20. & seq. & bene etiam Christin. ad l. municipal. Melchine n. tit. 1. art. 29. nu. 1.

Hinc licet de jure communi Iudex non teneatur condemnare in expensis, si à parte non fuerint petite in libello, ex quo cum illæ debeantur Officio Iudicis mercenario, non tenetur Iudex illud impartire, si pars illas non petat, Bald. in l. properandum num. 2. & seq. C. de Iudic. Fermosin. cap. finem litibus de dol. & contumac. q. 6. n. 5. Rodriguez

de exec. sent. & rei jud. c. 7. n. 5. Pegaf. res. for. lib. 2. c. 16. n. 61. Cavalc. dec. 14. n. 34. lib. 1. Thor. Vor. dec. 28. nu. 1. & seq. i vel
 10 saltem illæ peti debent in calculo ferendæ sententiæ, Christi-
 tin. d. art. 29. n. 11. vers. & propterea, Fontanell. dec. 95. n. 38.
 nihilominus ex hoc Statuto cessat necessitas petendi in li-
 11 bello expensas, ac protestationes, quod in illis fiat condem-
 nation, dum Iudicio separato peti possunt.

At de Jure communi satis dicuntur petite expensæ per
 12 clausulam appositam in libello ab Actore, petens sibi jus,
 & justitiam ministrari, Barbof. in cap. calumniam de pan. n.
 3. tom. 3. in 5. lib. decretal. Fermosin. in cap. finem litibus de
 dol. & contumac. qu. 3. n. 1. vers. ubi dicit; ex quo per talem
 clausulam censetur Iudex interpellatus, ut victum victori
 in expensis condemnet, Peguer. in prax. civil. Rubr. 30. in
 princip. Xammar. de Offic. Iudic. & Adv. p. 1. q. 9. n. 70. & 71.

Prout de Jure, licet quando expensæ non fuerunt peti-
 13 tæ, non teneatur Iudex in illis condemnare, nihilominus
 potest, si velit, in illis, etiam non petitis, facere condem-
 nationem, Peguer. in prax. civil. Rubr. 30. Rodriguez de
 execut. senten. cap. 7. n. 6. Covar. pract. q. 9. cap. 27. n. 5. Aze-
 ved. ad leg. recopill. tom. 2. lib. 4. tit. 22. leg. 1. n. 11. Xammar.
 de Offic. Iudic. & Advocat. part. 1. q. 9. num. 69.

Et quando agitur juxta dispositionem Juris communis,
 14 si Iudex omiserit in sententia condemnationem in expen-
 sis, non poterit postea illam facere, cum functus sit officio
 suo, Xammar. de Offic. Iud. p. 1. q. 9. n. 73. cum aliis cumula-
 tis per Peguer. in prax. Rubr. 30. n. 30. vers. illa autem, Aze-
 ved. d. l. 1. n. 12. i potest tamen eandem die prolata sententiæ
 15 condemnationem in expensis addere, Azeved. ibidem nu.
 14. & 15. Fermosin. in dict. cap. finem litibus de dol. & con-
 tumac. qu. 5. num. 4.

At in praxi post publicatam sententiam, cum sit ques-
 16 tum Jus parti, non vidi per Iudices Urbis unquam deven-
 tum ad talem condemnationem in expensis hæc tamen dis-
 cussio in Foro Capitolino cessat, attento hoc Statuto.

Suprema tamen Tribunalia, qualia sunt Sacra Congre-
 17 gationes Cardinalium, possunt in expensis condemnare
 etiam ex intervallo, quamvis in sententia, & decreto de illis
 non sit facta mentio, Rot. decis. 674. num. 8. coram Amar.
 Dunozeit.

Similiter expensæ terminato Iudicio possunt peti nova
 18 actione separata, licet in sententia super illis non sit facta
 condemnatio, quando illæ sunt debite ex pacto, Rolan.
 conf. 62. nu. 6. & seq. 1. 4. Surd. conf. 142. n. 2. & 3. Luc. Pet. in
 prax. lib. 9. c. unico de exp. n. 1. Alin. in prax. §. 32. limit. 32. n.
 2. Cancer. var. res. p. 2. c. 6. n. 34. Salgad. de Reg. protell. p. 3. c.
 16. n. 42. Ab Ecclel. observ. for. 31. n. 15. p. 1. Molegnan. Alter-
 cat. legal. 15. n. 16. Fragos. de Regim. Reipub. p. 1. lib. 5. disp. 13.
 §. 8. n. 186. Ridolphin. in prax. p. 1. c. 13. nu. 604. & 605. ubi
 quod ita quotidie observat praxis, Azeved. d. leg. 1. num. 16.
 Xammar. de offic. Iud. & Advoc. p. 3. q. 4. n. 30. Surd. dec. 261.
 n. 8. & 9. Monter. dec. 36. n. 30. Berlicch. dec. 127. n. 3. & 4. p. 1.
 Thor. Vor. dec. 28. n. 18. & infra tom. 1. Fontanell. dec. 95. n.
 11. & 12. ubi adducit rationem, quia expensæ debite ex
 19 conventionem, & jure actionis petuntur, non tanquam ac-
 cessorie Iudicis Officio debite, sed tanquam quid ex se
 principaliter, prout est ipsum negotium principale, Rot.
 dec. 122. n. 1. & 2. coram Card. Cerr.

Hinc absolutus ab expensis non censetur absolutus ab il-
 20 lis, quæ ex conventionem, ac stipulatione debentur, Tort.
 ad Stat. Pap. Rubr. 39. num. 35. vers. similiter, Rovit. super
 Pragm. 1. de expensis n. 4. Cancer. var. res. p. 3. c. 2. nu. 246.
 Peguer. in prax. civil. Rubr. 30. n. 30. & post alios congestos
 Cortiad. dec. Cathal. 22. n. 80.

Cum absolutio ab expensis facta à Iudice in sententia in-
 21 telligatur de expensis debitis Officio Judicis mercenario,
 non autem de illis, quæ debentur ex conventionem, Gra-
 tian. c. 33. num. 9. Muscatell. in prax. civil. p. 7. glos. condem-
 nando n. 8. & seq. Granut. theorem. 6. num. 10. Cyriac. contr.
 §. 17. n. 7. Pillor. quest. Iur. lib. 1. q. 11. n. 4. Merlin. Pignatell.
 contr. forens. cent. 2. c. 42. n. 38. Molegnan. altercat. leg. al. 15.
 n. 8. & 9. Cavalcan. dec. 15. n. 29. vers. immo si à Iudice lib. 1.
 Surd. dec. 261. n. 8. Fontanell. dec. 315. n. 12.

22 Nec justa causa litigandi excusat ab expensis debitis ex
 conventionem, Barbof. in l. cum qui temere 79. n. 121. & infra
 ff. de Iud. Azeved. d. l. 1. n. 29. Fermosin. in hac finem litibus in
 premissis n. 11. de dol. & contumac. Surd. conf. 142. n. 2. & 3. l. 1.
 Rolan. conf. 62. nu. 6. & seq. 1. 4. Rovit. d. pragm. 1. de expens.
 n. 3. in fin. Tort. Rubr. 39. n. 35. Gratian. c. 33. n. 7. & seq. Cy-
 riac. contr. 229. n. 32. & melius contr. 264. nu. 6. ad 9. Miqres
 Constant. ad Statut. Tom. II.

ad Const. Cathal. p. 2. collat. 8. n. 84. Mut. super cap. Regn. Sicil.
 c. 168. n. 18. tom. 4. Guzman. de evict. q. 13. n. 23. & 24. Cancer.
 var. res. p. 2. c. 6. n. 34. Cappuc. prax. tom. 1. c. 11. art. 9. n. 124. &
 seq. Ridolph. pariter in prax. p. 1. c. 13. n. 603. Peguer. in prax.
 civil. Rubr. 30. n. 22. Surd. dec. 142. n. 2. & seq. & dec. 261. n. 4.
 Fontanell. dec. 95. n. 12. & seq.

Quando tamen in processu fuere petite etiam expensæ
 conventionales, debite iure actionis, tunc si facta sit abso-
 lutio ab expensis, intelligitur etiam de conventionibus,
 & sic cessat actio illas petendi in Iudicio separato, Gratian. 23
 c. 33. num. 10. i quod pariformiter procedit in expensis de-
 bitis vigore Statuti, Cavalcan. dec. 15. num. 30. vers. si fue-
 rit lib. 1.

Et quando actum fuit vigore obligationis Cameralis, in
 qua continetur promissio damnorum, & interesse, & sic
 expensarum, tunc pariter debentur iure actionis, & peti
 possunt post sententiam, & relaxatum mandatum, licet in
 illis de expensis non sit facta mentio, Gilian. ad Stat. Pe- 24
 rusin. verbo expensa n. 4. Gratian. dec. 126. num. 16. Rot. dec.
 123. n. 3. post Gilian. ad Stat. Perus. & dec. 371. num. 7. ad 9.
 coram Manzaned. repetita decis. 218. post Zacch. de oblig.
 Camer. & dec. 122. n. 1. ad 3. coram Cerr.

Quinimmo expensæ debite vigore obligationis Came-
 ralis, vel aliis iure actionis semper debentur, licet lis sit fi-
 nita per sententiam, vel relaxationem mandati, vel tran-
 sactionem, vel per quietantiam, quamvis in illis de ex- 25
 pensis non sit facta mentio, Ridolph. in prax. p. 1. c. 13. nu.
 606. & dixi infra hic n. 110.

Et amplius expensæ debite iure actionis ex Statuto, vel
 conventionem non censentur remissæ per receptionem sortis
 principalis, vel transactionem, nisi de illis sit facta expres- 26
 sa mentio, Gratian. discip. 32. nu. 13. & seq. i & sic fuit fir-
 matum de Voto etiam Allettamenti in quadam Causa
 Romana inter Carolum Morellum, & D. Ducem Mat-
 thejum.

Adverte tamen, quod supra firmata de expensis conven-
 tionalibus, intelliguntur, si expensæ debeantur ex contra-
 ctu extrajudiciali, & voluntario, secus si ex contractu ju-
 diciali, & necessario, nempe vigore cautionis præstitæ in
 vim Statuti de reficiendis expensis, cum hoc casu justa cau-
 sa litigandi excuset ab expensis, quæ propterea non debentur 27
 ex contractu, & conventionem, Gratian. cap. 33. n. 8. Tort.
 d. Rubr. 39. n. 35. vers. item procedit.

An autem attenda hujus Statuti, vel similitum dispositio-
 ne possit Iudex ab expensis absolvere ex justa causa; nega- 28
 tive opinio placet Galganetto hic, ubi refert, sic fuisse
 per ipsum decisum, Chart. dec. if. lanuen. 1. fore per tot. &
 signanter n. 9. ubi notat, quod quando Statutum dirigit
 verba in ipsum victum, quod solvat, vel reficiat expen-
 sas, vel condemnetur in expensis, non possit Iudex, etiam
 ex justa causa, ab illis absolvere, & hanc opinionem sequi-
 tur Fragos. de Regim. Reipub. p. 1. lib. 5. disp. 13. §. 8. num.
 184. & seq. Cappuc. in sua prax. tom. 2. p. 3. cap. 11. artic. 16.
 numer. 241. ad 246. i & rationes apud ipsos videri pos-
 sunt.

Sed contrarium tenent Fenzon. hic n. 28. & seq. Luc. Pet. 29
 in prax. lib. 9. cap. unico de expens. nu. 26. Guzman. de evict.
 q. 13. n. 28. latè Petr. Barbof. in l. cum qui temere 79. nu. 128.
 & infra de Iudic. Tort. d. Rubr. 39. num. 43. Facchin. contr.
 jur. lib. 12. cap. 52. Rebuff. ad Const. Gall. tom. 3. tract. de expen-
 sis. art. 1. glos. unica num. 48. ubi quod hæc sententia est
 æqua, & in iudiciis tenenda, & illam plenè firmat Fermo-
 sin. cap. finem litibus de dol. & contumac. qu. 2. num. 2. ad 5.
 ubi contra riis respondet Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. glos.
 18. p. 4. num. 112. tom. 2. Molegnan. altercat. legal. 15. nu. 1. i
 & in terminis similitum Statutorum per bonas rationes
 hanc sententiam defendit Christin. d. art. 29. num. 4. ad 6.
 Mut. super cap. Regn. Sicil. tom. 5. c. 299. num. 9. Muscatell.
 in prax. civil. p. 7. glos. condemnando num. 81. & seq. fol. mi-
 hi 271. & tandem videtur in hanc opinionem inclinare,
 Cappucc. ubi proximè num. 247. Cavalcan. dec. 15. num. 30.
 vers. tamen contraria opinio p. 1. Fontanell. dec. 315. n. 10. &
 11. ubi testatur de observantia sui Senatus, Thor. Vor. dec.
 28. num. 34.

Et hæc secunda opinio, uti magis communis, ac æquior,
 melioribusque rationibus, & auctoritate rerum judicata-
 rum roborata, videtur securè retinenda, & cum ea, dum
 eram Secundus, & postea Primus Collateralis in Curia 30
 Capitolii processu, & vidi etiam prius sic fuisse servatum
 per antecessores Iudices in eadem Curia, & cum eadem opi-
 nione

nione meo tempore pluries fuit processum per Assettamentum.

- 31 Non obstant Galganettus, & Chart. contrariæ opinionis Sectatores; nam contra ipsos stat caterva gravissimorum Doctorum, & ulterius Chartar. loquitur in terminis Statuti Januensis præcisè volentis, quod victus per Magistratum non possit absolvi ab expensis, etiam propter justam causam litigandi, prout in terminis Statut. *Papiae d. Rubr. 49. Tort. ibidem n. 48. & 49.* observat, quod statuentes ad tollendam hanc difficultatem, apposuerunt in Statuto verba præcisè, quod victus condemnatur in expensis, si habuerit justam causam litigandi, si non; & Galganettus fatetur, fuisse prius in illa causa à se decisa prolata binas sententias contrarias, ac in iudicatum transactas pro opinione nostra, absolventes ab expensis: & satis mirandum est de Galganetto, quod in gradu restitutionis in integrum incidenter petita adversus dictas duas sententias, absque notoria iniustitia, quinimmo assistente iustitia pro duabus conformibus ausus fuerit iudicare, victum adversus dictas duas sententias esse restituendum, dum ex illis nulla resultabat læsio, ex quo prolata fuerant iuxta magis communem, rationabiliorem, veriore, ac æquior opinionem, quod non obstante hoc Statuto possit Judex ex justa causa absolvere ab expensis.

- Et talis absolutio ab expensis ex justa causa, etiam de jure communi, solet per Judices multoties praticari conditionaliter, quatenus pars victa sententiæ acquiescat, ut passim vidi per alios Judices praticatum, & aliquando ipsemet sic praticavi, ab aliis Judicibus, & à Doctoribus, qui talem praxim docuere, edoctus: ex qua forma absolventi conditionaliter ab expensis obtruncantur passim lites, nam victus considerans suum jus non subsistens, & quod appellando se submittit periculo reficiendi expensas, facere semper acquiescit sententiæ contra se lata, & de hac praxi absolventi ab expensis cum dicta clausula, *quatenus sententiæ acquiescat*, testatur Gratian. *cap. 572. num. 1.*, qui loquitur in puncto hujus Statuti, *Mastrill. decis. 166. in principio*, & hanc praxim non improbavit Rota in *Assina Expensarum 7. Junii 1682. §. Minusque excessus coram b. me. Pauluccio*.

- 33 Et licet Fontanell. *decis. 95. num. 24. in fine* hanc praxim derideat, & illam non servari in Principatu Cathalonie dicat Xammar. *de Offic. Judic. & Advocat. p. 3. cap. 4. n. 34. vers. quam tamen praxim*, nihilominus cum illa vigeat nedum Romæ, sed alibi, & optimum soleat producere effectum obtruncandi lites, quod Reipublice interest, hinc non est digna derisione, sed potius commendatione, & fat esse debet, quod illa placuerit Rotæ in dicta *Assina Expensarum coram Pauluccio*.

- Qua clausula attentata, statim ac victus, conditionaliter absolutus ab expensis, quatenus sententiæ acquiescat, appellat, censetur in expensis condemnatus, Gratian. *c. 572. n. 2. Xammar. alleg. 94. num. 34. vers. probat ergo*, *Mastrill. decis. 166. n. 12. & seq. Leoncill. decis. Ferrarien. 82. nu. 155. & in alleg. Assina Expensarum §. Minusq. excessus coram Pauluccio*.

- 35 Absolutio tamen ab expensis in terminis hujus Statuti debet esse expressa, nam aliàs, ex quo de illis in sententia non sit facta mentio, non officit, quin peti possint ex Statuto actione, ac iudicio separato, ex lictera Statuti hic, & facit bene Castill. *decis. 86. num. 1. cum duobus seqq.*, ubi id firmat secundum similem antiquum stylum Regni Siciliæ.

- Licet autem Statutum nostrum velit, quod victus debeat semper reficere expensas, etiam si in illis non sit condemnatus, intelligitur tamen de expensis legitime factis, secus si illegitimè, & culpa victoris factæ sint, prout in fortioribus terminis pactum initum de reficiendis expensis, intelligitur de expensis iuste, ac legitime factis, *Surd. conf. 64. n. 9. & seqq. lib. 1. Gratian. cap. 806. n. 7.*

- Hoc Statutum est ordinatorium pro solo Foro, ac Judicibus Capitolii, & non habet locum in aliis Tribunalibus extra Capitolium, ex verbis ejusdem Statuti, ibi, *& prædicta coram quibuscumque Capitulinis Judicibus fieri debeat*, & observat Rot. *dec. 371. n. 3. coram Manzaned. & in Romana Alimentorum super expensis 22. Januar. 1700. §. Cæterum, coram R. P. D. Ansaldo*.

- Judices autem Capitolini sunt nedum Senator, ac ejus Collaterales, sed etiam Judices Consulatuum Artium (que 38 Jurisdictio Consulatuum, dum hæc scribebam de mense

Septembris Anni 1692. suppressa fuit, & meo iudicio cum omni prudentia) ac omnes Judices Deputati à Senatore in locum Collateralium, quando hi allegantur suspecti, cum tunc succedant in omnibus, & per omnia in locum Judicum Ordinariorum ex *Stat. Urb. lib. 1. cap. 12.*

Adverte, quod licet ex hoc Statuto expensæ peti possint conditione ex Statuto, & novo iudicio, si in illis in sententia non sit facta condemnatio, nihilominus clausula *Pariro iudicatio* non comprehendit expensas per hoc Statutum debitas, quoties in sententiis, de illis non sit facta mentio, 39 Rot. *dec. 357. n. 2. coram Coccin.*

ARTICULUS II ARGUMENTUM.

In expensis quando de jure, ac de stylo Curiae, ac Rotæ Romanæ fiat condemnatio, tam in prima, quam in aliis instantiis. Quando nec ne justa causa litigandi ab illis excuset late discutitur. Quando petens plus debito condemnatur in expensis, nec ne; & an debitor teneatur offerre summam verè debitam, ne condemnatur in expensis: Si quis pro parte vincat, & pro alia succumbat, quomodo fiat condemnatio in expensis ostenditur. Referuntur late casus, in quibus fit condemnatio in expensis. Cedens liti quando teneatur ad expensas litis etiam ante cessionem, vel solum ad illas factas post, plenè enucleatur. Quando debeatur expensæ factæ in extractione Instrumentorum, ac pro legitimatione personarum. In iudicio nulloquid dicendum, quando fit absolutio ab observatione iudicii. Et quid si causa decidatur ex iuramento litis decisivo, vel in supplementum. Demum circa expensas alia plura examinantur, de quibus habebis in Summario.

SUMMARY.

- 40 Victus de jure condemnatur in expensis.
- 41 Victus de stylo Rotæ semper condemnatur in expensis, non attenda iusta causa litigandi.
- 42 Stylus Rotæ prædictus est conformis dispositioni juris.
- 43 Stylus Rotæ condemnandi semper in expensis remanet moderatus, ex quo parce in Rotæ expensæ taxantur.
- 44 Stylus prædictus Rotæ non intrat, quando non condemnatur in expensis.
- 45 Fallit in expensis debitis vigore conventionis, cum tunc etiam in Rotæ possint peti expost.
- 46 Stylus prædictus procedit in causis Rotæ commissis, non autem quando Auditores Rotæ cognoscunt causas extra Rotam uti Prælati.
- 47 Iusta causa litigandi extra Rotam de jure excusat ab expensis.
- 48 Iusta causa litigandi procedit à difficultate articuli cadentis in lite.
- 49 Et etiam ab auctoritate unius Doctoris gravis.
- 50 Iusta causa litigandi, qua sit, plurimum pendet ab arbitrio iudicis.
- 51 Iusta causa litigandi pro absolutione ab expensis non debet à iudice exprimi in sententia.
- 52 Iusta causa litigandi certo tempore, non excusat, si postea illa cesset, & n. 53.
- 54 Iusta causa litigandi excusat ab expensis Reum, non Actorem.
- 55 Contrarium firmatur, licet in Actore requiratur magis iusta causa.
- 56 Sententia secunda revocans primam absolventem ab expensis, intelligitur condemnare etiam in expensis prima instantia.
- 57 Declara, si prior sententia fuerit revocata ex iisdem actis.
- 58 Secus si ex noviter deductis etiam in Rotæ.
- 59 Condemnatio in expensis procedat, etiam si revocatio prima sententiæ procedat ex novis iuribus, notis tamen condemnato.
- 60 In expensis semper condemnatur, qui in mendacio, ac dolo fuit repertus.
- 61 Expensæ aliarum instantiarum non debentur, si Judex appellationis restrictivè condemnavit in expensis tantum coram se factis.
- 62 Fallit, si priores sententiæ confirmavit in omnibus, & per omnia.
- 63 Judex Appellationis non dicitur condemnasse in expensis.

- pensis prima instantia, à quibus iudex à quo expresse absoluerat, secus si tacite, & num. 64.
 65 Absolutio ab expensis facta à iudice Appellationis comprehendit etiam illas prima instantia, & quando secus ibidem.
 66 Expensarum condemnatione non facta à iudice prima instantia debet victor appellare, alias iudex Appellationis non poterit in illis condemnare.
 67 Fallit, si victus appellavit simpliciter à sententia.
 68 Victor tali casu, si victus appellationem non prosecutur, poterit obtinere condemnationem in expensis.
 69 Victus si appellavit in parte, & partibus contrariis, tunc talis appellatio victori non proderit pro expensis, si ipse non appellet.
 70 Creditor petens plus debito, & Reus negans totum, an hic teneatur ad expensas referuntur Doctores, quod petens plus debito in illis condemnatur, & numer. 74.
 71 Debitor tali casu non tenetur offerre summam verè debitam, nec ob hoc condemnatur in expensis.
 72 Sed contrarium tenent alii, & quod debitor teneatur offerre summam verè debitam.
 73 Intelligence, si creditor non impugnet recipere minorem summam oblatam.
 75 Opinio, quod debitor debeat offerre summam debitam pro evitandis expensis, nec creditor petens plus debito ad illas teneatur, procedit, quando in hoc non potest considerari dolus.
 76 Creditor petens plus debito, si successit in ius alterius, excusatur.
 77 Sed si debiti pars sit cum ipso extincta, secus est, cum tunc non possit excusari à dolo.
 78 Condemnatio in expensis, quando petitur plus debito, fit pro rata victoria.
 79 Creditor petens plus debito, si fecit se promptum recipere summam verè debitam, & debitor illam non obtulit, hic tenetur ad expensas.
 80 Creditor petens plus debito cum clausula, salvo iure verioris summae non patitur penas insititas petentibus plus debito.
 81 Idem si fuerit petita certa quantitas cum clausula plus, & minus.
 82 Idem procedit, si pars indebitè petita sit minima respectu totius crediti.
 83 Creditor petens plus debito, vel debitor negans totum, quando teneantur ad expensas, vide Doctores remissive.
 84 In expensis fit condemnatio pro rata victoria, quando pro parte quis vicit, & pro alia succubuit, & numer. 85.
 85 Cavalcan. decis. 15. num. 13. part. 1. declaratur.
 86 Si utraque pars vicit, & non est facile distinguere quantitatem expensarum, tunc ab illis utraque pars absolvitur.
 87 Expensa attentatorum debent refici ab attentante, nec prius audietur.
 88 Pariter à recurrente ad iudices Laycos.
 89 Pariter quando quis est obligatus in forma Camera.
 90 Expensa ab obligato in forma Camera debentur solum iudiciales, & non extrajudiciales.
 91 Contraria opinio est verior, & n. 93. & 94.
 92 Rota expensas extrajudiciales taxat in summa modica scutorum decem pro qualibet instantia.
 95 Decis. 162. coram Cerr. declaratur.
 96 Expensa pro extractione publici Instrumenti debent refici, licet non precesserit citatio ad declarandum, an velut stare copia simplici, & num. 98.
 97 Decis. 161. n. 5. coram Duran. declaratur.
 99 Talis citatio requiritur, quando agitur contra heredem debitoris defuncti.
 100 Talis citatio nec est necessaria, quando agitur de copiis Instrumentorum habendis à Notariis A.C., & Camera, qui non dant copias simplices.
 101 Expensa citationis, ac libelli pro habenda solutione debiti maturati, debentur, licet debitor citatus coram A.C. in partibus, citet postea ibi ad recipiendum summam debitam, & n. 102.
 103 Borgnin. dec. 15. n. 34. par. 1. declaratur.
 104 Expensa facta pro legitimatione propria persona non reficiuntur victori.
 105 Procedit si quis visa legitimatione acquievit, secus si perstitit in lite.
 106 Mart. vot. Pisan. 87. reprobat, & declaratur, & numer. 108.
 107 Legitimatio persone semel admissa à parte non potest amplius impugnari.
 109 Expensa facta pro habenda declaratione desertionis causa refici debent.
 110 Expensa, in quibus fuit facta condemnatio, debentur etiam facta super lite transactione, si in hac non fuerint expresse remissa.
 111 Procedit licet transactio facta sit de ordine Rota.
 112 Declara non procedere, si transactio facta sit ante sententiam, & non agatur de expensis factis ex conventionione, vel statuto.
 113 Expensa refici debent male carcerato cum mandato suspicionis fuge.
 114 Reficiuntur ab illo, qui malitiosè distulit producere sua iura, ac Instrumenta.
 115 Conclusio non procedit in Reo.
 116 Nec procedit in Actore, quando illa ignorabat.
 117 Expensa debentur injustè expulso, & qui obtinuit mentionem.
 118 Debentur emendanti libellum.
 119 Ob correctionem erronea confessionis, & quando secus.
 120 Expensa reficiuntur, quando à iudicio ordinario quis convolat ad executivum.
 121 Secus si à iudicio executivo fiat variatio ad ordinarium.
 122 Expensa debentur à proponente in iudicio exceptiones irrelevantes, quae rejiciuntur.
 123 Et in his expensis iudex debet condemnare ante sententiam definitivam in negotio principali.
 124 Sententia interlocutoria prolata contra aliquem, idem in illa condemnatur in expensis.
 125 Expensas passas in interlocutoria victus non recuperat, si postea vincat in definitiva.
 126 Victus per sententiam ab observatione iudicii condemnatur in expensis.
 127 Et expensis predictis non refectis non potest novus processus inchoari in eadem causa.
 128 Iudex an possit absolvere ab expensis in sententia prolata ab observatione iudicii.
 129 Expensa facta in iudicio nullo debentur, & sunt reficienda, antequam possit procedi in negotio principali, & n. 130.
 131 Expensarum compensatio fit quando sententia declaratur nulla, & simul pronunciatur super meritis contra illum, qui obtinuit super nullitate.
 132 Expensas reficere tenetur, qui obtinuit à Principe instantiam peremptam restaurari.
 133 Victus ex causa iuramenti in supplementum non tenetur ad expensas.
 134 Procedit conclusio, si agatur de facto alieno jurare debentis, secus si de proprio facto, & adsit semiplena probatio.
 135 Verior est opinio, quod si quis plusquam semiplenè probaverit, tunc fiat condemnatio in expensis, secus è contrà.
 136 In foro Capitolino victus ex tali iuramento tenetur ad expensas, nisi ab illis fuerit expresse absolutus.
 137 Expensa debentur in causa terminata per iuramentum litis decisivum, & n. 138.
 139 Cedens liti ante sententiam, non tenetur ad expensas, & n. 140.
 141 Nec cedens tenetur ad expensas, quando cessit liti statim visis Instrumentis, ac probationibus.
 142 Debentur à cedente liti post visas probationes, & num. 143.
 144 Debentur expensa facta ante cessionem, & quando non ibidem.
 145 Debentur si cessio facta sit post duas sententias, & factam resolutionem à Tribunale Camera pro habenda tertia sententia.
 146 Cessio non excusat ab expensis quando facta fuit non in principio cause, sed post sententiam, & postquam ab ea fuit appellatum.

- 147 *Expensa sportularum voluntaria in Rota non reficitur à cedente liti post resolutionem Rotalem, sed contraria opinio refertur.*
- 148 *Fallit si sententia est necessaria, & non sufficit cessio verbalis.*
- 149 *Cessio liti facta à Procuratore sine speciali mandato non suffragatur.*
- 150 *Fallit si Procurator habeat facultatem gerendi eam, quæ facere potest principalis.*
- 151 *Cessio liti non suffragatur, si non contineat acceptationem iudicis cum recessu à lito, ac restitutionem expensarum.*
- 152 *Cessio liti facta in limine ferenda sententia nihil operatur sine dictis requisitis.*
- 153 *Ad expensas quando Fiscus, vel Accusator teneatur in causis criminalibus, vide remissive.*
- 40 **V**ictum de Jure communi teneri ad expensas litis, & in illis condemnari probatur ex l. eum qui temere 79. ff. de iudic., & l. properandum §. siue alterutra C. cod., & cap. finem litibus de dolo, & contumac.
- Et de stylo Rotæ fit semper in illis condemnatio, licet victus habuerit justam causam litigandi, & licet lis non fuerit calumniosa juxta dec. Cassador. 3. de rescript. decis. 246. coram Puteo lib. 2. in correct., decis. 176. coram Verall. lib. 1. dec. 112. num. 5. coram Arguell. dec. 73. num. 4. & 5. dec. 186. num. 5. & dec. 214. n. 1. par. 15. recen. & dec. 271. num. 16. par. 16. & alibi passim, & de tali stylo, sibi tamen non aridente, testatur Fontanell. dec. 95. num. 1. & seqq. & dec. 315. num. 13.
- 41 **E**sset talem styllum conformem dispositioni Juris Communis, quoad expensas processuales, latè probat doctissimus Petr. Barbof. in l. eum, qui temere 79. n. 62. & seq. de iudic.
- Qui rigor Juris in Rota condemnandi in expensis, tam si adlit justa, quam injusta causa litigandi, mitigatur, ex quo eadem Rota expensas extrajudiciales taxat in summa exigua, & moderata, ut præcisè advertit Rot. dec. 73. n. 5. coram Bich. & dec. 319. n. 6. coram Pamphil., ubi quod dicta moderata refectio expensarum, quæ fit in Rota, nihil aliud est, quam refectio damni illius, quod quis passus fuit litigando, & refarciendum per eum, qui illud dedit, etiam si hoc fuerit sine culpa.
- Non obstante tamen hujusmodi stylo, si Rota ex justa causa omisisset condemnare in expensis, quod potest facere, tunc vigore talis styli non posset facere condemnationem in expensis ex post Rot. dec. 371. num. 6. coram Manzaned. nisi ageretur de expensis debitis ex conventionione, & obligatione Camerali ut supra, tunc enim posset etiam in Rota peti ex post dict. dec. 371. num. 8. ad 10. coram Manzaned.
- Præfatus stylus procedit in causis tantum Rotalibus, quia viget solum in Rota, non autem in causis commissis Auditoribus Rotæ, uti Prælati, in his enim servatur stylus illius Tribunalis, cujus vigore Auditor Rotæ procedit, Rot. dec. 12. n. 6. coram Arguell.
- 42 **E**xtra vero Rotam de Jure communi justa causa litigandi excusat ab expensis, Fermosin. in cap. finem litibus in præmissis n. 10. de dol. & contumac. Fenzon. hic n. 28. & seq. Add. ad Pamphil. dec. 89. n. 10. Rot. dec. 12. num. 4. coram Arguell. unde passim Judices ex justa causa absolvunt ab expensis, vel purè, ac simpliciter, vel cum supra dicta clausula, quatenus sententia victus acquiescat.
- 43 **J**usta autem causa litigandi in proposito, & absolvendi ab expensis est difficultas articuli cadentis sub lite, Rovit. super Pragm. 1. de expensis nu. 6. Raudens. decis. Pisan. 22. n. 74.
- Pariter opinio unius Doctoris egregii, & primarii, in quo concurrat nedum excellentia scientiæ, verum etiam integritas conscientiæ, Rovit. ibid. n. 7.
- At qualis esse debeat justa causa litigandi, quæ excusat ab expensis, non potest super hoc dari certa regula, cum res facti plerumque sit, hinc Judicis arbitrio remittitur super illa arbitrari, Menoch. de arbitr. centur. 2. cas. 177. Rodriguez de execut. senten. cap. 7. n. 4. & plenè Rebuff. dict. tit. de expens. glaf. mica n. 30. & seq.
- 44 **J**ustam tamen causam, ob quam Juxta absolvit ab expensis non tenetur in sententia exprimere, Fermosin. in dict. cap. finem litibus qu. 1. n. 3., ubi quod contraria opinio nec Jure probatur, nec in præxi observatur.
- Adverte tamen, quod si quis pro certo tempore habuit justam causam litigandi, & postea in progressu causæ fuerint producta jura, ex quibus capit fovere malum jus, debet evitare condemnationem expensarum pro tempore, quo habuit justam causam litigandi, Fermosin. alleg. qu. 1. n. 7. secus post productionem Jurium, ac Instrumentorum, ex quibus fuit intercisum ejus bonum Jus, Grat. cap. 72 §. n. 37. Peguer. in præx. civil. Rubr. 30. n. 20. vers. attamen pro tempore; quinimò si eadem jura, & Instrumenta erant nota ipsi Actori usque à principio causæ, quia cum ipso celebrata, vel aliàs illorum notitiam habebat, cum tali casu nunquam fuerit in bona fide, nec habuerit aliquo tempore justam causam litigandi, fit condemnatio in expensis totius Judicii, Gratian. theor. 11. n. 15. Fragos. alleg. disput. 13. & §. 8. n. 178. Peguer. alleg. Rubr. 30. num. 21. Fontanell. dec. 96. num. 14.
- Justa autem causa litigandi excusat ab expensis Reum, non Actorem, qui debebat, antequam litem institueret, benè inquirere super juribus suis, & venire ad palestram judicalem bene paratus, Fragos. dict. §. 8. n. 177. versic. oppositum, Caren. resol. 182. nu. 6. Gramatic. dec. 83. per tot. Rot. dec. 257. n. 15. post Pacific. de Salvian.
- At quod etiam Actor excusetur ab expensis ob justam causam litigandi, licet in illo major causa, quam in Reo requiratur, probant Rebuff. dict. tit. de expens. art. 1. n. 15. Caren. dict. resol. 182. n. 7. Azeved. ad leg. recopill. alleg. leg. 1. n. 26. Petr. Barbof. in l. eum qui temere n. 76. & 77. de iudic. & Actorem ab illis absolvit, Rot. dec. 593. n. 13. coram Merlin., & plenè Molegnan. altercat. legal. 15. n. 21. & seq., ubi maximè id dicit procedere, si agatur de Actore hærede, & ignorante.
- Si autem sententia absolvens ab expensis fuit in gradu appellationis revocata cum condemnatione succumbentis in expensis, talis condemnatio intelligitur etiam de expensis primæ Instantiæ, licet de illis in condemnatione non fuerit facta specialis mentio, Petr. Barbof. in dict. leg. eum qui temere n. 87. ff. de iudic. Granut. theorem. 6. nu. 1. & seq. Fragos. alleg. §. 8. n. 179. Amat. dec. March. 33. Castill. dec. 86. n. 5. & 6. Giurb. dec. 81. n. 1. Rot. dec. 240. coram Puteo lib. 2. in correct. dec. 96. post Zacch. de Salar., & dec. 259. coram Carill. utrobique n. 1. dec. 268. n. 1. & 2. par. 9. rec., & in Esina Expensarum 7. Junii 1682. §. minusque excessus cor. Pauluccio.
- Quod procedit quando priores sententiæ prolatae favore succumbentis fuerunt revocate in gradu appellationis ex iisdem actis, Granut. Theor. 11. nu. 1. & 2. Barbof. in dict. l. eum qui temere n. 108. Amat. dec. Ferrar. 41. n. 24. Fontanell. dec. 96. n. 3. Rot. Bonon. divers. dec. 140. nu. 8., & infra Rot. dec. 340. n. 3. coram Verall. par. 1. dec. 168. nu. 5. par. 9. rec., & dec. 180. num. 5. & infra coram Priol., & videantur benè de materia loquentes, & casus distinguentes Fermosin. in allegat. cap. finem litibus de dolo, & contumac. qu. 3. nu. 7. & 8. & Peguer. in præx. civil. Rubr. 30. n. 42. & 43.
- At si sententiæ revocentur ex novis juribus deductis in gradu appellationis, etiam in Supremis Tribunalibus, expensæ non debentur à succumbente, qui vicerat in prioribus Instantiis, Barbof. ubi proximè, Rot. dec. 10. alias 231. de dol., & contumac. in nov., quam decisionem testatur in Rota servari, Verall. dec. 142. par. 3. Bellamer. dec. 319. in fine. versic. item quod in sententia dec. 730. nu. 1. par. 1. divers., ubi pariter testatur de stylo Rotæ & dec. 82. nu. 4. ad 6. par. 17. recen. & talem styllum Rotæ ex dec. Verall. 340. nu. 4. p. 1. refert Fontanell. dec. 95. n. 3. quocirca si mandatum relaxatum in secunda instantia ex noviter deductis justificetur, & ex illis mandatum confirmetur, vel de novo relaxetur, non autem pronuncietur, esse exequendum, tunc non sunt reficiendæ expensæ primæ Instantiæ, Rot. dec. 191. n. 2. & seqq. coram Cavalier.
- Quando verò jura producta in gradu appellationis erant nota illi, qui obtinuit in prima Instantia, quia proprium illius factum concernebant, vel aliàs de illis verisimilem notitiam habebat, tunc fit condemnatio expensarum, non obstante, quod revocatio sententiæ procedat ex novis Juribus, & probationibus, Azeved. allegat. leg. 1. n. 33. Mierel. ad Const. Cathalon. part. 1. collat. 5. n. 9. ad 13. Rot. alleg. dec. 10. alias 251. in fine de dol., & contumac. in nov., & facit Fontanell. dec. 96. n. 14.
- Idem dic, si is, qui obtinuit primam sententiam, fuit repertus mendax, nam tunc semper condemnatur in expensis, Rot. dec. 730. n. 1. & 3. par. 1. divers.
- Si verò Juxta appellationis in condemnatione expensarum taxative se restrinxerit ad illas factas coram ipso per dictio-

61 dictiones *coram nobis tantum*, vel alias restrictivas, tunc non veniunt expensæ aliarum instantiarum, Granut. *theor.* 6. nu. 13. *versio. limita secundo.*

62 At Franc. Monald. *conf.* 10. per tot. lib. 1. tenet quod si Judex appellationis confirmet priores sententias, in omnibus, & per omnia, tunc verba restrictiva quoad expensas, coram nobis tantum, non important absolutionem ab aliis coram se non factis, & respondet contrariis, Kovit. *super Pragm.* 1. de expens. n. 5.

Sed quando Judex primæ instantiæ expressè absolvit ab expensis, si Judex appellationis in illis condemnat, non dicitur condemnasse in illis primæ instantiæ, plenè Gratian.

63 *decif.* 50. per tot. & Scopp. in *observ. ad eandem decif.* 50. Rot. *decif.* 240. coram Puteo lib. 2. in *correct.* & *decif.* 104. num. 2. coram Diuozett. Sen. secus si Judex primæ instantiæ solum tacite ab illis absolvisset, quia in sententia de expensis mentionem non fecerit, tunc enim Judex appellationis condemnando in expensis dicitur etiam condemnasse in illis primæ instantiæ, ut per Gratian. *dict. decif.* 50. nu. 1. & 12.

64 Et è contra absolutio ab expensis facta in secunda instantia comprehendit quoque illas factas in prima, etiam si in hac fuisset quis condemnatus, Thomat. *decif.* 48. num. 16.

65 Peregr. *decif.* 128. nu. 13. Sed contrarium est verius, quando Judex appellationis confirmat primam sententiam, in qua adest condemnatio expensarum, licet ipse ab illis absolvat, quia tali casu intelligitur absolvisse ab expensis secundæ instantiæ tantum, Fulgos. *conf.* 158. cum quo procedit Noal.

66 *conf.* 39. per tot., qui bene hoc probat.

Quando autem Judex primæ instantiæ omisit condemnare in expensis, & à tali omissione victor non appellavit, tunc Judex appellationis non poterit in expensis primæ instantiæ condemnare, ut post relatos firmat Fragos. *alleg.* §. 8. nu. 182. Cappucc. in *prax. tom.* 1. par. 3. cap. 11. artic. 19. nu. 290.

67 Gratian. *decif.* 50. à n. 3. & *infra.*

Sed si pars victa appellavit simpliciter à sententia contra se prolata, in qua fuit omissa condemnatio expensarum, tunc Judex ad quem, vigore appellationis prædictæ communis utrique parti, poterit etiam in expensis primæ instantiæ condemnare, Felin. in *cap. significaverunt* num. 5. & ibidem Abb. num. 11. de *except.* Nat. *conf.* 489. in *fin.* Xammar. de *offic. Judic.* & *Advocat.* par. 1. *quæst.* 9. num. 124. in *fine* & n. 125. qui n. 124. in *fine* probat, Gratianum contrarium tenentem: licet Gratian. approbetur à Peguer. in *prax. civil.* Rubr. 30. à n. 34. quando primus Judex expressè absolvit ab expensis, & victor non appellavit, Rot. *decif.* 47. num. 3. de *appellat. in nov.* & si victus appellationem non prosequatur, adhuc victor poterit ipse obtinere, condemnari appellan-

68 tem per Judicem appellationis in expensis primæ instantiæ, Fermosin. in *cap. finem libris de dol.* & *contumac.* q. 6. nu. 1. & *seq.* & facit Gratian. *decif.* 50. n. 6. & 7.

At si victus appellavit à sententia, in qua expressè absolutus fuit ab expensis, & appellatio non fuit simplex, sed in parte, & partibus contrariis tantum, tunc victor debet appellare ab absolutione facta ab expensis, nec potest juvari appellatione interposita à victo super Capitulis sibi contrariis tantum, aliàs sententia super absolutione tali ab expensis transit in judicatum, nec potest obtineri illius revocatio ex restricta appellatione interposita à victo, ut plenè ostendit post alios Fermosin. *dict. quæst.* 6. num. 5. & *seq.* & admittit Gratian. *dict. decif.* 50. num. 7. Tort. ad *Strat.* Pap. Rubr. 39. num. 58. & *seq.* Salgad. de *Reg. protect.* part. 3. cap. 16. num. 17. & *infra* Cappucc. in *prax. tom.* 1. part. 3. cap. 11. artic. 17. num. 265. & *seq.* Leoncill. *decif.* Ferrar. 83. num. 9. & 10.

69 Nunc videndum super aliquibus casibus particularibus, in quibus esse locus condemnationi expensarum; Et primo se offert ille controversus articulus, an creditor petens mille, dum est creditor in sexcentis, & debitor negat totum, probato credito in sexcentis, debitor condemnatur in expensis, ex quo temerè negavit totum, vel potius creditor, qui petiit plus debito in illis condemnatur: & quod debitor non condemnatur in expensis, cum potuerit negare totum, sed potius creditor tali casu dicatur esse in culpa, petendo plus debito per *tex. in cap. 1. de plus petit.* & *Lunica C. eodem*, tenent Cravett. *conf.* 505. Surd. *conf.* 142. n. 7. lib. 1. Bertrand *conf.* 283. nu. 2. vol. 3. p. 2. Cancer. *var. resol.* p. 2. c. 6. n. 23. & 24. Cappucc. in *prax. tom.* 1. p. 3. cap. 11. artic. 8. n. 116. & 117. Peguer. in *prax. cap. 30. nu. 48.* de Laurent. *decif.* Avenion. 35. num. 4. ad 8. Rot. *decif.* 1022. n. 1. & 2. coram Coccim. *decif.* 49. n. 3. ad 5. coram Otthob. & *decif.* 4. n. 6. p. 18. recent.

70

Nec tenetur debitor conventus tali casu offerre summam verè debitam, sed potest negare totum, & propterea non condemnatur in expensis, plenè Paris. *conf.* 104. nu. 13. ad 16. 71

lib. 3. Surd. *conf.* 142. nu. fin. lib. 1. Covar. *pract. resol.* lib. 1. cap. 3. num. 5., qui ulterius subdit, quod potest negare totum, etiam cum juramento, & non potest puniri de perjurio, licet postea concludat temerè hoc facere, & cum peccato.

At contrarium tenent alii, quod scilicet debitor teneatur ad omnes expensas, si non obtulit summam verè debitam, & voluit temerè litigare, Rolan. *conf.* 62. num. 26. 72

vers. non obstat lib. 4., ubi tenet ex aliis, hanc esse communem opinionem, Paris. *conf.* 104. nu. 13. ad 15. lib. 3. Cappucc. in *prax. d. artic.* 8. nu. 118. (licet Doctores ab eo allegati hoc non dicant, excepta *decif.* 496. num. 6. coram Coccim.) Petr. Barbof. in l. *eum qui temerè* num. 141. & *seq. ff. de Judic.*, ubi quod Reus tenetur agnoscere bonam fidem, & fateri summam verè debitam, aliàs condemnatur in expensis pro rata debiti probati, bene Nevizzan. *conf.* 94. num. 12. de Laurent. *decif.* Avenion. 35. num. 9., ubi quod si petantur centum, & debeantur quinquaginta, debent offerri quinquaginta, aliàs debitor condemnabitur in expensis, quoties 73

tamen creditor sit paratus recipere illa quinquaginta, & eodem num. 9. *vers. ego autem* subdit, justius, ac humanius esse, quod debitor teneatur fateri summam verè debitam, Rebuffi. ad *Co. ff. Gall. rom. 3. tit. de expens. artic. 1. glos. unica* num. 21. & 22, ubi quod hæc opinio servatur in Curiis Franciæ, & cum hac opinione residet Cappucc. *alleg. art.* 8. num. 118.

Utraque opinio habet suos fautores, ut videre est apud 74

Bertrand. *d. conf.* 283. nu. 3. vol. 2. par. 2. de Laurent. *d. decif.* 35. & apud Fenzon. *hic nu.* 51., qui utramque opinionem refert, sed neutram dispungit.

Ego verò existimo esse procedendum cum secunda opinione, quoties præcipue in Actore petente ultra debitum non potest considerari dolus, quo solum posito potest 75

cedere prima opinio, ut colligitur ex *decif.* 44. nu. 4. & 5. coram Otthob. & secundam opinionem amplexa fuit Rot. in Bononien. Bonorum 4. Julii 1642. §. *Quia expensarum coram Cornelio*, ubi quod si debitor non fatetur partem debiti verè debitam, condemnatur in expensis.

Et hæc secunda opinio non admittit discussionem, quoties creditor agens successerit in jus alterius, tamquam hæres, vel cessionarius, & ignorabat partem debiti solutam, ac extinctam, Ludovic. *decif.* Perus. 51. nu. 12.

Si verò Actor petat plus debito vigore crediti cum ipso contracti, & pro parte extincti, tunc est magis probabilis prima opinio pro condemnatione Actoris in expensis, saltem pro rata victoriæ, cum tali casu dolus, vel culpa hinc inde adit, tam in Actore, qui scienter petiit plus debito, quam in Reo, qui negavit totum, & sic etiam partem verè debitam, & hanc opinionem tenet Bertran. *conf.* 283. num. 3. vol. 3. part. 2. volens, condemnationem in expensis 76

hoc casu fieri hinc inde, & dari illarum compensationem pro rata victoriæ, Surd. *conf.* 142. num. 12. lib. 1. Rebuffi. *dict. glos. unica* num. 53. & 54. Cappucc. in *prax. alleg. cap. 11. artic. 15. num.* 126. Boer. *decif.* 74. num. 1. Cavalcant. *decif.* 15. nu. 13. par. 1.

Et pro secunda opinione practicanda cessat omnis difficultas, quando Actor petens plus debito, se fecit promptum recipere summam verè debitam, & de hoc protestatus fuit, nam tunc debitor tenetur omnino offerre id, quod 77

verè debet, aliàs condemnatur in expensis, Nevizan. *conf.* 94. nu. 13. Fenzon. *hic nu.* 52., & plenè Azeved. ad *leg. recopill. tom. 2. lib. 4. tit. 7. leg. 2. n. 92.* & *seqq.*

Prout si creditor petens plus debito in libello instet, sibi solvi scuta mille, *salvo jure debita*, tunc enim nullam penam infligitur contra petentes plus debito, etiam quoad expensas, patitur, plenè Nevizan. *conf.* 94. nu. 14. & 15. Cancer. *var. resol.* par. 3. cap. 6. num. 30. Peguer. in *prax. civil.* Rubr. 30. num. 50. *vers. advertit ad hanc*, Ludovic. *decif.* Perus. 51. num. 13.

Idem dicas, si fuerit petita certa quantitas cum clausula 81

plus, vel minus, Boer. *decif.* 74. nu. 2. & *seqq.* Chart. *decif.* Lanus. 57. n. 3. & 6. Monach. *decif.* Bonon. 23. n. 13.

Procedit eadem conclusio, si pars indebitè petita respectu magni crediti sit minima, cum de minimis non curet Prætor ad *text. in l. fero, ff. de rest. in integr.* Menoch. *d. decif.* 23. num. 12.

Ceterum super hoc articulo, quando creditor petens plus debito condemnatur in expensis, vel potius debitor, qui non 82

fuit

fuit fassus summam verè debitam, videantur Nevizzan. *conf.* 94. Roland. *conf.* 62. lib. 4. Bertrand. *conf.* 283. vol. 3. p. 2. Paris. *conf.* 104. lib. 3. Surd. *conf.* 142. lib. 1. Menoch. *conf.* 197. Azaved. *ad leg. Recopil. tom. 2. lib. 4. tit. 7. leg. 2. num. 91. ad 95.* Petr. Barbof. in *leg. cum qui temerè n. 141. & seq. ff. de Iudic.* Cyriac. *concr.* 574. Cincer. *var. resol. p. 2. cap. 6. n. 24. & seq.* Peguer. in *prax. c. 30. n. 48. ad 52.* de Laurent. *decif. Avenion. 35.* Thesaur. *dec.* 231. Chartar. *decif. Lannu. 57.* Monach. *decif. Bonon. 23.* Rot. *decif.* 2022. *coram Coccin. & decif. 49. coram Ottob.*

Si verò plures articuli sint in lite, & agens in aliquibus obtineat, & in aliquibus succumbat, non debet in omnibus sequi condemnatio expensarum favore Actoris, sed datur compensatio, & fit condemnatio pro rata victoriæ, Granut. *theorem.* 111. n. 5. plenè Barbof. in *d. leg. cum qui temerè n. 115. & seq. ff. de Iudic.* bene Alciat. *respons.* 45. per *col. lib. 6. Col. de rat. rata q. 68. n. 8.* Tort. *ad Stat. Pap. Rub. 39. n. 50.* Rebuff. *alleg. artic. 1. glof. unic. n. 53. & seq. de expens.* Chart. *decif. Lannu. 57. n. 1. & seq.* Cavalcan. *decif. 15. n. 19. p. 1. Rot. decif. 339. n. 4. coram Manzaned.*

Nec bene sentit Cavalcan. *alleg. decif. 15. n. 13.* dicens, quòd condemnatio pro rata victoriæ non tenet, si non expriatur persona, & quantitas, tanquam incerta, nam dictum Cavaleani futile est, nam quando Actor petit certam quantitatem, & obtinuit solum pro certa parte, & pro alia succumbit, certa est victoria, ac respectivè succumbentia ex actis, & sic proceditur passim in Curia Romana, aliarum Curiarum inferiorum exemplari, & Magistris, ubi in sententia sequitur condemnatio pro rata parte summæ, vel rei petite, & pro alia datur absolutio, nec deficit tali casu certitudo, dum illa habetur ex petitione, & actis, quod videtur postea admittere idem Cavalcan. *num. 19. vers. nam in eodem;* & fit condemnatio expensarum pro rata victoriæ, itaut si petantur mille, & quis obtineat in quadringentis, tali casu cum altera pars vincat in sexcentis, expensarum quantitas dividetur, ut Actor illas consequatur pro quatuor ex decem partibus, & altera pars pro sex ex decem, Alciat. *respons.* 45. lib. 6. Bertrand. *conf.* 283. vol. 3. p. 2. Viv. *decif.* 427. n. 6. lib. 3. Thesaur. *decif.* 231. n. 3.

Quando tamen utraque pars vicit, & difficile est cuiuslibet expensas distinguere, tunc, mutua illarum compensatio ne facta, ab illis fit absolutio utriusque partis, Post. *resol.* 93. n. fin. Rovit. *super Pragm. de expens. num. 22.* Magon. *decif. Lucen. 50. num. 21.* Thomat. *decif. 50. num. 105.* Rot. *dec.* 116. *num. 2. coram Mantio.*

Debet etiam ab attentante refici expensæ in Iudicio attentatorum usque ad minimum quadrantem, nec attentans ante illarum refectionem auditur super negotio principali, Rot. *decif.* 184. *nu. 2. coram Cerr.*; super quo plenè dicam infra hic *artic. 4.*

Similiter ab excommunicato ob recursus factos ad Iudices laicos, latè Rot. *decif.* 163. *p. 6. recent.*; super quo erit sermo infra hic *art. 5.*

Debentur quoque, quando quis est obligatus cum obligatione Camerali, in qua continentur expensæ, damna, & interesse, ut dictum fuit supra hic *art. 1. n. 24.*

An autem obligatus in forma Cameræ debeat reficere solum integrè expensas vivas, & processuales, vel etiam extrajudiciales erogatas in Advocatis, Procuratoribus, & Copistis, Rot. *decif.* 122. *n. 9. ad 12. coram Cerr.* tenet, quod debeantur solum judiciales, ex quo promissio reficiendi damna, & interesse contenta in obligatione Camerali debeat interpretari secundum ea, quæ solita sunt observari, & praticari, & sic de expensis judicialibus, non extrajudicialibus.

Sed contrarium, & fortè melius tenet eadem Rot. *decif.* 664. *n. 6. coram Coccin.*, ubi quod taxa moderata solita servari per Rotam in taxandis salariis Advocatorum, & Procuratorum, procedit in expensis debitis Officio Iudicis, secus quando debentur jure actionis, quia damna, & interesse fuerint promissa.

Quæ secunda opinio videtur verior, & retinenda, nam quod dictæ expensæ extrajudicialiter erogate in Advocatis, Procuratoribus, & Copistis non taxentur per Rotam, nisi in scutis decem pro qualibet instantia, Rot. *decif.* 383. *nu. 6. p. 14. recent. & decif.* 186. *nu. 1. par. 15. decif.* 221. *num. 8. par. 16.*, & passim alibi, procedit de stylo Rotæ, fundato in quadam æquitate, ne litigantes in Rota depauperentur ob gravas expensas ex stylo fieri solitas in reiteratis discussionibus causarum, quas Sacra Rota permittit, diligentiori, & reiterata trutinata jura partium melius digerantur, quæ æquitas non potest confici in eo, qui præcisè se obligavit ad

omnia damna, & interesse, cum tunc expensas patiat ex propria obligatione voluntaria.

Et amplius pro roboranda hac secunda opinione stat ratio palpabilis, quia qui est per Instrumentum publicum quarentigia, vel obligatione Camerali, vel simili executiva obligatus, debet statim solvere, & suam obligationem adimplere, nec in eo potest considerari aliqua justa causa litigandi, quæ illum excuset ab expensis, Rodriquez de *exec. sent. cap. 7. num. 6.* & plenè hanc opinionem in obligatione Camerali probat Cappucc. in *prax. tom. 1. par. 3. cap. 11. art. 23. num. 405. & seq.* ubi allegat Rot. in *Romana Domus* 31. *Januarii* 1652. *§. de aliis autem coram Melio*, quæ non reperitur impressa, sed illam habui à R. P. D. Severolo Præfato doctissimo.

Idque caret omni prorsus dubio, quando quis se obligavit de evictione, & ad omnia damna, & interesse, ac ad prosecutionem litis omnibus suis expensis, etiam Procuratoris, & Advocati, plenè Guzman. *de evict. quest. 13. n. 10. vers. in Hispania & num. 11.*, ubi ostendit, quod expensæ necessariæ pro defensione emptoris hoc casu sunt omnes illæ, sine quibus lis non poterat agitari, ut Advocatorum, Procuratorum, Notariorum, Instrumentorum, Testium, ac erogata pro viaticis Iudicum: hinc hoc maximè casu non videtur recipienda *decif.* 122. Card. Cerr. allegata pro contraria opinione, sed potius erit procedendum cum *decif.* 664. *coram Coccin.*, & cum alia *Romana Domus coram Melio* allegata per Cappucc. ubi proximè, in quibus fuit responsum pro refectione omnium expensarum, etiam extrajudicialium, attenta obligatione Camerali.

Expensæ quoque erogate in extractione publicorum Instrumentorum sunt reticiendæ, licet non præcesserit contra colligantem citatio ad declarandum, an velit stare copiis simplicibus eorundem Instrumentorum, cum talis citatio soleat præmitti solum ex urbanitate, non ex necessitate, Salust. Tiber. in *prax. A. C. lib. 2. cap. 44. num. 6.* Ridolph. in *prax. part. 1. cap. 2. nu. 40. & seq.* Rot. *decif.* 273. *num. 5. coram Priolo.*

Nec contraria opinio Rotæ in *decif.* 161. *nu. 5. coram Duran.* turbare debet, quia loquitur incidenter, & articulo non discusso, nec aliquam auctoritatem, vel rationem affert, & Doctores, ac Rota *coram Priolo* tenentes primam opinionem, hoc faciunt cum ratione valida, nam dum quis debito tempore non solvit, vel non adimplet id, ad quod tenetur, scire debet, se posse conveniri judiciali, & quod creditor non tenetur cum eo exercere actus urbanitatis in Aula, non in Foro praticari solitos, & primam opinionem verissimam tenent etiam Thor. in *compend. decif. part. 1. verbo expensæ erogata in medio*, Quesad. Pilos. *dissert. lur. 23. num. 36. vers. quorsum est*, ubi quod si ob moram debitoris fuerit levatum Instrumentum, debet solvere salarium, ac mercedem solutam Notario pro tali levatione Instrumenti, quæ originem duxit à mora ipsius debitoris, & idem probat Thor. *Ver. decif.* 84. *n. 448. p. 1.*, & non dissentit Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 39. n. 14.*

Et opinio Rotæ *coram Duran.* in suo casu potest admitti, quia agebatur contra hæredes debitoris defuncti, tunc namque debet præcedere citatio prædicta, alias non debentur expensæ rigorosæ, erogata in extractione Instrumentorum in publicam formam, ratione ignorantie obligationis, ac Instrumenti, quæ præsumitur in hærede, ac succedente in jus alterius, Luc. Pet. in *prax. lib. 9. cap. unico de expens. num. 43. vers. qua in jus alterius*, Salust. Tiber., *allegat. cap. 44. num. 7.*

Cessatque prorsus dicta disputatio, quando agitur de copiis publicis Instrumentorum habitis à Notariis A. C., Apostolicæ, cum talis citatio ad nihilum deservit, ex quo illi non solent dare copias simplices, sed solum publicas Instrumentorum, ut etiam ex auctoritate Rota in *Romana Domus* 31. *Januarii* 1652. *§. Non obstat coram Melio* tenet Cappucc. *alleg. artic. 23. nu. 412.*

Hinc debentur quoque expensæ citationis, ac libelli facti contra debitorem, etiam non præcedente interpellatione extrajudiciali debitoris ad solvendum, quando in obligatione dies certa est appolita, & venit dies solutionis, Petr. Barbof. in *l. cum qui temerè num. 210. ff. de Iudic.*, & hoc dum causas in Foro agebam habui de facto coram A. C., nam debitor obligatus ad debitum dotis, & fructuum per Instrumentum obligatione Camerali munitum, citatus in partibus cum citatione Camerali coram A. C., prætendebat, se non teneri ad expensas citationis Cameralis, ac extractionis.

- tractionis Instrumenti dotalis, ex quo die sequenti post executam contra ipsum citationem Cameralem citaverat coram Iudice de partibus creditorem ad recipiendum pagas dotis, unâ cum fructibus decursas, & non solutas, ac simul videndum sibi inhiberi, ne auderet procedere coram A.C., stante solutione oblata, nec aliquas expensas facere; nam non attenda tali citatione facta in partibus, fuit iudicatum ab A.C., debitorem teneri ad expensas, & citationis Cameralis, ac Instrumenti dotalis extracti in publicam formam, quia de tempore citationis factæ coram Iudice de partibus citatio Cameralis præcesserat, ac Instrumentum fuerat extractum, & debitor, dum tempore debito non solverat pagas decursas, scire debebat posse ritari, & urgeri ad solvendum vigore Instrumenti, ejus copia publica jam fuerat extracta, & Romam transmissa pro obinendo mandato executivo; & ampliùs talis citatio per debitorem citatum debebat fieri coram eodem A.C., & non coram Iudice de partibus, qui non poterat facere decretum contra recurrentem ad A.C. pro executione obligationis Cameralis.
- 103 Nec tunc fuit habita in consideratione auctoritas Borgnin. *decif. 15. num. 34. par. 1.*, quia non aperit, an ibi ageretur de debito, ejus solutionis dies cesserat, quo casu, absque alia interpellatione ex firmatis supra, potest fieri extractio Instrumenti, & dictum Borgnini potest procedere, si ageretur de aliquo debito non puro, vel si conveniretur hæres, vel tertius in Salviano.
- Expensæ factæ pro legitimatione propriæ personæ in iudicio, ad ostendendum scilicet, se esse heredem, vel filium, an debeantur, negant Mart. *Vor. Pisan. 87. num. 1. & per tot. Gratian. cap. 72. num. 26. Molegnan. Altercat. legal. 15. num. fin.*
- At dicta opinio procedit solum, si quis statim visa legitimatione acquievit, & satisfecit suæ obligationi, secus si adhuc voluit litem prosequi, Natt. *conf. 232. num. 4. & facit Gratian. d. cap. 72. num. 26. & infra, & præcisè Rot. decif. 74. nu. 7. coram Cels.*; & cum hac distinctione securè procedas in iudicando, nam non desistens statim vilis Juribus productis pro legitimatione, videtur ostendere animum suum, quod vult defatigare, & quod etiam facta legitimatione non vult solvere, & sic debet condemnari in expensis, *Surd. conf. 537. n. 38. lib. 3.*
- 106 Cæterum *Votum Mart. 87. aberrat* in suo casu à tramitibus Juris, nam omninò ibi erant debite expensæ pro legitimatione propriæ personæ erogata, nam qui legitimationem opposuerat, aliàs agnoverat agentem pro hærede, dum illi solverat tanquam tali, & non est credibile, quod tunc non investigaverit, ac sciverit, an agens esset hæres testamentarius, & quod inconsultò voluerit solvere hæredi, si talis non fuisset, unde nec poterat ampliùs legitimationem personarum opponere, *Rot. decif. 48. n. 2. & 3. p. 7. recen. decif. 22. n. 6. p. 18. & decif. 393. nu. 12. coram Priol.*
- 108 Et potest dictum Martæ solum salvari, ex quo debebat Actor præmittere citationem, an vellet debitor stare iudicationi Testamenti, ac aliarum scripturarum, quas volebat producere pro legitimatione suæ personæ, super quo Mart. *nu. 10. facit* quoque fundamentum.
- Ab appellante pariter debent refici expensæ factæ ab appellato pro obtinenda declaratione desertionis causæ, cum sine tali declaratione, quando causâ fuit introducta coram Iudice Appellationis, non possit haberi res iudicata, nec taxatio expensarum factarum in causâ terminata favore appellati coram Iudice à quo, plenè Gaill. *observ. 137. lib. 1. Caltill. decif. 84. & ego decif. 17. firmavi* in meo Voto relato in *Annot. ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 81.*, & meum iudicatum fuit per partes tunc approbatum.
- Debentur non obstante transactione post terminatam causam cum condemnatione expensarum, si in transactione non fuerunt expresse remissæ, Petr. Barbof. in *l. cum qui temerè nu. 191. de Iudic. Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 56. nu. 31. tom. 1. Tort. alleg. Rubr. 39. nu. 20.*, qui propterea monet, quod etiam de expensis fiat mentio in transactione, Cavalcan. *dec. 15. nu. 32. lib. 1. Rot. decif. 270. num. 7. par. 16. recen.*, ubi id firmat etiam in transactione facta de ordine Rotæ, & ego decif. 17. firmavi *Vor. 147.*; sed hoc procedit si agatur de expensis debitis ex statuto, vel stipulatione, secus si Officio Iudicis, & transactio facta sit ante sententiam, Valeron. *de transact. tit. 5. quest. 2. num. 12. dictus Barbof. num. 190. in princip.*
- Reficit etiam expensas ille, qui obtinuit, aliquem carcerari cum mandato suspicionis fugæ, si postea conste, fuisse injustè, & invalidè carceratum, & ob hoc exarceretur, *113 Cyriac. conf. 165. nu. 6. Pegaf. resol. forens. lib. 2. cap. 16. num. 87. & seq.*
- Prout illas reficit etiam ille, qui dolosè distulit Instrumentum, ac titulum suum deducere, cum quo finis litibus fuit impositus, Peregr. *conf. 94. n. 7. vers. quod autem lib. 4. Alin. in prax. §. 32. limit. 18. num. 1. & 2. Scacc. de sem. & re judic. glos. 149. 7. nu. 48. Parlador. rer. quotid. lib. 2. cap. fin. §. 18. n. 15. Rovit. super Pragm. 1. de expens. nu. 27. Ruginell. pract. 99. cap. 18. n. 9. Rot. decif. 188. à n. 4. coram Pen.*
- Hæc tamen conclusio fallit in Reo, qui non cogitur producere Jura sua, antequam Actor probet suam intentionem, *115 Rot. decif. 188. coram Penia.*
- Nec minus procedit, quando victor non distulit maliciosè producere Instrumenta, sed ea produxit, quando potuit, & quando illa invenit, quo casu victus non condemnatur in expensis, Scacc. *d. n. 48. in fine*; quod absque dubio procedit in succedente in Jus alterius, qui præsumitur ignorare gesta cum suo authore.
- Etiam illi, qui obtinuit manutentionem pro recuperanda possessione, à qua nulliter, ac injustè fuerat ejectus, debentur expensæ *cap. 1 ubi Abbas de plus petit. Rot. decif. 390. n. 4. coram Peutingerv.*
- Debentur pariter ob emendationem libelli, *Rot. decif. 82. n. 1. & 2. par. 17. recen.*; & hæ dicuntur expensæ retardati processus, ideo in primis, & ante omnia reficiendæ sunt, Ruginell. *pract. 99. cap. 18. n. 4.*
- Idem dicas de expensis ob correctionem erroneæ confessionis, si correctio fiat in eadem instantia, secus si in diversa, & ad diversum finem, Ruginell. *ibidem n. 5. & 6.*
- Prout Actor illas reficere debet, quando à Iudicio ordinario in calibus permittis convolat ad executivum, cum talis variatio non permittatur, nisi refectis expensis passis per Reum in Iudicio ordinario, Cancr. *var. resol. par. 1. cap. 17. n. 48. Tondut. de prevent. judic. p. 1. cap. 10. nu. 24. Rot. decif. 200. n. 12. post Zacch. de oblig. Camer.*
- A Iudicio tamen executivo licet convolare ad ordinariū absque refectioe expensarum, unde licet actum sit iudicio executivo, potest Iudex condemnare in Iudicio ordinario ad evitandos circuitus, quando agnoscit, quod actor revera est creditor, si adint in petitione clausulæ salutaris *sibi lex, & Iustitiam &c. & omni alio meliori modo*, ut post relatos firmat Tondut. *alleg. cap. 10. nu. 24. versic. sed in Iudicio executivo.*
- Quando opponitur à Reo aliqua exceptio ad protrahendum processum, & illa non probatur, sit condemnatio in expensis, si puniatur malitia proponentis frivolas exceptiones ad propalandum Iudicium, Azeved. *alleg. leg. 1. nu. 56. & seq. Pegaf. resol. forens. lib. 2. cap. 16. nu. 63. & infra*, ubi subdit, quod si postea victus obtineat in negotio principali non recuperat tales expensas, Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 60. num. 3.*
- Et ulterius Iudex in huiusmodi expensis debet statim condemnare, & non expectare definitivam, Pegaf. *ibid. n. 73. & infra Barbof. in dict. l. cum qui temerè n. 151.*; quod secus est in aliis expensis debitis ratione victoriæ per sententiam definitivam in negotio principali, quæ non sunt reficiendæ, nisi in fine litis, *Rot. decif. 210. & decif. 674. utrobique nu. 3. coram Amat. Dunozeit.*
- Nam quando fertur aliqua sententia interlocutoria contra aliquem, hic condemnatur in expensis, Covar. *pract. 99. cap. 27. n. 20. versic. quarto*, Rodriquez *de execut. senten. cap. 7. nu. 2.*; & si victus in sententia interlocutoria postea vincat in sententia definitiva super negotio principali cum condemnatione partis in expensis, non ob hoc recuperat illas passas in sententia interlocutoria, Barbof. in *dict. l. cum qui temerè nu. 153. ff. de judic. Mut. super cap. Regn. Sicil. tom. 4. cap. 169. nu. 21. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 60. n. 3. Rebut. ad Const. Gall. tom. 3. art. 2. glos. una n. 3. & 4. Peregr. decif. Patavin. 152. n. 5. Franch. decif. 331. Fontanell. dec. 95. n. 26. & 27.*
- Similiter quando Reus absolvitur ab observatione iudicii, debet Actor illius favore condemnari in expensis, Gratian. *decif. 137. nu. 21. versicul. cum regulariter*: licet in addition. n. 7. referat Doctores remissivè tractantes, quando tali casu sit in arbitrio Iudicis ab illis absolvere.
- Et tales expensæ debite ex sententia prolata ab observatione iudicii, donec reficiantur, retardant processum super eadem causâ Peregr. *decif. Patavina 152. n. 7. in fine.*
- Nota tamen, quod opinio Doctorum volentium, quod sit

fit in arbitrio Judicis absolvere Actorem ab expensis, quando Reus absolvitur ab observatione iudicii, non est de facili
128 admittenda, præcipue in puncto nostri statuti hic volentis, quod victus in omni causa reficiat expensas, quæ statuti dispositio absque dubio largius interpretanda est favore Rei, cuius partes in iudicio sunt favorabiles.

Expensæ quoque factæ in iudicio nullo, necdum debentur, sed reficiendæ sunt, antequam ad ulteriora in negotio
129 principali procedatur, Rot. *decif. 738. n. 2. coram Ubald. Sen.*, ex quo expensæ veniunt in sequelam nullitatis actorum, quando pronunciatur, sententiam esse nullam, & sic regulariter debentur, Scialoja *de for. comperent. cap. 52. num. 381.* Ruginell. *pract. qq. cap. 18. n. 8.* Afflict. *decif. 70. n. 4. Monachi. decif. Florent. 48. n. 27. Leoncill. decif. Ferrar. 148. n. 2.*

Si verò eodem tempore, quo sententia declaratur nulla, pronunciatur in meritis contra illum, qui obtinuit ferri
131 sententiam super nullitate, fit expensarum compensatio, Leoncill. *alleg. decif. 148. n. 4.*, & facit Castill. *decif. 109.*

Tenetur etiam ad expensas, qui obtinuit à Principe, instantiam peremptam instaurari, & insulari spiritum vitæ,
132 nec poterit parte opponente audiri, non refectis prius expensis, ex *Stat. Urb. lib. 1. cap. 81.* ubi plene dixi in *annot. 11. art. 1. n. 165. & seq.* & firmiter Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 39. n. 35. versic. expensas pariter*, Petra *super Rit. Magna Curia Rit. 248. n. 55. & 56. tom. 2. Chart. decif. Ianuen. 24. per tot. Maitrill. decif. 70. n. 11. & seqq. Leoncill. decif. Ferrar. 136. n. 3.*

Victus verò ex causa iuramenti in supplementum, antequam
133 ad expensas, negant Luc. Pet. *lib. 9. cap. unico de expensis n. 48.* Carocc. *de Iuram. decif. 9. 27. n. 3. versic. unde præti- vando*, Tort. *ad Stat. Pap. Rubr. 39. n. 44. Coll. remed. subsid. 97. n. 12.* Fermolin. *in cap. finem litibus de dol. & contum. ac. q. 5. n. 7.* Cavalcan. *decif. 15. n. 32. p. 1. r. 1.* Thesaur. *decif. 26. n. 1.* Peregrin. *decif. P. tavim. 152. n. 6.* Grivell. *decif. Dolan. 10. n. 1. & 2. Rot. Bononien. divers. decif. 104. n. 43.*

At Grivell. *dict. decif. 10. n. 3.*, & per tot. ex Bald. in *Auth. generaliter n. 7. & seq. C. de Episcop. & Cleric.* admittit solum præfatam opinionem, si agatur de facto alieno illius, contra quem tale Juramentum in supplementum defertur, ubi scilicet ab eo petatur aliquid uti: succedere, & herede alterius, secus si agatur de facto proprio, quia petatur aliquid ex propria eius obligatione, tunc enim, si adit semiplena probatio, cuius vigore possit intrare Juramentum in supplementum, erit etiam locus condemnationi expensarum, nisi aliquid deducatur, per quod excusetur à præsuppta calumnia.
135 Thesaur. verò *decif. 26. n. 2. & seq.* reprobat præfatam distinctionem Baldi à Grivello approbatam, & dicit, quod contra illam fuit per Senatum iudicatum: licet *n. 3.* firmet, quod si ille, qui obtinet ex Iuramento in supplementum aliquid plus, quam semiplenè probaverit, & succumbens nihil omnino præstiterit, tunc expensæ debentur victori ex tali Iuramento, secus ille, contra quem defertur, semiplenè probavit, cum tunc non debeantur, licet alter plusquam semiplenè probaverit, & quod dictum Baldi sic debet intelligi, & hanc distinctionem in effectu sequuntur Nevizzan. *conf. 94. à num. 8. & seqq.* Tort. *dict. Rubr. 39. n. 44. vers. ubi limitat.* Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 15. n. 39.* Ridolphin. *in prax. p. 1. cap. 13. n. 626. & 627.* Rovit. *super Pragm. 1. de expens. n. 24.* Coll. *remed. subsid. 97. n. 12.* latè Petr. Barbol. in *l. eum qui temerè 79. n. 39. ad 46. ff. de Iudic.* Fermolin. *in alleg. cap. finem litibus de dol. & contum. ac. q. 5. n. 7. in fine.* Menoch. *decif. Bononien. 22.*

In causis verò fori Capitolini, attento hoc statuto, succumbens ex iuramento in supplementum tenetur ad expensas, nisi ab illis fuerit expresse absolutus, Luc. Pet. *dict. lib. 9. cap. unico de expens. n. 48. versic. sed ex statuto.* Christin. *ad leg. Munieip. Melchinent. l. 1. art. 29. n. 7. versic. quod etiam.*
137 Indubiè tamen debentur expensæ in causa terminata per iuramentum litis decisivum, Luc. Pet. *dict. n. 48. versic. licet secus sit*, Ridolph. *in prax. p. 1. c. 13. n. 625.* Alin. pariter in *prax. §. 32. ampliat. 70. n. 1. & limit. 14. versic. & si secus* Carocc. *de Iuram. decif. 9. 27. n. 3.*, & ratio est, quia obtinens ex tali iuramento decisivo, verè potest dici, quod obtineat ex probatione iuramenti oblatis per partem, quæ causæ decisionem sine alia probatione remittit conscientia, ac iuramento colligantur, & sic nulla super hoc iudicatio ex iuramento decisivo potest cadere dubietas.

Cedens verò liti an teneatur ad expensas, dissentiunt inter se Scribentes: sed constituenda est primo regula, quod
139 cedens liti ante sententiam regulariter non debet in expensis condemnari, *N. ut. super cap. Regn. Sicil. tom. 4. cap. 168.*

num. 16. Rot. decif. 82. num. 9. & 10. part. 17. recent.

Expensæ factæ post cessionem liti intimatam, multò minus debent refici à cedente, cum cesset mala fides, ac temeritas litigandi, Berlicch. *conclus. 78. n. 6. p. 1.* Gratian. *cap. 72. §. 28.* Bellamer. *decif. 14. Rot. decif. 261. n. 3. & 4. coram Merlin. & dict. decif. 82. n. 8. p. 17. recent.*

Nec tenetur cedens liti ad aliquas expensas, quando cessionem fecit post Instrumentum productum, ac visas probationes, Rebuff. *dict. tit. de expens. artic. 1. glos. unica num. 14.* Azaved. *ad leg. Recopill. tom. 2. lib. 4. tit. 22. leg. 1. n. 3.* Gratian. *cap. 72. §. 28. & seqq.*

Secus si cessio non fuit facta statim visa probatione, ac veritate, sed fuerit postea cōtinuata lis, nam tunc sive Actor, sive Reus sit, debet condemnari in expensis, Sord. *conf. 437. n. 18. lib. 3.*, ubi de ratione Rebuff. *dict. glos. unica n. 15.* qui pariter adducit rationem, Rot. *decif. 180. n. 9. coram Priol.*

Sed Fermolin. *in cap. finem litibus de dol. & contum. ac. q. 1. n. 7.* hoc intelligit quoad expensas factas post visum Instrumentum, vel aliam probationem, cum tunc inceperit habere injustam causam litigandi, secus in expensis factis ante.

At quod debeantur expensæ factæ ante cessionem, tenent Bald. in *l. postquam liti n. 14. versic. quinto queritur C. de p. et. Thimot. respons. 15. n. 6. & 7. dict. Rebuff. n. 12. & 13.* Alin. *in prax. §. 32. de expens. cap. 2. n. 1. circa medium* Tondut. *de prave. t. iudic. cap. 6. per tot.* Peguer. *in prax. civil. Rubr. 36. n. 53.* Berlicch. *conclus. 78. n. 5. & 6. par. 1.*, hoc tamen fallit, si causa renunciationis de novo supervenit, & prius habuit iustam causam litigandi, Bald. *d. n. 14. versic. hoc verum* Adl. ad Cappell. Tholof. *decif. 5. n. 2. versic. quod verum* Gaill. *obser. 24. n. 2. lib. 1.*

Quinimodò cessio facta liti nec excusat ab expensis factis etiam post cessionem, præcipue in obtinenda sententia, quando cedens iam reportaverat duas sententias contrarias, & ab illis appellaverat, & postea reportaverat etiam resolutionem contrariam in tertia instantia, plenè in *Vo. o Card. Gattaldi impresso in re. en. part. 14. decif. 522.*, ubi refert, pluries sic resolutum in Tribunali Camera, & bene etiam Rot. *decif. 180. n. 11. & 12. coram Priol.*

Nam solum expensæ factæ post cessionem liti non debentur, quando talis cessio, ac renunciatio facta fuit ante latam sententiam, vel, si lata sententia, ultra processum non fuerit, secus autem si à sententia fuerit appellatum, & ulterius post appealationem fuerit discussa causa, ac etiam emanaverit resolutio, nam tunc cessio liti non suffragatur ad evadendas expensas, ut latè in dict. *Vot. Gattaldi, & Rot. decif. 110. n. 6. & 7. coram Comit. & contrariis auctoritatibus declaratis in decif. 180. n. 11. coram Priol. Afsina Expensarum 7. Iunij 1682. §. fin. coram Pauluccio, & decif. 389. n. 6. coram Coccin.*, ubi quod ad effectum evadendi expensas debet fieri cessio in principio causæ, nam alias quis dolose, & calumniose litigaret, & postea, ut expensas evaderet, cederet liti.

In Rota tamen expensæ Sportularum factæ pro obtinenda sententia, postquam quis acceptavit decisionem, & resolutionem Rotalem, tamquam voluntaria, non debent refici, cum pars debuerit acquiescere, nec Rota cogit partes litigantes ad accipiendas sententias, quidquid sit de aliis iudiciis, de quibus loquitur dictum *Votum Gattaldi impressum in recen. part. 14. decif. 522.*, ut plenè declarat Rot. in *Gerunden. Expensarum 30. Novembris 1682. §. excessus, & §. fin. coram Albergato*; quæ decisio fuit postea revocata ut annotavi supra *ad Statut. Urb. lib. 1. cap. 44. annot. §. num. 134.*

Fallit quando sententia erat necessaria pro obtinendo mandato de reintegrando, tunc enim cessio facta liti non suffragatur.

Minusque suffragatur cessio merè verbalis, Rot. *dec. 410. n. 8. coram Cels.*

Nec ad evitandas expensas prodest cessio facta à Procuratore sine speciali mandato, Rot. *d. dec. 410. n. 8. coram Cels. decif. 299. n. 18. & seq. par. 18. recen. Perusina Reintegrationis 4. Iulij 1663. coram Albergato, & in Afsina Expensarum 7. Iunij 1682. §. fin. versic. cum quia coram Pauluccio.*

Fallit si Procurator habeat in mandato facultatem faciendi ea omnia, quæ posset principalis, etiam si talia forent, quæ mandato speciale exposcerent, Rot. in *alleg. Gerunden. Expensarum coram Albergato §. non refragante.*

Talisque cessio liti nec relevat, si non contineat acceptationem sententiarum cum recessu à lite, ac restitutionem expensarum, alias non retardatur expeditio causæ cum ulterioribus expensis, Rot. *decif. 110. num. 16. coram Comit. & in Perusina Reintegrationis 3. Iulij 1662. §. neque ad retardandam*

dandum coram Emerix Seniore, & in eadem 4. Julii 1663. s. seu post coram Albergato.

- 152 Hinc casus facti liti in limine ferendæ sententiæ sine re-
quiliis prædictis, nihil operatur ad effectum evitandi refe-
ctionem expensarum, Rot. decis. 603. n. 10. coram Cerr. & in
allegat. Perusina Reintegrationis s. sed post coram Albergato.

- 153 An autem in causis criminalibus Fiscus, vel Accusator
teneatur aliquando ad expensas, quia agitur de materia cri-
minali, illam prætermittendo, si casus occurrer, poterunt
videri Farinacc. q. 16. latè Ferriolin. in cap. finem litibus de
dol. & contumac. q. 2. Valenz. Velasq. cons. 50. lib. 1. Tasson. de
Antefat. ve. sic. 1. 1. obser. 1. num. 13. & seq. Rebuff. ad Const.
Gall. som. 3. tract. de expensarum. 1. glos. unica num. 11. & seq.
Clar. in prax. q. 62. & Bajard ad ipsum, Gratian. cap. 33. Tort.
ad Stat. Pap. Rubr. 39. nu. 24. & seqq. Rot. decis. 509. par. 4. to. 1.
recen. & decis. 1190. coram Coccin.

ARTICULUS III.

ARGUMENTUM.

Agitur hic de expensis contumacialibus reficiendis, quæ
illæ sunt, & quando nec ne adlit, vel cesset contumacia, &
sic illæ non debeantur. Clericus contumax in allegando
Clericatum coram Iudice Laico quando, nec ne teneatur
ad expensas; & an illarum condemnatio, ac taxatio tali ca-
su fiat à Iudice Laico, vel Ecclesiastico.

SUMMARIUM.

- 154 Contumax non auditur non refectis prius expensis contumacialibus.
155 Expensa contumaciales taxantur absque partis citatione.
156 In Urbe quomodo in illis procedatur.
157 Expensa contumaciales reficiuntur solum illa, quæ sunt
judiciales, præcipue quando sententia non fuit executæ.
158 Ad expensas contumaciales Iudex ex se condemnat.
159 A taxatione talium expensarum non datur appellatio.
160 Bald. in l. sancimus n. 21. de Judic. relictur.
161 Expensa contumaciales non reficiuntur, si adsint legiti-
ma causa excusantes contumaciam.
162 Expensas contumaciales quis non recuperat, licet postea
victor in causa.
163 Clericus differens allegare Clericatum coram Iudice
Laico post longam litem teneatur ad expensas.
164 Expensa tali casu à quo Iudice taxentur, & pro illis re-
laxetur mandatum contra Clericum.

Licet de expensis contumacialibus plura dixerim in An-
not. ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 89., nihilominus hic in pro-
pria sede expensarum aliqua super illis libere lubet.

- Et primo est supponendum, quod contumax non auditur
nisi prius refectis expensis contumacialibus, & quidem ne-
dum in illa causa, in qua fuit contumax, sed nec etiam in alia
inter easdem personas per tex. in l. sancimus C. de Judic. & in
cap. 1. de dol. & contumac. in 6. Azeved. ad leg. Recopil. tom. 2.
lib. 4. tit. 3. leg. 5. n. 4. Ruginell. de appellat. §. 2. cap. 3. nu. 917. in
fine, Pegal. res. forens. lib. 2. cap. 16. n. 43. & seq. Viv. decis. 11.
n. 5. Peregr. decis. Paravina 152. n. 7.
155 Et tales expensæ contumaciales debentur, ac taxantur abs-
que partis citatione, Azeved. in alleg. leg. 5. nu. 5. Fermosin. in
cap. finem litibus de dol. & contumac. q. 10. nu. 4. & passim in
illis Tribunalibus ordinariis Urbis, in quibus proceditur in
contumaciam, quando contumax citat, ac instat pro revo-
catione mandati in contumaciam expediti, solet fieri decre-
tum, refectis expensis revocari, quæ expensæ contumacia-
les, cum sit certum, quales, & quantæ sint ex stylo cujuslibet
Tribunalis, absque alia taxatione solvuntur parti, vel si pars
non est præfens, solent tradi Notario causæ, ad hoc ut illas
conferat parti.
Solumque in refectioe talium expensarum contumacia-
lium veniunt illæ citationum, comparitionum, & aliorum
actorum judicialium, & quæ respiciunt comparitionem, se-
cus illæ Advocatorum, & Procuratorum, præcipue quando
sententia contumacialis non est sortita effectum suum post
Alin. in prax. §. 32. ampliat. 62. n. 4. Armenzan. decis. Januen.
17. n. 17. ad 20.; & ex praxi Tribunalium Gubernatoris, &
Curie Capitoli, in quibus iuridicundo præfui, reficiuntur
solum expensæ citationum, & mandati relaxati.
158 Quæ expensæ contumaciales sunt adeo debite, ut possit Ju-
dex, si velit, parte etiam non petente, ad illas condemnare,

Rip. in l. 4. hoc autem n. 81. & seq. ff. de damni infect. Azeved.
ubi proxime n. 9. & 10. Pegal. res. forens. tom. 2. c. 16. n. 53. ubi,
quod si sunt liquide, etiam parti non petenti sunt reficien-
dæ, quia debentur officio Judicis, & in ejus contemptum, &
n. 54., & ideo passim Romæ ut revocatio mandatorum ob-
tentorum in contumaciam cum clausula prædicta Refectis
expensis.

Nec à dictarum expensarum contumacialium taxatione
datur appellatio, cum sint statim reficiendæ, Scacc. de appel-
lat. c. 2. q. 17. limit. 2. n. 18. Ruginell. simili tractat. §. 2. c. 3. nu.
915. & 917., ubi dicit, hoc esse notandum pro illis, qui pe-
tunt audiri, quando adest clausula Refectis expensis.

At Bald. in l. sancimus nu. 21. C. de Judic. tenet, non posse
contumacem appellare à condemnatione expensarum, bene
tamen à taxatione, si in illis fuerit excessum, hoc tamen di-
ctum Baldi ex praxi Curie non admittitur, quia cum sit cer-
tum, quæ expensæ ex stylo reficiantur, non potest agi de
excessu.

Adverte tamen, quod si cessaret contumacia ex causis ju-
stis, & legitimis, puta ex defectu Jurisdictionis, citationis
non bene executæ, vel quia non fuerit assignatum compe-
tens terminus expensæ contumaciales non debentur, Fer-
mosin. alleg. q. 10. n. 7. & in fine.

Expensæ solutæ ob contumaciam, licet contumax postea
obtineat sententiam favorem in illa causa, non repetun-
tur, Azeved. ubi proxime n. 11. & 12. Rovit. super Pragm. 1.
de expens. n. 23. Franch. decis. 331. n. 2. & 3.

Sed queritur an Clericus contumax in allegando Clerica-
tum coram Iudice Laico, coram quo conventus est, teneat-
ur ad expensas, si illum, post diu litigatum, producat, afir-
mant Fragos. de Regimin. Reipub. tom. 1. par. 2. lib. 5. disp. 13. 163
§. 8. n. 193. Maynard. decis. Tholosan. 24. nu. 1. lib. 1. plenissime
Hiero. Leo decis. Valent. 141. per tot. & decis. 148. nu. 12. lib. 2.
Bellamer. decis. 226., & ego plenè dixi in Annot. ad Stat. 89.
lib. 1. artic. 1., & videatur etiam Cortia. l. decis. Cathal. 22. & 26.
ubi, & à nostra Annot. ad dict. Stat. 89. habebis, à quo Iudice
fiat taxatio, relaxetur mandatum, & fiat executio pro ex-
pensis contra Clericum contumacem.

ARTICULUS IV.

ARGUMENTUM.

Latè hic agitur de Expensis attentatorum, quæ in Curia
integrè ab attentante refici debent, prout factæ sunt, tam
judiciales, quàm extrajudiciales, etiam erogatæ in Advocato,
Procuratore, Sollicitatore, & Copista, tam coram Iudicibus
Ordinariis, quàm in Rota, & etiam in Signatura, cum de-
beantur attentata passo omnes expensæ, tanquam damna, &
interesse. Pro expensis attentatorum potest agi iudicio sepa-
rato, & pro illis relaxatur Mandatum executionum sine li-
bello, & litis contestatione summarie Officio Judicis. Tales
expensæ debent effectivè refici, nec sufficit cedere attentatis
eam oblatione expensarum, vel deposito unius Iulii, ac obli-
gatione solvendi residuum, expensis liquidatis, & quando
fecit. Et alia plura super expensis, ac privi egitis attentato-
rum, ac spoliis violenti examinantur, de quibus in Sum-
mario.

SUMMARIUM.

- 165 Expensa attentatorum debent refici integrè usque ad obo-
lum tam judiciales, quàm extrajudiciales.
166 Expensa extrajudiciales in causis attentatorum habentur
pro judicialibus.
167 Expensa attentatorum factæ in Signatura, in Rota, ac
alibi reficiuntur rigore, etiam extrajudiciales.
168 Debentur integrè tanquam damna, & interesse.
169 Reficiuntur etiam sportula soluta in Rota.
170 Reficiuntur integrè à die commissi attentati, non mora
litis.
171 Expensa attentatorum factæ in Signatura taxantur rigo-
rose, prout factæ sunt, non in scitis quatuor, & n. 172.
173 Expensa Advocatorum, & Procuratorum taxantur
in Urbe in Iulii vigintiquatuor pro qualibet fun-
ctione.
174 Rigor prædictus procedit solum, quando attentata sunt
clara, dum in dubio respondendum est contra at-
tentata.
175 Referuntur solum cum rigore expensæ concernentes at-
tentata, non autem factæ circa merua causa, &
num. 176.

- 177 *Non reficiuntur expensæ extractus, & quare?*
 178 *Expensæ extra causam attentatorum reservantur ad finem litis.*
 179 *Expensæ voluntariæ factæ pro accessu ad Urbem non reficiuntur, etiam in iudicio attentatorum, & quando secus n. 180. & 181.*
 182 *Rota in causis attentatorum potest procedere etiam durante feriis generalibus, ac etiam in diebus Rotilibus memorialium.*
 183 *Et potest taxare expensas attentatorum dicto tempore.*
 184 *Expensæ attentatorum possunt peti, & taxari, licet in illis non sit facta condemnatio, cum sit pars attentatorum, & n. 185.*
 186 *Attentata purgantur sine libello, ac non servatis terminis substantialibus cum relaxatione mandati executivi.*
 187 *Expensæ rigorosè in iudicio attentatorum debentur omnes factæ in cognitione causæ super attentatis.*
 188 *Expensarum rigorosa taxatio procedit nedum in causis attentatorum in Rota pendentiis, sed etiam coram aliis Iudicibus.*
 189 *Xammar. rer. judicat. par. 1. definit. 13. num. 21. declaratur.*
 190 *Cessio litis facta ab attentante non excusat à tali refectio-
ne expensarum.*
 191 *Expensæ factæ, postquam quis renunciavit attentatis, non debentur, tamquam voluntariæ, & superflue.*
 192 *Intellige, si expensæ prius factæ, fuerint effectivè refectæ, cum non sufficiat depositum alicujus summa, & quando secus n. 195.*
 193 *Procedit licet expensæ sint illiquide, cum attentans habeat onus faciendi illas liquidare, & n. 195.*
 194 *Expensæ attentatorum, antequam reficiantur, non potest procedi ad ulteriora super negotio principali.*
 195 *Expensæ extrajudiciales in iudicio attentatorum si sint illiquide, sufficit depositum minus julii cum obligatione solvendi residuum.*
 197 *Processus ad ulteriora in negotio principali non denegatur, quando non fuit actum via privilegiata attentatorum, sed per viam nullitatis, & injustitiæ.*
 198 *Petita manutenzione via nullitatis non prohibetur quis illam petere per viam attentatorum.*
 199 *Expensæ in iudicio attentatorum liquidantur etiam à verisimili arbitrio Iudicis.*
 200 *Attentata commissa in preteritum Inhibitionum insubstantium ob solam calumniam obtentorum non debent purgari.*
 201 *Expensæ attentatorum non refectis procedi potest in causa pauperis illis reservatis ad finem litis.*
 202 *Super attentatorum purgatione succumbens tenetur ad expensas rigorosè, sicut attentans.*
 203 *Contrarium firmatur tanquam verius, & n. 204. declaratur Lancelot. de attent. p. 1. c. 1. n. 166. ad 173.*
 205 *Expensæ rigorosè taxantur in iudicio spoliis violenti.*
 206 *In iudicio spoliis violenti quis non auditur, non refectis prius expensis.*
 207 *Hoc non procedit in spolio judiciali, quoties absit dolus, & violentia.*

QUoad expensas attentatorum (super quibus in Tribunalibus Curie Romanæ frequentes sunt discussiones, ex quo mordicus Iudices volunt sustinere propriam Jurisdictionem, & coercere cum pœnis attentatorum illam spernentes) est præmittendum primò; quod attentans tenetur illas reficere integrè, ac rigorosè usque ad minimum qua irantem, nedum vivas, & processuales, sed etiam extrajudiciales consistentes in salariis, ac mercedibus Advocatorum, Procuratorum, Sollicitatorum, & Copistarum, nec in causis attentatorum in Rota hujusmodi expensæ extrajudiciales taxantur in scutis decem pro qualibet instantia, prout fit in expensis litis; quæ reficiuntur in aliis causis ratione victoriarum, sed rigorosè, prout revera factæ sunt, ex quo attentata sapiunt delictum, Rot. decif. 384. num. 8. & decif. 409. num. 7. coram Royas decif. 534. n. 18. coram Bich. decif. 133. nu. 7. & decif. 247. nu. 20. coram Celf. decif. 99. num. 1. & 2. post Zacch. de salar. decif. 744. num. 9. & seqq. part. 4. tom. 3. recent. decif. 221. nu. 9. & 10. part. 16. & decif. 527. numer. 1. 2. & 3. part. 18. tom. 2.

165 *Cum in causis attentatorum expensæ hujusmodi extrajudiciales habeantur pro judicialibus, & integrè reficiantur,*

Rot. decif. 534. n. 18. & 19. coram Bich.; & stylus ordinarius Rotæ de reficiendis totis scutis decem in qualibet instantia procedit in Iudiciis ordinariis, non autem in Iudicio attentatorum, Rot. decif. 384. num. 8. & decif. 409. num. 7. coram Royas.

Et reficiuntur rigorosè, etiam factæ in Signatura Justitiæ, & Rotæ in disputationibus dubiorum pro Advocato, Procuratore, Copista, Interprete, examine testium, & pro omnibus aliis quomodocumque factis pro habenda declaratione attentatorum, plenè Cappucc. in prax. tom. 1. par. 3. cap. 11. artic. 22. n. 378. & infra, Rot. decif. 384. nu. 7. & 8. decif. 409. n. 6. & 7. coram Royas, decif. 744. n. 10. & seqq. tom. 3. rec. & decif. 80. nu. 7. p. 13.

Debenturque integrè, tanquam damna, & interesse d. decif. 384. n. 1. & 2. & decif. 409. nu. 6. & 7. coram Royas decif. 80. nu. 2. p. 13. recent. decif. 29. n. 14. & infra, confirmata decif. 221. n. 9. & seqq. p. 16. & decif. 110. n. 7. p. 17.

Hinc licet olim in Rota ex stylo non reficerentur expensæ Propinarum, seu Sportularum: attamen hoc non procedebat in Propinis solutis in causis attentatorum, quia reficiebantur, tanquam damna, & interesse, Rot. decif. 4. num. 4. & 5. p. 15. recent.; & idem in Iudicio spoliis violenti, Rot. decif. 51. nu. 19. & 11. coram Zarati.

Et quidem debent refici expensæ prædictæ attentatorum integrè à die commissi attentati, non à die motæ litis, Rot. decif. 371. nu. 4. coram Coccin. decif. 384. nu. 7. coram Royas, & decif. 99. nu. 7. post Zacch. de Salar.

Expensæ autem factæ in Signatura in causis attentatorum taxantur rigorosè, prout revera factæ sunt, non autem in scutis quatuor juxta Edictum Signaturæ, cum qua taxa ab Edicto præscripta, licet in causa attentatorum processerit, Rot. decif. 815. n. 6. coram Amat. Dmozett., adhuc tale Edictum prodiit solum contra victum in Signatura, volentem rursus ad illam redire, qui non auditur, quando succubuit prima vice, nisi facto deposito scutorum quatuor, at in causis attentatorum, in quibus attentans tenetur ad omnes expensas rigorosè, tanquam damna, & interesse, debet integrè reficere, quod revera expensum est pro aedeunda Signatura, non autem dicta sola scuta quatuor, nam aliàs à damnis, & interesse fieret immunis contra propriam naturam attentatorum; hinc passim Rota, ac cætera Tribunalia Urbis expensas Signaturæ in causis attentatorum taxant rigorosè, prout revera erogatæ sunt, non autem in scutis quatuor, Rot. decif. 744. nu. 14. & seqq. tom. 3. recent. decif. 80. num. 7. p. 13. decif. 102. & 106. coram Duran. decif. 80. nu. 11. & 12. & decif. 247. nu. 20. coram Celf., & hæc est praxis ipsiusmet Signaturæ, ac cæterorum Tribunalium, & sic præcisè sæpe judicavi, & notat Cappucc. in prax. alleg. artic. 22. num. 375. ad 385, quo nu. 385. dicit, expensas Advocatorum, & Procuratorum in proposito taxari in julii vigintiquatuor pro qualibet functione.

At quod expensæ attentatorum reficiantur cum tanto rigore, procedit solum, quando attentata sunt clara, itaut nulla excusatione legitima velari possint, ex quo sonant in delictum, pro cuius exclusione, si fieri potest, respondendum est Rot. decif. 197. n. 4. ad 6. par. 13. recent. & decif. 400. nu. 1. par. 14.

Prout solum debentur tanquam expensæ attentatorum illæ, quæ percutiunt simpliciter attentata, & eorum occasione factæ sunt, non autem aliæ, quæ respiciunt fundamentum intentionis super negotio principali illius, qui præten- dit attentata, Addad Buratt. decif. 92. 4. nu. 24. & 25. Rot. decif. 56. per tot. p. 1. coram Verall. decif. 384. nu. 3. ad 6. coram Royas decif. 125. nu. 10. coram Bich. & decif. 80. nu. 9. p. 13. recent., ubi quod non reficiuntur nisi expensæ, quæ purè, & simpliciter respiciunt attentata decif. 215. n. 2. p. 16. decif. 4. n. 7. p. 18. & decif. 99. n. 3. ad 5. post Zacch. de Salar.

Hinc in purgatione attentatorum non veniunt expensæ factæ in Signatura circa modum rescribendi in causa, cum non percutiant attentata, nec illorum occasione dicantur factæ, Rot. decif. 99. n. 4. & 5. post Zacch. de Salar. decif. 835. num. 2. coram Amat. Dmozett. & decif. 672. num. 8. part. 18. tom. 2. recent.

Nec veniunt expensæ extractus actorum, quæ concernunt merita causæ, dum sine illis cum sola commissione sine extractu potuit cognosci super attentatis, & pro horum cognitione sit est transportatio illorum actorum, quæ attentata concernunt, Rot. decif. 76. n. 13. p. 11. decif. 80. num. 9. & 10. p. 13. & decif. 215. n. 2. p. 16.

De expensis quippè peractis extra causam attentatorum habet.

habetur solum ratio in fine litis, & ad tale tempus reservan-
178 tur, Rot. dec. 527. n. 9. p. 18. to. 2. rec.

Minusque per attentantem refici debent expensæ volun-
179 tariae, & quas quis præstendit fecisse accedendo ad Urbem,
pro lite, ex firmatis per Rot. dec. 76. num. 12. p. 11. rec. dec.
80. num. 11. & 12. coram Celf. & præcisè decif. 527. num. fin.
par. 18. rec.

Contrarium tamen videtur firmatum per Rot. dec. 29. &
180 dec. 221. p. 16. rec.

At in casu harum decisionum agebatur de causa crimi-
nali concernente famam, & honorem attentata passi, qui
propterea ad se defendendum potuit, ac debuit personaliter
accedere, quod non militat, quando agitur de causa civili,
pro qua quis non tenetur personaliter accedere ad Urbem,
cum possit illam defendere per Procuratorem, & accessus
181 proprius est expensæ merè voluntariae, & attentans non tene-
tur ad expensas voluntarias superfluas, ac insolitas, Rot. dec.
534. n. 20. coram Bich.

Et super causis attentatorum potest Rota procedere du-
rantibus feriis generalibus, & super illis discutere in diebus
182 non Rotalibus, ac solum destinatis pro memorialibus, & sic
Rota memorialium, Rot. decif. 294. part. 18. recen. & simul
183 feriis pendentibus potest devenire ad taxationem expen-
sarum ex causa attentatorum factarum, Amat. decif. March.
26. numer. 1. & infra, Rot. decif. 4. num. 1. & infra part.
18. recent.

Et licet Index in expensis attentatorum non condemna-
verit, adhuc potest in illis ex post condemnare, Fontanell.
184 dec. 31. 5. per tot. & ita passim servatur in Curia, nam statim
facta declaratione, ac pronuncia super attentatis, licet in
illa non fuerit facta mentio expensarum, cum hæc debeant
in sequelam purgationis attentatorum, tanquam damna
& interesse, devenitur ad illarum taxationem, cum sint pars
attentatorum, & nec potest dici, quod attentans reposuerit
in pristinum attentata passum, nisi simul refecerit expensas,
ac damna passa occasione attentatorum, ut præcisè advertit
185 Rot. decif. 534. num. 5. & seq. coram Bich. & de praxi Curiae
advertit Cappuc. in sua prax. tom. 1. par. 3. cap. 11. artic. 22.
nu. 32. & infra.

Et pro dictis expensis attentatorum proceditur sine libel-
lo, ac litis contestatione, nec servatis terminis substantiali-
bus, ad mandati relaxationem, ac summarie Officio Judi-
cis, Ridolph. in prax. p. 2. c. 15. n. 81. Rot. dec. 221. nu. 34. &
186 35. p. 16. rec. & ex stylo Curiae taxantur cum simplici cita-
tione ad videndum illas taxari, ac taxatas solvendum, aliàs
videndum pro illis sic taxatis relaxari mandatum.

Si verò ab excessiva taxatione expensarum pro purgatio-
ne attentatorum fuerit appellatum, & excessu non subsisten-
te, Iudex mandaverit, exequi mandatum pro expensis rela-
xatum à Iudice prime instantie, omnes expensæ factæ etiam
in secunda instantia super cognitione excessus per attentata
187 passum, eidem reficiuntur rigorose, ex quo sunt pars primi
iudicii attentatorum, adhuc non terminati per appellatio-
ne ab excessiva taxatione interpolitam per attentantem, &
super hoc vidi actum, & sic iudicatum, licet regulariter so-
leat rejici appellatio.

Talis taxatio rigorosa expensarum procedit nedum in at-
tentatis commissi in spretum Tribunalis Rotæ, sed etiam
aliorum Iudicum inferiorum, licet enim Tribunal Rotæ ob
eius maiestatem, maiorem mereatur venerationem, quam
alia Tribunalia: nihilominus etiam spernens alios Iudices
attentat, & spernit Principem per illos representatum, ac si-
mul partem, cum in hoc consistat delictum attentatorum,
188 Rot. dec. 235. n. 1. p. 1. rec. unde passim de stylo Curiae atten-
tata commissi in spretum aliorum Iudicum inferiorum
purgantur severe eadem via privilegiata, ac executiva, qua
purgantur commissi in spretum Inhibitionum Rotalium,
& expensæ illorum occasione factæ taxantur ubique cum ri-
gore attentatorum, & hoc vidi passim practicum, nec su-
per articulo huiusmodi cadere potest aliqua discussio, & ne-
mo Iudex sani capitis de hoc dubitabit.

Non obstat dictum Xammar. rer. judic. p. 1. definit. 13. n.
189 21 et infra, qui tenent, inhibitiones aliorum Iudicum ex-
tra Rotam, ac alia suprema Tribunalia, quoties non sint ci-
tate partes, vel aliàs extrajudicialiter canonicè concessæ, non
mereri, ut procedatur pro illarum spretu cum rigore atten-
tatorum, quia talis distinctio inter inhibitiones Rotalis,
& extra Rotam, vel est prorsus rejicienda, uti præbens an-
sam paribus lætendi maiestatem Iudicum, & spernendi
ex proprio capite Inhibitiones Magistratum, ac Iudican-
Constant. ad Statut. Tom. II.

tium: vel ad summum est admittenda cum magna cir-
cumspeditione, quando notoriè constaret, Inhibitiones
aliorum Iudicum extra Rotam, ac aliorum Tribunalium
esse evidenter calumniosas, secus si super Inhibitionis con-
cessæ robore, & subsistentia cadere posset discussio; hoc enim
secundo casu, prius à Iudice, qui inhibitionem concessit, est
obtinenda illius moderatio, ad effectum effugiendi attenta-
ta, ac illorum expensas, & certè Romæ, etiam extra Rotam,
elicit contra stimulum calcitrare, pretendere, quod non sint
purganda attentata cummissa in spretum inhibitionum alio-
rum Tribunalium extra Rotam, nam omnes Iudices deri-
dent talem distinctionem, & cum omni rigore invigilant,
ne contra proprias inhibitiones aliquid innovetur, & proce-
dunt rigorose ad purgationem attentatorum contra illas
spernentes, ut omnibus est notissimum, etiam parum in
Foro versatis.

Cessio autem facta liti ab attentante illum non excusat à
refectione expensarum, ex quo attentans debet omnia ad
eum statum reducere, in quo erant ante commissi attenta-
ta, nec effectus talis repositionis in pristinum habetur per
simplicem cessionem, Rot. dec. 207. n. 6. et 7. coram Celf. dec. 190
80. n. 8. p. 13. rec. & dec. 315. n. 6. & 7. p. 15.

Expensæ tamen factæ, postquam quis renunciavit attenta-
tis, tanquam voluntariæ, & superflue non debentur, Rot.
dec. 527. n. 6. p. 18. rec. at debentur usque ad diem renunciatio-
191 nis, Rot. ibid. & dec. 1702. n. 2. coram Coccin.

Si verò renunciatio facta attentatis non contineat effecti-
vam refectionem expensarum, non suffragatur, nec sufficit
depositum unius julii, vel alterius summae modicæ pro ex-
pensis cum obligatione solvendi residuum facta illarum li-
quidatione, sed requiritur vera, & realis illarum satisf-
192 factio usque ad obolum, Adden. ad Gregor. dec. 503. nu. 6.
Rot. dec. 225. per tot. cor. Pen. dec. 386. nu. 5. & 6. coram Bu-
rat. dec. 80. n. 6. dec. 133. n. 5. et dec. 247. nu. 15. & 16. cor. Celf.
dec. 534. n. 14. et seq. et dec. 561. n. 12. et infra coram Bich. dec.
101. n. 9. et dec. 221. n. 3. & 4. p. 16. rec.

Quod procedit, licet expensæ essent illiquide, nam atten-
tans, volens procedere ad ulteriora in causa, habet onus fa-
ciendi illarum liquidationem, vel impetrandi decretum, ac
commissionem præfixionis termini contra partem præten-
dentem attentata, & facere effectivè eidem præfigi termi-
193 num ad liquidandum expensas, Rot. decif. 247. nu. 7. coram
Celf. dec. 825. n. 1. & 2. coram Amat. Dunoz. & dec. 84. nu. 3.
et seq. par. 16. rec.

Nec ante expensarum realem refectionem in iudicio at-
tentatorum potest procedi ad ulteriora in causa super nego-
194 tio principali, Cortiad. dec. 22. n. 70. ad 72. Rot. dec. 225. per
tot. & signanter n. 8. confirmata. dec. 251. coram Penia decif.
1176. n. 2. ad 4. coram Seraph. dec. 371. in fine coram Coccin.
dec. 735. n. 9. cor. Amat. Dunoz. dec. 184. n. 2. coram Cerr. &
in Nullius, seu Terra Pontiani Successionis super attentatis
4. Maii 1699. §. Adeout coram R. P. D. Ansaldo.

Quando verò illæ, qui attentata commisit non est Actor,
sed Reus, neque petit procedi ad ulteriora in causa, si ex-
pense non sunt liquidatæ, sufficit, quod se offerat promptum
solvere quicquid, pro illarum refectione deberi, fuerit judi-
195 catum, Rot. decif. 575. n. 18. p. 4. tom. 3. rec. & dec. 28. num. 4.
post Paitell. expedit. caus. civil. secus tamen esset, si expensæ
essent liquide, vel Reus attentans vellet, quod in causa pro-
cederetur ad ulteriora d. dec. 38. n. 5. post Paitell.

At si agatur de expensis extrajudicialibus, si de illis non
constat saltem in genere, tunc sufficit pro illis depositum
unius julii cum obligatione solvendi residuum, postquam
fuerint liquidatæ, Rot. dec. 835. num. 5. coram Amat. Du-
noz. et dec. 534. nu. 6. ad 17. coram Bich. & decif. 84. num. 5.
196 part. 16. recent.

Nec sub pretextu expensarum non refectionum retardatur
processus ad ulteriora, quando purgatio attentatorum non
fuit petita, nec facta via extraordinaria, & privilegiata im-
plorando officium Iudicis pro illorum purgatione, sed pe-
tita fuit manutentio per viam nullitatis, & iniustitiæ ut ad-
ver. it Cappucc. alleg. art. 22. n. 356. & seq. Rot. decif. 835. n.
197 3. & 4. coram Amat. Dunoz. at qui intentavit manutentio-
nis remedium via retinende, non prohibetur intentare illud
recuperandæ per viam attentatorum, Rot. dec. 251. n. 4. et 5.
coram Penia juxta impress. Lugdun. et in dicta Nullius, seu
Terra Pontiani Successionis 16. Novemb. 1699. §. minisque, 198
& seq. coram R. P. D. Ansaldo.

Expensæ autem in iudicio attentatorum ab attentata pas-
so liquidantur ex tali, quali probatione, etiam conjectu-
rali,

S U M M A R I U M.

Et quando in Breve adest clausula *refectis expensis*, tunc requiritur illarum actualis solutio, & non sufficit cautio de illis reficiendis, nec minus depositum unius julii cum obligatione solvendi residuum, Rot. dec. 16. n. 7. p. 10. rec. dec. 821. nu. 3. ad 5. dec. 942. n. 3. & 4. coram Cerr. & in allegata Leodien. *Proposura* 29. Martii 1683. §. prout etiam coram Albergato.

Nec recurrens ad Iudices Laicos excusatur ab actuali expensarum refectione sub pretextu, quod non sint liquidæ, cum enim agatur in iudicio privilegiato, debet petens absolutionem præfigi facere terminum ad illas liquidandas parti colliganti, Rot. dec. 16. n. 8. et per tot. p. 10. rec. dec. 821. n. 5. & dec. 942. num. 2. & 3. coram Cerr. & in allegata Leodien. *Proposura* §. prout etiam in fine coram Albergato.

Nec adversus dictas expensas reficiendas ex causa recursus ad Iudices Laicos, potest opponi compensatio, etiam ex credito aliarum similium expensarum ob similes recursus factos ad Iudices Laicos, bene Rot. dec. 656. nu. 15. & infra coram Bich. et dec. 546. n. 8. coram Cerr.

Expensæ prædictæ passæ occasione recursuum ad Iudices Laicos, ideo tam rigore taxantur, quia à mandatis Sedis Apostolicæ, ac Prælatorum Ecclesiasticorum non recurritur ad Iudices Laicos, sed illa debent cum veneratione suscipi, & si prætenditur per illas illatum gravamen, debet recurri ad Episcopos, Archiepiscopos, Nuncios, Legatos Apostolicos, ac alios Superiores Ecclesiasticos, ac ad ipsum Papam, non autem ad Iudices Laicos, qui super materiis ad Ecclesiasticos Prælatos, ac Iudices spectantibus, sunt prorsus incapaces, ut sancivit Bonifacius VIII. (Iurium Romanæ Ecclesiæ, ac Ecclesiasticorum acerrimus propugnator) in c. quoniam 4. de immuni. Eccles. in 6. Rot. dec. 173. p. 9. rec. et dec. 179. part. 12.

Sub pretextu tamen expensarum non refectionum non retardatur absolutio excommunicato ob recursus factos ad Iudices Laicos, quando non constat, quod quis occasione recursus passus sit aliquas expensas, Rot. dec. 218. n. 17. p. 8. rec. dec. 921. nu. 17. vers. neque applicantur coram Cerr. & dec. 258. n. 7. coram Priol.

Idem est dicendum si agatur de modicis expensis, cum tali casu de illis non sit habenda ratio, ad effectum retardandi absolutionem, Rot. dec. 11. n. 25. et 26. coram Royas, & dec. 942. nu. 7. coram Cerr. & faciunt tradita per Carpan. ad Stat. Mediol. c. 56. n. 61. et 62. tom. 1.

Nec minus expensæ occasione recursuum debent refici in primis, & ante omnia, quando de illis nec constat in genere, sed tali casu sit est effectiva renuntiatio facta recurribus cum obligatione reficiendi expensas, quatenus ex causa recursuum aliqua facta sint, Rot. dec. 11. n. 16. ad 25. coram Royas, et dec. 942. n. 4. ad 6. coram Card. Cerr.

Adverte tandem, quod expensæ factæ, ac passæ occasione recursuum probantur à verisimili, & data illarum verisimilitudine sufficiunt quæcumque probationes, quæ haberi possunt, Rot. dec. 99. num. 22. post Zacch. de Salar. dec. 546. num. 5. & 6. coram Cerr. & dec. 765. num. 3. et infra par. 18. tom. 2. recen.

A R T I C U L U S VI.
A R G U M E N T U M.

Expensæ quæ dicantur vivæ, ac judiciales, & quæ mortuæ, ac extrajudiciales; & quomodo illæ de iure, ac de stylo Curia, ac Rotæ Romanæ taxentur. Expensæ vivæ, & judiciales iustificantur ex actis, & ex notulis Notariorum, etiam de partibus. Expensæ factæ in Registris, notis sententiarum, citationibus, pro extractione Instrumentorum, accessu Iudicis ad locum differentie, deputatione Curatoris, pro Executorialibus, & similibus, integrè reficiuntur. Expensæ verò mortuæ, & extrajudiciales sunt illæ factæ pro Advocatis, Procuratoribus, Sollicitatoribus, & Copistis, & quomodo taxentur in Curia, & extra, & quid de stylo Curia Capitoline observetur, referuntur. Expensarum tam Iudicialium, quam extrajudicialium probatio, & liquidatio quomodo fiat, & an per Peritos Curiales, elucidatur. Quæ citationes, ac solemnitates in expensarum taxationes servantur: & si taxatio illarum sit excessiva, quomodo taxa corrigatur ab eodem Iudice, etiam ex intervallo: & ex quibus dicatur constare de excessu. Taxatio expensarum an fieri possit appellatione pendente à sententia super negotio principali. Et demum an liceat appellare à taxatione expensarum.

Constant. ad Statut. Tom. II.

- 221 Expensæ vivæ dicuntur, quæ constat ex actis.
- 222 Expensæ vivæ consistunt in Regestis, citationibus, examine testium, ac aliis actibus iudicialibus.
- 223 Expensæ vivæ iustificantur ex quietantiis Notariorum super illarum solutione, & n. 225.
- 224 Creditur super illis etiam attestationi Notariorum de partibus ad effectum illas taxandi in Curia, & nu. 226. & 251.
- 227 Notulis Notariorum de partibus super expensis non præstatur fides, si ostendatur collusio, vel excessus.
- 228 Expensæ vivæ dicuntur illæ factæ pro accessu Iudicis ad locum differentie.
- 229 Expensæ vivæ dicuntur illæ erogata pro extractione Instrumentorum.
- 230 Similiter expensæ executorialium Rotariorum.
- 231 Pariter expensæ factæ pro deputatione Curatoris ad lites minori, vel hereditati jacenti.
- 232 Expensæ mortuæ, ac extrajudiciales sunt illæ erogata pro Salaris Advocatorum, Procuratorum, ac Sollicitatorum, ac Copistarum.
- 233 Expensæ mortuæ prædictæ taxantur in Rota in scutis decem pro qualibet instantia, & quando contrarium, et nu. 237.
- 234 Stylus prædictus Rota in Urbe est receptus, etiam quo ad alios Iudices, secus extra Curiam ibidem.
- 235 Expensæ pro Salaris Advocatorum, ac Procuratorum, quomodo ex Statuto Urbis taxentur in Foro Capitolino referuntur.
- 236 In causis modicis à scutis quinque infra in Urbe non reficiuntur.
- 238 Statut. Urb. lib. 3. capit. 92. quando non procedat.
- 239 Salarium in Urbe Procuratoribus taxatur per peritum elidendum pro modo laborum, & functionum, & nu. 241.
- 240 Sollicitatori in Urbe debetur, & in qua summa.
- 242 Salarium Advocati, vel Procuratoris in Provincia Marchia est taxatum à Constitutione Carpeni.
- 243 Et taxatur in Urbe, si causa à dicta Provincia sit devoluta per appellationem in eadem summa quoad salarium solum in prima instantia.
- 244 Expensæ mortuæ, ac extrajudiciales, & quando integrè refici debeant.
- 245 Lites non fiunt sine expensis.
- 246 Lites facere, & aedificia construere inducunt paupertatem.
- 247 Expensæ extrajudiciales probantur à verisimili, & quomodo vide remissive.
- 248 De expensarum substantia quando constat, super illarum quantitate datur juramentum.
- 249 Expensarum quantitas liquidatur per relationem periti communiter electi, & n. 250.
- 251 Expensæ liquidantur ex quietantiis notariorum Actualiorum.
- 252 Expensæ factæ in partibus solent liquidari ex stylo Urbis, ex quietantiis factis per Notarios de partibus.
- 253 Expensæ Regesti in Urbe solvuntur in julis 66. pro quolibet centenariio foliorum.
- 254 In expensarum liquidatione, & taxatione quomodo procedatur in Curia Capitolina, & n. 255.
- 256 Facta taxatione expensarum super illa præstatur iuramentum, tantum expendisse.
- 257 Tale iuramentum non præstatur in causis modici momenti.
- 258 In Rota huiusmodi iuramentum sat est, quod fuerit per Notarium extensum in Regesto.
- 259 Iuramentum prædictum de stylo præstatur apparenter.
- 260 Excessus in taxatione expensarum non presumitur, sed debet ab allegante probari, et n. 261.
- 262 Excessiva remanet taxatio, si aliqua ex expensis taxatis non debentur.
- 263 Excessus in taxatione expensarum resultat, ex quo in expensis attentatorum fuere taxata expensæ circa negotium principale.
- 264 Excessus si est in aliqua partita, illa solum moderatur, in reliquis proceditur ad executionem.

- 265 *Taxatio facta in scutis auri in causis ultra montes non dicitur excessiva, & quare?* & n. 266. & 268.
- 267 *In causis ultra montes expensata: ata in scutis moneta Romana reducuntur ad scuta auri, si pars illas non solvat in Curia:*
- 279 *Stylus Rota taxandi expensas in scutis auri non procedit in Insula Sardinia:*
- 270 *Decis. 10. num. 4. coram Amat. Dunozett. non recipitur:*
- 271 *Taxatio expensarum est sententia interlocutoria.*
- 272 *Potest per eundem Iudicem revideri, & moderari & in illa facienda requiritur citatio.*
- 273 *Taxatio expensarum potest fieri appellatione pendente.*
- 274 *Contrarium tenent alii:*
- 275 *Prima opinio pro taxatione simplici potest retineri, non autem pro executione pro expensis taxatis.*
- 279 *Expensa possunt taxari in Curia Capitolii pendente Iudicio restitutionis in integrum:*
- 277 *Executio pro expensis non retardatur, quando j. per negotio principali nulla amplius pendet appellatio.*
- 278 *Taxatio expensarum non fit in sententia, seu reservatur, & potest fieri etiam per successorem:*
- 279 *Appellatio non uatur a taxatione expensarum, cum sit executio precedentis condemnationis, & n. 280.*
- 281 *Appellatio admittitur ab excessiva taxatione:*
- 282 *In appellatione ab excessiva debet exprimi excessus, vel alia iusta causa.*
- 283 *Semel datur appellatio ab excessiva taxatione:*
- 284 *Appellans ab excessiva ex Stat. 110 Urbis debet facere illarum depositum in pecunia, vel pignoribus.*
- 285 *Commisita causa ad excessiva tantum non potest fidei Appellationis se ingerere in iura merita causa:*

Expense litis vive dicuntur, quia de illis constat ex actis, & ab iisdem iustificatur, Rot. dec. 221. n. 3. & dec. 70. n. 1. p. 16. rec. dec. 948. nu. 2. coram Amat. Dunozett. & dec. 74. n. 1. coram Celf.

Et tales sunt illæ, quæ consistunt in Regellis, notis sententiarum, examine testium, ac alia erogata in actibus Iudicialibus, quæ semper de stylo Rotæ, ac cæterorum Tribunalium Urbis integrè reficiuntur ad text. in l. *properandum* §. *Sive autem* C. de Iudic. plenè in *Votò* Card. Gattalii impress. in rec. p. 14. dec. 522. n. 1. e. 2. Rot. dec. 153. nu. 10. & 11. p. 12. dec. 283. n. 13. p. 14. dec. 221. num. 2. et dec. 270. num. 1. & 2. par. 16. decif. 583. num. 1. et par. 18. rom. 2. decif. 909. num. 7. et 8. coram Cerr. decif. 73. num. 2. & decif. 240. nu. 33. et seq. coram Bich. decif. 948. n. 2. et 3. coram Amat. Dunozett. dec. 74. n. 1. coram Celf. & dec. 273. n. 2. coram Priol. Leonien. Beneficij 4. Iulij 1664. §. *Nimium tantum abest* cor. Bevilacqua.

Quæ expensæ vive certificantur ex actis, & quietantiis, ac attestationibus Notariorum super solutione illarum ipsis facta, Rot. decif. 384. num. 2. & seq. par. 14. rec. dec. 270. n. 4. par. 16. & dec. 617. nu. 5. ad 7. p. 18. rom. 2. ubi quod Notariis de partibus circa hoc creditur, absque eo quod reddant rationem eorum dictis.

Cum simplicibus notulis ipsorum Notariorum, super expensis ipsis solutis, ac super actitatis in iudicio, credatur, Rot. dec. 212. n. 4. et 5. p. 8. rec. dec. 383. n. 2. et 5. p. 14. dec. 214. n. 7. et 8. p. 15. dec. 221. nu. 4. p. 16. et dec. 43. n. 5. ad 8. post Zacch. de Salar.

Quæ habent etiam locum quoad expensas factas in partibus, nam iustificatur per quietantias Notariorum de partibus, etiam ad effectum illas taxandi, & liquidandi in Curia Romana; ut apparet ex maiori parte decif. mox relatarum, & in specie idem firmatur in decif. 283. n. 1. & 4. p. 1. rec. decif. 572. n. 1. in fine p. 14. dec. 617. n. 5. cum duobus seq. p. 18. so. 2. dec. 674. n. 6. coram Amat. Dunozett. dec. 392. nu. 1. et 2. coram Buratt. dec. 73. n. 2. coram Bich. Bononien. Bonorum 4. Iulij 1642. §. *Liquidatio enim coram Cornelio, & in Asina Expensarum* 4. Iulij 1682. §. *Nec excessus coram Pauluccio.*

At huiusmodi notulis expensarum Notariorum de partibus non prestat fides, si ostendatur excessivitas, vel collusio in axa per contrarias attestaciones; vel taxas diversas transmissas de partibus, Rot. dec. 674. num. 7. coram Amat. Dunozett.

Veniunt et sub nomine expensarum vivarum illæ, quæ erogata fuerunt in accessu Iudicis ad locum differentie, cum sint iudiciales, Rot. dec. 168. n. 11. ad 13. p. 9. rec. quæ est inter illas Car. 11. dec. 259.

Pariter dicuntur vive, & judiciales factæ pro extractione Instrumentorum, quæ erant necessaria ad causæ decisionem, Rot. decif. 259. num. 5. coram Carill. et decif. 273. num. 4. coram Priol.

Similiter expensæ executorialium Rotalium, Rot. dec. 208. n. 2. coram Amat. Dunozett.

Prout factæ pro deputatione Curatoris ad lites minoribus, vel hereditatibus jacentibus, ex prefata regula, quod resultant ex actis, & quod sine tali Curatore Iudicium non poterat legitime terminari, & ex notorio stylo Tribunalium Urbis solvendi pro tali deputatione certam summam ab usu & praxi determinatam.

Expensæ verò mortuæ, sive extrajudiciales, sunt illæ, quæ non liquent ex actis, sed extrajudicialiter factæ sunt pro directione, ac discussione causæ, quæ consistunt in salariis Advocatorum, Procuratorum, & Sollicitatorum, ac in mercedibus Copistarum, qui transcripserunt Informationes Facti, ac Iuris, ac Summaria Facti, & huiusmodi expensæ extrajudiciales non taxantur à Rota cum rigore, prout verè à litigantibus eroga. & sunt, sed solum in scutis decem pro qualibet instantia, Rot. dec. 948. n. 6. coram Amat. Dunozett. dec. 74. nu. 4. et dec. 214. n. 4. coram Celf. decif. 12. n. 3. coram Arguelli. dec. 909. nu. 9. coram Cerr. dec. 153. nu. 12. p. 12. rec. dec. 384. n. 6. p. 14. dec. 186. n. 1. et dec. 214. num. 9. par. 15. dec. 280. num. 5. par. 16. decif. 583. num. 2. et decif. 672. numer. 8. et 9. par. 18. rom. 2.

Et dictus stylus Rotæ fuit in hoc receptus in aliis Urbis Tribunalibus, dum in illis tales expensæ non taxantur cum rigore, prout soliti sunt, sed solum aliquid moderatum pro illis ponitur in notula expensarum à Iudicio, juxta qualitatem causarum, & habito respectu ad maiores, vel minores expensas extrajudiciales in illis factas.

At extra Rotam, & Romanam Curiam expensæ Advocati, Procuratoris, Viaticorum, & similes extrajudiciales taxantur rigorosè, Cocc. annor. 309. n. 7. & stylus, ac praxis locorum in taxatione expensarum est servandus, Fontanelli. dec. 95. num. 15.

In Foro autem Capitolino quomodo taxentur salaria Advocatorum, ac Procuratorum, disponit Stat. Urb. lib. 2. c. 92. ubi dicitur, quod Iudices ultra illam summam non possint taxare, & solum in causis gravibus, & intricatis, & de rebus magni valoris possint aliquid plus, immoderate tamen, addere ultra taxam statutariam, & in causis executivis, & inappellabilibus infra scuta decem, & supra scuta quinque in refectione expensarum ex antiqua praxi Tribunalis Capitolii non solet pro salario Procuratoris poni in notula expensarum ultra dimidiam scuti auri.

In causis verò minimis infra scuta quinque in refectione expensarum nihil debere taxari contra partem victam pro salario Procuratoris, cum enim tales causæ ex *Constit. 71. Pauli V. Rubr. de Iudicib. in caus. civil. §. Expediant causas* 3. debeant à Iudicibus oretenus, ac nihil ponendo in actis terminari, propterea non erat opus pro talium causarum minimarum tractatione, quod adhiberetur Procurator, & talis fuit mens Pauli V. qui tales causas summarie, ac manu Regia, & sine scriptis ideo expediri voluit, ne fierent expensæ.

At licet de stylo Rotæ, & Curie soleat quid modicum taxari pro dictis expensis extrajudicialibus, nihilominus cum persèpe in causis extra Rotam pro habendis tribus sententiis conformibus expendatur pro salario Advocatorum, Procuratorum, & Copistarum fere totus valor rei, vel quantitatis, de qua litigatur, ideo contra obstinatos litigantes, qui voluerunt litigare usque ad tres sententias, quibus quandoque nec acquiescunt, sed adeunt Signaturam pro nova commissione, deberent Iudices in taxatione expensarum esse magis rigorosi, & illas in aliqua majori quantitate taxare, nā aliàs, ut quandoque vidi, pro Advocatis, Procuratoribus, & Copistis fuit absumptus fere totus valor causæ.

Adverte etiam, quod taxa salarii advocatorum, & Procuratorum præscripta à Stat. Urb. lib. 2. c. 92. procedit solum in Foro Capitolino, nam in aliis Tribunalibus Urbis, licet de stylo moderate taxetur, quando fit repetitio à victo, nihilominus talis stylus non procedit quoad ipsum victorem, contra quem ipsi Advocati, & Procuratores possunt consequi integrè eorum salarium juxta labores factos, si super illo non fuerit facta specialis conventio: cum in Urbe talia salaria, sive honoraria indistinctè præstari soleant, & etiam alibi, iuxta Statuta, vel mores cuiuslibet regionis; hinc in Urbe quando super quantitate laborum facta-

factorum in causis per causarum Patronos nascitur contro-
versia, Iudices deputant peritos Curiales pro functionum,
139 ac laborum recognitione, ut omnibus notum est, Rot.*de-*
cif. 10. n. 4. coram Royas; & pro simplici Sollicitatore Domi-
240 retento, Rot.*decif. 212. nu. 6. p. 8. rec.* dixit de stylo Curie
esse taxandum salarium in scutis sex mensuris.

Quodque expensæ factæ in Advocatis, Procuratoribus, &
Copistis liquidantur ex quantitate Informationum factarum
in Rota, describendarum per Notarium ex Positionibus,
241 quæ asservantur de consuetudine apud Rotæ Auditores,
Cappucc. *in prax. 10. 1. p. 3. c. 11. art. 23. n. 409. & infra, Rot. in*
Romana Domus 31. Januarii 1653. §. Neque de justificatione
coram Meltio, sed ut dixi, solent tales Positiones causarum
recognosci per peritum Curialem.

At in Provincia Marchie Anconitanæ salaria Advocatis,
242 & Procuratoribus taxantur à *Const. March. lib. 2. c. 28.* ubi
additio Card. Carpenis, quæ hodie servatur, & illam vidi
servari in Civitate Asculi Patria mea; & salarium à dicta
Constitutione taxatum, & positum in lista expensarum
243 partibus, quando causæ devolvuntur per appellationem ad
Curiam Romanam non minuitur in taxa expensarum, quæ
fit à Iudicibus Curie, sed quoad salarium prædictum proced-
dunt cum lista Notariorum de partibus.

Adverte tamen, quod quando agitur de expensis debitis
in causis attentionum, vel quia sint promissæ etiam cum ob-
244 ligatione Camerali, tunc dictæ expensæ extrajudiciales de-
bent taxari, & refici cum rigore, prout revera factæ sunt, non
autem cum dicto stylo Curie aliquid modicum taxandi, ut
fuit supra probatum *n. 91. et seq.*

Expensarum autem liquidatio, ac taxatio quomodo fiat,
& ex quibus probetur, illas factas fuisse, nunc videndum
est; at prius supponendum est, quod lites sine expensis non
fiunt, ut experientia docet, & miseri litigantes cum sus-
245 piriis, & exinanitione bursarum hoc agnoscunt: ad quod
congruit dictum viri eruditi, quod victor in fine litis depin-
gitur indutus sola subucula interiori brevi, & lacera, & vic-
tus totaliter nudus, & squalidus: & confert aliud notabile,

246 & pulchrum dictum, *linget, adificet, qui vult cito pauper*
haberi: hoc supposito quoad expensas factas pro Advocatis,
Procuratoribus, Notariis, Copistis, & aliis extrajudicialibus,
sufficit probatio coniecturalis, & verisimilis arbitrio boni
viri, quæ haberi potest; & quæ conjecturæ, verisimilitudines,
247 ac probationes super hoc admittantur, videndæ sunt plenè
dec. 209. p. 4. recen. quæ est duplicata inter illas Pamphil.
dec. 98. dec. 117. par. 13. dec. 221. p. 16. decif. 10. coram Royas,
& dec. 86. nu. 11. & seqq. post Zacch. de Salar. & aliqua apud
Cyriac. contr. 42.

Et quando per probationes conjecturales, ac verisimiles,
de quibus in mox allegatis *dec.* constat de expensarum sub-
stantia, dabitur ulterius super illarum quantitate juramen-
248 tum, se verè tantum expendisse, Rot.*decif. 209. n. 6. in fine*
p. 4. rec. et dec. 678. n. 5. coram Pamph.

Liquidatur signanter expresse ex relatione Periti com-
muniter electi, Rot.*dec. 209. n. 6. vers. placuit p. 4. recen.* &
249 passim, ut tetigimus supra, ex praxi Tribunalium Urbis,
quando agitur de longa lite, & gravi causa, in qua factæ fue-
runt multiplices expensæ, spatio plurium annorum eligitur
Peritus Curialis, qui expensas recognoscat, ut docet Cap-
puc. *in sua prax. 10. 1. p. 3. c. 11. art. 3. n. 38. & seq. Rot. dec. 209.*
n. 6. vers. quò verò p. 4. rec.

Prout iustificatur, & liquidantur ex quietantiis, ac fi-
251 dibus Notariorum Actuariorum, quæ plenè probant, Rot.
dec. 384. n. 2. et 5. p. 14. rec. et dec. 221. nu. 8. p. 16. Sancti Seve-
rini Expensarum 15. Januarii 1666. coram Albergato, Roma-
na Expensarum 8. Aprilis 1680. §. quinimò congrua coram
Emerix, et dec. 262. n. fin. post Zacch. de oblig. Camer.

Et quando agitur super liquidatione, & taxatione expen-
sarum de partibus, solent Tribunalia Urbis deferre quietan-
252 tiis super illis reportatis à Notariis de partibus, ut firmat
Rot.*dec. 283. n. 1. & 4. p. 1. rec. & dec. 674. n. 6. coram Amat.*
Dunoz. unde à Rota admittitur taxatio expensarum facta
in partibus, donec de contrario doceatur, Rot.*dec. 825. n. 5.*
coram Amat. Dunoz.

Et expensæ Regesti, seu Registri solvuntur ad rationem
253 Juliorum sexaginta sex pro quolibet centenario foliorum,
Rot.*dec. 210. n. 1. coram Amat. Dunoz.* & consonat *Const. 72.*
Pauli V. in declaratione §. 19. Bull. nov. 10. 3.

In Curia autem Capitolii, si Capitaneus appellatio-
num confirmat sententiam prolatam in prima instantia, si
est locus illius executioni, & taxationi expensarum, quo-
Const. ad Statut. Tom. II.

ad illas factas à Collateralibus Iudicibus primæ instantiæ,
desertur notulæ per hos taxatæ, si verò sententia primæ in-
stantiæ transiverit in iudicatum ob desertionem appellatio-
nis declaratam ab eodem Capitaneo, vel quia in tertia in-
stantia in gradu restitutionis in integrum Collaterales pro-
nunciant super executione rei iudicatæ, his calibus taxatio,
ac liquidatio expensarum fit coram Collateralibus, vel
etiam Senatore, Iudicibus tertiæ instantiæ, vel primæ, ad
quos rediit causa ob desertionem, & dicti Senator, vel Col-
laterales, quoad expensas factas coram Capitaneo deserunt
lista, seu notulæ expensarum factæ à Notario Capitanei.

Et coram dictis Collateralibus ex forma statuti hic fit
notula expensarum à Notario citata parte (cum talis cita-
tio partis in taxatione sit necessaria, ex quo potest lædi, &
ab excessiva taxatione datur appellatio, *Asin. in prax. §. 32. cap. 8.*) & postea per Collaterales talis notula examinatur,
ne quid in ea superfluum sit appositum, & per eosdem sub-
scribitur præposito verbo *Taxamus prout in notula*: vel si
aliquæ partiæ sint moderandæ, manu Iudicis in taxatione
fit declaratio moderationis factæ, & successivè citatur vic-
tus ad solvendum expensas taxatas, & contra illum rela-
xatur mandatum executivum, præmisso per victorem su-
per tali notula iuramento, tantum expendisse, ut super si-
256 mili statuto tenent Sola ad *Const. Sabaud. tit. de excuss. glos.*
7. num. 7. fol. 450. Cristin. ad leg. municip. Melchinen. tit. 1.
art. 29. num. 10. vers. dic. quod non, idem decif. Belgic. 91. n. 4.
p. 6. & de praxi testatur Ridolph. in sua prax. part. 1. cap. 13.
num. 616. & 617.

At prædictum Iuramentum non præstatur, nec adhibe-
257 tur in causis modici momenti, *Cristin. d. dec. 91. nu. 5. et 6.*
qui adhuc allegat Mascard. *conclus. 717. n. 6.* qui hoc non vi-
detur dicere, licet dictum Cristinei sit verum, cum modic-
um, & nihil equiparentur, nec sub legibus comprehen-
dantur modica.

Et in Rota tale Iuramentum sat est, quod fuerit exten-
sum à Notario in Registro, nec est necesse, quod præstetur
solemniter coram Notario, Rot.*dec. 107. nu. 3. & 4. coram*
Rembold. & solet de stylo Notariorum extendi in termino
258 citationis ad videndum taxari expensas, & taxatio valet, li-
cet de talis Iuramenti præstatione non appareat, ex quo de
stylo Curie tale iuramentum præstatur apparenter, *Ridolph.*
259 *d. c. 13. n. 618.* ubi testatur de praxi.

Facta tamen per Iudicem taxatione expensarum non pre-
sumitur, quod in ea fuerit excessum, unde qui præten-
dit excessum, debet illum probare, Rota *dec. 460. nu. 1. coram*
Rembold. dec. 70. n. 5. cor. Coccin. dec. 674. n. 7. dec. 948. n. 1. co-
ram Amat. Dunoz. dec. 454. n. 2. coram Priol. dec. 265. n. 1. co-
ram Celf. dec. 12. n. 1. coram Arguell & in Romana expen-
sarum 8. Aprilis 1680. §. etenim coram Emerix.

Quod maxime procedit, quando taxatio facta fuit, nego-
260 tio maturè discussio, & partitis expensarum iustificatis, à qui-
bus non est recedendum, donec contrarium ostendatur,
Rot.*dec. 60. n. 1. apud Mangil. de subhast. et decif. 7. nu. 2. co-*
261 *ram Priol.*

Remanet tamen taxatio excessiva, quoties aliqua ex par-
titis taxatis non debentur, Rot. *in Lucana Expensarum co-*
ram Iusto apud Marchef. *de commiss. p. 1. fol. 1246. dec. 410. n.*
262 *3. coram Celf. et dec. 101. n. 1. p. 16. rec.*

Prout excessus in taxatione elicitur ex quo inter expensas
attentionum fuerunt taxatæ illæ concernentes negotium
263 principale, Rot.*dec. 80. n. 9. p. 13. rec.*

At quando taxatio expensarum detegitur excessiva, man-
datum pro illis relaxatum non revocatur in totum, sed so-
264 lum fit illarum moderatio in excessu, Rot. *in alleg. Lucana*
Expensarum coram Iusto per tot. post Marchef. *p. 1. fol. 1246.*

Taxatio autem non dicitur excessiva, si facta sit in scutis
auri, non in scutis monete Romanæ, quando agitur de cau-
sis ultra montes, ex quo solet fieri in scutis auri ratione inte-
resse cambii, quod solvitur pro transmissione pecuniarum
ad Urbem, si pars victa non offerat illas solvere hic in Curia,
265 nam hoc casu fit taxatio in scutis monete Romanæ, Rot.*de-*
cif. 74. n. 6. cor. Celf. dec. 471. n. 4. coram Priol. dec. 101. n. 2. 3. et
7. p. 16. rec. ubi de tali stylo testatur etiam ex fide Notario-
rum Rota, & in Leodien. beneficii 4. Julii 1664. §. Nec ex-
cessus coram Bevilacqua, & in Hispanen. Expensarum de Be-
nazuza 16. Februarii 1682. §. fin. coram b. m. Ursino.

Et talis stylus non caret ratione, quia solutio expensarum
debet fieri in loco iudicii, Berlich. *dec. 287. n. 1. & 2. part. 2.*
Giurb. dec. 38. n. 1. Fontanell. dec. 95. nu. 25. Rot. coram Verall.
266 *dec. 342. p. 1. ubi quod illarum obligatio in alio loco facta non*

relevar, & si taxarentur in causis ultra Montes in scutis monetæ: detracto cambii interesse, victor non consequeretur integras expensas in loco iudicii, & magnum damnum in illis pateretur ratione gravis interesse cambii.

Quinimodò in dictis causis ultra Montes etiam si fuissent taxatæ in scutis monetæ Romanæ, adhuc reducerentur ad scuta auri, nisi pars offerret illas solvere in Curia, Rot. dec. 267 74. n. 5. *obram Cels. dec. ultimam fin. coram Priol.*

Et ob supradictam rationem interesse cambii, stylus Rotæ taxandi scuta decem pro qualibet instantia pro expensis extrajudicialibus Advocati, Procuratoris, Sollicitatoris, ac Copistæ in causis ultra Montes, est illas taxandi in scutis decem auri, Rot. in *Leodien. Beneficii* 4. Julii 1664. §. *Nec excessus*, *vers. quia decisiones coram Bevilacqua*; quod intellige cum limitatione supradicta, quatenus pars non offerat solvere hic in Curia scuta decem monetæ Romanæ pro qualibet instantia.

Talis stylus non procedit in causis Insulæ Sardiniae, cum non sit ultra Montes, sed sita sit in Regione Italiae, Rot. dec. 101. nu. 4. ad 6. p. 16. rec. undè insubstans detegitur dec. 270 210. n. 4. cor. *Amat. Dunoz.* in qua taxatio expensarum in scutis auri fuit admittenda pro non excessiva in causa Civitatis Ferraricis, dum Ferraria est in solo Italico, & stylus Rotæ taxandi in scutis auri est solum in causis ultra Montes.

Dum expensarum materia in *Annot. ad hoc Stat.* 196. lib. 1. erat in limine additionis, & per Amanuensem transcripta, fuit hoc anno 1700. super hoc puncto, & stylo taxandi expensas in scutis auri (quando agitur de causis ultra Montes) requisitum Insigne Collegium Patronorum Sacri Palatii Apostolici à Reverendissimo D. meo Molines Sacræ Rotæ Decano, ut proprium exprimeret sensum super origine talis styli, & ubi esset fundatus, & cum D. Emygdio frater meus unus ex dicto Collegio Patronorum super hoc me requisiverit de meo sensu, ego illi iudicavi per n. e scripta hic à n. 265. & seq.

Verum illa patiuntur non modicam difficultatem: si enim tales expensæ in causis ultra Montes debentur in scutis auri ratione cambii, & videtur nimis rigorosum, cum hodie sit in scutis sexaginta pro quolibet centenariio, si enim debentur expensæ v. g. in scutis centum monetæ Romanæ, & dicta scuta centum juliorum decem pro scuto taxantur in scutis centum auri: cum quodlibet scutum auri hodie sit in valore juliorum sexdecim, utique pro cambio scutorum centum augentur scuta sexaginta monetæ.

Et amplius stylus taxandi expensas in scutis monetæ Romanæ, si illarum solutio offeratur in Curia Romana, nec ipse multum quadrat, nam si ratione interesse cambii expensæ taxantur in scutis auri, utique tale interesse passa fuit pars victrix pro obtinenda sententia in Curia, dum coacta fuit pro remissione pecuniarum ad Urbem solvere interesse cambii, & sic si taxatio in scutis auri habuit initium ob interesse cambii pro transmissione pecuniarum, tale interesse debet etiam refici, licet expensarum solutio offeratur in Curia, dum de tempore, quo illæ offeruntur, tale interesse cambii pars victrix passa fuit.

Quocirca credo, quod talis stylus taxandi expensas in scutis auri habuerit quidem principium habita ratione ad interesse cambii, sed tunc scutum auri erat valoris juliorum undecim, & nunc sexdecim, illa major quantitas julii unius pro scuto erat iustum, & adequatum interesse pro cambio: at hodie remanet satis excessivum, & sic moderandum.

Hæc pauca super hoc puncto volui adnotare: quid autem super illo retulerit Collegium Patronorum Sacri Palatii est mihi ignotum; quid censuerit, ac determinaverit Rota, haud mihi innotescit, videbit Curia: utique à doctissimo tantorum Jurisperitorum consensu firmissimum exhibebitur Consilium, & ab amplissimo Sacræ Rotæ Areopago exactissimum dabitur iudicium, mihi sat est meam tenorem, & immaturam, sed fortè veram protulisse sententiam, dum Typographus me urget pro præsentis annotatione, aliis maturiorem, super hoc determinationem reservans, fat mihi sit meum in hoc exactasse sensum pro veritatis, non vanitatis cultu.

Taxatio expensarum est sententia interlocutoria, Cyriac. contr. 61. n. 19. Rovit. super *Pragm. 1. de expens.* n. 20. Mont. terent. ad *Stat. Bononiens. lib. 2. Rubr. de Salar.* §. *Et interlocutoria* *vers. & idem de iure* fol. 243. col. 2. Magon. *decif. Lucen.* 18. undè potest per eundem Iudicem talis taxatio revocari, corrigi, & revideri, ex quo quoad ipsum Iu-

dicem nunquam transit in iudicatum, & propterea ab eodem semper moderari potest, si in taxatione fuit excessum, Mut. super *cap. Regn. Sicil. tom. 4. cap. 168. num. 20. vers. quod si excessus* Miercl. ad *Const. Cathal. part. 1. collar. 5. num. 19.* Carpan. ad *Statut. Mediol. cap. 56. num. 51. tom. 1.* Galgannet. hic *num. 40. vers. sed non potest executionem* fol. 272 446. Luc. Pet. in *prax. lib. 9. cap. unico de expens.* n. 21. Asin. in *prax.* §. 32. *cap. 7. num. 1.* Cyriac. *controv. 61. numer. 19.* Peregrin. *decif. Patavin.* 152. *num. 12. & 13.* & facit Rot. *decif.* 1239. *coram Coccin.* ubi quod potest corrigi taxatio intra decem dies; & de praxi Curie Capitolii talis revisio, ac moderatio fit etiam pluries, ostenso excessu, & quod rite non fuere taxatæ, plures partitas indebitas ponendo, & quandoque partitas debitas omittere, undè corrigitur, & moderatur taxa, expensas demendo, vel augendo, prout iustitia suadet: in taxatione tamen illarum requiritur citatio, Felin. in *c. 1. post n. 9. extr. de iudic.* Cavagnol. ad *decret. Montisferr. decret.* 36. n. 2. & seq.

An autem taxatio expensarum possit fieri appellatione, pendente affirmant Ann. *singular.* 31. Gratian. *c. 608. n. 14.* ubi adducit rationem, quia talis taxatio non est nisi declaratio precedentis condemnationis, plenè Muscatell. in *prax. civil.* p. 7. *glos. condemnando* n. 92. *et seq.* Cavalcan. *dec.* 15. n. 35. p. 1. Thor. *vor. dec.* 45. *num. 16. tom. 1. p. 2.* Fontanell. *dec.* 315. *nu. 8. & seqq.*

Sed contrarium tenent Lancelot. *de attent.* 2. p. 2. c. 12. *limit.* 11. n. 2. & seqq. qui dicit talem taxationem post appellationem esse attentatam, plene Ruginell. *de appell.* §. 2. c. 3. n. 93. *et seq.* Magon. *dec. Florent.* 78. n. 2. ad 4. & hæc opinio maxime procedit, si datur appellatio in causa principali, & à Iudice ad quem fuit inhibutum, Ruginell. *ibid.* Thor. *vor. dec.* 45. *num. 16. & 17.* Cavalcan. *d. num. 25. vers. multi teneant.* Ferosin. in *cap. si. em. litibus de dol. & contumac. quest.* 7. *num. 3. in fine.*

Et quando esset retinenda prima opinio pro taxatione, appellatione pendente, adhuc executio pro expensis tali tempore taxatis non poterit fieri, sed erit expectandus exitus causæ in negotio principali, Ruginell. *alleg.* §. 2. c. 3. n. 926. & seqq. & num. 936. Rovit. super *Pragm. de expens.* num. 5. *versic. sed. dato.*

Super quo nota, quod si adversus duas sententias conformes habentes vim trium, & constituentes rem iudicatam, ex Statuto Urbis, fuerit petita restitutio in integrum principali, & iuxta dispositionem *Stat. Urb. lib. 1. c. 50.* coram aliquo ex Iudicibus Ordinariis Fori Capitolini, & illa fuerit admittenda in devolutivo tantum, ex quo petita post coeptam, vel petitam executionem duarum conformium, tali casu non obstante tali restitutione in integrum admittenda in devolutivo tantum potest Capitaneus Appellationum procedere ad taxationem expensarum ex rationibus, & motivis adductis meo *vo. deo i. vo.* per extensum posito supra *ad stat.* 80. *lib. 1.* quod quis ab Assettamento (ad quod decisio huius articuli fuerat à Papa remissa per memoriale) approbatum.

Et quando super negotio principali non pendet amplius appellatio, non retardatur executio pro expensis, Ruginell. *de appell.* §. 2. c. 3. n. 921. *et 922.* Sousa *de Revis. c. 42. per tot.* ubi in fine dicit, quod hæc est securior opinio, Rot. *dec.* 341. *coram Verall. lib. 1.*

Adverte tamen, quod talis taxatio, ac liquidatio expensarum non fit in eadem sententia, quæ promulgatur super negotio principali, sed reservatur facienda postea: talisque reservatio in sententia tacite appositæ censetur, & potest fieri etiam per successorem in Iudicatura, Gratian. *c. 444. d. nu. 9.* Fontanell. *dec.* 97. n. 4. §. 6.

A taxatione autem expensarum non datur appellatio, quia est executio, à qua appellare non licet, Ridolph. in *prax.* p. 1. c. 12. *nu. 620.* & quod taxatio expensarum sit prioris condemnationis executio, Armezan. *dec. Januen.* 17. n. fin. & est simplex declaratio quantitatis earumdem, quæ in antecedenti condemnatione deducta intelligitur, Berlich. *decif.* 122. n. 2. *vers. cum aliud sit* p. 1. Licet tamen appellare ab excessiva illarum taxatione, Ridolph. *ibid.* n. 622. Christin. ad *Imunicip. Melchinen.* tit. 1. art. 29. n. 11. Guzman. *de vult. q.* 12. n. 35. Ruginell. *de appell.* §. 2. c. 3. n. 931. Thor. *vor. dec.* 45. n. 18. p. 2. Rot. *dec.* 107. n. 1. cor. Rembold. *dec.* 196. n. 2. *dec.* 407. n. 2. & 3. *coram Manzaned.* *dec.* 194. n. 4. *coram Pamph. et decif.* 211. n. 4. *et 5. p. 7. rec.*

Debet tamen in appellatione exprimi quantitas excessus, vel alia iusta causa, Fenzon. ad *Statut. Urb.* 196. *num. 105.* lib. 1. Ridolphin. *dict.* cap. 13. *num. 622. et 623.* Leoncill. *dec.* Ferrar.

Ferrar. 34. n. 4. Rot. dec. 50. n. 3. coram Duran. et dec. 12. n. 1. coram Arguell.

At semel tantum ab excessiva taxatione datur appellatio, 283
Ridolph. n. 624 Scacc. de appell. q. 17. limit. 10. n. 69. Cappucc. in prax. d. c. 11. art. 17. n. 261. et seq. tom. 1. p. 3. Leoncil. dict. dec. Ferrar. 34. n. 4.

Et amplius ex Stat. Urb. lib. 1. c. 175. à taxatione expensarum appellans non auditur, nisi factò deposito illarum in pecunia, vel in pignoribus plus valentibus, etiamli victor pro tali deposito non insteterit, aliàs appellans censetur renunciasse suæ appellatoni, & prima taxatio firma manet.

Adverte demum, quòd quando fuit commissa causa ab excessiva taxatione tantum, tunc Iudex non potest circa 285
 merita causæ principalis aliquid cognoscere, sed solum circa excessum expensarum, *Rot. dec. 265. n. 5. coram Cels.*

ARTICULUS VII. ARGUMENTUM.

Super Expensis litis varia miscellanea examinantur: quando scilicet in illis condemnatur hæres beneficiatus temerè litigans: quando ad illas teneatur socius, & pro qua r.a.; quando Universitas, vel Capitulum pro lite gesta cum Universitas, vel Capitulum. In expensis, si plures sint condemnati, quando ad illas teneantur solum pro virili, vel etiam in solidum. Expensarum nomine quando veniant damna. Fideiussor pro certa summa, & coram certo Iudice quando teneatur etiam ad expensas factas coram alio Iudice, & plura alia examinantur, de quibus plenè in Summario.

SUMMARIUM.

286 Expensas de proprio pro defensore hereditatis hæres beneficiatus facere non tenetur.

287 Expensa pro defendenda hereditate illam minuunt.

288 Expensa pro defendenda hereditate ab hac detrahuntur ante omnia alia debita.

289 Procedit, licet fuerit reportata sententia contraria hereditati.

290 Expensas pro defensione hereditatis faciunt tam hæres proprietarius, quam usufructuarius.

291 Hæres beneficiatus cum litigans tenetur ad expensas de proprio.

292 Tutores, & Curatores temerè litigantes tenentur ad expensas de proprio, & n. 293.

294 Secus si habuere justam causam litigandi, nam tunc illas repetunt à pupillis.

295 Expensa facta ab uno socio in defensione rei communis repetuntur pro rata à socio, & n. 296.

297 Socius illas non repetit pro rata, quando illas erogasset integras, si solus litigasset.

298 Contrarium est verius.

299 Socius non repetit expensas à socio, quando hic venit ad causam titulo separato.

300 Socius repetit omnino expensas pro rata à socio, quando illas fecit animo repetendi.

301 Expensa inter socios dividuntur pro rata emolumentum pendens in lite, & n. 302.

303 Decis. 319. n. 11. coram Pamph. declaratur.

304 Ad expensas plures condemnati tenentur pro virili, & n. 305.

306 Si condemnati sunt obligati in solidum, tunc tenentur ad expensas in solidum, & n. 307. & 308. ubi respondetur contrariis.

308 Cancor. var. ref. p. 3. c. 17. n. 296. reprobatur.

309 Obligati in solidum ad expensas tenentur in solidum, si hoc sit petitum.

310 Idem si agatur de facto individuo.

311 Expensa facta à Capitulo, Collegio, vel Universitate pro interesse communi detrahuntur à massa communi.

312 Fallit, si non agatur de interesse communi.

313 Fallit etiam, si lis sit tantum contra aliquas personas particulares Capituli, vel Collegii.

314 Ad expensas litis mota à maiori parte Universitatis non debent concurrere dissentientes.

315 Contrarium est verius.

316 Ad expensas litis mota ab Universitate pro commodo Universitatis concurrunt Civis, contra quem est mota lis, & n. 318.

317 Referuntur, sed non approbantur contrarii. *Constam. ad Statut. Tom. II.*

319 Expensarum nomine, quando veniant damna, & e contra, et n. 320.

321 Sub nomine expensarum veniunt damna, & interesse, quando quis ad hoc est obligatus, & n. 322.

323 Damna extrinseca, et extrajudicialia regulariter de stylo Curia non reficiuntur.

324 Advocato, vel Procuratori non debetur in taxatione expensarum salarium in defensione causa propria.

Contrarium refertur in fine.

325 Secus si fuit distractus ob hoc à defensione aliarum causarum.

326 In causa propria Advocatus, vel Procurator debet uti opera alterius Advocati, vel Procuratoris, ad hoc ut repetat salarium.

327 Amplia licet prestiterint patrocinium gratis.

328 Advocatus, vel Procurator defendens causam communem recuperat mercedem provata.

329 Contrarium tenent alii.

330 Expense habent eandem anterioritatem, ac creditum principale in iudicio deductum.

331 Expensa si excedat duplum ejus, de quo litigatur, non debentur, & quando secus n. 332.

333 Expensa litis non coniunguntur cum negotio principali ad effectum faciendi causam appellabilem, et n. 334 et 335.

336 Expensa facta à Procuratore in lite, absente principali à loco iudicii, censentur facta de proprio, secus presente principali.

337 Cautio de reficiendis expensis vigore Statuti Laicalis, debet prestari etiam à Clerico ligant in Foro Seculari.

338 Cautio de reficiendis expensis juxta Statutum petita, ante illius prestationem non potest procedi ad ulteriorem in causa.

339 Fideiussor pro expensis quando teneatur etiam in gradu appellationis referuntur DD. de materia, & n. 345.

340 Tenetur in omni instantia, quando pro illis se obligavit eo modo, quo tenetur principalis, ac in solidum, et n. 341.

342 Pariter si fideiussio fuit prestita pro revocatione sequestri.

343 Pariter si fuit prestita ad evadendam executionem mandati suspicionis fuga.

344 Fideiussor tenetur solum pro prima instantia, quando ad hanc se restrinxit.

346 Fideiussor obligatus pro certa summa tenetur ad expensas factas pro tali summa consequenda, & n. 351. & 354.

347 Fideiussor non tenetur ad interesse procedens post motum iudicium ex mora debitoris, & quando secus, & n. 359.

348 Fideiussio est stricti Iuris, ac non extendenda, & n. 349.

350 Dictio Dumtaxat est taxativa, & exclusiva.

353 Dictio Dumtaxat non excludit ea, qua habent eandem rationem.

355 Fideiussoris obligatio extenditur ad casum verisimilem.

356 Fideiussori imputantur ea, qua ejus culpa eveniunt.

357 Fideiussor iudicii tenetur ad expensas, licet non citatus, cum sat sit, fuisse curatum principalem in causa.

358 Expensa possunt solvi in moneta area, sive ramis.

359 Referuntur Doctores loquentes de materia expensarum.

Advertendum prius est, quòd hæres beneficiatus non tenetur pro defensione hereditatis facere expensas de proprio, sed de bonis hereditariis leg. final. §. in computatione Cod. de iur. deliber. Cancor. variar. resolut. part. 3. capit. 3. numer. 244. & sequent. Rota decis. 761. numer. 3. et 4. part. 18. tom. 2. recent. confirmata decision. 10. numer. 6. ad 14. part. 19.

Cum in hereditate tantò minùs dicatur inesse, quantum importans expensæ necessariæ pro patrocinii, & aliis necessariis ad deferendam hereditatem, Gratian. c. 357. m. 30. et 32. Rot. dec. 10. n. 12. p. 19. rec.

Et amplius expensæ necessariæ pro defensione hereditatis

288 tis æquipollent expensis funerum, & detrahuntur ante omnes alios creditores hereditatis, Ludovic. *Beil.conf.* 148. nu. 25. Marant. *respons.* 10. lib. 2. Conciol. *de hered. art.* 1. nu. 371. & *seqq.* Larca *decis.* 88. n. 11. Rot. *dec.* 70. post Fenzon. *ad Stat. Urb. & dff.* 102. post Zacch. *de Salar.*

Procedit conclusio, licet non fuerit reportata sententia favorabilis, Merlin. *de pign. lib.* 3. tit. 1. *quæst.* 4. nu. 43. & 44. Rot. *decis.* 925. nu. 3. coram Seraphin. Adl. ad Gregor. *decis.* 197. nu. 6. *decis.* 53. nu. 8. coram Duran. & *decis.* 43. nu. 2. post Zacch. *de Salar.*

At si adit non solum hæres proprietarius, sed etiam usufructuarius, uterque tenetur ad expensas, cum ad utrumque pro eorum interesse communi spectet causam defendere, Cost. *de rat. rata.* 9. 147. n. 5. & 6. Saigad. *Labyr. credit. p.* 3. c. 9 nu. 19. Rot. *dec.* 761. nu. 5. & *seq.* p. 18. tom. 2. *rec.* & *decis.* 10. nu. 3. p. 19. pro qua autem rata uterque teneatur, videnda sunt *d. dec.* 761. n. 9. & *infra.* & *dec.* 78. coram Carill. ubi quod à coheredibus pro rata reficiuntur.

Si tamen hæres beneficiatus velit cervicosè litem calumniolam sustinere, tunc expensæ non damno hereditatis, sed ipsius hæredis cedere debent, Cancr. *v. ar. resol. p.* 3. c. 2. n. 245. plenè Barz. *dec.* Bonon. 13. per tot., & novissimè Armenzan. *dec.* Lunen. 24. n. 24. Fontanell. *dec.* 98. nu. 16. ubi benè, & ego firmavi *Vot. dec.* 114. per tot.

Hinc etiam Tutores, ac Curatores iniquam litem agentes sub nomine pupillorum, vel minorum condemnantur in expensis de proprio, *non est ignotum* 6. C. *de administr. Tut.* & *l. sed et si bon. un. C. eodem*, in qua *leg. sed et si bonam* deciditur, quod in causa iusta tenetur Tutor appellare, *l. qui sol. d. us.* & etiam *Respublica ff. de leg. 2.* Christin. *ad leg. Municip. Alciubinent. tit.* 1. art. 29. in *addit. ad n.* 13. *vers. his etiam adiungit*, ubi id admittit, si ex parte Tutoris adit dolus, vel evidens calumnia, ac mala fides in litigando, Mut. *super cap. Regn. Sicil. tom.* 4. cap. 168. nu. 7. ubi subdit, quod tali casu, si pupillus condemnatur, habet regressum contra Tutorem temerè litigantem, Castill. *dec.* 52. nu. 4. Fontanell. *dec.* 98. nu. 15.

Quando verò Tutor habuit iustam causam litigandi, tunc etiam si succumbat, repetit expensas à pupillo *ad text. in leg. quoribus §. Nec uti que de administr. & peric. Tutor. Ruin. conf.* 1. nu. 23. *vers. sed etiam casu*, & ibi Campeg. nu. 29. ubi alia jura adducit *lib.* 3. Rebuff. *ad Const. Regn. Gall. tom.* 3. tit. *de expens. glos. una* n. 56. fol. 443.

Expensæ autem factæ pro defensione rei communis à fratre, vel socio collitigante debent ab altero fratre, & socio refici pro rata, & si unus illorum eas fecerit, potest repetere ratam à fratre, vel socio, qui vult participare de victoria obtenta, Rot. *decis.* 1022. nu. 4. coram Seraph. *decis.* 22. n. 3. & 4. & *dec.* 374. coram Amat. Dunozett, & de materia videantur, Valenzuol. *Velasqu. conf.* 154. lib. 2. & Rot. *dec.* 43. post Zacch. *de Salar.*

Et hoc procedit etiam si frater, vel socius, quando facit expensas in lite super re communi, non fuerit protestatus, i las facere animo repetendi, Dec. *conf.* 628. n. 7. & 8. Rot. *dec.* 455. n. 2. coram Amat. Dunozett.

Fallit conclusio, si socius in obtinenda victoria super tota re communi cum alio, non plus expendidit, quam expendisset pro obtinenda victoria super propria tantum portione, *l. ex parte 40. ff. famil. ercisc.* Angel. *conf.* 109. per tot. Decian. *respons.* 22. n. 52. lib. 5. Mieres *ad Const. Cathalon. p. 2. col. l. 8. n. 89.* Michalor. *de fratr. p. 2. c. 35. n. 10.* Monter. *dec.* Aragon. 14. n. 75. Rot. *dec.* 23. nu. 1. & 2. coram Amat. Dunozett. & in *Romana Hereditatis de Lanuvii* 28. Junii 1697. §. *deductio nem tit. idem coram R. P. D. Ansaldo.*

At Mieres *d. collat.* 8. n. 94. dicit, quod præsumitur plus expendisse propter socium, & sic quod teneatur ad contributionem per *text. in l. qui aliena 22. §. fin. ff. de negot. gest.* Marant. *resp.* 10. per tot. lib. 2. & videatur Garc. *de expens. cap.* 19. nu. 7. et *seqq.*, & facit Rot. *decis.* 1012. nu. 3. et 4. coram Seraph.

Multo minus socius potest repetere expensas à socio, quando hic venit ad causam ex alio titulo separato, & exclusivo juris socii, qui victoriam obtinuit, Rot. *dec.* 1012. coram Seraph. et *dec.* 23. n. 3. coram Amat. Dunozett.

Quando autem frater, socius, vel confors fecit expensas nomine communi, si expressè illas fecit animo repetendi ratam ab altero socio, tunc omnino erit locus repetitioni pro rata, Bartol. *in l. ex parte ff. famil. ercisc.* Monter. *dec.* 14. n. 76. *vers. tandemque infert.*

Et quando plures habent in re aliquod jus individuum,

maius, vel minus, tunc expensæ contriibuntur juxta proportionem honoris, & vocis, unde si in beneficio Jurispatronatus alii pro tribus vocibus, alii pro duabus, alii pro una sint Patroni, ad expensas litis super Jurepatronatus quilibet tenetur proportionabiliter pro quantitate votum, Rot. *in Florentina Jurispatronatus de Ricafolis coram Lancellotto* apud Vivian. *de Jur. patr. lib.* 4. c. 1. post nu. 7. §. *Nec obstat*, & *decis.* 319. nu. 12. & ibi Add. nu. 15. coram Pamphil. nam licet agatur de Jurepatronatus, quod est individuum, adhuc summa expensarum dividua debetur juxta portiones Jurispatronatus, quas collitigantes habent, ut firmant allegatæ decisiones Lancellotti, & Pamphili: & quod plus contribuat, qui plus de commodo litis participat, Monter. *decis.* Aragon. 20. nu. 69. & ita vidi practicum in quadam causa aquarum, cujus usus deserviebat pluribus pro irrigatione agrorum, facta distributione ejusdem aquæ per horas, itaut unus haberet quatuor horas, al. et sex, al. et quinque, alter novem, nam cum omnes dicti quatuor Domini haberent litem cum Domino fundi superioris, qui prætendebat posse divertere aquam in proprio fundo privato pertranseuntem, etiam in præjudicium dictorum Dominorum prædiorum inferiorum, vidi factam distributionem expensarum, juxta proportionem majoris, vel minoris usus dictæ aquæ, nec in hoc contrarium tenet Rot. *d. decis.* 319. n. 11. cor. Pamphil. si bene perpenda ur, dicit namque, quod si tria corpora fecerunt partem unam in lite, licet unum corpus habeat plura membra, non tamen plus debet solvere unum, quam aliud, non autem decisio ibi firmat, quod si una persona, vel unum corpus habeat majus emolumentum, ac interesse in causa, non teneatur ad majores expensas.

Quando autem plures in sententia sunt condemnati in expensis, quilibet illorum tenetur ad eas pro virili, & non infolidum *ad text. in l. 1. & 2. C. si plures unio. semen.* Surd. *conf.* 150. nu. 35. lib. 1. Gratian. *cap.* 33. nu. 50. & *seq.* Cost. *de rat. rata* 9. 138. n. 1. & *infra.* Cancr. *v. ar. resol. p.* 3. c. 17. nu. 202. & 295. *vers. similiter condemnatio*, Groslad. *Pragm. Regn. Sicil.* §. 31. nu. 23. & 24. Peguer. *in prax. civil. Rubr.* 30. nu. 45. Chart. *decis.* Inven. 28. nu. 2. & 3. ubi quod ita observatur, Giurb. *dec.* 46. nu. 4. Rot. *dec.* 344. coram Verall. lib. 1. *dec.* 319. n. 1. *dec.* 411. nu. 2. coram Pamphil. *dec.* 169. nu. 1. & *infra* cor. Duran. *decis.* 409. nu. 6. coram Amat. Dunozett. & *dec.* 348. n. 43. & per tot. cor. Cardin Cerr.

Unde si in eadem sententia fuerint condemnati Parochus, Mansionarii, & Patroni tenentur pro tertia parte Mansionarii, pro alia tertia Patroni, & pro alia Parochus, cum Patroni, & Mansionarii hoc casu, licet sub nomine colectivo expressi, faciant figuram unius personæ, Rot. *dec.* 319. nu. 7. ad 11. coram Pamphil.

At si plures condemnati sint obligati infolidum, tunc cum expensæ quoque debeantur infolidum, Iudex censetur condemnasse juxta dispositionem Iuris, & sic infolidum, prout cantat obligatio, Cost. *alleg. qu.* 138. nu. 12. Olea *de cess. jur. tit.* 5. qu. 5. nu. 35. & *seqq.* Rot. *decis.* 169. nu. 3. coram Duran.

Expensæ quippe sunt accessoriæ ad negotium principale, & cum eo regulantur, unde illa obligatio infolidum, quæ adest super negotio principali, quod est in lite, extenditur etiam ad expensas, ex benè traditis per Milanen. *dec. Sicil.* 15. n. 91. ad 94. lib. 1.

Et licet Cancr. *v. ar. resol. p.* 3. c. 17. nu. 296. talem obligationem infolidum, quoad expensas, dicat procedere tantum in actione hypothecaria, secus in actione personali, Grat. c. 33. nu. 51. & hanc opinionem disputando ad partes referat etiam Olea *de cess. jur. tit.* 5. qu. 5. n. 33. & *seq.* nihilominus contraria opinio est retinenda uti verior, quam tenet post alios d. Olea nu. 36. ad 40. ubi quod in praxi hæc opinio est recepta, & ita vidi etiam inconcusse servatum, dum causas in Foro agebam, & postea dum Juridicundo præfui.

Et cessat super hoc omnis disputatio, si fuisset in libello petitum, omnes obligatos infolidum condemnari, tunc enim si Iudex condemnasset juxta libellum, tenerentur ad expensas infolidum, qui sic sunt obligati in negotio principali, Gratian. c. 33. n. 51. §. *Quibus adde. vers. dummodo tamen*, Tort. *ad Stat. Pap. Rubr.* 39. n. 35. *vers. sed quid si plures.*

Prout plures condemnati ad expensas tenentur infolidum, si agatur de facto individuo, Rot. *dec.* 319. nu. 2. coram Pamphil.

Si verò agatur de expensis factis à Collegio, vel Capitulo litigantibus, ad illas tenentur Canonici, Portionarii, & omnes.

omnes de Collegio, si causa respicit interesse commune Capituli, Collegii, ac Ecclesie, & tunc illæ detrahuntur de
 311 massa communi, cum omnes de Capitulo, & Collegio pro illis contribuant, Rot. decis. 138. p. 1. recent. decis. 157. coram Manzaneda. decis. 499. num. 6. & 8. coram Pen. decis. 402. n. 1. coram Cavalier. decis. 61. num. fin. post Zuff. de process. crimin. legitim. & in Pampilonen. Parochialis 10. Maii 1662. §. Non obstat coram Bevilacqua, & apud Laream dec. Granat. 88. nu. 15. p. 2.

Quando verò lis non est inter Ecclesiam, Capitulum, & Collegium, & aliam personam extraneam, sed inter ipsosmet de Ecclesia, Capitulo, seu Collegio, tunc expensæ non debentur de massa communi, cum quis non teneatur contri-
 312 buere expensas contra se ipsum, Cappucc. in prax. tom. 1. p. 3. cap. 11. art. 20. nu. 316. & seq. Rot. decis. 262. num. 5. & 6. coram Manic. dec. 157. & 263. cor. Gregor. confirmata dec. 138. p. 1. recent. dec. 38. cor. Merlin. dec. 1911. n. 8. et infra coram Coccin. Burgen. servitii 20. Novembris 1595 per tot. cor. Litta, et in dicta Pampilonen. Parochialis §. Non fit cor. Bevilacqua.

Et si lis sit contra aliquos de Capitulo, qui sunt contumaces, & non pareant Executorialibus Rotalibus, tunc expensæ non de massa Capituli, sed de non parentum redditibus
 313 sunt detrahendæ, Rot. dec. 263. nu. 8. cor. Greg. et dec. 61. n. 5. post Zuff. de process. crimin. legitim.

Et quando etiam agitur de interesse Universitatis, Capituli, vel Collegii, non potest major pars in faciendâ lite
 314 quod expensas præjudicare minori, si causa li is non sit necessaria, sed voluntaria, & injusta, Rot. dec. 262. in fine cor. Manic. et dec. 1911. nu. 13. coram Coccin. At Larea dec. Granat. 88. p. 2. per tot. late probat contrarium, si collecta
 315 sit imposita à majori parte Universitatis, & respondet contrariis, cujus rationes non displicent, cum tunc non debeat supponi, fuisse coëptam litem calumniosam & injustam.

At si unus ex Civibus litiget cum Civitate, ac Communitate tenetur ad collectam impositam pro sumptibus dictæ
 316 litis à Concilio representante totam Universitatem, Purpurat. in leg. placet nu. 17. vers. nota aliud, C. de Sacrosanct. Eccles. Rot. dec. 262. nu. 8. coram Manic. et dec. 1911. n. 12. cor. Coccin., & facit Larea dec. Granat. 88. nu. 7. p. 2. sicut contrarium velit Cancer. var. resol. p. 2. cap. 6. num. 169. & Rot. dec. 263. nu. 4. cor. Greg.

At tene primam opinionem, quando lis mota per Civitatem contra Civem respicit commodum Civitatis, ut vult
 318 d. decis. 263. n. 5. coram Gregor.

An autem sub nomine expensarum veniant damna, & è
 319 contra, late disputat doctissimus Petr. Barbof. in l. cum qui temere 79. n. 324 et infra ff. de Indic. & videantur etiam Burfatt. conf. 204. per tot. lib. 3. Valenz. Velafq. conf. 50. lib. 1. Rebuff. ad Const. Gall. tom. 3. tit. de expens. art. 3. glos. unica n. 1. et seq. Carpan. ad Stat. Mediol. c. 55. n. 124. et seqq. tom. 1. Azaved. ad l. Recopill. tom. 2. lib. 4. tit. 3. leg. 5. n. 14. et seq. Zacch. de Salar. q. 109. Cappucc. in prax. tom. 1. p. 3. c. 11. art. 13. Manf. consult. 261. Fontanell. dec. 97.

Super quo articulo dic, quod si in sententia fuit facta
 320 etiam condemnatio ad damna, & non est dubium, quod veniant etiam ea, quæ artifex lucratus fuisset in sua arte, si ab ea ob litem desistere non fuisset coactus, Barbof. in d. l. cum qui temere n. 218. Christin. ad l. municip. Melchinit. tit. 1. art. 29. n. 9. vers. quod nemo est, Manf. alleg. consult. 261. Pereg. dec. Patavin. 32. nu. 8. & plene Burfatt. d. conf. 294. ubi quod dicta damna debentur tanquam expensæ, licet non conventa, & in illis fieri debet condemnatio.

Et quando adest obligatio etiam ad damna, quod illa
 321 debeantur, Fermosin in c. finem litibus de dol. et contumac. q. 7. n. 6. Rot. dec. 1190. n. 9. cor. Coccin., ubi quod damna, & interesse intrinseca sunt expensæ li is, & debentur, & quod sub nomine damnorum veniant expensæ, quando quis ad
 322 damnorum refectionem est obligatus, Rot. dec. 384. n. 7. cor. Royas et dec. 110. n. 7. p. 17. rec.

At damna extrinseca, & extrajudicialia non reficiuntur
 323 de stylo Curie, Cappucc. d. c. 11. art. 12. n. 197. tom. 1. p. 3., quæ qualia sint, docet idem Cappucc. ibid. nu. 186. & infra: sed quando quis ob litem passus fuit damnum in propria persona, ut quia fuit coactus deferere suam artem, ex qua lucrum faciebat, tunc tale damnum venire nomine expensarum tenet, Burfatt. conf. 294. n. 9. & seq. lib. 3. Gratian. c. 56. n. 44. Zacch. de Salar. q. 109. n. 13. et 14., ubi quod sub nomine expensarum contentarum in sententia venit id,

quod artifex amisit, cum non dicatur propriè damnum, sed amissio lucri cessantis, quod sub appellatione expensarum venit, etiam in sententiis; & de materia, si casus
 324 occurret videantur Fontanell. decis. 97. & Peguer. in prax. civil. Rubr. 30. n. 25. & seq.

Ex his emanat resolutio dubii, an in refectione expensarum veniat salarium Advocati, vel Procuratoris, qui causam propriam defendidit, in quo negativam partem tenent,
 324 Petr. Barbof. in d. l. cum qui temere n. 261. ff. de Indic. Fragos. de Regim. Reip. p. 1. lib. 5. disput. 13. §. 8. n. 192. Zacch. de Salar. d. q. 109. n. 5. & seq. ubi testatur de communi, Parlador. rer. quod lib. 2. c. fin. §. 18. n. 14. Ludovic. dec. Perus. 111. per tot. p. 2. Rot. dec. 461. de sentent. & re judic. in antiq. Guzman. de evict. q. 13. n. 22., ubi reddit rationem, quia sub nomine expensarum non venit id, quod quis non impendit de suo; licet contrariam opinionem per quatuor rationes relatas teneat Zacch. de Salar. q. 109. nu. 16. cum duob. seq.

At si Advocatus, vel Procurator pro defensione causæ propriæ fuit distractus à patrocinio aliarum causarum, & amiserit clientes, & causas, quibus abundabat ob impedimentum defensionis causæ propriæ, tunc salarium illis loco expensarum refici debet, Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 39. n. 6. vers. hinc est, & post alios plenè probat Zacch. de Salar. q. 109. nu. 7. & seq. ubi de rationibus.

Cum autem difficile sit probare, quod Advocatus, vel Procurator dicta de causâ fuerint distracti à patrocinio aliarum causarum, & quod clientes amiserint, idè securius est, quod Advocatus, vel Procurator in causâ propria utantur opera alterius Advocati, vel Procuratoris, quo casu debentur
 326 expensæ erogatas in solvendo illis salaria, ac Patrocinia, Petr. Barbof. in d. l. cum qui temere à nu. 261. & seq. ff. de Indic. Ludovic. d. dec. 111. nu. 14. & infra, & videantur Greve. ad Gaill. practic. conclus. 151. considerat. 1. num. 1. & seq. Monter. decis. Aragon. 14.

Quod procedit, licet alter Advocatus, vel Procurator pro illis præstiterint patrocinium gratis, quia adhuc alter Advocatus, vel Procurator, cui fuit præstitum patrocinium sine mercede, tenetur ad antidota, & ob hoc poterunt
 327 in taxatione expensarum patrocinium petere, & illis debetur, Zacch. de Salar. q. 110. n. 7. & seq.

Quando verò Advocatus, vel Procurator habent causam communem cum alio, non tenentur quoad illum gratis
 328 patrocinari, sed debent consequi proprii laboris mercedem, Zacch. de Salar. q. 52. num. 29. & seq. Larea dec. Granat. 88. nu. 10. p. 2.

Contrarium tamen tenet, Monter. decis. 14. nu. 72. & seq., ubi ad hoc adducit rationes satis urgentes, quæ videntur probabiles in lite, ac re individua, & in cuius patrocinio
 329 Advocatus, vel Procurator eundem laborem fecisset, & rationes Monteri non audent spernere Greve. ad Gaill. d. concl. 151. considerat. 1. n. 19.

Adverte autem super expensis judicialibus, quod illæ habent eandem anterioritatem, & potioritatem, ac ejusdem
 330 sunt naturæ cum credito principali, cujus vigore debentur, & petuntur, Cost. Sicul. conf. 69. n. 16. Milanen. dec. Sicil. 15. n. 91. ad q. lib. 1. Olea de cess. sur. tit. 5. q. 3. n. 37. vers. & expensas, ubi id declarat procedere, quando processit promissio solvendi unâ cum expensis, Olea ibid. n. 38.

Adverte secundo, quod si expensæ litis excedant duplum
 331 ejus, de quo litigatur, non debentur ultra duplum, sed moderantur, Magon. dec. Florent. 78. nu. 10. Leoncill. decis. Ferrar. 104. nu. 1. & per tot.

At in quadam causâ pretii vini probati per testes formiter, & in qua debitor fuerat condemnatus ad solvendum pretium non excedens scuta tresdecim, nedum per duas conformes, sed etiam in gradu restitutionis in integrum, in qua
 332 ultima instantia dolosus debitor nifus fuerat probare per testes solutionem, nullatenus tamen conclusam, & postea convolverat etiam ad Iudicium Criminale, sub prætextu falsitatis testimonii creditoris, sed fuerat causa remissa ad Iudicem Civilem, cum expensæ superarent duplum pretii, ego tali casu existimabam, dictam theoricam, quod expensæ non possent excedere duplum ejus, de quo agebatur, non esse admittendam ratione nedum calumniosi, sed verè dolosi, & iniqui debitoris, qui tot cavillationibus, & malis artibus per tot instantias, tantæque Tribunalia, ac cum tot expensis defatigaverat: sed nihil in dicta causâ fuit resolutum, quia creditor defatigatus se concordavit.

Adverte tertio, quod expensæ litis non conjunguntur cum negotio principali, ad effectum, ut intret appellatio in

- in terminis statuti limitantis materiam, & quantitatem.
- 333 in appellatione admittenda, Scacc. *de appell. qu. 17. limit. 6. membr. 9. num. 32.* Tondut. *de preventi judic. p. 2. cap. 61. n. 16.* Sotia *de Revif. c. 19. nu. 13.* L. concil. *dec. Ferrar. 134. n. 3.* & infra: & ita in praxi servatur in Tribunali A. C., qui in causis de partibus, quæ non sint valoris scutorum quinquaginta, non admittit appellationes, & si de facto Inhibitiones vigore appellationis concessæ sint super causa, quæ non sit tanti valoris super puncto negotii principalis, eadem moderantur, non attentis expensis cumulatis pro constituenda dicta summa: & idem servatur in Curia Capitolii, ubi ex *Stat. Urb. lib. 1. c. 96.* causa infra summam scutorum decem terminata à Senatore, vel Collateralibus non est appellabilis, nec de stylo sit talis per accretionem expensarum summæ contentæ in negotio principali, ut ipse annotavi ad *d. Stat. 96.*
- Adverte quintò, quòd expensæ factæ à Proc. ratore in lite agitata in loco, ubi est præsens principalis, censentur erogata de pecuniis habitis à principali præsente in loco iudicii, nec est credendum, quòd Procurator voluerit illas facere de proprio, secus autem si appareant factæ à Procuratore, absente principali à loco iudicii, quia agatur de causis forentium, & ab Uri e absentiam, tunc enim, non ostenso contrario, censentur factæ à Procuratore de proprio, & illas repetit Cyriac. *contr. 42. nu. 2. Rot. dec. 209. n. 3. & 4. p. recent. decis. 569. p. 4. tom. 1.* & in Ovsten. *mercedis 11. Martii 1658. coram Aelsio*, nam quando principalis est in Curia præsens, præsumitur, quòd ipse expensas subministraverit Procuratori: quando verò est absens, talis præsumptio cessat, nisi ostentatur aliunde, quòd ipse principalis pecunias subministraverit, vel per literas cambii, vel aliundè.
- Adverte sextò, quòd stante Statuto, quòd Actor debeat cavere de reficiendis expensis, tale Statutum ligat Clericos agentes in Foro Seculari, qui propterea tenentur talem cautionem præstare, Rot. *super Pragm. Regn. Neapol. prag. 1. de expens. n. 1.* & hoc præsupponit Pereyr. *de Caltr. decis. Lusitan. 109.* loquens in simili ordinatione Regni Lusitanie: sup. r. quo tamen vide quæ dixi in *Præjud. Stat. Urb. art. 2. d. n. 141.* & talis cautio, si petatur, debet omnino præstari, & an equam præstetur procelius est nullus, Pereyra *ibid. n. 1.*
- Quando autem talis cautio pro expensis præstita fuit, an illa intelligatur solum pro expensis factis coram illo Iudice, apud quem præstita fuit: vel etiam pro expensis factis in aliis instantiis, non bene scribentes super hoc conveniunt, prout videri potest apud Moro *t. conf. 43. Gabr. conf. 53. lib. 1. Surd. conf. 271. Caball. resol. 109. Gratian. c. 348. Cyriac. contr. 285. Cancr. var. resol. p. 2. c. 6. n. 120. & seq. Henig. de fideiuss. c. 20. §. 20. n. 4. & infra. Boer. dec. 315. Thesaur. dec. 202. Franc. dec. 208. §. 20. c. 3. 4. Rot. dec. 70. p. 3. rec. repetita inter illas, Coccin. dec. 84. dec. 56. coram Pamphil. & dec. 595. cor. Bur.*
- Tu verò dic, quòd quando fidejussor est obligatus stando Iuri, & iudicatum solvendo eo modo, quo tenetur principalis, tunc tenetur ad expensas in omni instantia, nec ejus obligatio extinguitur post prolatam sententiam à Iudice primæ instantiæ, coram quo fuit præstita cautio, Grat. *c. 348. n. 14.* ubi testatur de magis recepta opinione, Cancr. *var. resol. p. 2. c. 5. n. 121. Rot. dec. 551. num. 2. cor. Pen.* ubi quod hanc sententiam servat Rota, & idem testatur *cor. Pamphil. dec. 56. nu. 15. & infra.*
- Quæ opinio de plano procedit quando fidejussor est obligatus tanquam principalis, & insolidum, tunc enim sicut principalis in causa tenetur ad expensas usque ad finem litis, ita & fidejussor tanquam principalis obligatus, Gratian. *cap. 348. num. 26. & seq. Rot. coram Veral. dec. 66. lib. 1. & d. dec. 56. num. 8. coram Pamphil.*
- Idem dicendum, quando fidejussio fuit præstita pro revocatione sequestri, nam sicut sequestrum durasset in omni instantia, si non fuisset revocatum, mediante cautione præstita, ita & cautio loco sequestri subrogata, debet durare usquequo per rem iudicatam causa fuerit terminata, præclare Gabr. *conf. 53. per tot. lib. 1.* qui contraria declarat, & sequitur Cancr. *var. resol. alleg. n. 121. & 122. Gratian. c. 348. nu. 23.* & Rot. *dec. 56. n. 16. & 17. coram Pamphil.*
- Hoc item procedit quando fuit præstita cautio ad evadendos carceres, vel executionem in bonis vigore mandati suspicionis fugæ, sicut enim carceratio, vel executio durasset donec duraret lis, ita & fidejussio subrogata in locum carcerationis debitoris, debet vigere, quousque non terminatur lis per rem iudicatam, ut bene probatur ex *d. conf. 53.*
- Gabr. Gratian. *cap. 348. num. 25.* & ego firmavi, *Vot. dec. 150. per tot.*
- Doctores autem tenentes, fidejussorem teneri solum in prima instantia, vel procedunt, quando fidejussor præcisè, & limitatè se restrinxit ad certum Iudicem, coram quo causa esset terminanda ad *tex. in l. cum apud Sempronium ff. de iudic. Gratian. c. 348. nu. 5. Franch. decis. 308. Thesaur. dec. 202. num. 1. Rot. dec. 3. nu. 5. & 6. part. 4. tom. 2. recent. & dec. 84. num. 12. coram Coccin.*
- Vel procedit eorum opinio, quando Reus fuit absolutus in prima instantia, secus quando fuit condemnatus, ne sit in ejus potestate per appellationem cludere victorem, se, & fidejussorem liberando, *Surd. conf. 271. n. 8. & 9. lib. 2. Cyriac. contr. 285. n. 32. & seq.*
- Quando verò fidejussor est obligatus insolidum, & tanquam principalis, vel pro remotione sequestri, vel ad evadendam carcerationem in vim mandati suspicionis fugæ pro assecuratione iudicii, tunc tenetur ex dictis absque aliqua difficultate ad debitum principale, & ad expensas.
- Et fidejussor de iudicatum solvendo tenetur ad expensas, licet limitatè se obligasset in negotio principali pro certâ summa dum axat, nam non obstat tali limitata obligatione, tenetur etiam ad expensas in iudicio factas, cum illæ veniant tanquam accessorie, & intrinsecæ in necessariam sequelam negotii principalis, *Rot. dec. 891. num. 5. & seq. coram Seraph.* & plenè hoc firmavi decisivè in meo Vo. o super hoc articulo alias facto sequentis tenoris.
- Cum Basilias esset carceratus cum mandato suspicionis fugæ pro scutis quadraginta favore Joannis, Franciscus pro eo fidejussit de stando Iuri, & representando pro dictis scutis 40. dum axat, & cum Basilias facta negatione talis debiti fugam arripisset, probato per testes formiter examinatos credito in dicta summa scutorum quadraginta, fuit Basilias in illis condemnatus, unâ cum expensis: & cum Franciscus fidejussor solutionem dictorum scutorum quadraginta non recusaret, verum debitum in iudicio principaliter petitum, sed credebat se non teneri ad expensas, uti procedentes ex culpa, & mora principalis debitoris, & incidenter supervenientes occasione negationis factæ per debitorem, ex *l. fideiussores 69. §. pro Aurelio, & l. fin. ff. de fideiuss. l. 1. ff. de in lit. iuran.* & plenè Roman. *conf. 270. nu. 6. & 7. & plenius conf. 505. per tot.*
- Quod facilius dicebatur procedere, ex quo fidejussoris obligatio, strictè, quinimmo strictissime est intelligenda. *l. si pignori, & l. fideiussores Magisratuum ff. de fideiussor. Chart. decis. Iannet. 13. n. 6. Rot. decis. 694. nu. 8. & ibi A. d. n. 10. coram Pamphil. decis. 570. n. 3. & 4. cor. Amat. Dunozeit. & dec. 157. nu. 1. & seqq. coram Pentinger.* quocirca extendi non potest ultra id, quod in ea dictum est *l. fideiussor, & l. quæro ff. locat. l. si ultra, de fideiussor Menoch. conf. 212. num. 13. ad 17. lib. 3.* Sadarin. in his ferè terminis *respons. 38. Rot. dec. 1815. nu. 11. coram Coccin. & dec. 225. nu. 6. & infra coram Amat. Dunozeit.* unde fidejussio quoad scuta 40. non potest extendi ad expensas, præcipuè dum Franciscus fidejussor licetraliter in sua obligatione exprelleret se obligare pro scutis quadraginta dum axat, quæ dictio dum axat est omnino taxativa, exclusiva, & præcisè negativa alterius summa ultra scuta quadraginta, Cravett. *conf. 155. in princip. Barbof. d. tit. 97. nu. 1. & seqq. Rot. dec. 184. num. 1. coram Manzanc. & decis. 642. num. 9. part. 18. tom. 2. recent.*
- At ego censui, esse etiam exequendum mandatum relaxatum pro expensis contra fidejussorem: & moris fui, quia expensæ sunt quodam emergens, quod non procedit ex causa diversa, & separata ab actione in iudicio proposita, & pro qua fidejussor intercessit, sed venit consequitivè, & connexè tanquam procedens, & productum ab ipso principali iudicio intentato super consecutione scutorum quadraginta, quo casu de expensis idem statuendum est, quòd de negotio principali, & ad illas fidejussor tenetur, late Marfil. in *Rubr. de fidejussor. num. 797. & seqq. Riminal. Jun. conf. 303. num. 35. lib. 3.* & rejecto Romano in *alleg. conf. 270. & 507.* sequitur Marfilium Cancr. *var. resol. p. 2. c. 4. n. 5. vers. censeo tamen, Boer. decis. 314. nu. 4. vers. præterea condemnatio, & bene Rot. dec. 891. num. 5. & seqq. coram Cardin. Seraph.*
- Non obstant Iura supra allegata, super quibus se fundat, Romanus, quia illa, ac dicta per Roman. procedunt, quando emergens non provenit ex eodem facto principali deducto in iudicium, sed ex causa diversa, & omnino separata, &

procedens ex mera culpa, contumacia, & mora rei principalis post motum iudicium, scilicet in casu expensarum, quæ veniunt consequutivæ, ac connexæ ad causam principalem deducta in iudicio, & ad quam se obligavit fideiussor, ut benè distinguunt Marfil. Boer. & Cancer. supra allegati.

Nec obstat dictio taxativa *dumtaxat*, quia per illam non excluduntur ea, quæ sunt de natura rei, & quæ habent eandem rationem, ac veniunt consequutivæ, Barbof. dict. 97. nu. 6. cum duobus seqq.

354 Haud urget decis. 55. num. 5. & seqq. p. 3. rec. quæ allegabatur pro punctuali, quia illa, & ceteræ auctoritates firmantes, quod fideiussoris obligatio sit strictè intelligenda, procedunt, quando apparet de expressa voluntate se obligandi solum pro certa summa, & non ultra, scilicet quando fideiussio est concepta cum obligatione de stando iuri, & representando pro summa contenta in petitione facta contra Reum principalem, tunc enim sicut hic tenetur etiam ad expensas, ita etiam fideiussor, ut probant auctoritates supra relatæ; si enim fideiussor hoc casu non teneretur ad expensas, non sequeretur effectus obligationis ab eo factæ pro scutis 40., ex quo Joannes creditor fecit in causa expensas in summa scutorum duodecim taxatas, & sic consequeretur solum scuta 28. & non 40. sibi debita, quod esset contra iustitiam, & æquitatem, ut punctualiter firmat Cancer. alleg. cap. 4. num. 55. ubi fideiussio præstita fuerat præcisè pro revocatione sequestri continentis certam summam debiti, & nihilominus concludit, sic fideiubentem teneri etiam ad expensas.

Et ampliùs conclusio, quod fideiussoris obligatio strictè interpretetur, limitatur, ac declaratur, ut extendatur ad casum, ad quem verisimiliter fideiussor se obligasset, licet verbis non expressum, Cephal. conf. 603. n. 38. & 39. lib. 4. benè Mantic. de tacit. lib. 16. tit. 14. num. 30. & seqq.; & nedum est verisimile, & indubitatum, quod fideiussor voluit teneri etiam ad expensas, dum se obligavit pro excarceratione Basilii debitoris, quæ excarceratio sequi non poterat, nisi data cautione de stando iuri, & de representando: & licet cautio sit concepta pro scutis quadraginta, pro quibus sequuta fuerat carceratio, nihilominus hoc non tollit obligationem pro expensis venientibus connexæ, & in sequelam scutorum quadraginta negotii principalis ex supra firmatis.

Quæ licet videantur in Iure fundata, & exuberantia favore Joannis, nihilominus addebatur, quod Basilii debitor sequi a excarceratione fugam arripuit ab Urbe, & solum fideiussor voluit sustinere litem propriis expensis, & gravare creditorem rigorosa probatione cum multiplici numero interrogatorum, & sic expensæ fuere cumulatæ, & factæ ex facto, ac culpa ipsius fideiussoris, qui propterea non debet conqueri, si ad illarum refectionem condemnatur, ex traditis per Henrig. de fideiussor. cap. 24. numer. 166. & 167.

Expensæ taxatæ in scutis duodecim fuere à fideiussore solutæ creditori sic volenti in scutis decem, & hoc meum iudicatum habuit suam executionem. *Hactenus Volum.*

Et ad tales expensas tenetur fideiussor iudicii etiam non citatus, nam satis est, quod in illis sit condemnatus principalis, Bartol. & alii in l. 1. ff. de iudic. solven. Surd. conf. 271. num. 38. & seq. lib. 2. Sess. decis. Aragon. 194. nu. 1. ad 2. Thor. var. decis. 45. nu. 4. vers. & in hoc casu 10. 2. Rot. decis. 36. n. 19. cor. Pamphil.

Septimò adverte, quod si victus offerat expensas in moneta ærea, vulgo *in tanti quattrinacci di rame*, tenetur victor in tali moneta illas recipere, & hoc habui de facto in expensis scutorum quindecim, quas victor recusabat recipere in tali moneta raminis, sub pretextu, quod saltem pro parte essent solvendæ in moneta argentea, nam dixi debitorem satisfacere suæ obligationi dando monetam currentem, & expendibilem, licet minutam, etiamsi ageretur de summa expensarum considerabili, ut firmat Greven. ad Gail. pract. conclus. 152. nu. 14., qui refert sic iudicatum, & quod iudicatum approbavit Senatus Parisiensis.

359 Si alia desideras super expensis litis vide plenè Gaill. pract. obser. 151 & 152. Greven. ad illum pract. conclus. 151. & 152. Scacc. de senten. & re iudic. glos. 14. & 15. qu. 13. Ruginell. de appellat. § 2. cap. 3. §. Taxatio à nu. 900. & pract. 99. cap. 18. Alin. in prax. § 32. à cap. 2. Peguer. in prax. civil. Rubr. 30. fol. mihi 281. Covarr. pract. 99. cap. 27. per tot. Garavit. R. 298. Polidor. Rip. obser. 62. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 55. tom. 1. Fragoius de Regim. Reipub. part. 1. lib.

5. disput. 13. § 8. Tort. ad Stat. Pap. Rubr. 39. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 2. Rubr. 21. & ibi Romaguer. Rebuff. ad Const. Gail. tom. 3. tit. de expens. glos. unica art. 1. 2. & 3. Rot. super Pr. 19. Reg. Neapol. pr. 19. 1. de expens. Sola ad Const. Sabaud. Rub. de excus. glos. 7. per tot. Azeved. ad l. Recopil. tom. 2. lib. 4. tit. 3. l. 5. & tit. 22. leg. 1. & 3. Christin. ad l. municip. Melchinnen tit. 1. art. 14. & 29. latè Petr. Barbof. in l. cum qui temerè 79. ff. de iudic. Pegaf. resol. forens. tom. 2. cap. 16. Gratian. cap. 33. Fermolin. in cap. finem litibus de dol. & contumac. qu. 1. ad 10. Ridolph. in prax. part. 1. c. 13. à nu. 601. Capucc. pariter in prax. tom. 1. part. 3. cap. 11. art. 5. ad 23. Sabell. in summ. divers. tom. 2. list. E. §. Expensæ fol. mihi 145. Berlicch. conclus. 78. p. 1. Mut. super c. p. Regn. Sicil. tom. 1. c. 169. Guzman. de evict. q. 13. Menoch. de præsump. lib. 2. præsump. 87. & seq. Borgnin. Cavalcan. decis. 15. p. 1. Fontanell. dec. 95. & seq. & decis. 215. Thor. var. dec. 28. p. 1. & vot. 45. p. 2. Monter. decis. Aragon. 14. Rot. dec. 209. p. 4. recen. dec. 569. p. 4. tom. 1. decis. 23. coram Amas. Dunozett. dec. 455. cor. eod. dec. 319. Pamphil. dec. 117. p. 13. rec. dec. 221. p. 16. dec. 43. post Zacch. de Salur. dec. 299. dec. 761. p. 18. & decis. 10. part. 19. Perusina Reintegr. uionis 4. Iulii 1663. coram Alberгато.

ARTICULUS VIII.

ARGUMENTUM.

Pertinet ad expensas litis alimenta, ac sumptus litis pauperi litiganti assignanda, ideo breviter hic habebis, quando tales sumptus sint subministrandi, & quæ requirantur, ad hoc ut illi decerni possint.

SUMMARIUM.

- 360 Referuntur DD., ac decisiones tractantes de materia expensarum, ac sumptuum litis pauperi litiganti subministrandis.
- 361 Expensæ litis ut debeantur, debet probari copulative paupertas, & bonum ius illas petentis.
- 362 Paupertas debet probari concludenter, & non per fides Parochi, & aliorum extraiudiciales.
- 363 Testes in probanda paupertate debent coarctare negativam.
- 364 Paupertas est probanda talis, ut quis non possit sustinere sumptus litis.
- 366 Cessat paupertas, si aliunde quis possit habere sumptus litis.
- 367 Sumptus litis debentur pauperi alimenta sibi paranti proprio artificio.
- 368 Paupertas in muliere præsumitur, cum illa non præsumatur habere nisi dotem.
- 369 Habens certa bona, ac fructus pro alimentis, non potest consequi sumptus litis, si non ostendat illa non sufficere pro talibus sumptibus.
- 370 Bonum ius petentis sumptus litis probatur ex sententia favorabili obtenta, licet fuerit ab ea appellatum.
- 371 Bonum ius resultat etiam ex decisionibus Rotali-bus.
- 372 Bonum ius cessat ex sententia contraria.
- 373 Fallit si sit revocata.
- 374 Sententia Curia revocans sententias de partibus inducit bonum ius.
- 375 Sententia nulla, & iniusta non suffragatur pro inducendo bono iure.
- 376 Dicens sententiam nullam, vel iniustam debet clare de hoc docere.
- 377 Alimenta, & sumptus litis debentur pauperi, etiam non obtenta sententia, ostenso summarie eius bono iure.
- 378 Debentur sive agatur à paupere ad universitatem bonorum, sive ad bona particularia.
- 379 Debentur etiam extraneis.
- 380 Non debentur quando agitur de mero credito pecuniario infructifero.
- 381 Sumptus litis non debentur ab eo, qui non possidet, & non percipit fructus.
- 382 Non debentur ab aquè paupere.
- 383 Sumptus litis taxantur arbitrio Iudicis.
- 384 Pauper pro consequendis expensis, & sumptibus litis non tenetur cavere de illis restituendis in casum succumbentia.

alimenta non debentur, quando agitur de re infructifera, & sic multo minus sumptus litis.

Et quod non debeantur ab eo, qui non possidet, nec fructus percipit, Rot. dec. 275. nu. 7. coram Amat. Duno. & dec. 21. nu. 3. coram Voag.

Minusque debentur, quando colligant, à quo petuntur alimenta, & sumptus litis, est æquè pauper, Gratian. c. 954. n. 28. Mel. ad Castill. de aliment. c. 1. n. 4. ubi plures refert, Fermolin. in c. finem litibus de dol. & contumac. quest. 9. n. 2. Rot. dec. 476. nu. 7. part. 2. recen.

Tales expensæ, & sumptus litis taxantur à Iudice eius arbitrio juxta quantitatem necessariam pro lite, Rot. dec. 707. numer. 5. coram Buratt. & decif. 141. numer. 14. coram Bich.

Nec pro illis restituendis tenetur quis cavere, cum dentur per modum provisionis, nec teneatur illas restituere in casum succumbentis, Gratian. discept. 30. num. 37. & seq. Fermolin. in cap. finem litibus de dol. & contumac. quest. 9. num. 4. Rot. decif. 1055. num. 4. coram Pen. Add. ad Gregor. decif. 189. nu. 7. vers. sciendum est, & Milan. dec. 18. nu. 37. & seqq. contrarium etiam ex aliis tenens loquitur ex practica Regni Siciliae.

A decreto interlocutorio taxante expensas, & sumptus litis non datur appellatio, nec restitutio in integrum ad retardandam illius executionem, ut possit plures firmat Caren. resol. 21. num. 1. Mel. ad Castill. de alim. c. 1. nu. 15. Capic. Latr. decif. 119. n. 24. Milan. dec. Sicil. 18. n. 54. lib. 1.

Quod in ellipse, si fuerint tales sumptus litis decreti validè, ac justè, & concurrentibus requisitis à Iure præscriptis, aliàs ratione injustitiæ daretur appellatio, ut in omni materia, licet executiva, & non appellabili, datur appellatio ratione injustitiæ judicati, ut præsupponit in hoc puncto præcisè Caren. resol. 21. num. 1. vers. veritatem hujus conclusionis.

Talis autem petitiō alimentorum, & sumptuum litis fit coram Iudice, ad quem cognitio causæ principalis negotii spectat, Milan. dec. 18. n. 1. lib. 1.

At in Curia sæpè ipsum Signature Iustitiæ Tribunal representans Papam prescribit præcisè subministratis expensis, ac sumptibus litis, quod facit constituto sibi de paupertate, ac bono Iure, de quo dixi supra in annot. ad Stat. Urb. 167. art. 1. sect. 7. n. 386.

De Arte Bobatteriorum.

CAP. XLI. LIB. III.

ANtiqua, & nobilis ars Agriculturæ, seu Bobatteriorum in suo robore maneat, liceatque hominibus de dicta arte condere Statuta, prout hæcenus consueverunt, & prout illa nunc habent à summis Pontificibus confirmata, quæ & observare teneantur, ac Senator in exequendis edictis, mandatis, & sententiis ab eis latis, auxilium, & favorem præstare teneatur.

PRÆLUDIUM.

STatutum nostrum hic solum dat facultatem hominibus Artis Agriculturæ cōdendi Statuta super tali arte: & hoc nulla alia ratione, licet in statuto non expressa, nisi quia, cum Reipublicæ intersit, artem agrariam, & culturam agrorum, ex qua annonæ abundantia profluit, semper augeri, ideo pro illa sacra tenenda Statuentes voluere, ut homines artis agriculturæ possent juxta temporum, & artis exigentiam nova Statuta condere, ad hoc ut agrum Romanum spatio amplissimum, & ad gignendum frumentum fertilissimum ab undaret agricolis, qui illud fererent. Hinc cum inter se sint res connexæ, & dependentes agricultura, annona, & agricolæ: propterea commentando hoc Statutum perstringitur in primo articulo plura ad agriculturam, & agricolas spectantia, & de facultate, quam habent homines Artis agriculturæ in Urbe condendi Statuta. In secundo verò agitur de Annona, quid illa sit, quomodo conservetur, & ad quos illius cura spectet. In tertio ponentur privilegia annonæ competentia, præcipue

tempore caritiæ: & simul agitur de omnibus spectantibus ad annonæ administratores. In quarto demum de assignationibus, seu revelationibus frumenti, & legetum: & simul de concessione Tractarum, quando illa concedi, vel denegari debeant.

ARTICULUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Agricultura ars in Republica necessaria, & publicam utilitatem concernit, est nobilis, & illam exercentes nobilitatem non perdunt. Privilegia plura agriculturæ, & agricolis de Iure, & à Constitutionibus Apostolicis concessa referuntur. Copiosa messis ut habeatur, quid agricolæ facere debeant. Consules, & homines artis agrariæ in Urbe quæ Statuta condere possint, tam ex Statuto hic, & ex Statutis nobilis artis agriculturæ, quam ex particularibus Privilegiis Pontificiis.

SUMMARIVM.

- 1 Annona fertilitas pendet ab agrorum Cultura.
- 2 Agricultura est necessaria ad humani generis conservationem.
- 3 Agrorum cultura respicit publicam utilitatem.
- 4 Agrorum cultura reddit divitias.
- 5 Cultura agrorum non facta debitis temporibus deteriorat agros.
- 6 Agricultoribus à Pontificibus fuere concessa plura privilegia.
- 7 Ex cultura agri Romani resultat aeris salubritas.
- 8 Ex cultura agri Romani fertilissimi resultat, quod non sit opus querere frumentum ab exteris Regionibus, etiam hereticis & n. 14.
- 9 Frumentum exterum rigorofo pretio fuit emptum pro Urbe ob culturam agri Romani derelictam.
- 10 Frumentum per Terram vectum est melius, quam illud per Mare traiectum, & quare & n. 11.
- 12 Frumentum Italicum facit perfectum panem.
- 13 Ex cultura agri Romani resultat lucrum Civibus, & etiam Camera Apostolica.
- 14 Ex cultura agri Romani aluntur tot pauperes mercenarii Status Ecclesiæ, & cum mercede ex illa parte solvunt onera Cameralia.
- 16 Cultura agri Romani ut restitueretur debent agricultoribus servari privilegia illis concessa à Pontificibus.
- 17 Cultores agrorum in agro Romano abierunt in ruinam, & quare? & n. 18. 20. & 21.
- 19 Frumenti pretium vile est exterminium agricolarum & num. 24.
- 21 Author fuit Locumtenens Civilis Gubernatoris Urbis.
- 22 Tracta sunt concedenda mercatoribus, & cum pretio moderato, & quare n. 29.
- 25 Agricola si deficiunt, cessabit cultura, & de facili veniet Caristia.
- 26 Agricultura nihil felicius, ac dignius.
- 27 Agricultura non est ars, qua denigret nobilitatem, dum illam exercent Imperatores, Reges, Consules, & dicta ores.
- 28 Si exercetur tamen in propriis agris, & non cum sordiditate, itaut poenitus derelinquantur negotia Civitatis.
- 29 Agricultura ars dicitur nobilis in Statutis Urbis Agriculturæ, & in Constitutione Beati Pii V. & n. 30.
- 31 Agriculturam in Urbe exercere familia nobilissima nunc existentes.
- 32 Privilegia concessa agriculturam exercentibus competunt tam illam exercentibus per se, quam per alios & n. 33. & 34.
- 33 Collantes contrarium tenens reprobat.
- 35 Executio fieri non potest super bobus aratoriis, ac aliis Instrumētis ad agriculturam necessariis, etiam si sponte offerantur, & n. 40. & 44.
- 36 Instrumēta ad culturam necessaria sunt aratra, iuga, ligones, & similia.
- 37 Et etiam pecora ad culturam necessaria.
- 38 Et etiam sænum, & palea pro bobus, & pecoribus ad culturam necessariis.

à Regionibus exteris haberi, & Civitas Romana, ac Ditio temporalis S. Romanæ Ecclesiæ exhaurientur pecuniis, & ex illis ditescant extera nationes, & quandoque à nostra Catholica fide aberrantes, ut notat d. Zaul. *alleg. Rubr. 41. num. 167.*

Et ampliùs pro ulteriori, ac plena restitutione agriculturæ venit etiam considerandum notabile commodum, & evidens subsidium, quod ex illa resultat tot milibus pauperibus rusticis subditis S. Romanæ Ecclesiæ, qui ex Provinciis Piceni, Flaminie, Umbrie, ac Status Urbini quotannis accedunt ad agrum Romanum causâ exercendæ artis Campestris, & cum mercede diurna, quam reportant ex eorum labore in Tenutarum cultura, nedum se ipsos, ac eorum familias sustentant, verum multa milliaria scutorum in eorum Regiones reportant, quæ regurgitant in Ararium publicum Camera Apostolicæ, dum cum illis dicti pauperes rustici satisfaciunt Collectis, ac Tributis Cameralibus, quibus in eorum Patria sunt adstricti; & dum ars agricultura in agro Romano est adeo derelicta, jdem rustici non inveniunt Mercatores artis agrariæ, qui eos conducant ad colendum tenutas.

Et deberet adverti, pro restitutione artis agriculturæ, & sublevandis Mercatoribus, qui seminant, ea, quæ fuere sancita in Constitutionibus Beati Pii V. Gregorii XIII. Sixti V. Clementis VIII. & Pauli V., quæ licet providè statuta, adhuc non benè servata, sunt in causa, quod Tenuræ amplissimæ agri Romani vix pro decima parte quolibet anno ferantur; nam in tali agro Colonorum partiariorum usus est impracticabilis ob vastitatem Territorii, & quia pauperes coloni non habent pecuniariam quantitatem necessariam pro cultura magnæ quantitatis terrarum, & ob hoc Mercatores, qui arti agrariæ hucusque incubuerunt, ferè omnes in pauperiem, & decoctionem declinarunt, & alii expavescentes propriam ruinam à negotio agriculturæ, & artis agrariæ se retraxerunt: dum magnam quantitatem

pecuniarum poluerunt in negotio culture Tenutarum, in emendis bobus, ac aliis Instrumentis ad culturam necessariis, solutione mercedis illis, qui laborant in eadem cultura, & in emptione seminis, & posita etiam incertitudine futuræ messis persæpe, vel sterilis, vel mediocris, & perfoluta responsione in frumeto, vel in pecunia Dominis Tenutarum, frumentum, quod superest, vel est in modica quantitate, vel venditur pro pretio adeo mediocri, ob quæ nedum aliquod lucrum non fecerunt, sed fuere in evidenti iactura, ut experientia rerum magistra docuit, & de hoc conqueritur Tapia loquens de Annona Civitatis Neapolis super *Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. de annot. tit. 1. in addit. ad Pragm. 9. num. 2.*, ubi

quod ex utilitate pretii frumenti vidit plurimum agricolarum exterminium, & plurima territoria, quæ colebantur, deserta, ac alias calamitates: quod super Mercatoribus agri Romani considerat, ac deplorat etiam Zaul. *alleg. Rub. 41. n. 287. & seq.* qui videatur, dum benè discurret, & eidem in hoc credendum est, dum loquitur de materia ipsi benè nota per experientiam, dum tanquam Auditor Præfecti Annonæ Urbis, qui erat clar. mem. Gaspar de Cavalleriis Patrius Romanus, tunc Camera Apostolicæ Clericus, postea Cardinalis audivit vociferationes Mercatorum artis Campestris, & vidit illos vel penitus defectos, vel ad ruinam vergentes, & ipse quoque cum Zaulo sum testis ocularis, dum enim eram Locumtenens Civilis Gubernatoris Urbis ex beneficentia S. m. Innocentii XI., & eodem tempore Iudex mercenariorum Campestrium, in dies aderant querimonie Mercatorum, qui non ex inaltia, sed ex impotentia differebant solutiones mercedis Campestris coram me à mercenariis petita, eo quia non poterant vendere in Urbe frumentum, vel nisi vilissimo pretio, & quod cum illo non poterant occurrere expensis culture, & quod propterea agrorum culturam deferere erant coacti.

Quocirca ut tot malis remedium paretur sunt concedendæ Mercatoribus extractiones frumenti, & ut vulgo dicitur Tractæ, & quidem talis concessio cum pretio moderato, juxta tradita per d. Zaul. *Rubr. 41. n. 294. & seq.* ne aliàs prohibitio de extrahendo frumento de jure incognita, tempore abundantie videatur facta animo faciendi lucrum, in vendenda licentia extrahendi, benè Vizzani de *mandat. Princip. cap. 4. §. 1. nu. 5. vers. non quidem*, & nu. 17. & simul debet frumento statui pretium congruum, ac rationabile, itant Mercatores, ac Cultores agrorum vivere possint, nam aliàs per viam quasi Monopolii strangulantur Mercatores ad illud vendendum vili, ac ipsis benè viso pretio, nam ut

benè advertit Tap. super *Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. de Agricol. Apul. tit. 3. in Rubr. n. 4 fol. 35.*, hoc peculiare virtutis, & prudentiæ est curare oportuno tempore, ne annona sit exuberans, cum & hæc sit causa sterilitatis, nam si Coloni non possunt rehære pecunias, quas impenderunt in seminando, non seminant, cum non habeant unde operariis deni salaria, & canonem, vel mercedem fundi Domino præstent, boves emant, & alia Instrumenta necessaria pro cultura agrorum; & sic deficientibus Agricultoribus, qui seminant, de facili peiuria, & caristia nasci potest, Tapia de *abundant. p. 1. c. 3. in cap. fin.*

Agriculturæ verò exercitium debet ab omnibus læto animo amplecti, ex quo illa nihil melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihilque homine libero dignius reperitur, ut post Ciceron & alios probant Corn. *conf. 15 §. num. 1. & 2. Tiraquell. de Nobilit. cap. 32. per tot. Boer. decis. 222. Urbi cap. 1. litt. G. verbo nobilem*, Solorzan. *d. c. 7. nu. 12. & seq.* illamque exercentes licet nobiles, non evadunt obsecuri, nec amittunt nobilitatem, cum illam exercuerint Dictatores, Consules, ac Reges, Corn. & Boer. ubi proximo Tiraquell. *dict. cap. 32. num. 6. ad 12. Urfell. conclus. 82. num. 1. 2. & 8. Fulv. Benign. in annot. ad Stat. Agricul. Urbis cap. 1. litt. G. verbo nobilem*, Solorzan. *d. c. 7. nu. 12. Fontanell. dec. 292. nu. 6. Rot. dec. 294. nu. 12. & seq. coram Duran. & dec. 50. a. n. 15. coram Rojas.*

Intellige si agricultura exerceatur in propriis agris, & non tanquam à Colonis, & quoties illi non ita sordide incumbatur, ut omnino deferantur negotia Civitatis, ut declarat Rot. in *d. decis. 294. nu. 16. & 17. coram Duran. & dec. 50. nu. 18. coram Rojas.*

Et propterea in Statutis agriculturæ Urbis *cap. 1.* illa appellatur nobilis ibi *præ viribus nobilem artem Agricultura augere*; & nobilis pariter dicitur à Beato Pio V. in motu proprio confirmationis Statutorum prædictorum impress. *eius Co. ff. 16. Bullar. nov. tom. 2.*, & etiam post Stat. *Agriculturæ fol. 134. ibi: nobilis, & antiqua artis Agricultura*; & hoc idem dicitur in Statuto Urbis hoc *c. 41. lib. 3.*; & nobilissimum est, plures ex familiis nobilissimis Romanis in antea, & in currenti sæculo agriculturæ artem exercuisse, & à tali arte augmentum dignitatis, & divitiarum fuisse consequutias, licet hodie quoad divitias contrarium experientia doceat, dum agriculturæ incumbentes ad pauperiem deveniunt ob rationes supra ponderatas.

Privilegia plura à Legibus fuere indulta agricolis, adhuc ut alacrius agrorum culturæ incumbant, quæ competunt non solum illis, qui per se artem agriculturæ exercent, sed etiam qui per alios, & proprios famulos, ut post alios tenet Balmased. de *Collect. q. 98. nu. 5.*, idemque tenet Barbof. in *c. fin. n. ultimo de regu. & pac.*, qui Balmaseda refutat *Collationem ad Pragm. Rei frumen. Philippi II. lib. 1. cap. 2. num. 2.*, quem videtur sequi Tapia super *Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. de Agricol. Apul. tit. 3. in Rubr. num. 5. fol. 35.*, & idem Balmased. *num. 6. subdit*, quod pluries vidit iudicatum contra opinionem Collantes.

Et quidem favore agriculturæ est primò inductum, quod non possint boves, aratra, ligones, ac alia agriculturæ Instrumenta oppignorari, & in executionem cap. *l. exequutores cum l. seq. cum Auth. Agr. cultores ibi posita, C. quæ res pignori, & oblig. non possit. Clarin. contr. forens. cap. 112. num. 2. & seq. Merlin. de pignori. lib. 2. q. 61. num. 1. & 2.* Tapia de *abundant. p. 2. remedi. 3. num. 15. idem super Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. de Agricol. Apul. tit. 3. super cap. 4. Caroli I. in addit. nu. 1. & 2. fol. 19. Rificat. de stat. homin. in Repub. tit. de agricultur. litt. LK. fol. 193. & litt. A. fol. 194. Giurb. decis. Sicil. 40. nu. 13. & 14.*

Et Instrumenta ad agriculturam necessaria in proposito dicuntur ligones, aratra, ultra boves, & servos aratorios, Cherubin. in *Schol. ad Const. XIX. Beati Pii V. Schol. 2.*

Idem dicas de pecoribus ad culturam necessariis, non autem de superfluis, Merlin. *dict. qu. 61. num. 26 Balmased. de Collect. q. 98. n. 30.*

Hoc idem procedit in scæno pro pabulo animalium ad culturam necessariarum, Cyriac. *contr. 490. num. 4. Rificat. loco cit. litt. D. fol. 194. & seq. Flavius Cherubin. in Schol. ad Const. 5. Clementis VII. Schol. 1.*

Procedunt dictæ conclusiones, licet agricolæ prædicto privilegio renunciassent expresse, cum talis renunciatio non teneat, ne publica utilitas ledatur, Tapia super *dict. cap. 4. n. 5. vers. tertio ex eo fol. 40. Gait. de credit. cap. 4. quest. 7. numer. 555. dict. Rificat. litt. A. fol. 194. Maufon. de caus. execut.*

Gubernatoris Urbis plura dixi *tom. 1. annot. ad Stat. Urb. annot. 17. artic. 2. n. 73. & seq. ubi vide.*

Quia statutum hic permittit hominibus artis agriculturæ Urbis Statuta, prout hactenus consueverunt, condere, hoc supponit, alias fuisse per eosdem condita alia statuta, ut probatur ex *Stat. Agricult. Urbis cap. 1. ubi patet, antiqua statuta in dicta arte existentia fuisse cassata, & alia de novo, quibus nunc utimur, condita, & idem dicitur in confirmatione eorumdem statutorum agriculturæ facta per Beatum Pium V. ejus *Const. 16. §. cum igitur, & §. motu proprio Bullar. nov. tom. 2. repetita post Stat. agricult. fol. 134.**

Et dum patet, quod Consules artis agriculturæ per binas vices fecerunt statuta super concernentibus talem artem, bene hic statuentes dixerunt, quod possint in posterum nova statuta condere, prout hactenus consueverunt, cum consuetum inducatur per duos actus, Lotter. *de re benefic. lib. 3. q. 8. n. 111. Rot. decis. 2252. n. 10. coram Coccin.*

Verum cum hodie adsint super spectantibus ad artem agriculturæ Urbis Statuta confirmata in forma specifica à Beato Pio V. illa servanda sunt, ut mandat statutum hic, & licentia data per hoc statutum posterius aliis statutis Agriculturæ condendi nova statuta, intelligitur de statutis, quæ non derogent illis antiquis confirmatis in forma specifica, cum per talem confirmationem evaserint statuta Papalia, & sic ad illa tollenda per nova statuta condenda requiritur, quod hæc roborentur alia confirmatione Papæ in forma specifica, ex firmatis per Gratian. *cap. 245. n. 38. Rot. decis. 323. n. 7. cum dub. seq. p. 14. rec.*

Nec valet responso, quod si hoc esset verum, inanis redderetur dispositio hujus statuti permittentis facultatem condendi nova statuta, quia talis facultas potest bene verificari in aliis statutis, quæ non contrariantur statutis jam existentibus, & confirmatis in forma specifica; & hoc redditur certum ex verbis, & mente statuti hic, dum enim mandat Consilibus artis, ut observent statuta, quæ nunc habent à Summis Pontificibus confirmata, concessio facultatis alia de novo condendi intelligitur de aliis novis non destructivis antiquorum, quæ statuentes voluerunt servari: ex quo generalis licentia nova statuta condendi concessa à Principe personis subditis non potest extendi ad tollendas leges, ac statuta ab ipso Principe in forma specifica confirmata; cum illorum abrogatio spectet immediate ad ipsummet Principem, ex bene firmatis per Autunez. *de donat. Reg. lib. 2. c. 10. n. 25. nec possint tolli per subditos, dum maxime confirmatio est munita clausula sublata, & decreto irritante, Ger. Spin. conf. 26. n. 6. Gabr. conf. 200. n. 8. & q. lib. 1. Rot. decis. 339. n. 3. p. 2. recen.*

Et id clarescit ex ipsis verbis statuti hic, dum concessio licentiæ condendi nova statuta habet addita subsequencia verba prout hactenus consueverunt, & postea illa alia prout illa nunc habent à Summis Pontificibus confirmata: ex quibus verbis repetitis cum dictione prout relativa, restrictiva, & conditionalis, Barbof. *dict. 296. habetur, quod statuentes voluerunt quidem concedere licentiam condendi nova statuta, prout antiquitus, sed prout consueverunt, hoc est cum statutorum confirmatione faciendâ à Papa, prout cum tali confirmatione erant antiqua statuta.*

ARTICULUS II.

ARGUMENTUM.

Ostenditur hic, quid sit Annona, quotuplex, quid sub illius nomine veniat, ad quos illius cura spectet, & quomodo illius exuberantia conservetur.

SUMMARIUM.

- 75 Agricultura finis est productio fructuum, ac ubertas Annonæ.
- 76 Annona cur sic dicatur, refertur.
- 77 Annona dicitur quidquid alicui datur, vel ipse sibi comparat victus causa.
- 78 Sub generali nomine Annona veniunt omnia ad victum, & æsum necessaria, & quæ ea sint.
- 79 Annona in propria significatione comprehendit solum frumentum.
- 80 Frumenti appellatione venit omne id, quod arista continet, triticum scilicet, avena, hordeum, & similia.
- 81 Frumenti appellatione venit omne bladium.
- 82 Annona dicta Canon frumentarius, quæ fuerit antiqui-
Constant. ad Stat. Tom. II.

tus, & à quibus Imperatoribus fuerit aucta & n. 83. 84. & 85.

- 86 Annona publica antiquitus quæ fuerit.
- 87 Pecunia Annonæ publicæ non potest converti in alios usus.
- 88 Etiam in alios usus publicos non potest converti.
- 89 Pecunia assignata Annonæ Urbis per Sixtum non potest ex ejus præscripto converti in aliam causam quantumvis necessariam.
- 90 Pecunia assignata à Sixto V. Annonæ est publicum præsidium pro pauperibus, perpetuo conservandum.
- 91 Annona civilis antiquitus quæ fuerit, & quomodo distribueretur.
- 92 Frumentum collectum ex Annona dicta Canone frumentario antiquitus gratis distribuebatur, sed mediante pretio illud proveniens ab Annona publica.
- 93 Annona militaris aderat antiquitus, quia milites pro stipendio panem vinum, & vestem habebant.
- 94 Milites hodie stipendium recipiunt in pecunia, sed quandoque panes, & vestimenta dantur in partem stipendii.
- 95 Annona assignata necessaria in Republica, & bona quæ ex illa resultant, referuntur.
- 96 Annona caritas, quæ mala producat, refertur.
- 97 Panis, ac victualium deficientia inducit in famelicis querimonias etiam contra Divinam Omnipotentiam, & n. 97.
- 98 Gloria Principum consistit in exuberantia Annonæ, & hoc faciunt etiam Turcarum Tiranni, & n. 99.
- 100 Frumenti abundantia in Ægypto fuit gloria Joseph.
- 101 Jesus Christus fuit tunc acclamatus à Judæis pro Rege, quando fecit miraculum multiplicationis panis.
- 102 Annona ubertas resultat ex copiosa semente, nam qui parit, seminat, parit & metet.
- 103 Annonam bene regulat Princeps, si sciat quantitatem frumenti sati in suo Statu.
- 104 Frumenti sterilitas si adest, debet fieri provisio sine mora alimæ, & quomodo appareat de deficientia frumenti.
- 105 D. Seraph. Massinus Avunculus, & Magister Authoris Advocatus celeberrimus in Curia appellatur à Rota.
- 106 Frumenti provisio tempore penurie debet fieri statim, & quare n. 107. & 108.
- 107 Annona civilis principaliter spectat ad Principem.
- 108 Annona Præfectus antiquitus in Urbe deputabatur extra ordinem juxta rei frumentaria indigentiam.
- 109 Præfectura annonæ antiquitus fuit sub dispositione Præfecti Urbis, & ad hunc principaliter spectabat illius cura.
- 110 Præfecti Annonæ munus quale fuerit antiquitus, refertur.
- 111 Præfectus Urbis habebat jurisdictionem super sola Annona Urbis, non autem circa annonam militarem in Provinciis & n. 114.
- 112 Annona de tempore Romane Reipublicæ per duos Ediles Cereales administrabatur.
- 113 Præfectus Annonæ successit in locum Edilium Cerealiū.
- 114 Annona Præfectura in ante æto saculo fuit attributa uni ex Clericis Camera una cum Cardinali Camerario.
- 115 Super Annona fuere deputata à Sixto V. dua Congregationes diversæ, altera certorum Prælatorum, & alia Cardinalium & n. 119.
- 116 In Annona Præfecto hodie circa illam residet ferè omnis potestas.
- 117 Clerici Camera sunt viridignissimi.
- 118 In Annona regulatoribus plena fides, & vigilantia requiritur & n. 124.
- 119 R. P. D. Grimaldus Annona Præfectus laudatur.
- 120 Bannimenta super materia Annonæ publicantur à Præfecto Annonæ sub nomine Cardinalis Camerarii.
- 121 Barones non possunt facere in proprium commodum edita super annonæ.
- 122 Secus si concernant conservationem ubertatis in loco, & ne frumentum ab illo extrahatur.
- 123 Barones non possunt prohibere eorum subditis transportationem frumenti ad Almam Urbem.
- 124 Si frumentum collectum in locis Baronum pro illis non sufficiat, non est æquum, quod tunc transporteretur ad Urbem.
- 125 Annona regulamenta sunt etiam per Legatos Provinciarum, Præsides, Gubernatores locorum, ac alios qui

100 tia frumenti fuit provifum, eidem & honor magnus, & tota ferè Regia potestas fuerit attributa, ut habetur Genef. cap. 41. ibi – *Aperuit Joseph univerfa horrea &c. Tu eris super Domum meam, & ad tui oris imperium cunctus Populus obediet* – tanta est vis amoris erga Principes curantes annonæ affluentiam, ut notat dict. Caraf. alleg. cap. 20. n. 491.

Et ipsemet Christus Princeps Principum, & Dominus Dominantium, licet fecisset tot miracula, tunc demum pro tali fuit agnitus, & Propheta à Turbis fuit acclamatus, quando illas fufcitavit cum miraculo quinque panum multiplicatorum cum exuberantia, ut habetur Ioannis 6. ibi – *Illi ergo homines cum vidissent, quod Iesus fecerat signum dicebant, quia hic est vere Propheta; Iesus ergo cum cognovisset quia venturi essent, ut raperent, & facerent eum Regem &c.* ut ad rem ponderat Tap. de abundant. in proem. n. 12. & novissimè dict. Caraf. alleg. cap. 20. n. 491. vers. *E Christo Signor nostro.*

102 Annonæ exuberantia, ut adfit, debet Princeps curare in suo Statu, quod Territoria, & agri, in quibus seminari confuetum est, in totum ferantur, & non remaneant inculta, aliàs qui parce seminat, parce & metet ad *tex. in leg. 1. C. de agricol. & cens. lib. 11. Tapia de abundant. p. 2. remed. 4. num. 5.*, & si Cultores non inveniatur in suo Statu, debet illos aliunde procurare, etiam illis concedendo exemptiones, ac privilegia, Caraf. d. cap. 20. n. 488.

Et ulterius debet Princeps scire quantitatem frumenti sati in suo Statu, dum ex hoc nedum fiet conficius probabilis quantitatis frumenti recolligendi in futura messe, & an illud possit sufficere pro suis subditis, sed etiam an frumenta assignata reperiantur integrè sata pro futura messe, Tap. de abundant. p. 2. remed. 6. n. 3. & 4.

103 Si autem non obstante, quod agri, ac Territoria sint undique sata, ex aliquo casu accidentali sterilitis suborta sit, ob quam vel nulla, vel modica quantitas frumenti collecta sit, sufficiens ad sustentationem, & alimoniam Regni, Provinciæ, Civitatis, ac Oppidi, tunc Rex, Princeps, Præfès Provinciæ, Gubernator Civitatis, vel Oppidi, Annonæ Curatores, & alii, ad quos Cura annonæ pertinet facta discussione quantitas is frumenti, ac avarum segetum recollectarum in loco, ac simul facta descriptione numeri personarum, pro quarum alimonia est paranda annona: si ex tali discussione, & confrontatione cognoscat, frumentum recollectum non esse sufficiens pro sustentatione habitantium, debent vigili cura, nullaque interposita mora aliunde etiam ab extraneis Principibus, ac Regionibus frumentum necessarium quærere, & emere ad *tex. in l. cum in Civitate 3. C. ut nemin. lic. & D. Malsin. Avunculus, & Magister meus olim in Curia Romana Advocatus celeberrimus* (ut talem illum celebrat Episcopus Rocca *disp. jur. select. tom. 1. cap. 41. num. 22.* prout eodem nomine celeberrimi Advocati illum decoravit adhuc viventem, & Romæ degentem in munere Advocationis, Rot. in Bononiens. *fideicommissi de Casareis 27. Novembris 1679. §. in omnem verò casum coram bo. me. Bourlemont.*) in suo tract. de confisc. q. 18. num. 32.

106 Cum enim venter non patiat dilatationem, non debet provilio annonæ in longum protrahi, sed tempore congruo paranda est, ad exemplum formicæ, & apium, quæ laborant in æstate, ut in hyeme habeant unde vivant; nam in aliis casibus potest cum tempore subveniri, sed pabulatio, ac annona in necessitate remedium non habent, nisi antea congruo tempore fuerit facta provilio, Veget. de re militar. lib. 3. cap. 3. in princip. Coler. de alimen. lib. 1. c. 17. num. 36. Klock. de Erar. lib. 2. cap. 81. num. 10. & seq. Tap. de abundant. part. 2. remed. 3. per tot. & remed. 5. num. 1.

108 ubi quod debet fieri provilio antequam necessitas urgeat, nam tunc fiet cum minori impensa, ac minori molestia illorum, qui præfident Gubernio, ac curæ Annonæ.

109 At principalis cura Annonæ spectat ad Principem, ut eruditè, ac solidè probat Tap. super Jur. Regn. tom. 5. lib. 7. de annon. tit. 1. super cap. 238. fol. 3.

Et super Annona Almæ Urbis adfunt tot providæ Constitutiones à diversis Pontificibus emanatæ supra num. 6. relata; & antiquitatis in eadem Urbe fuit deputatus extra ordinem Annonæ Præfectus, juxta rei frumentariæ contigentem angustiam, ut eruditè, ac historicè probat Franch. Sadarin. respons. 24. num. 3. & seq. nec dissentiunt Tapia super dict. cap. 238. num. 18. fol. 5. idem de abundant. in proem. num. 9. Decian. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 22. num. 9. Vizzan. de mandat. Princip. cap. 4. §. 1. nu. 3. fol. 141. Zaul. alleg. Constant. ad Stat. Tom. II.

Rubr. 41. nu. 19. & seq. Klock. de Erar. lib. 2. cap. 81. num. 15. vers. *Roma singularis.*

111 Quæ Præfectura Annonæ priscis temporibus semper fuit sub dispositione Præfeti Urbis, ad quem principaliter cura annonæ pertinebat l. 1. C. de Præfeti Urb. Zecch. de Princip. lib. 3. cap. 2. Decian. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 22. nu. 10. Tap. super d. c. 238. n. 18. vers. *Magistratibus fol. 5. Vizzan. dict. c. 4. §. 1. num. 3. fol. 141.* de Ponte de potest. Proreg. in Rubr. de Abundant. Civitat. tit. 2. num. 1. vers. *jure igitur Sadarin. d. respons. 24. num. 9.*

112 Præfectique annonæ munus erat navibus appulsi, quæ, curante Præfecto Urbis, commeatum Populo Romano deferrebant, species delatas inspicere, officinas pistorum discurrere, pensumque, ac munditiem panis exigere, ut post eruditum Cujac. in l. 1. C. de Præfeti Urb. firmat Sadarin. d. respons. 24. n. 9. ac simul ejusdem Præfeti annonæ munus erat publicis horreis in Urbe exstantibus diurnas annonas præbere, & panes per Urbis Regiones proportionabiliter distribuere, Sadarin. ibid. n. 11.

113 Præfatus autem Urbis Præfectus habebat solam jurisdictionem super annona civili, & publica, ac super horreis publicis Urbis: at circa annonam militarem in Provinciis ad usum militum destinatam carebat omni jurisdictione, cum illius potestas, jurisdictio, & cura relideret penes Præfectum Prætorio, & ad hunc super illa Imperatores dabant literas, & mandata l. 2. §. *interca jf. de offic. Præfeti.* Tap. de abundant. in proem. n. 10. bene Sadarin. d. respons. 24. n. 13. & seq. ubi contraria declarat, & ponit, quomodo Præfectus Prætorio transmittat Vicarios, qui cum Præsidibus Provinciarum annonam militarem exigent, inter milites postea distribuendâ.

114 At tempore, quo valde florebat Respublica Romana, tunc pro cura annonæ publicæ aderant Ædiles duo Cereales, sic dicti à Cerere Dea frumenti l. 2. §. *deinde ff. de origin. Jur.* Tap. de Abundant. in proem. n. 9. ubi dicit, in illorum locum successisse Præfectum annonæ Vizzan. de mandat. Princip. cap. 4. §. 1. n. 3. fol. 142. eruditè Azeved. ad l. Recopill. de novo addit. tom. 6. leg. 9. lib. 7. tit. 4. nu. 8. & seq. fol. 72. Decian. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 22. n. 8. Zaul. d. Rubr. 41. n. 19. super quo aliqua vide in nostra annot. 62. la 2. ad Stat. Urb. l. 5. to. 1.

117 Et in anteacto seculo Præfectura Annonæ, illiusque cura cum amplissimis facultatibus uni ex Clericis Præfidentibus Camera Apostolicæ, unâ cum Cardinali Camerario pro Urbe ac toto Statu Ecclesiastico fuit attributa per Gregorium XIII. ejus Const. 35. §. 2. Bullar. nov. tom. 2. Successivè Sixtus V. ejus Const. 78. Bullar. nov. eodem tom. 2. super annona particularem Congregationem S. R. E. Cardinalium deputavit, unâ cum Thesaurario Generali, Præfecto Annonæ, ac Commisario Camera; & idem Sixtus V. deputavit aliam Congregationem Cardinalium pro ubertate Annonæ Urbis, ac totius Status Ecclesiastici in Temporalibus, ut in sua Const. 74. eodem tom. 2. & demum Paulus V. (firma remanente Congregatione Cardinalium deputata à Sixto V.) erexit aliam compolitam ex Thesaurario Generali, Præfecto Annonæ, Præfide Gratiæ, & Commisario Camera.

120 At hodie magna, & ferè summa potestas Annonæ Urbis residet in Clerico Camera, Præfecto Annonæ, ut testatur Episcopus Zaul. alleg. Rubr. 41. num. 23. ubi refert facultates illi concessas à tempore Gregorii XIII. & aliàs postea illi indultas per Bullas, vel Chirographa à Pontificibus Successoribus, licet idem consulat Papam super gravioribus, ut quia agatur de crescendo, vel minuendo pondere panis, vel de emenda magna quantitate frumenti exteri; Itaut hodie Congregatio Cardinalium super Annona rarè habeatur, nec regulariter se ingerat, nisi quando adesset timor magnæ caritatis, vel ex aliqua alia causa gravissima, quo casu, & ipsa Venetorum Respublica, in politico Gubernio admiranda, licet Annonæ Gubernium tribus Senatoribus demandare soleat, nihilominus si annonæ caritas timeatur, Dux Reipublicæ, ac Sapientum Collegium providet, ut post Cardin. Contaren. lib. 2. de Repub. Venetor. fol. 25. refert Klock. de arar. lib. 2. cap. 81. num. 14. At optimum esset, quod talis Congregatio fieret sæpè, ad effectum restituendi agriculturam in Agro Romano ferè derelictam, itaut illius Territorium fertilissimum in parva quantitate feratur, ex quo Mercatores, ac Cultores campi ferè omnes evalere decocti ex rationibus ponderatis supra num. 16. & seq.

121 Non diffiteor tamen, quod gubernium Annonæ bene administraretur per illius Præfectum, præcipue dum Pontifices

tifices illum feligunt ex amplissimo Tribunali Camera, in quo resident viri genere, divitiis, ac omnibus virtutibus prefulgentes, itaut in selecto ad Praefecturam huiusmodi reperiatur plena fides, & omnimoda vigilantia circa administrationem Annonæ, prout requiritur in tali Ministro; juxta ponderata per Carol. Mar. Caraf. Principem Roccellæ in suis oper. politic. Christian. cap. 20. n. 489. & hodie talis Praefectura dignissime à SS. D. N. Papa Innocentio XII. feliciter Clavum Divi Petri Regente fuit demandata. R. P. D. Grimaldo Patritio antiquæ Nobilitatis Januensis, qui virili pectore, mundis manibus, & vigili cura illam exercet, itaut verè sit talis, qualis in tali munere desiderari potest, & cum requisitis expostulatis per Caraf. dict. num. 489.

Bannimenta super Annona, quæ fiunt à Praefecto Annonæ cum subscriptione etiam Commissarii Camerari, publicantur sub nomine Cardinalis Camerarii, ut omnibus est notum, & ab eodem pariter subscribuntur primo loco; Sed non ligant in Terris Baronum status Ecclesiastici mediare subjectis Sedi Apostolicæ, si in illis non fuerint publicata Vermigli. conf. 120. n. 10. Verum hodie in Terris Baronum in Districtu Urbis, ac in Provinciis Campanæ, Maritimæ, & Patrimonii publicantur etiam de mandato Annonæ Praefecti, qui in dictis locis transmittit bannimenta pro assignatione frumenti, & aliorum spectantium ad Annonæ Praefecturam.

Ipli tamen Barones non possunt in concernentibus Annonam facere dicta in ipsorum Terris, ac Locis, si concernant commodum privatum ipsorum Baronum, Sola ad const. Sabaud. de edict. Annon. gloss. 3. num. 3. vers. secus si commodum Vermigli. conf. 110. n. 11. Cancer. var. resol. p. 3. c. 13. n. 255. & seq. Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. §. 1. n. 10. fol. 141.

Secus si talia dicta concernant utilitatem publicam locorum spectantium ad Barones, quia scilicet tendant ad finem, ut in iisdem Locis conservetur ubertas, & ne alibi asportetur frumentum pro illis necessarium, Capiblan. de Baron. super Pragm. 3. n. 4. in fine, & seq. (qui plura in hoc adducit favore Baronum) Vermigli. dict. conf. 110. n. 12. & 13. Cancer. n. 264. Vizzan. dict. cap. 4. §. 1. n. 11., quod tamen non est admittendum ad effectum impediendi transportationem frumenti ad Almam Urbem, nam Barones hoc facere non possunt per dicta, nec directe, nec indirecte sub pœna criminis læsæ Majestatis, nec terrere subditos, ne ad Urbem Annonam transportent, & si agnoscant, quod frumentum recollectum in eorum locis vix sufficit pro alimonia degentium in illis; tunc Annonæ Praefectus providebit indemnitati Baronum, & illo recusante providere, provisio spectabit ad Papam: æquum namque non est, quod degentes in Locis Baronum, ubi collectum est frumentum, fame perire debeant, ut illud dent habitatoribus Urbis, quando eo ipsi egent ad propriam sustentationem, cum prima charitas incipiat ab ego juxta aureum tex. in l. Praeses, C. de servit. & aqu.

Cura autem Annonæ in statu Ecclesiastico, & provisiones, & dicta, ac bannimenta super illa, præter Ordines Generales super illa præscriptos à Constitutionibus Pontificiis supra relatis, fiunt per Cardinales Legatos de Latere, Praefides Provinciarum, Gubernatores Locorum, & etiam Decuriones, ac Grascierios, seu Abundantierios Civitatum, ac aliorum Locorum, vel alios, qui ex consuetudine, ac loci stylo frumentum publicum, & annonam frumentariam administrant ad text. in l. 1. §. cura carnis ff. de offic. Praefect. Urb. de Ponte de potest. Proreg. de Abundant. Civit. tit. 2. n. 2. & seq.

Communitates quippe subditæ possunt facere statuta, & ordinationes super Annonæ conservatione juxta temporum exigentiam absque alia confirmatione Superioris, cum ex propria, & naturali justitia censeantur statim confirmata, dum concernunt conservationem annonæ, & victualium, Decian. tract. crimin. 2. lib. 7. cap. 22. n. 18. Gutier. de juram. confirm. p. 1. cap. 38. n. 4. Girond. de Gabell. 2. p. §. 2. n. 19. Tapia de Abundant. p. 4. remed. 1. nu. 14. vers. il decimo, nec dissentit Cohell. ad Bull. boni Regim. cap. 11 n. 32. & 33.

At talia regulamenta, statuta, & dicta facta per Communitates subditas circa curam, & administrationem annonæ, & victualium exequentur cumulative cum Gubernatoribus, Prætoribus, ac Judicibus Ordinariis Præsentibus nomine Principis Supremi gubernio eorumdem Communitatum, Surd. conf. 56. n. 6. Mess. de tax. panis conclus. 1. n. 52. qui in fine dicit, id habuisse de facto, Sol. ad const. Sabaud. de edict. annon. gloss. ultim. n. 5. & seq. Capiblan. de Baron. super Pragm. 3. de Baron. c. 9. n. 2. & seq., qui testatur, sic judicatum,

non obstantibus querimoniis factis à deputatis Civitatis Licii, Matthæi de Regim. Regn. Valent. tom. 1. c. 4. §. 3. n. 36. Mastrilli. de Magistrat. lib. 3. c. 2. nu. 33. & seq., ubi quod quando jurisdictio competit solum ratione officii, & administrationis, ut evenit in his Grascieris, Abundantieris, Prioribus, ac Decurionibus Communitatum semper cumulative concessa dicitur, & bene probant dicti Mess. Capiblan. Sola, & Matthæi: & dum hæc mea scripta sub prælo sunt prodit in lucem optima tractatiuncula de offic. Locumtenentis Jo. Bapt. Setæ, qui cap. 27. nu. 6. & 7. idem dicit: & sic vidi resolutum per Sacram Consultam contra Communitatem Terræ Amandulæ in Piceno, nam cum illa prætenderet, ejus Priores à tempore immemorabili esse in quali possessione prædendi Annonæ, & Grasciæ, & visitandi per se ipsos solos furnum panis venalis, & macellum, absque intervenitu Prætoris in illa Terra pro Sede Apostolica jurisditionem exercentis, Sacra Consulta talem privativam justissime rejecit, & voluit, quod Prætor posset cumulative intervenire Visitationi furni, ac macelli, & invigilare nomine Papæ, ac Sedis Apostolicæ, ut res Annonæ, & Grasciæ ritè administrarentur per Priores; & ego unus ex Agentibus Communitatum status Ecclesiastici, & sic dictæ Terræ Amandulæ distributæ meæ Agentiæ, præcedenter cum omni candore insinuaveram prætensionis Priorum parum felicem, quia illa non erat justa; non attenta prætensa immemorabili super privativa Priorum: tum quia non docebatur, Prætores voluisse se ingerere in materiis Annonæ, & Grasciæ, & fuisse rejectum, tum quia quando de tali rejectione Prætoris cum acquiescentia successiva constitisset, adhuc nullum fuisset illatum ex illius facto præjudicium Papæ Supremo Principi, & Domino, quod non posset in posterum superintendere, ut Annona, & Grascia bene regeretur per Prætores ejus nomine ibi gerentem Jurisdictionem ordinariam.

ARTICULUS III. ARGUMENTUM.

Tempore caristia, & magnæ penuriæ Frumenti, Annonæ Curatores, quid facere debeant: quæ privilegia tunc Annonæ competant, & contra quos. Pretium frumenti quale, & à quibus statuendum. Divisio frumenti, & panis quomodo fiat tempore caristia, & alia plura examinantur, de quibus plenè in Summario.

S U M M A R I U M.

- 137 Frumentum cogitur quis vendere tempore caristia, retenta solum quantitate necessaria pro alimentis propriis, & familia & n. 144.
- 138 Et possunt Gubernatores, & ii ad quos cura annonæ pertinet, mittere ad horrea Civium, & cogere ad vendendum frumentum, & n. 140. & 143.
- 139 B. m. Laurentius Lomellinus Gubernator Civitatis Asculi laudatur.
- 144 Frumentum habens solum sufficiens pro usu proprio non potest cogi ad illud vendendum etiam tempore caristia.
- 145 Frumentum nedum sufficiens pro usu proprio, & familia, debet reservari, sed etiam quantitas necessaria ad ferendum.
- 146 Frumentum tempore caristia coguntur vendere etiam Ecclesiastici juxta pretium taxatum per Magistratus seculares & n. 147.
- 148 Clerici tamen non subiciuntur pœnis influctis per Magistratus Laicos in Edictis factis super Annona.
- 149 Contraria opinio refertur.
- 150 Clerici, & Ecclesiastici quando tenentur vendere frumentum, coguntur per Iudices Laicos.
- 151 Contraria opinio quod cogantur per Iudices Ecclesiasticos, & debeat recurri ad Papam, vel ad Congr. Immunitatis & n. 152. & 153.
- 154 Opinio pro Iudice Laico potest admitti, si Index Ecclesiasticus sit in mora cogendi Ecclesiasticos, & quomodo hoc procedat n. 155.
- 156 Ecclesiastici non tenentur habere fidem de pretio frumenti, quando coguntur vendere.
- 157 Frumentum si fuerit repositum in loco Sacro, & Immuni extrahitur cum licentia Iudicis Ecclesiastici.
- 158 Frumentum quis cogitur vendere etiam viliori pretio tempore caristia, & de ratione, n. 159. & quomodo hoc procedat n. 162, 163, 169. & 170.

- 160 *Frumentum tempore caristia omnes tenentur vendere pretio taxato à Principe, vel Annona Praesidentibus.*
- 161 *Pretium frumento tempore caristia potest statui etiam à Communitatibus subditis.*
- 164 *Author est unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici.*
- 165 *Pretium frumenti, cessante caristia, debet taxari pretio iusto communiter corrente in loco ac locis adjacentibus & n. 166. 172. & 173.*
- 167 *Pretium iustum debet constitui frumento, & tale, ut annona damnum non patiatur, sed potius aliquid lucretur & n. 168. & 188.*
- 171 *Communitas aequiparatur minori, & pupillo, & illius privilegium gaudet.*
- 174 *Pretium frumento tempore sterilitatis constituitur magis, & quomodo.*
- 175 *Pretium iustum dicitur illud currens, & taxatum in loco, ubi quis cogitur illud vendere, & non illud majus, quod venderetur alibi & n. 177.*
- 176 *Pretium taxatum ab habente ad hoc potestatem non potest excedi.*
- 178 *Secus est in frumento exterorum, cum non teneantur vendere pretio taxato ab illis, qui illos non possunt cogere ad vendendum.*
- 179 *Taxatio pretii frumenti pro tempore caristia alienigenis non convenit, & quare & n. 180. 181. & 182.*
- 183 *Pretium frumenti tempore ubertatis non debet taxari vile, & quare & n. 184.*
- 185 *Pretium frumenti debet constitui pro Dardanariis, & Annona flagellatoribus, & qui hi sint refertur & nu. 237. ad 239.*
- 186 *Dardanarii sunt maledicti à Deo.*
- 187 *Pretio frumento, ac victualibus stabilito, si plus vendatur, vendentes puniuntur.*
- 189 *Annona Principis de tempore caristia non debet lucrari, sed potius perdere ad sublevandos pauperes, & de ratione n. 190.*
- 191 *Panis distributio in familias, & capita sit tempore caristia, ut sufficiat cum parsimonia omnibus.*
- 192 *Caristia anni 1648. in Italia fuit magna & memorabilis, & n. 194.*
- 193 *Cardinalis Marcus Gallius laudatur.*
- 195 *Panis pondus quomodo, & cum quibus circumstantiis poni debeat.*
- 196 *Cives tempore caristia possunt cogi ad mutuandum pecunias annona pro emptione frumenti non obstante privilegio, in contrarium, & n. 208.*
- 193 *Et non solum Cives Laici divites, sed etiam Clerici, cogendi tamen per Iudices Ecclesiasticos & n. 198.*
- 199 *Communitates Status Ecclesiastici possunt cum licentia Sacra Congr. Boni Regim. pro servitio Annona imponere census, secus sine illa, & n. 200.*
- 201 *Licentia si poterat obtineri in tempore, ea carente debitum contractum non sustinetur ex sola necessitate ob caristiam & n. 202.*
- 203 *Debitum contractum per Communitatem pro servitio annona eo minus sustinetur, si appareat diversione in utilitatem alterius.*
- 204 *B. mem. Advocatus for. Baptista Constantinus frater Authoris fuit unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici.*
- 205 *Frumenti provisio tempore caristia quomodo, & cum quibus pecuniis, & à quo subministrantur vide DD. remissive.*
- 206 *Debet fieri cum pecuniis publicis, si adsint, vel receptis illis ad censum, vel alium contractum, à publico & n. 207. n. 219. & 220.*
- 208 *Et quomodo cogantur particulares ad mutuandum pecuniam, vel ad se obligandum pro illa invenienda, & n. 209. ad 211. & n. 214. & 215.*
- 212 *Ad frumentum emendum extra Patriam pro Annona omnes Cives cogi possunt, subministrato illis salario, & n. 213. 216., & n. 232. ad 234.*
- 217 *Grascieri soli non possunt cogi ad contribuendum pecunias, vel se obligandi pro emendo frumento pro annona.*
- 22 *Omnes de Concilio tenentur se obligare de relevando Communitatem à debito contracto pro annona servitio & nu. 221.*
- 222 *Damnum si resultet in annona repartitur inter omnes Constant. ad Stat. Tom. II.*
- cines, non autem inter illos de Concilio tantum & n. 223.
- 224 *Frumentum annona si corrumpatur, possunt cogi Cives idonei pro rata illud recipere, ne pereat damno annona.*
- 225 *Idem de frumento empto tempore caristia, quod superfluum pro eodem pretio, ne annona damnum patiantur.*
- 226 *Cives electi ad officium Grascieri non possunt illud recusare, & n. 227. 230. & 231.*
- 228 *Civis ex quibus quis sit, praecipue si finis in Civem ex privilegio & n. 229.*
- 235 *Cives pro portando frumento tempore caristia quando cogantur dare propria animalia, & quid de exteris nu. 236.*
- 237 *Frumenti emptio ultra usum proprium non debet permitti, ut carius vendatur, & multo minus monopolium & n. 238. ad 241.*
- 242 *Secus pro usu proprio.*
- 243 *Cardinales, & Barones non possunt emere frumentum nisi pro uno anno, & usu proprio, & n. 244. & 245.*
- 246 *Frumentum non licet emere, vel vendere pro maiori pretio, quam valeat, & quare, & n. 247.*
- 248 *Annonam deferentes ad Urbem sunt securi à quibusvis Executionibus etiam pro debitis Cameralibus ex Constitutionibus Apostolicis.*
- 249 *Et ex dispositione statutorum Urbis.*
- 250 *Sunt etiam exempti à quibusvis gabellis, & pedagiis in quovis loco in itinere.*
- 251 *Annona Urbis non est exempta à gabellis aliorum locorum pro frumento ab ea empto.*
- 252 *Contraria opinio firmatur uti verior, & refertur, fuisse secundum hanc iudicatum & n. 253.*
- 254 *Annona favore fuit in agro Romano concessa, ut possit feri certa portio terrarum alienarum in usus etiam Domini & n. 255.*
- 256 *Barones Status Ecclesiastici non possunt impedire eorum vassallos, quin vadant ad ferendum extra ipsorum territorium.*
- 257 *Idem Barones non possunt cogere subditos ad laborandum, & ferendum in eorum territoris.*
- 258 *Extractiones frumenti, & bladorum prohiberi debent tempore caristia.*
- 259 *In Status Ecclesiastico adest prohibitio extrahendi facta per Constitutiones Apostolicas.*
- 260 *Extractio frumenti de loco ad locum in Statu Ecclesiastico quomodo permittitur & n. 261.*
- 262 *Extractio neque de loco ad locum ejusdem Provincia permitti debet tempore sterilitatis.*
- 263 *Frumentum corruptum cum non corrupto favore annona licet miscere.*
- 264 *Contraria opinio refertur.*
- 265 *Prior opinio probatur uti verior.*
- 266 *Secunda opinio pro non licita mixtione procedit solum, si ex mixtione frumenti corrupti posset timeri pestis, & malum comedentibus panem ex frumento corrupto confectum.*
- 267 *Frumentum quando est omnino corruptum, & ex eo potest resultare pestis, ac damnum saluti debet concremari & n. 268.*
- 269 *Frumenti corrupti cum bono commixtio, licita annona, non est permittitur personis privatis.*
- 270 *Secus si oculariter videatur commixtio frumenti corrupti cum bono.*
- 271 *Acusare quilibet potest circa delicta annonam concernentia.*
- 272 *Administratores Annonae, si in illa deliquerint, quando teneantur Civiliter, vel Criminaliter.*
- 273 *Et quando pro eorum ministris.*
- 274 *Annona Administratores utentes pecuniis annona tenentur restituere in quadruplum.*
- 275 *Et si frumentum publicum in proprios usus converterint, deportantur cum confiscatione.*
- 276 *Et tenentur Annona ad damna, & interesse.*
- 277 *Annona pecunia non possunt converti in alios usus, ne crescat inopia annona.*
- 278 *Debitor ex causa annona non potest compensare cum credito, quod habet cum Communitate.*
- 279 *Annona debitores pulsantur executione, & iisdem denegatur terminus ad solvendum.*
- 280 *Debitorum etiam debitorum ex causa annona carentur executione.*

aliqui ex Doctoribus mox allegatis, & hoc idem tenent Menoch. *conf.* 137. *nu.* 8. & 9. Morla *in suo Empor. Jur. par.* 1. *tit.* 9. *q.* 1. *n.* 4. de *contrahen. empr. & vendit.* Meis. de *tax. pan. conclus.* 1. Carol. de Grassi. de *effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 938. & *seq.* Faria ad Covarr. *var. resol. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 44. & alii apud Zaul. *dict. Rubr.* 41. *n.* 56.

At contrarium tenent alii, quod scilicet talis coactio sine periculo excommunicationis fieri non possit per Judices, ac Magistratus Seculares sine licentia Summi Pontificis, vel Episcopi, vel alterius Prælati Ecclesiastici, *Surd. conf.* 301. Gratian. *cap.* 149. *nu.* 44. & *seq.* Ripoll. de *Regal. cap.* 46. *nu.* 28. & *seq.* Giurb. *obser.* 1. *nu.* 22. Paschal. de *parr. potest.* p. 2. *cap.* 3. *nu.* 77. *dist.* de *Far. num.* 45. Amostazz. de *caus. p. lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 18. ubi quod Judices Deum timentes semper recurrunt ad Judicem Ecclesiasticum pro coactione, Cavalcan. *dec.* 37. *num.* 77. & 78. *par.* 2. Zaul. *alleg. Rubr.* 41. *num.* 55. *in fine*, ubi quod contra Clericos, & Ecclesiasticos recurritur ad Papam, vel ad Sacram Congregat. Immunitatis, & cum hac opinione magis communi, veriori, ac Immunitati Ecclesiasticæ favorabili relideo, quam omnes Magistratus, ac Judices de Ecclesiastica Immunitate bene sentientes, ac Deum timentes debent amplecti; & cum hac opinione procedit Jo: Bapt. Seta post hæc scripta, & dum illa prælo sunt destinata, in lucem æditus de *Offic. Locumtenen. cap.* 25. *nu.* 13. & 26.

Et contraria opinio supra relata poterit tunc recipi, quando fames, ac necessitas præcisæ omnino urgeret, ac periculum esset in mora, itaut Judex Ecclesiasticus non posset adiri, vel si ille requisitus pro coactione Ecclesiasticorum, negligeret per se illos compellere, his namque casibus coactio illorum potest fieri à Judice, ac Magistratu laico, Grassi. *dict. effect.* 1. *num.* 939. Hermosill. ad Lopez. *tom.* 2. *leg.* 3. *par.* 5. *tit.* 5. *glos.* 1. *n.* 62. Faria ad Covarr. *dict. n.* 45. *vers.* in qua *contra versa.* Del bene de *Immunit. Eccles.* *tom.* 1. *c.* 9. *dub.* 14. Amostazz. *alleg. cap.* 1. *n.* 19. Zaul. *dicta Rubr.* 41. *nu.* 56. ubi alios refert dict. Jo: Bapt. Seta de *Offic. Locumtenen. cap.* 25. *n.* 14. ubi bene advertit, quod Judex Secularis tali casu hoc facit non per viam jurisdictionis, qua caret adversus Ecclesiasticos, sed quia utitur naturali defensione adversus eos qui necessaria subtrahunt Civibus, & Reipublicæ, del Bene de *Immunitat. Eccles.* *tom.* 2. *alleg. cap.* 9. *dub.* 14.

At hæc limitatio, ac declaratio cum magna circumspetione est practicanda, cum vix dari possit casus adeo præcisæ necessitatis, ac talis imminens periculi, ut non possit adiri Judex Ecclesiasticus; præcipue si hic residet in eodem loco, & solum limitatio potest procedere, quando Judex Ecclesiasticus est morosus in cogendo Ecclesiasticos, quando est requisitus à Magistratu laicali, & ob moram non potest succurri præcisæ necessitati.

Quando vero Ecclesiastici tempore caritatis coguntur vendere frumentum non tenentur habere fidem de pretio, sed hoc est illis exbursandum in pecunia numerata, Tap. *in alleg. Pragm.* 18. *n.* 7. *in fine fol.* 7.

Si vero Clerici, vel alii ad effugiendam hujusmodi coactionem Magistratus Secularis, pro vendendo frumento juxta pretium ab eo taxatum, illud reposuerint intus Ecclesiam, vel alium locum immunitem, tunc fiet illius extractio mediante Judice Ecclesiastico juxta plenè firmata per Rocc. de *Offic. Rubr.* 14. *§.* 4. *num.* 60. ad 69. ubi refert in hoc plura exempla.

Secundo favore publico inductum est, ut tempore caritatis quis cogi possit vendere frumentum, etiam viliori pretio, quam communiter veniatur, Cavagnol. *ad conf.* Menoch. 137. *n.* 26. Mell. de *tax. pan. conclus.* 1. *n.* 4. & 12. & *conclus.* 40. *n.* 30. Tap. de *abundant.* p. 3. *remed.* 1. *nu.* 6. Giurb. *obser.* 1. *n.* 18. & *seq.* & *n.* 24. *vers.* si quis enim, Maltrill. de *Magistrat. adit. lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 100. Hyacinth. Gratian. apud Malin. de *confiscat.* q. 18. *nu.* 161. & 162. Klock. de *arar. lib.* 2. *c.* 81. *nu.* 20. Medic. *decis.* March. 52. *n.* 2. Cabed. *decis.* Lusit. 92. *n.* 5. & *seq.* p. 2. Christin. *decis.* Belgic. 70. *num.* 4. *vers.* etiam viliori *tom.* 3. Zaul. *dict. Rubr.* 41. *nu.* 57. & 76. Jo: Bapt. Seta de *Offic. Locumtenen. cap.* 25. *n.* 21.

Cujus opinionis ea est ratio, quia sicuti tempore magnæ necessitatis possunt divites cogi officio Judicis ad faciendam eleemosynam pauperibus egentibus, ita multo magis, tali casu, & tempore, possunt cogi ad vendendum viliori pretio, Giovagn. *conf.* 45. *n.* 3. *lib.* 1. Mell. de *tax. pan. conclus.* 1. *n.* 11. & 12. Tap. de *abundant.* p. 4. *remed.* 1. *n.* 14. *vers.* limitatione undecima, idem super d. *Pragm.* 18. *n.* 3. *vers.* qui amplius *fol.* 7. *to.* 5. Giballin. de *rer. human. negotiat.* *to.* 2. *lib.* 4. *artic.* 7. *vers.* sexto. *Constant. ad Stat. Tom.* 11.

Et omnes tenentur vendere frumentum, & victualia juxta pretium taxatum à Principe, vel ab Officialibus ad curam Annonæ deputatis l. 1. §. cura carnis ff. de *offic. Præf. Urb. Mell. de tax. pan. conclus.* 4. *num.* 12. Tap. de *abundant.* p. 4. *remed.* 1. *nu.* 12. Calvin. de *equit. lib.* 3. *cap.* 292. *n.* 13. & *seq.* Klock. de *arar. lib.* 2. *cap.* 112. *nu.* 5. & 6. Medic. *decis.* March. 52. *nu.* 1. Cabed. *decis.* Lusit. 92. *n.* 5. & *seq.* p. 2. Zaul. *dict. Rubr.* 41. *nu.* 119. & *seq.*

Et tale pretium frumento tempore caritatis potest statui etiam à Communitatibus inter suos Cives, Tap. d. *remed.* 1. *num.* 13.

Conclusio tamen supra firmata, quod quis tempore caritatis cogatur vendere frumentum, etiam viliori pretio, procedit tantum in magna caristia, & in casu præcisæ necessitatis, non autem alio tempore non penurioso, cum hoc casu sit contra omnem justitiam cogere ad vendendum minus justo pretio, Decian. *tract. crim. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 22. *nu.* 24. Tap. super *dict.* *Pragm.* 18. *nu.* 7. *vers.* quod tamen *fol.* 7. *tom.* 5. Sola ad *Conf. Sabaud. de adit. Annon. glos.* 6. *nu.* 17. *in fine* & *n.* 18. Molin. de *just. & Jur.* *tom.* 2. *disp.* 365. Berart. de *Visitat. Magistrat. cap.* 22. *nu.* 3. Leoncill. de *privil. pauper.* p. 2. *privil.* 406. *n.* 4. cum duob. *seq.* Zaul. *dict. Rubr.* 41. *n.* 59. & 76.

Prout tunc procedit talis conclusio in casu præcisæ necessitatis, & magnæ penuriæ favore valde pauperum, & non valentium ob magnam paupertatem, ac pecuniæ deficientiam panem, vel frumentum emere rigorosissimo pretio, Tapia super *dict.* *Pragm.* 18. *nu.* 7. *vers.* quod tamen *fol.* 7. & *tit.* de *Annon. super Pragm.* 4. *n.* 3. *vers.* opinio vero *fol.* 32. *tom.* 5. Boer. *dec.* 219. Maltrill. *dec.* 18. *n.* 27. ubi quod necessitas debet esse in victualibus, & in pecunia, Zaul. *dict. Rubr.* 41. *n.* 76. Unde hoc anno 1697. dum revideo has annotationes per me factas de anno 1689. tempore Sedis Vacantis per obitum S. M. Innocentii XI. habui casum tanquam unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici pro Communitate Montis Bodii in Sacra Congregatione Boni Regiminis, qui est præcisus, super hoc puncto, in quo scripti pro Communitate, & obtinui, non obstante contraria Informatione data per R. P. D. Anguisciolam Gubernatorem Marchiæ, & tunc deduxi rationes & fundamenta, de quibus in Informatione sequentis tenoris.

Pretium frumenti Communitatis Montis Bodii R. P. D. Gubernatorem Marchiæ stabilitum in solis Juliis quadraginta duobus pro quolibet rubro, reclamante nostra Communitate, debet augeri ad Julios sexaginta duos, dum hoc est pretium commune currentis, tam in loco Montis Bodii, quam in locis adjacentibus Civitatum Aesii, Senogallia, ac Terræ Montis Novi, unde pro tali justo, & æquo pretio Gubernator debebat taxare frumentum, ac tariffam panis, ex eo panizandi, non autem ex suo arbitrio in tam exiguo pretio in damnum Communitatis stabilire, Ripoll. de *Regal. cap.* 46. *n.* 9. & *seq.* Reverendiss. Zaul. Epif. Verulanus ad *Stat. Favent. tom.* 1. *lib.* 4. *Rubr.* 41. *n.* 51.

Non obstat responsio data in relatione ejusdem Gubernatoris, quod sit in arbitrio ipsius, uti Præsidis Provinciæ Marchiæ statuere pretium frumento, nec possit propterea super hoc redargui, nam respondetur, quod præciso casu magnæ caritatis, ob quam pretium frumenti esset valde excessivum, itaut pauperes non possent ob talem excessum emere, ob defectum magnæ quantitatis pecuniæ necessaræ pro emptione (in quo casu nos ex Dei Providentia non versamur) non possunt Præsides Provinciarum, & alii ad quos spectat Jus, ac potestas statuendi pretium frumenti, illud taxare, nisi justum, & prout currit in loco ubi pretium præscribitur, ut probant Messia de *tax. Panis conclus.* 4. *num.* 26. Tapia super *Jur. Regn. tom.* 5. *lib.* 7. de *Annon. Pragm.* 18. *in addit. num.* 6. *vers.* dicunt pretium *fol.* 7. idem super *Pragmat. Comit. Mirandæ in addit. num.* 1. *in princip. fol.* 9. Zaul. *dict. Rubr.* 41. *num.* 5. & 58. cum aliis ab eo relatis.

Et favet nostræ Communitati conclusio pro regula firmata per omnes Doctores ageres de Annona fovenda, quod hujus Administratores frumentum ad publicam Annonam spectans ita debent panizare, ut pretium sit justum, ac proportionatum tempori, & loco, ita tamen quod Annona damnum non sentiat, sed potius aliquid moderatum lucretur per *tax. litterales in l. fin. ad l. Jul. de Annon.* & *l. non debere* 8. ff. de *Municip.* Messia de *tax. panis conclus.* 6. *num.* 17. Rovit. super *Pragm. Regn. de Annon. Pragm.* 16. *num.* 8. & 9. Azeved. ad l. *Recepill. lib.* 9. ad *leg. de novo additas lib.* 7. *tit.* 7. circa finem *fol.* 187. Cohell. ad *Bullam Boni Regim.* c. 21. *168*

leg. cap. 3. n. 1. & super iur. Regn. tom. 5. lib. 7. & de Annon. tit. 1. cap. 2. §. 8. in addit. nu. 2. fol. 4. & videatur Decian. tract. crim. tom. 2. lib. 7. c. 22.

Quando verò pretium frumenti, ac victualium est stabilitum ab illis, qui ad hoc potestatem habent, si quis vendat carius, & ultra taxam à publico praescriptam, punitur tanquam Pacis violator, de Ponte de potest. Proreg. de Abundant. Civit. tit. 2. §. 5. nu. 18. Caput. de Regim. Reipub. c. 7. §. 14. n. 24. Zaul. alleg. Rubr. 41. n. 70.

Notandum tamen est, quod axa pretii frumenti potest fieri Civibus pro frumento ab illis vendendo, modo quo supra; at secus si agatur de Annona frumentaria publica alicujus Civitatis, vel Loci, in illius enim frumento non potest taxari pretium non iustum, & damnosum Annonae frumentariae, cum hæc debeat lucrari, & non perdere, non debere ff. ad municip. Vel saltem tale statuendum est pretium, ut aliquid saltem moderate lucratur, & non sit in damno, & simul ne pauperibus fiat caristia ex magno lucro, Melsia de iur. pan. conclus. 6. n. 17. Rovit. ad pragmat. Regn. de Annon. pragmat. 16. nu. 8. & 9. Azeved. ad l. Recopil. lib. 9. ad l. de novo addit. tit. 5. lib. 7. cap. 4. n. 7. circa finem fol. 87. Cohell. ad Bull. Boni Regim. cap. 21. nu. 23. ubi ad hoc refert Litteras S. Congreg. Boni Regiminis.

Praefata conclusio procedit solum in Annona publica Civitatum, & Locorum recognoscentium Superiorem, quæ non debet perdere, sed potius moderate lucrari; at in Annona Urbis vel alterius Principis, vel Reipublicæ non recognoscentis Superiorem, non adest necessitas taxandi frumento pretium tale, ut Annona non perdat, sed potius aliquid lucratur; cum Principes Superiorem non recognoscentes possint frumentum, ac panem dare subditis tempore caristiae etiam cum aliquo damno Annonae, & ararii publici; ut fuit servatum per S. M. Innocentium XI. de annis 1678. & 1682., in quibus frumenti penuria adfuit, dum ille prudentissimus, optimus, & omni ævo recolendus Pontifex frumentum per Mare à portibus Hollandiæ, & Danziæ rigorofo pretio transvectum distribuere fecit Pistoribus, dato solito pondere, & quantitate panis, ac pro eodem, ac solito pretio, ut ipse, & alii testes oculares fuimus: & hoc Princeps supremus facit, ad hoc ut ejus Populus non sentiat caristiam, nam in aliis annis fertilibus, & in quibus pretium frumenti est magis vile, illud dat Pistoribus pro eodem pretio graviore, & sic reintegratur Annona de damno passo in anno sterili, ac penurioso cum lucro, quod facit in anno fertili, quod tenet Tap. super iur. Regn. tom. 5. lib. 7. de annon. tit. 2. super pragmat. 4. Ducis Ostunæ in addit. n. 4. §. Et quia vers. mihi tamen visum fuit fol. 33. & ex Cardinali de Luc. de Principi. cap. 40. observat. Zaul. alleg. Rubr. 41. n. 148. §. Sed pro majori, vers. & admonet.

Hic verò advertendum, quod si in Civitatibus, & Locis subjectis Supremo Principi, vel Reipublicæ, facta discussione quantitatis frumenti, ac numeri personarum reperitur illud non sufficere ad exuberantiam, sed solum ad meram necessitatem per assignationem cuilibet capiti certæ frugalis, ac moderatæ portionis panis ad meram vitæ sustentationem, tunc providere, ac cautè in frumenti, ac panis cocti ab eo redacti distributione procedendum est, ut scilicet tradantur tot panes pro qualibet die, & Parochia juxta statum, ac numerum Animarum, seu personarum datum per Parochos, vel alios viros probos ad hoc deputatos, nec tempore penuriæ potest excedi in distributione panis, quantitas pro qualibet die taxata in Loco à Superioribus habentibus super hoc potestatem, Villadieg. in sua Politic. cap. 5. nu. 70. Pascal. de patr. potest. part. 2. cap. 3. nu. 84. Caput. de Regim. Reipub. cap. 7. §. 14. nu. 24. vers. q. artotempore, Melsia de iur. pan. conf. 1. nu. 41. Tapia in tract. de abundant. p. 4. remed. 7. & alleg. lib. 7. tit. 4. de Annon. pragmat. 3. fol. 43. col. 2. vers. Chetard pro tempore Capiblan. de offic. Baron. part. 2. f. per pragmat. 3. de Baron. cap. 9. n. 9. & sic, licet tunc esset ætatis annorum novem, vidi servatum de anno 1648. (dum intolerabilis, ac semper memoranda caristia totam Italiam affligebat) in Civitate Asculi Patria mea,

illam cum iustitia, & summa pietate gubernante clar. mem. Cardinali Marco Gallo, qui post Magistratus, Nunciaturas, ac alia munera præclarè gesta ad Cardinalatus fastigium fuit evectus sub die 1. Septembris 1681. à S. M. Innocentio XI. bonorum omnium optimo fautore; nam panis distribuebatur, ut supra per familias, ad meram tantum personarum sustentationem: & in dicta Civitate penuria frumenti fuit adeo magna, ut illius pretium excefferit etiam

seuta viginti pro quolibet Rubro; à simili flagello, & propter ætatem, & quia ob Dei misericordiam illud non presentii, liberet nos Dominus; dum recordor, vidisse pauperes ob famem semimortuos per vias jacentes.

Et hic advertere etiam, quod pondus panis cocti, ac illius pretium debet statui à Judice, qui in hoc summa diligentia se gerere debet, ne aut plus debito, aut minus, quam omnibus coacervatis expensis pretium est iustum vendatur, Mels. de iur. pan. conclus. 6. n. 17. Tap. super iur. Regn. om. 5. lib. 7. de Pistorib. tit. 4. super Pragmat. 3. in addit. vers. anno autem fol. 43.

Tertio favore Annonæ est etiam indultum, ut tempore caristiae, ne Civitas fame pereat possint cogi Cives ad contribuendam, ac mutandam pecuniam pro emendo frumento, nullo suffragante privilegio contrarium, Mels. de iur. pan. conclus. 1. à nu. 28. Tap. super iur. Regn. tom. 5. lib. 7. super pragmat. 18. nu. 8. fol. 7. Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 4. n. 82. Coler. de aliment. lib. 1. cap. 17. nu. 38. Cabod. decis. Lusitan. 92. nu. 7. vers. illud etiam p. 2. Et adhuc ut mutent pecuniam, vel se obligent, ad dictum effectum possunt carcari, Tap. d. n. 8. vers. immo quod, & super pragmat. 7. nu. 30. fol. 20. Zaul. alleg. Rubr. 41. n. 77. & seqq.

Et quod quando Civitas non habet pecunias pro habendo frumento tempore caristiae, teneantur illas subministrare Cives divites quicumque, tam Laici, quam Clerici, & etiam Nobiles, Melsia de iur. pan. conclus. 1. nu. 58. Villadieg. in sua politic. cap. 5. nu. 78. Caput. de Regim. Reipub. cap. 7. §. 14. nu. 6. & seqq. Gutier. pract. q. lib. 2. q. 180. nu. 3. Klock. de arar. lib. 2. cap. 81. nu. 17. & seq. ita tamen, quod Ecclesiastici cogantur per Praelatos, ac Superiores Ecclesiasticos, ut fuit supra firmatum, & probat Gratian. cap. 149. nu. 44.

Et ob eandem causam caristiae, & ob penuriam frumenti possunt Communitates Status Ecclesiastici pro subveniendo necessitati Annonæ contrahere debita, & imponere census pro emendo frumento necessario, accedente tamen licentia Sacrae Congr. Boni Regiminis ex Const. 42. Sixti V. §. 5. & seqq. Bullar. nov. tom. 2. innovata per Const. 10. Clementis VIII. §. 2. Bull. nov. tom. 3. Choel. à Ball. Boni Regim. c. 21. n. 75. Rot. dec. 365. per tot. & signanter n. 1. ad §. p. 15. recent. ubi quod sine tali licentia obligatio Communitatum sustinetur, & etiam in aliis Locis extra Statutum Ecclesiasticum requiritur licentia Principis ad evitandas fraudes, Caput. de Regim. Reipub. c. 7. §. 14. n. 27.

Idque caret dubio, quando poterat dicta licentia impetrari, & necessitas non erat adeo præcisa, ut illa expectari non possit, Rot. diss. decis. 365. n. 6. & 7. p. 15. recent.

Ita ut obligatio Communitatis non sustineatur sine tali licentia, si poterat in tempore obtineri, licet probaretur versio pecuniarum in utilitatem Communitatis d. Const. Sixti V. Rot. alleg. decis. 365. n. 10. & 11. p. 15.

Multoque minus ex capite versionis potest sustineri obligatio Communitatis, si probaretur ab hac versio in utilitatem alterius, contra quem ipsa Communitas parata est cedere suas actiones, Rot. d. dec. 365. nu. 12. cum duobus seq. p. 15. recent.

An autem in Statu Ecclesiastico Abundantierii, seu Grafcierii, ac Curatores Annonæ Communitatum possint ipsi soli cogi ad se obligandum pro pecuniis accipiendis mutuo, vel ad censum pro necessitate Annonæ, vel quomodo pro hoc Communitates, ac ejus particulares debeant obligari, placuit hic inferere elaboratum, ac magistrale responsum redditum pro veritate à b. m. Advocato Joanne Baptista Constantino Fratre meo, occasione, qua erat unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici, in ipso ætatis robore fato functo, cum meo non solum, sed totius Curie merito, dum ob ejus solidam doctrinam, probitatem, ac modestiam junctam, erat ab omnibus summe dilectus, & tenor responsum est ut infra.

Status Ecclesiastici Annonæ frumentariae.

Ad materiam provisionis frumenti tempore penuriæ pro Populo, sive Pauperibus nomine publico faciendæ scribunt Birtol. in l. unic. C. ut nemini liceat in empt. spec. se excusare lib. 10. ubi Jo. de Platea Garz. Toletan. & alii, Luc. de Penn. in l. 1. C. de quib. muner. vel praestat. nemini liceat se excusare eodem lib. 10. Rip. de remed. praeserv. contra Pest. n. 182. & seqq. Gutier. pract. q. lib. 2. q. 180. n. 29. Jo. Franc. à Ponte de potest. Proreg. tit. de Abundant. Civit. Aviles in cap. 17. Prator. glosa Razonables, Avendan. de exequen. mand. Reg. lib. 1. cap. 19. & lib. 2. cap. 13. Melsia de iur. pan. conclus. 1. Coler.

Coler. *de alimen. lib. 1. cap. 17. nu. 37. & seqq.* Sola ad *Const. Sabauas. de edict. annon. glos. 6.* Azeved. *ad l. nov. Recopill. 10. 3. lib. 5. tit. 2. §. 1. & in Commentar. ad ll. de novo addit. post tom. 6. l. 9. tit. 5. lib. 7.* Matienz. *ad ll. nov. Recopill. super ead. l. 1. glos. 5.* Tap. *super lur. Regn. Neapol. tom. 5. lib. 7. tit. de Annon. prag. 18.* Cohell. *ad Bull. Boni Regim. c. 21. & aliqua circa administrationem Annonæ apud Card. de Luc. de Regal. discurs. 44.*

Ex quorum dictis sequentes deducuntur conclusiones communiter approbatæ; Prima, quod Communitas, siue ejus Consilium emere debet frumentum cum pecuniis publicis, si illas habeat, vel inueniat ad censum, siue alium contractum, & in se assumat hoc onus nomine publico, & cum hoc præsupposito principalis obligationis Communitatis, antequam ad alia remedia descendat, loquuntur Ripa *nu. 281.* Gutier. *nu. 29. in princ.* Aviles *n. 33.* Avendan. *cap. 19. num. 4.* de Ponte *num. 6. post princ.* Meisia *num. 58.* Azeved. *num. 27.* Matienz. *nu. 5.* Bovadill. *num. 18. in princ. & nu. 19. in fine, & nu. 26. post princip.* Cohell. *cap. 21. nu. 16.* & talis erat antiqua praxis hujus Sacræ Congregationis, ut constet ex adductis per Cohell. *alleg. c. 21. n. 6. & 7.*

Secunda, quod si Communitas non habeat, neque inueniat pecunias cogi possint Cives, ut unusquisque pro modo siæ substantiæ, vel emat frumentum, quod in loco postea veniat, vel mutet, seu conferat pecunias pro eo emendo, quæ in effectu est Collecta, à qua nemo excusatur, siue dives, siue pauper, siue nobilis, siue ignobilis, quinimmo aliqui volunt ad eam teneri etiam Ecclesiasticos, Bartol. Jo. de Platea, & Garz. Toletan. *in locis allegatis, & plenius Luc. de Penn. loco indicato nu. 1. vers. Civitas aliqua, & num. 2. & seqq.* Rip. *num. 182. & seqq.* de Ponte *num. 6. 10. & 11.* Coler. *num. 37.* Sola *dict. glos. 6. num. 1. & 4 cum duob. seqq.* Aviles *num. 33.* Avendan. *num. 34.* Meisia *num. 58.* Azeved. *dict. l. 1. num. 27. & d. l. 9. num. 11. & 12.* Matienz. *n. 5.* Cohell. *num. 16.* Vizzan. *de mandat. Princip. cap. 4. §. 1. n. 23. fol. 145. & Francisc. Marc. decis. 541. seu 542. p. 1.*

Tertia (quia urgente necessitate constringere omnes, vel ad emendum, vel ad mutandum, & conferendum pro modo facultatum est remedium nimis longum, & difficultosum) quod possunt compelli divites, siue ditiores, ut pecuniam pro frumento emendo necessariam gratis mutant, paulatim postea restituendam, Gutier. *alleg. g. 180. n. 29.* Coler. *num. 38.* Tap. *super dict. prag. 18. n. 8.* Bovadill. *n. 18.* Aviles *nu. 33. in fine.* Avendan. *n. 34.* Azeved. *in alleg. l. 1. nu. 27. vers. sed melius erit, & d. l. 9. nu. 13.* Matienz. *n. 6.* Garz. *de expens. & meliorat. c. ap. 12. num. 67.* Aliqui tamen subdunt, quod non unus, vel duo sunt compellendi, sed omnes divites.

Quarta quod ad pecuniam mutuandam, seu ad talem effectum se se obligandos, possunt cogi etiam per incarcerationem, Avendan. *illo cap. 19. num. 34. & lib. 2. cap. 13. num. 9.* Bovadill. *sepè dict. num. 18. ibi - prudenter los ricos compellidos con prision accio lo presten -* Tapia *in alleg. prag. 18.* cum ibi allegatis in fine, quia hoc reputatur inonus patri monia, à quo nemo se excusare potest, Bartol. & Jo. de Platea locis supra allegatis, Luc. de Penn. & Garz. Toletan. *in leg. 1. C. de quib. muner. & prestat. non liceat se execut.*

Quinta denique, quod paratis pecuniis Communitas potest eligere personas sibi benevolas pro frumento emendo, & administrando, & ab hoc munere pariter nemo se excusare potest, ut post Jo. de Platea, Aviles & Avendan. tenent etiam Azeved. *dict. l. 1. num. 28.* Matienz. *num. 7.* de Ponte *num. 15.* Franc. Marc. *decis. 541. seu 542. num. 7. par. 1.* etiam si eundem esset à longinquis partibus pro emendo frumento, dicunt tamen, eisdem deberi salarium.

Juxta antiquam praxim videtur, Sacram Congregationem processisse cum prima regula, seu opinione, ut colligitur ex literis relatis à Cohell. *cap. 21. num. 6.*, voluisse tamen Communitatem relevari indemnem per Grascierios, seu Abundantierios Annonæ, ad quorum manus pecunia proveniebat, ut patet ex formula Instrumenti ab eodem Cohell. *n. 7.* relata.

Est hodierna formula Literarum, quæ pro Communitate est optimis cautelis munita ad aliquam ex præfatis regulis reduci nequit, quia non vidi, qui dicat, quod qui eliguntur à Consilio pro administranda Annona nuncupati Grascierii, seu Abundantierii, & in jure *Sitones*, teneantur super propriis bonis, & proprio nomine parare pecuniam pro emendo frumento; Si ergo dici nequit, quod de jure teneantur ipsi soli, unde consequens est, quod cogi non possunt, & Doctores sui præ allegati agentes de coactione, lo-

quantur tantum de acceptatione, & administratione Officii, ad quod à Communitate eliguntur, quinimmo volunt, quod si vadunt ad alia Loca pro emendis frumentis, constituatur eisdem congruum salarium, ut signanter advertit Tapia *de abundant. part. 4. cap. remed. 1. num. 14. versic. li. sexto.*

Possit dici, Grascierios, seu Abundantierios teneri, ideòque cogi posse ex allegatis in quarta conclusione, sed termini sunt diverſi, quia illi Doctores supponunt, divites habere pecunias, & nostra quaestio est de parandis pecuniis: ulterius dicunt, quod non unus, vel duo, sed omnes divites sunt compellendi, proinde compelli non possunt soli Grascierii, & denique illa opinio non est in praxi recepta, nec recipi potest sine magno Gubernii incommodo.

Et quamvis in formula Literarum concludatur, ut publicum Consilium se obliget relevare indemnes Abundantierios, nihilominus ista obligatio nil facit, quoad quaestionem coactionis ipsorum Abundantieriorum, qui uti singuli super propriis bonis, & proprio nomine debitum contrahere, & ad illud extinguendum intra annum se obligare debent, & deinde ab aliis petere relevationem, super qua emergunt intricatae lites, tam redditionis rationis, quam exactionis rata à quolibet de Consilio debite in eventum, quod in frumento vel fiat jactura, vel corruptatur, vel exitari, & dispensari totum nequeat, ut sæpissime contingit; hujusmodi autem incommoda ab aliquibus tantum pro publico supportanda esse, non videtur æquum, nec est in Jure cautum.

Æquior igitur, ac magis in Jure fundata videtur antiqua praxis Sacræ Congregationis permittendi Communitariis, ut nomine publico accipiant pecunias, de qua Choell. *cap. 21. nu. 6.* quia est consequutiva ad tradita per Doctores in prima conclusione allegatos, qui ad alia remedia descendunt cum supposito impotentia Communitatis tam habendi, quam inveniendi pecunias; sed quia bona publica Communitatum pro Annona consumi non debent, nec ex debito contrahendo in aliquo damnificari, ultra cautelam, de qua per Cohell. *dict. cap. 21. nu. 7.* scilicet amplissima obligationis Abundantieriorum, omnes de Consilio (nemine excepto) in ipsa impositione census, seu alio contractu debiti principaliter, & insolidum nomine proprio se obligent ad debiti contracti extinctionem, & poenitus liberandam Communitatem, & ad hoc adstringi, & cogi possunt; tum quia ipsi representant Communitatem, & si habent honorem, sentire etiam debent incommodum; tum quia ista obligatio omnimodum succedere potest in locum alterius obligationis mutuandi, cum ad Consilium regulariter affumantur divites, & sic intrant autoritates allegatae in tertia Conclusionem.

Hujusmodi tantum obligatio, quæ respectu Communitatis est omnino, usque ad totalem illius liberationem, adimplenda, non relevabit alios Cives, nam si cessante dolo, & fraude, aliqua eveniet jactura, hæc debet esse communis omnibus Civibus, non autem obligatorum, scilicet illorum de consilio dumtaxat, quia *text. l. i. C. ut nemin. liceat in empr. spec. se excus. & in l. 1. C. de quib. muner. vel prestat. nemini licet se excusar. lib. 10.* loquuntur pro portione suæ possessionis, & Bartol. Jo. de Platea, & Luc. de Penn. in hac materia Antesignani, qui ex dictis legibus deducunt obligationem Civium tempore penuriæ, comprehendunt omnes pro modo facultatum, atque ideò si aliquod eveniat damnum, hoc est communiter refarciendum per collectam imponendam per as, & libram, & in hoc sensu loquuntur omnes Doctores allegati in secunda Conclusionem, dum volunt fieri mutuum, vel collationem pro modo facultatum.

Et ita &c. sub judicio &c.

Hactenus Responsum Juris Fratris Mei.

Quarto favore Annonæ inductum est, quod si frumentum pro usu Annonæ frumentariæ emptum corruptatur, possunt cogi Cives idonei recipere distributionem illius pro rata, Euherard. *conf. 14. num. 21.* Ripa *de Remed. contra pest. remed. ad conserv. ubert. num. 145. & seq. & num. 176.* Paschal. *de patr. potest. part. 2. cap. 3. num. 73.* Berart. *de Visit. Magistrat. cap. 22. nu. 35.* de Ponte *de potest. Proreg. de Abundant. Civit. tit. 2. num. 12. & seqq.* Card. de Luc. *de Regal. discurs. 45. nu. 5.*

Item dicendum est, si frumentum tempore caritatis cariori pretio emptum in aliqua parte non sit consumptum, nam remanens quilibet pro rata patrimonii tenetur emere pro illo pretio rigoroſo, pro quo Communitas illud emit, licet

Nonò Annona habet privilegium, ut deferentes frumentum, & blada ad Almam Urbem sint exempti in itinere per quævis loca ab omni pedagio, gabella, ac quovis onere pro illorum asportatione ex *Const. prædicta* 19. Beati Pii V. §. 4. & 5. *Bullar. nov. tom. 2.* & idem esse de Jure probat Tapia *super Jur. Regni tom. 5. lib. 7. tit. 2. de Annon. super Pragm. 1.* Regis Ferdinand. *Sic quoque Imperator fol. 24. idem de Abundant. p. 4. remed. 1. n. 14. vers. decimoterzo.*

251 Et licet Card. de Luc. de *Regal. disc. 44. §. 45.* & Episcopus Rocc. *disput. jur. select. tom. 2. cap. 72. n. 48. & seq. teneant*, Annonam Urbis, tanquam non spectantem ad Fiscum, non esse exemptam à solutione gabellæ, adhuc eorum opinio non videtur vera, nec recipienda, cum eorum dictis ex diametro adversetur præfata *Const. 19.* Beati Pii V., cujus illi non faciunt mentionem, unde idem de Luc. fatetur, in illa causa fuisse transactum, modica habita ratione præfationis gabellæ, prout de ea nulla debebat haberi ratio. Si enim privata personæ asportantes Annonam ad Urbem ex dicta Constitutione Piana sunt immunes ab omni pedagio, & gabella pro frumento, & bladis ad Urbem transportatis, multo magis eadem exemptione debet gaudere ipsamet Annona, quando immediate emit frumentum ex pecuniis publicis ipsius Annonæ à Papa, vel Camera assignatis pro perpetuo Annonæ fundo, & præsidio: privata namque personæ tali exemptione perfruuntur intuitu ipsius Annonæ, & ita ex dicta Constitutione Piana inveni post hæc scripta, & dum incumbam illorum revisioni, id præcisè futurum per Episcopum Zaul. *dict. Rubr. 41. nu. 40.* qui dicit quod contra dictos Card. de Luc. & Roccam fuit resolutum per Congregationem Computorum contra Dohanerios Ferrariæ sub die 5. Decembris 1684., Gabellam ab Annona Urbis non deberi.

254 Decimò ad exuberantiam Annonæ Urbis promovendam Clemens VII. ejus *Const. 5. Bullar. nov. tom. 1.* innovans Constitutiones Sixti IV. & Julii II. statuit, quod omnibus eorum arbitrio liceret ferere tertiam partem Tenutarum, & Casalium tam circumcirca Urbem per viginti milliaria, quam in Provinciis Campanæ, & Patrimonii, five Tenuræ, ac Casalia sint Laicorum, five Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, etiam S. R. E. Cardinalium, five etiam ipsius Cameræ Apostolicæ, dummodo ipsi Domini Tenutarum, ac Casalium per se ipsos, vel alios colere nollent; itaut in tali cultura Cives semper præferantur Forensibus: ex qua Constitutione Clementina elicitur, quantum antiquitus Pontifices indulserint favore Annonæ (quæ habet suum esse præcipuum à cultura agrorum) dum voluere quod quis posset ferere pro tertia parte in solo alieno invito Domino, si hic per se, vel alios nolebat ferere, & idem de jure videtur firmare Tap. de *Abundant. p. 2. remed. 3. n. 22.* dum dicit, quod Agricultores possunt ferere in territorio alieno.

256 Undecimò Clemens VIII. ejus *Const. 72. §. 3.* & Paulus V. ejus *Const. 70. §. 8. Bullar. nov. tom. 3.* favore Annonæ statuerunt, Barones Status Ecclesiastici cujusvis Status, etiam S. R. E. Cardinales, non posse impedire eorum Subditos, ne vadant cum eorum bobus, & animalibus ad ferendum extra eorum jurisdictionem, & amplius in eadem Constitutione Clementina VIII. statuitur, quod iidem Barones non possint cogere eorum Subditos ad laborandum, & ferendum in eorum Territoriis: & Paulus V. in prælibata *sua Const. 70.* id observari mandavit sub pena privationis feudorum, confiscationis bonorum, & excommunicationis latæ sententiæ.

258 Duodecimò ne Annona deficiat in Provincia & loco illius favore sancitum est, ut tempore penuriæ prohibeantur extractiones frumentorum, bladorum, ac victualium, ne pauperes Provinciæ, & Loci exuriant, ut exteris præbeatur alimonia, l. 1. & 2. *Cod. quæ res export. non poss.* Christin. *decis. Belgic. 60. n. 2. tom. 3.*

259 Quæ prohibitio extractionis in Statu Ecclesiastico est superflua, quoad illam, quæ fit extra Ditionem Ecclesiasticam, cum adsint reiteratæ Constitutiones Apostolicæ illam prohibentes, de quibus habetur infra hic *artic. 4.* ubi latius agatur de extractionibus, seu Tractis.

260 Quo verò ad extractiones frumenti, bladorum, ac victualium de Provincia ad Provinciam, & de Loco ad Locum eidem Pontifici subiectum, sub Sanctissimo D. N. Innocentio XII. feliciter regnante ad Subditorum commodum fuit permissum illis eorum Commmercium, & quod posset tempore abundantie ob fertilem messem fieri extractio impune, & etiam ab

ciam Marchiæ jam aderat super hoc antiqua permissio facta per *Const. March. lib. 2. cap. 50. vers. etiam cum humana*, & 24 ibi Caballin. *in addit. in fin.* Sed quia Subditi abutebantur gratiam liberi Commertii; hinc ad compescendas fraudes, in edicto super regulamento Annonæ publicato in Urbe pro toto Statu Ecclesiastico, fuit data certa regula super hoc in Rubr. *fin. §. 1.* impresso in calce præsentis Annotationis.

Quando verò adest sterilitas, tunc nec de Loco ad Locum debet permitti extractio libera, sed prius videndum est, an locus, à quo prætenditur fieri extractio remaneat bene provifus, & eidem per extractionem non tollatur frumentum necessarium in loco, Caballin. *ubi proxime*: justum quippe non est, & à Charitate est valde alienum, quod exteri manducant, & esuriant illi, in quorum Regione frumentum est recolletum, argumento *tex. in l. Præses C. de servit. & aqu. Tapia de abundant. p. 3. remed. 4. n. 1. & 2.* super quo tamen satius dictum fuit infra hic *artic. 3.*

Decimoterziò Annonæ publicæ competit privilegium, quod possit miscere frumentum corruptum cum alio frumento ejusdem Annonæ non corrupto, ad hoc ne illa sit in damno, & possit hoc modo frumentum corruptum extirpare, l. 1. *Cod. de condit. in public. horreis*, ubi Bartol. dicit, hoc esse menti tenendum, & Bald. *ibidem* dicit, hanc esse pulchram legem, Giovagn. *respons. 44. nu. 22. & respons. 45. n. 15. lib. 1.* Sola ad *Const. Sabaud. de addit. Annon. gloss. 8. nu. 8.* Tap. *super Jur. Regni tom. 5. lib. 7. de Pistor. tit. 4. Pragm. 1. in addit. vers. illud dict. Rubr. 42.* Mess. *de tax. pan. conclus. 1. n. 79.* Cohell. *ad Bull. Boni Regim. cap. 2. n. 10. vers. quod autem*, Vizzan. *de mandat. Princip. cap. 4. §. 1. n. 21.* Gratian. *dec. March. 184. n. 2. in addit. Zaul. Rubr. 41. n. 114.*

At dispositionem dictæ l. 1. procedere, ac loqui solum de frumento repõto in horreis publicis, & retracto ex Canone frumentario, quod Populo dabatur gratis ex munificentia, & largitate Imperatorum absque alia pretii solutione, juxta supra firmata *nu. 82. ad 85.*, & propterea non esse trahendam ad frumentum publicum, quod vigore contractus onerosi venditionis dispensatur soluto pretio post Amay. *in eadem l. 1. num. 22. & seqq. C. de condit. in horreis pub. lib. 10.* tenet dict. Zaul. *alleg. Rubr. 41. nu. 115.* ac talis opinio Amay. videtur divinatia, & est repugnans ipsi legi unica, dum in ea Imperatores Valentinianus, & Valens ad licentiam loquuntur de Annona publica dum faciunt mentionem de damno Fisci, & de æstimationibus, quæ non adaptantur Annonæ gratuita Canonis frumentarii.

Sed hæc opinio Amayæ potest recipi, quoties frumentum sit ita corruptum, licet commixtum cum bono, & perfectò, ut panis ex eo confectus possit afferre nocumentum sanitati Subditorum; at si corruptio non sit magna, sed modica, sum in prima sententia, quod licita sit commixtio, etiam in Annona publica.

262 Et in casu, quo frumentum esset valde corruptum, ut panis ex eo confectus potius pestem, ac damnum saluti atterere possit, tunc nedum est prohibita commixtio, Zaul. *dict. Rubr. 41. n. 110.* Vizzan. *de mandat. princip. cap. 4. §. 1. num. 24.* Gratian. *decis. March. 184. in addit. nu. 4.* Tali quippe casu Annona loco evitandi penuriam posset incidere in pestem, ac morbos contagiosos, qui posset produci à pane confecto ex frumento putrido, & corrupto, & sic loco vitandi Caribdim, incideretur in Scyllam, verum frumentum sic corruptum tali casu debet potius concremari, Coglian. *ad Pragm. Rei frumentaria Philippi II. Hispaniarum Regis lib. 3. c. 13.* Tap. *super alleg. Pragm. 1. de Pistor. tit. 4. nu. 1. vers. illud autem fol. 42.* Urzell. *conclus. 111. n. 16. & 17.*

263 Et quando juxta præfatam distinctionem liceat favore Annonæ miscere frumentum non multum corruptum cum perfectò, adhuc talis permissio non conceditur privatis, si enim talem commixtionem facerent, dicerentur mercimoniis falsatores, & posset puniri arbitrio Judicis, Tapia de *Abundant. p. 3. remed. 3. num. 12.* Sola ad *Const. Sabaud. alleg. gloss. 8. num. 8.* Massin. *de confiscat. q. 18. num. 27.* Zaul. *dict. Rubr. 41. n. 107. & 108.*

Sed etiam privatis personis licere facere talem commixtionem, quando oculariter pateat emptori, quod cum frumento sano, & perfectò fuit commixtum corruptum, vel addita frumento bono alia species infima bladi, vel immundities, cum hoc casu emptor non possit dici deceptus, dum patenter oculis propriis videt mixturam, secus si hæc non posset cognosci, Giovagn. *respons. 45. num. 13. lib. 1.* Vermigli. *conf. 129. n. 14. cum duob. seq.* Sola ubi proxime *n. 9.* Tap. *super*

pellationis, & more nemo dubitat, & Conclusio passim
294 ab omnibus recepta, quam inter alios probant Gratian.
c. p. 243. nu. 66. & seq. Munoz. de Ratiocin. cap. 17. nu. 7. cum
duob. seqq. Leotard. de usur. g. 90. n. 4. & 44. Staiban. de Inte-
ress. in gener. lib. 1. g. 20. n. 29. ad 36. Surd. decis. 81. n. 3. & infra,
cum quo procedit Hodiern. ad ipsum ibid. n. 1. Giurb. decis.
115. n. 4. & seqq. Rot. decis. 1242. coram Seraph.

Huiusque verissimæ Conclusionis ea est palpabilis, ac
convincens ratio, quia si Barnabeus de tempore interpellationis
restituisset frumentum prout celeriter hoc facere debebat
juxta ream. clarum in l. 2. §. frumentaria ff. de administ. rer. ad Civit. pertinen., illud fuisse repositum in horreis
Annonæ publicæ Communitatis, & hæc, ac ejus Annona
pretium in julis quinquaginta duobus pro quolibet Ru-
bro de illo retraxisset, prout fecit de alio frumento, cum ta-
le pretium fuerit commune in loco, in mensibus Aprilis, &
Maii ante restitutionem, ac post interpellationem factam, &
ulterius post relaxatum mandatum à Governatore Marchie
pro restitutione, ac etiam post factam cum eo executionem
realem, sed impeditam cum Inhibitione A. C. per Sororem
Barnabei huius subterfugii procurata, & postea moderata,
quocirca interesse pretii frumenti debiti in genere aucti in-
tra triennium omnino debetur, nec in hoc casu controver-
titur ab aliquo Doctore, quem viderim; cum solum plures,
qui sunt Gratian. Escobar. & Surd. supra allegati, dicant, à
die interpellationis post lapsum triennium amplius non cre-
scere, sed bene intra triennium post interpellationem, &
moram in restituendo.

Nec potest sustineri contraria resolutio Sacre Congrega-
tionis in hac causa facta, quia illa processit cum supposito,
quod Communitas coram Governatore Marchie non peti-
tisset relaxari mandatum pro restitutione Rubrorum 196.,
sive Salmarum 98. frumenti in genere, sed præcisè pro illius
pretio currente de tempore restitutionis, quia talis facti
suppositio cessat ex lectura mandati originalis relaxati per
Governatorem Marchie, & jam realiter executi, dum peti-
tio facta fuit pro restitutione frumenti in genere, ad factum,
297 & propterea variato substantialiter facto, super quo prodiit
prima resolutio, ac illius insubsistentia ostensa, & ipsum jus
variari necesse est l. si ex plagis §. in Clivo ff. ad l. Aquil. &
ibi glos. in verbo causa Rot. decis. 372. nu. 1. p. 11. recent., ubi
quod mutato facto receditur à decisio, & reformatur senten-
tia, & in Bononiensi Concursum creditorum 13. Junii 1681. in
princip. coram bo. me. Ursino.

Ex quibus Sacra Congregatio Ponente R. P. D. Buratto
sub die 15. Februarii 1695. recedendo à priori resolutione
298 rescripsit. Exequendum esse mandatum Governoris Mar-
chie. & Barnabeus, ac ejus fidejussor acquieverunt resolu-
tioni justissimæ.

XVIII. Favore Annonæ indulta sunt pro Agriculis, &
Colonis prædiorum plura privilegia, ad hoc ut culturæ
299 agrorum libentius incumbant, ex quo primum constituti-
vum Annonæ est fertilitas agrorum, quæ sine bona cultura
non potest haberi, de quibus privilegiis actum fuit supra
hic artic. 1. nu. 35. & seq.

ARTICULUS IV.

ARGUMENTUM.

Agitur hic de materia assignationum, & revelationum
frumentorum, quod illæ pro bene regulanda Annona fieri
debeant, & quomodo fiant; & quando illas non facientes in
tempore puniantur in poenis præscriptis in Edictis, vel po-
tius ab illis excusentur. Agitur simul de Tractis, seu Ex-
tractionibus frumenti, & bladorum prohibitis, & quando illa-
rum concessioni sit locus, à quibus concedantur, & cum
quibus conditionibus, & quādo Tractæ revocatæ censentur.

SUMMARIUM.

- 700 Pro Annona regulanda ad effectum sciendi, an adsit
frumentum sufficiens, debent fieri edicta super illius re-
velatione, & assignatione.
301 Hac praxis est secundum dispositionem Iuris.
302 Denunciatio, & assignatio fieri debet non solum frumen-
ti, sed & aliarum segetum.
303 Et etiam personarum, ut possit ex illarum numero sciri
quantitas frumenti necessaria pro illis alendis.
304 Assignationes frumenti, & segetum sunt etiam ad effe-

ctum prohibendi extractions, cum debeat deservire
in Loco recollectionis.

- 305 Civitas promittens dare quantitatem vini, & olei intel-
ligitur, quatenus ipsa illis non egeat.
306 Frumenti assignatio, & revelatio deservit etiam pro sta-
biliendo illius pretio, & quare?
307 Edicta super assignatione frumenti, & segetum in Urbe
sunt per Præfectum Annonæ sub nomine Cardinalis
Camerarii.
308 Edicta prædicta ex Constitutionibus Apostolicis ligant
etiam Ecclesiasticos, & Cardinales, & n. 312.
309 Edicta hujusmodi in Statu Ecclesiastico sunt per Lega-
tos, Præsides, ac Governatores etiam cum facultate
bus Annonæ Urbis.
311 Non possum hujusmodi Edicta publicari per Judices
inferiores.
312 Secus si illorum in favore vigeat consuetudo in contra-
rium.
313 Edicta hujusmodi facta à Laicis extra Statum Eccle-
siasticum non ligant Clericos, sed Episcopi debent cu-
rare, ut Clerici assignent frumenta, & n. 314.
315 Frumentorum assignationes aequiparantur Inventario bo-
norum.
316 Assignationes frumenti, & segetum, quod fiant juxta morem
cujuslibet Regionis.
317 Edicta super assignationibus frumenti, olei, & similium
non ligant forenses, & habitantes extra locum, ubi
fuere publicata, & n. 318. & 319.
320 Ignorantia bannimentorum præsumitur in forense, &
habitante extra locum, ubi illa publicata sunt, prout
in Infirmo.
Etiam si habitasset in Comitatu ibid.
321 Edicta, ac bannimenta publicata in Civitate non affi-
ciunt habitantes in Castris, & Villis.
322 Nec comprehendunt infirmos.
323 Infirmitas præsumitur ignorare talia bannimenta, & non
potest propterea puniri pro contraventione.
324 Ignorantia bannimentorum in infirmo probatur illius ju-
ramento, præcipue si sit persona nobilis, & n. 329.
325 Author recepit Lauream Doctoratus Bononia de anno
1661.
326 Cardinalis Galeatus Marefcontus, ac ejus Magistratus
laudantur.
327 Author scripsit in causa (de qua in causa relata n. 325.
& 326.) adhuc adolescens.
328 Assignatio facta post elapsum tempus in edicto præscri-
ptum valet, si facta ab infirmo statim habita scientia
Edicti.
330 Argumentum deductum à veri similitudine est fortissi-
mum, & n. 331.
332 Edicta penalia super assignationibus hujusmodi, quando
ligent minores, ac pupillos.
333 Edicta hujusmodi non comprehendunt frumentum ex
molituris in molendinis retractum.
334 Pœna talium aditorum non intrant, si quis assignaverit
certam, ac veram quantitatem frumenti in foveis, si
postea aliqua exigua quantitas creverit, & n. 335. 338.
336 Verisimilitudo attenditur, cum sit cognata natura.
337 Argumentum deductum à veri similitudine tanquam à
ratione naturali est fortissimum.
339 Pœna contenta in edictis assignationum apponuntur ad
terrorem, ideo in dubio judicandum pro illarum ex-
clusionem.
340 Concessio Tractarum præfert publicam utilitatem, &
artis agraria.
341 Frumentum proprium de jure cuilibet licitum est porta-
re, ubi voluerit.
342 Edicta prohibentia extractionem frumenti fieri solent,
ad hoc ut conservetur pro usu loci, in quo fuit recol-
lectum.
343 Edicta hujusmodi sunt rationabilia.
344 Princeps debet curare, ut Provincia sit bene provisa
frumento necessario.
Extrahio frumenti, & segetum est prohibita per totam
Italiam dict. n. 344.
345 Extrahio in Statu Ecclesiastico est prohibita etiam Car-
dinalibus, etiam ad loca ejusdem Status.
346 Extrahentes sunt etiam excommunicati.
347 Excommunicationis pœna fuit sublata per Clementem
VIII.

Regn. Sicil. tom. 3. c. 15. n. 1. & 39. & tom. 4. c. 24. n. 1. & propterea vetita est frumenti, & cæterarum frugum extractio per totam Italiam, Cabal. resol. crim. 129. n. 12. Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. §. 1. n. 8. vers. vetitam esse fol. 142.

Et in Statu Temporalis S.R. Ecclesiæ extractiones fuere omnibus, etiam Cardinalibus, prohibita, nedum extra Statum, sed etiam de Loco ad Locum ejusdem Provinciæ, sub pena amissionis frumentorum, bladorum, & animalium illa asportantium, necnon rebellionis, criminis lese majestatis, & quoad Barones etiam confiscationis dominiorum ex *Const. 99. §. 2. Pii IV. Const. 108. Beati Pii V. Const. 35. §. 3. & Const. 50. §. 1. Gregorii XIII. Bullar. nov. tom. 2. Const. 49. §. 4. Clementis VIII. Const. 12. Pauli V. Bullar. nov. tom. 3. Const. 30. Urbani VIII. Bullar. nov. tom. 4. & Const. 13. §. 19. & 20. Innocentii X. Bullar. nov. tom. 5. Vizzan. de mandat. Princip. cap. 4. §. 1. n. 7. fol. 142.*

Quinimodò in præfata *Const. 50. Gregorii XIII.* ultra prædictas penas, fuit addita illa excommunicationis, quam licet sustulisset Clemens VIII. dicta sua *Const. 49. §. 4.* nihilominus Paulus V. in dicta *Const. 12. §. 6.* Urbanus VIII. in *alleg. Const. 30. §. 16. & Innocentius X. Const. 13. §. 20.* innovarunt Constitutionem Gregorii, nedum quoad penas temporales, sed etiam quoad illam excommunicationis, super quo videatur Thesaur. de pen. Ecclesiast. par. 2. verbo *Annona per tot.*

At penam excommunicationis prædictæ in certis casibus sustulit Gregorius XV. ejus *Const. 30. Bullar. nov. tom. 3.* Et primò voluit, illam non habere locum in extrahente à Statu Ecclesiastico immediatè subjecto ad Statum mediatè subjectum quantitatem tritici sufficientem pro se, & familia pro uno anno, & usque ad novam messem. Secundò nec habere locum in pauperibus extrahentibus fasciculos spicarum unius diei labore proprio collectos, pro victu, & necessitate diurna. Tertiò nec in Religiosis mendicantibus, qui granum, ac alia similia data pro elemosinæ ac victu extrahunt eorum Conventuum. Quartò, nec in Rulicis, & pauperibus Operariis, qui mercedem diurnam nonnihil in frumento, & aliis hujusmodi consequi possunt. Quintò, nec in illis, qui ad mercatus pullos, ova, fructus, ac alia, hujusmodi in parva quantitate afferunt, & ex pretio rerum prædictarum panem, farinam, & similia pro suo, ac familiarum suarum utriusque necessitate dumtaxat ex locis Status Ecclesiastici immediati ad Loca Status mediati extraxerint, & in casibus prædictis *Const. 30. Gregorii XV.* sustulit illam Pauli V. quoad penam excommunicationis, & *d. Const. refert Io. Bapt. Sera alleg. c. 2. §. nu. 18.*

Quæ Constitutio Gregorii XV. non fuit abrogata per alias posteriores Urbani VIII. & Innocentii X. confirmatorias Constitutionum Pontificum Antecessorum, prout videtur velle Thesaur. de pen. Ecclesiast. p. 2. verbo *Annona nu. 7.* nam tales confirmationes generales non facientes aliquam mentionem de præfata Constitutione Gregorii abrogatoria, ac declaratoria Constitutionis Pauli V. quoad quinque casus supra recensitos, non possunt porrigi ad Constitutionem Paulinam in parte abrogatam per Constitutionem Gregorii XV. Giovagn. *conf. 28. in. 35. lib. 1.* Præcipuè dum nec ex verbis, nec mente Constitutionum Urbani, & Innocentii colligi potest, quod voluerint reponere in pristinum Constitutionem cum tanta prudentia, & aequitate abrogatam, & moderatam. Dum maximè confirmatio potest referri ad aliam *Constituit. 12. Paul. V.* non abrogatam: cum Gregorius XV. solum in parte sustulerit, & declaraverit quandam extensionem, ac declarationem motu proprio factam ab eodem Paulo V., quæ reperitur impressa post dictam ejusdem Pauli V. *Const. 12.* & super dicto solum motu proprio cadit declaratio facta à Gregorio XV. & pro non derogatione, stant *Massin de confisc. q. 18. n. 65. & seq. Zaul. Rub. 41. nu. 166.* Et eadem excommunicatio incurrenda ipso facto ponitur in *Edicto super Annona publicato de anno 1697. in Rub. circa lestrationi in calce præfatis annor. impresso.*

Et favore Annonæ Privilegiæ, ac Concessionis extrahendi frumenta, blada, & legumina à Statu Ecclesiastico fuere omnes revocate, exceptis solum illis habitis ex causa verè onerosa, solutionis videlicet, & exbursementis pecuniarum factæ Camera, ut patet ex *dict. Const. 99. §. 2. Pii IV. & Const. 12. §. 7. Pauli V.* qui in §. 7. præservavit etiam licentias extrahendi concessas in Appaltibus introituum Camera, ex quo, & hæc sunt verè ex titulo oneroso, habito respectu ad annuam majorem repositionem promissam ab Appaltatoribus, ut favore Camera, quam alias in-

tanta summa non promississent, & sic licentia extrahendi certam quantitatem frumenti quolibet anno est tali casu pars contractus onerosi, & correlative cum Principe initi, qui servandus est, Rocca *disp. jur. select. cap. 72. n. 50. & seq. to. 1. Cresp. de Valdaur. obser. 40. n. 18. & seq. ubi quod alias Princeps tenetur ad interesse.*

Qui verò prætendit habere licentias extrahendi ex titulo oneroso, & quod propterea illæ non cadant sub Bullis revocatorii earumdem, debet antequam illis uti possit, illas in plena Camera verificare, citato Commisario Camera, ut caveatur in *d. Const. 12. Pauli V. §. 12.*

Sed adhuc concessa licentia extrahendi frumentum, si superveniat sterilitas ante factam extractionem, possunt nedum Princeps, sed & ejus Ministri impedire executionem licentiæ, ac Tractæ, Cresp. de Valdaur. *dict. obser. 40. num. 19. & seq.*

At si extrahendi licentia sit concessa ex titulo oneroso, exultimo quidem, quod possit Princeps, superveniente sterilitate in Loco, ex quo debet fieri extractio, illius executionem impedire, Bonden. *collet. legal. 50. n. 172. to. 2.* sed certè debet refundere emptori, ac concessionario Tractæ ex titulo oneroso damnum, quod reportat ab impedimento executionis Tractæ, cum Princeps non debeat reportare commodum cum damno tertii, Cavagnol. *ad conf. 173. Menoch. nu. 4. cum duob. seq.*

Constitutiones autem præfate cum tanto rigore prohibentes extractiones, ideò factæ sunt, quia cum principaliter cura Annonæ spectet ad Principem, & sit de illius Regalibus, de et idem curare, ne Populi de ipso conqueri possint, quod frumentum in eorum Regionibus à Divina Providentia affluenter concessum, exteris datum sit, illique in abundantia esurire, ac lugere debeant, & exteri in penuria letari, cum in hoc Sacrum Oraculum Evangelium satis loquatur in Virginibus prudentibus requisitis à Virginibus fatuis pro participatione olei, dum prudentes responderunt: *Ne forte sufficiat nobis, & vobis.* & sic prima charitas in hoc est, ut consulatur personis illius Loci, ubi frumentum fuit recollectum, ne per licentias extractionum, seu Tractas nascatur penuria, ut firmant Tap. *super. jur. Regn. 10. §. lib. 7. de Annon. tit. 1. pragm. 8. in addit. circa princip. fol. 14. Sola ad Const. Sabaud. de edictis amon. glof. 5. n. 1. 2. & 14. Vermigl. conf. 10. n. 12. & 13. & dictum fuit infra hic n. 74.*

Et hac ratione, licet Barones in eorum Locis regulariter, ex firmatis supra, non possint statuere super Annona, nec prohibere extractiones, cum presumantur hoc facere in propriam utilitatem, ex allegatis per Laurent. *decis. Aven. 40. num. 3. & seq. & in specie per Cancer. var. resol. p. 3. cap. 13. num. 255. & seqq. Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. §. 1. nu. 19. fol. 143. nihilominus, ubi adsit penuria, vel alia justa causa, & sic publica necessitas, vel utilitas concurrat, Edicta hujusmodi facta per Barones sustineantur, Cancer. ubi proximè nu. 259. Vizzan. *alleg. §. 1. n. 11.* qui Cancer. & cum eo Vizzan. n. 12. subdunt, quod tali casu Barones nihil possunt prætere dēre à sublitis pro licentia extrahendi: ea autem est ratio, quod Barones tali casu possunt facere edicta, quia non concernunt proprium ipsorum commodum, sed publicam utilitatem, & sic famulantur Constitutionibus Pontificiis, Urfell. *conclus. 111. n. 23. tom. 2.**

Et quia super puncto prohibita extractionis frumenti à Loco, ubi fuit recollectum, quando habitantes in illo egent frumento pro eorum alimonia aliàs scripsi tanquam unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici pro Communitate Terræ Monticuli contra D. Gasparem Servantium Septempedanum, Equitem Divi Stephani, & qui volebat extrahere à Territorio Monticuli frumentum recollectum in bonis ab eo ibi possessis, & Communitas prætendebat vigore Indultorum Sixti V. & Pauli V. quod deberet quartam partem frumenti vendere ipsi Communitati, Sacri Congr. Boni Regiminis rescripsit favore Communitatis sub die 30. Aprilis 1696. Ponente R. P. D. Burato; ea autem, quæ tunc Italico sermone deduxi pro Communitate, fuit sequenti.

Consignatio quare Partis tritici recollecti per D. Equitem Servantium ex suis bonis possessis in Territorio Terræ Monticuli non potest denegari Annonæ publicæ ejusdem Terræ, dum super hoc habet privilegia, ac Indulta eidem Terræ concessa per Sixtum V. & Paulum V. quæ per Subditos non sunt revocanda in dubium, sed ad litteram, prout loquuntur, sunt attendenda, & exequenda *cap. porro, & cap. recepimus de privileg. & in proximis terminis Surd. conf. 140. n. 21. lib. 1.* Præcipuè dum talia Indulta sunt in viridi ob-

observantia, ex quo Forenses possidentes bona in Territorio Monticuli, quartam partem tritici ex illis collecti contulerunt Communitati, quando illam pro Annona publica emere voluerunt, ut refert R. P. D. Gubernator Marchie in sua Informatione: & comprobatur ex Literis anni 1638. hujus Sacre Congregationis demanstantibus servari Indulta Pontificia, quæ observantia interpretatur privilegia, & quid in illis contineatur, Roman bene *conf.* 271. *Surd. conf.* 140. nu. 33. & *seq. lib.* 1. Caren. *resol.* 75. nu. 9. & *seq. de Marin. ad Revert. dec.* 311. nu. 1. & *seq. Rot. decis.* 80. nu. 4. coram Cavalier.

Quæ observantia incassum prosterni pretenditur ex quo attendi non debeat, cum sit læsiva liberæ facultatis vendendi rem suam cui quis voluerit, & sic contra dispositionem, *l. dudum C. de contrah. empr.*; quia Sixtus V. in suo Indulto concessit contributionem quartæ faciendæ Communitati cum coactione Forensium in illius Territorio possidentium, unde nefas est super hoc dubitare de potestate Papæ, ut omissis generalibus, quæ cumulari possent, in his terminis præcisè favore Annonæ, & publicæ utilitatis plenè probat *Rocc. disp. iur. select. c.* 71. nu. 16. & *seq. tom.* 1.

Præterea Indulta Pontificia super hoc nec sunt contraria dispositioni Iuris, sed sunt cum illo conformia ex aureo *tex. in l. final. §. præterea ff. de muner. & honor.* cujus verba refert, & perpendit *Tap. de Abundant. p. 2. remed. 7. n. 4.* & probat in puncto post hæc scripta in lucem æditus, Jo: Baptista. Seta. *de Offic. Locumtenen. c.* 2. §. n. 18. *vers. Forensibus.*

Et quidem ipsæ Indultis Pontificiis, ac observantiæ assistit etiam ratio naturalis, in eo consistens, quod frumentum in certo Loco recollectum debet prius deservire pro Civibus illius Locis, nec est permittenda extractio ad alium Locum, nisi prius bene provisio Loco, ubi fuit recollectum, argumento *tex. in l. Præses, C. de ser. & aqu. & per rationem in eodem tex. expressam* probant bene *Tap. de abund. p. 2. remed. 4. nu. 1.* idem super *Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. super Pragm. 9. in princip. & in §. quamvis fol. 14. Mu. super cap. Regn. Sicil. tom. 3. cap. 15. nu. 2. & seq. Mastrill. de Magistr. lib. 5. c. 9. n. 38. & infra Calvin. de acqui. lib. 3. c. 292. nu. 26. & 27. Cane. *var. resol. p. 3. cap. 13. nu. 264.* Vizzan. *de mandat. Princip. cap. 4. §. 1. num. 14. & seq. fol. 143.* Christin. *decis. Belgic. 60. num. 2. & 5. vol. 3. & Reverendiss. Zaul. ad Stat. Favent. tom. 1. lib. 4. Rubr. 41. n. 242.**

Quinimmo tempore necessitatis, & penuriæ frumenti potest de jure Communitas prohibere extractionem totius frumenti recollecti in ejus Territorio, si illo egeat ob caritatem, & sterilitatem Annonæ, non obstante, quod Forenses habuissent licentiam illud extrahendi, cum tempore penuriæ talis licentia non suffragetur, & concessa habeatur ipso jure pro revocata, cum censetur concessa cum conditione, quatenus Locus a quo frumentum extrahi præceditur, remaneat sufficienter frumento provifus, ac illo non egeat, & non aliàs, Marcell. Maur. *alleg. 38. n. 2. & 9. de Pont. de potest. Proreg. in §. de Tract. n. 5. & 9. Vizzan. alleg. §. 1. num. 18.* Mastrill. *de Magistr. lib. 5. c. 9. n. 56.* Et propterea Indulta Sixti V. & Pauli V. minus dant, quam ipsa dispositio Iuris communis concedens retentionem totius frumenti tempore penuriæ, & necessitatis, & prælationem aliis in illius emptione, ut solide, ac plenè probat *Prat. obser. forens. 76. per tot. & signanter a n. 10. & seq.* qui videatur.

Non obstat, quod Indulta prædicta concessa nostræ Communitati non comprehendant Ecclesiasticos, & sic nec D. Servantium Adversarium Equitem Sancti Stephani; tum quia privilegia concessa à Pio IV. ejus *Const. 60. Bull. nov. 10. 2.* Religioni militari, ac Equitibus Divi Stephani non comprehendunt bona patrimonialia & privata Equitum, sed solum illa spectantia ad militiam, Conventum, Commendas, ac Beneficia, vel Officia ipsius Religionis, seu militiæ ut patet ex verbis ejusdem *Const. 60. §. 6.* Pii IV. ubi eximit ordinem, seu militiam à solutione decimarum, & onerum bona data per Magnum Magistrum Commendis, Beneficiis, vel Officiis, & in futurum dictæ Militiæ, & Conventui concedenda, assignanda, & applicanda, quæ verba videntur satis cubitalia ad demonstrandum, quod privilegia loquuntur de bonis Equitum ratione militiæ, & Religionis, & non de patrimonialibus eorumdem Equitum, qui cum Vxoribus ducant, & in domibus propriis habitent, habentur pro laicis extra bona Commendarum spectantium ad Religionem, & propterea in eorum bonis patrimonialibus, & laicalibus ali qua non gaudet exemptione, ut fuit resolutum per hanc *Sacr. Congreg. in una Perusina 16. Junii anni 1674.*

Constant. ad Statut. Tom. II.

Tum quia quatenus D. Eques Servantius posset dici persona Ecclesiastica, adhuc ligatur Indultis Pontificiis concessis favore nostræ Communitatis, dum huic concedunt facultatem retinendi quartam partem frumenti, quando illa egeret pro necessitate Annonæ, & sic Indulta nituntur dispositioni Iuris Communis, secundum quod de tempore necessitatis, & penuriæ etiam Clerici, & Ecclesiastici subfunt legibus, Statutis, Pragmaticis, & Ordinationibus factis etiam à Laicis super regulamento Annonæ, ac Gratiæ, & pretii frumenti, frugum, & aliorum victualium, & propterea secundum Ordinationem, ac Leges præscriptas à Laicis, & juxta pretium ab illis impositum tenentur tradere frumentum Annonæ, Menoch. *conf.* 137. Gratian. *cap. 149. nu. 42. & seq.*, Mut. *super cap. Regn. Sicil. tom. 3. cap. 15. & 45. & seq. & nu. 93.* Tapia *super Iur. Regn. Neapol. tom. 5. lib. 7. de Annon. §. 18. nu. 3. fol. 7.* Ayllon. *ad Gomef. var. resol. lib. 2. cap. 2. num. 51. vers. ratione publicæ utilitatis*, D. Massin. Avunculus meus *de Confisc. §. 18. n. 130 & seq.*

Nec super hac conclusione refragatur aliquis Doctor, dum solum inter Doctores cadit controversia super hoc articulo, an coactio Ecclesiasticorum debeat fieri à Iudice Laico, vel Ecclesiastico, in quo verior, & magis communiter recepta est opinio, quod coactio debeat fieri à Iudice Ecclesiastico, juxta tamen leges, ordines edicta, ac taxas à Magistratu seculari super Annona præscriptas, Menoch. *conf.* 137. nu. 8. & *seq.* Gratian. *cap. 149. n. 42. Meis. de tax. Pan. conclus. 1.* Yban. *ad Covarr. var. resol. lib. 2. cap. 3. num. 44.* & hic habemus licentiam Papæ pro coactione exequenda per hanc Congregationem, quæ representat Papam ex traditis per Borgnin. Cavalcan. *dec.* 37. n. 77. & 78. p. 2.

Tum demum quia habemus præcisam observantiam horum Indultorum contra Ecclesiasticos, etiam de mandato Papæ, dum de anno 1638. Patres Societatis Jesu, & Barnabite fuere coacti contribuere hanc quartam tritici de ordine S. m. Urbani VIII. attestato per clar. mem. Cardinalem Barberinum Superintendentem Generalem Status Ecclesiastici in ejus Literis super hoc scriptis Gubernatori Marchie: & D. Canonici Servantius author D. Equitis adversarii & ipse, licet Sacerdos, talem quartam contribuit, quando Communitas nostra principalis illa eguit, & pro necessaria provisione suæ Annonæ publicæ illam requisivit; ex quibus actibus Papæ, & authoris partis habetur observantia interpretativa, quod sub nostris Indultis, & privilegiis comprehendantur etiam Ecclesiastici, Menoch. *conf.* 75. nu. 56, & *conf.* 276. nu. 19. Noal. *conf.* 79. nu. 8., præclare Rocc. *disp. iur. select. tom. 1. cap. 71. nu. 37. & seq. & c. 89. nu. 17.* Rot. *dec.* 139. nu. 10. apud Post. *de manuen. decis.* 995. nu. 14. cor. Amat. *Dunozett. decis.* 66. nu. 12. & *seq. cor. clar. mem. Card. Cerr. & dec.* 216. n. 6. p. 13. recent.

Nec obstat quod Breve Sixti V. sit abrogatum per fecundum Pauli V. nam Paulus V. supponit quartam deberi ex Breve Sixti V., & solum disponit de decima frumenti ultra quartam, quod non possent cogi Forenses ad illam dandam Communitati, nisi quando etiam Cives Monticulani illam præstarent: & de tali decima loquitur decretum factum de anno 1669. ab Eminentiissimo D. Cardinali Nigrono tunc Visitatore Communitatum Status Ecclesiastici, ut refert etiam Gubernator Marchie in sua relatione, nec alio modo decretum D. Cardinalis Nigroni potest intelligi, ut metiamur ejus voluntatem à potestate quam habebat, dum non poterat quartam debitam vigore Indultum Sixti V. & Pauli V. tollere cum suo decreto, cum nec ipsi Cardinales Legati de Latere, qui perfruuntur amplissima potestate, possint derogare Privilegiis, & Indultis Pontificiis, Rot. *decis.* 298. n. 18. p. 10. *rec. dec.* 527. n. 4. cor. Amat. *Dunoz. dec.* 381. n. 10. & *seq. cor. Bich. & in Bononien. Sportularum 23. Junii 1693. §. non obstat decretum coram Reverendiss. D. meo Molines.*

Idque clarescit, ex quo de annis 1678. & 1686. & aliquibus annis subsequentibus post decretum D. Cardinalis Nigroni Communitas coegit Forenses ad contributionem quartæ partis frumenti, quando illo eguit pro servitio Annonæ, & quidem quartam dedit nedum author D. Equitis Adversarii, sed ipsemet Eques, ex quo recurrit clarum motivum, quod decretum Visitatoris Apostolici non loquitur de contributione quartæ, sed alterius decimæ, de qua supra.

Demum non officit quod in aliquibus annis dicta quarta Communitati non fuerit præstita per forenses, ac per D. Equitem adversarium, quia hoc non differtur, sed id evenit, quia Communitas habens facultatem accipiendi quar

tam prædictam ad libitum pro servitio Annona publicæ illa non eguit, quia in territorio adfuit fertilitas, dum Breve Sixti V. in hoc non innovatum in alio Pauli V. concedit privilegium, & facultatem Communitati cogendi Forenses ad præstationem quartæ, quatenus illa hanc emere velit, ut patet ex verbis Indulti Sixtini, ibi — *quartam partem ipsius tritici pro Annona manutenenda, ac pro vestris necessitatibus sublevandis &c. licentiam, & facultatem impartimur*; & sic quoad Forenses coactio passiva est præcisæ, quo vero ad Communitatem coactio activa, ejus favore concessa, est facultativa, quando quar. am partem tritici emere velit, ut in punctatæ firmat Rocca *disp. iur. select. c. 74. n. 18. tom. 1.*

388 E. juxta prædicta sub die 30. Aprilis 1696. per Sac. Congr. Boni Regiminis fuit resolutum — *Forenses teneri ad contributionem quartæ ad formam Brevis Pauli V.* —

Redeundo ad extractiones, seu Tractas. Adverte primo, quod cum illæ sint de Regalibus Supremi Principis, spectat 390 propterea ad ipsum solum illas concedere, Maltrill. de Magistr. lib. 5. c. 9. n. 39. Cancr. var. resol. par. 3. cap. 13. n. 264. Vizzan. de Mandat. Princip. cap. 4. §. 1. n. 9. fol. 142. Cresp. de Valdaur. obser. 40. n. 3. in fine, Zaul. alleg. Rubr. 41. n. 273., & continetur in alicuius super Annona publicato de anno 1697. in Rubric. circa *lestractioni*, in calce præsentis annotationis impresso, ita ut in quacumque concessione Regalium facta à Principe veniat Ius, ac facultas concedendi Tractas, 391 nisi de illis fiat expressa mentio, Maltrill. ubi proximè nu. 37. Vizzan. d. n. 9. in fine.

Secundò dic, quod sicut Princeps à Tractarum concessione debet se abstinere, si frumento egeat pro suo Statu, cum illæ concedantur solum relictis Regno, Provincia, Civitate, ac Loco bene provisus de frumento necessario, ita stante libertate, & exuberantia frumenti debet de superfluo concedere Tractas, dum ex illarum concessione resultat pecuniarum affluentia, quæ ab exteris emptoribus pro pretio frumenti introducuntur, simulque Provinciales, & agricolæ, ac mercatores Campi, frumentum iusto pretio vendunt, 392 quod aliàs vili pretio in Provincia venderetur ob illius exuberantiam, Maltrill. de Magistr. lib. 5. cap. 9. n. 38. & 39. Vizz. d. c. 4. §. 1. n. 14. vers. & præterea & n. 39. Tap. de abundant. p. 3. remed. 4., ubi judiciosè advertit, quod indistinctè denegare Tractas est impedire commercium, tollere agricolis voluntatem serendi, & depauperare Regnum, & Tap. sequitur Capic. Latr. consult. 67. n. 8. & 9. Zaul. sepè alleg. Rub. 41. n. 274.

Et propterea Tractæ fuere concessæ pro certa quantitate frumenti, & cum certis conditionibus, quando frumenti 393 valor esset in Alma Urbe tenuis à Clemète VIII. ejus Const. 5. §. 6. Bull. nov. tom. 1. à Clemente VIII. ejus Const. 49. §. 1. & 2. & Paulo V. ejus Const. 70. §. 10. Bull. nov. tom. 3.

Pretiumque Tractarum deberet esse tenue, ne mercatores se retrahant ab emptione frumenti ob grave Tractarum pretium, in publicum, & grave præjudicium agriculturæ, dum frumentum venditur infimo pretio, & tamen expedit illud vendi pretio aliori, adhuc ut agriculturam exercentes non sint in damno, sed potius discescant, & sic segetes per maiorem numerum agrorum, & maiorem frumenti sationem multiplicentur, Maltrill. de Magistr. lib. 5. c. 9. n. 45. 394 & seq. Vizzan. de mand. Princip. c. 4. §. 1. n. 17. fol. 144.

Unde in alleg. Const. 70. Pauli V. §. 10. Camera retrahebat ex pretio Tractarum julios quinq; pro quolibet rubro frumenti, & prius ex d. Const. 49. Clementis VIII. recipiebat solum julios tres pro quolibet Rubro, & si Tractæ essent moderate Camera ex pretio illarum reciperet non modicum emolumentum, & simul lucrum in gabellis Dohanarum ob quantitatem mercium, quæ loco pretii frumenti introducuntur in Urbem, & simul subditi alacrius incumberent agriculturæ, & uberiori sationi.

395 Si verò post concessionem Tractarum factam à Principe superveniat caristia, vel appareat sterilitas in futura messe, ne Status remaneat exhaustus frumento, licitum est Tractas jam concessas, ac venditas revocare, & prohibere, ne habeant executionem, cum censeantur concessæ sub motivo exuberantis quantitatis frumenti, & quod non adsit illius necessitas in loco, ubi collectum est ad l. si quis, C. de aqueduct. lib. 11. Maltrill. d. c. 9. n. 56. Vizzan. alleg. c. 14. §. 1. num. 18. fol. 144. Marcell. de Maur. alleg. 38. n. 8. & ibi alter de Maur. in addit. p. 2. de Ponte de potest. Proreg. tit. 5. de Abund. nu. 9. & seq. Novar. super Pragm. Regn. Neapol. de Extract. fol. 331. Cresp. de Valdaur. obser. 40. nu. 8., Bonden colluct. legal. 50. n. 56. & 57. to. 2. Quod procedit etiam, ut fuit supra probatum

396 in tractis concessis in appaltibus Cameralibus ex titulo one-

roso, ut vidi pluries factum; ita tamen quod hoc casu habeatur aliqua ratio damnorum, quæ patitur appaltator, ex firmatis supra n. 362.

Ex quo Tractæ conceduntur tempore abundantie frumenti, insurgit, quod si fuit concessa Tracta pro aliqua quantitate frumenti pro uno anno, si illa non fuerit usus in tali anno, quia fortè illi non expediebat in illo anno, non poterit ea uti, nec facere extractionem cum illa in alio anno, de 399 Pont. de potest. Proreg. de tract. lib. 5. n. 1. & seq. Cancr. var. resol. p. 3. c. 1. n. 264. in fine, Vizzan. de mand. Princip. cap. 4. §. 1. n. 13. fol. 143. Cresp. de Valdaur. obser. 40. n. 9. cum trib. seq. Ea ratio ne quia in anno sequenti potest adesse caristia, & sterilitas frumenti talis, quod vix sufficere possit pro ipsa Provincia, & Tracta fuit concessa solum eo tempore, quo Provincia 400 abundabat frumento, Cresp. de Valdaur. ibid.

Tracta tamen concessa alicui pro certo tempore, si concessionarius morte preventus non potuit ea uti, facultas extrahendi transit in ejus heredem, Cresp. de Valdaur. dist. obs. 40. num. 7.

Et concessa pro certo anno, si illa quis non utatur, propria culpa, non potest prætendi, quod illa concedatur, & suppleatur in annis subsequen- 401 tibus, Cresp. ibid. n. 2. & seq.

Concessa tamen pro uno anno suffragatur à mense Octobris per totum mensem Septembris anni futuri, nisi aliud obstat de novo, ob quod non debeat exequi, Cresp. d. obser. 40. n. 17. Sed in Statu Ecclesiastico concedi solet per totum mensem Julii, & si Tracta ob aliquod accidens non fuerit completa, solet prorogari per totum mensem Julii, ac etiam Augusti.

An autem Princeps possit redargui in concessione, vel denegatione Tractarum, dic, quod licet ipsi non possit dici, cur ita facis, nihilominus cum sit subditorum non minus Pater, quam Dominus, & debeat illorum utilitati, ac sitæ conscientie, ac decori prospicere: hinc, ad effugiendas populorum 402 murmuraciones, debet ab illarum concessione se abstinere, si videt, quod adsit sterilitas, nam tunc ex illarum concessione, crescit caristia, murmurant Populi, & possunt nasci seditiones, cum corpora jejuna omne malum cogitent, & fames sit omnium malorum pessimum, & si illas concessit, debet tali casu illas revocare, prout illas non semel concessas etiam ex titulo oneroso appaltatoribus proveniunt Camera 403 vid. revocatas sub S. m. Innocentio XI. Si vero adsit affluentia frumenti, tunc poterit esse benignus, sed non currens in Tractarum concessione ob utilitatem Statibus, ac Provin- 404 ciis resultantem ex illarum beneficio.

Et in casibus, in quibus est locus concessioni Tractarum, tunc si Principis grarium sit exhaustum, debet se abstinere, ab illarum concessione gratis, & per viam donationis, Cresp. 405 de Valdaur. d. obser. 40. n. 4., ubi id limitat, si magna & urgens causa pro illarum concessione gratuita urgeat.

Quando vero Princeps vendidit Tractas frumenti, recepto pro illis pretio, non tenentur extrahentes solvere gabellam Dohanarum eidem Principi solvi solitam pro extractionibus frumenti, ac victualium, nam cum de illis solum sit pretium Tractæ, quod est majus jure Dohanarum, non potest propterea exigi aliud gravamen, ut post alios re- 406 latus probat Cajetan. Aget in annot. ad dec. Regentis Moles tom. 2. §. 15. de offic. Magistr. Portolan. n. 5. in fine.

An autem extra Statum Ecclesiasticum (cum in illo non adsit dubium stantibus Constitutionibus Apostolicis imponentibus penam excommunicationis contra extrahentes frumentum, & blada, quæ supponit peccatum) quis faciens extractionem sine licentia peccet, stantibus Pragmaticis, Statutis, vel Aëdictis prohibentibus extractionem, vel teneatur tantum in foro fori ad penas inflictas contra extrahentes super hoc fuit requisitus in causa extra Statum Temporalem S. R. 407 Ecclesiæ, & respondidi, extraherem peccare ex doctrina Geminian. in c. pervenit de elect. in 6., ubi firmat, quod veniens contra legis præceptum peccat mortaliter, etiam in lege præceptiva sit imposita alia pena, & hoc idem doctè, ac soli iustis fundamentis probat Alphons. à Castro de potest. l. penul. lib. 1. c. 8. & 10. qui omnibus contrariis respondet.

Idque confirmari posse credebam exemplo Gabelle, quam legitime impositam fraudare non licet sine peccato, licet fraudator mulsetur poena amissionis rei non denunciatae, 410 Trigon. singul. 89. inter singular. divers. tom. 3. Petra de potest. Princip. c. 6. nu. 76. Mels. de tax. pan. conclus. 5. nu. 42. Lafart. de Gabell. c. 18. nu. 39. Gutierrez. cod. tract. q. 3. per tot. Alphons. à Castr. alleg. cap. 10. Girond. de Gabell. 12. part. numer. 6. & 7. ubi quod contra Doctores contrarium tenentes stat 411 com.

communis Schola, ac ipsa veritas, de Marin. ad Reverter. dec. 544. n. 2. Massin. de Confisc. q. 21. n. 42. ad 45.

- Breviter hic adverte, quod ædicta, ac bannimenta prohibentia extractionem frumenti comprehendunt etiam farinam ex illo redactam, ac panem coctum ex identitate rationis, ex quo illa fiunt, ne per extractionem frumenti causetur penuria in Regione, nam alias cluderentur ædicta ad evadendam pœnam; loco namque frumenti extraheretur farina, vel panis, Menoch. conf. 1061. nu. 39. Cammill. Medic. conf. 97. nu. 4. & 10. Giurb. obser. 50. n. 3. & 8. Coler. de aliment. lib. 1. c. 17. n. 12. & 13. Borell. de Magistr. Edict. lib. 3. c. 14. n. 53. cum duob. seq., Mels. de tax. Panis conclus. 4. n. 1. & seq., & præcipue n. 7. & 9. Marquard de Iur. mercator. lib. 2. c. 1. n. 37. & seq. Capicc. Latr. consult. 157. n. 24. & seq. ubi plenè Cyriac. contr. 468. n. 26. Rocc. de Offic. Rubr. 14. §. 1. n. 6., ubi quod ita pluries fuit pronunciatum, Boer. dec. 177. n. 2. & 5. Gratian. decis. 148. n. 8. & 9. & Scopp. in observ. ad dict. dec. 184. n. 9. & seq. Zaul. alleg. Rubr. 41. n. 96. Io. Baptist. Seta de offic. Locumten. cap. 25. n. 19.

- Quæ conclusio licet sit verissima, nihilominus ad cautelam, & ad tollendas inutiles discussiones poterit in ædictis prohibitoriis extractionis fieri mentio, etiam panis, & farinæ, de Ponte de potest. Proreg. tit. 2. §. 6. n. 17. Rocc. de offic. Rub. 16. de Annon. Præf. §. 7. num. 9.; licet deficiente tali expressa mentione farinæ, ac panis, adhuc in illis procedant pœnæ ædictorum, ex firmatis.

- 414 Prout venit biscortus, Capicc. Latr. plenè d. consult. 157. n. 24. & seq.

- At sub talibus ædictis prohibentibus extractionem frumenti non veniunt legumina, l. frugem §. frumenti. ff. de verb. signif. Borell. d. c. 14. nu. 56. & 57. nec spelta, ordeum, semen lini, & similia, Borell. ibid. n. 47. ad 52.

- Si tamen ædicta generaliter prohiberent extractionem tritici, ac bladorum, tunc sub illis veniunt legumina, & alia prædicta, Borell. nu. 58. & seq., ubi latè recenset, quæ sint legumina.

- Idem, si generaliter prohiberent extractionem victualium, tunc namque comprehenderent nedum ea, quæ sunt parata ad hominis victum, sed etiam ordeum, avenam, speltam, scœnum, & alia pro lumentorum alimonia, Tapia super Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. de Annon. tit. 1. super cap. 238. nu. 1. fol. 4.

- Cessant huiusmodi discussiones in Statu Temporalis S. R. Ecclesiæ, dum Constitutiones Apostolicæ supra relatæ prohibent expressè extractionem frumenti, bladorum, & leguminum.

- Quando verò extrahentes frumentum, blada, legumina, ac alia victualia contra prohibitionem pœnalem præscriptam in talibus ædictis, excusentur ab illorum amissione, ac aliis penis contentis in ædictis, & talia ædicta non intrent, possent hic multa adduci: at super hoc puncto materiam criminalem complectente, solum remissivè videantur Doctores de materia loquentes, qui sunt Cyriac. contr. 418. Velasq. conf. 42. lib. 1. Coler. de aliment. lib. 1. c. 17. nu. 8. & seq. plenè Massin. de confisc. q. 18. & latè Urceol. consult. forens. c. 42. per tot., ubi pro non contraventione, & exclusione pœnæ, & asserit iuxta ejus scripta fuisse judicatum, Ludovic. dec. Perus. 80. Grivell. dec. Dolan. 81. Zaul. ad Stat. Favent. tom. 1. lib. 4. Rubr. 41. nu. 267. & seq.; & quoad Statum Temporalem S. R. Ecclesiæ videantur pœnæ statutæ, & quando intrent, in ædicto super regulamento Annonæ publicato Romæ de anno 1697. in calce præsentis annotationis impresso.

- 421 Ceterum si super hac utili materia Annonæ uberiorem mensem habere desideras supple ex Mels. in suo tract. de tax. pan. Tap. de abundant. & super Iur. Regn. tom. 5. lib. 7. tit. de Annon. & tit. de Pistor. ubi præclarè Mastrill. de Magistr. lib. 5. c. 9. Caput. de Regim. Reipub. de Pont. de potest. Proreg. in Rubr. de Abundant. Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. §. 1. fol. 141. Franc. Sadarin. respons. 24. qui eruditè, Massin. ad Guazzin. de confisc. q. 18. Sola latissimè ad Const. Sabaud. tit. de ædict. annon. Cresp. de Valdaur. obser. 40. Cohell ad Bull. Boni Regim. c. 21. Villadieg. in sua Politic. c. 5. Bovadil. in sua Politic. lib. 3. cap. 3. Thesaur. de pœn. Ecclesiastic. p. 2. verbo Annona c. 1. & seq. Zaul. ad Stat. Favent. tom. 1. lib. 4. Rubr. 41. qui materiam plenè examinat etiam de praxi Urbis, cum fuerit de illa in judicando edoctus, & ex aliis apud hos indicatis, Klock. de Erar. lib. 2. cap. 81. ubi ponit etiam quid agendum, ut Annonæ affluentia in Regnis conservetur, Io. Bapt. de Seta de Offic. Locumtenen. c. 25. Decian. plenè tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 22.

Const. ad Stat. Tom. 11.

Et cum super materia assignationum frumenti, ac bladorum, Tractarum, & aliarum salubrium provisionum super bono Regimine Annonæ Urbis, ac Locorum Status Temporalis S. R. Ecclesiæ prodierit postremum ædictum Cardinalis Camerarii, & Annonæ Præf. de anno 1697., quod nunc servatur, idè cum sit omnibus numeris absolutum, jis, quæ inconcinnè in hac annotatione super Annona annotavimus, dabit non modicum ornamentum, si hic tanquam in propatulo registrabitur, & ejus tenor est, ut sequitur.

B A N D O .

Circa l'Assegne, Estrattioni, Tratte, & altre Provisioni sopra Grani, Farine, Biade, Legumi, & altri minuti.

PALUZZO Vescovo di Pelestrina, Cardinale Altieri della Santa Romana Chiesa Camerlengo.

LA Santità di Nostro Signore, che fin dal principio del suo Pontificato ha sempre premuto con paterno zelo, & incessante applicatione, e provvidenza all'utilità publica, e sollievo de' sudditi, e particolarmente de' Poveri nella materia dell'Abbondanza in tutto lo Stato Ecclesiastico, concedendo fra le altre gratie la libertà ampiamente del commercio per Terra di grani, biade, legumi, & altri minuti da luogo a luogo, e da Provincia à Provincia dentro lo stesso Stato Ecclesiastico, come negli Editti publicati li 27. Maggio 1692., e 28. Luglio 1694. vedendo poi dall'esperienza, che la malitia, & avidità di molti s'abusa delle buone direzioni, e provisioni sue, e d'altri Sommi Pontefici suoi Predecessori, non dando l'Assegne giuste de' grani vecchi, e de' nuovi raccolti, anzi tenendoli in buona parte nascosti, affinché così cresca il prezzo in maggior angustia della Poveria, e procurando estrarre indebitamente per Mare, e per Terra, grani, biade, legumi, & altri minuti à Luoghi fuori di Stato, o senza la tratta necessaria, o ben spesso eccedendo anco nell'uso dell'istesse Tratte il tempo, modo, e quantità d'esse senza timore alcuno delle rigorosissime pene imposte da diverse Bolle, e Constitutioni Apostoliche contro gl'Estrahenti per fuori di Stato, il che riesce perniciosissimo tanto in riguardo d'incariare, come si è detto, il prezzo de' formenti proportionato alla qualità de' raccolti, quanto rispetto all'interessi della R. C. Apostolica, ha stabilito, che l'infrastrate provisioni, e proibizioni fatte, e praticate la maggior parte altre volte, debbino puntualmente osservarsi in avvenire, con augumentare le cautele, per haver notizia de' Trasgressori, e con accrescere le pene più gravi contro di essi, & il premio maggiore, e facile à chi ne darà sufficienti denuncie.

Per tanto d'ordine della medesima Santità di N. Sig. datoci à bocca, e con un special Chirografo segnato il presente giorno, esibito, e registrato negli atti dell'infrastritto Segretario, e Cancelliere di Camera, e per l'autorità insieme del nostro Offitio di Camerlengato, non recedendo dalli Bandi, & Editti in ciò publicati, come sopra altre volte, se non nelle parti contrarie al presente nostro Bando, anzi inerendo à medesimi, & ampliandoli, ordiniamo, & espressamente comandiamo come siegue.

Circa l'Assegne.

Principiando dall'assegne tanto per Roma, suo Distretto, & altri Luoghi non compresi nell'Editti del libero Commercio, quanto in tutto il resto dello Stato Ecclesiastico, ove si stendono li detti Editti, e tanto rispetto à luoghi immediatamente, quanto rispetto à luoghi mediamente soggetti à Sua Santità, niuno eccettuato, (non intendendo però di comprendere in alcuna parte del presente Bando le Legazioni di Bologna, Ferrara, & Avignone, nè la Città di Benevento, e suo Territorio) ordiniamo, e comandiamo, che tutti, e singoli così Laici, come Ecclesiastici di qualsivoglia stato, grado, e conditione, e preminenza, ancorche Arcivescovi, Vescovi, e Signori Cardinali della Santa Romana Chiesa, o altri, che haveessero bisogno di speciale, e specialissima mentione, Universi, Collegii, Ospedali, Monasterii, Commende anco dell'Ordine Gerosolimitano, & altri luoghi Secolari, e Regolari anco delle Undici Con-

gregationi, e della Compagnia del Gesù, e di qualsivoglia altra qualità, nome, e prerogativa, ancorche qui non espressa, e che fosse necessaria d'esprimerli, debbano ogn'anno per tutto li 15. del Mese d'Agosto, o nel termine d'una proroga solita concedersi successivamente, haver dato nota distinta sottoscritta di propria mano, o sottoscritta da loro Ministri, rispetto a Roma, e suo Distretto; o in mano de' Governatori de' Luoghi, dove sogliono publicarsi ogn'anno gli Editti sopra le medeme Assegne, o negli atti del detto infrascritto Segretario di Camera Notaro dell'Annona, e rispetto agli altri Luoghi fuori di detto Distretto nel e mani de' Governatori, o altri Superiori per trasmettere le dette note a Roma, conforme è solito, di tutto il grano sì vecchio, come nuovo, farina, orzo, biada, & altri minuti, che haveranno raccolti, e rispettivamente si troveranno in loro potere tanto dentro le Città, Terre, Castelli, e Luoghi habitati, quanto in campagna, assegnando, e notificando distintamente la quantità, & i Luoghi, ne quali detti grani, farine, & altre biade, e minuti si troveranno, con esprimere anco, che quantità di grano, orzo, biade, e minuti sia necessaria per loro uso proprio, e de' loro Vassalli, Operarii, e semente, dichiarando obligati a detta Assegna anco li Forchieri, Vermicellari, Pasticcieri, Ciambellari, Orzaroli, e simili Artisti, che in qualsivoglia maniera havessero, o ritenessero sotto qualsivoglia titolo, grani, farine, & altre biade, e minuti, detti di sopra, anco per uso proprio, e se alcuno havesse intanto venduto, ovvero obligato grani, biade, e minuti di nuovo raccolto, debba anco denunciare li nomi de' Compratori, e di quelli, a quali li haverà obligati con il giusto prezzo stabilito fra loro, sotto pena in ogni caso di trasgressione, o contraventione alle cose disposte, & ordinate nel presente Capitolo non solo della perdita delle robbe per la rata non denunciata, ma ancora di dieci scudi per ogni rubbio di grano, e di scudi cinque per ogni rubbio di biade, legumi, e minuti incorsi nella detta perdita, e quanto al solo atto di ricevere l'assegno, e le denuncie delle contraventioni per trasmetterle a Roma, Nostro Signore, rispetto a tutte le sudette Persone Ecclesiastiche, Chiese, e Luoghi Pii ne dà speciale, e limitata incombenza alli predetti Governatori, benché Laici, e benché esercitino la sola giurisdizione temporale ad effetto di commetterne poi la cognitione delle Cause a chi comanderà Sua Beatitudine.

- 2 Et affinché possa ciascuno avere stimolo di denunciare, & accusare chi non havesse dato le dette assegne, o le havesse date non giuste, alli Accusatori, e Denuncianti si darà, o la metà delle sudette pene, come perverranno alla Rev. Camera in robba, e denari, ovvero il terzo tutto in denari a loro elezione, benché fossero Ministri, Fattori, Coloni, partiarri, o altri simili, e partecipi, e complici delle assegne traslate di dare, o non dare giuste (purché non siano principali Delinquenti) e faranno ancora teneri segreti, né per parte della Camera si ammetteranno i Trasgressori ad alcuna compositione, o gratia in pregiudizio della portione dovuta ad essi Accusatori, e Denuncianti senza il loro consenso.

Circa il Trasporto de' Grani per l'Abbondanza di Roma.

- 3 Per quanto poi concerne la libertà del trasporto de' grani, orzi, miglio, fave, legumi, & ogn'altra sorte di Biade, e minuti a Roma, e circa tutte le Provisioni, che riguardano l'Abbondanza di questa Alma Città dovranno da tutti osservarsi li Bandi in ciò publicati reiterate volte, e particolarmente nelli Pontificati delle felici memorie d'Innocenzo X. li 9. Giugno 1656. e d'Innocenzo XI. li 5. Luglio 1677.

Circa l'Estrazione per fuori di Stato.

- 4 E perche non vi è cosa più a cuore del sommo zelo di Sua Santità, quanto il provvedere, che non sieguino estrazioni de' grani, biade, legumi, & altri minuti per fuori di Stato, senza le dovute Tratte, e licenze, o con eccesso delle medeme, quali niun'altro può concedere nello Stato Ecclesiastico immediatamente, o mediatamente soggetto, se non Sua Beatitudine, o di lei ordinata, e comandata, che nessuna persona, o Università di qualsivoglia stato, grado, conditione, e preminenza, benché dovesse farlene special mentione, come in tutto di sopra nel primo Capitolo, ardisca senza le dovute Patenti delle Tratte da spedirsi da Noi con Chirografi precedenti di Nostro Signore, e non altrimenti, estrarre da qualsivoglia luogo immediatamente, o mediatamente soggetto alla Sede Apostolica, per fuori dello Stato Ecclesiastico Gra-

ni, Orzi, Farine, Tritelli, Biscotti, Biade, Fave, Migli, Legumi, & altre robbe simili per Mare, né per Terra (salva la consueta provisione delle Barche secondo il solito de' Luoghi) sotto pena non solo della perdita delle robbe, e di scudi dieci per ogni rubbio, che importassero li grani, farine, tritelli, e biscotti, e di scudi cinque per rubbio degli altri legumi, biade, e minuti, ma ancora irremissibilmente di lesa Maestà, privatione di Feudi, confiscatione de' beni, e Dominij, e suspensione di tutti i Privilegii, & anco di Scommunica da incorrerli ipso facto, quanto a quelli, che estraranno di fuori di detto Stato, & a luoghi mediatamente soggetti esistenti ne' Confini di esso per mercantia, e sotto tutte le altre pene contenute nelli Moti proprii, Constitutioni, e Chirografi delle Sante memorie di Papa Gregorio XIII. Clemente VIII. Paolo V. Urbano VIII. sotto li 24. Settembre 1624. e d'altri Sommi Pontefici.

Dichiarando, che le dette pene s'intenderanno irremissibilmente incorse ogni volta, che sarà seguita l'estrazione da poterli provare etiamdi per via d'inquisitione, & ogni volta, che li grani, biade, & altre robbe sudette si trovassero in fragranti nell'estrazione per fuori di Stato, al quell'effetto li stessi grani, biade, & altro si diranno, & intenderanno trovati in fragranti, quando si arrestassero, o fossero in cammino vicino a confini d'altri Dominij per Terra, o al Mare cinque miglia, e non proportionato, né allegabile congruamente, se non per commettere, o attentare, e preparare l'estrazione a luoghi fuori di Stato.

E nelle medeme pene, e nell'istessi modi, e forme in tutto, e per tutto come sopra incorreranno quelli, che havendo le Tratte, eccederanno nell'estrazione la quantità d'esse, e non solo li Padroni de' grani, & altre robbe sudette, ma chiunque altro s'interponesse, o in qualsivoglia modo d'esse, o in alcuna di esse, e molto più quando siano Rassegnatori, Ministri, & altri Officiali deputati ad invigilare, che non si commettino dette fraudi, e faranno ancora Rei dell'istesse pene coloro, che venderanno, o sotto qualsivoglia colore daranno grani, biade, legumi, farine, tritelli, e biscotti, & altre specie simili come sopra di qualsivoglia sorte a Marinari, & altre persone solite compiere, o sospette, che comprino per estrarle fuori dello Stato Ecclesiastico (salve però sempre le sudette provisioni per le Barche) con dichiarazione in oltre, che circa la perdita delle robbe, & il pagamento delle sudette pene pecuniarie, alli Padroni non s'ammetterà la scusa, che il fatto sia commesso da Ministri, Fattori, Coloni, & altre genti senza la loro scienza, intervento, o consenso.

E quanto alli Barozzi, Carrari, Vetturali, Mulatieri, e simili, i quali senza farli mostrare le convenienti Tratte, e licenze intraprendessero, o principiassero il servizio, o condotta di detti grani, biade, & altro come sopra verso la Marina, o verso i Luoghi de' Confini per cammino come sopra non adeguato, né allegabile, se non per commettere, o attentare, e preparare estrazioni fuori di Stato, incorreranno la perdita delli Carri, Barozze, Animali, & altro, con li quali si condurranno le dette robbe, ancorche non fossero proprii, ma d'altri, senza che ne meno i Padroni d'essi sotto qualsivoglia pretesto etiam d'ignoranza possino ricuperarli, e di più incorreranno la pena di tre tratti di corda per ogni servizio, e di scudi 50. per ogni viaggio, e condotta.

Delle quali pene si praticarà l'istessa applicatione espressa di sopra al Capitolo secondo, cioè agli Accusatori, e Denuncianti se ne darà la metà in robbe, e denari, come perverranno alla Camera, o il terzo tutto in denari a loro elezione, benché fossero Ministri, Coloni, partiarri, o altri simili, e partecipi, o complici delle sudette contraventioni (quando però non siano principali delinquenti) & il resto alla medema Camera, e detti Accusatori, e Denuncianti dovranno sempre esser tenuti segreti, né in pregiudizio della rata, che tocca a loro, potranno li trasgressori esser aggregati, né ammessi dalla Camera ad alcuna compositione, se pure essi Accusatori, e Denuncianti non vi consentissero.

Circa il modo da osservarsi nell'Estrazioni in vigore delle Tratte per fuori di Stato.

Per ovviare quanto sia possibile, che sotto il pretesto delle Tratte per fuori di Stato non si commettino fraudi contro quanto si è disposto di sopra, né si facciano maggiori estrazioni di quelle, che contengono le medeme Tratte, e

le loro Patenti, si proibisce espressamente (eccettuando però unicamente le Tratte de grani, e raccolti delli Stati di Castro, e Ronciglione) che niuna persona, o Università di qualunque Stato, grado, dignità, e condizione, ancorchè dovesse farlene speciale, & individua espressione, e sempre in ciò con l'ampiezza dell'antecedente primo Capitolo, possa, nè debba in vigor delle Patenti per le Tratte fuori di Stato, che devono spedirsi da Noi con precedente Chirografo di Nostro Signore farne estrazione alcuna, nè meno sotto pretesto di esse incamminare li grani, & altre robbe proibite estrarli come sopra, o verso la Marina, o verso i Confini d'altri Dominii, se non servate prima non solo tutte le condizioni apposte, e da apporsi nelle dette lettere patenti, e solite in qualsivoglia altro modo per il passato, ma quelle ancora, che discretivamente si aggiungono qui in appresso, cioè parlando dell'estrazione per Mare.

- 10 Rispetto alla Spiaggia Romana; che non possino, nè debbino farsi l'imbarchi dalle Provincie di Maritima, e Campagna, se non nelli Porti di Nettuno, e Terracina, o sia Porto Badino, e quanto alla Provincia del Patrimonio nelli Porti di Civitavecchia, e Torre di Cornero, e servato sempre il tenore in tutto, e per tutto del Bando pubblicato di special'ordine di Sua Santità li 9. Agosto 1696.
- 11 Rispetto allo Stato d'Urbino, e sua Legatione, che non possino farsi l'imbarchi, se non che nel Porto di Sinigaglia.
- 12 Rispetto alla Provincia di Romagna, e sua Legatione, se non che nel Porto di Candiano, Rimini, e Cesenatico.
- 13 E rispetto alla Provincia della Marca, se non che nelli Porti di Fano, Casabrucciata, Ancona, Recanati, Montefanto, e Porto di Fermo, con proibizione espressa di non tollerare alcuna estrazione per Fiumicino, Sirolo, Marano, S. Benedetto, Civitanova, S. Lupidio, e le Grotte, e qualsivoglia altro Scalo, che vi fosse per la Spiaggia di detta Provincia.
- 14 Volendo, e comandando precisamente la Santità di Nostro Signore, che oltre il consenso solito apporsi nelle dette Lettere patenti dalli Eminentissimi Signori Cardinali Legati, e dalli Governatori rispettivamente delle Provincie, debbano le medesime esibirli ancora, e farsi contrassegnare dalli Governatori Locali, o più vicini delli sudetti Porti, e Scali, dove sarà lecito far l'estrazioni, e particolarmente dalli Governatori di Rimini, Sinigaglia, Fano, Ancona, e Fermo, non perche si renda necessario ancora il loro consenso, ma perche ogn'uno di loro possa, e debba cumular le proprie diligenze, & applicazioni per evitare, che non si commettino fraudi in quanto sopra si è provisto, e che commettendosi, non restino senza haverne notizia, nè impunita, incaricando premurosissimamente Sua Beatitudine anco all'istessi Governatori Locali ogni attenzione, e vigilanza nella materia.
- 15 E parlando dell'estrazioni per Terra, si ordina, e comanda, che debbino farsi per le strade, che secondo l'opportunità particolare di ciascuna estrazione gl'Eminentissimi Legati, e rispettivamente li Governatori delle Legationi, e Provincie prescriveranno, e faranno notare a tergo dell'istesse lettere patenti, & in questo caso dovranno parimente notificarsi, e contrassegnarsi le dette lettere patenti dalli Governatori Locali, di dove si levaranno li grani, biade, legumi, & altri minuti da estrarli a luoghi fuori di Stato per Terra.
- 16 E contravenendo alcuno alle cose preordinate nelli sei prossimi antecedenti Capitoli, o in alcuna di esse, se la contraventione seguirà con eccesso della quantità permessagli nelle Tratte, già come si è disposto, incorrerà nelle pene contenute di sopra nel capitolo quarto, e sesto; e se la contraventione seguirà senza eccesso nella quantità della Tratta, tuttavia incorrerà nella perdita delle robbe, e della pena di dieci scudi per ogni rubbio di grano, e di scudi cinque per ogni rubbio di biada; legumi, & altri minuti; E quanto alli Carrari, Barozzi, Vetturali, Mulattieri, e simili soggiaceranno alla perdita in tutto, come ne casi antecedenti, delli Carri, Barozze, Animali, & altro, e di scudi 25. per ogni viaggio, con l'applicazione di dette pene, nell'istessa forma per la portione dell'Accusatori, o Denuncianti, ancorche partecipi, e complici delle trasgressioni (ma non però principali Delinquenti) da tenerli segreti, e senza che se gli possa pregiudicare nella loro rata per parte della Camera con alcuna gratia, o compositione.

Constant. ad Statut. Tom. II.

Tornandosi a dichiarare, acciò debba ciascuno star più avvertito in osservar quanto sopra, & astenersi onninamente da ogni fraude, e contrabando, oltre la quantità delle Tratte, che sopra l'estrazioni eccessive seguite, e consumate, si procederà per via d'inquisitione; e circa le contraventioni in ordine alli Caricatori per Mare, & in ordine alle strade per Terra, la contraventione s'intenderà incorta, e trovata in fragranti, quanto all'estrazioni per Mare, ogni volta che li grani, & altre robbe sudette si troveranno in cammino vicino alla Marina cinque miglia, senza le attergationi necessarie, ovvero fuori di viaggio proportionato alli Caricatori permessi, e quanto all'estrazioni per Terra, ogni volta, che si troveranno vicino a Confini d'altri Dominii cinque miglia senza le dette attergationi necessarie, ovvero che si troveranno fuori delle strade da prescriverseglì, come sopra, nella Visa delle lettere patenti.

Circa la Conferma degli Editti per il libero Commercio.

Finalmente conferma Nostro Signore gli Editti già fatti pubblicare sopra il libero commercio per Terra de grani, biade, legumi, & altri minuti da luogo a luogo, e da Provincia a Provincia dello Stato Ecclesiastico li 22. Maggio 1692. e 28. Luglio 1694. Ma per evitare gli abusi, e le fraudi introdotte dalla perverità d'alcuni sotto il calore de medesimi, si dichiara, che li prefati Editti non debbano suffragare dall'ultimo giorno di Maggio fino a tutto il Mese di Settembre d'ogni anno, dovendosi avere il loro effetto per sospeso dentro detto tempo, quando in alcun'anno non piacesse à Sua Beatitudine di provvedere diversamente, e che parimenti non debbino suffragare nè per scusa di non dar l'assegne giustissime delli raccolti, nè per condurre, e transitare i grani vicino cinque miglia alla Marina, o alli Confini d'altri Dominii per Terra, dovendosi rispetto alle assegne osservar puntualissimamente quanto è disposto di sopra circa le medesime, e rispetto all'avvicinare, condurre, e transitare i grani, biade, legumi, & altri minuti alla Marina, o alli Confini per Terra d'altri Dominii per il tratto di cinque miglia praticare, & adempire tutto quello, che si praticerebbe, e dovrebbe adempirsi, se li medesimi Editti non vi fossero, e ciò in tutto, e per tutto sotto le provisioni secondo la discretività de casi, e sotto le pene, e loro applicatione, come s'è disposto negli altri Capi, e materie del presente Bando, i quali in tutte le particolarità congrue si habbino qui per repetiti di parola in parola.

Volendo, e decretando, che il presente Editto affisso, e pubblicato ne luoghi soliti di questa Città di Roma, e rispettivamente nelle Città, Terre, Castelli, e Luoghi dello Stato Ecclesiastico, ove deve osservarsi, e nelli Porti, o Caricatori nominati di sopra, della quell'affissione dovrà tenerne sufficiente giustificazione, e registro appresso le Cancellerie nelle Città, e Luoghi della Residenza principale degli Eminentissimi Legati, e Governatori delle Provincie; e dovrà anco trasmetterse ne giustificazione simile à Noi per farla conservare appresso l'infra scritto Cancelliere di Camera, altringa ciascuno alla precisa osservanza di quanto in esso si contiene, come se à ciascheduno ne fosse stata fatta personalmente, e specialmente l'intimatione. Dato in Roma nella Camera Apostolica questo dì 19. Agosto 1697.

P. Card Altieri Camerlengo.

N. Grimaldi Prefetto dell'Annona.

Innocentio Meola Commissario Gener.

Astolfo Galoppi Segretario, e Cancelliere di Camera.

Die, mensē, & anno, quibus supra, supradictum Edictum afixum, & publicatum fuit ad valvas Curiae Innocentianae, & in acie Campi Florae, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Io: Baptistam de Capellis Apost. Cur. pro D. Mag. Cur. Io: Græcus.

De Nundinis, & ordine in eis
servando.

CAP. XLIX. LIB. III.

Cum singulis diebus Mercurii, si dies ipsa feria non sit, alioqui die præcedenti Nundinæ in Platea Agonis fiant, & in ea Artificibus, & Negotiatoribus pro omnium commoditate certa loca assignata fuerint; Nihilominus, quia crescente hominum cupiditate, Artifices, & Negotiatores, qui Annonam tractant inter Advenas, qui ad Urbem pro die Nundinarum Annonam afferunt, se immittendo, & discurrentes in emendis pullis, avibus, ovibus, pomis, malis, pyris, nucibus, uvis, ficibus, castaneis aliis, cepis, leguminibus, & aliis fructibus, & frugibus, similibusque rebus ad Annonam spectantibus, multas fraudes in Civium emere volentium damnum adhibere comperti sunt. Hac præfenti Constitutione cavetur, ut habitatores Urbis, qui in his vendendis versantur, Pullarii, seu Pullaroli, Pomarii, seu Fructaroli, & Salsamentarii, sive Pizzicaroli, quique in dicta Nundinarum die, & alia illam præcedente ab Advenis emere prohibiti sunt, habeant, & habere debeant in dicto Agonis foro locum unum ab Advenis, qui prædicta ad vendendum in foro afferunt, omnino separatum, ita ut inter Advenas prædictos, & istos urbicos, pullarios, pomarios, & salsamentarios omnino intermedii existant calceolarij, sartores, sive pelamentarii, aut mercarii, alique Urbis artifices minimè Annonam tractantes; Nullusque ex Advenis prædictis Annonam afferentibus possit inter urbicos annonarios, nec urbici annonarii inter illos, dicta die Nundinarum durante, discurrere, vel manere. Qui contrafecerint, amittant bona, quæ emerint, & poenam decem aureorum incurrant, minuendam, & augendam Conservatorum arbitrio pro rerum, & personarum qualitate.

Nec etiam liceat his Negotiatoribus, qui linum, aut canabim in Urbe vendunt, dicta die Nundinarum, & eam præcedente emere in Urbe linum, aut canabim ab his, qui linum, aut canabim pro Nundinis vendendum afferunt; debeantque & ipsi eodem die Nundinarum permanere in loco omnino separato ab Advenis linum vendentibus, & inter eos non conversari, ut de pullariis, & aliis proximè dictum est; alioquin bona, quæ emerint amittant, & poenam prædictam incurrant.

Nullus Hospes, aut Tabernarius, qui habeat proprium hospitium, seu tabernaculum, domos, aut apothecas pullariorum distantes minori spatio canharum quinquaginta possit die Martis, vel Lunæ, hospitari, & recipere miliones, aut alios advehentes ad Urbem pullos, aut ova; alioquin poena aureorum decem vice qualibet, & pro qualibet salma puniatur.

A R G U M E N T U M.

Agitur de materia Nundinarum publicarum, & privatarum, quæ alio nomine appellantur mercato, & in quibus differant Nundinæ, & mercato, ac de amborum utilitate in Republica. Ostenditur quod Nundinæ publicæ conceduntur solum à Principe, mercato autem fieri possunt sine illius licentia, & simul quod Nundinæ publicæ habent securitatem pro debitoribus ad illas accedentibus, ac exemptiones à Gallis licet sint publicæ, & exemptæ per solam immemorabilem; non sic mercato privati, & in quibus casibus pro debitis qui non gaudeat securitate in Nundinis, præcipue si sit debitor suspectus de fuga. Nundinarum privilegium, quando possit à Principe revocari nec ne? & an Nundinæ

publicæ possint concedi eodem tempore in diversis locis vicinis: & an locus illarum possit mutari. Discutitur, quando Nundinæ fieri possint in diebus festivis de præcepto, & qua hora, & an Episcopus possit prohibere, quod illæ non fiant in talibus diebus & quomodo. Privilegium Nundinarum quando necne amittatur per non usum, enucleatur. Causæ demum Nundinales quomodo, & apud quos Iudices tractentur.

S V M M A R I U M.

- 1 Nundina dicuntur etiam feria dicta à ferendo, & quid sint.
- 2 Nundinarum usus concernit publicam utilitatem.
- 3 Nundinæ præferunt negotium in emendo, & vendendo semel, vel bis in anno.
- 4 Mercatus videntur Synonimi cum Nundinis.
- 5 Mercatus sunt qualibet hebdomada, Nundina semel, vel bis in anno.
- 6 Nundina fieri possunt solum cum privilegio Principis Supremi.
- 7 Mercatus privati possunt fieri ab Universitatibus, ac Baronibus sine licentia Principis Supremi.
- 8 Mercatus privati hebdomadales possunt etiam permitti à Magistratibus locorum.
- 9 Mercatus privati uti de Jure Gentium non possunt prohiberi, & n. 11.
- 10 Auctor est unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici ex gratia Innocentii XII.
- 12 Ducentes merces ad Nundinas, ac ipsa merces gaudent omni securitate.
- 13 Secus in ducentibus merces, ac in ipsis mercibus traditis ad privatos mercatores.
- 14 Nundina omnes comprehendunt mercatum, sed non omnis mercatus est nundinalis.
- 15 Mercatus privati in Regno Neapolis non possunt fieri sine licentia Principis, & n. 18.
- 16 Secus extra Regnum, licet congruum sit, quod adsit licentia Præsidis loci, ubi sunt, omnino concedenda, & quare? n. 17.
- 18 Nundinarum publicarum concessio spectat ad solum Principem Supremum, & non ad Barones sine illius assensu, & n. 21.
- 20 Barones possunt concedere mercatores privatos.
- 22 Universitates per tempus immemorabile possunt acquirere ius faciendi publicas Nundinas.
- 23 Immemorabilis, & privilegium Principis circa Nundinas equiparantur.
- 24 Eunt ad Nundinas, ac in illis commorantes sunt securi ab omni molestia tam in bonis, quam in persona.
- 25 Etiam extra locum Nundinarum, si tamen sit de territorio.
- 26 Securitas data Nundinis non prodest pro debito quomodocumque contracto in Nundinis, & n. 27.
- 28 Et quando secus, si fuit habitas fides de pretio rei vendite in Nundinis.
- 29 Carceratis in Nundinis, pro debito in illis contracto, non competit cessio bonorum.
- 30 Nec pro debito contracto in Nundinis potest declinari fors Nundinarum.
- 31 Debitor suspectus de fuga potest capi in Nundinis, & offertur ratio.
- 32 Intellige pro debito contracto in ipsis Nundinis.
- 33 Et si sit in actuali fuga.
- 34 B. m. Franciscus Constantinus Patruus Autoris laudatur.
- 35 Universitas habens privilegium Nundinarum cum securitate potest instare, ut debitor captus in Nundinis excarceretur.
- 36 In Nundinis capi potest, qui expressè renunciavit privilegio Nundinarum.
- 37 Sed poterit Universitas, ut habeat nundinas magis frequentatas ob securitatem, instare pro excarceratione.
- 38 Debitor ex causa debiti iurati non gaudet privilegio securitatis Nundinarum.
- 39 Universitas tamen pro tuitione sui privilegii poterit instare pro excarceratione.
- 40 Securitas non competit furi, qui rem subtrahit in nundinis.
- 41 Securitas non suffragatur bartinis, delinquentibus, ac facinorosis.

gunez. *de fructib. p. 1. c. 23. n. 26.* ubi testatur de veriori, & communiori opinione, Zaul. *d. Rubr. 2. n. 16.*

Nec illi uti de jure Gentium possunt prohiberi per Superiorem, Petra *de potest. Princip. c. 10. n. 29.* Capiblanco. *de Baron. super pragmat. p. 2. n. 53. fol. mihi 207.* Greve. *d. considerat. 1. n. 3.* Moles *dec. Reg. Camer. alleg. q. 2. n. 10. cum duob. seq. dict. Zaul. Rubr. 2. n. 13. cum duob. seq.*

Hinc cum Confalonarius, & Priores Terræ Amandulæ in Piceno vellent instare in Sacra Congregatione Boni Regiminis contra Terram Montis Fortini locum vicinum, ne hac faceret mercatum privatum quolibet hebdomadæ à moderno tempore introductum, eo quia Terra Amandulæ asserebat, ejus mercato ab antiquissimo tempore fieri solito inferri præjudicium à mercato de recenti introducto ab illis Montis Fortini: ego uti unus ex Agentibus Communitatum Status Ecclesiastici electus ex beneficentia Sanctissimi D. N. Papæ Innocentii XII. (cum dicta Terra Amandulæ esset sub mea Agentia) respondi, non posse sperari, quod Sacra Congregatio vellet impedire novum mercatum introductum per illos de Terra Montis Fortini, ex quo potuit ab illis legitime introduci absque aliqua Principis licentia, nec in tali mercatu privato intrare poterant ea que allegabantur de Nundinis publicis non faciendis in loco vicino, de quibus actum fuit infra hic.

Et licet merces, ac illas deferentes ad Nundinas publicas gaudeant securitate à qualibet molestia, àm judiciali, quàm extrajudiciali juxta præscriptum in *l. unica Cod. de Nundin.* adhuc id non procedit in his mercatis privatis, cum talis lex loquatur, & procedat in Nundinis, ac mercatis publicis, ut bene explicat Bald. in *dist. l. unica num. 2.* & tenent Pecch. *de Iure sisten. cap. 10. num. 3. versic. ubi dicit,* Ripoll. *de Regal. cap. 42. num. 11. & seqq. Berlicch. conclus. 77. n. 2. & infra p. 1.* Antonell. *de loco legal. lib. 2. cap. 35. n. 2.* Gilian. *ad Stat. Perus. de bo. Nundina vers. sed securus est n. 3. in fine,* Lagunez. *de fruct. par. 1. cap. 23. n. 32.* Cristin. *dec. 99. n. 8. vol. 3.* Zaul. *dicta Rubr. 2. n. 17.* Gregor. Tholos. *alleg. c. 3. n. 5.* Ubi appositè advertit, quod omnes Nundinæ continent Mercatum, sed non omnis mercatus est Nundinalis, cum hic sit forum venale paucis privilegiis fustulatum, Nundine verò solemnnes habeant securitatis, ac Immunitatis privilegium à Principe, & à Rege concessum.

Adverte tamen hic, quod in Regno Neapolis ex particulari lege, vel consuetudine non possunt fieri dicta mercata privata sine licentia Principis, & propterea in dicto Regno theoricæ Ba. d. in *dist. l. unica, C. de Nundin.* non est recepta, Capiblanco. *alleg. Pragmat. n. 53. vers. bene verum,* Scopp. in *observ. ad Gratian. dec. 21. n. 5.* Regens Moles *d. q. 2. n. 13. & seq. & Cajetan. Acet. in addit. ad ipsum, d. q. 2. n. 26. & infra.*

Quæ lex, vel praxis particularis Regni Neapolis alibi extra dictum Regnum non procedit, cum possint liberè ex dictis tales mercatus privati fieri sine licentia Principis: crederem tamen, quod cum occasione salium mercatorum, fiant conventiculæ, & gentium coadunationes, esse necessariam saltem licentiam prælatis Provinciæ: vel illam Gubernatoris loci, ubi fieri debet mercatus, omnino tamen concedendam, cum hac non requiratur ratione prohibiti mercatus, sed solum, ut Loci Rector, seu Gubernator possit invigilare, ne occasione congressus diversarum gentium causa mercatus nascantur tumultus, ob quas conventiculas, & gentium Congregationes tantum emanavit Pragmatica specialis in Regno Neapolitano, ut tales mercatus fieri non possint sine licentia Principis, ut advertunt Capiblanco. & Moles supra allegati in §. *adverte.*

Concilio autem publicarum Nundinarum cum sit de Regalibus Principis Supremi, hinc solum ab illo possunt concedi, non autem à Baronibus, cessante assensu Supremi Principis, de Ponte *de potest. Proreg. tit. 10. de Mercat. seu Nunda n. num. 1.* Capiblanco. *de Baron. p. 2. c. 47. nu. 5. vers. & redeundo,* Novar. *super Pragmat. de Nundin. n. 5.* Scopp. *ad dec. Gratian. 21. n. 3. & 4.*

Possunt tamen Barones absque licentia Principis concedere mercatus privatos sine privilegiis, & exemptionibus Nuninarum, de Ponte *ubi proxime n. 1.* Capiblanco. *alleg. c. 47. nu. 53.*

Licet autem Nundinæ solemnnes solo Principis Supremi privilegio, & permillu fieri possint, ex quo sunt de ejus Regalibus *l. 1. ff. de Nundin. l. unica, C. eod. Borell. dict. c. 36. n. 11. & seq. Ripoll. de Regal. c. 42. n. 1. & alii apud Autuncz. de Donat. Reg. lib. 2. cap. 23. nu. 6.* Sixtin. *de Regal. lib. 1. c. 6.*

nu. 32. Greve. *ad Gaill. lib. 2. conclus. 60. considerat. 1. nu. 1.* nihilominus cum non sint de Regalibus supremis impræscriptibilibus, possunt præscriptione immemorabili acquiri: unde si Universitas Nundinas per tempus immemorabile facere consuevit cum omnimoda, & plena securitate, ac cum Immunitate, & exemptione à gabellis, & vectigalibus, per tale tempus Ius illas faciendi acquiri, ac si per privilegium Ius illas faciendi fuisset concessum, cum privilegium expressum, & immemorabilis in hoc equiparentur, & habeant eandem vim, & efficaciam, Pecch. *de Iure sist. cap. 10. n. 5.* Borell. *de Regis Catholic. pragmat. cap. 36. n. 14.* Ripoll. *de Regal. cap. 42. nu. 14. & seq. & n. 43.* præclare Marquard. *de Iur. Mercator. lib. 1. c. 5. n. 39. cum duob. seqq. Capon. alleg. discept. 91. art. 1. nu. 8. & 10.* Cajetan. *Acet. ad decif. Moles l. c. p. alleg. q. 2. nu. 21.* Cardinal. *de Luc. de Regal. dicit. 131. nu. 4.* ubi in hoc equiparat privilegium Principis, & immemorabilem, & *disc. 132. n. 3.* & nuperri-
mè Zaul. *d. Rubr. 2. n. 9. & 15.*

Ad præfatas Nundinas solemnnes, quæ ex Principis privilegio, vel rigore immemorabilis sunt quolibet anno, vel bis in illo, accedentes gaudent omni securitate, ita ut nec in persona, nec in bonis possint dum in Nundinis morantur, nec in accessu, vel recessu ab illis quomodocumque molestari, vel arrestari, sed sunt omnino tuti, & securi in Civitibus ab omni, & quacumque molestia *l. unica C. de Nundin.* & ibi *glos. in verbo non debuit,* Bald. *ibid. n. 4. in fine,* Marant. *de ordin. judic. p. 4. distinct. 9. n. 82. & seq. Borell. alleg. cap. 36. nu. 33.* Ripoll. *dict. cap. 42. nu. 5. & 23.* Gregor. Tholos. *dict. c. 3. n. 6.* Carcer *var. ref. par. 3. cap. 3. nu. 388.* Mauson. *de caus. execut. ampliat. 1. nu. 15.* Rificat. *de Stat. Homin. 10. 2. tit. de Mercatur. & Mercator. stat. c. 6. fol. 526. col. 1. lin. 4.* Anton. Barr. *contr. 25. nu. 6.* Autuncz. *plenè de Donat. Reg. lib. 2. c. 23. n. 13. et 14.* Christin. *dec. 99. n. 4. vol. 3.* Quæ securitas procedit etiam in locis extra Nundinas, qui tamen sint de Territorio, & Districtu loci Nundinarum, ita ut nec in illis possint arrestari, ac molestari, Rauden. *resp. 23. n. 1. & per tot. lib. 2.* Pecch. *de Iure sisten. c. 10. n. 4.* ubi bene hoc probat, secus in locis extra territorium, Berlicch. *conclus. 77. n. 9. p. 1.*

Talis tamen securitas data Nundinis, ac personis, quæ ad illas accedunt, non suffragatur pro de. ito occasione negotii in Nundinis contracto, ut quia habens in Nundinis bancum, pergulam, live stationem ligneam, vel etiam confectam ex lateribus, in quibus vendat, & commercium faciat, vel alio modo debitum in Nundinis contrahat *argum. tex. in l. si legationis tempore 25. ff. de l. auc. Bald. præcisè in leg. unica n. 3. C. de Nundin.* Pecch. *de Iure sisten. c. 10. n. 6.* Borell. *alleg. c. 36. n. 38.* Mauson. *de caus. execut. ampliat. 1. nu. 17.* Niger. *de execut. rei judic. c. 14. §. 5. n. 22. & 23.* Capon. *alleg. discept. 91. art. 2. nu. 7. & seq. Villos. de Debitor. suspect. & fugit. c. 19. §. 7. n. 27.* Berlicch. *conclus. 77. n. 8. p. 1.* Rinca. *d. c. 6. fol. 526. col. 1. litt. B. D. & col. 2. litt. F.* Cristin. *d. de. 9. n. 10. & 11. vol. 3.* Autuncz. *de Donat. Reg. lib. 2. c. 23. nu. 17. vers. bene tamen poterit, qui n. 18.* ex Petr. Barb. in *l. heres absens §. proinde n. 111. ff. de l. auc. dicit, id procedere solum, si debitor in loco Nundinarum habet pergulam, tabernam, horreum, armarium, vel officinam, mercantiæ causæ conductam, secus, si talia non habens, habita fide de pretio contraxerit absque promissione de adimplendo in eodem loco, nam videtur contraxisse, ut advena, & non potest tunc conveniri in loco Nundinarum, ut verum sit car talis distinctio mihi non satisfacit, nam vendens in Nundinis advenæ, si non ostendatur, quod habuerit fidem de pretio, censetur vendidisse statim pretium recepturum, & sic si fuerit deceptus poterit suum debitorem convenire statim in loco Nundinarum, antequam recedat.*

Et quando quis est carceratus pro debitis contractis in Nundinis non admittitur ad beneficium cessionis bonorum, Scannarol. *de Visi. carcer. lib. 3. c. 10. n. 17.* Capon. *d. discept. 91. art. 2. n. 10.* Cristin. *dec. Belgic. 100. 10. 3.*

Nec pro contractibus ge. is in Nundinis datur variatio, vel electio fori vigore cujusvis privilegii, cum non possit declinari forus Nundinarum, ut post alios relatos firmat Capon. *dict. art. 2. n. 19. & 20.*

Minusque talis securitas competit debitori suspecto de fuga, & illi qui se præparat ad fugam, & contra quem adeest magna suspicio fugæ, nam tali casu potest debitor sic suspectus carcerari, & sisti ad hoc ut satisfat juxta singulare dictum Angel. in *l. dies festus C. de fer. quem communiter sequuntur Doctores, & signanter Joseph. Ramon. conf. 12. nu. 28. & 29.*

¶ 29. Pecch. *all. c. 10. n. 8.* Maufon. *diff. ampl. l. 1. n. 17.* Vilof. ubi proximè *n. 28.* Berlicch. *concluf. 77. nu. 10.* Scannaroll. *de Vifit. carcer. lib. 3. cap. 10. n. 18.* Capon. *d. difcep. 91. art. 2. n. 4.* & hoc ea ratione etiam à fortiori, quia fi feftivitates, feu feria in honorem Dei, ac Sanctorum concessæ, non fuffragantur debitori fufpecto de fuga, cum in illis, etiam fi sint folemnes, ac majores, poffit capi, ex firmatis plenè per nos ad *Stat. Urb. lib. 1. c. 98. n. 164.* & feq. multo magis hoc debet licere durante Nundinis, feu feriis inductis pro illis in honorem hominum.

Intellige, hoc procedere pro debito contracto in Nundinis, in illis statim folvendo à forenfe illico fugam arrepturo, cum tunc nulla æquitas fuadeat, quod debitor fugere debeat, & folutionem efugere fub prætextu feccuritatæ concessæ publicis Nundinis, Ramon. *conf. 11. n. 16.* & feq. Cavalcan. *decif. 2. part. 1.* & probant alii adducti per nos in *annot. ad dict. cap. 98. nu. 171.* Et ampliùs quod quis poffit capi in Nundinis uti fufpectus de fuga procedit folum, quando quis est in actuali fuga, Ramon. *d. conf. 11.* Fontanell. *decif. 233. n. 16.* et infra. Hinc cum de anno 1662. tempore folemni Nundinarum, que in Civitate Afculi Patria mea, fiunt quolibet anno mense Augufti in fefto Sancti Laurentii Martyris, ac duobus diebus fequentibus, fuiffe pro quodam debito contracto extra Nundinas juratus fufpectus quidam Forenfis Apruinus, & ob hoc nedum Mercatores, & alii exteri, qui accefferant ad Nundinas, verum Antiani representantes Civitatem de hoc conquæfti fuiffent apud Eminentiſſimum Cardinalem Mareſcotum tunc Afculi meritiſſimum Gubernatorem; b. m. Franciſcus Conſtanti-nus Patruus meus, Procurator Civitatis, vir non minus integer, quam doctus, obtinuit, quod dictus Forenfis excarceraretur cum authoritate Senatus Cathalonie, apud Fontanell. *dec. 233.* qui licet libenter illi non adhæreat, adhuc eidem illa non difplicet, quoties, ut in hoc caſu, non agitur de debitor exiſtente in actuali fuga, nec doceatur de deterioratione illius poſt contractum debitum eo maxime quia comparebat Civitas pro defenſione privilegii feccuritatæ Nundinarum, quæ favoris publici tuendi cauſa poterat hoc facere, licet etiam ipſe debitor non potuiſſet ſe defendere ut probat Fontanell. *diff. dec. 233. nu. 21.* & feq. Autunez. *de Donat. Reg. lib. 2. c. 23. n. 10.*

Poteſt etiam capi in Nundinis ille, qui renunciavit expreſſe privilegii ac beneficiis Nundinarum, Maufon. *d. ampliat. l. 1. n. 18.* Coler. *de proceſſ. execut. p. 2. c. 3. n. 156.* Berlicch. *concluf. 77. n. 12. p. 1.* Capon. *d. difcep. 91. art. 2. n. 5.*

Si verò Communitas, in cujus loco fiunt Nundine inſtet mediante ſuo Syndico pro excarceratione, ac revocatione executionis uti facta contra formam privilegii Nundinarum, tali caſu nen obſtante renunciatione prædicta, feccuritas locum habebit, & erit locus excarcerationi, ac revocationi executionis, & hoc ad effectum, ut Univerſitas habeat Nundinas magis frequentatas, Ripoll. *de Regal. c. 42. n. 31.* & 32. Capon. *d. difcep. 91. art. 2. n. 5. verſ. contrarium tamen,* Fontanell. *d. dec. 233. n. 21.* & feq. & noviffimè Caje an. Acet. *ad dec. Regent. Moles all. q. 2. n. 7. verſ. cui feccuritati.*

Nec tale privilegium feccuritatæ fuffragatur in debito jurato, Pecch. *de Iure ſiſten. c. 10. nu. 3. verſ. quod tamen,* Maufon. *d. ampl. l. 1. n. 19.* Berlicch. *concluf. 77. n. 5.* & feq. p. 1. Scannaroll. *de Vifit. Carcer. lib. 3. c. 10. n. 16 fol. mibi 554.* Vilof. *d. c. 19. §. 7. n. 28.*

Limita, ſi compareat Communitas pro ſuo intereſſe ad defendendam feccuritatem, & privilegia Nundinarum, nam tali caſu, non obſtante juramento, erit locus excarcerationi, & revocationi executionis, Ripoll. *de Regal. alleg. c. 42. n. 31.* & 32. Fontanell. *d. dec. 233.*

Proût talis feccuritas non competit pro re furata empta in Nundinis, cum ſub harum prætextu non excuſetur emptor à reſtitutione, Maufon. *d. ampl. l. 1. n. 21.*

Multo minus fuffragatur bannitis, exilibus, facinorofis, & delinquentibus, etiam fi injuſte eſſent banniti, Bald. *in l. unica n. 4. C. de Nundin. Roman. ſingular. 311. in addit. in fine,* Pecch. *d. c. 10. n. 7.* Berlicch. *concluf. 77. n. 13. p. 1.* Scannaroll. *alleg. c. 10. n. 19.* Rificat. *de ſtat. Homin. diff. c. 6. fol. 525. col. 2. l. i. K.* Capon. *d. art. 2. n. 8.* Chriſtin. *dec. 99. n. 12.* & feq. vol. 3.

Et quod nedum pro delicto, ſed etiam pro debito proveniente ex delicto, ac pro debito fiscali quis capiatur in Nundinis, Bald. *in l. unica n. 5. C. de Nundin.* Capon. *d. art. 2. nu. 14.* Autunez. *de Donat. Reg. lib. 2. c. 23. n. 20.*

Gaudent Nundine folemnes nedum feccuritate, ſed etiam privilegio exemptionis à Gabellis, & Pedagiiſ l. unica C. de

Nundin. & ibi gloſ. & Bald. Ripoll. *de Regal. c. 42. n. 28.* & 29. Borell. *de Reg. C. a. holic. præſt. c. 36.* Card. de Luc. *de Regal. difcurſ. 132. num. 5.* Autunez. *de Donat. Reg. lib. 2. cap. 23. num. 14.*

Aut circa exemptiones, ac Immunitates Nundinarum, que, & quales illi competant, inſpiciendus eſt tenor privilegii, & id, quod in illo à Principe eſt expreſſum, & conceſſum, ſervandum eſt, Natt. *conf. 511. & 512.* Menoch. *conf. 302. n. 31.* Gregor. Tholoſ. *alleg. c. 3. n. 6.* Rificat. *de Stat. Homin. d. c. 6. fol. 525. col. 2. l. i. G.*

Bene verum eſt, quod cum Nundinarum uſus ſit favorabilis Reipublica, hinc conceſſa à Principe Nuncinis Immunitate ab omni Vectigali, intelligitur etiam conceſſa à vectigalibus ejuſdem naturæ poſtea actis, plenè Menoch. *conf. 1105. per tot.* Cajetan. *Aceta d. q. 2. n. 8.*

Et favor publicus reſultans à feccuritate, ac exemptione à vectigalibus, & gabellis conceſſa Nundinis, in eo conſiſtit, quia data tali feccuritate, ac immunitate à gabellis, que ſepè deterrent mercatores à commercio, faciliter ſua nobis communicat, que aliàs præciſis dictis exemptionibus, ac ſecuritatibus, non communicarent, Menoch. *conf. 1105. n. 1.* Gregor. Tholoſ. *d. c. 3. n. 9.* & 10.

Exemptionibus autem conceſſis Nundinis gaudent nedum contractus totaliter perfecti in Nundinis, ſed etiam geſti in illis, & adimpleti per traditionem poſt Nundinas, ſi tamen intuitu illarum facti ſint, juxta tradita per Bald. *in l. unica n. 3. C. de Nundin.* Greg. Tholoſ. *d. c. 3. n. 7.* Antonell. *de loc. legal. lib. 2. c. 35. n. 6. cum trib. ſeq.*

An autem Nundine folemnes per tempus immemorabile ab aliqua Univerſitate factæ, ſi de privilegio earumdem expreſſo à Principe conceſſo non conſtet, poſſit per eundem Principem auferri, affirmant Natt. *conf. 511. et 512.* Raudenſ. *cfp. 23. n. 8. lib. 2.* Borell. *all. c. 36. nu. 16.* & 17. Grev. *ad Gaill. lib. 2. concluf. 60. conſiderat. 1. n. 4.* Antonell. *d. c. 35. n. 2.* & ſecundum hanc opinionem fuiſſe judicatum per Senatum Pedemontanum teſtatur Theſaur. *dec. 264. n. 4.* licet in illa cauſa contrarium conſuluerit Cephal. *conf. 342.* at contra Cephalum judicaffe Senatum dicunt Borell. *alleg. nu. 17.* Capon. *alleg. difcep. 91. art. 1. n. 11.*

Contraria opinio placet aliis, & cum qua pertranſeo, eo quo, ſtante immemorabili, quis dicitur habere privilegium, & illius vigore poteſt allegari titulus conceſſionis, ac privilegii, & etiam contractus ex titulo oneroſo, ut tenent Cravett. *conf. 640. per tot.* Cephal. *conf. 342. lib. 3.* cum quo in eadem cauſa procedit Alciar. *conf. 208. juxta impreſſ. Lugdun.* & Alciatun laudat Marquard. *de Iure mercator. lib. 1. c. 5. nu. 37.* & 38. Grev. *d. conſiderat. 1. n. 5.* Theſaur. *dec. 264. n. 3. verſ. quamvis contrarium,* ubi quod immemorabilis, ac centenaria habet vim tituli, & conceſſionis, Chriſtin. *dec. Belgic. 99. n. 19. verſ. ſic etiam judicatum vol. 3.* ubi reſtat cum hac opinione fuiſſe judicatum favore Civitatis Melchinenſis, reddens rationem, quia tempus immemorabile habet vim privilegii, Capon. *diff. art. 1. n. 7. in fine* qui reſidet cum hac opinione, Tapia *de Conſt. princip. 2. p. c. 9. nu. 23.* Rificat. *de Stat. Homin. alleg. c. 6. fol. 527. col. 1. l. i. B. C. D.*

Et hæc ſecunda opinio uti verior, rationabilior, & magis recepta eſt retinenda, ex certiffima regula, quod immemorabilis, ac etiam centenaria præſcriptio, & conſuetudo habet vim tituli, & privilegii, ex DD. ſupra pro hac ſecunda opinione allegatis, quinimmo ex immemorabili, & centenaria poteſt præſumi, & allegari melior titulus de mundo, & etiam titulus oneroſus, plenè poſt alios Rocca *diſput. Jur. ſelect. to 1. c. 84. n. 19. in fine,* & c. 168. n. 1. & 2. to 2. Rot. *dec. 171. n. 15.* & 16. & dec. 709. nu. 11. & 12. p. 18. to 2. rec. & in Romana ſeu Portuenſi Tenutarum 2. Decembris 1693. §. vel ſolus, verſ. & adducere coram bo. mc. Emerix Decano, idque advertit etiam Epiſc. Zaul. poſt hæc ſcripta viſus ad Stat. Favent. to 2. lib. 7. Rubr. 2. n. 11.

Poſſet fortè prima prima opinio retineri, quoties revocatio Nundinarum à Principe heret ex aliqua juſta cauſa, Grev. *a. conſiderat. 1. n. 7.* Caner. *var. ref. p. 3. c. 4. n. 45.* Ripoll. *alleg. cap. 42. nu. 41.* Marquard. *de Iur. mercator. lib. 4. c. 2. n. 18.* Capon. *d. art. 3. nu. 13. verſ. poſſet verò Princeps,* at hæc conſeclutio non eſt tuta, ſi immemorabilis, & centenaria continet privilegium, conceſſionem, & contractum etiam ex titulo oneroſo, nam quando à Principe ſuit conceſſum privilegium Nundinarum ex contractu titulo oneroſo, dato aliquopro illius conceſſione, nullo modo poteſt à Principe revocari, Menoch. *conf. 1105. n. 22.* Ripoll. *d. c. 42. num. 39.* & 40. Tapia *de Conſt. Princip. part. 2. c. 9. num. 11.* Capon. *diff. difcep.*

cept. 91. artic. 1. numer. 12. & artic. 3. num. 13. vers. sed si fuerit.

At quando Princeps posset privilegium Nundinarum etiam ex causa contractus, & titulo oneroso concessum, & jam executum revocare, cum tali casu res non sit amplius integra, & agatur de jure quesito ex contractu oneroso, causa 58 debe. esse nedum legitima, sed urgentissima, Cephal. *conf. 322. n. 44. & 45. lib. 3.* & in eadem causa Alciat. *conf. 208. n. 4.* & juxta aliam editionem *conf. 23. lib. 3. Petra de potest. Princip. c. 24. n. 262. Klock. de contribut. c. 3. n. 77. Fritsch. de jure Nundin. c. 11. n. 11. et 13. Cristin. all. dec. 99. n. 6. & seq. vol. 3.*

Quocirca in hac materia inspiciendus est tenor privilegii concessionis Nundinarum factæ à Principe, nam si sit gratuitum absque dubio potest per Principem concedentem, 39 ac ejus successorem liberè revocari ad libitum, & sine causa, Ripoll. *d. c. 42. n. 38. Capon. d. art. 3. n. 13.* Si verò sit ex titulo oneroso obtentum, median: exburfatione pecunie, vel ex causa meritorum, & in illorum remunerationem, & cum hoc casu habet vim contractus correlative, & onerosi, non poterit per Principem nisi ex iusta, & urgentissima causa revocari, ex DD. relatis supra *hic in §. At quando, & probat* 60 *signanter Ripoll. d. c. 42. n. 41.* Et licet non adsit privilegium, sed solum immemorabilis, vel centenaria, & idem dicas, ex quo tali casu præsumitur ex dictis nedum privilegium, sed amplius concessio ex titulo oneroso, ex supra firmatis.

In generali tamen revocatione privilegiorum facta per Principem non venit privilegium Nundinarum, tanquam 61 clausum in corpore juris in l. *nempè unica Cod. de Nundin. Raudens. conf. 23. n. 6. et 7. lib. 2. Grev. d. considerat. 1. nu. 6. Capic. Latr. dec. 191. n. 4. & seq. lib. 2.*

Concessio autem Nundinarum, ut fiant iisdem diebus, eodemque tempore in diversis Civitatibus, vel Oppidis, sed non distans ibus ultra decem milliaria, fieri non potest, ex quo per concessionem Nundinarum eodem tempore fieret nocumentum illi Civitati, Oppido, vel Loco, qui prius habuit privilegium Nundinarum: unde qui habet prius illarum concessionem potest obtinere à Principe, ut inhibeatur celebratio Nundinarum illi Loco, qui posterius privilegium obtinuit, & ob hoc non solet Princeps, non audi is vicinis, concedere Nundinas alteri Loco vicino intra decem milliaria in præjudicium Locì habentis antiquum privilegium, Sixtin. *de Regal. lib. 1. c. 6. n. 31. vers. nec solet Princeps*, Borell. *d. c. 36. n. 31. & 32. Cohell. ad Bull. Boni Regim. c. 31. n. 252. & 253. vers. & pro concessione*, Capiblan. *de Baron. p. 2. pragmat. 8. n. 54. de Ponte de potest. Proreg. de Mercat. & Nundin. nu. 2. & 3. Paccichel. de distans. legal. c. 6. membr. 3. n. 9. Antonell. de loco legal. lib. 2. c. 35. n. 3. Rificat. de stat. homin. all. c. 6. fol. 525. col. 2. litt. F. & G. Autun. de don. Reg. lib. 2. c. 23. fin. Thesaur. *dec. 264. nu. 5* & ita vidi servatum de anno 1695. nam petente Communitate Montis Milonis privilegium Nundinarum à SS. D. N. D. Innocentio XII. hic remittit hujusmodi preces ad R. P. D. Nuptium tunc Camera Apostolicæ Commissarium Generalem, & nunc, sic ejus existentibus meritis, SS. Inquisitionis Assessorem: & quia Communitas Terræ Monticuli distans per tria tantum milliaria à Loco Montis Milonis, & habens privilegium antiquum faciendi Nundinas, se opposuit concessioni Nundinarum, quæ petebatur à Communitate Montis Milonis, & quæ eodem fere tempore fieri pretendebatur: dictus R. P. D. Nuptius, non minus doctrina, quam integritate præditus ob dictas auctoritates per me uti Agentem Terræ Monticuli allatas dixit, quod retulisset Papæ, non esse concedendas novas Nundinas eodem tempore, nec fuisse concessæ, quia amplius de hoc actum non vidi.*

Quando verò Principi innouit, quod locus vicinus habet privilegium prius concessum faciendi Nundinas, & nihilominus voluit, quod eodem tempore per suum privilegium possent fieri Novæ Nundinæ ab alio loco vicino intra decem milliaria, sustinetur concessio novarum Nundinarum in præjudicio loci vicini habentis prius privilegium, 65 Borell. *alleg. c. 36. n. 32. & seq. Capon. discept. 91. art. 1. n. 19. vers. quod tamen intellige*, Thesaur. *dec. 264. n. 5.*

Non solet tamen talis concessio Nundinarum in præjudicium Civitatum, ac Oppidorum vicinorum fieri, nisi illis auditis, in eorum interesse resultante ex antiquis Nundinis, quibus potiuntur, Gaill. *obs. 66. n. 25 lib. 2. Capic. Latr. dec. 191. n. 6. lib. 2.* & ob hoc in casu supra relato inter Communitates Terræ Monticuli, & Terræ Montis Milonis fuit audita Communitas Monticuli habens prius privilegium Nundinarum.

Prout regula prohibitoria novarum Nundinarum favore Locì vicini intra decem milliaria habentis ulterius privilegium faciendi Nundinas non procedit, si novæ Nundinæ concedantur loco vicino, diverso tempore faciende, nam licet hoc casu aliquod damnum resultet loco vicino ex novis Nundinis, tamen hoc damnum accidentale non habetur in consideratione, ad effectum prohibendi novas Nundinas, diverso tempore faciendas, ut probant plures ex DD. supr. hic relatis in §. *Concessio autem*, & præcisè hoc advertit de Ponte de potest. Proreg. *tit. de Mercat. seu Nundin. nu. 3. & seq.* Nam alias essent ligatæ manus Principis in concedendis Nundinis, quæ spectant ad ejus Regaliam, & obex illas non concedendi procedit solum, quando illas concederet loco vicino intra decem milliaria, ut fierent eodem tempore, quia tunc mutuo se impedirent in concursu negotiatorum, & mercimoniorum, non autem ex sola vicinitate oritur prohibitio, si novæ Nundinæ concedantur faciende diverso tempore, cum tunc non attentatis querimoniis locorum vicinorum Princeps novas Nundinas concedere possit, Cohell. *ad Bull. Bon. Regim. c. 31. n. 253. de Ponte de potest. Proreg. ubi proximè*, Fritsch. *de jure Nundin. c. 4. n. 77. & seq.*

Unde quando locus vicinus petit à Principe Nundinarum concessionem, non potest vicinus, habens & ipse prius Nundinarum privilegium conqueri, quod petantur ad emulationem, cum præsumatur illas peti ad propriam utilitatem, cum cuilibet liceat meliorare propriam conditionem, licet per accidens alter inde damnum patiatur, Fritsch. *d. cap. 4. n. 82. 85. & 89.*

Concessio autem per Principem alicui Civitati, Oppido, ac Loco privilegio faciendi Nundinas certo anni tempore, non potest sine licentia Principis tale tempus immutari, Ripoll. *d. c. 42. n. 17. Capiblan. de off. Baron. p. 2. c. 16. n. 19. Capetan. Acet. ad Regent. Moles all. q. 2. n. 32. Capon. discept. 91. art. 3. nu. 21.*

Idem dicunt de mutatione loci Nundinarum quod scilicet non possit illa fieri sine licentia Principis, Cancr. *var. res. sol. p. 3. c. 13. n. 289. Acet. d. q. 2. n. 33. Thesaur. dec. 264. nu. 3. in fine.*

Sed quod locus Nundinarum possit maturi ab Universitate, & à loco antiquo ad alium transferri sine licentia Principis, Novar. *qq. for. lib. 2. q. 73. per tot.* qui in fine testatur, fuisse in illo casu servatum id, quod ipse consuluit Capiblan. *de Baron. pragmat. 3. cap. 16. nu. 9. ad 16. Acet. di. quest. 2. nu. 34. ubi alios refert*, plenè Capon. *dist. artic. 3. nu. 16. & seq.* ubi licet referat contrarium tenentes, tamen relidet cum hac opinione, plenè Cancr. *dist. c. 13. d. nu. 284. & seqq.* ubi quod ab Universitate mutatio loci in proposito fieri potest, nedum in præjudicium vicinorum loci antiqui, sed etiam Baronis, Ripoll. *de Regal. c. 42. n. 18. cum duob. seq.* qui omnes hoc facilius admittitur in Nundinis, seu Mercatis privatis.

Nundinæ autem, vel Mercatus stata die faciendi, si in illa cadat dies festus de precepto an ab Episcopo possint impediri, ne fiant; die, quod Mercatus privati hebdomadales, si incidant in die festo, vel præveniuntur, vel postponuntur, hoc est, vel fiunt die antecedenti, vel subsequenti diem festum, Ricciul. *lucubr. Eccles. lib. 6. c. 24. n. 9. Capon. discept. 91. art. 5. nu. 4.*

Quo verò ad Nundinas solemnes, ac publicas potest Episcopus opus præcipere, ne fiant in die festo de precepto Ecclesiæ ex *Const. 5. Beati Pii V. Bullar. nov. tom. 2. Ricciul. d. c. 24. nu. 14. 15. & 18. ubi refert ad hoc decretum Sacre Congreg. Concilii præscribens*, quæ fieri possint in Nundinis in diebus festis de precepto, Novar. *super Pragm. de Nundin. n. 3. & seqq.* plenè Capon. *discept. 91. art. 5. n. 1. & seq. Gratian. dec. March. 21. fere per tot. & signanter n. 20. Acet. ad Moles alleg. q. 2. n. 30. Episc. Zaul. all. Rubr. 2. n. 20. & infra.*

At si adsit in loco Nundinarum consuetudo illas faciendi in die festo, illa erit toleranda, cum observantia festorum sit de jure positivo, & possit illis per consuetudinem legitimè introductam derogari, Ricciul. *d. c. 24. n. 11. Capon. d. art. 5. nu. 3. & 4. Giballin. de univers. rer. human. negotiat. to. 1. lib. 2. c. 3. art. 2. n. 9. vers. moneo*, ubi plures adducit, & reprobat contrarium tenentes, Manfrell. *ad Cappic. Latr. dec. 191. Acet. d. c. 2. n. 30. vers. ex consuetudine*, qui tamen hoc firmant, dummodo prius Sacrum Misse Sacrificium audiaur.

Et potest Episcopus ex ista causa permittere, & concedere licentiam faciendi Nundinas in die festo, Ricciul. *all. c. 24. n. 12. Capon. d. c. 5. n. 4. vers. sicut potest. Grat. dec. 21. n. 12.*

Quinimmo in Nundinis solemnibus, que fiunt pluribus continuatis diebus, si in illis incidat aliquod festum de precepto, congruit, ut Missa solemniter audita, commercium non interrumpatur, hoc enim exposcit utilitas publica, ne tot homines, qui ad Nundinas à longinquis partibus venerunt, retardentur, Ricciul. d.c.24.n.16. Gratian. dec.21.n.15. & 16. Nicol. in floscul. verbo festum n.3. ubi refert resolutiones Sacrarum Congregat. Concilii, & Episcop. & Regular. idem Nicol. canon. lucubrat. lib.2. de feriis tit.9.nu.4. versic. Nundina, ubi tamen subdit, quod Episcopus debet hoc conuenientibus oculis tolerare, non autem per Aedictum expressè celebrationem Nundinarum in die festo approbare: Et in Civitate Asculi in Piceno, Patria mea, fiunt Nundine solennes quolibet anno in die festivo de precepto S. Laurentii Martyris cum aliis duobus diebus sequentibus, & Nundinari incipitur in die festo dicti Sancti post Missam solemnem, & ita vidi semper observatum absque aliqua Episcopi reclamazione.

Quando autem Nundinae sunt consuetudine inveterata, vel de licentia Episcopi toleratae in die festo, tunc omnia acta facta in iudicio tali die à iudicibus, ac Ministris ad hoc deputatis in materiis nundinalibus, sunt valida, Ricciul. d.c.24.n.17. Capon. alleg. art.5.n.7.

Nundinae tamen, ac Mercatus non debent permitti in Ecclesiis, cum repugnet Iuri divino, & Evangelico, secundum quod Christus Dominus Noster ementes, & vendentes eiecit de templo, Borel. de praestant. Reg. Cathol. c.36. n. fin. Capon. d.art.5.n.6. vers. nec Nundina, Autunez. de donat. Reg. lib.2. c.23. n.12.

Restat hic videre, quomodo per non usum amittatur privilegium faciendi Nundinas, & quod per non usum per decennium amittatur, probat rex. in l.1. ff. de Nundin. Gail. obs.60.n.1. lib.2. Borel. all. c.36. n.27. Ripoll. de Regal. c.42.n.37. Tapia de const. Princip. p.2. c.1. nu.7. Marquard. de Iure Mercator. lib.5. c.2. n.3. & seq. Capon. d. discep.91. art.3. num.1. Autunez. de Donat. Reg. lib.2. c.13. n.23.

Fallit tamen dicta Conclusio, si Communitas, quae habet privilegium faciendi Nundinas, non potuit ob pestem, bellum, vel aliud simile impedimentum privilegio uti, Borel. d. c.36. n.28. Marquard. all. c.2. n.8. Capon. d. art.3. n.3. Greve. ad Gail. lib.2. conclus.60. considerat.2. n.1. Tap. d.c.1. n.10. qui eam adducit rationem, quia tale privilegium tollitur decennio ob negligentiam, quae cessat in eo, qui ob impedimentum legitimum non potuit uti privilegio.

Fallit secundo, si verba privilegii importent perpetuitatem, quia in illo dicatur semper, quodcumque, & perpetuo, Tapia all. c.1. n.14. de Ponte de potest. Proreg. tit. 10. de Mercat. seu Nundinis n.13.

Fallit tertio, quando Princeps in concessione privilegii sibi reservavit aliquid annuum loco census, vel tributum, tunc enim per non usum decennalem privilegium non amittitur, Borel. d.c.36. n.30. Capon. all. art.3. n.5.

Fallit quarto, si facultas faciendi Nundinas sit collata in merum arbitrium privilegiati, hoc namque casu concessio dicitur perpetua, & tali facultati non praescribitur decennium, Tapia d.c.1. n.13. Marquard. de Iure mercator. lib.2. n.9. Christin. dec. Belgic.99. n.15. vol.3.

Fallit quinto, si concessio privilegii sit facta ex titulo oneroso, vel in remunerationem ob servitia praestita, cum tunc transeat in contractum corresponsivum, & perpetuo duret, Tapia ubi proxime n.8. Marquard. all. c.2. n.11.

Fallit sexto, si privilegium sit concessum Ecclesiae, cum tunc requirantur 40. anni, Borel. d.c.36. n.29. Tap. nu.9. qui idem dicit de privilegio Nundinarum concessio Civitati, ac Universitati.

Cause demum Nundinales ubi cognosci debeant, & quomodo tractentur, dic, quod apud Iudices Nundinarum, si ad hoc sunt specialiter deputati, sin minus coram Iudicibus loci, ubi fiunt Nundinae, & tales causa tractantur summarie, & absque alio processu judiciali, & possunt tractari etiam de nocte, Borel. d.c.36. n.43. Novar. super pragmat. de Nundin. n.9. idem q. for.31. n.4. & 5. p.2. Card. de Luc. de Regal. disc. 132. n.5. Capon. d. discep.91. art.2. n.22. Autunez. de don. Reg. lib.2. c.23. n.21. vers. & est advertendum.

Ceterum de materia Nundinarum solemnium, ac publicarum, ac privatarum, sive Mercatum videndi DD. in l. unica C. de Nundin. Cravett. conf.640. Cephal. conf.342. lib.3. Alciat. conf.208. in impress. Lugdun. Natt. conf.511. & 512. Raudens. respons.21. lib.2. Menoch. conf.1105. Gilian. ad Stat. Perus. verbo Nundina, Ricciul. lucubr. Eccles. lib.6. c.

24. Marquard. de Iure mercator. lib.1. c.5. & lib.4. c.2. Cohell. ad Bull. Boni Regim. c.31. à nu.233. et seq. Gregor. Tholof. Syntagm. Iur. lib.25. c.3. Antonell. de loc. leg. lib.2. c.35. Capon. discep. for.91. art.1. ad 5. Berlicch. conclus.77. p.1. Conciol. ad Stat. Eugub. lib.1. Rubr.66. & ibi Romaguer. Giballin. de univers. human. rer. negotiat. to.1. lib.2. c.3. art.2. fol. mibi 378. Borel. de praestant. Regis Cathol. c.36. Mastrill. de Magistrat. lib.3. c.10. Ripol. de Regal. c.42. Rificat. de stat. homin. to.2. tit. de mercatur. & mercator. statu c.6. fol. 524. Cancer var. res. p.3. c.13. n.284. & seq. Klock. de contribut. c.3. Fritsch. Haberkon. & Christian. Lisier. in eorum tract. de Nundin. Regen. Moles dec. Reg. Camera p.2. §.9. qu.2. de Jur. Bajulat. D. Cajet. Acet. in addit. ad dict. Moles loc. cit. Autunez. de Donat. Reg. lib.2. c.23. Grat. dec. March.21. & Scopp. in obs. ad ipsum Christin. dec. Belgic.99. & 190. vol.2. Franc. Marc. dec.53. par.1. Thesaur. dec.264. Capic. Latr. dec.191. Zaul. ad Stat. Favent. to.2. lib.7. Rubr.2. fol.110.

De Monopoliis.

CAP. LIII. LIB. III.

Monopolia omnia tam in Urbe, quam extra Urbem rerum ad Urbem afferendarum per quadraginta milliaria prohibita sunt; Et qui ea fecerint, severissime etiam per Conservatores puniantur.

ARGUMENTUM.

Agitur de Monopolio, unde dicatur, quid sit, quando committatur, & de ejus penis. Monopolium non intrat, si illud exerceat Princeps Supremus ex se, vel privilegium illud exercendi aliis concedat. Et quando, in quibus & ex qua causa possit Princeps Monopolium exercere, & aliis privilegium illud exercendi impartiri. Privilegia Princeps de facili concedit Impressoribus, ne alii possint per certum tempus reimprimere, ac vendere Opera ab ipsis impressa, & talia privilegia esse ubique locorum usitata, & iustitia plena late ostenditur, & quando secus, si sint nimis generalia, & perpetua, etiam pro Operibus quodcumque imprimendis.

SUMMARIUM.

- 1 Monopolia de Iure communi sunt prohibita, & ex hoc Statuto pro rebus per quadraginta milliaria ad Urbem deferendis.
- 2 Ex Statuto Urbis debet servari Ius Civile, ubi Statuta non disponunt.
- 3 Super monopolio, qui Doctores scripserint, referuntur.
- 4 Monopolium unde dicatur.
- 5 Monopolium redundat in damnum publicum, & redditur ratio.
- 6 Monopolium committitur, si unus, vel duo possunt soli vendere certas res.
- 7 Seraphinus Massinus Avunculus Auctoris.
- 8 Dicitur Massinus à Rota appellatur celeberrimus Advocatus.
- 9 Monopolium committitur, si fuerit facta conventio, quod aliqui tantum possint certam artem exercere.
- 10 Statutum continens monopolium fieri nequit per Universitates artium sine confirmatione Principis.
- 11 Restitutio in integrum datur stante lesione resultante ex nullitate, vel injustitia sententiarum.
- 12 Sententia prolata sine transportatione actorum est nulla, & n.14.
- 13 Index appellationis actis non transportatis caret Iurisdictione, & n.15.
- 14 Index appellationis sine actis non potest cognoscere de iustitia sententia.
- 15 Nullitas sententia ob non transportationem actorum nunquam per Papam censetur sublata.
- 17 Nullitas sententia confirmata potest opponi, si à sententia confirmante fuerit appellatum, nec illa transiverit in iudicatum.
- 18 Sententia prolata contra casum Statuti, uti contra Legem, est nulla.

- 19 Statutum in actis allegatum servari debet.
- 20 Artem propriam quis potest ad libitum exercere.
- 21 Multiplicitas artificum est Reipublica utilis, & necessaria.
- 22 Statutum præferens monopolium non est tolerandum.
- 23 Confirmatio licet in forma communi validat Statuta etiam contra jus, si sint in reliquis rationabilia.
- 24 Statuta condita ab Universitatibus artium circa artem propriam tenent, si sint rationabilia.
- 25 Statuta restringentia generaliter facultatem admittendi ad artem non tenent, secus si in admittendis requiratur certas qualitates.
- 26 Monopolii exercitium potest à Principe alteri concedi.
- 27 Statutum, quod non est in usu, vel abrogatum per contrarium usum, non est attendendum.
- 28 Novitates uti perniciose rejicienda.
- 29 Contra Statutum à Papa confirmatum non potest dari de inobservantia.
- 30 Statuti non usus à principio non probatus, sed exclusus, & solum de recenti illius usus probatus non relevat.
- 31 Statuti non usus probatur ex actibus contrariis, & per observantiam contrariam Statuto.
- 32 Auditor in causa, de qua in Voto ad parcendum expensis dedit suum consilium sine actuali allegatione.
- 33 Monopolium sapit Statutum, & conspiratio inter artifices, si pauci velint artem exercere, & soli vendere.
- 34 Monopolium intrat, si pauci omnia emant all'ingrosso, ut minuatim postea carius vendant, & quomodo in hoc providendum sit, & n. 37.
- 35 Fructuum venditio in Platea fieri debet, ut prius emant Cives, & postea Fructuarii illorum rivenditores.
- 36 Dardanarii dicti à Dardano Mago, & quid hic facere.
- 38 Dardanarii non prohibentur, si emant all'ingrosso tempore abundantia, ut vendant tempore penurie, iusto constituto pretio.
- 39 Princeps, vel Respublica non potest emere victualia vilii pretio, ut postea tempore penurie illa vendant gravi pretio.
- 40 Monopolium committitur, si fiat conventio, ne certo tempore asportetur frumentum in certum locum, & quare?
- 41 Consuetudine potest introduci, ut sola Civitas, ac Universitas, vel ejus arrendatarius possit vendere certa victualia ipsi Universitati aliquid solvendo.
- 42 Contraria opinio refertur.
- 43 Prior opinio recipi potest, si sit consuetudo immemorabilis, ex qua oritur melior titulus de Munda, ac privilegium.
- 44 Idem in consuetudine centenaria, qua equipollet immemorabili.
- 45 Consuetudo, de qua n. 24. ut valeat, debet tunc constitui arrendatario primum iustum, cum quo vendere debeat.
- 47 Congregationes Cardinalium representant Papam, & ejus nomine rescribunt.
- 48 Monopolium committunt Pistores, Macellarii, & Capones alterando panem, carnem, & vinum.
- 48 Cardinalis Gastaldus olim Grascia Praefes laudatur.
- 49 Pretium victualibus tempore pestis quale statuendum, & quomodo?
- 50 Edicta, ac Statuta Baronum, ac Universitatum, quod subditi, ac Cives non possint ire ad molendum, nisi ad illorum molendinum non tenent.
- 51 Fallit stante immemorabili super hoc, jure coquendi panem, vel similibus favore Baronis, vel Universitatis.
- 52 Edicta hujusmodi tenent, si facta sint à Principe Supremo, nec in hoc potest considerari monopolium.
- 53 Princeps talia Edicta facit in Civitate Asculi, ubi molendina ad ipsum spectant.
- 54 Princeps non subijcitur legibus inscriptis contra monopolium.
- 55 Monopolium potest Princeps, ac alter cum ejus privilegio exercere, si aut ipsi solum possint vendere certas res, & n. 253. & 254.
- 56 Princeps prohibet, ne alii salem vendant.
- 57 Salis vectigal est antiquissimo.
- 58 Salis, Tabaci, Nivis, Aquavite, & similium jus prohibitivum Princeps vendit, ut cum illis sublevare possit suum Aerarium, & n. 59.
- 60 Pretium rigorosum, quod ex sale, tabaco, nive, aquavite, & similibus, ultra valorem talium rerum est vectigal Principis.
- 61 Princeps, se potest vectigalia, & Gabellas imponere, multo magis potest ex justa causa concedere jus privativum vendendi certas res.
- 62 Princeps potest cogere subditos, ut cum eorum animalibus sumant, soluto pretio, pasqua ipsius Principis.
- 63 Princeps potest concedere Impressoribus, ac Typographis privilegium ad tempus, ne certi libri ab aliis imprimantur, vel vendantur, & n. 77. ad 85. & n. 105. 107. 108. & 111.
- 64 Typographis solet concedi tale privilegium etiam pro operibus imprimendis in genere, puta pro Libris Legatibus, & n. 157.
- 65 Privilegia concessa à variis Summis Pontificibus D.D. de Rubeis impressoribus Operum incisorum in ramine, controversa, & revocata.
- 66 S. m. Innocentius XII. super tali controversia, & revocatione concessit revisionem.
- 67 Privilegia D.D. de Rubeis in nova causa propositione pro majori parte fuere approbata.
- 68 Princeps factum à suo Antecessore debet religiose servare.
- 69 Beneficium Principis debet stare in suo esse, & non debet revocari, & n. 112.
- 70 Princeps privilegia concessa per Antecessorem non debet revocare, sed conservare tenetur, si non sint subreptitia, vel obreptitia, & n. 116.
- 71 Princeps potest jura naturalia interpretari, & quando, & quomodo, & n. 76.
- 72 Artificum numerus, & modus, ac locus exercendi artes potest per Principem prescribi.
- 73 Potest Princeps constituere Leges, ac modum artis exercende, & n. 74.
- 75 Distancias inter Officinas ejusdem artis potest prescribi, & ne quis intra illam aperiat Officinam, & n. 86.
- 87 Typographorum, & impressorum nomine veniunt nedum illi, qui imprimunt libros, sed etiam qui imprimunt cartas in ramine inciso, & n. 88.
- 89 Privilegium concessum Typographis, ut alii non possint imprimere, et vendere eundem librum, procedit etiam in secunda impressione, licet cum additione, & n. 90. & 91.
- 92 Subiectum, ac substantia rei non mutatur à qualitatibus accidentalibus.
- 93 Artifex uti non potest signo, & marca alterius artificis jam preventa, et n. 94. 95. et 96.
- 97 Privilegia concessa Typographis, & Impressoribus sunt aqua, & non possunt revocari, et potius debent prorogari, et n. 98. 99. et 100.
- 101 Privilegium respiciens etiam res futuras est perpetuum, et n. 102.
- 103 Privilegium exemptionis concessum à pedagiis, quando intelligatur etiam pro bonis acquisitis post privilegium.
- 109 D. Jo. Iacobus de Rubeis laudatur ab Equite Mandosio, et n. 156.
- 110 In pari causa præfertur dignior.
- 113 Privilegium debet servari, prout fuit semel concessum, et non debet revocari, et n. 115.
- 114 Nec potest revocari per Principem sine justa causa, etiam de plenitudine potestatis.
- 117 Privilegium ex causa onerosa, et remunerationis est irrevocabile, nec potest à Principe revocari, et n. 124.
- 118 Etiam de plenitudine potestatis, et n. 119.
- 120 Causa finalis deducitur ex proemio dispositionis, et privilegii, et n. 121.
- 122 Causa finalis dat interpretationem gratia, & privilegio, & ex qua fuit Princeps motus, & n. 123.
- 125 Subreptio non distinguitur ab obreptione.
- 126 Subreptio, & obreptio resultat, ex quo Principi aliquid non fuit dictum, ob quod gratiam vel non concessisset, vel difficilius.
- 117 Subreptio non præsumitur, cur sit delictum, sed debet probari.

- 128 Ignorantia facti antecessoris presumitur in herede, si non probetur scientia.
- 129 Ignorantia privilegii particularis, & non juris communis fortius presumitur in herede.
- 130 Inverisimile quod est, non presumitur.
- 131 Ignorantia facilius presumitur, quam scientia.
- 132 Falsi expressio, vel taciturnitas non dolosa non vitiat gratiam, & n. 1. 2. & 135.
- 134 Secus si expressio sit dolosa, vel dolose aliquid fuerit taciturnitas, quod retraxisse Principem a concessione gratia.
- 136 Subreptio non resultat, ex quo Principi aliquid non fuit expressum, quod illum non retraxisset a concessione gratia, & n. 137.
- 138 Causa finali cessante, a quo tota dispositio regulatur, cessat dispositio.
- 139 Subreptio excluditur, quando Princeps potuit in genere cogitare super eo, quod fuit omissum.
- 140 Dictio forsan exprimit conceptum dubium.
- 141 Monopolium committitur, si inter possessores ejusdem artis fiat conventio, ne quis opus alteri commissum adimpleat, & n. 142.
- 154 Monopolium per Principis privilegium ex causa justa, & in utilitatem publicam potest concedi, & n. 155.
- 158 Privilegium semel legitime concessum debet confirmari a Principe.
- 159 Author fuit amicus I. Jacobi de Rubeis, & est talis D. Dominici ejus filii.
- 160 Io. Iacobus de Rubeis artem Impressoris in ramine restituit, & auxit in Urbe, & multo magis D. Dominicus ejus filius, & n. 161.
- 162 Author fuit Executor Testamentarius Io. Jacobi de Rubeis simul cum SS. D. N. Clemente XI. tunc Pralato.
- 163 Author ob reverentiam debitam SS. D. N. tunc Cardinali, se abdicavit ab executoria.
- 164 Executoria renunciationem non permisit idem Sanctissimus tunc Cardinalis.
- 165 Monopolium est delictum odiosum, & detestabile, & quare?
- 166 Monopolia in qualibet regulata Republica debent prohiberi.
- 167 Monopolia uti improbata, nec concessione Principis exerceri possunt.
- 168 Secus ex causa justa.
- 169 Monopolium est prohibitum nedum in foro fori, sed etiam in foro Poli.
- 170 Monopolium exercentes, quando debeant pro justitia in foro Poli restituere pretium grave injuste perceptum, vide remissive.
- 171 Monopolii pana contra illud exercentes est perpetui exilii cum confiscatione bonorum.
- 172 Pana hujusmodi per Principem Supremum tantum potest remitti.
- 173 Pana predicta, si monopolium sit de re minima non intrat, & de arbitrio Iudicis in hoc.
- 174 Pana contra exercentes monopolium est capitalis, si ex eo sequuta sit seditio, & concitatio Populi.
- 175 Monopolium exercentes possunt a Principe in exilium mitti sine processu, & cum extrajudiciali informatione.
- 176 Mercatores exercentes monopolium privantur etiam privilegiis concessis Mercatoribus.
- 177 Iudices permittentes, vel dissimulantes, & non punientes monopolia puniuntur pana quinquaginta librarum auri.
- 178 Notarii se rogantes in instrumentis, continentibus conventiones monopoliorum, puniuntur pana confiscationis bonorum.
- 179 Super crimine monopolii potest procedi etiam in diebus feriatis, & festivis.

Monopolia per hoc statutum prohibita, ex dispositione Iuris communis interdicta sunt, certi statutis penis in l. unica c. de Monop. Et quamvis hoc statutum videatur restrictum ad Monopolia, tam in Urbe, quam extra per quadraginta milliaria super rebus ad Urbem deferendis, nihilominus si illa fiant super rebus iam ad Urbem delatis, & in Urbe existentibus adhuc remanet dispositio Iuris com-

munis in d. l. unica velans Monopolia, ex quo statutum de illis non disponens, ea reliquit sub dispositione juris communis: dum ex Stat. Urb. lib. 1. c. 42. habetur, quod in his, in quibus statuta non disponunt debeat servari ius Commune: & ideo statutum hic severissime puniri voluit per conservatores Monopolia super rebus ad quadraginta milliaria deferendis, ne vicini Urbi conspirent, ut Annona, victualia, ac cetera pro habitationibus Urbis necessaria per monopolium malitiam in pretio augeantur, & quia Jurisdictio Populi Romani non se extendit ultra quadraginta milliaria ab Urbe, & sic super rebus ad Urbem deferendis per Forenses ultra districtum, uti extra propriam Jurisdictionem, statuentes non fuere loquuti, at non ob hoc si intus Urbem, Annona, victualia, ac alie res delatae sint debet remanere impunitum Monopolium in Urbe conspiratum & conclusum.

Super Monopolio late agunt scribentes super l. unica c. de Monop. Innoc. in c. significasti de appellat. & in c. cum omnes de Const. Felin. in c. accedentes de prescrip. Post. Imol. 3 conf. 73. Caball. ref. Crim. cas. 216. Capicci. Galeotti respons. Fiscal. 10. Capon. discep. 262. in quinta conclus. Joseph. de Ros. consult. 70. Tancredin. consul. 92. Carpzou. resp. electoral. 41 lib. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. cent. 6. cas. 569. Decian. tract. crim. 10. 2. lib. 7. c. 21. Gasp. Klock. de Arar. lib. 2. c. 26. Maillin. de de confisc. q. 17. Borell. de Magistrat. Edict. lib. 3. c. 8. Azved. preclare ad leg. Recopil. 10. 5. lib. 8. tit. 14. leg. 4. glos. 9. Christin. ad leg. Municip. Melchin. tit. 2. art. 27. Rebuff. ad Const. Gall. 10. 2. tit. de Magistr. Artific. art. 4. glos. 2. fol. mihi 207. Gait. de credit. c. 2. tit. 7. q. 9. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. glos. 7. p. 2. limit. 10. Marquard. de Iur. mercator. lib. 4. cap. 6. & 7. Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. §. 1. fol. 140. Henrig. de Dardanar. post ejusdem tract. de Molendin. Fritsch. de Monopol. Reverendiss. Zaut. ad Stat. Favent. 10. 1. lib. 4. Rubr. 30. R. P. D. Anfeld. de commerc. & mercatur. disc. 26. Conciol. resol. crim. verbo Monopolium ref. 1. & ad Stat. Eugub. lib. 5. Rubr. 21. Sebell. in Summ. divers. verbo Monopolium, Molin. de Iust. & Iur. 10. 2. tract. 2. disp. 345. Fragos. de Regim. Reipub. 10. 1. p. 2. lib. 7. disp. 19. a 98. & seq. latissime Petr. de Ognat. de contract. 10. 3. disp. 67. sect. 1. ad 5. Molfes. ad consuetud. Neapol. 10. 3. p. 19. q. 16. idem in Summa 10. 2. 17. 12. c. 5. n. 127. & seq. Giballin. de univers. humanar. rer. negotiat. 10. 2. lib. 4. c. 5. art. 5. Castropal. oper. mor. 10. 7. disp. 5. punct. 34. Revert. dec. 217. & ibi de Maillin. Rovin. dec. 17.

Monopolium autem est vox Græca Monos, latine idem est, quod unica, & polium, quod est venditio, & significat venditionem unius rei dumtaxat in uno: & etiam quando mercatores inter se conveniunt de non vendendo merces cuivis personæ infra certum pretium, & de illas non emendo, nisi certo vili pretio, & non ultra, quod redundat in præjudicium Reipublicæ, quia Cives ex tali cōventionē, ac conspiratione emere coguntur carius iusto pretio, ut probant 4 Decian. tr. crimin. lib. 7. c. 21. n. 1. & 2. Rebuff. ad Const. Gall. allegat. glos. 2. n. 5. Christin. ad leg. Municip. Melchin. tit. 2. art. 27. n. 4. vers. ac procedit Monopolium, Fragos. de Regim. Reipub. 10. 1. p. 1. lib. 7. disp. 19. n. 98.

Unde Monopolium dicitur, quod sit conventio paucorum mercatorum, vel venditorum, ac conspiratio inter illos super venditione, & emptione certarum rerum, quod non vendantur, nec emantur per mercatores, nisi certo pretio per ipsos taxatos; ex qua conventionē datur coactio in emendo, vel vendendo cum pretio conspirato, & convento inter Monopolantes, quod redundat in præjudicium publicum, dum Cives tanti emere, & vendere coguntur, licet pretium, in venditione per ipsos Cives faciendā, sit vile, & illud 5 in emendo a mercatoribus sit rigorosum, & injustum, & hoc ob lucrum a mercatoribus intentum cum Monopolio, probant Borell. de Magistr. Edict. lib. 3. c. 8. n. 23. cum duob. seq. Klock. de Arar. lib. 2. c. 26. n. 3. & 19. Calvin. in lexicon. Iur. verbo Monopolium, Marquard. de Iur. mercator. lib. 4. c. 6. n. 5. Azved. ad leg. Recopil. 10. 5. lib. 8. tit. 14. leg. 4. glos. 9. n. 5. Molfes. ad Consuetud. Neapol. 10. 3. p. 19. q. 16. n. 13. & 14.

Quod Monopolium committitur etiam, quando inter mercatores fit conventio, quod unus ipsorum solus, & non alter possit vendere certas res, vel merces in certo loco, cum hoc respiciat meram utilitatem privatam, & non publicum bonum, cum quis cogatur emere ab uno cariori pretio, Bald. 6 conf. 462. in fine lib. 4. Caball. ref. crim. cas. 216. nu. 12. & seq. Seraph. Maillin. (Avunculus meus semper recolens de memorie, ob ejus in utroque jure summa peritiam, olim in Curia Romana celeberrimus Advocatus, prout talem illum appellat, Rot in Bonon. fideicommissi de Cesareis 27. Novembris

discordiam pariunt novitates, Bovadill. in *Politic. lib. 1. c. 5. n. 9.* quæ novitas eo magis effugienda erat, quia illius introductio à paucissimis tantum, habentibus etiam huiusmodi singularem peritiam, prætendebatur introduci, ad hoc ut clavis aliis apothecis exercitis per Artifices non habentes dictam exquisitam, & particularem peritiam in laborandis Instrumentis necessariis ad Chirurgiam, & exclusis Vanno, & Petit, omne lucrum in paucos refluere, & sic bene intrabant termini Monopolii prohibiti.

- Neque ob stare potuit, quod non posset dari de inobservantia statuti à Papa confirmati, Thomat. *dec. 37. nu. 20. & seq. Rot. dec. 84. per tot. coram Ninot.* tum quia observantia non probabatur, nili per aliquas paucas vices, solum de recenti, sed pro majori parte apparebat, fuisse concessas aperitiones apothecarum sine tali exquisito examine, etiam quoad dictam particularem peritiam circa Instrumenta Chirurgie; & extitisse, ac extare apothecas apertas, in quibus talia Instrumenta ob imperitiam artificum illas exerceant non conficiuntur; & nihilominus pro observantia statuti, dum de illius usu à principio non docetur, usus de recenti per aliquas vices non suffragatur, Gizz. *ad Capic. Latr. dec. n. 21. et 22. Mans. cons. 6. n. 8. p. 1.* Et incassum inobservantia statuti revocatur in dubium, dum est notoria, & ex facto, & ab evidentia actuum contrariorum, & apothecarum apertarum per Artifices sine tali singulari peritia per longum tempus comprobatur, Surd. *cons. 58. nu. 10. & 11. & per tot. & cons. 470. n. 10. Sol. ad Const. Sabaud. in proem. glos. 4. nu. 38. & seq. Mans. cons. 6. n. 9. cum duob. seq. & scire per tot. qui in fine testatur sic iudicatum, Magrett. in obs. ad Const. Pragmat. Ducis Sermonet. in proem. q. 9. n. 3. & 7. cum duob. seqq.*

His attentis (& quia illi pauci, qui contradicebant admisioni parum iuste id faciebant, dum enim ipsi soli, & paucissimi habebant peritiam prædictam singularem in confectione Instrumentorum artis Chirurgice, majus lucrum, ut sensui patebat, percipiebant ex venditione talium Instrumentorum, dum major pars aliorum artificum illa non laborabat, sed potius exigendo in aliis artificibus dictam singularem peritiam ostendebant velle in paucis restringere exercitium artis, ut ex culttris, ac aliis instrumentis in genere, quæ fabricantur ab omnibus artificibus per viam Monopolii totum, ipsi lucrarentur, quod non videbatur permittendum in damnum publicum, & simul aliorum artificum admissorum ad exercitium artis) ut tandem causa per tot instantias vario eventu terminata, finem haberet, absque illius ulteriori judiciali decisione, suasi extrajudicialiter Consules Artis, ut parcendo ulterioribus expensis vellent admittere ad exercitium artis dictos Vannum, & Petit, pro quibus stabat quarta, & ultima sententia, dum credebam, juxta observantiam supra relatum, fat esse peritiam genericam in fabricatione Cultrorum scindentium multiplicis speciei, licet non adsit illa singularis conficiendi ferramenta ad artem Chirurgicam necessaria: credo quod sic sequutum fuerit, dum de causa amplius non vidi actum.

Insurgit ex prædicto casu, quod illi pauci Cultellinarii, qui se opponebant, per viam Monopolii, & in damnum publicum, sub pretextu imperitiæ aliorum, volebat illos excludere ab arte, ut carius ipsi venderent omnes species Cultrorum scindentium, quæ fabricarentur etiam ab aliis, ex bene firmatis per Caball. *ref. crim. cas. 216. n. 15. & seq.*

Monopolium intrat etiam, si omnia à paucis emantur, ut dicitur in Italia *all'ingrosso*, ut postea carius Populo minutatim vendantur; quocirca personis talibus inhibendum est sub penis rigorosis, ne emant usque ad certam horam, ad hoc ut Cives in Plateis, ac locis publicis pro Emptorio, seu Mercatu destinatis, & venditoribus ipsis emere possint pretio iusto, & moderato, non autem à Monopoliis, Propolis, & Dardanariis prædictis ut bene probant Marquard. *de jur. mercator. lib. 4. c. 6. n. 12. Borell. de Magistr. Edict. lib. 3. c. 8. n. 100. cum duob. seq. ubi loquitur de fructibus prius vendendis Civibus,*

- quam Apothecariis: & in hoc adest *Stat. Fr. lib. 3. c. 49.* quod est salubre pro Civibus, sed tanta est malitia Monopoliantium, præcipue Pomariorum, seu Fructuariorum, ut artes in dies meitentur pro eludendo statuto, & licet statutum providere disponat, ac providi sint, qui Grascie præfunt, nihilominus per sepe malitia eludit legem & Superiores.

Idem Monopolii delictum committunt Annone flagellatores, seu Dardanarii (sic dicti à Dardano Mago, qui maleficiis artibus Annonam in horrea sua convertere, mensuralque in admetiendo minuere solitus erat, Marquard. *de luc. Constant. ad Statut. Tom. II.*

mercator. lib. 4. c. 6. n. 21.) & hi sunt, qui frumentum, & alia ad victum necessaria, carius vendendi causa, abscondunt, impie expectantes ad hoc tempus penuriam, ut cariori pretio vendant, & hoc modo dicuntur, Menoch. *de arbitr. cas. 569. n. 5. 11. & 18. Marquard. dict. cap. 6. n. 20. Klock. de contribut. & collect. c. 1. n. 358 & seq. Castropal. oper. mor. to. 7. de just. commutat. disp. 5. punct. 34. nu. 6.* At prædictis, qui abundantiam à Cælo datam in caritatem convertere satagunt, ultra Divinam ultionem, & poenas temporales, per sepe experiuntur, quod ex lucro execrando non percipiunt effectum, dum frumenta abscondita à tinea, ac vermibus corrodamur, vel à Fisco legitime capitur, quod illicitè Dardanarii huiusmodi percipere volebant.

Ex causa tamen publicæ utilitatis potest à Principe, Republica, ac quibuscumque bene regulatis Civitatibus & Oppidis tempore necessitatis ad publicum commodum providi de frumento necessario, ac illud in publicis horreis recondi, ac conservari, ut tempore penuriæ subditis, ac Civibus subministraretur cum aliquo honesto lucro ipsius Annone publicæ, ita ut hæc nimis non daretur expensis pauperum, Azeved. ubi proxime *n. 2. Marquard. de jur. mercator. lib. 4. c. 7. n. 11. ad 16. & n. 32. ad 35.* & in his terminis potest procedere opinio Castropal. *oper. mor. to. 7. disp. 5. punct. 34. n. 7.* nam alias si Princeps, vel Respublica coemat frumentum, vel oleum vilissimo pretio, ut postea tempore caritatis illud vendat caro pretio; male hoc faciunt, Bodin. *2. de Repub. c. 2.* Marquard. *de jur. mercator. lib. 4. c. 6. n. 25. & 26.*

Exercetur quoque Monopolium Republicæ perniciosum, si fiat conspiratio, & conventio, quod homines certi loci non deferant frumentum ad Mercatum, ad hoc ut Dominus, vel homines ipsius loci prius vendant suum, nam ex hoc nascitur, quod frumentum vendatur cariori pretio, & potuisset vendi pretio viliori, si frumentum fuisset ibi transportatum, ut probant Azeved. *ad leg. Recopil. to. 5. lib. 8. tit. 14. leg. 4. glos. 9. n. 15. Klock. de arar. lib. 2. c. 29. n. 7. §. denique, Borell. alleg. c. 8. n. 32. Rebuff. ad Const. Gall. to. 2. de Magistr. Artific. art. 4. glos. 2. n. 8.*

An autem per consuetudinem possit fieri licitum Monopolium favore Civitatis, vel Universitatis, ita ut unus tantum possit vendere panem, carnem, oleum, vel aliam rem privativè ad quoscumque alios, certa pensione annua per soluta Civitati, ac Universitati, affirmant Avendan. *de execut. mandat. p. 1. c. 19. nu. 35. vers. & apud nos, Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. §. 1. n. 33. fol. 149.* qui dicunt, talem consuetudinem esse rationabilem.

At satis dubitandum de tali conclusione, cum solus Princeps Supremus, non Civitates, ac Universitates subditæ, vel alii possint facere Monopolium, & quod unus solus possit vendere, Capic. Galeott. post alios *respons. Fiscal. to. num. 31. & 32.*

Et quando talis consuetudo debeat admitti, tunc debet esse, vel immemorabilis, quæ habet vim privilegii concessi à Principe, plenè Barr. *contr. for. 11. n. 3. & seq. Rot. dec. 32. nu. 5. & dec. 118. nu. 10. coram Cels. vel centenaria, quæ æquipollent immemorabili, & illius vigore potest allegari privilegium, & melior titulus de mundo, Card. de Luc. de alienat. & contrah. prohib. disc. 15. n. 11. Bonden. collect. legal. 29. nu. 1. & seq. to. 2. Palm. dec. Lucen. 2. n. 34. to. 1. Rot. dec. 574. n. 10. dec. 671. n. 15. & 16. & dec. 709. n. 11. & 12. p. 18. to. 2. rec. & dec. 251. n. 31. p. 19. & in Portuen. Tenurarum 2. Decembris 1693. §. vel solus coram bo. me. Emerix.*

Si verò admittere volumus, quod etiam consuetudo antiqua saltem quadraginta annorum in hoc sufficiat, tunc talis consuetudo poterit procedere duobus concurrentibus, Primò, quod per Civitatem, ac Communitatem præscribatur iustum pondus panis, ac pretium carni, & oleo, ac aliis commextibilibus, ex firmatis per Less. *de just. & jur. lib. 2. c. 21. dubit. ult. n. 142. Vizzan. de mandat. Princip. c. 4. n. 36. fol. 149.* Castropal. *oper. mor. to. 7. disp. 5. punct. 34. n. 2. vers. oportet autem:* ac simul, quod tales species privativè vendendæ sint bonæ qualitatis, nam præcisè dictis circumstantiis, si daretur certæ tantum persone arbitrium liberum vendendi pro pretio sibi bene viso, monopolium intraret cum damno publico, quod non est permittendum ob aliquod lucrum Civitatis, vel Communitatis.

Hinc in una Montis Bodii Loci Provinciæ Marchiæ quæ cadit sub mea Agentia Communitatum Status Ecclesiastici, quam obtineo ex beneficentia Sa. mem. Innocentii XII. cum in dicto Loco adessent plures, qui tenebant carnes, ac pisces salitos, caseum, & alia commextibilia,

just. & jur. to. 2. tr. 2. disp. 345. nu. 3. vers. quia item communi bono, Giballin. *alleg. art. 5. n. 3. vers. sic Typographis*, Salon. *de iust. & iur. tr. 2. tit. de his, qui monopol. exerc. n. 2. & 4.* Et talia privilegia Typographis, & impressoribus nedum a moderno tempore, sed antiquitus per Principes reperiuntur concessa, & quidem nedum pro aliquo libro particulari, sed etiam pro omnibus libris in utroque Iure ab aliquo Bibliopola imprimendis, ut legitur concessum de anno 1536. per Paulum III. Michaeli Tramezzino Bibliopole Veneto, in Urbe artem Impressoris exercente, ut patet ex privilegio impresso ante *tr. de penston. Pauli de Roma*, quem habeo in parvis, & in ejus Frontispicio legitur hujusmodi privilegii generale.

Et super hac materia privilegiorum concessorum Impressoribus, famosa fuit controversia inter Dominos Dominicum, & Laurentium Philippum de Rubeis successores in celebri negotio artis incisorie relicto per Joannem Jacobum de Rubeis, cui primo loco à S. m. Alexandro VII. fuit concessum privilegium privativum incidendi, & imprimendi Effigies S. R. E. Cardinalium, & postea ab eodem Alexandro, ac S. m. Innocentio XI. Alexandro VIII. & Innocentio XII. fuere concessa privilegia privativa pro Operibus in arte incisoria per ipsum Joannem Jacobum interim defunctum, & postea per dictos Dominicum, & Philippum Laurentium impressis, & in futurum imprimendis: & cum alii Incisores sub S. m. Innocentio XII. prætenderent talia privilegia concessa præfatis DD. de Rubeis uti continentia Monopolium, & tanquam subreptitia, & obreptitia esse revocanda, fuit super hoc deputata particularis Congregatio trium insignium Prælatorum, coram quibus, licet plura fuerint deducta pro parte DD. de Rubeis per D. Emygdium Constantinum fratrem meum ex ordine Patronorum Sacri Palatii Apostolici, ac per alios Jurisconsultos eorum nomine, in memorialibus Italico sermone elucubratis, tacito, nihilominus Congregatio sub die 10. Martii 1695. censuit, *Posteriora privilegia non suffragari; & servandum esse Indultum Innocentii XI. pro Operibus incis, & excussis ante dictum Indultum Innocentii XI. dumtax.*, excepto tamen privilegio incidendi effigies Eminentissimorum Cardinalium, quò verò ad Opera postmodum incis, vel incidenda, supplicetur in casibus particularibus.

Verum quia dicta resolutio visa fuit gravans DD. de Rubeis, qui sub Cliepo privilegiorum Innocentii XI. Alexandri VIII. & Innocentii XII. Opera multa, & quidem conspicua, & cum magnis impensis incidere, ac imprimere fecerant, nam alias tales expensas non subirent; hinc factò per eosdè recursum ad eundem S. m. Innocentium XII. & ostensis eidem pro majori parte Operibus conspicuis incis ad publicam Urbis, & Reipublice litterariæ utilitatem, & ornamentum, & auditis gravibus, & ponderantibus rationibus, quæ assistebant pro validitate, ac iustitia privilegiorum, idem Innocentius nedum pro clementia, sed pro iustitia causæ revisionem commisit alteri Congregationi aliorum trium Insignium Prælatorum, quæ auditis ad saturitatem Iuribus Partium, tædem in Congregatione per ipsos habita sub die 27. Februarii 1697. respondit hoc modo videlicet: *S. m. Alexandri VIII. & Sanctissimi feliciter Regnantis posteriora Brevia, quoad Opera usque in præsentem diem facta, & incepta suffragari, dummodo tamen incepta exhibeantur intra octo dies coram R. P. D. Paraciano. Quo verò ad Opera in posterum incidenda, & excudenda licere unicuique ea facere, prævia tamè intimatione, seu interpellatione ad invicem cum præfixione biennii ad tale Opus, seu Opera perficienda; reservata facultate Iudici Ordinario prorogandi dictum terminum, juxta qualitatem Operis, quò biennio, seu termino à Iudice prorogando durante, qui prævenit in intimatione, seu interpellatione, debeat omnibus privative præferri. Quo verò ad incisiones, & excussiones in folio volanti, cujuscumque qualitatis sint, licere etiam unicuique ea facere, dummodo tamen in seriem non redigantur, Et quoad imagines Eminentissimorum Cardinalium confirmandum esse Decretum Congregationis Particularis sub die 10. Martii 1695. reservata tamen facultate Pictoribus, qui eas pinxerunt, illas incidendi, & excudendi, dummodo in seriem non redigantur* - Hactenus resolutio Congregationis, quæ videtur satis æqua pro utraque parte.

Et quia tunc fuere pro parte DD. de Rubeis data duo memorialia Italico sermone exarata, ex quibus probatur, eorum Brevia non præferre monopolium, nec minus esse subreptitia, vel obreptitia, hinc illa hic ponere congruum esse existimavi, dum pertinent ad materiam, de qua hic egi.

Conf. ad Stat. Tom. II.

mus, & illorum primum incipit *Quantumque ad effectum*, & secundum *Già che si è benignamente*.

Tenor Primi Memorialis.

Quantumque ad effectum, che debba rigettarsi come calunniosa, & impropria l'istanza, che si fa dalli quattro Incisori de Rami, contro Domenico, e Lorenzo Filippo de Rossi, fosse baltevole rappresentare alle Signorie Vostre Illustris. che quella consiste in pretendere, che sieno dalla Santità di Nostro Signore rivotati li Privilegii alli medesimi concessi da più Sommi Pontefici suoi Antecessori, chiedendo in questa forma da un Santissimo, e giustissimo Principe ciò, che non è alla sua Dignità convenevole, *nec est imperialis Majestatis proprium*, come disse l'Imperatore Giustiniano nell'Autentic. de Referendar. §. Propterea: mentre per altro *decet beneficium Principis esse mansurum*, come si legge nel c. 16. re reg. jur. in 6. Il che doverli intendere ancora delli Privilegii, che più d'ogn'altra cosa devono dirsi *Beneficium Principis*, ivi comunemente insegnano li Spofitori: Tanto più, che li privilegii si dicono dati sotto la pubblica fede, dalla quale il privilegiato resta assicurato; Onde per non violare la medesima li Principi, ancorche Successori a quelli, che gli hanno concessi, non sono soliti rivotarli, anzi religiosamente mantenerli, e conservarli, particolarmente quando quelli non sono stati ottenuti con forzazione, o orezzione, o con mancanza dell'intenzione, di chi ne ha dispensata la grazia, come pienamente dimostrano l'Enkelio. de privileg. lib. 3. c. 11. n. 44. & seq. il Milero. in Nomolog. ordin. Imperial. c. 13. thes. 4. & seq. & altri comunemente con quello di più, che largamente adduce il Marta dec. Pisan. seu vot. 217. per tot. lib. 2. dove parla d'un simil Privilegio concesso dal Sommo Pontefice in un caso poco diverso dal nostro, come ivi apparisce dalla narratione del fatto posta nel principio.

Neintedimeno acciò resti più manifesta la calunnia dell'istanza sudetta, & apparisca evidente l'emulazione, dalla quale si muovono gli Oppositori, con il pretesto, che dalli Privilegii, de quali si discorre, resti ristretta à loro la libertà naturale di poter esercitare la propria arte; Si supplica avvertire, che benchè dalla natura non siano state le cose divise, e l'uso di quelle ristretto, è però dalli principii dell'istessanato il discernimento di quelle, che sono honeste, e di quelle, che sono disconvenevoli, con esserne poi stata data la facoltà alli Principi di ciò determinare, quali colle leggi, ò universali, ò particolari, come sono li Privilegii, restringendo detta libertà, non si dicono distruggere il dritto della natura, mà quello interpretare, e ridurre à miglior ordine in beneficio commune, e maggior utile de' sudditi, e della Republica, come pienamente dimostra Christofaro Sigismondo, Herbell. in dissert. de libertat. natural. restrict. impress. apud Fritsch. exercit. jur. publ. part. 1. exerc. 16. & egregiamente al nostro proposito il Berlichio decis. 150. numer. 31. part. 1.

Quindi sono comunemente giudicate per giuste, e ragionevoli le terminazioni, che secondo la varia condizione, sì della Città, come delle cose, e delli tempi, sono state sempre solite praticarsi circa gli Artefici, con restringere la libertà dell'esercizio delle loro Arti; O con prescrivere il numero di quelli, che debbino nel luogo esercitarla, poichè *Uti Civitati non est consultum plures recipere Cives, quam ali possunt, & inde magnis Oppidis modus statui solet, sic neque expedire plures admittere mercatores, quam quibus cum lucro, unico mercaturæ fundamento, mercari liceat*, come scrive il Mevio ad *lus Lubecens. lib. 3. tit. 6. art. 21. n. 12.* & unitamente accordano li Politici appresso il Besoldo de *ar. c. 4. n. 8.* & il Knipschildt de *jurib. & privileg. Civitat. Imper. lib. 2. c. 16. n. 100.* O pure con determinate le leggi, e condizioni, secondo le quali debbano quella praticare, poichè non solamente *interest Reipublica non omnibus promiscuè artem se tenere jactantibus id concedere*, ma ancora *eidem plurimum conducit, ut singulorum desideris, et capris frenum injiciatur* come scrive l'Herbell. in d. dissert. de libertat. natural. restrict. thes. 44. circa finem. O con ovviare à tutto ciò, che puol esser cagione d'emulazione, e risse fra di loro, e con cui possa esser dannoso al lucro, che puol conseguire l'altro, proibendo con tali motivi, che uno non possi nè direttamente, ne indirettamente esercitare l'arte dell'altro, come pienamente li dimostra nel vot. 11. post dec. Rembold. approvato da Monsignor Illustrissimo Anfaldi dignissimo Auditore di Nostro Signore de *commerc. & mercatur. disc. 26. num. 22.* e dal Sig. Canonico Rainald. *observ. ut. criminal. lib. 3. c. 29.*

Rb 2 §. 2

§. 4. n. 39. Come ancora, che trà le Officine, e Botteghe degli Artefici dell'istessa materia, si offervi certa determinata distantia, come provano l'Alciato *tom. 2. lib. 5. respons. 171.* la Rota di Bologna *inter divers. collect. per Giptium dec. 79* il Camuncula *dec. 12.* il Pacichelio *de distan. c. 6. membr. 3. n. 10.* & seq. & ultimamente Monsignor Fattinelli, & il Signor Desiderio Spreti Secondo Collaterale, nelli loro voti stampati in *causa Romana distantia Apothecarum*. E finalmente con concedere la facoltà di esercitare quelle privatamente, o circa li luoghi, o circa le cose, o circa il tempo, conforme è il caso del c. *significante 69. de appellation.* e pienamente dimostrano il Fritschio *de monop. c. 10.* il Rosa *consul. 70. nu. 12. in fin.* il Gibalino *de univers. rer. human. negotiat. lib. 1. c. 7. ex nu. 2.* & altri addotti da Monsig. Illustrissimo Ansaldo *de commerc. & mercatur. d. disc. 26. n. 20. & seq.*

Qual privilegio, e concessione di privativa, particolarmente dentro certo tempo determinato, è stato sempre solito, e comunemente praticato concedersi quasi in tutti li Principati alli Librai, & Impressori sì de' libri come d'altre cose, non solo come giusto, e ragionevole, ma ancora come utile alla Republica, secondo ciò, che precisamente affermano il Medina in *C. de reb. restituend. q. 3. in 6. caus. vers. de utilitate.* fol. mibi 287. dove dice, che da tal concessione ne risulta l'utilità publica, il Salone *de just. et contratt. tit. de his, qui monop. exer. sub n. 2. ver. quæ ratione,* ove dice, che tali privilegi si concedono dalli Principi in utile comune, & al n. 4. §. *probatur. 2. p. vers. hac ratione,* dove soggiunge, che coll'istesso motivo di ragione, che appartiene al Principe il Governo della Republica, con il medesimo puole concedere simili Privilegii, come espedienti al bene comune, il Fagundez *de justit. & contratt. lib. 5. c. 35. nu. 5. vers. sic videmus,* dove dice, che ciò si pratica quotidianamente, e che il Principe non solo lecitamente, e giustamente puole, ma ancora deve concedere questi privilegi, il Card. de Lugo *de just. & jur. 10. 2. disp. 16. sect. 3. sub n. 170. §. Certum tamen est, vers. ad fovendā,* dove afferma, essere certo, e dall'uso di tutti ricevuto, poterli meritevolmente fare simili concessioni alli Stampatori, per promuovere la loro industria, il Molfeto in *summ. 10. 2. 17. 12. c. 5. n. 227.* dove parimente dice essere da per tutto manifesto, che li Principi concedono questi privilegi alli Librai, e Stampatori riguardando ciò l'utile commune con essere quelli animati a stampare i Libri, & altre Opere, mentre restano sicuri, che non essendo ciò permesso ad altri, non sono necessitati a perdere le cose stampate, & il prezzo spefovi, conservandoli con questo il denaro nelle Città, e quelle nobilitandosi con simili stampe, & impressioni, il Fragofo *de Regim. Reipub. Christ.* 10. 1. *disp. 19. n. 10.* dove dice, che se tali indulti non si concedessero a gl'Impressori, non vi sarebbe alcuno, che per il grave pericolo di restarne dannificato s'accingesse a simili imprese, e però giustamente poterli concedere, il che ripete ancora il Gibalino *de univers. rer. human. negotiat. lib. 4. c. 5. art. 5. sub n. 3. vers. sic Typographis conceditur,* il Capone *discep. for. 262. concl. 5. nu. 2 5. 10. 4.* dove dice, essere simili concessioni utili per l'equità che in se contengono, la quale chiamasi somma ragione, il che avanti di lui coll'istesse parole scrisse ancora il Fritschio *de monop. d. c. 10. n. 83. & 86.* e ciò più ampiamente discorrendo in un altro Trattato *de Typograph. Bibliopol. Chartar. & Bibliopog. dissert. 2. c. 5. n. 1. & seq.* dove aggiunge, che benchè simili privilegi à prima vista pajano contenere in se l'odiosità, che hanno li monopolii, nientedimeno ben considerati sono giustissimi, sì perchè l'equità naturale non permette, che uno sia di nocumento all'altro, il che seguirebbe, se un stampatore stampando alcun'Opera con molta spesa, per riceverne in molto tempo dopo il guadagno, & il commodò, restasse gabbato, e defraudato con la ristampa, che potesse farlene da un'altro; come ancora, perchè l'utile publico persuade, anzi sforza, dover'essere gl'Impressori con la concessione di simili privilegi stimolati a stampare à loro spese molte Opere, quali ragioni ripetono ancora il Grifandro *Oeconom. leg. lib. 1. c. 20. nu. 73.* l'Hanio *obs. ad Vvesembec. Paratitl. Digestor lib. 18. tit. 7. de servit. exposu. circa fin. vers. & ejusmodi quoque est, quod Typographis fol. mibi 416. col. 2.* il Scaccia *de commerc. & camb. §. 1. q. 7. p. 3. limit. 10. n. 16.* il Rificato *de stat. homin. in Repub. 10. 2. tit. de Typographor stat. fol. 972. col. 1. §. Verumtamen,* il Mevio *dec. 70. circa fin. p. 3.* il Tancredino *consul. 2. sub nu. 18.* il Sig. Canonico Rainaldi *obs. crim. lib. 2. c. 16. §. 20. n. 29.* e più copiosamente di tutti il Carpozio in *iurisprud. Eccles. Consistorial. lib. 2. tit. 25. definit. 410. per tot.*

Aggiungendo à tutto ciò l'Ordine di S. Carlo Borromeo

Arcivescovo di Milano, fra gli altri da osservarsi dalli Librai, e Stampatori della sua Diocesi, con cui al nu. 34. comanda--*Che Libri, quali hanno da Sua Santità Privilegio sotto pena di Scommunica di non stamparsi se non da quelli, a quali è concesso tal Privilegio, non si stampino da altri, ne si vendino, se non della stampa di quello, a chi è concesso il Privilegio--* registrato *Astor. Eccles. Mediol. p. 3. fol. 433. col. 1.* Quale non solamente da per se stesso è bastante, acciò resti pienamente provato quanto sin'hora si è detto circa la giustizia di simili concessioni, essendo state come tali giudicate da quel Santissimo Cardinale dover'esser'osservate, e venerate. Mà di vantaggio ci dimostra, che molte volte è stato solito quelle farli da Sommi Pontefici, ancora con la pena Ecclesiastica della Scommunica alli Transgressori.

Onde non puol dubitarsi, doverli dire vana, & insussistente la pretesione de' li Avversarii, che li Privilegii, à noi da Sommi Pontefici concessi, siano rigorosi, & esorbitanti, e come tali debbino essere o rivocati, o moderati; Mentre non solamente, siccome, *ut talia nemo improbat, consuetudo per Orbem approbavit, ita & à Indice damnari non debent,* come puntualmente considera il Mevio *d. dec. 70. circa finem vers. ut verò talia p. 3.* Ma ancora perchè per le sude te ragioni devono dirsi favorevoli, e come tali non essere soggetti alla revocazione, e moderazione, anzi più tosto meritevoli d'amplicazione, come in simili termini de S. atuti, colla quali è ristretta la libertà agli Artefici d'esercitare la loro Arte, non osservando certa distanza da essa determinata, egregiamente ferma il Camuncula *nella dec. 12. n. 11.* di sopra rapportata, oltre l'Alciato il Sig. Fattinelli nel sudetto Voto in *Causa Romana Distantia Apothecarum §. finali.*

Nè per sfuggire tutto ciò somile il replicare essere disparità fra il privilegio concesso di non poter stampare un libro, che ha uscìo alle stampe con dispendio di chi l'ha procurato, nelli quali termini parlano gli Autori poco fa riferiti, & il Privilegio concesso alli nostri Principali, e loro Autori, che altri non possa imprimere l'Opere da loro fate incidere, perchè il libro che si stampa, ristampandosi sarà sempre conforme, & uniforme al suo originale, il che non succede, nè puo succedere nell'incisione, & impressione de' Rami, che si ricavano dalle Statue, Architetture, & altre Opere originalmente esposte al publico, per essere capaci di diverso prospecto, azione, e studio.

Poiche parlando gli Autori sudetti generalmente di Libri Stampatori, e Stampe, deve dirsi haver voluto comprendere ogni specie à quelle appartenenti, e di qualsivoglia Opera da stamparsi, o sia per via di Caratteri, e parole, o per via d'intaglio di disegni, e figure nella stessa forma, che espressamente si leggono compresi nelle Regole già date alli Librai, & Impressori dalla Sacra Congregazione dell'Indice, confermate da Clemente VIII. particolarmente nel *Tit. de Impressione Libror. §. 3.* Mentre per altro à ciascuno è assai noto, che ancora delle figure, & altre cose impresse nelli Rami si compongono, e sono stati composti libri intieri, sì come per la maggior parte sono l'Opere fatte stampare dalli nostri Principali, e forse con maggior vantaggio della Republica, essendo non solo comuni, e profittevoli alli Dotti, & Eruditi, & alli Professori delle scienze, & arti liberali, mà ancora alli curiosi, & idioti, anzi che tal volta una sola carta impressa di Figure, e disegni erudisce, & insegna molto più d'un volume scritto, e stampato con caratteri, e parole. E che militano egualmente in tutti l'istesse ragioni, cioè, che si tolga l'occasione d'emulazioni, e risse fra li Professori dell'istess'Arte, e che chi s'accinge all'impresa di simili stampe con molto dispendio, & incomodo delle proprie facoltà, sia sicuro, non dover restare dalla malizia degli altri pregiudicato, e con il tempo poter conseguire il lucro sperato, che come habbiamo detto di sopra è l'unico fondamento della mercatura, con il motivo delle quali si sono mossi, e muovono li Principi à concedere li privilegi, delli quali si discorre, e per li quali poterli, anzi doverli concedere come giusti, e ragionevoli affermano gl'Autori riferiti; Onde perciò non solo nelli libri composti di caratteri, mà ancora negl'altri di Figure, e nelle Carte d'intaglio si vede esser stati quelli indifferentemente concessi, e praticarli non solamente in Roma, mà universalmente in Francia, Fiandra, & Olanda, ancorchè ivi sia molto maggiore il numero delli Professori di quest'arte, come a bastanza prova il Sig. Vailant Avvocato del Parlamento Regio di Parigi nel suo dotto, e savio parere, che si dà à parte.

Essendo per altro assai inetta la ragione, colla quale artificio-

ficiosamente si cerca colorire la sodetta pretesa disparità, cioè, che li Libri composti di Caratteri ristampandosi sono sempre conformi al suo Originale, e per altro le Stampe, che si fanno con l'incisione delli Rami togliendosi da originali esposti al pubblico possono esser capaci di diverso prospetto, attione, e studio; Mentre ancora li Libri, e Stampe, che si fanno colli Caratteri possono essere capaci di tale variazione, o perche possono ristamparsi con nuove aggiunte, o in divera forma; Onde siccome non dev'esser permesso poterli questi ristampare, sotto simili pretesti in pregiudizio del privilegio, come fermano molti degl'Autori di sopra riferiti, e particolarmente il Molfesio in *Summa d.to.2.traff.12.c.15.sub n.127. vers. quod locum habet*, dove dice, che simil Privilegio deve haver luogo non solamente nelle prime, 89
90
91
ma ancora nell'altre ristampe, & il Fritschio dicto *tractat. de Typograph. & c. differt.2.c.5.n.23.* dove dice, che simili aggiunte, e variazioni sono cose accessorie, che però cadono sotto la proibizione del Principale, il Tranched. *d.conf.2. per tot.* & altri: Così ancora non deve essere permesso il farli da altri, che dal privilegiato, le ristampe delli Rami sotto li pretesti addotti.

Avvertendo, che l'asserire, che le Stampe, le quali si fanno con l'incisione delli Rami, possono ricevere diverso prospetto, attione, e studio, è come si suol dire, un volere gettare la polvere negl'occhi, per defraudare chi con molto dispendio, e pericolo ha fatto fare le prime Stampe in vigore del Privilegio, mentre tutte queste cose non alterano, nè diversificano la sostanza principale, e l'effetto della cosa stampata, perche stampandosi V. G. un libro di Fontane, volendo aggiungere attorno una veduta, o di paesi, o di edifici, o pure un Palazzo, volendo farlo in diverso prospetto, o altre cose simili, queste non opererebbero, che restasse diversificata la Fontana, il Palazzo, e l'altre cose, che sono state l'intenzione principale, e la causa finale di chi l'ha la prima volta stampata, e fatte stampare, e farebbero parimente, di chi volesse ristamparle, e però essendo sole qualità accidentali, le quali non mutano il soggetto, nè diversificano la cosa nelle specie, non devono essere in alcuna consideratione, secondo la teorica del Baldo nella *L.1.n.32. & 33 ff. de rer. division.* adornata dal Bruno de *Augment. rebusque addit. conclus.3. principal. n.7. in fin. & n.8.* & in consimili termini addotta dal Sesse dec. *Aragon.391. sub n.4. p.4.* dove soggiunge, che tali qualità accidentali non fanno, che la cosa non sia tale, e che non possa dirli la medesima, quanto alla sostanza, benché per l'aggiunte possino ricevere qualità più perfetta, potendo questa operare, che debba dirli più perfettamente tale, non altrimenti diversa nella sostanza, e nell'effetto. E però in simili materie deve più tosto considerarsi l'effetto, che la cosa, come dice il Mandello *consil.71. nu.8.* provando con questo, che non puole un Artefice servirsi del contrassegno, e marca, che habbia somiglianza con quello dell'altro dopo haver antecedenemente al n.2. scritto - *Puto esse clarum de iure, quod non licet alicui Mercatori uti signo, seu marca habente similitudinem cum marca alterius Mercatoris, quamvis non per omnia, sed habente similitudinem, tamen in effectu principali, & in illo ipso proposito, propter quod verisimiliter est facta prohibitio* - & in questi termini di Stampatori ampiamente ferma Tranchedino *d.conf.2. per tot.* particolarmente al n.10. & 11. dice, che un Impressore non puole stampare alcun'opera, che habbia il titolo non solamente simile, ma che possa essere equivoco in pregiudizio dell'altro privilegiato.

Nè vale a confermare questa pretesa disparità, il dire, che queste Stampe, che si fanno coll'incisione delli Rami, ricavandosi dall'Originali esposti al pubblico, devono essere giudicate diversamente dalli Libri, che si stampano secondo gl'Originali degl'Autori. Poiche tralasciando, che il supposto non è indifferentemente vero, essendovi molti Libri già esposti al pubblico, per la ristampa delli quali ancora si concedono simili Privilegii, come particolarmente è solito praticarsi nell'i Messali, Breviarii, Bollarii, Decisioni di Rota, & altri, come è a tutti palese. Si replica, che benché molte volte l'Originali, dalli quali si fanno le stampe incise nelli rami, sieno pubblici, niente dimeno la facoltà di fare simili incisioni resta privata, ogni qual volta uno previene nel stamparle, e ne ottiene il privilegio, durante il quale deve essere vietato a chiunque volesse di poi ristamparle in suo pregiudizio; nell'istessa forma, che nelli termini addotti di sopra, dev'essere proibito ad un'Artefice il prendere l'insegna, o Marca dell'altro, che avesse prevenuto, ancorche tale Insegna, o

Constant. ad Statut. Tom. II.

Marca fusse tolta da una cosa publica, e comune, come fermano li Dottori pienamente rapportati dall'*Heppingo de Jur. Insign. & Armor. c.14. n.114. & 176.* e de quali si serve nelli proprii termini dell'Impressori il Tranchedino *dic. consil.2. n.11.* dove nel vers. *Adinus premere debet*, soggiunge, che chi ha prevenuto *intra potiora habet*.

Il che deve dirli, ancorche si pretendesse non dolo malo volerli fare tali ristampe, *dummodo ex eo sequatur damnum alterius, quia non licet excedere fines iustitiae, & aequitatis*, e s'asserisce essere dall'intentione lontano ogni motivo di fraudare l'altrui opere, poiche *ex animo sit re ipsa, & licet desit fraudis affectus, non tamen deest damni effectus, a quibus abstinere oportet*, come contro chi medesimamente volesse occupare l'Insegna, o Marca da altri prevenuta, e preoccupata, discorre Pietro degl'Ubaldi de *duob. fratrib. p.1. principal. sub nu. 71. vers. Non enim licet, & vers. Nam posito*.

Come ne pure merita alcuna riflessione ciò, che si asserisce essere stato altre volte giudicato coll'occasione del Giornale de Letterati, cioè, che non ostante il Privilegio concessione al Sig. Nazari, si potesse quello far stampare da altri, perche benché fosse l'istessa cosa, era però di composizione diversa. Mentre questo esempio non solo non s'adatta al caso nostro, per la disparità delle circostanze, e particolarmente, che in quello si trattava di stampare il Giornale sudetto per l'avvenire, non altrimenti di rifare, e ristampare il già composto, e fatto stampare dal Sig. Nazari, ne però esso non restava punto pregiudicato nell'interesse, e denaro speso; Poiche quanto a quelle copie, che si vendevano in fogli volanti mensualmente, conforme il Metodo di dett'Opera, nè haveva di già immediatamente ritratto il denaro speso, e conseguivone il lucro, che dalle medesime poteva ricavarli; Quanto poi all'altre copie, che restavano da unirsi alliente nel fine di ciaschedun Anno, e venderle in forma de Libri, restava intatta, e non pregiudicata l'Opera da esso antecedenemente fatta stampare, la quale mai fu preteso di ristampare, nè copiarla la medesima, nè rifacendola di nuovo, anzi più tosto restava coadiuvata da quello, che si fosse posuto proseguire in continuatione della medesima, quando esso havebbe cessato, come seguì, di proseguirla, e così al più restava pregiudicato al lucro cessante, e non al danno emergente. Ma ancora perche il sudetto esempio è valevole più tosto a ritorcersi contro gl'Avversarii, & ad esser di scorta alle Sign. VV. Illustrissime, acciò possino più evidentemente conoscere, non essere espediente dare alcuna moderazione a simili Privilegii, o fare altro provvedimento, che in qualsivoglia maniera tanto direttamente, quanto indirettamente possa essere a quelli pregiudiziale, mentre havendo considerato il Sign. Nazari, che dalla simiglianza, che poteva essere fra la sua Opera, e quella, che fu giudicato poterli fare da altri, l'equivoco, che poteva nascere in disavvantaggio del suo Privilegio tralasciò continuarla, come si è detto, & il Stampatore, che a sua emolatione intraprese quell'affare, non poté proseguirla, mentre non havendo havuto talento, & abilità di farla da se stesso, hebbe necessità di servirli dell'opra degl'altri, li quali non essendo allettati da alcun lucro, nè premio, presto cessarono, e si ritirarono da simil briga, essendo rimasta in questa forma privata la Republica litteraria d'un'opera tanto profittevole, e mancata alla Città di Roma il lustro, che da quella conseguiva.

E però, si come l'esperienza dimostra, e la ragione persuade, che simili privilegii non solo devono essere conservati, e mantenuti, ma dilatati, & ampliati nella loro interpretatione, poiche la ragione, e l'equità, che sono state il motivo di concederli, l'istesse sforzano a largamente interpretarli, acciò ne resti pienamente con seguito l'effetto, come discorre l'Enckelio de *privil. lib.2. c.4. n.8.* Così ancora le medesime operano, che debba dirli affatto vana, & insussistente la querela, che si fa dagl'Avversarii, che li Privilegii dalli nostri Principali ottenuti, si sieno resi quasi perpetui per le molte proroghe fattene, pretendendone per questo la revocatione. Mentre non deve dubitarsi, che per le cagioni, per le quali furono concessi la prima volta, potessero di poi ancora prorogarsi, anzi con maggior facilità, essendo che per la proroga non s'innova cosa alcuna, secondo li Dottori addotti dal Rocca *disp. jur. select. c.89. n.8. lib.1.* nè però devono essere revocati, come abundantemente ferma Paolo di Castro *integ. conf.229. lib.1.* conchiudendo nel fine - *Ad tertium respondeo, quod, etsi primus contractus fuit absolutus, poterit Papa ipsum extendere de gratia, iusta, & rationabili causa subsistente, ut hic fuit & c. etsi Papa ab initio concessisset, revocare non*

potuisset per rationes, ut supra tactas, ego nec nunc - dove parla del Papa succeduto a quello, che aveva concessa la proroga della gratia, della quale esso discorre.

Tantò più considerando, che si tratta di privilegii concessi in materie, che non sì presto sono solite à conseguirne l'effetto, e per il molto tempo, che ricercano per essere perfezionate, e per il maggiore, che vogliono per essere elitate. 99 Onde siccome il Carpzovio in alleg. Jurisprud. Ecclesiast. consistorial. lib. 2. diffinit. 214. n. 1. dice quanto alli Libri-*cum Bibliopolæ sumptibus non minimis libros excudere faciant, quorum satisfactio, & lucrum, quod inde sperant in multis sæpe differant annos, quandoque etiam raros inveniant emptores* - E che però *invidendum ipsis non est, si providè agant, seque certo privilegio muniant, ne alius quisquam eosdem libros Typis imprimere curet* - Molto più deve ciò dirsi quanto all'impressioni dell'Opere, che si fanno coll'incisione delli Rami, nelli quali essendo maggiori li sudetti pericoli, molto meno deve essere invidiato chi accingendosi à tal'impresa ne ottiene non solo il privilegio, ma ancora le proroghe: Particolarmente se il privilegio antecedente fosse ristretto ad un breve termine d'un decennio, come furono li privilegii la prima volta concessi à Gio: Giacomo de' Rossi Autore delli nostri Principali, dentro il quale simili materie è certo non poter conseguire l'effetto propostosi, e però altrove, e nelli 100 luoghi, dove è più frequente tal professione, si concedono per venti, trenta, e cinquanta anni, come attesta il Sig. Valiant nel suo erudit. Parere di sopra accennato, e ne rende ancora certi il Fritschio d. tr. de Typograph. & c. differt. 2. c. 5. n. 17. & seq. dove non solo afferma, che benchè non sia solito concedersi un simile privilegio in perpetuo, niente di meno si concede per decennium, vicennium, & c. e che è convenevole quando res exigit illud prorogare.

Supplicando in oltre riflettere, che due furono li privilegii la prima volta concessi al detto Gio: Giacomo de' Rossi dalla S. m. d' Alessandro VII. e delli quali sono state dipoi date le proroghe dalli suoi Successori: Uno, cioè dell' Anno 1657. con il quale ad esso concesse la privativa sopra l'incisione, e Stampa delli Ritratti degl' Eminenti. Sig. Cardinali per lo spatio limitato di diec'anni, del quale benchè successivamente nè sieno state date le conferme, e proroghe, dalle ss. m. m. di Clemente X. Innocenzo XI. & Alessandro VIII. ciò è stato fatto con somma ragione, poichè era stato concesso sopra una cosa, che riguardava ancora il futuro, e che riceveva accrescimento dall'avvenire, perlochè di natura sua tal privilegio dovea essere perpetuo, secondo ciò che dice l'Alciato nella l. verbum erit 123. n. 7. ff. de verb. signif. E però con somma giustizia molto più poteva successivamente prorogarsi secondo il tenore, ch'era stato la prima volta concesso, non ostante, che in quello fosse detto privatamente dover esser permesso al sudetto Gio: Giacomo imprimere l'Effigie de' Cardinali ancora futuri dal giorno della loro creatione, essendo stata questa un'espressione fattasi d'una cosa, che già tacitamente v'era cōpresa, mentre indefinitamente era stato concesso di far imprimere l'Effigie de' Cardinali, il che conseguentemente comprendeva la loro serie da continuarsi ancora per l'avvenire, poichè li privilegii, e concessioni fatte con parole universali, e collettive, comprendono in se tutto ciò, che sopravviene, o puole sopravvenire in augmento di quelle, come dall' Angelo nella l. Servitus n. 8. ff. de servitut. Urban. prad. in questi precisi termini delli privilegii prova Fabio de Anna cons. 61. n. 7. & plur. seq. ac per tot. lib. 1. onde Guido Papa nella dec. 439. esaminando, se un privilegio concesso dal Principe di esenzione dalli pedaggi soli i pigarli nella sua Città, o Villa, s'intenda ancora concesso quanto all'altre Città, o Ville dipoi acquistate, & accresciute, decide per l'affermativa con queste parole - *Præterea tales Villæ sic acquisite, & infra limites Terræ suæ situate, statim facta acquisitione censentur esse de Terræ suæ, perinde se ab initio forent.*

Considerando particolarmente, che se in vigore del sudetto privilegio li nostri principali non havessero assunto, & assumessero tal impresa, fattasi una promozione, in vano si aspetterebbe di vedere l'Effigie delli promossi alla Dignità Cardinalizia, che pure ciascuna all' hora con lodevole curiosità ansiosamente desiderarsi, quasi dall' Europa tutta, per conoscere almeno nelli Ritratti quelli, il merito delli quali è applaudito dalla fama, e remunerato dalla beneficenza de' Sommi Pontefici, con essere elevati à grado sì grande, mentre qualsivisa delli recurrenti, o altri non potrebbe imprimere una, o due al più, e non un numero grande, e compito, del

quale è succeduto talvolta farsi le Promozioni, come in vigore del privilegio hanno fatto non solo in pochi giorni, ma in poch'hore li nostri Principali, mentre con quello restavano assicurati, non dover essere pregiudicati alle gravi spese, che in simili congiunture conviene fare; Et in oltre avvertendosi, che del detto privilegio si sono serviti li nostri Principali solamente in far imprimere l'Effigie delli Cardinali nelle sudette congiunture delle Promozioni, e per continuarne la serie da essi principiata, senza mai impedire ad altri l'imprimerle, o farle imprimere per Libri, Conclusioni, & altre cose simili, come è palese.

L'altro privilegio poi concesso al medemo Gio: Giacomo dal sudetto Alessandro VII. fu dell' Anno 1664. per tutte l'Opere da farsi, ristretto parimente à soli dieci anni, quali terminati non fu, nè confermato, nè prorogato fino all' Anno 1687. nel quale fu prorogato, anzi per meglio dire à tenore di quello nuovamente concesso dalla S. m. d' Innocenzo XI. con il motivo delli tempi calamitosi, & altre ragioni ivi espresse, con un' aperta dichiarazione, che non s'intendesse in vigore di quello tola la libertà à gl' Artefici dell' istessa professione di poter fare simili Opere di propria invenzione, ma che ad ogn' uno fusse ciò permesso nell' istessa maniera, che fin all' hora aveva praticato farle di propria invenzione il medemo Gio: Giacomo dal che resta apertamente convinta la falsità della querela sudetta, e che mai può dirsi, questo privilegio essersi reso quasi perpetuo, come cercano dare ad intendere gl' Avversarii, mentre è manifesto essere stato temporaneo; benchè una sol volta prorogato, o nuovamente concesso, essere ciò succeduto dopo lo spazio di tredici anni dentro il qual tempo è stato libero à ciascheduno incidere, o far incidere qualsivisa cosa, ancora copiando quelle fatte incidere dalli nostri Principali, come particolarmente hà praticato uno delli Ricorrenti, e sempre è stato permesso, come presentemente non viene impedito il fare tutte quell' Opere, che potessero fare di propria invenzione, del che però non si sono mai curati, nè si curano, con tutto che ne sia così largo il campo, cercando solo d'insidiare all' Opere delli nostri Principali, alli quali però hanno cercato riparare coll' impetrazione delli privilegii à guisa degl' altri delli quali il Grihandro Oeconom. legal. dic lib. 1. cap. 20. num. 73. avvisa - *Quod imitantur, qui Libris noviter editis privilegia Principum de non recudendis intra decennium præfigunt contra Typographorum insidias.*

Finalmente non è d'alcun rilievo ciò, che con esagerazioni, & esclamazioni più volte si ripete, che simili privilegii sieno pregiudiziali al publico, l'uti e del quale dev' esser preferito all' interesse privato, mentre per la resistenza delli medesimi manca non solamente à molti virtuosi di simil professione il modo di approfittarsi della loro industria, ma ancora à gl' altri il modo d'havere più, e diverse stampe di varie opere con emulazione virtuosa in azioni, e prospetti diversi, e con vario studio formate; Poichè tralasciando, che la regola, che l'utilità publica deve essere preferita alla privata, non procede quando la publica restasse confusa colla privata, e questa non fosse sotto la publica, come nel nostro caso, nel quale i privilegiati ne sentirebbero il danno, e non solo egualmente, ma maggiormente da loro può esser soddisfatto al publico, perciò che nelli termini d' un' simil privilegiato prova il Marci dec. Pisan. seu vot. 217. n. 22. & 23. p. 2. Si risponde esser questi vani, e speciosi pretesti per mascherare l'emulazione della loro istanza, come appunto à simili Oppositori risponde il Fritschio de Typograph. dic differt. 1. c. 6. n. 18. dicendo - *Quamvis speciosum promovendi boni publici prætextum utuntur, revera tamen privatis dumtaxat commodis suis in hac parte velificantur, seguitado ad ammonirli - Serio ergo Bibliopolas, et Typographos quosvis exhortor, ut ab hoc instituto charitati proximi, vel maxime adverso, ipsi temperent, il che ancora ripete nella differt. 2. c. 5. n. 28. dove dice esser questa res sanè iniquissima, & charitati Christiana prorsus contraria, adeoque à Magistratu non immerito confiscatione librorum, multa pecuniaria, vel alia arbitraria puniuntur.* Mentre per altro à tutti è noto, quato più esattamente sia soddisfatto al publico coll' opere, che si fanno dalli nostri Principali, come parlando di Gio: Giacomo loro Autore, dimostra il Sig. Cavalier Mandosi nella sua Bibliothec. Rom. cent. 5. num. 100. 108 E che molto più vantaggio riceve l'universale delli benefizi, li quali essendo per lo più Forastieri non havrebbero modo di vivere, nè potrebbero servirsi della loro industria, per mancarli li mezzi da operare à loro conto. Ne però deve ha-

ve haverli in alcuna considerazione il preteso pregiudizio delli soli Avverfarii, quando vi fosse, il che si nega, non essendovi ancora fra le leggi alcuna, la quale sia giovevole à tutti, e che in qualche maniera in certi casi non apporti delle volte pregiudizio alli particolari, ò circa le cose, ò circa le persone come disse Marco Catone appresso Livio lib. 24. E però siccome nella legge, così ancora nel privilegio si deve

109 solamente considerare *si majori parti, & in summum prodest*, come osserva l'Enckelsio *de privileg. lib. 1. c. 12. n. 2.* dicendo al nu. 47. che quando *duo concurrunt, quorum utriusque damnum, utrique commodum, propositum est, tunc ut iustitia conservetur, aequitas arbitrium gerere, & digniorem causam eligere, ac preferre debet, cum jus aliud alio aequius sepius inveniatur*, soggiungendo al n. 48. non esser però vera la regola, che nessuno possa locupletarsi con il pregiudizio dell'altro, se ciò fa con ragione approvata dalla legge, ò universale, ò particolare, come è il Privilegio, secondo la dottrina del Baldo nella l. *naturaliter* 13. ff. de *condict. indebit.*

Perlochè da tutto ciò pare possa essere rigettata l'istanza degl'Avverfarii, e dichiarato competere alli nostri Principali il dritto di prohibire alli medesimi tutto quello, che potesse essere contrario alli loro Privilegii, mentre quelli, 111 *qui ejusmodi Privilegiis artem aliquam exercendi gaudent, jus alios prohibendi habent*, come doppo gl'altri, che rapporta, precisamente ferma il Berlichio dec. 150. n. 35. p. 1. Il che si spera dalla retta giustizia, & sperimentata prudenza delle Signorie Vostre Illustrissime &c.

Tenor Secundi Memorialis.

CIA' che si è benignamente compiaciuto N. S. di com- mettere alle Signorie VV. Illustrissime la revisione del giudicato della Congregatione deputata, col quale ad istanza delli Stampatori, Pittori, & Incisori nostri Avverfarii fu rescritto sotto li 10. Marzo 1695. contro li Privilegii già conceduti al fu Gio: Giacomo de Rossi, & à Domenico, e Lorenzo Filippo di lui Eredi - *Posteriora privilegia non suffragari, & servandum esse indultum S. m. Innoc. XI. pro operibus incis, & excussis ante dictum indultum Innoc. XI. dumtaxat, excepto tamen privilegio incidendi effigies Eminentissimorum Cardinalium: quo vero ad opera postmodum incisa, vel incidenda supplicetur in casibus particularibus*; ben si persuadono detti Domenico, e Lorenzo Filippo poter ora ottenere una del tutto favorevole determinazione, affidati su le proprie ragioni, quali sperano siano per essere dalla clemenza loro, accompagnata da una somma integrità, e giustizia opportunamente riconosciute, e ponderate.

Presupposta per tanto l'esistenza del privilegio già conceduto da Alessandro VII. che da la privativa per dieci anni all'opere fino à quel tempo incise, e publicate dal giorno della seguita loro publicatione, si come à quelle si fossero succediamete da Gio: Giacomo fatte scolpire, e publicate, convalidato successivamente con nuove gratie dalle S. me. d'Innocenzo XI. d'Alessandro VIII. e da N. S. felicemente Regnante: per procedere apunto con la chiarezza necessaria, e così secondo l'ordine tenuto da Matteo Gregorio de Rossi, uno delli Avverfarii nel Memoriale, che è stato ultimamente alle SS. VV. Illustriss. presentato, dividendo il predetto rescritto in più parti; la prima delle quali è contenuta in quelle parole - *posteriora privilegia non suffragari, & servandum esse indultum. S. m. Innoc. XI. pro operibus incis, & excussis ante dictum indultum Innocentii XI. dumtaxat*; La seconda nelle seguenti, ivi - *Excepto tamen privilegio incidendi effigies EE. DD. Card.*; e la terza in quella clausola, con cui s'impone alli predetti Domenico, e Lorenzo Filippo di dover prender un privilegio particolare per ogni opera, che publicar vorranno in avvenire, ivi - *quo vero ad opera postmodum incisa, vel incidenda supplicetur in casibus particularibus*, ben chiaramente si comprenda quanto gravanti s'ino per detti heredi la prima, e l'ultima, e con quanta ragione siasi perciò ricorso da Nostro Signore per ottenere il riparo d'un tanto gravame, mentre con la prima ordinandosi l'osservanza della sola grazia d'Innocenzo XI. e che si pretende presentemente consumata, revocate restano le nuove grazie posteriormente ottenute dalla S. m. d'Alessandro VIII. e da N. S. e con l'ultima dicendosi, che debbano detti Domenico, e Lorenzo Filippo ricorrere per ogni opera che vorranno incidere, si abolisce, e revoca totalmente il privilegio d'Alessandro VII. per l'opere da publicarsi, in modo che in senso del rescritto restano di presente li detti Domenico, e Lorenzo Filippo senza privilegio veruno, tanto per l'opere già publicate, che per quelle pensavano di pubblicare con-

Const. ad Stat. Tom. II.

tant'augumento del decoro di Roma, e con tanto beneficio della Republica de Letterati, e pure è certo, che detto privilegio con le sudette grazie rinvocare non si potevano secondo la disposizione di ragion commune, che perpetuo vuol che sia quel beneficio, cioè à dire quel privilegio, che al Suddito dal Principe è stato una volta gratiosamente conceduto, c. 112 *deceat de reg. jur. in 6. ivi - Decet, concessum à Principe beneficium esse mansurum §. illud. in auth. Constitutio, qua de dignit. & Episcop.*

E questa è l'opinione più vera, e dalli DD. nostri communemente ricevuta, che senza l'esercizio d'una potestà plenaria non si possa rinvocar il privilegio, nè variare la di lui natura, ma che debba continuar sempre in quella forma, che è stato una volta conceduto, come ben ferma il Sordo nel *conf. 419. dal n. 45. al 50.* ove dopo d'haver stabilito, che regolarmente il privilegio deve esser immutabile, e che quando è stato una volta concesso più non si può mutare, stante che si come il Principe non può togliere le ragioni delli suoi Sudditi, nè meno può alterarle; passa poi à dire, che non potendosi questo rinvocare per via ordinaria, mà solo con esercizio d'autorità assoluta, libera, & esente dall'osservanza d'ogni legge, ivi - *id terminatur solum ex plenitudine potestatis, nam quoad viam juris, & ordinariam potestatem privilegium debet esse immutabile*, essendo questa una cosa odiosa, per questo non deve praticarsi senz' il motivo d'una urgentissima causa; e quando si esercita in pregiudizio del privilegiato senza una più che necessaria, giusta, e legittima causa, all'ora la pienezza della potestà diviene, *plenitudo tempestatis, et iniquitatis*, & è questo detto del Sordo pienamente comprovato dal Castil. *quorid. contr. lib. 6. c. 18. n. 140.* ove pur egli ferma, che il privilegio conceduto al Suddito non si può rinvocare, nè pure dall'istesso Principe senza il concorso d'una causa necessaria, & urgentissima, dicendo egli, che il Principe deve in ciò rendersi del tutto imitatore dell'istesso Iddio, il quale mai 115 *revoca li beneficii una volta conceduti, mà gli accresce con esercizio di liberalità, Unde etiam Princeps (dice egli) imitando Deum, non debet, nec potest privilegium suum semel concessum revocare, cum Principis privilegium debeat esse perpetuum, & effectus privilegii sit, ut Privilegiatus debeat pacifice gaudere privilegio, ita quod nec Papa etiam contravenire, nisi ex causa, cum Papa met ipse dicat nullius privilegium se velle infringere*, e doppo di lui ciò molto benè comprova il Boscoli trà le *consulte*. del Manzi mio maestro *consult. 392 nu. 29. 30. & 31.* ove seguitando quello dicono li DD. sopra il Tello nella l. *digna vox C. de leg. e nel c. 1. de probat.* molto 116 al proposito nostro conclude, niente più convenire al Principe Successore, quanto il procurare di mantenere religiosamente li privilegii conceduti dall'Antecessore, e col detto di S. Gregorio in *lib. 6. rez. c. 16.* comprova, *quod rescindere bene ordinata* (mediante la revoca delli privilegii) *est docere ceteros exemplo sui ipsius quandoque instituta post se revocare, & dissolvere, quod nimis asperum est, & bonis moribus inimicum, ita ut Princeps, qui bene ordinata per suum Predecessorem infringit, dicatur sibi injuriam facere*, dicendo di se stesso Gregorio Papa nel *Can. Si ea 4. caus. 25. q. 2.* - *Si ea destruerem, quae Antecessores nostri statuerunt, non construer, sed everfor esse justè comprobaret, restante veritatis voce, qua ait, omne Regnum in se ipso divisum non stabit, et omnis scientia, & lex adversum se divisa destruetur.*

E se questo procede per ogni privilegio, molto più deve osservarsi, quando si tratta, come nel caso nostro di privilegio conceduto con titolo oneroso, & in remunerazione di qualche publico servizio, dal quale si è considerato dal Principe poterne risultare utilità, e decoro al Principato, mentre in questo caso il privilegio non può, nè deve considerarsi come pura grazia, mà bensì come una ricompensa necessaria, senza la quale il Privilegiato non farebbe indotto à procurare, e promuovere l'utile del Principato, e così come un contratto obligatorio del Principe al Privilegiato, e del Privilegiato al Principe, e perciò reso nel tutto irrettrabile, anche dalla pienezza della potestà dell'istesso Principe, come seguita il Sordo nel citato *conf. 419. dal nu. 53. & seqq.* ove dice, che allora il privilegio passa in contratto, quando - *vel conceditur non subdito, vel datur Subdito sub aliqua obligatione, qua loco pretii succedat, puta si Subditus promittat certum quid facere*, e precisamente quando si concede *propter merita*, per la ragione ivi addotta, e presa dal Tello nella l. *sed & si leges §. consuluit ff. de petit. hered.* cioè à dire, perche ogn'uno è obligato - *Benefacienti benefacere*, l'istesso ferma il citato Castil. al *num. 149.* ove allega 24. ben-

Bb 4 gravi

gravi Dottori, che approvano questa opinione confermata
 118 dal suddetto Boscoli nella citata *consult. 392. n. 30.* ove secondo la dottrina del Suarez *de legibus lib. 8. c. 37. n. 6.* così conclude -- *neque id potest Princeps de plenitudine potestatis, quia quod datur in remunerationem non procedit à mera liberalitate, sed ab obligatione, qua tenemur benemerenti satisfacere.*

Che poi tale sia il nostro privilegio, e che per l'istesso motivo siano state concesse le nuove concessioni, e conferme, ben si cōprova dal di lui tenore non meno, che da quello dell'istesse nuove grazie; & à questo deve aver ogni riflesso per la di loro legitima osservanza, & interpretatione
 119 *c. 7. de privileg. cum concordant. relat. per Saminat. inter cons. li. Manf. consult. 651. in princip.*

Si hà dunque, che in tantò Alessandro VII. si mosse à concedere à Gio: Giacomo la richiesta grazia, in quanto considerò il decoro, che risultare ne poteva à questa Metropoli dell'Univerſo da poterſi diffondere per lo Mondo tutto con il commodò, e facilità della Stampà le di lei tanto ammirabili Architetture, Sculture, Pitture, Piazze, Colonne, Fontane, e simili cose atte veramente d'eccitare la curiosità, & il desiderio di goderne; e vagheggiarne originalmente la veduta, dal che poi ne risulta l'utilità pubblica per l'affluenza del denaro, che seco porta il cōcorso delli Forastieri, e vidde; e conobbe molto bene, che non potevasi giunger' à questo intento senza una gravissima spesa di chi si assumeva tale assunto, ne voleva il dovere, che restar dovesse per la medema danneggiata; ciò spiegano literalmente le di lui parole proemiali, ivi -- *Exponi fecit ipse varia Opera anelis tabulis incidi; & excudi magna sua impensa, & incommodo curaverit, aliqua nova in se adhuc facta pariter incidi, et excudi curare intendat, & essendo queste replicate, e poste in principio delle di poi ottenute nuove concessioni, non solo dimostrano haver' havuto l'istesso fine Innocenzo XI. Alessandro VII. e N. S. ma contenendo in loro istesse la causa finale stata solo in questo caso di provvedere, accio non restasse danneggiato Gio: Giacomo nelle opere fatte, e da farsi, per produrre al publico di Roma, alla Republica Letteraria, & al Mondo tutto l'accennato beneficio, dimostrano qual fia stata l'intenzione, e volontà del Concedente, & hanno perciò in loro tal forza, & efficacia, che vagliono à regolare in tutto, e per tutto il privilegio, e così devano in questo caso far sì, che nella di lui manutenzione, & osservanza habbiasi d'haver sēpre questa cōsiderazione che resti tolto ogni possibile pericolo, col quale possano detti Domenico, e Lorenzo Filippo restar danneggiati nella spesa già fatta, e che vorranno fare per la pubblicazione delle di loro Opere, mentre tal danno resterebbe causato contro la mente gratiosa del Conceditore del Privilegio, che hà voluto gratiosamente ripararlo, come fermano li Dottori citati dal Manſio nella *consult. 375. n. 20. & seq. ivi -- Causa enim in proemio dispositionis adjecta tam è efficacia, & aucto potens est, quod ut ajunt, velut corpus ab anima; ita dispositio sequens ab ipsa proemiali ratione regulatur*, soggiungendo, che per questo deveſi attentamente considerat sempre il principio del Privilegio, *cum juxta illud omnia sequentia soleant adungi*, secondo il Testo nella *l. finale ff. de hered. instit.**

Et è regola ben'ordinaria, che dalla causa finale della gratia ne risulti, e si desuma sempre l'interpretazione dalla medema, come doppo l'Urceol. *de transact. g. 7. n. 55.* ferma il Boscoli nella citata *consult. 392. n. 25.* e che questa sia sempre quella, dalla quale conoscesi puramente mosso l'animo del Principe alla richiesta grazia; senza la quale non l'havrebbe concessuta à differenza della causa impulsiva, pur lo fermano li Dottori allegati dal Manſio nella *consult. 505. n. 9. e 10.* dichiarando -- *causam finalem illam verè dici, quæ est propria, & principalis causa dans sufficientem rationem concedendi gratiam, & reddens illam justam, et honestam.*

Verificandosi per tanto, che sia stato veramente concesso il privilegio à riguardo della spesa fatta, e da farsi, e per riparar con questo il danno di quella; resta chiaro, che la grazia derivi da titolo oneroso, non da pura, e mera liberalità del Principe, e per questo non si possa, ne si deve in modo alcuno rinvocare giusta l'autorità sopra riferite, alle quali s'aggiunge il Klock. nel *cons. 1. n. 36. e 37. vol. 1.* ove dice, che simili privilegi sono di tal sorte, *ut nequidem ex causa ingratitude revocentur*; E ben la discorre l'istesso Manſio nella *consult. 451. n. 12.* così dicendo -- *Bene verum est, quod illa sunt privilegia, quæ ex causa onerosa concessa sunt, & ac quidem jure non possunt à Principe revocari, & ea est ratio, quia cum tranſeant in rem contractus, Princeps contra-*

bendo uti privatus obligatur, & cum hac obligatio ex naturali justitia oriatur, inde est, quod pacta cum Subditis inita servare tenetur.

Conosciano la forza di questo discorso gli Avversarii, e per evitarla suppongono possa esservi stata, & esservi necessaria, e giusta causa di rinvocare non meno le predette due gratie posteriori di Alessandro VIII. e di N. S. che d'abolire l'istesso primo privilegio d'Alessandro VII. Et in ordine alle predette gratie dicono esser state queste surrettivamente estorte, e così nullamente impetrate, desumendo la surrettione dal non esser stata narrata ad Alessandro VIII. la già concessuta dalla S. m. d'Innocenzo XI. e quanto al privilegio lo pretendono esorbitante, perche contenga una specie di Monopolio, e contro l'utilità pubblica, causa ben giusta, come essi dicano, di rinvocare i privilegi.

Per rispondere dunque al preſupposto motivo della surrettione, la quale non distinguendosi dall'orettione, come doppo il Fagnano nel *c. super litteris nu. 5. de rescript.* ferma la Rota *decis. 533. n. 1. p. 18. tom. 2. rec.* suppone il delitto, di essersi occultato malitosamente al Principe ciò, che poteva rimoverlo, dal condescendere alla concessa gratia, o pur renderlo più difficile *c. dudum de elect. c. postulasti de rescript. lat è Bonden. collut. leg. 26. nu. 39. to. 1. ubi quam plurimi concordantes*; Per prima risposta son supplicate le Signorie VV. Illustrissime benignamente ponderare, che per escludere la preſupposta malitiosa occultatione della gratia già conseguita basterebbono due fortissime presunzioni, che militano à favore di detti Principali, mentre escludendo queste il delitto, che mai non si presume, come nota il Farinac. nel *cons. 108. n. 43. e nel cons. 112. nu. 8. lib. 2. to. 2.* gravano gli Avversarii di doverne dedurre una più che concludente prova, giusta quello, che ferma Beron nel *cons. 193. numer. 2. tom. 3.*

La prima delle presunzioni si è, ch'essendo Domenico, e Lorenzo Filippo eredi di Gio: Giacomo impetratore della non espressa precedente nuova concessione impetrata da Innocenzo XI. in loro si presume di questa l'ignoranza, ogni qual volta non se ne provi la scienza come fermano Gratian. nella *disf. 40. m. 37. Bonden. collut. 20. n. 50.*

La seconda è quella, che risulta dalla qualità della causa, non espressa, cioè à dire della predetta gratia, della quale, come d'un privilegio, deve maggiormente presumersi in detti Eredi l'ignoranza; mentre questa si presume d'ogni privilegio estrinseco, & non contenuto nel corpo di ragione comune, come ferma il Cost. *de fact. scient. & ignor. inspect. 98. n. 1. in respons. ibid. impress. nu. 14. in distinct. 66. nu. 8. cons. 1. & post eum Klock. cons. 7. n. 937. vol. 1.*

E perche alle presunzioni molto accresce di vigore il verisimile, non dovendosi mai credere l'inverisimile, Bonden. nella *collut. 38. nu. 846. Valenzu. cons. 113. n. 59. tom. 2. ben verisimile parmi, che l'omissione sia stata, come essi dicono, cagionata effettivamente dalla predetta ignoranza, poichè se detti Domenico, e Lorenzo Filippo havessero havuta scienza della predetta gratia, non è punto verisimile, che havessero procurato d'ottenere quella, che da Alessandro VIII. diceli surrettivamente estorta, stante che posta la predetta prima gratia, rendevasi loro quasi superflua la seconda, mentre dovendo questa principiare dalla data delle Lettere Apostoliche, e così di Gennaro del 1691. veniva quasi à terminare con la prima, che diceſi presentemente spirata, si che posta questa consideratione, come non può mai crederſi, che habbiano loro voluto commettere una surrettione, per impetrar ciò, che rendevasi loro quasi superfluo, così convien supporre cagionata la taciturnità dall'ignoranza, la quale di sua natura più facilmente si presume, che la scienza *cap. presumitur de regul. jur. in 6. Larea allegat. 192. numer. 16. & seq. Barboſi axiom. 113. num. 12.* Et esclusa in tal forma la taciturnità malitiosa, & ordinata à supplantare il Principe, & à renderlo più facile à conceder ciò, che havrebbe negato, se il taciuto fusſeli stato espresso, non vi è dubbio alcuno, che resterebbe ancora bastantemente esclusa la surrettione, ne potrebbeſi considerare più vizio alcuno nella gratia per il Testo litterale nel *c. gratia de rescript. in 6. alleg. dal Lapo alleg. 89. n. 3.* e giusta la dottrina d'Innoc. in *c. cum nostris de concess. prebend.* ciò ferma mirabilmente la Rota avanti Bell. *mer. dec. 4. per tot. ove dice, che falsi expressio non dolosa, quæ verisimiliter non movit Principem ad concedendam gratiam, non vitiat gratiam.* E questo, perche per due ragioni, l'una delle quali, perchè si presume dalla taciuta circostanza*

stanza indotto il Principe alla concessione, e l'altra, perche si presume circonvento il di lui animo dalla fraude, e dalla
 134 *facta machinatione, come considera l'istessa Rota ivi. Nim duplex potest talis falsae expressio reddere gratiam subreptitiam; una quia induxisset ad concedendam; alia quia per fraudem;* E così ogni qual volta si esclude, che la taciturnità sia stata malitiosa, cessa l'una, e l'altra ragione, e cessando queste, come ben seguita l'istessa Rota ivi -- *venta dignus est, qui nec uocuit, nec deliquit;* Il che pur'anco ammettono li Dottori sopra il detto c. *super litteris de rescript.* e particolarmente il Decio n. 3. 21. & 22. l'Abbate sopra il cap. *constitutus n. 2. eodem tit. Menoch. conf. 1. n. 407. Moneta de commut. ultim. volum. c. 6. n. 140. 219. 220. 221. & 279.* seguitato dal Mans. *consult. 505. nu. 18.*

Mà lasciando anche à parte questo per altro fortissimo motivo, e passando alla seconda certamente concludentissima risposta al predetto obietto, si dice esser certo, che à fine, che da tal tacciuto se ne deduca il vizio della surrettione, bisogna, che quello si è tacciuto sia di tal sorte, che avesse potuto ritardare la gratia, quando che fosse stato espresso, e che dal non esserli espresso si conosca mosso il Principe.

136 ad haver conceduto ciò, che havrebbe denegato, perche se il tacciuto non è di tal sorte, nè pure è atto ad indurre la surrettione, stimandosi superflua l'espressione di ciò, che non può muovere il Principe à conceder la gratia, o pure renderlo più difficile, come si hà dal Testo nel detto c. *super litteris, cap. ex tenore, & utrobique* Glofa, Felin. & *caeteri de rescript. Spad. conf. 54. n. 32. vol. 1. conf. 141. n. 2. vol. 2. Rot. cor. Merl. dec. 473. n. 23. 24. & 25.*

137 E la ragione ben la pondera la citata dec. 4. di Bellamer. n. 2. in quelle parole -- *Si enim esset superflua, non esset presumendum aliquid dedolo, quia dolus sonat in machinationem.* E veramente mai può dirsi, che sia stata mente del privilegiato di circonvolvere il Principe con una taciturnità malitiosa, quando vedesi tacciuto ciò, che ò poteva giovare, ò pure non poteva nuocere.

Tale à punto è il caso nostro, mentre se fusse stato espresso ad Alessandro VIII. l'esempio della gratia già conceduta dal suo Predecessore Innoc. XI. questa espressione, ò poteva giovare con render più facile il di lui animo à far sì, che la di lui gratia non dovesse cominciare, che dal di, che spirava quella dell'Antecessore, ò pure non poteva renderlo più difficile à concederla nel modo stabilito, sì perche dandola in tal forma di poco estendeva la già ottenuta; sì perche dal tenore della di lui concessione ben chiaro si comprende, qual fosse il di lui animo d'ampliare effettivamente la gratia, per assicurare con il guadagno alli predetti privilegiati, acciò potessero con questa renderli sempre più sicuri da ogni danno per le spese già fatte, e sempre più animati à farne di bel nuovo, per così procurare à Roma quel maggior lustro, che resultar poteva dalle Stampe di tante di lei sopra enunciate meraviglie.

E questo per indubitato, che null'altro fiasi considerato da Alessandro VIII. nella concessione della richiesta gratia, che il maggiore vantaggio delli predetti Domenico, e Lorenzo Filippo, & il maggior decoro del suo Principato ciò, che ben dimostrano quelle parole espresse nella narrativa della di lui disposizione, e denotanto, come sopra si è provato, la causa finale della nuova gratia ivi -- *Cum autem sicut dilecti Filii Dominicus, & Laurentius Philippus de Rubis vobis nuper exponerunt; d. Io. Iacobus postquam varia Opera huiusmodi pro quorum forsitan aliquibus decennale privilegium ei à prefato Alexandro Predecessore concessum iam expiravit, diversis temporibus excuderat, & in lucem dederat ipsis Dominico, & Laurentio Philippo heredibus in suo ultimo testamento ex asse institutis ab humanis decessit; predicti vero Dominicus, & Laurentius Philippus, publica utilitati, Romanaeque Curiae decori, prout, quod vixit, idem Io. Iacobus fecit, pariformiter inservire intendant &c. nobis propterea humiliter supplicari fecerunt, ut sibi in praemissis opportune providere, & ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignemur &c.* tanto più s'esclude necessariamente la pretesa surrettione, quanto che vedesi, che dall'esserli omessa l'espressione della precedente, non è stata tacciuta circostanza, che contraria fosse alla causa finale della nuova gratia, e che rimover potesse il concedente, ò pure renderlo più difficile, anzi resta comprovato esserli ammesso ciò, che poteva renderlo più facile, e via più moverlo ad ampliare la liberalità de suoi favori diretti unicamente à procurare l'util publico nel vantaggio del Privilegiato, e questo basta per rimuovere

il presupposto vizio, mentre trattandosi di surrettione, che si vuol desumere dall'omissione d'una circostanza estrinseca all'istessa nuova gratia, cioè à dire non toccante la causa finale della medema; Ogni qual volta si conosce, che tal circostanza non poteva alterare l'animo del Concedente, e che non toglieva la causa finale della fatta concessione, cessa immediatamente il motivo d'ogni surrettione, come pienamente ci insegna il Mansio nella di lui *consult. 505. n. 7. 8. 9. & 10.* e ciò per la ragione, com'egli dice -- *quia finalis tantum est illa, cui tamquam principali fundamento innititur dispositionis gratia, & legitima eius origo, & ideo cessante finali, & intrinseca causa cessat dispensatio, non autem cessante causa extrinseca, & impulsiva.*

Saggiunge, che se la surrettione hà solo per fondamento il supposto, che se il Papa pensato avesse, che durava per anco il decennio all'opere già pubblicate in vigore della gratia d'Innocenzo XI. non farebbe forse concederlo à nuovamente prorogare con la di lui seconda gratia; per escluder questo basta il far costare, che il Papa habbia potuto ancorche dubitativamente considerare, che per anche durasse il decennio, e che nulla di meno habbia voluto concedere la di lui nuova concessione, per così maggiormente assicurarla, mentre data questa possibile ponderatione si esclude totalmente la surrettione, che sempre rimane esclusa ogni qual volta si mostra, che habbia potuto il Principe tanto quanto
 139 pensare à quello è stato concesso, come fermano Verall. nella dec. 206. n. 1. e 2. e la Rota cor. Pamphil. nella dec. 38. n. 10.

Che habbia dunque potuto Alessandro VIII. à ciò pensare chiaramente si comprova, poiche se doppo esserli stata espressa la data delle lettere d'Alessandro VII. ivi -- *in simili forma Brevis die 12. Decembris 1664. expeditis &c.* li è stato poi anche detto dubitativamente, che forse era spirato il decennio per alcuna dell'Opere già pubblicate ivi -- *pro quorum forsitan aliquibus decennale privilegium &c. iam expiravit &c.* quando à quel tempo se non si supponeva qualche altra gratia precedentemente ottenuta, era certo, che era spirato il decennio per tutte l'Opere pubblicate prima del 1681. non che per quelle pubblicate al tempo della data del primo privilegio, e così del 1664. da questo usato dubitativo modo di parlare, ben si comprende esserli dato il modo al Papa, onde habbia potuto pensare almeno in genere, che potesse durar'ancor il decennio, e che in tanto si richiedeva la nuova gratia per maggiormente assicurarla, e così posto, che il Papa habbia potuto à ciò pensare almeno in genere, e che nulla di meno sia voluto procedere alla concessione della nuova gratia, non può più dirsi, che si fosse reso più difficile, quando con l'espressione della precedente li fusse stata narrata la per anco permanente duratione del decennio per tutte l'Opere, mentre con esser proceduto alla nuova gratia, doppo esserli stata fatta la medema dubitativa espressione, con la quale poteva ben pensare, che durasse il decennio per tutte l'Opere, il che non poteva essere, che mediante qualche ottenuta nuova gratia, si è bastantemente espresso di voler concedere la gratia, durasse, ò non durasse il decennio, giusta il significato della parola *forsan*,
 140 quale esprimendo un concetto dubio Barbof. de diction. d. 126. n. 3. Gonzal. ad regul. Cancell. gloss. 32. n. 10. & 11. ove notabilmente dice, che quando la narrativa è fatta con questa dictione dubitativa, non è necessario di verificare l'espresso, fa vedere, che il Papa, e nell'uno, e nell'altro caso era sempre disposto, & hà sempre inteso di conceder la di lui gratia, perche sempre si verificava l'istessa causa finale di provvedere all'utile de predetti Domenico, e Lorenzo Filippo, e d'animarli à soccorrere alle nuove spese, con le quali considerava, che si accrebbeva il lustro, e decoro à Roma.

Esclusa dunque la surrettione della gratia di Aless. VIII. deve questa restar ferma, come pure per l'istesse ragioni deve pur'anco restar ferma la conceduta da N. S., e così deve recedere dalla prima parte della come sopra referita resolutione, cessando affatto il di lei fondamento costituito sopra della presupposta surrettione.

Devesi pur'anche per le ragioni addotte in principio sostenere il privilegio d'Alessandro VII. nel modo, che è stato conceduto, e come si è per lo passato praticato, non potendo già mai sussistere la di lui pretesa esorbitanza, nè che possa dirsi contrario all'util publico, come restrittivo, & impedimento del commercio frà li seguaci dell'istessa arte; E perche tutto questo è stato pienamente dimostrato nelle scritture date con occasione della prima disputa, e che hora nuovamente si esibiscono, parmi superfluo il replicar l'istesse

se cose; tanto più, quanto, che nelle due risposte l'una toc-
cante il fatto, e l'altra ciò, che poteva dirsi di ragione, è stato
rimosso sì fattamente ogni obietto, che non rimane da po-
tervisi aggiungere risposta alcuna; Tuttavia sono suppli-
cate le Signorie VV. Illustrissime à voler riflettere, che di-
cendosi dagli Avversarii esorbitante detto nostro privilegio
per questo solo, perche suppongono, che il medesimo induca
un Monopolio pregiudiziale al pubblico commercio tanto
rispetto alli Venditori, che alli Compratori; mentre dispo-
ne, che non possa un diverso Artefice dare alle Stampe l'
istessa cosa, o pure imitarla con variarne la politura, & il
prospetto, ingrandirla, o sminuirla, e renderla più vaga con
l'aggiunta di qualche adornamento, come à punto dice il
Breve, ivi - *imitari, seu etiam maiori, vel minori forma, aut
additionum, & ornamentorum prae-textu iterum incidere, aut
incisa excudere, vel alibi incisa, & excusa venum exponere,
& vendere, sine expressa dicti Jacobi & c. licentia possit & c.*
propongono per la pretesa revoca uno del tutto insufficiente
fondamento, mentre caminando ancora con la disposi-
tione del Testo nella *l. unic. C. de monopol. §. Edificiorum quo-*
141 *que Artifices*, ove si dice, indurli il Monopolio, quando frà
li Professori dell'istessa Arte si conviene - *ut ne quis quod al-*
142 *teri sit commissum opus adimpleat, aut in unam alteri solli-*
citudinem alteri percipiat; Onde si dispone ivi, che debba
esser libero à ciascheduno il mettere la mano nell'opera già
da un'altro principata, ut ibi - *Data licentia unicuique ab*
altero inchoatum, & derelictum opus per alterum sine dispen-
dit timore implere, è ben chiaro, che solamente all'ora si ve-
rificarebbe, e potrebbe haver luogo il motivo del supposto
monopolio fondato sopra la disposizione del predetto Te-
sto, quando il privilegio contenesse tal privativa, per la qua-
le restasse proibito agli altri Professori di poterli dar fuori
alcuna stampa, ancorche diversa totalmente dall'Opere
staminate da detti Domenico, e Lorenzo Filippo, e ciò per-
che à loro soli permesso fosse il poter far incidere, e stampa-
re; Mà potendo tutti adoprarsi liberamente nell'incisione, e
stampa di ciò, che non è stato da loro precedentemente in-
ciso, stampato, e pubblicato, non può mai dirsi, che dal privi-
legio resti tolta la libertà dell'incidere, e stampare à chi che
sia, che in Roma voglia esercitarli in un tanto nobile mini-
stero, e indotto il vietato Monopolio; Anzi che non conte-
nendo il privilegio, che la privativa limitata all'Opere inci-
se stampate, e pubblicate, e questo leggendosi concesso per la
sì giusta causa d'ovviare il danno, che potrebbe cagionarsi
alli Privilegiati, se permesso fosse à quelli, che *de alieno labo-*
re lucrum quarunt, come dice il privilegio, di poter ristam-
pare, e con mutar positura, o prospetto, imitar l'Opere già
con tanta spesa incise, stampate, e pubblicate, altrettanto cono-
scesi lontano dal presupposto Monopolio, quanto si com-
prende appoggiato ad una equità, più che naturale, che ri-
chiede, che niuno si habbia da locupletare col danno altrui,
& in questi termini considerato l'affare, ben riconoscesi in-
giusto il richiamo fatto contro tal limitato privilegio, e
resta chiaro doverli sostenere; sostenendosi pur anche l'
istesso Monopolio in vigore del privilegio fondato sopra
143 una causa giusta, come ci insegna specialmente il Bald. so-
pra la detta *l. 1. n. 4.* ove mirabilmente dice, che quantunque
non possino gl'Artefici fare la sopra referita, e dalla legge
dannaia conventionione induttiva del Monopolio, nulla di
meno questa si sostiene, ogni qual volta resti comprovata
dall'Autorità publica, ivi - *Nota quod Macanici, vel Fabri*
non possunt inter se statuerere, nec pacisci, quod de laborerio
unius non intromittat se alter, si tamen tota Civitas statue-
ret hoc, bene valeret de iure; Idem si Artifices statuerent, ha-
bita auctoritate à Republica. E da questa tanto bella dottri-
na di Baldo ne ferma la sua limitatione il Farinacc. frag. p. 2.
144 verbo *Monopolii* n. 306. dicendo ivi, che quando si tratta
dell'util publico, ben anche permetter si ponno i Monopo-
lii, e lo conferma con l'autorità di molti il Tangredin. con-
sult. 3. n. 16., dandolo per assentato, anche secondo il Jus Di-
vino, il Rosa nella consult. 70. n. 12. cum duob. seqq. il Carpoz.
dec. Saxon. 4. n. 12. e gl'altri allegati da Monsig. Ansaldo nel
suo trattato de *Commerc. & mercat. discurs. 26. n. 20.* così di-
cendo - *Addito quod dubitari non poterat de validitate istius*
iuris privativi, cum huiusmodi Monopolia ex iusta causa,
etiam de iure divino permittantur; Et in questi precisi ter-
mini sopra d'ogni altra merita d'esser ponderata la dottrina
del Capom. discept. 262. n. 25. 26. e 27. ove distinguendo pri-
ma il Monopolio lecito dall'illecito così soggiunge - *Ter-*
145 *tius sunt Monopolia utilia ob aequitatem, qua vocatur summa*

ratio, & est attemperatio iuris scripti, ut introducendis ali-
quas machinas, nam poterit ex aequitate introduci, ut à solis in-
troducitoribus vendantur, ut de privilegio concesso Impressori-
bus librorum, ut expediat privilegium illi, qui illum impres-
sit, ne alius vendat, sed solus, qui imprimi fecit per se, vel per
alium, allegando ivi il Limneo ad cap. Caroli 5. art. 17. e l'
Haussero de Monopol. c. 10. n. 41.

Non è dunque da riprovarli, mà da lodarsi questo dagli
Avversarii esagerato Monopolio, mentre in esso vi con-
corre l'utilità publica, e l'equità, che vuole, che sia distinta-
mente considerato l'Inventore, o sia Restauratore d'un Arte
già perduta, quale à punto deve dirsi Gio: Giacomo de Ros-
si, essendo stato così considerato dal Mandosio nella Bibl.
146 Rom. cent. 5. n. 100. E tanto più facilmente approvar si deve
tal privilegio, quanto che non può più dirsi senza esempio,
mentre si dà ora alle Signorie VV. Illustrissime uno del tut-
to uniforme privilegio conceduto già da Paolo III. il 1539.
147 al Tramezini Stampatore in Roma, à cui fù data la privati-
va in genere per dieci anni per tutte l'opere legali, che have-
va fin à quel tempo stampate, e per quelle haveffe stampate
in avvenire, *ne quavis opera in utroque Iure hactenus impres-*
sa, & per ipsum imprimenda per decem annos post impressio-
nem dd. operum à quocumque sine ejus licentia imprimi, aut
vendi, aut venalia teneri possint concedimus, & indulgemus,
dice quel privilegio impreso in fronte al trattato de *Pen-*
sion. Ecclesiast. di Paolo di Roma stampato dal predetto
Tramezini: e ben far deve gran forza un tal esempio per so-
stenere il detto nostro moderno privilegio, poiche dalla
revoca di questo ne resultarebbe tacitamente intaccata l'eli-
stimatione di due Papi, stante che farebbe l'istesso il revo-
care il privilegio, che il riprovarlo tacitamente, che ha-
vessero dato mano, & autenticato con privilegio ciò, che
era illecito, e da non poterli concedere, ne tollerare.

Nè deve parer duro agli Avversarii, che tal privilegio sia
stato approvato con le sudette nuove grazie da Innoc. XI.
da Alessandro VIII. e da N. S. mentre trattandosi d'opere di
esito difficilissimo, e che non può incontrarsi, che nella Pa-
esi di là da i Monti, e particolarmente in Svezia, Danimarca,
Polonia, & Inghilterra, e ben più d'uno, e di due decenni vi
si richiedono, acciò che doppo la publicatione d'un'opera
collà ne giunga il grido, e tornino poi le commissioni neces-
sarie per lo finalimento, come è ben noto, ne può contro-
verarsi da chi che sia, che non ami d'impugnare il vero; al
che si aggiunge, che essendo corsi quali tutti li passati decen-
nii, quando più incrudelivano le Ostilità trà le Nationi, si
sà molto bene, qual'habbiane da ciò ricevuto danno il com-
mercio, onde si è reso quasi impossibile l'haver esito alcuno
nelli predetti Paesi Settentrionali, non volendo li Mercan-
ti arrischiare le proprie sostanze in tempi sì calamitosi, onde
è chiaro, che le nuove grazie sono state concesse con giu-
stissima causa, nè dandosi in queste di più del concesso nel
primo privilegio, essendo stato sempre libero à tutti il poter
operare di propria inventione, purché questa non sia ideata
con una semplice mutatione di prospetto, o sia di positura,
poiche tal mutatione non porta seco nuova inventione, ma
una pura, e ben volgare imitatione, riconoscere si devono, e
tollerarsi come giustissime, & appoggiate ancora alla dispo-
sitione di ragion commune secondo quello si dice nel Testo
148 del cap. cum dilecta de confirmat. rit. vel inuit. seguitato dal
Khoch. nel cons. 11. n. 20., ove dice non doverli mai negare
la conferma del privilegio, che stato sia una volta legiti-
mamente conceduto, *cum petens privilegium antiquari, vel*
deleti renovationem, audiri debeat, come egli dice.

Clarescit ex dictis memorialibus, quale erat bonum Ius
DD. de Rubeis, & quod per resolutionem captam in prima
Congregatione fuerant valde gravati, quamvis in resolutio-
ne secundae Congregationis non fuerint approbata Indulta
quoad universalitatem omnium operum imprimendorum:
Et licet tunc ipse in causa palam non scripserim, adhuc ali-
quid pro jisdem de Rubeis sine nomine studendo operatus
fui; ex quo sic debebam, dum fueram arcta amicitia ad Itri-
149 ctus Ioanni Iacobo de Rubeis de tempore hujus controversie
fatto functo, & eandem fuerim sedulo prosequutus cum
D. Dominico de Rubeis ejus filio, & herede ob ejus praecla-
ras animi dotes; & si Io: Iacobus ejus Pater laudibus extol-
latur ex quo artem incisoriæ in ramine cum magnis expen-
sis, ac laboribus hic in Urbe ferè absoletam quali Iure post-
150 liminii in augustiorem splendorem revocaverit, ex iudicio
Æquitis Mandos. honestissimis verbis eundem Joannem
Jacobum collaudantis in suo libro inscripto *Bibliotheca Ro-*
mana,

- mana, seu Romanorum scriptorum centuria, centur. 5. num. 100.* certè majoribus laudibus extollendus est D. Dominicus ejus filius, dum eamdem artem Incisoriam in ramine majori sua impensa in dies illustriorem reddit, opera quippè magna, & conspicua sub incisione, & impressione post Patris obitum magno ære insumpto publicæ utilitati exposuit, & in dies exponit, ut Urbi, ac Orbi notum est. Et dicto Ioanni Iacobo ultra amicitia vinculum eram summo per adstrictus, dum in suis ultimis tabulis me suæ ultimæ voluntatis executorem nominavit adjunctum Sanctissimo D. N. Clementi XI. tunc Prælato; & cum de tempore aperti testamenti idem nunc Sanctissimus fuisset ad Cardinalatus honorem evectus, ego, ob reverentiam debitam eidem Cardinali, volui me abdicare à munere executoris, existimans illud quoad me in concursu adeo conspicui Cardinalis filere, & cessare debere; sed habita de hoc notitia per eundem Sanctissimum, tunc Cardinalatus honore præfulgentem, summa, ac penè innata humanitate, ac urbanitate, qua pollet, nedum non permisit abdicationem, sed amplius palam professus fuit, summo per letari me in executoria habere confocium, & quod dum ipse erat in gravioribus Sedis Apostolicæ negotiis occupatus pro ipso etiam executoria incumbere, & quod in gravioribus ejus opera, & auctoritas exigeretur, statim certior factus, curasset ea omnia explere, quæ ad adimplendam testatoris voluntatem fuissent necessaria.

- Revertendo ad materiam Monopolii illiciti, & à jure ac statuto hic reprobati, dic, quod illud continet in se crimen odiosum, & detestabile, cum sit contra legem, & charitatem, præcludat viam beneficiendi proximo, & tendat in præjudicium ac summum incommodum publicæ utilitatis, & totius Corporis misci, ut probant ferè omnes Doctores supra relati n. 3. & signanter Decian. *tract. crimin. lib. 7. c. 21. n. 15.* Azeved. *ad leg. recopill. tom. 5. lib. 8. tit. 14. leg. 4. glos. 9. n. 1. 3. & 4.* Klock. *de Arar. lib. 2. cap. 26. nu. 1. & seq.* Giballin. *alleg. art. 5. n. 2.* Massin. *de confisc. q. 17. n. 2.* Reverendiss. Zaul. *ad Stat. Favent. tom. 1. lib. 4. Rubr. 30. nu. 23.* benè Fragos. *dict. disput. 19. n. 104.*

- Quocirca debent Monopolia in omni bene regulata Republica prohiberi (prou. fecerunt statuentes Romani hic) latè Marquard. *de Jur. mercator. lib. 4. c. 6. n. 9. & 10. b. mem.* Massin. *de confisc. q. 17. n. 1. ad 5.*

- Et adeo Monopolia sunt improbatæ, ut neque ex concessione Principis possint exerceri ex verbis *Lunica. C. de Monopol.* Marquard. *d. n. 9. vers. id verò hodie.* Menoch. *de arbitr. cas. 569. n. 27.* Fragos. *d. disput. 19. n. 103.* Cabed. *dec. Lusit. 81. n. 2. in fin. par. 2.* quod tamen limitatur in casibus, & concurrentibus conditionibus supra relatis à n. 52. & seq. ex quo Princeps, ex ibi firmatis, ob sui ærarii necessitates, & aliis justis de causis potest nedum ipse Monopolium exercere, verum etiam privilegium illud exercendi aliis concedere, nec dispositio dictæ *Lunica* ligat Principem Supremum expressè super Monopolii exercitio ex justa causa dantem privilegium. Si tamen ex privilegio à Principe concessio alicui exercendi Monopolium, & quod ipse solus possit aliquid vendere, vel emere, ceteri minus gravarentur, & intolerabile damnum reportarent, teneretur privilegiatus damnum refarcire, & in illius defectum ipsemet Princeps privilegii concessor, Molin. *de iust. & iur. tom. 2. tract. 2. disp. 345. n. 3. in fine.* Giballin. *de univers. rer. human. negotiis. tom. 2. lib. 4. c. 5. art. 5. n. 3. vers. quod si omnibus consideratis.*

- Monopolii autem exercitium nedum est odiosum, & detestabile in foro fori, sed etiam in foro poli, & sic sine peccati labe illud exerceri nequit, Decian. *d. c. 21. n. 3.* Marquard. *de Jur. Mercator. lib. 4. c. 6. n. 11.* Azeved. *alleg. glos. 9. nu. 18.* Fragos. *de Regimin. Reipub. sæpè allegata disp. 19. n. 98. vers. ex qua pena,* & communiter id tenent omnes: quando vero ex iustitia debeat Monopolium exercens restituere pretium excessivum pro quo vendidit, & quid si in sui latitudine pretium non sit undequaque injustum, cum hæc sit materia moralium, videri potest apud Molin. *de iust. & iur. tom. 2. tract. 2. disp. 345.* Fragos. *de Regimin. Reipub. dict. disput. 19.* Giballin. *d. art. 5. n. 4.* Molfes. *ad consuetud. Neapol. to. 3. p. 19. q. 15.* Castropal. *opor. moral. to. 7. de iust. commut. disp. 5. punct. 34.*

- Monopolii poena in foro externo contra illud exercentes est perpetui exilii cum confiscatione bonorum *Lunica, C. de Monop.* Azeved. *alleg. glos. 9. n. 34.* Borell. *de Magistr. A. dict. lib. 3. cap. 8. nu. 3.* Massin. *de Confisc. dict. q. 17. n. 3.* Christin. *dec. Belgic. 98. n. 4. vol. 3.* Reverendiss. Zaul. *ad Stat. Favent. tom. 1. lib. 4. Rubr. 30. n. 24.*

Et talis poena solum per Principem Supremum remitti potest, Azeved. *d. n. 34. vers. nec istam poenam,* Borell. *alleg. c. 8. nu. 3. dict. Zaul. eodem n. 24. vers. subdens.*

Pœna tamen minor irrogatur, nec prædicta exilii, & confiscationis bonorum habet locum, si Monopolium sit super retenui, cum Iudicis arbitrio remittatur poena, vel triremium, vel exilii ac privationis bonorum, vel pecuniaria, qui majorem, vel minorem dictarum poenarum irrogabit, inspectis qualitate facti, ac personarum; Menoch. *de arbitr. Iudic. cas. 569. n. 23. lib. 2. centur. 6., & decisivè Caball. resol. crim. cas. 216. nu. 28. & seq.*

Si verò ex Monopolio sequuta sit concitatio, ac seditio in Populo, tunc irrogatur poena capitalis ad *l. capitalium §. solem ff. de pœn. & l. unica, C. de sedit.,* & in puncto Monopolii, Borell. *d. c. 8. n. 33.* Azeved. *alleg. glos. 14. n. 34. in fine,* dict. Zaul. *n. 24. in fine.*

Et quando adest Monopolium in quibusdam mercatoribus, ex quo soli totum frumentum, vel oleum emunt, & illud recondunt, & abscondunt ut soli postea rigoro pretio illud vendant, tunc tales mercatores velo levato, & sine processu, habita extrajudiciali informatione debent per Principem à suo statu expelli, ut plenè firmat Rovit. *dec. 175. 17. per tot.*

Præterea mercatores exercentes Monopolium privantur facultate ulterius negotiandi, ac privilegiis jisdem concessis, Marquard. *de Jur. mercator. lib. 4. c. 6. n. 30.*

Estque Monopolii crimen adeo exosum, ac à legibus damnatum, ut ipsimet Iudices permittentes, ac dissimulantes talia Monopolia, ac illa, non puniunt quinquaginta librarum auri poena mulcentur *Lunica in fine, C. de Monop. Bero. conf. 171. n. 3.* Azeved. *d. n. 34. vers. quinto Iudices,* Menoch. *de arbitr. dict. cas. 569. n. 24. lib. 2. Decian. tract. crim. lib. 7. c. 21. n. 33. in fine,* Marquard. *alleg. c. 6. n. 30. vers. ideo ut ipsos quoque Iudices,* Klock. *de Arar. lib. 2. c. 26. n. 2. in fine,* Rebuff. *ad Const. Gall. tom. 2. tit. de Magistr. Artific. glos. 4. num. 22. & seq. Massin. de Confisc. quest. 17. nu. 6.*

Notarii quoque sub poena confiscationis bonorum prohibiti sunt ferrogare de Instrumentis conventionum continentium Monopolia sub poena confiscationis bonorum, Decian. *dict. cap. 21. n. 35.* Massin. *allegat. quest. 17. n. 7. & 8.*

Finaliter super hoc crimine Monopolii avertere, quod super eo potest procedi etiam in diebus feriatis, & festivis, Clar. *in §. fin. q. 80. n. 2.* Christin. *ad leg. municip. Melebin. tit. 2. art. 27. nu. 3.*

De Saliariis Advocatorum, & Procuratorum.

CAP. XCII. LIB. III.

SI Advocati in tota causa intervenerint, & omnibus scripturis suas manus apposuerint corrigendo, approbando, vel subscribendo, recipiant in prima instantia in causis ordinariis ducatos auri tres, & tantundem Procurator, siue unus, siue plures fuerint, habere debeat; In secunda, aut ulteriori instantia, ubi esse contigerit, habeant dimidiam summæ prædictæ. Cum autem plures Procuratores surrogati interveniunt, summa prædicta pro rata temporis, & status causæ inter ipsos dividatur. Si tamen Advocati in quocumque statu causæ, in scriptis, vel voce super aliquo dubio informaverint, habeant pro qualibet informatione scutum unum. In summaris autem causis, vel executivis, Procurator scutum unum in tota causa petere possit: Advocatus vero pro modo laboris, ut supra. Si vero dictæ causæ summaria, & executiva intricarentur, aut difficiles redderentur, Procuratores pro modo laborum plus recipiant, personarum, & causæ qualitate pensata, dummodo summa aureorum trium pro tota instantia non excedant. Sed si causæ essent arduæ, & implicatæ, vel verterentur inter Barones, vel alios Nobiles divites, de Castris, vel de Cafali-

bus, vel de hæreditatibus opulentis, vel similibus; tunc locum non habeat salariorum taxatio prædicta, sed ultra eam moderatè recipiant, Judicis, & Correctorum arbitrio. Et Judices ultra salaria supra definita, expensas taxare non possint.

ARTICULUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Agitur plenè quomodo, quando, & in qua quantitate debeantur salaria Advocatis, & Procuratoribus, tam in Urbe, quam extra; tam ex statuto hic, quam de Jure, & de stylo Curia Romanæ, ac aliorum locorum; & quomodo circa mercedem originalium informationum sit procedendum discutitur. Coram quo Judice talia salaria petantur, & plura circa illorum taxationem notantur. Et demum firmatur plenè, quod Advocatis, & Procuratoribus non licet facere pactum quotæ litis, & quando illud, ejusque pœnæ, non intrent plenè examinatur.

SUMMARIUM.

- 1 Statum Urbis hic taxat salarium pro Advocatis, & Procuratoribus.
- 2 Salariorum taxa facta à statuto non intrat, si majus fuerit conventum.
- 3 Pactum super justo salario solvendo Advocato, & Procuratori valet.
- 4 Pactum juratum super solutione salarii ultra scuta centum valet.
- 5 Salarium Advocato, & Procuratori debetur juxta consuetudines cujusque fori.
- 6 Salariorum quantitas Provinciae Marchia est taxata à Constitutionibus Provinciae.
- 7 Taxatur juxta fori consuetudinem, Advocati facultatibus, & causa qualitatibus.
- 8 Taxatur habita ratione ad scripturarum productionem, & causa valorem.
- 9 Salarium taxatum à Statuto Urbis in certis causis in illo expressis non procedit, & n. 23.
- 10 Salarium in Rota Procuratori ad lites statuitur etiam juxta labores taxandos à perito Curiali.
- 11 Salarium si sit taxatum à statuto, tunc non intrat arbitrium pro majori taxa.
- 12 Salariorum taxatio Advocatis, & Procuratoribus in Provincia Marchia facta à Constitutionibus ejusdem Provinciae est attendenda.
- 13 Procurator ad lites lato sumpto vocabulo venit sub nomine Advocati, & dicitur Advocatus, & numer. 14.
- 15 Præcipue id procedit in Procuratoribus Almae Urbis, & magnarum Urbium.
- 16 In salariis Procuratores aequiparantur Advocatis, & numer. 184.
- 17 In salariis constituendis Advocatis, & Procuratoribus ad lites proceditur cum jisdem regulis.
- 18 Etiam ex Statuto Urbis.
- 19 Salarium Advocati non potest excedere centum aureos, etiam in causa gravi, & n. 20.
- 21 Scutum aureum antiquum est majus illo nostri temporis, & in qua summa, & numer. 22.
- 24 Salarium ex Statuto Urbis in causis magnis Baronum, & divitum non potest excedere centum aureos, & n. 25.
- 26 Salarium conventum ultra centum aureos, cum juramento, debetur.
- 27 Salarium spontè solutum ultra centum aureos Advocato licitè ab hoc retinetur.
- 28 Salarium ultra centum aureos peti potest in causis criminalibus.
- 29 Idem si agatur de causa fama, ac dignitatis.
- 30 Idem in causis Episcoporum, & aliorum in dignitate constitutorum.
- 31 Salarium Advocatis, & Procuratoribus ad lites in Curia Romana taxatur ad rationem juliorum 24. pro quolibet informatione, tam in scriptis, quam in voce.
- 32 Informationes in voce non debent multiplicari ab-

que necessitate ad merum lucrum, & numer. 23.

- 34 Salarium Procuratoris ad lites in Curia Romana taxatur juxta quantitatem functionum relatam à perito Curiali.
- 35 Perito circa tales functiones, præcipue de consensu partium electo, standum est.
- 36 Peritus Curialis in taxatione patrociniorum quid advertere debeat.
- 37 Originalia informationum Advocati, & Procuratoris, pro quibus solvitur julius unus pro quolibet folio, fiebant voluminosa.
- 38 Reformatio Innocentii XI. voluit quod dicta folia excedentia centum unum non solverentur.
- 39 Reformatio Innocentii XI. in hoc non fuit recepta, & quare?
- 40 Palmaria in causis Roma Advocatis non debentur, sicut in multis locis præstantur.
- 41 Merces foliorum originalium informationis in Curia Romana solvitur in compensationem modici salarii, quod præstat Advocatis, & Procuratoribus.
- 42 Clausula sublata, & decretum irritans inficit omne gestum in contrarium.
- 43 Originalia informationum, ut licitè ex illis percipiantur merces unius julii pro quolibet folio debent esse moderata.
- 44 Salarium non conventum Procuratori ad lites non debetur de jure, & ex Reformatione Pauli V.
- 45 Secus si Procurator solitus sit locare operas suas, nam tunc etiam salarium non conventum debetur.
- 46 Solutum in Procuratore locandi operas suas, verificatur, etiam ex quo in una causa illi sit datum salarium.
- 47 Salarium Procuratori ad lites debetur, si fuerit solitus locare operas suas, procedit tam in Urbe, quam alibi.
- 48 Salarium etiam non conventum de consuetudine debetur Procuratori ad lites.
- 49 Reformatio Pauli V. denegans Advocatis, ac Procuratoribus salarium non conventum intelligitur ex actione locati, & conducti, non quod non debeatur arbitrio Judicis, & n. 50.
- 51 Reformatio Pauli V. non procedit, si sit promissa retributio, ac satisfactio laborum in genere, & n. 52.
- 53 Reformatio Pauli V. in hac materia non solvendi salarium non conventum exorbitat à dispositione fori.
- 54 Reformatio prædicta non procedit in Curatore ad lites.
- 55 Salarium debitum Procuratori ad lites debetur etiam Curatori deputato ad lites.
- 56 Curator ad lites dicitur fungi munere Procuratoris ad lites.
- 57 Salarium Curatori ad lites debetur stante consuetudine illud solvendi.
- 58 Procurator ad lites non potest revocari, donec illi fuerit solutum suum salarium.
- 59 Salarium debetur Procuratori à die constitutionis usque ad diem revocationis.
- 60 Procuratori revocato ex propria culpa post revocationem non debetur amplius salarium.
- 61 Procurator petens salarium debet deducere, ac probare causas defensas in specie, nec sufficit probatio generica, quod fuit Procurator.
- 62 Advocati in Curia Romana regulariter non scribunt, nec dant scripturas, minusque informant in voce, non procedente solutione honorarii.
- 63 Salarium duplex debetur Procuratori, qui simul munus Advocati in causa præstitit.
- 64 Sic est praxis in Civitate Asculi, & recipitur duplex salarium juxta taxam præscriptam à Constitutione Marchia, & n. 65.
- 66 Procuratores, qui non sunt scientifici, & volunt facere officium Procuratoris, & Advocati damnantur.
- 67 Procuratores habentes paucas causas, ut lucentur duplex salarium, exercent etiam in eadem causa munus Advocati.
- 68 Advocatus, vel Procurator in causa propria non potest in taxatione expensarum contra victum petere salarium, ac si illud solvisset alteri Advocato, vel Procuratori.
- 69 Secus si fuit coactus deferere alias causas, ex eo quod fuit

- fuit applicatus in defensione causa propria.
- 70 Talis probatio ab Advocato, vel Procuratore. difficul-
ter fieri poterit.
- 71 Advocatus, vel Procurator in causa propria potest se-
cundum alios petere salarium contra victum in taxa-
tione expensarum, & n. 72.
- 73 Hac opinio in praxi difficulter recipietur, & rejicitur
Zacch. illam amplectens.
- 74 Valasch. consult. 25. relatus à Zacch. impugnatur, &
refertur, in praxi fuisse resolutum contra Procura-
torem, & n. 75.
- 76 Advocatus, vel Procurator in causa propria tunc repe-
tit expensas salarii, si uatur opera alterius Procu-
ratoris, vel Advocati.
- 77 Advocati, vel Procuratores in causis propriis melius
faciunt utendo opera alterius Advocati, vel Pro-
curatoris.
- 78 Intellige ad effectum comparendi, & perorandi, non
autem scribendi.
- 79 Advocatus, vel Procurator habentes causam commu-
nem cum alio, repetent pro dimidia salarium à li-
tis consorte.
- 80 Advocatus, vel Procurator si patrocinium prestitit
pro Amico gratis, recte petitur salarium ab Ami-
co victore contra victum in taxatione expensarum,
& num. 81.
- 82 Secus si erga Advocatum, vel Procuratorem Amicus
non teneatur ad antidota, ut quia erat pauper, cui
gratis erat prestandum patrocinium.
- 83 Salarium Advocati, ac Procuratoris, quando agitur
in victorem, & victum, & non cum Cliente, non
taxatur rigore.
- 84 Et Rota illud taxat moderatè in certa paucà summa pro
qualibet instantia.
- 85 Secus in Curia Capitolii, in qua sit illius taxa ad for-
mam statuti, & juxta quantitatem ab illo deter-
minatam.
- 86 Prout si debeatur in iudicio obligationis Cameralis, vel
in iudicio attentatorum, nam tunc taxatur rigore,
prout debetur, & n. 87.
- 88 Idem si agatur de recursibus factis ad Iudices laicos.
- 89 Idem si sit facta condemnatio in damnis, & interesse.
- 90 Et si causa devenerit ad Curiam in gradu appellationis
à locis, ubi expensa salarii Advocati, vel Procura-
toris sunt debita, & n. 91.
- 91 Salarium poterit ab Advocato peti coram Iudice laico,
coram quo defendidit etiam Clericum ibi conventum,
& n. 93. & 94.
- 95 Clericus tamen coram Iudice laico non poterit reconve-
niri pro expensis salarii debiti pro lite defensa coram
illo.
- 96 Advocatus, ac Procurator possunt petere eorum sala-
rium contra partem victam.
- 97 Contraria opinio refertur.
- 98 Prior opinio procedit, si victor sit rixosus, vel non sol-
vendo.
- 99 Advocatis, ac Procuratoribus pro eorum salario com-
petit via executiva.
- 100 Non tenentur pro salariis ipsis solutis in concursu credi-
torum prestare cautionem de restituendo prioribus,
& posterioribus, & n. 106.
- 101 Si tamen pecunia consignata sint retracta ex lite, ac bonis
defensis per illos.
- 102 Hypotheca tacita secundum aliquos non competit pro sala-
rio Advocatorum, & Procuratorum.
- 103 Contraria opinio refertur pro hypotheca tacita ad instar
dotis, & fisci.
- 104 Non tamen suffragatur talis hypotheca contra credito-
res habentes hypothecam expressam anteriorem.
- 105 Hypotheca tacita cum pralatione pro salario competit
Advocato, & Procuratori super ipsa re defensa, vel
recuperata, & n. 108.
- 107 Hypotheca predicta cum pralatione super re defensa
competit Advocato, & Procuratori, licet reporta-
verint sententiam contrariam.
- 109 Retentio scripturarum competit Advocato, & Procura-
tori pro expensis ab illis factis in lite.
- 110 Et etiam pro salario eisdem debito.
- 111 Contrarium est verius, quod pro salario non competat
retentio scripturarum, & n. 112.
- 113 Advocati, & Procuratores non possunt retinere pro eo-
rum salario scripturas ab ipsis factas.
- 114 Solutio facta à debitore in certam causam expressam non
potest cedere in aliam causam.
- 115 Creditor solutionem recipiens expresse in certam cau-
sam, non potest in aliam mutare.
- 116 Solutio debet referri in debitum certum, non autem in
debitum controversum.
- 117 Debitor, qui solvit, potest declarare in quam causam
fecit solutionem, si dubium sit in quam causam il-
lam fecerit.
- 118 Salarium prescribitur spatio triginta annorum, & nu-
mer. 124.
- 119 Prescribitur triennio secundum aliquos à die cessati ser-
viti, & n. 120.
- 121 Prescriptio triennalis non procedit favore debitoris,
qui scit, se debere, & qui est in mala fide, & nu-
mer. 122.
- 123 Allegatio prescriptionis triennalis non relevat, si simul
non allegetur solutio.
- 125 Prescriptio triennalis non tollit salarium, & declaran-
tur contraria, & n. 126.
- 127 Salarium ex coniecturis potest presumi solutum ante lap-
sum 30. annorum.
- 128 Salarium Advocatorum, & Procuratorum in Provin-
cia Marchie prescribitur spatio sex mensium.
- 129 Roma ex Const. Innocentii XI. prescribitur elapso anno
citra Montes, & biennio ultra Montes.
- 130 Innocentiana in hoc ubi fundata? & n. 131.
- 132 Prescriptio annalis, & biennalis predicta interrupti-
tur per interpellationem judicalem, ac extrajudi-
calem.
- 133 Solutio facta à Clientibus spontè post tempus in Con-
stitutione prescriptum non potest revocari, & nu-
mer. 134.
- 135 Solutio tamen facta partis salarii non importat coa-
ditionem pro residuo, quando fuit soluta pars sala-
rii prescripti.
- 136 Solutio si ex lapsu temporis presumatur per Statu-
tum, non cogitur quis jurare super non solutione
salarii, & fortius stante Reformatione Innocentii
XI. & n. 137.
- 138 Contrarium firmatur (excepta dicta Reformatione,
& n. 139. 140. & 141.
- 142 Super salariis Advocatorum, & Procuratorum, qui
Doctores tractent vide remissive.
- 143 Pactum quota litis prohibitum est Advocatis, & Pro-
curatoribus, & de ratione n. 144. 145. & 152.
- 146 Pœna pacti quota litis, ultra illius nullitatem, est
restitutio dupli, & simul privatio ab Officio Advoca-
ti, & Procuratoris, ac simul sunt Infames, & n.
147. 148. 149. & 150.
- 151 Privatio ab Officio licet fiat ipso jure, tamen requiritur
declaratio.
- 153 Pactum quota litis in iur, etiam si pars pecunie inter-
cesserit.
- 154 Et etiam si factum sit cum litis consorte, & de re mini-
ma, & n. 155.
- 156 Etiam si promissa sit non quota, sed certa res de illis, que
sunt in lite.
- 157 Et si promissa sit certa pecunie quantitas danda solum in
casu victoria, & n. 160.
- 158 Pactum quota litis non intrat, si promissa sit aliqua res,
vel certa quantitas pecunie, que non est in lite,
danda tam in casu victoria, quam factura causa,
que sub patrocinio est.
- 159 Etiam si major quantitas salarii promissa sit in ca-
su victoria, & minor, si amittatur lis, & nu-
mer. 161.
- 162 Limita, si major quantitas in casu victoria sit mul-
tum excessiva.
- 163 Pactum quota litis factum cum Consanguineis Advocati,
vel Procuratoris tenet.
- 164 Fallit, si appareat illorum nomen fuisse sitit appositum,
sed commodum spectare ad Advocatum, vel Pro-
curatorem, & num. 165.
- 166 Pœna pacti quota litis non intrant, si illud ex aliquo
capite sit nullum.
- 167 Pactum quota litis quoad pœnas non ligat Clientulos,
& n. 169.

168 *Secus si adsint Statuta, vel Bannimenta in contrarium.*

170 *Super pacto quota litis qui Doctores scribant referatur.*

Per hoc Statutum fuere circa Honoraria, ac Salaria Advocatorum, & Procuratorum sublatæ controversiæ, an, & in quanta summa illa sint constituenda, ac taxanda, & an illa veniant in refectione expensarum reficiendarum per victum victori; Ex quo salariorum huiusmodi quantitatem præscripsit, ac illa inter expensas reficiendas posuit Quocirca in Foro Capitolino à taxa salarii hic præscripta non est recedendum, & juxta illam Iudices in taxatione expensarum procedere debent.

Si tamen fuit super majori salario facta specialis conventio, illa est attendenda, & tunc non procedit taxa salariorum facta à Statuto, Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 4. vers. si contentum*, Fenzon. *hic à n. 33.* Ex quo pacta rumpunt Leges, & Statutum solum procedit, si deficiat conventio super salarii quantitate: pactum quippe super iusto, & moderato salario solvendo Advocato, vel Procuratori valet, Viv. *opin. 38.* qui refert sic iudicatum, Carol. Ant. de Luc. ad Gratian. *c. 56. n. 4. vers. dic verius esse*; Et propterea licet de Iure, ut dicemus infra, salarium Advocati non possit excedere centum aureos, nihilominus potest ab illo recipi ultra dictam summam, si major quantitas inter ipsum, & Clientem fuerit cum juramento conventa, Fenzon. *hic n. 43.* Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de postul. resol. 1. nu. 11. fol. 66.* Carpan. *ad Stat. Mediol. c. 432. nu. 24. tom. 1. Zacch. de Salar. q. 53. n. 9. & seq.*

Prout generaliter in taxa salarii non conventi constituendi Advocato, ac Procuratori debet procedi cum legibus, statutis, ac consuetudinibus cujuscunque loci, & fori, ubi fuit præstitum patrocinium, Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 12. vers. sed hac disputatio*; & in Provincia Marchiæ adeft *Const. lib. 2. c. 29.* illius quantitatem præscribens, à qua Iudices recedere non debent.

Præcis tamen Statutis, ac conventionem particulari super Advocati, & Procuratoris salario, adhuc illud debetur, ac venit illis constituendum, & taxandum pro modo laborum, eorumdem facundia, fori consuetudine, & Iudicii, in quo illi patrocinium præstiterunt, ac pro eorum qualitate, & sollicitudine ad l. 1. §. in honorariis, §. si cuius. de var. & extraord. cognit. Trentacinq. *d. resol. 1. nu. 14. vers. & Iudex potest*, Pigant. *d. Rubr. 86. nu. 5.* Vizzan. *de mandat. Princip. cap. 13. nu. 13. fol. 260.* præclare Perez. *ad ordinat. Regn. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. l. 2. fol. 404. col. 2. vers. Advocatus*, Rot. *dec. 302. nu. 1. & 2. post 2. vol. cons. Farinac. dec. 238. n. 4. p. 1. recen. dec. 642. n. 4. coram Ubald. dec. 1805. nu. 3. coram Coccin. & dec. 65. n. 9. cum duob. seq. post Zacch. de Salar.*

Et simul in salarii huiusmodi taxatione debet haberi etiam ratio ad valorem causæ, scripturarum productionem in causa factam, & personarum qualitatem, Bald. *in l. 1. in fine, C. mandat. Borgin. decis. 41. nu. 47.* Carpan. *ad Stat. Mediol. c. 432. nu. 22. tom. 1. cum aliis per Golin. de Procur. p. 4. c. 5. n. 36. & 37.* Quod consideravit nostrum Statutum hic, dum taxationem salarii ab eo in satis exigua, ac moderata summa factam, noluit habere locum in causis Baronum, & Nobilium divitum, nec quando agitur de Castris, vel hereditatibus opulentis, in quibus idem Statutum voluit taxari majus salarium, licet moderatum, arbitrio Iudicis.

In Rota verò Procuratori ad lites taxatur salarium, in specie dictis qualitatibus, ac illa præcipue laborum, juxta relatione Periti Curialis per Iudicem electi, Rot. *dec. 643. nu. 4. vers. constat autem coram Ubald.*

Alibi verò quando salarium est taxatum à statuto, tunc cum taxa statutaria procedendum est, nec tali casu in illius constitutione est attendenda peritia Advocati, vel Procuratoris, nec intrat arbitrium Iudicis, tunc solum interponendum, quando non est taxatum, sed constituendum, & arbitrandum, Cavalcan. *dec. 41. nu. 47. p. 1. Thomat. dec. 10. n. 41.*

Unde in Provincia Marchiæ stante *Const. lib. 2. cap. 28.* juxta illam debet fieri taxatio, nec super illo necessaria est aliqua conventio, Thomat. *decis. 10. numer. 28. & 29. & num. 38.*

Advertendum tamen est, quod Procurator ad lites latè sumpto vocabulo venit sub nomine Advocati, Bald. *in l. 1. circa finem*, ubi etiam Salic. *in fin. C. mandat. Rificat. de*

stat. homin. tom. 2. de Procurator. stat. fol. 337. litt. D. Mastrill. *decis. 214. nu. 4.* Et qui munus Procuratoris exercet, saltem in larga significatione dicitur Advocatus, Golin. *de Procur. p. 4. c. 5. n. 32. & 33.* ubi id præcipue dicit verum in Procuratoribus nostri temporis, & signanter in illis magnarum Urbium, & præcipue Almæ Urbis, ubi Procuratores sunt causarum Patroni Insignes, & bene in illis potest considerari nomen Advocati, Caren. *resol. 244. nu. 5. 6. 15. & 16.* Andreol. *comr. 314. nu. 36. & seq.* Et in specie, quod in salariis Procuratores æquiparentur Advocatis ad *tex. in cap. 1. §. nec etiam de for. compet. in 6.* Gulier. *de Rovill. de iust. & Jur. c. 5. n. 9. vers. de salario autem tract. divers. illustr. 10. 1.* Golin. *dic. 5. nu. 35.* Et in amborum salariis constituendis procedendum est cum iisdem regulis, Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 6.* & probant dicti Carena, & Andreol. Et ad hoc certè doctissimi Statuentes respexerunt dum eandem prorsus quantitatem salarii constituerunt tam pro Advocato, quam pro Procuratore.

At de jure salarium Advocati (& ob æquiparationem illud Procuratoris) non potest excedere centum aureos l. 1. §. in honorariis, & §. si verò ff. de var. & extraord. cognit. Bald. *in l. 1. q. ult. C. mandat. Carpan. ad Stat. Mediol. alleg. cap. 432. n. 23.* Fenzon. *hic n. 22.* Golin. *de Procur. d. c. 5. n. 38.* Zacch. *de Salar. q. 52. n. 91.* Castill. *dec. 44. n. 10. & dec. 226. nu. 6. cum duob. seq.* ubi etiam agatur de causa gravi, & magna, plenè Fontanell. *dec. 427. n. 6. & seq.*

At scutum auri antiqui, & de quo in dicta lege, est major illo nostri temporis, ut post Alciat. *dispunct. lib. 4. c. 9.* advertunt dicti Golin. *n. 39.* Fontanell. *nu. 13. & seq.* & Fenzon. *hic num. 46.* qui dicit, quod auri centum antiqui faciunt aureos 250. nostrorum temporum.

Et cum Statutum hic exceperit à taxa salarii ab ipso præscripta causas arduas, & implicatas, ac illas Castrorum, Baronum, Nobilium divitum, opulentarum hereditatum, ac similibus, prout super hoc Statuto notat Zacch. *de Salar. q. 52. n. 105. ad 108.* & in causis huiusmodi voluit taxarialaria Advocati, & Procuratoris moderata arbitrio Iudicis, hinc non poterit in illis taxari ultra aureos centum à jure permisos, dum enim Statutum hoc factum fuit potius ad correctionem juris communis cum tenui taxa salarii, non est dicendum, quod in casibus ab eo exceptis, mandavit taxari. Non obstante auctoritate Zacch. *de Salar. q. 52. n. 105.* quia ipse supponit Statutum Urbis taxare salarium cum dispositione aureorum centum, sed Statutum dicit solum, illam moderatam constitutionem salarii à se præscriptam non procedere in causis exceptis, non autem statuit, quod in illis possint peti ultra aureos centum.

Verum salarium Advocati, ac Procuratoris, quod de jure non potest excedere aureos centum, debetur in majori summa, si sic fuerit conventum cum juramento, ex firmatis supra *hic num. 19.* & additur Guidop. *q. 190.* ubi dicit ita audivisse pluries iudicari, Carpan. *ad Stat. Mediol. c. 432. n. 25. tom. 2.*

Pariter si spontè datum sit à Cliente ultra dictos aureos centum, potest illud plus tuta conscientia retineri, Carpan. *d. c. 432. nu. 26.* Fenzon. *hic n. 44.* Trentacinq. *alleg. resol. 1. nu. 13.* Zacch. *de Salar. q. 58. n. 94.*

Similiter in causis criminalibus, & vitæ possunt peti ultra aureos centum, cum illæ sint graviores, & id quod ratione vitæ datur, non recipiat æstimationem, Azeved. *ad l. Recapill. tom. 1. lib. 2. tit. 16. leg. 20. ante num. 1.* ubi quod tales causæ sunt inæstimabiles, nec pro illis fuit à Iure Civili taxatum salarium, Carpan. *d. cap. 432. nu. 27.* Trentacinq. *d. ref. 1. nu. 12.* Guidop. *dec. 190.* Zacch. *de Salar. d. q. 52. nu. 99. & 100. & in fine.*

Idem dicas, si agatur de fama, ac dignitate conservanda, cum honoris causa æstimationem non recipiat, ac honor cunctis rebus, & etiam vitæ sit anteposendus, & ideo sicut in causa criminali, ubi agitur de vita hominis, licitum est Advocato, & Procuratori recipere ultra aureos centum, ita & fortius idem est permixtum in causa fame, ac dignitatis defensione, Tiraquell. *de nobilit. c. 29. n. 3.* Trentacinq. *d. resol. 1. nu. 12. vers. & idem est Zacch. dict. q. 52. nu. 101. cum duob. seq.*

Idem quoque post alios Zacch. *d. q. 52. nu. 104.* firmat 30 in causis Episcoporum, & aliorum in dignitate constitutorum.

Quia hoc Statutum servatur solum in Foro Capitolino, ideo in aliis Tribunalibus Urbis, ex notoria praxi Curie,alaria Advocatorum, & Procuratorum habent uniformem

mem taxam, nam sine distinctione causarum, sive illa magne sint, & arduae, sive parvae, & faciles, pro qualibet Informatione in scriptis, sive longa, sive brevi, & pro qualibet Informatione oratenus, tam in contradictorio cum parte, ac ejus Advocatis, ac Procuratore, quam privatim sine contradictorio in Camera Iudicis, solvuntur julii vigintiquatuor, & quandoque pro causarum, vel Clientum conspicua qualitate solent solvi julii 30. ut bene probat Card. de Luc. de Relat. Roman. Cur. disc. 46. nu. 47. & sequitur Carol. Anton. de Luc. ad Golin. de procur. p. 4. c. 5. nu. 5. Fontanell. dec. 427. nu. 11.

At prohi Procuratores caveant, ne absque necessitate cumulent Informationes in voce, & in scriptis, & praecipue primas, dum non semel cause ponuntur in lista Informationum inutiliter, & absque necessitate, dum est certum, quod Iudex non est in statu expeditionis causa, quia fecerit communicare scripturam parti ad effectum respondendi, vel altera pars, vel ejus Procurator petierit tempus ad effectum consulendi Advocatum super difficultatibus in Iure propositis per Iudicem, his enim casibus, vel similibus, certum est, quod inutiles remanent informationes in voce, & fiunt absque necessitate, & solum animo multiplicandi numerum Informationum, & functionum, & in his terminis procedere possunt conquisitiones recensitae in decif. 427. n. 9. Fontanellae.

Posito tali notorio stylo in Curia taxandi salaria Procuratorum juxta numerum informationum ad rationem juliorum 24. pro qualibet Informatione: hinc solet eligi peritus Curialis, qui ex positionibus causarum per Procuratorem petentem salarium defensorum, ex actis, & citationibus judicialibus in qualibet causa factis instructus, salarium taxabit, & cum tali relatione periti Iudices, ac Rota solent procedere, ut proficitur ipsa Rot. dec. 10. n. 5. cor. Royas, & dec. 87. n. 12. & 13. post Zacch. de Salar. Cui perito tam quoad salarium, quam quoad expensas factas in judicio standum est, praecipue si partes in illum consenserint, Rot. decif. 16. n. 10. & 11. cor. Royas, & dec. 342. n. 1. cum duob. seq. p. 6. rec. Peritus tamen in facienda taxa, sicut debet prospicere laboribus Procuratorum, ita ex alia parte debet esse bene circumspexit in examine laborum impensorum, cum non semel cumulentur à Procuratoribus functiones ab aequo aberrantes, ut de facto vidi judicando.

Quia verò Romae ultra mercedem Informationum in scriptis, & in voce ut supra, Advocatis, & etiam Procuratoribus saltem primariis persolvuntur quoque originalia Informationum Iuris, & facti in julio uno pro quolibet folio, & irrepperat usus, seu abusus faciendi originalia voluminosa transcripta caractere nimis largo, & folia paucissimis confabant lineis, ita ut merces hujusmodi julii unius pro quolibet folio non semel excederet dimidiam, & quandoque plus mercedis juliorum 24. debita pro exaratione ipsius Informationis: hinc in Reformatione Tribunalium Urbis facta sub S. mem. Innocentio XI. in Constitutionem redacta in Rubr. de Advocat. & Procur. §. 1. fuit sancitum, quod dicta originalia non debeant excedere scutum unum monetæ, etiam si fuerint plurium foliorum, & quod pro brevioribus fiat solutio pro quanti importabunt juxta stylum.

Hæc Reformatio eo tempore, quo publicata fuit, & ipso met Pontifice illius conditore vivente visa fuit præjudicialis Advocatis, & causarum Patronis, dum in Curia Romana illi immensas subeunt expensas, & eorum honoraria sunt potius tenuia, & nimis moderata, dum ex dictis non percipiuntur ab eis nisi julii 24. pro qualibet Informatione in scriptis, & oratenus, etiam in causis gravissimis: & in aliis Principalibus, præcipue in Regno Neapolis, & in Principatu Cathalonix, & aliis pluribus in locis ultra ampla honoraria, ac salaria consequuntur palmaria, hoc est certam summam, juxta volentem causam, quæ palmaria longè superant quantitatem salariorum, quæ exiguntur pro causarum defensionibus quocirca dicta solutio originalis in julio uno pro quolibet folio fortè succellit ad compensandam tenuitatem salarii Advocatorum, & Procuratorum Curiae Romanae, & quia non consequuntur aliqua palmaria. Unde nec ab ipso Innocentio Reformationis, & Constitutionis conditore fuit usu recepta, licet Constitutio habeat clausulam sublatam, & decretum irritans, per quod annullatur omne gestum in contrarium, nec possit contra dispositionem conceptam cum tali decreto irritante judicari, Grat. c. 791. n. 13. Barb. claus. 175. Frances in Pastor. regul. p. 1. claus. 13. n. 1. & 2. Ro. dec. 246. n. 1. & seq. cor. Pen. & dec. 125. n. 5. cor. Amat. Dunozett.

Nihilominus dictus contrarius usus præfata Constitutioni in faciem Principis in ductus, ac toleratus, si procedere debet, adhuc dehent Advocati, & Procuratores bene advertere, ut originalia Informationum sint moderata, discreta, ac Christiano modo transcripta, & non cum caracteribus, lineis, ac litteris tanta largitate positissimis aut absit ab illis avaritia, & animus potius multiplicandi folia ad effectum lucrandi cum illis plura scutas quando cum honesto, ac moderato originali minus pro justitia esset lucrum, sed major honoris, ac conscientiae securitas. Hæc pro veritate, & justitia tetigi, etiam contra proprium commodum.

Super salario autem Procuratoris ad lites, si non sit conventum, quod non debeatur, tenet post relatos Rot. decif. 643. nu. 1. coram Ubald. & super hoc adest in Urbe præfata Reform. Pauli V. ejus Const. 72. Bullar. nov. tom. 3. Rubr. de Advocat. & Procur. §. 3. volens, quod salarium non conventum peti non possit.

Verum quod si Procuratur ad lites sit solitus locare operas suas, quod illi debeatur salarium non conventum, & hæc est verior opinio, Granut. theor. 12. n. 9. vers. si vero, Zacch. de Salar. q. 82. n. 2. ad 7. Fontanell. dec. 276. n. 6. Rot. dec. 238. n. 2. p. 1. rec. dec. 63. n. 3. & dec. 64. n. 4. & 5. post Zacch. de Salar. Et solitum in proposito verificatur, ex quo unica vice Procuratori in causa fuit assignatum salarium, Rot. dec. 772. n. 2. & 3. coram Ubald.

Idque procedit tam Romæ, quam in alia Civitate, ubi Procurator consuevit causas patrocinari, & operas suas præstare, Gratian. c. 257. n. 3. & seq. Zacch. de Salar. q. 82. n. 3. & seq. Golin. de procur. p. 4. c. 5. n. 19. & seq. Rot. dec. 228. n. 1. & 2. & dec. 291. n. 1. p. 1. rec. dec. 339. n. 1. p. 3. dec. 643. n. 2. & dec. 772. nu. 1. coram Ubald. decif. 65. n. 2. & 3. post Zacch. de Salar. & in Romana Pecuniaria 13. Junii 1663. §. Siquidem coram bo. m. Verospio.

Et in specie, quod salarium etiam non conventum de consuetudine constituatur Procuratoribus ad lites, & qui præstiterunt operas suas, & causas defendiderunt, Fenzon. hic n. 59. & 60. ubi quod hoc est notandum, & plures decisiones cumulat Zacch. d. q. 82. n. 5. Rot. dec. 238. n. 1. p. 1. rec. & dec. 171. n. 28. & 29. cor. Cerr. duplicata dec. 77. post Zacch. de Salar.

Non obstante dicta Reform. Pauli V. quia illa procedit, si petatur salarium non conventum actione ex locato, & conducto, non autem prohibet Procuratoribus implorare officium Iudicis nobile, quod nunquam censetur sublatum, licet sit sublata actio, Zacch. de Salar. q. 82. n. 6. & 7. Rot. dec. 83. n. 2. vers. non tamen prohibet, post Zacch. de Salar. quæ est cor. Rembold. quam sequitur, Rot. dec. 171. n. 26. & seq. coram Cerr. in quibus decisionibus Sacra Rota sic interpretata est dictam Reformationem Pauli V.

Et talis Reformatio nec requirit conventionem certi salarii, sed sat est, quod in genere fuerit promissa Procuratori remuneratio, ac satisfactio laborum, cum tunc subintret Officium Iudicis pro determinanda quantitate salarii in genere conventi, ac promissi, Rot. dec. 67. n. 28. & seq. & dec. 83. nu. 6. & infra post Zacch. de Salar. Idem dicas, si simpliciter fuerit promissa recognitio, ac premium laborum, Rot. dec. 65. nu. 14. & seq. post Zacch. de Salar.

Uterius talis Reformatio exorbitat à Iure communi quoad Procuratores ad lites, qui consuevere locare operas suas, Rot. dec. 772. n. 10. cor. Ubald. Unde illa nec procedit, quando non versamur in simplici Procuratore ad lites, sed in Curatore deputato ad lites, Rot. d. dec. 772. n. 12. cor. Ubald.

Tale namque salarium debitum Procuratori debetur etiam Curatori ad lites deputato, qui causam defendidit, plenè Medic. dec. Senen. 19. ubi adducit optimas rationes, Rot. d. dec. 772. n. 4. & seq. cor. Ubald. Talis quippè Curator ad lites dicitur fungi munere Procuratoris ad lites, Pigant. ad Statut. Ferrar. Rub. 86. n. 31. Fontanell. dec. 276. nu. 2. & seq. Bonden. colluct. legal. 30. n. 3. & 4. to. 1. Stan. præcipue consuetudine solvendi tale salarium etiam tali Curatori ad lites, Zacch. de Salar. q. 87. n. 29. Bonden. ibidem n. 9.

Est adeò debitum Procuratori ad lites suum salarium, juxta modum supra infinitum, ut non possit idem revocari, nisi prius fuerit satisfactus de suo salario, ac de expensis in causa factis, Gratian. c. 56. nu. 17. & 18. & c. 618. nu. 9. Rot. dec. 286. nu. 5. cor. Coccin.

Et salarium debetur Procuratori à die constitutionis usque ad diem revocationis, Rot. dec. 157. n. 2. p. 2. rec. dec. 643. n. 3. cor. Ubald. dec. 56. nu. 1. vers. quantum attinet, cor. Coccin. & dec. 67. n. 2. post Zacch. de Salar. Et si fuit legitime revocatus ob culpam ejusdem Procuratoris, tunc eidem post revo-

eationem nullum debetur salarium, Gratian. c. 618. nu. 10. & seq. Rot. 172. nu. 1. p. 2. rec.

Quando tamen Advocatus, vel Procurator pro causis defensis petit salarium debet præcisè deducere ad speciem, ac probare quales causas præcisè defendidit, pro quibus petit salarium, & quid præcisè in illis operatus fuerit, nec sufficit simplex probatio per testes, quod quis fuerit Advocatus, vel Procurator illius personæ, à qua petitur salarium, Rot. dec. 310. p. 3. rec.

Nota tamen, quod in Curia Romana, quoad salaria Advocatorum, rarissime agitur in subselliis, ex quo regulariter Romæ Advocati non scribunt, non dant originalia scripturarum, nec informant oretes Iudices, nisi prius eisdem exhibitis propriis honorariis in quantitate supra relata, quod fieri solet per Procuratores, vel etiam Sollicitatores causarum.

Si autem Procurator in causa, nedum Procuratoris, sed etiam Advocati operam, & officium præstiterit (quod Romæ non practicaur, ubi licet adsint Procuratores in Iure peritissimi, nihilominus fimbrias non dilatant extra officium Procuratorum, nec extendunt eorum operam specificè se subscribendo etiam tanquam Advocatos) duplex eisdem erit præstandum salarium, ob dupliciter servitium, ac laboris tendentis ad idem, cum hoc facere sit permissum.

Roman. conf. 25. Granut. theor. 12. n. 9. Golin. de Procurat. p. 4. t. 5. n. 34. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. n. 11. Fontanell. dec. 223. n. 20. cum duob. seq. Rot. dec. 354. n. 4. vers. ex quo & nu. 5. p. 1. rec. dec. 310. n. 6. p. 3. dec. 10. n. 13. & 14. p. 6. & dec. 264. n. 12. p. 16. Quod præsepe vidi practicum in primis Curie annis

in Civitate Asculi Patria mea, dum plures Procuratores actabant, ac se subscribebant tanquam Procuratores, & Advocati, & eisdem in taxa Salariorum duplex ponebatur salarium juxta taxam præscriptam à Const. March. lib. 2. c. 28.

At talis praxis adinventæ potius ad impinguantur bursum cum duplici salario, mihi licet tunc Adolescenti non placebat, & tales Procuratores damniat Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 10. vers. placeret, ubi quod hoc modo officia confunduntur, & litigatores præsepe remanent indefensi, & finit processus parum bene instructi, & Pigant. in hoc verum dicit: & sic non semel vidi successum in dicta Civitate Asculi, dum tali praxi duplicandi cum munere Procuratoris illud Advocati utebantur solum Procuratores, qui erant fortè levioris armaturæ, & habebant paucas causas, & sic illas paucas ratione duplicis salarii ad merum lucrum volebant multiplicare, & opera Advocati non uti, in damnum litigantium.

Sed an Advocatus, vel Procurator, qui in causa propria patrocinium præstitit possit in taxatione expensarum salarium sibi debitum pro defensione causæ propriæ petere, ac si illud erogasset conducendo alium Advocatum, vel Procuratorem ad causæ propriæ defensionem negant Gratian. cap. 56. n. 42. & seq. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de Postulan. res. 3. n. 1. & 2. Cancér. var. resol. p. 2. c. 14. n. 120. & 121. Petr. Barbof. in l. eum qui temerè 79. nu. 261. de Iudic. Thor. var. decif. 33. n. 26. Boer. decif. 210. Ludovic. decif. Perus. 111. per tot. Scacc. de senten. & re judic. glos. 15. ferè per tot. & signanter n. 16. ubi quod contrariam opinionem nunquam vidit servari, Mut. ad consuetud. Panhorm. cap. 68. nu. 19. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 35. Zacch. de Salar. q. 109. nu. 5. & seq. qui refert super hoc esse communem opinionem, Fontanell. dec. 423. nu. 15. ubi plures refert præclare Monter. decif. Aragon. 14. ferè per tot. Azaved. ad l. recopill. tom. 1. lib. 2. tit. 16. leg. 21. nu. 6. ubi dicit, quod optimè super hoc scribit Ludovic. d. decif. 111.

Opinionem affirmativam tenent multi, quando Advocatus, vel Procurator petit à victo aliquid pro salario ratione damnorum, & interesse, ut quia ob defensionem causæ propriæ amiserit lucrum in patrocinio aliarum causarum, quas in quantitate patrocinari consueverat, & illarum defensionem fuit coactus deferere, ob propriæ causæ defensionem, ut tenent Petr. Barbof. ubi proximè nu. 263. Gaill. observ. 151. n. 17. lib. 1. Xammar. de off. lud. & Advocat. par. 2. qu. 9. nu. 46. Fenzon. hic nu. 27. cum duob. seq. Boer. decif. 210. nu. 3. Zacch. de Salar. quæst. 109. nu. 7. & seq., qui dicit, quod hoc uno ore concludunt Doctores excepto Baldo communiter rejecto, & hanc opinionem certissimam proficitur Carasc. ad leg. Recopil. cap. 10. nu. 21. vers. contrarium certissimum, ubi adducit rationem, ac verba text. in l. 1. ff. de postulan. At difficultè poterit probari, quod quis ob defensionem causæ propriæ amiserit defensionem aliarum cau-

sarum, ut apponit ponderat Scacc. dict. glos. 15. nu. 23. in fine.

Quinimò Zacch. d. q. 109. n. 16. & seq. cum Valasco consult. 71. 25. n. 24. per quatuor rationes ab ipso relatas concludit quod possit Advocatus, vel Procurator victor petere salarium in causa propria ab ipsis defensa tamquam expensas, & in fine addit, hanc opinionem esse veriore, & æquiore, & illi videtur adherere etiam Fontan. dec. 423. n. 16. cum duob. seq.

Hæc opinio cum suis rationibus per Carasc. & Zacch. amplexa in praxi non sic de facili recipietur, cum tale salarium, in causa propria defensa, non veniat sub nomine expensarum erogatum in lite, & ad quas victor fuit condemnatus, & huic solidæ, ac palpabili rationi nituntur Doctores supra relati pro non repetitione talis expensæ salarii præsentis ex patrocinio causæ propriæ, & à Valasco consult. 25. super quo se fundat Zacchias, dicit esse cavendam, Monter. dec. Aragon. 14. n. 3. & cum hac opinione vidi processum de anno 1662. in primo Curie anno per Gubernatorem Asculi contra b. mem. Franciscum Testam in ea Civitate probatum Procuratorem, qui non potuit obtinere sibi solvi à victo expensas sui salarii pro causa propria ab ipso defensa, & recurrens idem Testa ad motivum amissionis aliarum causarum, fuit responsum, illarum, quas habebat de tempore, quo cepit defendere causam propriam, nullam fuisse derelictam ex causa impedimenti causæ propriæ, quod autem novas causas aliorum defendendas non assumpserit, non apparebat, nec erat verisimile. Quocirca in hoc puncto ad tollendas omnes difficultates bonum consilium erit, si Advocatus, vel Procurator in causa propria utatur opera alterius Advocati, vel Procuratoris, tunc enim illi absque dubio repetent expensas Salarii pro illorum opera factas, Barbof. in l. eum qui temerè 79. n. 262. de Iud. Rebuff. ad Const. Gall. tom. 3. tract. de expens. art. 5. glos. unic. n. 7. Mut. ad consuetud. Panhorm. c. 68. nu. 19. vers. & ob id cavenda est.

Et nedum ad effectum repetendi expensas salarii Advocati, vel Procuratoris hoc beneficient, sed etiam quia in causa propria melius est uti opera alterius Advocati, & Procuratoris, cum quis in propria sit hebetior, quam in aliena, nec adeo firmum det iudicium ob animi passionem exuberantes in rebus propriis, ut faciunt Medici, qui proprios morbos aliis Medicis curandos committunt, ut probat Xammar. de off. lud. & Advocat. p. 2. q. 1. nu. 55. & 56. Fontanell. dec. 322. n. 15. & plenè etiam Prat. obser. Forens. 90. n. 1. & seq. qui hoc de plano admittit saltem ad effectum comparandi, & perorandi in Iudicio, licet Carasc. ad l. Recopil. c. 10. n. 3. contrarium teneat, non negat tamen quod quis sit ut plurimum hebetior in defensione causæ propriæ.

At si causa per Advocatum, vel Procuratorem defensa, sit quoad interesse communis cum alio, repetent pro dimidia ab alio Consorte, Boer. dec. 210. n. 3. Zacch. de Salar. q. 52. n. 2. q. & seq. & q. 109. n. 5. Trentacinq. alleg. res. 3. nu. 3. in fine, Barbof. de off. & potest. Episc. alleg. 79. n. 57. Xammar. de off. lud. & Advocat. p. 2. q. 9. n. 46. in fine & n. 48.

Si vero Advocatus, vel Procurator gratuitum impendat patrocinium pro Amico, dubitatur, an in taxatione expensarum, in quibus quis fuit condemnatus, possit victor, cui gratis fuit præstitum patrocinium, petere salarium, in hoc puncto non bene inter se conveniunt scribentes, ut patet ex 80 relatis per Zacch. de Salar. q. 110. n. 6.

At verius est quod si patrocinium præstitum fuit, vel remunerandi causa, vel quia ille, qui recepit patrocinium gratis, remanet naturaliter adstrictus obligatione antidotali, & his casibus possit victor salarium sibi præstitum ab Advocato, vel Procuratore Amico, qui gratis deservivit, petere à victo, Barbof. in l. eum qui temerè n. 265. Fenzon. hic n. 30. Xammar. d. q. 9. n. 47. Scacc. de sent. & re judic. glos. 15. nu. 31. & seq. Zacch. de Salar. q. 110. n. 7. & seq. qui n. 13. dicit, hanc opinionem esse in praxi amplectendam, Rot. dec. 45. n. 4. & 5. p. 4. to. 2. rec. & videatur Monter. dec. Aragon. 14. n. 7. & seq.

Quæ conclusio non procedit, si cesset obligatio antidotalis, quia scilicet Advocatus, vel Procurator præstiterit patrocinium pro paupere victore, qui nulla obligatione etiam antidotali tenetur pro salario erga Advocatum, vel Procuratorem ob patrocinium sibi præstitum, ex quo hi tenebantur ex debito illud præstare, & sic nec pauper victor in taxatione expensarum potest petere taxationem talis salarii, Golin. de Procur. par. 4. cap. 5. nu. 53. vers. nisi isti, & bene Zacch. de Salar. q. 110. n. 13. ad 18.

Salarium tamen Advocati, & Procuratoris in taxatione expensarum, quando non agitur de illo inter ipsos, & Clientem.

Clientem, sed inter victum, & victorem non taxatur, prout
 83 Advocato, & Procuratori debitum erat, & fuit solum, sed
 solum in modica summa, Gratian. c. 56. n. 45. *Zacch. de Salar.*
quest. 109. nu. 1. (ubi adducit rationem, quoniam si illud ta-
 xaretur rigorose, quilibet litigator, licet ditissimus depau-
 peraretur) Rot. decif. 10. n. 4. coram Royis, dec. 73. nu. 3. & 4.
 coram Bich. & dec. 133. nu. 6. cor. Cardin. Celsi & Rota solet
 pro expensis Advocatorum, Procuratorum, ac Copistarum
 84 taxare pro qualibet instantia scuta decem, ex firmatis supra
 hoc tom. 2. Annot. 59. n. 23. & 233.

Quæ conclusio fallit in Curia Capitoli in qua veniunt
 sub nomine expensarum, & taxantur salaria Advocati, &
 85 Procuratoris juxta quantitatem præscriptam à statuto hic in
 finalibus verbis, & Penzon. *ibid. n. 1.* *Zacch. de Salar. qu. 109.*
n. 2. & dixi supra hoc tom. 2. Annot. 59. n. 235.

Fallit secundo si adsit obligatio Cameralis, ac ad damna, &
 interesse, tunc enim tale Salarium Advocati, & Procuratoris
 taxatur rigorose, prout debetur, ac solum est, ut firmavi
 86 quoad expensas debitas, ex quo actum sit vigore obligatio-
 nis Cameralis, d. Annot. 59. n. 91. & seq. & probant *Surd. decif.*
261. n. 8. & 9. Rot. dec. 73. n. 11. *vers. vel à promissore cor. Bich.*

Fallit tertio in causis attentatorum, & spoli violenti, in
 quibus expensæ etiam consistentes in Saliariis Advocati, &
 Procuratoris debent integrè usque ad obolum, ac rigorose
 87 refici, Rot. dec. 744. n. 18. p. 4. 10. 3. *rec. dec. 97. n. 8.* & seq. & dec. 99
 n. 1. & 2. post *Zacch. de Salar. dec. 133. n. 7.* & det. 347. nu. 20. &
 21. cor. Card. Celsi, & plenè dixi Annot. 59. n. 165. & seq.

Fallit quarto in expensis factis pro recuribus ad Iudices
 Laycos, cum rigorose etiam illæ Advocatorum Procura-
 torum, & Sollicitatorum refici debeant usque ad minimum
 88 quadrantem, Rot. decif. 98. num. 14. & seq. post *Zacch. de Sa-*
lar. & decif. 73. nu. 12. coram Bich. ac late dixi ad *Stat. Urb.*
196. lib. 1. Annot. 59. n. 209. & seq.

Fallit quinto, quando condemnatio nedum facta fuit in
 expensis, sed etiam in omnibus damnis, expensis, & interes-
 se passis à victore, quæ damna in simplici condemnatione
 89 in expensis non veniebant, *Surd. dec. 261. nu. 1.* Rot. decif. 73.
 n. 17. & 18. coram Bich.

Fallit Sexto quando agitur de causa terminata extra Cu-
 riam in illis locis ubi expensæ factæ in Saliariis Advocati, vel
 Procuratoris sunt debitæ ex statuto, vel consuetudine, & ibi
 90 propterea taxatæ fuerunt, ut adest in Provincia Marchiæ,
Const. Agid. lib. 2. c. 28. & 29. tunc enim si causa devolvitur
 in gradu appellationis ad Curiam Romanam, expensæ Sala-
 rii Advocati, ac Procuratoris taxantur juxta taxam præscri-
 91 ptam à Constitutione Marchiæ, vel Statutis, five consuetu-
 dine, non autem in modica summa, prout taxantur illæ factæ
 in Curia pro Advocato, vel Procuratore, & hæc est praxis.

Plura autem Advocatis, & Procuratoribus à Iure pro con-
 sequendis eorum Saliariis, sunt indulta. Et primum quod si
 causam Clerici defendidere coram Iudice Laico possit contra
 92 illum salarium petere coram eodem Iudice, coram quo
 fuit causa ventilata, Gratian. c. 154. n. 24. *Salgad. de Reg. pro-*
rect. p. 3. c. 2. n. 94. ex quo debitor hujusmodi salarii conveni-

tur coram Iudice, ubi causa tractata est, & ibi sortitur for-
 93 rum, Gratian. cap. 56. nu. 7. *Golin. de Procur. p. 4. cap. 5. n. 43.*
 & ibi Carol. Anton. de Luc. in *observ. nu. 6.* *Salgad. dict. cap. 2.*
 num. 93. Illiusque solutio facienda est in loco ubi fuit præ-

stitum patrocinium, Carol. Ant. de Luc. *dict. n. 6. vers. & so-*
 94 *lutionem debere.*

Clericus tamen conventus in lite coram Iudice Laico,
 non potest ibi reconveniri ab Advocato, vel Procuratore,
 95 pro salario causæ coram eo defensæ, de Marin. *quotid. ref. lib.*
2. cap. 59. n. 2. & seq. *Zacch. de Salar. qu. 91. nu. 11.* & seq. Carol.
 Anton. de Luca ad Gratian. cap. 154. n. 16. & 17. idem ad *Golin.*
de Procur. dict. c. 5. n. 7.

Secundo possunt Advocati, & Procuratores petere eorum
 salaria contra victum condemnatum in expensis in causâ,
 96 in qua ipsi patrocinium præstiterunt, Fontanell. *dec. 426. a. n.*
 7. qui hoc firmat de stylo Senatus Cathalonæ.

At contrarium firmat *Monter. der. Aragon. 26. n. 3. & seq.*
 Prior opinio retinenda est, quando victor est rixosus, &
 potens, vel si non sit solvendo, ita ut difficile sit ab eo obti-
 98 nere satisfactionem salarii, Gratian. c. 49. n. 29. Fontanell. *dict.*
dec. 426. n. 11. *Monter. alleg. dec. 36. n. 39. 84. & seq.*

Tertio pro consequutione salarii competit Advocatis, &
 99 Procuratoribus via executiva, Capon. *de pact. & stipul. qu. 15.*
num. 23. Romaguer. in addit. ad *Conciol. ad Statut. Eugub.*
lib. 2. Rubr. 26. num. 47.

Quarto habent privilegium, quod in concursu Credito-
 rum, si eis consignentur pecuniæ pro eorum saliariis, non

teneantur præstare cautionem de restituendo prioribus, &
 100 prioribus Creditoribus, *Giurb. dec. 108. nu. 26.* & alii apud
 Romaguer. d. *Rubr. 26. nu. 21.*

Quod credo verum, si agatur de pretio retracto ex re de-
 fensa, vel recuperata opera Advocati, vel Procuratoris, ex
 101 quo tunc nullus creditor potest illos vincere, & sic dum pe-
 cunia per eos recepta advocari non potest ab aliquo, cessat
 onus fideiussionis. At si pecunia proveniat ex aliis bonis de-
 bitoris per ipsos non defensis, nec recuperatis, tunc crede-
 rem, talem cautionem esse ab iisdem præstandam.

Siquidem supposita etiam pro vera Conclusionem, quod sa-
 laria Advocatorum, & Procuratorum habeant tacitam hy-
 pothecam (quod tamen non transit sine difficultate extra-
 rem defensam, vel recuperatam juxta sensum Classicorum
 Doctorum, ut advertit doctissimus, Cresp. de Valdaur. *obser.*
 102 3. n. 4. qui dicit, quod opinio pro tacita hypotheca cum præ-
 latione aliis creditoribus super bonis Clientis prout compe-
 tit doti, & Fisco, in puncto juris, legem, cui nitatur nō habet,
 & idem innuit elaboratus Pacion de *locat. & conduct. c. 41. n.*
 2. & 3. *Larea dec. 85. a. n. 1. & 5. p. 2.* cum prælatione aliis cre-
 103 ditoribus ut probant *Grat. c. 157. n. 17. & seq.* & ibi Carol. An-
 ton. de Luc. n. 12. Pacion. d. c. 41. n. 18. Capon. *de pact. & stipul.*
 q. 15. n. 22. *Capic. Latr. consult. 117. per tot. Amat. ref. 3. n. 10.* Ba-
 ron. de *citat. 10. 2. in addit. ad c. 19. n. 219. & 257 Golin. de Pro-*
cur. alleg. c. 5. n. 10. Xammar. de *offic. Iud. & Advoc. p. 2. qu. 9. nu.*
49. & seq. Sanfelix. dec. 113. Mart. Medic. dec. 19. cum aliis cu-
 mulatis per Romaguer. *alleg. Rubr. 26. n. 47.*

Adhuc talis conclusio circa hypothecam tacitam non vi-
 detur habere locum adversus alios creditores habentes ex-
 pressam hypothecam anteriorem, quibus non videtur illa-
 tum præjudicium quod prælationem per talem hypothec-
 eam tacitam pro saliariis Advocatorum, ac Procuratorum
 104 indutam per meras opiniones Doctorum, nō habentes pro
 se super hoc aliquam legem scriptam, quæ talem hypothec-
 eam tacitam concedat ex supra allegatis. Vel talis hypothec-
 ea tacita cum prælatione etiam adversus alios creditores an-
 teriores vigore expressæ hypothecæ procedit (& tunc con-
 clusio est verissima) quando petitur salarium super bonis,
 ac rebus defensis, vel recuperatis ab ipsis Advocatis, ac Pro-
 curatoribus, tunc enim in valore rei defensæ, vel recupera-
 tæ tanto minus inest, quantum importat expensæ patrocinii
 præstiti per ipsos Advocatos, ac Procuratores, cum illorum
 105 opera res sit recuperata, vel defensa à molestiis, *Grat. c. 257.*
n. 26. & seq. Golin. de Procur. p. 4. c. 5. n. 50. & 51. & ibid. Carol.
Anton. de Luc. in addit. n. 8. Amat. ref. 3. n. 10. Cresp. de Val-
daur. obser. 31. num. 3. Pacion. de *locat. & conduct. cap. 41. nu. 22.*
Zacch. de Salar. qu. 99. nu. 8. cum duob. seq. latissime Capic.
Latr. consult. 117. Fontanell. dec. 427. n. 4. & seq. præclare, ac
plenè Mart. Medic. dec. Senen. 19. n. 5. & seq. & n. 22. & infra
Rot. dec. 82. post Zacch. de Salar., & solidè decif. 53. nu.
7. & seq. coram Duran. Et hoc casu potest admitti conclu-
 sio, quod Advocatus, vel Procurator non teneatur præsta-
 re cautionem de restituendo, cum non possit insurgere ali-
 106 quis creditor, qui possit ab illis avocare pecunias, Gratian.
 c. 257. n. 31. Pacion. d. c. 42. n. 22.

Quæ conclusio super prælatione Advocati, vel Procura-
 toris super pretio rei ab ipsis defensæ, vel recuperatæ proce-
 dit, licet iidem non obtinuerint in lite per ipsos defensam, sed
 107 reportaverint sententiam contrariam, Gratian. cap. 257. n.
 22. Carol. Anton. de Luc. ad *Golin. de Procur. dict. c. 5. nu. 9.*
vers. inde est, Zacch. de Salar. qu. 99. nu. 10. Pacion. *dict. c. 41. n.*
20. *Giurb. decif. 108. nu. 20. & seq. Fontanell. dec. 427. nu. 5.* Rot.
dec. 53. n. 6. & seq. coram Duran.

Ex quibus auctoritatibus, & signanter ex allegatis *dec. 108.*
 108 *Giurb. & dec. 53. cor. Duran.* habetur etiam, quod potest alie-
 nari res subjecta fideicommissio pro satisfactione salarii de-
 biti Advocato, & Procuratori, qui defendiderunt, vel re-
 cuperauerunt bona fideicommissi.

Quinto competit Advocatis, ac Procuratoribus privile-
 giū retinendi Clienti scripturas, ac processus pro expensis ab
 109 ipsis factis in lite, *l. qua omnia in fine ff. de proc. Grat. 56. nu. 14.*
vers. poterunt tamen, Boer. dec. 15. n. 3. Mart. Medic. *examin.*
Senen. 56. n. 18. *Zacch. de Sal. qu. 96. n. 13.* Rot. dec. 88. n. 6. cor. Coc.

Et talis retentio illis conceditur etiam, donec fuerint satis-
 facti de eorum salario, *Gaill. obser. 612. n. 5. lib. 2. Farin. q. 106. n.*
 110 *61. Grat. c. 56. n. 5. vers. licet contrariū, qui ultimo loco refert*
 hanc opinionem, & alii relati per *Zacch. dict. qu. 96. n. 12.*

At contraria opinio, quod non competat talis retentio pro
 111 salario est verior, & tenenda, quam probant *Grat. cap. 68.*
 Cc nu. 1.

n. 1. & seq. ubi de rationibus, & contrariis respondet Mart. Medic. ex *amin. Senen. 56. nu. 18. vers. secus esse*, Capon. de *part. & stipul. q. 15. nu. 23. vers. non tamen conceditur*, Zacchia de *Salar. q. 96. n. 13* & seq. ubi dicit, quod hæc opinio est probabilior, & respondet contrariis Coccin. *Annot. 289. per tot. Rot. dec. 288. n. 6. coram eodem, & dec. 691. nu. 3. p. 1. rec.* Et Doctores pro contraria opinione adducti, si videantur in fonte, & bene perpendantur loquuntur de retentione scripturarum pro expensis factis in lite, & non pro salario.

Possunt tamen Advocati, & Procuratores retinere scripturas, ac Informa. iones per ipsos in causa factas pro illius defensione; donec illis per Clientes debitum salarium pro cisdem perfolvatur, *Surd. dec. 50. n. 2. Zacch. d. q. 96. n. 17.*

Si vero Procurator vult retinere scripturas, ac processus pro expensis ab eo factis in lite, quando recepit certam pecuniam summam æquantem quantitatem expensarum, tibi remissam à Cliente sub his verbis: *Frattanto rimetto à V. S. scudi quindici, delli quali si valerà per quello possa bisognare per la causa, nè mancherò soddisfare alle sue fatiche à suo tempo, conforme vuole il dovere* - tali casu retentio non competit, cum illius præsentio fundata super figurato titulo expensarum non subsistat, ex quo pecuniæ remissæ, ac recep. ut supra, non possunt cedere in solutionem salarii, sed expensarum, & sic nõ adest titulus retinendi pro illis: Quodque dicta quantitas scit. 15. soluta Procuratori in casu prædicto debeat cedere in causam expensarum, clarè desumitur ex verbis ac voluntate in ipsis declarata à Cliente solvente, unde solutio expressè facta in causam expensarum necessa-

114 riarum pro defensione causæ, non poterit postea in causam mercedis referri, *l. 1. ff. de solut. & l. 1. c. eod. Grat. c. 224. nu. 81. Rot. dec. 493. n. 7. cor. Merl. & dec. 201. n. 12. cor. Bich. Idque* comprobatur etiam factum Procuratoris, qui solutionem in certam causam expressè factam, per exactionem approbavit, unde non potest in aliam diversam referre invito debitore, *l. 1. in princ. ff. de solut. l. creditor §. cum de sorte ff. de solut. Gratian. c. 505. n. 6. & 7. Rot. dec. 284. n. 3. & 4. coram Buratt. decis. 281. n. 34. & seq. cor. Bich. dec. 493. n. 6. & 7. cor. Merl. decis. 264. n. 11. cor. Cels. dec. 110. n. 22. p. 16. rec. dec. 260. n. 4. p. 19. & in Romana, seu Tusculana Pecuniaria 10. Januarii 1688. §. probata itaque coram b. m. Ursino. Et amplius hoc confirmatur, ex quo creditum salarii hoc casu adhuc non est certum, sed controversitur quantitas laborum, ac functionum, & pro qua summa debeat, & super illis recognoscendis fuit electus Peritus Curialis, unde solutio prædicta non potest fieri ad debitum mercedis incertum, & controversum, sed ad expensas certas, & liquidas, *Rot. dec. 773. n. 3. & 4. cor. Merl.**

Et quando etiam adest dubium, in quam causam sit facta solutio, potest Clientis ipse declarare, illam fecisse in causam expensarum litis *l. 1. ubi communiter Scribentes ff. de solut. Rot. dec. 48. n. 7. cor. Manzana. & dec. 247. nu. 24. coram Penzinger. Ex quibus in dicto casu, dum eam Locum tenens Civilis Gubernatoris Urbis, censui, non posse per Procuratorem retardari restitutionem scripturarum, nec illarum retentionem competere pro expensis.*

Quanto autem tempore præscribatur salarium Advocati, ac Procuratoris, & perimatur actio ad illud petendum; dic. quod spatio 30. annorum (cessantibus particularibus Constitutionibus, Pragmaticis, ac Statutis in contrarium) a l. scit. & *Lommes, C. de præscript. 30. annor. & in puncto salarii de Marin. quotid. res. lib. 1. c. 2. 12. n. 10. & 12. Zacch. de Salar. q. 105.*

119 Sed quod præscribatur triennio post *Duennam* tenent Andreol. *contr. 245. n. 1. Antonell. de tempor. legal. lib. 1. c. 32. n. 26. Cresp. de Valdaur. obser. 44. nu. 2. Gamm. dec. 334. Gratian. dec. 53.* Et dicta triennalis præscriptio incipit currere pro omnibus annis à die cessati servitii, *Cresp. de Valdaur. dict. obser. 44. n. 3. & 4. Giurb. dec. 13. n. 12.*

Que tamen præscriptio triennalis non procedit favore debitoris, qui scit, se debere, cum sit in mala fide, *Valasc. consult. 125. n. Caballin. ad Const. March. lib. 2. c. 2. §. n. 29. in puncto salarii Advocati, & Procuratoris, Thom. dec. 14. num. 5. Nec procedit in foro conscientie, nec exteriori, quando quis scit, se non solvisse, Cyriac. *contr. 507. n. 5. & 6. Gamm. dec. 334. n. 5. & 7. Caballin. d. c. 2. §. n. 2. ubi de ratione.* Quinimmo nec sufficit allegare simpliciter triennalem præscriptionem, nisi simul allegetur solutio, de *Marin. all. c. 2. 12. n. 10. vers. qui tamen unanimiter, Cancr. v. ar. res. p. 2. c. 14. n. 113. Gamm. decis. 334. nu. 7.**

At verior, ac certior est opinio, quod tale salarium de jure non præscribatur triennio, sed solum tollatur actio ad illud

petendum præscriptione ordinaria 30. annorum, ex supra firmatis: & Doctores allegati, qui firmant, tolli talem actionem pro salario præscriptione triennali, prolapsi sunt in hanc erroneam, & irrationabilem opinionem ex originali doctrina Dueng, qui loquitur, non juxta Juris dispositionem, sed juxta Ordinationem Regni Cathalonie, & eodem modo loquitur Gamm. prout Caballin. & alii loquuntur juxta Statuta diversorum Locorum, ut bene advertit oculatissimus de *Marin. all. c. 2. 12. n. 10. vers. est tamen verum, idemq; norant Cappucc. in sua prax. tom. 2. p. 2. in notabil. ad Stat. Urb. 180. art. 15. n. 232. & seq. Andreol. *contr. 245. n. 2.**

At licet de jure salarii non præscribatur minori spatio 30. annorum, nihilominus si concurrant conjecture pro solutione salarii tunc non requiritur lapsus talis temporis, cum etiam minori tempore possit presumi solutio deducta ex conjecturis, ut in specie firmat Andreol. *d. contr. 246. n. 5. & 6.*

In Provincia verò Marchie Anconitanæ adest *Const. Carpenfis l. 2. c. 29.* determinans, post lapsum sex mensium salarium ab Advocatis, ac Procuratoribus amplius peti non posse, & talis Constitutio comprehendit etiam salarium promissum, mediante contractu jurato, Caballin. *d. c. 19. num. 4.* ubi adducit rationem.

Et Romæ adest *Const. S. m. Innocentii XI super Reform. Tribunalium adita*, in qua sub *Rub. de Advoc. & Procur. in §. Advocati*, præcisè disponitur, quod Advocati, Procuratores, Sollicitatores, Causidici, & Defensores tam actuum judicialium, vel Aulicorum negotiorum gestores pro eorum honorariis, & salariis non habeant in posterum actionem nisi pro salario, vel mercede ultimi anni citra Montes, & biennii ultra Montes, quo termino elapso sit precepta omnis actio ad agendum, denegato quovis ordinario, vel extraordinario remedio.

Quæ Constitutio Innocentiana in hoc adhæsit præfatæ Constitutioni Marchie, ac Statutis, & Pragmaticis diversorum Regnorum, & Locorum supra relatis, de quibus apud Rebuff. ad *Const. Gall. de famulor. salar. art. 1. glof. 1. ro. 2. Caballin. ad d. Const. March. lib. 2. c. 2. §. n. 2. vers. prohibet præsens Constitutio.* Et hujusmodi Innocentiana est valde rationalis, dum munera Advocati, Procuratoris, Sollicitatoris, & Agentis in Curia exercentur ad effectum vivere cum emolumentis ex illis retrahendis ex firmatis per *Fenz. hic n. 60. in fine*, ubi, quod Procuratores Romæ ut plurimum ex laboribus professionis suæ sustentantur: & sic Constitutio Innocentiana fundatur in præsumpta solutione, & quod personæ tales non soleant differre sibi satisfieri de propriis salariis.

Præscriptio tamen ab Innocentiana inducta non procedit, si nondum terminato anno, vel biennio respectivè Advocati, Procuratores, Sollicitatores, & Agentes judicialiter, vel extrajudicialiter insteterint, & interpellaverint pro solutione eorum mercedis, tali quippe casu talis præscriptio interrumptur ex latè per nos firmatis ad *Statut. Urb. annot. 48. n. 172. & seq.*

Si tamen elapso anno, vel biennio respectivè fuerit personis prædictis facta solutio salarii, non poterit Clientis solum condicere, ex quo per talem Constitutionem non impeditur naturalis obligatio, ut in his terminis probat Cabalad *Const. March. lib. 2. c. 2. §. n. 2. vers. si debitor.* Et super hoc nulla cadere potest difficultas, dum Innocentiana ex verbis palmaribus solum denegat actionem, illamque perimi, denegando super hoc quodvis remedium ordinarium, & extraordinarium, unde iustulit tantum actionem ad petendum salarium, non quod illud sponte oblatum recipi non possit.

Per solutionem tamen salarii in parte factam post tempus in Constitutione præfata proscriptum non inducitur obligatio solvendi residuum, cum per solutionem partis Clientis non videatur recessisse à dispositione Constitutionis quoad residuum, Caballin. *d. c. 2. §. n. 3. vers. & sit quatenus esset.*

Quando autem per Constitutiones, ac Statuta præsumitur solutio ex lapsu cert. i temporis, tunc talis præsumptio est Juris, & de Jure, & non admittit probationem in contrarium, nec cogitur ille, qui convenitur super salario, jurare super non solutione, *Valasc. consult. 125. n. 14. & seq. Barb. in l. sicut n. 101. cum duob. seq. de præscript. Andr. contr. 245. n. 3. & 4.*

Quæ Conclusio in Constitutione Innocentiana procedit de plano, attenta amplitudine verborum, quibus concepta est, dum perimit nedum actionem, sed quodvis remedium post tempus in præscriptum, quæ dictio quodvis est universalis omnia complectens, *Barb. d. 32. §. cum aliis ab eo relatis, & sic præcluso per Constitutionem quovis remedio, palam fit, quod fuit præclusa omnis probatio contraria.*

At quoad alia Statuta prefumentia solutionem salarii post annum, biennium, triennium, vel aliud tempus, ego sum in sensu, quod possint Advocatus, & Procurator probare negativam non factam solutionis, sicut videmus in *Stat. Urb. 158. lib. 1.* à quo prescriptio debiti inducitur per lapsum sexdecim annorum, presumendo post dictum tempus illius solutionem, & nihilominus si probetur non solutio, vel afferantur preponderantes conjecturae, ac probationes super non facta solutione, talis prescriptio Statutaria non procedit, ut plenè firmavi in *Annot. ad Stat. Urb. 158. Annot. 38. n. 77. & seq.* nam Statutum est fundatum in presumpta solutione, & propterea confitit de non solutione, illud certè non intrat.

140 Non obstantibus Valasco, Barbof. & Andreol. in contrarium loquentibus, supra allegatis; nam prescriptio solutionis inducta à Statutis, est solum Iuris, non autem Iuris, & de Iure, & sic contra presumptionem Iuris, & Statuti presumentis solutionem post lapsum certi temporis potest bene fieri probatio exclusiva solutionis, vel ex propria confessione debitoris super positionibus creditoris, datis super non solutione, & super quibus debet debitor respondere, juxta præcisè per nos firmata *d. Annot. 48. n. 85. & seq.* vel etiam per testes deponentes super confessione extrajudiciali debitoris super non facta solutione, vel quod se declaravit velle satisfacere ejus debito non soluto.

Hæc pauca super hac materia salariorum debitorum Advocatis, ac Procuratoribus libare placuit, qui super illa plura, ac meliora scire peroptat, adeat Galgannet. & Fenzon. hic Pigant. *ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. Conciol. ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 26. & ibi. Romaguer. in addit. Gratian. c. 55. §. 6. 257. & 618. & in omnibus Carol. Anton. de Luc. in obser. ad eundem Capon. discept. 109. idem de pact. & stipul. q. 15. Golin. de Procur. p. 4. c. 5. & ibi Carol. Anton. de Luc. Granut. theor. 12. Xammar. de Offic. Jud. & Advoc. p. 2. q. 7. Barb. de Offic. & potest. Episc. alleg. 79. Pacion. de locat. & conduct. c. 41. Boer. dec. 210. Monter. dec. 14. & 36. Mart. Medic. decis. Senen. 19. Fontanel. decis. 423. et seq.*

Opportunè tamen hic tangendum est, quod Advocati possunt convenire super certo salario, non tamen cum Clientibus facere pacta quotæ litis, etiam cum juramento, hoc est consequendi quotam, ac certam partem rei, vel quantitatis deductæ, vel deducendæ in Judicio, ex quo per illam præbetur occasio Advocatis calumniosè litigandi, & per fas, & nefas vincendi, ut consequantur quotam conventam, & sub spe lucri non erubescunt veritatem ipsam impugnare, *l. si quis C. de postul. litem, C. de Procur. Farin. q. 106. n. 22. Golin. de Procur. p. 4. c. 5. n. 11. Carasc. ad l. Recopil. c. 10. nu. 48. & 49. Capon. de pact. & stipul. q. 15. nu. 10. & 11. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. n. 31. Mart. Medic. exam. Senen. 22. d. n. 1. plenè, ac eruditè Rificat. de sta. t. homin. 10. 2. de stat. Advoc. c. 3. fol. 317. litt. E. ad l. fol. 318. litt. H. & seq. Xammar. de off. Jud. & Advoc. p. 2. q. 9. n. 21. Autunez. de Donat. Reg. p. 2. lib. 3. c. 37. n. 13. Fontanell. dec. 178. n. 8. & 9. Vizzan. de mandat. Princip. c. 13. n. 14. & seq. fol. 260. & pro Alma Urbe, ejusque Curia id fuit sancitum per Const. 2. Benedicti XII. §. Caveant autem Bullar. nov. tom. 1.*

Quod æqua lance procedit etiam in Procuratoribus ad lites, cum tales dicantur quasi Advocati, & verè causarum Patroni, & in illis æquè militet ratio Legum, ob quam talia pacta quotæ litis sunt prohibita, *Farin. q. 106. n. 16. Barbof. in d. l. si quis n. 3. C. de postul. Gratian. dec. 218. in addit. num. 4. & 7. Vizzan. de mandat. Princip. c. 13. n. 36. & 37.*

Pena autem inflicta Advocatis, ac Procuratoribus facientibus pactum quotæ litis, est primò nullitas pacti, *Grat. decis. March. 218. n. 4. d. Const. 2. Benedicti XII.* & probant ferè omnes supra allegati privantur quoque tamquam infames, & indigni omni honorum commodo, *Barb. in d. l. si quis num. 4. Vizzan. d. c. 13. n. 29.* Et ulterius ex eadem Constitutione puniuntur in Alma Urbe in restitutione dupli illius, quod receperunt. Et de Jure privantur de Officio Procuratoris, & Advocati, *l. sumptus, & litem, C. de pact. Grat. d. dec. 218. in addit. nu. 4.* Nec per dictam Constitutionem Benedicti, vel per simile Statutum diversam penam imponens, est sublata pena privationis Officii à Jure communi imposita, *Menoch. de arbitr. cas. 122. in fine, Grat. d. dec. 218. in addit. n. 4. vers. ita ut si per Statutum; quæ privatio ab Officio Procuratoris, ac Advocati fit ipso Jure, licet requiratur sententia declaratoria, Farin. q. 106. n. 6. Rificat. d. c. 3. fol. 327. litt. I.*

Quinimò talia pacta quotæ litis cum Clientulis non censentur ex horum parte voluntaria, sed timore litis amittendæ creduntur inita, ita ut sit quasi incussus terror causa.

Const. ad Stat. Tom. II.

pecuniæ, vel alterius rei extorquendæ, *Xammar. d. q. 9. n. 27. & seq. Cabed. dec. 19. p. 1. & alii apud Autunez. de Donat. Reg. alleg. c. 36. n. 13. vers. & quia similes, & vers. propter quæ, Fontan. dec. 178. n. 8. & 9.*

Talisq; prohibitio paciscendi super quota litis procedit, licet partim fuerit factum pactum, ac contractus, mediante numeratione pecuniæ, & partim per viâ simplicis pactionis, & donationis, nam adhuc Procurator, vel Advocatus dicitur depredator, *Barb. in l. si quis n. 15. & 24. C. de postul. Vizzan. de mandat. Princip. c. 13. n. 27. & seq.* Idq; dicebam procedere in certo casu, in quo Advocatus solverat Clienti certam pecuniæ quantitatem, ad hoc ut à Cliente admitteretur ad comodum cujusdā hereditatis in certa quota, pro qua recuperanda promiserat operam suam, & simul solverat aliquas pecunias.

Prout intrat, etiam si Advocatus, vel Procurator hoc paciscatur super re, vel quantitate existente in lite, super qua illi sunt litis Confortes cum Cliente, *Farin. q. 106. n. 20. Rificat. de stat. homin. de statu Advoc. tom. 2. c. 13. fol. 319. litt. F. Vizz. de mandat. Princip. c. 13. n. 29.*

Et talia pacta sunt illicita, & reprobata sub pœnis prædictis, licet quota litis in pactionem deducta sit de re minima, *Farin. q. 106. n. 27. Carp. ad Stat. Mediol. c. 429. n. 19. to. 1. Vizz. d. c. 13. n. 30. Capon. de pact. & stipul. q. 15. n. 12. & seq. Rificat. alleg. c. 3. fol. 317. litt. H. vers. minimi quamquam.*

Intrat pariter pactum quotæ litis, si non quota, sed res certa ex jis, quæ in lite sunt, fuerit promissa *Farin. q. 106. num. 33. Carpan. d. c. 429. n. 20. Vizzan. d. c. 13. n. 30.*

Similiter si certa pecuniarū quantitas sit illis promissa, danda solū in casum victoriæ, *Grat. dec. 218. n. 3. Vizz. d. c. 13. n. 33.*

Pactum tamen quotæ litis, & ejus pœnæ non intrant, si pro honorario, ac salario fuerit promissa aliqua res, vel certa quantitas pecuniæ, quæ non est in lite, & promissio facta sit illam dandi, tam in casum victoriæ, quam amissionis causæ, hoc est sive Procurator, vel Advocatus vincat, vel perdat causam, *Barbof. in d. l. si quis n. 6. C. de postul. Farin. q. 106. n. 38. & seq. Carasc. ad l. Recopil. c. 10. n. 49. vers. secus verò erit Tondut. resol. civil. p. 1. c. 68. n. 9. Vizzan. c. 13. n. 34. Capon. de pact. & stipul. q. 15. n. 17. Franch. dec. 265. n. 2. Cabed. dec. 19. n. 6. p. 1. Fontanell. decis. 178. n. 2. Rificat. d. c. 3. fol. 318. litt. B. Rot. dec. 707. nu. 6. coram Coccin.*

Idque procedit, licet major honorarii, ac salarii quantitas pacta sit in casum victoriæ causæ, *Farin. q. 106. n. 45. Vizzan. d. c. 13. n. 34. vers. quamvis forte, Gratian. dec. 218. n. 7.*

Non tamen valet pactum hujusmodi super certo salario, si promittatur solum in casum victoriæ, & non in casum amissionis causæ, tunc enim licet agatur de jure, vel quantitate non deducta in litem, non sustinetur, cum censeatur factum, habito respectu ad rem, vel quantitatem, quæ est sub lite, & ab Advocato, vel Procuratore recuperanda, & sic intrat ratio legis prohibentis hujusmodi pacta quotæ litis; dum Advocatus, vel Procurator, cui fuit promissa certa quantitas in casum victoriæ tantum, faciet omne posse per fas, & nefas, & conabitur etiam per calumniam vincere, ad hoc ut lucretur certam rem, vel quantitatem promissam in solo casu victoriæ, *Tond. resol. civil. p. 1. c. 68. n. 9. vers. ubi tamen.*

Valet tamen pactum, si aliquid minus sit promissum in casu amissionis litis, & major quantitas in casum victoriæ, *Vizz. d. c. 13. n. 34. vers. quamvis forte, Grat. dec. 218. n. 7. Censal. in l. unica n. 7. & seq. quis Imper. maledixer. Zacch. de Salar. q. 52. n. 69. Capon. de pact. & stipul. q. 15. n. 10. vers. verum si minus lucrū.*

Quod non procedit, si quantitas major, promissa in casu victoriæ, sit valde excessiva, *Farinac. q. 106. n. 43. Rificat. d. c. 3. fol. 318. litt. C.*

Pactum quotæ litis, nec illius pœnæ intrant, quando illud cum Cliente factum fuit non per ipsum Advocatum, vel Procuratorem, sed per eorum Fratres, vel Consanguineos, præcipuè si justè, & non per calumniam causa conjunctorum hujusmodi fuerit per Advocatum, vel Procuratorem defensa, plenè *Fontanell. dec. 179. & 180. quem sequitur Rificat. alleg. c. 3. fol. 320. litt. B. ad E.*

At talis conclusio credo, quod circumspicte, & cum grano salis sit recipienda, & non procedat, quando ex conjecturis appareret, & probaretur, quod persona fratris, ac consanguinei fuit solum apparenter adhibita, sed revera emolumentum pacti redundare debet in commodum Advocati, vel Procuratoris, ad *tex. in l. remunerandi §. Marius, aliàs Marcusff. mandat. Farin. q. 106. n. 47. Rificat. d. c. 3. fol. 319. litt. H. I. K. ubi loquitur de Uxore Advocati, vel Procuratoris, sub cujus nomine illi fecerunt pactum.*

Cessant pariter pœnæ pacti quotæ litis, quando hoc ex ali-

quo capite est nullum, Farin. q. 106. num. 60. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 35. vers. declaratur sexto.

- Nec pœnæ pacti quotæ litis transcunt ad Clientulos, cum
 167 quibus illud fuit initum, Farin. q. 106. num. 66. Pigant. dist. Rubr. 86. nu. 35. Secus si adsint Statuta, vel Bannimenta in
 168 contrarium imponentia pœnas etiam Clientulis, Pigant. d. n. 36. vers. declaratur octavo. Si tamen Clientulus igharus, ac innocens importantiæ talis pacti fuerit ex calliditate Advocati, vel Procuratoris ad illud incundum inductus, ego crederem, quod cum ipso esset benigne agendum, & non procedendum cum rigore pœnarum inflictarum Advocatis, ac Procuratoribus.

- Verum si alia desideras super hac materia pacti quotæ litis, vide plenè Carpan. ad Stat. Mediol. c. 429. & 432. tom. 1. Farin. q. 106. Vizzani. de mandat. Princip. c. 13. Barbos. in l. si qui C. de postul. Capon. de pact. & stipul. q. 15. Rificat. de stat. homin. tom. 2. c. 3. à fol. 317. Carasc. ad l. Recopil. c. 10. Gratian. dec. 278. Fontanell. decis. 178. & 179. Cabed. decis. 19. p. 1. & alii apud prædictos.

ARTICULUS II.

ARGUMENTUM.

Plura annotantur super munere Procuratoris, ac Advocati, quod honestum sit: & simul traditur, quod illud exerceri debet cum rectitudine: & in quibus causis possint nec ne, salvis eorum conscientia, & honore scribere. Traditur, quales Procuratores sint assumendi in examine, ac concursu illorum, qui volunt scribere in Tribunali Rotæ. Plenè examinatur quomodo in scribendo Advocati, ac alii causarum Patroni, qui de Iure respondent, debeant se gerere in allegatione legum, rationum, ac Doctotum, qui Doctores majori præfulgeant auctoritate, an qui scripserunt in Lecturis, vel Tractatibus, vel in Consiliis: Et agitur simul de communi opinione, illiusque valore; ac simul de auctoritate Senarum, Auditoriarum, Consiliorum, ac Tribunalium Collegialium; Et signanter de illa Sacra Rotæ; & quando nec ne Decisiones, & quales sint præferendæ in iudicando; Et alia plura discutiuntur, de quibus in Summario.

SUMMARIUM.

- 171 Minor Doctor Advocatus, vel Procurator non potest allegare ignorantiam Iuris, si circa Ius intulit damnum Clienti.
 172 Officium Advocati, ac Procuratoris quale sit, & a quibus debeant se abstinere, ac de eorum privilegiis, vide Doctores relatos remissive.
 173 Advocati dicuntur honestum munus exercere, ac militare, eorumque Domus oracula Civitatum nuncupatur.
 174 Advocati nomen, & munus competens Mundi Redemptori, Virgini Mariæ, ac Sanctis.
 175 Advocati munus qui digne exercent, dicuntur ducere vitam meliorem, quam Religiosi.
 176 Contrarium firmatur, cum vita Religiosorum sit perfectior, & rejiciuntur contraria, & n. 177.
 178 Referuntur Doctores, qui munere Advocati, & Procuratoris derelicto professi sunt vitam Religiosam magis perfectam, & n. 179. & 180.
 181 Advocati male se gerentes in Officio Advocacionis possunt timere mortes repentinas, & quod de male quassitis ex Advocacione non gaudeat tertius hæres.
 182 Acquisita ex munere Advocati, & Procuratoris ad lites sunt peculium quasi Castrense eorumdem, & n. 184.
 183 Alexander dicitur Pater veritatis.
 184 Procuratores ad lites dicuntur quasi Advocati.
 185 Acquisita per Advocatū, ac Procuratorem tam ex salario publico, quam privato sunt peculium quasi Castrense.
 186 Advocati, ac Procuratores ad lites possunt ad libitum tam in vita, quam in morte disponere de peculio quasi Castrense.
 187 Procuratores de acquisitis ex Officio Procuratoris ad lites non possunt secundum aliquos disponere.
 188 Contrarium firmatur in Procuratoribus ad lites Doctotibus, & qui munus Procuratoris in Urbe, vel aliis Civitatibus exercent.
 189 Procuratores Romæ præcipue qui scribunt in Rotæ, prævio examine, & multo magis illi de Collegio dicuntur exercere munus honestum, ac nobile, & n. 190. & 191.
 192 Procuratores Collegii Patronorum Urbis præcedunt aliis Procuratoribus, & possunt respondere de Iure, & explere etiam vices Advocati.

- 193 Procuratores, qui examinantur ad effectum scribendi in Rotæ debent rigorose examinari, & in quibus, & n. 195. & 196.
 194 Lites multa amittuntur ob ignorantiam Procuratorum.
 195 Procuratores in minori numero, & benè probati deberent admitti ad scribendum in Rotæ, & quare? & n. 196.
 197 Advocati, & Procuratores Iuribus, & non iurgiis, ac cum modestia non procacitate debent defendere causas.
 198 Advocati, & Procuratores in convicia, & procacitates prorumpentes sunt tabula.
 199 Et dum inconsideratè loquuntur persape audiunt, quod non vellent.
 200 Referuntur casus, in quibus Advocatis, & Procuratoribus procacibus fuit responsum cum Salibus, et n. 201.
 202 Advocati, et Procuratores debent esse breves, & non prolixi in scribendo, & loquendo, et n. 203. & 204.
 205 Advocati cur debeant esse breves afferuntur rationes.
 206 Advocati, et Procuratores non debent esse adeo breves, ut obscuri evadant, et Iudex non possit percipere juramentum.
 207 Advocati in eorum allegationibus debent adducere auctoritatem legum.
 207 Doctotri dicenti, vel scribenti aliquid sine legis auctoritate, non creditur.
 209 Advocati, deficiente lege, debent adducere rationem, qua non est minor lege.
 210 Dictum illud, Erubescimus sine lege loqui, non procedit, quando adest ratio naturalis.
 212 Ratio sola naturalis sufficit deficiente lege.
 212 Legem querere, ubi adest ratio naturalis, est infirmitas intellectus.
 213 Ratio naturalis æquiparatur veritati.
 214 Lex ubi adest, licet pro illa non possit adduci ratio, sequenda, et tenenda est.
 215 Advocati, & Procuratores possunt allegare etiam rationes debiles, præcipue in Tribunalibus Collegialibus, ubi diversa sunt ingenia, & n. 216.
 217 Possunt etiam in causis, in quibus fovet bonum Ius utri quoque versuti, dummodo falsa non allegent.
 216 Glosa auctoritas est magna, et ab illa regulariter non est recedendum.
 219 A Glosa auctoritate in Curia Romana non solet recedi.
 220 Glosa auctoritas dicitur Doctotri excellentioris aliis auctoritate probabili.
 221 Glosa intelligenda est secundum leges, quas allegat.
 222 Glosa auctoritas non attenditur, ubi adest lex in contrarium.
 223 Bartolus est omnium Magister.
 224 Est Doctor substantialis non Phantasma.
 225 Bartolus in legibus habetur pro Semideo.
 226 Bartolus raro deviat à veritate.
 227 Bartolo in concursu aliorum Doctotum deferendum est.
 228 Baldus nihil ignoravit.
 229 Baldus ob nimiam ingenii subtilitatem quandoque in suis opinionibus fuit varius.
 230 Doctotribus antiquis, et quibus tam in Civili, quam Canonica materia sit deferendum refertur, et n. 231.
 232 Doctores antiqui sunt præferendi modernis, et quare?
 233 Doctores tres moderni non sunt tantè ponderis, quanti unus ex antiquis.
 234 Rotæ in suis decisionibus solet allegare Doctotum antiquorum theoricis.
 235 Doctores solum Tractatistas, vel decisiones solas esse attendendas in iudicando, et in nihilo Auctores antiquos, est axioma derivatione dignum.
 236 Doctores in lecturis aliquid firmantes præferuntur Doctotribus, qui super eodem puncto dixerunt contrarium consulendo.
 237 Idem de Doctotribus, qui aliquid firmarunt in tractatibus, nam præferuntur consulentibus.
 238 Doctores in consiliis præferri Doctotribus in lecturis tenent aliqui.
 229 Contraria opinio uti verior retinetur, et adducitur ratio.
 240 Doctotum consilia sunt suspecta, & quando allegantur, esset videndum, quid fuerit decisum casu consilii allegati.
 242 Opinio Doctotri consulentis pro veritate, vel si secundum eius opinionem fuit iudicatum, multum attendenda est.
 240 Advocati dum scribunt, debent allegare Doctores in puncto, et non per regulas generales.

- 243 Doctor loquens in terminis, si non habet contradictorem, dicitur casus legis, & sequendus est, & n. 247.
- 244 Auctoritas Doctoris in puncto plus valet, quam mille à similibus.
- 245 Doctoris dictum in terminis, etiam sine lege loquentis, habetur pro casu legis, si non adsit alter Doctor contrarium tenens.
- 246 Doctores si recedant à doctrinis in puncto loquentibus, ut adhaereant regulis generalibus, se involvunt ut pulli in stuppa.
- 248 Doctores, licet in puncto, non sunt attendendi, si eorum dicto adversetur lex, vel ratio, vel glossa, vel alter Doctor.
- 249 Doctores, qui super eodem puncto variant, non sunt attendendi ut testes varii, & vacillantes, & n. 250.
- 251 Secus si in aliquo loco materiam melius examinaverint, tunc enim erunt in illo attendendi, & n. 252.
- 253 Doctor varius est attendendus in ea opinione, quam pluries tenuit, vel in opinione aequiori, & rationabiliori, & n. 254.
- 255 Doctores multi per Advocatos non sūt allegandi, & quare?
- 256 Doctores debent intelligi juxta Leges, Glosas, ac Doctores per illos allegatos, & n. 257. ubi de ratione.
- 258 Doctores loquentes per transenam, & sicco pede non attendendi.
- 259 Doctores, qui scripserunt per modum repertorii, & per modum additionis, cum non procedant discutendo non sunt attendendi.
- 260 Doctores concludentes per verba forsan, vel fortè, & similia videntur firmare propriam opinionem.
- 261 Doctores distinguentes materiam praferuntur aliis generaliter loquentibus.
- 262 Doctoris genericè loquentis dictum est intelligendum juxta dicta Doctorum distinguendum.
- 263 Doctor distinguens est proximus veritati.
- 264 Doctores referentes duas opiniones videntur residere in illa ultimo loco relata, & n. 265. ubi de ratione.
- 266 Secunda opinio relata per Doctores, per dictiones quamvis, licet, & similes non tollit primam opinionem ab illis firmatam.
- 267 Prima opinio firmata, si in secunda adducantur contra illam rationes, sed non amplectantur, stat firma prima opinio.
- 268 A Communi opinione non est recedendum.
- 269 Opinio communis constituitur per Doctores materiam discutientes, & non per illos, qui fortuito tantum accedunt, & n. 270.
- 271 Opinio communis dicitur pro qua concurrunt glossa, vel Doctores periti, & n. 272.
- 273 Auctoritas Senatuum, ac Rotarum, & praecipue Rota Romana facit communem opinionem, & ceteris Doctoribus praefertur, & n. 274. 276. 277. & 300.
- 275 Rota Romana Tribunal, ac ejus Auditores laudantur.
- 276 Rota Romana auctoritas praefertur communi opinioni Doctorum, & quando secus n. 280. & 281.
- 277 Rota loquente cetera Tribunaalia silent, & obsequuntur.
- 282 Rota Romana debet judicare secundum leges, & non habet facultatem legis condenda.
- 283 Rota Romana decisiones non sunt autoritative praesens, quod debeant amplecti in judicando, sed solum sunt magistrales decisiones.
- 284 A Rota auctoritate, si sit lege, vel ratione destituta, potest recedi.
- 285 Decisiones Rota contra resolutiones Sacrae Congreg. Concil. non sunt attendenda.
- 286 Rota recedit à suis decisionibus, si asseratur aliqua declaratio in contrarium facta à Sacra Congr. Concil.
- 287 Decisiones Rota debent intelligi secundum juris regulas.
- 288 Sunt intelligenda secundum doctrinas, quas allegant.
- 289 Decisiones Rota non attenduntur, si prodierint unica parte informante, vel ab illis fuit recessum.
- 290 Nec quando adversus illas fuit concessa nova audientia.
- 291 Nec quando post editas decisiones respondit pro concordia.
- 292 Rota mandans fieri concordiam habet articulum pro turbido, & difficili.
- 293 Decisiones Rota attenduntur in iis, quae ex professo in illis discutuntur, non autem in iis, quo incidenter, & per transenam.
- 294 Decisiones, quae incidenter, & ad alium effectum diversum aliquid firmaverunt, non possunt allegari in Constant. ad Stat. Tom. II.

alia causa diversa.

- 295 Opinio communis non attenditur, si illa, per rationem convincentem in contrarium, appareat non vera.
- 296 Opinio communis non attenditur, quando contraria nititur fortioribus rationibus.
- 297 Opinio communis non attenditur, quando in foro invaluit observantia judicandi in contrarium, & n. 298.
- 299 Opinio unius Doctoris classici praefertur communi opinioni in favore matrimonii.
- 301 Opiniones quae praefenda sint, & an ille Theologorum, Canonistarum, vel Legistarum, & in quibus materiis, vide Doctores relatos.
- 302 Advocati, & Procuratores non possunt defendere causam, quam agnoscunt injustam, aliàs tenentur ad omnia damna.
- 303 Possunt in articulo juris defendere causas, quas sentiunt esse parum justas, & quare? & n. 305. 306. 307. & 308.
- 304 Possunt contra propriam opinionem adherere opinioni aliorum Doctorum probabili.
- 305 B. m. Seraphinus Massinus Avunculus Auctoris, Egregius Advocatus laudatur, & ejus dictum refertur.
- 307 D. Pomponius Advocatus de Vecchis laudatur.
- 309 Advocati non debent se subscribere allegationibus juris factis ab aliis Advocatis non facta illarum examinatione, & n. 310.
- 311 Advocati, & Procuratores non possunt assumere patrocinium in multis causis, quas defendere non possunt, & quare & n. 312.
- 413 Advocatus, ac Doctor potest super eodem puncto, se corrigere & retractare.
- 314 Pius II. Papa se retractavit super male scriptis à se ipso dum erat in minoribus.
- 315 Circa Advocatos, ac Procuratores omittuntur plura, quae dici possent.
- 316 Auctor dedit finem huic secundo tomo sub die 10. Aprilis 1701., qua Cle mens XI. equitavit solemniter pompa pro accipienda possessione ad Ecclesiam Lateranensem.

Actum est in praecedenti articulo de honorariis, ac salaris Advocatorum, & Procuratorum, & quando illis sit interdixit pactio super quota litis, excedendo terminos salarii: nunc aliqua hic methodicè tangenda sunt de eorum officio laudabili honesto, ac nobili, & quomodo in illo se gerere debeant, & à quibus se abstinere, ut licite salaria priorum laborum percipere valeant, quae deferviant in retributionem, & non in perditionem; quae licet innotescant vel innotescere debeant viris talibus, civili sapientia decoratis, nec propterea illorum ignorantiam allegare valeant, dum ex debito eorum officii scire tenentur ea, quae ad proprii exercitii munus pertinent ex firmatis per Mut. ad consuetud. Panorm. c. 68. n. 27. Boer. dec. 350. n. 5. Azeved. ad leg. Recopil. tom. 2. lib. 2. tit. 16. leg. 6. n. 6. Perez. ad ordinat. Regn. Castell. to. 1. lib. 2. tit. 19. leg. 2. §. tertio dubitatur fol. 402. col. 1., ex quibus propterea habetur, quod Doctor etiam minor non restituitur, si ob juris ignorantiam damnum intulerit Clienti: Ideo omnis pluribus super hoc videndus apud Franc. de Petr. 171 conf. 1 per tot. Matienz. in Dialog. Relator. & Advocat. p. 1. c. 7. 8. & 9. & p. 2. c. 2. & 3. Xammar. de off. Judic. & Advocat. p. 2. g. 1. & seq. Carasc. ad leg. Recopil. c. 10. Giron. var. resol. c. 2. verbo Doctor. Montalu. super for. Regal. lib. 1. tit. 19. à fol. 34. & seq. Perez. ad ordinat. Regn. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. à fol. 399. ubi praeclare, plenissime Azeved. ad leg. Recopil. tom. 1. lib. 2. tit. 16. leg. 1. ad l. 28. Carpan. ad Stat. Mediol. tom. 1. cap. 429. & 432. Mut. ad consuetud. Panorm. c. 68. Gratian. c. 56. §. 7. 186. 257. 618. & in omnibus Carol. Anton. de Luc. in observ. Vizzani. de mandat. Princip. cap. 13. fol. 255. latissime, ac eruditè Rif. cat. de Stat. Homin. tom. 2. tit. de Stat. Advocat. cap. 2. & 3. fol. 313. & seq., pauca perstringam hic, fortè non inutilia.

Quoad honestatem, ac nobilitatem muneris Advocatorum quod magna sit, ac eorum Domus sint, ac nuncupentur oracula Civitatum, militare verè dicantur, ac substantias vitam, ac posteros defendant, probant ex l. nec quicquam §. observare de off. Proconsul. l. 1. c. de Advocat. divers. Judic., & ex aliis Juribus ferè omnes Doctores supra laudati, & dignanter Franc. de Petr. conf. 1. num. 14. & seq. Matienz. de off. Relator. & Advocat. part. 1. cap. 9. num. 4. Vizzani. de mandat. Princip. cap. 13. n. 6. & seq. Quodque Advocati munus nobiliter hominem l. providendum C. de postulan., ubi glos. in figurat. casus vers. nobilissimos Xammar. de off. Judic. & Advocat. p. 2. q. 2. n. 11. Azeved. dict. tit. 16. leg. 1. n. 2. Ipseque Christus huma-

ni generis misericors Redemptor nomen Advocati habet, ejus Sanctissima Mater, & Virgo Maria peccatorum Advocata nuncupatur; totque Sancti tale munus, quia laudabile, 174
exercuerunt, ut notant eruditus, Matienz. in *Dialog. Relator. & Advocat. l. p. c. 2.* & Perez. *ad ordin. Regn. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. verbosus*; Abogado fol. 399. litt. A.

Et ob hoc, qui cum integritate, ac puritate mentis, ac sana doctrina per rectos tramites Juris exercent Advocationis munus, dicuntur meliorem vitam agere, quam fratres Prædicatores, Hostien. in *summ. decretal. in præm. Jas. in l. 1. nu. 8. ff. de iust. & iur. Mart. in præfat. ante sua cons. nu. 82.* Carpan. *ad Stat. Mediol. c. 29. nu. 7. tom. 1.* Bovadill. in *sua Politic. lib. 3. c. 14. nu. 60.* Carol. Ant. de Luc. *ad Gratian. c. 56. nu. 1.* Quod tamen admitti potest per quamdam exaggerationem, non quod ita revera sit; verum namque est, quod tale munus exercentes faciunt actum laudabilem, & meritum, quando cum rectitudine illud exercent; at non est vera, sed temeraria propositio, quod meliorem vitam agant quam Religiosi, dum vita Monastica, & Regularis in Religione approbata est

176 perfectior, & excellentior vita Advocatorum, propter majorem perfectionem status Regularis deductam ex Evangelio Matthæi c. 8. ubi -- *Si vis perfectus esse vade, & vende quæ habes, & da pauperibus* -- ut bene probat Carasc. *ad leg. Recopil. c. 10. n. 16.*, qui dicit, quod Jasonis, ac Bovadillæ dictum contrarium jussu Tribunalis Sanctissimæ Inquisitionis, fuit decretum, quod abradaretur. Et ad Statum Religionis verè perfectionem illo Advocati, & Animæ salutis magis accom-

177 modatum transivere inteli, & signanter Molfesius Doctor, & Advocatus celeberrimus; ut ejus opera adita indicant, à statu advocationis ingressus fuit Religionem Clericorum Regularium Theatinorum, & nostro tempore magnus Doctor Taurinensis, Advocatus Inghnis in Civitate Taurini professus fuit Religionem Societatis Jesu: Et dum pestilentia in anno 1657. grassabatur per Urbem; quidam causarum Patronus, dum in illo horribili flagello negotiis Forenlibus depositis, ea, quæ Animæ Salutem respiciebant, solum meditabatur, super officio Advocati, & Procuratoris plura collegit, ex quibus pericula multa etiam ex simplici negligentia in illius exercitio Animæ succedere posse ad oculum demonstrant: unde deposita, post cessatam pestem, officio causarum Patroni, meliori concilio Sacerdos factus exemplarem vitam traduxit usque ad obitum.

178 Debet præterea munus Advocati, & causarum Patroni exerceri cum omni rectitudine, ac iustitia, & sine voracitate, aliàs si malè exercèatur, sunt pertimescendæ mortes repentinae, ob quas nec Animæ, nec liberis, nec bonis consuli potest, ut post Azeved. supra allegatum, & Petr. de Gregor. probat Carasc. *ad leg. Recopil. cap. 10. n. 6. & 7.* & ex malè petitis cum munere tali non rectè exercito, non gaudebit tertius hæres, & quandoque, nec ipsi depredatores gaudent rapinis, verè commissis cum malò exercitio talis muneris.

180 Ex quo munus Procuratoris, & Advocati est honestum, ac laudabile; hinc quæsitæ ex illo per filios familias dicuntur peculium quasi Castrense; nec illa conferunt cum aliis fratribus, cum ea habeant præcipuè jure dominii, uti peculium quasi Castrense l. fori, & l. cum advocati c. de Advoc. divers. iudic. Alex. cons. 3. lib. 6. ubi etiam de acquiritis à Procuratore ad lites Peregr. cons. 84. n. 1. lib. 3. Matienz. in *Dialog. Relator. & Advocat. p. 1. c. 9. nu. 5.* Caren. *ref. 244. per tot.*, ubi approbatur dictus Alex. qui appellatur Pater veritatis, & n. 5. & seq. dicit, Procuratores ad lites dici quasi Advocatos, & Advocatos causarum Patronos, seu Procuratores, & idem Carena adducit alios Doctores, plenissimè Andreol. *contr. 3. 14.* Fenzoni. *hic n. 56.* Zacch. *de Salar. q. 26. n. 7. ad 18.*, & in *Romana Census 18. Februarii 1639. s. præterea coram b. m. Pirovano.*

181 Quodq; acquisita per Procuratorem, & Caulidicum sit peculium quasi Castrense, procedit, si ve sint acquisita de publico, si ve de privato salario, Grat. c. 56. n. 34. & ibi Carol. Ant. de Luc. n. 163. & plenè videatur de materia Andreol. *contr. 3. 14. n. 34.*

182 Ideò possunt filios familias Advocati, vel Procuratores de dicto peculio quasi Castrense acquisito per exercitium Advocati, vel Procuratoris disponere quovis modo; tam in vita, quam in morte per testamentum, vel aliam ultimam voluntatem l. fin. c. de inoff. testam. Caren. *d. ref. 244.* Grat. c. 71. n. 51. Zacch. *de Salar. q. 26. n. 16. & seqq.* Xammar. *de off. iudic. & Advocat. p. 2. q. 2. n. 4. in fine.*

183 Et licet quoad Procuratores teneant contrarium Gratian. *discep. 56. n. 58.* Merend. *contr. iur. lib. 18. c. 46.* Zacch. *d. q. 26. n. 18. in princip.* Pacific. *de Salvian. Inspect. 3. c. 3. n. 681.*

184 Nihilominus contraria opinio est verior, quando præci-

puè sumus in Procuratoribus ad lites, qui sint Juris utriusque Doctores, vel Procuratores in Romana Curia, ac aliis magnis Civitatibus, ut præclare probant Caren. *dict. ref. 244.* & plenè Andreol. *contr. 3. 14. per tot.* & consultatio Paraficchi ibi registrata, Zacch. *dict. q. 26. n. 18. vers. reducuntur tamen ad concordiam*, Carol. Ant. de Luc. *ad Gratian. dict. cap. 56. n. 7. versic. distinguendum.*

Et quod Procuratores Curia Romanæ præcipuè illi, qui scribunt in Rota, tamquam admitti factò experimento cum rigoroso examine illorum scientiæ, tum quoad theoricam, 189
quàm quoad praxim coram Reverendis: D. Rota Decano, ac duobus antiquioribus Procuratoribus ex ordine Patronorum Collegii, capta infimul informatione super eorum vita, & moribus ab eodem Collegio Patronorum, dicantur certè exercere officium Procuratoris non vile, sed honestum, ac nobile, Zacch. *de Salar. q. 26. nu. 18. vers. & locum habere*, Rot. *decis. 1805. ante n. 1. coram Coccin.* & bene Parafacc. apud Andreol. *contr. 3. 14. n. 36. & seq.* Caren. *ref. 244. n. 15. & seq.* Gratian. *cap. 57. nu. 38.*, qui Andreol. & Caren. plenè respondent contrariis.

190 Quæ fortius procedunt in Procuratoribus Urbis, qui sunt de Collegio Patronorum Sacri Palatii, cum in talem ordinem non cooptentur nisi Juris utriusque Doctores, & qui post examen rigorosum, ut supra factum, per plures annos scripserint laudabiliter in Rota, ac honestate morum, & originis præfulgeant, qui Procuratores Collegii in Alma Urbe sunt in magna existimatione apud Judices, & gaudent in sessionibus, ac associationibus quibusdam particularibus prærogativis præcedentiæ; Et tales Procuratores Rotaes, & multò 191
magis illi de Collegio in Curia Romana faciunt quasi figuram Advocatorum, dum scribunt in patrocinio causarum, ac omnia explent ex se solis, quæ alibi in partibus faciunt Advocati, ut bene fundat Vizzan. *de mandat. Princip. c. 13. num. 39. & 40.*

Quia verò dictum est, quod ad effectum scribendi in Rota, debent Procuratores se subicere examini coram Decano Rota, ac duobus antiquioribus Doctoribus ex Collegio Procuratorum Sacri Palatii, deberet tale examen (uti inventum sanum, & bonum) esse verè rigorosum, & nollem, quod verificarentur querimoniæ, quæ fiunt per Perez. *ad ordinat. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. leg. 2. fol. 405. §. quales & quantos*, & Carasc. *ad leg. Recopil. c. 10. n. 8. & 9.*, dum agunt de simili examine; & potius esset refrenandus, & restringendus, quam dilatandus numerus admittendorum, nam hoc esset utilius rebus publicis; vel saltem non deberent admitti ad postulandum, & scribendum in Rota, nisi qui praxim disertam haberent, & non cum facilitate, sed cum arduo, & rigoroso examine admittere tantum illos, qui sunt verè habiles doctrina, praxi, & experientia, ac simul candore, & probitate præfulgentes, quod utilissimum fore, si servaretur: sæpe enim accidit, & per experientiam vidi plures lites, non tam ex iustitiæ defectu, quàm ex Procuratorum infortia, amissas fuisse, sunt ferè verba præcisa dicti Carasci.

Et licet Sacra Rota, si agnoscit, per Procuratores prævio examine admissos in causis non procedi cum candore, quia facta, ac summaria Iurium in causarum discussionibus subdole, & cum mendaciis proponant, vel alio modo dolosi, vel valde culposi sint, soleat illos suspendere ab exercitio, & facultate scribendi, & quandoque eosdem perpetuò inhabilitare, prout antiquitus fuit provisum in *Const. 2. §. 6. Benedicti XII. Bullar. nov. tom. 1.* nihilominus sanior esset medicina, si in illorum admisione, potius parcè, ac austerè, quàm largè, & leniter procederetur, si enim severa trutina, non minus admittendorum doctrina, ac experientia, quàm probitas vitæ, morum honestas, ac in causis agendis integritas examinabitur, pauci certè admittentur, & jam ætate proveci, & non alii, qui vix adolescentiæ annos sunt prætergressi, & hoc facere esset ferè necesse, dum causæ in Curia Romana, & etiam extra illam in aliis Principatibus multum defecerunt, crevit egestas, & lux in causarum Patronis auctus fuit, unde horum numerus est restringendus non augendus, ut honori Curia, litigantium utilitati, & publico bono, hoc modo melius consulatur: hic est meus sensus in hac materia, & vidi in primis meæ Curia annis, in quibus major quantitas causarum affluebat, quod satis minor numerus Procuratorum habebat honorem scribendi in Rota.

Ex quo Iuribus, non jurgiis, legibus, non libellis famosis, debent causæ defendi per Advocatos, vel Procuratores, ideò debent ab injuriis verbis, ac conviciis se abstinere, alius notam infamiae non evadunt l. quisquis c. de postulan. Perez. *ad*

ad ordinat. Regn. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. leg. 2. fol. 404. col. 1. versic. modestiam quidem Xammar. de off. Advoc. p. 2. q. 1. n. 19. & seq. & cavetur in Const. 2. Benedicti XII. §. 1. Bullar. nov. tom. 1. ibi - nec ulrà quod causa exposcit militas in licentiam conviciandi, & maledicendi temeritatem prorumpat - alias

198 nomine Advocatorum, & Procuratorum amisso in tabulas convertentur, Xammar. ibid. n. 27. vers. super omnia. Et ultra notam infamiae, si petulantia, jurgiis, ac contumeliis causas defendent, uti procaces, temerarii & imprudentes in loquendo, & scribendo, dum verba non ponderant, sed loquuntur

199 inconsiderate, prout volunt, audiunt multoties, quod non volunt, Xammar. d. q. 1. n. 20. Ego possum in hoc referre duos casus in hoc satis curiosos, at ad retundendam procacitatem, ac petulantiam, scitu dignos, ac necessarios: Quidam causarum Patronus sphaera satis mediocris, & filius Fabri Cementarii, & qui in scribendo, & jura sui Clientuli deducendo erat satis piger, ex quo illum non Juribus, quibus erat destitutus, sed longitudine litis volebat defendere, dum urgebatur ad scribendum ab alio causarum Patrono, scribente pro alia parte, foveute bonum Jus, & qui ob hoc causam posuerat in lista Informationis, ut illius expeditionem haberet, dictus filius Fabri cementarii ausus fuit dicere publice alteri causarum Patrono, dum oretenus informabat in eadem causa quemdam Judicem conspicuum in Urbe in die Informationis, quod saepe in causa informabat, quia uti pauper volebat multiplicare numerum functionum; alter cau-

200 sa Patronus à tali falso convicio punctus (dum causam posuerat in lista, ut potius haberet illius expeditionem retardatam à filio Fabri, non ut multiplicaret functiones) respondit cum modestia (sed hæc punxit obloquentem) ego licet non dives, non multiplico functiones, sed potius, dum in isto pro expeditione causae, exopto, quod illa non multiplicetur; & multum gratulor, quod tu dives sis, & quod li Dominus tibi ex chasinate, ac ruina cadat, illam poteris statim reficere sine expensa Fabri murarii, volens dicere quod obloquens erat filius Fabri murarii; finxit talis Procurator non intelligere, & obmutuit, sed bene Judex causae cum risu collaudavit puncturam ex tempore datam, & ut dicitur voluit. Et in alio casu dum cui dam eximio Procuratori ex ordine Patronorum Collegii Sacri Palatii, qui allegaverat certam legem satis punctualem super casu, qui discutebatur coram Judice, Advocatus scribens in contrarium in illa causa qui erat filius Alutarii, seu Chirothecarii, ac Profumerii, pressus à pondere legis individualis, extraneam dando responsum dixit, quod textus allegati inductio, ac interpretatio facta ab ipso Procureto non erat attendenda, sed illa

201 data ab ipso Advocato, cum hujus munus sit in Curia Romana in Jure scribere, & de Jure respondere, non autem Procuratoris, cuius opera circa factum tantum versatur: Procurator protinus, ac promptè respondit, quod causarum Patroni in Curia, & præcipue illi de Collegio, ex notorio stylo possunt de Jure respondere, ac leges gloriare, ac interpretari, & etiam hoc generaliter illis talis facultas attributa fuit eo tempore, quo Doctoratus Insignia susceperunt: & ulterius addidit, quod textus ab ipso allegatus non egebat glosa, cum esset satis clarus, & interpretatio, ac extensio data textui ab ipso Advocato erat divinativa, & extranea, & quod leges non erant dentibus extendendae, sicut extenduntur pelles animalium demortuorum, alludens arti exercitæ per Patrem Advocati, qui fingens longius ire, simpliciter respondit, quod Judex vidisset, quis bene, vel malè textum intellexisset; hos casus hic referre volui, ad hoc ut Advocati, & causarum Patroni, & signanter ætate juniores modeste se gerant in Informationibus, tam facti, quam Juris.

202 Ultra modestiam debent etiam Advocati, & Procuratores esse breves, & non prolixi in scribendo, & orando, Azeved. ad leg. Recopil. tom. 1. lib. 2. tit. 16. leg. 3. nu. 1. Caballin. ad Const. March. lib. 2. c. 2. in princip. & cavetur in Const. 2. §. 1. Benedicti XII. Bullar. nov. tom. 1., debent enim cum brevitate, omisso multiloquio, respondere de Jure, Dec. conf. 3. §. 4. in princip. Aretin. conf. 6. n. 1. circa med. Franc. Monald. conf. 17. n. 1. lib. 2. Martin. Prefat. ad ejus conf. n. 6. & seq. Xammar. de off. Judic. & Advocat. p. 2. q. 2. n. 24. & 25. Nam contra prolixos

203 Advocatos, & Procuratores potest adduci illud Evangelii - dilatare enim filatierias suas, & magnificant simbras, ut advertit Azeved. ubi proxime n. 1. vers. adduci potest. Ex brevitate quippe in scribendo multa resultant commoda, primo quia minor est impensa foliorum originalis Informationis,

204 quæ solvitur Advocatis, & Procuratoribus; secundo minus impenditur in copiis Amanuensium, qui transcribunt Informationes dandas Judicibus. Tertiò quia Judices, præcipue oppressi à multiplicitate causarum, fastidiuntur ex sola superficiali visura Informationum prolixarum, & multum ex illarum brevitate concipiunt hilaritatem, ac lætitiā, & illas attentius perlegunt.

At licet brevis sit collaudanda in Advocatis, & Procuratoribus, adhuc non debent omittere, allegare omnia necessaria ad causae opportunitatem, ne dum nimis brevitati student, obscuri evadant, & necessaria omittant, Azeved. in alleg. leg. 3. n. 2. vers. debent tamen, nam debent dum scribunt, advertere, quod Judices, coram quibus scribunt, non sunt informati de meritis causae, sicut ipsi scribentes in illa, ideo taliter debent Informationes efformare, ut ex illis Judices facta, ac Jura causarum decidendarum, de facili, ut homines, nō ut Propheta, percipere, ac decidere possint, & impleret Judices debent patienter perlegere, & rimari Informationes quandoquidiffusas, quia sic exigunt qualitates causarum, quarum merita, confusa, ac intricata, non possunt paucis verbis extricari, & dilucidari.

206 Debent quoque Advocati (cum hoc non sit munus præcisum Procuratorum) in scribendo allegare legum auctoritates, nam turpe est aliquid sine lege dicere §. consideremus Auth. de trient. & semiss. Valenz. Velasq. conf. 92. n. 4. lib. 1. Prat. observ. pract. 10. n. 11. vers. turpe judicavi. Doctores namque aliquid dicenti, ac scribenti, si dictum suum non probet lege, vel ratione, non est credendum ad li si illam C. de col. las. dist. §. consideremus Auth. de trient. & semiss. Silvan. cōf. 2. n. 69. Cyriac. comr. 50. n. 5. & contr. 248. n. 17. Simon. de Pret. de interpret. vol. 1. in præ. n. 15. Rot. dec. 123. n. 13. coram Pen.

207 At si lex non adit super casu, in quo Advocati scribunt, sed pro illius decisione stet ratio, possunt adducere rationem, etiam sine lege, quæ ratio debet movere Judicem, non minus quam lex, cum & ipsa lex talis non sit, nisi ratione fundetur, Franc. Ansal. conf. 142. n. 684. cum duob. seq. Luc. de Penn. in præ. m. C. Rubr. explicat. lib. 3. nu. 4. Tiraquell. in tract. cessant. caus. n. 133. & seq. Azeved. alleg. tit. 16. leg. 4. n. 4. Riminal. Jun. conf. 449. n. 12. lib. 4. Decian. tract. crimin. tom. 1. lib. 2. c. 9. n. 6., ubi quod licet dici soleat, erubescimus sine lege loqui, tamen hoc fallit, quando possumus arguere à ratione naturali sine alia Iurium allegatione. Et quod deficiente lege

208 sufficiat allegare solam rationem naturalem, & ad illam recurrendum ut li scire §. si cum ff. de excus. tutor. Decian. dist. 211 cap. 9. n. 7. Seraph. de privit. Iuram. privit. 49. n. 3. Stante quippe ratione naturali, legem querere, & aliquid allegare, est infinitas Intellectus, Angel. conf. 275. nu. 8. vers. querere, Cachéran. conf. 18. n. 47. Curt. Jun. conf. 55. n. 12. vers. præterea solebat al Monald. conf. 107. n. 26. Greval. observ. Gaillan. præ. m. 120. Mansi. consult. 295. n. 15. tom. 5. Catarg. ad Statut. Genus de success. ab intest. §. 15. n. 38. Ratio quippe naturalis æquiparatur veritati, à qua nemo subduci potest, Ruger. conf. 1. n. 20. Cachéran. d. conf. 18. n. 48. Franc. Ansal. conf. 142. n. 668. qui ex Baldo inter conf. Angeli fratris sui 110. nu. 4. vers. ecce forma textus dicit, justius, & æquius esse semper inherere illi sententiae, quæ melioribus fulcitur rationibus, etiam si Imperator esset in opinione contraria. Quando tamen habemus in casu, super quo est scribendum, legem aliquid determinantem, licet sit destituta ratione, & pro ea ratio allegari non possit, adhuc cum lege scripta procedendum est, nam non omnium, quæ à majoribus nostris statuta sunt, ratio reddi potest li non omnium ff. de legib. i. & in his, quæ sunt Iuris positivi stat pro ratione voluntas glos. in cap. si gratiosa de rescript. 3. & bene Mart. in dist. præfat. ante ejus conf. n. 23. & 24.

209 Possunt etiam Advocati allegare Iura, ac rationes debiles, dummodo hoc faciant sine fallitate, ac mendacio, quia aliquando Iudices debilioris stomachi plus moventur à rationibus debilibus, & potius apparentibus, quam à fortibus, & substantialibus, ut advertit Azeved. dist. leg. 4. nu. 5. Xammar. de off. Judic. & Advocat. p. 2. q. 8. n. 8. Quod maxime opportunum est facere in Tribunalibus Collegialibus, in quibus multum interveniunt pro decisione causarum, ob Ingeniorum varietates, dum quandoque ab aliquibus solidiora spernuntur, debilia verò, ac fallacia plausum habent, ut notat doctissimus Card. de Luc. de credit. & deb. dist. 22. n. 13. & de fideicom. dist. 135. n. 9.

210 Quinimò, quando Advocati foveant justam causam, possunt ulterius cum versutiis, ac subtilitatibus procedere, ac decipere, dummodo falsā non aligent, glos. in cap. Dominus noster 22. q. 2. Franc. de Petr. conf. 1. n. 40. Michalor. de possit. cap. 12. n. 18. Guazzin. ad defens. Reor. in præfat. n. 13. Perez. de ordinat. Regn. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. l. 2. §. sed dubitat fol. 40. col. 1. Xammar. d. q. 8. n. 2. & seq.

211 Possunt etiam Advocati allegare Iura, ac rationes debiles, dummodo hoc faciant sine fallitate, ac mendacio, quia aliquando Iudices debilioris stomachi plus moventur à rationibus debilibus, & potius apparentibus, quam à fortibus, & substantialibus, ut advertit Azeved. dist. leg. 4. nu. 5. Xammar. de off. Judic. & Advocat. p. 2. q. 8. n. 8. Quod maxime opportunum est facere in Tribunalibus Collegialibus, in quibus multum interveniunt pro decisione causarum, ob Ingeniorum varietates, dum quandoque ab aliquibus solidiora spernuntur, debilia verò, ac fallacia plausum habent, ut notat doctissimus Card. de Luc. de credit. & deb. dist. 22. n. 13. & de fideicom. dist. 135. n. 9.

212 Quinimò, quando Advocati foveant justam causam, possunt ulterius cum versutiis, ac subtilitatibus procedere, ac decipere, dummodo falsā non aligent, glos. in cap. Dominus noster 22. q. 2. Franc. de Petr. conf. 1. n. 40. Michalor. de possit. cap. 12. n. 18. Guazzin. ad defens. Reor. in præfat. n. 13. Perez. de ordinat. Regn. Castell. tom. 1. lib. 2. tit. 19. l. 2. §. sed dubitat fol. 40. col. 1. Xammar. d. q. 8. n. 2. & seq.

- 18 Debent quoque Advocati proprias opiniones, si deficiat lex, vel ratio in puncto, allegare glosas, cum magna sit illarum auctoritas, & praeferatur auctoritati Doctorum, & regulariter ab illis in iudicando non est recedendum, Bart. in l. ut vim ff. de Inst. & l. ur. Bald. in c. 1. de natur. success. feud. Salicet. in l. licet C. qui prior in pign. hab. Cephal. conf. 698. n. 12. vol. 5. Mart. in prefat. ante ejus cons. nu. 3. Roland. conf. 14. nu. 40. & seq. Amat. decis. March. 8. n. 57. Carasc. ad leg. Recopil. c. 1. l. 2. p. n. 122. & seq. Xammar. de Off. Judic. & Advoc. p. 1. q. 3. n. 52. & a glossa in Curia Romana non est recedendum, Roland. ibid.
- 19 n. 43. Amat. d. n. 53. Carasc. d. c. 11. n. 124. & fuit originalis doctrina Abb. in c. edoceri n. 6. vers. & propter auctoritatem glossatoris de rescript., ubi quod tanta est auctoritas glossae, ut ab ea in Curia Romana non recedatur. At licet glossae auctoritas magna sit, & dicatur Doctor excellentior aliis auctoritate probabili, Dec. conf. 146. n. 7. Mart. in d. prefat. n. 36. Nihilominus cum glossa sit intelligenda secundum leges, quas allegat, Decian. conf. 1. nu. 37. lib. 1. ; si leges ab illa allegata non concludant id, quod dicit, vel addit lex contrarium dicens, tunc glossae auctoritas attendi non debet, cum illam allegare pudor sit, quando adfuit, ut ex Gloss. in l. sed licet ff. de off. Praesid. firmat Mart. ubi proxime n. 34.
- 20 Debent Advocati eorum opiniones firmare cum auctoritatibus Doctorum antiquorum, praecipue Bartoli, & Baldi, qui sunt nostri Magistri in palestra legali, nam Bartolus est omnium Magister, Staiban. resol. forens. 174. n. 78. est Doctor substantialis non phantasma, vel Doctorellus, juxta Bald. relatum a Gratian. c. 186. n. 34. & Ias. in l. stipulationes 72. n. 2. in fine ff. de verb. oblig. quem refert Scacc. de senten. & re judic. gloss. 14. q. 1. n. 15. qui dicit, quod Bartolum in legibus semper adorat tanquam Semideum; & debemus adherere opinioni Bartoli, cum in illa semper sit substantia veritatis, Peguer. decis. 100. n. 10. circa finem Thesaur. dec. 96. n. 10. Palm. decis. Lucen. 54. n. 7. Et raro deviat a veritatis semita, Peguer. ibid. Et in concursu aliorum Doctorum illi magis standum est, Gobbi. consult. decis. 117. n. 102. Palm. decis. Lucen. 53. num. 8. Baldus vero nihil ignoravit, Laurent. de Pin. conf. 145. nu. 3. licet quandoque ob sui Ingenii nimiam subtilitatem fuerit in suis opinionibus varius Laurent. de Pin. conf. 167. n. 14.
- 21 Ratio autem cur Doctoribus antiquis, & praecipue dictis Bartolo, & Baldo quoad materias Civiles, & quoad Canonicas Jo. Andr. Archidiaconus. Calderin. Abbat. Zabarell. Butr. & Felino, sit plus deferendum, quam modernis, ea est, quia Doctores antiqui erant doctissimi, utebantur bonis libris, & videbant bonos textus, & glosas, & omnia in fonte ferè in puncto, moderni vero, cum tanta sit hodie copia librorum, ut labori parcant solum libris facillimis, & ex quibus parum, aut nihil addiscitur, utuntur, Caballin. ad Const. March. lib. 5. c. fin. n. fin., ubi laudat Doctores antiquos, & invehit contra modernos, Dulph. contr. l. ur. lib. 1. contr. 1. n. 18. Farinac. repert. Judicial. q. 14. n. 5. & 6. Garon. var. resol. c. 2. Rubr. Doctor. nu. 126. Capicci. Galeott. contr. 6. n. 18., ubi tanti facit antiquos, ut tres moderni vix possint aequari uno ex antiquis, & est fortè corruptela nostrorum temporum, dum solum Phalanges modernorum producitur ad implendos papyros, & antiqui Magistri quasi illitterati amplius non memorantur, quando Sacra Rota amplissimum, ac verè venerandum Tribunal consuevit in suis aureis, ac solidis resolutionibus ferè semper uti aliqua theoricæ Doctorum antiquorum, ex quo illos agnoscit Duces Doctorum modernorum; volui hoc in honorem antiquorum Magistrorum hoc tangere, quia propriis auribus audi vi a quodam Judice, quod dicti Doctores antiqui erant pro scholis, sed pro foris essent solum attendendi tractatus, ac decisiones, quasi quod tractatus, ac decisiones emanaverint sine auctoritate antiquorum Doctorum, & quod deficiente auctoritate Tractatistarum, ac decisionum super casu decidendo, deberet procedi Jure cervelotico, ac spernendæ essent theoricæ Doctorum antiquorum, qui sunt Magistri, ac signani, & fidi, ac sagaces Interpretes legum, & Canonum. Non diffiteor tamen, etiam Modernos plures solidè scripsisse, & ab antiquis Magistris non discedendo, plura vel addidisse per illos non tacta, vel saltem clarius illorum conceptus, paucis verbis expressos, declarasse.
- 22 Præterea si super eodem puncto adfint Doctores in Lecturis, ac in Consiliis inter se digladiantes, tunc in discordia opinionum erit præferenda auctoritas Doctorum, qui aliquid firmanunt in lecturis auctoritati consulenti, cum Doctores consulentes, ut in pluribus soleant magis bursæ, & Amicis, ut illis gratificentur, consulere, quàm Animæ, & veritati, Soccin. Jun. c. 1. ff. 66. n. 7. lib. 1. Alex. de Nevo conf.
- 23 29. n. 3. Laderch. conf. 35. nu. 13. Cened. qq. Canonic. & Civil. q. 8. n. 4. & seq. Ceval. com. contra Commun. in proem. n. 47. Cirocc. discept. 35. n. 6. Dulph. contr. l. ur. lib. 1. contr. 1. n. 12. & 13. Xammar. de off. Judic. & Advoc. p. 1. q. 3. n. 56. Episcop. Rocc. disp. l. ur. select. tom. 2. c. 160. n. 20. Garon. var. resol. c. 2. Rubr. Doctor. n. 149. & seq. Amat. decis. March. 11. n. 22. Rot. decis. 438. nu. 12. p. 9. recent. Prout præfertur opinio Doctoris, quam tenuit in tractatu, illi, quam tenuit consulendo, Farin. dict. q. 14. n. 17. 237 Garon. ubi proxime n. 146. Xammar. alleg. q. 3. nu. 57. Cened. alleg. q. 8. n. 3. in fine.
- 24 Et licet Decian. respons. 55. nu. 16. lib. 3. Menoch. conf. 124. n. 82. lib. 2. Surd. conf. 449. n. 6. Paul. de Monte Pic. conf. 1. nu. 29. Magon. dec. Lucen. n. 2. & ibi Additio teneant contrarium, ex quo non præsumitur, quod Doctores consulendo voluerint propriam conscientiam onerare, & quia consulendo magis consideratè procedunt, quàm in lecturis, dum in lectionibus sæpè errant.
- 25 Nihilominus verior est prima opinio, quàm post alios supra relatos firmat Garon. d. n. 149. & seqq. nam suspecta est fides consulenti, dum in illis potius ari, quàm veritati incumbitur, & pecunia facilius pervertit rectum Judicium, & oculos excecatur, itaut, quando allegantur solum consilia Doctorum possit dici, cupere videre, quæ sententiæ fuerint prolatae in causis, in quibus emanarunt, Qu. sad. dissert. 21. n. 26. Franch. decis. 260. n. 5. & 6. Card. de Luc. de emphyt. disc. 23. n. 9. & de feud. in supplem. tom. 16. p. 1. disc. 127. n. 31. Urceol. decis. Florent. 8. n. 28. Rot. in Landen. Cens. 23. Junii 1666. g. fin. coram Card. Taya; & posset recipi opinio pro prælatione consulenti, quando ab ipsis fuisset redditum consilium pro veritate, vel ostenderetur, fuisse secundum illud judicatum, ex hrmatis supra hic à fortiori n. 221. & seq.
- 26 Debent ulterius Advocati scribendo allegare Doctores loquentes in terminis, non per regulas generales, nam si procedant per solas regulas generales, habebuntur pro imperitis, cum ad illas recurrere sit refugium miserorum, Caball. conf. 49. n. 11. & conf. 54. n. 11. lib. 2. Gallia. ad Const. Alexandr. prefat. 8. n. 11. Mantica. de tacit. lib. 4. tit. 1. n. 29. Garon. var. resol. c. 2. Rubr. Doctor. n. 131. & seq. Sess. decis. Aragon. 230. nu. 8. ubi plures cumulat Viv. decis. 135. n. 4. cum duob. seq. Greve, ad Gaill. in proem. n. 122. Doctoris namque dictum in terminis, si non habeat contradictorem, dicitur casus legis, Menoch. conf. 73. n. 17. Surd. conf. 379. n. 23. Ansaldo. conf. 142. nu. 706. Gratian. c. 282. n. 19. & c. 335. nu. 22. Garon. d. c. 2. nu. 329. Mart. Vor. Pisan. 5. n. 7. & Vor. 198. n. 4. Sess. d. decis. 230. n. 6. & 7. Et plus valet una doctrina in puncto, quàm mille à remotis, ac similibus, & illa amplectenda est, Natt. conf. 63. n. 17. Ansaldo. d. conf. 142. n. 691. Franc. Ant. Cost. conf. 67. n. 32. Cavalcan. decis. 28. n. 16. & 30. & decis. 34. nu. 10. p. 1. Garon. ubi proxime n. 139. & 140. Magon. decis. Florent. 26. n. 28. Mart. Vor. Pisan. 198. n. 4. Quodque Doctoris dictum in terminis etiam sine lege loquentis habeatur pro casu legis, donec afferatur alius Doctor, qui contradicat, Decian. conf. 6. nu. 33. & 34. lib. 1. Greve. in observ. ad Gaill. in proem. nu. 117. & seq. Gratian. cap. 531. n. 29. Garon. alleg. c. 2. n. 142. Cyriac. contr. 248. nu. 21. Monach. decis. Florent. 1. n. 39. Rot. decis. 354. n. 24. p. 11. recent. Itaut si Doctores recedant à doctrinis punctualibus, & in terminis, ob argumentationes generales, dicantur se involvere, ut pulli in stappa, Cyriac. dict. contr. 248. nu. 23. Cum Doctorum auctoritates loquentes in terminis omninò sequenda sint, Garon. n. 132. Monach. decis. Bonon. 1. n. 86. & decis. 40. punct. 4. nu. 15., super quo videatur benè loquens Greve. ad Gaill. in proem. d. n. 117. ad 124.
- 27 At prædicta vera sunt, si Doctores loquentes in terminis non habeant contra se, vel legem, vel glossam, vel Doctores, vel rationem in contrarium; his namque calibus doctrinae punctuales non possunt tantum pondus habere, ut præferendi sint legi, glossæ, vel rationi naturali contrarium innotentibus, ex firmatis supra hic n. 221. & 222.
- 28 Si verò super aliquo puncto Doctores sint varii, & contrarii, ut quia in uno loco unum dixerint, & in alio contrarium, Advocati illos allegare definiant, illis namque tamquam variis, & sibi contrariis non est credendum, Cravett. conf. 204. n. 2. Surd. conf. 90. n. 36. Morott. conf. 1. n. 17. Garon. d. c. 2. n. 8. & 9. Mart. Vor. Pisan. 112. n. 5. Franch. dec. 240. nu. 16. Rot. dec. 642. n. 6. p. 4. tom. 1. rec. Ex quo Doctores varii, & sibi contrarii habentur pro testibus vacillantibus, inconsistentibus, & mendacibus, & sic non merentur numerari pro neutra parte, Garon. d. c. 2. n. 9. & sic bonus Advocatus, si illi allegentur tales Doctores varii, & contrarii, poterit respondere, quod de illis non est habenda ratio.

Si tamen aliquis Doctor in uno loco melius, ac maturius,
 251 materia discussa, opinionem firmaverit, quam in alio, est at-
 tendendus in eo loco, ubi sedulo aliquid firmavit, Abb. in c.
bona circa finem de postulat. Pralat. Menoch. conf. 3. n. 30. Ri-
minald. Sen. conf. 64. n. 20. Morott. conf. 1. n. 19. vers. hanc tamen
 Garon. d. c. 2. n. 91. & 92. Ex quo Doctoribus disputantibus
 materiam, super qua cadit controversia, major fides præstari
 252 debet, quam Doctoribus sicco pede, & non disputata mate-
 ria procedentibus, Laderch. conf. 42. n. 15. Surd. conf. 311. n. 62.
 Garon. d. c. 2. n. 94. Prout tali Doctori vario est credendum,
 253 & deferendum in ea opinione, quam pluries tenuit Rimi-
 nald. Jun. conf. 7. n. 49. Menoch. conf. 144. n. 17. cum aliis per
 254 Garon. d. c. 2. n. 93. Vel tali casu est sequenda, opinio huma-
 nior, & rationabilior, Caballin. ad Const. March. lib. 6. c. fin.
 n. 5. Cened. 99. Canonie. & Civil. q. 8. n. 14.

Quia vero, per sepe juxta nostrorum temporum usum, vel
 abusum, & forte in manifestum perniciem, & non tamen
 causa sit magnus cumulus Doctorum pro firmanda aliqua
 conclusionem, & non semel inter illos adfuerint aliqui destruen-
 tes conclusionem, pro qua firmanda allegantur, ex quo po-
 255 nunt aliquam limitationem, vel distinctionem parti adverse
 favorem, ideo cautus esse debet Advocatus, & causa pa-
 tronus in seligendo auctoritates Doctorum, ut nempe alle-
 get illos tantum, qui non dant limitationes, nec declaratio-
 nes contrarias, alias per sepe Scribentes propriis jugulantur
 armis, & qui respondere debent enses accipiunt e manibus
 sui Adversarii, & in hoc vidi multos errare. Nam Scribentes
 in causis, quando exoptant solide in illis procedere, præci-
 pue in respondendo Doctoribus in contrarium allegatis, de-
 bent inspicere leges, glosas, Doctores, ac rationes per illos al-
 legatos, nam juxta illas debent intelligi, Bartol. in l. non solum
 256 9. §. si liberationis 7. ff. de liber. legat. Surd. conf. 9. n. 50. Cost. Si-
 cul. conf. 70. n. 50. Cyriac. contr. 58. n. 17. Gratian. c. 689. n. 28.
 Ludovic. dec. Perus. 8. n. 21. Monach. dec. Florent. 49. n. 10. &
 dec. Bonon. 40. punct. 7. n. 44. Garon. d. c. 2. n. 105. Ex quo Do-
 ctiores, ex supra firmatis, sunt quasi testes Juris, & sic juxta au-
 thoritates datas in contestes sunt intelligendi, unde si conte-
 257 stes diversimodè deponant, suspecti redduntur, & non sunt
 attendendi, & non semel vidi, & causas in foro agens, & Jus
 in foro dicens, quod fuere allegati Doctores referentes pro-
 eorum opinione aliquem Doctorem, qui contrariè expressè
 tenebat, vel erat extraneus à casu, pro quo fuerat allegatus.

Parvi facienti sunt Doctores loquentes per transeam, &
 sicco pede, cum illi alimilentur ovibus, quæ eo saltant, ubi
 alia saltavit, & avibus, quæ eo volant, ubi alia volavit, Surd.
 conf. 317. n. 21. & conf. 443. n. 9. Menoch. conf. 51. n. 54. Fufar.
 conf. 140. n. 14. Monach. decif. Bonon. 40. punct. 4. n. 30. cum
 aliis per d. Garon. n. 97 & 98. Idem dicendum, ex quo sunt si-
 258 milis, vel peioris farinae de Doctoribus, qui per modum re-
 pertorii, & per additionem referunt simpliciter dicta alio-
 rum, cum tales Doctores non tendant ad discutendum, &
 determinandum, sed solum ad rememorandum sunt, verba
 Ruin. conf. 83. lib. 6. n. 1. & sequitur d. Garon. n. 102.

Quando verò Doctores eorum sententiam firmant per di-
 ctiones *foras*, vel *forte*, ac similes, adhuc videntur resolve-
 260 re, & possunt allegari ad decisionem causarum, cum quoad
 ipsos videantur decidere, Surd. conf. 44. n. 15. Becc. conf. 33. n. 7.
 Gratian. cap. 21. n. 21. Garon. dict. cap. 2. n. 116.

Prout si adfint Doctores indefinitè, & generaliter loquen-
 tes super aliquo puncto, & alii distinguentes, ac conciliantes
 opiniones, præferendi sunt distinguentes, Franc. Ant. Cost.
 conf. 70. n. 30. vers. præterea, Eugen. conf. 3. n. 36. & conf. 85. n. 65.
 lib. 2. Mart. in præfat. ante ejus conf. n. 54. Ciarlin. contr. forens.
 c. 15. n. 78. Garon. d. c. 2. n. 110. Xammar. de Off. Judic. & Ad-
 voc. p. 1. q. 3. n. 51. Surd. dec. 58. n. 5. Rot. dec. 574. n. 6. coram Gre-
 261 g. Itaut dictum Doctoris, generaliter, ac indistinctè loquentis,

fit intelligendum secundum dicta Doctorum distinguen-
 tium, Gratian. c. 456. n. 37. & seq. Scain. decif. Bonon. 11. n. 24.
 Barz. dec. 93. n. 11. d. Garon. n. 111. Ex quo, qui distinguit, pro-
 262 ximus est veritati, Surd. conf. 346. n. 11. Cost. Sicul. conf. 7. n. 62.

263 & conf. 68. n. 30. Ceval. præf. 99. in præf. n. 56. & seq. Garon. n. 112.

264 Si autem Doctores referant duas opiniones, & neutram
 eligant, tunc videntur approbare, & residere cum opinione
 ultimo loco relata, Eugen. conf. 18. n. 13. & conf. 35. n. 36. lib. 2.
 Menoch. conf. 214. n. 61. Garon. n. 115. Ludovic. dec. Perus. 29.
 n. 18. Xammar. de Off. Judic. & Advoc. p. 1. q. 3. n. 58. ubi quod
 265 præsumitur posterior opinio melior considerata. Si tamen
 secunda opinio fuerit per Doctores relata per dictiones

266 *quavis*, *licet*, & similes, tunc per illas non inducitur corre-
 ctio primæ opinionis, nec ab illa videtur recessum, ut bene

hoc probat Eugen. conf. 18. n. 14. & 15. lib. 2. Prout si prima
 opinione firmata, solum adducantur quedam argumenta 267
 pro secunda, sed hæc non firuetur, Eugen. d. conf. 18. n. 13.
 vers. nec obstat.

Quando verò agitur super puncto, in quo inter se digla-
 diantur Doctores, ex quo plures stant pro una opinione, &
 alii plures pro opinione contraria, tunc Advocatus debet la-
 268 borare in probando, stare communem opinionem pro suo
 Cliente, & quod ab illa non est recedendum in judicando
ca. novimus de verb. signific. l. de decim., & communiter Do-
 ctiores in c. 1. de Constit. l. unica ff. de Off. Quæstor. ibi *sancti cre-*
 brior Cravett. conf. 91. n. 13. plenè Ruger. conf. 12. n. 7. & seq.
 Mart. in præfat. ante ejus conf. n. 38 & seq. Decian. respons. 50.
 n. 38. & infra vol. 1. Gaill. obser. 94. n. 18. lib. 2. Mathetilan. de
 elect. opin. n. 11. tract. divers. illustr. 10. 18. fol. 222. Corat. de com-
 mun. opin. in præfat. n. 27. & seq. d. tom. 18. fol. 223. Quod proce-
 dit etiam in materiis Fidei glos. in cap. fin. de pæn. distinct. 1.
 Franch. in cap. 1. n. 3. de Summ. Trinit. & Fide Catholic.

Communis tamen opinio non dicitur ex sola adhesionem
 indigesta plurium Doctorum perfunctorie loquentium, &
 non discussa materia procedentium, & qui tamquam oves
 alias, quæ præcedunt, sine judicio sequuntur, sed qui ex pro-
 fesso articulum dispungunt, Gabr. conf. 102. n. 24. lib. 2. Mart. 269
 post alios relatos in præfat. ante ejus conf. n. 44. & 45. Gizza-
 rell. dec. 1. n. 18. vers. quod non est appellanda, latè Ant. Maria
 Corat. de commun. opin. sit. qui Doctores faciant opinionem, &
 numerum in communi tract. de vers. illustr. tom. 18. fol. 229. plenè
 Xammar. de Off. Judic. & Advoc. p. 1. q. 3. n. 3. & 4. Itaque si lex,
 vel septem Doctores classici, sedulo materia discussa, dice-
 rent, aliquam opinionem esse communem, hæc talis esset, &
 veniret attendenda, non alia attestata pro communi a quin- 270
 quaginta etiam Doctoribus, ex professo materiam non tra-
 ctantibus, sed leviter, & sine ratione illam referentibus, Mart.
 ubi proxime num. 43. Gizzarell. decif. 1. n. 18. vers. quod non est
 appellanda.

Et communis opinio regulariter dicitur illa, pro qua con- 271
 currit glosæ auctoritas, Ruger. conf. 12. n. 13. Cened. 99. Cano-
 nic. & Civil. q. 8. n. 18. & 19. Xammar. de Off. Judic. p. 1. q. 3. n. 52.
 & 53. Bovadill. in politic. tom. 2. lib. 5. c. 3. n. 28. Rauden. decif.
 Pisan. 1. n. 111. ubi quod, ad constituendam communem
 opinionem, Doctores debent esse docti, & periti in materia, 272
 de qua agitur, Gizzarell. decif. 1. n. 18. vers. & dixit Bartolus,
 ubi dicit de auctoritate Bartoli.

Prout communis opinio dicitur illa, quæ profuit à deci-
 sionibus Senatuum, Consiliorum, Rotarum, ac Tribuna-
 lium Collegialium, ex quo causæ in illis discussæ sunt cum
 magna maturitate, & concordibus plurium votis sit decisio,
 bene post alios Mart. in præfat. ante ejus conf. n. 50. & 51. Hon- 273
 ded. conf. 22. n. 29. & 30. lib. 1. Cened. 99. Canonie. & Civil. q. 8.
 n. 15. & seq. Ludovic. dec. Perus. 7. n. 19. Xammar. de Off. Judic.
 p. 1. q. 3. n. 5. & pluribus cumularis Grev. ad obser. Gaill. in
 proem. conclus. 2. n. 26. & seq. Et in specie de auctoritate Ro-
 tæ, quod faciat communem opinionem, & cæteris Doctori-
 bus præferatur ultra dicto Mart. & Grev. Honded. dict. co. ff.
 22. n. 30. lib. 1. præclare Surd. conf. 403. n. 83. & 84. lib. 2. (ubi in
 hoc proposito magnas, ac debitas profert laudes erga Sacram 275
 Rotam, ac ejus doctissimos, & justissimos Auditores) Xam-
 mar. de Off. Judic. & Advoc. p. 1. q. 3. n. 6. Thomat. decif. 87. n. 6.
 Gratian. c. 104. n. 56. & c. 266. n. 23. & seq. Ciarlin. contr. forens.
 c. 17. n. 9. Conciol. alleg. civil. 14. n. 3. & alleg. 69. n. 17. Sperell. dec.
 121. n. 26. Rot. dec. 127. n. 12. p. 17. recent. Et hoc optima ratio-
 ne, quia in Sacra Rotæ Romanæ Tribunali causæ prius dig-
 274 gelte ab Insignibus Advocatis, & causarum Patronis in
 Congregationibus desuper factis, efformatis postea plenis,
 doctis, & accuratis Informationibus, ac responsionibus Fa-
 cti, & Juris, demum severa, ac diligenti trutinâ examinate 276
 deciduntur, ut omnes sciunt, & in specie advertit Mart. d. n.
 50. vers. sed Rota. Nec ullus locus est in Mundo, in quo cau-
 sæ sic bene discutiantur, prout in Rota, Bellamer. dec. 37. ante 277
 fin. Marchef. de commiss. p. 1. n. 41. fol. 248. Quiniamò Rotæ
 auctoritas prævalet communi opinioni Doctorum, Veltr.
 in præf. lib. 6. c. 1. n. 18. Gratian. cap. 104. n. 56. Cochier. super 278
 Indult. primar. præf. 4. fol. 43. ex quo Rota loquente cate-
 ri omnes silere, & acquiescere debent, Corn. conf. 16. n. 5. lib. 1. 279
 plenè Rubin. præfat. ad Juris studios. n. 238. & seq. Conciol.
 alleg. civil. 34. n. 41. & alleg. 43. n. 19. in fine, Greve ad Gaill. in
 proem. n. 32.

Sed quod licet magna sit Rotæ auctoritas, adhuc quod 280
 non attendatur, si sit contra communem opinionem, Grat.
 conf. 141. n. 7. Rot. decif. 518. n. 25. p. 18. recent. At ego cenleo
 verius,

- verius, quod stante utrinque communi opinione præferatur illa Rotæ, ac alicujus Collegii Illustris, Greve. post alios
- 281 in *dict. præfat. num. 3*, secus si in contrarium adsint validiores rationes, tunc enim Rotæ auctoritas non attenditur, Mandos. *conf. 98. num. 4*. Prout si factæ essent decisiones contra Leges, cum Rota Romana debeat judicare secundum
- 282 Jura, nec habeat potestatem legis condendæ, Scacc. *de sent. rei judic. gloss. 1. q. 2. n. 8*. unde post Lancellott. *de attent. part. 2. cap. 20. limit. 1. nu. 2*. & Viv. *decis. 401. nu. 20*. Greve. ad Gaill. in *præfat. nu. 65*, dicit, quod Rotæ Romanæ decisiones non sunt necessitativæ in judicando, sed solum magis adseverantes Doctorum opiniones, nec Judices obligare, nisi prout magistræ opiniones Doctorum; unde si opinio firmata per Rotam sit jure, vel ratione destituta, potest ab ea recedi, & possumus sequi opiniones magis veras, & rationi congruas, Scacc. *de sentent. & rejudic. gloss. 1. q. 2. n. 8*.
- 284 Conciol. *alleg. Civil. 34. nu. 42*; prout si decisiones sint contra resolutiones, ac declarationes Sacre Congregationis, Conciol. non attenduntur, Rot. *decis. 516. n. 26. p. 18. recent.*; nam Rota tanti facit declarationes Sacre Congregationis Concilii, ut illis visis recedat etiam à suis decisionibus, &
- 286 adhæreat dictis declarationibus, Fagnan. in *cap. quoniam nu. 71. & 72. de Constit. in p. 1. primi lib. decretal. Rot. in Calagurritana fructuum 20. Junii 1692. §. quam opinionem coram b. m. Benincasa*.
- Et revera si decisiones sunt solum magistræ opiniones Doctorum, sicut illæ non debent attendi, si resistat lex, vel ratio naturalis, ex firmatis supra, ita nec ipsæ decisiones, cum debeant intelligi secundum Juris regulas, Rot. *dec. 511. nu. 25. coram Gregor.* Et sunt intelligendæ secundum alias decisiones, ac auctoritates, quas allegat Rot. *decis. 497. nu. 73. 78. 87. & 105. part. 5. recent. decis. 1. 9. nu. 7. p. 6. decis. 252. nu. 47. coram Amat. Dunozer. decis. 192. nu. 8. coram Royas, & in vot. 6 n. 59. post decis. Rembold.*
- 289 Nec decisiones Rotæ merentur attendi, quando emanarunt unica parte informante, Franch. *decis. 278. nu. 6*. Greve. in *dict. præfat. num. 71*. vel quando ab illis Rota recessit, Rot. *decis. 300. nu. 18. part. 7. recent.* Nec quando fuit adversus illas concessa nova audientia, latè in *Vot. 7. nu. 94. cum duob. seq. post decis. Rembold. decis. 397. n. 13. vers. præterea par. 12. recent.* ubi testatur de stylo Rotæ *decis. 246. n. 10. apud Post. de manut. & decis. 593. nu. 5. vers. & quoad decisionem coram Amat. Dunozer.* Idem dicendum, quando Rota post editam decisionem respondit pro concordia, Vermigl. *conf. 10. nu. 2. Rot. decis. 644. nu. 2. in fin. part. 2. recent. & dec. 405. nu. 54. part. 5. rom. 2.* eo quia ex concessione novæ audientie, & concordia demandata resultat, quod Rota in causa habuit difficultates ad Rot. *decis. 72. n. 1. coram Pen.*
- Præterea, quod decisiones Rotæ sint in magna consideratione habendæ, procedit solum in iis, quæ in decisionibus ex professo, disquisito articulo, fuit principaliter decum, non autem in iis, quæ incidenter, & per transenam in iisdem decisionibus potius tanguntur, quàm deciduntur, Conciol. *alleg. civil. 21. n. 15. Spad. conf. 131. num. 8. lib. 3. Mart. ubi supra num. 51. Rot. decis. 497. nu. 78. part. 5. decis. 17. nu. 9. part. 7. recent. & decis. 196. nu. 38. part. 11. cum aliis decis. cum latis per Episcop. Rocc. disput. Jur. select. cap. 100. num. 30. tom. 2.* Undè si incidenter, & ad alium effectum penitus diversum aliquid firmarunt, non possunt allegari in alia causa, & in alio judicio, Rot. *decis. 480. n. 30. & 31. coram Bich. & in Bononien. Associationis ad Palatium 2. Maii 1681. §. vers. & proinde coram b. m. Ursino.*
- Quæ firmata sunt de præferenda communi opinione non procedunt, si illa per concludentem rationem in contrarium convincatur non vera, Gabr. *conf. 100. nu. 45. vol. 2. Gu-tier. conf. 12. nu. 42. Xammar. de Off. Judic. part. 1. q. 3. n. 9. cum duob. seq.* Et quod non attendatur, quando contraria opinio nititur fortioribus rationibus, & est æquior *argum. text. in cap. Capellanus 4. de feriis Franch. in cap. 1. n. 3. de Trinit. & Fid. Cathol. & facit rex in l. Plautius ff. ad leg. falcid. Curt. Jun. de communi conf. 63. n. 3. Eugen. conf. 85. n. 11. ad 13. lib. 1. Xammar. ubi proximè, Ceval. in tract. commun. contra commun. num. 40. cum duob. seq. Merlin. Pignatell. contrav. forens. centur. 1. cap. 80. n. 24. Gizzarell. *decis. 1. n. 19.* Nec communis opinio attenditur, quando in aliquo foro invaluit observantia judican. si secundum aliam opinionem contrariam, Ceval. ubi proximè *nu. 60. Xammar. alleg. q. 2. nu. 15. & 16.**
- 298 Ex quo ab opinione servata in praxi non est recedendum, Cephal. *conf. 320. num. 31. Gratian. cap. 38. n. 3. & cap. 158. nu. 15. & seq. Xammar. dict. q. 3. n. 4. & 5.* Similiter in causa matrimonii, communi opinione contraria non attenda, si agatur favore ipsius matrimonii, opinio unius Doctoris clausi præfertur, Felin. in *Rubr. de sponsal. nu. 26. in fine*, Et post alios relatos, Gaill. *præf. obser. lib. 2. obser. 94. in fin.*
- In anfractu opinionum hinc inde, si Advocatus habeat pro se judicatum in aliqua Curia, Parlamento, Senatu, vel Rota, illud deducat, cum multum auctoritatis tribuat, nedum ex rationibus supra relatis majoris ponderis, quod habetur ex auctoritate talium Tribunalium Collegialium, sed etiam ex alia, quia illa opinio est præferenda, & sequenda, secundum quam alias fuit judicatum, Franch. *dec. 238. n. 3. Urceol. decis. Florent. 48. n. 7. 9. & 29.*
- Verum circa opiniones, quæ veriores, communes, magis communes, rationabiliores, ac æquiores sint, & quæ attendendæ, & præferendæ, & quando, & in quibus materiis prævaleat sententia Theologorum, Canonistarum, vel Legistarum, ne longior sum, videantur, Mart. in *præfat. ante ejus conf. Antald. conf. 142. Ceval. comm. contra commun. in præfat. Anton. Mari. Corat. de Comm. opin. Xammar. de off. Judic. part. 1. q. 3. Garon. var. resol. cap. 2. verbo Doctor. Greve. ad Gaill. in Proem.*
- Si rimatis sedulo Juribus, & rationibus Clientis, Advocatus vel Procurator agnoscunt in causa malum Jus fovere, de ent hoc candidè innuare Clienti, ad hoc ut litem deferat, nec ipsi pro conscientia possunt causam defendere, alias tenentur parti adversæ, etiam ad expensas, ac damna ex traditis per Azeved. *ad leg. Recopil. tom. 1. lib. 2. tit. 16. leg. 1. nu. 2.* de Marin. *quotid. resol. lib. 2. cap. 12.*, & est tere communis Moralistarum sententia.
- At si agatur de articulo Juris, in quo persæpè ipsimet Advocati, & causarum Patroni decipiuntur, dum credunt, in quibusdam causis pro certo succumbere, & tamen reportant victoriam, & in aliis contra supponunt victoriam, & reportant sententiam contrariam; hinc poterunt, certiorato tamen Clientulo de sententia, quem habent in causa, quod scilicet credunt, non aliter rationes sufficientes pro victoria causæ assumere defensionem causæ, in qua credunt non fovere bonum Jus; quando tamen causa non sit omnino desperata, dummodo id faciant sine perjuris, & fallitatibus, ut bene hoc fundat Eminentissimi Ingenii vir Card. de Luc. *de Jurisd. disc. 9. n. 92. & fideicom. disc. 179. nu. 3. vers. unde ex qua præcipue si adhæreant opinioni aliorum Advocatorum, qui sunt contrariæ opinionis, & hæc est etiam propterea probabilis, Dian. resol. moral. tract. 13. de opin. probab. resol. 4. & 5. Pigant. ad Stat. Ferrar. Rubr. 86. nu. 42. Xammar. de off. Jud. & Advocat. p. 2. q. 5. n. 5. & seq.*, ubi ex Theologis & Moralibus adhuc adducit optimas rationes: ex quo tanta est opinionum varietas, quæ in singulis disputationibus cadit, ut rite possit assumi defensio causæ probabilis, licet alia videatur probabilior. Hinc bene dicebat b. mem. Seraphinus Mailinus Avunculus meus olim in hac Curia Insignis Advocatus, quod in multis causis renuerat scribere, quia omnibus bene pensatis credebatur illas vinci non posse, & tamen postea vidit, quod in illis fuit habita victoria, & in aliquibus, in quibus credebatur, certam esse victoriam, & quarum propterea assumpsit defensionem, fuit reportata sententia contraria; unde ab hoc experimento edoctus in posterum voluit scribere in omnibus causis circa punctum Juris disputabilibus, certiorato tamen Clientulo de suo sensu circa exitum causæ. Et ego in causa *Rom. m. a. fideicommissi de Goris*, in qua prodierunt duæ decisiones nempe prima, 17. Novembris 1698, & secunda illius confirmatoria 17. Junii 1699. coram Reverendiss. D. meo Molines Sacra Rota Decano meritisimo, in quibus firmatur, in illo casu non adesse fideicommissum masculinum, nec qualitatem masculinitatis expressam in institutione fuisse repetitam in parte conditionali, si instituti decederant sine filiis; dicebam, in congressu habito cum D. P. Pomponio de Vecchis Patrio Senenli, & in Romana Curia Advocato celeberrimo, id, quo postea firmavit Rota in dictis decisionibus, nempe non adesse fideicommissum masculinum, & etiam super hoc efformavi Juris responsum pro veritate; verum quia pro fideicommissio masculino aderat responsum Juris consulti jam defuncti factum pro veritate, in quo concludebatur pro fideicommissio masculino, aderant multe conjecturæ idem suadentes, agebatur de materia conjecturali, in qua poterat sperari inclinatio Judicum pro repetitione masculinitatis: hoc idem credebatur dictis D. de Vecchis, Advocatus magni nominis, & à me summopere veneratus; hinc notificato prius Clienti meo sensu, quod multum timebam de exitu causæ parum felici

felici, sic volente eodem Clientulo, & ipse scripsi, deducendo ad causae defensionem cum omni sinceritate, & absque fallacia totum id, quod deduci potuit, & fuerat etiam deductum in parte in Informatione Juris reddita pro veritate per Advocatum jam defunctum, qui fuerat etiam Coadiutor studiorum b. m. Bourlemont Sacrae Rotae olim Auditoris celeberrimi: & in hoc credidi cum dicto de Luca in locis proximè allegatis, posse scribere circa punctum Juris, etiam contra proprium sensum insinuatam Clienti, qui dicit hoc esse receptum in Curia, nec dissentit Carasc. *ad leg. Recopil. c. 10. nu. 52. & 53.*

Ex quo Advocati, & Procuratores debent ipsi examinare, & bene scrutari Iura causarum, antequam subscribant Informationes Juris, vel facti per eos exaratas, hinc caveant à subscriptione fortuita Informationum, ac allegationum per alios factarum, non facto prius illarum examine, nam alias potest illorum fama pati detrimentum apud Iudices, qui tales Informationes, fortuito, & materia in illis contenta sedulo non examinata subscriptas, legendo, scandalizantur de informationibus à facto, ac Iure aberrantibus, & non semel evenit etiam in Sacra Rotae Tribunali, quod aliqua scriptura facti sub nomine alicujus probati Curialis data sit, & fortuito subscripta, & hic à Rota fuerit correptus ob facti insubstantiam, incivile quippe, & absurdum est respondere de Iure super aliqua causa, non cognitis omnibus, quae ad causam pertinent, ut bene advertit Gratian. *c. 457. n. 22.*, & sequitur Xammar. *de off. Advocat. p. 2. q. 5. n. 20. & 21.*

Sequitur ex motivo, quod Advocati, & Procuratores debent in causis tractandis sedulam navare operam, illisque attentè incumbere, ut post Alam de Advocat. Christian. q. 36. par. 1. firmat plenè Rificat. *de statut. homin. tom. 2. de Advocat. & Procur. Stat. cap. 3. Litt. C. ad G. fol. 323.* & hoc fuit sancitum verbis cubitalibus in *Const. 2. §. 3. Benedicti XII. Bullar. nov. tom. 1.* ubi super hoc ad propositum dicit, quod melius sit bene pauca attendere, quam multa suscipere periculosum: quod meo tempore vidi de facto successisse in quadam causa Rotali, in qua scribebat D. Emygdus Constantinus Frater meus ex ordine Patronorum Sacri Palatii, nam Advocatus celebris in illius defensione habens sex causas in illa audientia Rotali, in qua proponebatur causa, dedit responsum Juris in die Dominico antecedente diem Rotae hora vigesima, & laxus ob responsiones datas in aliis causis, à facto causae in respondendo ita aberraverat, ut illius responsio nec dari potuerit Rotae Auditoribus, & causa habuit infelicem exitum hoc successit, quia causae multae non possunt bene defendi, etiam à magnis viris, dum omnes homines sumus.

Quando autem Advocatus scripsit super certo puncto, potest in alia causa scribens super eodem articulo contrarium sentire, & se corrigere, si in melius hoc facit, Mut. *ad consuetud. Panorm. cap. 68. n. 30.* ubi refert, quod Divus Augustinus doctrina non minus, quam sanctitate praeclarissimus Doctor, integrum librum retractationum edidit super aliquibus, quae erroneè scripserat, & Pius Papa II., Aeneas Silvius Piccolomineus, in minoribus existens, nuncupatus, plura scripsit pro Concilio Basileae contra Eugenium IV., quae factus Pontifex retractavit, ut ex ejus *Const. 10. Bullar. nov. to. 1.* & ad hoc adducit dictum exemplum Divi Augustini, qui pariter super iis, quae malè scripserat, se retractavit.

Plura alia possent super Advocatis, ac Procuratoribus hic cumulari, tam quoad privilegia illius competentia, quam quoad ea, ad quae tenentur, & à quibus se abstinere debeant, & simul qui, & quales possint esse Advocati, vel Procuratores, vel reiciantur ab orando, vel postulando, sed quia haec omnia expostularent prolixam, nedum annotationem, sed verius voluminosum tractatum, ideo qui de illis, in casibus occurrentibus, vult habere notitiam adeat Doctores relatos supra n. 172., apud quos habentur alii concordantes de materia loquentes.

Sisto calamum in hac materia Salariorum, Advocatorum, ac Procuratorum, ac munerum, & obligationum, quibus ipsi sunt adstricti, hac die 10. Aprilis 1701., qua Sanctissimus D. N. Clementis Papa XI. solemnè pompa, & magno Praetorium, Principum, Magnatum, Nobilium, ac Aulico-

rum praecedente numero, subsequentibus etiam S. R. E. Cardinalibus, aequitavit ad Ecclesiam Patriarchalem S. Joannis Lateranensem, ut publico ac solemnè ritu caperet possessionem. Et licet in anteacto mense, usque ad diem externam tempora pluvii, ac imbribus abundaverint, attamen haec dies serenitate praefulget, ut Pontificis aequitantis, ac triumphantis summam clementiam, ac ejusdem oris, ac animi suavitatem, ac serenitatem imitetur, & cum illo quali gratuletur. Servet illum Omnipotens Deus pro sua Ecclesiae utilitate, ac pro Orbis Catholici in arma ex omni parte ruentis pace, ac tranquillitate.

De Cautela Angeli.

DISCURSUS UNICUS.

ARGUMENTUM.

Cautela Angeli quid sit, unde sic dicta, ad quid profit, quando nec ne possit allegari, & debeat justificari ab illam allegante, nec ne. Plenè, ac decisivè referuntur casus, in quibus illa suffragatur, & est attendenda, & simul illi, in quibus non debet admitti, & admilla est moderanda. Ostenditur insimul, in quibus casibus dicatur per calumniam, & fraudem intimata ad effectum impediendae executionis: materia demum Cautela Angeli, in foro frequens, & utilis, decisivè perstringitur ad sententiam Doctorum Classicorum, & ipsius Sacrae Rotae Romanae.

SUMMARIUM.

- 1 Cautela Angeli sic dicta ab ejus Authore Angelo de Perusio, seu de Ubaldis.
- 2 Cautela Angeli intimatur à tertio possessore, vel habente jus in re, ne fiat super illa executio.
- 3 Cautela Angeli est desumpta ab ipso textu.
- 4 Executio facta post intimatam Cautelam Angeli est nulla, & attentata, & tanquam talis revocatur.
- 5 Intelligit si cautela fuit intimata ante executionem, secus si post, cum hoc secundo casu praesumatur pro executione, donec tertius probet contrarium, & n. 6.
- 6 Si executio directè facta sit contra ipsum debitorem, & bona ab eo possessa, praesumitur pro illa, secus si contra tertium, qui executionem revocat facta summaria probatione.
- 7 Cautela Angeli intimata non moderata, non potest valde fieri executio.
- 8 Attentans condemnatur in expensis, damnis, & interesse.
- 9 Cautela Angeli expressè per Iudicem non admilla, cessant attentata.
- 10 Idem, si ex confessione partis illam allegantis, appareat de ejus malo lure.
- 11 Prout si notorie constet de malo jure allegantis cautelam.
- 12 Cautela Angeli non semel deservit non ad defendendum, sed ad calumniandum.
- 13 Revocationi attentatorum est locus, quando super malo lure attentantis reperitur turpitas.
- 14 Attentata etiam ante malo lure revocantur officio Iudicis.
- 15 Fallit si ex revocatione parti resultaret amissio proprii Iuris.
- 16 Cautela Angeli non afficit si fuerit intimata coram A. C. dum pender lis in Rota.
- 17 Nec afficit pro dote solum confessionata, cessantibus admittentis pro veritate confessionis, & n. 19.
- 18 Prout si facta sit Inhibitio, & cautela pro credito dotis posteriori.
- 19 Venit moderanda si facta sit ab uxore pro dote in bonis viri, quando adest fundus dotalis.
- 20 Fallit in fundo dotali alienato.
- 21 Quando mulier intimavit se possidere bona sui propria, ea non citata, non possunt illa deliberari.
- 22 Cautela allegata à muliere pro dote, quando est debitor non suffragatur.
- 23 Cautela allegata pro dote quando moderetur salva medietate dotis, & n. 26.
- 24 Cautela non suffragatur per exceptionem medietatis dotis, quando mulier est obligata proprio nomine, & non intercessit pro alio.
- 25 Nec adversus Pistores, Aromatarios, & mercatores fundales.

- ducales Urbis, quomodo, & pro qua summa, & nu. 29. 30. & 31.
- 32 Cautela allegata à muliere super bonis mobilibus existentibus in Domo quando suffragetur, & an mobilia presumatur uxoris sive mariti, & n. 33. 34. 35. 36. 37. & 40.
- 38 Mobilia presumuntur uxoris, non mariti, hoc defuncto, præcipue si à die obitus defuncti longum tempus intercessit, & n. 39.
- 41 Pro debito uxoris non possunt deliberari bona mobilia marito titulo domini assignata, & quando secus n. 42.
- 43 Hypotheca super bonis mobilibus particularibus alienatis cessat.
- 44 Cautela Angeli an possit ab uxoribus intentari contra creditores pensionum Domus, commextribilium, & aliarum rerum, qua deservierunt etiam pro uxore, deciditur cum declaratione, & n. 45. & 49.
- 50 Cautela Angeli, vivente Patre, quando non possit allegari à filiis, cum bona presumantur Patris, & quando secus, & n. 51. 52. & 53.
- 54 Suffragatur filiis contra creditores Patris volentes deliberare bona adventitia in præjudicium alimentorum debitorum super illis eisdem filiis.
- 55 Filii Patre defuncto quando bona ab ipsis possessa presumantur habuisse à Patre, vel dicantur propria, ubi plures casus distinguuntur ad effectum videndi super viribus cautelæ, & n. 56. ad 62.
- 63 Bona existentia in Domo conducta presumuntur illius, qui Domum conduxit.
- 64 Contentum presumitur illius, cuius est continens.
- 65 Cautela allegata à tertio super mobilibus existentibus in Domibus mulierum inhonestarum, vel exercentium locandam non suffragatur, & n. 66.
- 67 Cautela Angeli allegata per tertium super pallio, vel pecuniis existentibus in crumena debitoris, non debet servari, & quando secus.
- 68 Et quando afficiat allegata à Dominis super ponderibus ad usum ponderandi pisces, vel fructus, qua asportantur à famulis, & n. 69.
- 70 Tertius possidens fure domini bene utitur Cautela Angeli, nec potest idem conveniri via executiva.
- 71 Fallit si in tertium fuerit facta alienatio collusivè, & in fraudem.
- 72 Non suffragatur Cautela Angeli heredi beneficiato, si de inventariatis rationem non reddat.
- 73 Sed citatus tanquam heres, si rationem reddat potest postea deducere litem suam, & excipere, quod non est locus executioni.
- 74 Elevatio Cannella ex Statuto Genuæ idem est, ac Cautela Angeli.
- 75 Cautela Angeli possunt uti Dominus directus, & locator fundi, ne fiat executio super fructibus pædètibz, & n. 76.
- 77 Cautelam Angeli allegans non tenetur docere de titulo, ac lre, quod habet in re, sed solum de possessione, & num. 78.
- 79 Talis possessio non probatur per testes examinatos ad perpetuam.
- 80 Si in cautela tertius dicat, quod possidet bona lre proprio, & nihilominus habet in illis solam hypothecam, adhuc afficit.
- 81 In cautela quando fuit expressus titulus debet justificari, & quidem incontinenti, & clarè, & n. 82.
- 82 Si in cautela allegetur fideicommissum insubsistens, illa non obstante proceditur ad executionem.
- 83 Author adhuc adolescens scripsit pro veritate pro nō existentia fideicommissi in casu, de quo in dec. 383. p. 15. rec.
- 84 B. m. R. P. D. de Rubens Fisci Advocatus celeberrimus in eadem causa scripsit pro fideicommissio, sed succubuit.
- 85 Cardinalis Pallotus magnus Cardinalis laudatur.
- 86 Executivè non potest procedi contra tertium possessorem ex titulo domini.
- 87 Etiam pendente lre in actione personali, habito.
- 88 Etiam post factam executionem mandati cessante scientia in tertio executionis facta, vel quod debitor vendens non haberet alia bona, & n. 90.
- 89 Secus stante dicta scientia, vel fraude, & n. 91.
- 90 Pariter pulsatur tertius executivè, si alienatio lite pendente facta fuit ex titulo dolo, vel pro debito non vero.
- 91 Sed cessat fraus in alienatione, si facta fuit favore creditoris anterioris.
- 92 Idè si ex causa dotis constituenda, vel restituenda, & n. 95.
- 96 Fraus tamen non excluditur, si dos non sit vera, vel sit soluta.
- 97 Sed si alienatio facta fuerit in tertium lite pendente in actione reali, illo citato, & summarie audito, sententia contra illum executioni demandabitur.
- 98 Facilius si constet de scientia litis in tertio.
- 99 Referuntur DD., ac decis. loquentes de vitio litigiosi.
- 100 Tertius solam habens hypothecam, ac pignus, non potest cum cautela impedire subhastationem.
- 101 Etiam si agatur de muliere reditrice ex causa dotis, cum adhuc procedatur ad subhastationem muliere non amota, & dummodo oblationes excedant creditum dotale, & n. 103.
- 102 Cappucci in sua prax. cap. 3. art. 1. à n. 31. tom. 2. notatur.
- 103 Sed si mulier allegavit possidere lre domini non preest procedi ad deliberationem, non docto per creditorem, quod illa possideat titulo pignoris.
- 104 Cautela Angeli pro dote excessiva contra formam statuti, vel Constitutionis non suffragatur.
- 105 Cautela Angeli non suffragatur creditori posteriori.
- 106 Intentans cautelam Angeli dicitur Actor.
- 107 Cautela Angeli contra Clericum non potest intentari coram Iudice Laico.
- 108 Cautela Angeli quando nec ne debeat intimari coram Iudice mandati, & n. 110. & 111.
- 109 Index executor potest cognoscere de viribus cautelæ Angeli coram eo intimata.
- 110 Tertius in Iudicio cautela non potest opponere contra mandatum, sed solum deducit suum Interesse circa lre, quod habet in re.
- 111 Tertius etiam citatus in Iudicio terminato in actione personali inter creditorem, & debitorem, potest allegare cautelam.
- 112 Si tertius proponat claram exceptionem solutionis crediti quando debeat audiri.
- 113 Author in presenti discursu amplexus fuit decisionem plurimum articulorum.
- 114 Referuntur DD., ac decisiones agentes de materia Cautelæ Angeli.

TOmum Primum meorum laborum, Deo favente, terminavi cum discursu unico elucubrato super materia Locorum Montium non vacabilium Romanæ Curia, existimans cum illa aliquod publicæ commoditati posse afferri commodum. Remanet Dei gratia etiam ad finem relictus Secundus Tomus; & ipse pariter terminum sumet cum unico discursu continente materiam Cautelæ Angeli, passim in Tribunalibus, præcipue Romanæ Curia practicatam; & ipse ea, quæ ipatio plurium annorum collegi, & in praxi habui, dum Iudex eram in Alma Urbe (prius Locumtenens Civilis Gubernatoris Almae Urbis, postea in Curia Capitolii Secundus, mox Primus Collateralis, & Iudex) theoricè practicè hic adnotavi.

Super qua Cautela Angeli pro habenda illius exacta cognitione, est primò præmittendum, quod ideo appellatur Cautela Angeli, quia Angelus de Perus. fuit illius inventor dum in La Divo Pio §. Super rebus n. 1. ff. de re judic. dixit, quod si tertius timet, ne res iudicata, contra alium obtentā, exequatur contra bona propria, vel possessa per ipsum tertium, idem protestetur contra Victorem, ne faciat aliquam executionem super bonis ab ipso possessis, vel in quibus ipse habet Jus, ita ut si post talem protestationem fiat executio super bonis in cautela contentis illa remaneat attentata, & contrario imperio summarie revocetur, quæ cautela est deprompta ab ipso tex. in allegato §. si super rebus, & ad illius terminos redacta est, R. idolphi. in prax. p. 1. c. 9. num. 26., & advertit Rot. dec. 67. n. 2. p. 19. recen., & dictum Angelum sequuntur Alexan. & Jafon. in eodem §. super rebus, uterque n. 9. Unde post dictam cautelam intimatam, ea prius non moderata non potest fieri executio super rebus in cautela expressis absque vitio attentatorum, & si de facto illa fiat, revocatur tanquam attentata, ut in praxi servari testatur R. idolphi. in prax. p. 1. c. 9. n. 12. 26. & 27. Card. de Luc. de Iudic. discurs. 40. n. 19., & Rota passim, ut coram Gregor. dec. 22. n. 1. & 2. dec. 48. n. 4. & seqq. coram Card. Cavalier. dec. 481. n. 2. & dec. 72. n. 5. & 6. coram Amat. Dunozett. dec. 95. n. 4. coram Card. Cerr. dec. 182. n. 1. p. 10. recen. dec. 381. n. 1. p. 12. dec. 373. n. 1. & seqq. p. 15. decis. 730. n. 7. p. 18. tom. 2. & decis. 67. n. 1. ad 4. p. 19.

Hinc tali cautela allegata ab uxore, si sit illius vigore inhibitum, non potest exequi mandatum relaxatum contra bona

bona hereditaria viri super bonis in dicta cautela per uxorem allegata contentis, Cavalier. *dec. 48. n. 2. dec. 627. n. 3. coram Buratt. & dec. 167. n. 2. apud Post. de Subhast.*

At talis revocatio executionis procedit, si cautela fuerit intimata a tertio ante factam executionem, secus si post, hoc namque secundo casu tertius pretendens, executionem esse factam super bonis ab ipso possessis, vel in quibus habet, Ius, non potest juvari talis cautelae praesidio pro nullitate

- 5 executionis, quia pro executione praesumitur, quod fuerit rite, & recte facta super bonis debitoris, donec contrarium probetur per ipsum tertium, Rot. *dec. 191. n. 1. & dec. 196. n. 1. coram Buratt. dec. 332. n. 1. & infra coram Amat. Dunozeiti dec. 121. n. 4. coram Card. Cels. dec. 762. n. 4. p. 18. tom. 2. rec.*
- 6 Unde tertio pretendenti tali casu invaliditatem executionis incumbit onus hoc probandi, Rot. *dec. 293. n. 6. & seqq. p. 1. rec. & in his terminis cautela Angeli, Ridolph. allegat. cap. 9. n. 28. ubi quod ita servat praxis, Rot. dec. 147. n. 4. & infra coram Peuting. repetita dec. 167. apud Post. de Subhast. in addit. dec. 730. num. 5. & 6. par. 18. tom. 2. rec. & decis. 67. num. 12. par. 19.*

Conclusio tamen mox firmata procedit, quoties executio facta sit directo contra ipsum debitorem, ac super bonis ab eo possessis, tunc enim stat dicta praesumptio pro executione, & quod propterea tertius, qui venit ad illam impugnandam debet concludenter docere de jure suo super bonis executatis, secus autem si executio facta sit contra ipsum tertium possessorem, ac bona ab ipso possessa, hoc namque casu tertius habet ipse praesumptionem pro se, ex quo bona praesumuntur illius, poenes quem reperiuntur, a quo possidentur, & creditor, qui praetendit illa spectare ad suum debitorem, debet ipse hoc justificare, non autem tertius, qui tali casu fat est, quod summarie doceat de Iuribus suis, ac sua possessione super bonis executatis, juxta celebrem distinctionem de qua per Rot. *coram Amat. Dunozeiti dec. 332. & 366. decis. 2092. n. 3. coram Coccin. & dec. 730. n. 6. par. 18. tom. 2. recent.*

- Statim intimata dicta cautela creditor non potest super bonis in illa contentis facere executionem sub praetextu, quod ille, qui cautelam intimavit, vel non possideat, vel non habeat Iura valida ad retardandam executionem, sed debet prius citare ad justificandam cautelam, alias videndum illam mandari non afficere, vel videndum procedi ad ulteriora in executione mandati, vel in deliberatione bonorum executorum (quando cautela fuit intimata post factam executionem) qua citatione non praemissa cum cognitione, & decreto Judicis, qui mandet cautelam non afficere, executio, vel subhastatio nullitatis, & attentatorum vitio erit obnoxia, ut est praxis nota in Chria, de qua testatur Ridolph. *alleg. c. 9. nu. 14. & seq. & bene Cardin. de Luc. Iudic. discurs. 40. n. 19. vers. ac etiam attenditur.* Et tanquam attentata revocabitur, & spretor cautelae uti attentans condemnabitur in omnibus expensis, damnis, & interesse, ex plenè traditis per Rot. *dec. 29. per tot. & signanter a n. 15. & seq. par. 16. recent.* adhuc ut litigantes se contineant in debita partitione Inhibitionibus judicantium, quos ante executionem adire debent pro illarum moderatione.

- A fit Cautela per Judicem non fuerit expressè cum Inhibitione admissa cessant attentata, Rot. *dec. 201. n. 2. p. 17. rec.*

- Prout nec cautela suffragatur, quando ex confessione illam allegantis apparet de non veritate contentorum in illa, Rot. *alleg. dec. 201. n. 4. p. 17. rec.* Et quando constat incontinenti per Instrumentum, confessionem Partis, vel rem judicatum, quod tertius, qui allegavit cautelam, fovet malum jus clarum super bonis contentis in cautela, & quod ille, qui fecit executionem fovet bonum jus, non est agendum de revocatione executionis ex capite attentatorum, Rot. *dec. 177. n. 2. & seq. & dec. 212. n. 11. & 12. coram Buratt. decis. 346. n. 13. coram Royas & dec. 159. nu. 11. & seqq. coram Card. Cerr. & in his terminis Cautela Angeli, Rot. allegat. dec. 201. n. 4. p. 17. rec.* Et super hoc Judex debet esse valde cautus, nam dicta Cautela, ad Ius, & Justitiam tertii possessoris conservandam inventa, persèpe deservit pro subterfugio debitoris, qui non semel dolo, & fraude utuntur, seu potius abutuntur nomine tertii possessoris sub ejus e mentito nomine, allegando dictam Cautelam, ut saepe judicando expertus fui, & hoc advertit ad rem oculatissimus Card. de Luc. *de Iudic. disc. 40. n. 19. §. Regula itaque Iuris est vers. quoniam aliis.*

Nihilominus, quae firmata sunt de non revocatione executionis factae in spretum Cautela Angeli, quoties appareat

de malo Jure illam intimantis, procedit solum, si de malo jure illius expressè, & clarè constet, nam si super bono, vel malo Jure cadat turbiditas, & discussio, est locus revocationi executionis ex capite attentatorum, Rot. *dec. 177. n. 4. coram Buratt. dec. 159. n. 12. & 13. coram Card. Cerr. dec. 265. n. 9. coram Greg. dec. 37. num. 5. coram Martin. Andr. & in Nullius, seu Ravennaten. bonorum 19. Junii 1658. §. Demum non relevant coram Melio.*

Et licet exceptio non Iuris petentis revocationem attentatorum non admittatur, quando petitur illorum revocatio Officio Judicis, Rot. *dec. 465. n. 10. coram Gregor. Add. ad eundem decis. 91. nu. 12. & in dicta Nullius, seu Ravennaten. coram Melio §. Demum vers. ultra quod exceptio: attamen talis rigor favore attentatorum non est de facili per Judices amplectendus, quando agitur de executione facta super mobilibus, tunc enim si constat de bono jure attentantis, & malo Jure attentata passi, bebet potius superfederali in revocatione executionis ex capite attentatorum officio Judicis, ex quo, si hoc impartiretur favore attentata passi malum Jus fovendis, actum esset de jure creditoris, qui fecit executionem, quia nova super illis executio posset reddi impossibilis per illorum dispersionem, alienationem, vel transportationem ad loca tuta, in quibus non sic de facili potest practitari libera executio.*

Praefata Cautela non afficit, & potest sperni impune, tamquam nulla, & attentata, quando fuit intimata coram A.C. & tertius, qui illam intimavit, fuerat citatus in Rota, ut per Rot. *dec. 147. n. 12. & 13. coram Peuting.*

Nec cautela praedicta suffragatur, sed venit rejicienda, quando fuit allegata a muliere pro sua dote, de qua non constat nisi per nudam concessionem mariti de dote recepta, cum talis non dicatur dos, nec praedictet, praecipue creditoribus; quoties tamen non sit suffulta adminiculis suaderentibus, quod confessio sit vera, & dos confessata sit verè recepta, de quibus conjecturis non est hic agendum, sed super illis videri possunt Cravert. *conf. 40. Hier. Gabr. conf. 163. lib. 2. Marefcott. var. res. lib. 1. c. 8. Castill. contr. jur. lib. 8. c. 36. §. 1. per tot. D. Massin. Avunculus meus de conf. q. 51. plenè Rot. dec. 24. p. 7. rec. dec. 296. p. 3. dec. 214. p. 14. dec. 419. coram Merlin. dec. 108. coram Buratt. dec. 13. 492. & 150. coram Bich. dec. 41. 50. & 55. coram Arguelli. nam quando ex adminiculis apparet, quod dos confessata est vera, tunc Cautela Angeli non est moderanda.*

Venit pariter moderanda, si allegata sit a muliere pro sua dote, quae habet hypothecam posteriorem credito illius, qui vult facere executionem super bonis mariti, nam in concursu creditoris anterioris non potest habere Jus considerabile super illis, Rot. *dec. 691. n. 13. coram Amat. Dunozeiti.*

Venit quoque moderanda, quando fuit intimata a muliere habente suum proprium fundum dotalem, super aliis bonis viri, cum supra his nihil possit pretendere pro sua dote, sed debeat insistere super suo fundo dotali. *etiam 12. ff. de fund. dotal. §. fin. ff. de pact. dotal. Rot. dec. 349. n. 8. & 9. p. 13. rec.*

Si verò mulier ostendat, fundos dotales fuisse alienatos, tunc illi erit servanda Cautela intimata, ex quo a die constitutae dotis mulier habet hypothecata bona viri pro restitutione fundi dotalis, & illo alienato, pro restitutione pretii ejusdem, Rot. *dec. 374. n. 12. & seq. coram Priol.*

Prout si mulier intimavit, se possidere fundum tanquam proprium dotalem cum inhibitione, ne procedatur ad ulteriora in deliberatione, non potest illi deliberari, muliere non citata, sub poena nullitatis, latè Rota *dec. 48. per tot. coram Cavalier.*

Quando Cautela Angeli allegatur ab uxore obligata infolidum cum marito, tunc illa non debet servari, cum hoc casu mulier sit debitor, non tertius.

Fallit, si ex ea obligatione, vel aliis antecedentibus remaneret indotata, & illi non remaneret dimidia pars suae dotis, tali quippe casu Cautela non esset simpliciter moderanda, sed cum clausula *salva medietate dotis*, juxta *dec. Thes. 223. n. 13. vers. verum cum a tali sententia*, ab omnibus, & ubique receptam in praxi, plenè Castill. *contr. jur. lib. 8. c. 59. n. 61. & seq. Urceol. consult. 24. n. 41. & seq. Andreol. contr. 376. n. 4. Romana Domus 20. Junii 1685. §. Quod autem vers. tum demum confirmata 6. Decembris ejusdem anni §. Nec majoris coram b. m. Benincasa.*

Et si bona contenta in Cautela, & super quibus pretenditur fieri executio, sint ita modica, ut nec sufficiant pro exigua dote, tunc nullatenus Cautela erit moderanda secundum opinionem Cyriac. *contr. 216. n. 21. Sed verior est opinio*

nio contraria, quod etiam in exigua dote sufficiat reservari dimidiam, ut plenè firmavi *Vot. dec. 11. ex Merlin. de pignor. lib. 2. q. 18. n. 72. Tondut. ref. civil. p. 1. c. 5. n. 22.* quorum rationes probavi in dicto *Vot. 118.*

Etiam si dos sit vera, & mulier sit obligata ultra dimidiam dotis; adhuc in pluribus casibus Cautela non suffragatur: Et primo, quando mulier non est debitor, quia intercesserit pro marito, filiis, vel alia persona, sed sit ex se principaliter obligata in causam propriam, quo casu non juvatur Vellejano, nec potest excipere, quod eadem non remaneat dimidia pars dotis *l. fenobris pecunia, C. ad Vellejan. ut per Tondut. ref. civil. p. 1. c. 4. n. 11. & seq. de Marin. quotid. ref. lib. 2. c. 236. n. 7. Manf. consulti. 320. n. 23. & 24. lo. 4. late, ac doctè Bortillier. differt. for. 75. n. 30. & seq. & signanter n. 32. 33. & 34. & firmat Rot. dec. 367. n. 3. coram Priol. & in Romana Censur. 12. Febr. 1685. §. Vindicatio igitur coram b. m. Ursino.*

Idem dicendum quoad credita Pistorum Urbis, qui ex effrenato privilegio illis concessio à S. m. Urbano VIII. pro pretio panis, & aliarum rerum spectantium ad artem Pistoriam præferuntur etiam doti, licet anteriori, unde Cautela intimata pro dote inefficax est contra creditum Pistorum, ex causa prædicta proveniens.

Idem profus dicendum favore Aromatariorum Urbis, qui ob credita medelarum licet datarum ad quasvis inhmitates præferuntur similiter doti usque ad summam scutorum 50. & non ultra ex *Constit. 47. §. 10. Clementis VIII. Bullar. nov. tom. 3.*

Et pro simili summa scutorum 50. idem privilegium habent Mercatores fundacales Urbis pro mercibus datis marito ex *Constit. 294. §. 2. Urbani VIII. Bullar. nov. tom. 5.*

At dictum privilegium Urbanum concessum Mercatoribus procedit, si per Mercatores probetur, merces ab ipsis datas fuisse in communem utilitatem mariti, uxoris, ac filiorum versas, alias non suffragatur ex eodem privilegio, & ex alio Alexandri VIII. declaratorio præfati privilegii Urbani.

Sæpe vidi actum super Cautela Angeli allegata à muliere super bonis mobilibus existentibus in Domo, quod super illis non fieret executio, quia erant ipsius propria, pretendunt tamen creditoribus, quod essent mariti eorum debitoris, super quo puncto censui eum distinctione infra scriptorum casuum esse procedendum: quod aut maritus iurat ad habitandum ad domum uxoris, & tunc cum mobilia presumerentur uxoris, cuius erat domus, Cautela Angeli erat uxori servanda, nec poterat super mobilibus in Cautela contentis fieri executio pro debito mariti, Anchar. 47. n. 3. Cyriac. contr. 42. n. 19. Cancer. var. resp. p. 1. c. 9. n. 76. vers. unum tamen notabile, Rot. dec. 191. n. 11. & dec. 236. n. 6. cor. Buratt.

At si per creditores mariti probetur, mobilia existentia in domo uxoris fuisse ibi asportata per maritum, tunc facta tali probatione, esset moderanda Cautela, Cancer. d. n. 76. & facit Rot. dec. 236. n. 8. coram Buratt.

Idem firmandum, si uxor de tempore constituta dotis de bonis suis confecisse Inventarium, tunc enim ultra illa contenta in Inventario præsumuntur mariti creditores, Menoch. præsumpt. 51. n. 22. l. 3. Cancer. all. n. 76. vers. quod dictum. At hæc præsumptio poterit tolli per contrariam probationem faciendam per mulierem, Cancer. eodem n. 76. vers. hoc intelligi.

Si verò uxor (ut regulariter fieri solet) vivit ad habitandum ad domum viri, & tunc bona existentia in domo mariti præsumuntur illius, & non uxoris, & sic Cautela ab hac allegata, quod sunt ejus propria, non suffragatur, quoties ipsa mulier non probet, mobilia esse propria, Anch. d. q. 7. n. 1. Post. de subhast. inspe. 18. n. 7. & 8. Cyriac. d. contr. 42. n. 18. & 19. Et quidem poterit probare, esse sua, quia remansa in hereditate paterna, vel ex aliis titulis, ut bene per Rot. in Romana successione 13. Martii 1679. §. tertio, confirmata 13. Junii 1681. §. Placuit similiter cor. Reverendiss. D. Emerix Decano.

Ceterum quando maritus obiit, tunc bona mobilia præsumuntur mulieris illa possidentis, non autem hereditaria mariti debitoris, Rot. dec. 236. n. 5. & seq. cor. Buratt. & dec. 340. n. 5. p. 11. rec. Maxime quando à die obitus mariti debitoris ad diem executionis longum tempus intercessit, quo bona mobilia potuerunt consumi, Rot. d. dec. 340. n. 6. et. 7. p. 13. rec.

Econtra autem si uxor sit debitor pro debito contracto antequam nuberet, si maritus alleget Cautelam Angeli adversus creditores uxoris super mobilibus in ejus domo existentibus, tanquam propriis, utique Cautela servanda erit, non docto per creditores uxoris, bona mobilia existentia in domo mariti esse mulieris propria, ex auctoritatibus supra adductis: si verò ostendatur mobilia ad domum mariti fuisse

se transportata per uxorem, tunc Cautela erit moderanda, & decernenda super illis executio.

Quod intellige, quoties maritus non ostenderet, sibi fuisse data in dotem, titulo dominii, secus è contra, tunc enim, etiam si fuerint uxoris, non poterit super illis fieri executio ab illius creditoribus, cum non possit contra tertium possessorem titulo dominii procedi executivè, Rot. dec. 381. n. 1. p. 12. recent. & dec. 432. n. 8. p. 13. & in terminis præcis, Rot. dec. 104. per tot. post Mangil. de subhast. nisi mulier fuisset hæres universalis Patris debitoris, & ipsa dedisset omnia bona hereditaria in dotem, cum tunc censetur illa dedisse, deducto are alieno, & sic tali casu potest executivè agi, Rot. dec. 891. cor. Seraph. quam in hoc casu sequitur d. dec. 104. n. 9. post Mangil. Et amplius super mobilibus particularibus alienatis emptor, vel alius possessor titulo dominii non potest molestari, etiam actione hypothecaria, vel Salviano, ne alias impediatur commercium Negulant. de pignor. 2. membr. 2. p. n. 25. Rot. dec. 181. n. 2. & 3. p. 4. divers. & plenè decis. 4. post Rodriguez. de privileg. & concurs. credit.

Quando verò mariti sunt debitores ex causa pensionum domus, comextibulum, vel mercium, ac aliarum rerum, quæ deservierunt etiam pro uxore, an hæc possit allegare Cautelam Angeli, & allegata sit illi servanda pluries de hoc actum fuit, & ego censui esse servandam, quia quatenus non admittatur opinio, quod uxor teneatur ad pensiones, & alimenta, cum spectet ad maritum, habitationem, ac alimenta præstare uxori, & propterea secundum hanc opinionem nulla actio etiam subsidiaria competat creditoribus ex causa pensionis, comextibulum, vel mercium debitarum, per maritum in præjudicium mulieris, ejusque dotis, Andr. contr. 467. Fontanell. de pact. nupt. clausul. 4. glof. 9. p. 5. n. 171. & seqq. qui per bonas rationes hoc probat, Sanchez. de matrim. lib. 9. disp. 4. n. 28. om. 3. Maissin. ad Guazzin. de consue. q. 2. n. 35. Coit. de rat. rata q. 126. n. 14. & 15. qui dicit, hanc opinionem esse veriorum, & melioribus fultam rationibus, Rot. dec. 255. n. 4. coram Royas; & congruit optimus rev. si bene perpendatur l. contractus 24. C. locat. Hinc Cautela per mulierem allegata iusto nitiur titulo. Si verò recipiatur altera opinio contraria, quod uxor teneatur in subsidium ad debita contracta pro alenda familia, de qua Gratian. c. 107. n. 4. & 8. c. 108. n. 29. & c. 713. n. 6. & seqq. de Marin. quotid. ref. c. 236. n. 6. lib. 2. Merlin. de pignor. lib. 3. q. 5. n. 14. Coit. remedi. subsid. 12. illat. 1. n. 1. & 2. Bortillier. de success. theore. 111. n. 19. Gamm. dec. 366. n. 6. & 7. Et in specie, quod teneatur uxor etiam ad pensiones domus conductæ à marito, & ab ea etiam inhabitata, Surd. conf. 400. n. 9. lib. 3. Gratian. c. 713. n. 7. Coit. d. illat. 1. n. 3. Bortillier. alleg. theore. 111. n. 19. vers. idem dicunt, Staiban. resol. 64. n. 36. Pacion. de locat. & conduct. c. 25. n. 15. Et hæc secunda opinio passim in Alma Urbe practicitur: adhuc cum tali casu uxor teneatur solum in subsidium, & marito existente non solvendo, Surd. de aliment. tit. 8. privi. 48. num. 6. vers. sed sanè prima opinio, Gratian. c. 107. d. n. 7. & seqq. Merlin. alleg. q. 501. 1. Maissin. q. 2. n. 35. Coit. d. illat. 1. n. 5. Pacion. d. c. 35. & n. 15. Rot. dec. 215. n. 5. cor. Royas: hinc prius debent fieri diligentia contra maritum, & ejus bona, antequam possit proponi actio contra uxorem, non exercibilis, non facta dicta discussione, & sic non ostensa prius inexcusabilitate mariti, & quod ille non est solvendo, Cautela intimata à muliere est bene fundata, & servanda; & quando, facta executione bonorum mariti, non reperitur sufficientia ad solvendum pretium comextibulum, vel pensiones domus, tunc Cautela moderatur ad effectum exequendi pro virili portione pensionum, & comextibulum debita subsidiarie per mulierem, Coit. d. illat. 1. num. 4. vers. tertio quod Creditore in fine, Pacion. alleg. c. 35. n. 16. Ita tamen ut hoc casu mulieri salvetur dimidia pars dotis, cum ultra illam non teneatur, Pacion. eodem c. 35. n. 20.

Sæpe ipsimet filii ad eludendam executionem imminentem eorum Patri allegant Cautelam prædictam sub prætextu, quod bona contenta in Cautela sint eorum propria Castrensis, vel quasi, vel adventitia, unde tali casu talis Cautela non venit admittenda, & si de facto fuerit admissa venit moderanda, ex quo filii sub Patris potestate existentes non præsumuntur aliquid possidere de proprio, sed quicquid habent præsumitur peculium profectitium, & provenire à Patre, unde ad eludendam hanc legalem præsumptionem debet filius ostendere bona per ipsum possessa esse peculium Castrense, vel quasi, vel adventitium, Roland. conf. 54. n. 12. ad 15. lib. 3. Menoch. conf. 164. n. 5. 13. & 14. Bertazzol. conf. civ. n. 16. V. ermigl. conf. 489. n. 3.

Et licet favore filii possessoris presumatur, quod peculium ab eo possessum sit adventitium secundum Bertazzol. *conf. 119. n. 10.* & idem teneant Corn. *conf. 182. n. 2. vers. sed videndum est lib. 2.* Rolan. *conf. 90. n. 9. lib. 2. & conf. 97. nu. 91. & 92. lib. 4.* Becc. *conf. 113. n. 14.* & sequitur Michalor. *de fratr. p. 1. c. 6. n. 16.* Adhuc talis presumptio oriens ex sola possessione non suffragatur filiis, si non concurrant cum possessione conjecturæ divitiarum, & industriæ propriæ eorumdem, ut dictis Bertaz. & Beccio relatis in objecto, respondet Ro. *decif. 420. n. 8. & 9. p. 9. to. 2. rec.* Et quando sit ellet sola possessio filiorum ad arguendam qualitatem peculii adventitii, adhuc talis presumptio ex sola possessione deducta eliditur, si per creditorem Patris volentem facere executionem probetur presumptivè, quod bona possessa per filium familias, & contenta in Cautela sint Patris, Corn. *d. conf. 182. n. 2. vers. sed sufficit,* præclare Sylvan. *conf. 80. n. 15. & 16.* Rolan. *conf. 90. nu. 9. vers. subdit tamen lib. 2.* Vermigl. *conf. 489. n. 5.* Surd. *dec. 339. n. 14. impressa post lib. 4. conf. ejusdem.*

Si tamen per filios, vivente Patre, Cautela fuerit allegata pro dote materna, fideicommissio ascendenti, ad quod defuncto Patre sunt vocati, vel quia aliàs agatur de bonis adventitiis, super quibus Pater habet usum fructuum, si filii non habent aliunde, unde se alant, debet Cautela illis servari, ad hoc ut cum fructibus dictorum bonorum possint se alere, nam non est æquum, quod ipsi fame perire debeant, ut satis fiat creditoribus Patris, ut post alios plenè probat Urceol. *confult. for. 14. n. 16. & seq. Rot. dec. 125. p. 4. tom. 2. rec.* Sed hoc declaratur procedere intra metam congruorum alimentorum nam si usufructus superet justam quantitatem illorum hæc quantitas excedens debita Patri cederet commodo creditorum ejusdem.

Quid autem dicendum mortuo Patre, si filii statim eo defuncto allegent Cautelam Angeli adversus creditores Patris volentes exequi contra illius bona hereditaria, an ea sit admiittenda, ac servanda: respondendum est negativè, cum bona penes filios reperiuntur post obitum Patris presumantur ejusdem, præcipuè si statim, vel paulò post Patris obitum. Cautela allegaretur à filiis infantibus, & industria carentibus, ex traditis per Menoch. *conf. 207. n. 12. & infra, Gratian. c. 788. n. 15. & seq. Marefcott. var. res. lib. 1. c. 12. n. 14. in fine post. res. n. 22.* Surd. *dec. 15. n. 10. Rot. dec. 82. nu. 6. & decif. 834. utrobique n. 6. coram Buratt. dec. 558. n. 16. dec. 603. n. 1. & dec. 663. n. 12. coram Amat. Duno. dec. 98. num. 15. coram Zarac. & in his terminis præcisè Cautela Angeli dec. 147. n. 9. coram Pentig.*

Quæ conclusio fortius procedit, quando filii non ostendunt confecisse Inventarium bonorum Paternorum, Menoch. *conf. 207. n. 22. Rot. d. dec. 147. n. 10. coram Pentig.* At si à die mortis Patris multi effluerint anni, præfata conclusio non procedit, & bona presumuntur filiorum, Marefcott. *alleg. c. 15. n. 15. Rot. dec. 1078. n. 4. & 5. coram Penia, & coram Merlin. dec. 383. n. 4. & seq. dec. 396. n. 1. ad 6. & dec. 406. n. 1. ad 8.* ubi præcipuè id firmat, si filii sint industrii, quo casu licet longum tempus non intercesserit à die obitus Patris, adhuc bona presumuntur filiorum, nisi contrarium probetur.

Prout si in Inventario factò à Tutore de bonis Paternis non reperiantur apposita bona, super quibus fuit intimata Cautela Angeli, tunc enim non presumuntur hereditaria Patris, saltem ad effectum transfundendi onus probandi in creditorem Patris prætendentem contrarium, Marefcott. *alleg. c. 12. n. 15. vers. altera verò conjectura, Rot. decif. 1078. n. 8. coram Penia.*

Ete contra, quando in Inventario sunt descripta bona tanquam hereditaria Patris illamet, quæ postea sunt nominata in Cautela, tali casu hæc non suffragatur ad impediendam executionem favore creditorum Patris, Rot. *dec. 374. n. 1. ad 4. cor. Priol. & dec. 95. n. 1. cor. Card. Cerr.*

Declara tamen hoc procedere, si benè convenient confinia, & demonstrationes appositæ in Inventario cum illis enunciatis in Cautela, secus si discordent: & præcipuè si agatur de mobilibus post longum tempus à die obitus Patris, tali quippe casu potius presumendum est pro diversitate, & creditores, qui prætendunt identitatem, debent illam probare, & interim servanda est Cautela.

Super conclusione tamen supra firmata, quod bona possessa per filios statim sequuto obitu Patris hujus presumantur, est advertendum, quod illa non procedit, quoties per filios probeur, per ipsos possideri ex alio titulo, quam hereditario, nempe ex fideicommissio, donatione, vel alio titulo, per

quem excludatur presumptio, quod bona sint Patris: facta tamen executione cum mandato contra bona hereditaria. Patris in bonis hereditariis, hæc presumuntur talia, nisi per filium contrarium probetur, Rot. *dec. 67. n. 7. cum duob. seqq. apud Post. de substat. in addit.*

Dum plures in eadem Domo habitant, & contra unum fuerit relaxatum mandatum executivum, si alii cohabitantes timeant, ne fiat executio in mobilibus existentibus in dicta domo, solent intimare Cautelam Angeli, ne super illis tantum eorum propriis fiat executio. Sepe vidi altercatum, tantis Cautela esset moderanda, & decilivè procedendo sic respondendum esse censui: quod aut constet, quis sit Dominus domus, vel ejusdem Conductor habitans, & tunc Cautela erit servanda eisdem, sed si appareat, Condominium esse, vel Conductorem æqualiter debitorem cum aliis, qui intimarunt Cautelam, & tali casu mobilia in tali domo existentia presumuntur communia omnium Condominorum, & Conductorum, cum mobilia existentia in domo etiam conductæ presumantur Domini, vel Conductoris domus in ea habitantis, & contrarium pretendens, debet concludenter hoc probare, Rot. *dec. 191. n. 10. & 11. & dec. 226. nu. 1. coram Buratt.* Eo quia presumitur, contentum esse illius, cujus est continens, Rot. *decif. 365. n. 13. coram Bich. nisi per Conductorem intimantem Cautelam probetur omnia mobilia ad ipsum solum spectare, tunc enim Cautela stabit in suo robore:* Et è contra, si per creditores volentes exequi super iisdem mobilibus probetur, omnia spectare ad eorum debitorem, tali casu Cautela erit moderanda, & cessabit presumptio, quod bona mobilia existentia in domo per plures conductæ presumantur omnium Conductorum æqualiter.

Quia malitia debitorum ad evadendam executionem adeo invaluit, ut Amalio, & quandoque cohabitantes in domibus mulierum inhonestarum, vel aliorum exercentium antem hospitium, vulgo di Locande, præstent nomen debitoribus, & hi super eiventis nominibus illorum intimant Cautelam Angeli super mobilibus existentibus in domibus Meretricum, vel Locanderiarum: hinc similis Cautela, quoties per Amalios, & simplices habitatores in domibus, ac mansionibus mulierum inhonestarum, vel Locanderiarum non probetur plenè, mobilia ad ipsos intimantes Cautelam spectare, non erit de facili sustinenda, sed potius rejicienda, & moderanda, cum prædicta mobilia presumantur potius dictarum mulierum inhonestarum, ac Locanderiarum, quæ retinent domos in locationem, ex traditis per Rot. *dec. 197. nu. 3. & 11. & decif. 136. coram Buratt. & facit decif. 365. nu. 13. & 14. coram Bich. ex supradicta ratione, quia contentum presumitur illius, cujus est continens, Rot. d. decif. 365. numer. 14. coram Bich. & decif. 269. nu. 10. part. 10. recent.*

Non semel evenit, quod adeo miserabilis est conditio debitoris, ut non possit alio modo contra ipsum fieri executio, quam per palli ablationem, & simul cum miserabilitate concurrat mala qualitas, & nequitia ejusdem debitoris, qui ad effugiendam executionem curat, quod aliquis tertius sibi benevolus intimet Cautelam super dicto pallio, ac super pecuniis existentibus in Crumena debitoris, quam Cautelam rejiciendam esse non semel judicavi, vix enim dari potest, quod quis sit adeo pauper, ut nec pallium habeat, nec aliquem denarium, & si adeo infelix est, & oberatus, non est credendum, quod tertius velit illi commodare pallium, ac pecuniam, unde potius credi debet, quod Cautela tali casu adhibeatur in fraudem creditorum. Et solum Cautelam allegatam super pallio, re tamen bene cognita, credidi esse admittendam, quando illa allegabatur per Patrem, vel Dominum super pallio ab ipsis dato filiis, vel famulis, super pecuniis tamen existentibus in Crumena nunquam volui Cautelam admittere, nisi facta executione clarissime constitisset, quod pecunie de tempore executionis daæ fuerint per tertium debitori ad effectum illas asportandi ad aliquam personam, vel ad S. Montem, vel Bancum S. Spiritus.

Evenit non rarò quod famuli Piscium, vel fructuum venditorum, sunt ita oberati, ut Domini patiantur executionem super ponderibus, quibus ponderantur pisces, & fructus, unde ad evadendum labores, & lites pro talibus ponderibus recuperandis, si executarentur, consueverunt Domini intimare Cautelam Angeli creditoribus famulorum, quam sustinendam, vel rejiciendam esse juxta casuum individualium circumstantias existimavi, ponderata qualitate personarum, & probationum; semper advertendo, ne per ne-

69 quitiam improborum debitorum fiat fraus creditoribus cum falsis probationibus, juxta monitum in his terminis bene datum per doctissimum Card. de Lucin *tratt. de Judic. disc. 40. n. 19. §. regula itaque juris est vers. quoniam aliam*

Passim à debitoribus ad evadendas executiones confinguntur dationes in solutum, vel venditiones stabilium, & etiam mobilium factæ tertiæ personæ pro extinctione figurati debiti, vel simulata pecuniæ numeratione per Instrumenta, & quandoque per scripturas privatas, & à dicto tertio allegatur cautela vigore dationis in solutum, vel emptionis, 70 quæ licet regulariter sit servanda, cum contra tertium possidentem Jure Domini non possit agi executivè ex Rot. dec. 245. n. 5. p. 11. rec. & dec. 422. n. 8. par. 13. præcipue quando est allegata Cautela Angeli, Rot. dec. 381. n. 1. par. 12. & de quo dicam latius infra hic; nihilominus si clare constet de fraude, etiam ex conjecturis concludentibus eliciat, & quod dationes in solutum factæ fuerunt collusivè in fraudem creditorum, & ad evadendam executionem imminentem, tunc talis cautela erit moderanda, ex præcisè firmatis per

71 Rot. in *Asculana Cautela Angeli* g. Maii 1699. per tot. coram R. P. D. Pio, de qua in calce operis, & in dicta causa, contra cautelam ego scripsi tanquam Advocatus, præcipue quando bona stabilia, ac mobilia adhuc retinentur à debitoribus, verò collusio, & fraus requirant altiore indaginem & egeant magna discussione, tunc Judicio ordinario agendum in actione revocatoria, & interim contra tertium non poterit procedi executivè, sed illi erit servanda cautela intimata.

Heredi autem debitoris licet beneficiato talis cautelæ præsidium non suffragatur si de Inventariatis rationem non reddat, Rot. dec. 55. n. 17. coram Ubag. ea ratione, quia quousque hæres beneficiatus non reddat ratione de bonis Inventariatis, hæreditas præsumitur solvendi ac si reddat rationem, licet in Judicio relaxationis mandata i fuerit ci arsus, & passus sit relaxari mandatum, non ob hoc prohibetur deducere fideicommissum, vel alia jura, quæ habet super bonis hæreditariis ad impediendam executionem, cum in Judicio relaxationis mandati comparuerit tanquam hæres beneficiatus, quod non impedit, quin possit postea nomine proprio executionem impedire, Andreol. contr. 12. & contr. 190. utrobique n. 1. Rot. dec. 62. n. 1. coram Coccin. & dec. 71. n. 6. coram Card. Ottob. cum aliis in puncto relatis per Armenzan. dec. Januén. 53. n. 1. qui licet loquatur de elevatione Cannelle ex *Stat. Genua lib. 4. c. 3.* attamen elevatio Cannelle ex dicto statuto idem importat, ac de Jure communi allegatio Cautelæ Angeli, ut bene ostendit idem Armenzan. dec. 74. Januén. 7. n. 3. & 4. & dec. 9. n. 1.

Fuit coram me dubitatum, an cautela prædicta posset allegari à Domino directo, vel Locatore, ne fiat executio super fructibus prædii existentis sub dominio directo, vel locato, & censui affirmativè; ex quo Dominus directus, ac locator super proprio prædio, pro canone, ac affectibus, habet super fructibus pendentibus fundi concessi in Emphyteusim, vel locati prælationem contra cæteros creditores Emphyteute, vel conductoris, ut plenè dixi ad *Statut. Urb. 128. anno. 30. n. 47. & seq. 10. 1.* & ibi addidi, quod talis prælatio competit potius Jure domini, quæ Jure credi: hinc cum hujusmodi cautela ex verbis Angeli authoris ejusdem possit allegari à tertio, qui habet solum jus in re non videtur, quod quis possit habere majus jus in re, quam Dominus ejusdem.

Quotiescumque autem fuit allegata cautela, inspiciendum est, ad quem spectet iustificare Jus, aut titulum, quem tertius habet super bonis in causa contentis, super quo sic distinguendum est: si cautela fuit intimata ante executionem, non tene ut illam allegans iustificare aliquem titulum, ex quo possideat, sed potius creditor, qui vult facere executionem, super bonis contentis in cautela, tenetur ipse docere de Jure sui debitoris super iisdem bonis, nec potest ille, qui allegavit cautelam cogi à Judice ad docendum de aliquo titulo, Castrenf. & Jafon. in l. à Divo Pio §. si super rebus uterque n. 8. ff. de re jud. Rot. dec. 22. n. 2. & 3. coram Gregor. & dec. 141. n. 14. & 15. coram Buratt. & solum tenetur iustificare possessionem in cautela allegatam, & ex possessione presumitur titulus absque alia illius justificatione, Rot. dec. 22. n. 3. cor. Greg. & dec. 262. n. 14. cor. Card. Cerr. Hæc tamen possessio non probatur per testes sine citatione partis lite pendente examinatos, Rot. in puncto dec. 585. n. 7. p. 18. ro. 2. rec.

78 Et si tertius in cautela dixerit, quod possidet Jure proprio, 80 & tamen super bonis in illa contentis habet solum hypothecam, sustinetur cautela ratione Juris, & hypothecæ com-

petentis super illis, Rot. dec. 182. n. 11. & 12. p. 10. rec. dec. 710. n. 11. p. 18. 16. 2. & dec. 44. n. 4. & 5. coram Ubag. ubi quod ex dicto titulo hypothecæ passim à mulieribus dicta cautela allegatur pro earum dotibus.

Quoties autem in cautela fuit à tertio allegatus, & expressus titulus, cuius vigore possidet, puta dotis, donationis, fideicommissi, emptionis, dationis in solutum, vel alterius à debitore, vel aliis habitus, tunc, ad hoc ut cautela efficiat, debet ab illam allegante plenè doceri de titulo valido allegato in cautela, alias hæc non obstat, & proceditur ad ulteriorem in executione, & subhastatione, Rot. dec. 95. n. 13. ad 16. dec. 234. n. 18. & infra, & dec. 262. n. 16. & 17. coram Card. Cerr. quorum duæ habentur etiam apud Post. de subhast. in addit. dec. 205. & 324. præclare eadem Rot. dec. 175. n. 14. & seq. ubi testatur de praxi omnium Tribunalium p. 9. rec. dec. 383. n. 1. & 37. p. 15. dec. 201. n. 3. p. 17. dec. 585. n. 6. p. 18. ro. 2. dec. 725. n. 6. & seq. cor. Amat. Dunoz. & dec. 147. n. 2. & 4. coram Penting. & in Romana, seu *Esina Donationis* 23. Maii 1640. coram Ghislerio.

Qui titulus allegatus in cautela debet incontinenti, & clare ostendi, alias si de eo incontinenti non doceatur, vel detegatur insubsistens, proceditur ad ulteriora in executione rei judicata, vel mandati relaxati contra debitorem, Rot. dec. 95. n. 11. & seq. coram Card. Cerr. que est eadem cum dec. 174. n. 14. & infra p. 9. rec. dec. 397. n. 19. & dec. 585. n. 6. p. 18. dec. 67. per tot. par. 19. dec. 464. n. 1. coram Priol. & dec. 55. n. 18. coram Ubag.

Hinc si fuerit allegata cautela vigore fideicommissi ex conjecturis elicitæ, si illud detegatur non adesse, proceditur ad ulteriora, non obstante Cautela Angeli, ut est casus dec. 725. n. 6. & seq. coram Amat. Dunoz. ubi ex allegato titulo fideicommissi cui fuerat per Papam derogatum non fuit retardata executio, non attenta cautela Angeli intimata vigore fideicommissi, & idest casus dec. 383. n. 1. & 37. p. 15. rec. in qua causa ego in primo anno Curie, & vix Adolescentiæ annos egressus requisitus à D. Carolo de Comitibus uno ex colligatis, (qui erat Præfectus Cubiculi clar. m. Cardinalis Pallotti) quid in illa causa sentirem, dixi quod A. C. ritè ac justè demandaverat exequi mandatum non obstante Cautela Angeli vigore fideicommissi per ipsum, & ejus fratrem allegata, ex quo fideicommissum per ipsum in cautelam deductum, & ex solis conjecturis præsumum erat satis turbidum, & conjecturæ pro illo allegatæ erant leves, prout tales postea juxta meum sensum in scriptis exaratum censuit Rot. in addit. dec. 383. sed meum Judicium non fuit à requirente, licet veritati innixum, habitum in consideratione ob contrarium Juris responsum super existentia fideicommissi elaboratum auctore calamo nunquam in eritura memoriæ R. P. D. de Rubcis Sacri Concistorii, ac Fisci, & Cameræ Advocati: nihilominus meum responsum juvenili ardore tunc exaratum valde fuit commendatum à præfato Cardinali Pallotto virtutibus non minus, quàm purpura Eminentissimo, & semper claræ memoriæ, qui pro sua benignitate illud voluit videre.

Quando verò tertius docet incontinenti de titulo allegato, certo, subsistente, ac translativo domini, tunc non potest procedi executivè contra tertium, qui cautelam allegavit, Rot. dec. 22. n. 2. coram Greg. dec. 574. confirmata dec. 627. coram Buratt. dec. 481. coram Amat. Dunoz. dec. 95. 262. & 335. n. 5. & 6. coram Cerr. & noviter advertit Bottin. ad *Stat. Civil. Genuendib. 4. cap. 3. in collat. ad §. quibus Juribus* fol. 282. col. 2.

Et tertius docens de titulo translativo domini, etiam si talem titulum habuerit à debitore, lite pendente in actione personali inter ipsum debitorem, & creditorem, non potest conveniri executivè, quia per talem litem non fuit contractum vitium litigiosi impeditivum translationis domini in tertium, Rot. dec. 204. n. 2. & 3. coram Buratt. dec. 264. n. 8. coram Duram. dec. 1583. n. 5. & 6. coram Coccin. dec. 28. n. 6. apud Oleam de Cess. Jur. & in his terminis dec. 381. n. 2. p. 2. rec. & probant cumulati per D. meum Mailin. de confisc. q. 20. n. 41. ad 47.

Idque procedit etiam si per creditorem fuisset executum mandatum relaxatum in actione personali, ac capta tenuta bonorum in vim illius, ad effectum subhastandi, quia adhuc non docto de scientia in tertio executionis factæ, vel quod debitor vendens non haberet alia bona, alienatio sustinetur, & credi or debet agere contra tertium via ordinaria, non executiva, Rot. dec. 132. n. 8. ad 11. cor. Buratt. dec. 847. n. 2. ad 4. cor. Merlin. & præclare cor. Duram. dec. 364. n. 40. & seq.

At si probaretur, alienationem pendente lite factam fuisse.

fuisse in fraudem parata, vel facta executionis, ut quia nedum facta sit lite pendente, & post factum executionem, sed ostendatur ulterius, tertium, in quem facta est alienatio habuisse scientiam, vel dicta litis pendentie, vel inopia debitoris alienantis, quod nempe facta alienatione nihil aliud remanebat in bonis debitoris, ex quo posset satisfieri creditoribus, & multo magis si probetur, habuisse scientiam utriusque, his casibus recta via potest procedi executivè contra tertium, Rot. dec. 166. n. 1. ad 4. coram Buratt. d. 28. n. 6. post Oleam de Cess. Jur. & magistraliter cor. Dur. d. 364. n. 21. & segg. dec. 1563. n. 9. & segg. coram Coccin. & præcisè firmatum fuit in decis. 146. per tot. apud Post. de subhast. in addit. ubi fuit actum executivè contra filium, qui post relaxatum mandatum contra Patrem, fraudolenter propria auctoritate occupaverat possessionem bonorum vigore fidei commissi ob præsentiam caducitatem incursum à Patre, & eadem dec. n. 9. præcisè firmat, quod hoc casu filius cum Cautela Angeli intentata non potest retardare executionem, stante ejus malo jure.

Prout pulsatur directò tertius possessor, ac executivè, quando alienatio in illum facta lite pendente, non est ex titulo oneroso, sed lucrativo, vel etiam dationis in solutum pro debito non verò, etiam non data aliqua scientia litis in persona tertii, in quem fuit facta alienatio, citato tamen, & summarie audito eodem tertio, Rot. decis. 166. n. 7. coram Buratt. & dec. 374. n. 71. coram Duran. & bene, ac plenè in allegata Asculana Cautela Angeli coram R. P. D. Pio.

Quando verò alienatio lite pendente processit favore tertii creditoris anterioris cum speciali hypotheca, tunc ex quo alienatio dicitur potius ex causa necessaria, quam voluntaria cessat propterea omnis fraus, & vitium litigiosi, Rot. dec. 847. n. 8. ad 10. coram Merlin. dec. 381. n. 4. & 5. par. 12. rec. Cardinal. de Luca de Iudic. discurs. 40. n. 20.

Idem procedit si alienatio facta sit ex causa dotis, in qua non habet locum vitium litigiosi, l. fin. C. de litigios. Rot. dec. 281. n. 3. ad 5. coram Duran. dec. 1563. num. 7. coram Coccin. & dec. 381. n. 3. par. 12. recen. Et hoc si agatur de constitutione, live restitutione dotis, Rot. coram Duran. alleg. dec. 381. n. 3. & 4. & dict. dec. 381. n. 3. in fine par. 12. recen. si tamen dos, pro qua facta fuit alienatio, non sit vera, vel fuerit prius soluta, tunc non excluditur fraus, ac vitium litigiosi, Rot. dec. 70. & 71. apud Salgad. Labyrinth. credit.

At si alienatio in tertium facta fuerit pendente lite in actione reali petitionis hereditatis, vel Interdictorum tendentium ad acquirendum directè ipsam rem, tunc cum certè contractum sit vitium litigiosi, recta via sententia cum re judicata exequitur contra dictum tertium, eo solum citato, & summarie audito super suis Iuribus, Rot. dec. 917. coram Buratt. dec. 88. coram Duran. dec. 209. coram Royas, quæ decisio fuit confirmata in decis. 70. & 71. post Salgad. Labyrinth. credit. & dec. 2053. n. 9. cor. Coccin. Et hæc conclusio facilius procedit, si alienatio ex pluribus apparet suspecta de fraude, & simul constaret de scientia litis pendentie in tertio, Rot. in alleg. dec. 209. cor. Royas, & d. 70. & 71. post Salgad. præcipuè si agatur de filio, in quem à Patre facta fuit alienatio in fraudem pendente litis in actione personali, Rot. dec. 2053. per tot. cor. Coccin. unde hoc casu cautela intimata à tertio afficiet, quousque hic non citetur, & summarie audiatur.

Quia verò hæc materia vitii litigiosi, est satis ampla, & nos illam parcè tantum tetigimus pro eo, quod spectat ad nostram materiam Cautelæ Angeli, hinc qui super illa in casibus occurrentibus plene instrui voluerit poterit videre D. Massin. plene, ac magistraliter de materia disceptantem de Confiscat. q. 20. Rot. dec. 381. coram Duran. quæ est ad materiam magistralis dec. 166. & 204. coram Buratt. dec. 847. coram Merlin. dec. 209. coram Royas dec. 70. & 71. apud Salgad. Labyrinth. credit. dec. 1563. cor. Coccin. & dec. 2053. eod. & in his præcisè terminis Cautelæ Angeli, Card. de Luc. de Iudic. c. 40. n. 20. & 21. & Rot. dec. 381. p. 12. recen.

Si titulus allegatus à tertio in Cautela Angeli non importet dominium, sed tantum pignus, & hypothecam, tunc tertius cum tali Cautela non potest retardare executionem, ac subhastationem bonorum in Cautela contentorum, hoc namque casu, cum tertius sit merus creditor, debet pati subhastationem bonorum communis debitoris, ad effectum pretium deponendi, ex quo prius anteriori creditori erit satisfaciendum per tex. clarum in l. à Divo Pio §. quod si res ff. de re judic. quamvis in princip. ff. de pignor. act. Rot. dec. 574. n. 3. & dec. 627. n. 2. coram Buratt. dec. 234. n. 23. confirmata Constant. ad Stat. Tom. II.

ta dec. 950. n. 5. cor. Card. Cerr. dec. 340. & dec. 424. utrobique n. 10. p. 13. rec. & dec. 256. n. 2. p. 18. & in Civitatis Castellæ cens. 19. Januarii 1933. §. finali coram Pirovano.

Conclusio hæc procedit etiam in muliere cautelam Angeli, vel etiam Inhibitionem dotalem allegante pro sua dote anteriori, nam nec ipsa potest impedire executionem, & subhastationem, ea non amota a possessione, & dummodo oblationes excedant creditum dotale, ad effectum ex dictorum bonorum pretio in primis, & ante omnia illi satisfaciendi, & de eo quod superest solvendi cæteris creditoribus, Gratian. cap. 941. n. 3. & infra Cappucc. in sua prax. t. 2. c. 2. art. 1. n. 31. & seg. (qui dicit hodie hoc fieri de mente S. mem. Innocentii X. sed in hoc fallitur, cum Gratianus longe scripserit, & obierit antequam Innocentius esset Papa, quinimò ante ejus Cardinalatum) Card. de Luc. de Iudic. discurs. 4. n. 19. versic. ac etiam, & de Dot. discurs. 166. n. 76. Rot. dec. 340. n. 9. & 10. dec. 424. n. 11. ad 13. p. 13. rec. dec. 292. n. 14. p. 15. dec. 214. n. 17. & 18. p. 16. dec. 145. nu. 2. ad 4. dec. 234. n. 24. in fine, & dec. 335. n. 3. & seg. cor. Card. Cerr. Nam tali casu ipsi mulieri creditrici anteriori, vel alteri creditori anteriori alleganti Cautelam Angeli per deliberationem nullum infertur præjudicium, cum mulier non amoveatur à possessione, & prius ipsa debeat satisfieri de suo credito dotali, prout cæteri creditores anteriores debent recipere prius satisfactionem ex pretio rerum deliberandarum, Rot. dec. 234. n. 24. cor. Cerr. Et si bona debitoris dotis consistant in pluribus corporibus divisibilibus, non autem in uno corpore indivisibili, tunc mulieri pro sua dote non poterit competere retentio, nisi in tot bonis quæ sufficiant pro suo credito dotali, reliqua vero sunt relaxanda favore aliorum creditorum posteriorum, Rot. dec. 451. n. 8. & seg. post Cenc. de cens. & dec. 891. n. 15. cor. Amat. Dunozzi.

Quando tamen mulier allegavit in Cautela se possidere uti Dominam, & patronam, ac Jure proprio, non potest procedi ad subhastationem, non docto prius per creditorem, quod possidet Jure pignoris, Rot. dec. 627. n. 3. & 4. cor. Buratt.

Si dos, pro qua fuit allegata Cautela per mulierem, sit excessiva, & contra quantitatem præscriptam à Statuto, vel Constitutione Principis, & super excessivitate non fuerit obtenta gratia derogationis à Principe Supremo, tunc Cautela erit solum servanda pro quantitate dotis permilla, & nõ ultra, ex bene traditis per Rot. dec. 50. n. 10. & seg. p. 10. rec.

Eo minus poterit subhastatio cum Cautela Angeli impediri à Creditore posteriore, Post. de Subhast. inspect. 19. n. 6. ad 8. Rot. dec. 691. n. 13. cor. Amat. Dun. & d. 374. n. 13. cor. Priol.

Tertius qui allegat dictam Cautelam, an sit Actor, vel Reus videndum. Et esse Actorem, præcipuè quando illam intendat post executionem, & quando in illa allegat titulum, videtur verius, ex quo Creditor, qui terminavit Iudicium cum suo debitore per rem judicatam, ac relaxationem mandati, impeditur à tertio, ne possit facere executionem cum dicta Cautela, unde illam intentans propriè dicitur Actor quoad naturam Iudicii, ex quo nemo ipsum tertium cogit ad comparandum, & à nemine est lacesitus, sed ipse voluntariè Ius suum deducit contra creditorem, qui jus suum deduxit, & terminavit cum suo debitore, ut in puncto latè probat Armen. d. lan. 7. per tot. & melius dec. 9. n. 5. qui licet loquatur in elevatione Cautellæ ad formam Statuti. Genuæ, adhuc elevatio cannellæ, ex firmatis supra n. 74. idem est, ac allegatio Cautelæ Angeli.

Quis autem sit Iudex dictæ Cautellæ, & coram quo allegari possit, ego credo, quod debeat allegari coram Iudice competente ipsius creditoris, qui sustinet partes Rei in hoc Iudicio, & sic si Clericus sit Creditor non posset contra illum allegari Cautela Angeli coram Iudice Layco, ex quo hic non est Iudex competens, nec capax, ut possit inhibere Clerico, etià volenti se subicere illius Iurisdictioni ad rex. in c. si diligenti 12. de foro cõpeten. Grass. de effect. Cler. effect. 1. n. 4. & 46.

Quando autem Iudex est competens, si allegetur Cautela ante executionem factam à creditore, non est opus, quod illa intimetur coram Iudice, qui relaxavit mandatum favore creditoris, sed potest intimari coram alio Iudice, & hæc est praxis omnium Tribunalium Urbis, quoties tamè tertius non fuerit citatus pro suo interesse in principali Iudicio agitato inter creditorem, & debitorem, hoc namque casu debet illam allegare coram Iudice mandati. Prout non potest cautela intimari coram alio Iudice, quando præcessit executio, tunc enim tertius volens intimare cautelam debet hoc

hoc facere, & deducere Iura sua coram Iudice mandati, & executionis, ut per Rot. dec. 147. n. 12. & 13. coram *Peutinger*

112 An autem possit Cautela Angeli allegari coram Iudice mero exequutore sententiæ, ac mandati, ut si agatur de mandato relaxato in actione personali in Curia, quod executioni demandatur à Iudice de partibus, affirmativè respondendum est, cum exequutor non tangat merita mandati, quod facere non posset ad instantiam tertii, sed solum incidenter cognoscat de possessione, vel Iure tertii super re, super qua petitur executio, ut in individuo firmat Castren. in l. d. *Divo Pio §. Si super rebus n. 3. & 5. & ibid. Iason. n. 2. & 4. ff. de re judic. Rot. decis. 67. n. 3. p. 19. recen.* ubi videtur habuisse eundem sensum, & bene facit, Armenzan. *decis. Ianuen. 12.*

At hodie ex novis Decretis, ac Sanctionibus factis per Congregationem particularem deputatam à San. metm. Innocentio XII. contrarium fuit sancitum, & quod debeat omninò illa intimari in Curia coram A. C. Iudice mandati, & non possit alibi, & in partibus coram Iudice exequente allegari, etiam si quis non fuerit citatus in Iudicio relaxationis mandati, ac executionis obtentæ contra debitorem, quod valde durum est, quoad non citatum, qui persæpè ignorat, judicialiter agi in Curia A. C. contra debitorem, & sic non potest prævenire in intimatione Cautelæ: & amplius cogitur Iura sua deducere in prima instantia coram A. C. cum tamen deberet illa deducere in partibus quando non est obligatus in forma Cameræ.

Tertius, qui allegavit Cautelam Angeli, non potest opponere contræ rem iudicatam obtentam à creditore contra suum debitorem, quia in hoc Iudicio summario potest solum docere de Iure suo impediende executionem super re contenta in Cautela intimata, non de illo creditoris iam canonizato contra debitorem, quia intantum tertius admittitur ad impediendam executionem mediante cautela, in quantum ipse habet interesse in re, & sic solum tale interesse

113 potest deducere, & super illo debet altercari, non autem debet audiri ad deducendum non Ius Creditoris super negotio principali iam terminato, bene post alios Armenzan. *dec. Ianuen. 12. n. 2. & infra.* Quod multo magis procedit si in illo primo Iudicio terminato cum principali debitore fuit etiam citatus ipse tertius, Armenzan. *ibid. n. 24.* ea ratione, quia licet in illo primo Iudicio non fuerit discussum de Iuribus tertii possessoriiis super re ab eo possessa, ut firmavi 114 plenè *Rot. dec. per extensum relato, & impress. Annot. 14. n. 56. ad 83. tom. 1. fol. 221.* & sic bene potest, & debet postea discutiri, quando ipse tertius, allegat Cautelam Angeli: attamen fuit discussum plenè creditum cum debitore, & cum hoc canonizatum.

At si tertius proponat claram exceptionem solutionis factæ creditori post sententiam, debet audiri, ex quo tali casu ipsemet creditor, qui pecunias recepit, sententiam infringi 115 voluntariè passus est, *Poll. de Subhast. in addit. inspect. 18. n. 12. & seq. Armenzan. alleg. decis. 12. n. 6.*

Hec super Cautela Angeli in hoc discursu volui perstringere, quæ pro maiori parte fuerunt in diversis causis, & casibus decisa, dum Iuridicundo præeram: hinc non omninò incongruum fore existimavi, si plures, ac diversos casus diversimode decisos, ac in foro frequentes, & utiles hic in termino meorum laborum ponere volui.

Cæterum, qui de materia Cautelæ Angeli magis instruitus esse peroptat, consulat Bottin. *ad Stat. Civil. Genue lib. 4. cap. 3.* Armenzan. *decis. Ianuen. 9. 12. & 25.* qui licet loquantur de elevatione Cannellæ in terminis illius statuti, adhuc eorum dicta bene procedunt in Cautela Angeli, ut testatur ipse Armenzan. *decis. 7. n. 3. & 4.* prout videri possunt Card. de Luca *de Iudic. discurs. 40* Ridolph. in *sua prax. p. 1. c. 9.* Rot. *dec. 22. coram Gregor. dec. 48. coram Cavalier. dec. 481. & dec. 725. coram Amat. Dunozett. dec. 95. 234. & 262. coram Cardin. Cer. decis. 147. coram Peutinger. dec. 174. p. 9. rec. dec. 381. p. 15. dec. 201. p. 17. decis. 373. & dec. 730. p. 18. & decis. 67. par. 19.*

FINIS TOMI SECUNDI.

PROTESTATIO AUTHORIS,

Explicitus remanet hic Secundus Tomus Annotat. ad aliqua Statuta Urbis, & in illo repetita protestatione facta in calce primi Tomi, quod Author in eo scripta subiicit humillimè correctioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnium Catholicorum Matris, & Magistræ, gratias simul agit Deo Optimo Maximo, quod in bona valetudine has leves, licet laboriosas lucubrationes expleverit ad ipsius Dei Omnipotentis gloriam, & honorem.

Γ A B V L A **VERBORUM,**

Sub quibus Conclusiones , & Materiar præsentis Indicis
sunt extensæ.

A

Absolutio à juramento.
Accessus.
Accidens.
Acconciū.
Acta.
Actor.
Aditio.
Advocatus.
Aer.
Agnatio.
Agri.
Agricola.
Agricultura.
Alimenta.
Annona.
Antidata.
Apocha.
Apostoli.
Apotheca.
Appellatio.
Ars.
Artifex.
Assertiva.
Assettamentū.
Assignatio.
Attentata.
Auditor Camere.
Auditor Signaturæ.
Augumentum dotis.
Author.

B

Baldus.
Bannimenta.
Barones.
Bartolus.
Beneficium deducto ne egeat.
Bona.
Bracchianum.
Bulla.

C

Canon.
Capitaneus Appellatio-
num.
Consul. ad Statut. Tom. II.

Capitolium.
Cap. Odoardus.
Cardinalis.
Caristia.
Casus.
Causa.
Cautela Angeli.
Cautio.
Cœcus.
Cedens liti.
Census.
Centenaria.
Cœræ oppidum.
Cessio bonorum.
Cessio liti.
Citatio.
Civis.
Clarum.
Clausula.
Clericus.
Clericus Camere.
Columbarium.
Comes.
Commentariensis.
Commissio.
Communitas.
Compensatio.
Compromissum.
Confessio.
Confirmatio.
Congreg. Cardinalium.
Conjecturæ.
Consensus.
Constitutio.
Consuetudo.
Consuetum.
Consultor.
Contentum.
Correlativum.
Creditor.
Cultura.
Curator.

D

Damna.
Dardanarius.
Deceptio.
Decisiones.

Decretum.
Desertio.
Determinatio.
Dictio.
Dies.
Dilatio quinquennalis.
Diligentiæ.
Discretiva.
Dispensatio.
Doctor.
Domus.
Donatio.
Dos.

E

Ædiæ.
Ægidiana.
Æqualitas.
Æquiparatum.
Æquitas.
Equites.
Ætas.
Executio.
Executivè.
Expensæ.
Expressum.
Extractio.

F

Factum.
Facultas.
Foemina.
Festivitas.
Fideicommissum.
Fidejussor.
Filiatio.
Filii in conditione positi.
Filius.
Forensis.
Forma.
Frater.
Fructus.
Frumentum.

G

Gabella.
Glosa.

Tabula Verborum.

H Ebraeus.
Hæreditas.
Hæres.

I Ignorantia.
Impressor.
Impugnans.
Incola.
Infans.
Inhibitio.
Iniustitia.
Insinuatio.
Instrumentum.
Interpellatio.
Intimatio.
Iudex.
Iuramentum.
Jurisdictio.

L Audum.
Legatum.
Legatus.
Legitima.
Legitimatio personarum.
Legitimatio spuriarum.
Lætio.
Lex.
Liberatio.
Litigiosum.
Loca Montium.
Locatio.
Lucrum dotis.

M Acedonianum.
Major pars.
Mandatum.
Manutentio.
Maritus.
Masculinitas.
Mater.
Matrimonium.
Mercatus.
Merita.
Miles.
Minor.
Mixtura.
Mobilia.
Monopolium.
Monticulum.
Mulier.

Mutuum.

N Epos.
Notorium.
Novatio.
Novitates.
Nullitas.
Nunciatio.
Nundina.

O Obligatio.
Obreptio.
Oblervantia.
Opinio.

P Actum.
Panis.
Papa.
Patria potestas.
Paupertas.
Peculium.
Pecunia.
Peritus.
Persona.
Pontifex.
Possessio.
Præceptum.
Præfectus Annona.
Præscriptio.
Præsentia.
Præsumptio.
Pretium.
Princeps.
Privilegium.
Probatio.
Procurator.
Productio.
Promissio facti.
Proximior.
Pupillus.

Q Ualitas.
Quietantia.

R Atificatio.
Ratio.
Recurfus.
Reformatio.
Relatio.

Religiosus.
Renunciatio.
Representatio.
Rescriptum.
Reservatio Jurium.
Restitutio.
Rota.

S Alarium.
Salvianum.
Scientia.
Scriptura.
Scutum auri.
Senator.
Sententia.
Septuagenaria.
Signatura Gratia.
Signatura Justitia.
Socius.
Solemnitates.
Solutio.
Spolium.
Sponsio.
Spurius.
Statutum.
Stylus.
Substitutio.
Successio.
Summa.

T Acitum.
Tempus.
Terminus.
Tertius.
Testamentum.
Testis.
Typographus.
Tracta.
Transactio.
Tiremes.
Tutor.

V Alor.
Variatio.
Verbum.
Verisimile.
Versio.
Via executiva.
Vidua.
Vinea.
Visitatio.
Vita.
Voluntas.
Utilitas.
Uxor.

I N D E X

M A T E R I A R U M,

QUÆ IN HOC SECUNDO TOMO CONTINENTUR,

LOCUPLETISSIMUS.

In quo prior *numerus* denotat *annotationem*, secundus *numerus marginalem*,
& tertius *paginam*.

A

ABSOLUTIO A JURAMENTO .

ABSOLUTIO à juramento non est necessaria, quando nullitas contractus deducitur excipiendo . 44.
44. pag. 131. & annot. 50. 215. 255
Est necessaria si petatur rescissio contractus vigore enormissimæ læsionis . 46. 41. pag. 198
Secus si enormissima læsio sit clara, & quæ nulla egeat probatione ibid. n. 42.

Sed de læsione enormissima debet constare clarè per tres sententias conformes . n. 43.

Requiritur in illo qui petit admitti ad cessionem bonorum . 50.
199. 253

Contraria opinio est verior . n. 200.

Requiritur si petatur annullatio contractus nulli, ex quo celebrati à muliere, vel minore sine solemnitatibus statuti . 44. 39.
ad 43. 130. & seq.

An sit necessaria quando Clericus petit admitti ad beneficium . c.
Odoardus, vide *Clericus*.

Absolutio à juramento, vide etiam *Juramentum*.

ACCESSUS.

ACCESSUS ad locum differentia est probatio per evidentiam .
42. 24. 113

Et ex illo habetur probatio evidentissima, & inter omnes excellentior n. 23.

Et præfertur quibuscumque aliis probationibus . n. 24.

Silet omnis alia probatio, si aspectus rei contrarium ostendat . n.
25.

Et testes deponentes contra rei evidentiam reiiciuntur uti falsi . nu. 26.

Prohibita omni probatione non censetur rejecta illa per accessum . n. 27. & 29.

Probatio per accessum potest fieri post didicita testificata . numer.
28.

Accessus fieri potest etiam in gradu appellationis . n. 30.

In probatione per accessum non potest cadere subornatio . nu.
31.

Et potest novus accessus fieri, si Judex cognoscat, illum esse necessarium . n. 32.

Accessus admittitur contra obligationem Cameralem, rem judicatam, & partitum litis decisivum . n. 33.

Accessus fieri potest ad effectum videndi, an periti malè retulerint . 42. 34.

Et probatio per accessum prævalet illi peritorum . n. 36.

Et Judex debet præferre visuram loci relationibus peritorum .
nu. 35.

Accessui novo non est locus, si sit mutata facies rei . n. 37.

Et quando cesset mutatio faciei . n. 38.

Accessui novo, non profuturo ad causam, non est locus . numer.
39. & 40. 114

Accessui novo est locus, si super re videnda adsint contrariæ peritorum relationes . n. 41.

Accessus non debet decerni sine necessitate, ne partes graventur expensis . nu. 42.

ACCIDENS .

ACCIDENS non mutat subjectum, & substantiam rei . 62. 93.
pag. 389

ACCONCIUM.

EXACCONCIO dotis an debeatur lucrum dotale vide *Lucrum Dotis*.

Constant. ad Stat. Tom. II.

A C T A .

ACTA solum relevantia transportari debent etiam stante rescripto Signaturæ *Transportatis actis*. 52. 383. 283

Actis non transportatis Judex ad quem quando non habeat Jurisdictionem . n. 380. & seq.

Acta facta coram Judice allegato suspecto, & postea remoto habentur, ac si facta non essent. 52. 416. 285

Secus si alterius Judicis deputatio facta sit *in statu*, & *terminis* .
n. 417.

A C T O R.

ACTOR debet præcisè probare suam intencionem . 44. 479.
pag. 158

ADITIO HÆREDITATIS.

ADITIO hæreditatis, quæ fit à minore, vel muliere requirit solemnitates statutaras, vide *Solemnitates requiruntur*.

Adversus aditionem hæreditatis factam à minore ob vexationes datur restitutio in integrum. 44. 410. 154

Vide etiam *Restitutio in integrum*.

Aditio hæreditatis à minore septem annorum debet fieri, cum autoritate tutoris, vel Partis. 44. 421.

Si vero est major Infante debet iple adire cum solemnitatibus statutariis . n. 422.

Sustinetur tamen aditio facta per Patrem pro Filio infante, si hic ratificaverit aditionem . n. 423.

Aditio quando excludatur ex alio titulo possidendi extra illum hæredis, vide *Hæreditas*.

A D V O C A T U S .

ADVOCATUS quoad salarium, vide *Salarium*.

Advocati munus honestum, nobile, ac laudabile . 63. 172. &
173. 405

Advocati nomen tribuitur Virgini Mariæ, & advocati munus exercuere viri Sancti . 63. 174.

Advocati munus benè exercentes dicuntur meliorem vitam agere, quam Patres Prædicatores . n. 175.

Est assertum per exaggerationem, & non veritatem, cum status Religiosorum sit perfectior . n. 176.

Et opinio pro perfectiori statu Religiosorum præfertur . numer.
177.

Advocati munus plures deservere, & Religionem professi sunt .
n. 178. 179 & 180.

Advocati debent Iuribus non jurgiis, & conviciis causas defendere, aliàs in fabulas convertuntur . 63. 197. & 198. 407.

Advocati sine modestia loquentes, vel scribentes sæpe audiunt, quæ audire nollent . n. 199. 200. & 201.

Advocati debent esse breves, & non prolixi . n. 202.

Et debent cum brevitate, omisso multiloquio, de Jure respondere . n. 203. & 204.

Advocatorum brevis in scribendo præfertur litigantibus plura commoda . n. 205.

Advocati tamen non debent, ut breves sint, necessaria omittere .
n. 206.

Advocati debent allegare legum autoritates . numer. 207. &
208.

Debent, si agnoscant malum jus Clientis, illi hoc insinuare, aliàs tenentur ad damna . 63. 302. 410

Possunt tamen in articulo juris dubio, etiam si dubitent de exitu causæ, scribere, certiorato tamen Cliente de suo sensu .
n. 303. ad 309. 411

Non debent assumere onus scribendi in multiplicibus causis, si in omnibus non possunt benè satisfacere . 62. 312.

D d 3 Non

Index Materialium.

Non debent fortuito, & non examinata materia se subscribere allegationibus factis ab aliis Advocatis. 63. 309. & 310.
Possunt super eodem puncto melius sentiendo se retractare, & contrarium scribere. 63. 313. & 314.
Advocatus in causa propria melius est, quod adhibeat alium Advocatum. 63. 77. 400
Defendens causam communem cum alio repetit suum salarium pro dimidia à litis consorte. ibid. n. 79. & annot. 59. nu. 328. pag. 345
Secus in causa communi Individua. n. 329.
Non repetit salarium in causa propria defensa. 59. 324. 346
Secus si fuit distractus à defensione aliarum causarum ob defensionem causæ propriæ n. 325.
At hoc probare difficile est, & sic debet uti opera alterius Advocati, ut repetat salarium. n. 326.
Et talem repetitionem facit, licet alter Advocatus præstiterit patrocinium gratis. n. 327.

A E R.

AER salubris deservit pro studiis, & pro elucubrandis operibus ad ædificationem. 46. 284. 213
Aer insalubris facit quod prædium in illo positum sit minoris valoris vide *Valor*.

A G N A T I O.

AGNATIO dicitur contemplata ex vocatione masculorum in infinitum, & exclusione feminarum. 36. 163. 52
Ex vocatione masculi cum onere assumendi cognomen, & insignia testatoris. n. 164.
Secus si solum unus cognominis fuit injectum, & non perpetuo, nec omnibus. n. 166.
Ex vocatione illegitimorum masculorum post deficientiam legitimorum. n. 165.
Agnationis ratio cessat, si fuerint simpliciter vocati filii sine expressione masculinitatis. n. 167.
Prout si in aliquem casum sint vocatæ feminae. n. 168.
Idem si decedentibus primis institutis sint vocati masculi. nu. 169.
Et si qualitas masculinitatis non fuerit in omni substitutione repetita. n. 170.
Agnationis conservandæ ratio expressa à testatore in proemio testamenti regulat totam dispositionem. 36. 174.
Censetur habita ex perpetua exclusione feminarum. numer. 180.
Agnationis conservandæ ratio in statutis exclusivis feminarum debet restringi ad casus, & personas expressas. 39. 22. 83

A G R I.

AGRORUM cultura respicit publicam utilitatem. 60. 3. 350
Affert divitias n. 4.
Si non est facta debitis temporibus deteriorat agros. n. 5.
Agrorum cultura ut fieret in territorio Urbis fuere à Pontificibus concessa varia privilegia. n. 6.
Ex agrorum cultura resultat aer salubrior. n. 7.
Et quod non sit opus querere frumentum à Regionibus exteris n. 8. & 14.
Ob agri Romani derelictam culturam oportet sæpe frumentum exterum emere rigoroso pretio. n. 9.
Ex agri Romani cultura resultat lucrum civibus, & Cameræ. 60. 13.
Et ex illa percipiunt plura commoda subditi Sedis Apostolicæ. n. 14. & 15. 351
Et ut agri Romani cultura restituatur debent agricolis servari privilegia illis concessa per Pontifices. n. 16.

A G R I C O L A.

AGRICOLIS favore agriculturæ plura sunt concessa privilegia vide *Agricultura*.
Agricolarum causæ debent summarie expediri. 60. 65. 352
Et Romæ cognoscuntur per Consules Agriculturæ. n. 66.
Et à scutis quinque in causis mercedum adest in Urbe, & Districti Judex Mercenariorum Campesrium. 60. 67.
Agricultores agri Romani abierunt in ruinam, & quare. 60. 17. 18. 20. & 21. 351
Vide etiam *Agricultura*.

A G R I C U L T U R A.

AGRICULTURA est necessaria ad humani generis conservationem. 60. 2. 350
Agriculturæ laudes. 60. 26. 351
Est ars nobilis exercita etiam per Dictatores, Consules, ac Reges, & non derogat nobilitati. 60. 27.
Intellige, si exerceatur in propriis agris, nec omnino deferantur negotia Civitatis. n. 28.

Et ars nobilis appellatur per Constitutiones Apostolicas, & per statuta Urbis. n. 29. 30. & 31.

A G R I C U L T U R A E P R I V I L E G I A.

AGRICULTURAM exercentibus tam per se, quam per alios plura sunt concessa privilegia. 60. 32. 33. & 34.
Non potest fieri executio super bobus aratoris, ac aliis Instrumentis ad agriculturam necessariis. n. 36.
Nec super pecoribus ad culturam necessariis, non autem superfluis. n. 37.
Nec super sceno necessario pro pabulo animalium ad culturam necessariorum. n. 38.
Et talis executio fieri non potest, non obstante quacumque renunciatione facta privilegiis. n. 39.
Et etiam si boves, & alia Instrumenta sponte offerantur pro executione. n. 40. 352
Et potest executoribus impunè resisti. n. 41.
Et etiam possunt puniri arbitrio Judicis. n. 42.
Leges prohibentes talem executionem præsumuntur usu receptæ. n. 43.
Est etiam prohibita talium rerum hypotheca, ac datio in pignus. n. 44.
Executio tamen fieri potest super bobus amplius non aratoriis, vel indomitis. nu. 45. ad 48.
Et etiam possunt executari boves aratorii pro pretio pascui ab illis sumpti. 60. 49. 50. & 51.
Non tamen extra locum pascui. n. 51.
Potest etiam fieri executio si creditor se obliget illos conservare pro servitio agriculturæ. n. 52
Et etiam pro debito fiscali. n. 53.
Et pro debito privato in vim obligationis Cameralis. numer. 54.
Et etiam in subsidium pro quocumque debito, si non adsint alia bona. n. 55.
Contraria opinio magis probabilis refertur. n. 57. & 58.
Potest etiam super illis fieri executio, si agatur de exiguo debito, pro quo non congruit subhastare fructulum terræ. numer. 56.
Executio facta super bonis prædictis revocatur summarie cum refectione damnorum. n. 59.
Boves tamen esse aratorios debet probari per petentem revocationem executionis. n. 60.
Agriculturæ favore inductum est, quod agricolæ portantes vidualia ad Civitatem statim debeant expediri. numer. 61. & 62.
Et quod agricolæ non debeant gravari servitiis personalibus. nu. 63.
Nec hospitacione militum. n. 64.
Agriculturæ Consules in Urbe possunt condere statuta ad artem spectantia. 60. 68. 353

A L I M E N T A.

ALIMENTA filiis quomodolibet spuris de æquitate Canonica, ubique, & in omni foro servanda, debentur. 37. 59. pag. 64
Nec talia alimenta sustulit Bulla Beati Pii V. n. 60.
Et possunt peti contra laycum etiam coram Iudice Ecclesiastico. n. 59. in fine.
Debentur tamen filiis spuris minora illis, quæ debita sunt legitimis 37. 65. 63
Idem procedit in dote danda filiarum spurarum. n. 66.
Alimenta non debentur spuris, si habent aliunde etiam ex arte unde vivere possint. n. 67.
Si tamen ex arte possit faciliter ali, secus è contra, vel si non possit laborare. n. 68.
Vel si attenta nobilitate esset indecorum artem exercere. nu. 69.
Debentur congrua alimenta filio spurio, etiam si illi sit relicta uncia, si hæc non sufficiat pro alimentis. n. 70.
Alimenta excessiva relicta à Patre filio spurio corriguntur in excessu. n. 71.
Secus ex Statuto Urbis, per quod Patri permittitur filio spurio deficientibus legitimis relinquere dimidiam hæreditatis. n. 72.
In alimentis futuris non datur appellatio, secus in præteritis. 52. 525. & 527. 291
Alimenta dicuntur futura à die petitionis illorum judicialiter factæ, & decursa etiam ante sententiam post litem motam. n. 530.
Vide etiam *Appellatio*.
Alimenta qualia dari debeant illi, cui competit beneficium deducto ne egeat, vide *Beneficium deducto ne egeat*.
ANNONA MISCELLANEA.
ANNONÆ fertilitas pendet ab agrorum cultura. 62. 1. 350
Annona est sterilitas, vel fertilitas anni. 60. 76. pag. 354
Et

Index Materiarum.

Est quicquid alicui datur, vel ipse sibi comparat victus causa. n. 77.
 Et sub annonæ nomine veniunt omnes res, quæ ad victum, & æsum sunt necessariae. n. 78.
 Sed in propria significatione continet tantum frumentum. nu. 79.
 Annona dicta Canon frumentarius, quæ fuerit antiquitus. nu. 83. 84. & 85.
 Et quæ fuerit Annona publica. 60. 86.
 Annonæ publicæ pecunia non potest converti in alios usus. nu. 87.
 Quantumvis publicos, & Reipublicæ necessarios. nu. 88.
 Idem est in pecunia assignata per Sixtum V. Annonæ Urbis. n. 89.
 Et talis pecunia dicitur patrimonium pauperum perpetuo conservandum. n. 90.
 Annona consistens in Canone frumentario erat antiquitus gratuita, secus erat in annona publica. n. 91.
 Annona militaris antiquitus aderat, & ex ea dabatur militibus panis, vinum, & vestis. n. 92.
 Et etiam hodie milites recipiunt partem stipendii in pane, & veste. n. 93.
 Annonæ affluentia est necessaria in Republica, & referuntur commoda ab illa provenientia. n. 94.
 Annonæ caritas multa mala producit. n. 95.
 Ex illa procedunt convicia, ac murmuraciones contra Principes. n. 96.
 Et lamentationes erga ipsum met Deum. n. 96. & 97.
 Annonæ ubertas est gloria Principis. n. 98.
 Etiam apud Turcas. n. 99.
 Annonæ abundantia in Ægypto fuit gloria Joseph. n. 100. 355
 Et amor erga Principem cum illa conciliatur. n. 100.
 Et Christus fuit à Turbis tunc acclamatus Rex, quando viderunt mi raculum multiplicationis panis. 60. 101.
 Annona dicitur bene regulata, si agri non remaneant inculti, & seratur totum territorium. n. 102.
 Et si Princeps sciat quantitatem frumentisati in suo Statu. n. 103.
 Annonæ sterilitas si adfit in Provincia, debet procurari frumentum aliunde. n. 104.
 Annonæ sterilitati statim succurrendum, & aliunde parandum frumentum. n. 106. 107. & 108.

ANNONÆ CURA AD QUOS SPECTET.

ANNONÆ cura principaliter spectat ad Principem. 60. 109.
 Annonæ Urbis antiquitus fuit deputatus Præfectus extra ordinem. n. 110.
 Annonæ Præfectura antiquitus fuit sub dispositione Præfecti Urbis. n. 111.
 Annonæ Præfecti munus antiquitus qualis fuerit. n. 112.
 Annonæ militaris cura in Provinciis non spectabat ad Præfectum Urbis, sed ad Præfectum Prætorio. n. 113. & 114.
 Florente Republica Romana ejus cura fuit apud Ædiles Cereales. nu. 115.
 Et eorum loco successit Præfectus Annonæ. n. 116.
 Annonæ gubernium ultimo loco in Urbe, ac Ditione Ecclesiastica fuit demandata Cardinali Camerario, ac uno ex Clericis Camerae. 60. 117.
 Annonæ gubernio Sixtus V. præposuit Congregationem Cardinalium, & Prælatorum. num. 118. & 119.
 Annonæ Præfectus circa illam hodie quasi totum facit. numer. 120.
 Illius cura à Republica Venetorum cui attributa. numer. 121.
 Annonæ cura debet dari personis vigilantia, & fide præstantibus. nu. 122. 356
 Hodie illa fuit demandata R. P. D. Grimaldo summæ integritatis viro. n. 123.
 Illius cura in Ditione Ecclesiastica ad quos spectet. numer. 130.
 Super Annonæ bono regimine possunt Communitates subditæ facere statuta, ac ordinationes. n. 131.

ANNONÆ PRIVILEGIA.

ANNONÆ favore est indultum, ut tempore caritatis cogantur omnes etiam Ecclesiastici vendere frumentum, vide *Frumentum*.
 Et Ecclesiastici coguntur per Judicem Ecclesiasticum, & quando secus. 60. 146. & seqq. pag. 358. & n. 381. 371
 Annona non debet perdere, nec facere magnum lucrum super proprio frumento. 60. 188. 361
 Secus in Annona Supremi Principis, qui potest statuere pretium frumento, etiam sibi damnosum num. 189. & 190.
 Annonæ favore non potest quis extractus Grafcierius, seu *Constant. ad Stat. Tom. II.*

Abundantius officium recusare. 60. n. 216. & seq. 363
 Et potest quis cogi ad eundem extra Patriam ad emendum frumentum pro Annona. 60. 232.
 Illi tamen debet constitui salarium. n. 233.
 Etiam si ad hoc deputaretur persona ejusdem loci. n. 234.
 Et possunt tempore caritatis capianimalia singulorum proportionando frumento, soluto tamen pretio. n. 235. & 236.
 Nec possunt emi frumentum, ac alia victualia, ut carius vendantur, sed solum pro usu proprio. n. 237.
 Annonæ flagellatores, seu dardanarii puniendi. n. 238. & 239.
 Annonæ Urbis favore est inductum, ut portantes ad illam victualia sint securi pro quibuscumque debitis. n. 248.
 Nec possunt impediri à Civitatibus, Oppidis, vel Baronibus. n. 249.
 Et sunt etiam exempti à quolibet pedagio, & gabella. numer. 250. 364
 Annona Urbis non est exempta à gabella passus pro frumento, quod aliunde transportatur ad Urbem. n. 251.
 Contraria opinio est verior. 60. 252. & 253.
 Pro frumento dato ad seminandum, vel pecuniis creditis ad illud emendum præfertur Annona Urbis aliis creditoribus. 60. 282. & 283. 365
 Annona habet privilegium, ut possit seminari solum alienum pro certa portione, si Dominus soli nolit ipse ferere. 60. 254. 255. 364
 Et ut quilibet possit accusare circa delicta annonam concernentia. 60. 271. 365

ANNONÆ ADMINISTRATORES.

QUANDO teneantur nedum civiliter, sed etiam criminaliter. 60. 272. & 273.
 Si pecuniam annonæ in proprios usus convertant tenentur in quadruplum restituere. n. 274. & 276.
 Et etiam puniuntur pœna deportationis, & amissionis totius substantiæ. n. 275.
 Pecunia Annonæ, si in alios usus convertatur, crescit inopia. n. 277.
 Annonæ debitores non possunt allegare compensationem. num. 278.
 Tenentur executivè. n. 279.
 Pariter debitores debitorum annonæ. n. 280.
 Et annonæ debitores sunt obligati cum hypotheca. n. 281.
 Annonæ administratores, si frumentum perierit, vel devastatum fuit ob eorum culpam, tenentur ad damna, & interesse. 60. 284.
 Tenentur de proprio, si non exegerunt pretium frumenti à Pistoribus. n. 290.
 Non tenentur ad aliquod augmentum frumenti. n. 291.
 Tenentur si non restituant Annonæ frumentum in tempore, ad pretium illius auctum post interpellationem. n. 292. & seq.

A N T I D A T A.

ANTIDATA in scriptura privata ex quibus cesset. 50. 20. pag. 244
 Antidata si cesset, etiam deficientibus tribus testibus, scriptura privata præfertur publico Instrumento. n. 21.

A P O C H A.

APOCHA præscripta est recognoscenda per debitorem 48. 93. & 94. 227
 In apocha quando cesset antidata, & præferatur publico Instrumento, licet sit trino teste destituta, vide *Antidata*.

APOSTOLI APPELLATIONIS.

IMPORTANT testificationem Judicis à quo, quod coram eo fuit interposita appellatio. 54. 1. 299
 Apostoli alii sunt testimoniales, alii refutatorii, alii reverentiales, & alii reverentiales in forma. n. 2.
 Debent peti in appellatione, aliàs hæc non relevat. n. 3.
 Sunt pars appellationis, ac de ejus substantia. 54. 30. 301
 Sufficit quod pluries petantur in eadem cedula appellationis. 54. 4. 299
 Apostolos non fuisse petitos probatur ex actis, ubi illi non reperiuntur petiti. n. 6. 300
 Gensentur petiti, ex quo Iudex concessit terminum Juris. n. 7.
 Apostoli quando non sunt petiti, non est necesse servare terminos ad docendum de appellatione. n. 8.
 Terminus ad redeundum pro apostolis ex Statuto Urbis est quinque dierum. n. 9.
 Et de Jure est 30. dierum, nec Iudex tenetur respondere de apostolis, nisi in ultima die. n. 10.
 Secus si fuerit datus terminus Juris, & interim nam tunc quilibet die 30. dierum potest rediri pro apostolis. num. 11.

Index Materiarum.

Et sufficit pro illis redire etiam elapsa una die post terminum Juris . n. 12.
 Nec excusat à non reditu pro illis infirmitas , vel aliud impedimentum . n. 13. & 14.
 Et non rediens intra tempus legitimum pro apostolis , vel intra illud non committens causam appellationis , censetur appellationi renunciasse . n. 15. & 16.
 Nec adversus Procuratoris negligentiam competit restitutio in integrum . n. 17.
 Secus si Procurator non sit solvendo . 54. 18.
 Apostolorum termino durante Judex non potest aliquid innovare . n. 19. & 20.
 Apostolis simpliciter datis , Judex non potest amplius se ingerere . nu. 21.
 Etiam si appellatio non fuisset admittenda , sed adeundus est Superior . nu. 22.
 Et si apostolis petitis nihil respondiderit censetur detulisse appellationi . n. 23.
 Et omnia gesta post petitos apostolos , & non datam super illis responsum , sunt attentata . n. 24.
 Apostolorum materia ex Statuto Urbis procedit cum dispositione Juris Communis . n. 25.
 Apostoli reverentiales *in forma* important præfixionem termini decem dierum ad committendam causam appellationis . n. 31. pag. 301
 Vel intra decem dies debeat fieri diligentia pro commissione causæ . nu. 32.
 Vide etiam *Diligentia* .
 Et dictus terminus decem dierum computatur à die appellationis . 54. 39.
 Et sat est pro effugienda desertione causæ , quod commissio perveniat ad bancum Cursorum etiam die undecima . n. 46.
 Nec intrat desertio , si ante lapsum decem dierum supervenerint festivitates Natalis , vel Paschatis . n. 47.
 Apostoli reverentiales *in forma* important , quod appellatio censetur admissa , si erat admittenda , & rejecta , si non dabatur appellatio . nu. 33.
 Et datis reverentialibus *in forma* Judex ad quem , non ille à quò exequitur suam sententiam . n. 34.
 Secus si fuerit responsum cum clausula *fi & in quantum* , nam in causa appellabili Judex à quo , si non sit commissio causa appellationis , potest exequi suam sententiam . n. 35.
 Apostolis reverentialibus simpliciter datis censetur admissa appellatio . n. 36.
 Et tali casu appellanti datur annus ad committendam causam . num. 37.
 Sed si intra annum causa non sit commissio , & præsentata commissio intrat desertio . nu. 38.
 Apostoli testimoniales non important admissionem appellationis sed solum testimonium appellationis interpositæ . 54. 40.
 Secus de stylo Hispaniarum . n. 41.
 Apostoli appellationis quid sint , & de eorum materia . 54. 60. pag. 302

A P O T H E C A .

INTER apothecas alicujus artis quod adsit certa distantia potest à Principe , vel statuto ordinari . 62. 75.

A P P E L L A T I O .

APPELLATIO in omni causa est admittenda , nisi afferatur limitatio , cur non sit admittenda . 47. 107. pag. 220. & annot. 52. 288. pag. 278. n. 445 pag. 288. & n. 520. 291
 In dubio pronunciandum est pro appellationis admissione . 52. 446. 288
 Secus in executivis in quibus in dubio appellatio non est admittenda . n. 447. & n. 521. & seq. 291
 Appellatio à duabus conformibus facilius admittitur . 52. 280. & 281. 277
 Datur in omni materia etiam possessoria , & executiva stante notoria injuria . 52. 449 pag. 288. & n. 449. & 461. 289
 Prout stante notorio gravamine . n. 450. 288
 Sed debet tali casu ostendi gravamen , notoria nullitas , vel injuria . 52. 521. & seq. 291
 Et ex Statuto Bononiæ licet semel appellare in quolibet possessorio etiam summariissimo . 52. 451. 288
 Et Statutum procedit , sive manutentio sit concessa per cedulam , sive per decretum . n. 452.
 Appellatio simpliciter admittitur , non cum clausula *confutatio quod sit locus* Ægidianæ , quando agitur de bonis suppositis directo Dominio Ecclesiæ , 52. 253. & 254. 276
 Datur à pronuncia , qua Judex se declarat competentem . 52. 456. & 457. 289
 Datur à decreto admissionis , vel rejectionis testium . numer. 462.
 Et à decreto admissionis , vel rejectionis articulorum . num. 463. & 464.

Secus si articuli sint irrelevantes . n. 466.
 Datur à decreto admissionis , vel rejectionis literarum monitorialium pro habendis revelationibus . n. 465.
 Datur à decreto peremptorio præfixionis termini ad probandum . n. 467.
 Pariter à decreto , quod ponantur termini , & confines in certo loco . n. 468.
 A decreto educationis pupillorum apud certas personas . n. 469. & 470.
 A decreto declarante aliquem anteriorem , vel potiore in concursu creditorum . 52. 471. 472. & 473.
 Datur à sententia liquidatoria quantitatis . n. 474.
 Etiam si sit liquidatoria per Juramentum . n. 475.
 Et præcipue si fuerit excessum in liquidatione . n. 476.
 Secus si de certa quantitate appareat ex Instrumento . numer. 477.
 Non datur à liquidatione in possessorio si data sit immissio in certo corpore . n. 478.
 Datur à sententia executoris mixti Literarum Apostolicarum . n. 489. & 480.
 Datur à rejectione examinis in Parochialibus , & quomodo . n. 481. & 482.
 Datur à quocumque excessu commissio in sententia . 52. 485.
 Etiam à sententia in possessorio , si contineat mixturam petitorii . n. 484. & 485. 290
 Et à sententia prolata super remedio *l. diffamari* . nu. 486.
 Datur à sententia reiiciente exceptionem melioramentorum , ac dilationem ad illa liquidanda , n. 487.
 Datur à sententia prolata ex relatione peritorum , præcipue si sit impugnata . n. 489.
 Et à sententia super institutione ad beneficium judicialiter facta . n. 490.
 Et possessio interim capta est attentata . n. 490.
 Datur à denegata justitia , quia Judex ter requisitus recusavit pronunciare . 52. 492.
 Hoc non procedit Romæ , & quare . n. 493.
 Appellatio datur à calculo facto per calculatores . n. 494.
 Secus in calculo extrajudiciali . n. 495.
 Prout non datur à decreto , quod positiones habeantur pro confessatis . n. 497.
 Datur à remissione causæ facta à Judice Ecclesiastico ad Secularem , & è contra . n. 498.
 Et etiam à rejectione præventionis facta coram certo Judice . nu. 499.
 Datur à sententia prolata in petitorio per verba *speculare* , & *peritine* ; n. 500.
 Idem si contineat verba *fas competere* , n. 500.
 Idem si contineat verba *licuisse* , & *licere* . n. 501.
 Idem si contineat verba *teneri* , & *obligatum esse* . n. 502.
 Datur etiam post rem judicatam stante notorio gravamine . n. 503.
 Et ab excessiva taxatione fructuum , & damnorum . num. 505. & 506.
 Et à sententia revocatoria alterius . n. 507.
 A sententia nulla prolata extra diem citationis ad sententiam . nu. 508.
 Datur à decreto mandante restitui pecunias alicui creditori uti anteriori vigore obligationis de restituendo sine copula , & *ad omne mandatum* secus stante dicta copula . n. 509.
 Datur à decreto revocante præceptum nunciativum novi operis . n. 510.
 Vide *Præceptum* .
 Datur etiam adversus obligationem Cameralem probatam per testes . n. 511.
 Idem si per Judicem fuerit rejecta aliqua exceptio , quæ retardat obligationem Cameralem . num. 512.
 Idem si fuit data via executiva obligationi Camerali vulneratæ per sententiam . n. 513.
 Et si sit processum executivè contra tertium . nu. 513.
 Datur etiam in causis electionum , si debita forma non servetur . n. 514.
 Non denegatur appellatio ex verbis *statim* , *illico* & *incontinenti* . nu. 515.
 Contraria opinio refertur . 52. 516.
 Prior opinio firmatur . n. 517.
 Datur à sententia prolata in vim juramenti in supplementum . 518.
 Et an à sententia prolata ex partito litis decisivo . numer. 518.

A P P E L L A T I O N O N D A T U R .

APPELLATIO suspensiva non datur de stylo , & ex statuto Urbis in obligatione Camerali . 46. 236. pag. 210
 In quolibet possessorio etiam plenario de Jure Civili non datur . 52. 129. & 130. 270
 Non

Index Materiarum.

- Non datur de Jure Civili, nec Canonico in judicio summarissimū possessorii. n. 132. 270
 Secus si manutentio sit concessa per Cedula sententiæ definitivæ. 52. 156. & seq. 271. & seq.
 Et per Ægidianam appellatio de jure Canonico permessa in possessorio fuit rejecta reducendo ad Jus Civile. 52. 133. 272
 Et quando nec ne circa appellationem in possessorio intret Ægidiana, vel potius illa non habeat locum, vide Ægidiana.
 Non datur contra propriam confessionem. 52. 524. 291
 Etiam si confessio emissā sit in judicio nullo. n. 524.
 Nec in causa alimentorum futurorum, quando non petuntur jure actionis, sed officio Judicis. n. 525.
 Et si petantur à paupere jure actionis, in futuris non datur appellatio. n. 526
 Datur tamen appellatio in alimentis præteritis. n. 527.
 Etiam in alimentis futuris datur appellatio, si fuerit excessum in illorum taxatione. n. 528.
 Contrarium firmatur, & quod excessus sit examinandus in petitorio. n. 529.
 Et alimenta quando dicantur futura, vel præterita vide *Alimenta*.
 Et quando denegetur in fructibus dotis, vide *Fructus Dotis quoad privilegia*.
 Appellatio non datur in causa mercedis debita pauperi famulo. num. 531.
 Secus si non sit pauper. n. 532.
 Sed paupertas in famulo mercenario præsumitur. n. 533.
 Reiciitur solum appellatio pro mercede duorum, vel trium ultimorum annorum tantum. n. 534.
 Non datur ab arbitrio dato ab illo, cujus conscientia aliquid fuit remissum. 52. 488. 296
 Non datur in judicio summarissimo manutentionis. 52. 535. pag. 297
 Idem in fructibus comprehensis in manutentione, licet in ea non expressis. n. 536.
 Datur tamen appellatio si manutentio sit concessa per cedula sententiæ definitivæ. n. 537.
 Secus in Statu Ecclesiastico, stante Ægidiana, ubi cedula non alterat possessorium summarissimum. n. 537.
 Datur appellatio in judicio manutentionis, si adsit injustitia. num. 538.
 Non datur de jure Canonico in possessorio reintegrandæ. numer. 539.
 Contraria opinio firmatur. n. 540.
 Non datur in causa attentatorum, & à decreto mandante illa purgari. n. 541. & 542.
 Non admittitur in quolibet possessorio in Statu Ecclesiastico stante Ægidiana. 52. 134. & seq. pag. 271 & n. 543.
 Non datur à decreto mandante recognosci scripturam. numer. 544.
 Nec à decreto mandante exhiberi libros. n. 545.
 Secus si in decreto contineatur condemnatio ad interesse. num. 546.
 Nec datur in causa decimarum. n. 547.
 Procedit, si laycus allegat præscriptionem, vel consuetudinem illas non solvendi, secus si exemptionem, ac privilegium. num. 548. 292
 Et datur appellatio in causa decimarum si sit concessa manutentio per cedula sententiæ definitivæ. n. 549.
 Datur etiam quando agitur de decimis inter duas Ecclesias contententes super illis. n. 550.
 Non datur in Causis Tributorum, & Collectarum. n. 551.
 Non datur à decreto mandante restaurari Ecclesiam Parochialem. n. 552.
 Etiam si agatur contra hæredes beneficiati. n. 553.
 Non datur à decreto mandante refici Vias, vel Pontes. numer. 554.
 Nec à taxa imposita pro refectione Viarum Urbis. n. 555.
 Nec ab impositione Collectæ pro alendis Infantibus expositis. 52. 556.
 Non datur si agatur de paramentis Ecclesiæ, vel aliis respicientibus cultum divinum. n. 557.
 Nec datur in causa terminanda cum celeritate. n. 558.
 Et quando secus. 52. 515. & seq. 290
 Non datur depositario ad retardandam restitutionem depositi. 52. 560. 293
 Nec debitori ex schedula Pagherò. n. 561.
 Nec à præcepto nunciativo novi operis. n. 562. & 563.
 Non admittitur in causa dotis. n. 564.
 Contraria opinio firmatur uti verior. n. 565. & 566.
 Non admittitur tamen in dote debita pauperi loco alimentorum. n. 567.
 Nec datur pro fructibus dotis, qui sunt loco alimentorum. num. 568.
 Nec datur in dote quando agitur de illius asscuratione. numer. 569.
 Non datur tamen in Urbe pro dote appellatio, cum habeat ex statuto viam executivam. n. 570.
 Nec datur à decreto decernente tutelam, vel educationem pupilli alicui personæ. n. 571.
 Contraria declarantur. n. 572.
 Nec datur in Causis damnorum datorum. n. 573.
 Nec in statu Ecclesiæ à pœnis inflictis pro crimine, nisi prius factò deposito. n. 574.
 Non datur à decreto, quod debeat jurari de calumnia. numer. 575.
 Et quando secus. 52. 576.
 Non datur à sententia excommunicationis, nec à declaratoria super excommunicatione incurra. n. 577.
 Secus si nulliter fuit processum, non citata parte, vel in exemptos. n. 578. 579. & 580. 293
 Et hoc casu datur appellatio, licet agatur de simplici declaratoria. n. 581.
 Secus si sit facta citatio, & citati sint contumaces. numer. 581.
 Et quando à sententia excommunicationis, seu declaratoria datur appellatio. n. 582.
 Non datur à sententia provisionali. n. 583.
 Et quando secus. n. 584. & 585.
 Non datur adversus decretum factum super redditione rationis contra Tutores, Curatores, ac Administratores. num. 586. & seq.
 Secus si reddita ratione ad certum quid sint condemnati. num. 587. & 588.
 At pro reliquato non datur appellatio, si adsit obligatio Cameralis, vel alia executiva. n. 587.
 Prout datur, si fuerint condemnati ad restituenda certa bona, non præmissa generali redditione rationis. numer. 589. & 590.
 Nec datur appellatio favore conductoris à mandato de exfragando. 52. 591. & 592.
 Procedit inter Dominum, & Conductorem, secus inter duos Conductores. n. 593.
 Nec procedit, si dubia sit terminatio locationis. n. 594.
 Appellatio nec datur à decreto interlocutorio. n. 595.
 Secus si per illud sit illatum tale gravamen, quod non potest reparari in definitiva. n. 596.
 Et hoc licet statutum reiceret appellationem. n. 597.
 Et licet in parte non posset reparari in definitiva, datur appellatio. n. 598.
 Non datur à decretis factis ab Episcopo in Visitatione. num. 600.
 Si tamen processerit ad solam correctionem morum. numer. 601.
 Datur tamen appellatio, si fuerit excessum in correctione. num. 602. 294
 Datur etiam, quando in visitatione fuit processum citata parte, & compilato processu. n. 603.
 Prout si Episcopus procedat ad punitionem, & privationem, ac resultet magnum præjudicium. n. 604.
 Datur pariter si Visitator in correctione excessit. n. 605.
 Prout quando processit contra exemptos. n. 606 & 608.
 Secus in visitatione Capitulum Cathedralium. n. 607.
 Appellatio, quod non admittatur à decretis factis in Visitatione intelligitur quoad effectum suspensivum tantum. numer. 609.
 Non datur appellatio à decreto facto super taxa contribuenda Seminario. n. 610.
 Nec datur à decreto de exequendo. 52. 611.
 Secus si mandatum de exequendo contineat novum gravamen. num. 612.
 Non datur adversus obligationem Cameralem. n. 613.
 Nec in executivis. n. 614.
 Datur tamen, si Instrumentum executivum non sit liquidum. num. 615.
 Non datur Romæ ex consuetudine adversus pensiones domorum. n. 616. 617. & 618.
 Secus de Jure. n. 616.
 Non datur à sententia privationis beneficii ob non residentiam. num. 619.
 Nec à statuto generali, secus si factum sit in præjudicium particularium personarum. n. 620.
 Nec datur in literis cambii. n. 621.
 Non datur in Curia Capitolii in Causis Notariorum ejusdem Curie decisas per Senatorem, vel Collaterales. num. 622. & 623.
 Nec in causis infra scuta decem decisas à Senatore, vel Collateralibus. n. 624. 625. & 626.

Index Materialium.

Nec datur à provisione Parochialis facta per concursum. numer. 627.

Secus si agatur de pertinentia Jurispatronatus, & inter præsentatos. n. 628.

Prout si factus fuerit concursus super Ecclesia unita alteri. nu. 629 & 630.

Et tali casu deputatur Æconomus. n. 630.

Datur tamen appellatio in devolutivo ab irrationabili judicio Episcopi. n. 631.

Non datur à provisionibus factis ab Episcopo in materia processionum, ac tumulationis Cadaverum. 52. 632. 295

Non datur in materia Annonæ. n. 633.

Nec à judicio fortis, & fortunæ. n. 634.

Secus si ex judicio fortis resultaret magnus excessus. numer. 635.

Non datur à revocatione executionis nulliter factæ. n. 636.

Contraria opinio refertur. n. 637.

Prima opinio quando procedat, & servetur in praxi. num. 638.

Non datur à simplici interpellatione etiam cum comminatione. n. 639.

Non datur in Judicio Salviani. n. 640.

Et in quibus casibus appellatio non detur. n. 641.

APPELLATIONIS INTERPONENDÆ TEMPUS.

EST decem dierum de jure, & octo ex Statuto Urbis à die sententiæ, & dies sententiæ stat exclusivè, vide *Dies*.

Ex Statuto Urbis tempus ad appellandum currit à die sententiæ, & non ab illa habitæ notitiæ. 53. 12. 296

Idem de Jure communi si citatio ad sententiam fuit personalis. num. 13. 297

Etiamsi per contradiclas fuerit processum contra Procuratorem, si prius in principio causæ fuit personaliter citatus principalis. n. 14.

Si tamen mandatum fuit acceptatum, productum, & non revocatum. n. 15.

Appellatio tamen à personaliter citato debet interponi intra decem dies ab illa prolata sententiæ. n. 16.

Et intra decem dies à die scientiæ, quando citatio ad sententiam non fuit personalis. n. 17.

Et appellatio præsumitur interposita à die habitæ notitiæ, quando non præcessit citatio personalis, si contrarium non probetur. n. 18.

Et possessio interim captà est attentata. n. 19.

Contraria opinio refertur. n. 20. & 21.

Sed revocatur in dubium. n. 22. & 23.

Appellatio non interposita intra decem dies ab illa sententiæ, quando processum fuit cum citatione personali, non potest sub prætextu, quod appellans fuerit post sententiam carcatus. 53. 26.

Appellatio intra decem dies debet interponi, etiamsi agatur de decretis conditionalibus. 53. 28.

Appellationis tempora currunt etiam die festivo in honorem Dei, & Sanctorum. n. 32.

APPELLATIO A QUIBUS, ET QUOMODO INTERPONI DEBEAT.

POTEST interponi in termino preservato ante sententiæ pronuntiationem, cum clausula *quatenus contra*. 53. 33. pag. 297. & annot. 54. n. 56. 302

Appellatio debet interponi coram Judice, & non sufficit relinquere cedulam appellationis in manibus Notarii. 53. 34. 297

Debet interponi per principalem met, vel Procuratorem cum mandato speciali. n. 29.

Sufficit, quod appelletur per Procuratorem habentem mandatum generale ad omnes causas etiam futuras. n. 30.

Et sufficit, quod appellatio interposita ab alio, ratificetur per principalem intra decem dies datos ad appellandum. n. 31.

Appellationi videtur renunciassè, qui illam non interponit tempore debito. nu. 35.

APPELLATIONIS RENUNCIATIO.

APPELLATIONI renunciassè videtur, ac facto suo sententiam confirmasse, qui ab ea non appellavit. 53. 35.

Appellationi per appellantem invito appellato renunciari non potest. n. 36. & 37. 290

Maximè si appellatio sit introducta coram Judice ad quem. nu. 38. & seq.

Appellationi interpositæ à decreto interlocutorio potest renunciari. 53. 42.

Contrarium firmatur. n. 43.

Maximè si decretum interlocutorium habeat vim sententiæ definitivæ. n. 44.

Appellationi interpositæ in parte, & partibus potest renunciari, si appellatus non adhæsit appellationi. n. 45.

Secus si agatur de decreto individuo. n. 46.

APPELLATIO VARIA.

APPELLATIO in possessorio vigore Ægidianæ, quando rejecta, necne, vide *Ægidiana*.

Appellatio cum clausulis suspensivis à Signaturâ, quando admittatur, & quæ sint clausulæ suspensivæ, vide *Clausula*.

Et quando appellationem præcisè Signatura respuat, vide *Clausula*.

Appellatio, quando à Signatura reiiciatur per rescriptum *Nihil*, vide *Rescriptum*.

Appellatio reiicitur in præcepto nunciativo novi operis, vide *Præceptum*.

A R S.

ARTEM propriam quilibet potest liberè, & ad libitum exercere. 62. 20. 384

Et artifices plures in eadem arte habere Reipublicæ interest. num. 21.

A R T I F E X.

ARTIFEX non potest uti signo, vel marca alterius. 62. 93. & seq. 384

Artifices quando non possint statuere super materiis inducentibus monopolium in eorum arte, vide *Monopolium*.

A S S E R T I O.

ASSERTIONI alicujus, quod bona sint sua, stare non debet, sed id probare debet. 46. 25. 215

A S S E T T A M E N T U M.

ASSETTAMENTI Tribunal in Capitolio representat plenam Signaturam Justitiæ. 52. in Prælud. n. 3. 262

Et cognoscit super admissione appellationum in causis ejusdem Tribunalis. 52. 32. 264

Et simul an sit locus deputationi Consultoris coram Capitaneo Appellationum. 56. 34. & 35. 369

Assettamenti votum differt ab illo Consultoris, & in quibus. 56. 9. ad 13. 308

A S S I G N A T I O.

ASSIGNATIO frumenti, segetum, & olei, vide *Edicta*, & etiam *Frumentum*.

Assignmentem, ac revelationem frumenti, & segetum non faciens in tempore præscripto in ædictis, quando excusetur fœrensis, absens, vel infirmus. 60. 317. & seq. 368

A T T E N T A T A.

ATTENTATA sunt in primis purganda, si Signatura rescriptis *Purgatis attentatis*. 52. 371. 283

Secus si rescriptis *purgatis attentatis prout de jure*, vel *cum facultate purgandi attentata*. n. 373. & 374.

Super attentatis non potest amplius procedi, quando Signatura super illis rescriptis *Nihil*. n. 376.

Idem si à commissione deleta sit clausula *Purgatis attentatis*. nu. 376.

Attentata passus si petiit manutentionem ex capite nullitatis, non prohibetur intentare remedium recuperandæ ex capite attentatorum. 59. 197 & 198. 337

Attentatorum purgationi, si inhibitiō sit calumniola, non est locus. n. 200. 338

Sed hoc cautè est intelligendum, cum partes debeant instare coram Judice pro moderatione inhibitionis. n. 200.

Attentatorum purgationi cum rigore etiam officio Judicis, quando non sit locus disc. unic. n. 15. & 16. 413

Attentatorum expensæ quomodo taxentur, vide *Expensæ attentatorum*.

In causis attentatorum Rota procedit durantibus feriis generalibus, vide *Rota*.

A U D I T O R C A M E R Æ.

IN causis de partibus non habet regulariter jurisdictionem in prima instantia, & nullo casu si illæ non excedunt in valore scuta quinquaginta. 52. 411. 285

Nec in beneficiis, nec in illis A. C. jurisdictione prorogari potest. 57. 106. & 107. 318

Secus si non agatur de titulo beneficii, sed super validitate unionis. n. 108.

Prout si agatur de Capellania non erecta in titulum beneficii, & amovibili. 57. 109. & 110.

Prout si agatur de executione Literarum Apostolicarum. n. 111. & 112.

A. C. non habet jurisdictionem in prima instantia inter forenses in causis ordinariis. n. 113.

Nec in hoc ejus jurisdictione sine mandato speciali, vel generali cum libera potest à Procuratore prorogari. n. 114. & 115.

A. C. debet tali casu moderari suas inhibitiones, ac monitoria, & remittere causas ad partes. n. 116.

Secus si sit legitimè præstitus consensus in ejus jurisdictionem. num. 118.

Nec A. C. extra districtum Urbis habet jurisdictionem in causis, quæ non excedunt scuta quinquaginta. n. 119.

Index Materialium.

AUDITOR SIGNATURÆ.

NON potest immutare, & destruere rescripta ab illa facta. 52.
 57.
 Potest tamen juxta juris dispositionem illa declarare. num. 58.
 & 59.
 Et mandans procedi ad ulteriora non obstante scripto Signaturæ illud tollit de medio. n. 60.
 Si tamen rescripta sint clara id facere non potest. n. 61.
 Contraria declarantur. n. 62.
 Auditor Signaturæ habet amplissimas facultates declarandi, ad quos Judices causæ spectent. num. 63.

AUGUMENTUM DOTIS.

AUGUMENTUM dotis, & dos à pari procedunt, & judicantur. 33. 97.
 Sive augmentum sit constitutum ante matrimonium, sive eo constante. n. 96.
 Secus ex Statuto Urbis in constituto constante matrimonio. num. 97.

AUTHOR.

AUTHOR studuit Bononiæ, & sustinuit conclusiones legales. 36. 89.
 Author elucubravît Tusculi annotationem 35. de mense Octobris anni 1699. 35. 135.
 Et etiam super lectione in dicto loco Tusculi scripsit de anno 1697. 46. 283.
 Scripsit vix adolescentiæ annos prætergressus super statuto Tusculi super testamentis mulierum nuptiarum disponente. 45. 189.
 Respondidit adhuc adolescens de jure, & obtinuit. 60. 377. pag.
 Et in adolescentia scripsit pro veritate contra sensum b. m. Petri Francisci de Rubeis Advocati celeberrimi, & juxta scripta per Authorem fuit judicatum disc. unic. num. 84. 85. & 86.
 Restitit Auditori Papæ volenti sub dispositione Ægidianæ in possessorio comprehendere Ecclesias, ac Clericos. 52. 256. & seq.
 Author studuit in causis Signaturæ Justitiæ apud b. m. R. P. D. Jacobum de Tassis. 51. 236.
 Scripsit super rescriptis quibus utitur Signatura; dum erat satis juvenis, & refertur occasio scribendi. 51. 441. & 442. pag.
 Et dedit plures copias super rescriptis hujusmodi, sed in pluribus præsens æditio est immutata. n. 443.
 Author fuit unus ex Deputatis visitæ Carceratorum Urbis. 58. 33.
 Fuit Locumtenens Civilis Gubernatoris Urbis, & eodem tempore Judex pauperum mercenariorum Campetrium. 60. 21. pag.
 Author dum fuit Judex, quid servaverit in interpositione decretorum voluntariæ Jurisdictionis. 44. 297. ad 300.
 Author fuit executor testamentarius Jo. Jacobi de Rubeis una cum Sanctissimo D. N. Clemente XI. tunc Cardinali. 62. 162. pag.
 Author ob reverentiam recusavit executoriali, sed Cardinalis summa utens urbanitate recusationem non admisit. nu. 163. & 164.
 Author materiam salariorum Advocatorum, & Procuratorum complevit ea die, qua Clemens XI. adeptus fuit possessionem Patriarchatus Lateranensis. 63. 316.

B

BALDUS.

BALDUS nihil ignoravit. 63. 228. 408
 Fuit ob ingenii subtilitatem quandoque varius. n. 229.

BANNIMENTA.

BANNIMENTA super assignatione, ac revelatione frumenti, segetum, ac olei quos ligent, necne, vide *Ædicta*.
 Bannimenta pœnalia cessante dolo semper interpretanda pro exclusione pœnæ. 60. 339.

BARONES.

BARONES status Ecclesiastici non possunt impedire eorum vasfallos, ne vadant cum eorum bobus ad seminandum extra eorum jurisdictionem. 50. 256.
 Nec possunt illos cogere ad ferendum in eorum territoriis. num. 257.
 Non possunt in eorum Terris, ac Locis facere ædicta super annonæ. 60. 126.
 Si tamen tendunt ad ipsorum Baronum utilitatem. 60. 265. pag.
 370

Secus si tendunt ad conservationem Annonæ in eorum locis. 60. 127. pag. 358. & n. 360. & 361. 370
 Si eorum Loca egent frumento debent recurrere ad Papam, ac Præfectum Annonæ, ne extrahatur ab illorum Locis. 60. 128. 356
 In Locis Baronum non ligant ædicta publicata in Urbe, si non fuerint etiam publicata in illis. n. 125.
 Sed de mandato Papæ ordinatur, quod talia ædicta publicentur in Locis Baronum. 125.
 Barones status Ecclesiastici non possunt emere frumentum in eorum Locis, nisi ad proprium usum pro uno anno. 60. 243. 244. & 245. 363

BARTOLUS.

BARTOLUS est omnium Legistarum Magister. 63. 223. 408
 Dicitur Doctor substantialis, non phantasma, vel Doctorellus. num. 224.
 A Baldo adoratur in legibus tanquam Semideus. n. 225.
 Opinioni Bartoli est adhærendum, cum in illa insit substantia veritatis. n. 225.
 Bartolus raro deviat à veritate. n. 226.
 Et in concursu aliorum Doctorum illi magis adhærendum est. num. 227.

BENEFICIUM DEDUCTO NE EGAT.

BENEFICIUM deducto ne egat, & ne teneatur, nisi in quantum facere potest competens filiis famil. obligatis pro Patre est pro ipsis personalissimum, nec suffragatur fidejussori. 45. 180. 191
 Nec transit in illorum hæredes. n. 180.
 Et illis, quibus competit tale beneficium, debentur alimenta congrua, considerata dignitate illorum, sed cum qualitate, quod sunt ære alieno gravati. n. 181.
 Nec in illorum taxatione habetur ratio filiorum, quos habet gaudens tali beneficio. n. 182.
 Beneficio prædicto non censetur renunciatum per generalem renunciationem etiam cum juramento. n. 183.
 Secus si illi sit expressè renunciatum. n. 184.
 Nec sufficit renunciatio generalis contenta in obligatione Camerali. n. 185.
 Sed à filio familias facta expressè tenet, & potest carcerari. num. 186.
 Beneficio deducto ne egat competenti ratione reverentiæ naturalis non potest renunciari, secus illi competenti filiis obligatis pro patre. 45. 187. 192
 Vide etiam *Filius familias*.
 Beneficium prædictum si fuerit præservatum in rescripto Signaturæ focero, vel fratri, executio facta, non reservatis prius alimentis, est attentata. 52. 428. 286
 Secus si ultra bona executata remaneant alia congrua pro alimentis. n. 249.

BONA.

BONORUM nomine veniunt etiam nomina debitorum, jura, & actiones. 41. 47. 107
 Etiam si dictum sit *si boni, che da me si possedano*. n. 47. & 48.
 Et si additum sit verbum *quorumcumque*. n. 48.
 Bona filii præsumuntur Patris, nisi ille contrarium probet disc. unic. n. 50. 415
 Et possessa à filio præsumuntur peculium adventitium ejusdem. n. 51.
 Sed sola possessio hoc non concludit, si non concurrant simul conjecturæ divitiarum, & industria filii. n. 52.
 Et præsumptio, quod bona sint filii, deducta ex possessione, eliditur, si per creditores Patris probetur, quod hujus sunt. numer. 53.
 Maxime si de hoc agatur statim post obitum patris, & filius sit infans. n. 54.
 Et si filius non confecit inventarium. n. 56.
 Secus si à die obitus Patris effluerunt plures anni, & filii sint indultii. n. 57. & 58.
 Et si non sunt descripta in inventario patris, non præsumuntur illius hæreditaria, donec contrarium probetur disc. unic. numer. 59.
 Et præsumuntur hæreditaria Patris, si in illius inventario sunt descripta. n. 60.
 Non præsumuntur hæreditaria Patris, si per filios doceatur, ea possidere ex alio titulo. n. 62.

BOVES.

BOVES aratorii executari non possunt, secus non aratorii, vel indomiti, vide *Agricultura*.

BRACCHIANUM.

BRACCHIANI Civitas est Ducis Livii Odescalchi. 33. 28. 3
 In dicto loco Bracchiani non habet locum Statutum Urbis circa lucrum dotis. n. 26.

BULLA.

BULLA Beati Pii V. contra illegitimos sustulit facultatem legitimi.

Index Materiarum.

gitimandi quoad Emphyteusim, ac bona habita ab Ecclesia, si in ea de illis non sit facta mentio specialis. 38. 223. & 226. pag. 78.
 Bulla prædicta comprehendit etiam bona Emphyteutica Ecclesiarum possessa à Laycis. n. 228.
 Et etiam bona ab illa concessa in locationem perpetuam. num. 229.
 Bulla prædicta inficit etiam possessionem. n. 230.
 Bulla prædicta procedit, si legitimatus vult venire jure speciali legitimationis, secus si ex dispositione juris sit vocatus. numer. 231.
 Et legitimatus dicitur venire jure speciali, quando vult succedere Patri Sacerdoti ex testamento. n. 232.
 Non procedit talis Bulla, quando investitura facta fuit ipsi spurio. n. 233.
 Non prohibet talis Bulla, quod à principio non possint investiri filii spurii, vel legitimi. n. 234.
 Non procedit, quando Papa illi in legitimatione expressè derogavit. n. 235.
 Nec procedit in aliis Statibus Principum secularium quoad bona patrimonialia. n. 236.
 Nec habet locum, ubi non est usu recepta, ut in Civitate Mantuæ. n. 237.
 Nec procedit quoad bona laycalia. n. 239.
 Præsumitur tamen usu recepta, nisi contrarium probetur. numer. 238.
 Bulla prædicta sustulit filiis Presbyterorum legitimatis omne jus succedendi eorum Patribus. 38. 240.
 Et legitimitas facta contra dictam Bullam, si illi expressè non sit derogatum, non suffragatur. n. 241. & 242.
 Bulla prædicta est stricte intelligenda. n. 243.
 Vide etiam *Legitimitas spuriorum*.
 Bullæ diversorum Pontificum, vide *Constitutio*.

G

CANON.

CANONIS reductio non intrat, ex eo quod fructus rei emphyteuticæ non ascendant ad dimidiam Canonis. 46. 162. pag. 205.
 Et Canon debet solvi integrè absque reductione, si totum res emphyteutica non perit. n. 162.

CAPITANEUS APPELLATIONUM.

CAPITANEUS appellatum Urbis licitè dat supersefforiam ad effectum cognoscendi, an sit admittenda appellatio. 53. 644. 295.
 At cognitio, quod causa non est appellabilis, debet revocare supersefforiam, & causam retinere in solo devolutivo. numer. 645.
 Et si à Capitaneo hoc non fiat, providet Senator, vel Signatura Assettamenti. n. 646. & 647.
 Capitaneus appellatum per citationem ad dicendum contra instrumentum appellationis coram eo factam sit Judex. 53. 40. & 41. 298.
 Non potest recusari post productionem actorum coram eo factam, nec tunc est locus Consultori. 56. 21. & 22. 308.
 Secus ex nova causa suspensionis superventa. n. 23.
 Nec est locus recusatiori post protestationem citra consensum generaliter contra jura coram eo producta factam. n. 24.
 Si tamen consensus sit præstitus à principali, vel Procuratore cum mandato speciali. n. 25.
 Et quando secus. n. 26.
 Capitaneus appellatum, quando procedat cum voto Consultoris, vide *Consultor*.

CAPITOLIUM.

CAPITOLII Judices nullam habent jurisdictionem in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas. 57. 120. 318.
 Capitoli Assettamentum, vide *Assettamentum*.
 Capitoli Judex appellationis, vide *Capitaneus Appellationum*.
 Capitoli Senator, vide *Senator*.

CAPIT. ODOARDUS DE SOLUT.

RESERVAT Clerico congrua alimenta, & quod non possit pro debito civili carcerari, vide *Clericus*.

CARDINALIS.

CARDINALIS Vicarius Urbis nullam habet jurisdictionem inter merè laycos. 57. 121. 318.
 Cardinalis Ægidius condidit Constitutiones Ægidianas. 44. 759. 175.
 Cardinalis Ægidius fuit solum Vicarius in temporalibus, & sic ejus Constitutiones non comprehendunt Ecclesias, & Ecclesiasticos. 44. 842. ad 847. pag. 179. & annot. 52. num. 208. ad 211. pag. 274.

Recuperavit à manibus Tyrannorum majorem partem Civitatum, ac locorum S. Romanæ Ecclesiæ. 44. 758. & 759. 175.
 Cardinalis de Carpo Legatus Marchiæ condidit Constitutiones Carpenfes, vide *Constitutio Carpenfis*.
 Cardinalis de Carpo fuit sepulchrali deposito decoratus à Beato Pio V. 44. 760. 761. & 762.
 Cardinalis de Carpo fuit Protector Sixti V. dum hic erat Religiosus. 44. 763.
 Cardinalis de Carpo Fratrem Felicem Perettum postea Sixtum V. commendavit Clientelæ Cardinalis Ghislierii postea Pii V. num. 764.
 Cardinalis Legatus de latere, vide *Legatus*.

CARDINALIS PRÆFECTUS SIGNATURÆ.

IN Signatura si vota sint paria solet dare votum, sed raro. 52. 9. pag. 262.
 Concedit prout ejus Auditor, supersefforias ad effectum adeundi Signaturam. 52. 39. 264.
 Et si pendente tali supersefforia aliquid innovetur revocatur ex capite attentatorum. n. 40.
 Et sufficit sola citatio pro habenda supersefforia ad effectum attentatorum. n. 41.
 Et si pendente recursum, etiam ante obtentam supersefforiam fiat executio, & capiatur possessio, est attentata. n. 42.
 Etiam si citatio non fuerit lecta, sed solum reproduca in actis. n. 42. ad 44.
 Cardinalis Præfectus Signaturæ ultra duas supersefforias non concedit. n. 46. 265.
 Attenditur citatio cum supersefforia per totam diem Signaturæ. n. 45.
 Concedit licentiam de redeundo ad Signaturam. n. 48.
 Secus si addit rescriptum plenæ Signaturæ, quod causa amplius non proponatur, tunc enim licentia redeundi solet peti in plena Signatura. 52. 50.
 Vel à Papa, qui remittit revisionem eidem Signaturæ, vel quandoque Signaturæ Gratiæ, sed raro. n. 51.
 Cardinalis Præfectus si mandavit, inhibitionem non afficere, non potest amplius prætendi revocatio attentatorum ob spretum inhibitionis. n. 55. & 56.
 Habet amplissimas facultates declarandi, ad quos Judices causæ spectent ibid. n. 63. & n. 413. 285.
 Cardinalis Præfecti Signaturæ Auditor, vide *Auditor Signaturæ*.

CARISTIA.

CARISTIA magna fuit de annis 1591. & 1648. 60. 169. 360.
 Caristia magna si urgeat, quod pretium frumento statuendum sit, vide *Frumentum*.
 Caristiae tempore, quid gerendum sit pro illa mitiganda, vide *Annona*.

CASUS.

CASUS mixtus non comprehenditur sub statuto loquente de casu simplici. 50. 68. 247.

CAUSA.

CAUSA in qua radicans contractus est fundamentum principale contractus minorum, & mulierum. 44. 32. 130.
 Causæ expressæ in donatione pro illa regulanda debent attendi. 43. 56. 122.
 Et non potest trahi ad causas non expressas. numer. 58. 59. & 60.
 Causa expressa quando stet demonstrativè, & non taxativè. num. 61.
 Causa ex statuto Urbis in contractibus minorum, & mulierum debet exprimi specialiter in Instrumento. 44. 166. & 167. pag. 139.
 Et debet esse specifica, & non sufficit generalis pro variis indigentis. 44. 169.
 Contrarium quando procedat. n. 170. & 171.
 Causa generalis pro extinctione debitorum sufficit, si probatur ex post illorum extinctio. n. 173. & 174.
 Causa censuum extinguendorum, licet tempus illorum per Notarium sit relictum in albo, sat est, si census aderant. num. 172.
 Causa litium expressarum in genere non sufficit, nec super illis creditur minori, vel mulieri. n. 175. 140.
 Causa non existente, vel falsa, contractus minoris, vel mulieris ex statuto Urbis est ipso jure nullus. n. 176.
 Idem si causa expressa sit inepta, ac inefficax. n. 177.
 Item si causæ sint confictæ, fallæ, & inverisimiles. n. 178.
 Causa falsa adimit consensum tam contrahentium, quam Judicis, qui in contractu interponit decretum ibid. nu. 179. & 180. & num. 860. 179.
 Falsa causa irritat etiam alias solemnitates, ultra decretum Judicis, in contractu adhibitas. 44. 181. 140.
 Et falsa causa expressa irritat decretum Judicis, etiam si ex alia causa

Index Materiaram.

causa legitima, non tamen expressa potuisset interponi 44.
182.
Causa, super qua Iudex interposuit decretum, debet attendi.
n. 183.
Procedit solum in causa finali. n. 183.
Causa falsa etiam in parte vitiat contractum in totum n. 184.
& 185.
Sed si est vera in parte causa extinctionis debitorum expres-
sa, ex aequitate sustinetur contractus pro illa parte num.
186.
Si verè minor, vel mulier pecunias receptas verterint in
causam expressam, tenet contractus, ne locupletentur cum
aliena jactura. n. 187. & 188.
Causa falsitas dicitur eo ipso probata, quo apparet, rem aliter
se habere. n. 189. & 190.
Causa falsa dicitur adesse in censu, quem mulier imponit pro ex-
tinguendo alium censum nullum. n. 191.
Contrarium est verius. 192.
Et causa si detegitur falsa, decretum Iudicis desuper interposi-
tum non operatur pro causæ veritate ibid. n. 193. & n. 857.
& 858. 179.
Causa expressa si sit falsa, illius veritas non sanatur ex confessione
facta à minore, vel muliere pro exoneratione conscientie su-
per veritate causæ. 44. 194. 140.
Causa falsitas non præsumitur, sed debet ab allegante concluden-
ter probari. n. 195.
Causa falsitas cessat ex decreto Iudicis interposito in contractu
cum observantia 40. annorum. 44. 196. 140.
Causa si à principio fuit vera, falsitas postea superveniens non
vitiat contractum. n. 197. 141.
Causa plures si non copulativè, sed cumulativè sint expressæ
in contractu, etiam si una deficiat, contractus sustinetur.
num. 198.
Si tamen illa, quæ est vera sit sufficiens, secus si inefficax.
num. 200.
Causa plures quando sunt copulativè expressæ, omnes debent
verificari pro sustinendo contractu. n. 199.
Declarantur contraria. n. 201. & seq.
Causa ex statuto Urbis debet esse utilis minori, ac mulieri, ac
illis non damnoſa. n. 204.
Contrarium quod sufficiat, causam esse veram, & congruam,
licet non utilem. 44. n. 205. & 209. & n. 211. ad 215. ibid. &
n. 222. & 223. 142.
Causa culturæ vineæ mariti expressa in debito contracto per ux-
orem non sufficit. 44. 206. 140.
Contrarium firmatur uti verius. 64. 214. pag. 141. & n. 227. 142.
Causa per Iudicem cum suo decreto admissa in contractu præsu-
mitur sufficiens, & talis, qualis à statuto desideratur. 44. 207.
pag. 140. & n. 224. 142.
Secus si evidenter appareat de causæ falsitate, ineptitudine, ac
insufficiencia. n. 225.
Causa inepta, & insufficiens dicitur, si fuerit cum muliere facta
permutatio Domus fructiferæ, illi data vinea deserta, & gra-
vata canone. n. 228.
Causa ineptitudo si appareat ex ipso Instrumento retardatur illius
executio. n. 229.
Si tamen causæ ineptitudo sit clara, secus si turbida. n. 230.
Causa legitima pro sustinendo contractu filii minoris est illa facta
pro Patre excarcerando, vel illum liberando ab imminente
carceratione. n. 231.
Et pro hoc est causa legitima obligationis, si Pater, vel maritus
sint obligati in forma Camere. n. 332.
Causa excarcerandi amicum in muliere non est congrua, nec suf-
ficiens. n. 233.
Causa pro transactione sustinenda sufficit solus timor litis etiam
ex prætensione non juridica, dummodo absit dolus. num. 234.
& 235.
Causa de jure non requiritur in sola obligatione personali mino-
rum. 44. 236. 143.
Secus si minores alienent stabilia. n. 237.
Causa, & solemnitates copulativè requiruntur ex Statuto Urbis
in contractibus minorum, & mulierum. n. 238.
Et causa debet bene discuti à Iudice, antequam interponat decre-
tum. 44. 239.
Vide etiam *Decretum*.
Causa ex Constit. March. in contractibus minorum, & mulierum
non requiritur, vide *Constitutio Egidianna*.
Si tamen causa expressa sit finalis, illaque sit falsa, vel inepta
contractus corrumpitur. 44. 856. & seq. pag. 179.
Causa magis urgens requiritur in contractibus minorum, quam
mulierum. 44. 220. 142.
Procedit in alienatione stabiliū, non in obligatione personali.
num. 221.

CAUSA FINALIS.

CAUSA finalis desumitur à proemio dispositionis, & ab illa re-
gularur. 62. 120. & 121. 392.
Est illa, quæ principaliter movet Principem ad faciendam
gratiam, & sine qua alias illam non concessisset. num. 122.
& 123.
Et causa finali cessante, à qua regularur dispositio, cessat &
ipsa dispositio. 62. 138. 393.

CAUTELA ANGELI.

SIC dicitur ab Angelo de Ubaldis ejus authore disc. unic.
num. 1. 412.
Cautela Angeli quid importet favore tertii. n. 2.
Si fiat executio post illam intimatam, revocatur summarie,
tanquam attentata. n. 3. & 4.
Intimata ab uxore super bonis mariti defuncti, non potest con-
tra hujus bona hæreditaria fieri executio. n. 5. 413.
Intimata post executionem hæc non revocatur tanquam attenta-
ta num. 5.
Nisi tertius qui passus fuit executionem probe executionem esse
malè factam. n. 6.
Vide etiam *Executio*.
Cautela Angeli intimata ante, vel post executionem non potest
procedi ad ulteriorem executionem non citato illo, qui eam in-
timavit absque vitio attentatorum. n. 8.
Et tunc talis executio revocabitur tanquam attentata una cum
omnibus expensis, damnis, & interesse, n. 9.
Sed si cautela non fuit per Iudicem cum Inhibitione admissa,
cessant attentata, disc. unic. n. 10.
Cautela Angeli non suffragatur, si ex confessione illam allegantis
constet de ejus malo jure. n. 11.
Prout si aliunde incontinenti constet de illius malo jure.
num. 12.
Cautela Angeli non semel allegatur calumniosè à non habente Jus.
num. 13.
Cautela ut non suffragetur ob malum Jus illam allegantis, debet
de malo jure clarè, & notoriè constare. n. 14.
Intimata coram A. C., pendente lite in Rota, non suffragatur.
num. 17.
Nec intimata à muliere pro dote solum confessata. n. 18.
Secus si confessioni dotis assistant adminicula pro illius veritate.
num. 19.
Cautela venit moderanda, si allegata sit pro dote posteriore cre-
dito illius, qui petit moderationem. n. 20.
Pariter si mulier ostendat, fundum dotalem fuisse alienatum.
num. 22.
Cautela intimata per mulierem super suo fundo dotali non
potest procedi ad executionem super illo, ea non citata.
num. 23.
Non attenditur si sit allegata ab uxore insolidum obligata cum
marito. n. 24.
Secus si Uxor ex antecedentibus obligationibus consumpsit ultra
medietatem dotis, tunc enim cautela moderatur, salva medie-
tate dotis. n. 25.
Et si dos sit exigua, tunc cautela firma remanet pro tota dote.
num. 26. 414.
Contrarium, quod etiam in exigua dote referretur solum dimi-
dia. n. 27.
Nec cautela pro dote, vel ejus medietate suffragatur, si mulier se
obligavit in causam propriam, & non intercessit pro alio disc.
unic. n. 27.
Cautela Angeli intimata per uxorem super mobilibus existentibus
in ejus domo est servanda. n. 32.
Secus si probetur per creditores mariti, ad hunc spectare.
num. 33.
Idem si uxor de tempore matrimonii confecit Inventarium ejus
mobilium, in quo non reperiuntur illa descripta in cautela.
num. 34.
Sed hæc præsumptio peterit per mulierem tolli contraria proba-
tione. n. 35.
Sed si uxor ivit ad habitandum ad domum mariti, tunc mobilia
præsumuntur mariti. n. 36.
Secus si uxor probet contrarium. n. 36. & 37.
Cautela Angeli allegata per maritum super mobilibus adversus
creditores uxoris, quando suffragatur. n. 40.
Illi suffragatur si ostendat, sibi fuisse per mulierem assignata in
dote. n. 41.
Secus si mulier fuisset hæres universalis Patris, & marito dedisset
in dorem omnia bona hæreditaria Patris. n. 42.
Allegata per uxorem adversus creditores pro alimentis, & pen-
sionibus domus datis, ac debitis per maritum quando non suf-
fragetur disc. unic. n. 44. ad 49. 415.
Vide etiam *Uxor*.
Cautela Angeli intimata per filios vivente Patre non suffragatur
disc.

Index Materiarum.

disc. unic. n. 44. ad 49.
 Allegata à filio pro alimentis ex fideicommissio, vel dote materna suffragatur, & quomodo. n. 54.
 Cautela Angeli allegata à filiis infantibus post mortem Patris non est servanda. n. 59.
 Præcipue si filii non confecerunt inventarium. n. 56.
 Secus si à die obitus Patris plures anni effluxerunt & filii sint indutiosi. n. 57. 58.
 Vide etiam *Bona*.
 Cautela Angeli allegata super mobilibus existentibus in Domo aliena, vel ab alio conducta non debet attendi. disc. unic. n. 63. & seq.
 Allegata à tertio, ne fiat executio super pallio, vel pecuniis in crumena alterius, quando, servanda sit. n. 67.
 Et an allegata à tertio ne fiat executio super ponderibus vendentium pisces, vel fructus per Urbem. n. 68.
 Cautela allegata per tertium vigore donationis insolutum factæ pendente lite collusivè, & in fraudem, non suffragatur. disc. unic. n. 70. & seq.
 Non suffragatur hæredi beneficiario, si de inventariatis non reddat rationem. n. 72.
 Secus si reddat rationem. n. 73. & 74.
 Cautela Angeli potest allegari à locatore, & domino directo, ne fiat executio super fructibus. n. 75. & 76.
 Cautela intimata ante executionem, si quis prætendat facere executionem, & illam non esse servandam, debet hoc probare. num. 77.
 Cautelam intimans ante executionem non tenetur iustificare nisi possessionem. n. 78.
 Possessio tamen non probatur per testes sine citatione pendente lite examinatos. n. 79.
 Et si in cautela sit dictum à tertio, quod possidet rem jure proprio illa sustinetur ratione juris, & hypothecæ super eadem re. num. 80.
 In cautela si fuerit allegatus titulus, debet hic iustificari. num. 81.
 Et debet titulus ostendi incontinenti. n. 82.
 Cautela allegata cum titulo fideicommissi, si de hoc non doceatur, illa non attenditur disc. unic. n. 83.
 Cautela Angeli cum titulo domini à tertio allegata, non potest contra illum procedi executivè. n. 88.
 Et quando secus, si dominium sit acquisitum lite pendente, & in fraudem paratæ executionis. n. 89. & seq.
 Cautela Angeli non attenditur si deliberatio contra tertium possidentem jure pignoris, ad effectum pretium deponendi disc. unic. num. 100.
 Etiam si tertius possessor jure pignoris sit mulier allegans cautelam pro sua dote, nam sit deliberatio, muliere non amora, & dummodo oblationes excedant creditum dotale. num. 101. & 103.
 Secus si mulier in cautela dixerit, possidere jure proprio, tunc enim non potest procedi ad deliberationem, si creditor non doceat, quod mulier possidet jure pignoris. n. 104.
 Et si dos in Urbe sit excessiva ultra scuta 5500. cautela moderabitur in excessu. n. 105.
 Cautela Angeli non suffragatur creditori posteriori. n. 106.
 Cautelam Angeli allegans dicitur Actor. n. 107.
 Cautela debet allegari coram Judice competente ipsius creditoris, & si hic sit Clericus, est alleganda coram Judice Ecclesiastico. num. 108.
 Non est necesse, quod intimeretur coram Judice mandati, si tertius non fuit in illo judicio citatus. n. 109.
 Secus post executionem ibid. n. 111.
 Potest allegari coram Judice executore sententiæ, sive mandati. num. 112.
 Sed contrarium hodie procedit ex novis decretis factis sub Innocentio XII. n. 113.
 Cautelam Angeli si tertius intentat non potest excipere contra rem judicatam obrentam contra principalem debitorem. num. 113. & 114.
 Secus si à tertio allegetur, & probetur clara exceptio solutionis. num. 115.
 Cautela Angeli materia à quibus tractetur. n. 117.

C A U T I O.

CAUTIO de restituendo prioribus, & posterioribus facit, quod pecunia cum tali cautione recepta dicatur extare. 44. 458.
 Cautio præstanda ab eo, qui non est solvendo, debet esse cum fidejussoribus, & non juratoria. 50. 46. pag.
 Proinde debet esse cum fidejussoribus illa, quæ dari debet in dilatione ad solvendum concessa à Principe, vel creditoribus. num. 47.
 Et in terminis Statuti Urbis. n. 48.

Cautio, quando per statutum requiritur pro forma, & in casu, quo illa non præstetur, fuit provilum de alio remedio, non sufficit juratoria. n. 49.
 Cautio juratoria, itante egestate debitoris, regulariter admittitur ibid. n. 51. 52. & 90.
 Secus quando per statutum requiritur idonea cautio præstanda à debitore decocto. n. 53.
 Contraria opinio refertur. n. 54.
 Sed prior retinetur in terminis Statuti Urbis super induciis quinquennalibus. n. 55. 56 & 57.
 Cautio præstanda in dilatione concessa à Principe omnino debet esse cum fidejussoribus, & non juratoria. 50. 58. & 59.
 Secus de jure communi in illa concessa à majori parte creditorum. n. 60. & 65.
 Non tamen ex Statuto Urbis n. 66.
 Cautionis oneri si major pars creditorum renunciavit, & favore minoris partis illorum est præstata cautio, dilatio sustinetur. num. 67.
 Cautionem invenire difficile reputatur. 51. 427. pag.
 Cautio an præstanda per debitorem volentem gaudere dilatione quinquennali, vide etiam *Dilatio quinquennalis*.
 Cautio de reficiendis expensis an operetur in gradu appellationis. 59. 339.
 Operatur etiam in gradu appellationis, si fidejussor sit obligatus, vel in solidum, vel eo modo, quo est obligatus principalis. n. 340. & 341.
 Idem si cautio sit præstata pro revocatione sequestri. n. 342.
 Idem si data fuit ad evadendam executionem mandati suspicionis fugæ. n. 343.
 Cautio de renciendis expensis à statuto laycali exigita, an debeat præstari à Clerico, vide *Clericus*.

C A E C U S.

CÆCUS potest adhiberi tanquam proximior à statuto requisitus in contractu minoris, vel mulieris. 44. 151. & 152. 137.

C E D E N S.

CEDENS liti ante sententiam regulariter non condemnatur in expensis. 59. 139.
 Præcipue in expensis factis post cessionem liti intimatam. num. 140.
 Nec quando fecit cessionem liti statim visis Instrumentis, vel probationibus. n. 141.
 Secus si cessio non fuit facta statim. n. 142.
 Sed etiam si cessio non sit facta statim, excusatur cedens ab expensis factis ante. n. 143.
 Cedens tenetur etiam ad expensas factas ante cessionem. num. 144.
 Secus si prius habuit justam causam litigandi, & causa, ob quam fuit facta cessio, supervenit post. n. 144.
 Cedens liti tenetur ad expensas factas etiam post cessionem, si appellavit à duabus sententiis contrariis, & postea reportavit etiam resolutionem Tribunalis Camera contrariam. num. 145. & 146.
 Secus in Rota quoad expensas sptularum. n. 147.
 Sed contraria opinio etiam in Rota servatur. n. 147.
 Cessio facta liti merè verbalis non suffragatur. n. 148.
 Nec facta à Procuratore sine speciali mandato. n. 149.
 Fallit si Procurator habeat facultatem faciendi ea, quæ principalis facere potest. n. 150.
 Cessio facta liti non suffragatur, si simul non acceptentur sententia cum recessu à lite, ac cum restitutione expensarum. num. 151.
 Cessio facta liti sine talibus requisitis nihil operatur. n. 152.

C E N S U S.

CENSUS an dicatur esse de loco ubi impositi, & creati sunt, vel de loco creditoris eorundem. 39. 146. & 147. 90.
 Sunt de loco ubi sunt creati. n. 148.

C E N T E N A R I A.

CENTENARIA æquipollet immemorabili, & illius vigore potest allegari privilegium, & melior titulus de mundo. 62. 44. 385.
 Vide etiam *Consuetudo*.

C A E R A E O P P I D U M.

EST Ducatus D. Principis, ac Ducis Odescalchi. 33. 27. 34.
 In Terra Cæræ servantur statuta Bracchiani. n. 28.

C E S S I O.

CESSIO bonorum est miserabile beneficium concessum pro effugiendo squalore carcerum. 50. 116. 259.
 Non potest prohiberi debitori cum oblatione dilationis quinquennalis. n. 117.
 Secus ex Statuto Urbis. n. 118. & 119.
 Sed in praxi servatur contrarium. 50. 120. & 121.

Cessio

Index Materiarum.

Cessio bonorum ut competat, debet ab illam petente probari inopia. n. 122.
 Et ex statuto Urbis, quod supervenerint infortunia. numer. 123.
 Secus in praxi Curiae, & Congregationis Visitationis Carceratorum. num. 124.
 Cessio ut competat, debet debitor se constituere in Carceribus. num. 125.
 Cessionem bonis faciens debet ex Constitutionibus Apostolicis, & Statuto Urbis deferre Biretum viride. n. 126.
 Alias illud non deferens potest iterum carcerari. n. 127.
 Cessio dum fit à debitore, hic promittit tale biretum gestare sub poena fustigationis pro prima vice, & triremium pro secunda. n. 128. & 129.
 Et tale biretum debet dari à creditoribus de proprio. numer. 130.
 Et si primum sit laceratum, vel discoloratum debet denuo emi à creditoribus. n. 131.
 Onus deferendi biretum viride cedenti bonis non potest remitti, nisi per supremum Principem. n. 132.
 Et ab Hebraeis, qui cedunt bonis, tale biretum debet deferri partim viride, & partim flavum. n. 133. 251
 Princeps solet derogare cum magna tamen causa, ne cedens bonis portet tale biretum. n. 134. & 135.
 In cessione bonorum debent à debitore citari creditores, qui illum fecerunt carcerare, & non alii. n. 136.
 Cessio facta cum uno creditore, qui fecit carcerare debitorem, suffragatur contra alios creditores. n. 137.
 Post cessionem factam bonis debitor non potest amplius agere, nec conveniri. n. 138.
 Ante tamen bonorum distractionem remaneat illorum Dominus. 50. 139.
 Cessione facta bonis hæc venduntur deputato Curatore. num. 140.
 Sed ante illorum distractionem possunt à debitore satisfactis creditoribus, recuperari. n. 141.
 Cedens bonis, si devenerit ad pinguorem fortunam, tenetur ad solutionem debitorum. n. 142.
 Et debet prestare cautionem juratoriam de illa in talem casum solvendo. n. 143.
 Etiam si cessio facta sit cum ignominia. n. 144.
 Contrarium est verius, quando cessio facta fuit cum ignominia. n. 145. & 146.
 Secus si facta sit reluctantibus creditoribus. n. 147.

CESSIO BONORUM NON COMPETIT.

DEBITORI dolo, & qui luxuriose vivendo, vel ludendo bona consumpsit, & diapidavit. 50. 148. 149. & 151.
 Dolus tamen debet esse verus, & non præsumptus. n. 150.
 Cessio bonorum non competit illi, qui sciens non esse solvendo, expresse contraxit cum assertionem, se esse solvendo. n. 152.
 Nec competit decoctis, ac fallitis per dolum, & fraudem. num. 153. & 154.
 Sed fraus, & dolus debet probari. n. 155.
 Secus ex Statuto Urbis. n. 156.
 Non competit illi, qui negavit debitum. 50. 156.
 Sufficit tamen, quod illud fateatur in gradu appellationis, dummodo reficiat expensas. n. 158. & 159.
 Nec competit debitori fisci pro collectis, tributis, vel appaltibus bonorum fiscalium. n. 160. 252
 Contraria opinio de jure refertur. n. 161.
 Prior ex praxi in Ditione temporali S. R. Ecclesiae servatur. num. 162. 163. 164. & 165.
 Idem in dicta Ditione procedit quoad debita contracta cum fisco. n. 168.
 Secus de jure. n. 167.
 Nec competit debitori fisci ex causa delicti. n. 169.
 Non debitori privatae personae ex causa delicti, licet provenientis ex actione injuriarum ibid. num. 170. & num. 174. & 175.
 Competit tamen fidejussori de tuto carcere, si carceratus aufugiat. 50. 171. & 172.
 Non competit debitori facti, quando illud potest præcise adimplere. 50. 176.
 Secus si non habeat facultatem præstandi factum. n. 177.
 Non competit hæredi, qui non confecit Inventarium. num. 178.
 Nec debitoribus Pistorum Urbis ex causa pretii Panis, ac aliarum rerum ad artem pistoriam pertinentium. n. 179.
 Nec debitoribus ex causa medelarum adversus Aromatarios Urbis. n. 180.
 Nec debitoribus ex causa mercium emptarum in Ripis Fluminis Tyberis Urbis. n. 181.
 Nec illud competit debitori extra carceres. n. 182.

Non competit debitori qui omnia bona non indicavit, etiam si non indicata sint minima. n. 183. 253
 Et talis indicatio à debitore debet fieri cum juramento. numer. 184.
 Et cedenti bonis non est relinquenda nisi subucula cum veste quotidiana, cum qua cooperiatur. n. 185. & 186.
 Debent tamen eidem relinqui Instrumenta suae artis, cum quibus solet sibi victum parare. n. 187.
 Non debet cedenti bonis aliquid pro alimentis relinqui. n. 189. 190. & 191.
 Contraria opinio refertur, quæ tamen non recipitur. n. 188.
 Non competit si creditores renuncient juri carcerandi debitorem. n. 192.
 Non competit fidejussori illa concessa principali debitori. 50. 193.
 Non competit illi, qui prius obtinuit dilationem quinquennalem. n. 194.
 Secus stante rescripto speciali Principis in contrarium. num. 195.
 Nec competit, quando illi fuit renunciatum cum juramento. num. 196.
 Contraria opinio est verior. n. 197.
 Nec censetur illi renunciatum per obligationem Cameralem. num. 198.
 Non suffragatur pro debitis contractis post cessionem. num. 201.

CESSIO BONORUM VARIA.

IN cessione bonorum facienda à debitore obligato cum juramento an requiratur, quod petat absolutionem à juramento, vide *Absolutio à juramento*.
 Cessione facta cum ignominia cedens fit infamis infamia facti. 50. 202. & 203.
 A cessione facta bonis per debitorem non datur appellatio. num. 304.
 Cessionis bonorum materia à quibus Doctoribus tractetur. num. 205. & 06.
 Cessio bonorum facta à Clerico in vim *Cap. Odoardus de solus*. quando nec ne competat, vide *Clericus*.

CESSIO LITI.

CESSIO liti ut profit, quando, & à quibus fieri possit, vide *Cedens liti*.

CITATIO.

CITATIO interesse habentium in legitimatione spuriorum requiritur nec ne, vide *Legitimatione quoad requirita*.
 Citatio proximiorum, qui debent intervenire contractui, vide *Proximiores*.
 Citatio pro adeunda Signatura, etiam non lecta, sed reproducta in actis, causat attentata. 52. 40. & seq. 284
 Citatio prædicta afficit solum usque, & per totam diem Signaturæ. n. 45.
 Citatio personalis ad sententiam facit, quod debeat appellari à die sententiæ, secus si non sit personalis, nam tunc sufficit appellare à die scientiæ. 53. 12. & seq. 296. & seq.
 Et si quis dolo latitavit, ne citaretur personaliter, pariter currit tempus ad appellandum à die sententiæ. n. 24. & 25.
 Et licet citatio ad sententiam sit facta Domini, adhuc, si sententia fuit intimata, debet appellari à die sententiæ. n. 27.
 Vide etiam *Appellatio*.
 Citatio respicit defensionem, quæ provenit à Jure naturali. 57. 124. 318
 Citationis defectus causat nullitatem insanabilem. n. 125.
 Citatio dicitur nulla, si citata sit persona, de cujus mandato non constat. n. 126.
 Citationis defectus non attenditur, quando quis citatus non poterat se defendere. 57. 141. 319
 Si tamen notoriè constat per confessionem partis, vel rem judicatam, quod nulla competit defensio, nec sufficiunt decisiones Rotaes. n. 142.
 Nullitas ex defectu citationis quando adsit, & quid operetur. num. 142.
 Vide etiam *Nullitas*.

CIVIS.

CIVIS appellatione non venit Incola in correctoriis. 38. 4. 68
 Civis nomine non venit Incola in casu Stat. Urbis. 144. lib. 1. ibid. num. 3.
 Nec ex Statuto Urbis. 143. lib. 2. 37. 5. & 6. 62
 Vide etiam *Incola*.
 Civem Romanum aliquem esse probatur, ex quo tanquam talis fecit advocare causam ad Curiam Capitolinam. 55. 56. 305
 Ex quo habuit officium Capituli Regionis Urbis. n. 57.
 Civem Romanum quem esse in familiis nobilissimis probatur ex sola notorietate absque alia probatione. 55. 62. 306
 Civis ex quibus quis dicatur, si agatur de Cive ex privilegio. 60. 228. & 229. 363
 Civis

Index Materialium.

Civis electus ad officium Gtasierii, & Abundantierii non potest illud recusare. n.226.230.& 231.
Civis electus ad quærendum, & emendum frumentum pro Annona extra Provinciam non potest tale munus recusare. 60. 232.

CLARUM.

IN claris non egemus conjecturis, vel probationibus. 50. 88. pag. 248

CLAUSULA ALTERI CUM FACULTATE MANUTENENDI.

APPONITUR in commissione causæ à Signatura, quando possessio est turbida. 52.109. 268

Et per illam suspenditur solum executio. 52.110.
Est suspensiva mandati de manutenendo, vel reintegrando. num.109.

Et turbiditas possessionis cognoscitur per Judicem ad quem. num.114.

Suspendit talis clausula possessionem capiendam, non illam prius legitime captam. n.111.

Et omnia gesta post causæ commissionem cum tali clausula annullantur. n.112.

Si tamen commissio sit incapsa, & facta de actis cum citatione ad dicendum contra commissionem. n.113.

Si possessio sit illegitimè capta ante signatam commissionem supervenientem. n.115.

Et dicitur illegitimè capta, si post appellationem, vel intra decendum datum ad appellandum capta fuerit. n.116.

Secus si causa non erat appellabilis, & tempore captæ possessionis nullum aderat impedimentum, nec legis, nec hominis. num.117. 269

Clausula *alteri cum facultate manutenendi* non reddit attentatam possessionem, quam quis habebat legitimam ante mandatum de manutenendo. n.118.

Secus si super continuatione possessionis adsit inhibitio. num. 119.

Ex tali clausula dicitur introducta lis etiam in summarissimo possessorio. n.120.& 121.

Attenta tali clausula manutentio datur possessori sua possessione privato per sententiam nullam, vel injustam. numer. 122.

Etiamsi possessor fuerit privatus possessione per sententiam executivam. n.123.

CLAUSULA ALTERI QUI AD LEGITIMAM.

CLAUSULA *Alteri qui ad legitimam* procedit cum regulis clausulæ *si quid exequendum*. 52.93.& 100. 268

Privat Judicem à quo facultate exequendi, & illam transfert in Judicem ad quem. n.94.

Et Judex ad quem stante tali clausula cognoscit prius, an sit locus executioni. n.95.

Et mandatum, tali clausula attentata, debet justificari ex iisdem actis. n.96.

Debet illa stante solum cognosci de creditis contentis in mandato. n.97.

Si talis clausula sit apposita à Signatura Gratia præservat viam executivam. n.98.& 99.

Et tali clausula utitur Signatura, quando cognoscit, Judicem perperam processisse ad executionem, vel dubitetur de executione mala facta. n.100.

CLAUSULA ALTERI QUI AD ULTERIOREM LEGITIMAM.

CLAUSULA prædicta fraternizat cum illa *si quid exequendum*, & cum alia *Alteri qui ad legitimam*. 52.101. 268

Et quando apponatur à Signatura. n.102.103.& 104.

Stante dicta clausula Judex ad quem cognoscit, an sit locus ulteriori executioni. n.105.

Per illam tribuitur Judici ad quem facultas procedendi executivè. n.106.

Illam attentata possunt opponi omnia, quæ licet opponere clausulæ *si quid exequendum*. n.107.

Clausula prædicta apponitur favore illius, qui habet pro se Literas Apostolicas adversus alium, qui habet similes Literas. numer.108.

CLAUSULA APPOSITO SEQUESTRO

APPONITUR in beneficialibus, si possessio beneficii sit attentata. 52.393.& 394. 243

CLAUSULA CONSTITO DE RE JUDICATA
EST suspensiva, & suspendit executionem faciendam, sed non irritat jam factam. 52.272. 277

CLAUSULA CONSTITO QUOD SIT LOCUS STATUTO DE DUABUS.

INTELLIGITUR de duabus sententiis conformibus validis, & iustis. 52.277.

Et Signatura ob nullitatem, vel injustitiam probabilem du-

rum sententiarum committit causam appellationis cum dicta clausula. n.278.

Est talis clausula suspensiva, quousque Judex ad quem cognoscatur super conformitate, & quod sit locus statuto de duabus. num.279.

Et in vim dictæ clausulæ Judex pronunciat, sententias esse exequendas, vel non exequendas. num.284.

CLAUSULA CONSTITO DE TRIBUS

EST suspensiva, & Judex illa stante non pronunciat super meritis causæ, sed solum super executione sententiarum. 52.272.

Si tamen sententiæ sint validæ, & iustæ, cum talis clausula intelligatur de sententiis validis, & iustis. n.274.

Talis clausula apponitur à Signatura etiam quando adsunt tres sententiæ hinc inde. num.273.

CLAUSULA CONSTITO QUOD SIT LOCUS ÆGIDIANÆ

EST suspensiva executionis sententiæ. 52.124. 269

Non tollit possessionem prius legitime captam. n.124.

Si Judex à quo injustè processerit, poterit Judex ad quem concedere manutentionem appellanti. n.125.

Secus si Judex à quo validè, ac iustè processerit. 52.126.

Judex ad quem attentata dicta clausula potest sententiam iustam, ac validam confirmare, etiamsi Ægidiana non habeat locum. 52.250. 275

Secus si Judex à quo processerit ad executionem sententiæ, tunc enim si Ægidiana non intrat revocatur possessio per viam manutentionis. n.251.252.

Vide etiam *Ægidiana*.

CLAUSULA CUM FACULTATIBUS. A.C.

DAT facultatem procedendi executivè. 52.432. 286

Intelligitur prout de jure, quatenus competat via executiva. num.433.

Signatura Justitiæ non potest tales facultates concedere, dum deficit via executiva. n.434.

Et obligatione Camerali vulnerata, tales facultates non competunt. n.435 & 436.

Maximè si Signatura rescripsit *Cum facultatibus A.C. prout de Jure*. n.437.

CLAUSULA DE APPELLATIONE.

DECLARATUR per talem clausulam à Signatura causa appellabilis usque à principio. 52.289. 278

Etiamsi appellatio non debuisset admitti. 290.

Et possessio capta medio tempore tanquam attentata revocatur. 52.291.

Ea circumscripta relaxatur mandatum de manutenendo. numer.292.

Possessio capta revocatur tanquam attentata ob dictam clausulam, si capta sit post appellationem in actis interpositam, vel durante termino ad appellandum, secus si post. n.294.

CLAUSULA DE CAUSIS RESTITUTIONIS IN INTEGRUM.

ÆQUIPOLLET appellationi simpliciter, quoties non sit facta, vel cæpta executio. 52.295.

Et potest Judex in gradu restitutionis in integrum, adversum rem judicatam, si sit injusta, concedere manutentionem. num.296.

CLAUSULA DE PRÆFIXIONE TERMINI.

QUOMODO extendatur. 52.285.

Non impedit appellatio commissa cum tali clausula executionem in Rota cæptam per relaxationem mandati, vel executorialium. n.286.

Nec retrahitur ad infringendam uti attentatam executionem jam factam. n.287.

CLAUSULA NON RETARDATA SOLUTIONE PENSIONIS

EST suspensiva jurisdictionis Judicis ad quem ante solutionem. 52.384. 283

Etiamsi pendente lite super nullitate pensionis. n.384.

Effectus dictæ clausulæ non retardatur per exceptionem resultantem ex ventre Literarum reservationis pensionis. numer. 385.

CLAUSULA PARITO ARBITRIO

SUSPENDIT executionem, donec per Judicem ad quem sit cognitum, an sit locus arbitrio. 52.262.& 263. 277

Et talis clausula arbitrio datur solum in commissionibus directis Rotæ. n.263.

Talis clausula est suspensiva, & retardat solum executionem faciendam, sed non retractat illam legitime factam. num. 264.

Et vigore talis clausulæ, si executio non sit consumpta, super-

Index Materialium.

sedetur in ulteriori executione. num. 265.
 Et antequam sit cognitum, an sit locus arbitrio, non potest fieri executio, aliàs esset attentata. n. 266.
 Talis clausula appositae à Signatura Justitiarum parum, aut nihil operatur, secus si à Signatura Gratiae. n. 267.
 Sed etiam appositae à Signatura Justitiarum multum remittit de Juris rigore. n. 268.
 Si tamen addit aliqua justa causa. n. 269.
 Clausula praedicta non operatur, quod possit totaliter recedi à regulis Juris. n. 270.
 Et non obstante tali clausula Literarum Apostolicarum justificatae debent exequi. n. 271.
CLAUSULA PARITO JUDICATO.
 Clausula Parito judicatio aufert jurisdictionem Judici ad quem, non offensa prius paritione. 52. 333. pag. 281. n. 338. pag. 281. & n. 362. & seq. 282
 Et debet appellans docere de totali paritione, aliàs non auditur. 52. 334. 281
 Per talem clausulam Judici ad quem tribuitur jurisdictione conditionalis, quatenus scilicet constet de paritione. 52. 335. ad 337.
 Et debent prius restitui fructus, & refici expensae. n. 339.
 Si tamen super expensis addit res judicata, secus è contra. numer. 340.
 Clausula praedicta quoad expensas non procedit, si appositae sit super re judicata proveniente ab unica sententia. num. 341. pag. 282
 Contraria opinio firmatur. n. 342.
 Si fructus, & expensae non sint liquidatae in termino praefixo, facto deposito unius Julii cum obligatione solvendi residuum facta liquidatione, proceditur in cognitione causae, etiam stante dicta clausula Parito. n. 343.
 Clausulae Parito non est satisfactum per compensationem. num. 344.
 Contraria opinio refertur. n. 345.
 Auctoritates neutram opinionem approbantes referuntur. numer. 345.
 Opinio pro admissione compensationis firmatur. num. 346. & 347.
 Opinio pro compensatione procedit, si illa sit opposita ante commissionem causae, & non admissa. n. 354.
 Cum tali clausula Parito non solet rescribi adversus duas sententias habentes vim trium ex statuto. n. 355.
 Nec quando Signatura rescribit adversus unicam sententiam in judicatum transactam. n. 356.
 Contraria opinio verior firmatur. n. 357. 358. & 359.
 Et solum si addit clausula Parito arbitrio procedit contraria opinio. 52. 363. & 364.
 Secus si addita sint verba Parito prout de Jure. n. 365.

CLAUSULA PARITO LITERIS, BREVI.
 AUFERT talis clausula jurisdictionem Judici ad quem ante paritionem si non sit modificata cum verbo Arbitrio. 52. 368.
 Clausula Parito Brevis non comprehendit restitutionem expensarum litis. n. 369.
 Importat tamen restitutionem fructuum à quocumque perceptorum. num. 370.

CLAUSULA PURGATIS ATTENTATIS.
 EST praecisa, & ante attentatorum purgationem Judex ad quem non potest procedere in causa. 52. 371. 283
 Contraria opinio impugnatur. n. 372. ad 375.
 Si vero rescriptum sit Purgatis attentatis prout de jure, vel cum facultate purgandi attentata, tunc non sunt in primis purganda. n. 373. & 374.

CLAUSULA REFECTIS EXPENSIS.
 EST praecisa, & ante illarum refactionem Judex ad quem nullam habet jurisdictionem. 52. 377. 283
 Et tunc expensarum oblatio non sufficit, sed debent effectivè refici. 52. 378.
 Intellige de expensis verè factis, ac juridicis. n. 379.
 Si dictae clausulae addatur alia, & transportatis actis, tunc sine transportatione actorum, ac refectioe expensarum Judex caret jurisdictione. n. 380. & 381.

CLAUSULA SINE PRÆJUDICIO LEGITIMAE EXECUTIONIS.
 DICTA clausula apponitur à Signatura adversus mandata, contra quae opponuntur relevantes exceptiones praeserentes turbiditatem. 52. 297. 279
 Ex tali clausula praeservatur jurisdictione Judicis à quo pro exequenda sua sententia. n. 298.
 Separatur per illam jurisdictione ordinaria ab executiva, haec remanet Judici à quo, illa transmittitur in Judicem ad quem. num. 299.
 Et Judici à quo per illam praeservatur jurisdictione, licet in consensu. ad Stat. Tom. II.

missione addit clausula quam, & quas. n. 300.
 Nec inhibito expedita vigore dictae clausulae sine praedictio causat attentata. n. 301. & 303.
 Et possessio capta post rescriptum sine praedictio executionis literarum Apostolicarum non est attentata. n. 302.
 Licet vigore talis rescripti fuisset expedita inhibito. n. 303.
 Attenta tali clausula potest Judex à quo exequi sua decreta, sed non pronunciare super novis etiam consecutivis. numer. 304.
 Et solum super pronunciatis potest procedere, nam in aliis adendus est Judex ad quem. n. 305.
 Ex rescripto sine praedictio mandati de manutenendo, apparet, quod Signatura noluit retardare executionem. n. 306.
 Et talis clausula adversus mandatum de manutenendo appositae comprehendit etiam fructus. n. 307.
 Et potest Judex à quo devenire ad illorum liquidationem, & ad executionem pro illis. 52. 308.
 Sed si Judex à quo nulliter, & injustè processerit, Judex ad quem malè gesta poterit revocare etiam per viam manutentionis. num. 309.
 Etiam non obstante rescripto sine praedictio Literarum Apostolicarum. 52. 310.
 Et potest etiam Judex ad quem, si possessio capta sit apponere sequelstrum. n. 311.
 Stante dicta clausula sine praedictio Judex ad quem, licet executio non sit expleta, non prohibetur procedere. num. 317. pag. 280
 Clausula sine praedictio trium conformium in ea parte, in qua sunt conformes operatur, quod conformitas debeat cognosci per Judicem à quo, non ad quem. n. 318. & 319.
 Contraria opinio adducitur. n. 320.
 Sed prior admittitur. n. 321.
 Stante clausula sine praedictio legitima executionis, si Judex à quo excesserit in executione, an excessus sit cognoscendus per Judicem à quo, vel ad quem, est articulus dubius. num. 322.
 Sed opinio pro cognitione excessus coram Judice à quo, & probationibus faciendis coram eo formatur. numer. 323. & 324.
 Talis clausula sine praedictio à Signatura apponitur super parte crediti liquidi, & pro parte illiquida admittitur appellatio. 52. 325.
 Cum dicta clausula rescribitur adversus haeredem, qui non confecit Inventarium, vel non reddidit rationem. n. 328.
 Et quando secus. n. 329.
 Si per haeredem sit exhibitum Inventarium, ac reddita ratio, sed illud praetendatur nullum, & haec non bene facta, suspenditur executio quoad haeredem. n. 330. & 331.
 Et si carceratio haeredis facta sit, solet tali casu per Signaturam demandari excarceratio. n. 331.
 Et si sit rescriptum sine praedictio quoad bona haereditaria, debet creditor volens exequi ostendere, quae sint bona haereditaria. num. 332.

CLAUSULA SI QUID EXEQUENDUM.
 QUID importet, & quomodo extendatur. 52. 64. 266
 Apponitur in causis executivis, quando ob turbiditatem vult Signatura suspendere executionem. 52. 65.
 Et etiam quando suspenditur mandatum de associando. n. 66.
 Continet talis clausula conditionem, quatenus aliquid sit exequendum. n. 67.
 Stante tali clausula Judex ad quem non concedit executionem, non facta prius cognitione super justitia judicati. num. 68.
 Et si judicatum sit injustum, revocatur. n. 69.
 Per talem clausulam aufertur Jurisdictione Judicis à quo, & transferitur in Judicem ad quem. n. 70.
 Et si Judex à quo, post commissam causam cum tali clausula, procederet ad executionem, haec esset attentata. n. 71.
 Si tamen commissio, etiam obtenta in plena Signatura utraque parte informante, sit facta de actis cum citatione. num. 72.
 Clausula si quid exequendum irritat executionem faciendam, sed non illam prius legitime factam. n. 73.
 Per illam non vulneratur obligatio Cameralis, ac via executiva. num. 74.
 Solum per illam suspenditur executio, donec de justitia sententiae, vel mandati cognoscatur. n. 75. & 76. 267
 Ex tali clausula praeservatur via executiva pro relaxatione novi mandati, si primum relaxatum in prima instantia patiatur aliquam difficultatem ibid. n. 77. 78. & n. 88.
 Relaxatio tamen novi mandati procedit solum pro credito contento in judicato per Judicem à quo. 52. 79.
 Et si mandatum solum pro parte subsistat, stante dicta clausula, pro illa mandatur executioni. n. 80.

E c   Debet

Index Materiarum.

COMES.

Comes Palatinus, & signanter Comites Campegii quomodo possint legitimare spurios vide *Legitimatio*.
Eorum facultas in legitimando dependet ab eorum privilegiis. 38.50. & seq. 69

COMMENTARIENSIS.

COMMENTARIENSIS potest retinere carceratum pro alimentis illi præstitis in carceribus. 60.51. 352

COMMISSIO.

COMMISSIO appellationis signata sub banca afficit, ac si esset signata in plena Signatura. 52.402. 284
Signata sub banca cum fraude, & pendente superflatoria ad effectum adeundi Signaturam debet lacerari, vel mandari, quod reportetur. n.405. 285
Commissio retenta in banco Curforum, quando per Signaturam relaxetur, vel retineatur. n.406.
Si non est relaxanda, rescribit *Nihil de relaxatione*. n.407.
Commissio appellationis etiam obtenta utraque parte informante in plena Signatura, si non sit facta de actis citata parte, non inducit litem pendentiam. 52.444. 286
Commissio appellationis præsentata coram Regente Cancellariæ per duos dies ante expeditam causam, & appellationem excusat à desertione. 54.58. 302
Contraria opinio refertur. n.59.
Commissio appellationum variorum formulæ, cum quibus rescribit Signatura Iustitiæ, vide *Clausula*.
Commissio appellationis ad evadendam desertionem causæ intra quod tempus fieri debeat, vide *Desertio*, & etiam *Terminus*.
Commissio appellationis effectus communi per citationem ad dicendum contra commissionem non potest ab appellante renunciari. 53.40. 298

COMMUNITAS.

COMMUNITATES subditæ possunt statuere super bono regimine Annonæ. 60.131. 356
Privative ad Gubernatores locorum non possunt Communitates habere curam Annonæ, & Grasciæ. 60.132. ad 136.
Possunt tempore caritiæ statuere pretium frumento. 60.161. pag. 359
Communitates perfruuntur privilegiis pupilli, & minoris, & illis æquiparantur. 60.171. 360
Possunt se obligare pro emendo frumento tempore caritiæ cum licentia Principis. 60.199. & seq. 361
Et obligatio sine tali licentia non tenet, etiamsi probaretur versio. n.201. & 202.
Et multo minus si probetur versio facta in aliam causam. n. 203.

COMPENSATIO.

COMPENSATIO est solutio. 50.346. 282
Parit effectum pecuniæ numeratæ. n.347.
Admittitur etiam stante statuto reiiciente omnem exceptionem præter illam solutionis. n.348.
Compensationem recusans dicitur recusare solutionem. num. 349.
Et solutio facienda per modum conditionis adimpletur per compensationem. n.350.
Compensatio non datur à quantitate ad speciem. n.351.
Quia compensatio est solutio, nec unum pro alio solvi potest. num.352.
Compensatio admittitur ad effectum satisfaciendi clausulæ *Parito*. n.353.
Vide etiam clausula *Parito*.
Compensatio non competit debitori Annonæ publicæ, vide *Annona Administratores*.

COMPROMISSUM.

COMPROMISSUM factum cum facultate procedendi *altè*, & *basè*, & in quo fuit renunciatum appellationi, est res periculosa. 44.379. 152
Compromissum factum à non conjuncto, & cum clausula procedendi *altè*, & *basè*, ex Statuto Urbis dicitur voluntarium. 44.375.
Est etiam voluntariè factum ex Statuto Urbis, si factum sit in causa executiva, & post litem contestatam. 44.385. 153
Prout si in compromisso sit renunciatum appellationi. numer. 379.
Compromissum quando est voluntarium, potest lite, ac compromisso pendente rediri coram Iudice ordinario. n.381.
Et quando secus. n.382. & seq.
Compromissum, quando à minoribus, vel mulieribus fieri possit sine solemnitatibus statutariis, vide *Solemnitates Statutariae*.
Compromissum à Procuratore fieri non potest sine speciali mandato, vide *Mandatum*.
Constant, ad Stat. Tom. II.

CONFESSIO.

CONFESSIO ad hoc, ut præjudicet, debet esse clara, certa, & concludens per necesse. 44.466. 157
Ita debet interpretari, ut minus, quam fieri possit præjudicet contententi. n.467.
Semper interpretari debet favore contententis. n.468.
Emissa à Procuratore sine speciali mandato non præjudicat principali. n.462.
Emissa cum solemnitatibus statutariis præsumitur vera. 44.437. 158
Confessio emissà à minoribus, vel mulieribus, quando egeat solemnitatibus statutariis, vide *Solemnitates*.

CONFIRMATIO.

CONFIRMATIO Ægidianæ est in forma specifica. 44.812. & seq. 177
Pariter confirmatio Carpenfis. n.817.
Confirmatio dicitur in forma specifica, si Papa statuta in certos libros distincta, de mandato suo revisa, confirmet, & prout in illis continetur mandet judicari. n.814.
Et si in confirmatione mandet, quod secundum illa Iudices omnino procedere debeant. n.816.
Et si confirmatio statutorum in certos libros divisorum facta sit ex certa scientia. n.815.
Confirmatio statuti exclusivi sceminarum sat est, quod sit in forma communi. 39.63. 84
Secus si excludat sceminas proximiores ob masculos valde remotiores, tunc enim requiritur confirmatio in forma specifica. n.66. & 67.
Contrarium firmatur. n.68.
Confirmatio statuti in forma communi non præsumitur ex solo lapsu temporis, si non concurrat illius observantia. num. 64. & 65.
Confirmatio non porrigitur ad Constitutionem abrogatam. 60.355. 370
Confirmatio in forma communi, validat statuta rationabilia, licet contra jus. 62.23. & 24. 284
CONGREGATIONES CARDINALIUM.
CONGREGATIONES Cardinalium in causis arduis quandoque exquirunt votum Rotæ. 52.26. 264
In Congregationibus Cardinalium præsent Cardinales nedum purpura, sed & doctrina Eminentissimi. n.26.
Congregationes Cardinalium non subsumunt jurisdictioni Signaturæ Iustitiæ, vide *Signatura Iustitiæ*.
Repræsentant ipsum Papam, ejus nomine rescribunt, & decreta in illis facta dicuntur emanata in Concilio Principis. 62.46. 386

CONJECTURÆ.

CONJECTURÆ ad effectum, quod filii in conditione positi dicantur vocati debent plures unitim considerari. 36.118. pag. 50
Si tamen seorsim consideratæ sunt inefficaces, nec unitæ inducunt vocationem. n.120.
Et si adsint conjecturæ hinc inde pro vocatione, & pro non vocatione, in dubio judicandum est pro non vocatione ibid. num. 121. & n.280. 58
Præcipue si agatur contra possidentem bona. n.281.
Vel si agatur in transversalibus, in quibus requiruntur urgentiores conjecturæ. n.282.
Conjecturis extantibus hinc inde, præferuntur illæ pro non vocatione etiam in terminis statuti volentis, quod filii censentur vocati. 36.121. 50
Maximè si agatur de præjudicio creditorum prætendentium libertatem bonorum. n.122.
Conjecturæ aliquæ pro vocatione filiorum in conditione positorum etiam leves quandoque ob concomitantiam aliarum fortiorum admittuntur. 36.276. 58
Et quandoque reiiciuntur si omnes sint leves, & non possunt conjungi. n.278. & 279.
Conjecturæ pro vocatione filiorum in conditione positorum quales esse debeant, & per Iudices sequendæ, vide *Filii in conditione positi ex dispositione Juris*.

CONSENSUS.

CONSENSUS præstitus actui ex uno titulo non præjudicat quoad alium titulum. 39.215. 94
Consensus præstandus ad authorandum actum, & pro integranda persona contrahentis debet præstari omnino de tempore contractus. 44.78. pag. 133. & annot. 45. num. 200. & 201. pag. 193
Si verò debet præstari pro interesse, ac ratione præjudicii consentire debentis, tunc potest præstari etiam ante, & post contractum. 44.79. pag. 133. & annot. 45. n.97. pag. 188. n.97. & 102. pag. 193 & n.226. 194
Consensus proximiorum ex Stat. Urb. 151. debet præstari in ipso
Ec 2 con-

Index Materialium.

- contractu, & non potest præstari per Procuratorem, vel epistolam. 44. n. 80. pag. 133. & annot. 45. n. 91. 187
- Consensus præstandus per modum autoritatis, & ille adhibendus ratione præjudicii, ac interesse consentire debentis valde differunt. 45. 79. 186
- Consensus præstandus per patrem filio contrahenti requiritur per statuta ad integrandam personam filii. n. 80.
- Contraria opinio refertur, quod requiratur ratione præjudicii, & pro interesse Patris etiam in terminis Pragmaticæ Regni Neapolis. n. 81. 82. 87. & 91. 187
- Consensus requiritur ad integrandam personam filii, si requiratur per modum autoritatis. 45. 89.
- Et tali modo requiritur ex Statut. Urb. 151. lib. 2. numer. 88. & seq. 187
- Consensus interesse habentis in actu regulariter requiritur ratione præjudicii illum præstare debentis. n. 92.
- Consensus Patris requisitus ratione præjudicii potest præstari ad proprium commodum sine alio decreto Judicis. 45. 95. pag. 188. & n. 227. 194
- Consensus ratione præjudicii illius, qui illum præstare debet potest intervenire ante, & post contractum ex intervallo. 45. 96. 188
- Et ex Stat. Urb. 151. lib. 1. idem procedit. n. 96.
- Consensus si requiritur ratione præjudicii, præsumitur ex lapsu 30. vel 40. annorum. n. 98.
- Et talis consensus ratione præjudicii potest præstari etiam per Procuratorem. n. 99.
- Et etiam per epistolam. n. 101.
- Et sufficit tali casu consensus etiam tacitus. n. 102.
- Et sufficit Patris scientia super debito contracto à filio, & quod illi non contradixerit. n. 103.
- Sat est consensus elicitus ex signis, & conjecturis. n. 104.
- Et ex quo Pater fideiussit in contractu filii. n. 105.
- Et ex quo Pater, vel Avus contrahunt cum filio, ac Nepote. num. 106.
- Et si Pater, & filius se obligent in eodem instrumento. num. 107.
- Consensus ratione præjudicii ex post adhibitus retrotrahitur ad diem celebrati contractus. 45. 108. & 109.
- Secus quando consensus requiritur per modum autoritatis, & ad integrandam personam. n. 113.
- Consensus generalis ad se obligandum præstitus filio à Patre, extenditur etiam ad fideiubendum. n. 111. & 114.
- Consensus Pater si renuat præstare, cogitur à Judice ad illum præstandum, si non habeat justam causam contradicendi. numer. 115.
- Secus si habeat justam causam contradicendi, tunc enim à coactione ad præstandum consensum datur appellatio. num. 116. pag. 189
- Consensus Patris, eo absente, suppletur per decretum Judicis. num. 117.
- Et si Pater sit furiosus cum consensu curatoris, vel decreto Judicis. n. 118.
- Consensus à marito, quando possit præstari ad proprium commodum, si instituat hères ab uxore, quæ non potest testari sine consensu mariti. 45. 205. & seq. 193
- Vide *Præsentia*, & etiam *Testamentum*.
- ### CONSTITUTIO.
- CONSTITUTIO Sixti V. moderatoria dotium ad scuta 5500. in Urbe afficit etiam quoad lucrum dotis, quod non debeatur ultra dotem sc. 5500 39. 257. 96
- Constitutioni prædictæ Sixti V. solet passim per Papam derogari. num. 259.
- Constitutio Gregorii XIII. super jure congrui licet exorbitans extenditur ex majoritate rationis 39. 28. 83
- Constitutio Gregorii XV. quæ in certis casibus sustulit pœnam excommunicationis contra extrahentes frumentum, & blada à statu Ecclesiastico, non est abrogata. 60. 354. 355. & 356. pag. 370
- Constitutio Innocentii XI. mandat in Statu Ecclesiastico sub statutis exclusivis seminarum comprehendendi Clericos, Religiosos, & Moniales. 39. 121. & 123. 88
- Talis Constitutio quando comprehendat forenses, & fiat combinatio statutorum. 39. 144. ad 146. 89. & 90
- ### CONSTITUTIO ÆGIDIANA.
- CONSTITUTIONES Ægidianæ fuere conditæ à Cardinali Ægidio Legato in Italia. 44. 756. 175
- Fuere confirmatæ à Sixto IV. & Paulo III. 44. 767.
- In forma specifica. 44. 811. & seq. 177
- Et ex consensu ad totum Statum Ecclesiasticum. 44. 768. 175
- Et Ægidiana habet locum etiam Romæ. n. 769. & 770.
- Et in foro forensis contrahens in Urbe debet servare solemnitates Ægidianæ, ac statuti Urbis. n. 771.
- Servanda est in Provincia Romandiolæ, ac in Civitate Arimini. num. 773.
- Quoad solemnitates in contractibus minorum debet servari etiam in Civitate Bononiæ. n. 774.
- Contraria opinio refertur. n. 775.
- Prior opinio retinetur. n. 776.
- Non servatur in Civitate Anconæ. n. 777. & 779.
- Contraria opinio reiicitur, & respectivè declaratur. 44. 778.
- Nec habet locum in Civitate Recanaten. n. 780.
- Nec in Civitate Beneventana. n. 781. 176
- Contraria opinio firmatur. n. 782.
- Declarantur contraria. n. 783.
- Ægidiana ob decretum irritans appositum in confirmatione Pauli III. non potest tolli per contrariam observantiam. 44. 807. & 808. 177
- Ægidianæ non usus non probatur per attestaciones extrajudiciales. 44. 809.
- Ægidiana non ligat Clericos. 44. 842. ad 846. 178. & seq.
- Contraria opinio reiicitur. n. 847.
- Si laycus donet Clerico intrant solemnitates Ægidianæ. num. 848.
- Prout si Clericus à principio contractus declaravit velle uti Ægidiana. n. 848.
- Ægidiana ultra solemnitates ab ea præscriptas non requirit solemnitatem causæ. n. 853.
- Contraria opinio refertur. n. 854.
- Requiritur causa in alienatione stabiliū minoris, secus in mera obligatione personali. 44. 855.
- Sed si causa sit expressa, & reperiatur falsa, vel inepta contractus corrumpit. n. 856. ad 860.
- Nec requirit deputationem Curatoris. n. 861. & 862.
- Constitutio Ægidiana procedit etiam in actibus judicialibus. 44. 328. & 329. 150
- Vide etiam *Solemnitates Ægidianæ*.
- ### CONSTITUTIO CARPENSIS.
- CONSTITUTIONES Carpenfes fuere conditæ à Cardinali Pio de Carpo Legato Marchiæ. 44. 757. 175
- Fuere confirmatæ à Paulo III. in forma specifica. 44. 817. 177
- Sunt favorabilia. 44. 839. 178
- Constitutiones Carpenfes sunt laycales, & non comprehendunt Clericos, & personas Ecclesiasticas. 44. 849. & 850. 179
- Et hoc non obstante illarum confirmatione facta in forma specifica à Paulo III. n. 851. & 852.
- Non requirit in c. 25. l. 5. solemnitatem causæ. n. 853.
- Constitutio Carpenfis servatur tantum in Provincia Marchiæ. 44. 64. pag. 132. & n. 795. 176
- Et ad illam fuit restricta in confirmatione Pauli III. n. 797.
- Et extra Provinciam Marchiæ mulieres majores validè contrahunt sine solemnitatibus Carpenfis. 44. 792.
- Non servatur in Civitate Anconæ. 44. 65. 132
- Requirit solemnitates ab ea præscriptas copulativè pro forma. 44. 318. pag. 150. & n. 321.
- Requirit copulativè cum aliis solemnitatibus juramentum. num. 320.
- Et juramentum non supplet alias solemnitates. 44. 319.
- Et tollit vires juramenti deficientibus aliis solemnitatibus. 44. 322. & 323.
- Procedit etiam in actibus judicialibus. n. 328. & 329.
- Vide etiam *Solemnitates Carpenfis*.
- ### CONSUETUDO.
- CONSUETUDO, cui non repugnat lex, vel statutum non eget aliqua præscriptione. 44. 572. 164
- Consuetudo notoria non eget probatione formali, sed sufficit, quod allegetur. n. 573.
- Et potest Juxta de illa uti notoria extrajudicialiter se informare. n. 574.
- Consuetudo difformis, & non constans non tollit dispositionem Juris. 34. 90. 25
- Consuetudo super non solutione lucris dotalis inducitur per 40. annos, & etiam minori tempore. 33. 25. 3
- Consuetudo immemorabilis habet vim privilegii. 61. 54. 379
- Immemorabilis, & centenaria producant meliorem titulum de mundo, & operantur, quod possit allegari privilegium. num. 55.
- Vide etiam *Centenaria*.
- Consuetudo non probatur per Doctores, qui scribendo de illa attestantur, & quando secus, vide *Doctores*.
- Consuetudine immemorabili acquiritur Jus faciendi Nundinas publicas, vide *Nundina*.
- ### CONSUETUM.
- CONSUETUM inducitur per duos actus. 60. 69. 353
- CON-

Index Materialium.

CONSULTOR.

CONSULTORIS votum si à Capiteo appellationum Urbis spernatur, quando illud intrat, & fuit petum, sententia ab eo prolata est nulla. 56.1. 307
Consultoris votum in Capitolio differt ab illo Affettamenti. 39. ad 13. 308
Consultor datur de consensu partium, vel sorte extrahitur. num. 14.
 In Consultorem in causis gravibus quandoque à Papa Senatori, vel Capiteo, deputatur Rota. n. 15. & 16.
Consultor Capiteo, vel Senatori datur, si in principio causæ ante transportationem actorum fuerit illorum facta recusatio n. 17. & 18.
 Secus si ex post, quoties non probetur, novam causam suspitionis supervenisse. 56.20. 308
Consultoris deputationi non est locus in articulo Juris claro. num. 27.
 Idem si quis sit obligatus ex Instrumento. n. 28.
 Contraria opinio firmatur, quod in dictis casibus sit locus Consultori. n. 29. ad 35.
Consultoris deputationi coram Capiteo appellationum non est locus in iudicio restitutionis in integrum incidenter. numer. 33.
Consultoris deputatio ex Statuto Urbis est obtinenda intra decem dies, aliàs Capiteus ex se ritè procedit. 56.37. 309
Consultor datus Capiteo, vel Senatori debet dare votum intra decem dies ab illa acceptationis officii Consultoris. numer. 38.
 Secus si in Consultorem sit à Papa deputatus Tribunal Rotæ. n. 39. 40. & 41.
Consultor si semel sit deputatus à Papa non est amplius locus deputationi Consultoris juxta formam Statuti Urbis. numer. 42.
Consultor deputatus Capiteo debet intra duos menses acceptare. n. 43.
 Sed hoc non habet locum, si Consultor deputatus sit Auditor Rotæ. n. 44.
Consultoris votum traditum extra tempus, consentientibus partibus tenet. n. 45. & 46.
 Contrarium firmatur. n. 47. & seq.
Consultor quando est deputatus, acta judicialia sunt coram Iudice causæ, & ille ex his se instruit pro traditione voti. 56.79. 310
 Et durante tempore petitionis Consultoris non currunt fatalia. num. 80.
 Secus post Reformationem Pauli V. n. 81.
 Causa terminata cum voto Consultoris est appellabilis, si aliàs in illa dabatur appellatio. n. 82.
 Expensæ causæ terminatæ in Rota cum voto Consultoris taxantur prout in Rota, non juxta stylum Capitolii. num. 83. & 84.
 Voti Consultoris materia per quos tractetur. 56.85. 311

CONTENTUM.

CONTENTUM præsumitur esse illius, cujus est continens disc. unic. n. 64. & 66. 415
 Et sic mobilia Domus præsumuntur illius, cujus est Domus, vel est illius conductor. n. 63. & seq.

CORRELATIVUM.

CORRELATIVORUM exequatio non procedit, quando in uno ex illis militat specialis, ac diversa ratio. 46.177. 206

CREDITOR.

CREDITOR habens reservationem domini super re præferatur super illius pretio. 44.475. 158
Creditor petens plus debito an condemnetur in expensis, vel potius debitor, qui negavit etiam summam verè debitam. 59.70. & seq. 331
 Vide *Expensæ debentur*.
Creditorum major pars in concedenda dilatione præjudicat minori, & qui dicantur in proposito creditores, vide *Dilatio*.
 Et quando possit remittere partem debiti debitori decocto, vel latitanti in præjudicium minoris partis creditorum reluctantis, vide *Major pars*.

CULTURA.

CULTURA agrorum quomodo, & quibus anni temporibus sit facienda, vide *Agri*.

CURATOR.

CURATORIS deputationi in locum proximiorum ex Statuto Urbis non est locus, nisi deficientibus omnibus proximioribus. 44.114. 135
 Nec quando proximior est in Urbe præfens. n. 115.
 Et contractus celebratus cum interventu unius proximioris, & curatoris loco alterius, qui poterat intervenire, non tenet. num. 116.
Constant. ad Stat. Tom. II.

Curatoris deputationi est locus, si minor, vel mulier habeant unum solum proximiorum. n. 117. 136
Curator in locum proximiorum deputatur elapsa hora, in qua proximiores citati non acceperunt ad locum contractus. 44.122.
Curatoris deputationi in locum proximiorum, qui declararunt nolle intervenire contractui, est locus, si Iudici constet de tali declaratione. n. 130.
 Similiter si proximior sit malè affectus, vel habeat litem cum minore, vel muliere, si de hoc constet. 44.136.
Curator ætate minor non potest deputari in locum proximioris. 44.149. 137
 Et si deputetur Curator non Romanus, sed forensis debet esse ætatis 25. annorum. n. 150.
Curatores duo deputantur minori alienanti stabilia, unus respectu minoris ætatis, & alter in locum proximiorum. 44.162. pag. 138
 Sed si agitur de mera obligatione personali minoris, sufficit unus Curator loco proximiorum. n. 163.
 Nec requiruntur duo Curatores in muliere majori. n. 164.
Curator loco proximiorum, si malè authoravit contractum, remanet obligatus minori, & mulieri, & potest puniri. num. 165.
Curator deputatus minori, vel hæreditati jacenti in Curia Romana debet citari ad comparandum in partibus, ubi sit subhastatio bonorum. 57.87. 317
Curator ad lites dicitur fungi munere Procuratoris. 63.56. pag. 400
 Et eidem debetur merces, sicut Procuratori ad lites. n. 55.

D

DAMNA.

DAMNA, & interesse veniunt sub nomine expensarum. 59.319. & seq. 345
Damna extrinseca, & extrajudicialia non reficiuntur de stylo Curie. n. 323.
Debentur damna, & interesse tanquam expensæ, si promissa sint. n. 321. & 322.
 Et venit sub nomine damnum, quod artifex amisit in sua arte ob litem. n. 323.
 Vide etiam *Expensæ variæ*.

DARDANARI.

DARDANARI qui sint, & unde dicti. 62.36. 326
Dardanarii dicuntur illi, qui frumentum, & alia ad victum necessaria abscondunt, expectantes tempus penuriæ, ut carius vendant. n. 37.
Dardanariorum malus finis. n. 37.

DECEPTIO.

DECIPERE aliquem sub bona fide iniquum est. 33.240. 15

DECISIONES ROTÆ.

DECISIONES perfunctoriè loquentes non sunt attendendæ. 36.62. 45
 Præcipue in concursu aliarum maturè discussio articulo emanatarum. n. 63.
Decisiones sunt intelligendæ secundum alias decisiones, ac auctoritates quas allegant. 52.158 pag. 272. & annot. 63. numer. 288. 410
Debent intelligi secundum juris regulas. n. 287.
 Non attenduntur, quando prodierunt una tantum parte informante. n. 289.
 Nec quando adversus illas fuit concessa nova audientia. num. 290.
 Idem si post decisionem Rota respondidit pro concordia. num. 291. & 292.
 Attenduntur in iis, quæ principaliter in illis discutiuntur, non in aliis per transenam deductis. n. 293.
 Et si incidenter ad alium effectum aliquid firmant non sunt attendendæ in alia Causa. n. 294.
Decisiones Rotæ, quam auctoritatem faciant, vide *Rota*.

DECISIONES ROTÆ VARIE, REVOCATÆ, DECLARATÆ, VEL IN DUBIUM REPOSITÆ.

DECIS. 780. p. 1. divers. revocatur in dubium. 68. 85
Decis. 17. n. 1. p. 4. divers. declaratur. 43.38. 121
Decis. 51. n. 13. p. 1. recen. revocat. 39.15. & seq. 82
Decis. 209. p. 2. recen. declaratur. 33.84. ad 86. 6
Decis. 471. p. 1. recen. fuit revocata. 34.115. 26
Decis. 596. p. 2. recen. declaratur. 45.66. & 68. 185
Decis. 619. n. 5. p. 2. recen. approbata. 44.210. & 211. 141
Decis. 6. n. 6. vers. quo fit p. 3. recen. fuit revocata. 50.7. & 8. 258
Decis. 98. & 104. p. 3. declarantur. 55.74. 306

Index Materialarum.

Decif. 732. n. 1. & seq. p. 4. tom. 2. recent. declaratur. 44. 170. & 171. pag.	49	Decif. 481. post Cenc. de cens. reicitur. 52. 517. & 518. 290
Decif. 123. p. 4. tom. 2. declaratur. 52. 350.	139	Decif. 116. post Merlin. de legitim. est revocata. 35. 99. ad 102. 40
Decif. 128. p. 4. tom. 3. notatur. 41. 29. & 30.	282	Decif. 175. post Zacch. de oblig. Camer. reicitur. 52. 517. 518. 290
Decif. 182. p. 4. tom. 2. declaratur. 34. 167. & 168.	106	Decif. in Asculana Parochialis 10. Aprilis 1682. §. minus afficit coram Albergato reicitur. 43. 116. & 117. 124
Decif. 38. p. 5. recent. expenditur. 34. 189.	28	Decif. in Spoletana legitimæ 12. Maii 1679. & 24. Maii 1680. coram Emerix. revocantur in dubium. 33. 157. 10
Decif. 74. p. 5. declaratur. 44. 596. & 597.	30	
Decif. 161. n. 29. p. 7. declaratur. 58. 12. & seq.	165	
Decif. 199. n. 9. & 10. declaratur. 44. 710.	322	
Decif. 62. 81. & 119. p. 7. recent. declaratur. 44. 314. & 315. Et n. 348. ad 350.	171	
Decif. 322. n. 23. p. 9. recent. declaratur. 44. 596. & 597.	199	
Decif. 106. p. 12. recent. declaratur. 44. 24.	151	
Decif. 193. p. 12. declaratur. 46. 195.	165	
Decif. 383. p. 12. declaratur. 44. 192. pag. 140. & n. 730.	130	
Decif. 60. p. 13. recent. revocatur in dubium. 44. 335. & 336. p. 150. & n. 345. & seq.	207	
Decif. 31. pag. 14. recent. reicitur. 44. 210. 211. & 216. ad 218. pag.	172	
Decif. 46. & 438. p. 14. declaratur. 39. 39.	151	
Decif. 164. n. 7. & seq. p. 14. exploditur. 45. 228. ad 231.	141. & seq.	
Decif. 245. p. 16. recent. declaratur. 34. 139.	83	
Decif. 267. p. 16. revocatur in dubium, & declaratur n. 33. & 34. pag. 83 & n. 66. & 68.	194	
Decif. 22. p. 17. recent. fuit revocata. 44. 884.	27	
Decif. 67. n. 14. p. 17. declaratur. 44. 19.	85	
Decif. 82. n. 1. & seq. p. 17. declaratur. 58. 69. & seq.	180	
Decif. 379. n. 17. p. 17. recent. declarat. 48. 264. & 265.	129	
Decif. 296. p. 17. declaratur. 39. 39. & seq.	237	
Decif. 99. p. 18. declaratur. 48. 264.	83	
Decif. 347. p. 18. declaratur. 33. 214.	237	
Decif. 547. n. 7. & 8. & decif. 623. n. 9. & seq. par. 18. notantur. 44. 443.	13	
Decif. 68. & 165. p. 19. recent. declaratur. 39. 39. & seq.	156	
Decif. 308. n. 18. & seq. p. 19. revocatur in dubium. 33. 157.	83	
Bichius decif. 281. revocatur in dubium. 58. 25. & seq.	10	
Decif. 609. declaratur. 46. 34. & 35.	323	
Burattus decif. 65. n. 3. fuit recessum. 34. 115.	197	
Decif. 408. n. 5. ad 8. fuit recessum. 44. 355.	26	
Decif. 640. n. 2. declaratur. 44. 596. & 597.	152	
Carillus decif. 124. n. 4. & decif. 223. reicitur. 44. 826. & seq.	178	
Cavalerius decif. 188. fuit recessum. 33. 162. & 165.	11	
Decif. 442. declaratur. 45. 66. & 68.	185	
Celsus decif. 40. n. 14. declaratur. 44. 710.	171	
Cerrus decif. 63. fuit ab illa recessum. 52. 235.	171	
Decif. 12. n. 9. & seq. reicitur. 59. 91. & seq.	274	
Decif. 157. in fine notatur. 47. 80.	322	
Decif. 409. fuit ab illa recessum. 36. 20.	218	
Decif. 600. n. 5. revocatur in dubium. 44. 18.	43	
Coccinus decif. 150. exploditur. 52. 216.	129	
Decif. 494. non est recepta. 33. 127.	274	
Decif. 939. & 957. declaratur. 36. 30.	9	
Decif. 825. n. 2. & seq. reicitur. 40. 63. 64.	44	
Decif. 1653. notatur. 41. 29. & 30.	103	
Decif. 1951. n. 36. cum duob. seq. refellitur. 57. 74.	106	
Dunozettus sen. decif. 44. reicitur. 44. 105.	306	
Dunozettus Jun. decif. 117. n. 5. revocatur in dubium. 44. 16.	135	
Decif. 210. n. 4. reicitur. 59. 270.	129	
Decif. 423. n. 11. revocatur in dubium. 56. 63. & 64.	342	
Decif. 574. n. 13. ad 20. exploditur. 52. 360. & seq.	342	
Decif. 597. n. 4. & 5. expenditur. 48. 119. ad 121.	282	
Duranus decif. 27. & 75. expenditur. 47. 80.	228	
Decif. 121. fuit ab illa recessum. 43. 85.	218	
Decif. 161. n. 5. declaratur. 59. 97. & 98.	123	
Decif. 209. n. 9. & 11. expenditur. 47. 73. & seq. pag. 311. & nu. 81. & 82.	332	
Ludovisus decif. 188. n. 8. declaratur. 44. 596. & 597.	218	
Decif. 333. & 363. fuit ab illis recessum. 44. 210. & 211.	165	
Ninot decif. 85. declaratur. 52. 61. & 62.	141	
Othobonus decif. 43. & 83. declaratur. 33. 84. ad 86.	265	
Decif. 149. laudatur. 39. 115.	6	
Pamphilus decif. 159. n. 6. & seq. declaratur. 46. 15. & seq.	83	
Decif. 319. n. 11. & 12. declaratur. 59. 303.	196	
Peutingerus decif. 228. declaratur. 33. 84. ad 86.	304	
Decif. 273. n. 2. ad 5. declaratur. 44. 778. & 779.	6	
Decif. 274. n. 24. & 25. declaratur. 44. 24.	175	
Pruius decif. 323. fuit ab hac decif. recessum. 54. 55.	130	
Putus decif. 93. n. 9. & seq. lib. 1. refellitur. 34. 69.	302	
Royas decif. 439. n. 10. revocatur in dubium. 57. 14. ad 20.	24	
Seraphinus decif. 517. declaratur. 34. 167. & 168.	313	
Decif. 794. n. 26. reicitur. 55. 74.	28	
Ubagus decif. 47. n. 9. & 10. expenditur. 34. 169.	306	
Ubalus sen. decif. 191. n. 3. declaratur. 36. 98.	28	
	49	
		DECRETUM.
		DECRETUM à Judice in contractibus minorum, ac mulierum ex Statuto Urbis debet interponi causa cognita, & examinata. 44. 239. 143
		Et interpositum sine causæ cognitione non relevat. n. 240.
		Interpositum ex falsa causa corrumpitur. n. 241.
		Etiamsi sit interpositum ex causa partim vera, & partim falsa. num. 243. 144
		Et licet falsitas causæ probaretur aliunde. n. 244.
		Secus si falsitas causæ expressa non sit principalis, nec ex ea motus fuerit Judex ad interponendum decretum. n. 245.
		Si tamen alia causa sufficiens, & vera sit expressa. n. 246.
		Non præsumitur interpositum ex falsa causa. n. 247.
		Maximè si Judex asseruit illud interposuisse causa cognita. numer. 248.
		Ostenditur tamen interpositum ex falsa causa, si fuit suppositum aliquid non verum. n. 242.
		Decretum Judicis habet præsumptionem pro se, & facit cessare præsumptionem doli, & fraudis. n. 249 & 251.
		Etiamsi interpositum sit statim in ipso contractu præsumitur præcedente cognitione causæ hoc factum. n. 252.
		Si non probetur concludenter contrarium ibid. num. 250. & num. 251.
		Non requiritur ex Statuto Urbis, quod Judici pro interpositione decreti constet de causa ex actis. 44. 254.
		Decretum Judicis interpositum in contractu facit, quod assertiones in illo emissæ per minores, vel mulieres præsumantur veræ. n. 256. & 257.
		Et quod causa expressa sit vera, & talis, qualis à statuto exigitur. num. 258.
		Præcipue quando decretum est interpositum cum auctoritate Consanguineorum, & Curatoris. n. 259.
		Et si concurrat etiam præsumptio pro causa narrata. n. 260.
		Præsumptio pro decreto Judicis cessat, si contractus sit ex aliquo capite nullus. n. 262.
		Ex quo statutum pro validitate contractus requirit copulative omnes solemnitates ab eo præscriptas. n. 263.
		Nec decretum Judicis facit præsumere alias solemnitates. numer. 264.
		Et si sit interpositum ex falsa causa nec habet præsumptionem pro se. n. 267.
		Idem si causa expressa sit inefficax. n. 265.
		Decretum Judicis non supplet defectum causæ. n. 266.
		Nec pro decreto Judicis præsumitur, quando ille habet interesse in contractu. n. 268.
		Nec quando fuit interpositum in contractibus Infantium præsentium sine auctoritate eorum Tutoris. n. 270. 145
		Nec in interposito à Judicibus Pedaneis inferioribus. numer. 271.
		Et præsumptio, quam habet pro se decretum Judicis tollitur aliis præsumptionibus contrariis. n. 272.
		Decreti Judicis defectus desumitur ex Instrumento, in quo illud non reperitur interpositum, licet Judex fuerit præfens. 44. 273.
		Decretum non potest probari, nisi per solam scripturam. num. 274.
		Decretum positum cæteratum in imbrevisatura Instrumenti, & non extensum, quando possit extendi. numer. 275. 276. & 277.
		Decretum Judicis genericè in contractu interpositum extenditur ad omnia in contractu expressa. n. 278.
		Secus si fuerit expressum solum super aliquo actu particulari in Instrumento comprehenso. n. 279.
		Non extenditur ad incidenter asserta in contractu, ut si minor, vel mulier in illo se asseruerint hæredes. n. 280.
		DECRETA A QUIBUS, ET QUO TEMPORE INTERPONANTUR.
		INTERPONANTUR per Judices ordinarios loci contractus. 44. 281. 145
		Et in alienatione bonorum stabiliu minoris requiritur decretum Judicis loci, ubi bona existunt. n. 282.
		Et quando sufficiat decretum Judicis loci domicilii etiam quoad alienationem bonorum alibi existentium. n. 283.

Index Materialium.

Secus quoad bona existentia in alieno Principatu, si Princeps exterus, illius Judices, vel partes contradicant. num. 284. & 285.
 Decreta voluntariæ Jurisdictionis Romæ interponuntur per Judices Ordinarios expressos à Reformat. Pauli V. n. 286.
 Et etiam per Capitaneum Appellationum, & Judicem maleficiorum Curia Capitolii n. 287.
 Et in Curia Burgi cumulativè per illius Judicem, non autem privativè quoad alios Judices ordinarios Urbis 44. 287. & 288.
 Decreta pro pauperibus interponunt gratis in Urbe nedum Advocatus Pauperum, verum omnes alii Judices Ordinarii. num. 289.
 Decreta non possunt interponi in diebus festivis de præcepto. num. 194. 146
 Secus in diebus festivis ex devotione. n. 294.
 Possunt interponi in diebus festivis de præcepto, si agatur favore carcerati. n. 295.
 Prout si immineret necessitas actus gerendi. n. 296.

DESERTIO.

DESERTIO appellacionis cessat, si commissio pervenerit ad bancum Curforum intra triginta dies terminum Juris dictum ad redeundum pro Apostolis. 54. 27. 300
 Etiam si non sit præsentata Judici. n. 28. 301
 Non cessat desertio, ex quo fuerit retenta commissio in banco Curforum cum nihil Transeat Cardinalis Præfecti Signature. 54. 42.
 Contraria opinio adducitur. n. 43.
 Et quando una, vel alia opinio sit recipienda. num. 44. & 45.
 Desertio evitatur ex qualibet diligentia facta pro commissione causæ. n. 48.
 Et si fuerit factus recursus ad Signaturam intra decem dies pro habenda commissione, quando causa non erat appellabilis. 54. 49.
 Desertio si non fiat reditus pro Apostolis, quando intret vide Apostoli, & etiam Terminus.
 Sententia prolata super desertione causæ dicitur interlocutoria. 55. 33. 304

DETERMINATIO.

DETERMINATIO respiciens plura determinabilia æqualiter illa determinat. 33. 259. 17
 Licet inter unum, & aliud determinabile adsit diversa, ac major ratio. 33. 260.

DICTIO.

DICTIO A præposita tempori denotat tempus immediatum. 56. 53. & 54. 309
 Dictio A, vel Ab ponitur pro post. 53. 4. 296
 Dictio Aliquis homo est universalis, & prolata in genere masculino comprehendit fœmininum. 47. 37. & 38. 216
 Dictio Aut ponitur inter diversa 29. 3. 239
 Dictio Circiter importat etiam quartam partem minus arbitrio Judicis. 34. 38. & 39. 23
 Dictio citra præjudicium stat pro sine præjudicio. 300. 302. 94
 Dictio dumtaxat est taxativa, & præcisè negativa ultra expressa. 59. 350. 346
 Non excludit ea, quæ sunt de natura rei, consecutiva, ac ejusdem rationis. n. 353. 397
 Dictio eandem significat identitatem in omnibus, & per omnia. 44. 835. 836 & 838. 178
 Dictio forsan exprimit conceptum dubium. 62. 140. 393
 Dictio gradatim, & in perpetuum importat tempus remotissimum. 36. 258. 56
 Dictio nihil est universalis negativa. 52. 396. 284
 Dictio nihil à Signatura apponitur in variis rescriptis, vide Rescriptum.
 Dictio nisi importat formam, & conditionem. 50. 6. 243
 Dictio omnino est præcisa. 50. 7. 243
 Dictio prædictis refertur solum ad personas supra nominatas, & non extenditur ad alias. 39. 100. 87
 Dictio prout est relativa, restrictiva, & conditionalis. 60. 74. pag. 353
 Dictio quancumque nullam restrictionem admittit. 35. 6. & 7. pag. 34
 Dictio semper importat omnem casum, & omne tempus. ibid. num. 5.
 Dictio supradictis refertur solum ad personas supra nominatas, & non ad alias. 39. 100. 87
 Et comprehendit etiam filios, in conditione positos supra nominatos. 36. 72. 46
 Dictio tantum est exclusiva aliorum. 40. 6. 105

DIES.

DIES termini non computatur in termino. 53. 1. 296
 Constant, ad Stat. Tom. II.

Et statuto mandante appellari intra octo dies à die sententiæ, dies sententiæ non computatur in termino, sed stat exclusivè. num. 2.
 Et tunc computatio temporis fit à die sententiæ exclusivè. num. 3.
 Et dies termini multò minus computatur in termino, quando agitur de materia odiosa. n. 5.
 Dies prolata sententiæ in termino decem dierum dato ad appellandum de stylo Curia, & Status Ecclesiastici non computatur. n. 6.
 Et dies sententiæ stat exclusivè à decem diebus. num. 7. ad 10.
 Et idem ex Statuto Urbis. n. 11.
 Dies solutioni adiecta interpellat ad solutionem ea elapsa. 34. 12.

DILATIO QUINQUENNALIS.

DILATIONIS quinquennalis usus proscribitur sub Innocentio XI. ex sensu ejus Auditoris. 50. 3. 243
 Sed cum sit remedium legale non potest tolli per Auditorem Papæ. n. 4.
 Ex statuto Urbis talis dilatio non conceditur, nisi probetur defectio ob fatalia damna, ac calamitates incurfas. num. 5. 6. & 7.
 Et non conceditur dilatio debitoribus eorum culpa decoctis. num. 8 & 9.
 Dilatio dum conceditur ex voluntate creditorum, non requiritur probatio infortuniorum. n. 10. & 11.
 Dilatio à majori parte creditorum ut possit concedi requiritur probatio crediti veri, & in majori summa. numer. 12. & 13.
 Et major pars creditorum consideratur non respectu numeri, sed crediti. n. 14. 244
 In majori parte Creditorum considerantur consanguinei debitoris illius creditores, qui etiam præferuntur in concedenda dilatione. n. 15.
 Et in æquali numero creditorum dissentientium, vel consentientium dilationi, hi præferuntur. n. 16.
 Sed credita debent esse vera, non conficta. n. 17.
 Exceptiones contra credita illorum, qui consentiunt dilationi possunt opponi à concreditoribus. n. 18.
 Credita quomodo debeant esse probata, ut considerari possint pro majori parte in concedenda dilatione. n. 19.
 Possunt probari etiam per scripturas privatas, si cesset suspicio antitaxæ. n. 20.
 Et ex statuto Urbis connumerantur etiam Credita sine hypotheca. 50. 23. & 24.
 Credita non jurata non præferuntur juratis in concedenda dilatione. n. 25.
 Secus ex statuto Urbis. n. 26.
 Non connumerantur creditores in diem, & qui non habent actionem de præsentis in majori parte creditorum. num. 27.
 Et creditores ad effectum concedendæ dilationis dicuntur illi, quibus nulla obstat exceptio. n. 28.
 Et major pars potest in concessione dilationis præjudicare etiam doti. n. 29.
 Ut major pars creditorum possit præjudicare minori in concessione dilationis quinquennalis requiritur, quod collegialiter illam concedant. n. 30. & 31.
 Et contraria opinio reicitur. n. 32.
 Et potest separatim, & non collegialiter concedi, si adsit in loco consuetudo illam concedendi sine tali Congregatione collegiali. n. 33. 245
 Consuetudo tamen debet probari. n. 34.
 Et dilatio debet concedi compilato processu, & non cum simplici folio subscripto à majori parte creditorum. n. 35.
 In concessione dilationis major pars potest præjudicare minori, si præcessit libellus debitoris, quod alias vult cedere bonis. num. 36.
 Dilatio quinquennalis ex Statuto Urbis, non potest concedi sine cautione debitoris per fidejussores de solvendo finita dilatione, si vult evadere gestationem bireti viridis, ibid. n. 40. & seq. & num. 92. 248
 Nec major pars creditorum sine tali cautione per fidejussores potest præjudicare minori. 50. 4. & seq. 245
 Et dilatio sine tali cautione non suffragatur, etiam si debitor durante quinquennio certam summam annuam solvere promittat. 50. 69. 247
 Dilatio quinquennalis non potest concedi à Judicibus inferioribus. num. 70.
 Contrarium firmatur. n. 71 & 72.
 Ex statuto Urbis concedi potest à Collateralibus. n. 75.
 In illius concessione faciendâ à majori parte creditorum coram
 Ec 4 Judi-

Index Materiarum.

- Judices layco, Ecclesiastici non declinant jurisdictionem.* numer. 76.
- Dilatio concessa debitori, non prodest ejus fidejussori.* n. 79.
- Contrarium.* n. 78. 81.
- Dilatio concessa debitori, quod non prodest fidejussori procedit in dilatione concessa à Principe, vel fidejussor est obligatus infolidum.* 50. 82.
- Prodest tamen fidejussori quoad Creditore, qui illi consenserunt, secus quoad dissentientes.* n. 85. & 86.
- Et quando suffragetur fidejussoribus.* 50. 91. 248
- Dilatio quinquennalis durante currunt fructus, ac usuræ.* 50. 39. 245
- Et si illi condonentur in dilatione requiritur condonatio collegialis omnium creditorum.* n. 40.
- DILATIO NON CONCEDITUR, ET NON PRODEST.**
- DILATIO secunda post primam non conceditur.* 50. 87. 248
- Vel saltem non ita de facili.* 50. 105.
- Nec dilatio finita debitor erit admittendus ad cessionem bonorum.* n. 106. & 107.
- Non suffragatur, si sit concessa sine fidejussoribus.* 50. 91.
- Non conceditur in Urbe adversus Pistores creditores pro pretio panis.* n. 93.
- Nec contra Aromatarios Urbis pro pretio medelarum.* numer. 94.
- Et nullibi adversus creditores ex causa pretii commextibulum.* 50. 95.
- Sive commextibilia vendita sunt in foro, sive extra illum.* numer. 96.
- Nec datur adversus creditores ex causa pensionum Domus.* numer. 97.
- Nec contra debitum alimentorum.* n. 98.
- Nec adversus debitum, ex causa depositi, vel schedulæ Pagherò.* n. 98. & 99.
- Nec contra mercedem debitam famulis, ac artificibus.* numer. 100.
- Nec adversus debitum Fiscale, & Collectarum ibid.* numer. 161. & numer. 162. 252
- Secus si debitum Fisci sit ex causa contractus.* 50. 103. 148
- Nec concessa debitori competit ejus hæredi beneficiatio.* numer. 103.
- Non suffragatur concessa à majori parte creditorum cum fraude, & tunc minor pars potest appellare.* n. 104.
- Nec potest concedi quoad personam tantum, & non quoad bona.* n. 108.
- Dilatio quinquennalis in quibus differat à cessione bonorum.* numer. 109.
- De dilatione quinquennali concessa à majori parte Creditorum, vel à Principe.* 50. 115. 149
- DILIGENTIÆ.**
- DILIGENTIÆ pro committenda causa appellationis censetur factæ ex fide præsentatæ commissionis intra decem dies.* 54. 50. 301
- Et ex tali præsentata terminus ad committendam causam appellationis censetur prorogatus ad alios 30. dies.* n. 51.
- Vide etiam Descriptio, & Appellatio.*
- DISCRETIVA.**
- EX discretivo modo loquendi arguitur diversitas voluntatis.* 33. 255. & annot. 45. n. 200. 193
- DISPENSATIO.**
- DISPENSATIO est odiosa, & strictè venit intelligenda.* 38. 39. 69
- Dispensatio facta super illegitimitate non est restitutio facta natalibus, sed solum habitatio quoad aliqua.* 38. 32.
- Dispensatio non est, sed vera legitimatio, si facta sit cum plena restitutione natalium.* 38. 109. & 110. 71
- DOCTOR.**
- DOCTORI attestanti de consuetudine creditur si sit versatus in loco.* 44. n. 316 pag 150 & n. 567.
- Prout si agatur de Doctore Celebris in loco versato.* 44. 571.
- Et si consuetudo sit aliunde adminiculata.* 44. 568. 163
- Vel agatur de consuetudine interpretativa.* 44. 571. 164
- Doctores loquentes in terminis sunt allegandi, & non regulæ generales.* 63. 241. 408
- Doctores dictum in terminis, non habens contradictorem, dicitur calus legis.* n. 242. 244. & 245.
- Doctores recedentes à doctrinis punctualibus ob argumentationes generales se involvunt, ut pulli in stipula.* n. 246.
- Et Doctores in terminis omnino sequendi sunt.* n. 247.
- Secus si habeatur legem, glosam, vel rationem in contrarium.* numer. 248.
- Et Doctores loquentes in puncto præferuntur aliis generaliter loquentibus etiam si essent mille.* 39. 209. 95
- Doctoribus sibi variis, & contrariis, uti testibus vacillantibus non est credendum.* 63. 249. & 250. 408
- Doctor in loco ubi materiam melius disputat est attendendus.* n. 251. & 252. 409
- Et Doctor varius est præferendus in illa opinione, quam pluries tenuit.* n. 253.
- Vel tali casu est sequenda opinio humanior.* n. 254.
- Doctorem autoritas in magno numero non est alleganda.* numer. 255.
- Doctorem dicta debent intelligi juxta leges, autoritates, ac rationes, quas allegant.* n. 256. & 257.
- Doctoribus loquentibus per transenam parum est deferendum.* numer. 258.
- Doctoribus, qui scripserunt per modum repertorii, & per additionem non est multum deferendum.* n. 259.
- Doctoribus loquentibus etiam per verbum *foras* deferendum est.* 63. 260.
- Doctoribus distinguuntibus magis credendum est.* n. 261.
- Doctores generaliter loquentis dictum debet intelligi secundum dicta Doctorum distinguuntium.* n. 262. & 263.
- Doctores referentes duas opiniones videntur residere in ultima.* nu. 264. & 265.
- Et quando secus.* n. 266 & 267.
- Doctorem opinio communis, vide *Opinio*.*
- Doctores scribendo debent allegare legum autoritates.* 63. 207. 407.
- Doctore aliquid dicenti, vel scribenti sine lege, vel ratione non creditur.* n. 208.
- Doctor, si deficiat lex, debet allegare rationem, cum hæc non sit minoris auctoritatis ipsa lege.* n. 209.
- Et licet arguere à ratione naturali, nec tunc intrat dictum, etructurimus sine lege loqui.* n. 210.
- Et deficiente lege sola rationis naturalis allegatio sufficit.* numer. 211.
- Vide Ratio.**
- Doctores, & Advocati scribendo possunt allegare etiam rationes debiles, præcipue in Tribunalibus Collegialibus.* nu. 215. & 216.
- Si foveat bonum jus, possunt etiam cum versutiis procedere, dummodo falsa non allegent.* n. 217.
- Debent, deficiente lege, vel ratione in puncto, allegare glosas.* 3. 218. 408
- Doctores antiqui magis æstimandi, & qui, quam moderni.* 63. 230. 231. & 234
- Doctores antiqui videbant bonos textus, & glosas.* n. 232.
- Et tres Doctores moderni vix æquiparari possunt uno Doctore antiquo.* n. 233.
- Doctores antiquos Rota plurimi facit.* n. 234.
- Doctores moderni & ipsi considerandi.* n. 235.
- Doctoribus in lecturis magis credendum, quam in consiliis.* numer. 236.
- Et magis in tractatibus, quam in consiliis.* n. 237.
- Contraria opinio refertur.* n. 238.
- Prior opinio est verior.* n. 239. & 240.
- Doctoribus consulentibus tunc deferendum, quando scripserunt pro veritate, vel ostenditur, juxta eorum scripta fuisse judicatum.* n. 240.
- Et Doctore scribenti tanquam Advocato parum credendum est.* 44. 326. 150
- Doctores, vide aliqua *Advocatus*.*
- Doctor debet scire ea, quæ sunt juris, & quæ ad ejus munus spectant.* 63. 171. 405
- Doctor etiam minor non restituitur adversus ea, quæ in jure consistunt.* ibid. n. 172. & annot. 44. 507. 159
- Potest allegare nullitatem contractus gesti ab ipso uti minore sine solemnitatibus statuti.* 44. 506.
- Et Doctore minori circa ignorantiam factorum suffragatur minor ætas.* 44. 148. 137
- DOCTORES LAUDATI, REPROBARI, VEL DECLARATI.**
- ACTOLINUS* resol. 73. n. 4. refellitur. 36. 97. & 98. 49
- Resol. 78. n. 4. & seq. expungitur.* 41. 57. & 58. 108
- Affilius* decis. 288. n. 3. reprobat. 50. 110. 248
- Alto gradus Jun.* contr. 78. reicitur. 33. 38. & 39. 4
- Ancharanus* conf. 273. approbatur. 33. 157. 11
- Andreas* contr. 68. n. 22. refellitur. 36. 97. & 98. 49
- Contr. 245. n. 3. & 4. exploditur.* 63. 140. & 141. 403
- Cont. 390. reprobat. 46. 126. & seq.* 204
- Ansaldo* conf. 62. & conf. 63. n. 1. & seq. improbat. 52. 539. & 549. 291
- Anthonius Maceratus.* var. resol. lib. 2. resol. 11. n. 25. reicitur. 44. 406. 154
- Var. resol. lib. 2. resol. 28. expungitur.* 38. 99. & 100. 71
- Lib. 2. resol. 3. n. 19. reprobat. 44. 651. & 652.* 167
- Ar.

Index Materiaram.

<i>Argilas</i> vot. 2. post decif. Rembold. exploditur. 56. 55. & seqq. pag. 310	Ad stat. 186. litt. A. notatur. 56. 17. 308
<i>Baldus</i> conf. 245. in fine lib. 2. reprobatur. 42. 77. pag. 116	Ad dict. stat. 186. n. 7. & seq. exploditur. 56. 28. & seq. 308
Conf. 474. lib. 3. reiiicitur. 34. 151. & seq. 27	Ad stat. 191. n. 138. refellitur. 57. 68. & 69. 315
In l. sancimus n. 21. C. de Judi. non est receptus. 59. 160. 336	<i>Erancus</i> decif. 559. reiiicitur. & declaratur. 35. 95. & 96. 40
In Auth. generaliter num. 7. & seq. C. de Episc. & Cleric. refellitur. 59. 135. 334	<i>Gabriel</i> conf. 15. n. 37. & seq. lib. 1. reiiicitur. 40. 49. 102
<i>Barbosa</i> in l. si cum dotem §. transgrediamur. n. 40. ad 43. declaratur. 33. 193. 12	Conf. 16. lib. 1. reprobatur. 33. 165. 11
In l. sicut n. 101. cum duobus seq. C. de præscript. refutatur. 63. 140. & 141. 403	Conf. 49. n. 7. lib. 1. refellitur. 55. 7. 303
<i>Baronius</i> de effectu minoris ætatis effect. 10. declaratur. 44. 581. ad 584. 164	Conf. 9. lib. 2. exploditur. 44. 40. & 41. 130
<i>Bartius</i> decif. 56. per totam notatur. 50. 79. & 80. pag. 247	Conf. 96. n. 19. lib. 2. reprobatur. 36. 97. & 98. pag. 49
<i>Bellonus</i> conf. 74. declaratur. 39. 135. 89	Conf. 131. n. 5. lib. 2. improbat. 50. 40.
<i>Boccaccius</i> ad const. March. glol. 2. n. 65. reiiicitur. 44. 825. & seqq. pag. 178	<i>Galvanettus</i> ad stat. Urb. 141. §. an ista declaratur. 35. 15. ad 17. pag. 35
Glol. 9. n. 31. ad 38. expungitur. 44. 651. & 652. pag. 167	Ad stat. 143. in fine reprobatur. 36. 17. 43
<i>Bondenus</i> colluct. legal. 3. n. 16. & seq. reiiicitur. 35. 37. 36	Ad stat. 151. limit. 33. declaratur. 44. 496. 159
Idem colluct. legal. 38. n. 22. ad 39. redarguitur. 44. 833. ad 840. 178	Ad dict. stat. 151. verf. vigesimo sexto reiiicitur. 44. 593. & 594. pag. 165
Colluct. legal. 38. n. 54. & seqq. tom. 1. exploditur. 44. 825. & seq. ibid. 210	Ad stat. 152. verf. septimo non procedit. reiiicitur. 45. 39. ad 41. 183. & seq. 306
Ead. colluct. n. 65. & seq. confutatur ibid. n. 81. & seq. 345	Ad stat. 180. n. 10. & 20. reprobatur. 55. 80. 306
<i>Borigninus</i> , vide <i>Cavalcantus</i> .	Ibid. n. 30. il. 2. & seq. reiiicitur. 55. 84. 328
<i>Cancerius</i> var. resol. p. 1. cap. 15. n. 45. & 46. expenditur. 48. 207. ad 210. 233	Ad stat. 196. n. 10. & seq. refutatur. 59. 31. 308
Par. 3. cap. 17. n. 296. reiiicitur. 59. 308. 417	Ad stat. 186. n. 40. verf. usus intellexit. notatur. 56. 17. 3
<i>Cappuccius</i> in praxi tom. 2. cap. 2. artic. 1. n. 91. & seq. notatur disc. unic. 102. 417	De condit. & demonitr. p. 2. cap. 1. q. 97. reiiicitur. 36. 17. 241
<i>Carocius</i> decif. seu cas. 19. n. 22. reiiicitur. 42. 72. ad 77. 115	<i>Gratianus</i> decif. 152. n. 4. reprobatur. 49. 46. & 47. 295
<i>Carpanus</i> ad Stat. Mediol. cap. 413. n. 14. lib. 1. reprobatur. 37. 36. ad 41. 216	Decif. 220. per tot. reiiicitur. 52. 936. 344
Cap. 112. n. 79. lib. 2. exploditur. 48. 92. ad 94. pag. 207	Discept. 33. n. 51. refellitur. 59. 308. 102
<i>Chartarius</i> decif. lanuen. 1. declaratur. 59. 31. pag. 327	Discept. 49. improbat. 40. 53. 225
Decif. 46. n. 16. declaratur. 44. 406. 154	Discept. 52. n. 9. ad 17. exploditur. 48. 26. ad 29. pag. 153
<i>Casaregius</i> ad Stat. Genuæ d. successib. intestat. in Rubr. n. 46. ad 54. laudatur. 39. 150. 90	Discept. 108. & 152. n. 5. & 6. reprobatur. 44. 389. ad 392. 233
<i>Cavagnolus</i> ad decret. Montis Ferrat. p. 2. decret. 73. q. 9. §. 5. n. 29. refellitur. & declaratur. 39. 272. 97	Discept. 516. n. 8. & 9. declaratur. 48. 202. 158
<i>Cavalcantus</i> decif. 15. n. 13. p. 1. reiiicitur. 59. 85. pag. 332	Discept. 517. n. 19. reiiicitur. 44. 486. 150
Decif. 15. n. 34. p. 1. declaratur. 59. 103. 333	Discept. 738. n. 37. refellitur. 44. 325. & seq. 106
Decif. 31. n. 7. p. 1. impugatur. 45. 39. 40. & 41. pag. 184	Discept. 752. approbat. 41. 29. & 30. 185
Decif. 10. n. 42. & seq. p. 3. exploditur. 52. 636. pag. 295	Discept. 781. n. 10. & 54. expungitur. 45. 66. & 68. 150
Decif. 22. p. 4. reiiicitur. 34. 34. 22	Discept. 879. n. 9. reprobatur. 44. 335. & 336. pag. 165
<i>Cencius</i> de cens. q. 87. n. 31. & seqq. exploditur. & declaratur. 49. 19. & 20. 240	Discept. 975. n. 70. reiiicitur. 44. 593. & 594. 222
Q. 87. n. 40. verf. dummodo protestatio reprobatur. 49. 35. ibid. 219	Discept. 994. n. 7. & 8. reprobatur. 48. 36. 116
<i>Cinellius</i> contr. 43. n. 39. refellitur. & declaratur. 35. 95. & 96. pag. 40	<i>Gramaticus</i> conf. civil. 72. n. 5. reiiicitur. 42. 77. pag. 334
<i>Cyriacus</i> contr. 181. n. 78. & seq. declaratur. 44. 24. 130	<i>Griuellus</i> decif. 10. reprobatur. 59. 135. 119
Contr. 216. n. 21. refellitur disc. unic. n. 26. 414	<i>Grossus</i> ad const. Pragmatic. glol. 2. n. 57. & seq. refellitur. 43. 124
Contr. 542. n. 12. & 13. declaratur. 34. 222. 32	De contract. minor. inspect. 2. q. 57. n. 4. & seqq. reiiicitur. 44. 40. & 41. 130
<i>Ciraceus</i> discept. 45. n. 31. verf. cum huiusmodi additio. refellitur. 44. 796. & 797. 176	Inspect. 3. q. 12. expungitur. 44. 503. in fine. 159
<i>Colantes</i> ad Pragm. Rei frument. lib. 1. cap. 2. n. 2. reprobatur. 60. 33. 351	<i>Hermosilla</i> ad Lopez tom. 2. glol. 6. leg. 56. par. 5. tit. 5. n. 168. expungitur. 46. 126. & seq. 204
<i>Conciolus</i> ad Stat. Eugub. lib. 2. Rubr. 56. n. 25. reiiicitur. 44. 145. 146. & 147. 137	<i>Hodierna</i> in l. hac ædificati q. 5. n. 29. & seq. declaratur. 33. 218. & 219. 13
Allegat. Civil. 6. n. 21. refellitur. 44. 552. 161	<i>Hondedous</i> conf. 29. n. 103. lib. 1. reiiicitur. 36. 97. & 98. 49
<i>Cotta</i> in suis memorab. verbo masculinum exploditur. 47. 36. ad 41. 216	Conf. 1. lib. 2. reiiicitur. ac declaratur. 39. 86. pag. 87. & annot. 40. n. 49. 102
<i>Cremenfis</i> singular. 79. reiiicitur. 49. 46. & 47. pag. 241	<i>Iason</i> in l. 1. nu. 3. verf. quasdam alias ff. de nov. oper. nunciat. declaratur. 42. 111. 117
<i>Decianus</i> resp. 43. lib. 2. impugatur. 40. 28. 101	<i>Lambertengus</i> de solemnitatibus & c. glol. 3. verbo nec in donatione causa mortis. n. 2. & seq. reiiicitur. 44. 593. & 594. 165
<i>Decius</i> conf. 67. reiiicitur. 33. 192. & 193. 12	<i>Leoncillus</i> decif. 46. n. 12. & 13. expungitur. 48. 189. ad 191. 232
Conf. 589. declaratur. 39. 204. & seqq. 94	<i>Leotardus</i> de usur. q. 28. nu. 29. refellitur. 34. 34. pag. 22
<i>Diana</i> oper. moral. tom. 6. tract. 5. resol. 32. nu. 4. notatur. 50. 83. & 84. 247	<i>Carolus Antonius de Luca</i> ad Franch. decif. 559. refellitur. 35. 95. & 96. 40
Idem tom. 6. tract. 5. resol. 4. reiiicitur. 50. 188. & seq. 253	<i>Cardin. de Luca</i> de dot. disc. 133. declaratur. 33. 257. 16
<i>Eugenius</i> conf. 92. n. 12. & seq. lib. 1. refellitur. 51. 30. 259	De dot. disc. 161. n. 19. reiiicitur. 34. 46. 23
<i>Farinaccius</i> q. 109. n. 8. & seq. reprobatur. 44. 486. pag. 158	De fideicom. disc. 75. n. 3. & seq. notatur. 36. n. 31. pag. 44. & n. 64. ad 66. 45
<i>Fenzonius</i> ad Stat. Urb. 141. nu. 28. & seq. reiiicitur. 35. 17. ad 22. pag. 35	De fideicom. disc. 79. advertitur. 36. 70. 101
Ad dict. stat. 141. numer. 45. reprobatur. 35. 29. ad 31. pag. ibid. & seq. 62	De credit. & debit. disc. 130. n. 9. & 10. dispungitur. 48. 63. ad 67. pag. 225
Ad stat. 143. n. 8. & seq. improbat. 37. 6. 115. & seq. 141	De credit. & debit. disc. 146. reprobatur. 45. 18. & seq. 183
Ad stat. 148. n. 3. refellitur. 42. 72. ad 77. 184	De hærede disc. 15. refellitur. 44. 881. & 882. pag. 180
Ad stat. 151. n. 30. & infra laudatur. 44. 212. & 213. 215	De alien. & contract. prohib. disc. 35. numer. 6. notatur. 44. 496. pag. 159
Ad stat. 152. n. 59. ad 64. exploditur. 45. 47. & 48. 215	De success. ab intest. disc. 4. declaratur. 39. 135. pag. 89
Ad stat. 157. n. 20. expungitur. 47. 12. & 13. 215	Ibid. disc. 15. num. 6. & seqq. laudatur. 39. 37. & 39. pag. 83
Ad stat. 157. n. 4. & 5. redarguitur. 47. 73. & seq. pag. 215	De Regal. disc. 44. & 45. reprobatur. 60. 251. 252. & 253. 364
Ad stat. 158. n. 78. refellitur. 48. 63. ad 67. 215	De Regal. disc. 65. nu. 17. reiiicitur. 46. 175. ad 179. 206
Ad stat. 180. n. 40. ad 53. laudatur. 55. 41. 305	Disc. 36. de usur. refellitur. 46. 258. 211
	<i>Lucidorus</i> de illegitim. in prælud. n. 3. & seq. exploditur. 37. 8. & 9. 62
	<i>Ludovicus</i> decif. Perus. 64. n. 21. reiiicitur. 50. 199. & 200. 253
	<i>Maceratenfis</i> , vide supra hic <i>Antoninus</i> .
	<i>Manfredus</i> ad Capic. Latr. decif. 134. numer. 29. & seq. refellitur. 45. 83. & seq. 187
	<i>Marfius</i> consul. 32. n. 55. & 56. reiiicitur. 44. 725. pag. 171
	Consult. 124. & 125. refellitur. 39. 158. 90
	<i>Mantica</i> de tacit. lib. 14. tit. 35. n. 26. exploditur. 51. 30. 259
	Diff.

Index Materiarum.

<i>Diſt. tit. 35. n. 14. reſcitur. 50. 40.</i>	ibid.	<i>Decif. 5. declaratur. 48. 179. & 180.</i>	232
<i>Maſcotsus var. reſol. lib. 1. cap. 28. nu. 11. & ſeqq. reprobatur. 35.</i>	40	<i>Decif. 174. declaratur. 48. 127. & ſeq.</i>	229
<i>101. & 102.</i>	228	<i>Theſaurus Jun. quæſt. forenſ. 14. lib. 2. defenditur. 46. 258. & 259.</i>	211
<i>Cap. 67. n. 17. & 18 lib. 2. reprehenditur. 48. 112. pag.</i>	225	<i>Theſaurus Sen. decif. 182. reſellitur. 50. 174. 175. pag.</i>	252
<i>Cap. 67. n. 20. ad 24. reſcitur. 48. 63. ad 67.</i>	188	<i>Thomatus decif. 36. reprobatur. 53. 7. ad 10.</i>	296
<i>De Marinis quotid. reſol. lib. 1. cap. 145. n. 26. ad 28. declaratur.</i>	158	<i>Decif. 88. n. 48. reſcitur. 44. 890. & 891.</i>	180
<i>45. 100.</i>	241	<i>Decif. 118. n. 3. reſellitur. 44. 406.</i>	154
<i>In obſerv. ad Reverter. decif. 127. n. 7. declaratur. ibid.</i>	333	<i>Decif. 239. n. 4. reſellitur. 34. 115.</i>	26
<i>Marta Vot. Piſan. 87. declaratur, & notatur. 59. 106. 107. &</i>	167	<i>Thorus Vot. decif. 28. tom. 2. declaratur. 45. 110. pag.</i>	188
<i>108.</i>	76	<i>Tondutus reſol. civil. cap. 182. num. 2. & ſeqq. declaratur. 48. 302.</i>	232
<i>Vot. 136. declaratur. 44. 455. & 456. pag. 156. & ibid. nu. 480. &</i>	49	<i>Ibid. n. 9. ad 11. declaratur. 48. 103.</i>	228
<i>481.</i>	187	<i>Tortus ad Stat. Pap. Rubr. 43. num. 51. & ſeqq. declaratur. 47. 79.</i>	218
<i>Maſcardus conſul. 1327. n. 27. reprobatur. 49. 44.</i>	40	<i>Rubr. 62. n. 75. reſcitur. 43. 119.</i>	124
<i>Malius ad Caſtell. de alimen. cap. 16. n. 14. reſellitur. 44. 651. & 652.</i>	204	<i>Idem Rubr. 95. n. 174. & ſeqq. reprobatur. 39. 293. pag.</i>	99
<i>pag.</i>	193	<i>Rubr. 98. n. 88. reſellitur. 44. 145. ad 147.</i>	400
<i>Menochius conſ. 181. n. 15. reprobatur. 38. 169. pag.</i>	153	<i>Valaſcus conſult. 25. n. 24. reprobatur. 63. 73 & ſeq.</i>	403
<i>Conſ. 1080. n. 5. exploditur. 36. 97. & 98.</i>	171	<i>Conſult. 125. n. 14. reſcitur. 63. 140. & 141.</i>	247
<i>Molſeſus conſ. 4. n. 24. & 25. reſcitur. 46. 86. & ſeq.</i>	244	<i>Vivius decif. 38. reſutatur. 50. 73.</i>	204
<i>Michalorus de fratr. p. 3. cap. 4. n. 25. & 29. reſcitur, ac declara-</i>	4	<i>Urceolus conſult. forenſ. 3. nu. 41. & ſeq. impugnatur. 46. 132.</i>	59
<i>ratur. 35. 95. & 96.</i>	49	<i>Xammar rer. judicat. p. 1. definit. 13. n. 21. & ſeqq. exploditur.</i>	337
<i>Noquerolus allegat. 18. n. 32. & 33. impugnatur. 46. 136. & ſeqq.</i>	164	<i>Zacchias de ſalar. q. 52. n. 105. reſellitur. 63. 25. pag.</i>	398
<i>pag.</i>	154	<i>Quæſt. 109. n. 16. & ſeq. reſcitur. 63. 73. & ſeq. pag.</i>	400
<i>Pacificus de Salvian. interdict. inſpect. 3. cap. 2. num. 360. reſellitur</i>	158	<i>Zaulus ad ſtat. Favent. Rubr. 25. lib. 3. n. 59. & ſeq. laudatur. 33. 157.</i>	10
<i>41. 52.</i>	171	<i>Lib. 4. Rubr. 41. n. 15. reſcitur. 60. 265.</i>	364
<i>Panciroſus conſ. 187. reprobatur. 45. 205.</i>	204	<i>Doctores, ac perſonæ variæ laudatæ ob doctrinam, vel munera</i>	
<i>Panimolla decif. 3. n. 28. exploditur. 34. 173. & 174.</i>	193	<i>benè geſta, vide Perſona.</i>	
<i>Diſt. decif. 3. n. 29. reſellitur. 48. 26. ad 29.</i>	153		
<i>Decif. 53. annot. 2. n. 5. & 6. reſcitur. 44. 310. pag.</i>	158		
<i>Ibid. n. 3. & 4. notatur. 44. 386.</i>	153		
<i>Decif. 53. annot. 7. notatur. 44. 724.</i>	171		
<i>Parifus conſ. 100. n. 5. lib. 3. reſcitur. 50. 33.</i>	244		
<i>Paschalius de patr. poteſt. p. 1. cap. 6. n. 18. declaratur. 45. 110.</i>	188		
<i>Peregrinus decif. Patau. 154. n. 2. & ſeq. reſcitur. 33. 38. 39. & 40.</i>	4		
<i>pag.</i>	49		
<i>Petra de fideicom. q. 9. n. 227. reſcitur. 36. 97. & 98.</i>	164		
<i>Picus ad Stat. Urb. gloſ. 7. n. 96. ad 100. declaratur. 44. 581. ad</i>	395		
<i>584.</i>	154		
<i>Pigantius ad Stat. Ferrar. Rubr. 66. n. 50. notatur. 55. 43.</i>	ibid.		
<i>Idem Rubr. 90. n. 33. verſ. addo, reprobatur. 44. 409.</i>	158		
<i>Rubr. 90. n. 33. verſ. ſi tamen, reſellitur. 44. 418. & 419.</i>	165		
<i>Ibid. n. 91. declaratur. 44. 455. & 456. pag. 156. & nu. 480. & 481.</i>	204		
<i>pag.</i>	154		
<i>Rubr. 91. nu. 30. verſ. decimo amplia, reſcitur. 44. 593. & 594.</i>	219		
<i>pag.</i>	35		
<i>Pinellus de reſcind. vendit. 3. p. cap. fin. n. 43. reſcitur. 46. 126. &</i>	ibid.		
<i>ſeq.</i>	108		
<i>Posſius reſol. 28. n. 65. & ſeqq. declaratur. 44. 406. pag.</i>	101		
<i>Pratus ad Muſcatell. in prax. Civil. p. 3. §. calui ſeptimo verſ. ego</i>	255		
<i>vero redarguitur. 47. 91.</i>	157		
<i>Carolus Antonius à Puteo conſ. unico poſt conſ. Oddi. n. 41. & ſeqq.</i>	126		
<i>declaratur. 35. n. 20.</i>	364		
<i>Raudenſis conſ. 28. n. 12. lib. 3. declaratur. 35. 19. & 20.</i>	204		
<i>Redenaſcus conſ. 12. n. 18. & ſeq. lib. 1. laudatur. 41. 58.</i>	154		
<i>Conſ. 40. lib. 1. approbatur. 40. 28.</i>	108		
<i>Riccius decif. 412. p. 3. declaratur. 50. 223. & ſeq. pag.</i>	101		
<i>Rocca diſput. jur. ſelect. cap. 60. nu. 58. notatur. 43. 156. & 157.</i>	255		
<i>pag.</i>	126		
<i>Cap. 72. n. 38. & ſeq. reſellitur. 60. 251. ad 253. pag.</i>	364		
<i>Rodericus de annuis reddit. lib. 1. q. 11. n. 14. reſcitur. 46. 126. &</i>	204		
<i>ſeq.</i>	346		
<i>Romanus conſ. 270. nu. 6. & 7. & conſ. 502. declaratur. 59. 352.</i>	346		
<i>pag.</i>	35		
<i>De Roſa conſult. 29. n. 82. & ſeq. reſcitur, & declaratur. 35. 95.</i>	40		
<i>& 96.</i>	262		
<i>Revitus decif. 86. declaratur. 50. 166.</i>	33		
<i>Rubeus de valid. legal. cap. 61. n. 118. & ſeq. reſcitur. 33. 121. 122.</i>	9		
<i>pag.</i>	190		
<i>In addit. ad decif. 345. n. 14. p. 9. recen. reſellitur. 45. 154. & ſeqq.</i>	94		
<i>pag.</i>	9		
<i>Ruinus conſ. 16. lib. 3. declaratur. 39. 204. & ſeq. pag.</i>	9		
<i>Saminiatus contr. 11. n. 4. & 5. reſcitur. 33. 121. & 122.</i>	244		
<i>Sancius de induciis debitor. q. 6. num. 10. & ſeq. reſellitur. 50. 32.</i>	ibid.		
<i>pag.</i>	48		
<i>Seannarola de viſit. carcer. lib. 3. §. 1. cap. 2. num. 17. & ſeqq. re-</i>	229		
<i>probatur. 50. 32.</i>	117		
<i>Scappuccinus de Salviano interd. lib. 2. q. 23. per tot. reſcitur. 48.</i>	187		
<i>127. & 128.</i>	49		
<i>Sanſalicius decif. 379. par. 3. exploditur. 42. 113. pag.</i>	30		
<i>Soccinus Sen. conſ. 23. lib. 4. reſcitur. 45. 86. & ſeq.</i>	49		
<i>Soccinus Jun. conſ. 108. n. 7. & 8. lib. 2. reſellitur. 36. 97. & 98.</i>	12		
<i>Spada conſ. 177. lib. 3. reſcitur. 34. 180.</i>	153		
<i>Spinus conſ. 14. n. 11. exploditur. 36. 97. & 98.</i>			
<i>Surdus conſ. 150. n. 13. notatur. 33. 193.</i>			
<i>Conſ. 367. n. 18. ad 27. reprobatur. 44. 389. ad 391.</i>			

DOMUS.

DOMUS æſtimatio fit ad rationem fructuum, quos reddit. 46. 95. Sed quod æſtimetur habita ratione materiæ, formæ, qualitatibus, & quantum in loco domus talis vendi poteſt. n. 96. Æſtimatur habita ratione tam ad fructus, quam ad formam, & qualitatem ædificii ſine æſtimatione materiæ. n. 97. Romæ domus æſtimantur habita ratione fructuum ſcutorum quinquepro centenario, & ſimul materiæ, & dimidia totius ſummæ coacervatæ eſt verus illarum valor. n. 98. Præcipue ſi agatur de magnis Palatiis, & domibus conſpicuis. nu. 99. Domus vero exiſtentes in prædiis ruſticis non æſtimantur de per ſe, ſed ſolum uti acceſſoriæ. n. 100. 104. & 107. Etiamſi ſint Palatia. n. 101. & 104. Habetur tamen aliqua ratio talium domorum ad augendum valorem prædii ruſtici. n. 103. Contraria opinio reſertur. n. 104. Habetur illarum ratio, ſi domus prædii ruſtici deſerviat ad uſum dominorum. n. 105. Et ſi in ſtatuendo valore prædii ruſtici fuit domus in eo exiſtentis habita ratio, tunc non debet illi dari novus valor. num. 108.

DONATIO.

DONATIO inter virum, & uxorem eſt prohibita. 43. 12. pag. Inter patrem, & filium firmatur juramento etiam ſine meritis, vel cum meritis in illa aſſertis. 43. 52. Secus ex Statuto Urbis. n. 53. In donatione inter patrem, & filium requiritur inſinuatio. 43. & 44. Donatio remuneratoria dici non poteſt facta à Patre filiis. n. 46. & 48. Præcipue ſi merita, & ſervitia non fuere ſpecificè expreſſa. nu. 47. Et merita debent probari, cum non probentur ex aſſertione facta in donatione non inſinuata, etiam ſtante juramento. 43. 49. & 50. Et merita debent eo magis probari, ſi agatur inter Patrem, & filium. n. 51. Donationis efficacia, & vis tota conſiſtit in voluntate, & facto donantis. n. 59. Non poteſt trahi ultra cauſas in illa expreſſas. n. 60. Donatio facta occasione certi, & determinati matrimonii non requirit inſinuationem, nec ſolemnitates ſtatutarias. 43. 74. & ſeqq. Secus ſi facta ſit pro matrimonio in genere, vel hoc cauſa impulſiva ſit, non finalis donationis. n. 75. & 76. Facta à muliere non alteri mulieri, ſed maſculo occasione certi determinati matrimonii eget ſolemnitatibus ſtat. Urbis. n. 151. non autem ſtat. 149. & 150. lib. 1. 43. 77. & 79. Donatio cauſa mortis eſt improprie donatio. n. 81. Facta ex cauſa ingreſſus in Religionem æquiparatur donationi cauſa

Index Materiarum.

- causa mortis, sed non revocatur nisi in casum egressus. num. 87
- Donatio corresponsiva est quædam permutatio. 43. 95.
- Et non simplex, etiam si agatur de tacita corresponsivitate. nu. 96.
- Remuneratoria non eget insinuatione, sed sunt probanda merita. nu. 100. 104
- In donatione remuneratoria requiruntur solemnitates statuti Urbis. 151. lib. 1. n. 102.
- Vide *Solemnitates*.
- Ex donatione non insinuata donans non amittit dominium priorum bonorum. 43. 40. 121
- Donatio quando de jure, & ex Statuto Urbis sit nec ne insinuanda, vide *Insinuatio*.
- Donatio causa mortis, quæ sit à filio familias requirit consensum patris expressum de tempore donationis, quia requiritur ad integrandam personam filii. 45. 6. & 62. in fine. 184
- Contrarium tenentes referuntur. n. 62.
- Sed si fiat à filio donationis favore Patris cautius est, quod adhibeatur decretum Judicis. n. 63. 185
- Donatio an possit rescindi ex capite læsionis, vide *Læsio*.
- Et donatio facta in venditione si res plus valet quando tollat læsionem, vide *Læsio*.
- DOS QUOAD RESTITUTIONEM.**
- DOS solum Patri pro nuptiis filii debet ab eo restitui. 33. 235. pag. 15
- Non debet ab hæredibus mariti restitui, nisi post annum. 34. 241. pag. 32
- Et ex Statuto Urbis post sex menses n. 242.
- Fructus durante tali tempore non debentur viduæ, sed solum æreata. n. 243.
- Sed possunt hæredes mariti, si velint restituere dotem, hoc facere, ut se liberent ab onere alendi viduam. n. 244.
- Dos consistens in stabilibus debet restitui statim soluto matrimonio. n. 245.
- DOS CONGRUA.**
- DOS data, vel relicta ab Avo, vel Patre Filia, vel Nepti præsumitur ex Statuto Urbis congrua. 35. 23. & seq. 35
- Etiam si sit minor legitima. ibid. n. 27. & annot. 39. n. 261. 97
- Et quantitas dotis à Patre, vel Avo assignata habetur loco legitimæ. 35. 27. 35
- Dos etiam infra legitimam, inspectis qualitate personarum, ac more Regionis, potest esse congrua. n. 28.
- Secus si dos sit multum exigua. n. 29.
- Contrarium. n. 30.
- Si sit adeo exigua, ut inspecta qualitate mulieris, & consuetudine loci non possit cum illa se nubere cum viro pari, tunc, si sit infra legitimam, debet suppleri. n. 31. 36
- Extra Statutum Urbis, si alia statuta saltem generaliter hoc non prohibeant; potest peti supplementum legitimæ. num. 32.
- Si tamen læsio sit excessiva, & in tribus ex quatuor partibus. num. 33.
- Dos non est incongrua, ex quo Pater uni filia minorem dotem constituit, quam alteri. n. 34.
- Secus in fratre dotante post obitum Patris, qui debet sororibus dotem æqualem constituere. n. 35.
- Dos ex Statuto Urbis debet suppleri usque ad legitimam, si Pater, vel Avus instituerit hæredes non masculos, sed fœminas. n. 38. 30. & 40. 35. & seq.
- Prout si non agnati, vel pia causa sit instituta. n. 41.
- Dos an fuerit congrua attenditur tempus dotationis, non illud mortis Patris. 35. 36. 36
- Et annot. 39. n. 262. 97
- Dos congrua, & de paragio fœminis exclusis constituitur, inspectis qualitate mulieris, mariti, filiorum, & patrimonii quantitate. 39. 255. ad 257. pag. 96
- Dos in Urbe ex Conit. Sixti V. non debetur ultra scuta 5500. nu. 258.
- Dos congrua pro moniali qualis sit. 39. 263. ad 268. 97
- Et quando monialis efficienda est nobilis, debet constitui dos major dari solita Monasterio nobili. n. 266. ad 268.
- Etiam si agatur de dote succedente loco legitimæ. 35. 36. 35
- Dotis congruæ supplemento favore mulieris, quando est locus, etiam si illud mulier vivens non petierit, transmittit favore hæredum. 35. 54. 37
- Dos data vel relicta à Patre, vel Avo præsumitur congrua, & quando secus, vide etiam *Stat. Urb.* 141.
- DOS SUCCEDIT NEC NE LOCO LEGITIMÆ.**
- DOS ex Stat. Urbis 141. succedit loco legitimæ. 35. 58. & 59. pag. 38
- Secus ex stat. Urbis 145. ibid. n. 60. & 61. & n. 81. 39
- Succedit loco legitimæ, quando statutum excludit fœminas propter masculos principaliter, secus si propter dotem. 35. 62. & 63. 38
- Exclusis filiabus à successione censentur etiam exclusæ à legitima n. 64.
- Dos ex Statuto Bononiæ succedit loco legitimæ. n. 65. 39
- Ex Statuto Perusie pariter. n. 66.
- Ex Statuto Asculi. n. 67.
- Ex Statuto Casenæ. n. 68.
- Secus ex Statuto Civitatis Firmin. n. 69.
- Succedit loco legitimæ, quando statutum disponit. quod filia fœminæ in dotibus succedant. n. 70.
- Idem si ante delatâ successione masculis vult, quod detrahatur dos fœminarum ex universa hæreditate. 35. 71.
- Et ex quo statutum mandat dari dotem congruam. n. 72.
- Et si dos ex statuto sit arbitranda per conjunctos n. 73.
- Et quando secus, si in statuto non fiat mentio legitimæ. num. 74.
- Succedit loco legitimæ ad omnes effectus, si ex statuto dos congrua, & competens danda sit. n. 75.
- Idem si dos sit constituta corresponsivè ad renunciationem faciendam bonis paternis, & maternis, etiam ex capite legitimæ ad omnes effectus, si ex statuto dos congrua, & competens danda sit. n. 76.
- Et tunc dos dicitur subrogata loco legitimæ, ac bonorum renunciatorum. n. 77. & 78.
- In dubio est facienda interpretatio, quod dos succedat loco legitimæ. n. 79.
- Dos non succedit loco legitimæ, si fœminæ sint exclusæ non propter dotem, sed propter masculos. n. 80.
- Idem si fœminæ per statutum sint exclusæ à legitima, ac ejus supplemento. n. 82.
- Idem si fœminis exclusis sit reservata dos, quando nubent, & interim quod ali debeant. n. 82.
- Etiam si tali casu dos sit à Patre legata, nam si filia decedat innupta, talem dotem legatam non transmittit. n. 84.
- Cum testator tali casu censeatur se conformasse cum statuto. n. 85.
- Secus si dos legata sit sub nomine, ac titulo legitimæ, nam tunc illam transmittit. n. 86.
- Idem si dos titulo institutionis fuerit legata, etiam non expresso illo legitimæ. n. 87.
- Contraria opinio refertur. n. 88.
- Succedit pariter legatum dotis factum à Patre loco legitimæ, si mandavit, quod statim solvatur. n. 89.
- Dos non succedit loco legitimæ quando statutum vult, quod fœmina debeat esse contenta dote data, nec aliud possit petere etiam vigore supplementi legitimæ. n. 90.
- Succedens loco legitimæ à fœmina etiam innupta transmittitur. 35. 91.
- Et tunc semper ex illa tam ante nuptias, quam post debentur fructus. n. 92. 40
- Etiam si dos consistat in quantitate, & sit renunciatum bonis paternis, & maternis. n. 93. & 94.
- Contraria opinio declaratur. n. 95. & 96.
- DOS QUANDO GRAVARI POSSIT.**
- DOS succedens loco legitimæ non potest gravari aliquo onere. 35. 97. 40
- Etiam in terminis Stat. Urbis. 141. lib. 1. n. 98. & 99.
- Contraria declaratur. n. 100 & 101.
- In dote onus sustinetur, quando illa est constituta ex stat. Urbis. 145. lib. 1. n. 100.
- A dote succedente loco legitimæ gravamen, & onus reiiicitur ipso jure, & transit libera in hæredes mulieris. nu. 103.
- Et rejectionem oneris potest etiam opponere hæres mulieris, si hæc vivens illud expressè non approbavit. 35. 104. & 105.
- Secus si expressè fuerit per mulierem approbatum n. 106.
- Acceptatio tamen debet esse expressa, clara, & ad aliud non referibilis. n. 108.
- Et acceptatio cessat, si mulier non habuit scientiam oneris explicitam. n. 109.
- Et de dote succedente loco legitimæ potest mulier liberè disponere, non obstante quovis onere. n. 110.
- Dos in excessu legitimæ potest gravari fideicommissio, pacto reversivo, vel alio onere. n. 111. & 112.
- Excessus tamen ultra legitimam debet probari ab allegante. nu. 113.
- Excessus si sit turbidus, non potest retardari restitutio dotis hæredi mulieris. n. 114.
- Onus in dote sustinetur vivente Patre, cum tunc non debeatur legitima, secus eo defuncto. n. 115. 41
- DOS DANDA FŒMINIS EXCLUSIS.**
- DOTEM quando sufficiat offerre, & illa offerri debeat fœminis exclusis à statuto, vide *Statutum Exclusionum*.
- Dos quod à fratre non fuerit data, & ille sit in mora dotandi, debet

Index Materiarum.

debet per mulierem idem interpellari ad dotandum . 39. 236.
pag. 95
Et post interpellationem debet à Judice præfigi tempus ad dotan-
dum . n. 237.
Dotem possunt offerre creditores masculorum , & fæminas ex-
cludere . 39. 239. 96
Et si masculi dissipent hæreditatem, debent poni in tutum bo-
na sufficientia pro alimentis , & dotibus fæminarum . num.
240.
Est in arbitrio masculorum dotare fæminas , vel illas admitte-
re ad promiscuam successionem . n. 242.
Dos à fæmina innupta ex Stat. Urbis . 145. non transmittitur in
ejus hæredes . n. 249. & 250.
Secus si succedat loco legitimæ . 39. 251. & 252.
Dos reservata à Statuto fæminis exclusis propter masculos peti-
tur conditione ex statuto , jure actionis , & officio Iudicis .
nu. 253.
Et quousque fæmina dotetur habet jus reale pro dote , & ali-
mentis . n. 254.
Dos ex Stat. Urb. 141. sat est pro exclusione fæminarum , quod sit
constituta , vel relicta à Patre , vel Avo . 39. 269. & 270.
pag. 97
Dos promissa , vel relicta dicitur vera dos . n. 271.
Dos quod sit data fæminæ exclusæ per statutum, debet probari à
masculo , qui illam vult excludere . n. 273.
Contraria declarantur . n. 275. & 276.
Dos danda à masculis fæminæ exclusæ, debet dari in pecunia , &
non in speciebus 39. 278. 279. & 280. pag. 98
Secus si masculus esset impossibilitatus illam dare in pecunia . nu.
281.

DOS VARIA.

DOS quando constitui possit , à muliere , vel minore sine solem-
nitatibus statutariis , vide *Solemnitates* .
In causa dotis an detur appellatio , vide *Appellatio* .
DOS habet privilegium , ut opinio unius Doctoris pro ea sit se-
quenda . 46. 201. 207
Et dotis favor est talis , ut possit pro ratione dici , hoc est spe-
ciale in dote . n. 202.
Dotis medietas debet reservari mulieri disc. unic. n. 25. 413
Et tota secundum aliquos, si dos sit exigua . n. 26.
Contraria opinio firmatur . n. 26. 414
Dotis medietas reservatur mulieri quando pro aliis intercessit ,
secus si obligata sit in causam propriam . n. 27.
Nec reservatur in Urbe adversus Pistores . n. 28.
Nec adversus Aromatarios Urbis creditores pro summa scuto-
rum 50. n. 29.
Nec contra mercatores fundacales pro eadem summa . numer.
30.
Vide etiam circa medietatem dotis verbo *Mulier* .

E

Æ D I C T A .

Æ D I C T A , ac statuta super Annona , quando fieri possint
à Baronibus Status Ecclesiastici, vide *Barones* .
Potest fieri à Communitatibus subditis statuta super bono re-
gimine Annonæ . 60. 131. 356
Sed illorum executio non fit privativè per Priores Communi-
tatum , sed cumulativè cum illarum Gubernatoribus . 60. 132.
ad 136.
Ædicta super assignationibus , & revelationibus frumenti , &
bladorum cur fiant . 60. 300. & seq. pag. 367
Vide etiam *Frumentum*
Fiunt in Urbe per Cardinalem Camerarium , & Annonæ Præ-
fectum . n. 307.
Et ligant etiam Ecclesiasticos ibid. n. 308. & n. 312. & 313. 368
In Statu Ecclesiastico fiunt per Cardinales Legatos , Præsides
Provinciarum, ac Gubernatores locorum . n. 309.
Non possunt fieri per Iudices inferiores , non consulto Princi-
pe . n. 310.
Ædicta hujusmodi non ligant forenses , & non habitantes in lo-
co ædictorum . n. 317. 318. & 319.
Et ignorantia ædictorum in forense , & habitante extra locum
ubi publicata sunt , & in infirmo probatur eorum juramento
n. 320. & 324.
Etiam si abiens à loco ædictorum , habitaret in ejus Comitatu .
num. 321.
Et publicata in Civitate non afficiunt habitantes in Castris , &
Villis , si in illis non sint publicata , n. 322.
Debent esse publicata, & in Urbe principali, & in aliis ejus locis
nu. 322.
Ædicta hujusmodi non comprehendunt infirmos , num. 323. &
324.

Et an comprehendant minores , & quomodo illis succurratur .
60. 332. 369
Non comprehendunt frumentum retractum ex molituris . nu.
333.

Non intrant talia ædicta in portione frumenti aucta in aliqua
quantitate ex natura rei . n. 334. & seq.

Æ D I C T A P R O H I B E N T I A E X T R A C T I O N E M .

Ædicta prohibitiva extractionis frumenti sunt rationabilia . 60.
342 & 343.

Ædicta prohibentia extractionem frumenti comprehendunt
etiam farinam . 60. 412. 373

Præcipuè si in ædictis id sit expressum . n. 413.

Venit etiam Biscottus . n. 414.

Non tamen veniunt legumina . n. 415.

Nec spelta , hordeum, semen lini, ac similia . n. 416.

Secus si generaliter prohibeant extractionem tritici , & blado-
rum . n. 417.

Idem si generaliter prohibeant extractionem victualium . nu.
418.

Idem in Statu Ecclesiastico , in quo per Constitutiones Aposto-
licas remanet expressè prohibita extractio bladorum , & legu-
minum . n. 419.

A poenis infligendis contra extrahentes frumentum , & blada
quando quis excusetur . n. 420.

A E G I D I A N A .

ÆGIDIANA Constitutio est confirmata in forma specifica , &
extensa ad totum Statum Ecclesiasticum, vide *Constitutio Ægi-
diana* .

Ægidiana quoad solemnitates in contractibus minorum, vide *Sol-
lemnitates Ægidiana* , & etiam *Constitutio Ægidiana* .

ÆGIDIANA QUOAD APPELLATIONEM IN POSSESSORIO .

Ægidiana tollens appellationem in possessorio est extensa ad to-
tum Statum Ecclesiasticum . 52. 128. 270

Comprehendit quodlibet possessorium . n. 134. 7

Procedit cum terminis *l. unica C. de moment. poss.* & recipit eas-
dem declarationes, quas illa admittit . n. 135. 271

Servatur inter laycos , & in bonis laycalibus ubique in Statu
Temporalis S. R. Ecclesiæ . n. 136.

Etiam si possessorium sit terminatum per viam cedulæ sententiæ
definitivæ . ibid. n. 137. & n. 152.

At secus quando est terminata per cedulam in locis, ubi non in-
trat Ægidiana, nam tunc datur appellatio . n. 153. ad 155.

Et contrariæ auctoritates declarantur . n. 157. & seq. 272

Ægidiana respuit in possessorio appellationem , etiam interposi-
tam ad Papam . 52. 138. 271

Habet locum etiam Romæ . n. 139.

Secus in Civitate Bononiæ . n. 140.

Procedit etiam in causis Civitatis Bononiæ terminatis in Tri-
bunalibus Almæ Urbis tanquam in prima . n. 141.

Habet locum etiam in locis mediâtè subjectis Sedi Apostolicæ .
nu. 142.

Contraria opinio firmatur . n. 143. & 144.

Et quando secus . n. 145.

Habet locum in Civitate Beneventana . 52. 146.

Et in Civitate Avenionensi . n. 147.

Contraria opinio refertur . n. 148.

Hæc contraria opinio dicitur dubia . n. 149.

Et firmatur prima opinio . n. 150. & 151.

Ægidiana facit , quod Judici à quo remaneat illæsa sua Jurisdic-
tio in exequendo sententiam prolatam in possessorio . 52. 166.

pag. 272
Etiam si admisisset appellationem cum clausula *si & in quantum* .
n. 167.

Secus si sententia sit nulla, vel injusta, vel aliàs non habeat locum
Ægidiana . n. 168.

Ægidiana semper habet locum, si sententia sit valida, & justa, &
agatur inter laycos de bonis laycalibus , & in foro layco . num.
169.

Et appellans tenetur ostendere, cur Ægidiana non intret . n. 170

Ægidiana habet locum in quacunque instantia . n. 171.

Etiam si in secunda instantia sit prolatam sententia pro actore , &
in prima contra illum . n. 172.

Secus si in secunda sententia sit expressè revocata prima . num.
172.

Et intrat si prima sententia injusta non sit revocata . nu. 173. &
174.

Ægidianæ subiicitur etiam Fiscus . n. 175.

ÆGIDIANA NON HABET LOCUM .

ÆGIDIANA non intrat, si sententia excedat terminos possessorii,
& habeat complicationem petitorii . 52. 176. 272

Com-

Index Materiarum.

- Complicatio tamen petitorii debet esse facta expresse in sententia, non in solo processu. n. 177.
- Ægidiana** an intret nec ne attenditur tenor sententiæ, à qua dari debet appellatio. 25. 178. 179. & 185. pag. 273. & nu. 245. pag. 275.
- Non intrat, si in sententia sit expresse canonizatus aliquis titulus. 52. 180. 192. & 197. 273.
- Vel si quis declaretur expresse hæres, vel bona canonizentur hæreditaria. n. 181.
- Idem si in sententia fuit canonizatum etiam tacite pactum resolutivum. n. 182.
- Complicatio petitorii non dicitur adesse, quando solum illa adest in narrativa sententiæ. n. 183.
- Nec quando fuit solum deductum in processu ad colorandum possessorium, sed non expresse in sententia. n. 184.
- Ægidiana** non intrat, si contineat simul condemnationem in fructibus, & expensis. n. 186. & 187.
- Secus si talis condemnatio facta sit per caput separatum à possessorio. n. 188.
- Idem procedit in melioramentis deductis in capite separato. nu. 189.
- Ægidiana** non intrat etiam si processum sit per capita separata, quando possessorium est dependens à petitorio, & cum illo complicatum. n. 190.
- Idem si capita sint inter se connexa, & dependentia, licet materialiter separata in sententia, n. 191.
- Nec intrat quando agitur de sententia expresse revocatoria alterius. n. 194.
- Secus si per caput separatum fuerit processum. 52. 195.
- Datur tunc appellatio à capite revocationis, non à possessorio. nu. 196.
- Intrat **Ægidiana**, si facta sit solum liquidatio Arithmetica. nu. 198.
- Ægidiana** non procedit in sententia nulla, & injusta. num. 199.
- Si tamen nullitas, & injustitia sit notoria. n. 200.
- Et cessat notorietas si aliquid pro illa excludenda deducatur. nu. 201.
- Et debet de illa constare ex iisdem actis. n. 202.
- Nec sufficit probatio ex post. n. 203.
- Ægidiana** ut intret debet sententia justificari ab Actore ex iisdem actis. n. 204.
- Secus si probationes Actoris tendant ad corroborandas antiquas. n. 205. 274.
- Probationes tamen novæ fieri possunt ad effectum confirmandæ sententiæ, non ad hoc ut habeat locum **Ægidiana**. num. 206.
- Ægidiana** non comprehendit Ecclesias, Ecclesiasticos, & eorum bona. nu. 207. ad 213.
- Etiam si agatur de bonis, in quibus Ecclesia habet solum dominium directum. 52. 214.
- Etiam si de illo agatur inter solos laycos. n. 215.
- Contraria opinio rejicitur. n. 216.
- Nec habet locum inter fratres, vel socios laycos pro indiviso possidentes, cum Ecclesiasticis, vel Ecclesia. n. 217. & 218.
- Nec quando eodem libello, eadem actione, iisdemque probationibus, & defensionibus processum fuit contra laycum, & Clericum. n. 219.
- Licet postea distinctis citationibus fuerit processum. n. 220.
- Ægidiana** non intrat quando causa cœpta cum layco, & cum illo terminata, eidem successit Clericus. n. 221. & 222.
- Prout si cum bonis laycalibus commixtim petita sint bona sub directo dominio Ecclesiæ. n. 223.
- Etiam si sententia lata sit per capita separata, quando adest connexitas, & inseparabilitas iudicii. n. 224.
- Secus si adest separabilitas, & cessat connexio. 52. 225. & 226. pag. 275.
- Et separabilitas dicitur adesse, si diversæ fuerint petitiones, citationes, & diversæ sententiæ. n. 228. & 229.
- Ægidiana** non facit cessare Clericus Author laudatus veniens ad causam. n. 230.
- Secus si veniat ad causam tanquam principalis, & non adhæsivè. n. 231.
- Ægidiana** ad hoc ut non intret, non est opus, quod Judex sciat, adesse in causa Ecclesiam, vel Clericum. n. 232.
- Procedit ad effectum suspendendi executionem, non revocandi possessionem captam. n. 233. & 234.
- Talis distinctio rejicitur, & semper revocatur possessio, si in causa adsit Ecclesia, vel Clericus. n. 235. 236. & 237.
- Ægidiana** ad hoc ut non intret ex capite Clericatus, vel quod bona sint sub directo dominio Ecclesiæ, debet hoc probari. nu. 238.
- Dominium directum Ecclesiæ ad hunc effectum probatur levioribus probationibus. n. 239.
- Ægidiana**, etiam non docto de aliqua nullitate, vel injustitia, non intrat, si agatur cum Ecclesia, Clericis, vel de bonis sub directo dominio Ecclesiæ existentibus. n. 240.
- Ægidiana** non intrat in cessionario Clerici agente ad hujusmodum. 52. 241.
- Secus si tanquam emptor agat nomine proprio. n. 242.
- Ægidiana** intrat si pendente lite cum Clerico, hic renunciât Juri suo. n. 243.
- Prout si Clericus de tempore sententiæ dimisisset Clericatum. n. 244. & 245.
- Et si Clericatus supervenit tempore sententiæ **Ægidiana** non intrat. n. 246. & 247.
- Et etiam si pendente lite super bonis, hæc à Patre fuerint assignata filio pro patrimonio Ecclesiastico. n. 248.
- Ægidiana** nec intrat in Causis agitatæ in foro Ecclesiastico etiam inter laycos. n. 249.
- Ægidiana** quod deberet procedere etiam in bonis Ecclesiarum, & si ageretur inter Clericos fuit aliàs tentatum, sed non obtentum. 255. & seq. 276.
- Et Author scripsit pro continuatione antiquæ opinionis Rotæ, quod **Ægidiana** non intraret. n. 257. & seq.
- ### ÆQUALITAS.
- ÆQUALITATIS** servandæ ratio non procedit, quando unus nititur privilegio speciali, quod alteri non competit. 46. 178. pag. 206.
- Nec tunc intrat ratio correlativorum vide *Correlativum*.
- Æqualitas** in judiciis est servanda. 52. 213. 274.
- ### ÆQUIPARATA.
- ÆQUIPARATORUM** idem est iudicium, etiam in dispositione facta à testatore. 33. 258. 17.
- ### ÆQUITAS.
- ÆQUITATEM** præ oculis Rota semper habere solet. 46. 200. pag. 207.
- ### EQUES.
- EQUITES** Divi Stephani sunt privilegiati quoad bona Commendarum, non quoad bona propria patrimonialia. 60. 377. & 378. pag. 371.
- In bonis patrimonialibus nulla gaudent exemptione. numer. 379.
- ### ÆTAS.
- ÆTAS** major ex Statuto Urbis est 20. annorum 44. 55. 131.
- Ætas** tamen 20. annorum debet esse completa. ibid. n. 56. & nu. 144. 137.
- Ætas** 25. annorum tantum de jure est perfecta, & præfert perfectionem ingenii. 44. 56. 131.
- Ætas** 20. annorum à Statuto subrogata in locum ætatis 25. annorum debet esse completa. n. 57.
- Ætatem** minorem allegans debet illam probare. n. 58.
- Ætas** minor non probatur ex deputatione Curatoris alicui facta uti minori. n. 59.
- Ætas** minor ex deputatione Curatoris facta alicui uti minori deduci solum potest pro tempore deputationis. n. 60.
- Ætas** minor eo minus probatur ex deputatione Curatoris facta certo tempore pro alio tempore, si quis se majorem asseruit medio juramento. n. 61.
- Asserens tamen cum juramento se esse majorem, si sit minor potest allegare nullitatem contractus. 44. 101. 135.
- ### EXECUTIO.
- EXECUTIO** facta post intimatam cautelam est male facta, secus si cautela sit intimata post executionem. disc. unic. n. 5. 413.
- Et tertius petens revocari executionem factam ante intimatam cautelam debet ostendere, illam factam esse in propriis bonis. nu. 6.
- Executio si non est facta contra debitorem, sed contra tertium, hic illam obtinet revocari cum summaria probatione. n. 7.
- Executio contra tertium quando fieri non possit vide *Executio*.
- ### EXECUTIVE.
- EXECUTIVE** contra tertium possidentem jure domini procedi non potest disc. unic. de Gautel. Angel. n. 70. pag. 416. & num. 87. & 89. ibid. & seq.
- Etiam si titulus habitus sit lite pendente in actione personali. n. 88. 416.
- Secus si alienatio facta sit in fraudem paratæ executionis. n. 90. & 91. 417.
- Idem si alienatio facta sit titulo lucrativo, & pro debito confecto & non vero. n. 92.
- Secus si alienatio facta sit ex credito anteriori. n. 93.
- Idem si ex causa dotis. n. 94. & 95.
- Secus si de dote non constet. n. 96.
- Executivè proceditur contra tertium, in quem fuit facta alienatio pendente lite in actione reali. n. 97.
- Maximè si alienatio sit etiam suspecta de fraude. n. 98.

Index Materiarum.

EXHIBITIO.

A decreto mandante exhiberi libros, vel scripturas non datur appellatio. 52. 397.
Secus si in casum non exhibitionis, fuerit facta condemnatio ad damna, & interesse. n. 398.

EXPENSÆ LITIS EX PACTO, VEL DE JURE DEBITÆ.

Expensæ debent refici à temerè litigante. 59. 1. pag. 396
Sed peti non possunt iudicio separato, si de illis in sententia non sit facta mentio. n. 4.
Secus ex Statuto Urbis. n. 5.
Expensæ ex statuto debentur, etiam si in illis non sit facta condemnatio. n. 6.

Et ex statuto Urbis iusta causa litigandi non excusat ab expensis. nu. 7.

In expensis non petitis saltem in calculo ferendæ sententiæ Judex non tenetur condemnare, si non fuerint petitiæ. num. 9. & 10.

In expensis non petitis potest Judex condemnare. n. 13.

Ex statuto Urbis non est opus, quod illæ petantur. n. 11.

Expensæ dicuntur petitiæ per clausulam *petens sibi ius, & iustitiam ministrari*. nu. 12.

Expensarum condemnatio in sententia per Judicem omissa, non potest postea fieri ex intervallo. n. 14.

Secus eadem die prolata sententiæ. n. 15.

Sed hoc non practicatur Romæ. n. 16.

In expensis possunt ex intervallo condemnare Congregationes Cardinalium. n. 17.

Prout possunt peti ex post iudicio separato expensæ debitiæ ex conventionione. n. 18.

Expensæ debitiæ ex conventionione, & jure actionis petuntur tanquam quid ex se principaliter, & non tanquam accessorie. 59. 19. 397

Et absolutio ab expensis non importat illas debitas ex pacto. n. 20. & 21.

Nec iusta causa litigandi excusat ab expensis debitis ex conventionione. n. 22.

Secus in illis debitis vigore cautionis præstitæ de reficiendis expensis. n. 27.

Expensæ etiam debitiæ ex conventionione, vel statuto, non possunt peti iudicio separato, si Judex ab illis petitis absolverit. nu. 23.

Expensæ ex conventionione tanquam damna, & interesse contentæ sub obligatione Camerali possunt peti ex post. n. 24.

Et debitiæ vigore obligationis Cameralis semper sunt reficiendæ etiam terminata causa per transactionem. n. 25.

Expensæ debitiæ jure actionis non censentur remissæ per receptionem fortis. n. 26.

Ab expensis debitis vigore Statuti Iudex non potest absolvere. nu. 27.

Contraria opinio est verior. n. 29. 30 & 31.

Ab expensis quandoque fit absolutio conditionalis quatenus victus acquiescat sententiæ. 59. 32. pag. 328

Et contraria opinio non servatur Romæ. n. 33.

Et attentata tali condemnatione conditionali, statim ac victus appellat, censetur in expensis condemnatus. n. 34.

Absolutio ab expensis debitis ex statuto debet esse expressa, aliàs debentur. n. 35.

Expensæ ex statuto reficiendæ sunt tantum legitime factæ. nu. 36.

Prout illæ debitiæ ex pacto. n. 36.

Expensæ debitiæ ex statuto, vide etiam *Statutum Urbis* 196.

IN EXPENSIS FIT CONDEMNATIO.

IN EXPENSIS condemnatur victus 59. 40. 330

Et de stylo Rotæ id fit, etiam si victus habuerit iustam causam litigandi. nu. 41.

Et stylus Rotæ quoad expensas vivas est conformis dispositioni Juris. n. 42.

Et rigor Rotæ remanet mitigatus, quia taxat expensas extrajudiciales non vivas in modica summa. 59. 43.

In expensis si Rota non condemnavit, non potest condemnare in illis ex post. n. 44.

Secus si expensæ debeantur ex conventionione. n. 45.

Stylus Rotæ semper condemnanandi in expensis non procedit in causis commissis Rotæ Auditoribus extra Rotam uti Prælati nu. 46.

Ab expensis iusta causa litigandi excusat extra Rotam. num. 47.

Et iusta causa litigandi est difficultas articuli, super quo litigatur. n. 48.

Etiam opinio unius Doctoris egregii excusat ab expensis. numer. 49.

Et iusta causa quæ sit, remittitur arbitrio Judicis. n. 50.

Iusta causa litigandi non exprimitur in sententia. n. 51.

Iusta causa litigandi pro certo tempore non excusat pro expensis postea factis. n. 52.

Non excusat si alicui nota erant iura usque à principio Causæ, cum tunc nullo tempore adfuerit iusta causa litigandi. num. 53.

Excusat iusta causa litigandi Reum, non Actorem. numer. 54.

Sed quod iusta causa litigandi, licet major requiratur, prodest etiam Actori. n. 55.

EXPENSÆ IN OMNI INSTANTIA.

EXPENSARUM condemnatio facta in secunda instantia comprehendit etiam illas primæ, à quibus quis fuit absolutus: 59. 56. 330

Si tamen prima sententia sit revocata ex iisdem actis. n. 57.

Secus si ex novis Juribus. n. 58.

At si nova iura erant nota in prima instantia, debentur, etiam si revocatio fiat ex novis Juribus. 59. 59.

Idem si ille, qui obtinuit primam sententiam, sit repertus mendax. n. 60.

Expensæ priorum instantiarum non debentur, si Judex solum condemnavit in illis coram se factis. n. 61. 331

Secus si Iudex priores sententias confirmet in omnibus. num. 62.

Ab expensis si Judex primæ instantiæ expressè absolvit, Judex appellationis non dicitur in illis factis in prima instantia condemnasse. n. 63.

Secus si Judex primæ instantiæ solum tacitè ab illis absolvisset. n. 64.

Et absolutus ab expensis in secunda instantia comprehendit etiam illa factas in prima. n. 65.

Contraria opinio refertur. n. 65.

Ab omnia condemnatione expensarum in prima instantia, si non fuit appellatum, Index appellationis in illis non poterit condemnare. n. 66.

Secus si victus simpliciter appellavit à sententia. n. 67. & 68.

Non tamen si appellavit tantum in parte, & partibus, nam victor debet appellare ab omnia condemnatione expensarum. 69.

EXPENSÆ DEBITÆ, SI PETATUR PLUS DEBITO.

EXPENSÆ non debent refici ab illo, contra quem fuit petitorium ultra id, quod debetur. 59. 70. pag. 331

Cum debitor non teneatur fateri partem debiti verè debitam. n. 71.

Sed quod teneatur fateri summam verè debitam, aliàs condemnatur in expensis. n. 72. & seq.

Opinio est dubia, & utraque habet suos fautores. 59. 74.

Secunda opinio est retinenda si in creditore non possit confideri dolus in petendo plus debito. n. 75.

Et si creditor successerit in locum alterius. n. 76.

Secus si agatur de debito contracto cum ipso creditore agente, & petente plus debito. n. 77.

Expensarum condemnatio, quando fuit petitorium plus debito, fit pro rata victoriæ. n. 78.

Et expensas subit debitor, quando creditor se fecit promptum recipere summam verè debitam. n. 79.

Idem si creditor petiit certam summam cum clausula *salvo jura debitam*. n. 80.

Prout si petita sit certa quantitas cum clausula *plus & minus*. n. 81.

Idem si pars indebita respectu totius crediti sit minima. n. 82.

Et in expensis fit condemnatio pro rata victoriæ, si in aliquibus quis obtineat, & in aliis succumbat. n. 84. 332

Et si utraque pars vincat, & difficile sit cujuslibet expensas distinguere, tunc ab expensis absolvitur uterque litigans. n. 86.

EXPENSÆ IN QUIBUS CAUSIS REFICIANTUR.

EXPENSÆ reficiuntur integrè ab attentante. 59. 87. pag. 332

Et ab excommunicato ob recursus ad Judices laicos. n. 88.

Ab obligato in forma Cameræ. n. 89.

Intellige de judicialibus, non de extrajudicialibus. n. 90.

Sed refici integrè etiam extrajudiciales. n. 91. & seq.

Hæc opinio retinetur. n. 92. 93 & 95.

Præcipuè si ad sit particularis promissio etiam quoad expensas, ac salaria Procuratorum, & Advocatorum. n. 94.

Expensæ extrajudiciales in Rota taxantur solum in scutis decem pro qualibet instantia. n. 92.

Secus si debentur expensæ in vim obligationis Cameralis. n. 91. & 93.

Expensæ factæ pro extractione publicorum Instrumentorum debent

Index Materiarum.

bent refici, licet non præcefferit citatio ad declarandum, an velir stare copiis simplicibus, n. 96. & 98.
 Præcipue si Instrumenta sint rogata in Curia per Notarios A. C. & Camerae, quia non dant copias simplices, n. 100.
 Si tamen conveniatur hæres, debet præcedere dicta citatio. nu. 99.
 Debentur etiam aliæ expensæ libelli, & citationis, licet debitor non fuerit extrajudicialiter requisitus pro solutione. nu. 101. & 102.
 Expensæ factæ pro legitimatione personæ non reficiuntur. 36. 104. 333
 Secus si quis visa legitimatione personæ non acquievit, sed ad hoc voluit litigare. n. 105.
 Refici debent illæ factæ pro habenda declaratione desertionis causæ. n. 109.
 Refici debent, non obstante, quod fuerit facta transactio, si de illis in hac non sit facta mentio. n. 110.
 Etiam si transactio facta sit de ordine Rotæ. n. 111.
 Si tamen agatur de expensis debitis ex pacto, vel Statuto, secus si officio Judicis, & transactio facta sit ante sententiam. num. 112.
 Refici debent injuste capto cum mandato suspicionis fugæ. n. 113.
 Et ab illo, qui distulit producere Instrumenta, ac titulum. num. 114.
 Secus in Reo, qui non tenetur producere, antequam actor probet. n. 115.
 Nec procedit in actore, qui sine malitia distulit producere. nu. 116.
 Expensæ refici debent obtinenti manutentionem in possessione, à qua injuste fuerat ejectus. n. 117.
 Et refici debent ab emendante libellum, antequam novum judicium prosequatur. n. 118.
 Et à corrigente confessionem in eadem instantia, secus si in diversâ, & ad diversum finem. 59. 119. pag.
 Et quando quis à judicio ordinario convolat ad executivum. nu. 120.
 Secus si à judicio executivo convolat ad ordinarium, & actor est indubitatus creditor. num. 121.
 Vide etiam *Variatio*.
 Expensæ debentur à Reo, qui proposuit aliquam exceptionem, in qua succubuit. n. 122.
 Et si postea obtineat in definitiva, illas non recuperat. numer. 123.
 Et in illis debet Judex statim condemnare, & non expectare definitivam. n. 123.
 Ad expensas tenetur victus condemnatus in interlocutoria. n. 124.
 Nec illas postea recuperat, si obtineat in definitiva. n. 125.
 Ad expensas Actor tenetur, quando Reus absolvitur ab observatione judicii. n. 126.
 Sed est in arbitrio Judicis ab illis tali casu absolvere. n. 126.
 Et donec illæ reficiantur retardatur processus super eadem causa. n. 127.
 Absolvendi ab expensis arbitrium Judicis non intrat, quando debentur ex statuto. n. 128. 334
 Expensæ factæ in judicio nullo debent refici, antequam procedatur in negotio principali. n. 129. & 130.
 Et fit compensatio expensarum, si eodem tempore pronuncietur super meritis contra illum, qui obtinuit super nullitate. n. 131.
 Expensæ refici debent ab illo, qui obtinuit à Principe instantiam restaurari. n. 132.
 Expensæ non reficiuntur illi, qui obtinuit ex juramento in supplementum. n. 133.
 Contraria opinio firmatur, si agatur de facto proprio, non alieno. n. 134.
 Debentur, si ille, cui defertur Iuramentum, plusquam semiplenè probavit, secus si altera pars semiplenè probavit. n. 135.
 Ex statuto Urbis victus ex juramento, in supplementum tenetur ad expensas, nisi ab illis fuerit expressè absolutus. 59. 136. pag.
 Expensæ refici debent ex lite terminata per juramentum litis decisivum. n. 137. & 138.
 Expensæ debentur à cedente liti, & quotempore. nu. 139. & seqq.
 Vide etiam *Cedens liti*.

EXPENSÆ CONTUMACIALES.

EXPENSÆ contumaciales donec reficiantur, contumax non auditur in causa, nec in alia inter easdem partes. 59. 154. pag. 335

Et taxantur absque partis citatione. n. 155. & 156.
 Reficiuntur solum judiciales, si sententia non sit prolata. nu. 157.
 Et in illis etiam non petitis potest Iudex condemnare. numer. 158.
 Si sunt liquidæ refici debent, etiam si non petantur. n. 158.
 Ab expensarum contumacialium taxatione non datur appellatio. n. 159.
 An ab excessiva taxatione datur appellatio. n. 160.
 Expensæ contumaciales, si iusta causa adsit, non reficiuntur. nu. 161.
 Non recuperantur à contumace, licet postea vincat in causa principali. n. 162.
 Reficiuntur à Clerico contumace, qui distulit allegare Clericatum coram Iudice layco. 59. 163. pag.
 Sed illæ taxantur à Iudice Ecclesiastico, & ab eo pro eis contra Clericum relaxatur mandatum. n. 164.

EXPENSÆ ATTENTATORUM.

EXPENSÆ attentatorum, tam judiciales, quam extrajudiciales integrè reficiuntur. 59. 165. pag. 336
 Et extrajudiciales in causis attentatorum habentur pro judicialibus. n. 166.
 Reficiuntur rigorose etiam factæ in Rota, & Signatura pro Advocatis, Procuratoribus, ac Copistis. n. 167.
 Et debentur integrè tanquam damna, & interesse. n. 168.
 Etiam illæ erogatæ in sportulis. n. 169.
 Idem in judicio spoli violenti. ibid. n. 169. & n. 205. pag. 338
 Secus si cesset dolus, & violentia. n. 206.
 Et debentur à die commissi attentati, non à die motæ litis. 59. 170. 336
 Illæ factæ in Signatura in causa attentatorum non taxantur in scutis quatuor, sed rigorosè, prout factæ sunt. n. 171. 172. & 173.
 Taxa rigorosa expensarum procedit, si attentata sunt clara. nu. 174.
 Et solum habet locum in expensis respicientibus attentata. num. 175.
 Non in aliis circa merita causæ. n. 176. & 177.
 Expensæ extra causam attentatorum reficiuntur tantum in fine litis. n. 178. 337
 Non sunt reficiendæ expensæ factæ pro accessu ad Urbem ex causa litis. 59. 179.
 Contraria opinio refertur. n. 180.
 Hæc opinio procedit solum in causa criminali, pro qua defendenda debuit quis personaliter accedere ad Urbem. numer. 181.
 Reficiuntur etiam factæ in prosecutione causæ super excessu expensarum, si excessus cesset. n. 187.
 Et taxantur rigorosè, tam si sprete sit Inhibitio Rotalis, quam si alterius Judicis. n. 188.
 Contraria opinio impugnatur. n. 189.
 Et refici debent ab attentante, etiam si cesserit liti. n. 190.
 Secus illæ factæ post renunciationem factam attentatis. numer. 191.
 Sed requiritur in renunciatione facta attentatis actualis refectio expensarum usque ad obolum. n. 192.
 Etiam si expensæ sint illiquidæ, cum debeat attentans præfigi facere terminum ad illas liquidandas. 59. 193.
 Nec potest in causa procedi, non refectis prius expensis attentatorum. n. 194.
 Et quando secus. n. 195.
 Si agatur de expensis extrajudicialibus illiquidis, si de illis non constat saltem in genere, sufficit depositum uniusculi cum obligatione solvendi residuum, quando erunt liquidatæ. num. 196.
 Expensarum non refectio non impedit processum ad ulteriora in causa, quando attentatorum purgatio fuit petita solum ex capite nullitatis. n. 197.
 Et quando liceat regredi ad Judicium attentatorum. numer. 198.
 Expensæ in judicio attentatarum liquidantur etiam ex conjecturis & a verisimili. n. 199. 338
 Expensæ attentatorum, si attentans sit pauper, reservantur ad finem litis. n. 201.
 Non taxantur rigorosè contra illum, qui prætendebat attentata, & succubuit, cum non adesset. n. 203. & 204.
 Super expensis attentatorum Rota procedit etiam in diebus non Rotalibus, & durantibus feriis generalibus. 59. 182. & 183. 337
 In expensis attentatorum potest Judex condemnare ex post. nu. 185.
 Et in illarum taxatione proceditur summarie, & sine libello per relaxationem mandati. n. 186.

Index Materiarum.

EXPENSÆ OB RECURSUS AD JUDICES LAYCOS.

EXPENSÆ ob recursus factos ad Judices laycos sunt integrè re-
siciendæ, tam judiciales, quam extrajudiciales. 59.209. &
210. 338
Etiam si sequatur absolutio vigore Brevis, in quo de expensis non
fit facta mentio. n.211.
Cum sit sit, in illo adesse clausulam *sine liti*, & *litigantis praj-*
dicto, quæ continet refectionem expensarum. n.212.
Et si in Breve adest clausula *Refectis expensis* requiritur actualis il-
larum resectio. n.213. 339
Nec cessat onus refectionis ob illarum illiquiditatem, nam pe-
tens absolutionem debet præfigi facere terminum ad illas li-
quidandas. n.214.
Expensæ debitz ob recursus ad Judices laycos noncompensantur
etiam cum aliis expensis similibus. 59.215.
Expensæ quod factæ sint ex causa recursus ad Judices laycos de-
bet probari. n.217.
Si expensæ factæ occasione recursus sint modicæ non retardant
absolutionem. n.218.
Prout si de illis nec constet in genere, quid tunc sufficiat pro ob-
tinenda absolutione. n.219.
Expensarum factarum occasione recursuum liquidatio fit à veri-
simili. n.220.

EXPENSÆ JUDICIALES, VEL EXTRAJUDICIALES.

EXPENSÆ judiciales, & vivæ dicuntur, quia justificantur ex
actis. 59.221. 340
Expensæ vivæ sunt illæ erogatz in actibus judicialibus. num.
222.
Certificantur ex actis, quietantiis, at attestationibus Notario-
rum super illarum solutione. n.223. & 225.
Et creditur Notariis de partibus super expensis ibi factis. numer.
226.
Secus si ostendatur excessus, ac collusio in illarum taxatione per
contrarias attestaciones. 59.227.
Expensæ vivæ, & judiciales dicuntur illæ factæ pro accessu Ju-
dicis ad locum differentiz. n.228.
Et factæ pro extractione Instrumentorum. n.229.
Per solutæ pro Executorialibus Rotilibus. n.230.
Pro deputatione Curatoris ad lites facta minori, vel hæreditati
jacenti. n.231.
Expensæ mortuæ & extrajudiciales sunt illæ factæ, pro Advocatis,
Procuratoribus, Sollicitatoribus, & Copistis, quæ in Rota
taxantur in solis scutis decem pro qualibet instantia. nu.232.
& 233.
Et dictus stylus Rotæ est receptus in aliis Tribunalibus Urbis.
n.233.
Secus in foro Capitolino. n.235. & 238.
Talis stylus Rotæ, quando non sit servandus. n.234.
Expensæ hujusmodi extra Romanam curiam taxantur in illa
summa, in qua factæ sunt. n.234.
Et servandus est in hoc stylus loci. n.234.
Expensæ mercedis Procuratoris non taxantur in Curia Romana
in causis à scutis quinque infra. n.236.
Soluuntur in Urbe (extra Forum Capitolinum) juxta quanti-
tatem functionum factarum, & relatarum per petitum Curia-
lem. n.239. & 241. 341
Vide etiam *Salarium*.
Et pro Sollicitatore Domi retento Rota taxavit mercedem in
scutis sex mensuris. n.240.

EXPENSARUM LIQUIDATIO.

EXPENSÆ fiunt per necesse in litibus. 59.245. & 246. 341
Et expensæ extrajudiciales in illis factæ probantur per conjectu-
ras, & verisimilitudines. n.247.
Et attentis expensis in substantia probatis per verisimiles proba-
tiones, super illarum quantitate datur juramentum. numer.
248.
Expensæ litis liquidantur ex relatione periti Curialis. n.249. &
250
Liquidantur ex quietantiis Notariorum actuariorum. numer.
251.
Et illæ factæ extra Curiam liquidantur ex attestationibus No-
tariorum de partibus, & secundum illas fit earum taxatio.
n.252.
Expensæ Regesti in Urbe taxantur in juliis 66. pro quolibet
centenario foliorum. n.253.
Expensæ quomodo liquidantur in Curia Capitolii num. 254. &
255.
Expensæ liquidatis per notulam illarum factam præmittitur ju-
rumentum victoris super notula tantum expendisse. numer.
256.
Tale juramentum non practicatur in expensis modici momenti.
n.257.

Juramentum hoc sufficit, quod sit extensum à Notario in Rege-
sto. n.258. & 259.

EXPENSARUM TAXA EXCESSIVA.

EXPENSARUM taxatio facta non præsumitur excessiva, & ex-
cessum prætendens debet illum probare. 59.260. 341
Præcipue si taxatio facta sit negotio mature discussio. n.261.
Excessiva remanet taxatio, si aliquæ ex expensis taxatis non de-
beantur. 59.262.
Excessiva dicitur, si inter expensas attentatorum positæ sint il-
læ concernentes bonum lus. n.263.
Expensarum taxatio excessiva moderatur solum in excessu. num.
264.
Expensarum taxatio in causis ultra montes non dicitur excessiva
si sit facta in scutis auri. n.265. & 268. ibid. & seq.
Et expensæ in causis ultra montes taxatæ in scutis monetæ re-
ducuntur ad scuta auri. n.267. 342
Stylus taxandi expensas in scutis auri non procedit in causis Re-
gni Sardiniz. n.269. & 270.
Stylus taxandi expensas in scutis auri in causis ultra montes re-
vocatur in dubium. n.270.

EXPENSÆ QUOAD TAXATIONEM.

EXPENSARUM taxatio est sententia interlocutoria. 59.271.
pag. 343
Et potest pluries ab eodem Judice corrigi, & revideri. n.272.
Etiam ex praxi Curiz Capitolii. n.272.
Expensarum taxatio potest fieri appellatione pendente. 59.273.
pag.
Contraria opinio refertur. n.274.
Prior opinio potest recipi, sed non quod pro expensis taxatis
possit fieri executio. n.275.
Taxatio expensarum in Capitolio potest fieri per Judicem à quo
quando restitutio in integrum fuit admisa in devolutivo tan-
tum. n.276.
Et etiam fieri potest, quando super negotio principali non pendet
amplius appellatio. n.277.
Fit post sententiam prolatam in negotio principali, in qua refer-
vatur taxatio. n.278.
A taxatione expensarum non datur appellatio. n.279.
Taxatio expensarum est prioris condemnationis executio. num.
279.
Est simplex declaratio quantitatis expensarum. n.280.
Ab excessiva taxatione expensarum datur appellatio. n.281.
Sed debet in appellatione exprimi quantitas excessus, vel alia
justa causa. n.282.
Ab excessiva taxatione expensarum licet semel appellare. num.
283. 343
Iudex ab excessiva non potest cognoscere nisi super excessu, &
non super meritis causæ. n.285.
Expensæ in Capitolii causis, si sit deputatum Tribunal Rotæ in
Consultorem, taxantur juxta stylum Rotæ, non Capitolii. nu.
284.
Et in foro Capitolino appellans ab excessiva taxatione non audi-
tur, nisi facto deposito illarum in pecunia, vel pignoribus.
n.284.

EXPENSÆ VARIAE.

EXPENSÆ factæ per hæredem pro defensione hæreditatis de-
ducuntur ad instar expensarum funeris. 59.288. 344
Etiam si non reportaverit sententiam favorem. n.289.
Et quando secus, vide *Hæres*.
Expensæ soluunt de proprio Tutor, vel Curator, si litem iniquam
& per calumniam egerint pro pupillo, vel minore. nu. 292. &
293.
Secus si habuere justam causam litigandi. n.294.
Factæ à fratre, vel socio pro defensione rei communi repetun-
tur pro rata ab alio fratre, vel socio. n.295.
Etiam si non sit facta protestatio pro repetitione. n.296.
Non repetit tamen, si plus non expendidit pro obtinenda victo-
ria, quam expendisset litigando super propria portione. num.
297.
Contraria opinio refertur. n.298.
Nec potest illas repetere à fratre, vel socio veniente ex alio ti-
tulo. n.299.
Expensæ omnino repetiit, quando fecit protestationem pro illis
repetendis pro sua portione à socio. n.300.
Expensæ factæ pro defensione alicujus Juris spectantis ad plures,
à quolibet debentur pro rata. n.301.
Et plus contribuit, qui in illo plus habet. numer. 301. 302. &
303.
Expensæ à pluribus condemnatis debentur pro virili, & non in
solidum. 59.304. & 305.
Secus si condemnatio facta sit in solidum. num. 306. & 307. &
309.

Index Materialium.

Contraria opinio reiicitur. n. 309.
 Expensæ sunt accessoriaræ ad negotium principale. n. 307.
 Et debentur infolidum, si sic sint petita. n. 309.
 Prout si agatur de facto individuo. n. 310.
 Expensæ si agatur de interesse communi Capituli, vel Collegii, detrahuntur de massa communi. n. 311.
 Secus si lis Capituli, vel Collegii non sit cum extraneo, sed inter ipsos de Capitulo, vel Collegio, nam tunc non debentur de massa communi. n. 312.
 Et si aliqui de Capitulo sint inobedientes, ipsi soli tenentur ad expensas, & non Capitulum. n. 313.
 Et circa expensas in lite voluntaria, & injusta non potest major pars Capituli, vel Collegii præjudicare recusantibus. numer. 314.
 Contraria opinio refertur. n. 315.
 Ad expensas litis, ac collectam pro ea impositam tenetur Civis litigans cum Communitate. n. 316.
 Contraria opinio refertur. n. 317.
 Expensarum nomine an veniant damna, & interesse. n. 318.
 Veniunt si in sententia fuit in illis facta condemnatio. 59. 320. pag. 345
 Prout si pro illis adsit obligatio. n. 321. & 322.
 Expensæ solvi debent in loco iudicii. 59. 266. 341
 Expensæ judiciales habent eandem anterioritatem, ac potioritatem cum credito principali. 59. 230. pag. 345
 Si adsit obligatio solvendi unâ cum expensis. n. 330.
 Expensæ litis si excedant duplum ejus, de quo litigatur, non debentur, sed moderantur. n. 331.
 Et quando secus ob dolum debitoris. n. 332.
 Expensæ litis non coarcentur cum negotio principali ad effectum faciendi causam appellabilem. 59. 333. & seq. 346
 Expensæ litis factæ à Procuratore in loco iudicii, ubi est presens principalis, censentur factæ de pecuniis principalis, secus hoc absente, nisi ostendatur contrarium. n. 336.
 Ad expensas iudicii tenetur fideiussor, etiam non citatus, 59. 357. 347
 Expensarum solutio fieri potest etiam in moneta ramini, num. 358.
 Circa expensas litis vide remissivè. n. 359.

EXPENSÆ, ET SUMPTUS LITIS.

QUANDO subministrari debeant, vide remissivè. 59. 360. 348
 Expensæ, & sumptus litis ad hoc, ut debeantur, debet probari copulativè bonum jus, ac paupertas illos petentis. n. 361.
 Et probatio paupertatis fieri debet concludenter, & non per fides extrajudiciales. n. 362.
 Cum coarctatione negativæ, & quod paupertas sit talis, quod sine subministratione expensarum non possit quis litem sustinere. n. 363. & seq.
 Secus si aliunde, vel ex lucro artificii possit expensas sibi parare. n. 366. 367. & 369.
 Paupertas tamen præsumitur in muliere agente ad dotem. nu. 368.
 Bonum jus petentis expensas, & sumptus litis probatur ex sententia ejus favore prolata, licet ab ea sit appellatum. num. 370.
 Et etiam ex decisionibus Rotalibus. n. 371.
 Cessat tamen bonum jus, si illas petens habeat contra se sententiam. n. 372.
 Secus si sententia sit revocata per aliam. n. 373.
 Nec in hoc efficiunt sententiæ contrariæ prolatae in partibus, si sint revocate in Curia Romana. n. 374.
 Non sufficit pro bono jure sententia nulla, & injusta. n. 375.
 Sed debet talis nullitas, & iniustitia ostendi ab allegante. num. 376.
 Debentur etiam pauperi ante sententiam, si ostendatur bonum Jus. 59. 377.
 Debentur, si agatur iudicio universali, sive particulari. num. 378.
 Debentur etiam extraneis. n. 379.
 Non debentur concreditori agenti contra alium non creditorem. n. 379.
 Non debentur, si agatur de re infructifera. n. 380.
 Non debentur ab illo qui non possidet, nec percipit fructus. nu. 381. 349
 Nec debentur ab æquè paupere. n. 382.
 Expensæ, & sumptus litis taxantur arbitrio iudicis in quantitate pro lite necessaria. n. 383.
 Pro illis restituendis non debet præstari cautio. n. 384.
 Nec à decreto illas taxante datur appellatio. n. 385.
 Intellige, si iustè, ac validè fuerint decreta, secus si iniustè. nu. 386.
 Petuntur coram Iudice, ad quem spectat cognitio negotii principalis. n. 387.
 Constant. ad Stat. Tom. II.

Decernuntur multoties in Curia Romana ab ipsa Signatura. n. 388.

EXPRESSUM.

EXPRESSUM facit cessare tacitum. 51. 76. 261
 Tacitum plus non potest operari, quam expressum. 77.

EXTRACTIO.

EXTRACTIO frumenti à loco ad locum, vide *Frumentum*, & etiam *Tracta*.
 Extrahendi frumentum, ac segetes licentiæ concessæ, sunt in Statu Ecclesiastico revocate, exceptis illis concessis ex causa onerosa. 60. 357. 360
 Et exceptis illis concessis in appaltibus Cameralibus. num. 358. & 359.
 Extractionis licentia, quod sit concessa ex titulo oneroso, debet verificari in plena Camera, citato Commissario Cameræ. nu. 360.
 Et concessa licentia extrahendi, si supervenit sterilitas, potest revocari. n. 361.
 Sed si sit concessa ex titulo oneroso, debet refarciri damnum. n. 362.
 Extractio frumenti facta contra prohibitionem factam in ædictis pœnalibus inducit peccatum in extrahente. 60. 409. & seqq. pag. 372

F

FACTUM.

FACTO variato, & jus variari necesse est. 60. 297. 366
 Et facto mutato receditur à decisis, & reformatur sententia. n. 297.
 Factum proprium præstare obligatus, debet ex statuto Urbis illud præcisè adimplere. 51. 3. & 4. pag. 259
 Sed de jure communi præstando interesse liberatur. n. 2.
 Factum proprium promissum cum juramento debet præcisè adimpleri. n. 5.
 Et tale juramentum, quoad factum præcisè præstandum, afficit etiam hæredem promittentis. n. 6. & 7.
 Secus si non potest præcisè præstari, nam tunc sufficit præstatio interesse, etiam stante juramento. 50. 9. & 10.
 Factum proprium etiam de jure communi est præcisè præstandum, quando hoc fieri potest. n. 11.
 Maximè promissum cum obligatione Camerali. n. 12.
 Et quando possit adimpleri præcisè, vel sufficiat præstatio interesse. n. 13.
 Interesse certum melius est, quod stipuletur. n. 14. & 15.
 Super interesse ex Statuto Urbis non statuit assertioni partium, & quomodo illud taxetur. n. 16.
 Et licet sit taxatum per statuta, adhuc potest probari, quod tanti non interest. n. 18.
 Factum proprium adimplere quis cogitur per carcerationem. nu. 19.
 Vel captis pignoribus, ac multa indicta. n. 20.
 Factum proprium juratum adimplere dependet præcipuè à sola voluntate promittentis. n. 22.
 Agens ad facti adimplementum debet prius ipse adimplere. nu. 23.
 Factum proprium dicitur promissum stante obligatione facta, quod tertius aliquid non petet, nam petendo venit interesse. n. 24.
 Et si promissa sit observantia contractus nulli gesti à minore, vel muliere, tenetur promittens ad factum ex propria obligatione. nu. 25.
 Et factum alienum promissum tanquam proprium est adimplendum, non obstante quavis impossibilitate. 51. 46. 260
 Prout si adimplementum dependeat ab ipso promittente. 51. 56.
 Factum alienum promissum debet adimpleri in forma valida, aliàs quis tenetur ad damna. 58. & 59.
 Vide etiam *Promittens factum alienum*.

FACULTAS.

FACULTATEM habens aliquid faciendi ejus arbitrio, si aliquando non fuit usus facultate, sibi non præjudicat in futurum. 60. 388. 372

FOEMINA.

FOEMINÆ non excluduntur ex Statuto Urbis per fratrem uterinum. 39. 85. & 86. 86. & seq.
 Fœminæ exclusæ per statutum, quando faciant numerum ad augendam legitimam, vide *Legitima*.
 Fœminis agnitis ab Avo, vel Patre, quando non intret Stat. Urbis 145. illas excludens, vide *Statutum exclusivum*.
 Ex fœminarum vocatione, an insurgat conjectura vocationis filiorum in conditione positorum, vide *Filii in conditione positi*.

Index Materiarum.

FESTIVITAS.

IN die festivo quando nec ne possint interponi decreta, vide *Decretum*.

FIDEICOMMISSUM.

FIDEICOMMISSUM debet clarè ostendi, alias sufficit dicere, fideicommissum de te non loquitur. 36. 32. 44
Præcipue adversus tertium possessorem se opponentem. numer. 33.
In fideicommissio præcipue transversali an detur repræsentatio vide *Repræsentatio*.

FIDEIUSSOR.

FIDEIUSSOR obligatus ex contractu nullo celebrato per minores, vel mulieres non potest dare de illius nullitate. 44. 743. & seqq. 172
Vide etiam *Nullitas*.
Fideiussor de evictione pro minore, si hic alleget læsionem, vel petat restitutionem in integrum, quando teneatur. 46. 277. pag. 212
Fideiussor pro expensis non tenetur ad illas in quacunque instantia, si præcisè se restrinxit ad primam. 59. 344. 346
Tenetur, si Reus pro quo fideiussit, & condemnatus in prima instantia, voluit appellare. n. 345.
Vide etiam *Cautio*.
Fideiussor de stando juri limitatè obligatus pro certa summa tenetur ad expensas. n. 346.
Contraria opinio refertur. 59. 347. 346
Sed prior opinio retinetur. n. 351. & seqq.
Fideiussoris obligatio strictè, ac strictissimè intelligitur. num. 348.
Non extenditur ultra id, quod in ea dictum fuit. n. 349.
Secus si agatur de eo, quod venit consecutivè, num. 352. & 354.
Et extenditur ad id, id quod verisimiliter fideiussor se obligasset, licet verbis non expressum. n. 355.
Fideiussor iudicii patitur expensas ejus culpa factas. numer. 356.
Fideiussor fideiubendo facit artem damnosam, & se præparat ad solutionem. 47. 2. 217
Fideiussorum obligationi subsequitur illa solutionis. numer. 3. & 4.
Fideiussoribus favere res sancta est. n. 5.
Fideiussorum favore ex Statuto Urbis proceditur summarie nu. 6.
Fideiussor de jure non potest petere liberationem à fideiussione, si non sit condemnatus, vel principalis debitor bona sua non dissipaverit. n. 7.
Secus ex Statuto Urbis, dum potest ad libitum petere liberationem. n. 6.
Fideiussor præstandus ex Statuto Urbis debet esse idoneus, & probari debet idoneitas. 47. 15. 16. 17. & 18. 216
Nec sufficit idoneitas, ac obligatio principalis debitoris. num. 20. & 21.
Contraria opinio refertur, & declaratur. n. 27. 28. & 29.
Fideiussor ex quibus dicatur idoneus. n. 19.
Per fideiussorem caveri debet, si statutum mandat, quod idoneè caveatur. n. 22. 123. & 24.
Fideiussor novus præstari debet, si inter debitorem principalem, ac fideiussorem adsint lites, rancores, & odia. ibid. nu. 26. & nu. 88. 219
Si tamen inimicitia sit gravis, & non provenerit culpa fideiussoris. n. 89.
Fideiussor idoneus non dicitur minor, vel mulier. 47. 35. 216
Fideiussoris liberationem ex Statuto Urbis debet facere etiam scæmina. n. 36. ad 41.
Fideiussor evictionis, tutelæ, curæ, vel administrationis non potest de jure petere liberationem à fideiussione. 47. 56. pag. 217
Secus ex Statuto Urbis 47. 91. & seqq. 219
Vide etiam *Statutum Urbis*. 137.
Nec potest fideiussor census petere liberationem. 47. 57. 217
Sed potest petere expromissorem pro illius fructibus, si diu stetit in obligatione. n. 58. & 59.
Et quomodo etiam pro sorte census. n. 60.
Etiam à censu est facienda fideiussori liberatio, si ea illi sit promissa intra certum tempus. 47. 85. pag. 219
Fideiussor qui diu stetit in obligatione, potest de jure petere liberationem, & quando dicatur diu stetisse in obligatione. num. 86.
Idem stante conventionem illum liberandi intra certum tempus. nu. 87.
Idem si fideiussor sit condemnatus, vel obligatus in forma Cameræ, vel de proximo condemnandus. n. 90. & 92.

Idem si debitor principalis dilapidet bona sua, & labatur facultatibus. 47. 95. & 96.
Etiam si id non proveniat culpa debitoris. n. 97. & 98.
Idem si fideiussor velit se absentare ex causa necessaria, vel probabili, ut est illa studii. n. 99.
Et si pro debito, pro quo fideiussit, plures passus sit molestias. n. 100.
Fideiussor melius est, quod conveniat, quando obligatur, de liberatione intra certum tempus. n. 102. 220
Fideiussor præstandus est in loco contractus. 47. 109.
Sed sat est, quod detur in districtu Civitatis. n. 110.
Fideiussor quando, & ex quibus causis sit liberandus. n. 101.

FILIATIO.

FILIATIONIS præsumptio respectu nati ex adulterio est, quod filius præsumatur mariti non adulteri. 38. 264. 79
Secus si adsint validæ præsumptiones, quod sit filius adulteri. n. 264.
Et quæ sint tales præsumptiones validæ. numer. 265. 266. & 267. 80
Conjecturæ, ac præsumptiones in proposito debent conjungi. n. 268.
Et conjecturis validis existentibus, quod quis sit filius adulteri cum quasi possessione filiationis, illæ suffragantur etiam in petitorio, si non probetur, quod sit filius mariti. numer. 269.
Et contrarium procedit, si conjecturæ pro filiatione quoad adulterum sint leves, & deficiat quoad illum quasi possessio filiationis. n. 270.

FILIVS FAMILIAS QUOAD OBLIGATIONEM.

FILIUS FAMILIAS de jure, excepto mutuo, & voto, potest ex omni contractu se obligare. 45. 1. pag. 182
Et etiam fideiubere n. 2.
Et etiam ex causa voti, si ex illo Patri non inferatur præjudicium. n. 3.
Secus ex Statuto Urbis, secundum quod non potest ex quovis contractu etiam jurato se obligare sine consensu Patris, vel Avi. n. 4. 5. & 6.
Etiam si statuto renunciasset cum juramento, quod præsumitur dolo extortum. n. 7. & 8.
Et licet sit obligatus in forma Cameræ. n. 13.
Et etiam si in contractu se asserverit Patrem familias, & vivere seorsim à Patre. n. 14. & 15.
Maximè si cum illo contrahens voluit, quod renunciaret privilegiis filiis familias competentibus. n. 16. 182
Secus si talis renunciatio fuit petita ad cautelam, & aliunde apparet, contrahentem esse Patrem familias. n. 17.
Consensus Patris, vel Avi ex Statuto Urbis in contractibus filiorum familias requiritur ratione eorum interesse, & præjudicii, & non ad integrandas personas filiorum, vide *Consensus*.
Filii familias super castrensibus, vel quasi possunt libere contrahere sine consensu Patris à Statuto Urbis requisito. 45. 119. pag. 189
Juxta tamen quantitatem peculii castrensis, vel quasi. numer. 121.
Filii familias ex Statuto Urbis, quando nec ne possint contrahere sine consensu Patris, vel Avi, vide *Statutum*. 152.
Filius possidens bona, an præsumatur, quod sint sua propria, vel Patris, vide *Bona*.
Filix scæminæ quando faciant numerum ad augendam legitimam masculorum, vide *Legitima*.

FILII IN CONDITIONE POSITI EX STATUTO URBIS.

FILII in conditione positi ex Statuto Urbis sunt vocati, & tale statutum super hoc declarat dissidentes Doctorum opiniones. 36. 1. 43
Et Statutum Urbis in hoc corrigit glossam in l. Lucius. n. 2.
Ex Statuto Urbis filii in conditioni positi sunt expressè vocati, ac si vocatio facta esset à testatore. n. 3. & 4.
Et vocatio est per fideicommissum, non jure directo. n. 5.
Et vocatio inducta à Statuto Urbis deservit pro primo requisito vocationis in reciproca substitutione lineari. n. 6.
Filii ex Statuto Urbis non dicuntur vocati, si contrariantur validæ conjecturæ contra vocationem deductæ à voluntate testatoris. 36. 7.
Et Statutum Urbis comprehendit successiones apertas post conditum statutum. n. 8.
Etiam in contractibus procedit vocatio statutaria filiorum in conditione positorum. n. 16.
Et

Index Materiarum.

- Et in donatione causa certi matrimonii. n. 18.
 Et in pacto reversivo favore donantis, vel dotantis. nu. 19. 20. & 21.
 Procedit tam in descendantibus, quam in transversalibus. nu. 22.
 Et licet filii positi sint in conditione sub nomine agnatorum, vel descendantium, & non filiorum. n. 23.
 Et procedit tam in masculis, quam in feminis. n. 24. 44
 Maxime si vocatio facta sit sub nomine descendantium. 36. 25.
 Etiam stante statuto exclusivo fœminarum, in defectum tamen masculorum. n. 26.
 Non veniunt tamen fœminæ, si testator voluit conservare agnationem, & vocare solum masculos. n. 27.
 Comprehendit etiam nepotes, tam descendentes, quam transversales. n. 28.
 Si illi in conditione positi sint, & non alias. n. 29.
 Si vocatio est per vulgarem, talis etiam remanet vocatio statuta filiorum in conditione positorum. 36. 73. 46
 Filii in conditione positi, & activè vocati ex statuto Urbis non censentur gravati restituere passivè. n. 74.
 Secus si appareat de reciproca vocatione omnium in infinitum n. 75.
 Prout si filii in conditione positi gravati sint restituere. num. 76.
 Filii in conditione positi ex Statuto Urbis censentur vocati ad solam portionem Patris, non Patruum ibid. n. 77. & 78. & num. 296.
 Censentur etiam vocati ad portionem patruum, si ex conjecturis appareat, quod testator voluit integram hæreditatem in illos devenire. 36. 79. pag. 46. & n. 297. & seq. 59
 Conjecturæ tamen pro vocatione ad portionem etiam patruum quales debeant esse 36. 80. & 81. pag. 46. & n. 300. & seq. 59
 Et conjecturæ debent unitim considerari. 36. 82. pag. 46
 Et conjectura præcipue est ratio conservandæ agnationis considerata per testatorem. 36. 301. pag. 59
 Filii in conditione positi censentur etiam vocati ad portionem patruum, quando hic prædecessit testatori, qui posuit filios in conditiones 36. 83. 46
 Etiam si tali casu pater non agnoverit talem portionem. num. 84.
 Et quando filii, in conditione positi succedant in sola portione Patris, vel etiam in illa patruum. 36. 302. 59
 Et quando dicantur prædilecti solum in portione proprii parentis, & non patruum. 36. 85. & 86. 46
 Filii in conditione positi contra testatoris voluntatem expressam non censentur ex statuto vocati. 36. 87.

FILII IN CONDITIONE POSITI EX DISPOSITIONE JURIS.
 NON censentur dispositivè vocati. 36. 87. 48
 Contrarium sentientes referuntur. n. 88.
 Prior opinio verior est, & in praxi recepta. 36. 90. & 91.
 Filii in conditione positi ex sensu gloriæ veniunt solum ab intestato. n. 92. 49
 Et quod non sint de jure vocati, procedit etiam in contractibus n. 93. ad 98.
 Contraria opinio reprobatur. n. 97. & 98.
 Et in contractibus vocatio debet esse per conjecturas urgentiores. n. 99. & 100.
 Censentur etiam de jure vocati, si pro vocatione concurrant conjecturæ n. 101.
 Et hoc tam in ultima voluntate, quam in contractibus. num. 102.
 In transversalibus conjecturæ debent esse urgentiores. numer. 103.
 In descendantibus sufficiunt leviores. n. 104.
 Etiam in descendantibus debent esse in suo genere concludentes, & juri innixæ, non autem cervellicæ. num. 105. & 106.
 Etiam in dispositione facta in contractu. n. 107.
 Et conjecturæ debent esse depromptæ ex testamento. 36. 108.
 Et etiam ex dictis per testatorem ante, vel post testamentum. n. 111.
 Et in conjecturis admittendis cautè, & non temerè est procedendum. n. 112.
 Remittitur arbitrio Judicis determinare, quæ conjecturæ sint, nec ne admittendæ. n. 113.
 Sed arbitrium coarctatur ad conjecturas à jure approbatas. num. 114. ad 117. ibid. & seq.
 Et conjecturæ debent esse plures, & urgentes, nec sufficit una vel altera provocatione. num. 115.
 Vide etiam *Conjectura*. 49
Constant. ad Stat. Tom. II.

FILII IN CONDITIONE POSITI EX QUIBUS CONJECTURIS DICANTUR VOCATI.
CONJECTURÆ pro vocatione filiorum in conditione positorum non sunt considerabiles, cessantibus digressu ad plures gradus substitutionem, & ratione conservandæ agnationis. 36. 125 & 126. 50
 Procedit præcipue, si agatur inter transversales ibid. nu. 117. & n. 171. 52
 Maxime si prætendatur vocatio nedum ad bona proprii parentis, sed etiam patruum 36. 128. 50
 Sed si agatur solum de successione in bonis proprii Parentis sufficiunt leviores conjecturæ. n. 129.
 Inter descendentes etiam deficientibus digressu ad plures substitutionum gradus, ac ratione conservandæ agnationis, sufficiunt aliæ conjecturæ n. 130.
 Sive filii positi sint in conditione in ultima voluntate, sive in contractu. n. 131.
 Et conjectura pro vocatione est, quia agatur inter descendentes. n. 132.
 Sed quod non sit conjectura, & solum quod inter descendentes sufficiant leviores conjecturæ. n. 133. & 134.
 Conjectura pro vocatione est, si filii sint vocati sub qualitate masculinitatis. n. 135.
 Maxime si qualitas masculinitatis sit pluries repetita, n. 136. & 137.
 Et si fuerint etiam exclusæ fœminæ, illis relicta dote. ibid. num. 138. & 181. 52
 Præcipue si fœminæ sint exclusæ in omni linea. 36. 139. 51
 Et ex ratione conservandi agnationem per masculos. n. 140.
 Conjectura pro vocatione deducta ex qualitate masculinitatis non inducit vocationem, si sit destituta aliis conjecturis. 36. 141.
 Præcipue si in loco adsit statutum exclusivum fœminarum. n. 142.
 Secus si testator circa successionem diversimodè disposuerit, quàm statutum. n. 143.
 Conjectura ex qualitate masculinitatis deducta est efficax pro vocatione, si sit vestita ratione conservandæ agnationis. n. 144. & 48.
 Et si est unita cum aliis conjecturis n. 145.
 Præcipue inter descendentes. n. 146.
 Qualitas masculinitatis pluries repetita cum aliis conjecturis unita inducit vocationem, etiam si agatur de Nepotibus ex filia testatoris. n. 147.
 Et quando qualitas masculinitatis cum aliis conjecturis inducat certam vocationem. n. 148.
 Filii in conditione positi censentur vocati, ex quo positi sint in conditione cum qualitate quod sint legitimi, & naturales, & de legitimo matrimonio nati n. 149.
 Præcipue si sit addita clausula, *et non aliter*. n. 150.
 Maxime si sit juncta aliis conjecturis n. 151.
 Sed talis conjectura est vana, & rejecta n. 152.
 Præcipue in transversalibus. n. 153.
 Et si sint vocatæ fœminæ etiam transversales. n. 154.
 Maxime si non sit aliis conjecturis suffulta. n. 155.
 Conjectura prædicta procedit si aliis sit concomita conjecturis. 36. 157.
 Et procedit si positi sint in conditione filii de legitimo matrimonio nati, secus si legitimi, & naturales. n. 156.
 Conjectura prædicta eo magis procedit si extabant legitime nati, & fuere exclusi legitimi. n. 158.
 Et si positi sint in conditione etiam naturales, tunc censentur vocati n. 159.
 Conjectura pro vocatione filiorum in conditione positorum est ratio habita à testatore conservandi agnationem, & bona in familia. n. 160. 53
 Et attenda dicta conjectura, aliæ conjecturæ facilius admittuntur. n. 161.
 Et illa cessante aliæ parùm considerantur. n. 162.
 Ratio conservandæ agnationis quando dicatur habita, vide *Agnatio*.
 Conjectura vocationis est exclusio fœminarum 36. 165. & 176.
 Secus in loco ubi adsit Statutum exclusivum fœminarum. 36. 177.
 Conjectura prædicta non prodest, si exclusio facta sit solum in certis casibus n. 178.
 Secus si semper, & perpetuo fœminæ sint exclusæ n. 175.
 Conjectura pro vocatione est digressus ad plures gradus substitutionum. n. 182.
 Contraria opinio refertur. n. 183.
 Et si non concurrat ratio conservandæ agnationis, talis conjectura non est considerabilis. n. 184. 53
 Vel talis conjectura procedit solum in descendantibus, non in transversalibus. ff. 2 in

Index Materiarum.

in transversalibus. num. 185.
 Ex digressu per simplicem vulgarem non resultat conjectura vocationis. n. 186.
 Et digressus debet esse per plures substitutionum gradus reciproce, & per fideicommissum. n. 187.
 Conjectura ex digressu est efficax, si habeat concomitantiam aliarum conjecturarum. n. 188.
 Si tamen digressus sit in diversis casibus, & gradibus substitutionum, secus si omnes dependeant ab unico casu. 36. 189. 190. & 191. 53
 Conjectura pro vocatione est si filii pluries fuerint positi in conditione. n. 192.
 Talis conjectura, præcipue in transversalibus, si non sit habita ratio conservandæ agnationis, non est alicujus momenti. nu. 193. & 194.
 Secus si cum illa concurrant aliæ conjecturæ. n. 195.
 Vel si cum illa fuerit etiam facta repetitio masculinitatis. nu. 196.
 Et quod pluries positi sint in conditione, & debet esse in diversis casibus, & gradibus substitutionum, & non sufficit geminatio in eodem gradu. 197.
 Conjectura vocationis resultat, si filii in conditione positi in alia parte testamenti sint dispositivè vocati. n. 198.
 Contraria opinio refertur. n. 198.
 Prior opinio retinetur, si sit suffulta aliis conjecturis. num. 200. & 201.
 Conjectura pro vocatione est si sint vocati remotiores, ac minus dilecti. 36. 202. & 203. 54
 Et si extranei alias præferrentur descendentes testatoris. n. 204.
 Contraria opinio refertur. n. 205.
 Prior opinio approbatur. n. 206.
 Conjectura pro vocatione est substitutio piæ causæ ultimo loco facta. n. 207.
 Contrarium tenentes referuntur. n. 208.
 Talis conjectura recipitur, si habeat concursum aliarum conjecturarum. n. 209. & 210.
 Conjectura vocationis resultat, præcipue inter descendentes, ex reciproca inter institutos. n. 211. 212. & 217.
 Contrarium, si non sit progressum ad plures gradus substitutorum. n. 213.
 Præcipue si agatur inter transversales. n. 214.
 Conjectura prædicta habet tunc locum, si cum ea concurrat ratio conservandæ agnationis, digressus ad plures substitutionum gradus. n. 215. & 216.
 Conjectura pro vocatione insurgit, ex quo fuere vocati filii substitutorum ex quo insurgit vocatio filiorum institutorum in conditione positorum. n. 218.
 Contraria declaratur. 36. 219.
 Conjectura quoque pro vocatione est ex quo sint positi in conditione filii naturales, & adoptivi. n. 220. & 221.
 Est etiam conjectura, si filii in conditione positi sint gravati restituere. n. 222.
 Gravamen tacitum non sufficit, sed requiritur expressum. nu. 223. & 224.
 Et vocatio inducitur si gravamen sit innumerum omnibus in infinitum. n. 225.
 Conjectura vocationis resultat, ex quo testator respexit ad stirpes, & non ad capita institutorum. n. 226.
 Et etiam ex prohibita detractione legitimæ, & Trebellianicæ, & ex ordinata restitutione integræ hæreditatis. num. 227.
 Ex prohibitione alienationis facta omnibus institutis, & substitutis. n. 228.
 Simaximè sit addita ratio, ut bona perpetuò conserventur in institutis, & substitutis. n. 229. & 230. 55
 Si tamen independenter, & de per se, & non consecutivè fuerit expressè addita ratio conservandæ agnationis. 36. 235. & seq.
 Et si prohibitio generalis sit, quoad omnes, secus si restricta sit ad certas personas. 36. 231. & 232.
 Et quando in casum alienationis sunt vocati extranei. num. 233.
 Prohibitio autem alienationis quando sit separata, & de per se stans, vel potius dependens, & inducat nec ne perpetuum fideicommissum. 36. 235. ad 238.
 Conjectura vocationis resultat ab exclusione Fisci in casum delicti, ad hoc ut bona conserventur in agnatione. n. 239.
 Contraria opinio refertur. n. 240.
 Prior opinio procedit, si filii in conditione positi in alia parte testamenti sint expressè vocati. n. 241.
 Conjectura resultat, ex quo sint exclusa Monasteria, Ecclesiæ, & Religiosi. n. 242.
 Ex quo ultimo substituto decedenti sine filiis sit concessa facultas liberè disponendi. nu. 243.
 Et quando secus. n. 244.
 Ex quo sit facta expressa vocatio ad portionem patris, nam fortius censentur vocati ad portionem Patris. numer. 245.
 Secus si vocatio ad portionem patris sit in diversa oratione. nu. 246.
 Est etiam conjectura vocationis, si aliàs filii non possent succedere ab intestato. n. 247.
 Conjectura quoque est, si filii positi sint in conditione in fideicommissio particulari. n. 248.
 Sed talis conjectura tunc solum admittitur, quando habet concomitantiam aliarum conjecturarum. n. 249.
 Et illa potest admitti in legato rei particularis, non in fideicommissio ordinato in contractu. n. 250.
 Conjecturæ tamen leviores sufficiunt in fideicommissio particulari. n. 251.
 Conjectura pro vocatione resultat, ex quo positæ sint in conditione etiam filiarum sceminarum in loco, ubi viget statutum exclusivum sceminarum. n. 252.
 Et ex clausula Codicillari. 36. 253.
 Contrarium. n. 254. & 255. 56
 Conjectura etiam insurgit, ex quo testator suis hæredibus, ac substitutis prohibuit facere fideiussiones. n. 257.
 Et ex quo factis variis substitutionibus sint appositæ dictiones gradatim, & in infinitum. n. 258.
 Et etiam ab observantia, ex quo filii in conditione positi possederint bona fideicommissaria. n. 259.
 Conjecturæ pro vocatione filiorum in conditione positorum, quæ sint, vide remissivè. n. 260.

FILII IN CONDITIONE POSITI QUANDO NON SINT VOCATI.

FILII in conditione positi non dicuntur vocati, ex quo nominati sub nomine colectivo liberorum. 36. 260. 57
 Secus si tali verbo sint unita alia denotantia tractum temporis successivum. n. 261.
 Nec est conjectura pro vocatione, ex quo facta sit compendiosa, moriente, vel quodcumque moriente sine filiis. nu. 262.
 Contraria opinio refertur. n. 263.
 Prior opinio est verior, quoties aliæ non concurrant conjecturæ pro vocatione. n. 264.
 Nec est conjectura vocationis, ex quo testator onus perpetuum missarum, vel aliud apposuerit. n. 265.
 Secus si onus fuerit injectum descendentes masculis vocatis vel aliæ concurrant conjecturæ. n. 266.
 Nec vocationem inducunt clausulæ Codicillariæ, ac omni alio meliori modo. 36. 257. pag. 56. & nu. 267. 57
 Nec ex mandato testatoris, quod filiarum sceminarum nuptæ, si remanserint viduæ, possint redire ad ejus Domum. n. 268.
 Nec ex prohibitione alienationis restricta ad primos hæredes. n. 269.
 Nec quando prohibitio alienationis non est facta favore agnationis. 270.
 Nec ex vocatione extraneorum, & transversalium. num. 271. & 272.
 Et quando secus. n. 273.
 Nec ex quo filii positi sint in conditione per ablativos absolutos. n. 274.
 Excluditur vocatio, quando testator Iuris Consultus aliquos vocavit, nam alios exclusisse censetur. 36. 283. 58
 Excluditur etiam ex vocatione hæredum, & successorum quorumcumque cum facultate alienandi. n. 284.
 Etiam si donatio facta sit donatario præsentis pro se &c. numer. 285.
 Et si donatario data sit facultas alienandi cum clausula ad habendum. n. 286. & 287.
 Et quando per testatorem fuit expressè facta exclusio, non est recurrendum ad conjecturas. n. 288.

FILII IN CONDITIONE POSITI VARIA.

FILII in conditione positi quando ex conjecturis sunt vocati, id intelligitur activè, non autem passivè quod teneantur restituere. 36. 289. 58
 Secus si ex conjecturis appareat de perpetuitate fideicommissi. 36. 290.
 Nec dicuntur inter se reciproce substituti, cessantibus conjecturis super perpetuitate fideicommissi, numer. 291. & 292.
 Et conjecturæ debent esse urgentes, & concludentissimæ. nu. 292. & 294. 59
 Sub nomine filiorum in conditione positorum quando nec ne veniant sceminarum. 36. 307. & seq.

Index Materialium.

Debentur Avo si sustineat onera matrimonii pro filio uxore, secus si illa Avus non sustineat. n. 66.
Non debentur pro rata temporis, quo non sustinuit onera matrimonii. n. 67.

FRUCTUS DOTIS QUÆ PRIVILEGIA HABEAT.

FRUCTUS dotis sunt favorabiles. 34. 68. & 69. pag. 24
Pro illis, etiam cessante obligatione Camerali, uti alimentis competit via executiva. n. 70.
Nec appellatio datur adversus mandatum pro illis relaxatum. n. 71.
Nec datur appellatio pro decursis à die motæ litis, & sic futuris secus pro præteritis. n. 72.
Non datur etiam pro præteritis stante obligatione Camerali. n. 73.
Fructus tamen dotis promissæ ab extraneo non debentur executivè. n. 74.
Pro fructibus dotis ex statuto Urbis competit via executiva. n. 76.
Competit hypotheca tacita. n. 77.
Et à die promissæ dotis, si promissa sint damna, & interesse. nu. 78.
Et pro illis competit eadem potioritas, quæ pro dote. n. 79.
Secus si debeantur ex sola interpellatione, nam tunc anterioritas incipit à die moræ. n. 80.
Contrarium quod anterioritas incipiat à die contractus. nu. 81. & 83.
Fructus doti uti illi accessorii veniunt sub nomine dotis. n. 82.
Et recipiens pro dote censetur prius recepisse in causam fructuum dotis. 34. 84. 25
Fructus dotis debentur in principio anni. n. 85.
Debentur in quantitate promissa, si non sint multum excessivi. n. 86.

FRUCTUS DOTIS IN QUÆ QUANTITATE DEBEANTUR.

FRUCTUS dotis debentur ad rationem quinque, deficiente conventionione, statuto, vel consuetudine. 34. 87. 25
Et si difformiter in loco fuerint soluti, debentur juxta dispositionem Iuris ad rationem quinque. n. 88.
Et si variè fuerint soluti, attenditur, quod est minus, vel remittitur eorum taxatio arbitrio Judicis. n. 89.
Attenditur in tali difformitate dispositio Iuris ad rationem quinque. n. 90.
Et si dos consistat in stabilibus fructus debentur ad rationem quinque, etiam si per statutum taxentur in majori summa. nu. 91.
Si tamen stabilia sint promissa pro fundo dotali. n. 92.
Et fructus debentur ex dote, quæ debebat investiri juxta quantitatem fructuum, qui fuissent percepti ex investimento. n. 93. & 94.
Secus si debitor poterat solvere in pecunia, vel in bonis, & interpellatus non elegit, tunc enim debentur juxta taxam statutariam. n. 96.
In fructuum dotalem quantitatem debet attendi statutum, vel consuetudo loci. 34. 98.
Quando sunt taxati à statuto non requiritur aliqua illorum liquidatio. n. 99.
Nec illorum conventio ultra taxam statutariam sustinetur. nu. 100.
Et taxa statutaria attenditur etiam in fructibus dotis solvendis ex fideicommissio. n. 101.
Non attenditur taxa statutaria, si creditor illos petat in minori summa. n. 102.
Fructus dotis excessivè taxati per statutum sunt moderandi. nu. 103.
Et excessivè taxati per statuta Anconæ, & Maceratæ fuere à Rota moderati ad minorem summam. n. 104. & 105.
In illorum taxatione multum pollere debet Judicis arbitrium. n. 106.
Fructus dotis per statutum Urbis taxantur in scutis septem cum dimidio. n. 108. 26
Sed attenditur taxa conventionalis, si fuerint per partes conventi in minori summa. n. 109.
Etiam in Urbe taxantur in scutis quinque, si dos sit promissa in stabilibus. n. 110.
Fructus dotis in Urbe sunt hodie moderati ad scuta quatuor. nu. 111.
Possunt tamen creditores dotis promissæ ante talem moderationem petere sortem dotis, si debitor nolit continuare solutionem fructuum juxta taxam statutariam. n. 112.

Fructus dotis extra Urbem, & districtum non fuere moderati circa quantitatem. n. 113.
In Civitate Anconæ ad rationem decem, moderati ad rationem septem cum dimidio. 34. 118.
Taxantur in Civitate Asculi in scutis quinque, 34. 114. & 115.
Bononiæ ad rationem septem. 34. 116.
Melitæ ad rationem septem. n. 119.
Neapolis ad rationem octo inter Barones, & Magnates. num. 120.
Perusianæ ad rationem septem. n. 121.
Ravennæ ad rationem septem. n. 122.
Et statuta taxantia fructus dotis ultra scuta quinque sunt iusta. nu. 123.

FRUCTUS DOTIS VARIA.

FRUCTUS dotis non debentur, si illius debitor ex alia causa sit creditor creditoris dotis. 34. 127. pag. 26.
Procedit, si creditum oppositum contra dotem sit liquidum. nu. 128.
Et si illud dotis sit in majori quantitate, debentur fructus pro illa majori quantitate. n. 129.
Non debentur pro rata dotis constitutæ ad pompam. numer. 130.
Nec debentur Romæ ultra dotem scutorum 500. n. 131.
Secus si super majori quantitate dotis constitutæ fuerit per Indultum Pontificium derogatum Constitutioni Sixtinæ. num. 133.
Fructus dotis non conventi, nec à Statuto taxati, an debeantur jure actionis, vel officio Judicis, est opinio controversa. num. 133.
Debentur officio Judicis. n. 134.
Et recepta forte censentur remissi fructus, non facta contraria protestatione. n. 135. & 136.
Sed fructus dotis debentur actione de dote, vel officio Judicis nobili, & recepta forte dotis, non censeri remissos illius fructus. 34. 136. il. 2.
Et censentur remissi uxori, non dotantibus. n. 138.
Possunt peti judicio separato, quando maritus protestatus fuit, velle illos consequi. n. 140.
Non censentur remissi, quando debentur ex conventionione, vel statuto, præcipue stante protestatione. n. 141.
Nec quando in promissione dotis adest obligatio ad damna, & interesse. n. 142.
Idem si in Instrumento dotis adest juramentum. n. 143.
Idem si debentur ex lege, vel statuto. n. 144.
Idem si in loco adsit consuetudo illos solvendi. n. 145.
Vel recepta forte, competit saltem actio negotiorum gestorum pro illis petendis à Socero, tanquam alimentis. n. 146.
Et etiam ab extraneo. n. 148.
Sed contra extraneum præstat quod fiat protestatio de fructibus percipiendis. n. 149.
Fructus dotis exigendi Jus est personale in marito, & non potest ab illo cedi. 34. 159. 161. & 162. pag. 28
Contrarium firmatur ad vitam tamen mariti ibid. n. 160. 162. & 163. & n. 164. & seq.
Fructus dotis veniunt sub appellatione dotis. n. 157.
Fructus dotis restitutæ ob vergentiam mariti ad inopiam constante matrimonio, deductis alimentis necessariis, spectant ad creditores mariti. 34. 251. 33
Nec potest maritus tales fructus superfluos pro alimentis repudiare. n. 252.

FRUCTUS DOTIS QUANDO REMISSI, VEL PRÆSCRIPTI.

FRUCTUS dotis censentur remissi, si maritus tacuit illos petere per decennium. 34. 150. 27
Contrarium quod requiratur lapsus 30. annorum. n. 151.
Etiam si cum silentio dicennali concurrat mors mariti, adhuc debentur. 34. 152.
Contraria opinio tali casu refertur. n. 153.
Hæc opinio contraria procedit, si dos sit promissa ab uxore, secus si à Socero vel ab alio. n. 154.
Nec opinio contraria procedit, si ex matrimonio supersint filii, nam tunc fructus non censentur donati, vel remissi. numer. 154.
Nec procedit in promissione jurata, & usuris favorabilibus, & si non adsit expressa fructuum donatio. n. 155. 28
Fructus non fuisse remissos in dubio est judicandum. n. 156.
Et excluditur remissio, ex quo maritus recepit partem fructuum dotalem etiam sub nomine dotis. n. 157.
Fructus dotis quando censentur remissi, vel donati, & quando non,

Index Materiarum.

non, vide remissive auctoritates relatas. numer. 158.
Fructus dotis cadunt sub præscriptione statutaria Urbis sexdecim annorum. 34. 171.

Tot tamen requiruntur præscriptiones, quot sunt anni. numer. 174. 29

De jure communi stante juramento non præscribuntur minori spatio 40. annorum. n. 175.

FRUCTUS DOTIS SOLUTO MATRIMONIO.

FRUCTUS dotis soluto matrimonio per mortem uxoris amplius non debentur. 34. 176. & 177. pag. 30

Etiam si mortua uxore superint filii. n. 178. & 179.

Et licet sit expresse conventum, quod debeantur etiam post dissolutum matrimonium. n. 181.

Et etiam si fuerint tali casu conventi per viam transactionis. 34. 200. 31

Non debentur, etiam si fuerit præstitus consensus illorum caliculo. 34. 182. pag. 30

Nec pro illis potest relaxari mandatum. n. 183.

Et si de facto fuerint percepti debent restitui, ac imputantur in sortem dotis. n. 184. & 185.

Etiam sponte soluti, & bona fide consumpti. 34. 186.

Fructus solutos matrimonio dissoluto uti indebitos repetens debet probare fuisse indebitos. n. 187.

Intellige quoad perceptos per viduam, secus quoad perceptos per maritum. n. 188. & 189.

Fructus dotis soluto matrimonio non debentur, ex quo dos erat investienda, si onus investimenti spectabat ad maritum, & non ad dotantem. n. 190.

Probantur indebite percepti ex quo soluti post dissolutum matrimonium n. 191.

Percepti tamen ex pignore dotali dissoluto matrimonio non imputantur in sortem dotis. n. 192.

Fructus dotis à Patre promissæ filii debentur soluto matrimonio ratione alimentorum. n. 193.

FRUCTUS DOTIS DEBITI VIDUÆ.

FRUCTUS dotis taxati per statutum Urbis favore viduæ dissoluti matrimonio post factam interpellationem sunt liciti. 34. 125. & 126. pag. 26. & n. 194. 31

Sed interpellatio debet esse judicialis. n. 195.

Ex statuto Bononiæ sufficit interpellatio extrajudicialis. n. 196.

Et dicta interpellatio judicialis quando suppleatur per equipolens, & fructus dotis etiam illa cessante debeantur. numer. 200. & 201.

Et vide Interpellatio.

Fructus dotis viduæ etiam denuo nuptæ non debentur cessante interpellatione. 34. 204.

Secus post interpellationem n. 205.

Et fructus consequendi Jus facta interpellatione transit ad viduæ hæredes. n. 206.

Debentur post interpellationem etiam ex lucro dotis. numer. 207.

Et ex dotis augmento. n. 208.

Etiam ex paraphreno constituto uti parte dotis, secus in separato à dote n. 209.

Non debentur ex lucro dotis non assignato pro dote secundo marito. n. 210.

Fructus dotis ex statuto Urbis post interpellationem debentur viduæ, etiam si habeat, unde se aliat. n. 211.

Et si vidua sit inops, vel dives, siue dotans sit pater siue extraneus. n. 212.

Etiam ex bonis fideicommissariis à die interpellationis factæ contra hæredes fideicommissarios. ibid. numer. 213. & numer. 249. pag. 33

Fructus tamen dotales non debentur ex bonis fideicommissi, sed ex illius fructibus tantum. n. 247.

Si tamen fructus sint sufficientes, aliàs debentur ex proprietate. nu. 248.

Exceptio quod fructus dotis non debeantur ex fideicommissis potest proponi solum ab hæredibus fideicommissariis, non à creditoribus hæredis gravati. n. 250.

Fructus dotis licitè vidua percipit expignore dotali pro alimentis absque alia interpellatione, 34. 214. 31

Fructus dotis pactos à marito in minori summa, quam sit statutaria, marito defuncto percipit vidua juxta taxam statutariam. n. 215.

Fructus dotis de jure communi viduæ non debentur, nisi simul factis diligentis pro restitutione dotis, & quod non habeat aliunde, unde vivere possit. n. 216.

Et vidua debet probare talia requisita. n. 217.

Et ad hoc ut vidua habeat unde vivere possit, considerantur fructus, non ipsa proprietas bonorum. n. 218.

Nec consideratur, quod illa possit consequi alimenta à Con- sanguineis divitibus. n. 219.

Constant, ad Stat. Tom. II.

Et paupertas viduæ præsumitur. n. 220. & 221.

Et paupertatem debet probare vidua agens pro fructibus dotis, secus si illos percepit. 34. 222. pag. 32

Sed vidua licet dives fructus dotales consequitur post factam interpellationem n. 224.

Nec requiritur paupertas, siue interpellatio contra Patrem debitorem dotis. n. 225.

Idem si dos sit debita loco legitimæ. n. 226.

Procedit favore ipsius filiæ, non filiorum. n. 227.

Debentur filiæ viduæ, quæ renunciavit bonis paternis, & maternis. n. 228.

Fructus dotis ab hæredibus viri non debentur, cessante interpellatione n. 229.

Secus si vidua illos percepit, & non adsit imaginabilis suspicio usuræ. n. 230.

Et si vidua instet pro restitutione, & fuere illi assignata tot bona, licitè percipit fructus. n. 231.

Et de jure fructus percepti per viduam cedunt in causam alimentorum, & non extenuant sortem dotis. n. 232.

Pro rata tamen dotis, & congruorum alimentorum, & non ultra. n. 233. & 234.

Excessus tamen debet probari. n. 235.

Et ille excluditur, consideratis quantitate dotis, & qualitate viduæ. n. 236.

Et si vidua sit etiam hæres mariti, ex hoc etiam capite facit fructus suos. n. 237.

Fructus percipiendi jus competens viduæ transit in ejus Filios, ac Nepotes. n. 238. & 239.

Non autem in hæredes extraneos. n. 239.

Fructus dotis mulieri viduæ, ac filiorum tutrici quando non debentur. 34. 240.

FRUMENTUM.

FRUMENTUM per Mare transuectum non est perfectum, sicut illud, quod per terram traducitur. 60. 10. 350

Frumentum Italicum facit panem perfectum. n. 12.

Frumenti pretium vile est exterminium agrorum, & agriculturæ. 60. 19. & 24. 351

Frumenti appellatione generali continentur triticum, ordeum, avena, aliæque similes generis. 60. 80. 354

Et frumenti nomine venit omne bladum. n. 81.

Frumentum tempore caristiæ tenetur quis vendere, reservata illius quantitate pro usu suo, & familiæ, non obstante quovis privilegio. 60. 137. 258

Et Præsidentes annonæ possunt ad talem effectum mittere ad horea Civium ad hoc ut venale exponant frumentum. n. 138. 140. & 143.

Secus si quis habeat frumentum solum necessarium pro se, & familia. 60. 144.

Et debet etiam reservari frumenti quantitas sufficiens adserendum. n. 145.

Coactio ad vendendum frumentum tempore caristiæ procedit etiam contra Ecclesias, Clericos, & alios Ecclesiasticos. nu. 146. & seq.

Non intrant tamen in Ecclesias, & Ecclesiasticis pœnæ infliguntur per ordinationes laycorum. nu. 148.

Contraria opinio refertur. nu. 149.

Et coactio Clericorum fit per Judices Seculares. n. 150. 259

Contrarium firmatur, quod fiat per Judices Ecclesiasticos. n. 151. 152. & 153.

Coguntur solum per Judices laycos, quando periculum esset in mora, & Judex Ecclesiasticus non posset adiri, vel hic negligenter cogere. n. 154.

Et declaratur, quomodo hoc sit practicandum. n. 155.

Frumento Ecclesiastici non tenentur tali casu vendere habita fide de pretio. 60. 156.

Et extractio frumenti tempore Caristiæ reconditi in loco immuni ad effugiendam coactionem fit de mandato Judicis Ecclesiastici. n. 158.

Frumentum tempore Caristiæ tenentur omnes vendere pretio taxato à Principe, cum tali casu teneantur etiam facere elemosinam. n. 159. & 160.

Et potest tempore penuriæ statui pretium frumenti à Communitatibus. n. 161.

Et pretium frumenti etiam vilius potest frumento statui solum tempore magnæ Caristiæ favore pauperum ibid. n. 162. 163. & n. 170. 172. & 173. pag. 360

Frumenti pretium debet taxari justum. 60. 165. & 166. 359

Ita ut annona non perdat, sed potius aliquid lucretur. 60. 167. & 168.

Ita tamen quod ex pretio rigoroso pauperibus non fiat caristia 60. 188. 360

Et frumenti pretium justum taxatur juxta fertilitatem, vel sterilitatem messis. 60. 174.

Frumentum vendi debet juxta pretium stabilitum in loco, Ff 4 ubi

Index Materialium.

ubi adest, & non juxta illud majus, quod per extractionem alibi vendi posset. n. 175. & 177.

Secus si agatur de frumento non collecto in loco, sed ad alium locum asportando n. 178.

Frumento pretium non modicum, sed potius magnum debet illatui, ad hoc ut frumentum à forensibus in quantitate asportetur in loco penuriae. n. 179 ad 182.

Cessante tamen caristia non debet taxari rigorosum, nec ita exile, itaut ex vilitate pretii generetur caristia. 60. 183. & 184.

Frumenti abscondio, & retentio debet prohiberi Dardanariis, & Annonæ flagellatoribus. n. 185. & 186.

Frumentum vendens vultra taxam præscriptam, punitur uti pacis violator. n. 187. 361

Pro frumento emendo tempore Caristiae Cives possunt cogi ad mutuandam pecuniam, vel ad se obligandum. 60. 196. & 197.

Ecclesiastici tamen coguntur per Judices Ecclesiasticos. numer. 198.

Et pro emendo frumento tempore Caristiae Communitates possunt se obligare sine licentia Principis. n. 199. 200. & 201.

Frumenti provisio tempore caristiae à quibus, & quomodo fiat. 60. 205.

Frumenti provisio debet primo loco fieri cum pecuniis Communitatis, si illas habeat, vel inveniat ad censum, vel cum alio contractu n. 206. 207. pag. 362. & n. 204. 361

Et si Communitas non habeat pecunias, nec illas inveniat, tenentur omnes Cives ad contribuendum pro modo substantiae ad illud emendum. 60. 208. 362

Possuntque compelli solum divites ad mutuandum pro emendo frumentum, nam esset nimis longum procedere per viam collectæ n. 109.

Et possunt cogi etiam per carcerationem, nullo excusato. numer. 210 & 211.

Et quomodo hodie procedatur ex stylo Sac. Congreg. Boni regiminis. n. 215. & seq.

Et frumento empto potest Communitas eligere Cives ad aliud administrandum, & nemo potest tale onus recusare. n. 212. 213.

Si in frumento empto per Communitatem annona perdat in pretio, damnum erit commune omnibus Civibus, & non obligatis tantum. 60. 222 & 223.

Et si frumentum corrumpatur coguntur Cives idonei recipere illius distributionem pro rata. n. 224.

Frumentum caro pretio emptum, si in parte remaneat, debet pro eodem pretio distribui inter Cives pro rata patrimonii. nu. 225. 363

Frumentum ad usum proprium pro uno anno emere permittitur. 60. 242.

Frumenti emptio ultra usum proprium pro uno anno est prohibita Baronibus Status Ecclesiastici. 243. ad 245.

Frumentum emi non potest pro majori pretio quam valeat. nu. 246.

Nec potest vendi ultra pretium taxatum. n. 247.

Potest ab Annona frumentum corruptum misceri bono. 60. 263. 364

Contraria opinio relictur. n. 264. & 265.

Secus si frumentum sit ita corruptum, ut panis ex eo conficiendus possit generare damnum saluti Populi. 60. 266. & 267.

Frumentum corruptum debet tunc prolici, & conseruari. nu. 268.

Frumenti corrupti mixtio cum bono non est permessa personis privatis. n. 269.

Secus si emptor fiat certior mixturæ ex visura frumenti. numer. 270.

Frumentum vetus prius vendendum, & quando secus. 60. 285. 286. & 287. 365

Ad frumenti derobati, vel deteriorati damnum Abundantierii tenentur 288.

Frumentum ultra triennium, non præsumitur durare. numer. 289.

Et sic si Annonæ Curatores illud intra tale tempus non renovent, tenentur de damno. 289.

Frumenti pretium à die interpellationis crescit etiam post triennium, donec illud restituatur. n. 293.

Et sine dubio crescit à die interpellationis intra triennium. nu. 294. 295. 296 & 299. 366

FRUMENTI ASSIGNATIO, ET EXTRACTIO.

FRUMENTI assignatio, & revelatio fieri debet, & quare? 60. 300. 301. & 302. 367

Et simul etiam debet fieri assignatio personarum, quæ ex frumento assignando ali debent. n. 303. 368

Frumenti assignatio fieri debet etiam ad effectum videndi, an in loco adsit illius magna quantitas ad effectum concedendi, vel denegandi tractas. 304. & 305.

Et etiam pro regulanda tariffa Panis venalis. n. 306.

Frumenti assignatio habetur pro Inventario, & in illa habent locum disposita super Inventario. 60. 316. 369

Frumenti extractio de jure fieri potest ad libitum extra territorium. 60. 341. 369

Secus de consuetudine, cum soleat prohiberi per ædicta poenalia, ut annonæ affluentia conservetur in Civitate. n. 342.

Et illius, ac bladorum extractio in Statu Ecclesiastico remanet prohibita etiam sub poenis rebellionis, & læsæ majestatis. nu. 345. 370

Et etiam sub pœna excommunicationis. n. 346. 347. & 348.

Sed pœna excommunicationis fuit in certis casibus sublata. nu. 349. ad 354.

Frumentum debet potius remanere in loco, ubi recollectum est, & illius Civibus deservire. 60. 373. & 374. 371

Maximè tempore pecuniæ n. 375. & 376.

Frumenti extractione prohibita dicitur etiam inhibita extractio farinæ. 60. 412. 373

Et etiam Biscottus. n. 414.

Vide etiam *Ædicta*.

Frumenti extractio quando concedi, vel denegari debeat, vide *Tracta*, & etiam *Extractio*.

G

GABELLA.

GABELLA legitimè imposita non potest fraudari sine peccato, etiam si fraudator se subiiciat periculo amittendi rem non denunciata. 60. 410. & 411. 373

Gabella Salis, Tabachi, Aquæviæ potest à Principe vendicari jure privato. 62. 55. ad 61. 386

Gabellam frumenti non soluit Annona Urbis. vide *Annona*.

G L O S A.

GLOSA est magnæ autoritatis, & ab illa regulariter non est recedendum in judicando. 63. 218. 408

Et hoc procedit in Curia Romana. n. 219.

Glosa dicitur Doctor excellentior aliis. n. 220.

Si sit destituta lege, & magis si contra illam stet lex, non meretur allegari. n. 221.

Glosa facit communem opinionem, vide *Opinio*.

H

HEBRÆI.

HEBRÆI comprehenduntur sub Statutis Almæ Urbis. 39. 364. 90

An comprehendantur sub statuto exclusivo fœminarum, vide *Statutum exclusivum*.

In loco originis vel domicilii sunt veri Cives, & habent usum activum, & passivum statutorum, ac consuetudinum quoad temporalia. 39. 185.

Non possunt tanquam proximiores authorare contractum minoris, vel mulieris, qui sunt effecti Christiani. 44. 161. 138

Filiæ fœminæ Hebrææ ex lege Moysæ sunt exclusæ à successione Patris propter masculos. 39. 166. 91

HÆREDITAS.

HÆREDITATIS aditio excluditur ex quo quis adivit tanquam fideicommissarius. 36. 321. & 322. 60

Etiam si acceperit possessionem aliquorum bonorum hæredis gravati, si adversus hunc competeat reintegratio pro deterioratione fideicommissi. n. 323.

In actu dubio statuitur declarationi adeuntis, quod possedit titulo fideicommissi. n. 324.

Hæreditatis aditio inducitur ex possessione capta per fideicommissarium propria autoritate. n. 325.

Secus si expressè declaravit, se acquirere possessionem ex titulo fideicommissi. n. 326.

Inducitur aditio, si hæredi gravato competeat detractio legitimæ, & quis accepit possessionem totius fideicommissi. numer. 327.

Secus si ille, qui accepit possessionem totius habebat creditum contra hæredem gravatum. n. 328.

Et quando aditio facta fuit cum Inventario, cessant discussiones cum tunc hæreditas dicatur quasi latens. n. 329. 327.

Index Materiarum.

HÆRES.

HÆRES beneficiatus non potest sub prætextu nullitatis Inventarii, vel non bene redditæ rationis urgeri, nisi prius in petitorio discussis viribus Inventarii, & redditionis rationis. 52. 330. & 331. 180
Non tenetur defendere hæreditatem propriis expensis. 59. 286. & 289. 303. & seq.
Et si ad sint hæredes proprietarius, & usufructuarius, uterque tenetur, & pro qua rata. n. 290.
Hæres beneficiatus tenetur ad expensas de proprio, si temerè voluit litigare. n. 291.
In hærede præsumitur ignorantia, vide *Hæres*.

I

IGNORANTIA.

IGNORANTIA in hærede præsumitur, nec idem potest dici negligens. 48. 159. 230
Et ignorantia in hærede dicitur probabilissima, & excusatissima. n. 160.
Et illi ex capite ignorantie datur restitutio. n. 161. & 162.
Ignorantia præsumitur etiam in filio hærede Patris. 48. 166.
Et restitutio ex capite ignorantie intra quadriennium datur à die scientie, & non prius, etiam si decurrissent centum anni. num. 167.
Ignorantia bannimentorum in infirmo probatur juramento. 60. 320. & 324. 368
Præcipue si infirmus sit vir probus, & nobilis. 60. 329. 369
Præsumitur in forense, & habitante extra locum bannimentorum. 60. 320. 368
Ignorantia in infirmo, vel forense eo magis præsumitur, si pro illa assistat verisimilitudo. 60. 330. & 331. 369
Ignorantia gestorum cum defuncto præsumitur in hærede, si non probetur scientia. 62. 128. 392
Præcipue privilegii concessi auctori. n. 129.
Ignorantia magis præsumitur, quam scientia. n. 131.

IMPRESSOR.

IMPRESSORES librorum solent passim obtinere ad tempus privilegium à Principe, quod alter non imprimat, nec vendat certos libros. 61. 62. & seq. pag. 386. & n. 77. & seq. 388
Et etiam genericè pro omnibus libris in certa materia, puta legalibus. 62. 64. 387
Privilegia huiusmodi fuisse sub alea judiciali, & de illius sine. n. 65. & seq.
Privilegia prædicta Impressoribus debent à Principe concedi. n. 78. & seq. & n. 80. ad 84. 388
Et tale privilegium procedit etiam in secunda impressione. 62. 89. 90. & 91. 389

IMPUGNANS.

MINOR, vel mulier impugnans contractum ex capite nullitatis non tenetur restituere prius ex ipso accepta. 44. 747. 172
Si non tenetur versio in illorum utilitatem, vel quod effecti sint locupletiores. n. 748.
Sat est oblatio facta in iudicio de restituendo recepta. num. 749. pag. 173
Impugnans contractum ex capite læsionis non tenetur prius restituere ex eo percepta. 44. 750. & 751.
Mulier si restituendo percepta remaneret indotata, deberet audiri, non restituitis ex eo perceptis. n. 752.
Non tenetur quis restituere prius percepta, si ex alio capite potest retinere. n. 753.
Nec quando plus debet consequi, quam perceperit. n. 754.

INCOLA.

INCOLA ex Statuto Urbis non venit sub nomine Civis, nisi quando hoc expressit. 38. 5. 68
Incola, & Civis, quod quis sit alicujus loci, probatur, ex quo in contractibus, & aliis actibus sic se nominavit. 55. 51. 305
Probatur ex habitatione decennali in loco, & si in illo retinuit familiam, ac uxorem duxit. n. 52.
Ex quo in illo habet majorem partem bonorum. n. 53.
Ex sola habitatione in Urbe per decennium absque alia declaratione, ad hoc ut habeat locum statutum de duabus conformibus. n. 54.
Ex fide Baptismatis circa ortum in certo loco, & successiva habitatione. n. 55.
Ex quo quis obtinuit tanquam Civis Romanus advocari causam ad Curiam Capitolinam. n. 56.
Incolatus in Urbe acquiritur etiam à mercatore, qui in illa ultra habitationem decennalem duxit uxorem, & acquisivit bona. num. 58.
Procedit etiam in Scholari, si ultra habitationem in eo concurrant dicta requisita relata in mercatore. n. 59.
Vide etiam *Civis*.

INCONTINENTI.

PROBATIO per testes, non dicitur facta incontinenti vide *Probatio*.

INFANS.

INFANS quomodo legitimari possit sine ejus consensu, vide *Legitimatio*.
Infans legitime contrahit mediante tutore. 44. num. 53. & 54. pag. 131

INHIBITIO.

INHIBITIO est communis tam inhibito, quam inhibenti. 42. 44. pag. 114
Inhibitio facta contra Viduam coram Judice de partibus non potest ab ea sperni, ex quo variaverit ad A.C. n. 43. & 45.

INJUSTITIA.

INJUSTITIA notoria æquiparatur nullitati, & est vera nullitas. 56. 12. 312
Injustitia notoria resultat, si sententia sit prolata sine probationibus, & non justificetur ex actis. n. 13. 313
Injustitia æquiparatur nullitati per modum fictum, & improprium. n. 15.
Injustitia, ad hoc ne habeat locum *Ægidiana*, debet resultare ex eisdem actis, vide *Ægidiana*.

INSINUATIO.

INSINUATIO ex Statuto Urbis requiritur solum in illis donationibus, quæ de Jure insinuationem requirunt. 43. 1. 119
Fieri potest de Jure usque ad 30. annos. n. 2. 120
Ex Statuto Urbis debet fieri intra sex menses. n. 3.
Et facta post non suffragatur. n. 4.
Secus si Princeps concesserit restitutionem adversus lapsum temporis. n. 5.
Insinuatio requiritur de Jure in donationibus excedentibus solidos quingentos. n. 6.
Et dicti solidi 500. constituunt summam scutorum 700. & ultra monetæ Romanæ. n. 7.
Ex Statuto Urbis requiritur, si donatio excedat in valore scuta 150. monetæ Romanæ. n. 8.
Et pro dicta summa scutorum 150. sustinetur donatio sine insinuatione, ac transfertur possessio. n. 9. & 10.
Et de jure etiam intra 500. solidos sine Insinuatione sustinetur. num. 11.
Insinuationis defectus de jure tollitur juramento. 43. 13.
Etiam si specificè non fuerit illi renunciatum cum juramento, nam sufficit promissio jurata observandi donationem. numer. 14.
Etiam in præjudicium tertii, & creditorum posteriorum donantis. n. 15.
Insinuationis defectus non suppletur juramento, si donator voluit, quod donatio insinuaretur. n. 16.
Nec insinuationis defectus ex Statuto Urbis tollitur juramento. n. 17. & 18.
Idem ex Constit. Marchiæ. 44. 820. 177
Nec suppletur ex decreto Judicis. n. 821. 178

INSINUATIO REQUIRITUR.

REQUIRITUR ex Statuto Urbis in omni donatione excedente scuta centum quinquaginta. 43. 18. 120
Requiritur etiam in ratificatione donationis, si illius validitas dependeat à ratificatione. n. 19.
Requiritur in retrodonatione. n. 21.
Si retrodonatio fiat post donationem ex intervallo, secus si incontinenti. n. 22.
Nec requiritur in retrodonatione, si prima donatio erat nulla. num. 23.
Requiritur in renunciatione ex causa dotis facta à muliere. num. 24.
Pariter in renunciatione facta cum pacto de non petendo. numer. 25.
Requiritur etiam in donatione facta per apocham privatam. n. 27. & 28.
Etiam in remissione debiti liquidi. n. 29.
Secus in debito illiquido, vel inexigibili. n. 30. & 31.
Prout non requiritur, si remissio debiti fiat in transactione. numer. 32.
Requiritur etiam in donatione tacita. n. 33.
In confessione dotis de recepto facta à marito. 43. 34.
Secus si pro veritate confessionis concurrant adminicula. numer. 35. 121
Requiritur in donatione inter Patrem, & Filium. num. 36. 37. 39. 43.
Requiritur etiam in donatione facta ad vitam donatarii. 43. 67. pag. 122
Etiam in renunciationibus, & Jurium remissionibus. n. 68.
Si factæ sint de bonis certis, & quæsitis, secus si incertis, & nondum quæsitis. n. 69.

Index Materialium.

- Requiritur, etiam si donatio, & renunciatio sit inter minores. num. 70.
- Etiam in renunciatione ob dotem, ex præcepto paterno, quando renunciatio plus continet, quam Pater mandaverit. num. 71.
- Requiritur in donatione facta à minore ex causa dotis. n. 72.
- Secus in illa facta à muliere etiam extranea ex causa dotis. num. 73.
- Nec eget insinuatione donatio facta ex causa certi, & determinati matrimonii. n. 74.
- Requisita ex Constit. Marchiæ debet fieri, etiam si mulier contrahat cum loco pio. 43. 186. 127
- INSINUATIO NON REQUIRITUR.**
- INSINUATIO** non requiritur in donatione causa mortis. 43. 80. 123
- Secus si appareat de irrevocabilitate, & quod sit inter vivos. num. 82.
- Non requiritur in donatione facta ex causa ingressus in Religionem. n. 83.
- Etiam si facta sit à Novitio ante susceptum habitum Religionis, sed ex causa ingressus. n. 84.
- Nec requiritur in renunciatione Juris querendi de futuro, conditionalis, incerti, & eventualis. n. 87. & 88.
- Nec in repudiatione hæreditatis delatæ, & non aditæ. n. 89.
- Secus si hæreditas sit adita, ac jus quæsitum. n. 90.
- Non requiritur in donatione facta ex causa transactionis. num. 91.
- Secus quoad insinuationem requisitam à Constitut. Marchiæ. 43. 92.
- Et in tali donatione ex causa transactionis, si fiat à minore, vel muliere, requiruntur etiam solemnitates Statuti Urbis 151. num. 92.
- Insinuatio non requiritur in donatione facta à venditore emptori de eo, quod res vendita plus valet. n. 93.
- Non requiritur in donatione reciproca, corresponsiva, & onerosa. n. 94.
- Licet onus respiciat solum commodum donatarii. n. 97.
- Requiritur tamen in excessu oneris, & corresponsivitate. num. 98. 124
- Non requiritur in donatione remuneratoria. n. 99.
- Sed merita sunt probanda à donatario, nec super illis statuit assertioni donantis. n. 100.
- Non requiritur in donatione facta ex causa certi, & determinati matrimonii. 43. 54. 57 & seq. pag. 121. & n. 74. 122
- Secus si de tempore donationis scemina erat dotata. 43. 55. pag. 121
- Nec illa requiritur in donatione cum perpetuo fideicommissio favore agnationis. 43. 103. 124
- Secus si contineat fideicommissum favore extraneorum donantis. n. 104. & 106.
- Prout requiritur si facta sit donatario pro se, & hæredibus. num. 105.
- Non requiritur in quavis donatione ob causam, quæ respiciat commodum donantis. n. 107.
- Nec requiritur in donatione non continente liberalitatem. num. 108.
- Nec in donatione facta ex causa studii etiam extraneo. 43. 109.
- Nec in remissione gratuita debiti pluries facta. n. 110.
- Nec quando sumus in donatione geminata, ac pluries facta. n. 111.
- Nec in assignatione præventiva facta pro legitima filiis à Patre vivente. n. 112.
- Secus in excessu legitimæ. n. 113.
- Non requiritur in donatione facta pro alimentis futuris etiam extraneo. n. 114.
- Nec in donatione Juris patronatus facta de consensu Episcopi. n. 115.
- Contraria opinio rejicitur. n. 116.
- Non requiritur insinuatio requisita à Statuto Urbis in donatione facta à persona Ecclesiastica. n. 118.
- Contraria opinio rejicitur. n. 119.
- Non requiritur in donatione facta Ecclesiæ, & ad pias causas. num. 120.
- Requiritur in donatione facta Clerico uti privatæ personæ. num. 121.
- Contraria opinio refertur. n. 122.
- Requiritur, si Clericus sit donatarius, & donans sit laycus. num. 123.
- Insinuatio non requiritur in donatione facta à Principe Supremo. n. 124.
- Secus in donatione facta à Barone recognoscente Superiorem. num. 125.
- Non requiritur in donatione facta à milite etiam minore in Castris, vel in expeditione. n. 126.
- Nec in solutione indebiti, concurrentibus circumstantiis relatis. n. 127. 125
- Nec requiritur in donatione, quæ sit sine scriptis per traditionem pecuniarum, vel mobilium, & non per promissionem. n. 128. ad 130.
- INSINUATIO VARIA.**
- INSINUATIO** est inventa ad evitandas fraudes. 43. 62. 121
- Est actus confirmationis, & ante illam donatio non est perfecta. 43. 133. 125
- Insinuatio est inventa, ad hoc ut donans possit deliberare, an velit donationem confirmare. n. 134.
- Et ad hoc ut fraudibus, ac deceptionibus obviatur. n. 135.
- Insinuatio donationis est publicatio, ac notificatio ejusdem coram Judice. n. 136.
- Et fraus resultat, si donanti fuit suppositum, quod donabat causa mortis, & quod poterat donationem revocare. 43. 63. pag. 122
- Ex insinuationis carentia causatur defectus consensus. 43. 131. pag. 125
- Et illa deficiente non transfertur dominium, neque possessio. num. 132.
- Ex revocatione Procuratoris constituti ad faciendam Insinuationem colligitur animus donantis non perficiendi donationem. n. 137.
- Insinuatio facta, post revocatam donationem, vel post revocatum mandatum ad insinuandum, vel post mortem donantis, non suffragatur. n. 138.
- Insinuatio facta à Procuratore revocato est nulla. n. 139.
- Etiam si revocatio Procuratori non fuerit intimata. n. 140.
- Et sufficiunt etiam conquestiones extrajudiciales super non confirmatione donationis, si hæc sit fraudolenta. n. 141.
- Insinuatio non potest amplius fieri postquam dictum fuit de ejus nullitate. n. 142.
- Mandatum datum ad insinuandum potest re integra revocari. num. 143.
- Etiam si Procurator fuerit cum juramento irrevocabiliter constitutus. num. 144.
- Et ante insinuationem factam, solum mandatum procuræ ad insinuandum non relevat. n. 145.
- Insinuatio si non sit necessaria, procurator ad insinuandum præsumitur constitutus, quatenus Insinuatio sit necessaria. num. 146.
- Et insinuatio hoc casu si facta sit, sed nulliter, non officit. 43. 147.
- Insinuatio perficit donationem de tempore, quo illa sit, & non retrahitur ad tempus donationis. n. 148.
- Insinuatio non potest fieri post obitum donantis. n. 151.
- Etiam si mors sit Civilis ob professionem factam per donantem in Religione. n. 152.
- Insinuationem faciendi facultas non transit in hæredem donatarii. n. 153. & 154. 126
- Et insinuatio fieri non potest defuncto donante à procuratore per illum constituto ad insinuandum post obitum donantis. num. 155.
- De hac opinione dubitatur. n. 158.
- Prior opinio retinetur. n. 158.
- Insinuatio post obitum donatoris fieri non potest etiam cum consensu hæredis. n. 156.
- Contrarium est verius. n. 157.
- Insinuatio ex lapsu 30. annorum cum observantia præsumitur. n. 159. & n. 162.
- Et observantia probatur, ex quo donatarius possedit ad formam donationis. n. 160.
- Sed solus lapsus temporis sine pacifica observantia non prodest. n. 160. & 161.
- Excluditur præsumptio insinuationis ex lapsu temporis, si illius defectus fuit oppositus intra 30. annos. n. 163.
- Prout si ex statuto insinuatio est facienda in certo loco, & ibi non reperitur. n. 164. & 165.
- Nec insinuatio præsumpta ex lapsu temporis cum observantia juvat, si insinuatio fuit producta, sed nulla. 43. 166.
- Insinuationis solemnitas, quod intervenerit, debet ostendi ab agente. n. 167.
- Contrarium refertur, ex quo potuit fieri per actum, & Instrumentum separatum. n. 168.
- Insinuationis negativa debet probari à proponente per viam actionis nullitatem, ex illius defectu si vero quis conveniatur tanquam Reus, debet actor ostendere contractum insinuatum. num. 169.
- Insinuationis defectu allegato, debet super illo procedi judicio ordinario, & interim non retardatur manutentio. nu. 170. & 171.

Index Materiarum.

Secus si de illius defectu constet incontinenti . n. 172.
Nec insinuationis defectus debet attendi in iudicio associatio-
 nis vigore donationis, sed debet reici ad petitorium . 43. 64.
 pag. 122
Procedit, si donatarius ex donatione possidens conveniatur .
 num. 65.
Secus si non possideat, sed agat ex donatione. n. 66.
Insinuatio requisita ex Statuto Urbis non suppletur præsentia
 iudicis in donatione. 43. 173. 126
Præcipue si iudex fuit aditus ex alia causa. n. 175. 127
Nec suppletur per decretum iudicis, quod Instrumentum ha-
 beat pro insinuato. n. 174. 126
Et insinuatio requisita à Constitutione Marchiæ non suppletur
 per decretum iudicis. 44. 821. 178
Insinuatio requisita ex sola iuris communis dispositione supple-
 tur ex sola præsentia iudicis. 43. 176. 127
Insinuatio facta est, quod fiat in loco contractus, ac donatoris .
 num. 177.
Et quando sit facienda etiam in loco bonorum. n. 178.
Insinuatio defectus potest solum allegari ab eo, cuius favore
 introducta est, & ab illius hærede, non à tertio. n. 179.
Potest allegari etiam à tertio Reo convento ad tuendam suam
 possessionem. 43. 180.
Insinuatio defectus sanatur per Papam, si contractus habeat
 alias solemnitates, & cesset in eo fraus. n. 181.
Si sanatio tendat ad solum donantis, & principalis debitoris, &
 non creditorum præiudicium. n. 182.
Non debet tamen de facili concedi sanatio, quando insinuatio-
 nis nullitas fuit in actis deducta. n. 183. 184. & 185.
Nec minus si ex sanatione insurgat præiudicium tertii. num.
 182.
Insinuatio defectus sanatus à Principe validat donationem us-
 que à principio, quoad præiudicium donantis, non credito-
 rum. 43. 149. 125
Et mandatum Principis super insinuatione facienda etiam in
 præiudicium tertii non esset servandum. n. 150.
Insinuatio sanatio remissa per Papam arbitrio Rotæ, hæc in-
 terponit arbitrium pro sanatione ex iusta causa. 43. 187. 127
Insinuatio materia à quibus Doctoribus tractetur. n. 188.
Insinuatio ex Constitutione Marchiæ, quando debeat adhiberi,
 stantibus statutis particularibus præscribentibus solemnitates,
 vide *Solemnitates Egidianæ*.
INSTRUMENTUM.
INSTRUMENTUM facit probationem probatam, & eviden-
 tissimam. 44. 457. 156
Instrumenti imbrevisatura continens substantialia Instrumenti
 stipulati potest extendi. 44. 276. & 277. 145
Maximè si contractus in tali imbrevisatura contentus fuit diu
 observatus. n. 277.
INTERPELLATIO.
INTERPELLATIO judicialis pro consequendis fructibus do-
 talibus à vidua, quando fieri debeat vide *Fructus dotis debiti*
Vidua.
Interpellatio deducta ex conjecturis, ac per æquipollens quando
 sufficiat. 34. 200. 31
Judicialis dicitur facta, ex quo vidua instet pro relaxatione
 mandati pro restitutione dotis. n. 197.
Requiritur quod judicialiter à vidua fiat etiam de iure com-
 muni. n. 198.
Ex Statuto Urbis requiritur judicialis de forma. n. 199.
Interpellatio judicialis non resultat ex processu nullo. 34. 202.
 & 203.
Interpellatio præcisa fratris ad dotandum debet fieri à sorore,
 ad hoc ut possit dici constitutus in mora. 39. 236. & seq.
 pag. 95
Et ratio cur talis præcisa interpellatio requiratur, adducitur .
 39. 139. 241. & 242. 96
Facta interpellatione si frater dixerit, quod scemina habet
 aliunde dotem, talis oblatio non sufficit pro exclusione. num.
 247.
Prout si respondiderit negativè, vel obscurè. n. 248.
INTIMATIO.
INTIMATIO supplet defectum citationis. 57. 135. 319
Intellige in decretis interlocutoriis. n. 136.
Et si agatur de modico, secus de magno præiudicio. n. 137.
Intimatio non sufficit in sententia prolata per cedulam in plena-
 rio possessorio, vel petitorio. n. 138.
Et defectus insinuationis importat nullitatem ex defectu cita-
 tionis, quando illa non fuit facta, prout iudex mandavit. nu.
 139. & 140.
JUDEX.
JUDEX, qui interposuit decretum in contractu minoris, vel
 mulieris, non prohibetur tanquam privata persona illum im-
 pugnare. 44. 269. 144

Judex in interpositione decretorum debet sedulo se gerere. 44.
 297. 146
Præcipue si agatur de alienatione locorum montium. n. 299.
Tenetur pro decretis malè interpositis ad damna favore mino-
 rum, & mulierum. n. 298.
Et si minor, vel mulier alienet mediante Procuratore, debet
 curare, ut pretium deponatur. n. 200.
Judices omnes Ordinarii Urbis, & non solus iudex Burgi inter-
 ponunt decreta voluntariæ Jurisdictionis in Burgo. 44. 287. &
 288. 145
Judices Ordinarii Urbis interponunt decreta in contractibus
 puellarum secularium existentium in Monasteriis. n. 291. 292.
 & 293. 146
Secus in contractibus Novitiarum, quæ habitum assumpserunt.
 num. 290. 145
Judices Ordinarii in Urbe constituti ad interponendum decreta
 voluntariæ jurisdictionis, qui sint vide *Decretum*.
Judices ordinarii in Urbe per Papam eliguntur viri doctrina, ac
 aliis virtutibus præcellentes. 44. 291. 146
Judices, quando allegantur suspecti soleant indignari. 56. 32.
 pag. 309
Judicium recusatio est favorabilis, & modica causa pro illa ad-
 mittenda sufficit. 56. 37.
JURAMENTUM.
JURAMENTUM ex Statuto Urbis 51. deficientibus solemnita-
 tibus ab eo præscriptis nihil operatur. 44. 37. pag. 130. & nu.
 384. 153
Ex quo cum fraude, & dolo mulier, & minor censentur sedu-
 ti ad jurandum, sicut ad contrahendum. 44. 37. 130
Juramentum sublatum per statutum à Papa in forma specifica
 confirmatum nihil operatur. n. 38.
Idem procedit ex Constit. Marchiæ. 44. 820. 177
Constit. Marchiæ infringit vires juramenti multiplicis in con-
 tractibus minorum, ac mulierum. n. 823. & 824. 178
Contraria opinio reicitur. n. 825. & seq.
Juramentum annullatum ad evitandas fraudes, & ob publicam
 utilitatem nihil operatur. n. 828. 830 & 832.
Juramentum etiam dolo, & metu extortum est obligatorium ad
 hunc effectum, ne quis sit iudex proprii juramenti. 44. 42.
 pag. 131
A juramento debet peti absolutio antequam deducatur nulli-
 tas ex defectu solemnitatum. n. 39. 30
Contraria opinio refertur. n. 40.
Prior firmatur, & servatur. n. 41. & 43. ibid. & seq.
Etiam in terminis Constitutionis Marchiæ. n. 42.
Juramentum, ac contractus jurati non comprehenduntur sub
 statutis, & pragmaticis laycalibus. 45. 9 & 10. 182
Secus ex pragmatica Regni Neapolis disponente de contractibus,
 etiam juratis, gestis per filios familias. n. 11.
Contrarium uti verius firmatur. n. 12.
Juramentum non venit sub generali dispositione, si de illo clara,
 & expressa mentio facta non sit. 49. 9. 239

JURISDICTIO.

JURISDICTIONIS defectus in iudice quando ad sit, & de nul-
 litate ex defectu jurisdictionis, vide *Nullitas*.
Jurisdictio A.C. in beneficiis, & inter forenses quando non
 adsit, vide *Auditor Camera*.

L

LAUDUM.

LAUDUM rescinditur, sicut transactio stante læsione. 46.
 152. 205
Etiam non obstante renunciatione cum juramento facta cui-
 cumque læsioni. n. 153.
LEGATUM.
LEGATUM ex conjecturis pro compensatione censetur reli-
 ctum animo compensandi cum lucro dotis. 33. 168. 11
Idem si sit relictum pro dote, & lucro. n. 170.
Secus si in legato sit dictum, quod restituatur etiam lucrum.
 num. 169.
Lucrum dotis, quando nec ne compensetur cum legato. nu-
 mer. 171.
Vide etiam *Lucrum dotis*.
Legatum est strictè interpretandum. 33. 280. 18
Præcipue si præstandum sit ab hærede persona conjuncta magis
 dilecta. n. 281.

LEGATUS.

LEGATUS de latere non potest derogare statutis à Sede Apo-
 stolica confirmatis. 52. 453. & 454. 188
Nec potest derogare Indultis, & Privilegiis Pontificiis. 60.
 386. 371
LEGA

Index Materialium.

LEGITIMA.

LEGITIMA, ac dos succedens loco legitimæ non potest gravari onere fideicommissi, vel alio gravamine vide *Dos quando gravari possit*.
 Potest tamen gravari in excessu legitimæ. 35.112. 40
 Pro legitima competit petitio hæreditatis, quæ est actio realis. 48.110. 228
 Legitima uti speciali nota digna non venit sub generali dispositione. n.111.
 Pro legitimæ supplemento non competit actio realis, sed tantum personalis contra hæredes. n.113.
 Maxime si petatur supplementum contra voluntatem testatoris. n.224.
 Competit pro supplemento legitimæ actio in rem scripta, quæ æquiparatur actioni reali. n.116.
 Legitima masculorum per feminas exclusas à Statuto non augetur, nolentibus masculis, nec illæ faciunt numerum, si dos non succedit loco legitimæ, & dos detrahatur de toto patrimonio patris. 35.116. 41
 Sed si succedit loco legitimæ tunc detrahatur de ipsa legitima, non de toto corpore hæreditatis, tanquam æs alienum. num. 117.
 Et si dos sit major portione legitimæ, illud plus cedit damno hæredis, & non detrahatur de triente, vel semisse. num. 118.
 Si succedit loco legitimæ, feminæ faciunt numerum ad augendam legitimam filiorum masculorum. n.119.
 Si tamen hoc tendat in utilitatem masculorum, & ipsi id velint. n.120. & 121.
 Faciunt numerum ad augendam legitimam etiam in hereditate Matris. 35.122.
 Et faciunt numerum etiam ad commodum filiorum masculorum non hæredum. n.124.
 Etiam si aliqui ex masculis dissentiant, si alii velint, quod feminæ faciant numerum. n.125.
 Etiam si filia professionem Regularem emisierint. n.126.
 Et in hoc filii uti filii, & non uti hæredes considerantur. num. 126. ad 128.
 Legitima aucta favore masculorum, ex quo filia feminæ faciunt partem, non venit sub fideicommissio paterno. num. 129.
 Secus in terminis stat. Urbis. 141. lib. 1. n.131. & 132.
 Filia feminæ exclusæ à statuto, agnita à Patre in legitima, omnino faciunt numerum ad augendam legitimam masculorum, etiam si masculi nolint. num. 134.

LEGITIMATIO PERSONARUM.

LEGITIMATIO personarum, non facta in iudicio, causat nullitatem attendendam, etiam si non sit de tribus. 57.81. 317
 Legitimatio personarum an adsit, prius videndum est. n.82.
 Legitimationis personarum defectus reducitur ad illum citationis. n.83.
 Non attenditur in iudiciis executivis, si personarum legitimatio non fuerit opposita. n.84.
 Secus in iudicio ordinario, in quo, etiam non opposita, est facienda. n.85.
 Legitimationis personarum defectus non attenditur, si quis fuerit ab aliquo uti hærede citatus, alter ut hæres, & hic nihil opposuerit. n.86.
 Et si in Curia pro legitimatio personæ, ac iudicii fuit deputatus Curator, debet hic citari ad comparandum in partibus, ubi fit subhastatio. n.87.
 Legitimationis personarum Expensæ, an reficiantur à victo vide *Expensæ debentur*.

LEGITIMATIO PER RESCRIPTUM QUÆ EXPOSCAT.

LEGITIMATIO filiorum spuriorum ut procedat, debet probari filiatio filii legitimandi respectu Patris obtinentis legitimatorem. 38.134.136. & 139. 74
 Legitimatio filii alterius non potest fieri uti proprii, & facta non procedit. n.135.
 Et filiatio debet magis concludenter probari respectu filii habiti ex adultera, vel muliere habente plures amasios. num. 137. & 138.
 Si agatur de solo præiudicio Patris petentis legitimatorem, filiatio probatur ex confessione Patris, ac conjecturis ibid. num. 140. & 141. & n.265. & seq. 80
 In legitimatio requiritur etiam causa. 38.142. 75
 Et causa est signanter deficientia prolis. n.143.
 Si tamen Pater petat legitimatorem, pro causa sat est ejus voluntas. 38.144. & n.257. 79
 Nec causa requiritur in legitimatio, quæ fit à Principe Supremo. 38.146. 75
 Nec in Comitibus de Campeggiis, ac aliis habentibus amplissimas

facultates legitimandi, requiritur causa. n.146.
 Legitimationi factæ ex certa scientia non potest opponi defectus causæ. n.147.
 In legitimatio obtinenda requiritur citatio interesse habentium, ut illis præiudicet. n.148.
 Etiam si habeant interesse tantum ad rem, & in spe. n.149.
 Non requiritur citatio, si legitimans potest legitimare citatis, vel non citatis interesse habentibus. ibid. num. 150. & num. 258. 79
 Et talem facultatem habent Comites de Campeggiis. 38.151. pag. 75
 Citatio requiritur, si in legitimante deficiat potestas, vel voluntas aliter legitimandi. n.152.
 Non requiritur citatio, quando fit legitimatio, ad succedendum in bonis, ad quæ legitimandus est vocatus. n.153.
 Nec quando agitur de bonis, de quibus poterat petens legitimatorem liberè disponere ibid. num. 154. & num. 255. & 256. pag. 79
 Etiam si legitimatio tali casu petatur pendente lite. 38.155. pag. 75
 Nec requiritur in legitimatio, quæ fit de consensu Patris, & in qua fuit facta mentio filiorum legitimorum. n.156.
 Et etiam si non sit facta mentio legitimorum. n.157.
 Etiam si legitimatio sit obtenta post Patris obitum, de ejus tamen consensu, & voluntate. n.158.
 Nec requiritur citatio agnatorum, si legitimatio fiat Patre vivente. n.159.
 Legitimatio concessa sine citatione ab habente ad hoc facultatem tunc valida est, si legitimans habuit plenam cognitionem Jurium interessatorum. n.160.
 Et debet legitimanti notificari existentia illorum, qui habent interesse. n.161.
 Et clausula *citatis*, & *non citatis* non suffragatur in alieno territorio. n.162.
 In legitimatio debet exprimi qualitas spurietatis. 38.163.
 Et si spurietas sit duplex, debet utraque exprimi. n.164.
 Secus si facta sit amplissime à Principe, vel ab alio facultatem legitimandi habente ad qualvis spurietates. n.165. & 166.
 In legitimatio debet exprimi nomen Matris Spuriæ. n.167. 76
 Contrarium firmatur. n.169. & 171.
 Secus si qualitas Matris esset talis, quæ Principem retraxisset à legitimando. n.170.
 Qualitas spurietatis ex conjugato expressa in legitimatio suffragatur, licet dici debuisset ex conjugata. n.172.
 Debet in illa exprimi existentia filiorum legitimorum. num. 173.
 Contrarium. n.174.
 Legitimatio facta cum clausula *sine præiudicio venientium ab intestato* dicitur in genere cogitatum de filiis legitimis. num. 175.
 Requiritur mentio agnatorum si agatur de illis præiudicando in feudo antiquo. n.176.
 Secus extra feudum agnaticum. n.177.
 Requiritur mentio substitutorum, ad quos devolvebatur fideicommissum. n.178.
 Secus si ex lege investituræ, vel testamenti legitimati sint comprehensi, & vocati. n.179.
 Et legitimans habens potestatem poterit præiudicare agnatis, si expressè hoc dixerit. n.180. & 181.
 Et sufficit quod Princeps in genere cogitaverit ad necessaria pro validitate legitimatio. n.182.
 Si Principi fuerit expressum falsum, legitimatio etiam plenissima non suffragatur. n.183.
 In legitimatio requiritur consensus Patris illius, qui legitimari debet. 38.184. & 185.
 Et talis consensus potest præcedere, & subsequi legitimatorem, etiam tacite. n.186.
 Legitimatio præsumitur obtenta ad instantiam Patris concurrentibus conjecturis. n.187.
 Etiam si obtenta sit ab alio de ejus mandato, ac expensis ejusdem, & etiam ex subsequuta ratificatione. n.188.
 Legitimatio non potest fieri de absente, nisi legitimans super hoc habeat specialem facultatem. n.189.
 Nec de Infante sine speciali privilegio. n.190.
 Et privilegium dicitur adesse ex facultate legitimandi tam absentes, quam presentes. n.191.
 Et infans potest legitimari sine ejus consensu. n.192.
 Non tamen ad effectum illum redigendi sub patria potestate. n.193.
 Legitimatio facta de Infante debet ratificari à tutore, vel curatore, vel ab eodem effecto majore. n.194.
 Et talis ratificatio potest fieri etiam post mortem Patris. n.195.
 Et etiam post mortem legitimantis. n.196.
 Et dicitur facta ratificatio, si Infans factus major sciverit legitimatorem.

Index Materiarum.

- præjudicium legitimæ filiorum legitimorum . n. 106.
 Et per illam , stantibus legitimis , impeditur immissio legitima-
 tis . n. 107.
 Et illa præservat Jus venientium ab intestato , tam quæsitum ,
 quam quærendum . n. 108.
 Legitimatio potest esse plena quoad restitutionem natalium , &
 limitata quoad successionem . n. 110. 111. & 112.
 Facultates legitimandi in præjudicium substitutorum fuere sub-
 latæ per Bullam B. Pii V. n. 113.
 Si tamen resistat voluntas testatoris . n. 114.
 Secus si assistat voluntas testatoris tacita , vel expressa . numer.
 115.
 Sed de tali voluntate debet constare dispositivè , non in conse-
 quentiam . n. 116: 72
 Et de illa constare potest ex testamento , & etiam ex testibus
 extra testamentum . n. 117.
 Legitimatio dicitur facta de voluntate testatoris tacita , quando
 ille vocavit filios legitimos , & naturales . n. 118. & 119.
 Vide etiam *Bulla* .
 Legitimatio facta secundum voluntatem testatoris præjudicat il-
 lis , qui medio tempore possessionem acquisiverunt . 38. 120.
 & seq.
 Contraria opinio refertur . n. 121. & 122.
 Prior opinio firmatur . n. 123. ad 127.
 Etiam si adsit clausula *sine præjudicio venientium ab intestato* . num.
 130.
 Sed non retrahitur in præjudicium possessoris , si dubitetur
 de voluntate testatoris . n. 128.
 Voluntas testatoris dicitur adesse ad exclusionem extraneorum ,
 si defecerint filii legitimi , & adsint filii legitimati . n. 131.
 Secus si testator reliquit filios legitimos , & naturales , tunc enim
 non censetur vocasse Nepotem legitimatum . n. 132.
 Legitimatio facta ab Imperatore , vel per alium ab eo potestatem
 habentem non porrigitur ad feudum , vel Emphyteusim Eccle-
 siæ . 38. 221. 77
 Secus in illa facta à Papa , vel per alium ab eo potestatem haben-
 tem . n. 222.
 Et legitimatio simpliciter facta ad feuda non extenditur ad feu-
 da Ecclesiastica . n. 223. 73
 Secus si legitimatio sit generalis , & in ea sit derogatum Bullæ
 Beati Pii V. n. 224.
**LEGITIMATIO PER SUBSEQUENS
 MATRIMONIUM.**
OPERATUR quod quis habeatur , ac si verè natus esset ex le-
 gitimo matrimonio . 38. 118. 68
 Secus si ex verbis testamenti , ac alterius dispositionis habeantur
 verba , quod sint nati ex legitimo matrimonio verè , & non fidei .
 num. 118.
 Sed si statutum exclusivum foeminarum diceret simpliciter de
 filiis natis ex legitimo matrimonio , veniunt legitimati per sub-
 sequens matrimonium . 39. 159. 90
 Secus si loqueretur per verba *natis de vero , & legitimo matrimo-
 nio* . n. 160.
LEGITIMATUS.
LEGITIMATUS per rescriptum quando succedat in feudis .
 38. 245. 78
 Et quando in bonis Emphyteuticis Ecclesiasticis non attentata
 Bulla Beati Pii V. n. 246.
 Et vide *Bulla* .
 Legitimati veniunt sub statuto exclusivo ad exclusionem foemi-
 narum . 39. 151. 90
 Contraria opinio refertur . n. 152.
 Prior opinio est verior . n. 152.
 Præcipue in legitimatis per subsequens matrimonium . num.
 154.
 Et in legitimatis etiam per rescriptum cum restitutione nata-
 lium . n. 155. & 156.
 Secus si statutum loquatur de legitimè natis , vel de legitimo , ac
 vero matrimonio procreatis . n. 157.
 Et statutum exclusivum non prodest legitimatis cum clausula
sine præjudicio venientium ab intestato . n. 153.
 Et in quo succedant ex statuto Urbis . n. 160.
 Legitimatus filius spurii instigui potest hæres . 38. 259. & 260.
 pag. 70
 Legitimatus succedit non attentata clausula *sine præjudicio veni-
 entium ab intestato* , ubi non resistit voluntas testatoris , & agitur
 super bonis , de quibus Pater poterat disponere . num. 261. 262.
 & 263.
LÆSIO ENORMIS , ET ENORMISSIMA .
LÆSIO enormis dicitur , quando parum excedit dimidiam ,
 enormissima quando multum illam excedit . 46. 1. 96
 Dicitur enormissima , si res valens 3500. sit vendita pro 1500.
 num. 1.
 Læsiō enormissima , & magna idem sunt . n. 2.
 Dicitur enormissima arbitrio Judicis . n. 3.
 Læsiōis enormis , & enormissimæ proportio de jure communi
 est servanda in læsiōe in tertia parte ex statuto Urbis . nu-
 mer. 4.
 Læsiō etiam in obulo ultra dimidiam sufficit de Jure Communi
 pro rescissione contractus . n. 5. & 7.
 Et ex statuto Urbis sat est in obulo ultra tertiam . 46. 6. & 7.
 Læsiō ex statuto Urbis dicitur enormissima , si res valens duode-
 cim fuerit vendita pro quinque , & paulo plus . n. 7.
 Læsiō enormissima longè ultra dimidiam facit , quod contractus
 sit nullus ipso Jure . n. 8.
 Nec ob læsiōem enormissimam abdicatur dominium à vero
 Domino . n. 9.
 Etiam si agatur de contractu gesto cum majore . n. 10. 1
 Ex læsiōe enormissima arguitur dolus re ipsa æquiparatus do-
 lo ex proposito . n. 11.
 Stante læsiōe enormissima debet restitui res unà cum fructi-
 bus à die emptionis ibid. n. 2.
 Et fructus percepti imputantur cum credito possessoris . 46. 13.
 & 19. & n. 266. 212
 Contraria opinio declaratur . 46. 16. ad 19. 196
 In læsiōe autem enormi fructus debent restitui à die motæ li-
 tis super læsiōe . 46. 14. & 15. pag. 196. & n. 274. 212
 In læsiōis judicio si emptor offerat restituere debent eidem
 bonificari fructus rei restituendæ cum illis pretii soluti . 46. 20.
 pag. 197
 Et in læsiōe enormi licet emptori , vel restituere rem , vel sup-
 plere pretium ibid. n. 21. & n. 273. 212
 Et oblatio debet esse judicialis . 46. 22. 197
 Sed in re mobili vendita , quæ amplius non existit , non potest
 prætendi læsiō , cum non possit illa restitui . 46. 25. 211
 In læsiōe enormissima ultra bessem non intrat favore emptoris
 talis electio pretium supplendi , vel rem restituendi , sed hæc
 debet omnino restitui . 46. 23. & 37. 197
 Læsiō enormissima non tollitur per renunciationem etiam cum
 juramento illi factam . 46. 24. 197
 Secus in læsiōe enormi . n. 25.
 Sed ex Statuto Urbis quælibet læsiō ultra tertiam , etiam non
 enormissima , non tollitur etiam stante juramento . n. 26.
 Nec læsiō enormissima tollitur ex geminato consensu in con-
 tractum . n. 27.
 Ex læsiōe enormissima insurgit dolus ex proposito . n. 28.
 Læsiō non tollitur ex clausula , *et si plus valet donat* . n. 29.
 Ex tali clausula tollitur solum modica læsiō . n. 30.
 Et donatio tali casu nec operatur sine solemnitatibus . n. 31.
 Læsiō in subhastatione sufficit in sexta parte , vel in tertia . nu-
 mer. 32.
 Contrarium firmatur , quod requiratur læsiō ultra dimidiam , &
 ex statuto Urbis ultra tertiam . 46. 33. & 36.
 Contraria declarantur . n. 34. & 35.
 Et Læsiōe enormissima attentata non tenetur quis prius resti-
 tuere accepta ex transactione læsiva . n. 38.
 Nec quando ille qui recepit est creditor in majori summa , &
 habet iustam causam retinendi . n. 39.
 Læsiō enormissima si adsit in contractu , an debeat peti absolu-
 tio à juramento , antequam agatur ex læsiōe vide *Absolutio à
 juramento* .
LÆSIO EST PROBANDA .
LÆSIO non præsumitur . 46. 44. 200
 Et debet plenè probari ab illam allegante ibid. num. 46. & num.
 216. 209
 Et illius probatio debet esse concludens , & non præsumptiva .
 46. 47. 200
 Est probanda de tempore contractus . n. 48.
 Sufficit illius probatio de tempore contractus , nec est opus il-
 lam probare secundum tempus anterius , vel posterius . nu-
 mer. 48.
 Et de tempore contractus est concludenter probanda ibid. nu.
 49. & n. 242. 210
 Non probatur per testes non percutientes tempus contractus .
 46. 50. 209
 Læsiō est probanda de tempore contractus etiam in transactione .
 46. 52.
 Et in renunciatione . n. 53.
 Idem in adjudicatione . n. 54.
 Idem in dote . n. 55.
 In dote , si data sint corpora pro fundo dotali , admittitur læsiō ,
 etiam si non sit ultra dimidiam . n. 55.
 Læsiō non potest allegari ex futuro eventu . n. 56.
 Nec potest cadere in contractu , à quo quis potest recipere com-
 modum , & damnum . n. 57.
 Secus in transactione , vel alio contractu habente tractum suc-
 cessivum . n. 58.
 Læsiō ad effectum rescindendi contractum debet probari per
 peri-

Index Materialium.

- Et etiam ex dote promissa sub conditione omnino extituta .
num. 36.
- Lucrum dotis debetur de dote solum promissa, si hæc exigi po-
tuit. 33. 41. & n. 50. 52. & 53. 5
- Secus si dos in substantia non aderat, & ob hoc exigi non potuit.
33. 42.
- Lucrum non potest adesse, ubi non adest dos, cujus est accessio-
rium. n. 43.
- Lucrum, & dos ambulant cum iisdem regulis. n. 44.
- Est pars quotidiana dotis. 33. 62. & n. 211. 13
- Et hypotheca competens pro dote porrigitur ad lucrum. 33.
45. 4
- Et concessa facultate alienandi pro dote, illa comprehendit
etiam lucrum. n. 46.
- Et fructus taxati à statuto pro dote procedunt etiam in lucro.
num. 47.
- A die tamen interpellationis ex lucro debentur fructus. nu-
mer. 48.
- Lucrum dotis debetur etiam ex dote, de qua solum constat ex
præsumptionibus. n. 49.
- Etiam si de illa constet solum per unicum testem mediatorem
cum adminiculis. n. 56. 5
- Etiam ex dote data in primo matrimonio, & præsumptivè con-
stitutum in secundo. n. 57.
- Si tamen secundus vir ex lucro plus non percipiat, quam filii
primi matrimonii. 33. 58. & 59.
- Debetur ex dote confessata, & jure legati relicta à primo viro.
num. 60.
- Non debetur ex dote nulliter constituta à minore ibid. n. 61. &
annot. 44. num. 637. 167
- Procedit in dote excessiva, vel constituta in stabilibus, secus in
dote congrua constituta in pecunia etiam sine solemnitatibus.
33. 63. & 64. 5
- Lucrum dotis debetur etiam ex dote constituta à minore in bo-
nis stabilibus relicta à Patre pro dote. n. 65.
- Lucrum dotis in Urbe non debetur ex dote ultra scuta 5500. nu.
66. & 67.
- Secus si major dos sit promissa à muliere extera Civi Romano,
num. 68.
- Debetur ex summa dotis scutorum 5500., licet pro summa ex-
cedente non debeat. n. 69.
- Lucrum dotis an debeat ex bonis fideicommissi, dubitatur.
num. 70.
- Debetur ex fideicommissis pro rata dotis congruè in subsidium.
n. 71. 72. & 79. ibid. & seq.
- Debetur in totum ex bonis liberis, si dos constituta sit partim
in his, & in parte ex bonis fideicommissariis. 33. 73. 5
- Secus si quis dotem scienter receperit etiam ex bonis fideicom-
missariis. n. 74. & 75.
- Secus si ignoranter, nam tunc debetur lucrum in totum ex bo-
nis liberis ibid. n. 76. 77. & 78. 6
- Idem, si non obstante fideicommissis, maritus sibi caverit de lu-
cro num. 79.
- Lucrum semel detractum ex bonis fideicommissi non revertitur
amplius ad illud. n. 81.
- Secus si non poterat ex illis detrahi. n. 82.
- Nec detrahitur ex bonis fideicommissi, si illa data sint in dotem
alia qualia, & cum suis vinculis. n. 83.
- Non potest detrahi ex bonis Emphyteuticis datis in dotem.
num. 87.
- Nec de re feudali. n. 88.
- Secus si specificè pactum fuerit lucrum. n. 89.
- Idem, si marito inscio oneris Emphyteutis, fuerint assignata bo-
na, tanquam libera. n. 90. & 91.
- Non debetur ex subsidiis dotalibus locorum piorum, si in illis
habentibus vinculum reversionis dos sit recepta. numer. 92.
& 93.
- Secus si fuerit data dos etiam in aliis bonis cum pacto lucris su-
per tota dote, nam debetur in totum ex aliis bonis. 33. 94.
- Lucrum dotalis debetur etiam ex augmento dotis. numer. 95.
& 96.
- Et quando secus. n. 97.
- Vide etiam *Augmentum dotis*.
- Debetur ex acconcio dato in causam dotis. n. 98.
- Secus si sit promissum separatim à dote. n. 99.
- Non debetur ex bonis paraphrenalibus. n. 100. 7
- Secus si data sint ut in appendiciis dotis, & sint modicæ quan-
tatis. n. 101.
- Lucrum dotis, si hæc consistat in fundis dotalibus, debetur ex il-
lis proportionaliter. 33. 102. 8
- Et quando debeat in uno corpore tantum. n. 103.
- Debetur in quantitate, si corpora pro dote fuerint æstimata, &
data in solutum. n. 104.
- Et debetur lucrum juxta pretium, quo res datæ in solutum
valent tempore lucris. 33. 105.
- Lucrum dotis debetur etiam non consumato matrimonio. num.
106.
- Et quando secus si statuti verba aliud suadeant. n. 107. 9
- Ex Statuto Urbis non debetur matrimonio non consumato. nu-
mer. 108.
- Et matrimonii consumatio debet probari à conjugē petente
lucrum. n. 109.
- Et matrimonii consumatio probatur ex confessione conjugis,
& inspectione matronarum. n. 110. 1
- Ad effectum consequendi lucrum habetur pro consumato in
odium conjugis recusantis illud consumare. numer. 111. &
112.
- Lucrum tamen prætendens ob matrimonium non consumatum
ex culpa conjugis, debet illam probare. n. 113.
- Et ut lucrum habeat locum, requiritur successiva patientia pro
consumatione matrimonii. n. 114.
- Non debetur, si matrimonium non potuit consumari ob impo-
tentiam. n. 115. & 116.
- Non debetur quando matrimonium est nullum. n. 117.
- Nec ex matrimonio putativo. n. 118.
- Debetur ex unico actu consumationis matrimonii. n. 119.
- Secus si ex statuto requiratur permanentia conjugum per cer-
tum tempus. n. 120. 121. & 122.
- Debetur statim, si mulier, non consumato matrimonio, ingres-
sa fuit Religionem. n. 123.
- Debetur etiam si matrimonium contractum, & consumatum sit
cum spuris. 33. 124. & 125.
- Debetur in casu separationis thori. num. 126.
- LUCRUM QUANDO SUPERSUNT FILII.**
- LUCRUM dotis ex Statuto Urbis, defuncta uxore cum filiis,
debetur in totum quoad usufructum marito, reservata pro-
prietate pro filiis. 33. 128.
- Nec potest ab Uxore illo privari ibid. num. 129. & 137. & 138.
ibid. & seq.
- Lucrum debitum Uxori ob prædecessum mariti cum filiis debe-
tur solum in quarta parte quoad solum usufructum ibid. nu.
130. & n. 228. 9. & 14
- Et debet uxor cavere de restituendo proprietatem. 33. 131. 9
- Et si non habeat cautionem, sit investimentum lucris pro usu-
fructu favore mulieris, & quoad proprietatem favore filio-
rum. num. 132.
- Et reservatio lucris quoad proprietatem procedit etiam in ne-
potibus. 33. 138. 10
- In lucro, matre defuncta, filii succedunt non tanquam matris,
sed utriusque hæredes. 33. 133. pag. 9. n. 237. 15
- Et tale lucrum comprehenditur in fideicommissis factis per Pa-
trem. 33. 134. 9
- Et filii non possunt impedire, matre defuncta, quod Patris cre-
ditores non recipiant satisfactionem super tali lucro. num.
135. 10
- Etiam si Mater præcedat filiis, adhuc habet solum usufructum
lucris dotalis. n. 136.
- Et usufructus delatus marito ex lucro dotis, existentibus filiis,
si hi præcedunt Patri, hic non amittit usufructum. 33.
139.
- Sed non obstante tali usufructu debito potest uxor liberè in reli-
quis testari, etiam inæqualiter inter filios, dummodo illos non
privet legitima. n. 140. & 141.
- Lucrum quando debeat existentibus filiis primi matrimonii, &
per statutum sit derogatum *l. hac adu. f. l.* n. 148. & seq.
- Vide etiam *Lex*.
- Lucrum dotis receptæ per filium, in qua se obligavit Pater si ille
prædecessit cum filiis, & hi prædecesserunt Patri, sed non fue-
runt Avi hæredes, debentur uxori solum quoad usufructum,
licet fuerit hæres filiorum. 33. 229. & 230. pag. 15. & num. 287.
& 288. 18
- Lucrum dotis, quando debita est legitima matri uxoris præde-
functæ, debetur integrum ante legitimam. 33. 156. 10
- Contraria opinio refertur. n. 157.
- Prior retinetur. n. 157.
- LUCRUM DOTIS VARIA.**
- LUCRUM dotis ex Statuto Urbis censetur conventum, si par-
tes illud expresse non remiserint. 33. 159. 11
- Lucris remissio potest probari per testes, & etiam per conjec-
turas. n. 160.
- Lucrum dotis ex Statuto Urbis habetur pro ære alieno. 33. 167.
pag. 17
- Est ex Statuto Urbis debitum voluntarium. 33. 161. & 162.
pag. 11
- Contraria opinio refertur. n. 164.
- Hæc opinio contraria non procedit in Statuto Urbis. numer.
165.

Index Materialium.

Lucrum dotis compensatur cum legato, quando illud est debitum necessarium. n. 166. & 167.
 Compensatur etiam quando est voluntarium, si pro compensatione urgeant conjecturae. n. 168.
 Vide etiam *Legatum*.
 Pro lucro dotis marito, si possideat, competit retentio. 33. 172.
 Non competit retentio pro rata lucris dotis debiti in diem, & non maturati. n. 174.
 Circa lucrum attenditur domicilium viri, non contracti matrimonii. n. 175.
 Et censetur conventum juxta locum domicilii mariti. n. 176.
 Attenditur locus domicilii uxoris, si appareat, maritum contraxisse matrimonium animo adeundi domicilium Uxoris. n. 177. & 178.
 Et attenditur domicilium promissionis dotis, si alter, & non uxor dotem promisit. n. 179.
 Prout non attenditur domicilium mariti, si extra illud existat dos consistens in bonis stabilibus. n. 180.
 Prout si fuerit conventum, quod circa lucrum attendatur statutum certi loci. n. 181.
 Idem si fuerit pactum, quod servetur statutum domicilii uxoris. n. 182. 12.
 Circa lucrum non attendatur statutum domicilii mariti, vel uxoris, vel loci contractus, vide remissivè. n. 183.
 Lucrum dotis debetur marito, si uxor decedat intestata, siue cum testamento. n. 184.
 Et detrahitur tanquam aë alienum. n. 186. & 187.
 Nec uxor in præjudicium lucris potest constanter matrimonio donare partem dotis. n. 185.
 Nec quovis modo præjudicare marito in illo. 33. 227. 13.
 Et filii tenentur præstare lucrum tanquam hæredes matris. n. 188. 12.
 Lucrum etiam non agnatum transmittitur ad hæredes. n. 189.
 Lucrum debitum filio uxorato ob mortem uxoris, spectat ad illius Patrem, si sustineat onera matrimonii. 33. 190.
 Et defertur Patri tanquam peculium profectitium. n. 190.
 Contrarium quod deferatur filio uti peculium adventitium. n. 191. 192. & 193.
 Lucrum dotis communicatur socio omnium bonorum. n. 194.
 Sed à prætendente lucrum debet societas universalis probari. n. 195.
 Pro rata lucris dotis debet maritus concurrere ad expensas funeris Uxoris. n. 196.
 Et tales expensæ præferuntur etiam lucro. n. 197.
 Ex Statuto Urbis impenfa funeris detrahitur integra ex ipsa dote, nisi adsint alia bona uxoris. n. 198.
 Vide etiam *Maritus*.
 Lucro dotis censetur renunciatum ex licentia data à marito uxori, quod possit disponere de tota dote. n. 202.
 Et ex quo maritus promisit restituere totam, & integram dotem. n. 203.
 Secus ex sola promissione restituendi dotem liberè. n. 204.
 Nec ex promissione facta restituendi prædium datum pro dote integre pro eodem pretio, quando fuit datum pro parte dotis. num. 205.
 Lucro non censetur renunciatum, ex quo quis renunciavit cuicunque juri, quod sibi competit. n. 206. & 207. ibid & seq.
 Secus si facta fuit renunciatio super fundo cuicunque juri competentem pro dote, & quovis interesse dotali. 33. 208. & 209.
 Lucro dotis per mulieres, vel minores an possit renunciari sine solemnitatibus statutariis, vide *Renunciatio*.
 Lucrum dotis potest renunciari in præjudicium creditorum. n. 216.
 Etiam in terminis Statuti Urbis. n. 218.
 Nec creditores possunt revocare talem renunciationem. num. 217.
 Non potest renunciari, si per pactum sit expressè conventum. n. 219. & 220.
 Prout si per statutum prohibeatur renunciatio. n. 221.
 Lucro quando privetur maritus ob denegationem alimentorum, vel ob mala tractamenta facta uxori. 33. 223.
 Lucrum, cessante pacto, vel statuto, non habet viam executivam. n. 224.
 Datur pro illo via executiva, si fuerit promissum relativè ad statutum, quod pro illo concedit viam executivam. n. 225.
 Et pro illo ex Statuto Urbis datur via executiva. n. 226.
 Lucrum dotis censetur donatum à Patre Filio, & non debet ad hoc conferri in divisione. 33. 241. pag. 15. nu. 242. & 243 & nu. 271. 17.
 Sed quomodo hoc procedat declaratur. n. 272. ibid, & seq.

M

MACEDONIANUM.

MACEDONIANUM ubi non habet locum, nec intrat Statutum Urbis 152. de filiis familias. 45. 143. 190.
 Macedonianum non procedit in mutuo facto filio familias militi. n. 146.
 Nec in contractu locationis. n. 147.
 Nec quando filius se obligat pro excarcerando Patre. n. 148.
 Sed si sit minor, debet, quando se obligat pro patre excarcerando, servare solemnitates statuti Urbis. 151. lib. 1. num. 149. & 150.

MAJOR PARS.

MAJOR pars creditorum in concessione dilationis quinquennalis, quæ dicatur, vide *Dilatio quinquennalis*.
 Major pars creditorum in concedenda dilatione quinquennali an possit remittere cautionem de solvendo finita dilatione, vide *Cautio*.
 Potest remittere partem debiti debitori inopi, latitanti, vel parato ad fugam, minori parte dissentiente. 50. 61. 246.
 Contraria opinio refertur. 50. 110. 248.
 Prior opinio recipitur si debitor aufugisset, vel esset difficilis exactionis. n. 111. 249.
 Sed major pars creditorum sine hypotheca non potest facere talem remissionem in præjudicium creditorum habentem hypothecam. n. 112.
 Secus si debitor sit notoriè decoctus. n. 114.
 Major pars creditorum potest præjudicare minori in omni casu, in quo agatur, quid faciendum in bonis debitoris decocti. nu. 113. & 114.

MANDATUM PROCURÆ.

MANDATUM speciale requiritur ad transigendum. 44. 307. pag. 149.
 Et ad compromittendum. 44. 377. 152.
 Ad fidejубendum. 45. 112. 188.
 Nec sub generali mandato venit facultas fidejубendi. n. 113.
 Secus si non agatur de obligando mandante, sed solum filio vigore consensu generalis præstiti filio ad se obligandum. numer. 114.
 Speciale requiritur ad appellandum, & quando sufficiat generale, vide *Appellatio*.
 Mandatum procuræ ad insinuandum revocatum, vide *Insinuatio*.
 Mandatum procuræ non præsumitur, & de ejus defectu dari potest etiam usque ad mille annos. 57. 144. & 151. 319.
 Mandati defectus continet nullitatem ex defectu citationis. numer. 145.
 Et dicitur nullitas notoria resultans ex actis. n. 146.
 Maximè si mandatum fuit petitum, & non productum. numer. 147.
 Et datum ad certam causam limitatè, non potest deservire in alia. n. 148.
 Et si procurator usus est certo mandato expressè limitato, non potest allegari aliud mandatum præsumptum. 57. 149.
 Mandatum præsumptum deductum ex productione Jurium, & expensis factis in una causa, non prodest in alia causa diversa. num. 150.
 De mandato quando fuit oppositum, si non producat, judicium est nullum, nec prodest ratificatio gestorum. n. 152.
 Secus si adsit mandatum præsumptum ex productione Jurium, & erogatione expensarum. n. 153.
 Mandatum procuræ potest produci in gradu appellationis, non obstante protestatione prius facta super productione mandati. num. 154.
 Mandatum præsumptum deductum ab expensis verificatur in expensa Juliorum decem, quando quis erat procurator in aliis causis. n. 155.
 Mandati defectus quando causet nullitatem, vide *Nullitas*.

MANUTENTIO.

MANUTENTIO in judicio summarissimi possessorii contentatur nudo facto possessionis rejecta discussione tituli ad petitorium. 39. 191. 93.
 Sed est magis debita, si possessio sit etiam titulata. n. 193.
 Potest concedi etiam in gradu restitutionis in integrum. 52. 196. pag. 278. & n. 309. 279.
 Etiam si causa sit commissa cum clausula *sine præjudicio literarum Apostolicarum*. 52. 310.
 Et licet sit commissa cum clausula *sine præjudicio trium consorum*. n. 313. 289.
 Etiam ad versus deliberationem nullam, in qua sit commissa causa cum clausula *sine præjudicio*. n. 312.

G g

Et si

Index Materialium.

Et si fuerit rescriptum cum clausula *sine præjudicio rei judicata*.
num. 314.

Maximè si supervenit commissio cum clausula *cum facultate manutendi quem de Jure*. n. 315.

Idem si supervenit commissio super attentatis. n. 316.

Manutentio si sit canonizata per Signaturam cum rescripto *sine præjudicio*, comprehendit etiam fructus 52. 307. 288

Et Judex à quo potest devenire ad illorum liquidationem ; & executionem pro illis. n. 309.

MARITUS.

MARITUS constante matrimonio est dominus fructuum dotis ; & potest concedere dilationem ad illos solvendum . 34. 18. pag. 22

Maritus promittens uxorem renunciaturam , si illa nolit renunciare, quando excusetur, præcipue ob enormissimam lesionem uxoris, vide *Promittens factum alienum*.

Maritus tenetur concurrere ad expensas funeris uxoris pro rata lucris dotis. 33. 196. & 198. 12

Etiam in terminis statuti Urbis. n. 200.

Et tenetur ad tales expensas integrè, si uxor non habeat nec dotem, nec alia bona. n. 199.

Vide etiam *Lucrum dotis*.

MASCULINITAS.

MASCULINITATIS qualitas quando inducat conjecturam pro vocatione filiorum in conditione positorum . 36. num. 135. & seq. 50

Vide *Filiis in conditione positi*.

MATER.

MATER potest ex statuto Urbis disponere de sua dote inæqualiter inter filios, dummodo non priventur portione legitimæ . 33. 140. & 141. 10

Potest testari de decima parte dotis ex statuto Urbis, licet super, sint filii ; & maritus lucretur totam dotem. n. 142.

Et potest testari de tota dote, non extantibus filiis, excepta quarta parte debita marito pro lucro dotali. n. 144.

Mater tenetur filios naturales instituire ; alias potest per illos dari de inofficioso testamento . 37. 28. 63

Potest favore filiorum etiam naturalium testari coram duobus testibus. n. 29.

Succedit filiis naturalibus . n. 30.

Tenetur ex statuto Urbis reservare filiis proprietatem lucris dotalis post ejus obitum vide *Lucrum dotis*.

MATRIMONIUM.

MATRIMONII consummatio ad effectum consequendi lucrum dotalis quomodo probetur vide *Lucrum dotis de. etur*.

Ex matrimonio subsequenti filii prius nati legitimantur, & succedunt ; & quando secus, vide *Legitimatio per subsequens matrimonium*.

MERCATUS.

MERCATUS, & Nundinæ sunt synonymi. 61. 4. 377

Mercatus privati fieri solent qualibet hebdomada. n. 5.

Possunt fieri à Communitatibus sine licentia Principis. n. 7.

Et possunt permitti à Magistratibus Oppidorum. 61. 8. 378

N on possunt prohiberi per Superiorem. n. 9.

Nec potest una Communitas prohibere, ne fiant ab alia Communitate eodem die. n. 10. & 11.

Sed in Regno Neapolis non possunt fieri sine licentia Principis. n. 15 & seq.

Secus extra tale Regnum, & in aliis locis, ubi licentia Superioris solum requiritur ad effugiendos tumultus. n. 17.

Mercatus privatos faciendi licentia potest concedi à Baronibus. num. 20.

Mercatus privati locus potest mutari. 61. 73. 380

Mercatus privati non habent aliquam securitatem ; sicuti illam habent Nundinæ publicæ. 61. 13. & 14. 378

MERITA.

MERITA expressa in donatione inter personas prohibitas sunt probanda, vide *Donatio*.

Merita in donatione facta à Patre filiis quando non considerentur, vide *Donatio*.

MILES.

MILITES ex annona militari antiquitus quid recipiebant, vide *Annona quoad ejus differentias*.

Milites etiam nostrorum, temporum recipiunt partem stipendii in pane, & velle. 60. 93. 354

MINOR.

QUANDO possit se obligare sine solemnitatibus statutorum Urbis, vel Constitutionis Ægidianæ, vide *Solemnitates*.

Minor qui cum juramento si asseruit majorem ; vel quod non habet proximiores ; si inveniatur minor ; vel habere proximiores an restituatur, vide *Restitutio in integrum*.

MIXTURA.

MIXTURA petitorii cum possessorio ad effectum ne intret Ægidiana reiiciens appellationem in possessorio, quando nec ne dicatur adesse, vide *Ægidiana*.

Non dicitur in sententia adesse mixtura, ex quo conceditur immissio super certis corporibus, vel super certa rata. 52. 197. pag. 273

Prout nec intrat mixtura si facta sit liquidatio solum arithmetica. n. 198.

MOBILIA.

MOBILIUM valor debet probari de tempore contractus, si prætendatur læsio. 46. 242. & 243. 210

Illorum valor post decennium præsumitur mutatus. n. 241.

Non potest illorum valor æstimari per peritos post elapsum aliquod tempus à die venditionis. n. 244.

Mobilium, ac præcipue gemmarum valor in dies mutatur. 46. 260. 211

Mobilia præsumuntur Domini domus vel conductoris in ea habitantis disc. unic. n. 63. ad 66. 415

Et an præsumantur mariti vel uxoris disc. unic. num. 32. & seq. pag. 414

Post obitum mariti præsumuntur uxoris illa possidentis. numer. 38.

Præcipue si à die obitus mariti longum tempus intercessit. num. 39.

Vide etiam *Cautela Angeli*.

Mobilia particularia empta non recipiunt hypothecam, nec emptor super illis potest molestari. disc. unic. n. 43.

MODICUM.

MODICUM, & nihil æquiparantur. 44. 554. 163

MONOPOLIUM.

MONOPOLIUM continet crimen detestabile, 62. 165. 395

Etiam in foro poli, & conscientia non potest absque peccato exerceri. n. 169.

Et quando illud exercentes teneantur in conscientia ad restitutionem. n. 170.

Debent illud exercentes bonis spoliari, & perpetuo ex illo damnari. 60. 241. pag. 363. & annot. 62. 171. 395

Pœna hujusmodi solum per Principem supremum remitti potest. 62. 172.

Secus si super re tenui sit commissum monopolium nam tunc poterit pœna minorari. n. 173.

Si ex monopolio sequuta sit editio punitur pœna capitali. num. 174.

Monopolium unde dicatur, & quomodo committatur. 62. 4. & seq. 383

Committitur, quando inter paucos emptores, vel venditores fit pactum, quod non emantur, nec vendantur aliquæ res, nisi certo pretio. n. 5.

Vel quando sit conventio, quod nisi certæ personæ, & in certo loco possint vendere certam rem. n. 6.

Vel quod nisi aliquæ personæ certam artem exercere possint. ibid. n. 9 & n. 33. pag. 385. & n. 141. & 142. 394

Nec possunt per Universitates artium fieri statuta continentia monopolium. 62. 10. 394

Monopolium est à Republica eliminandum. 62. 22. pag. 384. & n. 166. 396

Ex concessione tamen Principis evadit licitum. 62. 26. pag. 384. & n. 55. 386

Monopolium committitur, si omnia à principio emantur à populo *all'ingrosso*, ut postea vendantur à minuto caro pretio. 62. 34. 385

Et fructus prius vendendi sunt Civibus in Platea quam apothecariis. n. 35.

Monopolium non committitur, si tempore penuriæ Civitas, vel oppidum emat frumentum, ut postea illud distribuat cum aliquo honesto lucro. 62. 38.

Secus si hoc faciat, ut caro pretio vendat. n. 39.

Committitur, si prohibeatur asportatio frumenti ad Civitatem, ad hoc ut illius homines prius caro pretio vendant frumentum. num. 40.

Monopolium potest consuetudine introduci, ut unus tantum vendat certas res, soluta certa annua pensione Communitati. num. 41.

Contraria opinio refertur. n. 42.

Index Materiarum.

Prior opinio procedit si consuetudo sit immemorabilis, vel centenaria. num. 43. & seq.
 Vel saltem quadragenaria, constituto tamen per Communitatem pretio, & simul quod res vendendæ sint bonæ conditionis. num. 45.
 Monopolii species exercetur per artifices adulterantes res eorum artis. num. 47. & 48. 386
 Exercetur etiam, si in loco ad sit quantitas frumenti, sed recusetur illius venditio, ex quo in loco vicino, à quo frumentum adduci solet, grassetur peltis. 62. 49.
 Prout si Baro, vel Communitas prohibeat subditis ne eant ad molendum alibi, quam ad propria molendina. n. 50.
 Secus stande immemorabili favore Baronis, vel Communitatis. num. 51.
 Talis prohibitio potest fieri per Principem Supremum. n. 52. 53. & 54.
 Monopolium nec potest exerceri ex concessione Principis. 62. 167. & 169. 395
 Contrarium est verius. 62. 55. & seq. 386
 Et illud, quod retrahitur ex Sale, Aquavita, vel Tabaco ultra valorem materiz est proprie Gabella. num. 64.
 Et sicut Princeps pro suis necessitatibus potest imponere vectigalia, eo magis potest jus privativum super dictis rebus vendere. num. 61.
 Et potest Princeps cogere subditos, ut emant pascua eiusdem pro eorum animalibus. 62. 61.
 Et jus prohibitivum imprimendi, vel vendendi certos libros ad tempus limitatum solent obtinere Impressores. ibid. nu. 62. & seq. & n. 77. ad 85. ibid. & seq. & nu. 107. 108. & 111. 390
 Et talia privilegia prohibitiva semel concessa Impressoribus debent etiam confirmari. 62. 148. 394
 Impressoribus solet dari privilegium prohibitivum imprimendi nedom unum librum, sed omnes libros imprimendos in legibus per certum Impressorem. nu. 144. & 145.
 Monopolium exercentes possunt à Principe, habita super hoc extrajudiciali informatione, expelli à suo Statu. 62. 175. 395
 Et mercatores Monopolium exercentes privantur privilegiis mercatorum. num. 176.
 Iudices Monopolia permittentes, & illa non punientes puniuntur poena 50. librarum auri. 62. 177.
 Et Notarii se rogantes de Instrumentis continentibus Monopolium puniuntur poena confiscationis bonorum. n. 178.
 Et super crimine Monopolii potest procedi etiam in diebus feriatis. nu. 179.

MONTICULUM.

MONTICULI oppidum habet privilegium cogendi forenses possidentes in ejus Territorio ad vendendum certam partem frumenti pro Annona. 60. 368. 370
 Etiam si forenses sint Ecclesiastici. 60. 380. & seq. 371
 Privilegium prædictum scribente auctore fuit canonizatum per Sac. Congr. Boni Regiminis. 60. 368. & seq. pag. 370. & n. 389. 372

MULIER.

MULIER præsumitur pauper. 34. 220. pag. 31. & annot. 59. 368. 348
 Et non præsumitur habere aliud patrimonium, nisi dotem. 34. 221. pag. 31. & annot. 59. num. 368.
 Mulieris paupertas ex quibus cesset. 34. 123. 32
 Mulier major de jure Communi potest validè contrahere, & alienare sine solemnitatibus. 44. 62. pag. 131. & n. 798. 176
 Secus in Provincia Marchiz. 44. 63. 131
 Sed extra Provinciam Marchiz non requiruntur aliquæ solemnitates. 44. 798. 176
 Mulieris obligatio ultra dimidiam dotis non tenet. 46. 186. 207
 Et læsio tali casu, ac indotatio consideratur respectu temporis, quo dos est restituenda ibid. n. 165. & n. 198. & 199.
 Mulier quod sit læsa in dote cognoscitur, quando illi est restituenda dos. nu. 188.
 Contrariæ auctoritates, quod debeat attendi tempus obligationis mulieris, rejiciuntur, ac declarantur. nu. 189.
 Mulier in causam propriam potest se obligare, etiam si illi non remaneat dimidia, vel aliqua pars dotis. nu. 203.
 Mulierum genus est avarissimum, & non solum disperdere. 44. 471. 157

MVTVVM.

MVTVVM non probatur per testes inter se contrarios, & patientes plures exceptiones. 44. 337. 150
 Summæ considerabilis non censetur factum à mercatore mulieri sine scriptura. nu. 340.
Constan. ad Stat. Tom. II.

Mutuum à minore, vel muliere non potest validè contrahi sine solemnitatibus statutariis vide *Solemnitates statutaria.*

N

NEPOTES.

NEPOTES ex Statuto Urbis de filiis in conditione positisi veniunt sub nomine filiorum, si sint nominati in parte conditionali. 36. 60. & 61. 45
 Nepotes non veniunt regulariter sub nomine filiorum in conditione positorum, nisi concludentes conjecturæ contrarium suadeant. 36. 303. & seq. 59
 Nepotes non veniunt nomine filiorum in fideicommissis, ac aliis dispositionibus Italico sermone factis. 34. 36. & 37. 44
 Etiam in fideicommissis transverali. num. 38.
 Et si nomen filiorum à persona idiota sit expressum, præcipue Italico sermone. num. 39.
 Nec veniunt, quando agitur ad exclusionem proximiorum. num. 40. 41. & 42.
 Præcipue si Nepotes non sint positi in conditione. nu. 43.
 Idem si testator discretivè de filiis, & Nepotibus loquutus fuit. num. 44.
 Nepotes non possunt concurrere cum Patruo ad successionem in fideicommissis, sed solum ad exclusionem extranei ibid. n. 45. & nu. 65. & 66. 45
 Et possunt solum venire successivè post Patruos. 36. 46. 44
 Nec quando sumus in statuto vocante filios in conditione positos, si filii possunt ipsi succedere. nu. 47.

NOTORIUM.

NOTORIUM non est probandum, sed sufficit illud allegare. 44. 573. 164
 Et potest Juxta de illo, licet non constet ex processu, extrajudicialiter se informare. nu. 574.

NOVATIO.

NOVATIO hodie non inducitur, nisi expressè dicatur. 33. 278. 18
 Vel si secundas contractus sit omnino incompatibilis cum alio. num. 279.

NOVITATES.

NOVITATES sunt tristes eventus, & non introducendæ. 62. 28. 184

NULLITAS.

NULLITAS ex defectu insinuationis quid operetur, & an possit allegari à tertio, vide *Insinuatio.*
 Nullitas ex defectu solemnitarum non adhibitarum in contractu præscribitur spatio 30. annorum. 44. 22. 129
 Secus si mulier, vel minor conveniantur, & excipiant de nullitate, cum perpetuo excipi possit. num. 23. 130
 Contraria opinio, quando procedat, declaratur. nu. 24.
 Nullitas ex defectu solemnitarum potest solum allegari per ipsos minores, vel mulieres. 44. 714. 171
 Et nullitas non attenditur, si mulier, vel minor agant ad observantiam contractus. nu. 715. 716. & 717. 313
 Et minor, vel mulier potest compellere contrahentes cum ipsis ad observantiam contractus. num. 716.
 Et è contra possunt cogi Minor, Mulier, vel Ecclesia ad declarandum, an velint stare contractui. num. 718.
 Nullitas contractus ex defectu solemnitarum potest allegari etiam per hæredes minoris, vel mulieris. nu. 719.
 Secus si à minore, vel muliere viventibus contractus nullus fuerit approbatus. nu. 720. & 721.
 Non potest talis nullitas allegari à tertio. 44. 722. & 723.
 Secus ex Statuto Urbis. 724.
 Contraria opinio etiam in Statuto Urbis firmatur. num. 725. & 726.
 Nullitas quod possit allegari à tertio, procedit, quando illa est inducta primario favore publico. nu. 731. 172
 Si ex censu nullo solvantur fructus, non potest mulier, vel minor illos repetere tanquam indebitos. num. 727. 171
 Prout si minor, vel mulier contraxerint debitum pro extinguendo alio per illos non impugnato, non possunt allegare nullitatem. num. 728. 729. & 730. 172
 Nullitas contractus ex defectu solemnitarum potest opponi à concreditoribus in concursu, Reo etiam, ac possessore. nu. 732.
 Et quando nullitas est jam detecta, & canonizata potest allegari per tertium. 44. 733. & 734.
 Prout si prius fuit allegata à minore, vel muliere. n. 735.
 Et si illi non contradicant nullitati oppositæ per tertium, quatenus
G g 2 nus

Index Materiaram .

tenuis tamen prius contractum non approbaverint . num. 36.
 Nullitas potest allegari à tertio , quando hic habet obligata omnia bona debitoris , qui nulliter contraxit . numer. 737.
 Et ab habente causam etiam ex titulo singulari ab illo , qui nulliter contraxit . numer. 738.
 Et potest deduci à tertio incidenter per viam exceptionis , & replicationis . numer. 739.
 Et à creditore in concursu . numer. 740. & 741.
 Non potest allegari ab eo , qui produxit instrumentum nullum , & eo usus fuit . numer. 742.
 Nec à fideiussore minoris , vel mulieris . numer. 743.
 Maxime si sit obligatus tanquam principalis , & infolidum . numer. 744.
 Et quando sic obligatus voluit teneri etiam in casum nullitatis . numer. 745.
 Etiam si minoris , vel mulieris contractus sit nullus ex falsa causa . numer. 746.
 Nullitas quando possit allegari à tertio , vide remissivè . numer. 739.
 Nullitas contractus gesti à filiofamilias sine consensu Patris , vel Avi ex Statuto Urbis potest allegari à tertio pro suo interesse , quando est detecta , & clara . 45. 174. 171
 Præcipue si tertius habeat obligata bona filii debitoris , qui poterat allegare talem nullitatem . numer. 175.

NULLITAS EX DEFECTU JURISDICTIONIS , CITATIONIS , VEL MANDATI .

NULLITATES omnes iudiciorum fuere rejectæ per Const. Apostolicas , exceptis tribus , scilicet ex defectu jurisdictionis , citationis , & mandati . 57. 33. & 34. pag. 313. & numer. 76. & seq. 316
 Etiam si in terminis nullitatum inductarum per Statuta Urbis . 57. 35. 313
 Et dictæ Constitutiones servantur etiam in Curia Capitoli . 57. 77. 316
 Et etiam in toto Statu Temporalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ . numer. 79. 317
 Ex dictis Constitutionibus non censetur exclusa nullitas proveniens ex defectu legitimisationis personarum . numer. 81. & 82.
 Ex illis censentur præservatæ dictæ tres nullitates , si sint clares , secus si dubiæ . numer. 123. 318
 Nullitas ex defectu Jurisdictionis potest opponi usque ad 30. annos . 57. 88. 317
 Et si sit clara retardat executionem trium conformium . numer. 89.
 Et talis nullitas insanabilis , & irreparabilis . numer. 90.
 Et sententia nulla ex defectu jurisdictionis non meretur nomen leventiæ . numer. 91.
 Et nulla ex tali capite non debet attendi . numer. 92.
 Et potest semper opponi , licet quis esset exclusus à jure dicendi de nullitate . numer. 93.
 Nullitati ex defectu jurisdictionis non censetur renunciatum per generalem renunciationem factam nullitatibus . numer. 94.
 Nec illa tollitur ex consensu partium . numer. 95.
 Secus si consensus sit coram Iudice Ordinario , cujus jurisdictionis potest prorogari . numer. 96.
 Nullitas ex defectu jurisdictionis non venit sub generali sanatione nullitatum . numer. 97.
 Præcipue si cum illa sit admixtum spoliū . n. 98.
 Nullitas ex defectu jurisdictionis resultat , ex quo sententia sit prolata ab illo , cui jurisdictionis fuerat vel sublata , vel data certo modo . num. 99. & 100.
 Resultat , si sit prolata sententia à Iudice de partibus post avocaram causam in Curia . nu. 101.
 Et si Iudex appellationis judicaverit ultra causam in appellatione comprehensam . nu. 102.
 Et si fuerit pronunciatum super petitorio suspenso . numer. 103. 318
 Et si fuerit lata sententia per Iudicem recusatum post recusationem . num. 104.
 Et si fuerit prolata ante actorum relevantium transportationem . num. 105.
 Vide etiam *Sententia* .
 Si sit lata ab A. C. in causa beneficiæ . num. 106.
 Nec eius jurisdictionis in hoc potest prorogari . num. 106.
 Et Signatura circumscribit omnia per A. C. gesta in beneficiis . num. 107.
 Vide in hoc etiam *Auditor Camera* .
 Nullitas ex defectu jurisdictionis adest , si sit prolata sententia per Cardinalem Vicarium Urbis inter merè laicos . 57. 121.

Idem in sententia prolata à Iudicibus Capitoli sine voto Assistenti , quando illud intrat , & fuit petitorium . num. 122.
 Nullitas ex defectu citationis fuit præservata per Constitutiones Apostolicas . num. 123.
 Nullitas ex defectu citationis resultat , si fuit processum per contradictas non præcedente prima citatione personali . 57. 129. 319
 Nullitas ex defectu citationis dicitur notoria uti resultans ex actis . num. 130.
 Etiam si facta sit , sed suo tempore non reproducta . nu. 131.
 Nullitas huiusmodi , actis integrè non transportatis , non admittitur . num. 132.
 Non sanatur ex sanatione commissa cum clausula . *Arbitrio* . num. 133.
 Nullitas ex defectu citationis cessat , si illa adsit per æquipollens , eo quia quis fuit plenè auditus . num. 134.
 Suppletur in interlocutoris ex intimatione . nu. 135. & 136.
 Secus si agatur de magno præjudicio . num. 137.
 Nec si agatur de sententia prolata in pleno possessorio , vel petitorio . num. 138.
 Nullitas ex defectu mandati procuræ est una de tribus præservata per Constitutiones Apostolicas . 57. 144. & seqq.
 Nullitas ex defectu mandati resultat , si actum sit cum persona inhabili ex se ad comparandum . 57. 156.
 Continet aliam ex defectu citationis , nec adversus illam conceditur sanatio commissa cum clausula *Arbitrio* . nu. 157.
 Vide etiam *Mandatum* .

NVLLITAS IN GENERE .

NVLLITATES sententiarum ex Statuto Urbis cognoscuntur per Capitaneum Appellationum . 57. 7. 312
 Possunt cognosci , & revideri etiam à Collateralibus Capitoli , ac Iudicibus Ordinariis . num. 7.
 Intellige ante appellationem à sententia nulla , secus post appellationem . num. 9. & 10.
 Vide etiam *Sententia* .
 De nullitate post annum ex Statuto Urbis , quando dari possit , vide *Statutum Urbis* . 91.
 Nullitates , quæ non sunt de tribus , respicientes ordinem iudicium non attenduntur , si insimul non concurrat iniustitia . 57. 158. 319
 Præcipue in Supremis Tribunalibus . num. 159.
 Et debent esse clares , alias non retardant iudicium manutentionis , quando agitur ad effectum videndi super bono jure . num. 160.
 Nullitas clara , & notoria dicitur , si nihil possit opponi ad illam offuscandam . 57. 174.
 Et si de illa constet ex actis . num. 175.
 Non dicitur clara si patiat aliquam difficultatem facti , vel juris , & si contra illam plura colorata proponuntur . numer. 176.
 Et si super illa Doctorum opiniones sint pugnantes . nu. 177.
 Nullitatum materiam , qui tractent , vide remissivè . nu. 179.

NVNCIATIO NOVI OPERIS .

NVNCIATIO novi operis respicit opera futura non præterita . 42. 1.
 Et pro operibus factis competit interdictum quod vi , aut clam . num. 12.
 Nunciatio dum fit , debet mensurari opus , ut sciatur opus posse factum . num. 3. & 4.
 Prohibet cum inhibitione opus futurum . num. 5.
 Et ædificatum post nunciationem demolitur expensis nunciati , tanquam attentatum . num. 5. & 11.
 Et nunciatio est magis privilegiata , quam iudicium attentatorum . 42. 6. 112
 Præcipue quando Iudex inhibuit . nu. 7.
 Secus si nunciatio sit facta minori , tunc enim auditur in iudicibus suis , non facta demolitione cum cautione de demoliendo in casum succumbentiæ . num. 9.
 A decreto de demoliendo ædificatum post nunciationem non datur appellatio . nu. 10.
 Et denegatur audientia ante demolitionem . n. 12.
 Destruitur uti attentatum opus factum etiam post quinquennium à die nunciationis . num. 13.
 Nunciatio attendi debet , siue jure , siue injuria fiat , antequam à Iudice remittatur . num. 14.
 Etiam si facta sit à non habente jus nunciandi . nu. 15. 113
 Secus si clare pateat , quod nunciatus non habet jus nunciandi . num. 16.
 Et si constet de bono jure nunciati per Instrumentum , confessionem partis , vel rem judicatam , potest nunciatio sperari , num. 17.
 Sed super tali jure debet præcedere iudicis declaratio , nec po-

Index Materiarum.

potest ante illam nunciatus ædificare propria auctoritate . numer. 18.
 Si tamen nunciatus ædificaverit debet Judex illum audire super suo claro jure , antequam demolitionem decernat . 42. 19.
 At clarum jus ad effectum spernendi inhibitionem Judicis debet esse notorium , & quare ? n. 20.
 Nec tale notorium , & clarum jus potest à nunciato probari per testes , sed requiritur probatio per Instrumentum , confessionem partis , rem judicatam , vel per accessum . numer. 21.
 Nunciatione facta in partibus , si nunciatus convolet ad A. C. non potest de facto fabricare , aliàs attentat . 42. 43. & seq. pag. 114.
 Non demolitur tanquam attentatum opus factum post nunciationem , si nuncians passus sit discuti super meritis causæ . numer. 46.
 Nuncians de jure potest deducere jura sua intra tres menses . num. 47.
 Nec intra tale tempus (& ex Statuto Urbis intra sex dies utiles) tenetur concedere licentiam fabricandi cum cautione de demolendo . ibid. n. 48. & 50. & n. 78. 116
 Procedit licet nunciatus ædificaret in solo proprio , & nuncians non haberet aliquod Jus . 42. 49. 114
 Secus si intra terminum trium mensium de Jure , vel sex dierum ex statuto fuit oblata cautio , & nuncians non contradixerit . num. 51.
 Nunciatio elapsis tribus mensibus remittitur cum cautione , non factis per nunciantem suis probationibus . n. 52.
 Etiam si factæ sint aliquæ probationes , sed non relevantes . num. 53. & 54.
 Nunciatio si sit calumniosa , tres menses de jure , vel sex dies ex Statuto Urbis non debent expectari . n. 55. & 56.
 Si tamen calumnia sit clara , & Judex super ea sit interloquutus . n. 57. pag. 115. & n. 79. 116
 Nunciatio intra dicta tempora potest remitti cum cautione , si periculum esset in mora , & nunciatus fecisset magnas expensas in cements , quæ possent devastari . 42. 58. & 59. 115
 Pariter remittitur , si agatur de Rivorum , ac Cloacarum purgatione , ac operibus concernentibus publicam utilitatem . num. 60.
 Et nunciatio regulariter ex jure novissimo , durante termino trium mensium , non remittitur cum cautione de demolendo . n. 66. ad 69.
 Nunciationis novi operis præceptum non tollitur per comparisonem nunciati , alias datur appellatio . n. 62. & seq. Vide Præceptum .
 Et etiam datur appellatio , si ante tres menses præceptum nunciativum novi operis remittatur . 42. 63. & 64.

NUNCIATIO , QUANDO , A QUIBUS , ET QUIBUS FIERI POSSIT.

NUNCIARE quilibet potest , ne fiat ædificium in loco publico . 42. 81. 116
 Idem favore Ecclesiæ . n. 82.
 Et quilibet , qui ab ædificio præjudicium reportat . num. 83. pag. 378
 Etiam creditor retinens pignus . n. 84.
 Etiam habens servitutem , & Jus reale in re . n. 85.
 Etiam Emphyteuta . n. 86.
 Non tamen usufructuarius , quoties id non faciat procuratorio nomine proprietarii . n. 87.
 Potest fieri nunciatio à Procuratore cum speciali mandato . numer. 88.
 Et cum illo etiam potest peti remotio nunciationis . n. 89.
 Et potest procurator nunciare sine mandato cum promissione de rato . n. 90.
 Nunciatio potest fieri Tutori , ac Curatori . n. 91.
 Non potest fieri à pupillo , si rata non habeatur à tutore . n. 92.
 Non potest fieri pupillo minori octo annorum . n. 93.
 Potest fieri operariis in loco fabricæ , & afficit , ac si facta esset ipsi principali . n. 94.
 Et potest fieri etiam in diebus feriatis . n. 95.
 Fieri potest Magistratum perpetuum exercenti . n. 97.
 Magistratui vero temporali potest fieri protestatio nunciationis faciendæ , & illa afficit . n. 96.
 Potest fieri ubilibet in ædificiis . 42. 98.
 Non potest fieri nisi in ædificiis , non autem in plantatione , seu incisione arborum . n. 99.
 Potest fieri etiam ad effectum impediendi fabricam Ecclesiæ . n. 100. & 101.
 Non potest fieri à socio contra socium ædificantem in re communiant . ad Stat. Tom. II.

muni , sed debet agi judicio communi dividundo . numer. 102. 117
 Non potest fieri reficienti antiquam fabricam . n. 104.
 Intelligitur si vetus ædificium reficiatur , vel restauretur , secus si illo destructo fiat nova fabrica . n. 105.
 Et etiam potest fieri nunciatio , si forma veteris ædificii non servetur . n. 106.
 Nunciatio est judicium extraordinarium , & non intrat , quando à Jure prodita sunt remedia ordinaria . n. 103.
 Nunciatio fit solo verbo nunciantis . n. 107.
 Fit etiam per jactum lapilli . n. 108.
 Fit quoque auctoritate Judicis mediante præcepto . n. 109.
 Nunciatio facta coram Judice in foro , vel domo nunciati non afficit . n. 110.
 Contraria opinio firmatur . n. 111.
 Nuncians novum opus est Reus , & sic Clerico fieri potest nunciatio coram Judice layco . n. 112.
 Contrarium est verius , quod scilicet sit Actor , & nunciatio Clerico faciendæ sit coram Judice Ecclesiastico . n. 113.
 Nuncians calumniosè , si succumbat , debet condemnari in expensis damnis , ac interesse . n. 114.
 Nunciationis novi operis materiam , qui Doctores tractent . 42. 115.

NUNDINÆ.

NUNDINÆ dicuntur feriæ à ferendo res ad publica emptoria . 61. 1. 377
 Illarum usus concernit publicam utilitatem . n. 2.
 Nundinæ publicæ , quæ sint . n. 3.
 Sunt de Regalibus Principis , & solum ex illius privilegio fieri possunt . n. 6.
 Habent securitatem in causis civilibus . 61. 12. pag. 378. & num. 24. ibid.
 Et securitas procedit etiam extra locum Nundinarum . 61. 25.
 Nec pro tali debito competit variatio fori . n. 30.
 Nec competit debitori suspecto de fuga , vel in actuali fuga exstenti . n. 31. & 33. ibid. & seq.
 Si tamen agatur de debito contracto in Nundinis . numer. 32. pag. 379
 Secus si de contracto extra Nundinas . n. 33. & 35.
 Non suffragatur pro debito jurato . 61. 38.
 Securitas nundinarum ut servetur , potest instare pro hoc Locus , ac Civitas , ubi fiunt nundinæ . 61. 35.
 Capi potest in nundinis , qui expressè renunciavit privilegio nundinarum . n. 36.
 Sed locus nundinarum potest tali casu instare pro exarceratione . 61. 37.
 Non possunt concedi à Baronibus . 61. 19. & 21. 378
 Possunt acquiri præscriptione immemorabili . n. 22. & 23.
 Nundinæ gaudent exemptione à gabellis . 61. 43. 379
 Nundinarum exemptiones pendent à lectura privilegiorum eorumdem . n. 44.
 In privilegio exemptivo concessio Nundinis veniunt vectigalia postea imposita . n. 45.
 Privilegium exemptionis , & securitatis concessum Nundinis facit , quod illæ frequententur . n. 46.
 Securitas tamen non competit pro rebus derobatis in ipsis Nundinis . n. 47.
 Nec bannitis , exulibus , ac delinquentibus . n. 41.
 Nec pro delicto , vel debito fiscali . n. 42.
 Nundinæ , quæ nituntur privilegio ex sola immemorabili possunt per Principem tolli . n. 48. 49. & 50.
 Contraria opinio firmatur . n. 51. & 55.
 Et potest solum prima opinio recipi , quoties per Principem fieret revocatio ex aliqua justa causa . n. 56.
 Sed firmatur contrarium esse verius . 61. 57.
 Et Princeps si vult revocare Nundinas ex titulo oneroso concessas requiritur magna causa . n. 58. 380
 Nundinarum privilegium gratuitum potest revocari . n. 59.
 Secus , quando est onerosum , nisi urgentissima causa pro revocatione concurrat . n. 60.
 Nundinarum privilegium non potest in præjudicium alterius Loci intra decem milliaria concedi , ut fiant eodem tempore . n. 62. & 63.
 Nec novas nundinas in præjudicium Loci vicini solet concedere illo inaudito . n. 66.
 Secus si illæ concederentur faciendæ diverso tempore . numer. 68.
 Princeps si nundinas præjudiciales Loco vicino concedat , si hoc exprimat , concessio tenet . n. 67.
 Nundinarum petitio facta à Loco vicino non dicitur facta ad emulationem . 61. 69.
 Nundinarum tempus præscriptum à Principe in privilegio mutari

Index Materiarum.

mutari non potest . num. 79.
Nec locus . n. 71.
Contrarium quoad locum est verius . n. 72. & 73.
Nundinae non possunt fieri in diebus festiis de præcepto . num. 74. & 75.
Secus stante contraria consuetudine , ita tamen ut fiant post Missæ sacrificium . n. 76.
Et potest Episcopus , ex iusta causa promittere , quod fiant in die festo . n. 77. & 78. ibid. & seq.
Nundinae in Civitate Afculi fiunt in die festo Sancti Laurentii Martyris post Missam . n. 78. 381
Nundinae quando fiunt in die festo omnia acta judicialia occasione nundinarum tenent . n. 79.
Nundinae non debent permitti in Ecclesiis . n. 80.
Nundinas facendi privilegium amittitur per illius non usum per decennium . n. 81.
Secus si fieri non potuerunt propter bellum , pestem , vel aliud impedimentum . n. 82. & 83.
Prout si privilegium sit perpetuum . n. 84.
Idem si Princeps pro concessione Nundinarum aliquem censum annum perpetuum sibi reservavit . n. 85.
Prout si facultas faciendi nundinas sit collata in merum arbitrium privilegiati . 61. 86.
Prout si privilegium nundinarum sit concessum ex titulo oneroso , vel in remunerationem . n. 87.
Et si privilegium sit concessum Ecclesiae , vel Universitati , illud non cessat , nisi post 40. annos . n. 88.
Nundinales causae fiunt coram Iudice Nundinarum , & si hic non adest coram Iudice loci , ubi illae fiunt . n. 89.
Nundinarum materia per quos Doctores tractetur refertur . numer. 90.

OBLIGATIO.

OBLAGATIO insolidum operatur , quod quilibet obligatus teneatur ad totum . 44. 560. & 562. 163
Etiam in locatione . n. 561.
Et quando respectu principalis creditoris plures non dicantur fideiussores , sed correi , ac debitores principales . 44. 576. & 577. 164
Maxime si agatur de pluribus obligatis insolidum in domo accepta in locationem , qua unusquisque egebat . num. 573. & 579.
Obligatio non inducitur , nisi per verba clara illam præferentia . 33. 283. 18
Obligatio Cameralis operatur favore omnium , quorum interest . 47. 30. 215
Præcipue quando interesse alterius est principale , & primum . n. 31.
Obligatio Cameralis si sit vulnerata , debet procedi via ordinaria per tres sententias conformes . 52. 435. 286
Non vulneratur per sententiam notorie nullam , & injustam , n. 438.
Et tunc si sit commissæ causa Cum facultatibus A. C. proceditur executivè , si agatur de nullitate , vel injustitia jam declarata . num. 439.
Idem si sententia vulnerans non tangat ipsam obligationem , sed solum decretum relaxationis mandati . n. 440.

OBREPTIO.

OBREPTIO quando intret nec ne , vide *Subreptio*.

OBSERVANTIA.

OBSEVANTIA habet vim contractus . 33. 262. 17
Prævalet statuto contrario . n. 263.
Observantia hæredis nocet eidem , ac aliis ab eo causam habentibus . n. 264.
Plurimum pollet ad declarandam existentiam fideicommissi . 36. 259. 56
Observantia donationis cum lapsu 30. annorum facit presumere interventum Insinuationis , vide *Insinuatio*.
Observantia contractus nulliter gesti à minoribus , vel mulieribus , quando inducat illius ratificationem . vide *Ratificatio*.
Observantia legum , & statutorum dubiorum multum pollet , itaut judicandum sit secundum illam . 44. 571. ad 575. 64
Observantia magis attenditur , quando illa ipse præterteretur tot Instrumenta . n. 575.
Observantia interpretatur privilegia , & quid in illis contineatur . 60. 370. pag. 371. & n. 384. ibid.
Observantia contractus nulli quando inducat illius ratificationem , vide *Ratificatio*.

OPINIO.

OPINIO Communis est attendenda , nec ab ea recedi debet . 63. 268. 409
Non est talis collata ex Doctoribus non discutientibus materiam . n. 269.
Et si opinio dicitur communis à sex Doctoribus classicis materiam discutientibus , illi essent præferendi 50. Doctoribus perfunctoriè , ac leviter communem opinionem referentibus . num. 270.
Opinio communis regulariter est illa , pro qua stat glosa . num. 271.
Constituitur solum per Doctores peritos super materia , de qua agitur . n. 272.
Et illa , quæ provenit à Senatibus , & Tribunalibus Collegialibus . n. 273.
Opinio communis constituitur à Rotæ Romanæ autoritate . num. 274.
Vide etiam *Rota , ac Decisiones* .
Opinio communis non attenditur , si convincatur falsa per rationem concludentem in contrarium . 63. 295. 410
Nec attenditur , quando opinio contraria nititur fortioribus rationibus , & est æquior . n. 296.
Nec quando in aliquo foro invaluit mos judicandi cum alia opinione . n. 297.
Ab opinione servata in praxi non est recedendum . n. 298.
Opinio Communis non prævalet contra matrimonium , si illius favore adsit opinio unius Doctoris classici . n. 299.
Opinio illa est præferenda , & sequenda , secundum quam alias fuit iudicatum . n. 300.
Opiniones quæ sint præferendæ , vide remissivè . n. 301.

P

PACTUM.

PACTUM quotæ litis prohibitum Advocatis . 63. 143. & 144. 403
Et Procuratoribus ad lites . 63. 145.
Pactum quotæ litis est nullum . n. 146.
Et illud facientes sunt infames . n. 147.
Et Romæ ulterius puniuntur pœna dupli illius , quod receperunt . n. 148.
Privantur etiam officio Advocati , & Procuratoris . n. 149.
Et hæc pœna privationis non censetur sublata per alias pœnas inflictas à statutis , vel Constitutionibus Apostolicis . num. 150.
Talis privatio fit ipso jure , requiritur tamen declaratio . num. 151.
Pactum quotæ litis non censetur voluntarium , sed extortum . num. 152.
Intrat , licet in parte sit numerata pecunia , & in parte sit facta conventio , vel donatio . n. 153.
Et licet agatur de re , vel quantitate , in qua Advocatus , vel Procurator est consors litis cum Cliente . n. 154.
Et etiam si factum sit super re minima est punibile . n. 155.
Intrat quamvis non quota , sed certa res ex iis , quæ in lite sunt , fuerit promissa . n. 156.
Similiter si sit promissa certa quantitas pecuniarum , danda solum in casu victoriæ . n. 157.
Pactum quotæ litis non intrat , si non sit promissa quota rei , vel quantitas in genere dandæ pro salario . n. 158.
Etiam si major quantitas salarii sit conventa in casu victoriæ . n. 159. & 161.
Secus si major quantitas promissa in casu victoriæ sit valde excessiva . n. 162.
Si minor quantitas sit solum promissa in casu victoriæ , dicitur intrare pactum quotæ litis . n. 160.
Pactum quotæ litis non intrat si factum sit cum consanguineo Advocati , vel Procuratoris . n. 163.
Secus si redundaret in beneficium Advocati , vel Procuratoris . n. 164. & 165.
Pacti quotæ litis pœnæ cessant , si illud ex aliquo capite sit nullum . 63. 166.
Non transeunt illius pœnæ ad Clientulos , cum quibus illud factum est . n. 167. 404
Secus stantibus bannimentis in contrarium . n. 168.
Et quando Clientes excusentur . n. 169.
Pacti quotæ litis materia per quos Doctores tractetur , numer. 170.

PANIS.

PANIS pondus cum quibus circumstantiis majus , vel minus sit statuendum . 60. 195. 361

Tem.

Index Materialium.

Tempore Carissimæ distribuitur parçæ ad necessitatis metam juxta numerum capitum, & familiarum. n. 191. 192. 193 & 194.

P A P A.

PAPA potest ad libitum disponere super materia præcipuè concernente annonam in suo statu. 60. 362. 371

Papa circa legitimationem, ac dispensationem in radice matrimonii pro legitimanda sobole illegitima vide *Legitimationis Spuriarum*.

Papæ Bullæ, ac Constitutiones, vide *Bulla*, & etiam *Constitutio*.

P A T R I A P O T E S T A S.

PATRIA potestas vivente Avo quoad Nepotem residet in Avo, non in Patre. 45. 31. 183

Secus si Nepos natus sit ex Patre emancipato. n. 32.

P A U P E R T A S.

PAUPERTAS à Clerico petente se admitti ad beneficium *Cap. Odoardi*, debet probari, vide *Clericus*.

Et illam probat summarie, & non cum rigore. 50. 232. 255

Et quomodo paupertas tali casu probetur. n. 333.

Paupertas ad effectum consequendi expensas, & sumptus litis quomodo probetur, vide *Expensæ, & sumptus litis*.

Paupertas non debet probari per mulierem agentem pro restitutione dotis, cum non præsumatur habere aliquid, nisi dotem. 59. 368. 348

P E C U L I U M.

PECULIUM quasi castrense dicitur acquisitum ex munere Advocati. 63. 183. 406

Et etiam acquisitum ex officio Procuratoris ad lites. num. 182. & 184.

Sive sit acquisitum de publico, sive de privato salario. num. 185.

Et possunt filii de tali peculio, liberè tam in vita, quam in morte disponere. n. 186.

Quoad Procuratores refertur contraria opinio. n. 187.

Sed verior est prima opinio in Procuratoribus Doctoribus, & qui munus Procuratoris exercent Romæ, vel in aliis magnis Civitatibus. num. 188.

P E C U N I A.

PECUNIA Annonæ publicæ non potest converti in alios usus, vide *Annona*.

Pecuniam qui cogantur subministrare tempore penuriæ pro emendo frumento necessario, pro Annona publica, vide *Frumentum*.

P E R I T U S.

PERITUS in judicio læsionis non admittitur ad æstimandum. 46. 75. & 76 pag. 201. & n. 244. ad 247. 210. & seq.

Sed debent in judicio læsionis periti examinari tanquam testes ad probandum rei valorem. 46. 77. 201

Secus si valor de præterito sit probatus idem cum illo de præfenti. n. 78. & 80.

Periti quando deponunt tanquam testes super valore debent hoc facere cum rationibus, ac omnibus requisitis testium. ibid. num. 79. & n. 246. & 247. 210 & seq.

Peritus Curialis in Urbe examinat, & refert quantitatem mercedis debitæ Procuratori ad lites. 63. 34. 399

Et ejus relationi, præcipuè si partes in illum consenserunt, standum est. n. 35.

Peritus Curialis quid hoc casu facere debeat. n. 36.

P E R S O N A E.

PERSONÆ probitate doctrina, ac meritis præfulgentes ab optimo Principe in existimatione habentur. 44. 765. 175

Personæ Illustres, ac meritis plenæ debent in scriptis memorari. n. 766.

P E R S O N A E L A U D A T A E.

R. P. D. Anfaldus Sacræ Rotæ Auditor laudatur. 33. 232. pag. 14 & num. 292. 19

Cosmus Damianus Carbonus laudatur. 45. 191. 192

Advocatus Franciscus Giminus laudatur. 45. 190.

Franciscus Constantinus Patruus Authoris celebratur ibid. & annot. 57. n. 18. pag. 313. & annot. 61. n. 34. 379

Jo: Baptista Constantinus Frater Authoris Advocatus celebris, ac ejus munera recensentur. 38. 205. pag. 77. & annot. 60. numer. 204. 361

Emygdus Constantinus alter frater Authoris est ex ordine Patronorum Collegii Sacri Palatii. 59. 270. 342

Carolus Ferrarius Advocatus celeberrimus celebratur. 33. 234. pag. 15

Cardinalis Marcus Gallius celebratur. 60. 193. 517

R. P. D. Grimaldus Annonæ Præfectus laudibus extollitur. 60. *Constant. ad Stat. Tom. II.*

123. & 124. 356

Innocentii XII. vita, ejusque mors celebratur. 57. 178. 320

Laurentius Lomellinus olim Gubernator Asculi laudatur. 60. 139.

Cardinalis de Luca Advocatus profundi judicii laudatur. 61. 45. 190. 192

Cardinalis Franciscus Mantica in minoribus Lector Paduæ celebratur. 40. 31. 101

Cardinalis Galeatus Marefcottus vir præclarus laudatur annot. 44. 311. pag. 149. annot. 57. 20. pag. 313. & annot. 60. nu. 326. pag. 369

Seraphinus Massinus Avunculus Authoris uti magnus Jurisconsultus celebratur. 60. 101. pag. 355. & annot. 61. n. 8. 382

Marchio Julius Cæsar Nigrellus Urbis Senator laudatur. 38. 247. pag. 78. & annot. 56. n. 76. 310

R. P. D. Nuptius olim Commissarius Cameræ laudatur. 61. 64. pag. 380

Joannes Baptista Riccius Advocatus laudatur. 39. 190. 93

Angelus Rodolphinus Advocatus celeberrimus laudatur. 35. 123. 41

Petrus Franciscus de Rubeis, Fisci, ac Sacri Concistorii Advocatus celeberrimus. 50. 52. pag. 246. & disc. unic. n. 85. 416

Jo: Jacobus de Rubeis, & Dominicus ejus filii Amici Authoris laudantur. 62. 160. & 161. 395

Nicolaus Severolus Sacri Concistorii Advocatus egregius laudatur. 45. 190. 192

R. P. D. Marcellus Severolus Advocati Nicolai filius encomiis illustratur. 35. 121. pag. 41. & annot. 52. n. 319. 289

Cardinalis Flaminius Taja ob doctrinam, & integritatem celebratur. 39. 109. 88

Cammillus Ursinus Romanus laudatur. 60. 181. 516

Lanfrancus Zacchias olim Capitaneus Appellationum Urbis laudatur. 44. 219. 142

P O N T I F I C E S V A R I I.

INNOCENTIUS VI. fecit Legatum, ac Vicarium in Temporalibus in Italia Cardinalem Ægidium Albornottium. 44. 758. 175

Sixtus IV. confirmavit Constit. Ægidianas. 44. 767.

Paulus III. illas pariter confirmavit. n. 767.

Sixtus IV. & Paulus III. dictas constit. Ægidianas extendiderunt ad totum Statum Ecclesiasticum, vide *Constitutio Ægidiana*.

Paulus III. confirmavit Constit. Carpenfes promulgatas à Cardinali Pio de Carpo Legato Marchiæ, vide *Constitutio Carpenfis*.

Beatus Pius V. ædixit Constitutionem contra illegitimos, ac legitimationes rescavit, vide *Constitutio*, & etiam *Legitimationis*.

Sixtus V. in minoribus dilectus à Cardinalibus Pio de Carpo, & Ghislerio postea Pio V. 44. 763. & seq.

Sixtus V. factus Pontifex multa, & præclara gessit. n. 765.

P O S S E S S I O C O N T I N U A T A E X S T A T U T O.

POSSESSIO est quid facti, & in hæredem non transfertur, si non apprehendatur. 41. 2. 105

Secus stante statuto illam continuante in hæredem ibid. n. 3 & n. 18. & 22. 106

Possessio in vim statuti illam continuantis transfertur tanquam sagitta, & hæres dicitur illam habere ex statuto. n. 19.

Ex possessione continuata per statutum competit manutentio. n. 20. 21. & 22.

Etiam hæredi beneficiato. n. 23.

Etiam hæredi hæredis ex petitione manutentionis facta in judicio per primum hæredem. 41. 26.

Possessio continuata per statutum est vera possessio quoad omnes effectus. n. 24.

Possessio continuata si fuerit per alium occupata competit hæredi actio spolii. n. 25.

Non competit hæredi manutentio, si possessio fuerit occupata per alium post obitum defuncti. n. 26.

Contraria opinio refertur. n. 28.

Dubius in hoc antiquitus in Rota fuit, & non decisis articulus. n. 29.

Pro manutentione adducuntur rationes urgentes. num. 30. & seq.

Possessio per statutum continuata nunquam dici potest vacua, nec per alium potest occupari. n. 31. 32. & 33.

Et ex Statuto Urbis hoc est certissimum. 41. 34. 107

Possessio capta etiam cum mandato Judicis per non hæredem, stante statuto continuante possessionem, non suffragatur. nu. 35. & 36.

Index Materialium.

Expulsio tamen tertii, qui occupavit possessionem continuatam per statum debet fieri eo citato. n. 37.

Tertius occupator non potest tali casu se tueri cum iustitia possessionis. n. 38. & 39.

Et possessio tertii resolvitur comparente hærede suo habente possessionem continuatam ex statuto. n. 40.

Secus si hæres non impeditus agere tacuerit per decennium. num. 41.

Possessio in hæredem ex statuto non transfertur, si defunctus de tempore obitus non possidebat. n. 42.

Etiamsi à possessione esset ejectus de facto, & pro manutentione vivens inisset. n. 43. & 44.

Vide etiam Statutum 147. lib. 1. de continuatione possessionis in hæredem.

POSSESSIO TRANSFERTUR,

POSSESSIO transfertur per actum facti ex contractu nullo ex defectu solemnitate. 44. 45. pag. 131. & n. 443. 156

Et quando secus, si sit translata per actum irritatum à statuto. 44. 45. 131

Et quid in terminis statuti Urb. 151. lib. 1. n. 45.

Possessio transfertur ex contractu nullo, etiam per solam clausulam constituti. n. 46.

Secus si contractus sit nullus ex defectu consensus. n. 47.

Et si deficiat Insinuatio, dicitur adesse nullitas ex defectu consensus. 43. 132. pag. 125. & annot. 44. 48. 131

Idem si contractus corruat ex falsa causa. 44. 49.

Idem si pupillus transfuit possessionem sine autoritate Tutoris. n. 50.

Idem si Tutor, qui non confecit solemnia, transfuit possessionem. num. 51.

POSSESSIO ATTENTATA.

POSSESSIO capta post decem dies datos ad appellandum quando non sit attentata. 13. 19. ad 23. 297

Secus si capta sit post appellationem, vel intra decennium datum ad appellandum, & postea supervenerit rescriptum de Appellatione. 52. 294. 278

Possessio capta ante, vel post signatam commissionem cum clausula Aliter cum facultate manutenendi, quando sit attentata, vide Clausula Aliter cum facultate manutenendi.

P R A E C E P T U M.

P R A E C E P T U M nunciativum novi operis debet revocari intra trimestre, aliàs datur appellatio. 42. 70. & 71. 113

Contraria opinio firmatur tanquam verior. n. 72. & seq.

P r a e c e p t u m nunciativum novi operis, etiamsi contineat clausulam Verum si quis, non resolvitur per comparitionem, sed debet expresse revocari. n. 71.

Conceditur etiam sine dicta clausula Verum si quis. n. 74.

A revocatione p r a e c e p t i nunciativi novi operis intra trimestre de jure, vel intra sex dies ex Statuto Urbis datur appellatio. 42. 75. & 76. ibid. & seq.

P R A E F E C T U S A N N O N A E.

P R A E F E C T U S Annonæ Urbis quis fuerit antiquitus, & qui hodie, ac de ejus Jurisdictione, vide Annona Cura ad quos spectat.

P R A E S C R I P T I O.

P R A E S C R I P T I O n. tens assimilatur piscatori Anguillarum, & quare in Præjud. annot. 48. 1. & 2. 320

P r a e s c r i p t i o habet plures limitationes ob quas non habet locum, vel adversus illam competit restitutio. ibid. n. 2.

P r a e s c r i p t i o stante juramento perpetuatur usque ad 40. annos. 48. 10. 222

Et adversus p r a e s c r i p t i o n e m etiam longissimi temporis completam, Ecclesiæ, & locis piis datur restitutio in integrum. 48. 72. ad 76. 223

P r a e s c r i p t i o an possit per Judicem suppleri si non fuit opposita. Vide P r a e s c r i p t i o statutaria procedit.

P R A E S C R I P T I O S T A T U T A R I A P R O C E D I T.

P R A E S C R I P T I O Statuti Urbis est subrogata in locum p r a e s c r i p t i o n i s tringinta annorum. 48. 4. 222

Recipit declarationes, ac limitationes, quas recipit illa Juris communis n. 5.

P r a e s c r i p t i o statutaria sexdecim annorum est odiosa. n. 6.

Et in dubio contra illam est judicandum. n. 6.

Contraria declarantur. 48. 7.

P r a e s c r i p t i o Juris communis omni tempore requirit bonam fidem. num. 8.

Et bona fides est probanda ab allegante p r a e s c r i p t i o n e m. 48. 22. pag. 79. 223

Bona fides non potest considerari respectu debitoris, ac ejus hæredis. num. 23.

P r a e s c r i p t i o ex Statuto Urbis est fundata in p r a e s u m p t a solutione. 48. 11. 222

Et servatur tale statutum tanquam, decisorium in omnibus Tribunalibus Urbis. n. 12.

Et tale tempus sexdecim annorum debet esse completum. n. 13.

P r a e s c r i p t i o n i s tempus perficitur ultimo momento. numer. 14. & 15.

P r a e s c r i p t i o Statuti Urbis procedit in omni contractu etiam jurato. n. 16. & 19.

Contraria opinio refertur, quando contractus est juratus. n. 16.

Hæc opinio procedit in aliis statutis, non in Statuto Urbis. num. 18.

Vel procedit in Statuto Urbis. 139. lib. 1. num. 19. 20. & 21. ibid. & seq.

P r a e s c r i p t i o Statuti Urbis procedit, etiam non probata bona fide. n. 24. & annot. 34. n. 172. 29

Contraria opinio refertur, ac reiicitur. 48. 26. 28. & 29. 223

Et bona fides ex Statuto Urbis p r a e s u m i t u r, donec probetur per creditorem non solutio. n. 25. & 27.

P r a e s c r i p t i o ex solo lapsu temporis inducta ab aliis statutis extra illud Urbis non procedit stante mala fide. 34. 173. 29

P r a e s c r i p t i o Statuti Urbis uti fundata in p r a e s u m p t a solutione coadiuvatur ex conjecturis deductis pro solutione. 48. 30. 223

Procedit in deposito. 48. 31.

Etiam in debito ex causa tutelæ, & redditionis rationis. numer. 32.

Secus si à Tutore fuerint subtractæ pecuniæ, & de hoc non fuerit habita notitia. n. 33.

Procedit etiam in debito ex quali contractu. n. 34.

Etiam in sententia, quæ non potest exequi post sexdecim annos. 48. 35.

Et in executione laudi. n. 35.

Contraria sententia reiicitur. n. 36.

Procedit etiam in Officio Judicis. n. 37.

Procedit etiam contra Forenses Romæ conventos ad solvendum. 48. 57. 224

Secus si solutio sit alibi destinata. n. 58.

Forensi tamen ex capite ignorantie datur restitutio in integrum. n. 59.

Si tamen ignorantia sit probabilis, & ex quibus probabilitas excludatur. n. 60. & 61. 225

P r a e s c r i p t i o Statuti Urbis comprehendit Clericos. n. 63.

Contraria opinio uti verior probatur. 48. 64. ad 67.

Nec comprehendit Clericum hæredem layci, si hoc vivente non fuit completa p r a e s c r i p t i o. n. 71.

Clerici possunt uti p r a e s c r i p t i o n e statutaria tanquam privilegio. n. 69.

Et possunt hoc declarare, quando conveniuntur. n. 70.

P r a e s c r i p t i o Statuti Urbis procedit etiam in fructibus dotalibus. 48. 38. pag. 223. & n. 104. 228

Sed in illis tot requiruntur p r a e s c r i p t i o n e s, quot sunt anni. 48. 39. pag. 223. & n. 106. 228

P r a e s c r i p t i o capta contra credentem currit etiam contra Cessionarium. 48. 40. 223

Vide etiam Fructus dotales.

Currit etiam contra hæreditatem jacentem, si fuit cepta cum defuncto. n. 41.

Sed quod non currat contra hæreditatem jacentem, cui non fuit datus Curator. n. 42. 43. 44. & 45. 224

P r a e s c r i p t i o Statuti Urbis non procedit contra hæreditatem jacentem creditricem. n. 45. 46. & 47.

P r a e s c r i p t i o statutaria potest allegari à Concreditore in concursu creditorum. n. 48. & 49.

Potest opponi à tertio emptore pro suo interesse. 48. 48.

P r a e s c r i p t i o non potest allegari à non habente interesse. n. 50.

P r a e s c r i p t i o non opposita per partes non debet per Judicem haberi in consideratione ex officio. n. 51.

Secus si Juxta velit de p r a e s c r i p t i o n e ex officio habere rationem, cum non cogatur. n. 54.

P r a e s c r i p t i o ex Statuto Urbis. n. 55.

P r a e s c r i p t i o non tollit ipso jure actionem, sed parte tantum illam opponente. n. 52.

Et debet allegari specificè in actis, & non genericè, nec ore tenus coram Judice. n. 53.

P r a e s c r i p t i o n e statutaria completa non potest debitor decoctus declarare, se non solvisse. n. 56.

P R A E S C R I P T I O S T A T U T A R I A N O N

P R O C E D I T.

P R A E S C R I P T I O Statuti Urbis non procedit, si offeratur p r a e s u m p t a solutio super non solutione. 48. 77. & 78. 226

Et solutionis p r a e s u m p t i o cessat, si debitor erat non solvendo. num. 79.

Index Materialium.

- Et ex quo bona assignanda debitori fuere semper pœnes debito-
rem. n. 80.
- Prout si solutio faciendæ erat in certo loco, in quo non reperi-
tur. n. 81.
- Cessat ex assignamentis factis pro solutione debiti post præscrip-
tionem, & ex aliis conjecturis præferentibus non solutio-
nem. n. 83. 227
- Sed quod solutio non sit adnotata in libro debitoris non est con-
jectura concludens non solutionem. n. 84.
- Et solutio excluditur per confessionem partis, & debitor cogi-
tur jurare super non solutione. 85. 86. 87 & 91.
- Et debitor, qui verè non soluit non est tutus in conscientia exso-
la præscriptione statutaria, quæ nititur solutioni præsumptæ.
48. 88. 89. 90.
- Præscriptione statutaria non attentæ tenetur quis recognoscere
apocham crediti. n. 92. 93. & 94.
- Præscriptio non procedit in debito impugnato, & negato. nu.
95.
- Nec quando excipitur de solutione expressa certo modo facta,
& illa non probatur. n. 96.
- Nec quando fuit allegata compensatio. n. 97.
- Nec præscriptio currit, quando adest creditum, quod compen-
sari potest. 48. 98.
- Præscriptio statutaria non comprehendit debitum pro exone-
ratione conscientie. n. 99. 228
- Nec creditum dotis, ac donationis propæer nuptias. n. 100.
- Nec augmentum dotale. n. 101.
- Secus à die soluti matrimonii, cum tunc dos incipiat esse me-
rum creditum pecuniarum. n. 102.
- Nec præscriptio Statuti Urbis procedit in actione reali. num.
107.
- Nec in actione mixta, ut in petitione hæreditatis, num. 108. &
109.
- Nec in legitima, ac ejus supplemento. n. 110. & 111.
- Contraria opinio refertur, & reiicitur. n. 115. & 116.
- Nec procedit in viadicante rem propriam non iure crediti, sed
iure domini. 48. 117.
- Nec habet locum in actione reali competente pro legato. num.
117. & 121.
- Procedit tamen in actione personali competente pro legato. n.
119. & n. 120. ad 123.
- Procedit etiam in credito hypothecario, pro quo intentatur
actio, & Salvianum contra tertium. n. 124. & 127. 229
- Contraria opinio reiicitur. n. 125. & seq.
- Præscriptio Statuti Urbis non procedit in canonicis. n. 130.
- Nec in censibus, ac illorum fructibus. 48. 131.
- Nec in retractu fundi censiti ex Bulla Beati Pii V. n. 132.
- Nec in fideiussore census. n. 133.
- Nec in fideiussore, qui pro alio se obligavit, & postea cogitur sol-
vere pro illo. n. 134.
- Idem dicitur de Correo, cum quoad principalem obligatum dica-
tur fideiussor. n. 135.
- Secus in fideiussore iudicii. n. 138.
- Etiam si fideiussor de solutione à se facta non fecerit intimatio-
nem principali debitori. n. 136.
- Idem procedit quoad quemcumque solventem pro tertio. n.
137.
- Fideiussor iudicii quando possit allegare præscriptionem. n.
139.
- Præscriptio statutaria currit favore confideiussoris à die, qua
unus soluit reportata cessione iurium contra alium. nu. 140.
- Præscriptio sexdecim annorum non procedit, si proponatur exci-
piendo, & quare. n. 141.
- Et quando secus. n. 142.
- Non currit non valenti agere. n. 143.
- Nec currit ante evictionem sequutam. n. 143.
- Nec grassante peste, vel bello. n. 144.
- Nec contra filios existentes sub patris potestate. n. 145.
- Nec contra pupillum durante pupillari ætate. n. 146.
- Et ab illa subducuntur anni pupillari ætatis. 48. 147. 230
- Nec in minoribus durante minori. n. 148.
- Vel si contra illos currit, datur restitutio in integrum. num. 149
& 150.
- Et minori non currit tempus ad petendam restitutionem nisi à
die completæ majoris ætatis. n. 151.
- Vide etiam *Restitutio in integrum*.
- Præscriptio, quæ non currit contra pupillum, nec currit contra
majorem habentem creditum commune cum pupillo. numer.
152.
- Secus post divisionem crediti. n. 153.
- Nec currit præscriptio contra furiosos, & mente captos. num.
154.
- Nec contra surdos, & mutos, vel illis competit restitutio. num.
155.
- Nec currit contra creditorem ignorantem Jus suum. n. 156.
- Ignorantia tamen debet esse ex omni parte probabilis. n. 157.
- Ita ut nulla possit considerari negligentia. n. 158.
- Et ignorantia præsumitur in hærede. n. 159.
- Et illi datur restitutio. n. 160. & 161.
- Vide etiam *Ignorantia*.
- Præscriptio in hærede inducitur ex scientia generica scriptu-
rarum. n. 163.
- Sed quod requiratur scientia explicita est verius. n. 164.
- Nec scientia quoad hoc insurgit ex conjunctione sanguinis, &
cohabitatione. n. 165.
- PRÆSCRIPTIO INTERRUPTUR.**
- PRÆSCRIPTIO interruptur per monitorium executum
contra debitorem pro solutione. 48. 182. 232
- Interruptur per conquestiones, & interpellationes extrajudi-
ciales. 48. 172. 231
- Et per petitionem crediti factam coram Iudice incompetente.
n. 173. 174 & 178. ibid. & seq.
- Et ex citatione nulla, si citatus habuit illius notiam. num. 175.
pag. 232
- Contrarium, si citatio sit generalis, & vaga. num. 176. ad 178.
pag. 232
- Et ex citatione facta coram Iudice incompetente, & quando
secus. n. 176.
- Ex interpellatione judiciali. n. 181.
- Et per monitorium executum super petitione crediti. n. 182.
- Non interruptur per citationem generalem ad videndum
examinari testes, si tamen non contineat certum creditum. 48.
183. ad 186.
- Non interruptur per mandatum suspicionis fugæ relaxatum
contra debitorem non citatum. n. 187.
- Etiam si fuerit executum. n. 188.
- Sed contrarium, si sit executum, est verius. n. 189. 190. & 191.
- Interruptur per confessionem debiti factam etiam per litte-
ras missivas debitoris. n. 192. & 198.
- Pariter per solutionem partis debiti, ac solutionem fructuum
liberè factam. n. 193.
- Secus quoad credita medicinalium in Urbe. n. 194. & 195.
- Præscriptio contra libros Aromatariorum, & mercatorum non
intrat, quando quis continuavit recipere pharmaca, & merces
ab eadem apotheca. 48. 196.
- Præscriptio cessat, ac interruptur, quando debitor post illam
completam fatetur, se non soluisse. n. 197. 198. & 199.
- Non interruptur per compromissum non acceptatum per ar-
bitros. n. 200. & 201.
- Contrarium est verius. n. 202. 233
- Præscriptio interrupta quoad unum Reum debendi, interrup-
tetur quoad omnes. n. 203.
- Secus si unus ex Reis fuerit conventus pro rata sua. n. 204.
- Interrupta contra principalem debitorem non nocet fideiussori.
n. 205.
- Contraria opinio refertur. n. 207. & 209.
- Et hoc procedit in terminis Statuti Urbis, secus de Iure com-
muni. n. 208. & seq.
- Nec interrupta cum uno ex tertiis possessoribus, obest aliis ter-
tiis possessoribus. n. 211.
- Nec præscriptionis interruptio facta cum debitore putativo
opitulatur debitori vero. n. 212.
- Præscriptio statutaria, si sit interrupta, an incipiat postea nova
præscriptio statutaria, vel illa Juris Communis Rota dubita-
vit. nu. 213.
- Si fuit interrupta, sed lis non fuit contestata, & tunc incipit
nova præscriptio statutaria sexdecim annorum. 48. 214.
- Si vero lis fuit contestata, vel pro contestata habita, tunc actio
perpetuatur usque ad 40. annos. n. 215.
- Et si fuit etiam obtentum iudicatum super credito, tunc de
Iure non currit nova præscriptio, secus ex statuto Urbis. n.
216.
- Et à præscriptionis temporibus semper subducitur illud litis
factæ pro credito consequendo. n. 217.
- Et si lis non fuit prosecuta, non docto de legitimo impedimento
incipit nova præscriptio statutaria. n. 218.
- Si vero lis fuit terminata, denuo incipit nova præscriptio statu-
taria. n. 219.
- Et instantiæ perpetuitas solum procedit in causis in Rota intro-
ductis. n. 220.
- PRÆSCRIPTIO NON SUFFRAGATUR.**
- PRÆSCRIPTIO non suffragatur, si allegetur debitum esse præ-
scriptum, sed debet dici quod fuit solutum. 48. 222. 234
- Suffragatur tamen protestatio facta à debitore, quod ad nihilum
tenetur, & est tutus ex statuto Urbis. n. 223.

Index Materialium.

Præscriptio i statutaria per partes renunciari potest . numer. 224.
Et illi inducitur per statutum Urbis. n. 225.
Præscriptio salarii per quantum tempus inducatur , vide *Salarium*.
Præscriptio materia per quos Doctores tractetur , vide remissive. 48. 226.

PRÆSENTIA .

PRÆSENTIA Procuratoris non est illa principalis . 45. 197. pag. 193.
Cum præsens dicatur , qui oculis corporeis exhibetur . numer. 198.
Præsentia requisita à statuto intelligitur de propria . n. 199.
Requisita ad integrandam personam non potest præstari ad proprium commodum. n. 201.
Et tunc debet adesse de tempore actus. n. 202.
Præsentia mariti, vel filiorum in testamento mulieris requiritur ratione eorum interesse, & præjudicii. 45. 213.
Maximè , si statutum testamentum factum sine tali præsentia annullat, & bona deferat in maritum, ac filios. n. 214.
Idem si loquatur solum de fœminis nuptis. numer. 215. 194.
Et ex quo requirit etiam præsentiam filiorum ætate minorum 45. 2. 6. & 217.
Et ex quo absentibus filiis statutum exposcit consensum consanguineorum ex parte filiorum, & non mulieris. n. 218.
Et si statutum contentatur sola requisitione , & non exposcit actuale præsentiam. n. 219.

PRÆSUMPTIO .

PRÆSUMPTIO præsumptionis non admittitur. 48. 276. 237.
Secus si una præsumptio venit in consequentiam alterius . numer. 277.
Non procedit , si agatur de præsumptionibus disparatis . numer. 277.

PRETIUM .

PRETIUM inter partes conventum præsumitur iustum , & qui contrarium prætendit debet probare. 46. 45. pag. 200. & n. 263. & 264. 211 212.
Pretium solius unius rei venditæ non attenditur in æstimatione, sed debet haberi ratio omnium rerum . 46. 248. & 249. pag. 211.
Secus si res plures venditæ sint distinctæ cum suo pretio . numer. 250.
Pretium frumenti quale , & à quibus constituatur vide *Frumentum*.

PRINCEPS .

PRINCEPS tenetur servare privilegium à se , vel suo Antecessore concessum vide *Privilegium*.
Potest iura naturalia interpretari , & moderari. 62. 71. & 77. pag. 387. & seq.
Potest præscribere numerum Artificum, locum , tempus , leges, & conditiones pro aliqua arte exercenda . n. 72. ad 75.
Princeps non debet legitimare spurios contra voluntatem testatoris. 38. 30. 69.
Si tamen de plenitudine potestatis contrarium faciat, legitimatio valida est. n. 27. 68.
Et multo magis si ipse Papa dispenset in radice matrimonii. numer. 31. 69.
Vide etiam *Legitimatio spuriorum*.
Princeps potest exercere monopolium , & aliis privilegium illud exercendi concedere, vide *Monopolium*.
Princeps concedit privilegium exercendi Nundinas , vide *Nundina*.

PRIVILEGIUM .

PRIVILEGIUM Nundinarum conceditur à solo Principe. 61. 6. pag. 378.
Et quando illud perdat per non usum vide *Nundina*.
Non venit sub generali revocatione privilegiorum facta à Principe illud Nundinarum. 61. 61. pag. 380.
Privilegium Principis decet quod perpetuò stet firmum. 62. 68. & 69. pag. 387. & n. 112. & 113. pag. 391.
Nec debet à successore revocari si cessat subreptio, vel obreptio. 62. 70. pag. 387. & n. 113. ad 116. pag. 391.
Privilegium ex titulo oneroso , ob benemerita , & ex contractu concessum est irrevocabile . 62. 117. & seq. pag. 391. & n. 124. pag. 392.
Privilegium respiciens etiam res futuras est perpetuum. 62. 101. 102. & 103. 390.

Privilegia concessa Typographis, & Impressoribus, quod alter non imprimat, nec vendat certos libros ad tempus sunt latè interpretanda. 62. 97. ad 100. 389. & 90.
Et possunt prorogari. n. 98. 389.
Precipue quando agitur de libris, ac materiis, quæ faciliter intra tempus privilegii non potuerunt vendi numer. 99. & 100. pag. 390.
Privilegia huiusmodi semel Impressoribus legitime concessa possunt confirmari. 62. 148. 394.
Vide etiam *Impressor*.
In æquali privilegio præfertur, qui habet pro se maiorem æquitatem. 62. 109. 391.

PROBATIO .

PROBATIO per accessum excelsa vide *Accessus*.
Probatio læsionis quomodo fiat, vide *Læso*.
Probatio facienda per testes requirit altiorē indaginem , & non dicitur fieri incontinenti. 46. 239. pag. 210.
Probationes tendentes ad corroboracionem antiquarum possunt fieri etiam stante clausula *Si quid exequendum*. 52. 87. 267.
Et quando secus vide clausula *Si quid exequendum*.
Probationes novæ ad hoc ut sit locus Egidianæ quando fieri non possint, vide *Egidiana*.

PROCURATOR .

PROCURATOR ad lites latè sumpto vocabulo venit sub nomine Advocati. 63. 13. 398.
Maximè hoc procedit in Procuratoribus magnarum Urbium , & præcipue Urbis Romanæ. n. 15.
Et in salariis percipiendis Procuratores æquipantur Advocatis. n. 16.
Et in amborum salariis proceditur cum iisdem regulis . numer. 17.
Statutum Urbis idem determinat. n. 18.
Procuratoris, vel Advocati salarium in qua quantitate debeat, & an pro illo habeant hypothecam vide *Salarium*.
Procuratori ad lites competit retentio scripturarum pro expensis factis ab eo in lite. 63. 109. 401.
Et etiam pro suo salario. n. 110.
Contraria opinio quoad salarium firmatur n. 111. & 112.
Potest tamen Procurator retinere originales informationes per ipsum factas , donec sit satisfactus de salario. n. 113.
Procuratoris officium, præcipue Romæ exercitum , & quando adest approbatio scribendi in Rota , est nobile , ac honestum . 63. 189. & 190. 406.
Fortius id procedit in Procuratoribus de Collegio Patronorum Sacri Palatii. n. 191.
In Curia Romana Procuratores respondent etiam de Jure , & explent quasi figuram Advocatorum. 63. 191. & 192.
Procuratores dum examinantur ad scribendum in Rota debent cum rigore examinari. n. 193. & 194.
Si scribendo in Rota malè se gerant, suspenduntur , & quandoque perpetuò inhabilitantur. n. 195.
Procuratorum scribentium in Rota numerus hodie est amplior. n. 196.
Procuratores debent iuribus non iurgiis causas defendere, alias à nota infamiæ non sunt immunes. n. 197.
Et aliàs habentur pro rabulis. n. 198. 407.
Procuratores modestè , & consideratè loqui, ac scribere debent, aliàs audiunt , quod non vellent audire . numer. 199. 200. & 201.
Procuratoris ad lites peculium est quasi Castrense, vide *Peculium*.
Procurator aliqua, vide etiam *Advocatus*.
Procurator ad lites debet habere mandatum , & quando speciale , & quando sufficit præsumptum, vide *Mandatum Procuratoris*.

PRODUCTIO .

PRODUCTIO Jurium , ac scripturarum facta ad certum effectum non præjudicat in aliis. 48. 279. pag. 238.
Præcipue si productio facta sit ab illo , qui impugnabat id, quod prætenditur confessatum per productionem. n. 280.

PROMISSIO FACTI PROPRII , VEL ALIENI .

PROMISSIO facti proprii , vel alieni quando , & quomodo adimplenda , vide *Factum*.

A pre-

Index Materiarum.

- A.** promissionis facti alieni etiam juratæ adimplemento, quis liberatur factis diligentibus pro illo adimplendo . 51. 26. & 27. pag. 259
- Promissio facti alieni resolvitur in promissionem faciendi diligentias. n. 28.
- Etiam si promissio illius concepta sit de faciendo ratificare, vel renunciare cum effectu. n. 29.
- Contraria opinio reicitur. n. 30.
- Et etiam si dictum sit, quod promittens faciendo possibilia non possit excusari. 51. 31.
- Et licet addit clausula *aliis ad omnia damna, & interesse*. n. 32.
- Si tamen non doceat de diligentibus, tenetur ad interesse. numer. 33.
- Diligentia tamen debent esse veræ, ac sinceræ factæ, non autem fictæ, & collusivæ. n. 34.
- Diligentia dicuntur veræ si per literas, ope amicorum, ac judicialiter factæ sint, & adimplementum fuit judicialiter recusatum. num. 35.
- Et præsumuntur factæ sinceræ, ac bona fide. n. 36.
- Promittens factum alienum non excusatur ob diligentias adhibitas, quando se obligavit, quod effectivè factum sequeretur, & non sufficerent diligentia. n. 37.
- Prout si factum non sequuto quis se obligavit de proprio, numer. 38.
- Idem si promissio facta sit cum clausula *aliis &c. ita quod &c.* nu. 39.
- Contraria opinio reicitur. n. 40.
- Promissio facti alieni, aliis de proprio, afficit etiam hæredes promittentis. n. 41. & 42. 260
- Et debet præcisè adimpleri, si fuit facta obligatio etiam ad impossibile. n. 43.
- Prout si factum alienum sit promissum cum effectu, & quod non profuit diligentia, etiam exquisitè factæ. n. 44.
- Idem, si in promissione facti alieni sit promissa relevatio indemnisationis in casum non sequuti adimplementi. n. 45.
- Prout si in casum non sequuti adimplementi facti alieni, quis se obligavit de evictione. 51. 47. 48. & 49.
- Idem si in casum facti alieni promissi non impleti quomodocumque fuit conventum de interesse præstando. n. 50.
- Et favore dotis factum alienum quis cogitur præcisè præstare, num. 51.
- Et si maritus promisit, quod uxor faciet renunciationem, dotem non poterit consequi, non obtenta prius renunciatione, nu. 52.
- Nec hoc casu marito prodest fecisse diligentias pro habenda renunciatione. n. 53.
- Et debet maritus agens pro dote præstare cautionem pro damnis, & interesse. n. 54.
- Debentur tamen marito tali casu fructus dotis. n. 55.
- Promissio facti alieni importat damna, & interesse, si illud non sequatur, quando illa fuere præcisè stipulata. n. 57.
- Promittens factum alienum excusatur ab illius adimplemento, si in facto adimplendo adsit dolus, iniquitas, vel læsio. num. 60. & 65.
- Et læsio debet esse enormissima. n. 65.
- Et est probanda concludenter. 51. 67. 261
- Vide etiam *Læsis*.
- Et cum dos data sit marito tali casu corresponsivè ad renunciationem, debet ab illo cum effectu procurari, non attenta læsione. 68. & 69.
- Ob læsionem enormissimam ex mente Rotæ maritus excusatur si non potest obtinere renunciationem. n. 70. & 71.
- Promissio renunciationis facta per maritum censetur per uxorem ratificata per contractum matrimonii, & non contradictionem. nu. 72.
- Si tamen probetur in uxore scientia talis promissionis. n. 73.
- Ratificatio tamen tacita non intrat, si mulier non potest contradicere sine solemnitatibus statutariis. n. 74. & 75.
- Prout si postea mulier læsionem deduxit. n. 76.
- Promittens factum alienum an teneatur ad interesse sine interpellatione, n. 78.
- Et quando teneatur ad interesse, ac de proprio. 51. 79.
- Promissio facti alieni, vide etiam *Factum*.
- PROXIMIORES.**
- PROXIMIORES**, qui debent consentire in contractibus minorum, vel mulierum ex Statuto Urbis debent jurare, quod in contractu non habent interesse, & quod non tendit in damnum minoris, vel mulieris. 44. 66. & 67. 133
- Et utrumque debent jurare. n. 67.
- Nec tale iuramentum probatur ex dictione cõterata posita post verba cum consensu Caii, & Titii proximiorum &c. num. 68.
- Proximiores non debent intervenire casu, & ad alium finem, sed causa authorandi contractum. 44. 69.
- Debent expressè consentire, & approbare contractum. num. 70. & 71.
- Et talis consensus est pro integranda persona mulieris, vel minoris, & sic præstari non potest à proximio habente interesse nu. 72.
- Nec à Patre ad sui favorem potest authorari contractus filii minoris. nu. 73.
- Si interesse sit primum, & intrinsecum, secus si secundarium & extrinsecum. n. 74.
- Nec interesse, quod non aderat de tempore contractus, est considerandum. n. 75.
- Et si proximior ex post se obligat in contractu authorato tanquam fideiussor, non resultat aliquod interesse annullans contractum. n. 76.
- Proximiores extra terminos Statuti Urbis, si debent consentire pro eorum interesse, possunt præstare consensum ad proprium commodum. n. 77.
- Consensus proximiorum ex Stat. Urbis 151, uti authoritativus debet intervenire in ipso contractu n. 78.
- Contraria procedunt in consensu præstando ratione præjudicii, & pro interesse consentire debentis. n. 79.
- Proximiores ex Statuto Urbis non possunt præstare consensum per Procuratorem, vel Epistolam. n. 80.
- Vide etiam *Consensus*.
- Proximior authorizans contractum vigore statuti sibi non præjudicat in jure proprio. n. 81. 134
- Secus si præstet consensum ratione interesse, ac præjudicii proprii. 44. 82.
- Proximiores in proposito sunt illi, qui existunt in gradu successibili. n. 83.
- Et proximitas ad hunc effectum debet probari, & per gradus distinctos. n. 84. & 85.
- Proximiorum nomine ex statuto veniunt Affines, deficientibus Agnatis. n. 86.
- Et si adsunt Affines, non est locus deputationi Curatoris in locum proximiorum. n. 86.
- Sed affinitas remanet sublata per dissolutionem matrimonii. nu. 87.
- Proximiorum appellatione ex Statuto Urbis 151. lib. 1. venit maritus respectu uxoris. n. 88.
- Et si proximio existente, fuerit adhibitus remotior, contractus est nullus. n. 89.
- Etiam si minor jurasset non habere alios proximiores. n. 89.
- Proximiores adfuisse, & quod commodè illi potuerint intervenire contractui, probari debet per minorem, vel mulierem nu. 90.
- Et debet ab illis probari præsentia in loco, & habitas ad interveniendum de tempore contractus. n. 91. & 92.
- Et talis probatio debet esse plena, & concludens. n. 93.
- Sufficit tamen habitas in die, & non in hora contractus. nu. 94.
- Et si in proximio adsunt impedimenta accidentalit per modicum tempus, debet differri celebratio contractus. 44. 95.
- Ita ut sufficiat habitas in die ante contractum, & non relevet impedimentum in sola die contractus, nam debuit expectari. n. 96.
- Habilitas tamen naturas sanitatis proximioris in die contractus debet probari concludenter ab allegante nullitatem ex tali capite. n. 97.
- Proximiores longè absentes à loco contractus non sunt expectandi. nu. 98. 135
- Secus si reperirentur in loco vicino. n. 99.
- Proximiorum non interventus, & nullitas ex tali capite procedens potest allegari per minorem, vel mulierem, etiam si cum iuramento asseruerint illos non habere. numer. 100. & 101.
- Sed debet tali casu per ipsum minorem, vel mulierem magis præcisè probari existentia, & commoditas interveniendi. nu. 102.
- Vide etiam *Restitutio in integrum*.
- Et si minoris, ac mulieris utilitas adesset in contractu, non essent ob iuramentum iidem audiendi. n. 103.
- Nullitas ex non interventu proximiorum non retardat executionem obligationis Cameralis. n. 104.
- Maxime si minor, vel mulier juraverint illos non habere. n. 104.
- Secus si incontinenti doceatur de proximiorum existentia per aliquem actum publicum. 44. 106.
- Et facta probatione in iudicio ordinario, quod aderant proximiores annullatur contractus. n. 105.
- Proximiorum existentia in loco, & die contractus probatur, ex quo illi eadem die comparuerunt in iudicio. n. 107.
- Ex quo proximior uti Procurator comparuit in iudicio. n. 108.
- Ex

Index Materiarum.

Ex quo uti Canonieus, ac Beneficiatus fuit præsens in Choro. n. 109.
Ex quo eadem die uti proximior fuit præsens alteri contractui. nu. 110.
Et ex quo fuit citatus ad interessendum contractui. n. 119.
Non probatur ex sola fide extrajudiciali ipsius proximioris. num. 111.
Secus si pro veritate fidei concurrant adminicula. n. 112.
Est adminiculum, si probetur ex libro missarum, quod proximior celebravit ea die in aliqua Ecclesia loci contractus. num. 112.
Et si concurrant actus gesti per diem ante, & post contractum per proximiores, præsuntur habilitas, & præsencia in die contractus, si non probetur contrarium. n. 113.
Proximiorum loco quando sit locus deputationi Curatoris, vide Curator.
Proximiores debent citari ad interessendum contractui expressis in citatione saltem substantialibus contractus. n. 118. 136
Et si sint citati pro certo loco, non potest celebrari contractus in alio loco diverso. 44. 119. & 120.
Et contractus celebratus extra horam expressam in citatione est nullus. n. 121.
Et debet expectari hora expressa in citatione, & ante illam elapsam non est locus deputationi Curatoris in locum proximiorum. n. 121. & 123.
Et talis citatio proximiorum, vel inseritur in instrumento contractus, vel saltem de illa debet apparere ex actis. n. 125. & 126.
Et si citatio dolo partis est subtrahita, quando credatur Notario de ea attestanti. n. 127.
Excitatione ad interessendum executi contra proximiores, præsuntur quod potuerint intervenire, nec potest probari contrarium. n. 128.
Proximiores, qui declararunt nolle intervenire contractui, non sunt citandi. n. 129.
Proximioribus recusantibus ex iusta causa consentire contractui, Iudex debet se abstinere ab interpositione decreti. numer. 131.
Secus si dissensus sit iniustus. n. 132.
Et Iudex, non obstante dissensu iniusto proximiorum, debet devenire ad decreti interpositionem, non attempta appellatione. n. 131.
Et si Iudex non obstante contradictione decretum interposuit, censetur illam rejecisse uti insubstantem. numer. 132. & 133.
Proximiores habentes lites, ac malè affecti cum minoribus, vel mulieribus non sunt adhibendi in illorum contractibus. 44. 134.
Et præsuntur, Iudicem ante decreti interpositionem se informasse de litibus, inimicitia, ac mala affectione illi expressis. n. 135. & seq.
Secus si non sit facta talis expressio. n. 136 & 137.
Proximiores ex parte Matris sunt adhibendi, quando filii familias minores sub potestate patris existentes contrahunt. num. 138. 137
Secus illis non existentibus, cum tunc sit adhibendi proximiores ex latere paterno, & non Curator. n. 139.
Idem si proximiores ex latere Matris sint malè affecti, vel habeant lites cum minoribus. 44. 140.
Et etiam debet in contractu filii familias minoris ultra proximiores adhiberi consensus Patris. n. 141.
Secus si Patri sit interdicta administratio. n. 142.
Proximiores ætate minores non possunt authorare. nu. 143.
Et ætas 20. annorum in hoc ex statuto Urbis debet esse completa. n. 144.
Proximior ætate minor, licet Doctor, non potest authorare. 44. 148.
Proximior potest esse cæcus, vide Cæcus.
Et etiam Clericus. n. 153.
Non tamen Religiosus professus in quavis Religione. num. 154. & 155. 138
Nec bannitus capitalis. 44. 156.
Nec bannitus in pœnam triremium perpetuarum. n. 157.
Contrarium firmatur. n. 158.
Nec Judæus in contractu Christiani. n. 161.
Proximiores debent advertere ne authorizent contractum minoris, vel mulieris damnosum, & non authorandum. n. 165.

PUPILLUS.

PUPILLUS pubertati proximus debet ipse ultra tutorem intervenire contractui, aliàs contractus est nullus. 44. 53. 131

Contraria opinio refertur. n. 53.
Quæ opinio recipitur si contractus gestus sit à legitimo Tutore. n. 54.
Eriam agatur de muliere nutrice. n. 55.

QUALITAS.

Qualitas solutionis resultans à scriptura, in qua continetur debitum, non potest dividi. 48. 281. 232
Secus si creditum probetur aliunde. n. 281.

QUIETANTIA.

QUIETANTIA per saldo importat solutionem totius. 49. 51. 241
Quietantia solutionum per saldo per tres annos continuatos importat, solutionem factam fuisse in præteritum, vide *Solutio*.
Quietantia si non fuit reportata, non præsuntur facta solutio, vide Solutio non præsuntur.

R.

RARIFICATIO.

RATIFICATIO contractus nulli ab observantia deducta non relevat, si non probetur scientia nullitatis tam facti, quam iuris cum omnibus suis qualitatibus. 44. 25 pag. 130 nu. 461. pag. 157. & n. 532. 160
Et cessante tali scientia nullitatis ratificatio etiam expressa non nocet. n. 533.
Et ab observantia demendum est tempus minoris ætatis. 44. 26. pag. 130
Observantia deservit pro sustinendo contractu, quando dubitatur de illius validitate. n. 27. & 28.
Præcipue si in contractu observato mulier, vel minor non fuerint seducti. n. 26
Secus si contractus sit nullus in substantialibus. n. 30.
In ratificatione actus nulli requiruntur eadem solemnitates statutarie. 44. 464 pag. 157 & n. 529. 160
Ne plus operetur tacitum, quam expressum. 44. 465. 157
Et quia ratificatio revalidat solum ea, quæ pendent ab animo ratificantis, non quæ à forma exteriori solemnitatum. 44. 530. & 531. 160
Ratificatio sine scientia nullitatis expressa non suffragatur. nu. 533.
Nec sufficit scientia æquivoca, dubia, & implicita. n. 534.
Nec inducitur ex actu æquivoco ad aliud referibili. 44. 535. pag. 161
Non sufficit scientia præsumpta. n. 536. 161
Nec generica, & sub involucro verborum. n. 537.
Nec scientia generica per relationem ad alium actum enunciatum. n. 540.
Secus si fuit enunciatum certum Instrumentum cum die, mense, & anno. n. 541.
Et cessante scientia expressa in ratificante semper intelligitur quatenus aliàs actus sit validus. n. 538.
Et quia ratificans potuit credere actum validum. n. 539.
Et scientia explicita nullitatis requiritur, tam si actus sit gestus à tutore, quam si à minore. n. 542.
Ratificatio actus nulli si fiat à majore, sat est scientia nullitatis, sed si fiat à minore, requiruntur solemnitates statutarie. nu. 547.
Ratificatio actus nulli est novus actus, ibid. n. 548 & annot. 45. n. 164. 191
Et valet actus nullus ratificatus prout ex tunc de tempore ratificationis, & non prout ex nunc de tempore actus nulli. 44. 549 pag. 161. & annot. 45. n. 164. 191
Nec ratificatio præjudicat tertio, cui medio tempore fuit lus quæsitum. 44. 550. 161
Retrotrahitur ad principium actus, quando hic aliquo modo reputatur validus. n. 551.
Ratificatio contractus nulli gesti à filio familias inducitur, si tacite, vel expresse, factus sui iuris, illum approbavit. 45. 158. & 159. 190
Et sufficit ratificatio tacita per solutionem. n. 160.
Et per dationem pignoris, pro eo tamen, quod valet pignus. nu. 161.
Requiritur hoc casu scientia expressa nullitatis, tam facti, quam iuris. n. 162.
Ratificatio hoc casu non retrotrahitur, sed operatur prout ex nunc. n. 165. & 166. 191
Contraria opinio refertur ibid. n. 166. & seq. & n. 172. & 173. Di-

Index Materiarum.

Distinguitur n. 170. & 171.

Sed non attenda distinctione articulus relinquitur indecisus. nu. 173.

Ratificatio renunciationis promissæ per maritum, quando sit ratificata per uxorem ex contractu matrimonii, vide *Promissio facti alieni*.

RATIO.

RATIO plus valet, quam autoritas Doctorum. 33. 277. 18.

A ratione naturali licet arguere absque alia Jurium allegatione. nu. 277.

Rationem naturalem solam allegare absque lege sufficit, dum lex deficit. 63. 211. 407

Rationaturalis ubi adest, quærendo legem est infirmitas intellectus. n. 212.

Ratio naturalis æquiparatur veritati, a qua nemo subduci potest. nu. 213.

Ratio ubi afficit alicui opinioni, illa præferenda est. n. 213.

Ratio spernenda est, ubi adest expressa lex in contrarium. numer. 214.

RECURSUS AD JUDICES LAICOS.

RECURSUS facientes ad Iudices laicos ad effectum impediendi executionem mandatorum Sedis Apostolicæ, ac Iudicum Ecclesiasticorum sunt excommunicati. 59. 208. 338

Nec audiuntur non facta prius renunciatione recursibus, & re-
fectis omnibus expensis passis occasione recursuum. n. 209.

Vide etiam *Expensæ ob recursus ad Iudices laicos*.

Et recursus non potest fieri ad Iudices laicos, sed ad Papam, ac
alios Iudices Ecclesiasticos. 59. 216. 339

Absolutio illi, qui fecit recursum ad Iudices laicos, ex causa
expensarum non resectarum, non denegatur, si illæ non pro-
bentur factæ ex causa recursus. n. 217.

REFORMATIO.

REFORMATIO Pauli V. super salario non dando Procuratori-
bus ad lites, si non sit conventum, vide *Salarium*.

Reformatio Innocentii XI. circa mercedem originalium Infor-
mationum Advocatorum, vel Procuratorum, vide *Salarium*.

Reformatio Innocentii XI. inducit præscriptionem salarii Advo-
cati, Procuratoris, vel Agentis intra annum citra montes, &
biennii ultra montes. 63. 130. & 131. 402

Reformatio prædicta non intrat, si intra annum, vel biennium
coemptum sit agi pro salario. n. 132.

Solutio salarii facta prædictis post annum, vel biennium non re-
tractatur. n. 133. & 134.

Ex solutione salarii facta in parte non tollitur in residuo præscri-
ptio inducta à Reformatione.

Vide etiam *Salarium*.

RELATIO.

RELATIO censetur facta retento themate illius, ad quod fit re-
latio. 33. 238. 15

Relatio facta ad statutum fit cum omnibus suis qualitatibus. 33. 244. 16

Relatio ad statutum non potest cadere super eo, super quo statu-
tum non loquitur. 33. 253.

Referens clarum, & non relatum, debet attendi, quando referens
poterat disponere. n. 254.

RELIGIOSUS.

RELIGIOSUS non potest adhiberi tanquam proximior ad au-
thorandum contractum minoris, vel mulieris, vide *Proximior*.

Religiosorum exclusio est conjectura pro vocatione filiorum in
conditione positorum, vide *Filius in conditione positi ex dispositio-
ne juris*.

RENUNCIATIO.

RENUNCIATIO est stricti juris, & facta de una hæreditate non
extenditur ad aliam. 39. 268. pag. 94.

Non extenditur ultra in ea expressa. n. 213.

Renunciatio tacita restringitur ad specificata. n. 214.

Renunciatio non extenditur in separatis, secus in connexis, &
accessoriis. 33. 210. 13

Renunciatio lucris dotalis constante matrimonio potest fieri à mu-
liere sine solemnitatibus itatutariis. n. 212.

Si tamen inter conjuges adsit paritas ætatis, & renunciatio fiat
pro bono pacis inter conjuges. n. 215.

Nec favore etiam minoris tunc datur restitutio. n. 213.

Renunciatio facta successione per mulierem dotatam, si hæc
prætendat, se læsam, non potest via immisionis agere, sed de-
bet via ordinaria petere rescissionem renunciationis. 35. 57.

pag. 37. & annot. 46. 150. 205

Et renunciatio etiam jurata, licet facta à majore, rescinditur ex
læsione enormissima. n. 154.

Et dicitur adeste læsio enormissima, quando pro certa summa
fuit renunciatum bonis duplo plus valentibus. n. 155.

Sed si per mulierem fuit facta renunciatio ob congruam dotem
receptam, tunc secus. 46. 157.

Ex quo læsio consideratur in ordine ad dotem, non respectu bo-
norum renunciatorum. n. 157.

Procedit data scientia valoris bonorum renunciatorum in re-
nunciante, secus stante ignorantia. n. 159. & 160.

In renunciatione facta ob ingressum in Religionem non confide-
ratur læsio. n. 161.

Et quando mulier non obstante renunciatione possit opponere
de læsione, & incongrua dotatione. n. 158.

Vide etiam *Læsio*.

Renunciatio uxoris promissa per maritum quando possit evitari
ex læsione enormissima, quæ ex illa resultat uxori. Vide *Promissio facti alieni*.

REPRÆSENTATIO.

REPRÆSENTATIO operatur, quod Nepos concurrat ad suc-
cessionem fideicommissi cum Patruo. 36. 48. 45

In fideicommissio transversalis regulariter illa non datur. n. 49.

Si deficiant pro illa conjecturæ. n. 50. & 51.

Et Nepotes in fideicommissio non subinfrant in locum Patris, si
non sunt successuri ab intestato. n. 52.

Repræsentatio in transversalibus ultra primum gradum non da-
tur. n. 52.

In fideicommissio transversali ultra quartum gradum de Iure Ci-
vili computandum non datur. n. 54. & 55.

Repræsentatio datur, ad hoc ut Nepotes concurrant cum Patruo
ad succedendum in fideicommissio, si concurrant conjecturæ. n.
56. 57. & 58.

Repræsentatio in vim vulgaris anomalæ, cessantibus conjecturis
pro vocatione, non datur. n. 59.

RESCRIPTUM.

RESCRIPTUM *Nihil* apponitur à Signatura, quando appellatur
à mandato ad factum relaxato pro redditione rationis. 62. 396.
284.

Et etiam quando appellatur à decreto de exhibendo libros, vel
scripturas. n. 397.

Secus, si in casum non exhibitionis, fuerit facta condemnatio ad
damna, & interesse. n. 398.

Rescriptum *Nihil* non adimit Iurisdictionem Iudicis à quo. n. 399.

Nullitate proposita in Signatura, si hæc rescripserit *Nihil*, non po-
test amplius opponi nullitas. n. 400.

Si adversus petitam remotionem Iudicis uti suspecti Signatura
rescribit *Nihil* declarat non esse locum recusationi. 52. 415. 285

Et si adversus petitam revocationem attentatorum rescripserit
Nihil, attentata censentur rejecta. 52. 401. 284

Et si rescriptum fuerit *Nihil* adversus petitam reformationem
commissionis, censetur rejecta instantia super reformatione.
n. 403. 285

Et si petita moderatione Inhibitionis Rotalis dictum fuerit
Nihil, censetur declaratum, causam spectare ad Rotam. n. 408.

Et si petatur, causam remitti ad partes, & Signatura *Nihil* rescri-
bat, declarat causam spectare ad Curiam Romanam. 52. 412.

Vide *Clausula*.

RESERVATIO JURUM.

RESERVATIO Jurium illa non dat, si non competant, sed tan-
tum ea, quæ competunt, reservat. n. 33. 286. 18

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

RESTITUTIO in integrum conceditur ob læsionem resultantem
à nullitate, vel iniustitia sententiarum. 62. 11. 384

Competit minori adversus aditam hæreditatem etiam cum
solemnitatibus ob vexationes, quas recipit ab additione.
44. 410. 154

Sed prius restituere debet quicquid percepit ab hæreditate.
n. 411.

Restitutio huiusmodi non competit post quadriennium effluxum
à die majoris ætatis. n. 412.

Non competit minori, qui dolose cum juramento in contractu
se afferuit majorem, vel non habere proximiores, dum erat
major,

Index Materialium.

major, & proximiores habebat. 44.892. 180
 Contraria opinio in terminis statuti Urbis, Ægidianæ, & Carpenfiselt verior. n.893.
 Et vide *Proximiores*.
 Restitutio non competit filiofamilias minori, qui se obligavit pro Patre excarcerando. 45.151. pag.190
 Secus si e hominifimè fuerit iustus, & nihil illi remaneret. n.152.
 Restitutio quando detur minori, vel hæredi aduersus præscriptionem. 48.150. & seq. & n.162. & 163. 230
 Et quando aduersus præscriptionem detur restitutio pupillo, qui habebat tutorem. n.169.170. & 171. ibid. & seq.
 Et datur restitutio tam agenti, quam excipienti. 48.168. 230
 Vide etiam *Præscriptio*.

R O T A R O M A N A .

ROTA loquente alii Doctores silere debent. 39. 40. pag. 118. & annot. 63. n.279. 409
 Constituit communem opinionem. 39. 210. 94
 Et annot. 63.273.274. & 275. 409
 Prævalet Rotæ opinio communi opinioni Doctorum. n.278.
 Contrarium quod non prævaleat communi opinioni. num.280. 410.
 Prævalet communi opinioni, quando utraque per Doctores asseveratur communis, & pro una stat Rota. n.280.
 Si tamen in contrarium ad hinc validiores rationes, tunc autoritas Rotæ non attenditur. n.281.
 Nec quando decisiones ab ea factæ essent contra leges. n.282.
 Rotæ decisiones non sunt ætativæ in iudicando, sed solum sunt magis attendendæ, quia magistrales Doctorum opiniones. nu.283.
 Et si sint iure, vel ratione destitutæ, potest quis ab illis recedere. n.284.
 Nec attenditur autoritas Rotæ, si ejus decisiones sint contra declarationes Sacræ Congr. Concil. n.285.
 Et Rota recedit à suis decisionibus, si sint contrariæ talibus declarationibus. n.285.
 In Rota causæ bene digeruntur, & discutuntur. 63.276. 409
 Nec ullus est locus in mundo, in quo causæ sic bene discutantur, sicut in Rota Romana. n.277.
 Et Rotæ responsa solent servari tanquam dogmata legum. 39. 211. 94
 Rota semper præ oculis æquitatem habere solet. 46.200. 207
 A suis decisionibus antiquis impressis non potest recedere, nisi cum seria discussione, & omnium Auditorum Votis, vel saltem duabus illorum partibus concurrentibus. 46.199. pag.207. & annot. 52. n.324. 280
 Rota durantiis feriis generalibus potest cognoscere super causis attentatorum. 59.182.183. pag.337
 Rotæ stylus est semper condemnandi in expensis vide *Expensa lris*.
 Rotæ decisiones variæ approbatæ, declaratæ vel in dubium revocatæ, vide *Decisiones*.
 Rotæ decisiones quomodo intelligantur, & de earum autoritate, vide etiam *Decisiones*.

S A L A R I U M .

SALARIIUM Advocatis ac Procuratoribus taxatur à Statuto Urbis. 93.1. 298
 Vide etiam *Expensa viva, vel mortua*.
 In Provincia Marchiæ est taxatum à Constitutione Provinciæ. 59.242. pag.341. & annot. 63.6.
 Et in causis de partibus à Provincia devolutis ad Curiam Romanam sic taxatio per Constitutionem præscripta. 59.243. 341
 Salarium quando est conventum, illud debetur, & non præscriptum à Statuto vel Constitutione. 63.2. & 3. 391
 Salarium promissum cum iuramento Advocato debetur, etiam ultra centum aureos. ibid. n.4. & n.26.
 Solvitur juxta leges itatuta, ac consuetudinem loci, ubi fuit præscriptum patrociniū. 63.5.
 Constituitur cessante conventione statuto, vel consuetudine pro modo laborum, qualitate causæ, ac sollicitudine patrocinantis. n.7.
 Et simul habita ratione valoris causæ, ac scripturarum produrarum. n.8. & 9.
 Et in Rota taxatur juxta relationem Periti Curialis. n.10.
 In salario constituendo cessat arbitrium Judicis, quando illud est taxatum à Statuto. n.11.
 Et in Provincia Marchiæ est taxandum juxta quantitatem præscriptam à Constitutione. n.12.
 Salarium Advocati, vel Procuratoris non potest excedere centum aureos. n.19.

Etiam si agatur de causa gravi, & magna. n.20.
 Nec ex Statuto Urbis ultra scuta centum potest taxari in causis arduis, & magnis, Cattrorum, Baronum, & opulentarum hæreditatum. 63.12. ad 25.
 Si fuerit spontè solum salarium ultra scuta centum, licitè retinetur. n.27.
 Nec in causis, in quibus agitur de fama, ac dignitate conservanda. n.29.
 Salarium taxa in scutis centum non procedit in Causis Criminalibus. nu.28.
 Nec in causis Episcoporum, ac aliorum in dignitate constitutorum. n.30.
 Salarium Advocatorum, & Procuratorum in Urbe (extra forum Capitolinum) est semper uniforme in Juliis 24. pro qualibet functione. n.31. 399
 Informationes, & functiones non debent multiplicari absque necessitate ob solum lucrum. n.32. & 33.
 Super numero functionum, & quantitate salarii statuitur relationi Periti Curialis. n.34. & 35.
 Debentur in Urbe pro mercede etiam julius unus pro quolibet folio originalis Informationis Juris, vel Facti. n.37
 Merces originalis ex Constitutione Innocentii XI. non potest excedere scutum unum pro originali cujuscunque Informationis. n.38.
 Constitutio Innocentiana non fuit usu recepta, & quare. 63.39. 41. & 43.
 Salarium non conventum in Urbe Procuratoribus ad lites non debetur. n.44.
 Secus si Procurator solitus sit locare operas suas. n.45.
 Et solum verificatur ex receptione salarii per unicam vicem nu.46.
 Idem extra Urbem in aliis locis, ubi confrevit causa patrocinari. n.47.
 Et debetur salarium Procuratoribus ad lites de consuetudine nu.48.
 Etiam non obstantem Reformatione Pauli V., quæ declaratur. n.49. & 50.
 Reformatio Pauli V. pro salario Procuratorum non fuit illi officium Judicis. n.50.
 Reformatio Pauli V. non procedit, si Procuratori sit in genere promissa remuneratio, ac satisfactio laborum. n.51. & 52.
 Nec procedit in Curatore ad lites. n.54.
 Reformatio Pauli V. in hoc est exorbitans. n.53.
 Salarium debitum Procuratori ad lites, debetur etiam Curatori ad lites, præcipuè de consuetudine. n.55.56. & 57.
 Salarium est solvendum Procuratori, antequam revocetur. nu.58. 400
 Illique debetur à die constitutionis usque ad diem revocationis. n.59.
 Non debetur amplius post revocationem, si ob propriam culpam fuit revocatus. n.60.
 Salarium ut Advocato, & Procuratori debeatur, debet ab ipsis præcisè probari, quas causas defendiderint. 63. 61.
 Super salariis Advocatorum in Curia Romana non solent nasci lites, & quare. n.62.
 Salarium duplex debetur Procuratori, qui simul in causa officium Advocati præstitit. n.63.64. & 65.
 Sed talis dupliciter officii damnatur. n.66. & 67.
 Salarium taxationem in causa propria defensa Advocatus, vel Procurator petere non potest. n.68.
 Secus si pro illa defendenda impeditus, causas aliorum defendere omisit. n.69.
 Salarium quod possint petere etiam in causa propria tenent alii. n.71. & 73.
 Prior opinio, quod in causa propria non possint illud petere, retinetur. n.73. & seq.
 Et cautius ager Advocatus, vel Procurator, si opera alterius utatur, & tunc repetit expensam salarii. n.76.
 Repetit dimidium salarii pro causa cum alio communi defensa. 63.79.
 Repetit etiam à victo salarium patrocini grati impensæ pro Amico. n.81.
 Secus cessante obligatione antidotali, & quando hæc adsit, nec ne. n.82.
 Salaria Advocatorum, & Procuratorum si non agatur inter illos, & Clientes, sed inter victores, & victos taxantur in modica summa. n.83. 401
 Et in Rota taxantur in scutis decem pro qualibet instantia nu.84.
 Sed in Capitolio taxantur in quantitate à Statuto Urbis præscripta. n.85.
 Taxantur integrè stante obligatione Camerali. n.86.
 Similiter in causis attentatorum. n.87.

Et

Index Materiarum.

Et in recursibus factis ad Iudices laycos. n. 88.
Idem, si nedom sit facta condemnatio in expensis, sed etiam in damnis. n. 89.
Idem si agatur de causa extra Curiam, & in loco ad sit statum taxans talia salaria, nam tunc taxantur integrè. numer. 90. & 91.
Salarium debitum à Clerico defenso à Procuratore ex causa pendente coram Iudice layco, peti potest coram eodem Iudice layco. n. 92.
Petitur à Procuratore coram Iudice, ubi causa tractata est. n. 93.
Illius solutio facienda est in loco præstiti patrocinii. 63. 94. 401
Clericus tamen conventus coram Iudice layco non potest ibi reconveniri ab Advocato, vel Procuratore pro salario causæ coram illo defensæ. n. 95.
Salarium ab Advocato, ac Procuratore potest peti contra vicium condemnatum in expensis. n. 96.
Contraria opinio refertur. n. 97.
Prior opinio procedit, quando victor est rixosus, potens, vel non solvendo. n. 98.
Competit illis pro salario via executiva. n. 99.
Nec tenentur in concursu præstare cautionem de restituendo. n. 100 ad 106.
Intellige si illud consequantur ex pretio rei defensæ, secus si ex pretio aliarum rerum non defensarum. n. 101.
Competit illis pro salario hypotheca cum prælatione. n. 103.
Extra rem defensam, non est indubitata opinio, quod pro salario illis competat hypotheca. n. 102.
Quod extra illam non competat hypotheca cum prælatione. nu. 104 & 105.
Prælatio super re defensa competit, etiam si non sit obtenta victoria. n. 107.
Et pro solutione salarii debiti Advocato, vel Procuratori pro defensione rei fideicommissio subiectæ, potest illa alienari. nu. 108.
Salarium de Iure præscribitur spatio 30. annorum. 63. 118. 402
Præscribitur secundum aliquos triennio. n. 119. & 120
Hæc opinio procedit secundum particularia statuta, ubi vigent, non autem de Iure. n. 124. 125. & 126.
Ubi præscriptio triennalis viget, non habet locum favore debitoris, qui scit se debere. n. 121.
Nec quando quis scit, se non soluisse. n. 122.
Nec sufficit allegare simplicem triennalem præscriptionem, nisi simul allegetur solutio. n. 123.
Salarium potest præsumi solutum minori spatio 30. annorum, concurrentibus conjecturis. n. 127.
Salarium in Provincia Marchiæ præsumitur solutum post sex menses. n. 128.
Et Romæ citra Montes spatio unius anni, & ultra Montes spatio biennii. n. 129.
Salarium Advocatorum, & Procuratorum quando nec ne debita sint vide DD. relatos remissivè. 63. 143. 403

SALVIANUM.

IN SALVIANO immixtus non potest variare ad viam executivam; non redditus prius ratione fructuum perceptorum. 58. 11. 322
Et fructuum quantitas liquidatur per notulam juratam creditoris immixti. n. 12.
Contrarium quod notula creditoris non sufficiat, sed debeat concludenter aliunde probari quantitas fructuum perceptorum. n. 13 & 16.
Sufficit tamen notula, si sit aliunde adminiculata. n. 14 & 15.
Notula fructuum sufficit immixto in salviano, si conveniatur ad dimittendam possessionem, eo quia præstendatur satisfactus ex fructibus, si contrarium non probetur ab agente pro dimissione. n. 17.
Si vero creditor agendo vult variare ad aliud iudicium, tunc non sufficit notula. n. 18. 323
Vide etiam Variatio.

SCIENTIA.

SCIENTIA nullitatis contractus nulli in minore, vel muliere ratificantibus requiritur ad hoc ut ratificatio suffragetur, vide Ratificatio.
Scientia prædicta non insurgit à solutione fructuum census nulli, vel ex aliis actibus 44. 543. & 544. 161
Nec scientia nullitatis venditionis inducitur ex receptione pretii rei venditæ. n. 545.
Scientia nullitatis ideo requiritur in ratificante, quia aliàs subintelligitur conditio, si actus sit validus, n. 546.

SCRIPTURA.

SCRIPTURA privata scripta à tertio de ordine, non probatur talis ordo per ipsam tertium. 44. 459. 157
Scriptura privata etiam destituta trino teste, si cesset suspicio antedatæ præfertur publico Instrumento vide Antidatæ.
Subscripta à solo debitore, sed in actis producta, antequam crearetur debitum resultans ex Instrumento, præfertur Instrumento. 50. 22. 244

SCUTUM.

SCUTUM auri antiquum est majori valoris scuti aurinoforum temporum. 63. 21. 397
Et aurei centum antiqui faciunt aureos 250. nostrorum temporum. n. 21.

SENATOR URBIS.

SENATOR URBIS in Capitolio facit figuram Præfecti Signaturæ. 52 in Prælud. n. 2. pag. 262. & annot. 56. num. 34. & 35. pag. 309
Senator in Capitolio cognoscit super reculationibus Iudicum, & si partes ejus decretis non acquiescant, providet Assettamentum. 52. 418. 285
Senator Urbis quando non possit recusari tanquam suspectus, nec peti, quod procedat cum voto Consultoris. 56. 21. & seq. 308
Si sit Iudex in causis, in quibus adsint duæ sententiæ conformes, fungitur vice Capitanei Appellationum. 56. 2. & 3.
Et si cognoscit in gradu appellationis causas, in quibus judicantur Officiales, ac Iudices Capitolii, semper procedit cum voto Consultoris. n. 6.
Secus si pronunciarunt alii Iudices deputati extra Capitolium, tunc enim, si non sit allegatus suspectus à principio, procedit sine Consultore. n. 4 & 5.

SENTENTIA QUOAD CONFORMITATEM.

SENTENTIA E ad hoc ut dicantur conformes debent esse valide & iustæ. 2. 74. 277
Debent esse concordantes in substantia. n. 275.
Non cessat conformitas, si solum discordent in cortice verborum, sed conveniant in substantia. n. 276.
Sententiarum conformium executio non retardatur per exceptionem nullitatis vide Statutum de duabus conformibus.
Retardatur si nullitas sit ex defectu Jurisdictionis. 55. 9. 303
Vel ex defectu illegitimæ citationis minoris. n. 10.
Vel si prolata sit non visis actis, vel testibus. n. 11.
Vel quia prolata non transportatis actis, cum reducatur ad defectum jurisdictionis ibid. num. 12. & 13. & annot. 62. num. 12. ad 16. 384
Nec sufficit quod acta extrajudicialiter per Judicem visa sint. 55. 14. 304
Sententiæ quæ non sunt validæ, & iustæ non merentur nomen sententiæ. n. 15.
Et sententia dicitur notoriè injusta, si non justificatur ex actis. nu. 17.
Et si sit notoriè injusta dicitur etiam nulla. n. 18.
Sed debet notoriè esse talis, aliàs non retardatur effectus statuti de duabus conformibus. n. 18.
Sententiæ dicuntur conformes, si una confirmet aliam, & tendant ad eundem finem. n. 19.
Et hoc tam si agatur de tribus sententiis conformibus de jure, quam si de duabus ex statuto. n. 20.
Et si omnium sententiarum sit idem finis, & effectus. n. 23.
Et si sint latae super eadem re, & concurrat identitas personarum, & causæ 55. 24.
Non cessat conformitas, si secunda sententia clarius explicet id, quod continetur in prima. n. 25.
Sententiæ sunt conformes, licet prima sit pro summa majori, & aliæ subsequentes pro minori. n. 26.
Nec cessat conformitas ex aliquo accidentali, non tangente substantiam negotii. n. 27.
Et difformitas super expensis non tollit conformitatem super negotio principali. n. 28.
Nec cessat conformitas, si prima sententia condemnet loco fructuum census ad damna, & interesse, & secunda ad fructus census loco damnorum, & interesse. n. 28.
Non sunt conformes, si una plus alia contineat, & discordent in qualitate essentiali. n. 30 & 32.
Sententiæ, ad hoc ut sit locus statuto de duabus, in dubio præsumuntur conformes. n. 34. 305
Cessat conformitas, si una sit super negotio principali, alia super desertione. n. 33. 304
Conformitas super negotio principali, licet in secunda sit facta liquidatio, non cessat, & datur solum appellatio ab excessu. 55. 38. 305
Et si in secunda sententia adest aliquis excessus, ab illo tantum datur appellatio. n. 39.

Index Materiarum.

Sententiæ quando non sint conformes. 55. 33. 304
Sententiæ duæ conformes ex Statuto Urbis, vide etiam *Statutum Urbis* 180. lib. 1.

SENTENTIA VARIA.

SENTENTIA ex quibus dicatur prolata in petitorio, & ab ea detur appellatio, vide *Appellatio datur*.
Et quando ad effectum appellationis dicatur continere mixturam, & excedere fines possessorii. 52. 176. & seq. 272
Vide etiam *Egidiana*, & *Mixtura*.
Sententia nulla revideri, & revocari potest ab eodem Iudice Ordinario, qui illam protulit. 57. 2. 312
Et potest etiam illius nullitas proponi coram Iudice Superiore appellationis. n. 3.
Et potest à victo ad libitum proponi, vel coram Iudice Ordinario, qui iudicavit, vel coram Iudice Superiore appellationis. num. 4.
Non potest proponi coram Iudice Delegato, qui protulit sententiam nullam, si non sit delegatus ad universitatem causarum. n. 5. & 6.
Sententia notoriè injusta potest revideri ab eodem Iudice Ordinario. 57. 11. 313
Contraria opinio vel verior firmatur. n. 14. ad 20.
Sententia nulla ex defectu Jurisdictionis, vide *Nullitas*.
Sententia nulla ex defectu citationis est magna, & una de tribus. 57. 124. & seq. 318
Dicitur nulla ex defectu citationis, si prolata sit extra diem cadentis citationis. 57. 127.
Et signanter sententia excommunicationis est nulla, si non præcessit citatio personalis. n. 128.
Idem si fuit processum ad sententiam per contradiclas, non præcedente prima citatione personali. n. 129. 319
Sententia nulla ex defectu citationis, vide etiam *Citatio*, & *Nullitas*.
Sententia nulla ex defectu mandati procuræ, vide *Mandatum*, & etiam *Nullitas*.
Sententiæ nullitas non potest amplius deduci, si sententia nulla sit confirmata, parte non opponente, & transiverit in iudicatum. 57. 161. 320
Et secundum multos sententia nulla confirmata ob ejus iustitiam, non potest amplius impugnari uti nulla. n. 162.
Secus si expresse, & principaliter sit opposita nullitas, & institutum super illa pronunciari, tunc enim Iudex non potest confirmare sententiam super meritis. 57. 168. & 169.
Et quando fuit oppositum expresse pronunciari super nullitate sententiæ, non obstante sententia confirmante, si hæc non transivit in iudicatum, potest rursus dici de nullitate. 57. 163.
Ex quo nullitas primæ sententiæ confirmatæ influit in secundam confirmantem. n. 164.
Præcipue si pars expresse opposuit de nullitate, instans, illam uti talem revocari, antequam proferretur sententia confirmans. n. 165.
Et sententia nulla etiam confirmata, si à sententia confirmante sit appellatum, tunc nullitas poterit semper deduci in gradu appellationis. 57. 166. & 167.
Sententia nulla potest confirmari, quando nullitas respicit solum ipsam sententiam, non acta causæ, ac processum. nu. 170.
Sententia nulla quod debeat prius revocari, debet in quolibet actu repeti protestatio, aliàs non relevat. n. 171.
Sed posse nullitatem opponi in gradu appellationis, si à sententia confirmante sit appellatum. n. 172.
Sententia nulla, etiam si pars opponat, potest confirmari, si nullitas sit dubia. n. 173.
Et quando nullitas dicatur clara, vide *Nullitas*.
Sententia prolata contra statutum est nulla. 62. 18. pag. 384

SEPTUAGENARIA.

SEPTUAGENARIÆ non censetur renunciatum per obligationem Cameralem, nec illi potest renunciari. 50. 198. 253

SIGNATURA GRATIÆ.

SIGNATURA Gratiae tantum rescribit in causis decisis per Congregationem Baronum. 52. 28. pag. 264
Prout in causis decisis in Congregationibus Cardinalium. num. 25.
Et in decisis à Congregatione Visitæ Carceratorum Urbis. nu. 27.

SIGNATURA IUSTITIÆ.

SIGNATURÆ Iustitiæ Præfectus, vide *Cardinalis Præfectus*.
Signaturæ Iustitiæ rescripta, & clausulæ in commissionibus appellationum, vide *Clausula*, & etiam *Rescriptum*.
Signaturæ Iustitiæ Tribunal per quos representetur, & quomodo in illo Prælati Votantes suffragium proferant. 52. 5. 6. 7. 8. pag. 263
In paritate votorum quid faciat. n. 10.
Repræsentat Papam. n. 11.
Non potest rescribere contra Ius. n. 12.
Et illius rescripta intelliguntur prout de jure. n. 13.
Si appellationis commissionem in causa non appellabili signavit, debet adiri ipsa Signatura pro moderatione. n. 14.
Etiam si commissio sit signata sub banca. n. 15.
Illius rescripta tribuunt jurisdictionem, ac si essent facta à Papa. n. 16.
Non ponuntur in controversia à Rota. n. 17.
Et quando sunt præcisa, per Rotam præcisè servantur. num. 17.
Signatura Iustitiæ multoties præcisè, & præceptivè rescribit ipsimet Rotæ. 52. 18. & 19.
Eidem quandoque rescribit, ut iterum audiat. n. 20.
Quod hodie non practicatur. n. 20.
Non solet causas inappellabiles suspendere, non gustatis meritis causæ. n. 21.
Et de facili solet pro appellatione rescribere. n. 22.
Si à sententia interlocutoria admisit appellationem, videtur agnovisse causam appellabilem. n. 23.
Non se ingerit in causis Congregationis S. Officii, ac ejus Ministrorum. n. 24. 364
Nec in causis decisis in aliis Congregationibus Cardinalium. nu. 25.
Nec in decisis per Congrèg. Visitæ Carceratorum Urbis. nu. 27.
Nec in definitis per Congregationem Baronum. n. 28.
Nec in causis Cameralibus, & Fiscis decisis per Camerales. nu. 29. & 30.
Nec in causis Fori Capitolini. n. 31.
Non potest aperire os adversus clausulam *Sublata*, & *decretum irritans*. n. 33.
Nec potest se ingerere, quando adest commissio signata manu Papæ. 52. 34.
Nec valet immutare Iudices datos à Papa pro executione Litterarum Apostolicarum. n. 35.
Non potest committere causam appellationis ante prolatam sententiam. n. 36.
Non potest rescribere *Appellatione remota*. n. 37. & 38.
Signatura plena potest pluries adiri, cum illius rescripta nunquam transeant in iudicatum. n. 47. 265
Signaturæ Iustitiæ si variat rescriptum, quando medio tempore gesta sint attentata. 52. 53. 53. & 54.
Rescribit quandoque eidem Iudici, ut iterum audiat. 52. 42. pag. 285
Et si Iudex iterum persistat in suo sensu, Signatura causam appellationis committit, vel respuit prout de lure. numer. 422.
Signatura Iustitiæ circumscribit etiam sententias, & remittit Causas ad partes, si Iudex in Curia non habet jurisdictionem. n. 424. & 425.
Rescribit quandoque decidendo, dum dicit *Sine præjudicio ad effectum deponendi vel investiendi*, vel *dada cautione*. numer. 426. & 427.
Rescribit etiam *sine præjudicio deducto ne exeat*. 52. 428. 286
Si vero executio post tale rescriptum facta sit super certis Corporibus, & remaneant alia pro alimentis, illa non est attentata. n. 429. & 430.
Signatura rescribit etiam *Salva medietate dotis*, n. 431.
Quando rescribat *Cum facultatibus A.C.* vide clausula *Cum facultatibus A.C.* & etiam *Obligatio Cameralis*.
Signatura declarat ad quos Iudices causæ spectent, si partes non acquiescant declarationibus factis per Cardinalem Præfectum. 52. 419. & 420. 285
Si ad Signaturam sit habitus recursus cum citatione, debet supersederi aliàs causantur attentata, vide *Cardinalis Præfectus*, & etiam *Citatio*.

SOCIUS.

SOCIUS faciens expensas in re communi quando illas repetat à Socio, vide *Expense varia*.

SOLEMNITATES STATUTARIÆ.

SOLEMNITATES statutiariæ an requirantur in renunciatione lucris dotalis facta à muliere constante matrimonio, vide *Renunciatio*.

Index Materialium.

- Solemnitates Statuti Urbis 151. lib. 1. si deficiant in contractibus minorum, vel mulierum præsumitur fraus. 44. 3.
Et cessat fraus illis adhibitis. n. 4.
Requiruntur ex Statuto Urbis in omnibus actibus, & contractibus, in quibus minores, vel mulieres etiam indirectè lædi possunt. ibid. n. 7. pag. 129. & n. 313. pag. 149 n. 460. pag. 157. num. 552. pag. 161. & n. 570. 163
- Solemnitates præscriptæ à statuto Urbis 151. debent omnes copulative adhiberi. 44. 5. 128
Et si deficiant etiam in minimo, contractus est nullus. num. 6. pag. 129
Et illæ sunt de forma, & introductæ ad integrandas personas minorum, & mulierum. n. 7.
Debent præcisè adimpleri in ipso contractu, & non per æquipollens. n. 8.
Et debent apparere descriptæ in ipso instrumento contractus. num. 9.
Nec ex lapsu 30. annorum possunt præsumi adhibitis, si ex ipso Instrumento contractus appareat, non fuisse servatas. n. 10.
Idem procedit in solemnitatibus Const. Marchiæ. 44. 11.
Solemnitates extrinsecæ ex lapsu 30. annorum præsumuntur intervenisse. n. 12.
Et fortius ex lapsu centum annorum. n. 13.
Etiam si agatur de gravi præjudicio tertii. n. 14.
Procedit in solemnitate extrinsecæ, quæ potest adhiberi post contractum, secus si illa sit adhibenda in ipso contractu, in quo non legitur servata. n. 15. & 16.
Et procedit in solemnitate consensus requisiti pro interesse consentire debentis. n. 16. & 18.
Solemnitates stante immemorabili præsumuntur intervenisse. num. 20.
Secus si fuisset prius productum Instrumentum sine solemnitatibus. 44. 21.
Solemnitatibus Stat. 151. deficientibus minor, vel mulier non remanent obligati, nec naturaliter, nec civiliter. ibid. num. 33. & num. 36. 130
Et quando secus. 44. 34. & 35.
Solemnitates Stat. 151. non suppleuntur juramento. 44. 37. & seq.
- SOLEMNITATES REQUIRUNTUR.**
- SOLEMNITATES** Stat. Urb. 151. requiruntur, quando minor, vel mulier dant pecunias ad societatem Officii. 44. 301. 149
Contraria opinio refertur. n. 302.
Sed requiruntur, si illas recipiant passivè ad societatem Officii. n. 301. & 302.
Requiruntur in contractu fidejussionis. 44. 303.
Et in constitutione Procuratoris ad contractus, & actus extrajudiciales peragendos. n. 304.
Et in illo fat est servari solemnitates loci, ubi fit mandatum. num. 305.
Secus si mandatum sit generale ad omnia peragenda. num. 306. & 307.
Et sufficit, quod adsint solemnitates, quando fit contractus. num. 308.
Requiruntur etiam in constitutione Procuratoris ad lites. nu. 309. 312. & seq.
Sive minores, vel mulieres sint Actores, sive Rei. 44. 324. ad 330. 150
Contraria opinio reiicitur. n. 325. & seq.
Non tamen in constitutione Procuratoris ad lites in judiciis possessorii requiruntur solemnitates. n. 332.
Nec in beneficialibus. n. 333.
Requiruntur in contractu mutui. n. 334.
Contraria reiiciuntur. n. 335. & 336.
Requiruntur in omni contractu, in quo minores, vel mulieres ledi possunt. 44. 343. & 344. 151
Et in contractu emptionis, & venditionis. 44. 351.
In contractu permutationis. n. 352.
In datione, vel receptione in solutum. n. 353.
In contractu societatis etiam tacitæ ineundo. n. 354.
Contraria opinio reiicitur. n. 355.
Etiam in promissione dotis, quæ fit à minore, qui non tenetur dotare, vel si dos sit excessiva. n. 356. & 358.
Et quando minor voluntariè dotat, & se pro dote obligat unà cum Patre. n. 358. & 359.
Et dicitur voluntariè dotare, si patre defuncto dedit sorori majorem dotem illa, quam pater dedit vivens. n. 360.
Secus si minor det dotem relictam filiabus à Patre. 44. 361. 152
Et si sit constituta dos excessiva, corrumpit in excessu. n. 362.
Nec solemnitates minor servare debet, quando se obligat pro restitutione dotis receptæ. n. 363. & 364.
Etiam si agatur de dote confessata, adminiculis tamen suffulta. 44. 364.
Et quando mulier, vel minor teneantur servare solemnitates in obligatione pro dote. n. 365.
Constant. ad Stat. Egm. II.
- Solemnitates statutarie requiruntur etiam in donatione. numer. 366.
Etiam in donatione remuneratoria. n. 367.
Etiam in donatione corresponsiva. nu. 368.
Vide etiam *Donatio*.
Requiruntur etiam in retrodonatione, si prima donatio est perfecta. n. 369.
Etiam in compromisso voluntario ibid. n. 370. & 371. & numer. 380.
Secus in compromisso coacto vigore statuti. n. 372. 153
Secus si in compromisso non sit facta mentio statuti mandantis fieri compromissum. n. 373.
Contrarium est verius. n. 374.
Requiruntur in compromisso, si illud factum sit extra formam à Statuto præscriptam. num. 375.
Vide etiam *Compromissum*.
Solemnitates statutarie requiruntur in impositione servitutis passivæ. n. 387.
Et etiam quando filius minor, vel mulier se obligant pro Patre, vel marito excarcerando ibid. numer. 388. & 390. & numer. 393.
Requiruntur in contractibus, qui fiunt inter Patrem & filium. n. 394. ad 396.
Requiruntur in divisione. n. 397.
Secus si minor, vel mulier conveniantur ad divisionem faciendam. n. 397.
Nec requiruntur, si divisio fieret judicialiter. n. 398. 154
Requiruntur in remissione jurium etiam tacita. n. 399. & 400.
Et sic uxor tacitè per contractum matrimonii sine illis non approbat pactum renunciationis promissæ per maritum. numer. 401.
Exposcuntur quando mulier remittit suam hypothecam. 402.
Et ut minores possint renunciare pœnis secundo nubentium Parentum. n. 403.
Requiruntur in additione hæreditatis, quæ fit per minores, vel mulieres. n. 404.
Etiam si hæreditas sit lucrosa. n. 404.
Contrarium quoad mulieres. 44. 405.
Prior opinio etiam quoad mulieres probatur, & declarantur contraria. n. 406.
Non requiruntur solemnitates, si facta sit aditio cum beneficio l. & inventarii. n. 407. & 408.
Contraria opinio reiicitur. n. 409.
Nec requiruntur in additione hæreditatis opulentæ. num. 413. & 414.
Contrarium est verius, si mulier, vel minor conveniantur pro aliquo debito hæreditario. n. 415.
Aditio hæreditatis facta sine solemnitatibus dicitur ratificata, si minor major factus aditionem approbaverit. 44. 416.
Si tamen sciverit nullitatem aditionis. n. 416.
Requiruntur solemnitates in ratificatione aditionis. n. 416.
Et etiam in additione deducta ex actibus possessoriiis tacitis. n. 419
Requiruntur præcisè in ipsa aditione, non in alio actu, ex quo deducitur aditio. n. 421. 155
Et nullitas aditionis ob defectum solemnitatum potest allegari solum à minore, vel muliere. n. 424.
Et post lapsum 30. annorum præsumitur aditio facta cum solemnitatibus. n. 417. 154
Aditio hæreditatis facta à pupillo, vel Infante, vide *Aditio hæreditatis*.
Solemnitates statutarie requiruntur etiam in confessione de recepto. n. 425. 155
Et in omni alia confessione facta à minoribus, vel mulieribus. nu. 426.
Etiam in confessione jurata, si aliunde non sit adminiculata. nu. 427.
Et in confessione extrajudiciali. n. 428. & 429.
Et in omni assertionemissa à minore, vel muliere in actu minus solemn. n. 429.
Secus si confessio extrajudicialis sit adminiculata, habeat pro se præsumptionem, & cesset fraus. n. 430.
Adminicula tamen debent esse præponderantia. n. 430.
Non requiruntur in confessione emissa pro exoneratione conscientie ibid. n. 431. & n. 589. 164
Ita ut talis confessio facta favore animæ, & pro exoneratione conscientie, nec possit revocari. 44. 432. 155
Sed quod sine solemnitatibus non præjudicet confessio facta pro exoneratione conscientie, si non sit adminiculis suffulta. ibid. n. 433. & n. 590. pag. 164
Requiruntur in quietantiis, & liberationibus. 44. 438. 155
Et in cessione Jurium. n. 439.
In transactione. n. 440. 441. 442. & 444. ibid. & seq.
In alienatione locorum montium. n. 445.
Contraria opinio refertur. n. 446.

Index Materialium.

Declaratione, & distinctione materia resolvitur. num. 447. & 448.
 Requiritur, quando mulieri consignatur mobilia mariti ad instantiam creditorum cum cautione de illa restituendo. 44. 449.
 Secus in Urbe ex decretis factis sub Innocentio XI. num. 450. & 451.
 Et mulier tenetur, etiam præcisa dicta Constitutione, talia mobilia, si extent, restituere, licet recepta sine solemnitatibus, secus si sint consumpta. n. 453.
 Requiritur in subscriptione scripturæ. n. 454.
 Secus in receptis, & quietantiis. n. 455.
 Contrarium ex Statuto Urbis ibid. n. 456. & n. 461. pag. ibid. & seq.
 Exposcuntur in renunciatione Iuris quærendi, & de futuro. 44. 482. 158
 Et in renunciatione facta ob dotem receptam. n. 483.
 Contraria opinio refertur n. 483.
 Si renuntiatio facta sit bonis, quæ in valore excedunt dotem, omnino requiruntur solemnitates. n. 484.
 Requiritur in contractu pacis, & contraria opinio non est recepta in praxi n. 485. & 486.
 Et etiam quando minor, vel mulier contrahit cum alio minore, vel muliere ibid. n. 487. & n. 490. & 492.
 Et etiam si agatur inter minorem, & Ecclesiam. 44. 487.
 Quod non requirantur inter duos minores. n. 488.
 Procedit hæc opinio, si probetur versio in utilitatem, secus è contra 489. & 490.
 Et præfertur minor, qui agit de damno vitando, in allegando defectum solemnitatum n. 491.
 Requiritur, etiam, quando minor, vel mulier alienat de mandato testatoris. 44. 493. 159
 Si tamen mandatum testatoris sit generale super alienatione, secus si speciale super alienatione certi corporis. num. 494. ad 497.
 Et requiruntur, si fiat à minore alienatio de mandato legis. nu. 498.
 Secus si venditio coactè fiat in vim Bullæ Iuris congrui. nu. 499.
 Requiritur in contractibus ultro citroque obligatoriis initis à minore, vel muliere cum Ecclesia. n. 500. & 501.
 Contraria opinio rejicitur, & declaratur. n. 502. & 503.
 Et hæc secunda opinio procedit, si minor, vel mulier donent Ecclesiæ, vel loco Pio n. 503.
 Requiritur in contractibus, qui celebrantur cum Communitatibus. n. 504.
 Et in illis initis cum Fisco, & ejus ministris. n. 505.
 Secus si celebrati sint immediatè cum ipso Principe Supremo. nu. 505.
 Et in contractibus minorum, licet Doctorum. n. 506.
 Et etiam in contractibus Forensium minorum, vel mulierum Romæ contrahentium. 44. 508.
 Et minor Forensis Ditionis Ecclesiasticæ in Urbe contrahens tenetur etiam servare solemnitates Ægidianæ. num. 510. & 511.
 Et quidem usque ad ætatem 25. annorum non 20. ex Statuto Urbis. n. 511.
 Solemnitates loci contractus, vel loci dati mandati ad contrahendum, quando servari debeant. n. 509. ad 513. ibid. & seq.
 Requiritur etiam in contractibus utilibus minori, vel mulieri. n. 514. & 515. 160
 Maxime si contractus sit ultro, citroque obligatorius. n. 516.
 Stante evidenti utilitate non esse necessarias solemnitates. nu. 517.
 Si tamen utilitas sit evidens. n. 518.
 Et utilitas tunc dicitur evidens, quando ex contractu nullo modo remanent minor, vel mulier obligati. 44. 519.
 Evidentia utilitatis debet probari à volente sustinere contractum ex titulo utilitatis. n. 519.
 Ex quo contractus non solemnns in dubio non præsumitur utilis. n. 520.
 Et contractus subsistentia ex titulo evidenti utilitatis procedit ipsis minoribus, vel mulieribus volentibus, & agentibus pro illius observantiis. n. 521.
 Solemnitates statutarie requiruntur in contractibus Ducum, Baronum, ac Feudatariorum recognoscentium Superiorem num. 522.
 Secus in locis ubi non recognoscunt Superiorem. n. 523.
 Requiritur in contractibus mulierum inhonestarum. n. 524.
 Secus si agatur de mobilibus ab illis conductis pro sternenda Domo. n. 525.
 Requiritur in mulieribus Hebræis. n. 526.
 Requiritur in ratificatione actus nulli. n. 527.
 Etiam in ratificatione tacita deducta ex actibus subsequenter contractum nullum. n. 528.

Vide etiam *Ratificatio, & Scientia*.

SOLEMNITATES NON REQUIRUNTUR.

SOLEMNITATES statutarie non requiruntur, quando minor, vel mulier procedunt per viam recognitionis bonæ fidei, ac declarationis actus de præterito. 44. 434. 155
 Si tamen agatur de pura declaratione actus iam validè gestis. nu. 435.
 Secus si actus, qui declaratur sit nullus, & de novo fiat, & contineat liberationem, & pactum de non petendo. n. 436.
 Non requiruntur in contractibus modicæ summæ. 44. 553. & 554. 163
 Quæ autem sit summa modica, vide *Summa*.
 Nec requiruntur Romæ, quando minores, vel mulieres conducunt Domos ad habitandum. 44. 558. ad 566.
 Nec quando conducunt mobilia pro sternenda Domo. 44. 586. pag. 164
 Nec quando se obligant pro his, quæ sunt necessaria pro victu, & vestitu. n. 584.
 Secus si pro alendis, vel vestiendis aliis fuerit facta obligatio. num. 585.
 Nec requiruntur, quando fit declaratio, vel electio in vim præcedentis obligationis non solemnns. n. 588. & 591.
 Nec quando eligunt, quod ipsis debetur. n. 591.
 Nec in donatione causa mortis. n. 592.
 Contraria opinio rejicitur. n. 593. & 594. 167
 Non requiruntur in solidatione computorum. n. 595.
 Contraria opinio firmatur, & quando alia procedat, declaratur. n. 596. & 597.
 Non requiruntur in recognitione bonæ fidei super credito jam præexistente, & solidato. 44. 598.
 Nec in renunciatione lucris dotalis facta constante matrimonio. n. 599.
 Nec in renunciatione Iuris incerti, & merè eventualis. num. 600.
 Secus si potest aliquando evenire, & acquiri. n. 601.
 Intellige si coactè, & calore iudicii facti sint, secus si spontè. nu. 603. & 604.
 Non sunt necessariae in actibus judicialibus. n. 602.
 Etiam in actibus judicialibus sunt necessariae ex Constitutione Ægidiana. n. 605.
 Non requiruntur in actu necessario, & qui sit ex dispositione legis, vel statuti. n. 606.
 Si tamen necessitas sit præcisa, non causativa. n. 607.
 Et quando actus sit necessarius in proposito. 44. 494. & seqq. pag. 159
 Nec requiruntur in alienatione facta de mandato testatoris. 44. 608. 165
 Nec in obligatione facta de mandato Patris. n. 609.
 Non requiruntur in appositione pacti de retrovendendo. num. 611.
 Si apponatur statim in contractu, secus si eo jam liberè perfectò, vel pacto expirato, fuerit de novo appositum. n. 612.
 Nec exposcuntur in repudiatione hæreditatis, etiam delatæ de præsentis. n. 613. & 614.
 Secus ex Statuto Urbis. n. 615. & 616.
 Prout requiruntur ex Const. Marchiæ, licet repudiatio facta sit apud acta. 44. 617. 166
 Contrariæ auctoritates declarantur. n. 618.
 Requiritur semper in repudiatione hæreditatis jam aditæ. n. 619.
 Non requiruntur in repudiatione donationis non acceptatæ. n. 620.
 Contraria opinio refertur. n. 621.
 Non requiruntur, quando mulier major se obligat etiam ex causa voluntaria pro dote. n. 622.
 Contraria declaratur. n. 630. & 631.
 Nec in donatione propter nuptias facta à muliere majori. num. 623.
 Et procedit etiam quoad solemnitates Const. Marchiæ. num. 624.
 Et in quibusvis statutis excipientibus à solemnitatibus certos casus, si de dote specialiter non loquantur. n. 625.
 Nec requiruntur in augmento dotis factò à muliere pro faciliiori conclusione matrimonii. n. 626.
 Idem procedit in donatione facta occasione certi matrimonii. n. 627.
 Secus si donatio facta sit pro matrimonio in genere. n. 629.
 Requiritur tamen in augmento dotis factò à muliere post contractum matrimonium. 44. 632.
 Secus si ex conjecturis, & probationibus constet, quod augmentum constitutum post matrimonium, fuit promissum prius ibid. & seq. Re-

Index Materialium.

Requiruntur tamen solemnitates in dote constituta à muliere minori. n. 635.
 Si sit data in stabilibus n. 636.
 Secus si mulier minor illa dederit inæstimata pro dote ejus marito. n. 637.
 Et si bona stabilia assignata cum solemnitatibus à muliere minore ejus marito, denuo, hoc defuncto, assignentur secundo viro, tunc requiruntur amplius solemnitates. 44. 639.
 Nec requiruntur quando mulier assignat pro dote certa stabilia sibi per Patrem in causam dotis relicta. n. 641.
 Et solemnitates requiruntur quando causa dotis non est finalis, sed impulsiva. n. 642. & 643.
 Non requiruntur in dote promissa puellis pauperibus. n. 644.
 Secus si puellæ non sint pauperes. n. 645.
 Secus etiam si non paupertas, sed contanguinitas in donatione sit expressa. n. 646.
 Et quando in constitutione dotis, illius augmento, vel donatione propter nuptias requirantur solemnitates nec ne. numer. 647.
 Solemnitates statutarie non requiruntur in minore, vel muliere mercaturam exercentibus. n. 648.
 Etiam si, non descripti in matricula mercatorum, dummodo publice mercaturam exercent. n. 649.
 Procedit etiam in contractibus extra mercaturam. n. 650.
 Contraria opinio refertur, sed approbatur prima uti verior n. 651. & 652.
 Non requiruntur in retrovenditione census. n. 653.
 Etiam si non præcesserit disdicta. 44. 654. 168.
 Non requiruntur, etiam si census retrovenderetur pro dimidia. n. 655.
 Secus si retrovenditio census fieret pro minima parte. numer. 656.
 Nec exposcuntur in renunciationibus, ac donationibus, quæ sunt ab ingredientibus Religionem. n. 657.
 Etiam si factæ sint post ingressum à Novitiis. n. 658.
 Nec contractus gesti per Novitium intra annum probationis subiacent solemnitatibus statutorum laycalium. numer. 659.
 Nec requiruntur in donatione favore piæ causæ. n. 660.
 Nec in contractibus celebratis in Ecclesia. 44. 673. & 674. 169.
 Contraria opinio refertur, & retinetur. n. 675 & 676.
 Nec in contractibus celebratis cum autoritate Supremi Principis. n. 677.
 Si tamen Principi innotuit minoritas, ac statutum inhabilitans. n. 678.
 Requiruntur tamen in contractibus Baronum, ac recognoscendum Supremum Principem. n. 679.
 Non requiruntur in contractu evidenter utili. n. 680.
 Intellige iuxta firmata supra. 44. 514. & seq. 160.
 Nec in donatione Iurispatronatus, ac Iuris præsentandi. 44. 694. & 695. 169.
 Nec requiruntur inter mulieres egregiæ nobilitatis, ac ordinis magnatitii. n. 698.
 Contrarium firmatur tanquam verius. n. 699.
 Non requiruntur in contractu gesto à tutore, qui solemnitas adimplevit. n. 700.
 Etiam si tutrix sit mulier. 700.
 Non requiruntur in contractibus Clericorum, qui non subiiciuntur statutis laycorum. 44. 668. 168.
 Idem procedit in solemnitatibus Ægidianæ. n. 669.
 Vide etiam *Clericus*.
 Non requiruntur in contractu celebrato extra locum statuti, cum debeat attendi locus contractus. 44. 661.
 Secus si minor, vel mulier vadant ad contrahendum alibi ad evadendam dispositionem statuti. n. 662.
 Sed fraus debet probari ab allegante, & ex quibus probetur. n. 663 & 664.
 Fraus excluditur ex quo contrahentes remanserunt in loco contractus. 44. 665.
 Si contraherent extra locum statuti, sed super bonis existentibus in territorio statuti, solemnitates sunt adhibendæ. n. 666.

SOLEMNITATES STATUTI VARIA.

SOLEMNITATUM defectus in contractibus minorum, vel mulierum non attenditur, si constet de versione in illorum utilitatem. 44. 681. 169.
 Versio ex quibus dicatur probata, & à quibus probari debeat, vide *Versio in utilitatem*.
 Solemnitates adhibetæ in instrumento porriguntur ad omnia pacta in illo apposita. 44. 701. 170.
Constant. ad Stat. Tom. II.

Et servatæ in contractu principali deserviant pro omnibus connexis, & in eo enunciatis. n. 702.
 Secus si decretum Iudicis sit restrictum ad aliquod pactum particulare. n. 703.
 Solemnitates si non erant adhibendæ, & sint adhibitæ, sed nulliter, non ob hoc vitiatur contractus. n. 704. & 705.
 Et solemnitatum reservatio facta in contractu intelligitur, quatenus sint necessariae. n. 706.
 Et si non sunt necessariae, adhibitæ in uno contractu, non faciunt, quod debeant servari in alio contractu. n. 707. & 708.
 Et adhibetæ ad cautelam, si nulliter sint servatæ, contractus non vitiatur. 44. 709. 171.
 Secus si partes illas præcise, & uti necessariae voluerunt adhiberi. n. 710.
 Solemnitatum defectus apparens ex Instrumento retardat illius executionem. n. 711.
 Solemnitatum subtilitas, ac rigor non attenditur, si minor, vel mulier nunquam contractum impugnavit. n. 712.
 Declaratur. n. 713.
 Solemnitatum defectus à quibus allegari possit, vide *Nullitas*.
 Solemnitates Statuti non respiciunt principaliter publicam, sed privatam minorum, & mulierum utilitatem. 44. 717. & 723.
 Solemnitatum statutarum materiam qui Doctores tractant, referuntur. 44. 755. 173.

SOLEMNITATES ÆGIDIANÆ.

SOLEMNITATES Ægidianæ in contractibus minorum sunt quatuor, intervenus proximorum, juramentum, decretum Iudicis, & insinuatio. 44. 785. 176.
 Et omnes copulative, & præcise, non per æquipollens debeat servari. n. 786. 787. & 793.
 Sunt de forma. n. 789.
 Et debent intervenire in actu celebrationis instrumenti. numer. 794.
 Non servantur in locis, ubi ad sunt particularia statuta præscribentia certas solemnitates, cum quibus volunt contractus esse validos. 44. 799.
 Secus, si in illis de insinuatione nulla sit facta mentio, nam tunc illa erit adhibenda. n. 800. & 801.
 Insinuatio tamen non est adhibenda, si statutum particulare sit incompatible cum Ægidiana. n. 802. & 803. ibid. & seq.
 Et incompatibilitas resultat, si in statuto post orationem negativam super prohibitione contractuum, addita sit dictio nisi cum talibus solemnitatibus. n. 804. 177.
 Idem si statutum contractus cum certa forma, celebratos mandet executioni demandari, & quod contrahentes sint tuti, & securi. n. 805.
 Et sufficit etiam incompatibilitas à contrario sensu. n. 806.
 Si statutum est compatibile cum Ægidiana, debet adhiberi etiam insinuatio, non obstante contraria observantia. numer. 807. & 808.
 Si incompatibilitas statuti cum Ægidiana est dubia, tunc non usus Ægidianæ circa insinuationem est attendendus. 44. 818. & 819.
 Solemnitates Ægidianæ requiruntur in contractibus, in quibus minores, etiam indirecte lædi possunt. 44. 864. 179.
 Requiruntur in transactione. n. 865.
 In compromisso. n. 866.
 Et quando secus. n. 868.
 Etiam in actibus judicialibus. n. 869.
 Etiam si minor contrahat cum alio minore. n. 871.
 Licet alter minor receperit pecunias, si non probetur versio in ejus utilitatem. n. 872.
 Requiruntur in donatione inter Patrem, & filium. n. 874.
 Et in constitutione Procuratoris ad lites. n. 876.
 Et in repudiatione hæreditatis etiam judicialiter facta. 44. 877.
 Et in additione hæreditatis. n. 878.
 Solemnitates Ægidianæ, vide etiam *Constitutio Ægidiana*.

SOLEMNITATES CARPENSIS.

SOLEMNITATES Ægidianæ per Carpensensem fuere extensæ ad mulieres etiam majores, & ad donationes factas etiam à majoribus. 44. 795. 176.
 Et quidem extensio facta fuit in omnibus, & per omnia. 44. 832. 834. & seq. pag. 178. & n. 883. 180.
 Requiruntur etiam solemnitates Carpensis in donatione inter Patrem, & filium. 44. 876. pag. 179. & n. 884. 180.
 Etiam in hæreditatis additione, quæ fit per mulieres. 44. 879. & 880.
 Requiruntur in quibuscumque donationibus factis etiam à majoribus. 44. 883.

Index Materiaram.

Et aliis solemnitatibus Carpenſis deficientibus juramentum non validat donationem. n. 885.
Secus in donationibus factis extra Provinciam Marchiæ . num. 686.
Non requiruntur in donationibus correſpectivis, oneroſis, & ob cauſam. n. 887.
Nec quando aliquid datur, vel promittitur ex cauſa oneroſa tranſactionis. n. 888.
Solemnitates Carpenſis procedunt in donatione cujuſvis rei, & quantitatis etiam minimæ. n. 689.
Carpenſis adimit fidem ſcripturis ſine ſolemnitatibus ab ea præſcriptis celebratis. n. 890.
Contraria opinio retinetur uti verior. n. 891.
Vide etiam *Conſtitutio Carpenſis*.

SOLUTIO PROBATUR.

SOLUTIO probatur ex coniecturis. 48. 226. pag. 235
Coniecturæ tamen debent eſſe urgentes, & concludentes ſolutionem. n. 227.
Solutionis coniectura eſt lapſus temporis. n. 228. & 229.
Pariter ex quo fuit dilata petitio crediti poſt mortem debitoris de ſolutione informati. n. 230.
Et ſi creditor egit pro debito recentiori, & obtinuit ſolutionem nu. 231.
Ex quo creditor cum diligentia obtinuit ſibi fieri Inſtrumentum mutui conſeſſionati. 48. 232.
Ex quo creditor ſit pauper. n. 233.
Ex quo debitor erat dives, & ſuo tempore ſolitus ſolvere debita contracta. n. 234.
Ex quo creditor habuit lites cum debitore, in quibus ſuccubuit, & nunquam oppoſuit, ſe eſſe creditorem. n. 235. 236
Præcipue ſi creditor poſtquam ſuccubuit ſolvit, & non oppoſuit ſuum creditum. n. 236.
Maxime ſi ſe obligavit etiam ad expenſas, & illas liberè ſolvit. nu. 237.
Solutionis coniecturæ inter ſanguine conjunctos magis urgent. n. 238.
Solutionis coniecturæ unitim conſiderari debent. num. 239. & 240.
Solutionis coniectura eſt, ſi agatur de creditore mercatore. num. 243.
Et de creditore Hebræo n. 243.
Et ex quo creditor conſuevit eſſe diligens in exigendo. numer. 244.
Ex quo conſuevit denuo petere credita jam ſoluta. 48. 245.
Ex quo creditor dedit ſuis creditoribus notulam omnium ſuorum Creditorum, & non poſuit in illa creditum, quod petiit. n. 246.
Ex quo creditor vivens nunquam petiit creditum. n. 247.
Ex quo recuſat præſentare libros proprii negotii, in quo conſuevit deſcribere propria credita. n. 248.
Ex quo creditor obtinuit mandatum executivum pro credito. nu. 249.
Solutionis coniectura oritur etiam ex inverſiſimilitudine non factæ ſolutionis. n. 250.
Præcipue ſi debitor ſolitus ſit ſolvere debita, etiam ante tempus. n. 251.
Solutionis coniecturæ magis urgent in debito modicæ ſummæ. n. 252.
Solutionis coniecturæ ſi plures urgeant eſt lacus Juramento in ſupplementum ſuper ſolutione, arbitrio Iudicis præſtando. nu. 253.
Solutio inducta ex lapſu temporis eſt Iuris, & de Jure, nec poſteſt ſuper non ſolutione quis cogi ad jurandum. 63. 136. & 137. pag. 402
Contrarium procedit in ſtat. Urb. 158. lib. 1. vel aliis ſimilibus. n. 138. & 139.
Contraria declarantur. n. 140. & 141.

SOLUTIO NON PROBATUR.

SOLUTIO non præſumitur, & ſi allegatur, & non probatur, non relevat. 48. 254. 336
Et ſolutionis coniecturæ tolluntur ex aliis adductis pro non ſolutione, quæ non præſumitur. ibid. n. 255. & n. 297. 338
Coniectura una pro non ſolutione tollit aliam pro ſolutione, & coniecturæ fortiores tollunt debiliores. 48. 256. 236
Solutio debiti reſultantis ex ſcriptura non præſumitur, ſi non exhibeatur quietantia. n. 257. & 260. 237
Præcipue ſi agatur de magno debito. 48. 283. & 297. 238
Et ſi debitor ſit ſolitus reportare quietantias. n. 284.
Solutionem regulariter ſolent diſferre debitores. 48. 258. 237
Solutio non præſumitur facta à debitore Doctores alteri, quam creditori. n. 259.
Solutionis quietantia quod non fuerit reportata, non excuſat amicitia. n. 260.

Solutionis coniectura deſumpta ex lapſu temporis decem annorum eſt controverſa 48. 261.
Vel eſt levis, ſolum præſeferens ſuſpicionem ſolutionis. n. 262. 263. 265. & 269.
Solutionis coniectura deducta ex paupertate debitoris ceſſat, ſi habebat varia emolumenta. n. 270.
Solutionis coniectura deducta ex divitiis creditoris eſt probanda. n. 271.
Solutionis coniectura deducta ex taciturnitate creditoris non eſt relevans. n. 272.
Solutionis probatio per coniecturas non poſteſt ſuppleri ex Iuramento in ſupplementum, quando illæ non ſunt urgentes. num. 273.
Et in concurſu coniecturarum pro ſolutione, & non ſolutione, debent prævalere illæ pro ſolutione. n. 274.
Si coniecturæ ſint pares, ſecus ſi illæ pro non ſolutione ſint magis urgentes. n. 275.
Solutionis præſumptiones, quando agitur de debito reſultante ex publico Inſtrumento debent eſſe fortiores. 48. 285. 238
Et viſeſcunt, ſi debitor erat magno ære alieno oppreſſus. num. 286.
Solutionis coniectura, deducta ex tarditate creditoris in petendo creditum, non eſt ſufficiens ſed levis. n. 287. & 288.
Præcipue ſi agatur de muliere, vel minore, vel hæredibus creditoris inſciis crediti. n. 289.
Non ſolutionis coniectura eſt, ſi oſtendatur ſolutio ſolius partis debiti. n. 290. & 291.
Solutio excluditur, ex quo illam prætendens debitum impugnavit. n. 292.
Solutionis coniectura in mercatore creditore ceſſat, ſi creditum erat ſub uſuris. n. 293.
Et ceſſat præſumptio ſolutionis in debitore, quando apparet, quod idem tempore debito alia debita non perſolvit. 48. 294.
Nec eſt coniectura ſolutionis, quod creditor ſolverit ſuo debitori. n. 295.
Secus ſi aliæ pro ſolutione cum hac concurrant coniecturæ. nu. 296.
Solutio ex quibus excludatur. 48. 282.
Non præſumitur ſummæ conſiderabilis facta ſolutio mulieri cum recepta ſolum cum ejus Cruce ſignata. 44. 469. 157
Nec ſolutio ſummæ conſiderabilis præſumitur facta in occulto & ſine teſtibus. 44. 470.
Solutio ſummæ conſiderabilis non præſumitur facta, quando in libris mercatoris ſolventis illa non reperitur deſcripta. num. 272.
Nec in perſona paupere, & mole debitorum gravata. numer. 473.
Solutio excluditur, ex quo recepta illam continens fuit in iudicio reſecta. n. 474.

SOLUTIO IN QUAM CAUSAM CEDERE DEBEAT.

SOLUTIO debet cedere in cauſam debiti durioris, & reſultantis à publico Inſtrumento. 44. 476. pag. 157
Nec recipiens ſolutionem poſteſt alio modo declarare. n. 477.
Solutio debet cedere in cauſam debiti cum hypotheca. n. 478.
Et ſolutio in certam cauſam recepta expreſſe, non poſteſt à creditore expoſit in aliam converti, reſultante debitore. 63. 114. & 115. 402
Non poſteſt referri ad debitum incertum, & controverſum, ſed ad liquidum, & certum. n. 116.
Et ſi adſit dubium, in quam cauſam facta ſit ſolutio, poſteſt hoc declarari à debitore. n. 117.

SOLUTIO TRIENNALIS.

EX ſolutione triennali cenſuum, ac annuarum præſtationum ex Statuto Urbis, & de Jure præſumitur ſolutio in præteritum. 49. 15. 240
Procedit etiam adverſus obligationem Cameralem, & licet ſtatutum exigeret probationem ſolutionis per Inſtrumentum. n. 16.
Idem operatur ſolutio facta per tria ſemeſtria pro ſaldo. n. 17. & 21.
Contraria opinio declaratur. n. 19. & 20.
Solutio ex Statuto Urbis non per tria ſemeſtria, ſed per tres annos eſſe debet. n. 22.
Solutio facta per tres annos facit præſumere ſolutionem in præteritum, etiam ſi una ex dictis ſolutionibus facta ſit per tertium. n. 23.
Et procedit, tam in cenſu reali, quam perſonali. n. 24.
Etiam

Index Materiarum.

Etiā in terminis stat. Urb. 159. lib. 1. n. 25.
 L. quicumque C. de apoch. public. &c. procedit in quacumque
 annua responsione, ac legato annuo. n. 26. & 27.
 Etiā in debito jurato. n. 27.
 Solutiones tres distinctæ pro saldo requiruntur, nec sufficit una
 pro tribus annis. n. 28.
 Sufficiunt tamen tres solutiones factæ pro novem annis, nempe
 quolibet pro singulo triennio. n. 29.
 Et dicti tres anni debent esse immediati, & cohærentes. nu-
 mer. 30.
 Solutiones trium annorum debent probari per scripturas, & non
 per testes. n. 31.
 Debent esse pro saldo, & non ad computum. 49. 32.
 Non suffragantur solutiones factæ sine præjudicio omnium, &
 quorumcumque Jurium. n. 33.
 Sed quod protestatio debet esse specifica. n. 35.
 Firmatur quod sufficiat talis protestatio generalis. n. 36.
 Protestationi si debitor se opposuerit, & creditor oppositioni
 acquieverit, tunc solutiones factæ cum protestatione profunt.
 nu. 34.
 Solutio in præteritum ex tribus annalibus solutionibus excludi-
 tur, si creditor taxativè recepit pro illis tribus annis. nu-
 mer. 37.
 Et requiritur, quod in iisdem tribus annis semper exegerit ead-
 em persona, idemque exactor Universitatis. n. 38. 241
 Secus si solutio directè facta sit ipsi Collegio, vel Universitati,
 non autem exactori. n. 39.
 Solutio fructuum census per triennium facta cessionario, non no-
 cet quoad fructus decurlos ante cessionem, debitos cedenti.
 nu. 40.
 Non suffragatur solutio triennalis facta alicui, si non constet de
 ejus facultate exigendi. n. 41.
 Deposita factum à debitore per tres annos non æquipollent so-
 lutioni triennali. n. 42.
 Contraria opinio refertur. n. 43.
 Prior retinetur. n. 44.
 Solutiones per triennium factæ, ad hoc ut suffragentur, debent
 esse claræ, & ad aliud debitum non reducibiles. n. 45.
 Nec solutio triennalis prodest, si testator mandavit hæredi,
 quod solvat certam quantitatem quolibet anno per 30. annos.
 nu. 46.
 Contraria opinio probatur. n. 47.
 Nec suffragatur, quando debitor conventus ad solvendum non
 solum produxit tres quietantias, sed etiam alias, sed non om-
 nes. 49. 49.
 Secus si pro solutione in annis antecedentibus adsint conjecturæ,
 & præsumptiones. n. 50.
 Solutio triennalis est solum præsumptæ, & non vera. n. 52.
 Et potest contra illam fieri probatio in contrarium, & quomo-
 do. n. 53.
 Solutionis quietantiam finalem tutius est reportare, quam infi-
 stere præsumptæ liberationi deductæ ex solutione triennali. nu-
 mer. 51.
 Solutionis triennalis materia per quos Doctores tractetur. ibid.
 nu. 55.

S P O L I U M.

SPOLIUM violentum operatur, quod quis non audiat, nisi
 prius resectis expensis. 59. 206. pag. 338
 Et debent illæ à spoliante refici rigorosè, sicut ab attentante.
 nu. 205.
 Secus in spolio judiciali non violento. n. 206.

S P O N S I O.

SPONSIO facta super deditione artis cum certitudine deditionis
 habita ab altero ex spondentibus de tempore sponsonis, est
 nulla. 48. 183. pag. 206
 Secus si sponso facta sit etiam si arx debet esset. n. 185. 207
 Sponsones factæ super deditione arcium Romæ sunt irritæ. nu-
 mer. 185.
 Sponsones factæ à tempore à moglie, à figlio maschio sunt licitæ, nec
 in illis cadit lætio. 46. 254. & 255. 211
 Et valet in dictis casibus pactum reddendi duplum, & etiam ma-
 jorem summam. n. 256. & 257.

S P U R I I.

SPURII non possunt nec ab intestato, nec ex testamento succe-
 dere Patri naturali. 37. 2. pag. 61
 Nati ex soluto, & soluta, & ab illis, inter quos sequi poterat ma-
 trimonium de Jure Canonico dicuntur naturales, non spurii.
 37. 7. 10. & 17. pag. 62

Constan. ad Stat. Tom. II.

Nec requiritur ad hoc aliqua protestatio super concubinato. nu.
 8. & 9.
 Et sunt naturales etiam nati ex Clerico beneficiato cum soluta,
 nu. 11.
 Et spurii propriè dicuntur illi, qui nati sunt ex damnato coitu,
 & ex illis, inter quos non poterat contrahi matrimonium. nu-
 mer. 12.
 Dicuntur spurii nati ex soluta, & uxorato. n. 13.
 Sed nati ex illicito coitu præsumuntur potius naturales, quam
 spurii ad excludendam delicti præsumptionem. n. 14.
 Prout si tales à Patre sint nominati in testamento, donec probe-
 tur contrarium. n. 15. & 16.
 Et filii naturales, non extraneis legitimis, ac conjugis succedunt
 Patri ab intestato in duabus uncis. 37. 18.
 Uxoris superexcellentia cur ad hoc considerata. n. 19.
 Ex testamento tamen possunt capere solum unam unciam. num.
 20. 63
 Etiam si superesset unica filia legitima, & naturalis, quæ fecit re-
 nunciationem favore Patris. n. 21.
 Licet renunciatio cesset jurata. n. 23.
 Sed filii naturalibus potest à Patre relinqui tota hæreditas, si illi
 non supersint filii legitimi, & naturales. n. 24.
 Sed ex Statuto Urbis solum dimidia. n. 25.
 Et filii naturales in aliquo non agniti in patris testamento, non
 possunt illud impugnare ex capite præteritionis. n. 26.
 Cum habeantur pro extraneis condito testamento. n. 27.
 Secus in testamento Matris, nam filius naturalis præteritus po-
 test illud impugnare. n. 28.
 Spurii non possunt in aliquo succedere Patri, neque ex testamen-
 to, neque ab intestato. n. 31.
 Præcipue adulterini. n. 32.
 Etiam deficiente legitima sobole. n. 33.
 Et etiam si consentiant hæredes legitimi. n. 34.
 Possunt tamen ex post hæredes legitimi dare ex se spurii.
 37. 35.
 Et delictum à Patre spurii non tenet, & devolvitur ad proxi-
 miorum in gradu ab intestato. n. 36.
 Et spurii non possunt succedere Patri etiam vigore substitutionis
 pupillaris. n. 38.
 Sed ex Statuto Urbis potest, non extraneis legitimis, illis re-
 linqui dimidia hæreditatis. n. 39.
 Spurii, & adulterini non veniunt sub nomine proximorum. nu-
 mer. 40.
 Secus simpliciter naturales. n. 41.
 Spurii possunt institui hæredes à Collateralibus, & extraneis.
 nu. 42.
 Etiam à Clericis Collateralibus. n. 43.
 Et etiam à Collateralibus, & extraneis hæredibus Patris Spurio-
 rum. n. 44. 64
 Spurius dicitur turpis persona, & si fuerit institutus hæres, poterit
 frater contrahere testamentum fratris ibid. nu. 46. & annot.
 38. n. 248. 79
 Secus si spurius sit Clericus, ac virtutibus decoratus, & ipso fratre
 legitimo dignior. 37. 47. & seq. pag. 64. & annot. 38. num. 250.
 & seq. 79
 Vel si sit legitimatus, cum per legitimationem tollatur turpitu-
 do spurietatis. 38. 253. 79
 Vide etiam Testamentum.
 Spurii succedunt Matri, exclusa etiam Avia à legitima, &
 si fuerint præteriti rumpunt testamentum Matris. 37. 54.
 64
 Secus si agatur de Matre Illustri. n. 55.
 Deficientibus legitimis spurii succedunt Matri etiam Illustri.
 nu. 56.
 Non succedunt nec Matri nefarii, incestuosi, ac adulterini.
 nu. 57.
 Nec possunt Nepotes ex spurio institui hæredes à Patre, si in
 fraudem hoc faciat. n. 58.
 Spuriis tamen ex quovis damnato coitu natis, in quocum-
 que loco, & foro, ex æquitate Canonica debentur alimenta.
 nu. 59.
 Alimenta prædicta non fuere sublata per B. Pium V. num.
 60.
 Nec fuere sublata dotes præstandæ etiam per Clericos juxta
 congruentiam alimentorum. 37. 61. 65
 Etiam ex fructibus beneficiorum, deficientibus bonis patrimo-
 nialibus. n. 62.
 Et alimenta spuriiis filiis Clerici præstanda sunt etiam à cessiona-
 rio Cameræ. n. 63.
 Alimenta spuriiis fortiori Jure debentur à Matre. n. 64.
 Alimenta spuriiis in qua quantitate præstanda sint vide
 Alimenta.
 Spurii qui sint, ac de illorum successione vide remissivè. nu-
 mer. 73.

Index Materiarum.

STATUTUM IN GENERE VARIA.

STATUTUM laicale comprehendit contractus juratos, quando Juramentum tollitur per statutum confirmatum à Papa in forma specifica. 44.6. pag. 182
 Alia, vide *Juramentum*.
 Statutum unum quando est clarum, & præcisum non declaratur ab alio præcipue si inter illa adfit diverfa ratio. 35. 22. 35
 Licet regulariter unum statutum ab alio declaratur, & supplicatur. 47.43. 216
 Præcipue si unum est relativum ad aliud. n. 44.
 Statuta laicalia de duabus conformibus non comprehendunt Ecclesias, ac Ecclesiasticos, si statutum de illis non faciat mentionem, & nisi sit confirmatum in forma specifica. 52.282 276.
 Secus in Statuto Urbis. n. 283.
 Alia, vide *Statutum Urbis* 180. lib. 1.
 Statuta præcipue contra Ius sunt stricti Juris, & non extenduntur. 45.71. 185
 Et operantur solum in casibus expressis. 50. 68. pag. 247
 Statuta exclusiva foeminarum an sint favorabilia, vel odiosa, & quomodo interpretentur, vide *Statuta exclusiva*.
 Statutum confirmatum à Papa in forma specifica, non potest tolli per subditos. 60.71. & 72. 373
 Nec potest tolli per aliud statutum, nisi sit suffultum simili confirmatione in forma specifica. n. 70.
 Et non potest tolli per subditos si sit munitum clausula sublata, & decreto irritante. n. 73.
 Contra statutum à Papa confirmatum non potest dari de inobservantia. 62.29. 385
 Statutum contrario usu abrogatum non est attendendum. numer. 27. 384
 Statuti observantia de recenti non suffragatur stante contrario usu à principio. n. 30. 385
 Statuti inobservantia probatur per actus factos contrarios statuto. n. 31. & 32.
 Statutum in actis allegatum debet à Iudice in iudicando attendi. 62.19.
 Statutum prohibens uxori testari sine consensu mariti, & filiorum non prohibet, quod non possit facere hæredem maritum. 45. 206.207. & 208. pag. 193
 Et talis consensus requisitus ratione præjudicii mariti potest ab illo ad proprium commodum præstari, numer. 208, & 209.
 Consensus huiusmodi an requiratur ad integrandam personam mulieris, vel pro interesse mariti. vide *Consensus*.
 Statutum mandans servari Jus commune, intelligitur de Iure Civili Romanorum, non de Statutis Urbis. 40.5. 100
 Contrarium. n. 6.
 Prior opinio admittitur, si præcisè sit nominatum Jus Civile commune. n. 7.
 Et intelligitur de Iure communi si simpliciter sit dictum de Iure Civili, vel de Iure communi, secus si dictum sit prout de Iure. num. 8.

STATUTA EXCLUSIVA FOEMINARUM QUOMODO INTERPRETENTUR.

STATUTA exclusiva foeminarum vigent per totam Italiam. 39.1. 81
 Sunt fundata in unica ratione conservandæ agnationis. numer. 2. & 3.
 Et à tali ratione, licet in illis non expressa, licet arguere. num. 4.
 Censentur condita potiùs favore agnationis, quam masculinitatis. 39.5. & 6. 82
 Et ratio agnationis in talibus statutis viget, licet in aliquo casu defectis masculis, succedant foeminae. n. 7.
 Secus si à principio sint vocatæ foeminae. n. 8.
 Statutum quando vocat etiam foeminas, non dicitur principaliter conditum pro conservatione agnationis. 39.41. 83
 Statuta exclusiva foeminarum sunt contra Ius, odiosa, & irrationabilia. 39.9. 82
 Contraria opinio, quod scilicet non sint odiosa, sed favorabilia est magis communiter recepta. n. 10.
 Vel non sunt odiosa odio irrationabili, si non excludant foeminas ob masculos valde remotos. n. 11.
 Statuta exclusiva reducunt ad Ius commune antiquum. n. 12.
 Sunt favorabilia ex pluribus rationibus ibid. nu. 13. 15. & seq. & annor. 40. n. 40. ad 42. 102
 Sunt primario favorabilia, cum tendant ad conservationem agnationis. 39.14. 82

Non extenduntur ad personas, & casus non expressos. 39.18. & seq.
 Continent speciem exheredationis, & sic strictè interpretantur. nu. 21.
 Excludentia in certis casibus, & personis non extenduntur ad casus, & personas diversas. n. 23. 83
 Contrarium stante majoritate rationis ibid. n. 24. 25. 26. 27. & nu. 29. 44. & n. 45. pag. 84
 Non extenduntur quando excludunt foeminas ob masculos existentes in quarto, vel ulteriori gradu. n. 30. 83
 Nec extenduntur, quando taxative excludunt certas personas, & in certis tantum casibus. n. 31. & 42.
 Nec extenduntur, quando post personas, & hæreditates nominatas restrictivè excludunt foeminas ab hæreditatibus, & personis prædictis ibid. n. 32. & n. 46. & 47. ibid. & seq.
 Nec quando statutum in casibus non expressis voluit recurri ad Ius commune. n. 43. 83
 Et exclusa per statutum sorore proximior, ex majoritate rationis censetur exclusa neptis ex illa, uti remotior. n. 48. 84
 Et exclusi filiiabus, multo magis censentur exclusi nepotes ex illis. n. 49.
 Et procedit etiam ex Stat. Urb. 145. lib. 1. n. 50.
 Et exclusa Matre censetur exclusa Avia. n. 51.
 Itaut exclusa Matre non possint illius filii venire ad successionem Avia, etiam respectu legitimæ. n. 52.
 Nec in statutis exclusivis nepotes masculi ex foeminis veniunt appellatione masculorum. n. 53.
 Et exclusa filia censetur exclusi filii ex illa. n. 54.
 Secus si ex propria persona sint vocati. n. 55.
 Et exclusi foeminas, quando dicantur exclusi descendentes ex illis. n. 56.
 Statutum excludens ab hæreditate ascendentis non procedit in hæreditate transversalis. n. 57.
 Et si excludat ab hæreditate Patris, & Avi, Matris, & Avia, illas non excludit ab hæreditate Patru, vel Avunculi. n. 58.
 Et foeminae non censentur exclusæ, nisi in casibus per statutum expressis, tam in capite inclusivo, quam exclusivo. n. 59.
 Statuto exclusivo non esse locum, sed successioni ex dispositione Iuris communis, in dubio est pronunciandum. 39.60.
 Secus in Statu Ecclesiastico vigore Innocentianæ ibid. nu. 61. & nu. 216. 94
 Statuta exclusiva foeminarum non possunt fieri à locis subditis. 39.62. 84
 Sed lat est pro illorum validitate confirmatio Principis in forma communi. n. 63.
 Vide etiam *Confirmatio Statuti*.

STATUTA EXCLUSIVA QUANDO NEC NE PROCEDANT.

STATUTA exclusiva foeminarum procedunt solum ab intestato. 39.71. 86
 Non inrant, si filia foeminae sint à Patre institutæ hæredes, vel agnitæ etiam in legitima. n. 72.
 Etiam si illis fuerit solum aliquid relictum titulo institutionis. nu. 75.
 Vel si sint institutæ hæredes unà cum masculis. n. 74.
 Et possunt institui hæredes à Patre, non obstante Statut. Urb. 145. lib. 1. foeminarum exclusivo. n. 73.
 Et quando fuere institutæ hæredes, filia dotata succedunt cum filiabus indotatis, conferendo dotes. n. 76.
 Etiam si Pater instituerit hæredes filios, nam veniunt filia. n. 77.
 Statuta exclusiva procedunt, licet testamentum Patris ex capite præteritionis masculi, etiam ignoranter factæ, contratabuletur. nu. 78.
 Et si filia foeminae, nulla facta mentione dotis, fuerint institutæ hæredes unà cum masculis, etiam inter illos facto fideicommissio, statutum exclusivum non intrat. 39.105. 87
 Non procedunt, si filii masculi velint admittere foeminas ad successionem. 39.88.
 Nam possunt masculi admittere foeminas ad dotem, vel successionem eorum arbitrio. 39.242. & 243. 96
 Secus in præjudicium creditorum post aditam hæreditatem. numer. 244.
 Nec possunt variare postquam admiserunt foeminas ad successionem, si masculi non sint minores. n. 245.
 Et censetur renunciatum statuto exclusivo, si foemina pro dote dedit cum consensu masculorum portionem bonorum parisi. nu. 246.
 Nec habent locum, si masculi non existant. 39.87. 89
 Vel si masculi succedere non possint. n. 89.
 Nec quando adeit masculus Religiosus Professus in Religione in capaci succedendi. n. 90.
 Nec quando masculi repudiant hæreditatem. n. 91. & 92. Pro-

Index Materiarum.

Procedunt in hereditate infantis, furiosi, ac alias intestabilis. num. 97. 98. & 99.
 Habent locum etiam in hereditate Clerici. 39. 108. ad 112. ibid. & seq.
 Et hæc opinio servatur in omnibus Italianæ Principatibus (excepta Ditione Temporalis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.) ibid. num. 109. & 110. & n. 118. 88
 Et opinio Rotæ pro non comprehensione Clericorum est minus probabilis. num. 111.
 Et talia statuta exclusiva procedunt, etiam stantibus Monialibus professis. 39. 113.
 Profunt Clericis ad exclusionem foeminarum. nu. 114.
 Statuta laycorum exclusiva foeminarum non comprehendunt Clericos, & eorum hereditates. num. 115. & 116.
 Idem de Monialibus, quæ succedunt juxta Juris communis dispositionem unâ cum masculis. 39. 117.
 Sed in statu Temporalis S. R. Ecclesiæ Clerici, ac Moniales ex Const. Innocentii XI. comprehenduntur sub talibus Statutis. num. 121. 122. & 123.
 Non procedunt statuta exclusiva in hereditate, & bonis Clerici, si hæc proveniant ab Ecclesiâ, & ex fructibus beneficiorum. num. 124.
 Comprehendunt bona emphyteutica Ecclesiastica, si sunt hereditaria. num. 125. & 126. ibid. & seq.
 Secus si sint ex pacto, & providentia, ac pactionata. 39. 126. & 127. 89
 Et ex Const. Innocentii XI. in statu Ecclesiastico comprehendunt bona emphyteutica Ecclesiastica, si non obstat lex investitura. num. 128.
 Idem in Jure patronatu hereditario. num. 129.
 Secus vero quando procedat in gentilitio. num. 130. Non comprehendunt forenses, nec bona sita extra Territorium statuentium. num. 131.
 Sive statuta loquantur in rem, sive in personam. num. 132.
 Requiritur enim utraque subjectio bonorum, & personarum. num. 133.
 Nec statutum unius loci in hoc combinatur cum statuto alterius loci. num. 134.
 Contraria opinio declaratur. num. 135.
 Etiam si in loco statuti exclusivi adsit major pars bonorum, non ob hoc porrigitur ad bona minoris quantitatis existentia in alio loco. num. 136.
 Et licet defunctus, de cujus successione agitur esset subjectus statuto exclusivo, nam habetur ratio vocatorum, ac bonorum. 39. 137. & 138.
 Statutum exclusivum censetur voluisse providere agnationi Civium, non forensium. 39. 139. 140. & 141.
 Et requiritur in Civem nedom qualitas Civica, pro exclusione, sed onerum supportatio in loco statuti. num. 142.
 Et quando statuta exclusiva comprehendant forenses. n. 143.
 Statuta exclusiva, quando ex Const. Innocentii XI. comprehendant forenses, & statuta combinantur, vide *Constitutio Innocentiana*.
 Non profunt filiis masculis adoptatis, vel arrogatis ad exclusionem filiarum foeminarum. 39. 161. 90
 Ligant etiam Hebræos, & eorum favore procedunt. num. 163. & 164.
 Non ligant Dominum loci, ubi illa adsunt. 39. 167. 91
 Ligant tamen ejus filios, & nepotes. num. 167.
 An profint legitimatis. 39. 151. & seq. 90
 Vide etiam *Legitimati*, & etiam *Statutum Urbis* 144 lib. 1.

STATUTVM EXCLUSIVVM FOEMINARVM PROPTER MASCVLOS, VEL PROPTER DOTE.

STATUTVM dicitur excludere propter masculos, & non propter dote, quando foeminas tam dotatas, quam non dotatas excludit à successione, inuncto onere masculis illas dotandi. 39. 218. 94
 Et quando excludit dotatas, & mandat, illas debere esse contentas dote data, & quod nihil aliud petere possint. num. 220. 95
 Statutum Urbis 145. lib. 1. excludit propter masculos, & non propter dote. num. 217. 94
 Pariter statutum Civitatis Asculi. num. 219. 95
 Excludere dicitur propter dote, si supponat dotationem pro exclusione, & tunc foemina non excluduntur, si non sint dotatæ de tempore successionis ibid. num. 221. & numer. 274. 97
 Et tunc non sufficit pro exclusione obligatio dotis, cum requiratur effectiva dotalio de tempore successionis. 39. 222. 95
 Nec tunc Jus dotandi transmittitur in hæredes ad effectum excludendi foeminas. num. 223.
 Si exclusio fit propter masculos, licet foemina non sint dotatæ
Constan. ad Stat. Tom. II.

de tempore successionis, remanent exclusæ. num. 224.
 Et dos per statutum exclusivum danda de tempore dotationis, considerata qualitate mulieris, viri, & patrimonii, non debetur, nisi sequitis nuptiis. num. 225.
 Et ex Stat. Urb. 145. far est, quod masculi sint parati dotare de paragio de tempore nuptiarum. n. 226. & 228. & 229.
 Et pro exclusione far est, quod masculi foeminas alant, quousque nubant. num. 227.
 Et transmittunt, cessante mora, jus dotandi in proprios hæredes, ac etiam hereditatem ab ipsis non aditam. num. 230. & 231.
 Et fratres dicuntur parati dotare eo ipso, quo adjuverunt hereditatem. num. 232.
 Et ex quo reliquere dote forori in testamento. num. 233.
 Et censetur parati dotare, si contrarium non probetur. numer. 234. & 235.
 Foemina inupta ex Statuto Urbis non transmittit dote. numer. 227.
 Statutum mandans, quod foemina dotatæ sint contentæ earum dotibus, excludunt ab hereditate omnium etiam nondotantium. 39. 198. 94
 Sed dos debet, ad effectum exclusionis, esse data de proprio à fratre dotante, non autem ministerialiter ex bonis dotatæ. num. 199.
 Sufficit ad effectum exclusionis, & dotationis de proprio, quod foemina etiam in modica summa sit dotatæ. num. 200.

STATUTVM EXCLUSIVVM, QVANDO OB VNICAM DOTE RECEPTAM EXCLVDAT AB HEREDITATE OMNIVM.

MVLIER dotata ab uno censetur solum exclusæ ab illius hereditate. 39. 169. 92
 Et statutum excludens foeminas dotatas ab hereditate Patris, Matris, vel fratris, intelligitur disjunctivè ab hereditate dotantis. num. 176. 93
 Et in dubio statutum est intelligendum, quod excludat ab hereditate dotantis tantum, si verba non repugnent. num. 171. 92
 Maximè si procedat per dictiones alternativas. num. 172. & 173.
 Sitamen alternativè loquatur cum in parte dotationis, quam exclusionis. num. 174. 93
 Secus si in parte dotationis procedat per dictiones alternativas, sed non in parte exclusionis. num. 175.
 Prout si excludat generaliter dotatam ab hereditate omnium. ibid. num. 176. & num. 194.
 Prout si excludat à successione personarum nominatarum, ac numeratarum. 39. 177.
 Prout excludit ab hereditate omnium, si ex verbis, & mente statuti de hoc appareat ibid. num. 178. & 179. & num. 195. ad 197. & num. 205. ibid. & seq.
 Pariter si statutum indistinctè foeminas excludat, mandans non dotatas dotari. 39. 180. & 181. pag. 93. & numer. 203.
 Et ex Stat. Urb. 145. foemina dotata ab una ex personis numeratis in statuto excluditur ab hereditate aliorum. 39. 181. & 182.
 Et dotata ab uno tali casu non potest prætere aliquid aliud ab aliis, etiam pro legitima. num. 184.
 Sed ex Stat. Urb. 145. non excluditur à successione aliarum personarum in statuto non nominatarum. num. 185.
 Nec ex dicto statuto foemina dotata ab extraneo excluditur ab hereditate Patris. num. 186.
 Nec si sit dotata ab Avunculo. num. 187.
 Nec quando est dotata ab extraneo. num. 188.

STATUTVM QVANDO EXCLVDAT FOEMINAS TEMPORALITER, VEL PERPETVO.

EXCLVDIT temporaliter, si exclusionem faciat cum dictionibus quousque, ac donec existant masculi. 39. 282. & nu. 285. 98
 Et tunc foemina masculis deficientibus veniunt ex statuto ad successionem quasi per substitutionem filiis masculis. 39. 283.
 Et veniunt ad successionem, ac si nunquam fuissent exclusæ. num. 284.
 Exclusio foeminarum facta per statutum est perpetua, cessantibus dictis verbis suspensivis. 39. 286.
 Et sufficit tali casu perpetuæ exclusionis, quod masculi adfuerint de tempore successionis. num. 287.
 Statutum dicitur perpetuè excludere foeminas, si vult, quod illæ ab aliquo dotatæ aliquid non possint prætere. n. 288.
 Et sufficit, quod masculi etiam per momentum extiterint, Hh 4 qui

Index Materiarum.

qui ideo possunt disponere de bonis. 39. 93. ad 95. pag. 87. & nu. 189. & 290. 98
Nec cessantibus verbis suspensivis datur foeminis reintegratio, dum bona efficiuntur proprium patrimonium masculorum. numer. 291.
Et masculi transmittunt in filios proprios ius exclusivum, licet non adiverint hereditatem. num. 292. & 293.
Exclusio non dicitur temporalis ex verbis *si masculi sint superstitibus*, vel quod *superstite masculo foemina non succedant*. numer. 294. 99
Et exclusio dicitur temporalis, si statutum deficientibus masculis expressè reintegret foeminas, earumque filios, & nepotes. num. 295.
Et ius reintegrationis per foeminam acquisitum transmittitur in eius heredes. nu. 296.
Etiam post 30. annos minori competit tale ius reintegrationis. num. 297.
Statutum concedens reintegrationem foeminis ab intestato non procedit, si masculus fecerit testamentum. n. 298.
Statutum Urbis 145. foeminas perpetuò excludit à successione. num. 299.
Statutum Asculi perpetuò excludit foeminas, & illas non reintegrat. n. 300. & 301.
Statutum quando reintegret, nec ne foeminas exclusas à successione. num. 302.
Et reintegratio ad successionem factam per Patrem, quando non suffragetur, quoad hereditates aliorum. n. 303. & 304.

STATUTVM URBIS CXLV. LIB. I. EXCLUSIVVM FOEMINARVM.

STATUTVM Urbis 145. lib. 1. quando non excludit ab hereditate Patris, nec excludit ab hereditate matris. 39. n. 101. & 102. pag. 87. & n. 189. 93
Non extenditur ultra personas in illo nominatas. 39. 100. 87
Et per illud filiae non excluduntur per patres. n. 103. & 104.
Non intrat, quando filiae foeminae fuere dotatae ab aliis in statuto non nominatis. num. 107.
Nec procedit, si Pater, vel Avus instituerit heredes extraneos non agnatos. 39. 80. 86
Etiam si masculus sit relicta legitima, cum debeant esse heredes universales. n. 81.
Statuti 145. libr. 1. causa finalis est conservatio agnationis. num. 82.
Non procedit in hereditate matris, si huius hereditas deveniat in extraneos. 39. 83.
Stat. 145. procedit in districtu Urbis, ubi particularia non adsunt statuta. 39. 168. 91

STATVT. VRBIS CXLVI. LIB. I. EXCLUSIVVM FOEMINARVM.

STATUTVM Urbis 146. lib. 1. excludens sorores propter fratres procedit ab intestato. 90. 2. 100
Procedit in districtu Urbis. 40. 3.
Secus si in locis districtus adsint particularia statuta n. 4.
Statutum 146. est conditum favore agnationis, & extenditur ad casus improprios. n. 9. & 10. 101
Admittit ad successionem fratres consanguineos tantum ad exclusionem foeminarum. nu. 13. & 14.
Et frater consanguineus praefertur sorori utrinque coniunctae. 40. 17.
Suffragatur etiam Monacho ad eius vitam. n. 16.
Et frater consanguineus tantum succedit in omnibus bonis provenientibus tam ex linea paterna, quam materna. n. 19.
Contraria opinio refertur, n. 20.
Et opinio est dubia. n. 21.
Si hereditas matris est adita, tunc frater consanguineus etiam in illa succedit in totum. n. 22.
Ex Stat. Urb. 146. frater consanguineus non succedit in bonis maternis. num. 24.
Statutum Urbis 146. procedit solum in fratre germano, non patruelo. nu. 26. & 27.
Contraria reiciuntur. num. 28.
Et fratres patruales succedunt iuxta Juris communis dispositionem. nu. 29.
Statutum excludens sorores propter fratres, si adsunt fratres utrinque coniuncti, & consanguinei tantum, illi praefertur in successione. n. 30.
Contraria opinio placet aliis uti verior. n. 32.
Haec secunda opinio non arridet Cardinali de Luca. 40. 33. 102
Sunt in hoc attendendae particulares dispositiones statutorum. numer. 34.
Ex Statuto Urbis admittuntur etiam fratres consanguinei tantum ibid. n. 35. & n. 66. 103

Stat. Urbis 146. corrigit ius commune dum defert successionem fratri, exclusa Matre, praeterquam à legitima. 40. 38. 102
Si à statuto mater non excludatur expressè, succedit aequaliter filio unà cum huius fratribus. num. 39.
Statutum Urbis 146. non patitur extensionem, nec excludit Patrem à successione filii unà cum aliis fratribus. numer. 40. 41. & 42.
Per tali casu succedit etiam in bonis maternis filio obventis. 40. 71. 103
Secus ex Stat. Urb. 146. n. 72.
Statutum 186. excludit tam sorores, quam amitas ob fratres masculos. 40. 43. & 44. 102
Statutum 146. non prodest fratri uterino. n. 45. 46. & 50.
Hoc statutum non procedit in hereditate sororis, in qua aequaliter succedunt sorores cum fratribus masculis. num. 51. ad 54.
Requirat congruam dotationem sororis, vel amitae, ad effectum, ut intret illarum exclusio. 40. 56. ad 59.
Sufficit dotatio facta à quocumque, n. 60.
Et de differentiae ratione inter hoc statutum 146. & antecedens 145. lib. 1. n. 61. & 62. ibid. & seqq.
Et foeminae ad effectum exclusionis ex hoc statuto fat est, quod habeant aliquid certum in substantia, cum quo se dotare possint, licet illiquidum. n. 65. 103
Et sufficit dotatio virtualis, hoc est, quod soror habeat aliquod Jus, cum quo se dotare possit. n. 67.
Non sufficit pro exclusionem ex Stat. Urb. 146. dos data à fundatore Monasterii pro recipiendis puellis. nu. 68.
Et dos debet esse libera ab omnibus oneribus, & periculis evictionis. num. 69.

STATVTA VRBIS PARTICVLARIA.

STATUTVM 131. lib. 1. de lucro dotis, & alia similia sunt correctoria Juris communis, & strictè intelligenda. 33. 2. pagin. 2. & num. 250. 16
Sed esse favorabilia. 33. 3. 6. 7. & 9.
Sed in quantum nocent filiis sunt strictè interpretanda. ibid. n. 13. & 14. pag. 3. & n. 269. 17
Sunt favorabilia respectu mariti, non filiorum. 33. 5. 2
Statuta super lucro dotis, vigent per totam Italiam. n. 8. 3
Statutum Urbis super lucro dotis est favorabile. 33. 10. & 11. 4
Est decisorium. nu. 23.
Procedit in districtu, si in illo non adsint particularia statuta, vel consuetudo contraria. n. 24.
Et talis consuetudo solvendi lucrum inducitur per 40. annos, & etiam minori tempore. n. 25.
Stat. Urbis 131. & alia similia procedunt tam in dote data, quam in dote promissa. 33. 29. 30. & 31. 4
Etiam si statutum loquatur per verbum *remaneat*. n. 34.
Ex dote tamen promissa debetur cum dilatione secundum pagas maturatas. num. 35.
Statutum Urbis de lucro dotis non procedit, si adsint filii tam primi, quam secundi matrimonii. 33. 145. & 146. 10
Sed dos tunc dividitur aequaliter inter filios primi, & secundi matrimonii. nu. 147.
Si vero adsint solum filii primi matrimonii, tunc maritus consequitur lucrum in proprietate, dummodo filii primi matrimonii non fraudentur legitima. num. 148. & 149.
Et dicta legitima detrahatur prius, licet mater reliquerit aliquid filiis primi matrimonii. nu. 149.
Si dos in secundo matrimonio fuerit excessivè aucta in fraudem filiorum primi matrimonii, non potest ex dote excessiva praetendi lucrum. num. 150.
Secus si statutum deroget *l. hac adiectali*. n. 151.
Statutum Urbis 131. non derogat *l. hac adiectali*. num. 152.
Vide etiam *l. hac adiectali*.
Alia super lucro dotis, vide *Lucrum Dotis*.

STATUTVM VRBIS CXXXVII. LIB. I.

SVPER fructibus dotis debitis, vel non debitis tam constante, quam soluto matrimonio disponens, vide *Fructus Dotis*.
STATUTVM VRBIS CXLI. LIB. I.
EMANAVIT favore agnationis. 35. 1. 34
Et sub illo non veniunt filiae foeminae, aut filii ex illis nati instituti heredes à Patre, vel Avo num. 2.
Ex Stat. 141. filiae foeminae debent esse contentae dote data, vel relicta, & non possunt opponere se fuisse praeteritas, n. 3. & 4.
Nec possunt petere supplementum congruae dotis, vel legitimae. 35. 13. & 14. 35
Praesumitur, quod Avus, vel Pater congruam dotem assignaverint, vel reliquerint. num. 23.
Praecipue, quando honestè fuere collocatae in matrimonium. nu. 25. & 26.

Hoc

Index Materiarum.

Hoc statutum 141. non procedit, si non agnati, sed foeminae, vel pia causa fuerint instituta heredes. 35. 38. ad 41. 36
 Etiam si masculi sint instituti in legitima, sed non heredes universales. num. 42. ad 43.
 Ut statutum 141. procedat, debent nedum adesse agnati masculi, sed debent simul esse heredes. num. 44.
 Et foeminae admittuntur, si masculi existant, sed non possint succedere. num. 45.
 Et possunt petere supplementum legitimae, quoties sint instituti heredes extranei, vel filiae foeminae. num. 46.
 Prout si fuerit institutus heres frater uterinus filiarum foeminarum. num. 47.
 Si tamen foeminis fuerint substituti agnati masculi, statutum 141. contra illos procedit. num. 48. & 49. 37
 Et procedit statutum 141. si filiabus sit relictum aliquid titulo institutionis, etiam non expresso illo legitimae. num. 51.
 Quod declaratur. num. 51.
 Ex institutione filiae in legitima censetur recessum à statuto 141. numer. 52.
 Filiae si sint institutae heredes cum masculis, dicuntur reintegratae ad successionem. num. 53.
 Statutum 141. non procedit in testamento Matris. num. 54.
 Nec habet locum in Pronepotibus. numer. 56.

STATVT. VRBIS CXLII. LIB. I.

VOCANS filios in conditione positos non comprehendit forenses, & bona extra districtum Urbis. 36. 9. 43
 Secus si forenses diu in Vrbe habitauerint, & in illo testamentum condiderint. num. 10. 11. & 12.
 Comprehendit etiam Clericos. num. 13.
 Comprehendit testamenta facta ante statutum. num. 14.
 Procedit in Districtu Urbis. num. 15.
 Non procedit in filiis vocatis per *l. cum Avus*, & *l. cum Acquisiti*. *C. de fideicom.* 36. & 67. 45
 Contraria opinio tanquam verior firmatur. num. 68.
 Procedit etiam, quando heredi gravato facta fuit prohibitio alienationis usque ad certum tempus. num. 71. 46
 Filii in conditione positi ex Stat. Urb. 141. satis dicuntur nominati per verba *supradicti*, *supranominati*. numer. 72.
 Et ex hoc stat. 141. filii in conditione positi stante pupillari substitutione succedunt etiam in bonis filii. num. 69. & 70. 45
 Alia vide *Filii in conditione positi ex Statuto Urbis*.

STATVTVM VRBIS CXLIII. LIB. I. CIRCA SUCCESSIONEM SPVRIORVM.

EST correctorium Iuris communis. 37. 2. 61
 Et si deficeret confirmatio in forma specifica esset invalidum. numer. 3.
 Non comprehendit forenses in Vrbe degentem ex causa mercaturae. num. 5. 62
 Nec comprehendit Incolas solum Urbis. num. 6.
 Contraria opinio refertur, sed non approbatur. num. 7.
 Alia vide *Spurius*, & etiam *Successio*.

STATVT. VRBIS CXLIV. LIB. I.

EST correctorium Iuris communis, & restringendum. 38. 1. 67
 Comprehendit solum Cives Romanos, & non Forenses, ac Incolas Romae habitantes. 38. 2.
 Non procedit in contractibus. num. 6. & 7. 68
 Nec procedit, quando sunt instituti heredes Nepotes ex filio legitimo. num. 8. & seq.
 Et quando Nepotes dicantur facti heredes contemplatione eorum Patris. num. 11.
 Nec comprehendit Pronepotes. num. 14.
 Statut. 144. permittit Patri relinquere dimidiam hereditatis filio legitimo, sed non cogitur aliam dimidiam relinquere fratri. num. 12.
 Et potest super tali dimidia ordinare fideicommissum. num. 13.
 Non procedit stat. 144. quando dispositio facta à testatore fuit acceptata. num. 15.
 Legitimus non est amovendus à possessione, donec disputatur, an intret statutum 144. lib. 1. num. 16.
 Stat. 144. loquitur de legitimatione facta per rescriptum, non de illa per subsequens matrimonium. nu. 17.
 Alia vide *Legitimatio*, & *Legitimus*.

STATVTVM VRBIS CXLV. LIB. I. EXCLVSIVM FOEMINARVM.

Excludens foeminas, non procedit, si Pater, vel Avus instituerit heredes extraneos, & non agnatos. 39. 80. 86

Procedit Stat. 145. lib. 1. in districtu Urbis, ubi particularia non vigent statuta. 39. 168. 91
 Alia vide *Statutum Urbis exclusivum foeminarum*.

STATVT. VRBIS CXLVI. LIB. I.

EXCLVDENS foeminas ab hereditate Fratris, vel Patris quando procedat vide Stat. 146. *excludens foeminas*.

STATVT. VRBIS CXLVII. LIB. I. CONTINUANS POSSESSIONEM IN HÆREDES.

STATVTA continuantia possessionem in heredes vigent in pluribus Locis Italiae. 41. 1. 105
 Statutum Urb. 147. continuans possessionem in heredes suos est correctorium Iuris communis. numer. 4.
 Strictè intelligitur, & facit quod operetur quid minimum. ibid. num. 5. & num. 10
 Continuat possessionem in heredes suos tantum. 41. 6.
 Non habet locum in filiis, quoad hereditatem matris. numer. 7.
 Nec in filiis emancipatis. num. 8. & 9.
 Nec in filiis spuriis. 41. 11.
 Etiam si sint legitimi post obitum Patris. num. 12. & 13.
 Secus si filii vivente Patre fuissent in statu legitimitatis. numer. 14.
 Statuto Urbis continuativo possessionis uti volens, debet probare se esse filium suum, ac heredem Patris. num. 12.
 Et simul possessionem Patris de tempore obitus. numer. 16. & 17.
 Statutum hoc procedit etiam in Iuribus incorporalibus, & creditis, 41. 45. & 46. 107
 Non procedit in quasi possessione juris praesentandi. nu. 49. & 50.
 Operatur favore filii Infantis heredis sui. num. 51.
 Et etiam favore furiosi, & mentecapti. nu. 53. 107
 Et favore ventris praegnantis relictæ à Patre defuncto. num. 54. & 55.
 Etiam favore filii sui heredis particularis, & instituti in sola legitima. num. 56.
 Maxime si illi nulla facta sit resistentia ad heredem universali. numer. 59.
 Operatur etiam quoad nudam detentionem, quam habebat defunctus. num. 60.
 Contraria opinio refertur. 41. 61.
 Opiniones distinctionis foedere conciliantur. num. 62. 63. & 64.
 Procedit etiam in possessione litigiosa, quam habebat defunctus. num. 65.
 Et etiam in bonis detentis per tertium in Salvatio, numer. 66. & 67.
 Et prodest Clerico uti privilegium, num. 68.
 Et etiam procedit contra clericum. num. 69.
 Habet locum in Districtu Urbis, si non ostendatur, adesse contrarium statutum, num. 70.
 Procedit etiam in filia exclusa per statutum, sed per Patrem reintegrata ad successionem. num. 71. & 72.
 Non suffragatur forensibus quoad bona existentia in Vrbe, vel ejus Districtu. num. 73. & 74.
 Prodest forensi Civi Romano ex privilegio. num. 75.
 Si tamen in Vrbe inhabiter, & onera Civium sustineat, numer. 76.
 Non procedit statutum continuativum, si resistat contraria voluntas testatoris. nu. 77.
 Nec in Iuribus personalibus, personae tantum defuncti coherentibus. nu. 78.
 Et exceptio Iuris personalis terminari potest opponi, etiam in possessorio. 41. 79. 109
 Non habet locum in possessione bonorum fideicommissi in alium recasura. num. 80.
 Si tamen clarum est, ius defuncti esse extinctum, secus si dubium. num. 81.
 Idem si fideicommissum sit turbidum, & ex eo sint faciendae detractiones. num. 82.
 Nec intrat in bonis, in quibus defunctus habebat solum usufructum in ejus vita, n. 83. & 84.
 Si tamen clarum est, quod competeat solus usufructus ad vitam numer. 85.
 Sed si heres non ageret contra heredem usufructuarii, sed contra tertium, potest uti statuto. num. 86.
 Nec statutum procedit in bonis emphyteuticis in alium recasuris. num. 87. & 88.
 Nec in bonis feudalibus. num. 89.
 Secus si dubium sit, an feudum, vel emphyteusis sit terminata per mortem defuncti. num. 90.

Index Materiarum.

Vel si sit dubium, an bona sint feudalia, vel emphyteutica, Statutum habet locum. numer. 91.
Idem si dubitatur, an devolutio intret. num. 92.
Idem si controversia sit cum tertio, non cum domino directo. 41. 93.
Non habet locum in bonis emphyteuticis Ecclesiarum. numer. 94. 95. 96. & 97.
Nec procedit, quando defunctus possidebat iure familiaritatis, & non proprio. numer. 98.
Nec quando testamentum est nullum ex vitio visibili, secus si invisibili. numer. 99.
Contraria opinio refertur. numer. 100.
Non suffragatur heredi conditionali. num. 101.
Nec heredi, qui super bonis hereditariis transegit. n. 103. 110
Nec heredi venienti ex alio titulo, quam hereditario, & impugnant testamentum Patris. num. 102.
Nec intrat, quando Superior legitime ad se advocavit possessionem. numer. 104.
Sed talis advocatio fieri non debet sine magna causa. numer. 105.
Intrat etiam contra mulierem possidentem iure familiaritatis bona mariti pro dote. num. 106. & 107.
Contraria opinio refertur quoad Domum, in qua mulier inhabitat cum marito, num. 107. in fine.
Tamen potest stare simul possessio iure familiaritatis uxoris, & illa iure proprio heredis. numer. 108.
Nec mulier potest prevenire, in præjudicium possessionis statutarie, in declaratione mutationis causæ possidendi. numer. 109.
Secus si habeat clausulam constituti, & præcarii pro dotis restitutione, vel pactum ingrediendi possessionem propria auctoritate. 41. 110.
Nec legatarius potest scapere possessionem rei legatæ, non citato hærede possessore vigore possessionis statutarie. numer. 111.
Non suffragatur hoc statutum filio, qui contra alium petit immisionem. numer. 112.
Secus si immisionem petit ad cautelam. num. 113.
Alia, vide *Possessio continuata ex statuto*.

STATVT. VRBIS 151. LIB. I.

STATVTVM VRB. 151. lib. I. super solemnitatibus in contractibus minorum, vel mulierum est favorable, & latè interpretandum. 44. 1. & 2. pag. 128
In quibus contractibus habeat locum, nec ne, vide *Solemnitates statutarie*.

STATVT. VRBIS 152. LIB. I.

IRRITANS contractus filiorum familias, procedit etiam in locis Districtus, ubi non vigent particularia statuta in contrarium. 45. 18. 183
Statutum 152. procedit in filiofamilias forense in Vrbe contrahente. numer. 19.
Contraria opinio firmatur. num. 20 ad 23.
Non procedit in Cive Romano extra Urbem contrahente in loco, ubi tale non viget statutum. num. 24.
Secus si cum fraude ad eludendum statutum, quis fuerit ad contrahendum alibi. num. 25.
Procedit statutum 152. etiam in filiis arrogatis. n. 26. & 27.
Et in filiis legitimatis. num. 28.
Etiam in Nepotibus ex filio. num. 29. & 30.
Etiam in filiis familias Clericis ex Statuto Urbis. numer. 33.
Idem etiam procedit in aliis statutis laicalibus. 45. 34.
Contrarium est verius. num. 35.
Procedit etiam in filiofamilias Doctore. num. 36.
Etiam in filia familias. num. 37. & 38.
Contraria opinio impugnatur. num. 39. & 40.
Procedit etiam in filiofamilias capto ab hostibus. n. 42. & 43.
Et tali casu consensum Patris supplebit decretum Iudicis. numer. 134
Procedit etiam in filiis Hæbreorum. n. 45.
Procedit in refutatione, quietatione, & liberatione, quam facit filius familias. 45. 50. & 51.
Procedit, etiam ad hoc ut filiusfamilias possit legitime comparere in iudicio. num. 52.
Secus ex hoc statuto 152. Vrbis n. 53.
Non habet locum inter plures filios familias inter se contrahentes. 44. 46.
Non habet locum in obligatione ex causa dotis. 45. 54.
Contraria opinio refertur. num. 55. 57. & 59.
Et prior opinio quando procedat declaratur. n. 56.
Nec hoc statutum procedit in donatione causa mortis. n. 60.

Procedit in donatione inter vivos bonorum, in quibus Pater non habet usufructum. n. 64. 185
Contrarium firmatur. 45. 65. 66. & 67.
Sed illud habet locum in donatione bonorum facta à filio, in quibus Pater habet usufructum. nu. 66.
Non habet locum in obligatione, quam facit filius per aditionem hereditatis. n. 67. 70. & 71.
Et quando secus. nu. 72.
Procedit etiam in contractibus à filiis familias gestis cum Matre. num. 73.
Etiam in contractibus gestis grassante peste, si non aderat urgens necessitas illos faciendi. nu. 74.
Habet locum hoc statutum, etiam si filius familias verè reciperet pecunias ex contractu. num. 75.
Non habet locum, si filius familias habeat salvam rem receptam ex contractu gesto sine consensu Patris, num. 76. 77. & 78.
Non procedit in milite. 45. 120. 189
Iuxta tamen quantitatem peculii castrensis. num. 121.
Non habet locum in filio habitante seorsim à Patre, & qui publice pro Patrefamilias habetur. 45. 123. 124. 126.
Sed probanda est qualitas separatæ habitationis, & simul, quod publice habeatur pro Patre familias. n. 125.
Et concurrentibus dictis duabus qualitatibus, contractus est validus, licet filius familias renunciasset beneficio l. 1. & 2. ff. C. quod cum eo. num. 126. & 127.
Probatio dictarum duarum qualitarum, si sit dubia, pronunciantum est pro nullitate contractus. n. 128. & 129.
Nec tales qualitates, aliunde non iustificatæ, probatæ remanent per assertionem filii familias. num. 130.
Secus si aliunde sit adminiculata, & emissæ cum Forense. nu. 131. & 132.
Iusta crudelitas, quod quis sit Paterfamilias, non sustinet contractum. num. 136.
Non obstante contraria opinione relata. n. 134. & 135.
Et dicitur filius habitare seorsim à Patre, licet habitet in eadem Domo, si habeat à Patre separata alimenta. n. 137.
Et statutum non procedit, si Pater filio dederit liberam peculii administrationem. n. 138.
Ex quibus excludatur, quod quis sit Pater familias. 45. 139.
Et ex quibus concludatur, quod talis sit. n. 140.
Ex actibus gestis tanquam à Patre familias, ut quis dicatur talis, illi debent esse multi, & concludentes. n. 141. 190
Et ex quibus actibus quis habeatur pro Patrefamilias, vel Filiofamilias. n. 142.
Stat. Urbis 152. excipit casus, in quibus non habet locum Macedonianum. n. 143.
Et exceptiones, quæ admittuntur contra Macedonianum, procedunt etiam contra Stat. Urb. 152. n. 144.
Non procedit Stat. 152. quando filius accepit pecunias pro se alendo, vel illæ versæ sunt in utilitatem Patris, vel Avi. numer. 145.
Nec procedit in mutuo facto militi. n. 146.
Nec in contractu locationis. n. 147.
Nec in filiis familias mercaturam exercentibus, licet se obligent extra causam mercaturæ. n. 153. ad 157.
De solemnitatibus Stat. Vrb. 152. & similitum statutorum qui Docto res tractant. 45. 176. 191
Alia, vide *Filius familias*, & etiam *Consensus*.

STATUT. URBIS 154. LIB. I.

STATVTVM URBIS 154. super læsione in tertia parte non comprehendit Ecclesias, & Ecclesiasticas personas. 46. 40. 197
Et in illis est attendenda læsio ultra dimidiam. n. 41.
Alia, vide *Læsio*.

STATVT. URBIS 157. LIB. I.

MANDANS liberari fideiussorem à fideiussione procedit arbitrio fideiussoris, ut possit petere vel liberationem, vel dationem alterius fideiussoris. 47. 32. & 42. 215. & seqq.
Contraria declarantur. 45. 46. & 47.
Alia, vide *Fideiussor*.

STATVT. URBIS 158. LIB. I.

PRÆSCRIPTIO ex Statuto Urbis 158. ex lapsu sexdecim annorum inducta, quando nec ne procedat, vel interrumpatur, vide *Præscriptio*.

Index Materialium .

STATUT. URBIS 159. LIB. I.

PRÆSCRIPTIONEM decennalem inducit in pensionibus rei locatz, canonibus, & censibus. 49. 1. 239
Statutum hoc non procedit si præscriptio fuerit interrupta per interpellationem etiam extrajudicalem. numer. 2. & seq. & numer. 7.
Statutum 159. est odiosum. nu. 6.
 Non comprehendit contractus juratos. num. 8. 9. & 10.
 Nec comprehendit tributa, vel census debitos Cameræ, Urbis, ac Principis. num. 11. & 12.
 Nec Ecclesias, ac Ecclesiasticos. num. 14. 240
Statutum 159. Urbis lib. 1. inducit præsumptionem solutionis in præteritum ex solutione triennali. 49. 15.
 Alia, vide *Solutio*.

STATUT. URBIS 180. LIB. I.

STATVTVM 180. de duabus conformibus, & alia similia sunt contra jus, & striktè intelligenda annot. 52. 281. pag. 277. & annot. 55. n. 34. & 35. 305
 Procedunt solum si clarè constet de conformitate. 55. 35.
 Procedunt talia statuta de duabus conformibus cum regulis rei iudicatz provenientes ex tribus sententiis de Jure. 55. 3. 303
 Et exceptio nullitatis, vel iniustitiæ dubiæ non retardat executionem trium, vel duarum conformium. num. 8.
 Secus si nullitas sit ex defectu jurisdictionis. 55. 9.
 Vel ex defectu non legitimæ citationis minoris. num. 10.
 Vel ex quo prolata sit sententia, non visis actis, vel testibus. numer. 11.
Statutum de duabus sententiis intelligitur de validis & iustis. numer. 15. & 16. 304
 Et intelligitur si una confirmet aliam, & tendant sententiæ ad eundem finem. num. 20.
 Sat est conformitas in substantia, licet in cortice verborum discordent. num. 21.
 Nec dissimilitas in accidentalibus tollit conformitatem. nu. 22.
 Et dicuntur conformes, quando omnium idem est finis, & effectus. num. 23.
 Et quando concurrunt identitas rei, personarum, & causæ, verè, & non interpretativè. 45. 24.
Statutum de duabus conformibus procedit, etiam si sententiæ non sint successivæ, sed interpolatæ. num. 29.
 Procedit in parte conformi, etiam si in alia parte sint diffformes. num. 36. 305
 Secus si prolatae sint sententiæ per caput individuum, vel super materia connexa, & inseparabili. num. 37.
Statutum Urbis 180. procedit solum in sententiis definitivis, non in interlocutoriis. 55. 40.
 Contraria opinio, est verior. num. 41.
 Habet locum in Causis Criminalibus. num. 42. & 43.
 Contraria opinio refertur. num. 43.
 Sed si adsit nullitas, vel iniustitia in causa Criminali, debent Principes inclinare pro nova appellatione. num. 44.
 Procedit Stat. 180. solum inter Cives, Incolas, & Districtuales. num. 45.
 Etiam in Civibus ex privilegio. num. 46.
 Etiam in Baronibus possidentibus Caltra in districtu Urbis. numer. 48.
 Procedit in Cive, vel Incola, nec est opus, quod quis sit Civis, & Incola simul. num. 49.
 Incolatus ad hunc effectum debet plenè probari. num. 50.
 Incolatus ex quibus dicatur probatus vide *Civis*, & etiam *Incola*.
Statutum 180. probato Incolatu, procedit, non relevante declaratione contraria. 55. 61.
Stat. 180. non comprehendit forenses in Curia Romana litigantes. num. 63. 306
 Nec Romæ degentes ex sola causa mercaturæ. num. 64.
 Nec si unus ex colligantibus sit forensis. n. 65. 66. & 67.
Statutum 180. Urbis lib. 1. servatur in omnibus Curis Urbis. numer. 68.
 Et in omnibus locis Districtus Urbis sublata salis focatici distinctione. num. 70.
 Procedit in Civitate Tyburtina. num. 71. & 72.
 Comprehendit Ecclesiasticos. num. 73. ad 78.
 Et etiam Capitula, Monasteria, Collegia, Loca Pia, & Universitates Urbis, & Districtus. 55. 79. 81. & 82.
 Et quando secus. num. 85. 86. & 87.
 Comprehendit etiam causas spirituales. num. 83.
 Etiam Hebræos. num. 88.
Statuto 180. attempto duæ sententiæ possunt statim exequi. numer. 89.
 Etiam non obstante restitutione in integrum, si prius sit pe-

tita executio rei iudicatz. numer. 90. 307
 Et executio cœpta potest fieri etiam post 30. annos. nu. 91.

STATVT. VRBIS 191. LIB. I.

STATVTVM VRBIS 191. volens, non posse dici de nullitate post annum, est correctorium Juris Communis. 57. 22. 313
 Est decisorium, & servatur in omnibus Tribunalibus Urbis. numer. 23.
 Non comprehendit Ecclesias, & Ecclesiasticos. numer. 24. & 25.
 Procedit tam in sententiis definitivis, quam in interlocutoriis. numer. 30.
 Et etiam si agatur de aliqua nullitate inducitur per Statuta Urbis. num. 31.
 Contraria opinio refertur. num. 32.
 Prior probatur. num. 33. 34. & 35.
 Procedit, si ve nullitas deducatur per viam actionis, vel exceptionis. num. 36.
 Sed posse opponi per viam exceptionis post annum. num. 37.
 Contraria opinio refertur. num. 38. & 39. 314
 Prior opinio probatur. numer. 40.
 Non potest post annum opponi per viam replicationis. 57. 41.
 Comprehendit etiam nullitatem ex defectu citationis. numer. 42.
 Et illam ex defectu jurisdictionis. num. 43.
 Contraria opinio refertur. num. 44. & 45.
 Prior opinio probatur. num. 46.
 Comprehendit etiam nullitatem notoriam. num. 47.
 Contraria opinio refertur. num. 48. 49. & 50.
 Prior opinio est verior. numer. 51.
Statutum hoc 191. non procedit, quando cum nullitate est admixtum spoliū. num. 52. & 53.
 Nec sanatio nullitatum concessa à Papa cum clausula arbitrio, comprehendit nullitatem, quæ habet admixtum spoliū. numer. 54.
 Nec quando cum nullitate concurrat iniustitia. num. 56.
 Sed si nullitas sit turbida, tunc intrat sanatio. num. 55.
Statutum hoc 191. procedit etiam in nullitate subhationis. numer. 57.
 Contraria opinio declaratur. num. 57. & 58.
 Non procedit in sententia prolata per sordes, dolum vel fraudem, vel cum falsis Instrumentis. 57. 59. & 60.
Stat. hoc 191. procedit, licet nullitas principaliter in iudicio deducatur, & non in ipsa appellatione. num. 62.
 Non procedit contra pupillos. num. 63. 315
 Ex hoc Statuto, si quis proposita una nullitate, in ea succumbat, non potest proponere aliam. num. 64. ad 67. & num. 70.
 Et nullitate proposita ex hoc Statuto, quando executio irretractabilis retardetur. 57. 71. & seq.

STATVT. VRB. 196. LIB. I.

STATVTVM Urbis 196. de reficiendis expensis est conforme dispositioni Juris. 59. 2. 326
 Est magis utile litigantibus, quam simplex Iuris dispositio. numer. 3.
 Ex hoc Statuto expensæ possunt peti Iudicio separato. numer. 5.
Statutum 196 circa expensarum refectionem dirigit verba in victum, non in Iudicem. num. 8.
 Est ordinatorium pro Curia Capitolii. 59. 37. & 38. 328
 Et expensæ debite ex Statuto Urbis non veniunt sub clausula *Parito iudicato*, quoties in sententia de illis non sit facta mentio. num. 39.
 Alia, vide *Expensa*.

STATVTA DIVERSORVM LOCORVM.

STATVTVM ASCVLI excludit dotatam ab uno ab hæreditate omnium. 39. 173. 92
 Excludit foeminas propter masculos non propter dotem. 39. 219. 95
 Excludit perpetuò foeminas, & illas non reintegrat, deficientibus masculis. 39. 300. & 301. 99
 Ex Statuto Asculi fratres consanguinei tantum succedunt ad exclusionem foeminarum. 40. 36. 102
Statutum Asculi disponit quod uxor non possit testari sine requisitione mariti, ac filiorum. 45. 193. 192
 Et talis requisitio, & præsentia est deforma. num. 194.
 Fructus dotales in qua quantitate debeantur in dicta Civitate, vide *Fructus dotales*.
STATVTVM BONONIÆ disponit quod filia, vel Neptis non possit

Index Materiarum.

possit conqueri de dote data, vel relicta à Patre, vel Avo . 35. 9. 34
Statutum Bononiæ in quovis possessorio permittit semel appella-
 re . 52. 451. & 452. 280
 Et hoc non obstantibus contrariis Constitutionibus Cardinalium
 Legatorum . num. 453. & 454.
Statutum non procedit in iudicio summarissimo manu-
 tionis . num. 455. 269
 Vide etiam *Appellatio* .
STATUTVM CAMERINI mulierem ab uno dotatam excludit
 ab hereditate omnium . 39. 196. 93
STATUTVM FABRIANI mandat, quod filia, vel Neptis sit
 contenta dote data, vel relicta à Patre, vel Avo, etiam si non
 ascendat ad legitimam . 35. 10. 35
STATUTVM MUTINÆ disponit, quod filia debeat esse con-
 tenta dote sibi data, vel relicta à Patre . num. 12.
STATUTVM VICENTINÆ mandat, quod filia vel Neptis non
 possit conqueri de dote sibi data, vel relicta à Patre, vel Avo,
 etiam si non ascendat ad legitimam . num. 13.
STATUTA particularia diversorum locorum circa taxationem
 quantitatis fructuum dotalium, vide *Fructus dotalis* .

STYLUS .

STYLUS loci notorius Tribunalis probatur per extrajudicalem
 probationem capiendam ab Advocatis, Procuratoribus, &
 Notariis actuariis . 44. 317. 149

SUBSTITUTIO .

SUBSTITUTIO reciproca ex quibus, & quando inducta . 36.
 291. & seq. 58
 Vide etiam *Filii in conditione positi* .
 Vocatio resultans ex reciproca procedit solum inter vocatos
 ejusdem lineæ, & non extenditur de linea ad lineam .
 36. 295. 59

SVCCESSIO .

SVCCESSIO Spuriarum, vide *Spurii* .
 In successione frater utrinque conjunctus præfertur fratri ex uno
 latere tantum . 40. 11. 101
 Et soror utrinque conjuncta excludit fratrem consanguineum
 tantum . num. 12.
 Soror Monialis, & Monasterium ex ejus persona succedit de Ju-
 re cum aliis Fratribus, & Sororibus . num. 15.
 Fratri ab intestato defuncto succedunt nedum fratres, sed Pater,
 & Mater . 40. 37. 102
 Successio plurium Nepotum ex Fratribus sit in capita, & non in
 stirpes . 40. 73. 102
 Etiam ex Statuto Urbis . 146. lib. 1. n. 74.

SVMMA .

SVMMA modica quæ sit remittitur arbitrio Judicis . 44. 555. 163
SVMMA modica ab aliis dicitur illa scutorum duorum, & ab aliis
 etiam illa scutorum quinque . n. 554.
 Et ab aliis etiam illa scutorum quinquaginta . num. 554.

T

TACITVM .

TACITVM plus operari non potest, quam expressum . annor.
 39. 212. pag. 94. & annot. 51. n. 77. 261

TEMPVS .

TEMPVS si est statutum Judici ad aliquid faciendam, eo elapso
 cessat ejus Jurisdictio . 56. 71. & 73. 310
 Tempus ad appellandum an currat à die sententiæ, vel scientiæ, vi-
 de *Appellatio*, & etiam *Terminus* .

TERMINVS .

TERMINI dies quando computetur in termino vide *Dies* .
 Terminus decem dierum ad appellandum an currat à die senten-
 tiæ, vel scientiæ 53. 11. & seq. 296
 Vide etiam *Appellatio* .
 Terminus Juris ad redeundum pro Apostolis assignato, vel
 debet pro illis rediri, vel obtineri Commissio causæ appella-
 tionis . 54. 26. 300
 Sic ausa sit commissio intra 30. dies, non est amplius opus redire

pro Apostolis . num. 27.
 Nec debet exprimi in commissione, quod pro Apostolis redire
 non teneatur . num. 29. 301
 Si tamen Apostoli fuerit petiti tempore appellationis, aliàs se-
 cus . num. 30.
 Alia vide *Apostoli appellationis* .
 Terminus Proservato in Rora, de tempore vacationum genera-
 lium de mense Julii, durat per mensem . 54. 52.
 Appellatio tali casu debet interponi intra decem dies ab illo ter-
 mini Proservato . num. 53.
 Et commissio tali casu, etiam obtenta ante sententiam, retrotra-
 hitur, & est permissa . num. 54.
 Contraria opinio rejicitur . num. 55. 302
 Et alii decem dies post illos decem termini Proservato dantur
 ad committendam causam, si fuerint dati reverentiales in
 forma . num. 56.
 Termini substantiales non servari causant nullitatem attenden-
 dam, licet non sit una de tribus præservata per Constitutiones
 Apostolicas . 57. 79. 317
 Termini substantiales, licet reiterati, non suffragantur, si prius
 nullo modo fuerint servati . num. 80.

TERTIVS .

TERTIVS non tenetur executivè, & quando secus, vide
Executivè .
 Quando nec ne possit dicere de nullitate, vide *Nullitas* .
 Tertius quoad allegationem Cautelæ Angeli, vide *Cautela*
Angeli .

TESTAMENTVM .

TESTAMENTVM fratris, in quo, fratre præterito, fuit insti-
 tuta turpis persona, est nullum . 37. 46. 64
 Et turpis persona dicitur spurius . num. 46.
 Et quando secus, vide *Spurius* .
 In Urbe, deficientibus filiis, Nepotibus, ac Pronepotibus
 legitimis, non intrat querela, si sit relicta Spuriis medie-
 tas . 37. 53.
 Testamentum uxor si faciat favore mariti, quando Statutum
 mandat, quod uxor non possit testari sine consensu mariti,
 sustinetur cum consensu mariti, si requiritur consensus ratio-
 ne præjudicii . 45. 306. & seq. 193
 Et quando consensus requiratur tali casu ratione præjudicii,
 vel ad integrandam personam uxoris, vide *Præsentia*, &
 etiam *Consensus* .

TESTIS .

TESTES, qui contradicunt, & inter se sunt contrarii, ac plu-
 res patiuntur exceptiones non probant . 44. 337. 150-
 Testes qui profitentur recordari de verbis præfatis post octo annos
 reddunt suspecti . num. 338.
 Testes inverisimilia deponentes non probant . num. 339.
 Testes Amici, & confidentes sunt suspecti . numer. 341.
 151
 Testes patientes plures contradictiones præcipuè circa tempus,
 sunt suspecti . num. 342.
 Testes in probatione valoris quomodo deponere debeant, vide
Valor .

TYPOGRAPHVS .

TYPGRAPHVS solet concedi privilegium, ut opera ab ipsis
 impressa ab aliis non imprimantur, nec vendantur . 62. 77. &
 seq. pag. 388. & num. 111. 391
 Vide etiam *Impressor*, & *Privilegium* .

TRACTA .

TRACTA frumenti debet concedi cum pretio moderato . 60. 22.
 351
 Non debent tractæ concedi, quando Provincia, vel Civitas eget
 frumento in ejus Territorio collecto . 60. 363. & 364. 370
 Nec quando ex tractis potest nasci caristia . n. 364.
 Tractæ conceduntur à solo Principe . 60. 390. 372
 Et sub quavis concessione Regalium non venit Jus concedendi
 tractas, si illud expressè non exprimitur . nu. 391.
 Sunt à Principe concedendæ, si in suo Statu adsit exuberantia
 frumenti . num. 392.
 Ex tractarum denegatione tempore abundantie nascitur de-
 pauperatio Regnorum, & tollitur agricolis voluntas feren-
 di . num. 393.
 Tractæ pro certa quantitate frumenti tempore abundantie est per-
 missa per Constitutiones Apostolicas . n. 394.
 Tractarum pretium debet esse tenue . 60. 395. & 396.

Tra-

Index Materialium.

Tractarum executio retardatur, si superveniat penuria. 60.397.
& 398. 372.
Tracta concessa pro uno anno non deserviunt pro alio. nu.399.
& 400.
Nec potest quis pretendere, quod tracta illi concessa pro uno anno, & non consumpta, concedatur in alio anno. numer. 402.
Tracta alicui concessa transit in ejus hæredes. n.401.
Concessa pro certo anno, pro qua parte anni suffragetur. num. 403.
In tractis concedendis Princeps quid advertere debeat. nu.404.
& 405.
Tracta non sunt concedendæ gratis, si ærarium Principis sit exhaustum. n.406.
Secus si pro illarum concessione gratuita urgens causa adsit. num.407.
Tractam habens à Principe cum pretii solutione, non debet pro illa eidem Principi solvere aliam gabellam. n.408.

TRANSACTIO.

TRANSACTIO rescinditur ex capite læsionis. 40. 136. & seq. 204.
Si per dolum, & ex falsa causa sit extorta, tunc etiam stante exigua læsione rescinditur. 46.144.
Transactio facta super proprietate, etiam non discussa manutatione non dicitur læsiva. n.145.
Et pro exclusione læsionis in transactione debet considerari, quod est facta inter consanguineos, & pro bono pacis. numer. 146. 205.
Transactio confirmata à Sede Apostolica, si præstenditur læsiva, læsio debet esse major, quam ultra dimidiam. n.147.
Transactionem impugnans ex capite læsionis non auditur, nisi prius restitutus ex ea perceptis. n.148.
Vide etiam verbo Impugnans.
Transactio facit, quod adversus illam non detur immissio, quousque non fuerit rescissa per tres sententias conformes. num. 149.
Secus si transactio sit nulla. n.151.

TRIEMES.

AD TRIEMES perpetuas damnatus non habet testamenti factionem activam, neque passivam. 44.157. 138.
Contrarium firmatur. n.158.
Prior opinio admittitur, si condemnatio ad triemes sit cum confiscatione. n.159.
Sed confiscatio non intrat, ubi non habet locum pœna ultimi supplicii. num.160.

TUSCULUM.

TUSCULI Civitas est in Cœlo, ac aere salubri, & apto ad componendos libros. 46.283. & 284. 212.
Et in dicta Civitate Author elucubravît Commentaria super læsigne. n.283.

TUTOR.

TUTOR temerè litigans in causa pupilli injusta, tenetur ad expensas de proprio. 59.292. & seq. 344.
Secus si habuit justam causam litigandi, nam illas tunc repetit à pupillo. n.294.

V

VALOR.

A VALORE de præsentis inferitur ad præteritum quando modicum tempus intercessit. 46.51. 200.
Secus post decennium, nam valor præsumitur mutatus. ibid. n. 52. & n.241. 210.
Fortius valor mobilium. n.242.
Valor per testes debet probari non secundum propriam affectionem, sed per rationem communis valoris. 46.59. 200.
Et etiam de tempore contractus. 46.242. 210.
Præcipuè si agatur de probando valore mobilium. n.243.
Valor melius probatur per testes partis, quæ vult excludere læsionem. 46.60. 200.
Non probatur per testes non informatos, & deponentes super illo de proprio iudicio. n.61. 201.
Nec per testes non deponentes de qualitatibus valorem rei diminuentibus. n.62.
Nec per testes de auditu. n.63.

Nec per testes, qui ignorant quantitatem fructuum, qui percipiuntur in prædio, de cujus valore agitur. n.64.
Valor ut probetur per testes, debent hi esse informati qualitatis, & quantitatis prædii, ac fructuum, quos reddit. n.65.
Et testes in probando valore debent reddere bonam, ac concludentissimam rationem. n.66.
Et ille non probatur per testes non habentes peritiam, & regulam æstimandi in loco. 46.67.
Non probatur per testes patientes notabiles exceptiones. numer.68.
In valore probando præferuntur Periti, Coloni, Affictuarii, & Factores, bene informati de qualitate prædii. numer.69. & 72.
Et ex testibus aliunde adminiculatis. n.70.
Et præferuntur testes Rei super non læsione, si sint melius informati, & meliores reddant rationes. n.70.
Et præferuntur testes non patientes exceptiones. n.71.
Præferuntur testes periti non peritis. n.73.
Maximè si periti concordant cum valore, pro quo res vendita fuit. n.74.
Vide etiam Peritus.
Valor probatur ex fructibus, quos reddit prædium ad rationem quinque pro centenario, illos calculando per viginti annos. 48.82. pag.202. & n.265. 212.
Valor diversus si aliunde constet, tunc talis taxa ex fructibus non attenditur. 46.83. 202.
Nec hodie procedit cum taxentur ad rationem quatuor. numer.84.
Et taxantur ad rationem trium, non quinque, si tanti reddant bona. n.88.
Et taxa fructuum ad rationem quinque procedit etiam in taxando valore domorum. 46.95.
Alia circa stabiliendum valorem ex fructibus, vide Fructus.
Valor probatur ex pretio, quo vendita fuerunt bona adjacentia. 46.89.
Si tamen probentur ejusdem qualitatis, & bonitatis, & afferantur plura Instrumenta. n.90.
Valoris diversitas probatur ex diversitate locorum, ubi bona sita sunt. n.91.
Valor non probatur ex quantitate fructuum contentorum in locatione rei locatæ. 46.92.
Secus si sint plures locationes factæ in diversis temporibus spatio longi temporis. n.93.
Prout si locationes sint aliunde adminiculate. n.94.
Valor prædii diminuitur, ex quo est positum in loco longinquo ab illo Domini. 46.111. 203.
Ex quo est divisum in plures pectias. n.112.
Ex quo est obnoxium incurfioni latronum, vel aliis damnis, & periculis. n.113.
Ex quo confinat cum malo vicino, & est in loco periculoso. num.114.
Ex quo situm in aere insalubri. ibid. n.115. & n.271. 212.
Ex pacto redimendi perpetuò ipsum prædium venditum. 46.116. 203.
Et diminuitur valor in sexta parte, si res vendita sit sub directo dominio alterius. ibid. n.117. & n.269. 212.
Ex quo bona sunt subjecta fideicommissio. 46.116. pag.203. & nu. 268.
Ex quo bona vendita sunt à paupere, & obærato sine cautione evictionis. 46.119. pag.203. & n.272.
A valore domorum detrahitur impensa refectionis illarum, ac felicitarum. 46.120. pag.203. & n.270. 212.
Detrahitur etiam expensa transportationis frumenti, ac segetum ad Civitatem, si in loco collectionis vendi non possunt. 46.121. 203.
Detrahuntur etiam onera Decimarum, & Collectarum. num. 122.
Et valor in iudicio læsionis quomodo à Judice sit arbitrandus. num.123.
Valor plurium rerum venditarum quomodo consideretur ad effectum læsionis. 46.248. & seq. 211.
Consideratur separatim, si separatus valor omnibus rebus datus sit. n.250.
Secus si confusum constitutum sit omnibus rebus. n.250.
VARIATIO.
VARIATIO in executivis est permissa usque ad integram satisfactionem. 58.1. & 2. 312.
Et captus de persona potest urgeri cum executione reali. n.3.
Et è contra. n.4.
Etiamsi per creditorem sit factum sequestrium. n.5.
Variatio licita est etiam circa plures executiones reales. numer.6.

Et

Index Materiarum.

- Et semper est licita, donec discutitur, an bona executata sufficiant pro satisfactione.** 58.7 & 8.
- Etiā à Judicio Salviani ad executivum contra debitorem.** num.9.
- Reddita tamen prius ratione fructuum perceptorum in Salviano.** n.11.
- Ad effectum tamen subhaſtandi alia bona debitoris non illa, quæ retinet in Salviano sine licentia Principis.** n.10.
- Vide etiam Salvianum**
- Variatio potest fieri à principali debitore contra fidejussorem.** 58.19. 323
- Sed solum contra fidejussorem variatio permittitur post factam deliberationem bonorum executorum principali debitori.** 58.20.
- Variatio in executivis eo magis procedit ſtante obligatione Camerali.** n.21. & 22.
- Etiā non præmiſſa proteſtatione ſuper variatione.** n.23.
- Et locator quando poſſit propria authoritate capere fructus ex re locata poſt aditum Judicem.** n.24. & ſeq.
- Variatio in executivis eſt permiſſa ſucceſſive, non autem quod eodem tempore poſſit fieri executio perſonalis, & realis.** numer.29.
- Nec eſt permiſſa variatio duplicis executionis realis.** n.30.
- Contrarium ponitur.** n.31.
- Variatio in executivis Romæ ex Reform Pauli V. à reali ad perſonalem fieri non poteſt, ſi per illam creditori ſit bene conſultum.** n.32. & 33.
- Extra Urbem ſecus.** n.34.
- Variatio non eſt licita facta effectiva deliberatione bonorum executorum, ſecus ſi facta ſit ſimplex executio realis.** n.36. & 37.
- Variatio multo magis in executivis eſt permiſſa, ſi ſuper executione jam facta, ab alio ſit mota lis.** n.38.
- Variatio non eſt permittenda, quando ſuper pignore executato fuit facta oblatio ſuperans creditum.** 58.40.
- Nec quando ex bonis executatis fuit pro majori parte crediti ſatisfactus, & pro reliquo poteſt ſatiſſeri in bonis.** num.41.42. & 44.
- Nec quando creditor vult variare in fraudem, & in-damnum aliorum creditorum.** n.43.
- Nec quando ex pretio rei deliberata poteſt creditor conſequi ſuam ſatisfactionem.** n.44 & 45. ibid. & ſeq.
- Nec quando executio fuit petita ſuper certa re, & illa facta ſit, & approbata à Signatura.** n.47. 324
- Nec quando in concuſſu fuit datus creditori ſuus locus, & non fuit reclamatum.** n.48.
- Variatio in executivis eſt licita etiam de uno Judice ad alium.** num.50.
- Et ſtante obligatione Camerali poteſt à Judicibus de partibus variari ad A.C.** n.51.
- Non permittitur variatio à Judicio ordinario electo ad Judicium executivum.** n.52.
- Secus ſi procedatur ſummarie, & ſola facti veritate inſpecta.** numer.53.
- Idem ſi primum Judicium fuit intentatum cum clauſulis ſibi Jus, & juſtitiam miniſtrari, & omni alio meliori modo.** numer.54.
- Prout ſi lis per Reum non ſit conteſtata in Judicio ordinario.** 58.55.
- Idem ſi quis in electione viæ ordinariæ proteſtatus fuerit, nolle ſibi præjudicare in via executiva.** n.56.
- Declara ante litem conteſtatam, ſecus poſt, nam hoc caſu variatio non permittitur, non reſectis expenſis.** n.57.
- Permittitur variatio à Judicio ordinario ad executivum, quando Reus fuit contumax.** n.58.
- Prout ſi volens variare velit reficere expenſas factas in Judicio ordinario.** n.59.
- Contraria opinio refertur.** n.64.
- Firmatur prima opinio.** n.65.
- Variatio à judicio ordinario ad executivum permittitur, ſi creditor in illo non potuit conſequi ſuum creditum.** numer.60.
- Et expenſæ ſunt ſolvendæ Reo, antequam cogatur novum Judicium ſubire.** n.66. 325
- Et ſufficit expenſas offerre cum depoſito unius Julii.** num.67. & 68.
- Et quando poſſit variari, ac cumulari aliud judicium ſine reſectione expenſarum.** n.69. & 70.
- Coram eodem Judice, non diverſo.** 58.71.
- Nec aliquæ expenſæ reſciuntur, quando ſit variatio à Judice de partibus ad A.C., ad effectum obtinendi relaxationem cenſurarum.** num.72.
- Variatio, quæ in executivis competit creditori contra debitorem permittitur etiam contra illius hæredem.** 58.61. 324
- Et quomodo hoc procedat.** n.62. & 63.
- Variatio in executivis quando eſt permiſſa, debitor ſolvit ſolum expenſas unius executionis.** 58.49.
- Variationis materiam qui Doctores tractant.** 58.77. 325

VERBA.

- VERBA præſuppoſitiva non diſponunt, nec attenduntur.** 33.284. 18
- Nec obligant.** n.285.
- Verba conditionalia non diſponunt.** 26.91. 46
- Verbum poſſis importat facultatem, & arbitrium.** 57.75. 315
- Verbum velis importat quod quis facere poſſit, non quod teneatur.** 37.1.

VERISIMILE.

- ARGUMENTUM deductum à veriſimili tanquam à ratione naturali eſt fortiſſimum.** 60.330 331.337. & 338. 369
- Veriſimilitudo eſt cognata naturæ.** n.336.

VERSIO.

- VERSIO in utilitatem minorum, vel mulierum ſi probetur, illi non audiuntur, non reſtitutis pecuniis.** 44.681. & 682. 169
- Et verſio etiam in parte ſufficit pro ſuſtinendo contractu quoad illam partem.** n.683.
- Verſio debet probari ab illo, qui contraxit nulliter ſine ſolemnitatibus cum minore, vel muliere.** n.684.
- Et verſio adhuc effectum debet probari concludenter.** num.687.
- Nec ſufficit ſola pecuniarum receptio ex contractu nullo, ſi non probetur verſio.** n.688. & 689.
- Verſio probatur, ex quo minor, vel mulier habent pecunias ſalvas, vel cum illis emerint neceſſaria, vel extinxerint debita.** n.690. & 691.
- Verſio non eſt probanda, quando minor, vel mulier contraxit cum ſolemnitatibus.** n.692.
- Niſi contrarium ab illis probetur.** n.693.
- Verſio pecuniarum receptarum mutuò per minorem, vel mulierem non eſt probanda.** n.694.
- Contraria opinio proponitur.** n.695.

VIA EXECUTIVA.

- VIA executiva in Alma Urbe competit pro penſionibus Domus.** 52.616. 294
- Secus de jure communi.** n.616.
- Via executiva non tollitur creditori per præventivum Judicium introductum à debitore vigore l. diffamari.** 58.74. 325
- Nec tollitur per litem ſuper uſura introductam coram Judice Eccleſiaſtico.** n.74.
- Secus ſi propoſita exceptio proſtuet ab eodem Inſtrumento, tunc enim creditor debet adire Judicem, coram quo debitor propoſuit exceptionem.** n.75.
- Si creditor conſenſit Judicio ordinario, cum quo debitor prævenit non poterit amplius agere executivè.** n.76.

VIDUA.

- VIDUA diſſoluto matrimonio, quando, & à quibus, & quomodo percipiat fructus Dotis, vide Fructus dotis.**

VINEA.

- VINEÆ in Agro Romano deſerviunt potius ad oblectamentum, quam ad fructus.** 44.218. 142

VIR.

- VIRI laudati ob doctrinam integritatem, vel dignitates, ac munera exercita, vide Perſona laudata.**

VISITATIO.

- A VISITATIONE facta per Episcopum quando, nec ne detur appellatio, vide Appellatio non datur.**
- Visitatio Capitulum Cathedralium etiam exemptorum potest fieri ab Episcopo.** 52.607. 294
- Visitatio ut excludatur ex capite exemptionis, debet de exemptione plenè conſtare.** n.608.

VITA.

Index Materiarum.

VITA.

VITA hominis incerta est, & nemo potest sibi pollicere crafti-
num. 46. 219. 209

VOLUNTAS.

VOLUNTAS testatoris uno modo observata non admittit aliam
interpretationem. 33. 261. 17
Et voluntati testatoris sæpè uno modo observatæ non potest
contraveniri. n. 266.

UTILITAS.

Ex capite utilitatis, ut sustineantur contractus per minores,
vel mulieres celebrati, quæ utilitas requiratur, vide *Solem-
nitates*.
Versio in utilitatem minoris, vel mulieris, vide *Versio*.

UXOR.

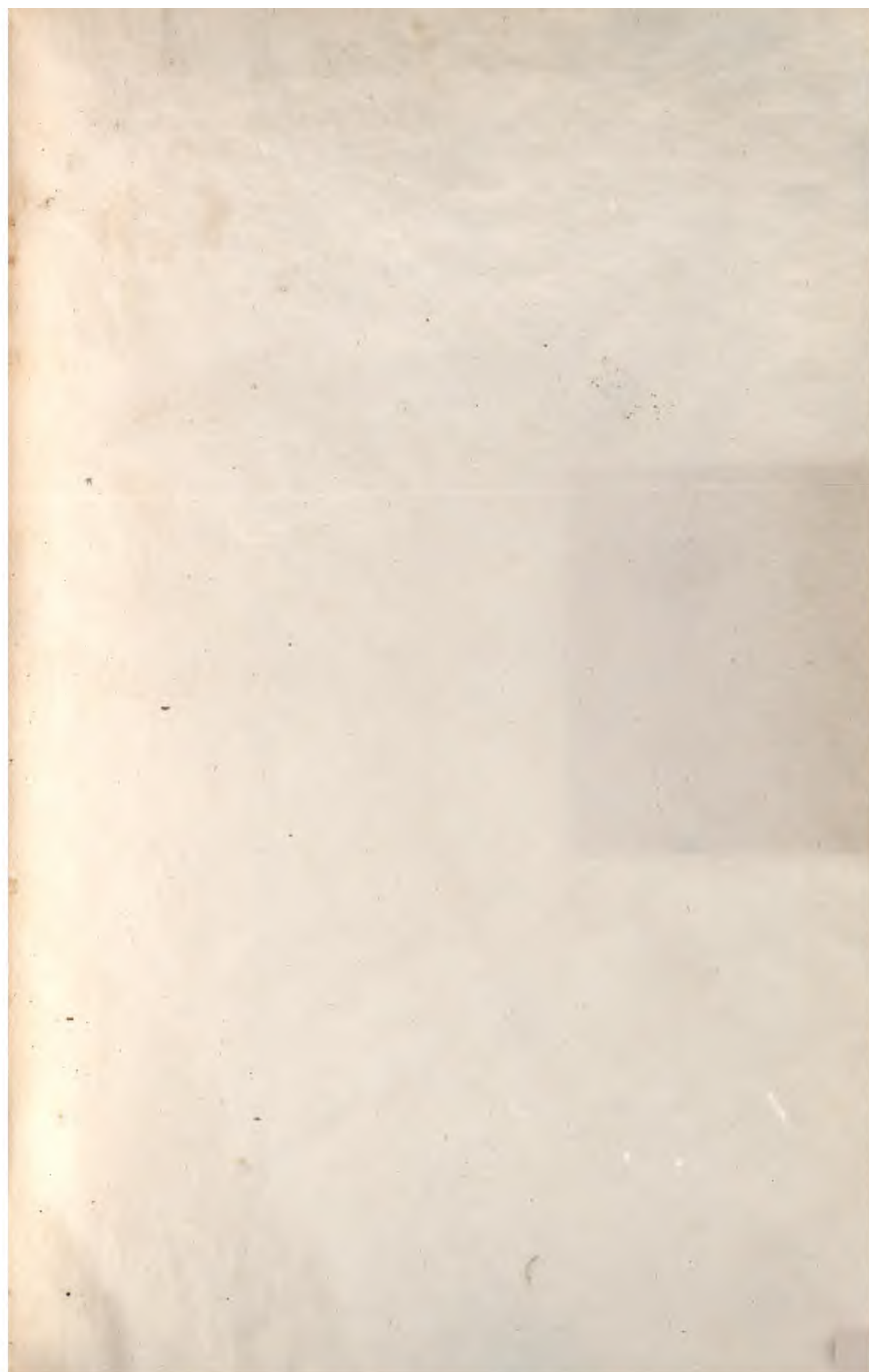
UXORIS obitus marito est species lucri. 33. 21. 3
Uxor ex Statuto Urbis, si non habeat filios, potest testari de tri-
bus partibus dotis. 33. 144. 10
Uxor non tenetur pro alimentis, pensionibus Domus, ac Vestia-
riis datis marito, & quæ deservierunt etiam pro uxore disc.
unic. num. 44. 414
Contraria opinio refertur. n. 45. & 46.
Tenetur in subsidium, & marito existente non solvendo. n. 47.
Et sunt prius faciendæ diligentia contra maritum, & ejus bo-
na. num. 48.
Et si maritus reperiatur non solvendo, Uxor tenetur pro virili.
num. 49.
Ita tamen quod illi remaneat dimidia dotis. n. 49.
Uxor quando per contractum matrimonii censetur ratificasse
renuntiationem promissam per maritum, vide *Promissio facti
alieni*.

F I N I S.

Index Materialiarum.

Vel si sit dubium, an bona sint feudalia, vel emphyteutica, Statutum habet locum. numer. 91.
Idem si dubitatur, an devolutio intret. num. 92.
Idem si controversia sit cum tertio, non cum domino directo. 41. 93.
Non habet locum in bonis emphyteuticis Ecclesiæ. numer. 94. 95. 96. & 97.
Nec procedit, quando defunctus possidebat iure familiaritatis, & non proprio. numer. 98.
Nec quando testamentum est nullum ex vitio visibili, secus si invisibili. numer. 99.
Contraria opinio refertur. numer. 100.
Non suffragatur hæredi conditionali. num. 101.
Nec hæredi, qui super bonis hæreditariis transegit. n. 103. 110
Nec hæredi venienti ex alio titulo, quam hæreditario, & impugnanti testamentum Patris. num. 102.
Nec intrat, quando Superior legitime ad se advocavit possessionem. numer. 104.
Sed talis advocatio fieri non debet sine magna causa. numer. 105.
Intrat etiam contra mulierem possidentem iure familiaritatis bona mariti pro dote. num. 106. & 107.
Contraria opinio refertur quoad Domum, in qua mulier inhabitat cum marito, num. 107. in fine.
Tamen potest stare simul possessio iure familiaritatis uxoris, & illa iure proprio hæredis. numer. 108.
Nec mulier potest prævenire, in præjudicium possessionis statutarie, in declaratione mutationis causæ possidendi. numer. 109.
Secus si habeat clausulam constituti, & præcarii pro dotis restitutione, vel pactum ingrediendi possessionem propria auctoritate. 41. 110.
Nec legatarius potest leaperere possessionem rei legatæ, non citato hærede possessore vigore possessionis statutarie. numer. 111.
Non suffragatur hoc statutum filio, qui contra alium petit immisionem. numer. 112.
Secus si immisionem petit ad cautelam. num. 113.
Alia, vide *Possessio continuata ex statuto*.

STATVT. VRBIS 151. LIB. I.

STATVTVM VRB. 151. lib. I. super solemnitatibus in contractibus minorum, vel mulierum est favorable, & late interpretandum. 44. 1. & 2. pag. 128
In quibus contractibus habeat locum, nec ne, vide *Solemnitates statutarie*.

STATVT. VRBIS 152. LIB. I.

IRRITANS contractus filiorum familias, procedit etiam in locis Districtus, ubi non vigent particularia statuta in contrarium. 45. 18. 183
Statutum 152. procedit in filiofamilias forense in Vrbe contrahente. numer. 19.
Contraria opinio firmatur. num. 20. ad 23.
Non procedit in Cive Romano extra Urbem contrahente in loco, ubi tale non viget statutum. num. 24.
Secus si cum fraude ad eludendum statutum, quis fuerit ad contrahendum alibi. num. 25.
Procedit statutum 152. etiam in filiis arrogatis. n. 26. & 27.
Et in filiis legitimatis. num. 28.
Etiam in Nepotibus ex filio. num. 29. & 30.
Etiam in filiis familias Clericis ex Statuto Urbis. numer. 33.
Idem etiam procedit in aliis statutis laicalibus. 45. 34.
Contrarium est verius. num. 35.
Procedit etiam in filiofamilias Doctore. num. 36.
Etiam in filia familias. num. 37. & 38.
Contraria opinio impugnatur. num. 39. & 40.
Procedit etiam in filiofamilias capto ab hostibus. n. 42. & 43.
Et tali casu consensum Patris supplebit decretum Iudicis. numer. 134
Procedit etiam in filiis Hæbreorum. n. 45.
Procedit in refutatione, quietatione, & liberatione, quam facit filius familias. 45. 50. & 51.
Procedit, etiam ad hoc ut filiusfamilias possit legitime comparere in iudicio. num. 52.
Secus ex hoc statuto 152. Urbis n. 53.
Non habet locum inter plures filios familias inter se contrahentes. 44. 46.
Non habet locum in obligatione ex causa dotis. 45. 54.
Contraria opinio refertur. num. 55. 57. & 59.
Et prior opinio quando procedat declaratur. n. 56.
Nec hoc statutum procedit in donatione causa mortis. n. 60.

Procedit in donatione inter vivos bonorum, in quibus Pater non habet usufructum. n. 64. 185
Contrarium firmatur. 45. 65. 66. & 67.
Sed illud habet locum in donatione bonorum facta à filio, in quibus Pater habet usufructum. nu. 66.
Non habet locum in obligatione, quam facit filius per aditionem hæreditatis. n. 67. 70. & 71.
Et quando secus. nu. 72.
Procedit etiam in contractibus à filiis familias gestis cum Matre. num. 73.
Etiam in contractibus gestis grassante peste, si non aderat urgens necessitas illos faciendi. nu. 74.
Habet locum hoc statutum, etiam si filius familias verè reciperet pecunias ex contractu. num. 75.
Non habet locum, si filius familias habeat salvam rem receptam ex contractu gesto sine consensu Patris. num. 76. 77. & 78.
Non procedit in milite. 45. 120. 189
Iuxta tamen quantitatem peculii castrensis. num. 121.
Non habet locum in filio habitante seorsim à Patre, & qui publice pro Patrefamilias habetur. 45. 123. 124. 126.
Sed probanda est qualitas separatae habitationis, & simul, quod publice habeatur pro Patre familias. n. 125.
Et concurrentibus dictis duabus qualitatibus, contractus est validus, licet filius familias renunciaffer beneficio l. 1. & 2. ff. C. quod cum eo. num. 126. & 127.
Probatio dictarum duarum qualitarum, si sit dubia, pronuncian- dum est pro nullitate contractus. n. 128. & 129.
Nec tales qualitates, aliunde non justificatæ, probatæ remanent per assertionem filiofamilias. num. 130.
Secus si aliunde sit adminiculata, & emissæ cum Forense. nu. 131. & 132.
Iuxta crudelitatem, quod quis sit Paterfamilias, non sufficit contra- ctum. num. 136.
Non obstante contraria opinione relata. n. 134. & 135.
Et dicitur filius habitare seorsim à Patre, licet habitet in eadem Domo, si habeat à Patre separata alimenta. n. 137.
Et statutum non procedit, si Pater filio dederit liberam peculii administrationem. n. 138.
Ex quibus excludatur, quod quis sit Pater familias. 45. 139.
Et ex quibus concludatur, quod talis sit. n. 140.
Ex actibus gestis tanquam à Patre familias, ut quis dicatur talis, illi debent esse multi, & concludentes. n. 141. 190
Et ex quibus actibus quis habeatur pro Patrefamilias, vel Filio- familias. n. 142.
Stat. Urbis 152. excipit casus, in quibus non habet locum Macedoniarum. n. 143.
Et exceptiones, quæ admittuntur contra Macedonianum, procedunt etiam contra Stat. Urb. 152. n. 144.
Non procedit Stat. 152. quando filius accepit pecunias pro se alien- do, vel illæ versæ sunt in utilitatem Patris, vel Avi. numer. 145.
Nec procedit in mutuo facto militi. n. 146.
Nec in contractu locationis. n. 147.
Nec in filiis familias mercaturam exercentibus, licet se obligent extra causam mercaturæ. n. 153. ad 157.
De solemnitatibus Stat. Urb. 152. & similium statutorum qui Do- cto res tractent. 45. 176. 191
Alia, vide *Filius familias*, & etiam *Consensus*.

STATUT. VRBIS 154. LIB. I.

STATVTVM VRBIS 154. super læsione in tertia parte non com- prehendit Ecclesias, & Ecclesiasticas personas. 46. 40. 197
Et in illis est attendenda læsio ultra dimidiam. n. 41.
Alia, vide *Læsio*.

STATVT. VRBIS 157. LIB. I.

MANDANS liberari fideiussorem à fideiussione procedit arbitrio fideiussoris, ut possit petere vel liberationem, vel dationem al- terius fideiussoris. 47. 32. & 42. 215. & seqq.
Contraria declaratur. 45. 46. & 47.
Alia, vide *Fideiussor*.

STATVT. VRBIS 158. LIB. I.

PRÆSCRIPTIO ex Statuto Urbis 158. ex lapsu sexdecim anno- rum inducta, quando nec ne procedat, vel interrumpatur, vide *Præscriptio*.